Disquisitionum magicarum libri sex / Hac ... postrema editione ... maxime elaborata, suaeque pristinae integritati restituta.

Contributors

Del Rio, Martin Antoine, 1551-1608

Publication/Creation

Venice : Guerilii, 1640.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/b24fkhck

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

Disquisitiones

1740

N IV C
16

Dil Rio, m.

Ano 2/4/53

41854

DISQVISITIONVM MAGICARVM LIBRI SEX,

Quibus continentur accurata curiosarum artium, & vanarum superstitionum confutatio;

Apprime vtilis, & per necessaria Theologis, Iurisconsultis, Medicis, Philosophis, ac præsertim Verbi Dei Contionatoribus, & vtriusque Fori Iudicibus, quibus in primis aurea præcepta traduntur.

AVCTORE

MARTINO DEL RIO

Societatis Iesu Presbytero. LL. Licentiato, & Theol. Doct.
olim in Academia Grætzensi, ac dein Salmatic. publico S. S. Professore.

Hac Veneta, & Postrema Editione omnium maxime elaborata, suæque pristinæ integritati restituta ac præterea Auctoris Vita, Et quattuor Locupletissimis Indicibus aucta.

Admodum Reuer. Patri

D. IOANNI AVGVSTINO

Ex Comitibus Linguilliæ Congregationis Somaschæ Theologo
ac Concionatori præcellentissimo.

VENETIIS, Apud Guerilios. M. DC XL.

SVPERIORVM PERMISSV.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ADMODVM
REVERENDO PATRI
Et Domino Collendissimo.

Iacobus Sarzina Felicitatem.

EVulgantur, at non in vulgus, Disquisitiones hæ Magicæ, dum tuo inscribuntur præclarissimo nomini, Pater admodum Reuerende. Scilicet, & generis nobilitas, & tua præsertim cùm LINGVA, tùm calamo singularis præstantia, qua literatorum omnium æui nostri gloriam æmularis, non modò, sed, & antecellis, quàm facillimè te Principem virum acclamāt. Agè ergò, & gentilitiæ stirpis tuæ Cælum quàm plurimis Heroum syderibus emicans, præclariori sapientiæ, ac pietatis tuæ sydere redde splendidius: Maiorum gladios ociori æque ac nobiliori penna præuerte. Agè inquam, & Anselmi Marchionum Salinarum germinis à Friderico primo in LINGVILLIÆ comitem electi non degenerem te nepotem exhibe: Laureato Bonifacij (alterius LINGVILLIÆ comitis ab Aeneobarbo decreti) gladio tuum dignum laurea calamum appone: Immisce te Hyerosolimitanorum equitum choro, &

quæ pro Genuensi Ciuitate Philippus Cisalpi-
Iustin. in hist. næ Galliæ Prior, quæ pro sarta tecta Melitensi
Bossius in hist. Insula Aleramus Mamertini, item Prior, quæ
Campana in hiber. postremò Ferdinandus in oppugnatione Brigheraſci gladio præbuit argumenta virtutis, & fidei. Tu pro sartis tectis politioribus literis æmulare calamo nequicquam auitis gladijs infæliciori. Sic voueo, dum interim exiguum hoc amoris erga te mei, qualecumque sit argumentum exhibeo, quod cum per otium licuerit, vt inspectes, & deuotam, quam in illo tibi sisto obsequentissimi cordis victimam perhumaniter excipias, rogo. Vale tibi, ingeniorum excitamento, literarum splendori, tuæ demùm Somaschensis Congregationis gloriæ, & me ne dum diligas, sed vt facis, ama.

Vita

Vita, & Scripta Auctoris.

OPVS quod damus, Lector, viri est sua, maiorumque virtute illustris. Hispanus erat patre, Proannensi Vico (vulgò Proanno) in Mõtibus Campoò oriundus: vbi etiamnum vestigia arcis antiquum eiusdem Familiæ domicilium, quod Hispanicæ Solat vocatur. Vetustissima huius memoria ab Octauiani Imperio accersitur, cum pro gente sua ad Montem Sierra Tajada dictum pugnat, obique fortiter Generosus Cantaber Lucio Lamia oppugnante. Ex cuius prosapia Fruendus, qui feliciore euentu vnà cũ Christianis, quos Rex Pelagius anno 720. eius curæ commiserat, quosque Donga celebris, adhuc spelunca capere non poterat, dum in Mauros impetum facit, magnam eorum multitudinem inter fluuios Deba, & Oba fudit, & fugat. Ab hac victoria gentilitium nomen, & insigne Del Riogenti fuit. Fidus huius rei testis liber, quem Del Bezrro vocant, in quo Familiæ Hispaniæ ad origines suas reuocantur, stirpemque hanc ramos suos latè diffudisse, interque alios nobilem vnum in Bureba, ex quo Gonsaluus Roderici Del-Rio Regis Henrici Quarti corporis custos posteros reliquit dispersos in varia Regum obsequia. Atque hunc cuius librum præ manibus habes, eius abnepotem Brabantia, matre ex nobili de Villanoua Celtiberiæ familiæ, edidit ingenio raro, cuius rei monumenta hæc fidem faciunt.

Scholia in Claudianum.
Emendationes in Solinum.
De Tragedia veterum.
De vita Annæi Senecæ patris, & filij.
De versibus tragicis.
Aduersaria, & commentaria in Senecam.
Notæ perpetuæ in Ius ciuile.
Repetitio in legem transigere.
Commentaria in legem contractus.
Annotationes in monita Sancti Orentij.
Enigmata Sancti Aldhelmi.
Disquisitionum Magicarum Libri Sex.
Commentaria, & Catena in Cantica Canticorum.
Speculum Marianum.
Polemica Mariana.
Florida Mariana.
Super Threnos Ieremiæ.
Super Genesim.
Adagia Sacra.

Alij.

Asia præterea dedit, quæ alieno nomine circumferuntur, sed & posthuma quædam apparantur; Viretsi Mineruæ studia coleret impensiùs, iuuenili tamen vigore armorum dexteritatem fuit consecutus. Quid mirum, si patre Cantaber, matre Celtiber? Omni genere Scientiarum præstans, officia publica, atque imperium perpetuò recusauit, plus in meriti conscientia, quàm in functionis fructu ponens. Philippi Secundi Hispan. Regis Consiliarius, & Supremus in suo exercitu Iudex, æquum se, & incorruptum semper exhibuit: Spretis mundi illecebris Iesu Societatem ingressus, exemplo sociis, admirationi omnibus fuit. Diuinarum litterarum studijs, se totum tradidit, adeoque eximius euasit Theologus, vt Louanij in Belgio, Grecij in Stiria, Salmanticę in Hispania, Sacrarum Scripturarum oracula summa cum laude sit interpretatus. Acerrimus fuit hæreticorum insectator, ab omnibus laudem, à subditis dum Arselarię in Brabantia Dominus fuit, etiam amorem obtinuit. Dum Salmantica Louanium maiore celeritate, quàm vires ferebant, properat, tertio quàm eo appulit die anno 1608. obijt, magno omnium luctu.

Elen-

Elenchus Librorum, & eorum, quæ ipsis generatim continentur.

LIB. I. De Magia generatim, & de Naturali, Artificiali, & Præstigiatrice.

LIB. II. De Magia Dæmoniaca, & eius efficacitate.

LIB. III. De Maleficio & vana obseruatione.

LIB. IV. De Prophetia, Diuinatione, & Coniectatione.

LIB. V. De Iudicis officio, & ordine iudiciario in hoc crimine.

LIB. VI. De officio Confessarij, ac remedijs licitis, & illicitis.

IN

IN R. V.

MARTINI DELrij Disquisitiones Magicas.

Iusti Lipsi Carmen.

CVius doctum opus hoc? quod ima, summa
Penna permeat, & sagace mente
Sagas, & Stygias strigas reuelat?
Quod tu Thessala terra, vosque Colchi,
Infames male canibus patrastis;
Quod Panes, Satyrique, Dusijque
Pecastis, genus improbum, salaxque;
Totum hoc eruit, ermis medetur:
Sed quis? Delrius eruditione,
Idem religione, clarus. ergo
Hic pura, & liquida omnia; hic venena
Nulla, qua timeas opinionum.
Huic libro faueas, faue tibi ipse,
Atque istum lege, vt ima, summa noris.

IN EASDEM

PARODIA.

MAgia, quam libro hoc videtis obsidem,
Ait fuisse fraudium peculium,
Neque vllius medentis arte gloriam
Nequisse præualere, siue toxico
Opus foret necare, siue fascino.
Et hoc negat feraciora Thessali
Negare rura, noxiumque Caucasum.
Scythaque saxa, conscioque Colchicos,
Iberiam, tuumque Taure verticem:
Vbi ista, post Magia, floruit prius
Agrestis herba; nam Promothei in iugo
Vapore sæpe tabido imbuit sata.
Zarate Mede, lethiferque Dardane,
Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima
Ait Magia; postuma ex origine;
Tua exijsse dicit e prosapia,
Tuo exarasse perfidas stylo notas;
Et inde tot per æmula dolos manus
Decus tulisse, laua siue dextera
Opus patraret, aut vtrumque mutuas
Suo dedisset impigre vices hero.
Neque vlla vota Noxialibus Deis
Sibi esse facta, cum veniret à viro
Nouissimo hoc ad vsque sæculum recens.
Sed hæc prius vere: nunc Appolline
Silet loquente, seque dedicat tibi
Apollo Delrie, atque Apollo Delrij.

HERIBERT. ROSVVEIDVS.
S. I.

PRI-

FEDERICI IAMOTTII MEDICI carmen in Patris Martini Del Rij librum de Magia.

Temporibus priſcis veterum quicumque Magiæ
Cœleſtis magnumque decus, nomenque tulerunt,
Illuſtri Sophia, & doctrinæ laude cluebant,
Cultaque ſungebant ſolerti pectora menti:
Sacrifici quondam celebres, à Rege ſecundi,
Naturæ indagatores, aſtrumque periti:
Egregias artes Medicas, Muſaſque colentes.
Talis erat Ioſeph peregrinæ gentis alumnus:
Talis apud Pharios Moſes oracula promens:
Talis, & Aſſyriæ Daniel ſpectabilis vrbi.
Talis erat Solomon, dum regia ſceptra teneret,
Iudææ, taleſque Magi, qui Solis ab ortu
Vilibus in cunis Chriſtum petiere iacentem.
Inter ea miſeros infeſti dæmonis æſtrus
Mortales agitans, ſua quos vecordia torſit,
Emiſit ſcelus, & fraudes, varioſque nocendi
Fallendique aſtus, varias & repperit artes
Falſidicum vatum præſagia, pocula, canus.
Hinc exorta lues, atas hinc priſca parentum
Protulit Aegypti Myſtas bacchantis, Anumque
Fatidicam, quæ teira dedit reſponſa Saule.
Hinc Medea ſagax Æetæ dira propago:
Impius hinc Simon Magus, & cognomine dictus:
Hinc quoque Carpocrates, Magicæ qui tradidit artis
Publicus interpres poſito præcepta pudore.
Nunc Magicæ peſtes, impoſturæque nefandæ
Pondera telluris, totum graſſantur in orbem,
Ludificantque animos: at non ſine numine patris
Aetherij, qui iure malis offenſus, opacas
Mentibus humanis tenebras offundit, & atra
Improuiſæ oculis præſtringit nube Magiæ,
Exigit & meritas hominum de crimine pœnas,
Quique fidem ſanctam leuibus liquere procellis,
Quique iugo falſi ſummittant impia colla.
Iamque adeo genus humanum, terraſque parentes
Caligo obrueret fulua circundata vitta,
Ni bonus, & Medica ſpectatus Del Riue arte,
Diſcuteret tenebras ſani medicamine libri,
Et clara viri perfunderet omni aluce.
Nam ſpecies formaſque omnes, cauſaſque Magiæ
Duplicis aggreſſus docta ſignare tabella
Strenuus, & ſimplex falſo diſtinguere verum,
Funditus euertit noxas, quas intulit error.
O nimium audace, qui forti pectore, & armis,
Terrarumque peſtes, immania monſtra, laceſſens,
Impia corda domas, auerruncо Ioue nate

Aemulus Alcidæ, factòque exempla sequutus.
Hinc catus, & prudens vir colligat insita prorsus
Esse sodalitio fortissima pectora vestro,
Aspera quæ spectent, & semper ad ardua tendant,
Magnàque suscipiant duro comitata labore.
Sed mihi nec cœtus liceat memorare priorum
Mystarum, placidi IESV de nomine dictos,
Qui solida virtute cluent, operumque labore,
Difficili præstant reliquis. Tu singula pande
Calliope: tibi namque datum cognosse, quis horum
Auroram, mediumque axem solemque cadentem
Incolat, & qui tot faciant miracula rerum.
Fama leuis tantum nostras peruenit ad aures,
Nec stabilis: neque enim fines penetrauimus orbis
Extremos. At tu, quæ dispicis omnia, Musa,
Patribus hæc claris grati da munera cantus.
Postulat à Musis primas Bellarminus Heros
Ferre, Sacerdotum columen quos purpura vestit:
Commoda qui mittens inuicta tela pharetra,
Et cita consultisque sonantia mentibus, acres
Composuit lites; & iurgia plena tumultu
Ancipiti, vera de religione, Deique
Legitimo cultu: nec destitit ante mouere
Saxum omne, atque omnem funem, & quæcunque necesse est
Voluere, quam doctis hæc indubitata reliquit.
Nec fuit inferior, quem Maldonatus Iberæ
Gentis honos adijt, labor, vt vox nuntia læti,
Quam dedit Omnipotens Christus, quam quatuor olim
Quadruplici vates obsignauere tabella;
Plena foret cunctis, nec ciui cognita tantum
Parisio, sed, & externis manifesta pateret.
Sic, & Pierio stimulante Pererius æstro,
Fatidico Daniele procul caliginis vmbram
Dispulit, & tenebras, verbisque interpres apertis
Exposuit dubij mysteria tecta Prophetæ.
Inclyta Turriadem virtus, & roboris ardor,
Pontificis pro iure sacri, Canonumque vetusto
Dogmate pugnantem, medium protraxit in agmen
Intrepidum: summisque viri virtutibus altam
Extruxit turrim, facili quam magnanimus vir
Ascensu superaret, & hinc conspectior esset.
Quanta fuit vis, quæ contentio Posseuini,
Cum docto simul ingentique volumine iudex,
Instar Aristarchi, variorum scripta notaret?
Quantus Peliani labor, exemplaria Græca
Pleraque vulgantis, Romano compta lepore?
Quantus erat Riberas, cum nos oracula vatum,
Quos paruos dixere, suo sermone doceret?
Nobilis ò quanto Scondonchus robore fretus,
Propulit à Socijs odium, linguasque procaces,
Et Quadruplicorum conuincia falsa remouit?
Scitaque donauit cultu monimenta Latino
Costeri, ipsiusque comes vestigia pressit?

Quis

Quis digne Molinamque, Suaresiumque disertum
Extulerit cantu? quis Vazqui fortia facta
Laudibus ornarit meretricis, clarumque Valentem?
Iam mihi Seruiadæ canos circumpice crines,
Christiadem senem: iuuenum queis tradita cura est,
Quorum hic Audomaros, sublimis ac ille Duaci,
Mœnia facundæ decorauit flumine linguæ;
Detestanda palàm, passimque piacula damnans.
Astitit hinc opifer, sociamque laboris amico
Porrexit dextram, Musarum maxima cura
Dausqueius, Latiæ doctore Graiaque camœnæ,
Splendida qui monumenta Seleucensi Basilei
Doctis explicuit chartis: quæ protinus almam
Proferet in lucem cæcis exempta latebris.
Sic, & Castaliæ moderantem legibus æquis
Erana domus, apud Audomari memorabile fanum
Christiadem leuat auxilio Veruccius astans,
Rectores docili quem præfecere iuuentæ,
Cui præit, vt veruex iuuenum sectarius, & quam
Ad Sophiæ fontes, & dulcia pascua ducit.
Sunt alij innumeri variis in finibus orbis.
(Ad sint o faciles que meæ, placidæque camœnæ)
Ordinis eximia clari virtute sodales:
Ai nos humanis certum, finemque, modumque
Mentibus addamus: nec enim hos comprendere possint
Mortales, quibus exigua est solertia mentis.
Tu verò impauido, constantique impete, DELRI,
Acria bella gerens sæua cum gente ferarum,
Mirificis ausis decus immortale tulisti.
Perge modò insigni bellum finire triumpho:
Affer opem vero, bellóque tuere petitum,
Dum palmæ laudem referat: fallacia contrà
Subdola, damno sis infestans artibus orbem,
Victori det victa manus, palmamque relinquat,
Belgica tum tellus vero florebit, & æquo,
Et te perpetuum canet celebrabit in æuum.

FINIS.

IN EVNDEM TRIMETRI.

GAudebat ORCVS arte dæmonas sua:
Magicisque monstris vertere Orbem cardine:
Gemebat ORBIS Tartari victus dolo,
Malisque tabescebat æger cantibus.
Quid hoc? gemit nunc ORCVS, & versa vice
Lætatur ORBIS fraudibus liber Stygis.
Etiamne SORTI tertio in regno locus?
Non. Ista virtus est viri. cuius viri?
DELRIO. notum BELGICIS nomen scholis,
Notumque IBERIS. plura vis? librum lege.

IOANNES GAVDA. S. I.

IN

PRIVILEGIVM.

RVDOLPHVS II. diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Catinthiæ, Carniolæ, &c. Comes Tiro, &c. Notum facimus tenore præsentium vniuersis. Expositum nobis Martinum Del-Rio Societ. Iesu presbyt. multa à multis annis, & olim cum in Belgio Serenis. Hispan. Regi Catholico Philippo II. à Cons. fuit, & postea cum Soc. Iesu aggregatus, varijs in Acade. vtilitati publicè pro virili concionando, docendo, componendo incubuit in humanioribus artibus, Iurisprudentia, & Theologia laborasse, quæ partim edita, partim vt edantur, vel confecta, vel affecta habeat, aut secundis curis recudi desideret. Vereri autem, neque inm non sine aliquo nominis sui, & lectorum dispendio expertus, à quibus minime expediat, ea typographio sibi suisque in fraudem exprimantur, ac proinde humiliter rogare, vt Priuil. se nostro aduersus eiusmodi iniuriam, ac fraudem muniamus. Nos itaque benigne considerantes, quam vtilem Martinus ipse Del-Rio, qui nobis ab insigni pietate, ac doctrina prædicatur, Rei litterariæ publicæ operã nauet, quòd in ijs, quæ iam ante ab ipso edita sunt, liqueat. Omnibus, & singulis Typogr. Bibliopol. ac alijs quamcumque librariam negotiationem exercẽtibus, seri, o, firmiterque vetamus, & inhibemus, ne quisquam prænarrata opera per viginti annorum spatium à prima editionis die computan. intra Sacr. Rom. Imp. Regnorumque, & Dom. nostrorum hæreditariorum fines, simili, vel alio charactere, aut forma, siue in toto, siue in parte recudere, vel alio recudenda mittere, aut alibi etiam impressa adducere, vendere, & distrahere clam, seu palam contra voluntatem, & consensu supradicti Mart. Del-Rio præsumat, Si quis vero secus faciendo Priuil. hoc nostrum Cæs. negligere, vel transgredi conatus fuerit, cum non solum prænarratis libris perperam quippe recusis, & adductis (quos prænominatus Del-Rio eiusque Mandatarij vbicunq; deprehensos, vel propria authoritate, vel Magistr. illius ope, & auxilio sibi vendicare potenint) de facto priuandum, sed & pena 10. Marcharum auri puri fisco nostro Cæs. fraudis vindici, & sæpe fato Del-Rio eiusve Mandatariorum vsibus ex æquo pendenda decernimus irremissibiliter puniendum. Mandamus ergo omnibus, ac singulis nostris, & S. R. Imp. Regnorumque, ac Ditionum nostrarum hæreditariarum subditis, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis existant, tam Ecclesiast. quam Sęcula. præsertim vero ijs, qui in Magistratu constituti, vel proprio, vel superiorum nomine, & loco Ius, ac iustitiæ administrationem exercent, ne quem quam hoc Priuileg. nostrum Cæs. temerè, & impunè transgredi, aut violare patiantur, quin potius contumaces, si quos forte compererint præscripta pœna puniri alijsque modis idoneis coerceri curent, Quatenus, & ipsi eandem mulctam euitare voluerint. Harum testimonio litterarum manu nostra subscript. ac sigilli nostri Cæsarei impressione munitarum. Datum in Arce nostra Regia Pragæ die 15. Mens. Iun. Anno Domini 1602. Regnorum nostrorum Romani 27. Hungarici 30. & Bohemici itidem 27. &c.

RVDOLPHVS.

Mandatum Sacræ Cæs. Maiestatis
Proprium
Rud. Coraducius, &c. *Io. Barwitius, &c.*

VIR ORNATISSIME.

PAX CHRISTI.

QVAS octaua decima Ianuarij ad me dediſti Ioannes Albine, eas decimaſeptima Februarij recepi. moleſtum fuit intelligere, moleſtiam tibi vanorum hominum iactantia creari. bono ſis animo, nihil hæ latuæ metuendæ cacodæmonis *Mormolycia* ſunt, qui ſe ringitur impugnari. Prętualebit tamen mendacio *Veritas*. Confeſtim Pragam ſcripſi ad eos, quorum opera *Cæſarium Diploma* impetraui; vt obſiſtant Stellionibus, & calida, quàm merentur perfundant. Recens eſt memoria conceſſi mihi Priuilegij: nihil vereor, ne obrepant ſubſeſſores, vel ſubrepant: clauſa inuenient omnia. Tu tantum tace, & vrgæ cæpta. Tibi ſoli *Magicas Diſquiſitiones*, tam luculento auctas & meliores auctuario cudere permitto. Ceteris, quotquot *Auguſti Imperij Maieſtatem* agnoſcunt Typographis, ne mea me neſcio attingant cudendo, recudendove, vel alibi excuſa vanum proponendo, poteſtate mihi ab *Inuictiſs. Cæſare noſtro* conceſſa veto, prohibeo. hortor ne ludum faciant, quod ære graui ſint luituri. Tibi etiam, quoad *Magicas Diſquiſitiones* meas, ſic abs me auctas, caſtigataſque, vt in cauſa mea propria, quo poſſum optimo iure, *Speciale Mandatum Procurationemque* do, delego; poſtulandi, perſequendique vbi vbi commodum fuerit, exemplarium confiſcationem, & mulctæ marcharum auri, quot in diplomate expreſſæ fuerunt exactionem, receptioremque. *Lectores* vero omnes certiores reddo, me pro meis germanis non habere, quæ vel Ioan. Philipp. Speiſſius, vel Ioann. Theobald. Schonvvetterus (quos iſta ſcribi moliri) vel quiſquam abs te alius, me non modo ignaro, ſed inuito malo exemplo, peiore fide, ritu plagiario, vel charactere, vel icone, alia, librorum iſtorum expreſſerint. Et, ſi quod Priuilegium finxerint, id obreptitium, & ſubreptitium, vel etiam Cornéliæ legi ſubiectum fore, id palam his ad te litteris denuncio, dico, & atteſtor. Videant, ne dum falſum, & incertum lucrum aucupantur per iniuriam, iure in verum, & certum nominis, & pecuniæ incidant detrimentum. Hanc mentis meæ, & voluntatis erga te iudicem, vt *Cæſareo Doplomati* ſubiungas, permitto, & alia, vt à me breui exſpectes iubeo. Animoſis alto, & muſcas iſtas noli metuere, ſed ventilabro cétatitatis, & conſtantiæ diſcute. Ego non deero, & beneficium meum, quoad potero, ſtrenue tuebor. Vale, Grætij Stir. XVII. Febr. CIↃ. IↃCIII.

Tuus ex animo

MARTIN DELRIO
Societatis Ieſu, &c.

PRO-

PROLOQVIVM
DE DIFFICVLTATE, ET NECESSITATE
Huius tractationis.

Ordior arma, quibus, cœli super aurea templa
Moliur solium supremo aquilone locare
Praua Dei soboles, patrio considere regno
Quæ vetita: atque, imis Eremi detrusa sub antris,
Gliscit atrox odijs, animisque furentibus iras
Nutrit, nec damnis hominum exsaturata quiescit.

PRORSVS ita est. nullæ sunt induciæ, pax nulla; vbi nec odij, nec inuidiæ modus, aut finus vllus. hostium Dei *superbia ascendit super*, augetur malitia crudelitas inualescit. amat sibi tribula metere; dum nobis spinas serat: gaudet suas gere pœnas, & supplicia proprtia exacerbare, dummodo in cruciatus æterni partem quam plurimos homines asciscat, & diuinæ huic illudens imagini pretioso CHRISTI sanguine dealbatam decoleret, assertamque in libertatem, pristinæ mancipet seruituti & Cadmeia plane victoria perdat pereundo, perque latus hostile in suamet ferrum viscera conuertat. Nihil sinit inausum, nihil intentatum relinquit. Videt animum imbecillem, pauidumque circuit, vt leo, ac vim intentat. nouit imperterritum, constantem; vulpem induit, exuuium ponit leoninum Heu; quam multi *partes vulpium* sunt, & fuere? quot luctatorē dolosus pellacijs. & technis irretitos supplantauit? Mille nocendi artes habet, innumeris vtitur telis. præcipuum omni ætate de eadem pharetra fuit illicitum, quàm curiosarum, tam superstitiosarum artium, quàm multa, tam stulta dæmonum commenta mortalium animos dementantia; quæ cuncta *Magiæ* nomen ambitu suo comprehendit. De qua disceptare, futurum nescio difficultate sit maioris, an necessitatis. Etenim vbique locorum grassante præcantricum, & maleficiorū coluuie diriſſima, medicinam facere necessarium, sed eādem facere inueterato, & recrudescenti sēper malo; difficile in primis, & laboriosum. Nā etsi fuere conati quā plures, qui de Magicis scripsere: quæ tñ illi hac de re scriptis mandarūt, vel quòd fidei, & moribus obnoxia, vetitæque lectionis, repellenda, vel quòd perpauca, & exilia multiplicanda, & augenda, vel quod obscurè, sine methodo, & parum firmè tradita, luculentius, & ordinatius proponenda, rationibusq; & auctoritate testium melius stabilienda fuere. Sanè, qui fibras omnes artium superstitiosarum vnus sit scrutatus, & eruerit, neminem me egere memini. Scripsere Philosophi, Iurisconsulti, Theologhi; sed suo quisque duntaxat instituto, vt cum suæ scholæ, sectaq; vtcumque satisfecerit cæteris certè minus profuisse, minus confuluisse videatur. Equidem debitorem me omnibus agnosco, & in his tribus facultatibus longo tempore versatum, si dicam; nec mentiar, quia verum dicam, nec gloriabor, quia profectum mihi non arrogo. culturam profiteor, & operam, de fructu iudicium alijs permitto. Conatus aliquo progredi, & hoc opere commune tribui scientijs standum ingredi, quod viderem trium communem, non vnius peculiarem, hūc fundum, atque hæreditatem. Quare (quod neglectum, vel minus ab alijs animaduersum)

Psal 73. in fin.

Psal. 61. in fin.

Cornelij Agrippæ Petri de Abano, Picatricis Hisp. Anselmi Parmensis, Ioan. Bodini, Ioā Vvieri, Georg. Gadelman. & sim. Ioā Trithemij Stelongano gia: ph. & Peuceri Erastij, Danæi, &c.

uersum) superstitiosarum artium fundamenta diligenter inuestigaui, & ex scitis humanæ diuinæque sapientię neruosius, quam prolixius subruenda suscepi: gnarus esse Christiani hominis fallacias has non ignorare, & *spiritalia nequitia* (vt ait Tertullian.) *non quidem socia conscientia, sed inimica scientia nosse, nec inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione tractare multiformem luem mentis humanæ totius erroris artificem, salutis pariter, animæque vastatorem*. Nec in speciem adfinxi quidquam, quod refellerem, sed ex ipsorum vanitatis, ac perfidiæ magistrorum arcanis, & mysterijs, ipsa ab incunabilis crepundia delitiorum de libris obscurissimis deprõpta, in lucem extuli: deinde in re, vt diffusissima, ita, & minutissima, ad artem, rationemque reuocanda, non minimum laboris posui, & nisi fallor, non incommoda methodo digessi, vt huc illuc lacera, & desecta membra in vnũ quasi corpus coalescerent: denique, vt à quouis facile intelligantur, plano, & dilucido, quali vtimur in scholis, stylo, in lucem publicam typis mandaui. Quod vt facerem, licet bene multorum, qui flagitabant, desideria nonnihil excitarint, longe tamen fortius impulit lues quam obscæna, tam proserpens, veneficorum, & incantatorũ: quæ hoc nouissimo sæculo se per omnem in dies Europam longius, ac latius diffundit. Vt iure quam optimo liceat ingerere auribus, mentibusque illud sonoræ, & inuictæ Ecclesiæ petræ. *Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret*: Nec non eandem in sententiam alia Gentium Apostoli. *Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non* (tantum) *est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinẽ* (aduersus homines, qui carne constant, & sanguine, ac proinde fragiles, ac caduci, facile lassantur, ac vincuntur) *sed* (præcipue) *aduersus principes, & potestates* (videlicet) *aduersus mundi rectores tenebrarum harũ contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus*: hoc est contra naturas non corporeas, sed spirituales, longe, vt potentiores, sic, & vafriores hominibus, & quatum habitatio non in luteis hisce domibus, sed in sublimi, & aeris regionibus. Reuera non cum anilibus deliramentis, aut idiotarum insomnijs, quod quidam dictitant depugnandum, sed cum ipsis dæmonibus, quorum ope, consilio magi vruntur. quod ratio, & experientia docet, nobis nunc manus conferendæ. Hi se de tot animarum, quas subiecerunt, possessione deturbari, & ab illaqueandis alijs, quas spe deuorauerunt, ratione, & iure, velut armata manu, depelli, tulerunt semper iniquo animo, nunc eo ferunt molestius, quod, cum instante vltima die Lucifer soluendus, multo sitiunt auidius suam explere in genus humanum crudelitatẽ. Si quis superioris ævi Annales nõ indiligenter euoluat, statim comperiet, numquam tot, vbique prouinciarum examina maleficorũ deprehensa, quot se hodierna die iudicibus, vel leuem aliquam quærendi curam adhibentibus, offerunt, & à non quærentibus etiã reperiuntur. Quid mirum, exundare perfidiam, vera fide exaresceñe? Sunt quidem alia quoque peccata mortalium, diuinitus huius flagelli causæ: sed pestilitatis partem maximam sibi vendicat, languor quidam, & contemptus Catholici fidei. Fides enim vna maxime est virtus: qua cuncta diaboli consilia, studia, conatus, vireſque omnes refringuntur. hanc horret, hinc refugit, cum hac metuit compulsare. Sapienter ideo B. Petrus eam rugienti, velut panopliam, vt obijciamus admonet: *cui resistite* (inquiens) *fortes in fide*. Consentit inuictus athleta Paulus collegæ suo, quando spondet nos *in omnibus* (hoc est in primis, & super omnia) *Scuto fidei omnia tela nequissimi ignea extincturos*. Confirmat experientia, siue præteriti, siue præsentis temporis, semper acrius, & petulantius Tartareas acies hominibus insultasse, quotiescunque fidei diminutio vel deprauatio aliqua viguit. Ante salutarem Christi Domini aduentum idololatria totum pene orbem occupabat: nonne dæmonum vbique tum multitudo maxima passim in simulacris: loquebatur, & coetus hominum frequenter inuisebat, & in virorum, fœminarumque specie conspiciendam sese præbebat? nato tandem Iesu, quibus locis fides nondum annunciata: pestis eadem idololatriam comitatur, & veneficis referta scatent omnia, vt locupletes sunt testes nostrorum sociorum de rebus iudicis.

1. Petr. 5. ver. 8. ad Eph. 6 v. 12.

Sup. c. 51.

d. cap. 6. vers. 15.

Indicis epistolæ, & historiæ: quibus vero regionibus semel recepta Euangelij prædicatio refrixit, vel variis errorum maculis obsoleuit, vel ab hæresibus oppressa penitus elanguit, vt in Africa, & Asia inter Mahumetanos: in Germania, Gallia, & Britannia inter hæreticos, in Italia, & alijs locis, inter Catholicos planè languido, quos Politicos vocant; ijsdem quoque in locis Magica superstitio nimis insultit. Sic agros olim tritici mirè feraces cicuta, & aconitum, & alia venena teterrima conminarunt. Hæresibus profectò vt vmbram corpori, sic Magicam spurcitiem auellari, adeò manifestum est, vt proteruiæ sit negare. Præcipui olim hæretici etiam magi fuere. ab his artibus Princeps hæreticorum cognomen adeptus fuit, Samaritanus ille Simon Magus. De Carpocrate, Menandro, Marco, Euphrate, Ophitis, Seuophianis, eorumque diagrammate de Prisciliano, & berengario fidem faciunt grauissimi, & veracissimi scriptores; Vt enim, quæ de Simone Clemens fusissime prodidit, prætermittam; quæ de hoc & successore simul, Iustinus Martyr eorum conterraneus tradidit, abscribam; is in hanc sententiam: *Simonem inquit quendam Samaritam oriundum de Gitta oppido, qui sub Claudio Cesare subnixas ope dæmonum, & fretus Magicis artibus, in hac vrbe Regia, Deus est habitus, & quasi Deus honoratus, statua posita in Tiberi inter duos pontes est, cum hoc Latino titulo,* SIMONI DEO SANCTO. &c. Deinde: *Menadrum etiam aquè Samaritam huius Simonis discipulum, instructum viribus dæmoniacis, & profectum Antiochiam, multos arte Magica decepisse cognouimus.* D. autem *Irenæus* de *Marco* sic breuiter: *Marcus Magica impostura peritissimus, per quam, & viros multos, & non paucas fœminas seducens, ad se conuertit,* &c. Mox, *Anaxilai enim ludicra, cum nequitia eorum, qui dicuntur Magi, commiscens, per hæc virtutes perficere putatur apud eos, qui sensum non habent, & à mente sua exceßerunt.* [quibus subiungit Irenæus nonnullas hæretici huius præstigias, *vinum album in rubrum mutare non ipsum modò, sed, & alios per ipsum, Paredri dæmonis opera vaticinari,* & huiusmodi alia. De discipulis Carpocratianis sic Epiphanius: *Magiâ apud ipso (ait) excogitatis est, incantationesque diuersas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem, & ad illectamenta. Quin, & Paredros dæmones sibi ipsis attrahunt, ad hoc, vt pro multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnusquisque quamcunque actionem aggredi audeat. Nimirum seipsos decipientes ad perfectionem occecatæ mentis ipsorum.*] Priscillianum, qui Gnosticorum vesaniam in Hispanias intulit, Marci Ægyptij disciplinis (qui Magus fuit) imbutum, Seuerus scribit *gemino iudicio auditum, conflictumque maleficij, nec diffidentem obscenis se studuisse doctrinis.* [D. Hieronymus, *Priscillianum* (ait) *Zoroastris Magi studiosissimum, & ex Mago Episcopum.*] idem Seuerus Sulpitius, *in vita S. Martini*, talem quendam memorat Anatolium. narrat etiam eodem tempore in Hispanijs quendam fuisse iuuenem, qui falsis fretus miraculis se primò Eliam, postea CHRISTVM esse sit professus, in quo etiam Ruso Episcopo sic illuserit, vt quasi Dominum adoraret: eodem tempore, in oriente quendam exstitisse, qui se Ioannem esse iactaret. Magi, & hi hæretici. Machometus hæreticus fuit, sed, & Magus *teste Zonara tomo tertio, & Paulo Diacono libro 18. histor.* Gallorum Historici tres nobis Pseudochristos hæreticos depingunt, & magicis præstigijs excelluisse addunt: nec mirum Antechristi antecambulones miracula simulasse. Vnus Bituricensis fuit, alter Burdegalensis, de vtroque legendus Gregor. Turonens. *de priore lib. 1. hist. de posteriore lib. 9.* Tertius Eun. vocabatur, natione Britannus, de quo mirifica referunt Robertus *in Cronicho*, & Guilhel. Neubrigiensis *lib. 1. rerum Britan. cap. 91.* Neodissimilis in Hispaniæ diœcesi Conchensi fuit quidam Goudisaluus tempore Innocentij VI. qui dæmone visibiliter apparente, & docente librum dictauit, quem vocabat VIRGINALEM; in quo se Dei filium ab æterno genitum, immortalem, mundi conuersorem, & damnatorum omnium saluatorem profitebatur, qui Nicol. Eymerico. Barchinonæ vna cum discipulo, & scriptore libri Nicol. Calabro publice pœnas perfidiæ dedit. vide Bernard.

Clement Romanus lib. 2. recognit. Iren. l. 1. ca. 2. 24. Euseb. li. 2. Hist. ca. 20. Epipha. hær. 27. Seuer. Sulpit in Sac. hist. l. 2. Nangia. in Chron. Apolog. 2. ad li. 2. cap. 8.

Epist. ad Crispinam contra Pel.

Bernard. Luxemburg. in Catal. litt. G. & litt. N. In Asia vero Sergius ille doctor hæresis Armenicæ, & institutor ieiunij Artziburtzi, de quo ex Damasceno Euthymius p. 2. Panopliæ titu 20. huic Paredrius erat dæmon caninus comes, vt Agrippæ. Ad Berengarium quod attinet Sacramentariorum Principem; Nangiaci historian, qui volet, legat; liber ad manum mihi non est, vt verba repræsentem. Et quid opus? magna semper hæreticis cum magis commercia, vt notauit Tertullia. Præscriptione adu. hæret. & lib. de anima de priore loco hæc habet: *Notata sunt etiam commercia hereticorum cum Magis quam plurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Querite, & inuenietis, vbique meminerunt.* [posteriore vero *Magiam* vocat *hereticarum opinionum auctricem.*] Meritò non enim confirmat modo hæreticorum deliria, sed, & veteribus adiungit noua nouasque scholas aperit curiositatis. Legimus post Sarracenicam per Hispanias illuuionem, tantum inualuisse Magicam, vt cum litterarum bonarum omnium, summa ibi esset inopia, & ignoratio solæ fere me dæmoniacæ artes palam Toleti, Hispali, & Salmanticæ docerentur. In hac quidem ciuitate, bonarum nunc artium matre; cum illic degerem, ostensa mihi fuit crypta profundissima gymnasij nefandi vestigium, quam virilis animi mulier Isabella Regina, Ferdinandi Catholici vxor, vix ante annos centum; cæmentis saxisque iusserat obturari. Inuaserunt prius Bohemiam Hussitæ; postea Germaniam Lutherani: illos quanta maleficorum vis fuerit subsecuta Sprengerus, & Niderius, hæreticæ praoitatis quæsitores, docuerunt: hi vero, quos Sagarum torrentes in Aquilonarem tractum infuderint norunt; qui hoc frigore Arctoo quasi gelati, metu torpuerunt. vix enim illis in locis quidquam innocuum vel immune ab his sub humana specie feris, dicam nescio, an dæmonib. Plerique qui ætate prouectiores non in oculco modo, sed post quæstiones quoque Treuirensi in ditione, confitebantur iudicibus se hac labe primum imbutos; quo tempore tetrum illud, & Tartareum Lutheranismi fulcrum, ipse quoque Magicæ nomine famosus, Albertus Brandiburgicus, prouinciam illam flamma, ferroque prædabundus vastabat. Quotquot Inalpinas regiones vicinas Heluetijs incolunt, raras illic fœminas maleficij expertes, pleraque crimine vno nobiles norunt: nec alio verior, aut promptior occurrit causa, quam quod, in hanc vsque horam V. Valdensium reliquiæ nefariæ; illic, vt in spelæis, occultatæ hæserunt. Nihil per Angliam, Scotiam, Franciam, Belgium hanc pestem celerius, & vberius propagauit, quam dira Caluinismi lues. Antea paucis in locis de non multis, & vilibus tantam incertus rumor spargebatur, nunc cum ipsa hæresi, vt cum febri furor plurimos passim, & palam nobilitate, eruditione, diuitijs, & dignitate claros inuasit. Sic Behemoth instar bilis epoto iam pelago sperat, *quod Iordanis influet in os eius, electoque pastus*, cibo ipsam Domini sortem deuastabit. Quid? quod Dancus Caluinianus immitter strigum conuentum Genevæ ordinarium esse prope summa ædem, & in ea vrbe spacio trium mensium plusquam quingentas personas iudicum sententia morte punitas narrat? *Lege Crespetum de odio satanæ lib. 1. discursu 15:* Causas autem mihi perquirenti cur hæresim comitetur assidue Magica commodum occurrere, quas mens quondam Doctor Io. Maldonatus Societatis Iesu Presbyter, vir doctus iuxta, & sanctus, disertissime prodidit, cum de dæmonibus publice Lutetiæ Parisiorum profiteretur: ille causas commemorabat quinque his verbis.

Prima causa est, quod dæmones in hæreticis, vt olim in idolis, habeant domicilium. Recte enim solet Hieronymus dicere, diabolum cum idola, in quibus habitabat ante, disiecta vidisset, peiora idola in hereticorum animis ex ipsis ditinis litteris fabricasse: Cassianus gratis, & antiquus auctor, *Collat. 7. cap. 32.* affirmat se dæmonem audiuisse confitentem, se per Arium, & Eunomium impietatem sacrilegi dogmatis edidisse: Quare necesse est, vt; quemadmodum finito bello milites per omnes partes diffusi prædones fiunt, omnesque vias obsident; ita dæmones, inclinatis, aut ablatis hæresibus, quæ ante vigebant, quasi euersis templis, in quibus colebantur, nouas id in alijs hominibus sedes querant. Solent enim dæmones, cum ex homine, in

quo

Cap. 43. cũ seqq. cap. 57.

In Malleo malefic. ex in Formicario.

Iob. xv. 18. Hab. ii. 16.

quo erant, egredi coguntur, facere: quod ij faciunt, qui obsidione fatigati, coguntur arcem tradere quam tenebant. Perunt enim conditionis loco, vt sibi liceat se in alium locum recipere, quod exemplo illius legionis intelligimus, quæ à Christo petiuit, vt sineret se porcos occupare.

Secunda causa est, quod omnis hæresis initio violenta est prorsus, & vehemens, sed stare in eodem gradu non potest: quia, præterquam quod id diuina prouidentia non patitur, natura quoque ipsa ita se habet, vt non possit error diu veritatem imitari. Quare omnem hæresim necesse est, nisi ad eam religionem, vnde egressa est, mature reuertatur, aut in magicas artes, aut in extremam atheismi impietatem degenerare. Cum enim duæ sint potissimum causæ, quibus hæretici homines efficiantur altera superbia lasciuientis ingenij, nihilque credentis, nisi quod oculis cernat, altera curiositas quædam intemperans, & studium nouitatis; fit omnino necessario, vt qui superbia hæretici facti sunt, cum iam, quam primæ inuentionis ardore in ea secta, quam nimis subito amplexi lucem esse iudicabant; eodē ardore frigescente, tenebras esse comperiant, desperatione alibi inueniendę veritatis, prorsus nihil credant, & quos in hęresim curiositas impulerat; cum ea quę principio noua esse videbantur, paululum inueterauerint, eadem curiositate, & ad ineundam cum dęmonibus familiaritatem, & ad discendas, exercendaque dęmonum artes impellantur.

Tertia causa, quod ita videatur esse natura comparatum, vt quemadmodum ĩa men pestilentia sequitur, ita hęresim varia curiosarum artium genera sequantur. Nam, & hęresis fames quędam est verbi Dei. *Amos 8.* Etenim. vt in annonæ caritate homines coguntur cibis vti non salutaribus, vnde fit, vt corruptis humoribus gignitur pestis: ita hęresi vigente, dum homines corruptis scripturę sensibus vtuntur, ad Magicas tandem artes deueniunt, quę quasi animi morbi sunt.

Quarta causa, quod soleant dęmones hęreticis, vti ad fauellandos homines, quasi formosi meretricibus. Nam hæresim in scriptura meretricem appellari manifestum est. Isa. 1. *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis?* Quare quemadmodum Ienones, quando scorti forma defloruit, ex scorto lenam faciunt: ita dæmones, cum prima hæresis species ita perijt, vt minus homines in errorem pellicantur ex hæreticis, Magos faciunt.

Quinta causa est, vt opinor, negligentia eorum, qui regunt Ecclesiam. Nam quemadmodum in incultis agris locustæ gigni solent: ita, ex inopia verbi Dei, gignuntur præstigiosæ artes. Nam & locustæ in scriptura dæmones significant. *Apocal. 9* Itaque videtur etiam in hoc tempus conuenire, quod ait Ioel. cap. 1. *Residuum eruca comedit locusta; & residuum locustę, comedit bruchus.* Nam quod quod hæretici reliquum fecerant, malefici dæmonum arte populantur, & quod malefici relinquunt athei perdunt.] Hæc non minus acute, quam vere Pater Maldonatus.

Atque vtinam non in oculos ea nobis incurrerent. Vidimus olim florentes Belgæ, Geusios Caluinismo, Lutheranismo, & Anabaptismo erucarum instar cuncta depascentes. Vidimus hos *tres immundos spiritus, de draconis ore, & de ore bestię, & de ore Pseudoprophetę exeuntes.* Videmus illis iam marcescentibus, & ipsa temporis diuturnitate ferme exspirantibus, varia locustarum sortiariarum examina totum Septentrionem dępopulantia. Videmus parte alia sic erescere numerum athæorum, siue politicorum: vt, cum tam pauci superstint feruentes, & veri Catholici, ipsa paucitate plane nulli queant videri. Hęreticis illis, de SOCIETATE nostra multi se strenue opposuerunt, & eorum rabiem præclare scriptis libris infregerunt. Athęos quoque Theologi, & Philosophi nostri, non semel, hydræ lernęæ instar repullulantibus capitibus, ignito veritatis gladio resecantes profligarunt. Locustas hasce, quas illi prætermisere, vel obiter, & leuiter tantum velitati cum illis fuere, nunc mihi ex professo, disputationis ventilabro dispellendas, & veritatis caritatisque, velut chalybæo speculo, vstulendas delegi, non virium vlla mearum fiducia,

Apoc. 16. vers. 13.

Turrianus, Bellarminus Buzeus, Tamisius, Cosernus, Tyreus,

Valẽcia, Molina, Zuarez, Fonseca, Pererius Vasquius, Serarius, Possevinus, Maldonatus, Gretserus, alij.

fiducia, sed supremi Numinis auxilio præsumpto. Illud enim, pro cuius honore, & gloria hoc certamen suscepi, suum vti spero pugilem non deseret. Age, ò vera, & æterna SAPIENTIA, cuius nomen perfidi Magi abnegarunt: iuua, & tuere. Tu, o VIRRO SACRATISSIMA, quam præ cęlitibus cunctis depreciant, & despuunt: clientem tuum protege, & faue pugnanti. Tu, o sanctæ MICHAEL cum æthereis, quibus præes legionibus, qui Luciferum cum socijs rebellionis, cælo deturbasti, & in abyssi profundum compulisti, auxiliare in arenam descendenti. Vosque Superi omnes, Beatæ animæ, hanc infernorum spirituum tyrannidem reprimite, & à fratrum vestrorum mentibus durissimam pestem auertite, & sæpe triumphatas furuorum, ac terrorum cacodæmonum acies, vti soletis: cædite, sternite, profligate. Vestris fretus suggestionibus, atque supperijs, quodque mihi, lectoribusque vertat bene; si prius de superstitione ipsa nonnulla ad sequentium intelligentiam clariorem necessaria delibaro, rem aggrediar.

DISQVI

IN MARTINI DELRIO NOVITER excusam Magiam Odarium.

CAput icta sus dolore
Fluuiatilem obteritque
Exestque sæpè cancrum.
Et ante viperina
Testudo tabe pota
Mundam vorat conilen.
Iaculis onusta capra
Virtute præpotentis
Dictam ni opem sibi fert.
Quos icit ipse dæmon,
Siue ille cancer, siue
Serpens, no censve pestis;
Quid agant? adest cuncti.
Huc dæmonum tenebris
Illuse, quisquis erras:
Desertione quisquis,
Christi furris, Magiæ
Maniæque captus œstro:
Tabescis, & qui amaro
Eelle INFIDELITATIS:
Huc, quisquis insciens es
NATVRÆ, & artis eius,
DELRI liber sagacis
Mox in manum inferatur,
DELRI liber SOPHIÆ
Germanus ille fœtus,
Animo imbibatur alte.
Nam paginæ recondunt
Anim medelam. Egentes
Ratione nosse morbi
Purgamina; æuiternæ
De MENTIS igne cusuri
Hominem, sibi medelam
Animo sagace promptam,
Manuque iaram amicæ,
Abiudicare, turpe est.
Hoc DELRII volumen
Cœli euolutum abarco
Per ianua in viam dux
Erronius parrescit,
Hoc in manum volumen
Date VERI, & ÆQVI amantes;
Penitusque quid recondat
NATVRA, cui voluptas
Est nosse: IVRA quisquis,
Verumque NVMEN optas
Date in manu volumen
A DELRIO euolutum.

CLAVDIVS DAVSQVESTIVS S.I.

IN EADEM ALIVD.

SEV multa certo pollicere Appolline
Ventura, seu minare multa credulis
Siue exta spectes, astra Cœlo seu notes,
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatere. verus iste te prodit liber,
Mentita veris corrigit, fallacias,
Commenta, tricas, fraude consutos dolos,
Præsente cuncta dissuit victrix Deo
Vis ingeni potentis, & constans labos.
Atque istud audes impius conuellere?
Impostor es, mendax, superbus, improbus,
Fatere. verus iste te prodit liber.
Veri peritus auctor, inuictus malis.
Magicisque laruis, nominis notum decus
DELRIO, facta dicta verat omnia.
Spectata virtus, certa stat scriptis fides.
Fatere. verus iste te prodit liber,
Seu multa certo pollicere Apolline
Ventura, seu minare multa credulis
Impostor es, mendax, superbus, improbus.

CAROLVS GOOSSINVS S. I.
OS OCVLVS SIS IGNARO.

MARTINO DELRIO
MAGIÆ
AVERRVNCO.

ODE PINDARICA.

Stropha I.

OBlectat quidem mortalium mentes Dierum lociſque Pater (*Sol*) vbi luce caſſas noctis opacæ tenebras diſpulit: At vero ſapientię inclyta lampas (*tum lætat animos*) quum caliginoſam errorum nubem detergit. Diu porro ex legem terram, cæcitatem effundens, mortalibus noxiali mendaciorum nocte oblimauit, dolis conſutam cum prę-ſtigijs Magiam adhalans. Enimuero reducem Sol alter lucem.

Antiſtropha.

DElrius libro tertio pandit, omnem mentem perſcrutatus decep-ptorum dolum, ac Stygis monſtrum, noxaque perniciabilem (*vt ea omnia potis eſſet*) exterminare per veritatem. Quapropter addecet, Muſæ cantibus gaudentes, viro huic gratias plectere trijuges, & hym-num melifluum pangere, quæ ſint elucubrationum prędmia decentia. Date igitur corollas auro, vibrantes; & diſcriminatas (*quæ hunc*) magis (*decebunt*) quam Herculem: Plura ſiquidem portenta edomuit Marti.

Epodos.

DEi namque hic adiutrice manu haud ex Cocyto tricipitem dun-taxat in lucem atraxit canem (*Cerberum*) Etenim multum etiam reformidans tres Soles tuos, Delri, (*tres inquam Diſquiſitionum Tomos*) infernalibus deſidēs in vmbris triformes Hecate occulit inſidias. Quin & Erinnum tertia iecur, ac ſemet mordicibus exeſt tibique; (*impoſtu-ra eius*) Triumphati poſt inuidet. Sed enim quis derepente multus ci-tur? num aliquod (*Dieſpiter*) fulmen (*vibrat?*) Nimirum, haud me fu-git, tuæ deuitat Sapientiæ fulgetrum.

Stropha II.

VNiuerſa Stygis horridæ mortalibus exitium molitta turba, ſe-cum detrimentum omne, cumque impietate inſaniam, præſti-gias, ac impoſtorum cateruam malis exultatam agens. Cedit vna,

omniſque

omnisque fraus, pernicies omnis veritati (*quam luces*) Edomitus vires deperdidit Tartarus, fortitudine harum paginarum latè coruscante. Ac etiam si post amorum illicia parare Circe aggredietur, vel hominibus varias inducere formas, reformidabit te, qui demonstraris moly malorum depulsorium.

Antistropha.

QVod si autem Medea miscere venenum, vel si impudens venefica nonnulla incantare laborabit philtrum, aut toxicum quodpiam, Phœbemque pulcro aspectu præsignem deducere in terram, vel si è Tripode vaticinium scitari deproperabit Mercurius aliquis flammæ falsidicæ, aut etiam si Chalchas quispiam de insequentis æui futuris hariolari volet, horum omnium voti compos redderur nullus quando solerte animo impostruram declinare malitiam auspicaris edocere.

Epodos.

ARguens vanitatem veritate, circumque mentes hominum dependentes stultitia dia sapiens resecas. Qualis Theseus secutus filum viæ ducem, dotem iugalem Ariadnæ, obtruncauit Labyrinthi luctificum portentum. Athenasque vrbem seruans, & Pubis septem flores. At vero, tu plures animas seruas Barathro eximens, quæ illæsæ præquam illustribus, causa sospitatis (*à te receptæ*) aternum pergent doctarum te Musarum extollere pinnis.

TERTIVS BOVLLIVS.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,
SOCIETATE IESV PRESBYTERI

Liber Primus.

De Magia in genere, & de Naturali, ac Artificiosa in specie.

CAPVT I.

De superstitione, & eius speciebus.

Lib. 8. Orig. c. 3.

ETymologiam nimis curiosè Diu. Isidorus scrutatur his verbis. *superstitio dicta eo, quod sit superflua, aut superstantia obseruatio. Alij dicunt, à senibus, quia multis annis superstites, per ætatem deliranr, & errant superstitione quadam, nescientes, quæ vetera colunt, aut quæ veterum ignari asciscunt. Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est, cœlestium seu diuinarum, quæ super nos stant: sed male dicit.*] non male si analogiam, sed si mentem spectes. Nam Epicureus poeta nullum Deo rerum humanarum curam esse cẽsebat, & ideo supremi numinis timorem *superstitionem* vocabat, eo quod quasi horribili aspectu, timor iste mortalibus superstet, & impendeat, alludit enim ad versus illos Lucretij,

Lib. 1.

Humana ante oculos fœde cum vita iaceret
In terris oppressa graui sub religione.
Quæ caput à cœli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.

Nam Lucretio, vt & alijs gentilibus, & *religio* ponitur pro superstitione. Etymologia autem illa etiam Seruio placuit: cui *superstitio* est, *superstantium rerum* (*id est cœlestium, & diuinarum, quæ super nos stant*) *inanis, & superfluus timor.* De senibus quod addit Antistes Hispalensis, non est eius cõmentum: sic enim Donatus, vel quisquis ille: *superstites sunt senes, vel anus, quia ætate multis superstitiones iam deliranr. Vnde & superstitiosi, qui Deos timent nimis, quod signum est deliramenti.*) Christiani scriptores nomen superstitionis in malum sumi solent, etiam in illo D. Pauli: *Viri Athenienses per omnia quasi superstitiosos vos esse video.* Syriacè est, nimios in cultu dæmonum, Græcè δεισιδαιμονεστέρους, æquo superstitiosiores: eo scilicet, quod vano dæmoniorum timore, lapides, ligna, spiritus, ignota quoque & ambigua numina, colerent. Quo sensu gentilium errorem Patres *Superstitionem* nũcupant, non *Religionem*: nisi addita vanæ, vel falsæ denotatione. Quoniam inter *Religionem*, & *Superstitionem* multũ interest. Synæsius rectè δεισιδαιμονίαν ait vitium esse virtutis δοσβείας persona circundatum, epist. 67. *Non enim philosophi solum* (ait Cicero) *verum etiam maiores nostri Religionem à superstitione separauerunt, nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt sui sibi liberi*

in 8. Ant.

in Terẽti Andr.

Actor. 17. v. 22.

Lib. 1. de natur. Deor.

superstites essent, Superstitiosi sunt appellati, quod nomen patuit postea latius. Qui autem omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent sunt dicti religiosi ex re legendo, vt eleganies ex eligendo tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ in religioso. Ita factũ est in superstitioso, & religioso, alterum vitij nomen, alterum laudis.)

Li. 4. c. 28 lib. 14. de Ciu. Dei c. 30.

Adscripsi verbæ, vt legenda censeo ex Lactantio: ex quo, & Diuo Augustino corrigendus Non. Marcellus eadem aliter referens. Nonius etiam vult *Superstitiosos* dici, *quod præ cultura deorum cætera supersedeant*, ideſt negligant: itidem, & *religiosos quasi relinquosos* (sic membranæ) *quod cæteris relictis solis sacrificijs deseruiant*, ridiculum comment. & Nonio dignum. Lactantius eruditè, qua solet argumẽtorum vi, & copia Ciceronis discrimen refellit, & concludit, *Religio veri cultus est, Superstitio falsi.* (hoc præclarè: non ita, quod subdit: *Omnium quid colas interest, non quemadmodum colas, aut quid precere.*) parum id cõsideratè dictum. nam superstitio quoque nascitur, si quod oportet coli, Deum optimum Maximum, non vt oportet colas, aut precere. Religioni duntaxat locus: Si qui vni ac vero Deo supplicant, ita quemadmodum oportet, id faciãt. Optimè enim Theologi nostri *Religionem*. definiunt virtutem, qua Deo vero cultũ verum, ac debitum exhibemus, ideoque dictitant, duo illi vitia extrema repugnare: Vnum in defectu positum, quod cum debito honori detrahat, *Irreligiositas* vocatur: alterum in excessu, quod nõ quidem verum cultum æquo maiorem exhibet: (quis enim, quantũ par est, queat exhibere illi infinitæ bonitati, immensæque maiestati?) sed ideo nimium: quia nec verum, nec bonum, sed superflua quadam circunstantia vitiatum: quæ, quod perperam, & in Dei potius iniuriã, quam honorem, materiæ debitæ adijcitur: ideo in excessu positum vitium vocant. Cum enim bonum idem sit, quod perfectum, omnemque defectum siue vitium repellat: nihil etiam verum dici mereatur, nisi quod idem sit bonum: perspicuè intelligitur, si mali quippiam in cultu diuino reperiatur, verum cultum cum non esse, quare nec *Religionem* dici posse. Deinde cum *Superstitio* omnis, nomine suo vitium in cultu inesse indicet, consequitur nullum cultum, qui superstitiosus sit, verum cultum vocãdum: atque adeo superstitionem omnem falsi cultus esse, vt Lactantius dixerat. Sed falsitas ista nõ vno tantum ex fonte: vt putabat: sed ex duobus oritur. Capitalis omnino est, quem ille non ignorauit: si videlicet id pro Deo colatur, quod Deus non est: hunc nostri nominant, *Superstitionem falsi cultus*: alter minus est deterior, sæpe tamen lethalis, semper noxius, quem Firmianus perperam videtur à superstitione excludere, si cui qui debetur cultus, non quo debetur modo, exhibeatur. hunc vocant Theologi, *indebiti cultus superstitionem* eo quod non, qualis debetur. Prior generali nomine solet *Idololatria vocari*, quia quicquid, cum non sit Deus, vti Deus adoratur, idolum nominatur iuxta illud. *Omnes Dij populorum, idola*, hoc est vanitas, & inania, nihilque minus, quam quod volunt haberi. Nã vis ista est vocis Hebreæ ELIL. Posterior nomen suum retinet, nec proprium. quod sciam, aliud habet: nec imposuit D. Augustinus, contentus descripsisse, cum de imaginarijs indebiti cultus signis ageret, his verbis: *quæ ad remediorum, aliarumque obseruationum curam pertinent: quæ non sunt diuinitus ad dilectionem Dei, & proximi, tamquam publice constituta: sed per priuatas appellationes rerum temporalium, corda dissipant miserorum.*] De hoc indebito cultu nulla nunc à nobis disputatio instituitur: de falsi tantum cultus superstitione differendum; cumque ea duas species complectatur. *Expressam Idololatriam*, quando cultus Deo debitus clarè, & diserte trãsfertur in creaturam: cum Iudæi vitulũ, Ægyptij Anubim, Romani Quirinum coluere. & *tacitam*, siue, vt alij vocant *Implicitam*: illam quoque priorem nunc mussam facimus, contẽti, quæ ad posteriorem pertinent, & sunt obscuriora: pro modulo nostro elucidare. Tacita idolatria est omnis magia prohibita, vt suo loco ostendemus.

Paral. 16 vers. 26. אלילם

Lib. 2. de doctrin. Christiana c. 23.

Vide Gregor. Valẽtiam 22. disp 6 q. 10. pũct. 1.

C A-

CAPVT II.

De Magia, eiusque diuisione, & Magorum variis nominibus.

MAgiam vniuersim sumptam definio terminis latissimis, *vt sit ars seu facultas vi creata, & non supernaturali, quædam mira, & insolita efficiens; quorum ratio sensum, & communem hominum captum superat.* Vsus sum terminis latissimis, quia video viros magnos, Fr. Victoriam secutos, dum pomena circumdant strictiora, artificiosam, & naturalem excluisse. *Artem* dixi, seu *Facultatem*, pro quauis cognitione, & operatione, apodictica topica scientiam gignente, vel non gignente, mechanica, vel liberali, artificiosa, vel artis experte, vera vel circulatoria, superstitiosa, vel vitij experte. *Efficiendi* vocabulum pro omni mentis, animi, sensus, aut membrorum functione posui. *Vim* intelligo, siue rei adhibitæ, siue personæ adhibentis, hominis nempe, vel dæmonis. *Creatam, & non supernaturalem* nominaui, vt excluderem vera miracula; quæ solius Dei sunt opus: quo circa malui *mira*, quam miracula dicere. *Communis* denique *captus* & *sensus* mentionem inserui, quia multorum magicorum effectuum causas soli sapientiores, qui omni ætate pauci consequuntur. Tam latè sumptæ Magicę diuisio, petenda ex causis finali, & efficiente. *Ab efficiente* datur diuisio in *Naturalem, Artificiosam, & Diabolicam*, quia cuicti effectus eius adscribendi sunt, vel insitæ rebus naturæ, vel humanæ industriæ, vel cacodæmonis malitiæ. *A finali causa*, rectè dispartitur; primo *in bonam*, si bona intentione, & licitis mediis vtatur; (quod tantum competit artificiosæ, ac naturali) & *in malam*, cuius nempe finis, vel media, quibus vtitur, prana sunt; hæc peculiaris est Magiæ prohibitę, quam idololatriam tacitam, & superstitionis speciem esse diximus. Hæc prohibita Magia sic describi potest, *Facultas, seu ars, qua vi pacti cum dæmonibus initi, mira quædam, & communem hominum captum superantia efficiuntur.* Dixi *vi pacti*, quoniam omnis Magiæ huius vis, pacto tacito, vel expresso nititur, vt suo loco docebo. *Taciturn* vocant *idololatriam* Theologi, quia non tam (vt plurimum certè) intendunt Magi cultum illum exhibere creaturæ, vt Deo; quàm tanquam benefactori cuidam, & munifico, à quo aliquid consequantur. Quæ intentio, ratione multiplicis sui obiecti, quatuor quasi species huius tacitæ idololatriæ, seu prohibitæ Magiæ gignit. Fit enim aliquando, vt dum rarè extraordinarij, & miri effectus cognitio, vel operatio quæratur; & tunc sibi nomen *Magiæ specialis*, ac strictè sumptæ, vindicat: aliquando fit, vt quis nitatur cognoscere res futuras, vel etiam præteritas, aut præsentes, sed arcanas, & occultas; conatus iste *Diuinatio* nominatur: aliquando desiderat instrui, & iuuari, nō vt prosit, sed vt noceat alijs, vel vltionem sumat, huic sceleri *Maleficium* est nomen. Denique sunt aliquando quibus decretum est, sine noxa cæterorum, sibi, vel alijs hoc opere prodesse vtilitate, vel voluptate, & tunc Theologi nuncupant *Nugatoriam, seu vanam obseruantiam*. Sic Magia reproba, in *Magiam specialem, Diuinationem, Maleficium, & Vanam obseruantiam* diuiditur, de quibus singulis ordine disputabimus.

Relect. de Magia nu. 8. Angles in fin. ibus ad 7. dist. 7. & alios.

Ab hac specierum Magiæ diuersitate, mira nominum varietas apud Hebræos, Græcos, Latinos manauit, ad eos significandum, qui stygijs hisce mysterijs forent initiati. Prosequamur præcipuas appellationes.

Quædam Hebræorum, ad solam diuinationem videntur pertinere, vt duo illa coniungi solita, AOVOTH, & IDDEGHONI; quorum nisi fallor posterius latius paulo patet, ideoque in sacris litteris illi solet postponi, locis passim obuijs. *Aouoth*, a radice אוב ob, quod vox reddatur obscurior & quasi ex vtre stridens. nam OF primo significat ipsum dæmonem respondentem, secundo significat Magum qui responsum elicit: sicut & *Python & ventriloquus*, vocatur, vel ipse dæmon inhabitans, & ex immo hominis respondens: vel ipse homo, cui dæmon inhabitat. Græcis etiam Ἐγγαστρίμυθος vtrumque significat, à quodam Eurycle, qui Pythonem habebat, & primus ventriloquus Athenis fuit, vnde, &

תאובות וידעני

Leu. 19. v. 31. & 20. vers. 6. Deut. 18. vers. 11. 4. Reg. 23. vers. 24. Esa. 8. v. 16. & 9. v. 3. 1. Reg. 28. v. 7. & 9. Vt docui pluribus comm. in Isai. c. 8. v. 19.

Suid. & Hesych. in voce. δουκάνης Plut. lib. de effectu oraculor. Aristoph. in Vespis & ibid. Schol. sup. lit. B.

alij δρυκάνεις dicti. quod docent Suidas, & Hesychius, & Scholiastes Aristophanis, & ex Aristophane, Plutarchoque posset probari. IDDEGHONI nō spectat ad Chyromanticos, & similes, vt quidam censet; sed ad oracula dæmonū, siue per AOVOTH, siue ex visceribus telluris, siue per vmbrarum euocationē, vt colligitur comparatione locorum SS. vbi hoc nomen vsurpatur, siue ad genus quoddam diuinationis, de quo libro tertio.

Alia nomina non tam quid dæmon efficiat, quam quid Magus conetur, respiciunt, patētque latius. Ad omnes enim diuinationes pertinent, NACHAS, KISEM, GHONEN; ad omnes vero incantationes, CHABAS, & LACHAR; ad omnem denique Magicam in genere, CHARTVMIM, & MECHASSEPHIM, de quibus nunc agendum. NACHAS significat augures, & omnes alios coniectores vanos, qui ex fortuitis quibusdam futura solent diuinare, quale se prudenti vocis æquiuocatione, ad tempus Iosephus finxit: hæc diuinatio prohibita multis locis.

נחש

Genes. 14. ver. 5. & 15. Leui. 19. ve. 26. n. 23. v. 3. & 24. v. 1. Deu. 18. ve. 10. 2. Para. 33. v. ult. v. 25. & 6. v. 15. 1. Re. 28. v. 8. R. vi 17. Isa. 3. v. Iere. 27. v. 9. Ezec. 12. v. 24. & 21. v. 1. 2. & 2. ve. 28.

KASAM significat vniuersum diuinare, vnde KISAM diuinās seu ariolus, & KESEM diuinatio: sumitur etiam in malam partem de quacunque, rerum quoque non fortuitarum, prohibita coniectatione, passim in SS. cuius mentio obuia est.

קסם

Id loco Ec. Mich 5. v. 12. vt Deut. 18. ve. 10. & 2. Par. 33. v. 6.

GHONEN quibuslibet auguribus & coniectoribus accommodatur etiam Onirocriticis, quare perperam Rabbini recentiores restringunt ad eos, qui superstitiose dies, & tempora obseruant fuastane sint an infausta, sed hoc genus ad omnia pertinet.

עונן

Iob 40. v. 25. & Ps. 57. v. 6. עונן 4 v. 6. Esd. 1. v. 10. מעונן

CHABAR, & LACHAS, quomodo discrepent, nondum inueni; quare (ni fallor) idem significant, nempe ἔναρθον incantatorem, seu (vt Gentiles vocabant) exorcistam, qui profanis seu malis verbis aut mussitationibus mira patraret.

חבר

Iob 40. v. 25. & Ps. 57. v. 6. חבר

De CHARTVMMIM, falsos puto Abenezram, Ben-Natam, & alios Rabbinos, qui ad naturalem, seu bonam Magiam videntur referre. Quæso, si hanc significaret, cur tam seriò in SS. prohiberetur? Equidem puto hoc nomen cōplecti Magorum genus omne; qui, cum dæmone fœderati, diuinant, vel præstigiosa miracula operātur, immo, & quos seu quosque incantatores, & veneficos cōprehendere probatur, quia Lxx. modò vertunt expositores, ἐξηγητὰς modò φαρμακοὺς veneficos modo, ἐπαοιδοὺς, incantatores. Vulgatus quoque noster aliquando vertit coniectores, aliquando verò ariolos, aliquando maleficos, vt istorum auctoritate vocabulum intelligamus adeò diffusum esse.

חרטם

vt Gen. 41. ver. 8. & 24. vt Exod. 7. ve. 11. & 22. & 8. v. 7. ac 18 c. 9. v. 11. vt in Ge. supr. vt in Exod. supr. in Exod. in Gen. Daniel. 1. v. 20. & 2. vers. 2. in Exod. sup.

Denique MECHASSEPHIM, vox est orta ex radice CHASAPH, significans quemuis maleficum præstigijs, vel alijs quibuslibet malis artibus Magicis, vtentem. Ideo noster tam latè interpretatur, maleficos, maleficas artes, maleficia, aut veneficia. Nō defuit tamen quidam vehementer huius criminis suspectus, & ex professo sagarum patronus, qui lectoribus conaretur persuadere hoc vocabulum, saltem in lege Exodi XXII. cap. restringendum ad solos venenarios, cuius error facilè refellitur. Primò quia radix nominis, CHASAPH, non significat toxico perimere (vt ipse putat) sed quando solitarie ponitur, nec sententia narrationis restrictionem postulat, tunc Magicorum ludibriorum genus omne cōtinet, vt apud Malachiam, & Nahum, & in libris derelictorum: Si quando autem restringatur, id contingit, rei, quæ describitur, conditione hoc postulante. Sic Exod. 7. restringitur ad præstigiatores proprie dictos, de quibus tantum agebatur, sic apud Ieremiam ponitur pro diuinatoribus, apud Danielem pro somniorum interpretibus. Det adhuc latius locum vllum, vbi pro solis Venerarijs vsurpetur. Bene est, quod duo tantum loca adduxit. Vnum de Iezabel clanculum venenis, & non ferro palam, atque cædibus in prophetas grassari, fuerit solita. Quanto verisimilius est fœminam insano dæmonum cultu furentem, incantationibus quoque, & rhōbis alijsque philtris Achabum, & alios dementasse: vt ibidem bene, posteriore loco, cēsuit Tostatus. Sanè ante Iezabelem Magia suspecta non fuit Samariæ: postea, per hanc forte exedram, vestis hęc immissa, hæsit adeò pertinaciter, vt Samaritani nomen pro incantatore vsurpare-

Exod. 7. v. 11. & 22. v. 16. 2. Para 33. ver. 6. Isa. 47. v. 9. & 12. Iere. 27. v. 9. Daniel. 2. 2. ve. 2. Mic. 5. v. 12. Nahum. 3. v. 4. Mal. 3. ver. 5. 4. Reg. 9. v. 22. 4. Reg. 9. 22.

מכשף

tur.

Ioa. 8. v. 48. & 9.

tur. Vnde, & IESV Domino obiectum *Samaritanus es, & dæmonium habes* quasi geniti proprium esset, cum dæmone commercium habere. Quare, & Dominus conuitium illud vnica negatione refutauit, *ego dæmonium non habeo*: quasi dicat, cum dæmonio patredo, vel eurycli fœderato, nulla mihi familiaritas intercedit, quapropter nec Samaritanus sum: & post Christum Dominum solemnes Samariæ Magi principes, eorumque scholæ Simonianorum scilicet & Menandrianorum. Secundum adfert locum Exod. c. 22. Exod. eo quod Lxx. verterint φαρμακοὺς; quod ipse contendit solos venenarios significare; tam bonus certè Græcus, quam bonus Christianus: refellitur ipsa consuetudine Lxx. Interpretum, quos constat ea voce latius vti. Primo, quia Exo. 7. v. 11. etiam vertunt φαρμακοὺς, vbi constat agi de præstigiatoribus: nam & incantationem, seu præstigias ibi vocant φαρμακίας; & quos antè φαρμακοὺς, dixerat ijdem ab illis vocantur ἐπαοιδοί. Deinde æquè diffusè sumpserunt in Paralypomenis, ἐφαρμακεύετο. Tertio quoniam in Ieremiæ verbis, nomine φαρμακέων, complexi sunt diuinatores. Quarto, quia, inter sotrimiorum interpretes, apud Danielem, recensent φαρμακοὺς. Tam ergo latè sumunt hoc vocabulum seniores isti Hebræorũ doctissimi: quod vero periti id faciant; si putarem operæ pretium, & antè non alij id fecissent, probarem Hippocratis, Platonis, Aristotelis, Theocriti, & aliorum veterum testimonijs. Iosephus, vt non suffragatur aduersarijs, sic nec nobis refragatur. Pro nobis stant Philosoph. lib. de specialibus legibus circa medium, & Catholici Patres plerique qui legem illam Mosis ad omnes Magorum species retulerunt: Hæc de Hebraicis.

D. Hier. in Ier. & Dan. D. Aug. lib. 21. de ciu. Dei. c. 6. Hesych. lib. 6. in Leuit. ca. 19. & 20. Raban. & alij add. cap. 22. Exod.

Græcis sua quoque sunt nomina; quę, strictè sumendo, differũt: nam ἐπαοιδὸς incantatorem, μάντις ariolum seu diuinum φαρμακεὺς venenarium, γόης præstigiatorem propriè significant. Sed frequenter primum, tertium, & quartum, ad omnem Magicam porriguntur. γόης etiam quemcumque denotat impostorem. Videas illa tria Homonymos coniungi à Platone, Synesio, Herodoto, Chrysostomo, & Heyschio. Adde, quæ habes inferius lib. 5. section. 16. litt. yy.

Sic Latinis alia est propria significatio, alia per extẽsionem accommodata, *Magorum* nomen à Barbaris ad Græcos, Latinosque traductum, initio Persis, & Chaldæis in honore fuit, vt proprium Sacrorum antistibus, Regum moderatoribus, philosophis, atque Theologis; in infamiam cœpit vergere, & cunctis malis artibus attribui. *Venefici* dicebantur antè soli, qui malis pharmacis lędebant, & *venenarij* vocabantur; postea de incantatoribus hoc nomen vsurpatũ, & cunctis Thessalis accommodatum vani (apud capitolium) *Arioli, Augures, Aruspices, Chaldæi, Thessali, Genethliaci*, sæpè confunduntur. *Lamiæ* dictæ, quod pueris necem adferãt, desumpto nomine, vel à famosa illa, & crudeli Regina Lamia, de qua Anton. Liberalis, Diodorus, & alij, vel à succubis dæmonibus, de quibus Philostratus, vel à feris Lybicis, de quibus Dion Sophista. *Striges*, ab infausta, & nocturna aue, quæ creditur exitium infantulis adferre. Veteribus etiam Romanis caput Apuleium dictæ mulieres sunt *varatrices*: quod diuinandi scientiam profiteantur, vt solẽt illæ fœces, quæ se iactant Aegyptias, colluuies omnium populorum, ac nationum, veteres enim *verare* dicebant. Ennius. *satin, vates verani ætate in agunda* fortassis, & *veracula*, vt conijcit vir doctus apud Suetonium in Vitellio; *Nullis infensior, quam veraculis, & Mathematicis* Idem censet ab hostili maleficio, de quo libro tertio agendum, dictas olim *Simulatrices*, a festo; & *Fictrices* a Tertulliano. Longobardi suis legibus *Masoas* nominant; eo fortè, quòd in conuẽticulis suis, laruis se tegant; vel quod deformi specie oris, vt sunt pleræque laruis, seu mascaris, quam fœminis similiores. *Sortilegos* veteres nominabant, qui quarumlibet sortiũ superstitioso iactu aliquid diuinare nitebãtur. Sed Theologi, & Iurisperiti posteriores cum nefando strigum crimine cõfuderunt. *Sortiarios* eosdem *sortiarias*, vocatos comperio iam inde ab Hincmari Remẽsis Archiepiscopi ævo. Hi venefici simul, & Dæmonis vasalli Ligij sunt, quare possunt etiam dici *Satanici Venenarij*. Horum crimen ęs vetus,

Hier. in c. 2. Dan. Apul. 2. Apolog. Hesych. & Suid.

Vide Adagiũ Lamiæ turres, & cõment. nostrum in Senecæ Troged. Vide cõment. in Medeam v. 752.

Remigius lib. 2. monolat. capit. 18. extr. tit. de Sortileg. c. vlt. 35. q. 1.

vetus, & ante CHRISTI Domini aduentum. Tales enim Canidia Horatij, & Erisichro Lucani, Martina Taciti, & Thessalæ Luciani, & Apuleij. Nomen *sortiariorum* recentius est.

CAPVT III.

De Magia naturali seu Physica.

QVi supra mortales omnes Magicis dediti fuere, Persæ; quibus id Marcion, & Manes mutuanti; duos credidere Deos auctores, & rerum Dominos; alterum bonum Oromazum, vel Oromagdam; quem Solem censebant, & malum alterum Arimanem, siue Plutonem: deinde ab his numinibus duplicem Magicam deduxerunt; vnam, quæ superstitiosa tota, cultum falsorum Deorum tradebat, & huiusmodi plura; alteram, quæ naturas intimas rerum callebat, quã Persis vtramq; Apuleius adscribit. Fallax prior, & nociua, satis diabolum indicat auctorem, qui ante diluuium eam docuit malos illos gigantes, à quibus ea Chamus imbutus; ab hoc, eius posteri Aegyptij, Chaldæi, Persæ: sic enim interpretor D. Clementis verba de Angelis peccatoribus; *docuerunt* (ait) *homines, quod dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, id est magicis inuocationibus, possunt; ac velut ex fornace quadam & officina malitiæ totum mundum subtracto pietatis lumine impietatis fumo repleuerunt. Pro his, & alijs nonnullis causis diluuium mundo introductum est, & omnes qui erant super terras deleti sunt excepta Noe familia, qui cũ tribus filijs, eorumque vxoribus superfuit: ex quibus vnus Cham nomine, cuidam ex filijs suis qui Mezraim appellabatur, a quo Aegyptiorum & Babyloniorum, & Persarum dicitur genus, male compertam Magicam tradidit disciplinam. hunc gentes, quæ tunc erant Zoroastrem appellauerunt admirantes primum Magicæ artis auctorem, cuius nomine etiam libri plurimi super hoc habẽtur &c.*] addit hunc postea ictum fulmine; *Zoroastrem* quasi viuens astrum, & dictum, & pro Deo habitum. Zoroasters non vnus, sed multi fuere (nam Goropius negatur, qui nullum putat fuisse) Primus iste Chaldæus Magiæ inuentor: falluntur Sixtus Senensis, & alij, qui bonam illi tantum tribuunt. Secundus fortè Bactrianus; qui cũ Nino bellum gesserit, de quo Plinius, Iustinus, & Arnobius; Tertius, qui, & Erus dictus, siue Armenij filius, iuxta Clementem Alexandrinum; siue Oromazi, iuxta Platonem: nec enim arbitror hos Eros fuisse diuersos, vt censuit Fran. Patritius. Suidas videtur primum cum secundo confundere, non quartum aliquem suggerit. Arnobius quatuor commemorat: primum illum Chaldæum, secundũ Bactrianum, tertium Pamphilium genere, qui, & Erus dictus; quartum Armeniũ genere, non Armenij filiũ, de quo Clemens, sed alium Hosthanis nepotem: Quinti fortè meminit Suidas cum Zoroastri Astronomi meminit, & Persomedum dicit fuisse. Sixti / rocõnesij mẽtionem facit Plinius, omnes hi Magi fuere. Sic etiam de dæmonibus agẽs Lactãtius *Magorum quoque ars omnis & potentia horum adspirationib. constat. &c.* Idem asserit, & D. Cyprianus, & addit Osthanem Magorum præcipuum fuisse, huic famosos alios addit Tertullianus: his verbis; *Hosthanes, Typhon & Dardanus & Damigeron, & Nectabis, & Berenice, publicaiam literatura est, quæ, &c.* his consentiunt Arnobius, si recte verba dispungas, & cum Eusebio, D. August. ac Marcellinus. Zoroazdis meminit Suidas, Azonacis Plinius, cũq; facit præceptorem Zoroastris Corrupit vocem Noachi: ab hoc n. Cham, & filij eius Chus Magiam bonã edocti. Scripere etiam Magica Iulianus Chaldæus philosophus libris 4. de dæmonibus: & Theurgicorum auctor illius filius, Iulianus ideo Theurgus vocatus, de quibus, Suidas, & Proclus cõsulendi. Prophyrius citat quem dã Palladem & Symbulũ, & alios, nẽpe Adelphiũ, Acylinum Alexandrũ Lybicum, Philocomum, Demostratum Lydum, Zostrianũ, Nicotheum, Allogenem, Mesum, quorum impijs scriptis vtebantur Gnostici. Picus testatur etiam legisse se libros Chaldaice scriptos Este, & Melchiar magorum. Ex his hodie tantum extant, Zoroastri χαλδαικὰ seu μαγικὰλογια, quæ ex Platonicorũ scriptis laboriosè collegit Fran. Patricius,

Plutarc. l. de Isid. & Osyri. Laertius initio suæ historiæ. Agathias, & alii. Apolo. 1. lib. 4 recogn.

lib. 2. c. 14. idem affirmat. c. 6. lib. de Idol. vanitate, c. 16. lib. de anima. cap. penult. lib. 1. contra gent. Euseb. lib. 10. de præparat. Angustin. de ciu. Dei Marcellinus lib. 23.

ob-

obscuritatis maioris, quam vtilitatis, in quæ exstant comment. Græca Plethonis, & Pselli. Naturalem vero legitimãque Magicen cum cæteris scientijs Adamo Deus largitus: a quo posteritas docta, per manus, & orbem eam propagauit: de hac arbitror intelligendum, quod ex Thalmucidis. Quin carboreus in c. 5 Threnor. tradit Samhe dritas sudæorũ. Magiæ peritos esse debuisse. Ea, (vt Psellus, & Proclus aduertere) nihil est aliud, quam exactior, quædam arcanorum naturæ cognitio; qua cælorum, ac syderũ cursu, & influxu, & sympathijs atque antipathijs rerum singularium obseruatis, suo tempore loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ causarum ignaris præstigiosa, vel miraculosa videntur. Velut: cum Tobias paternam cæcitatẽ felle piscis discussit, quam vim Callymachus piscibus tribuunt cum Galeno plerique item: cum tympani ex lupina pelle sonus, aliud tympanum, ex agnina tensum, distensum disrumpit, cum Venetijs Turca quidam liquato plumbo manus lauit innoxius, illustria quoque illa, quæ narrat B. Augustinus lib. de Ciuitate Dei capite 4. 5. & sexto, de pauonis carne nescia putrescere; de paleis frigore suo niues conseruantibus, & calore fructus maturantibus, vi contraria: de calce, quæ cum ignitam, in se vim habeat, aquis accenditur, oleo infuso nõ accenditur, de Agrigentino sale, qui liquatur igne, aqua vero induratur, & crepitat: de magnete, de Epyri fonte, & similibus. his addunt alij patres, de dictamo, quo ceruus sagittas expellit, & chelidonia, qua hirundines cæcos oculant pullos. Confirmat Plinius de Psyllis, & Marsis odore serpente soporantibus, & impunè lacessentib. de Picis, Martij herba cuneos adactos expellente: vnde cõmunis fabula increbuit, eã feras aperire Cõfirmat Alex. ab Alexandro, de veneno, Tarantulæ, seu Phalangij Calabri, à quo morsis non aliud vitæ, & remedij præsidium, quam si certo musicæ sono saltitare, ad numerum compellantur, donec concidant fatigati. Prætereo innumera, quæ congessere Aristoteles (si auctor ipse lib. de admirandis auditionib.) & Guilhelm. Aluernus opere pererudito de vniuerso, & ex Belgis Robert, Triezius auctor libri *de dæmonum deceptionibus*; apud quos tamen duos quædam narrantur, meritò Satanici pacti suspecta, vt quod Guilhelm. narrat Heliotropiam facere homines inuisibiles, & argento viuo inter duas cannas posito incantationes impediri. Vt quod Robertus docet, rutam furto sublatam, & ocimum cum conuitijs plantatum vberius prouenire: item septem certæ herbulæ gramina, iacta in symposio, cõuiuas omnes ad rixas, & Lapitharum certamina prouocare. Nec minus friuola sunt quæ Ludouic. Dulcis memorat de vi gemmarum per eas effici posse, quicquid homo queat imaginari, lib. de gemmis, c. 1. O vanam auxesim; an gemmæ omnipotentes? Solidiora longè & tutiora peti possunt exẽpla, ex Sirenio, Fracastorio, & Langio. Naturalis huius Magicæ peritissimum fuisse Salomonem Regẽ minimè dubitandum. Quæ tamen de morbis ab eodem Rege curatis incantatione, Flauius Iosephus retulit; ea vel falsa sunt, vel in illud referenda tempus, quo se idololatriæ, & omni superstitioni immerserat. Tres magos Euangelicos hac Naturali Magica imbutos volunt nonnulli, & crediderim. Sed an hac sola, & non dæmoniaca quoque? post Christũ Dominum adoratum, certo certius, à crimine hoc alienos; quid ante fuerint, parum refert. Sanè Theophylactus censuit etiam venta imbutos. De Apollonio Tyanæo videtur Iustinus Martyr eum Physicis magis annumerare: sed, vt frequentius credam dæmonis vsu m opera, faciunt quæ perdoctè scripsit Eusebius contra Hieroclem.

Naturalis Magia diuiditur in *operatricem*, & *diuinatricem*, hæc in abditis & futuris coniectandis versatur, de qua libro sequenti differendum nobis copiose: illa miros effectus producit de qua nunc agimus. Multi de ea libros ediderunt, quorum qui catalogum nudũ proponunt sine antidoto, videndum ne venenum aureo Babylonis calice propinẽt incautis. Imprimis ab hoc numero remoueo, vt dæmoniacos Magos, *Robertum Perscrutatorem*, cuius *Magiam caremonialem*, & lib. de mysterijs secretorum Agryppa legerat, & ex ijs decerpserat

Pselus li. de dæmonib. Proc. li de Magia.

Tobiæ 7. Gal. li. 10 simp. me dicã. Plinius. Aelianus, & alii. Opianus lib. 3. Cynege Cardanus li. 6. de subtil. Boistesu. Hist. Prodigio. c. 8.

Tertullianus li. de pœnitentia. & Iacobus lib. de pœnitẽt & D. Hier. in Eccle. lib. 7 c. 2. lib. 10 ca. 10. lib 2. Genial. die. partis princip. par. 3. ca. 32. & 4.

Cap. 4.

Sire. l. 9. de fato, c. 6. Fracast. l. de Sympat. & antip. Ie. Läg. epi. 33. ex li. 8. antiq.

In Matt. q. 1. ad Orthodo.

Mic. Medina, l. 2. de recta in Deum fide ca. 7. ex Agrippa libris.

pserat non pauca; Picatricem Hispanum, Anselmum Parmensem, Cicchũ Esculanum, Petrum de Albono, & Cornel. Agrippam, & Paracelsum, & auctorem pestilentis libri ארבעתאל, innominatum, sed mirum hypocritam; homines partim atheos, partim hæreticos. Alchindus, Rogerius Bachonus, & Geber Arabs multis scatét superstitiosis: ideo vetitæ lectionis etiam hos putarim. Raymundus Lulius, & Arnoldus Villanouanus, sunt ipsi quoque in nonnullis hæreseos notati: quare libros eorũ nullus deberet legere, qui Theologicorum dogmatum non sit probe peritus. In eandẽ classem referendus Thomæ Bungey lib. de Magia naturali, & eodem titulo libr. Gregorij Riplay, qui post mortem necromanticus fuit iudicatus. Ponceti, & Ardoini, lib. de venenis; legendi non videntur, nisi à medicis conscientiæ timoratę ac piæ: cæteris ea lectio intuta. In Cardani de subtilitate, & varietate libris passim latet anguis inherba, & indigent expurgatione Ecclesiasticę limæ. Io. Baptista à Porta, specioso Magiæ naturalis titulo, superstitiosa multa, & illicitæ Magiæ velare nititur, verbi gratia de conficiendo sagarum vnguento, & his similia. De Antonij Mizaldi Naturalis Magiæ libro, non habeo, quod dicam, quia nondũ legi: suspicor, quod facit in Centurijs memorabilium, superstitiosa illum à Naturali lib. non secreuisse. Alberto Magno tributus liber de Mirabilibus, vanitate, & superstitione refertus est; sed magno Doctori partus suppositititius. Cicchide Esculo Comment. in sphęram Sacrobusti inter superstitiosa scripta collocandus. Pomponatij, de Incantationibus opusculum, certè miratus fui tamdiu tolerari ab Ecclesia, nunc recens & meritò in Romano Indice damnatur: verissimum enim, quod ab Antonio Mirandulano scriptum, hoc opere Pomponatium, se nec Philosophum bonũ, nec quod fædius Christianum bonum exhibuisse, cum effectus omnes mirificos cælorum influxionibus adscribat: adeo vt velit, & religiones, & leges, earumque latores ab ijs dependere: Quod prorsus impium. Edidere quidam, nomine Frãcisci Pici Comitis Mirandulani, *positiones Magicas*, in quibus certe sunt, quæ

Vide directoriũ inquisitorum, Eimerici, et Marianum, lib. 14. de rebus Hispa. ca. 9. et lib. 15. cap. 4.

lib. 6. de singulari certamine.

A merito, etiam Bodinus, vt noxiæ superstitionis, reprehendit. Quid ipse censor ille? *Dæmonomaniam* suam multis erroribus refersit; nec qui postea edidere, vt emendatam Antuerpienses, vti par erat expurgarunt. Manent multa noxia, & quæ ambiguam auctoris fidem satis cõtestantur, nocereque legentibus possint. Vnde, & ab inquisitoribus Romanis, iure optimo, liber ille inter vetitos refertur. *De theatro vniuersæ naturæ*, eiusdem Bo
B dini, si Deus vitam dederit, ostendã alias, plus in eo corpore Rabbinicorum esse deliriorum; quam solidæ philosophiæ, multa quoque cum Theologicis placitis adeò pugnantia, vt qui leuius de illis loqui velit, erronea, & prorsus temeraria cogatur vocare, de quo alias. Adeò lubricum, & periculosum de his disserere, nisi Deum semper, & Catholicam fidẽ, Ecclesiæque Romanę censuram, tanquam Cynosuram sequaris. Quæ quidem breuiter à me commemorata sunt, vt iuuenibus consultum, non vt viros doctos irem sugillatum. Nunc quædam discutiamus dubia, vnde sequentium decisio
C dependet.

QVAESTIO I.

Quid cæli adspectus, & influxus ad Magicos effectus conferat.

D OMnium superstitionum caput præcipuum hoc veterum Magorum fundamento nititur, de quibus ita Psellus cum exponit Δόγια Σωροάστρου *Magicas verò rationes constituunt, à summis potestatibus, & à terrenis materiebus, cõpati aiunt supera inferis, & præsertim sublunaria.* Hos secuti recentiores, quæcunque per characteres, figuras, ac numeros ipsi perficiunt, ea produci volunt
E à virtute ijs figuris communicata ab alijs figuris sublimioribus, ex sympathia quadam naturali rerum inter se similiũ, quatenus hæ figuræ ad amussim inuicẽ coaptantur. Quod confirmant similitudine non vna. Primò, sicut Echo ex oppositio pariete causatur: secundò, sicut in concauo speculo collecti radij oppositum corpus repercussu inflammant: tertiò sicut cythara eodem modo, quo alia, tensis fidibus, si ferias alteram, tinnitu suo cogit

git concinere : sic istas imaginum, numerorum, caracterumque similitudines efficientiam mitam contendunt habere. Sed ista prorsus friuola esse conuincitur.

Primò quia similes illæ, quas in cęlo comminiscuntur imagines, prorsus sunt fictitiæ, & quædam (vt philosophi vocant) entia rationis, quatenus figuræ quędam similitudo, & imago picturæ illis ascribitur, nominaque ad placitum impo sita, stellas ab inuicem distinguendi causa, vt bene Bartholom. Sibyllanus aduertit, & patet ex imaginibus picturisque Astronomorum. quis enim nescit nullas in cœlo esse veras vrsas, angues, leones, crateres, naues, Pegasos; sed hæc, dicis causa tantum nos imaginari? Fictitiæ verò figuræ nulla potest esse efficientia, quà talis est, nec cum vera figura sympathia, vel amor naturalis: id enim quod nõ est, quem effectum, in eo quod est, queat producere?

Peregrinat. quæstionum. 1. Decad. 2. 9. quæst. princip. § 1. & 2.

Deinde comparationes illæ nihil prot fus ad rem faciunt. In Echo cuncta sunt realia entia, homo loquens, vox repercussa paries repercutiens: nec tamen vlla parietis cum homine similitudo, vt illarum ipsi dicunt esse imaginum. In speculis quoque illis incendiarijs, omnia ponũ tur re ipsa consistentia, nihil confingitur: nec vlla quoque formæ similitudo inter terminos extremos, solem vrentem, & lignum quod vritur. In citharis autem, euidens requiritur à parte rei conuenientia, intensionis modus, idem fidium concinnitas, cithararum debita propinquitas, similis aeris crispatio, quæ sonitum quasi plectro eliciat.

Denique quis figurarum huiusmodi caracterumque vires, atque similitudines vnquam nugonibus istis reuelauit? quod reuelationis testimonium proferunt? si Chaldeos, Aegyptios, & Platonicos laudẽt, quæram rursus, à quibus isti acceperint, quod sanè mortalium nullus solo studio, vel experimento, intelligentia quiuit consequi.

Præterea fatentur magi, quasdam imagines non ad similitudinem cęlestium illarum, quas diximus, sed ad similitudinẽ rei, quam operans animo concepit conficiendas, verbi gratia. si magus optet duos committere, duorum inter se pugnantium, sin verò amorem conciliare velit, duorum se complectentium effigies sculpendas: si secundi aliquid petitur, in rectà iconis superficie: si verò infaustum quid, in dorso seu auersa parte inscribendum, quod velis euenire. Harũ imaginum Nectanabum tradunt inuentorem, & Albertum *in Speculo*, approbatorem: quæ omnia seipsa vanitatis arguunt, & postea refellentur. Ex his tamen delirijs pergunt maiora ferere deliramenta.

Infrac. 5 quæst. 1.

Primò si cui morbum, vel sanitatem velis adferre, principio id attendendum vt ætati eius conueniens planeta deligatur, verbi gratia, seni Saturnus, puero Mercurius, viro Iupiter, deinde etiã planeta conueniens affectationi, seu qualitati inducendæ, vt odio Mars, amori Venus: denique signum quod parti corporis, quam velis iuuare vel lædere, præsit, vt si capiti aries, si pedibus pisces. Nituntur hac ratione, quia cęlestibus corporibus non Hebræi modo, & Græci gentiles, sed ex Catholicis etiam olim quidam patres, & recentiores philosophi Itali animam intelligentem tribuerunt.

Archangelus merc enarius. Balduin. de monte aureo, Paul per nuvia.

Sed hæc omnia, vt stolida, ita falsa, & periculosa. In primis dicere cęlum aut astra sensu, vel intelligente anima prædita, damnatum olim fuit Constantinopolitana synodo, & articulis Parisiensibus: estque erroris, & scandali plena opinio, propter superstitionem, & idololatriam annexam, vt cum alij, tum copiosissimè Eckius, & Espencęus docuerunt. Patres autem qui videntur hoc asseruisse, illi de cęli anima figuratè, & allegorice sunt locuti, vt & ipsa S. S. cuius omnia loca quibus id innuitur, vno ex quinque modis, accipienda docuit me Ioan. Maldonat. noster. *Primò* per *Prosopopœiam*, qua quæ animatorum sunt inanimis tribuuntur, vt mari videre, & fugere, cęlis, & terræ audire ac placere, &c. *Secundo* per *Metonymiam*, continens ponitur pro contento, vt cum terra dicitur corrupta, vel à Deo iudicanda, aut vrbi alicui remissius futurum. *Tertio per Hyperbolẽ*, vt quando lapides dicuntur clamaturi, terra dicitur aspectu Dei tremere, vel responsura interroganti. *Quartò per Analogiam et Metaphoram*, vt cum sol dicitur præesse diei, Luna nocti, Luna vocatur

Eckius li. de prædestinatione. Espenceus lib. de Animatione cęlorũ in 1. sent. Psal. 113. v. 3. Leuit. 26 34. Deut. 32. v. 1. Genes. 6. v. 11. 1. Paralipom. 16. v. 33. Matt. 11 v. 22. Luc. 19. vers. 40. psal. 103. v. 7.

1. Genes. 1. v. 16. Ier. 7. v. 8 & 44. v. 17. Iob. 15. v. 15. et 3. 8. v 7 Ps. 32. v. 6. Daniel 4. v. 12. Tophō 1. v. 5. cum simil.

tur regina cęli, stellis tribuitur immunditia, astra dicuntur laudare Deum, item nominantur virtutem cęlorum. *Quinto nō* ex veritate, sed ex *hominum opinione*, vt cum legimus militiam cęli de astris, & stellis. Qua regula apte accommodata soluuntur omnia Pauli Ritij, & similium impiorum, de animatione cęli argumenta ex sacris literis petita.

Vt Picus lib. 3. contra. Astrol. Medina lib. 2. de recta fide c. 1. Buccaferreus in 2. de cœlo.

Deinde cęlorum, & astrorum putida illa analogia ad singulas ætates, & corporis partes, & animi quoque affectiones nonne nugatoria est? sanè qui rectè philosophantur, illi vel nullos præter lucem, & motum influxus in hæc inferiora cęlis, & astris concedunt, vel potius influętias quidem agnoscunt à motu, & lumine realiter distinctas, per quas, non calorem (hunc enim motu, & luce producunt) sed alias elementorum qualitates etiam gignunt, quarum incorporearum rerum temperamentum vis est aliqua. Sed addunt hanc potestatem certis cancellis circumscribendam. Primò posse cęlos per se res inanimas, mixta, & elementa, producere. Secundò cœlos viuentia imperfecta, quando nascuntur ex putredine, gignere, per accidens tamē, scilicet quando particulares causæ materiam sic disposuerunt, vt sit semen aptum viuētis, tunc enim huic temperamento cęli suo influxu maiorem calorem largiuntur, & illud perfectius reddunt. Tertiò consentiunt, quoad perfecta viuentia, ad eorum generationem non posse cęlestia corpora aliter concurrere, quam coadiuuando particularem causam eiusdem speciei cū re genita. quo sensu sol, & homo dicuntur hominē gignere; quę cuncta in Scholis Peripateticis contra quosdā sunt receptiora. Quarto quoad animi affectiones facile concesserim: quoniam hæc sequi solent corporis dispositionem, etiā astra influxu suo mediante corporis temperie, hominem nonnihil inclinare; semper tamen arbitrij libertas integra manet homini. Fusius ista differunt, & probāt multi scriptores huius ævi pereruditi, eos cēseo consulendos ijs, quibus ista non sufficiunt. Attamen his nihil confirmatur figmentum illud astrologorum: quia cęlū, & astra causę sunt communes tātum, & vniuersales, quatenus conseruāt inferiora ne a contrarijs suis dissoluantur: atque ita indirectē tātum & mediatē particularibus agentibus ad agendū suppetias ferunt: sed cū ijsdem causis particularibus immediatè ad agendum concurrere nequaquam possunt. Vnde, & illud consequitur, quod, cum influunt, in solam vnā corporis partem, nequeāt influere, quin simul in alias influant.

Contra Auicennā And. Cæsalpinum, & alios. Ant. Miranд. lib. 22. sing. certam. Georg. Venetus Cant. 1. lib. 2. Harmoc. mundi à c. 7. Veracrucius in libr. 1. Meteor. & Valesius de Sacra philosophi. c. 31.

Quare merito tales astrologomagorū obseruationes à medicis peritis reijciuntur, vt inter cęteros à Bapt. Condroncho *de morbis veneficis, lib. 2. c. 6.* & iā olim fuere decretis Ecclesiæ damnatæ, vt fuit ostensum à Pico, & Bened. Pereriò. Merito D. Basilius scripsit, ridiculū esse astrologis contradicere, cum eorum dicta sint omnia ignorantiæ, & impietatis plena. Et D. Bonauentura obseruationem hāc esse à Deo maledictum, & ab Ecclesia interdictam, & quæ per astra procurantur, dęmonum illusiones, atque deceptionem esse. Hæc causa fuit, cur Tertulianus astrologiam inter Magiæ species recēsuerit: multis etiā Glycas, *P. 1. Histor.* in Mathematicos huiusmodi inuehatur.

Vr. Picus d. opere. Perer. li. de Diuina. Astrolog. in Hexa. 1. p. Centiloquij. 1. de idolat. ante medium.

Obijciūt, de *diebus Criticis*, quos medici in sanguine minuendo, & potionibus præbendis seruant, eo quod talibus diebus Planetæ certi ægritudini illi propellendæ idonei dominantur. Verū hæc causa, quam adferunt, nec vera est, nec proposito subseruit. Agite enim, certum aliquem planetam nominate: qui dominetur primo die critico v. g. dies sit crastinus, cui Luna præsit: sint ergo septē ęgrotantes, qui singulis septem diebus continuis in morbum inciderint: profectò tūc futuri sunt septem dies critici continui: nam primus erit septimus dies criticus primi, secundus secundi, atque deinceps ita singuli septem aliorum ordine suo: septē etiam cōtinuis Luna diebus præerit. quo nihil absurdius. Causa igitur verior petēda, ex ipsa humoris in corpore tunc seuiētis proprietate. Nam quidam humores adeo celeres & acres sunt, vt vnoquoq; dies subiectū inuadant: alij secundo die: sunt qui tertio, & qui quartò (vnde febrium differentiæ manant) quidam tardiores septimo tantum, vel octauo die recurrunt. Harum accessionum dies medicis coniecturam præbent, quid sperandum sit de ægri valetudine. Vnde & decretorij, seu critici dies vocantur. Nihil

ergo

ergò hoc cęlicolis istis suffragatur.

Conclusio sit, ex articulo Parisiensi xxi. *Quod imagines ex metallo vel cera, vel alia materia, ad certas constellationes fabricatæ, vel cereo charactere, aut figura efformatæ, aut etiã baptizatę exorcizatæ aut consecratæ, aut potius execratæ, secundum prædictas artes, et sub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris huiusmodi superstitiosis recitantur: error est in fide, et philosophia naturali, et astronomia vera.* Probatur conclusio. Fidei hoc repugnat, quia peccatũ est idololatriæ, effectus qui à solo Deo procedunt, expectare à dæmone, vel cõstellationibus; blasphemum quoque, & sacrilegum est, ritus sacramentorum, & rerum sacratũ talibus superstitionibus inquinare. Physicæ, & astronomiæ ista repugnant, quia nec ista tales siderũ influxus agnoscit, nec illa naturalibus causis tales effectus attribuit. Nam hæ figuræ neque vim habent quidquam ex astris eliciendi, neq; in subiectum nouam aliquã qualitatum mixturam inducunt, aut vllam essentialem formam imprimunt: sed manentibus eadem forma, & materia, qualitatibus etiam operatiuis ijsdem perseuerantibus, quæ prius fuerant; arte tantum noua figura extrinsecus aduenit, ad quam nihil sidera pertinent, & quæ nihil potest in ea, in quæ priùs non potuerat: nisi fortè ceram, vel aliam materiam mollem sigillare; quod tamen facit, non quatenus sic, vel sic est figurata, sed quatenus durior est, & angulos asperos habet. Viderunt hoc multi, qui sobrij, etiam nõ Christiani. Nam Rabbi Moses Maymon, Tatianus, & alij postea citandi, satis clarè hoc profitentur. Idem asserunt Iurisconsulti quidam, & plures cum D. Thoma Theologi. Multa de his imaginibus lectu grata habet Laurẽtius Ananias lib. 4. de Nat. dæmon. a fol. 168.

c. 27. Doctoris dubitant. Martinus de Arles li. de superstitio. D. Tho. 2. 2. q. 96. ar. 2. li. 4 cõtr. gent cap. 104 105. et ibi Ferrar. Silu. ver. superstitio. qu. 10 Varrus lib. 2. de Facino. c. 14. Petr. le Loyer. l. 1. de spectris.

QVÆSTIO. II.

An effectus Magici huiusmodi, miraculis similes, oriri possint ex naturali hominis complexione.

QVi hoc arbitrati, nec olim defuere, nec desunt hodie. Auicenna quidẽ id homini tribuit ratione animæ. nam censet intellectui benè disposito, & supra materiam eleuato, res cunctas, quæ materia cõstant, cęlestes, & terrenas, simplices, ac mixtas, obedire. Quod si de moriali dictum obedientia, insanũ est: quia hæc solis ratione prędictis competit: si de naturali obedientia dictum, parum id philosophicè. Nam creaturæ spiritualis, & corporalis, vnius quoque speciei ad aliam speciem, nulla nunc est naturalis subiectio, nisi ratione actionis, & passionis propter quam, quod imbecillius est, id cedit fortiori. Sed illa, quam Arabs videtur insinuare, obediẽtia vniuersalis, soli Deo ratione omnipotentiæ debetur, & à creaturis exhibetur. Meritò igitur hoc delirium refellunt Theologi.

Alij hanc virtutem largiuntur speciali cuidam temperamento corporis. Confingunt enim temperamentum quoddam æqualitatis ex humorum, & qualitatum actiuarum ad pondus æqua mixtione resultare. quo qui sit prædituς, asserunt temerarij, posse miracula eum perficere: &, vt videas non consistere vno in gradu impietatem, adijciunt blasphemiam, huius temperamẽti vi, Christum Dominũ tot miraculis coruscasse. sic impij nõ tantum Magi, sed & Fulginas Medicus.

Ananias libr. 1. & Sibylla, Decade 3. peregrina. qu. 3. c. 8.

Sic Fulgẽnas, Forriuius, Garbus, et alii medici.

Verùm hoc totum prorsùs ridiculũ, ostendit Cõdronchus medicus, lib. 2. de morbis venef. c. 4. & impium esse, tã accuratè docuit Mich. Medina, vt malim eò vos remittere, quam nihil addendo, mutãdove aliena seriinia, compillare. Mihi semper visum parùm philosophicè, talem ἐυκρασίαν, seu (vt ipsi vocant) iustitiale temperamentum humanæ complexionis, excogitari: quod si non impossibile, prorsùs tamen est superuacuum.

Agrippa: Paracelsus & Conciliator differ. xx. qui tamẽ eo nomine Fuginatem reprehendebat. a. li. 2. c. 7 a fol. 66.

Ex hoc consequitur neminem natura nasci vel medicum vel fascinatorem aliorum. Nã si speciei ratione hoc competeret, omnes tales essent, si speciei ratione nõ, cõpetit, cedo (sodes) quæ sint illę cõditiones indiuiduæ, quæ hoc naturaliter tribuãt supposito? sed vide de hac re Leonard. Vairum.

libr. 3. de Fascino, cap. 6.

QVÆSTIO III.

Quanta qualisque sit vis imaginationis, quoad effectus hosce miros?

DE vi imaginationis multi multa scripsere, vt Picus Mirandulanus libr.

de imaginat. Marc. Ficinus li. 13. de Theo log. Platonica, & in Prisciani Lydi commentar. de phantasia, & intellectu. Anton. Mirandulanus li. 29 de singular. certam. Tostatus in Gen. c. 30. Michael Medina lib. 2. de recta in Deum fide cap. 7. Vairus lib. 2. de fascino c. 3. Valesius de sacra philosoph c. 11. Pererius in d. c. 30. Gen. & Conimbricenses nostri in 7. phy sic. c. 2. q. 1. & alij mox citandi.

In eo conueniunt omnes, imaginatio nis vim esse maximam: & quia vis hæc considerari potest, vel quo ad corpus ipsius imaginantis, vel quo ad corpus alterius: ideo de vtroque seorsim disquirendum. Conueniunt omnes quoad corpus proprium imaginantis plurimum in illud posse. docetur id ratione, & experientia. ratione, quia imaginatio, dum retractat rerum obiectarum sensu perceptarum simulacra, excitat potentiam appetitiuã ad timorem, vel ad pudorem, vel ad irã, vel ad tristitiam: hę verò affectiones hominem sic afficiunt, vt calore, vel frigore alteretur, vt pallescat, vel rubescat, vt quasi exiliat, seu efferatur, vel torpescat seu deijciatur. Et ideo D. Th. optimè tradidit, imaginationẽ posse in corpus imaginantis omnia, quæ naturalem coordinationem habent cum imaginatione: vt sunt motus localis in dormientibus, & alterationes per frigus, & calorem, & quæ hanc alterationem consequuntur: nullã verò vim obtinere ad alias proprij corporis dispositiones, quæ naturalem cũ imaginatione coordinationẽ non habent, vt puta ad figuram manus, vel pedis, vel vt quis adijciat staturæ suæ palmũ vnũ, & quæ sunt similia. Vide D. Tho. 3. part. q. 13. art. 3. in add. 3. & lib. 3. contra gent. c. 103. Experientia quotidiana cernitur in Noctambulis illis, qui in somnijs mira faciunt in quibus constat hæc per imaginationẽ fieri sensibus sopitis, de quibus extat Andreæ Libauij liber. Breuius aũt rem expedit alter medicus Andreas Laurentius li. 4. histor. Anatom. q. 12. his verbis, *Dicamus moueri dormientes, quia exigua vis in masculis latens à forti imaginatione excitatur: propterea non mouentur somniantes, nisi valida imperante imaginatione, brutorum imaginationi simillima. Est autem dormientium imaginatio brutorum imaginationi similis, quia rationem repugnantem non habet. Vnde fit, vt illi multa moliantur, quæ vigilantes non auderent. tectum sublime conscendunt per trabes, & lacunaria oberrant, omnia denique audent intrepide, quia imaginatio vaporum caligine consopita, pericula non agnoscit. Non sentiunt autem dormientes. quia obiectũ sensus non adest, at motus obiectum habet proprium, appetitum scilicet, qui spectra imaginationi repræsentat. Cum ergo per somnum ferientur cætera facultates animales, sola imaginatio ita plerunque operatur, vt vim motricẽ, & cæteras inferiores, ceu mancipia quadam moueat. quod cùm fit, spiritus animales motui inseruientes ad sua organa ire coguntur. Excitantur autem prædicti motus, ex rerum ad id cogentium seruatis intrò speciebus. Huic porrò affectui sunt obnoxij, qui sanguine spumante & multo feruidoque spiritu abundant.*] Hæc ille, & trium exempla adijcit. Galeni, qui se somno oppressum integrum ferè stadium confeciſſe narrat, nec à somno excitatum priusquam in lapidem impegisset. Theonem Stoicum dormientem in somnis ambulare. Periclis, seruũ in summo tecto spaciari solitum. Putarim verò hoc contingere potissimum in his, quorum imaginatio vehementior est & acriùs perturbari, ac tenaciùs apprehendere sunt soliti, & sufficere vt quæ imaginantur, aliquando sensu aliquo perceperint, vel totum illud quod imaginantur coniunctim, vel partes eius seorsim, vt cùm quis Chimęram vel Tragelaphum, aut similia voluit imaginatione. Nec enim necessarium arbitror, vt simul sensu percipiat: neq; vt paulò antè perceperit: neque vt ad eum modum, quẽ imaginatio repræsentat; perceperit sensu. Narrabo quod gestũ Legione, in quodam Religiosorum collegio ante annos vix viginti: noui psonas, quib⁹ accidit. Erat Laicus vnus solitus interdiu pueros rudimentis Catechismi imbuere, cogitationes eędem dormienti recurrebant, ita vt in somnis & præcineret, & doceret, & hortaretur, & increparet pueros ęquè clamosè, & feruẽter, ac solebat interdiu, sic turbabat vicinorũ somnũ. itaq; qui propiquior ił habebat alius Laicus, & sæpè monuerat, quodã die illi

per

per iocum minatur, si pergat hos clamores edere, surrecturum se noctu, & ad thalamũ eius iturum, & flagello ex funiculis intemperies hasce abacturũ. Quid Gundisaluus? sic enim vocabatur, surgit circa noctis medium dormiens, & egressus, vt decubuerat, in indusio cubiculum fratris collegæ ingreditur, manu forfices ferens & prætentans, & recta ad lectulum alterius, qui fuerat interminatus, contendit. Vide Dei prouidentiã. Luna lucebat, & nox innubis erat, & frater iste vigilabat: videt accedentem, & celeriter se de lecto deijcit, qua paries erat nonnihil remotior. Noctambulus lectulo proximus forficibus culcitrã et, quaterue petit & confestim, redit vnde venerat. Manè facto interrogatus, negat se meminisse, neque id facere vnquã in animum, vel leuiter, induxisse: tantũ cogitasse, si alter cum flagello ad se accederet, illum intentatis forficibus perterrefacere, & abigere. Non ergo necesse est tũc, cùm imaginatio operatur, immediatè præcessisse rei externæ sensum: licet necesse sit, vt earum rerum sit naturę sensus aliquis, & earum sensu quis à natiuitate destitutus non fuerit: ideo enim, nec cæcus à natiuitate colores, nec surdus à natiuitate sonos imaginari poterit. nam imaginatio motus est à sensu actu factus, auctore Aristotele 2. de anima. Sufficit etiam, vt rerum, quas imaginamur similitudines aliquas sensu aliquãdo perceperimus: sic enim vel illud idẽ, vel simile, liquid poterimus imaginari, & sæpè ab externis, quæ remotissima à nobis vel tempore, vel loco imaginationẽ moueri, & præsagire nobis, quæ certo postmodum eueniunt, Aristoteles fatetur in lib. de Diuinatione. Nec absurdũ mihi videtur, res futuras aliquãdo, priusquam contingant, significationes quasdam aduentus sui præmittere, quæ aerẽ ambiẽtem nos moueant, quo moto, sensus noster mouetur, & sic sensus motio præparatio quædam est ipsius imaginationis, & ad præparationem imaginationis necessaria est sensus motio, ad ipsam verò imaginationem, nullo alio sensus motu prętera indigemus. Hæc haud dubiè est sententia D. Isidori, & D. Hieronymi, & Thomę Mori. mox citandorũ, nec amplius probant argumenta And. Cæsalpini, lib. 5. Peripateticar. quæst. capit. vlt. vbi contendit imaginationem à rebus externis moueri posse, non moto sensu.

Arist. de anima.

Quoad corpus alienum, nonnulli censent imaginationis vim se lõgissimè porrigere, adeò vt possit etiam remotiores fascinare, vel sanare, & res loco mouere & fulgura, & pluuias cœlo deducere: vt Auicenna lib. de anima sect. 4. c. 4. & alij, qui tamen ita modo efficiendi explicando dissentiunt. quidam hoc illã posse volunt, per certos, quos ipsi somniant, radios Alkindus lib. de imaginibus alij per spiritus ex corpore vi imaginationis expulsos: Paracelsus lib. de imaginibus. Pomponatius lib. incantament. c. 3. & 4. And. Catanæus lib. de mirabil. effectuũ causis. Sibyllan. d. cap. 8. q. 3. Cæteri cum Auicenna & Fulginate, solo animæ præstantioris imperio: imaginationis virtuti hoc tribuit Augerius Ferret. lib. 2. methodit. 11. non indicat vtrum animæ imperio, an fluore spirituũ mediante; sed puto eum in Auicennæ sententiã conspirare.

Sed nihilominus sit concl. talis; *In corpus alienum disiunctum, & separatũ ab imaginãte, anima humana neque per imaginationem neq; per aliam potentiã, mediantibus vllis radijs, spiritibus, vel speciebus, vlla mirifica huiusmodi potest efficere.*

Hæc conclusio est communis Theologorum, D. Thom. Ferrarien. Medinę, Pici, Vairi citatorum, & medicorum Valesij, Condronchi, Bo Kelij, & Cæsalpini, & aliorum.

Probatur, quoniam imaginatio est actio immanens: & ideò anima imaginans nullam realem qualitatem potest imprimere rei disiunctę, quod vt in eam agat foret necessarium. Conf. quia radij tales, nulli sunt: spirituum tanta vis esse non potest: species duntaxat habẽt vim repræsentandi: anima denique vnius ad alterius animam vel corpus nulla est naturalis coordinatio. Et ideò præstigiator ille Mirabiliarius Cæsarius Maltese, qui Autuerpiæ anno 1599. sortilegas quasdam diuinationes sic palliabat; quasi, spiritus sui efficacia prædominantis spiritui alterius, alter ad eligendum, quod ipse volebat cogeretur, præclarè mentiebatur,

Pom-

Pomponatius contendit, has species spirituales posse gignere aliquid reale, nempe id cuius sunt species, sicut faciũt ideæ in mente diuina. Verùm imperitè dicitur. Nam ideæ in mente diuina sunt substantiæ, nõ accidentia: sunt etiam altioris ordinis, quã hi spiritus, nec illæ quicquam in Deo innouant aut immutant. In creaturis verò nunquam visum fuit, vt imaginaria species sibi simile producat v. g. species equi gignat equum, species calons, quam ego imaginor, nudum & algentem alium à me remotum calefaciat. Si quid tale valeret vis imaginatrix, iampridem alchimici aureos montes essent adepti. Denique spiritus hos necesse est, si sunt, rem esse planè debilẽ: quæ, cùm extra imaginantem, velut extra matris vterum fœtus, effusa, statim ab aere circumstante corrumperetur. Cæterum quæ aduersarij obijciũt, ea vel falsa sunt, vel in ijs ad imaginationem actio per cõtactum accessit, quare pertinent ad sequentem conclusionem. Hinc porro eliciuntur tria. Primo non posse aucupem solo visu, & imaginatione aues cælo detrahere, quod tamen asseruit Michael Montanus, lib. 1. des Essais, c. 2. Secundò non posse quenquam sola imaginatione alterius fascinari, vt accuratè ostendit Valesius lib. sacræ philosophiæ, c. 68. Tertiò multo minus sic alium sanari posse: vt rectè Aristotele *in problem.* & Gratarolus apud Pomponat. c. 6.

Secunda concl. *satis verisimile est, per accidens posse aliquid imaginationem in corpus vicinum, arcta quapiam coniunctione ei copulatum, si tamen, & imaginatio sit valde intensa, & vicinum corpus ad eam affectionem valdè dispositum.*

Sic puto conciliari posse sententias cõtrarias, vnam absolutè negantium imaginatricem vim externa corpora immutare posse, quæ est Fran. Suarez disp. 18. Metaph. sect. 8. v. 28. & Conimbricensium in 7. Phys. c. 2. q. 1. a. 7. Valentię 2. 2. disp. 6. quæst. 13. puncto 2. Vairi & aliorum. alteram absolutè id affirmantium, vt Michaelis Medinæ lib. 2. de rectа fide cap. 7. Marsilij Ficini lib. 13. de Theol. Platonica. & Bened. Pererij sup. solent ad hoc probandum adducere mirifica exempla diuersitatis liberorum à parentibus, vt artificium rusticum, dè quo Columella lib. 8. & ad quod alludit Calpurnio Eglo. 2.

Me docet ipsa Pales cultum gregis: vt niger albæ.
Terga maritus ouis nascenti mutet in agna;
Quæ neque diuersi speciem seruare parentis
Possit, & ambiguo testetur vtrumque colore.

quod primum factitasse Iacobum Patriarcham legimus Gen. xxx. & licet D. Chrys. tom. 57. in Gen. censuerit hoc naturæ modum transcendisse, & Isidor. lib. 12. Orig. c. 1. contra naturam fuisse significet, id tamen non ita capiendum, quasi negent naturali rationi consentaneam hanc colorum in fœtu varietatem; sed tãtum præter ordinarium naturæ cursum: nã solent parentibus colore similes agni gigni: hic autem industria Iacobi, quam ab Angelo tamen edoctus erat, teste Theod. q. 88. in Gen. contra accidit. Nec enim naturali rationi consentaneũ id fuisse, ignorauit Isidorus, qui rationẽ mox subiungit, & exemplis confirmauit, vt & D. Hieron. & D. August. & Galenus, & Plinius, quorum omnium verba habes apud Pererium nostrum; & quædam apud Alfon. Mendozam in Quodlibet. q. 9. Positiua, & Andr. Laurent. histor. Anatom. l. 8. c. 20. Addit Pererius simile exemplum de prole alba, ex vtroq; parente Aethio. ex Heliodori Aethiop. hist. lib. 1. Et tale, quod Buscoducis perso natus dæmon cum vxore concubuit, asserens, vt sunt petulantes ebriosi, se dæmonem gignere velle, natus ex eo concubitu infans dæmoni facie similis, qui simul ac natus lasciuire, & saltitare cæpit, *narratur ab Hier. Torquemada in Horto Florum.* Sed hoc exemplo, & similibus conclusio non satis probatur. Nam hæc tribui possunt imaginationi matris, vt tribuit D. Isidorus his verbis; *hanc enim fœminarum dicunt esse naturam, vt quales perspexerint, siue mente cogitauerint, in extremo voluptatis æstu, dum concipiunt talem sobolem procreent. Etenim anima in vsu venereo formas extrinsecas intus transmittit eorumq; satiata typis, rapit species eorum ex propriam qualitatem.*] quod pene à D. Hier. Tradit.

dit. in Gen. c. 30. accepit, qui matri quoque totam vim tribuit, vt & D. Aug. de Apiboue agens lib. 18. de ciuit. Dei, c. 5. sed & Tho. Morus Martyr. carmine lepido, quod etsi totum Perer. refert, ego partem decerpam, quæ nobis vsui;

Atqui graues traduni sophi:
Quodcunque matres interim
Imaginantur fortiter
Dum liberis dant operam;
Eius latenter, & notas
Certas, & indelebiles,
Modoq; inexplicabili.
In semen ipsum congeri:
Quibus receptis intime
Simulque consorescentibus;
A mente matris insitam.
Natus refert imaginem.

& ita vult factū, vt quæ marito quatuor dissimiles proles legitimas pepererat, quia secura de absente nō cogitabat; vnū ex adulterio conceptum curucæ huic simillimum ediderit; eò quod concipiens metuerit, ne velut lupus in fabula maritus interueniret. Dissimilitudinis tamen illius causa esse potuit, quod dum illos cōciperet, mente & imaginatione alijs mẽcha intenderet. Putarim itaq; fieri posse, vt propter solam fœminæ imaginationem id contingat, licet fatear vt plurimū concurrere imaginationem vtriusque, vt docet Fran. Valesius d. lib. de Sacra philosophia, cap. 11. Neuter tamen tunc agit per imaginationem in corpus alterius. Nam imaginatio operatur duntaxat in semen prolificum, quod pars imaginantis fuit, & ideo semini anima imaginantis non quidem actu talem formam imprimit (v.g. colorem cutis, vel crispitudinem capillorum) cuius actu semen capax non est; sed virtutem quandam & ex generante deferendi & conferēdi in fœtum, quem format, ea quæ generanti secundum animam insunt, vt in corpore generato incipiat esse corporaliter, quod in anima generantis erat spiritualiter. lege eundem Valesium, cuius sententiam coniunxi cum explicatione Tostati quæst. 10. in d. cap. 30. Genes. Sed an sufficiat ad hoc imaginatio solius matris? videtur velle Plinius lib. 7. capit. 12. dum vtriuslibet cogitationem memorat, & fortè Marsilius Ficinus supra, dum promiscuè parentum meminit, & Calpurnius versibus ante laudatis. putarim tamen eos id noluisse, sed requirere vtriusque concursum; non maris duntaxat, qui an solus sufficiat, problematicū, quia incertum est quid, & quantum cōferat semen virile, aut fœmineum ad fœtus materiam atque conformationem. Si fœmina semen non emittit, vt voluit Aristoteles in lib 1. & 2. de generat. animal. aut si formam viuenti tribuit solus pater, vt nonnullis visum; aut si ad generationem vtriusque semen pro materia, & forma simul accurrat, quod medicorum præcipuis placuit: probabile est, patris imaginationem sufficere: si verò pater solum ad formam conferat, mater ad formam conferat æquè, & solam materiam suppeditet; probabilius foret, non sufficere. Quicquid est, illud constat ex imaginatione tempore conceptus, nō satis efficacem esse conclusionis nostræ probationem. Magis vrget imaginatio, quæ post conceptionem succedit. Nam videmus prolem etiam iam formatam in vtero maternæ imaginationis dispendia sentire, vt in prægnantibus accidit quotidie. Legi VVitebergæ ciuem cadaueroſa facie natum: eo quod mater vterum ferens obuio cadauere subitò fuisset pauefacta: Isenaci, pudicam, & formosam matronam scribunt peperisse glirem; quia *ex vicinis aliquis gliri nolam appenderat, ad cuius sonitum reliqui fugarentur: is occurrit mulieri graui-dæ, quæ ignara rei, subito occursu, & aspectu gliris, ita est conterrita, vt fœtus in vtero degeneraret in formam bestiolæ.* Nicolao III. Pontefice Romæ quodam in palatio mulier infantem vrso similem peperit, eo quod (medici iudicarunt) ibidem variis in locis vrsi depicti cernebantur. Paderbornæ mulier hæretica ante annos sexdecim plus minus (res ibi tunc nota) peperit filium modo Ecclesiasticorum palliatum & pileatum; quę ex vehemēti odio in Papistas vt vocant, obuijs semper maledicebat. Sed hoc fortè diuinæ vltionis fuit. Quid aliud de exempla petō? maternū, paternumq; genus suggerit. Fuit in materno genere Antverpiæ, quæ vterum gestans, simiā in delicijs habebat, vnica ei nata filia multa simiorum retinuit, nam & puellula latitare, & gesticulari, & similia non pauca.

N. Commēt. in c. Gen. 30.

Ex

Ex paterno Lud. Delrio Vir honoribus A
clarus, ob fidelem Regi nauatam operam à perduellibus Bruxellę captus in pleno Senatu; vxor grauida, cum in domũ irrumpentes seditiosorum duces vidisset, exterrita; post peperit, quem de fonte lustrali susceptum infans semper oculis exter natis maternum pauorem; iam adolescens emotæ mentis persistit. Fugio domestica mala. Scribit Fernelius lib. de hominis procreat, pauonem, si dum ouis incubat linteis albis circumtegatur, albos B
omnino pullos, non variantis coloris edere. Quæso, num oua, non sunt corpus seiunctum? Videstamen imaginationis efficacitatem in illud. Præterea, cum imaginatio accenderit calorem in corpore imaginantis; cur contiguum ei corpus nequeat etiam calefieri? Non tango illam quæstionem, an solius imaginationis tanta vis sit in hac similitudinis efficacitate, vt plerique à Fernelio lib. 7. physiol. opinatur, an vero partem sibi motus C
seminis & vis formatrix vindicent, vt docet Andr. Laur. lib. 8. hist. Anato. qu. 20. cum legere potestis.

Ego manum tollo de tabula: moneo tantum, vel moueo potius dubium.

B. August. narrat quendam; *quandocumque ei placebat, ad imitatas quasi lamentantis cuiuslibet hominis voces, ita se auferre à sensibus, & iacere solitum mortuo similimum, vt non solum vellicantes, atque pungentes non sentiret; sed* D
aliquando, & igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu, nisi postea ex vulnere. Hunc porro non obtinendo, sed non sentiendo nõ mouisse corpus suum probat quòd tanquam in defuncto, nullius inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces, si clarius loquerentur, tanquam de longinquo inaudisse se postea referebat. lib. 14. de ciuit. Dei, c. 25. Hoc vir eruditus factum vult, quia per vehementem imaginationem ille seipsum abstraxerit à E
sensu rerum præsentium. Cogita (lector) an non sit verisimilius hũc magum fuisse, & ope dæmonis ex pacto in exstasim sic abripi consueuisse. Nam huiusmodi effectus omnem imaginationis vim clare superat, cũ exstasis à voluntate humana non dependeat, vt suo loco ostendetur. Perganus ad aliam quæstionem.

QVAESTIO IV.

An solo contactu, visu, voce, afflatu, osculo, vel nudi linnei applicatione, vulnera, & morbi sanari, & alia mira huiusmodi perfici naturaliter possint?

QVotquot asseruere, commune hoc ponunt fundamentum superstitionis iuæ: spiritus per arteriam ex corde promanare, & per visum aspicientis, vel per os loquentis, vel per poros tangentis erumpere, & visi, audientis, vel tacti se arterijs insinuare, indeque cor petere, & eo efficacius penetrare, quo spiritus vehementiori voluntate videntis, loquentis, aut tangentis fuerint emissi.

Prima conclusio, *vis ista voci non est tribuenda*. Probatur, quia vox in audientem nihil potest operari nisi per accidens, ratione soni, vel significationis verborum, alterans audiẽtem, ea quam adfert lætitia, timore, mærore, &c. vt optimè Vairus docuit.

Non obstat, quod adferunt, mirabiles effectus malis carminib Magos operari, verbi gratia insusurratis quibusdam verbis in aurem tauri, belluam prosterni vt mortuam; rursus alijs, eam in pedes erigi. Parentum quoque execrationes vix vnquam irritas cadere: Non inquã hæc obstant, quia illa de tauro, ac similia fiunt à dæmone, vi pacti. Execrationum verò effectus, si repentinus, oriri potest ex vehementi alteratione verecundiæ, timoris, tristitiæ, si verò lentus sit & tardus, non id putandum sono verborum perfici, sed Deum punire iusto iudicio liberorum nequitiam, & impietatem. Huc ego retulerim illud Vvestphalæ mulieris, quæ diris & deuotionibus filium reddidit immobilem, quod ad dæmonis operationem alij retulere.

d. lib. 2. c. 21. Item Condrochus li. 2. de morbis venef. c. 5.

Secunda conclusio, *nec etiam visio sola, vel cum imaginatione nuda, ad hoc satis efficax est.*

Ananias libro 4. de Natur. dam.

Hoc de fascinatione probant Vairus lib. 2. cap. 9. Ananias d. lib. 4. Condronchus d. l. 2. c. 2. Bokcelius l. de philtris c. 1. Andr. Laurent. l. 10. hist. anatom. q. 2.

sed

sed de sanitate & similibus effectibus par ratio est.

Supponunt contrariæ sententiæ auctores, oculum aliquid emittendo cernere cum Platonicis. Sed quomodo iampridem exhausti non sunt visiui radij isti, aut quæ hæc vis suppeditatrix nouæ semper materiæ? verior longè, ac receptior est sententia Peripateticorum, & Theologorum, de qua lege Lauren. d. qu. 2. visionem fieri introsusceptione speciei obiectum repræsentantis: potestatemque videndi, potentiam esse passiuam, quæ alterari, non alterare queat. Visio quoque actio immanens est, qua finita nihil in obiecto supereſt, vtpote cui nihil accessit, vel in illud transiuit. Sunt hæc verissima, multa tamen prima specie videntur repugnare. Amor ex mutuo aspectu, lippitudo, anicularum fascinatio, speculorũ vitiatio, galgali, luppi, struthiocameli, gallinacei, & reguli per visum efficacia, quæ nunc breuiter remouenda.

Visus, amoris ini. ij & incrementi, dun taxat est occasio quædam; nam principio visę formæ simulacrum visus offert imaginationi, quod simulacrum phantasia voluens, ac reuoluens, causa est, cur homo istud obiectum iudicet dignius esse, quod ametur, & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare mox amor prę sentia rei amatæ fouetur, & glisci: non quòd obiectum externis oculis videat, (nam & absentes magis amore cruciantur) sed quod assiduè de illo cogitet, illudque plus quam par est æstimet, & sibimet imaginando fomenta, & faces prębeat ardori. Etenim si non intrinsecum malum foret, & ab externa penderet visione; cur, cum plures simul eandem videant, & ab eadem videantur, vnus iste deperit, contemnunt cæteri?

Lippitudo, & a menstruatæ visu speculis inustæ maculę, non ab ipsa visione, & oculi organo manant; sed vel ab halitu infecto per os, ac nares erumpente, vel ex concaluitatibus oculo vicinis, & suffusioni mixtis spiritibus contagiosis. Ad oculum enim est foramen, cui indita pupilla, ex qua per neruum opticum visio procedit, actio sane innoxia. Est etiam foramen cerebri aliud, vnde neruus motiuus, de secundo neruorum coniugio natus prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem, & alios prauos humores, ac spiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipsius circumferentiam, inter palpebras, & tunicam candidam, huiusmodi fluores stillant.

Trux aspectus vetularum, deformi suo squallore, ac tetritudine, potest infantulos perterrefacere: timor postea concitans humores facit, vt citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpusculum iam erat dispositum, ac prępparatum. Sic Tiberius non oculorum radijs, sed aspectu horrido militem terrore quasi attonitum reddidit.

Galgalum, seu rupiculum, seu hianticillam, auem scribunt Plutarchus lib. 5. Symposiac. c. 7. & Heliodorus lib. 3. Histor. 2. Aethiop. si oculos in ictericum defigat, sibi morbum, ægro sanitatem adferre, quod si verum, de quo merito Vairus dubitat; retulerim ad occultam aliquam similitudinem, ac sympathiam morbi & auiculæ, non ad eius visionem. hæc tantum occasio est alterationis, quæ rem perficit.

Mærim lupi, quia priores viderant, vocis ei facultatem eripuerunt? Missas fac, bone vir, nugas poetarum de Maeri. quin potius D. Ambrosium lauda, ita scribentem; *Lupi si quem priores hominem viderint, vocem ei quadam naturæ vi videntur eripere: si autem eos homo prius viderit, exagitari memorantur*, libro septimo, in Luc. capitulo decimo, hoc ridiculum dicit Andr. Laurent. de Lupo, & Ioan. Brodæus libr. septimo, miscel. capitulo 7. scribit eos, qui rationem huius rei quærunt, planè desipere, sed ipse non satis sapiebat, confundit enim lupum visum cum vidente. Lupo viso interdum homo obmutescit, sed viso, qui prius hominem viderat: hoc tantum vult Theocritus. Cur porrò lupus visum præueniens videndo raucedinem adferat nunc causam Capella Tholos. Cantipratensis, hoc vult fieri, quia lupus radijs oculorum suorum immissis homini, eius spiritus visiuos in instanti deficcet: ijs arefactis arteriæ deficcentur, & sic instrumento vocis ob igatius impedito hominem rauescere libro 2. de apibus capit. 57. par. 39. Verùm hoc de radijs non admitto. Ideò malim cum

C alijs

alijs dicere, id accidisse, quod qui in feram improuisam incidunt, ob micantes eius oculos & aspectum formidabilem, metuunt vehementius: timor repentinus sanguinem ad cor fugat, & frigus cæteris membris inducit, & subitam totius corporis alterationem: hinc raucedo, & vocis impedimentum. Nec vana videtur ratio venatorum, nempè lupum si prior hominem videat, se ad vindictam recolligere, & sic noxium quendam illi, nec clamare queat, vaporem quasi insufflare; qui cum venenatus sit, potest raucedinem adferre: cum verò se ab homine iam deprehensum videt, ac visum fuisse, metuere & fugam meditantem de hoc vapore, emittendo non cogitare. Iul. Schaliger hoc de lupo totum falsum contendit.

Nec struthiocamelus, nec tardigrada, & domiporta testudo aspectu pullos ouis excludunt. in arenis enim ea relinquunt, & aspiciunt, solùm vt arceant nocitura: postea benigna mater tellus ea calore maturat, sicut & lacertis accidit.

Feratum rex Gallinacei metuit aspectum re vera, nec fucus est dæmonum (vt quidam scripsit: *d*) sed metuit ex quadam arcana antipathia. Sic enim videas buffone hiante, quasi coactam, miro cum eiulatu mustelam se ori deuorandam inferere.

d. lib. 4.

De reguli seu basilisi intuitu notior narratio est, quàm verior. Si reperitur hoc animal, volunt Nicand. in Theriac. Dioscorid. lib. 6. Plinius lib. 8. Solin. cap. 30. Schalig. exerc. 24. Mercurial. lib. 1. de venenis capit. 21. violento halitu, ac virulento vicinum inficit aerem, iste neat accedentes. sic Andr. Laurent. d. q. 11. Quod addunt si se in aqua pura & limpida conspiciat, ipsummet emori: dicam verbulo, non credo. Nam si spiritus isti ex eius oculis exirent, ipsi videnti forent connaturales, quare nec interimerent: sin connaturales non sint, prius in oculis inclusi debuerant nocuisse: ab aqua verò eos inficì & venerari ridiculum.

Adijciam his Vairi argumentis, vnũ quod mihi videtur difficilius. Norunt Hispaniæ genus hominum, quod vocant ZAHVRIS, nos *Lynceos* possumus nuncupare, cum Madriti Anno 1575. versarer, talis ibi puer visebatur. Ferunt hosce videre, quæ abdita in penitis terræ visceribus, venas aquarum & metallorum thesauros, & sub sarcophagis sita cadauera; res receptissima, & celeberrima est: & fieri posse censuerũt, non Pindarus, Tzetzes, & alij poetæ modo, sed & philosophi: e quorum nonnulli vim hanc humori melancholico, & natorum inde spirituum vehementiæ adscribunt. Melior hæc ratio foret, si tantum putarent se videre non visa: nunc cum visis veritas respondeat, inanis est. quid sentirem, alias explicui, *f* nec muto sententiam, venas aquæ nouerunt, ex vaporibus manè & vesperi locis illis expiratis. Venas metallorum cognoscunt, ex herbæ quodam genere illic nasci solito. Thesauros, & cadauera (dicunt enim, quæ & qualia) putarim à dæmonibus ostendi, & indicari. Potest acies oculorum, quando nullum densum corpus interijcitur, diffusissima spacia transmittere: sed medium istud sarcophagorum, aut telluris, tam densum, solidum, & opacum, id vel omnino expers, vel parum capax est illuminationis & pelluciditatis, quæ ad videndum necessaria. Accedit, quod hanc isti facultatem videndi solent ad certos dies restringere, feriam tertiam & sextam; quod latentis pacti indicium. Quinetiam rubedo oculorum, quæ in Zahuris maxima conspicitur, plus noceat, quam iuuet acumen oculorum.

Cal. Rhodig. lib. 6. antiq. lect. c. 1. et Vairus d. lib. 2. c. 4.

Coment. in Medeæ vers. 231.

Conclusio tertia, *Neque contactus solus per se ad hæc est idoneus satis.*) De fascinatione probant Varus & Condronchus, sed argumenta id æquè conuincũt de cæteris mirandis effectibus.

d. l. 2. c. 10 & l. 3. c. 3.

Primò, Tactus, quatenus tactus, homini datus fuit ad propriæ vitæ conseruationem, nec vim habet aliam, nisi tangendi. Si verò vim aliquam habet huiusmodi mira perpetrandi, vis illa sit oportet salutaris natura sua, vel noxia. Si salutaris, suo prius corpori salutem adferret: si noxia, prius necaret eum cui inest: horum tamen nihil cernimus contingere. Deinde in omnes æqualiter ageret quos tangeret, sanaret que, vel læderet etiam quos nollet. Nullis denique foret opus alijs obseruationibus ac ritibus. quæ cuncta videmus aliter se habere.

Scio

Scio farragines multiplices experimentorum contra sententiam nostram adferri; sed parui sunt momenti.

Primò tradunt torpedinem sarissa ictam tenentis manum, corpusque totum torpefacere: hyenæ vmbra canes obmutescere: serpentem quernis contractam frondibus emori: eandem ibidis penna sisti: viperam arundinis, vel faginæ virgulæ percussione obstupescere; vespertiliones foliis platani abigi, eryngium capræ sumptum ore greges totos sistere: cæteras pennas aquilæ pennis mixtas, contactu absumi: lepore marino viso, vel tacto, necari nonnullos: lupinas fides si iungas agninis, istas dissilire. *Respondeo* hæc cuncta ratione antipathiæ naturalis euenire, & occultarum qualitatum diffusione noxia his alijs. nec valet consequentia, si inde ad hominis contactum quo tangit alium hominem argumenteris. nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eadem specie locum habet: in illa specie differunt ab ijs, quibus nocent.

Secundo illud Lucani de Echineide, seu remora, vrgent.

---Puppim retinens auro tendente rudentes
In medijs echineis aquis. ---

Respondeo, id cum semel, aut bis tantum acciderit, si accidit, casu ex alia quapiam causa accidisse. Ecquid post tot centurias annorum, tam frequenti nauigatione, causæ, vt nihil huiusmodi audiatur? certè non mortua species: Vidi vnam apud Iacob. Plateau Tornacensem, habent & alij alias: vis potius illa sistendi conficta fuit; sed quia DD. Basilius & Ambrosius in Hexam, meminere: potes confugere ad occultam aliquam qualitatem huius bestiolæ, quæ vim habeat sistendi motus. Lege si lubet Conimbricenses nostros in libr. 7. Physicorum 2. quæstione prima, artic. 6.

Tertio ista fides aliam vnisonam cogit tinnire. *Respondeo*, cum æqualiter vtraque sit extensa, nec admodum procul ab inuicem remotæ sint, recipiunt eandem aeris crispati reuerberationem.

Quarto Magneti ferrum affricatum, potest aliud ferrum atrahere. Taurum furentem si ficu; alliges statim mãsuescet. *Resp.* Vtrumque fieri posse occulta quadam sympathia, atque consensu qualitatum. De magnete multis nostri Conimbric. d. q. 1. artic. 3. eos adi. De tauro non ego credulus, nec qui velim periculum facere, scio tamen ad causam physicam referri à Glyca: quod ficus inter arbores succi plenissima sit: quamobrem halitũ ex se calidum, aerem secantem, penetrabilemque emittere; qui tauri alligãti ferociam domet, & appensarum carnes auiũ mollefaciat.

Quinto. Cum puella napello educata, si Alexander Macedo consuesset, lethalis ei, iudice Aristotele, contactus fuisset. *Resp.* non contactu solo, sed sudoris, & halitus commixti contagione, hanc eum pestem fuisse hausurum. Sed contagio nihil habet mirum, neque insolitum.

Sexto. Cadauer coram occisore, propter præcedentem contactum, sanguinẽ solet fundere. *Resp.* Varias reddi causas: quidam miraculo tribuunt: quidam casui, quo factum sit aliquando, vt cadauer tum cruorem mitteret, cum præsens erat reus homicidij: recensui alio loco multas hac de re sententias, & auctores laudaui; *h* neque adhuc dum video, quid solidius adferatur illa antipathia, ex vehementi odio occisi in occisorem: quod qualitatem latentem, & arcanam imprel serit corpori, cum cadauere permanentem: & huc referendum illud Lucretij.

h Commen. in Octauiã Senecæ. ver. 117.

Idque petit corpus mens vnde est saucia amore.
Namque homines plerunque cadunt in vulnus, & illam.
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.
Et si cominus est. hostem ruber occupat horror.

Vt sit viui amantis, & mortui hostis comparatio. Sic Lemnius lib. 2. de occul. natura mirac. cap. 7. Langius epist. 40. Pictorius Dialogo 9. Gemma lib. 1. de characterism. cap. 6.

Septimo obijciuntur varia curationum genera mire frequentia. In primis praxis quotidiana militum, qui solo afflatu, osculo, aut nudi linthei appositione

tione sanant, etiam attrocissima vulnera: quam vocant *Artem Sancti Anselmi*. item genus illud *Salutatorum*, vt vocant in Hispania, vel *Gentilium Sanctæ Catharinæ, aut Sancti Pauli*, vt nuncupant in Italia, vel *feriæ 6. Parasceues filiorum* vt nominant Belgæ, qui omnes dono sanitatis in varijs morbis se præditos gloriantur. Iuuat eos auctoritas Pomponatij libro de Incantationibus capitulo tertio, qui respondet, sicut in herbis, labidibus & animantibus inueniuntur hæ virtutes sanandi: sic nihil repugnare, quin & in tota humana specie similes vires inueniantur, vt in vno homine sit virtus talis lapidis, in alio talis plantæ. Quod ergo planta hæc, vel lapis ille possit, idem hominem etiam hunc, & illum naturæ vi effecturum.] Implicatior hæc est res, quàm vt vna propositione queat enodari. Quare dico primo, *Donum conferendæ sanitatis, siue curationis esse donum supernaturale, & gratiam gratis a Deo datam*] hoc certa fide tenendum, ex Diui Pauli verbis. K *alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtuum, alij prophetia, alij discretio spirituum*.] Tale curationis donum, sed à febribus tantum sanandi, habere putantur in Flandria, quotquot nati sunt ipso die Parasceues: & quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente septimi masculi legitimo thoro sunt nati: quod nequit ad naturalem causam reduci: quare prodigiosa est curatio, & si nihil superstitionis accedat, reducenda ad hanc primam conclusionem. non enim absimile vero est, ob diei honorem & mysterij sanctitatem, & honorem coniugij, hoc Deum concessisse. Nec etiam potuit nisi virtute diuina fieri, quod refertur Reges Angliæ olim quosdam annulos benedixisse vtiles neruorum contractioni & spasmo, ac morbo comitiali: eosdem etiam contactu strumosos sanare solitos, & vtrumque concessum Diui Eduardi Regis meritis, scribit Polydorus Virgilius libro octauo. Histor. Angl. fol. 140. Nescio an eodem referendum illud Petri Blesensis Archidiaconi Bathoniensis: cuius opera studio Ioannis Busæi nostri partim de nouo, partim correctius edita anno superiore: scribit Bles. *Fateor quidem* (ait) *quod sanctum est Domino Regi assistere: sanctus enim, & Christus Domini est, nec in vacuum accepit vnctionis regiæ sacramentum: cuius efficacia si nesciur, aut in dubium venit; fidem eius plenissimam faciet defectus inguinariæ pestis, & curatio scrophularum.* tatú ille epistolar.] 150. ad clericos aulæ Regiæ. Prodijt ante annos duos liber bene prolixus cuiusdã Guilh. TooKeri, cui titulus *Charisma siue donũ sanationis*, quo conatur docere hoc charismate sanandæ strumæ præditam, quæ hodie regnat in Anglia Elizabetham: accepi librum dono Illustris Viri Marci Velseri Patricij, & consularis Augustani, qui qua est eruditione & humanitate, noluit me beneficentiæ suæ expertem esse. Eo in libro mihi multum adulationis, & fuci, parum sinceritatis, & veritatis visum inesse; nec fidem mereri. In primis vult hoc donum Regibus Angliæ ab ipso vsque Lucio competisse: nec quidquam affert ad id probandum. Nec quidquã affert ad id probandum, nec fieri id potest. Nam post Lucium multi Reges non Christiani fuere, quos ille vnctos non dicet opinor. desijt ergo penes illos charisma & interruptum fuit. Et cur meritis Diui Eduardi demit, quod tribuunt cæteri? an vt Franciæ Regibus antiquioris priuilegij splendorem eripiat? an vt doceat (quod impudenter asserit pag. 84.) Reges Franciæ per quandam propaginem ab Angliæ Regibus accepisse? & vide, vt probet; quia Francorum ferè totæ prouinciæ iurisdictioni Regum Angliæ subijcie bantur. Bellam rationem, & dignam à Francis elucidari, quod non diffido facturos: nisi inepto huic ardelioni respon dere dedignentur. Nec illud quidem probat, vt nec Polydorus, licet asserat idem successoribus Eduardi collatum; quòd Eduardo: de quo quis non immeritò dubitet: nam nec in bulla canonizationis D. Eduardi, nec in vita eius conscriptà ab Eilrhedo Rhiuallensi amplius habetur, quam D. Eduardum quandam mulierem strumosam persanasse; nec

K 1. Cor. 1. vers. 9.

vnum

vnum verbum additum de successorum charismate, vt nec à Tagantio, quem ipse etiam adducit, & vtriusque verba adscribit; vt in manifesto mendacio deprehendatur. Solum ergo illi de Eduardo probarunt. Addo ex Blesensi Henricum H. de quo loquebatur: Polydorus addit sui temporis Henricum VII. & Henricum fortè octauum, sed nondum schismaticum, nondum hæreticum: nam Historiam ante scripserat. Quid si Polydoro dicam, me credere, si ipse Henricus 8. pro mendacissimo scriptore eum non habuit; si non idem Cambdenius, & quotquot rerum Anglicarum bene periti, iudicant? Res tanta vnico teste non potest probari. TooKerus autem idem donum contendit non simpliciter concessum Elizabethæ, sed multò excellentius, quia sanctior Eduardo. Non mirere: nam & Apostolis, & Sanctis, & omnibus, & ipsi Sancto Sanctorum præfert eo libello in Præfa. &c. 3. 4. non semel. Denium quo pacto probat hoc Regina le miraculum? Primum pag. 90. per fictitium quoddam suum colloquium cum Pontificijs quibusdam, quorum nec nomina, nec colloquij locum, aut tempus addit; ne deprehendatur. Cur non finxisti, Sanderum, Campianum, Alanum, Stapletonum? gloriosè de his triumphares. Nunc respondeo esse quendam, qui de quodam, cuidã nihil credit. vis scire? ego, tibi, de toto hoc colloquio. Summa colloquij, se illos conuiciisse, bullas excommunicationis in Henricum VIII. à Clemente VII. & à Paulo III. & in Elizabethã a Pio V. latæ impias fuisse; quia Reginæ Elizabethæ charisma sanationis integrum remansisse possit ostendere; quo audito, illos quasi animis consternatos subito conticuisse, opinor impudentiam tantam admirantes; vel metu delationis negare non audentes. Sed quo pacto probat? primùm se à teste fide digno inaudiuisse quendam Romanensium fidei, in via sibi occurrisse propè Londinũ, qui fateretur, se struma Reginæ contactu liberatum. Quasi verò ille vnicus testis, nec nominatus, nec iuratus, nec temporis, nec circumstantiarum cæterarum memor sufficiat ad conuincendum. His addit postea testes alios alio curatos tempore, quos nominat oino quatuor, duos masculos, & fœmellas totidem: vt sint duo paria. Et hi sunt *multa millia, quos aut sanasse, & velle ac posse infinitiorem numerum.* Probat etiam a cæremoniarũ sanctitate; quæ mihi suspectę, quia video medicos prius emplastra applicare, & eas longe diuersas esse, ab ijs, quibus vsũ fuisse, D. Eduardum ex Eilrhedo TooKerus non ignorat. Tertia probatio deducitur, ex eo quod Regina nec omnibus, nec semper, sed aliquibus aliquando hanc gratiam, & grauate solet impetiri (pag. 105. & 106.) item quod pars magna hominum curata istius gratiæ beneficio, quasi relabitur in pristinum morbi statum (d. pag. 106.) quod potius est indicio, non esse hoc charisma a Deo; cuius perfecta sunt opera & sanationes; cõtra quæ ope malorum spirituum fiunt, nec planè sanant, nec perpetuo liberant. Nec ad rem facit, quod ex Chrysost. subdit, nam id ad principium sanationis pertinet, non ad recidiuã morbi, de qua nunc loquimur. Probat etiam quia quidam Iudæus Hundius eam curationem pictam in lucem dedit. cur non addidit epigramma aliquod? Nam *pictoribus, atq; poetis quidlibet audẽdi semper fuit æqua potestas.* Nec plura habet probandi genera: postea c. 9. soluere conatur obiectiones aduersariorum, quas ita proponit, vt appareat eum Puritanos, & cæteros merè Caluinistas planè habere dissentientes, & inficiantes, ac damnantes totam hanc scrophulanam stropham, si nec fratres eius Euangelici credunt: frustra petat, me Catholicum sibi credere, qui ipsum & fraterculos illos omnes pro hæreticis habeo, & ex ipsiusmet opere possũ efficaciter Catholicis (nam Caluinianos aut Caluino papistas nihil morór) persuadere non temere credendum libro TooKeriano. Argumenta hæc sunt. Miracula propria sunt Ecclesiæ Catholicæ, & nulli dantur, qui sit extra Ecclesiam Catholicam. hoc probat c. 5. Sed Elizabetha est extra Ecclesiam Catholicam: ergo Elizabethæ non dantur miracula. Min. probo, quia Ecclesia Rom. sola est Cathol. Elizabetha, vt schismatica, est extra Ecclesiam Rom. Ergo Elizabetha est extra Ecclesia Cathol. Maior probatur, quia Eccles. Cathol. eadem est, quæ vniuersalis: Romana sola est vniuersalis:

ergo

ergo sola est Catholica. Solam esse vniuersalem; docent omnia Historiarū monumenta: certè vestra Anglicana cuius caput est Elizabetha. mediam insulam non egreditur. *Secundo*, Non possunt miracula fieri, ad confirmationem falsæ fidei: (*non semel hoc dicis, & vere dicis*) Sed fides, quam profitetur Elizabetha est falsa fides: ergo ad confirmationem fidei, quam profitetur Elizabetha, non possunt fieri miracula. Minorem negabis; probabo, quando articulos fidei Elizabethinæ mihi proposueris: interea, quia Catholicos alloquor, quibus certū est Elizabetham esse Sacramentariam, & proinde hæreticam, argumentum est prorsus apodicticum. Nec potes retorquere dicendo, non faceret miracula, nisi vera eius fides foret: sed facit: ergo vera est eius fides. nam assumis pro explorato id, de quo disceptamus: ego verò præmissis nitor, quæ Catholicis sunt fidei, hoc est certissimæ. *Tertio* in Eccle sia Catholica semper effulsisse charisma sanitatis, probas toto capitulo 4. ex D. Irenæo, D. August. & D. Nysseno, D. Gregorio Magno, & alijs, de reliquijs D. Stephani, de Gregorio Thaumaturgo, Hilarione, & alijs Sanctis, vsque ad nostra fermè tempora. Vnde argumētor: Horum fuit vera Ecclesia, nos Papistæ sumus in eadem, in qua ipsi fuere: ergo nos sumus in vera Ecclesia, vos in alia estis, quàm nos: ergo vos non estis in vera Ecclesia. Vnde sequitur verum, & inuictum esse primum argumentum nostrum. Illorum Patrum veram Ecclesiā fuisse, tu ipse fateris: quia fateris per hæc miracula illorum probari miraculorum continuam efficientiam. Negas nos in eadem cum illis Ecclesia esse: probo. Illi Romanum Pontificem, pro capite Ecclesiæ visibili agnouerunt, vt & nos: illi crediderunt, quicquid nos credimus, purgatorium, septem Sacramenta, præsentiam corporis Dominici in Eucharistia, orandum pro defunctis, &c. quæ vos negatis, nos profitemur: nec nos quicquā credimus, quod illi non crediderunt: vos autem nec vnum illorum, quos nominasti miraculorum verorum patratorem, laudare potestis, quo cum in fidei catholicæ articulis per omnia conueniatis, aut a quo nos in vllo dissentiamus. Ergo nō vos, sed nos, in ipsorum Ecclesia, hoc est vera, sumus. Ergo præterea fatearis oportet, vel illorum miracula non fuisse vera miracula, vel Reginæ vestræ, quæ alterius fidei est, quam illi fuere; vera miracula non esse.

Denique si quæram a te; cur in sanitatibus a Vespasiano, Pyrrho, & alijs Gētilibus, vel hæreticis collatis, non recognoscas manum Dei, sed Diaboli? respondes cap. 5. quia infidelium opera huiusmodi actu & factu impurorum spirituū fiunt, & laudas D. August huius sententiæ verissimæ auctorem. Responde igitur, cum hanc sententiam veram esse credas; an fas tibi sit, credere miraculis, quæ Christianissimi Franciæ Reges in hoc genere ad fidei Apostolicę Romanæ cōfirmationem operarentur? si fas credere, ergo iam concedis in probationē falsæ fidei (sic enim profiteris) vera miracula patrari posse, quod negasti, & est falsissimum. Si verò dicis id tibi fas non esse, nec nobis Catholicis fas erit credere, quæ facit Elizabetha ad confirmationē fidei suæ, Dei ope fieri, aut vera esse miracula, sed ad cogimur dicere, vel fictitia, si non verè ægri, vel fieri physica aliqua vi emplastrorum, aut aliorum adhibitorum, vel ex pacto tacito vel expresso cū dęmone, a quo nec hæreticorū genius, nec aliæ quædam circumstantię multū abludunt. Tu TooKere videris, quid meritorum omnium malis credere: nam tibi credere, in ijs, quæ asseris, nondū decretum mihi, neque cōstitutum. Neque tu cures sua deo, q d ego de hac re credā: perge potius Dominam tuam palpare, & scribere, vnde caput vnctius queas referre. De Franciæ regibus; quorum adhuc nullus apertè hæresim professus fuit; res non Annalium modo, sed & medicorum publicis libris, vt Guidonis in Chirug. magnæ tract. 2. doctr. 2. 5. & Ioan. Tagautij libro 1. institution. chirurgicar. & quotidiana certaque experientia est contestata; hoc illis beneficium quondā concessum fuisse, vt contactu strumas, seu scrofulas sanarent. Si vis ea naturalis fuisset, non per traducem hereditariam regni transiuisset in Regem solum, exclusis cæteris fratribus; quorum sæpè tē peries, & complexio patri similior, quā Regis ipsius. Conditio quoque sceptri,

seu

seu coronæ, cui comes illa facultas medica, nihil tale poterat naturaliter largiri. Quod verò Hieronym. Cardanus libro contradiction. medicar. scripsit Reges Francorum ex longo esu aromatũ hanc vim habere, ridiculum, vanum, & dignũ est scutica Io. Brodæi lib. 8. miscellan. ca. 10. De Pyrrhi Regis digito, cõtactu morbos sanante; iure optimo Anton. Mirandulanus censuit hoc mendacijs incredibilibus adnumerandum; vel, vt puto, dæmonicis potius. Nihilominus.

Dico 2. *Negandum non est aliquando nonnullos inuentos, & inueniri, qui solo cõtactu sanant.* Hæc conclusio probatur legendis sanctorum passim, & quotidiana experientia. Et hæ sanitates conferuntur interdum, dumtaxat ad certum tẽpus, vt legimus de S. Beniamin apud Sozom. libro 6. & Nicephor. lib. 11. & scimus B. Petronillam a S. Petro, spirituali eius parente, ad breue tempus sanatã fuisse; & quod narrat Mich. Medina de puero quodam Salmanticensi: interdum ad totam vitam non redeunte morbo. Ad tempus quidem id contingit, quando sanans id a Deo impetrauit certam ob causam, maiusque bonum sanati, v.g. ne sanitate is abutatur, aut ad maius meritum patientiæ, alioqui ordinariè curationes miraculosæ perfectæ esse consueuerunt. Sanatiò verò naturalis fit ad tempus, quãdo, subsecuta in melius immutatio, proficiscitur ex sola vi imaginatrice ægri, vt de puero illo censuit idem Medina. Est in Hispania genus hominum, quod Saludadores vocant: vel Ensalmadores, eo discrimine, quòd isti dicant se sanare vi orationum, quas conceptis verbis dicũt: illi, vi saliuæ, & halitus, quem ægro inspirant. de his. *Saluatores: & ensalmatores, nec possunt districte, & in vniuersum damnari, nec etiam in vniuersũ approbari.*) etenim potest fieri vt aliquãdo nonnulli habeant donum sanitatis: sic Victoria, & Veracrucius: & sic admittẽda quæ Nauarrus scripsit his verbis; *Porro illi, qui vulgò Salutatores vocantur (quantumcunque alias sint perditissimi homines) licite possunt suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data huiusmodi hominibus à solo Deo, conceditur in vilitatem aliorum, & allegat, Margaritam confessor.*) Sed hoc nimis generaliter dictum: rarò enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur: nec credendum tot hominibus pessimis hoc donum à Deo attributum. Quamobrem consulo vicarijs, & Officialibus Episcoporum, cęteriisque ordinarijs, vt priusquã permittant eos, hoc curationis munus obire; diligenter examinent, an naturalibus vtãtur remedijs, an verò per gratiam gratis datam, an per pactum cum dæmone operentur: quæ sunt ex circũstantijs cognoscenda. Quod vniuersim non sint reijciendi, contra quam insinuat Ciruelus 3. p. de superstitione c. 3. & 7. probatur, quia nunquam abbreuiatur manus Domini ne hanc gratiam quibus vult largiatur: certum tamẽ puto, hanc nunquam largiri nisi Catholicis: hactenus enim nulla hæretici miracula fecerunt: & prudentissimè summus Francię Senatus decisione quadam vni, ex hoc genere empirico, an. 1577. vetuit donec ab ordine, & collegio medicorũ approbatus esset, ægrotis potiones vllas imperare, aut medicamenta præbere, vel morborum curam publicè profiteri, lege An. Robertum rerum iudicatar. l. 1. c. 3. doctissimè differentem.

Dico 4. *solo contactu, aut sibilo, aut halitu, aut osculo naturaliter quem quam alteri grauem, & verum auferre morbum, vel vulnera sanare, vel ferrum extrahere posse, non credo.* hæc conclusio tota est contra Pomponatium; & quo ad cõtactũ, etiam repugnat Veracrucio, illius fundamentum iam posui: huius autem hoc est: naturali complexione, vel constellatione quidam sunt nociui, quod in fascinatione patet ex solo aspectu; ergo ex ijsdem causis, quidam naturali complexione, vel constellatione erunt salutares. & medici. Sed tam paucis verbis multa supponit, non cõcedẽda. Primò quod de constellationibus, Albertum secutus, ait, verum non est. Si loquitur de constellatione, quando iste nascebatur: omnes eam vim habituri, qui tũ nati. quod quis credat? si de constellatione sub tempus contactus; poterunt sanare omnes, quot quot tunc tangent: si de vtraque simul; annus ille magnus interesset oportet, qui eandem stellarum posituram, & influxus reduxerit quando tangit; qui erãt, quando natus; at quis tanto viuit, vel vixit tempore? Alioquin non poterit hoc

alia

Dico 3.

Victor. relect. de Magia. Veracru. libr. 2. de anima spec. Manual. c. 11. nu. 26.

alia die præstare, quam quando posituræ æqualitas ista, quam oportet, acciderit, quam igitur incerta futura hæc curatio? Secundò quod vulgarem illam de fascinatione opinionem admittit, hoc postea docebo prorsus a vera Philosophia alienũ. Tertiò peccat illatione, nec enim sequitur, nociua est qualitas hominis in hominem; ergo & qualitas hominis in hominem fatenda est esse sanatiua, nam auctore Aristotele, plura necessaria ad sanitatem, quam ad ægritudinem. malum enim ex quouis defectu, bonum ex integra causa. Deinde contagio solo hauritur afflatu. Verum in hac curatione sedulo obseruant modos tangendi certos, numerum, & alias ceremonias. Accedunt multa suspicione plena & periculo. Primò quod salutatores illi dicant, ad virtutem hanc exercendam multo vini potu opus se habere: fieri autem non potest, vt vini potus prosit ad contrariorum morborum curationem: si prosit frigidis, non proderit calidis. Item solent panem a se admorsum porrigere morsis a cane rabido, vel infectis toxico: cui pani neutra causarum Veracrucij suffragatur. Tertiò dicunt in præsentia alterius salutatoris vim maiorem salutandi habentis, se sanare nequire, quod est absurdum: deberet enim potius vis illa, si naturalis esset, magis intendi. Quartò mentiuntur, cum dicunt naturaliter vnum salutatorem ab alijs salutatoribus cognosci, licet eũ prius nunquam viderint: quod signum alicuius notæ illis a dæmone impressæ. Sanè plerisque rotæ vestigium inest, vt dictitant ipsi, Sanctæ Catharinæ, vel Quiteriæ. Quintò fallantur, dum putant hanc vim competere septimo cuique filio, si masculinum ordinem femineus partus non interruperit, quod est ridiculum naturæ adscribere, & non miraculo. Sextò sæpè iactitant sibi reuelari, quæ procul in eorum absentia gesta fuere, vt ille, qui Torquemadæ patrem a morsu canis rabidi sanauit, narrat Historiam ipse Torquemada; Septimò gloriantur sine nocumento se tractare posse carbones, & ardentem elibanum subire; quæ naturaliter fieri nequeunt, nisi se præmuniant lotione, & inunctione rerum frigidissimarum, quæ tamen non possunt, nisi ad modicum tempus, ignis actiuitati resiste-

Horti Flor. col. 3.

re. Vnde & Vairus narrat, ex hoc grege quendam, cum ingressus futnum tuisset, & alius, eo ignaro ianuam occlusisset, ibi flammis absumptum. *lib. 2. de Fascino c. 11.*

Venio ad Pomponatij fundamẽtum, & respondeo; lapides, herbas, & animalia, quæ vim aliquam beneficam huiusmodi a natura acceperunt, eam obtinere ex temperamẽto certo, & definito totius speciei: fit enim inde, vt omnis magnes ferrum attrahat, omne rhubarbarũ bilem expurget, omnis rupica morbum ictericum sanet. Oporteret ergo, si salutatoribus vis ea naturalis inesset; ratione speciei humanæ eam accepissent, & sic omnes homines ea vi pollerent. Si ratione individui, & singularis complexionis hoc vni tribuis, quod alteri adimis: cur non in magnete quoque & rupica hæc diuersitas, ratione individui, reperitur, vt vnus magnes nequeat, quod põt alter? Neutra ergo ex parte similitudo locum habet. Item quod rhubarbarum bilem temperet, id facit ratione peculiaris sui temperamenti: cuncta enim speciei illius individua, & nulla alterius, eodem planè modo morbis medentur. Sed in hominibus non potest esse hæc similitudo, & paritas temperamenti: quia hominis forma diuersissima est, a forma rhubarbari; quare & temperamentum corporis discrepat a temperamento rhubarbari. nam alias longè requirit dispositiones materiæ forma hominis, quam forma plantę, succiue. Quo ergo pacto vis eadem naturalis ratione temperamenti competat homini, quæ rupicæ, vel rhabarbaro?

Quoad illos autem, qui genus, & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, seque angues sine læsione contrectare posse; iam plerisque impostura cognita est, solere prius contra morsum se se antidotis præmunire.

De militari illa vulnerum curatione; audacter dico, niti dæmonico pacto, & ex genere suo, id lethale crimẽ. Loquor de illa, quę solum obligat linteo: nam quę oleo, & vino vtitur, si congruo temporis interuallo sanet, nec mala murmura his addat, aut alias superstitiones physicis licitis remedijs annumeranda. Blasphemum quoque est vocare artem D. Anselmi, quæ fuit Magi illius Anselmi Parmensis commentum. Accedit quod

sic a

sic à vulneribus, aut morbis sanari, postea in dolores grauissimos, & sæpè morbos saniores reincidant, & vt plurimum vitæ exitum pessimum sortiantur, quod possem multis notorum multorum exēplis astruere. Sed parco nominibus mortuorum.

Ananias libr. 4. de Dæmon.

Ex lib. 1. de motu animalium.

Restat quiddam Alberti Magni, qui refert duos se vidisse pueros, quorū vnus cum ferretur iuxta ostia clausa, omnia, quæ ad dexterum eius latū sita, aperiebātur: ab altero verò idem in sinistris ostijs præstabatur, cur non ergo ferrum ex vulnere ad solum tactum, vel præsentiam alicuius excidat? Nonne scribit Matthiolus, in Italiæ montibus herbam se nouisse, qua ab equis calcata continuo ferrei calcei soluuntur. Pici herba cuneum adactum extrahi, testibus Democrito, & Theophrasto. Aethiopidis herba certorum incantata, feras omnes si admoueatur aperiri, & suo tempore Venedis furem suspendio damnatum, cui sic fores omnes patefiebant] *sic ille ejsit. Nunc ipsatoria in* Dioscoridem. *Respondeo.* In vtrinis duobus apertam incantationem accessisse, in prioribus duabus herbis, occultam attrahendi & dissiciendi vim à natura insitam: quæ vis naturaliter hominibus inesse nequit. Nec ratione specifica, quia non omnes habent, nec individuali: quia conditiones individuantes non producunt talem effectum. Quare nec Aristoteles, nec quisquam rectè philosophantium, hoc est crediturus, *mirandumque vehementer vnum Albertum, plura narrare solum, se huiusmodi creditu difficiliora vidisse, quam ad illum vsque* (vt ait Ant. Mirandulanus) *cæteri qui extant scriptores tot sæculorum simul omnes.*) Si tamen hoc accidit, dæmonis præstigijs adscribendum. Cuius etiam pacto, & incantationibus fretos fuisse Psyllos & Marsos, satis colligitur; ex Plutarcho, Plinioque, clarius etiam Alchimus Auitus lib. 2. his versibus.

Iam Magicam digne valeat quis dicere fraudem;
Occultas tacito tentantem pectore vires.
Legifer vt quondam vates, sub regno superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos, vitalia tenens;
Accumulenique suas zelo feruente rubinas,
Queis forsan si supperetet non vana potestas,
Demere non etiam properarent addere monstra,
AEmula sed signis tantum, non viribus æqua.
Quod remouere nequit, duplicata sustinet ira.
Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cum tacita sanos producunt arte dracones,
Absentes, & sæpe iubēt confligere secum,
Tunc vt quisque grauem bello persenserit hydrum.
Aspidis aut clurg clausas cognouerit aures.
Concutit interius secreti carminis arma
Protinus & laxis verbo lactente venenis,
Mox impune manu coluber tractatur inermis.
Et morsus tantum, non virus in angue timetur:
Interdum perit incantans, sic callida surdus.
Admoris contempsit murmure serpens.
Hoc quoniam de matre trahunt & origine prima,
Anguineæ fraudis quod sic, linguæque periti,
In speciem reddunt commercia mutua fandi.

CAPVT IV.

De Magica artificiali.

HAec mira quædam perficit per humanam industriam: tantum enim nunc loquor de operatrice, diuinatoriæ suum locum reseruo. Magica *operatrix artificialis*, & ipsa duplex est, *Mathematica, & Præstigiatoria. Mathematicam* voco, quæ nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel astronomicis, huius exēpla sunt Sphæra illa Archimedis, secundum Claudianum vitrea, de qua M. Tullius, & in Siracusarum obsidione nauium perspecula combustiones: Archyte columba lignea volans: Leonis Imp. auiculæ aureæ cātillātes: & Boe-

1. Tusc. & 2. de nat. deor. Plutarc. in Marc. Zonaras tom. 2.

Gellius lib. 6. Noc. Glycas & Manass. in Annal. Cassiod. de variar. perpen. et Politian. in Panepistemon.

tij æreæ, volantes & cantillantes, serpentes ex eodem metallo sibilantes, & similia multis narrata. Hæc Magia vocatur ab Herone & Pappo θαυμα τανυγικη. Supponendum autem nihil hanc efficere posse quod rerum naturæ repugnet: quinimò indigere causarum naturalium ope certo motu, & dimensionibus applicatarum, vt in speculis illis Archimedis, & hydraulicis nostris, & automatis patet. Quare si quis effectus proponantur, causarum naturalium efficacitatem superans, ille ad prodigiosos referri debet, etiãsi humana industria ad instrumenti confectionem, motumve concurrerit. Idcirco dissentio à Guilhel. Parisiensi, Medina & alijs, qui caput æneum Alberti Magni (quod narrant) humano credunt artificio articulate locutum, nec enim humana industria huc vsque pertingit, nec naturalis ratio patitur, vt res inanimata, vocem humanam, ad libitum interrogantium respondendum emittat, nam hæc vitam, & respirationem in loquente, & perfectissimam vitalium organorum cooperationem, & discursum quendam loquentis, requirunt. Quæ cum huic capiti defuerint omnia: si loquebatur, ille in capite loquebatur, qui in statuis idolorum oracula fundebat: qui solus cacodæmon fuit. Notum enim simulacra vocis propriæ expertia fuisse. *Simulacra*, enim *Gentium argentum & aurum: os habent & non loquentur, neque enim est spiritus in ore ipsorum*. Fuit illa sententia Guilhelmi, & olim Hermetis, sed a Theologis confutata iampridem. Huc pertinet globus ille artificiosus, seu aheneа statua, sic confecta, vt ex occulto loco, funiculo, qui intensus erat, remisso, sagittas in spectantem eiacularetur, quo pacto Kennethum III. Scotorum Regem, a Fenella interemptum, in Maioris & Boethi *Scotiæ Annalibus* legitur. Eodem reducenda quorundam mirifica solertia, vt artificis illius, qui Romano Imperatori, vitrum flexile, & non fragile obtulit, de quo post veteres Guido Aret. epist. ad Michaelem Monachum, ferentium immania pondera fronte, & funambulorum globis insistentium (vt vidi) & qui membra, quasi lutea confractaue, vti libet, flectunt, de quibus egit

Psalm. 134. v. 15.

D. Th. li. 3. contra gent. c. 4. Valent. 2. 2. disp. 32. p. 2.

D. Chrys. hom. 19. circa fi. ad Pop. Anthiochen. ad quæ solet plurimum iuuare corporea dispositio, & naturalis agilitas, vt plurimis exemplis docet And. Libauius p. 2. Mirabilium tract. de Noctãbulis in fin. operis.

Altera species ludrica, & deceptoria, vocari potest *præstigiatrix*: a qua factũ, vt mira Magorum a Græcis παίγνια & κυβεῖα; a latinis; ludi, & ludrica, & ludibria vocata sint, (vide Heraldum in lib. 1. Arnobij pag. 31.) cuius effectus non sunt quales, aut qui videntur, ad eam pertinent pleraque quæ ab agyrtis, circulatoribus, & funambulis creduntur patrari incantationibus, cum agilitate pedum, vel manuum fiant, vt quæ de Reatino quodam narrat Pomponatius: interdũ fiunt etiam per animalia bruta longo vsu edocta, vt quæ Ioannes Leo narrat, de asino, & camelo: interdum per meram impostura, & meatus occultos aliquibus subingressis, vt faciebant sacerdotes Beli qui à Dracone cibos deuorari fingebant, vt fiebat celebri in illa solis mensa, quam vulgus peregrinorũ putabat sponte sua cibos suggerere, reuera tamen cibi à vicinæ vrbis incolis suggerebantur. Et etiam accidebat, in fictibus illis idolorum amoribus ac stupris, de quibus Iosephus, & Rufinus. Item quando Barchochabas, pseudomessias Iudæorum, stuppulam in ore succensam anhelitu vẽtilans, flammas vomere videbatur, teste D. Hieron. Apolog. aduersus Rufinum: simile putarim, quod de Caco latrone narratin Alcide poeta. Talia quæ vocat Irenæus lib. 1. aduer. hæres. c. 4. Anaxilai ludrica, v. g. facere vt conuiuæ videantur habere Aethiopicum nigrorem, vel defunctorum pallorem asinina aut equina capita. commentum vetus Plinio lib. 28. & 35. & sexto Empirico notum lib. 1. Pyrrhoniar. vt docet Marsilius Cagnatus libr. 3 varior. cap. 10.

Discript. Africa li. 6 li. 9. Dan. 14. D. Hier. epist. 103 ad Paul. Herodot. lib. 3.

Ioseph. li. 18. ant. c. 4. Rufin. li. 2. hist. Eccl. c. 25

Thaumaturgica, vt & Magia naturalis, per se bona est, & licita, vt omnes artes per se sunt bonæ. Per accidens vtraque fit illicita, primo quando in malum finem referunt, secundo quando scandalum oritur, eo quod putent ur hæc fieri dęmonum opera, quare nõ deberent huiusmodi permitti, ni si circulatores publicum, & idoneum a Catholicis haberent

rent actis suæ testimonium. Tertiò si quod inde spirituale vel temporale damnum corporis, aut animæ immineat ipsi circulatori, vel spectatoribus. Ex hoc enim capite damnantur, qui sine necessitate, vel causa iusta, se mortis periculo per lusum exponunt.

Silu. & Fumus i verbis art Nauar. c. 25. nu. 8.

Cæterum *Naturalis* & *Artificiosa* Magiæ, duo sunt velamina; quibus se occulere solet Magia *Diabolica*. Semper enim, vel naturæ vim mentitur, vt in ijs quę de astrorum influxu & temperie hominis superiore capite differuimus, vel mentitur artificium, vt in characteribus, imaginibus & huiusmodi, de quibus disputandum q. seq.

Nunc de præstigiatrice quædam, ad alia quæ postea differentur lib. 2. q. 8. sapienter ab Vlrico Molitore lib. de Phytonicis mulieribus animaduersum fuit, à Diabolo sic medium disponi posse, vt vna res alia videatur, & talia experimenta plurima fieri à ioculatoribus, cum autem satanas *sit magister* (ait) *ioculorum*; nemini dubium esse, quin subtilius hæc Diabolus operari possit, hic, nunquam discipulus erit doctior præceptore. Talis illa, de qua Niderius, *in Formicario, c. de malificis, & eorum deceptionibus*; *Coloniæ*, inquit, *ciuabatur virgo quædam quæ mira in conspectu nobilium fecisset, quæ arte magica videbantur fieri, mappam enim quandam dicebatur lacerasse, & subito in oculis omnium redintegrasse: virum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum in momento reparasse & similia. Manus inquisitoris euasit excommunicata*. Bodinus notat, eos solere decem magicis præstigijs vnũ subtilitatis, seu agilitatis artificiosæ actum miscere, vt persuadeant, quæcunque ab ipsis geruntur, citra præstigium, sola dexteritate, & arte fieri, procurant, vt quicquid sortilegij admiscent, id subtilitati, & agilitatis esse videatur. Amat Satan homines ad risum prouocare, vt læti, ac hilares imbibant impietatem, sic præstigiatores isti agyrtæ, ioculatij, mimiones, circulatores, ipsos iudices sæpe ad ineptam quandam lætitiam, & admirationem pertractos fascinant, vt cuncta ipsis iocatoria tantum, nec punienda videantur, frequens talium semper vbique prouentus fuit, & seges etiam hodie in aulis quorundam Principum, alio & cicuta nocentior. In Francia Triscalinus coram Carolo IX. alias laudato Rege; ex cuiusdam nobilis, ab eo remoti, torque, annellos ad se sigillatim cunctis spectantibus pelliciebat, eosque manu recipiebat aduolantes vt videbatur: nihilominus mox torquis integer, & illæsus repertus fuit. Hic conuictus multorum, quæ nec arte, nec actu humano, nec natura fieri poterant; fassus est, ope diaboli cuncta se perfecisse, quod antè obstinatus negauerat. Ioannes Trithemius, ex antiquioribus refert; anno 876. tempore Ludouici Imperatoris. Sedechiam quendam religione Iudæum, professione medicum, stupenda quædam coram Principibus viris fecisse, videbatur hominibus deuorare hoplomachum equitem; currum quoque onustum fœno cum equis, & auriga: amputare capita, manus, & pedes; quæ pelui coram imposita sanguine stillantia cunctis spectanda præbebant, & ea statim hominibus illæsis suo quoque loco restituebat: venationes; decursiones, & hastiludia, & quæ homines in terris agitant, ea in aere audiri faciebat: mediabruma hortum amenissimum, in Cæsaris palatio, arboribus, herbis, floribus, cantillatione auicularum, subitò natis, & auditis producebat. Si quis pedem attraheret alterius, pes subsequebatur, & homo innoxius persistebat. In Sicilia Eunum proponunt, sed eius facinus illud, quo inter verba flammam ore videbatur vomere, artificio quoque non præstigijs planè tribuendum: nam in ore abditam nucem sulphure, & igne plenam habebat, qua leniter exspiratione mota, fundebat flammam, vt scribit Thomas Fazellus de ead. 2. rerum Sicularum lib. 5. cap. 2. idem cap. 1. lib. 3. de ca. 1. mira refert de quodam Diodoro, quem vulgus Liodorum vocat; hunc magica arte imbutum, miranda præstigiorum machinatione Catanæ florusse. *Is namque potenti carminum suorum vi homines in bruta animantia conuertere, omniumque fermè rerum formas in nouas metamorphoses transfundere; longissimisque à se spatijs dissitos, repente ad se trahere posse videbatur. Cata-*

Benalius in dam.

nenses praterea adeo crebris lacessebat iniurijs, & contumelijs dehonestabat, vt vanissima crudelitatis laqueis circumuenti, ad cultus ei pendendi studium conciuarentur. Qui cum capitis reus crucitradendus esset, eliciorum carminum praesentissima arte a Catana Byzantiũ, cuius imperium eo tempore Sicilia agnoscebat, et rursus e Byzantio Catanam electorum manibus dilapsus, paruo temporum interstitio, per aerem deuehise iussit. Quibus veneficijs adeò populo factus est admirabilis, vt in ipso quandam numinis potentiam esse rati, errore sacrilego cultum sacris debitum ei exhiberent. Sed tandem à Leone Catanensi Episcopo, diuina virtute ex improuiso captus, frequenti in media vrbe populo, in fornacem igneam iniectus, igne incendio consumptus est.] Sic diuina iustitia praeualuit, & qui se iudicibus fortè minus iusto zelo motus eripuerat, é sancti viri manibus elabi non potuit. His similia praestigia narrabo sequ. lib. 6. in prin. & quaedam Cratistheni cuidam tribuit Crespetus ex Athenaeo, & alijs quibusdam est Antonij Gueuarae Episcopi Modonedensis lib. 3. horologij principum cap. 43. & 44. & meritò subdit, quod iam monui, istos ioculatores, quantumuis artificiosis, opera dęmonum adhibere; ideò legibus latis Franciae Reges S. Ludouicus, Philippus, Augustus, & Henric. 3. regno exulare tales sanciuerunt. Crespet. de odio Satanę discur. 12. lib. 1. Nostris temporibus Caesarium Maltesium Parisijs captum fuisse, sed astu carceribus elapsum ferebant; idque ei Baxius inquisitor inter cętera in iudicio obijciebat; sed cum vrgeretur, & damnationem metueret; à gubernatore, qui tum erat, iudicibus Ecclesiasticis suspendere iussis, ereptus in aulam irrepsit; & ibi multa de nouo cœpit edere; chartas lusorias in alterius eas tenentis manu, ipse distans, sic mutabat, vt bis, terque alia in eis figura appareret: in altera mensae parte posita vasa ad se alliciebat moto vitri tantum frustulo: cogitationes nonnunquam diuinabat alienas, vt cum sparsa saccari granorum minutorum in mensam magna multitudine, quod quis sibi granũ mente delegisset indicabat; etiam si quis, in deligenda re proposita, dubitasset, addebat haesitationem, & resolutionem: iactabat quod alter esset electurus, id se diu ante prænouisse, & alia multa: propter quae tertiò in ius ab Illustrissimo Archiepiscopo Mechlinensi, D. Houio anno 1600. vocatus, cum sistere se pollicitus esset, aufugit ad asylum omnium Antichristi praecursorum. Princeps ille; qui praestigiatorem iudicio, auctoritate, non iure eripuerat; vix biennium superuixit, & florente aetate interijt; nec quicquam illi postquam malae causae defensionem susceperat, postea feliciter in gubernatione cessit. Non impunitos vnquam Deus Principes sinit, hostium defensores: quia nominatim vetuit, ne praestigiatricem quis viuere patiatur. Exod. 22. vers. 18. hoc est, vt Philo interpretatur, noluit differri supplicium: sed ipso quo coniuncta foret die, interfici mandauit.

QVAESTIO I.

An vis characterum, annulorum, sigillorum, aut imaginum sit, qualem Magi contendunt.

CVm Magis sentiunt Ptolomaeus, Aphrodisaeus, Porphyrius & alij Platonici, & stultissimi Artephius, ac Thebith; ex recentioribus Pomponatius, Ficinus, Dulcis, & Anton. Mizaldus in Cẽtur. Memorabil. sed superstitiose.

Verè & prudenter negarunt Hippocrates, Galenus, & quos citabimus infer. quaest. 3. omnes. Sanè rem acu tetigit Tatianus Assyrius censens, siquid his efficiatur, id ex constituto fieri, dumtaxat quia daemones haec sibi signa constituerunt, & quasdam quasi tesseras militares, aut pacta conuenta, vt homines solent verborum certas formulas. Moses Maymon pronunciat, mendaces, & stultos esse, qui soli figurae, soli scripturae, solis denique lineamentis, aut vocibus aere fracto natis, tantam mirabilium potestatem adscribunt, consentiunt Medici, Theologi, & Iurisperiti nostri.

Dolleon dubitans c. 72. D. Th. 22 q. 96. a. 2. & 4. Contra gent. cap. 104. & 105. & ibi Ferrar. Sil. verb. superst. qu. 10. Cirueles de superstit. pa. 3. Martinus de Arles

Notandum ex Conrado VVimpina, Magos triplex genus imaginum, seu figurarũ habere. Quibusdam adhibendas docẽt suffumigationes & incantationes, & per quinquaginta quatuor angelorũ nomi-

de superstitionib. Condrenchus lib. 3. de morb. venefic. cap. 1. Bokelius li. de phil teris c. 1. Vairus, Anan. & alii. lib. de superstit. c. pen. & vlt. li. 16. de varietat.

nomina exorcisationes, & alia, quæ perfida sunt & manifestam continent idolo latriam. Primò quia hæc nomina non nisi à dæmonibus potuerunt accepisse (quod Cardanus fatetur.) Secundò quia dicere, quòd tales fumigationes honorent Deum, aut Deo placeant, est error in fide: dicere autem quod talibus vti, non sit dæmones sacrificio honorare, & ideo damnabiliter εἰδωλολατρεύειν, etiam est error. Vtrumque definiuit Facultas Theologica Lutetiana. Articul. 10. & 11.

Alterum genus imaginum, characteribus & sculpturis innititur barbaris & peregrinis, in quibus sunt nouem caldariæ, & nomina quatuor principum huius mũdi cardinum, & ter septem nomina ex Mahumeticis delirijs Arabum decerpta: quasi illi figuras auctoribus tribuunt Germoni Babylonico, Hermeti Aegyptio, & Thori Græco: tales etiam numerant quatuor Salomonis annulos, talia cuncta patet annumeranda primo generi superstitiosorum & execrabilium; nec vim vllam habere posse, nisi à dæmone; quo Doctore, & Dedicatore miseri ea acceperunt: quæ per se vana, & inania esse, delicijs, & laminis agẽs, docuit Diuus Hieron. Fatentur etiam ipsimet Albertus Magnus, & Rogerius Baconus. Est etiam in fide error, quod vnus dæmon sit Rex Orientis, Alius Occidentis, & præsertim suo merito.

invita S. Hilarionis, circa med.

Art. Paris. 25.

Tertiã speciem genuit axioma quoddam Ptolomæi, *vultus inferiores cælo subiectos vultibus cælestibus*, & hinc intulere scorpios omnes terrestres regi à scorpio cœlesti, pisciculos omnes fluuiatiles à cœlestibus piscibus, hoc nugamentum defendunt cum Ptolomæo permulti. Sed superius iam ex parte hoc confutatum fuit: nunc addo, si tam potens illa correspondentia imaginariæ figuræ superioris in hanc veram figuram inferiorem; cur adiungunt ritus quosdam superstitiosos? v. g. vt si talem expectas effectũ, in tergo figuræ eũ debeas inscribere; si contrariũ, in fronte, idq; faciendũ aliquãdo manu dextra, aliquando læua; sigillũ modo fodiẽdũ capite deorsũ, modo capite sursum, & cætera de hoc genere. Vnde nihil vereor concludere, cum Gersone, & VVimpina, hanc etiam vltimam

Tertullia. Albertus, Bonacinus. Mi saldus. Sup. c. 3. q. 1.

A speciem superstitiosam damnatam esse. Fundantur enim hæc omnia in aphorismo Magico libri impij; qui inscribitur ARBAGHTHEL ארבעתאל in Septenã 2. vbi traditur, quod quando Deus nomina rebus vel personis imposuit, simul cum nominibus vires, & officia quædã illis distribuit: & ita caracteres ac nomina constellata (*Imagines sub certa constellatione formatæ, & nominatæ*) habent vim non ratione figuræ, vel pro-
B nunciationis, sed ratione virtutis, seu officij illius, quod Deus ad tale nomen, vel characterem ordinauit.] Hoc totum est mendacium confictum ad stabiliendam hanc superstitionem. Nomina quidem Deus in scripturis imposuit sanctis quibusdam, mysterij significandi caussa, & officio eorum, quo isti functuri, conuenientia: sed ipsi nomini Deus vim effecti uam nullam indidit. Animantibus verò cunctis Adam nomina indidit, non
C Deus.

Par ratio est de annulis, & sigillis Magicis, quantumuis præferant speciosissima nomina Raphaelis, Machabæorum, Salomonis, Elizei, Zachariæ, Constantini, & quorumdam sanctorum: quibus nominibus etiam interuenit blasphemia, dum hosce sanctos fingunt nefariè Magicis initiatos, item quia signum crucis, quo in signo vicit ille Magnus Imp. annumerant sigillis suis dæmoniacis.

D Denique certò tenendum quando effectus aliquis sequitur vsu characterum; annulorum, sigillorum, vel imaginum: quod fieri interdum contendunt: id totum à dæmone fieri, qui constitutarum à se nugarum credulitatem conatur, vel de nouo mentibus inferere, vel insertam profundius & stabilius infigere.

Plato 2. de Repub. Trallianus li. 10. c. 1. Philostr. lib. 3. vitæ Apollonii. Iosephus li. 8. antiq. c. 2

Porrò vt nugacitas Hermetis, & similium deprehendatur, vel ab indoctis, decerpam nonnulla, ex Italico lib. Ludouici Dulcis: qui non vtili exemplo fi-
E ctitij Salomonis, & Hermitis sigilla in lucem edidit, deceret potius in Ecclesia Catholica talia obrui silentij cinere, quã typis tam splendidè euulgari. Aiunt ergo nugones: Qui gemmam possideat, cui insculptus aries, leo, vel sagittarius, cũctis eum gratum, & gratiosum fore: cui virgo, taurus, capricornus, hunc religionis amplectendæ auidum effici; cui genii

ni, libra, aquarius, hos amicos fidos, legũ tenaces, & concordiæ studiosos fore: cõtrà cui cancer, scorpius, pisces, ijs inferendum amorem, iniquitatis, leuitatis, mendacij: cui Saturni character, is glisceus robore; cui Iouis, amabilis, fortunatus, ad summos honores prouehẽdus; cui Martis, inuictus; cui Solis, opulentus; cui Veneris, immersabilis, & omnium compos votorum: idem, cui Lunæ. Quid multa? nulla est imago stellæ, cui non peculiaris efficacitas inhæreat. Mitto stellas, draconis figura, lętum facit, & diuitẽ; astrolabij, fatidicum; idem (ride) asini, si chrysolitho insculpta: ranæ inimicos ad pacem, amicos ad odium impellit; cameli, dęmones cogit, &c hæc ille lib. 3. de gemmis à c. 6. vsque ad c. vlt. Si nugabatur, certè crassè ridet Prælatum illum vnum ex Ecclesiæ cardinibus, cui opus inscribit: si seriò, non habeo qui excusem, cùm ea, quæ solius Dei sunt; infundere prophetiam, & religionis, ac fidei amorem, tenacitatemque, & similia, tribuit asinorum, & siderum figuris: Nonne hoc est suadere, vt relictis bonis artibus, & studijs Ethicis, demergat se humana curiositas in barathrum superstitionum, & facere, vt cuique sit Deus annullus sculptus, quem dextra gerit?

Sed alia ex parte negotium facessunt Pomponat. & Caietanus. Ille, cùm obijcimus, pentagonos circulos, & alia huiusmodi signa, aut characteres, duntaxat esse qualitates quasdam quantitatis: ipsam verò quantitatem non esse principium operatiuum: *Respondet*, non esse figuram principium operationis, sed tamen ad operationem plurimum conferre: sic enim deformem materiæ figurã hominis animo tristitiam, speciosam verò eidem gaudium adferre. quod sine ratione ab eo dicitur, quia Magici characteres, nihil neque pulchritudinis, neque deformitatis notatu dignæ, aut idoneæ ad has passiones gignendas, habent. Quod cùm ipsemet videret Pomponat. tandem confugit ad credulitatem ijs vtẽtium. Verùm credulitatis non maior vis est, quàm imaginationis: de qua vide dicta præcedenti capite.

2.1.q. 96. a.2. Caietanus vt erat acuto ingenio, & peracri, vltrò etiam communem sententiam nonnullis lacessit.

Primò sic ratiocinatur. figura, licet nõ sit ipsum principium operationis, est tamen comprincipium; ergo, vt est figura, habet peculiarem effectum. Antecedens probat, tum quia in artificum instrumentis efficit figura, vt illa sic, vel sic operentur: tum quia ferrum latum super aquas fertur, quod si in formam aliam contrahas, demergetur. *Respondeo*, figuram esse comprincipium in motu locali, & operationibus, quæ per hunc motum fiunt: vt sunt variæ diuisiones continui per dolabram, per maleum, per asciam, per serram: non verò in operationibus, quæ fiunt per alterationẽ, neque id probant eius cõfirmationes, quarum etiam vltima fortassis falsa est. vix enim ferrum in tantam latitudinem queat extenuari, vt porosum fiat, & aquis immersabile. Sed esto fiat, erit non ratione figuræ, sed ratione quantitatis, quæ re non differt ab ipsa substantia, secundum multos. quæro enim, qua figura velit esse ferrum, circurali, quadra, an pendagoga? si dicat, hac vel illa: inferam idem fore si alia sit formata lamina; æquè tenui & lata figura, quod indicium est nihil operari figuram; si dicat qualibet in figura sufficere illam extensionem, & diductionem ferri, certè fateatur necesse est, a figura hoc non pendere. non minus enim differunt extensio quantitatis, & figura quantitati extensæ impressa, quàm albedo a superficie parietis dealbati.

Secundò adfert fundamentum illud tertiæ speciei imaginum, quod iam explosum est.

Tertiò prętendit auctoritatem D. Th. quasi sanctus doctor. d. c. 104. concesserit, imagines hasce virtutem aliquam de cœlo habere, quatenus sunt imagines, & rem constituunt in specie artificiali. *Respondeo* D. Thomam cum eo capite has superstitiones impugnet, hoc tantum ex persona aduersariorum dixisse, quasi dicat, licet tibi de imaginibus id concederem, de characteribus tamen hoc falsum foret.

Quartò subdit, videri durum, & difficile eos omnes damnare, qui talibus vtũtur imaginibus. *Respondeo*, stultorum esse numerum infinitum; ideò sufficere, quod re vera res sit mala, & superstitiosa.

si. Hactenus sufficiant dicta: plura suppeditant, qui ex professo de hac re.

QVAESTIO II.

An numeris arithmeticis, aut musicis magica vis vlla insit?

Langius d. epist. 34 Medina d. c. 7. fol. 72. Anania d. l. 4. Card. lib. 16. de variet. et lib. 18. de subtilit. Ciruleus sup. et Bapti. Segnus lib. de vero studio Christiano c. 7.

PAtres Orthodoxi passim de numerorum connexione multa philosophãtur: ijdem tamen dumtaxat, in hac proportione & connexione numerali diuina quædam mysteria contemplabantur, nec vllam vim naturalem, vel Magicã, numeris ipsis, qua tales, tribuebant. Pythagoræi vero, & Platonici putidè superstitiosi in hac re fuerunt. Sit.

Conclusio, *Numerus, qua numerus est, nullam neque naturalem, neque super naturalem vim operandi continet.*] Hãc qui neget, philosophũ negat. Andr. Laurentius libro 8. hist. Anetom. quæst. 10. & probat optimè, Leonard. Vaitus lib. 2. de fascino cap. 11. & Catholici cæteri, ad vnũ concedunt: præsertim, quotquot numerum, nihil reale esse a rebus numeratis distinctum contendunt. quid enim operetur, quod ipsum solummodo imaginarium est? sed & ab illis concedenda conclusio, qui volunt esse aliquid reale rebus numeratis superadditũ. Fatentur enim, numerum esse quantitatem, quantitas vero per se non est operatiua, nisi fortè motus localis, de quo nũc non agitur. Denique quæcumque de figura diximus, eadem in numeris locũ obtinent. Numerus enim, est quantitas discreta; cuius quam continuæ, non potest esse maior efficacitas.

Cur igitur (dicat aliquis) annus climactericus homini solet esse lethalis, & octimestris partus minimè vitalis: si non aliquid momenti numerus habet? Quoad partum octimestrem, id contingit: quia semen humanum multiplex est, quoddam perficit fœtum septimo mense, & tunc fœtus post sextum mensem conatur exire, quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit, & robustus, si vero reperit, continua illa mẽsis pugna debilitatur. & octauo mẽse debilis, atque inualidus admodum prodit in lucem. Aliud semen perficit fœtum nono tantum mense, & tunc fœtus ante hũc A mensem non conatur exire, soletque adeò robustus esse, vt impedimenta cuncta contraria, vel ei non resistant, vel per resistentiam, quando mater vterum fert diutius, non admodum debilitetur. Vide Hipocratem li. de Octimestri partu, quẽ tutius hac in re sequeris, quam Academicos ad numerorum vim superstitiosè cõfugientes: quorum dicta inuenies in opere erudito Fabij Paulini li. 6. Hebdomad. c. 4. Hippocratem secutus idem respon- B dit And. Laurentius lib. 8. hist. Anatom. c. 9. & q. 30. Annorum climactericorum ratio, vt & Criticorum dierum, potissimum pendet ab humorum, & complexionis, quæ in hominibns sunt, ratione, ac periodo quadam naturali: Nam ad musicorum numerum vim confugientes Pythagoræos, & ad Arithmeticos calculos reducentes alios, aut astrologorũ planetarias nugas prouocantes Astrologos accuratè refutat Andr. Laurent. li. 3. C de crisibus, vsque ad cap. 8. Fracastorij, qui lib. de causis criticorum dierum omnia retulit ad motum humoris melãcholici, refellit idem cap. 9. & 10. & postea tãdem cap. 12. suam sententiam proponit, causas esse duas, materialem, & efficientem. Materialem esse quemlibet humorem noxium quantitate, vel qualitate peccantem. Efficientem esse duplicem, vniuersalem & particularem. Vniuersalem, & remotam esse cœlum, cuius vires D ferè omnes Luna excipiat, & nobis communicet. Particularem, & propinquam esse ipsam naturam, quam Hippocrates vocat calorem insitum, Galenus facultatem corpus dispensantem, alij temperiẽ, siue spiritum vocant: quæ sic motiones suas statis circuitibus perficit, quasi ratione vteretur, quod si aliquando errat, id a materiæ vitio procedit, eam contumacia sua vincentis.

Itaque quod tardior, vel celerior fit crisis id partim materiali, partim efficienti E causæ tribuendum. Si enim humor sit temperamento calidus, substantia tenuis, & qualitate benignus, facilius a natura domari, celerius coqui, & excerni: Si crassus, frigidus & contumax, difficilius; item a validiore natura, citius; a debiliore, tardius coqui.

Quod autem nunc pari, nunc impari die contingat crisis, id a sola materiali

causa prouenire, nempe peculiari humo A
ris cuiusque motu, bilem tertio quoque
die moueri, pituitam quotidie, melãcho-
licum humorem quarto die, Ergo billio-
sos morbos omnes imparibus iudicari
diebus, cæteros quotidie ex paribus: quia
ijsdem diebus morbi iudicandi, quibus
mouentur. Huius quotidiani, tertiani, &
quartani motus causam non minus oc-
cultam esse quam magnetis, aut chatarti
corum sunt proprietates.

Quod denique septenarijs tantũ per- B
fectæ & salutares crises perficiantur, id
totum efficienti causæ tribuendum. *Na
tura*, (inquit) *definitum sibi elegit tempus,
quo motus suos, & crises perficit. Tempus
illud sola experientia* (quam solam Hip-
pocrates secutus, vt docui idem cap. 11.)
*septimo die, decimoquarto, vigesimo per
fectas, & salutares crises sæpe contingere:
Sunt igitur præfixi illi dies, & a natura
ordinati. Cur autem septenarium potius,
quàm alium numerum, sibi pro delicijs* C
elegerit natura: Fatetur id altioris esse cõ
templationis, & Theologicam reddit ra
tionem. *Hoc ideo factum, quia rerum
omnium Parens & Creator Deus eam
Naturæ legem imposuit. Nam & diei se-
ptimo benedixit Deus, & eum filijs Is-
rael, tanquam celebratissimum comme-
dauit, & septimo die post absolutam vni-
uersi istius, quod oculis cernimus, creatio-
nem, quieuit ab operibus suis.* Naturam
ergo cuiusque particularem crises sepți- D
mo quoque die perfectas moliri, nec eas
alio vnquam aggredi die, nisi aut impe-
dita, aut lacessita fuerit, & ideo propter
huiusmodi impedimenta, nonnunquam
intercedentibus diebus, seu intercalari-
bus crises fiunt; de quo idem egit lib. 2.
a cap. 13. & hoc lib. 13. cap. 15. Particula-
rem denique hanc causam ab illa vniuer
sali efficiente, nempè cæli motu, iuuari;
vt si aliquando accidat lunæ septimanas
cum septenarijs morbis concurrere, cri- E
sis inde merito felicior faciliorque spere-
tur, & hactenus tãtum a Galeno in libro
de diebus decretorijs Astrologos iuuari,
de quibus egerat Laurent. d. lib. 3. capit.
7. & 8.

Cur denique quilibet septenarius suũ
habeat iudicem, nempe quaternarium,
causam esse commune physicis, & arith-
meticis axioma, partes de suis proximis
totis iudicare, vt cum architectus ex fun-
damento parietes, ex parietibus tectum
futurum, totamque domum colligit Se-
ptenarij partes in quas proxime resoluí-
tur duas esse: quatuor scilicet, & tria: Sed
propinquior est quaternarius, iudicabit
ergo quartus septimum; & vndecimus,
qui secundæ septimanæ quartus est, de-
cimumquartum; & decimus septimus,
qui tertiæ septimanæ quartus est vigesi-
mum. Quinetiam quartus dies septima-
næ medius est, parique cum extremis iũ-
gitur societate, vnde fit, vt si primus dies
morbum discutere aggrediatur, ei finem
quartus imponat: Si primus nihil tentet,
sed quartus morbum iudicare aggredia-
tur, septimus finem importat. Hactenus
ille Regis Christianissimi medicus.

Ex dictis sequitur, si quos Pentaphylli
herba effectus habeat, nõ ipsi quinario,
sed substantiæ foliorum, tribuendos. Su-
perstitiosum autem esse, quod vnũ eius
folium ephimeram, tria tertianam, qua-
tuor quartanam sanent; item quod he-
liotropoij grana tria tertianæ, quatuor
quartanæ prosint; item alia, huiusmodi
in medicinis per ligamenta seruari malo
exemplo solitis. tale quoque fuerit arbi-
trari pilulas, seu catapotia impari nume-
ro plus prodesse, quam pari, licet æquali
præbeãtur quantitate. Musici numeri vi
magna pollent, nõ vt numeri, sed vt tono-
rũ varietate, & soni modulamine suaui-
ter animũ afficiẽtes: qua de re mox plura.

Sequitur etiam ex dictis vanos esse,
ac superstitiosos, qui vim aliquam in-
esse volunt certis psalmis: eo quod cer-
to numero sint collocati, & eos credunt
efficaces, vt prosperè cœpta legenti suc-
cedant, vel vt grauibus periculis liberen-
tur, vt Psal. 1. *Beatus vir*: quia vnitas est
quid perfectum, quasi vero septenarijs,
& quinarijs, & ternarijs sua quoque non
sit perfectio. Dicunt etiam Psalm. 10. *In
Domino confido* felicem esse, quia de-
narius numerus est bonus; & quia centena-
rius ex decies decem conflatur, ideo ad-
huc feliciorem esse centesimum Psal-
mum, *Misericordiam, & iudicium*, Re
fellũtur, quia denarius, aut centenarius,
quatenus numeri sunt, bonitatem realẽ
nullam habent. Nam nec physicam, nec
ethicam bonitatem habent, sed artificio
sam tantum ab imaginatione numeran-

tis

tis procedentem, quæ non obtinet vllã in corpora, seu res quæ numerantur, efficacitatẽ. Deinde in Hebræo fonte alius est ordo Psalmorum, quàm in versione Latina: ergo qui psalmus felix est secundum versionem Latinam, infelix erit secundum fontem Hebræum, quod est dictu absurdissimum: vel, dicenti Hebraicè vnus erit felix, & dicenti Latine alius, quod æquè ridiculum. Merito igitur hos numerarios psalmisticos damnat Cituelus Darocensis p. 3. de superstitionibus. c. 6. in fine.

Cæterum fraus, & dolus Magorum numerariorum ex eo quoque deprehenditur, quòd Archimagus ex Proclo tradidit: non agere ipsos de numero sensili & materiali, sed de formali (vt vocant) & rationali. Etenim ratio formalis numeri nihil est aliud, quàm illud ipsum, quo plura individua, plura sunt, & ab vnitate recedunt, quod siue sit pura negatio, siue quid positiuum, certè nihil ad operandum efficax individuis adiungit. Nimirum nebulones, sub hac voce formalis numeri, aliquid occultunt, quod ad ipsam dæmonis ex pacto operationem pertineat. Confirmatur hæc coniectura vehementer, quia prisci hæretici, qui numeris multum tribuerunt, de Magia ijdem conuicti non semel fuerunt. De Basilidianis id Irenæus prodit, post quem cæteri. idem de Marco constat vetustissimo illo hæretico, & de Gnosticis omnibus.

li. 1. c. 18. Tertul. de præscript. ca. 46. Epipha. hær. 24. et alij. Irenaus li. 1. c. 12. Irenaus, lib. 2. c 27 li. 5. c. 19

Cautè igitur legenda quæ, de efficacia imparis numeri maiore, quàm paris, congerit, nec satis digerit, Petrus Gregorius in Syntaxi artis mirabilis: qui, quod eam sententiam tribuit orthodoxis patribus D. Hieronymo, & Cypriano, magnam illis iniuriam facit. cumque loca eorum nulla citet, meritò vanitatis in ea re arguitur, dum, quod Patres de imparis numeris mysterijs, (quod vnitas, & Trinitas in sacrosanctæ cernantur Trinitate) & præstantia disserunt: hoc ille, ad nescio quam vim physicam, cum Agrippa Mago & hæretico, quem patribus testem adiungit, ne quid dicam grauius, inconsideratè retulit: Vide D. Hiero. apolog. pro libris contra Iouinianum sub finem, & deprehendes meritò hæc a medicis, & ab Hieronymo. Origenem, Tertullianum, Cyprianumque citari.

A quibus hoc Petrus Gregor. impegit. videndum etiam ne quid vanæ superstitionis hauriaš ex libro Fabij Paulini, *De numero Septenario*: nam quæ ille, non tam ex sua, quam Platonicorum sententia, plurima retulit, ea Catholicæ Theologiæ parum sunt consentanea, vt quod illi multis numeris Magicam vim satis apertè tribuerunt. Nam quæ de vi musices commenti poetæ, illa Platonici in Numerorum, qua numeri, virtutem trãstulerunt. *De vi musices.*

B Scripserant de Orphei musica, illam dæmonibus, animantibus bruis, saxis, arboribus, imperasse. Sic enim Ouidius, de arboribus;

---qua postquam parte resedit
DIIS genitus vates, & fila sonantia mouit:
Vmbra loco venit; non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Eliadum, non frondibus esculus altis,
C *Nec tiliæ molles, nec fagus & inuba laurus.*
Vos quoque flexibiles hederæ venistis, & vna
Pampineæ vites, & amicta vitibus vlmi, &c.

Metamorph. libro. 10. & Seneca Herc. Fur. addit de dæmonibus, feris, & saxis, & fluuijs.

Quæ siluas, & aquas, saxaque traxerat
D *Ars, quæ præbuerat fluminibus moras:*
Ad cuius sonitum constiterant feræ,
Mulcet non solitis vocibus inferos.

Ventos addit Horatius.

Vnde vocalem temere insecutæ Orpheæ siluæ:
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos.

de manibus, & dæmonibus idem tradidere Virgilius 4. Georg. & 6. Aeneid. Ouid. Seneca, Horatius, Propertius, & hæc breuiter complexus Manilius, adfinxit de sideribus.

E *At lyra diductis per cœlum cornibus inter.*
Sidera conspicitur, qua quondam cepera Orpheus
Omne, quod attigerat cantu; Manesque per ipsos
Fecit iter, domuitque infernas carmine

ne leges.

Huic similis honos, similisque potentia causa:

Tunc siluas & saxa trahens, nunc sidera ducit,

Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.

Ecce vt vim musici numeri porrigant in aquam, aerem, terram, cœlum, sidera, & inferos. Sed & illud inuenio apud Plinium de cantu; *Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo*, & de serpentibus *contrahi Musarum cantu, etiam in nocturna quiete* lib. 28. cap. 22. Cuius rei, quãuis noster amicus, de re litteraria, vt qui optimè meritus, credat rationem non quærendam, sed esse anilem quandam veterum opinionem: tamen, quia de serpentum incantatione nõnulla in S. S. mẽtio est, *vt ostendam lib seq.* videtur ratio diligenter inuestiganda.

In primis arbitror, distinguendum inter modos musicos, & susurros magicos, seu mala carmina: his nullam vim ineſse naturalem, sed dæmonem ex pacto serpentes soporare, vrnas diffringere, & quæ talia facere: illis vim physicam ineſse. Vt verò intelligamus, quæ, & quanta insit, rursus distinguendum inter ea, quæ sensu prædita, & quæ sensus expertia: nam nihil dubito animalia sensu auditus prædita, musicis modis capi posse, & eatenus admiserim, quæ de miris musicis effectibus adferũt prædicti poetæ, &, vt ipse ait, senilem recitans fabulã Martianus Capella libro de Musica Nã quod Fabius Paulinus ea vult viterius obtinere, non credo: Sed in ijs, quæ ad animantia aurita pertinent, verisimilia fateor, vt & in Eusebij verbis de laudibus Constantini; quæ vero ad insensibilia, reijcula & redicula puto, vt de saxis, & silvis, &c. Et ideo argumento Plutarchi in Symbos. & Solim cap. 7. Polihist. quo ab Arionis delphine, ad Megarenses, vel Thebanos muros argumentantur, non assentior: capi carmine fera potuit, saxa non potuere. Nihilominus censet vir ille doctus, disputandi saltem (vt ait) gratia ostendi posse hanc attractionem siluarũ, & saxorum veram fuisse: Sed postea fol. 184. proclamat, se quæ ad probandum affert omnia ex Platonicorum sententia modo meminisse asserere; nec aſſentiri, nisi quatenus cum sacrosanctæ Ecclesiæ sanctionibus consentiunt. Prudenter hoc, & caute, sibi: melius etiam alijs cauisset, si postquam poetarum illa, & Platonicorũ delira, tam diligenter, & calide aliquot capitibus proposuerat; censuram singulis, seu antidotum ex Catholicæ Theologiæ apotheca appoſuisset, ne phaleratis illis dictis minus eruditi decipiantur. Nõ fecit: quare nonnullum precium operæ futurum, si coner præstare, quod ab instituto nostro minime alienum arbitror: strictim tamẽ, & indicando, quid in eius argumentis lectori cauendum.

Primum c. 5. citat poetas, & quos citatui scriptores Ethnicos; quibus quatenus credendum, non repeto. Nec Nicolai Vicentini musici verba pertinent ad fabulosa illa de Amphione, & Orpheo; sed ad veros effectus, quos veteres memorarunt: nec Steuchus Eugubinus in Pl. 67. initio aliud adfert, quam nudam fabulæ Threiciæ commemorationẽ. Hæ quod ad auctoritates ab eo citatas sufficient.

Cap. 6. & 7. modos proponit omnino septem, quibus hæc mira Orpheus facere potuerit; quos priusquã discutiamus, illud mihi spero neminem fore qui non concedat: non qui probat fieri potuisse, eum continuo id factum euincere. quid; qui se demonstraturum id pollicitus, ne probabiliter quidem (aut fallor magnopere) id fieri posse probauit, nisi vltima ratione, quæ ad musices vim nihil omnino facit. Et principio fundamentum locat omnium modorum, quod est huiusmodi. *mouetur cælum harmonia, & potissimum ipsi planetæ.* quid si cum Aristoteleid negemẽ? nonne delebitur tota aedificij delineatio? agam benignius. esto, quid tum (hæc Harmonia? ipso Proclo, & Platonicis alijs testantibus) nõ est sensu corporeo perceptibilis, sed animo tantum ac mente; cuius qui saxa & arbores experres esse neget, cautes ipse sit protecto, & caudex. Deinde, ait *inferiora omnia subiecta esse planetis, & a stellis vim accipere.* Quod, quia nimis indefinitè, & vniuersim dictum, certè negamus, probat experimento florum, & herbarum; quæ ad lunæ incrementa & solis conuersiones mutantur, mouentur, crescunt, marcescunt; animalium quoque quæ siderum natiuas sequuntur; & lapidum,

quo-

quorum eadem lex est, vt Heliotropij qui solem imitatur, Selenitis qui lunam, Helioselini qui vtrumque sidus, magnetis qui cynosuræ. Quæ tamen omnia dicimus ad occultas quasdam qualitates, ijs rebus insitas, referenda: nam si non pendet hoc a peculiari natura lapidum, animalium, fruticum horum; si hoc totum oritur a subiectione illa inferiorum corporum ad stellas; cur non cæteræ herbæ, animalia, lapides idem perpetiũtur? sed pergit, & admirandos sympathiæ & antipathiæ memorat effectus, & contendit eos inde nasci, quod omnes res naturales a stellarum radijs illis dicatis, peculiari charactere virtutis earum participe insigniantur, & superiora corpora in hęc inferiora vires suas infundant: cogor repetere nonnulla ex capitulo tertio, quæstione prima, & leuiter iterum delibare. Fateor cęlorum orbes, & astra nonnihil influere virium in res inferiores, sed non quiduis promiscue cuiuis, verùm pro natura subitantiæ, siue essentiæ cuiusq; rei, apte & diuersimode, & præterea pro dispositione quoque qualitatum, & conditione singulorũ individuorum. Sic enim, non adamas, sed magnes conuertitur; non ad Orientis viciniora signa, sed ad Arcton. Sic cynosura influit in magnetem quia inferior; cur non in ferrum, plũbũ, aut alios lapides? Deinde multo præstantioris est efficaciæ, vim attrahendi tribuere alteri: quam ipsum illud attrahere ad se, verbi gratia, efficaciore influxu indigeret cynosura, ad dandum magneti vim ferrum alliciendi, quàm ad attrahendum ipsum magnetem. Nec sequitur, magnes attrahit ferrum, & magnes attrahitur a cynosura; ergo magnes vi ferrum attrahendi accepit influxu cynosuræ. Quæ potest esse tanta vis efficaciæ siderum, vt in res adeo differentes specie ac genere; vẽtos, fluuios, montes, siluas, saxa, dæmones: musicum sonum faciãt efficaciter hæc omnia imperio quodam operantem? quo pacto idem sonus vnius citharæ, tam diuersa potuit attrahere? frustra confugias ad sympathias, & antipathias: nam hæ nõ defluunt ex sideribus, non depluuntur ab orbibus cęlestibus, sed ipsas rerum differentias, & specificas formas consequuntur. At quæ de peculiari illo charactere astrorum Platonici iactitant; ea Theologi (hoc est Philosophi Christiani) vt commentitia, & de superstitione vehementer suspecta, tamprdem exploserunt. Nos ergo iubeamus illa valere, quia Catholici sumus, quia superstitionem detestamur. Quæ addit, maioris momenti non sunt. Nec enim *naturalis Magia*, cum *vult summis infima inesse, et in imis latere summa*, tam confusum chaos voluit inducere, vt cunctis imis omnia summa, & cuncta ima summis omnibus velit inesse; sed quædã quibusdam: nempe ijs, quorum formæ specificæ idoneæ sunt, ad summorum influxus recipiendos: quæ conditio insensibilibus istis deest. Vnus est ac solus Deus; in quo vno cætera omnia excellenti quadam eminentique sunt dignitate: ipse solus est harmonia sui, & vniuersi, & hoc sensu solummodo verum est, ἁρμονίαν οἱ πάντα συνεστῶτα, harmoniam vniuersa continere, quia videlicet Deus omnia in numero, pondere, & mensura disposuit. Quod vlterius Anton. Mizaldus tetenderit libro de harmonia cœli, & terræ, factum ab eo, nec piè, nec philosophicè. Quod Macrobius asserit, *Musica capi omne quod viuit*: id si de musica soni corporei, & veri loquimur; non nisi de illis creaturis verum est, quę sensu auditus vere prædita sunt: si de musica capias metaphorica, vel imaginaria, aut speculatiua illa, quæ in nuda quadã proportione quantitatiua posita est; nihil ad Dionysium, quod aiunt: nam saxa, & siluas talis musica, non nisi imaginariè, & metaphoricè duxerit. *Mundi anima quadam, animari, & viuere quæcumque in mundo sunt*, est merum figmentum gentilium philosophorum, in Theologorum scholis iampridem damnatum: cum nulla sit mundi anima segregata a formis substantialibus rerum singularum. Si saxa viuia sunt, vt voluere post Thaletem, & Timæum, Philoponus libro primo de anima, & alij, & multis Paulinus capitulo sexto, nititur probare; viuunt anima propria, non communi; & propria, quali viuæ sunt arbores, vegetante dumtaxat, non sensitiua, nec aliud, vel Hippocratis libro de natura pueri, vel Plotini 4. Ennead. 4. argumentis probatur. Quale verò illud, & an Ecclesiæ tolerandum? *stellas visu, & ratione præditas*, quod dicitur

fol.198. cuius dogmatis falsitas erronea doctissimè ab Espencæo libro de animatione cęlorum ante multos annos fuit demonstrata. *At lapides varij varie a stellarum radijs mouentur:* vt *selenites* qui non solum figura, & coloribus lunã imitatur, sed etiam motu, illam enim vsque subsequitur, vel potius cum illa circumfertur; vt *magnes*, qui vim quoque motum alijs tradendi, & in alios transferendi accepit; vt *pantaura*, lapis ab Apollonio inuentus, qui cæteros ipse lapides trahit; vt *androdamas*, qui argentum, ęs, & ferrum, vt *lapis* ille *Cyzici* fugitiuus, quem Argonautæ pro anchora vsi ibi reliquerant, & Cyzicæni è Pritæneo sæpè profugum plumbo fixerunt; vt *automata* varia Boetij, & aliorum, quæ motum hunc accepere a radijs siderum, sese in loca, & corpora ista inferiora penetrantium, & in ea agentium: sicut etiam obiecta imago *in speculare vitrum*, & *paries* in *vocem* reflectendam, & *ignis* in *sulphur*, atq; escam. Hæc ille. Quæ me a sẽtentia nequeunt dimouere. Nam sine necessitate vlla hi radij constituuntur, quos alias refutauimus. *Automata* illa, cum sint artificiosa, ab artificio humano per certa, quædam instrumenta mathematicis fulta proportionibus, tendiculis, rotulis, &c. vim acceperunt, non a stellis, & ab intrinseco, non extrinsecus patiebantur, & mouebantur: vt cernere est in illo Beato Francisco, & alijs nonnullis, quæ Serenissimus Archidux Austrię, dux Styriæ, Carinthiæ, &cæt. Ferdinandus Caroli F. Ferdinandi N. maioribus suis religionis zelo, & virtute, dignissimus, possidet. *Ignis* agit in sulphur, & in escam, non in alia, quia alia carent dispositionibus ad subitam inflammationem requisitis. *Specula* reddunt imagines sola superficiei politura diaphana, & splẽdida æqualitate, per congruam incrustationem terminata. *Echo* sola vocis repercussione resultat, & hæc omnia promiscue obtinent, quouis planeta, aut sidere dominãte, Quod & in *magnete*, androdamante, pantaura, & alijs lapidibus deprehendas. Vnde patet non a cœlesti corpore, sed a propria (quod cogor sæpius repetere, quia aduersarij eadem sæpius inculcant) forma, & specie hanc vim hisce gemmis inditam, cęlo nihil largiente, præter communem suum, & ordinarium influxum: atque ita selenites propter occultam aliquam qualitatem, a specifica differentia eius manantem, admirandas illas mutationes colorum, & motus edit, eo quod qualitas illa lunaribus qualitatibus amica quadam naturæ similitudine, & (vt sic loquar) amoris physici vinculo, colligetur. Nec mirum nos has qualitates explicare non posse: quia ipsi fontes earum, nempe differentiæ specificæ, nos latent. Ponendas tamen differentia specifica conuincit. Nam diuersa species diuersas dispositiones naturales requirit, & medicis experimento cõpertum est, quædam se totis. hoc differentiæ specificæ, seu formæ ratione; quædã non nisi vna aliqua qualitate ad certos effectus idonea reperiri, & quæ talia, illa quouis tempore vim illam apta nata sunt exercere, nec opus est expectare dum istud, vel illud astrum dominetur.

Vanitas commenti huius Platonici adhuc clarius elucescit, si modum ipsum, quem ex refutatis hisce argumentis eliciunt, pressius consideres: hunc ita expressum habes fol. centesimo nonagesimo septimo; Quemadmodum *ex certa herbarum, & vaporum commistione, & compositione, per artem medicam astronomicamque confecta, conflatur communis quædam forma velut harmonia, siderum muneribus, & quasi dote ornata, vt in* thetiaca, *quæ mirificam habere vim existimatur, aduersus aduentantem senectutem, atque venenum, tribus in ea pariter consentientibus virtutibus, cœlesti scilicet, per artificiũ oportunæ admixtionis accersitæ; altera item cęlesti, sed partibus eius naturaliter insita: tertia denum elementari. Sic ex tonis primo quidem ad siderum normam delectis, deinde ad eorummet exemplar, & conuenientiam inter se compositis; communis quasi quædam harmoniæ forma colligitur, & in ea cœlestis etiam vis suboritur: cęlesti illa huic similiter temperatæ respondenti harmoniæ, quæ virtus cęlitus deuocata, possit animos flectere, delinire, ad iram impellere, cohibereque.*] In quibus verbis congeriem quandam video falsarũ suppositionum. I. Quod per astrologicas obseruationes vult theriacam, & cætera medicamenta componi, & admisceri,

quæro

quæro quo tempore pharmacopœo sit astrorum ille situs considerandus? an herbarum legendarum, an miscendarum, an vtroque? si vtroque, annus Platonicus ille magnus est expectandus, & interea virtus herbarum emarcescet. Si legendarum, atqui quando miscebuntur, fors erit influxus contrarius: si miscendarum; non vno die, sed sæpè multis hæc commistio fit; deinde qui fieri potest, vt cùm tanta sit diuersitas immò, & contrariæ quandoque qualitates herbarum miscendarum, vnus, & idem cæli influxus vno tempore, idem tribuat singulis, quod singula requirunt, & quod conueniat vniuersis? Item communis illa forma, est chymæra tantum Platonica, & quoddam ens rationis, nusquam subsistens, vel existens: vt etiam prima illa vis cælestis dependens à certa dierũ, & mensium, & annorum obseruatione superstitiosa. Hanc denique vim, volunt commiscere virtuti primæ cœlo deuocatæ (nonne videris, lector, tibi audire tritis magicos Numæ de Ioue Elicio; & similibus?) sed pergunt; ad deuocandũ autem, esse necesse cognitionem conuenientiæ sonorum cum regulis; ad hanc cognitionem teste Ficino, tres regulas astronomos præscribere. Prima est indagare, quas in se vires habeat, & quos effectus ex se producat quælibet stella, sidus, & aspectus; & quæ horũ quodq; ferat, & quę auferat: & in sonis atq; verborum significationibus hæc cuncta inserenda; reijcere oportere, quæ auferant, & ea musicum detestari, probare, verò quæ ferant. Secunda est, considerare, quæ stella, cui loco, vel rei, vel homini maximè dominetur; & obseruare, qualibus passim sonis, atque cantibus illi homines vtantur, & ex quo genere harmoniæ quælibet ex natura res sit cõstituta (id est qua proportione, & quomodo.) vt ipse similes quasdam musicus adhibeat, vna cum significationibus, quæ sideribus ijsdem studet exponere.

Tertia est regula, animaduertere situs aspectusque stellarum quotidianos, & sub his explorare, ad quales potissimũ sermones, cantus, motus, saltus, mores, actus, incitari homines, & res singulæ ad quos effectus soleant: vt similia pro virili in cantibus adhibeat, & imitetur cælos simili placituris, similemque suscepturis influxum. Hactenus illi quæ omnia nos, vt futilia, & magiæ ventæ quædam tegmina, & inuolucra, reiecimus, capite 3. quæst. 1. & cap. 4. quæst. 1. & quoad verba illa significãtia, reijciemus mox seq. quæstione. Prima regula illis falsis fundamentis innititur, & obseruationem exigit, cui adipiscendæ nullius hominis vita, sed nec cornicis sęcula, sufficiant, quæ etiam est in se incertissima. Secũda nõ est expers erroris, & hæresis, censentium astra hominibus dominari, de qua differemus (Deo dante) *libro tertio disputationum contra diuinationem astrologicam*. Tertia, quoad res sensus expertes, cantu, aut voce mouendas, vt docui, ridicula, & indigna philosophis est censenda.

Cùm ergo talia sint Platonicorũ fundamenta, non obscurum est aliquid videntibus, quàm solidè, & prudenter arenæ inædificentur septem illi modi, quibus cap. 7. asserit, Orpheum verè, & reapse saxa, & siluas trahere cum animantibus ad citharæ modulos potuisse? Sed qui isti modi?

Primus est id fieri potuisse vi ipsa musicæ cœlorum, vt dixi, influxum elicientę, deducentę, attrahentę.] Hic modus nititur duabus falsis hypothesibus: scilicet, esse quandam mundi animam, harmonicis numeris compositam, res singulas pertinentẽ, quæ musico concentu delectetur; item cœlum, & sidera esse animata animà rationis compote, & quæ ira concitetur, & voce sonora demulceatur. Quæ cuncta à Theologis improbari, ipsemet Paulinus fatetur.

Secundus est, hac virtute præditũ esse cantum, non soni tantùm ratione, sed ex occulta quoque vi verborum, qua cælestem illam vim detrahi de superna sede posse censent; & confirmant prodigij plenis verborũ alijs effectibus, quæ omnia prudenter Paulinus ex Theologorum præscripto ad dęmonum fraudes referenda non dissitetur fol. 204. & 206.

Tertius est dependens ex illa astrologica obseruatione; cui Ptolomæus, & Albumazar, & similes plurimum tribuere: hunc quoque Paulinus fol. 207. Magicæ annumerat; addere debuit, illicitæ,

tæ, & dæmoniacæ, ne quis de naturali accipiat.

Quartus inde petitur, quòd proportiones numerorum vim habeant similē figuris: figurarum verò certis lineis, & punctis conformatarum admiranda sit efficacia: & quia lyra Orphei, ad celestis lyræ figuram fuerit conformata. Sed hanc rationem, & Platonicorum de figurarum virtute deliramentum, merito Paulinus, cum Theologis, nugas & somnia esse credit, & addit Concilijs ac Pontificum decretis essa prohibitum huiusmodi studium. Ego refutaui d.c. 1.quæst.4.

Quintus modus, est petitus à vi quadam eximia naturę, qua id soli Orpheo, vel cum paucis, erat cōcessum: per quādam sympathiæ rationem ille cum rebus omnibus, per quasdam indiuiduas conditiones ad hoc aptas, inditam: vt videmus rebus innumeris à natura quasdam virtutes mirificas insitas, quarum plurima exempla idem accumulat Paulinus fol 210. sed miscet vera falsis, comperta incompertis: ijs quæ in S.S. legimus, quæ apud poetas leguntur, & quæ diuino facta miraculo, ijs quæ naturali vi perficiuntur. Quid enim cum natura commune robori Samsonis? aut quæ virtus illa naturalis comæ vel capillis insita? nec vlla vi naturali Franciæ Reges strumam sanant contactu: nec asina Balaam loquens, nec cāpana Vilillæ, nec piscículi cœnobij Mauriciani, inter naturæ admiranda debuerunt numerari: nec verisimile est Orpheo vim illam attractiuam lapidum ac siluarum à natura datam. Nam exemplorum, quæ physica ratione constant, & ab eo referuntur, omnia sic vim exserunt in vnius tantum speciei materiā, vt in alterius nihil tale queant. Magnes ferrum attrahit, non auri minorem molem. Tentiritas crocodili fugiunt, non aspides aut hippopotami. Lupini tergoris tympanum in agninæ pellis tympanum valet, non in vitulinæ. Galli cantum formidat leo, non vulpes, & sic de cæteris dicendum. At Orpheum censent isti vim habuisse deducendi cantu non tantùm quercus, sed omnes omninò species arboreas, nec arbores tātùm, sed, & qualiacunque saxa, & marmora, rupes ipsas, & vastos montes, Ossam, Rhodopen, &c. animalia quoque, non docilia modò, vt sūt elephas, ac delphin, & cerui, sed feras maximè efferas ac stolidas cuiusque speciei.

Sextus modus tradit admixtionem artificiosam, & naturalem elementorum. Verùm hæc etsi mirifica quādoque perficiat, in quæstione tamen, de qua nunc agimus, est superflua. Nam hic nulla naturalis elementorum admixtio interuenit; sed nuda per sonum citharæ aeris verberatio, quæ res inanimas non potest attrahere, nec sensus aurium expertia demulcere. Naturalis elementorum in cantu admixtionis nihil reperio: sed solam illam imaginosam triplicis generis virium commixtionem, quam esse nullam ostendi.

Septimus, est vis attractiua quædam fascinatrix seu magica: quam cùm Plotinus d. libr. 4. fieri velit, vel ex occultis quibusdam qualitatibus rerum, vel figuris, vel cantu, vel desiderio seu imaginatione; secundum, & tertium modum iā reiecimus: quartum quoque, qua tribuit imaginationi virtutem efficacem in longè ab imaginante distantia: sed & primum refutaui, ostendens nullam dari posse physicam qualitatem occultam, quæ in tam diuersæ speciei imò & generis res simul eodem modo queat operari, cùm id eam sit necesse facere per modum causæ, non primæ seu vniuersalis, sed secūdariæ, & particularis. Nec enim vlla qualitas ineſt singularis vlli rei singulari, qua singularis est, quin ad dispositiones indiuiduas pertineat, & ab ipsis dimanet; & proinde non nisi effectum particularem, & sibi proportionatum potest producere.

Restat ergo, *illa quæ de inanimatorū attractione feruntur, esse vel fabulosa, vel dæmoniacæ operationes*, vt verissime iudicauit Pausanias lib.6. Nam Orpheū magum insignem fuisse, memini me apud Suidam legere.

Addamus musices effectū alium mirabilem. *Tarantulam* vocant, insectū ab vrbe Tarento Apuliæ, vbi frequens; eius duo sunt genera, quæ videntur Bustamantius *in libro de animantibus sacræ scripturæ*, & alij, non satis discernere. *Vnum est* ex genere lacertarū, quod

stellio

stellio vocari potest, *Salmanquesam* vocant Hispani, de quo non loquimur modò: alterum est ex genere araneorũ, seu phalangiorũ, Hispaniæ (quod sciam) ignotum, huic peculiare est, quod ex Matthiolo in Dioscoridem lib. 2. cap. 57. referam. Vagatur æstate in campis, & proserpit ex terræ cauernulis, & icit messores, quorum cura ocreis non munita, ictialij perpetuò canunt, alij rident, alij plorant, alij saltant, alij clamitant, alij dormiunt, alij vigilijs afficiuntur, alij vomitionibus laborant, alij sudant, alij tremebundi fiunt, alij pauoribus infestantur; alij alia patiuntur incõmoda, fiuntque phreneticis, lymphaticis, ac maniacis similes. *Sed mirum* (addit Matthiolus) *certe, quàm facile huiusce veneni vis musica mulceatur. Quandoquidem, vt equidem attestari possum, auditis lyricis instrumentis, vel tibiarum sono, primo statim occursu à languoribus cessant. & in medium tripudiare, & saltare incipiunt tamque diu rem prosequuntur, ac si sani essent & nullo vnquã tenerentur dolore, quod si eueniat, vt tibicines tantillum conquiescant, ac interponant, non multo post tempore in terram concidunt & ad pristinos redeunt languores. nisi tandiu indificiente sonitu saltãt, atque tripudient, donec veneni virus partim insensibiliter per cutis meatus, partim per sudorem exeat & discutiatur. Ob id igitur tibicines stipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt absque vlla sonitus intermissione, tamdiu tripudient demorsi, quousque penitus curati: cum tamen dum hæc aguntur, sint, qui antidotis eos corroborent, nimirum theriaca, mithridatico, ac alijs, quæ venenosorum morsibus aduersantur.*] Hæc ille, quibus addendum videri musicam iuuare, quia melancholicos, & lymphaticos affectus venenum illud inserit, si ad hoc aptum nacta humorem corporis, & ideo musica, quod S. S. profitetur, lætitiam in animo gignente, pellitur noxa contraria. Confirmatur: quia non quiuis moduli quibusuis admorsis, sed certi certis prosunt. Vnde natum, vt quidam hoc non perpendentes; qui in eos inciderant, quibus congrua modulatio non adhibebatur, hanc experientiam ausi fuerint negare, lippis, & tonsoribus notissimam. Audiui, qui adderent; si quæ pupugerat tarantula, etiam alio in loco moreretur, confestim morbo liberari ictum ab ea: quod si verum, admirandum sanè est huius veneni miraculum: de cuius causa mihi nõ liquet, quæ enim dependentia veneni tam remoti à sua matrice, seu fonte? aut quæ hæc operatio in tam distans?

QVÆSTIO III.

An verbis, & incantationibus vis insit morbos sanandi. aut mirifica perficiendi?

VIdetur Origenes non immunis ab hoc errore, quem secuti quidam medici valdè superstitiosi. Q. Serenus, & Aetius, & alij. conatur Trallianus etiã Galeno ascribere: consentiunt Arabes ferè omnes Cabalistæ, & recentiores Iudæi; Magi quoque omnes, cũ Agrippa, & Paracelso: Plinius, & cum eo recentiores quidam, qui Platoni nimis addicti. Item Cabalistæ quarti ordinis. Nam vt hoc obiter dicam, tot eorum sunt ordines. primus eorum qui sequuntur traditionem R. Rambani super Genesim, de quinquaginta portis intelligentiæ. Secundus: qui sequuntur Abraham à veneris, qui in libro suo de creatione mundi ponit triginta duas semitas sapientiæ, quas amplexi R. Isaac, & Iacob Cohen. In his duobus nihil deprehendo magicum, sed solas nugas. Tertius ordo fuit ponentium decem enumerationes *Nezer Zephiroth*, vt Ioseph Castilienfis in sua Isagoge, Ioseph filius Carnicol in libro portarum institiæ, & Paulus Ritius in Porta lucis: hi incipiunt viam sternere superstitioni. Quarti ordinis sunt, qui constituunt plura principia, nã quinquaginta porti addunt, litteras 22. alphabeti, & sic faciunt numerum 72. quem vocant SEMHAMAPHORES, nomen expositorium Dei, & dicunt esse numerum LXXII. Angelorum præsidium orbis, & per quos inuocatos edantur miracula ab hominibus, hanc docuere Ioseph Carnitof. & Recanath, & alij. Hæc est Cabala merè blasphema, & Magica. Verum hi omnes diuer-

Lib. 1. & 5. contra Celsum. Serenus lib. de remed. Aetius libr. 8. capit. 5. Octauianus in Euporistis. Marcell. & Trallianus passim. Libr. 28. cap. 2. Picus in Positione Magicis, Ficin. li. de vita studiosor. Pomponat. & ex I. C. etiã Grilland. de subtil. q. 8. & Pet. de Loyer. libr. 1. de spect. ca. vlt. & li. 4. ca. 4. & Ang. Thuanus in Parabola vincto. dicens, Verbamedentur morbis corporis &c. quod sanè eroneum est

Nisi quis illos velit excusare dicēdo, loqui de verbis vt sunt pacto nixa: sed hoc foret impropria vim verbis tribuere: quæ non ex iis, sed ex pacto nouēto, & quidē per damonem.

diuersis fundamentis nituntur. Quidam impiè negant curandum, hisce rebus dæmonum opera interueniat, nec ne (vt Paracelsus) qui proinde satis indicant ea naturaliter non perfici: & hoc dicere hæreticum est. Alij (vt quos citaui medici, & Plinius) solis adhærent experimentis, & quæ fieri vident, leuiter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, medijs ascribunt, de ijs, quæ non vident nihil cogitantes. Platonici quoque Physiologiæ minus addicti, Magicis autem nugis nimis creduli: facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt; cōtra hos omnes hanc statuimus.

Conclusionem, *Nulla vocabula vim habent naturalem vulnera, vel morbos sanādi, vel noxas alias depellendi,*

Dixi, *Nulla* (negans de quouis verborum genere) siue hore prolata, siue scripto comprehensa: siue sola, & incōplexa (vt vocant:) siue complexa, & in propositionem, vel orationem aliquam versu, aut prosa relata: siue significantia, siue nihil significantia: siue Hebræa, siue alterius linguæ: siue dicta cum sibilo, aut afflatu, siue aliter, quomodocunque, absente, vel præsente ægro.

Dixi, *Vim naturalem*, quia Zelotypiæ illa æstimo, & lex TORATHKINA, quicquid habeat efficacitatis, de fuisum habebat: ferè sicut hodiè, preces Ecclesiasticæ, formulæ Sacramētorum, & Sacramentalium, & exorcismi, vim habent supernaturalem ex Dei institutione, vel gratioso concurrendi modo; quā dare non est nostri instituti nunc differere. Nec enim (quod pro tota hac materia notandum) nunc agimus de operte naturali, vt opponitur operi animali, vel operi libero, vel operi violento, sed vt opponitur operi artificiali, vel etiam operi supernaturali. Deus ad huius vniuersi perfectionem primō statuit quendam *ordinē naturæ*, cum rebus singulis largitus est naturam istam atque essentiam peculiarem, & hinc ijs dedit proprias huic naturæ congruentes operationes, quæ vocantur *operationes naturales*, quia naturæ suppositi sunt conuenientes. Deinde Deus addidit alium *ordinem supernaturalē*, qui potest diuidi in duas species, prima *est ordo gratiæ seu miraculosus*, (pro ijsdem enim hæc duo nunc sumo) ad quem ordinem pertinent quædam operationes, quæ vires hominum, & Angelorum omnium exsuperant: quarum operationum principium non est rei singularis natura, sed ipsa illa Dei gratia, voluntas absoluta, & omnipotentia, hæ dicuntur *operationes gratiæ, et supernaturales* strictè sumpta voce, item *operationes miraculosæ*. Altera est, *ordo prodigiosus*, qui ordo reipsa non excedit terminos naturalis ordinis, sed tantum dicitur excedere ratione modi, quem vel omnes homines, vel plerique ignorant, & ideo solemus eum quoque vocare supernaturalem, latè accepto vocabulo, clarius autem ac significantius vocatur ordo *præternaturalis*, ad quem referuntur multæ mirificæ operationes factæ per bonos, vel malos Angelos motu locali, vel subita naturalium agentium applicatione. Quoniam verò in his, effectus naturæ rerum secundum essentiam non repugnat, nec modus operandi vires angelicas exsuperat: ideò tales effectus potius sunt naturales latè sumpta voce, quā supernaturales, aut miraculosi propriè loquendo, & præter naturales, quam contrarij naturæ aut violenti: quos tamen vulgò censentur ordinem naturæ superare, ideò solent supernaturalibus annumerari, sed præcipuè ac præsse præternaturales, aut mirī, aut prodigiosi, dabere vocari. Tres ergo Deus ordines statuit, naturalem, miraculosum, & prodigiosum: seu si duos malis, naturalem, & supernaturalem. His aliam addamus ordinem hominis, nempe *Rerum artificialium*: quando res naturales hoīs industria certis modis, & applicatis, diuersas rebus formas indidit: quas illis natura non tribuisset, si industria humana intellectus ad id non esset. Nunquam tamen potest humana industria quicquam efficere, quod rerum naturæ repugnet: quare naturalem ordinem accedit iste artificialis, non verò eum destruit, & subseruit potius quam transcendit: & quamuis in hac & cæteris hoc tractatu quæstionibus primo tantum illo modo sumimus, vt tres illos alios ordines excludamus, artificialem, prodigiosum, & miraculosum.

Notandum præterea, naturalem effectum à natura non produci, nisi motu vel mutatione; sanitas autem mutatione

fiat

fiat necesse est: mutatio non contingit, sine qualitatum actiuarum vittute actiuę qualitates ad operandum exigunt subiectum aptum, & idoneè ad agendum prę paratum.

Ex hoc fundamento contra cunctas aduersariorum machinas validè consurgit cõclusio, quæ fuit omnium Patrum: excepto fortassis Origene: Diuus Thomæ, Gersonis, & Theologorum cuncto rum (quod sciam:) Vlpiani etiam I. C. negantis incantationes medicinis annumerandas, fuit medicorum, & philosophorum saniorum.

Vt auctoritate, sic & ratione prævalemus. Ita enim ratiocinamur. Verba nullam vim, neque artificialem, neque naturalem, neque supernaturalem habent, ad huiusmodi effectus. de vi artificiali, nemo vnquam vel suspicatus fuit. Supernaturalis si foret: gratiæ, aut miraculi foret: hoc autem dici nequit; quia Deus nihil tale promisit, nec Ecclesiæ reuelauit, quale Magi iactant: nec iuuat Deus Magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operaretur, ne gloriam illi suam ea mensura communicet, qua solet Angelis, & Beatis. Vnde apparet, quàm incautè nuperus ille Homeri interpres Spondanus soleat repetere illud axioma: *Dei bonitatis esse, ad eiusque gloriam pertinere, tam admirandas effectiones creaturæ, nempe dæmoni, concessisse:* Sed Caluinianus erat, cùm illa iuuenis scriberet: maturior ætate, cùm resipuit, & ad Catholicos redijt, numquam hoc effutijsset. Si supernaturalis ista vis non est: restat, vt sit prodigiosa, vel naturalis. Si prodigiosa: non fit ministerio bonorum Angelorum: quia (vt postea docebo) hi se non immiscent Magicis operationibus: ergo ministerio malorum Angelorum. quod negant aduersarij quidam, sed vim argumenti nequeunt euadere: fatentur alij, & ideo coguntur etiam fateri vim verbis nullam inesse.

Denique nullam verba hæc vim habẽt naturalem, quia verba si scripta, sunt quid mortuum, & omnis energiæ expers: que si quam vim habent, ab atramenti. vel chartæ, cui inscripta sunt temperamento vim illam accipiant oportet. & proinde sua, propria que vi non operantur. Ore vero prolata verba, vim tantum habent contactu aerem ferendi, vt & animalium, reliquorumque inanimorum soni. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum, quia non sunt sensuum istorum obiecta. Quare cùm ad sanationem corporis necesse sit, sensum tactus immutari: fateantur oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem, vel scriptionem nihil conferre.

Respondet, Pomponatius, verbis primo, & per se duntaxat auditum, affectionibus, deinde animi immutatis per accidens tactum quoque immutari. *Sicut videmus* (ait) *fieri ab oratoribus facultate Rethoricæ, & à peritis musicis vi harmoniæ.*] Sed contra: Oratores non verbis nudis, verum pondere sententiarum, & rationum momentis persuadent: si nuda tantùm, barbaraque, & nihil significãtia, vel parum apta permouendis animis, aut vesana, & ridicula, vt sunt incantatorum verba, proponerent: numquam animos concitarent. In musicis, ipsa concentus suauitas, & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lætitiam prouocans lenit, & contemperat humores: cui, quid simile in horrificis, ac stridulis sibilis, atque susurris magorum?

Vidit etiam Pomponatius hic se operam lusisse: quare ad sacram confugit anchoram; hæc contingere propter fidem vehementem incantatoris, & incantanti. Hæc dicens causam prævaricaris (Pomponati) & vim verbis omnem detrahis. si totum illud credulitas operatur quam tu fidem nuncupas: quæro qualis ista fides? non dices opinor supernaturalem? sic enim vocare superstitionem, atque perfidiam, prorsus impium, & perfidium. dices ergo naturalem, siue humanam. euge, habes tuæ causæ fauẽtem Ferrerium, qui fiduciam hanc etiam ab adstantibus exigit. ridiculè. quasi possit imaginatio, vel adstantiũ, vel ipsius incantatoris, quicquam operari in ægroti imaginationẽ, corpus, vel animam. Ipsius ægri credulitas cõfidẽtis se iuuari posse ab ea re, quæ nullam iuuãdi vim habet naturalem, tam vehemens esse posset, vt humorum inducat alte-

l. 1. in pri. D. de extraord. cognit. Hippocr. lib. de sacro morb. Galen. l. 6 & 10. simpli. medi. Fernelii de abdit. rerũ caus. lib. 2. c. de cur sup. nat. Beniuen. li. de abd. morb. caus. c. 10. Lãgii epist. 31. Frãc. Valesio de sacra Philosoph. c. 3. Auge. Ferrer. l. 2. meth. c. 31. Scalig. lib. 16. de subtil. ex. 349. Condrõch. li. 2. de impr. venef. c. 5 BoKelii li. de philtris c. 1. Theoph. libr. 9. de his. plãt. Plutarchi in vita Periclis, Rob. Maimon li. 1. perplex c. 72. Leõ. Vairi. l. 12 de Fasc. c. 11. Ant. Miran. l. 26. de singul. certãm Gre. vini libr. 1. de venen. In Odyss. in-

genij de Lyãthropis.

Loco citato.

Refutatum id. supr. cap. proxim.

rationem, vnde sanitas subsequeretur, vt bene Galenus, si tamen ipse auctor libri de incantationibus: sed eo casu sanitas verbis dumtaxat adscribenda, vt occasioni cuidam, non vt causæ.

Simili modo sinceræ, & rectæ philosophiæ repugnant, sententia Origenis libro primo, & quinto contra Celsum, nomina in vna lingua producere effectus, quos nequeant in aliam translata; & sententia Pici in conclusionibus Cabalisticis (quem optimè refellit Petrus Ciruelus Datocensis in quæstione de Cabala, & Magia Iudæorum, quæ est vltima inter eius Paradoxas quæstiones, barbara, & nihil significantia nomina plus habere efficacitatis: ea quoque quæ Gregorius Tolosanus tradidit: cum de Histrionibus, & poetis dicta, ad excantatores accommodat, quod eorum verba, tum demum rata sint, & efficacia, cum animo intento, & obfirmato ea proferunt. non enim isti persuadendo, & affectiones concitando operantur, vt illi.

Libr. 19. Syntax. c. 8.

Videte nunc friuola & impia Magices patrocinia, & quibus superædificat, vana fundamenta: quæ Cabalisticæ tamen insaniæ amatoribus mirificè placuerunt. Asserunt primò litteris, & syllabis quandam esse cum cœlestibus corporibus, & mentibus sympathiæ connexionem, quod tamen non probant vlla ratione, ac ne traditione quidem: nec posset probari, nisi illorum testimonio, quibus id à dæmonibus foret reuelatum, dæmones autem sunt mendacissimi, nũquam sponte verum dicturi, nec a magis, vt verum promant, compelli possunt, id nunc suppono, inferius probaturus.

Secundò dicunt verba illa maioris naturæ suæ efficaciæ esse, quæ sunt orta à lingua digniore, & a sanctiore dignitate instituta, & quæ res sanctiores significant: qua in re mirè nugatus deprehenditur Lauren. Ananias. Hoc diabolus commentus, vt sanctissimis quibusque rebus facilius, & libentius mystas suos fæneraturi. Sed refellitur, quia nec rei sanctæ significatio, nec linguæ dignitas, nec prosapia hominis instituentis, vllam omnino efficacem operationem possunt conferre. Deus etiam

Lib. 3. de natur. dæmon. fol. 99.

A formulis magorum nihil gratiæ, vel virtutis promisit, nec elargitur, quomodo sit Deus sibi cõtrarius? quomodo approbet artes, quas ipse vetuit? denique talia asserere blasphemum, & erroneum esse Parisiensis facultas Theologica iampridem definiuit art. 9. & 10. de Magia.

Tertiò somniant, nomina propria radios quosdam esse rerum, quas significant, & in ipsis nominibus, quasi vitam quandam latere. Quid dignum Anticyris, si non istud? Quicquid enim Platonici dicant, nomina sunt hominum arbitratu indita. Nomina quoque, nec sunt substantiæ corporeæ, aut spirituales, nec sunt accidentia inhærentia subiecto: quare vitam in se habere non possunt: adueniunt quoque, seu induntur rebus, quas significant, atque denominant, extrinsecus planè: quare nec emanentes a rebus radij dicendi. Multa quoque sunt nomina nihil significantia: multa quid aliud à rei natura significantia: quin & ipsa illa, quæ naturam rei significant (qualia putantur quæ creaturis Adamus imposuit) hæc nullum potuerunt a naturis rerum influxum recipere: quia res corporeæ naturaliter nihil efficere possunt in id quod corporis expers est, vt sunt nomina.

Gen. 2. v. 20.

Obijciunt nobis, Deum ipsum rebus nomina indidisse. Probant, quia scriptum sit, *Omnibus ijs nomina vocat*, & alibi: *gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.*] *Respondeo* Deum quidem nosse cunctarum rerum, singulorum etiam Angelorum, & stellarum (de quibus eo loco agit propheta) naturas proprias, & sic ea, cum lubet, proprijs nominibus, hoc est conuenientibus earum naturę, vocare posse, sed ea nomina mortalibus incognita sunt, nec magis reuelata. deinde præsens positum pro futuro, *vocabit*; vt patet ex Hebræo vocabulo, quod futuri est temporis. Prior ergo locus nihil iuuat hos argutatores. multò minus posterior: nihil enim aliud est nomina discipulorum in cęlo scripta esse, quàm esse in amicorum Dei relata album, quod alibi dicitur inscripta esse libro vitæ, quod siue accipias secundum æternam Dei prædestinationem, quæ mutari nequit; siue secundum præsentẽ iustitiam, quæ mutationi obnoxia; certè id homines impij parum reuerenter ad

Psal. 148 vers. 4. Luc. 20. vers. 19.

indi-

inditiția nomina, quibus ab hominibus discipuli compellebantur, audent transferre; quia magnopere gaudendum illis, ob communem sibi nominationem cum cæteris hominibus, brutis etiam & vrticis, quorum nomen non minus Deo notum erat, qui nouit omnia?

Hinc tamen illi inferunt, voces significatiuas primario, per influxum cęlestẽ, significare; secundariò, tantum per hominum impositionem, & quia in significatiuis nominibus vtrumque concurrit, in non significatiuis alterum tantum; ideo plus virium habere nomina significatiua. Quod imprimis alij pernegant, qui non significatiuis amplius deferunt. Equidem iubet ab his omnibus quærere: num necesse non sit quemlibet influxum cęlestium orbium per traduces qualitates in subiectum, tam remotum influere, ipsis influentijs recipiendis aptũ, & accommodatum? deinde, num res incorporeæ, vt sunt nomina, sint subiectũ idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? quorum, vt prius nequit negari, ita posterius nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cœlestis. Impositio quoque humana, cum sit nuda, & merè arbitraria denominatio, quid queat influere, nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quartum delirium est, vim complexorum verborum, (propositionum scilicet, & orationum) efficaciorem esse. Primò *quia veritas* (inquit archimagus) *in ipsa propositione contenta hic accedit, cuius veritatis vis maxima est, quando formula, seu carmen virtutis, ac operationis astri, seu numinis quod comprecantur, continet commemorationem*] O Satan, Satan tibi quam perpetuo similis es pergis hoc telo diuinos honores cõsequi. Nonne satis hoc indicant, quę mystes ille tuus, exempla petit; ex Hymnis Orphei, & Apulei scriptis, idololatriæ, plena? tum quia auctoritates illæ poetarum refertæ vanitatis: tum quia sensum, ac intellectum carminis astris ascribit: tum quia per hoc numen, intelligit eacodæmones; quos astris, & singularum rerum speciebus Magica distribuit. Conatur etiam probare; quia qui integram orationis texturam promit, magis animo dictis intendit, quàm qui verbum vnum, atque alterum: quare vis quoque vehementior imaginationis concurrit, & spiritus copiosior in rem incantatam transit. Quæ vana sunt, nec empsitanda titiuilitio. Nec enim imaginatio extra imaginantem in res seiunctas vim habet vllam; nec spiritus vllus a loquente prodit, qui rem incantatam contingit, præter afflatum; afflatus autem facultas ad sanitatem nulla est, ad morbũ, & noxam per contagium aliqua, vt docuimus.

Ex his manifestum sit, falsa quoque esse, quæ ex tam bellis axiomatibus inferunt corrolaria. primo quod asserunt oportere, vt sic sanantes affient ægro, & ei vocabula quasi inhalent. 2. quamlibet huiusmodi incantationem præter ordinem solitum, & retrograde prolatam, aut scriptam, insolitos effectus gignere. 3. debere ea quæ magus vult impetrare, inscribi rei, quam vt instrumentum adhibet. exempli gratia, si tebella, vel pergameno, vel herbæ folijs vtatur, debere inscribere folio, membranæ vel tabellę; ad quem id effectum faciat, cur cedo? an quod verba non satis efficacia per se prolata? an quod alioqui dæmon surdus, vt ea non audiat, vel quod scripta quàm audita melius intelligit? an quod ad memoriæ lapsum fulciendum opus hac industria? nihil horum in causa, sed vafer ille vanarum obseruationum multiplicatione, velut varijs retium plagulis, sic pluribus peccatis, miseros amat illaqueare. Legi exempla quæ Leon. Vairus collegit, sed in his omnibus pactum cum dæmone intercedens causa fuit effectionũ. Vide infra lib. 6. anacephalæos. monito. V.

lib. 1. de Fascin. cap. 5.

QVÆSTIO IV.

De amuletis, & periaptis.

NOta Græcorum athletarum consuetudo, sed paucis; qui phlacteriis vsi ad victoriam, ne niceteriis magicis superaret aduersarius. habes in antiquis glossis Iuuenalis Sat. 111. his verbis; rustici didicerunt luxuriam, & palæstris vti & fracterijs (corr. philacterijs,) vt athletæ ad vincendum, & mox nam & niceteria sillateria (item corr. philacteria) sunt quæ ob victoriam fiebant, & de collo

pendentia gestabantur.] Cunctis autem nota Romanorum gentilium consuetudo, qui soliti puerulis de collo res turpiculas suspendere, Præfiscini, vt dicebant, ne fascinarentur, (vnde & Fascini nomen inter obscæna relatum) alia quoque amoleta succini, aut alterius materiæ cõtra morbos gestitabant quæ dicta amoleta, amolimenta, seruatoria, probra: quẽ admodum & Græcis sua fuere περίαπτα, περιάμματα, ἀντροπαῖα, ἀβάσιντα, φυλακτήρια malorum, vt putabant, auerruncatoria. Sic etiam prodesse sibi putabant Iudæi sua philacteria, seque per illa custodiri, ac præseruari a malis, perperam accipientes diuinum præceptum. Exo. 13. Deu. 6. 8. Matt. 23 v. 5. vbi p'ura notamus in commen. lib. 3. de monolat. c. 3. Eundem errorem Catholicis, non hæreticus tantum VVierus, sed & qui Catholicus videtur ex scriptis, Remigius Lotharingus, impingit; hinc omnium periaptorum vsum temerè condemnantes ex Patribus non satis intellectus.

Dico primo, *Amuleta huiusmodi, quæ collo dependent, vim nullam obtinent naturalem ratione verborum, characterum, vel figuræ, vel constellationis, sed duntaxat ratione materiæ si qua huic antipathiæ, vel Sympathiæ vis naturalis insit.*) Hæc conclusio est Catholicorum omnium, & etiam gentilium, quos præcedenti quæstione citauimus. probatur, quia physicæ ligaturæ facultas necesse est, vt a natura rei ipsius dependeat, quæ non competit, nisi ratione materiæ, seu subiecti. Quare si quis effectus producatur, cuius causa nequit esse vis naturalis subiecti: effectus ille prodigiosus erit, & amuletum superstitiosum, qualia multa congessit Costa Ben. Lucas Iudæus Lusitanus. Huc referendum, si figuram attendunt, quod Hispanicis pueris ex Gagate ad collum deligant, manu in derisum, insserto intra digitos primores pollice, conformata. *Higam* vocant. Lib. de ligaturis.

Dico secundò, *Quando in ipsis verbis modo scriptionis, crucium numero, figura vel similibus spes non ponitur, piũ & sanctum est, reuerentiæ causa Sanctorum reliquias, cereas agni Dei effigies, Euangelium S. Ioannis, Psalmum Dauidis, & similia Sacra Scripturæ testimonia secum gestare collo appẽsa, sed effectus qui inde oritur, erit supernaturalis, Dei beneficio adscribendus. Aliis autem ligaturis vti; quas vel vsus Ecclesiæ Cath. vel proborum medicorum ars non commendat, omnino est prohibitum.*

Quod ad reliquias, videtur non satis caute locutus, insignis Doctor Theologus Ciruelus Darocensis lib. de superstit. capitulo quarto par. 3. quando leuiculis fultus rationibus sacrarum reliquiarum ad collum gestationem improbare non veretur. Dilentrit ille ab hæreticis: nam ipse vult reliquias Sanctorum in tempus honorificè seruari, & adorari, sed non vult eas a priuatis collo appensis gestari temerè reprehendens antiquam virorum valde sanctorum consuetudinem. Nonne Beata Helena clauorum CHRISTI vnum fræno equi, alium galeæ Cõstantini indidit? Nonne Beatus Antonius palmatam illam Anachoretæ Sancti Pauli, & ipsius Antonij iritum cum melote pallium exultans Athanasius tullit. Similia de Theodori Martyris puluere Nyssenus: de catena B. Petri magnus Gregorius. Sed in re nota non est immorandum.

Conclusionis prior pars probatur, Ecclesiæ Catholicæ inueterato, & salutari more, nec non sententia Diui Thomæ, Maldon. Mauarr. Silnestri, & aliorum. Ratio est, quia Sanctorum reliquias, ita semper maiores nostri sunt venerati: Agni illi ad hoc a solo Põtif. Maximo quotannis benedicuntur: sacræ scripturæ testimonia, vt licet ore proferre, licet etiam descripta collo deferret, & narrat Leontius Episcopus Sanctum Simeonem Salum mulieri magæ amuletum in tabella conscriptisse; quo gestato illa non potuit amplius diuinare, nec magica amuleta facere. (Sur. 1. Iul.) nec vllus sanctorum patrum hoc vnquam improbauit. Nam Diuus Basilius damnat περιάμματα characteribus (*nempe magicis*) insignita. Incertus auctor in Matth. qui extat inter Chrysostomi opera inuehitur in duo nequam genera hominum: primum, qui ex huiusmodi, ad collum suspensis ipsi sanctiores volebant videri, vt Pharisæi olim: secundum qui ex eadem superbia, quæ ad collum alij suspenderent, ipsi de capillis, vel vestimentis suis largiebãtur. Ipse Diuus Chrysostomus mulierculas illas reprehendit, vel quod non recta, ad Pharisaica, id intẽtione facerent, Tho. 2. 2. q. 96. a. 4. Mald. in 1. c. Ioan. Homi. in Psal. 45. Hom. 34. in Matt. In Mat. hom. 73.

vel

vel, quod, per opinionis errorem, non a Dei gratia miraculosum auxilium, sed ab ipsa materia, vel forma scripturæ, id præstolarentur, vt faciunt hodie, qui dicunt debere esse scriptum Euangelium in membrana virginea, vel literis, vel lineis miniatis, & cætera. Sanè Chrysostomus eadem id mente reprehendit, qua Diuus Hieronymus, qui satis indicat, Pharisaicam illam superstitionem præsidium ab ipsis pictaciolis, non desuper a Custode Israel, Deo Sabaoth, exspectantem, se reprehendere: item quod quæ extrinsecus gerebant, eorum cultum, & obseruantiam intrinsecam, quæ præcipua, negligebant. Denique in vita Sancti Antonini infestationem quandam dæmonum, cum preces quasdam membranulæ inscripsisset, & in cubiculo ante Deiparæ Virginis imaginem affigi iussisset, legimus dispulisse. (Surius tomo 3. fol. 34.) Auctoritas Diui Gregorij Papæ, idem probat epist. ad Theodelineam quem iure suo, ideſt, Caluinistico, carpit Ios. Scaliger in Elencho c. 8. verba D. Hieronymi contra mentem eius detorquens. Sed bene, quod ouillum lanitium iam deponere Scaliger incœpit.

In d. cap. 23. Mat.

Posterior pars conclusionis probatur canonibus, qui anathema fulminant in eos, qui phylacterijs (hoc est conseruatorijs) vtuntur, & si clerici ea faciant, iubent eos Ecclesijs eijci. Cant. 1. & 4. 26. quæstione quinta. qui canones quomodo sint intelligēdi, & de quo genere phylacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, nempe vlt. eiusdem quæstionis, vbi inter cætera in hunc modum scribit Beatus Isidorus: *ad hæc pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quas ars non commendat medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est quadam pestifera societate hominum, et Angelorum malorum exorta.*) quæ sumpsit a D. Augustino libro secundo de doctrina Christiana. idem alibi confirmat D. August. his verbis: *Fingunt spiritus malign vmbras quasdam honoris sibimetipsis, vt sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Vsque adeo, fratres mei, vt illi ipsi, qui se ducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici, miscent præcantationibus suis nomen Christi qui tam non possunt seducere Christianos, vt dent venenum, addant mellis aliquantum.*) Chrysostomus homilia vigesimaquinta, ad P. Antiochen. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis vtuntur: & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi hæne sunt spes nostræ, vt post crucem & mortem Domini, in gentilis regis imagine spem salutis habeamus? &c.* damnarunt hæc etiam tempore Caroli magni Patres Concilij Turonensis capitulo 24. & ipse Carolus libro sexto, Capitulorum capitulo 72. & prius Constantius Imperator apud Ammian. libro decimonono, & Antonius Caracalla, apud Spartianum in eius vita. Tales sunt nefariæ illæ formulæ precum; quas contra vulnera, & pericula ignis, aquæ & alia, quidam per mendacium adscribunt Beato Leoni, & alijs sanctis, & (proh dolor) multi hodie gestitant; quibus Diabolus semper tandem imponit, & quando sunt in statu pessimo lethalis culpæ, sinit eos occidi, & deserit, quos ante aliquoties defenderat. Possem nominare mihi probe notum cui id accidit. Fortunt Franci, cum superioribus annis, cum Barone Danou, hæreticorū Germanorum examina in Franciam irrupissent, & a Duce Guisio strenue debellata fuissent; huiusmodi schediasmata collo cæsorum ferè omnium appēsa, fuisse reperta ab ijs, qui cadauera spoliarunt. Hoc genus superstitionis subsannat Lucianus, & Antoniū Caracallam supplicijs compescere constituisse testatur Spartianus. Et Tatianus Assyrius hæc omnia refert ad dæmonū dolos, & pacta per Magos cum illis inita. Huc etiam refero quod, de vrsarijs, sic refert Balsamon Commen. Syn. sexto, in Trullo; *Vrsas trahere dicuntur ij, qui arctotrophi appellantur, qui quidem in capite, & totius animalis corpore tincturas appendentes, & pillos ex ipso tondentes eos vna cum uncturis dant perinde ac remedia, & amuleta, tanquam contra morbos & fascinantes oculos conferre possint.*] Huc pertinent etiam formulæ omnes, quibus immiscentur nomina ignota Angelorum, hoc est alia præter Michael, Gabriel, Raphael, hoc mirum

Orat. cō tra gent.

Tract. 7. in Ioan.

rum fortassis alicui videbitur; quia Trithemius, & Rabb. alia quoque nomina confingunt eorum, quos dicunt esse motores orbium cœleitium, item fata decernere, & fatales casus administrare, & mirifica quædam homines ab his discere, & similes impietates, quibus ille liber ארבתאל scatet. In Sibyllis quoque oraculis libro secundo, hic versus extat, iuxta quosdam codices ὄνομα μιχαὴλ τε Ταβριὴλ, Ραφαὴλ τ' ὀυριήλ τε. Sed in alijs libris habetis ἔζομιὴλ, ῥ ριὴλ σανιὴλ ἀζαήλ τε, in quibus primum illud est corruptum pro Ιερεμιὴλ, tertium pro σαδιήλ, vt vocant eos Trithenius, & alij qui cęlorum motores eos faciunt. Sed nitor auctoritate, & sanctione concilij Romani, quod fuit congregatum Romæ sub Zacharia Pontifice, ad damnandos errores Aldeberti, & Clementis hæreticorum Germaniam turbantium, vbi inter cætera, lecta vna oratio Ardeberti, in qua continebantur hæc verba; *Supplico vos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel.*] Quibus lectis, Zacharias Papa, interrogauit Episcopos, sententiam de his suam proferrent: illi damnandum Aldobertum pronunciarunt, vt hæreticum: causa vero subditur, & ipsum decretum concilij his verbis; *octo enim nomina Angelorum, quæ in sua oratione Aldebertus* D *inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, sed magis dæmonum nomina sunt, quos ad præstandum sibi auxilium inuocauit. Nos autem vt a vestro Sancto Apostolatu edocemur. & diuina tradit auctoritas, non plus quam trium Angelorum nomina agnoscimus, idest, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias Papa dixit. optime prouisum est a vestra sanctitate, vt conscripta illius omnia igne concrementur, sed oportunum est, vt ad* E *reprobationem eius in scrinio nostro conseruentur ad perpetuam confusionem. Nunc verò, quia omnia peracta sunt, de vtrorumque sententia, quorum superius mentio facta est, nunc pertractatum est. Vniuersum concilium dixit: Aldebertus, cuius nobis actus, & nefaria comenta lecta sunt, & qui se Apostolum censuit nominari, et qui capillos, et vngulas suas populis pro sanctitate* A *tribuit, quique sub obtentu Angelorum dæmones in suum auxilium inuocat: sit ab omni officio sacerdotalis alienus, etc.*] Igitur ex concilij huius sententia, damnanda cuncta periammata, periapta ligaturarum, & similia, vbi alia nomina leguntur, quàm trium, quos sacra scriptura nominat, Angelorum. Nominatur quidem Variel. 4. Exdr. 4. versiculo 1. Sed liber ille canonicus non est, nec tantæ auctoritatis, & in eorum reperias Ieremiel, quem nemo recipit: Aldeberti vero cætera nomina nonnihil sunt depraua ta ex ijs, quæ in Necromanticorum libris habentur. Sed de Vriel accurate scripsit Nicol. Serarius noster comment. in capit. 12. Tobiæ quæst. 10. cum quatuor sequentibus. Illud quoque attendendum, nec ipsis Angelorum nominibus verbis Vtentes, ea malis Angelis accommodarint. cur non hoc aufint, qui ausi sic abuti nominibus Dei? audi procopium in Leuit. contra quosdam curiosos hoc vtentes prætextu his verbis agentem. *Attamen (obijciunt quidam) inuocant Zabaoth. Quid iũ? impie hoc faciunt. Nam illam appellationem non Deo, sed dæmonibus tribuunt, et plerumque illi dæmoniaci vsurpant nomina diuina, dum ea imponunt dæmonibus, quorum ambitioni seruiunt.* hoc fit in precibus Magorum, quibus inserta magna (sic vocant) *nomina.*

Vide quæ Sur. to. 3. mẽs. Iunio in vita S. Bonifacii. f. 494.

CAPVT V.

Ars aurifactoria, quam Alchimiam nuncupant, ad quam magiæ speciem sit referenda?

NOn potest sufficienter huic quæstioni responderi, nisi prius constet, quo se vsque vires eius extendant. quare quatuor sunt discutienda. primò, an ars ista finem suum consequatur? secundo habenda ne in numero artium liberalium? tertiò ad quam Magiæ speciem pertineat? quartò licita sit, an illicita?

QVAE-

QVÆSTIO I.

An aurum hac arte verum conficiatur?

DVo quæstio hæc cõplectitur, quid naturæ ope fieri queat, & quid fieri soleat? quorũ non eadem ratio est, prius quam decidamus quæstionem, quędam de nomine, & origine sunt præmittẽda.

SECTIO I.

Quid sit Alchimia, et quando inuenta?

N. comment. in Manil.

NOmen Arabicum esse volunt, viri docti, & id indicare nomini præfixum, *Al*, vt in *Almanach. et Almagestum*, & similibus. Mixtobarbarum ergo vocabulũ fuerit, ex Arabico *Al*, & Græco χυω seu χύνω, quod idem ac fundo. alij Græcam planè vocem censent, ex quibus est Ioan. Chrysipp. Fanianus. qui deducit, παρὰ τὴν χυμεῖαν, καὶ ἄλλα ἅλε, & fusione. Sed huic Græci scriptores repugnant, qui plerumque scribunt χημεῖαν: non χυμεῖαν. Sed quid χημεία significat? quidam ex plutarcho tradunt Aegyptum sacra lingua sacerdotibus vocari *Chemiam*: & inde suspicantur, vocari *Chemiam*, quasi Aegyptiam, videlicet, quia primi mortalium Aegyptii illam a Mizraimo Chami filio acceperint, ab Aegyptijs Arabes didicerint, & articulum illum suum *Al*, addiderint; ab Arabibus, Europæi acceperint; & nomen & artẽ, vt & reliquã fere medicinã, & philosophiam Græcanicam. Nimis isti benigni sunt in Arabes. Nomen enim notũ Romanis fuit antequam vlli noti philosophi, vel docti inter Arabes, & quo Arabia tempore adhuc Christiana. Inuenias illud apud Iulium Firmicum Latinũ scriptorem, qui tempore vixit Constantini Magni. Apud Aegyptios quidẽ hæc ars in vsu etiam Diocletiani tempore videtur fuisse, si Suidæ credimus, & ab ijs fortè Romani acceperunt. Verum illud de *Chemia*, merum est commentum: Aegyptus enim non *Chemia*, sed *Chãmia* dicta a Chamo: sic enim in Psalmis legimus; *In tabernaculis Cham*, Aegyptiorum, & postea; *terra Cham*, vocatur ipsa Aegyptus. hoc ergo nomen sacerdotes, vt testimonium antiquitatis suæ assequerentur, vulgo *Misraim* dicebatur Aegyptus, vnde & hodie adhuc Turcæ, & Arabes vocant, *Masra*. Quare si Arabes voluissent ab Aegypto hanc artem denominare, & addere suum illud, *Al*, vocassent *Almasram*. Quid ergo? suspicor, vt multa Arabum vocabula, esse Hebræum illud, & quidem solidè. nec aliud significare quam artem fusoriam, siue liquatoriã. Etenim Hebræis, *Alichim*, significat itinera, siue fluxus, ab *Alich*, quod significat facere, ambulare, seu fluere. Vnde ars liquans, seu fundens metalla, abiecta litterula, ab *Alichim*, fit *Alchimia*, facillima formatione. Quid enim est Alchimia, quam pyrotechnicha, siue ignaria ars, resolutoria, & purificatoria metallorum quæ vt *Chymia* species quædam est, sic etiam aurifactoria, siue Chrysopœia, species, quædam est Alchimiæ, quæ in extrahendo, siue separando, & in congregando, siue coagulando ex alijs metallis auro, tota occupatur, vnde non malè *Spargiricam* vocant nonnulli παρὰ τὸ σπᾶν καὶ ἀγείρειν, a segregando, & congregando. Ad hanc quidam retulit illum Manlij versum.

Dialogo de Chrysopœia. Cedrenus in Annal. Suid. noster in Lexic. in. de Oper. & Idol.

Materiamque manu certa duplicarier arte:

Lib. 4. Astr.

& quia de Alchimicis dictum, per errorem, putauit, ideo (quæ est Critica audacia) contra veterum codicum fidem, eũ tollendum, vt spurium iudicauit. vtrumque male; nam & Manilij versiculus est, & non de Chrysopœis, sed de bracteatijs accipiendus, qui malleando aurum in bracteas, seu foliola tenuissima diducunt, & dilatant, & sic superficiem adeò dilatatam quasi duplicant Alchimici, certè nõ tam duplicant manu, quam igne.

Lib. 5. in Lunæ decret.

In Diocl.

Non statui de tota Chymica agere, quam ego artem, qua medicinæ administratur, sanè laudo, & veneror, vt physiologiæ fœtum præstantissimum; inuentricem auri potabilis, rei non minus vtilis ad sanandum, quam ad alendum, ac quoad fieri potest, vitam prorogandam; spiritus enim subtilissimos ex metallis, gemmis, plantisque educens; quo subtiliora,

Ps. 7. 57. Ps. 105. 23.

תלכים

Iob 29. 6

תלך

Iob. 24. 10.

fiora, hoc puriora, & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet; metalla depurat, segregat perficit, lapides conflat, aquam elicit, ignem vegetat, & in igne, vegetato, ac quasi perrenato, specimen edit artis, & efficacitatis suæ, in humana vita propaganda. Mihi quidem dubium non est liquorem illum Olibij Maximi, cuius beneficio lucerna multis sæculis cõ seruata fuit ardens, Chymicum fuisse, de quo Bernardus Scardeonus, scribit Patauij ante aliquot annos, vrnam fictilem effossam his inscriptam versibus.

In Hist. Patauin.

PLOTONI sacrum munus ne attingite fures,
Ignotum est vobis hoc, quod in orbe latet.
Namque elementa graui clausit digesta labore
Vase sub hoc modico Maximus Olibius.
Adsit fœcundo custos sibi copia cornu,
Ne precium tanti depereat latices.

Plutoni Deo diuitiarum dedicauit hoc suæ artis specimen homo gentilis, diuitias illi acceptas ferens. Intra maiorem illam vrnam minor alia reperta, in hac, duæ ampullæ adfabre laboratæ, argẽtea vna, aurea altera: purissimo quodam ambæ liquore plenæ, quo lucerna multis sã sæculis ardens conseruata censebatur.

De sola Chrysopœia statui dicere, quæ vel ex adspersis paucul puluueris aurei ramentis, aurum multiplicat, vel ex non auro verum aurum producit, nam quæ ex auro liquato tantundem, vel minus auri producit, sed purgatius; ea nomen aurifactoriæ non meretur. Chrysopœię igitur originem quidam nobis valde faciunt antiquam, qui præclaro Adami titulo libellum quendam insignem obtrudunt, vt & alij Moysis, & Mariæ sororis eius, & Salomonis, & Hermetis Trimegisti, & Aristotelis, & Pythagoræorum quorumdam libros vendirãt: hæc enim omnia pro imposturis habenda duxerim, & ocioſorum hominum somnijs. Quid? an, quia ab Adamo prima scientiarum principia, idcirco & de hac ille arte scripsit, quem de nulla constat scripsisse? An, quia Moyses in omni Aegyptiorum sapientia excellens, idcirco, & ipse, & soror eius (miror Aaronem non additum, & Beseleel) animum ad alchimiam excolendam adiecere? An, quia Cabalistæ nugantur Chamum in arca Noacho patri suo *libros de Magia naturali* furatum, quos Misraimo filio suo donauerit, idcirco inter illos etiam Chymici libri fuere? Sed Chamum scimus non philosophiæ naturalis, verum Magiæ Dæmoniacæ fuisse propagatorem. Hermetis Trismegisti non pauci supersunt libri, quis quæso, vel color tenuis in illis huius artis? eruent, opinor, qui Phaetontæo ausu eo detorserunt, quæ de Turri Babel, & quæ de terra promissionis, SS. commemorauit, & quæ Salomon in *Ecclesiaste* de meretrice, mores eius depingens, Spiritu sancto afflatus, scripsit, illi ad Chymices mysteria deflexerunt; qui ausi diuitias, quas, œconomicæ prudentiæ, & nauigationi in Ophir, diserte acceptas refert Regum Historia; Salomonis alchimiæ adiudicarunt. In quos (vt mitissimè agam) nihil dicam aliud, quàm quod fatuis solemus, sanam mentem ijs optandam. Minore longè periculo peccant, Aimar; Ranconetus; & Cardanus, qui Sibyllę vaticinium illud;

Sub li. de art. 34

εἰπὲ γράμματ' ἔχω, τετρασύλλαβος εἶμι νοεῖμε.

ad Arsenicum, admirandi lapidis materiam transtulerunt, quasi quatuor syllabarum, & nouem litterarum vox alia nulla foret. Item qui Pandoræ poculum hoc esse contendunt, ab Hesiodo notatum, sed hi plures Epimetheos, sola spe reliqua quam Prometheos, ex hoc grege fateantur oportet. Nec minus illi suaues, qui Sisyphium saxum extollunt, & propter huius lapidis inuentionem meruisse nomẽ, quasi diuina sapientis autumant: propter promiscuam in vulgus beneficij communicationem, ad inferos detrusum semper reuolubilis saxi subuectione damnatum. homines præparcè auari. Liberaliores alij, cum Suida Colchis auratam pellem auertunt. illud enim δέρας τὸ χρυσόμαλλον, Iasonis; libros fuisse in membranis arietinis descriptos, artis alchimicæ doctrinam aurifactoriam continentes. Addunt alij, hoc illud aureum fuisse semur, χρυσοῦν μηρὸν iuxta Laert. lib. 8. Aelia. var. hist. lib. 2. Lucian. & alios, siue (vt corrigunt alij) χρυσοῦν ῥεῦμα, aureum flumen, a Pythagora in Olympijs

Sysiphi quasi. σίσυφος

ostẽ-

ostensum quod tamen Origenes eburneũ appellauit lib.6. contra Celsum. Hoc illud esse apud Hippocratem mirabile, & imprimis sacrum terræ opus, ex quo animantia, plantæ, alimenta, pharmaca, fortuna, & ipse Plutus profluant. Hinc apparent quam vetustam isti originem arti arcessant. Equidem opinor vetustatem, sed certa testimonia ante æuum Caligulæ non comperio. Nam quæ dicta, mera sunt coniectanea, nec magis certum quod quidam probant ex Esd. lib. 4. cap. 8. vers. 2. *Quomodo autem interrogabis terram & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile, paucam autem puluerem vnde aureum fit.*) Hoc enim perspicuè non ad artem fusoriam, sed ad naturales metalli ex terræ puluere productionem poteſt referri. Si tamen quis contenderet, ad materiam auri transmutatoriam pertinere, is sciat, neque infallibili se testimonio niti, quia liber iste apocryphus est, neque loco claro, & aperto antiquitatem artis se probare. Cæpisse sub Caligula docet Plinius, rationem ex auri pigmento aurum liquandi, sed mox desijsse. Foditur hoc in Syria auri colore, fragili lapidum specularium modo. Vim eius magnam Caligula, auri quàm sanguinis non minus auidus excoqui iussit; & planè fluxit aurum excellens, sed ita parui ponderis, vt detrimentum sentiret. nec postea tentatum ab vllo. Diuturnum postea scriptoribus silentium fuit. Vsque ad Diocletianum siluere. Nam Suidas auctor est, cum eo regnãte Aegyptijs res nouis mouerentur, cæde multorum illustrium virorum in ipso exordio hoc incendium sopitum fuisse, & conquisita tum ibi veterum de argenti, & auri fusione scripta, omnia tyranni iussu flammis tradita, ne ex illa arte ditati Aegyptij, pecunijs freti, Romanis in posterum rebellarent. Aliquot annis postea Zozimus Græcus scriptor vixit, cuius de Arte sacra, & Chrysopœia libri M. Scripti asseruantur in Regis Christianissimi Bibliotheca Fõtis bellì: vbi & Blemmidæ liber de eadẽ Chrysopœia dicitur exstare. hic ille Nicephorus Blemmidas est, qui sub Duca Imper. multa præclara philosophiæ monimenta edidit. Zozimo Græcum antiquiorem, non noui: ille Arabes omnes, qui circumferuntur æuo antecedit fictitium Morienum (Eremitam Romanum fingunt inepti Arabicè scribentem,) & verum Geber, siue Gebrum Arabem qui non inuentor artis, vt putant Fallopius, & Erastus, sed cultor, & ornator præcipuus. Hæc de origine habui dicenda:

Hippocr. in epist. de Cnatia.

l. 33. hist. cap. 4.

Suidas in Diocl.

SECTIO II.

De artis alchimicæ in auro faciendo efficacitate.

MIrum quam hic in contrarium funis contentiosus trahatur. Cultores alchimiæ affirmatiuam, adeò tuentur, vt & perfectius aurum suis se fornaculis fouere, & educere, quam natura solita, contendant: osores contra Chymicorum, omnia huiusmodi, vt præstigias, ludibria, & meros iactatorum bõbos opinantur. Equidem puto inter hęc extrema, vt fit, media via tutissime incedi. Videamus breuiter, quid pro vtraque parte disputari queat.

Tres inuenio sententias. Prima est, non posse aurum verum sic produci. Secunda, posse aurum quidem quasi verũ, sed quod tamen pro vero, nec liceat vẽdere æquali pretio quo verum venditur: nec liceat illud in medicinis exhibere. Tertia perfectius, & purius aurum sic fieri posse, quam quod in terrę viscerib⁹ gignitur. Prima sententia est Tostati in Exod. c. 7. q. 10. Aegid. Romani, quod lib. 3. q. 8. (qui Auicennam quoque pro se citat, sed malè. nam Auic. verè censuit contrarium, & ex professo de hac arte scripsit) negarunt etiam Auerr. in lib. 1. de Generat. Aponensis, differ. 209. Sed & ipsemet Chymicus Paracelsus lib. de Philosoph. & videtur id voluisse Bernard. Gometius a Medis docto, & salito opere de sale lib. 2. ar. num. 20. secundæ editionis fol. 168.

Secunda sententia (vt opinor) verè fuit D. Tho. nam licet, vbi noluit quęstionem decidere, ibi ex hypothesi tãtum locutus fuerit: tamen vbi absolutè & decisiuè locutus, ibi apertè, & clarè hanc sententiam tenuit, produci posse aurum quoad externas qualitates, sed quod ad intrinsecã auri perfectionem nõ pertingat:

2. 2. q. 77. a. 2. ad 1.

In 2. sent. d. 7. q. 3. a. 2. Add. ar. 2.

gat: quod etiam Caietano, & reliquis Thomistis placuit postea citandis.

Tertia sententia est omnium Chymicorũ, & præterea Timonis in lib. 3. Meteor. q. vlt. Antonij Mirandulani de singularib. certam. lib. 10. Marcelli Palingenij, Cardani, Lacinij, & aliorum, quam accuratè tuetur And. Libanius Syntaxi 2. lib. 1. singularium.

Quartam his sententiam possemus addere Pyrrhoniam, & Academicam *Dubitantium*; qui fatentur sibi non satis liquere: quam puto verè communiorem esse hominum huius ætatis. Ex nostris illam defendere Benedict. Pererius, & Gregorius à Valentia; nam de bonitate, & perfectione alchimici auri dubitant; & suspicantur, nunquam ab vllo verũ, & perfectum aurum fuisse productum, & Valentia quoque indicat studio, & arte humana vel non posse, vel vix fieri posse, Quod dicemus? amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.

disput. de Magia. in 2. 2. di sput. 6. q. 13. punct. 2.

Axio. 1. *Nullis idoneis argumentis cõvrasentientes conuincunt aurum verum per alchimiam fieri non posse.* Ad probationem huius conclusionis sufficit onus probandi transferre in aduersarium: quia est conclusio negatiua: & adfirmãti esse impossibile; incumbit onus ostendendi, cur id sit impossibile eò quòd is contendant se id idoneis argumẽti, posse conuincere; quod nos negamus, Veruntamẽ sic potest conclusio probari; neque ex parte materiæ, seu subiecti; neque ex parte modi repugnat naturæ talis mętamorphosis. Non ex parte materiæ. nam illa est alterari, & corrumpi apta, & perduci etiam apta ad formam præstantiorem, & est capax formæ introducendæ. Non ex parte modi: quia modus est, per decoctionem naturalem ignis, qui decoctionem naturalem calo ris naturalis proximè imitatur. Quid ergo desit? aut si quid horum, ostendatur.

Ostendere conatur sequentibus argumentis, quæ sigillatim diluemus adsumpta solutione. Primo argumentantur ab artis ipsius incertitudine, & dissensione artificum, quia chymici inter se nec cõueniunt in modo loquendi, nec in modo operandi, nec de materia, aut nomine sui lapidis. Conueniunt, beneficio lapidis hanc transformationem tribuendam; sed hunc ipsum lapidem, quo appellent nomine, non conueniunt. Longum sit omnia. Merculini, Treuisani, Faniani, Vallensis, Rosarij, & aliorum nomina congerere, quæ sunt significationis planè diuersæ. Ex paucis cætera possunt dijudicare, vocãt χοντοσπερμὸν aquam viuam, aquam vitæ, aquam siccant, lignum vitæ, sanguinem humanum, lac virginis, Mercurium philosophorum, draconem, coruum, laton, elixir, medicinam morborum omnium, id, de quo qui bibit non moritur, & similia partim ridicula partim pugnãtia, partim irreligiosa. Modos operandi diuersissimos comminiscuntur, & de eo inter se digladiantur; cum Bracheseo certat Tauladanus, Villanouanum impugnat Treuisanus, alij alios, & inuicem fatuos ignorantesque pronunciant. Sed de lapidis materia forte talem consentiunt? nihil minus. sunt qui ferri scoriam, sunt qui salem, alumen; magnesiam, cadmiã, calcanthum, arsenicum exposcant: sunt qui obtrundant butones, capillos, ouorum putamina, menstruum fluorem, vel humanum sanguinem. *Respondeo* tam diuersis nominibus eandem rem significari, sed his vsos scriptores scientiæ occultandæ causa, quam non voluere passim intelligi, licuit sanè Aegyptijs symbola sua adhibere, licuit poetis per metaphoras, & fabulas sapientiæ principia occulere, licuit Aristoteli se dictorum obscuritate, vt sæpius solet, atramento inuoluere; ipsæ sacræ litteræ in Parabolis loquuntur. cur culpas, si & hi diuersis nominibus lusere? Si quid minùs aptè, & feliciter, & piè, ignosce. rem vide, verba despice. num quà rei veritatem, aut artis efficacitatem, ineptia, aut infantia docẽtis potuit extinguere. Deinde quid mirum hanc quoque artem habere suas cõpulsationes dissidentium; quibus nec philosophiæ pars vlla, nec medicina, nec iurisprudentia, nec Scholastica Theologia noscitur carere? Dissensio illa de materia, vel verborum est, & nominum, vel sanè fuit, cum ars minus culta, & magis incognita: periti in sulphur, & hydrargyrum consentiunt.

Probant postea, naturam metallorũ

ab

ab ijs ignorari. Primò quia censent illa viuere, & nutriri; cum Cardano: vel superioris ordinis animam habere verum valdè reconditam, cum Fr. Georgio in Harmon. mundi. 2. quia lapides putant esse reiectamenta siderum (vt Paracelsus) metalla verò adipem, & medullam lapidum; & proinde metalla cæli esse præstantiora excrementa: 3. quia vnicã volunt esse perfectam speciem metalli, nempe aurum; cæteras esse tantùm rude, & incohatum aurum, de quo mox plura. 4. non habent perspectam auri sui causam efficientem. qui soli calori efficientia m tribuunt: quo tamen solo non potest auri substantia perfici. Oportet enim vt sol a quæ substantiam primum calore concoquat, & commuret; Frigus deinde & siccitas terrena, faciant aquam concrescere. 5 de auri materia valdè discrepant. Gilgil vult esse cinerem ex terra genitum, & aquæ mistum: Braceschus vitriolum; plerique sulphur, & argentum viuum, nec deest, qui arsenicon addat. qua in re indaganda videntur, vt vmbri, indicium sagæ naris secuti, certum sane, vt ad ceruæ cunabula perducat: fallax in rerum essentia discernenda. Præterea quomodo possunt mixta resolui in mixtum illud, ex quo proxime generata fuerunt? nonne prius oportet resoluantur in corpora simplicia? igitur si, quod eorum est fundamentum, metalla in sulfur, & hydrargyrũ resoluuntur, certè hæc duo nequeunt esse propria metallorum materia.

Hoc argumentũ multas inuoluit quæstiones, quas si velim exactè discutere, non sectionis vnius, sed libri opus integri futurum. Vno fortassis verbo præstiterit absoluere, vt hæc illis omnia largiamur, nihil aliud consequi, quam alchimicos sic opinantes non esse veros philosophos, neque causas operationis suæ tenere, nec operari scientificè, sed duntaxat esse nudos flaturarios pyrotechinos, mechanicos & non philologos. nullo autem pacto consequitur, probandum quod erat, aurum ab illis confici nõ posse: non enim gladium non facit faber, quia quæ ferri natura, quæ gladij ad pugnam rotatio vibratioque sit accommodata, nescit: non aquam rosaceã minus perfectam Chymicus elicit, quam qui cætera adhibet arte requisita, etiamsi rosæ essentiam, & vim ignis, & principia distillationis ignoret. Quid igitur, si qui naturam ignoret metalli, segregatione, congelationeque quæ requisita, cæteris quoque omnibus peritè vtatur, minusne ad flatum compositionemq; eius, quam ad alterius, nihil ad operationem effectumq; amplius præter causarum cognitionẽ adijcientis, vis excoctrix igniũ est effectura? Intelligentiæ igitur iã ignis particeps, qui vnum inter, & alium nouit discrimen. Pone autem aliquem, qui optimè metallorum naturam nouerit: huic certe nihil argumentatio hæc oberit, quoad auri productionem: poterit ergo produci ab aliquo. sufficerent ista: dicam tamen quid de singulis illis censeam. Viuere & nutriri metalla, vt animam habentia vegetatiuam: id non admodùm absurdum est, sed fateor verius, quod Aristoteles censuit, nec lapides, nec fossilia huiusmodi viuere vel nutriri: excrescere autem, per adiectionem materiæ, decrescere per subtractionem eiusdem: cùm verò Plinius, & alij, dicunt ea concipi, parturire, viuere, senescere, mori metaphoricè tantùm loquũtur. sed de hoc plura Scaliger, Fallopiusque. Volo cum illis liberaliter depacisci. Esto, non viuant metalla: quid indè? facilior profectò inanimæ rei in aliam inanimam, quam animatæ in animatã erit transmutatio. Paracelsistarum illas locutiones sanè non satis rectas nec commodas, sed impropriας, & translatitias, nihil moror: loquuntur illi inquinatè sentiũt perperam, eos non defendo: de re loquor, non vocabulis. Hoc vnum verissimum puto, neq; negari posse, plus humidi pinguis, & si vis plus adiposi esse succi in metallis, quam in lapidibus ac gemmis, hinc enim metalla ductilia, & dilatabilia sunt, quod lapidibus ob aridi-tatem, & siccitatem denegatum. Vnicane species metalli sit, mox videbimus. De auri efficiente causa considerandum puto longè plura requiri, vt ex terra, atq; vt ita dicam elementis ferè nudis primũ corpus mixtum existat, & coaguletur: quam requirantur, vt ex mixto iam coagulato, &. existente aliud conficiatur mixtum, duntaxat differens perfectione. Auri substantia, ex terræ puluere, & aquæ

Libr. 4 mag. mineral.

Plin. l. 36 ca. 18. & 19. Leo Bapt. Albertus l. 2. de reuditis c. 9. Scalig. exercit. 3. Fallopius l. 1. de metallis, & fossil.

aquæ liquore, in venis cauernarum solo calore non potest perfici, sed frigiditas quoque, & siccitas requiruntur; postquã verò iam semel metallum coaluit in metalli substantiam, iam ignis solus poterit supplere, qua ad perficiendum commutandumque illud in alterius metallis, qualitates erũt necessaria, quia qualitates illæ accidẽtariæ sunt, & quæ actiuitatis igneę vim non exsuperant. Quod exemplo potest declarari. nam sandaracha naturalis nõ potest gigni citra frigus illud: sed post quam plumbum semel in terræ visceribus genitum fuit, si illi misceas acetum, cerussam conficies: vt verò ex cerussa prodeat sandaracha nulla iam opus restigeratione, sed sufficiet sola adustio, vt sandaracha fictitia seu sandyx Syricum nascatur. Orichalcum quoque sine frigore ex ære, vitri puluere, & calaminaris lapidis tinctum fit; solaque decoctione, & percolatione per ignem indiget: cùm tamen fossitium, & naturale, si quod est huiusmodi, etiam frigus illud postularet. Quid, quod & Plinius, censuit, solo igne lapides in æs fundi, & ferrum gigni? Quid, quod & sola decoctione ferrum fit σώμωμα Græcorum seu *Calamisch* Hebræorum? quod nos hodie chalybem vocamus siue *aciarium*, veteres Latini. *ferri nucleum*, quia proprio nomine destruebantur. nam chalybs illis idem, quod ferrum in genere. Neque in his alio frigore opus, quam cùm omnia peregit ignis, vt tunc materia se ad naturale frigus recipere sinatur: vel aquę iniecta citius refrigeretur, & induretur: Porrò quã subdunt de auri materia dissonantiam, obstrepit illa, non obtundit. cedo, quam illi esse volunt? quamcumque dixerunt, ex hac etiam cætera metalla constare philosophi chymici contendent, si facilem fore ad aurum transitum. Sed doctiores conueniunt in vnã sententiam: quam ego quoque sequor, & sic Aristotelem cũ his auctoribus conciliari posse puto. Non agitur nunc de materia remotissima, quæ est materia prima, quam eandem esse nemo addubitat: sed agitur, de materia secunda, quæ iam certis formis est imbuta. hæc rursus est, quædam remotior, & quædã propinquior. non enim statim ab vltima ad primam hic immediatus est trãsitus: capiamus ergo exempli grãtia, aurum. hoc aurum materiam remotiorem habebit, exhalationem quandam humectã vna ex parte (quæ materia liquida à quibusdam vocatur, vel aqua intrinsecus vnctuosa, ab alijs vnctuosum aqueũ incorporatũ, vel humidum liquidũ) ex alia parte habebit terræ portionẽ crassam, & viscosam: sic huic terrę aqua illa pinguis, & aerea commista, corporatur in primam, & (vt sic vocem) elementarem auri materiam. Hæc materia non est adhuc propria auri materia, sed est materia communis omnium metallorum, & etiam lapidum. etenim si plus habeat ariditatis, deficiente humiditate, fit lapis: si plus habeat pinguedinis humidæ, exit in metallum: & propter copiam huius humidi, nitidi, puri, ac solidi, splendida adeò, ac nitida sunt metalla. Et hæc est sententia Platonis, & Aristotelis ac sequacium. Neque huic sententiæ repugnat (meo iudicio) eorum Chymicorũ, qui physica principia norunt, & amplectuntur, hoc est non empirici, sed philologi sunt, sententia. Tales enim facile assentiuntur huic remoto principio metallorum omnium. Equidem mihi videtur negari non posse. Quæro enim, num argentum viuum, & sulphur sic immediatè ex materia prima sint enata? si adfirmas, quæro qua disputatione præcedente hæc potius, quam alia forma, sit introducta? si negas; immediate prodijsse; quæro quæ præcesserit? nõ enim omni forma potuit illa materia caruisse. Negandum itaque id non est: sed vlterius progrediendum, & post hanc materiam communem adeò remotam, quærenda quędam materia propinquior. De hac est omnis, disceptatio. Censuerim itaque illam materiam remotam, non subito prætermissis medijs ab extremo ad extremũ progredi, &, quod dici solet, per saltũ promoueri: sed primo gigni in perfectiora quædam, & sic naturã progredi ad perfectiora. Ex illa materia remota primum gigni sulphur, & argentum viuum siue ὑδράργυρον: istud potissimum coalescere ex humido isto pingui, & aereo (ideo adeo mobile est:) ex terræ verò pinguedine seu viscositate potissimum gigni sulphur. Sulpur istud postea in metalli generationę fungi vicem viri,

Gal. lib. 9. de simpl. medicam. fac. Plin. l. 34. in fin. Vitruu. l. 7. Plin. l. 5. c. 6. Aetius lib. 2. Amat. in Dioscor. li. 5. enarr. 63. Vide Pl. li. 33. c. 4. & Vannoelum l. 1. pyrotechnia c. 8. li. 26. c. 27. Aristot. li. 4. Meteor. Vannecius d. l. 1 c. 7. Alb. Mag. l. 2. de lapidibus tr. 3. Vid. Hie. Magium lib. 2. miscell. c. 8.

Plato in Timæo, et ibi Procl. & Calphidius. Arist. li. 3. Meteo. in fi. Theophr. li. de lapid. Iamnis Latinii Minoritæ. li. 1. Chemica art. c. 23. Alb. li. 3. de rebus met. tr. 1. c. 2. Contaren. li. 3. philos. c. 6. Georg. Agricol. de re Metall.

Auicen. epist. ad Hazon, Geber. Lullus, & alij, vide Lacin. dist. lib. 1.

viri, ὑδράργυρον vicem feminæ volunt Chymici: hoc parum refert, crediderim potius vtrumque agere, & pati in inuicem, reactione. Nec conuincit contrarium quorundam obiectio; nec in pleriſque fodinis ſulphuris, vel argenti viui, inueniri aurum; nec in auri pleriſque inueniri ſulphur, aut argẽtum viuum. ſufficit enim, in quibuſdam veſtigia horum reperiri, vt pyrotechnici ſæpe experti. Et, vt ex his gignuntur, tanquam ex materia; ſic in hæc rurſus metalla reſolui volunt chymici, & hanc reſolutionem odore probant, & guſtu; ſe in materia reſoluta qualitates ſulphuris, & argenti viui dictantes inuenire. Quoniam verò hic agimus de accidentarijs dumtaxat differentijs, quibus hæc inanimata dignoſcũtur ſolis: iruſtra obijcitur odora canum vis. Non enim dicitur hæc reſolui in ſulphur, & hydrargyrum formale, atq; perfectum, ſed in materiam quandam, quæ ſulphuris, & hydrargyri qualitates pleraſque retinens, ſatis indicat formam præceſſiſſe horum foſſilium: ſicut homo occiſus cum eſt, & iam cadauer fere diſſolutum corruptione, indicium facit fœtor, corpus illud carneũ fuiſſe, aut quod ſimilius, cùm ſalem, vel ſaccarum in aliquod ſereulum diſſoluis, ſapor indicat, ſubſtantiam illarum rerum condimenti huius materiem fuiſſe: & odor aquæ diſtillatæ, ſatis apertè docet, quæ herbæ diſtillatæ fuerint. præterea nõ eſt neceſſe res omnes reſolui in proximam ſuã materiam, nec corpus reſoluitur in ſemen: ſed ſufficit reſolui in materiam remotiorem, ſiue elementarem. Ad vltimum itaque argumenti membrũ dicimus metalla reſolui immediate in illa ſua principia, quando alterantur, & per alterationem deſinunt videri talia metalla, & fiant quid liquidum, vel aridum, retinens principiorum illorum qualitates multas; & cum hoc fit, tunc quo dammodo reſoluuntur iterum in corpora ſimplicia ſeu elementaria, nempe in liquidum humidum, & terreum pingue: ſicut etiam paulatim, per varias alterationes pyrotechniæ, principalia illa proxima in iſtud vel illud metallum coaluerunt.

Tertiò argumentantur: fundamenta Chymicorum, ſi penitus inſpiciantur, vel falſa eſſe, vel prorſus dubia: & propo-

A nunt, ac impugnant ſequentia: quibus ſigillatim ac ordine ſolutiones adiungam.

Primùm ergo adferunt illud Rogerij Baconis; *licet natura potens ſit, & mirabilis: tamen ars, vtens natura pro inſtrumento, potentior eſt virtute naturali.* Hoc ergo videtur eſſe falſum; tum quia nihil poteſt ars humana, quod vires ſuperet naturæ (quæ nihil eſt aliud, quàm ordinaria Dei in creaturis diſpoſitio:)

B quare ſi quis effectus producitur, qui naturam rerum ſuperet: ille non humanus, ſed vel diuinus, vel prodigioſus eſt; tum quia omnis ars mechanica naturæ, vt baſi, inſiſtit, & eam imitatur, nec ſuis poteſt conatibus operum naturæ perfectiones adæquaræ. Nam veriſſimè Fabius, ita ſcripſit; *imitatio, quæ artis eſt propria, nunquam tam feliciter naturã exprimit: quin inter hanc, & illam ſemper aliquid interſit, ipſaque veritas pluribus paraſangis ſua ſequentem veſtigia*

C *hypocriſin poſt ſe relinquat.*) qui neger; iubendus agri lilia cum veris, Dedali volatum cum alitibus comparare, & cum Praxitelis aut Phidiæ caballo hoſtiles manus effugere. *Reſpon.* Comparationem naturæ, & artis inſtitui duobus modis poſſe, primo præciſe ac nude ſola cũ ſola conferendo, vnumque alteri, ſiue vtriuſque potentiam, ſeorſim inuicem, & mutuò componendo, hoc ſi Baco-

D nus voluit, vt inde fornaculis ſuis ea tribuat, quæ naturæ denegata; fateor omni illum reprehenſione digniſſimũ fuiſſe, & argumento contrarium ſolidè probari. Altero vero modo poſſunt iſta cõparari, non præſcindendo vnum ab altero, ſed extenſiue; v. g. artificium humanum cum ipſa natura; qua in comparatione, artificiũ præſupponit naturæ vim; plus autem tum poſſe artem natura ſubnixam, & adiutam, quã poſſit natura ſola

E plurimis patet experientijs. Sic enim naturalis operatio iuuatur, acceleratur, & perficitur per humanam induſtriam, & artem: quod voluiſſe dumtaxat Rogerũ eius verba indicant, & veriſſimum eſt.

li. de mirabilibus poteſt. artis & naturæ.

Secundo reprehendunt quod dicitur à Chymicis, vnicum eſſe perfectum metallum, ſiue vnicam metalli ſpeciem (aurum) cætera metalla dumtaxat eſſe auri inchoationes: & ideo tam facile metal-

la

la reliqua ad aurum, naturalem suã perfectionem, reduci; quam homo æger ad sanitatem, & ouum ad pullum. Hoc illi triplici ariete sibi, non tam quatere, quam subruere videtur: & ita mihi quoque aliquando visum: nunc maturius re perpensa, video illa ipsa, quæ tum attuli argumenta; vt obsessi solent, saccis laneis, arietis impetum infringere: posse commoda explicatione examinari, & enervari. Arietes isti tres erant triplici testudine contecti. Primus petitur à definitione metalli, quam Geber, Petrus Bonus, & multi chymici admittunt: *metallum, est corpus fossile, durum, & naturam suam seruans, à malleo dilatabile*. Sed hæc tota definitio æquè conuenit argento, & plumbo, ac auro; æquè ergo sunt metalla, atque aurum. *Respon.* differentias rerum essentiales, præterquã hominis, nobis esse ignotas: ideò nos cogi definitiones formare ab accidentarijs differẽtijs, quæ possunt sæpè communes esse pluribus; quæ probabiliter videntur specie differe; veluti si definias canem, certè definias per proprietatem latratus, hyæna tamen hunc imitatur, quæ canis est: & sic totum istud congestum, canis nõ est animal irrationale, quadrupes, velox latrabile, conueniet etiam hyenæ; nã & illa erit, animal irrationale, quadrupes, velox, latrabile. Nemo tamen inferat canis nomen hyenæ competere, vel hyenam æquè canem esse: sed potiùs inferendum, quiddã in hyena reperiri, quod in cane sit perfectius. Sic dico definitionis huiusmodi accidentariæ conditiones in singulis metallis inuentas, non conuincere singula hæc, quibus conueniunt metalli species esse. Nam hæc non est conuenientia generis in substantia, sed dumtaxat quasi generis in accidentibus. Specificæ namque differentiæ ab essentia rei sunt desumendæ. Quare vt aduersarij probent à definitione, identitatem genericam; necesse est prius probent, vel simul, & consequenter probent, prætensarum specierum differentiam essentialem, vel quid ei quodammodo æquipollens; v. g. Homo, & equus species sunt sub animalis genere, id probari nequit eo dumtaxat, quòd animalis definitio, quæ tamen essentialis est, conueniat vtrique (sic enim conuenit Petro, & Paulo, & tamen P. & P. specie non differunt) sed probari præterea debet; quia homo est rationis cõpos, equus non est; sic etiam quod aquila, & leo differant specie, non probandum tãtum eo, quod ratio generica illis competat, sed etiam, quia vtriusque essentia diuersa est, cum vnum sit volatile, aliud bestia, seu gradiens. Sic igitur, non quia hæc definitio eadem quæ auro, competit argento: ideo hæc duo specie distinguuntur: sed sequitur solummodò ambo hæc metalla esse: argentum quidem imperfectè, quia potest perfici, aurum perfectissimè, quia nequit in metalli ratione perfici. Infanti iuxtà ac viro conuenit hominis definitio, vt & vitulo, ac boui animalis: sed infans adhuc perfici, & definitionis membra perfectiùs potest participare: non tamen infans, & vir sunt hominis species: idem de alijs metallis, & auro statuendum, nam alia illa natura ad hoc instituit, vt queant ad auream perfectionem progredi.

lib. 3. inst. or.

Verùm hic nouæ suboriuntur difficultates, noui scopuli assurgunt. dicat enim aliquis, hic sequeretur, naturam sic sæpius à scopo suo auerrare, quàm finem suum consequi; quod conuicium ferretur in Deum. Naturæ quoque aberrationes, de suis inferioribus, more specierum, non solent prædicari, quia natura non multiplicat rerum imperfectarũ induuidua. vt videmus monstra sterilitatis damno multata; hæc aurem metalla de suis indiuiduis rectè prædicantur; vt argentum de hoc vel illo. *Respon.* Non aberrat à scopo suo natura, quia finis eius est, rerum varietate hunc mundum ornare: & perfectiora vult esse rariora, fit autem hominum auaritia, qui metalla effodiunt priusquam ad debitam perfectionem perueniant; vt minus auri sit, quàm cæterorum metallorum. Sicuti quia vituli plerique occiduntur à lanionibus, idcirco pauciores boues existũt: si his parceretur, boues fiant; si illis abstineretur effodiendis paulatim aurescerent. Enunciandi verò ratio, quædam est specierum, siue generica; quædam vero merè accidentaria. Monstrorum de inferioribus attributiua enũciatio accidentaria potest æquè locum habere, ac argenti, auri, &c. sicut enim dicas rectè,

hoc

hoc vas est argentum, sic etiam rectè dicas, Gorgo, est monstrum; sphinx est monstrum: & sicut etiam dicas vasis huius essentia est stanea, vel materia eius est stannum; nihil prohibet, quin verè dicas, pygmæus iste est monstrosus, vel substantia huius pygmæi est mōstrosa. Sed parum hæc ad rem quæ de prædicatione. Quia reuera, non quicquid imperfectum adhuc est, eo nomine monstrosum est: maximè si aptum sit perfectionem suam recipere. pullus in ouo non est monstrosus, vitulus non est monstrosus, infans non est monstrosus, quia hic ad virum, ille ad bouē, ille ad gallinaceum tendit; etiam sunt potestate, quod actu futuri. idem de metallis alijs ab auro dicunt Chymici. Sterilitate damnata sunt tantum monstra perfectorum animantium; non insectorum, non inanimatorum. Atque ita ruit hæc replicatoria machina.

Secundò contendunt aduersarij proximam metallorum omnium materiā eandem esse non posse, sed vniuscuiusque speciei debere esse materiam proximam diuersam, quod etiam nonnulli Chymici fatentur, & probatur: quia diuersæ specie formæ eandem specie materiam nequeunt informare: vt de anima humana & equina patet, quarū neutra corpus alterius apta est informare; videretur alioqui, vetus illud deliriū stabiliri posse: *omnia ex omnibus*, siue *quodlibet ex quolibet gigni*; & sic, si remotæ materię sufficeret identitas, posset vnus Alchimicus alterum, in Apulleium illum, vel Lucianum auritum transformore. *Respon.* Animas animalium perfectorum requirere corpora organica, certis perfectè modis dispositā: animas animalium imperfectorum, ipsas quoque, quia ex materia educuntur, requirere suam, & propriam, minùs tamen perfectam, organorum corporis composituram, quæ compositura, siue (vt dicam) organizatio, de illius indiuidui essentia est. Inanimas verò res dum taxat censeo requirere materiam illam communem, & præcipuè constantem partibus homogeneis, eisdem esse, & perfectiùs dispositam, ad plumbi, stanni, argenti vel auri formam: quia formæ istæ, non ad composituræ, vel organorum fabricam, sed ad qualitatum primarum maiorem, minoremue participationem, consequuntur. Si plus habeant terrenæ admixtionis, fient ferrum, æs, plumbum; si plus aerei liquidi, fient stānum, argentum, aurum. Conatur quidem natura semper aurum producere; sed, cùm nequit eò mineralis decoctio pertingere, contenta est aliorum metallorum generatione pro modo virtutis, & materiæ proximæ dispositione. Si non satis multum adsit sulphuris subtilis, ac rubei, adsit tamen satis hydrargyri subtilis, & alibi; fiet argentum: si verò vis sulphuris excedat, & vnctuosum illud liquidum omni sit ex parte probè defecatum, produceret aurum.

Tertius illorum aries erat. Numquā conquiescere naturam, sponte sua: sed moueri, & moliri donec perfectionem suam sit adepta; metalla verò hæc apparere omnibus, etiam præsente causa efficiente, in venis suis conquiescere, nihil solicita, vt in aurum transformentur, licet enim centum annis illis permaneant non impedita, nunquam tamen magis illa aurescent, sed in suo statu permanebunt, ferrum, plumbum, argentum. Si sic igitur quieta iacent, suam iam nacta sunt perfectionem. *Respondent* Chemici, & benè respondent nos hanc cōmutationem deprehendere non posse: sed cur nequeamus, incredibilem reddunt rationem: quòd ad alterius metalli in aurum metamorphosim millenariū annorum tempus requiratur. Quis hoc illis definitum tempus reuelauit? quis credat cùm ad cæterorum metallorum perfectionem, cursus viginti, vel triginta sufficiat annorum? Maior ergo in auro formando mora, sed non tot seculorum admittenda. Sicut autem herbarū, & arborum incrementa non cernimus dum crescunt: sed creuisse deprehendimus: ita latens est alteratio hæc, & commutatio metallorum: quæ, non, dum fit, sed dum facta est, cerni potest: quod verò illam non cernimus, impatientia facit, & cupiditas, dum malunt homines præsens lucrum minus capere, & quale est metallum effodere: quam spem pretio redimere, & illam tam longinquam opperiri transmutationem. Sed cur ad hāc, fornaculis, & follibus suis se triēnio peruenire

Riebardus Angelic. in Correctorio, & Ioā. Bracesus cōtra Tauladanū.

uenire posse Fanianus, & alij gloriantur, si non nisi lustris aliquot exactis id potest natura? causam puto, quia in terræ venis plus liquidi humidi affluit, & calor quoque agit leniter ac paulatim: hic in chrysollo, nihil adfluit liquidi: quare quicquid resistit, & reuocat cursum efficientis causæ, id facilius hic absumitur: ignis quoque est continuus, & non impeditus, & quantum potest vrget. Præterea nonnunquam aliquid auri maturi, & perfecti artifices admiscent, vt sic ars adiuuans naturam, causa fit velocius reliquum cõuertendi, vt notat Treuisanus, *libr. de transmutat. metallor. ante medi.* Ex his apparet admodum probabilem esse sententiam Callisthenis, Alberti Magni, & Chemicorum, vnicam esse perfectam metalli speciem. Sed pergam esse liberalis ac comis: esto specie differãt metalla, quid tum? speciei (inquiunt) in speciem quæ non sit alteri subordinata immutatio impossibilis est naturæ. Nos mox nõ esse impossibilem ostendemus. Nec ad rem facit illud de subordinatione. Reuera enim multorum commutatio ostenditur, quæ sic subordinata non sunt: & subordinatio ista eodem modo potest intelligi de plumbo, & auro, stanno, & argento: quo illi de his intelligũt, quæ in tertia sect. producemus.

Alb. Magni lib 3. de metal. tr. 1. c. 7. Gab. Rosarii. Vannoccij. Biringuccii & alior.

Quartum argumentum est, ars ista nequit veras gemmas transformare in gẽmas alias veras; ergo nec metalla potest in alia. *Respondeo*, gemmas, si quæ sint liquabiles, posse ad maiorem fortassis redigi perfectionem: non tamen in alias diuersæ speciei mutari posse, quia non potest ignis quemlibet inducere calorem: nec gemmæ ea cognatio est, quæ metalli ad metallum. Gemmæ verò pleræque, vel potiùs omnes, quia lapidum ex genere sunt, etiam sunt illiquabiles: quia non habent humidum vnctuosum, vt metalla, sed aqueum, quod igne dissipatur.

Hic Alb. Magn. in 5. Meta.

Vltimò obijciunt, non dari causam sufficientem, quæ hoc operetur: cælos enim naturaliter hæc metalla, in venis producere per calorem, & frigus: non qua calor ille, vel frigus qualitas tantùm est, siue calor aut frigus: sed qua est organum ac instrumentum cælorum, in cuius virtute agit; hic verò nec frigus adesse in Chemica operatione: nec calorem operari, vt instrumentum agentis principalis, quia hic nõ adest agens principale. *Respondeo*, de frigore iam diximus. de calore verò dico hunc agere vt instrumentum ignis; & esse eiusdem speciei cum calore cælesti, seu elementari. Agens autem principale est semen auri ipsis metallis insitum: quod semen calore fouetur, & adolescit in aurum. Probatio verò huius, non incumbit alia, quàm ab experientia, ad quam alchimici solẽt prouocare. solemus enim à posteriore probare vim seminis alicui rei insuisse, cùm genitum ex eo aliquid, & ex potẽtia eius in actum deductum cernimus. Denique cõclusio nostra dumtaxat exigebat, nos ostendere naturæ rerum hãc nõ esse contrariam Chrysopœiam: neque id argumenta aduersariorum conuincere. quod puto sufficienter ostensum à nobis. Hæc de primo axiomate.

SECTIO III.

De eadem efficacitate.

SIt 2. axioma, *longe probabilius est, posse alchimicam artem finem suum consequi, & alia in aurum igne transmutare, quam non posse.*

Dico esse *probabilius*, quia reuera id non probatur apodicticè, sed tantum topicè, sic tamen, vt moraliter ferè conuincant rationes.

Primum argumentum, quo conclusio probatur, pendet ex supradictis, quia contraria negatiua habet argumenta non concludentia, imò nec admodum vrgentia?

Secundũ, quia multarum rerum causæ naturales nos latent, & potest hęc esse de illarum numero: multa quoque fiunt naturaliter, quæ quis, propter causarum ignorationem, si facta certò nesciat: vel neget facta, vel non facta naturaliter, contendat.

Tertium, quia Magorum illa industria, qua mutarunt angues in virgas, & è conuerso: iuxta D. Augustinum, naturalis mutatio fuit, mirabilior tamen est hac, de qua nos agimus. *libr. 3. de Trinit.*

Quartum, quia calor ignis vim habet transformãdi metalla per varias alterationes

tiones, liquationem, separationem, cõgregationem, & alias huiusmodi: sicut & calor natiuus, cibum potest variè cõformare, priusquàm augeat, incrementum præbeat ipsi alito. nec minus est miranda illa cibi, puta pomi, in carnem: quàm hydrargyri in autum commutatio. Denique singulas illas alterationes consideres; quas Chrysopœi requirunt, etiam qui plurimas: nullam inuenias, quæ vices ignis in materiam dispositam agentis excedat. cedo enim, quæ illarum? quod si singulis par, cur non successiuè omnibus, cùm eius vis non retundatur, suggestis semper nouis fomentis?

Quintò, persuadere id debent intellectui non malè dispositio, cùm variæ similes experientie, tum plurimorum id se consecutos asserentium assertio. hoc posterius probabo sectione sequenti: prius verò probatur is, quæ fusè retulerunt Scaliger & Benedict. Perer. primum ars potest gignere vespas, scarabęos, craboneſq; ex cadauerib. & est ster core animaliũ: immo & scorpiones, ex herba Basilico titè posita, & collocata certis locis: sed viuentia hæc sunt excellẽtiora metallis: poterit igitur, & metalla. Dices in his hominẽ arte tantũ materiam materiæ apponere, cętera naturã per putrefactionem, & calorem solis producere: Verũ in nostro quoq; casu manum tantũ homo adhibet, cætera calori ignis in materia efficit, &, quæ in eius potentia latebant, educit. 2. aurũ ex auripigmẽto produci arte Plinius auctor est, vt diximus. si dicas auripigmẽtum venam esse auri sterilem, ac inopem, hoc est aurũ imperfectum, vt ait Fabianus: hoc, vt dicitur sine probatione, negari quoq; potest. Nam plus videtur differre ab auro, quàm cuprũ: nam cuprum metallis annumerandũ, illud verò potius coloribus ac tinćturis. 3. ex ouis calore fornacis. Cayri solent pulli educi, non secus quàm fotu matris: cur nõ & hic fornax suppleat vteri terræ vicem? si dicas, ouũ natura ordinari ad pullũ, & esse pullum potentia: cõtendunt alchimici idem esse plumbũ auri respectu, imò & argenti ideoq; solere hæc metalla iuxta inuicem reperiri. Sanè Plinius dicit venam plũbi, quæ vicina solet esse, & contiguæ venæ argenti, vocari *galenam*. Sed & ouum quoque magis differt a pullo, quã inter se metalla. 4. Naturaliter videmus multos vermiculos mutari in volatilia, vtpote muscas: & tamen reptile, & volatile, plusquam specie distant. 5. vt natura producit salem, bitumen & atramẽtum: sic etiã illla nobis artificum exhibet industria. Si dicas specie differre hęc ab illis: cõtra vrgebo: cũ eaſdem habeant qualitates (quod docet experientia) nõ magis differre, quàm pulli, quos fornaces Cayri produxerunt, à pullis ad pectoratis à matre. 6. Plinius auctor est triticũ, & siliginem in inuicem commutata. dices, solis accidentibuus ea differebant, eademq; fuisse specie? Galeni quidem sententia videtur, sed multis id non probatur, esto tamen: hoc si verum, quid ad 7. Nam Theophrasto Iolium quoq; in triticum fuit mutatum: loliumne hoc siluestre triticum fuisse dicent? quo autore? scimus enim quid inter triticum, & lolium intersit. 8. calchitim in misij mutari, satis notum est, verisimilius etiam ea specie differre, quàm idem esse. 9. lapidescere ligna, si in fontes certos incidant: norunt Arduennæ: & lignum sit, caudexque, qui neget. Bene est non negãt aduersarij: Sed hanc dicent fortè commutationem in deterius, viuentis nempe ligni, in lapidem vitæ experte: mortem hanc esse quandam ligni. facilius res de generare, quam meliorentur. Vt geo, etiam meliorari. nam in Scotia ex putridis nauium frigmentis, & ex arborum fructu in mare deciduo (res est vulgo notissima, & probabitur lib. seq.) gignuntur anates. Si tam admirabilem effectũ transmutationis aqua nobis exhibet: cur ignis efficacitati, cuius maior lõgè vis est in agendo, malignè detrahimus? Herodotus etiam scribit platanum in oleam vertisse: & alij cadauera, in statuas salis, de quo plura dicam lib. 2. q. 18. in fine.

Denique notissimum est posse saltem dæmones producere, per applicationẽ naturalium agentiũ, non modò res inanimas, sed & animalia imperfecta, quęcumque ex putrefactione nascuntur: multo igitur facilius poterit metallum vnum in aliud eadem applicatione commutari, quia longe minor est metallorũ diffe-

exerc. 23 quæſt. de alchi. lt. de Mag.

ca. 3. d. li. de re metalica.

Scal. ſ.

li. 33. c. 6.

libr. 2. ad Glauc. cap. 7.

Est Scoti Lychni, & omnis in 2. d. 7. vel 8 & probatil. l. seq. q. 14.

differentia, quam inanimis, & animati. Sed Diabolus nullum huiusmodi effectum producere potest, qui naturæ vires superet: vt constat: alioqui posset vera edere miracula. ergo effectus huiusmodi naturæ vires non superat. Igitur potest fieri, vt vel docente Diabolo, vel industria, & studio tandem homo ad hanc cognitionem pertingat.

SECTIO IV.

An aliqua narratione constet aurum hac arte factum?

NVllum aduersarij fortius telum intorquent, quàm ab experientia, cur igitur, inquiunt, nullus hactenus effectum consecutus? cur omnes oleum, operã perdidere? nonne moraliter hinc colligimus. id esse impossibilibus annumerandũ? 2. quia, quæcumq; adferuntur experientiæ, nituntur testimonijs ipsorũ chymicorum, quibus minimè credendũ: tum quod in causa propria, tum quod mẽdicitas, & paupertas fidem detrahat, tũ quod spe fascinati, & imaginationis vehementi apprehensione, putant esse aurum, quod non est, vt ait pontifex Ioan. 22. 3. quia possunt esse operationes, vel fraudulenti, & deceptoria, vt fuit Bragadini Veneti Alchimiæ: qui in Bauaria supplicio affectus anno 1591. corã omnibus impostura suã confessus fuit: se ex auri ramentis pulueribusque quos mixtos carbonario pulueri habebat, aurum suum liquasse. Quare cauendum, ne lectorem decipiat deceptus ipse Villamontius, pertinaciter defendens, verã fuisse, & finceram Ant. Bragadini Chrysopœiam: cum enim illa scriberet, nondum dies fraudem huius Cyprij plam aperuerat. Vide quæ de illo Villamontius itinerarij lib. 3. c. 28. vel possunt esse prodigiosæ, dæmone faciente. 4 quia hanc artem nemo vnquam calluit: quod pateo, eo quod nemo se vnquam dixit vltimum eius effectum consecutum: nemo etiam verbis vel scriptis eam alios docere potuit. His illi pugnant.

Extrau. Ioãnis de crim. falsi. cap. 13.

Sit conclusio. *De facto aliquos hac arte verum aurum fecisse, videtur esse valde credibile.*

Probo, quia tot ea de re narrationes sunt diuersorũ, vt videatur procaris animi, & perfrictæ frontis, nulli credere, adscribam, quæ nunc mihi ad manum. Cælius Rhodiginus auctor est, suo tempore in Gallia quendam ex infima plebe hominem, mirè sagacem, modum excogitasse, quo chrysulcæ æquæ vi, ex metallo quolibet aurum secerneret: & addit tales artifices vocari *Chrysoplyntas*, officinam verò *Chrysophysium*. De Arnoldo Villanouano referunt grauissimi Iurisconsulti, eum virgulas aureas chemica arte produxisse, quas omnium examini subiecerit in aula Pontificis, & ideò concludunt chemiam vetam esse scientiam. Obijciunt, Arnoldum fuisse valdè suspectum familiaritatis cũ dæmonibus: & ideò vel dæmonem hoc verè fecisse, vel saltem verum aurum suppositisse. *Respon.* has esse malicios as coniecturas. Si suspectus Arnoldus, quo modo nõ in Romana curia, vbi assiduus erat comprehensus, vt maleficus, & castigatus? mera autem coniectura est, dæmonem verum aurum suppositisse. Alij dicunt examini subiecisse, hoc est obtulisse: non vero quemquã veritatis periculũ fecisse. Primùm explicatio illa verbo non congruit, deinde quis credat illlo offerente aurum ad examen, neminem Romæ periculum fecisse; ego verò; inde; quod non scribitur ab auctoribus illis falsum aurum deprehensum; probabilius crediderim experientiã Arnoldo suffragatam. Sanè id confirmat quod de ipsius cum Raymundo Lullo concertatione auctor Theatri humanæ vitæ tradidit, Raymundum hunc Balearicum, hominem acutissimum, multis rationibus demonstrasse Villanouano artis huius, ἀ δυναμίαν, tum Arnoldũ disputandi peritiæ suæ; quin potius, inquit, te sensu crastina conuincam die: quæ cum illuxisset, metamorphosim illi occulata exhibuit fide: qua ille motus, hanc ipse artem amplexus, multa de eadem scripsit opuscula, ante annos fermè 250. De hoc Lullo scribit quidam nostri temporis medicus: non alchimista, *Hunc ego inquirendo comperio apud Anglos, requidem vera præstitisse, quod suis libris profitetur: & in arce Londini, iussu Regis probatissimum aurum confecisse: mihiq; genus nũmi ostensum est,*

l. 11. c. 13. Io. And. in additium ad Speculũ cu. de crimin. falsi. Oldr. const. 74. de certit. Alb. in c. extuarum de fortil. & bia. Bal. Ioa. Plazean. in li. 1. C. de arg. prec. quod in thes. infert. li. 10. Penna Com. 6. ad. par. Direct. Eymerici q. 24.

vol. 20. l. 3.

R. C. in Nomenclatore insignũ scrip.

est; quod adhuc appellant Nobile Raymundi, auri scilicet puri, & obryzi, summæque indicaturæ.] Idem auctor Thesaum, hoc etiam narrat de Bernardo Treuisano; eum cũ initio frustra magnas opes in hac Chrysoplynica prodegisset; tandem accuratiore studio consecutum, vt biennio artẽ in opus, spem in rem, deduceret. Hieron. Cardanus testatur, Antonium pharmacopolã Tarusinum, coram And. Gritto Duce, & precipuis patricijs Venetis, argentum viuum in aurum cõmutasse, & eius operis quædam adhuc extare vestigia. Hoc Iulius Scaliger, in contradictoria exercitatione, eludit potius, quàm dissoluit, dicens; si hoc verum aurum fuisset, Venetos eũ fuisse coacturos Reipublicæ operam hanc nauare, vel artificium indicare. Quis enim Scaligero indicauit, Tarusinum eis non indicasse? sanè crediderim Venetos, vel incerti euentus spem contempsisse, vel præstigijs effectum adscripsisse. Tu, Lector, ne idem sentias, accipe testimonium aliud eiusdẽ rei, vt in Cardani, & Aragosij fide, hoc experimentũ stet Guilhelmus ille Aragosius, vir philosophiæ, & medicinæ apprimè peritus, studiorum causa degebat Patauij: semel, anno 1550. Venetias excurrit, & honoris causa Hectorem Ausonium, mathesis, & medicinæ laude clarum, inuisit: ibi cũ intra alia Alchimicæ aurificæ mentio fieret, eamq; Guilhelmus solidis, vt ipsi tum videbatur, argumẽtis subrueret: *Ausonius in sequentem diem conuẽtum indixit, eoq; tres patricios Venetos, è nobilissima Corneliorum gente adductos: ex eo auro, quod aut Tarusinus spectatis patribus, hoc est, celeriter, nõ magna interposita mora, momento fecisset, confectos annulos spectandos contrectandosque exhibere curauit. Ipse deinceps Aragosius Tarusium excurrens, historiam facti didicit. Narrabat ille à Gallo quodã, Aragosio facie simillimo, domi suæ per aliquot menses hospitaliter accepto, eum sæpe pluuerem honorarij loco accepisse sed vt eo tãquam arcano vteretur. Seuerò non tam priuati commodi, quàm publicæ fidei erga Rempublicã Venetam studio, eo inscio, Venetias nauigasse, rem patribus indicasse: specimen artis exhibuisse: priuatim quoque in Cor-*

Opere de subti it. lib. de metallis.

neliorum ædibus non semel. Interea verò Gallum illum insalutatis omnibus discessisse, neque se quidquam de eo amplius rescire potuisse.] Vides causam cur Veneti non vrserint Tarusinum, & quam inanis illa magni viri, sed sæpè iniqui Cardanomastigis, suspicio. Fortassis eadem arte apud Cedrenum ille frenum aureum cõfecerat, quod Anastasio Imperatori obtulit: sed videtur iste præstigiator potius fuisse, quàm Chymista, post primam operis huius editionẽ incidi in librum Andr. Libauij medici, qui p. 1. singulariũ, Syntaxeos 1. de metallica. plura testimonia retulit.

Thesauri vitæ hom. su Omneto quod ad similia Cornelius testatur li. de abd. rer. caus.

Nunc ad obiectiones respondeamus. Ad primum; multos ego commemorauj, quos non Chemici tãtum, sed & medici, & I. C. grauissimi testantur rem ipsam factam exhibuisse, Arnoldum, Lullum, Tarusinum. Et hodie nominare possem, quos noui viros graues, in dignitate positos, & Deum timentes; qui de sciptis idem profitentur. Quos mentiri, vel imposturis, aut præstigijs, aut dæmoniacis artibus vti, numquam in animum meum possim inducere: & sint iniurij viris honestissimis, qui queant id suspicari. Ad 2. dico, Pont. loqui de gregalibus, siue fece illa Chemicorum, qui lucrum captant, & auiditate pecuniæ in præceps ruunt: non de ijs, qui honestam inde rerum naturæ cognitionem dumtaxat petunt. Nec verum est, nullos nisi mendicos, vel pauperes huic studio incumbere, quod Principes viri multi non fugiunt, nec etiam paupertas omnis a testimonio arcet, sed tantum, quàm vilitas, aut vitiositas vitæ dehonestat. Phocion pauper erat: plus illi tamen iniurato, quàm iurato Patridi credidissem. Testimonium in propria causa reijcitur, sed hic testimonium dixere scriptores, qui non erant Alchimistæ. acceperant illi quidem hoc ab alchimistis, sed alchimici dicta sua, factis probarant. Nec sanè domesticum testimonium, vt nec alia alias inidonea reijciuntur, quando aliunde testimonia haberi non queunt. Et quæso, vnde hic initium historiæ haberi potuit, nisi ex ipsorum artificum dictis, & relatione? Ad 3. posse aliquando esse tales, & fuisse: hinc tamen non sequi, nullas non fuisse tales.

Pet. Gerar. sing. ico. Hist. pol. sing. 71.

Ad 4. multos hanc artem verbis scriptisque prodidisse, & hodie eam tenere, & alios docere, si qui contingant in praxi errores, nihil mirum: quia facilè peccatur in ijs, quæ ab ignis operatione depẽdent. Nec vllius artificis est, in ijs quæ ab actiuitate extrinseci agentis naturalis pendent, securum semper effectum spondere. Nec vlla quoque ars alia, in qua quis mente sana perfectionis vltimum apicem se consecutum asseueret. semper aliquid discendum supereſt: neque hoc huic arti peculiare, quod opponitur.

QVÆSTIO II.

An Chrysopœia habenda ex numero artium ingenuarum, an mechanicis annumeranda?

FAcilis est decisio, *nihil in ea mechanicum esse præter ipsam operationẽ, & ignariam illam applicationem: Theoricam verò siue speculationem artis ipsius physiologiæ, in remotissimis latebris latentem, æque ingenuam, æque scientificam esse natura sua, quàm sit physica: cuius est portio non ignobilis: aut medicina cui subseruit, & ancillatur: eoque nomine acroamaticis, & epopticis disciplinis annumerandam.* Si verò consideres ipsos Alchimistas, quidam illorum meri sunt mechanici, & flatularij, acciniflones: quidam verò philosophorum nomen honestum in primis, ac laudabile, iure suo sibi vendicant. Etsi enim omnis Alchimista ingenio simul, ac manu, vtatur: tamen id omni mechanico artifici commune est, & manus præcipuã operis partem in illis vendicat: qui, principia, causasque artis ignorantes, nec certum in rebus præparandis vsum, iuxta præcepta congrua, & scientifica adhibentes, tempus, & carbones absumunt; fuligine si itaque & merè mechanici dicẽdi sunt. Sed quidni oleis, & aquis, & gummis, & auro extrahendo, causas, & præcepta artis norunt, quibus fieri effectum sibi pollicentur: ij, etsi manum ingenio, & operationem speculationi adiungant; non mechanici, sed philosophi dicendi: operatio enim illa, & manuum auxilium, accidentaria sunt scientiæ: vt in medico, & chirurgo satis est manifestum.

QVAESTIO III.

Ad quam magiæ speciem pertineat?

AEque expeditum est respondere huic quæstioni. *Si alchimicus affectus verus non est*, quia falsum est, aut apparens duntaxat aurum: *pertinet ad magiam præstigiatricem si verus est effectus tunc aut fit ope dæmonis, & pertinet ad Dæmoniacam*: verum effectum voco, quando aurum verum quis cõsequitur: hoc autem potest fieri dupliciter: vel vera transmutatione, vel suppositione: quando hoc facit dæmon, potest etiam reduci hoc factum, ad præstigiatricem: quando illud, non nisi, vt dixi, ad dæmoniacam. *Si verò verum aurum sine ope dæmonis homo extrahit pyro echnia sua, tunc alchimia pertinet, secundum se, et proprie, ad Magiam naturalem: per accidens ad artificiosam.* Nã, qui ad supernaturalem referunt, propter cœlorum influxus: illi meo iudicio falluntur: nihil enim hic cernitur, vt ostensum, quod naturę vires excedat: Naturalis ergo alchimiæ exempla, iam nonnulla proposui. Dæmoniacæ refert vnũ auctor dæmonomaniæ: se ex Guilhelmo Constãtino, famoso alchimico, audiuisse socios ipsius, cum perdiu flantibus spes, species ve auri ostenderetur nulla, consilium à Diabolo petisse, vtene operarẽtur, & optatũ finem contingerent: an in aliquo peccatum ab ipsis esset, quod metallum arceret expetitum. Diabolum (vt solet) latebrosum dedisse responsum, quam breue, tã ambiguum: *Laborate, laborate*: hoc illos pro secunda pollicitatione arreptum mirè animasse: ergo per texisse in flando, & fornaculis continuandis, idque adeò strenue, vt in nihilum cũcta redegerint: parati nihilominus pergere, & ad imum cunctam rem decoquere, & pro philosophico lapide bona cuncta dilapidare: nisi misertus dementiæ Constãtinus suggessisset, morem hũc esse dæmonis, vt decipiat amphibologia significati: cum laborare iussit, hoc voluisse: desisterent ab irrito conatu, & ad honestum opificium aliquod se transferrent, in quo certius

Arogosius & Sinnger.

Sup. q 1. sect. vlt. lib. 3. c. 3.

operæ

operæ precium cerneretur, sic ille. Sed alij paulò aliter narrãt, idq; se ex ore Matalis qui Constantini socius fuit, accepisse, bona fide, scribũt: hos operarios auri auidos familiarem paredrum sub specie vnius nymphæ exciuisse, & sacro carmine lapidis confectionem ab eo postulasse, dæmonem iussisse, vti ex sex metalli (vt dicunt) anisatis, hoc est æquali proportione, & hydrargyri certa mole mixtis, malagma cõponerent. cum itaque hoc igni imposuissent, ecce tibi, fraudis minister, catus ille Mercurius, more grãdinis cum tonitru metalla huc illuc dejicit, & spem simùl eorum, cachinnante lusos cacodæmone. Illi abacti a chrysollo, non a furore; rursus magistellum adeunt, expostulant primum de iniuria: deinceps supplicet fiunt, & vt nunc saltem, meliore fide, quid agendum doceat, pergunt obseruare, demum ille nihil aliud retulit, quàm strenuè laborare.

Deceptorij effectus duæ Historiæ occurrunt, prior præstigatorius Diabolicus: posterior ad deceptorios, & emunctorios per humanam callidatem pertinet.

Priorem sic narrat Cedrenus: *Quidã ex eorum numero, qui chemicam artem profitentur, callidus hominum oculos impostura præstringere, argentarijs, alijsq; obtulit manus, pedesq; statuarum, & alia aurea, dicens se thesaurũ reperisse: multosque ita deceptos ad paupertatem redegit. Fama vulgata captus, & ad Anastasium perductus frenum equi ex solido auro conflatũ, ac margaritis consertum obtulit. Sed Imperator, freno accepto;* Vt omnes, *inquit*, fefelleris, me profectò non decipies: *statimq; hominem in castellum quoddam relegauit, in quo tandẽ periit*] nimirum omnia hæc aurea, nihil erant nisi per magiam facta oculorũ ludibria. Posteriorẽ describit Ieremias Medenus, *in Acroamat*. Chymistas duos societatem initam pacto firmasse, vt alter Chrysopœiæ certissimam artem se tenere profiteretur, alter rhizotomũ ageret, seu agyrtam empyricum, & inter cætera scobem auri atro infectam colore, pro lunariæ puluere, vẽderet: Emestus Badensis Marchio mirè deditus erat pyrotechniæ, hunc ergo prior ille adit, & circumuenit aureos montes pollicitus, & atria diuitis Cræsi, quærantur omnia, & iam illæ cætera belle, inquit, vnum dumtaxat opus, *Resch* vocant (Hebræa voce) huius pulueres faciles inuentu, apud quemu[illegible] pharmacopæum, vel rhizothomũ. Marchio puerũ mittit: commodum in palatij aditu ille alter merces suas expositurat, & vt solent hoc genus, nihil sibi deesse Stentorea voce prædicabat, adit eũ Principis puer. Ille *Resch* expromit de pixidula fumosa, & pro solido appendit, & qua quid foret obuium, ac conculcatũ, addit superpondium. Puer Domino refert. impostor eum puluerẽ inspergit hydrargyro, & aurum verum producit, sed quod liquatum ex puluere, fit examen, verum aurum deprehenditur. Marchioni res mirè grata, & ipse in magistrũ beneficus, ac gratus probè donatum dimittit. Chrysopœiam pergit vrgere: feliciter, quamdiu *Resch* durauit, vbi eius residuum parum fuit: vndique conquiri iussit auri prolificã hanc materiam. Negabant omnes se, quis puluis, *Resch* diceretur, audisse, vel didicisse vnquam, itaque Marchio quod supetaret igne solum liquat, & auri scobem, impostaramq; simul deprehendit.] æquè lepidum est quod narrat probe compertum Gomes à Medis li. 2. de sale, his verbis: *Siquidem superioribus annis dum agerẽ Lutetiæ, aderat vna etiam studiosus quidam, quisquis ille fuerit, satis mihi notus iamqua constantis ætatis homo, atque in omni re, & scientia doctissimus experientissimusque, sed qui ingenio esset ad fingendum acriore: ad persuadendũ verò quam par fuit subtiliore. Et qui varijs, tametsi negotijs implicitus, Chymica tamen arte, quam occultè exercebat, mire delectaretur. Is puero Francisco Gallorum Regi familiaris valde gratus, atq; in oculis erat: ac, quo tempore diuturnum illud, & exitiale bellũ apud Belgas, anno 1542. ab eodem Francisco cõmotum, a Carolo quinto Cesare confirmatus vigebat, e Gallia ille in Belgas profectus est, atq; Hispanum se simulans idiomate confisus, Louanium primo, quo ipse paulo antea eiusdem causa belli e Lutetia pulsus me receperã, deinde Antuerpiam se contulit, vbi domunculam conduxit, in eaq; fornacem cũ reliquis instrumentis Chymicis secreto construxit: iamque*

iamque conuocatis amicis, atque imprimis quatuor ditissimis sibi nouis Hispanis mercatoribus: horum in negotiando tarditatem exprobare, atque ad maiora eo compendia excitare capit. Ineſſe quippe ſibi artem profeſſus eſt, qua breui ac compendio, ſineque periculo, & nauigatione, ditari ipſi ampliſſime, atque vel Midæ, Craſiq; diuitias nullo negotio ſuperare poſſent. Idq; ad oculum prompto ſe monſtraturum experimento, ſi auri ſibi nummi quindecim, boni probatiq; ponderis præberentur. At illi protinus totidem libentiſſime erogarunt. Itaque acceptis ille nummis, vnum quẽuis ex mercatorum pedißequis ad ſe accerſiri iubet: cui intranti, duobus tantũ regalibus impenſis, vade, inquit, in domũ, quæ prima occurrat pharmacopolę, a quo petat lapidem, quis Onaſtros appellatur, qui tametſi vilioris ſit precij, tamen vt emaſcias, totũ impende. Quo abeunte heus, ait, ne lõgam nobis moram facias, ito recta ad cũ, qui e regione portæ maioris tẽpli conſiſtit, vidi quidẽ heſterno die eiuſce modi lapides proſtare apud hunc longe præſtantiores quam alibi. Aſtitit namq; illi rẽ omnem ac per quam caute præuenerat. Nam maſſam quidem auream triginta pondo auri probatiſſimi coegerat, eamq; in modum lapidis compactã variis appingi fecerat atque circũueſtiri coloribus quæ eidem noto ſibi pharmacolæ forte dolo conſcio lucriq; participi, commẽdarat: data teſſera, vt cuiuſcumq; petenti Onaſtrum lapidem quãulocumq; oblato precio exhiberet: vnde occurrenti pedißequo lapis eſt datus, atq; ad manus Archychimiſtæ (dignus eſt enim hoc titulo) perlatus. Tum ille lapidem oſtentans, ac ſeſquipedalia de corba proferens, iubet accendi fornacem, ollas educi, inſtrumenta apponi, quin lapidem mungere, laruareq; cœpit. Demum oblatos ſibi aureos dentibus premebat, poſt malleolis tundẽs, eum quædam tacita verborum interiectione, in ollam immittebat. Quibus rebus ſpectatorũ oculos in ſe, non inẽptos modo: ſed quaſi colligatos tenebat. Ex quo illi cæca auri charitia lapidẽ curioſe luſtrare oculis, ſummopere admirari, ſpe ſimul & expectatione accendi, hortarique ſe inuicem, neque cunctandum experimentum ſuccłamabant. Tandem cõmiſtis aureo cum lapide aureis quoque nummis, vniuerſa educta maſſa, excretiſque per ignem coloribus, iam non lapidem, ſed aurum purum, purum ipſa referebat. Quæ illico per anos ex mercatoribus ad aurifices delata eſt, eaque grauata ſatis triplum habere inuenta, ſt ex auro puriſſimo atque æſtimatione primo. Quo nuntio allato domum, atque occluſo poſt ſe oſtio, mira omnes exultare lætitia, ac triumphare gaudio cœperunt. Quare mutuo ſe imprimis iureiurando aſtringentes, ne cuiquam hominum hoc tantum arcanum retegerent: protinus experimentum, quod pluſquam pro comperto habebant, non denis amplius, centeniſue, ſed millenis, & eo plus aureis iterandum cenſuerunt. Iamque ſe totos Archichymiſtæ, tãquam alteri Plutoni pecuniarũ Deo deuouentes precibus ab eo petierunt, vt millenis ab vnoquoque oblatis aurei experimentum geminare: nam ſi ſuccederet iam non per chiliadas, ſed per myriades ipſum deinæ experturum. Quibus ille lente, atq; grãioribus, quã anhea verbis reſpondens, tandem annuit: atq; ſub crepuſculo veſpertino ad ſe nummos adduci iuſſit: fuereque ad ipſum profecto quatuor aureorum millia allata: nam teſtimonio mihi ſunt, qui adnumerarunt. Quos ille accipiens: atq; ad præparandos eos integrum dari ſibi diẽ petens, mercatores dimiſit: ſtatimq; ſub ipſo noctis conticinio admiſſis equis quos præparari iuſſerat, quam celerrime ſe in Galliam intulit, atque Lutetiam tandem tutus peruenit. Hæc ille: finis non foret ſcribendi, ſi quæ ſingulis diebus talia contingunt, vellem perſequi. Vtilius erit, quod reliquum eſt, & ad animæ ſalutem ſpectat, diſcutere.

QVÆSTIO IV.

Licitane an illicita ſit alchimia?

PRohibitam cenſuit Angelus de Clauaſio, ſed id nullo iure probat, verum rationibus dumtaxat P. Valentia eò inclinat, vt ſaltem ratione circumſtantiarum ſit illicita, & perniciosa: idem P. Pererius cenſuit: vterque locis antecitatis. *In verb. Alchim.*

Licitam verò nec vllo iure prohibitam,

tam, immò & inter artes metallarias à iure ciuili receptam, communis est sententia iuris interpretum. Pedetētim progrediendum: nam facilis hic in via lubrica, lapsus.

O'dradi. Ioā And. Abbat. & Bald. ibi. Paul. Cast. q. 1. sect. 4. Alberti. de Rosate in ver. alchimia Guid. Pap. dec. 388. Fabiani tr. de empt & vend. q. 5. Lancelotti. extrauag. de accusatio Thomæ. Arsinini, quædam de hac re cōsilio.

Prima Concil. *Nullo iure in foro fori hæc ars videtur prohibita, vt non liceat eam exercere, ex defensione iuris positiui.*

Quoad ius ciuile, & commune Romanorum (de commune enim iure nunc loquor, non de particularibus locorum statutis, vel regnorum sanctionibus) res est expedita, nec vlla constitutio talis reperitur. Quo ad ius Canonicū, videtur obstare dicto canones nēpe, cap. Episcop. 26. q. 6. &c. Spondent in extrauag. commun. lib. 5. de crimin. falsi. Sed, si bene consideres, neuter canon cōuincit intentum. Nam d.c. Episcopi tantūmodo damnat eos qui credunt personarū transmutationem in varias ferarū species fieri, quod & ratio docet addita: *siquidem* (ait) *Satanas transformat se in varias species ferarum.*] Non est igitur cur ad quamlibet speciem in speciem transmutationem canon extendatur. Et licet eo extenderetur, dicerent alchimici se non credere hanc a dæmone, sed a natura fieri metamorphosim: nec eam esse veræ, ac perfectæ speciei, in aliam perfectam speciem, sed imperfecti, & inchoati in suam perfectionem. Fortius stringit alterum illud cap. Spondent, nam illud diserte alchimiam prohibet, & infamiæ carcerisque pœnam præfigit, clericos eua possessis beneficijs priuat, & ad capienda reddit inhabiles. Respondet Arsoncius, Pontificem egisse tantum de ijs, qui Sophisticè transmutationem confingunt: tamen Canonis verba satis clarè indicāt censuisse Ioan. 22. nullum a quoquam eorum verum aurū fieri, & ideò omnes pro impostoribus habuisse; sic enim verbo tenus habet sanctios; *Spondent quas non exhibent, diuitias pauperes alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foueam incidunt quam fecerunt. Nam haud dubie huius artis alchimiæ professores alterutrum se ludificant, cum suæ ignorantiæ conscij eos, qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirentur: quibus cum veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, faculates*

A *exhauriunt, ijdemque verbis dissimulant falsitatem, vt tandem, quod non est in rerum natura esse verum aurum, vel argentum sophistica transmutatione confingant. eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur, vt fidis metallis cudant publice monetæ characteres fidis oculis, & non alias alchimitum fornacis signem vulgum ignorantem eludant. Hæc igitur perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali*

B *constitutione sancimus, vt quicumque huiusmodi aurum, vel argentum fecerint, vel fieri secuo facto mandauerint, vel ab hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministrauerint, aut scienter, vel argento, vel auro vsi fuerint vendendo, vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum, vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quantum alchimitum existat, circa quod eos aliquo*

C *prædictorum modorum legitime constiterit deliquisse: facientibus nihilominus aurum, vel argentum alchimitum, aut ipso, vt præmittitur scienter vtentibus perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exoluendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreta moderatio iudicis, pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alterans ruxia qualitatem negotij personarum differentiā aliasque*

D *attendendo circumstantias) commutare. Illos vero, &c.* Subdit pœnā in eos qui alchimica materia abutuntur ad monetarum adulterationē, de quibus est eiusdem Pont. constitutio alia, in c. prodiens extrauag. singular. titul. de crimine falsi. Ad hunc Canonē duplex mihi occurrit responsio, vna eum non fuisse vsu receptū, sed non vsu abolitum. Nam postea hæc ars in ipsa adhuc vrbe viguit; maximè, vix centum annis postea, sub Leone

E Decimo, nam illi Aurelius Augurellus egregius poeta librum suum *de Chrysopœia*, dedicauit: Qui inter cętera illud nimis iactāter, de philosophico suo lapide.

Ipsius vi tenui proiecta parte per vndas
Aequoris argentum si viuum tum foret æquor,
Omne, vel immensum verti mare posset in aurum.

Sic legitur in edītione etiam Platiniana, & Romana, sed depraua te, ac mutile. Valētia cōtr. legem. fecit facili mutatione. Sed adhuc reliqua memorandola manent.

Pici quoque Mirandulani circunfertur libet hac de re, titulo, *de Auro conficiendo*: nec huiusmodi in Italia libri ex illo tempore vetitę lectionis vmquam fuere. Altera Canonem ex hypothesi procedere (aurum omne alchimicum esse falsum) & ideò damnari tantum, qui falsum cudant, idque ad lucrum; nempe, vt vtãtur in cõtractibus, & solutionibus (quod clarè indicat textus) ideò non damnantur hoc capite, qui verum aurum producunt, & arti vacant animi dumtaxat causa, nolentes in commercijs, aut solutionibus hac arte vti. Quare non ars, quæ ritè instituitur, & exercetur, sed artis abusus damnaretur. Sit.

Secunda conclusio; *In foro cõscientiæ non promiscue, sed cum delectu ars hæc permissa: immo plerisque, vt perniciosa, sic illicita censenda*. Hanc cõclusionem optimè probant argumenta Angeli, & auctorum primæ sententiæ, contra præcedẽtem verò vim habent nullam. Notandum quoque, quicquid illiciti est, id non ex artis natura (quæ in se mala non est, immò quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, vt & cæteræ speculatiuæ cognitiones) proficisci, sed a vitio circumstantiarum, quæ vt plurimum in hac operatione inueniuntur. Hæ si desint, non video quid reprehendi queat, sed quia vix vmquam desunt omnes, raro fit vt alicuius ratione non adsit vitium, & peccatum. Ideò dixi, *plerisque pernicioſam, et illicitam censendam*.

Sed quæ istæ circumstantiæ? præcipuæ, & capita cæterarum: quattuor, finis, modi, temporis, & personæ.

Si finis sit lucrum, et auaritia illicita est, quia lucrum ex hac arte est illicitum, non enim licet hoc auro vti ad commercia, contractusve, vt statuit Ioan. 22. Intellige, si pro vero auro quis vti vellet, nã hoc illicitum contendunt communiter DD. de hac re scribẽtes; & meritò, nam aurum istud, vel nunquam habet proprietates omnes veri auri, vel id adeo rarò contingit, vt censendũ sit non contingere, quare tam verisimili causa dubitandi existente, non licet in cõmercium deducere, vt verum autũ, vendi tamen posse pro auro alchimico, & iuxta æstimationem peritorum aurifabrorum, nec mo DD. illorũ negat, neq; negandum est. Non licet etiã id facere, vt in medicamentis quis eo vtatur: nã propter rationem iam memoratam, nec veri auri vires salutares habere, nec noxijs qualitatibus, ab igne carbonario, & venenato hydrargyro contractis carere censendum. Multò minus licet eo vti ad monetarũ mixtionem: hoc enim vnũ caput foret criminis monetarij iuxta dictã sanctionem Io. 22. & prædicti DD. iuris conceduut tales puniẽdos pœna monetæ adulteratæ. His casibus subesset peccatũ mortale. Si vero quis illud cuderet, siue produceret tantũ ea gratia, vt ipsemet in annulos, cathenas, aut suppellectilem propriam eo vteretur: huic omni cura foret adnitendum; & vigilantia, ne quis eo vtuo, vel mortuo per hoc deciperetur. Alio qui pro negligentiæ latitudine, hic quoque peccati grauitas nascereturr, & quantumuis quis diligens, vix vanitatis culpam euadere. Numquam sanè stultitię, & imprudentiæ euadit qui ex hac arte lucrum quærit. Semper enim stultus est mercator, qui in illud negotiationis genus incumbit, quo videt nullum, vel de millibus aliquod vnum, lucrum feciſſe: omnes verò, vel mille contra vnũ facultates suas absumpsisse. Quod cum alchimicis contingat, idem de his damni lucrionibus dubio procul sentiendũ. Nec tuti in conscientia, qui hac in re sola vana ducuntur curiositate, nam curiositas, peccatũ est oppositum studiositati, per excessum; quo quis desiderat immode ratè scire quod non expedit, vel plus quã expedit ipsi, vel modo quo non expedit, & est ex filiabus superbiæ, [Vide S. Th. 2.2. quæst. 167.] Et animus deditus vanitatibus, atque insanijs falsis, exponit se decipiendum Diabolo, atque hoc esse omnis superstitionis initium docet B. Augustinus lib. 2. de doctrin. Christ. cap. 22. & 23. Et diuinæ scripturæ testimonio, qui amat periculum peribit in illo. Sic enim sapiens loquitur; *In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius (Dei) non eris curiosus. Multos enim supplãtauit suspicio eorũ (hoc est vana spes, & expectatio.) Et in vanitate detinuit sensus illorũ*. Denique subdit: *qui amat periculum peribit in eo*. Eccles. iast. 3. a vers. 24. Denique

vno

Sic D. T. *in* 2. *d.* 7. *q.* 3 *ar.* 1. *&* 2. *q.* 77 *art.* 2. *ad* 1. *et ibi. Cate. Sil. et Fumus in S. Fabianus. d q.* 8. *Alb. in vers. emptio.*

vno verbo, *quando finis malus, ars illicita, et qualis finis, tale exercitium.*

Si modus (huc media pertinent) *exercendi artem illicitus, ars quoque, si vanus, ars vana: si sordidus, et inquinatus, ars erit inquinata, et impura.* Huc referenda media superstitiosa, vt si ex pacto expresso, vel tacito cum dæmone, quod frequens esse docuit auctor Dæmonomaniæ, & sanè docet experientia, adeò vt Arnoldus Villanouanus, & Lullius, & Geber, & Bachonus, & Richardus Anglicus, Magiæ huius nigræ suspecti vehementer fuerint, & Paracelsus, & Agrippa, & ille Guil. Constantinus, & alij nonnulli deprehensi, & inter instructiones inquisitorum fidei sit vna, hac quoque nota magos hæreticos dignosci, Director. Inquisi fidei par. 3. fol. 443. edition. Romanæ, quæ in lucem prodijt iussu Gregorij 13. vbi rationem subtractor libri, Nicola. Eymericus; quia vt plurimum alchimistę, quando non possunt pertingere ad finem intētum, quærunt auxilium dæmonis (exemplum posui præcedenti quæstione) eum inuocat, & implorant, & implorando obsecrant, & tacitè, vel expresse ei sacrificant.] Accedit experientia, quia quandocumque viguit inter multos, alchimia, etiam inter multos, tum viguerunt maleficia, & sortilegia, vt hoc infelici æuo experimur. Tum quia non desunt, qui adhibent vanas obseruantias cæremoniarū, nihil ad effectum conducentium, vt certæ diei, tunicæ ex lino crudo, certorum ciborū abstinentiam, & alia huiusmodi inania. Quod si ad auiditatem odiū accedat, aut incontinentia, procliue admodū fuerit ad philtra, & intoxicationis recurrere. Peccatur quoq; non leuiter in artis traditione, quando Sacræ Scripturæ nominibus, & verbis abutuntur ad suas nomēclaturas, vel præcepta, neq; minus, quando libris suis inserūt figuras, seu imagines vel planè obscenas, vel etiā propter abusum rei sacrę prorsus blasphemas, quod fecit ille typographus Basilienfis, qui Rosarium excudit, & sacræ Triadis, Christi Domini refulgentis, & B. Virginis Mariæ coronationis icones, quas homines hæretici templis eiecerunt, eas ad alchimica mysteria, & transformationes trāstulit. Sed mirum id non est, sunt enim Sacramentarij vbiq; præposteri. Peccatur denique nimis curiosis sæpè experimentis, dum modò hanc rationem, modò illam sequuntur, & sic nunquam sciunt, quod semper addiscunt.

Li. 3. c. 3.

Temporis quoq; *circūstantias perpendenda.* Nam tēporis iactura pretiosissima: eiusq; malè consumpti ratio reddenda Deo, quare peccant, qui nimis multū his vacant artibus, item qui eo tempore, quo officij ratio, vel debitum aliud charitatis, aut iustitiæ postulat, vt ad seria magis se conferant, v. g. magistratum quis gerit? non potest detrahere horis, quæ ad rectè munus exercendū necessariæ: familiæ præest? œconomiæ reiecta ratio non debet incommodum sentire. Eccle siasticus est? quæ ratio ordinis postulat ea præponenda fornaculis, & voluptati suæ. Prossimi necessitas operam tuam deposcit? charitas ei iubet adesse, nō facis? peccas. Denum, vno dicā verbo, quod tēpus ocio, licet honestè dare, illud licebit his studijs, nec amplius. Ocium voco quietem & vacationem ab actionibus, & studijs, ad quæ quis tenetur.

B

C

Denique *personarum conditio hic, vel potissimū discrimen inducit*: hæc enim, & finem solet ilicitum intendere, & in modo errores gignere, & tempus, inopportunum facere. Imprimis ars hæc illicita censenda pauperibus, immò & priuatis omnibus periculi plenissima est, manifestum id fit, tum quia hi solent lucrum spectare, & sic arcentur eorū ratione, quæ dicta sunt in circūstatia finis, nā auro illo intendunt vti ad commercia, medicinas, vel monetā, aut si ipsi nō vsuri, periculum apertum est, ne vtantur hæredes. Isti hac arte depauperantur: familiæ necessaria non præbet: causa sunt vt vxores, & filia cogātur indigno se quæstu sustentare, cum media, & instrumenta, propter inopiam deficiunt, facile progrediuntur ad superstitiosi, immò, & pacta quæ diximus in circumstantia modi, sanè hoc ipsi quoque chymici scriptores sunt testati. Nam Geber, *non ergo*, inquit, *hæc scientia pauperi, & egenti conuenit, sed potius est illis inimica. Secundo Polyt. dicit Philosophus, impossibile est indigentem philosophari.*] h. alchimiæ studere, (nam solos alchimicos, in libris *Turba philosophorum*, vulgati

D

E

Rosarij Philos. fol. 224.

illi

illi vocant philosophos, satis superbe.) Et idem Geber alibi; *Artificem* (ait) *huius scientiæ oportet esse subtilissimi ingenij, & naturas metallorum, & eorum generationes, infirmitates, & imperfectiones in suis mineris scire, & cognoscere antequã perueniat ad hanc artem. Non autem ad ipsum indagandam accedat artifex grosso ingenio, & duro repletus, nec cupidus, nec auarus in sumptibus, et expẽsis.*] *Nec vir duplex animo sine felle, & ceruice, vel mente variabilis, nec nimis festinus, sed doctrinæ filius, vir subtilissimo ingenio decoratus sufficiẽter locuples, largus, sanus firmus in proposito & constans, patiens, mitis longanimis, & temperatus.*] Auaro igitur, & pauperi hæc scientia, secundum eius Principem Gebrum, inaccessum, & vetitum habet limen. Et nota requirere sufficienter locupletem: hoc est cui superfit, a necessarijs, ad hoc studium. Arcet etiam simplices, & parui iudicij, cum dicit ibidem, non debere esse felle, & ceruice: huiusmodi enim facillime a dæmone, & alijs impostoribus circumueniuntur: ideo vetita illis hæc ars propter periculum. Arcet etiam eos qui amant alios decipere, cum addit, nec vir duplex, quia hos arcet pernicies aliorũ, quam quærunt. Arcet intemperantes, vt luxuriosus, & amantes vindictæ, cũ vult esse longanimes, & temperatos: alioqui periculum est ne recurrant ad maleficia hostilia, vel amatoria. Arcet variabiles, inconstantes, & impatientes: quia hi facile cum non succedit, ad dæmoniaca subsidia confugiunt. Arcet eos, qui obtuso sunt ingenio, quia oleum perdũt & operam, item qui philosophiæ veræ imperiti. eandem ob causam confirmat id Arnoldus Villanouanus his verbis; *Quicũque velit ad hanc scientiam peruenire, & non est philosophus fatuus est, quia hæc scientia non est, nisi de occultis philosophorum.*] Propter irritos itaque conatus tẽporis, & sumptuum iacturam, his quoque videtur illicita, & cum plerique alchimici vulgares sint lates, sequitur plerisque illicitam esse, in foro poli, de quo nunc agimus. Denique exigunt artis magistri, & merito, vt sit homo humilis, iustus, pius, & Deum timens, citantur ista Hermetis: *Oportet illum, qui introduci vult in hanc artem, & sapientiam occultam arrogantiæ vicium a se repellere, & pium esse, ac probum*, & postea; *Fili, ante omnia Deum oportet timere, in quo dispositionis tuæ visus est.* & illud Aphidij nescio cuius: *Scito, fili, quod istam scientiam habere non potest, quousque mentem tuam Deo purifices, & sciat te Deus habere certum animum, ac rectum.*] cum superbos arcet, docet illicitam esse curiosis, cum pietatem, superstitiosos reijcit, cum probitatem, & Dei timorem, & animi puritatem: viuosam omnes, quas dixi mus circumstantias testatur. Non alij, ergo licita ratione circumstantiarum, alchimia; quam huiusmodi: hinc potest vnusquisque secum perpendere, an ipse talis, & an vlla, & quę pericula ipsi ex aliquo harum circumstantiarum defectu immineant, & ea cum Confessarijs suis communicare, & eorum sequi iudiciũ debet.

Secundo potest videre confessarius, quando sit talis a peccato immunis, vel quando adsit veniale, aut etiam mortale; quando, impendenda, deneganda, vel differenda talium absolutio: differenda, cum recidiuæ verisimile periculum: deneganda, quando grauiter, contra iustitiam, vel charitatem ob studium istud peccat, nec vult desistere.

Tertio. Quia sæpius curiositas causa est studij, & hoc vitium valde proserpit a minoribus ad maiora; diligenter videndum, ne quis ad experientias, & opiniones erroneas excurrat, verbi gratia, ne putet hac arte hominem verum, modo a natura ad hanc generationem non instituto, sed vrina, vel alio humore, igne aut sole in vitreis phialis decocto, posse produci, quod temere Iul. Camillus asseruit & incaute Thom. Garzonus discur. 41. Fori vniuers. credidit. & quidam hoc inuentũ Arnoldo Villanouano tribuunt, vero, an mendacio disputare non est necesse, inquit Mariana lib. 14. rer. Hispan. c. 9. Nam quod tale quid fieri queat, vel asserere, vel experiri stultum, impium, erroneum, & blasphemum foret. tũ quia, cum homo præsupponat corpus, & animam rationalem, si quod producis homo est: sequeretur, Deum ex lege, & ordine, quem naturæ præfixit, teneri huic animam rationalem corpori infundere, quod blasphemum, vel rationalem ani-

mam

Libr. de perfecto magisterio.

d. f. 224.

Quarto tractatum. to far. f. 223

nam ex materiæ potentia illic educi, quod hæreticum: foret enim tunc anima corruptioni obnoxia, & mortalis. Deinde talis anima non haberet peccatum originale: quia per generationem viri nõ esset propagatum hoc corpus, & homo conceptus, nec indigeret Christi redemptione: quæ hæretica quoque omnia.

Quarto. Ex his omnibus patet, optimã esse, (quam aiunt Angliæ) legem, ne cui sine permissu Principis, sub pœna capitis, liceat alchimicam exercere, quam legem expediret etiam alibi ferri. Nam tunc cum delectu Princeps talia potest permittere, consideratis circumstantijs prædictis: ipsi enim reddenda Deo ratio (si temere permittat, & promiscue) damnorum inde ortorum. Tunc etiam cessarent pericula pleraque, quæ diximus.

Quinto, patet (nisi quæ circumstantia impediat) ordinarie hanc artem Principibus, & valde locupletibus esse licitam: qui & ea sunt philosophiæ cognitione, & eo ingenio, vt fraudibus, & impostu-
ris non pateant, & ea pietate, vt in proximi, & Dei offensione se abstineant, & illis opibus, vt subditos propterea non grauent, & eo subditorum amore, ac Dei timore, vt publicum regimen, vel pauperum subuentionem propterea non negligant, & habenas sibi a Deo creditas ipsi abijciant, & alijs plane tradant. Vt enim alijs honestis studijs animum prin-
cipes, quantum opus est, sic & hoc studio relaxare quin possint, non est dubitandum. Sane quod Eymericus de indicijs Magiæ hæreticæ dixerat, eam præsumptionem in Principibus viris, & valde locupletibus non esse admittendam, in cæteris locum habere ibi in Commẽt. optime Penna annotauit. Et Cardi Caietanus diserte scripsit, ac prudenter: *hanc artem, vel nullorum hominum esse, vel Principum duntaxat, audito sapientum consilio, esse*. Sane pericula pleraque superiorib. commemorata cessare in Principibus manifestum est.

Cæteri, non est cur sibi blandiantur, vt tutos in conscientia se arbitrentur opinione illa Oldradi, & aliorum iurisconsultorum. Nam illi de foro tantum exteriore agebant, de quo ab illis quærebatur. Et plerique eorum rem non discusserunt: sed, vt oues solent ducem gregis caprum sic ipsi Oldradum (cuius etiam argumenta, iam dissolumus: ijs quæ dicta sunt) clausis oculis, vt oraculum, sunt secuti, nihil eius addentes dictis (vt Ioan. Andr. Abb. Alberic. & Guido Pap.) plerique etiam ambigue loquuntur, si faciant verum aurum, idque arte naturali, (vt Oldrad. Ifern. Bal. Brun. & Fab.) nullus vero ipsorum omnium, præter Thom. Arsoncinum, mentionem fecit d. extrauagantis Pontifici, c. Spondent, &c vel eius non sint recordati, vel non bona fide dissimularint. Et licet, vsu canon ille non obseruetur: tanti tamen Pontificis sententia, & iudicium sufficere debet, vt vulgus hominum (hoc est quibuscumque conditiones superius requisitæ desunt) sibi existimet, ab hoc studio abstinendum, quod grauissimis verbis Summus Pontifex Romanus sibi censuit damnandum, & a quo illos, tam studiose Christi Vicarius, Petri successor dehortatur. Sed hęc sufficerint, de materia non passim obuia.

Finis Libri Primi.

DI-

DISQVISITIONVM MAGICARVM. MARTINI DEL RIO,

Liber Secundus.

QVI EST DE MAGIA DAEMONIACA.

Præcipua hæc operis noſtri tractatio eſt, & ideo pluribus capitibus, ſiue quæſtionibus, luculenter, quoad poterimus, diſcutienda. Sit.

QVAESTIO I.

An ſit aliqua Magia Dæmoniaca.

Aug. lib. 21. de ciu. Dei. c. 6. D. Th. li. 3. contra gẽt. c. 104 & qui optime, Victoria. de Magia, num. 9.

Hanc etiam eſſe negarunt, qui dæmones eſſe negant, cũ Sadducæis, Democrito, Ariſtotele, Auerroe, & Simplicio, *quorum ſententia eſt impia, et hæretica.*

Nam & *dæmones eſſe, et dæmoniacã Magiam*; quæ nec induſtria, aut artificio hominum, nec naturalibus cauſis, ſed immateriali quapiam, & ſeparata virtute nititur; hoc, & ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, & omnium ætatum memoria, atque experimentis, tam eſt compertũ, vt velle probare, nihil ſit aliud, quam lychnis accenſis meridianæ luci opitulari. hoc probant cum B Auguſtino Theologi catholici omnes, & Philoſophi plerique Triſmegiſtus, & Pythagoræi; ex Platonicis, Pſellus, Plotinus, Proclus, Iãblicus, Chalcidius, & Apuleius; & Ariſt. Theoph. Ammon. Philo. Auic. & Algazel. Anne dare reſponſa de furtis occultis, & de theſauris; conſequi ſcientias nõ nullas ſtatim, & ſine labore addiſcendi; ſubtrahere corpus præſens oculis videntium, & innumerata huiuſmodi; queunt reduci, ad vllam aliam cauſam; quam intellectualem aliquam, & ſeparatam naturam? Denique ſcimus Salmanticæ, & Toleti in Hiſpania; & in Italia, ad lacum Nurſinum, & in ſpelæo Viſignano, ad hoc auorum memoria huius Goetiæ celebres ſcholas fuiſſe.

A

B

C

QVÆSTIO II.

Vnde ſit hæc Magia, ſiue quem habeat primum auctorem?

Vide Laurent. Antamali. 3. de nat. damon. fol. 10. 4.

SVnt qui dæmones eſſe fateantur, ſed negent tamen hanc Magiam a dæmonibus, ſeu diabolis manaſſe: tribuunt autem effectus eius, vel immediate Deo per magos huiuſmodi operanti, vel Deo per Angelos bonos ea perficienti. Priores *dicunt eſſe quaſdam gratias gratis datas*, ſicut ſunt gratiæ linguarum, ſanitatũ, & hæc dona, vt Balaamo, ſic & alijs improbis concedi non raro ſolere.

Dico primo, *hæc ſententia eſt mere blaſphema*; tribuit enim Magicis artibus id, quod eſt proprium gratiarum gratis datarum, & cum veris miraculis præſtigias

1. Cor. 12 verſ. 8. Num. 23. Matth. 7 13. v. 1.

con-

confundit. Deinde gratuita Dei dona subijcit humano artificio, & certis, ac ridiculis obseruationibus. Deniq; inique, & inuide Deus vetaret id, quod ipse hominibus, vti gratiam, gratiose largiatur. Aduersariorum argumenta ex locis illis scripturæ petita, solum probant, aliquatenus similes effectus per artes magicas, & per gratias gratis datas fieri; Deum quoque per malos aliquando miracula edere, ad fidei & diuinæ gloriæ propagationem. Accedit, quod qui ex dono gratiæ gratis datæ operatur; ille ad certum tempus, occasionē, aut ceremonias certas non restringitur, vt solent magi; qui, si vel in minimo deficiant, nihil efficiunt. Nec etiam huiusmodi Dei dona gratuita possunt alijs, per disciplinæ, ac præceptorum modum, tradi: Magi vero suis discipulis hanc Magicam tradunt, & auditores, magistrorum secuti præcepta, quæ magistri eadem operantur.

A

Alij dicunt *hos esse effectus bonorum Angelorum*, quos per excellentiam vocant, *Spiritus*. Sic iactitabat his annis celebris ille magus Scotus Parmensis, qui Gebhardum Truchsesium Episcopatus Vbiorum Apostatam dementauit: estq; peruetus impostura magorum maxime Platonicorum, Iambisci, Porphyrij, Plotini, Plocli, & Iuliani Apostatæ. Ex quorum traditione, *Magia* omnis diuiditur in *Albam*, quam censent esse licitam, & *Nigram*, quæ sit illicita. Albam ergo vocant θεουργίαν, & Nigram γοητείαν. Verum hanc fictitiam planè, & palliatam Theurgiam satis ipse Archimagus reijcit, cum disertis verbis testatur *sæpissime sub nominibus Dei, & Angelorum, malis dæmonum fallacijs eam obstringi: & licet eius ceremoniarum pars maxima, mūditiam animi, corporis, & rerum externarum, vtensiliumque ostentet, immūdos tamen spiritus, & deceptrices potestates hāc exquirere, vt adorentur pro Diis.*] E posse: addit, *huius speciem esse artem Almadel, artem notoriam, artem Paulinā, artem reuelationū, & huiusmodi superstitionum plura, quæ eo ipso* (inquit) *sunt perniciosiora, quo apparent imperitis diuiniora.*] Habeant illi hoc Principis, & antesignani sui de hac *alba Magia* iudicium, ab homine mendaci veritatē metam. Damnat eandem Theurgiam. D. Augustin. lib. de vtilitate credendi contra Manichæos. His adde fictitiam illam artem *Planetariam*, laminis inscriptam, & ad Carolum Magnum a quodam Bedæ discipulo (*sic mentiuntur. & Al Kindum Alcuino supponunt*) missam, vtilem (*scilicet*) obtinendæ omni cognitioni supernaturali artium, & scientiarum, & consequēdis dignitatibus diuitijs, robori, amoris fruitioni, &c.

B

Libro de van. scientia.

Dico Secundo cum Catholicis, *vt nec per se, sic nec per bonos angelos his magicis operationibus Deum se immiscere magis, quam cæteris rebus, in quibus concurrit, vt causa vniuersalis. Quare censeo hæc omnia vt instituta fuere a malis angelis, sic etiam ab illis perfici, & administrari, & contrarium est erroneum.*]

C

Probatur primo ex varijs Canonum rescriptis, quæ Gratianus adhibet causa xxvi. Secundo ex Parisiensibus artic. 9. 19. & 23. Verba sunt, *quod Deus per artes magicas, et maleficia inducatur compellere dæmones suis incantationibus obedire:* Error. *Quod boni angeli includantur in lapidibus, et consecrent imagines, vel vestimenta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continētur:* Error, & blasphemia. *Quod aliqui dæmones boni sint, alii omnia scientes, alii nec damnati, nec saluati.* Error.]

cap. illud quod in fine. c. qui pene vers. vlt. 26. q. 2. & epist. in pœn. 26 q. 5.

D

Tertio ex his Arnobij *Cont. Gent. Magi non tantum sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi edunt, per dæmonas faciunt: illis aspirantibus, et infundentibus præstigias edunt vel quæ sunt non videri, etc.* & ex his Ioan. Salisberiensis lib. 1. de nugis curialium cap. 9. *Eos autem qui nociuiora præstigia artesque magicas, et varias species mathematicæ reprobatæ exercent, tampridem sancti Patres ab aula iusserunt exire, eo quod omnia hæc artificia, vel potius maleficia pestifera quadam familiaritate dæmonum, et hominum nouerum pro fluxisse.*]

E

Deinde probatur ratione, hos spiritus bonos dici non posse. tum quia iubent se tanquam Deos adorari, & sacrificia sibi fieri, quod boni angeli iubere nequeunt; tum quia hæ artes non minus diriguntur ad inferendum alijs exitium, per furta, neces, adulteria, &c. quam ad iuuandum; tum quia miscent multa mendacia, & deceptiones; tum quia docentur

Magi

Magi in spiritus vũ imperiò, & coactione, immũò & minis rerum impossibiliũ, ac plane absurdarum, vt apud Eusebiũ docet Porphyrius, quorum nihil bonis angelis potest conuenire.

Lib. 5. de præparatio. cap. 6. p. 2. an. Hinc apparet consideranter legẽdum Glycam, dum magiam sic distinguit a Goetia, quòd illa, sit beneficiorum genitorum ad boni alicuius effectionẽ, Goetia, maleficorum ad mali effectionem. Nam non tantum improprie vsurpauit nomen Magiæ generícum pro specifico theurgiæ, sed in errorem quoque labitur ponentium albam Magiam, & eius administrationem bonis angelis tribuentium. Vtque hoc semel monẽã scriptor iste, vt & Constan. Manasses, Gregoras, & Nicetas, nimis multum tribuere videtur superstitiosæ prodigiorum obseruationi.

Errauit eũdem errorem Palingenius Stellatus, dum in veritoiure libro *Zodiacis* 8. censet aerem etiam bonis dæmonibus plenum esse, quos harum artium auctores facit, & Deos appellat, & Plotini, & Iamblici delirijs nimis deditus, & quam non malus poeta, tam non bonus Christianus, vtpote hęreticus potius (scripta probant) quam catholicus. Ausus tamen opus illud Ferrariæ Duci dedicare.

Victor. de Magia num. 17. Angelum esse q. de arte Magica art. 2. Succedit his error 3. eorum, qui censebant Magicos effectus per animas defunctorum fieri: quos Catholici Theologi iampridem exploserunt, idque non difficulter, nam quę rationem id conuincunt de bonis spiritibus eædem in animabus beatorum locum habent: quæ vero in purgatorio sunt animæ, non exeunt, nisi speciali permissione Dei, vt petant suffragia viuorum: animæ denique perpetuis addictæ supplicijs, nulla dæmonũ licentia, vel permissione possunt exire, vt pote, diuino iussu, pessimo carceri mancipatæ. Apertissimæ sunt igitur imposturæ, quæ de euocandis per *Grimoyriam* animabus. Necromantici confinxere. Si exirent, ad vnius Dei exirent imperiũ, cur verò id eius iubeat, vel permittat, causa subest nulla. Vt ad Magorum preces, & incantationes id iubeat, impium est opinari.

Vide Anton. libr. 1. de Nat. dæmon f. 97 Præcipua ergo efficiens causa istarũ artium est ipse Diabolus, proxima est ipse Diabolus, proxima, est humani ingenij ex originali labe deiorta indolens, quam festiui Apologi frondibus velatã nobis protulit, per quam falsę, Cælius Calcagninus *Libello de Amatoria Magia*, cuius verba non piget adscribere, & vos ni fallor, legere iuuabit: *Vanitas* (inquit) *olim iuncta miraculo, furtiuo concubitu genuit* Magiam *secundam cognomine, reformidansq; ne forte* veritas, *cum qua perpetuas inimicitias gerit, aquaetiã paribus signis congressa, sæpius profligata est, suum partum enecaret, illum* impudentiæ, ac timori *iunctis connubialifœdere commendauit: at illi in sinu* incomprehensibilitatis *e vestigio collocarunt furtim, et sub* præstigiarum *crepundiis eam cudam. Quæ mox in grandiorem ætatẽ adulta, iamque pinnulis præmunita, euolauit in* fatuorum *arces, ibique nidulans,* credulitatem *peperit. Quæ vtpote parentis beneficiis grata, illam mutuo enutrit, et quasi ἀντιτελαργίζει alioqui breui interitura.*] Hæcille pari acumine, & veritate. Pergamus nos quoque pro veritate confligere, & vanitatem expugnare, & fugatis timore, & impudentia, labyrinthum illum incomprehensibilitatis (quis enim, quæ nihil sunt, vel intelligat, vel comprehendat?) Theologiæ veræ filo permetiri, & *præstigiarum crepundiis* in lucem prolatis, tandem fatuorum hãc arcem demoliri, & è nidulis suis *credulitatẽ*, adeò pernicioſam profligare, quod vtinam Deus Opt. Max. nobis largiatur.

QVAESTIO III.

Quæ sit diuisio demoniacæ Magiæ, et de libris eius.

CVm nulla sit *Theurgia*, neque *albæ Magia*, sequitur, omnem hãc prodigiosam Magiam; non aliam, quam *Goetiam*, & *nigram*: hanc solemus vocare *Magiam specialem*, eam Archimagus in duas species distinguit: vnam, cuius cultores dicit se dæmoni submittere, ei sacrificare, & eum adorare: alteram quam ipse vellet persuadere a pacto cũ dæmonibus immunem esse, sed eam dæmonibus, vel inuitis imperare, virtuteq; quadam diuinorum nominum adiuratos aduocare, & cogere, priorem illam fatetur esse legibus humanis, diuinisque veti-

vetitam, nefandissimam, & cunctis igni bus plectendam: posteriorem asserit, consequi quidem quod prætendit, nempe dæmones cogere (*quod post ostendetur esse idoneum*) sed tamen manifestis periculis illusionum obnoxiam esse. De priore verum est eius testimonium, de posteriore bis *mentitur: primo, dum negat eā niti federe cum dæmonibus inito*, nam reuera semper expresso, vel tacito pacto corrumpitur. *Secundo, cum asserit ea dæmones cogi*, de quo postea. Volunt vetitæ huius Magiæ inuentorem fuisse quēdam Mercurium. sic contra Symmachū Prudentius, & Salisberiensis lib. 1. Polycrat. c. 9. alij quendam Zabulum (quem ego non alium existimo ab ipso cacodæmone, cui D. Cyprianus, & alij patres hoc nomen tribuunt) deinde magistrū laudant, quendam Barnabam Cyprium (hunc confinxere in contumeliam D. Barnabæ Apostoli, vt deformi suæ meretrici lenocinarentur,) Item ostentant paris mendacij iactantia, libros Adæ, Abelis, Enoch, Abrahæ, Pauli, Cypriani, Honorij, Alberti Magni, & aliorum, & blasphemē mentientes dicunt, quę his libris continentur, ea fuisse tradita ab Adami custode Angelo Raziele, & à Tobię Comite Raphaele reuelata. Prætexunt etiā Salomonis auctoritatem, cuius quandā *Clauiculam*, (quā egregiè refutat Bap. Segnius lib. de vero studio Christiano c. 7.) & aliud ingens *volumen in septem partes distinctum* obtrudunt plenum Sacrificijs, & incantationibus dæmonū. Hūc librum Iudæi, & Arabes in Hispania suis posteris hæreditario iure relinquebant, & per eum mira quædam, atque incredibilia operabantur. Sed quotquot inueniri potuerunt exemplaria iustissime flammis inquisitores fidei concremarunt, & vtinam vltimum exemplar nacti fuissēt. Vix dubito aliquod in manus Ioan. Trithemij incidisse, vnde & patrimonem, & materiam suæ *Steganographiæ*, periculi, & superstitionis plenissimæ, acceperit, cuius operis nomen, quod nondum prohibitis ab Ecclesia libris sit insertum, suspicor accidisse: quia liber nondum typis vulgatus, in paucorum manus incidit: alioqui, quādo prohibiti libri omnes Magici, satis iste prohibitus censendus, qui inter alios familiam ductat: idem dixerim, de Agrippæ libris *tribus de occulta Philosophia*, & omnium perniciosissimo *quarto* seorsim postea addito, & edito: necnon de Thomæ Eboracensis, Petri Aponi, & similium venenis, *et libro artis Grimoriæ*: qui, Patrum nostrorum ætate, circumferebatur, docens mortuorum euocationes. Omnia horum placita scelesta, de antiquioribus etiam illis operæpretium duco Archimagi verba ascribere. credendum illi in arte sua, nec magistri auctoritatem discipulis licet subterfugere. sic ergo scribit: *Hi libri acutius inuenti præceptorum suorum canonem, ritum, consuetudinem verborum, & characterum genus, extructionis ordinem, insulsam phrasim, aperte sese produnt, nonnisi meras nugas, & impostura continere, & posterioribus temporibus à perditissimis perditionum artificibus esse conflatos ex prophanis quibusdam obseruationibus nostræ religionis cerimonijs permixtis, insitisque ignotis multis nominibus, ac signaculis, vt perterreant rudes, et simplices, et stupori sint insensatis, et his, qui nesciunt bonas litteras.* Hæc miser ille, qui, videns meliora in finem vsque vitæ deterioribus adhæsit.

Eimericus Director. inquisitor. p. c. 8. & Penna ibi comm. 53. meminit Nicetas histo. lib. 4.

QVÆSTIO IV.

De basi Magiæ huius, siue de pacto, expresso, & implicito.

Concl. 1. *Omnes operationes magicę, velut basi innituntur pacto per magos cum dæmone inito: ita vt quotiescunque collibitum mago aliquid efficere adminiculo artis suæ, expresse, vel implicite teneatur a dæmone poscere, vt ex condicto concurrat.*]

Probatur hoc primo Patrum auctoritate. D. Cyprianus dicit, eos habere fœdus cum dæmone. D. Augustini verba retulit Gratianus in Decretorum codice, quæ sunt ista: *Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis, et dolosa amicitiæ constituta.*]

lib. de duplici martyr.

lib. 2. de doct. Christia. 3. hæc. c. 18. Iud. v. vl. 6. q. 1. m. lti. C. de malef. & mathemat.

Probatur deinde ex iure ciuili, sanctione Imperatoria: c. *Multi magicis artibus vsi elementa turbare, viam insontium labefactare non dubitant, et manibus*

bus accitis (sic legendum) *audent ventilare, vt quisquis suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat.*

Tertio, id statuitur credendum articulis Parisiēsis scholæ in hæc verba: *Quod*
Art. 3 *inire pactum cum dæmonibus tacitum, vel expressum, non sit idololatria, vel species idololatriæ:* Error: *Et intendimus esse pactum implicitum in omni observatione superstitiosa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.*

Quarto id ratio persuadet. hoc enim & multi mali homines optant, & dæmon cupit: nec eorum id vires superat. docet hoc Isaias Propheta, apud quem impi dicunt *percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* quod
c.28.v.15. S. Thom. satis probabili interpretatione magis accommodat, vt, & Pontifices, Ioannes 22. in Extrauag. cōtra Magos, quæ incipit: *Super specula*, & Sixtus V. in Bulla contra Astrolog. Mali ergo hoc lubenter faciunt, nec minus ipse dæmon: qui, ipsi quoque Christo Domino, ausus
Mat. 4. 9. vl. Labeo scribit. l. iurisgēt. de pact. Bald. & Cacialup. in tract. de pact. D. Th. 2. 2. q. 96. art. 4. Guilh. Paris. Sco. Gab. Gerson. Trithe. q. 5. Abulens. Alph. à Castro, Victoria, Valētia, Binsfeld. Spineus, Angel. Spreger. & alij. Nauarr. Grillam. Remig. Binsfeld. pralud. 6 & a'ij.
pacti conditionem offerre: *Hæc omnia* (inquit) *tibi dabo, si procidens adoraueris me*: vbi videre licet pactum contractus innominati, do, vt facias. Ita nunc diabolus Magis ait. *si te mihi addixeris, vlciscar te, ditabo te, etc.* quæ germana, & perfecta est pacti formula. Deinde, vt dixi, hæc fiūt opera dæmonum, non magorum viribus: dæmones ab hominibus cogi nequeunt, vt id faciant: sponte ergo dæmones accurrunt: Dæmones autem graui hominem odio prosequuntur, quare nec putandi gratis accurrere, sed vicissim aliquod operæ suæ pretium stipulari. Vnde patet talem esse hanc conuentionem, & societatem: qualis est duorū latronum, quorum alter palam in sylua vagatur, alter clam in subsessis latitat: excitatusque certo sibilo vel signo prioris, viatorem posterior dolosa sagitta transfigit: priore id sæpè nec vidente, nec gnaro, quo necemtelo intulerit, in miserita men necem consentiente. priori magus, posteriori dæmon similis. Satis enim idonea rei declarandæ similitudo est: quę petitur à potentibus vindictæ auidis: qui manu promptos sicarios sibi adiungunt: quibus constituto signo innuunt, quos, & quando, velint interfici.

Denique consentiunt hac in re Theologi tam veteres, quam recentiores, Iurisconsulti quoque, & Medici, *Condronchus lib. 1. de morbis veneficis. & Cesalpin. disquisit. dam.* & res prorsus comperta, vnanimi maleficorum, & sagarum confessione, mirè per Europam omnem, & cunctas ætates consentiente. Lucanus etiam dubius licet, tamen huiusmodi fœdus agnouit, eo tantum deceptus, quod cogi pacto dæmonem existimet.

lib. 6. paulo post medium.

Quis labor hic superis cantus herbasque sequendi
Spernendi que timor? cuius commercia pacti
Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur,
An tacitis valuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superbos, an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum, qui mundum cogere quicquid.
Cogitur ipse potest?

Solus sagarū patronus recalcitratur, adeo futilibus ratiunculis chartas implēs: vt contemnendas potius, & silentio tradendas, quam refellendas mihi censuerim, maximè cum alijs id diligentius, quàm difficilius præstiterint.

Exēpla pactorū pete ex vita D. Basil. per Amphilochium cōscripta apud Surium t. 1. & eo. 10. de Theophilo Adanēsi, et nobilis, Leodini apud Caesar. l. 2. c. 21. de quibus alias. t. 1. de prestig. dæmon. & l. de Lamiis Binsfel. vbi supra Eraslus. Bod. & Trithe. d. q. 5.

Conc. 2. *hoc pactum dæmoni, liberum est, præstare vel fallere.*] probatur experientia, & ratione. ratio docet dæmonē cogi ab homine non posse; vt stet promissis: experientia vero, mendacissimū esse, & decipiendi cupidissimum: ideoq; rarò præstare, quòd pollicitus: cum vero stat promissis (quod facit nonnunquā) non facit coactus, sed sponte ac subdolè, vt sic magos sibi retineat deuinctos, & alios alliciat; & huiusmodi nugis vim illā inesse persuadeat.

Tertia concl. *Pactum huiusmodi duplex est, vnum expressum alterum tacitum: de vtroque vero, non idem per omnia iudicium.* Explicanda hæc conclusio potius, quam probanda. pro explicatione notanda sequentia.

Primo sciendum *pacti expressi* huius *triplicem esse modum. Primus fit solemnitate varia*, & ipsi cacodæmoni visibiliter in corporea aliqua forma apparen-

Hoc describitur in Maleo maleficā.

p.2.q.1.c. 2.et ab alij a Castrol.1.de iust. haer. punit.c.4. li.2. illus. miraculorum,c.17. anno Domini 537.

ti coram testibus, fidelitas, & homagium promittitur. Huiusmodi pactum iniuit nobilis ille ditionis Leodicensis narrante Cæsario Heisterbacensi, vbi tamen dæmon loquens audiebatur, sed non cernebatur. Hic inter cætera, iuuenis ille inconsultus creatorem suum ore negat, manuque exfestucat, & diabolo homagium præstat; hic vicissim, illi diuitias, & honores pollicetur, eo lectorem amando, spondeoque lectionis, & laboris sui vberem legendo fructum relaturum. Huc etiam referendum Theophyli Vicedomini factum, *qui ad dignitatem recuperandam à principe dæmoniorum opem*, (vt scribit Sigisbertus,) *expetijt, & ab eo iussus abnegare* Christum *filium Dei, eiusque matrem* Mariam *cum omni Christianismi proposito, & ipsam abnegationem scripto firmare, & scriptam signare, & signatam sibi tradere, eius se seruitio addicere.*] In hac testis fuit Magus, in illa villicus iniquitatis. Aliquando id faciunt per libellum supplicem, quem diabolo præsentant. Sic nostro tempore Mantenses in Normandia magi libellum conscripserant, quem oblaturi erant Sibillis Magiæ Necromanticæ præsidibus, cuius summa; Se orare Dominas; vti dignentur libros suos magicos consecrare; ad eum effectum, vt mali spiritus ipsis per omnia promptè obediant, iuxta formulas coniurationis in libris contentas; &, vt vocati, ipsi sine noxa appareant in forma pulchri hominis; & ne sit necesse circulum vllum facere, subire, in domibus, aut agris. Secundò vt Sibyllæ libris signum suum seu characterem imprimant (*tres erant numero libri*) vt plus efficaciæ, & dominij libris inesset in prædictos spiritus. Tertiò vt supplices reddantur tuti à iudicum insidijs, & punitione. Quartò vt cepta omnia, & studia illis prosperè in aulis, & amicitijs principum succedant: in ludis quoque semper quandocunque volent lucrentur: Quinto ne inimici ipsis valeant nocere. Pro his vicissim polliceri sese, quod prædictas Sibyllas, pro Dominabus, & Principibus suis perpetuo sint habituri, & quotannis singulas animas se eis oblaturos (*hoc est, necaturos, & sacrificaturos, vel certe ad hunc eundem perfidiæ ritum initiaturos hominem vnum*) quamdiu viuant, hoc ipso consecrationis librorum die, hac tamen lege vt Sibillæ hæc postulata eis fide bona præstarent. Hi Parisijs omnes cum ipsis libris combusti fuere, Narrat Crespetus ib. de odio Satanæ, discursu 15.

Alius modus priori similis cætera, nisi quod sine testibus peragitur. Tertius per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cum paciscens dæmonis aspectum vel colloquium reformidat, hoc tertium genus malè Grilandinus q.3. vocat *Tacitum*; quamuis enim professio hic fiat alteri, quam dæmoni; fit tamen expresè, & in dæmonis nomine, vt patet ex ijs, quæ ipsemet tradit q.3. num.1. & sequentibus. Fortassis ad expressum pactum pertinet forma illa rarior, in exemplo Germanicæ fœminæ, quæ obuerso tergo, ex balneatorio lebete exsiliens, proclamabat, *Quantum à Christo sic saliendo recederet, tantum se ad dæmonem accedere. dicam fusius li.5*

His pactis omnibus quædam sunt cõmunia. Primum est abnegare fidem, & Christianismum; Dei obedientiæ se subtrahere. B. Virg. Mariæ patrocinium repudiare, & conuitijs insuper incessere. Solent blasphemè, per contemptum, vocare ruffam, latam, extensam. Sic ergo, *venit Diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne salui fiant.* Luc. 8. vers. 12. hoc est, tollit veram fidem, eiusque confessionem, quia diuinos ambit honores (vide D. August. lib.10. de ciuitat. Dei, cap. 20. & lib.20. contra Faust. cap.22.) Ideo cogit *primum* baptismum renunciare, quo quis vero Deo fuit initiatus. Quare & Hippolytus Martyr. lib. de consum. mundi, scribit coacturum dæmonem, vt dicant: *Nego creatorem cæli, & terræ nego baptisma, nego adorationem Deo à me præstari solitam: tibi adhæresco, in te credo.* Ideo vnguem illis dæmon in frontem injicit, fingens se chrisma abradere, & baptismi characterem delere. *Secundò*, fictè quoque illos nouo tingit lauacro baptismatis, non ignorabat hoc Tertul. lib. de baptism. *Hic quoque studium* (inquit) *Diaboli recognoscimus, res Dei æmulantis, cum & ipse baptismũ in suis exercent.* Ideo *tertiò*, negato priore nomine, nouum illis inditur: (vt Rouetensis *Curio*, *Barbicapra* vocatus fuit)

nonne cognoscis figuram huius rei in præclaris illis Satanæ membris? Aegypt. Pharao Iosephi nomen mutat Gen. 45. sed S.S. eo illum nomine numquam cōpellat. Nabucodonosor alia imponit nomina Danieli, & socijs (Daniel. 3.) sed Daniel semper se Danielem vocat, & tres illi in ipso clybano flammante, *Benedicite* canunt, *Anania, Azaria, Misael Domino*: hoc dicentes nimirum, tui ò Deus, non Regis terreni milites sumus; tibi, non tyranno, nomen dedimus. Abnegare *quartò* patrinis, & matrinis cogit, tam baptismi, quam confirmationis, & nouos illis filios, assignat: quia susceptores isti, sunt quasi fidei sponsores, & tenentur, quod credendum, spirituales filios suos docere. *Quintò* dant diabolo seruum aliquod vestimenti, quia Diabolus partem rerum singularum sibi studet vindicare; ex spiritualibus gratiæ bonis, fidem, ac baptismum; ex bonis corporis, sanguinem, vt in sacris Baal. 3. Reg. 18. ex bonis naturæ, filia, vt suo loco ostendetur; ex bonis fortunæ, fragmentum vestis. fasam quia Regi soliti substernere vestimenta, in Dominij agnitionem? 4. Reg. 9. Matth. 21. *Sexto*, iusiurandum dæmoni præstant super circulo in terram sculpto. An, quia circulus expers principij, & finis, symbolum est diuinitatis; & terra, scabellum Dei? sic certè vellet eos credere, eum esse Dominum cœli, & terræ. An quia circulus contrariam; eo quòd omni caret angulo, habet figuram crucis, quæ valdè angulosa? certè hanc odit vehementer, in qua se triumphatum meminit, & mœret. & ideò amat figuram contrariam. Inuenias inter magica sigilla crucem in medio circulo locatam, quasi captiuam: quod sigillum (vt Gregor. Theologus *contra Iulianum scribens* significat) ille magicis addictissimus apostata sic interpretabatur, vt præsumeret signum crucis calcandum, & abolendum planè breui. *Septimò*, petunt à dæmone se deleri *de libro vitæ*, & inscribi *in libro mortis*; & sic legimus Auinionēses Magos inscriptos libro nigerrimo. *Octauò*, pollicentur sacrificia, vt illi Mantenses, de quibus paulò antè sum locutus, & quædam striges promittunt, se singulis mensibus, vel quindenis, vnum infantulum strigando (h.e. exsurgendo) occisuras. Sic Spinæus quidē strigib. cap. 2. *Nonò*, quorannis aliquid suis magistellis dæmonibus pendere tenentur, vt vel plagarum metum, vel earum, quibus ex pacto sunt obnoxij præstationum, redimant vexationem: nec legitimum est aliquid, nisi sit atri coloris. multis hoc probat Nicol. Remigius lib. 1. dæmonolatri. c. 11.

Michael Pneumatolog. schol. 4.

Michael Pneumatolog. schol. 6.

Decimò, corporis alicui parti, modò huic, modo illi, (frequentius latentibus) stigma seu characterem suum, velut de lapide emptis mancipijs fugitiuis, solet imprimere: quod est insensibile etiam acu perforatum. Non miraberis, si recorderis Antichristum vltimis temporibus signum bestiæ (*Diaboli*) impressurum manui, vel fronti suorum partiariorum, vt in Reuelatione sua D. Ioannes testatur, Apoc. 13. vers. 16. quod litterali sensu de vero charactere seu signo bestiæ accipiēdum, cum Primasio, & Ansberto in Apocal. & D. Hippolyto, d. lib. de consummat. mundi. Quod dæmoni iam ab initio mundi facere consueuit. Amat enim nequissimus Deum imitari; qui in veteri Testamento suos signo circumcisionis, in nouo autem signat signo crucis, quod circumcisionis successisse voluit signo Nazianzenus, & Hieronymus. Sic etiam Diabolus ab incunabulis Ecclesiæ hæreticos illos, qui Magicis simul impliciti certa insigniuit nota. Auctores sunt grauissimi, qui docent. Irenæus, cum tradidisset *Carpocratianos artes magicas, et incantationes operari, philtra quoque, & charitesia, & paredros, oniropompos, & reliquas malignationes, dicentes se potestatem habere ad dominandum etiam principibus & fabricationibus mundi huius*; subdit de signo iniusto his verbis: *Alii vero ex ipsis signant cauterianes suos discipulos in posterioribus partibus exiantiæ dextræ auris.* Solitus alios dæmon signare in fronte, vt indicat Tertullianus sic scribens; *A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum diuinorum in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit, & ipse quosdam, vtique credentes, & fideles suos, expiationem delictorum de lauacro repromittit: & sic adhuc initiat Mithræ: signat adhuc in frontibus*

li. 1. c. 24.

malè vulgatam.

libr. 1. de præscript. aduersus hæret. post med.

frontibus milites suos. Quos? vtique Basilidianos, qui Abraxan colebant: Abraxas enim idem qui Mithra, teste D. Hieronymo: tam vetus ergo origo huius stigmatis, de quo alàs plura. *Vndecimò*, sic signati promittunt complura nostrorum Gentiorum Orgijs simillima; nunquam se Eucharistiam adoraturos; iniuriosè se perpetuò, ac contumelioſos in B. Virginem, sanctoſq; reliquos futuros, nō verbis tantum, sed & factis: conculcaturos enim conspurcaturos, & confracturos, quasuis sanctorum reliquias, ac imagines signo crucis aqua lustrali, sale benedicto, cereis, & reliquis, ab Ecclesia benedictis, consecratisue se abstenturos: confessionem peccatorum integram se nunquā manifestaturos sacerdoti, istudque commercium cum dæmone pertinaci silentio obscuraturos: statis diebus, ad conuentus, si queant, aduolaturos; & quæ illic peragenda, non segniter obituros; denique, quotquot poterunt, dæmonis seruitio adiuncturos. Vicissim Diabolus pollicetur, se illis semper præsto futurum; se in hoc mundo; votis eorum satisfacturum; se post mortem, illos beaturum. Ex his pactis non nascitur obligatio mutua: sed dispar admodum est conditio paciscentium; homines enim se morti æternæ addicunt, & per peccatum vera Diaboli mancipia efficiuntur; dæmoniacæque donec ad Dei gratiam iterum perueniant, subijciuntur teterrimæ seruituti: veruntamen hominibus hoc pacto nihil iuris, vel virium, in dæmonem acquiritur: nihil etiam facultatis in signa, quibus ex condicto vtendum commigrat: cogi se simulat versipellis, & sponte perficit, quicquid Magica ista profitetur.

lib. 1. comment. in Homos. inf. q. 10. vide Remio. lib. 1. dæmonolatr. ca. 5. Nider. li. 5. Formicar. Sprenger. & alios.

In his tribus pactis lethale peccatum grauissimum intercedit idololatriæ quia cultus latriæ expresse creaturis exhibetur. Quod si ex animo fidem Magi abijciant, sunt etiam apostatæ: si vero non tam fidem abijciant, duntaxat credentes hunc diabolo cultum deberi, vel diabolum ea posse, quæ fides Catholica negat posse, sunt hæretici: sin hæc omnia fictè faciant, nec apostatæ, nec hæretici sunt, peccant tamè mortaliter, & grauissimè; quia sponte faciunt actum idololatricū. etenim si à dæmone compulsi ex graui timore id fecerint, (vt aliquando contingit) committunt peccatum mortale minus grauæ, contra fidei confessionem. In his pactis expressis dignoscendis manifesta ex solemnijs indicia deprehendūtur. Quæ quia Grillandus clarè admodū prosecutus fuit, & quæ dixi, optimè confirmauit ex confessione vnius Strigis, eius verba ex q. 7. non pigebit ascribere; *Quæ quidem mulier sub spe vitæ cuncta à principio vsque ad finem recensuit, quæ professio ipsa requirit, exprimendo omnia singula illius capitula. Primum enim dixit, quod quando adducta fuit per illā eius Magistram ante tribunal Principis earum, qui est Diabolus in forma Regis præsidens in solio Maiestatis: instructa prius a magistra quid factura erat, venit, & oportuit primò abnegare Baptismum, & omnia Christianæ fidei documenta relinquere:* (En Apostasia) *deinde Ecclesiastica sacramenta cuncta proijcere pedibusque propriis conculcare crucem & imagines B. Mariæ Virginis, & aliorum Sanctorū:* (en sacrilegium) *quātuis hæc vltima non fiunt coram eo, sed alibi postea; satis est, quod ista promittant se facturas, quam primum cedet occasio.* (en professionem.) *Deinde fecit obligationem per solemnem stipulationem in manibus ipsius Principis, qua vouit, & promisit, quod perpetuo illi erit fidelis, & obediens, & omnibus eius mandatis parebit.* (En votum.) *Deinde medio iureiurando, tactis scripturis, super quodam magno libro obscuras paginas continente præstitit homagium siue perpetuum vassalagium* (en homagium) *& quod nunquam redibit ad fidem Christi, nec diuina præcepta seruabit: sed solum ea, quæ per ipsum Principem erunt decernēda & quod perpetuis futuris temporibus erit obediens illi & veniet continue, cum vocata fuerit ad ludos, et congregationes nocturnas, & quæ in eis per alias mulieres fiunt, ipsa faciet & quod etiam aderit sacrificiis illorum nocturnis, & solitas preces, & cultum adorationis præstabit:* (en idolomaniā) *vota quæcumque, quæ ipsam prestare contigerit, pro viribus adimplebit, & quoscunque poterit alios ad eandem professionem adducet* (en dogmatisationem.) *E conuerso autem ipse Princeps, egregia fronte, promisit eidem mulieri sic*

Vide Remigium lib. 1. dæmonolatr. c. 1.

Strib. gaudia immensa.

præsenti præstare perpetuam felicitatem: grandia, immensa, & voluptates quascũque in hoc mundo habere desiderauerit, & demum post hanc vitam longe maiora munera consequeretur.] Hæc ille. Addebat Ioan. de Vaulx Stabulensis fortiarius, persuasisse sibi diabolum, fortiarios posthanc vitam dæmonibus similes futuros; & in dæmonas conuertendos, & in aere principatum obtenturos. Quæ facilè quisque intelligit in Origenica ludibria recidere.

Pactum tacitum duplex est. *primum*, quando quis sciens ac volens, superstitiosis vtitur signis, quibus vti solent magi, quæ quidem ex libris aut sermonibus eorum, vel aliorum acceperit: hoc quoq; Mortale est crimen: nec enim vllo modo licet scienter vllam directè, vel indirectè cum prauis spiritibus societatem inire, vt Theologi, & Canonistæ sentiunt. Si quis autem remedium aliquod naturale ex magorum libris, vel sermonibus accepisset, & ab omni pacto foret alienus: ille licitè tali remedio vteretur. istud pacti genus facilè dignoscitur. Secundum pacti taciti genus est, quando quis ignorans vtitur magicis signis, quia nescit esse mala a dæmone instituta, quod illis solet accidere, qui bona fide libros legunt superstitiosos, putantes eos esse probatorum philosophorum, aut medicorum: item ijs, qui accipiunt ea ab hominibus vulgo habitis bonis, & fidelibus. Hoc in idiotis, vel nullum, vel leuissimum est peccatum, si duæ cõditiones accedant. Prima est, si ignorantia sit probabilis, verbi gratia, eorum, qui hoc scire non tenentur, quo ad eos qui scire tenebantur, vt Ecclesiæ pastores, confessarii, concionatores, & Doctores, ij vt plurimum laborant supina, & crassa ignorantia: adhuc tamen istorum peccatum minus est graue, quam eorum, qui scienter ista designant. Secunda conditio est, vt ignorans ista, paratus sit, quando admonitus fuerit huiusmodi superstitionem relinquere: quia post admonitionem deficit ignorantia, & oritur contumacia: pro cuius grauitate, delicti magnitudo crescit. Hoc pactum vltimum discernere a naturali, vel miraculoso effectu, difficillimum est. Qua de re dicam sequenti quæstione.

D. Aug. li. 2. de D. Aug. li. 2. de Gene. ad litt. c. pen. & canones fer me omnes 26. q. 5.

Intera, si quæras: *Quid dæmonem inducat ad pactum, & obsequium seu patientiam huiusmodi?* Videtur esse quædam similitudo malitiæ maleficorum, & dæmonis, quæ amicitiæ similem aliquã familiaritatem gignit: ex hac paulatim nascitur mutua confidentia: hæc gignit minoris in maiorem quandam præsumptionem, & audaciam quasi imperandi, & in maiore, voluntatem aliquatenus præstandi, quod à fœderato imperatur. Ita fit vt, & maleficus dæmoni confidat, cui se putat imperare, & dæmon simulet se imperium agnoscere: hoc fusè, & bene ostendit Abb. Trithem. quæstion. 3. libro octo quæstionum: sed in eo dissentio, quod ille putat dæmonem velle suis mancipijs gratificari obediendo, quo velit pacto, qui odit eos acerbissime. facit potius, vt fortius, & arctius irretiat, deuincat, & perdat certius, celeriusque.

Denique illud maxime animaduertẽdum, grauissimum esse peccatum pacto vllo dæmonibus fœderari, vt docui olim in Monitis: nunc hic tantum inferam, & addam alia multa, quæ cum alij, tum Sebast. Michaelis grauissime scripsit Pneumalogiæ, cap. 7. contra eos disputans, qui Magos excusant, si nocumentum alijs non inferant: eo quod tales Patronomagi contendant, nihil esse mali, vti dæmoniorum opera ad bonum, præsertim ijs imperando; quod & Christum, & Apostolos fecisse legamus.

Ipse contra, & iure optimo affirmat, summum esse malum, sic argumentari, & signum esse animi prorsus infatuati, & Deum contemnentis: iuxta illud, *Impius cum in profundum* (peccati) *venerit, contemnit.* Pro. 18. vers. 3. Sic enim omnia illum subsannare. Si quis timendas dicat inferni pœnas, & damnandos in perpetuum impœnitentes, ridet, & negat adeo metuendum Auernum, Deum nolle mortem peccatoris, non creasse hominẽ, vt pereat, &c. hos sane (Theodoreto iudice) ipsis dæmonibus esse deteriores: quia *dæmones credunt, & contremiscunt*, isti nec credunt, nec contremiscunt. deteriores etiam sunt hæreticis; nam hæreticorũ corypheus Arius a D. Athanasio, interrogatus, quid censeret? eumne, qui Satanã adoret, recte an male facere? respondit,

spondit, impium hunc, & sine Deo esse, nec communem sensum habere, nec mereri hominis appellationem. D. Athanas. in disput. in Concilio Niceno: Quod à mendaci dictum verissime, & in Sortiarios accommodate. nam hi Satanam adorant.

Sed Christus, & Apostoli Satanæ imperarunt, quid ab eo fieri vellent iubentes. Cur non & nos possumus? Dicere possem, non quæcunque à Sanctis, aut Deo fiunt nobis licet imitari. Nam in rebus diuinis, quædam sunt credenda, vt incarnatio, transubstantiatio, Trinitas, purgatorium, &c. similia: quædam admiratione honoranda, vt Christi Domini, & sanctorum hominum miracula, quædam etiam imitanda, vt quæ ad morum, & vitę institutionem pertinent, quæ Christus discere nos iussit, vt mansuetudo, humilitas, charitas: de quibus illud est Apostolicum, imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Velle in illis prodigiosis effectibus imitari, est animi prorsus superbi, & stulti, & volentis, ambientisque Dei similitudinem in omnipotentia, aut omni scientia. tales imitantur Diabolum, qui similis esse voluit altissimo, dum per imperium, sicuti Christus, volunt dæmonas cogere: tales, dum arcana, & futura ex eis discere volunt, similes sunt protoplastis, qui scientiam diuinæ similem appetierunt. Hoc vetuit Deus, quando dixit: *gloriam meam alteri non dabo*: ego vero corde, tales inquiunt, etiamsi nolis eam mihi vsurpabo. Vtebantur quidem prisci Christiani imperio in dæmones. (vt ait Tertullianus) non inuitatoria operatione, sed expugnatoria dominatione. Ideo respondeo, hos, qui pactum habent cum dæmonibus, non modo non imitari Dominum, & Apostolos, sed plane contrarium facere, nam illi non aduocabant, nec consulebant dæmones, nec eorum opera vtebantur: sed eos increpabant, pellebant, torquebant, etiam vera loquentes obmutescere iubebant; nec aliter quàm infensissimos hostes tractabant, quos aduersarios nostros esse, & sicut rugientes leones circuire, quærentes quam deuorent animam, sciebant. Posuit Deus ab initio mundi inimicitias inter hominem, & diabolum. Genes. 3. versic. 15. isti fœdus ineunt cum Dei inimico, & iurato hoste. Iob postquam multa de dæmonis malitia dixisset. cap. 40. versic. 27. concludit: Memento belli, nec vltra addas loqui. quasi dicat, ne frustra tibi de inducijs, aut pace cum illo percussa glorieris, vel blandiaris, caue, & ita prorsus paratus, vt in procinctu, signum prælij expectans. Bellum Deus, vt Paterpatratus, indixit inter Deum, & Diabolum perpetuum est bellum, nam superbia eorum, qui Deum oderunt, ascendit semper: & Diabolus Satan, h. e. aduersarius ideo nominatur. quare nos, qui vasalli sumus Dei, non possumus, cum hoste eius depacisci, inducias, aut commercium habere. Clamat Apostolus. Nolo socios vos fieri dæmoniorum 1. Corint. 10. versic. 21. Hoc in baptismo promisimus Sacramento adacti, nomine Ecclesiæ rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis respondentibus, iterum, atque iterum: Nos abrenunciare Satanæ (aduersario) & pompis eius. Data est potestas Christianis calcandi serpentes: & Diui Pauli pollicetur, Deus conteret Satanam sub pedibus vestris: cur eius pedibus aduoluuntur? In nomine Christi miracula faciendi, & dæmones eijciendi virtus, Ecclesiæ repromissa, cur ad nomen, & inuocationem Beelzebub confugiunt? Cum itaque hoc bellum initio mundi conditi in dictum, & initio Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum: & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati, iureiurando votiuo sit promissum: nonne sequitur, eum qui cũ Ecclesię, & Dei aduersarijs pactũ vllum, vel familiaritatem collat, perfidię, trãsfugij, & apostasię reum non minus esse: quam si monachus votiuam deserat professionẽ, quam si miles ad hostẽ trãsfugiat: quam si Christianus ad Mahumetismum, Iudaismum, aut aliam hæresim se recipiat. Quæ omnia contra primum præceptũ sunt peccata: & ideo, grauissima merito cẽsentur. Illud. n. vt ordine, sic & dignitate primũ est. Nã ratione obiecti, digniora sunt primę tabulę præcepta præceptis secundæ tabulæ: & inter tria primæ tabulæ, præcipuũ est primum præceptum. Tertium enim potissimum agit de cultu Dei externo: secundũ de verbis ex-

hibēdo honore: primū de amore, & fidelitate interna Deo præstāda, & virtute religionis, seu Theosebias, seu Latriæ. Quare cum hæc virtus Deo sit omnium acceptissima, contrarium quoque vitium eidem oportet esse maximè odiosum: & ideo huic primo præcepto à Deo addita fuit pœna: quando testatur se fortem, & zelotem esse, & hoc peccatum vsque in tertiam, & quartam generationem vltorum, & eius præcepti transgressores vocat osores sui. Exod. 20. vers. 5. Tam ego graue peccatum est cum dæmone paciscī.

Præterea talia pacta sunt vana, & inania: nam dæmon nunquam fidem seruat, nec vllo promisso se ligari putat. Qui *Christo* ausus mentiri, cum dixit: *Hæc omnia dabo tibi, si procidens adoraueris me*: scilicet te reuerebitur. Cipriano Mago nonne pollicitus alius Iustinæ fruitionem: quid præstit? A mendacij patre veritatem expectare, quæ dementia est? nonne *Iesus* ait de illo? *non est veritas in eo cum loquitur mendacium ex propriis loquitur. quia mendax est, et pater eius. Ioan. 8. vers. 44.* frustra ergo cum illo pacisceris, qui ex mendacio, & perfidia conflatus est. crede illi: si quem, nunquam deceperit, vllum inuenias: Prudenter Orig. *lib. 8. contra* Cels. scribit, *probabile est dæmones, cum sint mali, ne cultoribus quidem suis fidem, datamque dexteram seruaturos*. Immo non probabile id tantum, sed prorsus improbabile seruaturos: nam mendaces sunt, & homines irreconciliabili odio prosequuntur, quod à lapsus sui tempore nunquam remiserunt, nec vnquam minuent, vel remittent. Si Deus permitteret; cito illi mortales omnes interimerēt: quòd quia vident sibi non licere, ideo assidue hominibus animæ mortem moliuntur, per varias, & multiplices peccādi illecebras: ne qui ipsi beatitudine excidere, homines potiantur. Odij magnitudo patet ex vehementia, & acerbitate cruciatuū, ac vexationum, quas intulere, quotiescunque tantillum Deus permisit, Iobo, Saræ maritis, D. Antonio, & alijs innumeris. Pertinaciam odij docet Iob. cap. 41. versic. 15. dicens, Cor eius indurabitur tanquā lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. & Seruator noster Io. 8. versic. 44. ex operibus filiorum patris genium declarat: *Vos ex patre Diabolo estis, et desideria patris uestri uultis facere: et ille homicida erat ab initio*: quibus verbis indicat hunc eius esse perpetuum conatum: ad hoc cum nequit vi aperta, grassatur dolis, & beneuolentiæ simulatione, vt præclare docet Beato Athanasio, *ad Aegypti, & Lybiæ Episcopos scribens contra Arium orat. 1. in principio*. Stulti ergo sunt, qui ei fidunt, & immemores eius, quòd Spiritus sanctus per eundem Iob. cap. 40. à vers. 22. nos admonuit, impossibile esse superbiæ illi vertici, se cuiquam subijcere, *Numquid* (ait) *multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia*? ex animo scilicet, & fide bona, vt tibi complaceat. *Numquad feriet tecum pactum & accipies eum quasi seruum sempiternum*? finget, & pollicebitur, sed non præstabit promissa. Indicat ergo hæc ἀδύνατα, censenda. Nullis enim vinculis eum à nobis ligari, nullis cancellis includi posse; *Numquid illudes ei quasi aut ligabis eum ancillis tuis*? Scilicet parebit homini, qui maluit carere beatitudine æterna, quam parere Deo, & Verbum hominem factum adorare.

Denique non vana tantum, & inania sunt hæc pacta, & familiaritas cum dæmone, sed periculosa, & perniciosa supra modum. Ait D. Leo, beneficia Dæmonū cunctis esse nocētiora vulneribus, & præstare illorum odium, quam pacem meruisse. ho 19. de Passione Domini. Confirmat ratio, quia nihil exitialius est morte animæ: hanc his pactis & familiaritate incurrunt, nec animæ tantum, sed, & corporis sæpenumero. Vno id nunc exēplo docebo, alias pluribus. Nicolaus Remigius. lib. 1. Dæmonolatriæ c. 9. his verbis describit *Theodorus Maillotijs (is prouinciam in vasti regni prouincia, quæ ditionis est Lotharingicæ senex obtinuit) cū adhuc iuuenis, amplissima familia natā adolescentulam, in matrimonium deperiret & illi eius potiundæ spes omnis esset abscissa atq; erepta, (nam & fortuna egens, atq; humilis atq; famulatus mercenaria conditione, in qua tum erat ignobilis, & despicatus, nullam ne detegendi, quidem amoris sui honestam satis rationem videbat.) Ergo, vt desperatis rebus, & ipsa se*

iam

iam deserente exspectatione, homines ad quoduis consilium se facile conuertunt, ac multo delectu fugiẽda, sequendaue amplectuntur: Maillotius cõseruum ex Germania, cui audiuerat dæmonem esse ad quæcunque obsequia paratissimum, adit, huicque suam ægritudinem aperit: rogãs, vt si quod ei remedium adferre posset, id ne grauate faceret, ingrato enim non irilocatum beneficium. Hanc Germanus occasione libens arripit, vt cui ex pacto intra dies paucos necesse erat, vel se suo dæmone liberare, atque expedire adducto alio, qui istud seruas alienum in se transcriberet, vel ab eo obortacruce necari, atque interfici (siquidem hæc ei pacto lex addita fuerat.) Agendo itaque ei negocio consequentis dici diluculum in clauso, atque recondito quodam conclaui condicit: vbi vix dum se stiterant, cum repente patefactis foribus se infert lepida, & liberali forma puella (hoc habitu dæmon primum se ostendere volebat, ne Maillotius ad formidabilem eius aspectũ exhorresceret) eamq; se esse prædicat, quæ illi nuptias, quas tantopere ambiebat, faciles esset confectura, modo vellet in ijs, quæ esset præcepturа obsequi. Ac illo auide, attẽteq; expectanti, quænam eius esset sententia: in primis cœpit edicere, vt furtis, crapulis, libidinibus, blasphemia, cæterisque, quæ animum inquinant vitijs tẽperaret, pietatẽ coleret, inopes facultatibus subleuaret, seipsum in hebdomada bis ieiunio maceraret, solemnes ac quotidianas precationes ne intermitteret; eaque sedulo obiret omnia, quæ Christianum hominẽ decet, atque æquũ est facere. Istis enim omnibus, si se vellet nuncupatis verbis obstringere, futurum, vt potitis thalamis sine vlla difficultate potiretur. Hæcque sic elocuta, ac constituto intra quẽ responsum auferret die se foras eiecit. Maillotius, qui videret tam sanctis atque honestis conditionibus tantum sibi beneficium obtendi, iam nihil cunctandum putabat, quin id gratus ac lubens acciperet. Sed dum magis, magisq. in eam rem cogitationem intendit, atq; huc, illuc varie inter spẽ, metumq impellitur; ex eius vultu domesticus quidam Sacerdos coniiciens aliquid subesse quo sic distraheretur; eum blande adhortus, ac quid animo agitaret expiscatus, monitis suis pertucit, ne amplius ad colloquium vllum cum dæmone descenderet. Sicque frustratus sua expectatione Germanus, non longe abiit, quin ex pacti formula pœnas penderet. Nam non adeo multis post diebus, æquo plana atque aperta via decidens, inque caput proruens exanimis momento temporis repertus est. ¶ Hæc Remigius.

QVAESTIO V.

Quibus indiciis discernendi effectus Magia ex pacto conuemo, ab effectibus Physicis, & miraculosis, & artificiosis?

VBi nec miraculi, nec naturæ vis nec artificii solertia inuenitur, pactũ intercedit. Sed hoc nimis obscurè, ac breuiter dictũ cõsueuere Theologi latius explicare. Ad dæmoniacã magiam pertinere, primò si opera naturalẽ facultatẽ excedunt, quod locũ habet, si positiuè concludatur res adhibita nõ habere vim sufficientẽ ad hunc effectum: nec ẽt rationabilis causa suppetat, cur Deo, vel Angelis bonis effectu ascribatur. Vult Valentia ad hanc notam reduci defectũ ex nimia loci distantia, quia constat causam distantem, non posse agere, nisi per medij alterationem: vnde si eadem causa non ageret proxime, vel proprius applicata, quæ tamen agit in distans, euidens videtur ei hoc naturaliter nõ fieri, Aliud fore dicit, si sapiens duntaxat, profiteretur se causã ignorare, nam rerum naturalium vires, & analogia cum effectu sæpius nos latent. Aliud etiam foret, mea sententia, si dissensio foret inter sapientes, num id naturaliter fieri possit necne; v. g. si ageretur de effectu producto in re parum distanti: dubium enim est, vtrum res aliqua possit agere immediatè in passum à se distans nihil in mediũ operando; & vtrum agens, ac patiens res necessario debẽt esse contiguæ, simul secundum contactũ, quẽ vocant quantitatiuum; an verò sufficiat se contingere tactu virtuali (quẽ appellãt) eo quod passum suum sit intra spatium illud, ad quod se vis agentis potest extendere licet. n. sententia negãs D. Th. plurium sit, & probabilior; affirmans tamen rationibus nititur probabilibus admodum, & grauissimis viris placuit.

Caiet. in sum. verbo incantatio. Victoria quod Magia, nu. 16 Valentia disp. 6. q. 1. punct. 2. in 2. D. Tho.

Scoto, & Oeamoin 1. dist. 37. Auicenn. Nyph. Francis. Valesio, & alijs.

Secundo, censent Theologi ijdem, ad dæmoniacam Magiam pertinere tria quoque alia vitia. Primum est, si adhibeantur verba ignota, falsa apocrypha; absurda, nihil cohærentia, aut sacra, sed detorta ad sensus alienos, aut ad quē nō sunt instituta: vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis, vel etiam bonorum Angelorum ignota, vel malorū Angelorum nomina inserantur, quæ nō nouit Ecclesia, de quibus pereruditè disseruit Guilhelmus Parisiensis. idē erit, si adhibeantur certi characteres, aut figuræ aliæ, præter signum crucis, vel ipsa crux non vt oportet locata, formataque, vel vbi non oportet posita, vel superfluè certis locis, ac numero interata: deniq; si quid apponatur aliud, nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur. Secundum est, quando efficacitas operis tribuitur certis ritibus, atque obseruantijs, quibusdam peculiaribus, & ad hoc designatis: verbi gratia, vt id fiat certis diebus, vel horis, ad certum stellarū situm, sub certo numero crucium, vel candelarum, certa corporis positura, in tali charta, talis coloris, & figuræ. Tertium est, quando vis collocatur, in obseruantijs alijs planè superfluis, & indifferentibus, v. g. vt ad expellēdum dæmonem pili radantur, vt quis induatur tela nunquam lota, operetur vno pede nudo discinctus, passo capillo, & quæ huiusmodi.

Sum. de vniuerso cap. vlt.

Quando dicitur his omnibus, vel aliquo istorum opus esse ad effectionem, res meritò pluſquam ſuſpecta eſt; præsertim cū duo concurrunt, scilicet, quod credatur res non esse proportionata ad effectum producendum; nec adhibeatur ex legitima auctoritate: hoc est, quādo is, qui instituit, vel præscripsit hanc rem, vt signum ad talem effectum, non poterat naturę defectū suppleret: (quod facit in Sacramentis Deus, in Sacramētalibus Ecclesia) item, quando ipse effectus non potest prouenire, nisi a causa intellectu prædita, & circumstantia requisita eius generis est, vt non videatur idonea, vel non solita mouere Deū, vel angelos ad effectum producendū: tunc enim luce clarius est, nonnisi a malo spiritu effectum sperari posse, v. g. Si quis à statua responsum postulans de rebus occultis, ninas, vel preces absurdas, & ridiculas adhiberet, quales sunt Magorum apud Porphyrium, & ijs gemmæ Lachesis apud Cl. Claudianum illarum fortassis imitatione confictæ.

Econtra, quando huiusmodi effectus miri consequuntur à quocunque, & quotiescunque hoc applicatur, sine alijs cæremonijs, vel obseruationibus, meritò iudicamus effectum esse naturalem. Sedulò cauendum hic duplex extremū, alterum ne in hac disquisitione temerè statim censeamus omnes effectus naturales; quia multoties dæmon quædam naturalia admiscet, vt totum naturale putetur: alterum ne temerè condemnemus, multarum enim, (vt D. August. docet) rerum naturæ nostram scientiam superant, & fallunt.

Epist. ad Anebonē Deraptu Proserpinæ lib. 1. lib. 21. de ciuit. Dei cap. 4. Th. Alp. a Castro de iusta hæres. ponit Victoria vbi supra nu. 5. Spreng. malleq. 1. Mich. Med. d. c. 7. fol. 61. & alii.

Artificialia discerni possunt minimo negotio, si vel magistratui ad hunc pertinet in exteriori foro examinare, & publicum licentiæ testimonium his mirionibus dare; vel confessario, quo ad forum internum, occultè fiat artis demonstratio.

QVÆSTIO VI.

An hæc Magia, quosdam habeat effectus veros, & quo pacto dignoscantur.

PEpo fit, non homo, qui, vel asserat omnes effectus esse præstigiatorios, vel credat omnes veros. sępius dæmon fallit, quia mendacij pater est: ideo sæpè perstringit oculos, aut sensibus alijs illudit vana obiecta imagine; nec rarò Deus impedit, ne quod in Magorū gratiam facere vellet ac posset, id verè faciat: quod cum cernit, ad præstigias cōfugit, ne impotentia ipsius detegatur. Quando autem, & Deus permittit, & dæmon verum vult effectum producere; si is vires ipsius nō superet, nihil profecto prohibet, quominus verum effectum producat. Etenim causæ naturales verum effectum gignunt: vti illi potest diabolus, & actiua passiuis applicare: poterit igitur tum effectus veros producere. Minor propositio probatur, quia diuino Dionysio Athenienſi auctore donorum naturalium peccando

c. 4 de diuin. nom.

do ille nullum amisit: vnde fit, vt & vires naturales habeat valentissimas, diuturnam, & multiplicem experientiam; essentiæ, & qualitatum, quæ rebus quibuslibet peculiares, scientiam exactam: adeò, vt verè effectum, quod cupit, dare possit commodissimè.

Prudenter itaque communis schola Theologorũ duplices effectus Magiæ, veros, & apparentes agnoscit. Propter hos Tertullianus Magos appellat circulatores, ac Sophistas. Ego illis tertiam speciem adiungo, mixtorum effectuum ex veris & falsis, siue apparentibus tantum.

post Origen. August. & Apolog. ca. 23. & li. de idola. c. 9.

Ad præstigiatorios refero, quos recensui lib. 1. cap. 4. item illud, quòd de Menippo adolescente & toto illo nuptiarũ cum Lamia apparatu atque vtensilibus scriptum à Philostrato, quod fuit à nobis alibi commemoratum: & quod de Empusa, seu γέλλῳ Nicephorus, eã sæpe infantem Mauritium è cubili, velut mox deuoraturam extulisse, nullo accepto incommodo. Secundò, quod de Pasete proditum, incantamentis quibusdam facere solitum, vt repentè conuiuium sumptuosum exhiberi videretur: tursus, vbi libuisset omnia euanescerent; solitũ quoque res emere, & pretium numerare, verùm mox nummi clam à venditore ad emptorem redisse cernebantur:

Quod lib. de Lamiis, quæ edita cum aduers. in Senec. l. 13. hist. cap. 9.

Tertiò talia pleraq; quæ de Simone Mago legimus apud D. Clementem Romanum, cum ex aere nouum hominẽ creasset; quibus volebat, inuisibilem factum, saxa, quasi lutum, penetrasse; statua animasse; in ignem positum non arsisse; duas, velut Ianum facies habentem se ostendisse; in ouem, aut capram se immutasse; in aetem sublatum volasse; aurum plurimum exhibuisse repentè; reges facere, eosque deijcere potuisse; falci præcepisse, vt ipsa iret & meteret, eamque iuisse & decuplo plus cæteris messuisse; eundem, cum esset aliquando Selenè meretrix in turre quadam, & accurrisset multitudo ingens ad eam videndam, turrimque circumcinxisset adstantium corona, fecisse, vt illa per cunctas fenestras turris illius omni simul populo prospicere, & procumbere videretur; denique quod pueri incorrupti violenter necati animam adiuramẽtis euocasset, eiusque adiutorio talia patraret. Hęc Clemens. Addit nõnulla Anastasius Nicenus, *Statuas* (inquit) *faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, & in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat, serpens fiebat, & in aliquas alias bestias transformabatur: duas habebat facies, in aurum conuertebatur, in conuiuijs exhibebãt spectra omnis generis, vasa quæ erant in æ dibus faciebat videri tanquam qua sua sponte mouerentur ad ministerium ijs qui portabant non visis, efficiebat, vt multa vmbræ cum præcederent, quas dicebat esse animas defunctorum.* ab his desumpta, quæ in eandẽ sententiam refert Glycas Historicus. Quartò huc spectat illud Nicetæ Choniatæ de Mago, per quem factum, vt cuncta sua vasa remex frangeret. Quintò loco memoriæ occurrunt præstigiæ Zijtonij Bohemi (de quo etiam acturi sumus sequent. libri cap. vltimo) *hic artẽ suam ostentans, nunc sua, nunc aliena facie stat, atque item in purpura & serico, ac confestim in lana ac panno sordido, regisse offerebat ambulantique in terra, ipse tanquam in aqua adnauigabat: aliquoties equis rhedarijs vectum gallis gallinaceis ad epirendium suum alligatis, subsequebatur. Conuiuas præterea Regis varie ludebat, interdum manus illorũ, ne illas ad patinas porrigere valerent, in pedes boum, interdum in vngulas equorum transformans. Et aliquoties frontibus illorũ cornua ceruina lanissima adijciens, quoties videlicet e fenestris ad subitum spectaculum prospicerent, ne rursus caput, & ora ad mensam referre possent. Atque vt ostenderet se pecuniam quoque pro vsu suo facile conflare posse, triginta sues bene saginatos ex mampulis fœni effingit, illosque pastum proximè Michaelis cuiusdam pistoris locupletis extrudit, proponitque venalet, quo pistor voluit precio, hoc tantum emptorem monens, ne gregem nouum ad flumen lotũ compellat. Qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, suibus submersis. Ergo diu venditere quæsito, atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in scamno recubabat, dum stomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum corpore protinus cum toxendice inelitr,*

Suid. ex Appione, in verbo Μαγος li. 2. recognit. & lib. 6. constit. Apo.

qu. 23. ib. Script.

p. 2. annal. li. 2. de vita Eman. in fin.

clare

clare Zijtone quiritante, & obtorto collo emptorem ad Iudicem trahente. Quid faceret pistor, in manifesto deprehensus, vt sibi videbatur, facinore, nisi vt damnum damno adderet, atque de hac insuper iniuria cum Zijtone decideret? Hactenus Dubrauius libro vigesimo tertio. Deniq; iactatoria illa Magorum de quibusdam herbis, vt de verbenaca, de latace, de æthiopide, de chamaleonte apud Plinium, & Gellium.

vid. Gel. l. 10. c. 12. Plin. l. 25. 26. & 28

Talia denique quæ (proh dolor) nimis creduli Principes quidam, alias pij, coram se fieri sinebant, res ferreas (sine magnete) argenteas pateras & similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, capillo, vel vllo instrumento, ab vno extremo ad aliud subsultantia, attrahere, chartam ab alio ex toto fasciculo clã extractam, in manu extrahentis manentem, noua inducta forma ter facere immutari; specula fabricari, in quibus quæ remotis admodũ locis fiunt videantur, trium horarum spacio arbusculã veram spitamæ longitudine è mẽsa facere vt excrescat, vt arbores ibidem frondiferæ, & fructifere subdito enascãtur, certo lucernæ lumine accenso efficere, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardet in medio appensa lucerna certis insculpta characteribus, & leporino adipe plena, & alia in huiusmodi, quæ nouitij circulatores ex Baptistæ a Porta scriptis, & disciplina obtrudunt, quorum eum nec naturales, nec artificiosæ causæ idoneæ proferantur, præstigij ascribi debent.

Psal. 57. vers. 5.

c. 24. ver. 26. cap. 1. Sam. 28. Tert. lib. de anim. c. 57. Cyril. lib. de ado. spir. Anas. q. 27. in scr. auctor. quæst. à Gelilib.

Verorum effectuum exempla sunt secundum pleroſque serpentum incantatio, de qua Propheta. Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Item signa & prodigia pseudoprophetarum in Euangelio Diu. Matthęi, & quæ suis locis docebo posse fieri, & facta fuisse. Duo sunt in sacris litterijs de quibus admodum ambigitur, an veri, an apparentes tantum effectus fuerint.

Prius est de suscitato per Pythonissã Samuele illusorijs annumerant, qui volunt non ipsam Samuelis animam, sed dęmonem laruatum, ac subdititicium aduenisse: scriptores sane graues hoc arbitrati. Verum Diuus Augustinus libro de cura pro mortuis capit. decimoquinto, affirmanter asseuerat (quem pleriq; cũ Tostato, & Lyrano sequuntur Neoterici, alibi à me laudati) veram Samuelis animam apparuisse Sauli, non vi carminis Magici euocatam: (hoc enim rectè Tertullianus, & sequaces eius refellunt) sed Dei imperio aduentantem, vt impium Regem corriperet, eumque ad pœnitentiam denunciatæ mortis metu prouocaret.

Hæc mihi sententia videtur verior, atque securior. Nondum enim aduersarij satis efficaciter respondere clarissimo testimonio libri Syracidæ, vbi de Samuele ista legimus, *Et post hoc dormiuit* (hoc est mortuus quieuit) *& notum facit Regi* (cui, si non Sauli? & quando, si non hac vice?) *& ostendit illi finem vitæ suæ* (prædixit, cum die crastino morituũ) *& exaltauit vocem suam de terra in prophetia*. quid hoc est, nisi egressum ex inferno, qui est in terræ centro? quid hoc, nisi quod loquens propria voce prophetauit? vtiq; non alius, quam ille, qui mortuus dormierat. Nec obstat, quod obijciunt, eum, dicere, *Cras mecum eris*, quod de vera Samuelis anima dici non queat: quia hæc in limbo, Saul in inferno, quomodo mendacium tribuatur Prophetæ? non inquam hoc obstat. vel enim possunt illa verba (vt ait D. Augustinus) ad similem mortis conditionem referri, quasi dicat, cras mecum eris, nõ vnus viuentium, sed vnus mortuorum, crastinus tibi dies vltimus illucescet. Vel sane, ad loci, & habitationis viciniam referentes, dicere possumus: cum aliquo esse, qui in eadem est vibe, licet non in eadem domo. Limbus vero Patrum, & locus gehennæ eiusdem inferni sunt diuersa habitacula, vt domus vnius oppidi. Plura de hac re dicentur postea hoc eodem lib. q. 26. sect. 4.

præpositorum, qui fallo dicitur Iustin. mar. q. 57. Author. li. 2. de mirabilib. S. Script. c. 2. & li q. v. & neu. Te. q. 27. qui libri non sunt D. Aug. ipse tamẽ Aug. videtur huc inclinare in resp. ad qq. Simplic. & ad qq. Dulcitii, apertè verò renuit D. Isid. Bas. in c. 8. Is. Euc. Be. & Hid. & Salisberiens. 2 Polyc. ca. 27. & in bigẽs nõ parũ D. Tnõvno loco. Cõmen. in Hiere. Osee ad v. 457. ad de Martini Mart. Hypotyp l. 9. Re. & Alf. Mendozam in Quodlibet. Eccles. c. 46. v. vl. Ad 3. qu. Simplic. Exod. 7. v. 11. ve. 22. & Exod. 8. v. 7. d. ca. 8. v. 18. Sic Phil. li. 1. de vita Mey-

Posterius dubiũ est, de Magis Aegyptijs, qui cũ Moyse de miraculorum patratione certarunt. Sic enim scribitur: *Fecerunt etiã ipsi per incantationes Aegyptiacas, & arcana quædam similiter, proiecerunt que singuli virgas suas, quæ versa*

Versa sunt in dracones. in alijs quoque multis postea dicũtur, *similiter ac Moyses* fecisse, conati tandem similiter cinyphes producere irrito conatu: nã additur, *& facere nõ potuerũt.* Defendi, quidem potest sententia putantium hos Magorum serpentes ac ranas prætigiosas duntaxat fuisse. Verumtamen solidior, & probabilior mihi semper visa sententia cæterorum, quia scripturæ magis cõsentanea, nec abhorrens à Philosophiæ scitis, Non ne dicuntur Magi, sic fecisse quemadmodum Moyses? sed iste veros serpentes, veras ranas produxit. Si Magorum apparentes tantum fuerũt, cur fraudem Moyses non detexit? an & illum in re tam graui Deus decipi passus? cur Magi dicuntur conati cinyphes, non potuisse: si veros cinyphes producere non conabantur? De modo huius productionis adhuc controuertitur: expeditior est ratio eorum, qui diabolum, non aduertentibus spectatoribus, censent virgis subtraxisse, & earum loco veros serpentes virgis mole æquales supposuisse, tam subito, & subtiliter, vt Aegyptij spectantes omnino crederẽt ipsarum virgarum sic commutatam formam fuisse: & propter hoc erroneum iudicium spectatorum, dixisse scripturam virgas in dracones conuersas, non rei veritate, sed hominũ opinione. Quare volunt similitudinem in eo positam, quod sicut Moysis serpens verus, sic & veri fuerunt Magorũ serpentes: non autem in eo, quòd sicut ex virga Moysis tanquam termino ex quo cæpta conuersio, producti serpentes, vt terminus in quo desijt conuersio: sic etiam virgis Magorum acciderit, scio cur hoc dicant, & quid adferant causæ, tamen (mea sententia) nihil repugnat Philosophiæ placitis, si cum D. Augustino, & Caietano dixerimus, ex veris virgis, vt ex materia conuersionis, veros serpentes, & ranas prodijsse: sunt hæc animalia insecta, & de numero imperfectorum, quæ diabolus breui tempore ex putrefactis virgis potuit producere, neque id vires eius superat. Nam quod solis calor multis diebus efficeret, id ille potest exiguo tempore, applicando actiua, quæ nouit ad hoc efficaciora. Nihil ne ergo inter hæc mira magorum, & Moysis interest? primo quod Moysis operatio miraculosa, magorum miranda tantum: deinde Glycam audi, *& ipsi quidem virgas in serpentes commutabat, verum virga Moysis ipsorũ virgas deglutiebat: mutabant & ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturæ priori restituere non poterant: educebant & ipsi ranas, sed ab ijsdem aues Aegyptiorum repurgare non poterant: ijsdem facultas erat Aegyptios vexandi, sed sedandi supplicij potestatem nullam habebant. Quin etiam ipsorum corpora Deus magis pustulis afflixit, quam reliquorum: vt hinc manifestum fieret, non solum ipsos pœnas diuinitus irrogatas inhibere non potuisse, sed etiam cum cæteris eadem supplicia pertulisse.*

Mea igitur sententia, illud de Samuelis anima omnino pertinet ad mixtorum classem. Vera enim fuit Samuelis anima, quæ apparuit: falsitas tamen, siue deceptio sensuum in eo reperitur, quod visa obtemperare voci Pythonissæ: item quia verum suum corpus, aut veram syndonem non attulerat, vt videbatur. Alterum exemplum de Magis Aegyptijs, si sequamur sententiam agnoscentiũ duntaxat celerem suppositionem serpẽtum, pertinebit ad mixta: si vero placeat sententia D. Augustini, pertinebit ad vera. Lubenter etiam his mixti generis annumerem mirandam narrationem Roberti Triezij Insulensis de certamine duorum Magorum. Rapuerat vnus puellam forma egregia, & equo ligneo impositam per aera adsportabat: alter in castro quodam Burgundiæ, celebri conuiuio præsens, quod castrum raptor præteruolabat, carminibus cogit raptorem in castri aream descendere, & immobilem illic coram omnibus mæstum cum præda erubescente fistit. Nec segnius raptor, nihil tale metuentem, eum a quo ita vinctus, latenter incantat, & è fenestra editissima, per cuius cancellos collo, & capite prominebat, despicientem, immanibus subito fronte promberantibus cornibus dehonestat, & à repagulis ferreis magnitudine ramosę frõtis sic illaqueat, & suspendit: vt per clatros caput retrahere non valeret, præcipitij vero altitudine deterritus, se demittere non auderet. Ita coactus corniger, pacta salute prius mutua, & disrupto ligamine, raptorem

li. de relationis et imposturis dæmon. c. 5.

Ios. Ioseph. l. 2. antiq. D. Iust. Dial. ad Ruen. Tri. & auctor libr. resp. ad quæst. Gentilũ q. 26. Ter. l. de anima c. 57. Hier. & Amar. in 2. Tim. 3. Procop. Rupert Rab. Hugo in Exod. D. Aug. li. 3. de Trin. c. 7. & 8. & li. 83. qq. q. 79. Theodo in Exod. q. 18. Glyca. p. 2. annal. D. Tb. Lyr. Tol. Burgen. & Caietan. Tosta. T. Caie. Lipoman.

rem cum præda dimittit, qui rursus nube cana tectus in aerem se leuauit: alter depositis cornibus, magna cum spectantium voluptate, saluum in cœnationem caput retraxit. Credo volatum accidisse: sed dæmone equuleum subleuante non proprium, qualis est auium: fieri potest vt raptor verus, & rapta vera: de cornibus illud alterum totum puto præstigiosum.

Restat quo pacto effectus sinceri à fucatis dijudicentur. Cum hæc mira non à Magis, sed ab ipso dæmone perficiantur: non poterunt Magi perficere, quæ dæmon nequeat (vt incaute quidam scripsere) sed quæcunque dæmon reuera potest efficere, ea per dæmonem ex pacto poterunt Magi. Quo fundamento posito, recte superstruitur series regularum sequentium veluti columnarum huius edificij. *L. regula*, si effectus magicus eiuscemodi sit, vt potentiam dæmonis superet (quales sunt, qui soli diuinæ omnipotentiæ reseruantur,) tunc effectus censeri debet præstigiatorius. *11. regula*. quando non cōstat effectum superiorem esse viribus dæmonis, res plane dubia est, & oportet recurrere ad circumstantias: ratio dubij, quia nec dæmoni Deus semper permittit facere quicquid posset, Deo non impediente: nec dæmō semper vult vere facere quicquid facere permittitur: sed gaudet præstigiator hominum deceptione. Vtrum vero effectus superet vires dæmones. Id luculentius docebitur mox dicendis.

Annanias Remig. et alii recentiores.

q. 7. et 8.

QVÆSTIO VII.

An Magi possint facere aliquod verum miraculum.

EX dictis in fine præcedentis quæstioni manifestum fit, idem esse quærere. V. Magus aliquid possit, &: V. dæmon aliquid possit: quoniam Magi opera vi pacti à dæmone perficiuntur. Miraculorum ergo editionē Magi olim sibi vindicarunt, nam apud Clementē Romanum Simon Samarita gloriatur, nihil non quod velit se posse facere, sibique obtemperare omnia. Porphyrius lib. de sacrificijs c. de speciebus dæmonum scribit, quoties suorum prodigiorum machinas dæmones adhibent, multa eos naturæ consueto ordine alienissima efficere. Idcirco illos Iamblicus vocat Deorum pedissequos, qui admirādis operibus Deorum vestigia subsequi proxime videantur. Eadem fuit existimatio poetarum, quorum suis locis verba fortassis inserentur commodius: videntur in hunc errorem incidere quidam recentiores, dum inquiunt, naturæ leges in magicis operibus non attendendas. Nos hoc diligentius scrutemur.

li. de rec.

de myst. Aegypt. c. 1.

Nic. Remigius l. 1. c. 12.

Obseruare lectorem velim, miraculū hoc tractatu me non accipere pro quouis admirando effectu, vt capiunt prophani scriptores: sed Theologos sequi, qui strictius sumunt, pro eo, quod Græci τὸτ ἔρως effectu tantum producto præter, & supra naturæ creatæ vires: verbi gratia, cæco nato visum reddere, mortuos suscitare. Quando autem effectus respondere viribus creaturę, (v. g. ciere pluuias ac ventos, a febri sanare, &c.) τοῦ αὖμα solent vocare nō miraculum simpliciter, sed cum addito miraculū secundū quid, seu respectu nostri, vel mirum, aut mirabile. Hæc mira rursus diuidunt in absolute mira, quæ simpliciter, & secundum se digna forent admiratione, etiamsi causas, & modum sciremus, quo fiunt, & in mira secūdum quid, seu respectu nostri, qui ea admiramur, quia causas nescimus, non admiraturi si causas cognosceremus.

Spond. in Homeri Odyss.

Notæ vero, quibus mirum à miraculo discernatur, nunc mihi illæ occurrūt. Prima, vt dixi, si effectus superet vires rei creatæ, & naturā, miraculum erit. 2. Si effectus non habeat propositum finē bonum, puta salutem spiritualē, vel corporalem, sed tantummodo finem malum, vt puta curiositatem, vel quid aliud bonis moribus, aut veræ fidei repugnās, non est miraculum. ex hoc capite probatur, prodigia illa, & stupenda Antechristi opera, vera miracula non futura, sed falsa, vt D. Paulus Thessalonicensibus scripsit. hinc patet, qui de curatione strumarum illa Elizabethæ Anglorum reginæ, hæreticæ Principis sit iudicandum, si faciat in fidei suę confirmationē, vt Gnato ille TooKens affirmat. 3. dęmonum mira sæpe deficiunt in minimis,

vide D. 1 hom. 1. p. 110. c. 4. ad 2.

D. Aug. lib. 10. de ciui. Dei c.

mis, miracula perfecta sunt, vtpote Dei opera. patet Exodi 8. de certamine magorum cum Mose. 4. dęmonū mira veris miraculis superuenientibus euanescunt vt virgæ Magorum deuoratæ à virga Mosis, & oracula dęmonum coram sanctis hominibus obmutuerunt. Deniq; miracula fiunt, per apertam, & seriam Dei inuocationem, mira magorum semper admixtis absonis, abditis, vanis, ridiculis aut superstitiosis precibus vel signis. His positis.

Sit 1. Conclusio, *Miracula proprie dicta nulli magi possunt edere*. Est communis Theologorum sententia, & probatur, primo quia facere miraculum est potentiæ infinitæ, & ideo diuinitati reseruatum: omnis etiam creaturæ potentia naturæ cancellis limitatur: alioqui nō haberemus efficax argumentum probādæ veritatis fidei, quam semper Ecclesia miraculis astruxit: imitata Saluatorem nostrum, qui hoc argumento probauit, excusari non posse Iudæorum incredulitatem, propter manifesta miracula coram ipsis edita: *Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit: peccatum non haberent*. Si obijcias à malis quoque, & perperam de fide sentientibus nonnunquam miracula edita fuisse: & ideo miracula non debere censeri efficacem fidei probationem: Occurram: solere Deum aliquando hanc gratiam gratuito etiam talibus largiri, sed id in veræ fidei probationem, vt quando dedit prophetiam Balaamo, & Caiphæ: in falsæ fidei confirmationem nec dedisse vequam, nec dare posse. non magis enim mendacij confirmationem potest Deus miraculis comprobare, quam potest ipsa veritas mentiri. Itaque miracula vera pseudoprophetarum in nomine Christi edunt, & proinde in veræ fidei confirmationem. Ex his patet diligenter distinguendum inter hanc illationem: Fecit miraculum, ergo fides eius est vera, & hanc, fecit miraculum verum in confirmationem fidei, quam profitebatur ipse, ergo hæc fides ipsius erat vera. prior enim falsa esse potest, quia per infideles Deus potest miraculum operari: posterior semper vera, quia non potest Deus ad falsæ fidei cōfirmationem per vllum operari miracula. Confirmat nostram conclusionem dictum Nicodemimi de miraculis Christi loquentis, *Nemo potest hæc signa facere, nisi fuerit Deus cum eo*. Præterea hæc est sententia Origenis lib. 2. contra Celsum D. Augustl. lib. 3. de Trinitate cap. 8. & D. Isidori in cap. non mirum. 26. quæst. 2. Plura de hac re, & pererudita Francisc. Toletus comment. in Ioannem; vbi tamen quod ait; dæmones aliquando ea facere, quæ miracula non modò videantur, sed & sint, id cautè legendum, miraculi namque vocabulum extendit ad mira quæuis, & spuria miracula: quod repugnat communi inter Theologos vocis acceptionis.

2. Conclusio, *nec etiam possunt Magi operari absolute mira*. patet id. quia nihil reuera absolutè, & per se mirum, quod non idem sit miraculum. Quo sensu prolatum illud propheticum, *Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus*. & illud *qui facit mirabilia magna solus*.

Quædam ignaris causarum solent videri absolutè mira: quæ nō sunt orta ex causis naturalibus, vt illud, quod refert Curopalata, de mortui Michaelis Cerularij dextra in crucis figuram conformata, quæ firma mansit. Sed deceptionē aperit Baronius to. 11. ann. anno. 1058. defuncti hominis membra calentia, quā qui velit recipere formam, & situm, & obrigescentia frigore sic immobiliter permanere. Et addit sapienter debere talia esse miracula schismaticorum humana arte composita: addo & hæreticorum.

3. Concl. *Magi possunt operari multa mirabilia secundum quid, seu respectu nostri, dæmone adiuuante, & Deo permittente*. conclusionis probatio inde petenda, quod plurimi sunt, miri, & occulti effectus rerū, quos omnes optimè nouit diabolus: & quoscunque naturaliter nouit posse produci, eos celerrimè, non tamen in instanti potest producere. Quare (quod alicubi dixit D. Augustl.) difficillimum est homini intelligere, quousque se diaboli potestas extendat, de qua propheticus sermo profatur, *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, vt nullum timeret*. Nolo multa congerere, pro cunctis

16. Exod. 7. D. Iust. in 1. Apol. Chrys. li. cōtra gētes de Sācto Babyla. Alex. de Hal. 2. p. 41. D. Th. D. Bon. Fr. Vict. supr nu. 18. & 19. Aug. in 2. qu vni de dam. & qui gē tilium exemplis optimere spondet Mic. Medina d. c. 7. Greg. li. 27. Moralium c. 8. Ioa. 15. v. 24.

Matt. 7. v. 21.

vide Malldonatum add. ver. 21. Io. 8. v. 2.

d. cap. 3. n. 7. Ps. 71. vi. 18. Ps. 135. 4.

Iob. 42. v. pen.

ctis vnum sit exemplum plenum admirationis narratum ab Ant. Torquemada. quibusdam regni Neapolitani locis, quando fœminæ enituntur, puero nasciturο præire vnum, vel plures ranunculos siue rubetulas: quorum si quis terrã contigerit (statim verò incipere saltitare huc illuc) confestim puerperam emori. Quapropter solere floreis insterni totum solum, & parietes vndequaq; auleis cõuestiri, ne funesti anteambulones isti, dum cadunt ex vtero, vel subsiliunt terram contingant. ideo etiam obstetrices labetes penes se habere solitas, vel poculum aliud aqua plenum, in quod animalcula hæc conijciant, & probẽ obturatũ deferre ad fluuium, ibique demergere. Hoc ille, vt certa compertum fama refert. Si sit, fieri puto dæmonis artificio: qui has ranas mentitur, & ad malefici cuiuspiam petita, puerperam interimit, Deo id iustis de causis permittente; sine hoc permissu nihil eum posse, hinc manifestum fit, quia nõ modo potuit quod erat potentissimum, arbitrio suo lobum lædere; sed nec perfidum regem mancipium suum decipere: imo nec porcos inuadere. Hinc factum, vt cum Neroni Imper. nec ingenium, nec opes, nec voluntas, nec studium, nec præceptores deessent: nunquam tamen, per illũ, Diabolus magiæ, vel vnum experimentum edere poterit: sicque Nero magicen contempserit, videlicet non passa fuit Dei prouida bonitas hoc instrumentum, ad nocendum aptissimum, summæ potentiæ, & malitię deprauatissimę accedere.

horti floẽt diab.

Iob 1. & 2. 3. Reg. 22. v. 22. Matt. 8. v. 31. Vid. Plin. l. 30. c. 2.

De hoc mirorum genere futura prodigiosa opera Antechristi.

QVÆSTIO VIII.

Quo pacto magi, per diabolum hæc mira efficiant?

SCiendum cuncta dæmones operari, vel actione immediata per motũ localem, vel mediata: idque dupliciter, vel illudendo sensibus, vel applicando actiua passiuis per alterationem veram: quę est communis doctrina Theologorum. *operantur ergo per motum localẽ, per alterationem, & per delusionem.*

D. Aug. l. de diui

Quoad *motum localem* inferiora corpora parent angelis, adeo, vt, & cœlos rotare queant: an de facto sint tales orbium motores, alibi disquirendum: sed cum queant eos mouere, sequitur nullũ adeo vastũ esse corpus, vnd dæmones, quadam impulsus impressione, loco mouere nequeant, dũmodo tamen ea motione ordo vniuersi, non turbetur, quare nec integrum elementum loco suo mouere valebunt, (quo pacto capienda, quæ Firmilianus ad D. Cyprianum scripsit, quæ de terræ motu locali, seu partiali vera non forent) nec poterunt etiam cælorum cursum mutare, vel impedire. Mouere verò corpora locali motu potest dæmon velocissimè, & quo videmus motu cælos celerrimè moueri. Vnde fit, vt queat rem aliquam oculis subtrahere, & aliam substituere tam præpropere, vt animos oculosque intuentium fallat, eisq; persuadeat prioris in hanc posteriorem integram conuersionem. tales credendæ gentilium metamorphoses, Diomedis sociorum in aues, & Iphigeniæ in cerua m, vt D. August. obseruauit, & fraudem aperuit Astyrius: cuius factum Euseb. ab oblivione vindicauit. *Cæsarea Philippi quã Phemees Paneada vocant, fertur victimam quandam in fontes qui illic extra dicibus montis Panei prorumpunt, ex quibus Iordanes prorumpere dicitur: in quadam olei festi Gentilium solemnitate mactatam conijci: atque eam dæmonis vi, ac potestate mirandum in modum ab eorum aspectu euanescere. miraculũque videri præsentibus valde memorabile. Quibus dum gerebantur Astyrium, quodam tempore forte interfuisse, ac cũ videret tam multos illius rei admiratione obstupefactos, eorum erroris admodum miserum esse: deinde sublatis in cælum oculis Deum omnium moderatorem per Christum supplicẽ precatum, vt dæmonium illud, quod populum tanto errore cæcauisset, comprimeret ipsum fraude, ac fallacijs, quas hominibus solet intendere, coerceret: Hoc modo, cum Deum orauisset, repẽtino victimam fontibus supernatasse: atque ita rem illam, quam tamopere admirari consueuerant, in nihilum interijsse, vsque adeo, vt nullum posterum ex eo loco, ex ea omni-*

nie. dal. 3. & 5. & li br. 3. de Trint. ca. 7. 8. 9. D. Th. Sott. 9. de iust. q. 1. Vitt. & Angl. sup. Molina & Valentia in 1. p.

Epi. ff. 5. D. Thoqq. disputaris qu. 16. ar. 10

lib. 8 de ciu. Dei c. 18. l. 7. Eccl. hist. c. 14.

no ederetur miraculum.

Alter modus erat actiua passiuis applicando, per quem alteratione siue mutatione rerum mirabilia sæpè facit, quorum naturales sunt causæ: sed nobis incognitæ, ipsi notissimæ. Videt enim naturalium rerum omnium subitantias, & proprietates peculiares singularum perspectas habet, commoda nouit applicandi tempora, solertiæ, & artificij vix est quicquam, quod ignoret: quid enim, adeò diuturna, & assidua experientia, atque obseruatione, non sit assecutus? præsertim cùm norit cuncta, quæ boni angeli à mundi exordio patrarunt, & quæ homines excogitarunt, & plurima per bonos angelos, Dei iussu Satanæ reuelentur, quæ illi a Deo didicerunt. Itaque sæpenumero efficiuntur multa, quæ naturæ solius operatio nunquam fecisset, nisi dæmones illam artificiosa applicatione iuuissent. atque illi tunc agentia naturalia, vt instrumenta sumunt. instrumenti vero conditio est, effectum producere, non tantum naturali sue virtuti æqualem, sed longè etiam excellentiorem, ac agenti principalis, a quo mouetur, facultati respondentem. Securis ex se duntaxat, virtutem habet secundi; sed, quatenus est instrumentum penes fabri, potest mensam, vel statuam facere. Calor naturalis, qui est, in humano semine, qua calor est, potest calefacere, rarefacere, segregare, & condensare; sed qua instrumentum est animæ; potest ossa, neruos, carnem generare. Pari ratione intuemur causas has naturales a dæmonibus applicatas, suis ipsarum proprijs viribus quodammodo præstantiora effecta dare. quia quæ secundum communem suum cursum nunquam produxissent, si a dæmone non fuissent applicatæ: ea nunc, vt a dæmonibus mota instrumenta, quoad substantiam, modũ, vel celeritatem admirenda producunt. Nunquam tamen hæc opera naturę cãcellos effugiunt, eo, quod vim naturalẽ causæ principalis, non excedunt. Insunt enim reuera hi effectus, in ipsis naturalibus agentibus, eo modo applicatis: quibus agentibus, diabolus nihil confert applicãdo præter cõditionem sine qua effectus iste, produceretur. licet enim dæmõ vtatur rerũ applicatarum vi naturali, operatur tamẽ ipse potissimum per modũ artificiosũ. Sicut coquus, cũ suaue edulium cõcinnat, mediante arte per ignẽ id excoquit, licet ignis naturaliter operetur, quod solus ignis nisi tali esset applicatus nunquam effecisset. quid tamen hic coquus igni confert, nisi modum, & conditionem, sine qua non? vim vero, quę causę physicæ nomen mereatur igni nullum influit. Duo igitur hic obseruanda. Primum quod nec sola actuitas rei naturalis secundum se debet attendi, nec sola quoque secundum se applicatio dæmonis, sed vis naturalis, vt applicata a dæmone secundum, quod causa instrumẽtalis in his operationibus est res applicata; causa principalis ipsæ dęmon applicans. Quare, vt dicatur effectum non posse naturaliter produci; debere esse talem, qui vtriusq; causæ coniunctæ superet facultatem. Hæc de alteratione, nunc de fusione.

Quando nec motus localis, nec applicatio huiusmodi satis iuuant, tunc solent magi confugere ad circulatorias deceptiones, & mendaci specie sensibus illudunt humanis, ita vt quæ facta minimè sunt, a deceptis facta putentur. Deceptionis nomen latè diffundo, vt præstigium, decepționem & errorem comprehendat. quæ solent distingui. Decipit autem diabolus tribus maximè modis per mutationem mutando, vel obiectum, vel aerem medium, vel ipsum organum, quod cæteris, quia melius noster Molina explicuit, eum sequamur. docet ergo ex parte quidem obiecti hoc posse, primò ostensurum rerum celeri agitatione, subita occultatione, varia collocatione, saporatione, vel conglutinatione latente: vt faciũt circulatores agyrtæ, varijs ligaminibus, globulis, scyphulis, &c. Secundò, per artem perspectiuæ, certa quadam dispositione obiecti in ordine ad oculum videntis, verbi gratia, cum lineæ confuso ductę ordine (vt fit manifestum, quando quis directè ex aduerso illas videt) aspicienti per foramen, vel rotata tabula, speciem exhibent artificiosæ alicuius picturæ. Sic volunt Doctores grauissimi iuncos, & paleas humi stratas, si lucerna de cera, & corio serpentis sulphurato accensa inferatur, videri serpentes saltitantes: ego hoc

D. Aug. l. 3. de Genes. ad lit. c. 17.

Vide Valentiã in 1. p. disp. 5. q. 2. punct. 2. 1. p. qu. 111. art. 4.

D. Thom. 1. p. q. 110. a. 2. ad 3. & l. 3. contr. gent. cap. 103.

D. Bona. & Gabr. in 2. d. 1. Guil. Parisiens. p. vltim. de vniuers. c. 22.

hoc exemplum ad mixtam Magiam, naturali, & artificiosa malim referre. Tertiò, cum formant subito ex elementis potissimum aere obiectum, & illud offerunt spectatoribus, verbi gratia, quãdo vel ipsi assumunt, vel alteri rei circũponunt corpus aereum, siue fantasticũ simile rei putatitiæ. Quartò, Cum apponũt corpus aliquod mixtum, puta minerale, quod vi sua naturali sit in causa, vt corpus, cui apponitur longè aliud appareat. Quo casu solet dubitari, num corpori addito vis naturalis insit hoc faciendi: an vero dæmon qualitatem illam obiecto imprimat: an vero tantum in ipso medio qualitatem producat: qua mediãte species per medium delatæ sic modificentur, vt causam præbeant, cur obiectum, quàm est aliud appareat: eo modo, quo velum cæruleum per dioptram viridem, viride apparet.

Ex parte aeris medij hæc faciunt. Primò si impediant ne species ad oculum, vel alium sensum deferantur, v. g. quando visui totum obiectum, quod coram est, occultant, vel aliquam eius partem tantum. 2. si mediũ imbuant aliqua qualitate, quaspecies per medium transeuntes, sic modificantur, vt obiectum non quale est repræsentent. v. g. si aceto cõmisceantur sal, & linteus pannus id acetum bene imbibat, postmodum verò supposita candela inflammetur pannus, species, quæ diffundentur per medium hac flamma illuminatum, formidabiles admodum facies præsentiũ exhibebunt. Item si de semine asinino, & cera fieret candela, quæ sola in conuiuio luceret, omnes (si fas credere Parisiensi Antistiti) conuiuæ viderentur onocephali. 3. si medium circa ipsum obiectum inspissetur, mutatur obiecti aspectus, vt quando denarius iniectus in scutellam aquæ plenam, videtur maior, & iacens in fundo, apparet in superficie. Eodem pertinet, si vapores intermedij aeris condensentur, vnde contingit, vt luna multimodis minui, & mutari videatur, & vt putemus è gallina ceo trahi trabem: cum reuera festucam trahat. 4. si moto aere medio simul species moueantur, vnde fit, vt nauigantibus videãtur ad nauigij motum arbores moueri: sic fecit diabolus, vt Claudiæ zonam nauis, quæ vehebat Matrem Idæam sequi videretur. 5. nonnunquam contingit falli sensum ex varia conformatione, vel multiplicatione specierum sensilium, quo d contingit aliquando ex forma instrumenti, per quod videmus, v. g. quando vnicum conspicillum plures nobis vnius obiecti figuras exhibet: aliquando ex instrumentorum collocatione ac sito, vt si plura specula diuersis locis disponantur, poterunt tot de loco in locum species multiplicari vt quæ in vno loco fiunt, in alio appareant, & intuitiua rei præsentis esse visio videatur: aliquando potest contingere per solum specierum sensilium. quæ sunt in fantasia transitum vsque ad sensum exteriorem, vel saltem ad sensum communem, qui sensus eodem modo a speciebus afficiãtur, quo affecti forent, si reuera ab obiectis externis eo species mitterentur. huc quidam referunt relatam a Diuo August. apparitionem philosophi dubia solentis.

Denique *deceptio ex parte organi* nõ minus varia est. Nascitur primo, mutato situ organi: vnde facit rem quæ vno in loco est videri esse in alio, vel geminã quę vnica est. sicuti si digitum mittas inter oculũ concauitatẽ cui oculus est inclusus, digitoq; compresso eleues, vel deprimas oculum, facies vt res simplex gemina videatur. secundo, Si humores agitentur, vel perturbẽtur, res aliter, ac sunt conspicientur, vt contingit ebrijs ac furiosis, qui credunt,

duplicem solem, & geminas se cernere Thebas.

Huc referendæ sunt ludificationes Zedechiæ Iudæi, qui fuit tempore Ludouici Pij, & hominem in aere iactabat, & in mẽbra discerpebat, & ea recolecta adunabat, currum etiam onustum feno cũ equis, & agitatore coram toto populo absorbebat. quamquam in his etiam ex primo genere, ex secundo mixta nonnulla. Tertio, solet impedire sensationem, crassiore aliquo humore obstruẽs viam ne spiritus ad organum perueniãt, vel alia ratione vim sentiendi hebetans. qua forte ratione Angeli Sodomæos aorasia percusserunt. Cum vero dæmon hominibus persuadet eos immutatos esse in bestias, tunc non organum dũtaxat immu-

Tertull. apol. c. 22. Minucius in Octauio & D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei c. 16.

Tignosus in li. 2. de anima fol. 177.

D. Thom 2. d. 8. q. vnic. a. 5. ad 4. lib. 18. de ciui. Dei c. 18.

Trithem. in Chron. Hirsaug.

Gen. 16.

Molino vbi sup.

Guil. Paris. supr. f. 22.

immutat sed interdum, & medium, semper vero simul phantabã, vt accidit Præstantij patri apud D. Augustinum. Potest enim diabolus sic componere, & ordinare phantasmata, vt quis etiam vigilans (quod dicitur) somniet, more dormientium, & putet se ea sentire, quæ nõ sentit, instar maniacorum. Hoc fit in Turcarum incantatione, qua fugitiuos retrahunt, quam describit Bartholo. Giegorgieuizius libro de Turcarum moribus, fol. 93.

Potro præstigiatorij effectus duabus regulis deprehenduntur. Prima est, si effectus non oritur a motu locali, & superat causarum naturalium applicatarũ actiuitatem (v. g. suscitatio mortui, aut veræ cæcitatis curatio) interuenit deceptio, & præstigium. Secunda quando id, quod visum est, statim euanescit, nec permanet, est præstigiosa machinatio. Prioris exemplũ est, quando Magi posito in camera arcu de certo ligno, & sagitta alterius ligni, & chorda certi fili, sagittam eiaculantur. & sic faciunt apparere in loco flumen enatum tantæ latitudinis, quantæ fuit sagittæ iactus. Posterioris, vt cum videntur lacerare, & vorare equum, qui mox sanus sistitur: item illo facto magi quòd narrat de simulato serpente Niceras.

Cum ex editiore palatij Constantinopolitani loco Michael Sicidites nauiculam vidisset, qua ollæ, & patinæ vehebantur carmine magico effecit, vt nauia esurgeret, & vasa nõ prius ferire desisteret, quãin puluerem redegisset. At paulo post barba prehensa lamentari, amotaq; caligine se, vt ita numinis agitatũ deplorare. Rogatus, cur merces suas ita tractasset? cũ dolore narrabat, se remis intentũ, horribilem serpentem super vasa porrectum, oculis inconniuentibus in se conuersum instar deuoraturi, vidisse, qui prius volutari non destiterit, quam fictilia confracta essent. inde subito ex oculis euanuisse.]

De Eonis hæretici, & Magi præstigijs testatur Guilh. Neubrigensis.

Ita oculos hominum fascinasse,] vt videretur magnã virorũ turbam penes se habere, & regijs delicijs ciborum, & apparatus spendissimi abundare.

Sed hunc tandem conclusio Remensi damnatum,] cum ad mortem duceretur sæpius ad terram dixisse: *Terra findere*, idque irrito conatu, legimus apud Robertum in Chronic. Sic dæmon ludit præstigijs, nec contẽtus miracula præstigijs imitari, conatur in hæreticis etiã ipsa præstigia subdolis Sycophantijs adũbrare. Legi exemplum, adeo lepidum, & festiuum, vt quod me recreauit, eo lectores huius libelli nequeam fraudare, sed lubens, honestæ voluptatis eorum gratia, describendi laborem hoc loco assumam.

Tempore Sigismundi primi Regis Poloniæ,] Iacob. Melstin Ki prætor oppidi Brezini, leuitate quadã animi, auctoritatẽ nomenq; Christi sibi adsciuit, vtrũq; Zatorki Cracouiensem; ceteroq; sibi similes latrones duodecim elegit, singulisq; nomina Apostolorũ imposuit, se vero Iesum Christũ appellauit. Qui per villas vbiq; ambulantes prodigia morionũ, & præstigiatorũ more exercebant, sycophantasq; alios, & latrones: velut mortuos, subornantes suscitabãt, pisces in paludes lutosas primo impositos, vbi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi suis manibus capiebant panes in fornaces imponebãt, in nomineq; Christi sui: cum illic ante nõ essent, deprimebãt, cũ ingenti simplicis vulgi admiratione. Quodã tẽpore ad Cestochouiã monasterũ, D. Virginis imagine celebre, cũ suis Apostolis venit, cumq; illic aliquot diebus morarentur, vnũ ex suis quasi obsessum a dæmone subornauerunt, cuius opera victũ acquirebant. Ille enim per hospitia ambulãs carnes de coquina rapiebat, in suosq; proijciebat, qui cruces illas munientes carnes comedebant.

Cumq; ingens illic esset concursus populi ad D. Virginis imaginem sycophantæ illi obsessum suũ ad altare ducunt, duplici veste indutum, in cuius intercapedinẽ necessaria imponere posset: lapillos vero intra indusium ei imposuerunt, cumq; ad altare deduceretur, ille e manibus deducentiũ furibundus sese proripiens, in altare donarijs onustũ irruit, pecuniasq; rapiens in vestis duplicatæ intercapedine eas abscondit. Monachus ab altari diuino intermisso officio auffugit. cæteri monachi accurrentes cingulum eius soluũt. Ibi lapilli dumtaxat in terrã cecidêrunt,

d.c.18.

Cæl.2.2. 9.95.a.3.

Gui. Par. inf.c.22. Idẽ Gui. sup.c.23. 1.4.am.

li.1.hist. ang.c.19

pecunia vero in veste duplicata remãsit. A Monachi pecuniam arte dæmonis in lapillos transformatam putantes, exorcismis eam in pristinam formam transformare nitebantur, sed cum lapilli permanerent Monachus librum sacrũ indignabundus in terram proiecit, dicens: similem dæmonem nunquã habuimus: abite cum eo ad omnes diabolos: sycophaniæ illi cum pecunia recta in Silesiã fugerunt. Ibi apud matronam nobilem in quodam pago diuertẽtes, cum illa viro absente eos B recipere nollet, saltem mappam, vel telã ad sacrificandum petierunt. At mulier fasciculum telę illis obtulit. Tunc illi, hanc nobiscum accipiemus, & Christus tibi benedicet, vt tibi linum abundantius crescat. Ostendæ aliam si habes: quam cum similiter accipere vellent, mulier recusauit, maritũ timens. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telã clam inuoluemes, mulieri reddiderunt. Itaq; ciista a tela, a ciista vero domus accensa C conflagrauit. Viro domum reuerso, vxor ob Christum cum Apostolis male tractatum hoc sibi iuste contigisse dixit: At vir ira exæandescens: latro hic (inquit) nequissimus, & non Christus fuit. Itaque cum vicinis eos insequitur, & in quadam villa assequitur, Tum Pseudo Christus ad illum, qui vocabatur Petrus. dixit: Iam mea passio Petre, calixque, quem bibiturus sum appropinquat, Cui Petrus, & mihi, vt video, Domine, imminet. Illi vero dixit: Petre ego aliter non possum, nisi per fenestram, hinc euadere. Tum Petrus, & ego te, quoad viuam, non derelinquam, sed, quocunq; fugeris, sequar. Ergo per fenestram aufugit. ceteri quoq; Apostoli, qua potuerũt, euaserunt. Rustici eos secuti baculis fustibusq; cęcidere; dicentes: Prophetiza nobis Christe cum tuis Apostolis qua in silua baculi isti creuerint. Ergo plagis emendati vitam suam postea emendarunt, dicemes: Difficile est nobis Christi passionem Apostolorumque tormenta subire.] Sic Poloniæ Chronica. Agnoscis puto lector eundem infidelitatis, & blasphemiæ spiritum in his sycophantis: qui fuit olim in Cyrila Ariano & postea in Caluino, eiusque sequacibus. nimirũ omnes eiusdem Satanæ organum fuere. De Ariano Cyrila res notissima: de

Opinabãtur dæmonis præstigiis, ita videri mutatã, & pulso dæmone præstigiarum cessatura, & pecuniam sic pristinæ formæ reddendam.

Mart. Bielskĩ in annal. & Gu guin in vita Sigismũdi.

Albigeensibus ex Luca Tudensi illorum temporum scriptore similia lectu digna refert Mariana libro duodecimo de rebus Hispaniæ, cap. 1. de Belgicis Caluinianis testatur ipse, per quem res gesta Matth. Launous, in narratione causarũ conuersionis suæ de Caluinismo ad Catholicam religionem. Lege si lubet (lector) eius secundam, quam cum socio Penneterio etiam conuerso, edidit Apologiam, ante annos aliquot Lutetiæ impressam. Mihi nunc liber non est ad manum: Finiam, itaque cum Apuleo: *Ante Poecilen porticum, isto gemino obtutu circulatorem adspexi equestrem spatham pręacutam mucrone infesto deuorasse, ac mox eundem inuitamento exiguę stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima viscera cõdidisse, & ecce pone lancea ferrum, qua bacillum inuersi ad occipitiũ per inguen subit, puer in mollitiẽ decorus insurgit inq; flexibus tortuosis eneruam, & exossam saltationem explicat cum omnium, qui aderamus admiratione.*] Hæc haud dubiæ dæmon perfecit, speciebus falsi obiecti in oculos immissis, per medium aerem ijs imbutum.

Lib. 1. de Asino.

QVÆSTIO IX.

Quam admirandos effectus veteres Magis tribuerint?

ARnobius lib. 1. agens de Magorũ admirandis, ad diuinationes, & maleficia, vt ad capita reuocat his verbis: *Quis enim hos nesciat, aut imminentia studere prænoscere, quæ necessario (velint nolint) suis ordinationibus veniunt, aut mortiferam immittere, quib. libuerit tabem, aut familiarũ dirumpere caritates, aut sine clauib. reserare, quæ clausa sunt, aut ora silentio vincere, aut in curriculis equos debilitare, incitare, tardare, aut vxoribus & liberis alienis incõcessi amoris flammas (siue illis mares sint, siue fœminei generis) & furiales immittere cupiditates.*] Ioan. Sabisberiensis lib. 1. Polycratici c. 10. Domino, inquit, permittente elementa concurrunt, reb. ad imunt species suas, ventura plerũque pronunciãt, turbant mentes hominum, immutunt somnia, homineſq; violentia dun-

duntaxat carminis occidunt, &c.] non est omnia colligere animus, nec operæ preciũ, sed quæ nunc occurrũt, & præcipua videtur. Ab Aquilone ordiamur, vnde propheta teste malũ omne pandi-
L. 1. hist. Dan. tur. Saxo Grãmaticus, apud Septentrionales scribit, *Gigantes Magosq; inaudi-ti generis miracula diuersis prestigijs exercuisse, & per summã ludificandorũ oculorum peritiã proprios, alienosq; vultus varijs rerũ imaginibus adumbrasse, illicibusq; formis veros conspectus obscu-rasse.*] Olaus Magnus, de Lappis, Finnis, & Biarmis auctor est, quãcunq; vo-
L. 1. c. 1. & l. 3. c. 18. In Tartaria. Clemẽs in itiner. B. Petri: siue Clemẽti falso ascripsius liber, siue (vt puto) ipsius, sed a mala corruptus manu. lunt figuram assumere: item quæ in alio gerantur orbe ab amicis, vel inimicis, lineæ vestis precio, explorare, vẽtos quoque quos optent nauigantibus vẽdere,] Tres Tartarorum hordas, vltra Gazanẽ se regnum incantationibus supra modũ deditas, ijs caligines, aliasque tempestates cęli frequenter excitare, hocque modo hostes profligare, narrat Alex. Guaguinus. A populis ad singulos si descendamus. occurrunt plurima. Zoroastres ex stellis velut scintillas eliciebat. Dositheus olim mira perfecit, sed eum discipulus Simon magus superauit, de cuius prodigijs egimus iam prius, & breuiter, ita Glycas par. 2. *Effecit, vt statuæ ambularent, idemque in ignem prosiliens, non tamen vrebatur, in aera subuolabat; ex lapidib. panes faciebat: alias atq; alias in formas migrabat; facies aliquando binas habebat: in columna conuertebatur: efficiebat, vt ianuæ clausæ sua sponte aperirentur, vasa domestica sponte moueri ad vsus humanos viderẽtur, umbræ ipsum multę præcederent, quas mortuorũ animas esse dicebat. Cum aliquando a Cæsare perquireretur, terrore perculsus, alteri forma sua relicta fugit.*] & postea
Pa. 3. Annal. idem de eodem Simone. *habuisse canẽ alligatum cathena in domus limine, deroranẽ eos, quotquot ad Simonem iniussi adire conarentur. Canis uero Petrum intrare iussit, & humana uoce Petrũ ad esse nunciauit.*] vides diuinæ, quæ in Petro virtuti, Diabolicam vim cessisse, & Cerberum, cui nequibat nocere, adulasse. Quæ de Orpheo, & Amphione cõmenti poetæ, & vi musicæ eorum, ea Magiæ vtriusque nonnulli adscripserũt. Pythagoras femur suum aureum ostenPausa li. 6. tauit, carmine aquilã cicurauit, cum qua frequens colloquebatur. Numa Pompilius cęnæ opiparæ apparatum, cũ nihil domi obsoniorũ habuisset, exhibuit. Baianus Bulgariæ rex, se quoties voluebat in lupum, vel in cuiuslibet alterius bestiæ formã mutare cernebatur, interdũ faciebat, vt a nullo videretur. Olterus olse incantato, tanquam nauigio, vastissima maria superabat. Ericus rex Gothorum quocunq; verteret pileum, inde ventum prosperum eliciebat. Miraquoq; de Apollonio refert Philostratus, & de Iuliano Chaldæo Suidas: quem in hac arte, & subito sedanda vrbis peste Apollonium simul cum Apuleio, coram Domitiano, superasse narrat Anastasius. huius Iuliani mentio apud Arnobium lib. 1. vbi duo doctiui viri alucinati dum *Vulcanum* reponunt: additidem Anastasius, & ex eo Cedrenus, Manethonẽ magicarum operationum adeo fuisse peritum, vt palam semper præ se contemserint Apolloniũ Tyanæum. Apuleius, ipse multorum testimonio magus de duabus feminis scribit admiratione dignissima: primum, de quadam Caupona regina sagarum (vt scias etiã, tum quasdam ab ijs hoc titulo honoratas) *Saga, inquit, est & diuini potens, cęlum deponere, & terram suspendere, fontes diuarare mõtes diluere, manes sublimare, Deos infirmare, sidera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliã temerasset, vnico verbo mutauit in feram castorẽ, quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat, vt illi quoque simile: quod venerem habuit in alium proueniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans vini sui, aduenientes pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro, quiddam quod aduersus eam locutus esset, in arietẽ deformauit, & nunc aries ille cassas agit. Eadem amatoris sui vxorem, quod in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam impręgnationis, obsepto vtero, & repigrato fœtu, perpetua prægnatione dãnauit, &, vt cuncti numerant, octo annorum misella illa, velut elephantem paritura, distenditur.*] Postea de

Pluta. in Num & Ammia. Sabellic. lib. 3. Ennead. 2. Trithem. Chr. Hirsaug. eo. Saxo l. 3. Dan. Io. Mag. l. 17. Got. hist.

In voce Iulian. q. in S. 3. 23.

Lib. 1. de asino Aur.

Lib. 2. de rsin. ant. Pamphilo; *Magna primi nominis, & omnis carminis sepulchralis Magistra creditur, quæ furculis, & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mundi sideralis imis tartari, & in vetustum chaos submergere nouit. Nam simul quemquam conspexit speciosæ formæ iuuenem, venustate eius capitur, & ilico in eum, & oculum, & animum detorquet. Mimus morigeros, & viles fastidiens in saxa, & in pecua, & quoduis animal punctore formar: alios verò prorsus extinguit.*] nihil attinet similia ex Luciani Asino describere. Plinius, sed irridens ex Asclepiade, *Aethiopide herba omnes, ac stagna siccari coniectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hostium, trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari solitam a Persarum Rege legatis, vt quocunque venissent, omnium rerum copia abundarent*] De hyænæ partiũ effectis plurima idem alibi; de varijs lapidib. etiam magis incredibile, *achatis suffitu tempestates in Persia auerti, & flumina sisti, si lapis similis sit pelli leoninæ: hyenæ pelli similem, discordialem esse domibus; eum qui vnius coloris, inuictũ athletis: eandẽ vim alectoriæ Milonem expertum, &c.*

L. 28 c. 8. l. 36 c. 10.

Lib. 5. de vit. Phil.

Veniamus ad poetas. Empedocles, apud Laertium in hanc sententiam valde iactabundus.

Pharmaca quis pellas morbos, leuesque senectam
Percipies, quæ cuncta tibi communico solus
Compescesque truces ventorum rite procellas:
Exorti insanis qui vastant flatibus agros.
Surſum, si libeat, mox flumina pigra ciebis,
Et media induces ex tempestate serenum,
Induces media pluuias æstate salubres,
Et flatus sicca qui perflem omnia messe,
Exstinctumque hominem nigro reuocabis ab orco.

Et subdit ex Timæi historijs, *Empedoclem Etesijs aliquando vehementer flantibus, adeò, vt fruges corrumperent, excoriari asinos iussisse, factisque vtribus eos collibus, & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus cessantibusque ventis, ab euentu rei κωλυσανέμας vocatum esse.*] Vnus iste ex Græcis sufficiat; locupletiores sunt testes Latini, qui hæc vberius, & elegantius descripsere.

Virgilius.

Carmina, vel cœlo possunt deducere lunam: Eclog. 8.
Carminibus Circe socios mutauit Vlissis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis, &,
Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Moeris, nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere siluis,
Moerim, sæpe animas imis excire sepulcris,
Atque satas alio vidi traducere messeis.

Ouidius in Metam. postquam narrauit Vlyssis socios in sues mutatos, de Circes amore, & odio in Picum Regem copiosior, inter cætera; de Carmente, seu Canente Pici vxore; Lib. 14

Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
(Vnde Canens dicta est) siluas, & saxa mouere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.

Et paulò post, de ipsa Circe, quæ Pico viso, amore correpta, inquit,

Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis.
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit; & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, prætergq; oculos transcurrere regis
Iussit, & in densum trabibus nemus ire videri.

Quem inanem aprum, dum Picus equo admisso insequitur, ab ea solus deprehensus, verbis in flagitium inuitatus, & carmine malo;

Con-

Concipit illa preces, & verbo precantia dixit,
Ignotosque Deos ignoto carmine adorat
Quo solet, & niuea vultum confundere luna,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque camato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humas, &c.
Sed cum ille mœcham castus auersaretur, in furorem versa.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculos tetigit, tria carmina dixit;
Et ille in auem mutatus, pennas in corpore vidit. Denique cum famuli ab malefica vi, minisque adhibitis, regem suum reposcerent:
Illa nocens spargit virus, succosque veneni.
Exiluere loco (dictu mirabile) silua,
Ingemuitque solum vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur,
Attonitum monstris vulgus pauet; illa pauentum
Ora venenata tetigit mirantia virga;
Cuius ab attractu variarum monstra ferarum
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Epist. Hipsypilæ. Et de Medæa, Circes nepte.
Illa reluctantem cursu deducere lunam
Nititur, & tenebris abdere Solis equos:
Illa refranat aquas, obliquaque fulmina sistit,
Illa loco siluas; viuaque saxa mouet:
Per tumulos errat sparsis distincta capillis,
Certaque de tepidis colligit ossa rogis:
Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.
Tibullus, *Vt mihi verax.* Eleg. 2.
Pollicita est magico saga ministerio.
Hanc ego de cœlo ducentem sidera vidi,
Fluminis hæc rapidi carmine vertit iter:
Hæc cantu finditque solum, manesque sepulchris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo.
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.
Cum libet hæc tristi depellit nubila cælo:
Cum libet, æstiua prouocat orbe niues.
Illa tenere malas Medeæ dicitur herbas,
Sola feros Hecates perdomuisse canes.
Hæc mihi composuit cantus queis fallere posses;
Ter cano, ter dictis despue carminibus:
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,
Non sibi, si in molli viderit esse sinu.
Tu tamen abstineas alijs. nam cætera cernet
Omnia: de me vno sentiet esse nihil.
Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores
Cantibus, aut herbis soluere posse meos.
Et alibi idem vates: Eleg. 8.
Num te carminibus, num te pallentibus herbis
Deuouit tacito tempore noctis anus?
Cantus vicinis fruges traduxit ab agris,
Cantus, & iratæ detinet anguis iter.
Cantus, & e curru lunam deducere tentat,
Et faceret: si non æra repulsa sonent.
Propertius lib. 1. Eleg. 12.
Inuidia fuimus? num nos Deus obruit? an quæ
Lecta Promethæis diuidit herba iugis?
Non sum ego, qui fueram.
Petronius Arbiter inducit sagam sic

gloriantem;
Quicquid in orbe vides, paret mihi. Florida tellus,
Cum volo siccatis arescit languida succis:
Cum volo fundat aquas, scopulus atque arida saxa
Indigenas iaculantur aquas, mihi pontus inerteis
Submittit fluctus, Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos sua flabra pedes, mihi flumina parent,
Hircanæque tigres, & iussi stare dracones.
Quid leuiora loquor? lunæ descendit imago
Carminibus deducta meis: trepidusque furenteis
Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe.
Tantum dicta valent: taurorum flamma quiescit
Virgineis extincta sacris, Phœbeaque Circe
Carminibus magicis socios mutauit Vlyssis.

Eclog. 4. Nemesianus Bucolicorum scriptor;
Cantauit quod luna timet, quo rumpitur anguis.
Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor.

Epod. Ode 5. Et lyræ latinæ princeps de sagis trib. famosissimis de Folia,
Quæ sidera excantata voce Thessalæ, Lunamq; cælo deripit.
Et ibidem sic Canidia canit,
Non vsitatis (Vare) potionibus;
O multa fleturum caput;
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo, maius infundam tibi
Fastidienti poculum:
Priusque cælum sidet inferius mari,
Tellure porrecta super:
Quam non amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.

Od. vlt. Et postmodum eadem;
Quæ mouere cereas imagines,
Vt ipse nosti curiosus, & polo
Deripere lunam vocibus possum meis.
Possum crematos excitare mortuos,
Desideriq; temperare poculum.

A Sed omnium accuratissimè, licet, propter grandiloquentiam, & celsum illum spiritum, obscurius, M. Lucanus Lib. 6. de Ensichto.
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non satis adductus, amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere senes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia succo.
B *Frontis amaturiæ subducunt pignora fœta*
Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Excantata perit. quos non concordia misti
Alligat vllatori, blandæque potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.
Cessauere vices rerum, dilataque longa
C *Hæsit nocte dies: legi non paruit æther,*
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,
Axibus & rapidis impulsos Iupiter vrgens
Miratur non ire polos, tunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
D *Et tonat ignaro cœlum Ioue. vocibus ijsdem*
Humentes late nebulas, nimbosque solutis
Excussere comis: ventis cessantibus æquor
Intumuit, rursus, vetitum sentire procellas,
Conticuit, turbente Noto: puppimq; ferenteis
In ventum tumuere sinus, de rupe pependit
E *Abscissa fixus torrens, amnisque cucurrit,*
Nam qua pronus erat. Nilum non extulit æstas,
Meander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
Præcipitauit Arar, summisso vertice montes
Explicuere iugum. nubes suspexit Olym-

Olympus.
Solibus & nullis Scythica, cum bruma rigeret,
Dimaduere niues impulsam sidere Tethyn.
Repullit Hæmonidum defenso litore carmen.
Terra quoque immoti contussit ponderis axem.
Et medium vergens nisu tituabuit in orbem.
Tantæ molis onus percussum voce recessit,
Prospectumque dedit circumlabentis Olympi
Omne potens animal lethi, genitumque nocere.
Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum.
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbeis
Inque pruinosos coluber distenditur aruos:
Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi.
Humanoque cadit serpens afflata veneno.
Et mox, Illis, & sidera primum
Præcipiti deducta polo, & Phœbeque serena
Non aliter diris verborum obsessa venenis
Palluit, & nigris terreniſque ignibus arsit;
Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
Inferretque suas flammis cœlestibus vmbras:
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas,

Nec minus eruditè patruus Lucani, pallio clarus, & cothurno; reliquiæ Latialis Orchestræ, noster Seneca:

Medea ver. 752.

Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos indutæ vultus, fronte non vna minax.
Tibi, more gentis, vinculo soluens comam.
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egique ad imum maria, & Oceanus graueis
Interius vndas actibus victas dedit:
Pariterque mundus, lege confusa atheris,
Et solem, & astra vidit; & vetitum mare,
Tetigistis vrsæ temporum flexi viceis.
Aestiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta uidit hybernam Ceres,
Violenta Phasis uertit in fontem uada,
Et Ister, in tot ora diuisus, truceis
Compressit undas omnibus ripis piger:
Sonuere fluctus, tonuit insanum mare
Tacente uento, nemoris antiqui domus
Amisit umbram, uocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesque nostris cantibus mota labant.
Apud eundem non minora sibi vendicat Nutrix illa: Her. Oet. vers. 45.
Artibus magicis fere
Coniugia nuptæ precibus admixtis ligant,
Vernare iussi frigore in medio nemus:
Missumque fulmen stare, concussi fretum
Cessante uento, turbidum explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis,
Habuere motum saxa, discussi foreis.
Vmbræ stetistis, & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis.
Mare, terra, cœlum, Tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilq; leges ad meos cantus tenent.
Denique, & puritiæ meæ labor, ac studium Claudium.
Namque mihi magicæ vireis, auique futuri
Præscius ardor inest. Noui quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar: quid signa sagacis
Aegypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis, nec me latuere fluentes.

Arboribus succi, funestarumque potestas
Herbarum; quicquid lethali germine pollens
Caucasus, & Scychicæ vernant in gramina rupes.
Quas legit Medea ferox, & calida Circe.
Sæpius horrendos Manes, sacrisque litaui
Nocturnis Hecaten, & condita funera traxi
Carminibus victura meis: multosque canendo,
Quamuis Parcarum restarent fila, peremi.
Ire uagas quercus; & flamina stare coegi.
Veraque non prono curuaui flumina lapsu.
In fontes rediturasque suos. Neu uana locatam.
Me fortasse putes: mutatos cerne penateis,
Dixerat, & niuea (mirum) caperè columna
Ditari subitoque trahes lucere metallo.

Tam multa, tam magna sibi hęc vanitas vindicat, quædam falsò, quædam verè; sed quæ falsò, quæ verè, nunc nobis, quoniã alij id omisere, discutiendum est. rem totã certa methodo ad sua capita reducemus; illud semper memoria reuoluentes, *quicquid dæmon potest, id per eum, ex pacto, magos posse nihilque sic posse magos, quod nequeat dæmon.*

QVAESTIO X.

Quid possint Magi circa ordinem naturæ, & leges uniuersę.

NAturam sibi parere, & legibus cunctis vniuersi superiorem se (vt legistis) magica gloriatur:

Mare, cœlum, terra, Tartarus seruit mihi:
Nihilq; leges ad meos earum tenent.

Falsum hoc imprimis, & soli Deo omnipotens reseruatum. Naturæ ordinem mutare nequit, nisi auctor naturæ, nec leges vniuersi refigere; nisi qui fixit: scitum, & tantum est hoc Theologorũ decretum, nec motu locali (quæ actio est immediata dæmonis) nec applicatione agentiũ, & patientiũ per alterationem, corruptione, generationeve (quæ sunt eius actione mediatæ) posse quidquam, quod naturam superet, & proinde, nec id, quo mutetur ordo, seu lex vniuersi: Sic D. Aug. & D. Tho. probatur a Scholasticis auctoritate Apostoli. *Non subiecit Deus Angelis orbem terræ futurum.*) Vt interpretati D. Chrys. Theophila. D. Tho. & Sasbaut. non malè. quanquam reuera verba illa de mundo nouo, seu Ecclesia potius agant, cuius caput est Christus, & de quo non semel Prophetæ. Melius probant ratione, quia pars nõ potest plus toto. Ex hoc axiomate inferuntur multa particularia.

D. Aug. lib. 3. de Trin. D. Th. lib. 3. cent. gen. ca. 108. & qu. 16. de malo art. 8. quos sequitur Vict. n. 35 ad Heb. 3 v. 5 Es. 9. v. 6. & c. 65. ve. 17. & Ps. 102 v. 19. hoc est ipsis hominib. qui omnes saltẽ post iudicij diẽ creditur is Photius Psimas. Ans. & Haymen. D. Augu. d. l. c. 8. & communiter Theologi.

Primo nõ posse Magos dæmonis opera producere immediatè vllã formã substantialem, vel accidentalem: quia naturæ lex est, vt corporeum subiectum nequeat a se incorporea immediatè alteri diabolus autẽ est incorporeus, formę autem illæ ex potentia rei corporeæ sunt educendæ. Hinc sequitur non posse diabolum immediatè vllam qualitatem corpoream, & permanentem imprimere, v.g. calorem, frigus, albedinem, &c.

Secundò. Non possunt aliquid creare, propriè loquendo, siue ex nihilo, quia causæ naturalis actiuitas non extenditur in id, quod nihil est, hoc enim est virtutis infinitæ.

Tertiò. Nec ex qualibet re naturali possunt facere quãlibet, quia nequeunt immediatè formã introducere, vt autẽ eam mediate introducant, necessarium est aptas dispositiones præcedere: nulla vero res est capax cunctarũ dispositionum, quæ ad omnes formas requisitæ sunt. Hinc etiã fit, vt nequeant, quouis instrumẽto, vel causa, quẽlibet effectum gignere: tum quia pendent a pacto inito, quod certa præscribit mediatũ quòd, cum non agant immediatè, causa vel instrumentum debet idoneum proportionem cum effectu habere.

Quarto. Nequeunt formas substantiales (vt dixi) sine præuijs alterationib. ac dispositionibus producere. Nec etiã id ipsum possunt facere in instanti; (quia mutatio per creaturas nulla fit, nisi in tempore) nec etiam possunt quantumlibet paruo, aut æquali tempore quicquid volunt

volunt perficere: nam naturaliter ad vnã rem plus, ad aliam minus moræ requiritur, secundum plures, aut perfectiores vnius quàm alterius dispositiones.

Quinto. Præsupposita Aristotelis, & sequacium; quæ in Lycæo Peripatetico, & scholis Theologorum receptior est: non poterunt vacuum in rerum naturã inducere; nec infinitum vllum actu, nec à priuatione ad habitum regredi; nec ordinem, qui inter formas, ac dispositiones rerum naturalium inducendo, extremas prætermissis medijs, vel posteriores ante priores, immutare, aut peruertere; nec corpus de extremo ad extremum transferre, non trãsmisso medio, nec corpus longe a se distans localiter mouere, quia necesse est, vt mouens ac motũ simul sint in loco (alioquin sequeretur etiã posse mouere corpus per vacuum, & per quantumlibet intercapedinem) nec in instanti, vel quantalibet celeritate corpus mouere, aut transferre. quia vis eorum motiua certis est finibus limitata. Quare intelligendum sanè, quod Tertullianus scripsit, *dæmones momento esse vbique*.] Item *totum orbem illis vnum esse locum.*] Nam impropriè totus orbis vnus illis locus est, cum constet sic v. g. eos esse in Oriente, vt simul tunc non sint in Occidente, siue enim per substantiam suum sint in loco (quod probabilius) siue per virtutis applicationem (vt multi volunt) adæquatus eorum, & proprius locus omnium iudicio, certum habet, & limitatum ambitum vel virtuti, vel substantiæ proportionatum, & vbique esse, omnia implere est, quod solius Dei proprium. Momentum etiam vsurpauit pro celeri adeò motu, vt ab hominibus vix queat percipi.

Apol. ca. 2.

Sextò. Ex eo quod dictum est non posse tollere connexionem, & subordinationem partium vniuersi; sequitur etiam, non posse tollere earum conseruationem: quæ est ordinis, & connexionis illius causa, finisque. Hinc porrò sequuntur, quæ de cælorum motu, & elementorum translatione, sequenti quæstione dicentur: sequitur etiã non posse impedire proximè, & directè (sicut faciebat Deus, quando in tam varijs, ac enormibus supplicijs Martyres seruabat illæsos) nõ posse (inquã) sic impedire actionem agentis naturalis, quod habet omnia ad agendũ requisita, sed dũtaxat id posse indirectè, & mediante aliquo artificio, aut medicina, sicut faciũt homines. videlicet primò adhibita cõtraria causa, quę alterius causæ vim exeri impediat, v. g. si mantile de mollibus lapidum filis ex Caristo petitis, & instar telæ contextis, in flammam conijceretur, id non modò non amburetur, sed splendidius, nitidiusque exiret: item si adamantem admoueas, impedietur magnes ne ferrum attrahat. Sic fortè diabolus gentiles decepit, quando fecit ne flamma exureret capillos Iuli, aut Seruij Tulij, aut L. Marcij, aut tunicam Seruij Anagnini. potest tamẽ & alia prodigij tam celebris causa reddi. Nẽpe hos ignes ex illo flammæ genere fuisse: quem vulgò vocant Ignem Fatuum: cuius origo hæc à Philosophis traditur. Exhalationes ab aere frigido, & nimis condensato, propè nos detineri: posteà, per vehementem quarundam exhalationũ inuicem succedentium compulsationẽ, calefieri, & inflãmari, diuersos quoque colores, & figuras recipere, prout vapor crassior, & subtilior fuerit, & prout diuersimodè fuerit configuratus, rubrã apparere vel nigram flammam in materia crassiore, candidiorem & clariorem in subtiliore, & cæteram figuræ varietatem ex lucis reflexione representate. Apparent etiam huiusmodi phantasmata (Galli vocant *des Aduis*, Germani *Stal lichten*) vel inter equorum aures, vel supra verticem hominum vino, ira, vel alia ex causa efferuescentium: item iuxta sepulchra, bustuaria, vel paribula, quoniam ex corporibus viscosæ exeunt exhalationes, quæ, sicut dictum, motu illo inflammantur, præcedere, vel subsequi viatorem putãtur, quia progressu citatiore homo aerem commouet, idcirco si conetis apprehendere, diffugere videntur, ab aere pulsæ. Lẽgi Nuperum scriptorẽ Iurisconsultum qui censet hæc omnia dæmonũ esse ludibria, & his ignibus malũ genium insitum esse. *cur enim alioqui homines sic* (ait) *pelliciunt in stagnorum fluminumque voragines, ac præcipitia?* non illa (mi homo) pelliciunt, sed fit, quia nocturnum silentium, & flammæ nouitas ignaris causæ, metum, ac consternatione inducunt, & faciunt à via aberrare,

a. 4. dub. 1. diffic. 5.

Plut. lib. de defectu oraculo. Plin. l. 37. ca. 9. & D. Aug. l. 1. de ciui. Dei ca. 4. Vid. Vir. Aenei 2. Liu. li. 1. Plin. lib. 2. c. 101 Obsequentius de Prod.

l. 2. demonol. c. 3.

Angelus in 2. qu. vn. ar. dam.

&

& sic in malum aliquod ruere, præsertim in flumina, vel stagna. Naturam enim sua hi ignes, vt flammæ, quas Aetna eructat (in fretum feruntur) etiam voluuntur versus aquas (*vt recte Leloyher obseruauit li. 1. despectr. c. 5.*) ideo qui perturbati, seu consternati, vel ducti curiositate, hos sequuntur, sæpe submersionis periculum subeunt. Si qua coactio extrinseca ad sequendum quandoque deprehendatur, illa certè naturalis non est, sed à dæmone. Nam non nego quandoque posse fieri, vt his se flammis dæmon adiungat, sed cum naturalem causam flammarum teneamus, haud arbitror cum plebecula ad prodigiosas causas confugiendum. Cur verò his non vstulentur equorum aures, vel hominum capita, causam putarim, quod ex sententia veterum philosophorum, ignis duo sunt genera (seu partes potius) flamma & pruna: prunæque proprium sit vrere, ac nõ lucere, flammæ verò, lucere, & vrere, quando perfecta est flamma, quando verò imperfecta (vt de qua agimus) tunc tamen possit lucere licet vim vrendi nõ habeat. Et nomen satis indicat, hunc nõ verum esse, aut perfectum ignem, sed quid igni simile, sicut caprificus, & ficus fatua non vera est ficus, sed degenerans quid; & ficui simile. Confirmant, quod narrant ad aquas Scantias flammam exire, quæ inualida sit trando transit, nec lõge in alia materia queat durare, & super hunc igneum fontem, quæ illum contegit fraxinus, æternum virere cernitur, quod nõ foret, si hæc flamma vera perfectaq; foret. Talis etiam albus ille ignis, qui post tempestatem nautis apparet, & super malum, nauiumque armamenta sidens, nihil adurit: Gentilibus Dioscurorum, seu Castorum alba stella, nobis *Sanctus Telmus* dicitur. Videte nunc insignem mathæologi Lutheri Meteorogiã commentat. in capitulo nono, Gen. fol. 146. de iride disputans, non contentus Irridem cum Halone, vel corona confudisse, subdit: *Ego non dubio saltantes capras, volantes dracones, lanceas, & similia esse effectus malorum spirituum in aere sic ludentium, vt aut terreant, aut decipiant homines: gentes flammas in nauibus apparentes iudicarunt Castorem, & Pollucem esse. Et apparet aliquando luna super aures equorum. Hæc omnia certum est esse ludibria dæmonum in aere.*] Sic ille, per *certum est*, & *non dubito*; nulla red dita ratione philosophiam euertit: eodẽ iure, quo fidem, vt in Deum, sic in naturam ius sibi vsurpans: *Lunam* vocat, illas, quas dixi flammulas, aut si lunam vidit equorum auribus insidentem; vidit, quando lunaticus. Et tamen hanc censet *esse vnam firmissimam, & certissimam* (verba eius sunt) *demonstrationem, quòd omnes illæ impressiones, vt vocãt, sint opera Dei, vel etiam dæmonum.* Iris, & cometa quidem, secundum illum, Dei; cætera dæmonum. Gaudeant tali Doctore, qui amant desipere. Quod verò legimus de erraticis flammarum globis humanam edentibus vocem, & de refecto cadaueris cum humero costisque brachio dextro, in vsum luminis nocturni: cuius extremi digiti flãma sulphurea ac violacea tantisper arserunt, dum striges venenum malum totum dormienti infii dissent, idque quod constituerant totum perfeciissent; demum flamma extincta, tam integros illubatosque mansisse digitos, quam si lumini fontem nullum antè præbuissent, quod Magas, quoties volunt, facere Remigius asseuerat; id omne idem rectè ad dæmonis technas retulit. Ceterum quod Cl. Claudianus canit in Aethnæ cacumine niues illæsas permanere, quia vastum illud incendium *sub niuibus seruare fidem, & lambit contiguas innoxia flamma pruinas*, hoc nõ est fabulosum (suffragantur enim historici, philosophicique;) sed est abditum naturæ secretum: fortè, an quòd flamma nimis violenta propulsione erecta, minus actiuitatis habet in circumiacentia, quæ tam obiter attingit? quod si verum est, pertinent ad posteriorem actiuitatis impediendæ modum. Alter enim modus huius impedimenti fit, per aeris interiecti celerem, ac violẽtum motum, quo impeditur actio naturalis, ne se in obiectum insinuet, sicut solemus moto aere fumum, ne noceat oculis, abigere, sicut etiã diabolus effecit, ne difflueret aqua, quam Tuscia Vestalis cribro portabat. Sic flammam iniectam atri dæmoni spectrum impediuiti ne Iouis Apameni fanum absumeret, donec diuino miraculo quæ benedictæ aspersio dæmonẽ abegit.

Sic

Galen. li. 2. de simplic. medicam fac. Platonis in Timæo, & ipsius Timæi loci.

Plin. d. c. 107.

Vide quæ dixi comment. in Hercul. Iur. v. 14

De rapto Proserp.

Strabo. Solinus Plinius, & Senec.

Val. Maxim. lib. 5. Tert. Apol. c. 22. Minutius 17. Octauio.

D. Aug. lib. 10. de ciuit Dei c. 16. Theodor. lib. 5. Hist. Eccl. cap. 22.

Sic ad Medeæ incantationes taurorũ flammiuomorum halitum innocuum factum poetæ canunt. Semper enim Dei miracula diabolus conatur simulare. Scit Sanctos *per fidem* (vt ait Apost.) *impetũ ignis extinxisse*: Heb. 11. ver. 34. vt fecerunt tres pueri Hebræi Dan. 3. vt fecit B. Franciscus de Paula, alijque vno contentus ero exemplo, in quo, cum fide, meritum quoque religiosæ, seu cæcæ obediẽtiæ, resplendet. Scardeonius, ita scribit: *Accidit ali quando forte fortuna vt præpositus quidam prædicatorum D. Aug. illic apud hos* (Iesuatos D. Columbini sectatores) *ad prandium inuitatus accumberet, qui amotis epulis semotisque arbitris, dataque loquendi venia, cepti de Dominicæ professionis merito copiose admodum, arroganterque disserere tacite exprobrans eis, quod professionem trium votorum, cum inter cœnobitas commumerarentur, publice, palamque cum ceteris monachis solita, nõ profiterentur forma. Ad id Iesuitarum præpositus, homo idiota sane, sed prudens, & dilectus Deo, argute respondit: Vis* (inquit) *Pater, quoniam in hos sermones incidimus: vtrum vnus ex nostris fratribus ita simplici quodammodo Deo oblatus: an comes iste meus, publice tria vota professus, superiori, suo obedientiam exhibeat sinceriorem* (*Annuit ille ignarus quidem, libens. Tum Iesuita ad hũc nostrum Marcum, quam primũ conuersus, qui ibi forte accumbentib. ministrabat, ait. Marce frater, hi sodales nostri frigent: in virtute sanctæ obedientiæ adferas huc eis cito ecoquina nudis manibus ardentes prunas, vt confestim calefiant. At ille haud cunctabundus,* (*vt erat ad obedientiam promptus*) *nihil fore credens, quod fieri, non posset, si sub obedientiæ præcepto mandaretur: festinus nihil hæsitans a coquina ad mensam ardentes ad prunas, quam plurimas ambabus manibus iunctis, absque vllo detrimento, aut læsione sui portauit, vtrique eas porrigens ad frigus tollendum: quas iterum iubente præposito, cunctis admirãtibus ad locum vnde detulerat deportauit. Hinc præpositus ille Dominicus vltra modum obstupefactus comitem suum intuetur, quasi idem esset illi illico præcepturus. At ille cognita re nihil cunctandum ratus, quam primum, in hac verba prorupit. Pater Reuerende, apage te, ne me iubeas tentare Deum, ad feram, si voles, ignem, prout soleo, testula, non manibus. At illi admirabundi ob tantum miraculum, hinc taciti intra se stupebant; hinc repentino comitis responso delectati, se mutuo inspicientes subriserunt.* Subrideat fortè, & aliquis Iesuitarum hostis hæc legens, At Scardonius Iesuita non fuit, quin, & Iesuitarum tenuem admodum cognitionem habebat, qui tum recens Patauium aduenerant. Ille namque nos vocat *Sacerdotes nominis Iesu* lib. 2. classe 5. fol. 95. Iesuitas autem in prædicta narratione d. lib. 2. classe 6. fol. 113. vocat eos, qui proprie *Iesuati* nominantur, illi auctorem ordinis habent B. Ioannẽ Columbanum, & ferè ad vnum laici sunt: nos auctorem habemus ordinis nostri B. Ignatium Loiolam, & in singulis domibus, multos Sacerdotes. Illi ab Vrbano V. Papa, anno 1369. confirmati fuere: nos primum a Paulo III. post annum 1540. illi Iesuati S. Hieronymi, nos clerici Societatis Iesu fumus vocati. de illis lege Paulum Morigiam lib. de orig. religionum. cap. 33. & 5 de nobis vitam P. Ignatij Loiolæ a Patre Petro Ribadeneira, & Pater Petro Maffeio accuratè descriptam. Errauit ergo Scardeonius in nomine, vt, & cæteri; qui Iesuitas cum Iesuatis confundunt. Et ex hoc errore Bartholom. Fumus in Armill. aurea verb. religionum. 4. satis inconsiderate negant Iesuitas propriè religiosos esse, & auctorem laudat Abb. in rubr. de regul. nu. 3. qui tamen duntaxat scribit eos, non propriè dici regulares; quod & ipsum falsũ. nam Iesuitæ vtrumque sunt. Regulares, quia regulam certam profitentes clerici sunt. religiosi, quia quidem tria vota etiã solennia, quæ Abbas requirit, emittunt; & nihilominus qui ea non emittunt, simpliciũ emissione religiosos esse PP. Maximi, Gregorius XII. & XIII. definierunt. Verum Abbas errabat in facto: & Fumus imperite Abbatis sententiam excerpsit. ambo autem de Iesuatis prædictis loquebantur. nam Abbatis tempore de Iesuitis nulla dum erat cogitatio: libri sunt corrigendi Abbatis, Fumi, Scardeonij, & (miror) id ab ijs, qui nuperis editionibus præfuerunt, non animaduersum. Venia plane dignus Fumus, si anto

Soc.

Soc. Iesu institutam scripsit. Venia indignos Baleus hæret. Anglus *in bib. scriptorum Britanniæ*, qui nos fingit, additis, (vt illi solemne) fabellis, Theatinos esse, & Venetijs primum à Paulo Caraffa, qui postea Paulus IV. institutos. Minus tamē mirandum, Anglo Caluin. nomen nostrum ignotum fuisse, sed plane miranda malignitas, & stupor Parisiaduocati, Papirij Massoni: qui cum in nostra societate non paucis annis vixisset; vt rabula fori fieret, eam deserens maledicentiæ quasi tyrociniū fecit, in nomine nostro insectando. nam in Pauli IV. Pontificis vitæ rapsodijs, scribit nos in Hispania *Ignatianos*: Nolæ in Campania *Iesuinos* vocari, & sic ipse appellat: cur? ne nouisse videatur, & vt apostasiam tegat. male nouerat, à quibus tam malè, tam malo exemplo defecit. Si tam parum illi noti; vnde, aut qua, in intima se arcana cordis iste cordium, & renum scrutator penetrauit, vt nihil vereatur affirmare: eos sibi solos videri societatem cum Iesu contraxisse: & in eo nimium sapientes esse, quod se putent cœlo, vel ipsi quandoque imperaturos? Qui cordis eorum tam penita perspexerat arcana, quo potuit pacto nomen ignorasse: si nec nomen nouerat, non potuit se in hæc latibula profunda cordis penetrasse. Teneo te Spiritus apostatice. Brutiorum brutus iste mos est, vt quo flagitiose deseruerunt, quia disciplinam, non ferebant: illos infrunito ore, & lingua virulenta conentur proscindere, ne non merito transfugisse videantur. Ad rem redeo, à diuerticulo, in quod me Scardeonius pertraxerat.

QVÆSTIO XL.

Qua Magorum, potestas in orbes cœlestes, sidera, & elementa?

FErendi sunt Empedocles, Sosipha nes, Apollonius, Virgilius, & alij poetæ, vt quæstione præcedente docui, plus nimium Magis tribuentes: ferendi, quia gentiles; sed quis ferat hominem Christianum, & qui Catholicus amat audire. *in Parabata* vincto, sic canentem?

Verba, vel alto errantia cælo.
Sistere sydera, verba potentem
Noctis possunt ducere lunam.

quod ethnicum est, stolidum est, & merè fabulosum.

Primo nec cœli, nec siderum motum sistere, vel eorum statos cursus retro agere magicen posse. hoc enim foret vniuersi ordinem turbare. Hinc vero concidit fabula veterum, de lunæ detractione; non magis consentanea rationi, quā recentior nostris temporibus ridicula populi cuiusdam opinio, arbitrantis lunam ab asino epotam: quia pecus Arcadicum de flumine biberat, in quo noctu lunæ facies, vt fit, lucentis reddebarur cum biberet: eoque recedente subita nube luna velata videri desijsset: ideo miserum Sileni vectorem, in carcerem coniecere, in eculeum egere, & aluo rescisa, vt lunam mundo redderet, sæuissimæ exenterarunt. conclusionem nostram D. Augustin. confirmat. Veteris fabulæ origo nata ex ignoratione causæ, cur luna naturaliter deliquium luminis patiatur, teste Plutarcho, & veteri quodam poeta, cuius fragmentum, vt à Turnebo accepimus dignissimum est, quod pluribus locis legatur.

Narrat viues cōment. in lib. 10. de ciuit. Dei c. 4. & cap. 4. li. de præcept. connubial. lib. 19. aduers. c. 3.

Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens.
Dicam quar fesso liuescat circulus orbe.
Purpureumque iubar nixei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris.
Infernas ululans mulier prædira sub umbras.
Detrahit altiuago e speculo, nec carmine victa.
Vel rore Stygias
Vincibilemque petit clamorem. quippe per athram.
Qua citimus limes dispescit turbida puris.
Inuiolata meat: sed uasto corpore tellus.
Qua medium tenet ima pelum, dum lumina fratris.
Detinet umbriferis metis, tū sidere casso
Pallescit teres umbra rota: dum transeat axem.
Aggerei uelox tumuli, speculoque rosanti
Fraternas reparet per cœlum libera flammas.

Addit postea multa disertissime, quibus

bus hanc sententiam confirmat, ibi legere poterit, quem capit priscorum poetarum lectio.

Secundò nequeunt integrum elementum de loco suo naturali in alium transferre: nec partes, quibus integratur mundus, tollere, vel suo mouere loco, ratio est eadem, quæ præcedentis conclusionis, estque sententia communis Theologorum, atque hoc voluit Firmilianus ad D. Cyprianum scribens. Terræmotus tamen possunt efficere: nempe immisso quoppiam vehementi spiritu in cauernas terræ, vel vehementer agitato aere, qui in terræ visceribus est incluſus. Non id poetæ tantùm asseruerunt, ventis Magos imperare: sed & Philostratus, dum scribit Apollonium apud Brachmanas duo dolia vidisse: quibus apertis, imbres & venti erumpebant, clausis serenitas, & tranquilitas aeris redibat. Sopater quoque philosophus, affectus vltimo supplicio fuit, quòd accusaretur carmine magico ventos vinxisse, ne annona Byzantium inueheretur. De Empedocle, & Rege cui cognomen, *Pileus ventosus*, iam diximus.

Eunapius de viris Philosophis & Suidas.

Tertiò, quod huic affine est, possunt Magi tempestates sedare, possunt excitare fulgura, & tonitrua, grandines, & imbres, & similia Meteorologica ciere, & in agros, quos volunt immittere. Irrisit hoc olim Seneca Philosophus ita scribens. *Illud incredibile Cleonis fuisse publicè propositos, καλαζοφύλακας, speculatores futuræ grandinis. Hi cùm signum dedissent, adesse iam grandinem, quid expectas, vt homines ad penulas discurrerent, aut ad floreas? Immò pro se quisque, alius agnum immolabat, alius pullum: protinus illæ nubes aliò declinabant, cum aliquid gustassent sanguinis. Hoc rides? accipe quod rideas magis, si quis nec agnum pullumue habebat: quod sine damno fieri poterat, manus sibi adferebat, & ne tu auidas aut crudelis existimes nubeis: digitum suum bene acuto graphio pungebat, & hoc sanguine litabat. Nec minus ab huius agello grando. se auertebat: quã ab illo, an quo maioribus hostijs exorata erat. Rationem huius rei quidã quærunt. Alteri vt homines sapientissimos decet, negant posse fieri: vt cum grandine aliquis paciscatur, & tempestates manusculis redimat, quamuis munera, & Deos vincant. Alteri suspicari ipsos aiunt, esse in ipso sanguine vim quandam potentem auertendæ nubis, ac repellendæ. Sed quomodo in tam exiguo sanguine potest esse vis tanta, vt in altum penetret, & illam sentiant nubes? Quantò expeditius erat dicere, mendacium, & fabula est? At Cleonæ iudicia reddebãt in illos, quibus delegata erat cura prouidendæ tempestatis, quod negligentiæ eorum vinea vapulasset, aut segetes procidissent. Et apud nos in XII. tabulis cauetur. NE QVIS alienos FRVCTVS EXCANTASSIT. Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli quorum nihil posse fieri, tam palam est, vt huius rei causa nullius philosophi schola intranda sit.*] quam fortiter asserit, quod ignorabat? aerem verberat, ipse falsas cõminiscens causas, quas refutet: nihil horum dicturus si hæc pacto cum dæmone fieri sciuisset. Audierunt hoc, & legere sæpius recentiores illi, qui negant tam Catholici, quàm hæretici, quorum potissimæ rationes sunt, ab homine nec vnam aquæ guttulam gigni posse, quasi verò dicamus, solum hominem suis ista viribus perficere: sed id dæmoni ascribimus ex pactis conuentis operanti. Adduntnos impiè dæmoni adscribere: cũ in S.S. pruinæ, grandinis, pluuiæ, & similium origo adscribatur Deo. Quod non ignorabamus, vt nec illud, plurima passim in S.S. tribui Deo, quæ tamen constat humanas vires, non superare: vt percutere, occidere, sanare. Sed nimirum, Deus hæc omnia facit vt causa efficiens principalis, independens, & vniuersalis: creaturæ verò, vt causæ efficientes, particulares, dependentes, ac minus principales. Vlricus Molitor, *in Dialogo Austriaci*, paululum deflectit ab aliorum errore, & ingeniosè comminiscitur, diabolum quidem non posse aerem turbare, grandinare, &c. cum vult; nihil tamen adfert ad probandum, cur id nequeat: sed quod quando futuram præuidet tempestatem; tunc sagas impellere ad faciendum ea, quæ procurandæ tempestati facere consueuerunt, & ijs persuadere rebus seu factis illis hanc vim concitandæ procellæ inesse, non nego, posse id aliquando contingere: sed vt plurimum aliter fieri contendo.

lib. 4. natur. quæst.

Calcagninus Põzinibius q; Vuierus meditus.

Deut. 32. vers. 39. 1. Reg. 2. vers. 6. & simil.

tendo. Nam sagæ vnanimiter confitentur, se quandocumque luber hæc posse perficere: & id confirmat experientia, quoties à iudicibus, vel inuitæ coguntur: sequitur enim effectus; dæmon ergo id ex pacto condicto ad signum concurrens perficit. Fallitur etiam Molitor, nimis ieiunè, & frigidè hic, & toto libello disputans, dum probat, sine Dei permissione hoc dæmonem non posse, quis vmquam Catholicorum hoc non asseruit? omnes clamamus permissionem Dei necessariam esse; at contendimus Deo permittente, & causis naturalibus non impedientibus dæmonem id, quando vult, posse, licet alias tum tempestas nulla naturaliter fuerit oritura. Scio, Burchardus lib. decimonono, Decret. titul. de arte magica. vers. credidisti vnquam; idem negauit, & censuit magos id credentes esse superstitiosos; superstitiosi sunt, quia magi: item si credant se hæc etiam nõ permittente Deo posse; immò, & hæretici tum forent, ex hoc capite. Sed rectè sentiunt, si supposita Dei permissione, vi pacti, se id per dæmonẽ posse facere arbitrantur. Et hæc omnino sequenda, quæ est communis sententia Theologorum, & Iurisconsultorum. Probatur primo, ex S.S. Nam ibi Satanas facit ignem de cælo decidere, & absumere seruos, ac pecua Iobi: excitat quoque ventum vehementem, qui filios, ac filias conuiuantes ruina oppressit: quæ diabolummet ibi fecisse patres orthodoxi docent. Deinde grandinem, qua Aegyptij puniti, expresse S.S. dicit per malos Angelos immissam. Tertiò se offerunt quatuor angeli stantes super terræ angulos, ventorum flatus impediturі, & sic damna viuentibus illatũ maxima: quos esse genios alastores plerique Sanctorum cẽ fuerunt. Denique cur ab Apostolo toties vocantur dæmones, principes aeris huius? potissimum propter magnam in aerem potestatem. Hoc confirmat nõ modo lex vetus XII. tabularum, quas eos nomine laudant Plinius, & D. Augustinus: sed & Imperatoriæ, & Pontificiæ sãctiones. Confirmant, & ij. quos citauit Patres omnes, Clemens, Hieronymus, Augustinus, Andreas, Strabus, Diuus Thomas, & alij præterea complures, vt Orig. lib. Octauo, cont. Cels. Ioan. Salisberiens. lib. primo, c. decimo, Henricus Theutonicus, quem sequitur Cantipratensis lib. 2. cap. 57. part. 19. Quarto probatur hostijs, & exemplis, de ventis, & tempestate sedata à Magis tempore Xerxis, testis est Herodotus. De Finnis, & Lapponibus sic scribit Olaus. *olim mercatoribus venos venales exhibebant tres nodos Magica arte sacratos offerens quorum primo soluto placidos ventos secundo uehementiores, tertio uehementissimo, sint habituri.*] Olim Aristæus docuit incolas Cycladum certis ritibus, ac hostijs Etesias æstiuo tempore elicere, & sic sua ui frigore squallorem, & sterilitatem ab agris arcere: de pluuijs cœlo deuocatis per Magos, plena sunt veterum monumenta. Pluuiam etiam Cianitæ. Inde ridiculo ritu sic procurant, vt in Epistolis Peruanis nostrorũ, anni 1590. & 1591. narratum, his verbis excepit Gaspar Stitillius.

Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna uocis contentione, & acceleratione clamat, vt omnes ad montem concedant, quo postquam peruenerunt, vt quilibet consueto more à cibis abstineat. Est autem eorum hoc ieiunium, vt à sale, pipere, cibis coctis contineant: quod vbi factum est, voce intensa, & clamore summo stellas inuocant, aquaque precantur, & ad terras, castellumq; paganum sese vertunt, potionem quandam manibus tenent, quam vbi nobilis alicuius adolescentulæ manu porrectam ebiberint: ita à sensibus abducuntur, metisque impotes fiunt: vt mortui videantur: sed vbi in se redierint, mel aqua, & maizo miscent, quibus permixtis nubes aspergunt. Die sequenti nobilem aliquẽ, aut conspicuum, & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, subiecto lento igne, atque vbi sudare cœperit, sudorem vase excipit Magus, anserino sanguini admiscet, atque ex radice expressæ aquæ rursum in aera iactat, nubes vt tingat, rogat, per sudorem, sanguinem, & aquam, vt desideratam pluuiã largiantur. Quod si casu eo die, quo sunt superstitiosi pluat, gratias agunt stellis, magnumque multis muneribus ornatum efferunt.]

Tanto nimirum Diabolus facilius stat pacto, quãdo pluuia, vel grando in perniciem

Quos citat Binsfeld. q. 1. in li. 4. C. de malef. & math. qui addo. Herez ad li. 1. de ue re, & fal. prop. ca. 19.

Iob 1. v. 16. & 5. 19.

And. Casarien. in c. 13. Apoc. v. 3. D. Th. & alij in Iob. 1. v. 10. Exod. 97. Psa. 77. v. 49. & quo ibi ex pt. D. Aug. Apoc. 7. v. 1. recog. D. Clem. l. 4. Hier. l. 7. in Es. D. Aug. l. 5. contra Iulian. c. 3. Strab. in Adoc. Plan. lib. 28. Nat. hist. c. 3. & li. 36. c. 1. & D. Aug. li. 18. de ciuit. Dei. c. 19. l. multi. 6. C. de malefic. nec mirũ. 6. qu. 5. & bulla Innoc. 8. cõtra malef. D. Lib. 7. tit. 1. c. 16. Victorius li. 19. Variar. lect. c. 21. Pausa in Arcadic. Dion. Cassius l. 56. Xiphil. in Anton.

niciem aliorum depoſcitur, vt vix vmquam fallat: quam quando in commune bonum, quod hi poſcunt Indi, quos vt plurimum ludificatur: cum tamen non minus eorum Magi, quam noſtri ſortiarij vi pacti operentur.

Nemini porro videri debet mirum de aqua: cum Pauſanias ſcribet, è lignis nullo admotis igne puriſſimam flammã Hippæpis ſolitam barbarico educi. Recẽtiora exempla nuperi ſcriptores prodiderunt. Admiratione dignum eſt, quod de ritu noſtrarum ſtrigum tradit Remigius, lib. 1. dæmonolatr. c. 25. his verbis.

Hoc certe memini teſtatum ſpõtaneã, & libera aſſertione plus minus ducentorum hominum, qui me dumuiro damnante incendio crimen ſortilegij luerũt: ſtatis certiſque diebus ſolitos ſe conuenire gregatim ad ripam, vel ſtagni vel riuuli alicuius, maximeque ſi quis eſſet quem ſolitudo à prætereuntium oculis ſepoſitum haberet: atque illic aquas, accepta à dæmone virga, tantiſper diuerberare, dum vapores fumoſque abunde excitarent, quibuſcum vna ſublimes efferrentur. Illud deinde, quod ſic eſſet excitatũ, ſe in nubes denſas ac caliginoſas induere: quod poſtquã vna cum dæmonibus ei eſſent inuoluti, agerent pellerentque qua erat libitum, ac tandem multa præcipitatum grandine in terras decuterẽt.]

Hic nullam puto deceptionem aliam intercedere, quam quod diuerberatione ſua ſe putant vapores illos excitare: hoc dæmon facit; & ſtriges effert per aerem in ipſis nubibus, & ne præfocentur, præbet remedia. Si per nubes feruntur, an negandum illas, dæmone deferente, ex nubibus in terram decidere poſſe? ſed de hoc poſtea. Remigius addit ſolitas aliquando priuſquam ſic vndam diuerberent, in eam immittere ollam fictilem, cui aliquid arcanum dæmon incluſerit; vel etiam lapides, ad eam magnitudinẽ quantam volebant grandinem decidere: Interdum candelas tantiſper in ſtagnum deuexas, ac lumine pronas tenere, dum ſtagnum affatim guttis illis defluentibus imbuiſſent; puluerem præterea medicatum in aquas ſpargere. Vt plurimum vti ad diuerberandam aquã virgis nigris a dæmone datis, & his conſtãtiſſime aquam flagellare, & diras ſimul verborum execrationes ingeminare. Quædam etiam confeſſæ, dolia tranſuectaſa per nubes, à ſortilegis dæmone auxiliante impelli, donec loco, quem animo deſtinarunt ſuperimpendeant: tum dirũpi illa in ſaxa, & flammas, & veloci impetu obuia quæque vaſtare acconterere. Multa refert idem exempla, d. c. 25. & libro eodem c. 29. addam duo, vnum lapidum, horrendum alterum. In ditione Treuirenſi ruſticus fuit, qui cum filiola ſua octenni, caules plantabat in horto: filiolam forte collaudauit, quod apte hoc munus obiret, illa, ſexu & ætate garrula, ſe noſſe alia facere, magis ſtupenda iactat; pater, quid id foret ſciſcitatur, ſecede paululum, inquit, & in quã voles horti partem ſubitum imbrem dabo, miratus ille; age ſecedam, ait: quo recedente, ſcrobem puella fodit, in eam de pedibus (vt cum Hebræis loquar pudentius) aquam fundit, eamque bacillo turbidat, neſcio quid ſubmurmurans. Et ecce tibi ſubito pluuiam de nubibus in condictũ locum. Quis (inquam obſtupefactus pater) te hoc docuit? mater, reſpondet, huius & aliorum ſimilium peritiſſima. Zelo incitatus agricola, poſt paucos dies, inuitatum ſe ad nuptias ſimulans, vxorem cum gnata, feſtiue nuptiali modo exornatas in currum imponit, in vicinum oppidum deuehit, & iudici tradit maleficij crimen ſupplicio expiaturas, hoc mihi fide dignißimorum virorum narratio ſuggeſſit: vbi notandus modus ſcrobiculam faciendi, & quod in eam ieceris baccillo confutandi; ſic intelligendum illud Propertij, de anu, quæ ſaga, lib. 4. eleg. 5.

Quippe, & Collinas ad foſſam mouerit herbas
Stagnaque currenti diluerentur aqua,

Sequens exemplum Iouinianus Pontanus memoriæ mandauit. *lib. 5. bel li Neapolitani.*

Ferdinandus Neapolitanorum Rex Marcos oppidum, arci montis Draconis ad Maſſicorum montium exitum ſitæ ſubiectum, An degauenſium factioni fauens, arcta obſidione præmebat, & defectu aquarum prope ad deditionem cõpulerat: cum quidam impij ſacerdotes magicis artibus imbres elicere auſi ſunt. inuenti enim ex oppidanis atque obſeſſis ſunt: qui nocturni tenebris deceptis caſtrorum vigilijs, per aſperrimas rupes furtim

surtim profecti ad litus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, male dictis illam prius ac diro prosecuti carmine, post in mare execrabundi immiserint cœlo, mari, terrisque tempestatem imprecati. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum satisfacere prophanis militum artibus studeant, ritum nefarium secuti (quo, vt dictum est, in huiusmodi elici imbres putantur) asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti anima, cecinere funestum carmen; post diuina Eucharistia in illius os palatumque iniecta conclamatum asinum funereis cătibus, viuum tandem ibidem pro templi foribus humauere. Hic vero vix dum perfecto sacro, obnubescere aer, ac mare agitari ventis cum cepisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux eriperetur, tonitru cœlum terræq; horrescerent, volitarēt euulsæ ventis arbores, diffissaque fulminibus saxa complerent auras fragoribus: prorupit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam validi, vt non cisternæ modo colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa, rupesque exustæ solibus, torrentes vndequaque prolapsos diffunderent. Ita Rex, qui sola in siti potiundi oppidi spem collocauerat, frustra ab ea habitus, ad Sauouem vetera in castra redijt.]

Eo lubentius ista adscripsi vt moneris mihi (Lector) ritus, qui per abusum, & prælatorum negligentiam quasdam in regiones irrepserunt, trahendi crucifixi, & sanctorum imagines, vt sancti Martini, sancti Vrbani, ac aliorum in Germania, & Aquitania ad impetranda cōmoda anni tempora contra quos in Cātabria librum de superstition. Martinus de Arles edidit; videri initium accepisse à superstitione magica, & tacitu pacti iure quam optimo suspectos haberi. Nam & Vincentius Beluacensis prodidit. Constantinopolitanos, suasu cuiusdam Magi D. Virginis imagine in mare demersa, Saracenorum classi tempestatem immisisse. Nonne animaduertis (Lector) sanctorum effigies dæmoni admodum odiosas esse? hinc licet colligas quo nostri iconomachi genio agantur. His nihil obstat Canon Concilij, Bracarensis primi: *Anathema dicēs ei, qui crederet aliquas immundas creaturas (Diabolum) & tonitrua, & fulgura, & tempestates, & siccitates propria auctoritate facere, cum Priscilliano.* Vera enim sententia Canonis est damnare hæreticos illos, qui censebant eum primum esse principium, & virtutem creandi, has res habere diabolum, easque producere posse, etiam non permittente Deo, quæ omnia sunt hæretica, & Mago Priscilliano digna.

lib. 27. spec. hist. c. 147.

At quod à nobis nunc asseritur, id diuinæ, & humanæ sapientiæ placitis planè consentaneum est, & experientia cōpertissimum, non de pluuia, & grādine, & ventis tantum: sed de fulmine quoq; cuius eadem ratio est. Andreas Cæsalpinus Peripateticus, *in Dæmonum inuestigatione capite vndecimo*, ita scribit: *Viri reperti sunt, qui non solum grandines, sed & fulmina concitabant, non tamen lædere posse fatebantur, quoscumque vellent; sed eos tantum, quos Deus dereliquisset.* (hoc est, sic reor, qui per mortale peccatū Dei gratia excidissent.) *Eorum quidā hunc modum seruabat, in campis Principem dæmonum inuocabat, orabatque, vt aliquem ex suis mitteret, qui destinatum à se percueret fulmine: cui postea in biuio pullum nigrum immolabat, & in aerem proijciebat: quem cum postea dæmon assumpsisset, procellam acerrimam concitabat cum fulmine, sed raro in hominē designatum cecidisse.*] Nimirum plus dæmoni Deus solet in agros, quam in homines permittere.

Quartò, vt tēpestates, sic & tenebras excitare possunt; legi apud Marcum Venetum, Tartaros adeò pollere dæmonū præstigijs, vt tenebras cum velint, & vbi velint, inducant: semelque a latronibus hac arte se circumuentum vix euasisse. Haitonus quoque narrat, prælio inclinatam Tartarorum aciem, à vexillario Mago: qui præcantatione tenebras hosti obscurissimas offudit; restitutam viciisse.

in pregr. Asiatica.

in histor. Sarmatarum.

Quintò, possunt aerem, & aquam certis in locis corrumpere, & tabificam, lethalemque reddere, iuxta Originem d. l. 8. & probatur ratione, quia possunt ijs tetrum odorem conciliare, qualis est Italiæ Auernus, aut Ludræ mare mortuum. De acqua id facilius est creditu, de aere probatur, quia licet aer continuo fluat,

yim

Vim tamen habet imbecillam ad resistẽ
dum, sed leui momento frigefcit accalefcit; sic enim idem in autumno mane frigidus, meridie calidus, serò tepidus, qui tam mollis ad calorem, cur durior ad odorem tetrum? Denique cum *Maruthas Mesopotamiæ Episcopus legatione fungeretur apud Isdigerdem Persarum Regem, & Episcopo pietatis nomine faueret Isdigerdes: Magi, timentes suæ religioni, quacumque Rex esset transiturus, illic intolerandum fetorem excitant, calumniamque confingunt, comites Christianos istius esse artifices: sed deprehensi, repentinus cognita Magi supplicio affecti sunt.*] *Ita Nicephorus lib. 14. Histor. Eccles. c. 18.*

6. Possunt Magi impedire ignis actiui tatem, ita vt quis innoxius per prunas ambulet, & non comburatur (nisi Deus impediat, vt solet in summo damnatis ad ignem.) Sic enim olim Dianæ Castabalis sacerdotissæ non lædebantur ab igne (Strabo lib. 5.) Sic Hirpi in Phalifcis per ignem illesi ambulabant, testibus Strabone lib. 12. Plinio lib. 7. c. 2. Sic possunt facere, ne quis aquis mergatur, vt quotidie videmus fieri in Proba aquæ frigidæ: possunt fluuios ad tempus sistere, fontes venis exsiccatis durare, scopulos, & saxa nouis fontibus terra productis diluere; aquas dirimere, & in caput repellere, vt retrofluere videantur, quod suis temporibus accidisse Plinius fatetur. Denique possunt per minerahia quædã, meteorologica opera facere: quæ etsi videantur prodigiosa, sunt tamen naturalia: vt congregare in cauernis montium mineralia aluminosa, & nitro commixta succendere, & sic subitam excitare nubem, quæ ad mediã aeris regionem elata, ibi tandem in imbrem resoluatur.

QVÆSTIO XII.

Quid Magi valeant circa externa, seu fortuna bona?

HOrum cum sint homines audmissimi, præcipuæ quoque sunt dæmonis illecebræ, nos singillatim agemus, & à facilioribus ad difficiliora progrediemur.

1. Nemo dubitat greges, & armenta posse perimere: quod faciunt sparso, affricato, vel aliter exhibito veneno: interdum, & motu locali, quando dæmon bestiarum subit corpora, eaque præfocat, præcipitat, vel discerpit: nonnumquam, & laudatione sola, dæmone interea clanculum perniciem adferente, Nec aliter admittendum dum quod Gellius scripto prodidit; *Id etiam in ijsdem libris scriptum offendimus, quod postea quoque in libro Plinij Secundi naturalis historiæ 7. legi esse quasdam in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effascinantium: qui, si impensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos pecudes pastu, atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia.*] *li. 9. Noct. Att. c. 4.*

2. Possunt messes, & fructus alienos pollicere, & alio traducere; vt narrant Seruius, *in Eccleg. Virg.* Apuleius, *in Apolog.* & Diuus August. lib. 8. de ciuit. Dei. nec mirum, cum id solo motu locali perficiatur à dæmone. Non videtur alienum à ratione suspicari, hoc fuisse Dardani Magi inuentum, siquidem Turnebus etiam cẽsuit à Dardano vocatos, *Dardanarios*, annonæ flagellatores: eo quod, vel grediti, vel insimulati magicis artibus alienos aceruos, in sua horrea traducere. Superioribus annis cum Moguntiaci degerem, Treueris affecta vltimo supplicio saga nominis notissimi: quæ in domus suæ pariete impacto epistomio, lac omne vaccarum alienarum eliciebat, videlicet interea dæmon illas mulgebat, & celerrime lac eo transportabat. *lib. 9. aduer. c. 16.*

3. Facilius possunt quaslibet fruges, terræque fructus perdere, & agris sterilitatem inducere. Magi malo carmine dæmonem accersunt, ille fruges mox perdit, & anni prouentum, sic intelligenda ista. Ouid.

Carmine læsa Ceres sterilem vanescit in herbam:
Deficium læsi carmine fontis aquæ:
Illicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Solent (teste Remigio) acceptum à dæmone minutum puluerem spargere, vn-

de æruce, bruchi, locustæ, limaces, ca-
pe, & id genus pestes agrorum, & hotto
rum confestim enatæ, omnia deuastant,
& depopulantur sata, olera, fructus, ipsa-
que interdum gramina, interdum mu-
num copiam hoc facto excitant, qui illi-
co in terram se abdunt, & germina, radi-
cesque omnes absumunt: interdum iu-
mentis œstrum immittunt, à quo tãdem
iteratis aculeis crudeliter interficiuntur:
interdum lupos illiso quodam in arborẽ
gramine ex arboris, vt videtur cauo edu
cunt eo, in quod volunt ouile, gregẽque
adigunt, vnde non nisi graui strage illata
reuertantur: horum omnium iudiciarias
confessiones idem Remig. exhibet. lib.
1. c. 21. & 24. & censet tum à dæmone
non produci de nouo has pestes, sed vn
dique celeriter ab eo collecta in vnũ lo-
cum congregari, quod quin facere pos-
sit nihil est ambigendum, Lupos illos:
quia gregi, & ouili certo, ac definito, &
cui iussi, & quantum, vult iubens, nocẽt,
& insidiantur, verisimile videtur, dæmo-
nes esse, qui specie lupina talem pauperiẽ
faciunt. Locustas, & reliqua insecta, &
mures, quia ex putredine nasci possunt:
nihil vetat quin, actiua passiuis appli-
cando, dæmonem producere ex materia
dispositа posse censamus, tempore tamẽ
ad id requisito, quod breuissimum etiã
ipsi sufficiat.

Vairo li 3. de Fasc. cap. 17. Binsfeldio & alijs.

Recentia exempla quotidiana sunt, &
ab alijs cõgesta plurima. Et legi in His-
pania literas Inquisitorum, qui tum Pom-
peiopoli versabantur, & id se constanter
compertisse testabantur, & conuincit au-
ctoritas summorum Pontificum, quorũ
hic de re bullæ extant, Innocentij octa-
ui ad Inquisitores Alemaniæ, Iulij secun
di ad Inquisitorẽ Cremonensem, & Ha
driani sexti ad Inquisitores Lombardiæ.
Vide Spineum q. de strigibus, c. 15.

Lycoss. li. de prod.

4. Possunt igne domos absumere, vt
contingit integro oppido Sciltochio,
quod in Suecia anno 1533. fuit à qua-
dam fagra concrematum.

4. Possunt alienæ famæ nocere, mul-
tis modis, primo dæmoniacis præstigijs
& ludificatione sensuum: vt Cenomanẽ-
sis ille Triscalinus: qui insimulauit paro-
chum gestati sub brachio chartarum lu-
soriarum pro breuiario manipuli: quod,
& ipsi parocho persuasit fecitque, vt ru-
bore suffusus, volumen abijceret: talis etiã
ille dæmon Moguntinus, diffamator mi
rificus, de quo Lycosthenes, in prodig.
anni 858. & dæmon alius sanctum quen
dam monachum in Lusitaniæ Santare-
no exhibens, de quo infr. lib. 6. cap. 2. q.
3. sect. 3. Possent etiam, quod tenet Cu-
manus, in lucerna inquisitor. nume. 13.
in fine, assumpta hominum innoxiorum
figura in conuentibus suis comparere: si
Deus id non impediret: quem id hacte-
nus permisisse mihi, & illectum, & inau-
ditum adhuc, in crimine Magiæ in quo
pactum cum dæmone intercedit: &, ra-
tione huius pacti, & conspirationis fœde-
ratæ, potest & solet exhibere sagas etiam
absentes, vt recte Petrus Loyner. l. 2. de
spectr. c. 5. cõtra Alciatum disseruit. Qui-
nimo sagæ omnes fatentur, eos qui cri-
minis huius seu pacti sunt expertes, & a-
lieni, repræsentare in cõuentibus se non
posse, quod multis docet, eruditione egre
gia, nec minori fide, quã dignitate, Tre-
uirensis Suffraganeus, Petr. Binsfeldius,
satisq; manifestum est pertinere ad diui-
nã prouidentiã, vt in innocentes nihil ta-
le perfidia possit: si vero ad tempus breue
aliquando cõsimile quid Deus permise-
rit: mox sine dæmonis technas, vt arã-
neorum telas disijcit, & innocentiam sar
tam tectamque tuetur, quod legimus de
B. Siluano Episcopo Nazareno: & de B.
Kunegundi (apud Krantzium) sic diffa-
mata per dæmonem de stupro: de mul-
titudine illa dæmonum, qui nocturnum
conuiuium celebrabant, & se hospitij vi-
cinos atque vicinas falsis iaruis mentie-
bantur: sed fraudem D. Germanus pate-
fecit. Facilius Deus permittat eos repræ-
sentare imagines magorum, & eorum,
qui aliquando hoc crimine fuerunt irre-
titi. Non tamen negandum, absolute
posse dæmonem innocentum exhibere
formas si Deus sinat, qui cum id sinit; vel
fraudem mox aperit, vt dixi; vel propter
alia peccata in eorum remissionem; vel
ad maius meritum, & gloriam sufferen-
tiæ, id permittit. Vide, Bartol. Spineum
quæst. de strigibus cap. 14. & apolog. 3.
cap. 3. Denique possunt famam lædere,
instrumenta maleficij certis locis respon
dendo, vbi ea innocentes isti, quos vo-
lunt diffamare, putentur abscondisse, vt
sic illi pro maleficis habeantur. Inuenio

de cõfess. malef. in fine.

in legẽda D. Hier. ꝙ fides huic legẽ da constaret.

in vita S. Germani

id se-

id feciſſe Mammon dæmonem, obſeſso rem B. Euſtochiæ virginis Patauinæ, quã Deus maioris gratiæ, & gloriæ cauſa toto vitæ tempore, quod illa patientiſſime, & ſanctiſſime tranſegit, energumenam eſſe permiſit, & cuius defunctæ corpuſculo inſcriptum indebili charactere, inuentum, nomen Ieſu fuit. Lege Bernadin. Scardeonium, lib. 2. antiquita. Patauinæ ciuit. claſ. 6. fol. 121. Item poſſunt famam lædere peccata occulta reuelando, vt ſolent energumeni; vel falſo inſimulando, vt tempore Ludouici II. Imperat. fecit quidam in Germania, quod narrant Sidisber, & Vincen. Beluacenſ. & alius dæmon inſimulans de eodem crimine Dorotheum, vt narrat Metaphraſt, apud Surium, Ianuar. 5.

Sigisber. in Chron. Vincen. in ſpec. hiſt. l. 15. c. 37.

6. Poſſunt exhibere conuiuia, vel phãtaſtica plane, vt arbitror fuiſſe Aegyptiorum de quibus apud Origenem Celſus, & Brachmanum, apud Philoſtratum, & Paſetis, apud Suidam, & exhibebat ſuperioribus annis Scotus Parmenſis, ex cuius epulis ſaturi, vt ſibi viſi, conuiuæ, mox fame vera cruciabantur, vel ex veris cibis; quos cum dæmon præbet ſagis, vt plurimũ mortícina ſunt, mali guſtus, & odoris tetri, nimirum diuina ſapientia, raro permittit vt ſuaues cibos apponat, ne gumijs hæc ſit ad ineſcandum efficax illecebra, ſal vt plurimum deeſt, ſæpe paruis, forte an vt diuinis myſterijs orgia inſtituat contraria? nam in veteri teſtamento panes propoſitionis quotidie coram Domino ponebantur, & omnis victima atque oblatio ſalibatur, nunc etiã baptiſmo ſal miſcetur, & in Euchariſtia paſcimur viuifica Chriſti Domini carne panis ſpeciebus ſiue accidentibus velata, an hæc odij cauſa in ſalem, & panem? Non dubito, ſi Deus ſinat, & ipſe velit: poſſe & ſalem, & panem, & bene ac opipare conditos cibos apponere, raro id facit: non raro iubet inuitatos ſymbolum conferre, & quemque quo veſci volet ſecundum adferre: quod ſagæ nonnunquam confeſſæ iudicibus.

Remig. li. 2. c. 16. ex iudiciarii confeſſionibus ſagarum.

Leu. 24. Leuit. 2.

7. Quando Deus ſinit, poſſunt captiuos carceribus, & vinculis eripere, motu localí tantum ad hos opus eſt, & perfractione: quod cum homines valeant: cur non & dæmon? Narratio exſtat de Lupoldo Duce Auſtriæ apud Trithemium digna memoratu.

Ioann. de Vanlx Stapuleti, anno. 1507.

in Chron. Hirſaug.

Anno Domini 1533. Fridericus Dux Auſtriæ.] qui contra Ludouicum Bauarum Imperator delectus erat, inter Oettingam, & Moludorium magno prælio victus, & Ludouico traditus, qui in arcem munitam eum aſſeruandum miſit. Magus interim quidam Lupoldo fratri eius in Auſtria promiſit, ſe ſua arte Fridericum incolumen educturum vnius horæ ſpacio, ſi digna ſibi merces numeraretur. Dux liberaliter promiſit. Ergo dæmon ad Fridericum ablegatus auolat in Bauariam, formaq; peregrini aſſumpta, cuſtodiam ingreditur, inquiens: ſi ex captiuitate liberari vis, hunc equum aſcende, & te in Auſtriam ad fratrem tuum Lupoldum incolumen perducam. Cui dux, Quis es tu: ad quem ille: Noli interrogare, quis ſim? quia nihil ad rem: ſed aſcende hunc equum, quem tibi exhibeo. Hic cum ducem, alioquin audaciſſimũ, horror inuaſiſſet, & ſigno ſe ſanctæ crucis muniuiſſet ſpiritus cum nigro equo diſparuit, & vacuus ad mittẽtẽ reuerſus eſt: à quo increpatus, quod non adduxiſſet captiuum, ordinem rei geſtæ narrauit.]

De Apollonio ſcribit Philoſtratus eũ ſe cippo eripuiſſe: & Veſtales Romanorum ſuis creditæ precationibus mancipia fugitiua, nõdum vrbe egreſſa ſiſtere.

8. Mihi dubium non eſt poſſe magicẽ per Dæmones (Dei permiſſu qui *Deus Sabaoth* eſt. & cui placet victoriam largitur) præſtigijs, & induſtria varia, qua (vt & robore) plus cunctis mortalibus pollent, & vrbes obſidione liberare (vt exẽplo Marcoſano ſup. q. 11. probauimus) & expugnandas præbere, & in prælijs victoriæ cauſam eſſe, nõ deſunt exempla, nec ratio expugnat: cum hominibus nõ raro laus victoriæ merito adiudicetur. Ollerus magica arte apud Suecos, armis clarus euaſit, adeo vt diuinitatis opinionẽ ſit adeptus, auctore Saxone Grãmatico, qui de Oddone Danico pirata ſit ſcribit.

Plinius lib. 28. c. 2.

Abſque carina altũ perrerans, hoſtilia ſæpe naui gia concitatis carmine procellis euertit, negotiatoribus infeſtus, clemẽs agreſtibus. Inito cum Normannis cõflictu, ira vi carminum hoſtilẽ hebetauit aſpectum, vt diſtrictos Danorum enſes eminus radios iacere putarent: cominus vero ne ferrũ quidem vagina extractum

Saxo. lib. 3. Dan. a lib. 5.

Olaus li. 3. c. 19. Saxo lib. 10. In Anastasio l. 8. histor. Pol.

visu excipere poterant: victa quippe fulgore acies præstigiosæ coruscationis impatiens erat.

Similia de Biarmensibus Olaus, & de Haquino Noruego memorat Saxo; de Bulgaris ita vincentibus Anastasiũ Cuspinianus: de Tartarorũ cõtra Polonos memorabili victoria Cromecus, his verbis.

Poloni Tartaros ann. Christi 1204. ad Legnicim commisso prælio grauiter vrgebant, & fugientibus instabant. Erat in extremo Tartarorum agmine, inter alia signa, vexillum insigne, cuius pictura X. literæ figuram præ se ferebat: in cuspide vero figura erat tetra, nigraq; capitis humani barbati. Id vexillum cum signifer vehementius quateret, fumum, atq; nebulam densissimam, & fœdissimam exhalabat. Ea nebula non modo aspectum barbarorum Polonis adimebat, verum etiam odore teterrimo eos enecabat. Incantationibus id quibusdam Tartari effecerant: quibus iuxta ariolationibus, diuinationibusque cæteris, cum alias, tum in bello plurimum vtuntur, ex humanis etiam extis de futuris euentib. coniectari soliti. Barbari, vbi Polonos trepidare sẽ serunt, cohortati sese inuicem impressionem in eos faciunt, perturbatisque ordinibus magnam cædem ediderunt. Tantus eo prælio interfectorum Christianorum numerus fuit, vt singulæ auriculæ à tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent.]

Scribit Dubrauius, li. 3. Hist. Boem. in pugna, qua victor Siderius, oẽs Lucẽses vt nec vltra progredi, nec retro pedẽ referre possent à saga suo quemq; loco, ne profugeret, miro stupore iniecto affixũ. Chinenses Neomam virginẽ pro sancta colunt. de hac scribit Gonzaluus Mendoza, li. 2. Hist. Chinens c. 2. eam hunc cultum magicis artibus adeptã fuisse. Nam cum quidam dux belli, Compo nomine, regis iussu classem in quandã insulam duceret, is nulla vi anchoras soluere potuit ad nauigandũ. Tandem aduertit nauis chenisco inopinam Noemam assidere. Accedit venerabundus, & opem, consiliumq; implorat. Illa refert, nisi se ductrice Chinenses victoria nõ potituros. Vna ergo proficiscitur, & hostes magicis præstigijs fidentes maioribus præstringit. Illi oleo in mare fuso, quasi classis incendio absumeretur, omnia fictitijs flammis inuoluebant. Noema extinguebat, & similia eorum ludibria dispellebat arte efficaciore: adeo vt cum omnia incassum, conari se viderent, victos se professi, Campo dediderunt, addit Mendoza, & alia nonnulla. Permittit ista quandoq; Deus peccatis profligatorum exigentibus. Sane perantiqua hæc Magices bellica præstigiamenta. Nam legitur apud Diogenianum adagiographũ Ephesijs notulas quasdam, & voces magicas fuisse, quib. vtentes in omni certamine victoria potirentur. Et Snidas testatur Milesium quẽdam cum Ephesio in Olympijs palæstra depugnasse, nihilque in conflictu potuisse: quod Ephesius in talo patrios illos characteres haberet: quod simul ac animaduersum à iudicibus, ademptas litteras, & Ephesium, qui iam triginta defatigarat, succubuisse. Polyænus etiam auctor est Chrysammen veneficam, atte sua, Cnopo victoriam de Erythræis periisse: non tamen carmine, sed venenatis tauri carminibus furorem hostibus immisisse. Sed Francorum exercitũ Rege Sigeberto ab Hunnis profligatum, carmine obiectis spectris memorat. Gregor. Turonensis. li. 4. hist. c. 28. Vt plurimũ Deus non permittit victoriam in dæmonis potestate: sæpe hic etiam suos mauult decipere veterator. Sane Magnentius sic vana spe plenus, vincendum se præbuit Constantino Imperatori. Sic Ericus ille Rex Sueciæ, summus huius cultor vanitatis, post tot victorias manus Ostanis euadere nequiuit. In eadem Suecorum historia legimus, Hadingum, ab Othino dæmone iussum cum Curetibus confligere prælio, profligatum: potione quidem ab eo roboratum, sed vincere non potuisse, donec à sene quodam exercitus instruendi industriam assequeretur: fallacissimosque dæmones cum plurimis, ac varijs bellorum casibus exposuisse, nunc victorem efferendo, nunc victum omni ope destituendo: sic tandem seipsum suspendio publice necari curasse victum mœroris magnitudine. Deinde inter cæteras causas cladi magnæ, quam Flandri à Francis cæsi, anno 1302. acceperũt, memorat Meierus libr. 10. Chronic. quod Flandrorum militiæ Imperator Guido Iuliacus, sorti-

li. 8. Strat.

Ioa. Magnus l. 17 hist. Got.

Ioan. Magnus li. 7

fortilegos, ac necromanticos sibi adhi- A
buit, & cadodæmonas adiurauit, & con-
suluit. Eandem causam Ferdinandi Lusi-
tani, Flandriæ comitis per vxorem, cladi,
& captiuitati adscribunt, matris eius for-
tilegium, Gaguinus, & alij Historici Fran
ci: sed id reticent Flandri. Sed idem
Meierus anno. 1304. de Guidone illo
refert ista. (fama est deceptum fuisse à
quodam Necromantico: abs quo artem
didicisset, qua ille pollicebatur fore eum,
quandocumque vellet, in quamlibet ma B
gno periculo, inuisibilem. At ea incan-
tatio nihil ei, hic profuit ad vitæ salutem)
ad veræ, & æternæ mortis supplicium ap
prime vtilis fuit. Pergamenses etiam o-
lim conati se magicis artibus obsidione
liberare, irrito conatu operam luserunt,
vt narrat Paulus Diaconus li. 20. rerum
Romanorum. Tempore Leonis Isauri
Masalmas Princeps Sarracenorũ Per-
gamum nullo negotio occupauit: quam-
uis ciues freti mago quodam horren-
dum Diabolo sacrificium immolassent,
secta prægnantem fœmina, & fœtu vi-
uo extracto, & in cacabo elixato: &
cunctis bellatoribus manus dexterę ma-
nicam tam impio sacrificio funestanti-
in histor. Boem. bus: auctor Theophanes. Aliud quoque
memini ludibrij hac in re exemplum no
bile.

Vratilaus Lucensis Dux (verba sunt Aeneæ Silui) Vratilauiæ conditor, bel-
lum contra Gremozislaum Boemiæ Du D
cem, nepotem suum, suscepera: tibi mu-
lierem fuisse, tradunt, quæ priuigno bel-
lum petituro, Vratislaum in pugna cæ-
surum, maioremque populi partem cũ
eo interituram prædixit; posse tamen
euadere iuuenem, si sibi pareret. Adole-
scenti imperata facturum respondenti,
iussit: vt primum, qui obuius fieret,
occideret, atque vtrasque aures absciss-
as in pera reconderet: mox gladio inter
priores equi pedes cruce in terra facta, E
& deosculata, fugam maturaret. Pu-
gna in campo, cui Tusco nomen est,
commissa, cęso Vratislao, adolescens,
qui nouercæ paruerat, domum incolu-
mis effugit: sed vxorẽ, quam valde ama-
bat, interemptam reperit, carentem, au-
ribus pectusque confossam; sic quas ho-
sti amputauerat aures, coniugis suæ fuis-
se, stupens tristisque cognouit.

Digna merces consultæ de victoria sa-
gæ, fortassis, & vxor venefica fuit, & se
prælio immiscuit, quod solitæ mulieres
Boemæ: vel genus hic maleficij, per ima
ginem lethalem, in prælio exhibitam, de
mone, interea domi miseram ijsdem vul
neribus mulctante, qua de re lib. 4. disse-
rendum. Sed, & Fridericus ille Stuphius,
qui se Fridericum II. mentiebatur, cum
ex magica pecunia bellum pararet, à Ru
dolfo Habspurgensi oppressus, captus,
& crematus legitur, in Boiorum histor.
libro septimo. Quare non minus sapien
ter, quam religiose factum ab Innocen-
tio Pontifice; qui vocatos ab Ethnicis è
Thuscia magos, & promittentes se Ro-
mam Alarici obsidione liberaturos, vrbe
curauit expelli iudicans capi vrbem præ- *Sozomen lib. 7. c. 7. & Zosymus li. 5.*
stare, quam magicis artibus eripi: sicut se
Larinam oppidum eripuisse gloriaban-
tur. Non dissimilis prudentia, sed iusti-
tiæ districtior vltio fuit in Allobrogum
C Comite. Comitatus iste ducem Andega
uensem simul castrum Qui, quod Nea-
poli punitissimũ, vndiq; mari alluebatur,
à Duce accersitus consilij gratia, nũ obla
tio cuiusdam acceptanda, necne? Magus
iste erat, & gloriabatur se hanc ipsam ar-
cem artibus suis Carolo Pacifico, (qui in
eam tum se receperat) in manus dedisse,
paratum eadem techna Andegauensi-
bus arcem tradere. præstigijs se ex nube
densata pontem exstructurum, & à con-
tinente, in murorum arcis summitatem
perducturum; sic metu propugnatores
ad deditionem prius à se compulsos fuis
se: cauerent tantum milites, qui ponte
transituri, ne, vel manu, vel brachijs, vel
tibijs, aut armis crucis vllum signum cõ-
formarent: tum enim pontem illum, cũ
transeuntium interitu, fumi instar dissi-
pandum. Comes ijs intellectis, Ducem
orauit, vti Magus ad ipsum mitteretur,
de re tota eum certiorem facturus, Ve-
nit miser, & eadem Comiti narrat, spon-
detque. Contra Comes, *Numquam se commissurum, vt tam strenuis militibus, veteranisque belli ducibus exprobetur, Carolum Pacificum ab ijs, sine vetitis ar tibus infamiaq; tama, debellari, non po-tuisse, sibi spem in Deo, & virtute colloca tam. Simul magum carnifici traditũ ca-pite feriri iussit.* Accidere hæc ann. 1383. [Froissardus lib. 9. cap. 7.

Nonum sit de dignitatibus, & hono-

ribus, ad quos promoueri quem arte Magica, multa sunt, quæ suadeāt. Primo proferuntur Pontifices Romani, quos ad Apostolici culminis apicem sic ascendisse tradunt varij historici. nempe Marinū II. Benedictum IX. Ioan. XXI. & XXII. Siluestrum II. & Gregorium VII. Sed respondeo de Martino II. dici malis artibus ad Pontificatum peruenisse, sed à Pōtificum osoribus: nec necesse malas artes de magicis accipi. Mala est ars, ambitus: mala, calumni: mala simonia, huiusmodi. Siluest. II. summus fuit geometra, & de arte illa librum scripsit: qui m. scilicet habetur, in bibliotheca Farnesiana: Philosophiæ quoque peritissimus, sæculo tā inerudito, vt philosophi, ac geometræ pro magis haberentur: à vulgi igitur errore multiplex de illo fabula fuit, per Martinum Cistertiensem, & Calfridum incaute dispersa. De vtroque Ioanne, & Benedicto, & Gregorio, quæ sparsa feruntur, in scismaticorum Imperatorum eius temporis gratiam, fuisse dissemināta, nihil dubitandum, Benno quidem ille Cardinalis, hostis dum vixit fuit iuratus Gregorij, & librum suum refersit tot impudentissimis mendaciis: vt, vel voluisse videatur animi causa Pontificis pessimi id eam exprimere, sicut in Cyro Xenophon optimi Regis; vel sane libet ab hæretico quopiam patrum memoria, nomine Bennonis, fuerit conscriptus; sane ipsi scriptores, qui Gregorij tempore vixerunt, aperte illi contradicunt, vt Onufrius, & Bellarminus docuere: Nec crediderim, Deum vmquam permissurum, vt sedes Apostolica magico insensore cōtaminarentur. Secundo igitur alia quædam exempla proferuntur: vt Theophili, qui Vicedomini dignitatem dæmonis auxilio recuperauit, & similia. Nec mirandum posse magicas artes, quod sæpe potest ambitus, symonia, & similes corruptelæ: id enim tum succedit, quando Deus permittit: qui cum permittit, vel maturam sceleratorum vltionem, vel diuini cultus augmētum, vel aliud bonum inde solet elicere. Ipse quidem Diabolus, vt plurimum magos decipit, inani dignitatis, Principatus ve spe; & pro sceptro palum, pro corona rogum vrendis largitur. De Stuphio illo, narrant Annales Boiorum: de Barone de Rais Britanno. Monstreletus, lib. 2. Histor. cap. 248. de duce Aurelianensi fuse Meierus libr. 13. Prorsus vero ridiculum est, quod auctor ille nugiuendulus ארבתאל narrat Iudæū quendam Magum arte sua effecisse vt vltimus Rex Italus Neapolitano regno deiectus fuerit, & nullus Italicæ nationis in æternum illic queat imperare: nec esse remedium, nisi Magus ille ab alio potentiore euocatus, cogatur factum recantare. (Sic mendaciss. ille scribit aphoris. 35.) quo nihil dici potest inanius, aut stultius. Nec positum à me nisi, vt vanitas Magorum cunctis appareat.

10. Quod de dignitatibus, idem iudicium est de veris diuitijs, & thesauris: posse dæmonem, si velit, & Deus permittat: non solere, nisi rarissime varias ob causas. Nam quod Psellus scribit, *nihil eorum, quæ diabolus promittit ex se præstare illum posse, sed vsu tantum inania suis cultoribus præbere.* Id si de eo, quod facere solet loquitur, verum: si de eo, quod potest, falsum. Quod etiam à viro Cl. traditum; non posse dæmonē, Deo permittente, (hoc enim supponitur) vllam veram, ac germanam pecuniæ materiam producere, nec veram formā dare: hoc distinctione tollendum est, cum enim forma pecuniæ sit inscriptio numismatis, quæ est mere artificialis: nihil dubitandum, quin aurea, & argentea numismata, qualia volet, diabolus cudere possit. Materiam quoque numismatis, scilicet corpus mixtum metallicum, potest producere, applicando actiua passiuis per modum naturalis, & artificiosæ productionis, sic enim potest producere insecta viuentia, quæ metallis omnibus sunt perfectiora. Neque tamen hæc productio est vocanda creatio. Per veram namque creationem nequit Diabolus nummi materiam gignere, quia vera creatio est pecuniæ ex nihilo productio, quæ est opus omnipotētiæ soli Deo propriæ. Vnde communiter Theologi, contra Platonicos, Simoniacos, & Auicennam, docent non potuisse Deum per angelos mundum creare, vt per causas efficientes instrumentales, quæ effectum immediate attingat ad morem causarū physicarum; nam quod per causas efficientes instrumentales inter causarum moraliū pertingentes ad effectum (sicut,

in

Vicent. Benno, Simoneta, Platina, & Naucl.

Onufrius quinque libris nō dum editis, & ad Platinā addi. Rob. Bell. in tom. 1. libr. 4. de Rom. Pō. c. 13.

Sigibe. in Chiron.

c. de collationib. auri, & virtutis.

Ind. Dā. hauderio in Mora. prōptuario. ca. de pecunia vitupe-rio.

in vltimo iudicio, ad angelicæ tubæ so-
num mortui ſuſcitabuntur) id per ange-
los Deus poſſit, mihi quidem longe pro-
babilius apparet. Quare poſſet Deus ab-
ſoluta potentia permittere, vt diabolo
quidpiam agente, vel dicente, per crea-
tionem aurum, de nouo gigneretur: ſed
re vera tunc Dei permiſſio, ac voluntas
foret cauſa efficiens principalis, ad effe-
ctum per modum cauſę naturalis imme
diate pertingens: diabolus vero tantum
foret morale creationis huius inſtrumen
tum. Nec arbitror, ſi rem ſpectes, hæc
negari poſſe, ſi loquendi modũ obijcias,
nolo λογομαχεῖν. Idem probatur, quia dę
mon nouit omnes theſauros abſcondi-
tos, & in mari ſubmerſas diuitias, auri,
atq; argenti fodinas, vnionum, & gẽma-
rum latibula; & inde poſſet, nemine valẽ
te aut audente reſiſtere, quę vellet, ſume
re: longe quoque vafrius, & occultius po
teſt ex cuiuſuis ſcrinio, vel ſacciperio nũ-
mos ſubducere, quam quiſquam morta-
lium: quare cum furunculi, & crumenæ
legi id ſæpe faciant, proculdubio poterit,
& ipſe. Quod confirmant exempla va-
riorum, quibus dicitur pecunias dæmon
ſuppeditaſſe. Dam hauderius quidem, de
pecuniæ vituperio diſſerens, quatuor elẽ
pla commemorat, quæ legi illic poterũt,
Stuphius (quem dixi) magicis pecunijs
exercitum ſtipendiauit. Nihilominus ad-
do, poſſe quidem Diabolum ſuos ditare,
ſi Deus permitteret, & ille vellet: item ſi
Deus iuberet, & ipſe nollet. (inuitus enim
Deo cogeretur obedire,) ſed nec, niſi ra-
ro id dæmon vult, nec Deus vnquam
iubet, permittit vero non niſi rariſſime.
Ipſum nolle patet: quia videmus eum
ſuos plerumque ludificari, & licet pau-
cis aliquando paucas, & veras largiatur
pecunias, vt Treuiris fecerat Doctori V-
laet: tamen, vt plurimum decipit inani
ſpe, ac ſpecie, quod multis exemplis con-
firmat Regius teſtis oculatus, lib. primo
demolatr. cap. 4. his verbis: Sennel ar-
mentaria Duzæ 1. kal. Octobr. 1586. ac-
cepta à dæmone, vt ſibi videbatur, pe-
cunia, geſtiens domum propere redijt,
eam, vt numeret: ſed excuſſo ſacco, ni-
hil niſi teſtas, & carbones reperit.
Catharina Metenſis Duzæ prid. non.
Nouembr. 1686. ſuccerdam: Claudia
Morelia Serræ. 3. Non. Decemb. 1585.
Benedictus Drigens Haracuriæ 18. Kal.
Ian. Dominica Petronina Pangæi. 13.
Kal. Nouembr. 1586. ac plerique alij,
arborum folia. Ioanna à Banno Mane-
rij. 3. Nou. Iul. 1585. cum nummum au-
reum charta inuolutum, in viam reperiſ-
ſet, vt dæmon eu entum prædixerat, at-
que eum marito cupidè oſtentaret: ad-
uertit tandem, non ſine pudore pro au-
ro nactam ſe calculum ferrugineũ, qui
etiam contactu primo facile in fruſtra
diſſiliret. Vna Catherina Ruffa Valleæ
ad Moſellam. 5. Kal. Auguſt. 1587. agno-
ſcit nummos ſe tres ſemel ab eo ſine frau
de accepiſſe. Hæc ille omnia ex actis iu-
diciarijs ſe iudice exceptis, cuius exem-
pla libens vſurpo, quia fide publica nota-
riorum, qui iudicijs interfuere ſunt con-
teſtata. Sic fert fama Fauſtum, & Agrip-
pam Magos; cum iter facerent, ſolitos
nummos ad oculum ſinceros in diuer-
ſo rijs numerare; quos, qui recepe-
rant, poſt pauculos dies cornuum fru-
ſtra, vel ſcuta viliſſima reperiebant. Sic
cuidam infauſtæ, licet nobili, matro-
næ Moſellanæ; quæ ob crimen ſortia-
rium, paucis ab hinc annis, apud a-
quas Confluentes ſummis tradita, fi-
ſcellam dederat plenam ſcutatis, vt ap-
parebat: illa repoſuit in arcam: verum
cum vti voluit, loco numiſmatum fi-
mum reperit equinum. Alia huiuſmo-
di narrantur compluria, gaudet enim
decipere, & ad iracundiam homines ir-
ritare. Laurentius, Ananias, cur nolit, *libr. 2. de nat. dem.*
cauſam reddit aliam; malos genios eſ-
ſe deditos auaritiæ, & theſauros ac pecu-
nias huiuſmodi aſſeruare Antichritto, fi-
lio perditionis, vt ei ad ſumptum ſuffi-
ciant; idque dæmonem ariolo cuidam
reſpondiſſe, quamuis autem dæmoni, vt
mendaci, minime credendum; res ta-
men à vero parum abhorret. Certior ta-
men cauſa, Deum id nec iubere vnquã,
(quia non cooperatur ad malum) nec
niſi rarò permittere; cur alioqui videa-
mus hoc hominum genere, quibus tam
ſplendidè diuitias, dignitates, gratiam
principum pollicetur dæmon: nihil eſ-
ſe vilius, egenius, abiectius, odioſius? ſi
ante diuites erant depauperantur: ſi pau-
peres, nunquam ditantur. Lucianus re-
fert Apollonium arte ſua theſauros ſoli- *in Alex.*
tum quęrere: ſed nec Lucianus, nec Phi-

lostratus testantur, vnquam eum consecutum quidquam, vnde caput vnctius referret. Pertinet hoc etiam ad diuinã prouidentiam, & probam mundi atque Ecclesiæ militantis gubernationem; quę in nimis euidens, eam ob causam, discrimen deduceretur, quod allicerentur in exitium veris opulentijs, eum innumeratis falsis alliciantur? si diabolus posset arbitratu suo, quos vellet ditare: quæ est mortalium ferè cunctorum auri sacra fames, valde metuendum foret, ne ad dęmonolatriam homines ferè omnes adigeret, maximè eos, qui a recta fide deuiarunt. Impijs etiam hac ratione diabolus pecuniam, belli neruum, suppeditaret, quare facile pios opprimerent, nisi Deus miraculo nouo subueniret. Merito itaque ditandi homines potestatem atque arbitrium Deus sibi reseruauit.

Omnia dat Dominus, nec habet inde minus.

Dei est terra, & plenitudo eius, ipse aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, ipse dat cuique, & nõ improperat, in sinistra eius diuitiæ & gloria. Ipse malos ditat, vt eius bonitatem agnoscant, & conuertantur, vel saltem, vt aliqua eorum bona opera compẽset, quod de Cyro, & Nabuchodonosor constat. ditat & bonos, vt recte vtãtur, & in opera misericordiæ expendant. Diabolus de suo quod det non habet, & reuera maleficos Vatiniano prosequitur odio, tantumque blãditur, vt decipiat, & vt ad æterna perducat supplicia, quod vt citius obtineat, non raro ipsemet prodit contubernales, & iudici, quasi in manum tradit. gaudet enim hominum, (quos odit, vt imaginem Dei) miserius, calamitate, & interitu. Hinc fit vt videamus eum homines lactare vana inuenię dorum thesaurorum spe, & cum quęrere, contra humanas etiam leges, persu- E
8. primo. C. de thesa. serit, tum eos vel metu examinet vel crudeliter præfocet. Andr. Theuerus narrat aboculato teste acceptũ, de Græculo quodam Mictiano, eum dum in
li. 8. Cosmogr. c. 1. Paro insula thesaurum quæreret, à terra absortum. Similia quædam in Anastasio refert Cedrenus & alij plures alia, vnum adscribam admiratione non indignum: Circa annum Christi. 1520.

A *Basileę quidam sartor ingenio simplex*, voce balbus, incertum qua arte cryptam illam, quæ Augustæ Rancorũ patet ingressus, & vlterius quàm vlli alij vnquam potuerant progressus, miranda quædam spectra referebat. Cereo consecrato accenso in cryptam descendens, primo per ferrem portam se transiuisse aiebat, inde ex vna concameratione in aliam, atque etiam in hortos pulcherrimè virentes. In medio aulam magnifi-
B cè ornatam spectari, & virginem formosissimam pubetenus, aureo diademate caput cinctam, crinibus solutis, inferne in horridum sepentem desinentem, a qua manu ad scrinium ferreum deductus fuerit, scrinio duos molossos nigros incubare, & terribili latratu accedentes arcere. At virginem minabundæ similem eos compescere. Tum clauium fasce, quem collo alligatum gestaret, soluto, aream recludere, & omnis gene-
C ris numismata, aurea, argentea, ærea depromere. Quorum non pauca liberalitate virginis ex ipsa crypta se reluluisse ostendebat. Addebat virginem narare solitam diris imprecationibus, fese, cum regio esset orta stemmate, iam olim deuotam, in tale monstrum mutatam fuisse, neque aliam salutis recuperandæ rationem supereśse, quam si ab illibati pudoris adolescente ter deosculata fuisse; tunc enim formam pristinam sibi restitutum iri, & dotis nomine thesaurũ omnem, qui eo loci lateret, liberatori cessurum. Affirmabat quin etiam bis sese virginem deosculatum, bis tam horribiles gestus in ea præ gaudio speratæ liberationis obseruasse, vt sibi, ne viusu ab ea discerperetur, metuendum fuerit. A quibusdam nepotib. in ganeum deductus, nunquam postea aditum ad criptam inuenire potuit nedum ingredi.

Quis non deprehendit illusionem? E *Stũph in Chr. Hec uer.* iuuenis ille mentis non bene compos, vel magus, illa de genere Lamiarum, dæmon osculum petebat, deuoraturus post tertium, non permisit Deus, canes illi duo: alij dæmones vel veri vel ficti thesauri custodes, numismata quædam fortè vera, & Deo permittente data. Post annos aliquot alius ciuis Basilienfis eandem cryptam ingressus, vt familiæ suæ paupertatem leuaret, nihil præter ca-

dauerum humanorum ossa inuenit, & subitò correptus horrore, festinus egressus, intemperijs actus fuit, donec tertia post die misere interiret. Paucos ante annos quidam Prior Margullinæ cum duobus socijs fossam quandam in spelūca Regis Salai prope Puteolos thesauro rum causa ingressus, misere interijt, nec amplius visus, vt narrat Vallamontius lib. 1 itinerarij sui cap. 23. Andr. Cæsalpinus in sua Dæmonum inuestigatione c. 12. scribit, quibus hæc confirmantur.

Idem Stūpius sup. & Rienam. li. 3. Germ.

Thesaurorum quidem (inquit) indagatores per magicas facultates multos nouimus, sed qui assecuti fuerint compertum non habeo: Pisis tentauerunt quidam nostris temporibus effodere, sed rei difficultate victi ab opere cessarunt. Tandem anno elapso locum, in quo Neronis ædificia extitisse ferunt, hodie autē sacris virginus dicatum, effodere cœperunt, vbi erat ingens pini arbor, sed à dæmonibus adeo infestati sunt, vt præ timore ab incepto desitere coacti fuerint, quo tempore multæ ex virginibus locum habitantibus à dæmone obsessæ sunt.]

Quid mirum, si hunc thesauri illicitā scrutationē in suo solo fieri permiserant? in hoc mundo pœnam Deus influxit, vt in alia vita parceret Nemo (mea sententia) prudentius aut verius hac de re tota disseruit; Paulo Grillando, lib. de sortileg. q. 3. num. 12. quamobrem conducibile reor, eius verba vobis trāscribere.

Artis huiusmodi iactam, se posse inuenire thesauros in locis valde remotis, & subterraneis absconditos & quandoque inducant homines in talem insaniā, vt foueas quàm ingentes conficiant pro inueniendis thesauris huiusmodi, & ista videtur mihi, quod sit vna ex turpiorib. illusionibus, quas dæmon homini faciat, quia in rei veritate nunquam legi, vidi, nec audiui quenquam ex necromanticis, magicis, aut sortilegis huiusmodi aliquos vnquam inuenisse thesauros, aut alias aurum, vel argentum: sed quamplures vidi huic operi incumbentes, qui mirabiliter conati sunt, velle experiri, qui post multos labores, & diabolicas obseruantias, demum nihil viderunt, nec inuenerunt, nisi terram. Et ratio est, quia Deus non permittit, nec vult dæmonem posse thesaurizare, quia alias sequeretur, quod isti Magici, Necromantici, ac cæteri diabolicæ fidei professores, essent cæteris Christi fidelibus ditiores ac prēstantiores, ac quāplures reperirentur ex ipsis Christi fidelibus, qui animo ditandi prosequerentur illos, nec curarēt Christianam ipsam protegere fidem, vt magno thesauro abundarent, & venerarentur ab omnib. Quinimo videmus hodie totum oppositum, quod isti sortilegi, magi, necromantici, & similes sunt cæteris *Christi* fidelibus pauperiores, sordidiores, & viliores, & in hoc mundo, Deo permittente, calamitosam vitā communiter peragunt, demum vero infelici morte pereunt, & æterni ignis incendio cruciantur. vt in c. firmissime. extr. de hæret. & c. nec mirum. 26. q. 5. Et ea argutia, qua dæmon illos decipit, eadem, & similibus promissionibus ipsis nos decipere studet, sed non capiunt, nisi aliquos, qui sunt simplicis cognitionis; & carent intellectu, & ratione, vel qui sunt nimium crudeli, & curiosi, qui auiditate quadam imprudenter appetunt scire ea, quæ nulla ratione, aut honesta causa competit sibi inuestigare, d. c. nec mirum §. auguria. versic. potentis.

Hactenus Grillandus. Melindenses Indos inuenio solitos merces, quarum inctum fecerunt, conari incantationib. è pelagi fundo extrahere, quo euentu nescio. Lege Castannedam, lib. 1. Histor. Indica c. 30. permittente Deo nonnunquam Diabolus merces affert, vt eos in sua superstitione roboret: nō permittente, nequit & culpam in aliquot erratum incantantium conijcit. Notandum etiam hac in re: quosdam dici thesauros inuenisse magicis artibus: qui id consecuti solerti, atque sagaci cōiectura, vt Saracenus ille tēpore Guiscardi Normanni in Apulia, cuius factū Magiæ Platina, & Collenucius, sed prudētiq melius adscribit Petrarchæ, pro quo sententiam ferret, quisquis rem iusta lance trutinarit. Claudat hoc caput Carol. V. fortissimus & religiosissimus Imper. qui iure optimo Cornelium Agrippam, & duos alios nobiles, aula & regnis suis exulare iussit: eò quod illi thesaurorum, per artem magicam, spem obtulissent. Benè tibi sit, & stemma-

Platin in Leon. Collenu in hist. Neb. & Bonfinius in Hungarica, Petrarcha in Exem. de Prudentia.

stemmati tuo Carole: tu quidem beatitudine iam frueris: viuet, vincetque posteritas tua: quamdiu Catholicam fidē tuebuntur, & ab impijs curiosisque artibus abhorrebunt. Huc si deuoluantur: quam virtute, tam fortuna tibi sunt dissimiles futuri.

QVÆSTIO XIII.

An magi valeant incantare animalia bruta.

DE serpentibus, id non poetæ tantum, sed & Christiani credidere. Poetas laudaui sup. q. 9. plerosque Virgilium, Ouidium, Nemensianum, ijs nūc accedant Lucilius in Satir. lib. 20.

---- Marsu' colubras
Disrumpit cantu, venas cùm extenderit omnes.

Horatius Epod.

Caputq; Marsa dissilire nænia,

Ouidius de medicamine facili.

Et mediæ Marsis findantur cantibus angues.
Sopire cantu tradidit Maro lib 7.

Item P. Silius Italicus.

---Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tractuque graues sopire chelydros.

& Seneca, qui fusiùs describit Med. act 4.

---Triste læua complicans sacrum manu.
Pestes vocat quascumque feruentis creat
Arena Libyæ, quasque perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens,
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea lucbris turba desertis adest.
Hic fera serpens corpum immensum trahit,
Trisidamque linguam exsertat, & quarens quibus
Mortifera veniat: carmine audito, stupet,
Tumidumque nodis corpus aggestis plicat,
Cogitq; in orbis. Manilius lib 5.
Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipient senibusque suis peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungent impune venenis.

Sic enim legenda hæc carmina. *Senibusque*, rectè est in Gemblacensim, scilicet sicut enim veteres, *Vergilium*, & *Virgilium*, sic, *sennus*, & *sinus* scripsere. Nonne sequitur apud eundem Manilium?

Et senibus vires sumit, fluctumque figurat,

Viderint critici, cur ista corrumpant, redeo ad institutum. Quæ dixi ea confirmat fusius idem postea, agens de natis sub vrsæ signo, idem confirmat, quod legi in nostrorum hominum annuis litteris Peruanis, datis anno 1591. viperæ innoxiam contrectationem in Magorum Indicorum ludibris, ad miraculum fortè B. Pauli eleuandum a dæmone excogitatam, id ita narrat in collectan. suis Spitillus.

Celebrant, & festum aliud superiore non minus superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus habetur, cubiculo includunt, eiq; tamdiu ieiuniū imperant, dum excrescant capilli, tum Magi præstigiatores, cum senioribus. eductum, veluti applicatione, quadam in ædes amici alicuius arctissimè illi iuncti deducunt, vbi vetulæ puerū quærula voce lamentantur, & plebs, quæ interea cogitur, & conuenit, paulatim pueri capillos præscindit, oblato in singula capita ansere vno cocto. Altera die Magus iuniores ad venādas feras mittit, alios vt festum opportunū apparent ablegat, puellis, vt bonum vinum excoquant imperat, Senioribus musica, vt instrumenta cōponant, & ex ea hora eadē pulsare incipiunt, atq; ab eo tempore, qui eas in res a Mago emissi sunt, libere furari possūt, quidquid extra cuiusquis domum repererint. Inuitant populos, vicinos, vt varijs armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore coronatus, altera manu tello instructa, altera vipera viua depēdente, positam in loco quodā ornatissimo sedē occupat, vnde facile colligitur dæmonis esse artes, cū à vipera non mordeatur. Corpori etiam pueri plures aliæ viperæ mortuæ alligatæ sunt. Quæ venatione apprehen-

prehendit iuuentus, cum coctis, & assis anserinis, reposita sunt ad vnum pueri latus: alterum claudit bona vini quantitas. Posteaquã milites ad festũ vocati, militari quodam ordine, & delectu, ingressi sunt, & viperam adorarunt, ad puerũ accedunt vinum illi proximũ ebibunt, & præparatas, pueroq; adherẽtes epulas sumunt: tum ad adorandã rursus viperam regrediũtur, eundemq; cibum, & potum repetũt, totosque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam necant. Exin fœminæ (quæ toto festi tẽpore clausæ domi hærebant) egrediuntur clamantes; Victoria. In celebritate huiusmodi frequenter dæmon apparet: ad combibendum, commessandum, festosque dies læte hilariterque agendos exhortans.

Sed, & Pet. Chieza scribit omnes Andinorum montiũ vastos serpẽtes omnem ferociam, vimq; noxialem posuisse vetulæ cuiusdã carminibus olim exarmatos: nunc etiam aspectu tantum terrere cætera innocuos esse. Rursus idem confirmat indicarũ Nauigationũ historia, hanc enim vim nigritis Africæ populus tribuit Aloisius Cadamustus. Quodq; caput est, partibus Christianis id sacræ scripturæ loca videtur indicare: dum ea, vt sonant, accipunt, & quæ de Marsis veteres tradidere, vt verisimilia admittunt, DD. Hier. & Basil. & D. Aug. Arnob. quoq; Theodor. Alcymus Beda, & Euthymius. Nec puto ijs D. Hilar. repugnare, nam ipse de dæmone accepit allegorice, de veris serpentibus, patres alij sensu litterali: ipse de Marsis, fabulã putat eatenus, qua vulgus putabat ea, vi carminis contingere, cæteri admittũt eo sensu, quem Hliarius Negaret, & quem nos retinemus, ad incantationẽ scilicet, vt ad tesseram, malum genium aduolare, ipsumq; serpentes, vel exarmare, vel sopire, vel necare. celebre exemplum magi Saltzburgensis, qui cũ omnes, ad vnum milliare, serpentes in quandam foueam cogere niteretur: tandem ab ingenti vno & annoso, in eum exsiliente, necatus fuit. Nimirum cæteros dæmon eo compulerat: hunc noluit cogere, sed in magum concitare maluit. Etenim si vi carminis cæteri in foueam adacti, eadem se vis in hunc quoque exeruisset, idem patet ex ridicula & inepta verborum formula, qua magi vtuntur, quam si alij chartis non illeuissent, melius curiosis ingenijs consuluissent. Loca scripturæ duo sunt. Apud Dauidem legimus: *Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* Naturali ergo instinctæ, nouit vim sibi ab incantatione inferri posse, hoc genus aspidis tradit Euthymius, *Palaminem*, vocari. Apud Hier. *Ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio*, Hoc est qui nequeunt incantari; possunt ergo cęteri quãquam ne quid dissimulẽ, sensus potest esse, adeo lethales fore serpentes, vt nequeant eorum morsus sanari, quã explicationem confirmant LXX. dum vertunt, *serpentes mortiferos, quib. non est incantatio, & mordebunt vos insanabiliter*. Melior ergo ad probandũ est ille locus Dauidis: vt intelligamus magos vi pacti hæc posse in serpentes: non dubito idem posse in cæteras belluas: vn de Silius:

Harcelo non pauidus fatas mulcere leænas.

Etenim in crocodilos id solere piscatores, docet Villamontius, Itinerarij lib. 3. cap. 12. Verisimile tamen fateor, quod censuit D. Aug. ob fraudem, qua primi parentes à serpente decepti, Deum frequentius permittere serpentum, quam aliarum ferarum incantationes, & maiorem illorum esse cum dæmonibus familiaritatem, nõ natura, sed diuina permissione quadam. Sane Gritiland. q. 8. in fin.

Et ego alias (ait) *Vidi Romæ quendam Magum excellentissimum.*] Græcum, tẽpore Hadriani VI. antequã peruenirent ad vrbem ipse pontifex, quod solis verbis compresserat vires cuiusdam ferocissimi tauri, existentis in armento in loco siluestri, quem sic affixum, vt ita dixerim, & humiliatum apprehendit per cornua, & chordula quadam satis debili, arte tamen magica fabricata taurum ipsum ligatum, quo voluit adduxit media nocte, circiter quatuor, aut quinque milliaribus, quæ visa fuerunt per ducentos, & vltra viros.

Sed erat Grillandus, cum putat hæc omnia

Nauiga. Ind. c. 28.

In Ps. 57. in d. Psal. 57.

Ps. 57. vs. 5. ad hũc locum respicit Alcim. li. 2. c. 15. 8. Ve. 17.

lib. 11. de Genesi ad litt. c. 28.

omnia ipsa verborum potentia effici posse, vt ille Magus asserebat. quodlib. 1. refutatum. Quod in Circensibus soliti incantatione suis equis velocitatem, aduersariorum vero tarditatem, moramque adferre, docent Arnobius, lib. 1. Hier. in vita Hilarionis. Cassiodorus, libr. 3. epistol. 51.

Quærat aliquis, an vt animos, & sic & colores ferarum dæmones vere queant immutare? nihil dubitem, quia norunt aquas, quibus id naturaliter perficitur. Aristoteles, lib 3. de Hist. anim. capit. 12. testis est his verbis.

Sunt aquæ multis in locis,] quas cum oues biberint, moxque inierint, nigros generant agnos, vt in terra Assyriide, agri Chalcidi Thracię facit amnis, quem ob nimiam frigiditatem Psychrum vocant, & in Antadria duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiem pecoribus facit. Scamander etiam amnis flauas reddere oues creditur, quamobrē Xanthum pro Scamandro vocatum ab Homero autumant.]

Varro quoque apud Solinum tradidit, in litore maris rubri esse fontem, quē si oues biberint, mutent vellerum qualitatem, & ante candidas, post haustum furuo nigrescere colore. Plura memorant aquarum miracula, quæ si reapse contigerunt, possent circa animantia per quas hæc omnia Magi: pergam addere nonnulla. P. Nazo, lib. 15. Metamorph.

--- Medio tua corniger Ammon.
Vnde die gelida est, ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum.
Narratur, minimos cum luna recesserit orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Cratis & hinc Sybaris vestris contermina nus oris,
Electro similes facium auroque capillos.
Quodque magis mirum. Sunt, qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœna Salmacis vnda?
Aetiopesque lacus quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicumque sitim de fonte leuarit,
Viua fugit, gaudetque meris abstemius vndis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

De admirandis Siciliæ aquis multa Thomas Fazellus. primo de ead. libr. 1. c. 5. quod est de mirabilibus Siciliæ.

QVÆSTIO XIV.

An possint aliqua mixta maxime sensibilia producere seu gignere arte sua?

SIt propositio prima, *Animalia imperfecta, muscas, vermes, ranas, & huiusmodi insecta, & alia quæ ex putrefactione nascuntur possunt produce celeriter, non creando sed actiua passiuis applicando.* Hæc D. Augustinus quem schola Theologica sequitur. Solent autem hæc producere magi ex pacto, per dæmonem actiua passiuis applicantem, nā ipsi magi plerumque nesciunt, quo ista pacto gignantur, & causa ignorant, vt quando diabolus dat fagis minutū puluisculum, cuius in aerem iactu diuersæ species locustarum, bruchorum, munium, erucarum, & similium animalculorum variæ pestes; statim nascuntur; iubet interdum primam, quæ obuia plantam ex agro illo, quem vastari volunt, euellere, aut gramen perdendæ arbori illidere, & alias tales nenias adhibere, quę vim nullam habent naturalem. Sic possent Magi etiam producere quosdā anseres imperfectiores, qui soliti gigni ex deciduis fructibus arborum in mari putrescentibus, vel sane ex lignis naufragiorum putridorum, vt norunt contingere Scoti, & Hebridum incolæ, quibus, vocantur, *KlaKis*, & *Bernicles*. Sed an perfe-

D. Aug. l. de Tr. inc. 7. D. Bona. & alii in 2. d. 7. Ale. de Hales 2. p. q. 43. D. Th. 1. p. q. 114. art. 4.

vid. Nic. Rem. 1. daemonolatr. c. 21

Card. li. 7. de rer. variet. Lobelius in fin. li. de hist. herbar.

perfecta (quæ vocantur) animalia? probabilius mihi est, actiua passiuis applicando non posse, quia hæc ex putrefactione nasci non posse probabilius, & non nisi ex prolifico parentum semine, vel a parente, vel a dæmone incubo matri infuso, prout postea dicetur. Posset etiã dæmon talia iam producta muliebri vtero includere, & callide inde educta, occulta quapiã clancularij meatus via ipsi cognita, in locis remotis vbi nata videantur fouere, alere, & respirare facere: vtpote inter saxa, in quib. non raro imperfecta nasci cõsueuerunt, muscæ, mures, & similia. Hoc omnino crediderim contigisse in canibus illis, quorũ mentio fit a Guilhelmo Neubrigensi his verbis: *Dum in quadam lapidicina petra ingens ferramẽtis finderetur, apparuere duo canes capacem sui in eadem petra capacitatem replentes absq; omni spiraculo* (intell. perceptibili) *videbantur autem esse ex eo canum genere, quos leporarios vocant, sed vultu truces, odore graues, pilorum expertes. Et vnus quidem eorum, vt dicitur, cito defecit. Alterum vero stupendæ, vt aiunt, edacitatis Henricus Vvintonienses Episcopus dieb. plurimis in delicijs habuit.* lib. 1. Histor. Anglor. cap. 28. & subdit, in alio lapide inuentũ bufonẽ cathenulam auream circumcolũ habentem. Censeo huic catenulam à dæmone additam, nam ipse bufo ibidem nasci potuit, vt in carbonarijs fodinis Leodicensib. silices ingentes nonnunquam reperti, intra quos viui bufones conditi, vt in natiuitatis suæ cunis latebant.

Possunt etiam dæmones producere quædam insolita monstra: quale illud in Brasilia, altum palmos septendecim, tectum corio lacertæ, mammis prætumidis, brachijs leonũ, oculis rigentibus, & flammeis, scintillantibus, simili lingua, qualia forte monstra, quæ in Saxoniæ siluis, semihumana facie, capta anno 1240. Nisi fortassis illa sint ex nefario hominũ, ac ferarũ coitu nata: quæ mõstrorũ plurimorũ origo indubitata. Sic enim peperit olim bello Marsico Alcippe elephantum: sic anno 1278. apud Heluetios alia leonem: sic anno postea 1471. quædã Papiæ catrum, Brixiæ canẽ alia: sic 1531. mulier Augustæ Vindelicorũ,

Anan. l. 4. de Nat. daemon. Lycosten de Prodig.

Alex. ab Alex. l. 2 Stumph. Chro. Hel.

A eodẽ partu, enixa primo caput humanũ mẽbranis inuolutum, mox serpentem bipedem, tertio porcum integrũ, & quæ varia huiusmodi leguntur apud recentiores. Illud superat admirationem reliquorũ, quod Castanneda retulit, *in Annal. Lusitania*: mulierem ob quoddam crimen in insulam desertã naui deportatã: cum ibi exposita fuisset eam simiorum quib. frequens locus, agmen circumstetisse fremebundum, superuenisse vnum B grandiorem, cui reliqui loco cesserint, ab hoc mulierem blande manu captam in antrũ ingens abductam, eique cum ipsum, tum cæteros copiam pomorũ, nucum, radicumque variarum apposuisse, & nutu, vt vesceretur, inuitasse: tandẽ a fera coactam ad stuprum: facinus hoc multis diebus continuatum, adeo, vt duos ex fera liberos susceperit, ita miseram (quanto mors optabilior,) victitasse per annos aliquot: donec Deus misertus nauim eo Lusitanam detulisset: C cumque milites in terram aquarum ex proximo ad antrum fonte exscendissẽt, abesset que forte fortuna simius: fœminã ad inuisos, diu mortales accurrisse, & accidentem ad pedes supplicasse, vti se facinore, & calamitosissima seruitute, itent ereptum: adsentientibusque, & casum miserantibus illis, eam cum ipsis nauim adscendisse, sed ecce tibi simium superuenientẽ, inconditis gestib. D & stremitibus cõiugem non coniugem reuocantẽ, vt vidit vela ventis data, concito cursu de liberis vnum matri ostẽtat, minatur: ni redeat, in mare præcipitaturũ: nec segniter fecit, quod minatus, tum recurrit ad antrum, & eadem velocitate ad litus rediens, ostentat alterum, minatur, & demergit: subsequitur, & ipse furens, tamque diu nauim natatu insequitur, donec vndæ natantem vicere. Rem tota Lusitania teste nouissimam, E & a rege mulierem Vlissiponæ addictã ignibus, quorundam precibus vita impetrata lethum cum claustro perpetuo cõmutasse. Miratis Lector? en tibi Saxo Grammaticus, cũ duobus magnis, Vpsalensibus Episcopis: narrant Gotthicos reges ex vrso, & Virgine nobili originem ducere, & Ioannes de Barros Peguanos, & Sianitas Indiæ gentes, a cane, qui cum muliere corpus miscuerat:

Lycosthe. supra. Card. l. 16. de varier. Lemnium li. 1. de occult. nat. mirac. c. 8.

Videte Torquelandam Horrifloridi Dialog. 1.

Verùm

Verùm his ego non sum credullus: qui certus sum ex homine, & fera verum hominum nasci non posse, quia ferinum semen perfectionis illius est expers, quę ad tam nobilis animæ domicilium requiritur, quare si quid ex tali mixtione nascatur, monstrum id fuerit, non homo. Sequitur enim deterioris seminis conditionem talis fœtus: quare, vt summum hominis aliquam speciem præbebit. Nec enim crediderim, censendum perfectum brutum eius speciei, cuius alteruter parentum, (v. g. ex Lusitana nati, nec simij, nec homines erant) sed monstrum quoddam mixtæ speciei, & imperfectæ, vt mulus ex equo, & asino; thoes ex hyæna, & lupo: quare nec arbitror, si commisceatur sibi simili, vel alteri bruto perfectæ speciei brutum vllum geniturum. Confirmat hanc sententiã cordati Historici Petri Chiezæ narratio, qua tradit rupices illos Andinos solitos ingentibus simijs se commiscere, & natos inde fœtus caput humanum, & pudenda habere, cætera simijs similes esse: feros iuxta, ac fœdos, qui non loquãtur, sed terribiliter vlulent, & ab ipsis quoque Indis, pro monstris haberi. Denique in Prouincia Aulaga mulierem Indam ex cane tria monstra peperisse. hæc ille, 1 par. Histor. Peruanæ, cap. 95. Præterea in nonnullis exemplis citatis, imaginatrix vis, & corruptio feminis, & superfluorum in vtero humorum copia, suam sibi singula partem possunt vindicare. Fieri potest præterea, vt mulieres harum aliquæ de strigum numero fuerint, & dæmon incubus calidum horũ animalium semen illis infuderit. cur qui potest humano sic abuti, non possit, & ferino? Sanè in illis exemplis, de Indorum populis, & Gothorum regibus putatim hoc dicendum, quod dæmon in ferarum talium effigie fœminas compresserit, quod eũ posse docebit sequens quæstio. Verissimam narrationem his adiungo. In hoc ipso Belgio fuit nefarius quidam: qui vaccæ se commiscuit. Post visa bos prægnans, & post aliquot menses edere masculum fœtum, non vitulum, sed puerum: adfuere nõ vnus, deque matris vaccæ cadẽtem vtero despexerunt, leuatumq; de terra nutrici tradiderunt, adoleuit puer, baptizatus, & instítutus Christianæ vitæ præceptis, pietati se addixit: &, pro patre, senò pœnitentiæ vacat operibus: homo quidem perfectus, sed qui sentiat in animo propensiones vaccinas, pascendi prata, & herbas ruminandi. Quid de hoc sentiẽdum? nonne hominem esse: planè crediderim, sed ex vacca matre natum abnuo; quid ergo? Diabolus peccati illius gnarus, & impulsor, mox vaccam prægnantem fecit videri: cum voluit, alicũde infantem surreptum attulit, & vaccæ parturienti, quæ vento grauida erat, puerum sic suppositum: vt a vacca fundi videretur. Hinc nata opinio, & puer persuasus se vaccæ filium, matris putatæ propensiones hausit imaginando. Nam vt verus homo, ex seminis vaccini materia, nascatur & organica illa dispositio perfectã humani corporis, in vaccæ vtero, & vaccinæ animæ calore ac virtute, perficiatur: id philosophos omnes mecum arbitror, inter ἀδύνατα, computaturos. Illud vero Manilij, monstrorum productionem astrorum in fluxibus, & fato Stoico ascribentis, fœtæ est deliramentum.

Permiscet sæpe ferrarum
Corpora cum membris hominum: non semine ille
Partus erit, quid enim nobis commune ferisque?
Quisve in portenti, noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cœlumque interserit ora,

Cæterùm Andr. Cæsalpin Paradoxum: sine semine, bruta perfecta equos, boues, elephantos, imo & hominẽ quoad corpus, ex Solis calore, & putredine sola nasci posse, quod mulus probare conatur, libro 5. Peripatetic. Quæst. quæstione prima, vnde sequeretur arte Magica hæc omnia produci posse applicatione agentium ad patibilia: mihi nondum potuit in mentem producere, vt id verum esse, vel suspicer. Qui non ignorem, præparationem materię ad formas animantium, quæ perfecta nutricupatur, dependere a virtute seminaria, & formatrice: quæ ad perfecti animalis conformationem opus habet, non tan-

pri

primarum qualitatum mixtura, & temperamento, quod a cœlorum influxu, & solis calore recipit, sed præterea perfecti animantis cooperationem exigit, vt cordati omnes Theologi, & Philosophi fatentur, quos citant Conimbricenses nostri, erudite hoc commentum refellentes, in secundo de cœlo capitulo. 3. quæstion. 6. artic. 3. & 4. quos (curiose lector) suadeo tibi legendos. Illud etiam considera, hominem quoad corpus sic gigni, vel sibi in his verbis contradicere, vel hoc tantum dicere, sic monstrum gigni posse: imo nec monstrum quidem: quia inanimatum; quæro enim qua illa humani corporis massa anima animabitur? humana? at hoc est delirium Paracelsi, hæreticum, vt alias ostendi: ferina? sed ferarum anima non potest humanum corpus informare, quia longè alias requirit dispositiones, longè dissimiliores, quàm anima bouis, & canis, constat tamen corpus caninum a bouis anima informari non posse, quale ergo hoc monstrum, aut quid futurum?

Certum est monstra nasci aliquando diuina vltione. Docet DocKumensium Frisiorum pœna, ob eorum Episcopum B. Bonifacium cum socijs cæsum. *Nam horum Sanctorum indignam mortem* (ait Kempensis) *in filios filiorum Deus vindicauit, vt passim ex eorum familijs* (*quorum maiores, tam nefarium scelus perpetrarunt*) *in hunc diem videamur in occipite habere, grossos crines subalbi coloris, in modum caudæ cuiusdam bruti animalis, vt iuste dixeris,*

Senit adhuc proles, quid commisere parentes.

Ita Cornel Kempius DoKumensis, li. 2. de Orig. Frisior. cap. 21. Imitemur Samsonem, & caudam caudæ connectamus, scribit Polyd. Virgilius Histor. Anglor. libro decimotertio, in hanc sententiam: eo quod rex Henric. II. ostenderet sese infensum B. Thomæ Cantuar. sanctum virum, *iam sic vulgo negligi cœpisse, contemni, & odio habere, vt cum venisset aliquando Strodum: qui vicus situs est ad ripam Meducia fluminis, quod flumen Roceſtriam alluit. eius loci incolæ cupidi bonum patrem, ita despectui ignominia aliqua afficiendi: non dubitarint amputare caudam equi, quem ille equitaret, seipsos perpetuo probo obligantes. Nam posteà nutu Dei ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere qui id facinus fecissent, nati sint instar brutorũ animalium caudati. Sed ea infamiæ nota iampridem, cum gente illa eorum hominum qui peccarunt, deleta est.*] Sic Polydorus: cuius vltima clausula, an in gratiam adficta, an ex vero? nouit Deus; conuicium certè in gentem totam manauit, & durat inter homines proteruos; qui, linguæ petulantioris, nihil habent pensi vera an falsa effutiant. Si quid talis dedecoris permaneret, Guilhelmus Tookerus Reginæ suæ, etiam huius appendicis demendæ virtutem mirificam tribuisset. Citra iocum: apud Thom. Cantupratense reperio, lib. 2. de Apibus: Nobili cuidam venationis gratia festos dies prophananti, ex vxore natam prolem canino rictu, & auribus braccorum (vt vocant) more flaccis, ac dependulis.

QVÆSTIO XV.

An sint vnquam dæmones incubi, & succubi, & an ex tali congressu proles nasci queat.

AXioma 1. sit, *Solent malefici, & Lamiæ cum dæmonibus illi quidẽ succubis: hæ vero incubis, actum Venerium exercere.* Perperam hoc negarunt complures hæretici; inter quos pars ista negatiua communior videtur; ex Catholicis etiam nonnulli: sed pauci admodum, ex Belgis Philippus Broidens, ex Italis Cardanus, Ponzinibus, & Bapt. a Porta, sed horum auctoritas non magna, si cum contrarium asserentibus eam componas.

Placuit enim affirmatio axiomatis adeo multis, vt verendum sit ne pertinaciæ, & audaciæ sit ab ijs discedere: Communis namque hæc est sententia Patrum, Theologorum, & Philosophorum doctiorum, & omnium fere sæculorum, atque nationum experientia comprobata. Vt cæteros taceam voluere Plato, *in Cratylo*, Philosophus, & verus Synagoga D. Cyprian. D. Iustinus Mart. Clemens Alexand. Tertullian.

Pet. Ma. Vberus Chytreus Lercheim. Biermann. Fuch. Godelmen. & alii. Addicio. ad can. 1. Pont. Roman. Videre hos. citatos apud Sixt. Senens. l. 5. Bibliothec. annot. 77. & Pamelium in Error. Tertull. liani Anne. 1. quibus adde Plethonem l. de mirabilibus & Iosephum Pererium l. 8. in Genes. d. 1.

liari. & alij, qui vetustiores patres, in eo quod voluerunt dæmones, posse cum mulieribus rem habere, optimè senserunt, in eo vero à recentioribus iure reprehenduntur, quod de huiusmodi concubitu Mosis etiam verba de filijs Dei, & filiabus Caim receperunt. Solidior ergo adhuc probatio huius sententiæ desumitur a D. Hier. in cap. 6. ad Eph. & D. Aug. quem communis schola Theologorum cum D. Isidoro sequitur, & pro eadē pugnat Bulla Innocentij VIII. Pontif. contra maleficos.

Genes. 6. art. 2.

Aug. li. 15 de ciu Dei c. 23. Isid. l. 8. Orig. Alex. de Hal. 1 p. q. 68. Th. Bon. Sco. Dur. Gabr. in 2. d. 8. Guil. Paris. de uniu. part. c. 23. Abul. in c. 6. Gen. q. 6 & c. 7. Exo. q. 12 Auctor malles maleficar. Gril. Remig. & alii I. C. communiter & ex medicis Simphoriam 2. part. 2. prax. & Cas. de dam. fac. c. 16. Cōsil. 8. de morb. venef. c. 10. Valesius de sacr. Phil. cap. 8. in fin. &c.

Probantur hæc ratione, & simul explicantur: Dæmones (quod postea docebo) possunt defunctorū corpora assumere, vel de nouo sibi ex aere, & alijs elementis ad carnis similitudinem palpabilia effingere, ac formare, possunt illa pro libito mouere, & calefacere, si ergo possunt, quem natura non habent sexū artificiosè exhibere, & virijs specie fœminea, fœminis specie virorum abuti, & has subijcere, & illis se substernere, possunt etiam aliunde acceptum verum semen adferre, & naturalem eius emissionem imitari. Possunt ergo illa omnia facere, quę axioma istud primum supponit, quod cum possint, & eos facere doceat experientia, non est cur dubitemus.

Axiom. II. *Potest etiam ex huiusmodi concubitu dæmonis incubi proles nasci.* Maior est difficultas huius axiomatis, quæ tamen tollitur, quando bene, & dilucidè tota res explicatur. Sciendum ergo quod potest, (præter ea quæ diximus) diabolus semen alium de acceptū (v. g. in ea, quæ somnianti viro contingit, illusione) deferre, & qua est agilitate, & naturalem rerum peritia, calorē prolificum in semine quantumuis ille subtilis & aereus sit ac facile dissipabilis, conseruare, & illud deniq; quo momēto mulier ad concipiendum optime disposita, quod eum non latet, tum illud matrici sic infundere, vel naturali vi attrahendum exhiebere, & muliebri semini commiscere, hanc conclusion. tenuere auctores postea citandi.

Axioma. III. *Attamen dæmones nequeunt vt sua & ex propria substātia, more animantium generare.*

Probatur, quia nec dæmones inter se vllam habēt indiuidui, vel speciei multiplicationem, nec dæmones corpus aereum, vel vllum habent omnino (vt cōtra Platonicos M. Anton. Natta. li. 7. de Deo fol. 75. docuit, Franc. quoq. Georg. & Caietan. & tenendū est) quare nec in proprio suo corpore cōmisceri possunt, (vt optimè docet Perer. d. li. 8. dispē. 2.) nec vllum semen nedum prolificum, quantumuis tenue, habent (qui fuit error Marci Ephesij, Iosephi, & fortassis, Athenagoræ, Tertullian. & vetustiorū illorum Patrum.) quomodo proprium semen habere possint, cū semen sit substantiæ corporeæ viuentis pars, & residuum cibi optime concoćti ex meliorū scriptorum sententia? dæmones vero, sunt substantiæ incorporeæ, & ideo de suo non possunt corporeum semen præstare, sunt etiam expertes animæ vegetātis autem animæ functio est naturali calore cibum acceptum concoquere. Ideo certissimum est hoc axioma, quod auctores præcedētis axiomatis admittunt, & hanc duntaxat conclusionem asserere voluerunt, nō vero præcedentem secundam negarunt, scriptores quidam magni nominis, vt D. Chrysost. & alij, quorum sententiam retuli, & explicaui olim, Comment. in Senecæ Herc. Furent. v. 447.

Vid. Tirad. connub. 15. a. nu. 12. Nacianzum de vegetatiua potēt. Theo. 13. Vallesium de Sacram. Phil. c. 3. Spinosā in Probl. Chrysost. ho. 22 in Ge. Cas. collat. 8. c. 21. Philadelphiam. Plato in Sympos. & fere Scals. exer. 75.

Quæ aduersarij obijciunt exempla, illusarum aliquando muliercularum, ea nos non refellimus, nec reijcimus, præsertim contestata illa mira apud Iacquerium & Martinum Arelatens. sed contendimus ineptè illos hinc inferre, aliquando deluduntur: nunquam ergo id verè contingit, ex particulari affirmatiua inferunt vniuersalem etiam affirmatiuam, in materia non necessaria, quod ineptum est.

Iacque. li. flagellisha. Martin. Arles de superst. nu 7. D. Tho. Helen. Bona. Se. Gab. Abul. Guisp. citati, nec nō Rich. Paul. Vict. Med. Mol. Alf. à Castr. Sylu. Spina. Isag. c. 6. Mēdoz. in quæ l. q. 6. ex l. C. Gril. Binsf. Mar. de Arles. Fran Valesi. medicus item alii Anc. Mal. & Nider.

Dicimus ergo. *Et concubitu incubi cum muliere aliquādo prolem nasci posse, & tum prolis verum patrem non fore dæmonem, sed illum hominem, cuius semine dæmon abusus fuerit.* Negarunt hoc Plutarchus, *in Numa*, Paracelsus hæreticus, Vlric. Molitor, de Pythonicis mulier, cap. vlt. & Nicol. Remig. li. 1. dæmonolat. cap. 6. sed argumentis sukileuiculis, non negat, dubitat duntaxat Bened. Perer. noster lib 8. in Genes. disp. 3. Sed hoc olim affirmarunt Aegyptij te-

ste

ſte Plutarcho, & affirmant communiter Scholaſtici, qui omnes etiã optimi Philoſophi fuere. Probatur manifeſta ratione exijs, quæ dicta fuere pro explicatione. Secundæ Axio. Accedunt plurima exẽpla ab illis, & alijs narrata, quæ ſi vera ſunt, haud dubie iuxta has concluſiones expliçanda ſunt. Vetuſtas obtrudit ſuos ſemideos, Hercules, Sarpendones, Aeneas, Seruios Tullos, Anglia, Merlinũ, Pannonia, Hunnos ex Arlunis ſtrigibus, Gothicis, & Faunis natos. Chieza c. 27. p. 2. hiſt. Peruſ. ſcribit in Hiſpaniola ſolitũ Corcoton dæmonẽ miſeri mulieribus. & ex eo nato bicornes naſci. Cluẽſiũ quoq; ducũ ſtẽma huc retulit Helinandus l. 4. apud Beluacenſem. Xacam ſuũ Iapones talẽ eſſe volunt, nec deſunt qui Lutherũ in hanc claſſem retulerint. Et ante ſexenniũ, in primario Brabantiæ opido, punita fuit mulier, quod ex dæmone peperiſſet, & noſtris temporibus id contigiſſe, etiam Ludou. Molina, ex noſtræ Societatis Theologis, prodidit, & complures alij gentium diuerſarum ſcriptores illatis exemplis confirmantur.

Ita Horvir. Cle. Alex. Arnob. lib. 5. cor. ge. & ipsũ. Plaux. Ortli. 6. cont. Cel. Vin. Bell. l. 21. ſpec. hiſt. Pol. vir. & alij. Iornand. de rebus Gothi. & Luitpr. id ope. li. 3. c. 27. Font. in hiſt. ſacra de ſtat. relig.

Videte nunc quam leuia ſint argumẽta, quibus hanc alij ſententiã impugnãt, maxime Nic. Remi. quorum primum argum. eſt. Dæmon, & homo ſpecie differunt. ergo ex hac copula ſequi nequit proles. *Reſp.* conſequentiam eſſe nullam, tum quia ex equo, & aſina, & alijs ſpecie diſcrepantibus animalib. muli, thoes, leopardi, pantheræ, & aliæ hybrides, gignuntur, tum quia generatio hic non tribuitur dæmoni, ſed homini, cuius eſt ſemẽ, vt recte D. Th. quolibet. 6. art. 8. ad 6. & ideo hic ex homine. hoc eſt ex viro, & femina, naſcitur homo.

Mol. i. p. q. 50. a. 1. auct. etiã vita D. Ber. l. 1. c. 6. ho. Boe. li. 8. hiſt. Scot. Fra. Pic. li. de præſtatione. P. Bin. p. 1. de cõfeſſ. malef. cont. 5. Laur. Ananias l. 4. de nat. dæmon.

2. *argum.* Dæmon eſt expers vitæ, & origo motus: ergo nequit eſſe auctor & origo actus vitalis. *Reſp.* Vim hãc vitalem, non inteſſe dæmoni, ſed ipſi ſemini, ſicut vis calefaciendi non in eſt ſcypho propinanti, ſeu tubo fundenti, ſed ipſi vino. vide D. Tho. ſup. ad 5. & Sprengerum 1. p. Mallei q. 4. ad 2.

3. *argum.* Semen, quod dæmon infundit fatẽtur eſſe frigidum, & nullam adferre voluptatem, ſed horrorem potius, quare nec poterit inde generatio conſequi. argumentum hoc fuit Marci Epheſij, apud Bſelum. Confirmat Remigius cõfeſſione ſagarum, quæ faſſæ ſunt omnem ſenſum voluptatis e tali copula abeſſe, imo & ſummum ſe dolorem perciere.

Reſp. cogit argumenti futilitas, quam vellem me plura in re inani, & ſpurea re fellenda, inſumere verba.

Certum ergo videtur dæmonẽ. quãdo vult ſub certi alicuius viri ſpecie deludere, & non vult ſcire ſe eſſe dæmonẽ, tũc quam poteſt aptiſſime imitari, quæcunque in veri viri & mulieris copula requiruntur, quare neceſſario tũc curat, vt ſi quidem vult generationem ſequi, (quod rariſſime accidit, nec enim ipſe ſua vnquam cauſa generationem intendit, qui ſibi ſimile nequit gignere, ſed aliquando duntaxat, in gratiam ſuccubę id operantis, conatur generationem ex alio ſemine) adhibeat neceſſaria ad generationem: quare & prolificum ſemẽ quærit, & inuentum conſeruat, & tanta celeritate perfert, vt viralis ſpiritus non euaporetur, & quando, ac quale oportet infundit: Quando vero non intendit generationem: tunc infundit aliquid ſeminis inſtar, calidum tamen, ne fraus deprehendatur: ſicque etiam corpus aſſumptum temperat, ne contactu timor horror, aut aſpernatio adferatur. Sed quando cũ illis rem habet, quæ dæmonem eſſe non ignorant, vt plurimum ſemen fictitium, & frigidum exhibet, ex quo concedimus prolem naſci non poſſe. Deinde conſtat, ſæpe eum interrogare ſuccubas: num velint impregnari? quæ ſi aſſentiantur, aſſumit verum ſemen aliunde actu carnali deciſum, vt dixi & docet Sprengerus. Quæritur autem, nõ tam quid fieri ſoleat, quã quid fieri poſſit. Vnde ad confirmationem quoq; argumenti, patet ſolutio: voluptatis ſenſum quãdo abeſt, abeſſe vel quia Deus id prohibet prouide, vel quia dæmon vult eum non adeſſe, vt ſic maior ſit peccati fœditas, atque malitia; adeſſe autem poteſt hic ſenſus: ſi Deus non prohibeat, & dæmon velit, eum a ſuccuba percipi: profecto quę ad delectationẽ in hac ſpurcitia neceſſaria, hæc omnia dęmonẽ incubum adhibuiſſe non raro, conſtat exemplis illis, quæ narrant plurima Sprengerus, Binsfeldius, & Ananias, & potiſſimum vno

p. 1. mallei q. 3. c. 4.

Sardicensis sagæ, & Virginis Hispanæ nobilis deceptæ, quę inuenias apud Torquemadam Dialog. 3 & Grillard. q. 7. numero octauo, & nono, idem plurium confessione asserit Alfons. a Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. capitulo decimosexto.

4. *Denique addunt*: haud esse credendum, Dominum Deum concurrere ad huiusmodi actum, aut animam tali corpori ex huiusmodi coitu nato infundere, & inchoato dæmonis operi coronidem addere. *Respond.* dæmonem, quoad naturæ operationem, hic duntaxat esse instrumentum, & applicare solummodo agens principale, quod est verum semen humanũ. Deum itaq; concurrere ad vltimã dispositionem orgnici corporis, ab humano semine nati: accidentariũ vero quid esse, & morale dũtaxat, peccatum sagæ, atq; dæmonis malitiam? iuuat Deus, vt auctor naturæ naturam; peccato vero, cuius auctor non est, nõ adminiculatur. Si quid huiusmodi valerent argumenta, sequeretur, neque ex fornicatione, neque ex adulterio, neque ex incæstu, proles gigni posse. Respondent diuersam esse rationem: quoniam in his ordo naturæ seruatur, non vero in illo dæmonis Hymenæo, Hæc responsio friuola est: nam etiã in casu nostro naturæ ordo, quo ad physica generationis præcipua principia, seruatur, natura enim duntaxat postulat, vt ex viri prolifico semine, apte mixto semini muliebri, proles nascatur. *Vlt.* Molitor argumentatur, secundũ Conciliatorem, principium gignendi est cor: ergo dæmon illo semine non potest ad generationem vti: quia deest virtus cordialis calorem, vt oportet, temperans. *Resp.* siue a corde, siue a cerebro vis gignendi oriatur, spiritus genitalis ipsi semini est implantatus in ipsa seminis ab humano corpore decisione, dæmon vero hunc spiritum cum calore suo tantum conseruat.

Quid igitur, dicat aliquis, etiamne ex viro incubo, & dæmone succuba liberi nasci poterunt: hoc nec Ægyptij olim concedebant, nec ego crediderim fieri posse. Longe enim plura hic requiruntur, vt ad prolis generationem parumque longe plura matres, quam patres suppeditant, in conceptione par forte vtriusque conatus: post, omnia solius sunt matris: requiritur tractus temporis, vt semen in corpus orgnicum commutetur, & absolutissima illa humani corporis architectura perficiatur: requiritur etiam continua vegetantis animæ operatio in fœtu alendo, & alia pene innumera naturæ arcana: quæ omnia vtrũ, tam multa tamdiu dæmon in assumpto corpore queat præstare, plurimum dubito, & potius arbitrer non posse: si possit, etiam succuba poterit concipere.

Interea, dum quis conuincat hæc illum omnia posse; censeo, quos legimus matre succuba dæmone natos, vel supposititios fuisse alterius fœminæ veros partus, vel ab alio dæmone prolem emẽtiam, vt non raro contingit ad priorem suppositiui partus fraudem lubens retulerim cũ Ioan. Reynardo [lib. de peregrinat. generis hum. serm. de impugnat. hom. per diab.] quod de Pictauorũ Comitum ex Melusina origine referunt fabulosæ Francorũ Historiæ, item de Andegauensis familiæ stemmate Polydor. Virgil. & alterius cuiusdam, ex Galfrido narrat Vincent. Bellam. & quod ex ore ducum Bauariæ, & Saxoniæ acceptum narrat Sabinus: nec admodũ dissimile, quod de nobili Bauaro narrant alij, ei, cũ defunctam vxorem ferret impatientius: quadã nocte fœminam redisse, seque resuscitatam dixisse, & marito conuixisse, & ex eo liberos suscepisse: quodque futurũ prædixerat, tandẽ, conuicijs, & blasphemijs non se abstinente mariti, subito muliebri veste penes illũ derelicta, euanuisse. Dæmon sic nobili huic imposuit, & alitunde subtractos furto liberos sibi supposuit. At posterius genus fraudis refero parnulos: quos nõ ex incubis, sed per fraudem, quasi ex succubis dęmonibus natos vulgo *Cambiones* vocant, & ferunt adeo esse lacte insaturabiles, vt, etiam quatuor nutricum rumis exhaustis, macilenti perseuerent, ponderosissimi tamẽ, & tandẽ post aliquot annos euanescant. Itali, a continuo vagitu, *Vagiones* appellant: Germani, vt indicẽt suppositiuos esse, nominant, *Bechselbalg*, vel *Belchseltinde* de his vide Spreng. 2. p. mallei q. 2. cap. 7. Guilh. Paris.

l. 11. hist. Angl. *Hist. l. 5. c. 1.* *Not in Metam. Ouid.*

nis. parte vltima, de vniuerso, cap. decimoquinto, Anan. lib. 4. de natu. dæmo. Molitorem de Pythonic. mulier. cap. 6. Talem arbitror fuisse puerũ, quem per Galiciam, & Asturias Hispaniæ ante annos decimo quinto. Mendicus quidam, summa cum defatione humeris baiulabat: cum ex nostris eum quidam in itinere repertum prope flumen, vt trãsuadaret, misericordia motus, retro se in iumentum sustulisset, vix valida bestia potuit eum in alteram ripam exponere. Paulo post mendicus comprehensus, fatetur cum puerum, non puerum, sed diabolum, fuisse, qui sibi promisisset, omnes se ad eleemosynas ei conferendas pellecturum, quandiu sic circumferretur habitu pueri morbosi, & fascijs inuoluti.

His consentaneum est, *posse dæmones efficere, vt virgo mente, & corpore permanens, non tamen sine virili semine, concipiat* Probatur: quia potest virgini dormienti & ignaræ aliunde sumptum verum, & fœcundum semen, sine congressu carnali, hymene, alijsve claustris virginitatis incorruptis, infundere. Vt autem in partu virginitas conseruetur, hoc dæmon nequit, cum enim ad hoc vera corporum penetratio requiratur, quæ virtuti diuinæ reseruatur: id, sine speciali miraculo, fieri non potest. Propterea, cum Caluinistæ negant hoc septum virginalis in partu Christi Domini clausum mansisse: præcipuam certe miraculi, & veræ virginitatis prærogatiuam tollunt. Exemplum quoque de Bambergensi puella, quod recitat Niderius, caute legendum est, & de mentis tantum virginitate accipiendum carnis enim integritatem amiserat per eandem copulam qua conceperat. Nec a viro mulier cognosci potest, sine virginitatis iactura, nec impregnari, nisi cognoscatur. Scio quid multi scriptores narrent de varijs, quæ conceperint duntaxat ex semine, quod in balneo, in quo illæ lotæ, prius fuerat effusum, sed non credo, & video id etiam negari ab And. Laurentio lib. 8. histor. anatom. qu. 11. quia neque virtus attractiua matricis, tam a se longe queat vim exserere, neque aqua solertiam habet, quam dæmon spirituum euaporationem prohibendi, & semen illud si fœcundum fuisset, fundum a quæ petijsset, non supernatasset. Sic Hebræi fingunt Ben. syram ex filia Ieremiæ Prophetæ natum. Sed mentiuntur. Ieremias enim virgo mansit. Simile refert Auerroes, & de alia Albertus. Magnus de format. hominis c. 1. Minus incredibile est, quod scribit D. Thom. posse fortassis mulierem, absq; miraculo, & salua virginitate omnimoda, concipere: *sicut* (ait) *dicitur accidisse cuidam puellæ iam pubescenti, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat: qui cũ in somnio pollueretur, semen eius ad matricem filiæ descendit, & inde puella concepit.* hoc sequitur, & à dæmone idem præstari posse, contendit Abulensis com. in capit. 19. Genes. *Th. quol. 6. art. 12.*

Item quæri scio, an dæmones cum fagis nonnunquã exerceant præposteram libidinem? sciendum hoc latrunculatoribus. Quidam, vt post comp. Theolog. & Antonin. 1. p. sum. tit. de luxur. Ponzinibius, de Lamijs num. 64. & Benedic. qui hos non citat lib. 2. peccat. sum. 6. 8. hoc omnino negant: neque id compertum confessione Sagarum Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sed de lamijs Italiæ id quasi notissimum affirmat Siluester Prieras de Sirigomag. & Ananias lib. 4. de nat. dæmon. fol. 148. & etiam, ab illis affirmari fatetur Ponzinibius supra. Nimirum nihil adeo sordidum est, quod non κακοεργὸς iste subeat, vt hominũ animas certiore exitio inuoluat, ideo offert cuique, quo illum capi posse sperat. Nec vllum scelus est, quod fœx ista hominum auersetur. Possunt itaque Iudices, etiam de hoc inquirere. Nec ratio vlla est, quæ contrarium cõuincat. Porrò sciat confessarius, tunc videri esse duplex crimen mortale, vnum contra genus, alterum extra vas naturale: & ideo grauius peccatum, quam si cum dæmone more humano, ac naturali commiscerentur.

Formic. c. 10. l. 5.

Vltimum in hac quæstione dubitatio nascitur, *Vtrum vi magica fieri queat, vt gigantes nascantur, vel pigmei?* Quoad Gigantes Franc. Valesius d. capit. 8. affirmat id fieri posse: si dæmones seligant semen non qualecunque, sed plurimũ, craississimũ, calidissimũ, spiritibus

affluens,& seri expers: Id verò eis faci'e esse conquirere,deligendo homines calidos,robustos,& abundantes multo semine, quibus succumbant: deinde & mulieres similis conditionis quibus incumbant.

Et vtrisque.] & viris, *inquam*,& fœminis,voluptatē maiorem solito afferendo, tanto enim abundātius semen emittitur, quanto (*ait*) cū maiori voluptate excernitur: poterant vero illi voluptatē augere,& titillando plurimum, & imagi nationi plurima ad rem facientia repræsentādo, plurima enim pars venereorū motuum ab imaginatione fluit. Quo fit, vt religiosi viri, & Deo adeo dediti, vt imaginationē etiam compescāt, eiusmodi motus non persentiscant. Robusti ergo, & grandes vt nascerentur, ita poterant dæmones procurare.]

Hæc ille doctus simul Physicus,& Philosophus, de eo quod fieri potuit præclare, sed erronee, quatenus Gigantes illos SS putat ex dæmonibus incubis & succubis ita procreatos, quod iam à Theologis improbatum docui. Nos inde sumamus tantum non repugnare hoc dæmonis potentiæ, & industriæ. Nam Gigantes fuisse impudentis proteruię sit negare cū S.S.testetur Gen. c.6. & omniū Gentiū Annales similia multa proferant. Diodor.li.5. & 9. Plutar.in Sertorio Philostratus, in Heroic. Plin. Solinus, Marian.Scotus,& alij. memini me nonnulla notasse *aduersarij in Senecæ Tragedias*: & miror Goropio Becano placuisse,tam ardenter in ea,quæ de Antuerpiē si nostro Gigante narrantur declamare. Dentis eius magnitudinem ferre nō potuit, quid illa tamen, ad maiores molares Siculorum Ciclopum,quos vidit, appendit penes se,insignis historicus,Tho. Fazellus,habuit? Non iniucunda lectio verborū eius opinor futura ciuib. meis, vt hoc antiquitatis patriæ cymelium sibi ab homine Campinensi tam facile extorqueri non patiantur. Prolixa planè res est,adscribam & decerbam breuiter. Ad Erycem montem anno 1342. cadauer in antro inuentum portentosæ magnitudinis, cuius anterior cranij pars aliquot Siciliēsium modiorum capax erat: cuius etiam Bocacius fecit mentionem lib.4. de Genealog. Deorum capit. 68.

A Anno 1516. in Mazaréno agrò cœmeterios effodisse cadauer hominis cubitorū staturæ circiter 20.caput habens dolij instar, motares dentes singulos, vnciarū 5. podus æquasse,quos (ait) se vidisse. Penes se alios esse non paucos, Melilis effosorum gigantum, dentes, quaternarū vnciarum: habere quoq; se os humeri latissimum, & penè monstruosum alterius gigantis Hyccarésis. Duos sibi molares alios 4. singulos vnciarum, B datos a Simeone Pigliono,cadaueris 18. cubitorum propè Panormū, 1547. Sequenti anno ibid. à Georg. Adorno cadauer aliud cubitorum 20. repertum. Iatrasis anno 1550. inuentum cadauer cubitorum circiter 22. cuius caput 10. ferè circuitum pedum metiebatur. Addit multa similia, quibus singulis recensendis non est,cur inhæream: illud notat ceteris etiam ossibus in cinerem con C tactu tandem abeuntibus dentes nostris similes, sed maiores, integros, assignatos, subalbos, & carie carentes remansisse: quod etiā in dente illo Antuerpiēsi olim viscebatur. Hetruscorum gigantū vetus quoddam. An. Pomponij Lethi, epigramma meminit, Britannicorum Camdenus: aliorum alij. Ipse D. August. scribit se vidisse in littore Vticensi molarem dētem adeo magnum, vt molaribus centum communibus posset exæquari, lib. 15. de Ciuit. Dei cap. 9. Prætereo quæ Franc. Patritius Dialog 3. D de Histor. ex Hemone Eremita de Emiphimis, & Gyginis retulit, quia fabulosa.

Regat de Pygmæos: posse dæmonē efficere causis contrarijs adhibitis, vt ad iustam humani corporis staturam homines non perueniant, non est dubitandum: sic enim videmus artificio humano, nēpe potu vini adusti,& inclusio ne in ollis paruis,pusillos illos catellos, delicias domi E cellarū parari: & lucri auidi parentes,impiè certè, certis medicamentis efficiunt, vt filij pumiliones nascantur. Omninò tamen crediderim, hac in re minimam quoque corporis humani quantitatem, etsi ignotam dari, infra quam nequeat anima rationalis potentijs suis vti, & efficaciter corpus illud informare. Quare scriptoribus etiam illis assentior, qui licet agnoscant cubitales, seu

trium

trium ſpitamarum homulos, quod *Pygmæos* vocant, gruum hoſtes, quos poſt Ariſtotelem lib. 2. de hiſt. animal. c. 12. Philoſtrat. in Hercule dormiente, Plin. lib. 7. cap. 2. Claudianus, Iuuenalis, Solinus, & alij deſcripſere: tamen meritò arbitrantur, eos non eſſe veros homines, ſed bruta, vel monſtra, & ad claſſem Simiarum referendos. Vide ſi lubet, Gellium lib. 9. cap. 4. Cœlium Rhodiginum lib. 4. lect. antiq. capit. 3. & Cardanum lib. 8. de rerum variet. & Lud. Viuem in cap. 8. lib. de ciuit. Dei, & Bonifacium Simonetam lib. 4. epiſt. c. 10. Repertam anno 1600. in Peruuia Nanorum prouinciam inde ſcribitur litteris P. Ruizij, quas anno 1601. legi.

Nec negari poteſt *Pygmæos* fuiſſe; & ſtaturæ breuiſſimæ. colligo vtrumq; ex loco Ezech. 26. verſ. 11. *Pygmæi in turribus tuis* ſcio hoc aliter, & aliter verti, & verſiones poni à D. Hier. ad eum locum: ſed noſter meritò ſecutus eſt Aquilã ita vertentẽ. Symmach. *Medos* vertit, quod placuit Theodoreto, Chaldęus Paraphraſtes, *Cappadoces*. Verum.] eſt de vocis radice, & ideo Theodotion, nõ ſatis certus, qd זרו ſignificaret Hebræũ גמדים gramadim retinuit. Diuus Hier. gnarus, כמר ſignificare cubitum brachij, ſeu menſuram cubitalem Iud. 3. verſic. 16. vnde כמר cubitalis vertit, *Pygmæos*, quorum hæc eſt menſura ſtaturę. Item D. Hierony. ad vocem Græcam Aquilæ attendens, *Pygmæos*, nõ accepit, vt nomen propriũ, ſed, vt appellatiuum, quia interpretatur bellatores promptiſſimos quaſi deducatur ἀπὸ τῆς πυγμῆς cuius vocis vna interpretatio eſt, pugna, ſeu pugilatus, altera mẽſura cubiti, quod ſequitur D. Auguſt. lib. 16. de ciuit. Dei cap. 7. Hinc ortæ variæ interpretationes, quibus videbatur de Pygmæis illis impropriè dictis accipiendũ, quidã commiſcuntur, eos fuiſſe bellicoſiſſimos, viſus acutiſſimos, & ſagittandi peritiſſimos, & ideo illis turriũ cuſtodiã permiſſam, ſic Dionyſ. Carthuſian. Verũ id vnde probant? certe vix credendum, potuiſſe eos loricã iaculis ſuis penetrare. Aliud itaq; ſatis ingeniosè cõmentus Liranus, robur Tyri deſcribi, & munitionũ eius, tale, vt etiam à pumillis iſtis turres defendi potuerint cõtra hoſtes potentiſſimos. Cõtortum id quoque nec ſatis beneuolum, aut cõſentiens cõtextui. Reor omnino, *cuſtodũ* ſeu *robuſtorũ* (vt vertũt LXX.) mentionẽ fieri, ſed hos vocari *Pygmæos*: nõ quod ſtatura tales, ſed, quia turrestã altæ, vt viri etiã fortiſſimi, & maximi in imo verſantibus vix cubitales appparerent. ſic vulgatam cum LXX. verſione, & cum Hebræo fonte conciliari debere, nunc quidem cenſeo; paratus ſequi docentem certiora.

De pumilionibus his ex Nonnoſo iſta Photius bibl. fol. 2. ὅτι ἀπὸ τῆς φαρσαν πλέοντι, τὸν Νιννόσῳ, καὶ πλὼ ἐσχάτιλω τῶν νήσων κατωτικότι τοιὸν δέ τί σωμίβη, δαῦμα κον ἀκεσαι κενέπυχε γαρτισα μορφὼ μδὺ κον ἰδέαν ἔχειν ἀνθρωπίνλω, βραχυτάτις δὲ τὺ μέγεθος, καὶ μέλασι πλὼ χρεαν, ὑπὸ δὲ τριχῶν δίδασυμένοις διὰ παντὸς τοῦ σωματος. εἶπο, τοδὲ τοῖς ἀνδράσι κον γλωαίκεν παράπλησιαι καὶ παιδάρια ἔτι βραχὺτερα τῶν παραυτᾶι ἀνδρῶν· γυμνὶ δὲ ἦσαν ἅπαντες πλὼ δέματι τινὶ μικρῷ πλὼ αἰδῶ περιέπαλυπτον, οἱ προβιβηκότες ὁμοίως ἀνδρές τε καὶ γωαῖκες ἔγρι, ν δὲ κὲ δὲ ἐπεδείκνυντο, κὲ δὲ ἀφ' ἡμέρου ἀλλὰ καὶ φαν λωτ' ον μδὺ ἀνθρωπίλω, ὀγνειτον δὲ παντάπασι πλὼ διάλεκτον τοῖς τῇ περικεκας ἅπασι.

QVÆSTIO XVI.

De nocturnis ſagarum conuentibus, & an vera ſit earum translatio de loco ad locum?

PRima ſententia eſt, huiuſmodi equitationibus, & conuentibus illas duntaxat cogitatione animi, & Diabolica illuſione intereſſe: hanc ſententiam cum Luthero, & Melanchthone multi ſectarij tenuerunt: ſed, & Catholici quidam, ex Hiſpanis integro libro quidam minorita Frat. Samuel, & auctor fortaſſis fidei, eiuſdem ordinis, & Martinus, de Arles canoniſta, ex Italis Ponzinibius integro ferè libro, Bapt. à Porta lib. 2. ſuæ Magiæ Naturalis, & cuius temporis res nondum ſatis explorata erat Alciatus lib. 8. Parerg capit. 22. ex Gallis Duarenus; Aerodius, & Mich. Montanus. ex Angelis olim Ioannes Salisburiẽſis libr. 2. Polycrat. cap. 17. in fi. ex Germanis, idẽ vult Phil. Camerar. extremo

Vvierus Godelm. Agrippa.

cap. 72. operæ successiuæ, & Vlricus Molitor Python. mulieribus c. 8. & hoc se sentire subindicat Leonar. Vairus li. 2. de fascino cap. 13. Sed nituntur argumẽtis parum vrgentibus. Quid enim solisne id asseritur a mulierculis, vt excidit Alciato? vnde igitur tot quotidie viri docti, clari, & secundum sæculum prudentes, idem fatentur, puniunturque? Age sint sæpè, qui a dæmone illudantur, sensibus internis externisque vinctis, & sepultis, phantasia etiam forte læsa perturbataque: age, queat diabulus læsis corporis viribus, & animi facultatibus plura homini persuadere, quam vel vini copia oppressi, vel melancholia ægri sese videre arbitrentur, vt docet D. August. sint sanè tria phantasmatum genera, quod ab eodem optimè notatum; quid tum postea? quid aliud, ex his inferre queas, quam posse sagas decipi, semper autem illas falli hunc non consequitur. Nec amplius probat quod ad Euodium scribens, de prodigiosis idem prodidit: fatemur enim tunc animas non emigrare ex corporibus, & Bodinum, id ausum asserere, detestamur: fatemur sæpè sensus corporeos plane consopori, adeoque efficaciter has imagines obuersari, vt experecti credãt se audiuisse, vidisse, & fecisse, quæ nunquam contigerunt. Nec ignoro exempla multa huius deceptionis; vt de reo, qui se in Ditis regia fuisse dictitabat; Gẽnadio, qui se choris beatorum interfuisse putabat: de Platonico Philosopho, alteri in somnis apparente, eumq; docente: de patre, qui clara luce filiam suam videns, se vaccam cernere putabat. Nec vrget, quod eorum corpora inuenta sint sæpenumero eodem loco iacentia, nec inde mota fuisse, vt de varijs narratum ab Olao, Tostato, Grillando, & alijs; & huc pertinens illud in vita D. Germani, de mulierculis coniuantibus, vt videbantur, & tamen domi repertis dormientibus; & quæ huiusmodi alia. his enim nihil amplius probatur, quam decipi aliquando has mulierculas. Sed semper ita fieri non probatur. Vim quidem aliquã haberet argumentatio illa Alciati quærentis; cur non potius in conuentu Cacodæmonẽ loco mulieris, quam in loco cũ marito

lib. 7. de Genes. ad lit. c. 11.
Epist. 72. ag. Nebr.
Epi. 101.
Alex. ab Ale. li. 6. Geneal. dier
D. Aug. de ep. 101
D. Aug. l. 18. de ciu. Dei cap. 18.
vita S. Macarii

fuisse dicamus: si sola niteremur præsumptione, nunc non illa mouemur, sed vnanimi omnium ætatum, & nationum, & vtriusque sexus etiam Ecclesiasticæ functionis, & ordinis nobilium, reorum confessione; contra quam nulla vim habet præsumptio. Michol patris satellites decepit in Dauidis locum substituta: sic etiam potest, & solet dæmon assumpto corpore, & in lecto locato decipere maritũ. Nam strige ad cõuentum profecta, ne maritus eam abesse deprehendat, solet eũ consopire, vel quid aliud supponere, quod earum suppleat, vt maritus expergiscens vxorẽ esse putet, docetur hoc actis iudiciarijs. Quædam inquiunt *tonstrix Forpachij Cal. Sept. 1587. id se sæpe fecisse prodidit, atq; ad sopiendum tali somno maritũ, sæpenumero illi aureũ vellicasse, dextra manu eo prius illita vnguine, quo viã ad huiusmodi conuentus affectans solebat se ipsa inungere: Eler vxor decani in Ottingem eodem loco & die infantis cultram: Sichen May à Speirchen scopas supposuisse memorauerunt, postquam essent nomen sui dæmonis præfatæ, sicque maritis fucum sæpe fecisse. Hamburgij Non. Iunij 1590. Maria vxor sartoris in Metzer Esch. stramentorum fascem veluti vnguine infuscatum qui statim, atque ipsa domum esse reuersa euanesceret. Catharina Ruffa ipsum dæmonem, sua accubatione eiusmodi vices aliquando gessisse, declarant*] Hæc Niceu. Remigius d. lib. 1. c. 12.

Reg. 19.

Obijciunt præterea D. Aug. lib. de spiritu, & anima c. 28. vbi eadem ferè verba habes, quæ in cap. Episcopi 26. q. 5. vbi qui huiusmodi nænijs anicularum fidem præbent, stidentur excommunicari. Hic canon Achiles est aduersariorum, hunc vrgent, hunc intorquent. *Respond.* libr. illum non esse D. August. nec etiam D. Gregorij, cui tribuit Ioannes Beetzius Carmelita, in 1. præcept. exposit. 4. cap. 4. sed Hugonis Victorini, vel Hugonis Eteriani: & cuiuscunq; sit, non esse aliã eius sententiam, quam prædicti Canonis. Quidam eleuant auctoritatem Canonis, quia sit concilium tantùm Prouinciale quod errare potuerit: sed mihi non placet eo confugere. Alij negant esse Concilij Ancyrani, eò

quòd

quòd in Concilij huius exemplaribus Græcis, aut Latinis hodie non extet: verum neque hæc solutio mihi placet: quia Canon reperitur in quibusdam antiquis collectionibus Conciliorum, & in Damasi (si ipse auctor) Vitis Pontificum, & in Decretis, Burchardi lib. 10. cap. 1. & Iuonis p. 11. cap. 30. & retentus fuit in Decreto Gratiani iussu Gregorij XIII. Pontific. correct. Malo cum Turrecremata *ibi*, Victor. numer. 32. Basino, Alphonso à Castro, & alijs respondere, quędam in illo Canone narrari, quæ per naturam rerum a dæmone perfici non possunt, vt alloqui, & coram cernere Herculem, & Achilem, qui sunt in inferno: item equitare super veras bestias, quæ tanta spacia tam cito, & per aerem conficere nequeunt: item equitare cum Diana vel Herodiade, cum nec vlla sit Diana Dea, vel superstes numen, nec Herodias illa saltatricula vllibi in terris equitet, in inferno cruciata: item agnoscere vllam diuinam naturam, præter Deum. quare huiusmodi asserere: reuera hęreticum esset. Alia vero in eodem Canone memorantur, quæ nec rerum naturæ repugnant, nec vires Satanæ superant, vt est hoc ipsum, de quo nunc agitur, & talia non negat Canon posse contingere, sed tantum indicare voluit, non esse credendum semper ea αὐτοπροσωπῶς contingere; sed aliquando imaginationis vitio tribuenda. vera itaq; Canonis explicatio est, eos hæreseos dānari, qui sagis asserentib. credūt: hæc omnia posteriora cū prioribus sibi cōungere, prout illæ narrabant. Sufficit enim opinionis alicuius damnationem partem eius aliquam fidei contrariam esse, quia verum est ex integra causa, falsum ex quouis defectu. Atque ita interpretor dicta Doctoris Nauarri satis perplexa locutione non paucos decipiētis. Vnde apparet neque Canonem illum, neque locum Hugonis repugnare communi sententiæ Theologorum, vel Quæsitorum, & Iudicum receptæ praxi. Sed de hoc Canone agendum copiosissime lib. 5.

c. 11. Mal. nu. 35.

Denique argumētatur Alciatus: Conuentus huius personæ omnes interdum, nomine Iesu pronunciato euauerunt; erant itaque phantasticæ, & non corporatæ personæ: quia corporea res sic nequit euanescere. *Respond.* Sagas, quæ conuentui interfuerant, non euanuisse: sed præstrictis cernentium oculis, a suis dæmonibus celerrime asportatas fuisse: & sic dici euanuisse, large & improprie sumpto vocabulo, pro desierunt videri. Neque hoc dissimulandum, videri, Alciatum velle, non posse dæmonem corpora loco monere: idcirco enim cōtendit non fuisse Christum Dominum à Diabolo in pinnaculum templi, & montem excelsum sublatum: quod confirmat auctoritate Origin. homil. 31. in Luc. & D. Hieron. in Matth. & temere credidit hoc dicenti Alciato Phil. Camerarius operæ succisi cap. 72. Sed postea docebo longe plures Patres contrarium tenuisse: imo. D. Hieron. nihil habet, quod pro Alciata faciat. Origenes ei aperte refragatur. nam verba mutilata citat Alciat. obiectionem ponens, responsionem Origenis omittens.

Obijcitur etiam experientia, quod inuctæ, aliquando non translatæ, sed repertæ iacentes eodē loco, vbi se inunxerant: hoc de vna Alulensis, de tribus vel quatuor testatur Spineus, de alijs alij. *Respond.* cum Spineo cap. 50. & 31. huius rei varias esse causas tū ex parte Dei, tum ex parte dæmonis. Ex parte huius: quia quando ipsi vtilius est, tunc sagas decipit, eas loco non mouendo: vt sic iudicibus, & principibus persuadeat falsa esse, quæ de talibus transuectionibus feruntur, atque ita iustitiæ executionem impediat: pactū ergo frustratur, quando maiorem humano generi perniciem inde sperat: pactum seruat, quando Deus ei permittit, & ipse sperat se sic plures illaqueaturum. Quod ad Deum, finit vt plurimum, sic exigentibus hominum peccatis, Diabolum pacta cum Magis inita seruare: aliquando impendit, vt quando iudices curiositate mouentur ad huiusmodi explorationes: vt sic iudices in peccati pœnam confundant, & quasi excæcentur. Vtrumque iustissime. Ex ijsdem causis nonnunquam, vult dæmon, & hoc ei Deus permittit, ipsa loco mouere, & pro ipsis simulactrum earum illic relinquere, vt putentur non translatæ, sed illic remansisse.

Secunda ergo opinio est, quam verissimam iudico: *Nonnunquam vere fagas transferri à dæmone de loco ad locũ, hirco vel alteri animali* (phantastico, vt plurimum, hoc est dæmoni assumenti, & formanti corpus aereum, vel etiã hominis in forma, eas aliquando ternas, quaternasve simul asportanti) *vel arundini veræ, scoparumue baculo etiam vero, sed acto, & subleuato a dæmone inequitantes, & corporaliter conuentui nefario interesse.*] A B

Hæc sententia est multo communior Theologorum, immo & Iurisconsultorum practicorum Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, inter Catholicos, tenent etiam scribentes plurimis. Alb. Magus apud Cantipratensem lib. 2. cap 57. part. 19. Ciruelus de superstit. part. 2. capite 1. Guilh. Neoburgensis mox citandus. Turrecrema. sup. Grilland lib. 2. de fortileg. quæst. 7. num. 8. vbi fatetur se sententiam mutasse. Basinus de artibus magic. propos. 9. Remig. l. 1. Dæmonolat. cap. 14. 24. 29. Auctores Mallei non vno loco, Penna in Direct. Inquisitor. p. 2. comment. 68. & alij. Pet. Damianus epist. 4. c. 17. & recentiores medici, vt Ronsseus mox citandus, l. 2. de morbus venef. c. 8. & l. 3. c. 8. Cesalphinus inuestig. dæmon. ca 20. & Theologi crebro numero hoc esserunt, rẽ diligentissime discutientes, Ioan. Dodo in Apolog. cõtra Fra. Samuelem, Guil. Parisiens. par. vlt. de vniuers. cap. 23. Siluester in verb. hæresis, nu. 3. Abulens. in 4. cap. Matth. q. 47. Beetz dict. capit. 4. Vict. vbi supra Caietan. 2. 2. quæst. 95. art. 3. Alphons. à Castro lib. 1. de iusti hæretic. punit. c. 16. Sixtus Senensis lib. 5. bibl. annot. 73. Crespetus de odio Satanæ discurs. 15. lib. 1. Sebastianus Mich, in Pneumalog. Angicz. in 2. quæstio. vnica de arte Magica, artic. quarto, diffic. 5. Petr Binsfeld dict. operis conclus. 11. Spinæus contra Ponzinibium, Ananias lib. quarto, de Natur. dæmon. Et nonne Antichristi tẽpore tales conuentus agnoscit futuros D. Hipolyt. Martyr. lib. de consummat. seculi, haud longe princip. hos nouere leges Salicæ, vt patet ex lib. 17. Et Lambertus Danæus Caluinianus scribit Genevæ conuentum esse ordinarium prope summam ædem, vt ex eo refert Crespetus. Sed accipite verba Hyppolyti: Tunc iniquus ille elato animo dæmones suos congregabat humana specie (nonne sic in conuentibus tripudiant, & commiscentur cum strigibus?) & eos, qui illum ad regnum inuitarunt fastidiet; animasque multas inquinabit, quippe Principes eis constituet ex dæmonibus.) Facit quotidie Diabolus superior, dum suum cuique strigum dæmonem magistellum attribuit. Tertullianus *libr. de anima cap. de somnijs*, affirmat, *domus quoque hominum dæmonijs patere, nec tantum in adytis, sed etiam in cubiculis homines eorum imaginibus circumueniri.*] Videte nunc quo pacto hoc mysterium iniquitatis operetur iam olim. huc enim arbitro referendum, quod abs Guilhelmo Neubrigensi in hunc modum traditur. C D E

In prouincia Deirorum haud procul à loco natiuitatis meæ.] res mirabilis contigit, quam à puero cognoui. Est vicus aliquot à mari orientali miliaribus distans iuxta quem famosæ illæ aquæ, quas vulgo Vipse vocant. Ex quo vico rusticus quidam ad salutandum amicũ in proximo vico commorantem profectus, multa iam nocte minus sobrius remeabat. Et ecce de proximo tumulo, quem sæpius vidi, & duobus, vel tribus stadijs à vico abest, voces cantantium, & quasi festiue conniuantium audiuit. Mantus quinam in illo loco solemnibus gaudijs intempestæ noctis silentium rumperent, hoc ipsum curiosius inspicere voluit, vidensque in latere tumuli ianuam patentem, accessit, & introspexit, viditque domum amplam, & luminosam, plenamque discumbentibus tam viris, quam fœminis, tanquam ad solennes epulas. Vnus autem ministrantium cernens stantem ad ostium, obtulit illi poculum. Quo ille accepto, consulto noluit bibere, sed effuso contento, & continente retento, concitus obijt, factoque tumultu, in conuiuio pro sublatione vasculi, & persequentibus eum conuiuis, pernicitate iumenti quo vehebatur euasit, & in vicum cum insigni se præda recepit. Denique hoc vasculum materiæ incognitæ, coloris insoliti, & formæ

insi-

insitatæ Henrico seniori Anglorum Regi pro munere oblatum est: ac deinde fratri Reginæ Dauid, sc. Scotorum Regi, contradictum annis plurimis, in thesauris Scotiæ seruatum est, & ante annos aliquot (sicut vereci relatione cognouimus) Henric. II. illud aspicere cupienti à Rege Scotorum Guilh. resignatum.]

Libro 1. Regum Angl. cap. 38. tales montium recessus, vulgus solitum nominare *montem Veneris*, qualem tradunt etiam in Italia prope Nursinum lacū esse, vt patet ex epist. 46. Aeneæ Siluij. Si mauis exempla recentiora, & clariora, Rober. Gagui. Generalis ord. S. Trinit. lib. 10. Hist. Franc, ita scribit, *Quo tēpore Guil. Edelinus Theologus Doct. S. Germani de la Hara prior, apud Ebroica, ad perpetuū carcerem damnatus est, ob falsa religionis crimen. Nam cū illustris cuiusdam fœminæ amoribus teneretur, neq; eius cōsuetudine frui facile posset, dæmonē patronum sibi adhibuit, & eum in arietis specie adorauit, à quo postea doctus scopā sumere, atq; inter femora equitis instar ponere, breui memento quo volebat se traducebat.*] Inter striges Auenionēses, (vt narrat Mich. Pneumal. sch. 6.) puer captus fuit, qui iudicibus narrabat, se à patre in Synagogā (sic conuentū vocant) deductū, & ibi vidisse patrem multa nefaria, & horrenda, itaq; conterritū muniuisse se signaculo crucis, & dixisse: Iesu, quid istuc rei? simulque cum dicto turbam totam dispartuisse, & ipsum se solum ibi deprehendisse: postridie domum rediisse, quæ tribus a Synagoga miliaribus aberat, & patrem ad iudices detulisse. Vnde, & puero in vicinia nomen inditum *Masquilon* (hoc e. partus fortiarius) huncque puerum, cum ipse Michael ista scriberet anno. 1582. adhuc Auenioni captiuum fuisse. Aliud contestatius accipe ex Grillando, cuius verba non pigebit ad scribere, Quo (*nempe homagio*) facto statim vnum dæmonem cōstituit (*ipse princeps Dæmon*) ad custodiam ipsius mulieris, quam nūquam relinquere debeat, sed illi inseruire in omnib. quæ ipsa cupiet, & quotiescunq; contigerit ad sodos accedere, hoc ipse intimabit mulieri, & illam deseret, & instruet. qui quidem dæmon associatur ei, tanquam maritus vxoris sæpè accedunt ad congregationes illas, vbi maxima mulierum numerositas cōgregatur, & nō vident illa in mente, aut intellectu, aut in apparentia, sed in vera, & naturali forma accedunt ad loca prædicta, hoc modo, & ordine. Videlicet, quia primū per vnum, vel duos dies ant equam fiat congregatio, intimatur sibi per dæmonē illum, qui est ad ipsarum custodiā constitutus qualiter nocte tali, & tali hora se præparet ad veniendum ad ludum: quæ mulier, si haberet iustam causam impedimenti, deducit, & auditur, dummodo sit causa vera, & excusabilis, quæ legitime excusare possit: alioquin si fingeret habere causam, quæ nulla esset, vt non accederet, non deferebatur inuita, sed remanebat in domo sua: nihilominus pro pœna sui mendacij adeo fortiter trucibatur à dæmone, & in mēte, & in corpore maximis, & cōtinuis doloribus, & ægritudine intrinseca, vel extrinseca tā fortiter vexabatur, quod die noctuque nihil penitus quietis haberet, sed semper tribularetur, & omnia, quæ ipsa ageret euanescerent, & perirent in fieri: adeo, quod necesse fuit, vt tot mala cessarent, peccatū suum fateretur, & promitteret, etiam medio iureiurando: quod amplius non recusabit accedere. Cum vero promitteret accessura, statim aduenientе nocte, & hora, euocabatur voce quadam, velut humana ab ipso dæmone, quem non vocant dæmonem, sed Magisterulum, aliæ magistrum Martinettum, siue Martinellum. Quæ sic euocata, mox sumebat pixidem vnctionis, & liniebat corpus tuum in quibusdam partibus, & membris, quo linito exibat ex domo, & inueniebat semper magisterulum suū in forma hirci illā expectantem apud ostium, super quo mulier ipsa dixit, quod equitabat, & applicare solebat fortiter manus ad crines, & statim hircus ille adscēdebat per aerem, & breuissimo tempore deferebat ipsam vsque ad nucem Beneuētanam, & ibi suauiter deponebat, &c.] reliqua etiam refert consentanea his, quæ alij citati DD. scripserunt solere in conuentu contingere. Nam præcitati Theol. adferunt varia exempla, & confessiones reorum, quæ omnes conueniunt in corporali dela-

delatione, modo, & cæremonijs conuē- A tus, & alijs circumstantiis: Quarum præcipuas summatim hic exsequar, additis, nonnullis, quas accepi à Petr. Orano, V. Cl. mihi doctrinæ, & integritatis nomine (vt fratre) caro, qui præfuit anno 1597. & 1598. Quæsitoris, & Iudicis functioni in Stabulensium sagarum, & Lamiarum causa. Quoad baculum notat Sebast. Michael. d. operis Schol. 7. Abrah. Ezræ filium Leuit. cap. 19. prohibitionem malefi cij sic interpretari, *Non facietis experimē* B *ta per figuras, per baculos, per opera, per motus, per dies, & per horas.* & his verbis pleraque solemnia strigum comprehendisse. per *figuras*, intelligere circulum, de quo iā egimus, per *baculum*, virgas quibus vtuntur ad maleficium hostijs, & alias quibus in ραβδομαντια, & arundine seu scopæ hastam cui inequitant transferendæ: gaudere autem virga Diabolum, vt imitetur virgam Mosis miraculorum effectricem, vel aliam illam floriferam C Aaronis. Hunc baculum porro inungisolere vnguento confecto ex varijs rebus insulsissimis, maxime ex vnguine infantium necatorum, quanquam aliquando non baculum, sed vel crura, vel alias sui corporis partes illinunt, vt patet ex verbis Ghirlādi, & ex sententia Auinionēsi, quam exhibebo totam lib. 5. Posset sine vnguento: sed hoc vult copiosum adhiberi, vt quam plurimos infantes interimant, opinantes sine hac pinguedine se D ad conuentum deferri non posse. Indicio est, quod prima vice dicit sufficere vnguentum commodato ab alijs acceptum, postea necessariū esse, vt ipsemet sibi illud ex infanticidio præparent.

Sic ergo iniunctæ solent deuehi insidentes baculo, furcæ, vel colo, vel crematthræ, impositio vno pede, vel insidentes scopis aut arundini, vel tauro, sui hirco aut cani (quorum omnium exempla prodidit Remig. l. 1. cap. 14.) Sic inquam so- E lent ad *ludum bonæ societatis* (vt in Italia vocant) conuentum deferri vbi ignis vt plurimum accensus, teter & horndus. ibi dæmon conuentus preses in solio sedet, forma terrifica: vt plurimum hirci vel canis: ad illum accedere adorandi gratia, non eodem modo, interdum complicatis genibus supplices interdum obuerso tergo stantes, interdum cruribus etiam in altum iactis, nec capite in anteriorem partem prono, sed resupinato, adeo vt mentum ad cælum feratur, tum candelis piceis oblatis, vel vmbilico infantuli, ad signum homagij eum in podice osculantur. Quid? quod & missæ sacrificium aliquando, per summum scelus, æmulātur, & quæ lustralis, & similium rituum Catholicorum? lib. 3. ex viri eruditi, senatoris Clarissimi Raymundi narratione ostendam, Insuper liberos duos Diabolo illic offerunt, vt annis superioribus mater Cumonis Rouerensis, apud Binsfeldium; & anno 1458. quædam alia tres liberos suos apud Iaquerium, c. 7. sed inquinatissimum sacrificiū idoli Moloch, secundum vtramque interpretationem, nequiter & crudeliter repræsentant; cū proprios vel elienos filios dæmoni offerunt, & occidunt; aut semen ipsum profusum ei dicant, vt sceleratissimus ille magus, qui cum muliere in templo venerē exercens semen sacro schrismati miscebat, quod narrat idem Iaquerius flagelli fascinar. fol. 58. aut denique communē sumpta sacram hostiam, in ore asseruatā, & extractam, dæmoni oblatam, coram eo pede conculcant, vt multæ striges inquirente Iaquerio confessæ fuerunt. c. 8.

His, & similibus flagitijs, & abominationibus execrandis commissis incipiūt mensis assidere, & conuiuari de cibis, quos dæmon suppeditat, vel ijs, quos singuli attulere: Interdum tripudiant, ante conuiuium, interdum post illud. solent diuersæ mensæ esse, tres vel quatuor cibis interdum delicatissimis, interdum valdè insipidis, & insulsis onustæ, quibus pro dignitate; aut opibus, singuli locantur, aliquando suus cuique dæmon adsidet, aliquando malefici vna ex parte, & suus cuique dæmon ex aduerso. Nec mensæ sua deest benedictio cętu hoc digna, verbis constans planè blasphemis, quibus ipsum Beelzebub, & creatorem, & datorem, & conseruatorem omnium profitentur: eadem sententia ex Actionis Gratiarum, quam subdunt mensis sublatis. Legi formulas, manu famosissimi cuiusdam malefici notatas. Conuiuio intersunt facie interdum aperta, interdum velata larua, linteo, vel alio velamine, aut persona. sic etiam personati frequentius, post conuiuium quisque dæmon suam

quam

quam custodit discipulam manu prehen
dit; &, vt omnia fiant ritu quam possunt
absurdissimo, dorsis inuicem obuersis,
& in orbem iunctis manibus iactantes
capita more fanaticorum, choreas duce
re; nonnunquam candelas accensas ma
nu tenentes, quibuscum ante dæmonem
osculantes adcrarant, & cantare fescen-
ninos in honorem dæmonis obscænissi-
mos, vel ad tympanum fistulamue sedē-
tis alicuius in bifida arbore saltare, om-
niaque ridiculè, & contra cęterorum mo
rem peragere. tum suis amasijs dæmoni-
bus fœdissimè commisceri. Quando sa-
crificia fiunt, fieri solent statim initio pe-
racta adoratione: Sacrificia tamen etiã
extra conuentum sæpè faciunt. Denique
addunt, quemque narrare sua ab vltimo
conuentu facinora; quæ quo grauiora,
& magis execranda fuerunt, eo collauda
ri vberius: si nulla sint, vel non satis atro-
cia, verberari segnes atrocissimè, a dæ-
mone, vel à malefico quopiam seniore:
vltimò pulueribus (quod aliqui scribunt
esse cineres hirci illius, quem dæmon as-
sumpserat, & quem adorarant, subito co
ram illis flamma absumpti) vel venenis
alijs acceptis, sæpè etiam indicto cuique
nocendi penso, & pronunciato Pseudo-
hei dæmonis decreto; *Vlciscimini vos*:
alioqui moriemini: vt agnoscas legem
Caritatis legi contrariam: suas quemque
domos: si propè sint pedibus, sin distan-
tiores, vt aduecti, repetunt Conuentus
vt plurimum ineuntur vel noctis mediæ
silentio, quando viget potestas tenebra-
rum, vel interdiu meridie, quo sunt qui
referant illud Psalmistæ notum de dæ-
monio meridiano, & Abenezra scribit à
magis certos dies, & horas obseruari.
Nostræ striges videtur, in diuersis regio-
nibus, varios habere statos dies. In Ita-
lia frequentant noctem quæ feriam sex-
tam præcedit. (*Sic Comanus in lucerna*)
idque circa noctis medium (vt ait Seb.
Mich. schol. 7.) Lotharingicæ striges cõ-
ueniunt noctibus, quæ præcedunt feriã
quintam, & diem Dominicum, teste Re
migio li. 1. cap. 14. apud alios legi noctẽ,
quæ præcedit feriam tertiam.

Posset dæmon eas transferre sine vn
guenti vsu, (vt dixi,) & facit aliquando:
sed vnguẽto mauult vti varijs de causis.
Aliquando quia timidiores sunt sagi, quã
vt audeãt, vel quia tenuiores sunt ad hor
ribilem illum Satanæ contactum in cor
pore assumpto ferendum, horum enim
vnctione sensum obstupefacit aliquan-
do, & miseris persuadet vim vnguento
inesse maximam. Alias autem id facit,
vt sacrosancta à Deo constituta Sacra-
menta mimice adumbret, & per has
quasi ceremonias suis orgijs reuerentię,
& venerationis aliquid conciliet. Nihil
verò ad translationem conferre vim vn
guenti, vel inde patet, quod etiamsi, qui
statuto conuentus tempore ex curiosita-
te quadam cupientes conuentui interes-
se se vnguento illinant, & reuera per ae-
rem eo deuehantur, (Deo id, vt multo-
ties probatum, ad puniendam incredu-
lam curiositatem tam temerariæ audā-
ciæ permittente) tamen si quis fide fir-
mus, caritate armatus, ad fraudes dæmo-
nis reuincendas, dissipandasque ad fidei
veræ confirmationem, eo se vnguento
inungeret, proculdubio (vt rectè Binsf-
feld.) nulla sequeretur translatio. quia
hic omne pactum cum dæmone cessat,
neque id Deus esset permissurus. Et pro-
pterea, quando extra conuentum desti-
nata tempora sese inungerent sagæ, non
auolarent, nec auferrentur; eo quod id
pactæ non fuerunt. Sciunt hoc, & ideo
non vnguntur, nisi audito conuentus si-
gno; aliquando monentur à suo Marti-
nello aliquando à vocibus præteruolan-
tis comitatus Sagarum Reginæ, aliquan
do aliter, iuxta Spineum c. 30. Sunt tamẽ
quidam malefici, qui ex peculiari pacto,
ad certum quoddam signum, siue vnc-
tionem, siue pilei, aut pallij posituram,
siue quod aliud, quando volunt, alio de-
feruntur: sed quod dixi frequentius est.
His positis.

Probatur hæc translatio corporea, pri
mò quia nõ potest dari quidquam quod
eam reddat non possibilem. quid desit?
non deest corpus mouens, nam diabo-
lus corpus assumit, nec adest, vel obstat
corporis moti resistentia, vel grauitas;
quia longe maior est vis dęmonis mouẽ
tis, qui montes loco mouere possit. nec
obstat celeritas motus ad locum remo-
tum spacio temporis breuis: hoc enim va
let efficere agilitas, & vis naturæ angeli-
cæ, iuxta D. Augustinum, & B. Thomã.
nec Deus id non permittit. exstant enim
per-

Aug. l. de diuina. damon c. 3. Th. 1. p. q. 110. ar. 3. Mar. 1. v. 8. Luc. 4. v. 6. Matth. 1. v. 20. 24. & c. 2. v. 14. & 20.

permissionis innumera ferè exempla quædam etiam S. S. clarissima. Citant nonnulli primo loco Christum Dominum bis se passum fuisse à dæmone transportari, quod de malo spiritu accipiunt Origenes Ambrosius Chrysostomus, Augustinus Gregorius, Strab. & alij: hoc exemplo non vtor, quia licet multi patres indicent per aerem Christum à dæmone volantem raptum, deportatūque fuisse; magis tamen placet, cum Origene, & Euthymio, ductum duntaxat, & præeunte diabolo secutum Christum fuisse, & sic in pinnaculum, & in montem ascendisse; quod aperte diuus Lucas insinuauit: nec obstat Diuus Matthæus, nam παραλαμβάνειν non raro significat assumere ducendo tātum; & sic hoc loco quoque interpretantur homines eruditi: ideo istud exemplū non multum vrget. Secundo loco adduci solet: dæmones ingressos porcorum gregē, eos in mare præcipites egisse. firmior adhuc locus est, quem tertium, adferunt, nempe Philippum Diaconum à spiritu ex deserto in Azotum delatum, & Habacucū capillo in Babylonem translatum ad Danielem. Ad hæc loca respōdet Vlric. Molitor, male nos ab Angelis bonis ad Dæmones argumentari, eo quod Angelorum hac in re longe maior sit vis, ac robur, quam dæmonum. Solutio ista mendosa est. quia motu locali non est cur dicamus naturaliter plus bonum Angelū, quam malum posse: & Theologorum communis schola concedit diabolos retinuisse, quæ naturæ dotes erant amisisse quæ gratiæ erant. Cum ergo bonus Angelus Habacucum tulerit, permittente Deo, poterit & diabolus hominem transferre. Quid mirum hāc dæmones à Deo in humana corpora potestatē recipere, qui longe maiorem in animæ deceptionem acceperunt?

Hessels & Maldonat. in Matth. Marci 5. v. 11. Matth. 8. v. 32.

Act. 8. v. 26. & 40. Dan. 14. v. 35. ita post D. Dion. Thom. et alios Maleus p. 2. c. 3. Castro. li. 2. c. 16. Clemens Rom. l. 2. Const. Apost. Egesip. l. 3. hi. Arnob l. 2. contr. gen. Cyrillus. Ieros. Cat. 6. Epiph. Amb. Maxim. & alii. Herod. Melpomen Nazianz. epist. ad Bas. 22. Orig. l. 3. contra Cels. Polydorus

Probatur etiam id experientia tot exēplorum, vt, fine proteruia, quis dissentire nequeat. Grauissimi, sanctissimique patres referunt, Simonem Magum coram Petro, alarum dęmoniacarum remigio in aerem sublatum, volitare visum. similia de Abari Scytha leguntur. Badudum Britaniæ regem hac arte volandi, sed & infelici exitu parem, nobis proponit Anglorum historia. De Erico Suecorum rege, quod in quam partem pileum verteret, in eam subito absportaretur regionē, auctor est Ioann. Magnus Gotthorum Suecorumque historiographus lib. 17. Berengarius hæreticum, & Magum eadem nocte Romæ fuisse, & in Turonēsi Ecclesia lectionem decantasse tradidit in Chronico Nangiacus. Anno 1045. refert *N. de prodigijs*, in Anglia quandam veneficam a dæmone palam equo nigro impositam, & per aerem abuectam. cui simile exemplum de Matisconensi Comite, ex venerabili Petro Abbate Cluniacensi, lib. seq. refertur. de vetula ex lebete saltitante, Cesarius lib. 11. miraculor. sub fin. de maleficijs Atrebatensibus Meierus egit anno 1459. chron. Flandriæ. Vincentius ex Petr. Damiano refert de quinquenni puero nobilissimi cuiusdam viri; qui puer, monachus factus, quadam nocte absportatus, mane reperitur fuit in pristino clauso, & interrogatus, dixit; se per quosdam ad magnū conuiuium delatum, & comedere iussum, & postea per superiora pristino immissum. Paul Grill. lib. 2. de Sortileg. qu. 7. narrat anno 1524. sibi vt inquisitori oblatam quandam Lucretiam, quæ dum ex congregatione ludorum deportaretur domum, & sub auroram matutinis campanæ pulsus, quo ad orandum populus vocatur, fuisset auditus; subito illam à dæmone vectore prope fluuium in agro spinis obsito derelictam. forte iuuenis, ei bene notus, illac transibat: eum ergo misera nomine proprio aduocat. iuuenis videns totam nudam, prętet verenda femoralibus contecta, & passis crinibus accedere formidabat. persistit illa blanditijs allicere, tandem appropinquauit, & quæsiuit habitus, & moræ eo loci causam: illa primū alia omnia prætexere, & multa mentiri: donec iuuenis incredulis negauit se illi opem laturum, nisi vera fateretur. illa fidem secreti stipulata, confitetur quod sibi accidisset, & qua ex causa. Iuuenis eam secretò domum suam perduxit, & multis ab ea muneribus donatus fuit. Sed tandem datæ fidei immemor rem vni atq; alteri narrauit: sic paulatim sparso rumore, & mulier capta, & iuuenis testimonium veritati perhibere coactus, hæc omnia Grillando narrauit. Subdit & aliud his verbis.

l. 1. hist. Angl. Ptius Virūnius cōpēd. hist. Brit. & idem annales hoc memorāt de Oliuerio Malmesburiēsi, quem Nauclerus & Vincentius. Elmerū vocant. vide Malleum malef. p. 2. c. 3.

Mu-

Mulier quædam Sabinensis diœcesis hunc profitebatur diabolicam artē;] de qua cum maritus suspicionem haberet, interrogauit eam pluries, quæ semper negauit. Maritus verò in suspicione sua persistens anxiè veritatem perquirebat: qui adeò, astute se gessit, quod vidit illam quadam nocte se vnquento quodam vngentem, qua vnctione peracta vidit illam celerrimè, quasi auem recedentem, & ex superiore domus solario ad inferiora descendentem. illam maritus sequens, vt videret, quo tenderet, amplius eam non vidit, & accidens ad portam domus inuenit eam clausam. Quæres magnam illi præbuit admirationem. Die vero sequenti iterum maritus vxorem interrogat, quod anxiè scire cupiebat, & illa constanter, (vt ante) se nescire dixit. Maritus verò, vt amplius negare mulier non posset, apertè ei dicit omnia, quæ nocte præterita illum fecisse viderat: deinde fustibus illam percutit grauiter, & duriora minatur verbera, nisi veritatem dixerit, quam si apertè exposuerit, veniam se illi daturum promisit. Mulier igitur se iam celare non posse intelligens, veritatem aperuit, & veniam à marito petijt, quam illi maritus hac conditione indulsit, vt illum ad tales congregationes adduceret: illa verò, vt veniam impetraret, facile petita promisit, & promissum ex licentia Sathanæ impleuit. Adductus igitur ille ad locum, vbi ludi fiebant, ludū, & choreas, & cætera omnia contemplatus est, & tandem ad mensam cum reliquis, vt vesceretur, sedens, cum cibos insipidos iudicaret, petijt sibi dari sal, quod in mensa deerat, & quamuis iterum atq; iterum petijsset, nunquam illi dabatur. Tandem cum post, importunam petitionem, prolixamque expectationem, sal illi daretur, dixit. Nūc laudetur Deus, quoniam iam venit sal. Quibus verbis prolatis dæmones, quia laudes Dei audire refugiunt, statim recesserunt, & reliqui omnes disparuerunt, luminaribusq; extinctis, mansit ille solus nudus, quousque manefacto vidit quosdam pastores, quos interrogauit, quænam esset illa patria, in qua erat, illi vero responderunt esse agrum Beneuentanum, in regno Neapolitano. Qui locus distabat à patria viri per centum miliaria, ob quam causam, licet dies esset, coactus fuit per viam mē dicare, vt ad domum suam redire posset. Ad quam postquam peruenit, statim vxorem suam ob lamiæ crimen accusauit, & totam rem gestam, vt narrata est, coram iudicibus exposuit. Qui rem totā plenè, vt oportebat, examinantes, vera esse omnia, quæ diximus inuenerunt, quæ etiam eiusdem mulieris confessione confirmata sunt. Hæc ex Grillando, Franc. Alfonsus à Castro dict. cap. 16. addens se multa posse alia referre testimonia, quæ per fidelissimos testes in Hispania contigisse cognouerat. Bartholomæus vero Spineus Sacri Palatij Apostolici Magister quæst. de strigibus cap. 17. & sequen. non minus certa protulit, ex quibus vnū adscribam, Quandam (ait) puellam, quæ cum matre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte. Venetijs in thalamo sui affinis. Quam mane repertam nudam, recognitamque, quia consobrina erat, cum interrogassent quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? plorans illa, postquam vestita eis fuit, hæc, quæ subdo, enarrauit. dicens: Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meā, quæ me dormire putabat: surgentem de lecto, & exutam camisia se quodam vnguēto, quod ex vasculo assumpsit de sub lateribus extracto, per vngentem corpus: & statim assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascēdens, extra fenestram deportata est, & à me nequaquam ex tunc ibi visa. cumq; ipsa quoque de lecto surgens, meum, vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta, statim in hunc locum deportata sum vbi matrem puero huic lecto decumbenti insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem quoque ob meum aduentum conturbatam vidissem, & comminantem, nomē Domini IESV, & Beatæ virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hic nuda sola que remāsi. His auditis à puella scripsit omnia, hæc affinis ille narrantis, Patri inquisitori Bergomensi, à quo capta mulier, & tormentis exposita, cuncta confessa est, & addidit, se à dæmone plusquam quinquagies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret: sed tamen præualuisse nunquam, eo, quod semper illum inuenerit signo crucis,

cis, & sanctis orationibus à parentibus bene munitum. Subdit, & aliud, quod etiam ascribam. Quidam Antonius Leo carbonarius Ferrariæ habitator, de Valle Tellina, narrauit mihi hoc anno, se in patria sua ab eo, cui infra scripta contigerunt, cognouisse. Quod cum suspectam haberet ille vxorem suam ex relatione multorum, quod iret ad cursum (hoc est conuentum Sagarum,) quando ipse nocte dormiret, finxit se quadã nocte profunde nimis dormire. Quod vbi percepit vxor, surgens de lecto inunxit se vnguento ex vasculo prius abscondito, & statim nusquam comparuit. stupens autem vir suus, & quadam curiositate ductus, de lecto surgens idem fecit, quod vxor, & statim per caminum, (vt sibi videbatur) per quem etiam sibi visum fuerat ascendisse vxorem delatus, in quandam cuiusdam nobilis Comitis cellam vinariam deportatus est, quo loci etiam vxorem suam, cum alijs pluribus reperit. Eo autem viso, vxor eius statim cum alijs quodam signo facto discessit: eodem viro suo in illo loco relicto. Qui mane à famulis domus inuentus, & cum clamoribus, quasi latro, captus, & ante comitem constitutus, accepto loquendi spacio, cũ robore factum narrauit, & ex hoc accusata vxor illius apud Inquisitorem, & tãdem confessa, pœnam dedit suis dignã sceleribus.] Hactenus Bart. de Spina. Cõtestatoria adhuc tria Italicis istis addi strigiportij exempla Nico Remigius libro primo Dæmonolatr. cap. 14. quibus nequeo lectorem priuare: ita scribit: *Luzeij (qui vicus non ignobilis est in radicibus Vogesi montis)* Maio mense anni 1589. paganalia à vicinis celebrabantur. Ex eo vico Claudius Chotæius, in vicinum, cui nomen est V Visembach, appetente nocte redibat. Iamque eius montis, qui inter vtrumque vicum assurgit, bonam partem conscenderat, cum subito correptus turbine stetit circumspectãs attonitus. nuncubi rei adeo insolẽtis causa aliqua apparet, nam cætera tranquillissimus quietissimusque aer erat. Aduertit in recessu quodam (cum accolæ crepidinem Moreliam appellant) laruatas mulieres sex instructam multo auro, atque argento mensam quandam saltando circumeuntes, perindeque sua iactantes capita, ac qui intemperijs agitantur: tum ijs astantem in nigro tauro hominem, qui eas vti otiosus aliquis in triuio, spectabat. Ibi igitur constitit tantisper dum se colligit, ac rem totam certius oculis agnoscit. Quod dum facit, momento turba illa disparuit, ac se ab eius adspectu subduxit. Amoto igitur eo metu. se denuo viæ cõmittit. ac iam montis verticem superauerat, cum ecce eum mulieres illæ à tergo insequuntur, capita sua, vt antea iactantes, atque altum, seu ex composito silentium tenentes. Præibat homo atra facie, manibusque in harpaginis speciem incuruis, quas etiam parabat illi in frontem immittere, nisi obtitisset districto atque opposito ense: si quidem hoc facto insultare destitit, quasi de vita metuens atque euanuit, ostendunt se nihilominus iterũ mulieres illæ, vnaq; cum ijs homo quẽ modo dixi tauri sessorem, chorearumq; spectatorem, ad quem iam factus confidentior Chorœius accessit propius atq; infert. Ita tunc hic es, mi Desideri Gaxete (id enim ei erat nomẽ) obsecro, si quid potes, serua me. Nam (pol) tibi fidem meam obstringo, me nihil eorum, quæ vidi equidem palam essẽ facturum, Vixque hæc dixerat, cum turbo illum, seu nebula inuoluit denuo: eo demum euolutus & liberatus, solum se in solo ac longe dissito à via loco reperit, quam tamen vestigando ad extremum nactus, quam festinantissime potuit domum se recepit. Triduo post id testimonium ad aliud postea à iudice quæstionis rursum vocatus hoc ex abundanti superioribus addidit, recordari se cum propius ad mẽsam accessisset, visurus, & quibus epulis esset instructa: dæmonem sibi è vestigio vnguibus in os inuolasse, ac domum se contra ferro defenderet, inter hæc vehementiori vento iterum sublatum, atque ad Combrimontis cataractus, qui locus à priore non minus ducentos passus aberat, fuisse deportatum. Quod ne quis deliramentum esse putet hominis non sobrij. & noctis lociq; solitudine tum forte exterriti, id etiam Sandeodati XI Cal. Iunij 1589. Barbelina Caxeta, è mulieribus illis vna, superiore mense totidem ferè verbis apud quæsitorem recitauerat: hoc adijciens tritici heminas duas, caseosque bubulos totidem Chotæijo illi à Desiderio

siderio Gaxeto, eiusque vxore dono datos quo celatum haberet quod sic viderat. Qua de re coram compositi conuenerunt, per omnia, extra hoc vnũ, quod Barbelina diceret non esse in Chotætũ à dæmone intentatas manus, quia sic se mensæ propinquum intulisset, vt si in elogio suo mentitus fuerat, sed quod aureũ craterem ab ea furto tollere parauerat. Aliud exemplũ ita narrat idem Remig. Ioannem ab Hẽbach vix dum ab ephebis egressum venefica mater secum ad nocturnos dæmonum conuento deduxerat, ac quod tibijs sciret, ijs illum canere iusserat, atque in proximam arborem quo clarius exaudiretur insceĕdere: quod dum facit, ac saltantium choreas ociosus oculis colluſtrat, forte insolentia admiratus: (nam præpostera, ridiculaque ibi erant omnia) Deus bone (inquit) vnde isthæc nobis tam stulta amensque turba? vixque hoc dixerat, cum in terram prolapsus, altero humero debilitatum se, ac cum astantium opem imploraret, solum reperit. Quod dum palam prædicasset, & varie de eo sentiretur: alijs visum; alijs rẽ gestam esse contendentibus, secuta est postmodum, quę eam dubitationem tolleret occasio. Nam Catherina Prætorius in Fræissem 4. Non. Septemb. 1589. earum vna, quæ choros illos agitauerant, ob sortilegij suspicionem non multo post comprehensa, rem omnem vt supra memorata est, adhuc eius rumoris, quem Hembachius feminauerat, ignara & nulla interrogatione præunte fassa fuit. Kertues Otilla in VVerdestam. 8. & 7. Id August. 1590. & Eysarbez Agnes Dusæ. 3. Non. Dec. 1590. qui proximus erat sequens annus, veneficij damnatæ, idem quoque diuersæ affirmarunt, locum præterea illa, vbi id euenisset suo, quo id testatius fieret nomine, Mayebuch appellans. Tertium non testium tantum dictis clarum, sed, & clara luce gestum in hunc modum recenset: Rediens Nicolaa Lagbernhardè molettina Guerminensi Assenuncuriam ante 8. Cal. Aug. ann. 1590. ac iter secundum sepem siluestrem aperto meridie faciens, aduertit in aruo finitimo chorum in orbem saltantium tum virorum, tum mulierum: verum, quod præter solitum aliorum hominum motem auersi, tergaque ostendentes id faciebant, attentius eos aspiciens vidit præterea, qui caprinis, bubulisque pedibus deformes vna intermixti saltatorium illum orbem versarent. Tum pene emortua Iesu salutare nomen (vti quibus sinistri inauspicatique aliquid imminet) inclamare cepit, ac rogare suppliciter, vt ad suos modo salua incolumisque redire posset. Illico euane cere omnes qui ripudiabant, præter vnum *Petter Grospetter* nomine, cui ocius in aerem subiato elabi interea atque excidere visum est pe nicillum, quasi furnarij consuetudine furni sui arcæ, priusquam panem in eum cõdant, extergere. Inter hæc vehementiori quoque illa correpta vento, vix anhelitum ducere, ac spiritum trahere: tum etiã domum reuersa triduum integrum ex valetudine decumbere. Cuius rei fama cum ipsa eiusque propinquis spargente, iam vniuersum pagum peragrasset. *Petter* ille, ne videretur eius dissimulatione tantum crimen agnoscere ac fateri: primum quidem apud iudicem iniuriarum ferocius agere: sed tandem veritus, ne non succedente lite maius ipse sibi crearet periculum, eam consulto deseruit: quę res multo etiam magis eius facti suspicionem auxit, æstimantibus multis malæ mentis conscientia illum eam, quam primum in animum adeo aude retocauerat, iniuriam mussitare. Ergo iudex in eius vitam moresque tanto diligentius inquirere, ac cum certis indicijs rem nõ esse vanam comperisse, comprehendere: tum ad criminis non adeo inuitam confessionem adducere: tandẽ, & alios, qui cum illi eius sceleris societas fuerat: coarguere, ac iam manifestos facere. Inter quos fuere Barbelia Ioannis Latomi vxor Dusæ 6. Cal. Febr. 1591. & Mayetta Laurentij Supermaioris item vxor Dusæ. 14. Cal. Martij 1591. quæ diuersæ totidem tamen verbis, illud de sabbato à se auersis vna cum intermedijs cornupedibus choro, proditum à conscio *Petter* indicium verum esse agnouerunt. Accesserit, & earum confessioni tertius Ioan. Michael armentarius Dusæ Cal. Martij 1591. hoc etiam ad maiorem eius rei fidem addens: se interea, dum hæc fierent, tibicinis functum officio, pedum quoddam forte oblatum ori admouendo, ac micantes ei digitos, vti cum ad numerũ

veræ

veræ inflantur tibiæ, adducendo. Ac cũ Nicolæa illa (vti dictum est) Iesum tremebunda inuocasset, seque præterea crucis signo muniuisset, è quercus altiore ramo cui tum insidebat præcipitem decidisse, demum turbine inuolutum, ac in pratum nomine VVeiler, in quo pascentem gregem paulo ante reliquerat, deportatum fuisse. Eius rei grauissimum firmissimumque argumentum denique hoc fuit, quod locus, vbi sic in orbem agitatæ fuerant choreæ illæ, postridie quem admodum Nicolæa ante monuerat, apparuit circo impressus qualem habent hypodromi, vbi in gyrum aguntur equi: Sed & interstinctus vngularum captiuarum bubularumque recentibus vestigijs. Quæ & perstiterunt videri, dum aratro denuo proscissum, sub actumque aruũ illud bruma sequente fuit. Testimonium dixere Nicel Klein, Desiderius Vernex, & Gaspar Sutor, & quotquot in rem præsentem maturè ducti, de ea post à iudice sunt interrogati.]

Nonne sat manifeste probantur choreæ, conuentus, translatio? An hic Dormitantij nostri cunctorum abnutiui dicent hæc somnia tam varios, tam apte, quasi in vnam Cathenam annulos connexuisse? an illius Petters periculum etiam somnians eo delatum? somniasse Nicolæam; & somnij toporifera ægrimonia triduo lectulo affixam? somniasse testes hos omnes solennia, & meræ vi imaginationis agro impressa vestigia tam pertinaci impressione? greges ab Amphrvso Apollinem, aut a Gadibus Herculem Erythreas bones eo deduxisse, & choreas duxisse docilia armenta Lotharingico in solo? pergent scrupolosi (scilicet) Dubitantij vereri ne innocentes huiusmodi, fateantur se commisse, quæ nunquam deliquerunt, sed errore opinionis putant se deliquisse? Quæ hæc, & quam pertinax libido est, generis humani hostibus sic patrocinandi? Verum de hoc lib. 5. vberius.

Non minus exploratum aliud Balduin. Ronsseus epist. Medic. 50. quod suis temporibus in Hollandia acciderat, ita narrat.

Erat in pago OostbroucK non procul à Traiecto mulier vidua, cui seruus connixerat, ad obeunda, vt res postulabat, munia domestica: Is cum iam sæpius, vt solent esse curiosuli serui, per transennam animaduertisset, heram nocte intempesta, statim ac quieti se tradidisset domestici, quotidie in stabulum, ad certum præfixum que locum venire, atque ex porrectis manibus præseppi contiguum fenile apprehendere Admiratus tandem ille quidnam hoc negotij esset, statuit, & ipse inscia hera idem semel experiri, atque eandem pertentare aleam. Igitur hera ex consuetudine ad solita veniente, atque sicuti videbatur digressa, subsequitur, & ipse, locum contemplatur, atque exemplo heræ fœnile eomplectitur: Ibi ille ex tempore in aera raptus defertur in oppidum VVyeK. in abditũ, & subterraneum specũ, vbi cœtum malefica rum de maleficijs conferentem inter sese, reperit. Hera cum suis inopinatum famuli sui præsentiam admirata, rogat, quoastis, aut qua tandem ratione momento temporis illuc appulisset. Respondit ille ordine, vt res transacta esset: Tum illa indignari primum atque excandescere cæpit, verita ne nocturni, atque clandestini isti conuentus hac ratione tandẽ eluminarentur: cum consortibus igitur de liberãdum censuit, quid in ambiguo hoc negotio faciendum suadeant. conuenit tandem inter eas, vt amice exciperetur, silentium stipularentur, atq; arcana hæc, quæ illi, præter meritum atque opinionẽ, videre contigisset, nulli communicaturũ se, aut reuelaturum sanctè deieraret. Ille interim quiduis non pollicetur, abblanditur, & vt mittius agant, simulat se omnibus votis hoc vnum expetere, vt cum illarum gratia liceat post hac fortilegarum interesse collegio. Interim dum consultatur, labitur hora, & iam abeundi tempus instat. In dubium iterum, instigante hera, iam vertitur, remittenduſne domum sit totius cœtus periculo, an bono publico, enecandus. Communi tandem omnium consensu mitior placuit sententia, quæ iuramento ad actum domum deferendum decerneret. Suscipit eam prouinciam hæra, atque fide data in humeros receptum domum delaturam pollicetur. Accingũtur operi, atque curo ocyus per aera feruntur. Sed ecce, emensis iam bonam partem itineris, conspicuum sese dedit lacus arundineto obsitus. Ibi male-

fica

fica illa anus occasionem nacta, verita, ne iuuenis pœnitentia ductus, quod furialibus istis ferijs (quemadmodum simulabat) initiatus esset, visa tandem eliminaret, prouolans, à se desiecit adolescentē, sperans, vt suspicio est, eundem partim casus violentia enectum, partim lacus ipsius altitudine absorptum iri. Verum, vt est Deus misericors prorsus, non volēs mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat, vesanæ illius menti metas constituit, neque passus est iuuenem insontē submergi, sed aliquanto æquiore conditione permisit, vt in hunc vsque diem vita protraheretur, dum forte fortuna in arundinetum decidens, lethalem plagā ex casu non accepit, violētia impetuque casus per arundinetum quodammodo refractis. Interim miser ille, qui solius linguæ ministerio iam vtebatur, dum illuc sceret, mille distorquebatur cruciatibus, ac suspiria trahens, tantisper ingemiscebat, dum prætereuntes insolita lamentatione attoniti, facta indagine, comperierunt, hominem prorsus elumbem, & cui vtraque excidisset coxa. Rogant vnde sit, quomodo eo calamitatis deuenerit? narrat ille ordine singula, defertur tandem curru Vltraiectum. Ibi nobilis vir Ioan. Culemburg. Vrb. Præt. rei nouitate quodammodo perculsus, admirabūdus singula perquirit, atque indagine facta fascinatricem heram comprehendi iubet, vinculisque constringi. Illa simul ac in manus præfecti venisset, nihil negare, singula fateri, &c.]

Hactenus ille quid ad hæc queat impudiens os vel VVieri, vel Godelmanni, cum suis oraculis Luthero, & Melanchtone? dicentne atrabiliariam mulierculā hoc credidisse, & deceptam fuisse? quid? ipse iuuenis, quomodo sic lacer, & elumbis? delumbaratne illum subito bilis atra? finxit fortassis. vnde igitur, & quomodo in arundinetum delatus, si non ex illo specus, & vnde in specum, si non ex domo? si loco non motus, quomodo perductus ex OostbroucK in illud arundinetum? si sponte iuit, vnde tam grauis, & perpetua membrorum luxatio? atrabiliarij etiam, qui illic iuuenem inuenere, qui Vltraiectum ad Prætorem detulere, ò impudentem pertinaciam? Considera potius (lector) in hac narratione, *Primò* nouum modū siue signum, fœnilis cōprehensionē, absq; vlla inunctione. *Secundò* solere dæmones certa sibi loca deligere, ad cœtus suos, & conuenticula maleficā. Nam anno quoue superiore, Ioānes ille de Vaulx Stabuleti decollatus, fatebatur, ex præcipuis locis Generalium congregationum, esse vnum in ditione Vltraiectina, & eo se non semel Strabuleto delatum. *Tertiò* nota, non ipsas modo maleficas ferri per aera, sed & auxilio dæmonis alios humeris eo deferre posse. Denique stultissimum esse misericordiæ crudelissimarum excetrarum se committere. Quanto tutius fuisset huic iuueni, Nomine Saluifico IESV, vel Crucis signaculo se munire, & totum illum cœtū, venti instar dissoluere, ac diffugare (Mansisset esto solus in specu: labor dumtaxat itineris longioris pedibus exantlandus fuisset. Verum possem multa huiusmodi adijcere. nam similia narrāt multa exempla Anan. d. lib. 4. Auctor Dæmonoman. lib. 2. c. 4. Torquemada Dialo. 3. Binsfeldius d. operis memb. 1. cond. XII. And. Libanius in strigiportio, Cumanus in Lucerna inquisitor. & his antiquior Ioann. Cæsarius li. 10. miracul. c. 1. & alij.

Ex his exemplis desumitur fortissima probatio. cum isti ex mera curiositate iniuncti, de loco in locum tam remotū re ipsa delati fuerint, manifestum fit hæc non contingere nuda dumtaxat imaginatione, & delirio mulierculārum. immo, nonnunquam conuentu subito dissoluto, repertæ mensæ, & supellex argentea, & postea à dominis agnita, & confessæ vxores se illa secum ad conuentum detulisse. Deinde Sortiarij locos omnes, & cibos, & vicina omnia diligenter notant, arbores, sepes, flumina, agros, domos discernunt, si lauarti non sint, conuiuas agnoscunt, obuios quoque, quos in via habuerint, sæpe salutant, & alloquuntur: cernuntur non raro ab alijs viris catholicis, & mente sanis ad conuentū euntes, vel a conuentu redeuntes: interdum etiā visæ, & deprehensæ nudæ, & extorbine, seu nube decidentes, aut vulneratę, & mutilatæ membris, do quo lib. 5. Item hac deportatione sic sæpè defatigantur, vt domū reuersis per totum triduum sit decumbendum prius quam pedibus possint consistere, quod docet Remig. d. l. 1.

cap. 24. confitentur omnes vnanimiter eadem, nec in circumstantijs minutissimis discrepant. idem confirmant alij immunes ab eorum crimine, & errore. Fatētur rei in ipso rogo, vbi nihil fictio profutura, & exhausta iam sunt tormenta. De vanis autem, & delusorijs, tam perpetim nequit vna, & consentiens omnium esse contestatio, tantaque, inter locis, & temporibus, & ætate, ac studijs disiunctis simos adeoque multos, consensio. peculiaris enim cuiq; est animi actio, & alius ab alio diuersum quid imaginatur: nec cerebri, aut phantasiæ omnium eadem dispositio, quæ dæmoni ad huiusmodi imagines necessaria foret, nec etiam mendacij tanta posset esse conformitas. Hoc argumentum, meo iudaico, hominem non pertinacem, idoneum est conuincere.

Confirmatur hoc argumentum eo quod (vt bene) Cumanus supra numero 3. somnia, & phantasiæ tales non sunt in potestate hominis, vt ei accidant, vel ijs careat pro lubito. Sed strigibus serio conuersis, & nolentibus amplius conuentui interesse, nihil amplius tale contingit, dū taxat quia nolunt, quod est euidens indicium in somnis ista non contingere. Preterea qui hæc asserunt somnia esse & ludibria, certe peccant contra reuerētiam Ecclesiæ matri debitam. Nam Ecclesia Catholica, non punit crimina, nisi certa, & manifesta; nec habet pro hæreticis, nisi qui in hæresi manifestè sunt deprehensi cap. consuluisti, 2. quæstio. 5. striges autem iam a plurimis annis pro hæreticis habet, & iubet per inquisitores puniri, & brachio sæculari tradi, vt patet ex libris Sprengeri, Nideti, Iaquerii, Michaelis, & docet experientia. Ergo, vel Ecclesia errat, vel isti Pyrrhonij errant: Ecclesiam in re ad fidem pertinente errare quidicat, anathema marantha sit. Narrat idem Cumanus exemplum delationis veritatem declarans; quod licet, tentent increduli.

In mendrisio (inquit) *oppido Comensi contigit*] nam ferè annis quinquaginta elapsis, vt cum ibi quidam inquisitor nomine Magister Bartholomæus de Homate, Diuus Laurentius de Concoretio Potestas, & Ioānes de Fossato Notarius, contra has striges procederent: vna die ipsa Potestas quadā curiositate ductus, volens experiri, an vere & corporaliter, strigiæ irent ad ludum; facta conuentione, accessit quodam die Iouis sero cū notario suo, & quodam alio, extra oppidū ad quendam locum, sicut illi strigia præxerat, & dum ibi prope essent illi tres, viderunt ibi plures personas congregatas coram quodam (qui erat Diabolus in forma hirci) admodū cuiusdam magni Domini sedente, & ecce subito omnes ille personæ ibidem congregato, iussu Diaboli, adeo illum officiale, & omnes eius socios Deo ob eorum curiositatem permittente, baculis percusserunt, quod ex talibus percussionibus, ille officialis, & notarius, & tertius ille alius infra quindecim dies mortui sunt.

Hæc ille. Non ergo suaserim pertinacibus, vt se experimento committant, nec occinam illud vulgatum: Non credis, vade & vide.

Nec est, quod ingerant dæmoni nullam esse causam, hæc non cum singulis potius agendi, quam talem cōuentuum frequentiam instituendi. Multa hinc ille commoda percipit. Primo per hanc societatem, & plurium consortium vehementius in malitia fouentur, & indurantur. Secundo hoc pacto criminis participatione, singulorum peccata aggrauantur. Tertio talibus illicibus, & vanis, quæ illic fiunt, inductionibus, plures facilius impedicant. Quarto multitudo facit audaciores ad malum; tollit Dei hominūque timorem, & mutua imitatione ad maiora facinora inflammat, vt solent carbones iuncti. Quinto voluptas nefaria maior videtur, quo pluribus innotescit. Sexto difficilius conuertuntur, quo pluribus testibus se dæmoni addixerunt, & actuum frequentatione quasi quodam habitu occalluerunt. ita prudenter ratiocinatur Spineus q. de strigibus. c. 20.

Breuiter ergo cōcludo, has translationes, de quibus quæritur; posse modis quatuor contingere, primo sola cogitatione, quod SS. vocat transferri in spiritu, & talis illa visio Ezech. *Et emissa similitudo manus apprendit me in cincinno capitis mei, & eleuauit me spiritus inter terram, et celum, & adduxit me in Ierusalem, in uisione Dei*, &c. Vltimum enim verbū, modū precedentibus ponit verbis ne pu

c. 8. v. 3.

c. 14. c. 35.

temus

temus hanc similem translationem illi Habacuc, de qua Daniel. Aliquando suis pedibus commoueant ad conuentus, vt narrat Remigius, & Binsfeldius. 3. à Dæmonæ reuera secundum corpus, & motum localem, transferuntur, vt docui. 4. ali quando potest contingere, vt ipsi ignorent corporaliter, an opinione duntaxat translati fuerint, quod in diuino illo raptu accidit B. Paulo. Traditum inuenio, in quibusdam P. Ioannis Maldonatij dictatis, *de Dæmonibus*, quod quando volunt corporaliter transferri, tum se inungunt vnguento ex infantilis corpusculi adipe, quando conuenientibus per insomniũ duntaxat interesse volunt, tum in sinistrũ cubare latos, quando vero malum vigilantes: quæcumque in cõuentu fiunt cernere, vt coram se geri, tum opera dæmonis ex ore vaporem quendam crassum euomere, in quo gestorum imagines, vt in speculo intueantur. Et fortassis hoc Quæsitoribus insinuare volebat famosus ille Ioannes de Vaulx Stapulensis, cum diceret, scire se discernere: num corporaliter, num vero per imaginationem conuentui interesset.

Vnum restat soluendum, quod quosdam scio torsisse aliquando. Etenim doctior philosophus atque Theologus quærat, qui fieri queat, vt, cum angelus sit incorporeus, queat rem corpoream loco mouere? Respondeo, nec opus esse ad ad hoc nouæ à Deo virtute adtributa, (vt censuit Guilh. Paris.) nec ẽt distincta virtute seu potẽtia motiua (vt putauit Aureolus:) nec ẽt posse Angelum sola voluntate, & intellectu illi mitate, & infinite, quodcumque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate, loco mouere hoc enim damnasse intelligendus est articulis Parisiensis, & mento quia hoc est virtutis infinitæ: Sed respondeo, Angelum determinatã sibiq; notã, suis viribus non maiorem mo ẽ, ea celeritate vel tractu, quem & agilitas Angeli, & rei motæ natura permittit, eo sole remouere & transferre posse quod in assumpto corpore, secundum substantiam (malo enim hoc tenentes sequi) sit præsens, sicq. presens, sola volũtate corpus illud impellat, & eadẽ voluntate, mediãte illo corpore, aliud corpus contiguũ moueat, vel deuehat, ad eũ fere modũ quo vẽtus fortis plumã agit per aerẽ, & certo tandem loco illã destituit, & destituendo sisti. Et sic Angelus deferens Prophetam Habacuc, duntaxat tangebat capillos eius: neque tum capilli corpus sustentabãt, sed virtus Angeli ipsius per voluntatis, impetum toti corpori impensa. Vnde si velit Angelus sic moderari actiuitatẽ, vt celeritas deuectionis, non superet robur delatũ; fiet, vt si sine defatigatione hominis ista transuectio: si hoc nolit, haud dubie mire defatigetur homo necesse est, celeri illa per aerẽ delatione. Hinc inteligimus non esse certam differentiam illã Remigij, quod Angelorum bonorum transuectiones quietæ, & laboris expertes sint hominibus; malorum vero plenæ lassitudinis, formidinis, & molestiarũ. etsi enim vt plurimum credam hoc vere contingere; fieri tamen potest, vt si dæmon velit, etiam citra lassitudinem, & molestiam deferat, vt patet exemplis, quæ narrat Torquemada Dial. 3. & ille Ioannes de Vvaulx Stabulensis hoc de suis transuectionibus testabatur. Illud certius, has dæmonum subuectiones semper periculi plenas, & formidabiles esse.

vide Ioſ. Ang. in 2. d. 7. q. 3.

l. 1. dæmo lat. c. 7.

vide Pet. Tyræum li. 2. de ſpirit. appa. c. 6. & 7.

QVÆSTIO XVII.

An possit dæmon quantitatem corporum sic mutare, vt penetratio partium sequatur, siue vnum corpus in duobus locis disiunctis, vel duo corpora in uno, et eodem loco penetratiue collocare?

BReuiter censeo ad hæc omnia negatiue respondendum, quia hæc omnia repugnant principijs physicis, et ordinis naturæ. Nam, vt de posteriore prius agamus, nec ipsemet dæmon potest loca distantia ab inuicem, nõ occupato medio, simul implere, ex veriore sententia, & communiore, minus ergo poterit ibi corpus vnum statuere; sed soli hoc Deo reseruatum. Nec obstant exempla, quibus docetur multos alio loco αὐτοπροσώπως alijs apparuisse, quã vbi reuera tunc erant, non dormientibus modo, sed & vigilantibus. Nam si a Sanctis hominib. & miraculosè apparitiones factæ vt de Sanct. Nicolao, D. Agatho, & Diuo Benedicto legimus, tum illæ ab infinita Dei virtute profectæ sunt, sin autem ab Ange-

lis malis procuratæ, ad speciem tantum visæ, & præstigiosæ censendæ huc refero illud, quod Orig. lib. 6. cont. Celsum tradit, Pythagoram eodem tempore in duabus vrbibus conspectum, & aliud de mulierculis cõmessatricib. in vita D. Germani, & de Imperatoris filio per Theodorũ Monachũ patri exhibito apud Zonaram d. Vide Pet. Tyræum d. lib. 2. c. 8. cum seqq. Quod vero ex alijs refert Anan. lib. 4. de Natura dæmon. nõ posse dæmonem duorum hominũ simul occupare corpora; sed posse tamen cũ in vnius corpore sit per substãtiam suam. visua aliũ, vel magno distantẽ interuallo, de crimine aliquo tentare: hoc fateor me non intelligere. Nã nihil prohibet duos esse sibi, adeo propinquos, vt simul sint quasi vnus adæquatus dæmonis locus quẽ substantia sua occupet: nihil inquã prohibet hos simul a dæmone possideri. Si vero alter, tam longe distet a possesso, vt spaciũ illud excedat spheram actiuitatis dæmonis; non credo posse dæmonem illũ possidentem, huic alteri quicquam suggerere tentationis. vt enim nec quoduis corpus, quãtumuis distans loco mouere, sic nec quorumuis animos a quorum corporibus absit lõgissime potest Diabolus tentare; sed eos tantum, qui sint adeo propinqui, vt in vno quasi adæquato loco dæmonis cẽseantur. Nonnulla huc pertinentia petite a Guilh. Parisiens. par. vlt. de vniuerso, cap. 13.

Tom. 3. in vita Basilii Macedonis.

Prior conclus. pars, de mutatione quãtitatis, probatur: quia sanior philosophorum pars, cum Aristotele, & D. Thom. partium corporaliumque dimensionum penetrationẽ naturæ non permittit ideo nequit dæmon sic mutare corporis quãtitatem, vt homo instar catti, vel mustelæ per tenuem rimam in cubiculum irrepat multo minus, vt per ianuas clausas ingrediatur. docuit hoc bene Ioan. Beets Carmelita in primi præcepti expos. vlt. c. 4. Quare quod de lamia in mustelam conuersa narrat in Milesia nugator Madaurensis, fictitium censendum. Mentitæ quoque fuerunt illæ Striges Lotharingicæ, quæ Nicolao Remigio persuasérũt, solere dæmonem veteranis Lamijs potestatem reipsa dare, vt queant ædes penetrare, & per quasuis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas, atque alia huiusce modi pusilla animantia contractæ, & deminutæ: intromissasque, denuo priori formæ restitui, si velint. Menutus etiam similia iactans Scafius apud Niderium in libro 5. Fornicarij. hæc enim deliria sunt omnia, & illusoria. Sed solummodo dæmon præcedentes, latenter aperit, & claudit ianuas, vel fenestras, corporis earum capaces, per quas eas intromittit, quæ se putant formam huiusmodi animantium induisse, quod prudentiores Italicæ sagæ Grillando fuerunt confessæ. Hanc autem ostiorum apertionẽ, & clausuram, adeo subtiliter dæmonem facere posse, vt dormientes in cubiculo non euigilent: nõ dubitabit, quisquid meminerit ab Angelo factum, cum B. Petrũ de carcere eduxit, vbi nihil necesse est dicere hanc ianuarum apertionem, vel custodum somnum miraculosa fuisse. Si quis obijciat D. Chrysostomum hanc vim Angelis tribuere cum scribit Habacuc ab Angelo demissum, & reductum ex lacu clauso, & sigillis integris permanentibus. hoc enim ait. orat. quæ est de incredulitate D. Th. inter orationes Patrum seorsim Romæ æditas; πῶς οὖν εἰσῆλθεν καταγάγων ὁ ἄγγελος τὸν ἀμβακοὺμ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ πάλιν ἀναγαγεῖν, καὶ τὰς ἐπιπεδωθείσας σφραγῖδας ἐρρωγέναι καταλιπεῖν. Respon. id factum, non Angeli, sed diuina virtute. Prætera videtur Diuus Chrysost. priorem Danielis captiuitatem, de qua c. 6. cum posteriore confundere, de qua agitur Daniel. c. 14. Modus verò quem striges aliquando memorant, nempe Diabolum ipsos parietes aperire, & per quandã quasi fissionẽ, & disruptionẽ ingressum illis præbere, & egressum, postea rum partes cõiunctas facere coalescere; scio, ijs qui penetrationem partium admittunt visum iri probabilem, & huc referri queat quod Cordubæ famosæ illi Magdali Cruciæ acciderat, vt, hiante subito pariete, a transeuntibus orans puellula conspiceretur. Sed ego totum hoc vel præstigiosum puto, vel dumtaxat dæmonem maxima celeritate, quot sufficiunt lapides eximere, & sustinere alios neruant, & postea eadem celeritate, atque celeritate, iterum eos in situm locum reponere existimo, cumque hominum aspectus hãc celeri-

lib. 2. Daemonial. cap. 4.

li. 2. de sort. tileg. q. 8.

Act. 12.

leritatem tartarei latomi nequeat deprehendere; fieri, vt falsum formet iudicium de aspectu per partium compressionem pariete. Prorsus cum vero magistro suo Caluino impius est VVierus: cum negatur, ita Christum Dominum, post resurrectionem clausis ianuis ingressum, ad discipulos: vbi merito, cum grauissimis, & sanctissimis Patribus, Catholici scriptores, in hac corporis solidi penetratione, patentis miraculi rationem agnoscunt. Pari modo Beza, & similes blasphemant de CHRISTI Domini Natiuitate illæso claustro virginali, & resurrectione clauso manente sepulchro. contendunt homines isti animales, hæc aperta fuisse, dum penetraret, & postmodum iterum clausa. quasi non potuerit creatura suo creatori, vt ceteris in rebus, in hac quoque obtemperare. sed nimirum isti cuncta conatur Christi Domini Diuinitati, & omnipotentiæ detrahere, vt ad Turcismum Paganismumque viam struant.

D. Aug. tract. 121 in Ioann Greg. ho. 26. in Ev. D. Chrys. in orat. εἰς τὴν δε ὑ δυρᾶ τῆς ζωῆς διαῤῥῶν δυρῶν κε κλεισμενων δυρῶν. Quo quid apertius.

Cum ergo quantitatem sic mutare non possit dæmon, adeoque illam comprimere, vt partes se penetrent: nequit etiam efficere, vt corpus quantum, & coloratum, verè reddatur inuisibile illis, coram quibus existit, oculis eorum sanis, & non præstigiatis; quamuis fieri queat, vt per accidens aliud illud non videant. Nã si corpus illud celeriter alio trãsfert, iam præsens illis non est hoc corpus: si vero species visiuas, ne in oculos adstantium commeent, per corporis alicuius interpositionem, vel per nimiam aeris agitationem impediat; vel corpus illud aliqua sibi possibili ratione transformet: (hos enim modos inuenio solere ab illo vsurpari) corpus illud tunc quidem actu non videbitur; reuera tamen visibile permanebit. Sic fraude dæmonum Domitiani oculis se subtraxit Apollonius apud Philostratum, sic Gyges latebat fictitio illo tectus annullo apud Ciceronem, sic de Persei clypeo Græculi fabulantur.

Sic intelligendum quod Ioann. Sarisberien. scribit de quodam: *fuitque magorum peritissimus, vt quascumque res vellet, inuisibiles faceret, alias vero videbatur in alias species transformare.* l. 1. de nugis curialium capitulo nono, item quod Necromanticus ille Gui. Iuliac. persuaserat apud Meierum l. 10. sic quod de Cleomede Astypelensi referebat Celsus arcam ingressum, & intus operculũ eius retinentem, non esse repertum in ea, sed creditum euolasse, lege Origenẽ libro tertio, contra Celsum. Quod vero scribunt nonnulli eum, qui gemmam gestet Heliotropiam inuisibilem fieri: non credo. nam vt bene, ait Guilhelm. Parisiensis, deberet lapis ille posse colorem omnem tollere, vel alios planè sic inducere obiecto, vt non possit agnosci. Tantam vero vim illi gemmæ inesse, nondum, vel testis fide digni auctoritas docuit.

d. p. vlt. n. 22.

Denique ex his decidi possunt, & detegi illusiones ille dæmonum, quando membrorum aliquorũ speciem, vel immensam faciunt apparere re, vel nullam, vt sublata videantur, vt sunt quæ narrantur in Malleis malefic. de ijs, qui virilia sibi ablata putabant, apud Sprenger. par. 2. l. c. 7. & quod legitur ridiculum in to. 2. tract. de credul. dæmon. adhib. fol. 429. Nec puto dæmonem posse hominis parui ossa sic extendere, vt Giganteę fiat magnitudinis, ideo quod indi Cichorani certis id se herbis posse iactabant, iure optimo Petrus Chieza fabulis annumerat par. 2. Hist. Peru cap. 42.

QVÆSTIO VIII.

An corpora ex una in aliam speciem Magi queant transformare.

NOn ago de fabulosis Metamorphosibus. Ouidij, Partheni j, & aliorum, nec de naturalibus imperfectorum animalium commutationibus, de quibus Aristoteles, & Pli. Sed de magicis, quæ virtute dæmonum fiunt perfecte speciei in aliam formam perfectæ quoque speciei transformationibus. Et licet Ouidius & Propert. hoc præter alios senserint. quorum hic;

Li. 5. hist. anim. ca. 19. lib. 11. Nat. Hist. c. 22.

Audax cantata leges imponere lunæ,
Et sua nocturno fallere terga ludo.

Ille autem.

Hanc ego nocturnas niuam volitare per umbras.
Suspicor, & pluma corpus anile tegi.

Similia de Siculo Liodoro Catanen-

ses opinabantur, vt lib. superiore ostensum. de Simone Mago, narratur in Itinerario D. Petri, de quodam ex Sarisburiensi dictum c. superiore, de Badulo Rege Anglorum annales referunt, & ijdem narrant Ambrosij Merlini incantamentis Vterium Regem in Gorloidis Cornubiæ ducis speciem transformatū, vt Igernę vxoris eius amplexu potiretur, & ex tam nefario concubitu Atturum & Annā genitos *lege Galfridum, & Virunium*. Quinetiam in nouum orbem hæc opinio se penetrauit. Nam Nicaragnani credebāt striges posse se in cattos, simias, porcos immutare, & qua hate mallani opinabantur famosam illam maleficam Augustinam, in bouis forma grassatam, quando beatrix de la Cuua ingenti diluuio, & terræ motu interijt. Narrat Chieza Histor. Paruu. p. secunda, capitol. 205. & 210.

Cōment. in Senec. Agame. v. 690. lib. 18. de ciu. Dei c. 18. et de spiritu et lit. c. 28 si ipse auct. mentitur Danæus Dial. de sortiar. c. 3. contrarium D. Augu. a scribens.

Et licet olim, quid, cum cōmuni Theologorum Schola, & de huiusmodi Lycātropijs, & similibus sententiam, publice professus fuerim, scilicet *omnes illusorias & deceptrices esse, & cum natura pugnare, hanc hominis in belluam degenerationem; idem nunc iterum mihi censui hoc loco, vbi disputationis ordo hoc exigit, affirmandum*. Addo contrarium asserenti anathematis imminere pœnam, ex cap. Episc. 26. quæst. 5. quæ sententia auctoritate D. Aug. fulcitur. idem ratio persuadet. Nequit, enim anima humana informare corpus beluinū, vt nec anima leonis corpus equinum, vel anima equi corpus humanum quia quælibet forma substantialis, vt suum esse tribuat informando, requirit peculiares sibique conuenientes, dispositiones, & organizationē corporis propriam, ideo anima definitur actus organici corporis. Vnde fit, vt nec ferina anima humanum corpus, nec humana ferinum queat informare, vt dixi. Non poterit itaque anima hominis in se ferinum corpus migrare illud informatura. Multo minus poterit simul cum corpore anima immutari, quod videtur Horat. in Epod. putasse quando agit de socijs Vlyssis à Circe restitutis;

Setosa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei,
Volente Circe, membra, tunc mens,
& sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor

Imo vero humanam mentem, hoc est animæ humanæ partem præcipuam, non amiserant. immortalis est anima, nec à dæmone corrumpi potest vel vulnerari. Semper ergo illusio hic interuenit illorum, qui transfiguratos putant: sæpe illorum etiam, qui videre se putant, quod non vident. Prudenti & nolenti decipi distinguenda est ipsa transformatio ab effectibus eam concomitantibus, quod si Spondan. feciſlet, non tam multa Comment. Homericis hac de re vanè & iuueniliter effutiuisset. Sit concluſ. *Ipsa quidem transformatio deluſoria est: multi tamen eam comitantei effectus sunt veriſſimi*. V. G. Strages hominibus, vel pecoribus illatæ, per dæmonem in corpore aereo, aut lupino, siue per homines lupina tectos effigie (quod postea declarabitur) vel per eam non tectos, sed humana specie grassantes, & efferatos: potest enim fieri, vt ex humorum vitio, & atræ bilis excessu affectu quidam lupini, & odium in greges, atque homines, desideriumque eos inuadendi, & lacerandi, vorandique mentem occupent. Vnde & medici λυκάωνα, seu λυκανθρωπίαν inter morbos numerant, quam Arabes Chatrab, Latini *melancholiam*, vel *insaniam lupinam* nominant; ex simili vitio nonnulli se canes, leones vel alias bestias putant. Qui huiusmodi solo morbo laborant hi Magi non sunt, & licet ipsi se lupos putent, lupinamque sæuitiam imitentur, alijs tamen, vt sunt, homines videntur: talis sibi, non cæteris videbatur pater præstantij apud Diuum Augustinum: & alius quidam apud Thomam Brabantium, siue Cantipratensem, & agricola ille Patauinus apud Fincelium, lib. 2. de miracul. & alius Borussus apud Sabinum com. in 7. Metamorphos. & ille Pomponatij apud Euuichium, lib. de natur. sagar.

vide Paulo Aegynetam li. 3 c 16. & Aetiū li. 6. c. 10. & Condronchum l. 3. de mor. venef. c 7 Auic. l. 3. fen 1. t. 4 c. 6. Aug l. 18 de Ciuit. Dei c. 8. Cantipr. in li. Ap.

Sed quando alijs quoque lupi, canes, vel catti, vel aliæ bestiæ videntur, vt mulier apud Palladium *in vita Macarij Alex.* videbatur equa: item Neuri apud Herodotum, & Melam, & hodie ex vulgi opinione quotannis quidam Hibernici, apud Camdenum, *in altera parte*

te Hibernię: hoc magicum est, & à solo morbo nequit proficisci. Verum solet diabolus tunc diuersimode decipere, nã solet aliquando aliud corpus subituere, & illis absentibus, & alicubi in loco abdito soporatis, ipse assumpto lupi corpore, vel ex aere formato, & sibi circumdato ista gerit: quæ putant homines ab illo misero absente, & dormiente patrata, quod stratagema à Santo quodam viro cunctis manifestatum, narrat Guilh. Parisiẽsis, d. par. vltima cap. 13. Aliquando vero hominibus ipsis feratum exuuias huiusmodi feras aptissime circumdat: quod sit quando illis dat lupinam pellem in truncо quopiam cauæ arboris occulendam: vt ex quorundam confessionibus constat. Aliquando denique ex pacto Magis aeream circumdat effigiem belluæ, & membra membris quoad patiatur similitudo circumponens, caput capiti, os ori, ventrem ventri, pedem pedi, brachia brachijs accommodat. hoc solet contingere, quando ad hoc inunctionibus certis (vt Dolani illi Lycanthropi, de quibus Acta iudiciaria sunt edita) vel solis verbis conceptis vtuntur, vt ille apud ducem Russiæ à canibus laceratus, & in Bulgaria quidam Baianus, de quo Sigisbertus in Chron. & tunc, vt & præcedenti casu, relinquunt vestigia luppi terræ impressa. Hoc autem vltimo casu nihil mirum est, si postmodum vere inueniantur saucij illis membris humanis, quæ in fenno corpore ictum exceperant: Nam leuiter cessit circumiectus aer, & vulnus vero corpori inhæsit. Verum quãdo verum corpus abfuit, tunc Diabolus in absentium corpore eam partem confauciat; quam scit in ferini corpore fauciatam fuisse. Bartolom. Spineus quæst. de strigibus, c. 16. sui temporis historia ostendit.

Huius etiam (inquit) *apparentis conuersionis strigum in cattos.*] testis alius in hac eadem ciuitate Ferrariæ Philippus nomine, artificio cerdo, sub iudiciali iuramento mihi asseruit hoc anno, strigẽ quandam ante tres menses ei impositisse, ne prohibere venire circa puerum (à se forte strigatum) quem curandum assumpserat, si quas blandientes, & alludẽtes videret cattos. Eadem igitur die dum discessisset illa, viderunt post horam ipse & vxor sua cattum magnum, & hactenus ab eis inuisam, quæ ad puerum accèdebat concito gradu, Quam cum ex timore parentes sæpius abegissent, postremo contra venientis vexationem ad impatientiam exarserunt: clausoque ostio vir ille grauissime cattum hinc inde stigientem diutius hasta percussit, & demũ ex alta fenestra se iactare compulit, vt toto collisa videretur corpore cattus. Ex tunc autem strix illa vetula tota contracta corpore per plurimos dies lecto decubuit; quo factum est, vt Iouis, quam prius habebant, suspicio, quod striga esset, & puerum suum, qui hac infirmitate strigiatus grauissime laborabat, ipsa strigasset, in vehementem transijt, imo & violentam. Etenim percussiones, & plagæ, quæ in catto infixæ sunt, in illa vetula sunt inuentæ quoad morborum correspondentiam.]

Vix quinquennium effluxit, cum in pago quodam occiduæ Flandriæ, vbi fascinaria pestis mire gliscit, haud procul a Dixmuda, pene ad Iperlee, & Ifaræ confluxum situ, contingit, quod ab homine religioso, fide digno qui tum illic in vicinia, auditione accepi. Rusticus quidam vna cum filio adolescente in symposio potitans, limis obseruabat coquam mensuras cereuisiæ, quam propinabat (vt solent) bifurca notantem creta. dissimulat nihilominus interea; dum compotatio soluitur, tum hospitam vocat, vt calculũ expensi subducat. petit ista quantũ creta notarat: negat ille, & multis vltro citroq; iactis, pecuniam in mensam proijcit, quã sciebat sufficere, & discedit. Stomachabunda hæc, tu vero (ait) non hinc hodie poteris domum, vel non ego quæ sum. abit contemnés mulierculæ minas. Vbi peruenit ad fluuiolum in quo scapham reliquerat, nequit vna cum filio admodum valido summa ope eam a ripa contis depellere, diceres clauis affixam vuido in solo. Fors duo tresve millites illac iter habebant; compellat, & Contubernales (clamat) boni, venite suppetias, vt hunc lintrem de ripa deducamus: merces operæ futura, largum a me bibale. Parent, & ingressi quantum possunt protrudunt. diu frustra fuere. Anhelus vnus, & sudans; quin sarcinas, & onera hæc efferimus, forte vacuam commodius deducemus. Fit, & ecce mercibus expo-

fitis, vident in sententia ingentē luridum buffonem, scintillantibus oculis eos intuentem. Non tulit vnus militum, sed gladij cuspide perforatum ad guttur tumidatum in aquam iecit. ille quasi exanimis in tergum prouoluitur ventre resupinato: vulnera natitanti imponūt ceteri alia, & repente nauis soluitur, Lætus rusticus auxiliatores ad idē vnde recesserat hospitium reducit: potū petit, præbet, ancilla. Quærit ille, vbi hospita? audit pessime haberet, & animam in lecto agere. Quid, inquam, inepta, ebrium me putas? vix media pars horæ elapsa, cum ego illam isthinc sanam, & malam, qualis tu, reliqui? Eo, & visam quid hoc rei? intrat in thalamum, inuenit collum, & ventrem vulneribus confossam, lacerāmque expirasse. Vnde hæc. exclamat, vulnera? Nescire si profitetur ancilla, nec domo illam, quod sciat, pedem extulisse. Itur ad magistratum, vulnera cæsim punctimque illata inueniuntur ijsdem in locis, quibus buffonē, qui nusquam comparebat, milites distinxerant. Nec dissimile aliud, quod de municipe Nechlinienſi narrabitur lib. 5. sectione tertia, versic. ad torturam sufficient, de indico 8. ad nominationem accedente.

Annus decimus agitur, cum Bebburgi (oppidulum est Vbiorum) supplicio affectus fuit, quidam Stunsius Petrus, eo quod cū dæmone succuba plus quatuor lustris consuesset, ab hac donatus fuit lata quadam Zona, qua cum cingebatur, & sibi & alijs in lupū verti videbatur. Hoc schemate terquinque pueros iugularat, eorumque comederat cerebellum; duas nurus suas deuorare conatus fuerat: propriam filiam, & commatrem suam, vxorum habueret loco constant hæc omnia actis iudiciarijs, & iconibus in ęs incisis, palamque venalibus. Qui plura volet de his transformationibus exemplis illustrata (quæ tamē ex his, quæ tam breuiter dixi, decidi poterunt omnia) legat Spondanum in Homeri Odyss. lib. 10. Binsfeldium de Confession. malefic. conclus. 3. Remig. lib. 2. de dæmonolat. cap. 5. Ioan. Ananiam lib. 4. de nat. dæmon fol. 180. Cōdrochum d. c. 7. & Petr. Thyræum. qui cæteris plura, & aptiore ordine in Thesses digessit lib. 2. de appar. spirituum à cap. 15. vsque ad c. 24. & qui ex eo Dialogum suum congessit Fra. Claudius prior I. De Lycanthropia.

Qui volunt veram introducere Metamorphosim (vt Spondanus Bodinus, Peucetus, Phil. Camerar. & pauci alij) vnicum adferunt argumentum ex sacris litteris, dignum solutione de Nabuchodonosor in bouem, & Lothi vxore in salis statuam mutata. Sed cum vtrumque diuina sit factum virtute, non possunt hæc pro dæmoniacis conuersionibus momentum habere. De Nabuchodonosor quoque plerique Patres negāt formam bouis, siue bouini corporis effigiem induisse, sed duntaxat volunt. sic mente abalienatum fuisse, vt se bouem credere. Prætermissa longiore disputatione, mihi videtur contextui S. S. & sententiæ D. Gregorij lib. 5. Moral. c. 8. & rationi, magis consentanea explicatio volentium affectionem Regij corporis in bestiæ temperamentum commutatam, figuram etiam humanam aliquā ex parte in ferinam degenerasse, sensusque internos similes accepisse brutorū internis sensibus; vnde factum, vt & pecudum more quadrupes incederet, & feno vesceretur, & homines fugeret, & sub dio degeret. Diuina vero virtus fecit, vt sub tali temperamento, & habitudine corporis, humana & rationalis anima perseueraret.

Dan. 4. v. 30. & v. 33. Gen. 19.

Fuse hoc differunt Michael. Medinaeli li. 2. de vera in Deum fide c. 7. & Ben. Pererius li. 5. in Dan. c. Sic. Mole. A. p. 9. 111.

Vltimo posset obijci, quod Herodotus scripsit, Platanum aliquando in oleā vertisse, & alij apud Carnos cadauera humana per dæmonem in salis statuas fuisse mutatata. *Respond.* Si locuti de proxima, & immediata mutatione, illusorium id fuit, & præstigiosum, si vero locuti de conuersione mediata, siue per varias cōmutationes corruptionis, & generationis materiæ secundæ, nihil prohibet ambo ista naturaliter contingere posse, introductis in materiam aptis ad has vltimas formas dispositionibus. Quod autem legimus apud Metaphrastem à S. Spiridione, serpentem in aurū mutatum, vt eo auarus ille, & immisericos diues deciperentur, & postea rursus ex auro Serpentem factum; vera hæc mutatio fuit, quia miraculosa, & a Deo, qui potest. Neque hæc mutatio

N lib. de Prod. an. 1349.

fortassis

fortassis dæmoni, successisse tamen foret impossibilis, quia serpens insectum est, & proxima auri, ac serpentis materia eadem nempe terra.

QVÆSTIO XIX.

An Magi queant facere bestias loqui, & an intelligant voces bestiarum?

DE hac quæst. disseruit post D. Tho. de potentia q. 6. art. 5. & vict. relect. de Magia. num. 9 Alf. Mendoza in Quodl. Scholast. quæst. 5. sed loquendum nobis distinctius, & pressius. Diuina aliquando virtute fieri, vt quibus loquendi vis naturalis ineſt nulla, attamen loquantur; non est dubitandum, sacra Scriptura id attestante de asina Balaam, Nu. 22. quod quo pacto Deus efficiat, ipse nouit, qui enim locutionis omnis est fabricator, ille vt, quæ nota sunt organa sermonis articulati formauit, potest, & alia, quæ lubebit, instrumenta ad hoc deligere. Attamen, vt plurimum existimo vti opera angelorũ, qui per res illas inanimas, vel per bruta loquantur hoc tamen discrimine: per illa, quibus apta sunt organa, & viuentia ad hoc instrumenta, vt per picas, coruos, psitacos & huiusmodi, in ipsismet corporibus loquela formata, & tunc hæc locutio est vitalis actio ipsius animalis, non tamen est intellectualis eius actio, sed est actio intellectualis respectu Angeli: per illa vero, quæ viuentia quidem sunt, sed organa non habent apta ad loquendum, vt sunt asini, boues que putarim id facere, eo quod ipsemet Angelus in eis vel potius iuxta ea, sermone in aere formato loquitur, idemque dicendum de insensibilibus, vt igne, aere aqua, terra, cadaueribus mortuis, capitibus resectis, statuis, & arboribus, & tunc quando vox tantum formatur iuxta corpora illa, locutio nullo modo tribuenda est alteri, quam angelo, vt formanti, & edenti: aeri, vt medio, ac instrumento: nulli, vt vitalis actio: si formetur intra corpus illud sensile ineptum, vel etiam intra insensile, illi tribui potest, vt organo. His positis facile erit terre iudicium de sequẽtibus miraculosis locutionibus sacræ historiæ, vt de asina Balaam, de qua consulendus ibi Caietanus in Comment. de angelo in rubo alloquente Moysem, & Esdram de Spiridionis filia Irene mortua depositi locum indicante, & quodã interfecto, Macarij iussu homicidam indicante, & de colloquio caluariæ, & alterius Macarij, de varijs sedibus damnatorum, & de venerabilibus Africæ confessoribus, qui persecutione Vandalica radicitus abscisis linguis adhuc clare loquebantur, quod etiam Iustiani Imp. auctoritate fuit confirmatum, vt eius temporis historijs testatissimum, & de Anglo sacerdote simile refert Polydorus libro 13. Histor. Angl. in his continuum miraculũ fuit supplente Deo vicem partium defectarum in genere causæ efficientis. Vnũ addam ex Antonio Bonfinio: *Anno circiter 3. post cladem ad Nicopolim Sigismundo Imper. a Turcis acceptam, cum multi in eum campum descenderent, emissam inter ossa subinde vocem audierunt*: Iesu Christi *Saluatoris, & Mariæ Virg. nomina intonantem: loquaxque inter cadauera caput inuenitũ, quod vbi homines sibi adesse nouit: Quid tam*, inquit, *stupidi hic statis viri? Christianus ego sum, inexpicatus, inconfessus in hoc bello occubui. Maria mater me aterni supplicij reum esse non patitur; hic me adhuc lingua compotem seruauit, vt delicta foteri, & animũ sacris Apostolicis lustrare queã: proinde sacerdotem, qui confessionem exaudiat, & me expiatum reddat, accersite quæso. Rogatus cur tantum à Virgine beneficium promeruisset, respondit: sibi peculiarem in eam fuisse in vita deuotionem, & septena eius festa quotannis reuerendissime celebrasse, religiosisque ieiunijs pane dumtaxat, & aqua decorasse. Quare accersito e pago proximo Sacerdote confessionem rite transegit, & impetrata erratorum omnium remissione, acceptaque nouissima lustratione repente conticuit perpetuoque quieuit.*] Hęc ille; legant, & resipiscant Nouatores ad tam illustre miraculũ, quod & Deiparæ deuotionem, & ieiunia, & festorum cultum, & confessionis sacramentum commendat. Non absimilem narrationem inuenies apud Tho. de Cantipatto lib. 2. boni vniuersal. c. 29. p. 18.

Exo. 3. a. 4. E/d. 14 in princ. Ruffin. li. 1. hist. Eccl. c. 5. Socrat. li. 1. hist. Eccl. c. 5. Socr. l. 1. ca. 12. Euagr. l. 1. Exẽpl. c. 6. Haruius lib. 6. ca. 14. l. 1. C. de offic. præf. Afri. Procopius li. de bello Vandali. Aenea Gazeus de immortal. anim. l. 3. hist. Hungar. Decad. 3. quod ille accepit à Ioan. de Turotio scriptore rerũ Hũgaricarũ satis antiquo, & boni.

Simia

Simia Dei diabolus, conatus multa similia, sed pseudo miracula, interdum Deo permittente, ad diuinam vindictã, atque iustitiam manifestandam, vt cum homicidam caput præscissum indicauit Cercydum, teste Aristotele, & Orphei caput prædixit Cyro Persarum Regi eũ quoque a muliere necandum. Aliquando ipse oracula nescio, vt quæ confingit, quæ narrat Phlegon Trallianus ex Herone, in hanc sententiã; *Polycritus post Locridem vxorem ductam, & postquã tres noctes cum ea dormiuisset, tertio die vita functus eam reliquit grauidam quæ monstrum ex duplici sexu peperit, quod cum in mediam concionem populi ductũ fuisset ad consultandum, quid id præsagiret, quid de eo faciendum esset: cõparuit in medio populi spectrum, Polycritus, & futuram Aetolis, & Locrensibus prædixit cladem, & impotente ad resistendum populo filium suum monstrosum dempto capite deuorauit, & euanuit: mox, & caput eandem cladem eloquutum est.*] Addit idem Trallianus ex Antisthene philosopho Peripatetico. *Quo tẽpore Acilius Glabrio consul vicit Antiochum regem Asiæ, deterritos Romanos oraculis, ne amplius inuaderent Asiam, & Publij ducis Romanorum caput relictum à lupo, qui corpus deuorauerat, vt ipse prædixerat furore diuino, vt putatur, percutus: cecinisse longo sermone aduenturam cladem Romanis.*

libr. 3. de partibus anim. ca. 10. Philo. in imag. l. de mirabilib.

Præstigiosæ plane fuere locutiones, quædam apud Gentiles, & arte dæmonis simulatę, ad lucrum Sacerdotum Gẽtilium, qui non raro Magi, & Pythonici, vt geminæ columbæ Dodones loquaces, item quercus Dodonea, Argus carina, equus Achillis, & vlmus Gymnosophistarum, quæ Apollonium salutauit, & Causus flumen quod dixit Salue Pythagora (quem fuisse Possessorẽ librorum Zoroastris Magi docet Clemens Stromateus) & canis Simonis Magi apud Clementem in Itinerario, & Glycam in Annalibus, qui & alios, & D. Petrum fuit allocutus, idẽ sagæ cuidam Franciscæ Senensi adscribit Grillandus sæpe nobis laudatus, quæst. 7. Theotecnus Magus Antiochiæ, sub Maximino, simulachrum Iouis vi magica fecit oracula fundere, quibus ciues in odium Christianorum excitabat, & Imperatoriam persecutionem acuebat. Lege D. Cyrill. Alex. lib. 3. contra Iulian. pleraque superius dicta recensentem. Adde ex Valerio Maximo libro 1. simulachrum Fortunæ Romæ in via Latina loquutum.

Sophon. in Trac. Lucia. in Micyl. Apol. 4. Argona. Homerus Iliad. 19. Philostr. in Apoll. Porph. in vita Pyth.

Euseb. l. 9. hist. Eccl.

Cæterum, vt sciant animalia, vel intelligant, quæ loquuntur, hoc nullus Angelus eis potest tribuere: posset tamen, etiam dæmon efficere, vt animalia suis temporibus, & locis aptissime quædam dicerent, accommodata personis, & rebus, de quibus ageretur, sed tamen licet dæmon illa ex instituto faceret, animalia tamen duntaxat facerent casu, & fortuito; quibus, ignaris, & idiotis speciem quandam solertiæ, & intellectionis præberent; sicut etiam Magi faciũt interdum, vt animalia miras quasdam gesticulationes, & motiones edant, quæ sine vsu rationis, & prudentia iudicant imperiti fieri non potuisse. Talia sunt, quæ de serpente Epidaurio Valerius, de leone Apollonij Philostratus, de asino Cayri narrat Bellonus. Longe facilius potest Magus, per dæmonem efficere, vitiatis organis corporeis, vt homo latrare, vlulare, crocitare, rudere audiatur, conans loqui: videmus enim artificio id nonnullos feliciter consequi, & legimus ann. 1546. *Margaritam Eslingensem, ex ventris doloribus ita intumuisse, vt ventris moles totam faciem obtegeret, ac in circumferentia decem palmos excedere videretur. Audiebantur a circumstantibus lectum, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anserum strepitus, latratus canum, balatus ouium, porcorum grunnitus, boum mugitus, hinnitus equorum. Eduxit mira magnitudinis vermes, atque serpentes ex latere circiter 150. quo miraculo fidem faceret, cum tamen nil nisi præstigiæ dæmonum, a matre puellæ lucri causa confictæ, forent.*

Val. Max. l. 1. c. 8. Philostr. lib. 5. Bellon. in Observat. N. l. 3. de Prodig.

In prægnantium vteris aliquando clamores infantium exaudiri: sed id fieri naturaliter, multis exemplis productis, & addita physica ratione probauit accurate integro opere Andr. Libauius to. 2. singular. Sed ea ratio huc Margaretæ locum non habet vllum.

Sed an voces bestiarum Magi intelligant?

gant? Porphir. scribit sua ætate de Apollonio Tyaneo dici solitum, illum cum audisset hirundinem cum multis vociferantem, sodalibus suis quos secum habebat exposuisse, indicare eam ceteris, asellum onustum frumento ante vrbem cecidisse, frumentumque humi fusum esse: verisimilius est, quod Eunapius (vt & Philostratus) ho passeri tribuit, hirundo enim frumento non vescitur. Volebat autē Apollonius hoc facto fingere se garritus auium intelligere, quod veteres de Tiresia, & Melampo fuerant fabulati. Sed hæc sunt incredibilia. Cum enim bestiæ ratione careant, nequeunt discursu vti, qui ad sermonem ex instituto proferendum, qui sit rerum, vel gestorum significatiuus, est necessarius, fateor affectus corporis & petitum posse vocibus suis indicare, & horum notitiā posse diuturna obseruatione ab hominibus deprehendi, & posset dæmon, qui hæc habet perspectissima, magos ea docere, quod, an velit facere, aut vnquam fecerit, nescio, non est incredibile fecisse.

lib. 3. περὶ ἀπο χῆς, &c.

An autem se inuicem intelligant bestiæ, eiusdem saltem speciei, quæritur? quoad effectus illos corporis, & motiones appetitus belluini, affirmatiuam docet quotidiana experientia; quoad cetera quoque censuit, & probare conatus Porphirius, aues scientiam habere vocis, cantusq; sui generis auium, ac quod ipsis accommodatum sit id posse alijs ostendere. Idem Plato censuit, & Opianus agens de elephantis, quod arbitrantur, quia si elephas in cænum ceciderit, & clamauerit, socius id cernens abit, & reddit adducens gregem elephantorū, vt, opera communi seruent immersum. exemplo etiam Scorpij Lybici, qui cū solus hominem ferire non valuit, reuertitur cum pluribus alijs, & simul hominem aggreditur annexis sibi annulatim socijs; exemplo denique piscis, qui consractum laqueum euasit, & alijs periculum indicat, vnde fit, vt eo die generis huius nulli pisces compateant. Vide Petr. Gregor. lib 15. de repub. cap. 5. hæc ipsa memorantem, prudenterque monentem, intelligentiam veram, & discursum animantibus deesse. Addo nec eum à dęmone illis tribui posse, quia rationalem eas animam nequit largiri, cuius creatio soli Deo reseruatur: & requirit illa corporis organa sibi commoda. de quo seq. quæst.

QVÆSTIO XX.

An intelligentiam discursiuam possit dæmon brutis largiri?

INde hæc quæstio dependet, *an bruta aliqua ratione sint prædita*. nam si sunt, facile præstabit dæmon vt sub latis impedimentis, discurrant, & scienter intelligant: si non sunt, id præstare non posse, certum est.

Fuere igitur non pauci, qui rationem tribuant animantium plerisque. Empedocles dixit, omnia animantia & plantas mentem, & prouidentiam habere, vt eum citat Sex. Empyricus & Parmenides, ac Democritus, teste Stobæo in Eclog. physic. videtur idē velle Lactant. lib. 3. instit. capit. 10. apertius Porphyr. lib. 3. de sacrific. & Plutarch. libro quod bruta vtantur ratione, & libro vtra ammantia plus rationis habeant aquatilia, terrestria? & Galen. libro exhortatorio ad bonas artes addiscendas scribit omnibus animalibus inesse νοερὰν ἕξιν λόγου, quod Erasmus vertit rationem affectuū capacem, non bene Lacuna Segobiensis melius rationem intus delitescentem, siue internam, vt Galenus rationē quidem tribuat brutis, quæ & in hominibus inest, sed hoc tantum discrimine, quod homines illā sermone queant explicare. bruta vero habeant quidem rationem, sed conceptus animi nequeant verbis exprimere. fuit hæc etiam Quinctiliani sententia libro Instit. Orat. & ex recentioribus id voluere Anton. Cittadinus in lib. 1. Posterior. Aristotel. c. 3. Laurent. Valla Dialect. suæ. nono, immo & Cardinal. Hosius: nos nec ratione, nec oratione, nec prudentia a brutis distingui voluit, sed religione, & Dei cultu, atque contemplatione. Quæ verba putarem pie explicanda, vt more Scripturæ sacræ locutus sit, id negans, quod minus iudicabat, non quod omnino non esse iudicabat, hoc sensu, vt censuerit, magis religione differre hominem a brutis, quam alijs illis oratione,

li. contra Mathe. f. 226. l. 1. f. 93.

Præfat. Confess. Petri cameracensis.

ne, prudentia, ratione. Sit ergo Concl. *Brutis rationem, discursum, prudentiam, prouidentiam (propria dictam,) uel sapientiam tribuere, rectæ philosophiæ, et fidei repugnat: est tamen in brutis quiddam solertiæ quod rationem et prudentiã, discursumque imitetur.*] Hæc est sententia Alberti Magni in 3. de anima, & Philoponi, ad tex. 157. vbi non obscure hoc Aristoteles, & est D. Tho. 1. 2. quæst. 13. art. 3. Gregor. 1. dist. 3. quæst. prima, idem Aristoteles libro septimo, de histor. animal. capitulo primo, tribuit illis vestigia animi humani, & prudentiæ imaginem, vnde sumpsit Arnob. libro 2. cont. gent. cum scribit in brutis conspici multa rationis, & sapientiæ simulachra. idem Hippocrati placuisse docet Galen. libro primo, de vtil. part. c. 3. idem docuere Auerr. in 7. Physicor. Hieronym. Magius libro secundo, de exust. mundi, cap. 5. Gabr. Zerbus in 1. Metaphys. quæst. 7. (quem operæ pretium sit legere,) & Cardinal. Toletus in tertio de anima, quæstion. 7. Solerter multa fieri a bestijs, & ea doceri, quæ discursu quodam videantur egere, docent, quæ narrant plerique, de elephantis, ex plurimis collegit Lipsius Centur. 1. epistol. 50. de ceteris Aelianus, vt de Leonibus, libro quinto, & 7. de natu. animal. de tauris libr. 7. de cynocephalis libro 6. de alijs simijs libro quinto, de ceruis. lib. 11. vbi tamen illud κολὰπτων συνίει, non interpretandum, *loquentes intellexit*, sed *uocantes intellexit*, scilicet audito Græco nomine, quod illi educator mansuetarius indiderat, vt de piscibus, idem auctor dixit, κατ' ὀμβυσι ἐφιαχέυσι li. 8. cap. 4 de canibus mirifica Protonotarius Ludouicus Peres de Portillo, lib. singulari, de Cane, a fol. 16. de equis: idem lib. singulari de equo, a fol. 83. qui superioribus annis vtrumque librum sapientis. Philip. II. Hispan. Regi dedicauit. De alijs multis animalibus exẽpla congerit Ioach. Camerarius Decuriæ decimæ Problemate. VIII. Probatur id breuiter, si ratione ducuntur, sane rationalia dicenda forent, si ratione ducerentur: ex electione operarentur, si electionem adhiberent: non semper omnia eiusdem speciei animalia vbique eodem modo, vt faciunt, operarentur, si discursu prædita forent: possent vniuersalia quędam axiomata, sine quibus nemo potest nec affirmatiue, nec negatiue discurrere: constat autem a brutis nesciri axiomata vniuersalia: si ratione, & discursu prædita sunt: ergo & scientia, & prudentia, & sapientia: norunt ergo ipsas rerum causas, norunt meliora à minus bonis discernere: si ratione prædita, ergo & libero arbitrio, in rebus de quibus discurrunt, & ratiocinantur: ergo peccare possunt, & mereri; ergo, & virtutes voluntatis illis non denegandæ, iustitia, temperantia, fortitudo, liberalitas, obedientia. quis hoc philosophus somniet? non alius certe, quam, qui belluis cælum pandit, Mahometus.

Dicendum itaque, vt hæc absurda vitemus, bruta nonnunquam à scriptoribus egregijs dici ratione prædita, non quod veram habeãt rationem, sed quia multa tam solerter faciunt, quam homines solent, qui ratione præditi: dici etiam prudentiam habere, quia perinde operãtur, ac si prudentiam ducem in operando sequerentur: prudentia enim habitus est faciens nos proptos, vt eligamus media sint alicui accõmodata, finem vero cũ medijs ad eum tendentibus non assequuntur bruta, sed fortuito in eum feruntur. difficile hoc est intellectu, verum ab Hieronym. Fracastorio fuit luculenter explicatum, in hanc sententiam: Quosdam actiones animalium omnes ad instinctus naturales referre, sed nos explicare debuisse, an hi instinctus cum cognitione coniuncti sint. an non aliios dicere dirigi ab intellectu, qui fines nosci, & errare non potest, sed difficultatẽ hos non tollere. Si enim sic bruta volunt à Deo dirigi, vt Deus immediate illa operetur, quæ bruta faciũt, aperte errant. Si vero velint Deũ hæc facere mediate per animalia tunc recurrere quæstionẽ, vtrũ animalia hoc simplici naturæ instinctu, an vero mediante cognitione faciant? Ideo ipse sumpta caloris natiui similitudine, respondet ingeniose, & erudite: Deũ quando hanc vniuersitatem creauit, eadem virtute, & potentia, qua fecit omnia, facultatem etiã singulis naturis propriam dedisse, qua peruenire possent ad fines rerum vniuersitati debitos & congruentes. Inde contingere, vt multa à particularibus fiant, aliũ finem intẽdentibus

l. de intellectione, à f. 191.

sibus per se, & alium tamen finem intendente natura, & ordine vniuersi. Nam quod calor ille genitiuus tam mirabilia operetur, calefaciat, attrahat, propulset, figuras det membris, vias, conceptacula, situs, ordines, iuncturas, ac demum animam conflet, perinde ac si singulorum fines cognosceret, arbores etiam, ac plantæ, folia, gemmas, flores, fructus, semina mira solertia, vt videtur, faciant, custodiant, muniant, certum est hæc a non cognoscentibus fieri.

Sed dicendum hæc fieri, ab illis partim per accidens, partim per se, per accidens quidem, quatenus est particularis quædam vna natura: per se vero, quatenus est pars vniuersalis naturæ, quam ordinauit Deus ad finem illum, quem ipse cognoscit.

Sic (ait) & bruta quædam facere, nõ cognoscendo fines, & quasi per accidens, quatenus sunt naturę particulares, quatenus vero partes sunt vniuersalis naturæ à Deo ordinatæ, per se facere, & intendere fines, non sibi sed Deo cognito. Vt ecce, maturis ouis, auis illa vult deponere excitata põdere, & molestia ouorum, hic finis aui est notus, alius est finis ratione vniuersi, nempe conseruatio speciei qui est aui incognitus, sed Deo cognitus, & quasi consequens alterius: deponit itaque auis ouum, per se propter stimulum, per accidens respectu prolis: respectu sui, quatenus est hæc auis, sed respectu vniuersi: quatenus est pars eius, excludit prolem per se.

Sic etiam innascitur aui appetitus deponendi ouа loco tuto, per accidens ratione prolis conseruandę, sed per se, quia ouum amat, vt partem sui: hinc & aliæ subnotiones fiunt animantibus, secundũ species quas recipiunt rerum sibi ad hoc necessariarum. Vnde (inquit Fracastor.) magna sapientia, & prouidentia Dei Optimi Maximi videri potest, qui vniuersum totum ordinaturus modum naturis omnibus dedit, quæ nescientes fines, omnia tamen faciunt, per quæ fines consequuntur, quos ipse solus cognoscit, ad quem modum deinceps alia fiunt, quæ tam mirabilia nobis videntur. Ex quibus apparet eam, quæ in brutis apparet, prudentiam non esse, sed duntaxat instinctum quendam naturæ, & ordinis vniuersi a Deo præstituti. Cui hæc non sufficient, legat Andr. Libanij disputat. de contemplatione intellectus bestiarum, parte secunda, singular. quam his editis primum sum nactus.

QVÆSTIO XXI.

An possint dæmones facere, vt homo non sentiant, vel vt longissimo tempore dormiat, aut inediam perferat?

QVoad primum, non quæritur, vtrum dæmon possit efficere, ne corpus habeat potentiam sentiendi, sed vtrum possit facere, ne actu sentiat, quod natura sensile est, verbi gratia, ne crucietur quæstioni subditum Iamblicus libro de myster. Aegypt. paulo ante med. testatur multos prophetarum admoto igne non vri, vel si vrantur vstionem non sentire, vt nec alia tormenta vlla: loquens de vatibus Gentilium, addensque id fieri Deo intus adflante, qui repellat ignem, illaque cætera hebetet.

Quis iste Deus Iamblici Magi, nisi cacodæmon quispiam Eurycles, qui isti prophetæ, nisi malefici? Censuere Gentiles magico carmine aciem gladij sic retundi. vt nec leui vulnere cutem queat perstringere? Nec desunt, qui notent, ad tollendam hanc superstitionem, sæpe Deum miraculo flammæ, aquæ, ferarum, & similium suppliciorum atrocissimorum vim suspendisse, eaque omnia martyribus innoxia reddidisse: cum vero securi, vel gladio fuissent addicti, ferri vim a Deo nõ coercitam, vt nationes intelligerent miraculo ista, non magiæ adscribenda. Sitne hoc verum, necne, equidem valde addubito.

Non propter locum Beati Pauli, quo quidã nituntur, is est ad Hebr. vndecimo, versic. 34. obturauerũt ora leonum, exstinxerunt impetum ignis, fugauerũt aciẽ gladij, vbi sicut de igne, & leonibus sic de acie gladij id miraculo adscribitur. Hoc inquam me non mouet, nam vera lectio est effugerunt, vt patet ex Græco contextu, & Syriaca versione, & loquitur

quitur Apostolus de sanctis veteris Testamenti, quorum nullũ legimus miraculo ereptum, quod acies gladij sit retusa, sed quod miraculosè hostiũ gladios effugerint, quidam pacis tẽpore, vt Helias: alij verò in prælio, vt Samson, Caleb, Iosue, Dauid, Machabæi, &c. sed mouent me alia. Nã, & memini de muliere septies ictа gladio, sed frustra, & Gẽtiles etiã illa cætera, licet falsò, tamen ad incantationem referebãt. Legi duas alias huius rei causas meliores, priorem, quia sectio gladij impedita, potuisset dolo carnificis adscribi: posteriorẽ, quia gladius, est præcipuum, & maximè legitimum ordinariumque iustitiæ vltricis instrumentum. Hodie quidam impij milites se fore inuulnerabiles putant, si arma certo ritu incantent, vel sacrilego ausu crucifixi imaginem cõpungant, vel cõminuant, aut confringant, ita Condronchus lib. 3. de morb. venefic. c. 12. vel si ferant interulam lineã horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant *infernicamisiam*, vel si periapta quædam ferant varijs caracteribus magicis insignita, aut orationes, quas blasphemè admodum, & mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno, insignitas *magnis* (sic magi loquuntur) *Dei nominibus*. Noui studiosum iuris, nomine Quirinũ, V.I. Baccalaureũ, qui cũ tali membrana fretus audaciter se iurgijs, & pugnis immiscuisset, sæpè ictus nunquã saucius: tandem Romæ anno 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit interẽptus. Huc referendũ quod de Scafio, sic scribit auctor Fornicarij. *Interitorio Bernensium primus auctor maleficiorũ fuit quidam Scafius ductus: qui publicè de hoc gloriari audebat, quod, quando cunq; vellet ipse se omniũ suorum in æmulorum oculis, velut murem facere valeret, & dilabi a manibus inimicorũ suorum lethalium, et ita capitalium suorũ inimicorum manib. sæpe, vt dicitur, euasit; sed cum terminum suæ malitiæ. Diuina iustitia facere voluit, tandem per hostes suos in stuffa quadam prope fenestram quandã sedere explorabatur caute: quo in loco, cum nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per fenestram gladijs, et hastis inopinatè transfixus est, et ob sua facinora ibi mortuus mi-*

Vide Iosc. Anglez in 2. q. de dæmo. ar. 4. diffic. 5. dub. 1. Sprenger in Mal. p. 2. q. 1. c. 16.

A *serabiliter*.] Hæc Niderius. Sic suos dæmones deludit. Tormentorũ fœnitiã quotidiè malefici in eculeo eludunt. omnem enim cruciatũ, vel risu, vel somno, vel silentio superant. Quo in genere stupenda est narratio Charondæ, quandã fœminam quinquagenariam sibi notã, sic elusisse infusionem laridi liquati toto corpore factam, & omnium membrorum diram distractionem: ex eculeo tamen sublatam omni sensu doloris vacuam, integrã, & illęsam, nisi quod pollex pedis auulsus in quæstione, redditus nõ sit: cuius tamen illi iactura noxæ vlli, vel impedimento non fuerit, quam omnia tormenta eludentem, & pertinaciter omnia negantem, elisa in carcere gula, Saten necauit, qui eam maleficij per energumenam accusarat. libro de Antichristo reuelato nota 1.

B Narrauit mihi P. Bernardus Oliuerius, tũ Societatis nostræ per Belgiũ Prouincialis, propè Samatobrinam Anno 1599. captam puellulam strigatricem, quæ nec pedum vstulationẽ sæuissimã, nec flagræ validissima sentiebat; donec Sacerdotis cuiusdã monitu illi Agni benedicti ceream imaginem collum iniecere, tum enim vi faci emuleti dæmonis præstigiosa ludibria depulsa, & illa vim doloris cœpit persentiscere. Vnde patet hanc indolentiam, quam agnoscit etiam Tostatus quæstio. 354. in Genes. cap. 13. non nasci ex vlla Physica causa, sed opera dæmonis induci. Certè vnguentum illud fagarum, quoad transuectiones vtuntur, ne consopiẽdi quidem naturalem vim habere docet Bartolo. Spineus de strigibus cap. 31. Solent id causarum ignari miraculo, & innocentiæ tribuere, cum id tamen cõtingat, vel singulari quodam corporis robore, & animi tolerantia, quam non raro, & Gentiles, & Christiani exhibuerũt. Vnius adscribam M. Artilij Regulitolerantiam ex Solio Italico?

Fulgo. li. 8. Exemplar. 4. Ignat. li. 8. ca. 4. & idẽ ambo lib. 3. cap. 3.

Non ignis; candensque chalybs, non verbera, passim
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnifice sue manus, penitusue infusa medullis
Pestis, et in medio lucentes vulnere flammæ

Cessa-

Cessauere: (ferrum visu, dictuue) per artem
Sauitię extenti, quantum tormenta iubebant,
Creuerunt artus: atque omni sanguine rupto
Ossa liquefactis fumarunt feruida membris:
Mens imatta manet, superat, rideique dolores
Spectanti similis: fessosque clamore ministros
Increpitat, dominosque crucem clamore reposuit.

Alij vtuntur inunctionibus, & pharmacis naturalibus cõtectis ex opio solano, & similibus, quibus humores turbatur, sopor alius conciliatur, neruorum origines obstruuntur, sensus supersit, sentatio impeditur. Vim eam lapidi Memphyti ex Aegygto tribuit Dioscorides. Sed plerique nituntur pacto dæmoniaco, & periaptis ex oscillis, vel cineribus, aut vnguine infamatorum ante baptismum necatorum, vel diglutto apum rege, vel corpori alligatis membranulis cum certo characterum genere, aut etiam susurrato malo carmine, quorum omnium exempla suggerunt, qui de criminalibus iudicijs scripsere. Similem dæmonis operationem cernere est, in stigmatum illa tessera, quam diabolus imprimit strigibus: quæ sic sensu destituitur, vt nec eius longissimæ fixura dolorem minimum adferat, neque sanguinem eliciat: de qua satis copiose alij. Ascribam Remigij verba: Cum Isabella Pardæa Spinalij pridie Non. Maius 1588. ob sortilegij crimen comprehensa, verbis, præfecto, partem corporis sic à dæmone inscriptam indicasset, fuit ijs in animum experiri, verumne, id esset, quod de huiusmodi stupore ferebatur: Ergo iussit in eam aciculam penitissime infigi, atque inculcari. Quod cum in satis magna hominum frequentia esset factum, & incruentum omnino vulnus apparuit, & nullum sign doloris, vel minimi indicium aspicientibus dedit. Rursus 3. Calend. Non. 1590. Brunduſij Claudia Bogarta, tormentis iam exhibenda, cute, vt moris est detonsa fuerat, ob idque cicatricem in summa fronte nuda ostendebat. Suspicatus igitur, Quæsitor, quod verè erat, sc. impressi à dæmone vnguis vestigium, quod ante capillis tegeretur, in id iubet aciculam altissime infigi: quod cum esset factum, nec illa doloris vllo sensu affici nec vulnus, vel tantillum cruore manare visum est. Perstitit tamen verum negare, ac dicere. eum olim ex iactu lapidis torporem esse obductum. Sed postmodũ tormentis admota, non tantum agnouit id sibi à dæmone inflictum fuisset: sed, & plurima alia, quæ indignissimè ab eo passa fuerat, enumerauit, Nouissimè 18. Cal. Iul. 1591. Essæi, qui pagus ab hac vrbe millario abest, cum hoc loci Dynasta præsens in Mugeta sortilegij rea lectorẽ perichitari iussisset, ac is illam idcirco nudã statuisset, inuestigaturus sicuti tessaram illam inueniret, tandem in sinistro femore macula verrucæ instar apparuit, in quam cum ferrum, vel quantum poterat, adegisset: nec a Mugeta vocẽ, nec ab ipso vulnere sanguinis guttam vllam elicere, atque exprimere potuit, cum rursus locum maculæ proximum leuiter etiam vulnerasset, ingentem ea ex dolore clamorem edidit, largus cruror sese inde effudit. Sic Remig. lib. 1. cap. 5. Claud. Charondas lib. iam laudato, nota 1. scribit stigma famosæ illius sagæ, cui nomen Bayaronne, in humero sinistro valde latens, & imperfectissime delinea tum denarij tamen magnitudine, quasi à centro ductis filamentis ad peripheriam, prorsus omnis expers sensus fuisse. Suspicio etiã me tenet, illud gemini catbonis signum in Allobrogis fęminę pedibus stigma fuisse. narrationem postea dabo lib. 3. vel ex Gersone. Solent huius signi variæ esse figuræ, vestigij leporini, manus butoniæ, catelli nigri; quale signum viscebatur in tergo Io. de Vaulx Stabulensis: in quo illud singulare Pet. Oranus. Quęsitor negotij, obseruauit, si acu, vel graphio profundius adacto perforares, nullũ doloris sensum reus percipiebat, nec quidquam querebatur: si vero à tergo, ita, vt videre ipse nequiret, eminus signo illius catelli minareris digito erecto tanquam si acriter torqueretur, reum subito torqueri solitum, huius rei causam physicam, non inuenio; morale hanc sustinet, contemptu indoluisse dęmonem

l. 5. c. 115.

Spreng. p. 3. 14 et 15. Cynos infir. l. 3. p. 1. 9. lib. exor. cismor. Auenioni exercus. Hippolit. in tit. de q. Parisi. de Puteo de Synd. cap. de tortura, il terzo. Guil. de Tortura. quæst 4. Damhou der. prax. crim. c. 73

super-

superbissimum, & sic irritatum sæuisse in mancipij sui cruciatum.

Cæterum illis Narcoticis pharmacis posset etiã somnus valde diuturnus conciliari: vt fuit somnus illius rustici, qui in Germania totũ Autumnũ, & hyemem dormiendo fuit emensus, & qui in Apaturiorum solemnitate ebrij, per multos dies obdormierunt, teste Eudæmo: & Epimenidis Cretensis, qui cũ quærens ouem meridiano æstu speluncã ingressus, sopore graui victus: LXXVII. iuxta Pausaniam, vel XLVII. iuxta Eudemum, paulo pauciores, secundũ alios, quieuit annos experrectusq; postea, ratus se parum induluisse somno pergebat ouiculam quærere, fortè horum quietis causæ naturales fuere: etsi de Epimenide, potius adscriberem dæmoni. De Sardoum semideorum somno fabula fuit: nam hi reuera erant mortui, dæmonum præstigio visi sunt, & dormire, & excitari. Quidam etiam somnus tam longus, aliquando per miraculum, verum a Deo immissus, vt septem Dormientum sanctorum apud Laur. Surium, & aliorum quinque apud Paulum Diaconum.

Lilius Giral. Dialog. 4. de hist. Por.

Vide de his Alex. Aphrod. & Simp. in 4. Phy sic.

Vltimum erat de inedia perferenda, de quo non est dubitãdum, posse diabolum efficere, vt quia mensium multorũ ferat inedia: potest enim id naturaliter contingere, nam, & Indos memorant herbæ Coca ore gestatæ beneficio famẽ repellere. Petr. Chieza. p. 1. histo. Perus. c 96. & Aug. Zarate lib. 1. histor. Perua. c. 8. & Matthiolus ep. Nuncupator Dioscoridis, ita scribit, *Scythę Scythicã herbam circa Boetiã crescentem adinuenere, gustum quidẽ prædulcem, cuius magna quidem cõmendatio, quod in ore eã habentes, famẽ, sitimq; non sentiant. Idẽ præstat apud eosdẽ Hippice dicta, quid equis quoq; eundem effectum præbeat, Traduntque his herbis Scythas etiam duodenos dies durare infame, & sici.*] & gemma multorum annorum agnoscit naturalem inediam). Hippocrates vero lib. de carnibus negans vltra septimũ diem famem naturaliter prorogari posse, de ijs intelligendus est, quibus ventriculus, & ieiuniũm intestinum humore chiloso vacant, in quem calor naturalis possit agere: tum enim fieri solet, vt aliud intestinum interrea concrescat, atque ita homines emoriantur. Verum si, vel a morbo præcedente vel alia ex causa sit in corpore residuus humor flegmaticus crudus, lentus atque viscosus, illo calor naturalis vtetur, pro alimento, donec totus humor absumatur. Idem futurum si ex summa cerebri humectatione materia quædam subtilis, & pituitosa à capite in corpus descenderit, atque interea corpori in alimentum cesserit. Tunc enim quicquid à corpore expiraretur, vel difflueret, continuo ab hoc humore in alimentum conuerso restitueretur, nec cibus homini opus foret, donec hic humor penitus consumeretur. Hanc inediæ diuturnæ causam fuisse censuerim, & imbibesiæ (vt loquitur Plautus) in illa Rogerij Bacconi Anglicana puella, quam dicit viginti annis nihil comedisse, & in Gallo sacerdote, qui tempore Nicolai V. Pontificis biennio toto cibis, potuq; abstemius fuit, & in puella Spirensi, quæ Ferdinandi Imper. iussu veritatis explorãdæ gratia per multos medicos ann. 1540. asseruata obseruataque, sic ex graui morbo ieiuna præstiterat iam vltra quadriennium, corpore interea bene forti, sano, nec vlla macie tẽtato, sed scabie tantum phlegmatica corpus obsita: frequẽs interea lachrymabatur, & consuetas nariũ auriũque sordes habebat, & somno satis lõgo quietoque vtebatur, nihil tamen, neque per sedem, neq; per loca muliebria, fecũ vrinæve excernebat. de hac multa disputarunt ex Italis Simon Portius, & ex Germanis oculatus testis, vnus ex medicis obseruatoribus puellæ Gerard. Bucoldianus. Si hęc fieri queunt naturaliter, cur nequeat perficere Panurgus ille Dauus, diabolus, eadem industria, qua prauas corpori alias affectiones immittit? de Arabia puella id ostendã lib. 6. c. 2. sect. 3. q. 3. ex B. Prospero. Sedulò tamen cauendum, ne sanctorum hominum naturam excedentia ieiunia in hãc classem referamus, vt D. Mariæ Aegyptiacæ, D. Catharinæ Senes. SS. Lutgardis, Mariæ Oigniacensis, Christinæ mirabilis, *apud Surium*. Simonis Stockij, quem in Carmelo sex annis Deipara cælesti mãna pauit, *apud Monaldum Rosarium, & Rolandum Boschiarium in eius vita*. Deus enim tum,

li. 1. Cosmocr. c. 6.

l. de puella Germ. Epi. hac dere excusa Moguntiæ anno. 1540.

tum, qui creauit eos virtute sua fine corporali sustentat cibo. vide de his quædã apud Picum Mirandull. lib. 3. de Præ-nor. cap. 5. Impius autem est Rogerius Baconius, omnia hæc stellarum influentijs adscribens. cur, si hoc ita est, vni duntaxat, & non alteri quoq; vim hanc tolerandæ inediæ stellæ istæ, in commune influxum suum demittentes, largiuntur? an, quod solius huius corpus ita dispositum? sed quæ hæc dispositio sola influxui peruia? quæ hęc in alijs tanta vis, & ostinatio ad excludendum? sed sat iam nugis Baconi refellendis operæ alibi positum à nobis. De hac prolixa inedia, quædam etiam Lilius Giraldus Dialogismo 17. habes in Grureri thesauro Criticorum 2.

QVÆSTIO XXII.

An magicis artibus opera dæmonum sexus mutari queat?

NOn ago de membrorum oblatione (de qua iam dictum sed de ipsa sexus virilis in fœmineum, aut fœminei in virilem commutatione, quã naturalẽ ex medicis, huius sæculi fatetur Cosmocrit. 1. Gemma. *Factos ex mulieribus viros multos legimus.* Hippocrates lib. 6. Epidem par. 8. scribit Abderis Phętusam vxorem Pithei, partui vicinam, missio in exilium marito, aliquot mensibus cessante fluxu menstruorũ; cunctis in mẽbris magnos perpessam dolores, corporis habitu in virũ mutatam: Nam corpus ei virile factũ, σῶμα ἀνδρώδες, hispidam totam factã, barbam emisisse, & vocẽ asperiorẽ redditam: idemq; apud Chasios accidisse Anamisiæ vxori Gergippi, T. Liuius lib. 42. de Spoletana mulhere idem refert, Belli Punici 11 tempore Plin. lib. 7. c. 4. *Ex fœminis* (inquit) *mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus P. Dolmo Crasso, C. Cassio Longino Coss. Cassini puerum factu ex virgine sub parentibus iussuq; auspicum deportatũ in insulam desertã. Licinius Mutianus prodidit visũ à se Argis Areseonem, cui nomen Arescusę fuisset, nupsisse etiã mox barbam, et virilitatem prouenisse, uxoremq; duxisse. Eiusdem sortis, & Smyrnę puerũ à se uisum. Ipse in Aphrica uidi mutatũ in marem nuptiarũ die L. Cossitium ciuem Tisdritanum, uiuebatq; cum proderem hęc.*] hæc ille. A. Gellius lib. 9. Noct. c. 4. *Libitum tamen est* (inquit) *in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod Plinius Secundus, uir in tẽporib. etatis suę ingenij dignitatisq; gratia, ac etoritate magna præditus, non audisse, neq; legisse, sed scire sese atque uidisse in lib. Nat. Hist. VIII. scripsit, quę infra posui ipsius sunt, ex eo lib. sumpta: quę profecto faciunt, ut neq; respuenda, neq; ridenda sit notissima illa ueterum poetarum de Cęnide, & Cęneo cantilena.*] Hæc Gellius subdens superiora illa Plinij verba. Quibus verbis quod dicit, *miraculosum hoc*, voce vsus est late sumpta pro eo, quod rarum, & admirandum, de Cæneo, & Tiresia legendus Ouidius in Metam. quid opus fabulis, vbi suppetunt historiæ? D. August. vlt. cap. lib. 5. de ciuit. Dei. memorat ex Gẽtilium scriptis, & mulieres homines, & gallinas in masculinum sexum fuisse conuersas: de auibus mox idẽ ex Ausonio confirmabo: de hominibus pergamus asserere. Ad tempora propinquiora nobis venio, Iouiam. Pontanus in histo. Neapolitana narrat Caietæ mulierẽ piscatori cuidam annis quatuordecim nuptam in virũ migrasse: & aliam, cui nomen Aemilia, nuptam Antonio spensæ ciui Ebulano post annum nuptiarũ XII. in virum mutatã, soluto matrimonio, vxorem duxisse, & liberos procreasse; addit idem, aliam fęminam, cum marito filium vnum peperisse, subito exorta virilitate, marito iam non fœminam relicto alteram duxisse, è qua liberos genuerit: nonnulla de pluribus consimilia narrauit Coccius Sabellicus: quibus omissis duo ponam, quæ nostris temporibus Hispania dedit, & eõscripta fuere fideliſſime ab Anton. Torquemada patrio idiomate. Amatus Lusitanus auctor est in oppido Ezgueyra Lusitaniæ, distante à Conimbrica nouem leucis, vixisse quendam virum Nobilem, cui filia erat vocata Maria Pacheco, quæ cum eius iam ætatis esse inciperet, qua fęminis menstrui flores inchoantur, loco liquidi humoris, erupi ei è locis (si intus absconditum latuerat,) vel aliter natum foras prodijt

Sabellic. l. 9. Exẽpl. Dial. 1. Cent. 2. turat. 35.

virile membrum: sicq; ex puella, subito adolescens ephebus apparuit; eum sexu vestitum virilem, nomen quoq; assumpsit Manuelis Pacheci: nauim conscendit, in Indiam profectus rebus fortiter gestis, strenui militis existimationem, opesq; magnas comparauit, in patriam rediens, vxorem nobilem duxit, de liberis mentionem subdit Amatus nullam: sed, ait, illum imberbem permansisse, facie in femineam declinante: quæ sunt indicia non perfectæ virilitatis. Vltimo loco subdit Torquemada, se ab amico viro magnæ auctoritatis, & fidei pleno accepisse: non procul ab vrbe Beneuentana Hispaniæ, vxorem rustici cuiusdam fortunæ mediæ, quæ quod sterilis esset, minus à marito benigne habebatur: pertæsam male tractationis, quadam nocte aufugisse sumpto vestitu famuli domestici: sic ornata, virumque mentita variis in locis opera seruili vitam sustētauit: post aliquod tempus, siue quod calor in ea naturalis tam efficax foret, siue quod imaginatio, nata, & confirmata continuo habitu, & ministerio virili, eam efficacitatem nacta sit: certe ipsa se in virum mutatam deprædit; statuit ergo, quæ diu fuerat vxor, maritum agere, fœminam sibi matrimonio copulat, diu res latuit illo non audente cuiquam rem narrare: donec quidā ei prius optime notus cernens tam similem esse facie vxori profugæ rustici illius, interrogauit, num forte frater esset talis mulieris, huic rem omnem, vti contigerat, narrauit. Sic res in lucem venit. Fulgosus scribit sequentia: *Neapoli regnante Ferdinando primo*, cum Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis, quinque filias suscepisset, quarum natu maioribus duabus alteri Franciscæ, Carolæ alteri erat nomen, postea quam ad quintumdecimum annum peruenerūt, ambabus genitalia membra in marium morem eruperunt: mutato q; habitu, pro maribus habiti sunt. Franciscus, & Carolus nuncupati. Item Ebuli, sub eodem rege puellæ, quæ iam quatuor annos viro promissa sponsæ habuerat nomen: quæ nocte primum viro tradita cum eo cubit, siue ex confricatione, siue ob aliā causam, quæ ignota sit, effractis membranis, quæ, vt mulier videretur efficiebant, virilia membra prodierunt: accumunque reuersa in iudicio dotem repotiuit, in virorum numero postea habita.] Hæc præmisi minus, vt credibilis videatur Plegetontis narratio. *Virgo quadam* (inquit) *Smyrnæ nata Philotis nomine cum matura viro nuptum tradita esset à parentibus, masculino enato membro in virum abiit. Quin & Laodiceæ, quæ est in Syria, mulier Aetetа nomine, etiamnum cum marito degens, e fœmina vir exstitit, cui nomen Aetetus, præside Athenis Macrino, Romæ Coss. L. Lamia, & Aeliano vetere.*] & addit Phlegon, Hadriani libertus, se hūc vidisse. Michael Montanus lib. 1. Experimentorum c. 21. testatur suo tempore Vitriaci fuisse puellam nomine Mariam, quæ cum saltaret violentius, subito virilibus erumpentibus, in virum mutata sit: & ab Episcopo Suessionensi confirmationis sacramento mutato nomine, Germanus vocari cœperit. Eius postea mento barbā adnatam, diu vixisse ad decrepitam vsq; ætatem, vxorem tamē duxisse nunquā. Ille hoc vehementi imaginationi tribuit: sed addo corporis constitutionē eo, vergentē. Auctor Antimologi scribit, *sibi visum Auscis in Vasconiæ virum plusquam sexagenarium canum, fortem, & hirsutum: qui ad annum decimum quintum ante puella fuerat, tandem tamen ex casu ruptis tenuibus vgamentis, pudenda erupisse, sexumque mutasse, cum ei nunquam antea menses fluxissent.* ita Laurentius lib. 7. hist. Anat. quæst. 8. Et ostendunt medici; Galenus lib. de vsu partium, & lib. de anatomicis administrationibus, Aegineta, Auicenna, Rasis, & reliqui, non obscuram esse rationem, qua id natura det effectum: conari semper eam id, quod perfectius: mulierem esse quasi monstrum virum quendam imperfectum, menstruis retentis diutius, fieri vocem robustiorem, cutem pilo vestiri, reliquum corporis habitum roborari: nec aliud Metamorphosim, hanc deesse: quam, vt, quæ sunt intus vasa seminaria, foris appareant: & id, quod myrtos, nympha, κλειτορὶς καὶ ὑπόδημα dicitur, & Ismaelitis *Abathara*, siue *Albandar*; sumpto incremento, & pingui velamine, cui inuoluitur, effracto, protrudatur in penē, cui persimilis,

l. 1. de Mirabilib. & locis.

l. 1. Exer. cap. 6.

lis, sed inuoluta prius fuerat, expelli autē caloris naturalis vrgentis impetu. Sic illi: mihi tamen vehemēs, adhuc suspicio est, non tam hos ex fœminis ita viros factos, vt fœminæ desierint esse, quā ad fœmineum sexum, masculinū accessisse, vt androgyni efficerentur, sexu tamen hoc posteriore prævalente, & ideo pro viris habitas. Cū hæc ante multos annos scripsissem, incidi hoc anno 1606. in Histo riam Anatomicam Andr. Laurētij opus accuratum, & gauisus sum valde, idem quod mihi doctissimo medico visum di stinct. q. 8. vbi diligenter ostendit commune illud dictum medicorū de inuerso viro in muliere latitante, falsum esse, & vtriusque sexus genitalia non situ modo, sed etiam numero, forma, & structu ra prorsus differre. Et quoad hanc conuersionem, Sane portentosum hoc iudi co, & vix credibile.

Quod si aliquando contingat,] verisimile est in illis vtriusq; sexus adesse genitalia: prima quidem ætate ob caloris imbecillitatem latentia, quæ tandē per caloris ἐκλάμψεις emicatus, & effulgescentias erumpant. Aut existimandū est, mulieres esse quasdam, à primo ortu calidissimas, & ita à natura conformatas, vt earū clytoris mentulæ formam referens, promineat, vt quia penis instar distenditur, moxque flaccescit, virilē priapum mentiatur, & rudioribus imponat. Sed, & sæpe falluntur obstetrices ob vitiatam genitalium conformationum, penis scil. breuioris & penitus tāquam in rima reconditi, testiūque latitantiū, vt sexū vix possint internoscere. Scribit Pineus Lutetiæ anno 1577. in vico S. Dionisij mulierē noctu peperisse filium, qui festinātēr ob virium imbecillitatē baptizatus fuit pro filia, & Ioanna vocata: eā paucis post diebus pro filio mater primum, deinde agnuerunt, non sine magna admiratione, & Ioannem nominarunt. Facile ergo est rudiori plebeculæ imponere.]

Sic Laurentius: qui etiam lib. 8. q. 1. docet à natura non minus fœminæ, quam maris intendi generationem, & fœminā naturæ erratum, ac prolapsionem dicere, id philosopho indignum esse. Omnis siquidem rerum naturalium perfectio, ex fine petenda est: at fœminam ita formari necessarium fuit, alioqui nō posset species humana conseruari. Sane eā dicunt fœminam esse monstrum, mihi semper visi non satis honorifice de primæ mulieris creatione loqui. Ideo dicē dum, Naturam semper, quod perfectius est intendere: non, quia semper virū gignere intendit, sed quia cum virum intē dit, intendit perfectissimū gignere: cum fœminam, hanc quoque conatur perfectissimam. Sed tamen si illud natura, potuit, quod tot asserunt auctores, putarim, Deo permittente, causis naturalibus fretum, etiam posse vafertrimum illum. Sane lubens eo retulerim. ficta illa miracula, quæ Dijs falsis tribuunt Gētiles. Phlegon de Lapitha Cæneo idem narrat, quod Ouidius de pluribus scribit Anton. Liberalis ex lib. 2. Alteratorum Nicandri: Hypermenestram venditam pro muliere inuenisse pretium: postea, in virum mutatam dono Deorum. Spiroetam Cretensem factam virum, cum Mineruam vidisset lauantem Galateæ filiam falsō vocatam Leucippum, quæ Leucippe dicenda erat, sexu mutato supposititum nomen meruisse, beneficio Latonæ Phœbiæ.

Concl. 2. *Impossibile crediderim natura, & dæmoni de viro fœminam facere,* qui conatus irritus Neroni Magiæ addictissimo in Sporo fuit. Hic opus est nimia retractione partium perfectarū, in loco fœmineos. Nec assequi possum, quo sic natura modo degeneret. Scio de Tyresia præter fabulas etiam Phlegontē id narrasse, & Anton. Liberalē satis ambigue loqui de Spiroeta: vt vix scias, ex quo in quem sexū demigrauit. Ausonij quoque epigram. de lib. 2. si totum diligenter legas, animaduertes de virili sexu in fœmineum degenerātē locum, his verbis:

Fœmineam in speciem conuertit masculus ales,
Pauaque de pauo constitit ante oculos:
Nec satis antiquum, quod Campano in Beneuento
Vnus epheborum virgo repente fuit.

Ait ex puello puellam, & ex pauo pauam factam. Sed non credo, vel saltem credo egerrime: dixerim potius vtrūque

l. 2. de emendabil. hum. & de resurrect. ad Quæst. ortodox. Lucianus li. de astrolog. & Didym. in Odyss.

eis sexum insuisse, occultatum vnum, A manifestatum alterum. quod ad leporem etiam refero, & ad hyænam, de qua canit, Ouid. *Alternare vices, & quæ modo femina tergo Passa marem, nunc esse marem miremur hyænam.* Sane illam vtroque sexu præditam Plinius tradidit libr. 8. ni fallor.

QVÆSTIO XXIII.

An possit dæmon seni iuuentam reddere?

B

VT qui senex est, non fuerit, & desierit esse iuuenis: vel, ne, quam decurrit ætatem, non decurrerit, id nulla vi, vel potestate perficiatur. Quis enim quod factum, maxime successiua elapsum actione, id reddat infectum? Verum vt, qui defecta iã, & decrepita curuatur ætate, vires resumat, & habitũ, nitoremq; iuuenilem, mutentur cani in co C lorem meliorem, frigus in teporem, torpor in agilitatem, cæteraque corpus recipiat, quæ senium abstulerat; deque mala (quod ait quidã) merces fiat bona; non equidem audeo definire V. Dæmõ possit, si Deus permittat? Non mihi planè de nihilo videtur, quod poetæ memorant, & de ariete in agnum, de Bacchi nutricibus reiuuenescentibus scripsit Aeschylus, de Iasone a Medæa recocto, scribũt Pherecydes, Simonides, & Lycophrõ, D deque ipso Iasonis patre Aesone Græcus auctor Redituum, & Latinus transformationum poeta Naso. In quibus tamẽ illa narratio perspicuè falsa, & naturę repugnans; omni educto per vulnus sanguine, & nouo suffecto id contigisse. Sic enim sequatur prius mortuũ, & postea suscitatum viuentis corpus: quod soli Omnipotentiæ Dei reseruatum. Cætera fortassis contingere potuerunt, quæ cecinit, potato succo salutari. E

Ouid. 7. Metam.

....Barba, comęq;
Canitie posita nigrum rapuere colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
Adiectoque cauę supplentur corporę ruge,
Membraque luxuriant. Aeson miratur, & olim
Ante quaterdenos hunc se reminiscitur annos.

Fatentur omnes, neque id sine perfidia negari potest, iuuentam aquilæ renouari: testatur Hymnographus diuinus: *Renouabitur, ut aquilę iuuentus tua.* renouari fatentur omnes, licet quo id modo contingat, nostris, & Hebræis non conueniat. Eodem pertinet illud Isaiæ: *Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas, sicut aquilę.* Præstat idem vilibus, & abiectis natura serpentibus (quod omnes fatentur) vt cũ tenui illa sua leberide senectutem exuãt, & induant iuuentutem: cur homini omnem huius beneficij spem Hebenouerea præscideris? scilicet, absumpta vis omnis per asini baiuli imprudentiam; qui pharmacum adeo salutare, à Ioue missum hominibus, serpenti permisit ebibendum. Cur naturalia quædam remedia nequeant inueniri tantæ efficaciæ? multa sanè latent nondum inuenta, quàm hominibus ignota, tam dæmonibus cognita: Humidũ radicale restaurari, natiua illa nimia senectutis ariditas tẽperari, corrupto succus melior suffici, ceteraq; deperdita, & ad hanc commutationem requisita, suppleri ad tempus, maturæ legi nihil repugnat. Sed nec impossibile, capillorum colorem mutari; cum & coruos candidos visos multi tradiderint. Denique Metamorphosim, quam nunc defendimus, confirmãt non pauci locupletes testes. Duo legas exempla apud Torquemadam, Anno 1531. Tarenti fuisse centenarium senem capularem, qui pilis, cute, vnguibus, & situ, atque squallore ætatis decidentibus, & in melioris ætatis omnia mutatis, de sene iuuenis prodierit, & quinquaginta post annis superuixerit. In Castellæ quoque Rioia alteri cuidam viro similẽ obtigisse sortem, idque vulgi fama notissimũ fuisse, & ab Ammira Castellę sedulò exploratum. Monuedrum regni Valentini oppidum est (olim Saguntus) hic se viuo scribit Valescus Tarentasius, fuisse monialium Abbatissam, cui iam silicernio, subitò menstruis fluoribus renouatis, dentes renati, comæ denigratæ, rugæ & sulci cutis adæquati, mammæ

Psa. 102. v. 5.

D. Aug. ibid. & R. Saba dia ibid. ca 40. Vulg.

lege Pierium lib. 14. Hieroglyp.

Herodot lib. 4. & Heraclides in Politijs.

Dialog. 1 Hortiflorid.

l. 6. Philo. c. 12.

mæ pendulæ atque panosæ ad instar virgunculę sororiarunt: sic denique se vultu, facie, totoque corporis habitu iuuenculam exhibuisse, vt rei nouitate percussa, præ verecundia, se cunctorum oculis subtrahere niteretur. Quid multa? Lusitanicæ historiæ recentiores scriptores, fidei probatissimæ, cõmemorant longa narratione, & certa cuidam Indo Nobili, annorũ quibus vixit trecentorum, & quadraginta spacio, iuuentæ florem ter exaruisse, & ter refloruisse. Nec desunt, qui in eodem orbe nouo quãdam insulam repertã testentur: Bonicam nomine; in qua fons scaturiat, cuius aqua, vino precioſior, pota senũ cum iuuẽta cõmutet: quamuis de simili in Lucaya fonte narrationem ottam ex regionis situ salubriore non immeritò conijciat Petr. Chieza par. 2. hist. Peru. ca. 41. verum sit ue in Bonica, siue in Lucaya, siue vtrobique talis fons manat, facile, video, quam hæc nonnullis incredibilia videantur: sed illi cogitent: huiusmodi narrationibus, à quibus rectæ Philosophiæ ratio non abhorreat, quia ipse nihil tale videris, fidem detrahere; singularis esse proteruæ, & impudẽtiæ: qui vero quid vbique gestum fuerit, vel non fuerit, id de sua duntaxat opinione, aut assensione decernunt, insaniæ assidere.

Ferdin. Castãneda lib. 8. Pet. Masseus hist. Indica l. 11. post Card. Lãgius epi. medic. 79

Instet quis ex aduerso, certã humanę vitæ periodum à Deo præfixam: hanc naturaliter non posse prorogari vltra annum saltem CXX. vt probabitur Dei verbis: *Erũntque dies hominum centum viginti annorum*. Ideoq; Mosen dixisse, *centum viginti annorum sum hodie: non possum vltra ingredi, & egredi*. Confirmũ id ratione numerica, quia numerũ hunc conficiunt tres quadragenarij, hoc est, quaternarius denariorũ triplicatus, & sic totum cũ toto coalescens omnem absumit perfectionem, ternariũ nempe, quaternarius & denarium. Hoc argumentum facile dilũitur, quia à Deo præstituta nõ omnibus hominibus vna, eademque, sed sua, cuique peculiaris vitæ periodus, & his quidem spacium vitę ipsa hac Metamorphosi sic extensum; hanc non posse naturaliter prorogari, nisi Deo permittente. Si permittat, posse vltra annos etiam centum viginti; quos constat multos superasse. Verba autem illi Dei, nõ de omnis æui hominib. prolata fuere, sed tantum de tunc superstitibus, quibus hic terminus pœnitentiæ ante diluuium futurum datos. Nec Moses illic asserit vltra se viuere non posse; sed tantũ, adeò magnæ multitudinis gubernationi senio fieri imparem sese, ac minus idoneũ. Argumentũ illud ex numeris desumptũ, mite placuit Franc. Valesio, adeo vt fusissimè illud prosequendũ sibi existimarit: reuera tamen friuolum est, ac nullius momenti. Nihil enim ex numeris in humanam complexionem potest influere: nec vita nostra à numeris; sed à causis naturalibus primis secundisque dependet.

Gen. 6. v. 3. Deut. 31. vers. 2.

Sic Orig. Ketus Hiero. & Chry. in c. v. 3. & D. Aug. l. 15. de Ciuit. Dei c. 24. quorum sententiæ verior. quã Philonis, Iosephi, & sequacium. de sacra Philosophia c. 7.

Fortius vrget aliud argumentum huiusmodi. Vita humana humido naturali conseruatur, istud semper annis vitæ consumitur, ipsa etiã attenitur alimẽti nutritione, quia agendo repatitur: nec alimenti nutritio tantùm potest reparare, quantum senio deperit, ex peritorum sententia medicorũ. Necesse igitur sit, mox à statu ætatis humidum illud, quod totum consumi incipit, reſici, & primigeniam indiuidui temperaturam, illa quæ veterascebat abolita, restaurari. Quod lubenter illis cõcedimus. Sed inquiunt, id nec arte nec natura perfici posse, medici sentiunt. *Quibus respondeo*, licet medicis ratio humidum radicale restaurandi hactenus forte manserit ignota: non inde sequi, illam dæmoni quoqtie ignotam esse aut impossibilem; quod si illam nouit; cur nequeat, Deo permittente, in praxim deducere, & hac vti scientia? Vrgebis forte, posset igitur hominem perpetuò in vita fieri, & sic quasi immortalẽ reddere, quod iactabat ventosus ille Aegyptius, contra quem Galenus scripsit: Verũ occurro; consequentiamque istam pernego: potest vitam in multos annos extendere: potest ergo in æternum extendere. Quamuis enim longæuus homo, mortalis manet, vt futurus erat etiam ante peccatum: sed quemadmodum tunc sola Dei voluntate (iuxta quorundã sententiam) mortem effugisset; ita etiã in argumenti casu si Deus dæmoni permitteret semper humidum radicale restaurare, homo iste tunc non moreretur, quia tunc cum Deus necessitate moriendi per talem

vid. Frã. Valesiũ d. loco.

Galen. li. de marasmo Lãg. epist. medicin. 78.

dispensationem eximeret. Deinde si peculiarem dispensationem hanc tollas, dico; quia hoc Deus non videtur permissurus vnquam; tandem post aliquot centenarios annorum, naturalis vis ita in homine deperiret, & fatisceret, vt nulla remedia naturalia, quibus dæmon vteretur, ad restaurationem tandē prorsus collabescentis corporeæ molis, & naturæ quasi prostratæ, sint suffectura. Sed hoc nonnisi post diuturnum valde tēpus contingeret; ideo nihil pugnant ista cū ij, quæ dixi de prologanda, non de æternanda vita. Vt autem videatis huius consequentiæ vitium, cogitate arborem illā vitæ, siue vt Hebræi vocant, *lignum vitarū*, quod vitam in flore iuuētutis produceret esu suo in tempus multarum nunc vitarum longissimarum, ad aliquot etiā annorum millia, hāc illi vim fuisse naturalē, mentò dixerunt grauissimi scriptores, quia illā post hominis peccatū retinuit, vt patet ex Genes. 3. v. 22. vbi Deus paradisum muniit, ne Adam eum iterum ingrediatur, & de ligno vitę sumens, viueret in æternum. Attamen ijdem Doctores docuerunt, non propterea hanc arborem potuisse hominem semper à morte præseruare.

Gen. 2. v. 9.

Strabus Hugo Victor. in Genes. & D. Th. 1. p. q. 97. a. 1. Scotus in 2. d. 19 q. 1. Durand. d. a. 1. Cai. ad d. a vlt. & Perer. in Gen. l. 3. q. 4.

Hæc dicta duntaxat, vt ostendatur vitiū illius cōsecutionis; potuit vitam prorogare ad tēpus longum, ergo posset in æternum. Nam qui lignum vitæ concedunt vitā idemidem prolongare potuisse: non tamen cōcedunt idcirco potuisse eam æternare. Nec quisquam eis hoc nomine litem mouit. Cæterum quæ vis fructus illius fuerit, & an illud *in æternū* Gen. 4. v 22. sit accipiendum vere perpetua vita, an de longissima ætate; viri huius ætatis valde docti dissentiunt, sequor eos; qui de æterna vita, mortē prorsus excludēte, acceperūt. lege Perer. li. 3. in Gen. q. 3. Bellarminum Cardinalem to. 3. controuers. 1. lib 1. cap 19.

QVÆSTIO XXIV.

Quid magiæ, vel dæmon, possis circa animam corpori iunctam, idq; informantem?

CVm Animæ potestates tres sint; iam diximus, quid possit circa vegetatiuā, & etiam circa sensitiuā, quoad sensus exteriores; nimirū, Primo, posse visum, auditum, & reliquos sensus decipere, vt exemplis infinitis cōprobatum ab alijs. Secundo, Interno sensu dæmon vtitur vt instrumento, quo aliquid attentat, vel molitur in potentias animæ. Nā potest quadruplicem sensus interni functionem decipere turbata phantasia. Cōmunis enim sententia Theologorū est; non posse ab angelis nouæ speciei impressione imaginationē, seu phantasiam immutari; & ideo illos non posse efficere, vt qui à natiuitate nunquam vidit, rectē de rerum coloribus imaginetur: sed bene posse Angelos corpus aliquod phantasticum formare, & illud oculis obijcere, & sic speciem ingerere, vel ex speciebus rerū, quas homo vero aliquando vidit, ijs per imaginationem commissis, & confusis, species rerum effingere, quas homo nunquam vidit; v. g. chymeræ, vt conflatæ ex capra, leone, & draconе, vel montis argentei, ex monte, & argento: vel etiā concitatis in corpore motionibus, atq; affectionibus, vnde phantasiæ contingat volvere læta, vel tristia, quæ nec viuit, nec vnquā fuere: vel, sicut in amentibus, & phreneticis est cernere, ex humorum perturbatione varias eorum phantasiæ species obuersari; sic potest dę non eorundem humorum inæqualī commixtione, & agitatione, assumendo, & adducendo vapores in stimulo suo accōmodatos, efficere, vt quales ipse vult imaginationes homo retractet, eaq; se videre, & audire iudicet, quæ reuera nec oculis, nec auribus vnquam fuit: hinc manāt tot falsæ apparitiones, reuelationes, & existases, vt docuere D. Augustin. lib. de cura pro mort. c. 12. Victoria relect. de Magia nu. 35. verb. ad secundū respondetur, & Ioseph. Anglez. dist. q. 3. dub. 5. P. Molina, ad d. D. Tho. art. 3. Solent huiusmodi vires herbis inesse (si vera botanographi) Matthiolus enim in d. nuncupatoria sic scribit; Achemenidon plantam colore electri, sine folio, nasci in Tardyctiis Indiæ meminit Democritus; cuius radice in pastillos digesta, indeque ex vino potā noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia, per vanas numinum imaginationes. Adamantida Armeniæ Cappadociæ aluminam; qua

Guil. Paris. p. vlt. de vniuers. 2. Anglez in 2. art. 2. q. 3. dub 4. Remig. l. 1. daemonol. c. 11.

D. Tho. 1. par. qu. 111. ar. 3.

qua leonibus admota, resupinari illos ilicò laxo hiatu: nominis causam habere aiunt, quod adamantis modo cõteri nequeat. Ophiusam in Elephãtina Aethiopiæ etiam nasci tradunt liuidam, & horribili aspectu, qua pota terrorem, minasque serpentium obseruari, ita vt mortẽ sibi eo metu consciscant, qui biberint: ob idque cogi sacrilegos eam bibere: aduersari tamen ei palmeum vinum. Potamantim ad Indum fluuium inueniri narrant, qua pota lymphati homines obseruantibus miraculis: Manicum Solanum (vt Dioscorides est auctor) varias facere species, imagineſque non iniucundas obseruari, si eius radicis drachma ex vino bibatur. Theangeitida in Libano Syriæ nasci, qua deuotata futura præsagiant homines. In Bactris, & circa Boristenem planta prouenit, Gelotophyllis dicta; quæ si cum vino, & myrrha bibatur, varias dicunt obseruari species, ridendique finem nõ fieri nisi potis ex palmeo vino pineis nucleis, pipere, & melle additis Oenotheta (Crateuas auctor est) omnium animalium feritates domat, collo adalligata, vel iugo suspensa. Parthos ab Antonio fugatos scribit Appianus Alexandrinus, cum tame premerentur in quandã herbam incidisse; quam cũ comederent, nihil aliarũ rerum reminiscerentur, aut intelligerent, nisi quod lapides continuo effoderent; quasi quidpiam magni operis facturi, & sic debacchati, bilem demum euomentes, interirent.] quæ palam est, phantasia læsa contigisse.

Tertio potest diabolus, & facit quotidie, spiritus, & humores organorũ commouere, & sensus interni, & concupiscibilis, atque irascibilis facultatis organa turbare, motis simul corporeis mẽbris: ita, vt hinc oriantur variorum vitiorũ cogitationes, quod non facit, quidẽ immittendo imaginationi speciem nouã, nec etiam vna cum sensu efficiendo ipsam cogitationem, sed tantummodo (vt dixi) facit ipsam potentiam concurrere cum specie obiecti, & sic suggerit simulacra, quibus voluptatum memoria suscitetur, membra quoque generationis, & semina irritando prouocat, vt docet Magus ille Marcus apud Psellum. Cumque sensitiuus hic appetitus libertate careat, & coactione quadam in obiectum suũ compellatur: potest veterator eum necessario in malum aliquem actum impellere, adeo, vt nequeat appetitus sensitiuus illud obiectum non appetere. Verum motus huiusmodi peccati omnis est expers: &, quando voluntas fortiter renititur, maioris meriti, & mercedis occasio nobis gignitur. Quod diligenter notandum, ne quem fallant Godelmanus, Dannæus, & alij hæretici, hos motus concupiscentiæ, peccato ascribentes, & proinde, quod absurdissimum, hominem nolentem, ac renitente peccato inuolentes: sed hi sunt fructus errorum de libero arbitrio negato, & natura Originarij peccati male intellecta.

Godelm. l. 3. de Lãc. vl. n. 350. Dannæus. l. 1. Aethic. Christ. ca. 7. Luther Calu. Musc. Selnecc. in Gen. c. 4.

Quarto potest dæmon memoriã iuuare, eius organum adaptando, vt facilius recipiat, & firmius species retineat, vel motu locali noxia repellendo, vel iuuantia applicando. Eandẽ potest modis contrarijs plurimum debilitare, & tollere, vt fecit Theodas in vita Barlaã, & Iosaphat apud Damascen: talem puto fuisse memoriã Athalidæ apud Laertium, lib. 8. in vita Pythagor. talem Apollonij Tyanæi, quam laudat Suidas: talem obliuionem illius clerici Germani apud Fulgosum lib. 1. Exempl. c. 6.

Alia longe obliuio Simonis Thuruaij Angli quæ ex iusta Dei punitione profluxit. Hic cum esset Dialecticus acutissimus, & artium liberalium Parisijs professor magni nominis, plenior scientia, quæ inflat, quam caritate, quæ ædificat; temere in scholis, & palam non veritus est iactitare, se scire totam Christi legem, ac improbando eam posse annihilare: sed ita subita obliuione percussus fuit, vt primarum litterarum oblitus, nec Dominicam orationem pronunciare, nec alphabetum legere sciret. Nicolaus Dunelmens. dum adhuc adolescens esset, vidit eum litteras à filio proprio doceri: qui mihi profecto (ait Matth. Paris. lib. 7. Hist. Ang.) hæc scribenti olim narrauit; cõtigere hæc circa annũ 1201. Trithemius male vocat Simonem de Tornaco. fuit enim Anglus Cornub. cuius etiã mentio apud Polydorũ lib. 15. Angel. Histor. Sic obliuionem forte Deus immissione quadam per Angelũ

li. de dæmonib.

malum induxit: memoriam quoque, (vt dixi) iuuare posset Panurgus, remedijs naturalibus, vt medicus: suggerendo, vt choragus, artificio, & præceptis, vt ætate nostra, qui citra superstitionem, memoriæ quandam artem professi exstant multorum libelli, in his obscurus indoctis, sed non sine sale, & acumine, *Thamus* Alexandri Dicsoni Arelij, quem non eodem genio defendit contra morsus Cantabrigenses Heius Scepsius, in lucem edidere Lugdunobatani.

Quinto potest intellectum subtiliorē, & meliorem, quoad functiones ingenij, & iudicij reddere, per commodiores organi dispositiones, humoribus, videlicet densionibus motu locali dispulsis, vel agētium naturalium adhibitis medicamentis, vel spiritibus sensitiuis expurgatis, & ad organa dictorum modorum altero attractis, aut sanguinis defecatione ijsdem spiritibus multiplicatis. Quod enim plures, meliores, purgatioresque sunt spiritus, & quo meliora, ac expeditiora impedimentis sunt interni sensus organa: hoc intellectio expeditior, atque felicior nascatur necesse est. Sed Angelorum bonorū hæc quasi propria sunt munia: mali isti dæmones potius humorum densitate, spirituumque paucitate, imbecillitate, atq; impuritate tenebras mentibus amāt humanis offundere. Suis etiam tribuunt mala pharmaca, quibus à recta mente homines dejciant, vt per se nō raro præstant in ijs, quos obsedere. Seducunt etiā prauis suggestionibus, suadendo varia perperam: modo illicitum esse, quod reuera licet: modo graue peccatum esse, quod dumtaxat veniale est, vt sic scrupulis torqueant: modo inculcant iusta esse, quæ cōtra fas, & iura sunt: vel contēnenda dicunt, & leuia, quæ lethalia, & vehementius formidanda, vt sic conscientias reddant laxas, atque licentiosas.

Marsil. 5. Matth. 8

Petes forte, an ergo queat dæmon artes atque, scientias aliquas docere? nihil dubitandum posse, si velit, & sinatur à Deo: per locutionem nempe & manifestationem sui conceptus, non tantum, si in forma visibili appareat, & homini loquatur, quod non negat D. Thomas: sed etiam interna locutione, & suggestione intellectu illustrato: non enim video,

2. 2. q. 96. art. 1.

cur hæc illuminatio, quæ in malum finem tendit dæmoni sit adimenda: cum hæc cognitio nō referatur in Deum nec cum vlla mentis vera fiat purgatione: quare vtrum dicenda sit illuminatio, an illusio, an quo alio indigetanda nomine, vt v. g. nuda veritatis manifestatio: sane quæstio de nomine futura est. In vita S. Norberti idiotam quendam, sacræ scripturę subito peritissimum reddidit. c. 27. Surius 6. iun. Hodie scimus multos anabaptistas sumptione potus, vel cibi scripturæ magnam partem, eam nempe, quam recipiunt, & erroribus suis firmādis putant opportunam, e discere, quis docet nisi Diabolus? scriptum etiam reliquit Ioann. Miderius, idem de initiatione Lamiarum: apud quem hæc vnius exstant confessio: *Infantibus nondum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus; hos in cunabuli, vel ad latera iacentes parentum, cæremonijs nostris occidimus: quos, postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui: de tumulis clam furto recipimus, in caldari decoquimus, quousque exulsis ossibus tota fere caro efficiatur sorbilis, & potabilis. De solidiore huius materia vnguētum facimus nostris voluntatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodatum: de liquidiori vero humore flascum, aut vtrem replemus, de quo is, qui potatus fuerit, additis paucis cæremonijs, statim conscius efficitur, & magister nostræ secta.*] Hæc confessio, mulieris: subiungitur alia, viri huic conformis, & addens scelestæ initiationis, & promotionis ad Tartareum magisterium alia ritualia: *Ordo*, inquit, *talis est, quo etiam seductus sum. Oportet primo eum Dominica die antequam aqua benedicta consecratur, Ecclesiam introire, mox futurum discipulum cum magistris: & ibidem abnigare coram eis Christum, eius fidem, baptisma, & vniuersalem Ecclesiam. Deinde homagiū præstare Magisterulo, ideſt, paruo magistro (ita enim Dæmonem, & non aliter vocant) postremo de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imaginem nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius secta. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, &c.*] In his

formicarii lib. 5.

verbis

verbis vides doctrinam illam potu præberi: sed fallebatur homo idiota, dum putabat nouam imaginem efformari immediate in mente, qua generatim omnia illi exhiberentur ad artem illa pertinentia: Neque enim id dæmoni possibile, neque talis cognitionis, intellectus magi capax erat. Sed interna quadam suggestione velocissima hæc suggerebãtur, cuius velocitatem cum non perciperet magus, putabat simul se, & in instanti didicisse, quæ successiue, & in tempore breuissimo acceperat. Sic etiam potest in aere velocissime formatis simulacris, ea phantasiæ nostræ ita spectanda proponere: vt quasi in speculo mẽs nostra vno intuitu cuncta conspicere, sicque illustrari sibi homo intrinsecus videatur: hoc nimirum stratagemate antiquus serpẽs, primũ Ordinis nostri parentem, Ignatiũ conatus fuit fallere, sed frustra. adscribã rem totam verbis Ribadeneiræ, *perturbabat tamen visionum quas inter studia percipiebat.* (de studijs Grammaticalibus loquitur) *tum magnitudo, tum crebritas: nam cum nominum, & verborum memoria mandari inflexiones uellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, ut nouis ediscere nihil posset: et si quid esset antea memoriæ traditum, id totum facile efflueret. neque omni studio, animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingressas huiusmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate perculsus, quid hoc est, inquit, rei? cum oramus, cum confitemur, et supersubstantialem panem accipimus, cum uigilamus, cum nos uerberibus cædimus, cum spiritalia omnia ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnę, tam neque uehementes se nobis illustrationes offerunt: cum puerilia agimus, et de Deo, propter Deum, non cogitamus: tum speciosę nostrę menti imagines, et cęlestes illustrationes occurrunt? agnosco, agnosco importunissimi hostis calliditatem, agnosco ueteratoris dolos, et astutiam, etc.*] Nactus iste animum Ignatij ad cælestium rerum sensa concipienda longo iam vsu promptum, & agilem, & præsagiens, si Ignatij doctrina ad pietatem accederet, maius sibi malum imminere, conatus fuit, hac melioris doctrinæ ostentatione, tum illi laborem litteralium rudimentorum irritum facere, *eo maxime tempore* (vt ait Maffeius) *crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens, scripturæ sacræ mysteria.*] Si hæc potuit, in rebus sanctissimis, & homine fide ac caritate in Deum illustri, quanto facilius infidelium animis rerum profanarum falsarumque scientiam suggessisse credendus? Chrysanthius Sardianus Pontifex, & magus, tempore Iuliani Apostatæ, filium habuit, qui cum nec vetificatoriam artem, nec Grammaticæ partem aliam calleret, solo aspectu Solis, contra Christianos oracula fundebat: eodem afflati Numine Sumano, varij Pastores ouium subito poetæ exstitere, vt Euages, Thynicus, & alij: Amphiaraus quoque sic vates factus, & anus Pindari hymnum edocta, & Sosipatra, quæcumq; alibi ea absente gesta, poetarum, philosophorum, & oratorum scripta omnia à dæmonibus incubis edocta illi in specie senum pellitorum cohabitantium.

Sic diuinitatis simiolus conatur θεοδίδακτος, & ipse facere. Sed hæc quam ipse infundit sciẽtia vt plurimum dignoscitur, quia non est permanens nec ea cũ lubet homo vt lubet vtitur, sed tantum per modum afflati, vel exstatij certis locis, temporibus aut causis. Contra quã Deus infundit semper, & vbique prompta est, vt patet de Salomone 3. Reg. do Apostolis, in Actis: de Beselcele Exod. 35. de illo apud D. Hier. epist. 4. ad Dom. & lib. 2. de Abbate Ioachim, qui ex ianitore, illiterato, & idiota vino quodam ab Angelo allato, & hausto, subito non propheta tantum, sed & subtilis disputator, & Theologus eruditus statim emersit, vt narrat Leonicus Calchondilas lib. 6. de rebus Iurcicis. Distinguendi vero a θεοδίδακτος sunt αὐτοδίδακτοι qui non infusione, sed labore suo eruditionem comparant, vt Dialectica. D. Augustinus lib. 4. confess. & Theologiæ 5. Athanasius teste Nicephoro libro Histor. capit. 44.

Sed Doctrinæ à Diabolo acceptæ superiora illa sunt exempla.

Hoc ann. 1600. mense Martio. Toleti lata per fidei Inquisitores sentẽtia, cuiusdam Roman Ramirez ossa cũ statua com-

f. 1. c. 14.

1. 18. 18

Suidas testo Socrate apud Platonem. Paus. in Corinth. idem in Bacc. Eunapius in Aedesio.

combusta fuere, qui in reatu, & carcere obierat: huic inter cetera imputabantur accepta à dæmone medicinæ peritia. Quoniam vero multa in hoc facinoroso magica concurrere, ideo fiscalis accusationem fide bona ex Hispanico sermone in Latinum transferre non grauabor. Postquam ergo narrasset eum iam semel accusatum, abiurasse errorem Machometanum, addit relapsum (vt fex illa consueuit,) & redijsse ad vomitum: seruasse ritus, & ceremonias Machometi, multis annis ieiunasse magnum ieiunium, quod vocãt *del Ramada*, permissis *guadoc, et zala*, lauando totum corpus, induẽdo indusium mundum, recitando *azoras* (hoc est preces) eius sectæ, versa facie ad *alquibla* (hoc est solem orientem) eleuando, & demittendo caput, & se ad terram vsque inclinando, & extẽdendo supinas in cælum palmas cũ diceret *Alaqueuir* (hoc Deus est magnus) & surgentem ante diem ad celebrandum ieiuniũ *Zahor*, eo absoluto seruasse, & celebrasse solenniter Pascha ipsius *Romada* per tres dies: abstinendo omni labore, & opere seruili, præsertim primo die induendo indusium mundum, faciendo dictũ *guadoc, et zala* cum alijs multis ritibus, & ceremonijs Machometismi. Et quòd addens delictum delicto, & culpam culpæ, ad opus, & finem malum, à multis iam annis pactum, & fœdus iniuisset cum dæmone expressum, eo adorato, & facto homagio, & anima illi dicata, ea lege vt dæmon ei adesset fauore, ope, consilio, quotiescumque aliqua in re indigeret, & peteret: & ideo petijsse, & à dæmone obtinuisse notitiam, peritiamque sanandi multas secretas, & occultas ægritudines herbis, suffumigationibus, & incantamẽtis superstitiosis, quibus de facto nõ paucos sanitati restituisset. Item persuasisse multæ lectionis esse, & in sacris, ac profanis historijs apprimè versatum: & valere plurimum memoria, cum sit imperitus planè legendi, ac scribendi. Quare solitum lucri gratia, & ex professo alijs de memoria præfatas historias ad verbum perinde recitare, ac si librum coram se explicatum legisset, facientem hæc ope dæmonis; & sic non paruam vim pecuniæ ab auditoribus receptam coaceruasset. Cumque quidam eum interrogasset, qua ratione tam fidam memoriam adeptus esset; respondisse, quendam sibi magna necessitate coniunctum, peritissimum naturæ herbarum, qui habebat familiarem dæmonem, potum nescio, quẽ dedisse; quin etiam hũc eundem cum semel vellet Cæsar augustam, quindecim inde leucis distantem, profisci, facta coniuratione, quam dicunt, *de bon y varon*, subito comparuisse equum; quem ambo conscendentes; minimo spacio temporis, ad vrbis portas peruenere, & ibi equo; sed prius frenum ademisse; derelicto, curasse negotia, quorũ causa eo profecti erant, & reuersos ad portam, equo frenum iterum iniecisse, & momẽto fere domum relatos. Item, cum quædam mulier se ad lectum conferens (in oppido Dezaid accidit) irata fortè, dæmoni commendasset, & à nescio, quo ablata subito non comparuisset, maritus Ramirem accessit opem postulans; hic respondit, animum ne desponderet, se illi vxorem eius restituturum. Dedit simul epistolam, & iussit, vt certum ad locum inter vineta se conferret, & ibi facto circulo, in medio circuli consisteret. at, quãdo audiret turbam hominum pertranseuntem, etsi nullum videret, interrogaret, vbi rex foret? si responderetur illac transire, tum epistolam ante se in solum abijceret: fecit ille, quæ iussus, & vxorem recepit, non videns, quis, aut quomodo reddidisset. Item solitũ addebat fisci procurator edicere multa valde arcana, & quæ contigerant in locis remotissimis, quæ quo tempore indicabat, non poterant ei, nisi vi pacti dæmonici innotuisse. Semel (ait) cum domo abiret, dixit ventu rum peregrinum quendam; qui eũ quæreret, & peteret, accederet liberaturus filiam eius ab obsidente dæmone: quare, vt se statim vocarent. abijt, venit alter, vocatur Ramirez: & sic se gerit in sanando morbo, vt clarissimè appareat, ipsiusmet maleficio dæmonem in ægram antè immissum fuisse. Primo enim nuptiarum die misellam fluxus sanguinis cum animæ deliquio, & cordis oppressione inuaserat moxque, lipopsychia frequenti durante, cœperat odisse parentes, & maritũ, & hunc nec videre, nec cum ipso dormire sustinebat. Aduerte obsessam esse, vocatur sacerdos, diebus octodecim exorcismis,

cismis, & consuetis Catholicæ Ecclesiæ remedijs, nititur malum hospitem abigere: tandem vnus dæmon profatur, centum, & vnum illi muliebri corpori dæmones immissos, tum tamen cæteris absentibus se solum adesse: cum itaque Sacerdos solitus Manualis Ecclesiastici exorcismos ingeminaret, eumq; adigeret dicere, quo cæteri abiuissent, respondit profectos ad oppidum Deza, prædictũ Romanorum Ramirez conuenturos, & quæsituros ab eo, quid fieri à se vellet: nec abituros, donec ipse recedendi licentiam concederet. Tum etiam crudelius miselã afflictam fuisse adeo, vt toto die in deliquio permanserit. Cumque Sacerdos iuberet: vt fœminam vexare desineret: & eam cum marito, vt vxorem dedecet, sineret degere, eique redderet iocale preciosum, quod eripuerat, respõdit, se adigi a Romano & habere se iocale, sed reddere non posse. Postea cum parentes aduocassent. Romam Ramireziũ curandæ filiæ gratia moti dictis dæmonis; conscitum, vt domum ille ingressus, cæpit mulier mira dicere, & agere, clamabat scire se illum aduenisse, & causam aduentus non nescire: eo accedente: vt vidit, iterum deliquio concidit, & ore cõtorto triduum permansit sine cibo, & potu, non valens quicquam substantiæ vllius trajicere. Magus itaque eam imbuit forti suffumigatione solearum, olei iuniperini, & aliarum rerum, & reuocata lipopsychia, & alloquens obsessorem dicebat, finas illam, finas illam, discedas fuge, nisi velis me suffumigationem iterare. Sed nolente dæmone respondere, iussit omnes exire thalamum, & putans se à nemine exaudiri, quærebatur, & expostulabat cum dæmone dicens: cur mihi non respondes? humilior certè fuit paedrus mei auí: quid commerui, vt mihi loqui dedigneris? an non sufficit, quod me totum tibi a tam longo tempore deuouerim? fac ergo, sopora hanc mulierem: ne, quid verborum nostrorum exaudiat. Interea dæmon alius aduenit, cui reus, Bene veneris, quid illic rerum egisti? qui qui valent vxor, & liberi? Filius (inquit) tuus malè habuit, sed iam extra periculũ est: vxor peius habuit, iam conualuit: nepotulus adhuc æger est & periculum, ne moriatur. Tum infert Ramyrez, cum sciã, quod fidelem, & diuturnam eis seruiuerit seruitutem, & quantum eis obstrictus esset: nec ignorent, se vrgeri debito ducentorum regalium, pro solutione locati a se horti: æquum esse, vt vicissim sibi gratificentur, & ex obsessæ corpore recedant, saltem spacio quindecim dierum, & interea sanam, & incolumem relinquãt: vt sic copiosam solutionem mercedis recipiat, & in posterum fama, & existimatio eius crescat, quæ alioquin insignem plagam sit acceptura, nisi exeãt. Posse postea iterum eam inuadere, & possidere arbitratu suo. Pollicitum deinde dæmonem id se facturum, eique pariturum. Cum vero videret Ramirez hoc colloquium suum ab alijs exauditum, seque deprehensum tanquam potestatem in dæmonem habens, stomachabundus ei interminatur se in compedes eum cõiecturum, & facturum, vt sui memor, nihil tale deinceps auderet. Expulso dæmone, quia nõ satis largam mercedem opere parentes fœminæ soluerant, eis minatur fore, vt breui iterum ipsius ope indigeant: & maleficij sortem statim transfutt in maritum fœminæ liberatæ, iubetque dæmonibus, vt in eum transeant, eumque diuexent: fecere, & diem integrum crudelissimè afflixerunt, iniectis mille imaginationum terriculamentis, & desperationum tentamentis. Quare vocatus iterum, cum ad eum accessisset; fortiter, inquit contubernalis cum dæmone colluctatus fuisti: & adhibitus suffumigationibus dæmones eiecit: & ex oppido discessit, male contentus exiguo stipendio. Post habitum deprehendere parentes filiam non modo non esse sanatam; sed peius in dies habere: scribunt ergo ad magnum eundem, & simul ad eundem pecuniæ non parum mittunt, pollicentes maiorem summam, si fœminam persanaret: ille dedignatus venire, dat tabellario materiam alterius suffitus, & ritum, quo vti deberet descriptum, addens cum domum rediisset, inuenturum illam meliusculè valentem, & cum sociabus tripudiantem: & ita factum est: cumque vxor adhuc nollet cum marito dormire, suffumigauit eam addens verba, quæ iussus erat; nempe dæmones exire ab hac fœmina, quia iubet Roman: alioqui ipsum vocabo, & veniet, & vos vi pellet:

quia

quia hoc mihi pollicitus fuit. Ad quam coniurationem mulier vehementi clamore edito sana facta libera mansit, & cum marito vixit, vt coniuges solent.] Hæc in actis illis iudiciarijs.

6. In voluntatem longe restrictior est magiæ dæmonisque potentia. Nequeūt voluntatem mouere aliter, quàm obiecto, tanquam odibili, vel amabili, exterius proposito: vel excitatis imaginarijs visionibus, & cogitationibus; vel allecta, & inclinata voluntate, per passiones in parte sensitiua inflammatas, quæ quo vehemētiores sunt, eo quoque & acrius inclinant, quasi abripiunt aliquando: nunquam tamen vllam voluntati necessitatem imponunt. Exulare illi iubent arbitrij libertatem, qui peccandi necessitatē, vel coactionem vllam admittunt: etiam in ijs, qui mortiferis culpis sunt irretiti, homines certe desiissent esse, si liberum arbitrium amisissent: sunt quidem hi Gratiæ gratum faciente destituti, attamen nec naturali libertate arbitrij, nec communi auxilio Dei sunt orbati. Vnde hęc ergo in peccatum necessitas? peccatum niti libero consensu non committitur: liber vero consensus arbitrium liberum præsupponit. Vnde fit, vt (si Deus non prohibeat) possit diabolus, in actum aliquem, vel motionem impellere, quę motio ex suo genere, si consensus adesset, peccatum foret: peccandi tamen necessitatem nunquam voluntati queat adferre, quia inuito consensum nequit extorquere. Sed nec Deus sinit omnes in tentando vires dæmonem exserere: faciq; vt tentator non tentet quantum posset, sed quantum humana fert imbecillitas: quam nunquam sufficienti sinit auxilio destitutam: ne in grauissimis quidē peccatoribus, quibus illud cum iustis adhuc est commune, quod Apostolus ad magnum animæ solatium scripsit, non bonis tantum, sed toti Ecclesiæ Cenithiorum, in qua multi erant mali, multi etiā iusti: *Fidelis autem Deus est qui non patietur vos tentari vltra id, quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione* (pro tentati cuiusque dispositione, & capacitate) *proventum, vt possitis sustinere.*] Quæ fidelitas, virium liberti arbitrij, & communis sufficientisque auxilij (de quo Theodoretus hæc verba accepit) diuini, conseruationem præsupponit, & includit: cuius conseruationis promissæ fida exhibitione consequitur humana imbecillitas: vt, ex tentatione dæmonis, non solum bonæ voluntati, & conatui fœlix exitus, & euasio contingat; sic προσοικονομικὴν ἐκβασιν Augustinum & Hieronym. explicant,) sed etiam, vt periculum prætergressi: fortioresque in posterum ad tolerandum effecti; pro detrimento, quod timebatur, vt lucrum præterea ex tentatione reportemus, vt optimè Photius exposuit: & noster id optime vertit, quicquid Nouatores ganniant. nam *βαλνεα* vltra progredi est: vide quæ in hunc locum egregiè ex varijs D. Augustini locis Beda disseruit. Cum possint itaque peccatores, hoc adminiculo freti, singula peccata letifera vitare: fanè, si succumbant huic tētationi, cui potuerunt non assentiri: voluntariè succumbent, non coacti, vel adacti necessitate, quæ hic nulla reperitur. Sed an saltem possit impedire diabolus ne sagæ pœniteant? ignoratio Theologiæ hac quæstione Nicolaum Remigiū reddit fluctuanti, & ambigenti similem. dicendum, sicuti potuit in peccatum inducere, sic etiam posse obstinationem in peccato fouere: & nutrire per suggestiones, consilia malesuada, tentationesque alias: sed nunquam posse absolutè impedire, ne vel alij peccatores, quantumuis graues, vel ipsæ sagæ pœniteat, & pacto, quod cum illo inierunt, renuncient: poterunt: itaque cum speciali illo auxilij fauore, quandocunque serio volent, quātumuis retinente Diabolo pœnitere: sine speciali illo Dei auxilio, id non possent: alioquin potentior esset in retinēdo Diabolus, quam Deus in recuperādo, quod fanè blasphemum est. Probat istam communem Catholicis Theologis sententiam Andr. Vega de Iustificat. q. 11.

Augus. in Ps. 1. & Hiero. in Ioan. idē Augus. in epist. 89.

lib. 3. de monolat. cap. 8.

Vt autem exemplo aliquo declaretur, quousque interdum soleat progredi dæmonis conatus in voluntate non planè, sed plenè, non vere, sed apparenter subigenda, ad tentatorum consolationem. B. Angliæ de Fulgino verba repræsentabo; quibus illa quid experta fuerit, vitæ eius cap. 19 sic exprimit.

Tormenta uero & animæ passiones,] quas, sine comparatione acerbiores & plures esse dico, quàm corporis, patior quasi

D. Thom. 2. 2. q. 80. a. 3. & confirmat ex Dionys. Cyril. Catech. 4.

2. Cor. 10. ver. 13.

quasi assiduè ab ipsis dęmonibus. Nec scio aliam assignare similitudinem, quã de homine suspenso in pergula, qui ligatis manibus post tergum, & velatis oculis suspensus cum fune remansisset in patibulo, & viueret, cui nullum auxilium, nullum remedium, vel fulcimentum superesset. Dico quod adhuc desperatius & crudelius à dæmonibus torqueor. Video enim quod dæmones ita animam meam suspendunt, quod sicut suspensus non habet aliquid sustentamenti: ita animæ nullum videtur remanere sustentamentum, & omnes virtutes animæ subuertuntur, sciente, ac aspiciente anima mea. Et quando anima mea videt subuerti omnes virtutes, & discedere, & quod non potest se ibi opponere: est tantus dolor animæ, quod vix aliquãdo possum plorare propter desperatum dolorẽ, & iram: aliquando vero ploro irremediabiliter, aliquando etiam tanta ira venit in me, quod vix possum me tenere, quin me totam dilaniem, aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam, & percutiendo me ipsam tumefeci aliquando caput meum, & alia mẽbra. Et quando anima videt cadere, & discedere omnes virtutes, fit plãctus animæ, & vociferor ad Deum meum.

Item aliud tormentum patior, quia omnia vitia in me reuixerunt: & aliquando reuiuiscunt: non quod in vita durabili rationem meam subijcientes, sed præbent mihi, & adferum magnam pęnalitatem. Et etiam vitia, quæ nunquam fuerunt in meo corpore, veniunt in me, & incenduntur, & adferunt mihi magnam pęnalitatem: sed non habent vitam continuam; & quando remoriuntur, dant mihi magnam consolationem. Video enim, quod dęmonibus tradita sum multis: qui reuiuiscere faciunt vitia, quæ horreo, & quę fuerunt mortua, & addunt illa, quæ nunquam fuerunt. Et ego recordans, quod Deus hic fuit afflictus, & despectus, & pauper: vellem quando oportet, vt omnia mea mala duplicarentur. Et quandoque sum in tenebra horribilissima dæmonum, vbi videtur omnino deesse omnis spes boni, & est illa tenebra horribilis, & suscitantur vitia in corpore, quæ cognosco intus in anima esse mortua: sed extra animam suscitant ea dę-

A mones, & etiam illa vitia, quæ non fuerunt suscitantur. Et in corpore ad minimum patior in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quod consueui apponere ignem materialẽ ad extinguendum ignem concupiscentiæ, do nec confessor meus mihi prohibuit. Cũ sum in illa tenebra, credo quod citius eligerem assari, quam prædicta tunc pati: imò tunc clamo & aduoco mortem: vt per quemcunque modum mihi Deus B concederet eam euenire, & tunc dico Deo: Domine si me debes mittere in infernum, cito facias, & ne differas, & ex quo me reliquisti, comple, & submerge me in fundum. Et tunc intelligo, quod est opus dæmonum, & quod non viuũt illa vitia in anima mea, quia anima nunquam cõsentit eis, sed corpus patitur violentiam, & est tantus dolor, & tædium: quod si duraret, corpus id pati non posset. Sed & anima videt, quod est ei ablata omnis potentia, quamuis non consentiat vitijs: non tamen habet potestatem C omnino resistendi vitijs, & videt, quod est contra Deum, & sic cadit, & torquetur in eis. Et est quoddam vitium permissum à Deo venire in me, quod nunquã fuit in me, & prædictum vitium manifeste cognosco, quod permittitur à Deo venire in me, & prædictum vitium est tã magnum, quod superat omnia alia vitia, & est quædam etiam virtus, quæ datur D mihi manifeste à Deo contra prædictũ vitium, qua virtuose à Deo liberor. Et si non haberem ego fidem de Deo certã, solum in isto, & non pro aliquo alio, remaneret mihi, & in isto remaneret mihi spes certa, & secura, de qua non possem dubitare. Et virtus prævalet semper, & vitium deficit, & virtus tenet me, & non permittit me cadere in vitium. Et est virtus tantæ fortitudinis, quod non solum tenet in me, imo dat mihi tantam fortitu E dinem virtutis, quod vere in isto cognosco Deum, & illuminor, & confirmor in tantum, quod omnes homines mundi, nec omnia dæmonia inferni, nec aliqua alia res, posset me mouere ad minimum peccatum, & cum ista virtute remanet mihi fides de Deo. Vitium autem est tam magnum, quod verecundor illud dicere, & quod quando prædicta virtus est mihi abscondita, & videtur mi-

Sic scilicet vna etiã suggestionem ipsã expellãt. nam habet vt nõ cõsentiat.

Intelligo durante, & inuante illam gratia.

hi

hi quod me dimiserit, non est res, quæ posset tenere, nec pro verecundia, nec pro pœna aliqua, quin statim ruerem in peccatum. Tunc tamen superuenit illa virtus, & virtuose me liberat, ita quod, nec ego ipsa possem peccare pro omnibus bonis, vel malis istius mundi, & istos labores sustinui per duos annos, & plus.

Hactenus interpres parum Latinus D. Angelæ, in cuius verbis cernere est tres gradus huius grauissimæ, & molestissimæ tētationis Diabolicæ, & simul diuinæ gratiæ non deserentis hominem efficaciam, voluntatem quoque nun quā à diabolo positiue cogi, quan tumuis vis resistendi debilitetur, & videatur succumbere, non succumbit tamen, quia potest homo, cum Dei gratia non consentire. Denique cernis profectum, quem cum tentatione D. Paulus pollicebatur, cuius verborum locus iste practicus quidam est commentarius.

QVÆSTIO XXV.

Quid diabolus queat in anima à corpore separanda, ipsaque separatione? ubi de extasi, & mirandis circa cadauera.

EXtasim, siue raptum potest Diabolus in homine efficere, ligando, vel soluendo sensus exteriores idque modis duobus, prior est, quando illos tramites obstruit, quibus à cerebro spiritus sensitiui se ad exteriores sensus penetrant, veluti contingit somniantibus: posterior, quā do eosdem Spiritus sensitiuos ab exterioribus sensibus ad interni sensus organa attrahit, ibique retinet, ne ad externorū sensuum organa queant discendere. Ita enim contingit, vt in raptu ob nimiam internarum virium sensitiuarum applicationem, & spirituum sensilium ad interni sensus organa confluxum, adeo impediantur sensuum exteriorum munia, vt corpus viuum cadaueris mortui, & immobilis speciem præ se ferat. Hæc raptus naturalis causa vera, diaboli vires nō excedit, talesque sunt Sagarum, & magorum extases, quibus cum vno in loco maneant soporati, varijs tamen in locis se fuisse, & varia peregisse, decepti sæpe arbitrantur. Tale est quod Olaus de Magis Lappijs narrat hoc modo. *li. 3. c. 18. Septens. reg. descr.*

Si quis peregrinus cupiat de suorum cōditione certi quid cognoscere, præstant, vt intra viginti quatuor horarum spacium rescisca t, quid cum illis agatur, vel si trecentis milliaribus absit, hoc modo. Incantator postquā vsitatis ceremonijs Deos suos cōpellauit, subito collabitur & exanimatur, quasi extincto illo reuera excedat à corpore anima. Neque enim aut spiritus in eo reliquus esse, aut resta re cū vita sensus aliquis aut motus videtur, sed vt adsint semper aliqui oportet, qui proiectum, & exanime corpus custodiant, quod cum non fit, dæmones id abripiūt. Horis viginti quatuor elapsis, reuertente spiritu, seu è profundo somno, cum gemitu expergiscitur exanime corpus, quasi reuocetur in vitam ex morte, qui conciderat. Postea sic restitutus ad interrogata respondet, & vt fidem faciat percontatori, recenset aliquid, quod agnoscat ille, & certo sciat in ædibus suis, aut cognatorum fuisse.

Hæc in rei veritate se ita habere plures alij Olao attestantur. Sed in hoc raptu magico, & similibus exemplis, cauē di multi errores, quibus ambiguæ illæ Olai locutiones non parum suffragantur. Errant in primis, qui cum Cardano quotiescumque collibuerit, naturali sua vi, & arbitrio voluntatis rapi se iactitant. Facit hoc proculdubio dæmon ex fœdere, nec fortassis certius aliud Magiæ indicium, quam huiusmodi voluntarij raptus. In virgine quoque illa Cæsarea augustana (sic voco, quia illic ab Archiepiscopo ann. 1585. fraus tandem detecta) pseudostigmata Christi ostentante, raptus illi adeo frequentes, omnes ex pacto, cum oues pasceret cum dæmone inito, nascebantur, vt & Magdalena Cruciæ Cordubensis, quæ famosa fuit saga. Errat etiam, & grauiter, neque hoc à Cē soribus prætereundum, & relinquendū in eius erat libro erratum: errat inquam Bodinus censens in huiusmodi extasi animam reuera migrare, & deserere ipsum corpus, & alijs in locis interea versari separatam, qui Cabalistarū error fuit, à quo suspicor Platonicos alienos non fuisse, propter narrationem illam ipsius Platonis. *lib. 2. Damonom. cap. 2.*

Fren

Plin. de repub.

Fretu Armenium genere Pamphyliũ, cum inter cadauera cęsorum in prælio decem diebus iacuisset mortuus domum relatum, secundo post dies cum esset imponendus rogo reuixisse, ac prodigiosa quędam narrasse, quę illo tempore apud inferos uidisset.]

Similis fabula fuit de quodam Clazomenio apud Origen. lib. 3. contra Cels. & illa de Aristæa Proconnesio, quem narrant Plinius libro 7. cap. 52. & Plutarcho, in vita Romuli, ex Herodoto multories defunctum reuixisse, & animam quoties voluit resumere potuisse, ita, vt assistentes animam, cerui effigie, ex ore euolantem viderent. Nam iste non mortuus erat sed in raptu magico, & non anima ex ore euolabat, sed diabolicum præstigium. Idem dicendum de militis dormientis ore egressa, & iterum ingressa mustela alba, & per gladium riuulo impositum iterato commeante, quod narratum ab Helinando, fuit hoc ludibrium dæmonis, ad hoc institutum vt de animę migratione hunc errorem mentibus imprimeret: vetulis deliris, & pueris, qui nondum ære lauantur, id quam philosophis persuasurus. Mors enim nihil est aliud, quam animæ à corpore separatio, cumque ipso egressu hæc contingat separatio, fieri nequit quin homo egressu isto moriatur. Si moritur, quis animam iterum in corpus inducit? Sola Dei virtute redire ista potest.

Helinã. l. 13. Chr. & Paradoxus in Symbol.

Mortuorum animæ locum suum, teste Psalmista, ignorant, hoc est corpus suum amplius non norunt: quare anima semel separata, nec aliud corpus subire, nec suum iterum ingredi, ac informare potest, nisi Deo permittente, atque ducente.

De Philippis & Finnis igitur, & de aristæa, & de Hermotimo Clazomenio, quod illi obijciunt, id nos nec latet, nec mouet. Ecstasis Diabolica intercessit, sed anima à corpore non recessit. *Omnia* (inquit Tertullianus, hac ipsa de se agens.) *magis conflictanda, quam hac licentiam animę sine morte fugitiuę.* Et alibi idem rectissime pro Axiomate tradidit *nusquam animam sine carne esse, quam diu in carne est.* Et in ecstasi animam extra corpus peregrinari, negat aperte auctor breuium quæstionum, quę operibus D. Athanasij adiũguntur. Nec Augustinus quicquam habet, quod Bodino suffragetur, alibi vero palam contradicit.

Vide Iul. in Enco. musica et Plutarc. de dam. Socr. lib. de anim. I. de resurr. carn.

Abutuntur etiam aduersarij scripturis. Nam cum illud citant, *pretiosam esse in conspectu Domini mortem sanctorũ eius:* perperam verba de prophetarum ecstasi accipiunt: quæ ad veram mortem, seu animæ à corpore separationem sunt referenda, & quamuis de raptu acciperes eorundem, *Mors*, vocaretur, quia mortui corporis imaginem repræsentat.

q. 13. li. 83. qq. lib. 18. de ciuit. Dei ep. ad Euo. & (si ipse auct.) l. de spiritu & anima. Psal. 115. v. 15. vt cũ B. Ciprian. etiã Rabbini consentiunt. Scholig. de subti. contra Card.

Cum etiam de Apostoli raptu ratiocinantur, non possunt probare eum extra corpus fuisse: potuit Deus id facere, sed an fecerit, cum ipsi Paulo fuerit incertũ, malo dubitare, quam cum B. Hildegardi affirmare corpus vere ab anima tum fuisse, separatum: dubitant quotquot meliori patres, dubitant etiam Scholastici omnes.

Parum vero peritum se philosophiæ Bodinus ostẽdit, cum *Aphæresiam* cum *Ecstasi* confundit. In hac videtur anima à corpore abesse, quia priuatum est corpus functionibus animæ sensitiuæ, motiuę, & interdum intellectiuę: in aphæresia vero, non functionibus animæ modo, sed ipsa corpus caret anima: in illa corpus dicendum insensile, & immobile actu: in hac, naturaliter loquendo, est exanimum tam potentia, quã actu. Quale demum illud argumentum? si anima sit immortalis, necesse aliqua sine corpore operari illam posse. Sed est immortalis, operari igitur potest in ecstasi ab illo separata. Mi homo, moneo Scholas Dialecticorum adeas, & discas, cum sint plures vnius rei functiones non recte, quod de omnibus non probaris, id ad vnã te restringere. Deus bone, quot sunt functiones animæ in corpore existentis, in quas sibi corpus partem, iusque nullum vindicat? cogita voluntatis, intellectusque actus, & super seipsam sui reflexiones, aliaque quæ ex libris de animæ immortalitate agentium, possunt peti. Verum certiora hæc Christianæ sapientiæ peritis sunt, & rectæ philosophiæ nõ imperitis, quam vt longiore indigeãt probatione, neque mihi vacat vel iubet lucenti soli lampadem accendere.

Aristot. li. 2. de anim.

vide (si iubet) dicta citataque in Troad. Senecæ cho. 1.

Solus Deus sic animam per raptum

sic-

separare posset, & interea in corpore idoneas iterum recipiendæ animæ dispositiones conseruare: quod an sibi contigerit, dubitare se D. Paulus profitetur. Atq; ita intelligendum existimo, quod fertur in franciscanorum gestis, de B. Aegidio, eum interrogatum. An aliquãdo in hac vita corpus suum per ecstasim vel contemplationem animam deserat: respondisse affirmatiue, & hominem cognouisse, cui id acciderit. vel enim id dicebat, eo quod omni corporis functione absoluta ad tempus, & sic corporis oblita fuerit penitus: vel quod diuina potentia corpore educta, & in id reducta fuerit. Narrat Historiam Ioann. Saluator Irados to. 1. sanctorum & dictorum illustr. Ordinis D. Francisci, fol. 205. Falluntur tertio, qui falsos hos & dęmoniacos raptus, siue exstases (pro ijsdem nunc sumo non ignarus alibi subtilius distingui) non separant à vero, & supernaturali raptu, quo per spiritum diuinum homo ad rerum supernaturalium contemplationem siue cognitionem, cum abstractione mentis à sensibilibus, eleuatur: de quo præclare, vt solet, Diuus Thomas disseruit, quales fuere prophetarum, Apostolorum, & sanctorum hominum longe diuersi à Magicis exstasibus: de quibus B. Irenæus locutus agens de Marco mago.

Plurimorum de veri raptus natura opiniones Gentiliũ philosophorum, & Arabum astrologorum resensuit Marcus Antonius Mocenicus, opere verbosiore, quam solidiore, & excepta nona, ceteras satis bene confutauit: quid ex dictis eius retinendum, quid repugnandum existimem breuiter accipite.

Igitur falli eum puto, dum subiectum raptus contendit debere esse mediam quandam substantiam inter mortalem, & immortalem, & huiusmodi ait esse animam nostram, quam dicit esse mortalem respectu partis sensitiuæ, immortalem respectu partis rationalis: fallitur si sit in anima nostra pars vna immortalis, & pars alias mortalis, quæso nonne pars hæc ab illa queat separari? diuisibilis ergo iam anima nostra futura, quare nec immortalis: absit hoc à mentibus nostris, totam hominis animam, quoad substantiam essentiamque suam, credimus esse immortalem, non anima, sed homo ipse respectu totius compositi, quid medium est: corpore mortalis, anima immortalis. Subiectum tamen raptus, non est totus secundum se homo, sed anima ipsa humana, subiectum totum incorporeum, indiuisibile, & immortale: anima hæc subiectum est raptus, non ratione intellectus agentis, sed ratione intellectus possibilis: quod bene docuit Mocenicus. Formalis causa, raptus est ipsa illa actio, qua quis eleuatur, & cęlestibus illis reb. quasi vnitur. Finalis causa est, coniunctio animi cum Deo iuxta illud Anicij Seuerini.

Tu requies tranquilla pijs, te cernere fines,
Principium, uector, dux, semita, terminus idem.

Agens siue efficiens causa duplex aliquando potest esse. Instrumentalis, erit intellectus agens, principalis vero futura Deus: dixi posse aliquando esse, quia licet Deus per se solus sit causa sufficiens, solet tamen causas secundas, vt instrumẽta, adhibere, quare poterit intellectus agens esse causa instrumentalis; quia quãuis eius ordinarium munus sit, species à phantasmatibus abstrahere, & hic nulla sint phantasmata, solet tamen Deus, cũ se menti nostræ per raptum insinuat, ea, quę vult nos tum videre, diuina quadam repræsentatione ostendere: vbi vero spirituales hasce res intellectus noster percepit, tunc ope intellectus agentis, potest quædam rerum visarum similitudo, & simulachrum effici, quem modum D. Thom. non repudiat. Principalem causam dixi esse Deũ, quia reuera Deus est, qui hominem ad se rapit, vt fatetur Mocenicus, nec potuit negare. sicut enim Sol in Sole non cernitur, sicut oculus sine lumine lumen non videt, sicut auris nisi aere pleno ictum aerem non audit: ita nec Deus sine Deo cognosci potest: sed Deo plenus demum animus tantum in Deum erigitur. quantum diuino collustratus lumine eum cognoscit: tantum efferuescit, & exilit in superiora, quantũ calore diuino succensus in Deum fertur: neque ad id, quod superius est, & infinitum, quisquam attollitur, nisi virtute superioris, & infiniti attrahatur & eleuetur, iuxta veram Platonicorum sententiam. Deinde solus intellectus agens ad hoc nequit sufficere: quia quamuis Mocenicus

3. co. 12. vi. Diu. Tho. 2.2. qu. 175. a. vlt.
d. q. 175. ar. 2 ad 1.
d. q. 175.
Fr. 1. cont. Mar. c. 9. l. de transitu hominis in Deum.
c. vlt. 13.
cap. 30.
1. p. q. 12. a. 9. ad 2. c. 1. f. 13.
Vide Mocenic. c. 9.

cus dicat transitum hunc ex parte hominis esse voluntarium, id tamen verum non est: raptum enim scimus sepè contingere inuitis, vt sentit Diuus Thom. & docet experientia. Noui, & mecum norunt mille adhuc superstites, Virginem Deo deuotam, ex ijs, quas *Beatas* illic vocant, quæ Burgis, in Castella, anno. 1585. superstes erat, & statim percepta Eucharistia, vix ea in os sumpta, in diutur num raptum eleuabatur; adeo vt nec admotas, & adactas in pedes aciculas sentiret: quæ, vt erat humanæ gloriæ auersatrix, & sancta esse, quàm dici malebat, aut videri, ardentissime solebat Deū precari, ne quid illi huiusmodi coram alijs accideret: & ad se reuersa, erubescentiæ plena, atque pudoris, quam poterat celerrime se domum in conclaue propriebat. Nō est ergo in nostra potestate, & proinde nec nobis est voluntarium sic mente abalienari: neque id poterit noster intellectus, quantumuis id nos vehementer velimus. Hæc non tam est actio, quam passio intellectus: cum hic anima se proprie, & primario gerat more patientis, secundario, & minus proprie more agentis, & ipse Mocenicus fateatur, hunc transitum hominis ad Deum (sic enim appellat raptum) plurimum passionis, & minimum actionis habere. Deum vero dicimus esse causam efficientem raptus: non tantum vniuersali quodam concursu, sed etiam ad hoc ipsum designato, & particulari.

d. q. 175. art. 2.

cap. 4.

Hic in Syrtes impingit, & se abripi patitur procellis Gentilium, & infidelium Philosophorum. Nam sententiam proponens suam, contendit totam raptus efficientiam adscribendam soli agenti intellectui, hunc enim adiutum solo concursu vniuersali Dei, vult posse statim intellectui possibili speciem, seu Ideā Dei repræsentare, & sic, quod erat, duntaxat intelligibile potestate, vt sit iam actu intelligibile, id vi sua intellectum agentem efficere. Quasi verò queat intellectus agens aliquam effigere speciem, quę Deū repræsentet: quod merito cum Diuo Dionysio Areopagita Theologi negarunt.

cap. 45.

Sed videte quam Leuibus nitantur aduersarij argumentis. *Obijciunt primò*. Deus non est idem cum anima nostra: non potest igitur in illam agere. Quid est nugari, si hoc est argumentari? quasi nihil in aliud queat agere, quod nō sit idem cum eo: & non sufficiat proportio ac similitudo causæ immediatæ, & instrumentalis: quasi non omnia Deo obediant: quasi Deus, qui vnus eminenter est omnia, nō possit in cuncta, vt vult agere: apage mihi hos paganismos.

Dionys. de Diuin. nomin.

D. Th. et sibi interp. 1. 2. q. 12. a. 2.

Secundo obijc. Deus est intellectus: nihil ergo potest agere nisi cognoscendo; sed extra se nihil Deus cognoscit: animus autem noster est extra Deum: animum ergo nostrum non cognoscit: nihil ergo in animum nostrum potest agere. *Resp.* Deus est intellectus, si sumas intellectum impropriè loquendo pro substantia spirituali in genere, non vero est intellectus, si capias intellectum pro potentia intellectiua; quo pacto eum sumi ab ipso docet consecutio argumenti; quæ nulla foret, neque antecedens cum illatione cohæreret, si aliter sumeretur: certum enim est spirituales substantias etiam aliter quam cognoscendo agere posse, vt loco mouere, & huiusmodi. Quod si velit tantum dicere, nihil posse agere in subiectū, quin subiectum illud cognoscat; hoc certè verum est, quia Deus omnia cognoscit: Spiritualis tamen substantia, vt Angelus, posset agere in aliquod subiectum sibi incognitum. Vnde tamen sequitur falsissimā esse illam subsumptionem, Deum extra se nihil cognoscere. quid enim hoc aliud significat, quam Deum præter semetipsum nihil cognoscere? non cognoscit ergo arbores, nec equos, non peccatores, non dæmones. quo ergo pacto creaturas conseruat, & mundi tatagit, & punit peccatores? esse hæc extraria Deo, & cognosci à Deo fatendum igitur nobis; nisi Epicurei, & athei sumus. Deus quidem eminenter est omnia, sed non formaliter. Si loqueris, de ijs, quæ sunt eminenter extra Deū: frustraris; quia nihil quod est, non est eminenter in Deo; ipse quoque animus noster hoc modo non est extra Deum. Quare patet te loqui, de ijs, quæ sunt extra Deum formaliter. Sed Deus cognoscit omnia quæcunque sūt, etiamsi illa non sint in Deo formaliter, siue etiamsi Deus illa non sit formaliter: quare & animum nostrum Deus cognoscit. cognoscit sane, & puniet, si viderit

infidelem, & ad Gentilium scita impia descisscentem. Non sum ignarus istud axioma, (*Deum nihil extra se intelligere*) tribui Aristoteli: sed Aristoteles veniã meretur; cuius oculus, nullo fidei veræ radio illustratus, vt noctuæ oculus ad illam lucem infinitatem calligauit. Christianis verò hominibus venia danda nõ est, si talia deliramenta pertinaciter tueantur, & non Gentilium placita regulis sed fidei scita illorum placitis pergunt submittere, verè cœci cœcos deligentes duces, cum quibus in erroris foueam corruant. Auerroisticum hoc potius figmẽtum est, quã Aristotelæum placitum: qui perfidiæ columen Arabs intestabilis, sectatores suos ex hoc principio eo deduxit, vt existiment etiam hinc sequi; Deum sic aliquid sibi perfectionis adiuncturum nouæ, si hominem sibi per raptum coniungeret, vel si extra se alia intelligeret: Deoque ipsi tunc opus fore sensum, & phantasiam, quæ omnia vel dypondij Theologi statim exsufflarint, vt vanitate sua diffluentia, nec quicquam cohærentia. Deus in se ipso, vt in speculo, simul & semel videt omnia; cognoscendo alia, tribuit ipsis perfectionem. Nobis accedit perfectio coniunctione vel cognitione, propter imbecillitatem, & egestatem nostram: cuncta Deus possidet, nec ipse mutatur, sed mutat res, quas sibi coniungit. Denique censet idem Mocenicus, raptum omnem esse successiuũ, quod indiget, vt verum sit commoda interpretatione. Raptus enim fieri potest in instanti, quia Deus causa efficiens est actiuitatis, & potentiæ infinitæ: per temporis tamen fluxũ actio seu passio raptus postea continuatur: & si quę ad raptum, ex parte hominis aliquando præparationes præcedant, vt contemplari, &c. illæ sint successiuæ. Hæc de raptu nunc sufficiant. Non nego ad raptus hominem aliqua contemplationis ac desiderij vehementia, quasi præparari, & disponi, vt recte docuit Rodericus Dosma Delgadus lib. 1. de authoritate Sacræ Scripturæ c. 12. Sed contendo id plerunque illis contingere, qui patiuntur malorum spirituũ falsas reuelationes, si data opera conentur in extasis incidere, vt solebant olim Montanistæ, & hodie solent Magi, & Anabaptistæ: ac ne tum quidem ab corum arbitrio raptus est effectiuè, seu physicè, sed moraliter duntaxat, & seu ex pacto. Quare nihil hoc pro Mocenico, vel contra me facit.

li. 2 Metaph.

Alter veræ separationis animæ a corpore, certissimus modus per mortem, quin sit diabolo permissione Dei possibilis, negari nequit. Quo enim Angelus vnus millia Assyriorum vna nocte occidit: nonne Asmodeus septem Saræ maritos, & Iobi liberos omnes Diabolus necauit? nonne maleficijs quotidie dæmon plurimos necat? sed de hoc postmodum copiosius differetur, lib. 3.

Postquam animam a corpore mors separauit, nondũ diaboli omnis potestas sopita: potest in animam nõnulla, potest in corpus. Animam potest supplicijs addictam, quantum Deus iusserit punire, an possit iterum in corpus mittere, vel facere apparere mox discutiemus.

Quoad cadauera mortuorum solet aliquando ea induere, & alijs apparere vt postea dicetur: potest etiam in eadẽ: maxime in ea quæ sita sunt locis non conseratis, quæcunque potest in alias res corporales, & speciali quodammodo potest soletq; miranda quædã in ijs, & prodigiosa causas naturales ignorantib. & exhibere quædam, quasi viuentium corporum, & vegetantis animæ munera, verbi gratia, vt fluat ex vulnere mortui sanguis in præsentia occisoris (qua de re alio loco fermo fiet) 2. vt corpora, diu seruẽtur incorrupta, neq; putescãt neque putrescãt, neq; dissoluantur, aut incinerentur; quia hoc, & naturaliter, vel ex vnguentis, vel ex loci natura, imo & ex corporis natura potest prouenire, vel ẽt ex mortis genere; de mortis genere, scribit Plutarch. *Cæteris*, inquit, *fere notum est fulmine ictorũ non sentire corpora putredinem.* Iquare non satis aptè Euripides introduxit Clymenem de Phaetonte dicentem. *Putrescit ast hic in conualle mortuus.*

De corporis natura, est illud Ammiani Marcellini, apud Rhodiginum Romanorum cadauera cæsorum statim fatisce re, ac prorsum defluere: Persarum vero inarescere stipitum more, vt nec liquescant membra, nec sanie madescãt perfusa, quod cẽset Ammianus vitã parciorẽ, & vbi nascuntur, exustas solibus terras, credit Cardanus, & de patris sui Facij

l. 6. c. 24.

corpore

Lib.8. de ver. var. c.4.

corpore idem profitetur, causam hac nō arbitror contemnendam: victus enim parcitas arcet humorem copiam, vnde propter eandem victus abstinentiā Xenophon memorat Persas, nec tussire, nec emungi. De loco ipso, potest ille, vel hanc vim habere naturalem, & conseruatricem ratione Soli, vel Solis, vel etiā ratione situs: sic enim, quod Aristarchus in Olympicus tradidit, integrum cadauer armati, & saucij hominis olim mortui in Iunonis Eleæ templo, inter tabulatum, & scandulare tectum inuentum, causam reddit Pausanias, quod in illis latebris abditum, neque per æstatem vaporum, neque per hyemem frigoris noxā contrahere potuerit. De vnguentis, res nota ex Aegyptiorum conditura, de qua Herodotus, & Diodorus.

Io Pial. Cyri.

Lib.c. de script. Gracia.

Illud etiam naturæ miraculum est; eorum cremari non posse, qui vel Cardiaco morbo, vel veneno perierint. Nec puto qualitates has impressas cordi dæmonem ignorare, vel non posse similem dispositionem in cadauer inducere; posset itaque facere, (& hoc sit 3.) vt cadauer spacio aliquo temporis comburi nequiret: fecit aliquando in viuis, cur nequeat in mortuis? Quatto poterit efficere, vt cadaueris pili, vel vngues excrescāt; quia hoc potest naturaliter præstare cōplexio morientis, quando in corpus manauit aliqua vegetantis animæ ad formam imperfectam dispositio, quod frequenter accidit suspendiosis, quibus subito spiritus intercluduntur: quos (vt ait ille) Iupiter lauat, Apollo vngit, & siccat. Sæpe tamen hæc, vt in reliquijs hominum sanctorum; ex diuino proueniunt miraculo. Vt cetera mittam; Dammis oppido prope Brugas, vidi olim Saluatoris Crucifixi imaginem prægrandem ligneam, quæ comam, & barbam produxerat, & quotannis attonsæ refruticabant; id pro miraculo pijs habitum, propter crebras, quas Deus illic ægris sanitates conferebat, & alia in afflictos diuinæ munificentiæ monumenta, crebris ibi tabellis notata; donec impius, & pertinax Caluinistarum furor imaginem ignibus absumpsit, & templum (quod illis solemne) solo æquauit.

Lib.2. histor. li.1. Biblioth. Pl.li.1. c.37.

Angl. in 2. qu. de Magia ar.7. dif. vlt. Bil fel. decō fes. Mal. pralud. 12. dub.4

Quod sequitur, etiam non inuitus ad diuina prodigia retulerim. *Lintzij* (ait Petr. Bizar.) *dum ibi a Carolo. Austrio conuentus celebrabatur, cuidam rustico natus est infans, in quo nihil sane desiderabatur: vixit dies quatuordecim, & trīduo ante obitum sudauit, atque ita sudans extinctus est. In mortuo infante statim cœperūt apparere stigmata, in manibus, pedibus, & latere; sicut Christi vulnera pinguntur: in capite etiam ex ipso cranio nata est corona, vt corona spinea. Cæsar, cum hoc audiret misit quosdam ex suis; qui hoc prodigium contemplati, cum de tota replenius edocerent, remq; ita se prorsus habere intellexit.* Sic ille Epit. memorabilium Europæ pag. 302. Quæ hic partes naturæ? nullas certe video sufficientes.

QVÆSTIO XXVI.

An ope dæmonum fieri possit, vt defunctorum animæ, seu spiritus viuentibus appareant.

MAgni hæc momenti quæstio est, & quæ aliam includit primo venti landam: *Virum vnquam animæ queant apparere?* de qua, ante annos ferme nouem, Duaci in Quodlibeticis, vt vocant, copiose disserui; sed quia oratio illa lucē non adspexit, hic ea cum lectore communicabo, quæ tum cum auditoribus, prætermissis parergis oratorijs.

SECTIO I.

SIt 1. concl. quæ quasi fundamentum est ceterarum: *Posse, ac solere mortuorum animas nonnunquam diuina potentia, atque virtute, viuentibus apparere, id & fidei Catholicæ sciris, & ueræ, germanæque philosophiæ placitis consentaneum est.* hanc conclusionem multi improbant, sed horum alij athei sunt, qui animam negant immortalem, & corpori volunt eam commori: hos facile est refellere, quia hæresis eorum iampridem etiā a Platone, & Aristotele, & alijs Philosophis probis, confracta, & proscripta fuit, ab Ecclesia vero id asserētes ignibus adiudicati: Docui id fusissime prolixa disputatione, Comment. in Senecæ Troad. chor. 2.

Alij sunt Philosophi sensib. nimis addicti: qui fatentur animā corpori superstitem

tem esse, sed videri illam a viuis posse, vel ad viuos redire negant, duntaxat: quia id quo fiat modo, ac ratione non intelligunt: hi docendi sunt rationem modũq; alij denique matæologi sunt, nec enim Theologi dici merentur, qui nati nobiscum eiusdem matris vtero, ijsdem vberibus lactati: falsis fratres, viperina proles, germanos lacessunt, & genetricis impio mucrone latus petunt, palam est me hæreticos intelligere: ex his quidã, eos qui se spiritus conspexisse asserunt, iudicant lymphatos, ceritos, imaginosos, ad medicos, & veratrum relegandos: alij clamãt, huiusmodi narrationes omnes superstitiosas, & delirarum esse animum vana insomnia: alij, vt facetiores ludiones, & minus cruenti, multas obscænas, & ridiculas fabellas commiscuntur, vt genus omne apparitionum reddant odiosum, imitati Batauum illum Lucianum; causã hos omnes vehementer stimulans est, quod hac mortuorum apparitione Purgatorij fidem valide stabiliri percipiant. Quare miror, ex Catholicis Hieron. Maium, maioris lectionis, quam iudicij virum, ausum fuisse scribere, nunquam, quæ circa mortuorum sepulchra, vel cęmiteria conspiciuntur simulachra, mortuorum esse animas, sed semper esse dæmones, aut malos genios hominum deceptores: admiror etiam, id firmare auctoritate Porphyrij, & Iamblici, iuratorum fidei Christianæ hostium, nã quod Theophilactum, & Chrysostomum allegat, id frustra facere mox ostendam, & simul ostendam, dubitationem illam philosophorum innanem esse: hæreticorũ vero dicteria, ipsis digna, hoc est impia, impudentia, mendacia, vix digna quibus respondeatur: nimis etiam temerarium fuisse virum doctum insignem alias causarum patronum pleno ore in Parisiensi Parlamento, superstitionem, hãc sententiam vocantem, censentemque puniendos, eos, qui animas redire arbitrantur. Lege si lubet libro eius vltim. de Sacra Politia, & videbis audaciã causæ minus æquę seruientem, & obtinentem, sed eo iam tempore, quo in Curias Gallicas multi se Nouatores ingressi erãt. Idem tamen censuit Tiraquellus ad Alexand. ab Alex. lib 2. c. 9. nihil probans, sed nude affirmans, se habere hæc omnia pro meris somnijs; idem asserit ad lib. 5. c. 23. Sed propter eius putare, nunquam id verius, falsiusvè futurum est.

Lauathe rus li. de spectris. Oecolampnotis in Theoph. Marbac. li. de mir. Riuiusli. de Veteri superst. Ben. Aretius in Proble. Baleus i Catalog. Melanc. in Kalen. Manlii. Erasmi in colloq. l. 4. Misc. c. 12.

Probatur sententia nostra (vt ab imbecilioribus progrediar) primo communi opinione Gentilium, quorsum illa trãs latitia de Manibus euocandis, tam solemni carmine, & ritu fieri solita: si nullas viuis mortuorum animas apparere credebant? quorsum (nisi quia hæc vulgo recepta, etiam inter sapientes opinio) ille poetarum Phœbus de Anchisæ filio referret?

Infelix simulachrum, atque ipsius vmbra Creusę
Visa illi ante oculos, & nota maior imago.

Et ille Latinus Callimachus Cynthiam post obitum talia memorantem introduceret?

Sunt aliquid Manes, letbum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit umbra rogos.
Nolte uaga ferimur, nox clausas liberat umbras,
Errat, & abiecta Cerberus ipse sera.
Luce iubent leges Lethaea ad stagna reuerti:
Nos uehimur, uectum nauta recenset onus.

Vnde? nisi ex hac opinione, sceleste apud illos orta Necyomantia? quam & Homerica Circe *in Odyssea*, & Ouidij Medæa *in Metamorphosi*, & Lucani Erictho in Pharsalia, & Senecæ Tiresias in Oedipo. & Horatij in Epodis Canidia, Papinij in Thebaide Manto, & Siliana bello Punico Autonoe, tam operose exercuerũt, quorsum, nota paucioribus eorundem cõsuetudo, si socij in peregrinis regionibus obijsslent, animas in patriam reuocandi, cuius, & Didymus, & Eustathius, & Pindari Scholiastes meminere? vnde aliunde orta illa communis illorum opinio: solere animas ijs qui per cædem violenter ipsas corpore expulerint apparere, omnibus adesse locis, minari & diuexare? cur alioquin (quod, & Fastographus poeta notauit) Romanæ parens vrbis Remuria, siue Lemuria insti-

In Odis. 9 Pyth. od. 4. Elpenor. apud Homer. Od. 11. Virg. Dido etc. vide comment. nostrum in Seneca.

instituisset? cur in republica Romana recepta solemniter Feralia, Silicernia, Culinæ, & Parentationes; nisi spirituum redeuntium causa? Hoc ipse Plato voluit in Phędo, & epistol. ad Dionys. Hoc Platonici Porphi. Amenæus, Maximus, Philostrat. Eunapius.

Hanc Platonicorum sententiam de schola vnus Madaurensis esse docuit, & explicauit, nempe animas humanas, dū in corpore sunt, Genios, & Dæmones nuncupari, cum a corpore seiungūtur: si boni meriti sint, posterorum suorum curam sortiri, & pacato quietoque numine domum possi dere, & vocari Lareis familiareis: sin scelerate vixerint propter aduersæ vitæ noxias, nullis bonorum sedibus recipit, sed in terra vagatione, seu quodam exilio, puniri, & inane terriculamentum bonis hominibus noxium malis, *larvas* perhiberi. Idem apuleius *Apolog. 1. Et vbi* (inquit) *Aemiliane, Deus iste Mercurius superum, et inferum commeator, vtrorumque Deorum malam gratiam, et semper obuias species mortuorum quicquid vmbrarum est unquam, quicquid*, Lemurum, *quicquid* Mauiū, *quicquid* Laruarum *oculis tuis ingerat: omnia noctium occursacula, omnia bustorum formidamina, omnia sepulchrorum terriculamenta.*] Arnob. libro 2. testatur solitos adiurare certa nomina, ne animæ hic in terris detinerentur vagantes circa sua corpora. Testantur de visionibus animarum Dion. in Caracall. & in Tito, Plutarch. in Cimone, Dione, Bruto, Alcibiade. Addit Platonicos (fidē excipio) secutus Diuus Augustinus, hosce malos vocari Lemureis, Seruius Honoratus scribit eos, Manes vocari, quā diu in alia corpora nondum migrarunt.

li. 8. de ciuit. Dei.

Idem Seruius, & Sabinus, ab anima separant vmbram, & simulachrum, putant enim (falso) hominem constare vmbra, corpore, & anima, animam cœlum petere, corpus in terram desinere, vmbram siue simulachrum descendere ad inferos: vmbram volunt esse non verum corpus, sed speciem quandam corpoream, quæ nequeat tangi, instar venti. Conueniunt tamen cum poetis, istud, quicquid, vel ad cœlos adscendat, vel ad inferos descendat, interdum viuis apparere, vt alio loco dicemus.

Soli ergo ex Gentilibus Epicuri de grege porci (sic se vnus appellat eorum) bene curata cute, mente neglecta, negabant animas supersesse, vel apparere: ceteri id innumeris exemplis abstruebant, cunctorum malorum hominum, Plato de Castore, & Polluce, Valerius, de Miltiade, Pausanias, de quodam in Lypara, Aristoteles, de Achille, Philostratus de Romulo, Auctor de Vir. illustribus, de Caligula, Suetonius, de Athenienſi philosopho, Plinius Iunior de Pausaniæ infesta puella, Plutarchus, de Seuero Imperatore, Xiphilinus, de alijs, Apuleius lib. 8. & in Apolog. Suet. in Nerone, Quinctilianus declam. 12. Horatius Epod. 5. Vale. Flaccus lib. 1. & alij, quos longum referre, & fateor hæc ad dęmonum illusiones, & præstigias referri posse, sed tamen, quæ ex Christianis subiungam, conuincunt: etiam fatendum, Deo permittente, veras animas esse potuisse, non vanum duntaxat ἄγαλμα, seu (vt glossographi vocant) *Lermum:* nisi, *Larua* legendum.

Vide Cōment. ad Herc. Oetaum. vs. 1959. Lucian. in Necyomant Apul. Metamorph. libr. 2. In Phędone, & ex eo Macr. l. 1 in somn. Scipio. c. 9

SECTIO II.

PRobatur nostra Conclusio secundo loco contra Philosophos illos, nimis carnales (nam vt optime Diu. Augustin. *in homine carnali tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*) qui nihil credunt nisi quod vident, & ideo reuera nihil credunt: contra hos, inquam, probatur nostra sententia ratione vnica, quia cum Deus sit omnipotens, potest quicquid non implicat contradictionem, sed hoc quod asserimus, adeo nullam implicat contradictionem, vt etiam sit naturę consentaneum: Poterit ergo Deus, qui creauit animas, facere vt eædem separatæ iterum appareant. Immo, si Deus nō obstet, posset, naturali sua vi, id ipsa anima: quia nihil hactenus aduersarij proferre potuerunt, quo probarent animarū id naturæ repugnare. Quid enim? cur natura anima id non patitur? An quia nullo in loco proprie sint animę? scio sic visum nonnullis, qui arbitrati, animæ separatæ, natura sua, nullū locum cōpetere; quod quia de loco dixere, qui sumitur pro su-

Ser. 147. de temp.

Dura. in 1. d. 37. q. 1. & videntur hoc velle Arist. 1. de Calo

D. Greg. Nazian. 2. or. de Theol. & Aug. l. 35 qq. 20. & li. 12. super Gen. ad lit.

perficie corporis continētis, & proprius est rerum corporearum: huc non pertinet: cum enim sermo est de rebus spiritualibus, & indiuisibilibus locus sumendus est vniuersim pro spacio, quæ acceptio rebus corporeis, cum rebus incorporeis, quę alium locum habere nequeunt, est communis; in huiusmodi ergo loco animas separatas esse de facto, negari nequit: fides hoc docet, quæ docet bonorū animas frui Deo, & esse non in terra, sed in cœlo: damnatorum contra non esse in cęlo, sed infra terram, & ibi, vt in certo loco, torqueri. Ratio docet, quæ docet, impossibile esse, quod aliquid existat, & non in certo spacio, videlicet in toto, & infinito spacio (sic solus Deus existit,) aut in parte spacij, ita vt non in alia, & sic omnes creaturæ existunt. Est autem in hoc loco definito anima, eo quod eius substantia in eum potius locum, quam in alium fuit translata, vel per vim propriam, & naturalem, quia seipsam ad eum locum transtulit, etiamsi in eo loco non operetur actu, sufficit enim quod possit, vel per vim alterius extrinsecam potentiorem eo delata sit, vt si ab angelo bono, vel malo inuita aliquo deferretur, vel etiam detineretur coacta, sicut mali in inferno. Et sic explicari possunt variæ Doctor. locutiones, vt D. Thomæ, qui vult esse in loco per applicationem virtutis, vt Scoti, qui per substantiæ præsentiam, vt Iul. Scaligeri, qui per designationem, omnium obscurissime.

Vide Molin. 1. p. q. 52. art. 4.

Sic autem futura in loco est anima, & occupabit locum diuisibilem, licet sit ipsa indiuisibilis, & poterit occupare maiorem, vel minorem locum quod peculiare est indiuisibilibus spiritualibus, & denegatum indiuisibilibus quantitatiuis, si qua reipsa sint, talia à corpore quanto aliter, quam per intellectum separata, quod vix arbitror intra maximum sphærę, quā simul actiuitate sua potest occupare secūdum proportionem maioris, vel minoris perfectionis essentialis, qua prædita erit, & ideo poterit sibi formare corpus, quod assumat, & in quo appareat saltem tantæ quantitatis, quanta est sphæra actiuitatis eius, vel etiam (quod magis mirandum) posset formare diuersa, ac plura corpora minora, & hæc omnia assumere, & in his omnibus apparere, dummodo cuncta illa in sphęra actiuitatis eius cōtinerentur, sicut de Angelis posse esse in pluribus non adæquatis suæ perfectioni, communiter receptum est. Possunt ergo esse, & sunt de facto in loco adæquato. quid ergo obstat?

An quod ex vno loco in alium sese nequeant mouere? veruntamen hoc esse falsum docent Theologi. Posse animam separatam se mouere ex vno loco in alium probatur. Quoniam humanus animus vi sua subsistit, & res absentes, atque distantes cognoscit, estq; inter illum, & cęlestes mentes quædam naturalis societas, atque coniunctio, vnde fit vt cōscius huius affinitatis, propius ad illas accedere, & earum frui suaui consortio concupiscat. quid autem illo imperfectius, si frustra concupiscit? frustra vero concupisceret, si se illis motu locali nequiret aggregare, & vi sua in altū ascendere non posset. Præterea nōne anima corpori, quod animat, vim sese mouendi largitur? cur non, & separata seipsam valeat mouere, cum & in loco sit, & ista vi vehementer indigeat, ne incassum appetendo aliquid miserrime torqueatur. Cur ergo, aliquis obijciat, ad corpus suum anima regredi vel patrios lareis inuisere, cum lubet, nō potest? obiecit hoc olim Platoni nō satis gratus discipulus; cui respondeo, nudatā semel animam corporis integumento, illud pro arbitrio rursus inducere non posse, neque hoc illuc diuagari licere: quia vel inuita retinetur in sui receptaculi dirissimarum cruciabilitatum ergastulo, vel libere obedit supremo totius vniuersitatis dictatori, a quo in hanc coloniam deducta fuit. Ad corpus autem nō regreditur, quoniam ingressus animæ ad corporis sui informationem vitamque, à naturalibus materiæ, quas vnio hæc arctissima subsequitur, præparationibus dependet. Neque hoc ergo obstat.

D. Th. 1. p. q. 52. vē de Val. de Ang. q. 3. pūct. 3. & optīme sequitur Mol. sup. & a. 1. Scot. in 4. d. 49 q. 4. Domin. Sot. ibid. d. 45. q. 1. art. 3.

Aristot. 1. de anima tex. 41.

Alij igitur dicūt has apparitiones possibiles non esse: quia cum spiritus corporis sint expertes, cerni corporeis oculis, vel humanis auribus exaudiri, vel vllo a nobis sensu corporeo percipi non possunt. Nam quod Lucretius de tactu cecinit.

Tangere, uel tangi nisi corpus nulla potestres;

In cæteris quoque sensibus locum habere. Nihil enim externis sensibus percipit,

pit, nisi quod corporatum: nihil ad internum sensum, nisi per externos se penetrare: nihil sciri, aut intelligi, quod vtroq; prius sensus perceptum non fuerit. Quare nec intelligi hæc visa, quæ nemo externo sensu percepit, nec sensu vllo percipi potuisse, quæ spiritualia sunt. Fotus hic nodus, & difficilis fateor, cui perrumpendo fortis quærendus est cuneus. Futilis ille, & ridiculus, quem suggerit Cardanus, in libris de subtilitate parum subtiliter; spiritus denatorum, atque ipsos dæmones naturaliter ab homine visu, auditu, odore dignosci: oculatior Lynceo, auritior Mida, vel Sileni asello, sagaciore naso, quam Plauti illa anus merobibula fuisse oportet, si vis ista audiendi, odorādi, cernēdi, & discernēdi spirituales substantias, ei a natura concessa fuerat. Sed ille fortassis ex corpore aereo tenuiore animas formabat, qui multorum error olim fuit, & vtinam non hodie. Nec etiā credibile est, quod Cæsarius, recentior illo antiquo, & vno ex partib. *in suis Dialogis*, non semel asseruit; *animæ figuram esse similem vasi spherico, vitreo, vndique oculato*, & alibi: *anima est substantia spiritualis, et in sui natura spherica, ad similitudinem globi lunaris ex omni parte uidet.*] Incredibile inquam hoc, si proprie loquitur: arbitror esse locutiones allegoricas, & metaphoricas: quibus animæ essentialem perfectionem, & multiplicem cognitionem volebat indicare, vt ex eiusmet verbis apparet. Sed Cardanus addit errorem errori, dum cēset (homo de animæ immortalitate dubius, vt indicant omnes ferè illius libri editi, & maxime quem conscripserat, sed nō ediderat, amicis autem familiarioribus aliquando ostendebat. *de anima mortalitate liber*) apparitiones omnes imaginarias esse, & species illarum primas imaginando tantum concipi opinatur. Quod aliquando contingere lubens cōcedo, sem per contingere lubentius nego. Res est paulò luculentius explicanda, est enim cognitione dignissima, & quā D. Tho. mirabilem esse profitetur, & inter diuina miracula computandam.

Visionem ueteres a uiso distinxerūt. *Visio* illis ἔκφασις, quoties nos id videre, prius opinamur, quod ira postmodum euenit, vt apparuerat. *Visum* verò φάντασμα no minant: cum interuigilio, vel in somnis, ei qui vigilare se putat, formæ aliquę oculis sese videndas offerunt. De *visione* disputationem differo in libros sequentes, de viso nunc agendum, quod Christiani *apparitionem* dicere maluerunt: *Apparitio*, teste B. Isidoro, triplex est: intellectualis imaginaria, corporata. *Intellectualis* dicitur, quando substantiæ separatæ in solam mentem, non aliena forma, sed seipsis se insinuant, quæ rarenter se offert, & imago quædam est beatificæ, & æternæ visionis, & a tractatione ista prorsus nūc aliena. *Imaginaria*, quæ *Spiritualis* etiā dicitur, tum vocatur, quādo, non (vt Cardanus putat) spiritus illi corporei sensibus famulantes, sed ipsemet animæ separatæ formas aliquas alienas sensui nostro interno induāt, quibus in earum cognitionē inducamur. *Corporata* dicitur visio, quando huiusce modi simulachra externo sensu excipiūtur. De his nunc, *spirituali & corporali*, disserimus, & earum neutram cum naturæ legibus pugnare contendimus. *Spiritualis* illa vigilantibus, & dormientibus communis est in ea, *spiritus* (sic animas separatas malo vocare, quam cum paganis *umbras*, aut *simulachra*) suis potius ideas quasdam in hominis phātasia efformant, quam aliena ipsi specie occultati illā subeant, & sic immutant, atq; afficiunt internum sensum, nō sua ipsi, vt neq; per se, sed angelorū, vel dæmonum ministerio: nequeunt enim tales imagines, sine eximia quadam potestate, & scientiæ præstantia, in hominū imaginatione, effigiari. hac potestate spiritus carent, quia nequeunt alia a se mouere, sciētia quoque, & peritia hac carēt, quia neq; cum a corpore recederent, eā habebār, nec postea didicerūt. cedo enim a quo, vel cuius ex disciplina? Opera igitur aliena, viuētium formis similia simulachra, in tabula imaginationis, incorporeo penicillo, depingunt; tristiore quidē habitu, ac facie illorū, qui adhuc pœnas perferunt, pullo vt plurimum, & aquilo amictu: contra in veste candida, hilari & renitente vultu eos, qui a supplicijs liberati, &, vt dignoscantur, viuis quam simillima depingunt. Non ergo apparitiones imaginariæ sunt impossibiles, & modus iste facilis est apparendi eiā viuis. Sic. n. & Iudæi Oniam, atque Ieremiam, sic

Vide quę dixi ad Ahor. 2. f. 445.

lib. 1. Mirac. c. 32. & l. 4. c. 39. & li. 7. c. 16.

d. c. 39. & d. c. 16. et li. 8 c. 78.

1. p q. 89. a. 8. ad 2.

li. 7. Orig. cap. 8. D. Tho. 1. p. q. 12. a. 3. ad 1.

Saul Samuelem iuxtà nonnullos, sic Cõ A
stantinus Petrum, & Paulum recognouit. Probemus, idem de corporea, visa
2. Macc. 15. 1. Reg. 28. Syno. 7. act. solis vigilantibus obijciuntur, & in ijs spiritus assumunt corpora, & assumptis vtuntur, quod facere posse, & quo faciãt modo, sequenti quæstione ostendemus, nunc supponimus, siue Theologos consulas, siue Philosophos Christianos, certum iam, & definitum videri a substantijs seiunctis visibilia assumi corpora; in
B ijs ergo assumptis, quid mirum si à viuẽtibus conspiciuntur, siue illud ex elementis formatum sit, siue alienum sit cadauer, vtrumque visibile est.

Sed instabit aliquis, an ergo asseris spiritus (de dæmonibus res cetta humanos etiam cadauera subire? Quoad damnatorum animas, nihil video cur nõ æque, atque dæmones: non enim subeunt, vt informent, sed vt loco tantum moueãt. Beatas animas aliena corpora non subire, omnino crediderim, neque enim id
C illas decet sua nonnunquam, sunt qui asserant subire? naturæ legibus id non repugnare concedo; fieri, & decedere, viris pijs, & doctis asserentibus, vt non repugno pertinaciter, non etiam audacter assentior. Nam honestum non videtur, nec decens sanctas illas, & iam
Soto in 4 d. 43. q. 2. ar. 1. quẽ sequitur Tyrã de appa. spir. Hel felius in Mar. ca. 17. & ib. Maldã. & fusiss. Franc. Suarez in 3. p. in q. 45. d. s. 32. sec. 2. Veltan. de purg. c. 5. Strab. in c. 9. Luc. & D. Th in ca. 17. Mat. & 3. p. q. 35. a. 2. Abulens. Lyran. & alii voluerunt. glorioſas animas, corporum suorum diffuentium, & tabidorum ante resurrectionem, angustias iterum subire,
D cum id sit minime necessarium, & queant elementari supplere corpore. Volunt Thaboris in cacumine sic apparuisse, cum Christo Domino, legiferũ Moysen. Mihi non improbabile videtur, nõ in proprio, sed in aereo, & eam ad rem efformato corpore, Moysen comparuisse, vt Strahus, & Beathus Thomas voluerunt: Et poterit adhuc dici vera appa
E ritio; in qua vera Moysis anima apparuit, & Moses vere dicetur apparuisse, a parte enim potiore facienda denominatio est, & D. Augustinus lib. de cura pro mortuis subindicat, hanc se apparitionẽ Mosis haud dissimilem putasse ab apparitione Samuelis, in qua nemo dicit Samuelem, in suo corpore proprio apparuisse.

Argumenta quoque omnia, quæ contra Diuum Thomam adferuntur, non valde stringunt, vt nec Patrum auctoritates, in quibus resurrectionis vocabulum, vt latè sumptũ, posset accipi de eo, qui in corpore assumpto similis est resurgenti, in quam sententiam Ianſen concord. cap. 67. inclinauit. Sed quia reuera D. Hieronymus, Epiphanius, & alij plerique patrum (habes eorum verba apud Suarem) pro vera resurrectione faciunt, non traham funem contentiosum. Dico potius veras resurrectiones, ad rem de qua disseritur, nihil pertinere: nos enim de mortuorum loquimur apparitione, illa Mosis tamen non magis futura mortui apparitio, quam Eliæ, æque enim, tum viuens fuisse Moses, atque Elias. Quod vero quidam *in vincto Parabata*, vbi Mosem inducit dæmoni quærenti. *Huc vnde Mose?* Sic respondentem.

---- *Nempe summo ab ethere*
Vbi cum Enocho raptus, & vate Elia
Felix, Dei nouissimum expecto diem.

Id cautè intelligendum. Nam si vult Mosem raptum viuentem cum Enoch & Elia, qui nondum mortui: certe hoc temerarium est, & sacræ Scripturæ contrarium. Si cum Elia, & Enoch venturum tempore nouissimo, id æque temerarium. Si in summum nempe empyreum cœlum translatos Enoch, & Eliam, hoc planè nouum, & inauditũ, vt ante obitum quis sit gloriæ illius particeps, hoc est beatus; idem cõprehensor, & viator. Sed longe periculosius adhuc, quod in eodem opere, Michael, & Angeli boni, Luciferi pœnam deplorant, & Deum etiam credulitatis accusant. Tanti videlicet erat Prometheũ Aeschyli in Luciferum, & Nereides in Angelos bonos transformare. Hoc etiã audendi Poetæ illi potestas fuit. Sed ad rem quod de Mose dixi; idem respondendum de ijs, qui resurgentes cum Domino apparuerunt resurgente, nam & isti ad vitam reuerterant, & fortassis secuti ascendentem Dominum in cœlum amplius mortem non experti, si tamen in proprio apparuerunt corpore illud informantes, vt est verosimillimum. Negamus, itaque spiritus sua assumere corpora, vt in ijs appareant duntaxat; non

vt

vt informent, & viuificent, tum enim nō redeunt, vt sint tales, quales cernuntur, sed vt hisce, velut notis se præbeāt agnoscendos, cui rei satis est idoneum corpus effictum.

Elementaria hæc corpora nō ipsæ animæ simi componunt, sed Angeli ipsis illa, vel dæmones fabricatur; nec enim animæ separatæ quęunt in hoc agere, vt necesse, nam hoc motu locali faciendū foret; anima vero separata non potest vi propria alia a se mouere, ex veriore sententia: caret enim organis corporeis, quæ illi ad mouendum corpus erant necessaria, quando erat in corpore. Hinc instare quis poterit interrogando. Si in elemētare corpus nequi agere; quo in illo acto poterit apparere, aut illud subire? *Respondeo* animas corpora hæc non arbitratu suo, sed Dei subire voluntate, atque imperio quare quando hoc fit, tunc Deus illis largitur qualitatem aliquam, quæ defectum suppleat, quod quoad animas beatas apertius puto, propter visionem Dei multa illis largientem dona, & eorum desiderijs abundè, atque per omnia satisfacientem: aliter autem a spiritu (etiam dæmonibus) corpora mouentur, aliter ab anima corpus informante. Hominis motus est organicus, nam homines a naturali appetitu solicitati, per qualitatem quandam neruis infixam membra mouent (ad quorum motum etiam nerui mouentur) non simul omnia membra, sed aliud post. Sed animus corpore solutus appetentiam quidem retinet, sed organis corporeis destituitur: ideo corpus, cui se coniunxit, non membratim. neque per partes impellit, sicuti suum dum viuebat, sed integram simul eius molem protrudit, licet præstijgis quibusdam fieri queat, vt organicè mouere videatur. Sic ergo subit, sic mouet corpus assumptum, & sic firma manet secunda nostræ conclusionis probatio, consentaneam esse Philosophiæ illi, quam naturalem vocamus. idem de Morali probabit sequens ratiocinatio.

Sot. sup. & Suar. supr. & Pelt. su.

SECTIO III.

TErtiò probatur conclusio, quia decet, & vtile est hoc Deum aliquā- A do permittere. Etenim si quod ad multorum demanat vtilitatem, si quod Dei honorem promouet, id fieri expedit, id decet Deum permittere: huiusmodi esse, de quo agitur, necesse est aduersarij fateantur. Nam non difficulter euincerem hæc visa, & commodi multum adferre nobis, & ad gloriæ diuinæ extriā magnitudinem aliquid adiungere accessionis. Cedunt in animarum, quæ Deo gratæ decesserunt, vtilitatem hæ apparitiones: quia si in corpore proprio apparent; dixi quid sentiam, sed si tamen in exuuijs apparent suis, gratissimum id illis iucundissimumque fuerit, nam inest animabus ad sua corpora, quasi ad domicilium suum insitus quidam ad incunabulis amor, a quibus vi abstractæ fuerunt, ad quæ sponte redeunt, vnde Philostratus inuitas scribit separari, & Plato φιλοζωμάτους vocat, & D. Paulus dixit nos *exspoliari* nolle, sed malle *superuestiri*, vt molestam cunctis animæ a corpore separationem ostenderet, sicuti Theophylactus interpretatur, quē amorem separatione non minui, sed coniūctionis pristinæ, & redintegrādæ vnionis appetitionem Theologi volunt manere. Sin autem alieno in corpore conspicuas se præbeant non exiguam percipiunt voluptatem, ex negotiorum nostrorum vtili gestione, & rerum procuratione, quæ ad diuinum spectant honorem: interim suam quoque causam agunt, non illæ modo quæ subsidij, & opis indigæ quod etiam num expiētur, & a viuis eleemosyna, suffragia, ieiunia, missarum sacrificia impetrant, quibus diuinæ iustitię faciant satis, & pœnarum diminutionem obtineant: sed & ipsi beati, cœlestis Hierosolymæ albo adscripti ciues; quos interdum Deus sese iubet ostendere, vt corporibus eorum debitos honores exhibeamus, quę Spiritus Sancti purissima fuere templa, quod de Sanctis Gerualio, & Prothasio Diuus Ambrosius testatur: hoc ergo ipsi lucro apponunt, quia sic in se Deum sentiunt, & lætantur honorari. Nobis autem, Deus optimè, quot inde commoda, quot cumulantur emolumenta? docent animā nostram corpori manere superstitem: ostendunt non esse impossibilem corporum resurrectionem cuius quædam

2. Cor. 6. v. 5.

sunt

sunt adumbrationes: clamant Deũ non
A viuis modo, sed & mortuis præesse, cuius imperio ista peraguntur: certa esse loca manifestant, vbi & fontes indesinenter excrucientur, & pij æuo immortali cum iucunditate iugi perfruantur; admonemur societatis, & communionis, quæ nobis cum defunctorum fratrum spiritibus intercedit, perferunt ad nos Dei mandata, & mutuæ charitatis, aliarumque virtutum fiũt auctores, nos de suo statu, & quæ nobis vitæ ratio instituenda faciunt certiores: morientibus interdum se viæ comites, & ad cęlestem patriam duces exhibent: horum monitu diuinam declinamus iram, ab his sæpe sanitas accipitur, & imminentia cerui-
B cibus nostris mala depelluntur, & ad proborum exemplum ab improbis pœnæ exiguntur: ipsis quoque damnatorũ simulachris iuuamur, per quæ fides nostra fulcitur, & fit, vt firmius multo, ijs, quæ de scelerum supplicijs, & de Dei iustitia, & prouidentia credenda suscepimus, assentiamur. Hæc omnia, & animaduertit, & in Theses artificiose, ac breuiter digessit, & scriptorum grauissimorum exemplis, atque historijs solide
l. 1. de ap par. spiri tuum. probauit Societatis nostræ Theologus Petrus Tyræus, cuius scripta manibus teruntur, pari voluptate, & vtilitate: nolo eadem hic recensendo actum agere. (Tu bone Lector) considera, an non isti fructus egregij, & lauti, quos ab apparitionibus decerpimus? an non hæ gemmæ quouis auro, & margarito pretiosiores? hæc nobis omnia, per nefas, & inuidentiam, moliuntur eripere, si intelligunt, per stuporem, & temeritatem miserandam, si non intelligunt, qui visorũ fidem ex animis mortalium euellere
C allaborant.

Sic Caluin. in Lit. Lauath. de spect. Chopin. li 3 de sacra pol. Metum nobis hic obtrudunt, sed metuunt, vbi nihil timendum. Ingens (inquiunt) hac ratione fraudis seges seritur, dolorum occantur sulci, & lata superstitionis arantur noualia, tenduntur subtilia, & rara retia, plagæ captendulæ instruuntur; quibus incauti capiantur, & impedientur: Satan se solet in hominem, & adeo in lucis angelum transfigurare, quo illum pacto a veris spiritib. distinguemus? Dei donum est discretio spirituum, nec omnibus cõcessum; ma-
D le ergo consultum sit generi humano; si tales contingant apparitiones, quibus discernendis non satis idonea Deus remedia reliquerit. *Respondeo* difficilem vere esse spirituum huiusmodi discernendi rationem, neque id cuiuis peruiũ, aut perspicuum. Non deesse tamen hominum eruditorum scripta in his tenebris prælucentia, ne periculose aberremus, signa illi produnt singula verisimilia per se, quædam minus, quædam amplius, si tamen valde multa, vel potius
E cuncta concurrerent, satis certa, & luculenta futura. Scripsit olim tractatum integrum circa annum Domini. 1387. Bertramus Episcopus Thefelicensis ad Cunonem Archiepiscopum Treuirensem de illusionibus dæmonum, & Ioan. Hagen. alias de Indagine Cartusian. lib. de apparitione cuiusdam defunctæ huc spectantem. & fusius egit integro opere Iacob. de Chusa Theologus de apparitionibus spirituum, & quo inquin, &
C agnosci debeant modo, Vtrum vere, an ficte appareant. conatur illum suggillare, vt omnia quæ Catholica, & pia sunt, Vvierus, sed nihil ex eo prot. lit, quod non pium, prudens, & religiosum: paucis iste scriptor notus. Notiores sunt Peltani labores, & Thyræi prædictæ theses, è quibus quæ certiora primo loco seligantur. Si signum crucis nomen Iesu, Mariæ, vel aliorum sanctorum,
D cereumve reliquias, agni Dei ceream effigiem, lustralem aquam, panem, salem, ouumve benedictum aut alia huiusmodi Sacramentalia, vel Catholicæ religionis symbo a fugiant, aut detestẽtur. Si postquam, quod semel exegerunt præstitum adhuc frustra rursus appareant, & sint importuniores (nam animæ, cum satisfeceris, vel non redeũt, vel semel tantum, vt agant gratias; contra dæmones causas ex causis, vt funicu-
E lum nectunt, vt vel obsideant, vel saltem grauiter decipiant) his ergo cõcurrentibus, diabolus est. Secundo si se dicat animam esse alicuius damnati; mentitur, & dæmon est, vt plurimũ, vix enim vnquam damnatorum animæ sinuntur egredi. Tertio si præterexit apparitioni causam falsam, vel malam, verbi gratia, dicit se apparere coactum vi coniurationis magicæ, vel vt reuelet curiosa, parũ

Pelt. d. c. 5. & Thyr. d. l. 1. c. 16.

neces-

necessaria, aut quæ nesciri expediret: dæmon est. Quarto si aliter eius oratio sit falsa, superstitiosa, malesuada, desperati superbi, libidinosi, vindictæ appetentis, aut aliter perturbati præferens animi ostentationem; dæmon est. Quinto si appareat forma non humana, formosa & bene formata, sed tetra, deformi, aut vili, vel canis, serpentis, suis, draconis, aranei, busonis vel similiũ, vel nigri Aethiopis: malus est genius; si vero forma humana, bona, angeli, vel beati, vel Dei, tunc considerandæ operatio: si ex genere suo improba, vt blasphemiæ superstitionis, mẽdacij, homicidij, luxuriæ, &c. vel dolosa, ex modo operationis, vt si primo congressu lætitiam adferat animo, & tranquillitatem, postea horrorem, turbationem, vel desolationem, vel etiam magno cum fœtore, strepitu, vel clade abeat; dæmon est. Diuus Antonius hanc suis cautionem tradidit, his ferme verbis; *Non est difficilis bonorũ, malorumq; spirituum discretio, si enim post timorem successerit gaudium, a Domino sciamus venisse auxilium: si autẽ incussa formido permanserit, hostis est, qui videtur.* Hanc iuxta normam, quæ Diui Thomæ, B. Catharinæ Senensi, Gersoni, & alijs in hac palæstra probe exercitatis, non immerito placuit; suos armauit pater Ignatius: expertus id ipse fuerat, in fictitio illo, & oculato monstro, quòd præsens lætitiam adferebat, absens contristabat: contra bonis spiritibus peculiare, vel iucundum, quem attulerint, animo, sensum conseruare, vel initio allatum metum, tranquillatione maxima compensare, vt Mambre, Gedeoni, B. V. & alijs nouimus eccidisse. In eandem sententiam D. Macar. Quæ à Deo, & bonis angelis (*id enim ibi est, a gratia*) procedunt, lætitia prædicta sunt, caritate, pace, & veritate, quę autem ab iniquitate (*h. a diabolo*) turbatione plena sunt, nec habent dilectionẽ, aut gaudium erga Deum, *hoc est spirituale*. plura de hoc dicenda iterum lib. seq. *de reuelationibus*. Hæc puto signa non obscura discernendi visiones malorum spirituum a bonis, & tunc non debere nos dubitare, quin sint auersandę. Semper enim, vel sunt dæmonum, vel damnatorum: si tamen vnquam damnatorum animæ compareant. Nam etsi fatear Deum id posse permittere, causam tamen vix video, cur id permittat; sane si permitteret non video quomodo possint illorum visa discerni a dæmonum apparitionibus, nisi forte si qua denunciarent, indicarentve, quæ omnem hominum cognitionem superarent. Itẽ nisi occuparent corpus hominis viuentis, nunquam enim animæ, vel angeli boni hominum viuentium corpora subintrant, sed hoc dæmonum proprium, vt Zoroastres in Magicis obseruauit, vide Petrum Leloyerium lib. 4. de spectr. cap. pen. Quid igitur (dicat aliquis) tu de illis, quorum legimus animas iterum in corpus ingredi iussas, & quidem nõnullas inferni supplicijs addictas inde liberatas? vt Andream illum Romanum ann. 1070. cuius historiam habes lectu dignissimam in vita S. Annonis Colonensis lib. 1. cap. 3. apud Surium die 4. Decembris, tomo sexto. Equidem arbitror illos inferni pœnis non nisi ad tẽpus addictos a Deo. Nam ex inferno nulla est redemptio, quando quis ad eum absolute damnatus, sed fieri aliquando potest, vt quando paulo ante visi expirare, reuera tunc animam non exhalarint, sed tantum sint ecstasim passi, in qua per visum, & repræsentationem, ob oculos mentis diuino ministerio obiectam, visi sibi sint, & mori, & vere in iudiciũ rapi, & cætera illa quæ narrant: Post quorum narrationem, vel statim, vel diu postea, vere animam exhalarint. Quæ sententia cum aliorum, tũ Baronij Cardinalis est tomo Annal. X I. dicto anno 1070. Cum tamen ibi dicat Andreas se vere mortuum fuisse, non vero dicat se ad æterna supplicia inferni damnatum, sed tantum ad loca æternæ damnationis tractum, (quod dici potest etiam de damnato ad tempus) probabilius multo dici posset hunc ex priori illo genere fuisse; non absolute damnatum, sed ad tempus puniendũ secũdum præsentem iniustitiam, absoluta sententia suspensa, quæ est D. Th. Duran. Richar. Abulens. & aliorum Theologorũ sententia lege Bellarminum nostrum li. 2. de purgato. cap. 8. vbi de anima Traiani, disputat, & Valenc. in 3 par disp. 11. q. 1. punct. 2. & Franc. Zoar. in 3. p. to. 2. disp. 45. sect. 3.

Aliquãdo comparere volunt Peltan. & Tyreus.

3. p. q. 30 a. 3. ad 1.

Libello exercitior. Ribadeneira eius vital. l. ca. 6. Maffeius c. 7.

Iudic. 7. v. 22. & ca. 13. v. 22. Lu 1. v. 13. & 30. c. v. 10. Mar. 16. v. 5. Hom. 7.

Par

Par difficultas est, Angelorum apparitionis a Beatorum hominum apparitione dignoscendæ, nam & eorum qui in purgatorio sunt apparitiones, bonorũ angelorum opera vicaria nobis, vt plurimum, puto exhiberi. Scio viros eruditos, signa quædam commemorasse; humanas animas, quæ iam beatæ lætiore vultu apparere, quæ adhuc expiantur nubilo ac tristiore, hoc sane admodum probabile est. Addunt sic angelicas ab humanis discerni: humanas esse animas, si se barbatos, senes, vel pueros, vel fœminas exhibeant, aut mœsto habitu, nihil enim horum angelos decere, vt nec in vlla quoq; animalis vllius specie se exhibere, nec columbæ quidem, item si humanã cognitionem superantia prædicãt aut doceant, si preces vel quid aliud subsidij postulent. Sed lubet ab his quærere; an nequeant angeli custodes suscipere, formam eorum, quorum sunt custodes, & qui in purgatorio expiantur? certum est posse, & solere, neque id ipsi negant, cur non igitur tum, preces aut simile subsidium postulent; cur non tunc in eadem, qua illi erant forma, pueri, senis, barbari, mœsti, vel fœminæ appareant, vt cognoscantur? Deinde nonne beati multa nunc norunt, quæ viatorum superant cognitionem, futura quoque, vt angeli, norunt, si Deus illa reuelarit? incertę igitur sunt hæ notæ. Quibus & historiæ nonnullæ repugnant. Nam & in patrum vitis habetur scriptũ, angelum Anachoretæ iudiciorum Dei inscrutabilem abyssum intelligere desideranti, senili facie, & vultu apparuisse. Notissimum quoque quod de B. Augustino commentanos de Trinitate cogitanti refertur, puerum illi visum, qui cassо, & irrito conatu cum Amphitrite Nerea, quantus quantus est, in exilem scrobem cochleari infundere nitebatur, quẽ Angelum fuisse non est ambigendum, non magis quam alium illum quẽ peruetus historia certaminis D. Dorotheæ narrat, similem puero quadrimo pulchellulo, & tenellulo rosis suaue rubentes, & mala recentia Theophilo, vt animosa, & Deo fidens virgo promiserat, hyememedia attulisse, cum illis in locis cuncta gelu vi frigoris constricta horrerent. Ruffinus etiam & D. Bonaventura testantur, D. Gregorio Nazianzeno se videndam obtulisse Sapiẽtiam cum Castitate, & posset quis, nisi per soporem hoc illi contigisset, suspicari fœmineo cum schema Angelos fuisse. D. Laurentius Iustinianus affirmat, sibi virginem quandam sole candidiorẽ apparuisse, quæ se sapientiam Dei esse diceret, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepisset, & ab eo in sponsam recepta, dato pacis osculo, recesserit: atque hunc fuisse D. N. Iesum hac illi formam apparentẽ, volunt illius vitæ scriptores. Arbitrarer potius Angelum fuisse, quod si Christus ipse fœminea in forma apparuit, cur nõ Angelos eadem in forma se conspiciendos præbere nonnunquam credamus? Existat Diui Gommari, quem Barbantini mei venerantur, vita, vel à Theobaldo, vel alio quopiam antiquo, & diserto scriptore, litteris tradita: vbi reperias angelum à Deo missam, in columbæ specie mirabili splendore titulantis, supra tentorium se conspiciendum præbuisse, & peregrinationem quam animo voluebat dissuasisse, sublimiorum studiorum atque operum proposita commutatione, cui cum vir sanctus paruerit, nihilq; inde sit subsecutum, vnde dæmonis fallacissimi queat illusio deprehendi, complura vero, vnde id diuino mandato factum appareat, neque dæmones colũbæ adhuc speciem Spiritui sancto dicatam abusos meminerim, boni hanc Angeli apparitionẽ fuisse, mihi persuadeo. Sed & alia visio vigilanti Vvamberto oblata, videtur docere in aquilæ ingentis forma angelum apparuisse.] Apud Sur. in vita S. Berturphi capit. 12. Ianudie 5.] quamuis si quis contenderet, hãc veram auem fuisse, vt & illa videtur, de qua in translatione S. Laudoaldi scribit l. 1. Nogerus Episcopus (Sur. to. 2.) nõ valde repugnarim. Hæc ergo, & similia, ne Nous ab illis traditis indubitanter assentiar, memorantur: sed imprimis, quia totam hanc spirituum discretionẽ, quod illi non diffitentur, ex diuina potissimum reuelatione, arbitror dependere. Propterea tutius, & præstabilius iudico cũ B. Augustino, meam hic ignorantiam fateri, & discipulum me præstare, quam præcipiti temeritate aliquid defi-

Sic Trit. l. 8. quæstionum 8. 5.

Albert. Para. ser. 1. in Dominic. 2. post Pentecost.

Iacob de voragine ser. 3. de Trini. & aliihome lista. apud Surium. 1.

in Fasciculo Amoris.

Bernard. Iustin. in eius vita c. 1. apud Sur. cõ. 1.

8. apud Sur. to. 5.

l. de cura pro mortuis, c. 16.

definire, vel agere præceptorē, res enim hæc altior est, quam vt à me possit attingi, & abstrusior, quam vt eruere, & profundior, quam vt vadare queam. Hæc pro tertia probatione.

SECTIO IV.

QVarta petita probatio est ab auctoritate diuina, & humana, humanā vòco, quæ non est petita ex sacris Theologiæ, sed ex humanæ sapientiæ abditis, diuidamus has probationes, & sit quarta illa, quam ex Gentilium opinione initio quæstionis fuse deduxi: quibus adde hoc censentes Platonem, *in Phedone*. Trismegistum, *epistol. ad Tatium*, Apul. *apol.* 1. Maximum Tyrium, lib. de *Deo Socrat.* Plutarch. *in Bruto*. Plin. Iun. *in epist.* Lucian. *in Philopseude*, vt omittam Homerum, Aeschyl. Eprip. Virg. Senecam, & cæteros poetas: immò, & Historicos, Dionem, Pausan. Tacitum, Sueton.

Quinta probatio petitur ex scriptis quorundam astrologorum, qui censent animarum apparitiones, ab astrorum certa coniunctione, & influxu pendere, vt Ptolomæus, Iulius Firmicus, Albumazar, & alij Arabes, quos secutus Pomponatius, quorū hæresim, etsi verissimis argumentis docte alijs confutarint, tamen inde patet, etiam hos homines, ferme atheos, appartiones animarū admisisse, vt illis nostri hæretici merito iudicentur deteriores.

Picus l. 5 contra astrolo. & Pet. Ieloyerius li. 3. de spec. c. 9. & nos agemus libro seq.

Sexta probatio desumi potest ex opinionibus Chaldæorum, Mahumetanorum, Cabbalistarum, & Rabbinorum; quorum omnium vnanimis sententia animarum apparitiones recipiendas decernit. Loquor de Synagoga, iam reprobata post Christum crucifixum. Iosephum hoc voluisse constat, quia sensuit veram Samuelis animā apparuisse: tum quia narrat Catulum à spiritus occisorum dire vexatum fuisse, hoc idem cē fuere Simon Ben-Ioaz in libro *Mahchar Hasudoth*, Rabbenus Haccados, multas memorans apparitiones, in libr. *Galarazeya*, & alij citati Leloyerio; vbi etiam ex Cabbalistis idem probat: qui non, *Neshama*, nec *Ruach*; sed, quod vocant, *Nephez*; illud nempe

li. 6. antiqui c. 15. l. vl. belli Iu. sub fi.

d. l. 3. c. 5. & c. 6.

A Gentilium simulacrum, seu vmbram, de qua Seruius (Virgilius *imaginem*, vocant;) volunt post mortem circa sepulchrum conspici. Idem credunt Mussel-manni ex suo Pseudo propheta, vt Auēzoer, & Auicenna. Idem censuere Zoroaster, *in Magic.* & Zoroar; idem Indorum Bragmanes Calecutij, Coloimi, Malabarenses, & ceteri Orientales: idem Floridenses, Peruuij, & cæteri occidentales credunt. Hos visum fuit ad-

Auctor. ix. xxvi. & passim

B ducere, non, quod ijs quidquam tribuam; sed, quod contra Epicureos, qui scripturam sacram reijciunt; & contra Hæreticos, qui Ecclesiæ perpetuam sententiam aspernantur; vno dicam verbo, contra laruas, & nugones, laruas etiam, & nugas in aciem producere cogamur.

vid. Paul. Venet. li. 3 10. c. 28. Leuit. Apol. in hi. peruu. l. ostentū D. de verb. oblig. l. in tantū de rer. diuis. l. ex Senatus consulto. ad l. Cor. de sicar. Leloyer, lib. 3. cap. 3. l. multi C. de mal. & machi. sic legit. D. Aug. & Conspend. Baronius

Septimam probationem legum, Tribunalium que iudicialium suppeditant archiua. Nam, & Vlpianus agnoscit, C *ostētum* quoddam, φάσματα τερατώδες; & Manes agnoscit Martian. & Magica sacrificia, quibus spiritus euocari putabantur, damnat Modestinus quod; *Manes accire*, vocat, & à multis fieri quæritur, & pœnam mortis facit Imper. Constant. quo loco in idem recidit alia lectio, quæ pro *Manibus accitis*, habet, *Dæmonibus accitis*, Manes enim, vt plurimum erant ipsi dæmones, qui animas mentie bantur. Et hanc de animarum appari- D tione sententiam tenuere. I. C. non infimæ notæ, Budæus, & Alciat. ad d. l. ostentum. Christoph. Porcinus §. fin. instit. de loca. Arnold. Ferro. in consuetud. Burdegal. Alex. ab Alexan. in Genial. dier. lib. 2. cap. 9. & lib. 4. capit. 19. & lib. 5. cap. 23. & lib. 6. cap. 21. Didac. Couarruu. lib. 4. var. resol. capit. 6. Petr. Leloyer, lib. 3. de spectr. toto, qui cap. 4. docet quod etiam tenuisse Bar. Brissonium Curiæ Parisens. Præsidem quibus E cum, & sacræ Scripturæ, & conciliorum, & sacrorum Patrum, & Theologorum communis sententia suffragetur; cæteris Iurisconsultis contrarium sentientibus illos non dubito præponendos.

Octauo probatur conclusio, quoniā perpetuus hic Ecclesiæ sensus fuit: Veteris quidem testamenti tempore, probatur, quia anima Samuelis apparuit Sauli,

1. Reg. 18 li, non carminis magici vi excitata, sed A rentio Cantuariensis Episcopo, fugam à
lib. 6. ant. à Deo missa; hæc enim verior videtur grege mediante, ei B. Petrum plagas in-
sup. qu. 6. vbi vid. sententia; quæ non veteribus tantum fixisse, testis est Beda; Hospiti, Mautitio
Bellarm. Rabbinis, Aiæ, Saadiæ, Eleazaro; sed imperate, B. Virgo in somnis apparens, li. 18. ca.
l. de Pur. & Iosepho, (qui certe vni Nouatori Da eo, quod blasphemantes hospitio non 33.
c. 6 & l. 4 uidi Kimchi sunt præferendi,) sed gra- eiecisset, vimine genua circum arauit, &
de Christ. uissimis quoque Patribus placuit, Iusti- mane tibiæ à cruribus inuentæ abscissæ,
c. 11. Bellarmin. de no, *contra Triphon.* & Augustino, *de* vt habetur in Nicephori historia. 3. obij-
Purg. l. 1. *cura pro mort.* quorum sententiam pro- cit, hunc fuisse dæmonem, quia nihil bo
c. 11. Pereri. de Ma bauì superius, vt consentaneã sacræ Scri ni consilij dedit Sauli, neque eum ad pę-
gia c. 9. pturæ; & cui, si Ecclesiastici librum pro nitentiam hortatus est, sed coniecit in
Val. in 3. Canonico recipimus, vt Catholici om- B desperationem. *Respond.* concionato-
dis. 11. q. nes recipiunt; (de quo miror D. Tho- rum, & confessariorum officium esse
q. 1. pun. mam addubitasse 1. par. q. 89 ar. 8. ad 2.) hominibus breuitatem vitæ proponere,
1. §. 9. Pel. refragari non possumus, vt magni no- & dicere illud prophetæ; *Dispone domui*
de purg. strę ætatis Theologi obseruarunt. Nec *tuæ, quia morieris, & non viues*, item,
cap. 1. & qui fuis- sunt magni momenti, quæ nobis oppo- *stulte hac nocte tollent a te animam tuã*,
sime di nit Leloyerius, lib. 4. de spectr. cap. 1. ver & alia huiusmodi, quibus sanctum indu
scutit bosius, quam neruosius. Imprimis non cant timorem, quod si peccatores inde
hanc cõ- distinguit inter has propositiones; *Sa-* ansam arripiant desperandi, culpa vaca-
trouer- *muel vere apparuit in assumpto corpo-* re concionatorem, sibi reum id debere
sia bis *re, vi carminis Magici, seu virtute* imputare quod bono pharmaco sit abu
non cita- *dæmonis*: & hanc; *Samuel vere appa-* C sus; similia est cernere in hoc facto Sa-
tis Alf. *ruit in corpore assumpto iussu, ac impe-* muelis qui, quæ ad pœnitentiam apta
Mendo. *rio DEI, deceptis Saule, & Phyto-* proponebat, Saul in malum succum cõ-
schedast. *nissa, qui putabant magica hoc confe-* uertit. Deinde nemo nescit, non minus
quod l. 9 *ctum euocatione.* Primam enim propo aliquando iuuare consilia & adhortatio-
§. 8. sitionem duntaxat Tertulli. Cyr. Anasta nes; quæ non expressis verbis, sed indi-
Tertull. sius, & alij, quos adducit, Patres, nega- recta quasi oratione proponuntur, vir-
ad u. Prax- runt, idque meritissime: Secundam ne- tutem enim hæc habent consolandi, &
eam. mo illorum discussit, neque negauit: quã à malo reuocandi. Quæ oportuit aduer
nos nunc asserimus, ideo occurrunt om sarium considerare, & tali argumento
nes ferme Leloyerij cõtra nos machinę non vri. 4. respondet ad Ecclesiastici lo-
Deinde vetauit (ait) Deus, ne quis rei ali D cum, cap. 46. vers. 23. duntaxat voluisse
cuius cognitionẽ à mortuis perat, eosve scriptorem præcipuas Samuelis laudes
per magos, similesq; seductores consulat ibi commemorare, parũque sollicitũ fuis
quod cum cõtra Dei præceptum conare se, an visio illa ficta, an vera fuerit. Sed
tur Saul; nõ est credendum Samuelem, contra hoc verba non patiuntur, nõstra
summũ diuinæ legis zelatorem, voluisse versio habet: *Et post hoc dormiuit & no-*
quasi cooperari, saltem fauere, & satisfa- *tum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ*
cere impio regi. *Respond.* missum à Deo *suæ, & exaltauit vocem eius de terra in*
Samuelem, vt impium regem corripe- *prophetia, delere impietatẽ gentis.*] *Not-*
ret, eique instantia supplicia denuncia- *um fecit regi*, post mortẽ suam ipse Sa
ret, sicque eum ad pœnitentiam horta- muel, siue postquã dormiuit. Sic Græce,
retur. Sic legimus, vindictæ sumendæ E καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτὸν προεφήτευσε
à peccatoribus causa, similes apparitio- ipse igitur met prophetauit, qui mor-
nes non raro factas, ob fores coronatas, tuus: & ipse vocem suam de terra exiẽs
li. 5. hist. cap 28. Christianus, tempore Tertull. diuinitus edidit ἐκ γῆς τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀνεμία mo
ferm. 117 fui flagris cæsus: quod factioni hæreti- riturum. 5. patres obijcit. Auctorem, li-
inter edi cæ communicasset. Natalius eodem bri Græci quæstionum ad Orthodox.
tos Louan. modo ab Angelis exceptus, auctore Eu quem sane parum perite dicit eiusdem
Beda lib. sebio, de ciue Hipponensi. vt rem sibi auctoritatis esse cum ipso Iustino Marty
2 hist. c. 6. notam, ob delatum peieraturo iusiuran re contrarium tenentẽ, temere vero,
dum, similia narrat Augustinus: de Lau- Iurisconsultus homo pronunciat, quæ-

cumque

cumque in illo libro tradita sunt, per omnia, & in omnibus sacræ scripturæ consentire, si locus hic foret, aut tempus permitteret, non deforent quæ objicerentur. D. vero Augustinum etiã obiecit, nõ satis intellectũ: Nam in lib. de cura pro mortuis, apertissime (quod bona cũ venia aduersarij dictum) c. 15. nobiscum sentit August. aut alibi dixi, & clare iam Theologi nostri ostenderunt. Alias patres nihil nobiscum pugnant, quia duntaxat negare voluerunt, vt carminis magici Samuele excitari potuisse, & quia ipsi hanc apparitionem tribuebant magiæ Phitonissæ (quod nec necessarium erat, neque verum) ideo ex tali suppositione necessario eo delapsi fuere, vt negarent aliud quam dæmonem apparuisse. Nos quia suppositionẽ illam falsam putamus, ideo hac in re a patribus illis, ad alios patres recedimus. Deniq; objicit, post multa impertinenter & παρέργως, tusi illud, *cras mecum eris*, quod putat mendaciter dictum, si a propheta dictum: ego veritatem huius dicti clare, lib. hoc eodẽ q. 6. iam proposui. Certa satis ergo hæc SS. auctoritas de anima Samuelis.

vide l. 2. qu. 6. & quos citatos ibi fol. præced. lit. 1.

d. cap. 15. Deu. 34. in fin. & in ep. Iu. & Iosue 1. & hoc omnino tenendũ ostendit Alfonsus do 2. d. qu. 5. Matt. 17 Luc 9. 2. Mach. 6. 15.

2. Adhuc certius (vt ait D. August.) est exemplum Mosis, qui cum fuerit vere mortuus, cum Christo Domino in monte Thabor apparuit, vt verisimilius arbitratur D. August. in corpore assumpto, & ex aere formato. 3. exemplum est Ieremiæ, & Oniæ, qui Iudæ Machabæo apparuerunt.

Sed veniamus ad tempora Christianorum (vt Iudæos omittam, quib. hæc sententia constans fuit, exceptis Sadducæis) & quia promiscue hæretici negãt apparitiones mortuorum, siue beati sint, siue non sint, in vniuersum, ideo nos in vniuersum de his, siue iam cœlites, siue nondum, agemus, & per ætates omnes Ecclesiæ descendemus, vt clarissime appareat vere Catholicorum hunc semper sensum fuisse, aliorum quidem hoc affirmantium disputando, aliorum vero id satis aperte probantium exemplis apparitionum, quas pro verissimis habebant & narrabant.

Initio ipso hæc fuit sententia primitiuæ Ecclesiæ, & Apostolorum & ipsius Christi Domini; qui cũ sciret Apostolos id credere, non modo illos non reprehendit, & contrariũ docuit: (quod non erat optimus magister, lux mundi vera, prætermissurus) sed potius hanc sententiã, vt eorum animis firmius infingeretur silentio suo, & indirecta responsione comprobauit: vt mox videbimus. Nã cum post resurrectionem Christus Dominus ianuis clausis ad Apostolos fuisset ingressus, quod non putabant nisi à spiritu fieri posse, existimarunt se spiritum videre, & ideo vehementer conturbati, & contristati fuerunt, & quidem Theoph. expresse asserit putasse eos esse animam aliquã, quæ ex altera vita redijsset: quod idem D. August. Eucherius, Beda & Hugo Card. & multi alij censuerunt, putabant autem animam esse Christi, in corpore aereo assumpto, non in corpore proprio; de cuius resurrectione nondum erant planè certi. Sciebat Christus cogitationes eorum, & respondet, palpatione veri corporis cognoscant se spiritum non esse. Eadem fuerat ante passionem suspicio ac metus Apostolorum, cũ viderent eum ambulantem super aquas, neque tum reprehensi, quod putaret esse aliquando spectra, sed quia putabant Christum met ipsis tum non apparere. Eandem aliorum tum sententiam fuisse conuincitur ex B. Luca, nã vniuersa quæ Hierosolymis erat Ecclesia, dicentem Rhodem, quod Petrus ex carcere liberatus ante fores adstaret, dixit insanire, eo quod certo sibi persuadetet, Petrum viuere & in carcere detineri: animamq; viuentis hominis extra corpus suum apparere non posse sciret; ideo de viui hominis anima puellæ errorem reprehendebat, & angelum in specie Petri credebat; puellæ assensura si Petrum mortuũ credidisset. Quo loco Græc. ἄγγελον, est; vnde probat locus aliquãdo per Angelos, ἑτεροπροσώπους, animas repræsentari: præcedẽtia vero loca in Euangelijs apud Luc. non habent, ἄγγελον, sed expresse habet, τὸ κτύπα: apud Matth. vero, φαντασμα. Ex quibus sic ratiocinamur, apud Matth. nomen genericĩ fuisse positum; vt intelligamus tam de angelis, quam animalib. hanc opinionem viguisse: apud Luc. vero in Euangelio vocem, τὸ πνεῦμα, positam, vt restringamus ad animas, vel saltem ad solos Angelos non restringamus: apud Luc. in Actis,

Serm. 8.

Mat. 14. vers. 26.

Actor. 12. v. 15. Gal. 5. v. 16. & 17.

1. Pet. 3. v. 19. & c. 4. v. 6.

Actis, angeli nomen positum, vt de Angelis idem censuisse Ecclesiam sciamus. Sane hæc adeo ferè sunt inseparabilia, vt & olim Sadducæi, & hodie hæretici, vtrumq; æque impugnent. Quis vero nō rideat Lauatheri responsionem πνεῦμα pro Angelo tantum accipi? ergo spiritui resistens caro in membris nostris, illa non animæ sed angelo repugnat, vtitur enim Paulus voce, πνευματῶ: ergo apud Petrum Christi anima concionata fuit angelis, & non hominib. in inferno degentibus (κηφιλατῦ πνευματυ ρ) contra communem Antiquitatis cōsensum. Ergo falso Athanas. tradidit in Hymno trium puerorum, πνευματα, significare hominum animas; sed nugor, cum talia serio refello.

Clemens Alex. l. 12. & 6. Stroma. Ath. Epist. ad Epist. Hilar. in Ps. 118. Epi. hæres 77. Cyr. Al. lib. de recta fi. ad Theodos. & lib. 12. in Ioann. Ambr. in cap. 10. ad Rom. Ruf. in Symb. et alij. Athana. l. de spiritu sancto.

SECTIO V.

NVnc ad dicta Conciliorum, & Patrum & historicorum veniamus: quæ non obscure id docent, & persuadent, nisi proterui, & pertinaces, quod hæreticorum est proprium, esse velimus, vnum illis effugij diuortium præcludamus. Quidam omnes visiones negant: qui sunt indigni, quibuscum scriptis contendamus: eodem enim iure omnium Historiarum, omnium librorum, qui in sacro Canone (quem sibi quisq; illorū, quem vult, hodie fingit, cras refringit) nō continentur, fidē, & auctoritatē repudiare possunt, quo quid insanius, quid cūctis reipub. partib. est pernitiosius, & graui vindicta dignius? Modestiores alij; Angelorū permittunt visiones, & recipiunt, pro libito tamen suo; quando illis in disputando negotiū non exhibent: sed ijdem isti, veterem omnem memoriam sic interpretantur, vt contendunt, ἀυτοπροσώπως, nunquam animas ne Beatorum quidem, vel apparuisse, vel apparere: sed quandocunque talia leguntur, de ἑτεροπροσωπος, facta, per bonos, vel malos spiritus, apparitione id accipiendū His regula illa Augustini aliorum valide obstat: quando verba scripturæ proprie possunt accipi, ad Metaphoricos, vel tropicos alios sensus non esse confugiendum: sunt autem scriptorum de his reb. verba pleraque adeo clara, vt qui illa ad tropos reuocet, is nihil non eodem iure sic que at detorquere. Deindē nihil nos cogit absurdi, nihil rationi consentiens parum posse, fieri decere, & expedire iam docuimus, cur ignitur sanctissimis, & grauissimis, hominibus, eam simpliciter, & sine fuco narrantibus, vt ἀυτοπροσώπος, gesta, non credamus; sed, vel inuitis, ἑτεροπροσωπίαν, obtrudamus? quasi vero non ipso loquendi modo vtrumq; genus apparitionum distinxerint: Nonne, (vt alios mittam) D. Cyprian. cū de imaginaria, vel per angelos facta loquitur, simpliciter vocat visiones; cū vero de apparitione Beati alicuius, ἀυτοπροσώπως, facta: tunc addit apparuisse talem, vel talem? idem discrimē obseruant acta martyrum: idem, vita, & Dialogus D. Greg. vide Cypr. ep. 10. 11. 12. 69. Acta Mart. apud Sur. 24. Febr. & 1. Mal. Greg. passim in Dialog. Quinetiam soliti ipti Angeli idipsum declarare, quando apparent, vt fecit Gabriel Archang. cum in forma S. Marcellini se videndum præbuit, apud Eghinartum lib. 3. de translat. SS. Martyr. Marcellini, & Petr. c 12.

Primo Sæculo, nobis occurrit, prima Hispanię & fortassis Europę toties, Ecclesia B. Mariæ Deiparæ de Columnia, à B. Iacobo Sebædeo, cū adhuc in viuis vterq; degeret, dedicata ad Hebrum Cæsar augustæ: quod, & Annalib. Celtibericis proditum, & adeo constanti Ecclesiæ illius traditione receptum, vt Catholicus ibi non habeatur, qui dubitet: traditur B. Virgo columnę insistens Apostolo Hispaniarum apparuisse, & iussisse eo sibi loco sacellulum dedicari, quod nunc diues, & nubilis Ecclesia est. Si viuens adhuc alio in loco, quam vbi degebat. B. Iacobo se videndum exhibuit: cur ne queat nūc cęli, terræq; Regina cum lubet? & sæpe illi habuisse, mox docebo, apparuit nō semel filius, cur non, & mater? B. Petro persecutionē vitanti Christus conspicuū se prębuit, & dixit Romā se cōtendere, vt iterum crucifigatur, intellexit Domini mentē Petrus, & reuersus agitut in crucem, sicq; in Petro Christus iterū crucifigitur. [testatur D. Ambros. contra Auxent. de Basil. nona tradenda. D. Greg. in 4. Psal. Pœnit. Hegesip. l. 3. de excid. Ieroso. c. 12. Carpo Cretensi, auctor est D. Dionys. Areopagita, epist.

Ant. Beute. Crō. c. 13. Vasæus Gabray, et alij.

epistol.8.ad Demoph.Iesum multis Angelis comitatum apparuisse, & inclemētiæ nomine reprehendisse, quod lapsi fratris,& seductoris pœnam expeteret. Vespasiano Imp.S.Martialis Lemonicū Episcopus vixit discipulus Christi, is vidit S. Valeriæ Martyris animā,instar lucidæ flammę cœlum petentem.(*narratur in actis S. Martialis,apud Surium.*)

Sæculo secundo, Iustinus Mar.Apolo. II. *ad Impp.* redire animas mortuorū, & apparere nonnunquam, & proinde immortales esse,vt gētilibus persuadeat, ipsis Gentilium per magos euocationibus vtitur, & contra Triphonem disputans,asserit Samuelis animam vere fuisse euocatā. Tertullianus nō modo nihil nobiscum, sed tantum cum magicis nęni js pugnat,inquiens.*Sed si quasdam re uocauit animas in corpora Dei virtus in documenta iuris sui; non idcirco communicabitur fidei,& audaciæ Magorū, & fallaciæ somniorū,& licentię poetarum.* Verū etiam apertè facit pro nobis, nā & subindicat aliquando facturū,& causam facti addit. Et luculentius idem, *Atqui hoc quoque de anima prędicatur.Nam, si de aliquo iampridē defuncto, tamquā viuo quis requirat: pręmanu occurrit dicere*,Habet iam,& reuerti debet. *hęc testimonia animę quanto vera, tāto simplicia,quāto simplicia,tanto uulgaria,quāto uulgaria,tanto communia,quāto communia,tanto naturalia, quanto naturalia,tanto diuina.* quæ non tantū ad corporum resurrectionem, sed,& ad hunc animarū reditum miraculosum possunt referri. Origenes rectè,quod quasdā redire posse censuit idque nobis nunc sufficit,perpetā,quod ad improborū animas restrinxit,*li.7.Celsum impugnans,improba vero anima, & prauis facinoribus in terram retracta,ita,vt adspirare ad superiora nequeat, uagabunda in terra uolutatur,nunc circa sepulchra oberrādo: ubi etiam umbratilium animarū phantasmata sunt sepius uisa,nunc terras has obeundo, cuiusmodi hos spiritus esse credendū est,qui omnibus seculis,& coerciti sunt,& prędediti ueneficijs,&c.* Et sane Origenis tēpore D. Potamiæna Basilidi carnifici apparens, eū ad fidē conuertit,nec hunc tantū, sed,& complures alios,vt docet Euseb.li.6.c.4.& ipsemet

A Orig.contra eundem Cels. li.1.testatur, *multos pene inuitos attractos esse ad Christianam religionē, spiritu quodā repente mutante intellectum eorum: vt pro exoso ad id temporis nō cunctarentur mortem oppetere post visiones oblatas ipsis, vel dormientibus vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quę si memorarentur duntaxat gesta in nostra præsentia,ca chinnum tollerēt infideles, ratii nos quoque,sicut illos de quibus male suspicatur,*
B *fingere. Testis autem est Deus nostrę cōscientię, conari me non falsi narratiunculis, sed veris exemplis commendare IESV doctrinam.* hæc ille, quæ sane possemus, & nos singulis fere paginis Lauathero, Riuo, & similibus incredulis obijcere,& inculcare.

Sæculo tertio,D. Gregorio Thaumaturgo, cum Deipara, B. Ioannes Euangelista apparuit:vt narrat,quam prolixo, tam vero sermone,scriptor eius vitę gra
C uissimus, D. Gregorius Nissenus. Qui quando angelica est visio, id solet addere,vt facit in visionibus oblatis,B. Ephr. *in eius uita*. Nocturnarum quoque visionū,epist.12. meminit D. Cyprian. & idē, epist. 69. eos grauiter reprehendit, qui visiones huiusmodi contemnunt.B. Quarrillosæ filius eius Martyr apparuit, & ad martyrium matrem confirmauit, vt narratur in epist. Africanorum Confessorum, (quam nobis exhibuit Laur.
D Sur.die 24.Feb.to.1.)in cuius additione. etiam D. Cypria.Montano,& Flauiano confessoribus traditur adhortator apparuisse.Sic,& alia nos authentica Martyrum Cirthēsium acta, referente eodem Sur.(die 1. Mai.to.1.) docent D.Cypr. Mariano,& apparuisse,& manum porrexisse, & ab Agapio puerulum martyrem paulo ante coronatū visum fuisse. D.Ambr.*Serm.90.B. Agnes* (ait) *parentibus ad eius sepulchrum assidue vi-*
E *gilantibus, quadam nocte choro virginū comitata cum apparuisset, sic ad eos locuta dicitur: ne me parentes mortuam lugeati, nam vna cum his virginibus viuo apud illum in cęlis, quem interis tota mente dilexi*. addit, & eandem Constantiæ post annos aliquot sanitatem in somnis spopondisse,& præbuisse, Prius etiam sub Decio, B. Agathæ S. Petrus apparens in carcere mamillam eius

pectori restituit. (Acta S. Agathæ 5. Feb. apud Sur.) Eadem postea S. Luciæ apparens matrem eius Eutitiam sanguinis fluxu liberauit (Acta S. Lucia 13. Decemb. apud Sur.)

Post annum Christi CCC. seu sæculo IV. Christus Dominus dignatus apparere, D. Petro Ale. in forma pueri, quærentis vestem suã ab Ario discissam (Sur. t. 6. die 15. Nouemb.) In ipsis exordis (ait Hadr. to. 2. ep. Decr. & Synod. VII. siue Concil. Nicæn. 2. Act. 2.) *Christianorum, cum ad finem conuerteretur pius Imp. Constantinus, sic legitur: Trãsacta die nocturno regi facto silẽtio somni tempus aduenit, et ecce adsunt sancti Apostoli Petrus et Paulus, dicentes. Quoniã flagitijs tuis posuisti terminum, et effusionẽ innocentium sanguinis horruisti: missi sumus à Christo Iesu Domino, dare tibi sanitatis recuperandæ consiliũ. Audisti ergo nostra monita, etc.* Ecce dicunt se missos à Christo dicuntur adfuisse Regi, vique ἀντεπροσώπους, apparentes; & nominantur Apostoli: cum in alijs Constãtini visionib. prælianti ostensis, à Zonara to. 3. non nominentur, qui apparebant; eo, quod angelici spiritus essent. Sic etiã cũ Constantinus templum Deiparæ cõstrui iussisset; architecto apparens ipsa, rationem docuit, qua colũnæ possent erigi. (Greg. Turon. de gloria Martyr. c 8.) Cõstantio, Spiridion, & Triphillius prius in somnis apparuere, quã eum sanarent, & tamen hi adhuc erant in viuis. (ex Metaphras. Surius to. 6. die 12. Decemb. Par potestas a mortuo loquelam obtinere, & consequi, vt appareret. De eodem illo Spiridione, referunt Socrates l. 1. c. 8. & Rufin. li. 1. c. 5. quod Rufini verbis referam; *Filiam habuit, Irenem nomine: quæ cũ ei bene ministrasset, virgo defuncta est. Post eius obitum venit quidam dicens se ei quoddam depositum cõmendasse; rem gestam ignorauerat pater, perquisitum in tota domo: nusquam, quod poscebatur, inuentum est. Persistebat tamen ille, qui commendauerat, & fletu, ac lacrymis perurgebat; vita quoque sua se illaturum exitium, nisi commendata reciperet testabatur. Permotus lacrymis eius senex, ad sepulchrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa de sepulchro. Quid vis ait pater? Commendatum, inquit, illius, vbi posuisti? At illa locum designans, illic, ait, defossum inuenies. Regressus domum, rem sicut filia desepulchro responderat, repertũ tradidit repescenti.* Quæ potuit respondere, non potuit apparere, sane, vt, & illi, qui mortui iam Nicenæ Synodo subscripsere. Historiam admirandam prodidit Greg. Cæsar. presbyter, apud Lipoman. tom. 6. in orat. de Nicenæ Syn. Duo (ait) *Sancti Episcopi Chrysanthus, & Musonius cum nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit, vt diuina prouidentia ab humanis excèderent. Diuni ergo patres, cũ venissent ad cõmunem locum, in quo dormiebant, cumq; simul cum eis essent, & quę dicebantur audirent ô fratre dixerunt, & patres, præclarum nobiscum certamẽ decretastis, cursum perfecistis, fidem seruastis. Si ergo, quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim puriùs cernitis) nequid sit impedimento, quominus vos quoque decisionem subsignetis. Hæc simul, & dixerunt, & signata decisione sanctorum Patrum loculo imposita, totam illam noctem insomnem peragunt in oratione. Die autem sequenti, cum venissent ad locum, solutis, quę erant imposita signaculis, cum sanctam reuolui essent decisionem, inuenerunt sanctorũ patrũ ad eos adiectas subscriptiones.*] addit Nicephorus, lib. 8. c. 23. ipsius subscriptionis verba; *Chrysanthus, & Musonius: qui cũ patribus omnib. in sancta prima Oecumenica Synodo consensimus; quãuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello subscripsimus.*] Vnde patet, & Spiridionis, & omnium Primæ Synodi patrum sentẽtiam fuisse; animas, diuina permissione ad nos redire posse. nam alioquin, nec ille filiã vocasset, nec isti subscriptionẽ postulassent. Niceno concilio vetustius, vt pote durante adhuc ante Constantinum persecutione, celebratũ fuit in Hispania conciliũ prouinciale Eliberitanũ, in cuius, can. 34. legimus; *Spiritus defunctorum non esse inquietandos;* quo significatur spiritus defunctorũ superesse, & cernere, quæ circa sepulcra eorum fiant: vnde, & sequitur; nonnunquam adesse his locis; & detestari ritus gentilitios, ex errore natos, de animarum

circa

circa sepulcra centenaria obarratione, de qua puto Canonem illum agere: & à qua sententia nõ videtur omnino alienus Nemesius περὶ φύσ. ἀν., qui liber peperam tribuitur Nicæno. Anno 366. Iulianus Imp. occisus fuit incerti spiculo: & diuina visio prius ostensa sancto Basilio, cui cũ B. Virgine S. Mercurius apparuit, & discedens, & cruentã hastam referens, vt ex Hellad. io D. Basilij discipulo docuit D. Damascenus, Orat. 1. de imag. eodem quoque tempore, & alius, ad castra proficiscens, vidit, vel vigilans, vel somnians, complures ex Apostolis, & Prophetis in vnum coactos, & de iniurijs Iuliani in Ecclesiam quærentes, & in commune consulentes; & duos ex eorũ numero, cæteris bono animo esse iussis, discessisse, pauloque post rediisse ad conuentum, & nunciasse tyrannum occisum. Sozomenus hæc narrans, l. 6 c. 2. duorũ nomina prætermisit; sed Nicephorus addidit, duos olim egregios fuisse milites, ac Martyres, Mercurĩ, & Arthemiũ. Sic ille l. 10. c. 35. B. Febronia Martyr, & virgo natalis sui die quotannis mediæ noctis tẽpore in Nocturnis precib. apparebat cunctis in choro versantib. eo ipso in loco procũbens, psallere solita. *Metaphras. apud Sur. to. 3 Iunij 15.* D. Ammonis animã vidit B. Antonium comitantibus angelis in cælũ pergere [*Athanas. in vita D. Ant. idẽ refert Palladius in vita Ammoni*] D. Martino Turonens. Episc. apparuit e cælo descendens B. Virgo, & ex inferis adscendens anima latronis, qui pro Martyre colebatur. *Sulpitius Seuerus in vita D. Martini* D. Pauli primi Eremitæ animã visam B. Antonio in cælum ab angelis deferre, auctor est D. Ath. *in vita Antonij.* & D. Hier. *in vita Pauli.* fuit in hac sententia Nemesius, Paulò antecitatus: fuit, & D. Basilius, *lib. de vera virg. paulo ante medium*; vbi postquã dixisset virginẽ etiam cũ sola est, semper reuereri debere, & Dei & angeli custodis præsentiã; *Quid* (subdit) *per singula pergã? Ipsas Angelorum infinitas multitudines, & vtæ Sanctorum patrum beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula vbiq; consideret. Et si enim oculis carneis minime conspicui sunt; incorporeis tamen obtutibus ad cognitionem cõplectuntur, & comprehendunt omnia.* vult ergo Sanctorum animas nobis cũ volunt adesse, Dei permissione, & nullum esse locum quo se succedentes penetrare non possint; nihil in rebus esse, actionibusque humanis, quod aliquando nequeãt intelligere, ne quid hic vbiqui alis somnies. Idem in Panegyr. B. Mamantis Mart. significat multis D. Mamantem apparuisse. *Memores estote Martyris, quotquot illo per somnia potiti estis.*] D. Greg. Nazianz. *Orat. in laudem Cæsarij, dicit*, sibi sæpe in somnis visum fratrem, & licet addat, *siue cupiditate* (qui scilicet amantes sibi somnia fingunt) *siue ipsa veritate*: manifestum tamen testimonium dat sententiæ suæ de possibili animalium apparitione.

Vixere eodem sæculo nonnulli Patres mox citandi: sed, quia, mors eorum, & vitæ pars potior, incidit in sæculum sequens, in illud distuli.

Quod tempus intercedit, inter annum CCCC. & D. sæculo quinto adscribendum, viros habuit qua sanctitate, qua doctrina valde illustres; D. Martini transitus D. Seuerino, & D. Ambr. absentibus ostensus apparuit etiã, vt auxiliũ laturus, qui corpora eius translationem parabant: apparuit & alias non semel, vt narrat Greg. Turo. lib. de mirac. D. Martini, & lib. de gloria Confes. D. Ioannis præcursoris caput altissime Herodias defodi iusserat; multis postea sæculis sanctus ipse, duobus Monachis in somnis apparuit, & quo loco esset ostendit. Rursus cum memoria eius interiret, & ignoraretur, quo loco delitesceret hoc sæculo, ante Marciani imperium, idem sanctus Marcellus monacho mirabili modo locum sepulcri sui capitis indicauit. [Prosper & Sigisbert. in Chron. Sozomed. lib. 8. c. 21. Nicepho lib. 12. c. 49.] Vbinã sepulta forent corpora DD. Gerualij, & Prothasij, per visionem eorũ D. Ambr. didicit, teste B. Aug. lib. 22. de ciuit. Dei c. 8. lib. 9. confes. cap. 7. ipsius etiam D. Ambrosij verba hanc sententiam nostrã confirmant, quibus eodem sensu: quo D. Basilius, Sanctorum spiritus vbilibet esse testatur.

Nam licet vniuersi sancti, vbiq; sint & omnibus prosint:] specialiter tamen illi pro nobis intercedunt, qui & suppli-

cia pertulere pro nobis Martyr enim cũ patitur, non sibi tantum patitur, sed & ci- A
tilib. Ser. 77. de Natali Octauij Aduen. &c. B. Paulinus (forte Diaconus, certe non Nolanus ille) in vita S. Amb. Eodẽ, inquit, quo obij die, sicut textus epistolæ loquitur, quæ à Simpliciano successore eius venerabili viro, susceptа est de partib. Orientis, ad ipsum, tãquã adhuc nobiscum viuentem, directa, quæ nunc vsq; Mediolani habetur in monasterio: quibusdam sanctis viris apparuit orans B
cũ illis, & imponens illis manus, habet enim diem epistola quo directa est: qua lecta inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam vero ciuitate Florentia, vbi nunc vir sanctus Zenobius Episcopus est, quia promiserat se illos sæpius visitaturum, frequenter ad altare, quod est in Basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut ipso sancto sacerdote Zenobio referente, didicimus. In eadem C
etiã domo, in qua declinans Eugenium mansit, tẽpore quo Rhadagaisus supradictam ciuitatẽ obsidebat, cum iam penitus desperassent viri ciuitatis: per visum cuidã apparuit, & promisit, alio die salutẽ illis adfuturam. Quo referente ciuium animi sunt erecti. Nam altero die adueniente Stilithone comite cũ exercito facta est de hoste victoria. Hæc Pansophia religiosa fœmina, matre pueri Pãsopij, referente cognouimus. Mazcezelient desperanti de salute sua vel exercitus, quẽ ducebat contra Gildonẽ, baculũ tenens manu in visu noctis apparuit, atq; cũ prouolueretur ad pedes viri sancti Mazcezel, percutiens terrã senex baculo quo regebatur (tertio hanc. n. specie illi apparuerat) ait: Hic, hic, hic: signans locum, deditque intellectum viro quem visitatione dignum fuerat arbitratus, vt agnosceret se in ipso loco, in quo sanctum Domini viderat Sacerdotem, die tertia victoriã adepturum: atq; ita securus bellum, & inchouit, & consummauit. Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Mazcezele referente cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi hæc describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus: quibus etiam referentibus securius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus. Sisinnij etiam, & Alexandrini, Martyrum, qui nostris temporibus, post obitum sancti Ambrosij in Agauniç partibus persequentibus gentilibus martyrij coronam adepti sunt, cum reliquias Mediolani summa cum deuotione susci peremus: adueniente quodam cæco, & referente cognouimus: qui eodẽ die tacto loculo, in quo Sanctorũ reliquiæ portabantur, lumen recepit: quod per visum noctis vidisset nauim appropinquare littori, in qua multitudo erat albatorum virorum: quibus descendentib. ad terram, cum vnum de turba præcaretur, vt sciret, qui essent ij viri audierit Ambrosium, eiusque consortes. Quo audito nomine, cum deprecaretur vt lumen reciperet, audiuit ab eo: Perge Mediolanum, & occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erant enim vir (vt ipse asserebat) de littore Dalmateno, nec se ante venisse in ciuitatem asserebat, ptiusquam recto itinere reliquijs Sanctorum occurrisset nondum videns: sed tacto loculo videre cœpisse.]

Hactenus Paulinus de Ambrosio, & quidem certo comperta. Nunc age, alium eius ætatis, D. Ambrosij contra Symmachum Collegam, Prudentium adiungamus.

Prudentius de S. Eulalia,

Virgo ciuium cupiens obitum
Appetit, & bibit ore regum.
Emicat inde columba repens,
Martyris os nive candidior
Visa relinquere, & astra sequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ,
Lacteolus, celer, innocuus, &c.

De sancto Fructuoso, & socijs.

Vidit præsidis ex domo satelles
Cœlum martyribus patere apertum,
Insigneque viros per astra ferri.
Quin & filiolæ monens herili E
Ostendit scelerisnotam paterni,
Cœlo viuere, quos forum peremit.

Postea cum pio studio conarentur fratres, quisque sibi partem reliquiarum auferre, subdit;

Sed ne reliquias resuscitandas,
Et mox cum Domino simul futuras

Discre-

Discretis loca diuidant sepulchris:
Cernuntur niueis stolis amicti,
Mandant restitui cauoque claudi
Mixti marmore puluerem sacrandum.

Scribit Constantinus presbyter, in vita S. Germani Antisiodorensis cap. 17. cum Sanctus vir in loco quodam spectris infesto moraretur intrepidus, subito ante os legentis adstitit vmbra terribilis, & paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam Saxorũ imbribus colliduntur. Tũc vero deterritus lector, præsidiũ sacerdotis implorauit. Qui statim prosilies effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, vt quis esset, quidue illic ageret, fateretur. Qui protinus terrifica vanit ite depostca, voce humili more supplicantis eloquitur: se, cõparemque suum auctores fuisse multorum criminum: insepultos iacere, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse nõ possent. Rogat, vt pro eis Dominũ precaretur, quatenus recepti requiẽ mererentur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatque, vt locum ostenderet, quo iacerent. Tum vero cereo præcedente dux vmbra prægreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, interna pesta nocte locum, in quo proiecti fuerunt, indicauit: Vt vero mundo redditus est dies: circũiectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator insistens: rudera tumultuarie superiecta ad tempus rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis, ad huc nexibus illigata. Ad legem sepulturę fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis induuntur, humus superiecta cõponitur, oratio intercessionis impenditur, requies defunctis obtinetur: ita vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit, apud Surium mense Iulio. Sed tot tam claris exemplis aliquas inseramus auctoritates, siue dogmata Patrum, mox ad alia exempla reditturi. Hieronymus, lib. adu. vigilantium in vno illo, nostros Nouatores omnes iugulat sacræ veritatis gladio eloquentiæ bracteis inaurato: *Ais vel in sinu Abrahę, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei animas Apostolorum, & Martyrũ considisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint adesse præsentes. Senatoria videlicet dignitatis sunt, & non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia, infortunatorum insulis, & in campis Elysijs, recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula inijcies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: sequuntur agnum quocumq; vadit. Si agnus vbique: ergo & hi: qui cum agno sunt vbiq; esse credendi sunt. Et cum Diabolus, & dæmones toto uagentur in orbe, & celeritate nimia ubique præsentes sint, martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt?*) Siste, lector, & istud, vbique, pro vbilibet, positum (vt Sanctum Basilium interpretatus sui) memento, simul rationes D. Hieronymi etiam percellere eos, qui negant è cęlo Sanctorũ animas egredi posse. Amicus, & admirator Hieronymi Diuus Augustinus, libro de cura pro mort. totus in eo est ferme, vt probet secundum legem Dei ordinariam, & sola, ac nuda ipsarũ animarum naturali facultate, animas illis quibus adscriptæ sunt locis egredi ad tempus non posse: extraordinaria tamen Dei permissione quãdo voluerint, eas suis receptaculis ad homines visendos egredi posse: videte hãc eius mentẽ verbis, & serie disputationis aperte significatum, cum c. 10. scripsisset, ferri mortuos aparuisse viuentib. & quo illorum corpora iacerent inhumata nescientibus, locisque monstratis monuisse, vt sepultura, quæ defuerat, præberetur; subdit: *hæc si falsa esse respõderimus, cõtra quorundã scripta fideliũ, & contra eorũ sensus, qui talia sibi accidisse affirmant, impudenter uenire uidebimur.* Et non sunt impudentes aduersarij nostri; qui consensum ætatũ omniũ exsibilant? Vt autẽ intelligeremus hoc non accidere lege ordinaria, sed speciali priuilegio, Deiq; permissione singulari, c. 13. illud de matre sua adscripsit, q; aduersarij calũniose in nos detorquent; *si reb. uiuentiũ interesset animę defunctorum, ut de alij taceam, meipsum pia mater nulla nocte desereret.*) Etenim de singulari illa permissione alias aperte asse-

asseruit, quod de continua, & ordinaria A
lege hic negauit. cap. 15. *Mitis* (inquit) *ad viuos aliquos ex mortuis diuina scriptura testatur, & Samuelis, atq; Moysis apparitionib. id confirmat.*] De fide ergo hoc censuit Augustinus, idē postea, cap. 16. confessorem Felicem cum à Barbaris oppugnaretur Nola, *non solum beneficiorum effectibus, verum etiam ipsorum hominum aspectibus apparuisse, nō incertis rumoribus, sed testibus* (ait) *certissimis cognouisse. Verum* (addit) *ista diuinitus exhibētur, longe aliter, quam sese habeat visitatus ordo singulis creaturarū generibus attributus.* vul ergo S. Doct. id fieri posse sed non fieri naturaliter, ideo enim vt hoc doceat, mox subdit: *alij sunt humanarū rerum limites, alia diuinarum signa virtutū: alia sunt quę naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt, quāuis & naturæ Deus adsit, vt sit & miraculis naturæ non desit.*

Quippe miracula præter naturæ quidem fiunt ordinem naturæ tamen terū nunquam aduersantur. Quid hac veritatis tuba sonorius? quid hoc lumine Ecclesiæ manifestius? quid hoc perfidiæ malleo potentius hæretici expectāt? viuorum negotijs mortuorum spiritus interfuisse, superstitibus adfuisse, visos in orbe nostro, testatur Auctor. epist. ad Cyrillum. Ierosol. qui tribuitur (licet falso) Augustino; ipsa, qua decessit hora, narrat Hieronymi animam ei apparuisse, multaq; sapienter monuisse, & erudite docuisse. Sed huius epistolæ auctoritas, & fides sunt exiguæ, vel nullæ: ideo pergamus alio. D. Chrysost. hom. 74 in Ioan. agnoscit mortuorum in somnijs apparitionem; & eam fuisse sententiam Iudæ Thadei Apostoli eo loco scribit, vt censeret sic Christum post mortem solis Apostolis & non alijs apparuisse. Apud Palladium legimus à B. Pambo visos fratres duos Pæsium: & Esaiam in cœlis. (in Pæsia, & Esaia) ab Abbate Apollo visum fratrem eius defunctum, *in Apollo*, Anuph. vidisse choros beatorum, & eius animam postea à numerosis angelis & martiribus in cœlum cunctis videntibus sublatam. (in Anuph.) Solitus autem Palladius dicere exprimere, & distinguere visionem angelicam à visione animæ, & addere angelum hominis alicuius speciē assumpsisse, vt observare potes, ex capit. 86. de Euagrio Diacono, visione angelica ab amore libidinoso mulierculæ deterrito: vbi et ā habes apertam distinctionem apparitionis alterius dæmonum ad hæreticam blasphemiam conantium eum inducere. His ferme temporibus Marcus Gazensis vixit, testis oculatus, narrans Ioānis Cæsareæ & Porphyrij Gazensis Episcoporum legationem ad Arcadium de diruendo Marnæ templo, vbi inter cætera describit tempestatem grauissimā, quam Deus permiserat orīi propter hæreticam naucleri prauitatem.

Implorabamus (inquit) *preces B. Procopij anachoretæ.* Cumque fuisset vespera & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum, autem ex multa afflictione parum dormitarunt sanctissimi Episcopi, & vidit in somnis Dominus meus Porphyrius, Sanctum Procopiū Anachoretam dicentem eis: Nauclerū cathechismo instituite, & obsignate (est enim ex Atij hæretici execranda secta) & efficite, vt ipse anathemate notet Arium, & malam eius fidem, & statim cessabit tanta tempestas.]

Subdit deinde sic factū, & mare tranquillarum. B. Chrisostomo, commentarios in D. Pauli Epistolas scribenti, assistentem, eumq; docentem B. Apostolum vidit Proclus. Constantinopolitanus, vt scriptis proditum à Leone Augusto, & Metaphraste, in vita Chrisost. Idē ab exilio redeunti Comanæ in templo D. Basiliscus Martyr, Nicomediæ olim passus apparuit dicens: *Confide frater Ioannes: cras enim simul erimus.* Aiunt presbytero quoq; Ecclesiæ prius apparuisse Martyrem, atque dixisse: *præpara Ioanni fratri locum. Venturus est enim.*) narrat Palladius, in Dialog. & addit cōfirmasse euentum: postridie enim mortuum, & sepultum eo loco S. Antistitem, B. Cyrillus Alexand. dissentiens vehementer a Chrysostomo, in somnis monitus a Deipara fuit, vt eum eo mortuo in gratiam rediret. (Niceph. lib. 14. Hist. cap. 28. ex Niceta.)

Aliam visionem Adelphij de gloria B. Chrysostomi a Sophronio (in Prato spirituali capit. 128.) descriptam, vt meram

ram impostura, merito a Baronio (tom. 5. anno 407.) confutatam, prætermitto. Sed omni fide digna est historia, quam de Synesio Syrenes Episcop. & Euagrio Philosopho, idum Sophronius memoriæ mandauit, ex Leontio, (Prat. Spiritual, cap. 195.) cum assidue Synesius eum conaretur ad religionem Christianam traducere, isque obijceret doctrinam Christianorum, de resurrectione corporum, deque mercede bonorum operum, maxime centuplo pro eleemosyna post hanc vitam recipiendo, sibi non posse non fabulosam videri. Tandem tamen Episcopus nihil diligentiæ prætermittens ei persuasit Christianum fieri, & cum liberis baptizari.

Cæterum non multo posteaquam baptizatus fuit,] dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum pauperum, dicens: Accipe aurum istud, & distribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui susceptо auro prompte illi cautionem fecit, vt petebat. Vixit, itaq; post baptismum annos aliquot philosophus, at tandem infirmatus est ad mortem. Cum vero morti proximus esset, dixit filijs suis: Quando curabitis funus meum chartã istam in manibus meis ponite, & me cum illa sepelite. Mortuo autem illo fecerunt filij, sicut eis ipse perceperat, sepelieruntque eum cum chirographo. Tertia autem post sepulturã. die apparuit Episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens: Veni ad sepulchrum vbi iaceo, & accipe chirographum tuum, accepi enim debitum, & satisfactum mihi est, atque vt certior eius rei fias, propria mea subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus, quod chirographum illud consepelissent ei. Mane autem facto, accersitis filijs eius dixit: Nunc aliquid cum Patre vestro in monumento posuistis? Illi putãtes quod eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei. Nihil Domine præter pannos consuetos. Quid igitur. Num quid, vel chartam aliquam cosepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabãt enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sane Domine, chartam enim quandã moriens dedit, & ait: Quando sepelietis me, chartam istam in manibus meis date, nullo penitus sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium, quod nocte illa viderat. Sumensque illos cum clericis, ac primarijs ciuitatis, accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumq; manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem, accipientes autem chirographum ex eius manibus aperuerunt, inueneruntque in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita: Ego Euagrius philosophus tibi sanctissimo Domino Synesio Episcopo salutẽ: Accepi debitum in his litteris manu tua conscriptum. Satisfactumq; mihi est, & nullum contra te habeo ius, propter aurum, quod dedi tibi, & per te, Christo Deo & Saluatori nostro, &c.

Idem narrat Hugo Eterianus, lib. de regref. anim. ab init. c. 16. Luciano presbytero viro sancto, temporib. non Constantini, (vt male Nicetas orat. de martyrio, & inuent. S. Stephani,) sed Honorij Archidij, apparuit semiuigilanti ter, diuersis noctibus B. Gamaliel B. Pauli præceptor, eiq; indicauit locum reliquiarum corporis sui, & B. Stephani protomartyris, & B. Nicodemi, & B. Abibi: quæ & eo inuẽta fuere loco, & per Orosium Occidenti illata. extat epistola Luciani de hac relucenter scripta, (apud Surium tom. 4.) quam Auitus Hispanus in Latinum transtulit è Græco, cuius etiam exemplar extat, & meminit Gẽnadius, de viris illustribus, cap. 47. cui suffragantur Marcellinus Comes, in Chron. & Nicephorus, lib. 14. cap. 9. Et vt certior foret hæc visio, idem B. Gamaliel, eodem tempore apparuit Nygetio monacho cui etiam situm loci ad Orientẽ indicauit, vt refert ipse Lucianus. Ipsum quoque Protomartyrem nõnullis apparuisse testis est Euodius, lib. 1. de eius miraculis. De Micheæ, & Habacuc apparitione, his priore, legendus Sozom. lib. 7. cap. vlt. de Zachariæ prophetæ corpore non multum post inuento, sic Sozomenus, lib. 9. cap. vlt. Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palestinæ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus quidam, Domino quidem suo fidelis, sed morosus interim, ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus.

Quamuis autem talis esset, propheta tamen ei vigilanti clara luce apparens seipsum reuelauit. Et horto quodam demõstrato, Age quæso (inquit) hic fodito, &c. subditur enim corporis sacri, ostẽso loco, inuentio. Absens, & viuus adhuc Euthymius noctu visus Tereboni Saraceno: quem cũ sanasset postea ad se profectũ, magna Saracenorũ pars Christi fidem fuit amplexa, anno Christi 420. vt prodidit Cyrillus monachus, probatissimus Historicus, in vita S. Euthymij, Surij tom. 1. Ianuar. 20. Circa annũ 429. Abbati Cyriaco B. Virgo, cum duobus, SS. Baptista, & Euangelista, apparuit, & negauit in cellam eius ingredi, manebat enim ante ianuam, eo quod ignaro Abba, duo Nestorij libri in eius cella forent, hostis Deiparæ: auctor Sophro. Prat. spirit. cap. 66. De B. Paulino Nolano, in lib. de vita Paulini apud Surium tom 3. Iunij 22. narrat Vranius, ei ante mortem apparuisse, & cum eo collocutos fuisse S. Ianuarium Mart. & S. Martinum Turonensem. B. Petrus Apostolus, & S. Apollinaris eius discipulus per visum apparentes Sixto Papæ, anno 433. eum admonuerunt Rauennati sed imponendum Perrum illum, vere Chrysologum, virum simul sanctissimum, & eloquentissimũ: auctor ex antiquis archiuis Rauennatium, in eorum historia, Hieron. Rubens. Scribit Procopius, lib. 2. de bello Vvandalico, B. Cyprianũ Afris oppressis apparuisse, & bono animo Christianos esse iussisse, seque breui tẽpore vltorem futurum, quod sane Vvandalis debellatis, biennio post accidit. Ann. 456. Theodoricus rex victis in Gallicia Sueuis, in Lusitaniam contendit, vbi ne vrbem Emeritam diriperet, B. Eulaliæ Martyris apparitione coercitus fuit, auctore Diuo Isidoro, in Chron. Gothor. De B. Leonis ad Flauianum de recta fide epist. Sophronius ista memorat. c. 147. Prati spirit. Narrauit, & hoc nobis eiusdem cœnobij Pater Abbas Menas.

Audisse se Eulogium Alexandrinũ Patriarcam dicentem.] Cum profectus essem Constantinopolim, fruitus sum conturbenio Domini Gregorij Romani Archidiaconi, & singularis viri, qui narrauit mihi de sanctissimo, ac beatissimo Leone Romano Pontifice, dicens haberi scriptum in Ecclesia Romana, quod cum scripsisset Epistolam ad Sanctum Flauianum Constantinopolitanũ Episcopũ contra impios Eutychetem, & Nestoriũ, posuerit eam super tumulũ Principis Apostolorum Petri, & orationibus, ac vigilijs, & ieiunijs vacans, orauit ipsum summum Apostolũ dicens, si quid, vt homo, vel minus caute posui: tu, cui a Domino Saluatore Nostro Iesu Christo, & Ecclesia, & hæc sedes cõmissa est, emenda, post quatuor vero dies apparuit ei Apostolus, & dixit, legi, ac emendaui. Sumensq; Epistolam de sepulchro B. Petri aperuit eam, & inuenit Apostolica manu emendatam.) Idem cap. 148. Theodorus (*inquit*) sanctissimus Episcopus Dornæ, quæ est in Libya, narrauit nobis, dicẽs: cum essem cubicularius Sancti Papæ Eulogij, vidi in somnis virum reuerendi habitus, statura procerum, dicentem mihi: Nuncia meum Eulogio Papæ aduentum, ad quem ego: Quis es tu, qui iubes, vt nunciem? Respondens ille dixit mihi: Ego sum Leo Romanus Pontifex. Ingressus igitur ego nunciaui dicens: Sanctissimus, & Beatissimus Papa Leo Romanæ Sedis Antistes conuenire vos vult. Cum hoc audisset Papa Eulogius, exurgens concitus occurrit in occursum eius. Salutantesq; se inuicem, oratione facta, confederunt. Tunc vero Dominus, & eximius Leo dixit Sancto Eulogio. Sis quare huc venerim ad vos. Respondit ille, Non: Ait ipsi, Veni, vt vobis gratias agerẽ, quia rite, & magnifice pro mea Epistola respondistis quam scriptam misi ad fratrem meum Flauianum Constãtinopolitanum Patriarcham, sensum quidem, & sententiam meam aperientem, hæreticorum autem ora abstruentem. Scito autem, frater, quia non mihi tantum vestrum diuinum laborem, studiumq; contulistis, sed etiã supremo columni Apostolorum Petro, & ipsi prę omnibus, quæ a nobis prædicatur veritati, qui est Christus Deus noster. Ista non semel tantum, sed bis, terque conspiciens trina apparitione firmatus, enarraui B. Papæ Eulogio.

Idem Sophronius, capit. 149. narrat adhuc alias D. Petrum eidem Sancto

Leon

Leoni apparuisse, & nũciasse eius dimissa peccata. Vixit hoc sæculo Theodoretus, his scribit: BB. Apostolos Ioannem, & Philippum, Theodosio Imper. olim apparuisse, lib. 5. Hist. cap. 24. Anno 485. conante Petro Fullone Cypri Ecclesiã sibi subijcere: S. Barnabas Apostolus tribus continuis noctib. ter Anthemio Salamines Episcopo apparuit, & locũ corporis sui vna cum Euangelio S. Matthęi propria Barnabę manu conscripto, sepulti indicauit, quæ & inuenta, narrat fuse Alexander Monachus, apud Surium tom. 3. 11. die Iunij. Breuiores futuri sumus sæculis sequentibus.

Seculo inchoato 6. hoc est post annũ Christ. CCCCC. Hæretici Seueriani multi varijs fuere visis conuersi, vt in primis, Isiodorus Monachus Philoxomensis, apparitione dãnati illius, qui Christo Domino alapam incusserat, quod fuse narrat Sophronius, c. 30. Prat. Spiritual. Deinde, & Cosmiana vxor Germani Patricij, quam propter hæresis contagium, Deipara visibiliter apparens cum alijs sanctis fœmini, arcuita templi aditu. (Sophro. qui, & alia multa subdit seqq. cap. 49. 79. 106. 188. 213.) Reginæ mulieri Cappadoci, officio Diaconissæ, insomnis viuus, & in Laura degens apparuit, eamq; docuit, quæ erant necessaria, Ioannes Silentiarius narrante rem gestam Cyrollo Monacho, in vita eius apud Liponan. to. 6. D. Bartholomæus in Daris apparuit Anastasio, & corpus suum vbi sepultum esset indicauit, seque patronũ vrbis ac defensorem professus fuit. Sic Niceph. lib. 16. capit. 37. Anno Christi 515. obijt Macedonius Patriarcha Constantinopolit. ab impio Anastasio in exilium actus. de eo Cedrenus ita scribit: *Cum iam esset sepulchro condendus*, antequam id fieret, sublata dextera manu crucis signo sepulchrum obsignauit. Idem Theodoro cuidam suorum familiariũ per visionem dixit: Excipe hæc, & abi, & Anastasio recita. Ego quidem Macedonius ab eo ad Patres meos, in quorum fide perstiti. Interim tamen semper Deum interpellabo dum tu quoque venias, & cãusa nostra discepetur. Leggendi eadem de re Miscella, ex Theophane lib. 15. Anastas. in Chro. & Theodorus Lector collectan. lib. 2.

Verum, quia Macedonius Schismaticus obijt: alios Anastasio Deus Catholicos, & ab ipso quoque in exilium missos, accusatores præstituit, quos ambos Deus visione præmonuit, se pararent, vt decimo ab Anastasij obitu die morituros, & causam suam ante horrendum tribunal acturos: ij fuere Elias Patriarcha Ierosolymitanus, & Flauianus patriarcha Antiochenus. Leger. di Cyrill. in actis Sabę apud Surium tom. 6 die 5. Decemb & Sophro. in Prato Spirit. 35. Theodorici Regis Italiæ animam solitarius Lyparitanus vidit, inter Ioannem Papam, & Symmachum Patriciũ, vinctis deduci manibus, & in ollam Vulcani proijci, vt narrat B. Gregorius Papa, lib. 4. Dialog. c. 30. Interdum accidit, vt in visione, is cui fiebat ad locum deduceretur, vbi animæ detinebantur: vt docet exemplum illud Monachi Nestoriani, quem cum Beatus Cyriacus Deo cõmendaret. *Circa horam nonam diei sequentis*, aspexit frater, qui erat in spelunca, quendam adstantem sibi aspectu terribilem, ac dicentem: *Veni, et vide varietatem*. Assumensque eum duxit in locum tenebrosum, ac fœtidum, ignem euaporantem, atque in ipsis ignibus videt Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Seuerum, & Origenem, & alios quosdam, dixitque illi is qui apparuerat, locus iste præparatus est hæreticis, &c. Hactenos Sophron. Prat. Spiritual. cap. 26. Cum Iustinianus Imper. Apostolis templum exædificasset, constat quod Apostoli (*ait Procop.*) beneficiorum memores ad Regis honorem nunc hominibus apparuerint, Regis inquam pij, & religiosi. Neque enim ab humanis recedunt diuina, sed admisceri percupiunt, & hominum conuersatione oblectari. Sic Procop. lib. 1. de ædific. Iustiniani. vbi vides etiam eius sententiam de quæstione nostra, cuius etiam illa sunt huc pertinentia ex eodem opere. *Circa Simus terminum in arduo satis, et edito loco sanctis Cosmæ, et Damiano olim templum dedicatum est: Vbi Iustinianum grauiter ęgrotantem, et iam morituri speciem prębentem, nempe à medicis desperatum, et inter cadauera iacentem, isti sancti per somnum, et visum apparenies*

rentes curauerunt. Idem lib. 1. de bello Gotth. testatur mænium Romę partem à B. Pet. Apost. Gothis obsidentibus defensam fuisse. B. vero Steph. visum apud Apost. Principes, pro vibe Metensi intercedere, in qua eius erant reliquiæ, scribit Greg. Turon. li. 2 Hisp. Francor. c. 6. Sed & anno 552. filium vitriarij Iudæi triduo in fornace illæsum B. Virgo puero se visibilem præbens seruauit: qui cũ matre postea baptizatus, rei gestæ historia certissima peti potest ab eo, qui tũ viuebat, Euagrio, libro 4. cap. 35. ex eo Gregor. Turon. lib. de glor. mar. c. 8. & Glycas, Annal. par. 4. Redempto Episcopo Ferentinati ad sepulchrum S. Eutychij vigilanti, idem martyr astitit dicens: *Redempte vigilas? cui respondit, vigilo. Qui ait, Finis venit vniuersæ carnis*, & quæ sequuntur apud D. Greg. Dial. lib. 3. c. 38. Circa annum 587. Gũtrammo Regi de Chilperico pessimo Francorum tyranno, visio huiusmodi fuit ostensa, quam ipsemet Rex apud Gregor. Turonensem sic narrat.

Vidi & ego aliam visionem,]quæ huius interitum nuncianit. Adducebatur enim in conspectu meo à tribus Episcopis vinctus cathenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertio vero Nicetius Lugdunensis erat, è quibus dicebãt duo, soluite quæso eum, & castigatum abire permittite. Quibus è contrario cũ amaritudine Tetricus Episcopus respondebat. Non fiet ita, sed igne concremabitur pro sceleribus suis. Et cum diu, multumque quasi altercantes hæc inter se verba conferrent: conspicio eminus æneum super ignem positum feruere vehementer. Tunc, me flente, apprehensum infelicem Chilpericum confractis membris proijciunt in æneum, nec mora inter vndarum vapores ita dissolutus, ac liquefactus est, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret. Gregorius Tur. lib. 8. histor. Francor. cap. 5. Narsetem, Eunuchum, sed belli ducem clarissimum, nefas omittere, de quo sic Euagrius.

Commemoratum ab his, qui una cum Narsete fuerunt, dum precibus, & alijs pietatis officijs diuinum numen placaret, debitumque cultum ei tribueret, S. Virginem ei apparuisse, planeque tempus præscripsisse, quo bellum cum hostibus gereret, atque non prius ad prælium committendum se accingeret, quam cęlitus signum acciperet. sic Euag. de Totila; & Theia Regibus ab eo deuictis loquens, lib. 4. c. 23. idem Niceph. refert. li. 17. cap. 13. cuius verba sunt ex Euagrio explicanda, non enim loquitur de cunctis bellis Narsetis, sed de hoc Gothico. Paulò post, Sergiopolim obsidẽte Chosroe, visus D. Sergius Martyr cum innumerabilibus, cęlestibus propugnatoribus defensionem parare atque per muros vbique discurrere. Nicephor li. 17. c. 17. ex Euagrio lib. 4. cap. 27. Iustino Iuniore imperante Anatolium hominem præstigiatorum & impium, primò quidẽ imago Deiparæ palam fuit aduersata, deinde & nonnullis fidelibus Deipara ipsa apparuit, eosque contra scelestum illum incitauit, inquiens ab Anatolio filium suũ contumelijs affici. Euagrius lib. 15. capit. 18.

Septimum Sæculum inchoatum, Anno 600. iuuat ordiri à Beatissimo Gregorio I. Romano Pontifice, & Ecclesiæ Doctore: cuius solius sufficere deberet auctoritas, is primum de B. Musa refert sequentia.

Quod quadam nocte ei per Visionem B. Dei genitrix virgo Maria apparuit, atque coæuas ei in albis vestibus puellas ostendit. Quibus illa cum admisceri appeteret, sed se illis iungere non auderet, Beatæ Mariæ virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in eius obsequio viuere: Cui cum puella eadem diceret, volo, ab ea protinus mandatum accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstineret, sciens per omnia, quod inter eas dẽ virgines, quas viderat, ad eius obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, omnemque a se leuitatem puellaris vitæ magnæ grauitatis detersit manu. Cumque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi B. Dei Genetrix iusserit, vel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post vicesimum quintum diem febre correpta est. Die autem tricesimo, cum hora eius exitus propinquasset, eandem Beatam genitricem Dei, cum puellis, quas per visionem

rem viderat, ad se venire, conspexit, cui etiam se vocanti respondere cepit, & depressis reuerenter oculis, aperta voce clamare, Ecce Domina venio. In qua etiã voce spiritum tradidit. li. 4. Dialog. c. 17.

De B. Probo Reatino Episcopo memorat, illi simul, & puero qui aderat appariuisse SS. Iuuenalem, & Eleutherium Martyres, stolis candidis amictos, qui animam Probi secum in cælum asportarint lib. 4 Dialog. cap. 12. hæc de cælitibus, de quibus alia idem eodem lib. c. 11. & 14. de damnatorum apparitionibus, idem exempla suppeditat, vt de Theodorici anima in ollam Vulcani visa deijci quod ante citaui, & confirmat Hugo Aetherianus, libro de regress. animar. c. 7. & de moniali, quæ vita ante altare per medium secari, lib. 4. Dialog. cap 51. De animabus, quæ adhuc expiabantur, idẽ plura suggerit. Pascasium Diaconum visum Romæ in Thermis stantem, & balneantibus obsequentem, in pœnam scismatico præbiti fauoris, vt fusus ille, cui apparuit, Germano Capuano Episcopo, cuius, & precibus mox pœnali loco fuit liberatus. l. b. 4 Dialog capit. 40. & Hugo Aetherianus libro de regressu, animar. cap. 14. Similia ferme habet de anima Domini balnei, qui pro culpis suis post mortem thermarum caloribus deputatus, eodem in loco iussus lauarui is sedulo ministrare, quam operam cum Centumcellensi presbytero non semel præstitisset, presbyter ei caritatis causa duas oblationum coronas detulit. Sedille mœrens, afflictusque respondit.

Mihi ista quare das pater iste, panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim, quem vides huius loci Dominus aliquando fuit sed pro culpis meis huic post mortem deputatus sũ. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem vt pro peccatis meis intercedas. Et tunc te exauditum esse cognosce, cum huc ad lauãdum veneris, & me minimè repereris. In quibus verbis disparuit, & is, qui homo esse videbatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit, &c. d. lib. 4. c. 55.

Ibidem, & aliud addit de Iusto monacho, qui copioso fratri suo apparuit, & se supplicium per salutaris sacrificij oblationem docuit euasisse, quod paulo aliter narrat Glycas, p. 4. Annal. Hactenus S. Gregorius, ea dignitate, sanctitate, prudentia vir, vt, nihil hæreticus, eius testimonium nemo queat reijcere. Vixere eodẽ sæculo Grægor. Turon. & B. Isidorus Hispalensis, quorum testimonia superius iã adduximus, vixit etiam Sophron. auctor *Prati Spiritualis*, è quo iam plura testimonia exhibuimus, vixit, & B. Ildephonsus Toletanus Episcop. cui B. Virgo candidissimam vestem donauit, ei apparens cum virginum choris; quæ vestis etiam hodie asseruatur. Eidem, & Regi, totiq; clero, ac populo; ex tumulo suo surgen B. Leocadia apparuit, velum manu quat porrigens. vnde ad apparitionis veritate comprobãdam, B. Ildephonsus, accepto a Rege cultello, partem præscidit: quæ cultro inter Ecclesiæ thesauros reposita. Vtrumque testatur Iulianus Pomerius eiusdem Ecclesiæ antistes, apud Surium, tomo 1. Ianuar. 23. Anno 696. Ebroinũ cæcus quidam audiuit in ollam Vulcani a dæmonib. portari. vt narrat Ado Viennenf. in Chron.

Octauo sæculo post annum 700. Floruere Iulianus Pomerius, quem nostræ sententiæ fuisse docent paulo ante ex eo laudata, de B. Ildephonso. vixit, & S. Suibertus, qui ægris, quos curauit multis, post mortem apparuit, teste B. Marcellino, in eius vita capit. 30. apud Surium mense Martio. Item venerabilis Beda, qui quod idem de apparitionibus senserit, patet ex Hist. Anglorum lib. 4. cap. 14. & 25. & lib. 5. c. 14. & 15. & alijs eiusdem libri, ac vitarum, quas conscripsit locis. Vixit, & Beatus Ioannes Damascenus; cui, iussu Iconomachi Imperatoris abscissam manum, B. Deipara virgo restituit, vt narrat B. Ioannes Hierosolymitan. Patriarcha, in eius vita. vixit his temporibus Paulus Diaconus, qui narrat Arnulphum Longobardum in prælio protectum fuisse à B. Sabino Martyre, & a Barbaro, cum pictum vidisset, Martyrem agnitum. lib. 4. cap. 5. de gest. Longobard. Admirationi dignissimum est, quod narrat Constantinus Episcopus oculatus testis, de translatione reliquiarum S. Euphemiæ martyris, apud Lipoman. tom. 6. præfixtictum splendore miraculorum Leonem Isauricum clam sustulisse martyris reliquias, & earum loco ossa arida imposuisse; veras

autem

autem reliquias cum loculo in maris vn
das proiecisse. Incidere nauræ quidam
in loculum rei ignari, & putantes thesau-
rum aliquem in eo repositum, susceperе,
& aperuere, & mirifice, qui inde exhala-
bat odore perfusi, cognouere sacras esse
reliquias, cumque hærerent ignari cu-
iusnam forent, eadem nocte videre lu-
mina, & cereos, virosque mirè candidan
tes, Deumque laudantes. *Cumque appu-
lissent Leuinum & somno se dedissent, vi-
derunt in quiete Glyceriam Martyrem
occurere Euphemię virgini, amplecti il-
lam, & exosculari, & aduentum gratula
ri, ex eo cognouerunt cuius essent illę reli-
quię. Ter inde soluentes, ter uentis reflan
tibus eodem reiecti sunt. Demique Euphe
mia adstitit illis in somnis, & quę foret
edocuit, ac se ibi uelle subsistere edixit, ex
quo fuerat ab impio Leone in mare proie-
cta.* Sic ille, cui potius credendum, quã
Zonaræ, hæc Copronymo tribuenti. Idẽ
Zonaras paulo post ita scribit, de Leone
Armenio.

Hęc imperatorem turbabant,] nec
minus matris terrebat insomnium. Vide
batur illa sibi in æde Deiparæ Blachernię
esse, & cernere matronã quãdã quã ado
lescentes candidis induri vestibus comi-
tarentur, & ædis solum sanguine redun-
dare, audireque matronam illam iubere
dari matri imperatoris vas eo sanguine
plenum, quæ cum id aduersaretur, dice-
re illustrem illam matronã: At filius tuus
eos, qui me venerantur sanguine implet,
neque intelligit se, & Deum, & filium
meum ad iram commouere.

Hanc matronam fuisse B. Virginem,
verba ipsa loquuntur, subdit Zonaras;
Est & D. Tharasius iam ex hac vita ærum-
nosa translatus, cuidam in somnis vi-
sus, qui Michaelem quendam inclama-
ret, eumque ad inuadendum, & occiden
dum Leonem hortaretur. Sane mox Mi
chael Balbus eum interemit anno 787.
Hungo Pictorum Regi apparuit D. An-
dreas Apostolus victoriam promittens,
quam præstitit; apparente in cœlo cruce
decussata rubea, cum pugnaretur, quod
etiam Buccananus, licet Caluinista tradi
dit, lib. 5. Histor. Scotor. rege 65.

His temporibus vixit Beata Gertrudis,
de qua apparente meminit Ludouicus
Blosius, in Monili spirituali, non vno lo-
co, paulò post fuit Imperium Romanũ
in Carolum Magnum translatum; huic
Diuum Iacobum Zebedæum apparuis-
se, & hortatum; vt Hispaniæ regna ex Sa
racenorum eriperet potestate, recentio-
res quidam scriptores scripsere. (Ludol-
phus Bebenburgius de veterum Princi-
pum Germanorum zelo cap. 14.) Certio
re fide contestatæ sunt aliæ eiusdem Apo
stoli apparitiones, hoc & sequentibus sę
culis Regibus Hispaniæ factæ, quibus &
opem se laturum in prælio promisit, & vi
sus in conflictu hostes in fugam agere.
Vidisse se & Mauri fatebantur, & nostri
gloriabantur, de quibus mox.

*Anno octingentesimo seculum cępit no
uum* eo Raymirus Rex Hispaniæ fortissi
mè totum diem cum Sarracenorum ma
xima multitudine pugnauit, sub noctem
cum exigua suorum manu in collẽ quen
dam se recepit. Regi vigilanti, & Deum
precanti Diuus Iacobus adsti it, iussitque
omnes confessione lustrari, & sumpta
Eucharistia prælium conserere. Mane,
cum omnes ad vnum obtemperassent
monitis Diui, signa contulere, hostium
sexaginta millia conscidere. Visus in eo
prælio Apostolus albo vectus equo, ve-
xillum gestãs niueum, quod rubea crux
transuersa distinguebat. Auctores Rode
ric. Episcopus, Chronicum Generale,
Alphonsi Regis, Mariana lib. 7. c. 13. &
alij. Vixit hoc sæculo Theoph. Bulgar.
qui in decimo quarto capite Euangelij
Ioannis, fatetur, spiritus mortuorum vi-
uis apparere. Vixit opinor eodem Iulia-
nus Toletanus Iunior, auctor Prognosti
ci, qui libro 2. cap. 29. docet, mortuos sci-
re posse, quid agant viui, & capite sequẽt.
ex D. August. de cura pro mortuis, sen-
tentia, ac pene ijsdem verbis concludit;
*scripturę auctoritate aperte probari mor
tuos posse uiuentium oculis apparere*. Ca-
rolo Caluo Francorum Rege Numonis
quidam vsurpator bonorum Ecclesiasti-
corum conspexit, sensitque D. Mauriliũ
sibi apparentẽ, & increpãtẽ, & pedũ sacrũ
capiti illidentem: nec vana visio: paulo
post decessit. (Sic Annales Andegau.) Si
mile quod legitur in Chron. Casinensi,
l. 2. c. 62. à puero conspectũ Pandulfum
Principem Capuanum ferreis nexibus
vinctum, & in cœnoso ac fœtido lacu vs-
que ad guttur demissum, & restibus à

duo-

duobus nigerrimus spiritibus in profundum subinde demitti, & iterum extrahi. Causam rogatus, respõdit: Quoniam aureum calicem cœnobio Sancti Benedicti eripui, & in agone mortis restituere neglexi. Et cap. 84. vidit eremita quidam Aethiopes stramine onustos (qui se dæmones dixerunt) eidem Pandulfo rogũ parantes, & eadem hora compertus est exspirasse. Quod de Pandulfo hic adscripsi propter argumenti similitudinem, nã accidit sæculo vndecimo.

Post annum nongentesimum, Lugdero, frustra quærenti corpus S. Lebuini, *tandem visum ei est in somnis, sanctissimum sacerdotem Christi Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulchri, & membra ibi reperta ubi spiritus indicarat. Hucbaldus Elnonensis apud Surium tomo sexto, Nouemb.* 12. Cum Ioannes Decimus exercitum in Apuliã misisset aduersus Sarracenos, SS. Apostoli Petrus, & Paulus in prælio conspecti Christianis victoriam maximam pepererunt. (Sic Luitprandus temporibus illis proximis libro secundo, cap. 14.) Ioanni Zimiscæ. Imp. contra Rossos pugnanti, iussu B. Virg. auxilium tulit, visus multis, B. Theodorus Martyr. (Sic Zonar. tom. 3.) Eodem sæculo accidit horribilis illa tragœdia Vdonis Episcopi Magdeburgici: quam postea narrabimus. Tu lector memento hic ponendam fuisse. Vixere hoc sæculo decimo Euthymius Græcus, & Hugo Aeterianus Latinus, quorum vterque tenuit mortuorum spiritus viuentibus se in conspectum aliquando dare. Euthym. in c. 14. Ioan. Hugo Aeter. de regress. animar. cap. 7. 11. 14. 15. & 16. Anno nongentesimo decimo quarto Ferdinand. Consaluus Castellæ Comes, vtriusque fortunæ illustre specimen, vir dictis factisque magnificus, cum trecentis dumtaxas militibus, viuino fretus monitu, maximas Almansoris copias profligauit. Idem decimo sexto post anno, sub signis habens peditum 15000. equites 450. tridiuum continuum multitudine Arabum incredibili conflixit: cumque postremo die D. Iacobus visus adesse prælio fuisse, innumeris cæsis, triumphauit.) *Chron. general. Vasæus, et alij.*

Successit sæculum XL. ab anno millesimo, hoc sæculo bellum sacrum fuit, duce Godefrido Bullonio: cum in expeditione Antiochena nostri, & fame ferme consumpti, & equis fere defecti forent, visione, & monitis D. Andreæ confirmati, qui etiam lanceam Dominicam illis indicauit, non vnam obtinuere victoriã, in prælio quoque cum Corbona, apparuere agmina equitum albatorum, quæ Persas in fugam egere. (Guilhelm. Tyrius, qui bello sacro interfuit, libro 6. Sacræ Hist. cap. 4. & 9.) Eodem bello, expugnata ab Christianis vrbe Sancta, Adimarus Episcopus, diu ante defunctus, visus est milites præire, & muros conscendere, & adhortari, se subsequerentur. (Io. Naucler. volum. 3. gen. 37.) Paulo ante Christus Dominus cum B. Virgine SS. Petro, Ioanne, Stephano, Martino, & aliis multis quoque Angelis, Henrico II. Imper. ostendit se noctu in templo Romæ vigilanti. (Idem Naucler. ibi gener. 34.) Tunc Amicus etiam defunctus B. Dunstano apparuit, & futura multa prædixit, quæ, & contigere. (Osbertus in vita Dunstasi, apud Surium 19. Maij.) Non semel post mortem visus amicis est B. Odilo Abbas Cluniacensis. (Petro Damiano, in eius vita apud Surium mense Ianuar.) Floruit hoc tempore, & ad sequens sæculum peruenit, Petr. Damianus, vir doctissimus, & eloquentissimus: qui Cardinalatum cum solitaria vita commutauit: opera eius, quę multa sunt, apparitionibus varijs sunt referta, vt de duobus primoribus Fauentinis ex inferno apparentibus, epist. 2. ad Hildebrand. vt de animabus in specie auicularum apparentibus, epist. 5. cap. 3. de anima Benedicti VIII. nigro equo insidente, & apparente Episcopo Capuano, non tantum idem Damian. ibidem cap. 4. sed, & Martinus Polonus idem tradidit in Chron. & D. Antonin. & Platina. de Benedicti IX. apparitione idem Damian. cap. quinto, vt de Beat. Andrea, & Beat. Gregorio apostatam Monachum flagellantibus c. 11. & alia, quæ longum foret referre. Si seriem temporis spectes hic ponendum, quod de Pandulfo Capuano retuli paulo ante, & confirmat Leo ostensis lib. 2. cap. 62. & 82. & Nota est historia fundationis Cartusiensium: cuius occasio celebris illa, & publica, primo, secundo, tertio, facta die in Vigilijs mortuorum apparitio,

paritio, cum concineretur versiculus, re-
A sponde mihi: ter enim mortuus caput sus-
tulit, & iusto Dei iudicio se accusatum,
se iudicatum, se damnatum exclamauit.
(narrat. Franc. de Puteo in vita Brunonis, apud Sur. tom. 5. 6 Octobr.) Hoc sæculo vixere S. Anno Colon. & S. Benno Misnensis, Episcopi: illi apparuere præ-
decessores Episcopi, & mire ostensa in ve-
ste ipsius macula, commouerunt, vt acer-
bitatem animi, erga eos a quibus iniuste
vexatus fuerat, plane aboleret è memo-
B ria, & mente. De D. Bennone traditur
eum iam defunctum, Marchioni Misnensi in somnis apparuisse, & oculum
eruisse ob damna Ecclesiæ illata, prius
narrat de Annone Lambi Schaffnab. in
Hist. German posterius de Bennone, scri-
bit in eius vita cap. 32. Hier. Emserus a-
pud Surium 16. Iulij.

Nec XII. Sæculum, suis caruit visioni-
bus mortuorum, ecce tibi anno 1112. vel
potius 1139. Alphonsus Lusitaniæ rex
C commissurus prælium contra quinque
Reges Sarracenorum, iussus est in som-
nis a Christo, bono esse animo, & signo
vti in prælio: cui quinque vulnerum ima-
go inscripta, obtinuit victoriam memo-
rabilem, & hinc fluxit Lusitaniæ Regum
insigne. Decimoquarto post anno, Al-
phonsus Rex Castellæ Baezam obsidebat, ei apparens Diuus Isidorus auctor
fuit prælij committendi, nec fere alia Vi-
ctoria contigit illustrior. (Mariana lib. 10.
D cap. 1. Vazæus, Samalloa, & alij.) Anno
[illegible] cum plurimis prodigijs, inter
cætera spectaret Italia, *Cremona quidam infantulus in cunis taceas pannis obsitus, in primam loquendi vocem contranatur ora aperuit, matremque suæ escas paranti em fratri suo maiori qui plorando panem petiuerat, à corporis curis compescuit, asserens sibi uisam Dei genitricem Mariam ante tribunal Christi stantem instantissimisque precibus, pro iudicio, quod mundo propter peccata sua intenderat, ipsi supplicantem, ao post hæc de-
posuit eloquium usque ad tempus humanæ conditionis congruum.*) *Verba sunt Do-
dechini in Histor.* Benedicti X. Pontificis apparitio prior facta Ioanni Portuēsi, qua confessus se Odilonis Abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatū: & posterior Edelberto facta, qua confes-
A sus etiam se purgatorij pœnis liberatum:
*narratur à Pet. Damiano in vita Odilo-
nis apud Surium* 1. Ioann. Apparuit etiã
S. Norbertus post mortem suis, vt nar-
ratur in eius vita capit. 52. *D. Bernardus
Gualdricum auunculum defunctū post
aliquot dies noctu uidit. Sciscitatur, quo ẽ
statu sit? respondet auunculus, in prospe-
ro. Querit iterum Bernardus, quid cau-
sę fuerit, ut in agone infremeret, & corpo-
re terribiliter moueretur? Eadem* (ait il-
B le) *hora duo nequam spiritus, me in pu-
teum profundissimum precipitare nitebã
tur, vnde ita contremui. iterum accurrẽ-
te B. Petro, euasi.*) Auctor vitæ D. Bern.
lib. 1. c. 10. Idem tenuere Rupert. Tuitien. & Honorius Augusto. Nam, & ille
narrat Bi Virginem sibi sese conspicuam
præbuisse, & ad scribendum impulisse.
(*Rupert. in prolog. Cant.*) iste vero, in Si-
gillo Mariæ ca. 1. meminit, *Mariæ Ae-
gyptiacæ, quam Deipara apparens ad pœ-
nitentiam traduxit, & Theophili, quem
Diaboli mancipio eripuit, & puerili Iu-
dei quem in fornace protexit.*) Item Petr.
Cluniacensis lib. de miraculis.

Vixit per hæc tempora Martinus Pres-
byter, Canonicus regularis, Legione:
vbi varios libros conscripsit, ex rudi, &
illiterato repente factus doctissimus, à
D. Isidoro, in cuius monasterio degebat,
per visum in somnis oblato, quem cum
ederet libro, vt testatur Ioan. Mariana,
D lib. 11. rerum Hispanic. 16. Libri asseru-
turibidem magna religione, qui vide-
runt, aiunt esse in prophetias quasdã Da-
nielis in Apocalypsin. Mihi, cum Legio-
ne degerem, librorum videndorum co-
pia non fuit, manus Beati viri videndæ
& osculandæ fuit, quæ integra perma-
net cum pelle, & vnguibus, licet siccita-
te contracta, & pusilla.

Sequenti sæculo XIII. post annum
1200. D. Iacobum, Alphonso Legionẽsi
E Regi ad Emeritam, & eodem tempore
D. Isidorum Zamoræ alijs apparuisse, &
auxilium præliantibus tulisse, docent Ma-
riana, lib. 12. c. 15. Zamalloa, & alij An-
nalium Hispaniæ scriptores. Hoc sæcu-
lo vixere Vincentius Bellouacensis, auctor
speculi Historialis, & Caesarius Germa-
nus ordinis Cisterciensis, auctor ingen-
dis libri miraculorum seu exemplorum,
qui quas apparitiones spirituum memo-

riæ

riæ prodiderunt, non est instituræ breuitatis hic describere, magni enim volumi nis res foret. Idem dico de Helinando Frigidimontense, in Chronic. Thoma Cantupratensi, lib. de apibus, & vita Sanctæ Lutgardis, libro secundo, qui & hoc sæculo vixere, & exempla plurima, sibi notissima congessere. Vixit eodem tempore D. Thomas Aquin. cuius hanc fuisse sententiam patet, ex 3. p. quæst. 69. art. 2. vbi hanc quæstionem examinans, stat pro nobis, idem tenuit Guilhelmus Pari siensis, in sum. de vniuer. part. vltim. non vno loco idem D. Bonauent. in 4. distin. 45. quæst. 3. huc referendum exemplum apparitionis B. Vrsulæ, & B. Gereonis cũ socijs Coloniam defendentium, apud Bredenbach. lib. 4. cap. 22.

Hic successere sequẽti, fere sæculo 14. alij Theologi magni nominis, qui omnes nobiscum sentiunt, vt Ricard. de Mediauilla in 4. d. 45. q. 3. Petr. de Palude, ibid. ead. quæst. 3. Scot. ibid. quæst. 1. artic. 4.

Sæculo XV. hoc affirmarũt Antoninus Florent. Archiepiscop. qui & exempla multa suppeditat in sum. Hist. & Gerson passim in operibus suis. Iacob. Chusan. in lib. hac de re edito. Dionys. Rickel. Cattusian. in 4. dist. 45. quæst. 1. & in opere de quatuor nouissimis, & libro de Nouitijs ordinis sui, in quibus multas etiam habes apparitiones cernsut etiam Alph. Tostatus in lib. 1. Reg.

Nostro sæculo 16. an. 1534. die 23. Ianuarij Facultas Theologica Parisiẽsis, in causa Aurelianensi consulta hoc respondit, his verbis, *Animas defunctorum diuinitus, seu diuina virtute ordinatione, & permissione, interdum ad vnos redire, exploratum est.* habes hoc rescriptum in to. 2. var. consul. Iutis Francofurti editorum. Et vt ceteros mittam, ex professo hoc tuentur Domin. Sotus in 4. dist. 45. qu. 1. art. 4. Peltanus lib. de Purgat. cap. 5. Petr. Canisius Marial. lib. 5. cap. 20. & 21. Maldonatus in c. 14. Io. Greg. Valen. in 3. p. d. 6. q. 11. punc. 1. & disp. 11. q. 1. p. 1. Bellarm. controuers. de purgatorio lib. 2. c. 8. Ioseph. Angl. in 4. quæst. de suffrag. artic. 1. in fine, Petr. Thyræ. Thesibus hac de re editis potissimum capite vndecimo, M. Marulus opere de instit. vitæ monastice, vt libro sexto cap. 14. vbi plurima sunt exempla, Alfons. Mẽdoza in Quolib. Scholast. q. 5. Ex Historicis etiam id tenuere Fulg. Sabellicus, & Ignatius in libro Exempl. locis quam plurimis. Paul. Iouius, in vita Actij vicecomitis, & Histor. lib. 30. Carol. Sigonius de imperio occidens lib. 3. & 10. & Reg. Ital. libr. 1. Alb. Crantzius Saxoniæ lib. 7. cap. 16. & 14. & libr. 9. & Metropol. c. 13. Francor. Gomara Mexicanæ Hist. c. 20. &c. 104. Hier. Osorius de rebus ab Emanuele gestis, & Petr. Maff. in Indica Hist. Th. Bosius, passim de Not. Ecclesiæ, & quem hoc agmen clausurum, Historiæ Ecclesiasticæ facem carissimam, & valentissimum contra Nouatorum impugnationes pugilem, vtinuictum Triarium, in vltimum locum conieci Cæsar Baronius singulis Annalium (quos iam septem, vt septem Candelabri Catholici aureos candens bono publ. co edidit) Ecclesiasticorum tomis. Harum vltimarum ætatum insigniora quædam exempla duntaxat adscribam: minoris enim recẽtiora hęc faciunt aduersarij. Primo ergo, quod nesciam certum sæculum, hic referam quod ita Glycas p. 4. Anna. In hist. Eccl. Philonis hist. reperitur.

Quodam persecutionum priscarum tẽpore, seniori Ecclesiastico ab Antistite sacris interdictum fuisse. Cum autem senior ille quandam ob causam necessariam alio profectus fuisset, accidit vt ab Ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualiæ peragũtur; cumque Antistes hæc verba pronunciaret. *Pax Vniuersis* sandapila templo excessit, idque non semel, sed bis, terue factum. Hinc per quietem Antistiti seniori obtus: Abito, inquit, & Episcopo meo sis auctor, vt huc veniat, meque vinculis exsoluat. Nam officio me sacro exclusit, ideoque sacris interesse vobiscum nequeo. Testimonij quidem coronam cõsecutus sum Dei faciem nondum conspexi. Quod si me ipse profectus huc nõ exsoluerit, alius exsoluere nemo poterit. Quum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desijt.

Digna hoc loco est quæ adscribatur (eo quod superius sæculo X. quo contigit, fuit prætermissa) diuinitus de malo Episcopo sumpta vindicta.

Cum

Cum Vdo Magdeburgens. Episcopus,) ne signis quidem, ac diuinis vocibus cōmonitus ab impudicitia sibi temperaret, viri religiosi Deum, vt Episcopum, aut corrigeret, aut tolleret, rogarunt. Inter eos cum noctu in Cathedrali Ecclesia S. Mauritij Frider. Canonicus eiusmodi precibus operam daret, vehementiores venti afflatu, omnia, quæ in templo erāt lumina exstingui perspexit, nec multo post duos iuuenes venire, duo candelabra accensis cereis ferentes, & Christū, cum parentes eius atque Apostoli, subsequi. A quibus cum essent vocati sancti homines, quorum corpora in templo quiescebant, visus est inter eos Mauritius venire, qui longa, atq. graui oratione Vdon. Episc. accusauit, quem haud multo post Christus nudū adferri à duobus iussit, atque damnauit. Is autem pugno, ab ipsorum altero, qui eum portarunt, grauiter in medijs renibus ictus, Christianam hostiam, quam in communione eius diei pridie sumpserat, remouit in calicem, qui altari impositus fuit, atque securi percusso Vdone, rerum illarum omnium visio euanuit. Quare vehementer territus Frideric. cum ad altare accessisset, calicēq; in eo esse cum Christiana hostia inspexisset, & simul Episcopum mortuum humi iacentem, alios religiosos viros excitauit, qui ablatum inde Episcopi corpus in agro sepelierunt. Fulg. lib. 9. exempl. cap. 12. & Ioan. Naucler. 2. p. Gener. 34. Cum duo locupletes mercatores, non ignobiles, per Taurinos saltus in Galliam proficiscerentur, ampliorem humana specie virum obuiam habuere, & ab illo mandatum in hæc verba suscepere: Ludou. Sfortiam fratrem meum alloquimini, hasque illi litteras nomine meo date. Obstupentib. illis, & percunctantibus quisnam esset? sese Galeatium Sfortiam esse respondit, & mox ab oculis eorum euanuit. Illi Mediolanum propere redierunt, inde Vigleuinum, vbi Maur. degebat. Litteras ducis offerunt, quarum hoc argumentū erat: O ò ò Ludouice, caue tibi. quoniā Veneti, Gallique tuam in perniciem coituri sunt, tuamque à stirpe rem euersuri. Verum si mihi tria millia aureorum dederis, dabo operam, vt conciliatis spiritibus sinistra fata auertantur, idque consecuturum spero, si mihi non aduersatus annueris, Vale. Subscriptio erat, Galeatij fratris tui spiritus. Illud ipsum licet alij, vt commentum irriderent, non tamen multo post Princeps à Ludouico XII. Gallorum Rege Principatu deiectus, & captiuus abductus est. Hactenus oculatus testis Bern. Arlunus sect. 1. Histor. Mediolan.

Ludouici Alodisij pater Imolę Dominus, haud diu (*inquit Sabellicus*) postquam decesserat, homini à secretis, quē filius Ludouicus Ferrariam mittebat, in itinere venanti similis equo insidens cū accipitre apparuit; huicque, vt filium in hunc ipsum locum postera die venire iuberet, præcepit, quoniam magni momēti res ei prædicturus erat. Ea re audita, Ludouicus tum, quia non credebat, tum quod insidias verebatur, alium pro se misit. Et illa ipsa vmbra, quæ ante apparuerat, obuiam facta, vehementer indoluit, quod filius non venisset, longe enim plura ei dicturam se fuisse affirmabat. Sed tunc illud tantum referri iussit, quod trāsacto XXII. anno, ac præterea vno mense, die, quo specifice addito, vrbis imperium, quod obtinebat esset amissurus. Vt tempus, quod vmbra prædixit, aduenit, adhibita magna cura, ea ipsa nocte, quā patris manes suspectam fecerant, ducis Philippi Mediolanensis confœderati Milites, ad muros penetrarunt, adhibitisque scalis, glacie magna constrictis fossis, vrbem cū ipso Principe cœperunt. Sabell. lib. 1. Exemplorum. cap. 4.

Francisc. Guiciardinus Hist. lib. 1. narrat fama vulgatum, spiritum Ferdinandi Regis Neapolitani, Iacobo Chirurgo filij Alphonsi Regis ter diuersis noctib. apparuisse, & prima vice mansuetis, ac mitibus verbis posteris vero mirabunde, & increpanter imperasse, suis Alphōso verbis denunciaret, non esse, cur vana spe seipsum iactaret vires Francorum sustinendi, statutum enim, ac definitum fatali lege stirpem Aragoniam infinitis casibus iactari, & tandem regno priuari. Quod vero idem addit Guicciardin. *Se però è lecito tali cose non del tutto disprezzare*, id non de apparitionis, sed de prædictionis fide addidit, & merito non falsam cernimus.

Franc. Picus Mirand. Comes in vita Ioan.

Io. Pici patrui, scribit, non longo post obi
tum Io. Pici tempore spectrum Ioannis
apparuisse Hieronymo Sauonarolæ, ei-
que dixisse, torqueri se pœnis expiato-
rijs, eo quod non satis diligenter, & fœ-
cundè, talentum sibi à Deo creditũ eru-
ditionis, & ingenij, multiplicasset, &
quia non quanti par erat, fecisset inter-
nas Dei suggestiones, inspirationesque,
quæ adhortabantur, honestos labores,
quos inchoarat non abrumpere, &
quæ sibi animo proposuerat, ea instan-
ter operari, atque perficere. Quæ Hie-
ronymus mox in cõcione proposuit, &
omnium precibus Picum commenda-
uit. Cæsar Baronius, de Michaele Mer-
cato seniore testatur, ei cum Marsilio Fi-
cino, summam intercessisse amicitiam
studiorum consuetudine, & Platonicæ
sectæ vinculis arctius colligatam. Acci-
disse autem aliquando. *Vt ex more, quid-
nam post obitum superstit homini*) ex eius
dem Platon. sententia, sed non sine ta-
men trepidatione deducerent, quę labã-
tia, fidei Christianæ sacramentis suffulc-
iendis essent; eo.n. argumẽto extat eius
dem Marsilij, adipsum Michaelem Mer
catum erudita quidem Epistola de ani-
mi, & Dei immortalitate. Cum vero in-
ter differendum eorum progressa lõgius
fuisset disputatio, eam ad calcem perduc-
tam eo clauserunt corollario, vt iuncta
simul dextera pacti fuerint, vter eorum
ex hac vita prior decederet, (si liceret) al-
terum de alterius vitæ statu redderet cer
tiorem. Quibus inter se conuentis, ambo
iurati ab inuicem discessere. Interlapso
autem haud breui temporis spacio, euc-
nit, vt cum summo mane idem Michael
senior in philosophicis speculationibus
vigilaret, ex inopinato strepitum veloci-
ter currentis equi, eiusdemque ad ostiũ
domus cursum sistentis audiret, vocẽq;
simul Marsilij clamantis. O Michael, o
Michael, vera, vera sunt illa, Ad vocem
amici Michael admiratus, assurgens, fe-
nestramque aperiens, quem audierat, vi
dit post terga ad cursum iterum acto e-
quo candido, cãdidatum prosecutus est
eum voce, Marsilium, Marsilium inuo-
cans: prosecutus, & oculis: sed ab eis eua-
nuit. Sic ipse noũit casus stupore affectus,
quid de Marsilio esse solicitius perquirẽ-
dum curauit; degebat ille Florentiæ, vbi
diem clausis extremum) inuenitq; eun-
dem illa ipsa hora defunctorum, qua eo
modo auditus, & visus est sibi.]

Sic Bar. Ann. to. 5 anno 412. Præter-
mitto, quæ narrat Bredenb. l. 7. collat. c.
11. & 46. l. 8. c. 12. 14. 23. & 4. Adscribo
vnum, quod multorum militum grauiũ,
qui vidisse se sanctè iurabant, testimonio
compertum. Cum annis superioribus
admirando illo opere Alex. Farnes. An-
tuerpiam obsideret: Batani, Anglique, vt
obsessis opem ferrent, & obsessi eodem
tempore, vt hostem detinerẽt, facta erup-
tione, acerrime pugnabant, aggeremq;
iam Regio militi ereptum possidebant,
securi, vt sibi videbantur. Tum à regijs
militibus primò paucioribus conspectus
prope aggerem Petrus de Paz, Hispa-
nius Tribunus, vir, & militaribus, & pie-
tatis ornamentis laudatissimus; qui iam
mensibus aliquot ante defunctus; visus
hic armatus, vt solebat, legionem præce-
dere, & suis quondam militibus manu
aduocatis, sequerentur, vt se, imperare.
Indicant primi secundis, hi tertijs, hi se-
quentibus; vident omnes idem, miran-
tur animisque resumptis notum sequun-
tur ducem: præit ille, & recta in hostem
ducit, fit pugna: sed Batani in naues com
pulsi aggere Regijs reliquere. Hoc mo-
mento oppidum munitissimum spe vi-
ctoriæ, & se tuendi, decidit. Horrendum
plane, quod hesterna die legi præscriptũ
Ticino, mense Aprili huius anni 1601. in
diœcesis Ticinensis oppidulo, quod Cor-
retio vocatur; cum iusta in templo cui-
dam notario persoluerentur, repentè è
sandapila se cadauer surrexisse, & con-
uersum ad quendam cognatum suum;
qui funeri intererat; ei dixisse, properaret
domum suam, & ibi scripta quædam in-
strumenta caperet, eaque loco cuidam
pio confestim restitueret, propter quæ
suppressa ipse defunctus iusta Dei senten
tia foret inferni supplicijs adiudicatus.
Quo dicto iterum caput vt prius recli-
nauit. Hoc à Deo permissum, vt di-
scerent mortales, quam graues pœnas
scribis huiusmodi perfidos, & pio-
rum legatorum interceptores manerẽt.
Alteram quoque adscribam historiam
spectri (nescio an dæmonis, an ipsius
animæ damnatæ) quam memoria di-
gniorem me legisse non cõmemini; pro-

fixitatem narrationis ex litteris Peruanis anno. 1590. collectam, ipsis siue Franc. Bencij, siue Gasp. Spitille verbis commemoratam, spero lectionis voluptas, & vtilitas superabit.

Accidit in missione (illa Itatina) *eidem P. Samaniego res admirabilis.*] & consideratione digna, cuique eo in genere vix contigit similis, quæ etiam eiusdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totque testimonijs confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab ijs personis accepta est, qui oculis, & auribus hauserunt: qui casus euentu infelix, ideo permissus est (quemadmodum etiam de similibus quæ in cõfessione contigerunt, credi potest,) vt hic nouus populus discat, qua fide, & integritate vti debeat pœnitentiæ sacramento, in quo non paruam sentit difficultatem. Quare etiam Inda, quæ in omnium oculis legem integræ confessionis violabat, videntibus eisdem punita est, & castigata, vt vnius animæ ruina, multarum salus procuraretur. Res igitur, quæ accidit, est eiusmodi. Agebat in domo præcipuæ cuiusdam Dominæ huius loci adolescentula decem, & sex circiter annorum, quæ bello capta, ac baptismo tincta. Catharina vocabatur. In ea cum ætate crescebat libertas, & mores dissoluti, etiamsi non raro ab hera reprehensa castigaretur, quæ eo peruenit malitiæ, vt cum perditis quibusdam clam consuesceret, nec tamen propterea, à confessione abstineret: sed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula, aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Kal. August. 1590. morbo depressa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret, sed id fecit non integre, vt, & in eadem ægritudine nouem alijs vicibus recedente Sacerdote præsentibus alijs famulis contemptim ridebat, hac ferme oratione: Allud, quod ageret, non erat, quam vt peccata fateretur: adiectis etiam turpibus, & inhonestis verbis, quibus offensæ cæteræ singula ad heram referebat, quæ merito Catharinam increpans, tandem vultu, & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa essent, quæ patri aperire non vallet, narrauit illa non difficulter, adiunxitque quoties patrem in morbo voccasset, vt se puragaret confessione, stetisse ad leuam quẽdam Aethiopi similem, qui moneret, ne fateretur, quod ea peccata leuissima essent, & nullius momenti, & ex illorum cõfessione à patre dissolutior haberi posset. A dextera vero manu apparuisse S. Mariam Magdalenam exhortantem, vt quicquid esset liberè euomeret, Accersitum rursum Patrem Domina de omni eo, quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tentauit, vt eam ad integram animæ expiationem induceret, sed frustra: quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatior, ita, vt nec nomen Iesu enunciaret vellet. Alio etiã tempore cum illi sacram crucifixi imaginem offerrent, vt in eam intueretur, & animo reuolueret Christum pro nobis cruci affixum, & in cruce mortuum, summa cum indignatione, & animi commotione respondit. Iam scio, sed, quid vultis faciam? Ad quam hera, vt ad Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo recognoscas. Cui Catharina obsecro, vt mihi desinatis esse molestæ, cumque hera abscessisset, cepit amores suos, & turpitudinem decantare, duravitque ad dies plures hæc agendi, & dicendi ratio, donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit. Torqueor, & animo angor plurimum ob violatam confessionem: & ab hora vsque ad mediam noctem toto corpore obriguit, vt crederetur mortua, & de humatione, & sepultura esset cogitatio: sed ad se reuersa, accitoque sacerdote, nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas, paulo antequam expiraret, exhortata à seruis, vt apprehensa manu cruce, & cereo sacro, nomen Iesu, inuocaret, respondit: Quis est ille IESVS? eum non noui, ac in vltima parte lecti reflexa, sedensque audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer Dominam rogauit, vt in distinctum cubiculum transferretur: quod, vt ciebat, ianuas quasdam aureas videret, quibus admodum terrebatur. Noctæ ea, qua Catharina extincta est, domus tota tam fœtido, ac putri odore perfusa est, necessarium, vt fuerit, cadauer loco patente,

rente, & aperto exponere: Dominæ etiam frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est, pertulitque aliquot dies eius læsionis signa. Equus mansuetissimus alioquin, actis in mutum calcibus huc, & illuc discurrens tota nocte insanijt. Idem fecerunt, & canes multa discursione, & latratu. Humano iam corpore, cum ex ancillis quædam locum intrasset, in quo Catharina decubuerat, nemine conspecto, sensit in se vas quoddam, quod tabulatis impositum erat, iaci. Maior præterea pars huius vrbis vidit multo crepitu, & sonitu huc, & illuc plurimos lateres, & tegulas, etiam ad duo millia passuum proijci; non, quòd in palatio vllus sit later, vel tegula, cum, vt pleraque huius vrbis ædificia omnia, palma tegatur. Ancilla alia spectantibus multis pede protracta fuit longissimè, etiamsi, quæ traheret, non videretur. Septimo Octobris cum quædam serua vestiarium esset ingressa, vt inde vestem aliquam sibi sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes: vt vas quoddam arriperet, fugiente illa tanto impetu vas in murum impulit, vt in mille partes frangeretur. Die in sequenti vestiario annexa fuit crucis imago chartacea, quæ vno impetu a muro auulsa in conspectu omnium tres in partes distracta est. Eodem die cum in horto Domina cœnaret, medius later lanci iniectus totam cœnam euertit: cuius filius annorum quatuor, eo ipso tempore clamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me præfocat, appensisque ad collum Sanctorum exuuijs ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam coegerunt, vt ædes mutaret, & in consobrinæ domum se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cum ex ancillis aliqua in officinam dispensatoris iussisset, sensit se ter à Catharina vocari: quam timore nimio dilapsam exhortatæ sunt cæteræ, vt inuocato Domini nostri auxilio, cereoque sacro accenso regrederetur: assumptis duabus, quæ cæteris animosiores videbantur, securè rediit, qua defuncta monuit, vt dimissis alijs, cereo abiecto, quod pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis iuncturis flammas, incredibili cum fœtore. Caput cum pedibus ardebat, cincta erat veluti ignita fascia octo, aut decem digitos lata, quæ in terram vsque protendebatur, videbaturque libidinis, & admissæ turpitudinis pœna, & castigatio quædam. Viso hoc spectro tremere, & exalbescere cœpit serua. ad quam infelix defuncta, accede huc. Quoties ego te euocari? Respondit serua penè examinis: Bone IESV, quis non horreat te visa? Quæ cum diceret, in eundem locum discendit formosissimus puer albis vestibus, qui seruam hortatus est, vt posito timore forti esset animo, notaretque diligenter, quæ à Catharina acciperet, vt in alios euulgaret, ac simul atque ab hoc loco abscessisset, confessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina: Scias inferno me mancipatam, & grauissimis subiectam pœnis, quod cum Sacerdoti aduolueret, vt peccata faterer, leuissima tãta referrem, cuiusmodi sunt, quod garrula essem & loquax, in ira procliuis, & id genus alia, silentio vero inuoluerem libidines, & consuetos cum adolescentibus congressus. Tu igitur disce bene cõfiteri, & nullum crimen tacere. Horumque vos commoneo, quod ita mihi imperatum sit, cogarque aliorum in exemplum hęc verbis aperire. Iam pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur: defuncta mox in angulum quẽdam secedit, & euanescit. Angelus vero (angelum enim fuisse, quem viderat puerum, credebat famula) abire ad suos famula iubet, & quod fecit.] Placuit hanc omni fidem contestatam historiam vltimo loco ponere, quod in ea omnes apparitionum species concurrant, Angeli, Beatæ Mariæ Magdalenæ, dæmonis in specie Aethiopis, animæ damnatę in assumpto corpore, vt arbitror non suo, sed aereo ad sui corporis speciem efformato. Habent Athei quod rideant, si nolunt resipiscere, de pœnis inferni, & animarum immortalitate. Habent Caluinistæ de cereis benedictis, de Sanctorum reliquijs, de confessionis auricularis integritate, eiusque necessitate. quid dicent? confictum id à Iesuitis, qui po-

rest, quod à cunctis hodie, locis illis queat confutari, si confictum foret. Nolunt credere? erant, & audiant, videantque. Mulierc ularum commenta inquient? credo, lateres, & tegulæ, longinquis locis allatæ, & dispersæ, quæ cunctis populus vidit, istis imaginationis opera sunt, extracti lecto viri, videntibus alijs solo allisa & per humum raptata mulier, somnia, illisa parieti vasa, & in partes innumeras confracta, somnia fuere. Sed grandiorum malitia ad hæc fingenda, spargendaque valuit: quid pueri quadriennis innocentia? doli capax illa non est ætas, vt vel ante reliquias præfocari se à vix nota & mortua mentiatur, vel reliquiarum appensione metum fictum ponat. Quam vereor ne Catharinæ exitium illis impendeat: qui Catherinæ crimen & laudant, & imitantur, confessionis sacra mysteria in histrioniam hypocrisim vertentes, & inferni pœnas fabularum loco habentes.

Habetis nubem testium, grandinemque copiosum exemplorum, quibus labrusceta, & vrticeta Nouatorum radicitus vellatis, confringatis, calcetisque. Illud vnicum propono. perpendite vos diligenter, vtrum æquius, tutiusque credere, primæ & secundæ Synodi Nycenæ patribus, Græcis Latinisque Ecclesiæ Doctoribus, sexcentis alijs grauissimis Theologis, & probatæ fidei Historicis, & omnium sæculorum sexdecim receptæ sententiæ, an nouissimi sæculi procacibus quibusdam, ijsque perpaucis, de ludo Saxonis excucullati, vel Stigmatiæ Nouiodunensis. hi negant mortuos viuentibus apparere ad tempus posse, negant Deum id vnquam permittere: illi contra vtrumque, vt audiuistis affirmant, vel disertis verbis, vel allatis exemplis quæ nunquam recitassent, nisi vera credidissent. Scaurianum plane iudicum est. magnificum illud, & magnanimum Scauri rei dictum, non ignoratis, quia Valerium Max. libr. 3. legistis. *Varius* (inquiebat) *Sucronensis, Aemilium Scaurum, regia mercede correptum, imperium Romanum prodidisse ait: Aemilius Scaurus Princeps Senatus huic negat se culpæ affinem esse. cui credetis?* Pari ergo nunc ratiocinatione, Sanniones nostri temporis, Momi dicaces, Ecclesiæ pestes, apparitiones spirituum negant & subsannant: fatentur aliquas & in honore habent Sancti, & orthodoxi patres, orbis Doctores, Asiatici, Aphricani, Europæi quibus credetis? Magdeburgici Centuriatores, & Lemanicolæ coaxatores asserunt, nullas vnquam visiones defunctorum fuisse veras: militantis Ecclesiæ, quæ columna veritatis est, centuriones, & Euangelij præcones, qui scientiam suam de sapientiæ æternæ vberibus suxerunt, vnanimi consensu litteris mandarunt plurimas, vt veras: quibus credetis? Beatorum apparitiones habemus, damnatorum habemus, beandorum habemus: Ecclesiasticæ monumentis historiæ, patrum traditione, conciliorum actis, diuinæ scripturæ tabulis consignatas, & de manu in manum per omnes Ecclesiæ ætates traditas, conseruatasque: Nonne temerarium contra niti, flagitiosum repugnare, impium, atque blasphemum his omnibus fidem derogare? quid, mendacij vel stoliditatis ea, eorumque auctores accusare? nomen non inuenio, quo appellem. Tu (*lector*) rei indignitatem animo complectere, complexus abijce, abiectam conculca, & execrare. Quid mendacij accusare, nisi falsa pro veris obtrusa dictitare? quid stoliditatem ascribere, si non causari: adeo tot grauissimos, sapientissimos, sanctissimos viros, fuisse vecordes, vt inanibus nœnijs se passi fuerint ludificari, & pro historijs fabellas aniles receperint? hæc aduersariorum modestia est.

SECTIO VI.

SEd ratione fortassis aliqua vel argumento efficaci ad hoc credendum impelluntur. Examinandas ipsorum obiectiones tibi fideliter proponam. tu iudica, & discute.

In Italia (inquit Philipp. Melanchton in Manlij Calendario) habent impurissimas, et obscœnas fabulas de Maria, quæ apparuit Monachis, bellum dictum, & mendacissimo dignũ scutra. Habet Asia & Aphrica, habet & Hispania, & Germania, Deiparæ sacratissimæ apparitiones,

vt

vt doctum: habet non sola Italia, & eas ab omni obscœnitate, & impuritate tam remotas, quam à fidei puritate Melanchton, quàm à morum, & vitæ castitate, ac sanctimonia fuit alienus Lutherus. Nec illę fabulæ vocari possunt, quas omni æuo grauissimi scriptores, & sanctissimi viri, publicis testimonijs consignarunt, quas Ecclesiasticæ traditiones confirmarunt. Sed hæc Melanchtonis, & Ioan. Riuij modestia fuit, tot sæculis probatas Sanctorum apparitiones, anilia cē sere deliramenta, &, cum ipsi essent homines ineptissimi, Diuum Gregorium Papam ineptum vocitare: addunt vanitatem impudentiæ, cum multa falsa & inania pueriliter, sine iudicio, & fallaciter, sine candore, congerunt, & quorundam priuatos abusus, & stultorum ridiculas opinationes in publicam Catholicorum contumeliam detorquent; quasi non rebus verissimis, & optimis, hoc sit adnatum, vt obnoxiæ sint fuco, & hominum, dæmonumque dolis, atque malitiæ expositæ, in multorum praue vtentium vertant perniciem. quid pane vtilius? Sodomæ tamen esus abundantia nocuit; quid vino salutarius? plures tamen ebrietas, quam gladius necauit; quid Dei adoratione præstantius? quot tamen illam in cultum idolorum deflexere? discretio ergo, & prudentia necessariæ, vt veras à falsis discernamus; nō vero licet, propter falsas, veris fidem derogare.

Marbachius negat vllas veras: nisi Christi & Angelorum reperiri, cur ergo tam diligenter, quando per Angelos exhibitæ, id Patres, & historici addere consueuerunt? cur hæc nouus Vigilantius vincula Sanctis inijcit? cur his eos compedibus, & manicis ligat? cur in hunc neruum compingit, homo propter multiplices blasphemias neruo dignissimus, propter transfugium, compedibus vinciendus, & propter amentiam, atque furorem totius vinculis quadrupes constringendus?

Centuriatores, & Lauatherus addunt argumenta paulo verisimiliora, quędam quibus probare conantur, nullum esse purgatorium (quæ vt impertinentia hoc loco prætermittimus: quædam quibus respondebo, tractationi accommodata.

Quid inquiunt Augustino respondeas, qui non obscure, viuentium rebus animas defunctorum negat interesse: alioquin sibi matris optime conspectum nulla nocte defuturum? (d. libro de cura pro mort. supra citato.) Quid Athanasio Chrysostomo, Theophilacto, Tertulliano, censentibus, hæc esse commenta dęmonum, qui se suffragijs nostris indigere & ex purgatorio, via alta atque ardua, fingunt aduenire? Addunt scripturas. Nam is, *qui descendit ad inferos, non amplius ascendit*, Iob Psalmistæ *homo est spiritus vadens, & non rediens: puluis est, & postquam semel defloruit, dicitur suum locum non amplius recognoscere*: quo igitur pacto queat redire? alibi dicimur *omnes mori, & sicut aquę dilabi*. quis dilapsas ad fontem reuocet? DD. Petrus & Paulus mortuos inquiunt dormire: cur ante terminum suscitas? negat Abraham Chaos quantum interiacet, à mortuis posse trasmitti, & idcirco illos nec mittendos, vt viuis renuncient, quæ illic geruntur. Quo pacto si nec per sequeunt, nec à Deo mittuntur: mortalibus apparebunt? Hæc summa argumentorum, quæ momenti alicuius. Sed reuera hoc est abuti scripturis, &c Patrum dicta calumniari. Non negat apud Lucam Patriarcha Abraamus mitti à Deo mortuos posse, vel solere, sed tunc mittere abnuebat. *Chaos* illud hiatum maximum, atque impertransibilem significat, quem sine Dei permissione nullus transire mortuorum queat: Dei enim lege immutabili constitutum est, vt sine ipsius permissione receptaculis suis animæ nequeant exire Dei quoque lex sanxit, nec damnatorum beatis vllam esse condolētiam (huc Diuus Gregorius iter istud imperuium retulit) nec sortis vllam esse commutationem, vel meritorum vllum consortium inter illos (huic Ambrosius, & alij retulerunt, de quo vide Cathen. Diuus Thomæ.) Dormire mortuos testantur Apostolorum Principes, fateor: sed *somnus* ille mortem significat, & *dormire* est mortuum esse: phrasis ista Græcorum fuit vnde & sepulcreta, vocant κοιμητήρια hoc est dormitoria, & Homerus, de virga illa Mercurij loquens, qua putabant eum mortuos

quæst. 13 in script. ho. 19. in 8. c. Mat. in d. c. 8. d. l. de anima. ca. 7. v. 9. Ps. 77. v. 39. et 102 v. 15. & 16. 2. Regum 14. v. 14. 2. Pet. 3. a 2. The. 4. v. 14.

Luc. 16 v. 26.

suscitare, mortuos nominauit κοιμωμενους ἐγειρων (dormientes excitat; id obscurius, & deterius vertit Maro, *Lumina morte resignat*. Hebræi etiam *dormire* dicunt, pro mori, & Syri mortuos vocant *dormientes*, propter spem resurrectionis. (vt Angelus Caninius obseruauit) si ergo dormire Lauathero, est in nullius cõspectum vnquam venire: vbi fides resurrectionis? dormiebant Moses, Samuel, Ieremias & Onias, apparuerunt tamen. Sed *omnes sicut aquæ dilabimur, puluis sumus*, & quasi in auras dispergimur. Tibi vero, Lector quisquis his fulcris innitere, edico, te moneo, discaueas, ne huiusmodi rationibus vtare. nam si quid probent, eadem opera probent ne resurrectionem quidem vnquam fore. dilapsæ semel aquæ nunquam redeunt, amnes aspice: num nos nunquam redituri? Potius ergo fatendum his, & similibus locis, nihil aliud velle S. S. nobis indicare, quam vitæ nostræ imbecillitatem, & fugacitatem, vt D. Augustinus, & Angelomus annotarunt. Psaltes Regius negat *à mortuo amplius locum suum cognosci*. vbi aduerte nullum omnino patrum, nec quenquam ante Lutherum, sic loqũ hunc exponere, vt facit Lauathetus: vt quam cito, tam vere, de tam nouitio cõmento, Nouatorem, queas agnoscere. Quatuor inuenio veterum explicationes duas enim Hebræorum in *Midras tehillim* omitto, vnam vt impiam, quæ animæ hinc ipsius mortalitatem colligit, alteram, vt parum conuenientem textui, de originali peccato: hoc cum homine resurgente non amplius resurgere. isti *Velo iashub*, accipiunt de *iatzar haraz*. Duæ Patrum expositiones sunt plane tropologicæ; vt Arnobij hic, de diuitijs, & alia Basilij (de pœnitent.) Hominem semel in peccatum lapsum, non posse sine Dei gratia, vi sua exurgere. Tertia est volentium, *locum* hunc, non capi de corpore, sed de toto hoc orbe sublunari, in quem, egressa semel de habitaculo corporis anima, nequit sine speciali DEI permissione redire: sic innominatus, sed peteruditus Psalmorum interpres. Quarta est Apollinaris, & Eutymij, sensum esse, scire Deum, & cognoscere humanæ naturæ conditionem, & interitus nostri accelerationem, qui nati mox denasci incipiamus: & cum nobis semel occiderit breuis lux, & vitæ flos iste emarcuerit, haud posse abruptam vitæ telam iterum connecti, vel vinculum istud animæ, atq; corporis semel dissolutum rursus colligari, neque animam nostram, postquam venti instar semel euolarit, vltra corpus suũ, agnoscere, vt illud subeat ac possideat. Nam in ipsa resurrectione, beati illud iam splendidum, & incorruptibile deprehendent: damnati, fœdum ac horridum, & obnoxium corruptioni, tam vero damnati quam beati, angelica opera, Dei nutu, illud sunt agnituri. Quid? quod nonnulli intelligunt de ipsis amicis qui post animæ recessum, corpus amplius non agnoscunt, sed detestãtur? & hi more Hebræo *suum* pro, *eius*, accipiunt. videtur huius sententiæ P. Emanuel Saa. Quid? quod Diuus Hieronymus, secutus Hebræam pharsim, eandem vertit, *non cognoscet eum amplius locus eius*, quod plerique Hebræi volunt, & paraphrasis Chaldæus, & Vatablus sequuntur, & sic locutus ante fuerat Beatus Iob. capit. 7. vbi Hebræa, Chaldæa, Græca, & Latina conueniunt: hac prorsus sententia, mortui memoriam interituram, quasi non fuisset: vel superstites, quid cum vita functis agatur, aut quo in loco detineantur, nunquam nisi per reuelationem futuros certiores. Quæ omnia contra communem sententiam nihil habere vitium, est omnino clarissimum. Minus etiam obstat, quod eidem Regio vati dicatur homo, *Spiritus vadens & non rediens* nam quod præcessit *quia caro sunt*, id aperte indicat agi de naturæ humanę deprauatione, & improbitate; quæ cum ad deteriora semper vergat, à malo tamen ad bonum, per se nequit redire, vel, quod magis placet, agi, de homine corruptibili, qui, cũ ad mortem Pegaseo gradu properet; à morte ad vitam retrogredi, virtute non postea sua. Diui Iacobi verba, *Sic qui descendit ad inferos, non ascendet nec reuertetur vltra in domum suam, neque cognoscet eũ amplius locus eius*: eundem planè sensum habent, quem illa Dauidis paulò prius explicata. Bellè quoque Dionysius exponit, animam quę ad inferos descendit in pristinam vitæ rationem, diuitias, latifundia, palatia, naturaliter non redire.

redirè. *quamuis* (verba sunt eius) *miraculosè id fieri possit. sæpeque factum sit.* Et illo senior D. Thomas ibidem diserte tradit, Iob locutum de eo, quod secundum cursum naturæ sit, non de eo, quod agitur miraculosè. En aduersariorum tela, ex scripturæ pharetra. Plus fortassis fiduciæ in Patribus, plus suppetiarum? nihil vtique minus, calumniosa vtique tota illa testificatio, quæ Rhemniæ legis, vlla si se lege teneri paterentur, non effugeret inultionem. Miror Augustinum nobis obijci, cuius sententiam ex eodem libro audiuisti, non ambigue cernicosos istos condemnantem. Vult ille quidem plerumque angelicas esse operationes; sed addit spiritus etiam aliquando αὐτοπροσώπως ad viuos mitti. Negat eosdē arbitratu suo redire posse, citra Dei voluntatem: alioquin sibi matrem cōtinuo ad futuram: sed nutu Dei aliquando redijsse, profitetur, & exemplis confirmat. Athanasium producunt in pugnam, sed laruatum: Anastasius enim ille Nicænus est, non Athanasius eius diuidenda auctoritas. Nam quæ ab illo quæst. 11. dicuntur, leui brachio in aduersarios retorserim, negat spiritus apparere, fretus Dauidis testimonio, de quo nos iam copiose. addit hæc verba: *De animabus enim Sanctorum non est dubitandum. nam & post mortem, & in iudicij die cognoscent omnia.* Vnde sic possumus ratiocinari: si beatorum animæ cognoscunt omnia post mortem, locum igitur & suum cognoscunt: si locum suum; permittente Deo, ad illum redire possunt; idcirco enim damnatorum animas negauit redire posse, quia locum suum non cognoscunt: de animabus enim his tantum accepit verba Dauidis, non de omnibus, vt Lauatherus. Q. vero 8. non admittit omnem illis simplicitus reditum (nam hoc Scripturæ sacræ refragaretur) sed negat à Deo remitti, vt humanæ curiositati satisfaciant, narrando quid apud inferos rerum geratur. Sciendum quoque temporibus illis quandam hæresim viguisse contendentem; mortuorum animas, illorum maximè, qui violenter necati, dæmones fieri, & malis deinde carminibus ad hominum obsequia, & responsa danda compelli. Huic dementiæ se summa vi Patres opposuerunt, & vanitatem illam sedulo confutarunt. In his sane diligens Isidorus lib. 2. Etymolog. c. 8. & os aureū Ioannes Constantinop. homil. 2. de Lazaro, & homil. 4. in Lucam, vbi reddit rationem, cur Deus non permittat multos in vitam redire: vti sic dæmonum fraudibus materia subtrahatur, qui dicit non permitti multos, nonne de nonnullis, licet paucis, fatetur? adimit etiam facultatem redeundi curiosarum narratiuncularum gratia, absolutè ad Dei nutum reuertendi licentiam, non tollit: quin apertè potius hom. 29. in Matthæum. scribit, *sponte sua redire non posse.* cur adderet (*sponte sua*) si nec diuina voluntate possent redire? Nec aliud agebat Theophyl. in cap. 8. Matth. cum testatur dæmones quoddam dogma instituere voluisse, de vagatione animarum in hoc orbe; cui minime sit assentiendum, quoniam animæ corpore egressæ iam certum habent locum, & non oberrant vagæ, quibus verbis negat spiritus pro arbitrio ἐντῷ κόσμῳ (sic loquitur) πλανᾶται, quoniam certis mansionibus statim assignantur, impugnat enim eundem errorem, quem Chrysostomus; & vterque nobiscum, vt docui, sensit. Denique Septimius Tertullianus etiam illud Gentilium, de præuentis immatura morte, figmentum plane poeticum, & forte Platonicum, reiecit, & docet nec illorum *animas uagari, donec reliquatio compleatur ætatum.* hancque ille licentiam poetarū. cum Magorum audacia, iactantium inanem sitam animas eliciendi potentiam; & cum insomniorum fallacia, quæ Manes falsa soliti immittere, comparās merito refellit. Verum & ipse addit, Dei virtutem quasdam animas reuocasse in documenta iuris sui. Sic scriptum ab eo inuenias extremo de Anima libro. Sic ergo neque S.S. neque patres, neque ratio; sed sola temeritas, nouandi cacoethes, & vetustati detrahendi, Catholicisque conuitiandi libido, Aduersariis suffragantur.

SECTIO VII.

SIt 2. Conclusio, *Magi nequeunt opera dæmonum ueras defunctorum animas nobis ostendere.* hæc est sententia Tertullian. lib. de anima, cap. penult. D. Isidori lib. 8. Etymol. Chrysost. & Augu-

stini, quos citat, & sequitur D.Thom.1. p.q.117.art.4. ad 2. Guilh.Paris.p.vlt.de vniuers. ca.24. Victor. de magia nu.17. & fuse docet nuperus scriptor Alphonsus Mendoza. Quodlib. Scholast. q.5. ratio est, quia Sanctorum animæ in manu Dei sunt,& soli Deo obediunt: damnatorum nequit Diabolus sinere egredi,sinu nutu Dei, sine quo nec ipse id potest: quod ipsum etiam habet locum,in ijs quæ expiantur. Ideo solent ipsi has vices subire dæmones; qui per mudum adhuc vagantur, & has animas amant mentiri, vt ex Porphyrio docuit Iamblicus lib. *de myster. Aegypt.* Neque id mirandum, cum in Angelum quoque lucis se transfigurent, & in B. Virginem Deiparam, vt in Biturigibus Vibiscis,cũ illic degerem scio accidisse, immo & in ipsum Christum Dominum, qualis B. Martino apparuit diabolus.

Ex his sequitur primo, prorsus esse superstitiosum, quod ex quorundam delira opinione retulit Ananias animas eorum, quibus expirantibus dexteram porrexerint, & vicissim porrectam receperint, ipsis post obitum appariturus. Nulla enim huius rei, vel scripto, vel nõ scripto Dei verbo, nec historiarum veratũ narrationibus auctoritas huic opinioni adminiculatur. Secundo sequitur non esse temere imitandum quod olim factum à nonnullis, & quod Ioann. Friburg. in Sum. Conf. l.1.tit.11.q.23. secundum se consideratum, dicit non esse damnandum de peccato, non enim negant D. Tho. & ipse,& qui eos sequitur Beezius *in præcept.* periculosum esse, & tales vt plurimum se deludendos dæmoni propinare, & illi subiacere comminationi. *Qui amat periculum, peribit in eo*, ideo prudenter Cirnelus lib.3. de superstit. capit.11. reprehendit illos, vt qui cum inuicem pacisuntur, vt (si permittatur) is, qui prior morietur, viuo appareat, eumque de statum faciat certiorem. Scio id Deum permisisse aliquando, vt audiuisti de Marsilio Ficino; & de S. Lutgardi legitur lib.2. vitæ eius, to.3. Surij, in Iunio, & apud Dominicanos Zamoranos accidisse olim monacho cuidam. Is cum quodam Minorita hoc pactum inierat, moritur Minorita, & post dies aliquot apparet stipulatori mensas sternenti, & (ait) se expiatorium circumgestare igne. Et ad cruciatus sui indicium, manum mensæ lignæ crassæ impressit, eamque altè admodum combussit. notam hanc anduui ab oculatis (vt aiebant) testibus supersse manus mensæ inustæ, & ad perpetuam rei memoriam paruulo clatro ferreo obtectam, & narrat in Chron. Dominicanorum Frat. Antonius Senensis, vt de re nihil sit dubitandum. Quando Deus redire permittit, maioris boni id causa permittit: vt plurimum Behemoth hanc agit personam. Pactio ipsa vix fieri potest, vt curiositatis peccato vacet. præstat salutem suam semper cum pauore & spe operari. Eadem B. Lutgardis cum iussisset cuidam moniali, vt si prior moreretur, eam viseret,addidit, vt primum diceret: *Benedicite, orationem Dominicã, & Salutationem Angelicam* (inquit) *diabolus suo more aliquod figmentum adducat. dict. lib.2.* Si hoc illa sancta tam illuminata metuebat, quanto magi nos debemus metuere? Sequitur etiam tertio his, posse facilius discerni variorum, & multiformium spectrorum illusiones, quas dæmones obijcere solent, de quibus nunc videamus.

l.3.dena. dæmon.

QVÆSTIO XXVII.

De dæmonum apparitionibus, siue de spectris, quę dæmones nobis obijciunt.

SECTIO I.

DVo præmittenda, varias esse illusionum causas, & varie dæmonũ genera, Patet primum quia multa habentur pro spectris, quæ naturalia sunt, vel artificialia, item quæ sensuum vitio, aut imbecillitate vitiatæ phantasiæ talia videntur esse cum non sint qualia videntur, de singulis, Petrum Leloyerium, in pleriſq; secuti videamus. Naturalia sunt, & decipere tamen aptissima, ignes illi fatui, de quibus egimus superius, item insulæ nutantes, quales vidi apud D. Audomari fanum in Morinis complures, quales etiam in Italia, & alibi celebrant veteres scriptores, in lacu Vadimonis

l.1. de spectris c.6. 7.8. & 9.

Cecu-

Cecubo, & Reatino, vt sunt etiam arbores, & siluæ radicitus euulsæ, & classis speciem in mari præbentes, teste Plinio Seniore, vt, ligna putrida nocte lucentia, vt animaleulum Indicum, de genere Cicindelarum, sed maius instar Scarabæi, quod etsi toto corpore luceat, oculis tamen maxime, qui pro corpusculi modo ingentes, tantum fundunt lucis, vt ad eam legere, & scribere soleant. Coculium vocant, micat luce quaternarum stellularū, quarum si quis pinguedine manus, & faciem inungat, ardens & formidabile spectrum appareat. Sic Chieza, pag. 2. Histor. Perna. capit. 30. Item vapores varijs formis cōformati, quales illi, quos Sylla vidit hircum similitudine capitibus apud Epheū concurrere, & simulia, quæ apud Syrtim maiorem ex eadem causa Diodorus Siculus scribit contingere, digna lectu. Talia quoque (si a visu, ad auditum lubet transire) sunt admiranda quædam sonorum, vt Echus in locis diuersis, quæ & notauimus Commentat. in Senecæ tragedias, & decipere nonnullos testatur Cardanus libro decimo octauo, de subtilitat. item sonus statuæ Memnonis, de qua eodem opere egimus, & muri Megarensis, de quo in Atticis Pausanias, & cauerna Britannica, de qua Clemens Alexandrinus libro sexto, Strom. fors, an Diui Patricij antrum? item prælij ac victoriæ voces, apud tres Persicos montes, de quibus idem Clemens. Mirifici quoque interdum soni nati ex vterinis suffocationib. imperitis medicis imponunt, quando ait Corn. Gemma lib. 1. Cosmocrit. c. 7.] *a venenato spiritu inflatæ arteriæ, diductaq; in amplitudinē, secundum longitunē con rahuntur, vnde necesse sit aliquādo mulierem strangulari, vnde & voces mirandas eximis viscеribus exaudiri, nunc uelut ranarum coaxatus, nunc serpentum sibilos. nunc crocitus coruorum, gallorū cucurrius, latratus canum, &c. quę tamen pro uiarum, et erumpentis spiritus proportione casus effingit.*]

Arist. de ai adm. auditio. Tit. Liu. l. 9. Senec. li. 3. Nat. q. & Plin. lib. 8. epist. 10. & Seni. l. 2. Nat. hist. c. 95. l. 16. Na. hist. c. 1.

Plut. in Sylla. li. 3. Bibl.

Vt naturalia, & hic artificialia quādoq; decipiunt, & pro spectris habentur, vt erant ἀγάλματα. Dædali, de quib. Arist. lib. 1. de anima, & lib. 1. Politic. & alia Archimedis, Archytæ, ac Boetij, de quib. superius actum, & nostris tēporibus oblata Carolo V. Aquila ænea, volans per aerem, & Parisijs triremis argentea, quā remiges, eiusdem materiæ, & impellebant, & sistebant, & retroagebant. Vt erant etiam Hydraulica veterum, & hodie in hortis Estensibus Tiburi admiranda; de quibus Claudianus;

Intonat erranti digito, pedibusque trabali
Vectelaborantes in carmina concitat undas.

Et de quibus iam exstant Heronis libri. Vt sunt artificiosa spectra, quorum modum docent Cardanus lib. de Varietat. rerum, & Baptist. Porta. lib. de magia naturali, quanquam verē in his omnib. rerum quibus vtuntur natura ad artificium adfert vim maximā, vt & in naturalibus illis priorib. sæpe accedit artificiosa hominum applicatio. Sed ad hanc classem magis proprie pertinent artificiosæ voces quorundam; quibus cum sint præsentes, voces simulant absentiū, vel cū ore loquantur, ex ventre verba videntur proferre, sicq; voces dæmonū, vel Angelorum mentiuntur: Item qui per tubos noctu loquentes, Angelorum, vel animarum voces simulant; quale quid de Bonifacio octauo circumfertur, apud Nauclerum, Masseum, & alios. Item qui simulant se animas maritorum defunctorum, & sic suadent viduis, vt sibi nubant: noui, qui hoc Louanij factitarat, & de alio qui Andegaui, narrat Leloyerius cap. 7. Sic apud Boetium Scotiæ Rex Kennethus, Pictos, a quibus erat victus, vicit. Noctu ad Principes exercitus sui dormientes, immisit seruos indutos squammis lucentibus, & manu tenentes hastas ex ramis putridis noctu lucere solitis; qui illos ad pugnam fortiter ineūdam hortarentur, se a Deo missos Victoriæ sponsores. Angelos illi credidere, & animose Pictos aggressi ad internecionē ceciderunt. Sic nonnulli vsi caneris, vel testudinibus, ijsq; cū candelulis affixis, in cæmiterijs, non semel ignitorum spectrum speciem præbuere, quare nonnulli suspicantur ab Homero testudini tributum nomen armaturæ fallacis ἀγλαΐσμα δίχμα. Sic etiam

Abde-

Abderitani iuuenes, cum spectrorum schema, conati sunt Democritum terrere, vt narrat Lucianus in Philopseude. Sunt in recentiorum libris, vt Boccatij Decamerone, & si nilibus, exempla plurima, sed me magis capiunt antiqua: in fabulis tale, quid comminiscitur Mostellariæ Plauti seruulus, tale quid narrat Aeschynes orator, a Cimone Atheniēsi factum, qui se Scamādrum finxit, vt vitiaret Callirrhoen: tale quid narrat Iosephus factitatum a Mundo, vt deciperet Paulinam, fingēte se Anubim: tale quid a Tyranno Sacerdote idolorum excogitatum, qui mentiebatur Saturnum, vt libere matronas nobiles mœcharetur, nos docet Ruffinus, & meminit eiusdē facinoris D. Cyrillus Alex. contra Iulianum lib. 7. Li. 11. tit. 6. 25.

Et Nectanabus Aegyptius Magus se in Iouis Hammonis effigiem transformans, Olympiadem Philippi vxorem decepit, & adulterino concubitu Alexandrum Magnum genuit, vnde illi orta opinio de Ioue parente. narrat Iosephus Gorionides libro 2. Histor. Iudaic. cap. 6. & laudat auctores, Aegyptiorum Sapientes, Titum Romanum, Strabonem Cappadocem, & Nicolaum Damascenum.

In his fictionibus, cum stuprum accedit, peccatum grauius est, quam in stupro simplici, & grauius puniēdum: cum furti causa fit, puniēdum pœna directariorum l. sacculatij. D. de extraord. crimin. Si nihil aliud, quā metus incutitur, pro periculi magnitudine, res æstimanda: ex genere suo, puto Mortale peccatum, & pœna est arbitraria, fustigationis puta: &, si mors secuta, exilij perpetui. argum. libro 4. §. cum quidam. D. ad leg. Cornel. de sicar. l. inuiti. §. cum eo D. de furt. & l. penult. §. vlt. & l. vlt. D. de extraord. crimin. voluere post gloss. in l. si quis aliquid. D. de pœn. Licinius Ruff. in comparat. legum Mosis, & Iurisconf. & Leloyer. supra fol. 173. nec puto idoneā excusationis causam amorem præbere, nec tutum fatis esse cons. 101. Oldradi, optimi alias consiliarij.

Sensuum alterationem vitiumque, falso visorum, vel alio sensu perceptorū spectrorum, causam nō raram esse, docet idem Leloyerius c. 8. exemplo ebrio A rum, de quibus optime D. Ambrosius: *Hinc* (ait) *vana imagines ebrijs, incerti visus, instabilis gressus: vmbras transiliunt sæpe, sicut foueas, mutat his cum facie terra. subito erigi, & inclinari videtur, & quasi vertatur, timētes in faciem ruunt, & solum manibus apprehendunt, aut concurrentibus montibus sibi videntur includi. Murmur in auribus, tanquam maris fluctuantis fragor, & resonantia fluctu litora. Canes si viderint, leones arbitrantur, & fugiunt. Alij risu soluuntur incondito, alij inconsolabili morore deplorant, alij cernunt irrationabiles pauores, vigilantes somniant, dormientes litigant.* Idem, terribilia nempe visa apparere ebrijs, Plinius prior affirmarat. Li. de Helia, & seq. in c. 16.

Depraua, more suæ sectæ, Lauatherus S. S. dum sic vult intelligendum ill. d Salomonis, ebrietatem dissuadentis: *Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuū loquetur peruersa. Extraneas*, ait ille visiones, & apparitiones admirandas, qua in reductorem habuit Pagninum, qui cum Paraphraste Chald. videtur sic accepisse זרות Zaroth, quasi vim neutri haberet, & significaret extranea h. res extraneas: quod, licet non displicuerit Iansenio, probum tamen non est. Fœminino enim sensu accipiendum, & quidē non de rebus, sed de mulieribus. Sensus enim, quem Diu. Hierony. & Beda secuti, vinum concupiscendi alienas esse causam. ideo Septuaginta, vt ambiguitatem hanc tollerent, singulari numero vertere ἀλλοτρίαν, alienam, seu extraneā; quam vocem, nec S. S. nec patres simpliciter positam, de alia re, quam de muliere, seu scorto accipiunt, vt eodem capit. paulo ante: puteus profundus aliena, vt ibi explicant Salonius, Beda, Hieronymus, & alij. Oculorum fusfusio facit videri volitantes, ante oculos quasi muscas, vel saltitantes formicas, vt non sine studiorum incommodo, a multis iam annis experior. Abenzoar libro primo, capitulo primo, tractat. octauo, meminit morbi dicti *halahoh*, quo qui affecti, singula putant se videre gemina. Arcuatis cuncta apparent lutea. Refert Aristoteles de quodam qui suam met imaginem, siue simulachrum, in aere sibi, quasi in speculo propter oculorum vi- l. 14. c. 22. Prou. 23. v. 33.

tium,

sum, semper obuersari existimabat. Idē testatur, cum qui diu in solem oculos intenderit, & oculos alio celeriter auerterit, primo ei cuncta uti visa gilua, mox rubea, & tandem nigra, donec alteratio illa visus recedat. Auditus etiam lęsus decipere consueuit, vt fit in ijs, qui morbū imaginosum (sic vocant) patiuntur, cuius ægritudinis viri docti duas statuunt species, vnam notiorem, cui nomen φαντασία, quando phantasmata obijciuntur, animo, visili imagine: de qua specie Cornelius Celsus, & Cælius Aurelianus consulendi, & pertinet ea ad phantasiæ vitium. altera species est παραφαντασμος qui visui tollit somnum, auribus indit vitium, quo sibi audire insitus, & sonitus videntur. de hoc Varro, *in Prometheo* Satyra,

Leuisomna mens sonorinas imagines
Adfatur, non umbrantur somno pupulæ,

Gustus quoque vitiatus ægros mire decipit, vt & odoratus, Polypo, Grauedine, seu κόρυζα, & miro illo catarrho, qui regnabat in Castella. 1581. & multos absumebat, læsus. Verum crebrior, & maior deceptio manat a phantasiæ corruptela, quæ aliquando coniuncta est cum Phrenitide, (sic vocatur ea, quę cum febri vehementi est,) aliquando cum Mania (hæc febris expers est, & diuturnior,) aliquando leuicula tantum est febris, nec ad Phrenitim sufficiens. Theophilus medicus cetera prudēs, opinabatur cum febriret, prope lectulum tibicines, & cornicines assistere, & continue auribus eius cantum insonare: idque, iam sanus, accidisse sibi pertinaciter contendebat. Sed huic ista tædio erant: alteri cuidam voluptati. Sic enim Horatius, *Epist. ad Florum*.

---- Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lętus sessor, plausorque theatro:
Cetera qui vitę seruaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo lęso non insanire lagenę,
Posset qui rupem, & puteum uitare patentem:
Hic ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese. Pol me occidistis, amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta uoluptas,
Et demptus per uim mentis gratissimus error.

Abydi simile quid contigisse narrat Aristot. in libro de admirand. audition. Hanc in væsania falsæ opinionis voluptatem, de quodam Thrasyllo, putante naues omnes, quæ ad Pyræum appellerent, suas esse fuse testatur Aelianus li. 4. var. hist. Sed ad spectra redeamus imaginaria. Haud scio, an quid rarius eo acciderit, quod a Timæo Locro commemoratum. Agrigenti domus fuit, cui cognomen τριηρη, ab euentu tali. Adolescentes aliquot [*Tauromenitani*] illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant. Mox vti assolet, cum incaluissent vehementius, ita decussi mete sunt, itaque externati, vt in triremi se opinarentur constitutos, marique altius vndabūdo hyemen ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egestis, quæ intus forent, naufgium facturi læuius, vasa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, seu in mare, festinantius iactare adorti sunt, accurrētibus hinc inde qui proiecta diriperent. In sequenti die vbi adfuere magistratus factum arguētes, cum illi necdum satis edormissent: respondere, se metu mortis præoptasse, quæ in naui forent dispердere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis stuporem vniuersis, qui inter eos videbatur natu gradior: Ego, ò viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui, Cumque amplius delirare animaduerterentur. dimittūtur ab igno scente magistratur commoniti modo grauius, cauerent in reliquum inuitationem

nem eiusmodi brutelam. At illi, velut gratiam fatentes: Si, inquiunt, seruati ex tam procellosis vndis portum fuerimus assecuti, inter marinos Deos vobis (ô Tritones) vt seruatoribus in patria statuas surrigemus. (Sic Cœlius Rhodig. sed ex Athenæo.

Athenæus l. 2 c. 1 & Dalius lib. 17. A.L.c. 2. Paul. Aegyneta l. 5. ca. 1. & Anthol. Epigra. Græc. l. 7. l. 18. 99.

Hydrophobi aquam fugiũt, eo quod putant se in illa videre canem a quo admosi fuere.

Solet autem Diabolus hisce naturalibus morbis sæpe se adiungere, & hominum procliuitate abuti. *Serpit hoc malum Diaboli* (ait Diuus Augustinus) *per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporib. & quibusdã nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, aliquando crudeliter torquens dolore ac metu, aliquando iocose distrahens, uel subsannan ludicris.*

SECTIO II.

SVnt enim dæmonum, vt variæ operationes, atque libidines, & sic varia genera, quod secundo loco nobis erat notatum. Omnes quidem immundi, & mali, hominibusque sunt infesti, vt post Chrysippũ, & Plutarchum, & Philonem, recte contra Iamblichum Porphyrius, & eo melius Minutius in Octauio. eos tamen a loco Marcus, apud Psellum diuidit in fex genera, vt eo prior fecerat Orpheus, scribens ad Museum.

Li. de abstin. animal. De dam. Natura.

Δαιμονας ὑραν ιους, καὶ ἱερίους, καὶ
ἐνυδρους,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους

Dæmones cœlestes, aereos, aqueos, terrestres, & subterraneos, seu humanos.

Apud Eusebium lib. 4 de demonstratione ipse Apollo sic canit.

Πὴ μὲν ὑποχθονίοις, πῆ δ' ὑραν ίοις, πῆ δ' ἁθρης
Αὐτοῖσιν βατιλεῦσι καὶ ἥρως ἀγροπόλοις.
Ηδὲ θαλασσαίοις καὶ ὑποχθονίοισιν ἁπασι.

A Πάντα γὰρ ἰδὲ ὅσα φύσεως μεσόμα
σι τῶν δὲ.

Partim terrestribus, partim cœlestibus; interdũ, & ætheris ipsis regibus, & aeris humida permeantis, & marinis, et subterraneis omnibus. Omnia enim capiuntur naturæ plenitudine horum.] cœlestes autem vocat æthereos, siue igneos, vt appellat Marcus. Aereos etiam Plato agnouit Magices inuentionem illis tribuens. Terrestres Chaldæi cum Zoroastre, (vt Psellus exponit) vocant Feras, seu canes terrestres, in Zoroastris enim Magicis scriptum legimus:

B *In Phædro.*

Σον γὰρ ἀγγεῖον θηρες χθονὸς οἰκήσουσιν
Tuum enim vas bestiæ terræ incolent, ad quæ Psellus, bestiæ terræ sunt οἱ περὶ γῆν κατιόδυμδυοι δαίμονες, *qui circa terram oberrant*. cuius interpretationẽ magis probo, quam Plethonis δύλαι καὶ κνώδαλα, *uermes, et omnis generis reptilia uiliora*. Idem Magus postea subdit, Ἐκ δ' ἄρα κολτω γαίης θρωσκους' ἀπ
τάληθὶς Σῆμα βροτῶ ἀνδρὶ χθονίοι κύνες δεικνυντες. *Certe ex terræ finibus prodeunt canes terrestres nunquam signum verum homini mortali demonstrantes*: quos Plethon vult apparere solitos canina, vel alia fæda specie ijs, qui sacris initiantur. Quod licet Zoroaster acceperit de sacris magicis, verum tamen est etiam solere his spectris versari etiam illos, qui prauitate vitæ derelicta religioso cuipiam ordini se addicunt, quod ipsum Leloyherius confirmat testimonio Hebræorum in opere, quod inscribunt, *Holam Abba:* Idem Athanasius de D. Antonio in eius vita, & similia fere narrat de S. Simeone Treuirensi Euervvinus Abbas, apud Surium primo Iunij, & alia leguntur in vita S. Norberti, de dæmone vexante initia sanctæ plantationis Præmonstratensium (Surius Iunij 6. vitæ illius cap. 19. 26. & 27.) Ego possum cofirmare eo quod vere accidit, initio ferme nostræ Societatis, instituto collegio a P. nostro Ignatio Laureti, & ei præfecto Rectore, P. Oliuerio Manareo, qui etiamnum supereſt, & a quo, vt rem verissimam, accepi, quod subdã: Anno 1555. maligni spiritus, modo vnum, modo alium locum magno strepitu infestantes, plerisque, in quibus nonnulli

C

D

Lib. 2. de spect. c. 1.

E

nullí religioſi inſtituti tyrones erant, mirum quantum moleſtiæ, & inquietis adferrent: Etiam claro die apparebant, varijs figuris. Vni dæmon in forma Æthiopis apparuit, & multis illecebris, atq; perſuaſionibus verborum conatus fuit a religioſo inſtituto illum auertere, quod cum irrito labore ſe facere videret, abijt inhalato diro admodum, & virulento fœtore, qui totto illo die perdurauit. Alteri ſe conſpicuum præbens effigie Diui Pauli, adhortabat ad ſacram Epiſtolarum ſuarum lectionem, atque ſtudium, vt hoc ſpecioſo colore, eum ab humaniorum litterarum cura abduceret, ſicque per in obedientiam e religione expelleret, quod & perfecit. Ipſi Oliuerio in atri, & ingentis moloſſi ſpecie obuius, in eumque inſiliens, ad terram fere adffixit. Orantibus, vt cogitationem diuerteret, aut abrumperet: inſtar catti obmurmurantis ſeſe adiunxit non ſemel, ſcabellumque, cui innitebantur quatiebat, pulſabatque. Nec lectis quies, nec menſæ refectio, ſine infeſtatione, concedebatur. Crebro varij catelli a quieſcentibus lectulum adſcendere, & tegmina ſubire ſentiebantur, quæ res multos formidine plenos, & ſomno priuabat, & ſtratis expellebat. Prandens quidam, inuiſi hoſtis pugno in latere, tam acriter percuſſus fuit, vt confeſtim expalluerit, & ferè retrorſum a ſcamno deiectus ceciderit. Subditorũ moleſtia bono Rectori per moleſta erat tentauit Eccleſiaſtica remedia, quę oportuna curabant; miſſarum, precum, exorciſmorum, luſtralis aquæ, ſanctarũ reliquiarum, & id genus alia. His tamen Deus malũ plane tolli noluit. Quare ad communem patrem, B. Ignatium Oliuerius recurrit, preces eius, & opem in hac moleſtia petit. Ignatius, qua erat animi demiſſione, ad pacientiam cohortatur per litteras, & ad ea remedia, quibus Eccleſia in ſimilibus vti conſueuit. Hæc, inquam Oliuerius per litteras, omnia iam a nobis curata, tentataque, ſed durat malum, & gliſcit. Quibus acceptis litteris reſpondit P. Ignatius; *confidite in Domino, & in bonitate eius ipſe vos liberabit, & ego ſerio pro vobis orabo.* Acceptas litteras Rector in corona Patrum fratrumque legit, qui tum forte congregati; &, mirum dictu, è veſtigio illa ſpectrorum, & phantaſmatum infeſtatio, adeò conquieuit; vt nihil huiuſmodi Laureti poſtea fuerit auditum, nihil viſum. Nimirum ſcriptis litteris poſterioribus optimus Pater, pro filijs orare cæpit, & interea, dum Roma Lauretũ litteræ perferruntur, exorauit. Hos ergo Zoroaſter vocat *canes terreſtres, canes*, vel propter formam aſſumptam, vt Pletho; vel vt Pſellus, quia animarũ carnifices ſunt; *Terreſtres vero*, vt ait idem, quia ex cęlo deciderunt, & circa terram volutantur, χαὶ κυνας μὲν τετους καλεῖ, ὡς τιμωρους τῶν ψυχῶν. χθονίους δὲ, ἐξ οὐρανοῦ πεπτωκότας, καὶ καλυδεμένους περὶ γῆν. Sicille in Chaldaicis oraculis.

Verum, quia quod Pſellus, ſiue Marcus brediter, id de dæmonum generib. ab eorum habitatione deductis. Trithemius multos copioſius ſcripſit eius verba ex lib. Quæſtionum ad Maximil. Cæſarem. quæſt. 5. non pigebit aſcribere multis additis, quæ ad explicationem diſquiſitionemq; Magicam pertinere iudicabo. *Sicuti dęmones* (inquit) *in poteſtate acumineque ſubtilitatis ab inuicẽ differunt: ita maleficarum, quoque poteſtas non eſt in omnibus vna, ſed in ſingulis, prout dæmonibus concurrum natura ſubtilioribus, vel groſſioribus diuerſa. Multa enim ſunt genera dęmonum, & certis inter ſe gradibus diſtant, ratione locorum, in quę cadentes a principio ſunt detruſi.*

Primum quidem genus dęmonum appellatur igneum? quod circa ſuperiorem peruagatur aerem, nec vnquam ante iudicij diem ad inferiora demergitur, ſed continuo ſub regionibus permanentes ſub lunaribus, nullum habent cum hominibus in terra commercium. Quod vero ſub luna permaneant Sanctus quoque teſtatur Auguſtinus in opere, de Agone Chriſtiano, ſic dicens, Dęmones non habitant in cœlo, vbi Sol, & Stellę ſunt, ſed omnes ſub regione lunari uerſantur. Hinc motus opinor Apuleius dixit animalia eſſe ignita, propterea quod Ariſtoteles cofirmauit in fornacibus ardentib. quędam animalia paruula ſepius uiſa uolitaſſe penulis apta, quę totum ęuum ſuum diuerſantur in igne, quoniam cum

igne

igne oriunt, & cum eodem igne exstinguuntur, & ad suum vnde venerant locum euanescentes redeunt. Diui Augustini locus est capite tertio, negat tantũ Diuus Augustinus dęmones habitare in cœlo, vnde excidertunt, & in firmamento: de ignis sphæra nihil addit, ideo ad primum hoc genus prodandum non pertinent eius verba. Quod attinet ad Apuleium ille fallebatur, quia dæmonibus ignita corpora vere tribuebat. Aristoteli denique illa animalia nõ sunt dæmones, sed insecta quædam volatilia ephimera, in fornacibus Cyprijs reperiri solita. Si dæmones ista putauit Apuleius, quomodo censuisse illa cum igne exstingui; aut cum igne oriri; qui dæmones immortales esse, & morti nõ obnoxios ex sectæ suæ decretis arbitrabatur: fortè hoc volebat incenso igne incipere illic in flammis dæmones tali forma cerni, & exstincta flamma apparere desinere? Sed pergit: *Nulla sunt eis cum maleficis consortio, quoniam cum dæmorentur in igne, propter subtilitatem suam non possunt corpus gressum siue aereum induere.*] Vana ratio. Si nulla est sphera ignis, vt multi arbitrantur: totum hoc corruit figmentum. si qua est talis sphæra, nondum hinc sequitur dæmones tales non habere commercia cũ maleficis, quia dæmones omnis corporis propij sunt expertes, vtpote substantiæ meré spirituales; quæ nec terreæ, nec igneæ, nec aereæ corporeæ grussiti ei consimiles sunt, & possunt ignei isti, non minus, quàm aerei, corpus alienum inuadere, & assumere. Quare, vel illi quoque cum maleficis ineunt commercia, vel huius rei alia quærenda est ratio, quàm nondum inuenire potui. Et quid necesse hos in igneum illum carcerem extra infernum, qui in terræ centro, includere: quasi pœnam suam, vbicunq; sunt, non circungestent. Hoc ergo dæmonum genus, ego crediderim fictitium, & ab Orpheo cęleste vocatum, quia putabat in cęlis degere; alij fortè igneum vocant, eo quod in aeris regione superiore manserit.

Secundum genus aereum dicitur, quod in aere errans nobis propinquo commoratur. Hi quidem possunt ad inferiora descendere, & assumptis de crassiore aere corporibus, quandoque hominibus apparere. Aera permittente Deo sæpius turbant, tonitrua, & tempestates concitant, & omnes simul in perniciem humani generis cõspirant. More hominum affectionibus mouentur passionum, superbia maximè, & inuidia, tangunturque perturbationibus continuis, & nec solido vestiuntur corpore, nec vno consistunt loco. Nec vnam omnes formam habent, sed plurimas, easque sæpius mutant, secundũ varietatem affectionum, quibus, vel occurrunt maleficarũ carminib. euocati vel impulsi perturbatione ad nocendũ.

Notandus hic quoque error, & fugiẽdus, dæmonibus vlla omnino esse propria, vel adnata corpora, aut vllã visili forma oculis humanis corporeis præditos esse: conspici tantum possunt in forma corporis extrinsecus formati, vel cadaueris assumpti. Pergit.

Habent enim violentum omnino & furiosum morem turbationibus plenũ, vnde vehementer malefacti, & perturbati repentinas plurimum machinantur insidias, & dum suas agunt incursiones, partim latere volunt, partim inferunt violentiam. Maleficæ horum dæmonum operatione suffultæ, tanto sunt ad maleficandum potentiores, quanto superiorem ex eorum ordine concurrentem fuerint assecutæ.] Hæc omnia vere crediderim. In vita D. Antonij D. Athanas. aerem plenum esse dixit dæmonibus, quo Mercurius, ante dixerat Termaximus: nullam videlicet mundi partem dæmonum præsentia destituta. Hoc de sublunari mundo intelligendũ, alioquin falsum esse docet D. Aug. d. c. 3. de agone Christiano, & sic accipe, quod subdit, S. quoque Præsul Ambrosius dixit: Plenus est mundus sanctarum virtutum, quia est plenus nequitiarum. Caue a sequentibus, nam more suo falsa veris miscet. Vnde Platonici dæmones, in aere volantes, in modum densissimæ niuis ignitæ, cupientibus tradidere visibiles, si aliquandiu versus cœlum Sole splendente irreuerberatis oculis continuauerint obtutus. Sed nescio, an in aere causetur obiectum ex consistentia reali, vel certe oculorum motus interclusus repræ-

cepręsentet imagines falsas: non sine detrimento sensus tamen leui, prę multorum accepi experimentum. Verè experimentum fallax, nequam, & grauiore dignum detrimento. Cuius mater curiositas, pater ignorantia, illusio sensus fuit, vt videre videreris tibi, quod in rerum natura visile non exitit, vel pueri aduertant, solarem splendorem sic oculos præstrinxisse.

Tertium genus dæmonum terrestriũ dicimus, quos prolapsos de cœlo in terram, pro suis demeritis minime dubitamus. Catholici, neque de aeris, eo delapsos de cœlo pro suis demeritis, fas sibi ducũt dubitare. *De his sanctissimus præsul & martyr Christi Theophorus quondam Ignatius in epist. quadam sua scripsit ad Ephesios; nihil melius est, quam pacem habere, in qua omne telum euacuatur aereorum simul, & terrestrium spirituum.*] Vides B. Ignatium, igneos illos non agnoscere, & aquaticos (vt arbitror) sub terrestribus comprehendere. De his terrestribus nonnulla, iam diximus: addit quædam fusius post illustranda Trithemius; *Ex his autem dæmonibus alij versantur in siluis, atque nemoribus, qui venatoribus ponunt insidias, alij vero paulis degunt in campis, qui nocte aberrare, faciunt itinerantes, nonnulli demorantur in locis abditis, atque cauernis: reliqui cæteris minus furiosi, ac perturbati, demorari cum hominibus in obscuro delectantur.*] Hic pertinent omnes illę species, quas paulo post per numeros, quatuordecim, ex varijs scriptoribus adducam, vt Faunus, qui & Fatuus, & Fatuellus dictus, & Satyri, qui etiam Foni, & Onoscelides, de quibus Sozomenus libr. 8. capit. 6. vbi meminit Gerontij Diaconi, idcirco castigati à D. Ambrosio, & exauctorati a Nectario; quod affirmaret noctu a se Onuscelidę capite raso apprehensum, & in pristinũ delectum. Sancti enim viri censuerunt non temerè, hoc illi cum dæmone Onoscelide commercium fuisse: non vero, crudelitatem asserentis Onoscelides, dãnarunt. Sic enim factum illud Nectarij, & Ambrosij accipiendum. De talibus finxit Stellatus, eos sibi in itinere Lunæ lucente comites adhæsisse Sarraciluin, Sathiel, & Ianam; sed poetice, hoc est mendaciter inducit illos dicentes, domicilium sibi esse in Lunæ globo. talis etiam, qui apud Alexandrum Genial. diebus narratur Thomæ monacho visus. Tales etiam *Lamiæ*, quam a nocte Hebræi *Lilith* vocãt. Tales Ceres. Diana cum sodalibus, Nappææ, Driades, Hamadriades, Trophonius & similes Pseudothei. Tales Fatuæ, Furiæ, & earum (vt fingunt) mater Furina, & manium mater Manna, Mantua, Mania, & Manuaua, & his similes crediti masculi sexus, Aquili, Sumanes, & Triptes, de quibus Martian. Capella libro 2. Isid. in Gloss. Arnobius cõtra Gentes, nos quoque paulò post nonnulla, cum de incolis Spelæorum, Addit? Non vno ducuntur affectu, sed vario quoniam alij sunt alijs minus deprauati, quanquam omnes sunt malis perturbationibus pleni. Ex his quidam gaudent solis illusionibus territare homines, alij prædictionibus futurorum in admirationem sui trahere cupiunt audientes, nonnulli vero ad hoc summo conatu laborant, vt homines irrationabili furore turbatos, aut melancholia furentes terreant lædant, vel occidant, quod experientia sæpius factum agnouimus. Hinc S. Ioan. Chrysost in lib. 3. de prouidentia ad Stagyrium monachum, omni actione Diabolica potentior est ad nocendum mærotis magnitudo: quia dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat: eum si auferas, nihil a dæmone lædi quisquam poterit.]

Præclarè hæc omnia, & prudenter: non æquè, quod sequitur statim? Hoc autem dæmonum genus raro est maleficis familiare propter inconstantiam affectionum, & lenitatem, qua territare multos gaudent potius, quam vnius mulierculæ subesse imperio. Leuicula prorsus ratio, & ex falso præsuppositio, quod subesse queant, aut subsint; nec illud verum, & vni subesse, & multos territare nihilominus non posse. Commorantur tamen interdum, & pollicentur vasanis, in vitro, aut crystallo, siue speculo, & carminibus concitati responsa dant mulierculis, & si quis venturus in via eis maledixisset, pronunciant, vtique post factũ, nec morantur in his rebus dæmones, sed dũtaxat aliquas functiones illic exercent.

cent. Et hoc (ait) maleficarũ genus multum differt a reliquis, quia quod illæ maleficio reddunt infirmũ, istæ curare pollicentur, verum quia maleficium, vt plurimum refellunt maleficio, earũ accessus ab Ecclesia omnib. interdicitur Christiani. Hoc verissimum, & hinc appareret diuisum esse regnum Satanæ, & habes causam Vatiniani odij, quod intercedit inter Ariolos, seu Veratores, & magos venenarios, seu Striges. Hos illi conantur detegere, & prodere, hi vicissim illorum vitæ clam insidiantur.

Quartum genus dęmonum denominatur aquaticum, quoniam se humoribus immergens circa fluuios, & lacus inhabitat, ira plenum turbatum, inquietum, & fraudulentum, quod in mari tempestates incitat, nauigiaq; demergens in profundũ multis vitam aufert in aquis. Et isti dæmones quoties assumunt corpus visibile, in sexu frequentius apparẽt fœmineo, in masculino rarius videntur, propterea quod in locis versantur humidis, & in molliorẽ vitæ ductum sequuntur, nec vtile schema facile cæterorũ cõsuetudine possunt assumere. Falsa ratio ex falso fundamento naturæ illorũ corporeæ. Cur enim ex aqua cęteris elemẽtis mixta, si spiritus sunt, vt sunt minus ex aere virile, quam fœmineum schema componãt? cur nequeant a què facile cadauer assumere masculum, quàm muliebre? Vnde Naiades, Nereidesque Nymphas aquarum, non masculino, sed fœminino dudum sexu nominauit antiquitas. Verum eadem antiquitas Neptunum Nereum, Proteum, Porchum, Glaucum, Palemonem, Tritones, Acheloum, Alpheum, Eridanũ, Tibrim, &c. masculino sexu nominauit. Nec ad rẽ, quod addit, *A nostris autem aquatice mulieres*, ideſt, Basser frauroẽ, *comuni vocabulo dicuntur*. Sed Teutones Belgæ masculino nomine Necters compellant, & Cãtipratensis *Neptunos*, de quodam addita narratiuncula lib. 2. de apibus c. 57. p. 11. Dæmones aquatici fuere, qui pastoribus Peloponensijs prope Paludem, eodem quo Syracusæ a Saracenis captæ die id nunciarunt, Fazellus de ca. 2. rer. Sicular. lib. 6. Huiusmodi etiam dæmonũ ministerio, qui peierabat inum lac Paliscorum (qui hodie Naphta dicitur) demergebatur, vt Arist. Diodorus, & Macrobius referunt, & propæ Dianæ ad Yhomisum oppidum, fons est in Camarinam influens, cuius si quis olim aqua manib. non castis, vinũ diluisset, nulla mixtio consequebatur. In Alesino agro, Caroniæ hodie dicto, fons aliquando fuit, natura tranquillus, verum insonantibus tibijs exultabundus ad Harmoniæ modos eleuabatur, & vltra margines intumescebat, *teste Fazello decad. 1.* lib. 1. cap. 5. quæ vel fabulosa fuere, vel non sine cooperatione dæmonum contigere, indicio est, quod desiere. Redeunt verba Trithemij.

Qui vero habitant in locis siccioribus & subaridis quoties hominib. corporaliter apparent visibiles, in viros se transformant.] ne hoc quidẽ admittendum in credulitatem, docet strigum etiã cum succubis talibus commercium, & nomina Napæarum, Driadum, & Lamiarum deserticolarum.

Diuersarum quoq; species assumãt bestiarum, prout diuersis tãguntur affectionibus. Sancti autẽ Angeli, quoniã affectione nunquã variantur, vniformiter semper apparent in forma virili. Nusqua enim legimus scriptũ, quod bonus spiritus, in forma sit visus muliebris, aut bestię cuiuscunq; sed semper in specie virili.] Non satis securum hoc vitumum de Angelicis apparitionibus, iam ostẽsum, supra hoc eodem lib. q. 26. sect. 3. litt. 1. circa fin. ratio etiam illa de immutabilitate affectionũ patũ habet soliditatis. Sicutenim Angelus immutabilis est ad malum, sic Diabolus ad bonũ, & sicut diabolus circa malum modo in hoc, modo in illud propendet, sic etiã Angelus circa bonum, quare sicut dæmon, vt vni affectioni ad malum certum satisfaciat ahã, vt alteri aliam assumit, quid vetet Angelum, vt diuersos fines bonos attingat, etiam diuersas formas se non indignas assumere? denique videndum, ne quod hic, ait nonnihil repugnet, cum arbitrij angelici libertate.

At sæpe visi sunt dæmones circa fluuios, & fontes, in species mulierũ aliquãdo chorisantes aliquando capillos more fęminarũ explicãtes: nonnunquã vero cũ hominibus loquentes, & varias ludificationes exercentes. Et hoc genus non con-

consueuit cum maleficis habere commercium.] consuesse tamen cum hominib. succubarum more indicant veterum fabulæ, sed nonnullo euentu comprobatæ, de Morgana, Melusina, Alcina, & similibus quas Fatas, seu Feas vocant; de quibus alias plura, hoc, capit. vers. 14.

Quintum genus subterraneum dicitur, quod in spelūcis, & cauernis montiumq; remotis concauitatib. demoratur. Et isti dæmones affectione sunt pessimi, eosq; inuadunt maxime, qui puteos, & metalla fodiūt, & qui thesauros in terra latentes quærunt, in perniciem humani generis paratissimi. Hiatus efficiunt terræ, ventosq; flammiuomos suscitant, & fundamenta ædificiorum concutiunt. Hoc genus Apollo apud Euseb. lib. 4. de demōstratione vocat ὑπηχθονίους, & ταρτερίους subterraneos, & inferos. An ergo ex hoc, genere Iobi vexator Satan? opinor, & illi, qui Salmanticæ, & Toleti in spelunca maleficas, & curiosas artes adhuc auorum nostrorum memoria docebant. *Noctibus* (subdit) *aliquando de montibus turmatim egressi mirādus stupendasque in campis ducunt choreas, & quasi vnius ducis meinenes imperium, subito euanescunt ad signum, & ad sua diuerticula reuertuntur. Interdum nolarum inter eos auditor sonitus, & se nonnunquam spiritus hominum vita defunctorum mentiuntur.* De choreis, & sonitu vario memorabile exemplum narrat Atlante monte Plinius lib. 5. natur. hist. cap. 1. & Solinus Poli. hist. c. 37. qui hos dæmones vocant Aegypanes: choream describit Saxo Grammaticus, & omnigenum dæmonum dat nomina, libro 1. Dan. hist.

Trux Lemurum *chorus aduehitur, præcepsq; per auras*
Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.
Accedunt Fauni Satyris, Panumque *Caterua*
Manibus *admixta militat ore fero.*
Siluanis *coeunt* Aquili, Laruæque *nocentes*
Cum Lamijs *callem paticipare student.*
Saltu librantur Furiæ, *glomerantur ijsdem*

Laruæ, *quas* Simis Fantua *iuncta premit.*

Turmarum militarium multa subdentur postmodum exempla, cum de Hellequini familia disseretur. cuius etiā meminit Thom. Cantipratens. d. lib. 2. cap. 49. par. 4. & fortassis eo referēdum, atq; sic emendandum quod Pet. Blesensis de curialibus, seu aulicis sera nocte sæpe vagantib. epist. 14. vsurpat, milites HerKelini, vel Herleurini, nam codices omnes diuersam obijciunt lectionem, nec vlla satis emendata videtur, vt diligenter notatum a P. Ioanne Busæo in Notis ad eum locum: cuius tamen coniecturam non tam improbo, quā quid in mentem mihi venerit propono. Huc referenda etiā Frisiæ spectra nocturna, de quibus Cornelius Kempensis lib. 3. de situ Frisiæ cap. 31. cuius verba dabo lib 6. Fortassis etiā ex hoc genere exercitus illi in Hispania visi Sancio cuidā, vt illius ætatis scriptor Petrus Clunacensis tradidit cuius verba, etsi hoc loco commode inserērētur, relinquam tamē vbi olim exhibui lib. 3. par. 1. q. 7. sect. 1. versic. vndecimum est. *Nihil magis quærunt* (verba sunt Trithemij) *quam metum hominū, et admirationem, vnde habemus cōpertum, quod simpliciores hominum, quosdā nonnunquam in sua latibula montium duxerunt, stupenda mirantibus ostendente spectacula, et quasi beatorum ibi sint mānsiones, amicos viuorum se mentiuntur.* Ex huiusmodi ludibrijs natæ sunt fabulę de monte Veneris, cuius mentio apud Pium II. in epist. & speluncæ Sybillæ, quam in Ancona describit Antonius de la Sale, & Montis Albarum fœminarum, apud Kempensem, & in Brabantia *den Aluinnem berch*, & in Italia de Specu Nursino, & Sibylla illic degente, cuius meminit D. Pius II. epist. 46. & mira sunt quæ Crespetus ex actis iudiciarij retulit, vnde apparet stupenda exsecratio magorum. Refert lib. de odio Satanæ disc. 6. quendam Dominicum Mirabelium natione Arpinatem cū Nouerca sua Margareta Garnier, & alijs complicibus Mantæ in Francia captos, & Lutetiā adductos, vna cū libris Magicis, quos deferebāt Sybillis Magiæ præsidibus consecrandos. Dominicum hunc in iudicio confessum, quod quidam

dam eius socius nomine Scotus, qui diu in Francia vixisset, famosus Necromanticus, & qui coram varijs Principib. artis suæ mira experimenta patrarat, & ex ijs non paucos discipulos habuerat, quos nihil rei bonæ docuisset, hunc inquam Scotũ accessisse, & conueniſſe Sibyllam illã nobilem, quã in specu Nursino Itali ferunt habitare: retulisse hanc exiguæ esse staturæ, in sella humili sedere, capillitio soluto, & in terram dependente, a qua acceperit librum consecratum, & digito adhærenti annulo dæmonem inclusum, cuius libri, & dæmonis opera posset transferri ad quemcunque vellet locum, dummodo ventus ei ad eum locum profecturo aduersus non staret. (*Ride lector ventus dæmone fortior est? & quæ sequuntur ride mendacia magica.*) Dixit præterea custodes a summo Pontifice locatos, qui summa cura specum custodiunt, ne quis eo possit se conferre, adire, & consulere Sibyllam, nec vllos ad eam peruenire posse exceptis Magię mystis, qui se norint inuisibiles præstare. idque quia quando quis cum ea loquitur, siue sit magus, siue non sit, per omnia circumquaque vicina loca horrendæ tempestates & fulgura excitantur, quod insinuare voluerit Stellatus lib. 2. his versiculo.

Homo impius vocat dæmones Deos.

Hos ventos, vel Dij aerei, vel sidera mittunt.
Sæpe etenim cum thesauros tellure latentes.
Vult auferre magus, vel consecrare libellum,
Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuum,
Audiui exortum ventum, subitamq; procellam.

Addit Crespetus has Sibylla libenter custodire greges ouium & inter armenta versari, ideo pastores citius ad earum cognitionem venire, quam alios. non hęc causa est, sed quia opiniones, & armentarij solent simpliciores & hebetiores esse, & ocio amendant: quare dæmonum istorum insidijs magis expositi. Sequitur apud Trithemium.

Ex his quoq; dæmonibus quidam incubones sunt thesaurorum quos auaritia modo alibi in terra abscondit, & nec rursus in vsus perueniant hominum, eos subducunt, furantur & custodiunt, & quãdoque de loco in locum transportant. Tales fuere canis ille horridus, & illa semianguineo corpore mulier, de quib. egi supra lib. 2. q. 12. vers. 10. lit. G. & infe. q. 28. in fine.

Et hoc genus dæmonũ cum maleficis mulieribus nullum consueuit habere commercium. Huius rei fides sit penes dicentem. Addo: his incubonib. thesauricis aiunt præfectum, *Mammon*, quẽ veteres *Plutum* dixere. hunc incantatores fere semper irrito conatu coniurant, & plerumq; cum vitę vtriusq; nunquam non cum melioris vitæ assistentione.

Sextum genus dæmonum appellatur Lucifugum: Propterea quod lucem maxime horrent, & detestantur; quia nec dieb. vnquam apparent, nec alio modo corpus, quã de nocte possunt assumere. Hoc est negotiũ, quod in tenebris perambulant: genus dæmonum imperscrutabile, ac penitus tenebrosum, passionib. frigidis agitatũ, malitiosum inquietum, & perturbatũ, quod occurrentes homines violenter comprimis nocturnis horis, sæpiusq; Deo permittente, aut flatum quosdam interficit, aut contactu. An ex hoc genere fuerit Asmodeus, de quo in Tobiæ legitur Historia, prorsus ambigo. Natã vero hic opinor Gentiltũ opinionẽ, Cerberũ, & Vmbras nocte vagari; luce autem exorta recludi. legi possunt, quæ dixi sup. q. 26. sect. 1. lit. B. Hebræi talem autumant eum, qui cum Iacobo luctatus, quos Orig. in 3. Patriarchon secutus fuit sed cõtextus satis indicat & commonior Patrum Græcorũ Latinorumq; traditio habet, bonum Angelum fuisse, Deum repræsentantem. Lucifugos etiã agnoscunt Thargumæi in Ps. 90. vers. 5. & 6. & innuit Procopius lib. 2. de bello Persico. Arbitror ex hoc genere Hecaten fuisse vide quę paulo post dicam hac eadem q. vers. 8. lit. G. & H. Gen. 31. v. 25.

Prosequitur Abbas Spanheimensis; Maleficis nõ cõuenit hoc genus dæmonum, neq; carminib. arctari potest, quia hicẽ fugit, & vocem hominum simulq; omnem tumultũ. Non satis firma hæc est ratio, vt negemus lucifugos, vlla cũ hominib. habere commercia. nam vera commercij causa; nẽpe offensa Dei, & hominum pernicies: perinde locum

habet

habet in hiſce, atque in alijs genetibus. Magna enim, & acris eſt omnium, & horum (qui, vt dixit, malitia excellunt) odij in Deum, & homines vis, atq; propenſio, cuius quotidie gliſcit incrementum fieri tamen poteſt vt propter quandam morositatem, & ab omni conuerſatione auerſionē, ægnius iſti, ac rarius, quam alij pactionibus fœderentur. Nam (vt ſubdit.)

Aereum maxime ad maleficia fœminarum conſueuit occurrere. nam eſt cæteris omnib. magis ſubtile, & audaciſſimæ temeritatis. Nol. it opinor negare quin ad viro rum quoq; maleficia concurrat, quæ enim ratio eſſe poteſt, ſi ſunt audaciſſimis, & ſubtiliſſimi, cur viros reformident, quos tamen non paucos cōſtat irreuri? Cur fœminas tantū ament, & non viros irretire, & protrahere in ruinam? Fœminarum ergo tantum meminit Abbas, quia longe plures ſemper fœminæ in hoc crimine deprehenduntur. de ſtrigatione loquor: nam excantatores, ſeu diuinatores plures forte viros reperias.

Terreſtrium quoq; nonnulli. vt eſt dictū maleficis ſubſeruiunt, qui tamen inferiori gradu habiti maiora illa maleficia inducere minime poſſunt. Fateor diſparem eſſe dæmonum poteſtatē: ſed nullū eorum puto, quin, ſi Deus permittat, & agrorū fruges perdere, & tēpeſtates excitare, & pluuias ciere, & homines veneficijs queat necare. Puto etiā paredrios, & virunculos domeſticos, ex terreſtriū iſtorum genere non paucos eſſe. Sed hæc Deus, & Angeli norunt: nobis hominib. hac de re nihil certi eſt, ideo dæmonologiam hanc. Trithemij verbis propoſui, nonnullaque inſerui, quæ ſcribenti mihi tectæ philoſophiæ ratio ſuggerebat. Pergam nunc, & quantum lectio ſcriptorum multiplex iuuabit, ſingula exemplis, & hiſtoriarum auctoritate confirmabo.

Dęmones ab Hebræis vocantur *Malachim raaim* angelimali, *rashegalyoth*, capita, ſeu principes captiuitatis, *Satanim*, calūniatores, vnde Arabicum *Satanim*, & *Elilim*, vanitates ſeu ſimulachra vnde Græcū ἀλαλητὸς cognomen Bacchi: &, *Seaim* dæmones Græcis vocātur πνεύματα πλάναπνεύματα πονηρὰ ſpiritus deceptores ſpiritus improbi, & δαίμονες ἀπὸ τοῦ δαημονεῖν quod terrorē incutiam: Latinis hi, de quib. agimus *Manes Lares Genij, Larua, Lemures*: Gallis, *Gueliers. Luins, Gobelins, moynes bourez, loupgaroux*: Italis. *Farfarelli. Mazzaruoli, mazzapengoli.* Hiſpa. *trazgos, auendes*. Apparuere olim formis, quam non pluribus vnde nata fuit illa veterum multitudo Deorum infernorum. de Genijs, Lemurib. Manibus iā diximus: de alijs videamus.

Primo, occurrit, *Hecate*, triuiorū, & quadriuiorum præſes; triplici facie, dextra equi, ſiniſtra canis, media fœminæ: hanc cenſebāt ſpectrorum immittere tetriculamenta, & illa aduentante ſolum tremebat, & thedarum fulgur cernebat, quòd *ſacros ignes*, vocat Seneca, & canib. multis cincta aduentabat, quorū terribiles vlulatus, & latratus audiebantur hanc quando ſpeciem mutabat, Scholiaſtes Apollonij, in lib. 3. cenſuit, *Empuſam*, vocatam, ſed alij diſtinguunt. hæc vxor fuit Plutonis, eadem quæ Proſerpina. de canibus Hecates accipio illud ipſiuſmet apud Euſe. λαῖλαπ δ' ἐμῶν σκυλάκων, δυσφόρων γένος γυναικεῖον. Terra vero meorum catuloru atrū genus vehit. Significat enim ſe præcedentibus verbis præeſſe dæmonibus æthereis aereiſque, iſto addit ſibi terreſtres etiā parere, quos ſacrificantibus magis apparere Zoroaſtres cæcinit, ſuperius adductis verbis, initio huius ſectionis.

Vid. quæ dixi comment. in Sen. Medeā v. 7. & v. 88 aliter ſe ipſam deſcr. apud Euſeb. in li. de demonſtratione inde pete. Vide cōment. eāde in ve. 81. Vide eāde cōm. v. 30. & ſeq. Leyl. lib. 1. c. 1.

2. *Pluto*, hunc Græci vocarunt, ἅδην eo quod mortem in orbem induxerit, ab Hebræo E D. vocatus etiam eſt Plutus, Deus diuitiarum, ſicut & Hebræis, ſeu Syris, Mammona. ab Aegyptijs dictus Seraphis, hoc eſt ardens, a voce Hebræa, Saraph. quem alij, Solem, contendunt, & ipſiuſmet affirmat, apud Macrobium lib. 1. Saturnal. c. 20. & paulo obſcurius, apud Euſebium lib. 5. de demonſtrat.

3. *Charon*, Hebræa origine, iracundum, & furore plenum notat: qualem nobis Virg. 6. Aeneid. & Seneca in Herc. Furente eum exhibent.

4. *Cerberus*, iuxta Leloyer deduci poteſt a *Celebhaarets*, hoc eſt canis terræ: nam dæmones ſic a Zoroaſtre vocari iam docuimus.

5. Erant, & quidam dæmones luctatores, qui homines luctari compellebant; qualis ille, παλαίμαιος, Temesius, qui Temesam infestabat, fingens Politæ a brutijs occisi animã; de quo multa Græci: imitabatur simia Angelum, qui cum Patriarcha Iacob luctatus. A

Paus. in Eliac. & Strab. li. 6. 6. Fuere, & admodum truculenti, qui *Alastores*, dicti, fortassis, idem cũ Nemesi Alastor. Nam Nemesim fingebãt vltricem scelerum, & hoc officium Alastori tribuit Origenes, *Contra celsum*, B vocans eum, *Azazel*, & Zoroaster vocans, *Carnificem*, & Scholia. Euripidis, *in Medea*, ideo dictũ censet quod nihil scelerum eum lateat; ἐγὼ γὰρ ἐς ἴλαπεῖν ego potius, quia nihil eum fugit, aut latet eorũ, quę Deus permittit, perdere, ac destruere. Fortassis hic est ille, exterminator, de quo in Apocal. rex ille locustarũ *l. 9. v. 11.* angelus abyssi, cui nomen Hebraice ‿, *Abbaddon*. Græce Apollyon, Latine, *exterminans* (אבדון ἀπολλύον) vbi male C Primasius legit, *Armageddon*, & Hensbertus, ac Haymo, *Labudon*; sed, vt nos, rectè legerunt Andr. Cæsarienses, & Arethas Cappadox; Tychonius verò totum prætermisit, fors etiam Donatistis mox fuit S. S. pro arbitrio detruncare, nã & Beza, & similes nouatores hodie illud; *Latine exterminans*, delent; quod (vt a Latino interprete optimè additum) Ecclesia Romana agnouit. Omnibus tribus linguis significatur dæmon D cuncta corrumpens ac destruens.

7. Fuere, & *Fons, seu Satyri*, quorũ Princeps *Faunus*; huic terribiles, ac inopinatos sonos tribuebant, & his erroribus auerruncandis, *Ioui Fauno*, sacrificabãt, cui dicata ædes in Auentino. hos Psellus vocat, *Asinipides*, a forma, *Onoscenes* siue *Onoscelides*, vt notat Sozomen. lib. 8. cap. 6. S. S. vocat eos pilosos שעירים *Subirim*, Leuit. 17. vers. 7. vbi noster vertit, dæmonia; LXX. vero vana, seu E idola: eodẽ sensu, inde inuenias 2. Paralip. 11. vers. *15*. Sic etiam vocantur dæmones; talpa, & vespertiliones ab Esaia; *Dionys. Halycar. l. 6. Antiqu. Rom. c. 2. v. 21. c. 13. v. 21* item pilosi, & Sirenes; itẽ pilosi onocentauri, & lamiæ. haud dubie a spectrotũ varietate, dicti & Aegypanes, quasi capripedes; quales a poetis finguntur, & horum tripudia sæpe visa in Atlante mõte scribit Plinius; audita narrat Mela; hodie, & videri, & audiri confirmat Iul. Schaliger. Sed & D. Antonio talem olim in deserto obuium factum, auctor est D. Athanasius, in vita Antonij, eorũdem visorum meminere Plutarch. in Sylla. & Diodorus Siculus in Bibliothe. Rabbi Abrah. Ezre F, multa de his fabulantur, commen. in Genes. relatu indigna. *ca. 34. vi 14. Li. c. c. 1. Contra Caid. exerc. 35.*

8. Sacra Scriptura meminit etiam *dæmonij meridiam*, his verbis; *Non timebis a timore nocturno, A sagitta volante in die, a negotio per ambulãte in tenebris, ab incursu, & dęmonio meridiano*: vbi quatuor enumerantur pericula, siue pestes, quas omnes vult esse dęmonum genera, Paraphrast. Chaldæus, nam exponit, *timorem dęmonũ in nocte ambulantium, & sagittam angeli mortis interdiu emissam & mortẽ in tenebris ambulantẽ & turbã dęmonũ meridie grassantiũ*. Puto enumerari duo periculo, siue damna ab hominibus, & duo a dæmonibus imprudentia ab hominibus vi aperta, & dolosis machinationibus, a dæmonib. quoq; latentur, & palam, idque noctis, & meridiei potissimum tempore; aliquando solo pauore spectrum, & tetriculamentorum, aliquando etiam a dæmone pestilente afflicta lue, vel alio dãno dato ab eodem. Sane etiã D. Greg. Nazianz. orat. de sacro Baptisma. coniungit, omissis intermedijs, timorem nocturnum, cum dæmonio meridiano. Et dæmonum ista damna duo, puto posita primo, & quarto loco; vt significet, etiam ea quæ homines damna inferunt, non sine dæmonũ ope inferri. Vt enim alibi dicitur, Deus infert, immissiones (h. plagas) per angelos malos: scio R. Salomonem, & aliuos, duo vltima referre ad dæmones. Sed isti pro *dabor*, cũ duob. Kametz, דבר, quod negotiũ, causam, rem, molitionem significat, minus rectè, cũ Massoretis, legere, *deber*, cum sex punctis, דבר; quod volunt esse genus dæmonis, sed potius significat mortem, pestemve (exod. 9. v. 3.) vt hoc loco vertit D. Hierony. & sequitur Vatablus. Sane Vulgatus noster nõ solus, *dabar* legit, sed & LXX. ἀπὸ πράγματος. Quoad meridianũ dæmoniũ, etsi placeta mihi explicatio D. Hier. intelligi manifestos dęmonũ insultus, atque *Psl. 10. vi 5. & 6.*

palam

palam ab ijs illatâ damna tamen puto verissimũ esse, quod D. Basilius, & Theod. tradiderunt, Psalmistam locutũm ex opinione, quæ apud multos obtinebat, & postea obtinuit, quædam esse dæmonia meridiana, quod etiam refertur commẽtario in Psal. qui D. Hierony. tribuitur. Dicam de his, quod sentio, primũ illud, *ab incursu*, significat vehementẽ acrem & apertam, & importunam infestationem, nam Hebraice est, *MiKKeteb*, hoc est a ruina (vt Arnobius) excidio, exterminio, deuastatione, Græcè, συμπτωμα, quod alij morsum, alij excidiũ, alij interitum commorientium, & simul ruentiũ exponunt. Deinde illud *incursu & dæmonio*, ex idiotismi vi accipio pro, *incursu dæmonij*. Sic enim rectè Aquila, & Symmachus verterunt phrasim. Tertio puto dici, *Meridianum dæmonium*, duabus causis. Primum loco; nã credebantur in deserto versari, quod Hebræis ad Meridiem (ideo sicut meridies, & desertum in vet. Testamento sæpe pro ijsdem ponuntur, sic puto meridianũ dæmonium, & dæmonium deserti esse idẽ) vnde legimus ferociſſimorum dæmonum copiam maximam habitasse in horto, vbi sepulchrum Iamnis, & Mambres, vt narrat Palladius, *in Macario*, & dæmonum genus; *Lamias*, in desertis habitasse Lybiæ, colligimus ex Dionis Lybica Hist. vbi adhuc hodie multa spectra. Et Procop. atq; Cyril. in Esaiã, testantur, dæmones gaudere siluarũ & desertorũ habitatione; & Panem in siluosis montibus ὑλήεντα κατοικεῖα nouẽ rusticos signa secantes interfecisse acuto cantu, & diro eius furibundi aspectu corporis, & plures interfecturum, nisi eum Ἀρτεμις ἀγροτερη cõpescuisset (hoc est dæmon fortior imbecilliorẽ) respondit oraculum Apollinis Dodonæi in Branchidis, apud Euseb. lib. 5. de præparat. Euangelica: Psellus, lib. de Nat. dæmon. causam reddit, quia hoc dæmonũ genus sit solare, & ideo Leoninæ naturę; quorum propria hæc conditio: sine Asmodeũ Raphael ligat, & ablegat in desertũ, & Christus Dominus in deserto tentatus, & Dauid dæmones hoscè vocat, bestias syluæ, iuxta nonnullos, Ps. 103. vers. 20. Sic Iobi, 1. vers. 19. ventus vehemẽs, qui domũ diruit, & Iobi liberos omnes simul oppressit, venit a deserto (h. a meridionali plaga) idq; meridiano tẽpore, nempe prandentib. illis, vt optime, siue Origẽ. siue alius auctor cõment. in Iob tribuit Origeni. Hebræo. רוח *ruah* spiritũ (πνεῦμα LXX.) quã ventum (Aquila ἄνεμος.) significat: rectè, nã ventũ hunc dæmon excitauit. De hoc ita Orig. si ipse auctor libri prædicti; Hæc scientes S. S. atq; horũ memores, quod ipso meridiano tẽpore hora prandij, tuina occupati sunt filij Iob, atq; mortui, orauerunt ad Deũ conseruari, sicut a negotio in tenebris ambulante, ita & a ruina, & a dæmonio meridiano. Sicut enim in noctis tenebris sic similiter in medio meridie plures dæmonum tentationes se demõstrant, quam cæteris temporibus.] Et postea introducit Iob negantẽ ventũ illum a Deo excitatũ, sed ipsum dæmonẽ, mentito vento, hæc patrasse: *Tu videlicet, & Spiritus ab eremo veniens tu quatuor angulos domus tetigisti, &c.* Iarius scribit duo esse dæmonia, quorum vnũ DEBER, alterũ KETEE nominetur, & horum vnũ meridie, alterũ noctu grassari. Secundo igitur a tẽpestate diei dicitur meridianus, eo quod hoc genus dæmonũ meridiano tempore, & apparere solitũ, & homines crudelius acriusq; infestare; tum spirituali tẽtatione, ac prælio, maxime luxuriæ, & acediæ stimulis, quæ duo peccata vrgent vehementius homiņẽ cibis distentum plenumq; vt recte Nicetus, in Naxian. orat. citatam, & Euthy. ac Theodor. in Psalm. tum etiã corporeis afflictionib. quod potest colligi ex veterum gentilium opinione; qui Pana (dæmonum meridianorum hic vnus) tum maxime iracundum, & formidabilem credebant, vt testatur Theocritus, eidyl. 1. & colligitur ex historijs. In Russia Orientali sub meridiem messis tẽpore solitus erat obambulare rura dæmon, habitu viduæ lugentis, operarijsq; nisi protinus visu spectro in terram proni venerarentur, brachia cruraq; frãgebat: Testes quoq; scriptorũ libri sunt, spectra terrifica solere apparere, quotiescunque pestilentiæ, aut alia huiusmodi mala inuadunt, quod luculenter cõprobaui Comm. in Oedipũ, v. 172. & 174. Addo, quod huc maxime pertinet. In salinis Peruanis pone flumen Consaram

Per Gre. d. repub. l. 12. c. 2.

Indis apparuisse spectrum gigantea mole, sed ventre secto, & euiscerato, vlnis gestans binos infantulos, & dira denuncias euanuisse, contẽpsere rudes populi, eo quod sole lucente apparuisset, sed minas secuta horrenda lethi lues cõfirmauit, sic Chieza p. 1. Hist. Peru. ca. 24. Addo & aliud a Procopio, cum ingentẽ illã, & admirandã luem, quæ Cosdrois, & Iustiniani tẽpore orbem totũ depopulata, describit, traditum, visos in humana specie dæmones versari in publicis priuatisq; locis, & obuios percutere, quosque percussisset, eos confestim morbo correptos (*virulento nimirũ, & ardenti afflatu, vnde Hebræi hos dæmones vocat*, Meritim, & Rhesiaphim, *exitiales, & ardẽtes, seu ignitos*,) & aliquibus vigilantibus claro die, (*en meridianũ dæmonium*,) aliquib. in somnis noctu (*en nocturnũ*) id contigisse. Dæmonium meridianũ, cũ Empusa confundit Scholast. Aristophanis, Empusam exponens δαιμόνιον μεσημβρινον. Ego Empusam puto, etiã nocturnũ fuisse spectrum: sed cũ noctu apparebat, *Hecatem*, cum meridie, *dæmonũ meridianum*, vocatã. illa se in omnes formas mutabat: fiebat, vt ait Epicharmus, in Hebe nuptijs, planta, bos, vipera, lapis, musca, fœmina; addit Aristophanes mulã, & ingentem belluam, alij vnicũ crus æneũ, alij asininũ, vel crus, vel membrum tribuunt, hinc vocata, ὀνόχωλος, inde ὀνοσκελίδες. Theod. in Isaiam; *Onocentauros veteres quidem, ὀμπούσας, qui autem nunc viuunt appellant, ὀνοσκελίδας*. cui consentit Scholastes Aristophanis. Deniq; fiebat Empusa quicquid cupiebat, quicquid illi expediebat, vt ait Epicharmus. Hæc de meridiano: *de nocturnis dæmonibus*, constat, noctem quasi proprium esse scamma spectrorum, & dæmonum; vnde & Principes tenebrarum, dicuntur, & legimus illis propriam noctem, & potestatem tenebrarum, Ephes. 6. Luc. 22. vide Augustin. in Psal. 103. Ex his nocturnis est Asmodeus in historia Tobiæ, c. 6. & Angelus exterminator Aegyptiorũ, quem fuisse malum docent D. Hiero. in cap. 24. Isaiæ, & repertus com. in Exod. 22. quos sequitur Feuardentius in Ruth. cap. 3. vers. 9. Seneca diurno tempore, grassante peste, dixit, visa,

Vaga per lucos simulachra virum,
Maiora viris:

nocturno vero (sic hæc diuidenda) illud;

Quin Tenarij vincula ferri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis.

Plane pleraque spectra, & terriculamenta dæmonum nocte robur habere; mane vanescere, ex plurimis scriptoribus alias docui, & Psellum dæmone; quosdam agnoscere, *Lucifugos*, tenebrarũ incolas, & amatores: Antagonistam vero Patriarchæ Iacobi, bonum fuisse Angelum, non dæmonem, vt censuere quidam apud Procopium, & homo præceps nimis, ac temerarius Franc. Georg. in Problematibus, S.S. Ex his nocturnis est princeps Succuborum dæmonũ, quã Hebræi vocant, *Lilith*, hoc est apparitionem nocturnã, a *Laila* (hoc est nux:) quia non solent tales dæmones viris esse infesti, nisi nocte. Vnde Ecclesia cum Ambros. contra eos præcatur.

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora.

Incubi, dæmones etiã interdiu grassantur, quorum, *Pana*, Principem veteres constituebãt: eum Hebræi; *Haza'*, nostri per excellentiam nominant, *Incubum*; Glossar. *Incubus*, πᾶν, vocatur, & *Inuus*, vt ego arbitror, non ab Hebræos; ענה, (affligere,) quod longe petitum, sed a verbo Latino, *ineundi*. Ardere enim hunc dæmonem & ei subditos, amore improbo fœminarum veteres censuerunt: non quod delectentur concubitu, sed quod gaudeant ab hominibus Deum offendi, & genus humanum, tam fœde contaminari. Sic intelligẽdus Abbas Serenus apud Cassianum, dum dicit, *dæmonum quosdam esse truculentiores, efferatioresq; qui bellis cedibusq; sunt insaciabiles. & in transeuntes irruunt, & eos crudeli morte conantur interimere*, (quare videtur meridianum dæmoniũ, & illa, de quibus in Euang. D. Matth. c. 8. vers. 28. & Pseudo Abdias lib. 3. in vita D. Andr.) alios vero esse, qui Fauni dicãtur, seductores,

&

In Herc. Furẽt. v. 123. ex Vir. Her. Prop. Statio, & Cæsu. & Iosepho atq; Hebraïs. Gen. 32. v. 24. Tomo 1. Sect. 3. problem. 234. נלילית

Sic Proc. l. 2. debello Persico. In Ranis

De Gedi.

D. Aug. l. 15 de ciu. Dei c. 23. Isid. l. extremo Orig. Origen. Mag. tr. l. 1. Satur. 22. Collat. 7. c. 32.

& ioculatores, & hos certa quædam loca, seu vias obsidere, & nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectari, sed derisu tantum, & illusione contentos, fatigare eos potius quã nocere, & hos interdũ innocuis incubationib. hominũ excubare.] quibus in verbis duo sunt obseruanda, illud; nõ delectari eos tormentis hominũ, accipiendũ comparatiue, non æque delectari, atq; alij crudeliores delectantur. Verius enim est omnes omnino dæmones optare, quã grauissima mala hominib. inferre, si Deus permittat: docet enim Diuus Antonius, apud Athanasiũ, cunctis Dæmonib. hostile odium in homines esse grauius in Christianos, atrocissimum in religiosos, & virgines Deo dicatas: singulos tamen, non nisi, quãtum Deus permittit, nocere. Si amplius non sinantur, gaudere hominum derisu, & deceptione, & illicio in aliquod Veniabile saltem peccatũ, vt ociosæ spectationis, vel locutionis, risus solutionis, distractionis in oratione, & huiusmodi aliorum, in quæ, vel boni facillime pertrahũtur. alterum, quod vltimo loco posuit, de incubationibus dæmonum, quo asserit omnẽ huiusmodi oppressionem, & quasi suffocationem nasci a dæmonibus: cõitat enim aliquãdo a morbi Melancholici specie illa orta, quam Flandri vocant, *Mare*, Galli, *Coquemare*, Hispani, *Pesadilla*; Themison, ἐφιάλτην, alij, *Ephialten*, vocant, & copiose describuntur a Paulo Eginetæ medico: aliquando duntaxat non corporis mala affectio est, sed nuda, ac mera dæmonis infestatio, vt docui, supra quæst. 15. Pergamus ad alia.

Lib. 3. ca. 15.

In Phoenis.

Nono igitur, Pausanias describit nobis dæmonẽ quendã, *Eurymũ*, longis, & prouincialis dẽtib. & corpore liuido, ac cadaueroso formidabilẽ, pelle vulpina vestitũ, cadauerib. mortuorum vesci solitũ, eaque ad ossa vsq; deuorãtem. Quibusdam videtur hæc, *Mortis*, descriptio: crediderim potius, quando spectrũ aliquod aliqua forma veteribus apparuerat, statim eos nomen certum illi indidisse, & sacrificia, vel expiationes illi auertendo instituisse, vnde & orta sequentia muliebrium spectrorum, siue ostentorum nomina fictionesque. Nam

Decimo loco occurrunt, *Sphinx*, illa Thebana, de qua Strabo, lib. 9. Apollodo. lib. 3. Bibliothec. Hygynus in Fabulis, c. 151. Natalis Comes, lib. 9. Mythol. c. 8. & Lilius Gerald. in Aenigmatib. quæ si fuit dæmon fuit: qui formam illius speciei, Simiarum assumpsit, quæ Sphinges vocantur, de quib. lege Pierium, lib. 6. Hierogly. & Solinũ, c. 30. Secundo Harpyiæ, de quib. Hesiodor. in Theogonia, Apollon. lib. 2. Argonaut. Orpheus, in Argonaut, Apollod. li. 1 Biblioth. Eutach. in Odyss. μ, & Izacius, in Lycoph. Tertio Gorgones tres, de quarum forma, & genere dictũ fuse, Cõment. in Medeam Sen. v. 831. Quarto Sirenes tres, de quib. egi, quæ nec essaria hoc loco, aduers. in Sen. Medeam v. 355. & de his mentio, apud nostrum interpretem vulgatum, Esai. 13. v. 21. vt & LXX. verterunt, & teste Eusebio, tres interpretes; non tamẽ eiusdem verbi Hebræi loco, quo noster Theodoretus vult, Sirenas fuisse dæmones ad voluptatẽ incitantes. Quinto Erinnyes, siue Eumenides, quas Latini, Pœnas, vocauere, & ipse tres; de quarũ habitu, & conditione multa congessimus eiusdem Comm. in Medeam, v. 13. & seq. & vers. 960. Vltimo, Nymphæ; quarum quædã aeriæ, vt Sybilla de qua Plutarch. l. de sera num vind. quedã terrestres, vt Oreades, Napeæ Dryades, Hamadryades, quædã aquaticæ, vt Nereides, & Naiades, illæ maris, hæ fluuiorũ: quas omnes dæmonum spectra fuisse constat, & si non constaret, inde probaretur, quod aspectus earũ iratarum de recto mentis statu deijceret, (quod dæmonũ proprium) vt docent ex Græcis Scholast. Theocriti, & Hesychius, ex Latinis Varro, & Festus. sic affectos nos, *lymphatos*, quasi Nymphatos: Græci vocant, νυμφολήπτους, tales, visa Cerere, ceriti: viso quoq; Fauno in meridie, mente attoniti: audito Pane territi; Panico pauore, dicuntur vexari vano metu; quãquam hoc nomen etiam hydrophobia laborantib. & cæteris illis, possit accommodari late sumpta voce. vide quæ dixi Commen. in Herc. Oeteum, vers. 246.

Vndecimum spectrorũ genus est, id quo nutrices solitæ infantes metu incusso, quietate, de hoc genere primũ est Pytho Lucilij Sat. 30. *Acco*, *Alphito*, &

Mormo, desumpta puto nomina, ab personis Tragicis, seu Comicis terrorē adferentibus deformitate: de *Mormo*, id Theocritus, & Aristophanis Scholastes docuere. *Acco*, à Vetula illa, quæ sui adspectu in speculo ad insaniam redacta, & facta terror puerorū, originē habuit; de qua Rhodiginus lib. 17. A. L. cap. 2. & Adagiographus in Accisate. *de Alphito*. idem testatur Plutar. Deinde, & *Gello*: de qua adagium, Τελώτας δορικτίρας: hanc aiunt virginem vita decessisse, & eius spectrum in Lesbo oberrare, & immaturā pueris necem adferre. volunt eius meminisse Saphonē. Alia fuit *Gilo*, de qua sic Nicephorus; vbi cōmemorat ea quæ Mauricio imperiū portenderunt, inter cætera: *Mater vero ipsa partus tempore, e terra nouum quendā et varianē suauitatis odorē reddidum esse, dixit: illud insuper quod aniculārū est, & mihi prope incredibile, addens per sapeeā, quæ* Empusa, *vocatur, alius vero,* Gilo, *dixerit: infantē ex cubiculo, veluti eū deuoraturā extulisset nihil tamen detrimenti ei adferre potuisse.* Sed quicquid ille dicat, verisimilius est strigem hanc, siue Lamiam fuisse quæ puero, Angeli custodia bene munito, frustra insidiabatur. Prudētior Euagrius lib. 5. c. 21. nihil de *Gillo*, neq; de aniculārum commentis addidit, iudicium totum lectori permittens. Quiddam anicularis deliramentis hic fuit, quiddā non delirium sed vere verum, delirium erat, & absonum a ratione, putare corpora harum fœminarum sic extenuari, vt clausis ostijs ingredi possent, & corpora quantitate prædita per ianuas se penetrarent (vide quæ dicta sunt a nobis q. 17.) verum erat, has malas mulierculas opedæmonis nonnūquam in cubicula hæc introduci solitas, citra quantitatis corporum immutationem, vel solidum penetrationem, & ibi infantulis perniciem moliri. Quare diligenter inter hæc eum distinguere iudicem oportet, qui in his nec credulitate, nec incredulitate volet decipi. Et in iudicatarum rerum præiudicijs omnes circunstantiæ accuratissime sunt examinandæ, fieri enim potest, vt iudex ex vno reum capite, quod in accusationem deductum, vanitatis deprehensum fit, absoluat; quem tamen condemnasset si aliter accusatio fuisset instituta. Verbi gratia, strix aliqua accusatur, quod clausis ianuis sit ingressa, & corpus eius in spiritū immutatum, & ita iam non corporea pueros interemerit. Nullus iudex adeo bardus erit, vt huic accusationi fidem adhibeat; sed si neget rea, & alioquin necatos illos infantes, vel lęsos non constet, neq; id accusator aliter, quā ex illa fabula Metamor. probet proculdubio per sententiam absolue tur. Si diligenter legas vitam Tarasij ab Ignatio monacho descriptā, nō difficile fuerit deprehēdere hūc statū causæ fuisse mulierculārū illarū a Georgio (non a Philippo, vt quidā vocant) perfecto vrbis absolutarum, & Isauri Leonis sæuitiā, ac insciti am in eo positam fuisse, quod incredibili quo erat stupore mulierculas illas in spiritū conuerti crederet. Accipite verba Ignatij: *paupercula quædam mulierc ula accusata fuerat cędem feci sse lactentium infantiū per foramen domorum, vel portis etiam clausis subeuntes, & ex improuiso infantes necantes. Quæ etiā trahebantur in iudicium ab ijs qui credebāt fabulis* (de paganis loquitur, a quib. illud de *Gello*, antiquitus confictū,) *& nolebant Christi Dei nostri sequi doctrinā, quæ simulacris, & phantasmatibus nequaquā decipitur* (nimirum, quia spiritum a corpore nouit optime discernere.) *Est enim apud Græcos in fabulis fœmina quędā Gello nomine, quæ dicitur, cū immatura morte vitā obrupisset, quibusdam spectris accessisse ad recens natos infantes, & eos interfeciss e.* (en fabulam, quod mortua redisset, & infanticidia patrasset) *huius fabulæ improbo pellecti, ac decepti spiritu, qui ea dicebās probabiliter, conantur ad mulierculas trāsferre hoc exsecrandum scelus, & eis adscribere in spiritū cōuersis, causam eorū, qui moriebantur, ante tēpus.* (vides lector accusationis fundamentū, Gello mortuo necasse legitur infantulos: nunc multi reperiuntur subito sublati: probabile itaq; est ab his mulierculis, deposita mole corporis, & in spiritum conuersis, atq; sic se per solida corpora, vel tenues fissuras immittentibus, necatos. Nonne merito scriptor iste contra tales accusatores exclamat, verbis frequētib. *? ὁ stuporem ? ὁ cordis oculorum cæcitatem ?*

Li. 18. hi. cap. 9.

Sic vocat angustias cimas, aut fissuras corporis earum non capaces.

Si

Si corpus longitudine, profunditate & latitudine compactum, ac constipatum, in spiritum dissolutum procedit, & hæc facere conceditur: Christus ergo, qui est ipsa veritas, dicens; Spiritus carnem, & ossa non habet; reputatus est phantasma ab ijs, qui hæc asserunt (scilicet fœminas, hastum, non corporales, sed spiritus fuisse, seu spirituali hac vi penetrandi præditas fuisse) *Quinetiam Christus quoque vi veram carnem accepit, & spiritum carnẽ, & ossa non habere vere affirmauit discipulis, nulla re circumscribetur, quę obstet quominus sit phantasia. Sic ergo censens, & citra dubitationẽ iudicans Georgius, fœminas absoluit a criminibus.*] hęc Ignatius ille, non satis perite spectrum spiritum, phantasiam pro ijsdem sumẽs, scilicet pro phantasmate, seu corpore tãtum apparente, & nihil de strigum verarum crimine, attingens, vel agens, contra quas, & quæ de illis tradidimus, nihil argumentatio eius virium habet, vt qui rem intelligunt facile primo intuitu perspiciunt.

Tertio loco occurrunt, *Lamię*, de quibus etiam sacri Vates Ieremias, & Esaias; quas vera dęmonum ludibria; siue spectra fuisse, cum Apollonius Thyanæus, tum D. Hieron. & alij patres docuerunt, de quibus, & Strigibus (quas ab esu carnis opinor humanæ, veteres magistri in Glossar: *Lestrigonas*, vocarunt) quia ex professo tractaui copiose Comment. in Medeam. Sen. v. 732. ne actum agere videar, eo te lector optime malo ablegare; quam eadem repetere. Germani inferiores vocãt Aluen, & Aluinnen; Gotthi, *Eluas*, videtur meminisse D. Hieron. cum dicit sæpe bimulos, ac trimulos ad vbera materna lactantes à dęmonio corrumpi. de huiusmodi, tam vetus narratio, siue opinatio, vt Lucilius meminerit. nam libro 20. *Terricolas*, *Lamias*, vocat; & lib. 30. etiam voracitatem attribuit ipso epitheto, alludens ad infantulorum viscerationem, his versibus.

Lamia, & Pyrho ex yodentes,
Quod ueniunt gumia illa vetule improba, inepte.

Esa. 13. v. vltim. & Thren. 4

Olaus lib. 3. cap. 11. Ad Paul. de obitu Blesillæ.

Duo decimum, quando apparet in forma, *hirci* (vnde ab Isaia, & Mose vocari pilosum, seu *zahir*, contendunt Iarchius, & Kimchi) vel *Leonis* (vnde templis gentilium affigi solita capita leonina, quod ridet Arnob. lib. 6. cont. gent.) vel serpentis, vt cum Aesculapius Romam aduectus, & anachoretæ de quo B. Nilus lib. de orat. ad Deum cap. 102. & 103. vel noctuæ, vt apud Virg. extremo Aeneid. vel muscæ, vt apparuit Laoduni in Energumena, & solet apparere Anabaptistis, vnde & vocatus, Baalzebub, Dominus muscæ, vel porci, lupi, aut alterius animalis, cuiuscumque, nam in omnium fere formis aggressus est DD. Antonium, Macarium, & cæteros sanctos monachos deserti incolas. Recentius vnum, sed cui vix simile inuenias, proditũ fuit memoriæ a Gaguino Hist. Francorum scriptore; Philippo Bello Rege, quendã laicum, siue conuersum (vt vocant) monasterij vallis Sarnarię; nomine Adamũ, paulo ante Natalitia Festa: summo mane ad monasterij negotia peragenda, vna cum famulo se in viam dedisse equitem, ei se in via offert arbor ingens gelu, & pruinis obsita, ad ipsum properans, quasi conferre gradum, & corpus cupida, equus expauefactus caput retrorsum flectit, & viam remitiri, quam peregerat conatur. Adamus ingenti labore iumentum retinet, & calcibus porro cogit: propinquior vt arbori fuit, illa confestim euanuit ex oculis, odore tetro, atque sulphureo relicto. Argumentum inde ducit Adamus, dęmonicum esse spectrum, seque Deo precibus commendare satagit, nec iter intermittit. Paulo post respiciens, videt nigrum quendam virum, equo insidentem spadici se subsequi, cui subiratus: *Quomodo*, inquit, *infelix, & da (nate, audes me his technis aggredi? An nescis fratres meos, qui domi sunt pro me saluteque mea supplices ad Deum preces fundere? Abi quantum potes, nulla tibi mei curatio, nil in me possides.* Abit malus, sed ecce mox redit, similis viro, gracile, & protensum habenti collum. Adamus, tot molestias pertęsus, gladium, qui ad ephippium ligatus, stringit, & ense terquaterve per aerem vibrato, aereque propter celerem diuisionem sibili sonũ edente, donatur abire spectrum. hoc vero subito personam mutat, & sistit se statura mediocris viri, cui caput cappa, & scapulario monachi corpus ornatum, oculi

oculi scintilantes instar chalybis, vel æris radijs solaribus oppositi. Adam punctim aliquoties hostem petit, sed irritis, & cassis ictibus, aereque cedente. Tum maiori despectu, & irrisione, dæmon induit formam asini. Perterritus famulus, hero suadet, gladio circulum in terra ducere, & in circuli medio crucem Dominicam efformare. Adamus consilium exsequitur, verum veterator non desinit. Mutat auriculas asini in cornua, & sic minabundus irrumpere in circulum se velle simulat. Denique lusus iam satur, in rotã se vertit, & seipsum voluens monachum inuadit, superque illum continua latus rotatione (*Sic videbatur*) transit circulũ, & monacho prorsus illæso conspectum fugit. Fidem rei fecere, longa famuli terrorem consecuta ægritudo, & diuturnus fætor vestium Adami, & raucedo eiusdem, atque difficilis respiratio, a quibus ægre conualuit; æqui denique subita mutatio, qui ex mansueto, & cicure, post visionem hanc ferox, sternax, calcitrosusque esse cepit. Addamus rariora quædã genera spectrorum.

Decimum tertium, genus est, cohortium, acierum, castrorum militarium, sicut enim bonorum Angelorum acies visæ bis in sacris litteris; sic &, simiæ Dei, diaboli sæpe se in militum consertorum specie ostendunt hominibus. In vita S. Norberti, cap. 26. leguntur specie armatorum militum in quosdam religiosos dæmonia incurrisse, vt & in vita S. Guthlaci Anachoretæ, apud Surium mense Aprili. In chron. Hirsgauiens. Tritthemij legimus sub anno 1168. Monacho cuidam Limpurgio, prope VVormatiã, visam multitudinem maximam equitũ, peditumque, ordinatarum more acierũ, quasi ad prælium procedentem: cumque monachus audacter, quinam forent, interrogasset: illos respondisse; se non veros viuosque milites esse, sed animas militum, & non ita pridem his ipsis in locis principi cuidam stipendiatos occubuisse: vestes, arma, & equos, quæ viuis peccandi fuerant instrumenta, nunc mortuis indicia suppliciorum esse: quæ circũ illos videret omnia nihil nisi ignem esse, quo comburantur, se precibus, atque suffragijs adiuuari posse. Leloyherius huic religioso insultat, quod temere animas defunctorum esse crediderit: cuius contrarium tamen rationes, & argumenta eius non conuincunt. Ait, dæmones fingunt se animas esse, sæpe nõ semper strepitum edidere discedentes, & fragorem: possunt, & spiritus mortuorum. Flammis vestes, & arma circundata, dæmones esse probabant. Non hoc asserit historia, sed ea ipsa, quæ aspicientibus, vestes & arma videbantur, & equi; ipsis flammas combustrices fuisse. Deinde, & flammæ fuerint; nonne profitebantur se spiritus esse, qui adhuc expiabantur? Denique Virgilianum illud;

... quę cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos;

Tantũ probat, dæmones imitari quoque diuina iudicia: quibus frequenter: *in quo quis peccauerit in eo punitur*, posset igitur hoc exemplum ad præcedentem de animabus quæstionem reduci. Sane arbitror eandem historiam esse, cũ ea: quam ijsdem locis, sed anno 1123. cõtigisse, in eandem sententiam narrat Abbas Vrspergensis. fol. 281. Sequentia ad istam censeo pertinere, quia miscentur, quædam vana curiosaque, nec suffragia petuntur. Ioannes Cæsarius auctor est sequenti nocte, quando exercitus Ducis Brabantiæ a Leodinensibus occisus est, seruum quẽdam Comitis Lossensis prope Montenaken, locum occisionis, circa noctis initium, vidisse maximum tornea mentum dęmoniorum: Sacerdotẽ quoque quendam Hispanum, prope eiusdẽ Comitis castrum, dum in crepusculo noctis de villa in villam transiret, vidisse hastiludium maximum mortuorum valide clamantium, D. Vvaltere de Milene, Vvaltere de Milene, qui Vvalterus, famosus militia, nuper erat defunctus: hancque visionem addit sæpius ea nocte, & euanuisse, & iterum apparuisse. Ioan. Niderius narrat.

Cum propter hæreses regnum Bohemię tumultu, } accædibus concuteretur: circa metas regni præfati, nocturno tempore, versus vallem quandam, auditos clamores, & congressiones equestrium virorum, qui & coloribus varijs, induti sæpius sunt visi. Fuerunt tunc duo armigeri

Gene. 22. in prin. et 4. Reg. 6. v. 17.

lib. 4. c. 6.

l. 12. c. 16. & 17.

l. vlt. Februarij.

geri audaces satis, in castro non multum distanti a loco monstruorum qui omnino scire volentes, quid veritatis sibi visa portenderent, nocte quadam versus vallem, vbi solita videri conspexerant, iter arripiunt. Antequam autem ijs appropinquare auderent, compunctus vnus, dixit alteri: Sufficiat nobis ista vidisse, ego ijs hon approximabo, dictum est veterũ. Cum talibus nullum debere iocari. Quẽ alter, velut pauidum, increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus ante dictis exercitibus appropinquauit: de quibus vnus egrediens caput illi amputauit, & ad suos redijt, quo viso ille, qui timidus substiterat, fugam inijt, & funesta noua nunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput quidem in valle, vbi acies visæ fuerant, nullius autẽ hominis vel equi vestigium repertũ est, sed tantummodo, in lutosis locis, signa quædam, & vestigia auium visa sunt.

Idem, & aliud addit,] sibi ab Archiepiscopo Moguntino, viro magnæ industriæ, & fide digno, narratum: Nominauit? (*ait*) nobis quendam Rheni sibi bene notum militem, cuius pro tunc filius viuebat, qui miles super omnes pene inferioris Alemaniæ nobiles semper exstiterat nimis in rebus bellicis imperterritus: gerebat autem, & patiebatur nonnũ quam, propter suam animositatem, vel fortitudinem, ab alijs graues guerras, propter quas non semper de die, sed nocturno tempore, ad loca sibi commodo sa equitare solebat. Hic igitur quàdam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenum equitare voluit, & principiũ eiusdem intrauit. Antequam vero finem siluæ haberent, vltra quam campus latus iaceret, prout moris est eorum, qui verentur insidias: præmisit famulum, ut in termino siluæ videret, an ne in campo insidiæ aliquæ essent. Luna insplendente, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret, commissum, vidit per campa longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis: quo viso, cõsiderata nunciauit militi, qui ait: Stemus ad modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus custodia subsecuturos alios: ad hos properabimus, & an inimici sint, qui præcesserunt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde, morula tranfacta, de silua miles cum suis recedit, in campum venit, & neminem nisi quẽdam equestrem in equo sedentem, & in manu alium ducentem equum eminus sequentem suos intuitus est. Ad hunc cũ miles venisset, quis esset quæsiuit in hęc verba: Numquid tu cocus meus est? ita enim sibi à longinquo videbatur, paulo etiam antea cocus eiusdem militis vita functus fuerat. Qui respondit Sum Domine, cui miles, Quid ait, hic facis? & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus respondit. Domine, hi qui præcesserunt, sunt nobiles, & armigeri tales, & tales (multos enim expressit nomine proprio) quos oportet, & me cum eis ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum. Quid sibi vult equus iste, quem ducis nullo sedente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit, si mecum ad terram sanctam venire velitis. Securus esto, te, per fidem Christianam, recedendo, & reuertendo viuũ reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait, diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles desilijt, desũcti equũ ascendit, & ab oculis famulorum vterq; equester subtractus est. Sequenti autem die famulis iuxta conditum expectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum vbi primum conuenerant. Tunc defunctus militi ait, Nephantasma omnino victum ista fuisse credatis, duo quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriam, inde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum tuerit igne purgate: alterum caute tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit.

In his multa sunt indicio fuisse visionem dæmonicam, maxime donum hoc cultelli, quo multis exitium, ipsi quoque donatario, parabatur. Aliam historiam ex codice Gassinate profert Illustris. Baron Annal. tom. XI. anno Christi 1004. quod exhibebo lib. 6.

Cromerus diligens scriptor, Naclum, *inquit*, arcem Pomeranorum munitissimam Vladislaus 1. Polonorum res obsidebat. Ibi noctu lucente luna aspiciebantur crebro ab excubitoribus quasi armatorum *li. 9. hist. Pol.*

torum hostium acies, ex apertis campis ad Polonorum statiua adequitantes, & incursantes. Cum id sæpius accideret, indignati Poloni inquietari sese, nec vsquã in apertum certamen prodire hostes, nocte quadam, cum ibidem hostes adesse nunciarentur, fremebundi agminatim è castris sese propipuere, diffugientesque casso labore longius prosecuti sunt. Obsessi, tumultu polonorum exaudito, & excursione è castris animaduersa, erumpunt subito, & ignem in opera, atque tuguria militum stramine arundineque cõtecta conijciunt, quo celeriter pluribus in locis se diffundente, paucis, qui in castris manserant, se defendentibus, facile opera cum magna castrorum parte conflagrarunt. Nocturnas vmbras illas fuisse autumant, quæ hostilis exercitus speciem ostentãtes, Polonos ita diuino permissu exagitarunt: propterea quod solẽne omnibus Christianis quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiscuo, ac temerario esu carnis, & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant.

Hæc ille, res clamat spectra fuisse Diabolorum, vt & illa de quibus. Antonius Hist. p. 3. quam auorum memoria solebant vocare, *Familiam Helequini*: cuiusmodi cuncta, illusiones dæmonum esse, iampridem docuit Guilh. Parisiens. p. vlt. de Vniu. c. 24. Tales exercitus possent Magi multos exhibere; si ex pacto, qd cum dæmone superiore habent, dæmones illi subditos euocarent, numquam tamen Deus legitur permisisse, vt talis militia vltra incussionem inanis, terriculamenti procederet. Nam si lædere, occidere munitiones capere, vel hostium inuadere castra sinerentur: nulla illis humana potestas valeret resistere, vt prudenter, idem Guilhelmus. Huc refero pugnas illas Regum Septentrionalium, & victorias partas, contra magorum, dæmonumque cuneos, apud Olaum Magnum.

& 3. c. 11. *Decimoquarto*. dæmones sunt sub illo spectrorum genere; quo in nemoribus, & alijs amænis locis sese ostentant instar puellarum, aut matronarum, in veste candida; interdum in stabulis cum luminaribus cereis, ex quibus etiam distillatæ guttæ, post modum in equorum iubis, quas sedulo pexuerunt, & nexuerunt, solent ab hominibus inueniri, talis illa vidua Russiana in meridie obambulans de qua paulo ante mentionem feci: tales, quas vocant, *Sibyllas, seu Nymphas albas, Dominas nocturnas, Dominas bonas*, & earum, *Regina Habundia*, quarum aduentu multum prosperitatis, & rerum omnium copiam putãt superstitio sæ anus domibus contingere, qtas frequentarint, & ideo stomi suæ illis epulas instruunt, escarijs lancibus, & vasis vinarijs omnibus apertis, ac discoopertis, ne quid illis ad sumendum moræ obijciatur; quæ plane idolatrica esse, docet prædicto loco idem Episcop. Paris. vt & Nicol. Cusan. lib. 2. excitationum. Huc refero tres illas, quæ visæ Machabæo Banckoni, a quo Stuartorum genus, quæ venantibus vitæ regnum illi prænunciarũt. Boeth. lib. 12. Scot. histor. Harum bonarum Dominarũ, quas Gentiles, *Parcas*, vocauere mentio habetur, & conuiuij illis præparati, in vita Diui Germani Episcopi, & apud D. Antoninũ pag. 2. Hist. tit. 11. §. 5. Tales etiam, fatales Sorores, seu, nymphæ, falso putatæ bellorum præsides, & Victoriam largitrices, quæ Hothero Regi familiares in Septentrionis Historia Itali vocant; *Fatas*, Galli; *Fees* quales finguntur Melusina, Alcina, Morga. De his dicam plura lib. 6. c. 2. sect. 3. in Remedio. 1. *Olai li. 2. cap. 10.*

Decimoquinto, huius generis spectra sunt, per quę Deus aliquando denunciat futura bella, pestem, mutationes regnorum, & similia, pauca commemorabo exempla. Noctæ, quæ seditionem Antiochenorum præcessit, visa mulier ingens, & formidabili adspectu, aerem seu tica tam fortiter verberans, vt tota sonus Vrbe exaudiretur. Gennadio Patriarchæ Constantinopol. nocturno tempore accedenti ad altare templi, vt Deum pro salute publica deprecaretur: horrendum spectrum se obtulit, quod cum ille sacro ritu coniurasset, respondit: quamdiu Gennadius viueret, sibi non licere damna, quæ imminebant, Ecclesiæ illius inferre, sed eo mortuo sæuissime se in illam grassaturum. Priusquam Hunnericus persecutionem in Catholicos Aphricæ inchoaret, super cacumine montis *Sozom. l. 7. c. 23.* *Theodo. Lect. l. 1. Collect.*

Ziqueni

Ziqueni homo giganteæ staturæ visus, & auditus clamare: *Egredimini, Egredimini*, & in æde Fausti, quæ Carthagini est, visa multitudo Aethiopum sanctos Ecclesiæ fugans, & ante se impellēs. Alia multa huiusmodi suggerunt, Carda. lib. decimoquarto, de variet. rer. & Fulgos. tit. de prodig lib. 1.

Vitā. Vricens li. 2. de persecut Vandal.

Decimosexto loco, hic occurrunt illa spectra, quæ certis temporibus, & locis, aut domibus solent tumultus, & vexationes varias exhibere: cuius rei prætermittam exempla eo, quod notissima res sit, & legi possint, quæ attulere veteres recētioresque, vt de *Temesio dæmone*, Strabo & Pausanias citati, & Aelianus lib. 8. var. Histor. *de pueris nigris cirratis*, August. lib. 22. de Ciu. Dei, cap. 8. *De Datio Episcopo Mediolanensi*, Gregor. libro 3. Dialog. cap. 4. *de vocibus, & sonis auditis in Marathone post pugnam, cum Persis*, Pausan. in Attic. *& ante pugnam Leuctricam in templo Herculis*, apud Ciceron. de diuinat. *ante pugnam cum Cimbris*, apud Plin. lib. 2. c. 59. *ante bellum ciuile Syllanum in eadem Italia*, apud Apian. de bello ciuil. libro 1. *ante primum praliū pharsalicum Antiochiæ*, apud Cæs. lib. 3. de bello ciuili. *ante mortem Cæsaris Dictatoris domi eius*, apud Dionem; *recentiora sunt*, apud Niderium, lib. vlt. formicarij. Guilh. Paris. d. cap. 24. Torquemadam, Horti florum colla. 3. Alexand. ab Alexand. lib. 5. Genes. dier. cap. 23. & confirmat praxis Forensis Hispaniæ: qua licitum conductori, qui ante id ignorabat, spectrorum sic inquietantium causa domos relinquere conductas, vt post Portium censuit Couar. Solent huiusmodi infestinationes iuberi, vel pmitti a Deo, ob pœnam peccatorum, vel ad exercitiū bonorum, vel ob aliam causam occultā. Interdum ista peragunt dæmones maleficorum immissione, vt contingit Beato Antonio, & nobili Aquitano, qui Parisiē sem studiosum iure suo per vim spoliarat: sæpius sponte faciunt sua, tantum vt homines falsa quapiam reuelatione decipiant, aut per suasione fallaci: sicut apud D. August. illi baptismum dissuadebant: contenti sunt aliquando sola vexatione, & inquietatione, nullo cum corporis damno, vt ioculator ille spiritus, de quo Guilhe. Parisiens. qui vasorum collisione, & lapidum iactu somnum disturbabat, & culcitra subtracta de lecto deturbabat, & Salmantinus ille Torquemadæ, qui grandibus saxis quosuis petebat, irritto tamen, & innocuo contingens ictu, quod Marcus Magus, apud Psellū, proprium dicit esse dæmonum subterraneorum, de quibus mox agemus. Quo vero pacto dæmones lapides iacere queant, & alia huiusmodi operari, quæ videntur manus, & corpora instrumenta requirere, Scholastici disputant. assentior ijs, qui præsente per substantiam suam eo loci dæmone, & imperio voluntatis aerem lapidi proximum mouente, & sic lapidē impellente, hęc fieri censent; quando nullum ipse corpus induit: si vero corpus formatum, vel cadauer assumeret, nulla foret difficultas.

Cassin. collat. 8. c. 18. Froissat. in Chro.

li. 4. var. resol. c. 6.

l. de dæm.

In locum, *decimum septimum*, veniāt spectra illa Berussiæ, de quibus quadam epist. scribit Ioan. Meletius.

Vide diu. Th. quod l. 7 Dur. Capt. & alios in 2. d. 7.

In Sarmatio coli spiritus quosdam visibiles,] qui lingua Ruthenica, coltri, Germanica, *Koboldi*, dicantur, quos credunt habitare in occultis ædium locis, vel in congerie lignorum, nutriuntq; eos laute omni ciborū genere, eo quod, adferre soleant nutritoribus suis frumentum, ex alienis horreis furto sublatum. Cum vero alicubi illi spiritus habitare, & nutriri cupiunt, hoc modo suam erga patremfamilias voluntatem declarant, in domum congerunt noctu segmenta lignorum, & mulctris imponunt lacte plenis varia stercora animalium, quod vbi paterfamilias animaduerterit, nec dissipauerit segmenta, nec stercora è mulctrix eiecerit, sed de inquinato lacte cum omni familia sua comederit, tunc illi apparere, & permanere ibi dicuntur.

Idem iudicium de spectris, *turunculorum*, ac *femellarum*, breuitudine, ac specie pigmæi, vel pumilionis, olim in multorum domibus frequentium, & domestica fere cuncta ministeria solitorū obire, equos curare, domum verrere, ligna, & lympham adferre, & similia facere, de quibus Olaus Magnus. Galli vocant, *des Gobelins*: Teutones, Rabbautermanne-Kens, & GultelKens, & Sueones, *Trullas*, appellant. An ex hoc genere fuerint, *Eros*, & *Anteros*: qui vt infantuli, in balneo, iubenti Iamblico apparuerunt, id cogi-

li. 3. c. 11. & 12.

Funapius in Iablico.

cogitandum relinquo Sane huc pertinent, *Montani illi*, quorum nobis Historiam Georg. Agricola prodidit.

Cap. de anim. sub terran.

In metallicis (ait) *fodinis inueniũtur*,] & truculenti quidē, vel solo aspectu terribiles, plerumque metallicis infesti, atq; inimici sunt. Talis fuit, *Annebergius*, dæmon qui operarios amplius duodecim flatu interfecit, in specu qui *corona rosacea* appellatur, eo nomine relictus, quātumuis argento diues esse. Flatum vero emittebat ex rictu, cum equi specie habentis procerum collum, & troces oculos appararet. Eiusmodi etiam fuit, *Sineborgius*, nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è terra sublatum, in superiore loco maximæ illius concauitatis, quondam feracis argenti collocauit, non sine corporis attritu. Quę stuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudęus a dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente. At sedatos illos, Germanorum alij, vt etiam Græci, *Cobalos*, vocant, quod hominum sint imitatores. Nam quasi lætitia gestientes rident, & multa videntur facere, nihil interim efficiētes. Alij, *Virunculos montanos*, vocant, quia plerumque apparent naui, tres dodrantes longi, videntur autem esse senectiones, & vestiti more metallicorum, idest virteto, indusio, & corio circum lumbes dependente. Innoxij sunt hi metallicis, etsi interdum glareis operarios lacessunt, rarissime tamen eos lædunt, nisi ea chinno, vel maledicto lacessiti. Potissimum opus facere videntur in his specubus in quibus metalla iam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est.

Cætera recte, illud minus, quod animantium nomine dæmones comprehēdat. Scio sic locutos veteres nō paucos, sed & scio id ex lacte Platonicorum bibisse, & quia ambigui erāt, num anima, & corpore constarent. Nunc quia Catholicis satis definitum, nec anima nec corpore perfectas substantias illas separatas componi; vitanda nobis huiusmodi locutio, parum cauta, paurum propria. Damnandus vero prorsus Paracelsi error dæmonum hæc genera, ad hominū species reducētis. Nam; Epistol. ad Atheniēses, siue de occulta philosophia, quasi

Cap. firmiter de Iud. Trinitat. D. Tho. 1. p. q. 5. Scho list. in 2. d. 8.

A verissimum axioma, nihil veritus fuit cō stanter asseuerare, Deum præter homines Adami posteros; asia quatuor hominum genera, carne, & ossibus, & ratione prædita creasse, eosque in singulis elementis ad inhabitandum collocasse; in quibus singuli suam haberent remp. & ex negotiatione, ac laboribus victum, & amictum sibi comparare, & eos homines, qui in terræ visceribus habitant, vocari, *Pigmeos & Gnomos*; qui in aquis, B *Nymphas & Vndenas*: qui in aere, *Siluos*, *& Meluſinas*, quos solos cum hominibus Adami posteris commercium habere, & ex mutua commixtione liberos gignere: Qui in igne sunt: *Vulcanos*, *& Salamandras*, appellari: Et incertum adhuc esse: cuinam generi horum hominum vera fides in Deum sit data, & via ad salutem patefacta.) Hæc ille prout eū citant Godelmannus, & alij: in libro tamen fragmentorum, inuenio Paracelsum dubitanter induci loquentem, sed C arbitror Latinum interpretem, hoc suū assuisse, vt magistri occultaret impietatem. Nam dictis illis nihil nugacius, nihil blasphemius, nihil a recta fide dici potest alienus, ergo mutila, & manca S. S. quæ de vno tantum hominum genere nos instruxerit? ergo dubia salus nostra? ergo dubia redemptio? non ergo secundus Adam Christus, vt nos: qui in primo mortui, in secūdo viuificaremur? si hoc D dubium: nonne ruunt veteris testamenti promissiones concidit exhibitio, & repræsentatio noui? Et sunt qui tales libros nugis, mendacijs, blasphemijs refertos, in Latinum vertant sermones? sunt qui pulchris formis cudant recudantque? sūt, qui ament Paracelsistæ vocari? sed ad institutum redeamus.

Vltimo, loco sese offerunt spectra dęmonum thesauros custodientium Cabades rex Persarum cum accepisset in colli E mitio Persiæ, & Indiæ: in munitissima arce Zudaderensi, prætiosissimorum lapidum, auri, & argenti, thesaurum maximum a dæmonibus asseruari, qui mortales omnes aditu arcerent: eo cum exercitu profectus castrum vi conatus occupare, fortiter propugnantibus dęmonibus repulsus fuit, confugis ergo ad Iudæorū, & Magorum artes, quę & ipsæ irritæ fuerunt. *Ergo cum ei persuasum* (ait Cedrenus)

nus) *fuisset, Christianorum ad Deum precibus hoc potiri posse, auxilium a quodã Christianorum in Persida degentiũ Episcopo petijt. Is indicto Christianis ieunio precibus, & Synaxi, diuina peregit mysteria, & ad locum accedens coniuratos dæmones ibi degentes exegit, castrumque Cabadę nullo labore potiendũ tradidit.*) Glycas part. 4. Annal. & Cedrenus in Anastasio. Talis etiam dæmon ille Basileensis, de quo dixi, supra q. 12. & hinc factum, vt Dracones fingerentur custodes thesaurorum, vt horti Hesperidum, & Aurei velleris: hinc porro factum, vt thesauris addere sint soliti Serpentem aureum: quemadmodum refert Ascanius Centorius lib. 4. Comment. bellor. Transiluan. de thesauro, inuento prope Deuã vrbem Transiluaniæ, circa annũ 1550. Nota etiam Historia Mag. Germanici, qui cum specum ingressus esset vbi thesaurus reconditus, socio in vestibulo manente vidisset que incubantem arcæ nigerrimum canem, nihilominus, cupiditate metum pellente, porro progressus, ruente terra, in specu fuit tumulatus. Plura vide d. q. 12. Prætermitto quædam iã vulgaria, vt quod in Indijs sepultarum cũ maritis vxorum animas mentiuntur, vt sic persuadeant has coniugi suo conuiuere, quæ sponte illis commoriuntur, quod non vno loco testatur Pet. Chieza, p. 1. Hist. Peru.

Visis spectrorum generibus, quæri poterat: quo illi pacto repelli, & vinci queant? sed quia decisio communis est omnibus malis: quæ per dæmones inferuntur, ideo de hac re differendum mihi putaui, quæstione de remedijs contra maleficia huius operis libro vltimo. Quo pacto dęmones apparere sic queant, nunc accuratius inuestigemus, quam quæstionem indecisam reliquit D. August. Enchirid. ad Lauren. cap. 59.

QVÆSTIO XXVIII.

Quomodo possit dæmon se corporeis oculis, cum sit incorporeus, visibilem præbere.

COnstat non posse corporaliter, nisi assumpto corpore. Centum enim est dictum B. Ignatij, epist. ad Smyrnens. A incorporea videri a corporeis non posse, quia incorporeorum, nec species, nec figura est, aut particula animalis vlius formam habentis, ob naturam, quã habent simplicem. Constat etiam eos corpus, vel ex elementis sibi coaptare, vel subingredi, & assumere cadauer. de vtroque modo, quæ dicenda hucusque distuli, repræsentabo liberaliter. Dixi (coporaliter) nam phantastice possunt apparere, turba phantasia.

B

SECTIO I.

ALiquando igitur cadauer aliquod assumunt humanum, vel ferinum, & illud mouent, ac impellunt motu non vitali, sed locali tantum, sicut aerem possũt impellere, & hoc corpus præsertim nõdum valde dissolutum, puto, si Deus permittat, posse illos, ita attemperare, vt sensum tactus omnino fallant. Nec video C quidquam ab homine docto, ac pio, in medium allatum, quod me ab hac sentẽtia deducat. Imprimis quod ex D. Luca, proponitur dictum Domini, quo se vere corporatum, & non phantasticum spiritũ esse probabat *Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*: id ad rem non multũ facit, certe non vrget. Solum enim Dominus probare voluit, posse illos contactu sentire, & dijudicare, visu se non de D cipi. corpus enim ipsum habere, verum, quia tangibile, & proinde nudum phantasma, & fictitio corpore indutum non esse. Nulla vero hic erat cogitatio, de cadauere assumpto. Hoc enim carnem, & ossa habere manifestum est, quo argumento Christus probat, se spiritum non esse: Quod illi existimabant, quia videbant ianuis clausis ingressum, quòd corporeæ rei repugnabat, tam viuæ, quam mortuæ. Et quia palpatione tantum poE terant, corpus esse, cognoscere, non vero, cuius esset corpus: ideo iubet etiam oculorum vti sensu, & *videre* (nam proprie hic vox sumenda, vt textus indicat) *manus, & pedes*: ex quorum vulneribus reliquis, certo deprehenderent ipsum illum esse, qui triduo ante fuerat crucifixus. Ex quibus patet verba Domini veram, certamque sententiam habere, etiamsi corpus diceremus a dæmone assum-

c. vlt. v. 39.

Sic optime Ioan. Maldo. ibid.

sumptum, sic ab eo temperari posse, vt tactus sensum fallat. Quid, quæso? nonne dæmon longe admirabiliora efficit quotidie, quam, sint simulare carnis molliciem, ossis duritiem, tempore, ac suauem calorem, qui corporis attactu percipitur, & cęteras tangendi qualitates? Dico has eum simulare posse, non dico veras exhibere posse, vera illa, & vitalia sunt corporis viui, & ab anima informante producunt: simulata, & proxime adumbrantia non requirunt animam informantem, & a substantia intellectuali, (eatenus vt externus sentientibus tali appareant) poterunt perfici. Quod adferunt de cadauere hominis recenter mortui, in eo etiã adhuc calido deprehendi, deesse qualitates illas suauis, ac vitalis teporis, facilitatem mouendorum membrorum, & promollitie rigorem quendam succesisse, id totum concedimus. Negamus autẽ, quod inde ad cadauera per malignum spiritum assumpta argumentantur. Esto illic eadem sit corporis substantia, quę & hic adest, esto adsint qualitates plures eædem, vtpote calor ille residuus. Tamen adhuc deest huic cadaueri nõ assumpto, quod simulet illa reliqua quæ diximus. Ait in nostra visione, dæmon inest cãdaueri, cuncta illa simulans. Minus est adsabre simulare, quam vere efficere. Quare nec illud requeretur, non potest corpus adhuc calidum illa per se solum præstare, atque efficere, ergo nequit dæmon in cadauere assumpto illa eadem, tã callide, & artificiose simulare, vt tactum fallat. Cur, qui sensum principem (nempe visum) potest decipere, non queat tactũ, sensum maxime terrestrem, & vilissimum, minimeque spiritualem? Quòd vero quidam hæc cadauera adsumpta, vt & aerea corpora formata deprehenderint esse tactu frigida, & horrida, vt illi apud Alex. Genia. die. lib. 2. c. 9. & apud Cardan. lib. 16. de rer. varietat. cap. 93. & alij, de quibus postea, id inde prouenit, quia vel dęmon teporem illum non vult adumbrare, vel quia non permittitur id a Deo facere: quo sensu etiam accipiendum, quòd refert Caiet. cuidam de hoc frigore, & horrore corporis quærenti, dæmonem respondisse, *se non posse melius facere*, videlicet, Deo obsistente, vel saltem non concedente. Si quis exẽpla requirat harum apparitionum, legere poterit apud Guilh. Parisiensem, P. vlt. de Vniuerso, aliquando assumpto bestiæ cadauere delusisse mititem: qui cum putaret se formosa potitum virgine, inuenit se in amplexu cadaueris belluini tabe soluti, fœtidissimè iacentem. De Polycriti apparitione, & spectro filium deuorante, iam scripsimus non vno loco. Fabulæ simile videtur, quod Phlegon retulit, ille tamen oculata se fide Trallis testatur cognouisse. rem sic narrat, vt vtar compendio.

lib. de mirabilibus & longæuis.

Philinnium Damostrati hospitis,] & Charitus filia, Machatem hospitem amare cœpit, indigne id ferentibus parentibus, mœrore mortua, & publice fuit funerata. Sexto post obitum mense, cum eo reuertisset Machates, ingresse ad illũ Philinnium hospiti se, post longa colloquia commiscuit non semel illo vesperi, quo, & cum eo cęnam sumpsit, & annulum ferreum, & poculum innauratum a Machate dono accepit, ipsi vicissim annulum aureum & fasciam pectoralem dedit. Nutrix. dum pergit sedula, ne quid hospiti desit, satagere, videt cum eo in lectulo iacentem alumnam. Læta parentibus id indicat. Illi stupentes accurrunt, & altero die vtrumque deprehendunt, &, cum eiulatu, dormientem cum hospite filiam amplectuntur. Sed totuis in eos intuens Philinnium, ò vos crudeles (*ait*) in filiam parentes? ergone vos inuidisse mihi meo Machata, paterna in domo, vel triduum solidum fruí? Magno vobis dolere hæc, siue curiositas, siue duritia stabit. Renouabitis dolores præteritos, & filiam iterato sepelietis. His dictis, expaliuit, & concidit cadauer mortuo itẽ simile, seu potius (*vt erat*) mortuum. Cõcidere simul oppressi mœrore parens vterque. Re populus, & magistratus intellecta, iubent sepulchrum aperiri: vacuũ id corpore repertum. Erant in eo duntaxat annulus ferreus, & scyphus auratus, dona Machatæ, sed in cubilo, & lectulo, inuentum cadauer Philinnij. & Hilli cuiusdam auguris consilio, vt prodigiũ electum extra vrbis limites, auibus ac feris deuorandum. Ipse Machates, a spectro videns se delusum, sibi paulo post manus, ignominiam non ferens, conscíuit.] hæc a Phlegonte; fusius narrantur; illo

Phle-

In 2. 2. q. 95. art. 3.

li. antiq. D. si pers hared. per Cont. Celf. & tract. 29. in Matt.

Phlegonte, cuius auctoritate, & Iurisconsultus Paulus, & Origenes, ad probandam Eclypsim, quæ Christo accidit moriente, vtuntur. In historia quoque Laodunensis energumenæ Nic. de Obry, legimus Diabolum Baltazum, assumptuo suspēdiosi corpore, conatum abigere ab ea exorcistam.

Agrippæ facinus non absimile habēs infra, q. 29. sect. 1. addam nunc, quæ de eadem re Cæsarius Monachus Eisterbacensis, libro 12. Miracul. cap. 3. scribit; cuiusdam Principis Germani mortui corpus integro priusquam sepeliretur anno, dæmonem gestasse, & ita rexisse, quasi illud vegetaret (ita namque intelligendum quod scribit, spiritum illud loco animæ vegetasse.) non enim potuit informādo, nec in essentiam eius illabendo, sed duntaxat, vt in loco existens vitales eius actiones per illud imitādo, vt docet multis Tostatus, in Exod. c. 7. q. 13. cū seqq. Subdit Cæsarius similia legi in vita S. Patricij Hibernorum Apostoli, de quodam homine, in cuius corpore multis annis Diabolus habitans pro anima, ad nutum viri sancti tandem exiuit, corpus vero corruit, & in puluerem redactum fuit. Et, c. 4. clericus (scribit) quidam adeo dulcem vocem habebat, vt audire eum deliciæ putarentur: donec religiosus quidam vir superueniens, monuit hominis vocē non esse, sed diaboli; dæmonemque adiurauit; quo discedente, cadauer corruit planissime fœtens.

Denique multæ falsæ resurrectiones gentilium huc sunt referendæ, & conitat cum sagis, vt plurimum induto cadauere diabolum, siue incubam siue succubum, rem habere; vnde & in hoc genere hominum, cadauerosus quidam fœtor graueolentiæ, cernitur.

SECTIO II.

ALiquando sibi, elementare corpus diabolus circumdat, idque efformatum qua pollet industria, vnit sibi non aliter; quam motori intus existenti corpus mobile, & inanimum vnitur. An possit ex solo aere materiam desumere equidem ambigo, & puto, sic aerem condensari nō posse solum, vt quid solidum exhibeat, sed siue possit, siue non possit; solet quod facilius, partes aeri (quo maximam partem vtitur) cōmiscere terreas, & aqueas, nubium, vapotum, exhalationumve, vt & colores facilius hac mixtione exprimat, & facilius membra conglutinet, & condenset; quæ sententia Lud. Molinæ est, & antiquiorum: nec argumentum, quo quidam vtuntur ad probandum solo ex aeris elemento corpus assumere, nos stringit; cum tantum probet, eos ab aere partem potissimam mutuari. Hinc alij censent corpus hoc tale fore nunquam, vt nequeat tactu deprehendi, verum corpus non esse. Sed rationes, hic ipsa quæstione discussi. Christi Domini dictum, ostendi alium habere sensum, quam ipsi arbitrati. Addo, quod in libro Geneseos legimus de Angelis Abrahamo apparentibus, quorum pedes abluti, nec deprehensi tactu; id ab ipsis eludi potius, quam dissolui: aiunt deceptum Patriarcham, præoccupatione opinionis; eo quod viros putaret, quæro, cur non igitur, quicumque vitos putant, hac præiudicata sententia iudicent viros esse? An solus Abraham cæteris imprudentior; Ipse ille, quo nituntur. Caietan. fatetur verorum ossium, & carnium similitudinem, non modo visibilem, sed etiam palpabilem, & solidam exhibere. *Solidam*, ait, non instar aeris diffluentem, aut duritiei duntaxat aliquid modicum habentem. Quod vero libro 3. cap. 6. apud Cæsarium diabolus dicit, quando corpora a dæmonibus sic assumuntur ea dorso carere: laudebat puellam mendacissimus. Quod dixi elementorum aliqua opus commixtione, nec Maro ignorauit, cum cecinit.

Vide Molin. 1. p. q. 51. art. 2. disp. 2. Anglez. in 2. d. 8. q. 2. diffic. 8.

Luc. vlt. vers. 39.

Gen. 19.

d. art. 4.

Tum Dea nube caua tenuem, sine viribus, umbram. *Aen. 10.*
In faciem Aeneæ, visu mirabile monstrum.
Dardanijs ornat telis, &c.

Ecce non aere solo, sed nube mixta. De vapore Sprengerus, *in Malleo*, docet, visas veste subducta in agris mulierculas, corpus motitantes, crissantesque iolas, & adspectum mox dęmonem vaporis, siue exhalationis atræ habitu, recedentem. Mantenses magi, Mirabellius, & socij, Parisijs combusti, in iudiciaria

confessione dicebant, ad hanc corporũ assumptionem dęmoni duo esse necessaria, ventum secundum, & lunam plenam, nam si ventus sit aduersus, non posse corpus coalescere; si vero fit Luna decrescens, vel corniculans, non posse defectu materiæ formare corpus nisi valde pusillum, & pro Lunæ augmẽto maius, maiusque. Placet hoc Crespeto, l. de odio Satanæ discr. 27. sed mihi ridiculum videtur: quasi nequeat dæmon, Deo non impediente ventum sedare, aut excludere, & defectum illum Lunaris influxus supplere. Scilicet aer, & nubes de ostrino genere sunt, quod Lunæ augmenta consequi solet, & decrementa imitari. Dæmonis apparitio in corpore elementari fuit illa frequens visio fratrum Tarquiniorũ apud Dion. Halycarn. talis Athenodori apud Plinium, quicquid dicat Franc. Picus, lib. 1. de prænot. illud enim puto axioma, & regulam statui vere, ac puto posse; In gentilium, & damnatorum (quia fidei expertes) apparitionibus non animam (nisi speciali Dei priuilegio, de quo vnde constat in Athenodori visione?) defuncti apparuisse, sed eius loco cacodæmonum quempiam. Tales etiam putarim omnes apparitiones spirituum, ociosa cum hominibus, & varia multiplicia-que colloquia miscentium, testatur de Facio patre suo Cardan. & merito omnes suspectum habent Sortilegij, siue pacti cum dęmone. Testatur Melanchton (libro de anima) se, & colloquia, & disputationes cum pluribus spectris instituisse, sanctitas hæc curiositas nuda, an occultum pactum? nihil iudico, rem in medio relinquo. Tale haud dubie spectrum incœstuosi Persæ, cuius semper cadauer terra eijciebat, de quo prolixa commemoratio, apud Agatiam reperitur, lib. 2. belli Persici extremo, tales visiones fuere Gentilium Idolorum, vt Castoris, & Pollucis ad lacum iuturnæ; vt L. Domitij Aenobarbi, vt Amitis Persæ, vt quod apparuit Dioni Siracusano, vt Curtio Rufo, vt Imperatori Pertinaci, apud Capitolinum, vt Tacito Imper. apud Vopiscũ, vt Constantio, & Iuliano apud Ammianum, Valenti, apud Zozimum, & apud eundem Serenæ vxori Stilichonis: alia præter hæc congressit Pet. Thyre. lib. 1. de apparit. spirit. c. 2. 9. Et talia semper spectra, quæ subito euanescunt, potest enim elementaris substantiæ subita nimiaque rarefactione se subducere oculis.

Illud discrimen nunc occurrit, cum in cadauere apparent; non possunt, vel alteri viuenti corpori cadauer illud circundare, vel ipsi sic induti corpus vllum subire, repugnat enim corporis ratio, quia nequeunt dimensiones quantitatiuæ inuicem, sine vero miraculo, penetrare. Sed quando apparent in assumpto corpore elementari, licet, vel omnino nequeant. vel difficillime queant (prius opinor) aliud corpus, siue cadauer subire; possunt tamen vero, & viuenti corpori, elementare istud circumdare, vt homo sic indutus, vel aliud animal, multo maius, immo, & gigantæum videatur. Nihil video obstare, cur nequeat. Suadet etiam aereę substantiæ facilitas ad dilatandum, siue rarefaciendum, & spissandum densandumque; quam merito Psallus causam tradidit; cur spectra, tam breui spacio, crescere, & decrescere videantur.

Tertium genus inuenio rariusculum dæmoniacarum apparitionum, per figmenta quædam, seu statunculas, de quibus exhibebo, quæ didici a Thoma Brabantino, libro 2. de bono Vniuer. c. 57. pag. 21. vbi scribit in hanc sententiam.

Gunerchena Brabantię villa est solemnis & nota:] in hac quidam iuuenis puellam virginem adamauit: cumque proeius nuptijs parentibus eius loqueretur, & illi renuerent: puella medio tempore incidit in febrem acutam. qua ingrauescente omnibus mori visa est. Luctu ergo facto, cãpanæ quasi pro mortua pulsatæsũt. Nec mora, iuuenis amator puellæ de villa eadem in crepusculo noctis transibat ad aliam, & cum per dumera pergeret, audiuit vocem quasi fęminæ lamentantis: sollicite ergo discurrens, & quærens auditam, inuenit puellam, quã mortuam æstimabat, cui & dixit: Mortuam te plangunt tui, & huc vnde venisti? Ecce ait, vir ante me vadit, qui deduxit me. Stupefactus adhoc iuuenis, cum neminem alium nisi puellam videret, audacter rapit eam, & in domum extra villam protinus, occultauit. Hinc regressus in villam amicis suis loquitur, ingredietur ad patrem puellæ, cum amicis suis sedentem ad funus: quærit si filiam

Lib. 5. Lib. 7. epist.

Symmach. li. 1. epist. 9. Sueto. in Neron. c. 1. Crefias in frag. Plut. in vita Dionis. Tac. l. 11. Annal. & Plin. Iun. li. 7. epist. Capitol. in Pert. Vobiscus in Tacit. Ammian lib. 21. & 25. Zonar. 4. & 5.

filiam suam sibi daret, quam quasi mortuam deplangebat. Cui pater admiratus respondit: Numquid pro Deo mihi es, vt mortuã resuscites, & accipies in vxorem? Cui iuuenis, Tantum (*ait*) libens spõdeas, vt filiam tuam habeam in vxorẽ, si viuam reddidero, & satanam. Cui pater consentiens, dictum coram omnibus confirmauit. Mox iuuenis reuelato linteo, quo cooperta putabatur figmentũ mirabile, quale a nullo hominum fieri potuit, inuenerunt. Dicitur autem ab his, qui figmenta huiusmodi diabolica inspexerunt, esse interius putrido ligno similia, leuiq; exterius pellicula circumducta. Hinc reducta puella est, & patri reddita: sanaque post dies aliquot dictum iuuenem maritum accepit, & vsque ad tempora nostra incolumis perdurauit. Simili prope modo, cum quidam in confinio Flandriæ sororem languidam & mortuam putatam, sub eadem die antequam sepeliretur figmentum, inter arundineta iuxta maris littora inuenisset, reduxit eam ad propria, & ingressus domum, vbi ab amicis quasi mortua plangebatur, discoopertum figmentum extracto gladio in frustra concidit, horrentibus cunctis, & clamantibus, Cur in funus sororis, tanta crudelitate sæuiret Et mox subridens, crudelis, inquit, videor in sororem? Non est illud sororis corpus, sed figmentum, & illusio dæmonum. Et hæc dicens secum cunctos accepit, & adduxit ad domum propriam, & eis sororem reductam ostendit. Et hæc vsque ad tempora nostra permansit.]

Si quæras, quid de his sentiam; dicam cum Alb. Magno, & Cantipratense, mihi non liquere. Fieri possent a dæmone Deo permittente: Sed arbitror in his duobus exemplis, quoad illud primum procum, & in secundo hanc forte virginem Satanæ partiarios fuisse.

SECTIO III.

VVlgatis persuasio est, semper in his corporibus assumptis aliquid obuium oculis, quo deprehendatur dæmonicum esse spectrum, facile crediderim, sic contingere. Sed puto si maiori potestate non impediantur dæmones, posse qua velint apparere forma, humanamq; perfectam, & omni ex parte pulchram, pulcherrimamque exhibere. Qualem se fortassis exhibuit B. Alberto Carmelitæ, à quo crucis signo obiecto fuit fugatus, vt narratur à Io. Maria Compostellano, initio vitæ S. Alberti. Verum solet ei obstare Dei volũtas, quæ, vt semper aliquid adsit, quo detegatur impietas, & impostura; ne quam mortales ignorantiæ iustam excusationem prætexant; certis animalibus formis dæmonia nondũ vti permisit, vt columbæ, seu ouiculæ, seu agni: forte, quod agnus verus sit Christus Pastor bonus veruſq; & in columbæ specie Spiritus sanctus solitus sit apparere, & quia hæc animalia dolo carent, & nullũ inferre, solẽt damnum, vt docet Tyræus sup. Libentius induit animalia, quibus aliqua sunt, quæ merito culpes. Hirci forma seu capri valde ei antiqua est: & quia hircus Numen Aegyptium est, censet Moyses Maymon, *in ductore dubitantium* iussos Hebræos in sacrificijs hircũ offerre. Et olim Iupiter Hammon in Hirci forma colebatur, dictus *Hammõ*, quasi, *Chammon*, à Cham inuentore Magiæ. Hodie etiam solemne illi, quando pactum expressum iuit, offerre se cõspicuum forma virili: post pactum, quando adorandus, semper in forma hirci, aut asini accidisse fatebatur Io ille Stapulensis, & obscurius inuitur in confessione Doctoris Edelini apud Iaquerium, c. 4. & habetur apertissime in sententiæ Auitionensis breuiculo, quod verbotenus dabo, lib. 5. sect. 15. circ. fin. Aliquando à faciendo à facientibus homagium non cernitur, vt narrat Meierus, Chron. Flandriæ anno 1459. quando tamen se adorandum proponit, semper id in forma caprarum mariti, & quidẽ fœdi aspectu, atri, olidique. Huius rei variæ causæ redduntur. vna quoniam, ob reuerentiã verbi incarnati, Deus non patitur eum tunc assumere humanũ schema. Et hoc sensu Sebastia. Michael, schol. 10. Pneumalog. arbitratur ad litteram accipiendum, quod Apoc. 13. v. 4. traduntur impij bestiam adoraturi, hoc est Diabolum in bestiæ forma. Sed cum bestia illic vocetur ipse Antichristus, iuxta DD. Hippolytum, Methodium, Ireneum, Aretham, & alios; constat hunc sensum non esse litteralem. Illud verius, quia coluerunt

olim diabolum in forma hirci, ideo dæmones; vocari SAHIRIM hoc est pilosos, seu hirsutos, vt solet aliquando D. Hieronym. vertere, vide c. 17. Leuit. & c. 13. Esai. v. 21. & c. 34. ver. 14. Nam Sahir, Hebræis, hircus, dicitur, vt Latinis, à pilis, & horrore; vnde fors am Satyri, nomen deductum. Confirmat Kimchi, in radicum libro, dum scribit; Sahir, vocari diabolum, quia solitus hirci effigie se conspiciendum præbere. Illud etiam notat Michaelis, d. & c. 17. vers. 7. Leuit. LXX. nõ temere vertisse, ματαίοις, quasi dicant, Fatuellos, vnde deducta vox Lõgobardica, Matus, litteræ omissione; quos Galli ad verbus vocant, Folletons; & alij per abbreuiationem, Follons, quia risum excitant risu, tripudo, sibillo cantu, &c. quod dæmonem fecisse constat ex vita D. Antonij, & D. Thom. 1. 2. quæst. 89. art. 4. in argument. 3. Ego tamen illud ματαίοις, pro vanis potius acceperim; vt respexerint ad Elilim, nomen idolorũ. Nam idolis sacrificare eo loco prohibetur, hoc est dæmonibus, qui vana idolorum specie colebantur.

Alia causa reddi potest, animalis huius salacitas, superbia, & alia vitia, quæ moribus & actionibus suis dęmones studiose imitantur, vt multis ostendit Remigius, lib. 1. c. 24. Denique hircum seu capram; vt legimus in vita S. Radegundi lib. 2. quem scripsit Baudomina Sanctimonialis eius coetanea; induit, quia hircorum, qui à sinistris locandi est caput: sane hac, vt plurimum forma adoratur, vt exẽplo Edelini Doctoris Sorbonici probat Ganguinus, & alijs Torquemada: idque ab antiquissimis Thesei temporibus manasse censet Remigius; æquidem prius ex sacris opinor prophetarum testimonijs id deduci posse, in quibus, Zairim, vocantur, vt docui. Quando vult familiaritatis, & fidei specimen præbere, catti, vel canis sumit effigiem. de cattis quotidiana Lamiarum confessio fidem facit; de cane, Agrippa Cornelius, & Simon Magus, tales nacti paredrios. Si quis aliquo deuehendus, equum induit, testis de Hadingo Olaus, de Comite Matisconensi, Petrus Clunicensis, & Hugo Floriacensis: si per locum augustum, vel rimam subiturus, vel custodibus illusurus, vesperti-

שעירים

lib. 10. histor. Frã. Torquemad. l. 5. Remig. li. 1. dæmon. cap. 13.

Olaus li. 3. Pet. Cl. l. de miraculis, Hugo i Chr. Cyril. in vita S. Daniel. Apul. in Milesia.

lio, Musculus, vel mustela fit. Si qui præsentes sint, colloquium impedituri, vel quos velit latere, muscam induit, & partes auribus vicinas occupans, quæ vult, iusurrat: si, vt gregem laceret, vt sæuiat in animantes hominesve; induit lupum: si quos terrere velit aut turbare; vt Gallus gallinaceus magnus, & ferociens Pachomio, (Metaphras. apud Surium mense Maio) vt coruus aut vultur S. Romualdo, (Dam. in eius vita,) vt vulpecula vero apparet Hilarion. vt canis Dunstano (apud Surium in eius vita mense Maio,) vt Serpens, Leonardo Corbeiacensi, vt draco, D. Margaretæ, & Ferdin. Gunzaluo, Castellæ, Comiti, eiusque exercitui; Si ad malum, specie boni, velit inducere; apparet forma Christi, vt Diuo Martino apud Seuerum; vel in forma Dei, vt Theodoræ Viduæ; vel in forma Angeli, vt D. Iulianæ. Denique formam capit, quæ instituto maxime sit accommodata, &, quia ad omnia fere idonea est humana, hanc, vt plurimum effingit, non eodem modo. Scribit vetustus scriptor in vita S. Roberti Abbatis.

Nocte quadam vir sanctus vidit malignum ad chori aditum consistere,] & conati quidem sæpius ingredi, sed frustra tamen. Habebat formam rustici præcincti, nudis longisque tibijs ferentis à tergo sportulam, & ad pectus lignũ funibus innexum. Cępit porro producto collo circuire chorum, oculos in fratres attente conijcere si quid posset forsi tan gratum sibi in aliquo cernere. At viro Dei instantius orante, & fratres à corpore excitante, improbus explorator diu frustra expectans: cum nil se proficere videret, indignabundus ad chorum fratrũ conuersoru se contulit: illi quoq; cunctos curiose contemplans: si quos videret somnolentos, cachinnans, spreuit: si noxijs cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applausit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam animo ad illicita euagantẽ, nec nisi solo corpore illic præsentem, immo etiam clandestinam fugam meditantem, animaduertens igitur illum suæ sortis esse, fuscinula apprehensum, in fiscellam suam proiecit, & celeriter inde se proripuit. Cernens id vir sanctus multum pro salute illius

Io Nidel. lib. vlt. Formicar. Remig. d. cap. 1.

D. Hier. in Hilar. Marulus li. 5. c. Rodericus Sancius p. 3. Hist. Hispan. c. 21. Mar sup.

lius anxius, & sollicitus, mane diligenter iussit illum inquiri. Sed ille, ante auroram vagus, & profugus, excusso sua ui iugo Christi, secutus erat inimicum. Adiunxit autem se hominibus sceleratis deditusque latrocinijs, non diu post captus est, & capite plexus, miserrime è vita excessit.]

Eidem in Nuptiarum pompa dæmō apparuit calamistratus, procaci vultu, & actiosus, vide Sur. to. 3. Iun. 7. Maximo Rhegiensi apparuit, vt nauis, & nautæ recens appulsi: Euagrio, vt clericus hæreticus: Macario, semel, vt messor, semel, vt pharmacopola: Nathanaeli semel, vt agazo agens asinum, semel, vt seruus lorarius: quæ Marulus, & Sabellicus, ex vetustioribus, testātur. Apelli Apparuit, vt pulchra, & cōpta, & illecebrosa mulier; sed hic prudenter eum ferro, quod versabat, candente abegit. Sed quantumuis ille velit, pulcherrimam hominis similitudinē repræsentare, quæ Dei bonitas est, tantū solet assumere, quam, & qualem Deus permittit, teste D. Chrisost. hom. 4. Lazaro; & ideo, vel ipso inuito fieri videmus, vt, qui non obesæ nimium mentis sint; semper, si attendant, fucum queant deprehendere. Aut enim se ostendunt dæmones humano corpore attro, illuuioso, squalido, fætente, retro, ac formidabili: saltem obscuro, nigro, fœdoque vultu; naribus, vel deformiter simis, vel immane aquilis; oris ritu sparso, profundoque, lumi nibus valde abditis flammantibusq; manibus pedibusque obuncis, ac vulturinis, strigosis brachijs cruribusque, & admodum villosis, caprinis etiam, vel asininis tibijs; vno vel vtroque pede bifido corneoque, interdum, & solidungulo; interdum mutili pede altero, vel vtroque, demum statura corporis, nunquam iusta, ac decora, sed cui semper adsit aliquid insolitæ notæ, & deformitatem prauitatemque dæmonis prodentis: probāt ista veteribus recentibusque exemplis alij; & nos iam mutta in medium attulimus. Sane morituris solet maxime terrifica apparere specie, vt Beato Martino apud Seuer. Sulpitium; vt Florentio illi, cui visus ore vastam flammam, naribus fumum fundens sulphureti (Blasius Melanesius, in vita S. Ioan. Gualberti.) vt B. Odiloni apud Surr. in eius vita 1. Ianu. vt B. Oportunæ ferociens in specie nigerrimi Aethiopis, capilli, & barba stillabant quasi picem calidam, & liquidam oculi ferrū ignitum, & stricturas scintillans.) Adeleninus Episcopus in eius vita apud Sur. mense Aprilis. cuius rei rationem Angelus reddidit B. Aichadro, hoc à Deo permitti, vt hic ipse terror tam terribilis visionis expiet in sanctis, si quid adhuc expiandum in illis esset reliquum; vt scribit Fulbertus, in vita Aichadri, apud Sur. mense Septembr.

In hoc assumpto corpore loqui illos posse, & solere, testatur omnis antiquitas; quæ, & oraculorum ab eis fusorum, & antrorum, quercuum, statuarumque loquentium (de quibus actum alibi) memini: eoque pertinent etiam caluariæ, seu capita mortuorum Gentilium, in quibus dęmones locuti; vt caput filii Policriti, de quo Phlegon ex Hierone Alexandrino; caput Publij, de quo idem Phlegon ex Antisthene; caput Gabinij, de quo Plinius Senior; & craniū Magi, de quo Franc. Picus; & alterius Magi, de quo Melchior Flauinus Minorita. Sciendum, quod omnes vitales actiones dæmonibus natura denegauit, quia proprie carent corpore, & ideo non magis, quā Angeli, putandi vere comedere, vel bibere potum escamus corpoream; qua de re dubitare (videtur Origenes dubitasse Dialog. 3. de Christo homine,) vt censeo, non philosophicum nec Catholicum est, sed delirium sequi recentiorum Rabbinorum: philosophicum non esse norunt omnes philosophi, & optime probat Tostat. q. 11. in Exod. c. 7. Catholicū non esse confirmat S. S. Tobiæ 12. ver. 23. Rabbinicum esse patet ex Auoth Natali, vbi homo demens, scribit dæmones tria cum hominibus habere communia, edere, ac bibere, venere, vti, & prolem gignere, & mortales esse. Quis non rideat hæc odie etiam inculcari ab homine Caluinista; cui Tobiæ liber non est Sacrosanctus? cum itaque loqui sit actio vitalis, sequitur loqui cum videntur dæmones, non loqui proprie, & vitali actione, sed producendo sonū in aere humanæ voci similem, & adstantium auribus insonantem, vt notat Gregoras: ad eum ferme modū, quo quis artificiose quopiā instrumēto; puta tibia, vel tuba: somnuvo

Marulus d. c. 7. Sabel. li. 10. exempl. cap 3. Sosomen. lib. 6. c. 28

Sebast. Michaelis Phoumal. c. 4. Tyanus li. 1. de appar. spir. c. 9. Binsfeld. de conf. malef. prælud. 12. Remig. li. 1. demon. c. 7. 8. 10. 14 & li. 3 Ananias lib. 3. de Nat. dæmon.

li. de mirabil.

li. 7. c. 52. lib. 7. de pravor. c. 10. li. de flatu animarum post obitum.

li. 5. hist. Bizantinæ sub fi.

cis humanæ exprimat, vel quo modo cauæ vales exceptam, ac repercussam vocem articulate admodum reciprocant; vel, vt, crispi numeratione pectinis, organa pneumatica in varios accentus, ac tonos solum discriminant, lege si lubet Tostatum in d cap. 7. q. 15. Sermone, vt plurimum vtuntur, quo regionis illius incolæ, vt Psellus tradidit. Sed, (quod notandum, nam & hinc fucū queas deprehendere) vtuntur voce stridula, sibsibilante, confusa, obscura, debili, pusilla, & quasi ex dolio, vel per testam rimosam; docēt hoc Sagarum confessiones plurimæ, apud Remigium. Potest autem diabolus, quando in assumpto corpore apparet, videri, & quando loquitur, audiri, à quibus tantum vult, cæteros vero latere idque naturaliter. Si nempe quoad nonnullos, & non quoad alios, ex parte organi, vel obiecti adferat aliquando impedimentum, vt si medium impediat ita, vt per illud species ad oculum, vel auditum non perferantur, vel si ipsas similitudines, prohibeat, vel quos latere vult in extasim rapiat; ad alios vero, à quibus audiri, & videri vult, sinat simulachra & sonos, libere commeare, & imaginationem eorū ad alia nulla abducat.

li. de dæmonibus.

l. 1. dæmonolat. c. 8

SECTIO VLTIMA.

Alber. & Rich. in 2 d. 8. Ang. q. vni. de dæmo. ar. 4 dub. vl. Ananias d. lib. 3. et alij.

Procurare denique, ut dæmones nobis appareant, uel, ut defunctorum animas nobis repræsentent, (quod illi facere reuera nequeunt) nullo modo licet, imo Mortale est peccatum.] Nam, vt socios, vocare non possumus; quibuscum omnis familiaritas nobis est interdicta; docent D. August. & D. Thom. Non vult Apostolus, Nos socios fieri dæmoniorum. Amice ab illis, & precario petere, vel recipere; est in aduersarij castra se recipere, & transfugere à Christi Ecclesia. Per modum imperij, & compulsionis non possumus eos adigere, nisi quatenus sumus ad hoc à Deo delegati per exorcisticam dignitatem, in cuius exercitio diuinum imperium operatur. Denique etiamsi liceret, stultum id foret: quia nihil à dæmone expectandum boni, vel vtilitatis: nihil boni confert in homines, nisi maiori permixtum malo; nihil docet, nisi mere curiosum, & futile; non obsequitur, nisi, vt perdat, & æterno exitio inuolutos ciræ suæ subdat tyrannidi. Ex his apparitionibus dæmonum oriri posset alicui dubium, Cur illi antiquis patribus visibiles apparuerint adeo frequēter, nobis hodie non item? Hanc quæstionem olim Sanctus Ioannes Briglintonius proposuit S. Guilhelmo Shlegthol mensis, qui respondit.

Antiquorum patrum animos non fallax splendor,] & inanis gloria, sed diuina gratia illustrarat. Itaque facile illi fraudulentas inimici machinationes peruidētes, seu pugiles inuicti, illum fortiter expugnarunt. Quod ille superbus non ferens, difficillima tentationum certamine illis obijciebat, monstrosas formas, & terrimos impetus eis ingeres, vt vi illos protruderet in peccata. Nos vero, qui facile ei obedimus, occultis tentationum iaculis, cito prosternit, etiamsi nullam nobis tetram speciem repræsentet.]

libr. 2. de doctrin. Christiana ca. 13. et Tho. 2. qu. 90. art. 2.

1. Cor. 10. v. 9. vitæ. Tyraneus lib. 1. cap. 15.

Hactenus illius temporis scriptor, apud Surium Octobr. 10. Addo, tum id Deum permisisse, quia minus periculi ab illusione imminebat.

QVÆSTIO XXIX.

An diabolus possit facere ut homo uere resurgat?

EMpedocles apud Laer. lib. 8. & cæteri magi, contendunt esse quasdā herbas, quibus mortui ad vitam reuocātur Xanthus historicus narrat herba Bali, Tillonem quendam, & draconem vitæ restitutos: & Iuba refert Arabica quadam herba fuscitatum alium. Sed Archimagus nostri temporis censet, de homine; non posse id dæmonem, de cæteris animantibus, posse. Sic enim naturaliter muscas submersas reuiuiscere, si in cineribus tepidis ponantur, apes similiter, si succo nepetæ perfundātur: anguillas defectu aquæ mortuas, si integræ inijciantur in acetū, & permisceatur sanguis vulturis, & sub fimo recondantur: intra paucos dies oēs vitæ reddi: Pellicanū pullos mortuos, proprio sanguine, ad vitam reuocare: Leunculū quoq; defunctū voce, & spiritu parētis resuscitari, idē muste læ iuris esse catulos. De pellicano, & leone,

ne scio veteres multos graues auctores consentire. Vicicilinum, auem paruulã vocant resuscitatum Indi, quia putant hieme emori, vere suscitari, vt tradit Franc. Comara, cap. 23. His. Mexicana. sed bona cum illorum venia.

1. *Censeo, quæ ex putrefactione quoque nascuntur animalia, ea posse cum vitam amiserint, naturalibus remedijs a dæmone viuificari.*) quia nouit vim caloris putredunalis, & cetera ad hoc requisita. Notandum tamen, non fore hoc idem animal numero, quia licet materia possit adhuc esse eadem; si corrupta nondũ erat, tamen anima, quæ ex eius potentia educetur de nouo, non erit eadem cum ea numero, quæ perierat. Soliusque Dei est priuilegium posse, quod perijt, iterum idem numero reproducere, quam sententiam ceterorum, dissentiente Scoto, veriorem puto Scot. enim, & Richard. censent etiam per naturales causas id fieri nonnunquam posse contra Dur. & Marsi. neque Deum id facere posse Scot. refellunt recentiores, & merito, cum à priuatione ad habitum non sit possibilis regressus iuxta Aristot. 5. Physic. & 2. de gen. D. Dion. (c. 6. de diu nom.) Ambr. Lact. & alij Patres, semper de hac re, vt de vero miraculo, loquuntur. Durandũ ijdem Sot. Socin. Suar. & alij citati, tam copiose, & fortiter refellunt, vt qui eum adhuc defendere nitatur, is peruicaciæ, & temeritatis notam certe nequeat effugere. Hinc vlterius infero, cum resurrectio requirat numericam identitatem rei resurgentis, tum quo ad formam, tum quo ad materiam earumque vnionem, eandem saltem specificam: solum hominem proprie dici resurgere, huius enim solius, quia immortalis, eadem perdurat forma, cetera animantia si quando viuificentur, improprie dicuntur resuscitari. Quare simpliciter loquendo, nec vt insecta quidem resurgant, Satan potent efficere.

Scot. in 4. d. 45. q. 3. & Rich. ibid. ar. 3. q. 1. Duri d. 43. q. 3. Marsi. ib. q. 30. Capreol. in 4. d. 43. q. 1. in arg. contra, secundam, Sonc. 5. 3 Metap. q. 6. So. d. 43 q. 1. a. 3. Tol. 2. de gen. q. vlt. Bon. et alii ib. Suar. in 3 p. q. 53. se. 6.

Censeo 2. animantia perfectiora, & quæ ex putrefactione non nascuntur, ea naturaliter ab eo vitæ reddi non posse.

Quia requirunt perfectiores quasdam dispositiones, accuratioremque organorum singulorum præparationem, quæ non, nisi naturali seminis virtute, possunt confici. Et hoc apud Simeonẽ Metaphr. in vita S. Siluestri fatetur Zambre Magus Iudæus, qui taurum verbis in aurẽ submurmuratis occiderat, eum viuificari, nisi à Deo non posse. Quare si qua talia nonnunquam visa sunt reuiuiscere, penitus mortua non fuere, sed mortuis tantum similia: sicut animantia, quæ certis annitemporibus immota iacent, & quasi mortua, postea vere ineunte excitantur, & videntur vitæ reddita: vt accidit gliribus, vrsis, & passeri vitulino (*h. vicicilino* apud Mexicum, teste Card.

Censeo 3 *non posse dæmonem efficere, vt anima unius bruti, aliud corpus animet.*) quia singulæ huiusmodi animæ ex potentia materiæ eductæ, si à materia sua separes, emoriuntur. Sed quid de homine?

l. 7. de ver. et. c. 36

Censeo 4. *minimam, uel nullam dæmonis esse potestatem*, hoc explico. Non potest facere, vt homo à mortuis resurgat: siue non potest facere, vt anima hominis suum corpus subintret, & illud viuificet, informetque. hæc conclusionis pars, est fide tenenda, & est philosophiæ innixa: qua definitum, à perfecta priuatione, & totali, non dari ad habitum naturalem regressum, miraculosa itaq; est hæc res, quare, & Deo propria. Non potest dæmon ipse illud corpus informare: quia ipse est substantia perfecta, & completa, cui repugnat aliam substantiam, vt partem, componere. Non potest dæmõ animam humanam à corpore separatã iterum illi immittere, vt eam informet: probo, quia vnicus modus est naturalis vniendi animam corpori, per generationem corporis, & creationem, infusionemque animæ. Sed hic corpus non generatur; ergo hic non est naturalis vniẽdi modus. Supernaturalis vero modus, qualis interuenerit in resurrectione, soli Deo competit. Posset dæmon, si Deus permitteret, cogere animam damnatam subire corpus, vt illud moueat, & in illo actiones aliquas demostret, quia sic ipse potest subire, & hanc animam inuitam cruciatu ad hoc posset compellere. Possunt etiã Magi (ex pacto) per superiores dæmones cogere inferiores, vt cadauer ing ressi, illud gestent, moueant, ceteraque ad tempus faciant, quibus videatur viuere. Vt factũ Louanij à Corn. Agrip-

vide Sco. & Sot. sup.

pa. Is commensalem habebat nimis curiosum. semel profectus aliquo Agrippa, vxori, quem postea repudiauit, claues musæi sui tradidit, addita prohibitione, ne quem ingredi sineret. Inconsultus iste adolescens, oportune, importune non destitit mulierculam deprecari, sibi copiam ingrediēdi, vt faceret, donec impetrauit. Musæum ingressus, incidit in *libellum Coniurationum*, legit: en illi pulsatio ad ianuā, turbatur, sed pergit legere, pulsat iterum nescio quis: &, nihil respōdente rudi harum rerum iuuene, dęmō ingreditur: quærit, cur vocatus? quid fieri iubeat? isti metus vocē intercludit, fauces dæmon. sic miser luit pęnam nefarię curiositatis. Redit interea domum archimagus. videt exsultantes super eam dæmones, vtitur solitis artibus adsunt vocati: narrant rem, vt gesta, ille homicidæ iubet cadauer ingredi, & per forum (vbi cæteri solebant studiosi frequentius conuenire) aliquoties obambulare, tandemque corpus deserere. Ambulauit ille ter, quaterue, tum corpus concidit, diffugiente eo, qui regebat. Creditum diu, hunc subita correptum morte concidisse: sed indicia suffocationis initio rem suspectam facere, postea tempus omnia diuulgauit, & Agrippa quas pectore occuluerat hæreses, in Lotaringiam profugus, cœpit euomere.

SECTIO II.

OBijciuntur nobis multæ Gentilium narrationis non poetarum modo de suscitatis ope Aesculapij, Tindareo, Glauco, Admeto, & simil. Sed, & grauiorum scriptorum. de Ere Armeno narrat Plato: de Gabieno, & alijs Plinius, de Zacla Aegiptio Apuleius, de suscitatis ab Appollonio Philostratus, lib. 4. de suscitatis à Simone Mago Clemens, & Egesippus de alijs à Numadio mago in apochryphys Prochorus. Mirum illud Plutarchi, apud quem Enarchus à medicis pro mortuo habitus, & relictus, non multo post visus ad vitam redire: se dicebat vere resurrexisse: illosque dæmones qui eum vita eduxerant grauiter ab ipsorum Principe increpatos fuisse, quod eum, pro Nicauda coriario, rapuissent, qui eodem die, & hora febre correptus, cum in lecto iaceret, eo morbo decessit. Neque hac re contentus, ad testandam resurrectionem suam Plutarcho, qui tūc laborabat, breui incolumem eum fore prædixit: atq; ita contigit.) Polychronyci auctor Ranulphus narrat Comitem Richardum quadam nocte solum, orationis gratia, ingressum in templum: inuenisse ibi mortui capulum, in quo cadauer erat repositum. *Dum autem Comes oraret, subito mortuus ille magno cū strepitu e feretro exiliijt, ac extēsis brachijs quasi in amplexus eius ruiturus, ad Comitem accessit. Quem cum Comes signū crucis fronti suæ imprimens frustra intēsius, vt recederat adiuraret stricto gladio illum dissecuit: & exinde statuit per totā terram circa funera vigilias celebrari.*) Vtroque admirabilius est, quod ex Guaguini descriptione Moscouiæ, nunc adijciam; *Populus* scribit *quosdam in Lucomoria, regione Russiæ, habitantes, quotannis 27. mensis Nouembris die, vt solent hirundines, & ranę; sic, & ipsos prę frigoris brumalis magnitudine mori: postea redeūte vere 24. Aprilis die denuo reuiuiscere. Addit hos, cum sibi mortem imminere sentiunt: merces suas certis in locis deponere; quas Grustensis, & Serpono vuzij uicini populi, suis mercibus interim equiualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi reuiuiscentes eas merces, si iustę uideantur, pro suis accipiunt: si minus, easdem repetunt. Vnde lites, & bellā sępissime inter eos oriri dicuntur.*) Verum item narrans Sigismundus liber Baro folio. 86. Moscouiæ habet pro fabula.

Quare his omnibus, & similibus exemplis succinctę respondendum. *Multas solere esse illusiones dęmonum circa huiusmodi.* Aliquando corpora mortuorum furatur, & substituit alia aerea; quæ mouet instar viuentium, sic abstuliisse eum corpus Romuli scimus ex Liuio, & Gleomedis scimus, & Alcmenæ, quam etiam Rhadamanto datam fingunt vxorem, & Aristeæ Proconnesij, ex Plutarcho, & Herodoto: item Aspalidis, & Ctesyllæ, virginum, ex Antonino Liberali. Sic alios ad tempus substituit, pro Glauco, Tyndareo, Ero, & similibus, vel ipse subiuit eorum exuuias.

Nam

rio & Egesip. l. 3. de excid. Hierosol. cap. 2. Plut. l. de anima. l. 6. cap. 7.

Plato li. 10. de repub. Plin. li. 7. c. 52. Apuleius in Mi desim li. 1. Philoster. l. 6. de vita Apoll. D. Clemens in itinera-

Liuius l. 1. Plut. in Romulo Herod. l. 4. Antoninus Liberalis in transforma.

Nam aliquando etiã, vt quæ vere cadauera sunt, fingat viuere, ipse illa subingreditur; & sicut nauta solet mouere nauim, sic ipse illa mouet, & viuentium similia cogit opera, gestusq; imitari: huc referendũ illud Simonis Magi factum, quod obijcimus: huc illud de Richardo Comite: huc illud de Ero Pãphilio, seu Armenio: nisi hoc potius a Platone cõfi ctũ, vt metu inferorum homines a peccãdo deterreret, vt Iustinus Martyr eẽn fuit, in Parenesi, huc illa de Gabinij, Polycriti, Publij capitibus fatidicis; huc illud Apuleij, de Socrate cuius abscissum caput veratrix copa, cum amputasset, iterumq; iniecta spongia coniunxisset corpori: postridie miser, dum contra iussum in flumine bibit, excidente spongia, caput amisit. Nam huic vere caput præscissum fuerat, simulate dumtaxat redditũ, huc pertinet, quod de Agrippę omeotrapezo narraui: huc alia tria, quæ narrat Nicolaus Remigius l. 2. dæmonolatr. c. 1. huc, quod à Philostrato, Heroicor. Dialog. 1 narratur Phrygios Pastores, cum pecudes pestilitate absumerentur, in Sigæo, ad Aiacis Telamonij sepulcrũ cõgregatos, varijs maledictis defunctũ laceraſſe: vnũ cæteris petulantiorẽ Homeri, versus, quibus Aiacis fuga describitur, cantillare cœpisse, Αἴαντ' ἀκοντιμίτην, tum vocem truculentam è monumento erupisse, ἄλλου ἰμείροντ' & pastores perterritos in fugã egisse, vocis enim auctor hic dæmon: huc denique pertinet, de Germano iuuene admirandum, quod sequente quæstione narrabitur. Nisi, quod illic finxit occidi, qui occisus non erat, sed abstractus a sensibus decollari se putabat, cæteri quoque præstrictis oculis idem arbitrabatur. Nec enim illi caput præcisum fuit, nec restitutum, sed omnia fuere præstigiosa.

Hoc modo fictæ surrectionis exemplum subdam vnum, quo antiquitas nullum nec certius, nec mirificentius prodidit. Historia Dalhemij accidit in Lotharingia anno 1581. inter Petronium Armentarium, & Abrahelem succubã, quo pacto ab hac ille perductus sit primum in nefarios amplexus, deinde in proprij filioli parricidium: denique ex mœrore, & desperatione, & ficta filioli resurrectione ad idololatriam; & quo pacto dæmon viuo similem præstiterit anno integro, deinde cadauer destituerit, eleganti imprimis carmine graphice admodum exhibuit vir præstans, Nic. Remigius lib. 2. Periocha. 1. quod ascribam eo libentius, quo æquius melius, quia (malo more, nec ferendo nuperi typographi, detractis carminum libris, mutilum eius de dæmonolatria opus ediderunt) facilius seruabitur, quo pluribus locis legetur?

Est Vasti regni medijs in finibus ora,
Inter arenosi sinuosa fluenta Mosellę,
Et Sarra rectos immoto litore cursus:
Pagus in hac celebri non multum nomine Dalhem,
Illic dum pascit semota in valle bubulcus
Armentum, & varios curarum corde volutat Causa.
Fluctus: forte rei angustę pertęsus iniquam
Sortem; aut vltrices meditans ardentius iras,
Illatum ob damnum, aut inimicę iurgia linguę;
Ecce inopina vltro sese infert succuba multum Gressio. & corpus assumptum.
Virgineo pellax vultu, gestuque decore,
Tota ementitis caput exornata smaragdis, Inductio.
Inque orbes vtrimque comas intorta nitentes:
Solatur mœstum; uocat in spem se petiundi,
Atque inopum notis frustra tam sępe uocatas
Spondet opes, uel quas auritus poscere Iacchum
Rex nolit; sua si nonire in verba recusset.
Qualis ab alienis animatus follibus ignis
Lambit anhelando dum fiat ductile ferrum:
Vt facilem monitis, & ad omnia iussa paratum Pactum.
Frux habeat, nullas suadendi negligit artes.
Iam placet alterius tam blanda lege subiro

Im-

Concubitus.

Imperium, pactoque fides firmatur virimque.
Itur in horrendos amplexus, iungitur impar
Absurdo coitu venus: irrediuiua nefandos
Extemplo moritur libertas inter amores
Ac veluti infesto serpentum saucia morsu
Membra sequax spargunt sic toto in corpore virus,
Ipsa salus sese satis opportuna saluti
Vt dare non possit, vel si se exporrigat omnem:
Integrum amatorem sic occupat Abrahel ista
Illuuie (indiderat namque hoc sibi pessima nomen)

Ducit diabu & falso interpretes ad vehementi, ac violenta persuasione, & dura seruitute, libera tamen manente humani arbitrii libertate.

In quas uis domitum leges, vt flectere possit,
Arbitrio penitus nullo fandi atque nefandi.
Nec mora, confestim spoliatę premia poscit
Prima pudicitię. fac pars, ait, vt sit amoris
Aequa mihi tecum. Nulla constare magis re
Posse id, quam facinus si patret victa furori
Quo natura nouo patrium submittat amorem.
Ergo cum sera iam luce coegerit omnem
In sua tecta gregem, et se lare denique paruo
Condiderit: primum vt se dulcis ad oscula natus
Inualidę innixus concedet brachia collo,
Depromptum peręa (quam dum is perquirere gestit
Rure reuertenti sępe est expertus inanem)
Exporgat malum hoc. vix primis morsibus illud
Attigerit, cum dente fremens, offensus acuto,
Lądus extremis labijs titubanter abibit,
Pone premens refugam constrato corpore terram,

Hęc equis oculis ea dum mandata facessit,
Si spectare queat eo demum pignore amorem,
Qui nouus hęret adhuc, testatum firmiteriri,
Tale horrere nefas primum, dubiaque furorem
Naturamque inter sese committere pugna:
Sed qui hostem firmum vacuam intromisit in arcem,
Hic eius dubitet mandata capessere frustra.
Cum prece si blanda primo nil impetret, audax
Imperio, acturum in uiolentam transeat iram,
Sitque illi semper prędens pro lege voluntas.
Iam re ducem vesper, qui tanti conscius esse
Debebat sceleris, gurgusti in limine diris
Stiterat innexum patrem: cum filius ultro
Obuius amplexu multam de more salutem.
Ingeminat, pedibusque micans et blasulus ore.
Nil magis ille inhibet tamen impia vota, sed audens
Pergit crudelis feralia munera lethi
Porrigere. Infandi fit natus victima amoris,
Non horrente manu propria mactare parente.
Extemplo, quę se concludi passa latebris
Abdiderat natura suis uehementior exit,
Insurgitq; potens luctu: quem quęstibus ægris
Atque inconsidio fletu dum pascitur, adstat
Momento cadit monitrix, solatur, & vna
Lucem instaurandam puero, rediuiuaque fata
Spondet, si ex animo supplex id se oret adorans,
Versuram facilis, quantumuis fœnore iniquo,

Desperatio.

Ad-

Admittit, totum qui se decoxerat ante:
Idololatria. *Ac fœda nati maculato cede penates*
Dum cupit inconstans quauis ratione piare,
Conscelerat magis. & funestat acerbius illos.
Nam primo genibus se aduoluens demonis, illum
Seu præsens Numens veneratur. deinde puellum,
Si modo vitales iterum sibi postumus auras
Eius carpat ope, acceptum illi spondet habere:
Qualis vbi erato glomerantes prælia venti
Ficta resurrectio pueri ueteris mortui. *Incumbunt pelago, tremit artus nauita, multum*
Ambiguus vitæ, & votorum prodigus omnes.
Ordine sollicitat Diuos, precibusque fatigat.
Restabat tumulo proiectum terga cadauer,
Extremum fugiens vbi vita reliquerat illud,
Et maturabat funus tardissima mater:
Ecce manus inter tractantis visa moueri
Membra, suoq; iterum sensim superare calore.
Lumina semanimes deiectis qualia ocellis
Monstrant, vèl qua vix somno se mersa resoluunt.
Hæc instaurata præter spem signa salutis
Arripiunt animis hilares, quantaq; fouendo
Sedulitate queunt, prostratos viribus artus
Nunc hos, nunc illos reuocant ad munia vitæ.
Surgit inque pedis se extemplo dat puer, infert,
Deinde gradum, & nota compellat voce parentes:
Solum ab eo uarius, quem se monstrauerat olim,
Quod turpi contracta cutis macie offerat ora,

Quodque recedentes oculos stupor occupat ater.
Hæc igitur specie desertos hospita sensus
Vita animat rursum, suetasque redintegrat auras:
(Viribus, vt quondam intercepta est lucc potitus)
Sed non mens eadem sedet, & non qui ante fouebat
Spiritus officio uitam molitur eodem,
Verum agitat pigram vita sub imagine molem
Organicus dæmon, moresque imitatur agendo:
Spirans quos olim præ se natura ferebat
Tandem quoq; sese in sua terga reuoluerat annus,
Momento & solidum cursu compleuerat orbem
Deserta vacuas sedes statione relinquens, Fraus dæmonis.
Sulphureo nidore fugam, strepituque fragoso
Prodidit, atque olidas pulsans eripuit in auras.
Tum ruit auersum geminata morte cadauer.
Consequitur putris tantaque grauedine fretor:
Qualis inoffenso sensu hunc oblimet inertem
Quantumuis stupor, & late vim excludas odorum,
Non queat humanis admitti naribus, ergo
Raptatur tectis impacto mordicus vnco,
Atque inhonoratis puro sub cespite terræ
Conditur exsequijs: ipsum se horrente parente:
Naturam probro qui sic pudefecerat amens.

Denique fingit mortuos, qui reuera non mortui sunt, ad hoc vtitur non raro commoditate morborum naturaliū: quos ἀφόρους, vocant: veluti si sint apoplectici, siderati, vel attoniti: qui cerebro communi neruorum principio vehementer afflicto, iacturam faciunt sensus ac motus membrorum omniū,

& sic sensu motuque defecti, quasi mortui concidunt iacentque 2. si παρᾶ corripiantur, quæ est capitis quædam percussio, cum debili febre, humoribus sic cerebrum infestantibus, vt totius inde corporis stupor, & immobilitas consequatur: quam comitante profundo somno, fit vt homo clausis oculis demortui specie, longissimo quandoque tempore sic iacet, ac si mortuus esset. 3. si patiantur λιποθυμίαν, seu syncopen, & animæ deliquium: qui morbus, ad ea quæ diximus, addit aliquando motus arteriæ, pulsusque amissionem: quæ passio reddit hominem vero mortuo quam similimum, & durat donec frigidorum humorum intemperantia, & impetus dissipetur. tali morbo laborans (teste in Elog. Iouio.) Io. Duns Scotus, viuus pro mortuo sepultus interijt. Tali morbo consuetum laborasse Euarchum illum Plutarchi, nec quidquam momenti habet prædictio illa, quæ ex humana etiã prudentia, & crisi medica, potuit manare. 4. Si fœminæ sint, quæ matricis strangulationes, & ictericas passiones sustinent; ob quas multum aliquando tempus, velut mortuæ solent iacere: talem fuisse Apollonij illam puellam, deprehenditur ex ipsomet Philostrato, & Eusebio libro contra Hierocl. talis eiã fuit puella Heraclidis. In Auiola, & Tuberone, vis ignium frigidos syncopes humores discussit. De Lucumoniæ incolis, forassis vere respondetur, ab ipso auctore ex aliorum tãtum relatione, vt fabellam narrarit: ideo toties repetit verbum *dicitur*. Si tamen res vera narratur, referenda ad dæmonum præstigia: quæ partib. illis valde grassantur (vt patet de Neuorum Lycanthropia) & incolæ putandi interea somno consopiti, vt glires, ac vrsi solent.

Testes Aetius, Celsus, ipseque Plin. d. cap. 11.

Ex prædictis illis dæmonis fraudibus nata persuasio strigum quædam valde ridicula: credunt enim aliquando boues, vel arietes, quos occiderunt, & elixos, assoue comederunt, eosdem postea numero à dæmone suscitari. Huius dæmonicæ technæ modos haud est difficile varios deprehendere. Primo id facere potest præstrictis oculis intuentium: immisso nempe in organum humore, vel alia impressione, aut cõmotione spirituum, ab imaginatione orta, & perducta ad sensum communem, & organa sensuum externorum: quo solent descendere simulacra, & species impressæ commotione, & obiecto rei sensibilis: & ibi solent species conseruari, atque adeo sæpe mouere ipsum apprehensionis pincipium, vt sensus exterior sibi æquè affici videatur, ac si ab obiecto exteriore immutaretur. Vt solet in somnis accidere dormiẽti: potestque Diabolus id etiam in vigilantib. efficere: quia res istæ corporeæ substantijs incorporeis, quo ad localem motum obediunt. Hic modus est iuxta sententiam D. Tho. quem lege de malo, q. 16. art. 11. Secundo potest hoc fieri suppositione. quid enim prohibet dæmonem, ne bouem mortuũ cum pelle, & ossibus alio deferat, & bouem similem huic viuum supponat, quam celerrime, ita vt mutationis subitatio lateat astantes? & interea, dũ cadauer aufert, & bouem aliũ reponit, potest per interpositionem alicuius nubis, vel præstigij alterius, efficere, ne astantes videant locum, esse vacuum, & bouem ablatum. Tertio potest (quod ait Spineus striges nonnulli confitentur) perficere, vt quando Rex, vel Regina cursus seu conuentus virgarum, in quo collecta, & congesta sunt ossa percutit, tũc confestim dæmon aliquis pellem illam subeat, coniungat, compingat, & figuræ bouis adaptet, molemq; sic erigat, tegatque, vt verus idẽ bos suscitatus videatur. Quarto potest corpus bouinum ex aere efformare totum cum noua pelle, & nouis ossib. vel aliud corpus aereum compaginare illis ossibus reliquis, & inferere relictæ pelli, & ad tempus quoad opus, sub illa pelle conseruare, ac mouere, & facere, vt ambulet, ac mugiat, & cum necesse, illud postea deserens, videbitur bos mortua corruere. *Vnde* (ait Spineus) *a strigibus communiter asseritur, quod reducti tales boues, suscitati vt sibi videtur, ad stabula dominorum suorum ex mandato Domini vel Dominę cursus, infra triduum moriuntur, quasi macie in horas desiccentur ex toto, & tremulatæ postmodum, quæ videbantur carnes in præiacentem materiam* (scil. aeris) *cito resoluuntur.*]

vide

vide Bart. Spineum. quæſt. de Strigibus. cap. 7.

Sed vt ad morbos illos reuertamur, Chriſti Domini, & ſanctorum virorum miraculoſæ ſuſcitationes, facilè à morborum illorum ceſſationibus diſcernuntur, quia in fidei teſtimonium, ſolo iuſſu, aut prece ad Deum fuſa, nullo temporis diſcrimine, aut mora, patrabãtur, quandoque etiam corpore per tabem diſſoluto, fætenteque, vt contigit in Lazaro: in morbis vero iſtis corpus abſq; corruptione, & fætore perſeuerat, quandoque redintegratum corpus plane diſſectum, diſcerptum diſiectumque, aliquando poſt longiſſimum tempus, vt D. Maurilius puerum à ſeptennio mortuum & triennio exacto S. Stanislaus Petricum quendam ad ferendum veritati teſtimonium pro Eccleſiæ iure contra Boleslaum capit. vide plura de hac re apud Michael. Medinam lib. 2. de fid. cap. 7.

D. Stanislai vita, apud Su. Mai. 8. t. 7. Folgoſi. 6. c. 9. Marulus l. 4 ca. 10. & li. 2. c. 12. Dubr. li. 8. & Ioa. Longi. d. to. 7. Surii, c. 15.

QVÆSTIO XXX.

Quid Magia poſſit in ipſos cacodæmones?

PEriere libri veterum quorundã hac de re perſcripti, ſcripſerat enim Battiades librum de Paredris, & Campeſtres opus de Catabolicis infernalibuſq; quos citat Fulgentius expoſitione Morali in Virg. ex alijs ergo ſubſidia nobis ſunt petenda, maxime ex veritatis lapide Lydio, ſacra Theologia, & ex Hiſtorijs probatis.

Conſtare arbitror cuiuis Catholico, nihil Magis virium eſſe in bonos angelos uel animas beatorum, in malos uero nihil etiam poteſtatis habere, niſi ex pacto. fingunt itaque dæmones ſe à magis cogi, quibus ſponte obtemperant, ut plures irretiant, & retineant irretitos. Quod nunc eſt paulo enucleatius declarandum.

Si de bonis ſpiritibus, ſiue angelis quæras, ijs competere etiam naturã vim aliquam arbitror malos cogendi, vel ſaltem compeſcendi, non tamen promiſcue. Naturaliter quidem id poſſe, quoad dæmones, qui ſunt inferioris ordinis, & hierarchiæ, non tamen exercere hanc vim, niſi Deo iubente vel permittente; quoad æqualis vero hierarchiæ atque ordinis dæmones vel etiam ſuperioris, nullam habent vim cogendi naturalem, ſed tantũ accipiunt aliquando peculiari Dei conceſſione, & quaſi delegatione. Idem dicendum de malorum vi in malos, (quos inuenio diſtingui in Pythonicos, hoc eſt vaticinatores, in Paredrios, hoc eſt familiares ſeu aſſeſſores, in Catabolicos, hoc eſt à quibus obſeſſi dire affliguntur, & in terram eliduntur, qualis erat ille de quo in Euang. & in Oniropompos, vt vocat Irenæus non ſemel, hoc eſt malorum ſomniorum auertuncatores vel oſtentatores bonorum; omnia enim hæc genera fingunt ſe Magis obtemperare, & in his omnibus commune eſt, aliquos eſſe ſuperiores, aliquos inferiores. Sed vt Angeli boni ſibi ſuperioribus ſponte, & alacriter obtemperant, ſic è contrario cacodæmones ſuperioribus ſuis, vt praua mancipia duris dominis, aut imbecilliori tyranno potentiori, non niſi inuiti, & malo domiti obediunt. Quarę, quæ inter dæmones ordinum, ex quibus exciderunt, adhuc ratio habetur, illa ſane non eſt vera atq; propria ſubordinatio, nam ei deeſt ordinis ratio formalis, atq; perfectio, quæ per media ſubordinata, in vnum, vltimumque finem dirigitur. Quo ſenſu veriſſime Iobus negauit, vllum apud inferos ordinem reperiri. Ordinum duntaxat, quædam imperfecta, ſiue materialis, vocant, vbi diſtinctio reliqua, quæ vſque ad mundi finẽ duratura. Hoc ſenſu cũ Caſſiano Theologi ordines dæmonũ agnoſcunt. quod non obſcure confirmat Apoſtolus ſcribens ad Epheſios. Aduerſus principes, & poteſtates, cap. vlt. verſ. 12. vbi vides choros duos nominari, cum de dæmonibus agat. Ex hoc naturali robore, & ordinis dæmonum præcellentia, naſcitur quoque Magorum quorundam in alios Magos vis atque poteſtas, qua vel effectus aliorum impediunt, vel inuicẽ arte ſua male mulctant, & necant, Deo permittente: hæc enim ipſorum concertatio, eſt quaſi quidam conflictus dæmonum, quibuſcum illi Magi certantes ſunt fœderati. Vnum certamen in Burgundia peractum, narraui præcedenti libro.

Luc. 9. v. 38 & 42. Ireneus l. 1. de hæreſi Sim. & de hæreſ. Carpocra.

c. 9. v. 22. Caſſian. coll. 8. ca. 14. & 16. D. Th. 1. p. 9. 109. a. 1. & 2. Palu. et alii.

libro. Alterum accipite compertum relatione fidorum. Concurrerant in aulam Anglicanæ Reginæ duo magi, iucundum exhibituri spectaculum, paciscuntur singularem, vna in re sibi inuicē parendi necessitatem, prior iubet alterū per fenestrā despicere, quod facit, enatis subito ceruinis ex capite cornib. cunctorum sannis, & ludibrijs diu fuit appetitus. Quare, quam impotens iniuriæ, tam cupiens vindictæ attrocioris, pingit carbone humanam in pariete effigiem, tum priori Mago imperat, subire effigiem illam, & parietem cessurum ingredi mortem sibi cernens præsentē, horrere hic, & deprecari. Vrgere alter cōuenta: subit ergo coactus, & visus corpori paries locum dare ingredienti, sed ingressus nusquam postea comparuit, vi delicet superior dæmon eum occiderat, & corpus in desertum, vel speluncam alicubi abdiderit. Tertium adscribam. C. Germani verbi, vt rem compertam sibi narrantis.

N. l. 1. de Lamiis c. 3. n. 19.

Sicuti (inquit) *præstigiator quidam nobilis,*) in diuersorio publico in N. Hospitis famulum ita petentib. reliquis conuiuis, decollauit, cum autem ei rursus caput imponere vellet, animaduertit adesse alium Magum, qui eum in hoc proposito impediret. Rogat hic eum, ne hoc facere. Verum cum admonitioni repetitæ alter non pareret, præstigiator in mensa lilium crescere fecit, cui cum caput, & flores amputasset, concidit statim absq; capite de mensa Magus ille, qui alterum impediuerat, & præstigiator absq; vllo impedimento famulo caput imposuit à vestigio, & ex hospitio vrbeque ne à magistratu, propter commissum homicidium, deprehenderetur, aufugit.)

Hic præstigium fuit in simulata capitis primi abscissione, & etiam repositione, item in lilij productione, & detruncatione certamen fuit inter magorum dæmones, quorum interior satis fortis erat, ad impediendum vim præstigij, potentiori tamen coactus (non opinor inuitus) cedere in clientuli sui nece; qui vere interemptus. Quartum sit de Zytone Bohemo illo mirifico præstigiatore cum Bauaricis contendente, rem gestam narrat Ioannes Dubrauius.

Io. Dub. Ep. Olmuzien. rerū Boemica l. 23.

VVenceslaus (inquit) *Imp. & Boemorum rex.*) affinitatē cum Principe Bauarie Ioanne iniit, ducta in vxorē filia eius Sophia. Socer vbi generū ludicris spectaculis, & magicis præstigijs delectari cognouit, plenum ludionum, & præstigiatorum plaustrum secum Pragam vexit. Ibi dum præstantissimum artificum ludibria artis ad præmulcēdos oculos explicat, adest inter spectatores Zyti Vvēceslai Magus, ore vsque ad aures dehiscente, accedensque propius, artificem illum Bauari cum omni apparatu protinus deuorat, solos dumtaxat calceos quia luto obsiti videbantur, expuēs, sessumque inde petens ventrem, in solida escā grauem, in solium aqua plenum exonerat, præstigiatoremq; adhuc madidum spectatorib. restituit, passim deridendum adeo, vt cæteri quoque eius socij à ludō desisterent.] Potentior hic fuit dæmon Zytonis, illud de deuoratione merum præstigium fuit, sed fero abreptus miser, in solium aquæ fuit iectus a dæmone, non per alui vias egestus. Quinctum erit ex Olao lib. 3. c. 20. apud quem.

Magus quidam Gilbertus] cum Catillo præceptore de artis præstantia contendens, cum exiguum bacillum characteribus Gothicis vel Ruthenicis inscriptū, à præceptore proiectum, manibus apprehēdisset, statim obriguit, & insula lacus. *Veter* dicti apud Ostrogothos in cauerna subterranea fertur ligatus.

Sextum suggerit Saxo Grammat. Histor. Danicę lib. 1. de sene quodam, quē magum fuisse summum vel inde probatur quod Biarmenses, huius artis fiducia feroces vnus omnes superarit, prolixa narratio est ideo legere volenti, ad Saxonem, indicem intendi, vbi ille prælium Hadingi, & Thuningi describit. Huc lubens retulerim certamen Calchantis, & Mopsi vatum, quod Calchanti exitiū attulit victo: narrant Græci, hæc ergo dæmonum in dæmones, & magorum in eosdem potestas.

Strab Geogr. l. 14. et Eustach. in Homeri Iliad. 1.

SECTIO II.

SAncti uero homines frequentissime corcendi dæmones potestatem à Deo admirabilem acceperunt, vt innumera testan-

testantur miracula, quibus illi malos hos vicerunt, & profigarunt.

Vide hoc docentes Petr. Tyra. dis. de dam. p. 3. Bosiū de Nor. Eccl. Bellar. & alios, cōtra Nouatores. li. 8. ant. cap. 2. Orig. ho. 35. in Mat. Epi in hæres Ebionitarū Luc. 11. v. 19. Matth. 10 in prin. dic. v. 15.

Eadem uis Sacramentis, Sacramentalibus, & exorcismus Ecclesiæ semper Catholicæ competit, neque extra illam bis ista reperitur. Videntur nostris exorcismis, olim quidam similes a Salomone instituti, viguisse apud Hebr. probatur, id non ex Iosepho tantum, & Origine, & D. Epiphanio, sed & ex Saluatoris nostri verbis, Iudæos refellentis, quod dicerent eum dæmones in Beelzebub eijcere *Filij* (inquit) *uestri in quo dæmonia eijciunt*? quod, quam ad Apostolos, rectius referri ad ordinarios Iudæorum exorcistas, merito viri docti censuerunt. Nondum enim, cum hæc dicebantur, Apostoli ad prædicandum missi fuerant, & hæc potestas illis postmodum concessa. Et discipuli eandem, quam magister calumniam sunt passi, vt eis Iesus prædixit, apud Matthæum. Quare non satis efficaciter Apostolorū, vel discipulorum suorum exemplo Dominus fuisset vsus: quia statim Iudæi respondissent in eodem ipsos, in quo magister, nomine hæc efficere. Crediderim Salomonem hos exorcismos instituisse; quo tempore adhuc Deo adhærebat: ideoq; in illis virtutem diuinā fuisse operatam, & fortassis vim aliquam ex ipsa Dei institutione habebant; non tantam opinor, quantam hodie Cathol. Ecclesiæ exorcismi. Quod si contendas cō positos a Salomone, cum esset idololatra; tunc necessario illos annumerare cogeris, cum D. Thom. & Victoria, Magorum incantamentis: quorum vis omnis posita in pacto cum dæmone. Sed magis placet prior sententia.

Itaq; cum vis omnis magorum in dæmones, pendeat & oriatur ex fœdere cū ijs initior; sequitur sanè, si Magus pactū habeat cū dæmone superiore, non posse Magum vim facere huic dæmoni superiori; posse tamen per ipsum dæmonem superiorem, ex pacto famulantem iuuātemque inferiores cogere, ad aliquid faciendū, omittendumve, & impedire ne perficiant, quæ alias potuissent: vt probatur ex Caldæi illius Magi querela apud D. August. qui *conquerebatur, purgādę animę magno molimine frustratos sibi esse successus, eo quod vir ad eadē po-*

lib. 10. de ciu. Dei cap. 9.

tens, tactus inuidia adiuratas sacris precib. potentias alligasset, ne postulata concederent.] ligant ergo vnus dæmon, quod alius soluere nequiuit. idem docet Euseb. & apertissime Cynops magus apud (quisquis ille fuit) Prochorū, vbi *cum D. Ioannes dæmones interrogaret, cur Cynopi parerent, vnus eorum respondit: quia omnis virtus Satanæ in eo habitat, & fœdus, ac pactum habet cum vniuersis Principibus nostris: & nos cum eo pariter pactum habemus, nā & nobis obsequitur Cynops, & nos illi.*] citra tale pactum inutilis est omnis magorum in malos genios conatus, cum ex pacto (vt doctum quæston. 2) tantū operentur. Hinc infertur primo mentitum Appollinem cum mago respōdit, Κλυδ' μδυοὐκ ἐθέλοντον, ἐπεὶ μ' ἐπέδησας ἀνάγκη. *Audi me non vi detem, quia me illigasti necessitate*, apud Euseb. ex Porphyrio. Nam sponte respondebat, sed fingebat se cogi formula septies repetita, quam ipsemet instituerat, vt patet ex alio fragmento apud Euseb. libro 4. de demonstrat. cuius initium, Κλυζεν Ερμεω, &c. Deinde & illud fictum, quasi supplicis, λύετε λοιπον ἀνακτα, βροτὸς θεοσυλήτι χωρεῖ. *Soluit iam regem, mortalis Deū non amplius capit de se nequissimus dæmon loquitur*, & soluit a mago postulat. Præterea vanā esse iactantiam Magorum, de potestate dæmonū spectrorumque eliciendorum, nec vllam eius vim esse herbæ Cynocephaleæ siue Osiriti, vt nugabatur Appion; vanam etiam Numæ iactantiam, & ceremonias, fictas etiam, vt ex mero pacto, citra vim cogendi, natas alias Siciditæ Magi apud Nicetam, & Theodori Santabirini apud Zonaram, & Ioannis Teutonici visiones: de hoc vltimo, adscribam, quod legitur apud auctorē Adagiorum Germanicorum, quia quorundā iactantiæ, qui quæ ipsi non fecerunt, & fumosas imagines maiorum crepant, ipsi degeneres, retundendæ idoneum, nec illepidum. Scribunt ergo eū licet nothum, eruditionis titulo clarum, ad Halberstadensem Canonicatum euectum, qui non nisi nobilibus concedi solitus. commune nobilitatis malum, superbia faciebat eum contemptum collegis, molestum id ei, tandemque mede-

li. 6. contra Hieracle. in vita D. Ioan. c. 14.

vide. D. Aug. l. 2. sup. Gen. ad lit. & Fran. de Vict. de Magia n. 24.

Plin. l. 30. c. 2. Plut. in Numa.

Nicetas Chron. 4. & Zonaras to. 3.

In Adag. Qui quæ vult dicit, quæ non vult audi.

ri malo constituit collegas inuitat ad con A
uiuium, & lautissimè excipit: inter cæteras conuiuiales festiuitates, injcit mẽtionem acromatis magici, & quærit, num suos singuli parentes adspicere cudiant? Illi ardere studio videndi, tandem elicit iste malo carmine vmbras deformes coqni, stabularij; morionis, rustici persona, quorum facies in paternis ædibus illi aliquando vidisse se fatebantur. suum quoque patrem exhibui habitu canonici, pingui aqualiculo. Dimissis, vmbris, *Eia*, inquit, *dicite fide bona, eccuius patrem nobiliorem iudicatis?* metu perteriti, & pudore suffusi, suam quisque domum repetiere, nec vltra Ioanni vitium sanguinis exprobrauere. Item sequitur, idem iudicium esse debere de veterum Deorum ex vrbibus solemni euocatione, cuius formulam Sommonicus Serenus apud Macrobium tradidit. Sanctis hominibus B
hanc à Deo potestatẽ non raro concessã C
scio: cæteros mitto? S. Stephanus Episcopus Diensis, *dæmonibus, qui populũ auertebant, ne illi auscultaret, præcepit, vt palam se eis visendos exhiberent: isti parent & apparent procera, ac immani statura, nigerim, cornuti, fetorem, & flammas spirantes.*] Surius in eius vita Sept. mense.

Macrob. l. 3. Satu. cap. 9.

SECTIO III.

INfertur secundò *nulla verba* (qua in re lapsus videtur Grillandus, qu. est. 3. num. 23. qui coactionem agnouit) *nullasq; corporales habere facultatem directe, & per se dæmonem cogendi, vt appareat, accedat, fugiat aliquid faciat, vel facere desinat.*] Nulla numq; corporalia robur substantiarum spiritualium, ac separatarum possunt æquare: Ideo nihil ab his naturaliter dæmones pari possunt, licet queant supernaturaliter. Quare non assentimur Magis, cum varia producunt remedia naturalia contra dæmones, vt Hermes, qui suffumigatione ex ligno aloes, vel ceti spermate dæmones congregari, suffumigatione ex sulfure fugari, tradidit, vt Porphyrius, & Proclus, qui similia multa, & quidam apud Hippocratem, qui adhuc inaniora, nugantur. Non assentior hæreticis, qui exorcismis, & cunctis reb. consecratis, ac benedictis vim supernaturalem omnem detrahunt, contra quos alij egerunt. Nec placet catholicorum quorundam credulitas, vel superstitio; qui rebus etiam non consecratis, vt hypericonti rutæ, cornibus, stercorique caprino, balneis, item flagellationibus eam vim adscribunt, vt putent ipsum his dæmonem male affici, irritari, vel exagitari; flagellationibus huiusmodi, dum corpus obsessi nimis affligitur, morbus magis accenditur & augetur, quare & deterius æger afficitur, & ex ira atque tristitia cumulantur dispositiones attrabiliariæ dæmoni optatæ: sic stulti dum dæmoni nocere volunt, eum iuuant. nec aliud quidquam hic inuenias dæmoni molestum, quam quod in alio se, quasi flagellari æstimet, & qua est superbia doleat. Sed hoc vnu, vere tanti apud hos plagosos esse non deberet. fecere id Sancti aliquando, sed horum flagra, vt, & voces; & sola præsentia, dæmonẽ miraculosè cruciabant. Balnea melancholico humori purgãdo conducunt. Rutæ, & Hypericonis folio la flatus absumunt, & humorũ perturbationi, quę à flatibus prouenit, sedandæ mirè prosunt. Stercus, & cornu caprinũ acri suffitu eadem discutiunt, & ringitur etiam superbus ille se in alio rideri, ac ludũ fieri. Optimè igitur animaduersum à Conrad VVimpina, & Fr. Valesio, frequentius à dęmonib. inuadi eos, in quibus bilis atrę maior est copia. quia succus iste cũ primis idoneus est, vt homines in fororem, & insaniam vertantur, quod dæmones optant sũmopere quare, & attrabiliarijs maximè insidiantur, & morbos, vt plurimum inferunt melancholicos. Vnde consequitur, quod cum corporalem materiã nó possint transmutare, nisi actiua passiuis applicent male illos habere, si corporeis huiusmodi reb. adhibitis, dispositiones eorum malitiæ, ac dolis aptæ expellantur, & contrariæ prorsus introducantur. Igitur quæcunque res corporeæ inducunt in corpus patientis dispositionem contrariam dispositioni requisitæ ad actionem dæmonis, illæ corporeos humores purgant directè, & corpoream ægritudinẽ pellunt naturaliter; cur vero dæmon fugiat, & cor-

Tyreus d. p. 3. ca. 45.

Hipp. lib. de flatibus.

VVpim. l. 2. de superfti. c. 10. 11. 12. & Val. sacra. phil. ca. 13. et 18.

D. Th. in 4. d. 7. ar. vlt. & in c. 12. Iob. lectio 3.

2. de morbo sacro.

& corpus illud deserat, sunt solummodo causæ indirectæ, & siue quibus non. Et mente licebit obsessis à dæmone, petras, vel herbas natura efficaces, absque vlla tamen incantatione, habere. & gestare quæ communis est sententia. His quædam solent obijci. 1. quod Eleazarus apud Iosephum l. 8. Antiq. c. 2. radice quadam dæmonium extraxit. Respondeat aliqua, hanc fortè à Salomone institutam, cum exorcismis, & sic potuisse, Deum supernaturaliter in herba operari. Verum id, iam Christianismo introducto, & Euangelio promulgato, parum verisimile est. Potius credidetim Eleazarum Magum, sic, per signum pacti operatum, quod prudenti lectori circunstantiæ à Iosepho additæ facile persuadebunt: videtur eiusdem generis virtus illa radicis, tam superstitiosè effodiendæ, de qua scribit l. 7 de bello Iudaic. c. 25. 2. locus Tobiæ, his verbis, cordis eius, (piscis Callyonimi) *particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum*: quod & postea factum legimus 1. Resp. Suffumigatio hæc indirecte dæmonem pellebat, sed Angelus Raphael directe dæmonem expulit, & in deserto religauit, quare, & actio tota postmodū Raphaeli tribuitur: dæmonium, ab ea ipse (Raphael) compescuit. Tribuitur autem vis illa cordi, vt ei insita, nō litterali, sed prophetico, & allegorico sensu. referendū enim hoc ad Christum Dominum, qui, & Magdalenam à dæmonibus, à quibus possessa, & nos tyrannide diaboli, liberauit. Non meum hoc est, sed B. Prosperi late ipse, & multis, sed inter cætera illud: *fatuat ex seipso in littore discipulos, & tot offerens se mundo ἰχθῦν. Namq, Latine piscem sacris litteris, maiores nostri hoc interpretati sunt, ex Sibyllinis versibus colligentes, quod est Iesu Christus filius Dei Saluator, piscis in sua passione decoctus, cuius ex interioribus remedijs, quotidie illuminamur, & pascimur*) obscurius hoc dictum, intelliges si legeris D. Aug. à quo illa desumpsit. Sane ἰχθὺς, vocatur etiam Christus à Tertull. *sed nos piscículi secundum ἰχθῦν nostrum in aqua nascamur, nec aliter, quam in aqua manendo salui sumus.*)

3. Ad cytharam Dauidis nos inuitant: sed frustra. Nam illic non dulce melos directe dæmonem fugauit, sed duntaxat cytharā feriente Dauide, lenius Saul habebat, quoniam, rege concentu nauſices delinito, nonnihil sedabantur humores, quibus agitabatur, & propterea vexationi dæmonis minus idonei reddebantur. Ideo malus ille tunc temporis recedebat, nō quod musica, vel delectaretur, vel offenderetur, sed quod ægre ferrent hac sui domicilij sibi quasi turbari possessionem, & per huiusmodi humorum temperiem meliorem sentētiam hanc R. Moysis Agyptij ex nostris multi sequuntur, Vana enim de propensione dæmonis in harmoniam quorundam est opinatio, vnde nata Magorum nugamenta, Saturno lugubrem cātum, cæteris planetis hilarem, ac lętum offerendum, quod iampridem Guilhel. Paris. refutauit. Alij ad allegoricum sensum confugiunt, & asserunt, vere fugatum dæmonem pulsu cytharæ, sed id virtute, ac merito crucis Christi, cuius figura fuit illa cytha ra.

Infertur 3. falsam esse persuasionem poetarum, Palingenij hæretici lib. 10. seu Capricorno, & Pet. Ronsardi Catholici, lib. de dæmonib. posse dæmones a Magis ligari (vt solent in cippo, vel mala mansione facinorosi) in phialis speculis, annulisve, semper enim, vel superior atq; potentior eos illic cogit adesse, & imperio suo retinet, vel ipsi sponte sua, & ex pacto adsunt, ibique se cōtinent, quare vehementer improbanda Hermetis commentatio, qua sic ligandi dæmones præcepta prodidit, & mentiti Apollo, & Hecate apud Theodoretum lib. de oraculis, dicentes se coactos aduenire verborum formulis, & cum ijs id asserens Porphyrius mentitus: Quod dixi, ex Patrum, & Scholasticorum dictum sententia. Suntq; hac de re aureis digna litteris, in Genes. verba Henrici de Hassia: *ipse simulat se captum, vt te capiat, se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subditum, vt te sibi subdat; a te inclusum, vt contra te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel imagini, vel lapidi alligatum, vt funibus peccatorum religatum, ad infernum te perducat.*) plura quibus hæc confirmantur, ha-

S bes

e. vlt. 24. q. 3. Alb. Magn. in Luc. c. 9. Spreng. p. 2. c. 5. remediorū, li. 3. Formic. c. vl. Mēg. flag. dam. ca. 3. Val. Polyd. in pract. exorcist. & dicā plurali. 6. c. 2. sect. 2.

Tob. 6. v. 8.

c. 12. v. 3.

de prad. p. 2. c. 39.

li. 18. ciu. Dei. c. 23. De bapt. c. 1. 1. Re. 16. v. vlt.

R. Moses in l. 3. de articulis & in Doctore dubitant. Lyra. & Abulens. ad d. cap. 16. a q. 1 & Andlez. supra. diff. 6. p. 3. de vniu. c. 8. Sic Felis. in 2. d. 8. & illo. prior. D. Prosper. 2. pa. promiss. & pradict. c. 25.

Euseb. li. 5. de præparat. ca. 6. D. Aug. lib. 21. de ciui. Dei, c. 6. Alp. de Castr. l. 1. de iustit. hæret. puni. Visi. supra. n. 31. Sibyllani pereg. qq. Decad. 1. ca. 8. q. 1. qui citat verba Hos. Theodor. sup. & alij.

bes apud Franc. Pitum lib. 7. de prænot. capit. 4.

Solide autem licet verboſe Toſtatus, etiã reddita ratione hoc demonſtrat his verbis: Impoſſibile eſt, quod minor poteſtas ſibi ſubijciat maiorẽ, & tamen nõ eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparatur poteſtati dæmonũ. Iob. 40. cap. ideo non erit aliqui naturale, vel cerimoniale, per quod dæmones poſſint ab homine cogi, vt veniant, aut reſpondeant, aut aliquid operentur. Niſi obijciatur de Eccleſiaſticis exorciſmis: Sed tunc dicendum eſt, quod coguntur ad aliquid, ſcilicet ad recedendum de corporibus obſeſſorum, vel ad non nocendũ, ſed hoc fit per Deum in quantum ipſe inſtituit id, quod ab Eccleſia fit, & eſt ibi virtus diuina latens operatrix, ſicut eſt in operatione ſacramentorum. Attamen in operibus maleficiorum, quibus dæmones cogere volunt, non operatur Deus, cum potius contraria ſint diuino honori, ideo non poſſunt malefici cogere dæmones ad aliquid, ſed ipſi dæmones mentiuntur, & ſimulãt ſe cogi: quia in hoc ſtat maxima virtus ſuaſionis eorum. Nam ſi ipſi non poſſent cogi a nobis ad veniendũ, aut reſpondendum, vel agendũ aliquid, ſed quicquid agerẽt voluntarie agerent, deſperarent homines de eorũ conuerſatione, quaſi nihil mediantib. eis poſſent, & ita diſtraherentur ab eis, cum vero illis ſimulantibus putãt homines, quod poſſunt cogere illos, afficiuntur nimis ad maleficia, quaſi per hæc compotes efficiãtur omnium, quæ velint, & hoc dæmones efficere cupiũt, vt per talem errorem, & effectum cathenatos ſibi teneant animos hominũ, Et tamen vere non poſſunt dæmones cogi ab hominib. per maleficia: imo ſi cogi poſſent nõ docerent ipſi hominib. modũ quo eos cogerent, quia per hoc dæmones miſeriores efficerentur, ſi vere hominib. ſubijcerentur. fingunt ergo ſe ſubditos, vt fallant, cũ tamen non ſubdantur. Sed ad tempus cũ placuerit ſponte ſeruiant. Vere autem ſubdi hominib. pro nullo lucro dæmones vellent.] Nihil hoc dicto verius. Quam vero periculoſum ſit huiuſmodi captiuos carcere incluſos penes ſe habere, cõuincitur varijs exemplis. ſufficerit vnum cõmemoratum a Ioanne Niderio his verbis. In minori Baſilea paulo ante præſens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & forte de maleficijs ſatis ſuſpectus: filiã hic habuit, quã in domo inueni cuidam nuptui tradidit, & tandem ſenex pater ægrotare cœpit, & ad filiam, & nliaſtrum, demonſtrato quodam ſcrinio dixit: hoc vaſculũ non moueatis, alioquin pœnitentia ducemini ſed in loco ſtare permittite vſq; poſt meum deceſſum, & ita in breui vetulus expirauit. Tranſacto autẽ tempore plurimo nec filia, nec eius maritus magnipẽdit patris auſſum, ſed de domo priore in aliam domunculã ſe transferentes, ſcrinium, quod ſatis modicum fuit, portauit extra domũ verſus nouum hoſpitium, ſed in ipſo itinere tanti ponderis eſſe cœpit, vt in ipſo viriles artus deficerent, & exinde vxorẽ pro adiutorio inuocauit. Hæc autẽ vxor, an poſtea in domo ſcriniũ aperuerit, vel quo alio modo incaute ſe circa vas habuerit obliuioni tradidi. Vnum conſtat, quod in domũ nouam cũ infantulo quẽ ingenuerant parentes prædicti venerunt, & ecce ſubito vxor velut rabida. ſuper cunas irruit eum necare volens, quod maritus intuens, vi vxorem inuaſit, & eam a dæmone obſeſſam eſſe didicit, qui cũ exorciſaretur, ml natus eſt dæmon, ſe non exiturum, niſi eam necaret, & ita factũ eſt ſuper exorciſtæ manibus. Altera die maritus per viam ſtratæ incedens publice, caſum lapidis recepi inopinatiſti me de ſuperiore parte cuiuſdam canalis cadentis, & in facie cooperatione, vt videbatur dæmonis, percuſſus eſt tam deformiter, vt vix homo videretur eſſe.)

L. 5. Pop. mic.

Poſſent, vſurpat pro ſine vent. & voluntarie pro nõ ad lubitum alienum & agerent, pro agere nõ reſiſtẽ gerent.

De his incluſis mutta Creſpetus. docet quod ſuis Dominis ſe aliquando ſiſtant præſentes, quoſdam eſſe Saturninos, alios louiales, alios Venereos, aut Mercuriales, & cæt colendos certo ritu, ſtatis vicib. noctu poſſeſſorem ſuũ excitare, & nonnunquã, niſi malũ malint ab eo alloquendos, in Francia. & Italia vẽnales reperiri, ac ſemper ſuis emptoribus exitio eſſe, hæc ille fuſius lib. 1. de odio Satanæ diſcur. XII. §. S. tamen viri non raro dæmones certis rebus, vel incluſere, vel aſtrinxere, vt S. Conon de quo in Menæis Græcorum. S. Martij, in

hæc

hæc verba, interprete Matthæo Radero nostro: *tantam, vim & potestatem in dæmones accepit vt alijs ægros committeret, & frugum custodes poneret, alios autem tectis oſignatis inclusos in ædis sua ædificandę fundamentum defoderet.* Item S. Lupus Senonen. ipsam siti affligentem, & aquæ frigidæ, quam adferri præceperat se inferentē inclusit vasculo eiulantem, & se uis esset prodentem, inclusit autem cum signatum cruce puluinar strictim od os vasculi applicasset. Sic vetustus scriptor vitæ eius apud Surmense Septemb

Sic legimus Asmodeum ab Archangelo Raphaele ligatum in deserto (Tob. 8. ver. 2.) quatuor etiam angelos ligatos in magno flumine Euphrate, & iussu Dei solutos (Apoc. 9. vers. 14. & 5.) & ab Angelo ligatum diabolum cathena per annos mille, & missum in abissum. (Apocal. 20. vers. 2. Asmodæum cacodæmonem esse nemo negat. Quatuor illos angelos, malos spiritus rectissime Trichonius hom 7. Andr Cæsarienſis, & Beda illic asseruerunt. Alligatio porro ad certum locum referenda est, non vero mistice dumtaxat ad impiorū corda, sicuti tandem conuictus fatetur Ambrosius his verbis, *Alligationē ergo Diaboli secundum litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyssi loco virtute diuina ligatus teneatur, vel certe in inferno, vsque ad diem solutionis suę.* idem D. Greg. cum litteræ adhæret, fatetur lib. 4. Mor. c. 12. & And. Cæsarienſ. addens rectissime: *cathenam* ad nostram intelligentiam vocari operationē potentioré qua dæmonis malicia coercebatur: hæc enim sunt vincula, & rudentes, vt alibi vocantur. 2. Pet. 2. v. 4. & in Canon. Iudæ v. 6. Quod apud Cæsarium quidā dęmon in obsessi corpore inclusus, exorcismo coactus fatetur: tria dicens esse verba in missæ canone, quib. vt vinculis, Lucifer in inferno sit religatus, scilicet, *Per ipsum, & cum ipso, & in ipso*, lib. 5. mir. c. 13. Possunt autem sancti sic dæmones vincire, primo vt Dei ministri, metu iniecto, & nimis intentatis, quas dæmon scit irritas esse non solere, deinde subtractione diuini cōcursus à Deo imperata, qua fit vt nequeant dæmones loco moueri, quod alias possent, deniq; impressa dæmonibus spiritali quapiam qualitate, & vi detentiua, cuiusmodi illa est qua inuiti in inferno detinentur: & igne corporeo spiritus incorporei torquentur. Docent nos id primum visus, & formula sacrorum exorcismorum, quibus interdum dęmon excommunicatur (hoc est proscribitur, & quasi relegatur in pessimam infernam mansionem) & sic illic loco quasi adligatur, vnde D. Augustinus, voces Honorarij edictiui vsus, nuncupauit interdictum, lib. 20. de Ciuit. Dei capit. 7. & exemplum habemus lib. 2. vitæ D. Bernardi capit 6. Secundi modi meminit Palladius in vita B. Macarij: vbi agit de sepulchro Iamnes, & Mambres, Hist. Lausia. cap. 20. Tertius modus frequentior est, communis omnibus dæmonibus, quod ad eorum pœnam æternam, de quo lege D. Thom. 1. p. q. 64. art. 4. ad 3. & lib. 4. summæ contra gent. c. 90. & Episcopum Abulens. in 25. c. Matthæ. q. 506.

Nonnulla tamen reperio, quæ videntur etiam maleficis hanc vim tribuere: sed penitius considerata solum indicant pacto per Magum inito cum potentiore dæmone, dæmonis inferioris actionem, & potestatem impediri, & sic eū interdumper magos cogi velit nolit, obedire: sed id a mago fit vi vicaria fortioris dæmonis, seu ope potius eius vtente. Sic apud D. Hieronymum in Hilarione quæritur dæmon felicio, & lamina constrictum teneri. Sic Iamnes, & Mambres dicto loco multos dæmones religarant. Sic intelligendus D. Augustinus cum scribit, dæmones iussis superioribus ligari fugari, abstrahi, & alienari à certis locis ac rebus, de diuinat. dæmon. cap. 7. Sic capio Eusebium, cum fatetur dæmones ab hominibus posse detineri lib. 5. de præparat. cap. 6. Nec aliter Albertus Victoria, & reliqui Catholici Theologi censent eos annulis includi (quod aiunt) quam ex pacto, idque vi potentioris dæmonis, detineri, si vere astricti detinentur; vel sponte sua fingere se detineri, quando dęmon potentior illis se non immiscuit.

Infertur quarto omnino sponte seruire hominibus spiritus illos, quos vulgus *Familiares*, seu *Martinellos*, seu *Magistellos*, vocat: Græci, quod adsint assidue

Maxim. Tyrius ser. 26. & 27. D. Clem. li. 2 recogn. Prochorus in vita D. Io. Euāgel. Aris. de admir. audit. cn. l. 5. c. 36.

sidue παρεδρους, de quib. Irenæus, & Tertullianus egere. tale fuisse dæmonium Socratis aliqui censuerunt, talem Simoni Mago tribuit D. Clemens, & Cynopi Prochorus, talem Thrasio cuidam Aristoteles, talem nomine Crotonem studioso cuidam, & postea equiti Aquitano, tribuit Frossardus *in Chronic.* talem fuisse Cornelij Agrippæ canem, etsi discipulus eius Vvierus neget, cæteri verius affirmant. Memini me apud Ioan. Cæsarium legere, cuiusdam Paredri exemplum dignum memoria, in quo tamen illud admirandum, dæmonem illum pro mercede quinque soli- A dos exegisse, & iussisse ex illis pauperi cuidam Ecclesiæ campanam emi, qua diebus Dominicis fideles, ad diuinum officium conuocarentur. Haud dubie latebat fraudis aliquid, & spes lucri maioris adfulgebat. Mirandum quoq; nihil mali intulisse militi. Vix vnquam Paredri sine dominorum noxa solent recedere. Vt plurimum paciscitur dæmon, pro certo tempore: quo finito, vel alium illi prior herum reperiat, vel ipse dæmoni necandus cedat, vt refert, & ex emplo illustrat Nicolaus Remigius lib. 1. dæmonolat. Sed hæc sufficiant de *Magia*. Pergamus ad *Maleficium*. B

Finis Libri Secundi.

DIS-

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

Liber Tertius.

QVI EST DE MALEFICIO, ET DE VANA Obseruatione.

Adiungo posterius istud, quoniam pauca, & minus difficilia de illo nobis occurrunt dicenda.

PARS PRIOR DE MALEFICIO.

QVAESTIO I.

Quid, & quotuplex maleficium?

NON disputo, *an sit?* id suppono, qui negant: eos Sacræ litteræ, Iuris vtriusque sanctiones, Historici, poetæ, communis consensus, & sæculorum omnium memoria damnat. Nullum Magiæ genus amplius cacodæmonem oblectat: *quia* (vt ait Synesius) *calamitates mortalium comitia sunt malorum dæmonum.* Sumimus autem *maleficij* nomen non pro damno, seu peccato quouis, sed pro signo effectuve magico, atq; superstitioso, quo, qui vtitur, *maleficus*, qui vero læditur, *maleficiatus* appellatur. Describi sic potest, *Maleficium est magiæ species, qua quis ope dæmonis alteri damnum parat.* Dixi *speciem magiæ*, vt ad huiusmodi damna vocis latitudinem coerceam. Addidi, *ope dæmonis*: si enim pactum, & fœdus cum dæmone desit, nihil res ad hanc tractationem pertineat: non magis, quam homicidium ferro patratum, vel raptus virginis, vel furtum, aut latrocinium. *Diuidi maleficium* potest adspectu *finis*, vel adspectu *efficientes*. *Efficientem* causam hic non voco Deum permittentem, neque dæmonem perficientem, neque prauam malefici consentientis, & cooperantis liberam volũtatem. hæc enim tria semper in omni maleficio concurrunt; nec enim capillus de capite cadere potest sine Dei permissu, nec dæmon plus damni potest inferre, quam Deus permitti, nec vult, id quod permittitur, patrare, nisi maleficus in maleficium consentiant.

Rubr. C. de malef. et mathe ma. Extra de frigid. et ma eficia.

Quod manifestum est facere sacrilega imitatione Dei Opt Max. qui sacramentorum ministerio salutem, vt conferat, ministri voluntatem requirit. Requiri hanc malefici intentionem docet, quod contactum, vel pulueres strigum videamus tantum nocere illis, quibus nocere voluerũt, quod multis exemplis

Li. 1. de mon. c. 3. et l. 2. ca. 8. et 9.

Nicol. Remigius confirmauit, & vero certum est de maleficijs, quæ composita non sunt ex naturalibus venenis. Sed voco efficientes causas, instrumenta, materiamque nocendi, quæ ad nocumentum immediatè concurrunt. Huiusmodi efficientia sunt varia.

Primo nocent pulueribus quibusdã minutis, in cibum potumve infusis, vel nudo corpori affricatis, vel in vestes diffusis: horum, qui necant atri, qui morbum tantum adferunt, cinericei, vel interdum ruffi coloris sunt, contra, quo puluere malum tollant, & medicinam faciunt, is plurimum albus est. Vis tamen ista, nõ ex pulueris colore, vel alijs qualitatibus manat, sed tota pẽdet a pacto cum dæmone inito, colores tantum deseruiunt declarandæ conuentorum fidei, & ne sagæ decipiantur, *quid* (vt dici solet) *pro quo* præbendo. Hoc inde colligitur, quia nonnũquam qui color albus vni medicinam facit, is in alterius strigis potestate lethalis est, & cinericeus penes vnam morbos, penes aliam lethum adducit: quin etiam vni, & eidem sagæ aliquando necem infert, aliquando sanat a morbo, prout dæmoni signum lubet cõmutare. Putarim huiusmodi pulueribus cibos infectos à Simone Mago, apud Anast. qu in SS. 23.

Horum exempla dat. a Nic. Re. l. 2. c. 2. et l. 2. c. 7. et 8.

Secundo maleficium patrant herbis, festucis, alijsque id genus friuolis in humum proiectis, quæ supergredientibus (quibus tamen malefica voluerit) ægritudinis, vel necis certissima causa sunt.

Vide Remigiũ d. cap. 8.

Tertio vtuntur vnguentis albis, vel subruffis, instar bituminis, in quibus interlucent permixtæ metalli micæ, & simul luteæ candicantesque guttæ: si vnguentum hoc igni inijcias, fulgorẽ, strepitum, nidoremque edit, cui similẽ res alia nulla, hoc nonnullæ semper habent manus illitas, ne qua nocendi elabatur occaso, lethale, si demulcendo, vel summas vestes attigerint.

Vide Remig. li. 1. c. 3. Li. 2. c. 7. Sprẽg. in malleo. Loyherius l. 2 de spe. ca. 5.

Quarto solo halitu afflatuve inficiũt, sic solent esse causa puerperis abortiendi summo cum vitæ periculo, vt exemplis comprobant Nicol. Remig, Sprengerus, & Loyherius, & hoc dæmones posse Psellus olim docuerat libr. de dæmon.

Quinto grauissima damna inferunt solis verbis vnde *Lucanus*.

Mens hausti nulla sanie polluta venenis
Excantata perit. Virgilius:
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.

Nempe quæ docuit dæmon. vnde *Ouidius* vocat *Hecateia*:

Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet.

Seneca, multis venenis enumeratis de Medea:

Addit venenis verba non istis minus

Luc. li. 6. Virgil. 3. Georg. Naso 9. Metam. Senec. Medea. Docet Remig. l. 3. cap. 3.

Metuenda. Quodque mirum, interdum nocent solis minis, vel increpatione, immo, & laude creditum id non gẽtilibus modo, qui Baccare frontem cingebant, vt huic malo obuiarent, sed & ætati nostræ probatum experientia, quod & ego fateor, sed addo, hæc omnia non virtute verborum, sed opera diaboli ad signum concurrentis, perfici. 6. Nec rebus sacris parcũt, vt quæ aspergillum pulueribus cõtigerat, & sic aspergens aliam aqua benedicta, miseram confecit, apud Remigium libro primo, capitulo 2.

Denique quædã grassantur apertius, quæ per dæmonem strangulari, vel præcipitari alium curant, vel puerulos noctu iniecta culcitra præfocant, vel acu post aurem infixa necant, vt apud Sprengerum illa obstetrix Heluetia, vel è cunis rapiunt, & lancinant, aut in vsum vnguentorũ, aut alias docui, vel in cibum sibi gratissimũ, vnde Glossarũ vetus *Striga* λαιστρύγονες: ducta voce a Læstrygonibus Homeri Odyss. κ anthropophagis: sic etiam legimus Euchetas, & Gnosticos, qui magia vtebãtur, infames fuisse infanticidiorum, a quibus, in Catholicos hanc Nationes calumniam deriuarunt. Interdum puerulis virulenti quidpiam instillant, vnde moriantur, vel statim, vel tabe paulatim, interdum, & sanguinem exsugunt, hinc orta vetus

Vide Remig. a. c. 7.

opi-

opinio de Fræsagia, vel Strige auicula, de qua Q. Serenus:

Præterea si forte premit Strix atrix puellos
Virosa immulgens exertis vbera labris.

Et alia opinio ab Ouidio comprobata his verribus:

Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia corpora rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.

Meminit, & Festus Pompeius. Talis illa Gelo, si præstigiosa non fuit, quæ incassum Mauritio in crepundijs mortem molita, vt narrauit græcus scriptor, Nicephorus lib. 18. Histor. cap. 9. In Panama Peruuiæ multas striges inuentas, quæ sanguinem infantulorum exsugebant, refert Petr. Chieza de script. Indiæ. p. 2. cap. 196. Hoc genus Hebræis, & veteribus Latinis: illis sub nomine *Lilith*, his sub nomine *Lamia*, quoq; non ignotum, præter ea, quæ dixi, probant alia allata a Sebast. Michaele *Pneumalog.* quod obseruarint has, vt plurimum esse *Nashim* (hoc fœminas) vt ait Helias *in Tisbi.* quod *Lilith*, deducitur a voce *Lail*, quæ noctẽ significat, eo quod noctẽ cũ illo dæmone grassari solitę; itẽ quia tales mulieres ab Hebręis vocãtur *matres dæmonum*, eo quod dæmones, colunt, fouent, & obsequentes habent. Interrogati quondam seniores Synagogæ vnde fieret, quod plerique pueri nondum octiduani (*nota antecircumcisionem*) reperirentur necati, respõderunt eos interiri a *Lilith*, hoc est Lamijs: hodie potissimũ nondum baptizatis infantulis insidiantur. Testatur idẽ Helias, quod mulieres Hebræę, vt sunt valde superstitiosæ, & deditæ sortilegijs, contra hanc pestem vtuntur superstitione quadam, quam se ab ipsa Lilith *hoc est primaria quadam strige*: didicisse gloriantur, vt certos characteres, & nomina in angulis cubiculorum describant. Neq; has Græci ignorarũt, Nam Duris lib. 2. rerum Libyc. testatur Lamiarum nomen deductum, a quadam fęmina, cui nomen Lamia, quæ zelotypia furens, quod maritus in mala deditus adultera foret, prolem etiã adulterinam sustulisse, & magna prosequeretur cura, hunc infantulum ipsa necauit, & quotquot alios deinceps adipisci potuit. Videntur solitæ Lamiæ veteres infantulis mammas ostentare, quasi eos lactaturæ, & sic fletum compescere. nã hoc est, quo S. S. allusit dicens *Nudauerunt Lamię mammas suas*. & quod Serenus dixit, *verosa vbera lactantibus inserere*, & quod Ouidius aggredi infantulos *nutrices egentes*. *Thre. 4. Isai. 34.*

Sic ergo solitæ simulare alimoniam, & interea vere miseros infantulos exsugere. Hodie non, tam simulant se nutrices, quam ferarum specie inuadunt incustoditos, & dormientium cum sanguine vitam exsurgunt, vel tabifico veneno interimunt.

Altera restat diuisio, a fine petita. Secundum quam omne maleficiũ, vel est *somnificum*, vel *ammatoriũ*, vel hostile.

QVÆSTIO II.

De maleficio somnifico.

SIc voco quando aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus soporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid subtrahant, vel stupro adulterioue contaminen, faciunt hoc interdum magi, & fieri potest naturalibus venenis soporiferis, recentia exempla congerunt Pet. Binsfeld, & Nicolaus Remigius, & patet exemplo, quod narratur in vita D. Bernardi, nã ibi tot annis adiacentem maritum incubus vxoris fefellit, quod eo dormiẽte factum oportuit. Pleraque magiæ secreta sparsim Virgil. attigit, in his, & istud Aeneid. 6. de Cerbero, & Cumea: *Binsfeld. de conf. mal. p. 1. conclu. 5. Remig. l. 2. c. 4. vita D. Bernar. l. 2. c. 6.*

Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam, & medicatis frugibus offam
Obijcit; ille fame rabida tria guttura pandens

Corripit obiectam, atq; immania terga A
resoluit.
Fusus humi totoque ingens extenditur an
tro.
Occupat Aenaas aditum custode sepul-
to,
Sic, & Ouid. 7. *Metamorph.* de Me-
dæa?

Peruigilem supereſt herbis sopore draco-
nem,
Qui crista linguisque tribus præsignis, & B
uncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris
aureæ:
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine
succi,
Verbaque ter dixit placidos facientia
somnos:
Somnus in ignotos oculos vbi venit, &
auro
Heros Aesonius potitur.

Sed Maro tantum meminit physici effe C
ctus, Ouidius etiam magici per car-
mina, quare sic intelligenda eiusdem
Idæa in epist.
Flammea subduxi medicato lumina
somno:
Et tibi, quæ raperes vellera, tuta de-
di.
& apud Senecam:
Tu quoque relictis peruigil colchis
ades D
Sopite primum canibus serpens me-
is.
Apollonius etiam lib. 4. Argoment. tra-
dit incantamentis Soporatum: idque
magno molimine effectum, multis ver
sibus. Valerius Flaccus lib. 8. Argon.
ostendit.

Iamq; manus Colchis crinemque inten-
derat astris
Carmina Barbarico fundens pede, teque E
ciebat;
Somne pater, somne Omnipotens, te Col-
chis ab omni
Orbe voco, inque vnum iubeo, nunc ire
draconem.
Quæ freta sæpe tuo domuit, quæ nubila
cornu,
Fulminaque, & toto quicquid micat æthe
ra, sed nunc,
Nunc age maior ades, fratrique simillì-
me leto.
Te quoque Phryxææ pecudis fidissime cu
stos
Tempus ab hac oculos tandem deflecte-
re cura.
Quem metuis me stante dolum? seruabo
parumper
Ipsa nemus: longum intereatu pone labo
rem.
Ille haud Aeolio discedere fessus ab au-
ro
Nec dare permissæ, quamuis iubet, ora
quieti
Sustinet, ac primi percussus nube sopo-
ris
Horruit, & dulces excessit ab arbore
somno.
Contra Tartareis Colchis spumare ve-
nenis,
Cunctaque Lethæi quassare silentia ra-
mi
Perstat, & aduerso luctantia lumina
cantu
Obruit, atque omnem linguamque, ma-
nuque fatigat
Vim Stygiam; ardentes donec sopor oc-
cupat iras.
Iamque altæ cecidere iubæ, nutatq; coa-
ctum
Iam caput, atq; ingens extra sua vellera
ceruix, &c.

Notat cer nu, propo tentia, & robo re.
Hoc est altior, seu pro fundior.

Apuleius ille Madaurensis Platoni-
cus, Magicarũ (teste D. Augustino) ar-
tium peritissimus, non absre, vel finxit,
vel narrauit, de Thessalis; solitos Lari-
sæos cadaueribus custodes addere gran
di pecunia stipendiatos; quib. perpetem
noctem eximie vigilandi erat, exertis,
& inconniuis oculis semper in cadauer
intentis, nec acies vsquam deuertenda,
imò nec obliquanda quidẽ. Quippe cũ
deterrimę versipelles in quoduis animal
ore conuerso, latenter obrepant, vt ip-
sos etiam oculos Solis, & iustitiæ facile
frustrentur. Nam, & aues & visum, ca-
nes, & mures, imo vero etiam muscas
induunt. Tunc diris cantaminibus som-
no custodes obruunt.] Erat Lariſſæ mor
tuus primatis ciuitatis filius, mille num-
mis custoditurum se cadauer vna no-
cte pacisci tur Telephron; ratus se homi
nẽ ferreum, & insomnem, certe persi-

catio-

caciorem ipso Lynceo, vel Argo, & oculeum totum. Quid plura? cubiculo inclusus, desolatus ad cadaueris solatium, perfrictis oculis, & obarmatis ad vigilias, animum suum permulcebat cantationibus.

Cum ecce crepusculum (inquit ipse) *& nox prouecta*,] & nox altior. & deinde concubina altiora, & iam nox intempesta, mihique oppido formido cumulatior quidem: cum repentè introrepens mustela contra me constitit, obtutumque acerrimum in me destituit, vt tantillulum animalis præ nimia sui fiducia mihi turbauerit animum. Denique sic ad illam; quin abis, inquam, impurata bestia, teq; ad tui similes musculos recondis, antequam nostri vim præsentariam experiaris? quin abis? Terga vortit, & cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cum me somnus, in imum baratrum repente demergit; vt ne Deus quidem ipse Delphicus facile discerneret, duobus nobis iacentibus, quis esset magis mortuus. Sic inanimis, & indigens alio custode ibi non eram.

Hæc ille de se, & ignarus interea naribus, & auribus demorsis, vicariam subijt lanienã. Id enim alius ille Telephron mortuus, a Zachla Necromante ab inferis reducto spiritu, sic narrat. Nam cum corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret vigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atque ob id reformatæ frustra sæpius, cum industriam eius fallere nequiuissent: postremo iniecta somni nebula, eoque in profundam quietem sepulto, me nomine ciere non prius desierunt, quam dum hebetes artus, & membra frigida pigris conatibus ad artis Magicæ nituntur obsequia. Hic vtpote vitus quidem sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum vocabulo nuncupetur, ad suum nomen ignarus exsurgit, & in exanimis vmbræ modum vkroneus gradiẽs, quãquam foribus cubiculi diligenter occlusis, per quoddam foramen, pro fectis naso prius, ac mox auribus, vicariam pro me lanienam fusitauit.) Subdit experimentum, & veræ debilitationis indicia certissima. Quibus in verbis vides cadauerum mutilatrices excetras, vides anũ in mustelæ effigie soporantem, vides & *nebulam somni*, sed non addit quo iniecta modo. Vt plurimum solent sagæ ad hoc certis luminibus vti, quorum fumũ ab Apuleio arbitror *nebulam somni* vocari. interdum accendunt pedes, aut manus mortuorum inũctas prius oleo quodam a dæmone accepto, vel ad singulos digitos candelulis affixis; interdum facibus excantatis, de certi generis lychno, & nota illis pinguedine, & vtuntur, vel accensis, sibi prælucentes, vel eas domi certo loco defigentes accensas, & sopor durat, quamdiu lumen illud ferale. Nonnunquam partes aliquas cadaueris certis locis suspendunt: nonnunquam alia adhibent æque omnia scelesta, quæ tamen ex pacto tantum efficacitatem sortiuntur. Maleficij huius per solam appensionem membrorum exemplum narrat Cæsarius Cistertiensis libr. 6. miraculorum cap. 10. hunc in modum.

Homo quidam simplex Engilbertus nomine,] de prouincia Tulpeti natus, ante paucos annos defunctus est. Iste cum esset cæcus natus, propter varia dona, quibus hominem eius interiorem illuminauerat gratia diuina, in diuersis prouincijs noscebatur, & a multis magnisque personis sexus vtriusque venerabatur. In cappa simplici, & tunica lanea nudisque pedibus tam æstate, quam hyeme incedebat, & puero se regente sic limina Sanctorum satis remota sæpius visitauit, carnibus nunquam vescebatur, nõ lectisternijs, sed modico tantum straminis, vel fœni noctibus vtebatur. Ego multa bona de eo vidi & ipse multos, tam verbo, quam exemplo ædificauit. Hic tempore adolescentiæ cum nocte quadam in domo materteræ suæ matronæ diuitis, inter alios eius seruos se cubitum locasset, in ipso conticinio duo fures patietem sub fodientes ingressi sunt, qui igne discooperto, lumine incenso, ciistis apertis, intrepide colloquebantur. Quos, vt prædictus Engilbertus audiuit, & fures eos esse nõ dubitauit; cum seruos ex vtroque latere dormientes excitare non posset, subsellio cultello suo perforato collo iniecit, & clauum manum armauit, & quia illos quasi cæcus videre non potuit, duce auditu ad illos tendens, & clauam vtraque manu vibrans, ex omni parte quicquid tangere potuit, quasi furiosus feriens, de domo illos eiecit. Quos vsque ad foramen fectus,

tus,dum aditum schala obstrueret, & illi stantes extra domum neminem præter ipsum solum vigilare sensissent. de tali expulsione confusi, habito consilio denuo, nisi sunt intrare. Quod vt ille ex motu schalæ sensit, vnam partem schalæ arcæ magnæ, in qua continebantur grana, & erat foramini continua, supposita, alteramq; vtraque manu seruauit. Illos intrantes vsque ad vmbilicum, Engilbertus dorsa eorum, quia proni iacebant, per schalam fortiter pressit, & in tantum depressit, vt non solum eis progressum, imo etiam regressum prorsus adimeret, Qui quasi sub torculari positi, dum mane capi timerent, veniam postulauerunt, datis vero terribilibus iuramentis, quod nũ quam personam eius læderent, vel domum illam intrarent, dimissi sunt. Mane cum prodente Engilberto, a vicinis nulla arte dormientes possent excitari, & quærerentur circa domum maleficia, quorum virtute hæc nouerant fieri, supra foramen de tecto pendentem, quasi spinam humani cadaueris repererunt, qua amota mox omnes excitati sunt. Post multis annis elapsis ijdem fures fama, & virtutibus iam dicti Engilberti excitati, eiusque vt opinor precibus compuncti eum adierunt, & quia ipsi essent confessi, deinceps duxerunt vitam religiosam. Hoc factum mirabile, & alia quædam, de quibus in sequentibus dicetur, ab alijs mihi relata, & vtrum nam vera essent a me interrogatus, ita gesta fuisse simpliciter testatus est.

Hæc Cæsarius. frequenter sane fures magica vtuntur, vt lateant. In Flandria occidentali, haud procul Balliolo, superioribus annis fur vnus comprehensus fuit, & apud eum repertus, truncus pes patibulati, quo ad huiusmodi soporiferũ lumen abutebatur articulis incensis. In Leodiensis ditionis oppido Huyo (vt quidam) vel Dinanto (vt alij) noctu ad diuersorium venere duo, qui se a via admodũ fessos simulabant, cœna sumpta negant se cubitum alio ituros, sed importune admodum peruicaci instantia tandem abscaupone impetrant, vt liceat ad ignem in culina somnum capere. Interea ancilla domus cui non satis peregrini isti placebant, clanculum per foramen quoddam peruigil conspicit, quid acturi. Nocte intempesta, videt è marsupio manũ abscissam mortui depromere, & digitos inungere, tum admotos igni incendere, omnes lumen recipere, vno excepto: id vero magi mirari insolitum. sæpius ergo tentant, & flammæ admouent: frustra semper. Tum eorum vnus, quid tũ, ait, si vnus duntaxat in domo vigil? & affixa ad caminum manu, quatuor digitis velut candelis obscura flamma colluctantibus, domo egressi, noto sibilo socios aduocant ad prædam. Puella subsequitur, egredientes, & domo ianua reuoluta excludit. inde irrumpit in herilem thalamum. inuenit omnes adeo stertere, vt nulla vi (nam in medium cubiculi de lecto detraxerat, & protraxerat) potuerint euigilari. Interea fures per fenestrã quàndam se dirigebant in domum, occurrit ista, & scalis deturbat. Instant tamen, & alias moliuntur ingressum. hæc luminis memor, & suspectione hanc esse soporis domesticorum causam, omnes digitos exsufflat, vt lux emortua, dormientes experrecti, ad clamorem accurrunt, & domo protelant manifestarios. Post aliquot dies capti, facinus confessi fuere. Quid mirum ergo si sagæ noctu irrepãt ad cunas infantulorum, & aliorũ, quos eunt perditum? Petr. Binsfeld. comm in tit. (de malefic. & mathemat. ad lib. 4. in fin. sic scribit, Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer, cum Anna mater eius, & aliæ duæ sagæ conuenissent vt de nocte virum quẽdam zelosum persecutorem maleficorum maleficio conficerent. Magisterulus præcedẽs fenestras, & ianuas aperuit. Ipse autem Ioannes Cuno pro comite a matre, & alijs adductus fuit, vt candelam ardentem, quæ non naturalis, sed arte diabolica confecta erat (ipso Ioan. Cunone proprijs scriptis sic distinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiandi in ciuitatem Treuirensem, cũ maleficiandus pro more bonorum Christianorũ se signo crucis, & pijs exercitijs, antequam se quieti traderet, muniuisset, nihil efficere potuerunt, sed re infecta reclausis ianuis reuolare debuerunt. Vir autem bonus cui nocere voluerunt, adhuc viuit Dei gratia, & tamdiu viuet, quamdiu Deo placuerit. Mater dicti Cunonis, cũ & ipsa examinaretur super articulis propositis, eodem

dem modo confecta est, sicut filius in hoc puncto.]

Qui superioris ordinis sunt Necromãtici maleficiarij, nihil habent necesse hãc candelam sibi prælucere, sufficit in remoto aliquo loco accensam defixerint. Manifestum hoc in sequenti narratione accepta a viris fide dignis, digna quæ sciatur, nam diuinæ quoque vltionis addit exemplum. Abstinebo loci, & ordinis, & personarum nominibus, ne quis sagax in Hispania, vbi res vere gesta, in veritatis, & personarum notitiã peruadat. Ibi quadam in vrbe magni nominis concionator, qui cum alijs prædicaret, ipse reprobus, vel factus, vel permansit familiaris erat cuidam viro nobili, cui formosula vxor, sed casta matrona, hanc cæpit hircus ille effictim deperire, nec diu ignem sinu fouit occultum, aperit animum, & mulieri flagitium nititur suadere. Illa certa tuendæ castitatis, sedulo conatur ad saniorem mentem reuocare a dementia. Sed erat oleum camino addere, vt Naphtam accensam vehementius aqua iniecta exasperat, vt glisca incendium, sic admonitiones hunc vltro inflammabant. Nec desijt vrgere, donec præteſa molestiam, statuit vlcisci nebulonem: rem totam pandit marito, quem nõ minus, quam Atridas talis dolor vrebat. eius iussu vxor tempus addicit: venit nox optata male amanti. Maritus cũ aliquot famulis egregie armatus erat in propinquo conclaui familiarem hunc haud familiariter excepturus: operiebatur aduentum matrona. Tandem en tibi sæculari habitu, accinctum gladio, & pugione: deducentem illam, audacter subsequitur, & postquam consedisset veterem cantilenam iterat: mulier refutat, & negat, vt solita. fecerant audaciorem tenebræ nocturnæ mæchum, & vim parat, vis vi repellitur: tandem verita mulier, exclamat, & condictum marito signum contenta voce tollit. Surdo (quod aiunt) fabulam, nec maritus, nec quisquã accurrit. Quid ageret? fugeret? tenebatur brachijs fortionibus consentiret? mors probro, & peccato potior honestati. vngues ergo, & dentes, arma stringit muliebria, & faciem deformat, sed præ furore hæc ille vix sentiebat. Gladium deposuerat, dorso pugiũculus hærebat, vt aduertit matrona, interluctandum manu eum eripit a tergo & stricto mucrone perforat aduersarium, & vita priuat. collabitur cadauer: victrix, vix sui compos accurrit in conclaue, vbi maritum abdiderat: inuenit illum, & famulos omnes mortuis, quam viuis similiores, clamat, vellicat, trahit, nihil non agit, vt experge faciat: at illi consopiti manebant. suspicata (quod erat) maleficio id fieri, & videns sibi in seipsa spes omnes locatas, cadauer domo effert, & in plateam abijcit cum gladio, & cruento pugione. Interea dũ ibi iacet, circitores nocturni in cadauer incidunt, ferunt in carcerem, facie lota, etsi non facile, tamen agnoscitur concionator. Prætor, seu (vt vocant *Corregidor*) prudentia pollet: silentio imperato præsentibus, summo mane adit cænobium: euocat Priorem, ait se de re maximi momenti cum ipso coram tota familia agere optare: iubeat omnes ad vnum in Capituli locum cõuenire. facit Prior. conuenere viui omnes, nam mortuus ille solus deerat. Prætor (ait) videri sibi aliquem deesse, re animaduersa Prior, vere (inquam) omnes adsunt, excepto tali, (& nominabat) qui fors nunc se ad proximam parat concionem. Ipse quoque subdit ille, vocetur: mora haud longa futura. currunt nonnulli, vt vocent: cubiculo causo, pulsant ostium, nemo respondet. It ergo cum priore ipse Prætor, & Ianuam vi referant: nemo erat in cella duntaxat fax, ardens, & obscurum lucẽs, defixa erat in camino. Mirari omnes, & stupere. Tum Prætor Priori, & conuentui narrat, vbi, & quale inuentum cadauer: Et dum illud auferunt è carcere, vt prophanæ sepulturæ (quam S. S. *asini sepulturam* vocat) merito tradatur: ecce tibi nobilis ille cum vxore, & rem omnẽ narrant: conferuntur momenta temporis: reperiuntur euigilasse, quo fax extincta. Sic, & perfidia hypocritæ detestatione omnium, & mulieris castitas atq; fortitudo laudibus totius viciniæ celebrata: non facile ex illic habitantium memoria delebitur.

Ex Remigio, nunc addam quædam quibus hæc explicentur cõfirmeturque: Scribit ad soporiferum fascinum striges vsurpare cadauer abortione egestum, resecto inde vna cum humero, costisque conti-

continentibus dextro brachio, in vsum luminis, & ardere eius membri extremos digitos flamma sulphurea, ac violacea, tantisper, dum perficiant quod cæpere, & hac flamma extincta, tam integros, & illibatos manere digitos, quam si lumini fomitem nullum prebuissent. idque cõfessos maleficos Guermingæ 14. Kal. Ianuar. 1589. Sic Remig. lib. 2. cap. 3. & idẽ confirmat c. 4. cum docet, solere prius ex cadaueris illius abortiui vnguine, de membris elixis parato, quam personam consopire volunt, probe inungere. Vergauilla X. Kal. Febr. Margareta Luodmã, in iudicio agnouit inter scelera hoc quoque.

Se nocte quadam N. ædes fuisse ingressam, eo animo, vt somno sopiti faucibus venenum infunderet. idque incæptum quin perficeretur parum ab fuisse: ita in procliui videbantur esse omnia. Sed (malum) contra quam putabant excitatum illum fuisse a somno: adeo, vt re infecta, cum facinoris socijs ipsa se in fugam dare cogeretur: consectãte interim illo manu armata, ac tandem cum assequi non posset, minas ferocius intentante. Ea igitur de re ad ampliorem cognitionẽ interrogatus ipse, N. testis omnem, vti illam saga prænarrauerat, certis disertisq; verbis recensuit: videlicet appetitum se, sicuti dictum est, veneno: hocque vnum illis, ne præberent fuisse impedimento, quod forte experrectus (nondum enim illarum vnguine delibutus fuerat) se crucis symbolo, atque oratione Dominica contra tantum discrimen, atque periculum muniuisset: verumq; illud omnino esse, quod illas cum telo multum viæ esset prosecutus, nec tamen assecutus. *Et postea*: Fere omnes criminis rei deprehensi, in Germania, quæ est ditionis Lotharingicæ, assueuerant concorditer, eã sibi a dæmonibus (modo ijs per aliquot annos fuerint operati) penetrandarum ædium facultatem esse tributam, vt scilicet per squauis angustias nullo negotio viam sibi faciant, in mures, feles, locustas, & alia huiusmodi pusilla animantia, prout vsus postulat, contracti, atque imminuti: intromissosque denuo priori formæ restitui, si velint: ac tum commodum inceptum peragere, quale superius est declaratum, scilicet illiniendo eo primum per artus omnes, cui molitur interritum, ne euigiler, tum firmiter, ac valide os ei diducendo, ne potionem agitatione excludat: tandem venenum faucibus ingerendo admota lucerna, quæ sulphurea flamma euomat.

QVÆSTIO III.

De amatorio maleficio.

Φίλτρα, receptissimum nomen rarius ἀγώγιμα, apud Epiphanium, & *Charitesia*, apud Irenæum Latinæ, ita vocant quicquid dicitur, fit, daturve eo fine, vt in amorem quis, Veneriſque furias pertrahatur. plurima huiusmodi philtra veteres nobis commemorarunt, vt in veteribus Glossis *tegularia*, quod super tegulis adolerent philtra Ioui stygiali, hoc est Plutoni, qui numen illicitum ad amorẽ putabatur, & hæc sacra stygialia, & Cocytia dicta, Virgil. in 4. Aeneid. de Didone.

Sacra Ioui stygio, quæ rite incepta paraui. Cocytiorum mentio, apud Horatium in Epod. vbi Porphyrio dicet Cupidinis sacrum, non quod eo veneris filius inuocaretur, subdit enim dicta quod inferis Dijs a veneficis fierent, sed quia sacrum amatorium. Multa simul complexus apud Apuleium. Apol. 1. Leuius poeta.

Philtra omnia vndique eruum,
Antipathes illud quæritur,
Trochili, iynges, tamę,
Radiculę, herbę surculi,
Ipsiplices, bitortiplę,

Himnientium dulcedines. vbi *Ipsiplices*, vt est in Glossarijs, αὐτόπτηκτα φύλλα, in Festo dicuntur *Ipsullices* bracteæ in virilem, & muliebrem speciem effictæ, quæ & *Subsilles* eidẽ dictæ. Agnouerunt has, & alij poetæ, nam de his simulacris amatorum est illud in 4. Virgilij, *Effigiemq;* (Aeneæ) *toro locat.* Theoc. & Virgil. *Pharmaceut. Iyngem*, quam Langius, ait a Germanis vocari. V Vindals. V Vasseroths, Kuedrommel Latini *Frutillam* vocant: *Hippomanes*, Laudãt idem Theocr. Virgil. Propertius: *Remoram, & Sippen*, Aristoteles, *rang* quoddam,

Lib. 2. de Hist. anim. c. 14 & l. 9. c. 17. li. 8. c. 42. & lib. 32. ca. 4. pluresc. Tiraq. 13. lege connubiali.

dam oscillum, Plinius. Astiriten lapidem ex Aesopo, Hesichius Illustrius: sagittas ex hostili corpore Archelaus Thalium, seu remit em oliuæ valerius in Cyri, alia multa Lucianus in Dial. Bacchid. & Mecittæ, & ex recentioribus Mersil. Ficin. li. 13. Theol. Platonicæ, Pomponatius de Incant. ca. 8. & Cælius Calcagninus integro opere, de Amatoria Magia. Veteribus his videtur communis error, etiam nolentes huiusmodi philtris in amorem pellici posse: quem errorem mox discutiemus. Prius videamus maleficia hoc in genere nostri æui, quæ nobis, omnium optime, & exactissime, Gril. scriptor prodidit. *amatoriæ* (inquit) *sortilegia, vel fiunt intra corpus, uel extra corpus* (scilicet maleficiati.)

De sortileg. qu. 3. ar. nu. 15. & q. 5. a. nu. 3. lib. si quis ait quid. §. qui abortionis. D. de pœn. l. 3. §. hæc adiectio. D. ad le. Cornel. de sicar. Grillan. d. q. 3. n. 18. in fin. Glo. in c. accusatus, §. fame, de hæret. in 6.

In corpore communiter fieri solent per cibum, vel potum. Et in his frequenter admiscent (quod vix solent in hostili, vel somnifero maleficio) Sacramenta Catholicæ Ecclesiæ, vt hostiam consecratam, vel nondum confectatam, sed circumscriptam notis, & litteris sanguineis; super qua dici curant quandoque vnam, duas, tres, quinque, vel plures missas, quibus celebratis, tradunt hostiam ipsam, non integram prout est, sed in puluerem redactam valde subtiliter, personæ maleficiandæ, quam assumere faciũt in cibo, sicut in menestra, vel in potu: eodem modo faciunt cum calamintha immixta alijs speciebus, & tradita, vt supra in cibo, vel potu, ex quo dicunt illam esse naturę attractiuę, & quod poterit cor, & voluntatem obsorbentis trahere ad amorem personæ tradentis. Sed omnes sunt nugæ, & dæmonis fallaciæ, &c.] postea, Bis aut ter habui in facto Sortilegos, qui, huic Sortilegio, siue maleficio incumbentes, hostiam immiscuerant. vnum videlicet clericum religiosum, qui hostiam ipsam sacratissimam accipiebat, cuius partem ipse sceleratissimus, qui cupiebat amari, assumpserat, dicendo quædam verba satis turpia, atque nefanda, quæ hic referre non expedit: reliquam vero partem hostię miserat ad ipsam mulierem, non in forma hostiæ, sed minutatim contritam, & in puluerem redactã, sumendam in cibo, aut potu. Iterum habui alium, qui hostiam nondum sacratã acceperat, & super illam circumcirca, cũ sanguine annularis digiti, nonnulla verba satis turpia descripserat, deinde ipsam hostiam super altari deposuerat, hoc est super nullo lapide consecrato, sub linteamine tamen altaris abscondita, & a quodam Sacerdote rotundæ conscientiæ super illa quandoque missas celebrari fecerat, certis orationibus ad eius propositũ superadditis, deinde hostiam ipsam sumpserat, quæ tamen non erat expresse consecrata, cuius partem alteram pro se assumpserat, alteram vero partem personæ maleficiandæ tradiderat, redactam in puluerem, vt proxime dixi, asserentes, vterque ipsorum, qui hostiam ipsam assumpserant indissolubili amoris vinculo ad inuicem se colligandos, nihilominus nullum effectum apparentem vidi, nec percepi. Nec sunt adhuc duo anni elapsi, quod alium similem casum audiui, Romæ accidisse, de quadam impudica muliere, in cuius cophinis repertæ fuere duę hostiæ, super quibus ambabus erant descripta quædam verba sanguinea, &c. quas ipsa tenebat, vt asseruit, ad effectũ tradendi cuidam alteri mulieri, ad instantiam viri, qui eiusdem mulieris amorem concupiscebat. Alias quoq; nondum est annus elapsus, quod duæ impudicæ mulieres Romæ, quas viri, & audiui, quæ acceperant oleum baptismatis, quo inunxerant sibi labia, dicentes hæc verba (fides abrenuncio tibi, &c. & cum labijs illis sic inunctis osculatæ fuerãt viros quosdam, causa captandi amorem ab ipsis, vt ipsæ asserebant. Nihilominus demum omne experimentum fallax fuit, & suorum excessuum condignas vidi luere pœnas. Aliud exemplum à triennio, & citra in eadẽ vrbe contigerat, quòd quędam turpissima mulier acceperat, particulã cutis illius, qua infans indutus egreditur de vtero matris, quam primum venit in lucẽ, illamq; similiter super lapide nudo sacrato absconderat, & super illa plures missas, numero quinque celebrari fecerat, cutemq; prædictam postea assumpserat, & baptizauerat sub nomine personæ maleficiadæ, cũ aqua baptismatis, & cęrimonijs cõsuetis, deinde eandẽ in puluerem redegit, ad effectũ tradendi personæ maleficiandæ: tamen interim capta fuit, nec perficere potuit sortilegiũ, sed congruas sceleris fuit luit pœnas.]

Hæc

Hæc ille, qui addere potuit, ad eo nefarios etiam esse huiusmodi sortilegos, vt fœminæ viris sua menstrua, & viri (quorum vtrumque vix pudica aures tolerãt) semen in cibum potumque alijs permixta, & certis verbis condita, præbeant, vt multorum constat confessionibus, stercora quoque, & alia huiusmodi excrementa, vt Sprengerus tradidit. Prosequitur deinde Grillandus dicta sua, inquiẽs, *Extra corpus autem siue extra intestina fiũt maleficia amatoria per aliquas mixturas compositas ex herbarum foliis, vel radicibus, metallis, reptilibus terræ: plumis intestinis membrisue auium piscium, vel animalium, aliarumue similium rerum naturalium.*] adde maxime expetere, vel capillos, vel vnguium præsegmina, vel fasciam, vel quid aliud vestimenti, quod solitum tangere corpus maleficiandi: aut, si nihil huiusmodi queant nancisci, vel epistolam, vel quid aliud de illius domo,]& tunc adhibent certas ligaturas, quibus hæc inuoluta consuunt in clamyde, vel tunica maleficiandi, vel abscondunt sub capite lecti, vel inter plumas, vel materia super quæ ipse dormit, aut sub limine ostij, vel alterius loci, super quo ipse maleficiandus vir transiturus, aut mulier transitura sit.] Hæc ille partim dicta q. 3. art. num. 15. partim qu. 5. nu. 3. vbi etiam addit sacrilegia quædam istorum. Ipsi (inquit) sortilegi admiscent sæpius in istis aquam benedictam, scilicet Fontis Baptismatis, aut communis amphoræ existentis in Ecclesia, aut oleum sanctum Baptismatis, Chrismatis, aut extremę vnctionis, ramos oliuarum benedictarum, ramos palmarum, candelas benedictas, sacros Agnos dei, thura benedicta, cereos paschales, & his similia. Quandoque autem capiunt aliqua ex reliquijs Sanctorum Martyrum, si habere possint, scilicet particulas ossium, capillorum, vel vestium. Alij autem capiunt frustula quædam indumentorum sacerdotalium, aliorumque panniculorum benedictorum, quibus sacra mysteria venerantur celebranturque, sicut camisię purificatorij, corporalis, tunicellæ, manipuli, amictus, stolæ candidæ, lapidis sacrati, mappæ altaris, patinæ, sudarij, calicis, & similia, & ista omnia, vel istorum partem admiscere solent in sortilegijs amatorijs, adhibitis eorum nefandissimis precibus, & Diabolicis verbis, ad turpes libidinis actus, tot Sacramentorum, & aliorum sacrorum perpetrantes abusum.] Mox subdit tertium quoddam genus sortilegij amatorij, his verbis: Quidam ex his qui sunt expresse professionis: deferunt quandoque imagines quasdam ad loca sacrificiorum, terra, vel cera, aut gemmarum, seu alia quauis mixtura confectas, illasque baptisant prius nomine personæ maleficiandæ, sub deuotione, & inuocatione diaboli, cum eisdem cæremonijs, quibus vti solent nostri sacerdotes in verbo baptismate: & adijciunt quædam verba turpia, & nefanda: quibus imaginibus quandoque aperiunt pectora, & ipsarum corda ingenti calore ignita reddunt: aut tantum detinent, quod liquefiant, putantes, quod eodem modo cor hominis maleficiandi similiter adoratur, seu mollificetur, & obediens reddatur ad votum sortilegi, vel amantis. Ioan. Salib. lib. 1. c. 11. Vulticoli sunt, qui, ad effectus hominum immutandos, in molliori materia, cera, vel forte limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt, cuius illusionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit
Vno eodemque igni, sic nostro Daphnis amore.

Naso quoque in libro Heroidum.

Deuouet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tennes in iecur vrget acus.

Qui locus etiam ad hostile maleficiũ referri posset, de quo postea. Duplex enim magica deuotio fuit, vna hostilis, qua mortem intendebant, altera (de qua nunc fermo) erotica ab vtraque Papinio teste Circe dicta *simulatrix*, & μορφωτρια. Lycophrone in Salisberiensi lubẽter corrigerem. *Vulticoli*, sunt & de hac *defixione* (sic deuotionem vocabãt) haud dubiè est illud poetæ veteris in Cirn,

Inde Ioui generat magno frigidula sacra,
Sacra nec Idgis senibus, nec cognita sacris
Pergit Amicleo spargens altaria thallo
Regis Lolchiacis animum defigere votis,

Vt

Vt opinor Minois in amorem suæ alu mnæ. Nã vt deuotio, sic *defixio* duplex, & hoc puto velle auctorem Glossarij his verbis: *Defictiones vincula, κατάδεσμοι.* primum ad diras referendum, posterius ad vincula, & nexus amatorios, & corrigo *defixiones*, quia à defigẽdo non defingendo. patet ex Plinio libro 28. Histor. c. 2. & Cicerone lib. 2. de legibus. Vt plurimum vtuntur hodie in amatoria defixione pergameno virginea: quam conficiunt excute pueri recens nati, & ante baptismum mortui, vel abortiui, inscripta caracteribus, & verbis magicis cuius miram potentiam atque efficiẽtiam nugantur magi recentiores, & exẽplum suggerit Leloyher. Vtebantur & olim fumibus quibusdã, & ligaminibus, de quibus nos postea. Grillan. præterea rationem inuestigat, *cur ad amatoria duntaxat abutantur, rebus sacratis?* & multis respondet, qui volet eum legat. Modierno tempore, etiam ab hostile veneficium, busone baptizãt, & eis (quod horresco cogitans) venerabilem Eucharistiam exhibent deglutiendam. Sic nimirum, quotidie deterior fit mundus, & homines in grauiora hoc sæculi fine scelera præcipitantur. de amatorio philtro miraculum narrat, publica fide, & multorũ sæculorum continua attestatione confirmatissimum, Tho. Bossius, Oratorij presbyter; cuius opera quàm hæreticis odiosa, tam Catholicis vtilis fuit; is ergo de Notis Ecclesiæ.

Picatrix Abanus, & Agrippa. lib. 1. de spectris. cap. 5.

Nonum miraculum (inquit) *contigit lib. 14. c. 7 Ausimi in Piceno.*] Si quidẽ anno 1273. quædam mulier cum sumpsisset ore Eucharistiam, non deglutijt, sed seruatam secum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum sibi per veneficia. Quamobrem, sic malis artibus edocta, super prunas in tegula repositam proiecit; quo facto (mirabile dictu) cœpit Eucharistia apertissime in carnem conuersa sanguinem latè emittere, ita vt prunas exstinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit inijciẽdo cinerem, puluerem, ceraq; apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina, & sanguine inuoluens, stabuli propinqui stercore infodit. Latuit res annos septem, quamuis aliquot mirabilia euenerit, quæ vndenã nascerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac sceleris sui conscia. Ijs exactis, illa tandem aperuit rem gestam Sacerdoti, qui cum se eo contulisset, reperit intactam carnem sanguinẽque recentem, linteumq; illæsum. Miraculum patefactum cunctisque diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad sui spectaculum commouit, & commouet adhuc post annos tercentum, & sexdecim. Visitur enim caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus, ad tantæ rei memoriam sempiternam, neque post tanta temporum spacia quicquam ex ijs est corruptum, aut tale tactum.]

En quo pacto Deus tam manifesto miraculo nefarium mulierculæ sortilegium inhibuerit. Sed nunc videamus, quæ vis huius sortulegij amatorij.

SECTIO II.

Dico primo,) hisce philtris voluntas nullius cogi potest, ad quem non vult amandum; sed bene potest imaginatio perturbari, humores concitari, & totum corpus interius quasi accendi adeò vt quis, dæmone variis tentationum illecebris interius certante, cœstro quodã libidinis vexetur, & sic vehementer trahatur ad desiderium carnalis copulæ cũ aliquo in genere, quod si tum temporis maleficus amator accedat, & artibus quibus solent mulierculæ capi, eam instanter vrgeat, vel dæmon de illo vno tam assidue memoriam, & phantasiam moueat, exhibendo speciem circunstantiarum, propter quas amore dignus videatur, & subtrahendo eas, quæ indignum redderent, facile fit, vt in nassam prædã cadat.)

Legist. in d. §. adiector. et d. §. qui abortiuis. Ar. tit. C. ad leg. Corn. de sicar. et maleficis. Ioan. Gobel. de Ang. in l. eorũ. C. de maleficis. Alberic. in b. de hac. Vita tract. de malefic. Crisp. d. q. 3. ar. n. 15. Tiraq. d. l. 15. & tract. de ppn. min. Pet. Loyer. d. c. 5. & ton. Gaibert. Menoc. Clara Fur. et aliorum Canonistar. vere vt Hoss. in Sũ. de mag. §.

Atque hæc est ratio, & modus, quo per ista diabolus solet decipere: vulgus autem nequit distinguere inter actiones voluntatis, & motus concupiscentiæ, impetusque portionis inferioris. Vnde non oportet credere ijs, qui quæve causantur coactionem voluntatis, verè enim nolendo volunt, & vellent abstinere, sed volunt peccatum committere.

Hæc sententia communis est Iurisconsultorum, & Theologorum. probatur primum, lege eorũ, Codice de malefic.

& Mathemat. vbi Constantin. Imperator ait, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse intelliguntur: non (ait) coegisse, sed ait, deflexisse; ideo, si lex Rhemia vigeret, VVierus hic non effugeret frontis inustionem, nimis quam manifesto imperatoriam sanctionem calumniatus.

Secundò probatur ratione, quia multa sunt pharmaca, quæ vim habent naturalem turbandi humores, irritandi sem excalefaciendi totum corpus, & si nullæ res tales inuenirentur, posset dæmon rebus, quibus vellet, vti tanquam signis cõuentis, & deinde iuxta pactum ipse per se, & turbationem, & flatulentiam, & pruritum, & calorem in corpus inducere, simulque personæ certæ importunã suggestionem imaginationi, quasi valde dignæ amari, obijcere, & sic in huius amorem inflectere posset, sed volentem tantum. Nam in voluntatem, propter arbitrarij humani libertatem, nulla dæmoni iurisdictio nulla coactio competit; quæ omnia superiore libro probauimus quæstio. 24.

Tertiò probatur exemplis, vt Marci Antonij Triumuiri apud Plutarc. & alterius, de quo Cleodemus apud Lucianũ, vt Marci hæretici, & Magi, apud D. Irenæum, puellæ adductæ ad San. Hilarionem, apud D. Hieronym. Iosaphat Regis, & Thedæ magi, apud Damascenũ, in vita Balaam. Iustinæ, & Cypriani magi, apud Nazianzenum, & Nicephorũ, (de quo consule Pamel. in vita D. Cypriani) vt etiam hæretici cuiusdam apud D. Epiph. qui, quod paulo ante exempli narrationem, dixerat à Mago coactas mulierculas id intelligendum, de vehementi persuasione, & forti inclinatione non de necessitatis absolutæ coactione. Valentiniani quoque Imperat. apud Procopium libr. 3. de bello Vand. Marcesinæ apud Gregoram libr. 3. stratidis cuiusdã apud Calchondylam lib. 2. Item probatur Historia Basilij Pseudomonachi, & iuuenculæ monialis, de qua D. Gregor. Magn. egit; item Sceleri Sethi, de quo Nicetas. legitime illa accuratè, & inuenietis iniectam propensionem; sed defuisse necessitatem parendi.

Quartò probatur auctoritate SS. Patrum, vt omittam Epiphan. Iræn. & duos Gregor. iam citatos: probatur auctoritate Arnobij li. 1. contra Gentes D. Hieronymus, dum docet quosdam dæmones amoribus, & amatorijs canticis deseruire; & alibi maleficia cõtendit vim habere, vt amemus quæ odisse deberemus; & detestemur, quæ nos amare docuisset. Cassianus quoque *Incẽtores ait, libidinum atque luxuriæ quosdam spiritus esse propheta commemorat, Spiritus, inquiens, fornicationis decepit eos, & formicati sunt a Deo suo.*] non quæro, an rectè explicet dictum Oseæ, sed quid senserit ipse, id aperte testatum assero.

Denique probatur S. S. locis esse aliqua huiusmodi maleficia Nahum. 3. vers. 4. *Propter multitudinem fornicationũ meretricis speciosæ, & gratæ, & habentis maleficia*: quod de his rectè noster Frãc. Ribera fuit interpretatus. Apud Baruch in Epist. Ierem. nisi fallor, mentio habetur maleficij amatorij concremationis, verba sunt ista; αἱ δὲ γύναι κύκλῳ περιδεδυμέναι χοιρίδια ἔνταις δ' ἐγκάθηνται θυμιῶσαι τὰ παρ' αὐτῶν. ὅταν δέτις αὐτῶν ἕφελκυσθεῖσα ὑπ' ἐτέρου τοῦ παραπορευομένου κοιμηθῇ, τὸν πλησίον ὀνειδίζει ὅτι οὐκ ἀξία ἦν, ὡσαύτως καὶ αὐτὴ, οὐδὲ τὸ σχοινίον αὐτῆς διερράγη. Quæ vulgatus sic vertit; Mulieres autem circumdatæ funibus in vijs sedent, succedentes ossa oliuarum. cum autem aliqua ex ipsis, attracta ab aliquo transeunte, dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita, sicut ipsa, neque funis eius diruptus sit.] Qui locus insignis, adhuc densis obsidetur tenebris ignorantia antiquitatis. vnam eius partem, quæ de funiculis est, nobis Herodotus clarissime exponit. libro 1. vt habet versio Latina (Græco nũc exemptari careo) in hæc verba.

Vna ijsdem Babylonis lex est,] omnibus modis exsecrãda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune est, semel in vita ad Veneris templum desidentibus, cum externis viris consuetudinem habere. Cæterum cum pleræque sint diuitijs tumentes, quæ sui copiam facere recusent, hæ vehiculis cameratis subuectæ, pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt, ad templum Veneris sedent, nodis, corollisque tempora reuinctæ, è quibus dum aliæ seorsum abeunt, aliæ regrediuntur.

Nam

quã sen. Anania rubri. de sort. Anear. in ca. extuarũ, et Abb. c. in tab. eo. tit. idem Anc. in c. accus. §. sanct. de hær. in 6. Squil. de fide Cat. c. 8. Turrecr. in c. si per sortiarias. 33. q. 1. D. Th. S. Bonau. et Pal. in 4. d. 34. sprẽger. Mal. p. 1. qu. 7. Castrij. libr. 1. de iust. her. punc. 15 Mic. Mc. li. 2. de rect. a Deũ fid. Ang. Silu. Rof. Fun. Caiet. Graf. et alij sũmistæ, Bins f in d. l. eor. q. 1. Ang. et alij ẽẽs quod sciã & ex me dictis integ. libe. de Philt. Ic. Be Kelius. c. Pl. in vita M. Ant Luci. in Philo. pf. Iren. l. 1. cap. 9. De Hier. in vita S. Gr. Naz. ora. 29 in laud. Cypr. et Niceph. l 5. c. 27. Epi. lib. 1. t. 2. const. hær. Ebionit. D. Grd. 1

Dia. c. 40 Nice. l. 4. hist. l. 3. in Epist. ad Eph. c. 6. Super. c. 3 Nahum. Cassian. coll 7. c. 32 Oseæ 4. v. 12.

Baruch. 6. v. 42.

Nam diuersicula vndecunq; sic funiculis distincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuiq; libuerit diligendã. Porro cum semel illic consederint, non prius domum regrediuntur, quam hospitum aliquis, pecuniam mulieri in sinum iniecerit, & cum eadem à fano seorsim abducta rem habuerit. Hospitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: tanti ego tibi Deam Mylittam imploro. Mylittam enim Assyrij Venerem appellant. At vero pecuniam illam, quantulacunque fit, non est fas reijcere, si quidem in sacrum conuertitur vsum. Neque mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare, sed quicunque is est, qui pecuniam obiecerit primum, hunc illa sequitur citra delectum. Postremo vbi iã cõgressa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Iam, quæ forma sunt elegantiore, citius (vt par est) expediuntur: quæ vero deformes, diutius coguntur desidere pro templo, antequã legi faciant satis. Fitque interdum, vt vno atque altero anno, aut etiam triennio, atque diutius expectare oporteat miseras. Alicubi, nempe in Cypro, similis quædã lex est.

Hactenus Herodotus, ex cuius narratione facilè intelligas, quibus funiculis circundatæ dicãtur, & quis funis disruptus: nempe is qui semitam ad illam faciebat; nam discedens hunc disrumpebat, vel hospes, vel ipsa fœmina: sed & illud intelligitur; vltimo loco cum objcit funem non disruptum, & deformitatem exprobari, quod eas mortalium nullus cubili dignetur. Quare retracto quæ olim hac de re publice Louanij dictaui, ea referens ad nodos, & ligamina amatoria, de quibus egere veteres poetę. Virg. Eccleg 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore
Licia circundo terq; hac altaria circum
Effigiem duco.

Nempe amati simulachrum ligabant cõceptis verbis, apud eundem;

Necte tribus nodis ternos Amarylli colores,
Necte amarylli modo, & Veneris, dic vincula necto.

Valerius, *in Cyri*, addit & aliud, in finum despuere ter;

Terque nouena ligat triplici distincta colore
Fila, ter in gremium mecum, inquit, dispue virgo,
Despue ter virgo, numero Deus impare gaudet.

Memesianus, *Eclog.* 4.

Hæc eadem nobis, quæ versiculoria fila.
Et mille ignotas Mycale circumuoluit artes.

Erant hæc fila, vt plurimum, lanea, & rhombo torquebantur, vel deuoluebantur ab orbe, vel glomo: Propetius, lib. 3.

Improba non vicit me moribus illa, sed herbis:
Staminea rhombi ducitur ille rota
Illum turgentis ranæ portenta rubetæ,
Et lecta è sectis anguibus ossa trahunt;
Est strigis inuenta per busta iacentia pluma.
Cinctaque funesto lanea vitta viro.

Hoc est vitta lanea suspendiosi: quod & ipsum magicum. Et lib. 2.

Deficium magico torsi sub carmine rombi.

De trina despuitione Tibullus, Eclog. 2.

Hæc mihi composuit cantus, quis fallere possis,
Ter cane, ter dictis dispue carminibus.

Sed ad rem, magicum mysterium, cuius meminit Ieremias, & à quo populum Dei dehortatur, est adoletio, τῶν πιτύρων, de cuius vocis significatione non omnino res certa, nam cæteri vertunt, *furfures*, noster vero, *ossa oliuarum*, inter quæ quid melius, & fidelius versum, certius definiri posset; si Hebræa illa epistola exstaret, nunc de Græcæ vocis significatione decisio pendet. Puto non vnam esse significationem huius vocis. Hesychius, πίτυρα τὰ τοῦ σίτου ἠκριτῶν φλοῖα: & sane huiusmodi tunici, vel hordei furfures, siue pelliculas, quæ molẽdo, secernuntur (sic etiam Dioscorides & Theophrastus vsurpant) succendi solitos in veneficio amatorio plerig; existimant, & nituntur loco Theocriti, Eydill. . νῦν θυσῶ τὰ πίτυρα, vbi Scholiastes, θυσῶ, exponit, περικαύσω, igne absumo. Vix crediderim furfures solitos adoleri, (qui parum ad hoc idonei,) sed bene farinam in mola, de qua tamen paulo ante iam locutus erat Theocritus, nec necesse habebat repetere. quare malo, πίτυρα, illic exponere, vt hic facit noster. Nam de eo-

dem maleficij genere locutum poetam il A
lic,& hic prophetam, eo procliuior sum,
quod eodē Eydil. fatetur Theocrit. amatoria illa maleficia Græcos à Babylonijs didicisse. Sicut ergo laurum vtebant vetores,& bitumen,& statuas ex argilla vel cera,de laur. Virg.

Daphnis me malus vrit,ego hanc in Daphnide laurum.

Bituminis ni fallor meminit Horatius, sed locus non occurrit, de statuis argillaceis,& cereis. B

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit.

Vnum eodemque igni;sic nostro Daphnis amore.)

Sic etiam puto solitos adurere ossa oliuarum, hoc est minutas oliuas, & duriores cæteris,ac pœne osseas: quæ est vocis
li.2. Conuiuij Sophist. Græcæ altera, minus nota significatio, apud Athenæum,ex Caliimacho,& Philęmone:pro quodam minuto,ac viliore,& coloris fur furacei oliuarum genere quod C
πίτυρον, vocarūt. Vnde & fraces ac magmata oliuarum Hesychio videntur dicta, ἐπίτυρα,dum scribit ἐπίτυρα ἐκπιάσματα,ἐλαίων vbi fortassis, ἔπιτυρα,legendū, nec in voce,vt opinor peregrina quærenda solita Gregorum cōpositio ἐπίτυρον, edulium nouit Athenæus,& Varro,lib.6. de ling. Lat. Apud Plautum, *si vnum epityrum, edam apud illum esuriens insane bene. Epityrum vocabulum est cibi, quo frequentius. Sicilia quàm Italia vsa*] sic D
Varro. Locus Planti est in Mili.glor.nempe fiebat ex pityrodi oliua confricta. meminere,& Cato,& columella, libro de re rustica,conficiendi modum indicantes, & Græcanicas magnæ Græciæ vrbes. id conficere solitas:forte etiam vocem, ἔπιτυρα, sic contrahebant vulgo, dicentes, ἐπίτυρα. Sed cur noster vertit, *ossa oliuarum?* certum est Hebræos, quæ in quaq; re fortiora,& duriora sunt, ea vocare, *ossa*, vt ossa obsidentium, חרי עצמות cho- E
Psal. 53. vers.9. nach atsinorhs scitum etiam, hanc oliuā minutam plus ossis, quam carnis edulis præbere: constat quoque Hebręa phrasi, genitiuum fixum habere vim mobilis recti: & ideo, *ossa oliuarum*, accipi posse, pro osseis oliuis:sicut in Mosaicis scriptis,
Gen. 49. vers.6.15 *asinus ossis*,ponitur pro asino osseo,Quare suspicor hoc loco à Ieremia scriptum fuisse *atsmoh Zeithim*, quod ad verbum significat,*ossa oliuarum*, & Græcos, interpretes gnaros significationis,quam diximus,vertisse, τὰ πίτυρα. Nonne vero simillimum est Babylonias, quæ magicis nugis erant addictissimæ, veritas ne diu illuc excubare cogerentur, se à sortilegijs huiusmodi non abstinuisse; maxime quas nec diuitiæ,nec forma, nec genus commendabant? quærebant ergo istæ blitęæ, ac diabolares vndecumque lenocinium, & Pityrides oliuas,quæ vilioris præcij,insumebant flammis. Et quam vesanæ flāmam alebant inclusam, longe aptius atque expressius ossium, quam furfurum, adustione contestabantur:simul enim sic quærebantur de duritie ac rigore hospitum,& aduentorum, quos illarum nulla miseratio tangebat: ideo non solas oliuarum carnes,siue cutim (nam in his oliuis cutis potius quam caro) sed solidas oliuas cum nucleis osseis adolebant; nimirum duririam illā sibi intusam hoc pacto mollituræ, & corda ferrea amore liquaturæ. *Si furfures*,veras, perit elegans ista mysterij magici analogia. Verisimile est cū ista vrerent addidisse,quod solemne reperio: sic se ossa hospitum vrere,vel, in hospite suo hæc se adolere:vel precari, vt sic hospites earum amore torrerentur: quæ omnia Virgilius, & Theocritus posuere. Demum sic adusta, & in cineres redacta spargebant in ventum iacta trans caput, Theocritus.

ἀλφιτά τοὶ πρῶτον πυρὶ τάκεται ἀλλ' ἐπὶ ταῖσι.

Farinæ primum, igne liquescunt, sed disperge.

Virgilius;

Fer cineres Amarylli foras, riuoque fluenti
Transque caput iace.

Sed hæc satis,vel nimis, de loci Baruchi explicatione, quæ si probetur, bene erit:sin,meliora expecto. Et oportune post annum quartum quintumve postquam hæc à me primum edita, vt in Hispaniam redij,ostensus mihi liber singularium hominis è nostris eruditi,& industriæ singularis Martini de Roa, qui lib. 3.cap. 9. & 10. fuse in hunc Baruchi locū disquirit,& dissentit in nonnullis. nam c. 9.funes hos putat esse, *Zonas tumeeas*,meretricium vilium insigne.hoc non conuenit cum Herodoti verbis, qui (vt ego)exponit

ponit de funibus quibus lectulum suum cingebant, & quod addo de illis aulæa, vel centones suspendebant, ita cellam suã à cæteris quasi domuncula diuidentes. Deinde funiculi ruptionem putat esse idem, quod apud veteres zonæ solutionem. Verum hoc in meretriculis locum non habet: nam virginum hoc proprium erat in primo congressu. iuxta illud quod zonam posset soluere virgineam. res nota, non pertinere ad quemuis coitum. Bene quod idem cap. 10. illud de iunco, & zona quoquo retractat, & funiculos capit, vt dictum debere. Recte autem docteque probat funiculorum ruptionem intelligi de tentorij, seu tabernaculi ablatione, sicut Ierem. 10. 20. Nam post coitum redibat domum mulier, iam lege soluta. Quæ interpretatio cum sit, & simplicissima, & accommodatiss. miror cur mos quasi deserens, tertiam delicijs amatoris & sectorum nodis florumque corollis addiderit, quæ mea sententia nec Herodoto, nec Barucho consentanea est. Attigerant hunc locum Gueuara in Habac. & Perer. in Daniel. sed attigerant, vel potius insinuarant, quam interpretari. Roæ liber mihi non visus, nisi diu post primam editionem meam: post quam etiam plus anno editus. Potuere eosdem scriptores legentibus, eadem in mẽtem venire. Hinc patet, vel iuxta hanc primam conclus. nostram intelligendum Burchardum: vel errorem subesse eius sententiæ lib. 10. cap. de arte magica, capit. vlt.

Sit secunda conclusio quæstionis. *Hæc (philtra, & menti, & corpori, vt plurimũ valde noxia sunt.)* Nota minus esse noxia, quæ non dantur intus sumenda quia si per nudas incantationes facta, vt plurimum solum nocent menti: si per illigationes aut contactum extrinsecum, etiam corpori solent nocere, si habeant venena mala admixta, quod in his non frequens: si vero dentur in potum, & cibum, solent vt plurimum valetudinem vehementer debilitare, & de statu mentis deijcere, quia eorum ingredientia solent esse admodum periculosa: vt fluores menstrui, sperma (vt patet ex vetustis libris Pœnitentialibus) cerebrum telis, vel asinini pulli, vterus hyenæ, virga lupi remota, ossa rubetæ, scinci, & præ cæteris (quod vocant) Hippomanes: quod est triplex, ne quis fallatur: vnum cuius mentio apud Theocritum, *in Pharmaceat.* tradit esse plantulam quandam Arcadiæ: alterum, quod vt canit Tibul.

Virus cupidæ stillat ab inguine equæ.

& propertius

Hippomanes fœtæ semina legit equæ,

Qualis est suum apria: tertium, pellicula, quæ reuellitur à fronte pulli equini recens editi, cuius odor equas in furorem redigit, de quo Aristoteles. Plinius, Columella Virgilius, & alij. Quam hoc noxium sit docet interitus Caligulæ, qui mortus, cum ei Cesonia hoc potandum porrexisset, vt narrant Ioseph. & Suet. & Iuuen eo respexit:

Vt auunculus ille Neronis:
Cui totam tremuli frontem Cesonia pulli
Infudit: & mox, vt est in 4. M. S. libris.
Tanti partus, equæ quantum vna venefica constat.

Arist. li. 6. hi. an. c. 18. Plin. li. 8. c. 42. Colum. l. 6. Virg. in Georg. li. 3. Lant. Suet. in Caligula. Iuuenal. sata.

De cunctis autem philtris Ouidius prudentissime:

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Eusebius testantur his Lucretium, poetam primo dementatum, deinde furoris impatientia seipsum interemisse. de Lucullo prodidit Plutarchus, his eum primo actum in furorem, mox etiam interemptum: de quodam similia narrat Aristoteles. *Virgo illa incantata à Basilio* (vt ait D. Greg.) *febricitare cœpit, & vehementer anxiari, magnisque vocibus cum stridore clamare. Modo moritura sum, nisi Basilius monachus veniat, & ipse mihi per suæ curationis studium salutem reddat.)* En verba mente captæ, & corpore languentis. Illa vero, de qua D. Hieron. scribit, *postquam amator, magicis artibus instructus, ab Aesculapij sacerdotibus reddidit, & subter limen domus puellæ tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in aeris Cypri lamina defodit, & illico amore insanire virgo, & amictu capitis abiecto rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis: magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat.*) De

Eusebius in Chr. Plutarchus in Lucul. Arist. in Magn. Mora. D. Greg. d. c. 4. Hier. in vita D. Hilar. Spreg p. 2. q. 7. Caspini. in Lud. Bamo, Anton. Panorm. Angel. Alfons. Per. Leloyer. li. de spect. cap. 5.

tribus ordine Abbatibus, successiue ab eadem fortiariâ toxico amatorio necatis, lego apud Spreng. de Frid. duce Austriæ, electo rege Romanorum, quem Lud. Bauarus vicit, auctor est Cuspianus: de Stephano quodam equite Neapolitano, Anton. Panormita: de puella, cui amator membranulam inscriptam in sinum ejecerat, & narrationem, & iudicium nobis proponit Petr. Leloyherius: quare cũ tam nóxia soleant esse philtra merito Athenienses Temniam sagam morte mulctarunt: & nimis laxi fuere Areopagitæ, cum alteri, mortuo eo, qui acceperat, ignouerunt: prudentissimeque iura ciuilia: quibus seqq pœnæ receptæ; de quibus, quo ad praxim acturi sumus fusius, lib. 5. Sect. 16. nunc breuiter. Si præbens amatorium quid, non adhibuit magicam superstitionem. nec mors secuta fuit: pœna relegationis, & damnationis in metallum olim puniebatur: hodie iudicis arbitrio extraordinarie punitur. Quod si mors fuerit secuta: quam, vt plurimum se qui tradidit Hippolytus de Marsil. insignis Criminalium iudiciorum tractator: tum, si ob malum finem præbuit philtrũ (vtpote causa abortus, vel illiciti amoris) siue tum adhibitæ sint artes magicæ siue non, mortis reus censetur, excommuni sententia iuris interp. argum. d. §. qui abortionis, quod, & olim prudentum opinione receptum Iul. Paulus tradidit; neque id acerbum debuit videri Antonio Guiberto; dignus enim plane supplicio malus adeo animus, fini improbissimo, per summum periculum, & pessimum exemplũ studens. Quod si non dedit ob manum finem, sed bonum (vtputa ad arcendam fœminæ sterilitatem, ad conciliandum mariti animum à se immerito alienatũ,) tunc si accessit ars magica, adhuc punienda est audacia lethali supplicio. capitale est enim his vti artibus: si vero non adhibuit quicquam magicum, sed naturalibus vsa fuit, quæ putabat non nocitura, extra ordinem mitius punienda est, citra mortem. Hæc vera, si desit hæresis suspicio: hac accedente, quid dicendum, videbitur, d. sect. 16.

Humanam vindictam præuenit aliquando diuina vltio. Siffridus presbiter, in Chronico suo, narrat ann. 1260. accidisse, *vt adolescens quidam in Misnia, vt uis potiretur amoribus, a Mago in locum adium desertum deduceretur: cui cum spectrum, puellæ illius, quam amabat imagine, per malefici incantationes se obtulisset: amator ille perditus manum ciporrigens, a malo demone parietibus allidi-tur, & miserabilẽ in modum necatur, qui eius quoque cadauer tanto in Magũ impetu protecit, vt semianimis longo tẽpore iacuerit.*

Demost. cõtra Aristogitonem Arist. l. 1 Magn. Moral. c. 17.

die. §. qui abortionis. Menoch. de habit. cas. 358. Binsfel. in d. l. eorum. q. 3. in l. eius. leg. Cor. de sicar. idem D. ad l. 5. recepl. sent. tit. ad lege Corn. de sicar. lib. 1. quæst. 16. num. 2. l. nemo aruspicẽ, & ibi dd. C. de malef et mathe. et sic intel Menoch. de arbit. cas. 388. nu. 5 arg l. b. 3. ex Senatusc. D. ad l. Cornel. de sic. et ibi Bartol. et Menoch. d. cas. 358. num. 7.

I nunc, & animam committere ignibus doloso hoc pulueris magici mantello contectis. Nonne potius audiendus Phocylides: qui cecinit, omnino fugiendas amatorias incantationes, & philtra? idq; verum, etiam quoad coniuges, quia etiãsi conciliarent amorem, (quod nunquam, vel raro coniungit) tamen semper, vt minimum, reddunt debilem, attonitum, & mentis emotæ: quemadmodum piscibus (acuta, & apta est Plutarchi similitudo) accidit, qui non retibus, vel hamis, sed medicamentis capiuntur.

SECTIO III.

REstat de remedijs videamus. & constat, ex dictis, inutilia esse antidota contra philtra, & remedia illa Gentiliũ, quæ per incantationes, aut lustrationes quasdam fiebant, quæ Christianis etiam prorsus illicita sunt. Virg. 4. Aeneid.

Hęc se carminibus promittit soluere mentes
Quas velit, asperijs diras immittere curas.

vere dicit *promittere*, nec enim præstabat. Tibullus lib. 1.

Quid credam? nempe hæc eadem se dixit amores.
Carmina, aut herbis soluere posse meos.
Et me lustrauit tedis, & nocte serena.
Conciit ad magicos hostia puella Deos.
Non, vt totus abesset amor, sed mutuus esset,
Orabam, nec te posse carere velim.

Putabant enim vis lustrationibus alterutrum euenire, vel, vt amore liberarentur, vel voris potirentur. Nemesianus, inducit pastorem querentem hæc omnia sibi in cassum cecidisse:

Quid

Quid prodest, quod me peregrini mater Amynta
Ter vittis, ter fronde sacra, ter thure vapore
Lustrarit, cineresque auersa effudit in amnem,
Incedens viuo crepitantes sulphure lauros,
Cum sic in Meroen totis uiser ignibus arsi?

Vittas intellige funesti viri, vt dictum superius. Omisit, & aquæ aspersionem, de qua Propert. lib. 3. loquens de amore:

Quod mihi non Patrij poterant auertere amici.
Eluere aut vasto Thessala faga mari,

Putauit vir doctus etiam ebris, & laminis vsos pro periaptis contra magicas deuotiones (quod non negandū) & probat his Arnobij verbis. *Aduersus tectus noxios, & venenatos colubrarum morsus remedia sæpe conquirimus, & protegimus nos laminis Psyllis, Marsis vētibus, alijsque institoribus, atque planis.*) sed fortasis illic pro laminis, corrigendum, *lamidis*, (vt olim Franc. Bentius noster censuit) qui autem, *lamidæ*, docuit Petrus Victorius lib. 13. variar. lect. capit. decimoquinto, nempe aurispices nugacissimi.

Hanc secuti opinionem gentilium videntur, non Eunapius modo, in vita Edesij, de illa quàm magus Philometor. in amorem pellexerat, magus vero Maximus amore soluit, & Plin. sed & Pomponat. homo malè Christianus. Opus est antidotis distinctione 1. si naturalia tanta sūt medicamenta, maniam purgantia, & ardorem libidinis temperantia (vt agnus castus, & huiusmodi) dummodo noxia nō sint valetudini, licebit vti. 2. si vero dubitetur num insit illis vis naturalis, an vero sint merè superstitiosa remedia; tunc ijs abstinendum. tale quod de Scyticha seu Promethæa herba refert Propertius: quod de insperso corpori puluere, in quo se mula volutauerit, vel hirci vrina bibita, vel rubeta, in coria pecoris recentis alligata, & de virga lupi Plinius, & Pomponat tradidere. 3. si moraliter improba sunt remedia, planè vitanda, & vetita sunt, tale remedium Cratetis apud Laertium, scilicet sui suspendium, talia Rasis ac Pauli Aegynetæ, licentiosa balnea, tripudia, cōmessationes, & quæ sequi solent deteriora, tale etiam illud Faustinæ, quo vsus M. Antonin. Philosophus, qui gladiatorem eius adulterum occidi iussit, & illam incedere inter caput, & collum. Quarto si sit admixta superstitio tunc pertinent ad vanam obseruantiam, de qua 2. p. huius libri agendum si vero dæmonis pactum interuenit, pertinent ad dæmoniacā Magiam, de qua dictum, lib. 2. Quinto optima sunt remedia Christiana, tum illa quę contra cuncta maleficia vim habent, Ecclesiastica, de quibus agendum, libr. vlt. tum etiam quædam moralia, quibus caro maceratur, & concupiscentia domatur, vt opera pœnitentiæ, humi cubationes, cilicia, flagella, ieiunia, his interdum etiam sub mortali, si magna necessitas, homines vti tenetur, vt & alijs quæ partim in omittendo, partim in committendo posita. In omittendo, vt vitare conspectum rei amatæ, & ocium, & alia libidinis irritamenta, de quibus optime Helinandus disseruit. Vis exstinguere libidinem? (ait) amoue ligna de igne si stridet incendium ligna innumerabilia sunt, potissima autem.

Ocia, segnities, somnus, caro, femina, vinum,
Prosperitas, ludus, carmina, forma, puer.

De primo est illud SS. in desiderijs est omnis otiosus, & Ouidius.

Ocia si tollas, periere cupidinis arcus.
Despectæque iacent, & sine luce faces.

De 2. dicit Martialis.

Quæritur, Aegysthus quare sit factus adulter.
In promptu causa est, desidiosus erat.

De 3. canit Dionysius Cato. in distych. Moral.

Plus vigila semper, nec somno deditus esto.
Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat,

De 4. ait Apostolus: Bonum est non manducare carnes.

De 5. ait Helinand. mulier dicitur à molliendo, vt & malleus, quia sicut faber per malleum mollit ferrum, sic diabolus per mulierem, mollit, & malleat vniuersam terram. D. Hier. Ferreas mentes libido domat. Claudian.

A B C D E

Capitolin. Suidas.

Habes apud D. Ant. lib. 6 hi. Sum. tit. 13. c. 6 §. 4.

Plin. li. 28. 32. & 39. Pompon. lib. de incāt. Laer. lib. 6.

Ferrea lasciuis molescunt corda sagittis.

De 6. Apost. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Virg.

Et Venus in vinis, ignis in igne furit.

De 7. Ouid.

Luxuriant animi rebus plerumque secundis.

Salomon in Prouerb. Prosperitas stultorum eos perdet. Diu. Augustinus Secundæ res Sapientum animos fatigant: plus obfuerunt Salomoni, qua profuerit ipsi sapientia, contra. aduersitas aliquando retrahit à peccatis. Ideo ait Dominus Oseæ 2. Sepiui aures tuas spinis, vt semitas tuas non inuenires, & post amatores tuos nō curreres, Spinæ sunt aduersa.

De 8. ludi, nomine iocum intelligit omnem, mestitia enim libidini repugnat, teste poeta.

Non solet in mœstos illa venire thoros.

De 9. carminis, nomine, omne melos musicum comprehenditur, siue voce, siue instrumentis fiat. Esai. Cythara, & lyra, & tympanū, & tibia, & vinum, in conuiuijs vestris: hinc, & opus Dei non respicitis. addit Helinand. Difficile inuenitur aliquis lenis vocis, & grauis vitæ, quippe cum vocis lenitas cantum desideret, vitæ grauitas planctum.

De 10. est illud.

Rara est concordia formæ atque pudicitiæ.

& illud.

Lis est cum forma magna pudicitia.

Die 11. Helinandus, Quantum enim periculi sexus adfert in muliere, tantum ætas in puero, periculosa est ętas pueri, periculosior societas, periculosissima vero familiaritas Vnde legitur in vitis patrū, Non habendam familiaritatem, cum fœmina, puero vel hæretic.) Hactenus ex Helinando Antoninus.

In faciendo consistunt occupatio mētis in curis grauioribus, cogitatio mortis, & inferni, lectio bonorum librorum, prēces ad Deum fusæ, implorata auxilia Beatorum, & Angelorum, & maximè Beatissimæ Deiparæ Mariæ, quæ, vt castitatis amantissima, summopere desiderat homines hac spurci amoris lue liberare. Vtile quoque frequenter meritari, non exteriorem illam, & perituram cito speciem, quæ fragilis, caduca sepe mendosa, & fucata, & falsis tantum lenociniis adumbrata; sed rimari cogitatione internam, & profundiorem corporis constitutionem, quid illa fuit antequam nasceretur? stilla seminis spurci, & olidi. quid nunc est? saccus stercorum, auferes cuticulæ pelliculam, quid illa tetrius aut horribilius, quid caduueri propius? sterquilinium nunc contectum albet. soluantur niues *pax, pax naribus, & oculis*, clamabunt omnes, & diffugient, Niue fugacior est forma. non liquatur, sed vanescit. illam aqua excipit; hanc quid nisi formitas, & formido, qualis mormolyci? cum anima diffugerit, quid futura hæc siue Lais, siue Helena? esca vermium, cadauer putridum, fœtēs, tabe dissoluendum, ex cuius spinę medulla serpens terribilis enascetur. Hoc amē, hoc depeream? Narrat Suidas de Hypatia Alexandrina; eam cum consilio nequiret auditoris adamantis, importunam sollicitationem abrumpere; panniculos ei suos, fuore menstruo maculatos, obiecisse; *Hoc* (inquiens) *est adolescens, quod amas, nihil autem pulchrum.* Appa & Gela Foroiulienſis ducis Gisulfi filiæ, carnis putridæ sub mamillis positæ odore, suam defendere castitatem. Barbari enim natura ita fœtere Longobardorum mulieres opinati intactas reliquere, (Annal. Boior. lib. 3. & Anton. Bonfin. lib. 8. Rerū Hungaricar. Decad. 1.) Sed & Tho. Cantipratens. pium quendam virum, cum cogitationes importunas, cuiusdam mulierculæ, formosę dum viueret, animo abigere non posset; sepulchrum narrat eius aperuisse, & amplexum cadauer tapidum faciem faciei eius contaminatæ tabe, vermibusque impositum, & in hoc fętore volutatum ore, donec fętor, & horror omnem libidinis memoriam superassent. Quanto efficacius hoc, illo ridiculo, & quod nisi præfata lectoris venia, nequit referri, quod Hieronymus Cardanus prę scribit, *eum.* (sic ait) *stercora recentia amica in suo ponat calceo, & calceum statim induat, amore liberandum,* vtatur ille suo remedio, apage has sordes, equidem tetro odore amorem cum fastidio commutandum crediderim, quamdiu fętor durabit post; nescio, nisi quis mentem similibus, quas dixi cogitationibus muniat, armetque. His remedijs continentur, quæ ex Auicenna Niderius posuit

lib. 2. de variet.

lib. vlt. Pharmacop.

sūt excepto sexto, quod ipsemet fatetur A sæpe non proficere.

QVAESTIO IV.

De maleficio Hostili.

HOstile, vocatur, quicquid in bonis animi, corporis, aut fortunæ damnū infert, aut aptum est inferre, aut idcirco adhibitum fuit à maleficō vt inferret. primum actu, secundum potestate, tertium B
§. 3. n. 25. intentione huiusmodi est, quæ in his interueniunt, vt plurimum sunt frigida, amara, noxia, & naturæ humanę, hominumque saluti contraria; ideo, *venena mala*, vocari, vult Grillan. contra quam in amatorio, in quo censet, vt plurimum intetuenire, res calidas, dulces, amęnas homini, & coadiuuantes naturalem calorem, potentiam luxuriandi, & ideo à lege hæc vocari, *bona*, vel, *non mala venena* quia non
l. 3. §. hęc adiect. D. ad l. Corn. de sicar. sunt instituta hominis necandi causa, C hæc perpetuò vera non esse, facile credent, qui præcedentem quæstionem accuratè legerint. De præcipuis ergo hostilis maleficij generibus nunc agamus, & quia prolixa, atque varia disputatio est, in suas sectiones eam partiamur.

SECTIO I.

De fascinatione.

VTtes commodius intelligitur, notāda differentia triplicis fascinationis, nam puto vocabulum. largè sumptum de propriè, & improprie dicta fascinatione, diuidi posse, *in poeticam*, seu *vulgarē*. in Philosophicam, & *in magicam*.

Vulgaris, seu, *poetica*, est, de qua potissimum disputatur; secundum quam dicuntur homines fascinari, ipsa visione, seu aspectu actiuo fascinantis, vel etiam inuido aliquo laudante, eo solo, quod malig- E ne, aut malitiosè adspicit, vel laudat alīū, a quo est auerso animo. Et hæc opinio multa peperit alia opinamēta. primò hoc periculum imminere potius pulchris, quam deformibus, pueris quam maioribus ætate. Secundo hoc periculum remoueri quibusdam cuphymijs, nempe si bene precentur ijs, quos cum laude, & admiratione intuentur, vel si quid turpiculum pueri gestent appensum collo, vnde fascini nomē inditum viti membro, eo quod contra fascinationem talia gestarent oscilla, &, mutato in paulo honestiorem modum more, digitos duos cum pollice sic incerto. vt tale quid exprimant, de gagate, vel ebore, vel argento. vt fit hodie in Hispania (*Higa vocant*) immo si summo mane surgenti quis ita digitos intendat, id ipsum quoque mulieri esse loco censent, quod malo exemplo Reginæ cuidam fieri aiunt. si baccare frontem cingas, si ter in sinum despuas. denique si cū auide lautum edulium summas, & te intentius aspicienti partem cibi porrigas, præfiscini, hæc omnia fore, ne fascineris. De turpiculis illis mentio apud Lucillium teste Glossatio; Mutonium, *προβασκάντιον, ὡς λεκίλλιος*, forte loco illo, quem ex lib. 4. citat Nonius. Nam quid mutino subrectoque huic opu signo, vt lucraretur lardum, & carnaria furtim Patrum cō ficerer? q. d. præstitisset infantulum fascinatum emori, quam in furem adolescere. Tertiò censent ad bruta quoque hanc fascinationem pertinere, gallinas, agnos, equos, & ferunt fascinatos aliquando ceci disse. Huc pertinent illa poetarum, Virgilij.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

item ..... *baccare frontem.*

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro. D

& Theocritus docet contra hanc fascinationem solitos in sinum sibi despuere.

ὡς μὴ βασκαίνῃ, τρὶς ἐς κόλπον ἔπτυσα.

Vt non fascines, ter in meum expui sinum.

Solent quidam huc referre illud Albij Tibulli, lib. 1. eleg. 2.

Hunc puer, hūc iuuenis turba circumstetit arcta,

Despuit in molles & sibi quisque sinus. E

Verum prior illos versus refutat, qui docet, eum, de quo agit, vt insanum ac lymphatum, cinctum fuisse corona puerorum, & cæterorum: qui tamen, ne quid eis detrimenti ab aspectu, tactuve insani hominis contingeret, despuendo se sibi consulere arbitrabantur, cuius superstitiosæ auersionis, vt consuetæ, testis est Theophrastus, libr. de characterismis in

descriptione superstitiosi. Sed quidnam à Tibullo amans inducitur vtens magicis artibus; si dicas eundem amantem amẽtemque describi, non aberrabis à vero. nam Plato, in Symposio, amoris furorem fascinatorium esse docuit, eo quod mutuo aspectu, & intentione oculorũ amor hauriatur, augeaturque.

Hanc fascinationem cum suis remedijs esse superstitiosam nemo negauerit opinor, quam damnant Dd. Basili. Chrysost. Hieronym. & alij citandi, & profert Richard. quodlib. 3. quæst. 12. duos articulos, quibus non obscure anathema dicitur is qui illam tenet. Sine maleficijs vero, opinionem de solo morbo per laudationẽ inferendo, nemo catholicus Theologiæ peritus, aut veræ philosophiæ sectator admiserit. Nam quæ de vi verborum diximus, & de vi imaginationis, libr. 1. de illa conuincunt, nec verbis hanc vim ineſſe nec imaginationi quo ad corpus distans, vt vere quidam apud Algazelem, lib. 5. physi. c. 9. asserunt. Ad natale fascinãtis astrum confugere, ridiculum est omnes enim illa hora nati, fascinatores forẽt. Vim animæ vnius in corpus alterius effectiuam tribuere, est damnatum delirium Auicennæ. Nec satisfaciunt, qui ad temperiei, & substantiæ dissimilitudinem confugiunt, quia inter res eiusdẽ speciei nequit esse tanta substantiæ pugna, ac dissimilitudo, non enim basiliscus basilisco, non vipera viperæ, sed homini, & alijs animalibus nocent. Et, vt vnum animal alteritãsit noxium, id ex, vehementi naturæ antipathia nasci necesse est: hanc vero ex differentia specifica, quam sequitur differentia temperamenti. Quid? quod fascini huius defensores contendunt, etiam fascinari, quem solere à benevolis, & carissimis. verba Plutarchi, & Heliodori sug-

Plutar. 5 Sympos. q. 7. Heliodorus li 3. Aethiopicor.

gessit mihi, & communis patriæ, & religionis coniunctione amicissimus, Andr. Scotus noster Græci codices mihi nunc non suppetunt: quare ponam ex versione eiusdem. *Haud sane ignoras,* (ait Plutarch.) *quod, & amicis & familiaribus, et parentibus nonnulli oculum fascinantẽ esse existimant: vsq; adeo, vt mulieres nõ ostẽdãt illis pueros, nec diutius ab huiusmodi hominib. inspectari sinãt. quo modo ergo id mali videbitur ab inuidia effici? quid porro ter Lonem dices de ijs, qui dicuntur se ipsos fascinare? nam hoc quoque audisti: sin minus illa certe prorsus legisti.*

Euthelidæ fuerãt pulchri per colla capilli:
Sed tibi dirus homo conspecto in fluminis vndis.
Inuidit, turpisq; inuasit protinus illum.
Morbus, & inuidia corrupta est gratia formæ.

Narrauit enim Eutelidẽ cum sibi pulcher visus esset, propria specie capium, in morbum incidisse, atque habitum bonum vna cum pulchritudine perdidisse,) Vides fabulam Narcissi fabulæ similem; si quid tale accidit: arbitror vtique contagiosam aliquam fontis exhalationem fuisse exitio. Sed audi quid plutarchus hac de re censuerit, putat enim in his ex vera inuidentia id oriri, quod etiam Heliodoro visum Plutarchus.

Audacter dico vniuersas quidem animæ affectiones;] quibus diu infiunt, in ipsa mala habitus ingenerare: hi cũ naturæ vim cęperint, quamlibet ex causa moti, sæpe ẽt inuitos homines in iam proprias, ac consuetas perturbationes deferunt. Sic autẽ considera, timidi etiam ipsi auxilia formidant, iracundi in charissimos quoq; sunt morosi. Amatores, & intemperantes postremo nec sanctissimis quidem corporibus quamuis morti vicinis queunt abstinere. Mira est consuetudinis vis ad attrahendum affectum in id, quod sibi est proprium. Et qui in lapsum est propensus, vbique necesse est impingat. Nulla est itaq; admiratione dignum, si, qui inuidendi, & fascinandi habitum sibi induxerunt; etiam aduersus familiares ex morbi proprietate mouentur; ast vbi moti fuerint, quod natura solent, efficiunt, non, quod volunt. Quemadmodum enim sphæram sphærice moueri, & cylindrum in modũ cylindri necesse est, pro formæ differentia: ita & hominem sic inuidum affectio inuidẽter aduersus omnia mouet. Quin etiam verisimile est, illo familiaribus, & charis peius nocere.]

Immo vero id mihi minus fit verisimile. cur? an quod frequentius, illos respiciant? aliquid id foret, si habitibus non vteremur, quando volumus; & habitus à primis illis motibus animi non differrent: quos confundit Plutarchus: non obscure etiam voluntatis humanæ libertati his verbis, vt ex geometrica comparatione patet,

patet, frenū iniiciens. A cęteris ēt philoso-
phis, recedit, qui perspicue maliuolam in-
uidentiam requirunt amori repugnantē.
Solus Heliodorus Plutarcho cōsentit, &
si de facto dubitet: *Porro*, inquit, *si qui sūt
qui ēt charissimos, & quibus bene volunt
fascinant: id quidem non est mirandū, si
cum sint natura inuidi, non quod volunt
faciunt sed quod naturaliter solent*. Præ-
supponunt vterq; naturalem vim malefi-
cam illis inesse: quæro qualis? physica an
moralis? Si moralis tantū, hæc illis nolenti
bus non elicitur. Si physica, præexistens,
aut tunc nata. si præexistens, cur non no-
cet prius subiecto cui inest. Si tunc nata:
qua noua efficiēte, causa? nā erga hāc per-
sonam bene efficiuntur. Cęteri arbitrij li-
bertatem hac in re concedunt, & aiunt in
oxium intuitū esse, si animo aspiciant nō
malo, vt aduertit Tostat. in Num. Sed ma
gis Philosophice procedit Plutarchus hac
in re. Nec tamen facilius philosophatur,
de sui ipsius fascinatione. Plutarchi sunt
ista: *Bonus vir Euteli las & quicumq; se-
ipsos dicuntur fascinare, non sine ratione
id mihi videntur pati. Periculosus est. n.*
(vt ait Hippocrates) *summe bonus habitus
& corpora simulatq; ad summū vigorem
processerim, non stant sed cadunt, & in cō
trarium vergunt. Quando igitur ij integrū
ceperint incrementū: seque sæpe melius affe-
ctos vident, adeo, vt sese demerēntur, ac cir
cumspiciant, eorum corpus prope mutatio-
ne est* (esset Plutarche licet seipsos nec de-
mirarentur, nec circūspicerent, iuxta Hip
pocratē) *& per habitus vitium in deterius
tracti seipsos fascināt*. (Quomodo per ha
bitus vitium: id maliuolentiam dicebas, er
gone credendū quenquam sibi ipsi male
velle solitum, aut suis bonis inuidere? esto
alijs inuiderint, nunquā huc se porrigeret
vin inuidentiæ, vt philautiam animo ex-
pellat.) Sed hęc ipsa ratio Plutarchi, quam
subdit, ostendit, quid fascinationis nomi-
ne comprehenderit. nam subdit: *Hoc au-
tem magis fit ex fluxibus, qui, vel circa a-
quas vel alia quæ dā specula subsistūt. Ex
halat. n. spiritus in obiecta: eoq; fit, vt quo
alijs nocebant seipsos male habeant. Quod
cum pueris forta sse contingat, falso causa
obtuentibus adscribitur.*) vult ergo Plutar-
chus in aquam ex oculis spiritus diffusos,
& in Euthelidam, corrupta iam aqua, va-
pores cum illis spiritibus reflexos, cuius-
modi spiritus ex bene habito, & sano cor
pore, vt erat Euthelidæ, emanasse non
est credibile ægrorum, & venenatorum
illa affectio est, & non nisi ex virosis aut
corruptis humoribus profluens. Pueros
autem affici hoc pacto, & fascinari, quia
ex se ipsis spiritus quosdam seu qualitates
nescio quas effundant, quæ aēre corrup-
to in eos redeant vnde exiuere: nullus
crediderim. Vere tamen Plutarchus, fal-
so causam obruentibus, scilicet qtatenus
obtuentur, adscribi pronunciauit: nec e-
nim negare voluit, quod ante asseruerat
visu aliquos esse contagiosos.

*Si ergo loquamur de hac fascinatione
proprie dicta, quam poeticam seu vulgi vo
cant, quam ipsa visione cum imaginatio-
ne maliuola fieri volunt, quod satis ipsum
nomen Græcum indicat, dico, illam esse
aliquid non naturale, sed fabulosum, su-
perstitiosumque.*) Hanc conclusionē opti-
me docēt quidam egregij medici, vt Iul.
Schaliger, de subtilitate exercitat. 349. &
Franc. Valesius, Sacræ Philosophiæ cap.
68. & Theologi, vt Richard. quod l. 3. q.
12. Abulens. locis mox citandis, & Halia-
censis Card. in perspectiua, Ciruelus, p. 3.
de superstitione capit. 5. Leonardus Var-
rus, toto ferme lib. 2. & 3. de fascino, &
Laurent. Ananias, libro 4. de nat dæm.
Andr. Laurentius lib. 11. histor. anatom.
qu. 1. probatur auctoritate D. Basilij, ho-
mil. de inuid, qui hoc spernit, vt mulie-
brem nugacitatem. Secundo, quia, cum
visio sit actio immanens, & fiat per intro-
susceptionem siue per passionem, non
vero per actionem transeuntem, nec per
radiorum emissionem, non potest ido-
nea huius fasc. causa naturalis assignari.
denique, quia nec Hipocrates, nec Ga-
lenus, nec vllus veterum medicorum,
(si Valesio, multæ lectionis, & proba-
te experientiæ medico, credimus) hu-
ius fascinationis, cum fusissime tamen
egerint de cunctis morborum gene-
ribus, & causis meminerunt. Vt satis mi-
rari nequeam doctos quosdam Theolo-
gos scriptis mandasse: hanc comprobari
a medicis, & philosophis, nec negari pos-
se experientia conuincente. Vnum ta-
men medicum solum laudant: si medi-
cus ille bonus, & peritus; Marsilium Fici-
nū, *in opere de animæ immortalitate*, qđ
non ex Aesculapidarū, sed Academico-

rum

rum scitis contiatum est. Sed nimirum isti vulgarem fascinationem à philosophica, propriam ab impropria non distinxerunt.

Secunda conclusio. *philosophica, seu physica fascinatio, non nisi improprie dici potest fascinatio, proprie vero, est contagio, seu infectio.* Sciendum, pro intelligentia conclusionis, fieri posse, vt aliquis alterius aspectu lædatur. nam verum est illud poetæ.

Dum spectant oculi læsos, læduntur, & ipsi.

Multoque corporibus transitione nocent.

Quod de lippis, lib. 1. doctum est: Et quidem huiusmodi læsio contingit, maxime, quando mutuus est intuitus: etsi possit etiam, quãdo tantum intuetur oculus lęsorem, per modum passionis (de quo nunc non agitur) vel, quando solus lædens aspicit ledendum; qua de re nunc agimus. De hac ita Plutarchus disserit.

Nouimus homines.] qui visu pueris maxime nocent, quippe habitum, vtpote humidum, ac debilem, vertunt, & in deterius mouent, quod quidem minus accidit ijs, qui induruerint, & iam compacti sunt. Tametsi, qui circa Pontum habitant, quos olim Thybes appellabant, Philarchus scribit non tantum pueris, sed etiam viris perniciosos esse. tabescere enim, & ægrotare, qui aspectum eorum, & habitum, ac sermonem exciperent. Perspecta est autem res, vt videtur ab ijs, qui cum illis commercia exercebant, & seruos illinc educebant veniales. Verum hæc istorum malitia haud proinde fortasis est mirabilis. Nam, & artactus, & affricatio manifesto quoddam habent patiendi principium, & quemadmodum aliarum auium pennæ aquilinis coniunctæ, decrescunt, ac pereunt occulta quadam vi plumarum caulibus putrescentibus: sic nihil est absurdi; hominis etiam tactum partim quidem esse vtilem, partim vero grauem, ac noxium. Iam vero ex aspectibus quibusdam noceri, id quidē, (vt dixi) sed quoniam causa eius perdifficilis est, pro falso reijcitur. Atqui (inquam ego) quonammodo ipsius causæ vestigium quodam, ac semitam inueniſti: vt, qui ad defluxus corporis perueneris. Nã & odor, & vox, & respirationis fluxus, euaporationes quædam sunt animantiũ, & partes, quæ sensus mouent, atque illapsæ afficiunt. huiusmodi autem longe verisimilius est ex animalibus emanare, vt quorum spiritus, propter calorem, & motum, veluti pulsum quendam, & concussionem habet: quo spiritu cõcussum corpus defluxus quosdam assidue emittit, id quod per oculos imprimis fieri par est. Nam cum visus multiplicem habeat motum, cum spiritu ipsum igneum eiaculante, mirificam quandam vim disseminat. Qua ex re multa, tum pati, tum facere per visum, homini accidit: quippe quem res visæ vertunt, ac modicis tum voluptatibus, tum iucunditatibus afficiunt, quin, & amoribus (qui vel maximi, aut vehementissimi sunt animæ affectus) principium dat visus. Hinc dꝛfluit, ac colliquescit amator, vbi pulchras intuetur, ceu ad ipsas adeat. Vnde haud immerito mirari, quis possit, esse, qui existiment hominem per visum pati, ac vexari, non autem facere, ac nocere, Pulchrorum etenim ex aduerso aspectus, quodque ex ipsorum oculis exit (siue id lumen sit, siue fluxus) amãtes liquefacit, & consumit, cum voluptate dolori coniuncta. (id, quod ipsi, γλυκύπικρον, hoc est, dulce amarum vocant) neque enim, vel ex contactu, vel ex auditu, contingit hominem adeo saucíari, atque affici, vt si quos, vel ipse aspiciat, vel ab ijs aspiciatur. talis enim ex visu diffusio fit, & inflammatio, vt plane amoris imperitos existimem eos, qui mirum putant Medorum naphtam ex interuallo ab igne inflammari. Pulchri enim etsi per longe distantes intueantur, ignem intra amantiũ animas incendunt. Sæpe etiam hominum auriginosorum auxilium videmus. curantur enim hiaticulam intuentes; cui talis ineſſe vis, & temperatio videtur, vt morbum attrahat, & excipiat per visum, veluti fluxum exeuntem. Vnde hiaticulę ne sustinere quidem sustinent hominem auriginosum; sed à se auertunt, & oculos clausos tenent; non quod illi, (vt quidam putant) curationem inuideant, sed quod velut ictu feriantur. Ex omnibus autem morbis maxime, accelerrime contrahitur conuictu lippitudo. Vsque adeo celerem vim habet visus inferendi, atque affricandi alijs morbi principium.]

Ex

Ex his plutarchi verbis nota, primo, illi hanc fascinationem esse similem detrimentis, quæ contractu, & affricatione inferuntur: hoc est nihil esse aliud, quam naturalem quandam contagionem; vt appareat eum non admittere vulgarem illam, doceent id comparationes eius de rupicula, de lipitudine, de amore: etsi rationes hæ mihi non probentur, & alias, lib. 1. veriores in medium protulerim. A

Subdit deinde, cur noxius magis sit intuitus inuidorum, quam aliorum. Affecta (inquit) anima corpus afficitur. Nam cogitatio de rebus venereis excitat pudenda, & canibus præ ferocia, in certaminibus aduersus feras, sæpe visus extinguitur, atque excecantur. Mœrores autem, & auaritiæ, ac zelotipiæ colores vertunt, atque habitus lancinant: quibus affectibus haud minus inuidentia in animum penetrare solita, corpus malitia implet, quam pictores eleganter exprimere conantur inuidiæ faciem depingentes Quã do igitur cumque homines. sic ex inuidia affecti oculos infigunt: hi vero proxime animam ordine locati ipsius maliciam attraxerint, veluti veneno tincta tela impetant, nihil (opinor) præter rationem, aut fidem obtingit, si conspectis nocent. Nam & canum morsus periculosiores sunt, si ira perciti mordeant: & hominum semina efficaciora esse aiũt, si amore coeant. At prorsus animæ affectiones confirmãt, & vehementiores efficiunt corporis vires. Propterea id genus amuleta, quæ à prohibenda fascinatione προβασκανία vocantur, sunt qui putent aduersus inuidiã conferre, quod scilicet (sic) trahatur visus per absurditatem, quominus innitatur affectis.] B C D

Aliquid est hoc vltimum Plutarchi doctrina; qui non attigit punctum præcipuum difficultatis, nec enim ostẽdit, quo pacto ille maliuolus vel calidus affectus queat noxialem qualitatem suam in aliũ effundere. Mutuatus reliqua à Plutarcho hoc præclare, & luculenter satis explicat Heliodorus, Aethiopicæ Hist. lib. 1. interprete Scoto: Sic se res habet. E

Hic aer nobis circumfusus per oculos, nares, habitum, alioſque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus, eo secum inferens, qualis influxerit, talem etiam ijs, quæ excipitur habitum ingerit. itaque vbi aliquis liuore percitus res pulchras intuetur, circumstantẽ aerem, qualitate malefica replet ac proprium spiritum acerbitatis plenum in proximum quemque contorquet; spiritus autem, vtpote subtilis ad spiritum, vsque & medullas ipsas peruadit, ac plerisque morbus fit inuidia, & proprium accepit nomen fascinationis. Iam vero illa etiam consideratu; Charieles, quàm multos sane oculorum ægritudo, quam multos etiam pestis tabes corripiat, cum tamen nunquam tangat eos, qui ijs morbis laborãt, nec aut lecto, aut mensa eadem participent, sed cum eundem tantum hauserint aerem.

Vides vt à contagione pestis, probet hanc inuidẽtiæ fascinationem, quia vtraque ab exhalationibus seu vaporationibus prauis vitiato aere proueniat? Prosequitur.

Sit autem tibi huius rationis indicũ.] si quod aliud, etiam amorum ortus, quibus res visæ dant originem, &, veluti subuentaneas affectiones per oculos in animas eiaculantur. Idque iusta admodum ratione. Nam cum ex nostris meatibus, ac sensibus maxime assiduam visus habeat motionem, & calidissimus sit, paratior existit ad capiendum eas, quæ circũcirca sunt defluxiones, sicque amorum transitus igito spiritu attrahit. Mox subdit de rupicula, & basilisco, de quibus nos, libro primo, egimus.

Habetis ad Philosophorum mentem explicatam fascinationem, quam tuentur Philosophi, & Theologi recentiores, quorum breuiter vna, & consentiens opinio est, Auicennæ, Algazelis, & gentilium, illa superstitiosa, quæ reiecimus, nihil esse, nec ab ipsa visione, qua visio est, fieri alterationem vllam in alio, sed alterationem effici per venenatam aliquam qualitatem manentem in putridis humoribus aut vitiosa complexione ipsius intuentis, hanc qualitatem communicari spiritib. vitalibus, qui imaginatione acriore, & attentione interiore animi concitãtur, & exciti viam quærentes ad oculos perueniunt. His spiritibus effluentibus ex oculis non quidem ipsa visione sed spiritibus simul cum visione excitis, & erumpentibus, aerem proximum malo suo virum inficere, & ab hac aeris parte

alium

aliam infici,& sic peruenire ad patrem aeris proximam illi, qui est inficiendus,(puta pueri) & hunc aerem proximum insinuare se in oculos lædendi, & ex oculis eius,quæ pars tenerrima citius inficitur, se penetrare in corporis partes interiores. Hæc est sententia Alexandri Aphrodisęi, in problematibus, & Aristotel.problema. 20.sect.(nisi dicas hunc ex vulgi sententia locutum) aperte est D.Thom. 1. part. quæst.117.art.3.ad 5.2. & 3. contr. gent. cap.103 quem Ferrar. ibi & Aegyd. columna, & contr. error. Philosophor. & alij sequuntur. Et probant non male exēplis Richard.d.quæst.13.& Abulens. parad. 4. quæst.16. & alijs locis. Richardi sunt ista.

Videmus enim hominem patientem in oculis,] quandoque aspectu suo lædere hominem, qui illum aspicit,quod contingit ex hoc, quod oculi mala qualitate infecti,aerem medium inficiunt, & aer infectus oculos directos ad oculos infixos inficit,eo quod secundum rectam lineā, & directius illa infectio deriuatur ad oculos adspicientium, quam non adspicientium multum,ad hoc cooperante imaginatione illius, qui aspiciens oculos infirmos imaginatur se lædi, & ego expertus sum in me ipso, me quandoque non potuisse tenere aciem visus, nisi cum difficultate directe contra oculos illius, qui infirmitatem patentem in oculis patiebatur.

Vide hanc fascinationem, quàm Richardus admittit, non aliam esse, quam (vt dixi) infectionem quandam,& præterea illum addere vnam circunstantiam imaginationis, eius qui læditur, quæ valde probabilis est, & propria pestis atque omnium morborum contagiosorum, qui facillimè hauriuntur ab ijs, qui timent corripi,vel correptos se autumant. Addit Richardus.

Ad hoc est etiam alia experientia.]quę habetur per philosophum,primo libro de somno, & vigil. vbi dicit sic,quoniam sicut visus patitur sic,& facit aliquid. In speculis enim valde puris cum menstruis superuenientibus mulieres inspiciunt,in speculo, fit superficies speculi, velut nubes sanguinea,& siquidem sit nouum speculum,non facile est abstrahere huiusmodi maculam,si vero sit speculum vetus,facile est.causa vero,ficut diximus,quoniam non solum patitur visus aliquid à visibili, sed etiam facit aliquid,& mouet aera, quemadmodum,& splendida.nam visus est splendidorum habentium colorem. Quod ait visum facere aliquid,non sic accipiendū, quasi velit ipsa visione aliquid emitti,qua visio est; sed simul seu concomitanter quosdam exire spiritus seu vapores,qui noxiam illam speculis inferant. dubitari autem potest,vtrum hi spiritus vitulenti emmittantur per ipsum oculi globum,vt volunt Richardus,& Abulensis, an vero duntaxat per cauitates orbium seu angulos, vnde solet lippitudo exire? Mihi nullo modo veri simile videtur, per solum globū exire,fieri potest, vt aliqui, sed rari admodum,& pauci.putem longè plures exire per cauitates illas, & simul per os,& nares plurimos,& efficaciores, cum expiratione inhalari obiecto,cui damnum infertur,seu quod contagio afflatur. Nonne putridi vaporis longe plus,& citius expeditiusque, calidius etiam, & inflammatius, ab ore in cor per asperam arteriam,quam per oculos solet immitti? Fortassis etiam veritati prorsus consentaneum est, quod Valesius contendit, ab oculis nec suffusiones,nec nubes, nec albugines,sed ophtalmias duntaxat seu lippitudines tantum in alios mitti; minus ergo mittant affectiones non suas,sed aliorum.certè scabiem non oculus, sed manus,& cōtactus membrorum affricabit, Pestilitas nunquam aspectu, sed nalitu oris solo propagari cōsueuit:quare ægrotum non aspectum, sed contactum, & propiorem, accessum fugimus. De menstruatis illud, quo ad speculi suffusionem; vera puto: sed quæ de morbis hominum aut alijs admirandus Plinius narrauit, lib. 7.cap.15.& lib.23.capit.7. ea quotidiano vsu, & experimentis coniugatorum refutari Valesius conuincit. Tertio probat Richardus, eo quod passionibus quibusdā animi, oculi quasi transmutentur, & ignescant adeo, vt nec ipsi alios nouerint,nec agnosci fere queant? & præterea etiam solo aspectu alios ad amorem aut lasciuiam possint pellicere. Putant enim ex solo aspectu,mediante imagine, passionem primum interius concitari, & eam oculis se insinuare, & qualitatem aliquam oculis,illicem ad lasciuum amorē,

in-

inſerere. Atque adeo eſſe mulieres, ſeu viros, quibus illicitum illud ſeu qualitas attractiua ad amorem inſit in oculis, per modum qualitatis perpetuæ, & immanentis; alijs vero ineſſe illam duntaxat durante paſſione amoris, hoc eſt quamdiu illi ipſi concupiſcunt, ſeu amant. Qua de re prorſus dubito, & pace Richardi dixerim, hæc non ſunt admodum verisimilia: nam qualitatem talem ineſſe aliam, quam ſit ipſa pulchritudo oculorum, vel decentia, vel gratia aliqua moralis, quæ venuſtate, alacritate, decore, aut alijs amari dignis conditionibus, animum vulneret hac Cupidinis ſagitta; nihil neceſſe eſt, cum hæc ſufficiant, nos imaginari. Nec vrget probatio Ricardi, quam his verbis ſubiungit. Quandoque enim videbis mulieres turpes, & oculos turpes habentes, & tamen quandoque magis aſpicientes ad ſuum amorem alliciunt ex aſpectu ſuo, quàm longè pulchriores mulieres, & quandam habent nociuam efficaciam tranſeuntem: hoc eſt cum paſſione tranſeuntem, quod videtur perſuadere experientia, vnde viris periculoſum eſt tales mulieres reſpicere.) Fateor periculoſum, ſed quia hæ mulieres ſunt illecebroſæ, vel conuerſatione, vel aſpectus gratia aliqua, vel ipſa laſciuia; quæ ex oculis lucẽs prouocat homines ad id, quod natura deparauata eos inuitat. Nec forma ſola capiuntur, qui amant: nam ſat cuique formoſum, quod amat, videtur.

Quiſquis amat ranam, ranam putat eſſe Dianam.

Quod vero efficacior ad malum ſit aſpectus harum cum paſſione amoris, ſeu eromania ipſę percitę; fit, quia tum acrius oculos intendunt, & ignea illa lux ſplendidior, additaliquid decori, ſicut, & vox eorum, qui ex animo loquuntur, magis ſolet auditorum animos percellere. Si vis me flere, ait ille, flendum eſt primum ipſi tibi: ſi vis amari, ama. nam magnes amoris amor. Et hæc eſt cauſa, cur dicat Eccleſ. capit. 9. verſic. 3. Ne reſpicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueum illius.) Minime his verbis probare voluit commentitiam illam qualitatem Richardi; qui certè prorſus impropriè hanc vocat, faſcinationem, A nam, & amantes non niſi impropriè faſcinari dicũtur. Quis vnquam Helenam, vel Penelopem, vel ſimiles tot ambitus procis, faſcinatrices, vocauit?

Ad Abulenſem veniamus, qui ſtat pro nobis, & accuratè rem diſcuſſit locis tribus. Primo ſcribens in Geneſ. capit 21. col. 6. nouę editionis; diſtinguit vt nos diſtinguimus, & vulgarem illam faſcinationem, quam motibus animi irati attribuunt, refellit; quia tales motus *pertinent* B *ad paſſiones animales, & non ad naturales: infirmitas autem fundatur ſuper aliqua naturalia, vt harmoniam, vel non harmoniam humorum, & aliorum in corpore.*) phyſicam vero iſtam probat, ſi fiat in corpore propinquo; nam in longè diſtans iure optimo negat fieri poſſe. quia ſpiritus iſti expelluntur virtute naturali, qui ſunt aliquantulum graues, vtpote, *humidi humiditate aquea, & ideo non poſſunt in longum tendere, niſi per magnam* C *virtutem potentiæ expulſiuæ*, qualis nec ineſt oculo; nec, ſi ineſſet, ſufficeret; quia vis illa noxia reſiſtentia medij facillimè commutaretur.

Hæc eadem omnia docet, in d. Paral. 4. à fol. 52. vbi fol. 55. col. 2. expreſſe aſſerit non dandam faſcinationem illam vulgarem, ſed Phyſicam, quę prouenit ex aliqua peſtifera qualitate exiſtente in animali per modum morbi, & diſtinguit inter propinquum obiectum, & remotum, D fol. 51. col. 4. & fol. 57. col. 2: & quoad propinquum prudenter addit, neceſſariũ eſſe, vt illud propinquum diſpoſitum ſit ad recipiendam corruptionem illam faſcinationis, quod docet dict. fol. 51. col. 4. & vero certiſsimum eſt. Verum idem hanc materiam magis ea profeſſo examinauit commen. in cap. 21. Num. à quæſt. 9. & quæſt. 10. docet, quod præſupponimus, ſpeciei viſibili nullam ineſſe qualitatem actiuam, vel paſſiuam alternantem ad E modum quatuor naturalium qualitatũ, qua ſpecies viſiuæ nec calidæ, nec frigidę, nec ſiccæ, nec humidæ ſunt, formaliter, aut effectiue, ſed nec virtualiter, & tantum illæ efficere poſſunt, vt res, cuius ſpecies ſunt videatur. Quare ipſe nocumẽtum nullum inferre queunt per ſe, ſed aliquid illas comitatur, vnde noxa horitur, quæ haud dubie ſequeretur, etiamſi res viſa non videretur, & videns, oculis

clau-

clausis,non vidisset.Illud vero conco nitans,esse spiritus(corpora quædam subtilia)substantiæ calidæ, & humidæ, qui in vapores quosdam resoluantur. Hi si ad corpus aliquod tenerum delati ei adhæserint,*frigiditate superficiei corporis solidi,cui inhærent,& aeris circumstantijs, condensantur,atque visibiles effecti corpora apparent.*Et hoc in speculo, in quod intuetur menstruata, contingere.Animalia itaque in quibus hi venenosi humores sunt, per oculorum pupillas spiritus emittere solere, qui valde noceant ijs, quibus inhæserint. Et hos spiritus non pertinere ad potentiam visiuam, sed ad tactiuam, quæ per applicationem,& cõtactum operatur, & illi per calorem,vel humorem nocent.

Qui per ipsam visionem,qua videt,dicunt malum inferri, necesse est, fateantur cum Platonicis visionem fieri per rarum emissionem; quod omnium accuratissime refutauit Abulens sup. q. 11. rationibus, validis octodecim. Idem ; qu. 14.cũ seqq. vsque ad *19.* postea pressius fascinationis materiam discutiẽs, quæst. quidem decimaquarta, expresse asserit, hæc verba.

Dicendum est, quod plurimi eorum,) qui catholicæ veritati valde inherent, fascinationem nihil esse dicunt, nullũ quoque animal fascinari,idest oculo percuti, nullumque bonum aut malum per oculos causari. Horum autem modus sane, vt isti accipiunt, solidam veritatem habet. Vulgares namque qui secundum suum nomen insipientes sunt, arbitrantur, & asserunt, quosdam homines esse malorum oculorum, addentes, quod si isti oculo furibundo,aut inuido vel qualitercumque ad malum modo aspicere aliquid voluerint, illud lædent atque occident,& si benigno oculo illud conspexerint,nihil nocebunt. Hæc autem penitus falsa sunt, & naturæ dissona.

Vides sententiam Abulensis,de vulgari fascinatione,qui recte ostendit, si qualitas illa insit venenata, etiam cum nolũt, obtutu nocituros,vt recte Plutarchus. & Heliodorus censuerunt. Idem quæstion. *18.*significat hanc fascinationem ab Ecclesia damnari.

Nos quoque (scribit) *cum tota Ecclesia)* fascinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes, qui.ff. vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis,atque paruis porcis fascinationem interdum asserunt euenire similiter in alijs domesticis animalibus nescientes, quid fascinatio sit.

Hæc ille de vulgari: nam de physica, q.14.docet, illam per contagionem prędictorum vaporum fieri, & q. 15. docet quædam animalia id natura insitum habere, vt queant sic nocere, quæ dã omnibus, alia non omnibus,sed ad hoc dispositis,& tales esse homines, qui non quando volunt, & quibus volunt: sed, si non concurrant requisita ex parte agentis, & patentis, quibus volunt, nequeant, si vero hæc omnia concurrant, etiam si nolint,noceant. Vnum tamen addit explicatione indigens his verbis.

Habet tamen qui huiusmodi est,) aliquid in sua potestate, quoniam si clausos semper oculos tenere voluerit,neminem fascinabit vnquam, aut cum se voluerit ab aliqua re custodire, ne eam fascinet, claudet oculos, & erit impossibile eam fascinare.

Hoc ex hypothesi verum dumtaxat,si vapores isti ex oculis solis prodeant, nam si ex ore vel aliunde. nihil prohibet, etiã cæcis talem vim adscribere, Prudenter addit,quæst. 16.licet plerumque hæc noxa tenerioribus corpusculis inferatur, interdum inferri posse durioribus, si valde vehemens, & excessiua sit hæc qualitas, vt in basiliscis, & lupis quoad quosuis homines experimur,deniqua,qu. 17. docet ex hac eadẽ causa posse quædam in corpora remotiora quam queant alia, quæ quæ omnia certa sunt, nec alia indigent probatione.

Sufficiant ad probandum aliquam esse fascinationem naturalem seu philosophicam & eos qui fascinationem defendunt(vt Ronseus epist.48. Francis. Xuares, in Meta phys. disput.decimo octauo, section.octaua cap.vigesimo sexto,& cursus Conimbricens in 3.libro phys.& alij) de hac tantum,non de priore illa poetica,& vulgaria,locutos.

Pars altera conclusionis, quæstionem ingerit de nomine, *an fascinatio dici debeat ea, quam ex viriato humore spiritus isti conciliant, noxa?* odi, *ὀγομαχιαν*, omnem quando nihil ex vocis vsurpa-

tione

tione mali consequitur. Sed quia, sicut de *Fati*, voce dici solet, nomen esse suspectum, etiam si quis mentem habeat non malam, sic etiam de *fascinationis*, voce libenter vsurpem: sine addito, seu explicatione, illam non esse probandam, quia periculum est, ne quis aliter accipiat, quam tu protuleris: cessat periculum, si sic loquaris, vt metaphorice, non proprie te locutum, ex contextu seu orationis serie facile deprehēdatur, quod id S.S. & Patrum locis, mox proferendis, factum.

In hac vero quæstione, cum agimus, *An detur fascinatio*? confestim omnes sic nomen accipiunt (& merito) vt vulgo consueuit. Nam vbi metaphoræ, vel analogiæ ratio aliud non suadet, receptū est vocabula in propria significatione sumere, maxime inter physicos, vel metaphysicos. Ideo sancte admodum Tostatus profitetur *satis sibi molestum esse confiteri publice aliquam posse fieri fascinationē* (confitebatur de sola physica) *hoc autem non ideo quod veritas latere debeat (desiderat enim veritas in publico collocari) sed quia simplices, impotentes distinguere à falsis vera, cum audirent fascinationē possibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens esset, & ad superstitiones varias verterentur.*

Hæc ille sapientissime. Quid? quod certe decet philosophum, & Theologum verum, quoad fieri potest, vocū bulorū proprias significationes non confundere, ne vel Grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur se improprie loqui. Macedonū illud probum, ligonem ligonē, palam palam, proditorem proditorem vocari. Nihil clarius, nihil expeditius, nihil ad eruditionem alios accommodatius. Quis ferat, si incēndium voces diluuij nomine, quia flammis omnia inundat? si morbis aliena affingas nomina, quis probet? fascis, cum contagioni, fascinationis nomē imponis. Quid est fascinatio? fascinationem, definit Tostatus, (q. 15.) cum aliquis quempiam videns, ad eum non coniunctus corporaliter, nec in eum quidpiam agens, eum ledit. Nonne in fascinationis nomine omnes includunt pro instrumēto, vel efficiente ipsam visionem, & præterea requirunt animi malignitatem? vt proprie dicta *fascinatio*, vere nōn sit aliud, quam (vt definit Vasesius) *passio oculi illata, & cōcepta, perfecta ex quadam affectatione animi maligna eius qui intuetur*. (certe hoc Aristoteles, Plutarchus, Heliodorus, Plinius, confitentur) at hæc desunt in physica hac contagione, sed ea ad humores omnem agendi refert efficacitatem. differunt ergo physica & vulgata, cumque vulgata proprie sit fascinatio, vt pote cui primo nomen inditum, & physica dumtaxat tralatitie, per quādam analogiam, late sumpto nomine, sic appelletur; consequens est improprie hanc dici fascinationem: atque omne contagiū ore, halitu, naribus, affricationem membrorum illatum eodem iure dici posse fascinationem physicam. Repugnat notio nominis. Nam, *fascinatio*, non deducitur (vt quidam opinati) à *fando*, quod incantationibus inducatur, sed origine Græcanicum est, quia *fascino*, formatur à *βασκάνω*, mutatis duabus litteris. *βασκάνειν*, significat inuidere, quod, Cicerone teste, vsurpabāt pro nimium videre. quoniam qui inuident alicui, ab inuidiosi felicitate nequeūt oculos auertere. *βασκανία*, propriè est inuidentia. Deut. cap. 28. ver. 56. vbi nos habemus, inuidebit fratri suo, Græce est *βασκάνει*, quod Diuus August. l. locutio. Hebraicar. trasfert. fascinabit, Chaldæus autem, habebit oculum nequeam. Nec ignotum illud patrifamilias, an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Matth. 20. quod de inuidia mercedis alienæ contemplatione dictum. Et quia liuos in oculis maxime se prodit etiā Horatio teste, *Non isthic obliquo oculo mea commoda quisquam limat, non odio obscuro, morsuque venenat.* ideo fortasis Eccl. 31, v. 25. pronunciatum. *nihil oculo nequius creatum*, hoc est infidentius, nisi malis eo referre, quod oculus peccati, & concupiscentiæ fenestra esse soleat, malorumque animi affectuum index seu leno potius illecebrosissimus. Nihil enim hoc ad probandam fascinationem facit, vt nec alia SS. loca, vel quorundam Patrum auctoritates. Nam fascinationem latissime sumpsere, pro quauis graui deceptione, vt etiam Magica præstigia comprehendat, de quibus mox dicam. Sic accipio, maculum in epist. Dauidis Imper. Abissinorum ad Manuelem Regem Lusitaniæ apud Frāc. Aluarez. histor. Aethiopiæ. c. 135. Sic ait Sapiens, Sap. 4. v. 12. fascina-

fcinatio nugacitatis obscurat bona. Grece est βασκανια καὶ φαυτότητος, idest, fascinum vile, nugax. & nihili, phrasi Hebræa. Sic enim significat, à vilissimis, & minimi precij quisquilijs terrenis, maxime à nugatoria, & adulatoria laudatione, ita nos præstringi, & ludificari, vt ad vera bona prorsus cæcutiamus, vt bona pro malis, mala pro bonis habeamus, terrena cœlestibus, sempiternis interitura præferamus, fascinationis vero nomen vsurpat, quia vulgus Iudæorum falsam illam fascinationem credebat cõtingere, adeo vt huiusmodi fascinatorem oculum Saræ impij recutiti tribuere non vereantur, quod Abulens. in 21. c. Gen. refellit. D. Bonau. comment. in v. illum 12. vidit alludi ad fascinationem, & ideo dicit, secundũ quod homines maligni dicuntur laudando pueros fascinare, satis indicans quanti illi faceret. Sensum quem diximus, in notis suis Pet. Nannius Alemarius ex parte amplectitur. Adspectu etiam ad illam opinionem. Metaphorice D. Paulus locutus, ad Gal. 3. v. 1. cum scribit; *Quis vos fascinauit, non obedire veritati?* hoc est quis vestram salutem, & veram fidem vobis inuidens, adeo dementauit, vt ad lucem clarissimam caligetis; & tam subito leuiterque ab ea fide defeceritis, quæ tã manifeste vobis à me tradita fuit; ac si penicillo prædicationis ante vniuscuiusque vestrum oculos Christus pro vobis crucifixus foret? Vera hæc S.S. locorum sentẽtia D. Hieronym. non obscure sententiã suam prodidit, habere se pro fabula illud vulgi. Digne (ait) Paulo qui etsi imperitus est sermone, non tamen & scientia, debemus exponere: non quod scierit esse fascinũ, qui vulgo putatur nocere, sed vsus sermone sit tnuij, & vt in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianę sermocinationis assumpserit. Dicitur fascinus proprie infantibus nocere, & ætati paruulæ, & his qui nec dum firmo vestigio figant gradum. Hoc vtrum verum nec ne sit, Deus viderit: quia potest fieri, vt & dæmones huic peccato seruiant, & quoscumque in Dei opere, vel cæpisse, vel profecisse cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in causa est, quod ex opinione vulgi sumptum putamus exemplum, vt quomodo tenera ætas noceri dicitur fascino: sic etiam Gallatem in Christi fide nuper nati, &c.] Adeo certum Hieron. naturaliter id non contingere; vt, si fiat, opera dæmonis fieri cẽ fuerit. Eadem mens Chrysost. in idem cap. 3. scribentis, monet enim ne quando audimus inuidiam, seu oculum malum, exi timemus quod oculorum coniectus intuentes lædere soleat; μὴ σοῦτο ἐμίσησε, ὅτι πονηροὺς ὀφθαλμοὺς βέλτιστους ὁρῶντας βλαπτειν πέφυκεν. & reddit rationem quia ipsum oculi membrum malum esse nequit; verum hoc pacto liuorem animi à Christo notari. Nam oculorum est simpliciter tantum videre; cæterum perperã videre, est animi intus depranati. Addit non tamen hæc dici, quasi liuor per se alteri nocere possit: sed oportẽdat eos qui ista docebant, per inuidiam ad hoc venisse: ταῦτα δὲ ἐλέγομεν οὐχ ὡς ὑπὸ φθόνου κτεινόντων ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἔξωθεν, ἀλλ' ὡς δι'. vides omnem vulgatæ opinioni aditum obstruxisse, remouet oculi organum, remouet visionem, remouet ipsam inuidentiam. Idem diserte vulgarem illam de vetulis fascinantibus opinionem reprehendit, homil. 8. ad Colossens. B. Anselmus, addit. c. 3. exponit quidem, fascinauit, liuido læsit intuitu: &, respectu inuidiæ vos tenellos læsit, dolensque de promptu vestræ perfectionis, ac fidei solo liuore nocuit: sicut aliquis qui solo respectu dicitur res alterius posse diminuere: & ita vos liuenti suo aspectu tabefecit, vt non credatis veritati meæ prædicationis, sed falsitati fui dogmatis?] verum subdit aliam interpretationem, nempe: vel sicut incantatores fascinant & deludunt homines, vt credant verum esse, quod falsum est: ita nescio quis fascino suæ deceptionis ita vos incantauit, ac verbis suis immutauit, vt &c.] vides de vulgari loqui per, *dicitur*: de magica absolute, sicut & D. Hieron. locutus est, quem imitatur. vt & Primasius ipsismet. D. Hieronymus, verbis compendio acceptis vtens, quemadmodum Theophil. Chrysostom. Sedulius totum illud prætermittit, contentus interpretari, *fascinauit*, hoc est, *inuidit*: Caietanus retulit ad magicas sensuum ludificationes, Catarinus ad physicam, quam dixi fascinationem, non ad vulgarem. Sed verior, commodior saltem, explicatio Caietani, quã Adamus Sasbaut, siue Leonard. Hassel. secutus fuit. Nam quæ Sasbauto ascripta

Matth. 6. & 20.

post

post mortem commentaria in epist. Pauli, & Esaiam, sunt selecta, & in ordinem digesta ex lectionibus prædicti Leonard. Hasselij, vt norunt, qui contulere, & huius illum auditorem fuisse meminerunt. Sept. Tertullian. videtur hanc vulgarem opinionem solis Ethnicis adscribere, & liuori seu odio, *fascim*, nomen tribuere: & quia pulchris periculum imminere putabant, ideo remedio, *velamen capitis*, virginibus commendat, quoniam eo aspectus arcebatur. Sic scribit lib. virg. velan. cap. 15.

Sed enim vera,] & tota, & pura virginitas, nihil magis timet, quam semetipsam: etiam fœminarum oculos pati non vult, alios ipsa oculos habet; confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat aduersus ictus tentationum, aduersus iacula scandalorum, aduersus suspiciones, & susurros, & æmulationem, ipsum quoque liuorem. Nam est aliquid etiam, apud Ethnicos metuendum, quod fascinum, vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum. Hoc nos interdum diabolo interpretamur, ipsius est enim boni odium. Interdum Deo deputamus, illius est enim superbiæ iudiciũ, extollentis humiles, & deprimentis elatos. Timebit itaque virgo sanctior, vel in nomine fascini, hunc aduersarium, inde Deum, illius liuidum ingenium, huius cẽ sorium lumen, &c.]

for. de diab.

En tibi agnoscit rem, causam reddit aliam, quam vulgo putabatur: effici hæc dæmone faciente, Deo permittente, nihil verius. Hæc ergo Patrum Ortodoxorum sententia: nec fluent illi, vel Henrico Cor. Agrippæ physicam fascinationẽ impugnanti: quem refellit Six. Senens. li. 6. biblioth. annot. 267. vel Cinglianis hæreticis, nimium vulgari illi tribuentibus, Caluino, in Exod. c. 22. Aretio, problem. de fascin. & Lamb. Danæo, c. 2. de fortiar. qui auctoritate quorundam Patrum calumnioſe abutuntur.

Tertia concl. *quædam, & frequentior fascinatio pendet à dæmonis maleficio, qui strigi, vel sortiario ex pacto nocere volenti cooperatur. Quæ definiri potest, fascinum est pernicios a qualitas dæmonum arte illata, ob tacitum, vel expressum hominis cum dæmone pactum.*) Hæc probatur autoritate D. Hier. & aliorum Patruum iam citatorum D. Tho. Abulens. Ferrat. Xuarez. & cæterorum Theologorum laudatorum, probatur experientia quotidiana, & confessionibus sortiariorum. Ad hanc opinor referenda plurima, quæ varijs scriptoribus visa ad alias species referenda. nam solent pacisci nefarij isti homines, vt quos liuide, vel iracũ de aspexetint, ijs dæmon perniciem inferat, ignari postea putant hæc ipsa visione perpessos; quorũ ex numero bonus poeta Hieron. Vida, Bombycum. li. 2. narrat, quod suo tempore acciderat.

Quandoquidem memini Tusci alta in rupe Viterbi.
Ipse senen vidisse ferum, cui dira vigebant.
Ora, grauesque oculi suffecti sanguine circum,
Fronsque obscœna situ, hirtique in vertice cani.
Ille truci (scelus) obtutu gemus omne necabat.
Reptantum tenues animas, prauasque volantes:
Quinetiam si quando hortos ingressus, vbi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe senectam.
Floribus & passim per agros incanuit arbor;
Ille hortus stragem dedit, arboribusque ruinam.
Spemque anni agricolæ mœsti fleuere caducam.
Nam quocumque aciem horribilem intenasset, ibi omnes
Cernere erat subito afflatos languescere flores.

Quis enim credat vno humore naturaliter tam diuersæ speciei res solo afflatu interemptas. Sed immiscebat Dauus ille cuncta interturbans. Talis etiam fuit Telchinum fascinatio, à quibus inuidi, & fascinatores, vulgo *Telchines*, dicti B. Gregor. Nazianzeno, & Synesio. Gregorio vero Palamæ, *tabes Telchinodica*, idem quod tabes vultu fascinante, & insidiose blando illata, ferunt (fabulæ) Thelchinas fratres nouem ex Actæonis anibus in homines versos in Rhodo insula, Rheæ comites, & in varias species se conuerte-

vide alt. Τελχῖνες.

re solitos, nunc hominum pedibus manibusque truncorum, nunc piscium, nūc anguium, nunc dæmonum; insignes plane veneficos, & præstigiatores crediderim, & inuidos (vt ait Hesych.) fascinatores: vel potius veros cacodæmones admodum maleficos συγκεκαλωδιλγιντας. pessimo fine homines quos præditos vellent demulcentes, vt scribit Eustathius in 13. Iliad. inuidos dæmones fuisse indicat D. Nazianz. & post illum Tzetza, atque ideo etiam dicti παλαμναῖοι. quasi manuum opere exitiosi. Tales etiam Tybios fuisse Ponticos de quibus Plutarchus superius meminit, & Plinius lib. 7. c. 2. his verbis.

In Aphrica esse familias quasdam effuscinātes Isogonus, & Nymphodorus tradunt, quarum laudatione intereant probata, arescant arbores, emoriantur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis, & Illyrij adijcit Isogonus, qui visu quoque fascinent interimantque quos diutius intueantur iratis præsertim oculis. Quod eorum malum facilius sentire puberes. Confirmat Gellius, in Noct. Attic. eodem referendus, vt B. Isidorus Iunior in Originibus.

Fieri autem hæc pacti cum dæmonibus initi vi satis ostendit, quod fascinatorum huiusmodi notas esse volunt, si in oculis ambobus, vel eorum altero, binæ sint pupillæ; aut in altero effigies equi aut canis; quæ nihil dubito esse stigmata, quibus mancipium Satanas suum insigniuit. Nostris enim temporibus deprehensæ, quibus in oculis erat nota catellini, vel boffonij pedis: & quod de gemina pupilla dicit, ita capio, vt videri gemina credamus non esse.

Objiciunt ab Aristotele, Plinio, & alijs rutam, gagaten, hyenæ pellem, & alia remedia naturalia prescribi: morbum igitur esse naturalem. Respondeo hoc argumēto probari duntaxat, impropriam illam fascinationem physicam: deinde etiam hęc valere contra dispositiones corporis quibus dæmon abutitur, & sic indirectè refragari ipsi dæmonis actioni.

Vulgo receptum, vt magicæ præstigiæ omnes per Metaphoram fascinationes vocentur: quo sensu Iaquerius librum edidit, quem vocat, *flagellum fascinatorum*, & eodem sensu dicuntur Iudices à strigibus fascinari. qua de re scribunt Inquisitores Germani. *Sunt, & tales maleficæ quæ iudices solo, aspectu, & oculorum intuitu maleficare sciunt, quod eis nullam molestiam inferre queant.* Mallei fol 340. Item: *Experientia nos docente nouimus, quod index aut alij assessores ita alienati in eorū cordibus fuerint, quod omnem, si quam habuerunt indignationem amiserūt nec ipsas molestare quoquo modo præsumebant, sed libere abire permiserūt. Qui scit, et vidit expertus est, & verum dat testimonium, & vtinam talia procurare non possent.* Sic illi fol. 55. Arbitror Deum non permittere in iudices fideles, & rite, ac iuste procedentes; sed duntaxat iudices iniquos, aut modicæ fidei, aut curiosos, &c.

Restat videre vnde vulgaris illa fascini nata sit opinio, de oculo visione, vel ore laudando fascinante. Placet Franc. Valesij coniectura fortassis inde, quod pueri, qui solito crassiores, nitidiores, pulchrioresque sunt, à fœminis virisque occurrentibus solent attentius aspici, laudari palpari, motitari, in vlnas, & palmas accipi. Verissimum vero est dictum illud Hippocrates, habitum, qui ad summum bonitatis attigit, esse periculosum, & illud Cornelij Celsi; Qui nitidiores solito sunt, suspecta sua bona habere debent. Cum ergo infantuli, ob naturalis habitus teneritudinem, cum visi sunt optime valere, sæpe ex inopinato in magnum aliquod vitæ discrimen incidunt; vulgus non intelligit causam tam repentinæ mutationis; &, quia hanc non intelligit, suspicionem in malum, culpam in adspicientium atq; laudantium oculos, & verba conijcit; quos cum quotidie pueruli pulchelli, & obesuli plurimos habeant, facile anus aliqua rugosa, & deformis in hoc numero reperitur. quod genus cum sit tetrum, morosum, & odiosum, ei potius adscribitur noxa, quam cæteris. Hanc vulgi opinionem paulatim, (quæ mortalium curiosa leuitas est) etiam doctiores nonnulli superstitiosi, vel ingenij quiduis defendendo ostentandi auidi sunt secuti. tandem ab infantulis ad agnos iumenta in quibus causa non admodum dissimilis. denique proserpens per audaciam ignorantia, ad equos, segetes, & alia fabulam produxit.

SE-

SECTIO II.

De maleficijs venenarijs.

SEcundo se loco nobis offert, *Veneficium*, proprie dictum. VVierus nullum agnoscit huiusmodi, quia putat nisi vero, ac naturali veneno sagas nocere nō posse; nec ab eo longe abit Lerchemerus Lutheranus. Sed huic magistrum eius, Lutherum, illi, Venerādum (vt solet vocare) præceptorum suum; Agrippam, perfidos perfidis, possem obijcere, si qua tenebrionum istorum auctoritas foret. Sane Lutherus nimis magnificat hac in re dæmonis potestatem dicit eum in toto mundo regnare, & mox regnum istud quale sit, explicat his verbis; *Sumus autem nos omnes corporibus & rebus subiecti Diabolo, & hospites sumus in mundo, cuius ipse Princeps, et Deus est. Ideo panis, quem edimus, potus quē bibimus, vestes quibus vtimur, immo aer, et totum quo viuimus in carne, sub ipsius imperio est.)* Hæc ille blasphemus ergo iam Princeps, & Deus dæmō illi, qui certe mundi pars fuit? nos Deum vnum cognoscimus dęmonum iudicem Principemque mundi, vt conditorem, ac rectorem, sic Dominum Deumque. Ergo corpus, & res omnes Lutheri Diabolo subiectæ? nos didicimus, nec in res lobi, nec in corpus quicquam iuris dęmonem habuisse, nisi diserte à Deo, pro illa vice, verbis concessum. Ergo Lutheranis aer, & omnia quibus viuunt sub Diaboli imperio sunt? nos fatemur Domini esse oues, & boues, volatilia cœli syluarum feras, & cete, & pisces, & quicquid creauit; nec horum quicquam ad dæmonem pertinere. Mea sunt omnia, dixit Dominus: excipit Lutherus, quæ in mundo sunt omnia, & ea adiudicat Diabolo. Credidit Satanæ Omotrapezæ suo dicenti Luc. 4. versic. 6. Quia mihi tradita sunt: & cui volo do illa. Sed mentiebatur: non pleno iure illi tradita, quæ accepit, precario, & definita potestate accepit. B. Paulus vocat *rectores mundi*, sed explicat D. Augustin. *Ne forte cum dixisset mundi, intelligeres dæmones esse rectores cœli, & terræ* mundi, *dixit*, tenebratum harum, mundi, *dixit amatorum mundi*. mundi, *dixit, impiorum, & iniquorum*. mundi *dixit, de quo in Euangelio dixit*; Mundus eum non cognouit.) tract. in Psalm. 14. Scio B. Ioanni dici mundi principem Io. 12. versic. 31. & 14. versic. 30. & a B. Paulo principem, & rectorem mundi Ephes. 6. versic. 12. & ab eodem 2. Corint. 4. Deum sæculi huius: sed imperite Lutherus *mundi*, & *sæculum* accepit de rebus, quæ in mūdo exiitunt in omnibus, quod de solis malis hominibus per metonymiā dictum, qui cum mundo seruiant, & sæculo, mundi, & sæculi nomine nominātur: & quia seruos se mancipia diabolo dicant, ipse princeps eorum, & rector, & quia eum colunt, sic Deus eorum dicitur, sicuti, & Iurconum Deus est venter Philip. 3. versic. 19. hanc lectionem, & interpretationem amplectuntur Cyrillus, & Ambrosius, in D. Pauli epist. & D. August. lib. 22. cont. Faustum c. 2. & 9. & eam non improbant alij quidam Patres: communior tamen ea dispunctio est, vt dicatur, *In quibus Deus, huius sæculi excæcauit mentes*; & sic Diabolus non vocatur Deus, sed qui est vnus, & verus Deos fic malunt Irenæus lib. 3. cont. hær. cap. 7. & lib. 4 cap. 48. Tertullianus libro quinto. cont. Marcionem D. Chrys. Theophylac. Oecumen, & Primas, in d. cap. 4. Nullus vero Patrum sic Diabolum rerum cæterarum corporearum, vel Principem, vel Deum vocauit, sicut dixit Luthetus: qui satis aperte in Marcionis, & Manichæi errorem delexit. Nec etiam Lambertus Danæus Caluinianus satis considerantes locutus: cum dicit diabolum quicquid in his terris natura est corruptibile, corrumpere posse, nisi à Deo conseruetur, dicere debuit, si Deus illi permittat, Nam si Deus conseruationem subtrahat, ipsum illud per se corrumpatur, non per dæmonem. Sed his omissis.

Cōment. in epist. ad Gal. c. 3. in Germanico, vt citat. Gedelmannus.

cap. 3. de sortia.

Sic Concl *Permittente Deo, maleficijs suis sagæ complures mortales morbis grauissimis, vel morte afficiunt.*

Probatur hæc sententia primum auctoritate D. August. lib. 10. de ciuit. Dei, quod habes cap. nec mirum, §. magi 26. q. 5. & serm. 207. de temp. & lib. de diuinat. dæm. c. 6. & Concil. Constantinopol. in Trullo can. 61. & Tertulliani in apologetico, & lib. de carnis resurrect. vbi ait, calicem non dico venenarium in quem aliqua ructaret, sed fictricis (hoc est sagæ

deuouētis,) vel archigalli, vel gladiatoris, aut carnificis spiritu infectum, & Arnobij lib. 1. contragent.

2. Probatur iure Pontificio, d. cap. nec mirū, & const. Inno. VIII. Ale. VI. Hadr. VI. Leo X. de malef. & incant. in 7. decret.

3. Ex iure ciuili. l. multi C. de malef. & Mathem. l. eorum C. eod. tit. item lex Cornelia. Inst. de publ. iudic. Leonis Imper. Nou. 65. Carolina constitutione. denique leges, & praxis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & German. hoc confirmant.

4. Historijs omnium gentium, paucas tangam. Notū illud Romani Argiropropoli Imp. ex Zonara tom. 3. Narrat Villamontius scelerum omnium scelestissimū quendam: Venetijs maleficum fuisse, qui damnatorū in Tritemibus animas emebat, promittens liberationem à terra illa seruitute pœnæ, & numerans decem aureos pro illorum anima, quam phirographo proprio sanguine notato vendebant, addicebātque dæmoni, & malefico, mox ne tractare possent certo contactos veneno subito necabat. Addit se interfuisse supplicio, quod de isto sumebatur. lib. 1. cap. itinerarij, cap. 33. quis vnquam talia, vel fando audiuit? narrat præterea Antheuetus, in Africæ oppido Guzola, Elzanam quendam spacio duorum annorum malis artibus plusquam octingentos homines interfeciſſe, Narrat. Spreng. in Mall. par. 2. duas in Episcopatibus, Basilensi, & Argentinensi, concrematas obstetrices, quia vna earum quadraginta, altera innumerabiles pueros recens in lucem editos, necauissent, inditis clam in eorum capita grandibus aciculis. Domitiani tempore fuisse nonnullos qui acubus oblitis veneno, quos collibitum esset pungebant, & læsorum multi sine doloris sensu moriebantur. quod & Comodo Imp. factitatum, narrat ex Dione Xiphil. in Domitiano, & in Commodo. Scribit Ioan. Nider. Formicarij libr. 5. in territorio Bernensi quosdam maleficos vtriusque sexus suos proprios infantes occisos deuorasse: idemque factum ab alijs in ditione Lausanensi. Et I. C. quidam Francofurtensis.

Li. 7. Cosmog. c. 13.

Præterito anno (inquit) *Comes quidam superioris Germaniæ octo veneficas*, quæ CXL. interfecerant infantes, Vulcano tradidit. Anno LIII. captæ sunt Berlinæ duę fœminæ veneficæ, quæ glaciem ad perdendas fruges perficere conatæ sunt. Eæque mulieres rapuerunt furto alterius vicinæ mulieris infantulum, & ipsum dissectum coxerunt. Factum est diuinitus, vt mater quærens infantem, interueniret, ibique ollam & imposita amissi infantis membra videret. Captis itaque mulieribus, & in tortura examinatis, dixerunt: si processisset coctio, tunc futura fuisset ingens glacies, ita vt omnes fruges perderentur. Scribit Cardanus, circa annum Domini 1536. Salassiæ circiter quadraginta viros, ac fœminas coniurasse, inter quos carnifex erat, vt cum pestis antea seuisset, tunc vero iam mitesceret, vnguentum conficerent, quo tangentes portarum coronidas, inficerentur: puluerem quoque confeciſſe, quem super vestes clam spargerent. Latuit aliquamdiu hæc res, sublatique multi. Sed cum cuiusdam, nomine Neri, fratrem, atq; vnicum filium sustuliſſent: vixq; alij quam domini domuum, aut filij, perirent: simulque animaduertissent andronynam se in domos insinuantem, atque eos maxime perire, quorum domus ingrederetur: deprehensa coniuratione omnes exquisitissimis tormentis necati sunt: fassi etiam decreuisse in pompa celebri Diui cuiusdam, subsellis petunctis vniuersos clues occidere, paratasque ad hunc vsum supra viginti ollas. Tentarunt, & idem alij Geneuæ post, dederuntque pœnas.

Cedel. sp. li. 1. de la mÿs, c. 7.

lib. 15. de variet rerum c. 80

quæst. 3. & 5.

Grillandus docet hæc contingere, vel introsumptione, vel applicatione exteriore per contactum. Eorum, quæ per intus sumptionem fiunt agnoscit duos modos, nempe vnum per cibum, aut potum, quādo venena (vt plurimum) in puluerem tria ijs immiscent: alterum agnoscit, qui fit per inunctionem, *quando maleficiandum* (inquit) *siue masculus sit, siue fœmina, dormientem, suis liquoribus, aquis, oleis, aut pinguedine. siue alijs similibus vnctionibus plura. & diuersa venena continentibus inungunt quandoque fœmora, quandoque autem ventrem, aut caput, guttur, pectus, costas seu aliam partem corporis personæ maleficiandæ: quæ sic dormiens nihil sentit, & est tanta vis, & potentia illius vnctionis. quod paulatim durante calore ipsius dormientis, ingredi-*

d. qu. 5. num. 29.

gredi'ur intus carnes, et vadit ad penetralia cordis viscerum maleficiati vndè paulo post causantur ingētes dolores in corpore eius, cum primum scilicet maleficium, vel factura (vt dicunt) tangit intestina maleficiati. illinc succedunt maximi vlulatus, & lamentationes tā crebræ.] huc referenda strigatio, quando puerulorum exsugunt sanguinem, venis vngue aut acu, aut aliter ope dæmonis apertis, quod constare scribit Spinæus, quæst. 8. de strig. ex paruis citatricibus relictis, & interdum, post cattorum apparentium fugam, guttis sanguineis prope pueros eiulantes remanentibus. Addi debet tertius modus per inhalationem, omnium, enim pessimum est veneficium istud; nec enim humoris, vel crassioris materiæ vehiculo indiget, quibus, facilius occurritur: sed ipsum tenuitate sua, ore attractum citro ad cor se penetrat. Hæc causa cur Agyrta ille insignis veneficus, in quadam Italiæ ciuitate, cum alio suo antagonista, de theriacæ contendens efficacia, vicerit, alter venenum illi liquidum, quod poterat efficacissimum, infuderat: cui. sumptione antidoti mox obuiauit. Ipse contra alterius hiare iussi pixidulam ori apposuit, in qua buffo inerat viuus: tum semiclausa, & sæpicule semiaperta velociter pixidula, ingessit halitum virulentum, & breui momento hominem confecit. Scilicet hic Christiano populo dignus est ludus, & bene institutæ respub. q̄ certamina huiusmodi permittunt. Ipsi etiam malefici interdum afflando, vel inficiunt vel necant. Narrant quidam dubiæ fidei scriptores apud perfidam Balæum, toxicati funalis fumo Clement. VII. de medio sublatum. Narrat Sprengerus, mulierem quandam inter Breisacum, & Friburgum, cum vicina litigasse, mox cum noctu ante ostium domus aliquid ageret, ventum quendam calidum è domo fœminæ alterius ex opposito habitantis, in faciem ei insufflasse, vnde & subito leprā contraxerit. In diœcesi eadem, & territorio Nigræ Siluæ, maleficam, dum à licto re strui lignorū præparatæ imponeretur; ei dixisse, *En tibi à me mercedem*, simul in vultū eius insufflasse: & ecce, miser operitur totus horrēda lepra, quæ paucorum dierum spacio eum pluribus adiunxit.

Mallei p. 2. q. 1. c. 11.

Hæc veneficia, inhalatoria, non satis à nonnullis intellecta video: Bodinus vim refert ad ipsius anhalitus virulētiam. Sed nulla tanta potest esse hominis cum hominibus antipathia, vt docui Sect. præcedente. nisi forte ex alimento, vt de puella Aristotelis, Napelo nutrita legimus: sed tunc non cui vellet malefica duntaxat noceret, verum cunctis mortalibus noxius anhelitus eius foret. Danæus tribuit veneno in ore gestato. hoc Bodinus impugnat argumento, cui dicit responderi non posse, nempe quia venenum hoc prius noceret ipsi malefico quam alteri. Nodum vides (Lector) insolubilem. Sed ride, quod vides. quid si dicat Danæus, maleficum prius se antidotis contrarijs præmunisse? concidat nimirum stramineus ille ventosi hominis Achilles, sic ille se ipse, Bodino non ignotus, faciebat Italus Parisijs, tam carus Catharinæ Mediceæ, qui chirothecis, globulis, vel pulueribus suaue fragrantibus alios solo necabat odore, illæsus ipse, & hoc pacto à se interfectam Nauarræ Reginam Albretham, veneni vi per nares in cerebrum penetrante, gloriabatur: si quid quam de Caluanismi sulcro credendum Caluinianis historicis, Franciæ Memorijs Gallicè conscriptis tomo tertio. & Richardo Dinoto libro quinto, belli Francisci. Vera causa est, hæc ex pacto fieri per dæmonem, vt plurimum, afflante incassum Mago, & putante hæc alitu fieri suo. Est quidem venenorum quorundam mira efficacia, quæ possint subitam lepram inducere, vel lethum: & posset dæmon, quæ nouit antidota, & suis præscribere, & illi innoxij possent in alios pestem transfundere, sed in raro contingere putandum.

Hæc interius sumpta, Grillādus scribit fieri per cōpositiones, & mixturas multiformium venenorū, quędam ex herbarū foliis, festucis aut radicibus, animalibus piscibus, aut reptilibus venenosis, lapidibus, & metallis, mixtura, quam vtilius ignorari, & interdum in pulueres, interdum in liquida, addo & in vnguina, reduci.

d. qu. 30 num. 26.

Alia dicit Grillandus esse extrinseca, vt sunt in primis, quæ solis verbis fiunt, in quibus iam docui ex pacto, ad signum constitutum, omnia fieri à dæmone. vt sunt etiam, quando latenter, (vt idem ait) *sortilegia sub certa*

Crit. 7. 3. nu. 28 9. 5. nu. 7. quapiam forma composita, clamydi assuunt, vel in lecto abscondunt ipsius maleficiandi, seu in aliquo loco subterraneo fouea facta, aut sub limine ostij, super quo destruendus sit transiturus.) Quosdam autem addit capere residua eorum quos volūt inficere, alios exhumare mortuos, & vti eorum, vel vestitu, vel carnibus, vel pinguedine, vel ossibus: alios à suspendio sis mutuari nonnulla. Quod nec veterib. ignotum fuisse reperio. Sic enim de Canidia Horatius: canit ab ea infossum, & terra obrutum, post multas lācinationes, infignibus raptis, ingenuum puerum, vt posset.

Longo die bis, seruè mutata dapis.
In emori spectaculo,
Cum promineret ore, quantum exstant aquæ.
Suspensamento corpora, en infanticidium)
Exerta vti medulla, & aridum iecur
Amoris esset poculum, (en maleficium philtricum)
Interminato cum semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ

Et alibi de eadem, quod ad maleficiū hostile spectat, dicit, amaro vtens sarcasmo:

O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulchris pauperum prudens anus.
Nouem diales dissipare puluercs,

ged. 17. Hunc ergo diem ex tribus ternarijs obseruabant: vt, & illi, qui terna tribus coloribus distincta licia. Sed apertissime, quod dixit Lucanus. adstruit imprimis enim illam in nudis bustis habitantem depingit, & habitantem tumulos expulsis vmbris; tum addit, primum de nece hominum; deinde, & instrumentis magicis, quæ dixi:

Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes
Infodit busto. fatis debentibus annos,
Mors inmata subit. peruersa funera pompa.
Retulit a tumulis: fugere cadauera lethum.
Fumentes iuuenum cineres ardentiaque ossa
Emedijs rapit illa rogis, ipsamque parentes,
Quam tenuere facem, nigroque volantia fumo
Feralis fragmentatori, vestesque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas
(hæc è rogis mos rapere, addit mox quæ de sepulchris sumat)
Ast vbi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe me dullæ
Corpora: tunc omnes auide dæsuit in artus,
Immergitque manus oculis, gaudetque gelatos,
Effodisse orbes, & sicca pallida rodit
Excremata manus: laqueum nodosque recentes (sic corrigo)
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,)
Abrasitque cruces, percussaque viscera ramis
Vulsit, & incoctas, admisso sole medullas:
Insertum manibus chalybem, nigramque per artus
Stillantis tabis saniem, viruſq; coactum
Sustulit, & nerno morsus retinente pependit
(hæc de suspendiosis, sequitur de inhumatis)
Ft quodcumque iacet, nuda tellure cadauer,
Anteferas, volucresque sedet, nec carpere membra
Vult ferro manibusque suis, morsuque luporum
Expectat siccis raptura e faucibus artus.

(Efficaciora enim putabant, quæ sic feris erepta, quam quæ ipsemet maleficæ desecuissent. sed pergit deinde, quo pacto, & viuos iugulant, & eorum abusa sanguine, & extis.)

Nec cessant à cade manus, si sanguine viuo
Est opus, erumpat iugulo, qui primus aperto:
Nec refugit cades, viuum si sacra cruorem,
Extaque funerea poscunt trepidantia mensæ;
(Addit etiam de prole exsecta seu abortiuo huiusmodi)
Vulnere si ventris: non qua natura vocabat
Extrahitur partus calidis ponendus in aris

(Sub-

(Subdit, si opus habeat adolescentis, vel viri violenter necati anima, quã euocęt, ipsam indiscriminatim, quos velit necare:)

Et quoties sanis opus est, ac fortibus vmbris,
Ipsa facit. Manes hominum mors omnis in vsu est.
Illa gena florem primæuo corpore vulsit,
Illa comam læna morientis abscidit ephebo.

(Nec particidij expertem putes. non magis, quam nostras striges; voluptas præcipua illi, sæuire in proximos.

Sæpe etiam caris, cognato in funere, dira
Thessalis incubuit membris: atque oscula figens,
Truncauitque caput, comprensaque dentibus ora
Laxauit, siccoque harentem gutture linguam
Præmordens gelidis infudit murmura labris
Arcanumque nefas Stigias mandauit ad vmbras.

Vides diligentissimum poetam, nihil conatum præteimittere, qui mos illi. L. Apuleius, Milesius lib. 2. in eandem mentẽ: *Nam nec mortuorum quidem sepulcra tuta dicuntur* (à lamijs) *sed, & bustis & rogis reliquiæ, quædam, & cadauerum præsegmina, ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur: & eantatrices anus, in ipso momento coragij funebris, perpeti celerita te, alienam sepulturam anteuertunt. His meis, addit alius, immo vero istic, nec viuentibus illis parcitur & nescio quis simile passus, ore vndique omnifariam deformato, truncatus est.*

En de malefico hostili, quod de ijsdem Thessalis Lucanus dixerat. Narrat deinde, quæ vera fuisse videtur admodũ probabile. Mox igitur ita scribit.

Insit telephron,] Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olympicum, cum hæc etiam loca prouinciæ famigerabilis adire cuperẽ peragrata tota Thessalia, fuscis auib. Larysſam accessi: ac dum singula peterrans, tenuato admodum viatico, paupertati meæ fomenta conquiro: conspicor medio foro procerum quendam senem. insistebat lapidem, claraque voce prædicabat. Si qui mortuum seruare vellet, de precio liceretur, & ad quempiam præteeuntium, Quid hoc, inquam, comperior hiccine mortui solent aufugere? Tace, respondit ille. nã oppido puer, & satis peregrinus es, meritoque ignoras, Thessaliæ te consistere, vbi sagæ mulieres ora mortuorum passim de morsicant, eaque sunt illis artis magicæ supplementa. Contra ego, & quæ tu inquam, dic sodes, custodela ista feralis? lamprimum, respondet ille, perpetem noctem eximie vigilandum est, exertis, & inconuersis oculis semper in cadauer intentis, nec acies vsquam diuertenda: immo nec obliquanda quidem. Quippe cum determinæ versipelles, in quoduis animal orę conuerso, latenter obrepant, vt ipsos cũ oculis solis, & iustitiæ facile frustrentur. Nam, & aues, & rursum canes, & mures. imo vero etiam muscas induunt. (En primum maleficũ, ficta Metamorph. & sic clancularius ingressus.) Tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt, (en secundum de maleficio somnifico, quod in hunc locum reseruaram) *nec quisquam definire potest quãtas latebras nequissimæ mulieres, pro libidine sua commiscuntur, si qui* (custodum) *non integrum corpus mane restituerit: quicquid inde decerptum, diminutumque fuerit, id omne de facie sua defectum farcire compellitur.* Interponit postea narrationem prolixissimam, & abs re nostra, quare totam prætermitto. finis rei fuit iste, *Telephron, mille denarijs conductus,* subit custodelam dum vigilat: en mustelam paruulam in eum fixo intendentem, fugat illam, sed somno consopitur. interea sagæ profectis eius naribus ac auribus vicariã in eo lanienam exercẽt, & ceram in modum profectarum ei partium applicant examussim. Quo ille postridie per cadauer loquax audito temptare aggressus iniecta manu nasum prehendit, & manum nasus sequitur: aures pertractat, ambæ eruunt, sic, pro mille nummulis, debilitatus, in patriam redire nõ sustinuit, sed capillis hinc inde laterum deiectis auriũ vulnera celauit, nasi vero dedecus linteolo pressim agglutinato decenter obtexit.) Huc faciunt illa Fabij Declamat. 14. Facinus, quod dicitur inquietare superos, sidera diris agitare carminibus, tumulos, bustaque scrutari & amputatis cadaueribus ipsas in scelera manus cadauerum

explicui, cum de maleficio somnifero disquirerem. caue pro, *ipsas*, reponas *impias*, corrumpes, non castigabis. Gnostici hæretici, Zoroastris Magi disciplina imbuti cuius, & libros quosdam in lucem ediderunt, humanas amabant *visceraciones*, vt vocat Iustinus, seu *canas Thyestas*, vt vocant Athenagoras, & Theophilus, seu *Sacramantum infanticidij, & inde pabulum*, vt ait Tertullianus: infantem enim farre contectum certatim confodiebant, sanguinem lambebant, & membra singulis dispertiebantur, vt narrant Minucius, Epiphanius, & Eusebius, quam calumniam Gentiles, in Christianos omnes mendacissime deuoluebant.

Porphyr. in vit. Plotini. vide Iustin. Apol. ad Ant. Pium Athenagoras in Apolog. l. 2. ad Autolyc. Orig. l. 6. & 7. Cel. Cels. Tertull. Apolog. 7 Minucius in Octau. Epiph. hæres. 26. et Euseb. li. 5. histo. Eccles. ca. 1. d. q. 3. iuuo.

In applicatis tantum extrinsecus venenis, frequentissime dæmon ipse damnum infert, & verius videtur contingere in veneno, quo (vt refert Iubertus medicus Aquitanus) si stapes inungatur, equitem ipsum necesse perire. Non credo id naturali vi veneni contingere, quia non credo veneni vllius actiuitatem esse, tantam, vt per tot inuolucra se diffundat. Nisi, quæ de Stygis aqua traduntur, credibilia, omne illam metallum penetrare, & sola contineri asinina vngula. Equidem aures mihi putarem asininas enatas si crederem. Grillandus refert nonnulla fauentia Iuberti dicto, sed & in illis concursum diaboli ex pacto, non vim veneni, recognosco Inter hæc extrinseca, sunt ollarum defossiones profundæ sub limine; quarum certe naturalis vis non attingit effectum. Aliam maleficij hostilis speciem, per arma malo imbuta carmine, repetio apud Meierum, his verbis.

Primum omnium Aurelianum conatum fuisse omnem regiam stirpem.] per scelus extinguere, atque per artes Diabolicas, & maleficia ad regni solium grassari. Tradidisse Ducem gladium, pugionem, & annulum suum cuidam monacho apostatæ & socijs eius, vt ea dicarentur diabolicis prestigijs, incantarenturque ad maleficia per illa perficienda monachum illum in turre Mongeya, iuxta Ligniacum, super flumen matronam per artes suas euocasse duos ad se cacodæmones, quibus gladium, anulum, & pugionem, vt illis operarentur tradidit. Ea instrumenta à cacodæmonibus initiata, incantataque, & reddita monacho, atq; per eum Aurelianensi. Per ea instrumēta incantasse ac dementasse germanū suum Carolum Regem, adeo subtiliter, vt vix quisquam posset percipere. Primam incantationem facta apud Belloacū, quæ adeo erat virulenta, vt regi vngues atq; capilli deciderent. Alterum maleficium in Cenomanis, in quo tanta erat vis, vt nemo mortaliū iudicare posset, an viueret Rex, nec ne. Iacebat. n. absque vllo sensu, & spiritu vitali, quantum cerni posset. At post quam ad se redire cepit, obsecro (inquit) auferte hunc gladium, qui mihi corpus transfodit, idque mihi facit germanus meus Aurel.]

Suspicor duo quædam ad hoc maleficium referenda quæ olim in ciuili iure observaui; sed suspicor, & de priore vehementius: nempe peculiari Arabum scelere, quod *Scopelismum* vocant. Nam Arabos maleficijs deditos hodie scimus, & olim fuisse docet Seneca, cum Medæam ex Arabia petentem venena introducit. Et ingens ille terror qui σκοπελισις, positis agrorum Dominis etiam validis, & potentibus incutiebatur, vix aliunde nasci potuit. Quare suspicor causam, cur σκοπελίζειν deprehensi, aut conuicti, mortis supplicio adficerentur, fuisse; nō quod sacrilegij quidquam in hoc crimen iueri (quo tamen Iac. Menochio visum, *in opere de arbitrarijs Iudic.*) Sed quod maleficij crimen sub Iuerit talioquin solę mortis minæ tam acriter punitæ non fuissent, quantumuis frequenti crimine; & armata manu periculum, Domini auertissent. considerent hoc iuris studiosi, cum legēt l. cum quædam D. extraord. crimin. cuius hæc sunt verba.

In prouincia Arabiæ σκοπελισμον crimen appellant,] cuius rei admissū tale est. plerique inimicorum solent prædium inimici σκοπελιζειν ideſt, lapides ponere, indicio futuros, si quis cum agrum coluisset, malo letho perituros esse insidijs eorum qui scopulos posuissent, quæ res tantum timorem habet, vt nemo ad eum agrum accedere audeat. crudelitatem timens eorum qui scopelismum fecerunt. hanc rem exsequi solent Præsides grauiter, vsque ad pœnam capitis. quia, & ipsa res mortem comminatur.

Sic

Sic Viplanus. Pineda noster copioso in Iobum commentar. de hoc crimine interpretatur illud; *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum cap. 5. vers.* 23. Eũ lege, mihi nondum liquet an de hoc crimine capiendum.

Suspicio mihi præterea est de maleficio, in crimine *sacculartorum*, de quo iureconsultus ait, hoc nomine dictos, *qui vetitas artes exercentes in sacculos, partẽ subducunt, partem subtrahunt.* l. sacculari D. de extraordinar. crimin. Nã arbitror, non quosuis sacculi seu crumenæ excisores vel subductores, βαλαντικτόμους, sed eos qui vetitarum (hoc est magicarum) artium ad id subsidio vtuntur ita nuncupari: quales illi sunt, qui in lusu ab Hispanis dicuntur, *cargar el dado*. Nam ceteri crumenilegi simpliciter furibus sunt annumerandi: sicut & ille de quo Virgil.

Et sucus pecori, & lac subducitur agnis.

Et illa Plautinus, qui ait,

... Propino magnum poculum: ille bibit,
Caput ponit, condormiscit ego ei subduco annulum.

Nec enim assentior Petro Gregorio hæc duo ad *sacularium* referenti lib. 37. Syntagmatis Iuris cap. 14. nume. 7. Licet etiam huc referre maleficium vetus Circi augariorum de quo D. Hieron. in vita Hilarionis, *Auriga Gazensis in curru percussus à dæmone totus obriguit, ita vt nec manum agitare nec cervicem posset reflectere. Delatus ergo in lecto cum solã linguam moueret ad preces, audit: non prius posse sanari, quam crederet in Iesum, & se sponderet arti pristinæ renunciaturum credidit, spoponat, sanatus est.* Arnobius etiam lib. 1. inter cæteros Magiæ effectus numerat, *in curriculis equos debilitare, incitare, tardare.*

SECTIO III.

De aborsu, difficili partu, lactis exsiccatione.

DE triplici hoc maleficio præter Grilland. q. 6. alij quoque sunt testes sic enim scribit Io. Nider. lib. vlt. Fornicarij.

In oppido Boltigen,] Lausanensis diœcesis, quidam dictus Staldelein, grandis maleficus, captus per præfatum Petrũ iudicem loci fatebatur se in certa domo, vbi vir, & vxor simul manebant, per sua maleficia successiue in vtero vxoris præfatæ septem circiter infantes, ita vt semper abortum faceret, in fœmina annis multis ne cassc. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtosis, quorum nullum viuum partum edidit in eisdem annis.] postea ex eiusdem confessione instrumentum maleficij, quod fuerit, ostendit his verbis, *subter limen ostij domus se lacertam posuisse dixit, & si amoueretur, facunditatem inhabitantibus restituendam præcaueret: cum autem serpens ille quaereretur sub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortassis redactus erat, puluerẽ seu terram de subter positam asportabant, & in eodem anno vxori, & omnibus tumentis domus fecunditas restituta est.*] Solo interdum afflatu abortum adferre ostendit Nicol. Remigius lib. 2. cap. 7.

De pariendi difficultate, & quidẽ perpetua sic Apuleius.

Eadem amatoris sui vxorem,] quod in eam dicaculeprobrum dixerat, iam in farcinam prægnationis obsepto vtero, & repugnato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Vt cuncti numerant, octo annorum miscella illa onere, velut elephantum paritura distenditur. Latino Græcus accedit scriptor Pausanias, cuius *in Bœoticis* ista habentur; Pharmacidas Thebani à Iunone missas aiũt, vt parturienti, Alcmenæ impedimento essent, sed eas, dum Alcmenæ partum inhiberẽt, à Tiresiæ filia Historide; tali commento delusas. Ex eo namque loco, vnde illæ facile audire possent, clamauit, peperisse iam Alcmenã: illas, ea voce deceptas, statim abisse. Alcmenam illico puerum enixam. *l. 1. de as.*

De tertio, præter Grilland. legi potest illo vetustior Spreng. Quædã (ait) nocturnis temporibus, & sacrarioribus vtiq;, ex inductione diaboli, ob offensam diuinæ maiestatis maiorem, in quocunque angulo domus suæ se collocant, vrceũ inter crura habentes, & dum cultrum vel aliquod instrumentum in parietem vel columnam infigunt, & manus ad mulgendum apponunt, tunc suum diabolum, qui semper eis ad omnia cooperatur, inuocãt, & quod de tali vacca ex tali domo quę, sanior, & q̃ magis lacte abũdat, mulgere affectar, proponit, tunc subito diabolus

lus ex mammellis illius vaccæ lac recipit, & ad locũ vbi malefica residet, & quasi de illo instrumento fluat reponit. Superioribus annis Treuirensi in ciuitate combusta fuit malefica, quæ confitebatur, se solitam ex pariete per epistomium lac, quod diuendebat plurimis, mulgere. Baldui. Ronsseus Medicæ venationis epist. 50. docet solitos à maleficis vtres confui ad anatis similitudinem ex corio, quos vulpo appellant *Littelaten*; & eis vti ad emulgendum lac è vaccis alienis, & hos vtres sponte sua ire vacuos, vel ab ijs in pratis collocari, & mox plenos ad domũ maleficæ redire: quod comprobat rei gestæ vera narratione, quam habes lector lib. 6. c. 2. Sect. 1. q. 3. à me verbis eius relata tam. Aliæ herbis, verbis, vel solo attactu, lacte priuant armenta, pecoraque, quæ lubet. Biebrana Laodunensis saga solis minis vbera vicinæ mulieris sic exsiccauit, vt ad obitum vsque sagæ, quamuis multos peperetit, lacte semper caruerit. Claudam hanc sectionem verbis Grillandi.

Quædam veneficia fiunt ad desiccandum totum lac vnius gregis,] vel fecundi armenti vaccarum, adeo quod nihil casei penitus reddant, quãtus antea in maxima abundantia reddidissent: & similiter abortiones totius gregis, vel armenti inducere possunt: prout alias vidi, & habui in facto Romæ, quod duæ maleficæ mulieres, cum istis maleficijs perire fecerat aborrando multos pecudum fœtus, & matres desiccauerant penitus. De hoc auertendi lactis maleficio, eiusque remedio, lepida narratio quædam exitat in Ioann. Beetzij Carmelitæ Præceptorio ad 1. præcept. Expositi. vlt. capit. 7. his verbis: Quędam vetula dierum malorum plena, volens ex inuidia impedire lac vaccæ vicini sui. accepit cultellum pergens ad ostium domus in qua fuit vacca, & ponens se cõtra splendorem lunæ, dixit:

Hier syndic Keen spaen in molle Kens ghevvaen,
Ende een ander daer toe soo neem ic K het melc K van deser Koe.

Hæc verba audiens Dominus vaccæ, arripuit fustem, & currens post eam, atq; percutiens aiebat:

Hier slaen ick eenen slach, ende eenẽ anderen als ic K mach,
Ende den derden daer toe, soo behou dic K d'melc K metter Koe.

Hoc erat optimum remedium.] hæc Betzius vir eruditus, qui ante annos ferme centum triginta vixit, inter Carmelitani Ordinis viros illustriores. Huic maleficio simile reperi apud eundem eodem loco de frumenti auersione narratũ his verbis: *quædam mulier circuiuit Bonariũ cum frumento, dicendo illum versum*: super aspidem, *&c. post veniens ad domum suam, habuit fistulam in solario quã manu accipiens, & prædicta verba dicens: cecidit totum frumentum illius bonarij coram se per fistulam in solario & ita furabatur frumentum de agro: quæ tandẽ per quendam Episcopum deprehensa, & combusta est.*) Hæc ille licet barbare bona tamen fide. Quis non agnoscit frumenti huius vectorem dæmonem? quid ergo rident illud poetæ?

Atque satas alio vidi traducere messes.

Vel XII. tab. prohibitionem: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS.

SECTIO IV.

De sagittarijs, Assassinis, & imaginum fabricatoribus maleficijs.

SVnt, vel præcipui huius classis malefici, quos vocant *Sagittarios*, seu *Balistarios*: quorum Innocent. III Papa, vocat artem mortiferam, & odibilem, & sub pœna Anathematis contra Catholicos, & Christianos exerceri vetat. Cuius Pontificiæ sanctionis vereor, vt satis probam nobis interpretationem gregarij iuris interpretes cuderint, qui accipiunt de bello iniusto Christianos lacessentibus, cum arcubus, & sagittis. Quæso quid peculiare, in vtentibus arcu, & sagittis? an quod eminus, & quasi ex insidijs? quasi vero id in hoste distinguendum, dolo an virtute? quasi minus peccet, qui sica cominus latro, quam qui scolpo de longinquo interficiat eminus? quid ergo? iam olim mihi visum, canone isto percelli singulare quoddam genus maleficorum; qui *sagittarij*, seu *Balistarij* vocati; quos accurate Sprengerus describit. hi fædẽtur dæmoni. nam ex pacto ipsi addicunt animæ, & corporis dominium, ille vicissim

lib. 5. De creat. ii. ae sagit.

p. 2. Mal lei q. 1. c. 16.

sim pollicetur se ad futurũ, vt quem, longissime dissitum volẽt, infallibili ictu traijciant. Solemnia seu ritualia sunt ista. præstant dæmoni homagium, mox sexta feria proximæ Hebdomadæ Maioris, infra tempus missæ, sacram crucifixi imaginem aliquam sibi deligunt, in quam vt in scopũ, tela colliment, vel (quod Pet. Binsfeldius testatur) sclopo post tergum eiacu lato glandes plumbeas emittant. Nec cõstat, an aliqua tunc verba ad hanc operis apostasiam adijciant. Postea certo telorum numero in crucifixi imaginem emisso credunt se totidem vno die, quoscunque deligent, necare posse quocunque illi loco fuerit, etiam remoto, & concluso. Dæmon enim spondet, se tela eo perlaturum, & hostili in corpore defixurum. Ea tamen hac lege: si hominem necandum maleficus aliquando viderit, & tunc iterum de nouo actuali (vt vocant) consensu eum occidi voluerit. Vltimo pollicetur tãtam illis se, balista bombarda ve iaculandi peritiam tributurum; vt denarium capiti impositum, absque capitis læsione, valeãt dejcere. Subijcit duo exempla huiusmodi facinorosorum. Vnũ Puncleri cuiusdam, quem tandem ruttici fossorijs instrumentis pertinacem occiderunt: secundũ, alterius, qui, eo quod miraculose pedem de loco, vbi crucifixum traiecerat, è quo recens scaturiebat sanguis, mouere nequibat, in scelere deprehensus, pœnas publice supplicio persoluit. De hoc ego genere lubens prædictum Canonem capio. Nec obstat quod malefici magi, alijs quoque canonibus sint excommunicati. Cũ enim maxime execrabile sacrilegium horum maleficio accedat, si quæ nocentius reliquis omnibus, merito dignum visum, specialem illis pœnam irrogare, qui hanc infidelibus contra fideles operam nauarent. Olaus Magnus meminit alterius generi *sagittariorum*. nempe Lappones, & Finos de plumbo conficere iacula magica digiti longitudine & ea per quæuis dissita loca mittere in eos, de quibus vindictam expetunt, & hos ob orto carcinomate incute, vel brachio, intra triduum, vehementia doloris emori.

e ad abolendam excommunicamus. de haret. & in bulla Ioan 2. & alia Leonis 10. sess. 9. in oct. Later. li. 3. c. 17.

Vt ego nunc de *sagittarijs* sic (nisi fallor) optime Coarruuias, cõtra vulgi sententiam explicuit alium canonem Innocentij IV. ut. de homic. in 6. quem Theologi, & Canonistæ, propter historiarum in scientiam, ad omnes homicidas extendebant, qui conductis hominibus aliquẽ occidi curarant, cum reuera, vt ille ex Volaterrano, & P. Aemilio docuit, de certo tantum genere hominum mentio fiat, & gente cui *Assassinorum* nomen fuit: de quibus, oculati testes optime scripserunt, Tyri (in qua ditione illi degebant.) Episcopus Guilhelm. & Cardinalis, atq. Episcopus Acconensis Iacobus de Vitriaco, quem scriptorem a blattis ereptum Moscus, Pastor Armentarienſis, vir doctus, & probus, publico bono, typis euulgari curauit.

li. 1. ver. tes. c. 20.

Belli sacri lib. 20 capit. 31. Orienta. hist. c. 14.

Haud multum à *sagittarijs* discrepat genus maleficorum, qui quasdam fabricantur imagines, quas, vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel confringunt & sic certum ijs, quos tales imagines designabant, interitum tabe, vel alio mortis generis adferunt. Negat hoc totum Hieron. Cardan. V Vierdux, cæci cæcus: impugnat, non rationibus, sed puris in Hect. Boethum, Francis. Picum, inquisitores Germaniæ, & ipsum D. Augustinum, vt erat homo parum pius, conuicijs. Sed canem contemnas latrantem quam compescas facilius. Agnouere huiusmodi imagines, & Iurisconsult. & Theologi, & confirmant poetæ veteres, quorum fabulæ, semper ex vero aliquo trahebant originem, quare Buccananus fallitur, qui libro 6. Hist. Scot. negat hoc genus apud vetustiores inueniri. Confirmat, non vnus historicus Scotorum Hector Boethus: quẽ, vt singularem adducunt testem mira de Rege Duffo narrantem, sed & alij complures, quorum exemplis Scotica illa narratio confirmatur, & omnes hos, vt mendaces reijcere, Cardanicum, & V Vierici hoc est temerarium, & impudentiæ plenum sit. Ex hoc ortam illam narrationẽ de Meleagri nece, & fatali stipite Altheæ non diffiteor. Sed sine fabula clare, & velo leuato canit Ouidius, de Medæa saga:

lib. 15. de var. rer. cap. 8.

Gril. q. 5. Accurs. Salycet. Ang. in l. mult. C. de mal. ref. Damhoud in praxi crim. gratij in quisitore. Germaniæ in Mall. p. 2. q. 1. to. 12. Alf. Castr. li. 1. de iust. hær. punc. capit. 15.

Deuouet absentes: simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in iecur vrget acus.

Perite hoc, & omnino ex arte, sed Horatius imperite, quod, quæ huius erãt maleficij,

lib. 1 ser. sat. 8.

ficij, illa transtulit ad animarum euocationem, describens enim apparatum Saganæ, & Canidiæ Lamiarum, dicit duas ab illis statuas fabricatas *cereum*, referentem nempe maleficio imbuendum, & laneam, quæ maleficæ vicaria erat in affligenda altera.

Lanea, & effigies erat, altera cerea.
maior
Lanea, qua pœnis compesceret inferiorem.
Cerea supplíciter stabat, seruilibus, vtque
Iam peritura, modis.

Cornel. Tacitus (non iam poetam dado, sed ex principibus Historiæ,) de scelere Pisonis, & morte Germanici, scribens Ann. 2. *reperiebantur solo, & parietibus eruta humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semi vsti cineres, & tabe obliti, aliaque maleficia, quibus creditur animas numinibus infernis sacrari*] vides quam antiqua impietate. Apuleius lib. 3. de asino, vocat *laminas ignorabiliter liberatas*. vbi forte legendū, *inorabiliter*. sicut parcas dicimus inexorabiles. Inde Sagæ dictæ *simulatrices* (vt cerea statio) & *fictrices* Tertulliano, & *vulticulæ* Salisberiensi, & ipsæ imagines, *Ipsiplice* Festo, & *Subsiles* vt ante docui. Nicetas lib. 4. Histor. narrat in Aaronis inuentam imaginem viri compedibus vincti & cor clauo transfixi.

Duffi historiam pete ex ipso Boetho, lib. 111. *rer. Scoticarum*, & Cardano, & alijs. Franciæ annales referunt, similia his tentata ab Enguerrani Marignani vxore, in Franciæ Regem, & deprensam dedisse pœnas. cur non & hoc Cardanus, & VVierus refutarunt? an quod vno factum loco, nequit tum alibi fieri? de alia cerea imagine, de qua Sprengerus agetur section. sequente. De iisdem sic Meierus libro decimosexto, Anno 1462. narrat captos Bruxellæ tres vitos ex familia Comitis Stampani, cum quodam myropola, qui quandam fascinationem parasse dicebantur, per tres viriles, ac totidem muliebres imagines iunsori Principi Carolo infascinando. Custoditi fuere longo tempore apud Quercetum Haynoniæ, ac pariter cum illis Carolus Noyerius ex fuga retractus, qui & ipse è familia erat Stampensi. Coniurationem myropola detexit. Sed cur tot imagines vni occidēdo, nempe tres viriles? vt quod per vnam non succederet, per aliam perficeretur? fœmineas arbitror fuisse furiarum Vltricum, à quibus viriles Carolum repræsentantes male mulctarentur, vt ex Horatij illis iam citatis versibus colligitur. Vel forte vnica imago fuit, & numerum fama adauxit. Sane de Paiuoti agens maleficio Gaguinus *libro septimo*. imaginum plurium meminit, at Aemilius, & alij vnicam fuisse memorant. Recentius accipite. Anno 1574. Lutetiæ Parisiorum decollatus quidam nobilis fuit, penes quem reperta imago cerea, varijs caracteribus insignita: cor & caput imaginis confixa erant. Ibidem duo alij capti tum fuere, quorum vnus Karolo IX. Regi, alter Henrico duci Guisio, hoc ipso maleficio defixionis cereæ, mortem, machinabatur: narrat Crespetus, & addit vidisse, cum Auenioni esset, cultrum parieti infixum, quo de sententia iudicis excoriatus fuerat quidam magus eo quod sic pungendo ceream imaginem Pontificem Maximum de medio sustulerat. *ita Crespet. libro de odio Satanæ discur.* 10. Illud etiam obseruo iam diu ante fabricatis statuis ali quando abuti Magos, nempe dæmone illas pro maleficij signo acceptante, tale puto illud quod Ioan. Curopalates narrat historiæ suæ fol. 24. Venetæ editionquendam Ioannem Morochazarium, Theophili Imper. præceptorem, cum hæreticus, & magus esset, ad Patriarchatum Constantinopolitan. euectum; hunc cum natio perfida, & dura (*Bulgarorum*) in Romani Imperij fines excursionem fecisset, tribus freta ducibus, consilium huiusmodi dedisse. fieri debere malleos tres æreos ingentes, & viris manu promptis tradi cum his se accessurum noctu ad statuam quandam tricipitem, quæ in euripo Hippici olim iam stabat. fecit, accessit, iussit valide singuli singula capita percuterent, vt in tetram quasi vna plaga decuterentur: ipse laica veste indutus, ne deprehenderetur, magica quædam verba submurmurat, & vim statuæ omnem adimit: ex tresuiris illis duo fortissimis ictib. duo statuæ capita deiecerunt, tertius re-

missiore

missiore manu tantum inclinauit, nec totum auulsit caput reliquum. Suntque similem euentum duces illi experti secuta, namque in eorum exercitu vehementi seditione, & hinc orta pugna intestina, duos duces cecidere, tertius ampla, non tamen lethali plaga sauciatus, cum exercitus reliquijs domum se recepit. Non erat hæc imago (vt stultis Græculis plerisq; visum) Bulgaris hisce fatalis, sed Magus ea vsus, vt signo, & condicto, & pro imagine malefica. Scribunt Zonaras, & Glycas, Simeonem Bulgarorum ducem Crobatis bellum intulisse, molestum id erat Romano Lacapeno, sed accessit ad eum Ioannes quidam Astrologus, & nunciauit, vt aliquem mitteret, qui caput statuæ supra Xerolophum locatæ amputaret. eã statuam Simoni fatalem esse. misit ille, trũcatur statua, notatur hora, nec diu post cõpertum eadem illa Simonem in Bulgaria ex stomachi dolore interijsse. Quod apud Curopalatem, idem legi apud Cedrenũ. Neminem, tam obesæ naris puto, qui nõ statim percipiat, has duas statuas Magico murmure in cerearum illarum imaginũ de nouo fabricatarum hic locum successisse, & deuotam a Ianne, & Ioanne (nisi vtrobique idem, quod suspicor) vitam quatuor horum ducum in statuarum capitibus si potuere id in statuis, iam olim fabricatis, cum nec vlla de Simone, nec de Ducibus illis Barbaris foret cogitatio, cur non poterunt in nouiter efficta cerea imagine, & efficta nomine lædendi? cur, si abscisso, vel effracto capite, non liquato toto corpore? si id in Græcia contigit, & Francia, cur non potuit in Scotia, & Germania? Porro ex illis Cedreni, Zonaræ & Glycæ locis satis apparet, multas in Circo Byzaceno statuas fuisse magici artificij, quæ Constantinopolitani imperij euenta prædicere putabantur, certis litteris, seu characteribus notatas, quos fratres Eudociæ Augustæ cum legissent, multa mala Byzantio imminere prædixerunt. Narratur Historia paucis nota ab Gimerio Chartulario, cuius apud Suidam mentio, posteritati vero commendauit ex m.s. codice, Iulius Cæsar Bulgen. li. de Circo Romano cap. 6. inde petant, qui volent. Bene de sæculo hoc, & sequentibus vir diligens, & multæ lectionis merebitur, si Ismenium Hismerium, Greg. Monachum & alios. qui nondum editi, pari sedulitate largiatur publico bono qua Diu. Chrys. orationem εἰς, τὸ ἐπιποδόμιον, dedit. Aliud exemplum nunc adijcio ex Zacharia Vicecomite par. 1. complementi artis exorcisticæ doctrina 5. his verbis relatũ: *Romæ accidit vt quidam fullo maleficiatus veniret ad me ad petẽdum auxilium, cuius domum ego vna cum eius familiaribus ingressus cum subuertissem, inueni in quodam tinctura vase fece pleno, figuram ceream clauo ferreo a capite vsq; ad anũ transfixam, brachia, crura ac totum denique corpus clauis refertum, qui clauis ipsum maleficiatum in cunctis partibus affligebant eo modo, quo in figura cerea collocati erant.* Lædunt igitur ista secundum malefici intentionem, actione illa externa, ex pacto cum dæmone inito manifestatam. Solemne denique hodie sagis nostris, effigies has baptizare in nomine Beel zebub, & nomen occidendi illis indere.

Zonar. to. 3. Glycas. par. 4. Annal.

SECTIO V.

De morbis varijs à dæmone illatis.

NEgant Auicenna, Galenus, & eo teste Hippocrates (nam Cæsalpinus aliud tribuit ei) morbos vllos per dæmones mortalibus inferri posse, quos secuti Pomponatius, & Leuinus Lemnius. Nõ, quod dæmones id velle, nõ credãt, quos malos esse non negarunt: non quod dæmonum vim minorem censeant, quam hominum aut animalium (hoc forte absurdissimum:) sed quia morbi omnes naturalibus ex causis nasci queunt. Verum minus recta hæc ratiocinatio est, possũt morbi ex naturalibus causis oriri; nequeunt ergo dæmones morborum irrogatores seu immissores esse. Sane Codronchus, Cæsalpinus, Fernelius, Valesius & alij optimi medici lib. superiore citati, Arabius lib. 1. contra gentes. Tertullianus in Apologet. D. Hieron. in 4. cap. Matth. D. Chrys. ho. 54. in c. 17. Matth. D. Tho. 1. p. q. 115. art. 5. & alij Theologi contra sentiunt, Iuristæ quoque, ex quibus agnoscit Burchard. lib. 19. Decretor cap. de re magica, & optime hoc probant Pet. Leloy. lib. 1. de spectr. c. vlt. & Grillan. sæpe citatus, mihi nunc sufficiunt S. S. firmio-

q. 6. usque ad l. 8.

ra

ra testimoniâ, quam qui non admittunt, habendi pro Ethnicis; & A heis. Iobum
Iob. 2. Diabolus percussit vlcere pessimos à plā ta pedis vsque ad verticem capitis. sed & alios eadem morbos dæmoni, vt efficienti causſæ, adscribit. In illa vnum diabolus autium, & linguæ vsu priuauit & simul
Marc. 9. v. 17. Luc. 9. 11. v. 39. Mat. 17. v. 14. *epilepticum* reddidit, quem D. Matthæus *lunaticum* vocat, non quod dæmoniacus non esset, sed quod & à dæmone obsideretur, & simul plenilunij temporibus, per dæmonem comitiali morbo grauissime affligeretur: eo quod tunc cerebrum humoribus plenum aptius erat exagitari. Solent quidem alij esse lunatici, non obsessi à dæmone, & hoc sensu de lunaticis
lib. 3. Mathes. locutus Iulius Firmicus. Sed nostri Euangelistæ agebant de eo, qui simul energumenus. Epilepticorum quoque dispositione gaudent dæmones, & ideo non raro se illis insinuant: & per illos, quo tempore corrue bant, soliti responsa dare. A-
Apol. 1. puleus, magnus magus traditur accusatus, quod seruum suum Thallum, remotis arbitris secreto loco, aruld & lucerna & paucis conscijs carmine incantatum, corruere fecerit, deinde nescium sui excitauerit. Seruus hic morbo caduco laborabat, eo ignaro sic abusus Madaurensis, vt à dæmone responsum acciperet. hanc ille accusationem sic tractat, vt videatur fateri, certe non diluit. Si recentiores audiamus. Sprengerus prodidit quandam
p. 1. Mal. lei. q. 1. c. 11. in fin. maleficam epilepticum morbum certis inflixisse per ouum cum mortuorum corporibus subtumulata, præcipue ex earum secta inhumatis, & certis cum cerimonijs exhumatis, & in potu vel cibo præbitis.
Luc. 8. v. 27. Apud D. Lucam, vnum diabolus vexauit Maniaca illa affectione, quam lycanthropiam medici nominant, cuius præcipuum iudicium est, quod domi nequeat contineri, & in deserta loca se proripiant, circaque sepulchra oberrent. Aliam adflixit conuulsione spinæ dorsi, quo loco dæmon ille vocatur πνεῦμα ἀσθενείας spiritus infirmitatis, eo quod (vt subditur) eā
Luc. 13. ver. 11 vinxerat Satanas ὡς ἔδησεν; nam dæmones in S. S. nomen habent ab effectu: vt *Spiritu auaritiæ, fornicationis* qui suasor turpitudinis. Saulem etiam dæmon peratrabile n diuexabat aperte hoc illi sacra Historia tribuit, *Exagitabat eum spiritus nequam*, qui pulsante Dauid Citharam recedebat. Hodie id vtinam non doceret experientia quotidiana? Multa suppetunt exempla, vtar duntaxat recentibus quæ in iudicio comperta sibi Sprengerus prodidit, cuius, & Niderij exemplis, libēter vtor, quia quicquid hæretici dicant) docti Theologi fuere, & in his, de quibus agimus, rebus exercitatissimi, & quæcūque tradidere, his similia nostra videt ætas, & recentiores ea confirmāt omnia: deinde vixere ferme ante annos centum, quo tempore nondum hæresis Lutheri nata, vt causa nulla fuerit, multa, quæ huic contraria, confingendi: denique videmus tum Germaniam dæmonum manifesta & crebra infestatione plenissimam fuisse, vt intelligamus eos tum Luthero, & Svvinglio hospitium parasse, eorumq; quasi quosdam metatores præcessisse, vt & nūc Antichristum præueniunt, eiusque sunt veri ante ambulones, Caluiniani. Anabaptistæque. Sed pergamus. ignosce lector parenthesi non longæ. nequeo, præ amoris vehementia memoriam perditorum fratrum sic deponere, vt non subinde & in animum & in calamum incurrant. Sprengerus narrat sequentia.

1. Reg. 16. vers. 14. & 23.

Honesta quædam personæ, & vni ex familiaribus Archiducis matrimonio copulata, in præsentia notarij, &c. secundū formam iuris, despousit. Cum tempore virginitatis suæ, cuidam ex ciuibus famularetur, accidit, vt vxor illius graui dolore capitis langueret: pro cuius curatione, cū quædam mulier accessisset, & suis carminibus, & certis praxis mitigare dolorem haberet, Ego, inquit, eius practicam diligenter obseruabam, perspexique, quod contra naturam aquæ fusæ in scutellam quandam, ipsa aqua ih ollam aliam ascēdisset, cum alijs cerimonijs, quæ recitare opus non est, considerans que quod ex illis dolor capitis in domina non mitigaretur aliqualiter indignata, hæc verba ad maleficam protuli: vos non facitis, nisi superstitiosa. & hoc propter commodum vestrum. Tunc malefica statim subiunxit, An sim superstitiosa, vel non, tertia die tu senties. quod rei probauit euentus. Nam tertia die mane, me sedente, & fusum apprehendente, tantus dolor subito corpus meum inuasit primo in interioribus, vt non esset pars corporis, in qua nō punctiones horribiles sentirem: secundo

p. 1. Mal. lei. q. 1. c. 12.

non

non aliter mihi videbatur, nisi quod continue igniti carbones capiti meo superfunderentur: tertio in cute corporis, à vertice vsque ad plantas pedis non fuisset spacium acus, vbi non fuisset pustula sanie repleta. Sicque in his doloribus eiulando, & tantummodo mortem optando vsque ad diem quartum restiti. Tandem maritus dominæ meæ, vt stabulum quoddã intrarem iniunxit. At ego paulatim incedendo, eo præcedente, dum ante ostium stabuli eramus: Ecce, inquit ad me, pecia panni albi super ostium stabuli. At ego, Video. tunc ille, quantum potes remouere, quia forte melius habebis. Tunc ego, quãtum potui, vno brachio me ad ostium tenente, cum altero peciam apprehendi. Aperias, inquit Dominus, & considera diligenter ibi reposita. Tunc, vbi peciam solui, plura ibi inclusa repperi præcipue autem grana quædam alba, ad modum, quo postulæ inerant corpori meo, semina quoque & legumina, quorum similia nec edere poteram aut intueri, cum ossibus serpentum, & aliorum animalium intuita sum. Et sic stupefacta dum inquirerem à domino, quidnam agendum foret. vt in ignẽm cuncta proijcerem iniunxit. Proieci: & ecce subito non post horę spacium, aut quartale, sed in momento, vt res illæ in ignem fuerant proiectę, omnem sanitatem pristinam recuperaui.]

Idem subdit. Mulier quædam maiata, & honesta accessit, & iuxta iutis formã vt supra deposuit. Retro domum (inquit) habeo viri darium, est & illi contiguus hortus vicinæ meæ. Vnde, cum quadam die transitum fieri ex horto vicinæ ad viridarium meum nõ absque damno perspexisset stans in ostio viridarij, & apud me ipsam conquerendo, & querulando, tam de transitu, quam de damno: vicina subito superuenit, & an suspectam haberem inquisiuit. At ego territa, propter malam eius famam, nihil aliud, nisi hæc verba, protuli. gressus in graminibus dãna demonstant. Tunc illa indignata, quia ad eius forte beneplacitum, me litigiosis verbis cum ea implicare nolebam, abscessit cum murmure, & verba, quæ protulit, licet audirem, intelligere non potui. Post paucos vero dies ingens infirmitas mihi incidit, cum doloribus ventris, & acutissimis torsionibus à latere sinistro versus dextrum, & vice versa quasi duo gladij essent pectori infixi, & sic die noctuque clamoribus vicinos omnes alios inquietaui, & confluentibus hinc inde pro consolatione, accidit, vt luti figulus præfatam vicinam, & maleficam adulterino flagitio habens in amasiam, simili modo visitationis gratia accedens, & infirmitati meæ compatiens post verba consolatoria abscessit. Sequenti tamen die festine redijt, & inter alia consolatoria subiunxit: Experimentum capiam, an ex maleficio vobis hæc infirmitas contigerit, quod si sic repertum fuerit, sanitatem vobis recuperabo. Accepto ergo plũbo liquefacto, & me in lecto recumbente, plumbum in scutellam aqua plenam super corpus meum appodiando infundit, &, vbi quædam imago & figuræ diuersarum rerum ex plumbo congelato apparuissent, ecce, inquit, ex maleficio vobis hæc contigit infirmitas, & super limen ostij domus vna pars maleficij continetur, accedamus ergo, & illis amotis melius sentietis. sicque maritus meus cũ eo pariter ad tollendum maleficium accedunt, & luti figulus limen eleuans marito iniunxit, vt manum in foueam, quæ apparuerat, mitteret, & quæcunque inuenire, extraheret, quod & fecit. Nam primo imaginem quandam ceream in longitudine vnius palmæ, vndique perforatam, habentem duas acus ex aduerso per latera, ad modum, quo ipsa punctiones à sinistro latero vsque ad dextrum, & è conuerso persenserat, extraxit: demum pecias panniculorum diuersas, & plurima, tam grana, quam semina, & ossa, cõtinentes. Sicque illis in ignem coniectis ego conualui, sed non ex toto. nam licet torturæ, & punctiones cessassent, appetitusque comedendi redijsset ex integro, tamen pristinæ sanitati vsque in præsens minime sum restituta. Vnde hoc quærebam, quod pristina sanitas non redibat? Respondit, sunt, & alia instrumenta alibi abscondita, quæ inuenire non valeo. Et qualiter prima instrumẽta reposita agnouisset, dum inquirerem, respondit, ex amore, quo amicus amico reuelare solet, hæc cognoui.]

His duobus subdit alia multa breuia, nata ex desiderio vleiscendi, dum indignatur mulierculæ, se ab amasijs, ad nupuas.

ptias conuolantibus deseri, & vltionem minatæ mox exsequuntur. Sed omnem superat admirationem, quod narrat Cornel. Gemma post calcem *lib. 2. Cosmocrit.* narrat fuse casum Catharinæ Gualtieri puellæ Louarienſis annorum. 15. cuius curationi ipse præfuit Ann. 1571. quę, cum obtrusum à gentili, & coætanea libamenti frustulum comedisset, in morbi symptomata incidit prorsus prodigiosa, quorum ipse spectator quotidianus, vidit illam eijcientem tot, & talia, & tanta, vt ipse crediturus nō fuerit oculis alienis. Octauo morbi mense magno nisi per posticum eiecit anguilam viuam, & perfectam, crassitudine policari, longitudine sesquipedali: cui & squama, & oculi, & cauda vniuersa vt anguillis solet. triduo ante quam foras erupit, auditum narrat bis terue in vtero sonum non ipsi puellæ modo, sed adstantibus quoque velut argutum, & tenuem ab angue productum: & cum egereret, manifeste puella retulit se sensisse quod primum exserto capite se retraheret per posticum, inde cum impetu exiliret. Post anguilla quam mortuā exenteratamque suspenderant, loco sublimi ab animalibus tuto, repente euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentem humoris aquosi copiam, humano lorio non absimilem, saporis absurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, singulis profecto exonerans super libras. 24. vel vt vulgo nominant ghelta, tres: prętęrea vrineā interea quotidie reddebat bis terve copiosam. Nullus in vētre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius apparebat: & ipsa puella potus ac cibi parcissimi, vix vnum cyathum, vini, aut cereuisi, liquorisue alterius potitabat. Eo venit hęc aquę excretæ abundantia, vt spatio duarū septimanarum facile amas duas implere potuerit. Post hanc aquæ copiam cęperunt, & pili confertim exire per vomitū alui, copiosissimi numero, digiti longitudine, sed longiores alij, alij breuiores, eiusmodi sane quales annosis canibus euelluntur: auctaque est in dies ea pilorum quantitas, vt facile pilas quam plures iustæ magnitudinis implere potuerit: eiecit hos omnes magno fastidio, & vomitus difficultate. Interiectis deinde nonnullis, succesſere aliqui vomitus, qui floccos ingentes pilorum eijcerent cum materia purulenta insistar sanici, interdum simili stercori columbino aut anserino: in qua colluuie, & frustra lignorum, & membranarum tenuia rudimenta, sed lignorum partes adeo viuæ, vt ex caudicibus obsoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur vnguis amplitudine, aliæ crassitie intus fungosæ, foris obductæ vetustiore cortice nigræ. Paulo post cæpit alius vomitus niger vt carbo, dixisses atramentum verum vel sepiæ succū, imo carbones veros minutissime tritos atque permistos, singulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib. 2. aut 3. sępissime cum pilis tam copiosis, vt nuci iuglandi includi non possent, omnibus albus, prolixis, & durioribus: quæ cum per triduum ita durassent, eiecit semel, & puri sanguinis tanquam è vena dissecta libras duas, nulli rei alterius generis permistas. A vomitu sanguinis rursum secutus est ater, ac si antimonio trito tinctus fuisset humor, omnino liquidus in dies singulos fere ad libras 5. aut 6. atque hoc portentum septimana integra constanti, horarum lege ac spacio perdurauit. Cessauit aliquandiu diuinis humanisque remedijs adhibitis. Interea pilos adhuc, sed pauciores, gradatimque atriores excernebat, imo & breuiores in dies vt cum prius ex flauo russescerent, paulatim liuidi, nigri, tādem aterrimi ac velut dissecti in frustra minutissima per vomitū redderentur, Quādoque cum his, & virulentus humor, & crassus, quandoque simillimus limo. Circa Septembris medium membranæ frustra maioræ, tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc speciem tunicæ crassioris. carnosæ, lentæ fractuque contumacis. quibus, profecto vt fœtus chorici di etiam venarum ductus inarati ramosa propagine spectabantur, interdum medij palmi longitudine. His aliæ sunt è vestigio subsecutæ tenuiores multo, sed penitus nigro, venarū duntaxat vestigia referentes membranæ allant ocrdi non dissimiles. Postremo venerunt, & tertij generis tunicæ vasorum prorsus expertes, aliarum omnium tenuissimæ, vt locum amnij retinerent. Sed erat his alia multo substantia, atque figuræ ratio: quam in agninis fœtuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira soliditas, figurarum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius

varia,

varia, sed tria præ ceteris rara duorum palmorum amplitudinem superabant. intertexta strijs profundis sine epigraphis: quæ sese à vertice ad basim secantes mutuo, cancellosin rhombi speciem efformabant. non habeo cui melius conferam, quam cum senecta viperæ: quanquam nihil hactenus à me conspectum fuit, cui posset merito comparari. Sed hoc in eo præcipue admirandum, quod secũdum longitudinis ductum, velut canalis quidam profundior appareret, insculptus fibris trãsuersis, & caris prorsus vt in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio penitus caua, & circularis, in vnius membranæ fastigio caulatim angustior, anguini capitis vestigium repræsentans, cum apophysi mastocidi, seu processu mammillari in alterius fine sensim latescens nescio quid ventricosum, & inæquale etiã bifurcato verticinõ absimile, præseferret. Vniuersæ partes inuicem coaptatæ totius anguillę longitudinem, atq; crassitiẽ satis luculenter expresserant. Illud autem tuberculum pupillare viam fuisse respirationis existimo, forte per quam, & solidis, & humidis ad sui nutricationem necessarijs vescebatur. Post quam hasce membranas eiecit, secuti sunt lapides fere innumeri, quos vesperi semper, ac stata horarũ periodo magnis cũ tempestatibus animiq; deliquijs eructabat. Forma fuit eiusmodi, quæ passim in vetustis ædificiorũ ruinis solet occurrere. Lapides solidi, anguloſi, inæquales, tum specie, tum magnitudine quæ subinde ad nucis iuglandis quantitatem accessit, non absq; suffocationis discrimine manifesto. videbantur quandoque obtecti calce, & coamentari vatie, vt ab illis qui parietibus detrahuntur distingui non possent. Semel me præsente quẽdam eiecit lapidem anguloſum vix cum duplicis castaneæ mole librandum. saxũ illud magna spiritus contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifeste, & in lebetem sonitũ cadentis audierim, magno horrore cum animi mei, tũ turbę vndique circũfusæ. E vestigio magnam quoque ligni portionem pollicis longitudine pariter, & crassitudine, sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis potosum staminibus rectis insigne, cui, & commissura quædam insignior, velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen, & pili per vices, sed minores ordine pauciores, ac nigriores. Accessit aliud, quod omnem excederet fidem, os enim triangulare solidum foris, intus cauum, ac spongiosum reddidit; tale, vt plane constaret esse fragmentum cruris bubuli, & puellæ parens diceret, se tale vidisse pridie in suis carnibus iurulentis. Nec mora, sequenti die articuli ossei, tali, digitorum acies, rotulę, varię speciei, & magnitudinis prodierunt. Interdum tamen, & pili, & lapides intermixti, atq; omniũ postremo vitri, atq; æris portiuncula. his narratis, Gemma merito cẽsebat horum mirabilium Dei permissione dæmonem fuisse ministrum, qui causis tamẽ naturalibus ordine etiã seruato, quoad potuit, vsus fuit. Idem vellem existimasset, eodẽ opere, de muliere alia, quæ florente ætate per nouem continuos annos infandis doloribus intestinorum cruciata, primum crassioris tunicæ rudimenta deiecit, deinde, & arboris frusta ingentia pleraque pollicis crassitie, ac paulo etiam longiora, pariterque omnia fere, quæ ad arbuream speciem pertinerent, folia scilicet laurinis foliis non absimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui inclusos nucleos, nullo tamen vestitos putamine, præ se ferrent. Quod ego mallem ad prodigiosos dæmonum effectus, quam ad naturales morborum παρατηρήσεις, referre.

Ad eosdem effectus permittente Deo productos retulerim cruciatus corporeos B Angelæ de Fulgino, quos his verbis describit.

Corporis sunt tormenta innumera à multis dæmonibus multipliciter excitata. Vix enim credo quod scribi possent infirmitates, & passiones mei corporis. Nam non remanet in me aliquod membrum, quod non horribiliter patiatur. nunquam enim sum sine dolore, sine languore continuo. sum debilis, & fragilis plena dolore, ita quod oporteat me continuo latere. Non est in me membrum, quod non sit percussum, totum, & prænatum à dæmonibus, & semper sum infirma, & semper tumefacta, & plena doloribus in omnibus membris meis: ita quod cum magna pœna possum me mouere, & sum fatigata iacere, nec ẽt ad

sufficientiam possum comedere, hinc discis sanctam hanc viduam fœmineo, vt Iob virili, sexui, exemplum patientiæ proposítam. In vita B. Angelæ c. 19.

De mentis ablatione perpetua iam dico, dum de philtris disserem, Stiradio quoque potione mens abalienata à virgine venefica, libro 2. Hist. Dubrauij. de modica ad tempus exemplum non iniucundum auditu narrat Matthiolus in Dioscoridem de circulatoribus haud dubie Magis Bohemię.

In prof.

In vinum (inquit) *radicis cuiusdam puluerem*,] cuius gustatu fauces conuelluntur, immiscent, &, cui fucum facere volunt, iubent, vt illo in vino intinctum digitum. quasi prægustandi causa sugat. Tum illico digitum vino madidum in os inditum, sibi mordicus non sine dolore, & clamore, premit inuitus. Interea, perinde atque blanditijs, mœrentem consolatur circulator, temporum, carpique arterias alio oblinit medicamento: deinde nummum in terram proiectum hortatur vt tollat. Ibi ille pronus, primum se nequit attollere, mox vnguinis vi, amens factus, concidit statimque eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat. ac vociferatur, simul se fluctibus obrui. Ergo eum erigit circulator, ille: quasi vlturus iniuriam, primum maleficum obliquo ac toruo intuitu exprobare mox hominem aggredi videtur: postremo fugientem circulatorem persequi, donec abstersо tandem illiti medicamenti veneno, recipiat animum ac menti restituatur. Vbi autem ad se redijt, quasi qui euaserit à mari naufragijs, capillum vestimentaque veluti vela torquere, exprimereque brachia tergere, & nares emungere, conspicitur.] vt sola vis vnguenti hoc faciat, & non interueniat opera dęmonis, qui fieri queat, non intelligo.

Gentiles idem sensisse olim, probare possumus ex morbis, quos illi dijs suis, hoc est dæmonijs, ascribebant: vt de Ceritis, qui dicti quasi *Cereticti*, *Δεισιδαίμονες*, de lymphatis, Panicis, similibusque iam tradidit. Ideoque eos, qui fanatici erant, & varijs linguis in morbo loquebantur, *Δαιμονῶντας*, vel ab Hecate, aut Heroibus infestatos, vocabant. Quare, & Leuinus Lemnius tandem dat manum, & fatetur dæmones huiusmodi causas morborum accidentarias esse: Qui si causam accidentariam vocat, extrinsecā, efficientem tamen, nobis cum sentit.

Lucian. in Philopseu. Hippocratis de Sacro

morbo. l. 2. de occul. nat. mirac. c. 1. Sacra Philosophia. c. 18

Restat explicandum, quo pacto dæmon morbos inferat? quod Franc. Valesius accurratę docuit. Nempe illum esse causam externam, eo quod extrinsecus aduenit corpus inhabitaturus, & morbos illi illaturus. Si morbi ex materia pędeant, mouet internas causas. sic Melancolicos morbos excitat. Nam principio bilem atram, quæ corpori inerant, commouer, & fuligines in cerebrum, & internorum sensuum cellulas propellit. Deinde adauget bilem atram, ad motis causis exurentibus, vel detento isto humore, ne expurgetur. Epilepsiam paralysim, & similes noxas infert, per succi crassioris delationem, obturato ventriculo cerebri, vel obstructis radicibus neruorum. Cæcitatis causa est, vel surditatis, noxia excrementa ad aures, vel oculos coaceruando. Sæpe etiam ad odium, amorem ad alias animi perturbationes inducendas mouet imagines, vt in imaginatione firmius inhæresćant. Ad corporeas vero affectiones excitandas spirituosam ex ipso sanguine substantiam deligit, eam separans, & expurgans à crassitie materiæ. deinde spiritibus istis vtitur, quasi proximo animę instrumento ad efficaciſſimè, & velociſſimè agędum. Dico ex rebus venenosiſſimis eum educere quandam quasi quintam essentiam (vt ex gemmis. & auro solent chymici) & ea inficere ipsos spiritus vitales, & sic eū malefico morbo imbuere, quod deduertit prudenter Cæsalpinus libro de dęmon inuestigat. capit. 16. Quod cum fecit, ægre ars humana satis celebria, & efficacia remedia potest vel solet adhibere: quo enim hæc materia subtilior, & tenuior, hoc quoque ad lethum est acrior, & efficacior. Solet omnem præuenire medelam. Nec obstat quicquam, quin hæc ipsa damna inferat interdum per se fine tali materia, vel interna agente causa, si impediat vel lædat sensationes, vel spiritus animales detineat aut subtrahat, & alijs mille, quos nouit, modis. Qui vero morbi ab internis causis non dependent, se ab externo tantum impedimenti nocumento, vel noxio afflatu, vt plurimum per se

ope-

operatur, vt quando instrumenta maleficij, vnctiones, signa, defossa, vel similia, ad ipsum veneficium vim naturalem nullam habent sed sunt pro signis tãtum, ad quæ ex pacto dæmon operetur, quod docuit idem Andr. Cæsalpinus de operis c. 17. tum quoque potest per res externas homini vim aliquam facere, vt ille docet cap. 8. Veluti cum malefica irata pondum coctum manui alterius sic fecit conglutinari, vt, & acerbissimum inferret cruciatum, &, nulla arte, posset, dissolui, vel deglutinari lege Nicol. Remig. lib. 2. dæmonolat. c. 4. Quid vi credamus, cum etiam Catochiten lapidem Corsicum legamus ea vi præditum, vt se iunctis corporibus agglutinet, & impositas manus detineat? Solin. Polihist. Quo pacto venefici morbi ab alijs dignoscendi agam. lib. 6.

SECTIO VI.

De mira rerum solidarum atque magnarum in corpus ingestione, & egestione.

PRodigiosi sunt plerique morbi per malencium illati, sed omnium prodigiosissimus mihi videtur, quando per os vel imum gutturem eijcit æger, spinas, ossa, ligna saxa, frusta virorum, acus, cultros, & alta feramenta, glomos pilorum, pannos, setas, cornu lucernæ, & huiusmodi. quæ, vel comestione, vel aliter in corpus immitti potuisse videtur impossibile. huius exemplum vnum habet Sprengerus, de muliere Zabernensi, vbi obstetrix quædam, eo quod ipsam non accersierat ad puerperium, grauiter irata, noctu cum duabus alijs maleficijs ad puerperam accessit, & dixit ad vindictam se aliquam in eius intestina velle immittere, quorum dolorem post semestre duntaxat tentare inciperet. Dixit, & ventrem eius manu tetigit: ad quem contactum puerpera videbatur, sibi extrahi intestina, & ijs immitti quædam, quæ tum oculis dignoscere nequibat. Postea sexto vix mense finito, internorum viscerum tortura ipsam subito tam dira inuasit, vt nec (verba sunt Sprengeri) diebus nec noctibus à clamoribus omnes inquietando, abstinere posset. Et quia deuotissima Virginis, & Reginæ miseri-

In Malleop. 2. q. 1 cap. 13.

A cordiæ exstitit, & pane, & aqua singulis sabbatinis diebus ieiunando: ideo, & per ipsius suffragia credidit se liberari. Vnde & quadam die, vbi opus naturæ perficere volebat, tunc omnis illa immundicia corpore prorupit, & aduocans maritum cum filio dixit: suntne res iste phantastice? nonne dixi, post dimidij anni spacium res ista cognoscetur? aut quis vidit vnquam spinas, ossa, simul etiam lignaue comedisse? erant enim spinæ ro-

B sarum, longitudine vnius palmæ, cum alijs varijs rebus innumeris immissæ. Aliud exemplum relatum est à Beniuenio de muliere Florentina, tertium à Ioanne Langio de Vlrico Neusesser rustico, quartum de puella Leuuenstetensi in historia Germanica, hac de re excusa anno. 1562. tria his addit Nicolaus Remigius. Octauum plane admirandum, & cui refellendo, nullæ nugæ, nullæ calumniæ, nulli ę phaleræ viri ligatoris VVieri, suffe-

C cerint. adscribam ex vita Sancti Petri Tarentasij, à Gaufrido conscripta, his verbis, S. Symphoriani dicitur castrum Lugdunensis Ecclesiæ, paucis ab vrbe miliaribus distans, vbi vir fidelis, & religiosorum fidelis, seduluſque susceptor, magnæ conuersationis pariter, & opinionis Abbatem, ad hospitium suum aliquando, quasi vim faciendo, pertraxit. huic iuuencula erat filia miserabili incommoditate laborans. Egerat enim quæ-

D dam mulier malefica, per nequitiam inuidiæ socrus inducta, vt languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiã, nec aspectus vllatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, vt satanas satanam eijceret, famosum quendam maleficum accersiuit. Adfuit, exploraut, agnouit, & mulierculam asserẽs inferatam, terit arborum cortices, pocula verbis, & herbis infecta propinat, mordet etiam denubus proprijs brachium miseræ mulieris. Res mira, res noua, res (ni

E fallor) hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit: sed interdum, ex corde procedere sentiens velut acus, cruciabatur attrociter, donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix, obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed huiusmodi congruebat auctori. Plures in hunc modum quam triginta per temporum interualla prodierãt: quæ-

li. de admirat. morb. Ian. Fr. lt. 1. epist. 38. l. 3. demonolat. c. 10.

Apud Surium 10. 3. Maii, 8 cap. 13.

dam vt vulgo dicitur ex capsete, quædã admittendis filijs idonea foramina præferentes. Præterea prædictus Abbas ad domum, vbi hæc actitabantur, aduenit. Celebris est persona, cuius hoc opus, & alia non indigna admiratione narrantur: sed parcẽdum adhuc superstiti, & nomẽ credidi reticendũ. Huic pater anxius miserabilem exhibet filiã, nec sine lacrymis luguBrem explicat tragediã. Eadem hora fit fides dictis, & sentiens acũ mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen solitus iã præcesserat cruor, iã cęperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens vnus ex fratrib. laicis, eidẽ Abbati deseruiens, cruentã extraxit annis pluribus ad testimoniũ conseruandam. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra nec chalybem inde processurum. Factum est: sed mutata materia est, malitia nec dum prorsus extincta. Cœperunt lignei sudes paruuli, quales vulgo brocas appellant, ex quercino robore, vel fraxinei, pro ferrei acub. egredi crassiores spinis, & modice longiores. Nec vnius tamen oẽs, sicut nec acus fuerãt, longitudinis, vel crassitudinis erant. Sedecim in hunc modũ dum intra annum, & paucos menses ex muliere ligna prodierunt. Ad fuit demum Reuerendus Petrus Antistes cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier missarum solemnia celebrantur, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimũ decimum lignum ex muliebri corpore egreditur, quod sub oculis omnium sacellanus extraxit. Confitentem itaque mulierem præsul absoluit, & sacram ei tradens Eucharistiam ab omni deinceps cuiuscunque materiei progressu iubet esse securam. Sic ab omnibus iam præstigijs liberata adhæsit viro, filiosque procreauit. Et, vt dicitur, hodieq; superstes, virtutem prædicat, quam in seipsa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater notus, etiã honoratus inter conuicaneos. suos: vt si quem dubium nouitas, tanta reddiderit probabile forsitan liceat, quod credere detrectarit.

Hactenus Gaufridus Abbas Aliætubę, cui Cisterciensis, & Clarauallenses Abbates negotium dederunt vitæ huius cõscribendæ: cum Romanus Pontifex Lucius eis mandasset, vt eam fideliter conscribi curarent. Sed Monachus fuit scriptor, inquient aduersarij, credolplus fidei mererentur mendacissimi ipsorum Ministri, & Præsticantes. Cæsa. pinde in vestig. dæmon. Contigit autem (ait) *hoc anno Pisis hæc vidisse multis spectantibus. Quædam a dæmonibus obsessa, sæpius, modo inter adiurandi, modo postea eiecit corpora, & magnitudine, & forma per se, ineptissima, vt deuorarentur, clauos ferreos prælongos, ossa lapides, globos laneos, carbones, aliaque multa in culcita autem, ea regione, qua thorax incumbebat, præcipue qua cor globuli multi reperti sunt ex plumis affabre efformati diuersis figuris, sed plurimi instar rosarum perpetuis plumarum tenuissimarum ordinibus, nunc filo impliciti nũc solo glutine, alia genera reperta sunt in cernicali qua caput residebat.*) Quid multa? superioribus anni Duacensi cuidam, & in sulensi ancillæ similia ferme acciderunt. Exemplorum sat habemus, causam ruspermur, quæ sat abstrusa, & abdita.

Primum fateor, quædam in corporibus humanis solere interdum ex prauis humoribus coalescere, vt sunt tophi, lapilli, capilli, oscilla, conchylia spinæ, glomi pilorum, & quæ talia potuit dęmon in ipsis vlceribus, vel in corporis partium congruis finibus procreare, quod naturaliter fieri posse, consentiunt veteres no uitijque medici. Norunt mecum multi Comitis filium, qui, ante annos ferme no uemdecim, Luxenburgi, in vrina lacertulas satis magnas ejiciebat, quod etsi plerique vxoris eius adulteræ, (quam, & occidi per sicarium ille postea iussit) veneficio tribuerent, potuit tamen naturaliter contingere, ex humorum corruptione, & renum vitio. Mulier illa Caluini sectæ erat addicta, & ministro familiarior, quã oportebat, ideo nec à moribus, nec ab instituto aliena fuit vulgi suspicio.

Gale. lib. 2. ad Glaucum. Celsus l. 5. c. 6. Actius libr. 16. c. 100. Leuinus lem. lib. 3. de occult. nat. mirac c. 40. Alex. Benedict. lib. 2. & 3. Anat. Aur. Bruni. l. supra citato. cap. 3. 18. 24. 94

Secundo puto non posse naturaliter in corpore humano generari, ex vlla putrefactione, acus, cultros, forfices, & huiusmodi metallica artificio se confirmata. quia calor naturalis, nisi plurimorũ annorum spacio, non videtur metalla inibi gignere posse: multoq; minus, sic fortuito ad certam analogiam atque dispositionẽ artificio sam, videntur tã varij humo-

res

res conuenire posse: nisi Democriteam, & Epicuream reuocemus insaniam, ex fortuito atomorum concursu cuncta cõstruentem. Neque adhuc legi, qui hanc vim naturæ tribueret.

Tertio, dico hæc omnia multis modis dæmones per maleficos operari posse. Etenim primo possunt sic sensibus illudere, vt quis putet ista in corpus ingeri, vel egeri: cum tamen reuera dumtaxat dæmon cultros veros, & huiusmodi reliquã, quæ euomitur, artificiosam materiã, quæ in ægri corpore numquam fuerat, vel ẽt ipsos humores, qui ejiciuntur; faciat apparere cultros, & reliqua illa, vel etiam aerẽ sic condensẽt, & coloret, quod verisimillimum est contingere, quando res illæ, quæ visæ sunt solidæ, ac densæ, paulo post cernuntur euanescere. Præterea possunt, extra fictionem, res huiusmodi per dæmonem in os occulte ingeri, vnde mox ejiciantur; possunt etiam alijs corporeis partibus inferi, & includi. Negat id VVierus, homo fronte nulla; licet non videam, cur neget. testantur enim me dici, & chirurgi fide digni, quorum nonnullos ipse laudat, talia sibi visa ex corporibus excerni, vel exsecari, & ea manibus contrectasse sese. Eos vero omnes ad vnum decipi cõtendere, quid est, nisi strenue pudorem totum exuere? ex modis immittẽdi, quos comperio, duo tantum mihi placent. Primus est, quem non prætermisit Binsfeldius; vt profundo dæmon somno demergat hominẽ, & sensum doloris eximat, tum dextre incidat membrum, & materiam illam duram imponat, denique eadem subtilitate vulnus adeo consolidet, vt nulla cicatrix, vel vestigium relinquatur, quod periti chirurgi nonnunquam faciunt.

hoc vult̃ semper in his accidere Grillan. de sortileg q. 3 & Card. d. c 80. de varietat.

Tralian. lib. 4. c. 6. Benim. de abdit. mor. & sanat. causis, c. 24. et 80. Lag. d. cdi. 58. historiã puellę de leueskect. Germanice editã Benim. et Benedict. supracit. in l. 4 C. de malef. q. 7 concluſ. 6.

Dices fortassis, vt hæc queat in partibus carnosis, & facile dilatabilibus, & promptæ consolidationis, quarum exempla recensẽt Nicol. Remigius; non tamẽ id poterit in alijs, quibus illa facilitas non est propria v.g. in intestinis, orificio stomachi, gutture arterijs, & talibus organis, quæ angusta valde sunt, nec dilatantur, nisi ad functiones suas naturales; vel etiam si sectiones diuisa fuerint, non possunt reuniri. *Respondeo*, difficilius quidem in his id contingere, absolute tamen posse, vt in alijs. licet enim nobis incognita sint medicamenta, ijs consolidandis, & reuniendis idonea, dæmoni tamen illa sunt notissima. Præterea quamuis sponte sua non dilatentur, nisi ad naturales suos effectus, vt tamen aliqua adhibita, possũt extra consuetum ordinem dilatari & cõprimi. cuius rei duas historias ad finem faciendam attulit testis oculatus, chirurgiæ laude clarus, Ambros. Paræus: prior est, de studioso, qui cum spicam germinis deglutuisset, eaq; i pulmones per τραχειαν, descendisset, natura illam transuersis pulmonum lobis illæsis, integris etiam costarum musculis, & quæ succingit eas membrana incolumi, integram expulit. posterior est de opilione, qui semipedalem cultellum, cui corneum erat manubriũ crassitudinis pollicaris, in fauces à prædonibus ore aperto adactum, sex solidos menses, in corpore retinuit, & tandem nata in inguine vomica, inde chirurgus extraxit. At necessarium plane fuit, per angustissimos meatus quosque à faucibus in inguẽ cultrum peruenire. His tertiam narrationem Remigius addidit de morione; qui, apud Armoricos, mucronem gladij tres digitos longum per os in fauces adactũ, duodecimo post die, per annum egressit. Nonne culter iste, per tot spiras intestinorum subtilissimorum. & per illud quod à re ipsa vocatur *intestinum tenue*, fuit deuolutus? Neque in his vlla vnquam maleficii mentio, vel suspicio fuit. si natura id potuit, & casus, cur ex proposito id adnitens nequeat ille mille artifex solertissimus?

lib. 2. chirurg. capit. 17.

Alter modus est Silueſtri Prieratis, quẽ recentiores quidam sunt secuti, scilicet dæmonem peritia pollere, res solidissimas diuidendi, & comminuendi. partes in minutissimas, etiam instar puluers, & eas iterum vniendi applicatis, sicubi opus, naturalibus actinis, idque tam præpropere, & subtiliter, vt cernẽtium oculi nequeãt, ob nimiam motus celeritatem, quidquã horum aduertere, ideoque putent homines ea integra immitti, & emitti. Hi duo modi probabiles sunt.

Silu. ver. maleficium. q. 5 Cosmas Philiarchus de eff. Sac. p. 2. lib. 3. an tract. primi præcepti Decalogi.

Valde miror tertium quendam, tam multis placuisse, cum sit plane improbabilis. Volunt isti à dæmone poros corporis extendi, per eos deinde duriora hæc, & maiora inferi, & poros rursus concludit: quorum apertione: iterata demum, quan-

Paracelso lib. de occult. philos. Baroni Lichtenbergio l. de præ-

lib. 2. de monol. capit. 4.

puis Magic. art. c. Lud. Vitiecchio l. de Magico dæmone, & Nivel. Rem. d. c. 1. l. 3.

do dæmoni videtur, intrusa expellantur. Sic aiunt à fulmine sine læsione poros vaginæ penetrari, laminamque gladij chalibeam liquari, sic iactu lapidem sub aqua recondi, nec manu retracta viam cerni, per quam lapis in aquam penetrarit. Supponit hæc opinio corporum penetrationem esse naturalem, cum Buridano, quã Diuus Thomas, Scotus, Durandus, & alij, melius philosophantes, contendunt, a solo Deo perfici posse. hoc ergo primo peccant. Si dicant corporeas hic dimensiones, siue corpora non penetrari: incredibilem quandam dilatationem pororũ, etiam in partibus corporis non raris, coguntur excogitare, cum tamen isti pori tam sint natura angusti, vt sine insigni læsione distrahi non possint. Nec simile quidquam in illis, quæ pro ratione adferunt, dissimillimis reperitur, fulmen quiddam est subtilissimum, & renuissimum, ea præditum vi naturali, vt duriora, atq; resistentia consumat, mollia vero, & cedere facilia sine læsione transmittat ferrum, ligna, lapides, res sunt spissæ, duræ, & minime aptæ sic se in poros insinuare. Aqua corpus est liquidum, humidũ, tenue, fluitans, cuius rei solidæ cedens loco, capax etiam liburnarum: rerum, quæ injiciuntur, impulsu cõdensabile, & ijs exemptis aptum vi sua statim coire, & reuniri; vtq;, sine partium separatione, condensatur; sic, sine earundem noua medicina rarefit atque extenditur, quæ, quam sint ab humani corporis membis aliena, *vel pueri norunt, & qui nondum ære lauantur.*

Senec. li. 2. nat. q. l. 2. Isid. l. 13. Etymol.

SECTIO VII.

De maleficio deuouendi.

Svppono, quod Catholicis certum est, *energumenos a demonibus sæpe inuadi, & possideri, vel obsideri*: hoc est dæmones in hominum ingredi corpora, & simul potestatem aliquam eos vexandi, seu affligendi accipere: ambo enim requiruntur, vt quis sit energumenus; qua de re docte, post Mengum, & Polyd. Petr. Tyræus disseruit, fic. homines dæmoni tradendi potestatem constat olim Apostolos habuisse, ex S.S. & alios quoque sanctos homines, vt olim, sic, & olim, sic, & hodie eam à Deo accipere, qua non nisi prudentissime, & cum magna caritate atque iustitia vtantur; haud difficulter probaretur, si huius loci foret. An vero dæmones, eos quos possident energumenos, sic possideant, vt eorum corpora, ipsimet subintrent, posset quis dubitare, eo, quod B. Ildegardis in libris reuelat. suarum scribat sede quadam energumena in verba visione vidisse.

Mengus in fuste dæmon. Polydor. de exorc. Tyræus disp. de magiæ.

1. Cor. 5 v. 1. 1. Timot. 1. v. vlt. v. de Triumph. operis, q. vlt.

Quod ipsa permissione Dei quadam nigredine.] & fumo diabolicæ conglobositatis obsessa erat, & obumbrata; quæ totã sensualitatem rationalis animæ illius opprimebat, nec ea eleuato intellectu suspirare permittebat: velut vmbra hominis, aut alterius rei, vel fumus opposita obtegit, & perfundit: vnde hæc rectos sensus, & actus perdebat, & inconuenienter sæpius clamabat, ac faciebat. Et me cogitante, & scire volente quomodo Diabolica forma (id est substantia) hominem intraret, vidi, & responsum habui, quod diabolus in sua forma, vt est, hominem non intraret; sed eum vmbra, & fumo suæ nigredinis obumbrat, & obtegit, si enim forma illius hominem intrare: citius membra illius soluerentur, quam stipula à vento dispergatur. Quapropter Deus non permittit, vt hominem in sua forma intret. Sed supradictis perfundens, ad infamiam, & inconuenientia euertit, & per eum, quasi per feneſtram vociferatur, & membra illius exterius mouet, cum tamẽ in eis in forma sua interius non sit, anima interim quasi sopita, & ignorante, quid caro corpus faciat.]

Sicilla apud Theodoricum Abbatẽ. eius vitę lib. 3. cap. 20. Sed hic locus ostendit verissimum esse dictum Theologorum, sæpe eos, qui assueuere multis reuelationibus etiam veris, putare se habere per reuelationem; quod habuere per discursum opinionemque. Indicãt hoc multa. *Primo*, quia principio vere tantum detribuitur obsessio, nõ possessio. *Secundo*, quod inquisitio hac parum erat necessaria, & satis curiosa. *Tertio*, quia suspectũ est, quod ait Deum non permittere, vt diabolus secundum suam essentiam, vt solet esse in suo loco corpora possideat. communis enim Theologorũ distinctio hoc discrimen statuit inter *obsessos*, & *possessos*, quod in his sit dæmon, vt erat in statuis idolorum, nonnunquam: & hoc indicant

dicant inflationes, & multa alia, quę in possessis cernuntur. *Quarto*, quia ratio nulla est. nec enim forma dæmonis siue substantia eius spiritualis ipsi corporis cõtraria sic est, vt illud statim destruat, etiãsi nolit, solo ingressu. *Quinto*, quia non semper anima sopita est, quando dæmõ energumenum, vel obsidet, vel possidet, vt apparet, quia videmus sæpe illos omniũ recordari, quæ egerint. Denique sancti, & Theologi omnes sic semper locuti, & opinati fuere, vt dicerent dæmonem corpus ateptitij intrare, & ab eo exire. Non quidem id subire, vt informet, vel tanquã pars eius, (quod vocant) corpus integret; sed tantum, vt loco, vel instrumento organico vsurus, vt fuse explicat Episcopus Abulensis, in 7. Exo. q. 16. Rectius itaque dictum a Cæsario lib. 5. c. 15. dæmones non vniri animæ substãtialiter, nec in ipsa esse anima, sed applicatione tantum, & oppressione per energiam seu operationem animæ adesse, & sic homini vniri, & ei quasi illabi. allegat Gennadium, l. de Eccles. dogmat. cap. 82. hoc tenentem: tamen corpori inesse sicut in loco posse; & in cauitatibus eius latere, nunquam Gennadius negauit, & expresse Cæsarius ex S.S. confirmat. nõ enim recte dicitur exire nisi, quod intus fuit. Saluator autem iubet de corpore dæmones exire, Matth. quinto, versicul. nono. Intus ergo fuere. Restat nunc, vt quæramus, an malefici possint, & soleant sic alios deuouere, ac dæmoni quasi mancipare? Multorum confessionibus constat eos id putare, fatentur enim se dæmones in brutorum, vel hominum corpora immisisse, & ipsi dæmones cum exorcisantur, id solent prætexere, se à tali, vel tali immissos. prætermittam, quæ recentiora sunt, à Remigio, & alijs allata, duo tantum adscribam ab alijs commemorata, quorum fides reijci nequit. Anastasius Nicenus de Simone Mago: *Multos* (ait) *tentantes eũ dicere præstigatorem: cum eos esset alloc-utus & deinde conuiuij præexiu bouem sacrificasset & eos conuiuio excepisset variis morbis, & dæmonibus eos subiecit.*) D. Hieronymus nobis proponit dæmonem à B. Hilarione electum, quem magus in virginem immiserat. *Perducta* (inquit) *a parentibus ad monasterium sene traditur, vlulante statim, & confitente dæmone. vim festinui. Imitus abductus sum. Quam bene Memphi somnijs homines deludebant? o cruces? o tormenta, quæ patior? Exire me cogis, & subter limen ligatus teneor. Non ex eo: nisi me adolescens, qui tenet, emiserit. Tunc senex, Grandis ais, fortitudo tua, qui licito, & lamina strictus teneris: Dic. Cur ausus es ingredi puellam Dei? vt seruarem, inquit, eã virginem. Tu seruares, procitor castitatis? Cur non potius in eum, qui timebat es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, Amoris dæmonem?* &c.) En, vt magus immiserat dæmonem vere: & sic opinor etiã multa eorum, quæ narrat Anastasius, à quo Glycas p. 1. fuit eadem mutuatus; & in primis, de quo nunc agimus, Deo permittente, potuisse vere à Simone Mago patrari; quare Annalium scriptori eruditissimo, nequeo assentiri, qui mira illa Simonis ab Anastasio prodita, iudicat tantũ fuisse imposturas, hominibus per imaginem, & visum ostensas, cum nulla veritate consisterent. sunt enim in ijs multa, quæ, & posse, & solere contingere, libr. præcedente *de Dæmoniaca Magia* satis copiose ostendimus. Anno 1581. in Viuariæ oppido Annonaio, fuit malefica nomine *Boyarona*, quæ varij plures cuique, non vno modo dæmones immisit, quibus grauissime diuexati fuere. In his filius, & filia illius fuerunt, quos nucibus alteri paratis, sed more puerili abligurijs ab ipsis, qui deferebant, singulos tribus dæmonibus possidendos mancipauit. Similia factitabat strix alia dicta, *la Gochonzeita*, vt illis tum partibus cuncta plena fuerint, per maleficia votiua energumenis. Narrat oculatus testis vir doctus & prudens Claudius Chaton l. de Antichristo reuelato Nota 1. fatetur hoc fieri solitum Bapt. Codronch. Medicus libro 3. de morb. malefic. cap. 7. Hæc autem immissio malorum spirituum, non prouenit a facultate cogendi; quæ nulla magis cõpetit, in dæmones. Nam, vel sponte dæmones ex pacto obsessum vadunt, fingunt que se obtemperare; vel inferiores dæmones ad id adiguntur, à dæmone superiore volente hac in re malefico gratificari. Vtroque tamen casu Dei permissio requiritur, vt causa sine qua non posset hoc fieri: permittere vero Deus id con-

tom. 1. lib. 2. no 68.

8. 5. q. 26.

In vita S. Hilarionis.

sueuit, non nisi ob graue aliquod obsessi peccatum: non raro propter parentum iratorum imprecationes, quarum tria exempla suggerit Ioan. Cæsarius. Ait Ouid. de Medæa, *Deuouet absentes*. Et experimento compertum est hodie pleraſque striges cum dæmone pactas, vt cuicumque diras imprecentur, bruto, vel homini confestim illi tabe lenta incipiãt tentari, vel alio interitu de medio repente tollantur. Nec irritam hanc, vt plurimum earum deuotationem plurimis exẽplis docet Remigius lib. 2. c. 9. 10. & tribus seqq.

Vide Tyraeum d. oper. c. 29. l. 5. exem. c. 1. 12. et 21.

SECTIO VIII.

De maleficio ligaminis.

NVllum hoc frequentius hodie est maleficium: adeo, vt in aliquibus locis vix audeat quisquam clara luce matrimonij solemnia celebrare. ne quis malus coniugum votis illudat. Id si fit, quia, quo pauciores ad futuri & rei conscij fuerint, hoc plurimum insidias effugiunt, nihil ad hũc tractatum pertinet cautela huiusmodi: si; quod antelucanos conatus magicos, minus poliere credunt, res superstitione non vacat. Sed ad ipsum maleficium veniamus. Solent malis verbis hominem reddere, (vt Canones loquuntur) frigidum, & maleficiatum: hoc est ad actum coniugij in idoneum. Hoc illos posse, & solere probatur, tum auctoritate conatum, tum communi sententia Theologorum, tum praxi Ecclesiæ, quæ sic affectos post triennij experientiam irritam, & adiuncta septem testium iuratorum manu, separare consueuit. tum ex opinione Rabbinorum veterum, & Borosi, qui exstat existimantium à Chamo tali damno multarum Noemum fuisse: tum exemplis mox referendis, & experientia quotidiana: tum denique ratione. potest hoc fieri naturaliter, castratione, elisione, ruptione, defiecatione, in frigidatione, & similibus ex causis, quas cum norit dæmon, poterit illis vti, confirmant id Historici, & poetæ. Deinde fit sæpe, vt, qui cum vna nequit, queat cum alijs, vel, qui cum cæteris potest, cum vna non possit, item, vt non possit cum ea sola, quam maximè amat, & deperit. item, vt, ablato dumtaxat ligamine, fiat potens, qui prius nihil poterat, cuiusmodi varietas ex naturali causa nequit prouenire. prouenit ergo ex supernaturali seu prodigiosa. non diuina: ergo angelica. non bonorum angelorum opera: ergo malorum.

cap. si per fortiaria. 33. q. 1. et tuto ti ex sr. de fri. & malef. in 4. d. 34. D. Tho. 3. q. 58. ar. 2 & alij citati ab Enriqu. libr. 2. de mat. c. 8. c. laudabilem. de frigid. & malef. vide per Enriq. d. c. 8. num. 9. et c. 7. num. 9.

Modis seu formis ad hoc diabolus vti tur pene infinitis. sane auctor Dæmonomaniæ plures quinquaginta reperiri scripsit: Quidam magi, solummodo ligulam, certis cum verbis prolatis, nectunt, sed dæmon interea maleficium perficit, & siue virum siue fœminam reddit impotentem. tam in fœminas, quam in viros grassari vere dixit Ananias, sed tamen facilius, & frequentius in viros cernimus hoc malum serpere, fors an, quod vbi plus operæ, & instrumentorum requiritur, facilius ibi aliquis defectus, & impedimentum occurrit? an quia cum plures sint maleficæ, quam malefici, pluribus viris nocetur? ligari autem posse volunt plerique, vel in diem, vel in annum, vel in æternum, aut donec nodus ligulæ soluatur.

libr. 4. de nat. dæm.

A viris doctioribus septem traditas inuenio causas proximas huius impotentiæ, quibus causis dæmon abutitur. *prima* est, quando coniugem alterum alteri reddit odiosum, vel inuicem sane odiosos facit, per calumniam suspicionemve, aut morbi alicuius immissionem; sicuti cum, vel Venus, iuxta Stesichorum, vel Medea, iniecto pharmaco fecit, vt omnes fœminæ Lemni grauiter ore olerent, sicque illas mariti sunt aspernati: Medeæ facinus vult esse Myrtilus. *libro rerum Lesbicar.* 1. aut id faciunt phantasia turbata, sic, vt aliquid in compare vehementer odiosum, vel formidabile inesse credant: sic Valazca, Libussæ Boemæ famula, mulieres a virorum amore per veneficium adeo auertit: *vt coniuratione inita, suos quaque maritos, fratres, patres, filios vna nocte interfecerint, mox arce Vissegradensi obsessa, Primislai regis exercitum ad internecionem fere ceciderint.*) Aliquando faciunt, vt inuicem quidem ament ardentissime, sed quando ad copulam ventum subito accensi odio, alter alterum cædat vel vnguibus laceret, quod genus, & Theologi,

Natalis Mirthol. lib. 6. c. 2. Aeneas Siluius in histor. Bohem. & Bapt. Egna lib. 3. capit. 2.

gi, & Iurisconsulti nouerunt. tunc dæmō primo accendit ardorem libidinis propositā forma coniugis, vt concupiscibili, & quando venitur ad amplexus, tunc proponit, vt odiosam, & exitialem, faciens, vt membra generationis appareant, vel magnitudinis prorsus incongruæ, vel formæ horribilis aut supra modum fædæ. Secunda causa est, quando corpora impedit, nequeant ad se mutuo appropinquare, & sic ea diuidit, vel detinens ea in locis diuersis, vel cum conantur iungit, phantasma aut quid aliud inficiens intermedium, ad prius videtur pertinere illud Propertij.

P Henr. de Sacramen. l. 12. c. 8 nu. 2. Sot. in 4. d. 34. a. 3. Inquer. flag. cap. 12. mall. demonoma. & author. li. de lamitii. l. 2. libr. 1. eleg. 12.

Inuidia fuimus, quis me Deus obruit? aut quæ
Lecta Prometheis diuidit herbamugis?

Pertinet ad posterius, quædam narratio plena admirandæ nouitatis, cuius fides penes auctores sit. narrat ex Vincentio Beluacensi Diuus Antoninus, Romæ temporibus Henrici tertij. Imperator. fuisse iuuenem quendam locupletē, & nobilem, qui reces vxorem duxerat, & sodales suos opiparo conuiuio nuptiali exceperat.

Vincent. l. 26. hi. Antonin. p. 2 sum hist. tit. 16. c. 7. §. 4.

Exiuere in campum à prandio lusuri pila. Sponsus, ludi dux, pilam poscit, & ne excideret annulus sponsalitius, inserit eū digito statuæ Veneris æreæ, quæ in proximo erat, omnes vnum petebant, sic cito defatigatus ipse à ludo secessit, & ad statuam rediens, annulum recepturus, ecce, videt digitum statuæ vsque ad volam manus recuruatum, & quantumuis conatus annulum recuperare, nec digitum inflectere, nec annulum valuit extrahere. Redit ad Sodales, nec illis ea de re quicquam indicauit. Nocte intempesta cum famulo ad statuam reuertitur, & extensum, vt initio digitum repperit, sed sine annulo, iactura dissimulata. domū se confert ad nonam nuptam. Cumque thorum genialem ingressus, sponsæ se iūgere vellet sensit impediri sese, & quiddā nebulosum, ac densum inter suum coniungisque corpus volutari. sentiebat id tactu. videre tamen nequibat. hoc obstaculo ab amplexu prohibebatur. audiebat etiam vocem dicentem.

Mecum concumbe, quia hodie me desponsasti. Ego sum Venus, cui digito annullum inseruisti, nec reddam. Territus ille tanto prodigio (inquit Antonin.) nihil referre ausus est, vel potuit, in somnem duxit noctem illam, multum secum deliberans. Sic factum est per multum tempus, vt quacumque hora cum spona cōcumbere vellet illud idem sentiret, & audiret. Erat sane alias valens, & domi aptus, & militiæ. Tandem vxoris quærelis commonitus, rem parentibus detulit. Illi habitō concilio, Palumbo quidam, presbytero suburbano, rempandunt. is autem erat Necromanticus, & in maleficijs potens. Illectus ergo promissis multis, compositam epistolam dedit iuueni, dicens: Vade illa hora noctis ad compitum, vbi quatuor viæ conueniunt, & stans tacite considera. Transient vbi figuræ hominū vtriusq; sexus, omnisque ætatis, & conditionis, equites, & pedites, quidam lęti, & quidam tristes, quicquid audieris, nō loquaris, sequetur illa turba qui dā statura procerior: forma corpulentior curru sedens, huic tacitus epistolam trades legendam, statimq; fiet, quod postulas. Ille autē iuuenis totum impleuit, prout edoctus erat. Viditq, inter ceteros ibi mulierem in habitu meretricio, mulā ine quitantē, crine soluto per humeros iacta to, vitta aurea superius constricto, aureā virgam gerentem in manibus, qua mula regebat; præ tenuitate vestium pene nuda apparebat, gestus exsequens impudicos. Vltimus dominus turbæ terribiles in iuuenem oculos exacuens, ab axe superbo smaragdis, & vnionibus composito, causas, viæ ab eo exquirebat. Nihil ille cō tra, sed protenta manu epistolam ei porrigit. dæmon notum sigillum non audens contemnere, legit scriptum, moxque brachijs in cęlū eleuatis. Deus, inquit, omnipotens, quamdiu patieris nequitias Palūbi presbyteri? Nec mora, satellites suos à latere mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiuersata, vix tandem reddidit. Ita iuuenis voti compos, sine obstaculo, potitus est diu suspicatis amoribus. Palumbus autem, vbi dæmonis clamorem ad Deū audiuit de se, intellexit sibi præsignari finem dierum. Quocirca omnibus membris vltro truncatis miserabili pœna defunctus est, confessus

fessus coram populo Romano inaudita flagitia.

Hæc ille in cuius verbis, & maleficium vides diuisionis, & curationem nefandã per aliud maleficium, & seriam malefici pœnitentiam.

Tertia causa est, si spiritus vitales prohibeantur transire ad membra generationis, & sic seminis decisio impediatur, de quo impedimento, recte Ioan. Maior. disseruit.

in 4. d. 34 art. 3. Quarta est, si semen prolificum exsiccetur & subtrahatur.

Quinta, si virga viri flaccida fiat, saltẽ quãdo quis vult actum matrimonij exercere. de quo Ouidius, *Qui i vetat, & nerues magicas torpire per artes?* Petronius, *Forsitan rediret hoc corpus ad vires, & resipiscerent partes vnguento, credo, sopitæ.*

Sexta, si qua naturalia alia pharmaca applicentur, quibus vis patrandi quouis modo tollatur, hæc causæ vulgatiores cunctis fere notæ, & obuiæ sunt apud Doctores.

Palu. & Soc. add. d. 31. Sil. verb. maleficiũ q. 6. Abul. in ca. 19. Mat. qu. 90. par. 1. mal. q. 1. c. 7. Rem. l. 1. Damon. ca. 5. Septima causa est, ratio: nempe muliebrium locorum obseruatio, vel nimia coarctatio, aut viri genitalium retractatio, absconsio, vel vera ademptio.

De virili huiusmodi calamitate narrationes varias sui tẽporis proponunt Sprẽger. & Remig. Quo ad retractionem, & abscõsionem fortassis illa naturaliter fieri posset, quamquam dubito, & inclino in negantem partem. ademptionem cõstat esse semper merum præstigium, licet alibi. vt in auium nidis apud Sprẽger. malefica membra illa ostentet, nec enim aliter potest ista tollere. quam homines, sectione aut simili separatione. adempta vero non magis potest restituere, quam homines. Sunt ergo hi modi quoad viros, præstigiosi. Quoad mulieres, sicut ex naturalibus morbis coarctatio hæc orin potest, sic etiam a dæmone causari, idque opinor tam de arctitudine in ossibus, quã de arctitudine in carne sitate.

de vtraque egerunt Vi Sot. Ledes. in d. 34. et Hẽriq. li. 12 c. 7. nu. 3. Dixit duplex esse impedimentum. vtrum quoad omnes, sic inuenio mulctatum Siuanum ab vxore apud Tacitum libro 4. ann. & Aurelium apud Zonaram tomo secundo, & forte Amasim Regem Aggypti, aliud quoad vnã duntaxat personam certam, hoc vocant Dd. malefi-

A cium respectiuum. ita legimus affectum Theodoricum Regem, qui poterat cum concubinis, cum vxore sola non poterat. idem de quodam Eulatio. refert Gregor. Turonens. lib. 10. c. 8. sic Galeacius Sforciæ fraude tactus fuit, ne matrimonio Isabellæ Aragoniæ potiretur.

Herodot. lib. 12. Pau. Aemylian vita Clotarii Francesc. Guicciard. in hist. Ital.

Dixi secundo, impedimentum, quoddam esse temporarium, quoddam perpetuum: perpetuum vocans, quod vsque ad mortem duraturum, nullo naturali re

B medio, nec alias licite, auferri potest. Scio cum glossa, quosdam negare à Diabolo vllum huiusmodi perpetuum impedimẽtũ induci posse: sed scio quoque hoc glossæ dictum communiter à Canonistis, & Theologis Doctoribus reijci: vt repugnãs ipsius contextus menti, licet non verbis. Deinde cur non, vt semel, sic sæpius poterit dæmon impedire copulam? cur vt sæpius, sic nõ & poterit toties quoties permittis Deus? Denique falsum est, glossæ

C fundamentum. semper ab auctore maleficij illud tolli posse: postea libro vltimo docebimus, aliquando non posse maleficas sanare, quę nocuerunt. Nec dubitarim plura posse dæmonem destruere, quam reparare. Quid si membrum præsciderit? non magis illud valebit restituere, quam vitam semel ademptam. Ex his puto facile (Lector) intelligis temere Michea Montanum libro 1. *de essais* cap. 11. adimere hæc maleficia dæmoni, vt

D adscribit viribus imaginationis, potest illa impotẽtem aliquem ad res veneris reddere, nemo negat, verum effectus tam varios. ac multiplices vni adscribere imaginationi, nec Orestes quidem duxerit in dilucidis interuallis. Quis locus imaginationi in alias valido, & cupido, & sperante se posse, immo non dubitante; prima vice, qua spe fallitur.

Vltimo loco huic maleficij generi videtur annumerandum, quod refert Saxo

E Grammaticus, his verbis, *Mares in vrbe Karentina*, apud Rugianos) *cum fœminis in concubitum admissis, canum exemplo, cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterãt, Interdum vtrique pertices è diuerso appensis, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuerunt.*] Sane ijs, qui feræ, & non homines. hominibus enim tam acerba hominum calamitas, non cachinnos, sed singultus, sed

lachry-

Imo requisis. & cap. si per sortiarias 33 q. 1. Caran. ibid. Abb. & alij ad ti. de frig. et malef. Nau. cons. 1. l. 4. tit. 15. Abul. d. q. 90. Magia. in 4. d. 34. & ib Diuus Th. ar. 2. Dur. Palud. Richar. Maior. Vic. vter que. Ledesma, Palac & alii citati per Hẽriq. a. c. 2. §. lit. O.

lachrymas excutiat, Hei? quid peccata non merentur? quid non vltionis clemẽtissimo Deo extorquẽt, fieri potest, vt dæmonum hic opera interceſſerit; & Deo, illa vt carnificum vtente manu, hoc ſupplicij diriſſimi genus à commentitijs exegerint, quod ſi in adulteros, & concubinarios hodie ſimilia iudicia exerceantur, quæ perticæ ſuffecerint? plures ſane continentiam amarent, & obſcęnas libidines auerſarentur. Fieri etiam poteſt, vt meræ dæmonis præſtigiæ fuerint. ſi non fuere præſtigiæ vix eſt, vt naturalis ratio reddi queat: niſi dicas, & viſcoſitatem ſeminis, & diſpoſitiones membri, quæ in feris, ſic cohærere ſolitis inſunt, in hos homines à dæmone introductas: quod puto eius induſtriam, & vires non ſuperare.

Quid ſi, & Salmacis fons maleficum, quid habuerit iniectum? ſane, quod Strabo libr. 14. de illo refert μαλακίζουα τοὺς πίνοντας, ex eo bibentes malaciſari: id ego non tam ad mutationem in Hermaphroditos, quam ad emaſculationem, & (vt Varro loquitur, alio tamen ſenſu) mulierationem tetulerim, Hæc enim hominibus illis à Chriſti lege, & fide alienis, quaſi neceſſaria conſecutio (nefas?) videbatur, vt qui agere nequiret, pati inciperet. Beneficium hoc inter cætera fidei Chriſtianæ non minimum; quod cum dæmonum cultu portentoſa hæc dæmonum ſuaſu, & hortatu crimina paganiſmo inolita, tandem pleriſque in regionibus prorſus exoleuerint.

SECTIO IX.

De maleficio odij.

HOc vſam Valaſcam ſupra oſtendi, & agnouit Arnobius libro primo, contra gentes. Addam alia, Godſcalcus Holenus Auguſtinianus Præceptorij fol: 20. lit. A. ſic ſcribit.

Noui mulierem,] quæ voluit facere diuortium inter duos ſe mutuo amantes, propter quod deberet ſalariari. Scripſit in chartulis duos characteres ignotos, cum alijs tamen deuotis verbis, & dedit chartulas, vt portarent, & tamen nulla ſequebatur diuiſio. Secundo ſcripſi hæc eadem in caſeo, & dedit illis ad comedẽdum: & accepit poſtea pullum nigrum, & diuiſit per medium, obtulit vnam partem diabolo (*certo ſacrificij ritu*) & aliã dedit ad comedendum illis duobus, tunc ſequebatur maximum odium inter eos: ita quod vnus alium videre non poterat Vnde hoc niſi quod dæmon habuit tunc oſſertorium ſuum?] ſic ille. Cenſeo hoc maleficij genus reſpexiſſe poetam, cum inducit dæmoni quandam dicentem.

Tu potes vnanimes in prælia mittere fratres,

Andr. Cæſalpin. de inueſtigat. Dæmon. cap. 10. ſcribit ſolere maleficas ſub limine, vel in angulis domus capita ſerpentũ, & pelles defodere ad odium conciliandum. Sed hæ quiſquiliæ ſigna tãtum ſunt pacti conuenti. Nam odij maleficiũ auctorem habet dæmonem. Nec enim naturalia pharmaca poſſent aliud, quam hominem atro turbideque ſanguine, & quadam melancholia graui afficere: itẽ humotes nimis adumis adurere, vel frigus noxium inducere. vnde oriatur quędam ferocius, moroſitas, crudelitas, & miſanthropia in vniuerſum, qualis eſt in ijs, qui lupina inſania laborant. Poſtea dæmon hoc odium dirigit in certam perſonam, omnes odio oportunas imagines phantaſiæ obijciens, & velut ob oculos ponens, & in memoriam reducens. cum amaritudinis miris modis cauſiſq; adeo vt cum illa recurunt animo, vix queat homo non grauiſſime irritari, & excandeſcere, etiam in illos, quos hac perturbatione deſinente efflictim amat. Huius maleficij memorabile exemplum narrat Ioan. Bapt. Codronchus lib. 3. de morb. malef. c. 8. ſic ille.

In oppido Seppino ditionis Neapolitanæ,] erat quidam Iacobus nomine, cuius vxor tantum odium, cum eo exercebat, vt à primo die, quo inter ipſos matrimonium contractum fuit, ſimul habitare nõ potuerint: tantum abeſt, vt ſeſe inuicem copulauerint, Et, ſi quando Iacobus ad vxorem accedere voluiſſet, tanto furore, ac rabie percita vxor erat, vt ſe per feneſtram potius præcipitem daret, quam illũ perpeti poſſet. Quod cum cuidam religioſo viro ab ipſis hoſpitio recepto narratum eſſet, de hac re dubius, & ad fidẽ præſtandam difficulter ſe habens, experiundi grati illico mulierem accerſiri iubet, eiuſque maritus in interiorem ædiũ par-

partem sese abdidit, ne eius præsentia vxor ingredi renueret. Venit mulieti, quæ de odij sui causa contra coniugem interrogata, suam vicem prius, miserumque fatum cum deplorasset, se nullam inquit eius rei rationem reddere posse. quin absentis mariti tanto desiderio, & amore se flagrare dicebat, vt id verbis exprimere nequiret. Cum autem ad illum alloquendum, & videndum accedere vellet, illico ni suæ, tot deformitatibus, & in turpitudinibus, totque horribilibus monstris marium depictum apparere, vt morte prius subire vellet, quam illum ferre: asserens, quod eius anima tota omnesque vires & spirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & sui perniciem ferebatur. Rursus eo absente eiusdem desiderio æstuare se aiebat. De cuius mulieris verbis, cum bonus ille Sacerdos periculum facere vellet, dixit mulienbus eam comitantibus, vt illam circũ pedes, & brachia circum lectum valido fune in crucis modum vincirent, quo maritus, omni repugnantia remota, expeditum accessum ad eam haberet. Verebatur enim ille Sacerdos, ne ob deformitatem aliquam cælãdam mulier se ita affectã esse simularet. Vxor denique se ob mariti desiderium ligandam tradidit, rogans, vt ad se maritũ admitterent. Quo ingrediente, nullæ vnquam furiæ tam immanes visæ sunt, nulla fera tam efferata, nulla belua tanta rabie, & furore concitata, ei similis inuenta fuit: spumam ex ore emittebat, dẽtibus fremebat, oculos contorquebat, totumque corpus velut furijs agitatum, ac dæmonibus plenum videbatur, Mulieresq; ibi assidentes retulerunt eius ventrem, ac stomachum funibus contortis, ipsis tangentibus, refertum visum esse, totamq; cutim, vt flagris cæsis redactam. Nec furendi finis factus est, donec maritus concertationis labore defessus, & illius miseri cordia motus illinc exijt. Et tandem post tres annos mulier quædam in veneficijs versata, quæ Iacobi matrimonium cum illa vxore grauiter molestaque tulerat maleficium quod patrauerat soluit. Et ita Iacob. vxore potitus est: & in summa pace, atque ocio tranquillissimè vixit.]

Huc pertinet *Maleficium obliuionis*, quo fit vt viri vxores ita negligant, vt videantur earum non meminisse. Rem exemplo declarabo, duobus testibus ijsdẽ illis comprobatam.

In oppido Hetruriæ Sangeminianẽsi.] iuuenis quidam adeo perditè veneficam mulierem adamauit, vt sor mosam alioquin, & honestam vxor em vna cum filijs reliquerit, & cum pellice, suorum immemor vitam eo vsque traduxerit, donec vxor de maleficio monita ea concessisset, & clam maleficij instrumento perquisito, in ueniisset, sub lecto buffonem olæ inclusum consutis oculis: eo igitur abrepto, & solutis oculis postea cremato: confestim vir suorum recordatus, tanquam è somno surgens ad vxorem, & filios reuersus est:] Condronch. d. lib. 3. c. 6. Cæsalpin. c. 10. de dæmon. inuestigat.

SECTIO X.

De incendiario maleficio.

NOn animum inflammant modo, sed & corpora, & domos, & oppida: vt facile appareat æterni ignis esse alimenta.

Coronа Creusę nota est, quam munere impio Medea concremauit, ex asphalto humectiore, & sulphure pharmaco inunctam volunt Cælius lib. 15. A. L. cap. 13. & Venetus Natalis lib. 6. Mythолog. cap. 7. quasi horum tanta vis esse potuerit, vt modica inunctione totam Regiam Corinthi corripere posset cur nõ naphrã medicam addidere? vis nonne eius efficacior? cur non *insopibilis*, vt vocat Martianus, *peremitatis igniculos Lemnij fabri?* cur non flammiuomi pecoris Aetheæ? cur non semina flammæ? cur non cuncta, quæ Tragicus commiscentem facit Medeam?

Pia sororis, impie matris faciem
Vltricis Althea vides.
..... tu nunc vestes
Tinge Creusæ, quas cum primum
Sumpserit, imas vrat repens
Flamma medullas, ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus,
Quem mihi, cœli qui furta luit
Viscere fœto. dedit & docuit
Condere vires arte Prometheus.
Dedit, ac tenui sulphure tectos,
Mulciber ignes. & viuacis
Fulgura flamma de cognato

Phæ-

Phaetonte tuli. habeo media
Dona Chimeræ. habeo flammas
Visto Tauri guttare raptas,
Quas permisto felle Medusæ
Tacitum iussi seruare malum.

Omnia quidem hæc fabulosa, sed efficacissima ad extinguibile incendium opinabantur vulgo: poeta vero gantus vim illam à dæmone ex pacto se exerturam. concludit prece ad Hecaten (magorum Numen)

Adde venenis stimulos, Hecate,
Donisque meis semina flammæ

Condita serua. quo pacto condita, & clausa? vt solent hodie. initio impune contingas, & adspectu nihil vel sensu ignitum.

..... fallant visus
Tactusque ferrant..... quid interea, an ociosa?

..... meet in pectus
Venasque calor. stillent artus
Ossaque sument ..... ita fit, & omnia amburuntur.

Illic quod mox. *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Vt iussus, ignis, iam domus tota occidit.
Vrbi timetur. vnda flammas opprimat?
Et hoc in ista clade mirandum accidit;
Alit vnda flammas, quoque prohibetur magis,
Magis ardet ignis: ipsa præsidia occupat.

Nemo hic adeo Philosophus sit opinor, quin maleficam vim agnoscat. Ne fabulas opinemur, faciunt quæ recens gemina contigerunt, prodita à Nicolao Remigio libro 2. capit. 13. Leherij quædam saga, cui nomen Iana Nigra Armacuriana obnixè quidem à Franciſca Huyna contenderat, quod cum impetrare nequiret, in desiderium vindictæ exarsit.

Nam accepto (inquit) *à dæmone linteolo,*] quo erant inuolutæ minutiæ quædam instar seni defecti, admonita est clam illud deponere in Huynæ ædes, ac properè facescere. fore enim, vt non multo post flammam corriperet subito, vnde illæ cum omni supellectile consumerentur. Linteolum igitur glomo obuoluit, ac Huinæ, tum forte aliquid in furnaria agenti, vænale offert, in telæ, qua vllam adornare audierat licium: sed cum negaret eo sibi opus esse, quod ex domesticis operis speraret plus satis sibi futurum. Nihilominus bona illa in pistorium lacum, qui prope erat, abiecit: addens se, si tum in sui esset non contingeret, cum vellet, restituturum. Ac vix pedem extulerat, cum deflagrare cœpit cella illa farinaria, quæ depositum glomum continebat, deinde vniuersa domus adeo præcipiti ardore atque, incendio, vt nullum ei remedium satis mature adferri posset. Res vtriusque diserta atq; separata assertione, simul & ipso euentu fidem sibi apud omnes indubitatam vindicauit.

Minus latens incendium, sed pernicio sius fuit, quod ita describit Erasmus Roterodamus. & etiam Lycosthenes in Prodigijs testatur ille sic in Epistolis.

Oppidum est in Heluetia,] nomine Schiltach. quod 4. Idus Aprilis ann. 1535 totum subito conflagrauit, eiusque incendij causam, quantum illius loci municipes apud Friburgi magistratum, (quæ vrbs illinc abest octo milliaribus Germanicis) renunciauerunt, talem fuisse rumor est. Dæmon sibilo signum dedit è quadam ædium parte. Caupo suspicans esse furem, ascendit neminem reperit: Sed idem signum rursus ex alto cœnaculo reddidit, & huc consendit caupo, furem persequens. Cum nec illic quicquam appareret, sibilus auditus est, è fastigio fumarij. Illico tetigit cauponis animum, esse dæmoniacum quiddam. Iubet suos esse præsenti animo, accersiti sunt Sacerdotes duo. adhibitus exorcismus, respondit se esse dæmonem, rogatus quid illic ageret, ait, se velle euertere oppidum. Minitantib. sacrificis respondit, se pro nihilo ducere minas illorum. quod alter esset scortator vterque fur. Aliquando post mulierculã, qui cum habuerat consuetudinem annis quatuordecim cum interim illa quotannis confiteretur & acciperet Eucharistiã: sustulit in aerem, imposuitque fumarij fastigio, tradidit ollam, iussit, vt inuerteret, inuertit, & intra horam totum oppidum combustum est.

Hæc illæ. Nec admodum multi sunt anni. cum per Rhenanum tractum incendiarij quidam grassabantur, qui in aliorum domibus, gladium, hastam, scipionẽ, vel quid aliud caloris aut ignis expers deponebãt, atq; mox post aliquot horas

ras inde prorumpens flamma, quasi ex malleolis, ædes absumebat.

QVAESTIO V.

Quibus personis malefici queant nocere?

CVm Draco ille antiquus vsque ad iudicij diem mansurus sit legatus, nemini potest nocere, nisi cui Deus permiserit, & quantum permiserit, D. Leo.

Et cũ eis (inquit) *nihil amplius in quen quam liceat*, quam iustitia diuina permiserit, quæ dignatur suos ad corrigere disciplina, aut exercere patientia agunt, tamẽ versutissima arte fallacię, vt ex arbitrio propriæ potestatis, aut lædere videantur, aut parcere, & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt, vt quidam illos timeat pati infensos, & velint habere placatos cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse, quam pacem.

Serm. 19. de passione Domini. Vt porcos subiret, à Christo veniam petijt, nec mendaces facere Prophetas Achabi, nec Iobum affligere sine diuina potuit permissione. Hæc obtenta, non est potestas, quæ comparari queat ei, superterram. Quare cum per dæmonem damna malefici inferant, sequitur illis omnibus eos nocere posse, cui ne noceant Deus non prohibuerit, Defendit autem Deus omnes sincere sperantes in se, liberat eos de laqueo venantium, & à verbo aspero, à timore nocturno, à sagitta volante in die, ab incursu, & dæmonio meridiano; *& tribuit virtutem*, super aspidem, & basiliscum ambulandi, & conculcandi leonem, & draconem, hoc est superandi omnem vim, & effugiendi omnes insidias principum tenebrarum.

Matth. 8 vers. 31. 3. Reg. 22 Iob. 1. v. 12 & 2. vers. 6. Iob 41. v. 34.

p. 30. v. 5. 9. 13.

Dico igitur primo. *Dico permittente*, quod in seqq. etiam præsuppono) *fœderatus dæmonis inferioris posset nocere dæmonis superioris fœderato, nõ virtute sua, sed acceptæ licentiæ vt, quia dæmon ille superior non potest resistere diuinæ voluntati. Alioqui, si Deus sic ad eos agere iuxta legem ordinariam, dumtaxat possunt fœderati dæmonis superioris nocere inferioribus, vel æqualibus*, quia lex ordinaria est, qua Deus finit illos agere inuicẽ quantum possunt: *maleficorum vero robur, & potestas dependet a potentia dæmonis cum quo pactum habent.* sic vetula malefica occidit iuuenculam maleficam, apud Sprengerum. sic ficta sæpe magorum certamina cum alterius morte, vt docuit libro præced.

2. p. qu. 2. principalis.

2. Frequentissime *solent nocere infantulis*, Deo id permittente, quoad baptizatos quidem, quia sic à multis peccatis præseruati in cœlum rapiuntur felices securi quod malitia non mutabit eorũ intellectum permittit hoc etiam Deus in pœnam parentum, vel ad eorum probationem, teste D. Augustino. Ante baptismum vero perceptum, non raro permittit illos Deus occidi, ne propter actualia peccata, quæ commissuros videbat si viuerent grauiorem sibi damnationem acquirant, neque Deus propterea crudelis est, aut non iustus: quia propter solum originale peccatum mortem merebantur: Sane nondum ablutis vnda sacra videmus, vt plurimum. Dęmones insidias struere, & eorum nece gaudere, quia tunc, qui necant malefici, longe grauius peccant, & atrocius Deum offendunt. nam plane innocentes atque innocuos anima simul & corpore perdunt, præsertim si liberos proprios, quos, & dæmoni offerre, & occidere sæpe solent striges: sicut olim faciebant Cananęi & cultores Moloch, & Barbari nostris temporibus Indi Temixistitani. Narrantur in hoc genere infanticidij immania facinora Baronis cuiusdam Armorici, à Nicol. Iaquerio, & Sagæ Helueticæ a Spregero. Cur vero potissimum tam teneræ ætati noceant, multæ sunt causæ. hæc ætas est imbecillior ad resistendum, est incautior ad cauendum: nequit earum conatum deprehendere. vel reuelare, vel accusare petunt etiam ab his instrumenta maleficiorum. nam persuasum habent, si certo numero corda infantium exscinderint & comederint, se patientiam omnium tormentorum consecuturas adeo, vt ad confessionem criminum perduci non queant, conficiunt quoque ex corpusculi infantium occisorũ famosum, illud vnguentum suum, quod Grillandus dicit vocari in Italia, vnguentum Paganum.

lib. 21. de ciuit. Dei c. 14.

Leuit. 18. ca. 21 Ps. 105. vers. 37. 4. Reg. 21. v. 10. Ier. 32. v. 35. Flagella fascinariorum. c. 15 d. p. q. 1 c. 13.

Binsfel. in l. multi. C. de malef. q. 2.

Dico 3. *haud dubie quando naturalibus*

bus venenis vtuntur, æquè possunt (Deo tamen permittente) bonis hominibus nocere ac malis, de facto tamen sæpius nocet malis, & peccatoribus, quam iustis & bonis. Quoniam Deus plus sæpe iuris tyranno largitur in mancipia, quam in Dei filios, & amicos, quibus ipsis tamen interdum nocere permittitur, propter maius bonum eorum met, qui patiuntur.

De iudicibus, & iustitiæ ministris præcipue quæritur an, & hi s nocere queant? vulgo decantata, & à nonnullis etiam doctis recepta opinio est, ex speciali priuilegio his concesso, non posse. hi duabus rationibus vtuntur, vna petunt ab experientia & euentu, sed ista nec perpetua, & vniformis est, nec nunquam fallit. aliam rationem addit Anannias, quia si nocere possent iudicibus viderentur aliquid in ipsum Deum iuris habere, quia ius haberent in illos, qui Dei funguntur officio. ratio ista valeret, si absolute, & non limitate ex Dei permissione, id possent: nunc quia potestas ista tota pendet à nutu Dei permittentis, parum solida ratio est. Nonne in ipsum Christum, qui iudex ipsorum dæmonem est potuit diabolis, & Iudæi atque Romani eius membra, adeo, vt & in crucem egerint? nonne Iob, rex erat, & iudex, & tamen priuatus cunctis opibus, fuit, & vlcere pessimo corpus à dæmone obtectus? quis tamen inde inferat, in Deum ipsum aliquid iuris habuisse dæmonem? sane nullus. quia sciunt, omnes, hoc quicquid potestatis fuit, id de super à Deo Patre luminũ fuisse concessum. Sed & sic dari dæmoni nunc posset à summo iudice, & tamen in hunc illi propterea nihil iuris proprij, sed delegati tantum competeret. Proferuntur quædam exempla, inter, quæ Formicarij auctor, *de publica vero iustitia* (inquit) *omnes malefici, qui supra, & verbo, & experientia testimonium dederunt, quod eo ipso, quo per reipub. iustitiæ officialis capiuntur, statim omnis maleficiorum eneruatur potestas. Vnde cum sæpe dictus iudex Petrus, antefatum Stadelein, capere vellet per suos famulos, tantus tremor manibus eorum incussus est, & corporibus, & nariis illapsus tam malus fœtor, vt fere desperarẽt, an maleficum inuadere auderent. Quibus iudex ait, secure miserum inuadite, quia publica tactus iustitia omnes vires perdet suæ nequitiæ.*] Niderius itaque censuit, non ante hanc vim iudicibus ex priuilegio competere, quam reo capto. Monstreletus quoque lib. 4. Chronicorum de Edelino agens, id videtur cõ firmare. Attamen si diuinum priuilegiũ foret cunctis iudicibus concessum, cum Dei perfecta sint opera, & executionis iustitiæ, tam necessaria, tamque principalis pars sit ipsa captura: non dubito, quin, & ad illam extenderetur. quare neque ad illudendum satellitibus, capientibus male ficium valiturum; Arbitror potius, hic Petri firmam in Deo fiduciam ei fuisse auxilio, quã priuilegium illud. Quid? quod Sprengerus ipse refert, & nos retulimus, etiam in ipso rogo sententia iudicis damnatam lamiam solo anhelitu carnifici lepram intulisse, cum ipsa leprosa non esset? Et cum Parisijs ante annos triginta degerem, fama publica ferebat famosum Magum (quem sæpe vidi) nomine Magistrum Goninum; cum propter facinora, varia ad laqueum damnatus fuisset, sic illusisse iudicibus, vt pro ipso viderint appensam patibulo, primi Præsidis mulam. Nihil adfirmo, sed hoc fama dispersum sæpe audiui: certe ille iudicio superdixit.

Prudentius itaque Ananias, hoc priuilegium restringit ad eos iudices, qui hoc digni nomine, qui Deum præ oculis habentes recte riteque suo funguntur officio. nam quos auaritia excæcat, quos trahit ambitio, quos crudelitas, vel vindictæ amor agit, qui curiositate adducti perperam multa designant, hos, ait, *crebro sic à dæmone excipi, & impeti, vt aliquando necem non euadant, idque non paucis accidisse.* Satis hoc verisimile mihi videtur, & diuinæ congruum prouidentiæ atque iustitiæ, peculiaris tamen priuilegij, ne quoad hos quidem, vllum diploma puto existare. Quamobrem censeo, iudicum pietatem, firmitatem fidei, & iustitiæ zelum hoc à Deo, vt plurimum impetrare: quæ quia desunt quibusdam, etiam eos hoc peculiari scuro Deus denudans, noxæ exponit. Accedit quod ipsimet dæmones vilissima, hæc sua mancipia ignibus tradi non modo non molestè ferant, sed frequenter etiam iudicibus quasi in manum tradant. cur igitur iudici noceat, qui rerum damnari, & occidi optauit? vnde igitur inquies orta hæc opinio? Duplicis

Gril. q. 7. num. 39. Ananias libr. 4. de nat. dem. Rem. l. 1. damonol. cap. 2.

l. vlt.

d. li. 4. de nat. dæmon.

cis generis hæc sunt maleficia. quædam nocendi vim naturalem non habent: talia frequentius vtuntur. quædam vim habent physicam exitialem: talia Deus non permittit dæmonem sagis suggerere contra iudices, vicarios Dei: vel si talia permittit suggerere, facit tamen vt alia illa præferant, aut vt naturalibus non, vt oportet vtantur, atque ita fiant irrita. Quod cum sæpius experti, confitentur se iudicibus nocere non posse: quibus possent: nisi Deus impediret, vel concursum cum maleficis rebus suum cohiberet. Plura pete ex lib. 5. sect. 7. lit. D.

QVAESTIO VI.

Cur Deus patiatur sic maleficos rebus sacris abuti?

QVæstionem hanc mouet, & soluit Grilland. quæst. 6. num. 19. ego hanc nō exiguam vindictæ diuinæ partem existimo, punientis hominum peccata, & sic huius quæstionis eandem esse solutionē, quæ est sequentis, præcipuam tamen causam puto esse irreuerentiam ipsorum Sacerdotum, & clericorum, vasa Domini non eo in honore, quo oportet, habentium, nec seipsos castos, & puros à labe peccatorum, vt decebat sanctificatos, exhibentium. sic enim prouocant in caput suum proteticam comminationem: *incensum abominatio est mihi. Neomenias, & Sabbatum, & festiuitates alias non ferā. Kalendas vestras et solemnitates vestras odiuit anima mea; facta sunt mihi molesta. Laboraui sustinens, auferam sepem eius. & erit in direptionem, diruam maceriam eius, & erit in conculcationem.*] & quæ talia innumera in sacris litteris.

Es. 1. ver. 13.

QVAESTIO VII.

Cur per maleficia sic Deus permittat dæmonem grassari?

COnsuli possunt de hac re Trithemius quæst. 5. lib. 8. quæstionum, & Iaquerius flagel. Fascin. cap. 18. cum seqq. causas eas dē puto, propter quas solet pati hominem à dæmone inuadi, & possideri. hæ ex obseruatione veteris Historiæ possunt multæ colligi, quæ ad duo capita fere possunt reuocari gloriam Dei, & hominum vtilitatem. Quare non est mirandum, *si* (vt ait apud Bedam S. Cuthbertus) *tali tormento non soli subijciūtur mali, sed occulto Dei iudicio aliquoties etiam innocentes, in hoc seculo, non tantum corpore, sed & mente captiuantur à Diabolo.*

Surius tomo 2. fol. 309

SECTIO I.

Gloria Dei hinc augetur in nobis, quia sic attributa quædam gloriosa Dei nobis manifestantur, ostenditur *Constantia*, in decretis, quia vt hominem liberum creauit, ita libere finit peccare, nec hanc libertatem impedit. cernitur etiam *Suauitas*, in gubernando: quia cum etiam dæmoni liberum arbitrium dederit, violentum videretur semper impedire, quod diabolus naturaliter potest, & optat summopere: ideo finit illum aliquando id perficere. *Clementia* in genus humanum hinc elucet, quia si quantū vult, & potest diabolus nocere permitteretur, nemo illæsus esset, immo, & homines omnes occideret, ideo Deus frequentius illi facultatem nocendi denegat. accedit, quod nec illos ad pœnitentiam recipere dedignatur, qui se pactis conuentis, & data syngrapha dæmoni manciparunt. Nonne hæc summa est clementia, cum vbi abundauit peccatum, super abundat gratia, & fit misericordia Dei super omnia opera eius. *Sapientia* elucet, quia cū diabolum Deus vti finat, naturalibus suis viribus efficit tamen, vt pater iste superborum ab imbecillis sæpe homullis, qui quæ Dei sunt sapiunt, superetur, & vt ad sordidissima abiectissimaque ferenda patiendaque se deijciat, qui solium super Aquilone conatus fuit locare. Præterea Deus, quia solet ex malis bonum elicere, vnius peccatum facit alterius esse meritum. *Potentia* elucet, quia quando permittit dæmoni maiora (verbi gratia, aquam in sanguinem vertere, ranas producere) tamē nō finit eum perficere minora (verbi gratia culices g, gnere.) Quod euidenter demonstrat Deo dæmonem prorsus esse subiectum, & sublegem, nec quicquam sine eius posse licentia, cui, vt lictor, vel carnifex Principi, subseruit secundum Diuus Augustinus *Iustitia*, denique probatur, quia delicta hominum etiam in hac

com. in Ps. 77.

vita

vita sic punit, quod quia homini quoque ipsi expedit, ideo hæc ratio ad alterum quoq. caput pertinens mixta est, & in vltimum locum à me reseruatur.

Secundum erat *hominum vitium*. hæc multiplex est? Nam quibus maleficio noctum, eorum primo patientia exercetur, & constantia roboratur, & merita augẽtur, & homines ad pœnitentiam; & Sacramenta Ecclesiæ vsurpanda reuocantur. Secundo fit cuique palam, nũ Deum diligant necne tunc enim, qui Deum nõ diligunt, ad veritas artes confugiunt, qui Deum amant, illi patienter ferunt, & sediuinæ voluntati atque præfidiõ permittũt. Tertio his vera humilitas acquiritur, vt confirmatur exemplo Heremiæ cuiusdã apud Seuerum Sulpitium. Quanto sternunt viam facilem ad omne genus virtutum. sic enim contigit Beato Iuliano, vt cum fraude diaboli, vtrumque parentem occidisset, hæc illi ad meliorem vitam occasio fuerit, sicque in virum sanctissimum euaserit.

Nonne solet afflictio intellectum dare, & animas à peccatis imminentibus, & exitio seruare? Quinto sic fides Catholica confirmatur, & propagatur. Nam sic adstruitur fides cõtra infideles, & atheos, qui spiritus, & angelos esse negant. nam eos ipsa conuincit experientia. Quia tales erant, Christo Domino in terris conuersante. Sadducæi, frequentior trium annorum spacio de energumenis fit mentio, quam toto veteri testamento per tot sæcula, & quia in Ecclesia primitiua similis fuit error Peripateticorum, idcirco tam multi tunc per dæmones obsessi, & erepti.

Quia hodie atheismus ex Caluinismi radice repullulat, idcirco tot passim maleficorum examina succisa multiplicantur. Deinde contra hæreticorum nostri temporis perfidiam fides nostra stabilitur, cum videamus dæmonum fraude data per magos damna, ab eorum Symmistis, vt cum Florente loquar, *Prorsus nulla remediari*, sed eo dæmones loco Nouatorum habere adiurationes, quo iudaicas olim filiorum Sceuæ: hi numero septem, vt simiæ solent D. Paulum in exorcismis imitabantur, sed insultans illis diabolus, Iesum se nosse, Paulum nosse; ipsos non nosse inclamauit, & energumenus in eos insiliens κατακυριεῦσαι ἀμφοτέρων ἰσχυσε κατ' αὐτῶν, sic contra eos præualuit &, vt dominus mancipia, nudos, & vulneratos effugere coegit. Nõne sic dæmon Vvittembergensis Lutherum in summas angustias, & a lui profluuium adegit? narrat historiam oculatus testis, tunc Lutheri seruator, Staphylus. Nonne sic anno 1582. Birgellis dæmon parochum Lutheranum contempsit, & afflixit, quem Franciscanus facile eiecit? narrat histo riam idem Bredenbach. Nonne prius Augustæ Vindelicorũ anno 1563. Doctor Simon, Pastor Catholicus, energumenam liberauit, quod frustra plures Ministri confessionis Augustanæ fuerant conati? testis est idem ille scriptor. Non ne Laodunensis energumena ex ore dæmon, Caluinianos irridens, nihil sibi ab illis timendum clamabat, cunctis audientib. (ann. 1566.) quoniã amici essent, & fœderati? res est toti Picardiæ notior, quam vt negari possit. Sane fuit animaduersũ, & quo tempore Lutherus obijt, in Geila Brabãtiæ, ab obsessis dæmones ad Lutheri funus aduolasse, & quando (an. 1566.) Belgica fuit iconoclastia, tum Geilæ, tum Amsterodami, vt Goetijs adessent, obsessos iterum deseruisse? Ipsi vicissim Caluinismi gratiarum animi ostẽdendi causa, Parisijs in D. Medardi templo in vitrea fenestra, qua extremi iudicij imago continebatur, vnicum reliquere dæmonem rubrum; (quem ipse vidi;) in D. Pauli Londinẽsis æde, solam effigiem diaboli, quem D. Michael calcarat, Antuerpiæ in æde summa, vidi solam relictam statuam diaboli, qui malo ad sinistram latroni insidebat, Rure mundi solum simulachrum dæmonis foliculari, qui D. Genouefæ solet appirgi, deniq; Lugduni Batauorum, cum excurrerẽt Franciscan. monasterijs suburbanũ euersuri, quandam, vexilli loco imaginẽ diaboli prælongo fixam hastili prætulerunt, vt appareret, cui forent stipendiati, cuius auctorati militiæ. Quotidie cernimus Dæmones, maleficos, & nouatores, quasi communibus animis, & odijs in Catholicos ferri, grauissimos tamen Magorum, & diaboli conatus, & noxas; vel illos irritos reddi, vel has aboleri, Catholicis precationibus benedictionibus rebus sacratis, Sacramentisque, vt fuse probabitur post ea lib. vlt.

Iob. 1. & 2.

Deut. 13 v. 3. August. tra. 7. in Io. D. Leo ho. 19. de pass. D. Cle. Ro. lib. 1. recognit. Dial. 1. lib. 14.

Marullus l. 2. c. 12. & l. 4. cap. 10. Fulgos. lib. 6. c. 9.

testãtur id Tertulian. in apolog. & li. ad Scapulã. & D. Cyprian. aduers. Demetrian.

Act. 19. a. v. 13.

Steph. in absolutæ respons. contra Smidel. quo libro quidam carent legant Lindani Dubitantiũ Dialo. 3. ca. 1. vel Bredembachii li. 7. collat. c. 40. d. li. 7. cap. 45. sup c. 42. vide act. gallicè fidelissimè conscriptae nõ semel edita, & Fati Energumenã sive Alexiac. cul. Lindan. l. 1. de fugiend. idol. c. 1. Bredembachius. d. li. 7. c. 37. et 39.

Lind n. d. li. 1. c. 15. Bredembac. suo. c. 38.

SECTIO II.

Dixi permissionis causam esse peccati vindictam, & sanè hæc frequentissima est, aliquando sic punit Deus peccata aliena, sed hoc rarius. si propter B. Eleuterij immoderatam lætitiam, diabolus eius discipulum, quem reliquerat, iterato inuasit, sic infantulum Diabolus extinxit, quia parens detrahentem Episcopo lubenter auscultarat, & non raro liberi, eo quod ipsis immeritis mala parētes imprecati fuerint, atrociter à dæmone mulctantur; quod tum sit ad sumendam de ipsis parentibus vltionem: exempla præbet Cæsarius, à quo, & vnum habes, de marito, cuius exsecratione iniqua permotus Deus permisit vxorem eius à Dæmone affligit. Sed frequentius atque vt plurimum, sic per dæmonem Deus punit varia hominum facinora propria, præsertim certa quædam, quæ hoc loco enumerari, ad multorum vtilitatem arbitror futurū, vt quos peccati fœditas non mouet, eos atrocitas pœnarum permoueat. *Primum* ergo est *ex superbia nascens contumacia* in eos, quibus iure obedientia debebatur. propter hanc cœlo dæmones deturbati, & Adamus Paradiso exturbatus, & Nabuchodonosor sic dementatus vt se bestiam credere, & Aegyptij puniti malorū Angelorum inamissione, propter hanc in parentes puniti illi, de quibus sic Ioannes Archipresbyter scribit in vita D. Zenobij Florentini.

D. Greg. li. 1. Dia. c. 9.

D. Greg. l. 1. Dial. c. 33.

lib. 5. Mirac. c. 11. & 16. & libr. 5. ca. 11.

Genes. 3.

Daniel. 4.

Psal. 77. v. 49.

Cum mulier quædam Pagana,] & illustris, & diues valde in hac ciuitate, mortuo viro, duos superstites haberet filios, quos delicatissimè enutrierat. & ad perfectam illi iam peruenissent ætatem, quodam diem iram versi, matrem propriam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. Quod scelus ipsa impatienter abhorrens, corpora eorum horrendis imprecationibus detestata fuit, genetibusque procumbens, & terram manibus pulsans, Erynem, cęteraſq; infernas pestes in rabiē filiorum magno cū gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes aggrediuntur, illos in furias exagitant; qui statim, vt rabidi canes, mordaciter adinuicem sua membra corrodūt. Cōcurrunt famuli, fit clamor ingens, alij fu-

apud Surio. 25. Maij tomo 3.

A nes, alij cathenas ferunt. ligantur iuuenes, nec rabie contineri valēt, &c.] aliud quod paulo post accidit, narratur à D. Aug. & morbi & sanationis ad reliquias D. Stephani oculato teste, de decem fratribus, quod vt & parentes, sic imprecantes, nō ferre inultum videatis, ex ipso Pauli libello, quem obtulit D. Aug. præstat adscribere: sic ergo Paulus ait.

lib. 2. de Obit. Dei c. 8. extat inter sermones Augustini nondum quos Lenaus Vlimerius edidit.

Cum adhuc in patria nostra Cappadocia Cæsarea moraremur,] frater noster
B natu maior grauibus, atque intolerandis communem matrem affecit iniurijs: in tantum, vt ei etiam manus non dubitaret inferre. Quod nos omnes filij pariter cōgregari patienter tulimus; vt ne verbum quidem fratri nostro pro matre nostra, cur hoc faceret dixerimus. Illa autem fœminei doloris stimulis incitata, iniuriosū filium maledicendo punire constituit. Cumq; ad sacri baptismatis fontem, post gallorum cantus, memorato filio suo irā
C Dei imprecatura, properaret: tunc ei nescio quis, in patris nostri similitudine, vt intelligitur, dæmon occurrit, & ab ea prior, quo pergeret requisiuit. Cui illa ad maledicendum filio suo ob intolerabilem contumeliam, se ire respondit. Tūc ille inimicus, quoniam in mulieris insanientes corde locum facile inuenire potuit, vt omnibus malediceret persuasit. Illa autem vipereis inflammata consilijs sacrum fontem prouoluta corripuit, & sparsis crinibus, nudatisque vberibus, hoc à
D Deo potissimum postulauit, vt extorres patria, & circumeuntes alienas terras, omne hominum genus nostro terreremus exemplo. Mox maternas preces efficax vindicta prosequitur: eundemque continuo fratrem nostrum ætate, & culpa maiorem, tremor membrorum tantus inuasit, quantum in me vsque ante hoc triduum, vestra sanctitas vidit. Seruato autem ordine, quo nati eramus, ante vnum annum eadem nos pœna omnes corripuit. Videns autem mater maledictiones suas ad tantam efficaciē peruenisse, impietatis suæ conscientiā, & opprobrium hominum diutius ferre nō potuit; sed laqueo guttur astringens luctuosam vitam termino funestiore, concluſit. Egressi ergo nos omnes opprobrium nostrum non ferentes, & communem patriam relinquentes, passim sumus per di-
E uersa.

uerſa diſperſi.] ſequitur poſtea narratio liberationis, poſt diuturnam peregrinationem, & locorum ſacrorum viſitationem, Poſſem addere tertium exemplum ex Alexandri Neapolitani ſcriptis. Nimirum ſemper implebitur Sapientis prophetia *Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum* (LXX. vertunt, *ſenectutem*, Hebr. eſt; LiK Keath, quod obedientiam ſignificat, ſi deducas è radice *Idka*, audire, obtemperare, ſi à radice *kaua*, ſignificat præſtolari, ſeu expectare. noſter ab hac radice deduxit, & ideo *partum* vertit: quia partus ſiue liberi, eſt ſpes, & expectatio matrum) *matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eũ filij aquilæ.* ad litteram ſenſus eſt, ſuſpendantur in patibulis: per anagogen vero, poſt obitum. immo, & in hac vita, fiant partes, & præda dæmonum.

l. 4. Gen. dier. cap.

nhpʾh np' nip

vt & Gen. 49. verſ. 10. Prou. 30 verſ. 17.

Secundum peccatum eſt, *odium proximi, ſeu inuidiæ*: vt enim charitas metatrix eſt Dei, domicilium præparans Spiritui ſancto: ſic vitium illi contrarium, domum inſtruit, & Diabolum inuitat, ac introducit. religioſi cuiuſdam periculo, id probat idem Alexander: ſed firmius teſtimonium nobis Saul præbet, quem idcirco Spiritus malus inuaſit. De odio, & vindictæ cupiditate, quatuor exempla ſuppeditat Liſiardus Epiſcopus in vita S. Arnulphi c. 24 & 38. & 41. & 42. apud Surium mense Auguſto.

d. ca. 19. 1. Reg. 16. verſ 14.

Tertium eſt *carnalis libido, & etiam coniugalis intemperantia*; propter quam licuit Aſmodeo ſeptem Sare ſponſos interficere propter quam ſeptem dæmonia Maria Magdalenam occuparunt, propter quam B. Paulus Corinthium incæſtuoſum Satanæ tradidit, & propter aduſterium: Michaelis Paphlagonij Imp. Byzantij infelix caſus, apud Curopalatam. Et quia ad hanc dirigebatur curioſitas ornatus, ac diſſolutio exterior, ideo puella illa apud D. Hieronv. patuit dæmoni per maleficium immiſſo: ideo videmus, in homines libidinoſos, & in actum coniugalem, quem plerique nõ quo oportet affectu expetunt, nec quo decet pudore, & modo exſequuntur, plures licere maleficijs, quam in reliquos peccatores. Ideo curioſam corporis ſui cũ ſtatua Veneris collationem, dæmoniaca obſeſſione Deus vltus fuit in alia puella, narrante id B. Proſpero. Mundo cordis promiſſa Dei clara viſio, impuro cordi dæmonis debetur aſpectus, & conſortium. Valde hominum obſcœnitate dæmon delectatur, & maleficæ omnes Veneris mancipia ſunt, nec inter eas vlla virgo permanet, vt nec inter Caluinianos, & alios hæreticos cœlibatus oſores. Vnde apparet magnam inter Magiam, Hæreſim, & libidinem eſſe cognationem.

Tob. 6 v. 7. Mart. vlt. v. 9. 1. Cor. 5. v. 5.

In vita D. Hilarioni.

lib. de diuid. tẽp. c. 6.

Quando ad ſordes libidinum ſacrilega voti violatio, & ſcandaloſa ſtatus ratione vitæ accedit, minus mirandum. Sed exemplum tamen dabo, quod etſi recenti ferè memoria multis notiſſimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo. In Flandriæ comitatu prioratus eſt. Tres ibi nomine tenus monachi degebant regaleones, & concubinarij. ſua cuiq; erat, nec pudor vllus aderat, ſimul helluari, & libidinari. quadam die in ſeram noctem compotatione protracta, vnus qui minus ſceleroſus, ſat (ait) Bacho, ventrique datum: Deo gratias ſaltẽ. Ego vero, ſub infert alius procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas cẽſeo cui operamur. Et cum riſu menſa relicta, ruitur in cubilia. ſinguli cum ſcorto vix decubuerant, ecce tibi in triclinium vi ianua reſerata dæmon magni, atri, & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cum eo cocci duo paruuli, obambulat, & lectos circumſpicit toruo vultu. deinde horrenda voce, vbi qui mihi gratias egit? adſum, referam. lecto abſtrahit pauitãtem, & ſere me præ metu animam efflantem. traditũ coccis iubet infigi veru, & luculẽto igne probè aſſari. parent prompte aſſatur infelix, emoritur planiſſimè, cæteri fere præ formidine; aſſi corporis nidore cubiculum impletur. Demum venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes vix viuos, digni vos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus ab eo, & moneo: reſipiſcere, aut manent terribiliora. Diſparent laruæ: nec tamẽ his alijs animus redijt, vel vox, niſi clara iam luce. Vbi ſurrexere, collegam inueniunt mortuum, & (ne viſum inane putes) plenè aſſum. Haud ſcio an ab aliquot ſæculis quidquam ad exemplum vilius acciderit: ſcio locum, & ordinem, ſed vtrumque ſilentio inuoluo.

Quarto loco ſeſe offert *in ſterorum vire-*

rum, afflictio, vel cædes iniusta, & crudelis, ideo tam grauiter punitus fuit Ariobaldus Dux Longobardorum apud Ionam in vita S. Bertuiphi, mense Augusto. Boleslaus impius rex ob necem D. Stanislai. Anathemate ictus amens factus, à canibus proprijs fuit, deuoratus. Geila vxor Ducis Franconiæ D. Kilianum iusserat occidi, res latebat: sed Deus auctorem in hoc pacto prodidit.

Surius in eius vita to. 7. Maij. 8.

Vnus eorum, qui sancto s viros gladio peremerat, subito à dæmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit: Kiliane acriter me persequeris. Igne enim consumor quod feci, celare non possum. Video iminere mihi gladiũ tuo sanguine respersum. Talia diu vociferans, & proprijs dentibus se lanians, à præsenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe scriptum est *Duplici contritione contere eos Domine.* Alter vero cædis Sanctorum conscius in rabiem versus, gladio se petijt, effusisq; visceribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruenit. Quisnam Geila, talia cernenti tibi sensus tunc erat? infælis cruciatibus acta furebas. Non multo, post & ipsa belua, de qua loquimur, cruciatibus arrepta, quantis poterat vocibus clamabat: iustè torqueor, quę sanctis viris tortores adhibui: Recte crucior, quæ cruciatus illis paraui. Acriter instas Kiliane igne accendis Kolimane fomenta ministras Toruane. Sufficiat vobis vicisse, nimis vestras vicisci mini iniurias. A calice dictus es Kiliane, sed nimis amaram mihi potionem infundis. His dictis miserabiliter torquebatur, ita vt à multis teneri vix posset. Tandem cum magno cruciatu ad cruciatus Diabolo paratos migrauit.]Hactenus auctor Martyrij ß. Kiliani. Item *calumniosa eorundem accusatio*, vt de fœmina patet, quæ D. Greg. Agrigentinum fuit calumniata, vt in historia vitæ eius legitur apud Metaphrast. Surius mens. Nouemb. & de alia narrat. Cyrillus in vita S. Danielis Stylitæ, quæ virum sanctum mendaciter infamarat. (Sur. mẽse Decembr.) Paulo post idem ibi narrat de viro. & fœmina, & liberis occupatis à dæmone propter patris in sanctum calumniam. Item *maledictio in sanctos*. vt in Malachiam, teste D. Bern. in eius vita.

apud Surio. to. 4. Iul. 8. vide comment. P. Serarij in hanc vitam.

2. Thes. 2. ver. 10 cap. vit. 26. q. 5. fer. de lapsis.

Quintum peccatum est *agnitæ veritatis impugnatio*, vt apud Apostolum, & in Canonibus: nec nõ *apostasia à fide*, quod cuiusdam fœminæ exemplo comprobauit D. Cyprian.

1. Tim. 1. vers. 20.

Sextum, his temporibus (proh dolor?) frequentissimum est *blasphemia* propter quam Diuus Paulus Alexandrum, & Himenæum dæmoni tor quendos permisit. Thomas Vvaldensis testis oculatus, quæ ipso præsente acta, circiter an. 1384. narrat in hunc modum.

Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ, in cathedrali Ecclesia S. Pauli Londini, vbi venerandus Cantuarien sis Antistes, fęlicis recordationis Thom. Arundelius filius, & frater Comitum, pro loco iudicij (assistentibus sibi Norwicensis Ecclesiæ, tunc Præsule Alexandro, & alijs) residens Episcopali fede verba quædam, & interrogationes proponebat, de fide Eucharistiæ, ad quendam sartorem, de partibus Vvigorniæ, deprehensum in hæresi. Cumque flecti omnino non posset, nec aliud quã benedictum panem, sacratissimam hostiam volebat appellare, vel credere, tandem iussus facere reuerentiam hostiæ, respondit blasphemus. Vere, inquit, dignior est aranea reuerentia. Ac ilico de alto calumnie tecti descendens ingẽs, & horrida visu aranea, ad os blasphemi directo filo peruenit. Et dum sartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, solicite laborabat. Adstitit Illustris Princeps Thomas Oxomensis Dux, tunc Regni Cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiscopus statim surgens cũ alijs, exponit omni plic collecto populo, quid vltrix manus domini faceret in blasphemum.] Nonne verisimile est, dæmonem in araneæ forma, sic istum miserum obsedisse? Sophronius blasphemię in Deiparam insignem vltionem recensет, hisce verbis.

Th. Vual d. inf. lib. Sacramẽtali contra Ioan. Vuicle. Prati. spirit. c. 47.

In hac (Heliopoli Phœniciæ) minus quidam erat, Gaianus nomine, qui in theatro sanctam Dei genitricem blasphemans, populo spectaculum blasphemiæ præbebat. Apparuit autem ei S. Dei genitrix: Noli quæso, non ita lædere animam tuam. Ille vero rursus deterius illam blasphemabat. Vnde ipsa tertio ei apparens, eadem repetebat. Cum autem ille se non corrigeret, sed plus quoq; blasphemijs adijceret: meridie dormienti sibi

appa-

apparuit, nihilque dicens, digito signauit eius manus, & pedes. Euigilans autem inuenit se truncatum manibus, & pedibus. Atque ita infelix, vt truncus inutilis iacens, confitebatur omnibus: cuius rei gratia, & quomodo hoc passus esset, vtque propter blasphemias clementer cruciatus fuisset.] Quos ipsi Beati sic per se puniunt, an non credendum malis spiritibus ad vexandum à Deo propter idem peccatum tradi? similia narrant alio tempore accedisse Cõstantinopoli Nicephorus, Neomagi, & alibi Brendebachius lib. 7. à car 360.

li. 18. histor. c. 33

Septimum non minus frequens est, *execratio, seu imprecatio mala*, quaquis sub conditione se dæmoni addicit. hanc non irritam esse solere, docent quæ subiungam. Io. Cæsarius lib. 11. scribit mulierculam, quæ se dæmoni addicebat, à dæmone sublatam in altum, nusquam comparuisse. Ioan. Nider. ista commemorat.

li. 5. Formicarij.

Tempore, quo in Vniuersitate Colonienſi Sacræ Theologiæ studio adscriptus fui: quædam virgo quindecem, vel sexdecim annorum, moribus, secundum sæculum, satis composita, in domo cuiusdam suæ consanguineæ nutriebatur, extra domum parentum. Cumque cognatæ suæ scyphum satis vilem terreum quẽdam, à casu fregisset, cognata ira replebatur in lapsus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tanto hoc molestius tulit, quanto vasculum vilius exstitit. In iram ergo commota virgo, hora sumendi cibum, nec comedere, nec ad mẽsam præ ira se præsentare voluit, cuius cognata ait: Oportet vt comedas. at virgo apud se (vt mihi postea, & exorcistæ retulit suo) huiuscemodi verba submurmurando dicebat, si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. sic mensam accessit, benedictionem mensæ, quam bene sciebat, dicere neglexit, & in primo morcello, vt putabat, muscam ori illatam sensit: quam cum nulla arte eijcere valeret, deglutiuit, & immediate obsessa fuit: semper tamen vsum rationis bonum habuit, licet sæpe satis vexaretur à dæmone. Cũ autem in domum parẽtum cum magna mœstitia reduceretur, & diutissime nullus reperiretur, qui liberare posset: tandẽ quidã frater nostri ordinis, nunc Magister, Gotfridus Schlussel, Sacrę Theologiæ professor, calamitati parentum, & puellæ compatiens, se in eius exorcisatione intromisit, pacto tali prætio, vt si liberaretur, nihil terreni exorcistę daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, libere, & non in matrimonio de cætero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus missam, obtulit obsessa oblationem consuetam, in eadem adfuit per tota, & in nullo vexari videbatur. Finitoq; officio, post satis diuti nũ exorcismi actu, membris omnib. virginei corporis pene præcontusis exijt dęmõ, & ita virgo deinceps Domino in castitate seruiuit.] vides hic imprecationẽ, & prætermissam mensę benedictionẽ ex iracundia, & contẽptu, vides pœnã vides liberationẽ, mediante missæ oblatione, proposito virginitatis, & exorcismo. fine, hęretici rideãt, tu tã salutaria ne cõtemne. Paulo ante aliud idẽ Niderius retulerat, de insigni illo maleficarum iudice, Petro, de quo non semel locuti sumus.

Postquam (inquit) *officium resignauit*,] & ciuitatem Bernensem reintrauit, ibique domicilium tenebat: die quadam rediens ad castrum BlancKenburg, vbi cognatus eius in ipsius officium substitutus fuerat, in eodem castro Petrus quædam negotia, apud sibi notos expedire volebat. Tunc vna malefica, & quatuor consortes eiusdem malitiæ viri, de sero in loco vno machinamenta, suæ artis volutẽtes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficijs læderent, vel occiderent, quem hæc latebat fraudis commercia. Aduenientę igitur nocte, Petrus se benedicendo crucis signo cubitum iuit: sed nocte omnino surgere proposuit ad scribendas quasdam necessarias epistolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilãs igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex inopinato, quod dies adesset, luce deceptus fictitia, de quo in se iratus, quia, vt putabat, noctem neglexerat, non se, vt debuit, muniendo more solito, vestimentis induit, per gradus altos versus locum, vbi pugillarem habuit descendit, & locum clausum reperit. De quo maiore ira exardescens, cum murmure per gradus, quos descenderat versus lectum iterato scãdebat, emittendo, vnicam ex indignatione maledictionem, per verbum satis breue, ac si diceret, In nomine Diaboli. Et ec-

ce statim in tenebris densissimis Petrus, proiectus est præceps per graduum prædictorum passus adeo grauiter: vt famulus qui desubter schalam in cõmodo dormiebat excitaretur, & exiens, quid adesset cõspicere volens, dominum suum Petrum accenso lumine, solum in terra, priuatum rationis vsu, iacentem, & collisum per omnia membra, sanguinem plurimum è corpore emittẽtem, reperit.] subdit post aliquod tempus confessione rei vnius compertum quatuor maleficos, cũ vna malefica, sic Petrum gradibus deiecisse. Nota vero, & hic, quam noxia Crucis consignatio neglecta Petro fuerit. Dignissimæ lectu sunt tres Historiæ à Giermano quodam I.C. suæ de famijs disputatione inserta: quas totidẽ verbis adscribam, ne, si meis, videar aliquid non bona satis fide repræsentasse.

Georg. Godelm. a.t.1. de Lam. c. de malitia diaboli.

Ioachimo (ait) I. Electori Brandeburgico nupta fuit Ioannis Daniæ Sueciæ, & Norvegiæ regis filia Elizabetha, cui, vt alimenta se mortuo regina haberet, oppidum Spadaco ad Sueui, & Haueli fluuium. confluentem maritus attribuit, in quo oppido, ipsa adhuc viuente, miles quidam, per Marchiam iter faciens, cum morbo impeditus detineretur, decumbens, tradidit crumenam pecuniam refertam hospitæ asseruandam. Post aliquot dies, cum conualescit, repetit saccum. Mulier auara, cum ægre tantam pecuniã amitteret deliberat cum viro, vtrũ reddere debeat. Ineunt consilium, vt mulier neget depositum. Quare cum miles suum repeteret, illa confidenter negat se quidquam accepisse. simulat se mirari impudentiam militis, qui ausit flagitare, cũ nihil dederit asseruãdum. Miles, indignitate rei motus, obijt vicissim hospitæ perfidiam. Quare mantus, tanquam defensurus suam coniugem, extrudis militem domo. is ante fores irritatus scelere hospitæ, stringit gladium, veluti impetum facturus in virum, & ferit ianuam. Hospites implorat fidem vicinorum, & quęritur suas ædes oppugnari. accurrunt lictores, & militem, quod vim publicam fecisset, abducunt in carcerem. Post aliquot dies senatus oppidi alio mittit narrationem facti, & sententiam perscribi petit. Constabat ædes publice oppugnatas esse. quare fertur sententia, vt miles vltimo supplicio afficiatur. Cumque iam instaret dies iudicij, venit diabolus in carcerem ad captiuum; indicans ei quam sententiam iudices laturi sint, & pollicetur se hoc periculo eum liberatuum esse, hac conditione, vt se diabolo dedat. Miles constanter respondet, se potius moriturum esse, quamuis sit innocens. Cum vero diabolus verbis multis exaggerasset periculum, nec tamen inflexisset militis animum, tandem pollicetur ei liberationem, sine vlla conditione. Et cum veneris, inquit in iudicium, dic te imperitum esse forensium negociorum, & patrono indigere: ibi astabo cæruleo pileo tectus, & ornato pennis. Pete igitur, vt me iubeant causam dicere. Miles qui hoc fine impietate facturus videbatur, ait se hoc consilio vsurum esse. Postridie in iudicium ducitur: adest etiam orator tectus cæruleo pileo. ibi cum auctor peteret militem propter vim publicam, capitali supplicio affici, miles respõdit, se imperitum forensium negotiorum, petere, vt liceat isti suo aduocato pro se dicere. concedũt iudices. Ibi diabolus de iure erudite disputat: non esse capitali supplicio afficiendum eum, à quo non sit ortum rixæ, & tumultus initium, ait ab hospite militem vi extrusum, & spoliatum esse. iubet quęri saccum, & locum monstrat. Ibi cum hospes vehementer negaret, addens eius diras imprecationes, vt ipsum, abreptum diabolus perderet, si fecisset. Hanc imprecationem, cum inuocatione diaboli cum aliquoties repetiuisset: ibi causidicus omissa iam disputatione foren si, adoritur hospitem, & comprehensum per fenestras; & medium forum, omnibus perhorrescentibus, cum fragore abducit, nec postea vnquam corpus hospitis inuentum est.] En hic auaritiam imprecationũ causam, & iniustitiæ, quomodo Deus vltus per carnificem suum. Non dissimilia narrantur his à Cantipratensi.

Cum tres (*inquit*) combibones in taberna mero incaluissent, orto de animæ immortalitate, & pœnis inferni sermone: vnus procacior id totum pro nugis habere, & commentis sacrificiorum ceteri iocanti applaudere. Interea aduenit vnus magna vir statura, & vesco corpore, & assidens: Qui hi (ait) sermones? quæ risus causa? Refert procax ille, & addit, se quidem

dem licentiati haud magno pretio animã venditurum, quin & pecuniam in Symbolum collaturum. Tu vero, infert aduentor, quanti illa mihi indicas? nec mora, conueniunt de precio. hic animam addicit emptori, emptor soluit: potatur strenue de præsente pecunia. Denique sub noctem, tempus (ait) emptor, vt ad propria quisque. Sed vos ius dicite, si quis equum capistro ligatum emerit, nonne ius ei cum capistro equum abducendi? Et cum dicto, venditorem trementem in omnium oculis abripit, & sursum in aera leuat, & secum ad infernum trahit, visurum, quod credere noluerat. Animarũ quippe mercator eratiste, cuius figura fuit Rex ille Sodomorum, dicens, Da mihi animas, cæteta tolle tibi.) Sic Cantipratenſ. lib. 2. c. 55. par. 3.

Pari terrore, sed meliore successu miles Hispanus, hic in Belgio, ante annos viginti duos, cum adhuc sæculo mererem, à Deo commonitus tantum fuit. Capitaneus Brauo vocabatur, sæpe à me visus. deditus supra modum aleæ, & in ludo diras iacere in se iuxta atque alios pronus. quadam die, cum damnosi semper numeri lucrum iactu quærenti subsilirent, ita efferuescens in caput suum diritissima precabatur: & subito coram multis, qui aderant, ab inuisa mann ad tabulatum vsque sublatus, post aliquod tempus mortuo, quam viuo facie similior in solum deponitur. felix si, vt lurorem cadaueroſum toto post vitæ tempore retinuit sic resipiscens lusus auiditatem deposuisset. Sed pergit ille I. C. in Silesia (inquit) quidam nobilis, cum inuitasset conuiuas, & hora conuiuij iam instante, & apparatu facto, spe frustratus esset, excusantibus se conuiuis, cur non comparerent, prorupit iratus in hæc verba: veniant igitur omnes dæmones si nullus hominum mecum esse potest. His dictis domo egreditur in templum, vbi pastor Ecclesiæ, concionẽ habebat: &, vt iracundiam concoquat; auscultat aliquamdiu: dum vero in templo moratur, veniunt equites in area domus magni, & nigri, & iubent seruũ domus, vt dominum suum aduocet, eique significet, adesse hospites. Seruus consternatus abit in templum, & indicat hæc domino suo, qui nescius consilij pastorem consulit. Pastor abrumpens concionem, hoc consiliũ dat, vt tota familia domo exeat. quod cum fieret. & famuli, ac ancillę properarent, sorte obliti infantem in cunis iacentem, & dormientem, secum non auferunt. Dæmones incipiunt commesari, & vociferari, prospicereque per fenestras formis versorum, luporum, felium, & hominum, & monstrare pocula vino repleta assaturas, & pisces. Hæc vicini, nobilis, pastor, & alij cum viderent. Ah, inquit pater, vbi infans meus? vix cum hæc dixisset vnus ex dæmonibus vinus suis infantem ad fenestras gestat, quasi monstraturus parentibus; Nobilis prorsus consternatus, & solicitus de incolumitate infantis; fidum habens seruum, quem interrogat, quęso tu dic, quid agam? Seruus, Domine inquit, commendabo, & committam vitam meam Deo meo, & in nomine Domini ingrediar, & vt infantem auferam auxilio, & beneficio Dei videbo. Bene inquit nobilis, Deus tecum sit, & iuuette, animumque tibi confirmet. Seruus, accepta benedictione à pastore, & reliquis: ingreditur, & ante conclaue, in quo erant dæmones congregati, procidit in genua, & se Deo commendat, & hoc animo aperit ianuam, & videt dæmones horribili specie sedentes, stantes, ob ambulantes, serpentes, & vno impetu accurrentes ad se. & vociferantes: Hui, Hui, tu, quid hic tibi? Ille sudans, & tamen diuinitus confirmatus, alloquitur dæmonem, qui infantem gestabat; Tu, inquit, mihi infantem trade. Nequaquã, respondet iste, iam meus iste est infans. dic domino tuo, vt veniat, & accipiat infantem. Cui seruus: Ego fungor iam officio meæ vocationis, in quam me Deus collocauit, & scio quicquid in hoc officio facio id Deo gratum esse. Quare ratione mei officij, & auxilio, nomine & virtute Iesu Christi aufero abs te infantem, & patri eius restituo, atque ita ipse apprehendit infantem, & brachijs suis amplexus est. Isti nihil aliud respondent, nisi vociferantes, Hui nebulo, hui nebulo, relinque infantem, relinque alioqui te discerpemus. Ille nihil curans minas Diabolicas abijt incolumis; & incolumem infantem patri nobili reddidit. Dæmones postea, aliquot diebus elapsis euanuerunt, vt in ædes denuo migrare cum tota familia nobilis potuerit.

Vides inconsulti dicti, quas pœnas pater dederit: vides dæmonis potestatem in innocentem puerulum claudere. Nã, quod scriptor ait benedictionem à pastore, & cæteris accepisse, hoc est, promiscue à pastore, & cæteris, commentum suspicor Lutherani hominis, & discrimen ordinum confundentis. Sequitur tertia narratio.

In Saxonia virgo opulenta formoso iuueni,] at tenuioris fortunæ, matrimonium promisit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiuitem, & sexus ratione, mutabilem, fidem vix seruaturam esse puellæ respondit. Illa contra diris se execrari his verbis cœpit, si alteri, quam tibi nupsero: tunc me diabolus in nuptijs illis abripiat. Quid fit? post interuallum aliquod mutat animum, nubit alteri priore sponso spreto, qui eam semel atque iterum promissi, diræque imprecationis admonuit. Sed illa posthabitis his omnibus nuptias cum altero sponso, relicto priore, celebrat. Ipso die nuptiali, cognatis, amicis, & conuiuis hilaribus sponsa, vigilante conscientia, redditur tristior solito. Tandem diaboli duo, sub specie duorum equitum in ædes nuptiales aduenium, excipiuntur; adducuntur mensæ. hisque remotis choreæ, vnique ex his sponsa, honoris causa, tanquam peregrino adiungitur, cum qua bis saltauit, & tandem eam è conspectu parentum, & amicorum, summo cum gemitu, & lamentatione, per ostium, in altum sustulit. Altero die parentes, & amici mœsti, sponsam quærunt, vt delapsam forte sepelirent, sed ecce ijdem socij occurunt, vestes, & aurum referentes, additis verbis: Non in has res, sed in sponsam à Deo nobis fuit potestas concessa.

Sic illa corpore, & anima diabolo tradita, quæ promissionem nuptiarum violauit, & imprecationem additam contẽpsit. Aliud denique exemplum de quodã. in martyrem maledico, sibi insaniam imprecante, & mox furore correpto, & sequenti die sic horrende absumpto, dedit Cæsarius vitæ S. Engelberti Colonien. li. 2. capit. 14. apud Sur. mense Nouembri. Huc etiam referendum est, quoddam de Goduino comite, qui cum periurio sibi esset necem imprecatus, subito panis bolo fuit suffocatus. (Polyd. Virg. lib. 8. hist. Anglor.)

Octauum solet esse vitium vsuræ. confitentur enim sagæ nihil maleficij posse illis inferri, qui eleemosynis vacant, contra narrantur, quæ saltem sub vsuris mutuum dedere virgines diræ a dæmonibus maleficio immissis vexatæ. Prius intelligendum de conferentibus eleemosynam ijs, quas nesciunt esse sagas. nam qui sciunt asse, & tamen conferunt, hos putant posse à maleficis lædi. Neque mirum si Deus, hos quasi fautores oderit, ideoque permittat lædi. odit Deus mirè auaritiam, vt docetur alio exemplo, quod Lamberti Schaffaburgensis anno. 1066. verbis dabo: *Reginherus Misnensis Episcopus obijt, Is dum suscepto Episcopatu Goslariam venisset, post refectionem, in concubiculum, vbi thesauros suos, quorum nimis amator erat, nullo conscio, infoderat, quasi paulum requiescere voleni sese inclusit, eumque iam die vergente in vesperam, præter modum consuetudinemque suam somno indulgere videretur, rem insolitam mirantes cubicularij, pulsare ostium cœperunt, sed nec pulsantibus, nec vociferantibus vllum dabatur responsum. Tandem fractis foribus irrumpentes, inueneruni eum fractis ceruicibus, colore tetro examinẽ, ipsis thesauris suis miserabilem in modũ incubantem)* discant prælati thesauros sibi in cœlis, & non in terra de fodere. Ex hac radice natum vitium. *Bredenbach li. 6 col. c. 25.*

Nonum reputo, *duritiam, & immisericordiam in pauperes.* Vt omittam Moguntinum Episcopum illum, vt opinor à dæmonibus murium specie necatum, quod pauperes murium nomine tempore famis dedecorasset, & sibi duxisset persequendos: recentius quiddam ex Petro Bixaro subiungam. *Müster. in Cosmograf.*

In Sueuia (inquit) *Bauaris,*] & Franconibus finitima, fuit quidam nobis valde diues, & opulentus, nomine RicKbergerus, cuius annui reditus supra 3000. nummum aureorum extendebantur. Hic tametsi in reliquis vitæ actionibus nõ vulgari laude dignus censebatur, ineffibili tamen cupiditate laborabat: eaque factum est, vt quotidie opes per fas, & nefas accumulare, omniaque ad se rapere studeret. Cum itaque prospiceret annonæ caritatem, quæ proximo anno in ea regione subsecuta est, sua horrea triti-

co

eo, & frugibus impleuit, magnoque pretio ea diuendere: cepit: adeo, vt indigenæ compulsi ab eo victum emere ob inexhaustam eius auaritiam, vel fame prorsus perirent, vel, si ali, & sustentari velleno ad magnam egestatem atque inopiã redigerentur: tam clare illis granum, & reliqua eius generis diuendebat. Ad hũc, præter alios innumeros, venit quidam pauper, & liberis onustus, cum sex taleris, eumque rogauit, vt pecuniam acciperet, ac quandam tritici mensuram sibi daret, seque reliquam partem pecuniæ, quam illi deberet breui bona fide persoluturum: at ipse hunc superbo vultu, & iracundis oculis intuitus, a se protinus abire iussit, & quod reliquum erat pecuniæ secum adferre, si frumentum vellet, atque ita miser, ac mœstus, diras imprecatus, illinc recessit. Paucis post diebus cum is quendã ex famulis in horreum misisset, vt illud de more inspiceret, ab ipso in reditu accepit, tres nigros boues intus esse, qui granum deuorarẽt, qui autem hoc retulit, proximo die lecto decumbens, haud multo post è vita migrauit. Idem quoque accidit cuidam generoso, quem illuc herus miserat vt videret an ita se res haberet, sicut prior narrauerat: is enim, & boues, & equos inspexerat. Cum igitur de hac re certior fieri vellet, ipsemet in eum locum proficisci statuit: iuitque ad portam horrei, ibique per quasdam rimas vidit totum horreum plenum varijs atque innumeris armentis, quæ omnes fruges absumebant. Hoc spectaculo ita perterritus est, vt statim furiosus atque insanus euaserit, multaque dementer fecerit, donec tandem cathenis astringeretur. Hic horribilis casus magnã sane admirationem attulit. cum in ea prouincia, tum præcipue in aula Cesariana, quæ illũ antea prudẽtissimũ cognouerat.

Mi dæmones erant in bouino schema.

Crescente pertinacia crescit supplicium.

Hæc ille, narrans, quæ in Europa memorabilia post annum 1560. accidisse ipse notarat, Epito. fol. 281. Triplici hac visione clemens Deus, pœnam semper augens pro culpæ modo, patienter operiebatur, & ad pœnitentiã reuocare nitebatur. Notatum à quodam, sagas; quibus à Sarana semper nocendi necessitas imposita est, si desint quos vlciscantur inimici eleemosynã mendicare: & si quis facultate præditus ad erogandum, & sagas esse nescius, denegarit, hunc in magno versali periculo. sic Pictaui ann. 1567. duo magi confessi sunt se quadam die, squalidos egentesque stipem ante fores prædiuitis patrisfamil. postulasse, ea recusata iniecisse sortem, & domesticos omnes in rabiẽ actos obijsse furiosos.

Decimum sit irrisio sacrorum mysteriorum, & quod eodem pertinet, abusus atq; contemptus cęremoniarum, & sacramentorum Cathol. Eccles. Vlciscitur Deus quotidie, & pergunt hæretici cõtemnere. quædam de singulis accipite. de Batauo per ludibrium Missæ sacrificium imitãte ann. 1574. & dire mulctato, legẽdus Bredenbach. Nouatum constat, eo, quod nec chrysma, nec exorcismos in baptismo percepisset, à maligno vexatũ. scribit Victor Vticẽsis. Proculum quendam Arianum, qui de pallis altaris, camisias sibi, & femoralia faciebat, frustratim sibi vorasse linguam (*haud dubio obsessum,*) & sic turpissima morte consumptũ. Donatistas Eucharistiam effundentes, quibus eã obiecerant canes inuasere, teste Optato. Multos suo tẽpore ob indignam Eucharistiæ perceptionem immundis spiritibus adimpleto, nobis est auctor D. Cyprianus, & memini me duo illustria legere exempla apud Greg. Turonensem, & in vila S. Godefridi Ambianensis Episc. suffi cerit ascribere illud Greg. Turonensis. Epach. (inquit) presbyter, dum temerè, quæ indignus erat, agere præsumpsisset, diuino iudicio solo proiectus occubuit.

lib. 1. col lat. c. 19. Euseb. li. 8. hist. c. 33. lib. 1. de persec. Vandal.

lib. 2. contra Parmenian. serm. de lapsis. Greg. Turon. lib. 1 de glor. mart. ca. 78. ut. 8 Nouẽbr. in vita S. Godefridi l. 3. c. 12.

Hic enim dum Dominici Natales vigilias celebrare Ecclesia expetiisset,] per singula horarum momẽta egredie batur è templo Dei, ac in domo sua pocula lasciua spumantibus pateris hauriebat, ita, vt affirmarent multi eũ post galli cantum in ipsa nocte vidisse bibentem. Sed cum esset ex genere Senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi, iuxta sæculi dignitatem, haberetur nobillor, celebrare Missarum solemnia expetitur. Nec dubitabat miser vino madefactus appetere; quod ieiunus quisq; nõ sine metu potest terrẽte cõscientia explicare. Verũ vbi explicitis verbis sacris, consracto Dominici corporis sacramẽto, & ipse sumpsit, & alij distribuit ad edendũ mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terrã ruit, ac spumas cũ ipsa mysteri j sacri parti-

cula, quam dicentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus suorum ab Ecclesia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepsiæ infirmitate, sed per singulos lunares cursus incrementis decrementisque hæc semper petulit, quia ab hausus nimio vini minimè infelix abstinuit.

Hunc epilepticum energumenum fuisse indicat hinnutus equinus; & merito, quia sicut equus, & mulus, corpus Domini non diiudicauit, Bredenbach. non dissimilem violati ieiunij, sed in cibi qualitate vindictam recensēt his verbis.

Paucis ab hinc annis postquam Torpatenses in Lutherana doctrina cõcesserat.] feria sexta solemne Paschæ festum proximè præcedenti, finita Lutherani Ecclesiastæ concione, cuibus è templo D. matri virgini sacro reuerentibus, quidam alium conciuem, & familiarem inuitat ad prandium rogat vna domum comitetur, habere se egregie paratum petasonem VVestphalicum. alter parum adhorrens respondet sibi esse gallum opiparè exixum, quem cupiat in symbolum adferre: Dum ad mensam accumbitur, alter os quoddam galli ambedere volens imprudens pene ipsum deglutit, quod cum neque transmittere, neque eximere valeret, eo ipso die suffocatur. alter postridie Paschæ malo spiritu corripitur, & non multo post rabie ac furore exagitatus animã vna cum dæmone exhalat.) Sic ille Belli Liuonici pag. 27.

Huc pertinet contemptus excommunicationis. Cum D Hiugo Episcopus Lincolnienſis quosdam contumaces excommunicasset, nec magni facerent illi subito non compartierunt. Militem alium ob eandem causam diabolus nocte sequente inuasit, & animam subito extorsit. Alij quoque ab eodem excommunicati à diabolo præfocati fuere (de quibus lege vitam ab æquali eius scriptam cap. 23. apud Surium, tom. 6.

Vndecimum est templorum, & sacrarum rerum direptio, ac expilatio. Pet. Clunianensis, postquam multa, quæ in hoc genere palam, & frequenter à Matisconensi quodam Comite fuerant commissa recensuit, infœlicem eius, & horroris plenam de vita migrationem in hũc modum commemorat, ad terrorem, & correctionem nostrorum hæreticorum; cũ solemni die, Matisconæ in palatio proprio residisset, eumque multitudo tam militum, quam diuersi ordinis circumstaret: repente ignotus homo equo insidẽs per palatij ostium ingressus, omnibus cõspicientibus, & admirantibus vsque ad ipsum equitando peruenit. Cumque ei astaret, se ei velle colloqui dicens, vt surgeret, ac se sequeretur, non tam monuit, quã imperauit. At ille inuisibili potentia constrictus, nec iam resistere valens surrexit, atque vsque ad ostium domus processit: vbi equum paratum inueniens, eumque ab eo conscendere iussus, ascendit. Cuius stantis habenas ille arripiens, statim cum velocissimo cursu per aera ferri cũctis conspicientibus cepit. Cumque immenso eius clamore, ac miserabili eiulatu tota ciuitas commota ad tam inuisum spectaculum concurrisset, tamdiu eum per aera currentem attoniti conspexerũt, quamdiu naturali oculorum acie eũ subsequi potuerunt. Qui cum eum diu, succurrite ciues, succurrite, vociferantem audirent, nec iuuare valerent, subtractus tãdem visibus hominum, æternus quemadmodum meruerat, est factus socius dæmoniorum.

Sic iste direptiones, & sacrilegia sualuit in hac, & in sequenti vita. Huius mores postea imitatus Orger, quidam Oeconomus, quia nõ tam grauiter deliquerat, in hac vita fuit seuere admonitus (vt futuræ, si saperet, vitæ supplicium effugeret. subdit enim Venerabilis idem Abbas, dum hic portam, qua miser ille Comes abductus fuerat, & quæ postea semper obstructa manserat, conatur aperire: *Ecce inuisibiliter a Diabolo raptus, ac stridentibus, qui aderant multo in aera spatio sublenatus, sed confestim dimissus corruit, eiusque corpore grauiter collisso, brachium quoque illius subita ruina confregit.*) Duo alia exstant exempla l. 3. vitæ S. Remacli, quæ apud Surium mensæ Septemb. legi possunt. Ego addam quintũ exemplum pœnæ, qua milites post obitum perpeti, qui manus ab expilatione templorum non abstinuerant, in gratia tamen decesserant, visione quadam idẽ auctor declarat: quam ille, vt certissime fide compertam doceat, multa addidit; quæ censui prætermittenda, potuit illa

li. 2 mir. cap. 1.

poni

poni libro præcedenti, *capite de spectris mortuorum*, sed non incommode hic recensebitur: eo, quod variæ quoque pœnæ hic, & supplicia eorum narrãtur, qui, vt Matisconensis ille comes sacrilegi fuere. Itaque Pet. Venerabilis inducit ipsum, qui viderat Pet. Engelbertum Monachũ iam, & à seculari ad spiritalem militiam digressum sic loquentem.

lib. 1. mirac. 18. Tempore, quo Rex Aragonensis Alfonsus, regnum maioris Alfonsi Hispaniarum Regis iam mortui obtinebat, cõtigit, vt contra quosdam, qui in regione, quæ Castella dicitur, ei repugnabãt, exercitum commoueret, & vt de singulis regni sui domibus singuli illuc pedites, vel equites dirigerentur, edicto sanciret. Ego edicto coactus vnũ ex mercenarijs mercede mihi seruientibus Sãcium nomine, ad exercitum destinaui. Paucis post diebus decursis, omnibusque, qui expeditioni illi interfuerant ad propria redeuntib. ipse quoque domum reuersus est. Non longo deinceps tempore elapso; more humano morbo correptus, nec diu cum morbo luctatus, defunctus est. Inde post quatuor fere menses, ex quo è vita decessit, dum apud Stellam in domo mea hyemali tempore iuxta ignem in lecto iacerem, subito iam dictus Sancius circa mediam noctem mihi adhuc vigilanti apparuit. Qui igni assidens, & carbones, quasi ad calefaciendum, vel ad clarificandum, huc illucque reuertens, multo magis se mihi cognoscibilem demonstrabat. Erat autem nudus, & absque omni vestitu, excepto paruo vilique tegumento, quo velut inhoneftiora corporis obuelabat. Quem cum vidissem, quis inquã, es tu? at ille humili voce: Ego sum, inquit, Sãcius famulus tuus. quid, inquam, hic agis? vado, inquit, Castellam, iterque meum multus exercitus comitatur, vt vbi deliquimus, ibi. & delictis pœnas debitas exsoluamus? Et, cur, inquam, huc diuertisti? Est, inquit, mihi spes veniæ, & si misereri volueris celeriorem mihi requiẽ comparare poteris. Quomodo, inquam? Quando inquit, nuper expeditioni, quã nosti, interfui, hostili inuitatus licentia, Ecclesiam quandam cum quibusdam socijs inuasi, quæ intus sunt inuenta diripui, vestimenta insuper Sacerdotalia mecum rediens asportaui. Pro quo specialiter diris pœnis subactus affligor, & remedium à te sicut à domino meo, quantis possũ precibus expostulo. Nam poteris mihi subuenire, si beneficijs spiritualib. me studueris adiuuare. Rogo insuper, vt dominam meam, vxorem tuam, ex mea parte, mea functus vice depreceris, ne octo solidos, quos pro seruitio meo merce natio iure, mihi debebat, reddere iam moretur, & quod necessitantibus carnis, si adhuc viuerem, reddidisset, animæ meæ lõge amplius his egenti, erogando eos pauperibus, largiatur. Iam ego tali eius collocutione multo magis animatus: quid, inquam, de conciue nostro Petro Deioca nuper defuncto actum est? Rogo, vt, si quid de illo nosti, aperias. Illum, ait, opera misericordiæ frequenter quidem, sed maxime præteritæ famis tempore, impẽsa pauperibus beatorum requiei adiunxerunt, & vitæ æternæ participem effecerunt. Cumque eum tam prompte, & facile mihi respondere audissem, adieci, & de Bernetio alio ciue nostro, ante paruũ tẽpus similiter, vt nosti defuncto, aliquid tibi notum est? illum, inquit, infernus possidet. quia ad terminãdas huic villæ lites, & iudicio dirimendas pra latus, multa fæpe muneribus aut gratia illectus iniuste iudicauit: & quia cuidam pauperi viduæ quodam tempore baconem vnum qualecumque vitæ eius subsidium, crudeliter auferre non timuit. Tunc longe amplius ad maiora quærenda animi feruore succensus, adiunxi. De rege nostro Alfonso ante paucos annos defuncto, tibi aliquid notum esse potuit? ad hæc quidã alius in feneftra capiti meo proxime superposita residens. Noli, ait, hoc ab isto quærere, quod ignorat quoniam recens eius ad partes nostras aduentus, hoc ei notum fieri nondum permisit. Mihi vero, cui a die obitus mei quinquennalis cũ huiusmodi spiritibus mora, plura quam isti nouiter nota fecit, quod de rege quærisignotum esse non potuit. At ego rursus nouæ vocis auditu attonitus, ac videre cupiens vocis auctorem, conuerti oculos, ad feneftram, adiutusque lunæ splendore, quæ lumine suo omne tunc domus spacium clare illustrabat, conspicio hominem in inferiori feneftræ margine residentem, quẽ in eodem habitu, quo aliud videram cernens: Es tu, inquam, quis es?

ego

ego inquit, eius quem aspicis socius sum, & Castellam cum isto, & multis alijs proficiscor. Et tu, inquam, de rege Alfonso, vti dicebas, aliquid nosti? Noui, inquit, vbi fuerit, sed vero vbi modo sit nescio. Nã aliquamdiu tormentis acribus inter reos cruciatus, postmodum à Cluniacensibus monachis inde sublatus est. Exinde vero, quid de eo factum sit prorsu, ignoro. His dictis ad socium, qui igni assidebat, verba conuertens. ait, surges, & iam iter inceptum peragere incipiamus. Ecce enim iam omnes vias, quę intra, vel extra castellum sunt, subseguens nox exercitus sociorum impleuit, & iam multis velociſſime prætergreſſis, vt festinanter eos sequi debeamus vt gemur. Ad hanc vocem Sãcius surrexit, & flebili voce, quod prius rogauerat ingeminans, Rogo, inquit, Domine, ne mei obliuiscaris, & vt dominam meam, coniugem tuam, quatenus, quod corpori debebat, miseræ animæ meæ restituat. oro, sollicitus exhorteris, His dictis statim vterque disparuit. At ego mox coniugẽ iuxta me in lecto dormientem, citata voce exsuscitans, priusquam ei, quod videram, vel audieram, narrarem, interrogaui, Vtrum aliquid Sãcio cõmuni nostro mercenario pro mercede deberet. Quia respõdente, quod ego nondum ab aliquo nisi à mortuo audieram, se videlicet eidem Sancio adhuc octo solidos debere, nequaquam vltra dubitare potui, cui fidem, & mortui relatio, & mulieris confirmatio conferebant. Facto mane octo illos solidos à coniuge accipiens, & de meo quod congruũ visum est addens, pro eius qui apparuerat salute pauperibus distribui, & sacrarũ Missarũ adiutoria ei à sacerdotibus mea prece, & studio impensa, ad pleniorem peccatorum eius remissionem adauxi.

In hac tam clara, tam certa, tam commendabili visione docemur. quod *mortuos opera sua sequantur* hos quidem milites eo, quod confessi decesserant, & culpa sacramento pœnitentiæ deleuerãt, expiatorijs supplicijs pro pœna peccato debita ad tempus, illum quia non confessus erat, & culpam criminis abolere neglexerat, æternis cruciatibus fuisse mancipatum. Catholicis vtriusque sortis optio est hæreticis, qui & confessionem respuunt, & purgatorium negant altera tantũ competit, quam agnoscunt, & fatentur. Accedat denique horribilius aliud ab Humberto Archiepiscopo coram Papa narratum.

In Teutonicis partibus Comes quidã dives ac præpotens,) sed bonæ opinionis, & innocentis vitæ, prout humanum erat de eius æstimatione iudicium, ante decennium fere defunctus est. Post cuius obitum quidam religiosus vir per spiritum ad inferiora descendens, præfatum Comitem in supremo gradu scalæ cuiusdam positum vidit. Aiebant namq; quia scala illa inter stridentes atque crepitantes vltrices incendij flammas videbatur erecta, atque ad suscipiendos omnes, qui ex eadem Comitum genealogia descenderent, constituta. Erat autem terrum chaos, immane barathrum, infinite patens, atque in profunda demersum, vnde scala producta surgebat. Hoc igitur ordine succedentium sibi series tenebatur, vt cum quis eorum nouus accederet, primum interim gradum scalæ teneret, is autem qui illic repertus erat, alijque omnes ad proximum sibi gradũ in ima descenderent. Cumque alij atque alij ex eodem genere homines post carnis obitum ad præfatam scalam. per temporum interualla confluerent, alij protinus cederent, ineffabilis iudicij necessitate ad inferiora migrabant. Plane dum vir, qui hęc contemplabatur, causam huius horrendæ damnationis inquireret, & præsertim cur ille Comes sui temporis puniretur, qui tam iuste, tam decenter, tam honeste vixisset? Audiuit, quia propter quandam prædij Metensis Ecclesiæ possessionem, quam B. Stephano eius proauus abstulerat, cui videlicet iste iam de imo sin hæreditate successisset, omnes isti non diuerso supplicio deputati sunt & sicut eos ad peccandum non dispar auaritiæ culpa coniunxit, ita nihilominus ad perferendas atrocis incẽdij pœnas, commune supplicium copulauit.

Sic Petrus Damiani epist. ad Nicolaũ Papam, vt citat Baronius tomo. XI. Annal. anno Christi 1055. Quæ vtinam audiant potentes, Ecclesiarum bonis suffarcinati, qui se bonæ fidei possessores putant, male à maioribus occupatorum. Ad hoc caput reducitur *irrisio virorum sanctorum*, quam Deus non solet relinque-

re

re impunitam. Scribitur tale quid in anti- A
quissima S. Carilephi vita.

Mulier quendam Gunda nomine,) quam clãdestinus supplantator illexerat, Spiritui S. volens illudere, virili præsumpta veste, in beatissimi Carilephi monasteriũ ingredi conata est, vt probaret verumne esse illius vaticinium, quo prædixerat sexui fæmineo nunquam datum iri copiam in illud intrandi, sed iusto Dei iudicio, priusquam, vel aspiceret cœnobij
clausos aditus, arrepta à diabolo retrorsũ B
ruit, adeoque fœde ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter fœmora, sicque factum est, vt quę sacratis liminibus falsa oscula imprimere tẽtauerat, immundas sui corporis partes osculari cogeretur, sexumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, vt deinceps eo se conferre mulieres ausæ non sint.

Sur. tom. 3. Mens. Iulij. vtinam, & no- C
stri tẽporis mulierciularum audacia hoc exemplo eis narrato reprimatur. Aliquãdo etiam, ob festorum dierum cultum temeratum Deus talia permittit, vt ei accidit qui seruile opus faciebat in festo S. Philastrij. B. Rampertus Brixiensis in tract. de translatio. S. Philastrij.

Duodecimam causam præbet multorum. *pusillanimitas, & desperatio, cum mœrore oppressi, à Deo vel non petunt auxilium, vel se malis eripiendos diffidunt,* D
qua de causa etiam plerisque se dæmoni, vt auxiliatori subijcium, præbet etiam *curiositas nimia* causam, quando impudenter petimus scire, quod nulla ratione competit inuestigare, prius illud patet, ex Historia Theophili Oeconomi, quã nobis oculatus testis Eutychianus, patriarcha nouæ Romæ, dereliquit, quam alibi breuiter attigit, hic latius prosequar verbis auctoris.

Cum Cæsar Iustinianus rerum potiretur,) Theophilus quidam in oppido Ciliciæ Adana Oeconomus Ecclesiæ, fuit multis quidem ille gratus & Episcopali munere, quod tamen constãter detrectauit, dignus existimatus. Qui ab æmulis immerito accusatus, & de officio. Oeconomiæ deiectus, in cã animi impotentiam, adeoque impietatẽ, deuenit, vt hortatori Mago Iudæo morẽ gerens, Christũ Dei filium, ac matrem eius Mariam data syngrapha turpissime abnegaret, seque totũ imperio Satanæ, qui se videndum obtulerat, traderet, atque manciparet. Quid hic faceret miser, tam nefarij criminis sibi cõscius? Totus animo perturbatus, vt nusquam fere posset consistere, cũ irato Deo se dæmonis esse mancipiũ cogitaret, mutato consilio, tandem ad sanctissimam Dei matrem confugiendum duxit, ac tẽpum ei sacrum petijt, in quo sua preces, ac supplicationes, cum multa ieiunatione coniunctas, noctes, ac dies indefesse consumpsit, magnumq; veræ pœnitentiæ specimen edere cœpit.] subditur, deinde, admodum pia, & vere pœnitẽtijs, ac demissi contritique spiritus, oratio ipsius Theophili, Quid multis addit Theophilus quadraginta dies in hoc Mariæ templo perdurans, nullumque orandi, & plorandi lamentandiq; finem faciens (tantus in illo feruor erat pœnitentiæ denique opitulante sacra Virgine, suam scriptam, & consignatam diabolo syngraphan, qua Christianismum ab iurauerat (mirabile dictu) recipit, in Dei gratiam, redijt, &c.] Hanc historiam (qua salutare cunctis, qui iusto Dei iudicio, in maligni hostis, aut malefi corum eius membrorum manus inciderint, ac certum efficaxq; remedium proponitur.) ex Græcis habent Metaphrastes, ex Latinis Pet. Damianus, & Sigebertus. Posterius, de curiositate, traditur a B. Aug. & in Decreto Gratiani inseritur.

Interdum hæc ob culpas veniabiles à Deo permittuntur, maxime vt sanctitas, & gratia eorum, qui sanitatem redditurí, cunctis innotescat. hoc contigit Abbati Mosi, apud Cassianum propter leuiculã item, hoc propter præcipitem gulam, & leuem cuidam religiosæ apud D. Greg. hoc cuidam religioso, ob tepiditatem, & distractionem in oratione, apud scriptorem vitæ D. Bernardi, quorum sanatio fa- E
mam auxit. D. Bernardi. D. Equitij, & D. Macarij, per quos Deus illos liberauit.

Apud Sur. mense Febr. tom. 1. Damia. ser. 1. de Nat. B. Maria virg. Sigeber in Chro. &c. vit. 26. qu. 5. ex D. Aug. lib. 2. de doctrin. Christiana. ac. 22. & 23. Collat. 7. c. 27. li. 1. Dialog. 4. li. 26. 1.

QVAESTIO VIII.

Cur eum ista damna plerumque diabolus possit per se inferre, malit vis opera maleficorum?

DVas inuenio causas. alterã quia hoc pacto maiorẽ Deo se facere credit iniu-

iniuriam, quando creaturis ratione præditis, & baptismo ablutis, & chrismate delibutis, potest abuti ad creatoris ipsius vilipendium, & irritationem pluribus etiã sic nocet: quia non adeo homines abhorrent a conuersatione, & familiaritate maleficorum, atque odere consortium diaboli. Si namque semper se dæmon palã obtruderet, multi fœdus cum eo percutere, & has artes maleficas exercere detrectarent. Denique plures asciscit sceleris socios, quos perdat.

Altera est, quia quædam per homines potest, quæ vel non posset, vel non tam commode posset per semetipsum immediate perficere, Verbi gratia si resistendum sit alicui viro sancto concionanti, aut recta suadenti: sicut per Iamnem, & Mambrem Mosi, per Elimam Diuo Paulo restitit. item si sint hæreses spargendæ, sicut per Simonem, Menandrum, Marcum, & alios fecit. item si sacris rebus abutendum, quod in maleficijs frequentissimum est: quibus cum per homines abutitur, copiosius lucrum refert animarum. tum quia sic plures in fraudem inducit: nam contemptoribus rerum sacrarum contemptum adauget, veneratoribus falso persuadet hæc a Deo, non a dæmone fieri, & sic ad defensionem maleficorum multos inducit, atque ita peccatum eis impingit, tum quia consequitur, vt ad magicam superstitionem homines etiam addant sacrilegium. Vnde Deus magis magisque offensus, plura etiam in dies principibus tenebratũ miseros mortales permittat. Interdum tamen, quod per illos posset, mauult per se operari, tum vt eorum aliquam gratiam promereatur, tũ vt ab ijs suspicionem noxæ remoueat, tum vt sic potentiam suam ostentet. Singula exemplis illustrat Remig. lib. 2. Demonolat. cap. 9.

Sic D. August. tract. 7. in Ioan.

Restabat dicere de remedijs maleficiorum: sed id differo in vltimum librum. Sequitur videamus de vana obseruatione.

Finis Libri Tertij.

LIBRI

LIBRI III.

PARS POSTERIOR

Siue

DE VANA OBSERVANTIA.

QVAESTIO I.

Quid sit?

DE hac Egit Diuus Tho. 2.2. quæstione 96. Potest definiri, *Vana obseruantia est, Magia superstitiosa, qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eo pertinet, neque naturaliter id præstare potest.* Dicitur *vana*, quia vel non consequitur effectum intentum; vel si consequatur plus noxæ, quam commodi adfert: quia homo illa vtens tantū percipit vtilitatem in rebus corporeis, vel temporalibus, animæ vero detrimentū refert.

Dixi, *nec supernaturaliter*, quia qui effectum expectant a Deo, per media Deo displicentia, ij vani sunt.

QVAESTIO II.

Quale peccatum sit.

A *Liquando lethale, aliquando venia bile. Lethale* erit. *Primò*, si fiat ex pacto expresso cum dæmone. *Secundò*, si quis gnarus sit saltem subesse pactum tacitum, siue cum admonitus non vult desistere. *Venialiter est*, quandiu quis ignorat tale peccatum cum dæmone, si tamen nec ipse tenetur scire, nec fuit admonitus. Intellige de eo, qui nec consuluit peritos. Nam licet, quis ratione officij, vel status non teneatur scire, tenetur tamen, vt incipit dubitare, consilium petere a doctis quod si non faciat, negligēs est. potuit enim scire, & ideo non ignorat inuincibiliter. *Nullum est peccatum*, quando quis ioco tantum facit, sine præiudicio, vel periculo sui, aut alterius: item si quis laboret ignorantia inuincibili, & vtitur medijs, vel bonis, vel indifferentibus. *Caiet. et Valent. add. quæ q. 96.*

Silu. verbo superstiti qu. 1. in fi. Sil. sup. Naua. c. 11. Manua. & est. communis.

QVAESTIO III.

Quotuplex sit?

SI causam finalem aspicias, potest reduci ad *quatuor* quasi *species*.

Prima est, quando exspectatur commodum in rebus exterioribus, seu fortunæ, vt in animalibus, segetibus, vineis, bona aeris constitutione, &c.

Secunda, quando expectatur bonum aliquod corporis, vt sanitas liberatio a carcere hostibus, ferro, igne aqua, & huiusmodi, quia sic se putat fore innoxium. 3. quando expectatur bonum animæ naturale, vt ars, vel scientia aliqua. 4. quando expectantur bona supernaturalia, vt sunt remissio peccatorum, per aliquas certas orationum formas, aut versiculos Psalmorum, vel sacræ alterius scripturæ, & alia huiusmodi, ab Ecclesia vel Deo ad hoc non ordinata.

QVAESTIO IV.

Vnde dignosci queat, quando sit huiusmodi vana obseruantia?

SECTIO I.

DIco breuiter, *primò*. Si cōstet, quod effectus superet naturæ vires, tunc attenta-

attendere oportet, an per sacram Scripturam. vel Ecclesiæ definitionem, vel approbatam ab ea traditionem effectus iste deo tribuatur siue, quod idem est, an huiusmodi testimonio constet, effectum hunc esse diuinum: si nihil huiusmodi reperitur, effectus tribuendus est pacto, cũ dæmone inito, & proinde tensenda superstitio magica, sit minimum, vanæ obseruantiæ tales sunt effectus remissio peccatorum extra sacramenta, quoad mortalia, extra sacramentalia, quoad culpas veniales, item diuinatio rerum futurarũ contingentium, inflexio, aut directio earum actionum, quæ ab arbitrij libertate mere dependent.

Secundò, si constat rem, cui tribuitur effectus, hanc vim a Deo, vel a natura habere non est vana obseruantia ex parte effectus, sed posset esse vana obseruantia ratio alicuius vitiosæ circunstantiæ, v. g. cilicium, disciplina, ieiunium, quia corpus affligant, & macerant prædita sunt virtute ad coercendum concupiscentias carnales, ex viribus carnis, & corporis habitu nimis læto, pullulantes, sed si his addas circunstantias ridiculas, & ad hoc a natura, Deo vel Ecclesia non ordinatas, veluti certam horam, definitum numerum, quem nec excedere, nec minuere liceat, vel præsentiam certarum personarum, vel vt fiat illa, vel illa manu, flagro serico, & huiusmodi, erit vana obseruantia. Ex his regulis infertur esse vanam obseruantiam.

SECTIO II.

Primò, si ad productionem effectus requiritur fides in ipsum hominem qui sanaturus, v.g. credere quod his possit sanare.

Secundò, si effectus attribuitur magicis imaginibus, figuris, sigillis, characteribus, ipsis vera, vel rythmo, vel contactui, &c. & non Deo, quæ lib. 1. discussimus, & in his plerumque est incantatio, & pecc. M.

Tertiò, si quis vtitur certis orationibus, aut sententijs etiam sacris, aut operibus pijs, in rebus vanis, & ad Dei cultum, & honorem, directè, nec indirectè pertinẽtibus. Voco indirectè, quando res non sunt vanæ, quia sunt vtiles proximis, vt sanitatem illis, vel nobis ipsis adferentes. Nam in huiusmodi rebus fieri posset aliquando, vt licet nos rationem, siue initiũ nesciamus praxis alicuius: tamen vir sanctus aliquis id instituerit, & a Deo huius efficientiæ gratiam obtinuerit. Quare in huiusmodi, si quis ea adhibeat ex mera deuotione, & curationem a Deo exspectet solo; sanè indirectè ad Dei honorem hoc referret auctorem omnis miraculosæ sanationis, & qui orationi, ac fidei, ac ieiunio Christianorum, sanationis pollicitus fuit. Fuit (nisi fallor) hæc sententia Caiet. ita scribentis, *Quarta superstitio est obseruationum in verbis, aut rebus sacris portandis, dicendis, viendis, adiunctis aliquibus conditi ohibus non malis, quarum ratio nescitur, vt patientes spasmum neruorum primo Carnino oblato Christi cruci in parasceue vtuntur pro remedio, confecto exillo anulo & sic do similibus. Quãtum enim apparet, in huiusmodi superstitio interuenit, quoniam vanæ conditiones apparent. Si tamen ex mera deuotione fiunt, & nonnisi a Deo intendant & exspectent effectum, putantes Deum inspirasse alicui sancto viro huiusmodi conditiones, non audeo damnare, sed tolerabile mihi videtur.*] In sum. vera superstitio.

Sic Caietan. Cuius ego sententiã eatenus amplector, vt putem distinguendum ante factum, & post factum. Quoad eũ, qui consilium peteret, num sibi liceret hũiusmodi facere, omnino suaderem desisteret, immo responderem non licere. cum enim lege ordinaria non sit solitus Deus huiusmodi conditiones, in quibus aliquid vanitatis apparet, sanctis inspirare, temerariũ est sibi quid huiusmodi persuadere, & saltem res iure habetur pro suspecta: quare & tenetur quis admonitus eam i tare. Sed si quis postrem bona fide, & opinione, qua dicit Caiet. peractã, & nunquam super eo monitus, vel consiteretur, vel consilium quæreret, non auderem illum damnare præteriti peccati: consulerem tamen in posterum abstineret. Si queras an in rigore sit vana obseruantia? respondeo; vt minimum speciem valde verisimilem præ se ferre.

Quod semel dictum sit circa hanc Caietan. doctrinam, quæ vtilis est ad multorum consolationem post factum, vt dixi: & consideranda in plerisque casibus sequen-

quentibus particularibus, in quibus aperte malum, vel peccati deformitas non apparet.

Quartò, per certa ieiunia, & quasdam orationes (quæ in quibusdam libellis, damnatis ideo a Papa Pio V. continetur) dubias indulgentias, & remissiones peccatorum, & consecutionem rei optatæ expectare, seu quærere, est vana obseruãtia: per certa vero ieiunia, & orationes sine humano labore, sed secundum instituta artis cuiusdam, scientiam infusione, acquirere, pertinet ad primam Magiæ speciem, sit enim ex pacto expresso cum dæmone, & est Mortale, hanc artem, vocãt artem Notoriam. damnata fuit Parisijs anno 1320. de qua D. Thom. d. q. 96. art. 1. Alexand. de Hales 2. p. q. de sortilegio, & alij. inter quos Ciruelus opere Hispanico, sed accuratè in hanc sententiam disserit: quosdam esse autodidactos, qui se putant, sine vllo labore lectione, auditione ve, sine præceptore, aut studio, diuinarum, humanarumque rerum omniũ cognitionem breuissimo tempore, sola diuina inspiratione adipisci, certis tantum cæremonijs obseruatis: mentiuntur Salomonem hac fretum arte vnius noctis spatio sapientiam consequutum, & methodum huius artis libello, quem circumferunt, complexum de adeptione Sapientiæ Salomonis refellit eos S.S. narratio 3. Reg. 3. de li. merum est commentum? nec enim ipsi fabulæ artifices inter se de illo consentiunt. Conueniunt tantum, quia cuncti ritus quosdam (sed varios) tradunt in speciem pios, & Deo acceptos. Meth. communior est huiusmodi. Principio iubent discipulum generali confessione totius vitæ maculas eluere, & frequenter communicare, & quandocunque in peccatum aliquod inciderit, eodem statim die cõfiteri; indicta per Ecclesiam ieiunia diligenter obseruare, & insuper addere spontaneos dies alios præsertim quamlibet feriam sextam, qua nonnisi aqua, & pane vti liceat; quotidie septem Psalm. & certas quasdam præces offerre. Hæc omnia septem septimanas ad vnguem obseruãda, & interea ab omni negotiorum sæculi tumultu, accogitatione hominem abstinere se prorsus debere. Quibus peractis libellus alias quasdam precum concipiendarum formulas præscribit, tunc recitandas, & certas figuras exhibet, tunc adorandas, præfigit etiam certas horas, quibus præces istæ, & adorationes obeundæ, nempe septem primos Nouilunij dies ipsos Sole quotidie exoriente. Ritibus hisce per tria nouilunia ter peractis; debere hominem sibi præligere diem, aliquem, quo sit magis deuotus, & inspirationi recipiendæ, magis accommodatus: tum hora tertia debere solum se sistere in templo, vel oratorio quopiã, vel in medio agria cuiuspiam flexis in solo, genibus, manibus, oculisque in cœlum sublatis, ter primum versiculum Hymni, *Veni sancte spiritus*, pronunciare, quod cum fecerit repente, non minus quàm Salomon, Prophetæ, ac Apostoli, omni scientia impletum iri: adeo vt obstupescat ipsemet, tam subita mutatione sui; quasi in Angelum, vel hominem alium migrasset. Habetis mysteria omnia huius artis. In quibus quid prius mirer? stoliditatem hoc ritus adscribentium Salomoni? scilicet notat ille, vel Feriam sextam, vel nostram exomologesim, vel Eucharistiam sumptionem, vel hymnum, *Veni sancte Spiritus*, an verò potius mirer blasphemiam tale, quid de Salomone, Prophetis, Apostolis insinuantem? an sacrilegam audaciam rebus sanctissimis per summam hypocrisim, sic abutentem? nam hunc cultum, & totum hoc adorationis patagium exhibent diabolo, sacras illi preces, & Ecclesiæ sacramenta offerunt, cui initiantur. Profligati homines corpus animamque simul periculo exitij manifesti exponunt. Etenim testatur Cyruelus li. de superstitio. parte 3. capitulo primo, multos huic arti vacantes vitæ vtriusque iacturam subisse, quosdam enim sibi notos a diabolo in aerem sublatos per turbinem, & terra vndisque raptos, & ita afflictos, vt toto vitæ tempore incurabili ægritudine laborarint. Fuisse hoc misericordiæ diuinæ documentum, volentis illos in hac vita sceleris, tam atrocis pœnas pendere. Deterioris sibi sortis videri alios, quorum, tam improbo conatui euẽtus aliquis respondit, iuste id Deo ad illorũ maiorem excæcationẽ damnationemq; permittente. De his sciendum, a dæmone nihil illis scientiæ vere infundi, nec enim id potest per modum

veræ infusionis (vide dicta libro secundo, quæstione quarta, sed so et ipsemet illos obsidens, vel possidens per eos loqui, ipsorum phantasiam turbans, & linguam mouens, ad quædam illis incognita, & arcana proferendum: sicut facere consueuit, quādo striges post ecstasim mira narrant, quæ autumant se in locis remotissimis vidisse, audiuisse, vel egisse quando verè loco motæ non fuerunt. Indicium huius rei euidens est. quia quando istos suos mystas, aut odidactos dæmon deserit, nihil illis scientiæ reliquum manet, & ne illorum quidem, quæ paulo ante dixerant, meminerunt. Deinde iure optimo hæc ars damnatur, quia vtitur ceremonijs, non ad hunc effectū institutis (quod semper suspectum) obseruat dies, & horas nihil ad hoc pertinentes, iubet adorari figuras illas, quæ nec dei sunt, nec Sanctorum, sed vanæ, & magicæ. Quibus Deus vult scientiam infundere, absque ritibus præscriptis vllis id facit, & infudit olim paucis, hodie fortè nullis, ars ista contendit non nisi ad amussim exactè seruatis omnibus scientiam infundi, & quidem omnibus si obseruent. Non igitur qui infundit est Deus, nec Angelus bonus, sed Diabolus. Diabolo offerunt preces. Diabolum adorant, Diabolo ieiunant, Diabolum habituri sunt remuneratorem, plura contra hanc Bapti. Segnius capitulo septimo, de vero studio Christiano.

Huius vanitatis varij sunt rami, seu stolones, vnum vocant *Artem Pauliniam*, quia fingunt a Deo traditam B. Paulo in ecstasi constituto, & Apostolum eam posteris tradidisse. Quid stultius, scelestius, blasphemius dici potest?

Aliam inuenio, nescio, an speciem Notoriæ dicam, nam in multis conuenit, in eo tamen discrepat, quod notariam aiūt fieri per modum subitæ infusionis; hanc aliter vocant. *artem Spirituum*, vel *artē Angelicam*, qua dicunt hominem quandocunque vult, omnium rerum quas nosse vult, scientiam accipere, ministerio Angeli custodis, vel aliorum Angelorum bonorum. Huius duas tradunt species, vnam obscuram; quæ fiat per viam eleuationis, transitus, raptus, seu ecstasis: alteram claram, quam dicunt fieri Angelis visili in forma corporis assumpti apparentibus, & iucundè colloquentib. Hac vsus fortè Cardanus, quando cum tribus illis spiritibus Auerois disputauit.

Verum hæc ars nihil est aliud re, quā impia, *Gottia*, seu *Magia*, *Alba*, de qua dictum libro primo, nec hi Angeli sunt alij, nisi dæmonis Paredri, hominum deceptionem, & interitum enixè procurantes, Artis impia falsitas luce clarior est, quia omnes eius formulæ sunt meræ coniurationes, seu adiurationes, quibus illi spiritum ad obsequium adigunt Constat autem bonos angelos non adiurari, sed precibus honorari & implorari velle, ac debere. Contra hanc vanitatem etiam scripsit Io. Baptista Segnius d. opusculum capitulo 8. & 9. Vnde patet, quid sentiendum, qui iactitant se spiritum habere, a quo cuncta doceantur (vt solebat quidā Magus Parmensis dicere,) aut præditos se, & dirigi spiritu quodam, adeo potente, vt etiam imaginationibus alienationis queat imperare, quod impostor ille Maltesius his ipsis annis in Brabantia gloriari solitus ferebatur. Nimirum hos fœdus cum morte percussisse, & ad Necromanticorum tribum planissimè pertinere.

SECTIO III.

QVinto, quando gestantur reliquiæ, vel Euangelium Sancti Ioānis, aut aliqui versus psalmorum, non ex deuotione tantum, sed adiunctis vanis circunstantijs, vt bi gratia, vt sic, vel tic fint scripta, vel reliquiæ sint in vase triquetro, vel rotundo, tribuendo vel formæ, vel materia, vt scriptum sit in pergameno virginea, vel tempori, vt scriptum sit oriente sole, vel personæ, vt alligatum sit ab incorrupto, vel modo, vt tot filis, vel talibus, itē necesse est, vt nulla ad sit figura præter signum crucis; nulla imago, præterquam Christi, vel Beatæ Virginis, vel Sancti alicuius noti, aut solita Angeli boni, item nulla barbara, & incognita Dei, vel Angelorum nomina sint addita; denique nihil aliud adsit vani, vel mēdacis. Deus enim nunquam est auctor mendacij, vel vanitatis. Obijciat fortè aliquis solum signum crucis iure Canonico permitti. *Respond.* Canonem agere de characteribus, quibus, quibus crucem annumerat: non agere de imaginibus; quę cum in templis piè habean-

D. Th. sup. ar. & Na. c. 7. nu. 35.

Ita sentiunt non ita per tot c. non cet. 26. D. 2 supr. Anto p. 1. Mo de Ar de sup stit. 2

habeantur, cur non possint, & collo gestari? De ligaturis superstitiosis, sic Diuus Augustinus. *Ad hoc genus pertinent omnes ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat siue in prægustationibus siue in quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibusdã rebus suspendẽdis, atque ligandis, vel etiã saltandis quodammodo, non ad præseruationem corporum, sed ad quasdam significationes occultas, aut etiam manifestas, quæ mitiore nomine physicam vocant, vt non superstitiones implicare, sed natura prodesse videantur, sicuti sunt in aures in summo aurium singularum, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cum tibi dicitur singultienti, vt dextra manu sinistrum pollicem teneas*, censuit itaque D. Aug. in his esse vanam obseruantiam. arbitror, quia hæc ad futuri obseruationem notabant. fieri namque potest, vt vltima duo physicam vim ad sanitatis cõseruationem aliquam obtineant, & tum a superstitione forent aliena. Additidem Augustinus postea, obseruatu quiddã dignissimum, non quicquid intus sumptum naturaliter iuuat, idem etiam appensum iuuare, & ideo plus cautionis adhibendum in his appensis, quoniam in ijs plus periculi versetur. *Aliud* inquit, *est dicere, tritam istam herbam si biberis, venter non dolebit, & aliud est dicere, istam herbam collo si suspenderis, venter non dolebit. Ibi enim probatur cõtemperatio salubris, hic significatio superstitiosa damnatur*, quibus verbis sentit, prius esse remedij, posterius vero signum pacti. Sic è conuerso, non quicquid efficax a natura appensum, vt sunt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiam est efficax tritum, & intus sumptum. Subdit sapienter Augustinus. Quanquam vbi precationes & inuocationes, & characteres non sunt, plerumque dubium est, vtrum res quę alligatur, aut quoquomodo adiungitur sanando corpori, vi naturæ valeat, quod liberè adhibendum est, an significatiua quadã obligatione proueniat, quod tanto pruuentius oportet cauere Christianum, quanto efficacius prodesse videbitur. Sed vbi latet, qua causa, quid valeat, quo animo quisque vtatur, interest. Ex quibus verbis tria colligas.

Viguer. c. 5. v. 5. l. 7. de doctr. Christiana. c. 20. repetitur in c. illud 26. q. 2.

d. li. 2. c. 26.

Primò, si putatur res naturaliter prodesse, tunc licet suspendere de corpore, quia hoc fit tanquam remedium.

Secundò, si putatur non prodesse naturaliter, vt causa, sed duntaxat, vt signum futuræ sanationis, tunc omnino abstinendum.

Tertiò, si res dubia sit, nec adsint medici, qui consulantur, tunc animum & intentionem appendentis, rem bonam, vel malam facere, bonam, si facit opinione priore; malam, si posterius credat. Tũc enim incideret, quis in cap. admoneant. 26. qu. 7. quo laici anathemati, clerici degradationi subijciuntur. Canones non permittunt orationes alias inscribi periaptis præter orationem: Dominicam, & Symbolum, sed vsu Catholico, id ad Euãgelium B. Ioan. & alias Sacræ Scripturæ partes extensum videmus: quia par in ijs ratio procedit, nempe deuotio ferentis, & verborum sanctitas. Quę si prosunt piè recitatæ, cur non, & pie gestatæ? sed semper superstitiosa, quę diximus, vitanda, in primis numeri certi iteratio, quando illi vis attribuitur. Vnde sanè oportet intelligere, quod magnus Cassiodorus scripsit, *multis efficax remedium in varijs malis fuisse trinam recitationem huius versiculi: Dirupisti vincula mea, &c.* vt non ipsi ternæ repetitioni, sed in honorem sanctissimæ Trinitatis ter repetentis, deuotioni Deus id detulerit, sed de orationum formulis mox plura.

c. non liceat 26. q. 5. & c. non obstet natis, 26. q. 7.

In Psal. 115.

SECTIO IV.

SExtò, huc referenda vanissima diuinationes (πανδοκευτικὴ) animaduersio: de qua B. Chrysost. homil. 21. ad pop. Antioch. Et quid tandem sunt omnia? Sapè domum quis suam egressus hominem videt monoculum, vel claudicantem, & ominatus est. Et postea, Si virgini occurreris, sterilis dies erit; si verò meretrici, dexterata, & plena, & multa mercatione plena.] mox vt par erat in hanc dementiam inuehitur. Quod verò Ausonius tria tantum omina agnouit, cum refellunt ceteri qui plurium meminere fortè de præcipuis tãtum loquebatur, sed quæ illa in re vanissima? D. Aug. sic scribit; His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum. si membrum aliquid salierit; si iunctim ambulãtibus amicis, lapis, aut canis, aut puer

d. c. 26.

medius interuenerit, atque illud quod lapidem calcant tanquam diremptorem amicitiæ, minus molestum est, quã quod innocentem puerum colapho percutiunt si pariter ambulantibus intercurrerit. Sed bellum est, quod aliquando pueri vindicantur a canibus. Nam plerumque tam superstitiosi sunt quidam, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impune. Namque a vano remedio cito ille percussorem suum ad verum medicum mittit. Hinc sunt etiam illa limen suum calcare, cumante domum suum transit: redire ad lectum, si dum quis se calceat sternutauerit: redire domum si procedens offenderit, cum vestis a soricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali, quam præsens damnũ dolere. Vnde illud elegãter dictum est Catonis: qui cum esset consultus a quodam, qui sibi erosas esse caligas diceret a soricibus; respondit, non esse illud monstrum, sed vere monstrum habendum fuisse, si sorices a caligis rodentur. Vides quot genera hic fuisse a D. Aug. enumerentur primo Salisatorium. de quo Isid. tradit Salissatores, seu Salitores vocari huiusmodi ominosos. *Salissatio* παλμός vet. glos. vocatur, & palpitatio: huius species a cilicijs, vel oculis potissimæ istius Suidas, & Theocritus meminere: illius Plaut. in Mil. glor. Præcantatrici, collectrici, ariolæ, aruspicæ, Flagitium est si nihil mittetur, quæ supercilio spicit, & in Pseudo. Nisi quia futurũ est, ita supercilium salit. vede Cælium libr. 7. cap. 29. quo videtur referendum, quod quidam sonitum spontaneum auris dextræ, stel si sinistræ obseruant, vt si hæc tinniet, inimicum; si illa, amicum nostri putent memoriam, tum recollere. de quo Aristenetus, *nonne auris tibi resonabat, quando tui lacrymans recordabar?* & alicui huc pertinere videatur illud Lesbiæ vatis a Veronensi conuersum.

In epist. amatoria

Sonitu suopte Tintinant aures.

Inter Catalect. virg.

Quod illa dixerat: βομβεῦσ' ἐν δεξιὰ καλὰ μον, & apertius incertus quidam, sed antiquus;

Garula quid sotis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis, nunc meminisse mei.

A Quod referre ad amantium sympathiam, nimis longè petitum, huc pertinet, & *Spatulamanthia*, quæ fit nuda spatularum inspectatione. A corpore etiam sumitur omen sternutationis, & offensionis pedum, de quo mox plura dicemus.

Alia ducuntur ex nomine, alia ex fortuitis aliorum verbis, alia ab ijs, quæ domi; alia ab ijs quæ in via contingunt. Ex nomine ductum illud, quod narrat Glycas de Augusto, eum Nicopolim vocasse, quam exstruxerat vrbem, & ibi hominis, ac asini statuas, aheneas locasse, eo quod ea nocte, quæ Actiacam pugnã præcessit, in hominem inciderat, qui asinum agebat, cumque illius de nomine scisciatus fuisset: *mihi quidem respondit ille nomen est, Eutychos* (h. felix) *asino vero. Nicon.* (h. victor.) Ex verbis fortuito prolatis, quæ Cicero censuit proprie vocari omnia; vt cum filia Consulis bellum Perseo cogitantis, patri dixit Perseum obijsse, quod erat Melitæi catelli nomen. Οἰκοκόπινα sunt, apud Plautum, si introijt in ædes ater alienas canis, vel anguis per impluuium decidit de tegulis, vel, vt hodie multi peccant, si salinum euersum, vinum effusum, si crebrius, vel rarius in mensa sternutatum: si, quod in conuiuio verbum tristius pronunciatum, si quis crus cruri imposuerit, si canis vlulauit, coruus tecto insidens crocitauit, & huiusmodi. Quæ foris eueniunt non sunt pauciora, & hoc genus vocant τὰ ἐκ θύρας, vt quæ Diuus Augustinus retulit, item leporem, iter transuerso saltu velut diremisse; lupum, capram, aut aliud animal in via vidisse, &, quod ex irreligiosa mente hereticorum profectum, habuisse obuium monachum, cuius etiam mentio, apud Pet. Blesensem Epist. 65. & alia infinita, vt subiecta post finem huius sectionis tabula docebit.

Annal. p. 3.

li. 1. de diuinat.

Huic ominosæ obseruationi plurimũ tribuere olim Romani, vt patet ex Ciceronis libro de Diuinat. & Valerio Maximo libro primo, capite quinto. Item Græci, & Aegyptij, vt docet Pausan. in Achaic. & Theophrastus in Characte risimis, vbi multa exempla ponit, necnon Syri, teste S S in regum historia, libro 3. cap. 20. versiculo 33 vbi legitur nomen hominis, quod Diuus Augustin. negat se in sacris litteris inuenisse. fortè inciderat

cap. de superstit.

in

in libros, in quibus non habebatur, *viri pro omine acceperunt, & profœdare, & rapuerunt, &c.* ἐπὶ τῷ δεῖσθαι, οἰωνίσαντο, καὶ vt nunc in LXX. legitur, vel potius, interpretatus est in genere sunt augurati, vt & Hebræum *nachas* generale est & pro ratione subiecti interpretandũ. ideo noster rectissimè vertit *omen*. De horum omnium vanitate legendi Petr. Blesensis epistol. 65. Franciſc. Picus, Vvimpina, Mich. Medina Benedict. Pererius, & Iul. Sirenius: præcipua ratio est, quòd cum omnia certam nullam causam habeant, sed a casu planè dependeant, in cõtrarios ferè semper euentus rapi possunt. exemplo sit illud Anchisæ, apud Virgilium, qui visos equos spem pacis, ait facere, & bellum minari. Longè autem diuersa sunt, omen fortuitum arbitrio suo rapere, & signum a Deo, ex necessitate, & ad honorem Dei tendente causa, poscere, quod in S. S. licitè fecere, seruus Abrahæ (de quo optimè hic in Comment. locutus fuit Thom. Anglicus) & Gedeon, & Ionathas, & in alijs Historijs, Gregor. VII. in causa Cardinalis Simoniaci, apud Martinum Polonum, & Diuus Augustinus, & Clodouæus Rex Francorum. De omnium varijs speciebus, si quis multa volet a nostris diuersis, poterit legere Blesens. dicta epistola 65. & Ioan. Salisberiensem libro primo, de Nugacium. capite vltimo, dum meminerit ea ab ipso non approbari, sed vt aulicorum vitia commemorari, & notanda imprimis hæc quæ subiungit verba.

Cetera de genere hoc adeo sunt multa loquacem
Vt lassare queant Fabium.
Quibus quacunque domus institerit, eam nec ab ipsa salute arbitror posse saluari.

Quare Concluſ. sit, *Omina semper illicitum obseruare.* nam licet Caietan. scribat: *potest homo absq; omni præsagio cauere prudenter ab imminentibus dubitando, ne præsens occursus sit signum futuri ex communi vtriusque causa cœlesti, vel etiam diuina prouidentia, vt si quis cadens corporaliter, si meat aliquem casum in statu, vel honore, &c. propterea tamen non desistat ab operibus prudẽter agendis, sed cautius vigilet, &c. Potest enim esse, vt iste casus sit effectus causa futuri casus, & propterea significet illum.* hoc reuera est de valde raro, vel nũquam contingentibus, &, si quãdo contingit, iam non omen propriè dictum, sed prodigium potius fuerit, a Deo missum, & ad σφαλαγκωσιαν licitam, pro morum emendatione, referendũ. Equidem semper mihi visa hæc Caietan. obseruatio portam pandere, ad ominosam istam obseruationem, quæ D. Augustin. & alijs inanissima semper visa. *nonne* (vtar verbis Ciceronis de Diuin.) *hoc si suscipimus, & pedis offensio nobis, et abruptio corrigiæ, & sternutamenta erunt obseruãda?* Nonne semper prætexat superstitiosus, offensionem quamuis pedum sibi diuinãm prætendere? quid enim aliud gentiles contendebant? Nonne hoc in Tib. Graccho obseruarunt, quo die occisus fuit, domo egredientem ad limen grauissime pedem offendisse? Nõne dicat, hoc idem Crasso infausti prælij die accidisse? Nonne hoc de marito Laodamia scribit.

Cum soribus velles ad Troiam exire paternis,
P s tuus offenso limine signa dedit.
V i vidi, ingemui, tacitoq; in pectore dixi,
signa reuersuri, sint precor ista viri.

Nonne de se iam venia dignus Tibullus? qui cecinit:

O quoties ingressus iter, mihi tristitia dixi
Offensum in porta signa dedisse pedem.

Quid si enim dicerent, euentum hunc ab eadem prouenire causa prouidentiæ, a qua mortes, & strages istorum? Nonne Caietano iudice absoluendi? Sed obijciat aliquis, Beatus Marcus Euangelista Euangelizandi causa, nauigio Alexandriam petens, cum nauem egrederetur, calceum rupit, atque Deo gratias agens, iter suum expeditum esse perhibuit.

Respond. hoc ex apocryphis proferri. Deinde, vt vtar verbis Petrus Blesensis, *Quicquid alij credant, ego indubitanter credo, sanctum Euangelistam hoc non ex superstitiosa curiositate dixisse cuiesi nũquã calceus ruptus esset, et tamẽ sui expeditionẽ itineris, per Spiritum sanctum Dominus reuelasset,* sic ille, q adit aliud omẽ

Picus l. 6 de præn. c. 5. Vimpina (qui opti. lib. de diuin. c. 13. Medin. de recta Dei fide li. 1. c. 2. Pererius in c. 24. Gen. disp. 5. Sirc. libr 9. de Fato c. 21. 22.

Gen. 4. Iud. 7. 3. Reg. 14 Fulgos. l. 1. c. 5. Egna. li. 1. c. 3. Egna. li. 1. c. 4.

In sum. v. superstitio.

Val. Maximo. lio. 1 cap. 4. Plut. in Gracchus Plut. in Crasso.

Ouid. in Heroid. ep. 11.

l. 2 eleg. 3

eorum qui, si in itinere aliquis interroget, A quo proficiscantur, subito rebitant. Nitūtur facto Iudith octauo, versiculo 33. quę discedens inhibuit, ne quis eam quo proficisceretur, interrogaret; quasi interrogatio aliquid hominis habuisset, quod fusce ptum iter potuisset impedire.

Sed hoc est siniſtre interpretari mentē sanctæ viduæ, quæ id vetuit tantum ne quis allocutione, & salutationibus eius inceptum moraretur vel ne curiosius, quid egressa faceret, scrutarentur. *De ster* B *nutamentis* semper erit quo excusent incidat in aduersum aliquid, qui sternutat: ducet ab eadem causa vtrumque euentū. fit felicior alius, & optatis potiatur, id ipsum dicet signum fuisse successus, & non a naturali, sed supetna celesti causa communi id euenisse.

Sanè sternutationem medium omen censuere veteres, vt notatum Scholiastas Theocriti, ideoque sternutante aliquo, astātes illi bona verba dicebant vt si quid C portenderetur mali, id fausta precatione auerterent. matutinam sternutationem prorsus infaustam, meridianam firmissimi auspicij, & conatus non irriti indiciū, rebantur, etiam Aristotele auctore, maximè si a dextro latere. Vnde propertius.

In Theocritū & Epigr. Heleneſ. Plin. li. 28. c. 2. Apud. de aſino. lib. 2. Sect. 13. probl. c. 11. Xenophon. anabaſi. 6.

Nunc tibi nascenti primis (mea vita) diebus.
Aridus argutum sternuit omen amor.

Lib. 2. eleg. 3.

D

Et catullus, de Acma, & Septimio sternutationis dextræ approbationem, vocat auspicium bonum. Quid? quod & *peditum* obseruabant, & Græcis quidem omē erat bonum, vt *ex Hymno in Mercurium*: Latinis in faustum censebatur, vt ex Catone *de re rustica* fuit alijs obseruatum. De *Sorcino* auspicio æquè ridiculi veteres, de quo præter Plinium in Hist. natural. etiam rectè accipiunt illud Ausonij.

Epigra. 42.

E

Quadrupes auspicijs quis iungitur oscinibus? Mus.

Vide N. libro 1. Auson. lect. c. 25. Sed hæc sufficerint de nugis ominū. de quibus etiam nonnulla Polydor. 3. de prodigijs, & Nausea lib. 2. mirabilium.

SECTIO V.

Septimò, potest nonnunquā vana obseruantia contingere in strenis primo anni die dandis, Solebant Ethnici Kalendas Ianuar. (vt docent Sueton. & Ouid.) magna solennitate celebrare, in honorē Iani, & inter cetera tunc inuicem dare strenas, in omen, siue precationem bonam anni prosperè decursuri, vel aliorū multorum adijciendorum, nam dicta quasi trena, & ternarius perfectionis, atque plenitudinis iudex, eo quòd tria sint omnia Aristoteli.

Suet. in Aug. & in Caligu. Ou. 1. Faſto. Feſtus in ſtrena.

Has strenas propter huiusmodi superstitionis, concil. Antisiodorense vocat diabolicas, & qui eas mittunt damnari videtur a Diuus Augustinus, apud Gratian. & a Martino Papa, qui; *Non licet* (ait) *iniquas obseruationes agere Kalendarum, & ocijs vacare, neque lauro, aut viriditate arborū cingere domos. Omnis enim hæc obseruatio Paganorum est.* Solebant autem pij Christiani eo die ieiunare, in detestationem gentilitiæ superstitionis, vt docemus a D. Ambros. & Concil. Toletan. quarto, qui verò contēpto ieiunio festum diem, cum paganis agebant, illis Romanorum Concil. sub Zacharia Pontif. dixit anathema.

Lib. 2. de eccl. Capit. 1. c. non obſeruetis. 26. qu. 7. c. non licet. 26. q. 7. Serm. 17 Can. 10. c. ſi quis Kal. 29. q. 7.

Quare si quis hodie, vel in honorem Iani, vel Streniæ Deæ epulis vacaret, aut strenas mitteret, vel acciperet, is esset idololatra, si id faceret tantum, vt omen certum prosperi euentus, foret vana obseruatia mixta diuinationi, plerumque mortalis, si tantum id faceret, vt incertum omē vel augurium, peccatum esset veniale, si animi tantum causa, vel amicitiæ conseruandæ causa, pro consuetudine Christianorum nullum esset peccatum: immò si faceret in honorem circumcisionis Dominicæ, quam tunc celebrat Ecclesia, mereretur coram Deo. Nam hodie cessant exolitæ Gētilium superstitiones quæ tam rigidæ sanctionis canonum causa fuere.

Cauendæ tamen etiam hodie superstitiones illæ, de quibus Burchardus, ita scribit; *Obseruasti Kal. Ianuarij ritu Paganorum, vt vel aliquid plus facere s propter nouum animum, quā antea, vel post soleres facere. ita dico, vt vel mensam tuā*

cum

cum lapidibus, vel epulis in domo tua præ
parares eo tempore, aut per vicos, & pla-
teas cantores, & choros duceres, aut circa
tectum domus tuæ, sed tres enses tuo cir-
cum signatus, vt ibi videres, & intellige-
res, quid tibi in sequenti anno futurum es-
set. Vel in biuio sed isti super taurinam cu-
tem, vt & ibi futura tibi intelligeres. vel si
panes prædicta nocte coquere feciste tuo no-
mine, vt si bene eleuarentur, & spissi, &
altifierent, inde prosperitatem vitæ tuæ eo
anno prouideres, ideo quia Deum creato-
rem tuum (hęc faciendo) *dereliquisti, &*
ad idola, & illa vana te conuertisti, & a-
postata effectus es, duos annos per legitimas
ferias pœniteas. Burcha. in Pęnitentiali, lib. 19. cap. de arte magica, vers. Obseruasti Kal. Vbi habes breuem quandã enumerationẽ superstitionum illius diei, quæ cum strenarum missione hodierna clarum est nihil similitudinis habere. Vbi pro lapidibus fortè corrigendum est: lautitijs. Non habui in quem locum commodius reijcerem, etsi sacrilegij aliquid subesse censeam, quod Hiberni siluestres lupos in magno honore habent & in patrimos ascisc unt, quos *Charichrist* appellant, pro eis orantes, & bene precantes, & sic se ab illis lædi non verentur, narrat Cambdenus, *in Britania Antiquitat.*

SECTIO VI.

OCtauo, superstitio est *temporariorũ* qui dies, menses, annos obseruant non ad Dei cultum, sed ad directionem negotiorum suorum, vt qui certis temporibus herbas colligunt, vel ligna succidunt, pro ædificijs vel nauibus, superstitione carent; si id faciant permoti naturali obseruatione motus, & influentię cęlestis certis enim temporibus vis herbarum efficacior est, ligna quoque minus obnoxia sunt corruptioni, & aptiora sunt ad vsum. Sed superstitio foret, si obseruaretur certus vnius hebdomadæ, vel mensis dies tantum vel certa diei hora; qua talis hora, vel dies est, vel adderentur circumstantiæ inutiles, aut orationes ociosæ, vel non approbatæ. Vnde sequitur, quod rectè Binsfeldius infert, huc referendos, qui obseruant certas festiuitates, vt Conuersionis B. Pauli, Vincentij, Vrbani, vel aliorum; quibus si pluat, vel cę-

c. non liceat 26. q. 5. & d. c. non obseruetis.

lum serenum sit, sibi spondeat serenitatẽ, sertilitatem vini copiam, vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluuiam, vnde, & superstitiosos fecere versus, quorum primus est.

Salu. vi-ju perfi tio. q. 10. ic intẽl lige Bur. d. c. v. 3.

Claras dies Pauli bona tempora denotat anni, &c.

Item qui colligunt herbas in die Sancti Ioannis, ad certos quosdam effectus credentes eo die habere vim naturalem efficaciorem, vel inserunt arbores ipso die Annunciationis B. Mariæ, vel in Festo S. Stephani minuũt sanguinem equorum, & similia faciunt, naturalem causã attendentes, quæ nulla est. vnde vanè ista instituunt, sed & festa sic potius inhonorant, quam colunt. Si verò directè ista adscriberent merito Sanctorum, & Deo tribuerent effectum vt sanctos illos honoranti, viderentur, & ipsi sanctos illos honorare, quare nec auderem eos damnare.

Huc etiam pertinent, qui obseruant quosdam dies, vt puta diem D. Magdalenæ, diem lunæ, &c. vt infaustos, vel vt faustos ad iter, aut rem aliquam inchoandum, item an cum surgunt, primo induerint calceum, vel femorale dextrum an sœuum, aut quo pede primum tangant terram, vel domo egrediantur, & quę huiusmodi nugatoria, eos constat peccare isto superstitionis genere. Tales in iure Canonico videntur dies Aegyptiaci, quorum mentio, apud D. Augult.

Collegit nationum cunctarum ferè dies ominosos, & obscœnos Alexander ab Alexand. libro quarto, gene. dierum capitulo vigesimo, sed hos Aegyptiacos prætermisit. Cęlius Rhodiginus, hoc tantum *vocari dies atros, & ἀποφράδας, vulgo, a veteribus deluxata voce*, Aegyptiacos, *ab Aegypti, inquit, vanitate proclina to nomine. Eorum Augustinus meminit, & in canonicis decretis non est prætermissum.*

De cons. malef. in 3. causa dispositiua ad malef. Commen. in epist. ad Galat. 4. Ench. ca. 7. & in c. non obseruetis, & c. quis existimaret 26. q. 7.

Sed qui dies isti, apud Aegyptios, hoc debuit explicare. Glossa Canonica vult, Aegyptios docuisse, qui dies toto anno infausti forent ad opus inchoandum. & hos Ecclesiam olim in kalendarijs suis signasse. cuorum posterius nihil dubito, quin falsum sit, nunquam enim hæc Ec-

clesia recepit, Apostolicæ prohibitionis memor, posterius potest recipi: astrologorum enim ista commenta fuere, & Aegyptus inuentrix astrologiæ. Petrus Bresslayus, libro primo Notabilium capite 53. huiusmodi dicit esse Ianuar. primo, & vigesimoquinto, Februar. quarto, & vigesimosexto Martij primo, & 28. April. decimo, & vigesimo, Maij tertio, & vltimo Iunij decimo, & decimoseptimo Iulij decimotertio, & vigesimoseptimo Augusti primi, & vigesimoquarto, Septemb. 3. & vigesimoprimo Octobr. 3. & vigesimosecundo Nouemb. 5. & vigesimooctauo Decembr. 7. & vigesimosecundo, vnde acceperit nescio.

Suspicor tamen, Aegyptios proscæuis, & ne fastis habuisse etiam dies illos, quibus tot plagis a Moyse percussi, & quo Pharao cum exercitu mari demersus. Nã singulis gentibus insignes clade aliquas dies, postea semper atri habiti, vt de Romanis, Græcis, alijsque docuit Alexan. ab Alexand. *Ad Gal. 4. ver. 10.*

Exempla plura harum superstitionum suggerunt Patres, illa Diui Pauli verba, (*Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos Timeo vos, ne frustra laborauerim in vobis*) explicantes, vt Ambrosius, dies obseruant, qui dicunt vt puta, crastino proficiscendum non est, post crastinũ enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hi autem colunt mẽses, qui cursu Lunæ perscrutantur, dicentes vt puta, septima Luna instrumenta cõfici non debent. nona Luna seruum, emptum vt puta, domum ducere non oportet, & per hæc facilius solent aduersa prouenire. Tempora vero sic obseruant, cũ dicunt: Hodie veris initium est, festiuitas est, post cras Vulcanalia sunt. Et talia iter aiuntum, Posterum est domum egredi non licet.

Posterum, significat aduersum, & præposterum, quasi elapsa commoditate serũ, Annos sic colunt, cum dicunt Kalẽdis Ianuarijs nouus est annus. quasi nõ quotidie anni impleantur, sed vt Iani illius memoriam recolant bifrontis. hac superstitione vtuntur, quæ longe debet esse a seruis Dei, si enim Deus ex toto corde diligatur, ipso propitio, nulla debet esse formido neque suspicio, harum rerum. Prospera enim potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit.] D. August.

Eos enim inculpat, qui dicunt, nõ proficiscar, quia prosperus dies est, aut quia Luna sic fertur, vel proficiscar, vt prospere cedat, quia ita se habet positio siderũ. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem, vel agam, quia suscepit mensem. Non plantem hoc anno vineam, quia bisextus. quæ ad verbum comm. suo in seruit. D. Anselmus. *Epist. n. c. 7. Legepostea.*

Idem August. *sic alibi*, sicut obseruãt, qui certis diebus, siue mensibus volunt, & nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanas doctrinas hominum fausta, vel infausta existiment tempora, & alio rursus loco, plena sunt conuenticula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum a Mathematicis accipiunt. Iam vero ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiusmodi aliquid operum, diebus, quos Aegyptiacos vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant. *d. c. 79.* *In d. c. 4. ad Gal.*

Hactenus Patres, quorum adscripsi verba, quoniam, licet primo loco, & iuxta contextus seriem, Apostolus loqueretur de superstitioso dierum mensium, & annorum cultu Iudæorum, quos Galatæ Iudaizantes haud dubie imitantur, vt optime cum Græcis D. Hieronym. & Primasius arbitrati: fieri tamen potest, vt aliquid etiam paganismis simul irrepserit, vt vidi in Francia, tempore Catharinę Mediceæ, quando inter aulicas matronas, adeo hæc vigebant, vt nihil inconsultis astrologis (quos *Barones suos* nuncupabant) conari auderent. Quæro. si quis dies infortunatus, vnde? ex astrorũ respondent influxu, & positura? verum hæc est alia, atque alia singulis annis, nec eadem illo eodem die. fuse hoc physicis rationibus refellit Ciruellus dicta parte tertia, capitulo sexto, qui potest consuli.

Ad hanc superstitionem diuinam referendi quoque sunt, qui certis diebus olera scopis tangunt, ne ciniphes eucæ, cãpe, vel alia intecta noceant: item qui nolunt vngues præscindere die Veneris. vel vere dies Sabbathi, cum interea non abstineant in honorem Deiparæ ceteris operibus seruilibus: qui credunt maiorẽ inesse vim aquæ benedictæ Dominicis post quatuor tempora, quam alijs ad specialcs

ciales quosdam effectus: item qui ouа, quæ gallinę pariunt die Parasceues, toto asseruant anno, quia credunt ea vim habere ad extinguenda incendia, si in ignē inijciantur. credo enim, vis hæc naturalisne? vnde? a die, vel matre? nemo hoc dicat. nam quid absurdius? nulla matri prærogatiua, tum præcipua competit: nihil diei, cœlestes orbes, tum vel sidera singulare influunt. Vis illa, supernaturalis ergo, cur non idem competit enixis die Anastasis, vel Natalis Domini? speciali, inquient, priuilegio. dic sodes, vnde nosti? cui & quando concessum? constat experientia, dicent. Sed illa fallax, & vnde certus es, non ex pacto effectum nasci? Deuotio persuasit, dicat alius. Non bona deuotio; quæ cum scandalo coniuncta, quæ merito suspecta, quę anilis, quæ singularis, quę nullo Ecclesiæ, vel traditionis munita suffragio.

Faciunt in his partibus multi. Sed in ijsdem partibus multi pietatis, & rerum fidei morumque imperiti, multi curiosi, multi superstitiosi. Lege Martin. de Arles tractat. de superstitione.

SECTIO VII.

NOno loco sunt obseruantiæ vanæ in malis depellendis, & morbis sanandis variæ, vt si quis faciat oblationem ex bonis eleemosyna impetratis, credēs ea maioris efficaciæ ad effectum consequēdum: qui putat crucem ex eleemosynis emptam, vel factam, vel sanctiorem, & efficaciorem: qui offerunt sanctis ceram, vel aliam materiam, illi immiscentes capillos hominis, vel pilos animalis ægri: qui merguat imagines in aquam, pro pluuia obtinenda: qui faciunt quasdam ligaturas, ne lac vaccis subtrahatur: qui per annulum desponsationis metiunt, vt liberentur maleficiotqui pro quibusdam capitis doloribus, & similibus morbis curādis, ad porcorum lintrem, seu obbam collum applicant. In nomine patris, &c. qui metiuntur cingulum ægrotantis ad cognoscendum a quo sancto sit sanitas impetranda, adhibitis alijs definitis ritibus: qui stramen bipenni diuidunt, vt sanentur manuum, vel digitorum tumores: qui pro quibusdam pecudum morbis ignes struunt ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellunt, vel in orbem circūducunt, & quod primo loco transit animal, hoc sanctis offerunt, qui S. Lupi libū pinsunt hoc ritu, coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis sacratissimæ honore, & ei quinque foramina imprimunt, in memoriam (sic colorant) vulnerum Christi; postea, in B. Lupi honorem, librum dant in eleemosynam primo mē dico non ex proposito, sed ignaro, & fortuito, occurrenti, sic arbitrantur armenta gregesque sola in pascuis, a lupis inuadi non posse. frequens est, in pagis propc Thenas, & Louanium. Superstitio se prodit in eo (vt cætera mittam) quod fortuito mendicanti dari debet; nam quid hoc, vel ad custodiam pecoris, vel ad honorē Dei, attinet? tales etiam ligaturæ pecuariorum, ad liberandos canes, ac pecora a clade, & tabe, vel vt ea inferant pecoribus aliorum. leg. Burchardum d. cap. 19. vers. fecisti ligaturas. Aut pertinet opinio Silesiorum, morauorum, & vicinarum gentium putantium fascinationibus resistere fasciolas, vel tæniolas rubeas, alligatas equorum frenis vel epiphijs. vetusta superstitione eadem de causa, apud Græcos, & Romanos pueri puellæque fascijs russeis præcingebantur Apulei. Miles. libro 2. Chrysost. in homil. XII. 1. ad Corinth. & alij, apud Martin. Roman. lib. 1. sing. cap. 3. & lib. 2. c. 23.

Huc referendæ sunt innumeræ orationum formæ, quibus vulgo vulnera sanātur, vel morbi curantur, vel infortunia arcentur. Quale illud de quo Burchard. ibidem. v. collegisti; *Collegisti herbas medicinales, cum alijs incantationibus, cū Symbolo, & Dominica oratione.* Corrige audacter quā cum Symbolo & dom. orat.) *id est, cum credo in Deum, & Pater noster canendo. Si aliter feci, decem dies in pane, & aqua pœniteat.*] Est, & alia in vsu inter Hispanos milites, qua quidam salutatores, vt ferunt, sancte viuentes, & omnes gratis curantes, cum sola impositione linteorum, & certorum recitatione verborum vtuntur: formula fuit Hispanica, sed reddam Latine ad verbum.

Per Christum, & cum Christo, & in Christo, est tibi Deo Patri omnipotenti, in vnitate Spiritus sancti omnis honor, & gloria, per omnia sæcula sæculorum. Oremus, salutaribus præceptis moniti, & diui-

diuina institutione formari, audemus dicere. Pater noster, qui es in cœlis, &c. Amen Iesus, Potentia, Patris sapientia Filij, virtus Spiritus sancti sanet hoc vulnus ob omni malo. Amen IESVS. Domine mi IESV Christe, credo quod nocte Iouis Sancti in cœna, postquam lauisti pedes tuorum sanctorum discipulorum, accepisti panem sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & fregisti, & dedisti tuis sanctis discipulis, dicens, accipite & comedite, hoc est enim corpus meum, similiter accepisti calicem in sanctissimas manus, & gratias egisti, & tradidisti illis dicens: accipite, & bibite, quia hic est meus sanguis noui testamẽti, qui pro multis, effundetur in remissionem peccatorum. hoc quotiescunque feceritis. facite in meam commemorationem. Obsecro te Domine mi IESV Christe, vt per hac sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum sanctissimæ Passionis tuæ, sanetur hoc vulnus, & malum istud. Amen IESVS. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. IESVS.

De hac formula mota fuit Iptis anno superiore quæstio, maxime quia nullum naturale medicamentum accedebat. Reuerendiss. Episcopus Iprẽsis Simonius, & consiliarij eius, totam curationem hanc iudicarunt superstitiosam, & illicitam, & prohibuere ne quis ea vteretur. Multis hæc damnatio dura visa, sed immerito. Nã hic effectus totius exspectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula sic assidue, & quasi ex consuetudine poscere, est Deum tentare. Deinde sancti viri, ad miracula edenda, non sunt vsi certis, & quasi conceptis verborum formulis, sed modo sic modo aliter prout Spiritus sanctus suggerebat. Tertio sanctitas huius, non satis probata: fit enim plerumque, vt malefici præclare specie externa, sanctitatem mentiantur: neque in hac re milites satis idonei iudices, quibus sancti videntur, qui extrinsecus peccata grauia non produnt. Quarto, qui donum sanationũ à Deo acceperunt, illi nunquam accipiũt cum conditione, vt talibus, vel talibus vtantur verbis, sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quinto, nõ licet priuatis comminisci formulas, quas nec sacræ litteræ, nec Ecclesiasticus vsus approbauit, qualis est ista. quæ licentiose abutitur, & deprauat multa sacrosancti Missæ sacrificij verba, etiã ipsius Canonis, Denique applicat verba consecrationis rei, ad quam instituta nõ fuit, (quod non est permittendum) & præterea petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis, non ad vulnerum corporis consolidationem, sed ad panis ac vini transubstantiationẽ, à Saluatore nostro directa fuit. Neque illud negligendum est. Ecclesiam, & Catholicos eius filios, tanta semper in veneratione hæc sacrosancta consecrationis verba habuisse, vt nefas ducerent illis vti, nisi quando in Missæ sacrificio, vel quando in Ecclesia, vel scholis, aut disputationibus ijs necessario vtendum: contra Diabolus, & membra eius malefici, rebus nullis vtũtur libentius, aut frequentius ad sua sacrilegia nefanda, quam & ipsa Venerabili Eucharistia, & ijs quæ ad illam pertinent. Hæc mihi nunc contra hanc & similes formas occurrebant.

SECTIO VIII.

NEc quisquam nitatur auctoritate cuiusdam Canonistæ, qui vixit anno 1454. nomine Felix Malleolus, & fuit Canonicus Tiguinus, sed de hæresi tantum non damnatus, quare & Ioan. Baleo, & similibus tantopere commendatus: hic Malleolus, integro libello. *duorum tractatuum de exorcismis*, sc patronum præbet huiusmodi precationum, & medicamentorum. plurima huius opuscula circum feruntur, sed in plerisque multa sunt temeraria, erronea, & scandalosa. quare maturo, & sapienti consilio Ecclesia Romana eius nomẽ, inter primæ classis prohibitos scriptores quorum cuncta scripta sint vetita, retulit. ideo Catholicis eius auctoritas profligata plane censenda, sed nec rationes vllius momenti attulit. Examinemus singulas breuiter, vult licitam esse curationem per huiusmodi verba (dicam Latine, tum vt omnes intelligant, tũ ne quis vtatur, si eo, quo pronuncianda sunt verba, idiomate, & rythmo proponerentur.) *Si Sancta Maria virgo puerum Iesum vere peperit liberetur animal hac Passione, In nomine Patris, &c* Et illud, *Christus fuit natus, Christus fuit amissus,*

Chris-

Christus fuit inuentus, ipse benedicat & consignet hæc vulnera, in nomine &c. Et illam, *Ego adiuro vos vermes, per omnipotentem Deum, vt ista ciuitas, vel domus sit vobis tam detestabilis, quam Deo est vir ille, qui falsam sententiam protulit, et iustam nouit, in nomine Patris, &c.*]& dicit hæc dicta, mutatis mutandis etiã proficere, contra lumbrices, & vermes, qui animalium viscera corrodunt. Fatetur sue sententiæ contrarium esse quendam, qui scripsit de superstitionibus (*intellige Martin. de Arles.*) & Ioan. in summ. Confess. & Anno Domini 1405. lectorem ordinis Augustiniani coactum reuocare Heidelbergę articulum, quo dixerat posse huiusmodi formulis sine peccato aliquem vti, & nominatim secunda illa coactum, inquam, hoc reuocare, ad mãdatum Domini Episcopi Spirensis, & peritorum studij Heidelbergensis, tãquam erroneum, & polliceri, se de cætero non amplius talia verba prolaturum. His non obstantibus contrarium ipse cẽset. Probat primo quia pium est, & meritorium sanare morbos, non hominum modo, sed & brutorum, vt probantur multi Sancti fecisse. Respon. hoc facere. citra omnem superstitionis suspicionem, & sic facere est pium ac meritorium: formulas vero hasce superstitiosas esse, & merito suspectas.

Secundo, licet benedicere animalibus in nomine Domini. Resp. licet, si nihil addas superstitiosi dicti vel facti.

Tertio, licet illa maledicere, seu coniurare, & communicare, & exorcisare, vt fecit Sancti Vilhelmus Lausanensis episcopus qui ab Anguillis lęsus omnes anguillas suæ ditionis maledictione expulit, & releguit. sicut & Beat. Pruminus insulam Sancti Marci prope Constantiã, venenosis coinquinatam vermibus, totaliter suis precibus mundauit. Et Episcopus Lausanensis, tum viuens, contra venenatas sanguisugas, quę veneno suo inficiebant Salmones, & alios pisces exorcismos ex sacris Scripturis compositos, fecit pronunciari. Et soluti sunt etiam in Heluetia, contra valde noxiũ genus vermium quod vocant, *Iuger*, instituere iudiciarium processum, sicut fit contra facinoroſos, sicut, & Constantienses, & Curienses faciunt, contra vermes alios nuncupatos, *Lauff Kaffer*, *Resp.* Exorcismos, & Ecclesiasticas depulsiones animalium probari, quos publicus Ecclesiæ vsus recepit, & approbauit, non quoscunque priuati comminiscuntur. Hodie in ritualibus Romanis habemus expressas formulas legitimas, quas omnes sequi deberent possunt, & vti tuto proprijs dicere sium. quæ à sedi Romana approbatæ: immo sine peccato vti illis possunt, etiamsi non sint expresse approbatæ, dummodo nec improbatæ, nec à viris doctis, & pijs in dubium vocatæ, nec apertam vanitatem præ se ferant, & ijs licite, quoque vsus in Aethiopia Franc. Aluarez Lusitanus contra locustas. narrat ipse in Histor. Aethiop. cap. vt sane in formula ipsius exorcismi seu adiurationis Lausanensis Episcopi nihil continetur, quod possit improbari, nisi forte citatio illa, & procuratorium piscium, & alij quidam actus iudiciarij, quæ omnia videntur vana, & superflua, quod idem dicendũ, de publica praxi Constantiensi, & Curiensi. Tertia vero illa adiuratio, erat introducta priuatim à rustico, nec de origine prima eius quicquam constat, in exorcismis autem non recipiendas quasuis pro arbitrio exorcistantis preces, sed certas, & ab Ecclesia prescriptas docent Concil. Carthaginen. 4. can. 7 & Ioan. Micrologus lib. de obseruat. Eccles. c. 7. Quod factum deniq. Guilhelmi, & Pruminij, similia legimus de S. Patricio, & alijs, sed aliud non probant, quam licere sacra adiuratione, vel oratione, virtute Dei, animalia noxia expellere, quod nemo negat: Licere autem certas formulas arbitratu quorumuis confictas in vsum inducere, id non probatur quod nego. Sane Apostoli, & Sancti absque alia verborum additione dæmones expellebant, & morbos sanabant in solo Christi nomine sic DD. Petrus ac Paulus D. Ioan. D. Thom. D. And. DD. Iudas, & Simon, & D. Hilarion. fecere. *Act. 3. v. 6. & ca. 16. v. 15.*

Quarto addit, pro argumento, ex legẽda S. Blasij, cum benedictione solitũ munire animalia imbeciliora contra grandiora, item quod qui porcos castrant, eos D. Antonio commendant, & si porci D. Antonio donati violentur ab aliquo, illũ non esse impunitum. Respon. hæc nihil ad rem pertinere, nihil enim hic verborum superstitiosorum intercedit. De D. Blasio in vulgatis legendis multa narrantur, *Prochorus in vita Ioan. Abdiae. l. 1. c. 10. & 12. hist. Apost. D. Hier. in eius vita.*

tur quæ nulla niruntur fide vel auctorita te. Cur Beato Antonio porcus appingatur, nescio nisi hoc ex hac ortum consuetudine fuerit, sed quod huius consuetudinis initium, rursus ignoro. Deuotioni populorum puræ & innoxiæ, sanctorum caritatem sæpenumero sumere, & applaudere videmus. Nimirum recte Ambrosius, Prospere, dixit potest cedere quicquid simpliciter sub Dei fit deuotione.

colos. 3. v. 17. Quinto ex sacra scriptura sic argumentatur, Paulus dicit, omnia quæcumque facitis, in nomine Domini nostri IESV Christi facite, qui omnia dicit, nullum actum (saltem bonum) excipit. Respond. eum sumere pro certo, quod est in controuersia, hunc actum animalis cum talibus verbis curati esse bonum. Nec dicit Apost. licita esse quæcunque in nomine Iesu facimus, sed quæcunque facimus, ea nos in hoc nomine, & non in alio facere debere.

Sexto, tempestatem per maleficium excitatam, ab agris alio maleficio repellere, est actus bonus, ergo etiam superstitiosa formula licet repellere morbum animalis maleficiati. Antecedens probat ex Leorū. C. de malef. & auctoritate Azon. in sum. & Arch. Resp. & legem illam, & auctores eam sequentes manifeste errare contra fidem, vt docebo fusè lib. 6.

Septimo, quoad primam formulam, excusat illam; Quia. Si particula mea non est dubitatiua seu coniecturalis, causalis, significans idem, quod, *quia vere*. Quēadmodum, in illo: *si tu dicas eos cognosce.* item *si in inferno nulla est redemptio, sane terribilis est recordatio. Resp.* etiamsi ita sumas formulam esse superstitiosam, quia vel illud additur, vt causa sanationis, vel vt signum, si vt signum non est signū ad hoc à Deo vel Ecclesia institutum ergo à priuato, & tum merito suspicamur pactum cū dæmone, quia cum Deo nemo sic paciscitur, nec licet nobis. Deo signum præscribere, vel dare. Si vt causa, vel quatenus aerem verba verberant, & sunt talis sonus (quod est ridiculum) vel quatenus ipsa verba vim physicam habēt (quod æque absurdum) vel quatenus habent vim moralem, quæro an hæc sit ex opere operato, an ex opere operantis? nō illud, quia non sunt Sacramenta. si istud, ergo iam à deuotione res pendet. ergo etiamsi alijs vteretur verbis id à Deo obtineret. ergo iam vana formula. habet hoc argumentum vim cōtra ceteras omnes. Nec tamen vim habet contra institutas ab Ecclesia formas exorcismorum; Quia Deus Ecclesiam in his dirigit, & sponsæ suæ votis fauet: adeo vt Ecclesiæ preces huiusmodi, vt nominis Christi, quod inuocatur, & inseritur, vt causa simul, & vt signum operentur, eo modo quo, & signum crucis formatum pronunciarumque.

Octauo contendit licere aliquando dæmonum, vti ministerio, & eos ad hoc inuocare, quia D. Theod. Episcopus Sedunensis ingentem campanam à Leone Pont. sibi donatam, à Roma Sedunum vsque per dæmones portari curauit. Cōfirmat, quia generales hæ propositiones sunt reijciendæ, omnibus nobis iniuriā, & damna, & molestias pertinaciter inferentibus est ignoscendum, qui hoc dicat ex Domini præcepto, cum dicit mentiri. veritati enim contenum esse non parci quibusdam, sed oportere puniri: Item, de vsuris generalem facientes prohibitionis detestationem errare, cum in multis contractus vsurarū videatur licitus. Sic vult, qui negant vilas formulas superstitiosas esse licitas, eos quoque errare, *Resp.* me miran audaciam vel ignorantiam hominis audaciam quod fabellas nobis pro historijs obtrudat, quarum nullū refert auctorem. Si hoc accidit (non credo quidē) sed si accidit, speciali Dei reuelantis permissione hoc ab Episcopo illo factum, alioqui nec omnia semper sanctorum alias virorum facta imitanda, immo nec necessario semper probanda. Confirmationis primum membrū prorsus vel calumnio sum est. vel absurdum. calumniosum, si vim præcepti Dominici remissione iniuriæ intellexit, absurdum, si sic intellexit, vt ex argumento videtur intellexisse. Dominus enim rancorem, iram, vlciscendi studium, & animi perturbationē prohibuit. Sibi vindictam relinqui voluit, eam in hoc seculo retribuit per iudices; vicarios suos. nihil igitur hoc pertinet ad iudicialem iniuriæ prosecutionem. Secūdum membrum de vsuris erroneum est. numquam enim vsurarij contractus vlli liciti fuerunt.

Tyreus lib. de dæmoniac. p. vlt.

Postea conatur probare, formulam ra-

ratione versus, seu rythmi superstitiosam nõ esse. Quod nec nos dicimus: dicimus tamen, quia non solet Ecclesias exorcismos versibus ligare hoc non carere aliqua suspicionis causa.

Decimo vult etiam ratione rituum, & gesticulationum variarum quibus vtuntur rustici, & alij huiusmodi medentes, non posse dici formulas superstitiosas. *Respon.* titus omnes, & gestus absonos, quos Ecclesia non recipit, nec verbũ Dei, scriptum, vel non scriptum, approbat, censeri merito vanæ obseruantiæ species, & propterea fugiẽdos, tamquam superstitiosos. Addit etiam certe parum piam dicti sui multiplicem confirmationẽ. prima est, Christus Dominus, cæcum sanauit spuẽs in terram, & facto luto, & eo illitis oculis. D. Marcus eodem modo sutorem sanauit in manu sinistra læsum. 3. Helisæus miros gestus fecit, vt puerum suscitaret. 4. D. Hieronymus per signum crucis leonis pedem sanauit. 5. in paruulis baptizandis multos ritus, tactus, & mores nunc exercent Sacerdotes, qui in primitiua Ecclesia fuissent exorbitantes: *Respon.* ex his ineptissime inferri, ad ritus illos à mulierculis, & rusticis priuata auctoritate receptos. Christi Domini ritus fuit maxime mysticus, & significatiuus, vt Sancti Patres ostendunt. Helizæi factum, prophetia fuit incarnationis Dominicę. De Diuo Marco illa narratio, mera nænia est. Diu. Hieronymus Ecclesiastico remedio, & proprio Christianismi signo fuit vsus. Sacerdotes, qui alios ritus seruant, quã Ecclesia præscribit, peccant: qui eos tantum seruant qui sunt in ritualibus, nihil faciũt, quod non Ecclesiastico vsu à plusquam mille annis receptum sit, vt docet Bellarminus tom. 2. *agens de baptismi ceremonijs.* Plenum vero impietatis est, nec à blasphemia alienũ ceremonias Ecclesiæ, & actiones Christi atq; Prophetarũ comparare maleficiorum actionibus. & ex illis has velle deducere vel comprobare, vt facit Malleolus.

Vndecimo coniectorẽ agit; *fortassis* inquit; *est arcanũ Dei, quod sancti viri per reuelationẽ receperunt. Sicut olim per hoc verbũ Ananizapta reseruatum, tentum, & portatũ contra pestilẽtiam fideliter credentes securitatem perceperunt. Resp.* non quod possem, omne *fortassis affirmatiuũ* A *solui per fortassis negatiuum*; sed quamdiu de tali reuelatione non est vlla probatio, tutiorem partem eligendam vt abstineatur; deinde ipsorum esse qui defendunt non conijcere, sed probare reuelationẽ: denique illud ipsum quod addit, de *Ananisapta*, cuius exemplo conatur intentũ probare: esse non tantum vanum, sed etiã mere magicum, & ex pacto dæmonico natum. Sciendum enim inter magica te liqua periammata solitum, vt contra pe- B stes, & febres pestilentes, in quo tres versi culi debebant certo describit modo;

Anani sapta ferit, mortem qua ladere quærit, &c.

Quibus quid potest dici ineprius? nam illud *Anani sapta* nihil prorsus significat, & ponitur tamen versu tertio, vt Dei nomen, & petitur ab eo, vt ferentis miserea tur. vnde patet sic occulte dæmonem inuocari, qui hoc sibi nomen vel signũ constituerit. Deinde quod ait fideliter creden C tes tantum sanari: hoc indicat eum requirere certam fidem virtutis illorũ verborum: quod & ipsum est impium. Si vero licet de significatione conijcere, suspicor vocem esse ex Chaldæo vel Hebræo cõfictam. Si velis deducere ex חנני Hanneni, miserere mei, & Sophet שופט. vides misericordiã vt à iudice peti, sed non à Deo vero, vt arbitror. Nam *Ana* אנא secretis MeKubalim mysterijs significat mentẽ cui innatæ primæ notiones: in cuius me- D dio dicunt sedere angelum, quem vocãt, *animi*, qui rei veritatem homini aperit & indicat. vnde, & חנן *ana* nomen idoli, & illis *anani* diuinatio. *Saphat* vero denotat eum iudicare שפט *anani sapia* igitur quasi *anam sapai* significat dæmonem illum, diuinationi qui præest, & dijudica atque indicat morbi causam atque remedium. semper. n. malefici priusquã sanẽt, sententiam ferunt, maleficio morbũ illatum fuisse. Atque hoc arbitror arcanum E illud magnum, quod Malleolus indicare voluit vel debuit. Sane magicæ voces pleræque ex Hebræo sumptæ. Non me latet cabalistarum deductio literaria scrupulose si non superstitiose ex Guarino proposita à Martino de Arles libr. de superstition. qui supponunt *Ananizapta* significare malam mortem (qua quæso lingua?) & qualibet littera repræsentari vnam dictionem. vt A. sit Antidotum, N.

Na-

Nazareni, A. Auferat. N. Necem, I. Intoxicationis, S. Sanctificet, A. Alimenta, P. Pocula, T. Trinitas, A. Alma. & sic significari, quod mors Christi, quæ ex parte Iudæorum mala fuit, ex parte Dei mortẽ (hoc est diabolum) ferire. &c. Quæ, quis non videt esse gerras Siculas? Nec vero infœlici illi Fœlici suffragatur, quod.

Duodecimo subdit experienter (*vtar eius verbis, ne quis me fingere quid quam putet*) videtur, & ab Ecclesia permittitur, quod illi, qui per certas formas verborũ serpentes. tollunt (pro vt Apostoli fecerunt) & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt, imo leprosos sanando, nondum fundamentaliter infectos, multum proficiunt: & ecce quod illi, qui proprietatibus verborum exorcismis in eadem forma non vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud serpentes operatur. *Respons.* Primo falsum esse quod dicit ab Apostolis serpentes sublatos, per certas verborum formas. nam hoc per illos factum dumtaxat, iussione, in nomine Iesu, vt Dominus præcepit, & cui formæ, vt causæ ac signo, suam opem atque effectum pollicitus fuit. falsum est secundo ab Ecclesia incantatores serpentum, qui commentitijs huiusmodi formis vtuntur, vel morborum curationes tales perficiant permitti, vt docui iam sæpe, & ostendam ex professo libr. 6. Tertio falsũ est, alijs formis, potentioribus vtentes effectum non consequi. consequuti. n. eũ sunt sancti viri signo crucis inuocato nomine Dominico, & similibus Ecclesiasticis remedijs. Quod si loquatur de formis commentitijs atque priuatis hæc ipsa experientia docet ex pacto fieri. nam ideo prodest vna, quia legem illam Diabolus tulit; non prodest altera, quia eam non præscripsit.

Marcivl tim. versic. 18.

Decimotertio, sic argumentatur, Deus etiam per malos Sacerdotes, si seruent præscriptam ab ipse verborum formam conficit Eucharisticum sacramentum, per bonos vero, si formulam non seruẽt, non conficit. ergo etiam Deus per malos seu maleficos, si verba concepta seruent, tribuit sanitatem, per bonos non tribuit si non seruent. Consequentia probatur. quia, teste D. Gregorio, miracula minora probatur per maiora. Sed illud de Eucharistia est maius, istud de curatione morbi est minus. ergo istud bene probatur per illud. *Equidem miror* Christiani alicuius tantam esse posse impudentiam, vt factatis. rei mentione sic abutatur, & talem instituat comparationem. nimirũ magiæ sectatorum hoc proprium est, nõ catholicorum votum verorum: Ad argumentum negatur consequentia: nec vrget probatio, quia præsupponit falsum, nempe miraculosam, & non prodigiosam, hoc est à Deo, non à dæmone causam in casu proposito: quod à nobis impugnatur. Transubstantiationis miraculum de fide est. miraculum fit. quia Christus hanc, & non aliam formam verborum instituit. Sanatio hæc nullo argumẽto idoneo probatur à Deo esse, quare corruit tota machina. D. enim Gregorij verba. de duobus veris miraculis sunt.

Decimo quarto insistit probationi experientiæ parum attendens experientiã tantum ostendere, quid factum sit, sed non docere quod curatio sit à Deo, vel etiam quod sit licita. nam non quicquid corpori prodest, id licitum est, vt constat, alioqui & nimio potu ad vomitum & nequioribus alijs vti liceret, & medici talia suadentes, excusarentur. alioqui à dæmonibus morborum curationem petere liceret. vt impius Paracelsi censuit, & non nimis obscure Malleolus videtur concedere, quæ cuncta sunt impia.

Decimo quinto, quæ in his formis cõtinentur, cuncta sunt ex S. S. delumpta, ergo licita, & sancta. *Resp.* nihil hac illatione frigidius. peccatum enim hic est in abusu applicationis. eo quod verba sacra applicantur, ad ea q æ Spiritus Sanctus nullo modo intendit. quemadmodum peccant, qui ad diuinationes, satyra, pasquil. & huiusmodi, S. S. verba deflectũt, Confirmat arg. suum; quia non reprehẽderetur, qui cum signo crucis simpliciter diceret sanare in nomine Christi. ergo nec ille, qui paulo p us rituũ, & verborũ bonorum adhibet. *Resp.* rursus consequẽtiam claudicare. quia prior ille Ecclesiasticam & Euãgelicam formam sequitur: posterior voluntariam suam commentitiam. Deinde, & prior ille hoc faciens temere, potest peccare delicto tentantis Deum.

Decimosexto, credentibus Deus pollicitus miraculorum patrationem ad solũ

creden-

credentium iussum: neque distinxit si hac vel illa forma vsi fuerint, sed formam generaliter loquens liberam reliquit. neque nos igitur hanc licentiam restringere neque distinguere debemus. *Resp.* Christū Dominum fidelibus eam potestatem tribuisse, qui fide firmi, in nomine ipsius, ad fidei confirmationē ista faceret, quando salus animarum hoc deposceret vt patet ex serie contextus Diui Marci. Et sic *d.c.vlt.* Christus Dominus miracula sua edidit. Velle autem miracula edere, duntaxat vt homo, vel equus, vel vacca, sanentur ægritudine corporali hoc Christus nec iussit, nec approbauit, nec solet concurrere ad huiusmodi formam, quoque simplicē nobis reliquit, manus impositionem, & simplicem in nomine eius cum benedictione iussionem, vel precationem. Hāc Christi licentiam nec restringimus, nec distinguimus, sed arcemus ab ea superstitiosas additiones, & ampliationes.

Vltimo sic argumentatur: in dubijs benignior interpretatio facienda, sed hic res dubia est, ergo potius dicendum licere, quam non licere. Cons. Deus intentionem facientis attendit; eam rusticus iste hoc faciens habet bonam. ergo non est damnandus à nobis. *Resp.* An hæ formulæ sint licitæ necne, stricte loquendo dubium non esse. primo quia non sunt sufficientes rationes, neque argumenta satis idonea, vt ijs intellectus sanus, ac bene dispositus moueatur ad credendum, has formulas esse bonas ac licitas. hoc tamen necessarium esse, vt dicatur dubium, constat. deinde quia regulæ iuris Canonici improbat omnes orationes & formulas huiusmodi, præter *Pater noster*, & *Credo*, vt docuimus: nec inuenitur exceptio per Ecclesiam introducta specialiter de huiusmodi formulis: sed dubium non potest dici id de quo inuenitur regula vetans, nec probatur de eo casus specialis excep- *Barto. in l. quoties D. si quis caution. Cuman. cons. 154. in fin. Rocia. cons. 115. col. 3 volu. 1. Corn. cōsil. 71. lit. 2. par. 1.* tus. ergo istud, hic non potest dici dubium. Denique hic non sunt Doctorum sententiæ pro parte affirmatiua: dubium enim nō dicitur, nisi sint hinc inde vtrimque Doctorum opiniones. Verum ergo dubium hic non potest esse de re, vtrum per se sit licita, nec ne? sed tantum de persona, vtrum peccauerit faciēdo, quod putabat, licitum, necne? quæ duo sunt omnino diuersa. fieri enim potest, vt peccē A faciendo rem licitam, & fieri potest, vt nō peccem, faciendo rem illicitam. Quare etiā aliud est iudicare de re, aliud de homine. Quando quis iudicat de homine, debet spectare bonum hominis, quod consistit in eo, vt quis bonus censeatur: ideo in dubio, ne homini fiat iniuria tenetur potius iudicare, quod non deliquerit. Sed quando quæritur de ipsa re, quia rei non interest qualis existimetur, bona an mala, ideo non accommodandum est in dubijs iudi- *Guid. Pa pa sing. 217.* B cium bono rei, sed bono ipsius iudicantis, hoc est ei quod vtilius est iudicanti bonū autem iudicātis est, non decipi intellectu, & intellectus bonum est veritas, nempe *sic intelli ge Specul. de arbitr. §. 8. vers. sed quia si arbiter. Cote. Sot. Aragon. in d. ar. 4.* sic rem intelligere, vt reuera est: quare hoc iudicium est confirmandum ipsi rei, quoad fieri potest. & de re iudicandum, non vt expediat personæ facientis cuius hic ratio non habetur; sed pro vt natura, & conditiones rei postulant. qua in re D. Thomæ ceteri assentiūtur: Accedit, quod C quæstio hæc de re, pertinet ad communem animarum salutem, quę pauciorum superfluosorum fauori præferenda est. quando vero disceptatur de animæ periculo, tum non quod lenius videatur in quosdam, sed quod reuera sit animæ tutius, id sequendum, vt communiter docent DD. Ad argumentum itaque breuiter respondeo, ex maiore bene infert, de peccato ipsius vtentis, quando vere dubium est, peccauerit necne, vt puta de rustico dubium fuisse, de monacho vero D professore Theologiæ non puto, sed tenebatur enim scire: perperam tamen infertur, idem de re, nam nec dubium idest: & si foret, non sequenda nisi pars negatiua, quæ tutior: & proinde vere benignior in animas. *Ponor. in c. inuenis de spons. Ang. Sil. Tab. & alij in verb. Dubium.*

Aragon. & alij ad 2. D. 1 b. 2. lib. co. ar. 4.

Alia quædam postea accumulat, quæ prætermitto, quod sint nō minus inepta, quam frigida, & ridicula, vt pote metæ fabellæ, de Moyse Virgilio, &c.

Potuisset fortius argumentari ex lib. 4. E C. de malefic. & Mathema. vbi Constantinus Imper. scribit, *Nullis criminationibus implicanda sunt remedia humanis quæsita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventis, grandinisque lapidatione quaterentur quibus, non cuiusquam salus, aut æstimatio laederetur, quorum proficerent actus.* Re-

Responderi solet, Constantinum adhuc rudem rerum fidei superstitiosa ad finem bonum remedia permisisse, ita Anto. Cõtus, & alij, & addunt quidam posteriorẽ legis partem, ex libro βασιλικῶν tãquam inquam reiectam. Mihi non viderur in lege quicquam iniqui contineri. Nam Cõstantinus remedia superstitiosa non approbat, nec etiam licita esse pronunciat, sed dumtaxat decidit in foro ciuili non esse puniendos, nec se verissimis legibus (scilicet contra maleficos latis) vindicandos, qui maleficia, vel alias calamitates superstitiosis modis depellerent certe æquissimum est non eandem subire conditionem eos, qui contra salutem hominum, aut pudicitiam moliũtur, & eos qui *innocenter* (sic loquitur) ista remedia adhiberent ad maleficia dissoluenda. Si perpendas, ista Accursij, & Bartoli mẽs fuit. Nihil ergo Constantini sanctio pugnat cum iure canonico, quo ista prohibentur. c. illud & c. qui sine 26. q. 1. cum simil. quibus, & peccare docetur, & in conscientiæ foro pœnitentiam condignam imperandam. c. ex tuarum *de sortileg.* Semper remedia ista Christianis displicuerunt, sæpe, & Ethnicis: vt docuit præter alios, in quem hoc anno 1606. indicante, & præbẽte viro Nob. D. Ioanne de Herrera incidi Annæus Robert. li. 1. rerum Iudicat. c. 5. cuius docte, & breuiter dicta, nihil vetat adscribere.

Hipocrates veneficos quosdam,]& irridet & execratur, qui se profitebantur orationibus, & certis quibusdam sacrificijs sanaturos morbum, quem illi sacrum, nos comitialem vocamus. Galenus fraudes huiusmodi reijcit, tanquam fraudes aniles, & præstigiaturas Aegyptiorum, & Babyloniorum atque in Pamphylum quendam inuehitur, qui in herbarum collectione imprecationes quasdam admurmurare solitus erat Alexander ψευδομάντις, à Luciano videtur qui grassante pestilentia versum hũc foribus inscribi iubebat, tanquã certissimũ aduersus vim pestilẽtiæ remedium, φεύβος ἀκτοεκέμης λοιμὸν μὲ ἐλᾶ. D. Th. curationes morborum per verba aliter fieri non posse credidit, quã virtute dæmonum: eosq; qui verbis, & characteribus morbos curãt, vel alia q̃piam miranda præter naturam agunt, asserit fœdus habere cum malo dæmone, vel expressum, vel tacitum. Magia multã habet cum medicina affinitatẽ. Plinius, Natam primum è medicina nemo dubitat (*inquit*) ac specie salutari irrepsisse, velut altiorem sanctoremque quam medicinẽ. Ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus, & postea subdit: Itaque cum extraordinariæ istæ seu fraudes, & impostura, seu etiam morborum curationes, non remedijs naturalibus constent, sed à dæmone procedant, reijciendæ sunt, nec inquirendum an profint necne. Sub Antonino Caracalla damnati sunt, qui remedia quartanis tertianisque collo appensa gestabant. Sub Imperatore Constantino si qui remedia quartanæ vel doloris alterius (collo gestaret siue per monumentũ transiuisse vespere maleuolorum argueretur indicis: ille (*inquit Ammianus Marcellinus*) vt veneficus, sepulchrorumque horrores, & errantium ibidem animarũ ludibria colligens vana pronũciatus reus capitis inebriat. Vlpianus incantationes, quantum vis in morborũ curatione proficiant, reijcit, & damnat. Imperatoriæ cõstitutiones remedia eiusmodi inhibent, & interdicunt. Diuus Augustinus ab Ecclesiæ vnione illos excludit, qui in collectionibus herbarum carmina dicũt, eosque qui characteres ægrotis ad sanãdos eos apponunt. Inter veteres Caroli Magni sanctiones hæc vna est, vt à clericis, vel laicis phylacteria, vel falsæ inscriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus aut alijs pestib. adiuuari putant, *Concilij Turonensis sub Carolo magno habiti.* Admoneat Sacerdotes Catholicos populos, vt nouerint magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedij conferre, non animalibus languentibus claudicantibus ve, vel etiam moribundis quicquam mederi, non ligaturas ossium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos, & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Constantinus Imper. cum videret multos dæmonem Cilicium venerari quem etiam quia pleroſque ægrotos sanabat, ἰατρὸν καὶ σωτῆρα solebant appellare, dæmonis illius templũ diruit penitusque subuertit,

l. de morbo sacro.

Galenus περὶ ἀλόγου θεραπείας, Lucia. in Alex. seu. ψευδομ. 2. 2. q. 96. art. 2.

l. 19 in fi. l. 1. 6. medicos D. de var. et extraor. crim. eorum. C. de malef. Matt. ca. admoneant canon obseruetis 6. q. 7. can. nec mirũ. 26, q. 1. c. illud 6. q. 2. Cap. Caroli Magni. 4. qu. 27.

Plin. li. 28. cap. 1.

Suprem. in Caracal a.

vt notũ cuique faceret, non ab huiusmodi dęmonib. sed a vero, & omnipotenti Dei opẽ implorandã, & petenda morborũ remedia. Neque.n. vel medicinæ intuitu, vel morborum curationis gratiã omittẽdæ sunt, pietatis regulę, aut violãda Christianæ Ecclesiæ præcepta. Sic ille, optime, & verissime, & sententiam hanc secuta Parisiensis curia decreto suo confirmauit. Quæ ex S. S. probationi adduxit intermedia prætermisi, quia locorum illorum interpretatio verior, & aptior alio tendit.

Eusebius li. 3. vitæ Constantini.

SECTIO IX.

EX his infertur decisio de multis formulis, quas non prætermittã plane, vt de ijs possint lectores, quando de facto inciderint, iudicare; nec ascribã integras, ne curiosi, & impij queant abuti: sed adscribam tantum initium, ac finem, omissis medijs, & circunstantijs, quas auctores earum requirunt. Primæ quatuor frequentes sunt hic in Eburonibus.

1. ad equos sanandos. interrogant cuius coloris sit? si dicas, spadicem. clamant, Spadix, si laboras tali, vel tali morbo tam vere sanetis, quam Ioseph, & Nicodemus, &c.

2. ante par ante, par ante ante, &c. vt virgo Maria peperit.

3. alligare equum stoloni arboris, quæ nunquam fructum tulit; idque trium horarum spacio.

4 pro quouis morborum genere, funiculo lineo brachium circumdare, in nomine Dei, &c. & ad nomen sancti cui morbus tuus sacer. funiculus contrahetur, & fiet breuior, &c.

5. dicto, consummatum est, pedem equi terræ fortiter incutere, & addito alio versic ex orat. Domin. clauum excidere.

6. ad morbum quendam animalis sanandum, injicere phialæ vitreæ aqua limpida plenæ, nouem hordei grana, &c.

7. filium per chrisma trahere: aut terream imaginem, sub altaris pala abscondere.

8. tempore missæ dentes tangere, & quendam ex Euangelio passionis versiculum simul dicere.

9. cum ęgroto ante febris accessionem manus lauare, & interea certum ex psalmis versum submurmurare; vel laborantis manu prehensa dicere, Aeque facilis tibi hæc febris sit, atque, &c.

10. recipe tres panes missales, & in vno scribe, qualis est pater, & in altero, &c. in 3. &c. & dare has hostias febricitanti, &c.

Vndecima ducere ægrotum feria sexta (idque continuis tribus diebus) ante solis ortum, versus orientem, & eo expãsis ad solem manibus in crucifixi morem stante, dicere, Hodie dies illa est qua Dominus Deus ad crucem accessit, &c. denique recitare nouies ternas orationes Dominicas, & ternas salutationes Angelicas.

Duodecima illud Aphricani: Gustate, & videte, quod bonus est Dominus inscriptum certæ suppellictili &c

Decimatertia in aquæ frigidæ cyathũ instillare profluentis sanguinis definito numero guttas, & inter vnam quamque legere pater noster &c. & propinare patienti. eumque certa interrogare; *vel* frõti eius certum versiculum cruore illo inscribere; *vel* in sanguine sistendo, dicere, Sanguis mane in te, &c. sanguis mane fixus, &c. & ter repetere. *Item*, in sanguine Adæ orta est mors, ✠ &c. ô ✠ sanguis, vt fluxum tuum, vt cohibeas. *Item illud*, Christus natus est in Bethleem, & passus, &c. & hæc dicentem tenere innominatũ digitum in vulnere, & facere certas super vulnere cũ eo cruces, & dicere quinque pater, & semel Symbolum, &c. *Item*, certum versiculum solum dicere ex Passione. *Item* dicere, In nomine Patris, &c. chimrat, cara, farite, &c.

Decimaquarta tribus diebus ante solis ortum super equo dicere, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti exorciso te vermem per Deum patrem, &c. † vt nec carnem, nec ossa huius equi edas, &c. Deinde certo numero recitare Pater. & Aue. tãdem in dextram aurem equi, cum aliquot crucibus factis, insusurrare quatuor quædam verba.

Decimaquinta ad inueniendum furẽ, in crystallo crucem facere cum oleo oliuæ, & sub cruce scribere, S. Helena, & puero casto, atque legitimo decenni tradere phialam tenendam, & post tergum eius flexis genibus ter dicere orationem S. Helenæ; deprecor te Domina S. Helena, mater Regis Const. &c. Amen. & cũ

angelus (*intellige nigrum*) videbit puer in phiala, tum interrogare, quæ quis voluerit. *Item* ad furem deprehendendum, Accede fluentem aquam, inde, quod suspectos habes tot numero lapillos colligе, domum refer, facigneſcant in foco, defode sublimen, &c. Imponantur scutellæ aqua plenæ cum certis ritibus, & ad nomen furis calculus eius aquam faciet ebullire. *Item* leguntur septem Psalmi cum Letanijs; hinc sequitur oratio terribilis in Deum patrem, &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculos tum clauus æneus, certorum laterum, oculo infigitur malleo cypressiuo, & dicitur certus ex Psalmis versiculus sic furi oculum putant excuti. *Alij*, die Sabbati ante Solis ortum ramum auellanum abscindunt, dicētes: Ego te ramū huius ætatis reseco, &c. in mensa sternitur tegumentum additis his verbis, &c. quæ ter repetenda. *Alij* vtuntur exorcismo, seu anathemate, quod blaspheme vocant S. Aldeberti, cuius initium est, ex auctoritate Dei omnipotentis, &c. & finitur, Amen dicāt omnes: Postea cantabitur, Media vita in morte sumus, &c. Quam prorsus suspicor esse illius Adelberti hæretici, qui se sanctum vocabat, & damnatus fuit à Papa Zacharia: cuius Historiam, & Magicam quandam impiam orationem. inuenies in vita S. Bonifacij Apostoli Germaniæ lib. 2. apud Surium mense Iunio. Alij legunt Psal. 108. iuxta certam distributionem.

Decimasexta, ad curandum maleficiarum: Accipe tres oleri violacei mensuras, & consistens contra solem ante eius ortum exprime nomen læsi, & matris eius, & angelos gloriæ, qui stant in gradu sexto, sed diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus, &c. deinde nominа horum angelorum inscribenda lamine, &c. vicesima die mensis sanabitur.

Decimaseptima, item ferte inscripta nomina trium Regum, cum certis tribus versiculis: vel verba plane incognita, & absurda, vt illa veterum *Danaia darios*, &c. & recentia, *Abrac, Amon*, &c. vel illa pani inscripta, *Irioni, kkiriori*, &c. vel istud: *Hax, pax, max*, &c. contra morsus canum rabidorum: Item contra dolores dentium: *Sirigiles Falcesq*; &c. vel aliud: *Galbes*, &c. *Galdes*, &c. *item Gibel, Got*, &c. Et in piscium captura, illud Geoponici Constantini *Iac Sabaoth*: & quorum his nugis olim libri referti fuere Bamachius: & Cariachirus, à Galenoderisi l. *Simpli*. in illo Constantini est ab vsus duorum Dei nominum.

Decimaoctaua, virgas parallelas vi certorum verborum mediis partibus committere, & in crucis formam vincere, & de collo suspendere, vel thoraci lignū rotundum cum certo murmure applicare, vt Turcæ faciunt. Sed sunt innumera huiusmodi commēta quæ ex prædictis diiudicari poterūt, & nos alia quædam lib. 6. profligabimus, quæ propria Paracelsista rum. Aliæ quædam superstitiones in expositi. 1. præcepti apud Beezium leguntur. cap. 5. Alij (inquit) *promittunt sic: vis, vt marinus tuus diligat te, accipe de omnibus crinibus tuis, & offer illos ad altare tercum cereo ardenti: & tunc quādiu portabis illos super caput tuum tamen exardescet in amorem tui.* Alia suadet sic *accipe hæc sancta verba scripta, & consue vestimentis viri tui, & non poterit accidi, vel subitanea morte mori*, vel, *fac scribi litteras infra Euangelium talis festi, & suspēde illas ad collum viri tui, & non poterit submergi si pertransit mare.* vel sic, *si vis habere maritum ad voluntatem tuā, quære clauos ferreos antiquos* (*vulgariter* hoefnagelen) *de quibus inuenis debet formari annulus sexta feria inframissam: postea super lege Euang.* (quoddam certum,) *& diu quotidie Pater noster, tunc si annulum in digito portaueris, habebis marium pro tuo desiderio infra annum. Item si sponsa debet habere bonam fortunam, oportet, quod in nuptijs ingrediatur domum sub duobus enaginatis gladijs positis ad modum crucis S. Andreæ. Item ne* Alt *vel* mare *equitet mulier em in puerperio tacentem, vel ne infans rapiatur* (à strigibus) *debet poni cultellus, vel corrigia super lectum.* hactenus ille contentus tantum posuisse quantum ad fugiendas ignitas superstitiones pertinebat formulas verborum, quas præterea adhibent, prudenter prætermisit.

Nuper duas hic in Brabantia nō infrequentes deprehendi, Prima, vt sciant an eger moriturus, salem ignaro in manum imponunt, & attendunt liqueſcat sal, nec

ne?

ne? quod pertinet etiam ad diuinationes. Altera est: si quis febri laboret, iubet prorsus nudum se soli exorienti opponere, ac simul certo numero Dominicas orationes, & salutationes angelicas recitare. Sic liberandum. crebro etiam virgines id faciunt tanto sanitatis corporeæ, quam verecundiæ maiori cura: quo nisi Asmodeo auctore? vult cum veste pudorem, cum pudore pudicitiam paulatim ponere. Priori posset aliquid physiologicum subesse: Sed id adeo incertum, & obscurum, vt non iniuria suspectum censeatur. Nunc ista sufficiant exempla, plura sum daturus libro sexto, cap. 2, sect. 1. qu. 1. & ex opere Martini de Arles *de superstitione*, quod exstat in iuris Oceano, peti possunt: apud quem inuenies egregie confutatam quandam vanam obseruantiam, quæ simul est superstitio, & Dei tentatio, & sacrilegium, & blasphemia qua Nauarre rustici vtebantur, imaginem B. Petri in flumen mergentes, ad pluuiam impetrãdam: cuius dicta moneo, vt notes, quia rustici accolæ Rheni solent idem facere cum statua (si commemini) B. Vrbani. Fuit pene me libellus M. S. Leuini Crucij Curionis Boscepani, cui titulus *Eruditorium exorcistæ*, qui vir certe nec indoctus, nec exigua huiusmodi rerum experientia præditus plurima congessit remedia contra maleficas noxas, quarum plera quæ etsi manifestæ superstitionis nequeant reuinci, expedit tamen propter clarum periculum, & procliuẽ abusum, ijs prorsus abstinere. Quapropter oro, & horror omnes ad quos liber ille, quod sciam nondum editus, peruenerit (scio vero quosdam illic traditis incaute admodum vti aliquando) ne temere vllo remedio inde excerpto vtantur, nisi prius solicite, cum pro, & erudito & prudente aliquo Theologo, rem contulerint, & is secura omnia declararit.

Formidandum quoddam in huiusmo di negotijs exemplum Gerson narrauit: suo tempore Principem quendam fuisse, cui cum suaderetur, vt peteret consilium à sapientibus, quos sciebat esse tales, & sibi beneuolos. *Vtrum licita essent superstitiones quas exorcebat, & credebat? Respondit, cur inquirerem à talibus, etenim scio quod disconsulerent mihi: Ego tamen sic agere, & sic credere penitus disposui, nec omittam. Et in hac infœlicitate positus, & præuentus morte repentina, destiti vellet, nellet: nunc agnoscens in inferno, quoniam* Dominus odit obseruantes vanitates superuacue. *Et contra,* Beatus est vir cuius est Dominus spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Sic ille tractat. de obseruat. dierum superstitiosa.

Finis Libri Tertij.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

Liber Quartus.

QVI EST;

DE DIVINATIONE.

VNt quędam nomina, quæ cum late sumuntur, solent cõfundi, vt *diuinatio*, *vaticinium*, *prænotio prophetia*, *coniectatio*, *prædictio*: & sic sanè do, pro his omnibus, in titulo posui vnicum nomen diuinationis. Si pressius sumatur, discrimen aliquod agnosco. *prænotio*, & *prædictio*, cętera quatuor semper cõplectũtur: sed *prædictio* ordinẽ ad alium actumque denotat extrinsecũ; *prænotio*, intrinsecam tantũ cognitionem. *Vaticinium*, diuinationi, & prophetiæ cõmune nomen est, sed ad *Oraculum* tamẽ, quod viua fit hominis voce, restringi consueuit, cum *diuinatio* vlterius porrigatur. De *Prophetia* D. Hierony. notat, semper a sacris literis in bonam partem accipi, patet hoc verum esse, quando loquũtur absolute nã si pseudo prophetas quoque hoc nomine honorent, distrahentem quampiam particulã adijciunt (vt prophetæ *stulti*, *Baal Samariæ*, *Iuconum*, &c.) vel loquuntur per ironiam non obscurã, petitam ab existimatione, atque opinione populi, qui pro talibus eos habebat sicut, & *idola*, nũcupat *Deos*: atque adeo semper aliquid additur in cõtextu, quod non sinat ignorari pseudoprophetas fuisse. *Diuinatio* nunquam in Biblijs sumitur de prophetico lumine. Nam illud Salamonis, *Diuinatio in labijs regis*, *in iudicio errabit os eius*; nihil ad prophetiæ donum pertinet, sed ad sagacitatem in occultis, & perplexis iudiciorũ latebris, circa facti ambigua, eruendis, necessariam iudici, est. n. quædam sicut in medicis causis, sic & in iudiciarij diuinatio metaphorica, qua, quæ præterita sunt, & quorum veritas ignoratur, soletti discussione conijciuntur. Vt fuit in iudicio Salomonis, cum veræ matri filium restituit. vt fuit in Danielis inquisitione, qua senum perfidia detecta, Susannam vitæ, honori, marito restituit. vt in iudicio Ariopharnis Tracum Regis, quod huiusmodi traditur, Tres Cimmericorum regis filios de paterno regno cõtendentes, iudicem elegere Ariopharnem. hic iubet patris cadauer sepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu cõtendere, vt, qui patris cor trãsfixisset, in regnum succederet. primogenitus gutter, secundus mediũ pectus corde illæsot ãfixit. Super erat minimo spes regni. vicit pietas, & se regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate superior esset professus, inculari detrectauit. Huic Thrax regnũ adiudicauit, quia naturę propensione, se, & vere filium, & virtute præstantiorem ostendisset. An hãc historiam voluebat animo Alphonsus primus Neap. rex, cum similem protulit sententiam? vel naturali sagacitate id potuit, quę in eo mirifica sunt. Nam adhuc pene puero cum in Aragonia, vtriusque Sicilię regna susciperet, accidit, vt cuiusdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatẽ ex Hispaniẽsi lege prouocaret. Dominus, ne matre cum filio priuaretur, negabat ex se natum, deerant in re clam pa-

in cap. 3. Mubea.

Iere. 23. v. 13. Ose. 8 v. 7 Exod. 13 v 12. & c. 8. v 14. Dan 11. v 8. Deut. 13. Ierem. 23 v. 25. c. 28 v. 10. & 14 Zach. 10. v. 2. Dan. 6. v. 13.

3. Reg. 3. Dan. 13.

Diodor. Sicul. li. 20.

patrari solita probationes. quid ageret? belle se expediuit. iubet sub hasta partum vendi, vincitur dominus licitatione. ergo ne (secum) filios meus in seruitutem me viuo: quin potius fateor, quod res est. & ecce paterni animi erumpunt inuito lacrymæ. subsequitur lingua confessionem oculorum. sic patri filium, matri debitam ex libertatem asseruit. Quem imitaretur hoc iudicio, non habuit. vt Tiberium habuit Theodoricus. Rex Gotthorum. Spoponderat mulier Italica nuptias secundas amatori. pacta se filium prius domo exturbaturam. cum conaretur, resistere filius, & Regem adire ambo. filius sibi alimenta deberi, nec domo paterna à matre eijci dicere. contra mulier filium non agnoscere, suppositũ esse. Suspecta regi mulier fieri incipiebat. Atqui ô mulier, *inquit Rex*, potes, si me audis, & hac te molestia expedire, & melius coniugium inire, quin tu iuuenem hunc, qui filium se dicit tuum, maritum accipe. minor est ætate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinata iussione, primum contricesit: mox se colligit, & multa prætexere negationi, parum coherentia, vel apta, vt deprehensam facile intelligeret rex. Fingit ergo se pœnam addere, nisi consentiret. quod restabat infelici, vt scelus fugiat horrendum, filium agnouit. Coram Carolo Magno pater, & filius hoc inicidij rei agebantur, factum vterque negabat, nec tormentis vllis ad cõfessionem criminis perduci poterant: eõdemnat Imper. vtrumque ad suspendiũ. Tum pater, victus amore filij se reuelli, filium vero sceleris expertem profitetur. Minoris momenti, non minoris industriæ fuit Friderici III. iudicium. ad eum cum rusticus venisset, & quæstus esset, iugalium equorum alterum in caupona sibi furto ereptum: Ambigeum Imperator sibi iudicari iussit. cum hoc rusticus negaret se facere posse, qui hominem non nosset miror, inquam Fridericus, non alterum quoque ereptum tibi, cum tot in hac vrbe sint equites, equi tam pauci. Equa, ô Cæsar, subdit rusticus; est altera, quæ militibus paruo vsui. Igitur age, inquit Imp. equam inscende, & per omnes vicos, plateas, compita, & angiportus vrbis equita: subtractus equus in aliquo stabulo latitat, & cum iugalis odo

Ant. Pãnorm. li. 2. de gest. Alfonsi. Sueton. in Tibor.

Ioã. Magnus lib. hist. Got. cap. 29.

Andr. Barbat. in c. præsent. de probat.

A rem senserit, statim hinnitum tollet. Paruit rusticus, atque vt Cacum mugitus bouis, sic hinnitus equi tunc furem prodidit. Nec subticenda Turcarum regis Solymanni prudentia. Byzantij Iudæus Christiano certam auri summam mutuam dederat, vti constituta die præter sortem, vsuræ loco, duas carnis eiusdem Christiani vncias reciperet. Die illa sortem reddit Christianus, fœnus negat. aditur Solymanus, vt rem decidat. B ille Iudæum animo detestatus, nouaculam adferri iubet, & Iudæo potestatem facit, qua velit, membri parte, debitori duas carnis vncias exscindicæ; ea lege, vt omnino duas tantum, si minus plusue exciderit, capite luiturum. Non ausus Iudæus hanc aleam subire, Christianum absoluit. De huiusmodi ergo, *labiorum regis diuinatione*, Salomon loquebatur. sicut enim corregis, sic, & C eiusdem labia in manu Dei sunt. ambo Deus æqualiter dirigit, & quibus suas in terris vices delegauit, eos supra cæteros sæpe mortales magna solertia, & prudentia dotat. *Diuinatio*, ergo illic, *proconiectatione*, posita *Coniectatio*, namque, procedit ex consideratione causarum signorumve, siue hæc sint cum vera prudentia coniuncta, siue vanitatis comperta. quare quædam coniectatio licita, quædam illicita est. *Diuinationis*, nomen, nos deinceps restringemus, ad illicitam tantum: hæc à coniectatione differt; quia non procedit per signa, vel argumenta, vt facit coniectatio. *prænotio*, deinceps nobis generale nomen erit; eius partes, vt membra corporis, tres sunt futurę; Diuina prænotio, quę manat à Deo, & vocabitur *prophetia*, ad hanc pertinent quædam miraculosa, seu diuina ostenta, & prodigia, futurum solita certo, & ordinario prænunciare, vt qđ post obitum B. Beatricis Atestinæ per lon E gum temporis spacium obseruatum est, quod quoties aliquid noui familiæ Atestinæ, ex qua fuerat orta, immineret, toties multis ante diebus, in sacello eius prægrãdis strepitus exaudiebatur, & corpus eius, quod de more supinum iacebat, in alterũ latus reuolutũ reperiebatur. Scardeonus lib. 2. antiq. Patauinar. classi. 6. fol 120. alia de campanis quibusdam retuli, infr. c. 3. q. 1. & de alijs multis c. 2. qu. 7. sect. 2.

Aeneas Siluius li. 2. de rebus ab Alphõso gestis.

Corrozetus de dictis, et factis, memorabilibus.

Dæmoniaca, quæ derivatur ex pacto tacito, vel expresso cum dæmonibus, & dicetur divinatio, & naturali, quæ sumitur ex lignis, vel causis naturalibus, quam vocabimus *præsagium*, vel *coniunctionē*, strictè sumptis vocabulis.

CAPVT I.

De divina prænotione, seu prophetia.

QVAESTIO I.

De natura, & nomine prophetiæ.

IN S.S. *prophetæ* nomen, & *prophetando*, verbum, sex ferme modis solet accipi, primo, pro eo, quod est canere, vel psallere certis divinas laudes modis, vel instrumentis, Sic legimus prophetasse Idithum; & Hemam, & sic quidam illud accipiunt. *Num, & Saul inter Prophetas?* 2. pro Ethnicis vatibus, ac poetis, sic Epimenidem Apostolus appellat Cretenſium prophetam. 3. pro phanaticis, qui arreptitorum more mente abalienati, insolita inepta, insipientique eflutiunt. sic dicitur Saul domi suæ, à malo agitatus spiritu prophetasse, & Sacerdotes Baal dicuntur etiam prophetasse. 4. dicuntur prophetare, qui miraculum aliquod edunt, quo declarant se veros fuisse Prophetas. Sic Elizæi mortui corpus dicitur prophetasse, quia latronis cadauer contactu viui ficauit. 5. qui res sublimes, divinas, & ab hominum cognitione remotas, & Scripturæ sacræ arcana interpretantur, & docent. Sic sum psit Divus Paulus, quando confert donum linguarum cum dono prophetiæ, sic, & Aaron; eo, quod Pharaoni exponebat oracula, quæ Moyses à Deo acceperat, vocatur propheta. Sic sumpsit Philo Iudæus, cum prophetam definit; Dei oracula intus dictantis interpretem. Et huc pertinet etiam alia significatio, quando sumitur pro veris Dei cultoribus, & viris religiosis, vt volunt sumi, 3. Reg. 18. versiculo quarto, Abulens. & Cajetan. sexto, pro eo, qui occulta Dei arcana, per divinam revelationem accepta, hominibus enunciat. Nos nunc de hac vltima specie tantum loquimur.

Nomen hoc prophetiæ Græce, à præfando προφημι (deduxerunt; Hebræis, נבא *Nibba*, vnde *Nabi*, prophetes, radice verbi incerta, potest enim esse, *Nub* (hoc est loqui) & significaret *Nabi*, loquentem; potest esse *Banc* (intelligere) & significaret intelligentem, nimirum perfectissime, vt qui res oculis fidelibus subiectas cognoscit. Vnde & Prophetæ dicti sunt, *videntes*. Hæc de nomine sufficerint, de re videamus.

נבא נבי׳א נוב נבו

Cassiodori, communius recepta definitio, concisior est, quam vt per illam cōmode de rei natura intelligatur.

Dic explicatius (Prophetia, est divina inspiratio, rerum à nobis procul distantium euenta, immobili veritate, & maxima cum certitudine prænoscens atque denuncians,) Explicemus singula definitionis membra, *Divina*, dixi, contra Artephium, & Rogerium Baconem, qui Prophetiam tribuunt astrorū influētijs, contra Aristotelem, & peripateticos, qui corporis humoribus, contra Moysem Aegyptium, Auicennam, & Algazelem qui naturali industriæ studioque adscribunt. hi cuncti falluntur; quia omnis prophetia, Spiritus sancti donum est nulla humana allatum voluntate, vt duæ Catholicæ columnæ Petrus, & Paulus contestantur. Vnde Beatus Hier. inferr, solos veros Prophetas, Dei Spiritu locutos nec alios prophetarum nomen meteri, quam qui Spiritus sancti luce collustrati, futura prædicunt. Ad hoc nulla dispositio naturalis, vel humana absolute requiritur, potest enim Deus ipsam simul cum lumine dispositionem infundere. Sed qui amat omnia suauiter dirigere, vt plurimum se rerum naturis accomodat, quoad ipsi placet. Alb Magnus li. 3. de somno, & vigil. tract 1. cap. 5. Quare cum aptissima sit dispositio, qua mens à sensibilibus motionibus, & rerum humanarum solutur curis, videmus eam Prophetas aliquādo comparasse sibi, vt Helizeum impij Regis Israel aspectu forte ad zelum & indignationem nonnihil commotum, musices suauitate. Quæ tamē dispositio, plane per accidens ad prophetiam iuuat, nec illius causa vllo modo dici meretur. Naturalis vero prænotionis vel dæmoniacæ, causa per accidens, est corporea dispositio quæ à sensuum vsu vehementer mentem auellit. atque idcirco Plato, & Aristoteles dixerunt,

1. Par. 15 v. 3 & 5. 1. Reg. 10 vers. 11. ad tit. 1. vers. 12.

1. Reg. 18. & 3. Reg. 18. 29.

Eccl. 48. vers. 14.

1. Cor. 14 vers. 5. Exod. 7. vers. 1. li. de præmijs, & pœnis.

Vide hæc Perer. in Ge. c. 20. disp. 2.

2. Petr. 1. v. 20. Ro. 12. v. 6. 1. Cor. 12. ver. 10. in Dan.

D. Th. 2. 2. qu. 171. art. 3.

4. Reg. 3.

vide ipsa sacra ipsa.

xērunt, frequēntiorem esse diuinationē in fatuis, attonitis, & furentibus, quam in mentis sanæ hominibus, in dormientib. quam vigilantibus, in mortis vicinis, quā vita vitali longum adhuc fruituris, in atra biliarijs, qua sanguineis. minus enim sensibus intenti illi omnes, & melancholici insuper vigilantes quasi somniant.

Vide Valesiū de sacra philos. ca. 30.

2. Dixi, inspiratio, late sumpta voce, pro quouis influxu instincta, illuminatione, aut reuelatione. hanc Deus aliquā do largitur angelis bonis, qui prædicant alijs, vt de Sodomorum euersione didicimus, & de posteris Ismahelis, de Samsone, de Tobiæ, vxore, de Christo Domino, & eius præcursore, vel vt visiones explicent hominibus. Aliquando Deus confert hoc donum hominibus, tū viris, tum fœminis, maxime probis, & sanctis, vt Eliæ, Esaiæ, Deboræ, Oldæ, & quamplurimis alijs quorum laus est in sacris Historijs, interdum tamen, & malis atque improbis, nonnullis Gentilibus, ac fortasse Sibyllis, & Balaam, & Caiphę cōfert autem aliquando ignaris se prophetare, vt dicto Caiphæ, & iuxta D. Ambrosium Abrahamo, cum dixit; *postquam adorauerimus reuertemur ad vos*, sed tūc improprie vocari prophetiam, censuit D. Augustinus: aliquando vero id accidit gnaris se à Deo illuminari, vt Balaamo prædicto. Interdum quoque confertur hoc donum inuitis, vt Sauli iuxta quorūdam interpretationem; sed sæpius sponte Spiritum Dei recipientibus; tūcque ea ratione prophetia potest vocari voluntaria, quia influxum Dei nō inuiti recipiūt; inuoluntaria nihilominus erit, quatenus eum, non quandocunque ipsis sed quando Deo lubet, recipiunt; & quia non qui mensura ipsi volunt, sed qui Deus, & quia non, quam volunt ipsi diu, sed tantisper dum Deo videatur, vt de extasi lib. 2. diximus, quæ sic etiam voluntaria, nec aliter.

Gen. 19. Gen. 21. Iud 13. Tob. 6. Luc. 2. Mar. vlt. Luc. 1. Dan. 8. et 9. & in Apoc. sæpe.

Num. 22. & 23. vide S. August. tra. 59. in Ioā. Clemēt. Prom. li. 8. confl. c. 1. Ioa. 11. versic 51. libr. 1. de Abra. c. 8. li. 12. sup. Ge. ad lit. ca. 1. Reg. 21. ver. 6.

Inspirationum alia quoque differentia petitur inde, quod nonnullū colloquium accedit, sed nuda tantum fit præceptione aut ostensione, vt in plerisque veteris testamenti prophetijs cernitur interdum Dialogismus aliquis prophetæ, ac Spiritus sancti accedit.

vt Exod. 3 & 4. 1. Reg. 3. Ieremi. 1. Dan. 10 Ioā. 4. Abac. 2.

Illuminationis, seu inspirationis huius duas ponunt Theologi species, *imaginariam, & intellectualem. Imaginariam* siue *sensibilem* vocant, non, quia nō pertingat ad intellectum (talis enim improprie vocaretur prophetica inspiratio,) sed quia primario fit per sensibilem siue imaginariam repræsentationem, ex qua mētis contemptio nascitur eique quasi commensuratur. *Intellectualem*, appellant eā quæ non ducit originem à sensu, vel imaginatione, sed oritur immediate per lumen infusum intellectui, & per species intellectuales, de nouo inditas; vel præexistentes sed diuina virtute ad naturalē aliquam mentis conceptionem formandam applicatas. Quæ eleuatio dupliciter contingit 1. quando intellectus sic eleuatur, vt sine operatione phantasiæ cognoscat; quod raro ex speciali priuilegio conceditur. 2. quando phantasia intellectioni cooperatur, non quidem intellectu primū à phantasia moto, sed phantasia ipsa mota, & applicata ab intellectu, vt secum operetur, & concurrat. Vide Franc. Suarem. 3. part. quæst. 8. artic. 1. disput. 9. sect. 2.

Solet, vt plurimum Deus mediatore Angelo prophetiam inspirare; primo reuelans Angelo, vt angelus deinde reuelet homini, quod iussus; idque, vel in assumpto se corpore ostendens, vel apparitione tantum spirituali speciem humanæ menti exhibens rerum, quas Spiritus sanctus homini vult pfignificari. sic Moysi, *in manu mediatoris* data lex. q. sic Zachariæ, & in Zacharia Angelus Domini loquebatur. sic in Apo. Christus Angelo, Angelus Ioanni, Ioānes alijs manifestat; quę patet Christo, vt homini, ab initio cōceptionis reuelauerat. quod suauitati diuinę gubernationis, vti solitæ mediis, est accommodatissimum. Et sic censuere grauissimi Sancti; de facto tantum solitū Deum prophetiam per angelos inspirare. Non tamen negandum posse Deum, si velit, ipsum immediate sic in mētes hominum influere, quod nec Damascen. nec alij illi Patres negarunt; & affirmarunt D. Hier. & D. Gregor. & recentior Turrecremata. quin etiam D. Hieron. qui priorem modum concedit, posteriorem hunc aliquando à Deo vsurpatum contendit. Scio Deum posse, si velit; an fecerit, nescio, nec multum refert scire. Non caret etiam difficultate prior ille

Act. 7. v. 38. & Ga. 3. ver. 19. Luc. 1. v. 9 capit. 1. in princ. D. Th. 22 q. 171 a. 1. D. Dion. Areopag. Cęl. Hie. cap. 4. D. Aug. li. 3 de Trin. & videtur Dam. lib. 2. Orthod. fid. Hier. præfat. in Es. & in c. 6. D. Greg. li. 1 Moral. Turrecrem. in prologo Reuel. S. Brigitæ. c. 4. in Ezech. 2 et 3 in d. præfat. & capit. 6.

influxus, qui fit mediante angelo; cum nec Angelus spirituale illud lumen creare nec ipse in human. intellectum queat illabi. Quin etiam si ne sensuum adminiculo in hominis mentem, hoc lumen à Deo creatum immitti ab Angelo posse, negat Scotus, sed affirmant Albertus, & Henricus de Hassia; modo negare, modo concedere videtur D. Thom. sic tamen vt, quãdo huiusmodi lumen intellectui sine sensibili apparitione, vel specie immittitur, (vt fit in reuelatione intellectuali) hoc à Deo, qui solus illud creare potest, immediate fateatur immitti, quod accurate, ex horum Scholasticorum, sententia, docuit Franc. Picus lib. 2. de Præu. cap. 3.

Dixit tertio. *rerum a nobis procul distantium* huiusmodi res sunt. 1. quæ natura sua longe distant ab humana cognitione, vt abstrusiora Dei consilia mysteria fidei, & similes res diuinæ. (hoc sensu Christus Dominus prædicitur futurus Propheta; *Profetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit, &c.* & eo referenda prophetia, quam Apostolus cum dono linguarum comparat) 2. etiã res, quæ sunt à cognitione nostra remote, & ratione modi cognoscendi, quando, quod enunciatur, non nisi supernaturali lumine potest cognosci: veluti cũ Helizeus rescitit, quæ cum Naamo Iesi pactus fuerat, & B. Petrus quod inter Ananiam, & Saphiram conuenerat. 3. deniq; sunt alia longe distantia ratione temporis, quod, vel iam vsque adeo oblitione obliteratum est, vt nonnisi diuina reuelatione sciri queat; quo pacto Moysem de mundi creatione prophetasse scribit D. Gregor. super Ezechiel. vel quia, tempus ãdhuc futurum, & euentus contingens, ideoque soli Deo liquido notus, iuxta illud; *Annunciate, quæ uentura sunt, & scimus quia dij estis uos*. Et hæc est vocis, *prophetiæ*, frequentior: adeo, vt propria locutione, hi soli Prophetæ nuncupentur. qui futura contingentia prædicunt. generaliter tamen loquendo, cæteri quoque Prophetę voce intur futurorum contingentium cognitio soli Deo reseruata est, quia ad perfectam cognitionem, necesse est rem cognosci tamquam præsentem: soli autem Deo, vt præterita, & præsentia, sic etiam futura, semper ante oculos versantur, quia æternitas caret initio, caret fine, & in ea cuncta simul cognoscuntur: solus autem Deus æternus est, ideo cum Deus hoc fururorum contingẽtium lumen propheticum homini largitur, tunc priuilegium illud quod æternitati competit, eamque consequitur, cum homine communicat. Quo sensu Hier. de Ferraria dicebat, *Prophetas à Deo æternitatis participes* fieri.

Dixi, quarto, *immobili veritate*, hoc intelligendum est de prophetia absoluta, quam vocant, *prophetiam scientiæ*, siue, *præscientiæ*, cuius euentus semper prædictioni respondet: quia tunc res considerantur, prout in ipso Deo existunt, & ab eo solo dependent, qui solus est immutabilis. Non vero hæc particula definitionis procedit in *prophetia comminationis*, siue, consilij; quatenus hæc est conditionata, & in ea res considerantur, vt à causis secundis dependent, quæ sunt mutabiles. prophetia ista conditionata, in se quidem est mutabilis, pro actionum humanarum mutabilitate in Dei tamen præscientia, etiam hæc immutabilis est, quod cum Prophetæ probe norint, & commi nationis suæ naturam cum Dei voluntate comparent; sequitur eos ne tum quidẽ fallit, vel fallere, quando, quod prædixere non euenit; vt Ionæ cum Niniuitis, Esaiæ cum Ezechia contigit. hanc distinctionẽ non Patres modo, sed, & Scriptura sacra clarissime confirmat.

Dixi quinto, *maxima cum certitudine*. quia quibus diuina fit reuelatio, solent à Deo sic mente illustrari, & voluntate affici, & de fide, ac veritate reuelationis certiores reddi; vt aperte agnoscant, & firmissime credant, Deum esse reuelationis siue visionis auctoritatem, & queant, nescio quo (vt ait D. Greg.) intimo sapore discernere, se nec humanis somnijs, nec diaboli fraude illudi; sed certo certius sciant, hoc sibi lumen Dei dono concessum (quod de matre sua B. Augustinus prodidit: de se vero passim profitetur B. Angela de Fulgino c. 19. 21. 27. 28. & alibi,) & adeo clare cernant futura, ijsque præbeant assensum; vt æque facile sint negaturi prima, & receptissima notissimaque scientiarum principia, quod de Sauonarola ille dictitabat, & de quodã suo familiari, quem non nominat, Picus

Deut. 18. vers. 15.

1. Cor. 14. v. 13. 4.

4. Reg. 5. Act. 5.

Isa. 51. v. 13.

Vide Euseb. lib. 1. dem Euãgel. cap. 1. Iren. li. 2. cont. har. ca. 37. D. Greg. in prine. Ezec et D. Th. de verit. q. 12. & sic intelligendus Delgauus li. 1. de auc. sacr. scriptura. 8. libr compendij Rei. quod post eius mortem vulgauit Hier. Beninenius Florent.

Iustin. q. 36. ad Orthod. Chrysost. hom. 1 in Matth. Greg. li. 16. Moral. cap. 2. & 6. 4 Reg. 20. Isa. 38 Ier. 1. ad verbor. 6. Ezec. 8. v. 21. li. 4. dial. cap. 48.

lib. 6. confess.

In d. compendio. Reuel.

cus affirmat; quem ego Hieronymum hunc fuisse opinor: sed, quod verius certiusque, tales fuisse omnes reuelationes Patriarchis, Prophetis, Apostolis, ceteris-que prædicatoribus, ac doctoribus nascentis Ecclesiæ factas, merito censuit Thomas *Anglicus*, illo in Genesim cõmentario, qui mẽdaciter doctori; *Angelico*, litterulæ additione fuit attributus. Idẽ nonnulli putant impostoræ genus accidisse Commentarijs, in Apocal. & in Epist. Canonicas. Sed; quicquid sit de hoc auctore; Lumen istud cælitus cum veris reuelationibus infundi solitum, Theologi contemplatiui, seu mystici varijs nominibus appellant; *soporem internum, intimam inspirationem, dulcedinem experimentalem, diuinam illustrationem, sensum nimis sensibilem, absconditum manna, donum discretionis spirituum.* Adhuc controuertitur an hoc lumen sit idem cum lumine fidei, an quid diuersum ab eo, eique superadditum? posterius verius Pico videtur, & mihi quoque formali saltem distinctione, fortassis idẽ est re, & nouam nactum materiam, eo se extendit, ac porrigit nouo quodam modo, sed nolo subtiliora hæc, & minutiora nunc discutere: vide si lubet Delgadum lib. 1. cap. nemo.) siue re idem sit, siue diuersum; quando hoc simul datur, tunc grauiter peccat, qui huiusmodi reuelationi fidem non præbet. Sic Zacharias exemplum, linguæ vsu priuatus; & in Regum Historia, qui iubentem Prophetam non sauciauit, & qui propter inobedientiam discerptus fuit à leone.

cap. 2.

d. cap. 3.

Luc. 1.

3. Reg. 20 vers. 36.

Dixi sexto, *prænoscens*, quia prophetiã definio, quæ maximo germana, cui proprium, vt, quod prænunciat, id sciat se profari; iuxta illud Danielis. *reuelatum est Danieli verbum verum, intellexitque sermonem, intelligentiam enim opus est in visione.* necessarium ergo est intelligere; sed, & alijs nunciare; quare.

cap. 10. v. 1. Ancuius expositione extrema supra modũ ridiculus est Caluinus.

Dixi septimo, *atque denuncians;* nam prophetiæ donum datur ad Ecclesiæ vtilitatem, vt quæ, Deo inspirante, sancti cognouerint, ea cæteris annuncient. Illud denique quæri consueuit, Lumen istud, ad quam qualitatis speciem debeat reuocari? Communis sentẽtia eadem est, quæ

d. art. 2.

D. Thomæ, ad patibilem qualitatem reduci, quia fit impressio quædam subitaria, similis affectioni transeunti, & facile recedenti, non enim prophetis semper adest sæpe illos deserit. Haud inepte cõpares versantibus in tenebricoso loco; qui, candelæ lumine illato, circumstantia cernere incipiunt; eodem elato, rursus illis occæcantur omnia. Vnde Michæas; *cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est*, & Beatus Petrus, *Habemus propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Habet tamen hoc lumen adeo multa communia cum supernaturalibus habitibus, vt Iulius Sirenius, vir eruditus, conetur probare, melius reduci ad habitum, apud illum inuenietis argumenta, quibus communem sententiam impugnat, nec lubet, nec vacat plura.

c. 7. vers. 8. 2. c. 1. vers. 17.

libr. 7. de fato. c. 14

QVAESTIO II.

Quæ sint species Prophetiæ.

DVo quasi suprema, *genera prophetiæ*, in SS. inuenio, vnũ, *per Sacerdotes*, alterum, *per Prophetas*, sæpe quidẽ, qui prophetæ, ijdem & Sacerdotes erãt, sed aliter futura prædicebant, quatenus Sacerdotes, aliter quatenus Prophetæ. Res est non omnibus peruia, & digna diligentiore examine.

SECTIO I.

De rationali, & vrim ac Thummim.

SAcerdotalis prophetiæ, modus consistebat in applicatione Ephod. fuit autem, *Ephod.* dupliciter vnum *lineum*, etiam minoribus concessum ordinibus, vt puero Samueli, alterum, *Sacerdotale*, quod etiam vocatum est *superhumerale*, auro, & trium colorum varietate ornatissimum; Iosephus etiam vocat stolam hieraticam, epimidem, & diploidẽ; huic aureis cathenulis appensum erat, *Rationale*, seu *Pectorale* vtroque enim nomine vtũtur Latini; Hebræi, *choseu*, vocãt, iuxta pũcta quæ nũc habemus, nam Iosephus alijs vsus fortassis cũ vocat, *Essen*, Græci eodem teste, λόγιον, Scriptum quidem aliquando apud Septuaginta,

1. Reg. 2. et eo loco notat Angelus. adscribitur. Exo. 28. חשן

Phi-

Philonem, & Hieronymum inuenias, λογεῖον, sed mēdose, pertineret enim potius ad locum consulendi, rectius alibi apud eosdem, λόγιον. quasi dicas oraculū, sic enim ab Hesychio, λόγια, explicantur, μαντεύματα, & apud Plutarchū, *In Sylla*, vates vocantur, λόγιοι. ? Sed cur λογεῖον? Si Græca Iosephi verba perpendas, quia veritatis irrefragabilis oracula fundebat. Latinis dictum, *Pectorale*, quia pectori appensum, *Rationale*, quia more animalis ratione præditi ratiocinabatur, hac ipsa de causa, *Iudicij*, elogio addito, illud cohonestabant, vocā tes, *rationale iudicij*, & *iudicium filiorū Israel*, & *iudicium Vrim*, in Hæbreo quidem fonte. Rationem reddit Iarrhius quia supra Vrim inscripta vocula, *Misphath*, sed hoc somnium est recutiti. potius crediderim, quia sacra Scriptura consueuit, id quod quisque facere debet, siue cuiusque officium, vocare, *iudicium*: Sacerdos autem, rationali indutus proponebat Deo hominum dubia, desideria, & negotia, & per rationale, non tantum Deus propitiabatur, sed etiam significabat hominib. quid fieri vellet, & quis rei successus futurus esset, vt non male Abenezra. Huc sane facit, ipsū nomen *Vrim*, & *Thomum* de cuius etiā significatione & vsu videndum, Scripsere quidem multi, sed optes merito distinctiora, & clariora, vt rei dignitas postulabat. cæteris melius egere Tostatus, Lipomanus, Franc. Ribera, & Nic. Serarius, Agendum accurate de tribus; nomine, re, vsu,

Quoad nomen; Chaldæi vocarunt, *Vraïa*, & *Thumaia* Hebræi, *Vrim*, & *Thummim Vrim*, significat illuminationes, seu lumina, à radice *vr*, Græci vertunt, τὰ δῆλα δηλώσει φανερωὺς φανιζοντες, noster, *doctrinam*, cum agit de rationali, cum vero de ipso Sacerdote, *eruditum*. *Thummim*, significat perfectiones à *thamam*, perficere: Græci nuncupant, ἀγωθείας, τελείωσεις, & τελείους, noster vertit, *veritatem*, & aliquando Metonymice, *Sacerdotes*, vel etiam aliter, prout illi res visa postulare.

Sed quid rei ista nomina, *Vrim*, & *Thummim*? quidam negant se scire puto ex scriptura tamen id colligi posse. Alij censent diuersum quid fuisse in rationali à XII. lapidibus: sed dissentiunt inter se. fuerunt, qui putarint. XIII. lapidem fuisse (Suid. vocat adamantem) cuius color, pro diuersitate prosperi, vel aduersi successus, intrante in atria Sacerdote, mutaretur. hanc opinionem, meo iudicio, D. Augustinus fabulosam vocauit, nec de Iosephi sententia locutus. Abenezra nescio quas astrolabij figuras comminiscitur: quem multis rationibus luculenter Tostatus refellit. Salomon Iarrhius, & Eugubinus censent, fuisse nomen ineffabile rationali inscriptum: Philo Iudæus, & Hugo Victorin. volunt, ipsa hæc verba (*Vrim*, & *Thummim*) rationali insculpta fuisse, alij luminas quasdam lucentes, & quisque, quod somniauit, vel in buccam venit, vt licet videre apud Tostatum. *Verum mihi placet*, quod multis alijs, nihil ab ipsis lapidibus. XII. diuersæ rei fuisse. Primo, quia censeo hæc ipsorum lapidū fuisse nomina, sicut ijdem lapides etiam alibi vocantur, *Soham*, & *Milluim*, lapides candorum, seu pellucidatum, & plenitudinum, vel vocantur duntaxat, *Miluim*, vt videtur noster interpres intellexisse: qui vertit, *lapides Onychinos* (hoc dicens de duobus illis supra humerum,) & *gemmas ad ornandum Ephod.* (sic vertens *Milluim*, de his XII. lapidibus) obscurius LXX. qui *Soham*, vertūt, σαρδίους. nam sardius vnus ex XII. Secundo, quia, si quid aliud fuissent, certe Moses, qui cuncta, quæ in λογίῳ inerant, tā accurate perscripsit, & appendit, aliquid de eius, quod erant, forma, quantitate, qualitate, materia, loco, nobis prodidisset: Respondet Iarrius, idcirco hæc prætermissa quia, vel Deus, ipse, vel Moses, in monte Sinai, Vrim ad Thummim fuerat fabricatus. Apage sis, fabulator: hoc tu de capite tuo. si verum foret, hoc ipsum nobis S. S. tradidisset: sicut tradidit, priores Decalogi tabulas à Deo, posteriores a Mose perscriptas.

Obijciunt, postquam Deus Mosi iussit ponere in rationali XII. illos lapides, mox, vt de re plane alia, alio loco, dicitur: *ponesque in rationali iudicij doctrinā: & veritatem &c.* Respondeo hoc dici, vt breuem quandam anacephalæosin, & explicationem cūctorum, quæ de his omnibus lapidibus præmiserat. q. d. iussi, vt rales, & tales gemmas rationali insereres, cape nunc iussionis illius causam, idcir-

d.c.28. v. 15. & 30 Num. 27. v.21.

Pro.1 v.3 & 6.1.v.9.

Tostat. & Lipom. in Exo. c. 28. Rib. in l.3. de tēplo. ca.12. Serarius, Thesib. de Iosua. Sacerdot.

תמים & אורים אור Serarius, Thesib de osua. Sacerdotibus. תמים & אורים אור

D. Aug. in Exod q.117 David Kimichi in li. radicum, Caiet. in

Exod. Pagni. et al.

d.q. 117.

in d.c.28. q.12.

Exod. 25. vers.7.

Exod.28. vers.17.

vers.30.

idcirco iussit, vt hæ, gemmæ tibi sint, *Vrim*; & *Thummim*, hoc est manifestatio, & veritas rerum futurarum. Hoc.n. breuiter, ait: id, quod in rationali pones, hoc tibi futurũ doctrina, & veritas. Nec vllam hic video obscuritatem in hac repetitione, nec nouitatem in nomine, tam Hebræis non nouo, sed, & celebrato. Dicitur autem rectissime Moses, *ponere in rationali Vlim & Thummim*, quia lapides illos per Beseleelem curauit ex Dei præscripto inseri rationali. Nisi forte censent, ipsum per se Moisem intexuisse illa verba, & non per textorum magisteriũ, ac manus. Quod si *ponere*, tum per illos dicendum Moses; certe, & nunc nostra in sententia. Deinde sciant aduersarij, eãdem vim esse phrasis huius, *lapides milluim*, & *milluim*, simplicitem, item, *lapides vrim ac thummim*, & *vrim, ac thummim*. simpliciter. vtrobique enim ijdem lapides significantur, sed illic additur vox *lapidum*, quia de gẽmis dumtaxat, qua gemmæ erant, agebatur: hic vero omittitur vox *lapidum*, quia de ijs agitur, non qua lapides, sed qua gemmæ oraculi exhibitrices. Quid aurem ineptiæ est, si Meronymice oraculi nomen tribuatur gemmis, oraculũ fundentibus? Nouæ ne Metonymicæ Sacræ Scripturæ sunt locutiones? Quid tenebricosi. *pones*, &c. pro: pones in rationali lapides, quibus, à munere, nomẽ est, *Vrim*, & *Thummim*? Nec opus fuit exprimere modum alium, quã seriem ipsam gemmarũ satis expressam. Illi potius exprimere deberent, vbi illud in rationali vacuum, ad hæc nomina intexenda? an inter singulos lapides? an in ambitu omnium? an ad dexteram, an ad sinistram? n demonstratiuum, cur potius demonstret hanc texturam, quam lapidum miraculum? imo hoc potius, q d. admirãdos illos lapides, *Vrim*, & *Thummim*. Auctorum, qui nobis obijciuntur, auctoritas magna foret, si, vel inter se cõuenirent, vel rem discussissent diligentius. D. Hieron. *ad Fabiol.* quod nobiscũ pugnet, nihil habet, quod faueat aduersarijs, tantumdem, vtitur solummodo loquendi sacræ Scripturæ. D. Aug. quæst. 117. ambigue loquitur, & quid esse potuerit indicat, professus id nesciri. D. Greg. p. 2. past. cap. 1. nihil omnino dicit, præter verba scripturæ, & mysticam expositionem. Rabanus. lib. vlt. in Exod. per, siue illud, rem soluit. Radulfus, lib. 6. in Leuit. asserit dumtaxat fieri potuisse, vt inscribe rentur hæc verba. Rupert. in Exod. obiter, nec aliud, quam, *doctrina, & veritatis inscribitur illi*, Solus ergo cum Hugone Victorino, ex Patribus, Philo videatur hoc certo censuisse; etsi de Philone etiam dicat quis, non inepte, texturã non vocasse vocum harum inscriptionẽ, sed lapidum insertionem, & has ipsas lapidum texturas, vocatas manifestationem, & veritatem & sic etiam has virtutes dicere depictas in τῷ λογίῳ, propter lapides fulgorem propheticum emittentes. Et recte ex Iosepho, l. 3. ant. c. 9. Ribera noster hoc cum Lyrano, & alijs, collegit, quod diximus, quia licet Iosephus nomina *Vrim*, & *Thummim*, non nominet: vsũ tamen; & miraculum describens, satis aperte indicat, se prophetiam per *Vrim*, & *Thummim* ipsismet lapidibus tribuere. Scilicet ignorasset Iosephus hanc scripturam horum nominum: aut si sciuisset, tã pertinaci silentio inuoluisset.

Sic ergo statuo, *Vrim*, & *Thummim fuisse has ipsas gemmas*. XII. vt volunt Iosephus, Lyran. Tostat. Oleaster, & Ribera, Videtur enim hoc probabilius, tũ propter ea, quæ iam diximus: tum, quod in Leu. vbi Sacerdos vestitur, nulla fit horum XII. lapidum mentio, sine quibus nunquam Sacerdos rite vestitus fuisset, sed eorum loco, tantum fit mentio de *Vrim*, & *Thummim*: vt hinc appareat, talibus nominibus ipsos lapides ipsimet significari. Qui quoniam splendidi, & micantes clarissima refulgebant luce, dicti sunt non solum splendidi, & lucẽtes, quod parum futurum, sed splendores, & illuminationes, *Vrim*; & quoniam erant ex gemmarum illis generibus, lectissimi, integerrimi, & perfectissimi dicti sunt, non perfecti, sed perfectiones, *Thummim*: ea emphasi, qua solent Hebræi vt, & Latini, abstracta pro concretis vsurpare. quã Oleastrij sententiam, a quum non fuit à viro erudito acerbius exagitari LXX. vero, & vulgatus dum interpretantur; *doctrinam & veritatem*: maluerunt sua nobis versione vsum lapidum, quam vocis significationem exhibere: prudenter id amplectentes, quod magis ad mores legentis formandos faciebat. Nominum

cap. 8. vers. 8.

vero

vero ratio hæc fuit. *Vrim*, dictam, quia, vt lux quædam, tenebras ignorantiæ discutiebant fulgore suo: *Thummim*, vero, quia, vt omnis prophetiæ, certa quoque splendoris erat promissio, & indubitato Deus, quod fulgore pollicebatur, id euentu perficiebat, nec fas erat dubitare. Hæc de re.

In Cath. Lipomani. De *Vsu prophetiæ*, duo nobis sunt considerandа, modus interrogandi, & modus respondendi. *Interrogationem*, Hugo Victor. censet, per quasdam sortitiones solitam proponi. Quod vnde acceperit, aut q.d illi suffragetur, nescio. Iarthius, & Abenezra tradunt solitos codicillis inscribere quæsita, & hos rationali impone re; cuius rei cum in Sacra Scriptura nullum vestigium inueniatur, nihil vereor istud pro commento reijcere, communemque sententiam aliorum amplecti. Receptius enim, & verius puto, Sacerdotes, post debitas preces, viua voce proposuisse interrogata, indutos, cum alia vesti menta sacerdotalia, tum Ephod, & Rationale, seu monile gemmatum Ephodi appensum, de quo nūc agimus: quod vocabant, *applicare Ephod*, seu *consulere Dominum applicato Ephod*, vel simpliciter, *consulere Dominum*, quando de Sacerdote sermo, vel pro se, vel pro rege, sic enim rex per Sacerdotem cōsulebat Dominum: quem morem nobis SS. explicat per Esdram, si ad Hebræum fontem recurras. vbi enim nos habemus, *donec staret Sacerdos doctus, & eruditus*; *LXX.* vertere, *staret illuminationibus, & perfectionibus*, (nam, qui cum Gentilibus malunt: *initiationibus*: Latine quidem loquūtur, sed vim vocis Hebreæ, quam LXX. sunt optime interpretati, parum expresserunt) illic inquam Hebr. est: stet Sacerdos, *Leburim, vel Thummim*, & sensus est: donec sacerdos Dominum consulat indutus, *Vrim, & Thummim*. Et (quod erudite Ribera notauit,) vt collationem summæ dignitatis Pontificie designent sacræ litteræ; dicunt, *Vrim*, & *Thummim* alicui collata. Sic enim Moses tribui Leuiticæ benedixit: *Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo.* vbi Hebr. est, *Vrim & Thummim* tui viro sancto tuo, & eodem sensu LXX. vertere, *Date lui manifestationes eius, & veritatem eius.* Quæ ad litteram de eodem sacerdotali ornatu sunt accipienda: sed per hunc ornatum allegorice significatur perfectio, & doctrina, qua sacerdotem præditum esse oporteret. Tostat. ibi valde se torquet, & vertit in varias interpretationū formas; sed hæc, quam dixi simplicissima est.

Respondendi modum, arbitror duplicem fuisse. Cum enim has gēmas Deus inseri iusserit pectorali, vt per tam lucentes, perfectosque lapides, ipse lucis, perfectionisque omnis auctor interrogaretur, & respondens tam Sacerdotes, quam principem, & populum spirituali sua luce illustraret, ac perficeret, euoluens inuoluta, explanans ambigua, & docens, quæ facienda, omittenda ve forent, & modo præscribens, quibus res inchoanda perficiendaque, satis apparet, responsiones interrogationibus accommodari debuisse: interrogationum vero quædam per affirmationem, negationemve nudam possunt expediri, quædam longiorem requirunt explicationem. Arbitror itaque ad prius illud genus interrogationum, nūdo lapidum splendore, seu fulgore respōsum: & ex eo Sacerdotem colligere solitum, suaderet, an dissuaderet consulenti: quo sensu accipio Iosephi dicta, quem Tostatus, & Ribera merito sequuntur; nec est, quod quis arbitretur D. Aug. hoc fabulosum iudicasse: nam quid perstringat, paulo ante docui. Ad posterius genus interrogationum, non respondebatur illo tantum splendore (nec enim commode hoc potuit,) sed longe aliter. audiebatur enim a Sacerdote interna quædā, vel externa quando cuelocutio, seu oraculum, quod ipse postea interroganti manifestaret. Quamquam nec hic absurdū sit opinari, ad splendorem tunc lapidum accessisse sacerdoti lumen propheticum mentis eius à Deo infusum. De hac quidem responsione prolixiore, patet ex Regum gestis, vbi prætet responsionem ad interrogata, insuper Deus docuit modū prælij conferendi, & propter talem modum responsionis, puto genus hoc oraculi vocari consueuisse, *Responsionem per Sacerdotes.*

Vidi, qui contra Iosephi, quem sequor, sententiam, non vno ariete moliretur. 1. sibi displicere scribit, & suspectum esse singulare Iosephi testimonium. 2. quoniam

Iosephi, Lira Tost. Oleast. *1. Reg. 13 vers. 19. d. c. 23. v. 2. & 4. et ca. 22. v. 13. & 15 & ca. 28. ver. 6. 2. esdr. 7. v. 65.* *Deut. 33 vers. 8.* *lib. 3. antiq. c. 9.* *2. Reg. 5. vers. 23.* *1. Reg. 16 28. ver. 6. vbi hebr. est vrim. 1. 2.*

niam in eodem locò Iosephus duabus adhuc alijs in rebus labitur : hic quoque lapsum .tum , quia dicit hoc a Græcis λεγεν, vocatum, cum tamen LXX. sic vocarint, qui Hebræi fuerunt, tum, quia dicit ducentis ante suos commentarios annis . hos splendores ob legis violationem exstinctos: cum tamen Thalmudici, & Iarthius, & Kimchi, & Elias Germanus testentur, diu ante huic oraculo finem impositum, scilicet iam inde à captiuitate Babylonica, quod à Iaddo responsum ferunt Alexandro Magno patenti, vt pro se Deum de belli Persici euentu consuleret . Denique, quia sequeretur ex hac Iosephi narratione, hoc oraculum tantum insueuisse de bello respondere, quod non est verum . item sequeretur solummodo consueuisse de illis quæstionibus, ad quas, per: *ita*, vel *non*, responderi posset . constat autem sæpe pluribus respondisse, & quidem interdum inopinàta, & præter interrogationem . His vir acutus, & egregiè doctus conatur Iosephi fulgorem infuscare, sed leui manu fuligo potest amoueri .

d ver. 13.

Ad primum respondeo, licet id solus Iosephus dixisset; maximam eius in rebus ad Sacerdotium spectantibus, cum ipse Sacerdos fuerit, auctoritatem esse debere; preterea nullus alius supereſt illius æui Hebræus scriptor, qui talia discutere potuerit præter Philonem, & Iosephum . Philopaucula huiusmodi attigit, allegorijs solis intentus; neque negauit . Iosephum ergo solum id affirmasse, quid mirandum?

Ad 2. nego in his Iosephum labi. Licet enim LXX. fuerint Hebræi Sanhedritæ, Græce tamen non Hebraice scripserunt, & cũ Græce scriberent, λεγειν dixerunt, & eos postea cuncti proselyti Græci in hac nomenclatura secuti fuerunt, non alium ob causam, nisi ob eã, quam Iosephus ibi retulit; ex cuius contextu Græco, manifestum est, eum loqui de Græcis duntaxat illis qui Iudaico, ritus venerabãtur. Notum vero Iudæos, & Græcos sic distingui, vt Græcorum nomen retineant; quotquot ex gentilibus ad Iudaismum transierant. De oraculi quoque cessatione, merito Iosephi auctoritatem cunctis Thalmudicis, & sexcentis Rabbinis recentioribus, qui totius antiquitatis sunt imperitissimi, præfero. De Iaddi quidem illo responso, quoad oraculorum cessationem, nec Latini, nec Græci Historici; qui res Alexandri scrupulosè fermè sunt prosecuti, vel vno verbulo meminerunt. Iosephus vero, Zonaras, & Glycas, quando accuratè narrant, quæ Iaddus cum Alexandro egerit, ea recensent, vnde satis colligatur, de oraculo per Vrim & Tumim nihil Alexandrum cogitasse: cuius illum quoque fuisse ignarum prorsus verisimile censeo: De Victoria vero contra Darium, à Deo docent per visum certiorẽ factum . Arbitror ergo Iosephum egisse de fulgore huiusmodi penitus semperque cessante . Nam per interualia, quin aliquando etiam prius cessauerit, vt Saulis, & postea quorundam Regum, post Dauidem, tempore; non est dubitandũ. Glycas quidem indicat, quidem Israelita Deum offenderant, non consueuisse illis Deum per Ephod respondere . Sic igitur suspicor, solitos Iudæos primo per Sacerdotes, applicato Ephod, Deum consulere: si hac via non succederet, recurrisse ad Prophetas etiam, qui Sacerdotes non essent, sic enim legas ipsos quoque Sacerdotes ad Holdam prophetissam oraculi causa adijsse.

Q. Curt. Russus. Diodor. Sic Plut. Arian. Iosephus 11. antiq. in fin. Zonar. to. 1. Glyc p. 2. annal.

pa. 1. Annal.

Patet ex 1. Re. 20. vers. 6. 4. Re. 22. v. 13.

Ad tertium dico, nihil èorum sequi, quæ inferuntur . nam belli meminit Iosephus, vt rei, de qua frequentius agebatur: Fulgoris verò tantũ, prætermissa subsequente Sacerdotali manifestatione, meminit, quia manifestatio illa res solita; fulgor vero, res cæteris gentibus plane insolita, & inaudita erat, & ideo illam memoriæ statuerat commendare . Duplex ergo fuit vnius oraculi Vrim, & Thummim manifestatio, siue responsio, prior illa, & exterior, tantum per fulgorem lapidis; & posterior quandoque etiã extrinseca, per Sacerdotem prophetiæ spiritu imbutum, qui quod perceperat admoto pectorali, id postea quærentibus manifestabat . Fortassis propter tot manifestationes concurrentes . Septuaginta interpretantur iudicium τῶν δηλων hoc est, iudicium bis quidem manifestorum Sacerdoti, & tertio manifestandorum consulentibus . Eandẽ ob causam, *Vrim*, vocarunt illuminationem, &

Act. 14. in princ. & passim in noũ Test.

Thum-

Thummim, veritatem, siue perfectionem (eodem enim hæc recidunt) quoniam Deus neminem fallere, vel potest vel vult; sed quicquid Sacerdoti dicebat, hoc verissimum, & numeris omnibus erat absolutissimum. Sacerdotis quoq; officium erat eadem populo verè ac plenè denunciare, nulla omissionis, dissimulationis, mutationis aut falsitatis alterius adhibita mixtione.

Sic Phil. l. 3. de vita Mosis Orig. lib. 6. in Leuit. Hier. in c. 3. Ose. et epist. 127. ad Fabiolam.

Hæc de re valde obscura, si non lucu- B lenter, haud certe prorsus indiligenter dicta sufficiant.

SECTIO II.

De oraculis Prophetarum.

SVffecerint ista de *Oraculo per Sacerdotes*. Post Dauidis regnum, rarò per Sacerdotes Domino respondente, frequentius esse cœpit, *Oraculum per Prophetas*; quod diuidi potest in *visionem*, & *somnium*: sicut, & *oraculum per Sacerdotes*, diuidi potuit etiam, *in visionem fulgoris*, & *manifestationem verbis*: ideo quædam ex dicendis, *de visione*, & *verbo*, analogia quadam possent etiam accommodari prophetiæ, *Vrim*, & *Thummim*; vt non obesæ naris lectores facile animaduertent.

Visionem, & *verbum* Græci Patres, & LXX. non rarò confundunt, vt, & ipsa Scriptura; cum visionem dicit auditã, D verbum verò visum vel ostensum. vt cũ Isaias dicit. *Audi cœlum, quia Dominus locutus est*; & tamen initio vocaret, *visionem*: & cum Zacharias; & Ezechiel dixissent; se verbum Domini explicaturos, subdunt visionem, differunt tamen. Nam

Isai. 1. et 3. et Amos 1. Isai. c. 1. vterq. c. 1. vide etiam Abdia. 1.

Visio, Græcis, ὅρασις vel ὅραμα, Hebræis, *roe*; est prophetia, qua mens spirituali oculo cernit obiectum propheticum ipsi cœlesti lumine repræsentatum. E differt, *à verbo*, quia verbum sæpe contingit sine visione, & visio sine verbo: differt, *à somnio*, quia visio sæpe offertur vigilanti. crebro quoque vsurpatur more Hebræorum pro concreto, seu pro re visa; sic Moses rubum vocat visionem: sic Prophetæ dicuntur videre visiones. Tales consueuerunt esse frequẽtius Sanctorum virorum reuelationes;

רוה

Exo. 3. 3. Ezech. 1. Ioel. 3. cũ similibus

A quæ quibusdam sæculis crebræ admodũ leguntur, vt vno sæculo duodecimo fere, Orni solitarij; quam Geruasius Presbyter descripsit; Tundali Hyberni, Cyrilli Presbyteri, Roberti Abbæ Lymburgensis, Ioannis de Plinio Ioachimi Sicili, Simonis Stochij Carmelitæ, Ioannes Bridlyngton. & aliorum.

Verbum siue (vt mauult Cyprian.) sermo Græcis, λογιον; Hebræis *Dabar*, דבר est prophetia, qua Spiritus Sanctus, mẽ- *ca. 8. v. 1. c. 38. v. 5.* tali quadam locutione prophetam occulta docet, vt cum Esaiæ dixit; *Sume tibi librum*, & iterum; *vade dic Ezechiæ*, *&c.* Locutio ista fiebat, vel voce formata in aere, & audita, vt Abrahamo, ne filium necaret; vel verbis in ore *Gene. 22. v. 11.* Prophetæ positis, vt Balaamo, & hæc *Nu. 22. et 23.* Aramæis proprie dicta; *Malki*, Hebr. מלאכות *Malchuth* (hoc est consilium) quasi dicas regem prophetiarum, siue prophetiæ speciem præcipuam, nihil C enim consilio est vtilius. Visioni, & verbo hoc commune fuit, quod vel de lætis, & faustis erant, & in nouo Testamento tunc vocantur, *Euangelium*; in veteri nomina visionis, aut verbi retinent: vel erant de infaustis, ac tristibus rebus, minarum, & luctus annunciæ, regibus, ac populis exitia portendentes: tunc Hebræi vocabant huiusmodi prophetiam, *Massa* à verbo, *Nasa* leuare, tollere, portare, assumere. Per hanc radicis varietatem factum, vt controuertatur, quid proprie in sacra Scriptura significet, *Massa*? Olim Aquila vertit, ἄρμα non accipiens pro curru (vt apud profanos) sed pro pondere, seu onere, vt noster optimè transtulit. Calamitas enim, cui impendet, eũ Æthna grauius premit: & in quem talis prophetica sententia ferebatur, hic metu, atque tristitia oppressus, quasi caput nequibat erigere. sic explico, & amplector Diui Hie- *Exo. 23. vers. 5. 4. Reg 9. v. 25. Ps. 2. v. 5.* ronymi sententiam, *in Nahum* Quid ni amplectar? semper (si attendas) vocabulum pro aduersa, numquam pro secunda denunciatione inuenias vsurpatum; & perspicue Hebræum nomen, Onus, seu Pondus significat, & in Psal. 27. Græca versio φόρτιον, habet, hoc est, pondus.

Sic nonnulli putant à Ioanne vocari, *Apo. 2. in fin. v. 24.* βάρτον, hoc est, vt noster vertit, pondus:

sed

sed, ni fallor, ipsi falluntur: non enim illic sermo est de prophetia, sed de onere interdictorij alicuius præcepti, vt recte Primasius, & Haymon sentire. Nec longe abit Spiritus sanctus, cum *onus*, vsurpat pro ipso populo, cui tale quid imminere denunciatum fuit: quia talem populum Deus diu laborauit sustinens, tandemque humeris suis, quasi onus molestissimum, excutit, dum eum abijcit, cum suo, quasi fauore, & peculiari defensione destituit. LXX. Theodotion, & Symmach. solent vertere, λῆμμα, quæ, vox à λαμβάνω, deducta, donum & munus significat. quid commune, dicat aliquis, oneri & muneri? Multum sanè in proposito: immo hic idem est onus, & munus.

Iere. 23. v. 3.

D. Here. in Ierem. ca. 23. et Fuori in Lexic.

Nam prophetica comminatio infortunij, & supplicij instantis, præclarum, & pretiosum est Dei donum. quia quos Deus diligit, castigat, & quos castigat, prius, vt resipiscant, minas proponit illis, & vt solent fugare malentes, quam lædere; lapidem manu leuat, & ostentat, priusquam iaciat. Homini sic liberum relinquit, fugere à ventura ira. Sane λῆμμα primario significat leuationem, siue assumptionem, secundario donum; eo, quod dum datur, à donante leuatur, & traditur, à donatario vero assumitur. Vnde Theoni, & alijs Mathematicis, Dialecticis quoque, λῆμμα, nominatur illa propositio, quæ demonstratione, vel argumento inferta, & non probata, assumitur ab alio, & vt, qui inseruit illam probet, postulatur. Sic cum interpretes isti in SS. λῆμμα, vsurparunt; pro reipsa acceperunt, quæ assumitur siue eleuatur, idque conuenienter idiotismo Hebræorum; quibus Prophetia dicitur, quasi assumere, & leuare ipsum Onus, & librarum intentare cernicibus impiorum; quibus impijs breui imminentem diuinam iram comminatur: huc enim pertinent illæ passim occurrentes phrases, *assumere luctum, assumere plãctum, assumere parabolam*. Cauendum itaque, ne cum Græcis recentioribus. τῆμμα, ad quamuis prophetiam extendamus. Si cui hæc nimis fuse dicta videbuntur: is si, quam se viri egregij in his torserint, considerare dignabitur; non diffido illum æqui, bonique, hanc nostram diligentiam consulturum.

Theoph. in Habac. et N. hũ. Io. Pet. Oliuer. l. de Prophetia, de Lemmate, Arias Mõta. Praludiis in prophet. minor. Frãc. Ribeta in Nahum.

Hæ duæ species, *visio, & verbum*, aliquando iunctæ sunt cum *raptu*, seu *ecstasi*, aliquando separatæ, simul fuere in raptu Beati Pauli, ad tertium vsque cœlum, vbi vidit, & audiuit, quæ non licet homini loqui: fortassis etiam Ezechielis visio quædam talis fuit, quæ vocatur, *iad*, hoc est, prophetia non leniter, sed violenter influens. Quando igitur ecstasis accedit, tunc tenenda Patrũ doctrina: Prophetas non fuisse, sic mente captos, vel attonitos, vt non probe scirent, quid prædicerent. Polycronius in Ezech. cap. 3. *Quemadmodum diuini, & incantatores ad demẽtiam vsque procedunt, damone stuporem illis ingenerãte ita à contrario Prophetis sensus afficitur, dum anima spiritus efficacia collustratur*. hoc enim proprium fuit fanaticorum, quales erant hæretici Montanistæ, & vates Gentilium, vt ex Beato Paulo, sibi visus colligere Theophylact. initio commentar. in 1. ad Corinth. cap. 12. Immerito valde ab Oliuerio reprehenditur auctor, *de spiritu, & anima* (exstat inter opera Augustini) quod scripserit. B. Ioannem in ecstasi Apocalypsin scripsisse.

Exech. 1. v. 3. etc. 8. v. 1. et 3.

Iust. admonit. ad Gent. circa fin. & qu. 7. ad Ortod.

Epipha. (qui fuit hære. Montani flarum. quæ est 80. Hier. præfat. in Esai. Chrys. in ps. 44. & ho. 9. in epist. ad Cor. Aug. lib. 1. contra Asad. c. 7

Nam ecstasis duplex est, vna diuina, alia diabolica: vt insinuat Tertullianus his verbis; *Ecstasis hoc operatur de suo proprio, vt sic nobis sapientia imagines inserat, vt & errorũ*.] Sapientiæ scilicet, ac veritatis diuinæ errorum, & falsitatis diabolica. Non igitur auctor ille ecstasim sumpsit, pro mentis attonitę ab alienatione, & animi quadam impotentia; qualis erat in Pseudoprophetis illis; sed more Patrum, & recto, pro raptu, siue pro abstractione tantum a terrenis, & sensuum corporeorum functione; nec voluit sic constitutum Euangelistam scripsisse; sed, quæ, dum in tali ecstasi constitutus, viderat, ea postmodum inscriptum redegisse, vt mirtam Dini Pauli raptum: talis haud dubiè D. Ioan. fuit, quod testatur cum dicit, *in se spiritu fuisse* (ἐγενόμην ἐν πνεύματι) scilicet correptum, & absortum in ecstasi, vt rectissime Haymon fuit interpretatus breuiter idem vno verbo insinuare voluit Andreas Cæsarienſis,

l. de anima.

πνεύματι ἁγιοφορήτῳ κατοχὴν, quod vocabulũ, sic afflatũ Spiritu sancto significat, vt totus ab eo correptus mente seu spiritu, & occupatus solida possessione fuerit nam affectio animi cessaticorum, κατοχὴ vocata, quia sensibus corporeis ad tempus quasi priuãtur: vnde & morbos quidam ita nominatus, qui corporis sensu motuque priuat, qui & καταλυψις nostri medici, *congelationem*, appellant. Idem significari puto, quando Prophetæ dicunt, *factam super se manum Domini*, item, *eleuauit me spiritus*, aut *eduxit me manus Domini in spiritu*. item, *cecidit super eum mentis excessus*, vbi Græce est, ἔκστασις Perperam Theodoret. & Theophylact. cum *Lemma*, confundunt cum huiusmodi raptu, hoc est, *Iam*, cum *Massa*.

Gal. l. 13. Therapeut. et l. 4. de locis affec. Aetio. e Aesynet. li. 4. Reg. 3. v. 11. Ezec. 11. v. 1. et ca. 40. v. 1. Actor. 10. v. 10. in Nahũ.

Tertia species erat, *somnium*, dormiẽtibus tanto medio simulacro, siue phantasmate, contingens: Hebræi vocant, *chalom*, Græci, ἐνύπνιον. Si quis quæ euentura sunt somnians, ipse quid somniet non intelligit, tunc eius respectũ nõ erit prophetia, sed respectu tantũm illius erit prophetia, cui Deus significationem somnij reuelabit. quare Ioseph Prophetа, & non Pharao, vel eius serui; Daniel Propheta, & non Nabuchodonosor, somnians autem ipse demum annumerabitur Prophetis, quando cum somnio simul intelligentiam somnij percepit, vt Daniel in altero superbi Regis somnio. De his somnijs propheticis tria sunt considerանda, modus, causa, & gradus, seu dignitas.

Isa. 29. v. 7. חלם Gen. 40. et 41. Dan. 1. et 4. Dan. 6. 2.

Modus multiplex est, vt accurate noster Peterius explicauit. quædam immittuntur cum pauore, & horrore somniãtis, quædam pacifice, secundo quædam non intellecta, quędam simul intellecta, vt dixi tertio, quædam clara, & sine inuolucris, vt Ioseph, trium Magorum, & Beati Pauli: quædam obscura, implexa, inuoluta, vt Pharaonis, & seruorum eius, & Nabuchodonosor. quarto, in quibusdam Deus alloqui videtur, vt Salomonem, interdum Angelus bonus, vt Beatum Ioseph; interdum aliquis homo, vt Paulum vir Macedon. quinto, aliquando somnia correspondẽt antecedentibus cogitationibus, & sic inter tium sumunt ex causa animali; vt primũ somnium Beati Ioseph, & primum Regis illius Babylonij, quandoq; vero nulla præcedit cogitatio, vt in somnio secundo Beato Ioseph accidit. hanc differentiam notauit Beatus Gregorius. sexto, nonnunquam nihil petenti Deus somnium inopinato immittit, vt fit plerumque, & accidit in prædictis SS. exemplis, nonnunquam vero petẽtibus reuelationem eamque sperantibus, vt Danieli. consuefactos enim Hebræos huiusmodi desideria sua Deo proponere; & ab eo petere, vt per somnia futurum illis euentum pandere dignaretur, manifestius est ex S. S. quam vt quis debeat dubitare.

q. 1. de observat. somnior. Gen. 37. v. 1. Da. 2. v. 1. Gen. 28. v. 12. Matt. 1. v. 20. et c. 2. 12. 13. et 20. Act. 16. ver. vlt. ad. Gene. 40. & 41. Dan. et 4. Reg. 3. sup. cit. lec in lit. N.

Matt. 2. li. 6. Mor. c. 13.

Dan. 2. v. 12.

Soliti id ipsum Gentiles facere in templo Serapidis, seu Plutonis, vt discerent qua ratione à morbis liberarẽtur, vel ad resolutionem dubiorum habendam, vt fecit Edesius, & apud poetam Rex Latinus, & in tẽplo Æsculapij Apollonius: & Spartani magistratus in templo Pasiphaes, tale fuit templum Amphiarai, & Galliæ apud montem Garganum, & huiusmodi templa vocabantur, *Psychomantea*, Conatus ad hoc crimen Apostata Iulianus per calumiam, detorquere Vigilius Christianorum ad sepulchra Martyrum: sed retulit illum valide B. Cyrillus, Iudæos nonnunquam eo superstitionis de lapsos, vt ad captanda somnia in Gentilium templis incubarent, docet Esai propheta: *qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres, qui habitant in sepulchris, & in delubris idolorum dormiunt.*] Vbi LXX. vt solent, paraphrastice addiderunt, *propter in somnia*, διὰ τὰ ἐνύπνια, causam incubationis explicantes. D. Hieroym. *In delubris*, inquit, *idolorum dormiens, vbi stratis pellibus hostiarum incubare soliti erant, vt somnijs futura cognoscerent. Quod in fano Æsculapij vsque hodie error celebrat Ethnicorum, multorumque aliorum.*] Idem Cyrillus, ibi in Comment. confirmat.

1. Reg. 28 v. 6. et 7. Aristoph. in Pluto Eunapius in Edesio. Aen. 7. Philost. in eius vita. Cic. 1. Tuscul. et 1. de diuin. Pausa. in Boeot. Strabo li. 8. lib. 10 in Iulian. c. 65. v. 4.

Causæ somniorum efficientes alio loco explicabuntur: nunc de diuinorum somniorum finali causa (vt vocant) agimus duntaxat: quæ ex Spiritu Sancto multiplex desumitur. i. vt quis à mala abstterreatur, sicut factum Abimelech Regi Geraræ, & Labano: hanc insinuat

B. Iob,

Gen 20. Gen.31. cap.4 3 6.7.5.14. B. Iob, *in horrore* (inquiens) *visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pauor tenui me &c.* & alibi, *terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.* 2. vt consuletur afflictos, & mestos perfundat lætitia, quod de se asserit B. Angela de Fulgino, capit. 16. Iudic.7. v.13. 2. Mach. 15. Mat. 1. & 2. 3. vt adhortetur ad aliquod bonum, vt Gedeonem, & Iudam eiusque exercitum. 4. vt moneat, vel doceat quid agendum fugiendumve, vt B Ioseph. & tres Magos, hanc causam Iobus significat his verbis, *per somnium aperuit aures virorũ, & erudiens eos instruit disciplina, vt aduertat hominem ab his quæ facit, &c.* 5. vt spiritum prophetiæ, vel quod aliud spirituale donum simul largiatur: quo pertinent iuxta nonnullos ista Mosis, *siquis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad eum.* Significare volunt, quod spiritum prophetiæ, vel visione, vel somnio, collaturus sit: potius crediderim agere, de ijs, quibus iam dato prophetiæ spiritu significat se postea cum eorum nullo tam familiariter, quam cum Mose acturum, cum hoc ore ad os, cum illis dumtaxat per visionem, & somnia. Melius huc facit istud Ioelis: *senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes vestra visiones videbunt*, præcesserat enim, *effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri.* sic donum sapiẽtiæ & prudẽtię in somnis datum Salomoni, exprobabiliore sentẽtia Tostati: sic promissio obuenturæ dignitatis, Ioseph. & Mardochæo. 6. ad reuelationẽ diuini alicuius mysterij, vel magnarum Reipub. aut Imperij vicissitudinem, vt Israelis, Aegypti, & Nabuchodonosor. Ad hæc capita reduci possunt multa somnia diuina, quorum in Historijs Sanctorum fit mentio, vt illa Africana apud Victorem Vticens. de persecut. Vandalic. 2. oblata Eusebio Episcopo Carthaginens. & quæ post obitum Sidonij visio oblata pincernæ apud Gregor. Turonens. lib. 2. hist. Franc, cap. 23. & inter alia vnum mimi, in vita Simeoni Sali, apud Metaphr. aliud sacrilego Traiectensi oblatum sæpius, apud Surium. 4. in vita Sancti Frederici. aliud oblatum monacho Cluniacensi Beatæ Virginis, tempore Sanct. Odonis, apud Ioannem Monachum, lib. 3. vitæ D. Odonis, cap. 9. cuius occasione B. Virgo cœpit vocari, *Misericordiæ Mater*. Aliud Bertæ matri Sancti Suiberti, apud Beatum Marcellinum, capit. 1. vitæ Suiberti. aliud S. Abramio confessori, apud Metaphrast. in eius vita. aliud Henrico Imper. apud Rupertum, in vita Sancti Hereberti cap. 26. aliud S. Lutgero apud Monachos Vvertinens. eius vitæ capit. 11. & 16. aliud S. Hugoni Gratianopolitano apud Guigonem, in eius vita, aliud Hartmanno Tuitiensi apud Conradum, in vita S. Vvolphemi. aliud multiplex Elpediphoro, apud Ioannem presbyterum, in vita S. Basilei Episcop. & Martyr. & alia innumera.

Nam.13. v.6. 1. 2. v. 28. 3. Reg. 3. Act. c. 3. 9. 12. Gen. 37. Esth. 11. Gene. 18. Dan. 7. Gene 15. Gene. 41. Dan. 2. & 4.

De gradibus, seu dignitate prophetiæ multa variaque congessere Moses Ægyptius, & Francisc. Picus, sed minutiora, quàm vtiliora: idcirco, illis omissis, tantum dico, quod ex ijs omnibus intellectualis reuelatio quæ fit sine cooperatione phantasiæ: præstantissima est, si secundum se, & præcisæ sumatur: altera vero in qua phantasia ab intellectu excitata concurrit est præstãtior extensiue, quia primam, & quid aliud præterea comprehendit. Sic etiam intellectualis per se sumpta, & comparata cum imaginaria perfectior est, sed si imaginariam addideris ad intellectualem, tum extensiue simul ambę perfectiores erũt, quam seorsim sola intellectualis. ita P. Franc. Soarez ad 3. par. q. 30. artic. 1. dispur. 9. sect. 2. cui Episcopum Guadixiensem Horoseum lib. 1. de vera, & falsa proph. cap. 3.

in Ductore dubitantium. de pran. l. 2. c pen. & v.s.

QVÆSTIO III.

Quo pacto prophetia, siue diuina reuelatio discernenda sit, à diuinatione, siue diabolica reuelatione?

NOn minus necessaria, quam ardua est huius quæstionis accurata pertractatio, propter quotidianas, etiam spiritualium personarum illusiones; quæstus Synesius ante sex sæcula multos tum temporis priuatos, & Sacerdotes

finxisse somnia, pro reuelationibus, πλανῶσιν τίνες ὀνείρους καὶ αὐτοὶ καὶ αὐτὸν διώκαλοῦσιν. Epist. 54. in ea decidenda sequar vestigia aliorum, qui certatim ad hunc lapidem versandum accurrerunt. præcipui fuere Beatus Vincētius Ferrerius, tract. de vita spirituali capit. 11. & 12. Ioan. Gerson, tract. de probat. spirituum, & alibi passim. Cardinalis Turrecremata, in præfat. Defensorij reuelatio. B. Brigittæ, Henr. de Firmaria, libro de quatuor instinctibus Ægyd. Carlerius, par. 1. Sportæ fragment. in princ. Hierony. de Ferraria, in Compend. reuelat. Ioan. Franciscus Picus, libro vlt. de prænotion. Riba de neyra, libro de tribulatione cap. 15. Delgatus d. libr. 1. de auctor. Sacr. script. cap. 11. & noster Franc. Ribera, libro 1. vitæ de Iesu cap. 2. à quo citatur opus Ioan. de Horosco, de vera, & falsa prophetia, quem nanciscitandem datum anno 1605. Pinciæ, liber est variæ eruditionis, & iudicij probi, sed Hispanice tantum scriptus, editus Segoviæ lectu dignissimus. & alij, & quidam alij recentiores, quorum dicta cuncta inuenies, apud istos antiquiores. Possunt omnia reduci ad tria capita: de eo qui iudicat, de persona cui facta reuelatio, de ipsa reuelatione, & eius circumstantijs. de singulis videamus.

SECTIO I.

De necessarijs iudicaturo de reuelatione.

VEl quis iudicat de apparitione propria, vel de aliena: & plus periculi est priore casu. Vtroque oportet sit persona spiritualis: & deuota. *Nam animalis homo non percipit ea, quæ spiritus sunt.* Oportet itaque eum, qui recte sit iudicaturus, primo *donum discretionis*, à Deo petere: vt queat sincerum manna diuinæ reuelationis, à mellita lethali que dæmonis ossa dignoscere, & hæc discretio, conceditur aliquando à Deo immediate simul cum ipso lumine prophetico, vt dictum est, aliquando seorsim, idque vel ad priuatam accipientis institutionem, vel ad aliorum quoque, & totius Ecclesiæ doctrinam, & remedium. Hoc enim dono homo consequitur, vt in se, & de se sciat probare spiritus, & etiam sciat illos de alijs, & in alijs discernere. Potest autem hic considerari, quasi duplex modus, vnus *experimentalis*, qui cum ipsa reuelatione propria infunditur, illi, cui facta reuelatio: *quimodus* (vt ait Gerson) *fit per inspirationem intimam, seu internum saporem, siue per experimentalem quandam dulcedinem, siue per illustrationem à montibus æternis, effugantem omnes tenebras dubietatis.*

Hic modus rarus est, & paucis concessus: & quibus concessus non est, illi non possunt, suo iudicio, in proprijs reuelationibus stare: quibus vero concessus à Deo fuerit, illi tamen eo vti non possunt, ad discernendas aliorum reuelationes, quia sicut, *nemo nouit quæ sunt spiritus, nisi spiritus*, ipsemet. sic nemo cognoscit infallibili certitudine, per experimentalem hunc sensum, ea quæ in alieno sunt animo. *Alter*, modus qui datur maxime in ordine ad alios, illenititur etiam, seu confirmatur experimentis varijs, tum suis, tum aliorum: & solet a Deo concedi maxime illis, quibus officij, & dignitatis ratione incumbit animarum cura. Sed non debet quis facile sibi persuadere, se donum istud à Deo accepisse: ideoque ad preces cōtinuas, etiam debet adiungere humanæ prudentiæ, & doctrinæ media. *Tertius*, enim est modus discernendi spiritus, quem vocant, *doctrinalem* per diligentem, & piam sacræ scripturæ tractationem: quæ regulas præbet falsos prophetas à veris discernendi: lectio quoque sanctorum Patrum, & Historiæ Ecclesiasticæ multum confert, vt, illusiones, & reuelationes, signis, ac notis peculiaribus queant dijudicari: his si adiungatur obseruatio virorum spiritualium, & experientia, & in ambiguis obscurisque consulantur viri docti, & pij, & in via spiritus longe progressi, in militia vero contra dæmonum astus exercitati veteranique: sperandum esse posse deceptiones sic sentiri, & vitari. Plane ad hunc vltimum iudicij ferendi modum, non sufficit sola doctrina, sed accedat oportet ad illam experientia propria, vt quis sit, & doctus, & con-

tem-

templatiuus, vt & Scripturam, & reliquam Theologiam non leuiter delibarit, *& in semetipso expertus sit variam* (ait Gerson) *affectionum spiritualium pugnam, tamquam ascenderit nunc in cælos, nunc descenderit in abyssos, & viderit mirabilia Dei in profundo. Nã qui nauigant mare hoc mysticum diuersarum affectionum, quasi collidentium se fluctuum, enarrant mirabilia eius. Inexpertus autem talium, quid nouit eorum?*] Ad hæc autem nulla magis necessaria dispositio reperitur, quam solidæ humilitatis, vt enim docet Moyses apud Cassianum, *solis humilibus à Deo hæc cognitio datur*. Denique non est iudicium præcipitandum, sed res Deo diligenter prius commendanda, & multiplex scrutinium mentis faciendum: iuxta mox dicenda. Docent hoc sacræ litteræ. Narrat Ioseph Iacobo patri sua somnia; increpat eum pater, sed rem tacitus considerat. Apparet Angelus, Iosue filio Nun, forma viri armati: ille disquirit interrogatione, quis esset, nec adorat incognitum. Audit Samuel vocantem Deum, nec respondet Domino, sed accurrit ad Heli, donec monitus fuisset ab Heli Sacerdote, quo modo se gerere deberet. Helias discernit inter turbinem, commotionem, ignem, & auram lenem, & perpendit prudenter, in quo illorum Dominus se manifestaret. Salutat Virginem sacratissimam Gabriel Archangelus: illa priusquam responderet: *cogitat, qualis esset illa salutatio*: non id leuiter, sed διελογίζετο, mature, & diu, animo atque cogitatione voluebat, vtrum illa salutatio illusoria esset, & à Deo, an à dæmone, vt optime Euthymius. Hoc imitatus D. Ambrosius, cum illi corpora Sanctorum Martyrum Protasij, & Gerualij reuelata, hoc Episcop. Cyprius, cum Diuus Barnabas illi se manifestauit, hoc cæteri sancti, vt vidimus, lib. 2. quæst. 6. Si hoc illa mulier Carthaginensis fecisset, quæ causa fuit schismatis maximi, non tam turpiter delusa fuisset, nec tot malorum Africæ occasionem præbuisset. Sane quamdiu res dubia est, longe potius cenietur, potius eam pia cum humilitate repudiare, quam cupide, & confidenter recipere, aut assentiri.

Gen. 37. v. 11.

Iosue 5. v. 13.

1. Reg. 3. v. 9.

Luc. 1. v. 1.

Vid. Opt. Mileu. li. 1. de Parmenia.

Lucius

A Obijciat forte aliquis, apud Cæsarium legimus, multos precibus à Deo reuelationes: visionesque, & postulasse, & obtinuisse, si petere licet, cur non, & oblatas amplecti statim atque recipere? *Respondeo*, multa fieri a multis non imitanda, immo nec probanda, maxime ab hominibus incompertæ sanctitatis. Nam si quis, de quo constaret sanctum esse, id in casu aliquo peculiari, & necessario peteret, (quod B olim sancte factum a B. Ephrem, docet Amphilochius, in vita D. Basil. & a S. Mauro, docet, *in eius vita*, Faustus, apud Surium in Ianuar. & a S. Herebert o docet Rupertus, eius vitæ capit. 13. apud Surium mense Martio.) vt non auderem damnare, sic non verere cæteris suadere, ne idem sibi putarent imitandum. Quoniam inuenio viros doctos, & valde spirituales semper huiusmodi desideria ac petitiones improbasse: C quia nasci solent ex occulta superbia, æstimatione, & amore sui: quo cupiant manifestam alijs suam sanctitatem, vel saltem ex curiositate vana, vt optime tradidit S. Vincentius superius laudatus: & ideo Deus solet permittere tales decipi, & impingere, vt de se ipsa testatur, mulier singularis prudentiæ, & sanctimoniæ B. Catharina Bononiensis. Deinde quia in talibus non consistit sanctitas, neque perfectio Christiana, nec ista nos Deo faciunt gratiores, D aut proximo vere vtiliores. Denique quia huiusmodi auersari, non est ianuã Deo præcludere; sed, per custodiam sui, & humilitatem, & castum timorem, Spiritum Sanctum allicere, qui amat quiescere super humiles ac timoratos, quæ cuncta diligenter ac serio tradita fuere à nostri ordinis viro, Franc. Aria. prius nos docuit D. Augustinus conatum hoc dæmonem sibi persuadere, vti signum aliquod a Deo peteret; se vero id detractasse, gnarum quam multos hæc curiositas perdidisset, E Ideo alibi monet his abstinearnus, & quod intra nos est, Dei regnum, in ijs quæ videntur, non quæramus post Augustinum idem monemur à Gersone; cuius similibus magna sane auctoritas est, his verbis.

Li. de vita, & erroribus suis.

Libro de cræz. mentali.

D. Aug. l. 10. conf. & lib. de vera relig. cap. & Cirvello p. 3. de superstit. 11.

Enarramus exempla sanctorum Pa-

trum.] qui curiositatem huiusmodi visionum, vel miraculorũ in tanquã *perniciosissimã, fallacissimamq, refugerunt. A quasi se Augustinus liberatũ*, in suis confessionibus, *gloriatur in Domino*. Quã propterea D. Bonauentura abhorrendam nimis esse determinat, totoq; conatu repellendam, nunc orationib. nunc increpationibus, seu flagellationeb propriæ mentis, & corporis: exemplo illius, qui vt tentatione careret superbiæ, quæsiuit, & obtinuit à Domino, vt per tres mẽses Dæmoniaca vexaretur obsessione. Alter sanctorum Patrum, dum sibi dæmon trãfiguratur in Christum, diceret, ego sum Christus te personaliter visitans, quia dignus es: confestim clausit oculos vtraque manu vociferans, Nolo hic Christũ videre, satis est ipsum in gloria si videro: statimq; disparuit. Alter sub alijs verbis similẽ seruauit in huiusmodi illusione humilitatẽ: Vide, inquit, ad quem missus sis. Ego certe talis non sum, quod dignus sim hic videre Christum. Alterum quia nolebat intrare templum dicens; Sibi satis esse, quod oculis corporeis aspexisset Christũ, colligauerunt cathenis, soluere ieiunium, carnibus vesci, vinumque bibere compulerunt. Sicque tumore compresso, sanatus est. Pro cautela postea subdit idem, vt non modo suspensum teneatur iudicium, *sed reuerenter quoq; cum Apostolorum Principe, dicatur; Exi à me Domine, quia peccator sum quia vilis sum, quia visionibus tuis indignus sum, quas hic neque quæro, neq; accepto, sed repello. Sic in alio, non in hoc sæculo visio tua tota merces mea, Domine Deus. & sufficit. Quid à me de visionib. tuis in hac vita? quid de Superiorum meorum monitionibus? mitte potius alium, quem missurus es: & me meus spiritus humili tegat, obscuroque loco.*] D. Bonauenturæ, quem citat locus est, lib. de profectu religios. c. 19. vbi etiam addit desiderio reuelationum multos lapsos ingruissimos errores. Prudenter itaque B. Virgo Coleta ipsi etiam Deo multa ei secreta reuelare volenti, respondit. *Domine Deus, sufficit mihi te solũ cognoscere, & peccata mea, eorumque abs te veniam obtinere.*] *sic Stephanus Iuliacus eius vitæ cap. 5.* hæc sanè optimè dicantur in proprijs visionibus: in alienis approbandis, credendisue, ipsis confessarijs, aijsq; iudicibus hãc Gerson præscribit regulam: Caue ergo (inquit) quisquis eris auditor, aut consultor, vt non applaudas tali personæ, & non laudes eam, non mireris, quasi sanctam, dignamque reuelationibus, atque miraculis. Obsiste potius, increpa dure, sperne eam, cuius sic exaltatum est cor, elati sunt oculi, vt ambulet in magnis, & mirabilibus super se: vt digna sibi videatur quæ non humano more operetur salutem suam, per doctrinã scilicet scripturarũ, & sanctorum, cum dictamine rationis naturalis, nisi consilium habere præsumat, & putet, nedum ab Angelis sed a Deo, ne dum semel in necessitatibus, sed penè iugiter, velut in quotidianis collocutionibus, talem admone, non sublime sapere, sed sapere ad sobrietatem: quoniam verissimè ait, qui dixit, superbia meretur ludi. Et eo dignius, quo instar Pharisæi latentem, hæ retentemque ossibus superbiã, sicut nec Phisicus febrilem calorem, superbus attendit. Quid enim facilius quã se vilissimum peccatorem dicere, sed veraciter; simpliciterque ita sentire ex intimis, hoc diuini muneris est, non humani solius exercitij.] Hoc vltimum addidit, quia solent personæ, quibus per reuelationes dæmon illudit, fateri quidem se peccatores, & indignos esse; sed, vel aperte increpationes huiusmodi ægre ferre, & sic detegitur interna superbia, & cognoscitur illusio: vel saltem ex duobus vnum prætexunt. nam vel dicunt se idcirco alieno iudicio nõ credere, quia de suo certi sint per reuelationem intimam, & secretam: vel saltem non audere se visionem reijcere, quia si fortassis visio à Deo esset, hoc foret Spiritui sancto resistere, & semen gratiæ eius in crepundijs suis extinguere. Vtique dicto idem ille Cancellarius Parisiensis optimè occurrit. Primo quidem; Deum nunquã esse Deũ diuisionis: ideo si ab ipso sit illa certitudo, nunquã per alterius iudicium cõtrarium eum impugnabit: sed potius illi, quem vel vt superiorem, vel vt consiliarium saltem, humiliter consuluerint, idem inspiraturum, atque in mentem missurum. Nec enim patitur Deus sperantes in se, & timentes, & quod in se

est

est facientes, in tanti momenti negotio, falli. Debet autem ei, qui vidit reuelationem, hæc ipsa certitudo, quam prætexit, de superbia, & pertinacia esse suspecta: & tutior pars eligenda est. Nam sibi credendo, & innitendo potest peccare, superiori credendo, peccare non potest; sed certo certius per animi submissionem & obedientiam meretur. Quod ad alteram ait: *sed profectò Spiritus Sanctus, qui se dat humilibus, nequaquam ex humiliatione, quam prædiximus, se subtrahet, intrabit potius, exaltabit, & in beneplacito suo deducet victor super excelsa animam hanc, in oculis suis vilem, & absque vlla ruga fictionis, humilem, & simplicem.*] Hactenus ille. Sane hæc humilitas Deo tam grata est, quam quod gratissimum: Dæmonibus odiosa, vt eam non ferat, sed vt plurimum statim diffugiat. Non audes tamè respuere? cogita decipi posse, & interea comperendina, & consule prudentiores te. D. Cyprianus, & alij sancti reuelationes magni fecerunt: sed eas tantum, quas à Deo esse sciebant. Olim quoque visiones diuinæ frequentiores fuere, quia magis necessariæ: hodie quo minus necessariæ; hoc infrequentiores sunt, & suspectiores habendæ, vt non immerito debeant, & à magistratu Ecclesiastico discuti, & à priuatis vitari, qui prætextu vel fictarum; (quod hypocrisis proprium) vel habitarum (quo illusorium esse consuevit) reuelationum, de alijs (maximè illorum à Deo non commissis cure) personis; in earum, (vt plurium muliercularum,) familiaritatem, & sollicitudinē sese ingerunt; vt & auorum memoria Begardi & Lolardi, in Belgio, & nostra, Illuminati faciebant in Hispania, & hodie etiam alij quidam factitant, suo periculo, aliena fraude.

A B C D E

SECTIO II.

De persona eius, cui facta reuelatio.

QVo ad, *personam Prophetæ*, seu videntis visiones, multa sint consideranda. *Primo fides* illius, an sit sincere Catholica, quare non est credendum reuelationibus Dæmoniolarum, (qualis illa Childerico Regi Franciæ facta, procurante, & explicante Basina, quæ viuente adhuc marito ei nupserat, & saga erat; qua ingenium posteritatis eius declaratum Francisci Historici putant, (lege Gaguinum lib. 1.) vel hæreticorum. Nam initio Ecclesiæ Cherinthus falsas reuelationes finxit, & eas Apostolorum nominibus insigniuit, vt Caius, & Dionysius Alexandrinus tradidere: tales ptophetiæ sectatorum Marci Magi: tales prophetissarum, & ipsiusmet Montani, vt Patres antiqui illius temporis prodiderunt, Claudius Apollinaris, Miltiades, Apollonius, & Serapion, quorum verba refert Eusebius: tales Archonticorum Martiades, & Martianus, qui librum confinxere, quem vocabant, *Reuelationes Prophetarum*: Manetis quoque tales reuelationes, de quibus contra Faustum agens D. Augustinus; talis Iuliani Apostatæ, quam narrat epist. ad Oribasium, de arbuscula, tales, quibus Donatistæ Genetosum conati decipere, & quibus vrebatur Vincentius Donatista, tales, quibus illusi Messaliani gloriabantur, tales fuere nostris temporibus Munzeri, & Anabaptistarum, tales Campani, tales Iusti Velsij, & Franc. de la Cruz reuelationes. Tales hoc anno 1601. hic Græcij, qui suspendio sceleris pœnas luere duo maritus, & vxor; qui pœnes se solos Ecclesiam remansisse incolumem pertinacissimè iactabant, ideo communes liberos pater baptizabat, mater patrini more spondebat. hi mundum hoc anno perituru prædicebant: sed morte mundi interitum præuenere. Plurimos huiusmodi dedit olim Britannia. Illic enim natus in Cambria quidam Merlinius Magus scelestissimus: verum enim, frustra re. itentibus Pontico Virunpio, & Lelando, est hoc de illo testimonium Guilhelmi Neuburgij, & Polydori, & alias mendacissimi Buccanani. Sane Magum fuisse, gesta eius à Galfrido Monumethense tradita conuincunt. Caue hunc qui vteri Pendragonis æuo vixit, confundas cum alio Merlino Scoto, Helij Thelesini (qui, & ipse vates) discipulo; qui Astronomiæ, & Physicæ, vt magister, valde peritus, multa fertur

Euſ. li. 3. c. 22. & l. 7. cap. 10. Iren. l. 1. c. 8. & 9 li. 5. c. 15. 16. 17. & 8. Epipha. hæſ. 40. D. Aug. epiſt. 165. & l. 3. de anim. origin. c. 11. Theod. l. 4. hæ. fab.

prædixisse; & videtur alijs Prophetis Britanniæ, Kentigerno, Sansoni, & Gildæ, annumerandus. Hanc Merlinorum distinctionem notárunt Anglicarum rerum Scriptores, Treuiza, Ranulphus, & Giraldus Cambrēsis, Falsæ fidei Pseudoprophetæ fuere ibidem, Ioannes Ballus anno 1390 teste VValdeno, *in fasciculo Zizaniarum*: & Pagani ante Christum natum, *Eubages*, vocati; ex quorum secta, quidam Aquila, & alius Perdix, teste Christophoro Mylæo. Nec dissimilis vanitatis sunt prophetiæ eorum, qui ea in medium proferunt, quæ decreta Generalium Conciliorum, vel Sedis Apostolicæ conuellūt; vt ridiculæ prothetiæ illæ Marioni Aduocati Parisiensis de Societate Iesu, refutatæ valde à Renato des Fons. in libro contra le Playdoyer de Marion. cap. 5. & 6. nam Marionus iste, vt Arnaldo genero suo complaceret, & cum eo atque Pasquerio ac Dolero, quadrigam Calumniatorum, & Sycophantarum nostri temporis impudentissimorum, sufficeret, etiam prophetias falsas coram Senatu Amplissimo, proferre in medium non dubitauit. Nimirum vidit sola Luteria, dedit vna curia; quos vix, tam dissitis prouincijs, tot sæcula; Patræcionem, Medium, Ecebolium, Lamponianum. Nimirum tanti est his Herostratis, inter Cathenas, & Quadruplatores, & Aezonenses; inter ἀνυκρους, ἀνουμενους ἰχυλεγκλαλήμονας censeri, & digito ostentarier.

2. *Num sint personis arreptitiæ*: nam harum reuelationibus vel prophetijs nihil credendum, delusos à quadam multos, scribit Firmianus, ad B. Cyprian. hoc argumento Miltiades probat prophetias Montani falsas: quia sponte incipiebat vaticinari; sed inuitus, furoreque, & amentia correptus, pergebat. Tales fuere prophetiæ monialium. Quercetensium anno 1491. de quibus ita scribit Christianus Massæus; Eodem (inquit) anno, circa festum Cathedræ (terribile dictu) cœperūt dæmones habitare, & possidere monasterium dominarum Quercentesium: quas annis quattuor, & mensibus totidem miserabiliter vexauerunt. Vidisses eas crebro, velut canes per agros discurrere, instar auium, volare per aera, sicut feles, in arbores repere, pendere de ramis: variarum animantium effingere voces, secreta prodere, de futuris euentibus prophetare. Deniq; quoties Domin. Henricus Cameracensis Episcopus, aut Dominus Aegidius Nettelet, Decanus eiusdem Ecclesiæ, viri virtutum, ad exorcismum earum accederet: En inquiunt, cornutus ille nunc in via est, vt in nobis comminetur, venit. Post multa remedia, vndecunque collata, earum nomina delata Romam, ab Alexandrò VI. lecta fuerunt in cœna Domini sub diuino sacrificio, sed nihil profuit. Ioanna poti ere, quæ malorum dicitur dedisse principium, à nono ætatis anno, ludere cum Diabolo cępit, qui accusabat eam in monasterio CCCC. XXXIV. vicibus indignè communicasse: sed ille quia mendax est, non stamus verbis illius. Ipsa Cameracum adducta, quadr genaria maior, in carcere perijt, circa Festū Martini. Cęteræ post annos 4. mense Iunio liberatæ sunt. Eandem Historiam narrat, etsi paulò aliter Ioan. Molinetus Valecenensis, *in Chronico Belgiæ nondum edito*, è quo quæ lib. 6. referam, ea mihi optima fide ex M. S. Codice describi curauit Clariss. I.C. & Senator spectatę iustitiæ, Petrus Oranus Leodicensis. Tales omnino diuinationes Indotū; qui sumpto cohobę semine externantur, & mox cessante furore vaticinantur, de quibus Pet. Chieza. par. 2. histor. Paruat. c. 27. tales Libussæ Bohemæ apud Dubrauium, lib. 2. Boiem. histor.

3. *Num fidei sinceritatem, vitæ ac morum integritas, virtutesque commendent, an vero vitia, & imperfectiones notabiles eam dehonestent*. Ideo non credendum superbis, ambitiosis, impatientibus, carnalibus, ebriosis, iram fouentibus, odia exercentibus, dissidia serentibus, vel alios diffamantibus, vel pecunias hinc corradētibus nec etiā hypocritis, qui singularia quædā affectatæ deuotionis, & penitentiæ signa, per superiores Ecclesiasticos non approbata, ostentant. Confirmantur hæc, vnius ex primis patribus. Appollonij sententia, qui prophetias Montanistarum falsitatis hinc arguebat: tum quod Maximilla, & Quintilla maritos suos deseruerant: tum

Extat in ver Cypr. Epist. n. 75.

Euseb. d. cap. 16.

Chron. lib. 10.

tùm quod erant pecuniæ cupidæ, fænus exercentes, tesseris, & tabulis ludentes, & mercedem prophetiarum accipientes: tum quod lasciuæ: deditæ pigmentis, cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. Gerson etiam sic scribit: *Habet præterea qualibet passio profundata suam lasionem, suam ætatem, suum (vt Origenes loquitur) dæmonium, patet in philocaptis, zelopytis, & iracundis, in inuidis, & auaris*, Vnde Poeta, Eus. li. 5. cap. 17.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.] Nimirum hi sunt mane, quos quemque pari Poeta cecinit: hæc quæ *cuique Deus fit dira cupido*. Solent animi cuiusque vitia variis signis deprehendi; ex familiaribus, & amicis quibus sunt notiores: ex actionibus, & opinionibus eorum: vt si a Deo sese de quibusquo actionibus præsumant eruditi: si consilia, & indicia spernant aliorum: si foris Cutios simulant, & intus viuant Bachanalia: si mulierculas peccatis onustas circumducant: si se in officia concionandi, confessiones excipiendi, & alia huiusmodi ingerant (vt faciebat Petrus ille Sartor Antuerbiensis pseudoheremita) sine legitima vocatione, ac missione: si in alijs suis actionibus, moribus, exercitijs vani sint, præcipites, imprudentes indiscreti, maxime in oratione mentali, v. g. si adhuc imperfecti, & viæ purgatiuæ cum sint, præcipitent se per vnitiuam, aut statim ac orare incipiunt, sine præparatione idonea, præsumunt se habere tantum passiue, nihilque sua ex parte conantes, influxum diuinum expectent. Nam si quod aliud, hoc sane est illud in quod temeritatis saxum impingentes, plerique spirituales, per illusiones pericolosas, & hæreses fœdissimas, Begardorum, Beginarum. Dulcinistarum, Lollardorum, Illuminatorum, &c. naufragium fecerunt. Duo sunt huiusmodi illusorum scopuli, vnus est opinionum iuxta falsarum atque erroneorum crudelitas, & superba contumacia: & interdum fœdissima quædam, & execranda, gradatim irrepentia peccata, etiam cum Angelis illis deceptoribus: alter valetudinis debilitatio, & cerebri læsio, non in mulier-

A culis tantum, sed etiam in viris, alias nec leuibus, nec insipientibus, sed dulci hoc, & venenato ociosæ: contemplationis (ab omni voluntatis cooperatione, vel intellectus adminiculo, quære, & merito, remotæ,) & infructuosæ ipsorum corporeorum sensuum titillatorij influxus, poculo ebrijs. Quo in genere longum foret plane recentia eorum qui, ab indiscretis, & indoctis magistris, in hanc foueam
B præcipitati fuerunt, nota nobis exempla, recensere: neque id expedit, superstitibus etiam num tam cæcis, quã cæcorum ductoribus. Cæteros vtinam vel sero faciant, istorum cautos pericula. Eodem pertinent, qui contumelias, examen, iudiciaque aliorum, modum procedendi ipsorum aut dicta minus probantium, vel illis non credentium: ægre, & impatienter ferunt: qui demum contenti non fo-
C rent, huiusmodi carere reuelationibus, & illas potius alijs concedi: sed in his nimium sibi complacent, & doni huius cæco amore tanguntur. Solet enim dæmon, cuique per id quod vitiose amat illudere. Prudenter D. Leo: *Nouit diabolus, cui ingerat illecebras* serm. de circumc. *gulæ, cui adhibeat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ, cui exhibeat escam cupiditatis: nouit quem fallat gaudio, quem mœrore conturbet*
D *quem errore seducat, & causas querit nocendi, vbi quemque studiosius viderit occupari.*] Idem confirmat, *in vita Moysis*, Gregorius Nissenus. Præ cæteris apti sunt deludi: qui natura sunt tenaces tententiæ suæ, seque solos putant sapere, reliquos despuunt vt fungos: talis ille, qui se in puteum præcipitauit, apud Cassianum: talis postea Franc. Ioannes de Rupescissa, ante trecentos annos, talis nostro tempore
E Franciscus de Cruce in Peruuia, de quo postea.

Considerandæ corporis constitutio. Nã si valetudo parum firma, si præferat redundantiam bilis atræ, si habitu corporis inedia, vel insomnia plus æquo deformatus, si sit cerebro læso, vel nimis apprehensiuus, aut imaginationis turbidæ, & æquo vehementioris: quia tales, vt dici solet, etiam vigilan-

tes putant se videre, audire, gustare, quæ nec gustu, nec auditu, nec oculis percipiunt. talibus dæmon facile imponit, quia falsarum rerum imaginibus obseruantibus tenaciter adhærent, & assentiuntur. Hoc solet epilepticis contingere, vt vi morbifera agitati vaticinentur. Quare annis superioribus non satis cauti fuere: qui sic affecti vnius ariolationes tanti faciebant. Admiratione dignam epilepticæ fœminæ historiam narrabo ex Gersone, lib. 5. sect. 16. in fine.

5. Addit Gerson, *referre, qualis sit & fuerit persona, qualiter erudita, quibus assueta, cum quibus conuersata, quibus delectata: pauper sit: an diues? in diuitibus timendam superbiam, & ambitionem, in pauperibus vero fictionem.*] Sed hæc obseruatio est petita à valde remotis, & incertis. Melior est sequens.

6. *Nec ætatis, nec sexus differentia negligenda est.* Nam si casca sit, & caduca ætas, delirij periculum est, si puerilis, leuitatis, & morbi imaginosi, quia humidiore, quam par est, sunt pueri cerebro, & pleni vaporibus, qui paruo negotio commouentur. Quare, & per eos, vt aptiores sui conatibus, dæmones olim amabant oracula fundere: sed & hodie factitant, in cryſtallomantia; & in hydromantia. De fœmineo sexu, constant hunc esse suspectiorem: sed de eo separatim agetur, sequenti sectione.

Notat hoc Ioã. Nider. in præcept. c. 11. q. de diuin.

7. Considerare oportet, *virum sit in spirituali exercitatione persona veterana, an vero nouitia tantum*: an alias eam diabolus sic decipere conatus fuerit, aut deceperit: an quæ illi alias reuelata, vera fuerint: item quæ vera, quæ falsa fuerint. Si tyro, valde verenda fraus, *quia* (vt inquit Gerson) *nouitius feruor cito fallitur, si caruerit regente, præsertim in adolescentibus, & fœminis, quarum est ardor nimis auidus, varius, effrenis, ideoque suspectus.*] Hoc indicio Francisc. Picus primo detexit falsitatem cuiusdam reuelationis visionisque, post, & alia indicia accesserunt, vt quod vana quædam bonis mixta, Diabolus in forma Christi Domini, cæpit suadere.

tibr. 9. de præn. c. 3.

SECTIO III.

De reuelationibus mulierum non sanctarum.

Sexus ratio est habenda, vt dixi, quia, si cætera sint paria, plus fidei virorum reuelationes merentur. Quia sexus iste imbecillior, naturales vel dæmoniacas suggestiones, plurimum habet pro diuinis: multa quoque sibi somnia fingit, quæ vera credit, iuxta illud paræmicum, *Anus quæ vult somniat*: abundat passionibus admodum acribus, & vehementibus, quare quod à passione natum, id à veritate profectũ putat, sunt etiam fœminæ naturæ humidioris, & viscosioris: humidum vero facile commouetur, & varias figuras recipit, ægrius autẽ, ac serius à motu cessat, Ideo mulieres citius imaginantur, sed viri minus pertinaciter imaginationes fouent: cumque illæ minus ratione polleant, minus etiam prudentiæ habeant, procliuius est dæmoni eas similitudine falsa, & apparente, decipere. Ideo inuenies in sacris litteris paucas Dei prophetides Marias duas, Annas duas, Deboram, Oldam, & vnam atque alteram alias, prophetas vero plurimos. Contra apud infideles Idolorum prophetas pauciſſimos, mulieres innumeras, vt prudenter notat Horozeus libro 1. de vera, & falsa Prophetia capit. 23. In earum moribus præcipuè considerandæ, præter lasciuiam, luxum, auaritiam: (quæ ex Apollonio notaui) vtrum vagæ sint, garrulæ, criminatrices, laudis cupidæ, aut cerebrosæ: quæque se in docendi, prædicandi ve in Ecclesias aut Sacramentorum administratione (absque legitima maiorum licentia) contra doctrinam Apostoli ingerant. Nam quæ sunt huiusmodi, non se ipsas dumtaxat fallunt, sed, & viros eruditos tandem, si nimis illis creduli, in præceps trahere consueuerunt. Testis est, sui temporis doctissimus, Tertullianus, qui dum visionibus mulierculatum (vt illi de animæ quantitate ac colore) confidit, immemor eorum quæ doctissime, & verissime contra has ipsas scripserat, in absurdissimos errores delapsus

lapsus fuit. Sed ætas nostra præbuit in Peruuia illustrius adhuc exemplum, quod P. Iosephi à Costa verbis adscribam.

Fuit in hoc Peruensi regno vir magni pro illo tempore æstimatus,] doctus Theologus, ac Theologiæ professor, idemque Catholicus ac pius diu habitus, ac pene tunc huius orbis miraculum. Is familiaritate mulierculæ cuiuspiam, quæ se edoceri ab angelo magna quædam mysteria iactabat, quæque extra se interdum rapiebatur, aut rapi simulabat, velut altera olim Philumene aut Maximilla Montani, ita deuinctus est, vt illam de summis Theologiæ quæstionibus sæpe consuleret: in omnibus pro oraculo haberet, magnis reuelationibus plenam, &c. Deo valde chara prædicaret, satis alioqui sordidam, & perexiguo sensu præditam, nisi ad instruenda mendacia. Igitur, siue à Diabolo corriperetur (quod facilius est credere) cum eiusmodi ecstasim pateretur, siue callide eam fabulã simularet (quod nonnulli viri prudentes existimarunt) ille Theologus: quod a muliercula magna, &c. mira de se audiret, ac multò grandiora futura conciperet, libenter ei se discipulum addixit, cuius patrem spiritualem agebat. Quid multa? eo abductus est homo, vt miracula facere tentaret, & fieri sibi persuaderet: cum miraculi vestigium ne tenne quidem exstaret. Ob hæc, & quod propositiones aliquot ab illa prophetissa accepisset, à sensu Catholicæ Ecclesiæ alienas, à sanctissimæ inquisitionis iudicibus, toto hoc regno stupente, comprehensus est. Ibi per quinquennium fere auditus, toleratus, examinatus, ac tandem patefactus est homo omnium superbissimus, ac infamissimus. Cum enim Angelum sibi diuinitus datum, à quo omnia quæ vellet, disceret, ac deinde summa Dei ipsius familiaritate, & immediato colloquio se potitum, pertinacissime dissereret, in eas nugas delatus est, quas, nisi ab homine prorsus mentis emotæ dici, nullo modo sibi quisquam persuadeat. Erat vero ille tam integro sensu, quod ad cerebrum attinet, vt mihi integrior non sit. Itaque, & serio affirmabat se, & Regem futurum, & Pontificem summum sede Apostolica ad hæc regna translata; concessam quoque sibi sanctitatẽ super omnes Angelos, & choros cælestes, atque Apostolos omnes, quin etiam oblatam sibi a Deo vnionem hypostaticam, sed ab ipso non esse admissam. Datum quoque se redemptorem orbis, quoad efficaciam, vt ipse loquebatur, quod Christus solum quoad sufficientiam fuisset. Omnem statum Ecclesiasticum abrogandum: leges vero alias se editurum faciles, & apertas, secundũ quas cœlibatus clericorum tolleretur, multitudo vxorum cõcederetur, cõfessioni necessitas excluderetur. Hæc atque alia tanta contentione affirmabat, vt nos teneret attonitos, quod homo talia sentiens non insaniret. Denique diu euolutis gestis illius, & pluspuam centũ, & decem propositionibus hæreticis, aut a sana doctrina Ecclesiæ alienis cõdemnatis, iussi sumus, vt habet de more sacrum illud tribunal cum homine disputare, si forte ad mentem, & fidem hominem reuocare possemus. Conuenimus autem cum ipsis Iudicibus, & Episcopo Quitensi, tres alij. Eo introductus homo ea libertate, & facundia perditissimam suam causam defendit, vt ego in hodiernum diem etiam stupeam, eo adigi posse mentis humanæ superbiam. Professus est doctrinã suam non posse monstrari, nisi diuina scriptura, & miraculis, quod esset superior omni humana ratione. Scriptura autem testimonijs longe se apertius, atque efficacius probasse, quã probauerit Paulus Iesum Christũ fuisse verum Messiã. Miracula autem se perpetrasse plurima, eaq. tanta, vt Christi resurrectio non fuerit maius. Nã & se veritime esse mortuũ, & resurrexisse, atq; id euidentissime (aiebat ille) esse ostensum. Scripturas vero proferebat memoriter (cum nullũ librũ haberet, atque ipso etiam Breuiario spoliatus esset) ex Prophetis, ex Apocalypsi, ex Psalmis, ex alijs locis, tot & tam longas, vt vel memoria esset admirationi. Eas vero, ita ad sua commenta adaptabat, ita allegorizabat, vt quiuis, vel rideret, vel fleret. Postremo si miraculis rem agere nobis placeret se libenter ea statim exhibiturum. Hæc ita dicebat homo, vt vel nos insanos putare videretur, vel ipse insanire. Nam, & per

reue-

reuelationem sibi innotuisse iactabat, Sereniſſimum Ioannem Austriæ bello nauali à Turca esse superatum, & regnum Hispaniæ a Philippo inuictiſſimo, tam pene amiſſum, & concilium Romæ habitum, vt de Gregorio deponendo, & alio subrogando ageretur. Quæ ideo nobis significaret, vt, quoniam erant nobis certis nuncijs nota, sciremus ei, non nisi diuinitus innotuisse. Et cum essent omnia adeo falsa, vt amplius esse non possent, ab illo tamen asserebantur, vt notissima nobis. Denique cum nihil profeciſſemus per duos dies differendo, & ad publicum spectaculum esset cum cęteris, vt in Hispaniâ fieri solet, delatus, intuebatur semper in cœlum, ignem in inquisitores, & omnes grassaturum cęlitus exspectans, vt illi erat pollicitus Diabolus, atqui ignis quidem nos nullus ex alto corripuit, illum vere, & Regem & Pontificem, & Redemptorem, & legislatorem: ex imo flamma rapuit, atque redegit in cineres.] Hactenus P. Iosephus. En fructus incautæ cõuersationis cum mulierculis, prætextu confeſſionum, & nimiæ facilitatis in credendis, primò quæ ad laudem propriam, mox etiam quæ ad cæteros, & publicum Ecclesiæ statum, denique ad fidei mysteria morumque doctrinam ex superbia occulta suique amore nata credulitas, ex hac hæresis, & vaniſſima quædam diuinitatis affectatio, cum incredibili mentis cæcitate. Sic igitur viliſſima fœmella virum eruditione, & sapientia clarum decepit. Sic & Magdalena de la Cruz Cordubæ multis imposuit, & in Belgio non multi elapsi sunt anni, cum, in vna vrbium Hannoniæ; religiosa quædam credita energumena, & adducta ad superiorem eiusdem ordinis, vt exorciſaretur; dum res in longum abit, & illa vocibus diuersis successiue loqui incipit: quarum vna tenuior se Deum Christumqúe Dominum nostrum fingebat, alia dæmonem crassior imitabatur: hac multa palam impia effutiebat: illa, quædam ad pietatem (vt videbantur) pertinentia. ita creditum, a quibus minime decuit, in illa modo Iesum, modo Diabolum loqui. sic periculi plena, & fallaciæ res eo progressa, vt muliercula solemni ritu, quasi per eam Christo loquente, hostiam incruẽtam, prolatis verbis canonis consecrare auderet, & (proh dolor) pij, sed vel indocti, vel incauti, consecratas exsecratas potius dicere deberem (ab hac Sacerdotissa, sed non secundum ordinem Melchisedech) azimas panis eulogias acciperent, & tamquam verum Domini corpus allatis, & prælatis cereis, in altari collocarent, & venerarentur. Duo tamen hic erant impostura indicia: tum quod erat energumena tum quod auderet Sacerdotale, ac virile officium vsurpare. Sed Domine libera nos a similibus: homines sumus, decipi possumus. Propter huiusmodi similiaque pericula Gerson addit: *Hoc præcipue considerandum, qualiter cum suis confessoribus, & instructoribus tales mulierculæ conuersentur. Si collocutionibus intendunt continuis, sub obtentu nunc crebrę confessionis, nunc longę narrationis visionum suarum, nunc alterius cuiuslibet confabulationis: expertis* (inquit) *credite, nominatim Augustino, & Domino Bonauenturę, vix est altera pestis, vel efficacior ad nocendum, vel insanabilior.*] quæ monitio aureis digna litteris est, quot enim hinc lapsus stellarum de cælo? quot qui spiritu cœperant, carne consumantur? P. Leloyherus addit regulam aliam, plus tribuendum reuelationibus virginum, quam viduarum, & viduarum, quàm coniugatarum, fateor hoc verum, cæteris paribus: quia virgo purior, & Deus puritatis amans, ideo & plures legimus virginum reuelationes, & virgo cogitat, quomodo placeat Deo, coniugatæ cor distractius, adhuc quam cor viduæ, si paris non sint sanctimoniæ: plus credendum coniugatæ sanctæ, quàm viduæ lasciuienti: plus viduis, quæ verè viduæ sunt, quàm vir ginibus anxiè coniugium optantibus, vagis, aut parum recollectis.

De qua P. Ribadeneyra li. 5. Par. nostri Ignatij c. 10 & Horzeus d. l. 4. c. 24.

l. 4. de spect. c. pen.

SE-

SECTIO IV.

De prophetiis, seu reuelationibus virginum, seu mulierum, quæ canonizatæ, & notæ sanctitatis.

FVere multæ huiusmodi, quarū extant reuelationes, vt S. Angelæ filię Regis Bohemiæ, virginis ordinis Carmelitarum, quæ scripsit librum reuelationum ante annos 400. B. Birgittæ Sueticæ Virginis, cuius extant libri multi reuelationum quas, qui tribuunt B. Brigidæ Scotæ Virgini, falluntur: nisi & illa forte reuelationes ediderit, quod non arbitror, hæc virgo vixit anno 518. at B. illa vidua post annum 1370. excessit è viuis. Hæc etiam longe antiquior, Pepini ducis Brabantiæ filia, S. Gertrudis anno 664. reuelationes quoque suas collegit, claruit S. Hildegardis in Germanio anno 1180. cuius & aliæ supersunt. Et eodem tempore S. Elizabethæ Sconaugiensis, cuius reuelationes libris duobus complexus Rogerus Cistercienſis Anglus, vir doctus, & pius: quem vt nullum sanctorum virulentiæ maledicentiæque fœtidi otis sui Balæus immunem esse noluit *in Catalogo Scriptorum Britan.* quo libro nihil vnquam legi scurrilius, mendacius, aut magis blasphemum. Miror nondum ab aliquo Anglo Catholico laruam morionij, & sceleroſissimo Apostatæ detractam. Hæc recentior, tempore Gregor. XI. circa annum 1360. quo tempore S. Brigita viuebat, fuit S. Catharina Senensis, & ipsa reuelationibus illustris de harum itaque reuelationibus, maxime de B. Brigittæ, quæ plurimas scripsit, & habuit, nonnulli ambigunt, quo illas in precio habere oporteat.

Similerus Lelcyher & alij.

Comma. in Gen. Decad 1. Peregrin. quæstion. 9.j.

Henricus de Hassia, & Sybillanus, ambo Catholici, ambo religioſi, sed (vt verum dicam) nonnihil audaces, volunt D. Brigittæ & similium reuelationes, nō debere haberi pro indubitanter veris, nec acceptari tanquam a Spiritu sancto editas. Qui si hoc intelligerent de certitudine fidei Catholicæ, eiusq. veritate, item de editis a Spiritu sancto dictante, vt credendum SS. editam sane verum dicerent, sed puto neminem paulo prudētiorem tale quid vnquam opinatum. Argumenta quoque illorum, cum longe tendant viterius, indicant eos longe aliud voluisse, scilicet loqui de certitudine humana, seu morali, & de dictamine Spiritus Sancti, in diuinis reuelationibus ordinario, quod sane, nimis multū, de auctoritate; & opinione Sanctarum Christi sponsarum, est decerpere. Sic illi argumentantur. Primo, quia quæ prædixerunt, possent aliunde prædici, vt ex industria solo lumine fidei, & doctrinæ confortata. Secundo, quia potuerunt ex illusione dæmonum naici, Deo hoc merito permittente, eo quod etiam sine culpa præsumebant facere, quæ mulieribus illicita, vt concionari, & docere. Tertio, quia potuerunt præuenire ex phantasia nimis debilitata, & ex error quodam mentis. Quarto quoniam in illarum dictis quædam occurrunt minus, secundum commnnem Theologorum sententiam, cōsentanea rationi, & veritati. Quinto, quia prophetica illarum doctrina superuacua, & parum Ecclesiæ videtur necessaria. Hæc momenta non me deterrent, non mouent a debita sanctis mulieribus, earumque dictis exhibendæ reuerentia. Non quidem reuelationes illas, tanquam fidei Catholicæ assertiones, tueor; sed vt reuerentia dignas, & a cœlesti lumine collustratis mentibus prolatas, venerabiles defendo & quamdiu ab Ecclesia, vt piæ approbantur, nonnisi temere reijci posse contendo. Ad primum argumentum respondeo plurima in his contineri, quæ, cum tot annis prius prædicta fuerint, non nisi a Deo potuerunt reuelari. Ad secundum, quod Episcopi varij, & Summi Pontifices modum illum Sanctarum extraordinarium, in docendo, & exhortando permiserint, & ideo nihil illas indebitum vsurpasse, quare nec causa fuit vlla, cui sponsas suas Christus, tam fœdè ab animarum adultero diabolo decipi, & rideri pateretur. Ad tertium respondeo, nullum delirij, vel aberrationis a mēte sana signum vnquam in illis deprehensum fuisse, quare non minus hæc coniectura, quam præcedentes, vanitatis, & malitiæ plena censenda.

Ad

Ad quartum negamus in earum reue
lationibus quidquam reperiri, quod Ca-
tholicæ fidei sinceritati palam repugnet,
vel cum ea consistere nequeat. Si quid
forte communiori Scholasticorum sen-
tentiæ impugnat, non ideo confestim
damnandum vt erroneum, cum pie, &
prudenter intellectum, suis quoq; pro-
batis auctoribus, & rationibus non ab-
surdis stabiliatur. Alioqui Pontifices Ro
mani, vt Eugenius Tertius Hildegardis,
Bonifacius, vero nonus Brigittæ, reuela-
tionum libros, adhibito maturo Doctо-
rum, & Cardinalium Concilio, atque
examine, non permisissent, ad Ecclesiæ
vtilitatem, in vulgus edi.

Ad quintum dico solere Deum, sæpe
quædam permittere, immo & facere,
quæ nobis videntur Ecclesiæ no admo-
dum necessaria, vel idcirco, vt maioris
suæ munificentiæ nobis sint signa. &
famulos amicosque suos amplius hono-
ret. Præt. quis consiliarius Dei fuit, aut
quis mentis eius abyssum sic penetrauit,
vt pronunciet aliquid ab eo factum su-
peruacuè.

Ioannes Francisc. Picus aliud argu-
mentum molestius adfert in medium,
quod sane imprimis remouendum. Ha-
rum Sanctarum reuelationes contradi-
ctorias esse, quare alteram earum neces-
sario falsitatis conuinci. D. quidem Ca-
tharinam Senensem, vt sibi reuelatum,
prodidisse, Deiparam cũ originali pec-
cato conceptam fuisse: contra B. Brigit-
tam, huius istam maculæ aspersione libe
ram ab initio conceptionis extitisse. *Re-
spondeo*, me talem contradictionem
non fateri, D. Brigittæ reuelationem
agnoscere, & quod illa asseruit credere.
Quod attinet ad D. Catherinæ Senensis
prætensam reuelationem, sunt qui re-
spondeant, eam deceptam, & falsam re-
uelationem pro vera habuisse. Sed hoc
in Sanctam parum honeste dicitur. Alij
volunt huiusmodi reuelationem post
obitum Sanctæ Catherinæ, præpostе-
ro, & pertinaci quodam zelo confi-
ctam à defensoribus illius sententiæ:
ad infirmandam reuelationum contra-
riarum fidem. confirmat hunc conа-
tum similitudo attentatorũ Bernæ apud
Helvetios, priusquam ad heresim ea
ciuitas deflecteret (nempe anno 1509.)

A vt testatur ea de re editus auctoritate publica Historiæ libellus, è quo id alij Chronographi tradiderunt. cur; in-quiunt illi; quod eodem in genere semel patratum deprehenditur, non, & alias factum credatur, concurrentibus pro contrariæ partis veritate multis indicijs? Neque hoc otdinitoto, sed paucis quibusdam foret falsi crimen impingere. Extat libellus historiæ olim excusus, B quem legi Moguntiæ in bibliotheca societatis amplissima rem compendio complexus fuit Frater Nicolaus Balelius in additione ad chronicon Naucleri, qui eo vixit tempore fol. 1006. his verbis.

Eodem anno (1509) pridie Kalend. Junij, apud Bernam in Helvetia quatuor Sancti Dominici conuentus ibidem fratres, Prior, Lector, Subprior, & custos capti, per torturam examinati, degradati, ad ignem condemnati, miserabiliter sunt combusti, propter C quasdam dolosas, falsas, impias, & diabolicas machinationes, quas in odiu immaculatissimæ Virginis Mariæ conceptionis occasionaliter excogitarunt. Nam quendam simplicem idiotum superstitiosis quibusdam incantaminibus, diaboli arte dementarunt, ac plurima tam in Sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento, quam sculptis imaginibus tentauerunt, quemadmodum facta eorundem in lucem arte calcographiæ D sunt impressa, ideo præsentibus eorundem confessata superfluum duxi, Tandem vero ad instantiam Bernensium, Haimo Lausanensis Episcopus, loci ordinarius, inquisitionem contra eos fecit, quo adstante vna cum Matthæo VValesiano Episcopo, Achilles Castel. Episcopus, & Apostolicæ sedis Legatus, ad hoc à Papa Iulio specialiter missus, ab omni gradu, & priuilegio clericali depo E situs XXIII. die mensis Maij, potestati tradidit sęculari atq; de hinc vltima die eiusdem mensis. igne (vt hæretici) sunt incinerati præsentibus ibid. multis homi nũ millib. Sic Nicolaus Monachus Hirsaugiensis, *hæreticos* vocans; non quia negarant Beatã Virginem sine originali peccato conceptam, sed quia contendebant pertinaciter contrarium fide tenendum, & quia Magicis præstigijs vsi fuerant,

culat. Capp. circa prine. & Fr Suar. in q. 7 disput. 3. sect. 5. ad dubio. Eus seb. 2 prę ma additiones ad Naucle-rum. c. se mel ma-lus de re gnur p. 1. Summ. theolog. tit. 8. c. 2.

Per. Ledoyher. libr. 4. de Spect.

Sic amb. Catarinus eius dem ordinis lib. 1. proemio

rant, & multa contra fidei Catholicę sinceritatem dixerant, fecerantque, vt in libello illo continetur. Fieri tamen potest, vt Basilius fultus auctoritate Concilij Basileensis habuerit articulū de conceptione immaculata pro articulo fidei: sed pro libera vtriusque partis defensione; iam Sixtus 4. decretum ediderat, & propterea sane, si idcirco hæreticos censuit, valde a vero aberrasse; veruntamen arbitror, solummodo quo ad pœnam hæreticis eos comparasse. Quicquid de opinione Basilij sit, Mihi probabilius videtur, neque hoc ab ordine falsò confictum, neq; a D. Catharina, vt reuelationem, proditum: non ab ordine, qui cū sit sanctissimus tale crimen in se non admisisset, non a Sancta proditum, vt reuelationem: quia nec F. Raimund. nec vllus confessariorum cæterorum, vel familiariorum B. Catharin. qui diligentissimæ cunctas D. Catharinæ reuelationes collegerūt, & posteritati collectas emisere, vllā huius reuelationis mentionē fecerūt: nec etiā in libris B. Catharinæ illa reuelatio inuenitur. Duo hic objciuntur, primo dictū Caietani, qui hoc ex D. Antonino affirmanter asserit. 2. locus qui dam ex opusculis illius Sanctæ. Ad 1. respondeo S. Antoninum scribere tantū si quis objciat hanc reuelationem S. Brigittæ, sciendum alias sanctas miraculis claras contrariam reuelationem habuisse: Sed Antoninus dictum suū non confirmat vllius auctoris testimonio, vt solet, nec etiam ipsemet, vbi de vita B. Catharinæ egit vllam inter alias, huius reuelationis facit mentionem, vt nec Cōfessarij B. illius, sicut dictum est. ideo non magnifacio hoc dictum Antonini. quo, ad solutionem argumenti, pro tempore vsus, eo quod Ioan. de Neapoli alia solutio, quā ibi refert, ei merito nimis impudens videbatur. Ad 2. respondeo, optare me locum ex scriptis eius adduci. Nec enim inuenio, nisi fortè id colligant, ex illis verbis, quæ adnectuntur in fine Orat. XVI. vbi sic legitur; *Tu scis Domine, quia ista est veritas*, quem locum, frustra quærenti, Ioan. Dec Kerius iam olim Louanij, & nunc Grætij in Theologiæ professione collega meus mihi ostendit; De quo verbo potest esse non iniusta suspicio, hoc additum ab illis qui volebant, ea quæ in præcedenti oratione dicta fuerant, haberi pro prophetica reuelatione, & dicto contrario simile dictum B. Brigittæ volebant refutare; præcesserant autem nonnulla de concepta Deipara in Originali peccato. Suspicionem facit, quod sine his verbis tota oratio perfecta est, & quod si voluisset B. Catharina hæc verba addere, nō fuisset ei necesse, ponere illud, subiunxit, quod immediate his verbis videmus a librario præponi: accedit quod orationum eius alia nulla sic terminatur. Quare, vel illa hoc non addidit, vel si addidit, non addidit, vt sibi a Deo reuelatum, sed vt opinionem suam quam cum plerisque sui ordinis omnino veram, & certā, humanis tantum rationibus, & persuasionibus inducta, putabat. Potuit autem sancta illa, hac in re, qua de Theologica quæstione: naturali, non diuino lumine præeunte, differebat, errare, quod humanum est. Sane fallacem esse argumentationem, qua eo loco vtitur, nemo prudens Theologus dubitauerit extrema enim sumit, medium conceptionis ipsius tempus transilit: quasi concludas, nec ante hoc tempus, nec post hoc tempus aliquid fuisse, vel futurum, & inde inferas, ergo nec nunc quidem hoc esse tempore. Fuere quidam olim Dd. qui censuerunt, posito quod, B. Virgo in Adamo peccauit, & Christi Domini redemptione indiguit, consequi, vt non potuerit ipso momento cōceptionis sanctificari, sed qui rem melius examinarunt, illi multis contrarium docuere, ex quorum dictis cum clare colligatur, Deum hoc non absolute tantum, & simpliciter facere potuisse, sed etiam, stante illa hypothesi: non intelligo quo pacto, fuerit a Deo reuelatum, *Non potuisse Deum animam Beatæ Virginis Mariæ infundere, nisi in materiam putridam*? Sic enim illic vocatur caro, infecta peccato originali. Nonne hoc dictum repugnat decisioni Sixti IV. Pij V. & Concilij Tridentini? nam si hoc Deus non potuit: ergo factum credere non licet. Si hoc Deus sciebat, *qui veritas esset* atque hoc Beatæ Catharinæ reuelarat: certe illi reuelauit implicite, contra sentientes in fide errare. Quo igitur pacto permittit Ecclesia, vt pium, & pro-

Sic Hal. 3. pa. q. 9. memb. 2. Rich. in 3. d. 3. ar. 1. Capr. ferrar. & alij. Bonau. d. 3. pa. 1. a. q. 1. Ant. d. 6. 2. Palud. in d. 3. q. 1. a. 1. Caiet. Opusc. de concep. ca. 3. Suarez, & Valen. d. q. 27.

probabile, credi, sine originali peccato conceptam de facto fuisse? si hoc probabile credit, certe nequit Deus reuelasse, hoc à se fieri non potuisse. Absit ergo, vt credamus illa in oratione diuinam reuelationem contineri: Absit vt credamus B. Catharinam, humillimam, sanctissimam, & circumspectissimam Dei sponsam, talia præfacte, & parum solide dicta, tam graui Dei testimonio confirmare voluisse, aut pro diuino oraculo obtrudere. Nulla igitur reuelatio- B
l. 1. reuel. c. 9. l. 6. c. 49 & ca. 55. num hic pugna est, vbi vnica inuenitur B. Brigittæ reuelatio, quam non ipsa tantum, idque pluribus locis, vt videas cõstantiam, sed & alii sancti confirmarunt. In 2. qu. 20. & in 3. q. 4. Vnus Marsil. Theologus grauis & neutrius Ordinis, Dominicani, neque Franciscani, tres reuelationes diuersorum recensuit, & eas adhuc fuisse graues, & miraculis confirmatas. Quoad cæteras reuelationes aliarum rerum, quæ contrariæ sibi prima facie videntur, si quis illas C eodem modo discutiat, & circumstantias sedulo conferat, non magno negotio deprehendet, eas vel conciliari posse, vel earum alteram non esse reuelatione, sed ex opinione peculiari putantis id verissimum esse, vel ex vehementi tantum imaginatione, profectam.

SECTIO V.

De indicijs à natura ipsius reuelationis petitis.

SVppono, si lumen illud certitudinis, de quo Sect. I. dictum, cum reuelatione adiunctum fuerit, tunc patum referre vigilantine, an dormienti visio cõtigerit: si desit hoc lumen, tunc semper plus vigilantis reuelationi, quam (vt Varro vocat) somnoriæ deferendum. Hoc supposito.

Considerandum primo, *qualis sit ilE la reuelatio*, vt an sit sapiens visio, nempe conformis sapientiæ, quæ de cælo est, talis autem futura (teste Gersone) si habeat illa a D. Iacobo requisita, *cap vt sit pudica, modesta, suasibilis bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bo*
c. 3. v. 17. *nis, item indicans, sine simulatione*.] Si (vt hoc fusius explicem) instiget ad aliquid, quòd exemplis Christi, & Sanctorum magis assimilet, si hominem intrinsece demissiorem reddat, quam sine reuelatione fuisset, si mitiorem, mansuetiorem, recollectiorem, & a sæcularibus, & extrarijs curis abstractiorem, si inuitat ad simplicitatem, vnionem, & (vt sic loquar) intimitatem cordis: si id, ad quod instigat, pluribus virtutibus sit ornatum, & præstantioribus, quam eius omissio, vel factum contrarium: si ad quod inuitat, si simpliciter, & intime bonum, non aliqua dumtaxat ex parte: denique si incipientem ad peccati detestationem, & præteritæ vitæ confusionem excitat, proficientem per boni desiderij inflammationem, & feruoris deuotionem, ad meliora charismata promouet, perfectum vero implet diuinæ dulcedinis interna prægustatione. Vnde præclare scriptum a Ioanne Salisber. libro secundo, cap. 17. Sed cum hæc a spiritibus circa homines fiant, eam solã rerum imaginẽ fidelis anima non aspernatur, quæ innocentiam relinquit incolumem. Quod si materiam vitijs afferat, libidinem forte accendens, aut auaritiam, aut dominandi ingerens appetitũ, aut quidquid huiusmodi est, ad subuersionem animæ, proculdubio aut caro, aut spiritus malignus immittit.] Perite duos falsarum reuelationum fontes memorat, *carnem, & dæmonem*, sed mox minus perite, & vere, quæ de Lamijs dicitur, omnia falsa pronũciat, quod fuit a nobis alibi refutatum, supra lib. 2. Dæmoniacæ reuelationes censendæ, quæ prædictis operantur contraria, ad scurrilia, & carnalia, vel inuida, & detractoria, & immodesta incitant, quæ hominem reddunt auersum a Christi, & Sanctorum imitatione, reddunt gaudentem nouis, & singularibus inuentis suis. *Vt enim optime D. Bernar.* ait, *se transfigurat malignus ille spiritus aliquando in angelum lucis, vt virtutis simulatione plus noceat, sed & tunc quoque, si diligenter aduertimus, nunquam nisi amaritudinis, & discordiæ semina spargit. Suadet enim nõnullis singularia ieiunia quadam, vnde ceteris scandalizentur, non quia diligit ieiunium sed quia scandalo delectatur.*] Item si sua deat aliqua contra canones, vel constitutiones, vel regulas, vel alia præcepta maiorum, hoc in-

Serm. de vtil. ver bi Dom.

dicio

dicio B. Simeon Monachus Treuirensis eum deprehendit. narratur historia ab Euervvno Abbate: *in verticem montis Sinai iussu superiorum cum missus fuisset, ibi habitaturus: nocturnis horis illi specie Angelica dæmon apparuit. & vt missam celebret hortatur. Ipse nec plane dormiens, nec perfecte vigilans contradicit, non debere sine presbyterij ordine aliquem hoc ministerium implere: contra inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum hoc velle, nec docere sanctũ locum ministerio tali diutius priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto sibi consortio alterius dæmonis, de lectulo educunt, ante altare iam vigilantem statuũt, alba induunt, de stola vtrinque altercantur: hostis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat sibi imponi debere. Tandem Dei famulus, ad se reuersus*, virtute orationis, & signo Crucis *inimicum repellit, seque delusum ingemiscit.*] Deprehensa quoque illusio ex attētata similis fere superbiæ audacia, &, quia modestiæ auctor non erat, reuelatio, in initio ordinis Præmonstratensis. Rem totam narrabo verbis scriptoris illius Beat. Norberto coæui.

Apud Sur. 1. Iulij.

Inter nos (Præmonstratenses religiosos) *fallax ille spiritus*:] quosdam considerans idiotas, & sua illos quondam recognoscens fuisse vasculo, in quibus suæ quieti, & voluptati indulgere consueuisset: ita illos falsa suæ illusionis sapientia replebit, vt qui prius in libris magna quædam dicerent, & de futuris prophetando maiora, & stupenda prædicerent, Danielis denique vnus ex eis prophetiam se scire asserebat, & de ea quædam duce mendacio, loquebatur: vbi de quatuor, & septem, & decem cornibus, & regibus Propheta scribendo, inducit, & de Antichristo. In quibus iam simpliciores quosque attentos reddiderat, & si fieri posset, etiam ipsum Dei hominem, & Venerabilem Abbatem Simonem Sancti Nicolai, in errorem induxisset. Iam enim eo vsq; progressa erat eius arrogantia, vt ipsis assidentibus, etiam in capitulo, sermonem facere auderet. Et qui vidit, & audiuit, præbet huius rei testimonium. Et hoc signũ eius, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente. Hæc spiritus ille mendax per organum illud suum proferebat, sed ad veritatem quæ sequitur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, haud quaquam procedere ne quam valebit. porro cum ab auditoribus veritatis, & dulcedinis fallax ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, vt est mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera se conuertit, vt quia manifestæ operationi intentos non poterat subuertere, saltem contemplatores quoslibet, auerteret a contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius minister, subita quadam, & grauissima infirmitate corripitur, &, qui prius de visibilibus responsa dabat, iam in cœlum os suum, ad inuisibilia, & ineffabilia promenda, ponere non verebatur. Cõcurrunt fratres, vt consuetum est ad inungendum eum concurrunt ad ea quæ dicebat audienda: De se quidem magna, sed de pluribus circumstantibus asserebat maiora. De se quod eadem vt speraret futurus esset cum angelis in cœlo, aut staret sanus cum cæteris fratribus in choro. De alijs vero singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando, & augurando dicebat: Hunc cum nuper in Ecclesia ad superiora raperer, vidi ad æternitatem vocatũ: istum iam, &c. Subiungit varia de alijs.

Surius 6. Iunij. 27.

Vide hic gradus superbiæ, primũ idiotas sibi dæmon deligit, & facit videri doctos: deinde facit illos scripturam interpretari. Tertio etiam coram maioribus differere in locis, vbi tacendum de his, & culpa potius humiliter agnoscenda. Quarto facit eos Pseudoprophetas, de se magna loquentes, nec de alijs minora, vt superbis pluribus affricaretur. Subijcit postea de alio idem facientes, & has omnes dæmonis machinationes dissiparas, statim vt religiosi, fraudem subolfacientes, respondere, se nec hunc, nec vllum alium amplius audire velle, donec pater eorum Norbertus reuerteretur. hæc enim responsio, humilis obedientiæ virtute, dæmonem vicit. Nec efficacius fere vllum extat remedium. dabo aliud exemplum verbis Franc. Bencij. ex annuis litteris nostrorum Prouinciæ Mediolan. annis 1590.

In

In oppido quodam suburbano prope Aronam, ad triginta mulieres malo dæmone agitãtur, omnes fere virgines infimæque conditionis, eæ præsertim quæ sunt voto virginitatis obstrictæ. mirum, has quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honestis. assimulat modo personam, & pietatem monachi, & quod audire aures horrent, ipsiusmet Christi crucifixi, hortantis ad impia: quin, & vrsum, leonem, serpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno haustu: minacem etiam militem cum sclopo parato, & instructo, iam iãque extrusuro pernicialem glandem cũ flamma tonitruque nisi extorqueat assensum. Sed simplicitas virginum vincit omnem astutiam. Deo nixa, Magna omnino earum fides, eoque clypeo ignea nequissimi tela exstinxere. E plurimis narrationes duæ reponentur. Ex earum numero quædam nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cum haberet aliquando noctem infestam a diabolo insidiante, stratum deserit, & hieme licet media, ac tempestate per frigida, in nudo pauimento, nuda cubat. cũ crescceret nihilo secius flamma (vt magnum incendium aqua ingesta) clam cubilo egressa in hortum secedit, ibique magni æmulatione Francisci, quem eadem facilitasse acceperat, corpus protecit in aggerem niuium, tamdiuque pertoluauit, obstrepente licet dæmone (qui ab ea vesebatur) & dentibus frendente, vt internum ignem externo frigore restinxerit. Alteri item dæmon noctu se ostendit imagine B. Vrsulæ, crucis vexillum præferens cum multarum virginũ comitatu, atque ita locutus est, videt Deus amatque tuum istud studium tuẽdæ pudicitiæ: sed quoniam difficile admodum est in paterna domo in tanto strepitu occursantium, & periculorum obiectu non contaminati mentem aliqua ex parte, nos allegauit, vt te duceremus, in cœnobium sacrarum virginum, omissis curis omnibus ipsius numini studiose famulantium. Hic virguncula, Deo aspirante, cum verens diaboli insidias, dexteram duxisset manum à capite in pectus, moxq; à sinistra produxisset in dexteram, vt effórmaret *crucem*, se talibus visis, tantoque honore indignissimam esse profitetur. Neque vero vobis habeo magnam fidem rimeo, & in speciosis consilijs fictos dolos, quod si Dei legatione fungimini has *Sanctorũ reliquias* (habebat reliquias ad alligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirum dictu, procubuerunt in genua laruę venerabundæ, & tanto magis vrgent, vt maturet perfectionem. At illa, mihi nõ licet quicquam grauius statuere mei patris spiritualis iniussu, neque ad eum adire decet nocte intempesta: conuenite vos illum, & exponite mandatũ Dei, vbi diluxerit, ego accedam, & vtar consilio illius. Hoc responso, dæmones abiecta omni simulatione, in suas se tenebras abdiderunt, cum fremitu in irridentem puellam, quod lingua solum bellarent, grateſque agẽtem suppliciter Deo, contumelias, & probra cerratim ingerentes. Hactenus Bencius, quid hac virgine sapientius? sed docebat nimirum illam VERA SAPIENTIA, cui se pudicitiæ Zona colligarat. Impudicitia statim prodit dæmonem: sic enim ab calamistris, & procaci vultu, & curiosa discursatione D. Robertus Abbas dæmonem in nuptijs agnouit. Et lasciua forma, & motu, ac verbis, eundem cognouit S. Dũstanus, & ignita forcipe arrepto eius naso lepidè irrisit teste Osberto Cantuariensi. Addam singularis cautelæ exẽplum, quo doceamur, nihil tutius esse, quam timere suum sequi iudicium, aut ab obedientia maiorum vllius reuelationis etiam certæ fiducia recedere. Genebaldus Laudunensis Episcopus per incautam cum vxore, quam deseruerat familiaritatem, ex bono principio ortam tandem, quæ humana fragilitas est cum ea corpus miscuerat; sed postea ad cor reuersus, & D. Rhemigio Remensi cõfessus in angustissimum locum instar sepulchri recluſus fuerat, vbi cum septem annis pœnitentiam asperrimam egisset.

Vid. Sur. 7. Iunij tomo 3.

Sur. 19. Maii.

Septimo (inquit Hincmarus in D. Remigij vita.)

apud Surium 13. Ianuar.

Anno in vigilia Cœnæ Domini, cum idem Genebaldus in oratione Domini per noctaret, & seipsum defleret, circa mediam noctẽ Angelus Domini, cum magna

magna venit luce, ad eum in oratorium, vbi pronus iacebat, & ait ad eum: Genebalde exauditæ sunt pro te orationes patris tui Remigij: suscepit quoque Dominus pœnitentiam tuam, & dimissum est peccatum tuum, surge, & hinc egredere, facque ministerij Episcopalis officium, & reconcilia Domino pœnitentes criminibus suis. Genebaldus autem, nimio terrore perculsus, respondere nihil potuit. Tũc Angelus Domini confortans eum, & ne timeret hortatus est, sed gauderet in misericordia Domini sibi collata. Qui animatus, dixit ad Angelum: nõ possum hinc egredi: quia Dominus, & Pater meus Remigius clauem huius ostij secum habet, quod & sigillo suo signauit. Et Angelus ad eum; vt non dubites (inquit) me à Domino missum; sicut patet tibi cœlum, sic & ostium istud patebit. Et statim, soluo sigillo ac cera, ostium illud apertum est.] Ecce tibi veræ visionis indicia: prius perturbatio, mox consolatio, & verum ac apertum miraculum sigilli, ac ceræ integritas non tamen censuit vir sanctus obedientiæ quidquam derogandum. Tunc Genebaldus in modum crucis se iactans in limine, dixit, *Etiam si ipse Dominus Iesus Christus dignatus fuerit ad me venire peccatorem: hic non egrediar, donec ille venerit, qui me in eius nomine, in ista reclusione constituit. Et statim Angelus Domini recessit ab eo.*] Quid ergo? placuit Deo Genebaldi animus, & per Angelum hæc omnia, eadem nocte, Rhemis pernoctanti in oratione D. Remigio manifestauit, eumque Laudunum proficisci iubet, & Genebaldum Episcopali sede restituere, quod & factum ab eo cõfestim. Contra D. Guilhelm. Aquitaniæ Dux, si dæmonis suggestiones, quibus & feruor deuotionis minuebatur, & ad sæcularia reuocabatur, initio, dijudicatas repressisset, non se sic Lucensibus ad bellum ducem obtrusisset, nec cæcitate percussus fuisset: sed illum deceptio, cautiorem reddidit postea, vt facil: secundę reuelationis fallitatem contemneret. Prudentissimus senex Abrahamius (vt B. Ephrem prodidit) reuelationes illas, quibus eum dęmon, *Sanctum & Beatum* prędicabat, contrario humilitatis actu statim profligabat. Vah? quam contraria fuit illa Gandensis virgo, nostris temporibus, missella diu vacarat orationi, & Sacramenta frequentarat; sed vel non satis exercitatum nacta fuerat confessarium, vel si nacta, ei sua secreta spiritualia non pandebat, vel bene monenti non credebat. quicquid horum fuerit, paulatim varijs reuelationibus eam diabolus superbię spiritu inflauit. tandem persuasit meritis reliquis parem esse Deiparę Virgini: deesse fęcunditatem iunctam virginitati illibatę: si pergat, id quoque consecuturam. ò vafrum commentum, & muliebri ingenio accommodatum? iam illa se confessionis indignam non esse putabatur: itaque per annos aliquot eam intermittens, non abstinebat tamen à sacra synaxi. Quid multa? semel dum in templo versatur, & communionem exspectat ardentiusque beneficium illud reliquum postulat: audit, bono sis animo, dilecta, exoratę te scito. concessa tibi fęcunditatis cum castimonia prærogatiua, quam petis: de cœlo confide te grauidatam. commiscuerat enim se cum dęmone, qui lucis Angelum mentiebatur. domum reuersa, sentit vterum tumescere: iusto post partus tempore adueniente, pium quendam, & prudentem adit ciuem, bene notum, narrat rem totam, petitque vt in domus eius penetralibus sibi liceat parere, & stipulatur arcanum fore. Ille nec credulus dictis de reuelatione, nec tamen sustinens virginem domo excludere: veritus, ne grassari iam incipientibus Sectarijs, materiam res vulgata pręberet blasphemijs hęreticorum dicterijs atque lędorijs, eam suscipit, & adhibita obstetrice fida partum exspectat. Misera doloribus vehementer torquebatur, tandem magnam pro prole humana horridorum, & villosorum, fędissimorum que vermium copiam effudit vtero, quorum tam dirus erat aspectus, vt omnes exhorrescerent, tam teter odor, vt fętore fermè exanimarentur. Sic demum missella se delusam intellexit, & superbię fructũ, à superborum Principe retulisse, quem oportebat. Sic mulier decepta, sed & vires ille dolosus coluber supplantauit. Apud Gregor. Turonensem leguntur hęc de S. Friardo, & socio eius Secũdello.

Sanctus Friardus cum Secundello, Diacono in supradicta insula stetit immobilis:] habebat tamen vterq; eorum propriam

Theobal. in eius vita c. 2. apud Sur. Februar. tib. c. 19.

Sim. Metaphr. ex Ephrem. apud Sur. Martii 16.

priam cellulam, sed procul inter se positam. Cumque strenue in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quem continuo deprecaris iam enim sanctus es, & nomen tuum in libro vitæ cum reliquis Sanctis meis adscripsi: egredere nunc ab hac insula, & vades fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus discessit ab insula, nec socio nunciauit, tamen cum infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Reuersus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vanagloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta quæ gesserat simpliciter pandit. At senex obstupescēs, suspiransque ac lachrymans ait: Væ nobis: in quantum audio à tentatore delusus es: vade, age pœnitentiam, ne vltra tibi prævaleant eius doli.] Ecce vides lapsum, primo quia occulta ex superbia credidit se sanctum, & ex hoc frontispicio non cognouit dolosam machinam. 2. quia desciuit à bono proposito manendi in illa insula. 3. quia clam habuit magistrum consilia sua, & obedire illi neglexit. Vide nunc, vt victus vicerit, fretus *humilitate, obedientia, & oratione*. Sequitur apud Gregor. Turonens.

Vide vitas Patrū a. to citat Surius 1. Augusti.

Quod ille (Secundellus) *inuelligens*,] & periisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogans vt pro se Dominum deprecaretur. Cui; Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cum ipse per Prophetā dicat; Nolo mortē peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.

Orantibus autem illis] aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum dicens, nonne præceperam tibi, eo quod oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereris, & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres? Et ille, In veritate comperi, quod seductor sis, neque te Deū credo, cuius te speciem mētiris habere. Tamen, si Christus es, crucem tuam, quā reliquisti ipsam ostēde, & credam tibi. Cumque non ostēderet, *Diacono crucem* in os eius *faciente*, confusus euanuit.] Et ecce tibi consilium, quod in similibus dubijs potes adhibere, petere vt se cruce consignet, vel vt formata cruce tibi benedicat. Diuæ Matronæ similiter dæmon, apparens in forma speciosæ mulieris, suasit vt relicto deserto vibem peteret, minus pudori eius periculum ibi fore: sed beata statim insidias, ex austeri oris vitæ dissuasione, intelexit inimici. Simeon Metaphrast. in eius vita mense Nouem. Sic S. Marcellus Abbas dæmones ex obsessis pulsurus, ijsque aliquoties clamantibus, *Iube nos exire, iube nos quoniam accepisti potestatem*, nihil iussit, sed perseuerauit in oratione, donec à Deo compulsi recesserunt. Causam quærentibus, cur non statim iussisset, prudentissime respondit; *Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, nihil aliud agebant, quam quod vanæ gloriæ laqueis me conabantur implicare.*] Cuius documenti vtilitas non in exorcismis modo, sed & in reuelationibus cūctis maxima est quia maximum in his vanæ gloriæ periculum vt de Secundelio vidimus. Ipse quoque Spiritus sanctus mirabili quadam visione se B. Angelæ Fulginati insinuans, cum eā collaudasset, & ipsa ideo rem suspectam haberet, quod sic exponeretur periculo vanæ gloriæ pro certo signo probæ reuelationis ei assignauit; quod quo magis laudabatur, hoc ei crebrior, & acrior omnium peccatorum præteritorum memoriam occurreret, &, ne conata quidem, vllum vanæ gloriæ locum dare posset. Narrat hoc ipsa fuse capit. 19. & idem alias quoque se expertam scribit capit. 21. 22. & 29. Sed & illud attendendum multiformes in omnem partem esse dæmonis fraudes. aliquando suadet quod optimum est, tunc periculum subest superbiæ: ideo tunc valde cauenda hæc pestis. Aliquando suadet, quod bonum est: sed tunc confiteri rare oportet, num hoc bonum sit maioris boni impedimentum: si posterius hoc obseruasset B. Iordanes Predicatorij ordinis magister Generalis, non illi diabolus aliquoties hac techna imposuisset: semel quidem: vt ad concionandum eum redderet in idoneum ac debilem, specie boni exempli præbendi, & austerioris vitæ, impulit ea relinquere, quæ corpusculo illius erant necessaria, & eum ad maximam vitium infirmitatem redegit. Sed & alias iterum terumq; eum

Sim. Metaphr. in eius vita 29. Dec.

hoc.

ecprætextu decepit. quæ Historia, quia religiosis vtilis futura, digna est pluribus locis legi. sic ergo scribit Leander Albertus, de illo febribus acutissimis laborante.

Leander Albertus vita eiusdē vita.22.

Forte cum venerando patre,] erat quidam cœnobij cuiusdam præsidens quem Priorem appellant, ordinis nostri, vir discretus, solers, prouidus, litteris callens, & moribus compositus, qui aliquando medicinæ operam dederat. Is igitur Iordanis patris animum ignorans, & sciens eũ in ægrotatione sibi ipsi rigidissimum, dixit: Pater oportet ægrotum in omnibus medico se subijcere, si pristina nanciſci cupiat sospitatem. Quapropter licet sis nostræ religionis præfectus, & caput, ægrotus præfecturæ auctoritatem dimittas, mihique te subdas, & obedias necesse est. Quod si feceris, haud vereor, quin breui incolumis hinc exeas. Annuit venerandus Pater humiliter, prætet ergo ordinis nostri consuetudinem super plumas ægroto quiescenti (sic enim Prior prudens iusserat) nocte diabolus, formam præ se ferens angelicam apparuit, dicẽs, veluti admirabundus. Est ne hic Iordanes, fama, & opinione apud omnes tam præclarus? præfectus, & patet tam insignis Prædicatorum ordinis? Essem anceps, nisi ante hac te diu nouissem. O quam vilis, & impudens factus es, qui veluti vnus de dominis terræ, in strato plumis, & sericis ornato quiescis? O infœlix, quale ordini tuo, & fratribus exemplum præbes? sed non est tui Deus in finem oblitus, qui ad te corrigendum me misit. Surge igitur è grabato terræque protinus suppex inhæreas, statimque diabolo eum nescente perteritus Iordanes in terram corruit, & sic iacens, postquam illuxit, à Priore, & fratribus inuenitur. Quem Prior seuerè corripiens, coegit ex merito obedientiæ in strato præparato decumbere. Sequente nocte iterum diabolus pristina forma assumpta adstitit, & durius quam antea redarguit velut sibi inobedientem, moxque in solum ipsum desilire præcepit. Quem cum mane eius diei Prior iterato super solum iacere conspexisset, apprimè indignatus, dixit: miror tuam simplicitatem, ne dicam insciuam, qui non solum in corporis, sed, & animæ præiudicium contra obedientiam hoc facere præsumpseris. Ego enim Deum cœli, terræque Dominum testor, quod noluissem pro toto terrarum orbe, sic grauiter contra Deum, & ordinem deliquisse: & hæc dicens, in fletu maximum prorupit. Quod cernens venerabilis pater, & ipse lachrymans procidit ad pedes eius narrans ei visiones, sed magis illusiones: & qualiter, vt conijcere poterat diabolum illum fuisse, qui in Angelum lucis fuerat transfiguratus. Prior vero captus admiratione, ac quadam commiseratione illius, aliquantulum lenitus, iussit ipsum stratum ascendere. Ex hoc enim tantam membrorum debilitatem contraxerat, sicque humores indurati fuerant, vt vix spiritum ad quiescendum haberet. Tertia nocte Diabolus, vt prioribus, adfuit: quem, vt conspexit vir Sanctus (iam enim in increpationes eruperat) ait: O nequissime generis humani hostis, ò impudice canis, ò immunda bellua quomodo meam ausus es simplicitatem deludere, ceu zelum, qualemcũque erga ordinem præ te ferens? Et ego quidem, nisi hoc omnipotentis Dei dispensatio permisisset, sapientius aduertissem, quod multo melior est obedientia, quam stultorum victimæ. Et in faciem eius expuens, eum fugauit.] En Sanctus vir deceptus inani specie boni resipuit *solido obedientiæ bono* se muniens. Nota etiam vltimum illud, quod apparenti in angeli forma in faciem expuit: nam hoc etiam viri spirituales commendant, quãdo visio suspecta est: & noui hominem, cui hoc optime cessit. Concludendum hoc caput testimonio B. Meinulphi Diaconi, & confessoris qui ipse apparẽs hanc regulam docuit; visiones veras esse, quæ ad pietatem, & religionẽ duces forent. Historiam, ex Gobelino Persona, verbotenus accipe.

Non longe ab obitu cuidam cubiculario suo per visum in somnis apparuit,] hortãs eum, vt mundo, & pompis eius ocyus valefaciat, & ad regis æterni se conferat militiam. At ille visionem illam non alio quam illusionis loco habens, nihil de vitæ emendatione curauit. Sanctus autem vir, eius infirmitati se accõmodans, iterũ eum, vt prius admonuit. Sed cum neque sic quicquam de vita rectius instituenda cogitaret, tertio ei apparuit, atque ad eũ;

Nescis miser, nescis, quã immanis prædo mentem sibi vendicet tuam, qui tibi auctor & suasor est, vt neque mittenti Domino, neque mihi ab eo misso obtemperes. Certe cum tu male viuendo plane desipias, neque ab hac stultitia sponte recedere velis, diuina te admonuit reuelatio, vt vel sic ad frugem meliorem te reciperes. Tu autem (stulte) tibi pateris misere, & pernicioſe illudi, qui veram reuelationem pro phantastica habes illusione. Neque enim quisquam fidelium ambigit illam visionem esse illusionis expertem, quæ ad Christianam pietatem, & religionem inuitet: quod si quilibet faceret tibi vigilanti, nequaquam negligere deberes. sed quando te verba non corrigunt, ad facta veniendum est. Itaque plane efficiam, vt visionem quam tu intelligere dissimulas, reipsa verissimam esse certo experiaris. His dictis, ille expergiscitur: sentit à mento barbam omnem auulsam, fugit procul ab oculis somnus omnis, &c.] addit quo pacto visionis obtemperarit.

in vita S. Meinulphi apud Sur. 5. oct.

Secunda consideratio est, *quod quando in visione, vel reuelatione suadentur aliqua pia bona, rectaque tum diligenter perpendendum est, num simul aliqua suadeantur, impia, vana & inutilia.* Multarum huiusmodi passim occurrunt exempla: ego contentus sum, eris & tu (pie lector) nonnullorum Sanctorum. Iacobus Vitriacus egregie confirmat hoc dictum cumita scribit.

li. 1. vitæ B. Mar. Oegniacens. c. 9.

Quidam ex amicis eius (B. Marię Oegniacenæ) præcipuis à dæmonio meridiano perambulante in tenebris. aliquando tanto periculosius quanto subtilius infestabatur. Callidus enim hostis, transfigurans se in angelum lucis, sub specie pietatis ei familiariter in somnis apparebat, nonnunquam eius quædam vitia reprehendens, ad quædam etiam facienda bona cum fraudulenter adhortans, vt prius tanquam antidoti cuiusdam falsa specie oblata, post occultius venenum instillaret, & mellita lingua blanditer exerta, post modum dentem infigeret, & ad extremum caudam suam quasi cedrum stringeret. cum enim iam illi fides, ceu veraci haberetur, tum instar sophistæ, & impostoris, veris quibusdam proditor ille falsa permiscebat, bonorum intermixtione falsis quandam vmbram insidioſe prætexens. Tandem suis machinis eo perduxit fratrem illum, vt res eius pessimum exitum fuerint habituræ, si non ancilla Christi, reuelante Spiritu sancto, callidi veteratoris fraudes didicisset. Cum autem diceret homini, reuelationes illas nõ esse à Deo, sed maligni dæmonis illusiones esse, & ille è diuerso, non sancto, sed suo spiritu obijceret; Cum tot beneficia præstiterit mihi spiritus ille, tot vera, & futura prædixerit, nullo pacto mihi vult imponere: illa ad solita orationis arma confugiens. (*Ea bonum remedium, bonum scutum*) pedes Domini rigat lacrymis, cęlum precibus instanter pulsat, nec facit finem; donec impius ille impostor, cum multo gemitu, & pudore ipsi nocte in cellula sua oranti adstaret: quem illa commentitio prędituin splendore intuẽs: Quisnam es tu, inquit, aut qui vocaris? Ille superbo, vt erat vultu illam toruis oculis vicissim aspiciens; Ego sum, air, quem tu maledicta precibus tuis compulisti venire ad te, quæ meum mihi amicum per vim auferre conaris. *Somnium* autem, ego vocor. Multis enim præsertim religiosis, in somnis; instar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis consolationibus animis efferuntur, dignosque se putant, qui diuinis, & angelicis fruantur colloquijs. Amicum illum meum, quem pro tua voluntate mihi abstulisti, iam erã à bono proposito retracturus. Et id sane euentus rei docuit, sed oua aspidum rupta sunt, & maligni illius fraudulenta consilia in lucem prolata.] Quibus verbis, nobis simul & artes dæmonis, & modus, & finis, & remedium, quo in re dubia vtendum, proponuntur. Hoc remedio B. Vincentius Ferrerius aliam dæmonis illusionẽ deprehendit, & dispulit. sic & B. Gutlacus insidias immoderata suadẽtis ieiunia, intellexit, & cauit. sic specie iuuandarum animarũ diabolus persuasit S. Elphego, vt ex carcere, se deducentem, deducentemque sequeretur, exemplo B. Petri angelũ sequentis suasit, & persuasit in angeli specie: sed eductum cõfessorem in via deseruit. ille fraudem intellexit, doluit; & martyrio, quod fugerat, se iterum obtulit, ac coronam meruit. Sic eodem prętextu conatus cuidã Monacho suadere, vt cellã desereret, deceptus fuit à B. Arsenio. Quare dili-

Pet. Rauzanus li. 1. vitæ D. Vincent. c. 11

Sur. in eius vita Apr. 11.

Obseruatus Cant. in eius vita.

diligenter notanda, fideliter retinenda est A doctrina eiusdem B. Arsenij, qua, velut in speculo, simulachra pugnæ dæmoniacę, & capita insidiarũ præcipua, nobis, apud Metaphrastem proposuit spectanda. Et quia huius capitis res ista, & in primis vtilis ideo verbotenus exhibebo.

Hoc quoque vos non lateat,] ò fratres, quod noster inimicus diabolus, multis, & varijs vtens machinis nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt verbi causa, suggerens, hospitalitatem, & consequenter fratrum, qui accedunt gratam, & benignam exceptionẽ; B efficit, vt simul comedant, & compotẽt: causa autem est bonum caritatis. deinde sis paullatim suffurans, & attrahens, imprudentes nos trahit, vt ventri seruiamus, & deinde, ad facietatem libidinis, nos polluit, & voluptatibus. Alijs rursus submittẽs in animum eleemosynam, & benignitatem, & in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ & in furorem C impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquam escam porrigens, efficit, vt silentium, & quietem reliquant, tanquam rem inutilem, & vt, cum multis quidem mundanis habeant consuetudinem, & nonnur quam etiam cum mulieribus incaute hoc faciant, persuadet, tãquam qui iam eo peruenerint, vt sint impatibiles: & sic miseros reddit libidinosos & seruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens molestiam, & vt à D nullo capiantur vitio insidiose procurans extulit in superbiam, & sic nullo negocio præcipitauit. Non nunquam autem faciẽs vt à bellando abstineam, & maxime ij, qui ad suscipienda exercitationis certamina se paulo ante exuerant; decipit efficiẽs vt essent securi, & de nulla re solliciti. Ex quo factum est, vt cum eos iniecerit in socordiam, & vt labores negligerent effecerit: repente illos inuaderet, tanquam E expugnatu faciles, & inermes: & sic maxima tempestate eorum mentem labefactaret, & conturbaret, & sæpe etiam in vitiorum profundum immergeret. Alios rursus, cum vt sibi siderent, persuasisset, vt qui iam ad maiorem peruenissent mensuram; suggessit, vt eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumque & bellorum annunciationes, quibus cum nondum recte sua vitia abluissent, primum quidem recordationem, & informationem eorum, quæ audiuerant, immisit, nõ absque animi perturbatione. Deinde vero etiam misere impulit ad carnis contaminationẽ.] His enumeratis, subdit propter tot stratagematum multiplices noxas, nobis multa Nostri Custodia, & Sobrietate, Vigilantia quoque, & ad bonum Attentione, opus esse. Nonnulla his addi possunt ex Io. Horozco lib. 1. de vera, & falsa prophetia c. 15. *Simon Metaphr. in Arsen.* *li. de prob. spir.*

Tertia consideratio est Gersonis, *considerandum, an quod reuelatum fuit, id humana intelligentia quis sine reuelatione potuerit assequi:* tunc enim suspectam esse debere, vt superuacuam, & minime necessariam. Quod si fuerit de rebus, quę & humanam intelligentiam, & dęmonis scientiam excedunt, tunc non poterit aliunde, quam de sursum, missa fuisse reuelatio. Sed an res huiusmodi sint, difficile est statim iudicare, quia non potest nisi successu temporis, quando euentus prædictionis declarat veritatem, vel diligenti discussione (quando occulta cogitatio reuelatur) id deprehendi, sit ne diuinæ tantũ res illa cognitionis, an ẽt dęmonis, aut hominis? Hoc vitio prophetiæ Sauonarolę laborarũt, ipsiusmet cõfessione.

Quarta consideratio, videndum an *nõ tam sit desumpta ex sacris literis* (tunc n. suspecta haberetur) *quam illis consentanea omni ex parte, & constans, congrua quoque Sanctorum hominum doctrinæ, & exemplis, nihil falsi & erronei admixti habens, totaque pertinens ad salutem hominũ, & Dei gloriam.* Diuinę itaque reuelationis hęc illustria sunt documẽta. Nam iuxta glos. in Matt. c. 17. suspecta est omnis reuelatio quã nõ videmus per omnia cõuenire cũ lege, prophetis & Euangelio.

Quinta consideratio est, *vtrum reuelatio alijs reuelationibus indubitatis confirmetur:* nam si nec aliæ certæ res dubiæ manent, potest enim Diabolus, vt semel sic sæpius, vt vni sic pluribus, idem reuelare. Certarum reuelationum ex hoc capite multa supersunt in Ecclesiasticis historicis vestigia, talis illa admiranda B. Hermani Stenseldensis, qui & Ioseph vocatus, eo quod B. V. Maria ab angelo paranympho in somnis ei visa desponderi, Virgineæ benignitatis exemplo clarissimo, cuius iucũda descriptio in Beati illius

apud Sur. 8. Apr. to. 7

vita continetur, talis alia Eutychij Patriarchę, apud Eustathiũ in eius vita. talis alia B. Gulielmi Roscildensis, apud Surĩ. April. 6. talis alia S. Adalberti sub mortem ei oblata, & à Leone explicata, apud eundem. XXIII. mensis eiusdem, tales multę eius quem paulo ante laudaui B. Meinulphi, tales multę apud Petrum Venerabilem in libris Miraculorum. Validior censenda confirmatio per alios, quam per eumdem, item per incognitos, quam notos, per viros, quam fœminas.

Apud Sur. 5. Octob. li 1 ca 3. & 27.

Sexta consideratio, *si pugnantes sint diuersæ de eadem re reuelationes, vt plurimum ambæ suspectę sunt habendę: interdum tamen sic veras conatur diabolus contrarijs oblatis infirmare*: ideo non statim reijciendę omnes, sed illis, re matura deliberata credendum, nõ quę priores sunt. (fieri enim solet, vt cum dæmon conatus fuerit illudere per falsam, Deus alia vera immissa nebulam illam, lucis super vẽtu, disijciat) sed quas plures, ac probatiores sanctitate, prudentia, & sacra doctrina cõfirmant, & quarum auctoribus minus causę fuit talia confingendi v. g. in reuelationibus de Immaculata cõceptione Deiparę Virginis Mariæ, quando paria sunt reliqua momenta circumstantiarum, plus tribuendum reuelationibus habitis (si quæ sunt) ante controuersiam eadem de re natam, & post natam controuersiam, ijs quas habuerunt, qui nec instituti; cuius D. Thom. nec alterius cuius Doctor subolis fuerit: hi enim ab effectu liberiores: & hac sane ex parte reuelatio D. Brigittæ præponderat alteri, quæ tribuitur D. Catharinæ Senensi.

SECTIO VI.

De indicijs petitis à reuelationum circumstantijs.

DVo præcedentia indicia quasi mixta sunt partim ex ipsa reuelatione, partim extrinsecus petita: sequitur nunc, vt quæ in circumstantijs obseruatu necessaria indagemus.

Primo occurrit, *illud à fine petitũ* quid mouerit hominem, vt hanc reuelationẽ alijs indicaret, propalaretque: Nam curiositas, leuitas, vanitas, cupiditas, auaritia, ambitio, vtilitas propria, an aliorum; si propria, an spiritualis, aut carnalis, si aliorum, paucorumne, multorum, an omnium? Et in hac ipsa causæ inuestigatione perpendendus finis, non tantum proximus, & apertus, sed occultus etiam, & remotus. *Potest enim* (Gerson ait) *finis proximus apparere bonus & salubris, & deuotus ad ædificationem aliorum, qui tandem prolabatur in multiplex scandalũ, dum non respondebunt vt ima primis, vt alias falsum fictumque deprehendatur in personis fuisse, reputatis, magnæ sanctitatis, vt docuit alias nostra in deceptionibus Doctorum Ioannis de Varenis, Io Huss. & similium.*] Sic Elias, quantum poterat, conabatur, animans humilitatem, a se amolin Elisæũ, ne videret eum rapi igneo curru in cælum. (4 Reg. 2.) Prudẽter Arsenius sibi factas reuelationes nunquam, nisi aliorum posceret vtilitas, narrabat, & tum narrabat quasi alteri accidissent, vt Simeon Metaphr. obseruauit: B. quoque Hildegardis vix superiorum iussu indici potuit, nec inducta fuit, donec Euge. III. Pontif. eam ad reuelationes suas scribẽdum animauit. Idem fuit sensus B. Libuinæ, cui cum Christus Dominus vigilanti apparens: quinque vulnerum suorum signa luculenter impressa reliquisset, & cernerent virgo tam hiantia vulnera hominem latere non posse; timeretque concursum & applausum hominum, sic Deum de precata fertur. *Maneat obsecro Domine hoc dignationis sacramentum inter me, & te: sufficit enim gratia tua.*] Noli dubitare gratam sponsæ humilitatem, & custodiam fuisse. magno enim miraculo confestim cute vulnera obtecta fuere, dolore tamen, & liuore perpetuo permanente. Eadẽ virgo alio tempore mentio quẽdam solitum reuelationes suas narrare, & (quod facile accidit) narrationis calore quædam de suo adijcere, idcirco pœnis purgatorij addictum vidit.

in eius vita.

Theodori Abbatis l. 1. vitæ Hildegard. c. 4.

Io. Brugmanus in vita S. Libuiæ. p. 2. cap 8.

Idem Brugman. p. 3. ca. 2.

Secundo, *discutiendæ cogitationes, quæ reuelationem subsecutę, vel præcesserunt*, nam ex præcedentium imaginatione potest nasci phantastica illusio. Ad malas cogitationes fluctuãtem animum Spiritus sanctus non accedit, nec vera reuelatio: nec tamen semper bonam, & piam cogitationem vera reuelatio, & diuina subsequitur: in ipso namque orationis feruore, plerisque; Diabolus conatus

irrepere. Ad veram reuelationem semper sequuntur bona desideria, & effectus boni: ad illusoriam, aliquando per accidens, & ad tempus boni, qui tamen a diabolo in maius malum diriguntur. Notarum illud prius fuit ab Hucbaldo, qui cum recensuisset visiones S. Aldegundis, addit; *In cunctis huiusmodi reuelationibus virgo prudens magis magisque se humiliabat regno Dei propior fiebat, sponso cœlesti feruentius inhærebat.*] Hic profecto genuinus est effectus verarum reuelationum; qui huic contrarij sunt, aperte docent illusoriam fuisse, quę præcesserat.

Hucbal. in vita S. Aldegund. c. 2

Tertio notatum à quibusdam, *vtilissimum* quoque esse, ne decipiamus *ipsi visioni, seu reuelationi signum crucis opponere, seque cruce communire.* Confirmat hanc doctrinam, efficacem sane, & piam Senatus Brauonius. narrat enim S. Osualdum Episcopum cum, dęmonis irrisis, & diffl atis terriculamentis omnibus, veteratorem in forma speciosa Angeli se ostentasset, *crucis signo* se muniuisse; eo quod sciret Angelum lucis id non molestè ferre, angelum vero tenebrarum illo in fugam compulsum iri. *Quod & factũ est, Nam (verba sunt Brauon. S.) simul atque signum illud malignus tentator vidit, instar fumi ab oculis eius euanuit.*

Sen. Brauon. in vita S. Osualdi Vigornien. c.

Quarto videndum *quomodo se Spiritus ipse ingesserit. Nam proficientibus* (vt admonet P. noster Ignatius) *Spiritus malus se dure implacidè, & violenter, quasi cum strepitu quodã, vt imber in saxa decidens, infundit, bonus vero ijsdem leniter, placidè, & suauiter, sicut aqua in spongiam. Illis vero qui in deterius proficiũt, experientia docet, contrarium euenire.*

in li exercit. de discret. sect. 14.

Quinto *aduertendum, an qua initio mentem lętitia demulserat, ea sit postea in horrorem, & mœrorem versa: item num qui cœpit a principio sensim horror amotus non fuerit, sed constans permanserit.* Quæ enim sunt hæ reuelationem falsi tũ notæ *Sin autem initio quidem humo perturbetur & horroris aliquid persentiscat, sed posti modum, hac molestia, & anxietate animi deterſa, dulcedine quadam interna perfundatur signum esse diuinę cõsolationis*, vt nos B. Anton. docuit & notãt in 1. cap. Luc. Theoph. & Beda, & Hieronymo in c. 28. Matth. Cur rei natę sibi esse

Guilhel. Parisiens. 2. p. prim. de vniuerso p. 1 cap. 152. v

causa videtur, antipathia, quę est homini cum dęmone homicida, & sympathia, quę homini cum angelis intercedit. Ad illam antipathiam retulerim libens vulgarem quandam opinionem, quę vigebat temporibus B. Petri Cluniacen. à qua ipsemet non erat alienus, nempe eos quibus mortui apparuissent, non diu superuiuere. fortassis orta opinio inde, quod nonnullis dęmones in mortuorum specie cum apparuissent, illi, ex horrore, & vitę mortisque antipathia, morbo cõtracto, mox decesserant. Ceterum documẽtum illud D. Antonij, est accipiendum; de vera interna dulcedine, quę famem, ac desiderium virtutum adfert, & adauget, præcipue caritatis, & humilitatis, quã limitationem merito B. Catharina Senensis adiecit.

lib. 1. de mir. c. 11

Quod confirmat attestatio B. Angeli Fulginatis, sibi ex visione in animo mansisse vehementius desiderium, cruciatus omnes, & iniurias pro Deo sustinendi. Obijciat quis forte posse Dęmonem, quem initio attulerit horrorem præsentia sua, (vt solet, quando apparet nubes tangens vertice, aut alia simili specie terrifica) eum mox cum lętitia, & suauitate sensus, verborumque blanditijs commutare. *Respon.* nos agere de apparitione, quę non ratione formæ, sub qua comparet, sed ratione duntaxat præsentię apparentis, hos effectus horroris, & anxietatis adfert. Nam quando ratione formę terrificę, opus non est alio ferme indicio, si sit enim mõstrifica forma, certum est dęmonem esse: si sit humana, tunc alię circunstantię considerandę, de quibus li. 2 quæst. 26. sect. 3 non indiligenter egi. Huc si libet, licet recurras.

Sexto considerandum, *num reuelationes veris miraculis asseruantur*, tunc enim nihil dubij manet, quin à Deo fuerint; vt illa Nobili matronę facta, cui reuelatum, S. Vinvvalocum ei, quam amiserat, oculorum claritatem, redditurũ. Mox enim vt Sanctum adijt, visum amissum recuperauit. Mira vero, & prodigia, nõ satis idoneè reuelationem confirmant, quia potest ea dęmon efficere. Etsi tamen miracula defuerint non tamen ex hoc solo capite censenda reuelatio falsa fuisse. B. Præcursor Christi propheta fuit, & plus, quam propheta, miracu-

Vit. ex vita S. Vvinvvaloi. 5. Mart.

lum tamen nullum fecit.

Septima regula est, *quod si, cum reuelatio fuerit absolute aliquod, & non sub conditione, prædicens* (prophetiam vocãt absolutam, & indepedentem,) *& postea cõtrarium euenit*, vel *non euenit, quicquid prænunciatum fuit, falsa reuelatio, & non de cœlis est.* Probatio (*inquit Gerson*) spirituũ respicit, nedum personam, quæ visiones patitur, sed visionum qualitates, si verę sint, per omnia, etiam vsque ad minimam propositionem, quoniam in spiritu veritatis falsitas non est: in spiritu autem mendacij mille quinque sunt vię apertę, vt in vnica latenti falsitate decipiat. Ideo Christus dęmoniacos, & Paulus Pythonissam prohibuerunt à testimonio veritatis, quam profitebantur.] confirmat hanc doctrinam D. Chrys. num. 19. in Matth. Ex hoc indicio probantur verę fuisse reuelationes Catharinę Raconisię. quas recensęt Ioan. Franciscus Picus, & Margaritę Rauennatis apud Hyeronim, Rubeum, & B. Aloysij Bertrandi de Societate nostra. & P. Francesco Borgia, vt ex illius vita retulit Thomas Bosius hinc etiam probantur diuinę fuisse renelationes Ioanne illius, virginis Lotharingicæ, quæ dicta Gallis. *Lapucelle Ienne*, quæ Carolum Septimum Frãcorum Regem in regnum, vnde Angelorum fuerat armis deiectus, restituit, circiter annũ 1428. quam pari inuidia, crudelitate, calumnia, & iniustitia, sæpe ab illa victi profligatique Angli, cum in pugna viuam cœpissent, flammis feralibus, quasi malęficam, cõbusserunt: sed postmodum anno 1456. Callixtus Romanus Pontifex, eius nominis tertius causæ cognitionem Archiepiscopo Rhemensi Ioanni, & Guilhelmo Parisiensi delegauit: hi vero innumeris testibus omni exceptione maioribus de innocentia, modestia, castitate, & religione Ioannæ auditis, eius innocentiam, & sententiæ illius iniustitiam, declararunt: iudicij acta Parisijs asseruari, eam in vrbe natus Papyrius Masson. testatur, idque apud Victorinos canonicos Regularis iuxta Bellefurestum in vita Caroli VII. fol. 345. fauent eiusdem innocentiæ non Frãci modo scriptores (quos vt suspectos Britanni reijciunt) sed & alienigenæ Itali, Græcique: sed & Belga Meierus, parum alias in Francos benignus, et Hispanus

ei us vita. Hist. Rauennatis an. 1510. lib. 6. de Nctis Eccles. c. 2.

A Mariana de rebus Hispan. libro vicesimo extremo. Philippus Bergomensis ait, tum duos adhuc ex iniquis Iannæ iudicibus fuisse superstites citatos, & legitime conuictos, damnatosque & combustos: duorum vero aliorum iudicium mortuorum ossa, effossa, & similiter concremata fuisse: & iussum Rothomagi, vbi virgo fuerat combusta, templum construi, & ex reliquis ptædictorum bonis, quæ confiscat per sententiam fuerant, ibidem ad

B Dei honorem; & defunctæ propitiationem, sacrificium quotidianum institui. sic honor immeritæ detractus, tandem vix vicesimo post mortem anno, iudicio Põtificio, restitutus. Prudenter itaque Polidorus Virgilius, licet Angelorum Stipendiarius, libr. 23. Hist. Anglor. non ausus fuit Ioannam damnare, sed rem ita reliquit ambiguam, vt innocentiæ potius suffragetur. Qui acta iudiciaria volet pe-

Epiphan. hære. 48. & Euseb. li. 5. c. 15. Mariana, li. 19. c. 3. Petr. Leloyh. lib. 2. de spect.

currere, legat Bellefurest. à fol. 387. vbi

C sententiam iudicium delegatorum refert fol. 393. Hoc lapide veritatis Lydio deprehensę leues & fictæ reuelationes olim quidem Montanistarum, & recentiori memoria Ioannis Sagi Bethyci, & Frat. Ioan. de Rupescissa, & nostro tempore monialis Lusitanæ, quæ forte adhuc in viuis, & Francisci de cruce in Peruuia. Ideo, mea quidem sententia, incassum. quidam conati fuere reuelationes Hieronymi Sauonarolæ Ferrarien sis tueri, Apo

Iosephus a Const. lib. 2. de temp. no uiss.

D stolico iudicio damnatas. Quam ille multa de Ecclesiæ reformatione, de Turcarum & maurorum conuersione, de Florentinorum fœlicitate, quæ mox adimplenda, & astantiu n multi erant visuri antequam morerctur, prædixit? addens (*in reuelationum compendio*) illas absolutas & immutabiles prophetias esse? attamen nihil horum ferè adhuc contigit, pleraque omnia intra centum ferme annos contraria contigerunt. Quare ex par-

E tium studio, & Alexandri VI. atque mediceorum odio factum, vt non considerantes Historici nonnulli defensionem Sauonarolæ susceperunt, vel damnationis iustitiam in dubium vocarint. Profecto sicut euentus eius prophetias coarguit. sic contumacia in suoi ordinis præfectum, & contemptus Pontificiæ (quæ, vel palam iniusta nihilominus metuenda est) excommunicationis, & aliæ similes actio-

Sabellic. Enne. ad 10. lib. 9. Arn. Ferron. lib. 2 rerũ Frãciar. & alii.

citat Th. Bosius li. 8 de Nov. Eccles. cult. cui adde. Phil. Bergoma. de clar. mulier. c. 157 li. 16. Annal. Flã.

actiones, illusionis diabolicę, & quę subsequi solet arrogantiam, obstinationis, grauia & vrgentia sunt argumenta. Legite Raphael. Volaterranum, quem vera scripsisse patet ex illis ipsis quæ Francisc. Guicciard. quamuis in Sauonarolæ defensionem propendens, memoriæ mandauit. Nonne magis pie & cordate faciunt, qui pro sedis Apostolicæ iudicio quam pro priuati hominis existimatione, induunt arma litteraria, camisque decertant? Neque id magis clarissimi ordinis, qui vt astrum in hoc militantis Ecclesiæ cœlo lucet, splendori obfuerit, quam Angelorum choris Luciferi factio, vel Apostolico cœtui Iudas impius. Et ne hæretici se immunes harum iactent illusionum: quid quæso aliud est liber ille manuscriptus Iacobi Brocardi Caluinistæ *reuelationum, ad Elizabetam Angliæ Reginā, & præfatio in Genesim*, aliaque nonnulla eiusdē opuscula, nisi farrago quædam dę moniacarum reuelationum, quatū prędi puam de an. 1580. iam tempus mendacij conuicit? Contra prudenter ex subsecuta euentus veritate Nicolaus Sanderus Sanctæ Virginis Cantianæ Elizabethæ Bartonæ, vaticinia à Deo fuisse comprobauit, lib. 1. de schismate Anglicano: sane vitæ sanctitas, martyrij laurea, & clarissimorum Synmartyrum Roffensis, & mori contestatio, locum dubitationi relinquūt nullum. Quam dissimilis in eadem insulanata Elizabetha alia, de cuius fraudulenta prophetia sic Sanderus scribit.

li. 5. Geograp. sub fin. lib. 3. rerū Italicarum, Pet. Ribadeney rali. 2. de trib. c. 20.

Heretici, inquietum.] & turbulentum genus hominum, ad commouēdum Lōdinensem populū seditioni tum & hęresi valde deditū, inauditum adinuenerūt stratagema. Induxerunt quippe quandā puellam octodecim annos natam, hæresi simul & pretio corruptam, in eam improbam simulationem, vt se permitteret inabdito inter duos muros cuiusdā domus angulo ad tēpus concludi, & per fistulam ad id aptatam eas voces edere, quas istius strophę artifices sibi suggererent. Nomē puellæ Elizabetha Crosta erat, doli autor Dracus quidam. Ita ergo illa instructa, & in loco ad fraudem accomodato collocata, mirabiles emittit cōtinuo ex antro suo voces, easque tam sonoras, vt per omnes vicinias audiretur. Accurrunt vndique ciues, quid sit inquirunt mirantur voces non mortalis hominis, sed angeli esse clamabant. vtbi ac reipub. iste Spiritus cōminatur miseriam, ærumnas, mala omnia, sinuptias cum Hispano, aut communionem cū Papa Romano admittant. multa item contra sanctū sacrificium, & reliquā fidem Catholicam, quasi oracula, fundebat: erant ex conspiratoribus, qui data opera se turbis adstantibus semper ingesserant, qui huius Spiritus propheticas, & obscuriores sententias, ad religionis euersionem, & seditionem mouendam interpretabantur. magistratus autem ad multitudinem compescendam, & quid rei sit lustrandū accedit, fraus difficillime apparuit: sed tandem, inito consilio de diffodiendo muro, & vicinis, & parietibus vnde voces reddi conijciebant, misera puella prodijt, ac examinata quorū suasu & consilio hoc fecerit, cōfessa est statim, se a quibusdam seditiosis sectarijs, & ab eo imprimis, quem nominauimus Draco, ad istā nequitiam inductā fuisse.] Hæc ille liber. 2. Quid autem necesse mūzeri, Lutheri & similium pseudoprophetias memorare? de hoc septimo indicio discernēdi legge Ioann. Horozeum d. libr. capit. 16.

Denique *a modo etiam reuelationis iudicium formandum*, quando aliquid in eo malum moraliter reperitur, vt puta turpe, scandalosum &c. Sed quando nihil prædictorum, nec mali modi adest, res omnino periculi plena remanet, quantūuis multa veræ fidei, ac virtutibus solidis consentanea adsint. Nam nec verarum reuelationum vnus esse modus, vel certus cōsuevit, nec vnus alio certior aut consuetior. Scribit enim B Angela de Fulgino, *has spirituales illustrationes & eleuationes aliter solitas ipsi accidere vna vice, & aliter alia: ita quod semper ibi nouitas contingit, & hoc est totum inenarrabile. Reuelationes enim, & visiones sunt alterius modi vna vice, & alterius alia.*] Sic illa capit. 56. in fine. Sane toto opere diuersos, quos experta, modos describit prę sertim duos insignes, quibus se Christus Dominus præsentem eius animæ solitus exhibere. inuenies eos cap. 27. Claudatur hęc de reuelationibus disquisitio canone Conc. Lateranensis sub Leone X. sess. 11. cuius hæc sunt verba.

C A-

CAPVT II.

De diuinatione.

SIcut species præcedens vera, sic ista falsa. ideo illam Coniectationi prepositi, quę quasi mixta.

QVÆSTIO I.

Quid sit diuinatio?

ESse aliquam constat, vel Cicer. teste cuius de ea duo libri supersunt. *Videtur nihil aliud esse, quam significatio occultiorum ex pactis conuentis cum damone.*] *Significatio*, inquam, quia non perficitur sola mentis intellectione, siue cognitione, sed signis quoque, & verbis exterioribus vtitur, qua in re differt à sentētia, per vanam obseruantiam acquisita. Est autem tam prēteritorum, & prēsentium, quam futurorum, dummodo illa sint occulta, hoc est procul remota ab humana cognitione Ideo malui dicere, *occultiorum*, quam *futurorum*, Nam prophetia, & diuinatio in materia conueniunt. Quę de pacto cum dęmone additur, illa separant diuinationem, à prophetia, & à naturali coniectatione hęc enim nascitur, ex disciplina, & obseruatione humana: illa vero desuper à Deo infunditur. Cumque quanta est diuinatio, depēdeat ab ope dęmonis, qui *æmulatur diuinitatem furando diuinationem*, vnde, & dicta diuinatio quasi diuinatus imitatio: sequitur diuinationem non posse progredi vlterius, quam dęmonis cognitio pertingit, sequitur etiam, nec arte, nec natura diuinationem perfici. Vtuntur ad eam magi diuersis instrumentis. Qui pactum expressum habent cum dęmone, quia nouerunt gratius illi nihil accidere hominum idololatrico cultu, ideo plerumque; Sacrificium interponunt, aras tramitū precibus nuncupatis, accenso thure, vestibus fere, quales sunt nostrorum Sacerdotum. Neque tamen hoc semper faciunt, sed omittunt aliquando, vel quia tēporis angustia non patitur, vel quia hoc non exigit forma diuinationis qua vtuntur. sunt enim plures, & diuersę, vt post docebo. Quia tacitum pactum habent, ijs A variis vtuntur obseruationibus, pro natura sceleris: non quidem sacrificantes, sed tamen quę faciunt, & dicunt, referentes, gnari, vel ignari, in honorem dęmonis.

Vide quia hoc fit sup. c. 1. q...

fuse Grillan. q. 3. n. 1.

QVAETIO II.

Qua occulta possit dęmon reuelare?

B *Quædam non omnia possunt*, quia nō omnia norunt: quę communis est Orthodoxorum sententia, post Tertullian. & Originem, nempe D. Augustini. Eusebij, Anselmi, Rabani, Damasceni, D. Thomę. Adscribam solius verba Marci Historici, qui postquam narrauit mendaces responsiones idolis Veneris, subdit ista. *Tales enim sunt dęmones, vt qui decipiant, & nihil veri dicant. Neque enim possunt aliquid certo prescire: sed ex veri similibus præ se ferunt se prescire, apud eos* C *qui eis seruiunt. Quomodo enim possunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod si in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo, quod euenit: quo modo etiā accidit in hominibus, vt sępe quędam prędicant futura, de re qua cuentura.*] Quę valde obscure dicta, sic intelligenda, vt vera sint: malle dęmones mentiri, sed posse, si velint, verum aliquando dicere, atque adeo dicere solere, vt tamen hac ipsa veritate decipiāt. Nonnulla quoque, quę D creatam scientiam non superant, scientifice posse prędicere, iuxta illa, quę mox dicenda.

Tert. Apolo c. 22. Orig. Periarch. li. 4. Euseb. libr. 5. de prepar. c. 10. Aug. li. de diuin. dęm. & 2. Retract. ca. 30. Damas. li. 2. de fide c. 4. Ansel. de casu diabol. c. 23. Raban. in c. scitādū, 6. q. 4. D. 7 h. in tr. q. q. 16. q. ae dam & p. 1. q. 56. Marcus, in vita S. Porphyrius. Gaz. Epist. Tert. & Ori. sup. Aug. li. 2 de Gen. ad lit. c. 17. & Ans. sup. Eus. d. c. 10. Aug. de diuin. dęm. c. 5. & 6. Damas. li. 2 de fid. c. 4

Primo nequit *dęmon certo prędicere, ea quæ sunt omnino libere futura*: vt sunt, primo quæ dependent absolute à voluntate Dei, cuiusmodi sunt supernaturalia, mysteria, nec non gubernationes, & mutationes regnorum, ac rerumpub. quia corda Principum sunt in manu Dei, qui solus illa commutat, vt lubet. Secundo ea E quę dependent ex arbitrij humani libertate, vt quid cras sim facturus, vel cogitaturus. Tertio quę sunt omnino, & proprie futura contingentia, quam diu illa non habent causam certam, & determinatam.

Secundo, *ex istis quæ certo non nouit, potest dęmon multa probabiliter tantum, & coniecturam faciens prędicere.* Summa, n. diuturna obseruatione sibi experimen-

scientiam comparauit, & pollet angelico ingenij acumine, & optime nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeãt, hominum voluntatem, mediante appetitu sensitiuo inclinare, nouit omnium hominum temperamenta affectusque, nouit quid ex his, & illis sequi soleat. Vnde contingit, vt sæpe admodum prædicat, quid quando homines sint facturi, vel etiam quod Deus hunc vel illum populũ sit puniturus, quod talis exercitus gladio. sime, pestilitate affligetur, quod talis a tali sit occidendus, quod Princeps de solio extrudandus. nam, & hoc ex diligentia, & fide coniuratorum, socordia, & incuria cauendi, vel pellendi, potest colligere. Sic apud Nocetam, fanaticus ille Basilacius Isaacio excæcationem, & de solio deiectionem, quæ mox confecuta, prædixit. Degebat ille vates prope Radhestum: habebatur à vulgo propheta.

Nicetas Chonia. lib. 3.

Certum (ait Nicetas) nihil veri aut perspicui de rebus futuris loquebatur, sed verba confusa, inter se dissidentia, & perplexa fundebat: & quamuis sæpe ridicula quædam admisceret, tamen turbam pastorum, agricolarum, & remigium attrahebat. Nam mulierum ad se venientium mammis contrectatis & talis exploratis, obscure pronebat oracula, & suas diuinationes discursationibus, & insanis gestib. peragebat. Adstabant ei quoque cognitę aniculæ vaecordes, & insanæ, quæ consultoribus explicabant, quid illi Basilacij gestus rerum futurarum designarent, & taciturnitatem, vt sapientem orationem, interpretabantur. Ipse igitur homo, vt dixi, vates vulgo habebatur, & futura prędicere putabatur, à mulierculis, præsertim, quibus turbes quæstiones, & deformes ventium implexiones pro ludo, & ioco, cordi erant. Cordatis vero hominibus, ineptus histrio, & vetus silicernium videbatur. Erant etiam, qui cum Pythonico Spiritu esse præditum haud obscure indicarent: quorum ego iudicijs maxime assentior.] rectissime nam, & obscęna illa disquisitio, & discursationes, verbaque perplexa cuncta Satanicum fanaticum fuisse conuincunt. Vt & ea quæ sequuntur.

Imperatorem enim ad se venientem,] neque, vt tanta potentia præditum excepit: neque salutationi eius, quæ erat. *Salue Pater Basilaci*, respondit, neq; tacito nutu capitis gratias egit, sed huc atque illuc, instar pulli equini, aut hominis furiosi saltatis, accedentibus maledixit, nec ipsi quidem Imperatori parcens, vix tandem inquietis illis agitationibus omissis, scipione, quem manibus gestabat, imaginis Imperatoris, quæ in eius oratoriæ cellæ pariete, depicta erat oculis erasis etiam pileũ de capite illius auferre studebat. Quæ cum fecisset. Imperator eo, vt dehinc despecto, discessit.] vaticinium mox euentus comprobauit, quem poterat quiuis sagaci prudentia præuidere, cum & Alexius diligentissime in fratris perniciem tenderet, & Isaacius, inopportuna securitate, omnes delatores arceret, atque repelleret, adeo, vt velle perire videretur.

Tertio *potest Diabolus certo prædicere quæcumque dependent à causis necessarijs, quæ quidem ab alijs naturalibus causis nequeunt impediri*, vt sunt motus cœlorum, eclypses coniunctiones astrorũ, & eiusmodi: *quæ vero non necessario, sed vt plurimum tantaxat eueniunt, eo quod possint ab alijs causis naturalibus impediri*, vt imbres, pluuias, nimbos, tempestatesque sonantes, & alia de hoc genere. *illa per coniecturas cognoscit & probabiliter prædicat tantum. Certo quoque potest prædicere, ea quæ nobis se permittẽte Deo facturum* Sicut v.g si Deo permittente ipse pestilitatis alicuius auctor, & illator fuit, vt mali cessatura certo die, nouit pestem cessaturam idque certius adhuc, si ex pacto, ad certi signi alicuius reconditi, vel condicti sublationem morbus desinet: poterit certo finem mali prædicere. Sic puto Turca ille Famaguitanus, qui congregata in foro concione populi, prędixit se intra horæ spacium moriturum, & confestim se mortuo luem desituram: quod & factum huic dæmoni id manifestarat, refert historiam Villamontius libr. 2. peregrin. ca. 7. Item quæ intellexit per reuelationem: siue illa continentur in sacris litteris, siue aliter da moni fuerint à Deo manifestata. Hoc pacto tam multa olim maligni spiritus prædixerunt de fidei arcanis, de Christi ortu & miraculis, de idololatriæ euersione, & similibus; vt ea Hermetẽ ijdem Spiritus docuerũt Aegyptiorum superstitionem abolendam, cum Apollo se cedere Hebræo puero

pro-

Aug. l. 8. de ciuit. Dei c. 23 li. 3. de perenni philo. a. c. 14.

pronunciauit, & alia quæ accurate congesta à Steucho Eugubino. Hæc quo ad futura.

Quarto, *nihil dubitandum præterita dæmonem omnia memoria tenere quæ, vel aliena relatione accepit, vel ipsa corã gesta fuere*: tunc enim actus cognitionis cognoscentis rem, vt præsentem, sui speciẽ in mente dæmonis impressam reliquit.

Quinto, *de præsentibus res obscura nõ est, nam quæcumque actu exteriore prodita sunt*, vt secreta furta, res perditæ, thesaurum olim defossi, metalla subterranea, quæ hominum cognitionem fugiunt, *dæmonibus nota sunt*, de solis cogitationibus in animo manentibus controuertitur, an eas dæmon cognoscat? Experientia sæpe probauit illum non esse mendacem indicem, sed per energumenos veris infamiæ iaculis configere. Scio quid Scot. Duran. Ockam censuerint, sed placet communior sententia Alberti Magni Alex. de Hales, D. Thom. D. Bonauent. Richardi; & Ariminens. virtute sua naturali, nullas eum affectiones liberas, vel cogitationes spontaneas hominis, sine alicuius manifestatione posse cognoscere.] quia hoc Deo proprium. Quo argumento Sãcti Patres Ambr. & alij probant Christi, & Spiritus sancti diuinitatẽ, ex cogitationum secretarum cognitione. Sed & Gentiles hoc tassi, cogitationes hasce, soli diuinæ naturæ perspectas, cæteros latere. Verum si cogitationes vultus, vel membri alicuius motu, aut mutatione, vel alio extrinseco signo prodantur: peritius, & solertius, quam exercitatissimi medici, ex huiusmodi dæmones indicijs internas animi affectiones deprehendunt, (vt docent August. & Cassian.) Potest etiam *veterator* adeo vehementer phantasmatibus immissis hominem turbare, vt vix ad aliud aduertere, vel aliud queat tum cogitare, quam quod ab eo suggestum fuit: ita fit, vt videatur diuinare, quæ homo cogitat. hoc accidit in Albigeriana visione, de qua ex Augustino Cardanus ita Scotus Parmẽsis anno 1579. Traiecti ad mosam hanc cogitationum scientiam aucupabatur, dicebat enim cogita quod voles, & cogitationem diuinabo. scilicet dæmon importunissimam statim de re aliqua Mago nota immittebat cogitationem, & anno 1600. idem factitabat Græculus ille apud Brabantos impostor: & hac fraude cluebat Apollonius Tyanæus apud Philistratum lib. 1.

5. Cassian. col. 7. c. 16 Gerson. tom. 2. de examin. doctr. li. 5 in fine. l. 8 de variet. rer.

Notandæ sexto circa hæc fraudes aliquæ Diaboli. Nam cum est ignarus rei futuræ, tum, si coram prudentioribus & doctioribus agat, exili sono, ambigue, vel perplexe, & obscure adeo respondet, vt vix intelligatur. exempla vetera suppeditant varij, recentius vnum Grillandus, idemque fieri ab eo solere testatur Psellus lib. de Nat. dæm. Si res ipsi sit cũ ignaris, & simplicibus, sucum non facile deprehensurus, audacter, & palam mentitur. Causa tam ambigue respõdendi est, vt quomodocunque res accidat vel laudem consequatur, si pro consultoris voto, sin contra, queat prætexere ignorantiam, atque stuporem interrogantis, qui mentem responsi non intellexerit. Ecce Cræso respondet.

Perdet Cræsus. Halin transgressus, maxima regna.

Si vicissem Cyrum hoc volebam dixisset; te copias omnes hostiles depopulaturum. Vincitur Cræsus, hoc ait volebam, te amissurum regna amplissima, cor mẽtem meam non assecutus? Simile responsum tulit Ferrantis Flandriæ Comitis mater, cum pro diademate carcerem filius sibi infœlici prælio despondit. lege Gaguinum lib. 7. Histor. Franc. & Bernard. Girard. lib. 10. Annal. Solent interdum etiam diuina oracula ambigua esse, sed non in contrarias partes, vt dæmonum. v. g. illud redditum Henr. I. Imper. Ratisponæ, quãdo dormienti S. Vvolphgango apparuit, & dixit ad specie diligenter characteres in muro, qui est apud tumultum meum exaratos. vidit ille, nec aliud legit quam Post sex dubium non quid aliud quam sex; Sed quid illo, sex significaretur, an morituris post sex dies, menses, annos. itaque quod certum, & tutũ amplexus, quasi post sex dies moriturus electo mosynis vacare, ijs elapsis, idem facere per semestre; ne forte menses indicati denique putant sexennium prædij: toto illo se ad mortem parauit: quo elapso, fit imperator. hoc ergo prædictum, & non mortem intellexit. Quam vtilis fuit æqui uocatio ista? (rem narrat Auctor vitæ S. Vvolphigangi apud Surium 31. Octobr.

tom.

Aug. l. 8. de ciuit. Dei c. 23 li. 3. de perenni philo. a. c. 14. 4. Reg. 8. vers. 29. Act. 1. v. 24. D. Amb. in Luc. c. 5. D. Hieronim in Mat. c. 3. D. Chryso. in Matt. B. Christ. l. 2 n 10. D. Aug. lib. de scientia dam. Anast. q. 27. ad Antioch. Didymus de Spiritu Sancto Xenoph. l. 4. de dict. & fac. Socr. Apollon. Tyan. in Orat. ad Domit. Iulian. Apost. apud Ammian. li 25. Patuius apud, vel li. 14. D. Aug. d. c.

tom. 5.) huc discrimen: diaboli oracula contrarios sensus patiuntur, & noxia sunt ambiguitatis; Dei diuersos, sed adferunt vtilitatem animæ, hoc est verum.

Septimo *sciendum*, dæmones, qua pollent celeritate, quæ in remotis longo itinerum interuallo regionibus gerun tur, ea tam celeriter denunciare posse, vt diu ante prædicta ab ignaris putentur. Sic Apollonius, cum Ephesi esset, exclamauit, vt præsens spectaculo, Romæ interfici Domitianum. aliud exemplum de quodam iuuene refert Gellius. aliud de Chariberto Aimoinus, aliud sui temporis Grillandus. plura æui huius Nicol. Remigius.

Philost. in vita Apol. lib. 5. Noct. Attic. numer. 18. 1. lib. 3. Anal. ca. 22. qu. 6. num. 8. Lib. 3. de monolat. cap. 10.

De his qui volet plura legat Griland. quæst. 6. attic. num. 3. Michael. Medinam, lib. 2. de tecta in Deum fide cap. 1. Binsfeldium, in rubr. C. de malef. & mathemat. Notab. 10. Horozeum c. 14. lib. 1. de vera, & falsa prophetia.

QVAESTIO III.

Quomodo dignoscatur diuinatio a prophetia, & coniectatione.

QVando pactum adest expressum nihil res habet difficultatis: in pacto tacito difficilius iudicium. Tria tamen poterunt obseruari; nempe proportio rei, cognoscendæ, & causæ per quam cognitio quæritur; natura quoque qua prædita est cognitio quæsita, & intentio, quam habet qui quærit.

Primo, si talis, *sit illa proportio, vt sufficienter vnum ex alio deprehendatur, non erit diuinatoria, neque damnanda hæc inquisitio*. Proportio autem huiusmodi triplex est, vna, qualis effectus ad suã causam, sic cognoscitur eclypsis ex cœli motu: alia qualis causæ ad suum effectum, sic ex fumo ignis cognoscitur: tertia, qualis diuersorum effectuum cum causa communi, cui vterque effectus connectitur, & sic originis ratione etiam sibi quodammodo proportionantur; sic, quia quæ causa est arcus cœlestis, eadem quoque causa est serenitatis, recte serenitatem ex arcu cœlesti colligemus. Si vero ex nullo horum capitum A trium queat vnum ex altero cognosci; censenda inuestigatio cum tacito dæmonis pacto coniuncta.

Secundo quoad ipsam cognitionem, siue modum cognoscendi, considera Num quæratur cognitio certa, & infallibilis, vel saltem firmior, quam par sit sperari, considerata humani arbitrij, & aliarum similium causarum concurrentium libertate, tunc pactum tacitum censebitur. Hinc vehementissima suspicio nascitur B contra astrologos, onirocriticos similes, qui de huiusmodi futuris contingentibus aliquid absolute asserunt, etiamsi dicant, se velle id probabiliter tantum affirmare. Contra ex eodem capite excusandi astrologi, onirocritæ, & similes: qui reuera non nisi, vt probabiliter, & indefinite, circa humanos euentus, quędam conijciunt, ex impressionibus cœlestibus, & corporeis affectionibus quas homines vt plurimum qua sponte sequi C solent.

Sixt 5. in Bulla cõtr. astrol. &c.

Tertio, attendendum, *veliine quis serio quærere cognitionem occultorum, per media ad id vana, & ex medijs istis solis non a Deo, illam expectet. nam & tunc præsumitur tacitum pactum subesse*. Ex hoc capite a superstitione diuinatoria excusabitur, 1. qui ioci tantum causa huic diuinationi vacaret, sciens eam inutilem esse: quemadmodum nemo superstitiosum iudicet eum, qui in cerebro gallinæ smaragdum, vel in simiæ tergo caudam quæreret, sciens se illic non inuenturum. 2. qui gnarus rem ad hoc natura sua inefficacem esse, per hanc tamen, a Deo cognitionem expectaret precibus, & desiderijs petitam, sic in S. S. excusantur sortes consultoriæ, de furto Acham, & de causa tempestatis, & de Ionatha, iuxta dictum sapientis, sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur, sic etiam excusandi, qui in graui causa, & ar E duo negotio, cum aliud non suppetat remedium, signum a Deo petiere ex cælo, vel terra, vel doceri cupiunt, per aliquam vocem, siue actionem humanam, præter intentionem dictam vel factam, vt seruus Abrahæ; & Ionathas fecerunt. Et hæc veriora sunt, quam quæ nimis rigida Niderius posuit in Præcept. 1. cap. 9. litter. D. in fine.

Caiet. 2 2. q. 95. ar. 5. & 6.

Iosue 7. Ioan. 1. 1. Reg. 14. Prou. 16 ver. vlt.

D. Th. d. 95 ar. 2 Gen. 24. & 1. Regum 14.

QVAE-

QVAESTIO IV.

Quale peccatum sit diuinatio?

IN prima, illicita est, & superstitiosa, & sapiens hæresim, quando quæritur cognitio rerum ipsi dæmoni incognitarum. Illicita superstitiosa, & manifeste hæretica; quando dæmoni cultus latriæ, vel duliæ exhibetur, vel imagines, vel libri baptizantur, vel pueri rebaptizantur, rerum ve sacrarum abusus accedit. Illicita tantum, & non superstitiosa, quando quæritur cognitio, quæ dæmonis scire non superat.

pen. con. 6. in p. 7. direct. In quisit. de quo nos plura li. seq.

Secundo sciendum, quod explicitum pactum semper sit mortiferum, siue voce, siue facto dæmon inuocetur, nec interfideles vllos videtur locus esse ignorationi. Alcimus Auitus, vt mittam cæteros, contra diuinationem illicitam hanc tulit sententiam verissimam libro secundo, Carmin. c. 15.

Nec minus hos pulsat temeraria cura sciendi.
Angit præscius ducti quos terminus æui;
Cum tamen eductas inferni sedibus vmbras
Colloquium misere puent, & nota referre:
Spiritus erroris, qui tum bacchatur in illis.
Ad consulta parat vanis responsa figurisi
Ne vero multis dicamus singula verbis.
Præsenti illusus damnabitur ille perrẽni.
Indicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.

Sint exemplo Saul consulens Pithonissam in Endor; & vxor Ieroboami consulens Beelzebub Deum Accorint. (1. Regum. cap. 28. & 4. Regum cap. 1.) Natura quoque sua lethalis est Diuinatio coniuncta tantum implicitæ, siue tacitæ inuocationi, seu quod idem est pacto, sed fit veniabilis. 1. propter ignorantiam; si illa tanta vt difficulter vinci potuerit; hoc est, nec affectata, nec nimis crassa, vel supina fuerit. 2. licet materiæ leuitas ordinarie non excusset, eo quod hæc est vsurpatio cognitionis Deo reseruatę quæ per se admodũ grauis, etiamsi a materia abstrahatur: tamen quãdo claris indicijs constaret animũ, & intentionem plane caruisse superstitione, (v.g. quia non tam cognitionem adipisci voluit, quam tali obseruatiũcula sic se per iocum oblectare) peccatũ fieret veniale vanitatis: posset c; nonnum quam contingere, vt talis iocus ab omni delicto immunis esset, & adeo decenter, & opportune adhiberetur, vt ad virtutẽ Eutrapeliæ videretur pertinere. Sic P. Gregor. Valentia quem in hac qu. sum secutus. *2.2. disp. q.1. p.4.*

QVAESTIO V.

Quotuplex sit diuinatio.

EX D. Augustini, & D. Thomæ doctrina, diuinationis omnis fundamẽtum est implicitum, vel explicitum pactũ cum dæmone. Implicitum censetur, quãdo quis quærit, cognitionem soli Deo reseruatam, aliunde quam ex Deo, idque medij indebitis, hoc est a diuina prouidentia ad hoc minimè institutis. Nam hoc ipso quod quis ad has vanitates, & insanias falsas respicit, vult profecto a dæmone edoceri; qui huiusmodi curiositatum auctor est, & earum functionibus se lubentissime permiscet. Explicitum pactum, seu inuocatio duplex est. nam vel fit expressis, & conceptis verbis; vt faciunt incantatores, qui coniurant per illicitas formulas a dæmone institutas; vel fit ipso facto, & actione; quando quis facit illud, quod nouit dęmonẽ, pro signo, seu tessera suæ opis, & efficentiæ constituisse. *Aug. l. 2. de doctr. Christ. c. 22. & 23 D. Th. 2. q. 95. a. 2.*

Theologi explicitas omnes (vt & Grilland.) reducunt ad Necromantiam: implicitas, ad Sortilegium, & augurium, nimis laxe, & impropriè his vocibus vtentes, quarum prestior est significatio, nec satis omnes species (quæ pene innumeræ) comprehendens: de quibus iam materia, & ordo me vocant sigillatim agere. Diuidam in quo quasi capita omnes, quas inuenio species, priore complectar eas in quibus clare cognoscitur pactum expressum: posteriore cæteras.

QVAE-

QVAESTIO VI.

De speciebus diuinationis in quibus aperta inuocatio intercenit.

HVius summa quasi genera sunt duo, *Oraculum*, seu *Dæmonomantia*, & *Mangania*. In his multa coniectatio prophetiuncula, iuxta illud verum mendacis oraculum; Πολλοὶ θρῃσβόλοι Παῦροι δὲ τεμάντιες ἄνδρες., multi calculorum coniectores, pauci vero vaticini.

Oracula vaticinia χρησμοὶ μαντεύματα, *Demonomantiæ*, hæc omnia possunt pro ijsdem sumi; nam commune omnibus est, quod ijs Theomantiam, veram, siue prophetiam, Diabolus conatus fuit imitari, dando petentibus responsa, vel ex antris, vel ex statuis, vel ex hominibus. Talia fuere, oracula, Iouis Dodonæi, quod a posteris Dodanim institutum; qui Magi fuere, & quercus consecrarunt, & pelues pulsari instituerunt, quæ species diuinandi, diu fine viguit: item Iouis Ammonis, quod Hebræum vocabulum significat veracem iuxta vnam Etimologiam. nam iuxta aliam potes cū Iosepho, fortem, interpretari. Nam mediæ litteræ geminato potius ad pronuntiationem, quam significatum, pertinet. Græcis, ἄμμος, harena, Aegyptijs Hammon Sol, quo nihil oculatius, nihil fortius, secundum Gentiles. Item Iouis Trophonij, de quo exstat accuratus Dialogus Nicolai Leoniceni: item Apollinis Delphici, Clarij, Delij, Smynthæi, & innumera alia; Veneris etiam Gazenxis, paucis noti. Horum causam physicam reddi posse multi censuerunt, non veteres tantum, sed & recentiores viri eruditi; plerisque visum est peculiarem quandam loci illius è terra exhalationem, quæ fanaticos efficiat adducere. Vtuntur similitudine petita ab illis quos, atrabilis exagitat, quos, inquiunt, non modo sibi ignota fari solere, sed linguis etiam loqui quas, dum sani erant, nullo modo sciuissent, Verum hoc, quod de linguarum loeutione, addunt, atræ bili tanquam causæ efficienti, nequit adscribi, quia dependet a consideratione. Præterea sanatur, hoc est Christiana philosophia, hac in re consentit Psello; quem illi iniuria reprehendunt; qui Psellus, & cum eo Codronchus, & Fernelius insignis medicus, censuit effectus tales adscribendos dæmoni adsistenti, vel obsidenti hominem, specū statuamve; per accidens, tantum fieri, vt dæmon hæc, quam illa loca, vbi talis nō est exhalatio, velut accommodatiora instituto suo deligat, & sicut libentius obsidet atrabiliariorum corpora. Quare quod expurgato medicamentis corpore cessaret vaticinatio, hoc inde fit, quia dæmon illa corpora deserit, in quibus non inuenit amplius amicas sibi dispositiones. Quod vero prisca cessarint oracula, non tam tribuendum vaporis, seu exhalationi illi deficienti, quā virtuti Saluatoris nostri Iesu; qui superueniens fortior, forti armato hæc deceptionis vasa extorsit. Iamblichus ipse sibi contrarius, vaticinia, nec ab arte, nec a natura, nec a ratione, nec ab alia quapiam causa manare censuit, sed diuinitus tantum cōcedi. hoc est a dæmonibus. Dæmon autem hæc oracula pleraq; per maleficas fundebat, tales enim fuere illæ fœminæ, quæ dictę, Dodonides columbæ, vt docuit Pausanias in Arcadic. sic dictæ, quia Thessali (teste Seruio in Bucoli,) tam vaticinatrices, quam columbas, vocant, πελειάδες, Tales Gallinaceæ (sic dictæ mulieres antistites Gallici numinis, in Sena Britannici maris insula) quæ magici carminis vi tempestates ciebant, seque in quæ collibitum animalia videbantur transformare, futura prædicebant, & sanabant quæ alijs insanabilia. tales Pythia, Delphis, vt ex descriptione Oraculi a plutimis tradita patet: talis fatidica Brāchidarum, quod oraculum ab Iamblicho descriptum. Magi etiam fuere, vates Colophonij, & Trophonij & Seraćtini, de quibus Pausan. in Achaic, & Strabo, Geograph. lib. 5. legēdi. Talis Francia Pythonissa, quæ Meroueum decepit de quo Greg. Turon. hist. Franc. lib 5. c. 14. Tales omnes, Pythonici qui & ventriloqui, dicti & ἐγγαστρίμυθοι, & ἐγγαστρίμαντεις, (eo quod ex imo ventre vox prodire videbatur, vt explicant Origenes, & alij) & εὐρομάντεις, eo quod aliquando sub pectore infra cutē se dæmon ostentet, & per pectus loqui videatur (talem se vidisse scribit Cælius Rhodiginus) vocantur etiam pythones, scia-

Dia. tryphonius. Vide Theodoret. li. 10. de curan. Grac. affection. Calium Calcagn. li. de oraculi. Iul. Siren. l. 9 de fato. Leloyer. lib. 4 de spect. Marcus in vita S. Porphirionis Gazēsi Episcop. Iamblich. li. de myster. Plutarch. li. de defect. oraculi Poponat. li. de incant. Aponens. in sect. 30. Probl. Le uit. Lem lib. 2. de occult. nat. 2. Sireninus supra & alij. Fernel. li. 6. de abditis rerū caus. 1. Cōdrōc. lib. 3. de morb. malef. ca. 8. li. de myster. c. 21. & 26. Natalis Comes li. 6. Mytholo. c. 10. Pompon. Mela l. 2 & Cal. li. 13. antiq. c. 33. Her. xenophon. Strabon. &c. li. de myste. Aegypt. Orig. l. 7. contra Celsum. Hieron. in ad Gal. 4. & Oecumen. in ca. 16. actor. li. 8. c. 10.

asciscitando, συυβαίεδαι, & δρέκλοι, a quodam Eurycle sic obsesso; iuxta Suidã, & Aristoph. vel ab ipso dæmone obsidente, quem Euryclen vocat Plutarch. ventriloquum nobis describit ipse Apollo, apud Eusebium de demonstrat. lib. 5, ex Porphyrio mago, fluxum quendam ex Phæbi radijs descendentem aetis puri substridulo flatu occultatum, delinitũ cantibus, & infandis verbis (vides dæmonem aerium magica formula adiuratum descendere,) cecidisse circa caput inculpati receptoris (magi qui se ex ritu purgarat) terminum velamentorum (vittas indicat quibus caput redimitum:) mollẽ vero impleſſe tunicam, assultum per ventrem citato motu recurrentem, & tandẽ in humanam vocem, per fistulam erupisse (quod ambiguum, an de summo, an de imo gutture dicat, nam illi per vtrumque loqui soliti) versus sunt:

Ρεῦμα τὸ φοιβείης ἀπὸ εὐμενὲς ὑψόθεν ἀγλης.
Πηοιῆ ὑπὸ λιγυρῇ κεκαλυμμένον ἠέρος ἀγνῆ,
Οἰλγόμενον μολπαῖσι καὶ ἀρρήτοις ἐπέεσι.
Κάππεσεν ἀμφὶ καλῶν ἀμολγητοιο δεσχῆος
Τετταλέον ὑμέναιον. μελανὸν δ' ἐνὶ πλησι χιτῶνα,
Ἀμβολάδην δι' ὠτειλῆς ἀνεσσύμενον παλίνορσον.
Αὐλὴ δ' ἐν βοτέοιο φίλῳ ἐτεκνώσατο φωνὴν.

Talem fuisse Saul is Phytonissam, 1. Reg. 19. testatur flauius Iosephus libro 6. antiq. cap. 15. talis Brabantus impostor, nobilis, de quo Ioan. Brodæus lib. 8. miscellan. c. 19. Huc pertinent quibus dæmon ex arca respondet. operæ pretiũ puto adscribere, quod duo recentiores scriptores Germani de hac re commemorarunt: fuisse in Misnia rusticum quendam hunc domum retulisse pecuniam vesicæ suis inclusam, & scamno imposuisse: cũque alio obiisset, sus domestica, vt vorax, & multinolum est animal, in vesicã incidit, & vt vidit deuorauit. Rusticus rediens, quam non inuenichat, ab vxore deposcit. negat mulier vidisse se, quid agat? adit stolidus vetulam prope degentem, quam pro veratrice habebant iubet muliercula virum in limine domus resistere, nec a linea quam creta notarat latum abire culmum: mox ingressa cubiculum, dæmonem scisitatur de fure; his verbis arcam introspiciens: *Quidam N. pecuniam suam domum reuersus talis amisit die quem ais furatum?* respondit veterator ex arca (nouo suo tripode) *sus comedit domestica. Tu tamen dicito, coniugem eius, vt cum sacerdote amasio eam abliguriret, clam sustulisse*, respondet illa rustico, quod a dæmone iussa, tacet de sue. Sed rusticus cuncta sciebat. nam nihil veritus anile interdictum, pedetentim, ac leniter illam fuerat subsecutus, & ante ostium cubiculi substiterat, vt quid malefica moliretur, accurate perrimam obseruaret; Reuersus domum vxori, & amicis cuncta narrat: ex eorum consilio suem mactat, crumenam potitur. Defert triuenefica, vt calumniatricem, & dæmonis partiarium. magistratus portentum flammis expiauit. Vocantur etiam huiusmodi, a dæmone afflati, vocantur, fanatici, etiam a Iurisconsultis, Græcis, ἐνθεοι, ἐνθουσιαστικοὶ ἐνθουσιᾶσαι, differunt ab arreptitijs, & obsessis, sola vaticinatione. Ex hoc genere fuere, Orpheus, Musæus, Atticus, Tyresias, Sosipatra, apud Eunapium, in vita Aedesij. Montanistæ apud Epiphan. hæres. 85. & alij apud Lactan. lib. 4. institu. cap. 25. Rufinum, lib. 2. Eccles. hist. capite quarto, & Oecumen. ad capit. Actor. 12. & comuniore consensu Sybillæ, quarum nomen non est improbabile deductum a Kibel recepit, acceptauit, vnde, Kabala, significat doctrinam cœlitus traditione acceptam. Sane Sybillarũ antiquissima Sambethe, Noachi filia fuit. Tales etiam sunt ἐκσταϊκοὶ, qui a dæmone extra se rapti motu sensuque priuati, & mira putantes interea sese adipiscere, quæ futura postmodum, enunciant. Omnes huiusmodi phanatici, siue vates idolorum, ventriloqui, Exstatici, & reliqui quos dixi, damnantur in S. Scriptura, & contra hos Saul pœnam motus sanxerat, vel potius à Moyse sancitam fuerat ex ecclesiastes.

Lib. 1. D. edil. edic.

Esa. 4. עבי

Leu. 20. v. vltim. Deut. 18 v. 11. 1. Reg. 28.

SE-

SECTIO II.

De Maganiæ modis varijs, & primo de Necromantia.

ALterum diuinationis caput vocatur, γοητεια, siue μαγγανεια, cuius plurimi sunt modi.

Præcipuus est ille quem cum Iamblicho perperam nonnulli audent vocare, θεσπιαν rem pessimam honesti nominis pallio tegentes, vt accurate docuit Petrus Leloyherius; alijs melius dicitur, ψυχομαντεια, ψυχαγωγια. ψυχοπομπαια sepulcrale carme, vocat Apuleius, communiter dicimus Græca denominatione Necromantiam, hanc Gentiles certis locis (quæ putabant esse inferni ostia, vt in occiduo Galliæ littoræ, vt apud Tesprotum, Tarentum, Auernum, Cimmerios, & Heraclæam) certis ritibus exercebant: quibus se putant manes elicere. describitur accurate a nostris poetis, Horatius Satyr. 8.

lib. 4. de spect. c. 1. vide August. l. 10 de Ciuit. Dei, c. 9.

Claud. in Ruffin.

...Carminibus quæ versant, atque venenis
Humanos animos, has nullo perdere possum.
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os quin ossa legant, herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem (pallor vtrasque
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram.
Vnguibus & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in fossam diffusus, vt inde
Manes eliceret, animas responsa daturas.
Lanea, et effigies erat altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat seruilibus, vtque
Iam periura, modis Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonem, &c.

Melindæ ses etiam hodie agnum diuellum, teste Castaneda li. 1. Hist. Indice c. 31. ego puto ritum fœderis feriendi esse.

A Seneca, *in Oepido*, canit in nemore obscuro densitate arborum Tiresiam hanc magicen peregisse, vt Laium euocaret;

Huc vt sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus, præstitit 1. nectē locus.
Tunc 2. fossa tellus & 3. super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse 4. funesto integit
Vates amictu corpus, & 5 frontem quatit,
Lugubrissimos 6. palla perfundit pedes:
B *Squallente cultu mœstus ingreditur senex:*
Mortifera canam 7. tactus astringit comam,
Nigro bibentes vellere, 8 atque atra boues.
Retrotrahuntur 9 flamma prædatur 10 dapes,
Viuumque 11 trepidat igne feralis pecus,
Vocat inde 12 Manes, teq; qui Manes 13 regis,
C *Et obsidentem 14 claustra lethalis lacus:*
Carmenque magicum voluit, & rapida 15 minax
Decantat ore quicquid, aut placat leues
Aut cogit 16 vmbras. irrigat sanguis 17 focos,
Solidasque 18 pecudes vrit, & multo spe-
cum 19
Saturat cruore libat, & 20 niueum in-
super
D *Lactis liquorem, fundit, & Bacchum 21.*
manu
Læua 22 canitque rursus, 23 & terram
intuens 24.
Grauiore Manes voce, & attonita 25
ciet.

Ascripsi notulas numerarias vt intelligatis, totidem his versibus ritualia exprimi, accuratissime, vt solet poeta iste; de quibus qui plura volet, adeat Aduersaria, & Commentaria nostra, quæ iam edita superioribus annis. Statius, tamen addidit numerum aratum hostiarūque, & alia quædam, hoc ipsum Tiresiæ elicium describens copiosissime, sed parū clare: addam lucis aliquid adscribendo quod illorum erat officium, qui commē tarios politici. Primo itaque significat Tiresium solitum huic duntaxat diuinationi, neglectis alijs, vacare:

E

Consulis: ille Deos non larga cæde iuuencum,
Non alacri penna, aut verum spirantibus extis,
Nec tripode implicito, numerisque sequentibus astra;
Thurea, nec supra volitante altaria fumo.

Subdit solitum dumtaxat Manes elicere; idque, tum facturum, prius Thebanum regem, qui se consuluerat, rite purificasse, & communiuisse, ne quid illi noxæ a Manibus interretur. Sed primus versiculus, mendosus est, & forte præcedens aliquis intercidit.

Tam pœnitus dura, quam mortis limites manes
Elicitos passuisse referret.... mox;
... parat ante aucem, 26. circumque bidentum
Visceribus laceris, & odori sulfuris aura,
Graminibusque nouis, & longo murmure purgat.

Deinde, descripta silua veteri, & tenebrosa, & horrenda, & Hecatę sacra, & spectris infesta:

Hic senior vates (Stygijs accommoda quippe
Terra sacris multoque placens sola pinguia tabo)
Velleris obscuri pecudes armentaque sisti
Aramonet....
Tum fera 27. cærulis intexit cornua fertis.
Ipse manu 28. tractans, notaque in limini 29. silvæ.
Principio largos nouies; 30. tellure cauata
Inclinat Bacchi latices, & munera 31. verni
Lactis, & Actæos 32. imbres suadumque cruorem.
Manibus aggeritur quantum 33 bibit aridia tellus.
Trunca 34. dehinc nemora aduoluit, mactisque sacerdos
Tres Hecatæ 35. totidemque satis 36. Acheronte nefastis
Virginibus subet esse focos. tibi rector 37. Auerni.
Quamquam infossus 38. humo, superat tamen in auras
Pineus: hunc iuxta 39. cumulo minor ara profundæ
Erigitur Cereri frondes, atque omne cupressus.
Intexit 40. prolata latus, iamque ardua ferro
Signati 31. capita, & frigum libamine 32. puro
In vulous cecidere greges. Tunc immuba. 45 Mano
Exceptum pateris 44 prælibat sanguinem & omnes
Tercircum 45 acta pyras, sacri de more parentis
Semineces fibias 46. & adhuc spirantia reddit
Viscera, nec rapidas moratur frondibus. 47. atris
Subiectare faces, atque ipse sonantia, 48. flammis.
Virgulta, & tristes crepuisse, vi sensit acervos.

Tiresias.... Cuius mox subit carmen Magicum prius (nam, & Papinius duo ponit) quo inuocantur Infernus, seu, Tartarus Pluto, Proserpina, Hecate, Tisiphone, & iubentur Cadmeę gentis Manes liberepati exite, cæteros manere,

Tartareæ sedes, & formidabile regnum
Mortis inexpletæ, tuque o sæuissima fratrum;
Cui seruire dati Manes, æternaq; sontum
Supplicia atq; imi famulantur regia mundi:
Siluæ pulsanti loca muta, & inane seuere
Persephones, vulgusque caua sub nocte vetustum
Elicite & plene redeat Stygo porticor alno,
Ferte simul gressus, nec simplex Manibus esto
In lucem remeare modus. tu separe cœu
Elysios Perseia pios, virgaque potenti
Nubilus Arcas agat contra per crimina funestis;
Qui plures Erebo, pluresque e sanguine Cadmi;
Anguiter excusso, & flagrāti premia taxo
Tisiphone dux pāde diē. nec lucis egentes

Cer-

A

B

C

D

E

Male meus cod. odoris cærulea corona vocant ut serpentinea nam color hic Diui sacer. Imbres Actæi, melis liquor quātum) versus, ipse nō pēdet apicēdēti declarat fusionis modū Truncane mora arbores decapitatas quod hic solemne. Acheruntia fata sunt Eumenides, ara tresponūtur Hecatæ tres Eumenidibus sed ha, nōn solitabuntur tamen unica Pluto num fossa, sed super illas etiā alias eminentissimis paulo hac demissior Proserpinę. (supressum prolatam vocet, q̄ in funere alienis ambusta, prælibabatur virgo sanguinē quē Manes bibiturī, Secūdus n. iste sanguis, primus effūditur quādiu terra imbiberet. posterior Manium potus, ac delicia.

Cerberus occursus captum detorqueat vmbras.

Sequitur tandem secunda, & minax incantatio, moram vate non ferente.

Atque hic Tiresias, nondum aduentantibus vmbris.
Testor (ait) Diuos, quibus hunc sacrauimus ignem,
Lauaq; 49. conuulsa dedimus carchesia terra,
Iam nequeo tolerare moram. cassusne sacerdos
Audior? an rabido iubeat, si Thessala cantu
Ibitis? an Schyticis quoties armata venenis
Colchis agit trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor? si non attollere busti
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mixtos Calique Erebique sub vnum
Funestare Deos libet, aut exsanguia ferro
Ora sequi, aut ægras funestorum carpere fibras.
Ne tenues annos, nubemque hanc frontis opacæ
Spernite, ne monco, & nobis sæuire facultas.
Scimus enim, & quicquid dici, fierique timeris.
Et turbare Hecaten, ni te Thymbræa vererer;
Et triplicis mundi summum quem scire nefastum est,
Illum sed taceo prohibet tranquilla senectus.
Iamque ego vos audeo, &c.

Ecce tibi Magorũ in damones iacitas solita. minas de quibus dixi. ex Anebone Aegypt. Triplicis &c.) De magorum nẽ dejcribit.

Ex his Papinij ritualia præterea plus viginti, notam notulis: singula probare libri integri foret. Illud tantum addidero, patere hinc duos, *Necromantiæ* modos: vnũ per sacrificium & incantationem solam, quo vtebatur Tiresias; alium Thessalicũ, adhibitis funestioribus ritibus, ossibus, fibrisque mortuorum, & alijs rebus planè feralibus, quem Lucanus describit, lib. 6. agẽs de Erichto excitante animã defuncti militis Romani. primum itaq; illic inter cadauera, nutãs animo quod caperet.

A 1 *Electum tandem traiectum gutture 2. corpus*
Ducit & inserto laqueis feralibus; vnco
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer,
Victorum, motisque caui: quem tristis erichio.
Damna at sacris, alia sub rupe locatur.

Vt illic in sua specu; quam nemus tenebrosum, magis inumbrabit, vbi nulla
B vmquam a sole lux; cadauer habuit; assumpsit habitum artus suæ præceptis congruentem.

Discolor, & vario furialis cultus amictu Pro, decolor hoc est:
Induitur, vultusque 5. operitur crine soluto,
Et coma vipereis substringitur horrida 6. sertis

Tum opus aggreditur, & adhibet in
C strumenta solita, quibus corpus viuificari videatur.

Pectora tunc primum feruenti 7 sanguine supplet
Vulneribus luxata nouis, taboque medullas 8 Virus.) Spumã. quam vocant Lunæ de qua Cõmem. in Senecam porro cũcta quæ hic recensẽtur, habẽtur, ve venena magica, veterum libris cõmemorata.
Ablui, & verus longe 9. Lunare ministrat.
Huc quicquid fetu genuit natura sinistro.
D *Miscetur non spuma canum, 10. quibus vnda timori est;*
Viscera non 11. lyncis, non diræ 12. nodus hyenæ
Defuit & cersi pasti serpẽte 13 medulla;
Non puppim 14. retinens Euro tendente rudentes
In medijs echneis aquis oculique 15. draconum,
Quæque 16. sonant fata, pefacta sub alite saxa
E *Non Arabum 17 volucer serpens, innataque 18 rubris*
Aequoribus custos prætiosæ vipera conchæ;
Aut viuentis adhuc 19 Libycæ membrana ceraſtę,
Aut ciris 20. Eoa positi phœnicis in aræ.
Quo postquam viles, & habentes nomina pestes
Contulit, infando 21 saturatas carmine frondes,

Et, quibus os dirum 22 nascentibus in- A
spuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa
veneni.

Post herbas, incantatio sequitur duplex, primum vlulatu (sicut Horatij Sagana) & incondito ferarum sono; deinde concepto, ac solemni Carmine. Hodie quoque murmur, verbis præmittunt.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior her- B
bis
Excantare Deos confudit 23 murmura
primum
Dissona, & humanæ multum discordia
linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitusque
luporum.
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna
queruntur,
Quod stridens vlulansque fera, quod sibi
lat anguis,
Corrige cantibus *Exprimit, & planctus illæsa cantibus* C
vnde
Siluarumq; sonum, fractæ tonitrua nobis
Tot rerum vox vna fuit: mox cætera can
tu
Explicat Aemonio, penetratque in Tar-
tara lingua.

Duo mox subduntur carmina, prius quoque (vt superiora illa Tiresiæ) deprecatorium, posterius comminatorium. In deprecatorio aduocantur Eumenides, Styx, Chaos, Pluto, Mors, Elysij, Persephone, Hecate, Cerberus, Parcæ, & Charon, & obsecratio additur, commemoratis suis meritis, ac cultu illis assiduo, necatorum infantium, & antropophagiæ.

Exaudite precis, si vos satis ore nefando,
Polutoque voco, si nunquam hæc carmina
fibi is
Humanis 24. icitina cano: si pectora 25.
plena. E
Sepæ dedi, & lani calido 26 profecta ce-
rebro:
Vulgemale legitur profecta. *Si quis, 27. qui vestris caput, exiaque lan-*
cibus infans
Imposuit, victurus erat: parcite precanti.

Denum, cum vmbra, iam apparens suum cadauer subire vereretur, ac detrectaret, quod illa iusserat;

. . . . Miratur Erichto
Has satis licuisse moras, trataque Morti,
Verberat immotum viuo serpente 28. ca-
dauer,
Perqu. cauas terras, quas egit carmine 29
rimas
Manibus illatrat, regnique silentia rum
pit:

Idque minis illis magorum veterum, quas Porphyriusmet irrisit commemoratus; quas apud alium neminem tam diserte expressas inuenio: sunt autem sequentes:

Tisiphone, vocisque mea secura Megera
Non agitis sanis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? tam vos ego nomine
vero
Eliciam; Stygiasque canes in luce superna
Destituam per busta sequar, per funera, In Zoroastrium illud, qui daemones vocat telluris canes, vt doctrina. C
cunctis
Expellam tumulis, abigam vos omnibus
vrnis.
Teque Dis, ad quos alio procedere vultu
Victa soles, Hecate, pallen tabidu forma
Ostendam, faciemq; Erebi mutare vetabo,
Eloquar immẽso, quæ te sub pondere terræ
Contineant, Ennæa, dapes: quo sedere mu
stum
Regem noctis ames, quæ te contagia pas- D
sim
Hæc imitatus Cl. Claudianus. *Noluerisrenocare Ceres. Tibi, pessime*
Mundi
Arbiter; immittam rupis Titana cauer
nis,
Minatur Daemogorgonem quod imitatus fuit Statius versibus citatis. *Et subito feriore die. paretis? anille*
Compellanaus erit, quo nunquam terra
vocato
Non concussa tremit, qui Gorgona cernit
apertam,
Verberibusque suis trepidam castigat E- E
rinnym:
Inspectata tenet vobis qui Tartara cuius
Estis vos superi, Stygias qui peteratis vn-
das?

Neque hæc tantum, sed postquam vmbram in corpus suum impulit, illam quoque adfata, eique pollicita est immunitatem à magicis de cætero cantibus.

.. Dic(inquit Thessala)magna
Quod iubeo mercede mihi, nam vera locuium
Immunem 30. toto mundi præstabimus aeuo
Artibus Aemonijs, tali tua membra sepulcro,
Talibus exurum Stygio cum carmine siluis.
Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra.
Sit tanti vixisse iterum, nec verba, nec herba.
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes
A me morte data....
Addidit, & carmen, quo 31. quicquid consulit, Vmbram
Scire datur.

Denique cum cadauer respondisset, non potuit, sine venia Erichtus vmbra discedere, concedit ergo redeundi facultatem.

....Sic postquam fata peregit.
Stat vultu mœstus tacito, mortemque reposcit,
Carminibus magicis opus est, herbisque cadauer
Vt caddat, & nequeunt animam sibi reddere fata.
Consumpto iam iure, semel.32. tum robore multo
Extruit illa rogum. vadit defunctus ad igneis.
Accensa iuuenem positum relinquit Erichio,
Tandem posse a mori....

Si mortuus mori quiret, vel arte Magica resuscitari, sed de vmbra, vt de anima locutus poeta, metaphorice vitam mortemque vsurpauit. Sunt autem, & in his versibus triginta duæ notatæ obseruãtiæ Magicæ in hac specie diuinationis. Huic secundæ speciei; quatenus iniurij sunt in vita functos; vel deportationis, vel mortis pœnã statuta in viliores; & posteriore iure, in vtriusq; speciei euocatores à Constantino lethale supplicium sancitur, Tertullianus at canum detegit, cum docet, non vmbras defunctorum; sed earũ loco dæmones apparere, dæmones operati sub obtentu animarum: *item*, omnẽ in corporalem corporum exhibitionem prætigias esse. Exempla dæmonum qui apparentes mentiũ se esse animas defunctorum, noua, & vetera. Crespetus, libro de odio Satanæ discur. 12. è fol. 192. in fine refert. Prior illa Tiresiæ, in qua nudũ simulachrum seu idolum animæ exhibebatur, & sola perficiebatur inuocatione, ὀκυμάντεια, proprie dicebatur: posterior vero, in qua Diabolus sæpe, cum cadauer nõ aderat, totius humani compositi figuram simulabat; v.g. cum quis Achillis habitum staturamque corporis videre volebat; ordinarie numquam sine sanguinis effusione obtinebat, ideoque Apollon. Tyaneus vt se peritiorẽ alijs offenderet, negabat se sanguinem libasse; vocabatur stricte, νεκυομάντεια siue, νεκρομάντια, Glycas disputãs de verbo, κληδονίζεσθαι, scribit eam vocem quosdã accipere pro obseruatione omniũ, alios vero pro euocatione. *Nam* κληδόνα, *vocari Geniorũ per excantationes certas attractationem, & è sublimi deductionem: deducta voce à* κλῶ, *quod idem sit cum* καλῶ, *euoco.*] Idem alibi non obscurum exemplũ nobis proposuit Santabareni illius Pseudomanachi: qui Basilio Imperatori filiũ vita functum, sic ostendisse fertur, ac si viuus adhuc foret. *Effecit enim, vt specie magi naria Constantinus eques patri, in quadã silua, obuiam fieret, quem vbi visus fuisset Imperator, & complexus, & osculatus esse, mox euanescentem ex oculis amisit.*] fefellit Imper. sed non Leonem Philosophum Iuniorem Basilij filium; qui Santabarenum, non pro sancto, sed pro venefico; vt erat, semper habuit: vsus hac Apion Grammaticus cum vmbram Homeri suscitauit, Cicerone teste 1. Tusculana, & Plin. lib. 30. c. 2. In ea se iactat Empedocles apud Laertiũ, & Plinium. Sacræ Scripturæ videtur hanc diuinationem vocare, *diuinationem per Pythonem*, vsurpantes nimirum Pythonem, pro dæmone ex terræ profundo specu aduenięte, & respõdente. Periculi plena res, tum ipsi Mago, quem Diabolus interdum aufert, & vitæ aspectuique subtrahit; vt de quodam narrat Franc. Picus; tum ipsis qui curiose consulunt, qui nõnunquam de mente ẞabalienantur, & male pereunt, vt Rex quidam nostris temporibus. Quis etiam nescit

l. 3. §. aduersus. D. de sepulcr. vio la, l. qui sepulc. C. eod.

l. muleri C. de maleſ. et mathemat. lib. de anima.

Philoſtr. lib. 4.

Par. 2. Annal.

Par. 4. fol. 415.

1. Aeg. 18 verſ. 7. 8.

Lib. 4. de præuer. cap. 9. N. libr. 2. & Dæmon. c. 3.

infelicem exitum Heliogabali, huic superstitioni addictissimi? vtrisque consultori, & consulenti, pœna mortis lege veteri infligebatur. Non desunt, qui de his intelligant illud Regis Hymnographi; *comederunt sacrificia mortuorum*, & illud Isaiæ, *num requiret pro vivis à mortuis?* Hæc de Necromantia sufficiant, de qua ingeniosum opus exstat Stepha Forcatuli I. C. quo Iuris auctores Papinianum, Africanum, Paulum, & alios introducit sua ipsorum responsa explicantes.

Xiphilinus in eius vit. Deut. 18. v. 11. iuncto. Leuit. 10 v. 6. et 27 Psal. 105 v. 28. & 8. v. 19.

SECTIO III.

De Hydromantia.

DE hac quoque seorsim dicam, quia nulla fœcundior impostura. Iamblichus meminit; ὑδρομαντίας, seu diuinationis per aquam, quæ traditur Andronico Imperat. in prætio fuisse, hic enim cum multiplicibus, propter crudele edictum, de necandis coniuratorum propinquis, odijs ac malis se videret obsessum; ad futura per noxiorum dæmonum cultum noscenda se conuertit; fecque totum (inquit Choniates) permisit ijs, qui futura ex aquis, quasi per caliginem conijciunt, & imagines futurarum rerum, velut ex vmbra solarium radiorum, consectantur. Ac ipse quidem ijs nocturnis sacris interesse nolut, metu famæ, vt arbitror: sed illud Hagiochristophoritæ Stephano mandat. Is Sedio adhibito, qui ab ineunte ætate talibus oraculis deditus, oculos propterea Manuelis Imperat iussu amiserat, certo ritu percunctatur; quis post Andronicum sit imperaturus? Malus genius in aquis primas nominis Isaacij litteras exhibuit, sed ordine conuerso. Si pro Is. idque, secunda responsione addit fore *intra exaltationem crucis*: atque ita plane accidit postea; intra illud tempus, iussu Isaacij Angeli, occiso Andronico. Modū illius diuinationis Niceta addit se ignorare, nec scire velle, ad fugam tamen superstitionis scire, non est inutile. Inuenio speciem eius variis, vna fiebat per annulum de filo suspensum in aqua, & vasculi latera constitutis ictibus pulsantem: talia conjectis in aquam statuam tribus lapillis, & obseruatis giris, qui trifariam inuicem implex, circa lapillos diffundebatur: 3. exagitatione vana pelagi, quam olim Siculi, & Eubœenses, hodie multi nautæ notant. Hinc Christianorum quorundam Orientalium nota superstitio; qui quotannis mare quasi animatum baptizant. Alio longe pertinet, quod Princeps Venetorum annulo in mare iacto quotanis Adriaticum sibi despondet. Dominationis indicium non magiæ argumentum est. Fit in memoriam naualis Victoriæ, qua duce Sebastiano, Ziano vicere filium Federici Ahenobarbi Othonem, captumque obtulere Alexandro III. Pontifici, qui Venetias profugerat. Tum. n. Ziano Pontifex annulū de manu sua detractum obtulit, dicens; *Auctoritate mea hoc annulo fretus, Oceanum tibi subijcies, & quotannis tibi posterisque eo die, quo hanc victoriam, pro Ecclesiæ defensione obtinuisti, despondebis mare: vt sciant omnes, maris tibi dominū concessum, quia sedis Apostolicæ tuendæ curam, & studium fideliter susceperis. Sit hoc tibi, quasi pignus benedictionis, & secundæ sortis in futurum* [Narrat Villamōtius l. b. 1. Peregrinat. suæ cap. 23. Prior illo Sabellicus Decad. 1. lib. 7.] 4. ex aquæ colore fuit, & imaginibus in ea apparentibus, sic tradit Varro belli mithridatici euētum, multis verſib. præsignificatum fuisse. Adhuc olim fontes quidam fuere particulares, vnde, & παγαμίτες vocata: tales ex Xenagora docet Macrobius fuisse crateres Palicorum in Sicilia: talis in Aegypto cisterna in templo phaceno, de qua mirabilia memorat Zozimus; & vt mittā Iunonis paludem apud Laconiæ Epidaurum, Apolliniſque Thryxei oraculum, prope Cyrneas ad Lycum, in fonte templo proximo, videtur huc referenda celtarum veterum, hoc est Germanorum, superstitio; qui recens natos Rheno flumini commendabant, ea mente, si spurij forent absorbendos, si legitimi innoxios supernataturos, iuxta illud Claudiani:

Nicetus Choniates anna. lib. 2.

lib. 5. Saturn. c. 19. in vita Aureliæ.

Pausa in Achaic.

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

Qua de re plura diximus, comment. in Traged. Senecæ.

Quinto statuebatur cyathus aqua plenus, & verbis immurmuratis obseruabatur,

tur, num aqua sponte effervescens effunderetur. Sextus modus est Fessanus; ibi aquam in vitreum catinum effundunt, eique olei guttulam admiscent, & sic in aqua tanquam in speculo, mira cernere se opinantur. Septimum indicat Clemens Alexandr. cum scribit mulieres Germanas, solitas sonum, vortices, ac circumuolutiones amnium notare, & inde futura prædicere. Denique non sunt alieni ab Hydromantia, qui hodie adhuc in Italia, ad furtorum auctores detegendos. trium suspectorum nomina totidem pillulis inscribunt, & eas in aquam coniiciunt: hijsque multo sunt sceleratiores, qui ad hoc aqua lustrali abutuntur. Ceterum tempore S. Bernardini Senensis supererāt adhuc vestigia, ὑδρομάντεως. Nam qui eius vitam composuit, ei cōtemporaneus scriptor, de Aretio agens ista prodidit, extra mœnia vrbis eius fons antiquus fuit, iam olim temporibus illis, quibus idololatria regnabat, impuris dæmonibus dicatus, Solebant eo ciues Aretini, & alij circumquaque vicini, tanquam ad oraculum Apollinis confluere, responsa petens ad occultas quæstiones suas, & morborum suorum curationes. Id vero animaduertēs Bernardus, verus Christianæ religionis cultor, & amator aduersus hunc dæmonum cultum fortissime sese erexit: & primo quidem concione ad populum habita, & absoluta, magnopere omnium cōfirmatis animis, hortatus est eos sequi se, ad demoliendam impurissimorum dæmonum habitationem, prorsusque abolendam. Mox vero arrepta securi vel malleo, cum populo egressus est ad fontem, cumque ad fanum dæmonis peruenisset, primus ipse ictibus cœpit contundere, euertitque aram, & fontem lapidibus penitus obturauit. Fit mentio etiam in Concilio Antisiodorensi, tomo. 2. Concilio.

Ioa. Leo. li. 1 desc. Africa.

lib. 1. stro mat.

Vita c. 40

SECTIO IV.

De alijs manganiæ generibus.

PRimo loco obuia, λεκανομάντεως. de qua Psellus, cap. vlt. & Nicetas, lib. 2. Cedrenus ex testatur vsum Ioannem Magum Theophili Imper. præceptorem Curopalates Ioānem Patriarchā Iconomachum vocat, Glycas vero scribit, par. Annal. 2. verum Alexandri patrem, Aegypti Regem Nectanabum, Magiæ peritissimum, hac cognouisse; Aegyptum in hostium venturam potestatem: hodie ea Turcæ vtuntur. nam in peluim aqua plenam inijciunt cum varijs characteribus pretiosos lapides auri argentique laminas: tum responsum ex peluis fundo auditur.

2. γαστρομάντεια. hæc fiebat per phialas vitreas ventricosas similiter aqua plenas: & inspectante puro puero, vel prægnante muliere: responsi loco, certę figuræ, & imagines apparebant.

3. κατοπτρομάντεια, quæ rerum quęsitarum figuras in speculis exhibet politis: in vsu fuit D. Iuliano Imper. qui imperium emit, de quo ista Spartianus: fuit præterea in Iuliano hæc amentia, vt per Magos pleraque faceret, quibus putaret vel odium populi deliniri, vel militum arma compesci. Nam, & quasdam non cōuenientes Romanis sacris hostias immolauerunt, & carmina prophana incantauerunt, & ea quæ ad speculum dicunt fieri, in quo pueri, præligatis oculis incantādo, vertice respicere dicuntur, Iulianus fecit. Tuncque puer vidisse dicitur, & aduentum Seueri, & Iuliani decessionem.] Aliud mixtum Pagomantiæ refert Pausanias agens de Patris Achaiæ: ibi ante Cæreris ædem, fontem esse, qui à templo lapideo pariete secluditur.

Spartianus in Iuliano.

In Achi

Ibi oraculum maximè veridicum fuisse cognoui.] ex eo non rerum omnium, sed morborum tantum euenta prædicebantur Speculum (ait) tenui suspensum funiculo demittunt, ita librantes, vt in fonte omnino non mergatur, sed imo ambitu summam aquam contingat. Deinde vbi odores adoleuerint, & rite Deum precati fuerint, inspiciunt in speculum, & ex eius imaginibus perituruſne an victurus is æger sit, de quo consuluerunt, diuināt. Neque latius omnino huius aquæ diuinatio patet.] Sed, & de Pythagora recentiores memorant, solitū speculo concauo inscribere litteras humano sanguine temperatas, & speculum Lunæ opponere, sicque diuinare.

Caelius li. 6. cap. 2. Heroyer. libr. 2. de spect.

4. Non dissimilis præcedenti, κρυσταλλομαντεία; nisi quod hæc in crystalli fustis fiat annulo inclusis, vel vasculo alteri,

teri, vel etiã nudis, & incylindrum aut obelum conformatis; quibus etiam fingit se dæmon inhabitare. Quendam Noribergæ anno 1530. ferunt in cristallo thesauros vidisse, a dæmone ostentatos: quos cum postea quodã ante vrbem loco essoso quæreret, adhibito familiari vno spectatore, & iam in specu arcam vidissent, atque ad eam cubantem atrum canem; magus specum ingreditur arcam aperturus, canemq; ab acturus, sed Cerberi ossam secum non attulerat itaque ille cacumen speluncæ quassauit, & miserum ruina obruit; qua & specus terra oppleta. Vir quidam; patrum memoria Græcarum literarum Latinarumque peritus, & fœlix si illotis manibus fidei mysteria contrectare non præsumpsisset, eruditum commentarium, in Germania, edidit, *de dæmonum natura*, eorumque libello Plutarchi, *de defectu oraculorum*, præfixi, ex eo petita est, verbis ipsius sequens narratio.

Consulti, aliqui, de rebus (ait) ignotis, in cristallis conspiciunt ea manifesto, de quibus quæsitum fuit. Et postea. Fuisse aiebat sibi notum vnum ex præciptia familia Notimbergæ. Eum quodã tempore venisse ad se, & attulisse in serico panniculo inuolutam gemmam cristallinam, figura rotundam, & dixisse. donatam sibi illã fuisse a quodam ignoto, qui se ante multos annos de hospitio compellasset, forte in forum conuentum, quemque ipse in domum suam adduxisset, & triduo habuisset, secum. Fuisse autem ab illo discedente, & relinquẽte munus hoc, ad significationem grati animi, edoctum se cristalli vsum talem, si qua de re certior fieri vellet, vt promeret cristallum, & puerum marem castum iuberet aspicere, & ex eo percunctaretur, quid cerneret? Fore. n. vt de apparentibus puero visis omnia, quæ requireret, indicarentur. Atq; affirmarat hic, se nulla vnquam in re fuisse deceptũ, & mirabilia de puerorum indicijs resciuisse: cũ cæterorum nemo quisquã aliud, quam nitidam, & puram gemmã intuendo videret. Quodam tamen tempore, cũ grauida ipsius vxor puerum marem gestaret in vtero illi quoque species in cristallo oblatas. Primo autem omnium formam viri sese exhibere solitam illo habitu, quo tum communiter vterentur. Et ita deinceps aperuisse, de quibus interrogatum esset, cætera: explicatisque cunctis, illam rursus viri figuram discessisse, & euanuisse reliqua. Discedentem autẽ eam, quam diximus, figuram viri, risam sepe vrbem per ambulare, & ingredi tẽpla. Fuerat autem fama passim dissipata de illis indicijs, vt negantibus aut dissimulantibus suum delictum aliquod, vulgo minarentur: se relaturos de eo ad illũ se in cristallo ostendentem virunculum. Quinetiam compertũ est, fuisse a doctis quibusdam, de dubitationibus suis in litterarum studijs aliquando nescio quid propositum, & in cristallo lectum. Sed his, & alijs huiusmodi compluribus commemoratis dixit Spenglerus, hunc aliquãdo ad se venisse cum tali oratione: arbitrari se tẽpus esse, vt a cristalli tali vsu tandem abstineret. Nam & sibi iam persuasum, eo ipso nõ leuiter peccari, & animi perturbatũ cruciatus grauissimos, se diu fane perpessum esse: itaq; se decreuisse deinceps nihil cum illo experimento velle negotij habere, & tradere nunc ipsi quod accepisset, de quo meminisse posset, quid ei sepe demonstrasset, neque nescire qui rumores in ciuitate pererebuissent. Permittere autem, vt faceret de eo quod collibuisset. Tum Spenglerus collaudato eo, accepisse se aiebat cristallum, & in minutissimas partes contudisse, & vna cum serica inuolucro in latrinam abiecisse. Bene profecto bene, nec aptius potuit, vtinam fic oẽs hęc; & similia superstitionis arma abolerẽt. Nec verendũ quidquam est cuiquã, ne forte se dæmon vlciscatur. impune hoc omnibus, qui cũ fide fecere. Burdigalæ adnouatus quidã paredrum habebat in phiala vitrea: eo mortuo, hęredes nec phialã retinere volebant, nec frãgere audebãt: consilũ petituri, adiere collegium ESV, patres iussere phialã deferri ad se; coramipsis se terrę illusuros. attulere, sed orarũt ne coramipsis frangerent: immania se metuere visa recedentib. ergo illis, in accensum tũ forte clibanũ magna vi phialã coniecere, & nihil aliud, quã ex vtriusque elementi conflictu breuẽ stridorẽ audiuere. Mihi ipsi cum anno 1578. iudicis adhuc ministerium obirem, inter rei cuiusdam Licentiati annotatas a fisco chartas: prẽter libellũ Magicis plenũ characteribus oblata simul capsula, fandapilę more efformata, & in ea virunculus mãdragoreus,

goretus, ater, & situ pædoreque obsitus, largo capillitio, sed imberbis: hunc, vulgo putant, ad diuinationes, lucra, & alia multa mire efficacem: accepi librum, capsam, & fictitium cadauer, hoc etiam primum laceraui abruptis auulsisque brachijs. dictitabant qui aderant, magnum mihi, & domui periculum imminere: risi, & abire qui metuerent, iussi: adeuntibus in focum qui aderat, conieci: nec aliud quam vstæ radicis, nidorem percepi.

5. Loco succedit, δακτυλομάντεια, quę diuinat annulis ad certam cœli posituram constructis vel incantatis, & super tripodem ad certa verba motis: describit Ammianus lib. 29. cuius verba dabimus. sect. 3. quęstio. 7. vel annulis incantatis, qualis fuit annulus Gygis; quo (teste Herodoto) fretus candaulem interemit. tales duo illi phocensium tyranni, de quo Clemens Stromateus; qui sonitu sponte edito eum commouebant de commodo rerum gerendarum tempore: qui tamen insidias conspirantium sic euadere nequiuit: Fuit huiusmodi annulus exitio cuidam Hieronymo Cancellario Mediolanensi: vt & alteri, qui cum eum in ignem proiecisset, sed mente non bona, statim à dæmone correptus, & in furorem actus fuit. Princeps quidam, hoc æuo, alium emerat aureis viginti: promiserat venditor, semper, dum gestaret, altæ, & chartarum lusum fore lucrosum. ita, ludit primo, procedit non infeliciter: redit ad fritillum, sed magna cum nummorum iactura. Sic se delusum videns, quem emi non oportuerat, annulum confringi iussit.

6. Occurrit, ἐνυάντια siue, ἐνυχομαντεια, in hac oleo ac fuligine impolluti pueri vnguem illinebant, & vngue solem versus obuerso, certum quid submurmurantes, videbant, quæ cupierant. Hodie vlterius progressum malum. Queuedum quendam Veteranum militem Hispanũ noui, bello, & armis, quam pietate clariorem, qui; quo tempore Dux Medinæ Cęli ex Gallæcia soluebat, Belgium petens; Bruxellis, non vni in vngue suo classem è porru Corunnę soluentem, & paulò post procellis vehementer afflictam, velut in speculo clare ostendebat. Hic ille, qui vulnera quoque solis verbis sanabat aliorum sua sic sanare ipse, vel alijs sananda permittere detrectabat.

7. Quidam putant esse, ἀερομαντειαν, illam Aristophanicam, in *Nubibus*. Sed ista, si tonitru, fulmen, oscines, & alia similia considerat, pertinet ad augurium, si planetarum adspectus fœlices aduersosq; ad astrologiam: si quædam aereorum spectrorum insolita visa, vt equitum, &c. ad περαττοσκοπίαν, referenda sola huc spectat, quæ ex aere coniurato dabat oracula, de qua Pictorius, de magia ca. 10. Cardani Aeromantia de qua ibi agit, potius Hydromantia dicenda est.

8. Dici potest, φαρμάκεια; qua vtuntur incantatores, ἐπῳδοι, qui diuinant freti solo dęmonis commercio; præter incantationem nihil adhibentes: vt Fessę faciũt quædam mulierculę tribades; & nonnullæ Aegyptiæ siue Zingalæ; de quibus postea, totam Europam percursantes, & in Byzantino foro Turcæ, & olim; *in Apulei asino*, quidam Diophanes. *Vide Io. Leonẽ in descript. Afri. l. 3.*

9. Est, κοσκινομάντεια quæ vsurpata veteribus (vnde, & Adag. *cribro diuinare.*) cribrum imponebatur forcipi, forcipem binis digitis comprehendebant, & eleuabant, & præmissis verbis conceptis, subijciebant nomina eorum, de quibus suspicabantur eos furtum, vel aliud occultum crimen patrasse, reum vero iudicabant illum; quo nominato, cribrum tremebat, nutabat, mouebatur, vel conuertebatur. quasi qui digitis forcipem tenebat, arbitratu suo cribrum mouere non potuerit. Quod formulam Pictorius proponat verborum pronunciandorum, fecit in cõsulte; quod ea sit vsus ter, & quod euentum certum prædicet, fecit impie, & mentitur pollicendo. Ad hanc reducit vir doctus Horoscus libr. 2. de vera, & falsa prophetia modum furti concipiendi Ch. probandi) per lancem, & licium: nempe lancem lineis funiculis illigatam, & cum murmure rotatam, ex lege XII. tabularum cum lege d. lib. 2. cap. 6. quod sane verisimilius quam quod post Tatium Alpinum Franc. Balouinus in libro 57. XII. tabular. & cum eo Ziracu. ad Alexand. Genial. dier. libro 6. capit. 10. Scripsit de μυτραγυρτοις prætextu religionis furãtibus. *Theocrito, Lucia no. Pollu ci.*

10. Ad eundem vsum erat, ἀξινομάντεια: qua securim rotundo infigebant palo, & ex eius motu furem deprehendebant. Quando autem successus futuri diuinatio petebatur, tunc gagatem lapidem

dem securi imponebant, vt Plinius refert. libro 36. capit. 19. Huic similis diuinatio militaris per scutum tincta aspide oleo. habes apud Suidam ex Aristophane.

Gregor. li. 7. epist. 7. & in Dial. li. 3. ca. 26. & 28. & h. 1.

11. Erat χεφαλαιοκμάντεια: faciebant asini capite super prunas asso. Germanis priscis in vsu fuisse. volunt. Longobardi postea vsi capite caprino, cui diuinum honorem habebant. Vehementer suspicor prius illud de Arcadio pecore genus olim ab improbis Iudæis interdum Diuinationi impensum, hinc que factum vt Apion, & reliqui Aegyptij, & illos secutus Tacitus, calumniarentur, eos pro Deo caput asininum coluisse.

12. Κλειδομάντεια, per clauem; cui circumdabant chartulam inscriptam nomẽ suspecti: deinde clauem alligabant sacræ scripturæ codici, hunc virgo sustentabat, & verbis certis murmuratis chartula ad nomen criminosi vertebatur, mouebaturque.

13. Sit quod Germanus quidam I. C. his verbis tradidit: ex oculo quoque excusso, hodie fur cognoscitur. Primum leguntur Psalmi cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem, & Christum item exorcismus in furem in medio ad oculi similitudinem vestigio, figura circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus aeneus triangularis, cõditionibus certis consecratus, incutiturque maleo cypresino: & dicitur, Iustus es Domine, &c. tum fur prodetur. Rostochij quidam pecuniam in quodam loco sepositi. cum autem eam postea inuenire tam cito non potuisset, fabrum cõuenit, ab eoque petijt, vt oculus furi excuteretur. Quo pacto statim ipse Dominus, qui fabri diabolica opera vsus est, oculum amisit] Nonne, lector optime, iusto Dei iudicio iste incidit in foueam quam fecit, & merito pertulit, quod tam iniuste, per artem pessimam, malum alteri molie batur? subdit; *Gustronij quidam cochleum argenteũ amiserat: cũ autẽ furẽ ex oculo quoque excusso cognoscere cupere, fabrum adijt ab eoq petijt, vt sua arte magica furẽ oculo priuaret, quod & factũ est, & statim filiolus illius, qui cochleum in quendã angulum coniecerat, oculum amisit.*] Sed & aliud diuinationis diabolicæ genus reperio in Indorum historijs, in ijs quę de Floridensium rebus gestis agunt. aspidomantiam vocare possumus. Narrant sequentia de Rege Holata Outina, cum exercitu subsistere iusso, senem magum centum, & viginti annos superantem aduocasse, & quo in statu res hostium foret pronunciare iussisse.

Tum magus locum in mèdio exercitu parauit,] & conspectu Ottignij, quod puer eius gestabat scuto, petere illud iubet: impetratum illud collocat, orbe quinque pedum diametri circum illud ducto, additis quibusdam characteribus, & notis: tum in scutum genibus flexis pedum calcaneis insedit, sic vt nulla parte humũ tangeret: & nescio quid submurmurans varios gestus exprimebat, tanquam in vehementem aliquam orationem incumberet: qua ad quadratem horæ producta, illico tam horrendus apparuit, vt humanã effigiem amplius non exprimeret. nam ita omnes artus contorquebat, vt ossa dissolui exaud rentur, denique præter naturam multa faciebat. His peractis momẽto in pristinum statum redijt, lassus tamẽ admodum, & quasi attonitus; deinde de circulo egressus Regem salutauit, ipsique indicauit hostium numerum, & quo loco illum espectarent.]

Claudat seriem Salisberiensis, lib. 1. de nugis curialium c. 11. scribens; *Imaginarij sunt, qui imagines quas faciunt, quasi in possessionem præsidentium spirituum mittunt, vt ab eis de rebus dubijs doceantur: hos idololatras esse S. scriptura conuincit, & diuino maiestatis iudicio condemnandos.*]

In his omnibus verba magica solent interuenire, ideo dubitari nequit, quin ad hanc quæstionem pertineant.

QVÆSTIO VII.

De mãganiæ speciebus in quibus, vel nõ est explicitum pactũ vel latens admodũ est.

HAec implicitam habentia pactionẽ reuocari possunt ad tria capita, *Ariolationem* siue *Haruspicinã, Auguriũ,* & *Sortes.* de quibus nunc videndum.

SECTIO I.

De Hauriſpicina siue Ariolatione.

ARiolatio latissima significatione omnem complectitur diuinationẽ: sed hic

hic eam stricte sumo, vt Isidorus, cū scribit; Arioli vocati propterea, quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, ijsque celebritatibus dæmonum responsa accipiunt.] quibus verbis describit solam diuinationem explicitam quæ ad oracula refertur. hoc placuit etiam Rabano, & Gratiano Iuoni, & Burchardo, qui in Decretum suum id retulerunt. *Haruspicinam* idem Isidorus vult dictam ab obseruandis horis, melius alij, à veteri vocabulo *Haruga*, quod (teste Donato) hostiam significabat. Ego nunc vtrumque nomen media quadam, & modica latitudine vsurpo, pro tota ἱεροσκοπίᾳ veterum, siue disciplina diuinandi in sacrificijs Gentilium solita seruari: quare olim semper puto in his interuenisse idololatriam expressam, non tamen semper pactum explicitum: hodie fieri posset, vt neutrum interueniat.

li. 8. Etymol. c. 9. li. de magor. præstig. ca. 1. 26. q. 3.

Haruspicum, seu Gazarenorum (sic enim vocatos docet D. Hieronymus in Esai. c. 47.) prima diuinatio erat ex viuæ adhuc victimæ obseruatione, dum producebatur, dum ad aram sistebatur, dum attractabatur. dum vinum ei infundebatur. possumus vocare victimariam, θυτικὴν siue θυματικὴν: quæ omnia, si quis velet exemplis confirmata, is adeat Bern. Buissonij, crudelem certe, & indigna morte absumpti viri, Formularum lib. 1. quædam etiam nos olim in Senecæ Oedip. delibauimus, ad illa:

Appellite aris candidum 1 tergo bouem.
Curuoque nunquam 2 colla depressum iugo.
Opima 3 sanctas victima antæ aras 4 stetis.
. . . Huc propere 5 admoue
Et sparge 6 salsa colla taurorum mola.
Placidone vultu sacra, 7 & admotas manus
Patiuntur? . . . . .
Vnone terram, ac vulnere a flicti petunt?
Vtrum citatus 9 vulnere angusto micat.
An lentus altas irrigat plagas cruor.

Secunda vero fuit *extispicina*, qua motum, & singula mactatæ hostiæ membra rimabantur, iecur maxime, vnde Græcis dicta ἡπατοσκοπία hanc vbertim rident Lucianus, & Arnobius, describit noster ille eadem Tragedia.

li. de sac. libr. contra gent.

Ede certas viscerum nobis notas.
Agitata trepidant exta, sed totas munus
Quaerimus, nonisque prosilit 2 venis cruor,
Cor marcet ægrum 3 penitus, ac mersum 4 latet,
Liuentque 5 venæ, magna pars 6 fibris abest,
Et felle nigro 7 tabidum 8 spumat iecur.
Ac semper omen vnico imperio graue,
En capita 9. paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumque casum 10 tenuis abscondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hostile 11 valido robore insurgit latus,
Septemque 12 venas tendit: has omnes retro
Prohibens reuerti limes 13 obliquus secat,
Mutatus 14 ordo est, sed nil propria iacet,
Sed acta retro cuncta. &c.

Fuit autem non quorumuis, sed certorum animalium inspectio. Iuuenal. Satir. 6.

Spondet Amatorem tenerum, vel diuitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato Armenius, vel Comagenus haruspex:
Pectora pullorum rimatur, & extra catelli,
Interdum pueri. . . .

Sed exsectis matri viuenti, vt ex nefarijs Iuliani Apostatæ magicis docemur.

Tertia est πυροσκοπία, & πυρομάντεια: in hac aliquando pix trita in ignem spargebatur, aliquando tedæ pice illitę accendebantur, & certis characteribus signabantur, & si flamma tædarum in vnum coibat, prosperum: si lambens, & diuisa comparebat, infelicem; si tricuspis assurgebat, glorioſum euentum: si varie disperſa, in ægro mortem, in sano morbum: si crepitans, infortunium: si subito exstincta ingens periculum ominabantur. aliquando hostiam in ignem conijciebant, & dumtaxat considerabatur flamma ignis victimarij, vtrum in vnam coiret pyramidem, quod prosperum: an vero diuideretur, quod aduersum. quis ignis colos, splen-

splendor, ascensus, strepitus: an cito victimam comprehenderet, an exstingueretur, & similia, quidam putant auctorem huius fuisse Amphiaraum, alij Argonautas alios: apud Romanos vsa Tanaquil, teste Valerio maximo. de irac. idem Tragicus:

lib. 1. c. 6. *TIR. Quid flamma? largas iamne i comprendit dapes?*
MAN. Subito refulsit lumen 2 subito occidit.
TIR. Vtrumne clarus ignis 3 & nitidus
stetit,
Rectusque purum verticem 4 cœlo tulit,
Et summam 5 in auras fusus explicuit comam?
An latera 6 circum serpit incertus via,
Et fluctuante 7 turbidus fumo labat?
MAN. Non vna facies 8 mobilis flammæ fuit:
Imbrifera quales implicat varios sibi.
Iris colores; partæ quæ magna poli.
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quisve sit dubi es color:
Cærulea fuluis mista oberrauit notis,
Sanguinea rursus vltimum in tenebras abit:
Sed ecce pugnax ignis in 9 partes duas
Discedit. . . . .
Immungit aris 10 ignis, & 11 trepidant foci.

Vtuntur hodie Lituani. nam ægris si vmbra, corpore igni oppositio aduersa cadat: certam spem recuperandæ valetudinis concipiunt: sin auersa ceciderint: conclamant, & pro depositio ægrum habent. An ab hoc vitio immunes Germani? qui in successione piratum, quas pie in honorem B. Ioan. accedunt, veteri idololatriæ Chaldæorum, & Aegyptiorum in sacrum morem commutata: peccant dum ad crepitum, summum, flammæ modum, & similia attendunt: item quia definitis vicibus circumuire, vel transiliri debere putant. sunt enim ista, vt recte censuit Vvimpina, reliquiæ veteris paganicæ lustrationis & traductionis per ignem, quam ex sacris litteris Patres confutarunt. Glycas ex Theodoreto hoc docuit, ne multos congeram.

Amavinus li. 3. de nat.

lib. de diuin. ca. 2.

Quin etiam (ait) liberos suos per ignē traiecit. Quid autem istud verbum sibi, quæso vult? Iosephus tradit Achazum quendam suorum filiorum Baali solido sacrificio concremasse. Verum Theodoritus aliter sentit: arbitror, inquit, hisce verbis significari speciem quandam erroris, qui ad nostra vsque tempora durauit. Videmus enim semel in anno rogos accendi, quibus inijciantur pueri quidam & viri. Quinetiam infantes ab ipsis matribus per naturam transportantur, quæ res videtur esse quasi quædam auerruncatio, & lustratio.] Sic Glycas.

2. Anna. fol. 269.

Quarta est nubila *καπνομάντεια*, fumi obseruatrix, eaque duplex. nam vel grana sesami, vel pauperis nigri in ardentes prunas iacebant, & inde surgentem fumum notabant: vel sine huiusmodi granis, solum obseruabant sacrificij fumum, & interdum fumum rogi. Hoc pertinet illud Nasonis, *in Ibin*, de rogo Polynicis, & Etheoclis,

Card. lib. de vera Sapient.

Et noua fraterno veniet concordia fumo,
Quam vetus accensa separat ira pyra.

De fumo illud Papinij est lib. 10. Thebaid. vbi postquam pyromantiam Tiresiæ descripserat, addit eum ore fumum fatidicum hausisse.

Ille coronatos iam dudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Vapor enim iste fumus est. nam quis credat flammam hausisse Tiresiā, & superuixisse? Vsos etiam Capnomantia Iudæos, & considerasse an fumus, qui ex victimarum sacrificio ascendebat, rectus ascenderet, an in obliquum vergeret, docet Theophil. in Oseæ cap. 4. Pictorius li. de magia, ca. 11. quosdam Papinij versus de morte menecei huc retulit, qui perspicue ad Pyromantiam pertinent. Non aliam speciem, sed genus quoddam ipsius Capnomantiæ putarim fuisse *Thurifumiam* illam in qua ex fumo thuris adoliti diuinabant. Statius.

Thurea nec supravolitante altaria fumo.

Hoc verum de ista: sed alia longe, de qua Dion.

Quinta est proprie dicta *λιβανόμαντεια*, quam proponit Dionius Cassius agens de Nymphæo prope Apolloniam, ibi & oraculum (*inquit*) editur, idque hoc modo. Thure accepto, precibusque eius

li. 41. hist. Augus.

rei

rei ergo, quam volunt, factis, ipsum thus. A vt secum eas preces deferat, ad ignē proij ciunt: tum si ratum futurum votum, ab igni thus è vestigio corripitur, ac si thus extra ignem forte deciderit, accurrens ignis id abripit, & consumit: sin irritum erit votum, neque accipitur ab igni thus, & si in ipsam flammam conijciatur, recedit ab ea, atque effugit, ita vtramque partem ignis futura prædicit; morte nuptijsque exceptis. de his enim non licet cuiquam oraculum illud consulere.] B

Sexta est τεφρομάντεια, siue ἀποδορομάντεια, qua diuinabāt olim ex cineribus sacrificiorum videtur hoc factum in ara Apollinis Isinenij, & ideo Sophocles in Oed. Tyr. vocasse cinerem diuinatoriū, μαντείαν ἀποδον fortassis tale, quid etiam obseruandum in cinere Alphæi, quem idcirco Moschus vocauit, κόνιν ἱερὰν, vbi ex Pausania docui quondam, per κόνιν, significari τέφραν, per puluerem cineres sicut, & in Herc. Oetæ sumi- C tur.

in Adu. ad Sene. Medea v. 81.

Et cineres patrio puluere sordidos,

Hodie viget quoddam superstitionis huius vestigium, cum res, de qua diuinādum, digito, bacilloue cineri inscribitur, & cinis aeri puro permittitur, & attenditur ad literas, quæ in cinere agitato apparent. Item cum iubent aliquem tres personas cogitare, quibuscum matrimoniū optet, vel speret contrahere, tum tres ducunt sulcos in cinere, illi autem iubetur D singulis personis suum sulcum deligere, tum auersus stare ne sulcos videat, quos interea alter tamdiu forcipe ostendit, donec eorum vnus ab illo ter diligatur, & quam ille sulcus destinabat, ea spondetur ipsi vxor futura, posset hoc vltimum ad sortem diuinatoriam reduci.

Septima est ὑδρομάντεια, & αἱματομάντεια, qua considerabant colorem vti insque lactis in sacrificio fusi Aeneid. 4.

(Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu) lactices nigrescere sacros,
Fusaque in obscœnum se verterc vina cruorem.
Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.

Aliolationem ergo hic alij agnoscunt, ego potius diras, seu omen, vt in illis Thycitæ,

Vernæ capiti fluxere rosæ,
Pingui madidus crinis amomo,
Inter subitos steti: horrores:
Imber vultu nolente cadit:
Venit in medias voces gemitus,
Sed vagus intra
Terror oberrat. Item,
Sed quod hoc? non vult manus
Parere: crescit pondus, & dextram grauat.
Admodus ipsis Bacchus à labris fugit,
Circaque rictus ore decepto effluit.
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo.
Vix ignis lucet.

Omina tamen diuinationis sunt, sed sub augurijs comprehensæ, seu auspicijs, de quibus sect. seq. Persis diuinationem ex vino tribuit Alexand. Neapolit. libr. 5. cap. 13.

Octaua forma ducitur, ab edulibus varijs, vt κριτομάντεια ἀλφιτομάντεια, & ἀλφιτομάντεια. De hac ita Theod. Balsam. in 6. Syn. quæ in Trullo. mulieres quædam (*inquit*) cum ordeo ea, quæ ab alijs ignorantur, enunciant. hæ dicuntur κρίθριαι quæ Ecclesijs, & sanctis imaginibus assidentes, & se ex ijs futura discere prædicantes, non secus ac Pythonissæ futura prædicunt. Alia posset videri ab Horatio significata lib. 1. epist. ad Fuscum.

Vtque sacerdotis fugitiuus liba recuso.

Nam in m.s. vetusto Sancti Laurentij Leodiensis eo loco adnotatum: Cum in seruis suspicio furti habetur, ad sacerdotē ducuntur, qui crustam panis carmine infectam, dat singulis: quę cum hæserit gutturi, manifesti furti reum asserit.] Sic ibi legitur, quod non tam explicando carmini, quam notandæ superstitionis priscę causa voluti adscribere. In Antisiodorēsi concilio can. 4. sic legitur: non licet sortilegos, vel auguria respicere, nec ad characteres, nec ad sortes, quas sanctorum vocant, vel quas de ligno, aut de pane faciūt aspicere, sed quæcumque homo facere vult omnia in nomine Domini faciat.] Item aliam puto quæ in sacrificijs (quam Theocrit. describit in Pharmaceut.) obseruabat molas & libamenta, & præcipue triticum, hordeum, far, & ex eo tosto frēsoque factam farinam, & ea mox subsecutam Victimæ conspersionem. Seneca:

Et

Et sparge salsa colla taurorum mola: Qua de re ex Dionys. Halycarnas. Suida, & alijs multa ibi in Comment. notaui

in Oed. v. 334. & 335.

κυρομάντεια perficiebatur caseo, ἰχθυομάντεια piscibus, quæ antiquissima. nam vsi illa Polydamas bello Troiano, & Tiresias Thebanus: apud Lycios a piscibus viuis non vno loco petebatur, sed in Dina fossa, & in fonte Apollinis apud Miras & apud Syrrhum vicum ὠοσκοπικὴ seu ὠομάντεια ex signis quę in ouis apparebat,

Cæl. li. 7. ca. 9. & Plin. li. 9 ca. 25. & li. 32. c. Plut. lib. de maior. animal.

qui Orpheum vsum vult Suidas: de ea dem nonnulla Leonibus libr. 3. var. histor. capit. 13. huc referenda præstigiosa illius nuperi impostoris scedulam in ignē coniectum, in quodam sadiatorum ouorum illæsam ostentant s. Huc non est referenda superstitiosa expiatio Isiacorum per oua, de qua Iuuenal. Sat 6.

Nona est πυρομάντεια, qui vtuntur hodie quoque Turcæ: cum cerā liquant, & aquæ guttatim instillant, & figuras inde ortas obseruant. Alsiuicæ vetulæ aliud genus commentæ: cum aliquis ęgrotat tot cereos æqualis ponderis incendūt, quot Sanctos morbi immissores autumant, & cuique cereo suum sanctum appropriāt, cuius cereus primus cōsumptus fuerit, eum morbi pronunciant autorem, læsoremque.

Decima ἀνθρωπομάντεια, quæ rimabatur hominum mactatorum fibras ac viscera. Vsus ea Heliogabalus monstrum

Cedren. in Anna. & Theod. li. 1. c. 21. & 22.

non homo: vsus etiam Iulianes Apostata, qui grauidarum aluos exsecabat, vt Antiochiæ & Carris deprehensum: vsus & teste Ammiano libro. 29. quidam Pollentianus, vsæ & Arlunæ Scythicæ, vt est libr. 1. Annal. Boior. a quibus id accepere Tartari, de quibus narrat Cromerus libro. 8. histor. Polon. vsi, & Lusitani veteres apud Strabonem libro. 3. Hęc ad exspicionam commode reduceretur:

4. Reg. 26 v. 6. Exc. 20. v. 31.

vt, & ad hanc, sacrificium filiorum in Topheth, vbi igne absumebantur in honorem Molochi in Sacra Scriptura.

Vndecima fuit δαφνομάντεια, ex laurei rami combustione, prosperum signum, si obstreperet cum fragore, infelix. Si iuxta Propertium, taceret *exstincto laurus aduſta foco* de hac multa, & ita, vt nescias, quis à quo acceperit, Parthabus, ac Rhodiginus. vaticinabantur autem præmansis lauri foliis, testibus Lycophro, & Hesiodo; vnde laurus dicta Symbolum diuinationis, Constantino *in Geopon.* & Aphronio, *in Progymn.*

Duodecima potest esse βοτανομάντεια, cum ex verbenæ, lunariæ, luluæ, myricæ, ficus, & aliorum simplicium foliis ramulisue, consignatis nomine quærentium, & quæstione, cognitio futuri petebatur. caue cum his confundas Sibyllæ folia apud Maronem, in his enim non quæstio, sed oraculi carmen erat inscriptum. συκομάντεια ficus folia postulabat. De diuinatione per tamaricem seu myricam, ex Nicandri Scholiaste, sic Cęlius Rhodiginus.

Ian. Parrha. in Claudiani li. de rap. Proserp Cæl. Rhod. li. 5. antiqui. c. 7. Iren. antilect. c. 29.

Appollo myrica vates sanxit prenunciare mortalibus futura,] propterea insignem fruticem hunc Nicander μάντιν vocat, id est vatem. Quin & magi item Scythæ myricines vaticinantur ligno. Sed & in Lesbo Apollo myricæ ramum tenet: qua ratione Myricæus quoque est cognominatus. Et Archæus prodit quandoque in somnis visum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus refert antiquissimam esse plantam myricam: nam Aegyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id est tamarice, vt interpretatur Dioscorides: sicut apud medos magi.]

Decimatertia ὀμφαλομάντεια, obstetricum proprio: quæ per nodulus vmbilico, & secundinis adhærentes coniciunt, quoties puerpera sit postmodum paritura.

Decimaquarta nouitia quoque est, ex eadem obstetricia schola, superstitio, ἀμνιομάντεια. Fœtus maternus in vtero materno tribus membranis inuoluitur: quarum prima dicitur χορίον seu secundinæ: alia vero à sarciminis forma ἀλλαντίδες, tertia à mollice ἄμνιον. hæ duæ posteriores aliquando cum fœtu sic erumpunt, vt facies, ac caput infantis quasi galeatum appareat: Vulgus Belgicum vocant galeam (*den helm*) hæc membrana cognomen tribuit Imper. Diadumeno, & causidici Romani multa pecunia inuolucrum istud emebant, se illo ad causæ victoriam iuuari multum arbitrantes. Ex huius tegminis colore rubicundo, vel liuido, fortunam infantis, aniculæ ariolantur. hæc ἀμνιομάντεια, de cuius vanitate legendus Leonius Ziricæus. Sed, & Iouius,

Lāprid. in vita Diadumeni. li. de occult. nat. mirac. 8.

ne

ne quid ſuperſtitionis omitteret, nimis huiuſmodi vanitatibus, pro Epiſcopo, dederit, in Ferdinandi Dauali natiuitate (li. 1. Piſcarij) huiuſmodi pelle inuolutum ex vtero prodiſſe conſiderauit.

Decimaquinta eſt æque ridicula diuinatio Iudæorum per *Ieduim* cuius Rabbini mentionem à Moſe factam comminiſcuntur, nempe volunt fuiſſe animal quoddam, nomine *Iedua* ידוע humana forma, cuius ex vmbilico medio funiculus propendebat, quo inſtar cucurbitæ humo adhærebat, & quantum funiculi longitudo patiebatur, circumcirca omnem terræ fructum depaſcebatur: capi à venatoribus non poſſe, niſi ſagittâ funis præſcindatur: tunc ſtatim expirare per eius oſſa, certo ritu in ore geſtata, vaticinandi donum nactos homines indeque artolos dictos *Iddegonim*. tales iſti recutiti fabulas nobis obtrudunt, digni qui, & terræ cum ſuo: *Iddahhonim* ידעי affigantur, & cum eo conuiuentur. Niſi humanam illi formam attribuerent, poſſemus ſuſpicari eos alluſiſſe ad Plant. animal quoddam agni ſpecie, quod naſci terunt, ſic terræ cohærens, & vicina ſibi, quoad funiculi longitudo permittit gramina depaſci, & pabuli poſt defectum marceſcere, in vicina Moſchouiæ Tartaria: de quo Sigiſmundus *in Moſcouia*, & Iul Schal. *contra Cardan.* & plenius ex profeſſo Andr. Libauius p. 2. ſingul. diſp. de agno Scythico.

Moſes Sarſonis F. in præceptum Negotiatum 8. Deut. 18 & Leui. 19.

Decimaſexta eſt λιθομαντεία: cuius meminit Iamblichus, & Orpheus agens de Siderite lapide: ſed ritus eius mihi non ſatis perſpectus. Huc ſpectat Caldæorum lapis Mizoris, de quo ita Zoroaſter. Ηνίκα δερχίμψον δαίμονα προσγειον ἀθρήσης Ουε λίθομι ζερον ιωνδᾶν.

Quando conſpexeris dæmonem terreſtrem (tibi reſponſum expetenti) accedere, incantans ſacrifica lapidem mnizurim. vbi Pſell. in Scholijs rem aperit: Dæmones (ait) circa terram volitantes natura ſua ſunt mendaces. Quod ſi ex his verum aliquem ſermonem audire cupias, aram appara, & ſacrifica lapidem MNISVRIM, Habet enim hic lapis vim aduocandi maiorem dæmonem, qui occulta ratione materiali genio applicatus, rerum inquiſitarum veritatem inſuſurrat, quam ille porro homini interrogãti profert. Indicat enim nomen ipſum, quo in aduocatione vtendum eſt, vna cum lapidis ſacrificatione.] Hæc Pſellus, cui ſimilia Nicephorus ad librum Syneſij de inſomnijs. fuit hæc vaniſſima ſuperſtitio, putantium non omnes dæmones æquè mendaces, ſed aliquos veraces, deinde, & illud erroneum quoſdam eſſe materiales, ἀφεγγεις ὑλῆς ἀναπλησμενους, materia tenebroſa plenos, vt loquitur. Hic ergo magicus ritus Chaldæorum Non deſunt, qui putent Iudæis in vſu fuiſſe lapides quoſdam Diuinatores, & eos prohiberi à Moſe Leuitic. 26. ver. 1. nam vbi noſter vertit, *Lapidem inſignem*, illi malunt vertere: *Lapidem imaginationis*, vel vt alij *Lapidem ſpeculationis*. Sed illi nugantur cum ſuis, quos nimis libenter ſequuntur Rabbini. nam *eben MasKith* vocat lapidem pictura, vel artificio aliquo ſic ornatum, vt aſpectu ſuo homines capiat, & alliciat ad honorandum: ideo enim additur, non quidem, vt diuines per illum, ſed, *vt incurues te ei*, hoc eſt, vt adores illum. Non vos celabo, quid aliquãdo mihi de hoc loco in mentem venerit, antequam editionem Romanam viderem. Suſpicabar noſtrum interpretem primo ſcripſiſſe, *Lapidem in ſignum*, inde cum alia verba tranſpoſuiſſent, *in ſignum lapidem*, factum denique *inſignem Lapidem*. confirmat coniecturã verſio LXX. in qua diſerte ſcriptum: τιθὶν σκοπόν *lapidem ſignum*. Et fuit illa veterum ſuperſtitio: qui mercurios ponebant in vijs, vel alios Deos, *vios*, ſiue *viales*, itinerum indices, & ſigna. prohibeat ergo legislator, non lapides indices viarum poni, ſed poni, huiuſmodi lapides habitu Deorum, & ad adorandum. Scio quę de radice נסה SaKah, prolixe hic Oleaſter adferat, ſed erobare nequeo, quod vulgatum interpretem tam facile deſerat, immo, & de verſione loci Iob aperte ignorãtię accuſet. Etiamſi vera ſignificatio foret, operire, dicere poſſent: quę picta ſunt, coloribus eſſe contecta, & operta. Poſſet quis ad hanc ſpeciem referre quorundã ſuperſtitionem, qui vt ſomnia ipſis contingant futuri, prænuncia, geſtant amethiſtum gemmam.

Decimaſeptima occurrit ῥαβδομάντεια, quę multiplex fuit, de qua ſic Cælius Rhodiginus d. c. 29. ſcribit.

Virga

Virga in rebus diuinis eximij cuiusdã vsus fuisse veteribus, ex plerisque conjectare licet. Nam, qui Persicos ritus diligẽtius animaduersos litteris mandarunt illorum magos, qui sacrificijs præficiuntur carnes super myrto, & lauro positas tradunt subtilibus virgis adurere, mox oleũ lacte melleque commixtum conspergere, ac comprecari, fasciculos ex myrica pertenues manu tenentes. In Pyrethiorum meditullio surrecta stabat ara, vbi in exstinctus seruaretur ignis, fierentque itidem comprecationes, non sine myricinis virgis. Sicut in Scythia quoque, vbi vaticini traduntur plures, salignis virgis diuinario concipitur, quas dissoluunt, ac separatim singulis humi constratis vaticinantur, interim virgas comprehendẽtes, componentesque. Narees vero, quos esse Androgynos putat Herodotus, tiliam scindentes trifariam, digitosque implicãdo, ac resoluendo præcinunt futura.] & *postea*, Etenim in plerisque locis virga (vt diximus) præsagiunt, quod in primo compositionis, tertiæ Dion quoque cõfirmat. Quæ ille de Persis Magis, ab Herodoto libro 1. & Strabone libro 15. mutuatus, quæ de Scythis, & Enarijs. Herodoti libro 4. Scytharum progeniem Turcas, hunc morem retinuisse, colligitur ex Historijs Collenucij. Sed illud mihi nota (Lector) ῥαβδομάντειαν non pertinere ad vnum duntaxat caput. quædam enim explicitam continebat inuocationem, nempe quæ conceptis verbis efficiebat, vt virgula recta, sponte sua, in circulum coiret iunctis extremitatibus. Alia vero ad sortes pertinet, quando regnum, vel quid aliud, virgis datis, cui obtingeret, experiebantur: sic Aaroni prætogatiua Sacerdotij, virgula contingit florente, sic & Beatam Virginem nonnulli, ex apocryphis, tradunt Iosepho spõsam datam: quo adhuc tempore Diuinatoria sors permissa. Aliquando ad ariolationem nostram (quam auspicium vocauit Tacitus) referenda: vt illa Persarum, & Scytharũ, Germanorum quoque, quam Tacitus describit libro de moribus Germanor. qua de re nos postea plura Sect. 3. Aliquando ad omnia, vt illa, de qua sic Crantzius libr. 4. Metropol. c. 19 & 29.

li. 1. verũ Neapol.

Memorant Annales Henrici III. Imper. fabulã de Hildebrando puero, quod cũ filius esset fabri lignarij, ex sarmẽtis ordine cõpositis, insciusipse has litteras conseruarit: quibus astans homo litteratus legerit ex ea compositione scindularũ: *Dominabor à mari ad mare*. Vnde conjectans diuinum aliquid in puero, suaesrit parenti, vt eum litteris traderet. Traditus profecit, & in Cancellariam Regis peruenit, & Scriniarius euasit. Somnio admonitus Imper. de eodem, quod cornua videretur habere, quibus filium suum cõtereret, hominem in vincula coniecit: sed ab Imperatrice vinculis exutus, Cluniacense monasterium petijt Indeque profecit primum in Subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouissime in Gregorium VII.] Hæc ex Annalibus illis Grantzius, quæ nescio cur fabulam vocet.

Decima octaua est λαμπαδομάντεια, quando nonnulli candelam in D. Antonij honorem accendũt, sicque se res perditas confidunt inuenturos. Alia est vetus superstitio *Lucernaria*, de qua Propertius libro 4.

Sed neque suppletis constabat flamma lucernis.

& alio loco:

Seu voluit tangi parca lucerna mero.

Petronius in Satyra, *Lucerna humore defecta, tenue, & extremum lumen sparbat:*] hæc magis videtur ad hominis augurium pertinere. An etiam huc pertinuerit modus furti concipiendi per lancem, & licium; quem Sex. Pompeius describit, dubium mihi: puto potius non pertinere, quicquid Acron prodiderit. vide sub quæstio. 6. sect. 4. vers. 9.

Decima nona vocatur ἐμφαλομάντεια nempe duplex diuinatio, qua virginitatẽ puellæ explorabant 1. per funiculum, quæres etiam hodie in vsu prauo: & videtur olim eo respexisse Catullus in nuptijs Pelei, & Thetidis.

Non illam nutrix, orienti luce reuisens,
Hesterno poterit filum circumdare collo.

2. Quod, auctore Guil. Parisiense, solitum in Britannia redactum in pollinem tenuem achatem in potu præberi, quem qui, quæue sumpsit, nisi virgo sit, statim cogatur euomere. Referuntur & alia, quæ idem per vrinam indicium faciunt. Et referuntur, vt arcana naturæ, vereor ne prorsus sint magica, certè

p. vlt. de vni. c. 22.

sunt

sunt illicita, & famæ restitutioni obnoxia.

Sunt & aliæ mille nocendi artes, & nomina mille, quæ vtinam, vt mihi, sic cæteris ignotæ, & inexpertæ. Damnant hæc omnia Theologi, & Canonistæ. vide Euseb. lib. 4. Præpar. Euang. capit. si quis 26. q. 5. Ioannem Salisberiensem, lib. 2. de nugis Curialium cap. 28. Michael. Medin. lib. 2. de recta in Deum fide fol. 29. & Iulium Sirenium Ebro 9. de Fato cap. 15. & 16.

SECTIO II.

De augurio, & auspicio.

AVgurium, vel dependet à natura, vt nautarum, agricolarum, &c. de quo postea (est enim commendatione dignum vtpote naturalis coniectatio) vel hominum industria atque artificio institutum, rebus futuris, nō necessarijs, sed voluntarijs conijciendis inseruiens: de quo nunc agimus, quod ipsemet Cicer. vanitatis, & ineptiæ condemnauit, longe hac in re prudentior, quam Plato in Phædro, vel Xenophon, in Cyripæd. Quod vero, & Aristoteles meminit augurij, ille vel populari ex sententia loquitur, vel augurium vocauit, naturalem præsensionem auium, qua pluuias tempestatesque instantes nobis indicant cantu, volatu, vel garritu. Nobis Christianis dubitare non licet, totam Augurum disciplinam, incertam, & illicitam esse: qua, quod abstineret Dei populus, etiā ab ariolo laudatur: quam sciunt omnes damnatā à Mose, ac Prophetis, & a iuris Canonici auctoribus, à quibus etiam variæ pœnæ infliguntur: quam sciunt pacti cum dæmone damnari à B. Augustin. sciunt à recta Philosophia, valde alienam.

l. 2. de diuinat. l. 9. de Histo. anim. c. 11. & alib. Nu. 23 v. 23. Leui. 19. v. 26. Deut. 18. v. 10. Eccl. 34. ver. 5. Ier. 7. v. 9. c. illud 1. sex & illud 26. q. 2. c. si quis. Epis. c. alii quanti. c. si quis de vicus ca. augurijs 26. q. 5. l. 2. de do. Christia. c. 24. do cent hoc Cic. d. li. & Frat. Pic. l. 6. de prae. c. 4.

Auspicij vero, siue Augurij vocem nunc eo extendimus, vt etiam omnia comprehendāt: sicut & Græci sumpserūt, ὄρνις διὰν, οἰωνισμὸν, οἰωνομάντειαν, ὄρνιθοσκοπίαν, pro obseruatione cunctarū rerū subito, & inopinato, & insolito, accidentium, instituta ad cognitionē in futurorum, vel occultorum.] Sic acceptum, reduci potest ad species quinque, primum ex cœlo, secundum ex auium volatu, vèl garritu; tertium ex tripudio pullorum, quartum ex quadrupedibus, quintum ex diris, & portentis: & horum omnium communis diuisio est, quod eorum quædam sunt Oblatiua, quæ non poscuntur; quædam Imperatiua, quæ veniunt optata, & quæsita.

1. Ergo genus è cœlo captato ab auguribus prospectu, & cœli regione designata (templum vocabant) expectabat auspicium, nempe tonitru vel fulmen, siue fulgetrum: quorum alia bruta, quæ nulla ratione naturæ nitebantur, sed erāt vana prorsus, alia Fatidica: & hæc rursus, vel pestifera, vel consiliaria, vel auxiliaria, vel huiusmodi nugacissima, de quibus multa Plinius, & Seneca, quæ sanè eruditè refellit Vvimpina, lib. de diuinat. capit. 3. 4. & 10.

Pet. Sancti floribus Monte pisulan. l. hist. rep. memorab. fol. 240. Varro li. 6. de lingua latina. Pli. li. 2. c. 11. & 54. & l. 28. c. 2. Seneca in Natural. quæstionib.

2. Ab auibus petebatur, vnde dictum augurium; quasi auigurium. Auium aliæ oscines, quæ cantu, seu garritu; aliæ Prepetes, quæ volatu putabantur prædicere, & & harum rursus variæ differentiæ, *funebres, cliuiæ, arculæ, volscræ, remores, incbræ*, & aliæ multæ. Stultitia hæc refellitur bene ab eodem Vvimpina lib. eod. c. 12.

Seru. l. 2. Aeneid. Festus in voce Oscines Gell. li. 6. ca. 6. Plin. l. 10 ca. 13. & 18.

3. De pullorum tripudio sumebatur. Duo a pullarijs pulli in cauea seruabantur, primo diluculo, imperato de more silentio, plus aut offa, cauea reclusa. pullis obijciebatur: si negligerent cibum, sinistrum auspicium erat; si auide depascerentur, ita vt aliqua ex rostro decideret, & terram sentirent, dicebatur. *Solistimum tripudium*, & habebatur secundū. *pauere* veteribus, idem quod ferire: inde dictum primo terripauium, deinde terripudium, denique *tripudium*. Idem & *Somnium* vocatum a sono, quem plus edebat cadendo. Nugacissimū sane commentum, cuius, tamen neglectui tribuere Romani clades P. Claudij, & Lucij Iunij bello Punico 1. & Flaminij bello Punico 2.

de his Cicer. de diuina se ius in Puls, & in Ostinā Polybius l. 1. & Valer. Max. l. 1. c. 4. Liu. l. 2. l. de morib. Ger.

4. Ex *quadrupedibus*, sumpta, teste Sext. Pompeio vocabant *auspicia pedestria*; vt apud Germanos ex equorū fremitu, propriū gentis (ait Tacit.) equorum quoque præsagia, ac monitus experiri, publice aluntur isdem, nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere

contecti, quos pressos sacro curru sacerdos, at rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnitusque ac frenitus obseruant. nec vlli auspicio maior fides.] Durasse eam superstitionem diu postea, etsi paulum diuersa forma apud Luzicos, ex Ditmaro noster Lipsius *in comment.* admonuit. De Lupino auspicio, Plinius, & alij valde multa, & prorsus contraria tradiderant, quos habes diligenter annotatos à Tiraquello; de capra, asino, leone, vulpe, cane, mustela, ariete, & alijs; quæ Alexander nullis *ad Alex. ab Alex. l. 5. c. 3.* auctoribus firmarat, vir idem, supra modum diligens, accuratæ comprobauit.

5. Sunt *Omina*: quæ pertinere ad augurium vel vnus ostendit Claudianus sequentibus versibus;

Nullusque dies non triste minatur
Augurium, quoties flauentia serta comarum
Sponte cadunt? quoties ex sudat ab vbere sanguis?
Larga vel inuito prorumpunt flumina vultu,
Iniussaque manus mirantia pectora iundunt?
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt.
Tympana si qualiam, planctum mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri.]

Vbi Ceres, & exempla prebet omnium seu Diratum, & quod vocauit *augurium*, postea vocat *omina*. Hæc solent etiam *prodigia* dici. Valer. Maximus *admirabile inter cœnam prodigium incidit. Infusum namq; paternæ eius vinum nec semel, sed iterum, ac tertio, in sanguinem versum est. Quæ dere consulti Magi monuerunt, vt ab incepto desisteret.*] *lib. 7. de Xerxe.* Sed de omnibus plura diximus lib. 3. vbi de vana obseruantia egimus. Huc reducenda omnia prodigia, & ostenta, & monstra, quatenus quis vanam quandam ex his instituit diuinationem, quam veteres τερατοσκοπίαν, vocarunt, à qua aliena est Christiana obseruatio monitorum quorundam mirabilium; quæ quibusdam Deus largitur. Duo exempla referam infra cap. 3. q. 2. & alibi aliud familiæ Estensis B. Beatricis apud Scardeonum, tale quod de monte Vesuuio, & morituorum impiorum, & damnandorum mox aliquorum prædictione, Pet. Damian. epist. ad B. Dominic. Loricat. supra agens de Pandulfo Capuano, his verbis; *quandocunque in illis partibus reprob. dues moritur, ignis erumpere de prædicto monte videtur. & tamquam sulphurea resina congeries ex ipso Vesuuio protinus fluit, vt torrentem faciat, atque decurrente impetu in mare descendat.*] miraculo ignis, addam aliud humanum. Herodotus lib. 8. scribit, quando Amphienses sinistri aliquid publice euenturum, soletam sacerdoti Minervæ subito promissam enasci barbam. Sed redeo ad inanima. De familia Seruiliorum scribit Plinius nummum illis fuisse æreum; quem auro, & argento cibarent, qui ad futuros familiæ prosperos euentus crescebat, ad infoelices minuabatur, lege Plinium lib. 2. c. 65. De sanguinis admiranda in Gallia pluuia, quæ incidens supra carnem hominis, aut supra lapidem non poterat ablui, cadens vero supra lignum facile eluebatur; auctor ex Pulberto Carnutensi est Baronius Annal. XI. anno Christi 1017. De fonte Glomuzezi narrat Dietmarus, qui quando lætus pace, & annona annus subsecuturus tritico, auena, & glande refertum se ostentat, quando pestis imminet cinerib. quando bellum, sanguine plenus fluit. quod idem Erasmus Stella, & Petr. Albinus *in Chronico Misnensi* asserunt. Alibi in Germania fons est dictus *Dungerbrun*, qui quando decrescit grauem annonã, quando exaresc at diram famem portendit. In monasterijs non raro accidit, vt religiosi monituri, in templis vbi sedilia sua habent trunco capite adspiciuntur. Quibusdam etiam nobilium familijs quædam notata. est quæ certissima suorum mortis indicia habet, si fons quadam natura sua valde limpidus ab incognito quodam verme turbetur, alteri signum est, si terra quædã arci ipsorum vicina in vorginem subsidit. In Bohemia spectrum femineum vestitu lugubri apparere solet in arce quadam illustris familiæ, antequam vna ex coniugibus Dominorum illorum è vita decedat.

cedit. ita ex alijs, vt certa refert Phil. Camerar. operæ successiuæ c. 73. vide supra in princip. lib. & d. q. 2. *Monstra* sunt naturæ valde aberrantis à consueta norma inanimantium productione ludibria. *Ostenta* vero, & *prodigia* vocamus, varias, & terribiles, atque insolitas in aere, aut alijs elementis apparitiones, ac sonos, vel affectus, vt pluuias sanguinis, acies in cœlo visas, & similia, quibus pleni Iulij Obsequentis, & Lycosthenis libri, & Iosephus lib. 7. de bello, cap. 44. & egregiè Vvimpina lib. de signis. certa horum interpretatio à diuina reuelatione dependet, vt fuit concessa Danieli: non licet ea curiosè obseruare ad fortuitos euentus certò prædicendos: rectè tamen concionatores ex ijs imminentem Dei vindictã denunciant, vel ab instanti facinore, ac vitæ prauitate homines ijs deterrent, & ad pœnitentiam hortantur. reuera enim idcirco illa solent à Deo ostendi. Plura de his pete à D. August. lib. 21. de ciuit. Dei. ca. 28. & qui hos portentorum obseruatores egregiè confutant Picus, Vvimpina, Medina, & Sirenius.

Vlt. Auspicium ex acuminibus militare, cuius, & Dicer. & Arnobius meminere, quidam ad ostenta referunt, cum Cælio Calcagnino, alij ad Geomantiam, alij cum Turnebo non dissimile faciunt ab Anxinomantia. quale fuerit, nihil habeo certi. *Lege si placet Antonii Valtrinum Comm. de re militari.*

ar. 2. vsque ad 27 c. 5.

Picus l. 6 de præn. c. 6. vvimpin. supr. c. 17. Medi l. 2. de rect. fid. c. Siren. d. l. 9. ca. 19. & 20.

SECTIO III.

De sortibus illicitis.

MAnganiæ tertiam partem dixi esse *Sortes*. Sors olim dicta *Phur*, vt patet ex lib. Esther capit. 9. vers. 26. quam plerique Persicam vel Susianam vocem esse volunt. assentior potius D. Hieronymo Hebræam esse. & deduci ab Hebræo פור phur, cadere, seu labi (etiam iuxta Furster.) quia sortes in vrnam coniectæ labuntur, vnde, & festum Hebræis *Phurim*, nõ *Phrim*. Iosephus in hac voce mendosus est, vel more Græco detorsit. Sors autem, teste D. Thoma, triplex est, diuinatoria, consultoria, & diuisoria.

22. q. 95. artic. 8.

A *Diuinatoria* vocari potest κληρομάντεια: quæ ex genere suo prohibita, D. Greg. lib. 7. ep. 66. lib. 9. epist. 47. in Decretal. c. 1. de sortileg. D. Tho. d. art. 8. & talis fuit sortitio Ionæ 1. vt ibi post Lyran. & Ferum optime Franc. Ribera. quę & ipsa multiplex est. vna, eadem cum oraculo, vt fuere sortes Deliæ, Lycię; Antiates, Prænestinæ & similes: sic accepit Seneca. in Troadib.

Post fata demum sortis incæsta fides.

B & in Oedipo.

Sortes Phebi exitus.

Cæteræ sortes p'ereque nomen à materia sortiuntur: vt sunt παλομάντεια, ῥαβδομάντεια, ἀστραγαλομαντεια, quæ baculis, talis, oscillis, pilulis, aut tabellis inscriptis, in altum, vel in vrnam conijciebantur.

3. His similis fuit κυβομάντεια, siue aleatoria, vt apud Propertium.

C *Me quoque per talos Venerem quærente secundos,*
Damnosi semper subsilere canes.

Huic dediti valde Augustus, & Tiberius Impp. teste Suetonio, & Attalus Rex Pergami. Vtebantur huiusmodi sorte teste Pausania Græci, apud Buram Achaiæ: & in Apono fonte in Italia, teste Suetonio, in Tiberio.

4. παλομάντεια, quam dixi, seu ῥαβδομάντεια, quam Tacitus tribuit Germanis; sortium consuetudo simplex, *ait*, virgam fructifera arbori decisam in surculos amputant: eosque notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere, ac fortuito spargunt. mox, si publice consulatur, Sacerdotis ciuitatis, sin priuatim, ipse patersamiliæ precatus Deos, cœlumque suspiciens ter singulos tollit, sublatos secundum impressam ante notam interpretatur, &c.] frequentissima quoque Sinis, hodie est fere similis, quædam diuinatio duorum lignorum æqualium quam describit fuse Gunzalus Mendozius libro 2. histor. Chinens. capit. 4. nec non Philippinensium, seu Lusanorum in India, teste Martino Ignatio Itinerarij capit. 8. In sacris litteris inuenio nonnullas huic pertinentes, vt est illa sagittarum de qua Ezechiel. & alia virgarum de qua

D

E

li. de moribus Germ.

Oseas, & secundum nonnullos Moses. Ezechielis verba sunt: Stetit enim rex Babylonis in biuio in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas. interrogauit idola, exta consulit. Ad dexteram eius facta est diuinatio super Ierusalem]Diuinationem hanc varie explicant. orta diuersitate, quia non conueniunt: de significatione verbi *KoKol* קלל quod D. Hieron. vertit, *commiscuit*, LXX. vero *fecit ebullire*, *& virgam* pro *sagittis*, ἀνάβρασαι ῥάβδον, quod tamen Polychronius docet dictum phrasi Hebræa pro misit, seu iecit sagittas. ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν γὰρ τὴν λέξιν ἐχρήσατο. κατὰ ἑβραίους. D. Hieronym. in Commentar. explicat modum diuinationis: stabit in ipso compito, & ritu gentis suæ oraculum consulet, vt mittat sagittas suas in pharetram, & commisceat eas inscriptas, siue signatas nominibus singulorum, vt videat, cuius sagitta exeat, & quam prius ciuitatem debeat oppugnare, hanc autem Græci βελομαντείαν siue ῥαβδομαντείαν nominant.] & addi postea. LXX. hic non tam sensu, quam verbis à vulgata dissentire. Nam illud ἀναβράσαι, seu ebullire, nihil aliud est, quam velociter exire, seu ascendere. Sed alij putant eo significari genus alterum diuinationis: nempe commixtas sagittas in aerem fortiter iecisse, & in quam partem caderent, dextram an sinistram, versus Rabbath, an versus Hierusalem obseruasse: sic R. Ioseph. & (vt videtur) Chaldæus Paraphrastes, eamque interpretationem optime tam nostra, quam Græca versio patitur. Denique quia *Kalal* קלל etiam significat læuigare, & pollire, ideo exponunt, tersit, seu poliuit sagittas. volunt enim significari genus diuinationis Catoptromanticum: quo augures in splendenti cuspide, velut in crystallo, vel vngue, futura inspiciebant: sed cum hoc sit recentiorum commentum, præstat Diuus Hieronymus & LXX, illos sequi.

6.21.v.21

Alter locus est Deu. 8. v. 11 Vechober chaber. וחבר חבר quod noster vertit *incantator*: recentiores vertunt *iungens iunctionem*, vt exprimant, speciem ξυλομαντείας qua per frustra lignorum iterũ coeuntia diuinabatur. Sed nostram versionem confirmant LXX. φαρμακὸς ὑπαδὸν ὑπαιδόμενος, *veneficus incantans incantationem*: & recte, incantatores enim, à *Chabar* חבר, quod significat, se sociare, vocantur *Chabarim*, quasi dicas socij, nempe dæmonum, quibus se pacto, seu fœdere inito coniungunt. Lõge ergo clarius vertit noster vulgarus, quam recentiores, isti: & bene Pagnius retinuerat versionem LXX. interpp.

Tertius locus est Oseæ 4. v. 12. Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annunciauit ei,] non constat, de quo genere hoc dictũ. apud Hebræos, R. Moses Samsonis F. in explicatione præcepti Negatiui. 52. commemorat huiusmodi rituum: decorticabant bacillum ligneum vno tantum ex latere, tum in aerem proijciebant, si fortuito casu, primo iactu apparuisset, superior pars decorticata, at secundo iactu, superior pars adhuc vestita, prosperum successum augurabantur: sin è contra primum pars vestita, infelicem: si vtroque iactu vestitum, vel nudatum latus superius fuisset, mixtum euentum sibi pollicebatur: & hoc ab Osea putant significari. D. Hieronymus autem vult, de eodem agi genere de quo egit Ezechiel, & vocat hic ῥαβδομάτειαν, quod illic βελομάντειαν pro ijsdem enim ista accepit. Sentit hoc etiam Theophilact. *in Oseæ*, sed aliter explicat ipsum ritum.

Virgas (inquit) duas statuentes, carmina, & incantationes quasdam submurmurabant: deinde virgis, dæmonum operatione, aut effectu, cadentibus: considerabant, quonam vtraque earum caderet, antrorsumne, an retrorsum, ad dexteram, vel sinistram. Sicque tandem responsa dabant insipientibus, virgarum casu pro signis vsi. Eundem ad modum Nabucdonosor vaticinabatur, vt Iezechiel habet.] His adde, quæ dicta supr. sect. 1. super. 7. & scito etiam in Antisiodorensi consilio mentionem fieri sortium de ligno prohibitionem can. 4

5. *Species* est *Geomantia*, cuius laboriosa industria mentitur artem, nam sexdecim figurarum insolo, vel abacomina τεχνικὰ dispungit, ex sedecim add

diuersi-

tis

diuersis punctorum coordinationibus, quæ nomina singulis suis astris putant respondere. hoc olim Hali, & famosus Magus Oliuerius Malmesburius, libro edito, & postea Gerardus Cremonensis, Bartholomæus Parmensis, & Gaspar Peucerus Lutheri sectator: quorum libri prohibiti; sunt complexi scriptis. Et Peucerum miror id tam diligenter prosecutum, cum verissime fateatur, toti illi disquisitioni nullam prorsus rationem, nullam veri speciem subesse. Archimagus quoq; Cornelius suam diuersam ab illa aliorum, Geomantiam, æque fallacem, & mendacem, posteriore scripto fuit testatus. Picus de hac cecinit.

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam: Hanc descripsit Pictorius in Epitome de Magia cap. 8. Quanta ergo dementia est his vacare, quæ à suis damnatur auctoribus? Ex pijs scriptoribus, & catholicis ærudite refutatũ sæpe iam citati Franc. Picus lib. 6. de Prænotion. c. 3. & qui, toto clam opere ex Pico plurima, Conr. Vvimpina lib. de diuinit. cap. 5. & Iul. Sirenius lib. 9. de Fato cap. 38.

6. Vocant στιχομαντειαν. fiebat primum aperto libro Homeri, vel Virgilij, & attento primo, qui obuius inspiciẽti, versu. Sortes Virgilianas, vel Prænestinas vocabant. Sic Socrates mortis suę diem coniecit: Sic Claudius, Traianus Alexander, Macrinus, Gordianus, iunior, & alij Impp. tempus regni, vel vitæ, vel alia, qua de re Suetonius in Tiberio, Spartianus in Adriano, Lampridius in Alexandro, & alij in horum vitis. quædam Lipsius lib. 2. Elector. cap. 12. Iudæos quoque solitos in quauis ferme re inchoanda, sic ex sacris Biblijs apertis sortiri, docet ex Thalmudicis Iosephus, Stephanus in libro 1. Machab. cap. 3. num. 48. Huic vanitati Gentilium deinde successit apud Christianos, apertio Veteris, aut noui testamenti: quam insigni blasphemia vocant Sortes Apostolorum, seu Sanctorum: hac vsi fuere Heraclius Imp. apud Cedrenum: & Romanus Diogenes, apud Cuspinianum: & Andronicus senior apud Gregoram libro 8. & Chrannus filius Regis Francorum, apud Gregorium Turonensem libro 4. histor. capit. 16. & 20. & B. Theodora Alexandrina, nondum bene cathechizata, apud Simeonem Metaphrast. 11. Septemb. Merouens apud Gregor. Turonens. Histor. Franc. lib. 5. capit. 14. vbi & alius ritus exprimitur, nam ponuntur tres codices Scripturæ Sacræ super Sancti Martini sepulchro, & sigillatim singuli aperiuntur. vsus hac denique Gundulphus, apud Ranulphum libro 7. Polychronici cap. 6. & sui laudator facinoris Hiernoym. Cardanus, de varietate lib. 14. Damnata fuit hæc superstitio non vno Concilio Ecclesiæ Catholicæ decretis. Huc quidam referunt certas illas Ephesiorum notas magicis verbis iunctas: quas ferenti conatus omnes forent efficaces. harum beneficio volũt Crœsum è rogo liberatum. sed hæ pertinent ad quæst. 6. Et ne quis obijciat, vel D. August. in Confess. vel Gregor. Turonens. factum, lib. 5. Histor. Franc. cap. 47. & seq. Nam sancti tunc librum aperiebant, non vt de futuris, certiores redderentur, sed vt consolatoriũ aliquid, vel exhortatorium in sacra pagina reperirent, vt testatur ipsemet Gregor. & sic solent hodie multi pij viri cum tentãtur, aperire libellum illum aureum Thomæ de Kemptis *de contemptu mundi*, eo quod semper aliquid in eo occurrat, quo roborari se, & confirmari sentiunt. quod sane expers est superstitionis: Aug. etiam diuina monitione ad hoc inductus fuit, vide lib. 9. Confess. capite vltimo. Sunt qui velint duas exceptiones esse, ab hac regula, videlicet. Primo, si quis id faciat graui necessitate compulsus, ad terminandam grauem litem, vel anceps consilium, & citant D. Augustinum. Epist. 180. ad Honorat. & lib. 1. de doct. Christiana cap. 28. Secundo si debita cum reuerentia, precibus ad Deum fusis, adhibeantur; vt vult Beda in cap. 1. Actorũ. In primis admiserim has conditiones, non separatim sumptas, sed cõiunctim: & ideo pro vna tantum. Nam puto simul requiri, & materiæ necessitatem, & recursum ad Deum: nec Patres alterum excludere, sed supponere; cum alterum tantum expresserunt. Vt Augustinus, qui grauitatem materiæ solius considerauit. nam de egregie propter

c. aliquã ti & c. si quis clericos. 16. q. 5. Anti ſiod. cõc. can. 4. vide Enſtath. in Homer.

periculum mortis deferendo agebat, & & ideo sortitionem fieri inter pastores, qui fugere, & qui manere deberent, volebant. de Epist. 108. sub fin. Beda vero vtrumque diserte exquirit. Nec leuis causa fuit D. Francisco, sua & proximorũ salus, nec nullæ, nec frigidæ tepidæve preces præcesserant, cum sorte consultoria vsus, nec deerat ad hoc excitans diuina reuelatio.

Narrat D. Bonauẽtura vitæ illius cap. 13. è quo D. Anton. 3. par. sum. histor. tit. 14 §. 7. sed carptim, & mutilate desumpsit, sed ille his verbis.

Immissum est eius menti per diuinum oraculum,] quod in apertione libri Euãgelici aperiretur ei à Christo quod Deo in ipso, & de ipso maxime foret acceptum. Oratione itaque cum multa deuotione præmissa, sacrum Euangeliorũ librum de altari sumptum, in sanctæ Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum vtique Deo deuotum, & sanctũ. Sane cum in trina libri apertione semper passio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quod sicut Christum fuerat imitatus in actionibus vitæ, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus, & doloribus Passionis, antequam ex hoc mundo transiret, &c.] Idem statuo de facto S. Danielis Stilitæ, apud Metaphrastem: & in vita S. Huberti Leodiẽs. Episcopi apud Surium tom. 6. Duo ergo illa concurrant necesse est, vt licite quis vtatur hac sorte: reuelatio vera si accesserit, vel sola illa præcesserit, nihil nequeunt endum, neque accusandum. In B. Matthiæ sortione omnia adfuisse, & præterea morem diligendi suis viribus Sacerdotis Summi, nondum abolitum, satis clare docet Beda in capite primo Actorum. Si ergo, vel reuelatio, vel aliæ duæ causæ simul, sine reuelatione, mouerunt Archidiaconũ Batonien-sem, vt experiretur, quod ait Epist. 30. post triplicem eiusdem somnij de amico recursum: quam ego facile, credideri-m diuinam visionem: *& curiositatis humanæ* (sine affectu curiositatis) *sortibus, & reuolutione Psalterij, visionis euentum diligentius explorare: & oculis eius primũ se versus ille obtulit: Moyses, & Aaron in Sacerdotibus eius, &c.* sane consuetim, cũ Ioan. Buzeo nostro, Blesensem excusari posse, alioquin negari nequit, non optimi rem exempli censendam.

Longe alia quædam est sors Apostolorum licita plane non vetita, de qua sic Cæsarius lib. 8. Mirac. cap. 56.

Consuendo est maxime prouinciæ nostræ matronis.] vt tali cum sorte specialem sibi Apostolum eligant, in XII. Calendis, XII. Apostolorum nomina singula in singulis scribuntur, quæ à Sacerdote benedictæ altari simul imponuntur: accedens vero fœmina, cuius nomẽ per eandelã extrahit, illi plus cæteris honoris, & obsequij impendit.] Quin & in Hispania sic Ferdinando Cortezio fortienti, Beatum Petrum Apostolorum Principem Romanæ, seu vere Apostolicæ Ecclesiæ petram secundam (nam prima Iesus) obuenisse inuenio Historia Mexicana Franc. Lopez de Gomara, cap. 21. decebat Euangelium illic plantaturo, rigatorem fauere, quo rigante numquam non incrementum dat Christus Iesus.

Septimo loco venit *Ludus*, qui describitur in Δωδεκάεδρῳ, & alter quem vocant *Ludum Pastorum*: qui duo noxie per Franciam, & Germaniam multis solemnes, ad cognitionem matrimonij futuri, opum, dignatum, liberorum, &c.

Neque prætermittere hoc loco possum, vel debeo indistussum periculosum quoddam dictum And. Cæsalpini lib. de inuestigat. dæmon. cap. 12. vbi sic ait: *Sunt qui conscriptos de bona, & malæ fortuna libros consulunt fortuito in libelli periculum incidentes, in qua explicatur, quod quæritur,* (loquitur de libris, quales dixi) *sed hæc, vt plurimum apud eos quibus dæmon cooperatur.*] Ain ergo dæmon futurorum huiusmodi præscius, vt sciat talia, quæ saltem, quo ad media, a libero ordinarie arbitrio dependent, ad certum, & verum euentum dirigere? nullus hoc veræ Theologiæ penitus concesserit. Delebat itaque dicere, quando dæmon cooperatur, tunc sæpius vera videri, propter dæmonis in coniiciendo solertiam: non vero scribere, vt plurimum vera si dæmon cooperetur, nisi cum explicatione, quare tum potius, quam alias.

Offa-

Otiano, venit ἀλεκτρυομαντεία quan do definitus locus in partes æquales describitur, & vni cuique singulæ alphabeti litteræ inscribuntur; deinde singulis litteris granum frumenti imponitur: postea ad hoc enutritus oscen gallinaceus introducitur, qui grana comedat. denique notantur litteræ, quarum primum grana depascitur, v. g. litterarum: P. E. T. tunc creditur notari Petrus Petronius, Perrucius, & quorum simili modo nomen inchoatur. Sic deceptus Valens Imper. de successore quærentibus philosophis, & quia Gallinaceus absumpserat, grana notata Θ. Ε. Λ. omnes occidi iussit Theodoros, Theodosios, Theodatos, Theodulos, & tamen illi Magnus Theodosius in Imperio successit. Hoc cum Zonara quidam vocant factum per ἀλεκτρυομαντείαν, sed aperte Socrates dicit factū per νευρομαντείαν, Sozomenus, per oraculum ex tripodis machina laurea. quem Nicephorus sequitur. Cassiodorus autem cum Socrate sentit, sed per errorem, vult ipsemet Valentem opera dæmonis vsum inquisiuisse de successore. Zonaras vero vult hoc factum ab Iamblicho, & Libanios; sed hos omnes falli ex eorum tempotū scriptore Ammiano patet, qui reos quidem quæsiti vaticinij nominat Fiduſtiū, Irenæum, Bergamium, Hilarium, & hos quidem conuenisse alios vaticinandi peritos, (quos non nominat, & fortè fuere Libanius, & Iamblichus) & recitat mox verba Hilarij iam latera fodicati. Construximus (magnifici Iudices) ad cortinæ similitudinem Delphicæ, diuis auspicijs. de laureis virgulis, infaustam hanc mensulam, quam videtis, & imprecationibus carminum secretorum, chorag; isque multis, ac diuturnis ritualiter consecratam, mouimus tandē. Mouendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Collocabatur in medio domus, emaculatæ odoribus Arabicis, vndique lance rotunda purè superposita, ex diuersis metallicis materijs fabrefacta; cuius in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles formæ petite incisæ dijungebantur spatijs examinate di mensis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis soccis, torulo cāpite circumflexo, vetbenas felicis arboris gestans, litato conceptus carminibus numine præscitionum auctore ceremonialiscientia superstitit, cort nulas, pensulum annulum librans ex carpathio filo, per quam tenui mysticis disciplinis initiatum; qui per interualla distincta retinentibus singulis litteris incidens saltuatim, heros efficit vertus interrogationibus consonos, ad numeros, & modos pene conclusos: quales leguntur Pythici, vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus nobis, qui præsenti succedet impetio, quoniam omni parte expoli tus fore memorabatur; assiliens annulus duas perstrinxerat syllabas, & cū adiectione litteræ postrema, exclamauit quidam præsentiū, Theodorum, &c.] Subdit etiam interrogatos num quæsijssent, quid ipsismet impenderet, dixisse versus. qui responsi; quibus & ipsis capitalis sententia, & Principi exustio denunciabatur, quæ cuncta sic euenere. Nam, & Thoedosius successit, & hi capite mulctati, & Valens vinus a Gotthis igne cōsumptus fuit. Adeo vt suspicer, hæc omnia per Diabolum, Deo reuelante, ad totscelerum vindictam fuisse reuelata. Ex quibus verbis Ammiani pater Societatem, & Cassiodorum, & Zonaram incomperta sibi, & parum vera narrasse.

Zonaras t. 3. in Valen. Socr. l. 4. c. 15. Sozomē. l. 6. c. 35. Niceph. l. 11. c. 45 Cassiod. li. 7. Tripart. c. 55 Ammiā. lib. 26.

Nonum genus est ἀριθμὰ τινα, quæ petitur ex homine consulentis per elementa nominis diuersimode collocatà, & quasi per anagrammatismum faustū quid. vel contrarium indicātia. hoc fuit Pythagoricum comentum, v. g. si, *Ioannes Magnus*, resoluas in, *agnus animose*. hac putant ab Apollonio Romæ puella, quæ nuptiarum die mortua, suscitatam. (Philostrat. lib. 4.)

Decimum dicebatur ἀριθμῶν τινα, quæ fuit duplex, vna Græcorum valorem litterarum considerantium, & futurum victorem augurantium, cuius nomen maiores numeros contineret: ideoque Hectorem ab Achille superatum. Altera fuit Chaldeorum, qui alphabetum distribuunt in tres decades quibusdam litteris repetitis, & nomina petentium resoluta commutant in numeros, & singulos numeros

Terentius Maurus citatus a nobis (vbi de spatio dixi plura) Opinationibus in Acti 2. Pythanactem.

ros suis planetis attribuunt. Huc referenda Iudæorum recentiorum Kabbala, quam diuidunt in duas partes: in quandam βλασφημίαν blasphemijs refertam, & ἀριθμαντείαν, hanc vanissimam, quam lege refutantem Tegnium libro de vero studio Christiano, & melius Ciruelus in Paradoxis quæstionibus earum vltima, quæ est de Cabala Iudæorum, & a qua non abit longe Platonius Arithmeticum vaticinium, reprehensum ab Aristotele lib. 6. Polit. Sane Apostolus, & Euangelista Diu. Ioan. in Apocalyp. nomen Antichristi per numerum 666. significauit, capitulo 13 vt illi Deo fuerat reuelatum, sed omnium hactenus ingenia in nomine illo eruendo frustra fortassis desudarunt. qui multa volet, legat Riberam in Apocalyp. Sanderum de Antichristo, Feuardentiũ in Iræneum, & fusissimè differentem Raimundum de Antichristo. a. cap. 20. vsque ad 25. qui Arithmantiæ tamen non nihil amplius, quam par erat, detulit, ex Platonicorum commentis. Locus ille Apostoli non confirmat Arithmantiam; sed duntaxat numerum inuolucris arithmeticis prophetiàm contexit: quod & nobis liceret S. Spiritu id inspirante. Ipsis vero numeris vim aliquam diuinam, vel naturalem proprietatem tribuere; erroneum est.

Lib. 8. de repub. l.

XI. Potest esse quod Pythagoræ tribuit Plinius considerandum in nominibus proprijs vocalium numerum; parem esse prosperum; imparem vero orbitatis claudicationisve iudicium. Circumfertur de his, & similibus nugis, liber, *Alchrindinæ* superstitiosus plane, & flammis dignissimus; quem fingunt fuisse discipulum Aristotelis. Huc, & ad præcedentem speciem communiter referenda est illa circularis figura, in cuius media inter semilunas area, varij numeri arithmetici; in proximo circulo in scripta verba, *vita bona fortuna, mala fortuna, mors morbus sanitas*, in sequenti. nomina planetarum cum certis numeris: in 3. alphabetum Latinis litteris capitalibus, in 4. certi arithmetici numeri, qua in Germania quidam vtuntur, & cuius formam si Georg. Pictorius non exhibuisset, vsumque non explicasset, fecisset, longe consultius.

Fortassis etiam gentilibus in vsu fuit aliud quoddã Onomantiæ genus, quando ex ipso nominis significatione omen capiebant, vt aliquid futurum diuinabãt, vt alibi (*Opinationibus in fragmenta Tragicorum*) docui Græcos fecisse in nomine Astyanactis, & Augustũ in nomine Niconis de quo lege sup. lib. 3. p. 2. q. 4. sect. 4. Huc retulerim, quod refert Brudentius, sic a tyranno irrisum B. Hippolitum martyrem.

Ille supinata residens ceruice, quis, inquit,
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatiat, turbetque iugales,
Ille creatq; feros dilaniatus equis.

Vt enim alicubi ab Ausonio proditum veteribus diuinationis species erat, *nomen componere, quod sit.*

Fortunæ morum, vel necis iudicium.

Quæ, quam sint vana docuit etiam Ioan. Brodæus libro septimo, Miscellan. cap. 5.

Ab hac superstitione non sunt immunes, qui ex nominibus, sic parentum arbitratu impositis, fortunas hominum, & euentus futuros autumant dependere, indeque quid futurum sit ratiocinantur. Expertes sunt culpæ, qui sedula diligentia quædam per Angelos, vel homines sanctos prophetico spiritu imposita nomina, cum eorum, quibus imposita fuere munere, virtutibus, aut exitu vitæ componunt, & ostendunt illa etiam rebus consentire, quod olim facere Patres Orthodoxi, de Abel, Enoch, Noe, cæteris. de quibus lege D. Isidori, lib 7. Origin. cap. 6. ad hoc præit nobis Angelus in Euangelica Historia Matth. 1. versic. 21. Luc 1. vers 13. & 14. & ipsemet Iesus Simoni nomen, Cephas, imponẽs, Ioan. 1. versic 42. collato cum Matt. 16. versic. 18. Aliquid simile P. Nicolaus Serarius, in Machab. præloq. 1. vbi de hac re; notauit ex Gorionide, de nomine Machabæi; quod sane potuit Propheticæ a patre inditum fuisse præuidente

ingens

ingens animi robur, & cor, quod Iudæ futurum Sanctorum vero nomina liberis imponere, vt illorum potissimum patrocinio se suaque commendent, & mores imitentur pium, & religiosum est, & eadem ex causa consuetudo Pontificū Romanorum, ab aliquot iam sæculis nomen pristinum cum dignitate Summi Sacerdotij commutantium, laude digna, vt quod maximè.

Lib. 8. de scri. Afr. *Vltimo loco*, Ioannes Leo, diligens scriptor, quandam, ἐφεδρεύοντας, sortiariam recensēt: in capsula abaculi forma constructa quasdam aliauiculas, ad has venire, qui consilium quærunt, & obolum offerre: auiculam stipem accipere, inq; capsullam inferre rostro: deinde egredi, & responsum in chartula referre consultori. Hæc sufficiant de his superstitiosis sortibus partim diuinatorijs, partim consultorijs.

SECTIO IV.

Quale in his peccatum?

NOtandæ sequentes conclusiones. Quo ad sortem diuinatoriam, & augúria cætera.

Primo graue peccatum est inquirere occultas culpas per haruspicia, vel augu-ria, vel sortes diuinatorias. nam hæc non possunt; ita sciri, sine dæmonis auxilio. quare quidam qui per astrolabium conatus fuerat furem occultum nosse, etiam sine intentione dæmonem inuocandi, vt grauiter peccans, ab altáris mi-

Cap. 2. de sortileg. nisterio fuit per annum suspensus; idque ex gratia, & dispensatione: quia secundum ius commune debuisset in perpetuum suspendi.

C. si quis Episcop 26. q. 5. D. Th. d. q. 95. art. 6. & 7. d. cap. si quis Epi sc. cum seqq. *Secundo æque mortale peccatum est auguriis, vel sortibus conari prædicere futura contingentia*: ideoq; in clericos lata excommunicationis sententia.

Tertio quamuis non sit peccatum mortale huiusmodi obseruare, nisi quando quis illis fidem adhibet, semper tamen maxime periculosum est, secundum illa dirigere actiones suas, etiam si quis illa minime credat, ratio, quia iustissimè Deus solet permittere, vt tales male pereant: Diabolus etiam per huiusmodi sæpe in maiora pertrahit, & in magnis serijs decipit: &, vt minimum, per hæc homo pessimum habitum, acquirit, proxime disponentem ad infidelitatem.

Aliquot exemplis hic illic sparsim ostensum, quam pernicioſum esse solitum sit consulere dæmonicolas. Addam nunc ex Adamo Cronicographo, de Olaph Rege Norvegiæ. his cum inuasisset Daniam fretus responsis dæmonū, classe victus, ipse se in mare præcipitauit, vxor vero fame, & inedia misere periit. *omnes* (ait) *affirmant peritum augurio-rum, obseruatorem sortium, & in auium prognosticis omnem suā spem reposuisse, & artis magicæ studio deditus, omnes quibus illa redundat patria maleficos, habuit domesticos, eorumque deceptus error periit.*] Sic Adam lib. 2. cap. 28. ex Chronico Cadomensi de decepto Odone Baiocensi, Episcopi, pro Pontificio Maximo carcerem perpetuum nacto narrat Bàronius tom. 11. Annal. anno 1084. Habes exemplum, *Ex Chronic. Scotorum* aliud; de Nathaloco Rege XXX. narrant illum ipsum, a quo Rex cæsus.

Ad diuinos missum.] vt de victoria, de vita Regis, ac regno eius percontaretur: responsum a quadam anu accepisse; Regem non diu victurum, nec periculum ei ab hoste, sed a familiaribus instare. Cum ille vrgeret *A quo?* anum, *A te*, subiecisse, Ille mulierem exsecratus, cum domum rediret subijt animum illa cogitatio, nec responsum celari posse, nec edere tutum esse: ne se apud Regem hominem prauum, & suo timore indulgentem, suspectum redderet. Itaq; tutius est tyrannū, cum multorum gratia interficere, quam cum grauissimo capitis proprij discrimine, incolumē seruare. Statim vbi domum redijt, impetrato ad responsa diuinorum expromenda secreto: cæso Rege, duodecimū imperij annum ingresso, patriam seruitio, & se periculo exemit.] Narrat Buccananus, lib. 4 fol. 35. Sed cur fabulam magis cocinne fictam, quam verisimilem vocet, non intelligo. Etsi enim anus illa, immo dæmon ipse, hoc citra reuelationem scire non potuerunt: tamen malitia dæmonis sic Deus vsus fuit. Nam illa erant ingeniosissimè instituta ad hoc, vt miles

les iste; cuius ingenium præceps,& manus prompta dæmonem non latebant; ad cogitationem tollendi tyranni impelleretur; quod siue illi prospere,siue male cessisset, vel tyranni, vel aggressoris, seu consultoris nece animum homicida pasceret. Nonne similes æstus animi, simile tyrannicidium in Azaele Syron. li. 4. Reg. capit. 8. nobis S. S. suppeditat? In eadem Scotia Bancho maleficæ sortes regnum spondentes exitium peperere. nam occisus a Macbeto, seu a Maccabæo; cui etiam ipsi diuinationes ariolorum, mercedem crudelitatis, necem attulerunt, persuaserant inuictum fore, dum nec silua quædam procul inde remota, ad arcem, quam Macbetus incolebat, accederet: nec fœmina geniti manu occubiturum. Vt fidem dæmon similibus vaticinijs faceret; cum iam vincendum necandumque ab hoste fortiore, infestissimoque perspiceret, persuasit, vt milites ramis prægrandibus prælatis siluæ speciem præberent, & percussorem ei immisit Mac Kduffum, qui non natus, sed cæsus ex matris vtero. Multis hæc describit Boetus; pro fabula Milesia, vel nimio ex Atellanis ridet ille alter, sed hæc dæmonis mores mire exprimunt: nec continēt quidquam, quod fieri non possit, aut quod fieri non soleat. de siluarum stratagemate Olaus, & alij similia: de pseudoraculis dæmonum plenæ sunt historiæ.

Buc. li. 7. in princ. & Hect. Boe. l. 12. ant. med.

4. *Idem hodie dicendum de sorte consultoria, qua inquirimus, quid nobis faciendum, vel iudicandum*, nam & hæc sub anathemate prohibita, probatur, quia non licet huiusmodi, nisi a Deo, inquirere: Deus autem non vult nos suam voluntatem per sortes indagare, sed petere illam a doctrina Ecclesiæ, Sacra Scriptura, superioribus nostris, ac alijs doctis, ac pijs viris. *Mortale autem est, quando aliquid superstitiosi adhibetur, vel sorti certo creditur: si vero vtrumque deesset, & sine superstitione vlla, simpliciter, quis sorte voluntatem Dei inquireret, probabiliter tantum sorti credens, foret peccatum Veniabile.*

Can. sortes 26. q. 5.

CAPVT III.

De coniectatione.

HVc vsque sermo fuit, de prænotione prorsus licita, de qua est c. 1. vel de prorsus illicita, de qua fuit ca. 2. Nunc sequitur agamus de ea, quæ aliquando licita, aliquando illicita est: quam vocamus *Coniectationem* hæc, vel est Physica, seu Naturalis, vel Politica, seu ciuilis, quæ *sortis*. nomen retinet.

QVÆSTIO I.

De coniectatione ex astris.

IN naturalis coniectationis classem refero, quæcumque causis naturalibus vere innituntur, vel saltem eas non improbabiliter omnino prætexunt: cuiusmodi sunt agricolarum, pastorum, nautarum, architectorum, medicorum, physiognomorum, chiromantarum, astrologorum, & oniropolarum: de quibus nunc sigillatim nobis est differendum.

Quoad coniectationem, siue iudiciariam ex astris matheſim, duæ possunt eius species constitui, prior licita, posterior illicita. Prima species est *astronomia*, quæ nititur vniuersalibus, veris, & incommutabilibus principijs, & scientiam consequitur futurorum artis suæ: veluti reuolutionis annorum, cursus siderum, distinctionis eorum item naturæ solis, & planetarum, eclypsium, stationum, retrogradationum, aspectuum, coniunctionum, oppositionum, & similium, quo in genere quædam iā prodierunt vtilia, & maiora exspectantur, Tichonis Brahei, Nobilis Dani. Altera est, *Astrologia*, tam dissimilis priori, quā pellex coniugi iustæ: quæ nititur principijs communibus, variabilibusque, & prædicit effecta euentuum futurorum, non necessariorum, sed contingentium: quasi ab astris necessitudine aliqua dependentium. Et ex illa priore, in hanc tandem, *Chaldæi*, deflexere. Sic vocati initio Sacerdotes Babyloniorum, teste Diodoro Siculo, l. 2. Bibliot. eo quod Chaldæa natio in hoc genere antestabat.

Sane

Sane ideo receptum postea, vt simpliciter, *Chaldæus*, Astrologum significarit, sicut *Arabs*, latronem, & *Chananæus*, mercatorem, sic vsurpat Daniel, prophetiæ suæ 2. vers. 2. Iuuennalis, Satyr. 6. & Gellius, lib. 1. noct. Attic. c. 9.

Astrologiæ huius partes sunt quatuor, prima versatur circa, Reuolutiones, & prædicit totius anni bello, paceque vicissitudines, aeris salubritatem annonæ pretium, morbos animantium, &c. Secunda continet, Magisterium Natiuitatum, docens quid sigillatim homini tota vita obtinget. Tertia vocatur, Electionum, quæ docet quid in singulis rebus consulto, & vtiliter faciendum, quid omittendum quando ædificandū, quando mihi nauigandum, equitandumve quando egrediendum manendumve domi, denique quando & quibus locis singula facienda, vt feliciter cedant, hac se mirabiliter iactabat, meus olim in Mathesi Doctor. Ioan. Stadius: ipsi tamen, si demas, quæ per impostura aliquando consequebatur, omnia pessime, & infelicissime cedebant 4. est, *imaginum sculpendarum*, plane præstigiosa, & a nobis, libro primo, satis confutata. Trium cæterarum, nulla quidquam habet certitudinis, sed quo longius abit quæque a communibus illis astronomiæ canonibus, & ad particulares singulares singularesque euentus propius accedit, eo a scientia, & certitudine longius recedit, & mendacio vanitatique sese arctius adiungit. Vnde.

Sit 1. concluſ. *Astronomus non recedens a suis vniuersalibus, commensuratis immediate usque principijs potest iuxta canones artis suæ certo prædicere, etiam multis antequam eueniat annis vniuersales illos artis suæ euentus, nisi tamen, vel supputatio, vel instrumenta eum fallant.*] Hinc ortæ Ephimerides, quæ vulgo circumferuntur. Hanc conclusionem neminem puto negaturū, quia sicut se habet res ad esse, sic ad cognosci: euentus isti necessarij sunt, & certi: poterunt igitur certo cognosci. Iuxta eandem rationem, potent, ex Lunæ, & Solis vario colore, & alijs phænomenis, astronomus: ventorum, pluuiarum, serenitatis, & huiusmodi vicissitudinis tempestatum euentus probabiliter prædicere. ratio, quia vt plurimum hæc accidūt, aliquando tamen ob peculiares aliquas causas impediuntur Huc spectant Arati, Ciceronis Hesiodi, Virgilij, & Germanici de Phænomenis carmina.

2. Conclusio, *Astrologiæ species illa prima non est superstitiosa, si tantum profitetur opinionem cum formidine oppositi*: verbi gratia, minantur astra annonæ caritatem, forte futura durior annona: metuo ne sit, &c. *Secunda vero non est superstitiosa, si tantum profitetur suspicionem*, verbi gratia, suspicio est hunc puerum fore talem: inclinabitur ad hoc: horoscopus illi talia portendit, &c. *Tertia pars denique non est superstitiosa, si tantum dicat se æstimare, quod res bene sit cessura, & reuera animo suo non plus tribuat, quam verbis præ se fert*, (quod in omnibus his tribus notandum) fuse hæc docet Conrad. Vvimpina li. de Faro, & alio opere de superstitione li. 2. c. 7. ratio, quia propter consideratos euentus similes, ad similem astrorum posituram sæpe subsecutos, licet nobis æstimare, suspicari, & metuere similia, neque vllum peccatum in hac obseruationis cautione vertatur: quæ est portio quædam prudentiæ, & ideo secundum se est bona.

Tertia conclusio. *Astrologia vllo istorum trium modorum vltrius tendens, & prædicens aliquid, vt certo euenturum, merè illicita est, & superstitiosa: totaque huiusmodi diuinatio incerta est, ac vana, nec artis, aut scientiæ digna nomine.*]

Notādum ex Caietano solere hic incurri tria peccata Mortalia, secundum tres modos excedendi. Primo quando Christianæ fidei mysteria stellis subijciūtur, & deducuntur ex astrorum influxu, vel situ. qua in re peccauit etiā Petr. Haliacensis, qui diluuium Noe, natiuitatem Iesu, religionis fideique mutationes, & alia huiusmodi supernaturalia arcana astrorum disciplinæ subiecit: Firmicus quoque, Albumazar, Aponensis, Machiauellus, & Paulus Iouius. Italique complures in eumdem scopulum impegerunt: quos perfidiæ reos merito peregit Ioan. Picus Mirandulæ Comes. Refellitur hoc dogma, quia talia mysteria a libero Dei decreto dependebant solo: Deus autem, vt constituit, sic etiam

In sum. ver. astrorum ob seruatio.

L. 13. hist.

L. 1 cōtr Astrolog. c. 5. & li. 5. a c. 13.

etiam potest cælorum cursus immutare, ideoque Christiana religio cœlis superior est censenda. Confessio enim, eius super cælum & terram.

Psa. 148. v. 14. Secundum peccatum est, quando futura contingentia, ex astris censent certo præsciri posse, hoc enim tollit libertatem humani arbitrij. Nam si certo præsciri possent, hoc foret, quia actiones illæ ab astris, & non ab arbitrij libertate penderent, sicque desinerent esse futura cõtingentia. Contradictoria, itaque sunt certo aliquid huiusmodi prædici, & tamen huiusmodi libera, siue contingentia esse.

Tertio peccatur, quando interrogationes, & electiones cœlestibus huic corporibus subijciuntur, vt certæ cuidam causæ, & tanquam legis decreto: ita vt quis hanc vitæ, actionibusque suis regulam, & normam præfigat. Hoc enim repugnat dignitati diuinæ gratiæ, quæ vincit naturam, repugnat etiam diuinæ legi, quæ talia vetat sic obseruari, repugnat nostræ mentis, & consilij dignitati, qua cunctis rebus corporeis sumus præstantiores, & sublimiores.

In duo hæc posteriora peccata incidunt, quotquot plusquam oportet huic astrologiæ tribuunt, vt veteres Chaldæi, & qui in libris iuris vocantur Mathematici, ac Planetarij, & ex recentioribus, ideo cauendi, Iul. Gauticus, Leouitius, Cardanus, B. Ilancinus, Ioannes Stadius, Iunctinus, & Nostradamus, contra quos omnes est præcedens tertia conclusio.

Quæ probari potest ratione, & auctoritate. Ratione, quia, cum euentus isti non existant necessario, & certo, non possunt certo, & necessario præsciri. Deinde quia hi effectus non continentur in astrorum potestate, quibus etiam, nec Deus, nec humanum arbitrium subsunt. Et aliæ plures rationes peti possunt ex bulla Sixti Quinti contra astrologos, & ex doctissimo, prolixoque opere Ioa. Pici contra Astrologos.

Auctoritatis probatio, suas habet classes. 1. probatur Scripturæ Sacræ testi-
Esai. 41. v. 22. monij, quæ docet rerum futurarum prescientiam solius esse Dei, & eam prorsus adimi homini, monet ne quis discat astrologiam, vel ab astris sibi timeat, & has esse vanas leges infidelium: ne sequamur vanitates philosophorum, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, *secundum elementa vniuersi*, quod de astrologia Diu Athanasius accepit: ridet augures, & ostendit a scientia sua Babylonios, & Chaldæos fuisse deceptos, illudque ipsis studium inutile, & noxium fuisse. Quis Deo non credat? Ecce, clamat ipse Deus: *Ego sum Dominus irritta faciens signa diuinorum, & Ariolos in furorem vertens, conuertens, sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.* Ex his locis patet arrasse Salisberiensem cum libro 1. cap. 11. scribit, *viguit autem ista scientia, & forte eam aliquatenus licuit exercere donec Deum natum nunciauit stella de cælo, magosque non reprobos, premissas fidei ad eum adorandum nouo, & inaudito ducatu perduxit, exinde vero penitus interdicta est.*] Immo, vt semper mala fuit, sic semper interdicta iure diuino fuit.

Eccl. 8. v. 7. & c. 20 v. 14. Ierem. 10 v. 2. D. Paul. ad Col 2. v. 8. Esai. 47. ve. 10. & 13. Esai. 44. v. 25.

2. Quia concilia, & canones PP. grauissimis pœnis præstitutis, eam damnãt: longum foret verba adscribere: loca indicabo, ca illud, cap. illos, cap. sed & illud, 26. q 2. cap. igitur, 26. q. 3. cap. non licet, 26. q. 5. c. 2. de sortileg. Concilij Tridentini Index lib. damnator. Reg. 6. & plenissime Sixtus V. P. M. Bulla sua contra astrologos. Eqaidem lego apud Epiphanium, olim Aquilam Ponticum ex Ecclesia pulsum, eo quod his studijs nollet abstinere.

Libro de Põder. & mens.

3. Damnat eandem Ius ciuile Romanorum, lib. 2. C. de Malefic. & mathem. l. Mathematicos, C. de Episcop. aud. quibus, & ars interdicta, & codices incendio, & vtentes damnantur exilio, sed alibi etiam morte plectuntur, libro. 5. C. de malef. & mathemat.

4. Vt omittam Origenem, & Eusebium, lib. 6. de Præp. Euang. cap. 9. damnant communiter Patres orthodoxi, Basilius homil. in Genes. 6. & sermo. in Princip. Prouerb. D. Chrysost. in cap. 2. Matth. D. Ambros. lib. 4 Hexam. capit. 4. D. August. libro 2. de Genes. ad litter. cap. 17 & libro 2. de doctr. Christ. a cap. 21. & lib. 5. de ciuit. Dei, aliquot primis capi-

capitibus,& homil. in Psal.61. D. Greg. homil. de Epiphania. Ioan. Salisberiensis lib. 2. Polycratici, capitulo 19. & 24. & 26.

5. Damnant communiter Theologi, tum veteres, vt D. Thom. 2. 2. q. 95. artic. 5. S. Bonau. in Centiloquio. D. Antonin. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 6. Petr. de Tarentasia, Richard. Palud. Gabr. Mai. in 4. sent. Guilh. Parisiens. tract. de legibus ad longum. tum recentiores, vt opere doctissimo, & vbertimo, Phœnix æui sui, Ioan. Picus Mir. & eius nepos contra Bellacinum patrui libros defendens, Ioann. Franc. Picus, lib. 5. de Prænot. Iulius Siren. lib. 9. de Fato. cap. 29. qui tamen postea cap. 36. & 37. qui videtur aliquantulum plus æquo tribuere astrologis, item Ciruelus. Darocensis Theologus. Philosophus, & Mathematicus bonus lib. de superstit. p. 2. ca. 3. Mich. Medina lib. 2. de recta in Deum Fide c. 2. & noster Bened. Peterius lib. integro de diuinat. astrolog.

6. Damnant communiter Iurisconsulti, tam canonistæ, quam Legistæ, Ioannes Andr. Abbas, Ancaranus, Ananias in cap. ex tuarum, de sortil. Turrecremata in d. cap. illos, & in summa de Eccles. Alberi. Rosatus in voce, Sortilegus, Troilus, Maluetius tractat. de sortibus par. 1. Bal. Salycet. & alij scribentes in ll. 2. & 5. C. de malefic. Grilland. de sortileg. q. 3. num. 8. & 9. num. 13. cum seqq. & q. 11. num. 16. Pet. Leloyherius lib. 3. de spectr. capit. 9. Ioan. Horoscus Episc. Guadixiensis lib. 2. de vera, & falsa prophetia c. 29.

7. Damnant huius artis peritus, ex ipsa experientia, & praxi horoscopocum, viginti schematibus, & exemplis allaris Sixtus ab Heimminga Frisius recenti opere: astrologiæ refutatæ.

8. Damnant Philosophi, & Medici, ex veteribus optime Bardesanes Syrus, & Diogenianus, apud Eusebium, d. li. 6. capit. 6. & 7. & plures alij apud Ioann. Stobæū Sermo 78. ex Neotericis, Georgius Trapezuntius libro cur astrologorum iudicia, vt plurimum sint falsa? & Francisc. Vales. libro Sacræ philosohiæ cap. 31. Nec omittendum dictum prudens medici cuiusdam Iudæi: qui cum Petro Castellæ Regi cui sæuitia morum, & innoxim sanguis. vxoris fratrū, Episcoporum, Principum, Nobilium, plebeiorumque innumerorum, Crudelis, nomen peperit) eo quod Iudæus illi ex Horoscopo noua imperia, & montes (vt aiunt) aureos addixisset, rebus postea desperatis quærenti, & qui vaticinij fides constaret? respondisse fertur: cœlo rigente, si quis in balneo lauet, sudaturum nihilominus. astris studia vitę mo resq; plus posse significans auctor Ioan. Mariana, libro 17. de rebus Hispan. cap. 14.

9. Damnat ipsemet vanitatē cunctarum studiosissimus sectator, & coryphæus, Henricus Cornelius, scribens, *hanc artem nihil esse aliud, quam superstitiosorum hominum fallacem coniecturam: qui ob multi temporis vsum de rebus incertis scientiam fecerunt: in qua, emungendæ pecuniæ gracia decipiant imperitos, & ipsi simul decipiantur.*] Hæc ille malus libro malo bonum perhibens testimonium arti non bonæ.

10. Damnant Historici, vt Tacitus, cuius illud præclarissimum extat lib. 17. de mathematicis, *genus hominum infidum petentibus, sperantibus fallax, quod in ciuitate nostra vetabitur semper, & retinebitur.*]

11. Damnant poetæ, vt Sibyllinorum oraculorum auctor lib. 3. vt Iuuenalis Satyr. 6. vt Ennius, cuius illa sunt egregia.

Non habeo denique nauei Marsum augurem,
Non vicanos haruspices, non de circo astrologos,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium,
Non enim sunt ij, aut arte diuini, aut scientia.
Sed superstitiosi vates, impudentesque arioli.
Aut inertes, aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sui quæstus causa fictas suscitant sententias.
Qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam.
Quibus diuitias pollicentur, ab his dragmam petunt:
De his diuitijs sibi deducāt drachmam reddant cætera.

Apud

Apud Laertiũ, ab anu domestica merito ridetur Thales; in quem Gabriæ festiuum exstat epigramma; lusere, & alij, in Anthologię libro secundo sed præ cęteris illud Leonidæ placet quo astrologiæ matrem, dixit audaciam, obstetricem stultitiam, & ridet mœchæ maritum, iactantem segnarum probri alieni, & infortunij, domesticum dedecus cum ignoraret. Lusit in eundem martyr Morus;

Astra tibi æthereo pandunt, sese omnia vati,
Omnibus & quæ sint fata futura monent:
Omnibus ast vxor, quod se tua publicat, idte
Astra, licet videant omnia, nulla docent:

& quæ sequuntur parisale, ac lepore condita.

Sed non desunt astrologis quędam argumenta. *Obijciunt primo* illud Gen. 1. vers. 14 de luminaribus cæli: *Et sint in signa, & tempora, & dies & annos.*] Vnde quidam, etiam ex numero Theologorum; colligunt astra, etsi non sint causæ, certa tamen esse signa futurorum omnium, quod nõ Plotino tantum, & Porphyrio; sed & Origeni & Eusebio, & ipsi Augustino tribuitur a Iulio Sirenio; qui hoc tenet, & confirmat ex Isaiæ verbis: *complicabuntur sicut liber cœli*; vbi per cœlum multi intelligunt firmamentum, & dicunt firmamentum vocari librum, eo quod tanquam in libro, sic in cœlo, cuius stellæ sint characteres, futura legantur signata.

Respondeo, astra non esse certa signa futurorum omnium. Nam illa Originis sententia refertur quidem ab Eusebio, sed non approbatur ab eo; a D. Augustino autem expresse, & clarè refellitur. sub initium libri 5. de ciuit. Dei, nec vero sibi contrarius est Augustinus, vel Origeni fauet, in l. 2. contra Manichæos c. 21. Nã hoc, c. 21. per corpora cœlestia, non intelligit orbes cœlestes, sed beatorum corpora glorioſa, vt contextus manifestat. Locus autem Esaię nihil ad rem facit, quia similitudo desumpta ex more Hebræorum: qui libros sacros in vnico folio, siue ob longa membrana scribebant, & eam instar telę textorio radio circumuoluę, circa cylindrum, vel bacillum ligneum circumuoluebant, ac complicabant. Hinc ergo petita comparatione; sicut quando cœlum creatum primo apparuit, vicitur extensum fuisse, sicut membranaceus huiusmodi liber; quando spectandus, euoluitur, & exponitur. Psalm. 103. vers. 2. Extendens cęlũ sicut pellem: sic Propheta, agens de mundi fine, ac cœlorum dissolutione, comparat eam libro illi complicato, siue membranæ circumuolutæ, vt optimè aduertit auctor Quæstion. Orthodoxor. Respons. 90. quod clarè explicuit B. Ioannes in Apocalyp. cœlum recessit, sicut liber inuolutus. Quo loco Andræas Cęsarienſis consuetudinem quoque illam Hebræorum obseruauit: ex quo cum desumpta sint ad verbum ferè, quæ loco illo scribit Arethas Cæsarienſ. & locus eius in versione Latina sit mutilus, rectè sibi consulet, qui ex Andræa locum Arethæ correxerit. Vt igitur ad locum Moysis in Genesi reuertar, dico illic agi de signis in vniuersum, siue qualibuscunque (vt vox Hebræa *Oth* denotat) nempe astronomicis, vniuersalibus, denotantibus diuersitates anni tempestatum, diei, noctisque vel etiam polyticis, & foren sibus, vel quandoque miraculosis: non vero agitur de astrologicis; quæ vanissima sunt, nec signi nomen merentur. Pluribus hanc Sirenij opinionem refellit, Ben. Pererius, d. operis cap. 4.

Obijcitur 2. ex libro Iudicum illud, cap. 5. vers. 20. *De cœlo dimicatum est contra eos, stellæ manentes in ordine, & cursu suo, aduersus Sisarã pugnauerũt.*] Quo inquiunt, pacto pugnauerunt; nisi quoniam Iudæis faustus. Sisaræ vero infaustus ille cursus astrorum, & sideri statio? si ergo Sisara periit propter hunc ordinem siderum ipsi aduersum: potuit etiam hoc ipsum per astrologiam præuideri, ac metui, ac vitari. *Respondeo*, ex antiquitat. Iosephi vere huius conflictus tempore procellam magnam exortam fuisse, aquæ etiam, & grãdinis multũ oculis Chananæorum offusum, & sic arma bellica ipsi vsui esse non potuisse. Quod auxilium cum cœlitus

c. 6. v. 14

De quibus Psal. 135. ar. v. 7.

fuerit

fuerit missum, ait S. S. *de cœlo dimicatum*. missum vero fuit per angelos defensores populi Israelitici, quorum Princeps est Michael. Hi dicuntur in ordine, & cursu suo fuisse auxilio Israelitis, propter ordinem militiæ, seu hierarchię, in qua quisque suum ordinem, & stationem seruabat; item propter continuam operationem, & instantiam custodię cuique commissæ, in qua fideliter vnusquisque Angelus perseuerabat: quã vocat cursum; & sic eo loco stellarum nomẽ Angelis tribuit voluere Vatablus, Vales, & alij, idque confirmant ex illo B. Ioannis. *vbi cauda draconis traxit tertiam stellarum partem*. Sed nec Hebræum nomen positum in Cantico Deborę, *Harcochabim*, aliud quam stellas, seu sidera significat. nec apud D. Ioan. per stellas Angeli, sed viri Sancti ex veriore expositione, sunt intelligendi, sicut, & apud Danielem cum ait, *Et magnificatum est vsq; ad fortitudinem cœli, & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas*. Melior ergo Cantici Deborę interpretatio est, quia video placuisse Caietano, sic aerem cæteraq; elementa, & tempus ipsum fauisse populo Dei, vt ipse quoque stellæ solitæ imbres eiere, censeantur contra Sisaram pro Israele pugnasse. Denique nec consequentia argumenti valet.

Tertio, obijciunt illud Dauidis: *firmamento annũciat opera manuum eius*, hoc est, aiunt, prænunciat ea, quæ Deus facturus est. *Respond.* non illum esse sensum, sed hunc; pulchritudinem cælestis huius, & visibilis fabricæ nobis indicare excellentiam operum Dei inuisibilium: & cogere nos vt fateamur, non alium potuisse firmamenti esse architectum, vt patres plerique exponunt, nec dissentiunt Rabbini, & Vatablus. Nam de Apostolis, haud dubie est allegorica interpretatio.

Quarto, obijciunt ex Historijs, sæpe has prædictiones esse veras, vt præter cæteras fuere quatuor. vna Theagenis, qui ex stemate, seu genitura adduxit Augusto, imperium. 2. Thrasylli, qui mortem sibi instare, miranti Tiberio dixit, quam secreto Tiberius ei, re cum nullo communicata moliebatur. 3. Ascletarionis, de quo ista Suetonius in Domitiano; *Hunc* (Ascletarionem mathematicum) *delatum, nec inficiantem iactasse seque prouidisse ex arte, sciscitatus est* (Domitianus) *quis ipsum maneret exitus, & affirmantem fore, vt breui lacerarentur a canibus, interfici quidem sine mora, sed coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime imperauit. Quod cum fieret, euenit, vt repentina tempestate deiecto funere, semiustum cadauer discerperent canes.* 4. Est eorum, quibus summæ dignitates, vel imperia vel Pontificatus ab astrologis ante prædicti: dignitas Allabio cuidam, mirè à fortuna iactato, & Athenaidi; quæ postea vxor Theodosij Iunioris: Imperium Rodolph. Habspurgio: Pontificatus, Leoni 10. Hadr. 6. & Marc. 11. His omnibus.

Respondeo, Quando astrologi verum dicunt, tum multo diligentius esse cauendos. quia satis clarum hoc signum foret, eos pactum cum dæmone iniuisse, vt ait D. Augustin. & de Trasyllo Dion indicat, cum scribit solitum affirmare; quæ nuncia lõginquis e regionib. adferuntur. Ideoque Iurisconsulti in tituli rubrica, *Maleficos* cum *mathematicis*, iungunt, quia vt plurimum mathematici etiam sunt malefici, vt explicat optime Dion lib. 49. cum dicit pulsos vrbe Agrippa, τοὺς ἀστρολόγους, καὶ τοὺς γοητας vnde patet mathematicos dictos ipsos astrologos, & sic mathematici in illa rubrica, & passim in iure alibi, pro solis astrologis; seu genethliacis ponuntur: quo sensu etiam Historici vocabulum accipiunt: & sic accipiuntur in S. C. illo apud Vlpianum, libro 7. de offic. Proconsul. quod Pythæus conseruatum edidit bono reipub. Aliquando hoc nomen Chaldæos etiam, & reliquos Arioloscomplectitur, vt apud Iuuenalem Sat. 6. Nemo mathematicus genium indemnatus habebit, & Sat. 14. Nota mathematicis Geneses tuæ. Nunquam tamen quando prohibebatur ea superstitio, legitimam coniectationem Astronomorum, nec artem Geometrarum, vel Arithmeticorũ comprehendit, quorum scientiam Philosophiæ annumerabant. Aliquando Deus permittebat, & hodie permittit, astrologos etiam ignaros, & nescientes verum prædicere, in-

Procop. in Iudic.

Apoc. 12. v. 3.

d. v. 20. Orig. tract. 30. in Matt. Greg. l. 32. moral. c. 11. Daniel. 8. v. 10. sic explicat Andr. Cæsar. in Apoc. c. 12.

Psal. 18. v. 2.

D. Hier. & Euth. hic D. Ambros. 12. Hexam. cap. 4. Suet. in Octauio c. 94.

Dionys. l. 55.

Eunap. in vita Aedesii. Zonar. & alii. Cuspinian. in Cæsarib. Iouius in Leo d. l. 3. idẽ in Hadriano 6. Garimb. l. 4. & Onuf. Panuin. l. 7. de Genes. ad lit. in fin. & l. 5. de ciuit. Dei c. 7. Caem. th & malefic.

Sue. Tac. Ammianus, cæteri. Collatione Mosa. & Rom. leg. tit. 15.

in pœnam audientium: sicut, & permisit aliquando sortes oraculorum esse veras, & ariolum Balam propbetizare; & huc lubens refero illud Asseletarionis, quod in pœnam, & terrorem Domitiani permissum. Sæpius id permittitur ob nimiam quærentium curiositatem, teste D. Augustin. qui rectissime addit, non quia vera sit prædictio, idcirco minus esse superstitiosam, vel sacrilegam, vel ideo magis licere prædictionibus talibus fidem dare. sed semper retinendum illud Dei præceptum; Etiamsi dixerint nobis, & ita euenerit, ne credamus eis. Denique quod de somnijs dixit Aristotelis, hic quoque verissimum; huiusmodi diuinationem, nonnisi ex accidente fore veram. sicut enim qui assiduè iacit aleam, vel talos figit. is aliquando senio nes, aliquando Venerem iacit, inuenitque: sic cum isti centies mentiantur, quid mirandum. si ter verum dicant? sane si mendacia notarentur, mille forent, pro vno vero dicto: Pauca notantur, non adeo tamen: quin veris longe plura. Quis nescit Hebræos illos, qui Leoni Isauro vera quædam prædixere, ob mendaces prædictiones, Arabia pulsos fuisse, cum Zitam Principem in infelicem iconoclastiam perpulissent? Quis de Panegratio non legit; eum, & Constantino Irenes filio Imper. cladis maximæ, & sibi ipsi necis causam fuisse: Quis Constantin Stethati nescit amentiam, qui, & sibi, & Alexio Branæ, stulto vaticinio, exitium attulit? habebatur tamen Stethatus Princeps sui temporis Astrologorũ. Quis nescit, qua hactenus vanæ omnes prædictiones eorum, qui diem vel annum aduentus Antichristi, vel excidij mundi, prædixerunt? Mitto Petri Leonij Spoletani insignis medici inanẽ huius Mathesis fiduciam, qua mortis Laurentio Mediceo occasionem, & sibi ipsi præbuit præcipitationis in puteum. Mitto, quod Cedrenus narrat de Abrahamo, Genethliacos curam Aegypti Regẽ vanitatis conuincente. Mitto Manuelem Comnenum Imper. cui magno stetit, nimis addictum esse huic insaniæ: quæ illum, & classe maxima nudauit, & posteritati semper ridendum propinauit. Mitto Ioann. Galeacij ducis Mediolanensis factum, qui cum ei astrologus quidam mortem immaturã, planæ prædiceret, sibi ipsi vero longam vitam polliceretur, hominis ridens stoliditatem, statim strangulari eum iussit. Mitto mendacium duplex Petri de mõte Illicino in Concilio Constantiensi, quod Aeneas Siluius narrauit. Addam duntaxat duorum Principum diuersa iudicia, & mores. Alphonsus Aragonum Rex sapientiæ veræ amator, in litteratos omnes mirè munificus fuit, solos astrologos a curia sua arcebat; prudenter censens, sibi nihil opus eorum industria, eo quod sidera stultos regere, sapiẽtes astris censeret imperare. Contra Cardanus memoriæ commendauit Ludouic. Sfortiam, versutum potius, quam prudentẽ, & perfidũ quam æqui boniq; amantem Principem, Alfonso dissimilimum, impendiosum quendam astrologum, artis impertissimum aluisse, in quem plus centum auri magna talenta profuderit. *Astrologus pro tanta mercede tẽpus vnicuique negotio inchoando præscribebat, adeo ridiculè: vt Princeps cogeretur tempestatibus maximis equum conscendere, & cũ aulico comitatu ac stipatoribus alio migrare per medios imbres, per cœnum, & lutum, non secus ac si hostium manus fugeret, Tam felici euentu, vt, regno tandem à Gallorum Rege spoliatus, captus, in carcerem compactus colapho cæsus, in clathrata ferrea mortuus fuerit, verum fortuna vtriusque ludibrium.*] Ioan. XXI. Pontif. Max. (qui ante Pet. Hispanus auctor Summularum) medicus, philosophus, astrologus, ex stellarum situ, & positura longã sibi vitam in Põtificatu pollicitus coram familiaribus suis: quarto post mense, Pontificatus octauo, subito corruente tecto studine recentis ædificij, Viterbij oppressus interijt, auctoribus Valerio, & Stella; *in vitis Pontificum*. Sed quis Astrologorum se Alphonso Sapiẽti, (hoc illi nomen vanitas-ista tribuit) præferat? Quæ laudi, maiori, & veriori itaudi fuit? vtar Marianæ nostri verbis: *Emanuel sane patruus, suo, & aliorum procerum nomine, Alphonsum publica sententia in conuentu pronunciata regno priuauit, ea calamitate dignum, quod diuinæ Prouidẽciæ opera, & humani corporis fabricam insigni linguæ procacitate*

Docet D. Aug. l. 4. & 7. Cõfess. Nume. 23. et 24. Lib. de doct. Christ. 22. & 23.

Deut. 13.

Zon. t. 3.

Pau. Diacon. li. 13. rerum Romanarũ.

Nicetas lib. 1.

Vide cõment. nostr. in Nicetã Oct. v. 386.

Iouius in Elog.

Vide Nicetam Chon. li. 2. 5. & 7. Correzetus l. facito dicto rumque Memor. l. 4. de Alfonso.

Sylu. d. l. 4.

Card. in Prolom. de astror. iud. li. 1. text. 14.

le, ingenijque confidentia, accusare ausus fuerit. vti vulgo hominum opinio est, ab antiquo ducta per manus. Vocis stoliditatem numen iustissime vindicauit.] Vanæ sapientiæ persuasio, huc insipientiæ perduxerat.] *Id forte astra memorant portendisse eius artis non ignaro, si ars est, & non potius inane mortalium ludibrium, quod à prudentibus semper accusabitur* (verum dictum, & Tacito vsurpatum) *& semper tamen patronos habebit. Ex eo ferunt suspicacem esse redditum, & ex metu crudelem, &c.*] Cernis, quo illum hęc vanitas præcipitarit, & fecit vt alia sapiens, sibi ipsi toto vitę decursu (notatum id) desiperet, pessimeque semper consuleret. Aegyptios deditos aiunt huic vanitati, maxime Alexandrinos: quod tamen prudentiorum fuerit iudicium, possumus ex Suida colligere. Tradit, Alexandrinæ solitos astrologos vectigal pendere, *βλαχυνομιον* nuncupatum, quoniam eos non nisi fatui homines consulerent, quos Græci, *βλακας*, vocant: ducta Metaphora ab inutili pisce, quem ne canes quidem velint attingere.

Concl. 4. *Si non superstitiosi, certe noxij infirmis illi medici sunt, qui secundum lunæ, & aliorum planetarũ in signis Zodiaci stationes, de morbis iudicant, v.g. quæ cuique euenerit ægritudo, & quo illi pacto medendum: necnon chyrurgi, qui in vulneribus idem obseruant, & dies considerant vulneris, & stellas eis præsidentes* (quas vocãt, Centel, Neus, Dibergibel, Lachadiel, Sapissa, Elebra, & simil. *& inde pronunciant vulnus esse lethale, vel sanabile.* Hæc omnia fuse describit Cõrad. V Vimpina. tales etiam videtur illi astrologi, qui generatim pronunciant, qua die pharmacis, venarũ sectione, aut cucurbitulis corpus sit euacuandum. Merito suspecta sunt hæc omnia, quia stellarũ non est tanta vis in hæc inferiora, & si qua talis vis foret, ea posset, & soleret aliarum particularium causarum concursu plane impediri. Imo, & sola materiæ indispositio, lunæ, & astrorum omnium actiones euariare facit, teste Galeno, cui Auicenna consentit. quare obseruationes, & effectus huiusmodi dierum indicum, prouocantium, vel criticorum, longe magis dependent ex materiæ dispositione, concoctione, & status morbi temporibus ac symptomatibus, quam ex syderibus: quæ est vera sententia Hippocratis, & Celsi. Longius etiam aberrant isti Astroiatri, quia præcipue attendũt ad quosdam lunæ imaginarios angulos, aspectus, & conformationes: paruifaciẽtes vel contemnentes potius, quomodo ad cœli vel siderum influxus recipiendos materia disposita fuerit, & quę periodi temporum, quæve concoctiones, & crises sint morborum. Hos ergo merito maxime Galenus contempsit, Augustin. Niphus risit, & multis eorum patefactis erroribus Ioannes Langius impugnauit, & Marsilius Ficinus, qui iunior ista defenderat, eadem postea fatetur se scripsisse, non vt probaret, sed vt cum Plotino astrologorum ineptias rideret.

Hippocr. passim et Cels. li. 4. cap. 4.

l. 12. Therapeu. libr. 5. de diebus. Critic. Epi. 35. l. de vita eglitus cõseruanda li. 1. epi. ad Politianũ, et Picum.

Concl. 5. *Pars illa interrogationũ, quæ res occultas inuestigat, vt furta, thesauros, virginitatem, &c. plane vetita, & pernicioſa est omni iure.*] Prohibent sacræ litteræ, Leuitic. 19. vers. 31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid scisciteminini vt polluamini per eos. Deuter. 18. v. 10. & 11. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, nec sit malesicus, nec incantator, neque qui Pythones consulat, aut diuinos, & quærat a mortuis veritatem, omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Iure Ecclesiastico prohibetur hoc cap. 1. & cap. ex tuarum, de sortileg. Iure ciuili plurimis rescriptis. l. item apud Labeonem §. si quis astrologus. D. de iniur. lib. 2. & l. nemo aruspex, C. de malef. & mathem. libr. 1. C. de thes. libro 10. Tolerantur hi sæpe in rebus publ. sed exemplo pessimo, & publico malo.

l. 3. c. 8. et 9.

lib. 2. de dieb. Criticis. li. 4. Fen. 2. tr. 2. c. 1

QVAESTIO II.

De coniectatione, ex elementis, meteoris, plantis, arboribus, brutis.

ASTris, & cœlis proximum, de quo certo constet elementum est aer satis valde enim probabile est ignis Spherã propriam esse nullam, quę sententia valde antiqua est, & à recentioribus quibusdam strenue defenditur, videtur hęc mẽs Ausonij in Gripho Ternarij.

Tres Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.

In media regione aeris varię valdę fiunt impressiones meteorologicę. Exhalationum copia gignit magnos, & paruos ignes, diuersissime configuratos, pro exhalationum ipsarum forma diuersa: vt modo videantur flammę, modo columnę, modo lanceę, modo stellę saltantes vel discurrentes, descendentes, vel ascendentes, aliquando vero, & cometę multiplices, de quibus non est nunc tempus agendi. quibus omnibus commune est magnam temporis siccitatem denotare: signa quoque esse ventorum diuturniorum, vel violentorum: quod maxime cometis conuenit, qui si frequentes fuerint, etiam pręsignificant sterilitatem, famem ac pestem: eo quod vis cometę omnem vaporum, & exhalationum humiditatem absumit: vnde cõsequenter mortem minantur billiosis, & qui ardentioris sunt naturę, quales plerique Principum, & Magnatum, eadem siccitatis causa, ad bella quoque, & seditiones inclinant. Cętera quæ his astrologi & Squarcialupus addunt, vana sunt, & fallacia, quæ dixi, naturæ consentanea videntur. Fit tamen non raro vt cometarum causa sit, supernaturalis dumtaxat Dei dispositio, vt quando fœlicem aliquem euentum portendunt, quod sæpenumero accidisse allatis Historiarum exemplis olim, teste Origine, libro 1. contra Celsum, docuit Cheremon lib. de Cometis, qui si exstaret, fortassis deprehenderetur nata hæc inde opinio, quod quæ vni regioni seu regno fœlicia fuere cum aliorum clade cõiuncta erant. Vel sane causa est Dei dispositio hoc pacto volentis admonere homines, de imminente publica calamitate, vel morte Regum aut Principum, vt ad pœnitentiam, & morum emendationem recurramus. Tunc autem cometæ pertinent ad ostenta (de quibus actũ) & Dei caritatem nobis egregie commẽdant, non ferientis nisi nos prius admonuerit, idcirco videmus crinitas stellas in eam partem comam diffundere, cui nimantur. mirificum huiusmodi commõtionis signum, narrat Gobelinus Personam eo tempore in Monasterio Bodkensi, quod

Damas. de fide or. dox. a. 7. Bonauent. in. d. 14. Aquinas.

In vita B. Meinulphi lib. 1.

B. Meinulphus confessor exædificauit, quoddam miraculum ordinatium contigisse talibus ostentis annumerandũ: *Tintinnabulum* (inquit) *quoddam magnum aneum bene sonorum in eodem monasterio reuerenter ofseruatur. Nam quoties aliqua ex eius monasterij sororibus breuis erat abitura e vita, absque vllo humano ministerio, per se sortem reddebat sonum.*] Rideat hæreticus, vt lubet: sed alia duo si milia accipiat, etiamsi non lubet. Scribit Leonard. Vairus, *In Celtiberię oppido Volulla campanam esse, quam vocant incolę*, campanam miraculorum, hanc per aliquot menses priusquam resp. Christiana aliquid aduersi patiatur, ex seipsa nemine pulsante, sonare solitam, cuius rei (sic ait) testimonium per publicos tabellliones hisce oculis egomet legi, præter fidem, quam de eadem re illius regni Proreges faciebant suis litteris. Accedat, & aliud è Gallis, quoniam Hispaniam a testimonio arcent aduersanj. Eodem Vairo teste, ad flumen Rhodanum, in Sequanorum confinio, situm est nobile monasterium S. Mauricij. Viuarium illic vilitur in quo iuxta numerum monachorum pisces ponuntur. Illorum si quis ægrotet, pisciculus quoque semiuiuus cernitur supernatare, quod si monachus è vita migraturus sit, paucis ante diebus pisces moritur. Hoc ita se Vairus accepisse, scribit, tum ab Antonio Cardinale Granuellano, singulari bonarum artium patrono, teste oculato, tum ab alijs fide dignis, vt rem locis illis notam atque omni fide contestatam.

lib. 2. de fa scino. c. 14.

Porro cũ exhalatio quoque sit vẽti materia, & ventorũ ideo præcipuę qualitates sint, caliditas, & siccitas, facile intelligitur, cur ex ijs, & sanitatis corporũ, & fertilitatis anni probabilia signa queant desumi. Qui de ventis plura volet, alibi quærat.

Vide Senec. lib. 1. Nat. quæstio. Plin. l. 2. ar. ca. 40. & ibi milichiũ. Cardi. l. de var. re. c. 1. & 2. Valesi. de sac. phil. c. 50. dict. ae signis cap. 5. de quibus Plin. sup. ca. 50. & 58. & ibi Milich.

Secundo non pauciora fiunt ex vaporibus, quæ, & ipsa suas adferunt probabiles prænotiones. Ex nubibus quam multa queant prædici, post quendã Gerardũ, docet Conrad. V. Vimpina, nec sua rustica prognostica desunt pluuijs communibus nec prodigiosis pluuijs, siue naturalia tempestatis anni, siue supernaturalia iræ diuinæ comminatoria. Anno superiore 1600. die 18. Febr. prope Arcquipam, ex illis qui multũ in Peruana sunt montes igniuomi

(vul-

(*vulcanes vocant*) vnus eorum *Guyana*
puriua, principio candidam nubem visus
pecoratijs è longinquo eructare, quam
consecuta est procella fragminum ingen
tium quasi aculeorum à tupib. sed ignito-
rum, hæc paulum spacij progressa com-
minuebantur in minores lapides,& pau-
latim centesimo ferme passu à cratere
cinerem. Vbi saxa decidebant,cũcta reu-
lsa,diruta, comminuta, interempta, vbi
lapides,pauci mortales euasere vel inmẽ-
ta. fors Hispanus iter faciebat eques;cum
vim grandinis lapillaceæ non ferret, de-
scendit,& se sub equo locat,sed equus nõ
valebat subsistere præ vi ictuum. herus
videns nec tutum, nec quietum sibi sub
iumento refugium,ephippium aufert, e-
quum deserit capiti sellam imponit, sic
ægre euasit cranifragium.torrentes,&
fluuij,ac fontes nonnulli penitus exarue-
re, alijs lapsus facultas intercluſa cineris
multitudine,idque per leucas plus trecen-
tas. Arequipæ primum ortę clara luce te-
nebræ integrum fere mensem durarunt.
Interea initio cęlum fulminibus vium de
hiscere,& audiri tonitrua,flammeiq globi
instar artilleriæ bellicæ acieb. hinc inde
dispositis mutuo explosæ vicissim huc il-
luc discurrere, ingens globus semel deci-
dit,& à templo in proximum ambitũ, in-
de in viam publicam patente porta erup-
it,& subito disparuit relicto sulphureo ni
tore,terræ motus iugis fuit;adeo,vt mul-
tæ domus conciderent, reliquæ quasi tri-
pudiarent nutantes. Nec cessauit interea
puluere terram albam, instar cinerũ, seu
calcis tritæ, vt nemo per plateas incede-
ret, quin mox digiti spissitudine cooperi-
retur domus,quæ minimum,tectæ essent
crassitudine semipedali,sic pleræque sub
onere gemebundæ subsiderunt, malum
durabat, luce per interualla potius ostẽ-
tante se,quam diem præbente Mense fe-
bre exacto cessatio fuit, & nonnulla inter-
missio,vt nostri,qui illic degunt perscrip-
sere:sed adhuc metus manebat grauiorũ.
Magnam morum in melius tum timor
expressit commutationem, omnes ad
pedes Sacerdotum deuolui, adeo vt
quies nulla daretur, & vi in cubicula pẽi
tentes irrumperent.Sic Deo luctum ani-
marum multarum accessit. Sed nec Sata-
nas neglexit occasionem. Nam cum In-
di pagani viciniores flammis,solita super-
A stitione Magos accessissent, & simul ad
montem illum properarent,& malis can-
tibus,ac sacrificijs procurarent,magos,&
viciniores quosque flammæ consumpse-
runt;cęteri omnes male multari,desspera-
bundi pars suspendio,pars aliter sibi mor-
tem conscinerunt.Hæc narrata litteris P.
Ioan. Ruizij de Alarcon scriptis Arequiæ
Martij xv. anno superiore,quarũ hoc an-
no Martio mense exemplar Hispanice
prescriptum legi,vnde hanc epitomẽ ex-
B cerpsi. Vix quidquam simile lectum, vel
auditum.Idem de grandine, & glacie di-
cendum,(quæ specie non differunt,&
Pisidas in κοσμουργία poetice non philo-
sophice contra Aristotelem agit) Niuium
quoque copia fertilitatem anni, roris, &
pruinæ multitudo sterilitatem potius,prę-
notant. Nebula descendens serenitatem,
ascendens imbres indicat. Tonitru, &
eenephias sunt indicia pluuiæ subsecuturę
alij vero sonitus in aere audiri cõsueti, ma
C gis pertinent ad prodigia. Fulmen,& prę-
ster,quid pronuncient, V Vimpina te do-
cebit.

Tertio maris tumor, venti: fluuiorum
insolitæ eluuiones, pestis annuncia sunt:
terræ motus quoque idem designant, te-
stibus Ammiano, Procopio,& alijs.

Quarto, quoad impressiones, quæ per
reflexionem lucis, circa vapores ac exha
lationes fiunt (vt Iris halo,coronæ,pare-
lus, virgæ) naturalium prę sensiorũ pro-
D gnostica censeri possunt vt & hiatus, &
quæ foueę,& fenestræ vocantur;necnon
flammarum illi tractus, quibus ignis fatui
est nomen,sunt enim effectus varij,exha-
lationis vel vaporis superabundantis, &
vincentis obstantia,vel interdum luminis
victi,ac profligati.

5. (Vt ad terrestria veniamus) ex ar-
borum quoque prouentu prognostica colli-
guntur,vt *teste Tullio*,

E *Lentiscus, triphci solita grãde scere fœtu,*
Ter fruges fundens, tria tempora mon-
strat arandi.

Amygdalorum copia indicat messis a-
bundantiam. Trifolium inhorrescit,& fo
lia contra tempestatem surrigit. Sine au-
ris ludentia arborum folia,lanugines, &
pappi, populnei volitantes per aerem, aut
aquis innatantes,tempestatẽ prænunciãt.

Valesc. in
30 de fac.
philos.

Vt 2. Me
thab.
d. cap. 6.

Vid. Vitr.
primam d.
cap. 5.

Vid. Sen.
li. 1. Nat.
q. Plin. l.
2. ac. 8.
Cõtarẽt.
libr. 2. de
element.
Pernum.
li. 3. Phy.
& Card.
lib. 4. de
subtil. Vi-
de Panegyr. no-
stram de
Nat. Dei
para vir-
ginis.

Si rosę violæve sub autumnum iterum florum floreant. pestilitas imminet Burdigalæ quæ pestim illam magnam præcessit hyems, aliquas in horto nostro rosas protulit, quas, & vidi. Vnum hoc non videtur vacuum a superstitione, quod quidam tradidere: sub autumnum duas, vel tres glandes legendas, tum cultro scindēdas, trium aliquod in his solere reperiri, muscam, vermem, vel araneum, muscam denotare discidia eo anno futura, vt vermem fertilitatem aranea mortalitatem denotari.

Sexto, animantes etiam quædam nobis prænunciant, vt,

Cana pulex fugiens e vasti gurgite ponti
Nunciat horribiles clamans instare procellas.

Vt, & a credula matutinis instans vocibus:

Fuscaque nonnunquam cursans per littora cornix,
Si tamen,

Demersit caput, & fluctum ceruice recepit.

Ipsi quoque alumni dulcis aquai ranunculi,

Mollipedesq. boues spectantes lumina cœli

libr. 1. de diu lib. 1 Georg. Et quæ talia ex Arato Tullius, & ex Hesiodo Virgil. Quod contemptius musculo, vel passerculo? tamen domos illi ruituras; hi aeris contagionem fuga præueniūt quorum etiam causas Francisc. Picus inuestigat.

d. li. 3. c. 3 cū seqq. Ex obseruatione huiusmodi Phænomenorum, emersere canones prænotionum, quibus vtuntur nautæ, pastores, & agricolę, de quibus non contemnēdum opus exstat Antonij Mizaldi Monluciani, *Ephemeridum rusticarum*. illa quidē ipsa animalia præsagij sui sunt ignara, sed impetum quendam naturalem solummodo sentiunt, mouente phantasia per humores concitata ad petendum quæ commodo, & fugiendum, quæ noxæ sunt futura. Quod sigillatim idem Picus ostēdit, de ciconijs, cypselis, mergis delphine, cæteris longum nimis, & lentum foret mihi singulis inhærere. Veniamus ad nóbilius animal, hominem, & ex eo quædam præsagia.

QVAESTIO III.

De coniectatione medicorum.

d. q. 1. cū. clus. 4. EGimus de quadam falsa, & illegitima, imo ludibriosa; nunc de vera, seria, & gnesia dicendum, hanc medicorū, σημειωτικὴν, veteres, recentioresque Doctores integris tractationibus sunt prosecuti; quos legere poterunt qui plenos sitiunt crateres: mihi hoc vnum videtur vniuersim posse statui.

Pilip. l. de Prognos. & in eū cōme. Galeni, Arisape. in Prob. Celsum li. 2. de Medi. & harū sequētes vestigi Fra. Picū d. l. 3. c. 7. Vimpin. li. de gnit ca. 8. & a c. 13. vsq. ad 21. Io. Guinth. Andernac cete et nora medicine comm. 1. Dial. 7. Signa proba sunt, quæ naturalibus principijs, & veris experientijs comprobātur: cætera sunt vana, & ab arte medicorum aliena. Proborum, quædam sanam integramque valetudinem testātur; quędam degenerantem, vel iam affectam; quædā succumbentem, & iam victam, quædam se recolligentem, & victricem: quædam denique sunt ambigua, etiam ipsis magistris. Nec vlla, tam certa, quin fallant aliquando, ideo vetus sermo verus, prętare a sexaginta medicis, quam a scabinis sex damnari, & morti addici.

QVAESTIO IV.

De prænotione Physiognomica.

PHysiognomus ex pilorū, & mēbrorū corporis colore, habitudine, & proportione; de tēperie, valetudine, quædam etiam de moribus, ingenio, & animi affectionibus putat se scire: præcipue frontem considerat faciemque quia hæc solet esse speculum virtutū intellectualium, & tum vocatur hæc μετωπωσκοπία. Huius mentio, apud Iuuenalē, Sat. 6. cum scribit frontē vati a muliere prębendā. Arist. & Polemon confundunt cū, *Chiromantia*, quæ proprie manuū considerat linamēta, quasi quoddā virtutum actiuarum speculū: ac si considerat ēt reliqua mēbra totiusq; corporis habitum, *Physiognomica*, vocatur.

Hanc Physiognom. veteres medici Hippocrates, & Galenus diligenter excoluerūt, vt & Arist integro libro & qui exstat Polemon Athenien. lib. de Naturę signis: quorum scripta laudantur eo, quod

na-

naturæ vestigia calcarunt. Sed recentiores Barthol. Cocles, in Anast. Physiogn. Luc. Gauricus, & alij fere plura miscent superstitiosa, præter vnum fortè Petr. Motium; cuius librum, *de multiplici temperamento, & cognoscendis hominibus* laudat Michael medina: quia primo complexionis modum, deinde medico, & philosophico ratiocinio propensiones, & ingenia gentium, prouinciarum, & singulorũ hominum describit: methodus hæc vera, & recta, sed scriptorem illum nõdum potui nasci. Visus mihi non infœliciter Conrad. VVimpina Galeni, & Aristotelis ferè omnia in compendium redegisse.

l. 2. parçu Chri. c. 2.

lib de signis c. 8. 9. & 10.

Artis fundamenta varia sunt, primum petitur a quadam cum animantibus similitudine, v.g. qui paruis sunt oculis inuidi censentur, quia similæ tales; qui magnis, stupidi; sicut boues, & asini ratio est; quia cum Deus auctor naturæ gnarus esset, qua quodque animal indole dotasset, singulis etiam ea addidit instrumenta, quæ huic indoli forent, quam aptissima, ferocibus, vt leoni, apro, tauro, vngues, dentes, cornua; timidis, ac fugacibus, vt lepori, & ceruo, artus celeri fugę necessarios; fortibus araturis, vel oneta baiulaturis, toros, gibbum, dorsi, humerorumq; robur, vt camelo, boui, equo, & reliquis veterinarijs. Idcirco quasi ex signo, & a posteriori, (vt loquuntur scholę) animantium indolem ex ipsis instrumentis corporeis, quibus a natura sunt prędita, colligunt.

Secundum fundamentum a moribus gentium, atque prouinciarum desumitur; quę cum certo sint corporis habitu, vt plurimum quoque ingenijs, moribusque discrepat, v. g. physiognomi definiunt fuscos, stupidos ac pertinaces esse quoniam Aethiopes sunt huiusmodi.

Tertium a sexu, v.g quia mulieres candida, vt plurimum, & molli sunt tute, eædemque sunt pauidę, ac leues: adeo candidos, & molli cute, moribus obnoxios ijsdem censent. Huius secundi, & tertij fundamenti ratio ducitur a complexione, cũ enim eadem temperies simul causa sit cutis huiusmodi, & morum huiusmodi; ratiocinantur, in quocunque cutis sit talis, talem esse temperiem, quare ab eodem, eiusdem temperiei ratione, similes mores exspectandos.

Quarto rimantur affectus animi, a motu membrorum, & corporis affectionibus, tale illud Hippocratis, *Oculi non nictantes sunt iracundi, quoniam irati fixis & immotis oculis intuentur.*] Sed ratiocinabatur Salomon dicens; *Homo Apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malum.* Et Esaias; *agnitio vultus eorum respondit eis*, hoc est, vultus exterior eorum, secreta cordis patefecit. sic argumentatur Martialis (quem vetusta exemplaria, nescio cur vocent Martialem Cocum.]

Proverb. 6. v. 12.

Esai. 3. v. 9.

li. 12. Epi. 54.

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.

Matthiam Coruinum Hungarię Regem haud illaudatum Principem, nimis deditum diuinationi, adeo vt nihil nisi cõsultis astrologis soleret suscipere, tam studiose accepimus, huic vacasse physiognomicę diuinationi, vt ex primo aspectu lineamentorum faciei, de temperamento, & moribus hominum solertissime iudicaret: ita, vt magię speciem ęmulis præbuerit.

Bẽfinius l. 8. Hũg. histor. de cad. 4. Ioachim. Cureus in Anna. Sileſ.

Quintum fundamentum petũt ex collatione signorum cum signis, & ex quibusdam alia colligunt, v. g. inuidiam ex iracundia, cui tristitia, & animi prauitas sit adiuncta.

Sit conclusio, *Physiognomica consistẽs intra cancellos naturalis Philosophiæ, licita est, & habet aliquid probabilitatis.*]

Probatur primo, quia positorum fundamentorum aliqua sunt probabilia, quędam minus, quędam amplius.

2. Probatur ex sacris litteris, in quibus, *virorum robustorum facies dicuntur similes faciei leonum.* Item quod, *in facie prudentis lucet sapientia, oculi stultorum in finibus terræ*, & alibi; *sapientia hominis lucet in vultu eius.* item: *cor hominis immutat faciem illius*, & quę iam citata.

ca. paral. 12. ver. 8. Prou. 17. v. 4. Eccles. 8. vers. 1. c. 13. v. 31 Pro. 6. v. 12. Esa. 3 v. 9.

3. Ex iuris interpretibus, quorum communiore calculo receptum, quando plures de aliquo crimine sunt accusati, & capti, primum quęstioni subijci debere illum, qui facie deformior; quoniam credendus sit animo quoque prauior.

4. Probatur sententia Philosopho-

rum. Pythagoras enim ad huius disciplinæ regulas, discipulos, vel admittebat, vel repudiabat. Socrat. hac indicina deprehendit Platonem fore qualis postea laudatus. maximi hanc fecere Plato, Aristoteles, & Sext. Philosophus: quorum primus ea vtitur in Dialogis, Secundus accurate tradidit, tertius idcirco corpus vocauit animi imaginem. Cicero hinc petitis iaculis aduersarium mire lacessiuit. Velleius Paterculus, veteres ea multum vsos testatur.

Bal. in l. 2. n. 5 C. quorum appel nō recip. patris de Syndicatu, Hippol. Marsil. & alii Siren. li. 9. de Fato. c. 39. In Tim. Orat pro Roscio Comed. lib. 2. hist.

Dixi non *certitudinis*, sed *probabilitatis*: quia solent quidem corporis dispositiones affectionibus animi præire, quod integro libello Galenus demōstrauit, sed præire, non trahendo, vel cogendo, vtū leuiter, & assidue inclinando: ita vt bona consuetudine, & freno rationis, haud difficulter illa propensio superetur Quod de se testari Socratem non puduit, cum Zopyrus Physiognomus ex lineamētis corporis eius, bardum, stupidum & mulierosum illum iudicasset sic intelligendus Cassius medicus, cum quæsijsset, cur prodigiosæ formæ homines, plerunque etiam emota sint mente? respondet, *quia corpori consentit anima, vt animæ corpus.*]

Cic. li. de fato. Alex. Aphrodis. li. 4. de fato. Prob. li. 51.

Vnde sequitur 1. longe certius iudiciū ferri de brutis, quam de hominibus: quia bruta, propensione sola trahuntur, homo propensionem arbitrij habenis moderatur. sequitur 2. quod physiognomo non licet iudicare, de facto, siue de actuali hominis vita, scilicet hunc esse talem, sed de pronitate tantum, ac inclinatione, vt optime censuit proclus, v. g. talem propendere, & inclinari in auaritiam, mulieres vinum, &c. 3. sequitur, non posse hanc facultatem iudicare, de donis diuinis, & gratuitis, quia Deus hęc distribuit cuique prout vult, nec de extrinsecis plane hominis, vt morte violenta, opibus, honoribus, & cæteris fortunæ bonis malisve, nec de nuptijs, statu vitæ, & alijs negotijs quorū electio est mere voluntaria, talibus nugis plenus est liber *de nouis* melamplus. Ratio est, quia nihil istorum dependet a corporis habitu, vel constitutione permittit quidem Deus, vt quædam diuinationes istorum euentū comprobētur, sed si nimi eos sinit falli, in ijs, quæ magis ipsis necessaria. scribit Paulus Iouius in Elogijs, de Antiocho Tiberto Cesenate, qua Physiognomus excellens suo tempore habebatur eum *Guidoni Balneo prædixisse, quod ab intimo amico necaretur: Pandulfo item Malatesta Ariminensium tyranno, quod ex patria pelleretur, & exul in extrema egestate periturus esset. Paulo post Pandulfus Guidonem ob spectatam virtutem, & suspectam obiruncat; Antiochum ipsum custodiæ mancipat, euentum præsagij exspectaturus. Antiochus custodis arcis filiam, ita flexit, vt resti ab ea impetrata in fossam demitteretur, sed compedum sonitu proditus, & a fuga retractus, cum puella percutitur. Pandulfus tandem exsul & egens ab omnibus desertus, in hospitali diuersorio senex periit.*] sic dum alijs cauit, sibi non cauit Antiochus. Potuere etiam illa per humanam prudentiam conijci. quid enim inexspectatum, aut mirandū, si familiaris tyrāno vir fortis, ob suspicionem, ab eo necetur? quid verisimilius. quam tyrannum inuisum, vel necari, si sit audax, vel compelli in fugam, si timidus, & semel pulsum ad egestatem redigi? His poterunt adijci nonnulla ex Horozco li. 2. de vera, & falsa Propheta cap. 8. & 9.

QVÆSTIO V.

De Chiromantia.

CHiromantiam diuidunt in physicam, & Astrologicam.

Concluſ. 1. *Physica Chiromantia licita est & physiognomiæ pars, & ideo de illa idem, quod de hac iudicium.*)

Ratio est, quia per lineas, & partes manus, considerat ipsam corporis temperiē, & ex temperie corporis probabiliter indagat animæ propensiones hanc probat autem Aristoteles lib. 1. Histor. animal. ca. 5. & 30. ac 34 problem. sect. 10. & prolixe eam exsequitur. Conrad. V Vimpina libro de signis capit. 10. 11. & 12. incaute vero Petr. primodius; dum inter duas has species non distinguit, omnem chiromantiam videtur damnare, Academiæ Francie parte 2. die primo, cap. 4.

In Alti. Plac.

Concluſ. 2. *Chiromantia astrologica prorsus vana, & illicita, scientia nomen non meretur.*) Scientiam esse nititur probare Anton. Verderius. nam loqui illum de hac etiā, non de physica tantum patet, tum quia coniungit cum astrologia, & vtrum-

li 7. var. lect. ca. 6.

vtramque scientiam contendit esse; tum quia in responsione penultimæ obiectionis dicit harum manus linearum significationem ab astris infallibiliter dirigi, &c. quæ sine Ecclesiasticam mererentur cẽsuram: quia Papa Sixtus V. edita contra astrologos. & Chiromanticos bulla, definiuit neutram esse scientiam, & vtrosq; pariter damnans, grauibus subiecit pœnis cuius doctissimi, & maximi Pontificis sententia præponderat omni contra sentientium temeritati; tum etiam quia in Catalogo Romano librorum, quorum vetita lectio omnes qui Chiromantiam docent, aperte sunt annumerati prohibita est ergo.

Bac. phil. c. 32. Vanam esse, docet optime Franc. Valesius doctiss. medicus, meritissimo illam detestans, primum namque laborant vesania mathematicorum de astrorum influentijs, quam improbauimus supra q. 1. Addunt de suo; quod stultius est, hanc areolam esse Iouis, illam Mercurij tertiam Veneris, atque ita porro. Supperaddunt tertio tales areolas lineas hæc prænotare: alias illud; quorum nihil ratione, vel auctoritate confirmant, sed nudo suo delirio, & prætextæ experientiæ postulãt nos manus dare. Cumque, tam inania sint artis huius principia, fuere tamen semper, qui hoc quoque mendaciũ paruuli diligerent. Olim prosa oratione chiromantiam tradidit Helenus Syracusius libro, quem nominat *χειροσκοπικὸν σύγγραμμα manus inspectorum augurum* carmine vero cõprehendit Eumolpus quidam. vtriusque meminere Pollux, & Suidas. Recẽtiores scripsere Ioannes de Indagine (Lutheranus, alius a Carthusiano nominis eiusdẽ) Ioan. Taisnerus Athensis, Antonius, Germisonius, Bartolomæus Cocles, Michael Sauonarola, Petrus de Arca, Marcellus, Syr., Andreas Tricassius, Michael Scotus, Ioa. TeuKesberg, & alij: quorum libri latent superstitiosis. Ars ista palmam manus primo in certos cuniculos, areolas, & lineas diuidit: areolis planetas singulos, lineis astra quædam præficit: horum denique astrorum, atque planetarum vulgo creditos effectus ipsis areolis, aclineis manus ascribit, vt breuiter Vvimpina ostendit, addens se horum non approbatorem sed narratorẽ esse nudum: suo iudicio cũcta nænias esse detestatur hos, & impugnat vehementius antiquus scriptor Ioã. Salisberiensis lib. 2. Polycratici cap. 27.

Sup. c. 11

Contra hos libratum illud Iuuenalis Sat. 6.

. . . . frontemque manumque
Prælebit vati crebrum popismate rogato.

Quorum prius ad metoscopum, posterius ad chiromantem referendum bene Britannicus obseruauit. Solent hanc vanitatem profiteri vxores (si vxores) ex illa colluuie, quæ totam peruagatur Europã Vulgo *Zingaros*, seu *Aegyptios* nuncupãt de quibus multa collegit Crespetis libr. 1. de odio Satanæ discur. 12 fol. 176 cũ seq. Sed hi scriptoribus Germanis, quã Gallis, vel Italis nouores, ideo hos audiamus. cõditionẽ eorum, & originem sedulo perquisiuit, extra res fides, non despicabilis Sed. Munsterus lib 3. cosmagraph f. 267. cum ageretur (*inquit*) annos post Christum natũ. 1417. primum per Germaniã apparere cepere homines nigredine deformes, excocti sole, immundi veste; & vsu rerũ omnium fœdi, furtis imprimis intenti: præsertim fœminæ illius gentis. nam viris ex furto fœminarum victus est. Tartaros, aut Gentiles vulgus, vocat in Italia Cainos appellant. Ducem, comites, milites inter se honorant veste præstantes: canes venaticos pro more nobilitatis alunt, sed vbi venentur, nisi furtim non habent. Equos sæpe mutant, maior tamen pars pedibus graditur. Fœminæ cum strato, & paruulis iumento inuehuntur. Litteras circũferunt Sigismundi Regis, & aliquorum Principũ, vt trãsitus illis per vrbes, & prouincias, & incolumis permittatur innoxiusque. Ferunt ipsi ex iniuncta sibi pœnitentia mundum peregrinantes circuire, atque ex minore Aegypto primum emigrasse. Sed fabellæ sunt. Hominum genus, quod vsu cõpertum est in peregrinatione natum ocio deditum, nullã agnoscens patriam, ita circuit prouincias, furto (vt diximus) fœminarũ victitans, canino ritu degit: nulla religionis cura, etãsi inter Christianos paruulos suos baptizari curet; indiẽ viuit, ex prouincia demigrat in prouinciã: per aliquot annorum interualla redit, sed multas in partes scinditur, vt non ijdem in eundem facile redeat, nisi per longa interualla locum. Recipiunt passim,

& vitos, & fœminas volentes in cunctis prouincijs, qui se illorum miscent contubernio Colluuies hominum mirabilis omnium penita linguarum, tusticę plebi grauis imminens: vbi foris illa laborat in agris, hi spolijs inuigilãt casellarum. Anus eorum chiromantię, & diuinationi intendunt, atque interim quo quærentibus dãt responsa: quot pueros, maritos, aut vxores sint habituri miro astu, & agilitate crumenas quærentium rimantur, & euacuant.] hæc de illorum moribus verissima. Vnde sępe animum subit admiratio, quo iure, vel iniuria in quibusdam prouincijs hoc genus flagitij a Principibus toleretur: nõ sine maximo scandalo, & damno rusticorum. Nam scelerum impunitatem permittit, qui sceleratos tolerat. Si hos fures licet tolerare, certe, & alios. Si horum chiromantia, & maleficia reliqua tolerãtur: non id est niti contra diuinæ legis, & Ecclesiasticorum canonum auctoritatem? Notoria sunt flagitia, quæ Munsterus memorat, & ijsdem plane verbis Alber. krantzius lib. 11. Sazoniæ cap. 2. vt alter ab altero, vel ambo a tertio acceperint. Quod attinet ad maleficium docet experientia. nam si quis illis ex sacco, vel capsa vnicum nummũ largiatur, omnes nummi, qui in eadem capsa, vel sacco inerant, migrasse quo vnicus ille, non raro deprehenduntur, quod apertum maleficium est. Quo ad diuinationes illas, nequeunt excusari a superstitione, aut hęresi (si sic sentiunt) aũt impostura scandalosa. Quod alios passim recipiant, ex nationibus, per quas transeunt, id nullo pacto illis concedere deberent respub. sed tales, qui se ijs aggregant, & ipsos receptatores, condignis pęnis coercere. Nam contrarium est otiosos, & vagabundos fouere in reip. perniciem, quod vel stolidum, vel improbum plane. Notæ sunt contra otiosos leges Aegyptiæ, & Articæ apud Athęneum lib. 4. & Pierium li. 34. Notũ hodie, vbi iustitia viget, magistratus solere in tales inquirere, vnde victitẽt, nam nemo de vento præsumitur viuere (l. fi. de alim. pupil. præsta) & merito semper commendata fuit lex Corinthiorum, quam ex Diphili comædia retulit Athæneus lib. 6.

Est optime hic statutum apud Corinthios:
Si quempiam obsenare semper splendide
Videmus, hunc rogamus: vnde viuat & Quid faciat operis? si facultates habet.
Vt reddius harum soluere expensas queat:
Perpetimur illum perfrui bonis suis.
Sin forte sumptus superat ea, quæ possidet:
Prohibemus huic ea ne faciat in posterum
Ni pareat, iam plectitur mulcta graui:
Si sumptuose viuit, is qui nihil habet.
Tradunt eum tortoribus. Proh hercules?
Nec enim licet vitam absque malo degere.
Talem, scias; sed est necesse, aut noctibus
Abigere prædam, aut fodere muros ædium
Aut in foro agere Sycophantam; aut perfidum
Præbere testem. Nos genus hoc mortalium
Eijcimus ex hac vrbe, velut purgamina.

Cingaros credo toleraſſent, quos non præsumptio est, sed res docet, clependo, harpagando, furelis, maleficijs viuere.

Verum excusant illos Patroni, calamitosum esse genus hominum, miseratione dignum. cur? Et Aegypto oriundi, luunt maiorum a fide Christiana apostasiam, & pœnitentiam obeunt, septennalem locis incertis vagationem. Summa defensionis hæc est. Quam diluunt alij: quem dixi, Sebastianus: Sunt anni (*inquit*) plus, minusve viginti sex ab hoc tempore, quando ego Munsterus ista scribo, quod Heidelbergæ agens istius gentis primoribus me adiunges vix extorsi litteras quasdam, quas gloriabantur se habere ab Imperatoribus. at illæ mihi ostensę erant. Vidimus quoddam quod aiunt Lindoiæ a Sigismundo Imperatore impetratum; in quo mẽtio fiebat quomodo maiores eorũ in minori Aegypto, olim ad aliquos annos, obiecto Christianismo ad Gẽtilitatis errorem relapsi fuissent, & resipiscentibus eis pœnitentia iiuncta, quod tot annis ex singulis eorum familijs aliquot per orbẽ peregre proficiscerentur, diluerentque in exilio perfidiæ suo crimen. Sed iam dudum euanuit tempus huiusce suæ peregrinationis, & tamen colluuies illa non cessat

cessat circumuagari, furari, mentiri, augu A
rare, & diuinare.] Cur si pœnitentiæ termi
nus effluxit, pœnitentiam adhuc prætexũt?
verum falsum etiam, quod de Aegypto
iactant. Nam interrogati, nec sciunt qui-
dem, quid Aegyptus, aut vbi minor, vel
maior. Vnde ergo emerserunt? Mira va-
rietas est sententiarum. Quidam *Cincalos*
dictos putant, quasi ἀπεζίους penatium
expertes, & mendicos. Sane γ & κ com-
mutantur facillime & Menãder in Thai-
de quendam ait, πρὸ χοτέρου λεβέδος καὶ
κιγκάλου, mendicioremi lebetide, & sin-
calo. Leberis significat spolium serpenti-
num: *Cinclus* auem cui etiam nomen,
αἰγοπύγις: si candæ demas ornatum val-
de impiumis: inde rustici egenos, & erro-
nes, *cinclos* dixere, vt ex Aeliano, & Sui-
da docet Adagiographus chiliad. 2. cent.
2. hæc sententia placuit Piero Valeriano
libr. 25. Hieroglyphicor. Sed ad rem non
facit. Polydorus Assyrios, & Cilices pu-
tat: Volaterranus Vxios è Persia: hoc est C
ariolari. Nomen indicat, Belgæ *Egipte-*
ners, Galli *Egyptiens*, Hispani *Gitanes*, Ita
li *Cingari*, vel *Cianos* vocant: Germani
superiores, *Zigeuners* quæ omnes voces
ab *Aegyptio* deductæ, & hęc vltima qua-
si *Chuseuer*, a Chus Chami filio patre
Aegyptiorum, & Aethiopum. Hi quia vi-
dent tempus pœnitentiæ præfixum effluxisse: nunc duo quædam commiscũtur:
vnum est se non posse ad patriam redire
interceptus itineribus: cogantur ergo di- D
uidi, & certæ alicui nationi ascribi, & legi-
bus ibi receptis viuere. vel pellantur. Alte-
rum est, etiam post illud septennium, sibi
ex patrijs sedibus subinde necessariam
esse migrationem, si secus fecerint, &
non quotannis mandras, vel hordas suas
(id est hominum multitudinem vtriusque
sexus) exulatum miserint calamitatem,
& sterilitatem omnibus certo præstam es
se. Digna hæc causa, inquam sedulo in-
quiratur, quod si fiat statim apparebit im-
postura. Quæ vel vbi hæc gens, quæ
quotannis tantopere multiplicatur? hæc
quidem in peregrinatione sua, nisi adul-
tos vndecumque colligeret: cito interiret.
Deinde satis isti ostendunt falsum fuisse
primum illud de iniuncta pœnitentia.
Quod de fonte horum verisimilius com-
peri, est quod in *Annalibus Boiorum*
his verbis ab Auentino perscriptum fol.
826. libro 7. Eadem tempestate furacissi-
mum illud genus hominum colluuies, at-
que sentina variarum gentium: quæ in
confinio Imperij Turcarum; atque Hun-
gariæ habitant *Zigenos* appellamus) re-
ge Zinkelone, nostras peragrare cæpere
regiones, furto, rapina diuinationibus,
impune prorsus victum quæritant. Ex
Aegypto se esse mentiuntur, extorresque
domo a superis cogi se, maiorum delicta,
qui Deiparam Virginem cum puero Io- B
su hospitio excipere recusarint, septem
annorum exilio expiare impudentissi-
me configunt. Experimentis cognoui
eos vti venedica lingua, & proditores,
atque exploratores esse. Cum alij, tum
imprimis Maximilianus Imper. Cęs. Au-
gust. & Albert. parẽs Principium nostro-
rum publicis edictis testantur, adeo tamẽ
vana superstitio hominum mentes, velut
lethargus inuasit, vt eos violari nefas pu-
tent, atque grassari, furari, & imponere
impune passim sinant.] C

Tria hinc collige, primum origine
Sacluos esse ex ditione Vvinden: sane,
quod peculiare ipsis idioma, in Sclauoni-
cum vergere significat Auentinus: lo-
quens de natiuo. Scio namque præterea
fictitium quoddam habere ipsis solis no-
tum, quod Hispani vocant *Ziriguenca*:
Germani teste Munstero, Rotvvelsch
hoc est Rubrum Barbarismum. No-
runt interea cuncta fere Europę idioma-
ta, & apud Germanos Germanice, a- D
pud Gallos Gallice apud Italos Italice, &
c. loquuntur, quod necessarium ad finem
explorandi. Secundo vides hos septen-
nem illam priorum pœnitentiam, iam ad
singulos posterorum portigere, vt præ-
textus sit vagãdi. Tertio compertos Prin-
cipibus prudentissimis de proditione, me
rito damnatos, sed quadam imprudentiũ
superstitione foueri. Dicam quod rẽ val-
de confirmat: cum adhuc in Hispania an-
no 1584. versaret Legione, magna tũ mul E
titudo istorum per pagos illos inundarat.
festum corporis Domini tũ celebrabatur
petierũt aditũ in ciuitatẽ, vt (honoris cau-
sa) præsultarẽt, quod illic consuetũ fecere,
sed a meridie pp furacitatẽ fœminarũ ort⁹
tumultus, fugere in suburbia, & ad S. Mar
ci (D. Iacobi equitũ magnifica est habita-
tio; & hospitale) se conglobarũt, & iustitię
administros militari vi repulerũt. mox ta-

men,

men, nescio quo pacto, dissimulata omnia. Huic hordæ comes erat; sic appellant in turba multi recepti Hispani, etiam ex Grauales. Villabraximo, & pagis nonnullis Castellæ. Comes, tam perite Castellanũ idioma loquebatur; quam si Toleti natus. Sciebat omnes Hispaniæ aditus terrestres. (*Tuertos* vocant) omnes regionum anfractus, & difficultates, quid roboris esset cuique ciuitati, qui præcipuit in quaque, & quę cuique opes. Nihil fere ad rempubl. pertinens, tam arcanum, quod eum lateret, nec clam hoc, sed gloriabatur. Quo, aut cui rei hæc curiosa exploratio? Nõne compescenda vagabundorum hęc curiositas, etiã si solum peregrini, & inculpatæ vitæ? Bene tibi, bene sit Maxime Carole, qui in constitutionibus Comitiorum habitorum Augustæ Vindelicorum anno 1549. c. 26. hanc fecem mortaliũ, hos errones periculosissimos, *Zyngemeros*, seu præstigiatores Teutonica terra excedere velut exploratores, & proditores Christianæ Ecclesiæ missos a Turcis sinciuisti. commemorat hanc constit. Pet. Greg. lib. 34 Syntagm. iur. vniuers. ca. 16. num. vl. inuehitur in eosdem crespetus d. loco, & (cui meliorem opto religionem) Philipp. cameratius I. C. opere horar. succisiuarum cap. 17.

Sed obijciuntur nobis duo, vnum S. S. auctoritas, alterum exempla certa huius diuinationis. Auctoritates sunt duæ: prima est Exod 13. ver. 9. Et erit quasi signũ in manu tua. Respon. hoc explicari sequẽtibus verbis, *& quasi monumentum ante oculos tuos*, loquitur enim de solemnitate azymorũ: cuius celebrationem vult Hebræis esse signum memoriale liberationis ex Ægypto: sumit autem metaphorã a more hominum, qui quando volũt alicuius rei recordari, solent digito annulũ indere, vel filum alligare: quia cum manum sępe ante oculos eleuemus fit, vt recordemur eius, quod vertebamur ne obliuisceremur.

2. Iob 37. v. 7 *Qui in manu omnium hominum signat, vt norint omnes opera sua*, Depinxit ergo Deus in manu singulorum, vnde queant prænoscere, quid dicturi, facturi, passuriue sint.

Respond. Cum Olympiodoro, & Philippo presbytero ibi verbis istis significari, hanc temporis vicissitudinem, de qua loquitur, serenitate, & procellis niuium, imbrium a Deo contemperatã vt & Dei fortitudo fiat manifesta, & homo videns se, rã facili negotio a Deo quauis tẽpestate impediri a proposito manumq; suam sic quasi quibusdam vinculis astringi, & ab opere arceri: cognoscat se, sine Dei adiutorio posse nihil, suamq. confiteatur imbecillitatem. facit huic expositioni versio LXX. quæ habet; *vt cognoscat omnis homo imbecillitatem suã*; nec non Hebræus contextus, in quo ad verbũ, sic; *in manu* (siue in vehementia) *omnes obsignabit, ad secundum omnes homines opus eius*. vbi ex more Hebræorũ, *Vau ad* ו noster vertit, *in manu*, pro in vehementi, atq; admirabili signo. sicut Isaias, & Ezechiel *Iad* posuere pro visione prophetica nõ vulgari: sicut, & Moses *manu Dei* vsurpauit, pro potẽna, & magnitudine Dei. Legelonge aliã explicationem loci Iob, apud Franc. Valesium: quæ quamuis ingeniosa sit, cũ præcedentibus verbis non cohæret.

3. Certant exẽplis predictionum, quas euentus roborauit. Bartholomęus Cocles ille, qui tot chiromantię libros edidit, Antiochi Cęlenatis de quo, q. præcedẽti scripsi, discipulus, Lucę Gaurico astrologo fuit auctor fugę, vt, qui instabat, cruciatũ violentũ euaderet. Gauricus contemnẽs monitum eo quod Io. Bentiuolũ Bononi tyrannide deiectum in Ephemeridibus prædixisset: ipse violenti Principis, ex alta trochlea suspenso fune quinquies quassatus, & astrologiæ suæ iactatæ, & chiromãtiæ contẽptor pœnas dedit. Alexand. Medici Græcus quidã ex manus inspectione prędixit mortem, & signa edidit percussoris: fore ex eius intimis, habitu gracili, vultu fõ buxeo, suspensa taciturnitate, cęteris insociabilem, quę in vnum Laurẽtium, qui & percussor, omnia conuenient. Sed idem ille Cocles, prędixerat Copono cuidam, eũ breui scelesto homicidio manus cruentaturum: & Hermeti tyranni filio, futurum, vt eius in acie cęderetur. Hermes igitur fatali metu percussus Copono clam imperat, vt Coclitem, nouum sibi Agamemnoni Calchanta, necet. Nec Cocles discrimen nescibat. Ideo secreta galea caput munierat, ingenti gladio, quem peritissime ambabus manibus regebat, semper armatus. Verũ a Copono baiuli personato, dum sępe ostij, calculo

inie-

1. Reg. 3. v. 25. Es. 8. ver. 11. Ezech. 1. v. 3. & c. 33. v. 2. & ca. 37. vers. 1. Exod. 14 vers. 31.

iniecto, præpeditæ, clauem insereret, a data in occipitium securi, interfectus est: nullam aliam patrati facinoris causam adferente Copono, quam quod ipse Cocles breui homicidam futurum asseruisset. Vnus ista omnia narrat Iouius, nec vsquequaque indubitate fidei Historicus, nec satis a superstitiosis, & gentilium, ne dicam opinionibus, saltem locutionibus, alienus; cui vt ea contigisse concedamus, idem tamen, quod astrologis talia iactantibus, cum D. Augustino respondendum. vide supra quæst. 1. respons. ad 4. obiectionem. vt digitus manus, sic chiromantiæ pars quædam est, diuinatio ex vnguibus: non illa de qua superius actum cap. 2. qu. 6. Sect. 4. num. 6. Sed alia noüitia, vt suspicor ab aniculis ad colum inuenta. hæc conijcit ex maculis albis atrisue in vngue apparentibus, & singulis digitis suos canones attribuit, alios mulieribus, alios viris destinatos, nec valetudinis prosperæ, vel aduersæ notas prodens; (quod aliquo tenus tolerandum foret) sed excurrit ad fortuitos effectus ab alienæ voluntatis arbitrio libero dependentes, quod temeritatis, & vereor ne superstitiosæ sit impietatis. Exstat tamen (si Deo placet) hæc menia artis in opere de Physiognomia Hispanico cuiusdam Hieronymi Cortesij, si vt nugas edidit, minus male: Sed minus caute. cautius nugari in minus periculosis alijs, nam nugandi copiosa vbiq; materia.

Inter animad. uers. lib. 1. c. 18.

Apologia

A congessisset Auorum quoque memoria, hanc in Italia vimissime profitebatur artem Iunianus Maius: cuius exstant epistolæ, & libelli quidam Grammatici. Ex insomnis prophetiam fingebat Thomas Munzerus Anabaptistarum parēs vnus. Brasileenses Indi in expeditione somnia obseruant, si se hostium carnes torrere somniarint prosperum somnium cēsent, & victoriam spondent, sin contra suas, ab hostibus vinci metuunt. Ioann. Stadius lib. 2. Hist. Brasileens. c. 27. Legi, cū vtilitate tantum illi de hac materia videntur qui cum D. Thoma, & Antonino, quibus liceat attendere, quæ, & quibus interpretari permissum sit. expenderunt hos imitabor.

1. cap. 11. D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 6. Antonin. 2. part. tit. 12. cap. 6. Turrecremat. in c. non observantis 26. q. 7. Mich. Med. d. c. 2. Valesf. supr. c. 32. Pirenius. d. l. 9. c. 25. Ioan. Nider. ad 1. præcep. c. 10. qu. 2. Salisberiensis li. 2. c. 17.

B

Macrobius, libr. 1. de somn. Scipion. quem sequitur Salisber. lib. 1. somnia dixit, in ἐνύπνιον φάντασμα ὅ ἐστιν ὄραμα χρηματιστικὸν *insomnium spectrum, somnium visum, & oraculum*: sed Artemidorus ea quinque ad duo reuocauit, *insomnium*, nempe, & *somnium*: sub insomnio spectrum, sub somnio, comprehendit visum, & oraculum, quoniam hæc illud cō sequuntur. Genriles consentiunt species primas, insomnium, & spectrum, ὀνείρατος esse, nihilque significare vel præmonere. *Somnium* igitur stricte sumptum, vt opponitur insomnio, definiunt, motum, aut figmentum animę multiforme, futurorum bonorum, vel malorum significatiuum. Huius vero prædictionis fundamentum statuunt experientiam, & quandam proportionis similitudinē rei somniatę ad euentum. Experientiam vocant, si vnus, vel plurēs cum hoc vel illud somniassent, talem, vel talem postea fortunam sunt experti. similitudinem vero illam proportionis longe quoque putidius inuestigant. Primo ex quodam more, ac consuetudine: v. g. radici caput honestum, & religiosum est monachus, quia

C

D

E

moribus ipsorum, & regulis id consentaneum. ergo si monachus id somniet sibi accidere, prosperum erit somnium. Sin vero id somniet aliquis coniugatus, præsagium dicent esse infaustum: quia coniugatis dedecorosum, sic raso vertice incedere 2. ex vocabuli significatione, veluti audit quis, vel legit Serapidis nomē, morietur; quia Serapis idem qui Pluton. & Orcus. 3. ex rei significatu Gieroglyphico.

QVAESTIO VI.

De coniectatione ex somnijs.

Lib. de diuinat. c. 14. & li. de insomniis, per decem capita. De quo Alex. ab Alex. lib.

GRæci vocant ὀνειροκριτικὰ, de qua Senariorum libellus a Iurnio Hornano editus habetur. Cæterorum onirocriticorum veterum, non magna reipubl. iactura omnes libri interierunt, præter vnū Artemidorum Daldianum, delirum senem, qui libris quinque cūcta ab alijs tradita complexus fuit. Breuior est Artrampsichus Græce, & Latine his annis editus: sed æque nugax vt & alius ille Arabs, qui Græce barbarizans vna cum Artemidoro in lucem prodijt in Gallia. Hodie in pretio habent Apomasaris. Arabica Apotelesmata, ex recētioribus Contra. V vimpina vellem ne tam multa sint antidoto

phico, vt si quis sibi visus sit cathena ad templum alligati: fiet Sacerdos, & illi templo seruiet æternum. 4. à fabulosis narrationibus, veluti visus est sibi aliquis vagus in Isthymo filiolum suum quærere? peribit filius mersione, iuxta fabulam Melicertæ. 5. de aliqua ratione astronomica, vel physica, longe petita, veluti somniauit se Lumen à Luna petere? cæcus fiet, quia Luna proprio caret lumine. item videtur quis in somnis manus vrsę habere? damnatus ad bestias, & ad palum deligatus, ab vrso deuorabitur. cur? quia vrsus intra speluncam latitans ori manum inserit, & veluti adedens exsurgit, indeque sumit nutrimentum. Hæc artis sunt fundamenta, quam ingeniosa, tam puerilia: mireque ridiculus in his est Artemidorus, quia quod vni aliquando casu accidit, in consequentiam trahit, & canones conflat stuppeos, quibus mere fortuit? casus ad similes euentus prædicendos pertrahantur.

Vnde apparet primo, nihil huiusmodi Oniropolicis libris deferendum, meritoque damnari eos, qui ad huiusmodi scripta animum adijciunt, nominatim ad legendum fictitios hac de re libros Abrahami, & Salomonis, & libellum somnialem, qui Danielis Prophetæ nomine falso circumfertur, de quo agitur in Decreto Gratiani. Apparet 2. superstitiosum esse consilium Synesij: quo suadet, vt quisque sibi suis ex somnijs, cum eorum, quæ postea perpessus collatione, artem quandam coniectandi conficiat, quod inutile studium, vanumque commentum accurate iam pridem Franc. Picus confutauit.

d. cap. nō obserue- tis lib de somnijs.

Lib. 6. de præsot. cap. 8.

Sittamen 1. Concluſ. *Quædam somnia verum euentum prænunciant, quædā nullum, vel illusorium. quare etiam quadam licet obseruare, quædam non licet.*]

Concluſ. hæc egregie confirmatur à Prudentio *in Hymno ante somnium*, his verſibus:

Sed dum perrerat omnes
Quies amica venas,
Petusque feriatum
Rigat plance somno;
Liber vagat per curas
Rapido vigore sensus,
Variasque per figuras
Quæ sunt operta cernit.
Quia mens soluta curis;
Cui est origo cælum,
Purusque fons ab æthra,
Iners iacere nescit
Imitata multiformes
Facies sibi ipsa fingit,
Per quas repente currens
Tenui fruatur actu.
Sed sensa somniantum
Dispar fatigat horror.
Nunc splendor interreat
Qui dat futura nosse:
Plerumque dissipatis
Mendax imago veris
Animos pauore mœstos
Ambage fallit atra.

Canonica hæc incerta: non æque quod subdit, etsi plerumque contingat:

Quem rara culpa morum
Non polluit frequenter,
Hunc luxsere na vibrans
Res edocet latentes:
At qui coinquinatum
Vitijs cor impiauit,
Lusus pauore multo
Species videt tremendas.

Verum concluſio multis repugnat. nam est cōtra Xenophontem Colophonium, & Epicuræos qui cuncta somnia volebant contemni: est contra Stoicos, Protagoram, Artemidorum, Tyanæum, & similes, qui si somnium sit, necessario quoque aliquid volunt significare (vt ex eorum supra posita definitione patet) & ideo nolunt vlla omnino negligi, vel preteriti, Vtrumque extremum condemnat S. S. Stoicorum dum ait *vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri. tu vero Deum time.* Item; *somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic, & qui attendit ad visa mendacia.* Epicuræos autem damnat, dum tot exempla diuinorum somniorum, & interpretationem, passim suppeditat. Rectius ergo Homerus, & Virgilius commenti sunt fabulam, de duplici porta somniorum, per eburneam falsa, per corneam emitti vera; vt indicarent quædam vera, & significatiua, quædam falsa, & inania ducenda.

Exod. 5. v. 6. Eccl. 34. v. 1.

Sup. c. 1. Iliad. 2. Aenei. 6.

2. Con-

2. Concl. *Tam certa sunt somnia, quã eorum certa causa, si hęc effectum certũ certo producit, etiam somniorum prædictio certa, si probabiliter, probabilis, si fortuito, fortuita, & fallax.*

Explicatione hæc tantum indigent. Synesius prædicto commentario commini scitur Spiritum quendam phantasticum, quem vult esse animæ vehiculum, auctorem, & fabrum omnium somniorum, quod Platonicum figmentum est, fabulis æquale poetarum Porphyrius duas causas agnoscit vnam, dæmones bonos malosque, quam nos admittimus esse causã quorundam somniorum, aliam notiones quasdam, quas animus ex alia vita secum allatas in corpus intulerit: quod est à fidei dogmatibus alienum. Nec enim animus hominis corpore antiquior aduenit aliunde, nec quando infundebatur à Deo, vllas secum creatas species, secum attulit. Aristoteles negat vlla a Deo immitti somnia, quod S.S. prorsus repugnat. Contra Plato, cũcta somnia dæmonibus ascribit, quod rectæ Philosophiæ, & quotidianæ experientiæ refragatur. Melius Hippocrates, vera somnia, partim Deo, partim naturalibus causis adscribit. Rem acu tetigisset, si tertium membrum addidisset, non prætermissum a D. Gregor. qui rectissime somnia tribus auctoribus adscripsit, Deo, Naturæ, Dæm. vnde posteriores Theologi ea diuiserunt, *in diuina Naturalia, & Dæmoniaca.* præcipua difficultas est de Naturalibus.

Lib. de diuinat. per insomn. in Sympos. lib. de insomn.

Libr. 8. Moral. c. 13. et l. 4. Dialog. c. 48.

Naturalia proficiscuntur vel a causa intrinseca somniãti, vel a causa illi extrinseca. *Intrinseca* nascuntur, quædam potissimum ab anima, & tunc dicitur *causa animalis*, aut (vt quidam loquuntur) *moralis*: quędam potissimum a corpore, & vocatur *causa corporalis*, & ab alijs stricte loquendo, *naturalis*. *Intrinseca causa animalis* est, quando somnia obueniunt de rebus quibus cogitatio vigilantis valde fuit intenta iuxta illud Salomonis.

Ecclesi. 5. v. 2.

Multas curas sequuntur somnia de hac causa, Attius;

Rex, quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident,
Quæque agunt vigilantes: agitantque, ea si cui in somnis accidant.

Minus mirum est Idem censuere. Lucretius, & plurimi, quos alibi citaui: nũc non repetam. Diuus Gregor. Nyssenus acutissime scripsit, huiusmodi somnia similia censenda cithara, cuius fides cessante manus impulsu, ad huc modicum extrema motione trepidant ac tinniunt.

In Cõm. et aduer. in Seneca Octauiã. lib. de nominis opẽficio.

Corporalis intrinseca. causa nascitur a præsenti dispositione ac temperamento corporis, quod vèl inedia exhaustum, vel crapula repletum, vel humore aliquo nimis prædominante ægrescit, vel alio interiore vitio laborat. Ex his causis, vel pacata vel turbida, vel multiformiter varia somnia nascuntur. Quibus sanguis est copiosior, rosas somniant puniceas, crocum, hortos, conuiuia, choreas, complexus aerem, volatum, & læta omnia, Phlegmatici, mare, aquas, balnea, nauigationes, submersiones, onera grauãtia, tardam, & impeditam a noxijs fugam. Colerici colores flauos, rixas, pugnas, incendia. Melancholici, fumos caliginem, tenebras, vagationes per loca sola, nocturnas obertationes, tetra spectui, mortes, tristiaque cuncta. Quibus vesica humore plena: somniant de lacubus, fluuijs, imbribus, & somniando nonnunquam impluunt ipsi in sauanas. Quibus dominãtur sinceri purique succi putant in somnis voluntari se inter odoratos suauesque flosculos contra in sordidis, cęno, cloacis, cadaueribus versari se se, quorum in corpore humores fętidi putridique coaceruantur. Quibus viscido humore affectæ obstructæque sunt partes cerebri posteriores, illi, comprimi ac suffocari sibi videntur in somnis ἐφιάλτην Græci, Latini *Incubum* morbum, Hispani, *lapesadilla*, Galli, *lacoque mare*. vocant.

Naturalis extrinseca somniorum causa est, quando dormientis imaginatio ab agente extrinseco mouetur. huiusce modi agens est duplex, alterum est aer ambiẽs, alterum impressio siue influxus corporum cęlestium. Sicut enim corpora cęlestia suo in materiam corpoream influxu varias formas lapidum metallorum, plantarumque gignunt: sic influendo in phantasiam: quæ organis corporeis est immersa, posse a cœlestibus corporibus produci species imaginabiles, effectui a corporibus illis cęlicis promananti conformes, non est negandum. De his.

Sit 3. concl. *Somniorũ ex naturalibus causis derivatorũ, eatenus licita est obser-*

uatio,

tuatio & interpretatio, quatenus causę naturales effectibus causa sua coniunctis sunt adæquatæ.)

In hac conclusione medici. Hippocrates, & Galenus, & Theologi consentiũt, eaque deducitur ex iam dictis. Indiget vero tantum explicatione. Quando causa est *intrinseca, & animalis*, possumus, & somnium obseruare, vt in posterum studia vitámque nostram melius, & securius instituamus. Est, quem lectio vel cogitatio diurna, fœdis illusionibus. tempore nocturno, inquinet? excludat quanta potest cura similes cogitationes. Terrent alium crebra somnia, & in pusillanimitatem, desperationem, vel quod aliud adigunt vitium? causas debet somniorũ inquirere, & remedia procurare, quibus liberetur. Contra somnijs alius vrgetur in bonum vt religionem, cælibatum, pœnitentiam? probet iste, num hæc, vt videtur, a Deo sint. Somniorum huiusmodi naturalium interpretatio pendet ab experientia, & ingenij solertia; cognitione studiorum, morum, & propensionum, quæ sunt in singulis.

Libro de præsag. quæ ex somn. ducunt.

Quando causa *intrinseca est corporalis* potest quis instantes morbos metuere seque præmunire. Scribit Galenus, quendam cum somniasset alterum crus sibi factum lapideum, mox ea corporis parte paralyticum extitisse. Eadem causa tam vehemens quandoque est, & acceleratа, vt quando quis somniat aliquid sibi accidere, id reuera tunc illi accidat. exemplum cornelij Rufini petere licet a Plinio secundo.

li. 7. Nat. hist. c. 50.

Quando *naturalis* causa est *extrinseca*, tunc videndum an effectus sui principium aliquod in nobis habeat, vt si somnianti ipsi agendum, vel patiendum aliquid sit ab illa causa, exempli gratia, si somniem me iterum Romam, vel conflicturum.) an vero euentus principium somnianti sit prorsus extrarium, veluti quod largus imber erit, quod nauale prælium futurum, quod Turcæ profligandi. Et hæc extrinseca rursus in duplici genere sunt, quædam non adeo sunt a somniãte remota, quin possit ab illis naturaliter affici & pati, v. g. possum hodie pati a caussis futuræ cras pluuiæ, vt experiuntur podagrici, & hernioſi, quædam tam procul remota sunt a somniante, vt nihil corpus eius ab illis naturaliter pati queat, v. g. non possum hic pati a causis futuri hic imbris post biennium, propter temporis distantiam, nec futuri statim imbris in Iaponia, propter loci intercapedinem: nec a causis, propter quas modernæ reginæ Anglorum successor ad soliũ euehendus: quia causæ huiusmodi nihil pertinent ad corporis mei temperamentum. Hoc igitur dico; Extrinsecas causas, quæ in nos possunt operari probabilitatis aliquid præbere ad huiusmodi somniorum interpretationem, iuxta probatorũ medicorum, & philosophorum morem, similitudines in somnis visas inter se comparantium, & quæ quarum rerum sint similitudines, & ex quibus causis proficiscantur perpendentium. Verè tamen hæc probabilitas valdè tenuis est, & minuta. Extrinsecorum vero, quæ in nos agere nequeunt, penitus incerta, & fallax est obseruatio si quando respondeãt euentui, id a casu fit, vel ab intelligentia quapiam reuelatur.

Vnde infertur corollarium. *eum peccare qui ex naturalibus somnijs etiam intrinsecis futura contingentia diuinat, vel quacunque ab arbitrij manãt libertate siue somniantis, siue alterius, multoque magis, qui de ijs quę sunt gratię dari à Deo gratis soliręe.* ratio est, quia hæc non depẽdent à causis naturalibus, aut temperie corporis. Hæc de naturalibus.

Diabolica somnia sunt quæ mali spiritus insidiosè dormientibus immittunt, vel ad perturbationes animi ciendas, vt libidinem, iram, odium, desperationem; vel ad occultorum aut futurorum significationem; de quibus verum illud Penelopes Homericæ, minime cuiãdà somnia, & illud sapientis: *multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in eis.* De hoc genere fuerunt lectisternia gentilium in fano Serapidis, Aesculapij, Podalyrij, & aliorum, quibus incumbantes somnia captabant, quorum mentio etiam apud Maronem in Aeneid. de quibus iam egi. Minus notum illud quod de Venere Gazæa scribit Marcus Historicus testis oculatus; *In loco* (ait) *qui vocatur tetramphodos (hoc est quadriuium) stabat statua, marmorea, & dicebant eã esse Veneris. erat autem supra aram marmoream: statua vero effigies erat nudæ mulie-*

Eccles. 34 v. 7.

Sup. c. 1. q. 1. sect. 2. in vita S. Porphirij Episcopi, mẽsis Feb.

lieris, quæ palam ostentabat verenda sua, statuam autem in honore habebãt omnes eiues maxime vero mulieres lucernas accendentes, & thure suffientes. Dicebant enim eam in somnis respondere ijs, quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem se invicem mentientes. Sæpe vero euenit à dæmone contrahere matrimoniũ, tantum abfuit, vt id recte eius procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut male cohabitarent, &c. addit enim de mendacibus responsis plura, & de statuæ *ad signum crucis* detectione, dæmonisque fuga. Huiusmodi sunt somnia Anabaptistica, & fuere olim Enthusiastarum; & admiranda quædam Gentilium, quæ ad naturales causas vel nullo modo, vel ægre possunt referri notabo loca, vnde petet qui volet. tale fuit somnium Epithelis Messenij de anu liberanda per humi effossionẽ inter myrtum, & similacem. tale Aedesij philosophi apud Eunapium, tale matris Attilæ, de filio: tale Ptolomæi apud Tacitum, tale Nestorij Athenienſis apud Zozimum, & Iuliani Apostatæ apud eundẽ, & Ammianum, & multa alia apud Valerium Maximum, sed omnibus admirabilius quod de Odati, & Zariadre refert ex Charete Mithylenæo, Athenæus.

Paus. in Messe dia.

In eius vita.

Ant. Bonfin. rer. Hungar. lib. 3. de c. 1. lib. hist. lib. 4 Annali. 21. lib. 1. c. 7 li. 13. Dypnos. c. 13.

Tale meo iudicio fuit nostris temporibus somnium Lud. Borbonij Principis Condæi, qui Huctiotorum hæreticorũ, & perduellium, contra Regem Christianissimum Carolum IX. copias ducebat, si vera sunt quæ de illo Richardus Dinotus scripsit, nam vt de alienis dubitem facit, quod cum bis mei meminerit, *in Historia tumultus Belgici*, bis (deceptus puto, non sponte) veritatis cum iniuria id factum, video deceptum in meis, & alienis quibusdam, quorum testis oculatus fui, decipi potuisse credo etiã in reliquis, hæc dubitandi causa. Sed his lib. 2. de bello Gallicano acturus de prælio propè Druidarum vrbem commisso.

Cum Condæani (inquit) *sub signis starent aduentum hostium,* & prælium exspectantes, inter duas acies duo lepores exciti sunt, qui innumeris scloſpetorum glandibus petiti intacti in diuersa abierunt, Prognosticon crastinæ pugnæ, in qua hostiles acies inter se congressæ, cãpum prælij vacuum reliquerunt in diuersa abeũtes. (primum hoc ad omnia pertinet, & hi lepores duo dæmones videntur fuisse.

Pridie eius dies quiddam non minus prodigiosum ipsi Condæo accidit, quod futuram etiam pugnam prænunciare visum est. Cum ad riuum quendam per quem ille cum equitatu transibat multus populus congregatus esset, vt transeuntes equites spectaret: ecce anus in mediã aquam se conijcit. Condæumque arrepta illius ocrea sistit, atque eum attente respiciens hæc verba protulit, Princeps vade, tu patieris: sed Deus est tecum. (Quis adeo obesæ naris, cui non suboleat Satanæ commentum, vt in hæresi Cinglianã, pro qua tuenda hoc bellum gerebatur, miser, & comites confirmarentur? Erat hæc vel de eodem grege; vel fluminearum. Nympharum vna, hoc est cacodæmon. Certe bonus Spiritus non diceret, cum hæretico ad hæresim propagandam esse Deum. Sed pergit Calumnia.) Narrabat etiam ipse præterita nocte somnium habuisse, quo sibi videbatur rem diuersis temporibus in prælium descendisse, penes ipsum victoriam stetisse tribus præcipuis hostibus cæsis: sed post lethale vulnus accepisse. (Et somnium, forsan à pincerna narratum? audi accommodantem rebus iam præteritis, & ideo nõ) tam Prophetam, quam narratorem. *Hoc condæi somnium futidicum fuisse postea tempus ostendit. Nam in Druidico prælio Sanctandreanus Marescalius occubuit, Guisanus Dux in obsidione Aurelianorum, Comestabilis in pugna Sandionysiana lethaliter vulneratus est, Condæus post in Bassacensi prælio trucidatus.* Pulchre. nam inter Poltrotum, & Guisium quem occidit tum prælium fuit: & Princeps Condæus in Poltroto erat, cũ scelestissimus latro Guisium schlopo inopinus traiecit, quod se factum auctore Condæus: nunquam fateri voluit. Quid etiam vetet tale somnium à Condæo militari stratagemate cõficturn ad suos animandos, & de tribus victorijs certos securosque reddendos? dices euentus respondit. adit Aristotelem, docebita casu hæc fieri posse, & quia facile est accomodare visis euenta, cum præteriere. Huc pertinet quod Blesensis scribit: *Non ignoramus,* inquit Apostolus, *astutias Satanæ. Mentibus hominum phantasticas illusiones*

siones immitens, nunc animum volatu, nũc incursu hominum, nũc ferarum somnijsque aut alijs modis promittit scientiam futurorum: & sic rerum euentus lætos infaustosue denunciat vt quietem cordium vana curiositate solicitet, atque ad aliquid paulatim de fidei sinceritate incrustet, & paulo post, *verumtamen vt fidem habeã somnijs, nulla me somnia indicent. Non inficior quin anima frequẽter exreliquijs cogitationis, vel ex innata sibi perspicacia,* significat præsagium illud, & solers quod ex præstantia spiritualis naturæ nascitur, sed valde imperfectum, cum homo post euentum vt plurimum, collatione somnij, & contingentium facta deprehendit) *quasdam futurorum præfiguret imagines: sed crebro decipitur. Nam sicut per experientiam didici, ex ea visione, quæ mihi gaudium quandoque nuncianerat, postea contrarium reportaui. Somnia itaque ne cures amice carissime.*] Sic ille epist. 65. editionis optimæ B. Seianæ.

De his sit 4. Concl. *Dæmoniaca somnia obseruare, vt fraudẽ dæmonis caueas licet, ad occultorum scientiam, vel euentus futuros, nec licet, nec expedit.*] Prior pars patet, quia hoc animæ salutare est, & aliquando necessarium. posterior pars probatur, quia hoc lege Dei prohibitum. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia.* Item quia non potest horum interpretatio, citra miraculum, haberi, nisi ex pacto cum dæmone; quod protsus illicitũ. Nec etiam hoc expedire potest. quia sic accepta occultorum cognitio, curiosa & superstitiosa est; futurorum vero contingentium, non nisi fallax, vtpote ipsi Diabolo incerta. vide Salisberiensem, d. cap. 17.

Leuit. 19. vers. 26. Deut. 18. vers. 10.

Diuina insomnia nobis a Deo, mediãtibus bonis angelis, suggeruntur, quorũ iam causæ, & modi sunt explicati: exempla, qui volet, ea passim reperiet, vt Theodosij Imper. Arnobij Rhetoris Mauricij Imp. & Bardægi, & fortassis tale fuit Alexand. Magni de sanitate restituenda Ptolomæo, & de Castrioto matris apud Barletium li. 1. & multa apud Fulgosium lib. 1. Exemplor. c. 5. Sit.

Sup. ca. 7. q. 2. in fine Theodoret. li. 5. hist. c. 6. et 7. apud Hiero. in Chron. Euseb. apud Gli. fium p. 4. Annal. apud eũdem Glyceam. D

Concl. 5. *Diuinorum somniorum obseruatio licita est: sed interpretatio solis cõuenit illis, quibus a Deo facta interpretationis reuelatio.*] Prior pars patet, quia immittuntur a Deo, vt ea obseruemus, eaq; nos doceant, moneant, corrigant. posterior pars probatur verbis Danielis: *Misterium quod Rex interrogat sapientes, Magi, artoli, & aruspices nequeunt indicare regi: sed est Deus in cælo, reuelans mysteria qui indicauit tibi, &c.* & postea, *Mihi quoque non in sapientia, quæ est in me, plus quam in cunctis viuentibus, sacramẽtum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio Regi manifesta fieret.* Paulus quoq;, *quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei.* Sic Hildebrandus interpretatus est somnium Petri Damiani, de quo quidam somniarat cum excæcatum; non id, sed amissurum amicum qui illi tam carus quã oculi. Narrat ipse Petrus agens de B. Dominico Loricato.

Aug. lib. de cura pro mort. Diodor. Sicul. lib. 17. cap. 2. v. 27. vers. 30. 1. Cor. 2. ver. 11.

Discernere Dęmoniaca à diuinis somnijs pertinet maxime ad confessarios, & qui medicinam, faciũt animarum, qui discretionis spirituum dono prædicti sunt. pendet hoc iudicium à causis, & circumstantijs reliquis, ad eum modum, quo visa, & reuelationes expendendas docui. In summa hoc obseruandum, si constet neque ex animali, neque ex corporali causa somnium fuisse natum, dubitetur vero vtrum sit à Deo, vel à diabolo, tutissimũ fore; si, vt a diabolo immissum, caueas, & contemnas. probatur hæc regula, tum ex Sapiente Syracide, qui docet extrinseca somnia esse contemnenda, quæ non cõstat a Deo immissa. Nã iste est sensus horum verborum. *Nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio, ne des insomnijs cor tuũ.* Secundo probatur ratione, quia curiosi somniorum obseruatio, ad hoc discrimẽ agnoscendum est superuacua, quia Deus solet, quando somnium mittit. timui hominem certum reddere, hoc somnium à se profectum, & cælitus immissum fuisse. Tertio docetur experientia. nam eos qui curiose ad somnia attenderunt, somniorum interpretatio subsecuta, in grauissimas calamitates: & interitum præcipites egit, vt Agamenonẽ Homericum in Ilia de. Cyrum Persarum Regem, Xerxem Onomarcũ, Antigonum, & Pompeium.

lib. 2. q. 6. & hoc libr. 4. cap. 1. q. 3.

Eccles. 34 ver. 7.

Sabel. l. 6. Ennea. 2. Herodot. libr. 7 Diod. Sicul. li. 16. Plut. De meirio. et in Pomp.

Atque hæc de somnijs finem facerem, nisi veniret in memoriam frequens illa & mihi gratissima cum V. CL. Iusto Lipsio familiaritas, cum Louanij degerẽ: quæ, quam tunc grata, & iucũda mihi fre-

frequens de rebus, quæ & illum, & me decebant, hoc est litterarijs, moribusque formandis, collocutio; tam nunc molesta est, acerbaque priuatio. Incidit quadam die, de somniorum vaticinijs sermo. Tum ille retulit fuisse Bruxellæ sutoris, cuiusdam vxorem annis præteritis viginti, quæ plurima prædicebat varijs, ab euentu ad vnguem comprobata; Spellium (præfectus ille viarum erat, vocamus Barbanti, *de Koyroe,*) agendum in crucem, Requesenium gubernatorem, ex morbo mox obiturum, cõcilium supremum Regis vim passurum, & plerosque carceri mancipandos consiliarios: & similia non pauca. Hanc se non semel vidisse, & audiuisse. Solitam dicere in somnis, sibi spiritum quendam se ingerere, specie diffusi corporis cãdidi, cuius nequiret lineamenta discernere: ab eo se doceri omnia: cumque appareret, semper se tanto tamque continuo horrore percelli, vt animo linqui sibi videretur. hunc cogere postea, vt, vel cum vitæ periculo, denunciet alijs, quæ in somnijs edocta, nec sinere quietam, dum iussa peragat. Fuisse mulierculam satis alioqui contemptibilem, & simplicem, non quidem diffamatam: sed nec compertæ sanctitatis. Varia subit animum de hac re cogitatio. Quam certum hęc somnia supernaturalia fuisse, tam mihi dubium: Verum diuina, vtũ dæmoniaca fuerint? Solent diuina mulieribus non minus, quam viris contingere, nec obstare, vel vtilitas, vel paupertas personarum. Solitus horror quidam diuinas etiam apparitiones comitari. Solita accedere ad dicendum coactio. Verum pellucent mihi in hac narratione plura, cur potius suspicer ab atro, quam ab candido spiritu ista profecta. Primum illa species effusi candoris, informis semper; & continuum adferrens horrorem, non cumulatum sequenti mentis lætitia, & tranquillitate, indicium facit non obscurum auctoris sui candorem mentientis. Sextus suspectus, & conditio nihil commendãs, quam nec sanctitas, nec prudentia, aut deuotio, vel alia signa huiusmodi comitabantur. At lucrũ illi nullum hinc, vel quæstus, sed sæpe verbera, conuitia fere semper. Sic solet sagis accidere, & suis hanc dæmon mercedem pendit. Deinde quæ prædicebat, de publicis quidem rebus erant; sed eorum cognitio in publicum parum erat necessaria. quia tum prædicebantur, quando vix præcaueri poterant: nempe exiguo paucorum dierum antequam contingerent tempore frustra etiã prædicebantur, à sola muliercula, cui fidem adhibere, nullius prudentis viri fuisset. Non consueuit autem Deus, quę prę-sciri, & præcaueri vult: sic, nuda à persuasionum momentis omnibus indicare. Denique quæ prædicebat, huiusmodi erant, vt non dico dęmonis, sed etiam humanæ prudentiæ, & coniecturæ subiacerent. Spellij supplicium. quia sciebat dæmon, eum iam reum esse, & propter crebras accusationes occultarum delationũ serio, & sedulo in eius actiones, vitamque inquiri. Ludouici Requesenij morbus anthrax erat in corpore simul obeso, & admodum bilioso: quis eum seruatum sore non præuideret? iudicant medici, ex indicijs externis, non queat Aesculapius ille fulminatus, cui patent corporis interna? Ordinum molimina contra Concilium status, iam diu coquebantur: Hesij audaciam, & conatus non ignorabat, qui stimulabat: ex consiliarijs qui inuisi, qui magis; qui minus, tenebat Sathan omnia, videbat coniuratos vigilare, alios vel non credere, vel cõtemnere, vel stupere: quid futurum, & quæ ex similibus (vt dicunt Dialectici) præmissis consequentia, non erat magnæ, neque supernaturalis sagacitatis odorari. Sed saluo hæc meliore iudicio.

CAPVT IV.

De coniectatione Politica, siue de sortibus.

POliticam sortem voco, quæ iure, ac legibus probis aliquando retepta: vt est *sors diuisoria sortium contractus, canonica purgatio*, & fuere olim permissæ, nũc vero damnatæ variæ quædam *vulgares purgationes*, de quibus singulis agendum.

QVAESTIO I.

De diuisoria sorte.

Diuisoria sorte Romani olim in iudicibus legendis, prouincijsque

sortiendis vtebantur, nec non in familiæ herciscũda militaribus, alijsque negotijs. Iudicum illam sortitionem, Romani ab Athenienſibus accepere, vbi iam olim Areopago iudices, coniectis in vrnam varijs litteris, sortiebantur; quod & Siculos imitatos Plutarchus, cum de augurio, quod ex littera M. ipsi obtingente cęperat Dionysius, ageret, *in Apophtemg.* aperte docuit. Sed de gentilium sortitione, ceteris plura, & meliore methodo Iunius Hornanus tradidit Addam, quæ I. C. & Theologi censuerunt. Si dubium sit, qui primi causam in iure dicere debeant; si de hæreditate, & bonis diuidendis, si de optione pluribus relicta, de seruis manumittendis, liberis diuidendis, & similibus, eam permittunt iura: prohibitum duntaxat sortiri Episcopum, vel aliã quamuis dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum. In cæteris ergo dignitatibus, & officijs actionibus, pœnis, rebusque alijs, diuisoria sors, qua quid cuique tribuendum, quæritur, prohibita non est, vt patet ex capite primo 26. quæst. 2. qui canon de hac diuisoria tantum, debet intelligi, vt patet ex ipsomet D. Augustino: vt tamen in his nullum peccatum intercedat, seruandæ sunt quatuor conditiones. Primo debet eventus à Deo exspectari, & non à casu, vel fortuna, vel astris. quare, & Deus inuocandus iuxta illud; *in manu tua sortes meæ.* Si quis certo euentum exspectaret ab astris, vel fato (sunt pro vt sumunt Stoici, & Astrologi) mortaliter peccaret, si à casu, vel fortuna fortunam non vt gentiles, nam tunc esset mortale, & tale idololatricum, sed vt Christiani sumerent philosophi, accipiendo in re graui foret, veniale; in re leui, via esset peccatum 2. debet adhiberi simplex sors sine vlla superstitione, vel abusu rerum sacrarum, aut Scripturæ sanctæ; non tamen est Mortale peccatum, nisi magna adsit irreuerentia. 3. necesse est, vt illi qui sortiuntur, æqualiter nitantur. alias enim esset iniusta sortitio: & quidem grauior, si de bono publico ageretur. verbi gratia si de officijs publicis digni, & indigni sortes mitterent. Sors enim posset indigno fauere, cum damno reipub. & iniuria dignorum 4. vt principalis intentio mittentium sortes, non sit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario (quia talis modus omnino est incertus) sed præcipua intentio debet esse, vt auferantur lites discordiæ, querelæ, inuidiæ; quod nos docuit Salomon. *Contradictiones (inquit) comprimit sors, & inter potentes quoque dijudicat.* quare si aliter concordia posset iniri, res sorti nõ esset committenda: sin aliter nequit discordia sopiri, bonum pacis sortem permittit seruatis his conditionibus. Hinc praxi receptum in militia, vt quando plures sunt rei, sorte experiantur, quis necandus, quis liberandus: tum vero seruãdum, vt sit par sortientium reatus, alioqui iniqua est sortitio, quoad minus nocentes. Sic tempore tempestatis licet sortiri ex omnium consensu, quis naui eijciatur: & tempore pestilentiæ sortiendum, quis parochorum in vrbe remanere debeat, eadem ratione, quando dubium cui cedere debeat eleemosyna, potest sortitione res decidi.

Porro ne quem fallant, quæ in Spiritus sanctus leget de sortibus rectissime post D. Hieronym. & Bedam monuit Gratianus. ea nihil ad nostra pertinere tempora. Nam in veteri lege, Deus inter alias cærimonias, hanc quoque instituerat, qua in sortitione vterentur, eamque sorti permitterent; quæ qualis fuerit; non satis constat, videtur fuisse quædam ad Deum mentis eleuatio cum oratione ad hoc instituta, vt colligitur ex Leuitico: vbi de capri emissarij sortione, sic legitur; *duos hircos stare facient coram Domino in ostio tabernaculi testimonij: mittantque super vtrumque sortem, vnam domino, & alteram capro emissario. cuius exierit sors domino, offeret illum pro peccato. cuius autem in caprum emissarium statuet eum viuum coram Domino, vt fundat preces super eum, & emittat eum in solitudinẽ.*] & D. Lucas de sortitione Apostolatus ita scribit; postquam narrauit eos ab Apostolis coram Deo statutos, Barsabam, & Mathiam Etorantes dixerunt: *Tu Domine, qui cor da nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum ministerij huius Apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Mathiam.*] Primum igitur statuebantur sortitori coram Deo, mox oratio fundebatur, tertio sortes singulis

de qua ex Aristotele Sigonius. 2. de iudic. ca. 12. ex Lucian. in Demosthene et Sch. Aristoph. in Nephelegon. Iacere pu. Athl. 2. Anim. ca. 14. D. de iudic. lib. 2. C. quando, equitas. qui stat. 10. l. 3. C. de legat. Mynsin. 4. obser. 37. li. 4. C. de Ep. ca. fin. de sortil. in Psal. 30. concl. 2. prope fi. D. Tho. 9. q. 95. art. 8. & Caiet. in Sum. v. Sors. d. Ps. 30. Vide Veracruzã 2. Physic. specul. 5. Sot. & Toler. in eũd. Phys. li. D. Aug. epist. 49. ad Ianu. c. 3. 30. q. 2.

ca. 2 & 4 26. q. 2. Pr. 18. v. 18.

D. Aug. epist. 10. ad Honorat & li. 7. de doctr. Chr. c. 8. arg. l. 3 C. cõmun. de legat. d. c. 2. & d. c. 4.

c. 18. v. 8

Act. v. 24.

gulis dabantur, eæ miscebantur, in sinu, A
vrnam vel alio vase cuius sors exibat super
eum cadere dicebatur. Certe missis ali-
Prou. 16. quando in sinum, testatur Salomon; *Sortes mittuntur in sinu, sed à Domino temperantur.* interdum in calicem, quem si-
Is. 15. v. 16. nu continebant: vnde & calix in Sacra Scriptura sæpe significat sortem, vt secũdum nõnullos, his verbis, *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei.* Totum ergo hoc negotium cærimoniale fuit: quare legis veteris cærimoniarum abro- B
in cap. 1. Actor. gatione, etiam hæc sortitionis cærimonia cessauit. Vnde Venerab. Beda obseruat Apostolos ante Spiritum Sanctum acceptum in electione D. Matthiæ adhuc legali cærimonias vsos fuisse, post Spiritum vero Sanctum, acceptum non amplius sortem adhibuisse, sed sola vsos oratione ad Deum, & ieiunio adiuncto:
Act. 6 et c. 14. v. 22 Mat. 7. v 7. Ioa. 14. v. 13. sic enim leguntur elegisse Septem Diaconos, & Presbyteros. Sane cum Saluator, qui fallere non potest, nec falli cuncta C promittant orantibus, stultum, & absurdum est, relicta oratione, quæ promissionem habet: confugere ad sortem, cui se ad futurum Deus, in Nouo testamento non repromisit. Nonnulla de sortibus etiam Io. Arboreus li. 13. & commentat. in Ca. 1. Prouerb.

QVAESTIO II.

De contractu sortis, siue Loteriæ. D

EST in vsu frequenti Europæ contractus quidam, quem vulgo vocant *Loiheriam.* iste vel priuatim fit, vel publice. priuatim, pro arbitrio cuiusque, quando aliquis equum, vel quid simile statuto pretio (v.g. pro Laureis) exponit sortiendum cui obtingat, & deinde in hanc summam plures symbolam quisque confert & aleam iaciunt, quis equum sit habiturus. vel etiam priuatim plures annulli, li- E
bri, specula, vel alia suppellex proponitur, inter familiares eodẽ modo collatis symbolis (quæ vocantur, *Lota*) sortienda, vulgo vocant *la raffe*, aut, *riffe*, quidam vocat *ludumolla*: opinor propter vrnam seu ollam, in quem sortes iaciuntur.

Publice vero cum instituitur, opus est Principis, vel Reip. consensu, suntque hoc in contractu, siue publice siue priuatim fiat multa consideranda, vt iustitia contractus, & perfectio illibata maneat.

Concluſ. 1. *hunc contractum esse licitum.* hanc probat bene Briard, quod sit licitus patet, quia nullo iure, nec naturali, nec diuino, nec humano prohibitus: Nõ naturalia, quia celebrari sic potest, vt nulla in eo interueniat iniquitas si seruentur conditiones mox dicendæ. 2. Quia cedere potest in publicam vtilitatem. 3. Quia secundum se, nihil est aliud, quã sors quædam diuisoria, instituta ex beneplacito cõ certantium siue consortientium. Quod diuino iure nõ sit prohibitus, probatur, quia nec per S. Scripturam, nec per vllam traditionem Ecclesiæ: quod nec iure humano, probatur. quia nec ciuilis, nec canonica lex vlla profertur, quæ de hoc contractu expresse egerit. Et fallitur Conrad. putans prohiberi legibus, quæ vetant ludum aleatum. Nam imprimis hoc dici non potest de Loteria publica, in qua non iacitur alea; & quoad priuatam illam *riffam*, in qua intercedit alea (licet iure Castellæ prohibita sit iure nouo) ea quoque non est prohibita dictis legibus, de aleæ prohibitione agentibus. quod probo, quia ludus aleæ prohibitus est, non quia fortuna in eo dominatur; sed quia perdentes in ludo aleæ solent blasphemare, & etiam solent homines suas opes omnes breui tẽpore sit consumere, & depauperari, vt patet ex ipsis rescriptis iuris. Nam si in fortuna fundaretur dicta prohibitio: certe nunquam, nec pro parua summa liceret ludere alea, tunc enim id prohibitum foret, quia per se malum. Nunc vero videmus iura permittere lusum aleæ pro re modica, seu causa conuiuij: & sententia est magis consona rationi, & legibus, hoc interdictum solummodo pertinere ad solitos ludere, siue ad frequentantes aleam, siue ad deseruientes aleæ ideoque censenda alea non esse prohibita, quia per se mala, sed malam factam, quia prohibita, & quatenus prohibita prohibitam vero, propter geminum, blasphemiæ, & decoctionis, periculum. Quorum vtrumque cum subsit, nullum in hoc raffæ contractu, crediderim, sicut Briard. defendit posterius genus sortis in vrnam coniectæ, à ratione similitudinis; eodem modo defendendum prius illud per aleam. Præterea quæ ad iustitiam vnius, eadem ad alte-

Quodli. 5

de contr. tr. 3. q. 71 concl. 2.

l. fi. C. de rel. et sũ. fun. Pal. in 4. d 15 q. 2 a. 5 Sil verb. ludus §. 4. 1. quod in conuiuio. D. de aleat.

hoc velũt Ang sup & Briar. sup et videtur ipse g. of in c. Epsco. ver. deseruiens, 35. d.

rius iustitiam sufficient: & sicut lucrum in vno factum licet retinere, sic etiam licebit in altero.

Notandum vero in hoc cõtractu duos contractus virtute misceri: primum, respectu eius qui iocale, vel suppellectilem exponit, & est vera quædam, sed implicita venditio; qua pro tali summa pecunię ipse, omnibus illis qui summam simul cõficiunt vendit rem illam; puta equum, quinque sortientibus, quorum singuli decem aureos conferunt, vendit pro quinquaginta aureis. Secundum vero respectu emptorum inter se, sic enim est contractus quidam sortis diuisoriæ, consentur enim sic inter se conuenire, vt cui sors fauet, ille pro suis decem aureis totum equum habeat, & tota ipsi merx cedat, ceteri vero dispendium ferant singuli suæ symbolæ. Nec aliud requiritur ad iustitiã contractus vtriusque, quam vt tota summa simul adæquet, non excedat valorem mercis, & ipsi ementes omnes æqualiter subijciantur vtrique fortunæ, lucri & amissionis. Licitum vero hoc esse probat Franc. Garcias, quia reuera contractus iste in diem recidit, quò omnes iste sortientes inita societate simul rem, vel res illas, quæ sorti exponendæ, emissent: tunc enim possent si vellent inter se conuenire de sorte diuisoria iacienda, quid cuique rerum illarum obtingeret, quod licitum esse nemo vnquam negauerit.

lib. 3. de contract. c. 20.

2. Concl. *conditiones ad iustitiam lucri, in hoc contractu considerandæ sunt pro ratione personarum, quæ hic adsunt variæ.*] Hanc asserit, & optime explicat Fran. Garcias, & illum nullo adito sequitur Lud. Lopesius.

de contractus 1. c. 13.

Notant quinque personarum genera in hoc contractu lucrari posse. Primo dominos mercis, seu venditores, his licitum est tantum accipere pro mercibus quantum possent lucrario, alio quouis contractu licite illas distrahentes. Quod tantum possint accipere, probatur, quia quoad ipsos intercedit cum, sortientibus contractus venditionis. venditor autem posset consequi quantum merces illi iusti lucri adferre valent, hoc est quanti sunt ipsę merces. Si ergo amplius acciperet venditor iste, iniustum foret lucrum, & teneretur restituere. Si tamen quod amplius permittitur conferri vltra mercis pretium id non cederet domino, seu venditori mercis; sed pauperibus, vel officialibus, seu ministris, licitus foret excessus, vt patebit ex modo dicendis. Hæc exceptio solet contingere, in publicis sortionibus, quæ conceduntur Ciuitatibus, vel Communitatibus, vt hoc pacto se liberent ære alieno: tunc enim solet Princeps dans licentiam, considerata publica necessitate, pretium sortis aliquando paulo liberalius statuere: neque fit iniuria sortientibus, qui hoc sciunt. Cauenda vero fraus venditorum, ne sortitionem facere morentur, postquam sufficientes symbolæ sunt collatæ item ne merces mutent, vel diminuant. Item ne, quando simul facienda sortitio, aliquas merces prius patiantur sortem subire. Pro quo sciendum, ordinario certam diem prefigi, qua simul sortes omnes trahantur, die ac nocte labore non intermisso: interdum tamen instituitur sortitio, hoc pacto: primum proponuntur omnes partes, siue suppellex sortienda tota; & statuitur singularum sortium pretium, v. g. quinque stuferi: tum statim singularis volentium sortiti sortitio instituitur, quo quisque confert ordine. verbi gratia venio & offero decem, stuferos, duæ sortes pro me extrahuntur statim, si venit statim alius, qui adfert quindecim stuferos, tres sortes pro illo extrahuntur, quodque mihi, vel illi obtingit hoc auferimus. Hic modus periculosus est, nec deberet à principibus permitti, quia multis fraudibus est obnoxius. Nam primo, cum non intercedant in sorte ducenda solemnitates, quæ solent in altero genere, facilius est, vt fiat aliqua collusio. 2. non potest constare facile de æqualitate pretij: tum quod si certum tempus præfigatur fieri potest, vt tunc non satis multæ symbolæ sint collatæ: si tempus liberum permittitur; fieri potest, vt venditor nimis diu hanc exercens sortitionem, longe accipiat vltra pretium mercium. Nec sufficit dicere fieri etiam posse, vt infra hoc accipiat, & sic communem aleam subire. *Respon.* enim, non debere vllum fortunæ periculum, hic interuenire inter emptorem, & venditorem, quia ipsorum ad inuicem respectu, est contractus venditionis, sed inter ipsos tantum emptores, respectu enim ipsorũ mutuo, est contractus sortis: Denique

cum

cum sic merces subtrahantur, quæ sortito contigerunt, semper vilior sit tota merx, & ideo iniustum est durare idem singularum sortium pretium. Si dicas semper alias æque bonas merces suffici ablatis: neque hoc est satis credibile, neque sufficit. nam nimis diuturna permittitur, sic licentia venditori, hunc exercendi contractum. Longe itaque tutius est, & securius tum Reipub. tum priuatis, hoc secundo genere relicto, prius tantum exercere.

Secundo poterunt lucrari ipsi emptores siue sortientes. quia poterit, qui vnam sorte drachmam contulit. mille accipere. nam quicquid illi citra fraudem sors, obtulit, id potest auferre, & retinere, ratio est, quia omnes sortientes in hanc conditionem consenserunt, vt quisque auferat, quod illi sors detulerit: atque ita omnes æquali subsunt periculo. Nam qui multas symbolas colligit, vt multis potest frustrari, sic multis potest lucrari: qui paucas, paucis, & lucrari, & pauci iacturam potest facere. Cauenda hic collusio sortientium, & eorum qui sortes extrahunt, leguntque. Quod si quis per huiusmodi collusionem, aliquid fuerit consecutus tã ipse, quam collusores tenentur ipsam rem illam restituere, non domino priori, siue venditori sortis (quia iam illam ipse vendidit) sed consortientibus qui emerũt dubium euentum: & ideo res illa debet vendi, & pretium inde redactum, inter socios sortionis iterum sorti subijciendũ: vel si res exstet, ipsamet. In hac vero sortitione an sit admittendus fraudator? certe si fraudem non adhibuisset, sors illa ipsi non aduenisset; & pœnam peccati sui æquum est eum sustinere: tamen quia fieri potuit, vt alia sors æque bona illi fuerit obuentura, & nulla lex eum priuat iterata sortitione, ideo mihi res dubia est, nec auderem eum arcere.

Tertio ministri, & officiati, qui adsistunt sortioni, tum in scedulis scribendis, tum in sortibus extrahendis, tum ne quid fraudis, vel doli committatur illi: licite stipendium aliquod pro labore suo recipiunt, ita tamen si nec plures, quam necesse sit ministri huiusmodi adhibeantur, nec æquo amplius stipendium ferant, nec diutius quam necesse foret, rem extrahant. Quæ vera, tam respectu venditoris, quam emptorum: scilicet si nolint plus æquo tribuere, vel nolint rem sic extrahi. vel nollent tot ministros adesse. Nam si consentiant, non video cur minus hic operetur consensus emptorum, quando ipsorum expensis ministri adsunt: quam venditoris, quando ipsi expensæ soluendæ. Neque mihi hoc satis perpendisse videtur Garcias, dum putat has exceptiones tantum locum non habere, quando ministri à venditore sunt alendi. Si quæras à quo ordinarie alendi? cum lucrum ipsius sortitionis, hoc est, quod sortiendo contingit, omnino pertineat ad emptores, neque huius lucri pars vlla cedat venditori: & impensæ ministrorum fiant ratione ipsius sortitionis, hoc est, ratione secundi contractus virtualis, non ratione primi: sequitur impensas eorum esse debere, inter quos lucrum ipsum partiendum est, & inter quos celebratur secundus contractus, quæ est communis sententia. Sed Alcocerius vnum excipit casum, quando scilicet venditor aliter sine impensis in proxenetas, aut institores, non potuisset illas merces distrahere: cum enim ipse tunc per sortitionis compendium euitet illas impensas, æquum videatur, earum loco, subire partem impensarum sortitionis; Nihilominus Garcias, & Lopezius contendunt etiam hoc casu, rationi illi communi locum esse: quia ad venditorem iam sortitio illa nihil pertinet. Aequior tamen (vt puto) est sententia Alcoceri, quia commodum illud, quod percepit venditor, reuera dependet, & prouenit virtute ipsius sortitionis; nec sine sortitione illud consecutus fuisset: & sic quo hoc negotium non debet considerari venditor expers commodi ex sortitione. Deinde in praxi receptum, vt venditor soleat hæc omnia subire, & omnes expensas facere, non tantũ factas in taxatione, & valore mercium constituendo, sed etiam factas in ipsa sortitione: verum in ipsa taxatione sortium (verbi gratia) summæ totalis, ad quã numerus, & valor sortium pertingere possit habetur ratio probabilis omnium istarũ impensarum: & sic Domini in se totũ solent recipere. Alioqui si emptoribus aliquid propterea decederet, tum locum habet quod dicit Molina p. 2. de iust. dis. 509. nempe id à principio publicandum esse.

Alcocer. dedudoc. 49. Garcia d. ca. 20. Lopez d. c. 23.

Quinto licite deducitur, & accipitur ex tota summa pretij emptionis, illa quantitas pecuniæ, quæ assignata fuit à Principe ad opera pia, vel eleemosynas: siue illa deducatur à pottione venditoris seu pretio, siue à lucro, quod cedit sortientibus, siue ab vtroque: præsertim si ab initio hoc promulgetur.

Pia enim, & religiosa est consuetudo, qua Princeps, vel Respub. talem licẽtiam contractus sortiarij concedens, aliquam partem sic reseruat: nec iniuriam facit cõtrahentibus, non venditori, cui non tenetur aliter licentiam dare: non emptoribus qui hac conditione pecunias suas forti subijciunt. Quod de causa pia dictum, idem tenendum, de publica necessitate, quare posset aliquid reseruari ad soluendum debita Principis, vel Reipubl. si tamen vere talis necessitas subesset. Ideo quando conceditur in remedium Ciuitatis, vel communitati, vt posset Princeps aliquid segregare, ad necessitate illius Ciuitatis, sic etiam possent taxare liberalius summam pretij Sic bene Garcias.

Vltimo *potest is qui merx aliqua cessit, quid symbolas contulit plures omnibus alijs, vel certo numero intra tot dies, mercem illam recipere, & retinere.*

Intellige quandocunque acceperit dũmodo nõ sit res ex numero illarum, quæ iam expositæ sortitioni: quod si ex earum numero sit, non potest eam accipere, postquam aliqui iam symbolas contulerunt. statim enim, vt contulerunt, in hãc mercem ipsis ius fuit acquisitum sic fit, vt venditor alteri addicere nequeat; quod iam alteri venditum. hæc ratio satis indicat, hoc intelligendum, quando instituta iam sortitione, vel acceptis symbolis, fit promissio. Si enim promissio facta foret, vt solet, ante symbolarum collationem, hoc est initio quando sortis diuisoriæ. Siue Lotheriæ fit publicatio, tum enim sæpe additur, qui primam symbolam contulerit, is habebit hoc vel illud, qui intra tot dies tot symbolas contulerit, habebit illud, qui numero vicerit reliquos intra tale tempus, ille hoc cedet, tunc isti omnia, etiam post inchoatas sortes acquirerent, quæ ipsis promissa fuerunt ante sortitionem, & antequam res ipsa venderetur: & tunc sortientes in hanc conditionem cõsensisse sunt censendi. Sic intelligendi Garcias, Lopezius, & sufficiant ista de hoc contractu. *Lotheriæ.* de quo vide Molin. de loco, & P. Zaa in Aphoris. verba venditio, num. 15.

QVAESTIO III.

De purgatione Canonica.

Canonica purgatio dicitur, quæ regulis Ecclesiastici iuris consentanea est, quæ duplex est, vna *per iusiurandum*, in qua nihil est sortis: hanc soli improbãt hæretici, qui contendunt nunquam licere, iurare, ne in iudicio quidem: contra quos legi potest Alf. à Castro, Cochlæus contra Anabaptistas, & Gregor. Valencia. Probatur etiam hæc purgatio quoad Laicos in Concilio Tributiensi, sicque testatur Cromerus libr. 19. histor. Polonæ Sophiani Reginam de stupro accusitam, suo & septem honestarum ac nobilium fœminarum iureiurando purgasse. Probatur vero quoad presbyteros, & Episcopos, constitutione Gregorij Magni, qui varios Episcopos, sic se iussit purgare. idem statuere Alexander, Innocentius, & Leo Pontifices, idem sancitum in Concil. Agathensi, & Ilerdensi: id ipsi fecere Sixtus, & Leo III. & Pelagius PPn.

l. 10. verbo iuramentum Lar. 1. 1. disp. 6. q. 7. pũct. 3. c. siquis presby. 2. q. 4.

c. presbyter cũ 4. seq. d q. 4. ca. super causa d. q. 4 c. quoties ibi. ca omnibus ibid. c. si legitimi ibid. c. presbyter si a plebe ibi. c. mandatis ibid. ca. auditum ibi.

Altera purgatio est *per venerabilis Sacramenti Eucharistici sumptionem*, hanc Catholici coatendimus esse licitam, quãdo iungitur ab Ecclesiastico iudice competente. In veteribus Germaniæ cõciliis, hæc purgatio fuit probata. statutum enim illis, si furtum in monasterio committatur tunc fratres se ita expurgẽt. missa celebretur, in eorum præsentia, & ea expleta *omnes in hac verba communicentur, Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem.* Item, *si Episcopo, aut presbytero aliquod maleficium imputatum sit, pro singulis missam celebrare debet, & communicare: & de singulis imputatis se, innocentem ostendere. Quod si non fecerit quinquẽnio alimunibus Ecclesiæ extraneus habeatur.* Nec desunt exẽpla Pontificum optimorũ qui hanc purgationem exegerũt Lotharius Rex pactis cum Nicolao Pontifice non steterat, sed adulteram ireni in thalami partem reduxerat, profectus Romam absolui petit à Pontifice Hadriano, dicẽs,

Sigib. in Chron. c sæpe cõtingit ibi. c. si Episcopo ibi.

se

se promissis Nicalao factis stetisse, *Pontifex pro comprobatione innocentiæ* (ait Sigisbertus) *ad examinationem corporis, & sanguinis Domini tam regẽ quam optimates regni inuitauit illi nihil Deum veriti corpus Domini nostri, temere, & perperam acceperunt:* sed rege in itinere Placentiæ statim motiente, & omnes intra annum reliqui perierunt. Malus erat Imperat. Henricus, sed tamen simile sacrilegium committere exhorruit, inuitante illum ad similem sacramenti Venerabilis purgationem Gregorio VII. Pontifi. tam Sancto, quam malis cunctis inuiso, tam religioso, quam hæreticis semper odioso. Narrat historiam Lambertus Schafnaburgensis his verbis.

anno 870 cap. 10

ann. 1077

Ita absoluto eo (Nempe Henrico Imp.) excommunicatione, Papa missarum solemnia celebrauit, confectaque sacra oblatione, Regem cũ cętera, quę frequens aderat, multitudine ad altare euocauit; præferensq; manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuisque fautoribus litteras accepi, quibus me infimu labas sedem Apostolicam per simoniacã hæresim occupasse, & alijs quibusdam tã ante episcopatum, quam post acceptum episcopatum, criminibus vitam maculasse, quæ mihi secundum scit à canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerunt. Et licet multorum idoneorũ certe testium ad stipulatione crimen refellere queam; eorum scilicet, qui omnẽ vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrime nouerũt, & eorum qui meæ ad episcopatum promotionis, auctores fuerunt. Ego tamen ne humano potius quam diuino niti videar testimonio, vt satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferã; ecce corpus Dominicum, quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentię meæ, vt omnipotens Deus, suo me hodie iudicio, vel absoluat obiecti criminis suspicione, si innocens sum; vel subitanea interimat morte, si reus. Hęc & alia, vt solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum iudicem, & innocentia assertorem adesse precabatur partem Dominici corporis accepit, & comedit. Qua liberrime absumpta, cum populus in laudes Dei, innocentiæ eius cõgratulatus, aliquamdiu acclamasset, tandem impetrato silentio, cõuersus ad regem. Fac ergo fili, inquit, si placet, quod me facere vidisti. Principes Theutonici regni, suis in dies accusationis aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminũ impingentes; pro quibus nõ modo ab omni rerum publicarum administratione, sed ab Ecclesiastica etiam communione, & ab omnimoda vitæ sæcularis conuersatione, vsque ad extremum spiritum te suspendi oportere existimant. petunt etiam magnopere diem & locum statui audientiamq; prestari canonice discuciendis, quam aduersum te adferant accusationibus. Et nosti optime humana plerumq; vacillare iudicia & in publicis disceptationibus nonnunquam falsa pro veris persuaderi, dum pro disertorum hominum ingenijs, & dicẽdi copia, & suauitate falsitas verborum phaleris adornata lĩbenter auditur, & veritas nullis eloquentię nixa adminiculis contemnitur. Cũ ergo tibi bene consultũ cupiũ pro eo, quod in calamitatibus tuis supplex Apostolicę sedis patrocinium expetisti, fac quod moneo. Si te innocẽtem nosti & existimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationi impeti, libera cõpendiose, & ecclesiam Dei scandalo, & teipsum longę concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partem Dominici corporis: vt comprobata Deo teste innocentia tua, obstruatur omne os aduersum te iniqua garrientium: & me deinceps causę tuę aduocato, & innocentię tuę vehemẽtissimo assertore, Principes, tibi reconcilientur, Regnum tibi restituatur omnes quibus iam diu respublica diuexatur bellorum ciuilĩũ tempestates in perpetuum sopiantur. Ad hęc ille inopinata re attonitus, æstuare, tergiuersari, &c.) Sequitur quo pacto experimentũ hoc innocentię suę facere detrectarit. (Vidisti) lector indici huius formulam, vidisti causas. Hæ nonne veræ; quod Deus fidelissimus veritatis sic testis: quod in humanis disceptationibus fallacię sit locus, diuinã vero disquisitionem nec falli posse nec fallere? In formula quid nisi pium, quid nisi consentaneum sacris litteris, preceptisq; diuinis? verba quæ rem deceant: res ad honorem Dei, pacem Ecclesię, cõcordiam iustitiamq; sanciendũ, scandala schismataque tollenda instituta, & perac-

commodata. Quid igitur leguleius vilis summis Ecclesię antistibus obstrepit? quid rana conatur in elephantum intumescere? cur hanc vocat. *furiosa explorationis speciem?* cur Episcopos *Sacramentales*, per ludibrium homo *Sacramentarius*, appellat? vnicam adfert rationem, rationis expertem. Quia in exsecrationem, sic & perniciem conuertatur, quod ad salutē institutum putabatur. Putabatur ergo, & non erat? iam Christus mendax, qui hoc aperte professus? Nonne eius sunt ista? *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet, & ego in illo.* Si Salus in me, & ego in Saluatore, putabor tantum saluus, & non ero? Quid illa? *Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem; & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Falsa promissio, si viuere putatur duntaxat. Quid denique illud clarissimum? *Non sicut patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* viuet, plane, viuet, ad salutemque veram, & perfectam hoc institutum non putatur fuisse tantum, sed scitur; sed fide creditur. Nonne dixerat veritas; *Hic est panis de cælo descendens; vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi; si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Credat non esse salutem, qui non credit sub panis specie esse carnem. Nos carmē credimus salutem credimus; non tamen omni sumenti.

Notema Caluinistæ Cōm. de Feud.

Ioa. 16. v. 56.

vers. 57.

vers. 58.

vers. 59.

Sumunt boni, sumunt mali,
Sorte tamen inæquali
Vitæ, vel interitus.
Mors est malis, vita bonis.
Vide paris sumptionis,
Quam sit dispar exitus.

Sed D. Thomæ non credit tabulæ: an nec Apostolo? *quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini: Probet autem seipsum, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit non dijudicās corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecillos, & dormiunt multi. Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.*] Igitur indigne sumentibus, pernicies semper, & exsecratio fuit, non institutione, vel instituentis voluntate, sed sumentium peruersitate, qui quod ad salutem eorum datum, in mortem malum abuti. Institutum initio ad vitam æternam digne sumentium, sic sume: nullus Pontifex, in perniciem, aut exsecrationem cōuertet nullus voluit, nullus potuit. Ac qui sumit in testem innocentiæ, cum sit nocens, digne sumit? ò iuris Sacerdote dignum iudicium: sed eo, qui iustitiam nobis Deam, pro habitu, seu virtute iustitiæ, definiens nouum Iustitiæ sacellum erexit. Quid aliud in tota forma purgationis proponitur, quam quod à B. Paulo sancitum? Nonne hoc purgatio indicit? Dei testimonium optimum, & certissimum est, illud addacatur, & dubium tollat. Si reus es, noli eum testem aduocare; si innocens es aduoca. Proba teipsum prius, dijudica, reus es? caue accedas damnationem māducabis. & exitium adferet tibi sacrilega audacia: abstine, moneo, & edico. At, nil conscire tibi, nulla te mortali culpa pallescere, postquam conscientiæ arcana scrutatus es, deprehendis; adesdum securus, innocentiæ non deerit, qui pro nocentibus obijt, vt eos ad innocentiam reuocaret. Quid in his mali? quid falsi? Non defuit Deus innocentibus, & hoc indicio eos expurgauit, nocētes vero necauit. Absoluit Gregorium VII. damnauit Lotharium, Absoluit, in Morinis virum nobilē. Et kimbaldum de Borban quem Comitē vocat Cantipratensis, hic lecto affixus intellexit à Nepote (filium alij contendunt) vi virgini vitium oblatum. Domini hęredem nemo accusare, multo minus punire audebat. Quid facere æger? iustitiā negligat? gladium illi in vindictam malorum Deus tradiderat. Nepotem qui occidat, non reperitur. Si faciat ipse? fraude opus, & parricida vocabitur. Vocabor (inquit) sed ab hominibus carnifex futurus sanguinis mei; sed iustus vltor, sed iustitiæ defensor in oculis Domini. An quia Nepos, non nocens? successore carebo, prouidebit Dominus, cui seruio, cuius gloriæ affectus meos postpono. sic animatus, pugionem abscōdit sub cetuicali, vocat Nepotem, tanquam victima ei monita, & mādata daturus. Venit adolescens, quinto post die, placatum sperans auunculum.

Commē. in Iusti. Instit.

Acce-

Accedit postulantis capiti autem admouet. Ille pro osculo, pugionem condit in gutture, nec desinit premere, donec videt exhalasse. Hanc accipe victimam iustitiæ Deus (addit) tibi immolatam. scis quæ in animo, & visceribus meis doloris magnitudo obseruãs lancinet paternum amorem: sed vicit amor tui. Paulo post vires cernẽs deficere, obit exomologesim: tecet de cæde nepotis: quæ in ore omniũ recens. Quærit Episcopus silentij causam. si oblitus: num saltem nunc se accuset, & animo pęniteat? respondit Burbathus, se iustam credere: & quod meritorium putet, id nolle infectum. Episcopus eius pertinacia detestata (sic putabat) redit ad tẽplum, De via reuocat æger. tum ait redeũti. Vt, patet, quam diuersa Dei sint, & hominum iudicia intelligant, qui tecum præsentes, aperi (quæso) hierothecam, in qua pignus salutis asseruatum adfers. recludit ille, nec hostiam reperit: hanc admiranti æger se in ore, mediatore angelo datam, ostendit habere. Historia notissima est toti Belgio, non elegantis modo, & accurati artificij picturis vetustissimis in Bruxellensi ciuitea domo exornata, sed etiam historiarum monumentis contestata. Sic Deus etiam absoluit Sibichonem Episcopum Spirensem coram Henrico III. adulteri j accusatum. Sic sæpe nocentes, & culpæ reos indigne sumentes, vel Deus pęnis corripuit, vel non permisit sumere, & transmittere. Interdum tamen permisisse Deum hoc scelus impunitum in præsens, dilata in posterum digna vltione, nos docet Andronici Imper. perfidia apud Choniatam. Sed occulta iudiciorum abyssus à nobis non scrutanda. Sublata tamen aliquando hæc purgationis forma, eo quod suspectis non est danda Eucharistia. cap. dilecti de purgat. canon. cap. tribus de consecrat. d. 2.

Cãtipra. li. 2. ca. 36 p. 6. Fulgos. li. 1. c. 6. sed melius Cæsarius, li. 9. cap. 38. Grãtzi. l. 4. Saxõ. c. 43 Adã l. 3. ca. 31. & Chro. Hirsaugiense. Cyprian. ser. de lapsis Greg. Turonẽs. l. 1. de gl. mar. c. 88 Per. Cluniac. li. 1. de mirac. c. 22. 25. 35 Cæs. lib. 9 epist. ca. 58. 60. 64. Sur. in vita S. Godefridi, l. 3. c. 12. li. 1. Annal. in fine vitæ Man Conneni

QVÆSTIO IV.

De vulgaribus purgationibus.

INsortium Politicarum numero cẽseri possunt miræ quędam iudiciariæ disquisitiones, quibus fortuito euentui veritas culpæ, vel innocentię decidenda permittitur. *Vulgares* vocant *purgationes*, idque rectissime: vt nomen nobis indicet nullo ipsas legitimo vsu, sed vulgi quadam vsurpatione, & obseruatione superstitiosa fuisse introductas: pleraſque etiam iure canonico expresse vetitas. Solet ijs Deus tentari potius, quam voluntas eius explorari. Vnde *& exploratoriæ probationes*, Latine dicuntur Barbara vero vocabulo in Constitution. Neapolitanis, *paribiles leges*; eo quod rem non sciri, sed apparere tantum faciant. In his plerumque peccari, tentando Deum, probabitur postea.

Talis purgatio est, quotiescumque poscitur, vt Deus miraculum faciat: veluti si quis confisus innocentiæ suæ, peteret se septies percuti gladio, ad innocentiam suam probandam, vt factum in fœmina septies icta, aut in ignem intraret, de quo postea.

de qua est epist. D. Hier.

SECTIO I.

De prouocatione ad diuinum iudicium.

SAepe fit, vt qui se iniuria affici ab alijs putant, nec hominum præsidium, vel auxilium superesse cernunt, ad Deum cõfugiant, non quidem malis, vt illos eripiat, sed vt sumpta de persecutoribus vltione, tali indignos supplices iniuria fuisse, cunctis faciat manifestum: interdum illos ad tribunal Dei sisti intra certum tẽpus, interdum nullo tempore addito iubent: *citationem ad comparendum corã Deo iudice* vocant, de hac merito dubitant plerique quid tenendum: metuendane citato sit, necne? item licita citanti, an illicita?

Quoad citantem, & quiritantem, ob iniuriam: Dico primo, si citta odium, aut vindictæ cupiditatem, vel impatientiam iram, desperationem, vanitatem, aut aliã vitiosam affectionem, per iniustitiam appressus quis, hoc faciat, bono fine puta vt innocentia eius appareat, nec infamia grauetur familia, aut vt liberetur mundus tali tyranno; aut vt resipiscat, & terrore perculsus pœniteat, desinatque ab oppressione, & concussione miserorũ (*licita est talis citatio.*) fatetur Feuardent. se talem non audere damnare, equidem cum res sit indifferens, & finis bonus, puto actum esse meritorium. nec desunt exem-

Extremo c. 13. Est.

exempla Sãctorum hominum. Sic enim Sara dixit Abrahę *Iudicet Dominus inter te, & me*, Sic Dauid ad Saulem, *Iudicet Dominus inter me, & te & vlciscatur me Dominus ex te* & Zacharias filius Ioiadę, cum iussu Ioas regis, interficeretur, similia protulit: *videat Dominus, & requirat.* Nec alia mens septem Machabæorum Martyrum quorũ prophetia vim habuit imprecationis, & citationis, vt illę priores duę; quæ ambę exitio persecutorum paulo post fuere comprobatę. Nunne Apostolus Alexandro ærario impunitam esse non debere censuit iniustitiam eius, cum diceret? *Reddat illi Dominus secundum opera sua.* malum magnum pro multis malis, quę ille ostenderat. Nonne Sancti martyres, etiam noui testamenti, clamant ad Deum? *Vsque quo Domine non iudicas, & non vindicas, sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?* Legimus etiam de B. Eustachio Abbate, cum hęreticus quidam Agrestius, B. Columbanum iam mortuum conuitijs, & calumnijs laceraret, sic vultum esse calumniatorem, idque in concilio Matisconensi, Ita namque scribit Ionas Abbas, eius contemporaneus: *cum sic ille* (Agrestius) *frivola garriret sagax Eustachius, vt erat virtute patientiæ, & scientiæ insignis, respõdit. In horum præsentia Sacerdotum te ego; eius discipulus, & successor, cuius tu disciplinam, & instituta damnas, ad diuinum iudicium illo intra præsentis anni circulum discepturum inuito; vt iustis iudicis examen sentias cuius famulum tuis obtrectationibus maculare conaris.*) Sic vulgo euentum citationis? post aliquot media, sequenti capite subijcit Ionas: *Sed cũ ille* (Agrestius) *sepius sibi datum pœnitentiæ tocum non agnosceret, vi B. Eustachij sententia, ad diuinum iudicium, iam vocantis præualeret, ante triginta dierum circulum, vniuersam vertenti anni metam cõpleret, à seruo suo, quem ipse redẽmerat, securi percussus interijt.*) Accedat, & aliud temporis legis gratię. Gualdherus Burgẽsis, vir doctrina & sanctitate clarus, per iniuriam pulsus Episcopatu Pictauensi, à Clemente V. quamdiu vixit, iniuriam patienter tulit, moriens iussit, credo ad exẽplum aliorum sepulcro inscribi: *Ad iustum Dei iudicem appello.* Legit elogium Clemens, & in urię, quam intulerat, memoria, expuisse ferunt addunt alij, non diu post obijsse: sed, quem citant Volaterranus, id non addit, & fabulosum puto. *Raphael. Volater. i antropol. lib. 21.*

Memoratu dignissimum est, quod legitur apud ętatis illius scriptorem doctum, eruditum, & veracem, his verbis:

Monasterium D. Iacobi apud Leodium notum multis est,) & acceptum. Istud quidam adolescens, consobrinus maioris Prępositi, causa deuotionis, & religionis intrauit, quod vt audiuit Prępositus indigne tulit: mox forti manu collecta satellitum, intrat violenter cœnobium, rapit iuuenem, & nudatum sancto habitu, sęculari induit. Abbas ergo monasterij, collectis primoribus ciuitatis, Episcopo conqueritur, & totum clerum prõtatis iniurijs interpellat. Hoc autem cum indignanter audire vix vellet Episcopus, & Abbatem potius duris verbis impeteret, flexij Abbas genibus cum moderamine verborum dixit: Iudicem contra te (o Pręposite) in terra habere non possum & ideo contra te Deum summum iudicẽ interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo, sententiam pro meritis acceptuus. Ad hoc Pręsul cachinnans cum suis irrisit hominem, atque spreuit, & repulit exprobatũ. Quid pluta? quadragesimo die circa nonam mortuus est dictus Abbas: & cum pro eo soleniter pulsaretur, sedens in balneo Prępositus, quęsiit à circumstãtibus, quid hoc esset? moxque quidam ingrediens respondit, Abbatem D. Iacobi modo esse defunctum, & pro eo pulsationem fieri tam solemnem. Ideo ergo recordatus Prępositus quadragesimum diẽ esse, quo se citatum audierat ab Abbate, consternatus animo, dixit suis, citò videte quid facium? mortuus ego sum, comparere me hodie summi iudicis aspectibus oportebit. Nec mora, post verba hęc cũ balneum egredi festinaret, in adinstantiũ manibus cum diro eiulatu, & vocibus exspirauit: ibi proculdub o respondere compulsus vbi causarum strepitus cessant, iurisperitorum aduocatio conticescet, vbi nec preces, nec precium liberabunt.] Hactenus Thom. Cantipratens. alias Crabantinus in libr. Apum. Cestrensis etiam libro 7. tradit Innocentium quintum à

Rob.

Gen. 16. v. 5. 1. Reg. 24 v. 14. 1. Par. 24 v. 3. li. Mach. 7. v. 17. & 19. *2. Tim. 4. v. 15.* *Apoca. 6. v. 10.* *Vita S. Eustach. seu Eustasii c. 6. mense Martio.*

Rob. Grosseteſt dicto Lincolnienſi, famigerato illa ætate Philoſopho, quem excõmunicarat, & ille ad Deum iudicem prouocarat, Pontificem ad Dei tribunal citans, mortuum quo die mortuus eſt Robertus, auditamque hanc in Pontificia aula vocem: VENI MISER AD IVDICIVM. repertumque ſequenti die Papã in lectulo examinatum, ac liuidam in eius latere cruentamq; plagam, ac ſi feſte percuſſus fuiſſet, & id accidiſſe anno 1253. cui conſentiunt Matthęus Pariſius, Ioan. Barienſis, & alij Britãnici ſcriptores: quorum hoc commentum puto ab hæreticis vel ſchiſmaticis eorum operibus fortaſſis inſertum. Nam Neapoli hunc Innocentium in expeditione contra Manfredum mortuum ſcribit Naucletus parum Pontificibus addictus Chronic. fol. 2. generat. 42. & non meminit talis citationis, vt nec Platina, (nec reticiturus) nec Monachus Paduanus, nec Paulus Langius, Cygnolus Monachus Bozanienſis, ſed perfidus hæreticus: nec alter hæreticus Mutius in Chronic. Germanorũ, nec ex Catholicis, quod ſciam gentium aliatũ quiſquam, nõ Onuphius, nec Maſſonus, nec Ricordanus, nec Epiſcop. Nebienſis, nec Volaterranus, nec Flauius Blondus, qui accurate de morte, & anno mortis eius conſentiunt, & omnes fatentur eruditione iuſtitia, ſanctitate Innoc. IV. excelluiſſe. Relinquat igitur prudens lector fabellam de Innocent. IV. Britannis, vt ad Arturi rotundam menſam ſuauiter eam fruitur Balæus, non tam ingenioſus, quã impius ſimilium dramatum fabricator.

Dico 2. *Periculoſum eſt hominibus non compertę ſanctitatis has citationes imitari.*] Nam facile fallit amor proprius, & perſuadet nos iniuriam perpeſſos, cum non ſimus: facile etiam latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ, vel alterius perturbationis animi nebula ſe immiſcet, vt veritãtem non videamus.

Dico 3. *Lethaliter peccant, qui ſcienter iniuſta alios citant.* probatur quia nocent iniuſte, & grauiter. ſic enim ſigillant eos quos citant, vt oppreſſores Innocentiæ. minus etiam conſtãtes graui terrore percellunt, ita vt ex metu mortis poſſint in morbum incidere, & mori. Quod fortaſſis aliquando contigit.

Quoad eos vero qui citantur, exiſtimo duas regulas poſſe ſtatui. *Prima eſt, ſi cõſtet eos iniuſte iudicaſſe, nec vllum eſſe dubium de ſententiæ aut facti, propter quod citantur, æquitate: nunc poſſe huiuſmodi citationem ab illis contemni.*) ratio eſt, quia iuſto iudici præmium a Deo, cuius vicem fungitur, non ſupplicium eſt exſpectandum. Sciebat hoc magnus ille Imperator militum Gundizaluus Ferdinandus de Corduba:

Qui cum Tarentum obſidens maleficum quendam ſeditioſumque.) (inquit Iouius) militem ad ſupplicium duci iuſſiſſet: illeque multum reluctatus ſe iniquiſſime damnare vociferaretur, & proinde Conſaluum ad dicendam cauſam, ad Dei maximi tribunal magna voce citaret: vade, inquit, Gonſaluus, feſtinaque confiſus optimo iudici, & cauſam inſtrue. Nam ibi pro me aderit, qui opportune reſpondeat Alfonſus frater, qui nuper, ex Serra vermegja, in cęlum contendit. Tum enim Conſaluo nuncium fuerat, fratrem a Mauris circumuẽtum, dignam forti pioque duce mortem oppetiſſe. Sic ille merite nebulonem iniuſte prouocantem contempſit. *In vita Gõſalui.*

Altera regula ſit, *Quando iudex aliquã animi perturbationem ſenſit: quę ad damnandum, vel mouit omnino, vel ad citius damnandum mouit: vel etiam non vſque adeo certa eſt ſententia iuſtitia, vt non ſuperſit probabilis contrarij metus: tunc male facit iudex, ſi contemnat huiuſmodi citationem recte facit, ſi diligentius iterum omnia momenta, & quęcumque ad veri indagationem pertinent, examinet ac perpendat, & reum interim in cuſtodia ſeruet vel remittetur prior ſententia, vel maturiore conſilio confirmetur.*) probatur hæc concluſio. (quæ Feuardentij quoque fuit.) tum quia iudices non poſſunt nimis circumſpecte procedere in re tanti momenti, cum non hominis, ſed Dei iudicium iudicent: tum quia, qui videbantur nocentes ex allegatis, & probatis, eos tẽpus poſt modum ſæpe docet fuiſſe prorſus innoxios, non opus eſt exempla proferre ſunt ad manum non pauca, nec obſcura, tum denique quia ſæpiſſime accidit tales citationes non eſſe irritas, Scribunt Hiſtorici Hiſpanorum Ferdinandus III. Regem, iuſſiſſe duos nobiles perduellionis reos ex turri vel rupe altiſſima præcipita-

2. Para. 19. v. 6. & 7

ri::

ri, illos constanter crimen negasse, quod qui videbant se frustra facere, tandem ad diuinum tribunal prouocasse, regiq; denunciasse, ibi, vt se ante diem tricesimum, sisteret: Ferdinandum postea ipso die tricesimo latus subita morte abreptū. Germania sola multa præbet exempla. Menuercum Paderbronens. Episc. graui contumelia Corbiensis quidam monachus affecerat: cui Episcopus REDITVRVM ALTISSIMO FACTI RATIONEM prædixit. Monachus flocipendens risit Episcopum. Ecce, moritur, antistes: & mihi male sentiens ante monachus in ipsa hora mortis Episcopi expirauit. Paucis annis postea Henricus Moguntin. (vel secundum alios Vvormaciēsis) Episc. falso, & per calumniam Arnoldi: accusatus, & per præuaricationē Cardinalium duorum a Pontifice Eugenio. III. ad causę cognitionem delegatorum, depositus ipso Arnoldo suffecto, fuit: sed ad iustum iudicem Deum interposita appellatione, sequenti anno mortuus fuit. Eius audita morte, ambo illi Cardinales obiere subito. alter digitos proprios arrodens: alter in latrinis, Arij, morte. Tempore Henrici quarti, Burchardus Halbestadiensis Episcopus, & Meginherus Abbas Herfeldens. de iurib. Ecclesiarum litigantes: inuicem ad Dei tribunal euocarunt, & ambo die dicta repente ex hoc sæculo migrarunt. Sic olim ex Auentino lib. 4. scripseram; sed commentum inueni additum ab Auentino quod inuicem citarint. solus Meginherus Episcopum citauit, qui solus iniuria fuerat affectus, vt patet ex eius ætatis scriptore Lamberto Schasnaburgens. quem vide, & ab Auentino caue. In vicina Germaniæ Gothia memorabile accidit illud Ioānis Tursonis, de quo sic scribit Olaus, *quendam capite plecti iusserat. Is genibus innixus, en morior iniuste*, inquit, *teque voco hac hora ante tribunal Dei, vt respondeas cur me innocentem mortis condemnes. Vix autem miser carnifici manu obtruncatus fuerat, cum stiam iudex de equo corruit exanimis*) Liguriæ pars nostræ Italię. ibi Genuenses triremes aduersus piratas emisse biremem Gotholanam acceperē; & in Siculorum Gotholanorumque contēptum, extra Drepanum, furcæ noctu rectorem biremis affixerunt. Miser ille diu frustra quæstus, nihil vnquam se Genuensibus nocuisse: vt vidit plus gentis odium illos, quam æquitatem mouere, præcipuāque mortis suæ causam esse trierarchum Genuensem, iussit vt se ille intra sextum mēsem ante Deum iudicem sisteret. nec irrita vocatio fuis cond cto Ligus ten po re mortuus fuit. Arn cr eis Frāciscus Dux præfuit as summa crudelitate fratrem ex Anglia redeuntem de medio sustulit, sed vicissim fratris citatione intra annum de medio sublatus, principatum cū vita amisit. vixest quisquam cui non sit audita damnatio Templariorum: ex his vnus Neapolitanus eques traditur ad diuinum iudicium appellasse, & Clementē V. ac Philippum Pulcrum Francorum Regem, anni spacio concesso, coram tribunal illud supremum cittasse: addit Fulgosus intra id tempus Clementem repente mortuum, nec multo post Philippum quoq; interijsse. Hoc alij ex calculo temporis conantur refellere. Sed idem, confirmat Christianus Massæus, & Meierus qui Papam, & Regem eodem anno 1314. tradunt obijsse; ilum 20. Aprił. hunc 29. Nouembris. fuerunt quidem Templarij Anno 1312. in Concilio Viennensi, tertia Aprilis condemnati; sed non omnes eodem Anno comprehensi ac occisi: sed quidam sequenti, vt Neapolitanus ille; scilicet anno 13 3. cumque 1314. currente mortui sint Iudices illi duo, dicuntur non immerito eodem anno obijsse, quo citati fuere: imo Gaguinus, & Aemilius mortuum volunt regem Anno 1313. quē constat Pontifici superuixisse.

Ritius l. 1. de Regibus Hispa. Mariana in Hispan. Annal. l. 15. c. 11.

Crantzius l. 4. Metrop. c. 4.

Cōradus in Chro. Megunt.

Lib. 14. Hist Aquilan. c. 20.

Fulgos. l. 1. c. 6. Aeneas Syluius Europea hist. c. 43.

d. c. 6.

Meierus l. 2. Ann. & li. 17. Chron. M sse. cōsentit. Onuphr. in P.P. Roman. Hist.

SECTIO II.

De purgatione Monomachiæ.

NVlla fuit quondam frequentior purgatio ista; quotiescumque criminis notitia seu probatio obscura; vel actor reum prouocabat; Vel reus ipse offerebat se, aut suo loco alium, inuentionem quidā Mantinæis tribuunt, alij volunt antiquiorem esse. constat etiam Palæstinis in vsu fuisse, ex Goliæ prouocatione, quem David superauit. Fuit maxime in vsu post Barbarorum in Italiā irruptionem apud Lōgobardos, & apud Germanos, & Frācos, & etiam Hispanos, non ex homici-

Alcia. de singular. certa c. 22.

Lege lomgob. tit. qualiter se quisq. defend. deb. titu. de purgat. & tit. de

homicidio liberi hominis Lamber. Schaffnaburſape. docet Guido Papa deciſ. 92. Horomali. 3 obſeruat. c. 15. Charondas deciſ. 607. tit. 4 par. 7. & paſſim Manian. in Hiſt. Hiſpan. l. antiqu. & l. vlt. libr. 2. l. Lomb. ti. 54. l. mētio. d. cit. 54 d. l vltim. & li. 5. leg. Francic. tit. 4. Olaus li. 1 cap. 20. Saxo. l. 5.

dij tantum cauſa (iux. c. vni. §. ſi quis hominem §. ſi quis alium. de pace Cōſtant.) ſed, & ob aliud quoduis graue crimen, vel magni momēti cauſam, vt poſt Bald. communiter DD. cenſuere. Bald. in d. cap. vni. Alciat. & Oroz. c. ad l. ex hoc iure. D. de iuſt. & iur. Iulius Ferret. conſil. 6. de duello in prin. & conſ. 9. nu. 6. conſ. 11. nu. 3. & 4. & Menchaca lib. 1. illuſtr. qq. cap. 49.

Et ſane in iuſiurandi locum, propter crebra periuria, hoc fuit introductum, coram Ioanne XIII. per Othonem 4. in Romandiola; ſed prius apud Francos iā Carolus Magnus hoc ſtatuerat, quoad cauſas criminales, poſtea ad ciuiles quoque extenſum, vt & apud Moſchos, & Danos, olim in vſu. Ritus duelli poſſunt colligi tum ex Annal. Boiorum libro quarto, tum ex Ticinenſis Hiſtor. Bern. Sacci. lib. 9. Sed in moribus, & armorum genere præſertim, non idem obſeruatum apud ſingulas nationes, plerumque receptum, vt armis militaribus regionis eius vterentur. Carolus Magnus voluit vt fuſtibus, poſtea receptum, vt rei ſit optio, & ius armorum præſcribendorum. In celebri illo duello Cambronenſi, inter Iudæum, qui imaginem Deiparæ vulnerarat, & paralyticum, Lex Carolina ſeruata.

Anno enim 1326. Guilh. Tertio Comite Hannoniæ, Verba quidam ſe finxerat ſincero animo Chriſtianis ſacris baptiſmo initiari. ſuſcepit ex fonte Comes & Guilh. filiolum nominauit, & apparitorem Curiæ Montenſis eſſe iuſſit. Non diu poſt, homo impius ingreſſus ædem monaſterij Cambronenſis, actus furijs, blaſphemias in Deiparæ imaginem multas effudit, & (horrendum) venabulo quatuor plagas inflixit, vnde ſanguinis ſtatim riui manarunt. videre faber aſciarius quidam, & Monachus laicus Matthæus Lobbius faber aſcia caput findere Iudæo parabat; ſed a monacho prohibitus, rem detulere igitur ad Abbatē Ioannem de Montibus, is ad Comitem. Iudæus pertinaciter tormenta eluſit. Sic dimiſſus: quadriennio poſtea ab angelo apparente, quidam ſenex nomine Ioannes Frander, Eſtinnenſis, & ſeptennio iam ex paralyſi clinicus iubetur Iudæum accuſare, & duello prouocare. Bis monitus, Patochi iuſſu ſenex rem adhuc differebat. Tertium illi ipſa Virgo quinque illis plagis conſauciata ſe videndam præbuit; & imperat monomachiam. Plenus ſpe ac fide ſenex adit Cambronem, cernit in imagine vulnera quæ in viſo, accedit Comitem, accuſat recutitum, dies, pugnæ dicitur arma tudes fuſtes, & ſcuta lignea ſuperſunt hodie. Iudæus veſco corpore, ferox viribus tibiales faſcias tintinnabulis cinxerat, & ſic ſenem ridebat. Sed iuuit athleram ſuum Deus tam impar commiſſus, æger ſanum, debilis fortem, ſenex iuuenem proſtrauit, & horrende blaſphemantem, conuictum, ſed non pœnitentē: comes iuſſit caudę equinę alligatum trahi ad patibulū, & capite deorſum, duobus ad altera moloſſis eum rabide lanianti ſub. appenſum ſubdito igne ſūmo interire. (*narrat fuſe Robert. Hauportius duabus ea de re libris carmine cōſcriptis.*) Hiſpani ſemper militaria arma reuocuere, vt ex cunctis eorū Annalibus patet. Duellorū tum inter Principes pro regno, vt inter Corben, & Orſuan Hiſpanos apud Liuium, & Edmundū Anglū, & Cānutum Danum Reges apud Polydorum Hundingum, & Koheum Danię reges apud Crantzium, Petrum Aragonium, & Carolum Andegauēſem apud Antonium, & pro principibus inter priuatos, vt Charellum, & accuſatorē reginæ Gondibergæ; pueri quoque pro vxore Henrici tertij contra gigantem; & Burchardi contra Conradum iactantem ſe cum regis nepte concubuiſſe, anno 950. apud continuatorem Regionis, item inter priuatos, vt coram Othone 1. quando diſceptatum vtrum in ſucceſſionibus auorū eſſent nepotes cum patruis, vt patrem ſuum repræſentātes, admittendi, & vicere qui pro nepotibus pugnabant. Mira ſæpe in his accidere. duo tantum narrabo. Vnū ex fide Dubrauij; Radislaus, Curimenſis Princeps Miſtibogij, filius, per iniurie inuaſerat Boæmiæ fines, coactus a ſuis tandem optimus rex Vvenceſlaus, militem collegit. cum iam dimicaturæ eſſent acies.

Liuius l. 28. & Plutar. in vita Scipionis Polydorus virgil. lib. 7. hiſt. Anglor. Crantzius l. 1. c. 21. et 22 Dania D. Anto. p. 3. titu. 20. c. 4. §. 8. hiſt. ſuma, & Ritius li. 3. hiſt Neapol Froiſſar. hiſt. l. Paul. Dia hiſt. Longob. li. 4. c. 16. Nauclerus gen. 55. Vvitichindus lib. 2. Vincentius. l. 24. ſpeculi c. 20. libr. 5. Hiſt. Bohem.

Si aliter, exclamat Vvēceslaus, niſi prælio res cōponi nequit, cur non potius ſine inſontiū ſanguine; ipſi inter nos ſingulari certamine decernimus? Nulla fit mora, loriculam ſuper cilicinam veſtem indutus,

tus, paruoque cenſiculo ſuccinctus Vvēceslaus in arenam prodit: at Radislaus caraphractus, haſtatusque cum ingenti machęra ſe intert. Vvēceslaus ſigno crucis frōtem pingens ſubito angelos vidit; atque hanc vocem, velut ab homine prōptam, audit: Ne feri. & repente Radiſlaus humi procumbens, veniam audaciæ propoſcit, ſeque poteſtati victoris permiſit. Alleuās proſtratum Vvenceslaus monuit, data venia, & dignitate ei reſtituta, vt contumaciam in obſequium debitum verteret, ne poſt grauius ab irato numine plecteretur. Hic Deus miraculo iuſtitiam cauſę declarauit; quando miraculo Deus non ſanet, fieri ſolet, vt vel maneat dubia res; vel iuſtam fouens cauſam ſuccumbat. Prius in pugna duorum Hiſpanorum Nobilium accidit tempore Alfonſi Regis: qui Petri Regis Caſtellæ pater. Hi fuere Ruy Paez de Viedma, & Pay Rodriguez de Auila, ille hunc proditionis accuſauit: hic illum ſceleris grauioris viciſim recriminatione pulſauit. cum ventum eſſet ad duellum, tribus continuis diebus ab ortu ſolis ad occaſum pugnarunt, multiſque ſe vulneribus affecerunt, & dubia prorſus: nec in vnum, alterumue inclinante victoria, vtrumque rex innocentem pronunciauit, & æquali virtute præditos amicos eſſe voluit, Narrat fuſe Pet. Mexia. Sic etiam dubia manſit Zamorenſium cauſa, quos proditionis accuſabat Did. Ordonius de Lara, innocentes contendebant Ariæ Gonſalij filij: quorum cum duos iam Ordonius occidiſſet, tertioque vulnus lethale infixiſſet; faucius cadens equo habenas aberrante gladio præſcribit, equus Ordonium inuitum extulit extra monomachiæ ſepta, quod victi indicium. Sic ille non victor, equi culpa, non victus, propria virtute. Iudices ſibi N L. pronunciarunt. Mariana lib. 8. Hiſtor. Hiſpan. Multos, quorum cauſa iuſta erat in monomachia ſæpe ſuccubuiſſe docent poſt Pont. Innocentij III. reſcriptum, ca. 2. de purgatione vulgari, & Regis Rhotharij lib. 1 lege Longobard. tit. de monomachia etiam Ioann. Baptiſta Suſius, & Vrrea Hiſpanus.

Silu. variar. lect. p. 2. c. 10.

Li. de iniuſtitia duelli. l. de duell.

Vt vt eſt, repugnat omni iuri, quæ eſt communis DD. ſententia, contra Paridem à Puteo, vt docent recentiores ſcriptores non pauci, nempe Lancellotus Conrad. lib. 1. templ. iudic. c. 1 §. 3. verſ. duellum prohibere. & tract. de duello in præfat. Menchaca li. 1. illuſtr. qq. cap. 12. & cap. 49. Viuius lib. 1. comm. Opinion. tit. D. verſ. duellum. Petrinus Bellus p. 19. de re militari tit. 2. a nu. 128. Iulius Ferretus conſil. 1. num. 3. & 6. conſil. 2. num. 4. cum ſeqq. conſil. 8. num. 4. conſil. 20. nu. 10. & idem ſępe. in tract. de duello. Alciat. lib. 5. reſponſ. conſ. de duello. Quod repuguet iuri naturæ, docent optime Suſius, d. opere, & Anton. Bernard. Mirandulanus libro ſuo contra Poſſeuinum de expugnatione ſingular. certā. & Petrus Meſſia par. 4. var. lect. capit. 9. Quod iuri ciuili: probant communiter DD, ex l. 1. C. de gladiator. lib. 11. quamuis ea lex hoc non contineat, ſufficit tamen, quod nulla Romanorum lege ſit hæc monomachiæ purgatio approbata: cumque iuri naturæ repugnet, conſtat omnē conſuetudinem in contrarium inualidam eſſe, vt recte Canones dicunt. Quod iure diuino, & ſacris litteris prohibitū ſit duellum, probant ex omnibus locis, quibus prohibemur Deum tentare, & quibus prohibemur occidere. Apertior eſt probatio iuris Eccleſiaſtici ſeu diuini poſitiui. Nam, & olim hoc canones prohibuere, & apertiſſime Concilium Tridentinū cuius hęc ſunt verba.

Cap. 2. de cleric. pugn. in duello allat. d. reſponſo de duello. et DD citati Petr. Matt. in Notis ad Bullam. Gregor. 13. mox laudandam Tamen veneralocal i ſcripturæ parū vrgēt proteruos. c. toto titu. ferme de purgatio vulgari. tit. de cleric. purgante in duello. c. monemachiam. 2. q. 1.

Detestabilis duellorum vſus fabricante diabolo.] introductus vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Princeps, Matchiones, Comites & quocunque alio nomine Domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos cōceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione, & dominio ciuitatis, caſtri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, priuati intelligantur: & ſi feudalia ſint directis Dominis ſtatim acquirantur. Qui vero pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrant, & vt homicidæ, iuxta ſacros canones puniri debeant, &, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo

Ca-

careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiã, qui consilium in causa duelli, tam in iure quam facto dederint, aut alia quacumq; ratione ad id quem quam suaserint, necnon spectatores excommunicationis, ac perpetuo maledictionis vinculo teneantur, non obstante, quocunque priuilegio, seu praua cõsuetudine, etiam immemorabili. Damnarat eũdem abusum sub excommunicationis pœna, quoad subditos tantum Romanę sedis, Iulius II. anno 1508. mense Aprilis, & rationes addiderat damnationis bene multas, & graues, primo quia hoc fiat humani generis inimico instigante. 2. quia hinc hominũ mortes repentinę, & animarum perditiones, & noua inter adstantes amicos pugnantium odia, & altercationes, & ex vno inconuenienti plura oriuntur, in animarum, & corporum periculum, generisque humani iacturam perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. 3. quia Christus docuit Deum non esse tentandum. 4. quia hominem homini insidiari nefas. 5. quia gladiatoria munera, & huiusmodi purgationes vulgares a religionis nostræ pietate damnatur. 6. quia cruenta huiusmodi spectacula a canonibus Pontificum, & imperialibus legibus sunt prohibita. Denique Gregor. XIII. laudatissimus Pontifex ad omnes Christianos voluit pertinere hanc prohibitionem, vt, & Concilij Tridentini patres eã extenderant; & quod illi de solemni, siue publico duello sanciuerant, hoc ipse prudentissime ad priuatas, & non solemnes duellationes, propter easdem causas, quæ in ijs quoque cernebantur, porro producẽdum sibi censuit anno 1582. nona Decembr. his verbis.

Bulla qua recip. ad tollendum detestabilem.

Crescente hominum mali ia facinoros non desint,] qui quod publice prohibitũ est, priuatim exsequi non dubitent, dum sic pœnas prædictas eludere se posse arbitrantur. Nos ad hęc euertenda plenius euidentiusque prouidendum esse rati considerantesque duellum priuatum, nõ minus cruentum, & animæ, & corpori noxium esse quã quod publice perpetratur, auctoritate Apostolica statuimus. 1.) illos qui ex condicto, statuto tempore, & in loco conuento monomachiam commiserint, etiamsi nulli patrini socijve ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nulla A læve prouocatoriæ litteræ, aut denunciationis chartulæ præcesserint, censuris, & pęnis omnibus a dicto concilio propositis teneri, perinde ac si publico, & cõsueto abusus singulare certamẽ iniissent (2.) volentes etiam locorum dominos, si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut quãtum in se fuerit nõ prohibuerint, (3.) omnesq; illud fieri mandãtes, instigãtes, consiliũ vel fauorẽ dãtes, equos, arma, pecuniã, cõmeatum, & alia subsi- B dia scienter subministrantes, aut (4.) ex composito spectatores, vel socios quouis modo se præbentes eisdem cẽsuris, & pęnis subiacere, etiamsi illi qui ad locum destinatum pugnaturi acceiserint impediti pugnam non commiserint, si per ipsos non steterit quominus illa committatur. Non obstãtibus, &c.) Ex quibus sane apparet, qui hodie priuatis prouocationibus in hanc excommunicationẽ, nulli reseruatam, incidant. Videor autem mihi ex verbis vtriusque prohibitionis quædam colligere non inutilia obseruatu. Primo illos quoquo incidere, qui dicunt, *Veni ad talem locum: ego te illic expectabo*: nam iidem certum tempus constituunt, illud ipsum præfens; sicut crastinum, qui dicunt eras tali hora, &c. Secundo Principes non prohiberi hanc licentiam concedere infidelibus; tum quia sunt extra curam Ecclesiæ, tum quia Cõcilium expresse dicit; *inter Christianos* 3. non prohiberi iustum bellum gerẽtes Principes, quam possunt causam prælio decidere, eam paucis committere per duellum definiendam, hoc enim tunc in belli locum succedit: Nõ tamen licet illis animi causa, vel gloriæ solius ad ostendendum robur manũ tacere; sicut olim fecerũt Ioab & Abnerum iam vox *ludere* illic significat prolusionem pugnæ. Instituebatur enim hoc, vt arbitror, quasi diuinatoriũ quoddam victoriæ præiudicium, quo Germa- E nos olim vti solitos Cornel. Tacitus testatur, Quæ ipsa diuinatio, est prohibita; Et sicut pro sola gloria humana bellum non licet suscipere, sic nec duellum licet permittere. 4. Quoad consulentes, ex Gregorij verbis intelligitur, eos duntaxat incidere, qui suadent affirmatiuam, non vero, qui duellum dissuadent, & ad hoc consiliũ conferrent, vel darent, hi enim nõ peccant, 5. quoad spectatores; non incide-

2. Reg. 2. v. 15.

li. de moribus Germ.

re,

re, qui illac transeuntes obiter aspicerent certamen, vel subsisterẽt ad dirimendũ; immo nec illos, qui ex instituto eos fuissent comitati, vt certamen impedirent: ideo enim additur, *si per ipsos non steterit, &c.* ipsos, scilicet spectatores, & socios, &c. vnde 6. Infertur, eos qui comitarentur, vel sociarent, incursos etiamsi non sit pugnatum; quando conati sunt efficere, vt pugnetur, vel saltem si poterant, non impediuerunt ipsi, sed maluissent pugnã conserri. Hæc saluo rectius sentientium iudicio, de re quotidiana. Quidam asserũt etiam à Sãctissimo Domino nostro Clement. VIII. hodierno P. M. bullam quandam de Duello editam; quam nondum potui nanciscI. Habes in compendio bullarum nuper Venetijs edito.

SECTIO III.

De purgatione vulgari per ignem.

HAec triplex fuit, per rogum, per prunas, per ferrum, hoc est vomeres, seu lareres, seu conticulas. vel chirothecas candentes. Innocentia probabatur. si illæsus, quis abiret: sin, nocens habebatur, hanc inuenio aliquando sponte susceptam aliquando iniunctam prouocato. Deferro candente obtinet hodie, apud Iaponicos, vt docent epistolæ nostrorum, vna P. Luisij Froes scripta anno 2595. narrat illustre miraculum, quod accidit Omuræ, in hanc sententiam.

Fuerat Christianus quidam degens inter ethnicos accusatus furti,] & quia hoc crimẽ seuerissime castigatur in Iaponia. Sic vt de eo, quantumuis minimo, conuictus, morte cum nulla veniæ spemulctetur, nec tamen possunt hunc Christianum vere conuincere, ecce mox gentiles eum obsident, & dum aliud non possunt importune compellunt, vt ritu ipsis consueto iuramentum edat, qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus depositio, imponeret ferrum candens, manumque constringendo, in suum caput vindictam, & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus forte amburatur, aiunt experientia probatum, eum noxæ esse reum, si vero a læsione cum folio maneat immunis, esse innoxium. Cum igitur hic Christianas in has angustias adductus esset, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo se reum faciebat vitæ discrimen addeundum, innocentiæ suæ confisus dixit: fas sibi non esse, vipote Christiano, per falsum Deum Chamis iurare, sed tantum per verum. Consentiunt gentiles, vt per suum Deum iuret. Ille ergo signo crucis in folio expresso, ferroque candenti imposito, quia id facere cogebatur, magna animi præsidentia ferrum manu constrinxit. Res mirabilis, nec manus, nec folium amburitur. Itaque non solum solutus est pœna, quam gentiles illi minabantur, verum etiam culpa, quam falso illi impingebant. Hactenus epistola Latine edita Moguntiæ anno 1598. plane vetus hæc purgatio, & celebertima fuit. Sed in Frãcia tantum licita in causis sæcularibus, vt colligitur ex epistol. Iuonis. 91 & 251. Inuenio ferrum istud ignitum vocatum. *Iudicium*: quod nomen arbitror commune fuisse instrumentis omnibus harum vulgarium probationum. Petrus de Loyheyr. formulam nobis proponit ex S. Mauritij Andegauensis archiuis istam: Nos tamen sufficienter muniti denarrationem, & discutionem istius causæ nostræ sæpius in audientia omnium illic adstantium offerebamus, & paratos nos semper esse ad omnem iustitiam præferebamus: cum ecce quidam de hominibus quos Belaijus reclamabat, Tetbaldus Peletarius nomine, de parte sua surrexit, nobis nescientibus, & iustitia nullatenus dictante, & non per consilium nostrum, qui sponte sua se Iudicium portaturum manu sua obtulit. Quod Rainaldus Popardus auunculus suus dixerat sibi, & quæ vere partitio illa facta fuerat de antecessoribus suis, inter canonicos S. Mauritij, & antecessores illius Berlaij, sicut in chartis nostris continebatur. Et sicut Tetbaldus obtulit, sic paratus fuit, & per manum suam in Ecclesia S. Dionysij apud Duadum, videntibus multis, tam de parte nostra, quam de parte Domini Berlaij (quorum nomina subternotata sunt) iudicium portauit. Post iudicium portatum Tetbaldus ille, Deo propitiante, illæsus & sanus omnino apparuit. Viderunt autem

Lib. 2. de spect. c. 7.

vel

vel Iudicium portari, vel manu tertia die de more regardari, fere vniuersi homines, & mulieres de Doado, & plures de hominibus Domini Betlaij testes Iudicij portati, & hominis, Deo miserante, saluati, & liberati. Vbi cernis solitos causam addere, quæ illos moueret, siue id exprimere, quod probare per Iudicij lationem volebant: vides etiam clericos protestantes, vt irregularitatem, & censuras euaderent incurrendas: si hominem ipsi ad hoc adhortati, & mutilatio vel mors subsecuta fuisset. Meminere huius variæ leges Septentrionalium, omnes occupata a Barbaris Italia, & Galijs latæ: apud Radeuicum fit mentio legis militaris, qua seruus non deprehensus in furto, sed accusatus, iubebatur vel Domini iuramento, vel igniti ferri iudicio se expurgare. Leges Francicæ, & Longobardicæ iubebant per nouem vomeres ignitos, homicidij accusatum se expurgare. Slaui postquam veram amplexi sunt religionem in arboribus, fontibus, lapidibus iurare desierunt: recepto vsu, examinandi per Sacerdotes suspecti, adhibito ferro vel vomere candenti. In Flandriam quoque hanc legem, Philippus Comes tulit. anno 1164. Si quis vulnus in nocte acceptum alij imputauerit, si Scabinis dignum videtur, ferro candenti se excusabit accusatus, si aufugerit, manum perdet. Item: si fur vocatus accusatus fuerit ferro candenti se excusabit, si culpabilis permanserit, suspendetur. In hoc iudicio non fuit certus vomerum numerus, vt nec formæ ferri certa species vel pondus præscriptum, vt ex varietate Iudiciorum patet. vt plurimũ Francica consuetudine vsos puto in ferri consecratione siue imprecatione, quæ fuit talis.

L. 1. verũ Fri. c. 26.

Lombar. l. 1. ti. 11. de furtis. Francica lex. l. 4. c. 56. Helmol. Hist. Slauorũ ca. 84. Meier. in Chron. c. Flandr.

Deus iudex iustus,]qui auctor res pacis, & iudicas æquitatem, te suppliciter rogamus, vt hoc ferrum ordinatum ad iustam examinationem cuiuslibet dubietatis faciendam benedicere, & sanctificare digneris, ita vt si innocens (de prænominata causa, vnde purgatio quærenda est) hoc ignitum in manus acceperit illæsus appareat, & si culpabilis atque reus iustissima sit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarãdum, quatenus iustitiæ non dominetur iniquitas, subdatur falsitas æquitati. Per Dominũ nostrum. In *Antigona*, Sophoclis, custodes corporis Polynicis, accusati negligẽtis custodiæ paratos se dicunt innocentiam suam comprobare, & ferri candentis contrectatione, & per pyram ambulatione, & iureiurando.

Annal. Boior. lib. 4.

χαμύδρας αἴρειν χερῶν,
καὶ πῦρ δ' ἐρπεῖν, καὶ θεοὺς ὀρκωμοτεῖν.

In Concilio Triburiensi docemur hanc probationem in Germania non fuisse nobilium, quibus iuratoria duodecim ingenuorum cõtestatio sufficiebat: sed ignobilium. Verum historiæ testantur etiam nobiles eam sæpe subiuisse, aliquando per laminam, aliquando per chirothecam, aliquando aliter. Anno 1215. vel circiter, Conrad. Marpurgius inquisitor Apostolicus, si accusati de hæresi, negabant, iudicio ferri candentis experiebatur, & si amburebantur, eos porro committebat rogo. Quod ab illo contra Canones perperam factum, si factum, fuit. Iam enim id Stephanus V. Prohibuerat, vt postea dicemus. Caroli Tertij Imper. vxor Richarda fuit insimulata adulterij, sed candenti ferro crimen diluit, sic Kunigundem Henrici II. vxorem se expurgasse constat: in eo tamen dissentiunt historici, quod quidam velint eam calcasse pedibus nudis, alij vomeres sex manibus tulisse. Quare nisi dicas eam successiue manibus tulisse, & pedibus calcasse: Cranzium a seipso dissentire necesse esse. Nonnullos alios se iuuene Georg. Pachymeres massam candentem manibus innocuis gestasse commemorat. Emmam quoque Anglię Reginam nudis pedibus super ignitos vomeres ad contestandam pudicitiam ambulasse scribit Polydor. Anglor. histor. libro 8. Plus est, quod scribit Saxo Danus l. in Rugia ad fidem conuersa, matronam quandam per iniuriam a coniuge adulterij insimulatam: *Cum purgandæ infamiæ gratia manum admouisset candenti lamiæ: subito ferrum, quod erat exceptura, perinde, atque innoxiæ manus contactum fugiens, neglecto pondere, sublime se exulit, penduloque motu*

c. Nobilis 2. q. 4.

Trithe. in Chron. cap. 22.

Annal. Boior. d. lib. 4.

Fulgos. l. 8. c. 1. & Cranz l. 4. Saxo c. 32. Cran. li 4. Metropol c. 5. iunct. d. c. 32.

Li. 14. hist. Danor.

gradientis feminæ incessum comitans, cum ante aram iactandum esset, inter religiosam adstantium admirationem proprio impulsu humi decidit.]Exempli vero memorabilis, & fidei coniugalis specimen, nobis duo coniuges, Mutinenses Comites, æterna dignum historia, Othone tertio imperante, exhibuerunt. Mariam erat hic nactus vxorem lubrica fide, cõscientia nulla: hæc, vt noua Phædra, Comitem Mutinensem in amplexus trahere conata, repulsam vertit in furorem, & odio eius, quem impotenter amarat inflammata, crimen suum in innocentem regessit. Nec latuit dolus Comitem. Hinc amor in Imperatorem, inde vrgebat honor proprius, cessit honor amori: quia Cæsaris honorem vitæ suæ præponebat. Coniugi tamen suæ, mulieri prudẽtissimæ, &, quod ratum forti, conatus Augustæ, responsum fuum: calumnias illius, periculum suum aperuit, decretumque sibi dixit, mille mortes oppetere, potius acerbissimas, quam tantum Imperatoris sui, de incontinentia, & perfidia Augustæ natum, dedecus in lucem proferat. Proinde illam se, si quid de ipsa bene vnquam meruerit, obtestari; virili constantia sexus, & coniugij oblita, sententiam, quæ impendebat, mortis ignominiosæ, vt perferret: se necato coniugis animũ, & memoriam resumeret, & animo imperterrito nomen maritii ab ignominia liberaret. Non diu post Comes culpam Augustæ, suo capite, luit, credulii Proeti iudicio condemnatus. Conuentu, deinde Imperiali, apud Roncalias instituto, quo die viduis ius dicebatur; Mulier prodit, & coram confessu ex lege Imperatorem ad talionis pœnam vocauit, eo quod maritum suum iniuste de medio sustulisset. Otho admirabundus: At tu quonam pacto, inquit, viri tui, quam iactas innocentiam comprobabis, Candenti, inquam illa, lamina, adfertur Othonis iussu ferrum bene ignitum; ad latum vidua sine noxa cunctis intuentibus prehendit manu, & tenuit. Externauit miraculum Imperatorem, adeo vt se quidem supplicijs dignum profiteretur, sed moram posceret aliquam subeundi. Triplex vadimonium differo, (illa respondit) reginæ supplicio solum posco, cuius nefaria calumnia me marito, te fidissimo milite, rempublic. ciue strenuo spoliauit. Cunctis æquissimum visa petere. Augustus eam collaudat, & prodilatis sibi vadimonijs, quatuor in Hetruria castris donat: Augustam vero, quæ Veneris igne male aserat, carnificis manu in rogum coniectam, iustis flammis absumi iussit. Carolo Caluo Francorum Rege, Ludouici Germanorum Regis terras, nepotibus suis per nefas eripere conanti; Germani primo deprecari vim, & Francis adferri igniti iudicium vocatis, cum illæsi Germani rediissent, nec ab ambitioso Rege, quid quam æqui bonive impetrare valerent, sumptis armis illum re infecta, multis amissis vltra Rhenum iterum compulerunt. Hist. fuit, contra, idem Iudicium duodecim vomerum, interfectores Christianũ Comitis de Oldenborg in Saxonia, prodidit, & in totam misit. In Saxoniæ quoque oppido V Vittenbergo, excitati publici incendij crimen, impactum fuit cuidam: ille, & iureiurando, & Iudicio se innocentem probauit, cum enim longo itinere ferrum candens manu tetulisset, illudque illæsus in terram deiecisset: ecce tibi ferrum ex omniũ oculis ugit, sed eo ferme anno exacto, quum quidam alius qui incendij conscius erat, filiebus viam publicam in oppido pauiret, ferrũ in arena abditum prodit. manumq, valide amburit. mirantur omnes, & vomerem illium recognoscunt, & reum ad iudicem abripiunt, qui quæstione admota verum exculpsit, & cruribus fractis noxium totæ imposuit.

Gothifr. Viterb in Chronic. Cranz. l. 4 Sax. c. 6

Paulus Aemyl. Annal. Francor. li. 3. Alb. Cranz. l. 7 Metr. c 14.

Aliud aque mirandum, apud Cæsarium, lib. 10. miracul. cap. 35. his verbis descriptum reperitur: Referre solet Dominus Bernardus de Lippia, quandoq; Abbas, nouisse se piscatorem in Episcopatu Traiectensi, qui cum quadam femina multo tempore fuerat fornicatus. Et quia eius peccatum nimis erat notorium, tempore quodam in Synodo imminenti accusari timens, statim ad Sacerdotem veniens, magis, vt post patuit, timore pœnæ, quam amore iustitiæ peccatum confessus est, consilium quæsiuit, & inuenit: si habes (inquit Sacerdos),

cerdos) firmum propositum, nunquã peccandi, cum illa, candens ferrum secure poteris portare, ipsumq; peccatum negare. Spero autem, quod virtus confessionis liberabit te. Quod ita factũ est cunctis stupentibus quibus factum innotuerat.] Læsus tum ab igne non fuit, sed cum postea peccati iterandi in recidiuam voluntatem incidisset, & gloriaretur se non magis adustum fuisse a ferro illo candenti, quam ab aqua fluminis in quo tum nauigabat, aquamq; manu hauriret: candentis ferri vicem egit aqua algida, & manum adussit pelle tota detracta. Sequenti etiam capite, idem narrat de quodam pessimo hypocrita, qui peregrinationis pallio scelera contigebat, is ab alio quodam nefario homine nummis conductus hospitis a quo benigne habitus ædes incendio absumpserat, bis exceptus, bis pro gratia incendium immisit. Territus dominus multos detulit, de quibus suspicabatur: qui omnes expertes culpæ candenti ferro illæsi se expurgarunt. domo tertium ædificata, ferrum in quendam domus agulum abiectum iacebat. Venit post aliquod tempus pseudoniator ille, tertio humane excipitur, videt ferrum, rogat, Cui vsui, Audit ab hospite, quid illo actum. Quin, inquit, illo deinceps ad alios vsus veteris, ne iaceat otiosum? Simul manu comprehendit, sed illud repente incanduit, & manum valide adussit, ille cum eiulatu abijcit. Hospes admiratione perculsus, merito suspicatur hunc bis exustarum ædium reum, ergo comprehensum sistit iudici, iudex eculeo, fassus omnia incendiarius in rotam agitur. Tam admiranda sunt Dei iudicia.

Verum quærat aliquis an nunquam hæc purgatio fefellerit? Immo memini S. Iuonem pro incerta habere. Nam Epist. 74. agens de hac ferri igniri proba, negat conuictum adulterij militem, cuius manus inusta fuerat. *Cauterium* (inquit) *militis nullum tibi certum præbet argumentum, cum examinationem ferri candentis occulto Dei iudicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes sæpe damnatos. Præterea cum talis examinatio sit in Deum tentatio, non est mirum si diuino iudicio deseritur, cum incaute, & sine iudiciali sententia ab aliquo suscipitur.* Sed habuit Iuo pro incerta, tum demum, quando priuata auctoritate susciperetur. tunc etiam illicitam credidit, vt docet aperte Epistol. 254. quando sit, sine consilio, vt ait, & non præcedente iudiciaria accusatione; licitam vero esse volebat, quando præcedente ordinaria accusatione omnino humana desunt testimonia, nec aliud ad veri indagationem, quis habet, quod faciat, & hoc casu se iudicem illa vsurum aperte profitetur Epist. 251.

Sed aperte Canonibus Iuo repugnat, illis ipsis quos citat, qui absolute asserunt tali inuestigatione abstinendum, & delicta tantum ex confessione rei, & assertione testium punienda, nec de multis præsumendum iudicium, sed ea Deo iudici relinquenda. Sed obijcies argumentum Iuonis a simili: Iutare omnino prohibitum lege: tamen a D. Paulo terminandis litibus permitti. Sic quod canonibus prohibitum, eadẽ ex causa, & exigente incredulitate humana posse fieri. Respondeo dissimilẽ esse causam. Nam iusiurandum in iudicio fieri lex nunquam prohibuit imò vetus disertè præscripsit. Sed omnes superstitiosas adinuentiones, vt per se malas, diuina lex semper prohibuit? tales autẽ esse has purgationes Stephanus Pont. clarissimè definiuit, vt seq. q. ostendemus. Illud etiam miror Iuonem Epistol. 91. in causis Ecclesiasticis eam non recipere, quasi in laicis causis, seu sæcularibus non eadem subsit tẽtationis Dei, vna ex parte periculum, & prætensa illa veri inuagandi necessitas, non æque in Ecclesiasticis occurrat: plane hæsitanti similior, & dubitanti hac in re, quam docenti, aut definienti fuit. Pergamus ad reliquas narrationes.

Aliud ergo adscribam ex eadẽ, è qua pleraq; reliqua, admirandorum fœcunda Cranzij vrna; de Rollone Normannorum duce, qui Robertus postea vocatus. Nouerat suos in latrocinia, furta, rapinasq; propendere: idcirco seueras de his leges tulit quarũ metu pollicens sibi securitatem omnium, iussit rusticos intrepide rusticani operis instrumenta in agris relinquere. Quidã ex agricolis do-

mum reuersus, ab importuna vxore rogatus, cur instrumenta non apportaret ducis præceptum obiecit. At illa furtim ex agro instrumenta subduxit, & abscondit, vt maritum tdderet cautiorem, reuersus vir in agrum, vbi non reperit, quæ reliquerat, rem ad loci præfectum defert ille ad Ducem, vocatus a Duce rusticus, precium accepit amissorum. Iubetur præfectus ignis purgatione adhibita furem explorare.

Primus conatus irritus fuit, nam ignis furem non prodidit, licet omnes rustici subiissent scrutinium. Tum Dux, versus ad Episcopum, Deus inquit, Christianorum, si est conscius secretorum, cur furem non prodit? Episcopus necdum bene firmatum in religione non corripuit, sed causam prætendit, quia ignis nondum furem attigisset. Iubetur diligentius inquirere præfectus etiam apud vicinis villas. Nec sic quisquam repertus est.

Vocatus a Duce rusticus, an cui indicarit, rem in agro esse, rogatus; ille nemini, præterquam vxori dixisse respondit. Vxor quæstionibus admota furtum fatetur. Tum dux marito clam vocato, Sciebas; inquit, vxorem furacem esse, an non? Ille sciebam, inquit. Cui Dux, cur ergo, aut non puniuisti, aut non indicasti? ergo iussit ambos suspendio necari. Et hac seueritate legem sanxit.) Memoriæ etiam occurrit factum Catholici Hispani Arianum Gothum tempore Leouigildi, ad probationem ignis prouocanus, cum enim verbis, & rationibus nihil proficeret. *Est* (inquit) *digito meo annulos aureus: ego eum in ignem tacio, in candentem collige. Proiectumque inter prunas annulum ita igniri permisit, vt eis similis cerneretur. Conuersusq; ad hæreticũ ait, si vera est professio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistente, ait, Immensa Trinitas Deus, si quid indignum te credo, ostende: certe si recta est fides mea, nihil mihi prævalebunt hæc incendia sæua. Et ablatum ab igne annulum dextrissime palma sustinuit, & nihil est nocitus.*] Hæc Grægorius, lib. de gloria confess. cap. 14. verbotenus. Sed hic contestatio fidei sinceræ fuit, nõ iudiciaria inquisitio. Verum enimuero non immerito hæc expurgatio semper bonorum, & Deum timentium conscientias punxit. Legimus enim de Roberto Cantuariensi Episcopo, cũ Regi Eduardo persuasisset, vt Emman matrem adigeret, ob suspicionem stupri cũ Aduino Vintoniẽsi Episcopo commissi, ad hunc se modũ expurgaret, & ea igne maneret illæsa more correptum incontinentem ex Anglia fugisse, ibique animi mœrore breui contabuisse.

L. 2. Norueg. c. 27.

Non dissimile fuit iudicium per prunas, quas, vel in sinum conijciebant, vel manu ferebant, vel calcabant. De monacho quodam, qui vt meretricem Porphyriam seruaret, & monasterio alicui cõmendaret, nihil vetitus fuit eam secũ abducere, & propterea in omniũ irrisionem, & execrationem incidit, quas; cũ meretrice consueisceret; narrat Leontius, eum cũ ægrotasset, & mortem præsentiret propinquitatem, coram plurimis iussisse adferri thuribulum plenum candentibus carbonibus, & eos accepisse carbones, & infudisse in sinum, & omnibus audientibus dixisse; *Benedictus Dominus, qui olim rubum seruauit incombustum, is mihi fuerit testis fidelis, quod quomodo meas vestes non attigit hæc, quæ est in igne vrendi vis, ita nec ego attigi mulierem toto tempore vitæ meæ, &c.*] Iudicium idẽ in Gallia subiuit B. Briccius D. Martini in Turonensi sede successor. Hunc enim populus reũ peragebat stupri cum muliere religiosæ professionis commissi, quæ linteamina Episcopi lauare solita, ex aliquo improbo pepererat. Briccius iussit ipsum infantem nondum menstruum in medium adferri, & coram populo interrogauit, num ipse pater eius foret? respondit infans, eum non esse, sed alium quem non nominauit. Fiebat id virtute diuina, sed plebs dæmonis operæ adscribebat, Prunis itaque candentibus bitrum implet Briccius, & tota defert vrbe illæsus: sic se a libidinis carnalis flagitio alienum professus, quemadmodum flammis vestimentum intactum. Nec tamen furẽtibus persuasit, sed ab Episcopatu fuit detrusus. Haraldus etiam Hybernus, se Magni, Regis Norvegiæ, qui Hyberniam bello vexauerat filium probauit incedens nudis pedibus super ardentes pru-

Polydor. Virg. l. 8. Hist. Angl.

In vita B. Ioan. Eleemosynarii mẽ se Iun.

Greg. Turon. l. 2. hist. c. 1. a beati exẽ p. l. 10. c. 2

Fulg. & Marul. & alij. Saxo lib. Dan. hist. 13. Crãzius l. 5. Nor. c. 6. Marullus lib. 1. exempl. c. 4.

prunãs. Nec humano in corpore tantũ hæc exploratio obtinuit, sed alijs quoque in rebus. Nam Eulalium monachũ fiscella palmea in ignem iniecta, & illæsa permanens, suspicione criminis absoluit. Rossis vero fidei Catholicæ veritatẽ, missus ad eos a Basilio Imp. Episcopus persuasit; cum ipsis postulantibus, liber Euangeliorum in caminum ardentem missus, & per multas horas ibi relictus, tãdem igne exstincto integer, nec vllo afflatus ardore fuisset repertus. De

Zonaras t. 3. & Cedrenus. Vide Villegam in disp. hac de reposit Hispaniæ eius sanctorũ vitas.

Missa D. Isidori, siue, vt vocant Mozarabum, memorant non dissimilia Toletani Annales. Qua de re, ita Ioan. Mariana; Cummuni consensu de Gotthica precium ratione antiquanda actũ. Tentatum id quidem aliquoties erat neq; tamen successerat, & post nonnulla. Visum est cõtrouersiam ignis iudicio permittere: sic eius sæculi mores erant rudes, & agrestes, neque satis expensi ad Christianæ pietatis regulam. rogo in platea accenso liber vterque Romanus, & Gotthicus in ignem proiecti. Et Romanus, quidem continuo ex igne prosilijt, id populus victoriam interpretabatur, nam liberaliter sub flammis, & igne diu permanens, illæsus inuentus est. Rege arbitrio, nihilominus populo persuasum, vtramq; præcandi rationem superis placere, quando vterque liber ex incendio euasisset incolumis, &c.] lib. 9. c. 18. de rebus Hispan.

Qui pyram ingressi probandæ innocentiæ causa, multos inuenio. Nam & Sophocles, vt dixi agnoscit morem. *Petrus Massilensis presbyter, suspectus de hæresi, Antiochiæ ipso die Parasceues, Sacrosanctam Christi Domini lanceam manu gestans, nudus corpore, per coacernatorum late lignorum strumenta ardentem, medioq; ignes illesus euasit*] Poppo Danus presbyter, in fidei Christianæ probationem, vestem prius cera copiosa illeuit, eamque indutus, in medio populi circo, sic se in flammam intulit, & persistit sine vllo doloris sensu (quod sancte affirmabat) donec vestis tota corpori circumfusa, intacta flãmis cute, in fauillas redigeretur. eo permoti miraculo Dani duelli purgatione sublata, ignis purgationem introduxerunt, fortassis etiam eos mouit iteratum

Paul. æmyl. Hist. Frãc. l. 4.

Cranz. l. 3. metropol. c. 43. Saxo Hist. Dan. lib. 10.

A aliud eiusdem Popponis factum, nam alio tempore, cum verba Danis persuadendis vt Christiani serio fierent, non satis haberent efficacitatis, percunctatus est; *Quid si ad candentis ferri tactũ manus eius cernerent intactas, essent ne consensuri crediturique? cunctis suclamantib. Velle: in chirothecæ formam iussit ferrumq; cudit, idq; ignitum adferri. Rubebat igne ferrũ ille tamẽ interpidus manum immisit ad cubitum, deportauitque ad locum constitutum, Ibi cum ad pedes Regis Suenonis proiecisset, victa manus dedit comitio, sponte subiens lauacrum regenerationi.* A Theodoro Lectore historia refertur huinsmodi tempore: Martiani duos Episcopos, vnum Catholicum, alterum Arianum, principio verbis disputasse de fidei dogmate controuerso, deinde Catholicum, conditionem concertatori proposuisse, vt vanis disceptationibus prætermissis, regum

Saxo d. l. 10. Vitithinaus l. 3. Cranz. l. 4. Dan. c. 24. l. 7. Collectan.

C ignis secum ingrederetur, & fidei suæ veritatem vterque hoc indicio, Deo comprobaret teste: denique Ariani metu detrectasse ingredi, Orthodoxum nihil moratum, ingressumque ex ipso rogo multis diffluisse, & nec minimum vitulatum egressum fuisse. Vera narratio, sed res non sub Martiano, verum sub Anastasio accidit, vt melius a Cedreno, & Nicephoro, lib. 15. capit. 23. proditum. Iactabat Sauanarola se hoc

Cõfirmat quæ scripsit Guicciard. li. 3. & Volat. in Antrop. cũ his quæ Philip. Comin. li. 8. hist. c. 11. quis tempore illeuisit L. 8. ca. 1. eodẽ fere modo narratur ex S. Antonine Pisto-riensi a Cæs. Bar. t. 11. An. 11. anno Christi 1063.

D iudicium subiturum, cum ad rem ventum substituit alium pro se, neq; hoc detrectabat Minorita accusator, sed hoc tantum, ne ille Sacrosanctam secum Eucharistiam deferret, quod reuera diffidentiæ non obscurum erat signum. Fulgos. auctor est a Ioanne Gualberto Pettum Archiepiscopum Florentinũ, prouocatione ad iudicium pyræ accensæ, Simoniæ condemnatum. Sed verius est id a Petro Albanensi Episcopo factũ, qui propterea, *Igneus* fuit vocatus teste Vrspergensi, *in Chronic.* prius tamen, quã ille Episcopus adhuc crearetur. rem totam adscribam, ex vita ipsius Gualberti, vt creditur a Blasio Melanesio fide integerrima conscripta, is postquam narrauit sæpe a D. Ioãnis Gualberti monach. Petrum illum Flor. accusatum simoniæ, & eius fautores ad ignis iudicium prouocatos, subdit tandem.

Præfigitur itaque locus,] & dies, quo istud fieri debebat, vt si qui velint, possint coram intueri. Locus præfixus est in Monasterio Septimi, quod tunc erat ordinis memorati, nunc vero Cistercienſium est. Dies fuit quarta feriæ primæ hebdomadæ. Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodi, vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor, & dimidium. inter vtrasque verò strues semita interesset longitudine brachij prunis ardentibus constrata, per quam vnus ex monachis transiret. Vbi aduenit statutus dies, & hora, inuitatur Episcopus Petrus a suis, vt accedat visurus tantæ rei experimẽtum, ne ciuitas Florentina tam diuturna vexetur, altercatione. At ille prorsus renuit. imò si qui charum eum haberent, eos eo accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusque sexus, & cleri maxima pars illuc properarunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quisquam e fratribus per ignem illæsus transeat. se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque sunt Litaniæ, & aliæ preces a monachis, sacrificium solemniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis, & monachis adiuuantibus. Vbi ventum est ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendum, alius thuribulum, thuris incendendi causa, tertius faculas ad ligna inflammanda, quartus imaginem crucifixi. Inuocatur a cunctis Dominus Iesus Christus, & Sanctissima Mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto deponit casulam, crucemque manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoque dicebatur. Litaniis absolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis, & sponsionis conditionem. Deinde Abbas Petrus, cum cruce, quã manu gestabat S. Ioanne interim coram adstante, & orante, ingreditur per medios ignium globos, flamma in sublime ascendente, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter ignorum incensas strues. Sed prius, quam ingrederetur cunctis audientibus, ita precatus est: Domine Iesu lux vera omnium in te credentium, per misericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt, si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentin. Episcopus, pecunia Florẽtinam sedem occupauit: tu æterni Patris Filius tu mea salus, in hoc tremendo iudicio, ad me adiuuandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis vestigijs conserues: sicut olim tres pueros in fornace Babylonica seruasti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori, neque vestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flammas reuerti, a populo retinetur, quippe iam perspicue rei veritatem edocto.]

Vide mihi sis Lector, quam admirandus Deus in sanctis suis, & quomodo diuina sapientia varios, ac multiplices, quasi ludos edat, vt admirationem, ac venerationem in cordibus nostris excitet. Volat ferrum, & in aere pendet, sequiturque manus innocentis vnius, fugit alium, & candentia seruata multis post mensibus inuenit rerum, ac punit. Popponi chirotheca est ferrea ignita, quod foret ex lenicorio suauibus imbuta pigmentis circa corpus posita idem aduit vestes, corpore illæso, edax vis flammæ; sed in Abbatem Petrum (qui postea Episcopus Albanensis) vt simonia detegatur, ne hoc quidem valet, sed Babylonium renouat spectaculum. Idẽ contigit S. Bonifacio; qui simili miraculo ad Tyranni petitionem; per medias ignis strues, illæsus ambulauit, & sic Tyrannus, cum Russorum magna multitudine, impulsus, vt Christiano lauacro abluerentur. lege Petrum Damiani in vita S. Romualdi cap. 29. & 30. Confer nunc hæc, cum ijs quæ hæreticis accidere. Tam procul ab eis hæc Dei virtus, quam remota ab eorum mente vera fides. Duas historias narrat Cæsarius Cistercienſ.

In Camaraco (inquit) *ciuitate Episcopali nuper hoc quinquennium plures hæretici comprehensi sunt*:] qui omnes timore mortis sum perfidiam negauerunt. Missus est ab Episcopo clericus, qui negantes per candens ferrum examinaret, adustos hæreticos esse sententiaret. Examinati sunt omnes, & combusti sunt omnes, qui cum traherentur ad

pœnam,

pœnam, vnus ex eis vir nobilis sanguine, reseruatur a clerico ad vitam, si forte illum quoquomodo reducere posset ad pœnitentiam, cui sic dixit: Homo nobilis es, miserere tui, & compatior animæ tuæ: rogo & moneo, vt adhuc de tanta perfidia resipiscas, & de errore ad veritatem redeas, ne per mortem temporalem, mortem incurras æternã. Ad hæc ille respondit: Experimento didici me errasse. Si sera pœnitentia mihi prodesse posset, non renuerem confiteri. Cui cum ille diceret, pœnitentiam veram nunquam esse seram, vocauit Sacerdotem, confessus est homo errorem suum, ex toto corde Deo promittens, si vita concederetur, satisfactionẽ. Vt autem pius Dominus vim ostenderet confessionis, mox, vt pœnitens cœpit peccata sua confiteri cepit, & ipsa cõbustura in manu pœnitentis paulatim minui, quæ in tantum, eo aspiciente, decreuit, in quantum confessio profecit. Medietate confessionis peractæ media pars plagæ est sanata, vt autem confessionem totam compleuit, & virtus ipsa confessionis, combusturam, tam in colore, quam in dolore deleuit, & manus pristinam sanitatem recepit. Vocatus est vir a iudice ad ignem, ad quem clericus. Quare eum vocatis? Vt ardeat, inquit, eo quod in examinatione combustus sit. Tunc clericus, ostendens manum eius sanissimam, liberauit eum a pœnis, cæteris igne consumptis. Hæc cum audisset magister Contadus, respondit Abbati. Et ego dicam vobis simile, quod ante paucos annos apud Argentinam recordor accidisse. Decem hæretici in eadem ciuitate, scilicet Argentina, quæ & Strasburg comprehensi sunt, qui cum negarent, per iudicium candentis ferri conuicti, sententia incendij sunt damnati. Die statuto, cum ducerentur ad ignem, quidam ex comitantibus, vni illorum dicebat: Miser damnatus es, age, vel nunc pœnitentiam, peccata tua confitendo, ne post incendia corporis, quæ momentanea sunt, animam tuam ignis gehennalis æternaliter comburat. Cui cum ille diceret: considero quidem me errasse, sed timeo pœnitentiam tantæ necessitatis, minus acceptam esse Deo: Respondit, ex corde tantum confitere. A Deus est misericors, & pœnitentiam suscipiet. Mirares, mox enim, vt homo confessus est perfidiam, manus eius plenã recepit sanitatem. Tardante eum cõfessione, cum a iudice vocaretur ad pœnam, confessor eius iudice respondit. Non iustum est, vt homo innocens damnetur iniuste. In cuius manu, dum nullum vestigium combustionis reperiretur, dimissus est. Habebat idem homo vxorem non longe a ciuitate manentẽ, B horum quę dicta sunt, prorsus ignaram, ad quam cum venisset gaudens, dixisset q, Benedictus Deus, qui me liberauit hodie, ab interitu corporis, & animæ causam ei exponens: respondit illa; Quid feciſti, ó miserrime? quid egisti? vt propter momentàneum dolorem recessisti a fide tua sana, & sancta? magis debueras, si fieri posset, centies corpus tuum incendijs subijcere, quam à tam probata fide semel recedere. Sed, quem nõ seducat vox serpentina? Immemor ille beneficij sibi diuinitus collati immemor, tam euidentis miraculi, consilio vxoris acquieuit, & errorem pristinum resumpsit. Deus vero non immemor vindictæ, pro tanta ingratitudine, manum plagauit vtriusque. Renouatum est incendium in manu hæretici, & quia coniux auctrix exstitit resumpti erroris, consors facta est redditui doloris. Tam vehemens erat incendium, vt ossa manuum penetraret, & cum vti non auderent clamoribus in villa, quos vis extorsit doloris, fugerunt in nemus vicinum, illic vt lupi vlulantes. Quid verbis immorer? proditi sunt, in ciuitatem reducti sunt simulque in ignem nondum plene exstinctum missi, & in cinerẽ redacti.] Quid hoc quæso rei? an hæresi flamma, quod vmbra corporis adeone hæresi debita flammarum exustio, vt cum fuga erroris vis recedat ardoris, & errorem redeuntem ardor inseparabilis comitetur?

Quid? quod altero quoque stupendo plane euentu Deus comprobauit, & arreptitio vsus carnifice in heretico puniẽdo? stet in ore duorum testiũ veritas, hi sunt Bern. Luxemburgius, in Catalogo. hæret. lit. E. & illo vetustior Thomas Brabantinus, cuius adscribam verba: *Erat circa Cameracum quidã hæreticus astu*

tus valde, qui metuens inquiri, & comburi a fratribus Prædicatoribus, qui in dicta ciuitate eo tempore plurimos combu rebant, finxit se arreptum a dæmone, & ob hoc ad Sanctum Aicardum in Aspera, obsessos curare potentè ligatus ab amicis deductus est, vt in eo non hæresim propalatam, sed furiam putarent. Et vt audiuit quidam clericus obsessura dæmone, & ligatus, quod Eligius Boogris (sic enim vocabatur ligatus) nempe hæreticus ille, vt patet ex Bernardo *) poneretur in loco, subsequente nocte idem clericus obsessus diuino nutu solutus est, & aggregans mattas, & stramina, atque Ecclesia scamna super ligatum hæreticum (*Eligium*) cumulauit. Ludum autem, & furias credens ille dissimulat, quoadusque clericus ignem de lampade sumens comburere hæreticum cœpit, & tunc hæreticus exclamauit. Ad cuius vocem expergefacti custodes, cum ignem exstinguere niterentur, clericus arrepto gladio, quem casu iuxta lectum inuenit, omnes violenter abegit, & hæreticum in igne combussit. Nec mora diuino exacto iudicio clericus a dæmone liberatus, & plene sospes apparuit.*] Sic ille Boni vniuersalis lib. 2. cap. vlt.

Plane miraculi plena hæc olim purgatio fuit, & ideo nõ iniuria sublata fuit, quia miracula poscere non necessaria, Deum est tentare. Sed quis vetuit? constat vetuisse Fridericum II. lib. 2. Neap. constit. cap. 31. Ex Decreto etiam Gratiani, videatur Gregorius Magnus. Caue fallaris, facinus hoc Gratiani est, vel inscitia scriptorum. Nihil tale Gregorius rescripsit. lege totam illam epistolam ad Brunichildam Reginam Franciæ, quæ superest, videbis purpureæ chlamydi assutum stramineum limbum, quam nec Iuo Carnotensis agnouit, nec antiquior Gratiano, quod sciam. Sed prohibuit Stephanus V. ad Mogun tinum Archiepiscopum scribens: *Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri non censent canones. Et quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa ad inuentione non est præsumendum. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione, publica delicta, habito præcu-*

C. Nem. nà 2. q. 5.

L. 1 Regi stri, ep. 8.

Part. 5. decreti post medium.

A *lis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare. Occulta vero, & incognita sunt illi reliquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum.*] Quibus verbis subdit Gratianus, non hæc duo tantum purgationis genera (quæ hic nominantur, sed & quælibet similia inhibita videri, eo quod in quibuslibet talibus ratio, quam pontifex addit, quæ procedere intelligatur. Quod aperte dictum, versic. vlt. d. cap. Mennem, vbi legimus. *Vulgarem denique, ac nulla canonica sanctione fulcitam legem, feruentis scilicet aquæ, siue frigidæ, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis (quia fabricante hæc sunt omnino facta inuidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo Apostolica auctoritate prohibemus firmissime.*] Quæ sane vltima verba indicant duorum alterum, vel si Gregorius ista scripsit quod non puto, ipsius hodie registrum mutilum exstare, & Iuonem quoque in mutilum exemplar incidisse, in quo nempe, tam magna pars epistolæ illius desideretur: vel (quod placet amplius) cum hoc fragmentum alterius Pontificis alicuius rescripti portio esset, id Gratianum confudisse cum Gregorij verbis, vel temporum iniuria ex Gratiani libro titulum; quem huic præfixerat rescripto secundo, totum interijsse, sicque librarios de duobus vnum fecisse, desumpta enim hæc vltima verba sunt ex epist. Alex. II. ad Rainaldum Cumanum Episcop. & subiungenda videntur in fine, cap. super causa, ead. 2. quæst. 5. prohibitum, ergo hoc ab Alexand. II. sed & prohibitum quoque iterum Apostolica auctoritate ab Honorio III. qui diserte testatur ferri candentis iudicium, penitus esse interdictũ, vtpote in quo Deus tentari videtur, & mandat Templarios, qui Iuones hoc iudicium subire compellebant, per censuras Ecclesiasticas cogi eo abstinere. Fusius hæc pauiulum prosequi visum quia postmodum sequenti sectione ijs vtendum erit contra Nouicios quosdam, aquæ frigidæ, defensores.

C consul uisti 2. q. 5. Ca in li. namque in fine 2. q. 4.

c. dilecti filii de vulg. purg.

SE-

SECTIO IV.

De purgatione vulgari per aquam.

Lombar. l. 1. tit. 10 Speculi Saxo. l. 1. ar. 30. Legis Frisonum tit. 3. & tit. 14. & nobil. 2. q. 4. Nu. 5. v. 14. cuius ritū exhebraeo contextu facilius colligas, quam ex Latino, videndi quoque Cyr. li 4. de ador. & Theod. in Nu. q. 10. & Ioseph li. 3. ant. c. 19. Phil. l. de spec. leg. Xistus Senens. l. 2. ver. zelotypia.

FIebat adhibita, vel calida, vel frigida, de calida, seu feruente constat receptam legibus Longobardorum, Saxonum, Rhenariorum, & Frisiorum, & irrepsisse per malam imitationem poculi Zelotypiæ, quod Moyses introduxerat, apud Iudæos, sed hæc feruens suasu diaboli introducta, illud vero poculū herbarum amaricantium a Deo fuit institutum, qui solus occulta cordis nouit, & iudicat, & nequit cum indicat ea mētiri, & veritatem, sic se indicaturum promisit Moysi: qualis spōsio, cum in aquæ iudicio nulla habeatur, prauo more, & præpostera imitatione, per abusum, fuit introducta.

Nam quod B. Hieronymus, 1. Reg. ca. 6. memorat his verbis hauseruntque aquam. & effuderunt in conspectu Domini. *Hebræi tradunt, quod coram Domino in eandem aquam maledicta congesta sint, & sicut in lege mulier zelotypa hausta aqua probatur, ita & idolatræ hac aqua probata sunt: Hi videlicet qui se idola coluisse penitus denegabāt. Tradunt etiam, quod quicumq; idolatra hanc aquam gustasset, labia eius, ita sibi adhærerēt, vt nequaquam ea ab inuicem idolatra separare posset. Hoc indicio ididolatra deprehendebatur, & interficiebatur. Quod, & sequentia demonstrant in eo, quod ait:* Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphat *Iudicare in hoc loco ididolatras, secundū legem morti tradere intelligendum est. Dicunt etiā, quod Moyses hoc modo ididolatras, qui sibi vitulum fecerant, probauerit, quando arripuit vitulum, & combussit, & contritum, vsque ad puluerem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Israel.*] Totum hoc, quia nititur sola Iudæorum affirmatione, nec D. Hieron. affirmat; libertatem nobis relinquit credulitatis. possem vno verbo dicere, non credo recutitis. Si factum, Deo iubente factū a Moyse, de aquæ frigidæ proba, qua isti vtuntur, nulla nec reuelationes, nec testimonia, aut indicia sunt diuinæ iussionis. Quare iure optimo canones eam sustulere nominatim. Superiore sectione de Carolo Caluo breuiter perstrinxi vt hic susius, & clarius narratem verbis Caroli Sigonij, & Aimoini.

d. c. Memā in fin. & d. c. cōsuuisti. Almoin. l. 5. Hist. Franc. c. 34. & Sigonius l. 5. Regni Italiæ.

Ludouico Germaniæ Rege Francofurti mortuo.] Carolus Caluus Imperator, & Franciæ Rex, propere Aquas, Coloniamq; contendit, vt Lotharingiā, quæ fratris, & filij eius Lotharij fuerat, occuparet Ludouicus tres filios reliquerat, Carolomanum, Ludouicum, & Carolū cognomine Crassum. Ex quibus Ludouicus, qui paterno funeri interfuerat vbi patruum paterni regni fines ingressum castra ad Rhenum posuisse audiuit, ira incensus, quod paternum regnum inuadere esset ausus, Frācofordia copias mouit, atque ad alteram Rheni ripam è regione consedit. Ibi iure primum, deinde gratia per legatos petita, cum neutrum impetrasset, decem homines cum aqua calida, totidemq; cū frigida, decemque alios cum ferro candente misit, iussos experiri iudicio, vtri regnum illud conueniret, quod cum ipso pater suus Ludouicus sacramento interposito diuisisset. Qui re tentata, cum detrimentum nullum cœpissent, nihil tamen æqui obtinuerunt. Ob id Ludouicus, &c.

Sed quomodo, *tentarunt?* sane iecta manu in feruentem, & non adusta, docet ritualis adhiberi solita oratio huiusmodi.

Deus iudex iustus.] fortis, & pàtiens, qui es auctor, & amator iustitiæ qui iudicas æquitatem, iudica Domine, quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt, qui respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Domine omnipotens, qui per aduentum Filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum saluasti, & per eius Passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem feruentem sanctifica, qui tres pueros, ideſt, Sidrach, Misach, & Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminū igneum seruasti: tu clementissime præsta, vt si quis innocens in hanc aquā feruentem manū mittat, sicut tres pueros supradictos de caminos ignis eripuisti, & Susannam dē falso crimine liberasti, ita Domine manū illius saluam, & illæsam perducas.

Annales Boiet. l. 4

At

At si quis culpabilis, vel increscente Diabolo cor induratum, præsumpserit manum mittere: tua iustissima pietas hoc declarare dignetur, vt in eius corpore, tua virtute manifestetur, & anima illius per pœnitentiam saluetur.] A

Non igitur ore bibebant, sed manum immittebant. Docet hoc etiam historia, quam narrat Gregorius Turonens. de Diacono Catholico, cum presbytero Ariano disputante, & ad fidei veritatem comprobandam, sic prouocante, B *Factis rei veritas approbetur, succendatur igni æneus, & in feruenti aqua annulus alicuius proijciatur, qui vero cum sustulerit ex vnda feruenti, ille iustitiam consequi comprobetur.*] Conditionem hæreticus accipit. Interea Diaconus, diffidentia quadam tentatus, vnguentis quibusdam brachium manumque illinit. hæreticus negat periculum subire; cum Catholicus brachium exsereret, hæreticus vidit vnguentis delibutum, C exclamat aduersarium magicis præsidijs confidere, non fidei, oritur altercatio.

His itaque litigantibus superuenit Diaconus alius ab vrbe Rauenna,] Hyacinthus nomine, sciscitansque quę esset hęc altercatio, vt veritatem cognouit, nec moratus extracto è vestimentis brachio, in æneum dexteram porrigit: annulus autem, qui iniectus fuerat, erat valde leuis, ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quam vento ferri posset, vel palea. Quem diu multumque quæsitum infra vnius horæ spacium reperit, accendebatur interea vehementer focus ille subdolo, quo validius feruens, non facile posset assequi annulus a manu quærentis: extractusque tandem. Nihil Diaconus sensit in carne sua, sed potius protestatus, in imo esse frigidum æneum, in summitate vero calorem teporis modici continentem. Quod cernens hæreticus valde confusus injcit manum audax in æneo, dicens: Præstabit mihi hoc fides mea: iniecta manu, protinus vsque ad ossium internodia omnis caro liquefacta defluxit, & sic altercatio finem accepit.] Hæc ille l. 1. de glor. mar. cap. 81. D

Exactiores duas formulas, quàm sit illa Auentini, post primam huius operis editionem nactus sum, si duas, & non vna potius. Eam quæ plenior est mihi suppeditauit, vir eruditione & religione clarus, & de litteris bene meritus Petrus Pantinus Decanus Bruxellensis, quam in Hispania ex codice quodam Bibliothecæ regis, litteris Gotthicis ante sexcentos, vt minimum annos exarato, diligenter exscripserat. De altera me monuit vir Generosus Marcus Velserus, omnis antiquæ, & nouæ historiæ callentissimus, quam Iuretus ex Cod. M. S. cum Notis in epistol. Iuonis vulgauit, quæ in fine adscribitur cuidam D. Eugenio, his verbis, *Hoc iudicium autem petente Domino Ludouico Impe. constituit B. Eugenius, præcipiens, vt omnes Episcopi, Comites, Abbates, omnisque populus Christianus, qui infra eius imperium est * hoc iudicium defendat innocentes, & examinentur nocentes, neque periuri perdant suas animas malum consentientes.* Quæ verba non mendosa modo, sed & mutila valde. Suspectum etiam hoc totum nec enim credo Ludouicum sanciuisse, quidquam tale, cum in capitularibus Caroli Magni parentis eius aquæ frigidæ probatio diserte prohibeatur. Deinde qui iste Sanct. Eugenius? aut quando vixit? Nam de Toletano, non est quod suspicere: licet formula videatur eadem cum ea, qua Visigotthi sunt vsi: Iuretiet iam formulæ de sunt a iquot primæ orationes, & alia nonnulla, quæ exstabant in illa Gotthica, ideo eam hic tibi exhibebo, ascriptis in margine variationibus ex Iuretina.

INCIPIT EXORCISMVS vel benedictiones aquæ calidæ, in qua manus ad iudicium Dei mittuntur.

CVm homines vis mittere ad comprobationem iudicij aquæ calidæ, Primum fac eos intrare cum omni humilitate in Ecclesia, & prostratis in oratione dicat Sacerdos has orationes. E

Prima Oratio.

AVxiliare Domine quærentibus misericordiam tuam, & da veniam confitentibus: Parce supplicibus vt qui

no-

nostris meritis flagellamur, tua miseratione saluemur. Per.

Secunda Oratio.

QVæsumus Omnipotens Deus afflicti populi lacrymas respice, & iræ tuæ indignationis auerte, vt qui reatum nostræ infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.

Tertia Oratio.

DEus qui conspicis omni nos virtute destitui, interius exteriusque custodi, vt & ab omnibus aduersitatibus muniamur in corpore, & a prauis cogitationibus mundemur in mente. Per.

His orationibus completis surgatur priter, & coram hominibus illis cantet presbyter Missam, & faciat eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad communionem venerint; antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adiuratione, & dicat:

Adiuro vos homines per Patrem, & Filium, & S. S. & per vestram Christianitatem, quam suscepistis, & per vnigenitum Dei Filium, quem Redemptorem credidistis, & per S. Trinitatem & per S. Euangelium, & per reliquias, quæ in ista sancta Ecclesia sunt reconditæ, vt non præsumatis vllo modo ad istam San-Communionem accedere, nec sumendo communicare, si hoc, vel illud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scitis, seu qui hoc egit nostis,

Si autem tacuerint, & nullum inde professionem dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & communicet more solito: postea vero communicet illos. Cum autem communicant ante altare; dicat, Sacerdos:

Corpus hoc, & sanguis Domini nostri Iesu Christi, sit vobis ad comprobationem hodie.

Expleta Missa descendat Sacerdos ad locum destinatum, vbi ipsum exanien peragatur. Deferat secum librum Euangeliorum, & Crucem, & Canat modicam Litaniam, & cum compleuerit ipsam Litaniam exorcizet, & benedicat aquam ipsam antequam feruescat, ita dicendo:

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filii eius, Domini nostri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & contrarietatem eius, & ipsum inimicum, ne valeat contendere iustitiam Dei vllo modo, nec manifestationem eius, ipso præstante, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

Vanitatem temnere, vel contemnare, quod etiam infra est.

Item alium.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in nomine Iesu Christi Filii eius Domini nostri, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, & omnem phantasmam diaboli, vt si hæc homo manum suam in te miserit, & innocens exstiterit de huius culpa, vel vnde accusatus est, pietas Dei Omnipotentis liberet eum. Et si, quod absit, culpabilis est, & præsumptuosas in te manum mittere ausus fuerit eiusdem Omnipotentis Dei virtus hoc declarare in eo dignetur, vt omnis homo timeat, & conremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri, qui viuit, & regnat Deus per omnia sæcula.

al. omne phantasm. al. missus est innocens vnde reputatur, pietas Dei liberet. Inn. Præsumptuose. al. al. omnipoten. virtus super cum hoc.

ORATIO.

DOmine Iesu Christe, qui es Iudex iustus, fortis, & patiens, & multum misericors, per quem facta sunt omnia Deus Deorum, & Dominus dominantium, qui propter nos homines & nostram salutem de sinu Patris descendisti, & ex Virgine Maria Carnem assumere dignatus es, & per Passionem tuam mundum in Cruce redemisti, & ad inferos descendisti, & diabolū in tenebris exterioribus conligasti, & omnes iustos, qui pro originali peccato ibidem detenti erant, magna potentia tua exinde liberasti: tu Domine quæsumus mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa cœli arce super hanc creaturam aquæ, quam nos igne feruescere, atque calescere præsumimus, vt rectum iudicium per eam super hunc homi-

Al. detinebatur.

Quæ ab igne fit. accenditur, qui. al.

Al. comprobet, ac manifestet. Supliues al.

minem (nomine illo) comprobes, ac manifestes. Te Domine suppliciter deprecamur, qui in Cana Galileæ signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti, & tres pueros Sidrach Misach, & Abdenago, de camino ignis ardentis illæsos eduxisti, Susanam de falso crimine liberasti, cœco nato oculos aperuisti, Lazarum quatriduanum a monumento suscitasti, & Petrum mari mergenti manum porrexisti, ne respicias peccata nostra in hanc orationem, sed tuum verum, & sanctum iudicium coram omnibus manifestare digneris, vt si iste homo pro hac reputationis causa (videlicet illud, vel illud) ad præsens modo manum suam in hanc aquam igne feruentem miserit, & culpabilis ex hac reputationis causa non est, hoc ei præstare digneris, vt nulla læsio, nulla malitia in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat. Iterum te Deus Omnipotens nos indigni, & peccatores famuli tui suppliciter exoramus, vt secundum verum, & rectum iudicium tuum nobis in eodem loco etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac reputationis causa (LL) si per aliquod maleficium diabolo instigante, aut cupiditate, vel superbia, incitante culpabilis est in facto, vel in consensu, & huius probationis iudicium subuertere, aut violare voluerit malo consilio ingenio, manum in hanc aquam præsumptuosus ausus fuerit mittere, tua pietas hoc declaret, vt in manu eius dignosci queat, quod iniuste egit, & ipse deinceps per veram confessionem pœnitentiam agat, & ad emendationem perueniat, vt iudicium tuum sanctum, & verum in omnibus gentibus declaretur: per te Redemptor mundi, qui venturus es iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

Al. mani. deest. Al. in hac oratione. Al. hominib. in hoc man. hic dig. Al ex hac causa furto, vi aut alicui, vel homic. aut adulterio, vel luxuria aut pro qualibet causa culpa modo ad præsens manu. Vel macula al. Famulitij. al. Al. sanctum. Al. reputatur. Est nota criminis valens illud al. falsa, Hic comprobiud. al. Volans al. Puto dispejoè dum ingenio. Al. taliter hoc declarare dignetur Vt, & ipse al. Reliqua hac iur. iust. desunt in Iureti. ms.

Item alius exorcismus.

TE autem creaturam aquæ, adiuro te per Deum viuum, per Deum sanctum, qui te in principio separauit ab eo arida. Adiuro te per Deum viuum, qui te de fonte Paradisi manauit, & in quatuor fluminibus exire iussit, & totam terram rigari præcepit. Adiuro te per eum, qui te in Cana Galilææ sua potentia conuertit in vinum, qui super te suis sanctis pedibus ambulauit, qui tibi nomen imposuit Siloha. Adiuro te per Deum, qui in te Naamam Syrum sua lepra mundauit: dicens, Aqua sancta, aqua benedicta, aqua quæ lauas sordes, & mundas peccata. Adoro te per Deum viuum, vt munda exhibeas, nec in te aliqua phantasia retineas, sed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum, & euacuandum, & comprobandum omne mendacium, & inuestigandum, & comprobandum omnem veritatem, vt isti, qui in te manum miserit, si veritatem habuerit, nullam læsionem in te accipiat, & si mendacium habet, & iniustitia appareat manus eius igne combusta, vt cognoscant omnes homines virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est cum Spiritu sancto iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem. Amen.

Pant. manute. Pant. rigare. Pant. vt temundam exhibeas, nec in te aliquam phantasmam, vt supra.

Post hæc exuat eum vestimentis suis, & induat eum, vel eos vestimentis mundis de Ecclesia, id est, indumento de exorcista, aut de Diacono, & faciat eos, vel eum osculari Euangelium, & Crucem Christi, & aspergat super eos de aqua ipsa, & ipsi qui intraturi sunt ad Dei examen det illis omnibus bibere de ipsa aqua benedicta, cum autem dederit vnicuique dicat.

Hanc aquam dedi tibi (vel vobis) ad probationem hodie. Deinde imponatur igne subter caldaria, & dicat Sacerdos has orationes, quando ipsa aqua calescere cœperit.

Pant. liqua ego ignem.

In nomine S. Trinitatis, Deus Iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor, & creator clementis, & misericors, & iudex æquitatem, tu iudica, qui iussisti rectum iudicium facere, & respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Deus Omnipotens, qui per Aduentum vnigeniti filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum redemisti, qui per eius passionem genus humanum saluasti, & saluasti: tu hanc aquam feruentem in sanctifica, qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago, sub Rege Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis accensa fornace saluasti, & illæsos.

læsos per Angelum tuum eduxisti. Tu clementissime Dominator præsta, vt si quis innocens ab huius culpa, vel causa sui reputationis, homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam manum miserit, saluam & in læsam inde educas, qui tres pueros supràdictos, & Susannam de falso crimine liberasti. Ita Domine Omnipotens, si culpabilis fuerit, & incrassante Diabolo cor obduratum; manum in huius tui elementi feruentis miserit, tua veritas hoc declaret, vt in corpore manifestetur, & anima per pœnitentiam saluetur, & si ex hoc scelere culpabilis fuerit, & per alicuius maleficij, aut per herbas, aut per diabolicas incantationes hanc peccati sui culpam occultare voluerit, vel tuam iustitiã contaminare, vel violare se facere posse credidit magnifica tua dextera hoc malum euacuet. & omnium rei veritatem demonstrẽt, Per te clementissime Pater qui viuis, & regnas in Trinitate perfecta. Per omnia.

For. tulpa, vel causa, ua reputatione, vel quod valde suspicor, he aliquoties reputatio scripta probarbara voce reputationis, a voce reputat accusare, seu prouocare quod adhuc hodie Hispanireti nẽt Pãt censet de esse voculam, creaturã, fors etiam paulò ante deesset alia ebdurata habuerit. Pant. putat deesse vocula ingeniũ, vt sup. Pant. omnem.

ALIA.

OREmus. *Deus qui Beatam Susannã de falso crimine liberasti. Deus qui Beatam Teclam de spectaculis liberasti, Deus, qui sanctum Danielem de lacu leonum liberasti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuisti, tu libera innocentes, & consigna factores. Per Dominum nostrum.*

Et qui manum mittit in aquàm, ad ipsum examen dicat orationem Dominicam, & signet se signaculo crucis, & festine deponatur ipsa aqua feruens desuper iuxtà gnem, & iudex perpendat ipsam lapidem in ligatam ad mensuram. N. infra ipsam aquam more solito. Et sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse, qui intrat ad examen iudicij. Postea cum magna diligentia, sic fiat inuoluta manus sub sigillo iudicis signata, vsque in die tertio, quo visa sit viris idoneis, & æstimata.

Fort propellat cã lapidis aliqa ãad mens. vt sic expressa sit ne certa mẽsura lapidis deprimentis, seu detrahẽtis manum, & funiculi, aqua lapis dependebat mihi has sẽ

En formulam totam, & ritualia, in quibus multa, propter quæ merito Sedes Apostolicæ prohibuit. Quod hoc in fine de obuoluta in tertium diem manu dicitur, hoc eo retulerim: quia si præstigio aliquo manus læsa, vel illæsa, intacta, euanescentè præstigio rei veritatem appatituram, credebant.

tètia pet lucet. Nisi dicas ipsa fide inuoluto explorasse, quem fortuna esset aqua ima.

Quoad frigidam puto illàm eodem modo in vsu probationis versatam, videlicet Deus, vt in feruenti innocentis manum seruabat ab adustione innoxiam, ignis actione prohibita, sic in frigida, ali quando nocentis manũ amburebat, cõtrariam aquæ actionẽ tribuens, frigiditate naturali in supra naturalẽ ardorem cõmutata. Ad hanc me coniecturam ducit scriptor vitæ S. Gangulphi Martyris, per hæc verba; *Interim ad quendam veniunt fontem* (Gangulphus videlicet, vxorq;) *vbi his vxorem vocibus compellat. Multa quidem de te coniux passim feruntur fœda, & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certo non constat, venene an falso illa dicantur. Tum illa, etiam intrepide iurando, falsos de se rumores sparsos, ait, nec se vnquã alieno concubitu pollutam. At Gangulphus: diuina, inquit, prouidentia, quã nihil fugit, vt se res habeat, tam certis declarabit indicis. En fons hic propositus est, nec frigidus valde, nec immodice calidus. In hunc igitur immitte manum, & e fundo lapillum extrahe, & si quidem a culpa es aliena, nihil mali patieris sin autem polluta es, non sinet Deus latere scelus tuum. Illa Beati viri, sicut alios omnes, ita hos quoque sermones vecordia ascribens, incunctanter manum iniecit in fontem. Ecce autem, simulatq; lapillum secum retrahere conata est, mẽbris fere omnibus obrigescit, & in digitis, & brachio, quousque aqua pertigit, abstracta cute, nuda caro cernitur, nihilque aliud misera illa, nisi repentinum interitum expectat.*] Confirmat idem Sigibertus, & significat hunc illum fuisse fontem, quẽ miraculose ex Campania VVarenas Gangulphus trastulerat. conuictam adulterij vxorem deseruit, nec diu post vxoris hortatu ab adultero fuit necatus. Non igitur hac purgatione spectabatur, an aquis mergerentur; confirmat, quod retuli de legatis Ludouici Regis, quo enim pacto decem viri secum aquam tulissent, in quam toti mergerentur? missos tamen cum frigida, narrat Aimoinus. Sic capio, quod leges Alsaticæ habebant, vt plebeij, & minoris testimonij rustici,

Apud Sur. 11. Maij.

ci, aquæ frigidæ, se iudicio expurgarent.

Rhd. Germ. l. 2. Alia tamen quoque fuit aquæ frigidæ proba, qua quis in aquam totus mergebatur; si emergeret tertio, vt innocentem absoluebant, vt docet Abbas in capitulo licet in fi extra ne cleric. vel monachi, &c. Afflictus ad Constituit. Regni Neapolit libro 2. tit. 31. vbi eam cõsuetudinem merito Fider. II. Imperat. tridet, quam etiam Lotharius Imper. iam ante prohibuerat in Legibus Longobard. statuens, vt examen aquæ frigidæ per legatos, & commissarios imperij vbi que interdicatur omnibus, & vltra non fiat, & illo prior Carolus Magnus in capitularib l. vlt. Prohibuit etiam Pontifex, quisquis ille, apud Gratianum, & inualidam iudicauit Lucius his verbis; *Ex tuarum intelleximus continentia litterarum, quod cum H. presbyterum: quia infamabatur de homicidio: a sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum iudicio aquæ frigidæ, suam innocentiam purgauisse, & episcopum suis eum literis absoluisse. Quia vero peregrina iudicia sunt inhibita, purgationem, quam præstitit sufficere non putantes: mandamus, &c.*] admittit accusationem de nouo, & præscribit purgationem Canonicam iuratoriam. Vocat autem iudicium peregrinum, quia alienum a canonibus, & more iudiciorum ab Ecclesia recepto. Et quia solebat aqua huiusmodi, per clericos benedici, ideo ad ipsam probationem hoc pacto tollendam; dum non inuenirentur clerici ad hoc munus: sanxit in concil. Generali Innocent. III ne vllus clericus purgationi aquæ feruentis, aut frigidæ, seu ferri candentis ritum cuiuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat. capit. sententiam sanguinis ne cleri, vel monachi sæcul. &c.

l. 2. tit. 54

d. c. Mennam in fi

c. ex tuarum, de purgat. canen.

En tibi formulam benedictionis ex dicto libro Gothico, vna cum collationibus formulæ editæ a Iureto.

INCIPIT EXORCISMVM Aquæ Frigidæ.

CVm hominem vis mittere ad iudicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam. Adduc eos in Ecclesiam, & coram omnibus illis cantet presbyter missam, & fac eos ad ipsam missam offerre, cum autẽ ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos, cum adiuratione ista, & dicat.

Adiuro vos * homines per Patrem, & Filium, & S. S. & per * Christianitatem quam suscepistis, & per S. Triniratem, quam * docuistis, & per istas sanctas reliquias, vel sanctam venerationem, quæ in ista Ecclesia sunt, vt non præsumatis accedere ad hoc sanctum altare, nec istã sacram communionem accipere vllo modo, si hanc causam vestræ reputationis (hoc est illa, vel illa) feciſtis, aut consensistis, aut scitis quis hoc egit.

Si autem tacuerint, * aut nullam professionem, inde dixerint, accedat Sacerdos ad altare, & more solito communicet. postea vero communicet illos, qui inaquam mittendi sunt.

Cum autem communicat, dicat sacerdos * ad altare, * Corpus hoc, & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit vobis ad probationem hodie. *

Expleta missa * accipiat Sacerdos crucem, & Euangelium, & incensum, & pergant ad locum destinatum, cum aspersione aquæ benedictæ vbi probentur. Et cum venerint ad ipsum locum * det illis hominibus bibere de aqua benedicta. cum autem dederit vnicuique dicat. *

** al. omn.*
** al vnigenitum Dei filiũ & p. s. T. q. s.*
** al deest docuistis sed additur et per sanctum Euangelium & per sanctas reliquiasque in ista Ecclesia sitt vt non præsum. vllo modo communicare, ne que accedere ad altare, si hoc feciſtis, aut consensisteis qui hoc egerint.*
** al. nullus hoc dixerit.*
** al. ante.*
** add. al. ad laudẽ & gloriã nominis*

sui & ad Ecclesia sua vtilitatem.

** al. expl. mis facias aquam benedictam ipse Sacerdos, & pergat ad locum vbi omnes probantur. Cum autem venerit ad ipsum locum det illis hominibus bibere de aqua benedicta.*

** al. item tantum facien. omnibus pro eadem causa Deum deprecantibus, det examinandis bibere de aqua benedicta, & cum dederit.*

* In lib. Iureti magna hic in seqq. est confusio, & vt supra quædam inaniter repetuntur. Ex quibus tamen videntur quædam posse explicari.

*Hanc * aquam dedi vobis ad probationem hodie:*

Postea coniuret aquam, vbi illos mittere debet dicens ita.

** al. Hac aqua fiat tibi ad probationem hodie. Per Dominũ nostrum Iesum Christũ, qui est venturus ex & iustus * quia te congrega-*

Nota in seqq. mutilum esse nostrum exemplar Gothicum, supplendum ex m. s. Iureti: quare ex vtroque concinnabo, quasi vnam formulam, Iure-

tiana

tiana tamen lectione in marginem relatu, ne confundam.

Adiuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotētis, qui te in principio creauit, *& te iussit ministram humanis necessitatibus, qui etiam iussit te segregari ab aquis superioribus. Adiuro *te per ineffabile nomen Domini, videlicet Iesum Christum filium Dei viui, sub cuius pedibus elementum se calcabile præbuit: qui etiam baptizari se in te elemento aquarum voluit. Adiuro etiam te per Spiritum Sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit. * Adiuro te per sanctam, & indiuiduam Trinitatem, cuius voluntate aquarum elementum diuisum est, & populos Israel siccis vestigijs transire fecit: ad cuius etiam inuocationem Helias ferrum, quod de manubrio exierat, super te natare fecit, Vt nullo modo suscipias hos homines, nomine I. Lillo si in aliquo sunt culpabiles, de hoc quod illis obijciunt, scilicet, aut per opera, aut per consensum, aut per vllum ingenium, sed facias eum supernatare super te, & nulla possit contra te facere aliqua causa maleficiorum; nullaque præstigia dæmonum concinnari, vt inuestigatio Dei, vel manifestatio possit occultari. Adiurata autem. Per nomen Dei Christi præcipimus tibi, vt nobis per nomen eius obedias, cui omnis creatura seruit: quem Cherubin collaudant, dicentes Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum: qui etiam regnas, & dominaris per infinita sæculorum sæcula, Amen.

Hominis coniuratio.

Adiuro *te homo N. per inuocationem Domini nostri Iesu Christi, per omnes Angelos, & Archāgelos, & per omnes Sanctos Dei, & per tremendi diem iudicij & per viginti quatuor Seniores, qui quotidie laudant, & per quatuor Euāgelistas Marcum, & Matthæum, Lucam, & Ioannem, & per duodecim Apostolos, & per duodecim Prophetas, & per omnes sanctos Dei Martyres per sanctos Confessores, & sanctas Virgines, per Principatus, & Potestates, per Dominationes, & virtutes cælorum, per Cherubin, & Seraphin, per omnia cœlestia Angelorum agmina, Adiuro te per tres pueros. Sidrach, Misach, & Abdenago, & per centum quadraginta quatuor millia Martyres, qui pro Christi nomine passi sunt, & per S. Mariam matrem Domini nostri Iesu Christi, & per populum sanctum Dei, & per illum baptismum, qui te regenerauit per manus sacerdotis. Adiuro te * vt si de hoc furtum, aut homicidium, aut adulterium aliquod fecisti, aut consentaneum exinde fuisti, & sic habes cor incrassatum, & induratum, vt hoc approbationis Dei iudicium, per aliquod maleficiū euacuari, vel euertere te posse facere credideris, si culpabilis es euanescat cor tuum, & non suscipiat te aqua ista, neque vllum malū possit * inimicus contra hoc elementum prævalere, sed manifestetur, vel declaretur Dei virtus in isto loco per inuocationē Domini nostri Iesu Christi. Propter hoc obnixe te deprecamur Domine fac signum tale in homine isto, vt si culpabilis est reputationis causa, declaretur per hoc iudicium tuum, rei veritas, & nulla tenus eum recipiat aqua ista. Hoc autem fac Domine ad laudem, & gloriam tuam, per inuocationem nominis tui, vt omnes cognoscant, quia tu es Deus noster benedictus, & laudabilis. Per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

In Gothico exemplari immediate sequitur alia oratio: sed rectius exemplar Gallicum titulum intersecit.

uit ab aquis superioribus. & iussit segregari ab aquis superioribus.

per inuisibile & ineffabile nomē Christi Iesu filij Dei omnipotentis sub cuius p. calcabilem præbuisti etiam te baptizatum descendit.

al qui te inuisibile sanctificatione sacrauit, ad animarū purgationem inenarrabile constituit ac. amen. Per quem olim populus Israelitius siccis pedibus trāsiit, & ex aqua ferrum quod ceciderat

He'iseus diuina virtute contra naturā natantem in suo manubrio redire fecit, vt n m. f. hunc hominem in al. culg. est ex hoc q. 1. obijcitur scil. aut opere, aut consensu, seu conscientia, vel quolibet ingenio. Sed per virtutem Domini nostri Iesu Christi reiice ex te, et fac illum natare super te quatenus cognoscant fideles Christi nullum præstigium diuinæ virtuti posse resistere, quod non detectum fiat, et omnibus manifestum. Adiuro etiam, te per virtutem eiusdem Domini nostri Iesu Christi, vt ad laudem illius, cui omnis creatura seruit, et cui cælestis exercitus famulatur clamans S. S. S. D. D. et vt nobis adiurantibus, et eius misericordiam obsecrantibus obedias. Qui regnat, et dominatur per 1. f. s.

** al. Adiuro te, et ante flor. per patrē & filiū, & S. spiritum. & per san-*

ctam & individuā Trinitatem, & per omnes Ang. & Arch. & per omnes Principatus, & Potestates Dominationi quoque, & virtutes, & per Dei sedilia. Cherub. et Seraphi. et per diem tremendum iudicii Dei, necnon, et viginti quatuor seniores qui quotidie laudant Deum, et per quatuor Euāgelistas, et per sanctos Apostolos quoque Martyres, et confessores, necnon per sanctam Dei Genitricem Mariam omnesque virgines, et per cūctum populū sanctum Dei vel per sanctum baptismū in quo renatus es. Si tu hoc malū fe-

cisti, e. quo culparis, vel assensum aut baiulasti, aut in domum tuam recepisti, aut inde consentaneus exstitisti coram omnibus dicito. Quod si tu celare disposueris, et culpabilis exinde es: ecce incrassat cor tuum incrassatum, et indurat. m, et non suscipiat te aqua incredulum, et sceleratum, vt dicat populus,

quia

*quia Deus noster iudex est, cuius potestas in sæcula sæculorum, Amen. Hæc forma vetus brevior, & succinctior est, sensus tamen conuenit cum Gothica. * legg. mutila, & mendosa * inimici Panti.*

*[ ]d in al. * al. sanctũ Eur. & sanctã er. & sanctificatis omnibus aqua benedicta, cũ timore, & reuerentia Dei fi/us de eius clementia, prę̃cias in aquam. Et nihil amplius habet cod. Iureti.*

Post coniuratiouem autem aquæ exuat eos vestimẽtis suis, [& induat eos vestimentis de exorcista, & alliget in eis singulariter sinus rectæ consuetudinis,] faciatque eos osculari * Euangelium, & crucem, & post hæc aspergat super vnũquemq; ex ipsis de ista aqua benedicta, & dicat adiurationem sequentem, & proijciat eos statim singulariter in ipsam aquam. Hæc autem omnia facere debet ieiunus: & neque illi antea comedant, neque ipsi qui eos mittant.

Sequitur exorcismus.

Exorcizote creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi filij eius Domini nostri, qui regnat cũ Patre, & S. S. vt fias aqua exorcizata ad effugandam, & euacuandam omnem potestatem, & omne phantasma diaboli, vt si iste homo descẽderit in istam aquam, & innocens est de huius reputationis causa, pietas Dei omnipotentis liberet eũ, & recipiat eum tuũ clementum. Et si culpabilis est, & præsumptuosus in istam aquam descenderit non eum recipiat, sed declarari dignetur virtus tua in eum, vt omnis homo timeat, & contremiscat nomen gloriæ tuæ sanctum. Per cuncta sæcula sæculorum, Amen. Domine libera innocentes, & configna factores, Amen.

Habes (Lector) ritum vniuersum huius probationis per aquam frigidam, qui olim in vsu, & quẽ canones Pontificij vetant, non propter verba, vel solemnia ritualia, quæ pleraq; pia, etsi non desint aliqui in his nęui, sed propter ipsam rem, & quia hæc a vulgo paulatim recepta fuerant Pontificibus tamen Romanis reclamantibus: Nam Pontifices merito damnabant hanc Dei temerariã tentationem, & miraculi quasi Iudaicam postulationem. Et obseruatione diguum est obtinuisse paulatim vbiq; Pontificiam prohibitionem, primum quoad reliqua crimina: deinde post Diui Bernardi tempora etiam quoad hæresim: abusum, denique hæsisse in solo crimine Maleficij, seu Magiæ: ita tamen hæsisse in hoc crimine, vt sine vlla Dei inuocatione, sine vllo ritu pietatis aliquid præferente, quasi per ludum Iudices hac proba abutantur quibusdam dumtaxat in regionibus. Nam hodie in multis Germaniæ locis maxime VVestphaliæ circulo, vtuntur hac proba, in maleficis indagandis: quas enim fama, vel aliarum depositione suspectas habent: eas statim absque vlteriore inquisitione capiunt, captasque extra vrbem deducunt, & in aquam frigidam, ita conijciunt, vt dextra manus sinistro pedi, sinistra vero dextro pedi sit alligata, & si supernatat, veneficas vehementius suspicantur, & idcirco duriori subijciunt quæstioni: sin submergantur, innocentes esse credunt. De hoc genere purgationis, seu potius probæ, hactenus inter Catholicos, quibus illibata canonum auctoritas probe constitit, illicitam esse sed Nouatores, qui a Romana Ecclesia desciuerunt, mire degladiati. Licitam esse mordicus defendit, Arnold. Scribonius Philosophus, Marpurgensis: illicitam contra ostenderunt prolixe, non VVierus solum, & Bodinus, sed insuper libellis ex professo, Ioannes Euuichius; Hermannus Neualdus, & Augustin. Lerchemerus, & ex I. C. Oldendorpius, Horomann. Ioann. Borcholt Venatorius, & alij quos citat, & sequitur Godelman. libro 3. de Lamijs, capitulo 4. quos ego, vt eiusdem sectæ homines non magni facio, sed hęreticos hæretico Scribonio obijcio, vt saltem intelligant Nouatores: hanc esse suorum communem opinionem, a qua in iudicijs, non tam merè deberent recedere. Posteà prodijt libellus cuiusdam Iureconsulti: qui, ex Catholicis vnus, & solus, hucusque (quod sciam) scriptis hunc iudicum abusum defendere conaretur. Res magni est momenti, & proinde diligenter, non obiter tractanda, & disquirenda veritas, non verborum copia, sed rationum momenti, sit ergo.

Excusus liber Coloniæ apud Gymnicũ anno 1568. Defensio probæ aquæ frigidæ, &c.

QVÆSTIO V.

De proba (vt vocant) aqua frigidæ, qua frigibus explorandis in Germania quidam vtuntur.

SECTIO I.

Discutitur opinio, & rationes Adolphi Scribonij.

VVIlh. Adolphus Scribonius, huius sententiæ, & praxis iudiciariæ acerrimus defensor, conatur eam stabilire rationib partim physicis, partim hyperphysicis, ad physicam enim pertinet, quod dicit de dæmonis leuitate, sagarum pondus super aquas sustinente, ad Theologiam vero, quod de odio, & antipathia aquæ, ac sagarum. Sed vt hoc cõmodius intelligatur, accipite dicta illius, vt sunt a Richio repræsentata, cui & alij ea referẽtes, hac in re, consentiunt: non ea contraho, etsi possim facile, ne quis me calumniari suspicetur. Dicit ergo ille hãc supernatationem Sagarum prouenire ex Satanica leuitate, vt causa efficiente. Satanam enim esse natura leuissimum, vtpote plus de aere, quam de aqua participantem, & ideo posse illas sustẽtare super aquis; duobus modis, vel se supponẽdo sagis, & eas quasi dorso eleuãdo, vel etiam se ijs vniẽdo, & tori illarum corpori, occupatione, & possessione quadam, infundendo: non quidam hypostatica vnione, aut mixtione physica intrinsece coadunando; sed leuitate sibi connata illis quodammodo, per præsentiam suam, data & quasi communicata. *cacodæmon, ergo (inquit) substantialiter in sagis diffusus, eas retinet, quantum, scilicet ad ipsum spiritum, qui sine sua essentia eas inhabitat, non quantum ad substantiam partium corporis sagarum. Leuitas ergo ea non est, quæ a forma corporis immediate prouenit, sed aduentitia, externa & aliunde accepta.* Hæc ille, vt obscure, sic sane mendose. Obscurissime: quia, vel hoc tantum voluit; sagas a dæmone sustentari, prærogatiua leuitatis, quæ ex aerea natura in eo vim habet aquis emergendi, idque subingresso corpus dæmone, vt solet subingredi energumenas: tunc que illas emergere more vtrium inflatorum: vel, si hoc non voluit, certe falsitatem sententiæ non intellectæ his inuolucris verborum perperam coaggeratorum contexit, & obruit. Mendose vero, quia vterq; modus ille supponit dæmonem aereum habere corpus, quod alibi refutatum. igneum potius haberet, & sic ab aqua extingueretur, vel aquam, excalefaceret & ebullire cogeret: quæ ambo experiẽtiæ, & rectæ rationi repugnãt.

Illa etiam secum pugnant: cacodæmonem substantialiter in sagis diffundi: & spiritum sine sua essentia eas inhabitare. Quis etiam credat sagas omnes esse a dæmone possessas, vt sunt arreptitij, seu energumeni, & vt fuere Gergezenorũ sues? hoc ipsæ sagæ negant, & experientia refellit. Si obsidet, quomodo apparet fores illas accedens? an duobus, tum est in locis? an vero exit, & redit, cum lubet? posset credo, sed sic facere non credo. Deinde si hoc facit eius leuitas: cur cæteri energumeni non æque leues, cur subsidunt in aquis? cur mersi porcorum illi gregis; quia noluit eos sustinere? iam, ergo non leuitas illa naturæ dæmonis, sed voluntas hoc operatur. Hoc verum est, & eo redit res, cum addit Scribonius: Satanam, vt Dei lictorem eas sustinere, & quia lictori non licet præscriptum iudicis excedere, ideo fieri, vt nec fontes mergere, nec insontes sustentare dæmõ queat: ne insontes periclitentur, euadant fontes impunitæ. Sed hoc iam ad hyperphysicam refugium est, de quo statim. Contra illam leuitatem fortiter etiam vrget, quod grauitas, & leuitas proprietates sunt rerum corporatarum: quare non magis conueniũt dæmoni, quam animæ rationali. Sed audio, nescio quam spiritualem leuitatem. Si quia dæmon spirituali leuitate præditus est, hoc potest: certe & anima poterit, quę ipsa quoque spiritualis tota, & proinde leuis tota, & tota in toto corpore, & in singulis corporis partibus substantialiterque diffusa, non inhabitat modo, sed informat etiam. Hoc vero non posse animam norunt, qui natare non norunt, & aquas aliquando ingressi. Si animę leuitas hoc non potest: ratio clamat, nec dæmonem corpus ingressum posse, ratione suę leuitatis. si sustinet, sustinere: quia corporea illa mole potentior eam loco potest mouere, vt dictum libro secundo.

f. 4 n. 129 Godelm. d ca. 3. et Binsfel. de cõfes. malefi. p. 2. cone. 7. dub. 1.

Confugit tandem Scribon. ad Dei voluntatem, & prædestinationem. Quid, si, *inquit*, dicerem Deũ ipsum fagarũ, quas scilicet vere reas nouit, corpora singulari quadam, & specifica leuitate induere qua in superficie aquarum ferantur? inde certe non sequeretur, Deum ab operibus creationis non cessasse. Ita enim prædisponere potuit, vt si quæ fagæ futuræ sint, speciali quodam modo in aquis nequaquam submergi debeant. Vtrum vero hoc omnipotentiæ diuinæ contrarium esse dicetur? vtrum etiam voluntati, quia non expresse significatum est in sacris literis? minime.] Nos vero illud fatemur Deum posse cum lubet. dubitamus, an vnquam libuerit, indicia nulla inuenimus, cur credamus voluisse? multa habemus argumenta, quæ noluisse, & nolle doceãt. ideo petimus probari, quã affirmant, Dei voluntatem, & experiẽtiam, quam adducunt testem, vt fallacem non semel, mox refutabimus. Quæ vero de noua creatione addit, non extra chorum modo sunt saltantis, sed etiam delirantis. quid enim ad rem illa?

Addit, Aquam ipsam fagas in se ferre non posse. cur putas? quia (inquit) Deus Opt. Max. suo prudentissimo, iustissimoque iudicio ab omnibus inde sæculis elementum aquæ prædestinauit salutari hominis lauacro, vt qui a peccatis abluendi essent, & Christi Ecclesiæ initiandi, huius baptismate vterentur, & per hoc mediũ noui homines facti, quasi per ianuam in Christi regnũ ingrederemur, qui prius reiecti fueramus. Quandoquidem, inquam Vaninano quodam odio eas accusat, & reijcit, vt si maxime pro viribus tentent, non tamen submergi possint.] Ecce iam, lector, non a dæmone petitam causam efficientem, sed ab aquæ natura. Quia insitum illi odium in maleficas. insitum autem ab auctore naturę, qui cum aquas creabat, iam mente cunctorum præscia statuerat aquas fore salutis nostræ instrumentum, itaque inseuit odium aquis, illarum, quæ salutis, & suæ, & aliorũ osores, & vexatrices. Sic. n. mox explicat.

Et quodnam (ait) *est illud odium?* aquę Deo placuerunt quibus vsurpatis peccata hominum ablueret, atque purgaret in baptismate Christo Dei filio nomina nostra primũ damus, & eius albo incorporamur adeoq; in ciuitatem Dei, vt germani ciues recipimur: ideoque omnes, qui salui modo fieri volunt, sacræ huic aquæ baptismali immergi, ac purgari oportet at fagæ spreto isto diuino lauacro: toti Trinitati, Deo Patri, Filio, & S. S. scientes volẽtes renunciant, & nihili Dei, & creatoris opera, nihili ordinationes, & creaturas facientes, peccatores, & apostatæ omnium aliorum fiãt pessimę. Cũ autem hoc scelere in toto mundo nullũ scelestius vnquã definiri, aut reperiri possit, quid dubitem dicere? si fagæ non submerguntur aquis, id fieri ob peculiarem istam antipathiam videlicet quod elementũ aquę nolit illas intra alueum suũ recipere, sed omnino respuat, & omnibus modis fugiat: hunc scilicet in finẽ vt peccatrices eiusmodi manifestentur. Nam & creaturę inanimatæ seruiunt prędicationi, & glorię nominis diuini, vt scilicet cęli, ita quoque elemẽta enarrant gloriam Dei, tũ alias, tũm hoc, si peccatum, & iniustitia ab illis reuelata, puniatur. Aqua in baptismate est sacramẽtum, est signum, est sigillũ initi inter Deũ, & hominem baptizatum noui fœderis. Quid ni igitur eodem modo, signum, aut indicium esse possit, dissolutionis, & fracti iterum fœderis? Et hanc rationem, siue causam facillime dixerim esse verissimam, vt si aliæ nullæ admittendę esse videantur, vna tamen hęc recipienda sit.] Hactenus ille: in cuius verbis quędam sunt verissima, sed non apte allata ad id probãdum, de quo ambigebatur. in quibus facile agnoscas spiritum illũ, qui scripturę testimonijs gaudet abuti, & semper summa vi aduersus, vt mendacio veritas ancilletur. Spirituales illas aquę prerogatiuas, regenerationis ratione illi competentes agnoscimus, Catholici. Sed quid si dicerem cum Princip. Nouatorum quorum summam puto Marpurgi esse auctoritatem: prerogatiuam hanc aquę singularem non esse: nonne corrueret huius antipathię fundamentum? At ecce Lutherus, cum ab eo quęsitum fuisset: num, deficiente aqua liceat baptizare in lacte, aut cereuisia? principio quidem inopinata forte percussus interrogatione, hęsitãs, dixit: id diuino iudicio committendum: recollecto post spiritu, & illo suo afflatu enteo subsunxit: quicquid balnei nomine nuncupari posset, id censendum minime

nime ineptam baptismi materiam. Neque Martin. alter, Kemnitius ille, Leiseri oraculum, satis certo credidit, num elementum hoc aquæ necessariam baptismo materiam præberet: hoc enim si Christo Domino affirmanti, & Apostolis magistrum sequentibus, credidisset; nũquam quæstiones illas: an hic, vel ille liquor, sit naturalis, & vera aqua, otiosas vocasset, cum ijs, de necessitate aquę ad baptismũ, siue de necessaria sacramenti huius materia, inquiratur. Nec etiam Caluinus id credidit, qui apertissimam Christi Domini locutionem Ioann. 3. allegorico sensu accepit: & per aquam, intelligi voluit, non elementum illud aquæ, sed ipsum Spiritum sanctum, qui dicatur aqua, eo quod animos nostros abluat: quia sine baptismo saluari hominem posse putauit, atque ita præiuit, clarumque signum Anabaptistis sustulit ad gehennam. Sed nos hæc omnia Lutheri, Kemnitij, Caluini deliria detestamur, viderit Scribonius tamen, quid illis sit responsurus, si hæc sua dogmata torqueant, in imaginariam antipathiæ chimeram. Habemus Catholici, Deo laus habemus arietes fortiores. Miramur interea, & Caluini strophas, atque tropos, & Lutheri vecordiam iuxta ridemus, vt enim de hoc nunc loquar cum, & lacte, & iusculo carnium, siue herbarũ, & vino, & similibus liquidis ablui possimus, negari non posset illa balnei vsum præbere posse, & quo quidque ad abstergendum aptius: hoc etiam efficaciorem baptismo materiam præbiturum. an ergo id, quod Hebræi vocant. *aquam pedum?* pax auribus quæso, & naribus sit, sordet, fœtetque Luthero soli, eiusque delirium hoc proterue tuẽti, tale lauacrum, tale balneum contingat, sed ea lege, vt, pro honesta strigilecula, illi scopæ taxeæ, quibus strigmenta deradantur, & amurca nitro condita, pro ceromate, adhibeãtur; sicque stringatur toto enixe corpore, pumicetur, leuigetur. nihil illo mundius, nihil bellius, nihil augiæ stabulis dignius inuenietur.

In collo qui. tom. nia. ca. 17. Io. 3. v. 5. Act 8. v. 36 et Ac. 10 v. 47. Eph. 5. v. 26. Examm Cõc. Tri. cã. 1. sess. 7.

Vide in fra sec. 3.

Quid ais Scriboni Vatinianum aquæ in fagas odium est; an ergo aqua prædita ratione? ideo enim irasci belluas, & odisse negant Philosophi, quia ratione carent. Metaphoricum, inquies, odium intelligo, & quale in plantis cernimus, sed etiam talis in plantis amor, quitamen in aqua, & alijs elementis nullus cernitur nisi quædam ad locum suum, quoniam is ad eorum conseruationem putatur facere, propensio. Si fagas odit aqua, cæteros amet, vnde hoc probabis? fateris videó naturalem hunc amorem non esse vllum, nec odium sane, sed vis supernaturalem hunc affectum esse. quæro, an eius sibi conscium elementum aquę, an ignarum? non dices conscium. Quid enim absurdius? quia nec sensu quidem præditum, quanto minus cognitione? & hoc necessarium foret, vt fagas a cæteris disceneret; sed non discernis etiam, cum & hæreticos alios & hypocritas, sic Diui Bernardi tempore, expuerit. Eius verba postea recitabo ex sermo. 66. In Cat. Ignatum, est ergo, & sic mouetur a Deo. Nouone motu quoties saga aquis inijcitur? non hoc satis explicat, & videtur velle semper hoc operari decretum Dei, ab eo tempore, quo Deus aquæ elementum creauit, & ex hoc Dei decreto semel sancito, vim hanc aquas accepisse. sicut herbæ nimirum vim illam sibi similis per semẽ producẽdi, lege illa primitiua, qua iusse Gene. 1. *Germinet herbam terra virentem, & facientem semen, &c.* Nihil dubito, si hanc legem Deus ab initio posuisset aquis, hanc illis in perpetuum vim cõpetituram. Sed, vt hoc credam a Deo factum, necesse sit alias adferri probationes, vel ex scripturis, vel ecclesiastica traditione. in re tanti momenti solis niti coniecturis; hoc vero, nec sobriæ, nec sanæ mentis est, vel sapientiæ. Omnes nos salutari lauacro ablui necesse est, vt salui simus: quid tum? nemo hoc Catholicorũ negat: negant nonnulli Nouatores Huic sacro baptismati, totique sacratissimę Trinitati fagæ renunciant; hoc quoque fatemur, & ideo cunctis supplicijs dignissimas, & scelus earum atrocissimũ profitemur, quid inde consequitur; Odere, idcirco illas aquæ, & exspuunt onus molestũ, credo, vt aquæ viuæ cadauera, sed fors hoc propter aquæ, & aeris copiam, quæ in cadauera se insinuauit. Viua corpora mergerentur; non supernatarent. Verum audio hoc fieri, quia fagas aqua prodere mauult, quam celare crimen, & sic quasi præconem agit. scio creaturas omnes laudare Deum, & gloriam Dei enarrare, sed

hoc non faciunt, eo modo, quo Iosue iussit Achanum dare Deo gloriam, nō quo Pharizæi, id a cæco nato exigebant, sed sua pulchritudine, ornatu, vtilitate, & efficacitate, quam ipsis Deus tribuit, opificis, & creatoris sui bonitatem, sapientiam, diuitias, & potentiam hominibus annunciant. Illa vero confessio, & indicatio, & vt ita dicam præconium, siue manis accusatio, quam confingit Scribonius; sacris litteris, concilijs, Patribus, & Ecclesiasticis monumentis noua est, & inaudita; quare, nec verosimilis, nec credibilis, nec tuta, scilicet alia nobis media Deus non reliquit, ad explorandam veritatem. Signum est initi cum Deo fœderis: hoc scimus, & credimus dicentis. Deo signum, vt credamus eandem esse fœderis violati, postulas? da simile testimonium, & credemus. Das nullum? non credimus istud qui illud confitemur. Deinde non aquæ quatenus est aqua, vt instrumento, neque vt sigillo, salutem tribuimus nostram, sed quatenus ad aquam accessit forma baptismalis. salubriter illa abluit, quando verbum accessit ad elementum: tunc enim factum est Sacramentum, quod nudum prius erat elementum. Tolle verbum nec sacramentum, nec sigillum agnosco, tūc dicam aquæ laudem Dei, & gloriam nobis annunciari per terram, per aerem, per ignem, & quæram cur non hæc aquæ sagas prodant? cur illis aer spiritum non reddit difficiliorem, & lenta prodit præfocatione? cur non subsidit terra, & medias haurit, vt sic prodantur? cur non aer illas solo allidit, & vicissim resultu, vt pilas, terra in aerem repercutit? cur ignis illis communem se cum ceteris præbet creaturis? Equidem si odio sunt vlli elemento, igni erunt odio, nam ignem illæ piæ ceteris elementis odere & mutua solet esse antiphatiæ ratio. Sunt, & alia plura, de quibus sequenti Sectione.

SECTIO II.

Excussa sententia, & ratione I. C. cuiusdam Catholici.

I. C. quem dicebam, & cuius parco nomini, primum dictū Scribonij de Diabolo sagas sustentante reijcit, censet enim nullum hic esse factum, nullum ministerium, neque operam vllam dæmonis, sed Dei omnipotentis solius per suos ministeriales angelos bonos, id exsequētis. Qua in re, quam minus secutam sit ingressus viam mox ostendetur; illud autem ab eo consulte fuit additum his verbis: *licet sæpe holitor sit opportuna locutus, tamen multum interertit* Dauusne loquatur ad hæros: *ideo ne scientiæ, vel sensuum altitudine potius, quam exercitij Christianæque charitatis pondere hæc scripsisse videar: totum dependere me a sanctæ matris Ecclesiæ auctoritate profiteor, nihilque quod eidem in vllo aduersetur, determinate, multo minus obstinate, defendere velle.*] Salutarem profecto clausulam exosculor & hanc illi mentem gratulor, speroque futurum, vt, cum Ecclesiæ sententiā Canonibus priscis luculenter expressam viderit, cum rationum suarum, & imbecillitatem, & communis sententiæ vim, atque momenta diligentius perpendit, libe raritque: sese illi sit adiunecturus. prudentis sane est, communem potius Theologorum, & Iurisconsultorum Catholicorum sequi orbitam, quā recentiū, & Nouatorum ratiunculas; prima specie fucum aliquem acuminis præferentes, amplecti.

c. vlt. nu. 238.

Sup. nu. 239.

Maiorq; apud sinceri iudicij homines auctoritas, est traditæ a summis Pontificibus praxis, & doctissimorum totius Europæ virorum scriptis consignatæ, quam aliquot latrunculatorum, vulgi opinionē sequentium, periculosæ experientiæ, & vsurpationis. Ego nihil in hac tractatione scientiæ exquisitioris, vel sensuum altitudinis profiteor, sed tamen studium veritatis, & diligentiam, & lucem nonnullam, pro ingenij mei tarditate, & imperitia scribendi, spondeo. Spero concertatorem, vt vult alios ipsum ab omnibus ferme dissentientem benigne ferre: non ægre laturum, si soli ipsi non consentiam, vt cum tot viris clarissimis, & doctissimis conspirem, & sentiam.

In primis quod supponit plerosque Iudices hac hodie vti proba; id scio verum non esse, nisi fortasis de sola loquatur Germania. Nam in Italia, Hispaniaque (vbi illibata Canonum auctoritas) penitus nulli ea nunc vtuntur. In Francia, & Belgio, vel nulli omnino, vel adeo pauci, vt eorum ratio habenda non sit: ijque nō nisi indoctiores, & rurales iudices. In ipsa

sa Germania, doctiores quique hunc vsum improbare cœperunt, & illi ipsi, qui nondum deseruerunt cum scrupulo, & anxietate, metuque erroris id faciunt, vt patet ex epistola VVestphalorum ad Godelmannum missa, & eius operibus inserta. Plerique etiã, vt I.C. illi Germani quos citaui quæst. 4. sect. vlt. testantur, iam paulatim in desuetudinem multis in locis eã abire. Hoc ergo sensu vera est inscriptio operis illius, hac proba plerosque hodie iudices vti. Hoc præmisso.

Sententia scriptoris illius (vt eam non minus fide, quam compendiose totã ante oculos proponam) in summa hæc est: *Quando indicia sufficientia ad comprehensionem adsunt, tunc comprehendi debere,* (quod certum est) *quando vero cõtra incarceratum vehementiores præsumptiones (etiam species facti) acceederent, tales, vt communiter ad torturam sufficientes esse possent, tunc non esse confestim quæstioni subijciendos, sed ad firmius robur præcedentium indiciorum, probam hanc aquæ primitus adhibendam; nõ ad reum per hanc conuincendum, sed præparandam, & muniẽdam torturæ viam, & monumentum faciendum tanto confidentius:* Confidens (*lector*) iuxta hanc sententiã duo, primum concedere auctorem ad pœnam, siue supplicium inferendũ nõ esse adhibendam hanc probam, sed tantum ad torturã. Deinde quoad torturam, ea non vtendum iudicibus ad supplemẽtum quando desunt sufficientia ordinario iure indicia, sed tantum ad confortationẽ præcedentium iudiciorum, alioqui satis validorum ad torturam, idque dumtaxat, vt iudex sic confidentius possit ad torturã procedere. Ex quibus patet primo, quam exigua sit & quam non necessaria ad iudiciariam inquisitionem hæc proba. Solum enim prodesset ad torturam, idque non nisi quando iam ad torturam sunt indicia sufficientia. si sunt sufficientia, iam non necessitas res est, sed abundationis tantum cautelę, & quasi curiositatis. Rursus, si certum a Deo missum signum est; cur non, vt ad torturam, sic etiam ad condemnationem quoque adhibeatur, eodẽ modo? verbi gratia, vt cõfidentius iudex condemnet. Immo maior videretur esse necessitas huius probæ, quando testimonijs conuicta sufficienter saga, torturam tolerantia elusit, quãm in casu, quo probam aduersarius requirit, adeo, vt nisi omni tempore prohibita hæc foret, tunc potius ea vtendum videretur.

Sic ille num. 24.

Illud etiam non capio, quod subdit, *plerasque e leuioribus indicijs comprehẽsas vbi generali inquisitione facta, nulla qua adminicularentur indicia superuenirent aut ante, aut post aquæ probam; purgatione canonica indicta, ac eiuratione solemni præmissa, per ipsos dimissas esse. & restitutas* (sic aiunt nu. 28.) bene quod dimiserint: non bene, quod probam tunc instituerint. Nam si tantum erant indicia ad capturam sufficientia: ius illis nõ erat, (ex ipsorummet sententia) cogendi ad hanc probam, tunc enim dumtaxat asserunt probe huic esse locum, quando, ad priores illas pro captura, vehementiores aliæ præsumptiones accederent, & insurgerent, quæ communiter ad torturam sufficerent, vt dictum ab ipsis nu. 24. Deinde si hæc legitima probæ species est, ad canonicam purgationem veniendũ minime fuit, cedo enim vel mergebantur, vel non. si mergebantur? cur, vt innoxias non soluis? cur adigis ad vlteriora? nonne sat expurgata, quæ Deo iudice expurgata? certe conditio hæc vulgarium huiusmodi purgationum semper fuit, vt quibus euentus fauisset; ei se iudex fauitorem exhiberet: absolueretq; eum, vel aqua, vel ignis absoluisset. Si supernatabãt, quod adhuc testimonijs egebatis? certe non nisi, quia probę vestrę in omnẽ partẽ in certitudinẽ noueratis. non ergo hæc Dei miraculum est, si incerta, si dubia. Vos ipsi præiudicio vestro causam preuaricamini.

Sed addunt experimenta innocẽtium quorundam, qui, cum vellent probare sponte sua, mergebantur, sicque fassi sunt cognatos affinesque suos, quos videbant immersabiles, vere culpæ reos esse, immo, & ipsi se accusatores, ac vindices præbuerunt. Vnumque narrant exemplũ his verbis. Ediuerso contigit vetulam quandam stipite arundineo nixam (quæ ante complures annos maleficij, vna cum marito, & sorore, insimulata, & comprehẽsa, his supplicio absumptis; illam quod, & leuiores tum contra se quam contra ceteras præsumptiones militarent, pariterque grauida, & partui proxima esset, in exilũ fuerat relegata, vbi contra identidem

nu. 19. & 20.

geminatum, ac sub pœna Magistratus interdictum, prouinciæ, ac habitationi suæ se intulisset) comprehensam, ac aquæ ad submergendum hoc nu. 1594. adiudicatam, carnificique traditam, tanta potentia aquis se se sæpius, interdum, & vsque ad humerus videndam extulisse, & quasi ebullisse, & prosiluisse, vt demergente, & obtrudente eam sæpius conto carnifice, sub aquis vix contineri potuerit: exstititq; tum multorũ sermo, ipsam nisi tanta vehementia conto, per carnificem fuisset depressa, ac in aquis detẽta, facili, & quidem celeriori negotio, quam homini esset possibile, enataturam, ac euasurã fuisse.] Hanc scriptor, hoc indicio fretus, nihil dubitat maleficam, & comburendam fuisse potius, quam submergendam. Ego hic rursus hæreo. si comburenda: ergo vult indicium sufficere ad mortem, & contradicit suæ positioni: qua ad torturã dumtaxat eo vtendum censuit; Item, si conto eam sub aquis carnifex potuit detinere, & mergere; nõ igitur Deus hoc per suos ministeriales angelos bonos exsequitur, & fagas arces, ac repellit ab aquis, vt postea dicet ipse nu. 238. Nam quis hominum robur vincat angelorum? si angeli expellebant, qui fieri potuit, vt cõto carnifex, angelis contra nitentibus, eam potuerit submergere, & aquis præfocare? Non igitur erat cur dubitaret, & tũ multa scriptor ille meditaretur circa hanc facti speciem, sed paucis poterat concludere. hic effectus a vi naturali non manat, nec a Deo manare putandus: non enim Dei voluntas, & ministrorum eius efficacitas, in hac vna maleficã irrita foret: restat, vt vis enatandi extrinseca sit, & ab illo, qui hominum gaudet interitu, ac deceptione cuius tamen conatus omnes a ministris iustitiæ Deus, vt plurimum, patitur superari. Video hic dæmonem conantem pactis conuentus stare, & fagam vndis expellentem, video vinci a conto carnificis. qui id fieri potest? certe digitus Dei hic est, carnifici victoriam tribuentis, quia iudicium Dei exsequitur. Si hæc, & consimilia veritissima meditatus fuisset, non confugisset ad illam regulam, qua putat difficultates omnes decidi, & exhauriet.

Iudices indicijs, quæ ad torturam deiure sufficiunt præcedentibus, posse in supplementum plenioris, & legitimæ probationem, sine conscientiæ læsione, ita facere, vt dilucido, & stricte lictori mandato, sufficienti interuallo interiecto, apparere ipsis, ac omnibus circumstantibus de natatione, vel submersione delatæ sufficienter possit.] addit, & alias cautelas circa modum primo hoc interuallum vnum esse debere, & aliquanto laxius, saltem ad solius iudicis non carnificis arbitrium distinctum, & temperatum, debereque iudicem aduigilare, vt omnis fraus, collusio, fucus, indiligentia, vel implicatio absit. Cautela hæc bona est, si res ipsa licita foret. Solent enim omnes mergendi, & natandi imperiti, sedi & periti, dum merguntur: antequam aquis præfocentur, aliquoties supra aquas capite, & interdum humeris efferri, conante quantum potest natura hominis conseruationem. diligenter, itaque videndum, ne quid tale hic eueniat, quod Magiæ ascribatur, vel miraculo. Ideo suspicor addi ab auctore, iudicem omni cura perspicere debere quid naturæ, quid miraculoso indicio sit tribuendum. Sed frustra sunt cautelæ omnes, nec vlla humana prudentia vnquam poterit sanctum efficere, quod quia illicitum est, vitandum erat. Neque nunc disputamus, quid iudici faciendum, vt hoc indicium exerceat cautè, & circumspectè? sed an vllo id ei modo liceat exercere?

Quod postea numero 38. requirit, non accedere iudicem ad hoc experimentũ, nisi vehementissima, & pluspuam ad torturam sufficientia præcesserint indicia, id pugnat cum ijs, quæ numero 24. & numero 35. dixit, sufficere præsumptiones vehementiores, quæ ad torturam communiter sufficerent, si sufficiunt, quæ ad torturam sufficiunt, cur nunc requirit, pluspuam sufficientia? si præcesserunt pluspuam sufficientia, quid hac opus probatione? sicut enim ad condemnationem, vbi reus legitime conuictus, vel ipsa facti notorietate, res luce meridiana clarior est: hæc probatio foret superflua; Sic etiam, ad torturam superflua erit, quando sufficientia ad eam habentur indicia. Nec enim superfluę inquisitiones iudicibus permissæ sunt, vt docebitur lib. sequenti.

Quod addit numero 39. discrimen esse inter maleficos, & alios criminosos, & in malèficis, propter difficultatem probãdi,

Num. 31

Num. 4

Num. 32. 33. 34.

Num. 35. cũ seq. 91

di, maiorem licentiam iudicibus concedi, vt scilicet hæc aquæ probatio admittatur; in criminibus cæteris non admittatur sed in ijs canonicæ, & ordinariæ purgationes sufficiant. item, peculiare esse hoc in maleficio, quod licet Panormitan. (quem DD. alij veteres sunt secuti) censuerit in aquæ frigidæ purgatione supernatationem esse documentum innocentiæ: tamen in solo crimine maleficij contrarium notandum. id, vt gratis dicitur, gratis posset negari, & ex dictis D. Bernardus sermon. 66. in Cantic. in fin. vbi idem hæresi, & hypocrisi tribuitur; falsum apparet.

Nobis nunc tamen, id est, minime negligendum. ex eo enim pellucere potest vanitas, vel probæ, vel defensionis eius. Etenim si hæc proba ad condamnationem institueretur post torturam, aliquid forte ad rem pertineret, quod de difficultate probationis in hoc crimine prætexitur. Nam difficultas tota, quæ in hoc crimine peculiaris iudicibus occurrit, inde nascitur, quod sagæ plerumque tormenta eludant per somnum, vel indolentiam: ante tormenta vero, ad iudicia, quæ pro tormentis sufficiant, longe plura inuenias momenta contra sagas, quam contra adulteros, vel nefariæ veneris reos. plures enim correi sunt sagarum, & hoc crimen non occultius admittitur, quam ista quæ dixi: in quibus vnicus dumtaxat est conscius, & secreta thalami quærũtur, quodque dici solet, etiam soli, & astris reliquis ea occuluntur. Cum itaque velit auctor hanc probam ad torturam duntaxat præmitti: non est, quod in hoc sagarum crimine peculiare ius introducat. Cæterum, quod a cæteris criminibus nõ modo hoc excipit, sed etiam contrariam illi quãdam ab extrinseco conditionem appingit, scilicet et si criminosi alij iuste accusati mergantur, tamen in hoc crimine sagas mergi non posse. hoc certe, si ratione criminis fieret; consequeretur eas mergendas, quando de alio crimine (puta furti) accusatæ iuxta ritum illum veterem, de quo Panorm. egit, à quis inijcerentur, si noxiæ forent, quæro igitur, mergentur, necne? Si mergendas dicat: contra, sed illam quã narrauit num. 30. patet, mersam non fuisse vi ponderis sui, sed violentia conti deprimentis, & tamen sagam fuisse dixit, & damnatam dixit, quia exilij mandatum bis infregerat, atque ita non propter maleficium. nec enim ratione maleficij ad aquas damnassent, vbi mos est ad rogũ mitti iuxta leges imperij. Si dicat non mergendas, certe iam sequitur, hanc supernatationem non esse introductam, duntaxat a Deo ad dirigendum iudicem in eius criminis iudicio, de quo disceptatur. tunc enim non ageretur, nec iudex inquireret, an esset rea maleficij sed an esset rea furti, puta, vel adulterij. In quibus criminibus deciperetur, tunc hac proba iudex. Nam dum de furto quærit, si non mergitur (quia saga) certe absoluet eam quæ vere furti rea sit quia non demersa, & ideo a furto immunis censenda. Nec ad rem facit, quod hinc indicium capiet maleficij. Quid si enim nulla concurrerint alia, eo quod etsi saga sit, nulla tamen de ipsa suspicio habebatur? certe iudicis officium erit dimittere, quam miraculo Deus sagam esse docuit. Si non dimittit, iniquus erit iudex, qui furti ream, diuino expurgatam iudicio, non dimittit. vides in quot se stimulos conscientiæ inijciant, qui has Nouitatum superstitiones, vulgaraque sequuntur opinamenta. Nunc videamus, quibus rationibus suam probam defendit, & singulis ordine respondere conabor, habentur eius capitulo secundo & toto postea capitulo 4. vbi excursionẽ vnam prolixissimam addit, qua narrat, & describit Dei prouidentiam suauissime omnia regentem, & mortalibus optime, ne dæmon illos decipiat, prouidentem, & per Angelos custodes etiam singulorum elementorum omnium satagentẽ. hanc quidem probam peragere per eum, qui aquæ præest elemento. Multa in ijs deducendis accumulat, non certa, nec probata. Et quamuis omnia forent certa, & probata, nihil tamen nos ea premerent. Esto enim Deus impedit, ne dæmon nos opprimat, vt vult, & posset. ergo nullum lædit? vbi Iob? impedit Deus ne nos, ac iudices, & magistratus præcipuos ad lubitum decipiat? ergo ne semper, & omnes? vbi Achabore deceptos Pseudoprophetarũ? vbi Susanna falso crimine dãnata? Quod denique dicit, nu. 223. pauciorum miraculorũ hodie causam esse, fidei constantiã, & teporem; ea quidẽ vna est, sed melior alia quia stabilita iam semel fide,

minor est, vel nulla necessitas eorum. Et quod nu. 226. addit opera omnium rerū creatarum, siue bona, siue mala Deo esse attribuenda, id nisi sane explicetur, catholicum non est. nam culpæ mala, seu opera, quibus peccāt homines, Deo qua mala sunt, tribus fides vetat. Sed puto eum de actu naturali tantum, & non morali sensisse.

Primum argumentū eius, pro hac proba, est, inter alia multa, id quoque a iudicis arbitrio pendere, vt probationibus ijs pro arbitrio vti possit, quas adhibendas iudicat, & ijs credat, quantum ijs probatum existimet, vt Hadrianus Imperator censuit. *Respond.* Probationes iudicis eatenus esse arbitrarias, vt ijs ex legum præscriptio, sic vtatur, vt nullas assumat, quæ iure prohibitæ sunt, qualis est ista, de qua agitur: nullas etiam, quas Deum offendere, vel putet, vel putare debeat, qualē istā esse postea ostendam. hoc sane, quod de arbitraria iudicis licentia in criminalibus sæpe iactatur, suis cancellis, & Iurisperitorum sanctionibus, postea lib. seq. includā, & licentiosam proteruiam voluntate, pro ratione, abutentium, frenis velut infrunitum animal constringendam moderandamque docebo.

libr. 3. §. eiusdem D. de testibus.

Secundum argumentum præsupponit, iure Canonico non prohibitam esse hāc purgationem in crimine maleficij, quia ius canonicum non dicit expresse, non licere in hoc crimine hac proba vti, & quæ expresse prohibita non sunt, illa stare non prohibentur. tum quia crescente delicto modus pœnæ, & tormentorum debet crescere. Ex hoc fundamento, sic argumentatur. Hoc crimen quotidie augescere videmus: licet igitur iudici genera veritatis inquirendæ inuenire noua, non prohibita, quod probat multis DD. dictis generalibus. *Respond.* Fundamentum præsuppositum esse vanum, falsumque. Quia sic posset probare in maleficij crimine ad eruendam veritatem, etiā duellum indici a Principe posse. Nam nec duellum in maleficij crimine indici, est iure prohibitum, expresse facta mentione maleficij, sic posset de ferri candētis proba hoc idem inferre. Sed cum in his, pateat illationem huiusmodi non esse faciēdam; satis apparet, nec de aquæ frigidæ proba, hoc dici posse. Sicut ergo duellum fieri non potest ad probationem maleficij, idcirco duntaxat; quia duellū fieri generaliter prohibitū fuit: non poterit etiam hæc proba adhiberi, propter eandem generalem prohibitionem. Nec enim solēt leges purgationem aliquam prohibentes addere vt non liceat ea vti in tali, & tali crimine, sed simpliciter vetant ea vti: quia qui generaliter prohibet, omni in re id prohibet, qui furari, is prohibet aurum, argentum, ferrum furari, qui candente ferro experiri prohibet, is prohibet experiri in omni casu quo ratio prohibitionis procedit. Qui ergo prohibet canon vti iudicē probatione aquæ frigidæ, prohibet ea vti in omni crimine: quia nullum est crimē, in quo prohibitionis ratio æque non militet, ea enim hic est, quia superstitiosum, & incertum, & cum Dei tentatione coniunctum est hoc genus probationis, vt ipsimet Canones indicant, citati superiore quęstione sectio. 3. in fine, & sectione 4. ex quibus diserte, & annullantur tales purgationes aquę frigidę, & prohibentur litigantes eas prestare, & iudices prohibentur postulare: Et Doctores omnes, tā Theologi, quā Iurisconsulti ad vnū, hanc accepere, vt generalem prohibitionem, neque putarunt sibi vllum crimen excipiendum, neque vnquam de maleficio excipiendo, in hūc vsque diem, vel somniarunt: quia videbant prohibitionis rationem æqualem in maleficio, atque in cęteris criminibus. Generaliter, & sine criminis vllius exceptione (nullam enim addunt) locuti sunt Theologi, iurisperitiq; D. Tho. in 2. 2. quęst. 95. art. 8. in add. 3. & ibi Caieta. D. Anton. 4. p. tit. 15. cap. 34. §. 2. Binsfeld. 2. parte de confess. maleficor. quęst. 1. post vlt. concl. Pet. Tyreus lib. de dęmoniac. edition. 2. Petr. Greg. libr. 48. Syntagm. c. 19. Abbas in c. licet in fin. ne cleric. vel monach. Matth. de Afflict. ad lib. 2. Constit. Regni, tit. 31. Turrecrema. in d. c. consuluisti. Abb. & Ancaran in ca. fina. de purgat. vulg. (vbi bene loquitur) And. Alciat. in Compend. Iudiciarij processus Iudoc. Damhauderius in practic. crim. c. 43. Nau. c. 11. Manual. 39. Nicol. Remig. li. 3. Dęmonolat. ca. 9. Andr. Gail. li. 2. de pace publica c. 7. nu. 24. (vbi sicut, & Ancharan. expresse addit, esse Mortale peccatū) Ig. Althuz. admonit. ad Iudic. idē tenuere Ioachimū a Beust, Borcholt.

Arg. l. nec non 28. §. quod eis in verb. sed si leges non prohibeant. D. ex quibus cau. mai. in integ. li. relegati. D. de pœn.

c. Mennā in fi. 2 q. 5. iunct. ca. in libnāq; infi. 2. q. 5. & in ca. consuluisti 2. q. 5. ca. extuarū de purgat. Can. c. sententiā sanguinis. Ne clerici, vel mon. fac.

Vena-

Venatorius, & alij citati a Goldemanno dicto capitulo quarto, numero 23. & numero 27 qui addit hanc, communem Docto. sentẽtiam, approbari, quoque ab omnibus facultatibus Iuridicis Academiarũ Germanię. Sane cum Canonis, sic expresse loquantur, & generatim ab omnibus DD. intelligantur (nec enim, vel vnum Theologum Catholicum, vel vnũ Iurisconsultum pro se adducunt aduersarij. Cuiacius enim Feudis tantum meminit moris prisci, non vero eum laudat, vel probat) nonne ab Academiarum, & Doctorum recedere communi cõsensu, canonum innixo, & menti, & verbis, propter leuiculas rationes, temerarium, & inconsultum est admodum? frustra igitur sibi hoc effugio blandiũtur. satis enim expressa est prohibitio canonũ. Quia negatio malignantis est naturę, & vniuersim destruit, quicquid eam subsequitur. Modus pœnę augescit, cum delicto; quando legibus ille modus non aduersatur: hunc aduersari, iam palam est. Hac vite fracta, cedo alteram.

Tertium argumẽtum simile est sequẽtibus, quę omnia multum habent verborum, sed parum stringũt, reducam analytice ad sua enthymemata, vel syllogismos sic enim vis ratiocinationum optime intelligitur & fucus omnis remouetur. tertij ergo argumenti summa hęc est. Iudices possunt, & debent eam adhibere pœnam, quam rei maxime metuunt, & propter quam ipsi alijque exemplo territi efficacius a delicto deterrebuntur: huiusmodi quo ad maleficas, sunt ignis, & aqua. ergo his elementis, iudicibus in hoc crimine potissimum vtendum. *Respon.* primo si quid hoc argumentum valeret probaret etiam de ferro candenti, de quo tamẽ id, nec ipse aduersarius asserit, quod si asserit: nonne Dd. omnibus Canonibus, & alijs quoque manifeste, se opponit, quod cuius modestię sit, ipse viderit. Si quid etiam valeret; probaret non in maleficis tãtum, sed & in homicidis, & in alijs crimi-
nibus quod tamen aduersarius in alijs negat. Ignis enim tormentum maxime metuendum est, tam latroni, quam Lamiæ. Pręterea quęro, cur aquam magis metuant Lamię, quam fidiculas, & eculeum quia (inquiet) illi queunt resistere, huic non queunt. Sed cur huic nequeũt. Deus (inquit) non permittit. Vnde nosti? experientia. sic semper principium petitur.

Secundo respondeo. Maiorem absolute falsam esse; si sit propositio vniuersalis, adhiberi enim non possunt a iudicibus pęnę, quibus iura, vel legitimæ consuetudines non suffragantur: hęc vero aquæ frigidę vsurpatio Dei tentatrix est, & iuri aduersatur, ac proinde vsus eius corrupte la est, non consuetudo. Si negat vniuersalem esse propositionem: corruit syllogismus, quia peccat in modo.

Quartum argumentum. Ad veritatem indagandum vti debent iudices modo, qui magis fauet vtilitatis, publicę, talis est hęc proba. igitur ea vtendum. Min. probatur: quia tendit ad conseruationem publicę vtilitati; ad salutem, ac reconciliationem humani generis, omniumq; terrę fructuum prouentum.

Respond. Minorẽ falsam esse: probationem vero eius supponere, quod erat probandum. Non enim quęritur, an maleficas, quę verę maleficę sunt, & quas esse iudici constat, puniendę? item, an iudex modis legitimis quibuslibet vti possit? cõstat enim affirmatiua horum pars, sed quęritur, an iste modus sit legitimus & in hoc fallitur scriptor ille, quia putat, vt actus aliquis sit legitimus, & bonus; sufficere, si per eum quis ad bonum finem tendit, Nonne bonum, ęgro sanitatẽ conferre, sane si finem spectes? sed si per maleficium conferas, vel vt per fornicationem, aut aliud peccatum eo tẽdat, actus erit malus, & lethalis cur? nonne ad finẽ bonum tendebat? ita, sed per medium nõ bonum. Idem hic assero bonum ad finẽ tendere iudices hos, sed peccare, quia per mala media, nempe superstitionem, & tentationem Dei. Pręterea hoc quoq; argumentum laborat vitio, quo ptęcedens dum plus probat, quam intendit; nihil probat ad eundem enim finem tenderet iudex per duelli, vel ferri candentis purgationem, & tamen hoc ei non licet.

Quinto, constat experientia sagas probam aquę maxime vereri, & detestari, eo quod sciant se sic detegendas: verisimile, ergo est illas tali indicio conuictas, nõ ausuras subire eculeũ, vel saltem in eo nõ negaturas, quod ante in aquis coram omnibus palam fecerunt. *Respond.* consequen-

d.c. Mena in fin. d.c. cõsulti, d.c. ex tuarũ d. c. sentẽtiam, & c. fina. de purgat. vulg.

sequentiam hanc nihil valere. Deinde, si hanc maxime detestantur, quomodo solent se illæ huic probæ offerre, tam frequēter? Item vnde sciunt certo, se sic detegēdas? nisi quia pacti sibi talis conscię sunt. Si pacti conscię; fit hoc igitur dæmonis opera, quod aduersarius negat. Denique potius crediderim, illas tunc libentius eculeum subituras, & tormenta pertinacius laturas, vt tolerantia diluant præcedens aquæ indicium, sic enim cassum redditurę conatum illum improbi iudicis.

Sexto. Indicia depositionis, & denunciationis sociorum & complicum, incerta sunt, & fallacia: ergo potest iudex ad eorum robur hanc probam adijcere. Anteced. probatur, tum quia malefici potentiores solent se laruis obtegere: tum quia Diabolus potest innocentium vultus in conuentibus exhibere; tum quia conuentus tales incerti, & imaginarij sunt. *Respond.* Primo, nec conuentus esse imaginarios, & incertos omnes. contrarium docui, supra libro 2. nec omnes semper laruati interfunt. vt etiam illic docui nec diabolus a Deo in hoc crimine permittitur innocentes exhibere, vt etiam docui, eodem li. 2. sic falsum antecedens. Sed si illud concederem, & nunc pro confesso haberem; inde tamen non sequeretur illatio illa. Possunt enim illa indicia, alijs legitimis indicijs roborari (de quibus agetur lib. sequenti,) &, vt nulla forent indicia legitima alia, præstaret reum nocentem absolui, quam ex prohibitis indicijs, & illegitima probatione condemnari, teste Stephano Pontifice. Denique hoc argumentum etiam probaret, de omni vulgari probatione.

Ind ea consului fis.

Septimum argumentum, ex verbis D. Binsfeldij, contra eius mentem, non dicā calumnioſe, certe non omnino candide detortum & contextum est; quibus, vir ille, & doctus, & pius, iudices ad puniendum maleficium istud hortatur, & probat in hoc crimine plus deferendum testimonio complicum, quam in cęteris criminibus: ex his concludit aduersarius hāc ergo probam recipiendam: quia hęc proba est certior illis testimonijs.

Respon. nec esse certiorem, sed incertiorem; quia nullus homo, tam mendax, quam Diabolus, cuius hæc proba pacto nititur, nec ad rem pertinere certior sit, nec ne. Ratio enim dissimilis valde est harum probationum, testimoniorū probatio diuino, naturali, & positiuo iure nititur: proba hæc, vt iam sæpe dictum, sed seq sectione probandum; omni iuri repugnat.

Octauum argumentum, teste Binsfeldio, indicium homicidij ex cadauere sanguinante coram occisore petitum, videtur soli diuino miraculo adscribendum: ergo sentiendum similiter de sagis supernatantibus.

Respondeo, quid de antecedente sentiam, hoc opere non semel me indicasse; sed esto, sit adscribendum miraculo: an eadem ratio huius probæ? dicis non probas. Ego, qui nego, discrimen dabo. Nulla in sanguinis illa missione causa subest suspicionis, de pacto cum dæmone: nihil miscetur superstitiosi: non quæritur illic a DEO signum, & proinde, nec Deus tentatur, quæ omnia reperiri in proba frigidę docebit sequens sectio.

Nonum argumentum, ait inconuincibile esse; si diligenter aduertatur: aduerte igitur quęso (*Lector*) mecum, & herbam para, quam victi victori porrigimus. Sed quid hoc? an montes pariuere? certe nihil hic reperio a num. 65. vsque nu. 70. quod vim habeat argumenti, nisi istud: Iudices a maleficijs, in ijs, quæ ad iudiciū eiusque ordinem pertinent, nec lædi, nec impediri possunt Dæmon ab initio mundi semper omnia conatus fuit, & conatur ne maleficij puniātur, & vt amasios suos eripiat iudicibus, ideoq; persuaserat olim omnia, quæ fatentur, illusarum mentium esse somnia: sicque consecutus diu fuit, vt impunitate, & contemptu iudicium, mire numerus creſceret reorum. Eadem ex causa, tam maleficæ, quam dæmon summopere vellent lædere, & exterminare omnes iudices, quod nequeant, sit, quia Deus non finit; cuius potestas est infinita, dæmonis finita, si ergo tantopere Deus potestatem suam ostendit in defensione, & tutela iudicium in hoc crimine; quare non idē plane volet, & operabitur Deus, *circa executionem huius aquatilis probæ, quæ quasi index est, & minister ad huius maleficialis hæreseos veritatem retegendam ac agnoscendam?*] Sic enim ille cōcludit, ex præmissis quas narraui, breuiter, hoc ait: Deus potentiam suam ostendit

dit tuendis iudicibus contra dæmonum, & maleficiorum insidias, vult igitur eã, ostendere, quoque in crimine eorum detegendo.

Respond. Quid si negem consequentiam, & dicam argumentum a pure particularibus procedere? Deus hoc facit, ergo, & istud vult. Si dicas probari consequentiam: quia, vt decet Deum iudices tueri, ne lædantur; sic decet eos dirigere, ne fallantur.

Respond numquam illos falli, quando vsi sunt modis, & medijs a iure comprobatis. Non enim fallitur iudex qui nocẽtem absoluit, quem acta docent innocentem, vel non docent nocentem. Nunquam fallit, solius Dei est, neque hoc iudicijs humanis competit. Preterea multa crimina sæpe Deus vult in sequenti sæculo in solidum puniri ideo ea permittit hic latere. At reipub. melius consultum si deprehendantur: sane sed an Deus teneatur, quod singulis rebuspub. vtilius; id facere tenetur? Quid si illas punire velit? Possim etiam dicere, vtilitatem illam reipub. honori diuino cedere; hunc sæpe, exposcere, vt crimina quædam futuro vltimo iudicio seruentur expianda. Nonne eodẽ argumento, idem de futibus probem, & sicarijs? Deus potentiam suam ostendit in Iudicibus, & ministris alijs iustitiæ tuẽdis, vt exiguo numero aliquando, & plures, & ferociores comprehendant eorũque vitent gladius: ergo etiã volent hanc prouidentiam suam extendere ad criminis eorum detectionem. Denique non semper iudicia hæc sine omni impedimẽto proceduat, vel læsione iudicium, aut ministrorum iustitię, vt docui libro tertio. Ecce, quam leui manu, & breui falcicula, stupeus arietis, tam inuicti funis dissipus, machinam exarmauit.

Decimum, sors consultoria permittitur; quatuor conditionibus concurrentibus: hæc proba est quædam sors consultoria, & in ea inueniuntur conditiones quatuor illæ, nam non fit in electionibus Ecclesiasticis, sed fit in rebus Spiritualibus, & ad animæ salutem pertinentibus, & fit cum reuerentia, & ex necessitate, defectu aliarum probationum poterit igitur hac iudex vti. *Respondeo*, Hanc sortem non esse consultoriam, sed diuinatoriam, nam cõsultoria sors quærit, quid agendum, vel iudicandum sit, hocque de futuro: diuinatoria, quid euenturum sit, vel quid factum latens. In hac proba vero non quæritur de futuro, neque de eo, quid faciendum; sed tantum de præterito, siue de culpa, & commisso non aperto. Diuinatoria, igitur hæc sors foret. Prohibita ergo hæc proba, vt cæteræ sortes diuinatoriæ. Immo, & cõsultoriæ sortes hodie prohibitæ sunt, nec permittit nos Deus voluntatem suam per extraordinaria, & iure Ecclesiastico vel S. S. non approbata media inuestigare. Vide quæ dixi supra capite secundo quæstione 7. sectione 4. Neque hic ad sunt quatuor illæ conditiones, nam deest necessitas.

Text. in c. sortes. 6. q. 5. Vt docui sup sect. 1 p. 2. q. 2.

Vndecimum, mallei malef. auctor ex Scoto dicit licere vti, absque Mortali ad tollendum maleficium remedijs vanis, & superstitiosis, dummodo sine alio maleficio fiant, & desit omne pactum cum dæmone, etiam implicitum: quia hoc est destruere opera diaboli, quod est laudabile. Hubertinus, & Goffredus putãt maleficia posse per eandem artem destrui, per quam facta sunt. Imper. etiam in l. eorum, C. de malefic. & mathemat. permittit maleficia, quæ in bonum finem diriguntur, nempe ad salutem hominũ, &c. Cum igitur in hac proba desit pactũ omne, desit etiam maleficium: licebit iudici ea vti, etiamsi aliquid superstitiosi admisceretur. *Respondeo*, imprimis hic non agi de maleficij destructione, sed tãtum de probatione maleficij commissi, & proinde hic opus Diaboli non destrui, sed tantum indicari. Deinde pactum hic non abesse. Imperat. quoque illam constitutionem (nisi dicas eam tantum tolerantem loqui, non vero approbatiue) iniquam esse, & diuino iuri contrariã; quia ius diuinum omne maleficiũ prohibuit, nec enim facienda sunt mala, vt eueniãt bona. Hubertini vero Goffredi, & vt videtur Mallei malefic. opinionem; nos li. 6. copiose refutaturi sumus, quę sane, quo ad destructionem maleficij per maleficium est erronea; quo ad destructionem per superstitiosa tantum media, temeraria est, vt minimum, quia superstitio semper est in vitio, & peccato, nec vnquam licite dicenda. Nec Scot. aliud dixit, in 4. d. 34. q. vnic. vbi hæc tractat. quam licet maleficia, signum tolendo, destruere quod.

Art. pa. ri. s. et 6.

vide D. Tho 2. 2. q. 95. & quæ diximus.

lib.1.c.7. & d.ar. Paris. 5. rex Leu. 19.& 20. & c.ad moneāt. 26.q.7.c. nec mirū 26.qu.5.

quod vero superstitiosis, & vanis vti remedijs liceat, Scot. non dicit, sed de hac re dicentur alias plura lib.6.

Duodecimum, est omnia, quæ ab hominibus fiunt, ab intentione eorum, ita iudicanda, vt si intentio bona fit, & doli expers, peccato vacua sit actio, quia peccata nō sunt, si voluntaria non sunt: ideo si iudex putans hoc sibi licere, bona intētione, & citra dolum, ad veritatem inueniendam hoc vtatur remedio, vel nihil, vel parum peccare. Confirmatur 1. quia in rebus, quæ ad fidem non pertinent falli, vel nullum, vel paruum est peccatum.

Dearbit. iud. q.6. Confirmatur. 2. hoc argumentum, quia iudices, teste Menochio, duplex arbitriū habent; vnum astrictum, & ligatum: alterum liberum, & plenum; quod dici potest, *concessio ab homine, vel lege facta, qua possit iudex semoto iure, & æquitate, & ratione, sed proprio ductus appetitu, a dolo tamen alieno, quod placuerit statuere.* Confirmatur. 3. tum quia alioqui facile fugæ, sine hoc probæ genere, iudicia eludent, & experientia docet illas nulla Canonica purgatione meliores fieri, tum quia iudicibus adimitur vnica ratio certi aliquid statuendi, & sic molestijs, & scrupulis innumeris inuoluuntur. Ex his omnibus a numero 82. vsque ad 91. concludit, *vix vllum, vel neglecta legis, canonisve, vel temeratæ religionis piaculum pertimescendum esse illi iudici, qui proprio ductus appetitu, a dolo tamen alieno, ac pleno illo arbitrio vtitur, cognoscendæ per hanc probam veritatis.*

Respond. Plurima hic occurrunt discutienda, quorum iam pars explicata, pars fusius explicabitur libro seq. Imprimis illa regula, vt sic Theologicæ doctrinæ cōsentanea, sane est intelligenda: quæ a sola intentione peccati petit rationem. Nā cum peccatū sit triplex, infirmitatis, malitiæ, & ignorantiæ; illud, quod ex ignorantia committitur, bona cum intentione committi potest, & peccatum tamen esse, vt accidere certum est, quando vincibilis ignorantia est, tunc enim bonam intentionem, non prorsus excusare eum, qui facit, quod scire debuit, sibi non licere; certus est, quam vt probari nunquam debeat.

D. Greg. li.26. Moral.c.16. D. Tho.1.2.qu.76. Act.5.v.17.

Vid. D. Tho. & ibi Med.

Solum quod ab ignorantia omnino inuincibili sit caret omni peccato; quia censetur omnino inuoluntarium: vincibilis solummodo minuit peccatum, affectata vero auget, efficit enim, vt sit peccatum ex malitia, considerandum, itaq; qualiter ignoret iudex, sibi hac proba vti non licere. Si hoc scire, & discere expresse noluit, tunc ignorantiam directe affectauit; si vero aduertens, vel facile potēs aduertere; se discere posse, ac teneri, occasionem tamen discendi oblatam neglexit; indirectē tunc laborat ignorantia affectata, & sicut prior est expresse reus ob peccatum malitię: sic posterior implicite, & interpretatiue eodem recidit, totiesq; sic peccabit, quoties, vel directe, vel indirecte, quando se discendi iterum occasio obtulit, discere, vel expresse noluit, vel neglexit.

1.2.q.74. art.5. & de q.76. artic.2. Scho. in 2.d.22. Valen. disp.2.q. 3.punc.6 et q.5.

Quæ in iudicibus locum habent, quia hoc addiscere tenentur: eo ipso enim, quod iudices sunt, tenentur scire, quæ officium iudicandi exigit: tenentur, quòd qui rudiores sunt, consilium petere a doctis, & pijs viris, quare cum hoc negligunt, a supina ignorantia excusari non possunt, cum tam facili negotio, consulēdo Academicas Facultates, hoc queant discere. Quod si tamen aliquis contenderet rem hanc esse difficilem cógnitu; (quæ mea quidem sententia facilis est cognitu quia sufficienter a summis Pontificibus decisa) & iudex adhibuisset aliquam diligentiam ad sciendum, non tamen omnem quam adhibere poterat, & ratione difficultatis rei, & status sui, tenebatur: adhuc ignorantia erit vincibilis, & proinde cum peccato, quia talis ignorantia non tollit voluntarium. Quando autē quis diligentiam sufficientem dicendus adhibuisse, hoc alterius, & prolixæ disputationis est, Nobilis sufficit illud fundamentum subuertisse, quo supponebatur ab aduersario, solam intentionem bonā sufficere, ne quis peccet faciendo, quod facere non oportuit. Ad Confes. 1.

Bar. Med. n.1.2. q.94.a.2.

Videantur Vict. in Relig. de Indis nu.9. Vega. lib.6. in Conc. Trid. ca. 18. Sect. in 4.d.5. ar. 2. q.vii. Bannes 2.2.q.10. art.2. dub tio.10. Vale. supra pun. 1. Angl. in 2.dis. q.2.ar.2.

Respond. eam esse falsam. Quia etiam falli in ijs, quæ pertinent ad mores, & præcepta Decalogi, potest esse Mortale, si quis fallatur propter ignorantiam rerū quas sub M. tenebatur scire; vt tenentur iudices ea, quæ ad officium eorum spectant, & graue continent præiudicium, vt in nostro casu: cumque omnis error voluntarius quarumcumque rerum, sem-

per

per fit peccatum ex communiore, & veriore sententia, contra Durandum, sequitur, quo error periculosior fuerit, & maioris detrimenti, hoc futurum peccatum erroris grauius, hic autem detrimenti est maximi, quia fouet superstitionem, tentat Deum, & proximo grauissimam infert iniuriam. *Ad 2. Respond* Iudices, qui tali arbitrio libero, & pleno vtuntur, non iudices esse, sed tyrannos, vtpote quibus in corde illud:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas:

Et qui iubent potius, quam cognoscunt; ideoque regnat potius, quam iudicant. Vlline vnquam ab illo homine, vel a lege facta hæc, tam laxa concessio, vt ipsi liceat solo vacare dolo; cæterum, seponere ius æquitatem, & rationem: proprium vero sequi appetitum; & sic quodcumque placuerit in iudicio statuere? Deus bone, quo talia iudicia deciderunt? hanc ne licentiam tribui ab hominibus Christianis? qui ius, & æquitatem remouet, nonne iustitiam tollit; quæ omnis, vel benigna æquitate, vel rigido iure fulcitur? çquum bonumque naturalis est iuris; hoc tollis, si ab çquo bonoque, & iure simul iudicem permittis abire. Non hominis, sed Dei iudicia iudices iudicare Rex ille Israelis, vere dicebat: hominis est arbitrium sequi rationis, quæ nos a belluis discriminat, & ratiocinatione præcedente imperare humanis affectibus, qui quod contra legis prçscriptum sæpe nituntur: ideo iudices nolebat humanum sequi iudicium, sed diuinum: quia iudicandi leges acceperant a Deo Iudæi, ideo qui secundum illas iudicabat, memor erat se Dei iudicare iudicium, Aduersarij ne hominis, quidem iudicium amplectuntur, sed belluarum: hominis est rationem nunquam semouere, belluarum est appetitum sequi, qui ergo iudici, semota ratione proprio duci appetitu, permittunt; nonne bestiam, non hominem iudicatorio tribunali imponunt? Non, non, qui legibus contemptis iudicat, a DEO iudicabitur. Princeps es, & legis condendę habes auctoritatem? iustis quas tulisti legibus, pare, non metu pœnæ, quam præfixisti (hanc nemo a te exposcet) sed metu legis diuinę, metu legis naturæ, amore honestatis, & decoris, & laudis. Nullus est Princeps, qui Dei lege, aut iure naturæ absoluatur, aut hoc ius, hanc æquitatem possit, sine peccato transgredi iudicando. Principe iudices inferiores, supremi quidem illi, & qui Principis immediate gerunt vicem, dum contra legis mentem non tendant; possunt verborum proprietatem extensione, vel restrictione labefactare: alij his inferiores, & à quibus ordinaria solet appellatio, saltem in ciuilibus, esse, illi verbis etiam legis astringuntur; si cõtra ea iudicant, peccare censendi, ex communi Theolog. sẽtentia. Notari digna sunt illa D. Augustini; *In istis temporalibus legibus, quamquam de ijs homines iudicent, cum eas instituerunt: cum tamen fuerint institutæ, & firmatæ, non licebit iudicibus de ijs iudicare, sed secundum eas dem.*] D. Gregor. etiam scribit, à iudicibus iura diuina humanaq; reuoluenda, & cum reuoluerint, secundum id quod illis constitutum est, iudicandum; & addit exemplum Moysis, qui querelas populi semper ad Domini tabernaculum ingressus referebat, & iuxta quod Dominus imperabat iudicia proponebat. *Nimirum* (ait) *nos instituens, vt non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino sententiam proferamus.*] Hoc tenebantur sequi præcepto Dei iudices Israelis, qui iudicare iubentur, iuxta legem eis à Deo per Moysem datam, immo, & Regi ipsi eadem necessitas incũbebat. Sane apud Romanos testatur Asconius solitos iudices iusiurandum in leges præstare, quod illis solemni formula præiretur. Nihil autem perniciosius, nihil periculosius semper iudicatum, quam si affectui indulgere iudex permittatur; appetitus vero se motus à ratione, nihilo passione, & effectu melior est. Absit ergo à Deum timentiũ mentibus, absit à Christianis subselijs, talis arbitrij plenitudo, qualis in 2. confirmatione proponebatur, ad 3. Conf. Respon. Præstare sagas centum nocentes absolui, quam vt per talem probationem innocẽs vna mulier condẽnetur, vel periclitetur, prçstare eas absolui sine iudicis peccato, qui licita omnia expertus; quam cũ peccato, & superstitione veritate deprehendere, & crimen punire. Quid tibi (o iudex) proderit si prouinciã cri-

D. Th. 1. 2. qu. 69. Med. 2. 2. q. 6. ar. 5. & ibi. Bann. et Aragon. et Sot. I. tẽ Caietan. in sum. verbor. iud. Nauar. Man. ca. 25. num. 5. et 13. l. de verã rel. c. 23. c summo pœn. 11. qu. 3. Deu. 17. vers. 10. & ca. 17. vers. 19.

criminosis liberaris, animæ tuæ dispendium facias? quid tibi prodest bene consulere alijs, si tibi per peccatum male consuleris? At illa deterior fiet dimissa, tibi nō nocebit, sed sibi, consequentur illam Nemesis sua. De scrupulis quod additur, dicerem lubens, *Trepidauerunt vbi non erat timor*. Eximatur semel hic error ex eorum mentibus: erronea conscientia ce scabit doceantur temere superstitionem, doceantur quam graue peccatū sit Deū tentare. Doceantur mortale peccatum esse, non obedire Ecclesiæ, quæ vniuersim prohibuit vulgares purgationes. Non puto me hac in re falli. vnam ex causis cur canonicis, & similibus medijs veritatem non assequantur, præcipuam esse credo, quod huic superstitiosæ probationi confidant, cęteris, hoc est iustitiæ & Deo, diffidant, & ideo eas obeunt negligentius. Nonne hoc meretur decipi & illud?

Nau. supr. nu. 15. in fi. v. 6. pract. mor. to. 1.

Vlt. *argumentum*, petitur ex verbis D. Bernardi, in Cant. cant ser. 66. in fin. ex cuius narratione colligunt, hunc morem miraculosum, & apud veterem Ecclesiā in more positum. *Sed Respond.* verba D. Bernardi hoc nō probare, & D. Bernard. post Lōgobardorum, & Barbarorum in Italiam, & Galliā irruptiones, ac impena diu vixisse, nempe post annum 1100. Vt antiquior illi auctoritas quærenda fuerit in tę, quam ante Bernardum Stephanus Papa, & tempore Bernardi Lucius 3. & mox post Bernardum Honorius 3. damnarent. Sed B. Bernard. hanc consuetudinem probat, nec laudat nec Ecclesiasticum morem, sed quorundam tantū priuatorum fuisse docet: notandum quoque illos hæreticos de quibus loquitur, fuisse Apostolicos, & pauperes de Lugduno. & de Bitulo dictos, verba Bernardi hæc sunt; *Probatum est, mori magis eligunt, quam conuerti. Plerumque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerunt. Quæsiti fidem, cum de quibus suspecti videbātur, omnia prorsus suo more negarent, examinati iudicio aquæ, mēdaces inuenti. Cumque iam negare non possent quippe deprehensi aqua eos non recipiente arrepto, vt dicitur freno dēibus, tam misere, quam libere impietatem non confessi, sed professi sunt, palam pietatem astruentes, & pro ea mortem subire parati. Nec minus parati inferre, qui adstabant. Itaque irruens in eos populus, nouos hæreticis suæ ipsius perfidiæ martyres dedit. Approbamus Zelum, sed factum nō suademus.*] Hæc ille, ex quibus patet hoc vulgi factum fuisse, & abs Bernardo illud factum non approbari. Quomodo approbaret Canonum, & petitus. & obseruatissimus? Si dicas Bernardum loqui duntaxat, de præcipiti nec illis illata, & hanc damnare; non iudicium aquæ.

Respond. D. Bernardum necessario de vtroque intelligendum. Nam si exameo illud licitum erat, etiam licita mors ex illo subsecuta. Nam post culpam, ita deprehensam, solebant statim supplicio tradi. Deinde Diuus Bernardus non approbat illud examen, sed solummodo narrat, quid vulgo factum, quando adhuc in causa hæresis vigebat hæc probatio de facto. Principibus dissimulantibus, nec satis promptis ad parendum Canonicis decretis; quæ pro æui barbarie pleriq; ignorabant. Respondi atgumentis scriptoris illius Catholici, & excepti hastas eius amentatas: nunc vicissim, communis, & veræ sententiæ tela torquebo.

SECTIO III.

Proponitur, & probatur vera sententia Negatiua.

EGi de ijs, qui ignari sunt prohibitionis Canonum: de alijs sit Conclus. *Peccant iudices, qui gnari prohibitionis Pontificiæ, proba hac aquæ frigidæ in maleficij crimine vtuntur.*] In conclusione hac suppono prohibitam esse probam, quod probatum a nobis supra. Nec valet Solutio aduersarij, non esse mentem Canonum de hoc crimine loqui. Vis enim negatiuæ indefinitæ prohibitionis, est vniuersalis, ideoque præcepta negatiua semper, vbique, & omnes ligāt. vt docēt quotquot Decalogum explicāt, ideo qui dicit, *Non licere vti proba aqua frigidę*; intelligendus est de purgatione cuiuslibet criminis per talem probam. Neque hactenus, quod sciam, vllus, hanc limitationem canonum illorum somniauit, vt de purgatione leuium tantum criminum loquerentur, nec modernus iste scriptor tantæ adhuc est auctoritatis, vt eius interpretatio contra receptam hactenus

Sect. præced. n. 2. respond. ad 2. arg.

nus sententiam sit admittenda, cum nec vera sit. Nam canones illi de furto, immo, & homicidio loquuntur, quod graue crimen est. *Concl.* communis est, vt superius probauimus.

Probatur primo. *Quia peccatum est factum, vel concupitum cõtra legem æternam*, vt ait D. Augustinus, siue vt ait D. Ambrosius, *Peccatum est legis diuinæ præuaricatio, & cœlestium inobedientia mandatorum*. Inter cætera autem legis diuinæ siue æternæ mandata est, vt oues pastorem suũ audiant, & Ecclesiæ capiti obediant; constatque Catholicis omnibus, ad hoc visibile caput Ecclesiæ, pertinere decisionem rerum fidei, & eorum, quæ a fide dependent. Horum ex numero est iudicare, quid religionis virtuti repugnet, quid non; siue quid superstitiosum sit, quid non sit. Cum itaque Pontifex Romanus, visibile caput Ecclesię (fremant hæretici, vt lubet) declarat probã, seu purgationem aquæ frigidę superstitiosam esse; illi non credere, & contrarium contendere; est non audire Ecclesiam, & proinde peccare, dignumque se præbere, vt habeatur, sicut Ethnicus, & publicanus & proinde est incidere in cœlestium præuaricationem mandatorum. Si dicas, Stephanum Papam meminisse tantum feruentis aquæ, & non frigidæ. Vrgebo, eandem frigidæ, & feruentis esse rationem; quia generaliter ibi subdit pro ratione. *Quod Sanctorum patrum documento sancitum non est superstitiosa adinuentione non est præsumendum.* Igitur Stephano Papæ idcirco hę probationes superstitiosæ quia non repertæ in canonibus, non sancitæ sanctorum patrum documẽto, sed ab hominibus vulgo præsumptę. Promant aduersarij vnum vnius patris documentum hanc probationem approbans, & videbuntur non penitus auctoritate veterum destituti. Solus Iuo videtur quodam casu ferrum candens probasse, sed aduersarij ferri candentis probationem æque, atque ego improbant, & Iuonis rationem supra sectione confutaui. Præterea Pontifex alios aquæ frigidæ, & feruentis simul mentionem faciens, vtramque vocat *populærem inuẽtionem*, vtramque dicit factam, *fabricante*, inuidia. (diabolo hominum saluti inuidente) vtramque æqualiter detestatur.

Aquæ etiam huius frigidæ purgationem Lucius III. vocat. *peregrinum iudicium*, (nempe alienum ab Ecclesiæ moribus,) & declarat inualidum. Sed & Innoc. III. iudicauit eãdem esse aquæ frigidæ, aquæ feruentis, & proferri candentis prohibitionem. Est ergo summorum PP. iudicio hæc proba, *inutilis, plebeia inuentio, peregrinum iudiciũ, fabricatio inuidiæ, superstitiosa adinuentio, destituta patrum documento*, Canonibus improbata. Quędam adfert aduersarius, a nu. 156. vt probet diuersam esse rationem aliarum probationum, quæ paohibitæ. 1. (ait) illæ subibantur sponte, & vltronea oblatione: hæc a iudice iniungitur. Hoc ipse vidit non esse verum: nam ex d. cap. Mennã, &c. vlt. de purgat. vulga. patet etiam solitas iniungi a iudice alias, & exempla superius aliata docent etiam aquæ probam sponte susceptam. Ideo dicit 2. adustionẽ naturalibus remedijs posse per dæmonẽ impediri, & ideo hanc probam esse incertam. Quasi vero non possit etiam, vel ipse sustentare in aquis naturalicã, vel aliquid ei supponere quod sustentet. 3. ad fin. ex malleo maleficar. quod si duellũ alicubi pœnis permixtũ, multo magis possę probam ferri candentis: item etiamsi peccent duellatores, iudices tamen excusari possę.

Respond. hæc omnia iam ostẽsum euidenter esse falsa. vltimo dicit experientiam huic fauere probationi, (quod nec semper verum, & etiam olim illis alijs fauebat) & propter Sacram. Baptismi hãc aquæ esse prærogatiuam; quod est gratis conjecere, & somniare vigilantem, & declinare post Scribonii. Confir. hæc probatio, quia Diuinatoria sors est superstitiosa; sed huiusmodi probatio est quædam species sortis diuinatoriæ, vt docui sect. præced. ergo est superstitiosa. Maior est omnium Doctorum, & certa: quia diuinatio est vna species superstitionis. Minor probatur. ratione D. Thomæ, quia ordinantur ad iudicanda occulta Dei scientiæ, & iudicio reseruata, præsupponit enim contraria sententia, nisi per aquam frigidam non posse crimina deprehendi: At si aliter, quam per vulgares purgationes, inuestigari nequeat Stephanus V. Papa definit relinquenda illi, qui solus nouit corda filiorum hominũ.

Et

Li. 2. cõt. Faust. D. Th. 1 2. q. 71. art. 6. Schol. in 2. d 35. de Para dis. c. 8.

c. consuluisti 2. quæst. 4.

ca. Mennan. in fi. 2. q. 5.

c. ex tuã rũ deput gat. cano.

ca. sententiam sanguinis nec cler. vel monach.

2. 2. q. 95. ar. 8. ad 3.

d cap. consuluisti.

Et sane temerarium est, laicos iudices occulta peccata scrutari velle, de quibus nec Ecclesiæ licet iudicare, sed ei tantum, qui corda, & renes scrutatur. Hanc confirmationem cum. 5. loco insinuasset aduersarius, cap. 1. certe capit. 3. suo loco non dissoluit. non enim de secretis illis prouidētiæ diuinæ, & maiestatis gloriæve Dei agitur in argumento; sed tantum de peccatis, quæ via licita, omnibus tentatis, iudex nequiuit deprehendere. Sed videtur eam velle soluere num. 173. dicendo, diuersam esse rationem priuatorum sic occulta inquirentium, & iudicum, nam iudices faciunt, vt Vicarij Dei, & ex officio priuati ex mera curiositate. Hæc responsio euertitur, eo quod canones diserte etiam de iudicibus loquantur, idque tam quoad magistratus, quam quoad priuatos prohibent, d. cap. consuluisti. d. cap. tuarum. d. c. Mennam. d. cap. vlt. & sane æqualis vrbique est superstitio, & Dei tentatio, & in magistratu hæc sunt minus ferenda, minus excusatione digna. Confirmat. 2. hęc probatio: Iure Canonico vulgares omnes purgationes sunt improbatæ, vt patet ex dd. canonibus, & communiter Canonistæ sentiunt: sed aquæ frigidę proba est vulgaris probatio; vt patet, quia non est canonica, neque legalis, ergo est prohibita. Dicent forte, eam esse miraculosam. Sed tunc contra eos procederet argum. sequens.

2. *Probatur concl.* Tentatio Dei est peccatum repugnans religioni, & primo prę cepto Decalogi; sed qui vtitur huiusmodi probatione tentat Deum, ergo hæc probatio est peccatum repugnans religioni. Mai probatur, ex cōmuni sententia DD. Minor vero, probatur auctoritate Honorij Pontific. qui vulgari purgatione ferri candentis dicit Deum tentari, & quod ille de vna specie asseruit, de cæteris quoque vulgatibus probationibus communis DD. schola intellexit, eadem enim in omnibus est ratio, quia vel potest illud delictum aliter deprehendi, & tunc nulla adest necessitas, & ideo miraculum petitur a DEO citra necessitatem, quæ est aperta DEI tentatio, vel si non potest sciri alijs medijs illud peccatum, tunc iudex est iniustus, qui de quibus iudicare non potest, eo quod diuino throno sunt reseruata, iudicium vsurpat. Sed, si bene consideres sententiam contra sentientis scriptoris; semper hic adest Dei tentatio. Et enim vult iudicem non deuenire ad hanc probam, nisi habeat sufficientia indicia ad torturam; nec ad alium finem, quam torturæ hāc probam tuetur. vide quæ de hac re dixi prędced. sect. in princ. Conatur hoc crimen tentationis Dei euadere, quia significa, & miracula sæpe legimus in S.S. petita, ab Abrahamo, eius seruo, Gedeone, cęteris. *Resp* cum Alexand. de Hales, hæc non facta ad imitationem posterorum, sed in significationem, & figuram futuri, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 10. vers. 11. omnia hæc in figura contingebant illis. Quod figuram non recognoscas; dico, speciali Spiritus sancti instinctu vel iussione seu reuelatione ea fecisse; nec aliter licere à Deo signum petere, iuxta D. Thom. aut magna, & euidenti vtilitate, vel necessitate id exigente, v. g. ad gentis alicuius conuersionem certo inde subsecuturam, vt Apostoli, & alij Sancti fecerunt. In nostro vero casu quia Deus satis multa dedit media legitima veritatis explorandæ, necessitas ista cessat: vt supponit Stephanus Pontifex. Quid attinet ad Achaz: ille per Esaiam reprehensus fuit, eo quod Dei signum oblatum respuerit, ne Deum honore hoc afficeret: quod, quid ad rem quæso?

3. *Probatur conclusio*, quia hic non est miraculosa Dei operatio censenda, sed pactum Magicum cum dæmone, ergo illicitum iussione sua ad hoc cooperari. Probatur antecedens, quia hoc promiscue cōtingit ad proiectionem in aquam quam faciunt iudices Catholici, & hæretici, vt constat? quia maxime hæc probaviget inter hæreticos: sed hęretici non faciunt vera miracula. Si dicas hoc ad confirmationem fidei ipsorum non fieri. *Respon.* nulla illos vnquam facere ad confirmationem fidei: tam ordinaria vero, & continua eos facere, ad aliam rem probādam; id nunquam auditum, nec credibile. 2. probatur, Deus per nullos facit miracula sine necessitate: hic non esse necessitatem idoneam, ostensum est. 3. vera miracula Deus alijs miraculis nunquam eneruat, quia veritas nequit impugnare veritatem. Ergo si fagas non demergi foret verum miraculum, nunquam hoc alijs miraculis euerteretur. Sed legimus ali-

D. Thom. ar. 8. ad 3. et summiste, et Nau. Petrus Ancha. in d. ca. vt. et Binsfel. d q. Alex an. de Hal. p. 3. q. 45. mē. 3. Valē. 2. 2 disp. 6. q 1. prin. 1 Turrecr. ad 1. q. 4. in princ. n. 3. et consuluisti. ea q. nu. 2. et 3 d. 2. 2. q. 278. ar. 1.

2. 2. q. 97. Sūmista rū in uerbo Tentatio Dei, vel Tēptare Deum Nau. ca. 11. nu. 39. et seq. Gabr. VV. sta. Sylu. Angel. Tabien. fusti. ca. vlt. de iur. vul.

aliquando per miraculum hanc immersabilem Magorum vim sustulisse, adeo, vt de facto sagæ aquis demersę, & absortæ fuerint. Ergo illa vis immersabilis non est miraculosa. Quod subsumpsi; id probatur ex Histor. miraculorum quam Cæsarius collegit; vbi, libro 9. narrat, maleficos quosdam qui, freti maleficijs, supra flumen ambulabant, proiecta in flumen sacra Eucharistia, statim demersos fuisse. Si dicas illud, nec in iudicio, nec a iudicibus actum: Inferre possum, igitur hæc virtus immersabilitatis non est a Deo tributa maleficis, pro signo certo criminis comprobandi. Nam hi vere malefici fuere, & tamen demersi sunt, vi sacris panis Eucharistici. Ergo miraculose demersi, miraculo posteriore destructum prius miraculum foret, etiamsi coram iudicibus eorum iussu id actum fuisset. Nam vis miraculi non restringitur ad iudicum præsentiam. Vrgeo quarto, miracula Dei nũquam fallunt, sed sunt certissima, & infallibilia: hæc proba fallit aliquando. *Respond.* hoc fieri fraude, & dolo carnificis, vel quia non bene aduortunt iudices, & fidem non habent, nec satis confidunt Deo; quod tamẽ erat necessarium ad miraculi patrationem. *Sed contra* si sit saga (secundum vos) mergi non potest vi humana adhibita: quia nullæ vires humanæ Angelis bonis ministerialibus possunt resistere: Et tamen, numero 31. fassi estis eam quæ malefica erat, vi a carnifice demersam, tibi ergo ipsi respondeas. Item Godelmannus ex litteris cuiusdam Nobilis Borussi, sex sagas diuersis vicibus, cũ vere constaret esse reas, in aquam gelidã colligatis artibus proiectas, submersas fuisse scribit: & de pluribus hoc idem affirmat Ioann. Althusius. Confirmat sagas aquis submergi posse, & solere Dubrauius Episcop. Olomucensis, lib. 8. Histor. Bohem. agens de Vratislao Rege.

Nu. 122.

libr. 3. de lamiis c. 4. nu. 35.

Admonit ad iudicem.

Idem Vratislaus Gerardo Præsuli,] ac fratri suo auxilio fuit in abolendis tollendisque magorum portentis, artibusque maleficis, quas tunc multi viri mulieresque, nimis licenter exercebant, mentes hominum fascino turbantes, boumque, & pecudum lac, segetemque alienam pellicientes atque ipsa interdum elementa dæmonum violentia concutientes, per quæ imprudens vulgus a sincera in Deũ fide euertebatur. Nec tamen aliter Gerardo malis obiam ire, quam per censuram Ecclesiasticam licebat, eam illi non pluris quam plumbeum gladium æstimabant. Ergo non ferrum tantum, sed ignẽ quoque, & aquam Vratislaus maleficis admonuit, alios que securi feriri, alios flammis exuri, sagas nonnullas aquis submergi iussit. Atque hac animaduersione in auctores amplius centum distracta, reliquos desinere artem vetitam, damnatamque metu similis pœnæ coegit.]

Audis submersas aquis sagas Boemię, vbi tum miraculi vis, quam prætendunt. Effugium vnum video, ad inquisitionem a Deo subueniri, non ad simplicium, quasi non illa ad hoc dirigatur, quasi diploma de illa his nostris aquarijs vllum sit peculiare. Quod etiam additur; de iudicũ parua seu modica fide; plane impertinens est, illa enim dictis scripturę locis exigitur fiducia in miraculis, quæ ad fidei confirmationem edenda erant, non quę ad Iudicum inquisitiones, & notitiam pertinebant. Matth. 17. vers. 20. Marc. 9. vers. 23. & 24. Quod autem de Scæuæ filijs Actor. 19. Adfertur, id vel eodem referendum, vel ad rem nihil omnino facit. 4. probatur hic pactam interuenire, quia cum nec naturali hoc vi contingat, nec miraculosa Dei operatione; restat fieri ex vi pacti cum dæmone; non quidem expliciti vel expressi, tale enim iudicibus nullum nunc puto intercedere (neque aliud probant, quæ multis dicit auctor ille, libri sui capit. 3. a numero 91. & quod dicit esse pactum implicitum cum DEO, id iam probatum est esse explicitam Dei tentationem.) Sed dicimus cum primo aliquo iudice pactum explicitum interessisse dæmoni, vt dæmon ad tale signum proderet occultum, & latens crimen, nempe vt, quæ sagæ essent, eas sustineret, ne mergerentur, postea (vt contingit in omnibus huiuscemodi rebus) alij iudices hoc edocti, vt illius primi pacti, idem obtinuerunt, atque ita iam, etiam ignari, ex pacto implicito operantur. Pactum vero hoc implicitum intercedere patet, quia superstitiones omnes nituntur pacto implicito, vt docet Beat. August. (& cum eo omnes Theologi.) Lege D. August. loco illo, & seqq. cc. & deprehendes hic, & superstitionẽ,

libr. 2. de doc. Chr. ca. 20. 22. & 23. & Doctri. fide q. 5.

& pactum implicitum versari, quia effectus nec est causæ naturali adæquatus: nec talis, vt a DEO debeat merito per miraculum exspectari. Cum ipsis fagis non intercedere quo ad hoc vllum dæmonis pactum non male sentit, nec inualide probat ille scriptor a num. 97. Nam in illo exemplo quod ibi narrat clarissime id cernitur, referam eius verbis;

Quemadmodum hac adhuc æstate in præfectura Linnensi] Dioceseos inferioris Colonien sis, accidisse dicitur, quod vetula quædam videns duas mulierculas aqua tentatas non subsedisse. ipsa ad præfecti loci accurrens, & interpellans, eosque tam ipsum quam cæteros ministros iustitiæ præsentes permouet, volens ac accerrime instans, vt & ipsa aquis tentaretur, se licet apud populum suspecta admodum sit de hac maleficiali hæresi, iam tamen innocentiam suam per hoc coram populo te statam facere indignamque hac suspicione publice se eximere, velle. Annuit importune effligitanti præfectus, & cæteri: sed hanc in aquam proiectam euidentius supernatasse, neque vt demergeretur vel fundum peteret (quamuis id studiose suo motu super aquas tentans) efficere vlla ratione potuisse dicitur. Extracta ecquid carnifex suorum membrorum ipsa esset, interrogatur, potuisse insimulatam hoc effugisse periculum, donec producto aculeatore necessitas adesset huic tentamini. Tandem confluentibus iudicis contra eandem complurbus, ipsa ante torturam quærentibus respondit, amasium suum sibi fuasisse, vt hoc aquæ periculum subiret: se illam liberaturum. & in ipsis aquis, famam, vitamque eius adseruaturum esse. Hac confessione sponte prolata incinerandæ eadem fuisset, nisi se ipsam in carcere pridie suspendio suffocasset.] Cernitis in hoc exemplo, tacitum pactum quod operatum in tribus mulierculis. & quoad tertiam præualuit pacto expresso cum tertia inito, quia volebat dæmon hanc rogo tradi, vel saltem necari, moraliter certus impœnitentem obituram. Iudices autem isti non sunt secuti scriptoris illius sententia, quia non sufficientia habentes indicia, ad solas mulierculæ importunas preces, ad hanc purgationem processerunt; atque ideo ex duplici capite grauiter peccarunt Primo quod vsi illicita probatione. Secundo quod præcipitanter ea vsi. Sed hinc colligo scriptorem ab alijs iudicibus; qui similiter praxi illa vtuntur dissenire; dum ipse vult, præcedere ante probam debere indicia ad torturam sufficientia: illi vero putant, à proba cum aliqua diffamatione posse incipi. Qua in re fortassis loquuntur magis cõsentanee praxi ordinariæ illi, sed reprobæ. Quinto probatur hoc pactum, ex moribus Diaboli. conatur ille Dei miracula effingere. habere conatur suos martyres; qui sunt hæretici, & inter hos fagæ, ideo sicut Deus plerisque suis Martyribus miraculose concessit; vt aquis mergi non possent, in veræ fidei confirmationem: sic diabolus præstigioso miraculo conatur persuadere hominibus etiam suos Martyres esse immersabiles: & hoc pacto duo consequi conatur. Primo, vt illa Christi miracula falsa reputentur. Secundo vt falsem ipse æqualem, cum Deo potestatem habere videatur: & præterea confirmentur in pertinacia pseudomartyres sui quibus sic persuadet se eos seruaturum in igne, sicut seruauit in aquis. Confirm. hæc ratio, quia si aliqua fagæ, sic iniecta in aquis vere pœniteret, & animo eiuraret, statim mergeretur: quia pactum cessarte.

4. *Probatur*, nostra Concluſ. Non obedire in spiritualibus (cuiusmodi est id de quo agimus) Pontifici maximo, est non obedire Deo, iuxta illud; *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit*. Sed non obedire voci, & iussioni Dei, est graue peccatũ: ergo vti hac proba est grauiter peccare, cum Pontifex eam prohibuerit, vt probatũ initio huius sectionis. Min. probatur verbis Samuelis, *nunquid vult Dominus holocausta, & victimas* (quæst. d. nunquid magis gaudet Deus cæde, & supplicio nocentium? nam & hi vocãtur à prophetis hostiæ, & victimæ, vt docui alio loco) *& non potius, vt obediatur vocis Domini*? (vt non tendatis, o indices, contra Dei prohibitionem) *Melior est enim obedientia, quam victimæ: & auscultare magis, quam offerre adipem arietum*.] Suauior est Deo odor obedientiæ, & humilis sensus vestri submissio, quam nidor adustarum ex vetuis probationibus lautarum, puras manus vestras, & mentes amat Deus submissas præceptis. 1. Reg. 15 v. 22.

vica-

vicarij sui; non rogos, non pyras non missas ... iseratum contra canonum præcepta examinatarum, damnatarumq;] *quoniam quasi peccatum est ariolandi, repugnare quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere*] Quid accommodatius ad probãdum, hanc probam canonico iure vetitã, ad ariolationem sortis diuinatoriæ, & manganicam diuinationem pertinere? Non dicimus illic Samuelem de sagis, aut hac probatione locutum, non ita desipimus: sed dicimus hoc ab eo probatum; inobedientiam, quæ fit prætextu alterius boni, Deo ingratam, & ariolationi similem esse, hinc inferius, cum hæc sit inobedientia valde similis illi Saulis inobedientiæ, vt ostendi: idẽ quod illa mereri nomẽ & in eandem classem reduci. Addimus hoc argumentum ab aduersario visum, sed non depulsum, lege, quæ scripsit, à nu. 123. vsque ad 127. & videbis me verum dicere. Quæ mox sequuntur de dæmonũ potestate in corporibus deferendis, & similibus, ad rem nihil pertinent. Nam conari negare, vim dæmonum in corporibus mouendis, vel in eleuandis, & sustinendis in aqua, id sane foret in Philosophiam, quod solœcismus in Priscianum, egimus de his lib. 2. vbi etiam docuimus, vera per Satanam edi miracula non posse; & hæc eadem omnia D. Binsfeld. breuiter, sed solide docuerat, ideo contra illum, qui hic miraculum nullum agnoscit (vt nec ego) tota illa disputatio, & λεγομαχία, à nu. 128 vsque 149. & quæ porro subduntur; à Deo talem potestatem eludendi iudices dæmoni non permitti, ea plane non probantur satis. Cogit me aduersarius hic extra chorum nonnihil, vt eum subsequar. Multis enim conatur hic suadere dæmonem hoc in aquæ elemẽto non posse: quia dæmon est ex elemento aeris compactus, non aquæ; sed facilius in inuicem operantur & possunt, quæ sunt ex eodem elemento compacta: ergo facilius dæmon operatur in aere, quam in aqua, ergo non quia potest corpora sustinere in aere, ideo potest in aqua. *Respond.* hoc tantum probare posset, quod difficilius faciat in aqua. Sed neque hoc probat nam maior argumenti, dæmonem esse compactum ex corpore aereo; est erronea: vel saltem prorsus temeraria, & ideo moneo scriptorem, vt retractet, & legat quæ Scholastici ea de re, vel quæ ex illis, & ex PP. optime Molina, & Valentia. Nec ad rem pertinent, quibus fuse agit, vt ostendat dæmones in aqua nihil miraculi hactenus ostendisse. Non enim sequitur alias non fecerunt: ergo nec tunc poterant, nec nunc possunt. Et quod dicit. Piscos martyres idcirco diuina virtute supernatasse; id iam nos docuimus sententiam nostram roborare. Sed neque est verum nullos martyres Christi submersione necari potuisse. Legat Surium, legat Baronij Martyrol. & Annales, inuenient complures aquis suffocatos nolo immorari; quia hoc est, τὸ ἀπερχον.

5. *Probatur* Conclus. quia Iudex sine causa sufficiente, & prægnante recedens à communi sententia Iuris interpretum; perperã iudicat, & proinde peccat, vt & Doctor consulens sine idoneo fundamẽto contra illam. His addimus Corollaria, quæ sequuntur ex prædictis, primum iudicem; qui hac proba fuerit vsus, posse conueniri actione vt possunt, iniuste aliquem carceri manciparunt. 2. Si, cum nõ adsint alia sufficientia indicia ad torturã, propter adminiculum huius probationis vulgaris reum subdat torturæ Iudex, peccabit, & tenebitur actione iniuriarum, vt supra, etiamsi reus in tortura non fateatur, quia iniuriam fecit indebite torquendo, vt iudicij à iure improbati. Quod si reos tormentorum vi confiteatur; confessio erit nulla, quia vi extorta: & iudiciũ ex ea subsecutum nullum, & sententia irrita. Et per consequens Iudex talem supplicio mortis afficiens; homicidij reus est coram Deo, quia occidit, quem non habebat ius occidendi. Notandum tamen confessario, vt diligenter personam iudicis consideret. Nam si casu aliquo fieret, vt laboraret ignorantia inuincibili (quod vix puto posse hodie contingere) immunis esset à peccato in foro poli: si laborat vincibili, pro magnitudine, & probabilitate ignorantiæ decresceret peccatum. Hanc puto, & veram, & securam de hac re quæ frigidæ purgatione sententiam.

in 1. p. q. 55. lib. 1. de off. c. 1. ca. ne inimitaris 5. & ibi. Abb. & DD de Const fusc laf. in auth Nouissima nu. 22. C. de mess. tes. Ant. Maria Gorat. in tract. de Commu. DD. opi. l. 3. Insp. 1. & l. nec magistrat. 32. de iniur. Zirch cãmun. opi. Con. 5. cõcl. 30. Gedel. supr. n. 30. de e. sententiã sãguinis, et d. c ex tuarũ. l. pen. D. de q. est cõm. DD. resp. Vinio, et Cl. quos sequitur Binsfel. sup. et dicã de hac re ii seq.

QVAESTIO VI.

De quibusdam alijs vulgaribus probis.

QVædam est probatio per pondera, & lancem, nam in eadem Germania appendunt fagas, & aiunt eas vltra certum pondus (nempe librarum 14. vel 15.) deprimere non posse quātumuis sint proceræ, vel obesæ, hoc etiam Reckius damnat, lib. de proba. aquæ frigidæ a num. 41. Ego idem de illo dicendum puto, quod de alijs vulgaribus purgationibus, nempe niti pacto demoniaco, superstitiosum esse, & cum Dei tentatione coniunctum. Canonibus expresse non prohibetur, quia est inuentum plane recens.

2. Est quoddam fortis, seu purgationis genus per crucem, de quo fit mentio in Constitut. Caroli, Magni, vbi iubentur litigantes, *cruce*, aut *scuto*, & *fuste*, decertare, & in Capitulari, vbi habes, *campo, vel cruce contendant*. Ex his locis crucem fuisse genus armorum quidam volunt. Ego non assentior, sed puto fuisse genus purgationis per sortes, quibus se ad crucem aliquam eis manus imponens, vel eam amplectens, quis expurgabat. Sane illis locis cruci, campus hoc est duellum opponitur, & in testamento Caroli Magni apud Nauclerum. *Si accusator contendere voluerit de ipso periuro stent ad crucem.*] *Cruce*, ergo *contendere*, non aliud quam, *ad crucem stare*, *Stare* vero *ad Crucem*, quid sit nescio. nisi id quod dixi. Crucis iudicium etiam Frisones superstitiose exercebāt, vt docet lex eorum 14. *Sortes tales esse debent, duo tali de virga præcisi, quos tenos vocant: quorum vnus signo crucis innotatur, alius purus dimittitur; & lana munda inuoluit, super altare, seu reliquias mittuntur; & presbyter si adfuerit, vel si presbyter deest puer quilibet, vnum de ipsis sortibus de altari tollere debet; & interim Deus exorandus, si illi septem qui de homicidio commisso iurauerunt, verum iurasse nt, euidenti signo ostendat. Si illum qui cruce signatus est sustulit, tunc vnusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est, tenum, de virga, & signet signo suo, vt eum tam ille, quam cæteri qui circumstant, cognoscere possint, & obuoluantur lana munda, & altari, seu reliquijs imponantur, & presbyter si adfuerit, si vero non, vt superius puer innocens, vnumquemque illorum sigillatim de altari tollat, & ei qui sortem suam esse cognouerit rogat, cuius sortem extremam esse contigerit, ille homicidij compositionem persoluere tenetur, cæteris, quorum sortes prius leuatæ sunt, absolutis.*) Si ritus etiam communis Francis fuit, *certare cruce*, non foret aliud, quam sic iudicio crucis contendere; & *stare ad crucem*, foret, conuenire cum aduersario, vt stent ambo crucis iudicio, quod forte verius.

l. 1. fol. 62

3. Huc pertinet sortitio illa quatuor Cōstantinopolitani imperij candidatorum, Alexio Murgziphlo superato; quam, Bonifacius Comes Montisferati, Balduinus Flandriæ Comes, Ericus S. Pauli, & Dandulus Dux Venetorum, pro numero candidatorum quatuor calices ordine collocarentur: quorum vnus solus hostiam sacram contineret, cæteris vacuis; eosq; totidem Sacerdotibus traderent, vt ad cuiusque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent: imperium vero illi deferretur, cui calix obtigisset Christi Domini corpus, & sanguinem continēs. Sed merito post, illis pactio ista displicuit, & ius designādi quem vellet, communibus suffragijs in Dandulum contulerunt, narrat Nicetas, in fine Annal.

4. Huc pertinent quidam olim, qui res aliquas abiecere, vt ex earū recuperatione cognoscerent, sibi delicta sua dimissa à Deo, hoc enim est Deum tentare; nec licet, nisi habita reuelatione ad hoc faciendum: quod credendum de S. Attilano Zamorensi, de quo Marincus Siculus lib. 5. rer. Hispan. & de S. Arnulpho ex Lotharingię Principe, & Eremita, & Metensi Episcopo, de quo Fulgosus, libro 6. capitulo 9.

Finis Libri Quarti.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI

Liber Quintus.

De officio Iudicum contra maleficos, siue de processu iudiciario in crimine magiæ.

VEre Comicus. *Numquam ita quisquã bene subdulta ratione ad vitam fuit. Quinres, ætas, vsus semper aliquid opportet noui; Aliquid semper moneat, vt quod.*

Nunquam te facturũ putabas: id post facis tamen. quis credidisset me post annorum viginti felix a Tribunalibus ad Religiosam vitã transfugium, ad hanc Masuri rubricã rediturum? redeo tamen, non vt coram me reus pelleat, non vt Quæsitor sedeã, vel vt Quadruplator aures præbeã: sed, vt iudicibus consulam, quibus ex librorum confusa congerie, aut vsu nimis arbitrariorum hodie iudiciorum ista minus libuit, vel licuit ad crimẽ de quo nũc agimus accommodare. Nam quibus nec ocium deest, nec voluntas fateor de fontibus ista hausuros non difficulter: haut scio tamen an ea methodo, & ad conscientiæ sæcuritatem directione. Certe confessarius, quorum plerique nudi Theologi sunt, in re, ne iuris quidem peritis plane perutia non inutilis opera mea fuerit: quorum potissimũ gratia, me diebus aliquot antiquo iterum ludo passus sum includi.

Sequar ipsum iudicij ordinẽ, qui ordinarius: & rem in sectiones partiar, & legam, & vestigia eorum, quos æquius me- A lius, & prudentius de latrunculatorijs hisce locutus arbitrabor, Clarum, Bossium, Simancam, & alios præcipue Prosperum Farinacium insignem, non lectione tantum, sed & vsu, Iurisconsultum.

vide Bar. Tæcum pract. cr. p. 1. nu. 1. & Tib. Decianũ tr. 6. p. 1. l. 1. c. 1. et li. 2. c. 2.

SECTIO I.

An in hoc crimine seruandus ordo, & processus ordinarius.

vide DD in l. 1. C. si adu. delict. & Blanchũ in pract. cri. §. visis indic. vide DD in l. vlt. C. de accus. Prosperum Far. praxi cri. q. 18 nu. 60. ex communi sententia iuxta Clarum prac. crim. §. 1. Villal. et Soarez in The. com. opin. pr. cri. d. 9. 18. an. 63

CONstat inter delictum, crimen, maleficium à iuris interpp. differẽtiam aliquam statui, quæ tamẽ nostro instituto patũ idonea est, ideo, vt solent etiã alij Doctores ista pro ijsdem nunc sumo, & præsuppono sortilegij, siue maleficij crimen esse publicũ, mixti fori, & commune: de quo, si à laico cõmittatur, vterq; iudex potest cognoscere, Ecclesiasticus, & laicus: item esse crimen nominatũ, siue ordinariũ: eo sensu, vt habeat nomen certum, & etiam pœnã certam iure præfinitam: esse tamen crimen extraordinarium, & exceptum: eo sensu, quod in eo quædam obtinent peculiaria, & quod sub generali legis dispositione continetur, vt crimen læsæ Maiestatis, aut hæresis: ad quod constat maleficium pertinere, quę est sententia Doctores communis verissima: esse quoq; crimen enormissimum, grauissimum atrocissimum, quia in eo concurrunt circumstantię criminum enormissi- B C

morum; apostasiæ, hæresis, sacrilegij, blasphemiæ, homicidij: immo, & patricidij sæpe, & concubitus contra naturam cum creatura spirituali, & odij in Deum, quibus nihil potest esse atrocius. Pendet quidem à iudicis arbitrio pensare grauitatem delicti, vtrum sit atrox, vel atrocissimum; sed tamen debet iudex hoc arbitrium suum moderari ex circumstantijs delicti, quas optime explicat Prosper Farinacius: hic vero concurrunt non paucæ, primo, quod delictum est mali exempli, & cuēpli, & cuius noxa, & cancer serpit, attestante experientia. Secundo solet nocturno committi tempore, quando minus sibi homines cauere possunt. Tertio committitur clàm, & proditoriæ, siue per industriam insidiosam: cuiusmodi homicida sunt grauiora. Quarto solent lædere eos, quibus sunt coniunctissimi: dominos, fratres, patres, liberos, coniuges, sodales, collegas, familiarissimos quosque. Quinto peccant ex consuetudine quadam delinquendi: immo quasi assidue: nam semper malum aliquod machinantur, Diabolo incessànteseas stimulante, & quotidianum pensum exigente, adeo, vt vel poculum vnum, vel vas aliud, si plus nequeunt, frangere cognatur, vt testantur Remigius, & alij: Sexto quia delicto huic infligitur pœna atrocissima, nempe incendij: Septimo quia delictum hoc committunt animo plane deliberato, dolo manifesto, & (vt loquuntur practici) *appensate*, quod indicat perseuerantiam complacentiam in crimine.

v. disciplina, & nãque. c. vera iustitia, ca licet 45. d. c. rex. c. regũ 22. q. 5. l. respicientes. l. hodie D. de pœn. § oportet Mich. de iudic. de causis de off. dele. dicez de loco.

Secundo sciendum est, quod licet in pœnis irrogandis ampla sit arbitrandi potestas iudicibus concessa: tamen, sine grauissima causa non licet iudici pœnam à lege statutam excedere. (ratio quia iudicem magis commendat misericordia, quam seueritas, vt varij canones, & leges docent) nec etiam illi licet eam minuere, sed debet iuris rigorem hac in re sequi: hanc esse Diui Thomæ sententiam, & communem Iurisconsultorum indubitatam bene probat Farinacius. pract. crimin. quæst. 7. num. 5. qui nu. 7. etiam docet, ex sufficienti causa posse iudices pœnas à legibus indictas non solum minuere; sed etiam pro suo arbitrio augere: & hoc sensu omnes pœnas delictorum hodie; iuxta facti, & personarum qualitatem; ab arbitrio iudicis dependere: idque etiam obtinere, quoad pœnas consuetudine, vel statuto introductas: & quando iudices iurarunt statuta obseruare: & quoad pœnas omnes tam principales, quam accessorias; & in quouis crimine, etiam hæresis. Quod intelligendum ante sententiam: post sententiam enim non potest iudex pœnam augere, vel minuere, nisi consulto Principe: (excipitur crimen hæresis in quo solo, reo ad fidem reuerso, potest sententia mitigari, & puto hoc obtinere etiam maleficio, & praxis docet. sæpe enim Iudices quas damnarunt viuas exuri, iubent strangulari, vel decollari) vt factum annis superioribus. Stabuleti, in causa Ioannes de Vaulx.

c. vt commissi. §. necnõ. de hæret. in 6.

Intelligendum secundo, de iudicibus ordinarijs, & maioribus, & non prohibitis hoc facere, & quando id non vergit in partis præiudicium. dico ordinarijs, quia delegatis hoc non licet: nisi ex causa delegatis principium, vel maioris magistratus, qui delegato suum tribuit arbitrium. dico maioribus: quia minoribus magistratibus, id non permittitur; nisi cõsulto principe, vel nisi causa, quæ mouet sit intrinseca, & cohærens delicto. Dico non prohibitis: quia si statutum expresse, id prohiberet, vel verba statuti pœnalis imperatiue ad iudicem dirigerentur, vel statuto alio caueretur, verba statutorum, vt iacent, seu ad litteram accipienda non licet pœnam mutare. Dico quando id nõ vergit in præiudicium partis; quia quãdo pœna est applicanda parti læsæ, vel denuncianti; &c. non potest de hac pœna iudex detrahere. Denique iure communi hæc potestas pœnæ arbitrariæ, sic limitatur: vt, licet ex causa iudex possit pœnam mortis ordinariam commutare in aliam mitiorẽ tamen non possit mutare, in aliam mortis, vel corporis pœnam (vt puta pœnam ignis, in pœnam laquei, vel flagellationis, vel mutilationis membri, vel triremium, aut similes corporis afflictiuas pœnas) sed debet commutare in pœnam carceris, exilij, pecuniariam, aut similes, de facto tamen, & consuetudine plerisq; in locis contrariũ constat obtinere, vt etiãin alias corporis afflictiuas, & quascumque mitiores pœnas, ex causa, commutare soleant. Secuti in his summus communiores DD. sententias, vt patet ex Farinacio d. q. 17.

Im

In his autem semper iudici velim ante oculos esse illud extremum iudicium supremi tribunalis, de quo sunt sequentes rythmi veteres.

Iudicabit iudices, iudex generalis,
Neque quidquam poterit dignitas Papalis:
Siue sit Episcopus, siue Cardinalis,
Reus condemnabitur, nec dicetur, Qualis?
Ibi nihil poterit quicquam allegare,
Neque quid excipere, neque replicare,
Neque ad Apostolicam sedem appellare.
Neque codicillos Cesaris citare.
Reus condemnabitur, nec dicetur, Quare?
Cogitate miseri, quid vel quales estis.
Quid in hoc iudicio dicere potestis.
Hic non erit Codici locus, nec Digestis.
Idem erit Dominus, iudex, auctor testis:

His suppositis ad quæstionem respondetur, nō arctari in hoc crimine iudicem ad priscas sollemnitates, neque ad ordinē illum publicorum iudiciorum antiquum, quem exoleuisse scribit Paulus Iurisc. Cōsult. sed tamen teneri sequi eum ordinem iuris, qui æquitati naturæ consentaneus est: eum præterea, quem in criminibus priuilegiatis, siue exceptis, iura communia, & particularia locorum præscribunt, quem qui turbet, aut negligat, eius iudicialia acta nulla forent: licebit tamen iudici recedere a communi aliorum criminum praxi, in hoc delicto vindicando, quatenus peculiaria quędam hoc crimē exigit, de quibus postea, atque ita censeo conciliandas contrarias quorumdam lu ristarum sententias, non satis distincte loquentium.

lib. 8. D. de iud. lib. 16 C. de n.

Boini in Damo n. 1. et Godelm. de famil. l. 3.

SECTIO II.

Quomodo inquisitio in hoc crimine instituenda?

INquisitionem voco (vt solent I. C.) delicti informationem iudicis officio, & auctoritate factam; ea vel est generalis, quando iudex in genere quærit quis sit delicti commissi auctor vel socius, vel specialis, quando inquirit in personam certam, de cuius delicto certior factus fuit per accusationem, vel per denunciationem, vel alium modum. Vt autem valida sit inquisitio specialis (nam, vt generalis sit valida, sufficit commissum esse crimen tale, quod sine socijs committi non soleat) docet Farinacius (qui optime hanc materiam prosequitur) requiri sequentia; primo, vt in genere saltem constet delictum esse commissum, quod intellige quod ea peccata, quę in actum, & perniciem externam eruperunt, debent enim constare segetes corruptas, infantem occisum, &c. quoad peccata vero intellectus, vt hæresim, vel voluntatis, vt pactum cum Diabolo, comessationes, concubitus cum diabolo, & huiusmodi difficillimę indagationis, nō solum potest inquiri contra eas, licet non constet de corpore delicti, sed etiam sunt condemnandæ, si dumtaxat dicant se ad conuentum delatas, vt bene Arnald. Albert. de agnoscen. assert. Cathol. & hęret. quæst. 25. & Farinac quæst. 2. num. 26.

Iul Cla. pract. crimi qu 3. Dāhau. tit. de inquisi. c. 8.

Prac. cri. q. 1. cum segq.

Secundo, vt precedat aliqua saltem accusatio, quod etiam iure Canonico obtinere verius est, sed huic hodie conditioni, generali consuetudine derogatum est. reputatur enim inquisitio remedium ordinarium, & in omnibus delictis potest ex mero iudicis officio citra accusationem vllam institui; semper tamen necesse est, vt adsint alia aliqua loco accusationis, vt puta denunciatio, fama, vel inditia, de quibus statim.

c. sorus, §. iudicii, de ver. sign. Clar. d. q. 3 me noc. cons. 160. Gomez. variar. reso. tom. 3. de delict. 1. num. 49. Cla. d. q. 3. §. sed certe De cia. cons. 18. et alis Li. libellorū, D. accusa. Vu pelius resp. cri. Bosius de inq. n. 75 Menech. cōsil. 100. Osasc. cōs. 62. et 16. Decia. cōs. 18

Tertio requiritur quo ad formam, vt inquisitio sit certa, specifica, & clara, ita continens delicti qualitates, & circumstantias, vt per eius incertitudinem, generalitatem, vel obscuritatem non tollatur reo defensio, ideo debet in ea explicari locus, & tempus scilicet non dies nisi citra calumniā, ex iusta causa, id reus petat, & iudex diē sciat) sed annus, ac mensis commissi delicti, ex sententia veriore, & communiore, quoad inquisitionem specialē, nam quo ad generalem verius est, hanc expressionem loci, & temporis nō requiri, in speciali quoque hoc locum tantum habet de crimnibus, quæ temporis momento committuntur, non vero ijs, quę

successiuo tractu, in quibus locus, & tempus non potest, ita designari, vt sunt crimen læsę Maiest. hęresis, & similia, & ideo idem de crimine magiæ dicendum, hanc additionem in eius inquisitionem non esse necessariam. Quod si aliquæ qualitates expressæ in inquisitione non probarentur, tunc si additæ fuerint clausulæ, de omnibus, & singulis, vel, se non adstringens, vel: meliori omni modo, vel crimen sit non iterabile, (vt homicidium in eandem personam) vel constet ex cõfessione rei de crimine, vel quando qualitas illa vere delictum non aggrauabat, nec alterabat: his casibus reus, adhuc esset condemnãdus: alias foret absoluẽdus.

Menoch. cons. 109. Decia. d. cons. 18.

Quarto requiritur præcedere indicia ipsam inquisitionem, quę sententia communior, & ęqua est contraria vero quorundam, est periculosa, & iniqua prorsus: etiamsi iudex habeat liberum arbitrium, & licet inquisitio ex mandato Principis, fieret: nisi tamen Princeps, non ad partis postulationem, sed motu proprio mandasset contra aliquem inquiri, & assereret eum deliquisse, idque ad suam notitiam peruenisse. Qua tamen in re cauendum valde Principibus, ne facile talia mandata dent: facillime enim circumuenitur a delatoribus Principum bonitas, atque credulitas, eosque sępe ex nimis credulis facit crudeles, quę vero sint legitima indicia mox videbo.

Tibe. Decian. cons. 18. n. 5. in 1. vol. Vt post Angel. Plot. Aymo. Rui. Cl. Cephal. Roland. a Valle, Mascar. & alios docet Prosp. Far. q. 11. n. 89.

Quinto requiritur diffamatio, seu fama non ab accusatoribus rei, sed ab alijs quoque hominibus fide dignis, nata Sed magna hic difficultas oritur circa istud quintum requisitum, an semper necessarium sit famam precedere, etiam quando alia suppetunt indicia. Nam Dd. videntur nimis generaliter loqui, & consuetudo eorum dictis parum consentanea videtur. Putarim posse illos conciliari, vt dicamus si sint alia indicia sufficientia, & legitima, non opus esse diffamatione, in speciali quidem inquisitione: si desint illa, omnino requiri diffamationem, quando incipitur ab inquisitione speciali. Sed si incipiatur ab inquisitione generali formata ex mero iudicis officio, tunc non videtur necessarium, vt precedat diffamatio: sicut solet practicari, (teste Claro:) quia commissio aliquo delicto, hodie iudices non procedunt a speciali contra aliquem inquisitione incipientes, sed a generali informatione, & inquisitione, quis illud delictum commiserit? si negent, an sciant aliquem diffamatum de del cto illo commisso? & si aliquem huiusmodi testes nominent, tunc contra hunc specialem instituunt inquisitionem, si aliqua adsint nominationi legitima indicia ad inquirendum, (quę indicia sunt loco diffamationis.) si sufficiant indicia ad capturam, capitur nominatus: si capi non potest, monetur, & citatur ad comparendum, & se expurgandum: si non comparet, in contumaciam bannitur, quæ omnia esse praxi recepta, & iuri rationique consentanea docet optime Prosper Farinac. Et sic posset iudex etiam in crimine magiæ procedere per inquisitionem, non attenta diffamatione in casu quidem proposito.

Sic intelligendi Dd. communiter loquentes quos refert Far. q. 1. n. 5. maxime Roland. a Valle consil. 57 vol. 4. Cl.

reprehendes. Prax. cr. q. 6. v. praterea scias.

De opere q. 9. circa fin.

Requiritur autem præterea diffamatio quando iudex procedit ad partis quærelam, atque accusationem: quę est communis sententia. Non tamen improbabiliter, quis defenderet, tum accusationem supplere defectum diffamationis, vt videtur velle Clarus.

Debet autem hęc fama primo esse orta a fide dignis, & non maleuolis personis, vel futilibus. debet esse vehemens, & quasi procedens ex ore partis populi maioris: debet de ea constare per testes, saltem duos omni exceptione maiores particulariter super fama receptos, & examinatos. Hęc certa sunt ordinarie in criminibus cęteris. Nam in hęresi, & lęsę maiestatis crimine, quidam limitant, & famam dicunt non requiri, sed reuera existimo, etiam in his criminibus, idẽ obtinere, vt fama requiratur, nisi eius loco adsint indicia, & præsumptiones, quod satis aperte indicat Simancas, a Prospero in aliam citatus sententiam, idem ergo censuerim de crimine Magię. Super infamia autem inquiri potest ad solam denunciationem viri probi, & cum reperta fuerit infamia, tunc potest procedi ad inquisitionem de crimine.

d. q. 6. v. sed certe ex quotalis positione.

Vid. Prosp. Farin. sup. n. 12. in prax. haresis. 22. de inquis. ord. n. 6. & 7

Sexto requiritur, vt is, contra quem instituitur inquisitio, non fuerit alias de crimine hoc eodem, per iudicem fori externi absolutus, vel a Principe gratiam delicti obtinuerit, vel etiam de illo non fue-

Duenas reg. 8. & Clar. sup.

fuerit condemnatus pœna condigna delicto, & non leuiore. idemque dicendum etiam si absolutus esset a iudice propter defectum accusatoris crimen non probantis, si sit tamen diffinitiue absolutus, & non dumtaxat, (vt faciendum hoc casu prudenti iudici) ab obseruatione iudicij. Limita hæc primo: nisi qualitas, quę in secunda accusatione, vel inquisitione de nouo additur diuersificet delictum (verbi gratia, ex homicidio in parricidium.) item nisi sit crimen mixti fori (vt est crimen Magiæ,) nam in hoc, si fuit punitus a iudice sæculari non poterit iterum puniri a iudice Ecclesiastico; nisi iudex sæcularis minorem imposuisset pœnam, quam parerat, & quam iudex Ecclesiasticus potuisset imponere.

Gomes. tom. 3. de delic. c. 2. num. 27. Fell. praxi crimi. Can. c. 35 nu. 8.

Si vero ante fuit damnatus a iudice Ecclesiastico, tunc quia in tam grauibus criminibus Iudex Ecclesiasticus non potuit punire pœna condigna delicto, vt potest sæcularis iudex, ideo semper in his potest iterum conueniri, & damnari absque sæculari iudice; quæ verissima, etiam quando loquimur de pœna ordinaria, & principaliter ad puniendum delictum irrogata.

9. felicis, § per hoc de pœn. in optime hoc docet Gomes. d. c. 1. n. 40. et post plures Farin. qu. 4. an. 7.

Tertio nisi collusio, & præuaricatio accusatoris, vel primi iudicis interuenerit: tunc enim iterato poterit inquiri.

Quarto si fuerit absolutus, vel condemnatus probabiliter, & verisimiliter ignorante eo, qui suam, vel suorum prosequitur iniuriam, quod procedit dumtaxat si sit graue crimen, & magna causa.

Quinto nisi sit absolutus, non diffinitiue, sed ab obseruatione tantum iudicij, vel relaxatus sub fideiussione de repræsentando, vel si purgauit indicia per torturam. his enim casibus poterit, superuenientibus nouis probationibus, aut indicijs, iterum in ius duci, id tamen intra tempus a iure ad hoc, vel consuetudine præstitutum, & iure quidem ciuili non distinguitur inter eundem, & alium accusatorem; ius vero Canonicum, id alteri permittit, veteri vero, siue eidem accusatori hoc non permittit.

vid. Prosp. d. qu. 4. prosp. nu. 26.

Queri solet etiam de transactione, quando illa impediat nouam inquisitionem, vel processum? breuiter ex eodem Prospero respondetur. Si remissio delicti publici sit habita per transactionem (suppono licitam) cum parte: poterit non ab illa, sed ab alio auctore, iterum impeti iudicio (quia sententia facit ius, quoad omnes, non autem transactio) multoq; magis a fisco, & eo requirente poterit iudex adhuc eundem processum prosequi, vel iterum de nouo procedere (aliud. n. est ius partis læsæ, aliud ius reip læsę) & in criminibus atrocibus hęc trãsactio nihil debet diminuere de pœnæ ordinariæ grauitate.

Supra nu. 31. & q. 5. per totam.

Cæterum si transactio, vel compositio facta fuisset cum ipso fisco, vel iudice, tũc quia pecunia soluta successit in locum pœnę: non posset iterum retrahi in iudicium, vel conueniri reus iste, etiamsi noua superuenirent indicia. hæc regula procedit, 1. nisi alias constaret omnimode de delicto commisso per reum, vel ex facti notorio, vel confessione rei, vel ex probatione iudiciaria: tunc enim non valeret ista per iudicem laicum facta compositio, & esset omnino illicita iudici, si sit facta post sententiam, dico *constaret*, quia nullæ præsumptiones ad hoc sufficerent. dixi *per iudicem laicum*, quia Ecclesiastico iudici permittitur pœnam sanguinis in pecuniariam commutare. licebit etiam hoc iudici sæculari, quando reus exciperet de nullitate processus, vel quando iudex aliquam iustam haberet causam recedendi à pœna ordinaria, & illam commutandi. Dixi *si sit facta post sententiam*: quia si ante sententiam, tunc iudex id faciens ex causa non iusta, peccat, sed valida est compositio: si ex causa iusta faciat, transactio valida est, & iudex nõ peccat. 2. limitatio est, si reus primum hoc delictum commiserit, poterit iudex sic componere: non vero si sit homo facinorosus, solitus hoc delictum, vel alia patrare. tamen si de facto ante sententiam iudex, cum tali facinoroso componeret: verisimilius est valituram compositionem: licet ipse tum peccaret. 3. limitatio, dummodo prius, cum parte inierit reus concordiam alioqui hanc præcedens concordia cum fisco iniqua est, & non valet. immo consensus ille partis debet esse expressus, & euidens, non tacitus tantum, vel dissimulatus. Non valet inquam respectu partis, sed bene respectu fisci transigentis. 4. limitatio, si hæc transactio

ctio foret inita in criminibus, super quibus transigi non potest, vt furit læsæ Maiestatis diuinæ, & humanæ, raptus virginum, & similia. super quibus, vt valeat transactio consulendus primo est ipse Princeps: & his criminibus annumero sortilegium hæreticale. 5. limita fore inualidam compositionem reo, si iudicis fraus, dolus, collusio, aut corruptela interueniisset: vel si metu eam à reo extorsisset.

Quoad gratiam delicti factam à Principe, Prosper fuse admodum, sed in hanc sententiam: differre abolitionem ab indulgentia Principis. abolitionem nõ extinguere crimen, sed tantum iudicij instantiam, ideo transacta lætitia publica, propter quam Princeps eam concedit, infra 30. dies potest accusator denouo accusare: & ideo hanc non trahi ad crimina enormissima, nec ad omnes personas. Indulgentiam vero Principis fieri cum causa, & crimen extinguere, quare si princeps alicui gratiam faciat de omnibus delictis, vel generaliter omnibus deliquentibus, de omnibus delictis indulgentiam concedat: talis indulgentia comprehenderet etiam grauissima crimina, & notoria & liquida, & exteriorem ad carcerotos quoque, & condemnatos

q. 6. per to. et Oldo. Perusinus optime l. 2. de restit. de integ. q. 91. et seqq.

Sit regula. *Semel a Principe gratiam criminis consecutus, non potest amplius ab vllo iudice molestari.* Hæc facultas gratiã criminis faciendi competit Principibus superiorem non recognoscentibus, aut saltem habentibus regalia iura: item Baronibus, & feudatarijs, si fuerit illis in inuestituta expressa concessa: quoad Duces, & Marchiones, & Comites, quicquid dicant alij: non puto hanc potestatem accipere, nisi cætera regalia iura ijs concedantur: & sic practicatur in Francia, & Hispania, vbi hoc ius soli Regi est reseruatum. Nõ tamen licet supremo Principi pro lubito has gratias concedere. Nõ potest enim nisi prius parti læsæ sit satisfactum. Non potest in homicidio deliberato, hoc enim diuino repugnat iuri: ideo licet in foro externo non sit, qui absolutam, hanc Principis potestatem impedire possit, in conscientiæ tamen foro hoc faciens peccat, nisi id faceret pro bono pacis publicæ, vel ob aliam vtilitatem rei-

apud Prosperũ, et sp. emet sup nu 8 Prosp. late am. 18 maxime n. 25 post D. Th. 2. 2. q. 67. a. 4 et Plumox citãd. n. 55 opt. hoc docẽt Bapt. Plotus vol. 2 cons. cri. vari. cõf. 73. an. 46 Plazain epit. de lict. c. 10.

publ. maximam, quod cum de assassinis etiam DD. concedant, existimem ad veneficos quoque pertinere, vt in ijs idem ius sit Principi. Ratius tamen potest contingere, vt iusta causa huic gratiæ superat: rarissime quoque legimus bonos Principes hac vsos potestate. Carolus V. Imper. Agrippę pœnam mortis non indulsit, sed cum is effugisset, exilium irrogauit, & in Francia ille obijt. In eadem Christianissimus Rex Carolus IX. eius nominis, qui vltimus fuit, Trisalino, vt socios prodederet, vitam. & libertatem permisit, non sine bonorum offensione. Fateor si Princeps aliquam huiusmodi inualidam gratiam concessisset, licet illa foret nulla, tamen deberet reus illa vsus a iudice absolui, & relaxari, ne sub fidei publicæ prætextu decipiatur, & sic practicati in Italia, & Hispania docent grauiss. scriptores, apud Prosperum Farinac. qui illos sequitur. quod puto intelligendum, quoad primam apprehensionem. nam sic semel apprehensus, & tunc relaxatus, deberet cõmune fieri de nullitate gratiæ, itaque vt sibi caueret in posterum vel impetraret gratiam aliam, manere enim punibilem, & pœnæ obnoxium: quod si negligeret posset à iudice capi, & puniri. Tunc enim vnica illa ratio praxis huius plane cessaret neque iam dici posset sub fide publica deceptus. Equidem cum lex nulla (quod sciam) huic dicto repugnet, & DD. illi non satis clare proponant, an quo ad primam tantum apprehensionem, an quoad seqq. quoque loquantur, & publice interest delicta puniri, omnino arbitror conscientijs iudicum, quod dico tutissimum fore. Hoc de sexto requisito.

Flo. sup. lot Lud. Decs. Lucen. 15. Lud. Peguer. de cas. crim. num. 11.

Bos. Cla. Vulpel. Ludo. Peguer. Farinac. n. 27. q. 6.

In prax. Inquisi. c. 11. et c. 8.

Sil l. 3. de Strigim, et dam. admi. c. 1 I. Picus li. 3. Dia. Strix. Bullos horũ edidit simul Binsfel. in tertia edit. libri de cõfes. malef. Bulla Innõ 11. meminit Vi cens supr. c. accusatus, §. sane de hæret. in 6. c. 1. 6 q. §. c. illud 26. q. 2. d. §. sane Halens. p. 2. q. 184

Septimo requiritur in hac inquisitione, quod in omnibus actibus iudiciarijs, vt fiat à iudice competente; quem cõstat in hac materia esse tam Ecclesiasticum, quam sæcularem iudicem, item fidei inquisitores: quibusdã tamen casibus quos bene Simancas ponit. Imprimis quia solent venefici, & Striges fidem Catholicã abnegare, vel saltem ea dicere, & perpetrare, quæ sapiunt hæresim, ideo ab Innocent. 8. Iul. 2. Leone. 10. Hadr. 6. Pontificibus, hoc negotium inquisitoribus fuit demandatum. De sortilegijs proprie dictis (hoc est diuinationibus illicitis) non debent inquisitores fidei cognoscere nisi

sol-

sortilegia hæresim saperent manifeste: videlicet si quid impium, & hæresim præ se ferens admisceretur, vel si crederet sortilegus aliquid diuini in esse sorti. Idem dicendum de coniectoribus suspectis reliquis, qui facile in infidelitatem incidunt vel dæmonem adorant, vel cum eo fœdus habent, vel credunt eum futura contingentia certo scire, vel abutuntur sacramentalibus. In cæteros superstitiosos inquisitores fidei, siue facta sint atrocia, siue sint leuia, non inquirunt: nisi quando sapiunt aperte hæresim: vt baptizare sciens iam baptizatum, vel baptizare imaginem: quoad superstitiosos vero magos quia (vt ait Cyprianus *libro de duplici martyrio*) *qui magicis artibus viuntur, tacito Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus*:] vix quæ fiat, vt non vel hæreticum quid credant, vel hæresim sapiens faciant; ideo vix vnquam incidet vllus talis, quin contra eos Inquisitores possint procedere; & poterunt quoscunque iudices compellere, vt ad se mittant acta contra hæreticos huiusmodi magos facta. In omni vero iudice illud commune hic quoque est, vt reus debeat esse subditus iurisdictioni inquirentis ratione delicti, domicilij, vel originis, vel etiam ratione conuersationis per decem annos in aliquo loco, & non minoris spacij, idque de delictis tantum commissis alibi durante hoc decem annorum spacio: quia tam longa conuersatio domicilij electionem habet, operari tamen hoc non potest, quoad delicta prius commissa. Sunt, & aliæ multæ causæ tribuentes iurisdictionem, quæ in nostra materia minus considerandæ sunt, quia vix vnquam, vt dixit Sortiariæ nostræ carent hæresi: hæretici vero coram pluribus indicibus ac diuersis iudicijs possunt conueniri, & vbicunque locorum reperiantur, possunt a loci iudice puniri ex communi sententia praxi recepta: habet enim hæresis crimen causam in se continuam, & successiuam, & ideo vbicunque hæreticus versatur ibi delinquere censetur: quæ ratio in sortiarijs efficacissima est, quę vix pedem, sine loci damno, & nouo crimine vspiam figunt.

Octauo requiritur in sortilegijs, & maleficijs non hæreticalibus nec enormibus vt intra 20. annum à crimine desito, inquisitio instituatur. nam spacio 20. annorum reus præscribit ex communiore, & veriore sententia: sed quando maleficium vel sortilegium coniunctum est cum hæresi, nulla temporis præscriptio reum potest iuuare, immo, & post mortem, hæresis, poterit inquisitio institui: immo etiam quandocunque tam graue est maleficiū vel sortilegia superstitio, vt exceptum, vel enorme crimen censeri debeat, poterit quandiu viuit reus inquisitione pulsari, & quando fuerunt apostatæ vel hæretici, tunc etiam pœna pecuniaria, quam defunctus debebat, ab hęredibus est luenda; vt puto, vsque ad annum quadragesimum, nec minori tempore præscriberent, hæredes, quantumuis in crimine læsæ maiestatis humanæ quinquennio præscriberent. Ex his sequitur, diuturnitatem temporis octo, vel decem, vel amplius annorum, siue à delicti commissi, siue à reatus die sumas, in his criminibus nihil prodesse ad pœnæ diminutionem de ipso delinquente sumendam. ratio est, quia in his criminibus, nulla præscriptio potest reo suffragari, vt bene Farinac. dicta quæst. 12 num. 90.

Nono requiritur, secundum ius commune, vt contra absentem non fiat inquisitio: sed regula ista fallit in criminibus exceptis; immo de consuetudine, etiam in alijs criminibus potest formare inquisitio contra præsentes, & contra absentes, siue sint contumaces siue non.

SECTIO III.

De indicijs optimis, ex quibus, iudex in hoc crimine tuto potest procedere.

COnstat eo clariora, & verisimiliora, & propinquiora requiri indicia, quo actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad cōdemnationem, quam ad torturam, ad torturam, quam ad capturam, ad capturam, quam ad inquisitionem. hoc suadet naturalis æquitas, & receptum est communi consuetudine, & probatum Bruno tract. de indic. 2. parte quæst. 6. numero quarto, & Bossio titul. de inquisit. numero 61. quod etsi improbetur alijs, tamen reuera est consentaneū plane rationi, nec video cur corruptela vo-

Glo. & DD. in c. accusatus, §. sane de hæret. in 6. Old. cōs. 210.

ca. præsidentes c. vt officiū §. denq; c. vt commissi de hæret. in 6. cū Bertoldus de reiud. l. 1. C. vbi de crimi. agi oport. ca. si diligent. de foro cōp. vide Coua. pra. qq. c. 11. n. 3. Bossius de foro cōpetēt. num. 72. Farinac. q. 7. nu. 5. & seqq. c. per hoc 1. §. debet. in 6. Gabr. l. 2 ti. de iud. concl. 1. num. 19. Duen. reg. 378. Nouel reg. 210. Arna. in tract. de agn. offic. Cath. & hæret. q. 25. Penn. in direct. inquis. hol. 45 post multos, Farin. q. 7. li. 9. vide Farin. q. 10. in pri. & q. 1. lim. 8 vide Farr. d. q. 10 nu. 29. & 37. Marsi. in l. qui falsā, §. 1. n. 1. D. ad l. Corne. de falsi. Carrer. trac. de homi. §. 8. n. 7. post Peregrinū de iure fisci. li. 4. Farinac. d. q. 10. n. 76. cap. 2. de præscr. in 6. l. 2. C. de apostat. vide Gomez. 3. p. de delict. ca. 1. n. 8. Far. q. 25. nu. 159. post Clar. Farin. q. 1. nu. 6. & nu. 1.

Claro q. 2. nu. 3. & l. à Vale. & aliis.

vocari debeat, docet hoc bene Farinac. di
cta quæst. 1. numero 47.

Constat secundo quod indicia quædam sunt leuia, quædam grauia, quędam grauissima, & leuia, suspicionem gignunt tantum, vel ad summum simplicem præsumptionem; grauia vero, gignunt, aliquid vltra simplicem præsumptionem, minus tamen semiplena probatione; grauissima vero gignunt semiplenam probationem; vt minimum.

Cla. sup. nu. 1.

Constat tertio quæ sint læuia, quæ grauia, quæ grauissima, hoc ordinarie pẽdere a iudicis arbitrio: eumque iudicare debere, personarum, & rerum circumstantijs trutinitatis quæ indicia ad quid sufficiant; quod arbitrium debet ille dirigere ad normam iuris scripti, vel consuetudinarij, & receptas interpp. opiniones, & praxim patriæ.

Conrad. Lãcel. in pract. de inq. n. 13. Farina. 8 n. 4. Farin. supr. Binsfel. in l. ul. C de male.

Inquisitio generalis potest aliquando formari non præcedentibus vllis indicijs, sed puta duntaxat ex notificationibus seu informationibus extraiudicialibus: in qua si vocati, & examinati testes aliquem particularem nominant, tunc contra nominatum posset formari specialis inquisitio: sine indicijs vero vllis, non liceret incipere a speciali contra aliquem inquisitione: si tamen iudex procederet, posset reus opponere de nullitate inquisitionis, ob defectum indiciorum, si reus non opponeret, tunc adhuc valeret processus. nam hic defectus non inualidat, nisi reus opponat.

Clar. q. 5 vèr. scias etiam.

Ad assumendas ex officio informationes super delicto sufficiunt indicia leuia; sed ad transmittendam reo inquisitionem, siue ad eum citandum prò delicto, necessaria sunt indicia grauia. Quoad capturam, si fiat tantum, ne reus fugiat, interea dum fit inquisitio: sufficiunt leuia indicia, si vero fiat, vt specialiter contra eum procedatur, necessaria sunt grauia. An torturam mea sententia sufficiunt indicia plusquam grauia, & arbitror a Claro grauia vocari, quæ communiter grauissima: sanè vt docet Farinacius ea deberent esse indicia, tam vrgentia, & certa, & luce meridiana clariora, vt iudex sit, quasi certus de delinquente, & vt nihil aliud ipsi desit, quam rei confessio, quod intelligendum non in genere probationis, sed in genere indicij; hoc est, quę sint apta ad plene persuadendum animum iudicis, non tamen ad plene probandum. stat enim iudicem esse persuasum de culpa rei, & reum esse noxium etiamsi hoc non plenè probatum. quia deest confessio rei, vel aliqua alia probatio, quando ergo iudex sic putat se habere plena indicia, potest procedere ad torturã, sed si haberet plenas probationes tũc deberet procedere ad cõdemnationem.

Fr. Becc. cõs. 70. n. 26. l. 2. Do. Mar. mõ tract. l. pr. cri. reg. 1. Fari sup. n. 49. Cl. nu. 2. & 3. Farin. n. 18 Osa sens cõs. 64. nu. 5.

q. 16. n. 3.

Hæc indicia volunt Doctores debere ad torturam esse proxima delicto, & non remota (verbi gratia, quod testes deponant de ipso delicto, vel de visu) sed intelligendi sunt, quando vnicus testis deponit, & indicium non est confirmatũ alijs indicijs. ordinarie enim debent indicia remota, grauia probata esse per duos testes, etiam in crimine hæresis, nec sufficeret vnus testis omni exceptione maior, sed debent esse duo omni exceptione maiores: ad inquirendum vero sufficerent non omni exceptione maiores. præterea ad probandum indicia, hæc remota (de quibus tantum agimus) testes debent isti esse non singulares, sed conteſtes, siquidem indicia sint plane remota: si vero sint non multum remota: sed quasi adminicula quædam delicti, plurium singularia testimonia virorum bonorum sufficient. maxime quando hæc testimonia, omnia sub eodem crimine, quasi subordinantur, vt si dicat vnus se vidisse aliquid penentem sui innuæ limine: & equos postea mortuos, alius quod vidit tangentem puerum, & hunc mortuum: tertius quod vidit proijcientem puluerem, & subsecutam tempestatem. hæc enim omnia in vnum tendunt finem, & ideo hæc singularitas adminiculatur potius, quam obsit, Alexand. cons. 13. lib. 7. Gomes. 10. 3. cap. 12. nu. 12. Minsing. obseru. 100. centur. 2. Andr. Gail. libro 2. obser. 66. optime loquitur hac de re Simancas in prax. tit. 35. 4. numero 34.

l. fi. l aditos. C. de pro. l. qui sen. C. de pœn. l. fin. C de cust. reor.

Cl. q. 22. in pr. Fa. q. 37 n. 15 & seqq. Gomes l. 3. de actio. c. 13. n. 18 & 19.

vide Farin. n. 36.

Proxima indicia etiam requirũt duos testes, quando non sunt immediate de ipso delicto, sed de adminiculis proximis: sed si sint de ipso delicto, ad torturam sufficit vnus exceptione maior. Farinac. optime nu. 41. qui etiam seqq. numeris multa ponit dignissima obseruatu.

Sed nũc veniamus ad singula indicia. Primum ergo est, Indicium per testes.

Sufficit

Sufficit autem in hoc crimine vnus testis, ad inquisitionem particularem instituendam, etiamsi sit alias inhabilis: sed si sit testis legitimus, & exceptione maior est sufficiens ad torturam, iuxta Clarum, quæst. 21. num. 2. cuius dictum nimis indistincte vsurpat Godelman. lib. 3. capite 3. num. 13. tu explica. iuxta iam à nobis dicta ex Farinacio.

2. Indicium est Nominatio Socij Criminis: hoc etiam indistincte ponit I. C. ille Francofurt. more suo; sed accurate punctum istud tractauit Dominus Binsfeldius, quem qui plura volet, poterit legere: vt & Prosperum Farinacium insignem I. C. Sciendum communem esse DD. sententiam, maleficos, & mathematicos de consocijs interrogari, & torqueri posse: & quod & iure ciuili cautum, & omnium praxi receptum est: immo, & iudicem teneri interrogare, & reum in conscientia teneri denunciare socios; quos nescit, immo præsumit non se correxisse, nec destitisse à crimine: est sententia Theologorum. Iudex hoc facere omittens peccat grauiter: contra iustitiam, quia non occurrit, & impedit mala reipublic. & priuatis inde imminentia, quæ tenentur impedire: & idcirco tam priuatis; quam reipubl. eum teneri ad restitutionem omnium damnatorum inde redundantium, vult communem esse sententiam Theologorum (vt est) Binsfeldius: qui addit ex Soto, & Nauarro, teneri etiam confessarium huiusmodi reos admonere, vt socios non correctos denuncient, quod si nolint facere, non debere eos absoluere, si absoluat peccare. Quod si reus sciret aliquem ex socijs esse conuersum, neque periculum esse, ne ad vomitum redierit, vel sit rediturus: tunc non posset illum nominare, nec non confessarius, volentem talem nominare posset absoluere.

Sed quædam circa hanc rem (nempe circa nominationem factam ab vno complice, de hac enim hac sectio. disputo: non de facta à pluribus, de qua res est certior) sunt explicatius tradenda. fuse docet Binsfeldius iudicem debere credere reo socios casus excepti denunciant; frustra enim adstringeretur ad interrogandum, si non deberet ei fidem habere. Certum est aliquam habere debere, sed quantam, & ad quid? nunc videamus. Gignit denunciatio idoneam præsumptionem contra socios, si sequentia concurrant. Nempe si non sit defectus in persona, qui eleuet fidem. huiusmodi autem defectus raro contingit. Admittuntur enim infames: tales sunt omnes complices: ideo minus fidei meretur eorum testimonium, quam virorum bonorum: admittuntur tamen ad denunciationem, & testimonium, quia vix posunt alij haberi, & malefici non solent hoc crimen nisi coram complicibus committere, & solis illis detegunt: & infamiæ hoc impedimentum, est iuris positiui: ideo lex potest in eo dispensare ex iusta causa, vt fecit. debet tamen iuxta nonnullos, hæc complicis denunciatio esse facta in tortura, eo quod cum sint infames parum illis extra torturam credendum: reprehendit hanc sententiam quæ tamen communior videtur, Simancas, & ait eius auctores sine lege, & ratione loqui. rationem iam dixi, & fauet capit. illi 5. quæst. 5. & hoc satis colligitur ex Carolina constitutione, quæ in imperio seruanda est. Nec Simancæ opinio alibi locum habere potest, nisi forte, vt ex dicto socij extra torturam procedatur ad inquisitionem: nunquam, vt ad torturã: immo non sufficeret, si reus statim, ac tortura depositus erit, hoc diceret: sed debet tortura specialiter adhiberi pro confirmatione suæ depositionis: nec sufficeret prima tortura, in qua reus suum delictum confessus est, sic Clarus, §. vltim. quæst. 45. Antequam vero specialiter torqueatur pro confirmatione depositionis illius in tortura, in qua suum crimen fassus, factæ, debet eandem depositionem sponte ratificare, non secus, ac ipsam principalem delicti confessionem, Matsil. §. diligenter, num. 153. Carret. de indic. & tort §. octauum indicium, n. 17. & 22. postea poterit corã nominato, ad cõfirmationem suæ confessionis: & vt socios magis afficiat, & vt defectum infamiæ expurget, & ad omnem alium bonum effectum, iterum subdi torturæ sed admodum leui. Sic post Boer. Boss. Vulpel. Clarum, Farinacius quæst. 43. num. 139. qui testatur, sic Romæ practicari. Itẽ requiritur, vt nominator nihil iræ, vel ran-

Binfeld. de cõfes. malef. memb. 4.
Farinac. de indic. et tort. q. 43. l. fin. C. de malef. vide Fari. d. q. 43. n. 67.
D. Th. 3. 2. q. 70. ar tic. 1. ad 2.
Caiet. to. 1. tra ctat. 31. resp. 5. ad Cherub. et ad dict. art. 1 Castr. Sot. Angl. Na uar. citati à Binsf. fol. 284 cum seq.

est communis DD. in l. fin. C. de accus. et c. 1. de conf.

Camillus Campegius, ad Zach. de har. c. 9. Menoch. de arbitr. casu 471. num. 50. Mascar. de probat. vol. 3. conc. 1311. n. 38. Annot. in Zachez. c. 2.

rancoris habeat, vel odij cum nominato: quod iudex debet diligenter attendere, & cuærere: nam inimici nominatio nullam fidem faceret: ita sane si sit grauis inimicitia. tum enim hoc impedimentum est iuris naturalis, nec lege, vel statuto posset tolli. Minorennium testimonium ad inquirendum potest vsurpari, non ad torquendum, nisi meliora, & plura accedant indicia: fœminarum, propter sexus infirmitatem, & leuitatem, plures denuntiationes sunt necessariæ, quam virorum, puta: exempl. grat. trium, vel quatuor pro vno viro. Et hæc omnia locum habent in hoc crimine, etiam quoad coniuges parentes, & liberos. Secundo requiritur ex parte iudicis, vt non interrogarit ve neficum *de socio* aliquo in incluiduo, sed in genere, *de socijs*, non de hoc, vel illo: quia hoc foret suggerere, non inquirere, & hoc cauet Carolina constitutio: sed alij DD. volunt hoc procedere, quando non concurrunt alia indicia, vel præsumptiones contra singularem personam, nam si aliqua indicia, vel indicium, aut præsumptio contra personam in specie, siue in singulari concurrerent: tunc volunt licere iudici interrogando descendere ad speciem: vt fuitne tecum P. in conuentu malef. quando hæc, vel illa feciſtis? quod tamen explicandum ex Farinacio. scilicet duobus casibus tantum, etiam in exceptis criminibus, posse in specie interrogari deponentem de consocijs. Nempe quando reus dicit se cum socijs deliquisse, sed eos non nominat: tunc enim monendus est, & cogi potest, vt eos in specie nominet. Item quando contra certam personam adest præsumptio legitima, & valde clara, siue indicia tam manifesta; vt vere per illa dicantur constare ipsum esse delinquentem. Sic (ait Farinac.) vide seruari à iustis, & bonę conscientiæ iudicibus, d. quæst. 43. num. 133. Tertio requiritur ex parte criminis, vt nominans diligenter sit interrogatus. de omnibus circumstantijs: *quis, quid, quando, vbi, cum quibus, quomodo?* nec enim aliter posset procedere ad inquisitionem, & torturam ex tali nominatione, est omnium, & d. Carolinæ. Quarto requiritur, vt inquirat à vicinis an nominata persona fuerit de tali crimine à fide dignis vnquam diffamata, vel suspecta habita, sic Constitutio Carolina: & sane est ex adminiculis necessarijs, vt post docebo. Quinto, vt reus in sua nominatione non vacillet, aut variet, sed constanter perseueret, etiam in speciali tortura, vt docui, & statuit constitutio Carolina. nam deponens varius non modo ad torturam, sed nec ad inquisitionem sufficiens indicium præbet, vt ex communiore sententia receptum, & merito. quia deponens varius periurio non absimilis est. Sexto requiritur, vt nominans iusi randum præstiterit se vera fateri, & vere nominare, qua in re tuta, & receptior praxis est, sufficere principio factum iuramentum generale de veritate dicenda, & postea iterum oblato in ratificatione, aut in confrõtatione cum nominato: nec opus est alio speciali, vt sentiunt nonnulli, quos merito refellunt Men. Clar. & Far.

Ad torturam denunciati, seu nominati ab vno complice sufficient hæ conditiones, si aliæ confessiones plurium reorum concurrant, vel etiam adminiculentur alia indicia: quod ita intellige. Quia versamur in casu excepto, & DD. hoc negantes loquuntur de criminibus non exceptis, ideo si plures testentur de eodem suo consocio, faciunt indicium sufficiens ad torturam, vt in praxi obseruatur: idẽque obtinet quoad alia indicia, & præsumptiones adminiculantes. Putant quidem DD. etiam sine vllis adminiculis aliis ad torturam, sufficere nominationem vnius socij, ita Gomez & Blanchus, ex male intellecto Salyceto, sed eos optime refellunt Menoch. d. cas. 474 numero 46 Bertaz. in consilio 34. numero 8. & 25. fol. 2 Farinacius supra numero 9 iunctis num. 147. & 155. ideo timoratus iudex semper requirat indicia, non leuia, sed magna, & vrgentia, vt bene monuit Mascardus libro 3. de probat. conclus. 131. numero 14 iuncto numero 35. quæ cum vno solo complice. Non nullam harum conditionum me exigere, si sint nominationis plurium complicum: & quando tantum est vnius, requirere aliquarum istarum, non omnes, non auderem facia alia vsurpare: quam à iure suggesta, & bene commemorata per Farinacium. 1. Si accedat vnus testis oculatus maior exceptione, poterit iudex procedere ad torturam valde

Gigas de crim. laes. maiest. c. 7 num. 6. Grãma. cons. 38. nu 3. Antha. in c. pastor. de re. iud. Barb de test n. 42 Ph Frãc. & alij. vide Cl. §. fi. q. 24.

Farinac. supra. 187. et se. Mars. in prac d. §. diligenter a nu. 62. Mar. sup. Ant. Gomez. to. 2. c. 2. num. 18. Blanch. et alij. vide Farin. supr. nu. 4. et Lud. Vegger. de ijs. crim. 5. nu. 28. et 34.

Bald. l. quoniã liberi n. 2. C. de test. Grãma. cons. 1. et consil. 35. Nat. cons. 298. v. Post Boe. Pap. Bost. et alios Cl. § fi q 1 et Farin. supr. nu. 41. Men. de arbit. iud. cas. 474. bene Binsfel. sup. cons. 6.

anu. 163

Binsfel. t. 2. mẽb. in prin. fic post. Gome. & Vuesem Godelm

plurimos citat, et sequitur Bins. sup in cõcl. 1.

de grauem, quia tunc habet pluſquam
conſ. 100. semiplenam probationem, non tamen
Mume. 4. facit iſte teſtis plenam tunc probationem
Aym. vt male putarunt multi recentiores ſecuti
Cravet. Calcaneum, hoc temere affirmantem.
conſi. 178 nam poteſt dici plene probatum, vel
et Tiber. reus conuictus, niſi per duos ſaltem ex-
Decian. ceptione maiores, talis autem nun-
conſi. 18. quam eſt ſocius criminis. 2. Si accedat
Menoch. non vnus teſtis auritus, ſed vt minimum
d. caſ. 475 duo: hi enim faciunt præſumptionem
Ceph. cõ ſilio 140. aliquam. 3. Si accedat inimicitia grauis
Ioa. Maria Mon nominari cum occiſo, vel damnificato.
tice reg. 4. Si accedat fama contra nominatum.
cr. 4. et 5. Sed hoc indiget explicatione. Nam
Cl. §. fin. fama vehemens; ſi fuerit orta à perſo-
q. 22. nis honeſtis, & fide dignis: ſola ſine a-
Cel. Gra lijs adminiculis facit indicium ad tortu-
pet. Mõt. ram: vehemens autem cenſetur, non
ſup. T. b. ex numero teſtium (qui impertinens eſt
Decia d ad hoc) ſed ex cauſis ſuis. nam ſi cauſæ,
conſi. 18. ſeu coniecturæ vnde orta: ſunt veriſimi-
li. 1. les, graues, & vrgentes: cenſebitur eſ-
se vehemens, ſecus ſi non orta ſit niſi
ex leuibus friuolis, & non probabilibus,
neque tum ſufficerent ad torturam. ſi
egregie non ſit vehemens fama: tum ſi non eſt
Farí. hoc orta a perſonis honeſtis, & fide dignis,
docet q. (verbi gratia, ortum habuit à complici-
47. an 28 bus) ſcio variatum ſententijs: exiſtimo
tamen ſi fama orta ſit poſt incarnatio
nem, vel accuſationem, famam non
adminiculari, vt bene Farinacius docuit:
ſed ſi orta fuiſſet ante accuſationem, &
incarcerationem, probabilius puto (ſal-
tem, vbi non viget Carolina conſtitu-
tio, quæ repugnat) famam huiuſmodi
adminiculaturam: vix enim poteſt in
hoc crimine famæ initium ab alijs, quam
complicibus, oriri: & ſic intelligo atque
recipio ſententiam Binsfeldij, in l. fin. C.
de malefic. indicio. 6. & hoc obtinere
in omni re turpi, de qua non ſolet niſi in-
ter infames perſonas tractari, vt de mere
tricio, alea, lenocinio, & ſimil. fatetur Fa-
rinacius d. quæſtio. 47 num. 160. Quæ au-
tem requirantur, vt dicatur vere eſſe fa-
ma, poſt videbimus. 5. Si accedat, cum
An. Gail. l. obſer. dicto ſocij criminis fuga nominati ob
100. nu. metum non iuſtum, vel ſuſpicionem non
Myrſec. ve hementem, inquiſitionis contra eum
cen. 5 ob formandæ; ante accuſationem formi-
ſer. 98. tam; vel antequam ad actum iudicij
aliquem ſit proceſſum, coram iudice non
A inclementi, aut ſolito procedere non te-
mere, neque præcipitanter: his enim
caſibus, ſi iudicium deſerat, neque cita-
tus compareat, vel abſentiæ iuſtas cauſas
adferat: vehemens oritur ſuſpicio: ſicut
etiam quando ſeruato debito iudicij or-
dine carceri fuit mancipatus, & ſine ef-
fractione aufugit: nam ſi indebite car-
ceratus fuiſſet, & etiam carcere effracto
fuiſſet, non tamen fuga hæc enim facere,
pro confeſſo haberi. Sed de fuga mox
B plura. 6. Si accedat ſtricta amicitia, & Conſ. rar. reſol c. 2.
aſſidua conuerſatio nominat cum nomi Rolan. a Valle conſil. 7. nu.
nante tanta, vt faciat valde veriſimilem 47. tom. 1
præſumptionem participationis in crimi- Sic. ſent. comm ex plic. Far.
ne. 7. Si accedat ſecreta collocutio no- q. 43. nn.
minati, & nominantis, ante crimen com 147. &
miſſum habita: verbi gratia, antequam n. 177. et
ſegetes deſtruerentur, puer necaretur, hãc etiã
&c. 8. Si accedat ſuperſtitio nominati: probat be
vt ſi vſurpauerit res, facta, vel verba, quæ ne Binſf.
ſapiant incantationem: exempla ſunt, ſi ſup. ind. 5
C autem magicam alios docere ſit conatus, Far. an.
ſi olla cum vnguentis magicis, vel cum 176.
buffonibus, vel alia inſtrumenta huius Carolina
perfidiæ in ædibus eius ſint reperta: ma- conſt. 2.
xime ſi libenter magicus in domo eius re- 44 ibid.
pertus ſit, cui ſuperior poteſtatem ha- Iud. Kõſing
bens, & in bonum finem id non con- 323. Meno. &
ceſſerit: item ſi quis alteri fuit intermina- alĩ quos
tus maleficium, cuius effectus fuit ſub- ſequitur
ſecutus, maxime ſi qui minatus conſue- Binsmd
uit minas exequi, ſed neceſſe eſt quędam 8. bene ad
D hic concurrere, vt dicam poſtea. Item aens hoc
ſi nominatus inueniatur in ſtabulo, aut indicium
domo alterius, tempore, & loco quando eſſe vehe
non debet, & maleficium poſtea ſubſe- mentiſſimũ
cutum fuit. Item ſi quis feram vulne- etiã p'ũres
raſſet, & in eodem membro mox vul- ejusdẽ
nerata inueniatur perſona, de hoc cri- refert Bap.
mine infamata: vt in Lycanthropis ſæ- Villetus
pe accidit, & nuper hic in Belgio mihi re- conſi cri.
tulit euenisſe quiddam permirum Nob. 79. Binſf.
& ſpectatæ fidei vir, Vanderburchius ind. 4.
E Decanus Eccleſiæ Mechlinienſis. Mu-
niceps bombardam gerens deambula-
bat extra municipium, cui ecce obſtre-
pũt multæ aues ex oliuetis, cornix, & picæ,
in arbore prope viam. Sclopum collimat,
& diſplodit: viſus ſibi vnam cerno ctu per
culiſſe, & decidiſſe de ramo, reperit ſolã
ferream clauem de cingulo muliebri de-
lapſam, capit, & domum rediens narrat
amico, & num norit clauem: quæritq; re-

ſpondet

spondet alter se nosse, clauem vicinę domus N. Itur ad domum, reperiunt ianuā clausam, inserunt in seram clauem recludunt, ingrediuntur pro familiaritate, quæ illis cum Patrefamilias, ingressi Matrem famil. inueniunt glande latus ictam. Cape (*Lector*) & aliud certissimum, versabatur anno 1587. Caleti, (quando fælicibus auspicijs Sereniss. Archiducis Alberti vi expugnatum, a *Catholici Regis*, militibus tenebatur) apud Pontem Nuleti duo signa VValonum præsidio posita limitem, contra Bolonienses, tum hostes, tuebantur. sub vesperam sudo cœlo Procubitores duo vident nubem sub nigram aduolare, & in ea videntur sibi audire confusas voces multorū, quos nulli videbant. tum alter audacior: quid hoc rei est: satin securi? Si videtur, librabo arcubuziam in ipsam nubem. assentitur socius. cum tonitru sclopi decidit ex nube ante pedes mulier ebria, nuda, bene obeso corpore, & media ætate, femur traiecta duplici vulnere capta, sementis impotem simulabat: nec fere aliud adloquentibus referebat, quam: *Hostesne, an fœderati?* quid ad hæc, qui negant transferri? negabunt credere sese. maneant increduli, quia nec oculatis, quos possem plurimos adducere, credēt: non credent. cur? quia nec viderunt, nec audiuerunt: & quosdam interrogauerunt, qui se nihil scire responderunt. Si quæ quis nescit, quia nescit, ideo non vera, vere illi, & recte. An audeant profiteri se, quæ in domestico conclaui gesta scire omnia, nescio. Non ideo tamen minus gesta. Capiant, & alia quæ alij oculati testes, non auriti tantum, in Actis iudiciarijs Sacramento Veritatis adacti professi fuere. verbis ipsis Nicolai Remigij Quæsitoris proponam.

Est Girumeurie (inquit) *in Vogesorum prouincia castellum satis firmum*, e cuius summa arce cum tegularum aliquot ordines fulmine essent deiecti, Sebastiana Picarda non multo post (nempe X. Kalen. Nouembr. 1580.) in eo pago sortilegij rea forte, & id apud iudicem professa est dæmonis, suaque simul opera esse patratum. Cum enim (inquit) è nube vna in illam prorupissemus, eo consilio, vt funditus eam euerteremus, non fuit tamen in nostra potestate id ex se: sed tantum pauxillulum id ruinæ attulimus, vt esset, quod eius conatus nos non omnino pœniteret. Simile huic est quod sequitur, Cuninus quidam nomine, magistratum in D. Clementis fano Roncaij, vbi commorabatur obtinens, Kal. Decembribus 1586. cum ruri fœnum inter domesticos curaret, cęlumq; iam magnis tempestatibus commotum cerneret, domum fugam parabat, sed dum ad eam se instruit, subito fulminis ictu proxime se quercus sex radicitus vidit euersas, ac eā, quæ septima loco adhuc stabat, totam, seu vnguibus laceratam, ac discerptam. Cum iam multo magis properaret, amissis etiam præ festinatione pileo, ac instrumentis ijs, quæ tum manibus gestabat, ecce, de integro audito fulminis fragore, illi visa est in summa quercu, quæ in propinquo erat hærere mulier, quam (vt credibile est) nubes se eo impetu exonerarat. Eam igitur consideratius intuens, cognouit è vicinia esse vetulam, quam illico sic cœpit verbis increpare: Tune pessima ea es Margareta VVarina: ad quam quātum nunc comperio non immerito ante hac sortilegij suspicio apud omnes pertinuit? vnde tu nunc nobis ades isto habitū? Cui illa: Ignosce mihi hoc quæso, ac cal itum habe, quod nunc vides? fixo, si hoc ita de me pro meueris, vt nunquam a me tibi, tuisque vel minima oriatur iniuria. Ac ne quis de istis addubitet, sciat, non modo esse probata Cunini illius testimonio, quod iure iurando apud Quęstorem sanctissime firmauit: sed etiam ipsius VVarinæ agnitione, & extra tormenta sæpius repetita, & in ipso vitę vltimo momento multis audientibus confirmata. Huc etiam pertinet, quod ex alijs quęstionibus capitalibus, eorumq; qui eas exercuerunt tida renunciatione compertu habeo. Coorta enim magno fragore, tonitribusq; tempestate, quidam armenta, reliquosq; pecorum greges in collis Alemanni iugo custodiebant (is ad vicinos Huecariæ campos, quę est in Vogesorum prętectura, pertinet) se, vt in operto essent in proximas siluas abdiderant: ecce vero illis ex improuiso visi sunt duo rustici, summis arborum, quæ proxime stabant ramis hærentes ac velut implicati, adeoq; animis consternati, vt facile indicarent illuc

non

non consilio, sed casu atque in auspicato aliquo impetu eo deuenisse. Tum autem vestitus sœditas atque depravatio, quasi per lutum, sentesque omnes fuissent raptati suspicionem adaugebat, eo loci a magistello suo ejectos detrusosque fuisse, postquam is eos hac atque illac more suo traxisset. Confirmabatur, & id eo magis, quod cum illic tanto temporis spacio consedissent: quantum satis esset ad probandam asserandamq; oculorum fidem. momento tamen, advertentque nemine dilapsi apparere desijssent. Tandem, & dubitationem omnem amouit, quæ non longo post tempore subsecuta est illorū ea de re spontanea, atque armentariorum verbis confirmata confessio, cum ad interrogata ex vinculis respondarent. Est etiam villa, quæ se Bellimonte Vitellium contendentibus sinistrorsum ostendit, ibi in summum tectum cum fortè, & ijsdem è procellosa nube præcipites decidissent, magnaque difficultate Rotantrius (id erat alteri nomen) efficeretur, quem admodum ex tam arduo loco se incolumes possunt in terram demittere (nam, & earum rerum adhuc erat rudis, & insolens, hæcque illi ad infanas huiusmodi vimbrorum molitiones periclitata primum fuerat abitio) Amantius, qui a prima pubertate in dæmonis seruitutem à parentib. abductus maturè se ijs assuefecerat, ridens ibi infit: Bono animo es stulte, nam nos habet sua potestate ad difficiliora habiles atque idoneos Magister, hoc etiam negotium facile ac sine vllo negotio expediet. Nec dictū res diutius morata est. Nam subito turbine vna correpti, sine vlla noxa in terram sunt depositi. Ipsa tota sic contremiscente domo, vt a fundamentis reuelli videretur. Hoc q; ipsi diuersi toridem tamen verbis recensuerunt. Imo, & cum villaticis commissi, de die, deque tumultu ac trepidatione omni inter eos liberè ac constanter conuenit. Ac tandem, quos viuos criminis societas coniunxerat, eosdē mortuos flamma iudicis condemnatione absumpsit. Hucusque Remig. Idem l. 3. c. 12. cū hanc d. vectionē multis exemplis egregiè adstruxisset, sic concludit. *Quid nostris temporib. vulgatius, quam sunt tum frequentes, & assi-*

A *dua sagarum, decare assertiones: tū ijs consentanea hominum testimonia: qui, non per somniū, qui magicis artib. auersos sensus, sed oculis suis vidisse se illas nubibus excussas, vel summis arboribus ac tecti perplexas hærere, vel humi attonitas tacere constanti sermone affirmauerunt? Nec id quidem in triuio confabulantes, sed in iure sacramēto sanctissimo rogati atque adacti. vt in superiore disputatione non semel est demonstratū.]* vide l. 2. q 16.

B nonne similia accedere in Italia, quo ad Grillandi Lucretiam? nonne in Heluetiæ Schiltachio, quoad Sagam illam Erasmi *in Epistolis*? nonne in Batauia, quoad incaute curiosum illum adolescētem Ronssei? Cur (dic Sodes) quod in Italia, Heruesia, Hollandia accidit, non potuit in Morinis contingere? Hoc ergo iudicium satis firmatum.

Pergo ad alia. His annumero ossa, vel testis locis plane alienis corporis eo

C rum; quos oderunt insertas; vel quid simile patratum præter naturam; vt mirificū illud quod Valsracuriæ anno 1589. contigisse refert Remigius, de Iana Blasia; eam cum quē vlcisci volebat, Claudiū Girardum inuitasset, vt vnà secū ad focum paux illulum sedere non dedignaretur, atque expomus, quæ recens ibi cocta videbat, sibi quæ vellet haberet: & Girardus id facere non semel recusasset, causans sibi nō esse diutius ibi mo-

D rando ocium, & omnino nullum eius cibi quem offerebat tum esse desiderium: ex pomis iis vnum eius volæ manus cum tanto ardore adhæsit, vt alteram ei excutiēdo statim admouere cogeretur. verum dum id facit, vt æque sic conglutinantur, vt in vnum coaluisse viderentur, medij pomi ardore interim sic increbrescente, vt res illi parum abesse ab insania. Inclamat igitur obuios quosq; obtestans, vt sui misereſcerent. Adferre

E quisq; pro se ei malo quod poterat remedium, hic aquam restinguendo ardori, ille instrumenta dirimendis separandisq, manibus; sed cum nihil horum quidquam prodesset, & iam palam esset id illi mala aliqua arte confectum esse negotium, ex vicinis accurrens consideratior vnus monuit, vti eo reduceretur, vbi illum id malum primum inuasisset. Quod cum factum esset, cœpit bona illa Bla-

sia, ceu ridiculum quid cõtigisset homi- A
nem ludibrio habere, nihilominusque a
superiore brachio ad manum vsq; quod
intererat tãtisper demulcere, dum id po-
mum illi excideret: quo facto confestim
sedatus est dolor cęperuntque ei manus
libere, vt ante facere officium.

Quibus indicijs anumeratim, aliud
satis frequens, & quod accidit anno isto
1599. in Brabantiæ oppido primario,
cum maleficiatæ clarè, & sæpius obuer-
satur figura (suppono esse alias mente B
sanam, nec imaginoso morbo laborantẽ) seu species ipsius maleficæ, ei minan
tis, vel eam vexantis. Quanquam hoc
indicium solum non sit tam efficax, quã
præcedens. Item quam foret, si vnus te
stis exceptione maior deponat se vidisse
sagam propinantẽ equo, qui mox mor-
tuus, potionem, aut si duo testes legiti-
mi deponant nominatum exercuisse
actum aliquem, qui ex communi malefi-
corum praxi solet ad maleficium dirigi, C
v. g. quod stans in aqua, tetro tergum
aquam proiecerit in aerem, vel quod,
ante exortam mox grandinem, visus sit
lapidem ferire bacillo, vel flores de va-
rijs arboribus lectos in olam conijcere,
vel virga aut manu percutere, vel inun
gere animal. quod paulo post mortuũ.
Iudic. 8. hæc ait Binsfeld. esse indicia vrgentissi-
ma, quorum vnumquodque per se suf-
ficiat ad torturam, quanto (si hoc ve-
rum, de quo dubito) certius est suffi- D
cere, quando accidit ad nominationẽ
complicis? 9. Si, cum capiuntur, aliqua
dicunt, vel faciunt, quibus significent
se sibi timere a morte, actum esse de se
Carolina d. c. 44. neque se viuas manus iudicum euasu-
ras. 10. Confessio extraiudicialis rei si-
ue accusati, duobus probata testibus ni-
Indic. 9. ex cõmu ni vt ait sententia si error probetur, ita Binsfeld. Sed hoc
verum est tantum in confessione huius-
modi speciali de certo facto, non de ge-
nerali, vt de incantatione tantum vel ma
gia: item de facta, seriò non iocò, nec-
non de verisimili atque possibili, vt po-
stea docebo de confess. iudiciali.

Hæc sunt indicia maxime verisimi-
lia, & legitima, quando quæ ad naturã
atque plenitudinem eorum requisita
sunt, concurrunt, & hæc haud dubiè nõ
tantum faciunt cum nominatione com-
plicis concurrentia semiplenam proba-
tionem: adeo vt sic semper vnum isto-
rum indiciorum cum nominatione tali,
talem requisiuimus, sufficiat ad torturã:
sed etiam ex multorum sententia, quæ-
dam ex his sola sufficiunt, quod tamen
non libenter practicarem: sed semper
vellem vnum ex vrgentissimis; cum
alio leuiore, vel plura semper leuiora
concurrere.

Conditiones autem requisitæ, vt vnũ
ex his cum denunciatione complicis ad
torturam sufficiat etiam in exceptis sunt
sequentes, additæ ijs, quas superius iam
posuimus suis locis: *primò* vt talis no-
minatio complicis, adeo verisimilis sit,
vt vltra adminicula illa, iudex ex ipso
quoq; testium numero, & qualitate de-
ponentium, & persona eorum, contra
quos deponitur, & alijs facti circum-
stantijs, quasi certo credat nominan-
tem non mentiri. 2. quod socius crimi- *c. in fidei fauorem de haret. in 6 plurimo citat Far q. 43 num. 177. post Mar. Carrer. Beer. & alios Far. sup num. 178. Bur. cons. 69. & cons. 175. Ben. cons. Kirch. ou. Mascar. qui cõsiderantur esse communem. Vide Farin a nu. 179. Bene docet Farin. p. 47.*
nis socios nominans non patiatur, nisi
hunc vnum defectum: nam si plures ha
beat, etiamsi tantum duos (v. g. quod
non tantum, sit infamis, & criminosus
sed etiam sit vilis, abiectus, aleo, vel
alias inhabilis) tunc ne in exceptis qui-
dem facerent indicium ad inquisitionẽ
specialem, nedum ad torturam. etiamsi
in tortura suam nominationẽ cõfirmas-
set, quia hæc vnicum supplet defectum
tantum, quod procedit, multo fortius in
nominante socio criminis inimico, per-
iuro, vel vario, & sibi contrario. 3. tecun
dum quosdam nominatio vnius contra
eum, qui est bonæ famæ, & existimatio-
nis non valebit cum adminiculis, ad tor-
turam, sed valebit, cum bona fama
duntaxat debilitaret indicia contraria,
ideò considerandum potius, quot, &
quanta sint ista indicia adminiculantia,
vt si non superent bonam illam famam
tum vera sit hæc communis Dd. limi-
tatio, si illam superent, non debeat E
propterea nominatus torturam euade-
re, 4. si deessent alia adminicula, non
valeret ad torturam nominatio spon- *Far. q. 43 n. 188.*
te ad nullam iudicis interrogationem
a reo facta, quia hæc, ne iudicij qui-
dem vim tum haeret, sed si adsint alia
adminicula, vult omnino Farinac. eam *Sup. n. 58*
æquè valere ad torturam, ac valeret si
ad interrogationem iudicis emanssisset;
& sic intelligendam communem Dd.
dicen-

dicentium, si reus nulla præcedente interrogatione complices nominet, non facere indicium. Et sane hæc distinctio, quæ etiam Claro placuit, & Peguero; quoad inquisitionem, non minus æqua videtur in foro conscientiæ, quoad torturam. in foro externo, quia durat præsumptio, quod testis, vltrò se offerens examini suspectus est, ideo tutius illic iudex faceret sequendo communem. Porro quoad duplicem casum, quem addit Farin. num. 192. scilicet procedere illam communem primo, quãdo quis nec carceratus, nec a iudice requisitus sponte iudicem addit, & reuelat crimen complicis, secundo, quando quis sponte reuelat delictum, de quo sibi impunitas promissa a iudice ratione huc, quia i. casu tunc præsumitur denunciator siue accusator, secũdo casu præsumitur corruptus promissione impunitatis. Equidẽ, quia vtrumq; fundatur in præsumptione iuris, potius quam in facti veritate: putarem in conscientiæ foro, vbi veritas tantum attenditur posse iudicẽ hac nominatione, re bene perpensa vti ad inquirendum saltem: nam ad torquendum, non censeo. Sciendũ 5. non prodesse adminicula, quando tortura, in qua nominatus fuit socius, non fuit legitime peracta, seu decreta, puta sine præcedentib. indicijs. Farin. post alios nu. 193. & seq. Deniq; non valeret dictũ socij criminis ad torturam, etiam cum adminiculis, si potuit veritas actu, vel habitu aliter haberi, quidam putant: sed eos merito refellit Menochius cas. 474. num. 62. quem sequitur Farinaccius numero 195. dict. quæst. 43. Ex quo restant quædam breuiter addenda, de indicio famæ, fugæ, & minarum.

Quartum indicium est Famę Indiciũ, de quo sciendum, vt fama sit idonea pro indicio, debere ortam esse a viris, nisi sit de re melius vel æquè perspecta fœminis, hoc est; quando factũ amplius, vel æquè fœminas tangit; verbi gratia, de maleficio aborsus, vel sterilitatis, vel infanticidio, & simil. ideo in strigarum delictis potest fama originem ducere à fœminis æquè, ac viris. Item debet esse fama solida non leuis, non vaga, aut varia decrescens, aut contraria; sed constans crescens, & vniformis, ac eadem in toto populo: alias quãdo famæ sunt contrariæ, si simul sunt ortæ, & testes vtrinq; sint partes: vt & verisimilitudines æquales, negatiua tollit affirmatiuã, bona malam, & censetur negatiua, etiã quando testes aliqui dicunt, se nihil scire quia per hoc satis indicant non fuisse famam in toto populo. Si famæ simul nõ sint ortæ, posterior tollit priorem, nisi prior nitatur meliori testimonio, vel verisimiliori causa; tunc enim prior non tolleretur. 3. debet fama orta fuisse tempore delicti commissi, vel statim post, non ex longo interuallo, nedum post accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem: nisi tamen causa, ex qua fama sumpsit originem, superuenerit post longum interuallum, accusationem, inquisitionem, vel incarcerationem, quia tunc quandocunque superuenerit famæ causa, validum indicium famæ præbebit. ratio est, quia non potuit ante initium sumere, cum effectus causa sit posterior. 4. vt fama aliquid operetur, debet esse fama in loco delicti commissi, nec sufficit si sit alibi, locus autem delicti iuxta qualitatem & facti exigentiam latius, protenditur, vel vicinia tantum, vel in parte oppidi, vel in toto oppido, vel in tota prouincia 5. Debet fama, nec esse procurata, nec affectata ratio, quia hæc non est fama, sed hypocrisis & fictio. 6. Debet fama hæc mala per bonam famam non fuisse deleta. magna enim sunt bonæ famæ priuilegia. nam paribus momentis iudex debet inclinare in bonam famam. testes non multo pauciores deponentes de bona fama præferuntur deponentibus pluribus de mala. Fama bona in genere tollit malam in genere, & in specie est communis, & vera, quando mala in specie non est adiuta alio indicio: tunc enim puto tantum, illam debilitaret, vt colligo ex dictis Vulpelli, Clari, & Bossi coniunctis prout illa posuit Farinaccius, num. 197. & sequent. tollit etiam omnem aliam delicti præsumptionem, & indicium: adeo vt reum torquendum ex indicijs legitimis specificis præcedentibus eripiat torturæ: secundum nonnullos, quorum sententiam a quibusdam communis vocatur: attamen contraria est multorum

Cla. p. 21 Peguc de dec. crim. 5. n. 30.

Far. c. 27. n. 261.

Post Rol. consil. 3. vol. 1. Mascar. de prob. & al. Farr. n. 163.

vid Farr. a n. 165. Carer tr. de ind. et tort. n. 12. & 17. Foler prac. crimin. vers. dentur capitul. quod sufoc. xer n. 8. post. Bar. Alex Saly. Bos et Marf. Farr. n. 78. Bald. & Sali in l. ea quidẽ C. de actu. recte cõt. Bar. Fole sup. n. 3. post Bald. et Mascar. l. deprobat. conc. 748 n. 8. Pegu de cri. crim. 17. nu. 33. Hector. Acm. tract. de testib verbo testis bonã vel malam n. 7. & 9. Acm. supr. n. 14. & seq. Burs. consil. 315. vol. 3.

Ab Armeno solilo q. 17. & Burs. cōs. 166. vo. Vulpell. cons. 105. Ludouic. Peguer. dec. crim. 17 nu. 1. Vulpell. cons. 10 n. 4. Menchac. sc. 88 n. 77. lit. . post alios. Hector Aemil. supr. n. 17. Clarus q. 60. ve. frequens &t. de ind. & tort. trac. 1. c. 2. n. 5. Far. 197. Masc. de probat. 2. conc. 831. n. 10. Masc. su. Fran. Personalis de indic. & tort. n. 16. Gason. d. c. 2. n. . Clar. qu. 21. ve. fama sola. Far. 1. n. 22. Pers. & ab eo al lega. sup. n. 55. et 56 d. q. 47. n. 206. q. 5.

melius rem discutientium, & praxi, & rationi magis consentanea, vt dumtaxat bona hæc fama quando ad malam famam accedit aliquod aliud indicium, minuat, & debilitet indicia, non vero plane tollat, idque adhuc solummodo si indicia leuia, & qualia, qualia, non vero si sint particularia, aut grauia, & ideo adhuc posse tunc reum torqueri, sed tamen (vt aliquid etiam bona fama operetur) debebit leuius torqueri, quæ videtur sententia Casoni, & Farinacius addit hanc esse veritatem, & secundum eam indistincte semper se vidisse iudicari. Plura etiam idē de mala fama (a nume. 186. vsque ad fin. q. 47.) quæ sic breuiter cape commodiori ordine, & clarius tradita.

Mala fama in genere alicuius facti facit delicti præsumptionem, dummodo mala fama sit in eodem delicti genere de quo quis inquiritur, & si accedant alia adminicula sufficiet ad torturam, siue sit persona vilis, siue non, & siue sit delictum difficilis probationis siue non nam Dd. qui quoad personam vilem, & in delictis quæ sunt difficilis probationis, putant non requiri ad torturam alia indicia, præter famam malam in eodē delicti genere, sæui nimis sunt, & adserunt non admodum consentanea iuri, quare Farinacius eos merito reprehendit: ideo nec in maleficijs quidem putarim iudicem absoluendum, qui hanc crudelitatem amplecteretur.

Famam exacte probare quam necessariam, tam rarum est in iudicijs: adeo vt Grammat. Senator Neapolitanus scripserit, se nunquam vidisse processum, in quo repererit famam pulicam legitime fuisse probatam, quod, & Iulius Clarus, & Vulpel. & alij egregij partim iudices, partim aduocati asseruerūt. quare cum in nostra materia, plerumque contra sagas, & striges ex famæ indicio procedatur, pergam eos iuuare, quibus deest larga supellex libraria, vel ocium ingentia illa volumina Farinacij, Bossij, Mascandi & al. percurrendi. Ad famam probandam requiritur 1. vt testes ad minus sint duo, nec sufficit vnus omni exceptione maior, sed vt minimum duo esse debent spectate, integræ, & optimæ opiniones ac fidei: atque idipsum, quod sint tales, articulandum, & probandum in processu, iuri cōmuni magis consentaneum est; quando agitur ad inquisitionem particularē vel torturam, immo non bene faciunt iudices, qui communiter hoc solent prę termittere, licet aliquos pro se habeant DD. reuera enim fundamentum istorum quod vnusquisque præsumatur idoneus, & omni exceptione maior testis in re tanti momenti, leuiusculum est. 2. *requiritur*, vt etiam non interrogari testes de fama exprimant causas, indicia, & coniecturas, quibus orta est fama, nec sufficeret quod dicant se audiuisse a multis, vel publice, vel ita esse publicam famam, nisi, & causas, & illa alia adderent: quibus additis, sufficeret dicere se ita audiuisse publice dici: de quo statim amplius 3. *requiritur*, vt testis sciat saltem rudi Minerua describere (non enim opus est exacta definitione, quam vis iuristæ, & aduocati possunt dare) quid sit fama, de qua deponit, saltem sic, vt appareat iudici eum satis intelligere: quare reijci deberet, qui diceret se nescire, vel diceret esse id quod per plures personas dicitur, vel quod publice dicitur, vel quod per iustum aut illum dicitur sufficeret autem, nec de hoc interrogandus esse, si ex præcedentibus iudici constaret testem satis intelligere, quid sit fama. 4. *requiritur*, vt specifice deponat de famam illis ipsis articulis, in quibus fama est articulata, nec sufficeret quod in fine poneretur generalis clausula de fama præced omnium, &c. 5 *requiritur*, vt debeant exprimi auctores, a quibus fama est orta, & quidem probabilius est ideo obtinere, etiāsi interrogati de hoc non forent, & quod nominati isti debeant esse alij, quam contestes, nec sufficeret dicere, se audiuisse a maiori parte populi, si postea diceret se non recordari, a quibus nec vllos posset nominare. nam si aliquos nominaret, & diceret se reliquorum non tenere nomina hoc sufficeret: immo si fama foret orta ex probabilibus coniecturis, & causis, hoc quintum requisitum cessaret. 6. *requiritur*, vt dicant testes, se audiuisse a maiori parte populi, vel ita dici a maiori populi parte,

Vide Far. nu. 07.

Masc. sup conc. 749. Hip. Sim. cōs. 59. vol. 1. ca. qualiter, & quando de ac ensat.

vid. Far. à n. 111.

Opt. Sim. de har. q. 61 post n. 37 Vulp. cons. 30. n. 11.

Clar. § fi. q. 6. n. 18.

Ro. cons. 52. vol. 1 Natta cons. 473. Vinius in l. c. mu. epin. Mascar. sup. d. cōs. 7. n. 36. Mascar. sup. concl. 752.

Multis Fari. an. 28. vsq. 236. Bar. in l. demi nore §. plurium D de que Fr. Hercul. de negati 312. in fin. Bar. sup. n. 20. Bal. in c. præterea nu. 19. de testibus. Cla. sup. q. 90. v. 15. Cepe. Tolos. decis. 380. n. 9. Salyc. in l. ea quidem nu. 19. C. de accusat.

parte, (si addant illius ciuitatis. vel etiã si id non addant, quia satis hoc intelligitur) a maiori (inquam) parte populi id publice dicentis, vel priuatim: nec necesse est addi, & ita maiorem populi partem sentire sufficit etiam si dicant, se audisse sic dici per totam ciuitatem. non sufficeret si dicant, se audisse a mille personis, vel a diuersis personis, vel a multis personis, vel a pluribus, & pluribus personis, quia nihil istorum significat maiorem partem populi. Sed quid si dicant se ita audiuisse publice dici, vel ita esse publicam vocem, seu famam? tunc distinguendum. nam in criminalibus quando agitur dumtaxat an habendam semiplenam probationem (v. g. ad torturam) hoc sufficeret, quando testes simul adducerent causas, & coniecturas verisimiles, vnde orta esset fama: in ciuilibus vero hoc non sufficeret, &c. sic conciliat Bald. & Bartol. contrarias opiniones Prosper. Farinacius supra nu. 259. cum seqq. *Septimo requirunt* nonnulli plures hos testes non esse singulares, sed verius est, hoc non requiri, & famam siue bonam siue malam posse probari per testes singulares, dummodo non sint conteſtes in specie famæ irrogatæ. 8. *fama* probatur per decem testes, etiamsi non sint vniformes, dummodo causis, & auctores famæ bene exprimant, & alias sint testes habiles: tamen non sufficient ad torturam, nisi concurrant alia adminicula. 9. *probari* potest fama etiam per scripturam, vt litteras bonorum virorum, per priuilegia, & instrumenta antiqua, &c. alias scripturas authenticas, scripturæ autem non possunt esse pauciores duabus, immo saltem tres, &c. debent habere originem a diuersis personis. Hæc de probatione famæ in specie.

Fuse Far. an. 238.

De quib. §. fin. d. q. 6. n. 14.

Far. sup. n. 265. et 304.

Bonæ famæ inspecie probandæ hæc est regula, quod vnusquisque præsumitur in suo artificio vel statu (etiamsi carnifex foret) bonus, donec probetur malus, maxime si sit natus ex bona patria, vel ex bonis parentibus, vel si sit nobilis, & diues, vel bene educatus, & ideo etiam quis præsumitur bonæ famæ: nisi tamen adesset sceleris aliqua præsumptio specialis, quia hæc excludit præsumptionem generalem. Fallit etiam regula illa, quando agitur de præiudicio tertij, tunc enim huiusmodi bona fama est probanda, item quando hæc præsumptio bonæ famæ redundaret in præiudicium eius pro quo præsumitur (de quo vide Medoch. libro 5. de præsumpt. 1. a num. 20.) item fallit in eo, qui alias fuit malus, malæque famæ, item in eo, qui dat operam rei malæ siue illicitæ. *Ad probationem famæ bonæ, vel malæ in genere*, requiruntur eadem, quæ ad probationem eius in specie: vnde valet argumentum a fama in specie, ad famam in genere.

Vid. Pro. Far. sup. an. 67. Majcar. sup. conc. 711. et seq. 911. Vid. Far. n. 277.

Quintum est Indicium Fugæ. de hoc regula prima est, quod fuga ante inquisitionem formatam, vel accusationem correctam, contra fugientem gignit ordinarie suspicionem, & præsumptionem non leuem doli, & delicti commissi: non tamen sola, sine adminiculo alio, facit semiplenam probationem: quare neque sufficit sola ad torturam, quicquid multi dixerint, & loquor de fuga, quoad ipsum fugientem: nam de fuga complicis, non arbitror vnquam illam facere indicium contra cõplicem inculpatum, hoc est contra quẽ non sunt alia indicia. fugientem autem intelligo, etiam illum, qui occulte latitat in ciuitate, aut loco vbi habitat, eum quoque quem ex signis euidentibus constat fugam adornare, idque magis si accesserit contumacia aduersus citationem: vel etiam fugerit per loca inuia, & insolita, puta per saltus, aut nemora, quæ non sunt in transitu: vel si inuentus in delicto, aut præparatione, clamore populi fugatus fuit: quo casu etiam denegatis defensionibus posset torqueri, si clamor populi sit ortus ex probabili, & verisimili causa, ad opinandum, quod volebat delictum committere, sed clamore fuit impeditus. Quod si metuit subito, & est improuiso se conijciendum in carcerem: antequam capiatur: fugiens, vel se occultans non præbet fugæ indicium idoneum ad torturam, multo minus, si iam captus ex manibus satellitum, & ministrorum iustitiæ se eripiat, quantumuis iuridica, & legitima sit

vid. Prof. Fari. qu. 48. per tot. et Clarum n. 21

Masca. de prob. mult. is l. 1. con cl. 819. et concl. 531.

Vid. Far n. 12.

captura, quod diligenter notandum contra multos: & verissimum est, quando, quis etiam ex interuallo postquam elapsus fuit, vel sponte iterum comparet, vel inuitus iterum captus fuit: quod maxime obtinet in ijs, qui vel propter debilitatem carceris incommoda ægre possunt ferre, vt de se testatur Demosthenes: vel quib. admodum verecundum sit incarcerari, propter genus, vel dignitatem, vel professionem.

Hoc contra Carr. & Folet. bene Farinac. à num. 14. de cruc.

Aeschin.

Sponte dicitur rediisse: qui, cum possit iterum fugere, permittit se capi, vel citatus comparet. Est autem hæc spontanea comparitio (fiante bannum fiat) adeo potens, vt fugam plane expurget, cætera vero indicia omnia debiliter, adeo vt propter illa antea poterat torqueri, iudex eum iam non poterit torquere, ex plurimorum Dd. sententia, vel non poterit nisi leuius multo torquere, iuxt. Farinac. num. 55. Reg. 2. est post accusationem, vel inquisitionem fuga in criminalibus causis, quando agitur de pœna luenda in corpore, adhuc non præbet indicium sufficiens ad torturam: etiam si accederent alia adminicula. nam adminicula hæc tantum ante inquisitionē operantur, & non postquam fuit inquisitio cœpta, quia post inquisitionem cœptam fuga non præbet vllum indicium: & ideo alia indicia huic non possunt adminiculari, quod nullum.

Bart. & communiter omnes Peguer. dec. cr. 4. nu. 31. Clarus q. 1. n. 3. Far. n. 27

Quod si alia indicia sint multa, & vigentia, ac grauia, illa vim suam habebunt, non vero huic, quod nullum est, adminiculari sunt dicenda. Reg. 3. Hęc obtinere puto etiamsi iudex non habeat famam crudelis, neque comminatus sit se male tractaturum. ratio, quia molestiæ iudiciales, & grauissima caussarū criminalium incommoda, reuera sunt iusta metus, & fugæ caussa, quando vero illorum duorum alterum accederet, fatentur omnes fugam nullum indiciū præbere. Reg. 4. Fuga cum quantumuis multis adminiculis alijs, non sufficit ad condemnandum pœna corporali, vel ordinaria: si vero esset iuncta cum vno teste exceptione omni maiore, & oculato, tunc posset sufficere ad condemnationem pœnæ pecuniariæ, & extraordinariæ. Reg. 5. Causa probabilis fugæ probatur, per iusiurandum fugientis, quando constat de causa probabili: etiamsi præsumi aliunde possit eum non propter hanc causam sed propter delictum discessisse, verbi gratia, dicit quis se discessisse: quia timebat accusari, vel incarcerari: si constet hæc comminata, vel præparata fuisse, statur iuramento, quod ob eam causam discesserit. Sextum est Indicium Minarum. circa quod nota differre iactātia a minis. Iactitare se dicitur, qui dicit se posse vltionem sumere, offendere, delinquere, &c. Si vellet: minari vero, qui dicit se velle facere, siue se facturum. Hæc duo perperam nonnulli confundunt: etiam in alijs rebus. Sit cōclusio, quoad minarum indicium, quando damnum, vel delictum est subsecutum, communis sententia est siue iactauerit quis se, siue minatus fuerit, efficax hoc indicium esse ad torturam, quando minans, vel iactans est persona potens, malæ vitæ, & solita minas exsequi: intellige si sit dubium, quis de ictum commiserit, & minator in hoc ipso delicto sit malæ famæ. ratio est, quia in hoc casu, idem est animus iactantis, & minantis. hoc verū in foro externo, quia talis illic præsumitur in interno tamen foro, puto inter minas, & iactantiam distinguendum confessario. & diligenter quærendum, an iactitarit animo adimplendi, necne. Nam grauius longe est peccatum eius, qui iactauit, vel minatus cum desiderio exsequendi, & exsecutus: immo duplex est peccatum.

Farr. n. 47.

Farinac. nu. 69.

Farr. n. 44. & seqq.

Arg. metum C. quod met. caus. Farr. qu. 50. n. 7. & 9. Recte Cla. qu. 21. n. 37. Peguer. decis. cri. 17. nu. 11.

Similiter in foro externo idem est, si quis expresse, vel tacitè, siue ænigmatice minetur occidere, aut vulnerare, (verbi gratia, faciam ne doleat tibi caput, extraham tibi pennam de ala, &c.) sed in foro interno in æquiuoca, seu obscura locutione scrutanda est mens loquentis. Et hoc quod diximus de homine malæ famæ, & solito exsequi: locum habet quando non accedunt alia adminiculantia indicia: nāsi accederent alia, tunc ex solis minis, & mox subsecuto delicto posset subijci tortura etiam non solitus exsequi.

Farr. n. 8.

Menoch. de præsūpt. qu. 8. nu. 62. Farinac. num. 11.

Hæc limitanda, primo si offensus haberet alios etiam inimicos præter minantem, tum enim debet iudex esse valde circumspectus, & considerare an

suffi-

sufficientes sint minæ, & an forte alius inimicus hoc tegmine fretus offenderit, vt narrat accidisse Paris de Puteo, & ex eo alij.

Vid. Far. nu. 12. Secundo limit. quando delictum non esset subsecutum incontinenti, sed ex interuallo: hoc autem decernere permittitur iudicis arbitrio, qui considerare debet qualitatem personarum, & an ante habuerit opportunitatem delicti cõmittendi. nam si statim non habuit, & fecit statim, ac eam nactus est, interuallum nihil eleuat indicium.

Vid Far. nu. 14. Tertiò fallit, quod diximus esse indicium sufficiens huiusmodi minas, si sint ambiguæ, & quæ possunt significare vindictam legitimam, siue iuris, & licito modo (verbi gratia, vicissim solues, pœnitebit te, non sic abibit, & talia) quod certe verum est, si minator solitus sit via iuris se vicisci: verum si consueuit se vindicare via facti, (vt solent sortiarij) in his iudex potius debet sequi sententiam Parid. de Puteo volentis etiam, tum fore indicium ad torturam. 4. minæ debent fuisse specificæ, seu de eodẽ, quod subsecutum fuit delicto. sic nonnulli post Spec. & Dec. quorum doctrina, (vt recte Farinac.) tantum est admittenda, quando minæ prolatæ fuere in aliqua certa specie, & subsequitur delictum plane alterius speciei, quod non continetur sub specie comminata, neq; est præparatio, seu gradus quidam ad illud, (verbi gratia, quando quis minatur occidere, & secutum est domus incendium.) Sed si minæ fuerunt in genere prolatæ (v. g. dolebit tibi caput, faciam ne hic intres, ne loquaris, &c.) & delictum illa generali significatione continetur; vel si delictum plus nocuit, vel minus, quam minatum fuit, sed effectus tamen est, quid ordinatum ad minas: tunc adhuc locum habebit regula (verbi gratia, si in quem minæ occidẽdi prolatæ inueniatur tantum vulneratus, vel è contra: quia vulnera nequeũt ad certam mensuram dari.) 5. limit. procedere regulam quando minæ non fuerunt reuocatæ, & quando erant prolatæ animo sedato, & post interuallum a prætensa iniuria: sic, vt queant dici processisse ex animo deliberato: non ex calore iracundiæ. 6. limitat. vt minæ sint absolute, Nam si fuerint conditionatæ (verbi gratia, faciam si tu, adhuc transieris hac, &c.) tunc nihil operantur, nisi sufficienter probata conditione in minis apposita. 7. debent minæ apparere, hoc est, probari per duos testes efficaciter; quos oportet saltem esse concordes in qualitate minarum, licet discordent in loco, & tempore: alias si essent omnino singulares, vel esset vnicus tantum testis, minæ non facerent indicium ad torturam, sed tantum ad faciendam inquisitionem generalem sufficerẽt. 8. ad torturam sufficerent minæ hominis soliti exsequi, cum causa præexistente minarum, vtpote honor læsus, odium, vtilitas, aut quid simile, quod si ad consuetudinem exsequendi, & causam accederent alia adminicula præsumptionem (vtpote ininicitia) tunc etiam ad condemnandum sufficere tales minas censet Farinac. post multos, quos allegat; non quidem ad pœnam ordinariã, sed extraordinariam, & pecuniariã non corporalem, quod fateor, quando concurrunt minæ inimicitiæ, delictum, & consuetudo exsequendi; idque facilius in excepto, & occulto difficiliſque probationis crimine nostro sortilegij admisserim, quam in alijs: tamen semper propenderem in sententiam negãtium vnquam in vllo crimine licere ex huiusmodi indicijs tantum remotis ad condemnationem procedere.

Osas. obs. 64. nu. 55.

Far. nu. 22

vt bene Natta cons. 41. nu. 2.

Far. an. 4.

Far. nu. 7.

viden. 30. 36. & 39.

Præc. Camillus. de indic. tra. 7. c. 1. n. 17. Diaz. regu. 370. Ant. Gome. to. 3. c. 1: n. 15 Sarm. Epiſc. Geenenſ. li. 1. Select. c. 5. sicut dicũ §. illi etiam de hom. cap. qui potest, &c. quãta de sent. excommun. ea non in inferẽda 23. q. 3. cũ sim. Gandi. tit. de præsumptio. & in d. in dub nn. 24. Men. de arb. cas. 355. numer. 7. quos sic interpr.

SECTIO IV.

De alijs indicijs minus vrgentibus, & minus certis.

Primum est, quando quis potuit maleficium impedire, & non fecit: si tenebatur non lege tãtum caritatis (qua omnes homines tenentur) sed etiam lege iustitiæ, vt puta ratione officij, tunc puto vrgentem præsumptionem occultæ societatis induci, & talem non prohibentem esse plectendum pœnam saltem extraordinaria, quando aliqua adhuc adminicula accedunt: intellige primo posse torqueri; &, si post torturam necessaria reliqua adsint ad condemnationem iuxta dicta paulò ante in fine præcedentis sectionis etiam posse procedi.

cedi. Quod notandum est procuratoribus, & aduocatis fisci, & similibus officiatis iustitiæ. Sed, si quis tantum tenebatur obuiare ex præcepto caritatis; tunc non puto istud indicium sufficere ad torturam, si alia nulla coniectura concurrit, maximè si postea non associauit se sic delinquenti. Et hæc limitant DD. quidam in crimine læsæ Maiestatis, quos sequitur Iul. Clar. & non est dubitandum de foro externo: ibi enim non reuelans hoc crimen punitur, sicut, & serui qui non defenderunt Dominum occisum. In foro conscientiæ, neque hos seruos, neque alios illos, ne in crimine, quidem læsæ Maiestatis, putarim ad restitutionem damnorum teneri. Hinc patet indicium & præsumptionem induci contra iudices: qui omittunt, vel negligunt maleficos punire, ad quod tenentur ratione officij, vt dixi. vt & belli dux ratione militum, & prælatus, subditorũ. quæ est communis sententia, argumen. c. qui potest, 23. q. 3. ca. negligeret, 2. qu. 7. Simanc. in praxi titol. 15. Capic. decis. 130. nu. 67. Piaza epit. delict. c. 28. nu. 30. & 31. Nicol. Moron. de fide treg. & pac. qu. 138. nu. 4. & hi omnes, quia iure ad hoc tenebantur, ad restitutionem damnorum ex omissione hac ortorum, parti læsæ tenentur: neque obstat Couar. & Medin. citati loquuntur enim de ijs, qui tantum tenebantur obuiare ex caritate; quoad seruos Domini occisi aliud est, quia licet puniantur in foro externo, id fit propter præsumptionem, & ideo in foro conscientiæ non tenentur ad restitutionem.

sic intelligo sententiam cõmunem, quam sequ. Anto. Gomez. d. li. 3. tit. de homic. n. 4. et in tit. de læs. maiest. n. 8. Clar. § fi. q. 87. n. 3. et Far. q. 50. n. 6. lib. 1. §. sed et in eo D. ad Syllan. sic bene Clar. sup. post Ioã. Med. et Cou. ibi citatos.

2. Est, quando quis patrocinatur spõte maleficis, & conatur criminis enormitatem eleuare, & contendit: non esse credendum ijs, quæ de illis certo narrantur, & ea omnia vana esse, & delira aliaque huiusmodi, sicut fecere Vvierus hæreticus, & nostris temporibus quidã Calidius Loseus Theologus, cuius animæ Deus parcat: qui dum viueret fuit eo nomine suspectus insinceræ fidei, & Burxellæ incarceratus; & Treuiris expulsus, quia libellum parauerat, & conabatur clanculum Coloniæ (quod hic inferendum duxi, vt, si forte infælix iste partus postumus, cum noxa publica, lucem aspexerit: vel scripta exemplaria, vt solent opera tenebrarum, clam distribuantur, sibi quisque caueat. ne specie pietatis impietatem hauriat) parauerat inquam, & conabatur libellum edere in hanc sententiã, coactusque fuit abiurare huiusmodi dicta, scriptaque, & merito. sic enim natura comparatum est, vt quæ quisque libenter, & proterue defendit, ea non fugiat, neque se illis facilè abstineat: à quibus vero se abstinet ea non multum laboret, cum inuidia & molestia, tueri. Deinde vt plurimum tales postea deprehenduntur occultæ societatis rei. Estque hæc persuasio diligenter vitanda. cum omnibus, tum maximè procuratoribus, aduocatis iudicibus. Vvierus, si credimus Crespeto d. scur. 3. de odio Satanæ, hanc defensionem suscepit, quia ob Magiæ crimẽ pœna mortis verebatur. Ex Iaquerij flagello Fascinariorum, constat per Edelinum Doctorem Sorbonicum hoc Diabolum conatum persuadere mortalibus Iaquerij verba sunt: *non immerito creditur, quod dæmones, qui hæresim, & sectam abominabilem fascinariorum erexerunt, induxerunt assertores ad credendum, & pertinaciter asseuerandum: quod ea quæ per maleficos fascinarios fiunt in cultu dæmonum, non sunt nisi illusiones dormiẽtium. hoc autem luce clarius patet ex processu facto cuidam magistro in Theologia*] addit Monstreletus par. 3. Chronic. eũ fuisse Priorem S. Germani in loco, quem vocant Galli en l'haye: & ante fuisse monachum ordinis D. Augustini, & prius etiam aliorum ordinum. vnde hominis inconstantiam facilè notes.] *Super huiusmodi hæresi & secta deprehenso, qui sponte confessus fuit, & detexit, quo modo in cultu dæmonis ipse cum pluribus alijs complicibus realiter, & pluries conuenit, quem dæmonem inter eos vidit, & coluit apparentem, quandoque in forma hominis, quandoque in forma hirci, vbi abnegauit Deum, & fidem catholicam, Beatamque virginem & crucem. Prædictus autem Magister vocatus Mag Guilhelmus Adeline anno Domini 1453. die duodecima mensis Septembr.* [Monstrelet. vocatus Guilhelm. Edelin, & dicit hãc sententiam latam mense Decembri, in Vigilia Natiuitatis Dominicæ: in cæteris conueniunt, de loco, de anno, de con-

confessione, de pœna,] *in capella Episcopali Ebroicensi iudicialiter coram iudicibus fidei, cum lacrymis in terram prostratus, exhibuit quandam schedulam continentem sua commissa contra fidem in dicta hæresi, & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem. Ipsa autem schedula continebat inter cætera, quod quando ipse fuit introductus ad dictam sectam Diabolus asserebat, quod ipse Mag. Guilhel. bene posset si vellet, augumentare eiusdem dæmonis dominatũ, præcipiendo eidem Mag Guilhelmo prædicare, quod eiusmodi secta non erat nisi illusio, & quod hoc prædicaret ad contentandum populum patriæ, vbi tunc morabatur ipse Magister Guilhelm. Hunc Mag. Guilhelmum ego, qui hæc scribo noui, & frequentissime vidi antequam esset de hoc crimine suspectus.*] hæc Iaquer. flagelli hæreticor. fascinar. ca. 4. Nostris temporibus summa ope, & vi Doctor Vlaet. vnus ex Principis Electoris Treuirici Consiliarijs, hoc idem contendebat; sed ei se fortiter eruditè conscripta confutatione erroris. Petr. Binsfeldius opposuit, edita Disputatione de Confess. Maleficar. Captus ille Vlàetius, crimen tandem, fraudemque confessus, vt & Edelinus; flaminis feralibus consumptus fuit. Indicium hoc nititur aperta iuris præsumptione, l. vni. C. de priuat. carceribus, &c. error. 84. d & docent Pet. Loyherius lib. 2. de spectris fol. 526. Ludouicus Richeaumus noster, in libro trium Discursuum, Iaquerius Michael. Remig. Bodinus, Crespet. & alij. Oratos velim Iudices (quos ego talia perperam effutire intelligo) vt dignentur has Disquisitiones nostras legere, & in singula inquirere, quæ displicebunt, refellant: quæ refellere nequibunt ijs fastu, & obstinatione seclusis, assentiantur. Irridere, contemnere, nec legere, intelligereve velle: vanitatis, non grauitatis est, inscitiæ non sapientiæ, scurrarum non iustitiæ Sacerdotum. Solo autem Canone illo, Episcopi 26. quæst. 5. niti, & verba vrgere, non sententiam: nec ad ipsa quidem verba satis attendere, totamque canonis seriem: sed frustulatim eum discerpere, nec explicationem Theologorũ, & Canonistarum doctissimorum admittere. nec iudicium suum communi omnium Europæ Catholicorum sæcularis, & Ecclesiastici fori Tribunalium praxi, rerumque iudicatarum auctoritati submittere, sed vnum malle VVierum, alterum, reprobæ religionis hominem, sequi, & cum scandalo audientium publice ista iactare, quid aliud est, quam Tribunalia omnia Catholicæ inscitiæ, iniustitiæ, credulitatis damnare? quam maleficis, & eorum sceleri habenas permittere ad nocendum? quam reipubl. & humano generi toti, & Deo Optimo Maximo tali conniuentia, patrocinioque teterrimæ apostasiæ, atrocissimam iniuriam inferre? vide d. sup. lib. 2. q. 16. & dicenda infr. hoc eod. libr. 5. sect. 16. litt. VV. Vbi c. episc. fusissimè explicabo.

3. Est, cum sortiarij, vt plurimum etiam sint hæretici: eos qui scienter defendunt ipsos, & errores eorum esse ipsis deteriores, proque socijs habendos, qui nesciunt esse sortiarios, hi puniendi non sunt, vt tales: nisi sua defensione iudicis officium impediant. Qui scientes esse sortiarios, non defendunt errorem, sed personam tantũ: illi se valde suspectos reddunt, & contra illos specialiter inquiri potest, & ob defensionem hanc sunt puniendi, vt & aduocati, & notarij: illi, si scienter, & sponte in iudicio patrocinantur, venia non petita, vel ad hoc a iudice non deputati; hi, si instrumenta scienter illis confecerint. Quod si iudices, vel Domini eos in suis iurisdictionibus, aut terris defenderint; primo sunt excommunicandi, & post pertinaciam officijs, dignitatibus, & bonis priuandi, & in exilium mittendi, vt regijs Hispanię, & Sicilię constitutionibus iustissimè cauetur. fallit hęc 3. regula, quando sortiarij non sunt hæretici.

4. Quod de defensoribus dictũ, idem de fautoribus obtinet, qui verbis, factis, consilio, vel pecunia eos iuuant.

5. Maiorẽ etiam præsumptionem de se præbent occultatores, siue receptatores, eorum: si scienter hoc fecerint, vel non vi coacti. Quod si contra occultatorem occurrat alia præterea præsumptio, cogitur ipse vim, vel ignorãtiam probare, vt si sit amicus, vel consanguineus, neque hic cognatio excusat a pœna in totum, sed tamen causa est lenioris multo punitionis: maxime si sit valde arcta

C. qui alior. 24. q. 3. c. qui consentit 11. q. 3. c. accusatus, §. vlt. de haret in 6. e. c. communicamus §. credentes de hæret Brunel. l. 5. de hæret. ca. 13. Simanc. in pract. ti. 14. ca. si aduersus, de hær. 2 Para. 9. v. 1. Turrecrem. sum. de Eccles. 2. p lib. 3. c. 21. L. 1. & 2. de recept. Bar. in d. l. 1. nex. in li. 1. C. de receptat. Cũ oporteat de accusat. l. si vitimis, C. de nupt. c. leg. 23. q. 8. c. insidelis 28. q. 1. L. vlt. de recept. cum simpl.

neces-

necessitudo, vt coniugum, filiorum, fratrum. Hæc quoque locum tantum habent, quando maleficium est iunctum cum hæresi.

Deut.13. & 17. Plato, l.10 de legibus D. Leo homil. 4 de collect. et hom. 4 de teiun. D. Thom et Caiet 2. 2 q. 33. artic. 7. Bernard. Arcualus li. de frater correct. conclus. 6. propos. 6. Ant. a Cast. li. 2. de iust. haer. punit. ca. 25. Sot. li. de ratione regul secre. memb. 2. q. 4 & li. 5 de iust. & iu. qu. 5 a. 1. Cãlib. 17. de lo. Theol. c. 9. D Bañez 1. 2. q. 33. a. vlt. dub. 2. Silmanc. sup. c. 23. Et cõmunis sentẽtia citatorũ, et praeter eos Do. in 4. d. 19

6. Tenentur omnes, si maleficium sit coniunctum cum hæresi, maleficium denunciare (quod extra cognouerint) & iudicibus indicare; &, qui hoc non faceret merito præsumitur socius, argumento fautorum, ac receptatorum. Sed quæritur V. *debeat hoc casu præmitti correctio fraterna?* si constaret maleficium non esse coniunctum cum hæresi, nemo dubitat esse correctionis fraternæ seruãdum ordinem, sed quia hoc est de plane raro contingentibus, quoad striges, & sortiarias, & veros magos dæmoniacos; ideo quoad hos omnino cẽseo hac in re idem dicendum, quod de hæreticis, de quibus Dd. sollite disputãrunt. *Imprimis*, si hæreticus est dogmatista: protinus debet iudicibus deferri, vt cautum lege diuina Deuteron. capit 13. & 17. ratio. quia nulla moraliter spes suppetit tales admonitione corrigendos, & iuxta Diuum paulum; *mali homines, & seductores proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.* (2. Timoth. 3.) vnde consequitur, quotiescunque probabiliter constat non redituros admonitione ad sanam mentem, statim denunciandos. quia periculum est, ne sermo eorum, vt cancer serpat. quare commune bonum præferendum est vnius priuatæ famæ, & cum talis iudicio suo pluſquam iudicio Ecclesiæ tribuat, stultum sit sperare, quod priuati hominis admonitionem auscultaturus, & crediturus. Et hoc verum de omnibus, quos constat malitia errare: nam hi solent esse pertinaces. huiusmodi ergo tenetur quisque sub mortali deferre.

Est Dur. d. 19. et citatorum cõmunis.

Secundo si constat aliquẽm ex ignorantia errare, & certum sit moraliter, siue firmiter creditur post admonitionem emendandus, & correctio profutura: tunc præmittenda est admonitio fraterna. *Tertio*, si dubium sit vtrum correctio profutura, necne, & vtrum ex malitia, an ex ignorantia peccet: hoc est si dubitetur probabiliter de eius pertinacia: tunc res est dubia, quidam censent, tunc prius legitimum admonendum, quam denuntiandum, & legitime admonere vocant, quando quis admonetur ab habente auctoritatem prælationis, iudicij, & eruditionis: ita vt teneatur illi credere. nam non est dicendus admonitionem contempsisse, qui non credidit ei, cui credere non tenebatur. hæc sententia est valde æqua. Resp. tamen videtur vtilior sententia contraria, nempe hoc casu deferendũ Ecclesiæ, argumenta pro sententia hæc sunt. tum, quia in re dubia non est resp. Christiana in discrimen adducenda, semper enim subest periculum moræ, & subuersionis aliorum, & lege naturæ bonum commune particulari præponẽdum, tum quia si reus ille non erat bonæ famæ, parum refert eam iuste lædi? si vero erat, hoc ipso magis nocere reipubl. potuisset, cuius bonum præferendum eius existimationi. tum quia vel errabat ex mera malitia, & tunc iustissime delatus fuit, aut errabat ignorantia, & tunc iudices, vel eum non comprehendent, vel comprehensum absoluẽt, & vtroque casu salua eius fama. Ex his infero *in Magia crimine* (quia lamiæ semper sunt valde pertinaces, & vix fieri potest, vt ex ignorantia peccent, & semper mora est damnosa alijs) *ideo semper sub Mortali vnumquemque teneri confestim eas denunciare, etiamsi cum hæresi non sit coniunctum earum crimen, & ideo qui non reuelant hoc crimen, extra confess. sacramentalem, acceptum indicium contra se, saltem ad inquisitionem etiam specialem præbere,* quod minor Dd. non obseruasse. Opinor omisisse, quia comprehendebant sub crimine hæresis, vt Sancta Inquisitio facit in Hispania. Deinde sagæ reuelandæ sunt, quia delictum earum non censetur commissum, sed committendum, & damna impendent proximo, & reipub. ideo in conscientia quis non potest tacere; hoc enim in genere Doctores communiter de conscientia foro reij sunt in quouis crimine committendo: Peccabit, ergo hoc non faciens, sed contra charitatem, non contra iustitiam, idq; omittendo non committẽdo, ideo non tenebitur ad restitutionem, ad damna & interesse partis, nisi sit talis, qui ex iuris præscripto reuelare tenebatur.

Sic post Areu. & So. (quos citat) Simanc. n. 12.

NOTA.

Fusc Pet. Plaz. Epito delict. t. 2 n. 17 Ant. Gomez. d. t. 3. tit. de homic. n. 4

7. In-

& Alt. de laſ. maie. n. 9. Menoch. ſup. caſ. 355. n. . Poſt Med. & Conar. bene Clarus d. qu. 87. & Farinac. ſup. n. 25. Sor quæ refert, & ſequitur Meno. ſup. n. 3. metius loquè s Pez. Nau. de reſt. l. 2. c. 2. nu. 11. & 17. Poſt in nu. ferè Far. q. 52 n. 6. & 8. Angel. de malef. in ver. fama publ. 105. & eſt Marſil. Bart. & aliorum commun. vide Farinac. 2. 31. & 36 Cephal. conſil. 64 l. 2. Perſonal. de indic. et tortur n. 86. Farinac. n. 33.

De hære. q. 61. n. 31 & ſeq. & Binsfeld indic. 20.

7. Indicium ſumitur ex mendacio rei, quod ſemper ſufficit ad inquirendum: non vero ſufficit ad torturam. niſi fit adiutum alijs præſumptionibus. Intellige mendacium facere indicium, ſi concurrant ſequentia, nempe ſi ſit circa qualitates, & circumſtantias ſubſtantiales, ſiue proximas delicti (vt circa tempus, vel locum delicti) non circa remotas, (vt locum originis rei:) & circa ea, quæ ſi vere dixiſſet, reo præiudicaſſent in hac cauſa; & reus non habet pro ſe vllum indicium innocentiæ, vt puta vnum teſtem, bonam famam, vel quid ſimile, & mendacium euidenter eſt probatum.

8. Eſt rei variatio adiuta aliquo alio præiudicio, idque circa qualitates, & circumſtant, proximas delicto (vt dictum de mendacio) & ea quæ immediate rei defenſionem reſpiciunt. Reus variat, qui modo dicit vnum, modo aliud: hæc variatio facit indicium ad torturam, cum emanat ante torturam in examine, & ad vlteriorem torturam, cum contingit in tortura, & ad nouam quando poſt præcedentem contingit: dummodo præcedens tortura facta ſit ex indicijs legitimis, & dummodo præcedentia indicia non ſint ſatis per torturam expurgata, nam ſi forent expurgata ſufficienter, non poſſet amplius interrogari ſuper delicto, non noceret etiam variatio, ſi nata eſſet ex obliuione, vel alia cauſa probabili, verbi gratia, ſi ſe corrigendo reus variaſſet: his enim cauſis deeſt doli omnis ſuſpicio.

9. Eſt vacillatio, & titubatio, quando quis loquitur tremens, trepidãs, timens, vel pallens, vel ſudans præ anguſtia timoris, & notarius illud indicium ſcripſit: tunc volunt hoc eſſe idoneum iudicium ad torturam cum variatione præcedentis numeri, Bart. & alij: undamentum huius ſententiæ eſt, quia oculus, & vultus ſolent eſſe animi indices, vt ex ſacris literis, & prophanis ſcriptoribus probat Simancas: ſed adhuc exiſtimo iſtud indicium non eſſe ſufficiens cum variatione, quia nimis eſt fallax, & dubium, & debile. quia multis hoc contingit, dumtaxat ſolicitis de proprio honore, & metuentibus potentiam aduerſariorum, aut iudicium aſperitatem, quamuis innocentiſſimi ſint; adeo, vt plerumque A neſciant præ perturbatione, quid dicant, vt bene Nouell. Paris, & alij apud Farinac.

10. Si cum inſtrumento magicæ noxæ viſus eſſet de loco exire fugiens, pallenſque, in quo loco inuentus eſt aliquis læſus vel res maleficiata: hoc indicium omnino puto eſſe propinquum, & ſufficiens ad torturam per ſe ſolum, vt in ſimili fatentur omnes de exeunte timido, & pallido cum gladio cruento, & B ex domo vbi occiſus inuentus: immo communiorem, & veriorem ſententiã eſſe volunt hoc ſufficere ad condemnationem, maxime ſi alia accedant indicia. Sed quicquid hi dicant, ego ſequor Gandin. Boer. & Ioan. Andr. cõtrarium volentes, nempe nec ſic quidem eſſe ſufficiens indicium ad condemnationem. Miror autem Farinac. fateri hoc non eſſe verum de domo habente duo oſtia & tamen putare verum de via C publica vel agro: cuius haud dubie plures ſunt loci egrediendi, & ingrediendi. Facilius autem admiſerim ſententiã illam communem in pœna dumtaxat pecuniaria, non vero in ordinaria, vel extraordinaria corporali: nihilominus etiam, quoad pecuniariam, quia Farinacius, cum Claro, fatetur iudicem non teneri eam infligere, ſed tantum poſſe ſi velit: ſemper ſim auctor: ex hoc indicione procedat ad vllam condemnatio- D nem.

11. Eſt converſatio cum malis hominibus infamatis de eodem delicti genere, eaq; ſtricta, & continua, ſed hoc indicium eſt valde generale, & remotum, tendens potius ad diffamationem, quam vt per ſe ſit indicium. egemus de illo præced. ſectione.

12. Si commiſſo maleficio quis confeſtim veniat ad curiam, vt ſolliciter inquiri, & procedi de auctore criminis, E cum hoc ad eum non pertineat ſollicitare. hæc enim ingeſtio, & feduitas ſuſpectum facit, & ſæpe exemplis hoc deprehenſum, ſed hoc etiam eſt leue, & debet bonis præſumptionibus alijs robora ri, vt ſufficiat ad torturam. Quod multo magis tenendum de illo, qui ſponte cum non tenetur malef ctorem deſiun ciat, nam qui tenetur denunciare, & non denunciat, vel tarde denunciat, hic

præbet

Conſer n. 55. cum nu. 64.

nume. 68.

Nauarr. Marſ in pract. crimin. nu. 150 § diligenter nouel. in pr. & crimin. poſt princ. nu. 110. arier. tract. de indic. q. 1. ind. ant. 40. mex. p. 3. c. 13. n. 4. Vid. Far. nnu. 94.

præbet suspicionem contra se taciturnitate sua.

13. Si inuentus fuerit veneficio occisus, vel læsus aliquis in hospitio, seu domo, posset esse indicium contra hospitem, seu dominum domus, argumento eorum, quæ censent doctores de inuento mortuo in domo alicuius, nam delictum in domo factum, præsumitur factum per existentes in domo, qui poterunt torqueri tanquam testes, si non probatur eos in domo, tum non fuisse, idque nullo alio indicio concurrente: tanquam rei principales autē, alijs præsumptionibus concurrentibus: intellige nisi sint bonæ vitæ, ac famæ, tunc enim non poterunt torturæ subijci, vt rei principales, nisi si tacuerint, & cælauerint mortuum, vel nisi constet homicidium non potuisse committi ab alijs, quam in domo existentibus; hoc autem difficulter potest constare, & in eo facile iudex potest labi (vt patet exemplo pulcro, quod narrat Farinac. num. 111.) quare non facile hoc credendum iudici, nisi sint personæ viles, & de crimine simili suspectæ. Vide Farinac. a num 98. vsque ad nu. 119. qui nu. 120. bene addit hoc indicium nunquam sufficere ad condemnationem.

Paris sup. c. 3. nu. 14. Nouel. sup num. 102. et 108. Follet. in pract. crim. et alij.

14. Adhuc leuis indicium est, si mortuus reperitur in via prope domum alicuius: eadem enim tunc fupicio est de domino, & inquilinis domus illius; hoc sufficit ad torturam, si sit repertus valde contiguus domui, & dominus, vel domestici habuerunt inimicitiam cum defuncto, vel alias sint malæ famæ in similibus, vel si concurrant aliæ præsumptiones fortes. Farin. a num. 120. Sic memini processum Madriti an. 1573. contra quandam famosam meretricem prope cuius domum repertus asininus pullus excerebratus: quæ confessa in tormentis se vsam cerebro ad philtrum, & flagellata in exilium missa.

15. Est indicium viciniæ, quia in prædictis casibus etiam est præsumptio contra vicinos, quæ idem operatur, quod præcedens, & etiam elicitus, si vicini sint bonæ famæ, vel mortuus extra viciniam habebat inimicos, a quibus potuit occidi. Farin. a num. 127.

16. Si quis tempore maleficij, vel incontinenti post inueniatur in loco delicti, vel loco propinquo valde, & quasi contiguo cum armis, seu instrumentis maleficij; tunc etiam si alias fuisset bonæ famæ, quia duo concurrunt, (locus & instrumentum) posset subijci torturæ sine alijs adminiculis: quia tunc est indicium valde propinquum, si verò sit inuentus, sine instrumentis, tunc ad torturam necesse est concurrant aliæ præsumptiones, vide Farinac. a numero 133.

17. Est quando quis frequentat locū, vel viam, vbi maleficium commissum, vel visus est immediate, ante in illo loco, vel via ambulare, tunc si iste malæ famæ in similibus, poteri statim subdi torturæ, si sit bonæ famæ, non nisi accedentibus alijs præiudicijs. Intellige de eo, qui alias non erat solitus locum, vel viam illam frequentare, nec tunc habebat aliam iustam causam illac transeundi, vt quia volebat accedere domum suam, Ecclesiam, vel quid aliud. Farin. a num. *138.*

18. Desumitur ex illo Cassi, Cui Bono. nam præsumitur deliquisse, qui causam habuit delinquendi grauem, & deliberatam, non subitam tantum, vel leuem, & sufficit hanc causam fuisse existimatam talem a reo maxime si sit pronus in illam causam (vt in amorem, vel odium) & dummodo appareat alium neminem hanc causam habuisse, & hæc causa sit in specie iudicialiter probata, neque hæc omnia sufficient ad torturam, nisi mala fama, aut aliud indicium accesserit. Farinac. num. *144.* cum seqq. ex Casono optime de hoc loquente, lib. de Indic. tract. 2. c. 1. & c. 3.

19. Acclamatio, aut vociferatio in domo iniuriam patientium, & tum fugiēs, seu exiens ex domo visus; nam tunc quasi duo concurrunt indicia, quorum prius indicat delictum posterius delinquentem, & vnum iuuatur ab alio, vt sufficiat ad torturam, est indicium remotum, & per duos testes legitime probandum; Farinac. a nu. 157.

20. Ex communi opinione Doctorū, & iudicum, si cadauer positum coram reo sanguinem emittere inciperet, vel ex vulnere, vel ex ore, vel ex naribus: hoc indicium quidam magni faciunt, & de

l.1.q 4 c. 3.v.6. cadaue.

& de eius causa alias à me disputatum hoc eodem opere. Ego istud indicium nunquam existimarem sufficere ad torturam, quicquid graues, Dd. quidam in contrarium dixerint. Moueor quia verè est indicium remotũ, & quasi prodigiosum: de cuius causa non constat, & incertissimum, quod nullo iure, vel causa iuridicè probata nobis constat, & tortura maximi est præiudicij, quare nisi accedant fama, minæ, inimicitiæ vel simile adminiculum, nunquam ad torturam ex hoc indicio Deum timenti iudici procedendum, affirmauit. Far. nu. 156. post Anton. Gomez. fusè & prudẽter hoc discutientem d. tom. 3. c. 13. à n. 15. & Marsil. in pract. §. diligenter num. 181. Masc. & alios.

post Angel. & Par. Boer. dec. 166. Blanc. de indi. ad l. fi. D. leg. num. 408. Carer. de int. Ind. 27. nu. 2. Nou. reg. 184. Men. de arb. cas. 270. nu. 16. & de præsu. li. 1. q. 89. n. 128. & alij.

21 Sumunt quidam ex mala physiognomia, & malo nomine, item si oculos in terram defigant: de malo nomine, est sententia Marsilij, Bruni & multorum; sed hæc meo iudicio prorsus est inanis præsumptio, quando nomen impositum puero à parentibus; si impositum viro, aut adolescenti à moribus, vt solent malefici nomina inuicem mutare, tunc haberem pro idoneo indicio ad probandum esse malum hominem in genere, non vero ad probandum speciale delictum aliquod, nisi ipsum nomen delictum illud significaret, sed tamen ad torturam solum hoc non sufficeret. Quoad oculorum in terram defixionẽ; hoc leuius adhuc est, potest enim ex pudore oriri: nec est proprium vnius in specie delicti, ac ne in genere quidem delicti sufficiens argumentum. Vt nec physiognomia mala: quare de his omnibus indicijs prudenti iudici parum curandum est, quod non aduertunt duo I. C. hæretici, his nimium tribuentes, vt fortassis etiam Martin. de Arles. nec obstat quod directorum inquisitorum, in 3. part. in cap. de signis exterior. per quæ Nicromantici hæretici dignoscuntur, & magi hæreticantes. scribit, eos communius habere toruum visum, & obliquum, ex visione, & apparitione, & collocutione malorum spirituum: nõ enim illic ponit indicia sola ad torturam, sed etiam generalia quędam ad dignoscendum personas, in quas formanda inquisitio: & hæc ponit tantum, vt præambula quædam indicia ipsorum iudiciorum ad torturam.

vide Menoch. de præsu. li. 1. q. 89. Far. a nu. 165.

Bodin. in dæmono. & odel. l. 3. cap. 3. Marci. de Arte. de superst. a n. 100.

22 Æquè leue indiciũ est, si quis natus sit ex mala patria, & in qua multi tales criminosi, hinc enim nimis generalem suspicionẽ gigni patet, vt opt. docet Simancas. idem censeo de parentibus, quanquam sit indicium nonnihil propinquius, & magis immineat periculũ ab his, quam à patria, & faueat suspicioni experientia, maximè quando mater est malefica, & magis adhuc si etiam auia fuit, hoc, vt certum admisere Godelm. & Bodin. sed hoc etiam indicium, vt incertum reijciunt, nisi iuuetur vehementibus præsumptionibus alijs, Catholici, & prudentiores scriptores magis vrgeret hac in re conuersatio, & educatio, cũ tam malis parentibus, ad quam reduco præcedentem suspicionem, puto enim, si à talibus parẽtibus ortus, & ab his educatus fuerit, gigni suspicionem ad inquirendum, quando non est bonæ famæ reus: si aliud indicium præterea accedet, posse torqueri.

Inst. cath. c. 50. n. 8. & 9.

d. c. 3 Bod. d. l. vit. c. 4.

Cyrill in sum. cri. ru. 29. de q §. n 1. & Sima. sup. d. ca. 50. nu. 10. & 11. Fa. q. 47. nu. 279. Binsfeld. indi. 16.

23. Si quis inimicorũ obiectione, vel amicorũ admonitione insimulatus taceat, & quasi contẽnat silentioq; eludat, quidã putant idoneum indiciũ; quos citat Binsfeld sed merito eos non sequitur, est enim leue, & incertum indicium, indigens adminiculo aliorum, etiam ad specialem inquisitionem.

Indic. 164

24. Si quis consueuerit scelerat iuramenta, vel blasphemias, vel obscœnas ima verba proferre, aut dæmonem sæpe nominare, sæque, alioq; illi frequenter deuouere; v. g. do te dæmoni, auferat te diabolus, &c. si quis alia grauissima scelera specie differentia à Sortillegio committat, eum sortilegij suspectum censet Binsfeld. indict. 11. eo quod graues scriptores tradant huiusmodi suspectos esse de hæresi Sed obserua hoc indicium ad malam famam reduci, & duntaxat solum sufficere ad inquirendum, ad torquendum non, nisi præsumptiones aliæ adminiculentur.

Vt post Carer. et Sim. Menoch. li 1. de præs. præs. 1. & li 1. q. 12. Cast. l. 1. de iusta hær. pun. c. 10. Godelm. et Binsf.

25. Si dum torquentur, nullas emittant lacrymas, nam censent DD. quidẽ eas flere nõ posse, si velint, & ideo hoc indicium ponunt Spreng. Grill. Bodin. Sed hoc merito alii inane, & friuolum signum repugnãt; nam si loquuntur de lacry-

lacrymis ex pœnitentia, vel deuotione, illæ non sunt spontaneæ, sed a Deo, cui lubet dantur: si de lacrymis propter sensum doloris, fieri potest, vt sit talis quarundam constitutio corporis: noui pueros, quos citius flagris discidisses, quam vel vnam lacrymulam excussisses: è cõtra Picardorum hæreticorum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocant, aiunt vberum flere quandocunque lubet. An ergo hi nequeunt esse striges?

26. Si vagæ sint, sæpe habitationem, & domicilium mutantes: maximè post diffamationem, vel complices captos: hoc indicium est bonum indicium, sed commune omnibus criminosis, vim habet ad torturam, quando alia accedunt indicia: fallit si sit bonæ famæ, quia hęc illud purgat: item si migrandi iustam causam probet. *Binsfeld indic. 18.*

27. Si singularitatem quandam præ se ferãt impietatis, vel religiositatis ostentatione, quoad diuturnas in templo moras, habitum, &c. sic Binsfeld. vt verum tamen fatear hoc indicium valde lubricum, & leue est, hypocrisim potius probans; sortilegium vero non nisi remotissimè. *Indic. 17.*

28. Quidam sagi volunt dignoscere ex eradicatione chrismatis in fronte; alij ex stigmate impresso: sed vtrumque merito improbat Binsfeldius; nam quo ad eradicationem illam, ridiculum hoc est, chrisma enim nihil visibile, vel sensibile relinquit in vertice vncti. quoad stigma non omnibus illud inurit, sed ijs tantum, quibus diffidit eos constantes fore, vt iam alij obseruarunt; præcipuis non inurit: aliquando etiam delet cum capti sunt; & quando non delet, id relinquit. vt hanc superstitionem indicum foueat, & sic nonnunquam innocentes plectantur. nec enim facile verum signum dignoscas a macula, vel næuo, vel clauo, vel impetigine naturali, tum quia non eadem est forma signi: aliquando est simile leporis vestigio, aliquando bufonis pedi, aliquando araneæ, vel catello, vel gliri, tum quia non idem locus, in virorũ enim corpore sæpe visitur sub palpebris, sub labijs sub axillis in humeris, in sede ima; fœminis etiam in mammis, vel muliebribus locis, tum etiam quia non omnium stigma est insensibile, vt docet experientia. Et si aduertant se pungi, fingere dolorem possent, etiam quem non sentiãt. Quamobrem Michaelius, Pneumalog. schol. 5. monet ludices cum acu, vel pugiunculo iubent stigma pungi, id tam cautè fieri debere, vt striges non aduertant, solere enim illas cum aduertere fingere, se vehementer stimulatione hac cruciari. Plerumque etiam alijs ex causis sunt cicatricosæ, quia sic in suos non rarò dæmon sæuit, vt os totum lacerum ac dilaniatum relinquat, & perpetua inhæreant vestigia, vt de Rosa Gerardina testatur Remigius c. 13. Quanquam ex his ipsis cicatricib. aliud rursus, sed incertum nascitur indicium. *Danæus, Bodin. Godelm.*

29. Longè certius indiciũ est sequens; In Hallo villa Diœcesis Traiectensis, fœmina quædam misera, die quadam pedes suo pelui imponens, & extra illam retrorsum saltans, sic ait: hic salto de potestate Dei, in potestatem Diaboli: quã Diabolus mox rapiens, & in aera sustollens multis, qui aderant in villa, siue extra villam videntibus, vltra altitudines nemorum transtulit, ita vt vsque in hodiernum diem nusquam compareat. sic Cæsar lib. 11 cap. 60. & præcedenti capite, apertè indicauit hanc magicis artib. institisse. Sane huiusmodi dictum factumue, indicium vrgentissimum & proximum putarim. Hæc de indicijs, quędam addamus de denunciatione.

SECTIO V.

De denuntiatione, & testibus.

QVid operetur denũciatio siue testimonium complicis ostensum lucu lenter Sect. 3. Nunc tantum addenda breuiter quædã de denunciatione, & testimonio aliorum qui teneantur denũciare, & testari, iam vidimus Sect. supe riore. Nunc addo praxi receptum, per regulam, qua leges dicuntur spectare ea, quæ frequentius contingunt, vt quæ in hæresis crimine testimonia probationesque recipiuntur, eadem locum habeant in crimine Lamiarum; ratio, quia Lamiæ semper suspectæ sunt de hæresi & raro hæc suspicio fallit: semper enim earum facta ferè sapiunt hæresim manifestam. *Plura Carpzou. 1. de iustã hær. punit. c. 11. & Simanc. in prax. tit. 11. Sprẽ. Sil Sipn. Iaquer alij.*

2. Re-

2. Receptio testium debet ab ipsimet iudicibus, seu inquisitorib. fieri, nec est delegãda, nisi magna ex causa, & prudenti, ac probo viro. reci possunt etiam ante litis contestationem, & etiam ratificatio testimoniorum fieri poterit extra tempus præstitutum ad probandum, si iusta, & probabilis aliqua causa id exegerit; semper autem erit ratihabitio testium adhibenda, etiamsi reus se habere illos pro ratificatis profitetur. Publicatio quoque testimoniorum reo præbenda est, vt contra queat excipere; nomina testium verò non sunt in hoc crimine simul publicanda, quia periculum ferè euidens hinc imminet varijs ex causis testi, & negotia fidei sic retardarentur, metu perculsis testibus: consultum tamen, vt (quod fit in Hispania) iudices diligenter exquirant à reo, numquos habeat inimicos, & testes suspectos in genere quibus credi nollet, & quare? confrontatione ergo testium, & rei in hac materia non utendum, nisi magna ex causa, & omni periculo cessante; vt cessat quando complices deposuerunt. Et possunt testes super ijsdem articulis etiam prorsus contrarijs, facta iam publicatione, audiri post multos Siman. supra num. 3.

3. Possunt in hac causa a iudicibus maximè Ecclesiasticis (vt sunt inquisitores) quælibet personæ egregiæ, etiam quilibet consanguinei, compelli, vt se coram ipsis sistant, & testimonium perhibeant, quod fidei fauore receptum. Vt autem in hoc crimine illustres coguntur, sic etiam infames alias personæ vt complices (de quibus actum) excommunicati, & similes; non vt plena eis fides, sicut alijs non famosis, sed quanta prudenti iudici videbitur circumstantijs consideratis, præbeatur, valet etiam testimonium auriti testis, qui se ex ipsomet reo dicit audiuisse, non qui ex alijs sic intelligendus D. Chrysost. hom. 30. in Genes. cum negat ex auditu iudicandum, nec excepto in hac causa contra testes admittitur, nisi quæ testem penitus refellat, vt capitalis inimicitia, coniuratio, subornatio: cæteræ tantum eleuant fidem, non tollunt. Sed isti testes inhabiles, infames, & non integri, tũ demum admittendi, quãdo alij haberi nequeunt, vt in crimine isto ex natura rei, & actus, vt plurimum contingit. Coactio autem illa fieri potest, non per incarcerationem (etsi quidam iudices hoc perperam faciant,) sed exacto iureiurando se testimonium dicturos, semper excommunicationem; denique inducta mulcta, & captis pignoribus, l. si quando, C. de testibus c. 1, 2. & vlt. de testibus cog. Franc. Viuius in comm. opin. verbo testis citatus. Et cogi potest etiam qui iurauit se non reuelaturum. cap. intimauit. de testib. & dic. ca. vlt. Viuius lib. 2. verb. confessionem.

4. Quantumuis multiplicentur depositiones personarum infamium, & cõplicum, non est procedendum iudici ex his solis ad condemnationem; scio contrarium communius teneri, & in praxi obtinere; saltem vt pœna puniatur extraordinaria, argumentum eorum est, non lex aliqua aut ratio vrgens, sed generale brocardicum, ex multiplicatis indicijs debilibus resultare indicia indubitata. Sed hoc argumentum valde debile est; nec in rigore verum, nunquam enim quæ natura sua sunt dubia possunt rem facere indubitatam; sicut nec multa venialia peccata vnum mortale: nec multa ægra vnum sanum, nec multa non alba vnum album, nec multa tepida vnum calidum, &c quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem naturæ suæ, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri. Deinde totum illud, nihil fundamenti habet, nisi præsumptionem. Præterea quis neget; quãuis ratum id sit, fieri tamen nonnunquam posse, vt vno casu plura concurrant indicia ad crimen non verum, quam ad verum? Esto sic probatio criminis admodum laboriosa, progrediatur hoc ergo ad torturam: si ad necem insontis extendis; nonne durus, & sæuus meritò dicare? sit crimen atrox natura: quid tum, si reuera non commisit? sic aliqui noxij elabentur, præstat decem elabi, quàm vnum innoxium condemnari: si tortus fuit innoxius, potest ei solatij aliquid impendi: si damnatus, & necatus, quod tu mortuo præbeas cataplasma? Denique ratum illud, & receptum, etsi ad torquendũ minora probationum adminicula sufficiant; ad dam-

Hodie cõtrariũ in prax. obtinere scio, vide Gom. l. 3. observat. q. n. 10. bene post alios Siman. t. 35. n. 7 ex quo deinceps addemus, & alias. quoniam frequenter sunt, & alij, vt lite non cõtestata vtrẽ deberet in 6. DD. ind. c. quoniam frequent. & c. de test. sic Flauius Innoc. 6. vide Direc. inq. fol. 52 Simã sup. n. 17.

Glo. ca. 1. de test. cog. Rom. not. 401. Laf. in l. ad egregias D. de iure iur. Aim. cons. 220. v. in fidei & ibi D. D. de hæ. in 6. on disalu. de hæ. q. 1. v. Cerraf. l. 5. m. scell. ca. 6. Siman. bene sup. n. 20. & 2. sequent.

Postplur. Ant. Gabr. l. 1. cõm. concl. rub. de rest. conc. 9. vide optime loquẽtem. Binsfeld. p. de com. malef. tertiauit. à fo. 320.

Vid. Bin. ad hoc fusè allegãtem membr. 1. concl. 7. fol. 356. et ad d. Anton. Gom. t. 3. c. 12. n. 18. Aymon. cons. 173. Decis. cõs. 18. l. 1. Lud. Peg. de cs. crim. 17. nu. 42. vide sup. sect. 3. lit. L. vbi doctum quibus cõcurrẽtib. vale aut ad torturã.

damnandum necessaria esse luce meridiana clariora, nonne hoc illi ipsi fatentur DD. quibus Bodinus, & alij contra sentientes sententiam suam confirmãt; Marsil. pract. crim. §. diligenter, num. 3. Chassineus supra Consid. Burg. rub. 1. §. 5. nu. 123. Ant. Gabr. d. conf. 7. nu. 7. Iul. Clar. q. 21 nu. 9. vbi hoc confirmat arrestis Burdegalens. & Parisiensib. Blanch. de iudic. nu 384. Monticella reg. crim. 4. num. 6. Osasc. conf. 65. lib. 1. Farinacius q. 43. num. 49. 52. & 73. Quos omnino hac in re puto iudici sequendos.

5. Si testes isti complices, postquã aliquam, in tortura, & concurrentib. cæteris necessarijs, denunciatũ, & confessionem denominationemque hinc ratam habuerunt, & confirmarunt ad banc um, vt oportet, & ante sententiam: postea post sententiam, in loco supplicij, more instante, innocentiam denominatorum à se protestati iudici populoque fuerint; vel ipsis denuciatis coram omnibus dixerint, se illos habere pro probis, & inculpatis, sententia receptior est, iudici parum curandum esse huiusmodi palinodiam, tum quia raro sub mortem æque sibi mente constant, vt ante illud tempus, quando confessio ratificatur, tum quia solent importunitate eorum, qui denunciati fuere, vel admonentium de animæ salute, vehementer rei sollicitari, & perturbari in extremo illo vitæ puncto, tum quia hęc recãtatio non est facta adhibitis solemnitatibus, quæ adfuere primæ cõfessioni, ideo præmalet prior. tum quia ista est extra iudicialis, prior iudicialis. Confessio quidem non perseverans habetur pro nulla: sed demum, quando reuocatur ante sententiam latam, non postea. Moriens præsumitur memor salutis; quando est animo imperturbato, & sibi bene præsens: nec tamen omnes morituri, maxime fortiarij, sunt Sancti. quare hæc præsumptio leuior est, quam quia nititur prior confessio, his argumentis hoc tenuere nonnulli. qui vero in terminis contrarium scripsent scio nullum. Confirmant, qui docent rectissime, dictũ morientis non esse idoneum testimonium, vt alius torturæ subijciatur, nec in homicidio; nec iudice dicente se tulisse falsam sententiam, nec in furti crimine;

A nec in alijs vllis, ex communi, & in praxi recepta sententia. Cauendum ergo iudici, ne post denominationem factam, & lata iam sententia vnquam permittat partes ad reum accedere: hoc enim ad nihil vtile fuerit, nisi vt reum molestent, frustra quidam, si is non reuocet: si reuocet, damnosum id futurum, quia gignitur præiudicium non exiguum iudicio, quod Sacrosanctum, & indubitatum esse deceret; & ipsi quoque reo, qui falsum dixisse, vel falsitati consensisse sese in iudicio, vbi veritas dicenda, fatetur. Sexto. Quando malefici isti complices, suos produnt, & postea ex intervallo variant, idem seruandum, quod in causa hæresis solet seruari; est enim eadem ratio huius criminis, & eadem praxis. In hæresi res non est certa, nam sunt qui censeant standum illi testimonio quo hæresis reuelatur; & ideo si primo testimonio hæresis reuelatur, standũ primo, si posteriore reuelatur, standũ posteriori; etiamsi alterum iuramento foret confirmatum. ratio est, fauor fidei, & religionis; qui vt facit, ne hoc crimen in perniciem Christianæ religionis maneat occultum; etiam facit, vt in dubio quis præsumatur hæreticus quantum, ad cõdemnationem pœnitentiæ in foro Ecclesiæ imponendæ, pro vtilitate animæ. In primis obserno forum Ecclesię duplex esse, vnum publicum, vt est inquisitorum: aliud priuatum, & secretũ, vt est pœnitentiariorum seu confessorũ, quoad secundum facile admiserim hanc sententiam tot DD. nullum enim hæc præsumptio damnum, immo, & commodum adfert pœnitenti. Quoad primum forum, quia res est maximi præiudicij, & solent inquisitores vel brachio sæculari tradere, vel alia etiã corporis afflictiua pœna, cum publica ignominia, reum afficere, valde hæsitare me fateor. Sane nec Iac. Simancas Episc. Pacensis, & postea Zamorensis, hoc simpliciter admittit, cuius hæc sunt verba, de hac testimonij correctione loquentis; *nec audiendi sunt, qui putant eo nũtiaxat casu id accipiendũ esse: cũ posterius testimoniũ* (scilicet, reuelans, quando primum non reuelabat) *est contra reum in fauorem fidei. Nãsi eam speciẽ de expresserit,*

moriens ad Syll. Berth. et al. add. §. si quis moriens. Hippol. Marsyl. in prat. §. testat. in prin. Ant. Gome. sup. c. 13. n. 17 Iul. Clar. disc. q. 21. n. 17. decius supra instit. tionis. hum. et vult Binsfeld. d. memb. 2. fol. 315. ex text. et glos. in c. accusat. §. licet. de her. in 6. Feli. in c. cum in tua colla. 2. de test. Cou. li. 2. var. resol. cap. 13 Repertor. inquisitor. verbo, testes. Menoch. de arb. casu 108. quos refert. et seq. Binsf. fol. 4. post gl. at Ioan. de Im. Squilacẽsis de fide Cath. ca. 34. Ioseph Masc. de probat. li. conc. 495. n. 8. q. citat plurimos. d. c. 3. n. 6.

Gothelm. li. 3. c. 9. n. 25. Binsfeld. sup. fol. 309. l. si quis in graui. §. si quis

mens tamen legislatoris aliud procul dubio vult, æqualitas enim iustitiæ seruanda est inter accusatorem, & reum, quin etiã reis fauorabiliores esse debemus, & ad absoluendum, quam ad condemnandum promiores.] Quid ergo dicemus? Vtique censeo si vtrumque testimonium confirmetur iudiciali iureiurando, & æque probabilius nitatur coniecturis ac rationibus priori potius standum, siue reuelet, siue non. Nam fauor fidei ad tam magnũ præiudicium rei porrigi non debet. Si vtrunque confirmatum sit iureiurando, sed vnum iudiciali, alterum spontaneo, & extraiudiciali, standum illi quod iudiciali nititur. Et quia prius semper coram iudice solemniter perhibetur, posterius vel raro nunquam; semper tum standum erit priori, accedit quod quando iurat in posteriore, eo ipso iam declarat se periurum, qui prius falsum iurarit. priore quoque testimonio iam ius quæsitum, quod idem testis non potest auferre: posterius denique semper laborat suspicione subornationis, vt teste Simanca Demosthenes Lampidi obiecit. Vno tantum casu puto standum posteriori, siue iuratum sit, siue non; quando appareat manifestis indicijs testẽ non leuitate aut odio, non prece aut precio, sed iusta omnino ex causa testimonium correxisse. Quod vero idem Simancas putat maiorem præsumptionem adhuc fore pro testimonio posteriore; si reus moriens illud pro exoneratione suæ conscientiæ perhibuerit; quia tunc nemo præsumitur pietate, vel salutis suę immemor esse, ex D. Chrysosto. homil. 5. in 2. ad Timot. Roman. Igneo, & Marsil. iam supra docui non procedere, quando ijs quæ iurauit, contradicit post sententiam latam; in tali etiã hæc præsumptio cesset.

d. c. accusatio. § licet li. ab intend. de pœnis l. Alia de act. et obli. l. fauorabiliores de reg. iur.

Ora. cons. 4. Phor. num. 1. et Sic ex d. § licet, et Cou. sup. et Curtio Sen. cõsil. 69. Sim. n. 3. & 5.

SECTIO VI.

De ijs quæ loco accusationis esse solent in hoc crimine, & de accusatione ipsa.

ACcusatio, quæ aliquando sequitur incarcerationem, aliquando præcedit solemnior est, quam *denunciatio*, est enim maleficij alicuius apud iudicem, ad vindictam publicam solemniter facta delatio; sed in praxi *querela*, successit in locum accusationis quare vbi iudex non potest procedere ex officio contra delinquentem, nemine querelam proponente (quod in non multis locis est, plerisque enim potest iudex ex officio in quocumque delicto procedere, & ideo in plerisq; locis *inquisitio*, successit in locum accusationis) vbi contra querelam omnia possunt obijci, quæ contra accusationem.

Quoad personam, in hoc crimine admittuntur omnes alias inhabiles, quia est crimen exceptum, vt communiter omnes fatentur, & ideo in hoc crimine laicus poterit accusare clericum: admittitur etiam minor viginti annis, etiam si suam vel suorum non prosequatur iniuriã; admittitur mulier admittuntur infames, & criminosi, & etiam socius criminis: etiam excommunicati, excommunicatione maiori: soli repelluntur ab accusando inimici capitales. Quod receptum de capitali inimico, quia est impedimentum iuris naturalis. Quo ad excommunicatos excommunicatione maiori; licet illi actores esse non possint, nec illis possit ius dici; & videantur illos excludere Clarus, quæst. 14. num. 16. & Farinac. supra numero 32. verius tamen est, eos non excludi in hoc crimine sicut nec in hæresi, vt fatetur ipse Farinac. numer. 56. vbi præter inimicum dicit nullum inhabilem in exceptis crimi nibus excludi. nec puto hoc Clarum voluisse negare. Quo pacto. n. cõplices admittantur, qui fere omnes sunt excõmunicati? Ad rationem contrariam respondeo, non ipsis ius dici tũc, sed Deo; cuius directe cã agitur, quãdo fides defenditur.

Far. q. 12. in prin. Far. sup. n. 6. Farin. an. 12. et seqq. Cl. q. 14.

vide Farin n. 40. et Clar. q. 14.

2. Debet accusator crimen iudici proponere cum indicijs, & argumentis suspicionum, & idonee cauere de dãno resarciẽdo, si succumbat, & incarcerari donec caueat. Calumniator tenetur ad damna, expensas, & interesse calumniati, & iure communi, ac constitutione Pij V. ad pœnam talionis; plerisque in locis ex iure consuetudinario, pœna arbitraria, pecuniaria, vel corporali. vide Farina. d. quæst. 16.

Constit. Caroli c. 12. et 14. et 2. C de exhi. reis l. 9. C. de his qui accu. Angel. de malefi. v. ad querelã. Farin. ostẽdit esse communem q. 16 num. 87.

SECTIO VII.

De apprehensione, & carcere.

QVamuis nemini liceat auctoritate sua maleficos occidere, licet tamen

cuique in manifesto crimine deprehensos comprehendere, & iudici offerre; vt explicanda l. vlt. C. de malef. iuxta Binsfeld. nam si lex illa generaliter accipiatur, esset rixatum seminarium, quia maleficus merito se defenderet, & aperiretur occasio petulantibus innoxios comprehendēdi, addo præterea requiri, vt vel fortilegus sit fugitiuus, vel desit copia iudicis, vel bellum fuerit indictum talibus, vt de hæreticis contra Goffredum, & Alberic. docet Simanca. vel etiam nisi maleficus ille sit bannitus, alias, qui non habens merum imperium, & non existens in maiori magistratu caperet, & incarceraret, iniuste faceret. Potest autem capi quouis loco, & tempore, & cuiuis carceri includi: quia exutus est omni priuilegio, neque illa procedunt in criminibus atrocissimis, quare etiam possunt detineri in compedibus, manici, cippis. possunt propœna teneri in carcere obscuro, & tetro, in quo intra paucos dies moriantur; sed hoc intellige postquam crimen confessi, vel conuicti, & damnati, de crimine mortem merente. Capi tamen non poterunt nisi præcesserit informatio aliqua, post iudicia legitima, ex æquiore sententia: legitima vero ad capturam esse eadem quę sunt ad instituendam inquisitionem generalem, videtur velle Menoch. libro 1. de præsumpt. quæstio. 88. numero 1. de quo hæsito. immo Simancas vult in crimine hæresis neminem capi, nisi iudices comperierint plusquam semiplenis probationibus reos vrgeri. ratio, quia sola etiam captura in crimine hæresis vehementer infamat. verum hæc sententia, nec satis fundata est, nec satis tuta reipub. quam priuatim misericors in reos, tam publicę noxia, & in commune vergens periculum. Nam semiplenæ probationes omnium iudicio ad quæstionem etiam in criminibus minus reip. noxijs sufficiunt. Deinde quo crimen est atrocius, & in commune pernicio sius, hoc leuioribus iudex indicijs fretus, potest ad capiendum procedere. Sed & personarum habenda est ratio, vt facilius procedatur contra vilem, & pauperem, & plebeium, quam contra nobilem, bonæ famæ, & locupletem. Forte opinionum diuersitas quam Pacensis Episcop. hac in re inueniebat, in præceps eum egit, nam si octo enumeratis a Farnacio, addas aliam Gomesij, & commemoratam Simancæ, iam decem numerabis. Illis prætermissis *primum statuo*, iudici de delicto commisso constare debere, vt vult Gomesius; sed id intelligo, quando de actu extrinseco, & damno dato agitur. *deinde statuo*, iudicis arbitrio permitti, quando sine, vel cum quibus indicijs, capere reum debeat: verumtamen eum oportere legibus, ratione, & æquitate hoc suum arbitrium moderari considerata criminis, & personarum qualitate, quare ad simplicem querelam, siue delationem numquam sim auctor, vt ad capturam, ne vilium quidem personarum, se iudex accingat; nisi delator summarie probet reum esse suspectum de fuga, & idonee caueat per fideiussores; aut, si persona sit locuples, se, suaque obliget, pro refusione impensarum, damnorum, & interesse, casu quo querelam suam non probaret his enim concurrentibus. Castrens. Bald. & aliorum veterum sententia recipi poterit, alias certe nimis rigida. Poterit eodem modo iudex procedere, quando ad delationem accedit nominatio, seu indicium ab ipso infirmo periculose laborante, (verbi gratia, delatus ad iudicem à medicis, Petrum esse maleficio læsum; iudex ex officio mittit Notarium ad Petrum, qui interroget, quem putat auctorem maleficij, Petrus nominat Ioannem, qui iam delatus fuerat ab alio.) ratio, praxis est, quia talis infirmus adhuc sensibus, & iudicio integer animo imperturbato, præsumitur merito salutis suæ memor, & huiusmodi infirmitas habetur pro quadam specie torturæ, ideo iste tortio comparatur: nec dici potest spōtaneus delator, neque hic locum habent alia illa impedimenta, quæ recensuimus contra nominationem sortiarij in vltimo supplicio deponentis. Optarem tamen hoc casu hanc nominationem infirmi nudam non esse, sed ornatam causis opinionis, siue suspicionis, cur illum credat auctorem. Denique notandum, quod socij vnius denunciatio, indicium sufficiens præbeat ad capturam, si aliud indicium accedat. Sic post multos Menoch. libr. 2. de arbitr. iudic. cent. 474. nu. 25. Mascard. volum. 5. de probat. concl. 1311. num. 10. & 11.

Arg. l. non est singulis. de reg. iur. l. ait prætor. § si debitore. qua. in fra. cred. Sim. pra. ti 5. n. 5 Far. q. 27. n. 3. Vide Fari. q. 27. n. 6. Far. sup. n. 10. & hoc factū in causa Doctoris Ede linz. Farin. n. 104. Lāc. Corr. de offi. prætoran. cau. cr. tit. de cap. Mynsing. cēt. 5. obs. 69. Ant. Gomes. d. to. 3. ca. 8. & opt. Farin. 112. usque 117. Sim. d. to. 35. nu. 2.

d. q. 27. n. 114. d. to. 3. ca. 8. v. i.

Arg. l. 1 D decu. reo. C. l. q. 28. nu. 2. kirchou. Centu. 4. concl. 30. bonaco. in comm. opin. & alij.

Vide Fari. sup. n. 1 5-12 128.

Cravet. R. Ianel. Mascar. & alij. apud Farin. num. 25.

Porro

Porro ad solam informationem extraiudicialem in scripta non redactã, siue quæ non sit in actis, & apud acta, quicquid nonnulli censuerint, non arbitror capere licere: nisi duæ saltem à Claro requisitæ conditiones concurrant, scilicet vt delictum sit enorme (quale est crimen maleficorum) & periculum sit, ne reus aufugiat, interea dum informationes in actis recipiuntur: quod periculum cum semper fere sit in maleficis, quæ vt plurimum sunt viles personæ proclives in fugam; vix accidit, vt iudici non liceat post nudam huiusmodi extraiudicialem informationem, vel post querelam, qualem diximus, incarcerare. Prosper Farinac. addit tertiam conditionem, vt iudex securus sit; quod post captum reum venient testes depositum: sed cum Salyc. Claro, & Cauense, quos ille citat puto priores duas sufficere. Illud optime idem Prosper admonuit. *malefacere iudices illos, qui lucri causa multos penes se habent exploratores, & ad simplicem vnius illorum relationem reos in carcerem compingunt, hæc enim practica damnabilis est* (inquit) *nec in iudicijs per principes toleranda.*

Quoad personas nobiles, & honestiores genere, vel dignitate; etiam coniuges respectu maritorum; eas sub fideiussoria, immo, & iuratoria cautione relaxandas censuit Godelman. & multos citauit, sed in primis illi Dd. non loquuntur in terminis, & expresse de nostro crimine. Deinde nec in genere, quando venit infligenda pœna mortis, id verum est in alijs, rimimbus si reialias ex carcere fugerint vel si delictum sit notorium, vel in flagranti crimine sint reperti, vel ad torturam iam adiudicati. Præterea requiritur, vt iudex reum reperiat innocentem, vel saltem valde dubitet, & vtroque casu cautio illa non admittitur, nisi finito processu, & completo. Denique certum est non cogi iudicem dimittere, sed hoc totum, ab eius arbitrio, prudenter perpensis circumstantijs omnibus dependere; nec facilis esse debet in nostro crimine; quod, sicut hæresis, omni priu legio, & dignitate reum penitus spoliat. Nunquam sine dimittere sub iuratoria cautione tantum (quomodo qui Deo periuri, mihi iusiurandum seruent:) sub fideiussoria vero; non nisi vrgentibus grauissimis caussis, & quando fideiussores se, vt custodes obligarent, quo casu multo melius prospicitur reipub. quam si vt fide iussores tantum: quę cautela à Soarez accepta placuit Menochio eam explicanti. *De arbit. cas. 305. num. 37.*

Capi sortiarios, seu maleficos etiam in Ecclesia posse, puto ex multiplici capite, tum quia crimen est atrocissimum; tum quia sunt sacrilegi, tum quia blasphemi, tum quia venefici, & homicidę deliberati, & proditorij, tum quia sunt, vt plurimum hæretici, & apostatæ; nam nullis istorum suffragatur immunitas loci sacri, ne ibi quidem vbi viget; & in casu quo non valet immunitas, volunt multi etiam non requisito Episcopo reum extrahi per iudicem sæcularem posse: alij tamen volunt ab Episcopo veniam peti. prior opinio de iure verior, & receptior, erat ante Bullam Gregorij XIV. optimi, & laudatissimi pontificis, qua expresse cautum *ne liceat sæcularibus iudicibus, sine Episcopi licentia aliquem ex Ecclesia extrahere, etiam in casu alias permisso, nisi forte Episcopus talem licentiam dare recusauerit: & tunc reos sic extractos debere ad carceres Ecclesiasticos conduci vt illic detineantur, donec per Episcopum, vel ab eo deputatum cognitum fuerit, an crimen sit tale vt gaudere non debeant immunitate Ecclesiastica.*] Vbi tamen hæc bulla non obligaret, ibi posset extrahi casu dicto: sed modeste, & cauendo tumultum, & offensionem personarum Ecclesiasticarum, & dummodo postea, cõperto, quod non debuerint extrahi, statim Ecclesiæ restituantur: & in ijsdem locis, valebit ius præuentionis in eo, vt si reus nondum sit extractus, ad Ecclesiasticum iudicem, si in extractus, ad sæcularem pertineat iudicare, num immunitate gaudere debuerit, necne.

vide Farin. late scribentes, q. 28.

Indebite carcerati malefici, etiãsi carcerem effregerint, propter talem fugam, nec puniendi erunt, neque pro confessis habendi neque ad carcerem redire tenẽtur, etiam si redire iuraueri nt: neque tenebuntur ad pœnam conuentionalem ipsi, vel fideiussores, si quos dederunt: neq; ad torturam propter huiusmodi fugam rapi possum (vt possent si carcer fuisset iustus) etiam si animo non reuertendi fugissent. Sed an in foro conscientiæ peccet fugiẽs ex iusto carcere, quæstio est difficilis, ne-

Cou. l. 2. var. reso. c. 20. n. 18 Cl. q. 30. n 20. post Gui. Pap. Boer. Remig. & alios. Vu pere spon. 130 n. Far. sup. n. 16. sic post Ro. audi. Min sin. & Cou. l. 2. var. resp. c. n. 7 et 11 quã notant, & tene F r q. 30 num. 70. Farin. a n. 85. l. 1. var resp. c. 2 nu. & 4. & Bruno a Sole in qq l. q. 30. nu. 24

Supra n. 131.

Sup. n. 14

vide Farin. hac ead. pro anit. q. 30. n. 4

que hic tractanda. Peccare censet Fatin. numer. 90. cum Couar. sed non peccare censuit Maior, & Felin. cum antiquis aliquot Canonistis, & ex recentioribus Lopezius, Instruct. capit. 66. immo, & teneri fugere, si tuto possit voluit Victor. relect. de homic. Breuiter nihil hic peculiare est, quoad sortiarias, ideo de hac quæstione in genere tam pro sortiarijs, quam reliquis; si vis, leg. Cou. sup. Sot. ad 2.2.q. 69. arg. 4. Nau. Man. c. 25. Vict. d. reli. Lopez dict. c. 66. Binsf. in Enchir. & Brunor. sup.

In ipsa captiuitate quædam sunt iudici obseruanda, primo, vt statim perquirantur omnes areæ, & anguli domus accurate; num inueniantur pixides, vnguenta, pulueres, & alia instrumenta maleficiorum; neque rei permitti debent iterum ingredi domum, ne capiant taciturnitatis medicamenta. Sic Petr. Gregor. lib. 13. de reipub. capit. 30. superstitiosum autem est, quod quidam addunt, cuandum lictoribus, vt sublimes de domo tollantur, ne, antequam in carcerem detrudantur, terram contingant, credo vetentur isti ne sint de genere Antæi Libici, cui contacta terra vires de nouo sufficiebat, iuxta fabulas. Tale etiam illud, detrahere omnem illis vestem, & induere eas sola quadam interula; quæ vno die neta, texta, & consueta: superstitiosum ne foret, sed vtile eas omnibus suis vestibus, spoliare, & alijs vestire, ea gratia, ne quid lateret in vestibus maleficij. Sane hæ diligenter excutiendæ, & scrutandæ. Valde etiam mihi suspectum, quod quidam graues auctores scribunt; admonendos iudices ne patiantur se à maleficis tangi super nudam iunctura manuum, & brachiorum, cur quæso? si ne veneno inficiant, certe possunt etiam infici alijs partibus tactis, ne fascinent? deme venenum & partium istarum nulla erit fascinatio, simile est, quod addunt ijdem producendas ante iudicem maleficas tergo aduersas, quia putant, si iudices ante alios, maleficæ aduenientes adspexerint, eos fascinari visu, & fieri mitiores, ac faciliores ad absoluendum, nonne hæ sunt næniæ pueriles? quid vitium habet aspectus maleficæ, eo quod primo, vel secundo loco iudicem viderit? Deinde quomodo hæc cohærens; maleficæ cognitioni iudicum addictæ, statim vim maleficiorum amittunt, quod ijdem asserunt auctores: & fascinant nihilominus modis prædictis, an, quod fascinant ante cęptam cognitionem post captiuitatem, post cæptam vero cognitionem non amplius? ostendant diuersitatis huius causam, si nos credere sibi postulant. Deinde communior est rumor, statim atque incarceratæ sunt nocere eas amplius non posse. Nec defuere qui solicite causam, quærentes, tandem duas tradiddere homines non Catholici. Primam quod commode illic venena sua habere non possint, quasi vero Diabolus ea nequeat adferre: & nequeãt illa ab eo accipere nisi per manum commentarienſis, vt illi falso supponunt. Secundam, quod libere cum suo magistello communicare? non audent; & maxime metuunt, ne à iudice colloquentes deprehendantur, quasi nesciant nocturni temporis multum sibi ad hoc superesse, & nequeant occulte dęmone, etiam alijs præsentibus alloqui, surdaster credo Satan est, & eget clamoribus. Refelluntur hi ipsa experientia, nam constat à Satana illas vehementer sæpe incarceribus affligi, (vt de nonnullis testatus Remigius li. 1. capit. 13.) constat etiam in ipso carcere aliquando illi commiscerí, & posse grandine agros lædere: cumque hęc damna inferant per ipsum dæmonem, solo nutu possent illi significare, & ipse, illis vinctis, id exsequi per sese. Anno Io. Io. xcvii. cum Stabuletum proficiscerentur, Leodio Quęsitores, Oranus, & alij in via plana subito curus deiectus fuit, & mirifice per medium contractus, omnibus tamen illæsis, pedibus ergo, quibus equi non aderant, reliquum iter confecerunt, cum Stabuleti in carcere intuissent Ioann. illum del Vaulx, cuius causa eo profecti fuerant; is statim illis, bene (ait) in vita expalluistis; nec satis vobis omnia prospere succesſerunt. Et dissimilantibus illis, casum narrauit, addiditque se id à suo dæmone accepisse, damnum tamen ab alio quodam dęmone illatum, iniussu suo; voluisse ęmonem amplius nocere; sed non licuisse. Hinc causam habetis, posse per dæmonem nocere, si Deus permittat: raro Deum permittere, ne iustitiæ executio in maleficos impediatur. Plura videte sup libr. 3. par. 1. q. 3.

Spremg. & malleo pa. 3. qq. 15. et Gr. sup. nu. 4

Danaus de Sorti. c. 4. Gode d. c. 4. li. 3 nu. 17.

Exemplũ vide inf. lib. 5. sect. 10. in fine.

Vtilior

Vtilior ergo est monitio, ne iudices illos diu detineant in carceribus, sed vel fontes velox pœna consumat, vel innoxij reperti liberentur maturius: & vt obseruentur, ne qua secum ferant, vel ne qua inferant alij, quibus sibi necem queant inferre: & eadem de causa, ne diu solæ permittantur, nihil enim Diabolus diligentius conatur, quam ad mortis consilium illas inducere. Sed cur eas carceribus non eripit? Grilland. quæst. 9. scribit quosdam iudices sæpe expertos, an solita iunctione Magi capti, per dæmonem efferrentur, & nullum vmquam sortilegia tum effectũ sortitia. Vnde multos tenuisse, quod captæ à dæmone eripi non possint: & rationes reddit duas, primam quia Diabolus maiult illas in professione sua statim mori, secundo quia Deus non permittit dęmones exercere potentiam suam, ne id fiat in scandalum ipsorum iudicum, & Dei ignominiam, nam videretur plus posse diabolus in suis ministris strigibus; quam Deus in suis, qui sunt Iudices, quæ ratio posterior est D. Thom. Confirmatur quia Pompeiopoli existens Inquisitor permisit cuidam maletico capto, vt se iungeret, & licentiam dedit euolandi si posset, & ille statim sublatus fuit in aerem. Cum Legione in Hispania degerem legi litteras ad doctorem quendam Canonicum datas; quibus hoc inter cætera narrabatur. Ergone hoc tunc accidit, quia cessabat ratio prædicta, nec dæmon poterat videri cõtra iudiciariam potestatem præualuisse? Suaderem tamen Iudicibus abstinere ab huiusmodi experimentijs; in quibus plus est curiositatis, quam pietatis. Punitæ morte Iudicum curiositatis ego alias ex Cumano exemplum dedi: quod idem ex Siluestro Prierate Crespetus narrauit, li. 1. de odio Satanæ discur. 15. Posterior autem illa D. Thom. ratio quanti sit momenti dictum iam, lib. 3. par. 1. q. 5.

Aut. hodie de cuflod reorũ Nic. Remig. l. 3. dæmonolat ca. 6. 7. & 8.

SECTIO VIII.

De accusatione in iudicio post incarcerationem.

DE hac sufficiunt iam à nobis dicta, sup. sect. 6. si quis plura volet, legat Prosper. Farinac. q. 12. & 16. Clar. §. fina. q. 12. cum mult. seq.

SECTIO IX.

De tortura.

AD hanc iam diximus, quæ sufficiant indicia? supr. sect. 3. & sect. 4. Nunc videndum nobis qualis esse debeat? quãdo iteranda? decernenda ve? & quæ hac in re superstitiosa sint vitanda?

Quoad primum, secundumque sunt enim valde commixta, quæ de ijs dici possunt, scienda sunt sequentia. Imprimis poterit iudex instituere interrogationes ad formulam illam à Grillando traditam; *Quid sit illa professio quam faciunt cum dæmone, & quibus modo ab ordine ad illam accedant, & quibus cæremonijs, & solemnitatibus in ea vtantur: Ad quid se obligent dæmoni? sub qua forma verborum fiat ipsa obligatio? quæ sint ab eis seruanda, & ad quæ teneantur? qua præmia habeam, & quæ habere sperent ab earum Principe Dæmone? ex quibus rebus simplicibus, vel mixtis componant vnguenta, quibus liniant corpora sua dum vadũt ad ludos? cum quibus etiam rebus faciant alia venefica maleficia? quem ordinem teneant, quando accessura sunt ad ludos prædictos? sine verum quod vadant corporaliter, vel illa sit illusio siue visio quædam in apparentia, in mente, & intellectu? casu quo acceduni corporaliter, an ambulent pedibus proprijs, vel aliter deferantur & quomodo, & per quem? Item quomodo, & qualiter celebrent sacrificia, offerant preces, & munera dæmoni? Item quæ sint illis præcipua obseruantia in dicta professione?*] Et alia huiusmodi, quæ iudici ex præcedenti inquisitione, vel denunciatione videbuntur exquirenda: postea poterit interrogare de singulis, *num hæc, & quando, & cum quibus, & ecficerint?* In his vtile erit à leuioribus, quæ facilius confitentur, ad grauiora progredi, ideoque vltimo demum loco de copula cum dæmone interrogare. Sprenger. par. 3. mallei quæst. 14. & 15.

9. 7. nu. 7.

Abstinendũ iudici tormentis, si possit abstinendo veritas haberi, *quæstio. n. res fragilis est, & periculosa, & quæ sæpe veritatem fallit*, sæpe fit vt *innocens pro incerto scelere certissimas luat pœnas*, frequenter tamen cogitur iudex quæstionẽ adhi-

bere, *cum qui se negant crimine quo accusantur teneri, torqueantur, vt facinoris veritas, quæ indice voce, non promitur, dolore corporis exprimatur*, teste B. Cyprian. & est Theolog sententia communis.

l.1.§ quæstion. D. de quæst. Arist. in Rhet. ad Alex. de quæs. D. Aug. l 19 de ciuit. Dei. Cyprian. ad Demetrian. Io. Maio. in 4.d. 21.q. 2. Siluest. Tab. et alii verb. Inquisitio. de hic et seq. vide Prosp. Farin. q. 38.

Torturæ modus iudicis arbitrio committitur, sed debet illud moderari prudentia, & æquitate. Primo, vt præcedant indicia sufficientia, de quibus egimus, Sectione 1. Secundo, vt constet prius de corpore delicti, quod ibidem probauimus. Tertio, vt reo sit data indiciorum copia, & processus contra ipsum iam formati, & tempus ad se defendendum sufficiens. Quarto, vt reus nec sit confessus, nec convictus. Quinto, vt per interlocutoriam reum iam damnarit ad quæstionem, expressis in sententia causis, cur & reus non appellarit, aut friuole, & calumniose appellarit. appellationi enim non friuolæ, aut calumniosæ deferendum est: adeo vt contra eam tortus, & confessus nequeat condemnari. Si constet iudici friuolam, vel calumniosam esse, potest eam contemnere: poterit autem credere talem esse, quando in processu erunt indicia legitima ad torquendum, quæ reus in termino sibi concesso non sufficienter expurgauit. Si de hac re iudex dubitaret, omnino deberet appellationi deferre, & à tortura supersedere. Sexto, debet iudex potum, quem reus cibum, vel potum sumpsit, propter periculum vomitus, vt minimum quinque vel sex horis, à quæstione abstinere. Septimo, debet pro grauitate delicti, certitudine indiciorum, & qualitate personarum, etiam qualitatem, & grauitatem tormentorum remittere, vel acuere. Modus autem, & gradus torturæ recte proponit Farinacius debet etiam iudex, licet illud delictum sit atrocissimum, eum modum, & diuturnitatem quæstionis in eo seruare, vt corpus rei maneat, vel illæsum, vel modice læsum, saluum innocentiæ, vel supplicio: illæsum dico, quod ad carnis laceracionem, aut ossium, vel neruorum fracturam, nam quoad discompaginationem, siue disiunctionem iunctarum, & ossium non immoderatam, vix in tormentis ea potest euitari. Hic merito cunctis sequenda foret (extra tormentum in somnia) Pauli III. Bulla LVIII. quæ vetat reum in tortura vltra horæ spacium detineri.

Supra num. 14.

Salmanti. Bullario Magnor. Iurisc.

A Debet etiam iudex abstinere nouis, & in sua prouincia inusitatis torquendi modis; Sed vtatur solitis in hoc crimine; vt tormento funis; tenutoris, & affusione aquæ frigidæ in tergum appensi, vel etiam additis ad pedes ponderibus, vel vt baculo inter pedes infecto nequeat iungere; vel tormento vigiliæ omnium optimo, & tutissimo, quando non additur simul membrorum extensio, hoc optime nobis describserunt Flamin. Cart. & Farinac. & eo

Carta. l. 4 prax. cri. c. 2. nu. 7. et 8. Far. sup n. 71. et Marsi. in l 1. D. de quæs.

B potissimum vtendum quoad mulieres; maxime honestiores, vt sunt moniales, &c. hæc in inferenda quanis tortura.

Quoad iterationem quæstionis, seruandum primo, ne vnquam etiam vrgentissimis indicijs superuenientibus, reus torqueatur vltra tertiam vicem, etiamsi varius sit in confessione: quod si semper constanter negauerit, non posset vltra duas vices torqueri, licet contrarium seruetur in praxi. secundo, non est repetenda

sic intelligo Simanc. et quos alleg. prax. c. 5. n. 42 Maior in 4. d. 15. q. 22. et Simanc. supra num. 49.

C eodem die quæstio, sed vnus saltem dies inter singulas est intercipiendus, vt terror ille, & dolor resideat, tertio, nunquam est iteranda; nisi superueniant indicia noua, & diuersi generis, & prioribus euidentiora: & nisi reus sit adeo fortis, ac robustus, vt animo, & corpore in priore tortura perduraverit: item nisi priores torturæ nimis lenes, & insufficientes fuerint; quod dijudicare pendet à iudicis arbitrio, quarto, si reus in tormentis confessus, sequenti die non vult ad banchum

D (quod aiunt) confessionem suam ratificare extra torturam, dicatque se dolore tormentorum falsa fuisse confessum, poterit absque nouis indicijs, de nouo subdi quæstioni, vt perseueret. Si tunc reus in secunda quæstione pergit negare, primam confessionem expurgat, & est dimittendus, nec potest tertio torqueri: nisi tamen prima tortura fuisset insufficiens, & indicia valde vrgerent, tunc ad tertiam posset

Sic Sim. sup. n. 43. et in suis pr. Milleus. Clar. Dãhaus. et Carra. hæc est mens et Sim. supra nu. 16. et Fran. Pegna in dire inquisitor. 3. p. com. 39.

E deueniri. Quod si in tertia adhuc negat, omnino dimittatur: si in tertia sicut in prima iterum confitetur, & post torturam ratificet quæstionem omnino est puniendus: si tertio in tortura iterum confitetur, sed post torturam negat; non potest quarto torqueri, sed est absoluendus, quia cuncta indicia priora purgauit, & vltimum istud solum ad quæstionem non sufficit, est que tandem finis aliquis quæstio-

tionibus imponendus. Sic Simanc. supra num. 43. & alij illi supracitati, & præterea Bossi. Bianc. Carer. & Farinac. eos sequens sup. numer. 99. & 105. vide Marsil. in repetitione l. repetit. D. de quæstio. Et quod tunc simpliciter, & absolute dimittendus libet volunt Eymeri, in 3. part. director. & Pegna d. comment. 31. Anto. Gomez d. capit. 13 num. 28. soluens argumenta contraria. Damhaud. in praxi. crimin. cap. 40. & alij apud Binsfeld. l. 7. de malef. C. quæst. 1. conclus. 16. Estque non illepidum, quod narrat Marsil. habuisse se Mediolani quendam insignem nebulonem; qui in tortura fatebatur, & in auditoribus post torturam cuncta iterum negabat tandem rogatus quare sic faceret, renidens respondit, quia melius iudice millies torqueri in brachijs quam semel in gula, quare? quia multos reperias chirurgos, qui norint sua in loca reponere, & coaptare ossa brachiorum, nec vnum inuenies, qui norit reaptare gulam & similibus sibi illudentem Hippolyt. Marsil. coactus fuit liberum dimittere. Porro qui dimittendus, eum censeo dimittendum absolute, & simpliciter; siue fideiussoribus idque ex receptiore sententia, neque causam indecisam relinquendam. Si tamen indicia non forent per reū sufficienter purgata; vel etiamsi verisimiliter exspectarentur indicia noua, & clariora præcedentibus; tunc, ex multarum Curiarum praxi, posset reus dimitti data fideiussione de se repræsentando, cum iterum à iudice accersetur, & tunc, cum ista indicia noua superuenerint, reus iterum examinatur, hæc dimissio tunc non est absoluta, sed stantibus tantum rebus, prout tunc se habebant. Vt bene post Boer. & Carauitam, Clar. q. 62. & Damhaud. sup. Praxis vero illa, quam Sprenger. ponit, p. 3. Mallei, q. 14. vt damnetur non ad torturam iterandam, sed ad eandem alio die continuandam, & hoc posse fieri non ortis nouis iudicijs, mihi callidior, quam verior; & crudelior, quam æquior videtur. Nec enim decet huiusmodi verborum captiunculis sæuitiam intendere, quid prodest vocare continuationem, quæ reuera est iterario? quam durum etiam est, per continuatos dies quæstionem exercere? absint à pijs iudicibus huiusmodi commenta. Quod dixi, secunda, vel tertia vicè iterari tormenta posse; id procedit, quando reus duntaxat cauſatur dolore quæstionis, se victum fuisse: sed si contenderet erroneam fuisse confessionem, & separatum probare suum errorem, & adsint aliqua indicia pro reuocatione facientia, tunc non posset iterum subijci quæstioni, sed debet ei spacium tribui probandi erroris, interea latius haberi, & admitti ad eam aduocati, ac procuratores, vt possit cum ijs conferre. Hæc de reo non conuicto.

Bossius tit. de tor. n. 19. Foller. et Fr. Perso nalis apud Far. n. 102. q. 4. n. 26 et q. 5. n. 2. Marsil. sing. 108. Gra. con. 1. nu. 24 et decis. 8 nu. 3. 4 et 7. Couar. pra qq. c. 3. post n 5. Ant. Gome. d. c. 13. post num. & Rem. Fol leas alii.

Cæterum si reus sit conuictus, consultius est iudici non subijcere eum quęstioni, quia tortura solet indicia præcedentia purgare, immo & plenas probationes; & ideo reus etiam conuictus in tortura, & post eam constanter persistens, foret liberandus, vt ex communi DD. sententia docet Farinac. Et licet multi grauissimi iuris interpp. existiment, adhuc huiusmodi posse condemnari, & sic Parisiensis Curia, teste Paponio, aliquoties iudicarit; cōtrarium tamen, quod dixi, communius, & verius esse, cum Cartario censuit Farinacius, saltem quoad pœnam ordinariam, vt ea infligi non possit: extraordinariam non corporalem fatetur infligi posse, quando conuictus tantum fuit præsumptionibus vrgentissimis; quod si conuictus fuerit plenis probationibus, tunc posse infligi pœnam corporalem extraordinariam, etiam tremium? Sunt tamen alij casus, quibus tortura reum cōuictum non eriperet punitioni ordinariæ. Primo si non detur super delicto, de quo quis fuit confessus, vel conuictus; sed ad notitiam aliorum delictorum. Secundo quando datur tantum pro habenda vlteriore veritate qualitatum aggrauantium. Tertio quando irrogatur ad habendos complices, fautores, receptatores, & alios participes. Quarto si iudex decernit eam cum protestatione, id se facere sine præiudicio probatorum, & reuera hæc protestatio non appareat contraria facto, vt appareret, si reus interrogaretur super principali delicto, etiam oretenus, & non scribente notario. Sed vtrum iudex possit reum testibus plene conuictū torquere? Natar in Man. cap. 18 num. 59. respondet iudicem qui hoc facit ad impediendam rei appellationem, peccare Mortal. nisi constet calumniosam, ac fri-

uolam fore appellationem. In illis locis vbi necessaria est rei confessio, non habet locum Nauar. sententia: vbi non est necessaria, procedit quoad torméta ad hoc instituta, vt delictum illud, de quo conuictus est, fateatur; non quoad complices nominandos, aut circumstantias delictũ aggrauantes, de quibus non est plene conuictus.

Quoad personas torquendas crimen istud est exceptum, ideo priuilegio suo omnes spoliantur: diuersimode tamen. Nam qui sunt priuilegati ratione dignitatis, vel ordinis; illi plane spoliantur, etiam clerici, & monachi etiam non infamati; mitius tamen sunt torquendi isti, quam alij, vt docet Simãcas. Quoad eos, qui sunt excepti ratione ætatis: puto si sint minores annis XIV. tantum esse terrendos, etiam terrore reali; vt nudando, ligando, & ad eculeum adducendo, non tamen imponendo. Si minores tantum viginti quinque annis ingressi saltem decimum quartum, torquendi. sed mitius, quam maiores: senes vero, pro cuiusque viribus minus tamen acriter, quam viri. Idem de cæteris priuilegatis ratione debilitatis, quitorqueri poterunt moderatius, dummodo absit mortis omne periculum; excipiendæ semper prægnantes, fauore partus, donec peperetint, & periculum illud euaserint: quoad alias mulieres, nihil peculiare est, nisi quod honestatis, quam in viris, adhuc maior habenda ratio, maxime si virgines, aut sanctimoniales sint.

d. tit. 52. Anu. 23.

est cõmunior, vt patet ex hac Portio. n. 99. Simanc. sup. c. 21. & 22. Farin. q. 41. nu. 103.

Quoad tertium dubium, sciẽdum multos maleficos contumacissime tormenta perferre, munitos (vt ipsi vocant) remedio siue, *maleficio Taciturnitatis*: quod maleficium tradunt componi ex corde, vel alijs membris infantuli non baptizati, violenter necati, & in puluerem redacti, quibus cineribus corpori insperſis, vel occultatis, silentij hanc vim consequantur. Certum est in tormentis multos hoc silentium retinere, vt scriptores plerique testantur, & quotidiana narrat experientia. Fit autem hoc artificio Diaboli multis modis, quorum quosdam obseruat Binsfeld. etenim multiplex est causa huius silentij, vel enim tacent quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt; etiam si sentiant; vel quia nec sentiunt, nec loqui possunt; vt quando profundo somno opprimuntur, (somnum hunc conciliat dæmon causis mere naturalibus, vt medicamentis sopoꝛiferis, & similibus) vel sane, quia licet sentiant, & loqui possint, robusti tamen, atque fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum, interrogationesque omnes contemnunt. Vt non sentiant, solet dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habentia; quibus fit, vt vel dolorem non sentiant, vel lenior & tolerabilior dolor videatur. de qua re actum superius, libro 2. quęstione 21. Aliquando pondera appensa ipse leuat, & corpus ipsum subleuat, funes quoque quibus ligati, & extensi laxat, aliquãdo vero ea, quæ corpori infligi, vel infundi videntur; ipse alio auertit, aut vim eorum priusquam corpus contingant, tollit, aut aliquid medium densum, & solidum; quod simul facit ne adstantibus sit cõspicuum; interponit, Aliquando denique corpus ipsum malefici ex eculeo tollit, & aliud substituit; quæ cuncta cum DEVS permittit, illi facillima sunt. rarius tamen hanc superpositionem corporis alterius contingere puto: frequentius auersionem illam siue depulsionem, item interpositionem (quam dixi.) Et vel vehementer fallor, vel plane id factum de Lycantropo illo Vvestphalico annis superioribus de quo vt ex ore, *Seneriss. Electoris Ernesti, Bauariæ Ducis*, Carolus Billheus Vir. Clar. mihi narrauit, ista ferebantur: hominem vicies (*en iudicium clemens arbitrium, quo se porrigat in illis partibus Aquilonaribus*) sæuæ quæstioni subditum, nihil fassum, sed renidenti, ridentique similem cuncta supplicia pertulisse, tandem carnificem reo poculum quoddam medicatum præparasse, & ipsum quidem purum putum vinum propinasse, bibisseque, reo vero exhibuisse potionem illam alteram, sic imposuisse, ecce tibi confestim reum omnia sua facinora narrantẽ; & inter cętera, lustrorum aliquot Lycantropiam, & quæ tum plurima perpetrarat. quærentibus, vnde hęc tam subita mutatio? respondit, pactum se cum dęmone, eumq; sibi pollicitũ, hanc indolentiam cũ taciturnitate in tormentis, & omnia supplicia, quæ carnifex ipsi infligeret, in se illum susceperum. (*hoc scilicet, vt dixi, ad-*

Sprenge. mal. malef. p. 3. q. 14. & 15. & ex eo alij. Eyme. p. 3. Direc. inquis. et ibi. Pena cõm. 39. Gril. de tortur. q. 4. an. 12. Damau. & alii. in d. l. 7. q. 2, conc. 15

aduersionis, & interpositionis modo. stultus enim sit, qui existimet ipsum antoprosopos dæmonem torqueri potuisse) mox vero, vt illud (nescio quid) bibisset, dæmonem abscessisse, vel inuitum, vel pacti contemptorem, ideo se nolle amplius torqueri, malle sponte profiteri. Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporea malefici, præclusis illi interius faucibus, & ore, ea moderatione, vt non præfocetur, loqui tamen non queat, interdum etiam organo auditus sic obstructo, vt iudicis voces interrogationesque nõ exaudiant rei; quorum omnium exempla suggerit Nicol. Remigius. Aliquando duntaxat prope adsistit, & dehortatur à confessione, adhortaturq; vt breuia hęc tormenta, spe vitæ præsentis longioris, & æternæ cum illo beatitatis, fortiter ferant; dæmum addit minus & intẽtat sęuiora, si quid promant. Denique solet illis membranulas, & alia instrumenta magica, varijs notata characteribus, suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. Nonnunquam etiam per alias maleficas (vt ait Sprenger. supra quęstione 15.) maleficiantur quantumcunque remotas. *Prout malefica quædam in Ispruch se iactare solebat, quod vbi ad minus filum ex vestimentis, alicuius detenti haberet, tantum efficere posset, quod quantumcumque tormentaretur, etiam vsque ad mortem, nihil fateri posset.*) Sed hoc totum ex pacto Diabolus faciebat.

lib. 3. De munol. 6. 8. & 9.

Vt his iudices obuient, quid non moliuntur? multa rite, multa perperam. Suat qui prophanam frigidam ori infundant, id si in ipsa quęstione fiat, quia cruciatum adfert, & periculosam conuulsionem, pars tormenti censendum; si post quæstionem, adhuc æstuante corpore, idem arbitror? si diu post, quid operari queat, nisi ex pacto & malefice, non intelligo; minus si ante quæstionem, vt plerique solent: cauendum ergo. Qui benedictam aquam infundunt, siue ante quæstionem, siue in quæstione, si sic directe ad veritatem promendam putant eas adigi, vereor ne superstitiosi, sin indirecte, quod obsessas credant, vel dæmonem prope adsistere, & ideo piacularem hanc vndam propinant, vel inspergunt; non ausim damnare. Probem magis. Catholicis enim constat, fugando dæmoni efficacem hac lympham. quare fortassis etiam suadendum, vt citra superstitionem circumcirca equuleum aspergatur locus, & sit in loco quæstionis vsui futura aqua benedicta. Examinemus nunc quędam hac in re à Sprengero, & socijs tradita. *Primum* suadent reum diligenter inducí verbis, & rationibus, spe dubia addita, quod forte non damnabitur ad mortem si confiteatur, vt veritatem celet, & Deo det gloriam. hæc diligentia laudabilis est. Nam mediato frequens (*vt aiunt*) & carceris calamitas, & multiplicata informatio probotum virorum, solent disponere ad veritatem eruendam. Et à nobis (*addunt*) expertum est, quod per huiusmodi informationes maleficæ taliter confortatę fuerunt, vt in signum resistentiæ in tetram spuentes, quasi in faciem Diaboli, dicerent; faciam quod iustum erit, & consequenter crimina sua fatebantur.

p. 3. Malleí q. 14.

Secundo vt dum ministri se parant ad torquendum, alij interea exspolient reũ; (*si sit mulier, exspolianda fuerat à mulieribus alijs antequam ad carcerem ducatur*) ne quid in vestimentis (vt iam dixi) lateat maleficij.

Tertio debent capilli capitis, & barbæ abradi, immo, & per totum corpus etiam in partibus secretioribus: si feminæ sint à feminis, si viri à viris: & sic cauebitur inhonestas, & inuerecundia, propter quam Inquisitores Germanici, Sprengerus, & socij non ausi fuerunt hoc vti remedio, vt ipsimet profitentur, addentes alibi hoc in vsu esse. Tamen (inquiunt) in alijs regnis inquisitores talem per totum corpus abrasuram fieri mandant. *Vnde, & Cumanus inquisitor nobis insinuauit: quod anno elapso, (qui fuit 1485.) 41. maleficas incinerari mandasset omnibus per totum corpus abrasis. Et hoc in districtu, & comitatu Burbiæ, in confinibus Archiducis Austriæ versus Mediolanum.* Et hoc remedium multum prodesse, inter alios duobus exemplis lectu dignissimis, sed propter prolixitatem, nunc à me omittendis: quorum ipse testis oculatus, & iudex fuit, cõfirmat Iud. Damhauderius. In hac tõsione illud moneo obseruandum si fiat duntaxat, ne maleficium lateat foraminibus corporis insertum, vel crinibus insper-

d. par. 3. q. 15.

prætri: c. 37. n. 21

inspersum, rite id fieri: eademque de causa putarem, ne qua vnctio subesset, etiam totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum: sed si tonsio fieret ex opinione, quod per eam roboris corporis, & animi fortitudo pereat, exemplo Samsonis, (in quo totum id diuina virtute contingebat) & etiam documento Apollonij Tyranæij: putarim scrio hoc esse Magicum, & superstitiosum.

Philost. l. 7 & 8. Nic. Remig. l. 3 c. 93.

Addunt, & quartam cautelam, si inuestigare (*inquit addo verba ne quid viris magnis videar affingere*) affectat, an maleficio taciturnitatis sit inuoluta, an lachrimare coram eo queat stando, aut tormentis exponendo. *Hoc enim ipsum pro certissimo signo, ex fide dignorum antiqua relatione, ac propria experientia docente, adeo compertum est, quod etiamsi ad lachrymandum coniurationibus hortetur, et compellatur si maleficia exsistit, hoc ipsum scilicet lachrymas emittere non potest: dabit quidem flebiles voces, & exsputogenas & oculos linire, ac si fleret, attentabit: super quo à circumstantibus caute aduertendum erit. Modus autem coniurandi ad lachrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falsas, talis vel consimilis in sententia practicari à iudice potest, seu presbytero, manum super caput delati, seu delatæ ponendo: Coniuro te per amarissimas lachrymas à nostro Saluatore Domino, &c.*] Quis miretur sub ea tempora hæreses inualuisse, quando huiusmodi: quæ nec Scripturæ sactæ, nec Conciliorum, nec Decretorum Pontificiorum nec Patrum, nec Ecclesiæ consuetudine introductæ sint formulæ, ad superstitiosas obseruationes accedebant? Iam ante docui indicium illud lachrymarum prorsus esse fallax, & annumeranda haud dubie experientia, superstitiosis alijs explorationibus quas mox refellam. Formula ipsa nihil continet impij, sed formulas huiusmodi iudicibus prescribere mere arbitrarias, & fallaci dunta xat experientiæ: non satis pium, neque religiosum, est, & sapit tentationem Dei. Nec ratio etiam quam addunt est bona: scilicet hoc cõtingere, quia gratia lachrymarum in pœnitentibus donum est Spiritus sancti: & Diabolo displicet, ideo illam conatur impedire. Age enim, si oratio illa efficax ad donum à Spiritu Sãcto impœnitenti, & nolenti maleficæ impetrandum, ad lubitum interrogantis latrũculatoris: (*quod quis credat?*) sane Diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quam cordis pœnitentiam: si non est ad hoc efficax, cur id Diabolo displiceat: cui fictæ lachrymæ non possunt non placere? cur ergo per huiusmodi cõmenta; ab Ecclesia non approbata, viastruitur similibus superstitionibus? Præterea cur nequeat Diabolus lachrymas si velit elicere, quas muliebre ingenium cũ lubet elicit, & superstitio Flentium Picarditarum?

Mall. Malef. q. 3. 9. 15.

Quintam Insuper addunt ijdem scriptores, *Tonsis capillis capitis, cum calice, aut scipho aquæ benedictæ, guttulam cereæ benedictæ immittendo, & invocatione Sanctissimæ Trinitatis, ieiuno stomacho tricties in potu ministrando per Dei gratiam aplerisque taciturnitatis maleficium abstulimus.* Cetera transire possunt, cauendum, ne vis ponatur in numero illo ternario, aut in ieiuno stomacho, vtrũque enim impertinens est ad effectum.

Sextam ponunt de tollendo hoc maleficio per alias maleficas: sed hoc merito improbant, & de hoc postea agetur copiosè libro sequenti. cap. 2. quæst. 2. Objicitur factum præsulis Ratisponensis: Quod dum quidam hæretici propria cõfessione conuicti, vt impœnitentes, & defensores perfidiæ morti fuissent adiudicati, accidit, vt in rogo illa si persisterent: proijciuntur ergo in profluentem: sed nec aquis demerguntur: Nutare multi, & fidem illorum suspicere. Sollicitus de gregis salute bonus pastor, triduanum indicit ieiunium & præces Deo fundendas. nondum expleto triduo, venit quidam, & denunciant hosce sub vno brachiorum habere maleficium insertũ inter carnem, & cutem. inuẽto, & amoto, confestim illos vindex flamma concremauit. Hunc ergo inquiunt denunciatorem fuisse Necromanticum, & eius præsulem vsum denunciatione. Sed qui narrat Sprengerus, dubius fuit, an Necromãticus fuerit, necne. potuit enim Deus bono illi præsuli id aliter reuelare, in causa tam graui, & populo necessaria. Deinde nos non omnium hic facta defendenda, sed causarum, ac gestorum pondera, libranda suscepimus.

Septi-

Septimam ergo hinc eliciunt, deuotas ad Deum orationes iunctas ieiunijs, & bonis operibus; immo, & populo indici poterunt preces publicæ ad inuocandum diuinum auxilium in generali, & vt contra dæmonum quascunque intestinationes cœlitum auxilia implorentur. 2. Paral. 20. v. 12. Iuxta illud boni Regis Iosaphat *Deus noster ergo non iudicabis eos? In nobis quidē non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te.* Sprenger. d. p. 3 qu. 1. Pet. Greg. lib. 13 de rep. publ. cap. 30. nu. 5.

Octauo loco addunt quædam, mihi quidem non parum suspecta, nempe, quoad diem, *vt infra missarum solemnia, & sacratioribus diebus, maxime festis ferijs, quousque sit compulsus pro expectatione Saluatoris nostri, maleficæ interrogentur iuxta illud, si sal, aut aliæ res benedictę cum septem verbis, quæ Christus protulit in cruce, in schedula conscriptis, simul colligatis, collo malefici alligentur, longitudo Christi benedicta super nudum corpus & extra circumcingantur.* Ego (quicquid illi dicant de experientia) illi experientiæ non fido. Reliquias Sanctorum appendi collo, aut quasuis res Ecclesiastico ritu benedictas, cereas effigies AGNI DEI (vt vocant) fidem benedictum, &c. probo. dum desit irreuerentiæ periculum. & scio quoad agnum Dei hoc multis feliciter cecidisse. de verbis certis scripturę, quid sentiam iam dixi libro 1. quæst. de pernaptis. De longitudinis Christi Domini mēsura, qd illa operari idonea, nouit Deus: sane cum benedici illam prius volunt, indicant, hoc benedictioni Ecclesiæ tribuēdum. in ipsa etiam circumdatione, aliquid vereor ne fit mendosi. Dierum illa obseruatio suspecta quoque non immerito. Sed & iura festis diebus abstinere iudicialibus iubent, nisi quando periculum esset in mora, vt patet ex l. prouinciarum C. de feriis, ideo quod iure receptum, vt in atrocioribus criminibus quouis festo, etiam in Paschalibus, liceat torquere, sed ad Dei honorem (vt addunt DD.) id ego certe ad casum periculi lubenter restrinxerim. In genere tamen loquuntur (exl. nemo C. de Epis. audien. Bald. Spec. & alij quos sequitur Clarus §. fin. q. 64 nu. 34 & Binsfeld. in l. 7. C. de malef. quæst. 1. concl. 18.) Sed cum idem Clarus fateatur timentes Deum iudices his diebus nūquam aliquem pœna sanguinis afficere vide illum quæstio 97. v. 6. idque in Dei honorem; non video cur, cessante illo periculo, non sit idem dicendum, de tortura.

Nono adijciunt in ipsa quæstione, legenda dicta testium, submissis nominibus dicendo: *Ecce confecta es per testes, &c.* Hoc non satis intelligo. Nam si velit duntaxat nomina testium taceri, parū ad rem. hoc enim etiam extra quæstionem seruandam, de quo superius. si summissa, voce nominari, ita ne reus exaudiat nomina, exaudiens tamen reliqua: sane hoc superstitiosum est.

Decimo monent interrogandum reū, an velit subire indicium ferri candentis, & annuat, cognosci verum esse maleficum: profecto id fallax est in primis: deinde iniquum proponere reō, quod ei facere, vel iudici non liceat permittere.

Vndecimo monent *eos, qui nihil in tormentis confessi, de carcere pœnoso, ad bene munitam, sed minus in cōmodam mansionem transferendos, nullo tamen modo relaxandos sub iuratoria, vel fideiussoria cautione: quia si nunquam veritas ab ita relaxatis habetur, sed semper deteriores efficiuntur.* In primis potest casus occurrere, in quo sic sint relaxandi ad meliorē custodiam: iudici tamen tum vehementer cauendum, ne alijs sint noxæ suo exēplo, vel verbis. Deinde potest etiam contingere, vt locus sit cautioni fideiussoriæ, vt superius dictum. Nec satis certa illa affirmatio, nunquam meliores effici. Non est abbreuiata manus Domini, & præcedens vexatio date potuit intellectum.

Aliæ, quæ Sprengerus addit, mox cōmemorabimus loco suo. Nūc ponamus XII. *quidam* ex Fracofurtensi I. C. quod addo, vt videtur, quia mere superstitiosū. Quidam (ait) ne dolores sentiant solent hoc versus pronunciare. *l. 1. de lamūs c. 10 nu. 39.*

Imparibus meritis tria pendent corpora vamis.

Dismas & Gestas, &c.

Quis non hæc rideat, scilicet iam vis etiam in Hexametri pedibus: subiungit, & quædam ex Psalmis. Et homo religiosus non audet hæc pronunciare superstitiosa, vt facit merito sequentia Guilandi- *de quæst. 4. nu. 14.*

nem-

nempe ad eruenda veritatem iudici pronuncianda esse verba Prophetæ: *Dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem*. Nonne hic ipsa Psalmi verba detorquentur? cur ergo vim arcessit à verbis Prophetæ? Item. quis illa pronunciabit? Iudex? qui hoc ad reum? reus? primum quid si nolit? deinde certe inuitus pronunciabit, nec impetrabit. Sed nugas mitto.

SECTIO X.

De alijs mediis veritatem perscrutandi.

MAioris momenti quæstio est, liceatne iudici dolo falsis promissis, vel mendacijs à reo veritatem elicere? v. g. si fingat eum ab alijs etiam cõplicibus denunciatum, si promittat liberationem, quam ei non cogitat, nec vult impendere, nec de iure potest. Homo præcipitis ingenij, & noua ac periculosa amãtis Io. Bod. hæc omnia iudici permittit. In primis dum asserit licere mentiri. hoc hodie hæreticum est. fide enim tenendum, mẽdacium (quod nomen huiusmodi mercatur) esse rem simpliciter, & per se malam, ideoque adeo illicitum, vt nec Pontifex dispensatione bonam facere possit: quæ est sententia non D. Augustini modo, & Thomæ, vt negatur Bodinus: sed hodie communis Catholicorum, qui illam sacris Scripturæ locis optime confirmant. Fuit id sententia Bodini M. Marulus lib. 4. de Instit. bene viuendi capitulo 4. Sed errore animaduerso, eius interpres Gallicus plane contrarium Marulo sententiam tribuit: & multas paginas, quæ non sunt Maruli, Marulo inserit, dictorum ipsorum Maruli confutationem pro Maroli dictis continuentes; quam bono exemplo, & prudenter ipse viderit. Argumenta Bodini ex sacris litteris facile soluuntur, & nos in tractatu de Mendacio soluimus omnia.

Sed nota aliud esse dicere aliquid falsum, aliud occultare aliquid verum (vt notat D. August.) veluti cum vtimur, non mendacio, sed æquiuocatione: prius illud non licet cuiquam, maxime iudici: qui in hac re grauissima & in iudicio sciẽter mentiens, haud dubie peccaret mortaliter; ostenus vero istud sæpe licet. prius pertinet ad dolum malum, quia est contra legem, diuinam, & humanam: posterius pertinet ad dolum bonum, quia nec iure diuino, nec humano repugnat, & dirigitur in bonum reipub. & iustitiæ executionem. his positis sit prima conclus. *Poterit iudex vti æquiuocatione, & verbis subdolis* scitra mendacium *& ambigua promissione liberationis, vt reum inducat ad fatendum veritatem, & auctorem criminis commissi deprehendat*. Est communis opinio Ld. apud couarru. & Plazam. Dissentit quidem ab hac Iul. Clar. sed non distinxit mendacium à sermone æquiuoco: immo aperte loquitur de eo, qui expresse impunitatem promisit, quæ sane promissio ad Bodini casum pertinet, nec mirum est si Paris de Puteo, & Dyn. dissuaserint tali promissione vti. Sane fateor iudicem non posse impunitatem reo promittere, nisi sit supremus iudex, qui habet absoluendi, & liberandi potestatem, & hoc facere intendat. Quo ad inferiorem iudicem maxime hęc quęstio procedit, & quoad dolum bonum, non quoad dolum malum siue cum mẽdacio coniunctum qui nec supremo iudici permissus. Obijcitur à quibusdam promissio est iuris naturalis, & eo iure obligat? quare, & hosti, & reo seruanda. Respondeo quando de re possibili est: ista autem est, de re quæ iure iudici impossibilis ideo nihil refert, quod iudex habuerit animum liberandi reum, si vero non habuit animum, peccauit etiam per mendacium, verba menti cõtraria proferens. 2. Resp. ista locum non habere in nostra conclusione: in qua nec iudex intendit liberare, nec verba id necessario significabant, imputet sibi reus, quod nõ subtilius sensum verborum ambiguorũ discusserit. Exempla aliqua huius æquiuocationis occurrunt passim in praxi. Acutum fuit dictum iudicis Leodien. & licitum, qui sagæ pertinaciter cuncta negãti, dixit: si veritatem luculenter profiteretur, se illi de publico, vel suo, quoad viueret ipsa, quotidie cibum, & potum necessarium prębitu um, & curaturam ei domum nouam exstrui. *domum* intelligẽs ligneam fascium straminumque, in qua erat comburenda. Alia suggerit Sprengerus velim si honestius habeatur reus soli-

to,

Caietan. Nauar. Cenar Binsfeld p. 3. dub. 3. Hadrian Quodlibet demẽdac de quo multa dix. Com. in l. cõtra Iud de reg. iuris lib. 1. var. reso. c. 2. in fi. et Plaza L. de delic. c. 3. vu. 3. in fi. d. 3. fin. li. 55 ver. 7.

l. 4. demonum c. D. Aug. lib. contra mend. ep. ad Hier. & in Ps. 5. Ambr. in c. caue 12. q. 5. Greg. Isidor. Innocent. & alijs apud Gratian. d. q. 22. D. Tho 2. 2. q. 100. ar. 1. Alfons. a Cast. l. 10 à ver. mẽdacium, & alib. Ps. 5. v. 7. Sap. 1. ver. 11. Eccli. 7. v. 14. Ephes. 4. 25. Apoc. 21. ver. 8. sape dist. Ps. 5. & l. 2. cõtra Faust. cap. 34. bene hoc docẽt et D. Tho.

d. q. 15.

to, & sinantur, ad eum intrare viri honesti, & non suspecti, qui frequenter colloquantur de variis rebus etiam impertinẽtibus. & tandem fidenter suadeant, vt fateatur veritatem, promittendo iudicem facturum sibi gratiam, & se esse velle mediatores: *& postea subintret iudex, & promittat facere gratiam, subintelligendo sibi vel reipubl. in cuius conseruationem totum quod fit, est gratiosum.*] Posset etiã iudex dicere, se illi optime consulturum, & cõfessionem ei vtilissimam futuram, etiam ad vitam sibi comparandam. hoc enim veriss. de vita æterna, quæ vera vita est. idem Sprengerus paulo ante tradiderat sententias tres alias huc pertinentes. Scilicet posse illi securitatem vitæ promittit, quando iudex intenderet eam, vel exilio punire, vel carcere perpetuo, hæc sententia satis æqua est. Alios (ait) velle, sic ad tempus tum in carceribus asseruandam, sed postea incinerandam post aliquod temporis spacium: refellere debuit, quia reuera mendacium continet promissio huiusmodi. Tertiam ponit dicentiũ, posse iudicem secure vitam promittere, & postea se à sententia referenda exonerare, & in suum locum alium substituere: neque hanc reijcit, sed est omnino similis secundę, & adhuc peior, coniuncta cum mendacio: ideo penitus cauenda. fortassis tutius est; quod alibi posuit, nempe, vt petenti gratiam reo, respondeat iudex; fateatur veritatem confidenter, clementiæ se rationem maximam habiturum, amplius se facturum quam ipse petat, & similia verba generalia.

d.q. 14.

d.c. 15.

2. Conclusio, *si iudex dolo malo huiusmodi per mendacium confessionem extorseri; non potest ex sola hac confessione reũ damnare: nisi reus postea comperta fraude, de nouo id fateatur sponte: vel alia satis prægnantia indicia, & argumenta accedant: vel saltem fraude cognita non retractet, quod inductus dolo malo dixerat.* hęc est verior sententia Imolæ, Decij, & aliorum; quos sequitur Couar. bene addens, quando nec retractat nec expresse ratificat confessionem, nec alia satis prægnantia accedunt indicia: mitius, & extraordinaria pœna affici debere si accedant illa indicia, posse plecti ordinaria. Si obijcias promissionem hanc cõtra rempubl. esse factam, & ideo non prodesse debere reo, ad pœnæ diminutionem. Respondet Couarr. tunc iudicem non debere seruare promissionem, quando via ordinaria, & recto plane tramite cognouit delictũ: non quando dolose illud, & via illicita expiscatus fuit.

d.c. 8.

Dixi in conclusione *dolo malo*, quia si *dolo bono*, & proinde via licita cognouisset: putarẽ non esse opus noua ratificatione, saltem in foro exteriore: immo nec in interiore. licuit enim iudici bono dolo, malum obstinati silentij animum rei decipere: & sibi iste imputet simplicitatem suam. Nec arbitror Clarum, si in terminis de dolo bono interrogatus fuisset, dissensurum, vt satis indicat supra nu. 8. nec etiam Menoch. de arbitr. cas. 164.

3. Concl. *Si tamen iudex putans id sibi licere; si dolo malo criminis confessionem arcte elicuerit, & fraude contra reus nec ratificat, nec retractat: ideoque iudex eum ordinariam ad pœnam condemnet; non auderem iudicem de mortali peccato accusare.*] hæc concl. intelligenda de peccato, non quod incurrit mentiendo; de quo vix potuit habere probabilem ignorantiam; sed de peccato, quod incurrit, reum ex tali confessione condemnando. de hoc enim peccato valde probabilis ei suppetit excusatio, cum id ei licere, immo, & eum debere multorum locorum praxis, & plurimorum DD. confirmat sẽtentia, adeo vt communiorem censuerit Alciat. & communem saltem fateantur Plaza, & Clar.

Archid. in ca. vellem. 22. q. 2. Gini in l. præsenti. C. de his quiad Eccles. confug. Fel. in ca. adferre. de præsumptiõn. et Cotta in Memor.

Addidi, nec retractat: quia si reus expresse retractaret, nec alia contra ipsum argumenta concurrerent, tunc certe nõ auderem iudicem à mortali culpa liberũ asserere. Nam illa communis Felini & aliorum (vt rectè Couar. quem sequitur Menoc.) intell. gẽda, quando reus cognita fraude expresse confirmat suam confessionem, vel saltem tacite, non retractando. nam tunc illam ratificasse censendus: & hęc distinctio fuit de mente Paridis de Put. *c. de tortis. & sequitur quæstio quotid.*

Alciat. in l. natura. D. de verbor. sign. Plaza. d. l. delict. c. 3. Cla. sup. nu. 9. Couar. d. c. 2. Mm. de arbitr. cas. 396. d. q. 15.

Inquisitores Germaniæ docent adhuc quasdam alias cautelas non improbandas: vt iudex diligenter consideret complicum dicta ad reum pertinentia, & hæc reo proponat, & diligenter singula inuestiget. si qua etiam instrumenta, vt vnguẽ

ta,

ta, pixides, buffones, prę segmina cadauerum, & similia in domo eius reperta fuissent, ei offerat, & quęrat quid inis egerit, cur ea seruarit, & cap. 2. complices quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad reum intromittat, & permittat eos simul mutuo de facinoribus suis conferre, edere, ac bibere, & habeat in loco vicino auscultantes, & verba accipientes: etiam, si opus. Notarium publicum: si desint complices, vtatur ad hoc personis, quas nouit non ingratas reo, sed amicas, & quasi flentes atque miserantes; qui quodam sero intrent carcerem, & sermones dedita opera producant in multam noctem, tum quasi fortuito id accidisset, querantur sero nimis esse ad recedendum, ideo in carcere pariter reliquum noctis exigant, & semper colloquantur, & sint similiter (vt dictum est) in vicino dicta excipientes.

Tertio quod quandocunque veritatem fateri incipiant nullo modo iudex actum hunc interrumpat, ne dimidiet confessionem, sed instet quoadusque de omnibus veritatem dixerint, saltem quoad principalia, etiamsi in mediam noctē deberet proferre, & prandium cęnamue differre. Nam experientiam docuisse per dimidiationes, & interruptiones, ilos frequentius ad vomitum redire, & non aperire veritatem quam inceperant detegere.

Quarto si predicta deficerent omnia, tunc si fieri posset, deducēdos ad aliquod castrum, & ibi certis diebus custodię mancipandos: tum castellanum fingere secogitare longum iter & diu abfuturum: interea vt, aliqui familiares, vel mulieres honestę mulierem: viri, si vir sit, virum visitent: promittant ei (non, vt ait Sprenger.) quod velint eam omnino permittere libere abire: sed citra mendacium verbis æquiuocis (vt dictum supra de iudice in genere) multa, & illecebrosa, dummodo se informent de certis, quę scire cupiunt, experimentis.

Et aduertas (inquiunt) *Iudex*, quod sæpissime per talem modum falsæ fuerunt, & conuictæ. Et nouissime in diœcesi Argentinensi prope oppidum Schlettstat, & castrum Konigsheym maleficadetenta millis tormentis, & quęstionibus deduci poterat ad fatendum suę crimina: tandem modo supradicto per Castellanum seruato, licet presens erat in castro, ipsum tamē maleficа æstimabat abesse: tres ad eam familiares intrabant, & ei liberam relaxationem promiserunt, dummodo super certa experimenta eos informaret. Et licet prima fronte renueret, & quod dolose cum ea agerent proponeret: tandem interroganti, de quibus informari vellet vnus dixit super grandinem excitandam, alter super carnalia facta. Tandem vbi super grandinem illum informare volebat, & scutella plena aqua apparata, maleficа sibi iniunxisset, vt digito paululum aquam moueret, & ipsa certa verba protulisset? subito locum, quem explorator nominauerat, scilicet siluam adiacentem castro, tanta tempestas, & grando repleuit, sicut a multis annis visum non fuerat, hactenus illi. Sed in hoc exemplo bis peccatum, primo in mendaci promissione. Vt enim iudici non licet per se mentiri sic nec licet alios ad mentiendum inducere.

Secundo peccatum fuit in eo, quod nimis longe exploratores progressi. Non enim licuit maleficam etiam paratam ad peccandum inducere; etsi licebat examinare, quomodo soleant operari. & sic intellige quod de informatione dictum: nempe de verbali per modum decentis, non de reali per modum facto ostendentis, & exemplum præbentis, vides hic tam captas posse ex conducto cū denotatione quædam operari.

Solent etiam iudices vti *confrontatione*. ea duplex est, vna spontanea, altera violenta. *Spontaneam* voco, quando parati sunt rei; alios nondum captos societatis arguere & conuincere, hanc nunquā iudex permittat, nisi præcesserint indicia tam, vt propterea capi possint: & ita citati, si non bene dissoluant obiectiones rei consistinter eos accusantis, queant in carcerem compingi. Nam alioqui fieret iniuria his denunciatis. *Violentam* voco, quando complices in mutuis delationibus inter se dissentiunt: tunc debent primo seorsim, postea simul de hoc dissidio interrogari. quod si subdole comperiat persistere, nec alia est via inueniendæ veritatis: solent altera in alterius mutuo conspectu torqueri de hac praxi vide Ludou. Damhaud. prax. crim. 47.

SE-

SECTIO XI.

De Confessionibus.

IN rite confessis non aliud iudicis officium est quam condemnandi iuxta illud Christi Domini; *Ex ore tuo te iudico.* & illud Iurisconsulti, confessus pro iudicato est. quia quodammodo sua sententia damnatur. Intelige si confessio sit clara, certa, verisimilis, cōstans, & legitima, nam obscura. & dubia in fauorem interpretanda confitentis, parum idonea est ad iudicandū. Verisimilis etiam sit oportet, quia inuerisimilis nunquam sufficit ad condemnandum. Inuerisimilis autem est, quæ de re est impossibili, aut omnino falsa: quod concedimus Ponzinibio, & Godelmanno: sed contendimus eos errare, dum in Lamiarum confessionibus ea dicunt notorie falsa, & impossibilia, quę vera & possibilia nos esse docuimus supra libr. 2. Legitima etiam sit oportet; hoc est non præsumpta tantum, nec ficta tantum fictione iuris (nisi ex contumacia, quæ liquidissimam inducit probationem) nec contra quam colorate aliqua obijciantur: nec quando est incidenter tantum ficta vel metu tormentorum, vel extra iudicium vel in figura tantum iudicij, vel absente parte, vel in iudicio summario; aut nullo modo autem bona in casu Lamiarum, & hæreticorum, etiamsi non constet de corpore delicti. Dicetur facta metu tormentorum, non tantum si grauiter tortus fuit; sed etiam si fuerit leuiter tortus, leuatus ad torturam, ductus ante eculeum, spoliatus, vel si feriæ minę de torquendo præcesserint, quoad eos qui timidi sunt, & torturæ inassueti. Item vt sit legitima, necesse est, non sit extorta, nullis vel non sufficientibus iudicijs præcedentibus: nam talis esset nulla, & inualida, etiamsi millies foret ratificata: idem, si in repetitione quæstionis sit extorta, quando non licebat iudici repetere. idē si extorta per Iudicem pendente appellatione à sententia torturæ. idem si confessio extorta à reo, contra quem sola fama vrgebat, etiam si sæpius ratificetur. idem si emanarit ab eo cui, denegata defensio, vel copia indiciorum. idem si sit illius, qui qualibet ex causa de iure torqueri non debeat. confessio autem conuicto per legitimam quoque torturam adhuc condemnationem dandus est terminus ad se defendendum. etiam nō petenti ex æquiore, & receptiore sententia. Fallunt ista in eo, qui a natura mutus simul, & surdus foret: qui non potest, ex sua confessione signis declarata, condemnari: quare frustra torqueretur, sed damnari duntaxat potest ex testium depositione, ac probatione. Denique quæri potest, an qui confessus factum maleficum, negat se praua intentione fecisse, sit audiendus? vt plurimum, quia præsumptio ei contraria est, puniendum nihilominus constat, etiamsi iuramentum offerat de recta intentione: interdum tamen potent iudex iuratum reum admittere ad probandum aliqua verisimilia, quibus confessio eius eludatur. Quod si res dubia sit potent reus torqueri, vt intentionem suam proferat vt bene post Lanfranchi, & Bossium, asserunt Simanc. prax. hæret. tit. 20. num. 6.

Luc. 19. l. 1. et 2. D. de confess. Farinac. q. 50. nu. 20. Farinac. q. 43. nu. 219. in fi. de cōfess. in 6. gl. f. li. 1. C. de confess. Farin. q. 11. nu 97 q. 50. nu. 16. Farinac. q. 11. nu. 3. Farin d. q. 1. nu. 34 et qu. 53. n. 16 Farin. q. 2. nu. 25. Farin. q. 37. n. 46. 57. et 103 cum seq. Farin. d. 43. nu. 10. Farin. q. 38 n. 7. Farinac. sup. n. 17. Farin. q. 47. nu 8. Farin. q. 30. nu. 8. Farin. q. 41. nu 91 vid. Farin. q. 19. an. 31 vsque ad 40. vbi bene Bossius re tulit. et

nu. 90. cū seq maxime, n. 99. vbi indistincte quoad omnes personas hoc tenendū ostendit. Anto. Gomez p. 3. c. 1. n. 69. Gri. Ca. et alii quos sequitur. Farin. q. 11. n 90 l. si non conuicii. C. de iniur. cum simil. cap. 1. de præsump. c. contra Christianos de hæred. in 6. Bar. in l. inter omnes § recte de furt.

SECTIO XII.

De Abiuratione.

VT in aliis speciebus hæresis, etiam in Lamiarum crimine, abiurationi aliquando locus est. quando iudicium tantum nititur suspicionibus. Sumimus hic abiurationem pro execratione, seu anathematizatione iureiurando firmata. Et quia suspicio hæc, quæ est leuis quædam præsumptio mali ex leuibus indicijs proceedens: oritur ex diuersis causis nō æque vrgentibus, fit vt quædam suspicio sit leuis, seu modica, quæ etiam potest vocari temeraria iuxta Menochium: alia vehemens seu verisimilis, alia violenta. Et sic diuidendo, leuis oritur ex indicijs admodum leuibus, quæ absolute dubium relinquunt iudicis animum, & hęc proprie dicitur *suspicio*. Vehemens oritur ex indicijs habentibus multum verisimilitudinis, adeo vt inclinent aliquantum iudicis animum in alteram partem, & sic dubitationem non excludunt totam: hæc suspicio magis proprie vocatur *opinio*. Violenta denique oritur ex indicijs valde fortibus, & adeo efficacibus, vt omnem dubitationem ex animo iudicis eliminent, & faciant

c. accusat. in prin. debet in 6. lib. 1. de præsu. q. 7. art. 46. maxime nu. 19. et ibi in d. c. accusatus. § illo vero et ibi Arm.

faciant eum plane vni parti assentiri. hæc proprie vocatur *præsumptio, iudicium, sententia*, de hac est, c. cum contumacia, cap. cum accusatus. de hæret. in 6. ca. quorundam d. 34. Iudicis autem arbitrio permittitur qualitatem siue quantitatem suspicionis moderari: dummodo caueat ne leuis sit corde, nimis facile credendo. Exempla huiusmodi suspicionum ponit Sprengerus, vt si quis deuiet à communi consuetudine, viuendi, si conuenticulis secretis maxime nocturnis interfit, aut cum suspectis familiaritates secretas habeat, dicit leuem oriri: Si quis quos nouit maleficos, visitat, munera offert, occultat, recipit, defendit, vel aliter actu fuet, tum orin vehementem: si quis perpetrauerit ea quæ pertinent ad ritus maleficorum, pactscendo, adorando, sacrificando, comminando, tangendo, aut dormientibus per v. sum apparendo, aut cubicula insensiliter ingrediendo, &c. vel si penes eos instrumenta maleficij sint reperta, huiusmodi violentam præbere suspicionem. Leui ergo suspicione laborantibus potest indici, abiuratio etiam specialis hæresis, de qua leuiter suspecti: & si talis qui sic abiurauit, reincidat, non punitur vt relapsus. Si vero ex gratuibus suspicionibus abiurasset (nam, & huic abiuratio indicitur) tunc censeretur relapsus: in hac debet fieri abiuratio in genere de omni hæresi, & in specie de illa de qua vehementer suspectus fuit & tales fuere abiurationes Theodoreti, & Ibę in Concilio Chalcedonensi act. 8. si vero detur abiuratio ex suspicione violenta, tunc facienda abiuratio, vt à vere malefico. & tanquam a deprehenso exigeretur. Debent autem violenter suspecti; quando crimen fatentur, & parati sunt abiurare hæresim, & redire ad sanamentem: ad pœnitentiam ab Ecclesiasticis iudicibus recipi: quod si nolint debent tradi brachio sæculari vt impœnitentes; debent præterea cum abiuratione generali omnium hæresium, & diserta, atque clara, errorum de quibus sunt suspecti, canere palinodiam, & contraria asserere, & iurare se nunquam ad abiuratos errores redituros, & hæc omnia scripto libello abiurationis, propria scriptione munito, cõfirmare: quæ cuncta ab Apostolorum tẽporibus recepta fuere, vt ostendit Simancas sup. num. 8. & 10. & hæc abiuratio hodie coram clero, & populo fit nec potest priuatim admitti nisi ex magna causa l. Quid si qui tantum vrgetur suspicione vehementi seu verisimili, detrectet abiurare? videtur Simancas sup. num 13. velle eum posse tanquam contumacem, & impœnitentem tradi brachio sæculari. ex c. ad abolendam de hæretic. Sed (vt ait Spreng. supra.) dictum cap. §. in præsenti vera, videtur tantum loqui. non de suspectis vehementer, sed de manifeste deprehensis, contra quos constat rigidius esse procedendum. contra hunc igitur Episcopus procedet per excommunicationem, & si in ea per annum steterit, condemnabit vt hæreticum. Porro quando maleficum Ecclesia recepit ad pœnitentiam: laicus iudex posset illum apprehẽdere, propter damna temporalia varijs illata, & propterea condigno supplicio efficere: nec teneretur Ecclesiasticus iudex impedire, quia licet eum non possit tradere, potest relinquere puniendum Sic Sprẽg. Sed de hoc plura mox sectio. de absolutione. De abiuratione facienda ab ijs, qui confessi, & facti, qualis fuit abiuratio Doctoris Edelini, nihil peculiare occurrit, adscribam tãtum historiam rei gestę, versam ex gallica narratione Enguerrani Monstrelleti Chron. p. 4. ait Enguerran. Anno 1453. Dominica die, quę incidit in vigil. Nativitatis Dominicæ, Ebroici publice in theatrum adductus, citatus voce præconis, & condemnatus fuit sententia iudicis ad perpetuum carcerem Episcopi dictæ ciuitatis, Magister Guilhelmus Edelin, Doctor Theologiæ, Prior S. Germani en l'Haye, prius Ordinis D. Augustini & aliarum Sacrarum familiarum religiosus: qui tentatione, & suggestione hostis Tartarei ei se manciparat ea lege, vt concupiscentijs eius profanis & mundanis satisfaceret, & præcipue, vt frueretur Nobilis cuiusdam Equestris familiæ matronæ amplexibus quam ardebat: qua gratia, se obstrinxit ea seruitute inimico, vt cogeretur conuenire ad certum locum, quotiescunque dicto inimico collibuisset: quo loco soliti erant conuentus suos agere: & duntaxat inscenso baculo cum scopis cõfestim eo transferebatur. Confessus fuit idem Magister Guilhelmus sponte sua, se homagium exhibuisse inimico se offerẽti præsentem in specie arietis, eique osculũ sub

Sic post Menoch. d. loco bene differentem Far. q. 36 anu 178 l. 3. q. 9.

c. accusatus. in pr. sup. d. ca. accusatus vbi videtur errare Anthar. vt bene notat Simon. c. 53 n. 5. et re ĉte idem Spren. d. q. 5. c. literis. §. quocir. c. de præsũ. Simãc. et Sprenge. supra vt ex Canonibus ad ductis per eum Sprenge. sup. et ex variis coac. Simã. sup. nu. 6. et nu. 13. Leo Epi. 75 cap. si quis epi. 3. q. 7. ca. adubo en d. m de hæret.

sub caudâ ore impressisse; & multis, variisque annis postea in damnato hoc instituto vitæ perstitisse. Interea omnibus in rebus, quæ à dæmone postulasset, illum fauentem auxiliatemque habuisse: donec accusatus maleficij fuerit comprehensus, & in carcerem compactus: à quo iuridicæ incarcerationis tempore, vis omnis hostilis euanuerit. Et per prædictam condemnationis sententiam iussus est Mag. Guilhelmus in lacum, seu fossam recludi, pane, & aqua deinceps alendus. In theatro vero Inquisitor fidei, voce alta, & diserta oratione luculenter in memoriam reo redegit, quam olim laudabiliter, & vtiliter populum concionibus iuuisset, & instituisset, cum Apostolico ritu per totam prouinciam fidem, & legem CHRISTI IESV promulgaret: quo miser postea decidisset, aliaque multa idonea cum ad pœnitentiam seriam inducere. Interea catamidiatus, seu mitella ad infamiam depicta ornatus, populo spectandus erat propositus, accurrente multitudine magna. Sed finita concione inquisitoris, idē Guilhelmus, sciens se grauissime peccasse, & sceleribus atrocissimis Deum offendisse; gemere, & flere, & alta voce veniam à Deo, Episcopo, & iustitia petere, (*addit Iaquerius, quod in terram prostratus exhibuit, quandam schedulam continentem sua facinora commissa contra fidem in dicta hæresi, & secta, offerendo prædictis iudicibus abiurationem*) & commendauit se suppliciter precibus assistentium. Denique fuerunt illi impacti compedes ferrei, & deductus in fossam: vt ibi per pœnitentiam eluere nefaria & horrenda peccata quæ commiserat.] Hactenus Monstreletus. Quoad formulas abiurandi varias inuenias, vnam *in c. Ego Berengarius de cōsecr. dist. 2.* aliam *sess. 19 Conc. Constantiēsis*, aliam *apud Turrecrema. lib 4 de Eccles p. 2 c. 22.* aliam *apud Alf à Castro libro 1. de iust. hær. punit. c. vlt.* alias *apud Sprenger. d p. 3.* distinctas pro quolibet suspicionis gradu q. 23. 24. 25.

Iaq. flagel. Fascinat. c. 4.

SECTIO XIII.

De Purgatione Canonica.

Rainer. Godefr. Siluester. Purgat.

PVrgatio Canonica vocatur, de obiecto crimine innocentiæ ostensio, secundum sacros Canones facta, ac hanc etiam reo deferendam leui tantum suspicione laboranti voluit Sprenger. census *suspicione notabiles* vocari à Pontifice illos, qui quanis suspicione laborant; quæ etiam est opinio Archidiaconi. Quare nutat apud me dictum, saltem modus loquendi, Simancæ, volentis non esse deueniēdum ad hanc purgationem, nisi cū reus publica laborat infamia, & simul crimen plene probari nequit; ea tantum ratione, quia si crimen plene probetur, damnari; si infamia non laboret publica, absolui debeat. contra enim quis inferat: si infamia publica laboret, torquendum (iuxta alibi dicta) si crimen plene nequit probari, tunc propter infamiam, vel suspicionem debere vel abiurare, vel se expurgare. Sed de infamia assentior Simancæ, hanc sufficere ad expurgationem, quando crimē amplius probari nequit: & accusator deficit in probatione, vt bene Clar. *q. 63. nu. 4.* Non assentio, si omnem suspicionem excludat. Sed bene est, quod postea etiam vehementem suspicionem admittit, & totum id, quando faciendæ purgatio, quando non iudicis rectè arbitrio permittit habito personæ, & circūstantiarum aliarum rationem. Expurgatorum quoque numerus ab eodem arbitrio dependet, vt & qualitas personarum, an eiusdem, an æqualis cum reo conditionis, an inferioris? Viles personæ non sunt onerandæ purgatione Canonica, nisi illæ sponte se offerāt, & dicant se posse inuenire idoneos, qui expurgent, & tum possent mediocres etiam si non plane boni, admitti. Qui, cum vilis persona non sit (nam vilis potius esset torquendus) ad arbitrium iudicis non vult se purgare, si præsens sit; statim potest, vt contumax, & cōuictus, puniri. Qui in purgatione deficit, pro cōuicto habetur, vt bene Siman. quē vide rectè prosequentem hanc materiā *toto illo capit. 54.* cui adde Clarum supra, & Menoc. *lib. 2. de arbitr. iud. cas. 274.* De vulgaribus purgationibus, egimus *tit. de sortilegijs iudiciarijs lib. 3.* formulam sententiæ purgationis habes apud Sprēg. *q. 21.* vbi etiam ritus omnes, & materiam bene discutit, & adde *tit. de Purgatione Canonica in Decretal.* & quę dixi *supr. 3.*

d. q. 19 ex c. excommunicamus. 1. in pra. de hæret. In praxi tit. 54. n. 3

Nu. 5. ex Decio.

Simanc. sup. nu. 8.

SECTIO XIV.

De Absolutione.

ABsolutio impendenda, quando vel reus, obiecta crimina diluit, vel accusator ea non probauit: nonnunquam id ab accusatione tota, nonnunquam ab instantia iudicij, nonunquam sub fideiussione prout iudicij videbitur iustius, & commodius, *Absolutio* igitur alia, est *diffinitiua*, alia *ab obseruatione iudicij*. *Diffinitiua* (quæ vocatur etiam à crimine: siue ab accusatione, siue *absoluta*) dicitur, quando reus absoluitur tanquã innocens, quia crimen non commisit. *Ab obseruatione, seu instantia iudicij* dicitur absolui, qui absoluitur non tanquam innocens, sed duntaxat tanquam tunc non repertus culpabilis, vt puta propter iudicij nullitatem, probationum siue defectum, & rebus ita stantibus, vt tunc stabant. & hæc habetur, etiã pro definitiua: eatenus, vt si noua indicia non oriantur, reus iterum molestari non debeat: immo etsi oriantur, non poterit repeti; nisi intra certum tempus, ad accusandum institutum, nempe decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Quod si dubitetur, vtne definitiua, an tantum à iudicij obseruatione: recurrendum, ad acta. si habetur, *absoluimus ab obseruatione iudicij*, vel *ab hactenus deductis*, vel *stantibus rebus pro vt stant*, aut similia, seu æquipollentia verba: tantum censetur absolutus ab instantia iudicij. Si habetur, *reum absoluendum, vti innocentem, non culpabilem*, & huiusmodi verba, alia adsint: censendus absolutus definitiue. Si vero, res ex actorum verbis, non colligitur, v.g. si tantũ diceretur *absoluimus reũ*) tunc legenda diligenter acta, & videndum: an constet ex actis duntaxat crimen, non fuisse probatum, non vero crimen à reo non commissum, tum censenda tantum fuisse à iudicij obseruantia: si constet vel omnino non commissum crimen, vel nõ commissum à reo (v.g. qui suum *alibi* bene docuit) tum habenda vt definitiua. Si exactis adhuc res manet ambigua: tunc communior sententia, & praxis est, vt habeatur tantum pro absolutione ab instantia, quod communi praxi receptum in famosem reipubl. vt crimina puniantur: qui fauor præponderare debet, fauori priuato reorum. Hæc ratio etiam est fundamẽtum opinionis receptæ, & generalis consuetudinis (exceptis locis pauciſſimis) qua licet iuri communi scripto magis consentaneum sit, actore non probante reũ diffinitiue absolui: tamen consuetudine, & praxi iudiciorum maluit, vt casu non probati criminis, sententia feratur tãtum absolutoria ab obseruatione iudicij, vt post Couar. & alios optime deducit Prosper, Farinacius. Et sic intellige, quæ scribit indistincte Sprenger. Nam quando deprehensus est vere innocẽs reus, iudex illi faceret grauem iniuriam, & mortaliter peccaret, inferens in sententia eum duntaxat absolui ab instantia iudicij: immo tenetur diffinitiue absoluere, alioqui reus tunc potest a tali sententia appellare: nec contraria consuetudo foret æqua, vel toleranda. Si tamen reus non appellaret: in foro quidem externo censeretur sententiam approbasse: in foro tamen interno non auderem iudicem excusare. Non enim, quia alter vel ignarus est, vel incuriosus iuris sui, licuit iudici iniuriam facere: nec etiam superueniens ratificatio tollit, præcedens iudicis peccatum, nisi quoad obligationem restituendi. Quæ velim diligenter, à iudicibus notari, pro intellectu eorum, quæ de hac re traduntur à Doctoribus nostris, & praxi vulgata. Hæc intelligenda, de absolutione in eodem foro. Nam si in alio foro agatur, tum nec absolutio definitiua plane reum liberat. Nam absolutus, in foro poli, seu conscientiæ, potest adhuc puniri in foro fori. Et, quia crimen nostrum, est mixti fori, si absolutus in curia sæculari non fuit punitus ab ea sufficienter, & iudex Ecclesiasticus habet pœnam quam infligat maiorem, eãque, reus merebatur, potent, eam infligere. Contra quoque nimis leniter castigatum à curia Ecclesiastica, poterit seuerius, etiam ad mortem, damnare iudex secularis. Neque tunc censetur bis pro eodem crimen puniri, sed vtraque punitio pro eadem vna continuata habetur: & quia in atroci crimine versamur, & cui expiando vix vlla supplicia sufficiant; parum hic necessaria est distinctio Marantæ. Sed hæc sufficiant: formulam absolutionis pete à Sprengero d. q. 20.

Simanc. in pract. cap. 51.

Clarus, §. fin. qu. 57. & 62. Farin. q. 44. nu. 24.

Supr. nu. 23 & 28. & p. 3. q. 2.

Grillan. tract. de ro. ax. cerat. int. de absol. inno. q. 2. Couar. l. 1. var. resolut. ca. 1. num. 8. & in c. 10. Cle & Far. supr. et q. quos plu. allegat.

Optime post alios Farinac. sup. n. 10.

tit. de in quisi. nu. 20. post Bartol. & Par.

SE-

SECTIO XV.

De sortilegiorum qualificatione: siue quæ hæreticalia, quæ non?

POst absolutionem, tractandum de cõdemnatione, sed quia congrua delicti pœna dependet à delicti qualitate, hęc necessaria sectio præmittenda fuit: non ratione Lamiarum seu Strigum, quarum crimen semper cum hæresi coniunctum est, vt docet experientia: sed ratione quorundam Sortilegiorum minus atrocium, in quibus pactum solummodo tacitum reperitur. procedamus per breuia axiomata.

Axioma primum, *Sortilegia hæretica dicuntur omnia in quibus dæmon inuocatur ad faciendum, vel indicãdum ea, quę vel facere, vel scire non potest.* hoc est certum, quia hæreticum est illum credere posse facere vel scire, quę neque scire neque facere potest: sed Deo sunt reseruata. Dixi hęretica non hęreticalia. nam hæreticale significat tam quod sapit hæresim, quam quod hęreticũ est: & quia has duas significationes multi non bene distinxerunt, ideo etiam erraruut in hac materia. prima ergo hæc non tantum sapiunt hæresim, vt illi volunt: sed vere sunt hæretica facta, non dico sunt hæreses, (nam hæ ab intellectu pendent & hęresis est intellectus error) sed dico facta hęretica, sicut enim propositio hæretica est, ipsa enunciatio falsa Catholicæ veritati contraria: sic etiam factum est hæreticum, quod Catholicæ veritati repugnat non formaliter, sed quasi materialiter, quia est materia circa, quam intellectus aberrans versatur in hæretico errore: & ad factum hæreticum sufficit id, quod facit esse huiusmodi, vt si quis rem ita se habere pertinaciter contenderet, is vere hęreticus esset. verbi gratia, rebaptizat quis aliquem, factum est hæreticum, quia qui tenet posse rebaptizari, est hæreticus. ad factum sapiens hæresim sufficit: vt qui hoc assereret fieri posse, quod facit, eius propositio vere diceretur propositio hæresim sapere, non tamen vere diceretur esse propositio hæretica. v. g. si quis sacramentalia misceret vsibus profanis, circa pactum expressum, vel inuocationẽ expressam dęmonis: faceret factum sapiens hæresim, quia si diceret hoc fieri oportere, seu licere, hęc assertio saperet hæresim. Ex his puto pendere decisionem controuersiæ inter Barbat. & alios Iurisconsultos, de ijs, qui dæmonem inuocant ad cognoscendum, seu faciendum ea, quæ ipse facere, vel cognoscere potest, à Deo non impeditus: v. g. vt reuelet furta commissa, vt in amorem carnalem inducat. Quoad hæc enim Barbat. censuit, horum cognitionem pertinere ad inquisitores fidei, & ea sapere hæresim manifestam. Sed a Ij Barbatiam reprehendunt, & cum Oldrado volunt hęc non pertinere ad inquisitorum cognitionem, neq; esse hęreticalia, & in hac re inueniuntur Parisienſi apud Paponum arresta contraria. Sed pro Barbatia faciunt Theologi Spineus, & Pegna. In primis, pertinere etiam ad Inquisitores cognitionem, dubitari nequit, cũ crimen sit mixtum. Deinde non esse crimen hæreticũ (nisi quid aliud accedat) nec sapiens manifestam hæresim, id quoque puto, si desit dæmonis inuocatio expressa: sapere tamen hæresim non manifestam credideriм, quando consulitur dæmon siue maleficus diuinator de rebus amissis: licet. n. dęmon noris, ipsum tamen consuleret sapit hæresim, occultam saltem. idem dicẽdum in philtris, quibus Magici characteres, & superstitiosa alia pactum occultum habentia, admiscentur: sed quo ad amatoria ex philtris merè naturalibus, citra superstitionem exhibita, putarim ea non sapere hæresim: quare, & iudicem diligenter inspicere, & considerare hæc debere. Illud non dubito hæresim saltem sapere, nisi potius verè hæretici sint, Magos illos, qui credunt quod solent iactare se vnitos spiritui, siue præditos spiritu quodam excellenti, seu potenti, cuius efficacitate possint cogitationes aliorum scire (quod soli Deo reseruatum) & occulta diuinare, & alium ad aliquid imaginandum, vt loquuntur, necessitate, aliaque imitanda, supra hominum communem potentiam facere. Quos etsi negẽt, necesse est vel illa non posse præstare, & tantum fingere, vel si credunt ista, & faciunt, vere Magos esse, & tales quales dixi, pactum cum dæmone habentes. De his sapienter scriptũ à Cardinali Cusano.

Gril. tr. de sortileg. qu. 10 num. 1. 2. 6. 10. 19. Clarus. §. hæresis vers. successiuè q. 12. et alij communiter. Clar. Farin. & alii. I. C.

consil. 55 lib. 1. Oldrad. Cons. 210 Tiraq. de pœn. caus. 4. n. 3. Gemin. cõs. 54. Alber. rubr. de hæret. Affict. sup. constit. Neapol. Clarus §. hæresi. n. 25. & Farin. q. 20. Papon. li. 22 t. 3. art. 1. & 2. Pegna. in direct. q. 2. comment. 67. opin. Apol. 4. contra Ponzinni ca. vlt. bene ad probãs

lib.3.de docta ignorantia c.11. non illam phantastica (*nempe vnio*) Magorum qui hominem ad quandam naturam spirituum influentialium sibi coniecturalium, quibusdam operationibus mediante fide (*hanc intelligo fiduciam quam magi semper exigunt*) adscendere dicunt: vt in virtute spirituum talium, quibus per fidem vniuntur (*hoc est per promissam eis fidelitatem, & patientiam*) plura, & singularia mirabilia, aut in igne, aut in aqua, aut scientijs harmonicis, apparentijs transmutationum, manifestatione occultorum, & similibus efficiant. Manifestum est enim in his omnibus seductionem esse, & recessum à via, & veritate. Propter quod tales ad fœdera, & pacta vnitatis, cum malignis spiritibus taliter astringuntur. vt id quod sub fide credunt, opere ostendant in thurificationibus, & adorationibus, Deo tantum debitis; quæ spiritibus, quasi potentibus implere petita, & de vocalibus, istis mediantibus, magna cum obsequantia, & veneratione impendunt. Consequuntur aliquando per fidem (*intellige (per) non, vt causam ponit, sed ponit pro (iuxta) nam error, esset credere, quod fiducia illa magorum sit efficax*) ipsa caduca petita, vniti sic spiritui; cui etiam, à Christo æternaliter diuisi, in supplicijs adhærebũt.] *hactenus ille.* Quãdo autem dubium est, sintne hæresim sapientia, neque sortilegia, non pertinet ad inquisitorem iudicare, aut cognoscere, sintne talia vel non; (verum hoc pertinet ad Theologos qualificatores:) sed postquam constat ea sapere hæresim dubitatur vero tantum, an sapiant manifestam, possunt de illa qualitate cognoscere, & pronunciare se iudices esse, Qualitatem vero horum factorum puto desumendã à circunstantijs, & actibus, seu rebus, quę admiscentur.

Pegna d. com. 67 in fine vbi dicit hanc veram, & com. esse sententiã. Post alios Grill. q. 10. n. 81.

2. Axio. *Quacumque fiunt sortilegia à sortilegijs habentibus pactum expressum, sunt respectu operantis sapientia hæresim. etiã circa res, quas dæmon cognoscere, vel facere potest, respectu vero operis dumtaxat, si sint circa res, quas dæmon cognoscere, nec facere potest.*] ratio, quia primo casu, propter fœdus illud, operans est hæreticus: secundo casu tunc tantum factum ipsum sapit hæresim. Sed quoad non habentes pactum expressum.

Dico tertio. *Si quis sortilegio Deum abnegent, vel adhibeant sortilegio hostias sacras, vel aliud Sacramentũ aut etiam Sacramẽtalia, immo vel reliquias, vel agnos Dei, vel alias res Ecclesiastico ritu benedictas, & sacratas: vehementer sunt suspecti de hæresi.*] ratio quia tales significant se credere huiusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem. Et de hac credulitate debent examinari, & si nolint respondere, possunt desuper torqueri, & si non fateantur, vt vehementer suspecti debent abiurare.

Eymeric. d. q. & ibi Pena comm. 67 Asc. à Casi. li. 1. de instit. har. pun. Bern. Cuman. in Lu. inquisitio. ver. sacramẽtis abutitur. Ioan. à Rouastruicta. de hæret. p. 2. assert. 12. nu. 267. Far. d. q. 20. n. 85. in 2. editione sup. Grill. q. 10. n. 16. Penna super Spin. apo. 4. Farin. n. 85.

Dico quarto, *si qui baptizent imagines ex qualibet materia, vel rebaptizent pueros: hoc ipse vel hæretici sunt, si putant formam vel materiam baptismi aliam esse posse, ab ea quam Christus instituit: vel sunt vehementer suspecti etiamsi negent se hoc credere.* quia tales actus natura sua præ se ferunt aliquid, quod est hęresis manifesta. Nec inuenio Grillan. q. 3. nu. 6. cõtrarium sensisse, vt illi Farinac. impingit. Idem dicendum se consecratione, & baptismo librorum. Nam Magi libros suos, vt vim energiticam accipiant (*sic falluntur*) curant Benedici per Sacerdotem aliquem, habentem stolam in collo, & aquâ benedicta cum aspergillo ex herba hypericontis eos aspergentem, simulq; profantem, *ego te baptizo in nomine Pat. &c. & interea* alia manu sacerdos tenet cereum benedictũ, postea ponit libros sub mappa altaris certo loco, idq; tribus certis diebus quorum vltimo in modũ crucis fascia ligat librum, & recludit in loco puro, & abdito. hoc fassi magi Mãtẽses Paris. 1586. mense Nouembr. teste Crespeto disc. 12.

Old. ad. consil. 10. col. 3. Grisana qu. 10. nu. 4. & q. 11. nu. 19. & 20. Farinac. n. 84.

Dico 5. *si ad res, quas potest dæmon facere, vel cognoscere, sciendas, vel efficiendas, misceantur res non sacra, v. g. hostia non consecrata: etiamsi super eam Sacerdos missam dicat, probabile est nõ esse sortilegium hæreticale, quando fit a non habent expressum pactum.* Putarem tamen distinguendum. nã si iste bene sentiat de prudẽtia corporis Dominici, & transubstantiatione, & non præbuit hanc hostiã populo adorandam, sed vere aliam, quã eleuauit, consecrauit: hanc vero accessorie tantum super altare ad magicos effectus posuit: erit tantum suspectus de hæresi: si vero illa alia credidit, tunc aperte foret hæreticus, si vero reuera, nec

credidit ista vim aliquam ad effectū magicum habere, non erit suspectus de hæresi, sed extra ordinē puniendus. Hæc ita si de hac eius intentione constet. nā quādiu non constat, mihi quidem videatur de hæresi merito maxime suspectus.

Dico 6. *Quandocunque dæmon inuocatur per modum sacrificij vel adorationis sapit res manifestam hæresim; quando per modum imperij, non raro idem dicendum.* verbi gratia primo si admisceantur res sacræ d. 2. inuocetur, vt amicus Dei, & ei carus, 3. si putet hoc non esse peccatum vel saltem non graue. 4. si petat, quæ dæmon præstare nequit, vt suscitare mortuum, animam defuncti repræsentare, arbitrij libertatem cogere ad amandum, &c. vel quæ nescit, vt futura contingentia, vel quæ scit contingenter, ea petit doceri certo, & infallibiliter. 5. si petat, quæ potest dæmon, sed credat eum ea posse etiam Deo non permittente, vel petat reuelari præsentia, aut præterita, omnino infallibiliter. Immo si rem recta reputemus via, quia nobis omne cum dæmonibus commercium interdictum, quotquot non modo per viam obsecrationis, sed etiam per viam imperij aliquid dæmonibus studeant obtinere, vnde sapiunt hæresim. illud tamen fateor, ipsius suspicionis pondus, qualitate personarum, & alijs circumstantijs esse trutinandum.

DD sup. citz. versic. tertio.

Bernar. Basinus tr. de artib. magic. c. 1. et seq. Spineus d. apolog. 4. & Simā. Cat. ms. t. 21. n. 3. & Penit. vbi supra commēt. 6a. li. 5. v. Pennā supr. Eichar. cēc. 112. Io. Althusius admoni. ad Iud. God. tr. de iā.

SECTIO XVI.

De pœna & supplicio maleficorum.

PRogrediamur à leuioribus. Sed notandum principio, quosdam I.C. nimis credulos V viero medico, & hæretico, magnam vim facere in distinctione nominum, *veneficij, malefici, incantatoris, strigis, Lamiæ*, quasi vero hoc iudicium ex nominibus, non gestis ac factis rebus, sit decidendum. constet iudici de re, nomina contemnat, quæ rebus subduntur, non res nominibus, & sic, qui de hac materia veteres, nouitijque scripsere rebus ipsis nomina posthabuere, quod ego hoc tractatu feci, pro ijsdem sumens *veneficos maleficos incantatores sagas, strigas, Lamias* itaque hac putida diligentia prætermissa, facta nunc perpendamus.

Quoad peccata sortilegij, quę hęresim non sapiunt, in pœnis vtrumque ius, ciuile, & Canonicum ea conueniunt, quod iudicis arbitrio permittant: debere tamen iudicem arbitrio sic vti vt canonibus legibusque se accommodet nec eorum præscripta transilat temere, videlicet, nisi qualitas facti, condito personarum, animus delinquentis, scandalum inde exortum, similia ve suadeant pœnam intendere vel minuere, quod idem in mandantibus, & consulentibus obseruādum, communiter receptum videtur. Solent autem iure canonico sortilegi non hęretici (vt vocant) siue sint laici, siue clerici, & ad quemcunque finem ea fecerint in foro pœnitentiali puniti pœnitentia XL. dierum, sed cum hodie omnes pœnitentiæ confessario sint liberæ, poterit moderari. In foro fori, si publicum crimen, olim imponebatur publica pœnitentia, quam si detrectarent, vel non complerēt à communione fidelium arcebantur, hodie sublata illa publica pœnitentia, Laicus non hæretica, nec hęresim sapientia conficiens, pro prima vice erit excōmunicandus si monitus perseuerat, & est vilis persona, publice est fustigandus, vel mitra chartacea dehonestandus; si honestior relegandus, vel perpetuo carceri mancipandus: consequitur autem infamia hoc crimen, etiamsi nihil horum illi iudex infligeret. Hæc certum est procedere; quādo ad malum finem: sed quid si ad bonum? idem in laicis, & clericis tum obtinet: adhuc esse puniendos, etiamsi verba sacra admisceantur, vel cruces, &c. si sint admixta alia, vt characteres, nomina ignota, & huiusmodi obseruationes, quas constat nihil per se habere efficaciæ ad finem illum bonum, & tunc pœna est arbitraria

Quoad clericos; conficiens non hæreticalia, in simplicitate cordis, & zelo boni (v. g. pro inueniendis bonis Ecclesiæ subtractis) suspenditur à diuinis & ministerio altaris per annum, & vltra iudicis arbitrio, secundum facti turpitudinem, & criminis qualitatem; si dolo malo fecisset, deponeretur ab ordine sacro, omnibus beneficijs priuaretur, & in monasterium perpetuo detruderetur: immo, & infamis effectus, tonsurari solet & in modū stulti decaluari, vestibus, an-

Abb. c. 8. de sortil. Gril. sup. q. 1. Mer. de arbit. cas. 38. n. 11. Farin. q. 9. num. 94. Text. & DD. c. 1. de sortil. Gril. d. q. 1. n. 2. & 9. Menoch. sup. pr. nu. 1. & 7. c. pro dilectione, et seq. de cōsecr. d. 2. Silu. v. superstitio, q. vlt. si quis Episcopus c. aliquanti. 26. q. 5. c. contra auctorū d. q. 5. Rom. sup. q. 2. Gril. d. q. 1. n. 4. et 10. Men. sup. n. 18. c. 5. q. 8. c. infamis c. qua. 1. Gril. q. 1. nu. 9. 2. n. 4. et 5. & q. 11. n. 8. 14 15 23 24. & 27. q. 14. n. 3. q. 17. n. 4 & 5. & Farin. sup. vbi. c. 2 de sort. Gril. d. q. 14. n. 3 c. si quis ep. 26. q. 5. post Gri. Mē Bar. Bar. sup. num. 92.

te,& retro rescissis,& decurtatis, & mox degradari,hoc est perpetuo ab altaris administratione remoueri. Et quia hic in re multa,& varia (proh dolor)sunt Ecclesiasticorum delicta, etiam parochorum (ad quod Episcopos, & Archidiaconos decet attendere) breuiter quædã ex Grilland. & Farinaceo, iudicibus Romanæ curiæ, subiungam pro clariore dictorum intelligentia.

Sacerdotes qui causa vindictæ seu doloris aras spoliant, aut luminaria consueta exstinguunt, vel quid simile faciunt, nocendi gratia ijs, quorum quasi in funus hoc impediunt officij; honore,& dignitate priuantur, & infames efficiuntur:si vero ex inimicitia missas defunctorum pro viuentibus celebrarint (Belgæ dicunt, *een moortmisse*) vt is pro quo sacrificium offerunt celerius moriatur vel incurrat mortis periculum; proprij ordinis gradu deijciuntur, & in exilium perpetuum, vna cum eo qui Sacerdotem consuluit, vel hoc fieri mandauit eijciũtur: nisi tamen sponte de præmissis corã Episcopo vel Metropolitano se culpabiles detulerint, & de ipsis condignam peregerint pœnitentiam, vt bene Grilland. *ex d. c. quicunque*, fallitur tamen Grillandus, dum putat hæc sortilegia non sapere hæresim: omnino enim sapiunt, quia est hæresis putare hæc habere effectum huiusmodi,ideo hæc pertinere censeo ad hæreticalia: sicut, & imaginum crucis, B.Mariæ, vel Sanctorum conculcationem, & deiectionem factam dolo, vel iracundiam:am quod Grilland ait non sapere hæc hæresim, falsum id esse sciunt, quotquot iconoclasterum furores norunt,& execrantur.

Sacerdos celebrans super rebus profanis, quæ vulgo putantur aptæ ad sortilegia; vt sunt hostia non consecrata, circumscripta certis notis, & litteris sanguineis, ducto sanguine ex annulari digito: item cuticula, qua infantis caput nascentis, est involutum; panis incoctus, siue massa cruda, vel coactus in placentam; vel lapis, vulgo dictus, *calamita*; beneficijs est priuandus, & in carcerem detrudendus: idem dicendum si sit abusus vasis aut vestibus sacris; verbis gratia, altaris palla, callice, patina, purificatorio, tabernaculo Eucharistiæ, aut reliquarum, lapide sacrato vel eius frustro, corporali manipulo, stola, alba, velis sanctuarij, &c. proponãt huiusmodi sibi exemplum Regis Baltasaris; qui tamen non abutebatur ad sortilegium, sed ad vsum domesticum profanum, quod minus erat.

Sacerdos, qui in Solemni missæ sacrificio, preces, quę non tendunt ad Dei cultum,& salutem animæ, sed potius tendũt in peccatum, obtulerit,(vt ille cuius vesanum amorem fuse describit Grilland.) eodem modo puniri debet, quo præcedentes.

Omnibus autem communes pœnæ sunt sequentes: qui consulunt diuinatores, vel remedia (illic ita videlicet) petunt à maleficis, in easdem incidunt Ecclesiasticas pœnas, in quas & ipsi male fici, aut diuinatores: præterea sunt ipso facto excommunicati, excommunicatione tamẽ nulli reseruata,& si sint clerici, possunt deponi, tam vero clerici, quam laici, debebant olim quinquennalem subire pœnitentiam. Iure autem ciuili, eandem discentes, ac docentes incurrunt pœnam: qui Magos in domum suam vocant, causa artis exercendæ, priuati bonis debent in insulam deportari: qui Magos consulunt gladij pœnæ subduntur: ex Carolina sanctione, & consuetudine imperij, etiãsi ob bonum finem interrogarint, vel magicis artibus, aut remedijs vsi fuerint, exilio, vel aliter infra mortem damnantur, arbitrio iudicis. De amatoria præbentibus, dictum libro 3. part. 1. quæst. 3. sect. 2. in fin.

Incantatores Serpentum, si præcantatione si à duntaxat implorant simpliciter,& deuote auxilium Dei, absque alia superstitione; vt culpæ, ita etiam expertes sunt: si vero Diabolum inuocant expresse, vel tacite, erunt puniendi pœnis commemoratis Sortilegorum. Vt autem queant ista discerni, aduertendum ad verba ipsa, admodum, ritum, & ordinem incantationis: quia si in eis insunt aliqua verba extranea, vel ignota nomina, aut characteres, siue alia, quæ conducũt per se ad effectum intentum, tota res Diabolica,& superstitiosa debet censeri. Dicendum idem in cæteris remedijs contra maleficia.

Quoad astrologos iudiciarios, chiromanticos, & huiusmodi diuinatores, si tan-

c. quisq. 2. q. 8. c. de benedict. 32. q. 1. c. admonemus. 26. q. 7. Foller. in pract. crim. c. n. 49. Far. q. 19. nu. 49. c. quicunque. 26. qu. 5. et Diaz. pract. crim. Can. c. 35 Men. supra n. 15. Gril. qu. 10 n. 12. et qu. 11. num. 17. d. nu. 12. et seq.

Diaz. supra prac. 9. Grill. qu. 14. Men. sup. n. 11. Far. sup. 197.

Grill. qu. 16. et post cum Menoc. et Farinac. Dan. 5.

q. 16. nn. 2. Grill. Menoch. Farinac. supra.

cap. 1. 26. q. 5. ca. 2. et 3. 26 q. 5. fe 8. C. de mathem. et malef. l. 3. d. tit. l. 5. eo. tit. Carol. cõstit. 109 Gede. l. 3 de lami. c. 12 n. 31. Kirch. cõsil. 12. numero 9.

Summa cõf. quæ cit. et seq. Grill qu. 11. n 28. et Farin. supr. nu. 100.

tum prædicant euentum, vt possibilem præsumptiue, & inclinatiue, non sunt puniendi, vt sortilegi; si vero prędicant, vt infallibilem, vel necessarium sunt hæretici sortilegi, & contra eos videnda Bulla Sixti V. contra astrologos edita 1585.

Berbe. in Viat. iur. rub. 8. n. 5. & 6. Grill. q. 11. n. 16. & 12. q. 3 q. nu. 13. & 14. Farin. supr. n. 112. vi de bullã de abortu Sixti V. e. sententiam sanguinis. Neclericor. vel monac. Anchar. in cap. ea quæ de regul. iuris in 6. q. 4. Fari. sup. n. 105. Simancas. prax. ca. 59. n. vlt. de his tribus fusc. Siman prax ca. 59. cum seq. Alf. a Castro l. 2. de iu. hæret. punit. ca. 7. Grill d. q. 11 n. 1. 69. Menoch. sup. nu. 4. Farin. q. 20. nu. 87

Qui præbent poculum naturale abortus, vt venefici puniendi; non vt sortilegi, nisi sortilegia admisceant. Quando Episcopus captiuum habet aliquem sortilegum hæreticum, si paratus sit homo ille abiurare, & condignam subire pœnitentiam; non potest eum tradere brachio seculari, nec etiam potest acta iudicialia, seu copiam processus eius vllo pacto cũ iudice sæculari communicare: alioqui iure Canonico incurreret irregularitatem. Dumtaxat enim quibusdã casibus sortilegi hæreticales possunt tradi brachio sæculari. 1. si fuerint Doctores, & seductores, nisi sponte sua Ecclesiam redierint, & hæreses abiurarint, seque contra illas strenuos præbuerint. 2. si sint relapsi. 3. si sint impœnitentes, ad quos reducuntur conuicti omnia negantes pertinaciter. Quod Farinacius, d. num. 105. extendit etiam ad sortilegos, qui hominem occiderunt, vel quid simile fecerunt. quod iure ciuili morte luendum est; vt nonnisi aliquo trium dictorum concurrentium possint degradari, & curiæ sæculari tradi. Sed in alijs criminibus enormibus id verum non esse postea ostendam, hęc eadem sect. litt. Y Y. Et quando accessit ad hęresim homicidium qualificatum, aliud dicendum, mox ostendam. Formulas cõdemnationis quoad istos singulos, pete ex Sprengero, p. 3. mallei.

Postrales Clarus §. hæresis. nu. vlt. Menoch. supr. & Far. sup. li. 1. C. de mal. et

Quando sunt Sortilegi hæretici, aut hæresim sapientes, contra eos agi sicut contra hæreticos: receptum est vtroque iure, quando non sunt tales, sed ab omni errore hæretico alieni, à sæculari etiã magistratu solẽt virgis cędi, ad triremes, vel in exilium mitti, vel extraordinaria, infra mortem pœna, affici, interdum etiã pecuniaria, iuxta personæ, & criminis qualitatem.

Si mors sit alicuius maleficiati subsecuta, locum esse pœne legis corneliæ, & cõburendum sortilegum, communis est sẽtentia. Quoad Necromanticos, & cæteros magos atque maleficos, solas Lamias excipientes, idem fatentur patroni Lamiarum. Sed Lamias nostras, non esse eximendas numero cęterorum Magorum, communis est sententia Theologorum, & Iuristarum, vt mox docebo. Fundamenta Godell. & aliorum sunt. 1. Lamiæ fatentur impossibilia; nempe se volasse ad cõuentus, libidinem cum dęmone expleste, tempestates excitasse, & huiusmodi. Respõd. lib. 2. ostendimus hæc dæmoni non esse impossibilia, & ideo fidem habendam earum confessionibus censent Catholici communiter. 2. Lamiarum peccata sunt potius cogitationis, vel nudi conatus, quam facti, vel executionis ideo ab Ecclesia puniri non deberent, nec à iudicibus alijs. Resp. falsum præsupponi, progrediuntur enim in opus exterius: & atrocioribus criminibus receptum, conatus aliquando puniendos, vt constat. 3. Pœnam minuere deberent, ætas senectutis, & sexus fragilitas. Resp. senectutem non esse idoneam causam minuendæ pœnæ in atrocioribus delictis, vt ex praxi iudiciorum, affirmat recte Iul. Clarus. deinde falsum supponũt, solos senes in hoc peccatum incidere. Vt etiam falsum supponunt, solas mulierculas sic delinquere: quamquam nec in hæresi nec in similibus atrocioribus sexus excusat. 4. Lamiæ debent censeri similes dormientibus, confitentur enim crimina commissa in mentis excessu, vel sopore. Respond. multa fagas immo fere omnia vigilantes committere, & propter hæc puniendas; vt propter pacta cum dęmone, coitum cum eodem, infanticidia, segetum, & iumẽtorum damna, &c. immo, & quæ in somnis gererent, culpa non carent, quia & ante somnum ea præmeditantur, & post somnium ea rata habent, & sibi illis complacent.

mat. Beiber. d. rubr. de for. n. 2. et 8. Daheud. in praxi crim tit. de hom. per sortileg. c. 73. Ponzin. Fich. Godelm. & alij.

Iul. Clarus, §. fi. q. 92. n. 2. korch. et alij quos sequitur vel inuitus Godelm. l. 3. c. vlt. nu. 35. §. fi. q. 60 nu. 6.

5. *Argumentum*, pacta huiusmodi sũt sunt imaginationes delusarum mẽtium. Venerius quoque coitus cum dæmone, est rei impossibilis fictio. Quæ de tempestatibus, & damnis datis narrantur eorũ excedunt potestatem: quæ de translatione corporali dicunt, sunt nugæ meræ. Respond. imprimis credendum contra seipsos ipsorum cõfessioni, sicut & alijs reis, deinde iam conformes omnium esse testificationes, & tam confirmatas experiẽtia omnium populorum, & sæculorum, *vt id negare, nihil sit, nisi insanire*, vt be-

Simanc. in prax. c. 1 1. n. 41

ne dictum à Sylueſtro, *quibus*, vt ait Penna *nemo (niſi ſenſu carca) queat contradicere*, & (vt alius quidam de grege hæretico dixit) *qui hoc auſit negare, is audeat negare meridie lucere ſolem, & bis ſex eſſe duodecim* Et ſingula nos, li. 1. cõprobauimus. Nunc dumtaxat auctores ea confirmãtes citabo. PACTVM iſtud agnoſcunt & habent pro certo, tum THEOLOGI, vt poſt Cyprian. libr. de duplici martyrio. & D. Auguſt in capite illud 26 quæſtio. 2. tenent D Tho. 2.2.q. 95. & 96. Alex. Halenſ. p. 2 q. 184. Albert. Mag. in 2. d 7. art. vlt. Petrus de Tarantaſia, (qui poſtea fuit Innocen. V.) ibidem, Petrus de Bonauentura, ibidem. Guido. Carmelita. in ſpeciali quæſt. quam de hac re compoſuit iuſſu Papę Ioan. 22. Scot. in 4. d. 34. Gabr. in 2 d 8. quæſt. 2. artic. 4. S. Antonin 2. part. titul 12. Guilhelm. Pariſienſis in tractat. de fide, & legibus, Sylueſt Tabie. Angl. Armill. Grafius, in verſic. ſuperſtitio, & verſic. maleficium. Gerſon. in 1. part. Trilogio Theologiſitæ Aſtrologiæ, Ioannes Tritthemius harum rerum nimis peritus, in qq. à Maximiliano Cæſare propoſitis; Franc. Victoria, relect. de Magia, Alfonſ. à Caſtro, li primo, de iuſta hæret. punit cap. 15. Eymericus, direct. inquiſit. cap. 43 & ibi Penna, commem. 68. Bernard. Commenſ. *in diſputatione poſt Lucernam Inquiſitorum*, Sprengerus *in Malleo* Niderius *in formicario*, Hollenus, *in Perceptorio*, Baſinus, *libro de Magicis*, Bartolo Spinæus, *contra Ponzinibium*, Sylueſt. Pieras, libr. de ſtrigimag. & dæmon. admiran. Franc. Picus, Dialogo ſtrix, Iaquerius, in flagello hæret. Ioſeph. Angl. in 2. quæſt. de Magia. & nouiſſime Sebaſt. Michaelis, *in Pneumalogia*, Creſpetus *de odio Satanæ in homines*, & Petrus Binsfeld. part. 1. de confeſſ. maleficar. prælud. numer 7. Cardinal. Toletus, libro 4. ſumm. inſtructio. Sacerdot. capit de magica. 15. Idem eſt Iuriſtis. aſſeruere, Grilland. libr. 2. de ſortileg. quæſtio. 3. Martin. de Arles, tractat. de ſuperſtit. à numer. 85. poſt veteres Ioan. Andreæ, in capit. accuſatus §. ſane de hæretic. in 6. Archidiac. Ioann. Monac. Guilhelmum. *de monte Lauduno*, & Bartholomæum Raymundi, ibid. & ſatis fatetur Oldrad, conſil. 210. item Turrecremata in cap. illud 26. quæſtio. 2.

libr. 1. de ſtigma. & dem. ad mirãc. 1. d. 68 mun. 68. lit. 1 de pact. q. 4. de tẽpeſtatibus & dãnis q. 11. de cubitu qu. 15. de tranſlatione local. q. 16. li. 2.

Berber. in viatorio iuris titul. de ſortileg. Simancas in pract. capit. 11. & in Inſtitut. Catholo. Damhoud. in practat. crim. Nauarr. in Manual. cap 11. num. 25. & in ca. numquid Coin. de pœn. d. 2. Menoch. de arbitr. iudic. caſ. 388. Farina. prax. crim. q. 20. Florimund. de Remundis, de Antichriſto cap. 7. nu. 3. Nic. Remig. opere de dęmonolatr. Quodque caput, eſt expreſſe hoc docet Ioan. 22. in ſua extrauag. ſuper ſpecula.

Et quia contra hæreticos agimus etiã, ex ipſis hoc accurate docent, Lamb. Danæus, Dialog de fortunijs, Ioa. Bodi. li. de dęmonom. Thomas Eraſtus, *in Furnio*. Georg. Pictorius in Reſolu. an ſagę ignis mulcta damnandæ. Hotom. conſ 98.

De Venerio coitu *ſuccuborum & incuborum*, hoc tenent cum Inn. 8. Põt. in bulla de hac re edita, & plurimis S. Patribus Alex. de Hal. 1. par. q. 78. D. Tho. D. Bon. Scot. Dur. Gab. Dionyſ. Cartuſ. in 2 d. 8. Guill. Pariſ. de vniuerſo p. vlt. ca. 2. Abulenſ in 6. Geneſ. q. 6. & in 7. Exodo. q. 12. Alonſ. à Caſtro, ſup. c. 16. Caiet. in 2. 2. q. 99. art. 3. Sixtus Seneſ. li. 5. ſanct. biblioth. anno 73. Barthol. Med. 1. 2. q. 72. artic. 2. Spren. Nide. Sylueſt. Pic. Holen. Spin. Victor. Vtich. Creſper. Tolet. Angl. Binsfel. Commenſ. Iaquerius, ſup. citati, & Vlricus Molitor, in Dialog. cum Sigiſmundo cap. 5. & 6.

Ex iuriſtis, Marti. de Arles ſupr. Grill. lib 2. q. 7. Simanc. & Remig. ſup. & locorum omnium acta de hac re iudiciaria. Nec non prædicti quinque hæretici; & ipſemet Lutherus, *in Conuiualibus*, vt appareat mendacium Fichardi, hoc attribuentis ſolis inquiſitoribus, & Papatui addictis, vt ille loquitur.

De Grandine tempeſt. &c. huiuſmodi quæ probãtur omnino à Theologis, arg. c. 1. lib. vbi, D. Th. & Cart. idem docuere Patres. in c. nec mirũ, 26. q. 5. D. Aug. lib. 8. de ciuitat. Dei c. 19. Iſidor. lib. 8. Etymol. c. 9. Inno. in bulla ſua ad Inquiſit. D. Th. & cæteri Scholiaſt. in 2. d. 7. & 8. Caſtr. Sil. Spineus, Hollenus, Sprenger. Michael. Tolet. Iaquer. Nider. Victor. Angl. Binsfeld. & alij citati. *Ex Iuriſtis.* conſentiunt, Siman. Menoc. & Damhauder. & Remig. & Comenſ. citati; Azo: Godofre. Birt. Angl. Bal. Saly. in l. 4. C. de male. vbi tex. aperte hoc confirmat. Bonifacius de

Vita-

Vitalinis trac. de malef. ca. de sortileg. Ioa. ab Anan. in capit. 1. de sortileg. Grillard. libr. 2. q. 6. Francisc. Baldouin. Iacob, Reuardus, & alij ad ll. XII. tab. Petr. Gregor. lib 34. Syntag Iuris vniuersi cap. 11. & cap. 13. Petr Matth. in 7. Decretal. titul. de malef. & incantat. Nec non tres, illi hæretici quos nominaui, & Lutherus Archihæreticus.

De Translatione Corporali eam per dæmones fieri posse, & solere ex patribus docent Clemens, libr. 6. Constitut. Apostol. capi. 9. Arnob. libr. 2. cont. gent. Egesip. libr. 3. de excid Hieron. Cyri. Gierosol. Cateches. 6. Maximus Taurin. sermon. de Natali Apostol. Ephip. l. 1. contra hær. 30 Geor. libr. 1. Dial. cap 4. Et alia exempla suggerit Ioann. Cæsepius Monachus Cistercienſis, libr 5. cap. 27. 34. 56. & quæ his addunt Bart. Spinæus, contra Ponzinib. Grillandus, Castrius Remig. & Binsfel. à me citati.

Est ista communis sententia Theolo. & Iurist. S. Thom. Scot. Dur. Caie. Siuest. Angl. Victor. Castrij, Sprengerij, Niderij, Iaquerij, Michaelis, Crespeti, Toleti, Spinæi, Pici, Guill. Paris. Binsfeldij, & aliorum citatorum: Turrecr. in capit. Episcopi 26. quæstio. 5. Grill. de sortileg quæstio. 7. Pennæ supr. dic. commun. 68 vbi citat Commens. & Albert. de agnoscend. cath. assertion. quæst. 14. nume 24. & vocat hanc sententiam communem Theolog. & veram, vt est reuera. Nec ei repugnat Nauar. cap. 11. Manual. numer. 38. nam voluit solummodo negare: eas vehi, cum illis circumstantijs, quæ exprimuntur in d. capit. Episcopi. Ratum ergo maneat, quintum hoc argumentum plane falsis præsuppositis niti. Mire tamen circa hanc delusionem Lamiarum pertinaces sunt earum occulti quidam Patroni. Arripiunt occasionem ex d. capit. Episcopi (de quo nos mox copiosè, & luculenter disseremus.) Quia delusas Herodianas illas canon asserit: sic ratiocinantur: *si illæ delusæ, ergo, & nostræ striges*. At quia homines, alias nec inepti, nec insulsè stolidi, animaduertunt non satis valide inferri. *Ergo saltem* (inquiunt) *possunt etiam deludi*. Vnde igitur cum aliqua in iure sistitur, iudici constabit eam non delusam, quæ potuit? Ne quid dissimulem, in vobis ipsorummet

A argumentationem, ad me à V. Cl. Phil. Numanno Secretario oppidi Bruxellensis in Brabantia, poetica arte, sed pietate clariore, cui cum illis quotidianæ valitatiunculæ pro veritate, præscriptam: *Manifestum est*] (inquiunt) Doctores, de materia sagarum scribentes, ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpe illudantur, ac decipiantur: ita vt per imaginationem cogitent, & credant certe, se perpetrasse, ac

B fecisse veraciter, ea quę tantum in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt. Non satis tuto ergo agere iudices, quando confessionibus sagarum, siue voluntarijs, siue per vim extortis, fidem adhibentes, easque pro sufficientibus habentes, probationibus, miseras illas, ac forte insontes supplicijs tradunt, quę, cum deceptę sunt negare non possunt, ea, quorum se re,

C vera reas putant. Quamobrem cuiuis iudici merito scrupulus nascatur. Quia confessio in hac re pro sufficienti probatione haberi non debeat, cum fieri possit, vt ex errore deceptę mentis procedat confessio. Quo igitur pacto iudex poterit dinoscere: Vtrum in indiuiduo reus rea ve, quę ei offertur, sit per imaginationem delusa, vel vere commiserit quę fatetur.

En Rhodus en saltus, qui nō agnoscat argumentum Vvieri, cuius venenum Calidius Looseus, in Alemannia, haustum,

D & eiuratum, in Belgium, præsertim Bruxellam diffudit, vt antidotum propinem tam periculosè potis, primum nebula ratiocinationis, seu vaporis noxij exhalatio, remouenda. Nempe prętexitur prętensio scrupuli ex confessione falsa, & erronea, quam contendunt esse quando ex nuda confessione proceditur. Quis vnquam asseruit (non ego quidem vsquam) soli standum confessioni? censui semper, & profi-

E teor in hoc crimine, ex nuda, & sola confessione rei procedi non posse, cum Bald. & Angel in libr. 1. C. de confess. quia ex tali non videtur satis iudici constare certo posse de crimine quod tamen necessarium, est ad condemnandum, ex sententia communiore. argum. libr. 1. §. item illud, & ibi Bartol D. ad Syllanian. Sed contendo paralogismum latere in hac solius nudę confessionis nuncupatio-

tione: Et ideo, vt in omnibus æquiuocis, esse necesse prius disquirere, quid vocem nudam confessionem. Si de confessione legitima, & rite facta loquuntur, in qua, & adfuere indicia (alioquin nulla foret,) & reliqua de quibus disserui, supr. lib. 5. section. 11. certum, est ac manifestum eos allucinari. Nam leges humanæ talem cõfessum habent pro iudicato: & in Euangelio Paterfamilias seruulum nequeam, *ex ore eius* (hoc est ex confessione) iudicat, & ex tali confessione indicijs fulta, quæ ad torturam per se sufficerent, reum damnari posse, non est dubitandum vt merito censuit post alios Daniel Mollerus, part. 4. Constitutio. Saxonicar. sect. 2. numer. 13. & hoc in terminis, de crimine, & confessione strigum accurate probat Arnald. Albertinus, de agnoscen. assertion. hæret. quæstion. 25. quem legem lubet. Si de non rite facta (verbi gratia destituta indicijs, improbabili, vel impossibili) loquuntur: illis assentior: sed nego hoc in casu proposito locum habere. Nã quæ Lamiæ confitentur, nõ sunt impossibilia, nec improbabilia peritis humanæ, & diuinæ philosophiæ, sed admirabilia tantum. Probatum id à me toto lib. 2 Disquisit. Magicar. Nec vmquam iudices probi ex tali nuda confessione procedũt, vel ad damnationem, vel ad torturam, vel ad capturam, aut inquisitionem (vide dicta supr. section. 2. vers. Quarto requiritur) semper enim indicia requirunt, quibus aliquando validius, aliquando imbecillius, sufficienter tamẽ confessio astruitur: quæ indicia qualia esse debeant docui, supr. section. 3. & 4. per tot. & nõ possunt particulatim, nisi specie facti in particulari proposita, explicari. Cur ergo me tuunt stare confessioni sic legitimæ factæ? In foro poli standum, est confessioni proponentis in exomologesi peccata sua etiam absque vllis indicijs, cur non in foro fori cum indicijs? si Dei vicarius illic peccatum non metuit, cur hic vicarius terreni Regis formidet? an temporariæ pœnæ maior est dolor, quam æternæ, aut primæ mortis grauius periculum, vel damnum, quam secundæ? Quid? quod in sacramentali confessione tenetur Iudex stare rei confessioni: adeo, vt si dicat se talia patrasse, non possit confessarius illum reijcere, sine peccati mortis reatu, quasi illusum, ex hoc quidem solo (quod prætexitur) capite, quod deludi à dæmone aliquando tales contingat, sed tenetur ei, & absolutionem, & pœnitentiam impendere? Igitur nec iudex fori externi, sola fretus coniectura quia deludi solent, potest strigum iudicæ confessioni fidem derogare. Quod inde etiam stabilitur, si malefici se conspirasse in reipubl. vel principis perniciem faterentur: illusionis capite nullus iudex auderet eos absoluere, vel dimittere: sed censeret se obligatum ad reorum condemnationẽ procedere, vt reorum lęsæ Maiestat. Et si hanc publicam iniuriam negligeret, ipse à superioribus iudicibus in ius vocaretur, ac ille ipse fisci procurator (tam somnolentus, vel contemptor diuinæ iniuriæ) nactum se spongiam crederet succi plenam, quam aueret exprimere: Cur ergo segniori esse liceat in Dei iniuria, quæ perspicue in maius Ecclesiæ, & naturæ damnum vergit? Denique si in furtis, latrocinijs, sacrilegijs, adulterijs, homicidijs, falsæ monetæ, Sodomiæ, &c. criminibus stari potest legitimæ confessioni, cur non in hoc quoque delicto? Iniquum plane est aliam exigi certitudinem, quã quæ iuxta criminis naturam potest haberi, si cuiusquam autem, certe huius criminis ea est natura, vt de eo ferme iudici aliunde nequeat constare, quam ex indicijs, præsumptionibus, & reorum confessione, eo quod clam committatur, & sæpe nulla post se sceleris vestigia relinquat. quare hic potissimum locus est sententiæ, volentium solam legitimam, quæ verisimilis sit reorum confessionem in talibus delictis ad condemnationem sufficere, quam admittit Godelmannus, lib. 3. de Lamijs cap. 10. num 47. & tenet Mollerus, d. sectio 2. à num. 11. atque ita prius decideratat Iul. Clar. §. fin. lib. 5. recept. sentent. quæst 55. quomòdo autem dicatur constare de delicto. Nonne sunt hæreticis annumerandi isti fœderati partiarij dæmoniorum? sane id communius receptũ docent Grill. quæst. 20. num. 10. de sortileg. & Clarus, d. quæst. 55. versic. potest etiam, & q. 4. vers. 1. quos sequitur Moller. & supr. Quis autem neget ad hæreseos condemnationem sufficere legitimam confessionem, nam si qui à grauissimis iuris interpretibus temere velit dissentire?

sentire? Bald. in l. si quis non dicam rap. C. de Episcop. & cleric. Felino in capit. auditis extr. de præscript Arelatensi in tract. de hæret. Notab. 2. Quamobrem cẽ seo non tantum iudices secure posse stare tali confessioni, sed etiã teneri sub culpa lethalis peccati. Quia cum iudex ex officio, & secundum leges reum damnare tenetur: si non damnet eum, ex cuius absolutione periculum imminet reipubl. & scandalum mali exempli plerisque gignitur, ad damna inde prouenientia tenetur resarcienda, vt docebo in fine huius sect. 16. Nec diffiteri quis potest striges esse noxia reip. & conari quam plurimos possunt in societatem criminis pellicere, & earum absolutione bonos iure optimo scandalizari: secundum leges vero tales à iudicibus legitime captas, iortas, confessas puniri morte debere. Constat ergo iudices hoc facere nolentes læthaliter peccare in Deum, & remp. & quod hinc cõsequitur tales Iudices in hoc proposito manentes absolui in foro cõscientiæ nullatenus posse: quod accurate perpendendum est eorum confessarijs. Quis nescit iudicem teneri ex actis procedere? aut quis vmquam Syndicatum intendit, aut in foro fori reprehendendum iudicauit, si secundum allegata, & probata sententiam tulisset? Dumtaxat quidã excipiunt, si priuatim certo sciret reum esse innocẽtem, quod ipsum tamen multorum grauium Theologorum, & communior Iuristarum sentẽtia non admittit, nisi in eo, qui legibus superior est, negat in subsellij inferioris iudicibus, sed hoc loco nullus huic exceptioni locus est. Nemo enim aduersariorum affirmare audet certo scire illas delausas &c. esse innocentes, præter Vvierum, Ponzinibium Leooseũ & similes, quorũ iam explosus est error, obstinatione, & impudentia, & inscitia plenus, sed dicunt dumtaxat sæpe illas deludi, & idcirco in indiuiduo iudicem dubitare. Verum hinc ego contra infero, quando in indiuiduo iudici non constat delusam esse, teneri iudicem legitimę rea rum confessioni stare. Quæro, si nosset non esse delusam, nonne damnaret? si damnaret, quam sciret non delusam: cur non teneatur etiam fassam damnare, quã nescit delusam? semper sane præsumenda est nõ delusa, donec delusa fuisse probetur, quia legitima confessio, vera esse præsumitur contendenti delusam, probatio incumbit: non probanti, merito objcitur, neminem, qui alias mente constet, stultum, vel delusum præsumi, nisi probe tur. Videte in quem scopulum isti impingunt, dum scrupulum timent. Scrupulorum proprium est facere, vt timeas, vbi non est timendum, & contemnas vbi merito sit trepidandum, sic isti dum vitant, vel fingunt se vitare, inanem culpã, in verum crimen incurrunt. *Vbi impius interficitur* (ait D. Ambros. lib. 2. de Paradiso) *Christus infunditur; vbi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur, Impium est* (scribit Cassiod. lib. 9. varior. in edicto Alarici) *iudices illis esse indulgentes, quos cœlestis pietas non patitur impunitos.* Hæc de scrupulo prętenso. Nunc de ipsa delusione manum conseramus.

Primum dicunt: *Manifestum esse Doctores de sagarum materia scribentes ad vnum omnes hoc admittere, quod mulierculæ à dæmone sæpe piantur, ac illudantur: ita vt per imaginationem credant, ac cogitent certo se perpetrasse, ac feciſſe veraciter, ea qua in sola phantasia opera Diaboli mentem obfuscantis obuersata sunt.*] Siste gradum. Bonam horum Doctorum partem non oscitanter perlegi, & nego ad vnum omnes hac de re idem sentire, quoad id, quod de facto contingit: sed tantum conueniunt, quoad id, quod potest contingere. Fatentur omnes vnanimiter fieri posse, vt mulierculæ decipiantur: immo, & viri, nam ne sexus, quidem melior purus ab hac contagione: sed vtrum reipsa sæpe decipiantur: itẽ vtrum hæc deceptio in cunctis, quę faten tur, an in quibusdam tantum locum habeat: non idem sentiunt, nec scribunt. Põzinibius, V Vierus, & simil. videntur velle semper illas deludi: Alciatus, Duar. Godel. & alij, videntur velle tantum deludi, quoad pleraque: & quidem quoad hæc semper: quorum omnium iam explosæ sententiæ indignæ sunt, quibus refellendis iterum calamus desudet. Communis Theologorum, Philosophorum, Iuristarum, & omnium Ecclesiasticorum Tribunalium, & fere omnium secularium subselliorum sententia est, illusionem hãc in paucis admodum rebus, seu facti speciebus, nempe delatione ad conuentus,

transfiguratione, & carnali copula cum dæmonibus) & id rarissime in his ipsis contingere, sic præter cæteros differe scribunt Iaquerius, Comensis, Sprenger, Michaelius, Binsfeldius, Remigius. Peccant itaque disputatores isti, primo cum asserunt omnes in hac delusione conuenire: secundo cum quod de quorumdam casuum, seu visionum confessione conceditur, id ad cæteros extendunt, de quibus idem negatur: tertio dum, quod rarissime contingere, immo quod tantum contingere posse multi dicunt, idipsi sic interpretantur: quasi crebrum esse, vel frequentius ab omnibus concedatur. Sin fatentur id frequentius, quidem non esse: cur non potius, quod frequentius esse solitum amplectuntur: & animo propendent, vt ex frequentius contingentibus confessionem veram, quam falsam esse præsumant? Sicut legislatori (secundum Theophrastum) sic, & iudici oculus mētis ab eo, quod semel, aut bis accidit, ad id, quod sæpius consueuit, transferendus. Deinde peccant, & largius, cum ex tali præmissa propositione inferuut: *Non satis ergo tuto iudices agunt, quando confessionibus sagarum, siue voluntarijs, siue extortis per vim, fidem adhibent, & eas pro sufficientibus, ad damnationem probationibus habent.*] Errant, inquam sic argumentantes. 1. quia videntur velle subindicare iudices hoc nunquam tutò facturos: quod ex præmissa tamen particulari propositione, eos inferre recta ratiocinandi ratio non permittit. Ais, sæpè decipiuntur; ergo iudex nunquam earū confessioni tuto credat. Nego consequentiam, quæ vt valeret, semper decipi eas foret necesse, nunc nec sæpè, sed rarissimè decipi deprehenduntur. Sæpius ergo erraret iudex non credens, quam credens. Quod si tantum hoc volunt, aliquando delusæ sunt: ergo à sic delusis aliquando iudex rapi potest in errorem. Verum id quidem, sed & illud verum; sæpissimè, & ferè si (ferè) semper compotes mentis sunt, & erroris vacuæ, & verum est, quod confitentur, ergo iudex confessionem illam sequens sæpissimè, & ferè semper rectè iudicabit, & nunquam, vel vix vnquam ab illis in errorem deduceretur. Amplius dico, quamuis deduceretur; si confessio legitima fuerit, addicens confessam supplicio legitimo, nihil peccabit, sed error expers est culpæ. functus enim est officio suo, qui secundum allegata, & probata, & publicam cōscientiam, immo, & priuatam (cui dubitatio sola non repugnat) ex iuris norma iudicauit. Præterea si quid ista ratio valeret in similibus valeret; in quibus tamen nemo iudiciorum vel legum peritus vllatenus eam admiserit: Quàm sæpè tormentorum acerbitas falsam in proprium caput reorum confessionem extorquet: ergone iudex, qui ex confessione per quæstionis cruciatum expressa, sed alias legitima, reum damnauit, non securè procedet? sæpè fit, vt multi testes pecunia corrupti in vnum testimonium conspirent, nec occurrat contra illos exceptio, vel depulsio sufficiens, & tamen reus vere sit innocens: ergo testimonio legitimo testium iudex non tutò nitatur? Quis hæc ferat? similia sunt tamen, quæ aduersarij adferunt. Quia quod ad iudicem attinet, qui decipitur, parum, vel nihil attinet, qua ex causa decipiatur, si peccaturus ideirco, quod sine sua culpa deceptus condemnarit. Nec ad rem pertinet quod deceptio ex quæstione, vel testimonio, vel ex rei spontanea confessione sit orta: quia suppono in his omnibus æquè iudiciorum solemnia cuncta rite obseruata fuisse. Si ergo talia ad subuertendum omnium publicorum iudiciorum ordinem, & rationem sufficere debent; valebit illa argumentatio: si non sufficiunt, inualidus est, & obtusus iste mucro à delusione petitus. Qui etiam inde retunditur: quod hac in re eadem quoque est ratio fascinationis, & cęterorum criminum. Nam etiam quod alia crimina reos à dęmonibus deludi posse constat; vt quoad homicidium vim publicam adulterium monetariam, &c. si faciat dæmon, vt quis putet à se factum, vel alij videantur videre se Petrum facientem, quod alius fecit: Nemo tamē in alijs criminibus ad reorum liberationē à pœna iuris vnquam hoc colore vti voluit: quia nullus fuit, qui tam friuolæ defensionis vanitatē non prospexerit. Quot somniantibus illusiones contingūt, quas homines putant sibi vigilantibus oblatas? quot in somnis aliquando cædes, incendia, proditiones nonnulli sibi videtur designare? Quid si ergo somniet v.g. Petrus

se

se Paulum capitalem inimicum gladio traijcere,& Paulus gladio traiectus repetiatur:capiatur Petrus,& putans se, quod tantum somniauit, reuera patrasse: & ideo sponte aut in tormẽtis homicidium à se commissum fateatur,quod alius commiserat: quæro, quid iudex faciat?absoluet? non licet legitimè confessum, damnabit?innocens est reipsa. Innocens peribit:& tamen iustè,ac tutò fuerit à iudice dãnatus. Idem sibi responsum existiment isti,qui causam tam friuolam quærunt, in tam immanis iniuriæ Deo,& reipub. illatæ dissimulatione.Verum hęc de argumẽti forma,& validitate iam nimis multa.

Venio ad rem ipsam,& inquirere stat, an aliqua regula tradi possit, qua iudici constet;an vera sic confessio Strigum,an vana,& illusoria? Prius quædam sunt fundamenta pręiacienda,vt firmior sit ardua structura.

Notandum imprimis ea, quæ magis accidunt, aliquando somno depressis accidere,vt quæ Tostat.Olaus,& Baptista à Porta de quibusdam narrant: aliquando certo,& perspicue vigilantibus.Nam certum est auguria,& reliqua maleficia, de quibus S. S. non vno loco egit à vigilantibus acta,vt à Magis Aegypti, Exod. 8. Pythonissa Saulis, 1. Reg. 28. maleficis Manassis,2.Paralipomen.capitul.33.Balaam ariolus vigilans imprecari solitus, Numer.22.Sæpe etiam, quod vnus somniauit, hoc alter vere patrauit, vt Iudic. 7. Madianita miles somniarat, quod Gedeon in castra irruens vere fecit. Vnde fit, vt possit, quod vni sagæ somnianti, hoc alter vigilanti vere contigisse: quare non possumus ex huiusmodi narrationibus,quę particulares sunt,vniuersim colligere semper verè, aut semper falsò hæc contingere.

Notandum secundo solere hominem deludi, vel imaginarie tantum, seu interna imaginatione,quando in rei inanem similitudinem cogitatio tendit, quasi in rem veram sensibus obiectam,vt fit somniantibus. Quod non videtur ferè vnquã habere locum in strigibus nostris, quia ferè semper concurrunt circumstantiæ aliquæ ex quibus pateat, delictum earum imaginarium non fuisse, vt cum effectus resultat in alio,quam in ipsa strige, puta in ægris in maleficiato, &c. Vel deluditur homo per præstigium, quando immutatio oritur ex parte rei visæ, & non ex parte videntis, quia res aliter oculis videnda obijcitur,mutato forte medio,& alijs speciebus ad oculum deductis, quam reuera obiectum præfert,vt cum videtur esse lupus, vel cattus,qui homo est. At ista deceptio locum habet in præstigiosis metamorphosibus, quando striges sibi, vel alijs videntur transformatæ; sed generat tantum deceptionem opinionis, & consistit cum vero crimine homicidij, &c. Vel denique fit illusio per apparitionem rei qualis est,& qualis apparet;sed per diabolum de nouo fabricatæ ad alicuius veræ rei similitudinem;vt quando diabolus corpus aereum assumit ad similitudinem viri, vel fœminæ,vel hirci,& talis apparet strigi. Tunc tantum deluditur strix, si putet esse verum hominem, vel hircum, qualis apparet. Sed tunc deceptio potissima est ex parte obiecti; ex parte vero videntis non est deceptio in sensu exteriore sed in opinione;quia vnum putat pro alio si tamen huic viro succuba fit mulier, vel hunc hircum adoret,vel hoc hirco transferatur ad conuentum, non est deceptio, quo ad criminis reatum vel malitiam.

Vnde fit manifestum in hac materia duplicem considerandam.& distinguendam illusionem vnius opinionis, & alterius rei: opinionis quoque illusionem esse duplicem, vnam quando fallitur opinio,& cum ea simul sensus exterior; alteram quando sola opinio, vel solus exterior sensus. Opinio quo sensu deluditur, quando per præstigium videntur sibi sagę equitare in hirco viro, & ab eo deferri ad conuentum:quando rem habent cum dæmone, & putant eum in proprio corpore,& proprio semine concurrere:quãdo putant se transformatas in cattos, & sibi vel alijs tales videntur. Et certum est eiusmodi delusionem solam eas à pœna Sodomæ vel homicidij patrati non liberare, non magis quam similis delusio excusabat illas,de quibus in d.cap.Episcopi. Fieri potest, vt sic hodie multæ illarũ sint delusæ aliquando:sed tunc iudex debet attendere ad factum,an sic equitarint,an se dæmoni cõmiscuerint, an puerũ strigauerint,an ea fecerint, quæ ad transformationem vel strigiportium Diabolus docuit.

Sola

Sola opinio decipitur, quando putant dęmonem esse Numen, aut ei deberi adorationem, aut esse omnipotentem vel omniscium, vel largiturum illis beatitudinem, &c. hęc deceptio non excusat à pęna, vt nec hęreticos reliquos, quare, παρεργόν est, quod strigum rudiores, & idiotę sic decipiantur. A

Sensus solus decipitur cum aliquid videndum, tangendumque à diabolo obijcitur, quod tamen qui sensu deluditur, scit non esse quale videtur, aut quale tactu, gustu, olfactu, auditúve percipitur, veluti quando striges non nescunt se rem habere cum ipso dęmone, equitare super dęmonem, non mutari in cattum; sed hęc sibi videri tantum, &c. Et talis delusio opinionis, quę est in lamijs doctioribus, & minus reum imperitis, multo adhuc minus à pęna ordinaria prębet excusationem: quia hic ex earum parte est malitia formalis, & perfecta. B

Restat ergo difficultatem totam versari in delusione, quę est ex parte rei, siue facti. Quin nec ipsa est simplex, aut vniusmodi. Nam aliquando existimant sibi vigilantibus accidere, quod verè in somnis tantum accidit: hęc delusio non magis excusat à pęna, quàm à peccato, verbi gratia, putat vna se delatam ad conuentum, quę mansit in loco sopita, prius tamen vere fecit omnia, quę solent adhiberi ad strigiportium; vel putauit se cum dęmone vigilantem commisceri, cum tantum sit somnians delusa, sed tamen dęmonis amplexus expetebat, & in nefarũ scelus animo consentiebat. Sufficit malitia, conatus, & pactum initum, & obstinatio perfida sibi in vigilia complacens. & ad hoc plane deliberata: sicut obtinet in hęretico, qui quam in somnijs accepisset propositionem hęreticam, eam vigilans postea approbaret, ac tueretur quem certo rogus maneret. C D

Aliquando putant se fecisse, quod dęmon ipse fecit, verbi gratia, putant se tempestatem concitasse, pauperiem agris fecisse, necem pecoribus & infantulis intulisse; quę tamen cuncta ex condicto ad signum pręstitutum diabolus patrauit, ipsis id fieri volentibus, & ex conuentione signum prefixum sustulerunt. Quid tum, (quęso) interest, per se, an per alium fecerint? E

Quod si (quod rarissimum) nihil tale cenatus striges, nihil cooperatas apparuerit; & ęquè dubitetur, an per dęmonẽ hęc sint operatę, ad singulares circumstantias tum iudici recurrendum: & quia casus sunt individui, ipsæ quoque conditiones circumstantiarum individuæ sunt, & peculiares, nequit res vlla generali regula definiri. Possunt tamen quasi in genere circa singulas circumstantias quædam obseruari, non parum lucis Iudicibus zelo Dei prædictis altis allatura, nam quorum zelus est in loculis vel emortuus ijs quoniam in media luce amant cęcutire, frustra sol veritatis illuxerit.

Præclare (mea sententia) notatum fuit à Sebastian. Michaelio, *Pneumologia opera extremo*, nobis ad hanc veri inuestigationem, strenuum veritatis athletã, & fidei claram lucernam, Beatum Augustinum præiuisse, & si penitus inspiciatur, tres nobis Canones indagatorios eum tradidisse, libro 18. de ciuitate Dei capite 18. liber ille Michaelij Gallico scriptus, est idiomate, in gratiam nationum cæterarũ redigam fide optima in compendium, quę dicit. Prima regula quam tradit, *est iudicium desumendum ab effectu subsecuto.* Sic enim volẽs decidere, an quod de Iphigeniæ sacrificio narratur, vere acciderit an prestigiose? concludit Iphigeniam reipsa nec immolatam, nec in fetã fuisse mutatam, sed aliud animal ei ablatę dæmonis dolo, ac sutelis suppositum, probat ab experimento subsecuto, quia diu postea viuens alibi reperta fuit Iphigenia. Eodem argumento probat Diomedis socios non fuisse cõuersos in aues, eo quod istæ aues Diomedeæ postea inter se mixtæ, (vt & Meleagrides) speciem suam cęteratum auium more propagauerint. Vnde colligit à dęmone socios Diomedis subito translatos alio, & has illis aues aliunde compulsas fuisse substitutas. Econtra patet vera fuisse Moysis in Aegypto miracula, quia Nili pisces vere mortui reperti, & locusta vineas, ac messes vere perdidit. Vere quoque patientiæ exemplari Iobo dęmonem damna dedisse, quia vera mors iumentorum, filiorum, & seruorum ipsis cadaueribus, & subruta domus ruinis apparuit, nec quicquam horum postea viuens, vel integrum repertum. Cõfirmat hanc regulam D. Thomas cum

cen-

censet prestigias, & illusiones diaboli, diu durare non posse: cū nō sint, non naturæ, seu substantiæ subsistentis; sed quædam dumtaxat accidentia, quę Dialectici communia vocant, quorum, est proprium alteratione naturali velociter commutari. Secundum hanc ergo regulam patet in criminum, quæ striges fatentur, plerisque veritatem à parte rei subesse, non nudam illusionem. Infanticidia probantur, quia pueri quos illæ fatentur à se necatos, à parentibus præfocati, vel exsucti reperiuntur. Exhumatio corporum sepulchri religione violata, probatur; quia cadauera sepulchris eruta non inuenta in locis suis, frustum vestimentorum, quod dicebant, se dæmoni pro arrabone dedisse, re ipsa repertum abesse à vestis parte, quam illæ narrabant. Homines, & iumenta maleficiis læsi, & interdum ab illis liberati sunt vbique, ad manum.

Secunda regula est, *Attendendum an quæ asserunt, sint dæmoni possibilia.* sic. n. Diuus Augustinus ibidem ostendit non fuisse socios Diomedis in aues vere, & essentiali transformatione mutatos; quia specifica mutatio essentiæ vnius in aliam superat creaturæ potestatem Sed dicit factum subtractione, & suppositione illa, quam memorauimus, quia hoc, Diuina permissione, difficile non est dæmoni. Hanc regulam secutus est D. Thomas 1. part. quæstio. 114. art. 4. ad 2. cum scribit, si agatur de resurrectione mortuorum, aut similium rerum supernaturalium, & eæ dæmonibus tribuantur, credendum fuisse dumtaxat illusiones. Nā licet Deus vniuersali sua prouidentia vtatur, ad plurimos effectus; malis spiritibus: numquā tamen vtitur ijs, ad opera vere miraculosa, quæ sibi, & bonis Angelis beatisque reseruauit: & quia diaboli donorum supernaturalium non sunt capaces Hac regula vsi fuere veteres Christiani in discernendis miraculis veris Beat. Petri, à fictitijs Simonis Magi, testibus Clemente, libro 3. recognition & Irenæo, lib. 2. capit. 57. Secundum hāc quoque regulam credendum est confessioni strigum, quia, quæ fatentur non superant vim dæmonis vt ostendi toto libr. 2. nec quicquam eorum repugnat, immo consentanea sunt omnia S.S. & Patrum doctrinæ. Quare, vt ex hoc indicio res decidatur, opus est viro in S S. & Patrum lectione, & philosophia solide versato: qui sit pius, doctus, & Catholicus, quia (vt ait Tertul. li. de anima,) dæmones soli nouere Christianī.

Tertiam D. Augustin. regulam petit *ex multitudine testium, & conformi similitudine narrationum*: quia vniuersorum vnanimis vbique consensus excludit omnem deceptionis, aut somnij suspicionē. hoc argumento vtitur d. lib. 18 ca. 18. Sic in causa strigum ex distantissimis regionibus hodie idem testantur Scriptores Italiæ, *Grillandus, Albertinus, Siluester, Spina, & alij*: Hispaniæ *Ciruelus, Castrius, Simancas, Toſtatus:* Galliæ, *Iaquerius, Michaelius, Crespetus:* Germaniæ, *Sprenger, Nider, Mollerus*: Lotharingię, *Remigius, Gregoriusque*: Treuetis, *Binsfeldius*. denique alij innumeri. Ipsæ quoque striges cum idem quod dicunt in Hispania, dicant in Italia, &, quod in Germania, totidem factis & verbis referunt in Gallia, &, quod vno anno, id alio semper iam ab annis plusquam octoginta continuis in eculeo, & extra quęstiones libere profiteantur, idque tam appositè, vt mulierculæ, & pueri litterarum alioquin rudes videantur legisse, intellexisse, & memoriæ mandasse, quæcumque viri docti de his rebus scripto per Europā totam varijs linguis tradiderunt, nonne hic consensus vniuersalis plus satis conuincit, hæc ijs non accidisse in somnis? nā si hæc somniarunt, quo pacto sic semper omnes idem somniarunt eodem sibi euenisse modo, eodem loco, eodem tempore, die, hora? Vt medici docent ciborum quantitas, & qualitas, diuersa ætas, & varia corporis humorum temperatio generant diuersa somnia, hic idem somniant omnino, diuites splendidi, & Iro pauperiores egentioresque, famelici, & dapsiliter habiti: viri fœminæque, anus, & pueri, bilioſi & flegmatici, sanguinei, & melancholici. ergone omnes istos tam diuersæ ætatis, nationis, conditionis, tempore alio atque alio, simili semper ciborum vsos, quantitate, & qualitate, æquali temperamento corporum fuisse dicent, quia eadem semper somnia fuerunt? Dicent fortassis hæc illis somnia, non à naturali causa, sed à dæmone immissa, & ideo tā similia existere. Humanum igitur, ista natu-

turam superant,& à dęmonibus,ista procurantur.Et quęro,cur non igitur concedant hæc à dæmone fieri vere, & non per somnium illusione, sed vigilantibus, ad talia hos mali artifices abuti,cum id illis,sit æque expéditum, neque S.Scripturæ,nec Patrum sententiæ, nec rectæ rationi refragetur. Quid? quod non sit verisimile dęmonem hęc somniantibus tantum hominibus, vbique omnibus, adeo conformiter effingere. Id probatur,quia hæc ab vno, & eodem dæmone, simul eodem tempore non fiunt. nam vnus simul pluribus locis,sibi adęquatis,esse nequit,vel operari, vt docent Iust. Martyr. quæstio.40.ad orthod.& Didym.libr.1. de Spiritu S.Deberent ergo, tot esse ferme somniorum immissores dęmones, quot sunt sortiarij, & sortiarię sic somniātes,& illis constitutis, diebus non vacare alteri rei,quam somnijs effingendis. Magnus,hic consensus, magna discordium mentium concordia.Solent (ais) ad malum mali conspirare.Fateor,sed ad maius malum libentius, & ideo non credendi per somnium velle deludi, quos in atrociora peccata vigilantes possunt pertrahere,ideo palam magistelli,& concubini esse malunt, & vere hanc Dei imaginem non imaginarie tantum deturpare, incæstareque. Longe quoque facilius, est dęmoni corpora, loco mouere,& transferre, cibum potumque ministrare, corpus assumere, vel effingere,quam imagines, simulachra, & phantasmata, tam variarum rerum dormientium sensui interiori immittere, & imprimere, quia strigum phantasię eodem tempore non sunt eodem modo dispositę, nec semper omnes omnium, quę repręsentanda conditiones animo,ante conceperunt,maxime prima qua hęc experiuntur vice, nec potest diabolus quas, vult species in phantasia imprimere, vt docet B.Tho.1.par.q. 111.arti.3.ad 2.His trib. D.Aug.canonibus examinatorijs vltimus accedat in praxi vtilissimus.

Quarta regula, & certissima videtur, *casu occurrente circumstantias omnes diligentissime debere perpendi: nam hinc clare dignoscetur, an circa factum confitens fuerit delusus.*

Nam in re adeo occulta,& arduę probationis, non est moderati, aut sensati homínis demonstrationes exigere, vel probationes luce meridiana clariores. tum quia dicenti, esse delusum confitentem, incumbit probatio,non vero negāti:quia hic pro se habet pręsumptionem. tū quia in similibus,nempe,exceptis criminibus, hoc receptum, est à saniore iurisprudentium parte, vt admittantur probationes alias minus sufficientes. verbi gratia infamium,& complicum depositiones, & testimonia. sic post glos. Salic. Alexandr. Gand.& alios docent Clarus libr. 5.§.fin. q 21. & Binsfeld. membr. 2. de confess. malef concl.5. Idem quo plures circumstantiæ concurrent, fiet rei euidentior: quando autem aliquæ desunt, si adsunt aliæ, hæ quæ adsunt non eneruantur idcirco. nam in his circumstantijs eadem ratio est,quæ testium.Sicut enim maioris momenti sunt duo testes affirmantes, quam decem negantes se vidisse: ita in nostro casu plus momenti obtinent duæ circumstantiæ præsentes, ad veritatem confessionis adstruendam, quam absentia, vel defectus decem aliarum ad eneruandam, confessionem. Nam ex eo, quod non est nihil positiuum potest inferri. Hoc posito videamus de singulis circumstantijs.

Quoad circumstantiam. *Quis*, seu personæ confitentis, cōsiderandum an alias sibi mente constet, & ad rem oppositè loquatur: an det scientiæ suæ, vel facti non improbabiles rationes: an dicat se discernere nosse interillusiones in somnis, & res ipsas quæ vigilanti acciderunt, quod asserebat Ioan.de Vaulx, & Inquisitores Germani testantur, esse modos dignoscendi. Minimum, vero refert an sint idiotæ. nam idiotæ quoad sensuum externorum functiones tam pollent, quam qui docti sunt. Aetas etiam non multum, ad rem pertinet,nisi si nondum essent doli capaces, quoad peccatum, vel etiā præsenio delirarent. Nec maioris momenti, est conditio paupertatis, vel diuitiarum, nam etsi pauperes facilius in hæc scelera pertrahantur,pertracti tamen non magis obnoxij sunt delusioni,quam diuites, & nobiles. Idem de sexu iudicium. De energumenis (nam fortassis aliquæ sagæ simul,sunt energumenæ) censuerim,quādo talis aliqua, ex bonis fundamentis iudici suspicio est, tunc eas curarem primò exor-

exorcizari, & facta exorcizatione, eodē loco eius confessionem haberem quo cę terorum. Nam quæ in dilucidis interualis energumeni faciunt, eorum eque memores, sunt postea, atque alij, quæ vero faciunt tempore vexationis, vel (vt rectius dicam) quæ tum in illis diabolus facit, eorum postea non meminerunt. Igitur quandocumque in iudicio rerum actarum probe memores sunt, & circumstantias, cæteras idoneè recensent, putandæ sunt non illusæ, nec excusandæ à criminum pœnis, quę confitentur, se patrasse interea dum ratione recta vtebantur? Raro tamen crediderim energumenas esse, quæ sagæ sunt, saltem post possessionē à dæmone nō esse factas sagas, sed vel iam ante sagas fuisse, vel quæ vere sunt sagæ, propter assiduam dæmonis assistentiam, & maximā in eas potestatem, multa cum energumenis communia, quoad ferociam, & crudelitatem potissimum, habere, vel habere videri.

Secunda circumstantia (*Quid*) comprobat confessionem, quando delictum, quod confitentur, dæmoni, seu per dæmonem homini, non est impossibile, nec viro sapienti, & erudito incredibile, quantumuis stupendum sit, & admirabile, horrendum, aut execrandum. Nam talia solent ab eis patrari, & quo regnum Antichristi vicinius, hoc Satanæ potestas maior concedetur, & charitate magis, ac magis refrigescente, clarius, atque clarius mysterium iniquitatis incipiet reuelari, & operari.

Vtrum vero aliquid sit incredibile vel impossibile, iudicium pertinet ad Theologos, qui cum humana diuinam philosophiam prope coniunxerint: nudi vero litteratores, Iuristæ, vel Medici, non sunt idonei iudices, multoque minus homines quidam Lucianij, & Athei, seu politici nostri trochi, pietatis, publicæ salutis, & Catholicæ religionis negligentissimi, ambitionis vero, & diuitiarum vnde quaque aggregandarum studiosissimi.

Quid vero adeo abominabile fateri possunt, quod non factum alias comperiamus? Incæstus, Sodomiæ, parricidia, fidei apostasiæ, sacrilegia, nostris temporibus, nonne ludus? Antropophagiam horrent animi, sed possem singulatim ferre nationum proferre non pauca exempla. Carybas mala consuetudo: Iudæos, Italos, Hispanos aliquando adegit durissimum famis telum, non minus efficax odij magnitudo plane belluina superioribus annis Angiæ quendam Lusitanum N. Pilatos tria Castellanorum corda trepidantia vorare adegit. vt narrat Histor. *de las Terceras*. Quid Mattiacum aliud (quo te ò Belgica mea hæresis auertit!) nautam? sed nolo meis verbis, carmine volo cognoscas Lector Nobilis Nortvvici:

Leg. Rob. Dinothū l. de bello religionis in Francia.

Lugdunum *cingit* Batauorum *miles Iberus*,
A Batauo contra cingitur ille mari.
Non opus est gladijs, ferroque rigentibus armis,
Solæ pro Batauo belligerentur aquæ.
Iacturam pecoris Batauus, quam fecit & egit,
Hispano decies sanguine Ibere lues,
Mercator sapiens tamen haud mercabitur vna.
Hispani generis corpora mille boui.
Macra caro est nuper cum cor gustasset Iberi
Respuit, & canibus nauta vorare dedit, &c.

Nam plura addit. Comesse potuit, qui in tam immani facinore ludere: sed Dinothus tamen dissentit, nam ait hunc Lęstrigonem abiecisse, sed tamen alium arrosum id Delitum transtulisse, pietate, ludibrio, & petulantia. Idem Dinothus fatetur, lib. 5. Historiæ Gallicæ, persuasam plebem Catholicam fuisse, puetos ab vberibus matrum per Hucnossios, seu Caluinistas anelli, verubus infigi, & instar hædinæ, aut aprugnæ mandi peraeuide consueuisse. Verus necne rumor ille fuerit, non habeo affirmare: malo falsum credere, quamuis genius sectæ non abhorret, tumque crudelia tetri illius belli cimlis facinora fuere à Caluinianis perpetrata, vt ea posteritas numquam sit creditura. Nihil ergo tam crudele, vel nefarium fingę profiteatur, quod non sit exemplis cōtestatū. Puto me hoc opere toto singulorū criminum multiplicia memorasse: & reperiri, quę vnam in personam omnia cōcurrant, scripsit ad me ex nostris, vir fide dignus, Gaspar Rhey. Ann. 1600. in hæc verba: Hic Monachij 27. Nouemb. mater, filiaque duo viri puerque duo-

dennis (erat hic ex reliquijs eorum, qui non multo ante hoc tempus itidem hic flammis cremati, aut stipitibus induti) atroci prorsus supplicio affecti fuerunt. Medea fabula est, Thyestes fabula est: superos, & inferos polluerunt. vis verbo dicam, quicquid scelerum in libris quos de magia inscribis, admiserunt isti. hoc ex ore Iudicis iurati: qui in veneficos hoste, & quæstionibus egit, & illos (libros inquam tuos, ac diligentissime, perlegit) præsens audiui. Itaque sexies urbem intra vsti sunt ferro, ac laminis, extra perfractis ante brachijs à rota in rogo vstulati sunt viui. Non ergo attendendum iudici, vt credat immane magis, vel minus sit facinus: sed in ipso considerandum facinore, quantumcumque sit, an quod à se patratum fatentur, id vere patratum fuerit, verbi gratia dicit se commouisse tempestatem, & grandinem præcipitasse in agrum Titij vicini sui: videat an vere tum ager ille oborta procella fuerit grandinatus, Dicit sese stregasse (vt loquuntur) filiolum N. & vere puellus nullo apparente morbo cotabuit, fortassis etiam cicatrix paruula, in pectusculo, vel gutture pueruli inuenta. Dicit se necasse vaccas, aut iumenta N. defossa sub limine stabuli olla, quæ ibidem reperta: aut solo contactu necasse dicit, & visa fuit tangere, nec certa mortis causa apparet alia. Dicit se adolescentula 10. vel 11. annor. cum solo dæmone consuesse, quæ per inspectionem fœminarum peritarum deuirginata inuenitur. Nec verè peccatum strigum vllum est difficilioris probationis, aut suspectius de delusione, quam ne sanda cum dæmonibus Venus. Remigius tamen indicia duo suggerit, si post tam nefario concubitu defuncta præ lassitudine per aliquod tempus ei decumbendum fuerit: aut si substrata lintea largo cruore sint perfusa, quæ duo sagæ duæ in actis confessæ fuerunt. lege illum lib. 1. cap. 6. Sanè hæc sunt indicia clara, quibus saga quæ arcognoscere se non somniasse. Immo quoad viros etiam, censent. Iaque. & alij, nunquam, sic deludi quoad concubitum, quin discernere queant, an vigilantes id fecerint, licet eu imaginium in somnis potuerit contingere, in ipsa tamen patratione necessario volunt hominem expergiscere, atque id aiunt docere illorum experientiam, qui fœdis huiusmodi imaginationibus inter dormiendum commaculatur. Et hęc fuit Hebræorum iam olim opinio, *quod rerum natura non capiat, quemquam coire nescientem*, ait D. Hieron. Traditione in Genes. qui non refellit, vt nec Rupertus; & idem tenent Liran. Tost. & Oleastrius in capit. 19. Genes. agentes de ebrij Loth incæstu; icio D. Ireh. li. 4. c. 51. & D. Chrysost. hom. 44. in Gen. Theodoret. Ambr. & alios voluisse, hæc omnia prorsus ignaro, nec sentiente Loth facta; quod naturaliter fieri posse, etiam Caietan. & Perer. nostet censuerunt. Nec quicquam dubito à dæmone adeo fortiter aliquem sopori posse, vt ne in decisione, quidem seminis dormire desinat. Posset itaque dæmon sic sagis illudere, fateor. Verum causam, non video, cur id in diabolicis hisce mancipijs fieri suspicemur; quæ (vt narrat Spreng.) non raro reperiæ sunt in agris clara luce supinæ, & crissantes, & postea visus teter vapor, ab earum corpore, se sursum eleuare: quem illæ in actis suum incubum fuisse confitebantur. Item quando affirmant, se ad conuentum delatas, veliter pedibus confetisse, & visæ sunt, ab alijs agnitæ: & complices asserunt se simul ad fuisse, & in reliquis circumstantijs conueniunt Quando post reditum à conuentu, aliquot diebus ægri, vt multi apud Remig. & Binsfeld. quando reperta vasa conuiuantium, vt à lanione Camerarij: quando inuentæ nudæ; magus à cursu reuertentes, vt Gilliandri Lucretia: quando post multum denique tempus, ac laborem domum redire, vt Presbyter Pici, & Nobil. ille Lochiensis Bodini: quando quassatis membris fœmineces ex nube in terram: deiecti, vt iuuenis Batauus Ronssei: aut in arborem, vt Margareta, & armentarij Remigiani, Denique quando se aiunt cattum, vel quod aliud animal induisse, & vestigia patrati, sub tali larua criminis apparent, vt sanguis pueri exsucti in cunis, apud Spin. vel vulnus in instrigum corpore, qua parte schema ferinum cõuulneratum fuerat, vt cattus eiusdem Spinei, & bufo apud Ipras Flandriæ. Denique hæc circumstantia (*quid*) innumera indicia iudici queat præbere, sed notanda dumtaxat, quæ rem ipsam, de

quia.

qua quæritur, concernunt, verbi gratia vel delationem, vel concubitum. Nam si hæc verisimilia, parum attinet, etiamsi parerga, quædam admisceantur minus verisimilia: ideo enim solet diabolus falsa veris assuere, vt ne veris, quidem fides cõstet, quod in confessione Mantensium Necromanticorum ex Greſpeto alias ostendi: item in exemplis quibusdam Remig. adductis. Denique in hac circumstantia, quæ omnium præcipua est, audiat Iudex prudens prudenter monentẽ Plutarchum: *Quodammodo Philosophiã tollunt, qui rebus mirabilibus fidem non habent. Oportet autem quam ob causam aliquid fiat ratione tractare: quod vero id fiat, ex Historia est sumendum li. 5. Symposiac. c. 7.* Itaque narrationi reorum stare oportet, quæ tot Historijs est comprobata. Hanc incredulitatis aduersariorum ex insciția natam pertinaciam iampridẽ veteres damnauerunt. Apul. li. 1. de asino asserit hominibus multa euenire vsu mira, & planè vera, quæ tamen ignaris relata fidem perdant. Dionys. Halicarnass. lib. 5. antiquit. docet hoc vnicuique insitum à natura, vt ex proprijs ea, quæ de alijs dicuntur iudicemus, & an aliquid credibile vel incredibile sit, id ex proprijs viribus metiamur. Plinius autem senior (locus excidit) *quemadmodum* (ait) *multa fieri non posse priusquam facta sunt, iudicãtur ita multa quoque, quæ antiquitus facta sunt, quia nos ea non vidimus, neque rationem assequimur, ex ijs esse, quæ fieri non potuerint iudicamus. Quæ certe summa insipientia est.*]

Tertia circumstantia est *Cur?* vt pote si habuit causam tum temporis ad pactum cum dæmone ineundum: puta insatiabilem libidinem, pusillanimitatem, desperationem, desiderium vindictæ, curiositatem, egestatem subitam aut valde grauem, & huiusmodi; quibus impelli consueuisse: Theophili, Edelini, & aliorum exempla declarant.

Quarto, *Quomodo*: non est magno vsui, quia parum refert an modum ignorent: sufficit, quid ex parte sua fecerint; & quibus vsę sint instrumentis occulta sunt plerumque Satanæ stratagemata, & media naturalia. Sat erit si indicent, quibus vsi e, puluercs, vnguina, decermina mortuorum, buffones illæ, &c. maxime si ista compareant apud illas, vel visa, vel repetta, quibus asserunt locis. Modus etiam operandi sedulo distinguendus est ab ipsa rerum adhibitarum efficacitate. quamuis enim quod signa sę dicit adhibuisse, hoc sit secundum se inutile ad effectum producendum: sufficiet, si pro signo esse queat. nam efficacitatis vis omnis pendet, à peritia, & operatione ipsius diaboli ad signum operantis: vt patet in trasuectionibus, & procellis cienstis, similibusque.

Quinta *Quibus auxilijs?* hoc est, an ope dęmonis, & cum quibus complicibus. hoc indicium frequentissimum, & optimum est: quia fatentur complices se simul fecisse. Videtur autem incredibile omnes eodem modo circa singulas circumstantias delusas fuisse. quamuis enim tam facile foret dęmonibus decem decipere, quam vnum: tamen non est censendus Deus hoc ęquè permittere. Ne omnis ratio probandi tale delicta occulta iudicibus adimatur: hoc. n. dissentaneum est prouidentię diuinę.

Sexta est, *Vbi?* quę minimi momenti est, nam possunt ęque deludi vno loco atque alio, Deo permittente.

Septima circumstantia (*Quando*) non multum attendenda, quia tantum vno, quantum alio possunt die, quantum interdiu, tantum noctu: & quouis tempore decipi à dæmone possunt. Adminiculantur tamen hæ duæ vltimæ reliquis circũstantijs ad earum confirmationem, cum testes conueniunt in loco, & tempore: nec nihil probabilitatis habent locus famosus, aut tempus solemne (hoc est dies ordinarij) quibus earum scelerosa conciliabula celebrantur.

Sed (inquiet) potest in conuentu innocens repræsentari, adeo vt multi testes postea deponant eum se illic vidisse. Respondi alias, vel Deum id nunquam passum: vel si passus fuit aliquando eos infamari: nunquam tamen passus est, eos damnari. sed mox eorum innocentiam in lucem protulit, vt in illo ipso facto B. Germani, quod aduersarij vrgent: & certius probatur ex D. Athanasij indicio, qui falso accusabatur brachium Arsenij ad vsus magicos abscidisse. Demũ si quid huiusmodi argumentum valeret in adulteris, homicidijs, & alijs etiam valeret. Nã posset etiam diabolus in latronum cauer-

nis, & lustris libidinosorum innocentem exhibere tanquam adulterum, vel homicidam: quod quidam B. Siluano narrant accidisse, æquali historia fide, qua illi de B. Germano memorant, & de Santarenēsi monacho habes inferius lib. 6. c. 2 sect. 3. q. 3. AA. Si concedunt æquè in alijs crimi nibus, hoc locum obtinere: næ illi quam fidum sceleratis patrocinium, tam infidā reipubl. & Deo nauant operā: nihil enim accon modatius sit ad criminosos omnes supplicijs eripiendos. Si negāt in alijs peccatis idem locum habere: doceāt, cur in solo crimine fascini dęmon hoc possit, & non in alijs. Sat scio nunquam idoneè docebunt.

Sextum arg. est, malefici non sunt occidēdi, propter abnegationem fidei: quia omnes homines, dum mortaliter pęccāt: fidem abnegant, & dęmoni, relicto Deo, adhærent, & tamen non propterea occiduntur. Conf. B. Petrus ter Christum negauit, & tamen non fuit propterea necatus. *Respon.* Peccatores recedere à Deo per inobedientiam tantum: & ideo improprie dicuntur propterea infideles, & fidem negare; sed malefici, seu lamiæ recedunt à Deo per expressam abnegationem Dei, & fidei, quod est *Apostasia*, propriè dictæ infidelitatis species, constituens peccatum vnum specifice à cæteris mortalibus peccatis distinctum. vt optimè deducit Binsfeld. in l. 7. C. de malef. in resp. ad 1. argum. Quo ad B. Petrum ille tantum peccauit contra præceptum confessionis fidei, fidem vero nequaquam amisit. malefici fidem corde, & ore abijciunt. idque sponte, nullo vrgente metu. Petrum statim pęnituit; sagæ manent in sua defectione. plura de Petri negatione egregia inuenies apud Francisc. Sotem. tom. 2. in 3. p. D. Thom.

Septimum arg. Deus permittit maleficia fieri, & sinit maleficos viuere, ergo non debet eos homo occidere. *Resp.* ridiculum esse. quod inferunt. sic enim sequetur nullorum criminum reos occidendos: quod esse hæresim certam docent Castr. & alij Catholici scriptores. Nonne magistratui *gladius* à Deo datus *ad vindictam malorum*? Ex his apparet, quam ridicula sint argumenta aduersariorum. Sit ergo.

Rom. 13. 1. Petr. 2. vide Ori. hom. 20. in Num.

Conclusio, *Lamia occidenda etiamsi hominem nullum venenone cassent, etiāsi segetibus, & animantibus non nocuissent: etiamsi necromantica non forent, eo ipso tantum, quod dæmoni fœderata, quod conuentui interesse solita, & quæ ibi exercentur præstare.*]

Probatur id primum iure diuino, Exodi 22. vers. 19. *Maleficos non patieris viuere*, quo loco vox Latina est admodum latè patens, nec restringenda ad solos venenarios, vt nec Græca, nec Hebræa, quod quia fusè probaui, hic nō repertam. idem statuitur Leuit. XX. vers. vlt.

lib. 1. c. 2. de voce Mechasfephim.

2. Probatur iure humano, lege Ecclesiastica. cap. peruenit. c. contra idolorum. 26. quæst. 5. Extrauag. varijs, vna Ioann. 22. super specula, alia Innocen. VIII. quæ ponitur ante malleum malef. alia Alexand. VI. incip. cum accepimus; alia Leonis X. incip. Honestis petētium votis; alia Had. VI. incip. Dudum vti nobis.] & lege sæculi, scripta quidem l. multi, l. nemo, l. nullus, l. etsi, C. de malefic. & mathe. non scripta vero, consuetudine fere Vniuersali Europæ, iudicum Ecclesiasticorū, qui solent brachio sæculari eos tradere: & iudicum sæcularium, vt patet ex scriptoribus, qui res criminales prosecuti sunt nationum omnium: *Italorum*, Blanci, Carerij, Grillandi, Gandini, Clari, Follerij, Bossij, & aliorum ex *Hispania*, Bernar. Diaz. Placæ: Auiles, Auendanni, Couar. Gregorij, Lop. *ex Gallijs*; Fabri, Millei, Michaelij. Iaquerij, Berberij, Remigi, *ex inferiore Germania*, Damhauderij: *ex superiore*, Althusij, Godelman. Fricardi, Molleri, & ipsorum patronorum Lamiacorum; qui dum quęruntur, & improbant, contestantur consuetudinem hanc inualuisse. Hæc PP. rescripta, hanc Impp. sanctionem, hanc Europæ generalem consuetudinem, hæc decreta cunctorum tribunalium accusare mendacij, hoc est contendere falsum suppositisse, & asseruisse: quod nomen, quod supplicium meretur.

vt docēt oēs, qui de Inquisitorum tribunali egere, Luterna Inquisit. directorij Inquis. illud Comensis, hoc vero Eumerici: Viatorium inquis. Berber. Spre. in malleo Iaquer. in flagello Simanc. in praxi Alfons. a Castr. de iust. haer. punit. li. 1. c. 16.

3 Probatur ratione, criminis grauitati commensuranda pœnæ grauitas: grauitas autem criminis petenda à personę offensę dignitate, & ab ipso offensionis modo. Offenditur à Lamijs Deus Op. Max. & Deipara, & omnes cœlites, & vniuersa Ecclesia, genusque humanum, & animata, inanimataq; omnia: nam Deo, & su-

superis maledicunt, & blasphemant: cæteris creaturis abuntur, & exitium parant; idque modis contumeliæ, & crudelitatis plenissimis. primo interuenit *idololatria*, grauior quam Israelitarum, illi vitulum aureum adorabant, coram eo bi-
Exod. 32 bebant, saltabant, canebant: hi coram dæ-
anum. 5. mone ipso, cui se deuouent, cui sacrificãt, cui fidelitatis, & obedientiæ sacramentis addicunt: coram hoc (inquam) edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fœdissimeque multa operantur. Secundo *consulunt ipsum damonem* frequenter, quod ipsum morte dignissimum, ex lege Dei.
Leui. 20. v. 6. Tertio *offerunt filios, & filias suas dæmonijs*: lege Dei iubentur occidi, qui semen suum offerunt Moloch. Quarto eadem
d. cap. 20. v. 2. lege necari iubetur, *qui cum iumento coierit*: item qui adulterium commiserit: itẽ
d. c. 20. v. 15. d. c. 20 v. 10. d. c. 20. v. 13. qui cum sexus eiusdem homine *Sodomiam commiserit* longe detestabilior est spurcities Magorum; quia, cum sint con-
Exod. 22 v. 18. iugati, adhuc versantur in continuo, quasi concubinatu cum dæmonibus, & sic
Leui. 24. v. 15. & 16. idè in authẽ. vt nõ liceat contra nat. Boe. dec. 31. c. 1. de apost. et ibi DD. l. 2. & 3. C. de apost. li 1. & 2. l. nemo veneratiõi, C. de pag. l. de fertorẽ §. in qui ad hostes. D. de re. mi. l. si quis aliquid ex metallo. §. trãsfuga. D. de pœn. l. ersi excepta. C. de hær. iunct. l. quisquis C. ad leg. Iu mai. l. vlt. C. Theod. l. de male. non tantum contra sexum, neque tãtum extra speciem peccant, sed etiam extra genus: quod detestabilius est, & peff. omnium carnalium peccatorum. Nec ociosum est, quod cum diuina lex dixisset, *maleficos non patieris viuere*. subiungat immediate: *Qui cum iumento coierit, moriatur, Qui immolat Dijs occidetur*, nimirum, vt hæc connexa, & comitari solita sese, indicentur. Sexto interuenit in eorum crimine atrocissima *blasphemiæ, & maledictum in Deum*: quæ diuina quoque lex morte sanciuit vindicanda. Septimo accedunt in vno *crimine, & alia multa*: quibus à legibus humanis iustissime mors decreta supplicium: apostasia à vero Deo: exercere ritus, & sacrificia Diaboli fœdius, quam vlli olim pagani transfugium à Deo ad hostem dæmonem, cum Deo Sacramentum militiæ in baptismo dixerint: rebaptizatio quoque, & chrismatis, seu confirmationis conata abrasio: crimen læsæ Maiestatis diuinæ apertissimum ex ipsa Professione, & pacto, seu fœdere solo, vt ex formula, & ritu ipso constat, nocturni conuentus ad magicos apparatus, quod ipsum capitale. Cum itaque tum multa concurrãt in vno crimine, quorum singula morte dignissima; videtur communi iudicio carere; qui communem hanc pestem non censet igne gladioque abolendam: & suspicionem occulti consensus atque conspirationis merito præbet: qui se Dei & hominum coniuratos hostes defendere, atque tueri velle profitetur.

Accedat & alia ratio. Criminum morte puniendorum tres sunt causæ præcipuæ. Prima ne criminosi viuendo damna inferant proximis, & reip. constat autem maleficos etiamsi non occiderent veneno: tamen plurima damna inferre: vt enim cetera mittam, cum eorum peccatũ sit in vno multiplex quædam colluuies, sentina, & semper repullulascens hydra peccatorum: Deus grauissime semper offenditur, & ad clades toti reipubl. inferendas prouocatur maxime: vt his infelicissimis temporibus experimur quibus huius sectæ (quæ iam ceteris longius proserpsit) flagitia bonorum hominum precibus, & pietati præponderant, plusque illa possunt ad irritendum, quam hæc ad Deum placandum. Secunda causa est, vt etiamsi alijs non nocerent facto, ne noceant exẽplo: vt videmus quotidie lamias multiplicari, & earum sermones atque opera ceteris instar serpere. quare tollendæ de medio, vt *stulto pereunte, sapiens astutior fiat*. Tertia ne si diutius mali tolerentur, maiora aggrauatis sceleribus supplicia sibi accersant, & de die in diem: fiant deteriores. cumque salutis pars sit, minus affligi: optime illis ad salutem consulit æternam, qui mature flagitijs eripit. Docet experientia vix vllas extra rogum, vel carceres conuerti: quomodo conuertantur, quæ domi moriuntur, nec habent qui ad Deum reuocet conscium peccati eorum quenquam? Potest illas Deus ad pœnitentiam etiam domi reuocare: sed non videmus hoc fieri. quod singulari Dei contingit clementia, quæ pœnas tantis sceleribus debitas vult breuiore, & leniore hic supplicio expiari. Cum itaque omnes hæ rationes locum habeant in Lamijs, etiamsi nullum occiderint animal: consequens eas adhuc merito morte plecti: & hos iudices clementes potius, quam crudeles in eas existere, consequens etiam impios, & crudeles in remp. & quasi parricidas patriæ esse, qui ad tam euidentem patriæ perniciem hęc viperarum examina dissi-

mulatione, conniuentia, aut aliter fouent, celant, tuentur, aut debitæ pœnæ subtrahunt.

Obijcitur ex Constitut. Carolina locus: artic. 109. cuius hæc sententia est: si alicui damnum maleficio, siue veneficio intulerint, morte ignis plectantur: si vero nulli damnum intulerint, pœnas patiantur pro delicti quantitate, & qualitate.] *Respon.* semper (vt ostensum) huius delicti eam esse qualitatem, & quantitatẽ, vbi fœderatæ fuerint cum dæmone: sin conuenientibus, ea quæ fieri solent, fecerint, morte plectendæ sunt. Dum taxat ergo caput hoc desinit, venenarios illos semper igne puniendos: ceteros si venenarij non sint, aliquãdo igne, aliquando alio supplicio puniendos. Patronis ergo Lamiarum, qui hoc capite nituntur, docendum fuit, harum Lamiarum crimen huiusmodi non esse, quod mortem mereatur: quod hactenus illi ostendere nequiuerunt, & Binsfeld, Guillan. Sprenger. Alfons. à Castro, & alij citati, nosque etiam non obscure contrarium demonstrauimus. Quid quæso absurdius qui vaccam, vel equum occiderit interficiat: qui à fide Christiana defecerit, & Deo maledixerit, & Diabolo se addixerit expressa professione, & cum eo fœdissime coierit, & ei sacrificauerit. &c. cũ morte non afficiat: estne hoc pœnas criminibus commensurare? Visum mihi, vnde hæc omnia luculenter probari queant, inferere huic loco exemplar sententiæ latæ Autunoni, Anno 15 & vt refertur a Sebastiano Michaelis, in Pneumalogia.

Visis processibus coram N. N. N. &c. contra nobis constitutos reos, accusatos, & delatos: quibus tam per vestram; & quorumlibet vestrum relationẽ, ac propriam confessionem iudicialiter coram nobis factam, atque sæpius repetitam iuramẽto vestro medio: quam per testium depositiones eorumque accusationes, & alias legitimas probationes, ex dictis, actis, & processu resultantes, nobis legitime constitit, & constat, quod vos, & vestrum quemlibet, Deum nostrum omnium Creatorem, & Opificem, vnum, & Trinum abnegastis: & inimicum Diabolum, hostem antiquum humani generis, coluistis vosque illi perpetuo deuouistis: & sacratissimo Baptismati, & his, quibus in eo fuerant susceptores leuantes, & propa-

Apostasia summa.

rentes, vestræque parti Paradisi, & æternæ hæreditatis, quam pro vobis, & toto genere humano Dominus noster Iesus Christus sua morte acquisiuit, coram præfato cacodæmone, in humana specie existente, abrenunciastis: infundente ipso rugiente diabolo denuo aquam, quam accepistis, vestro vero mutato nomine in sacro baptismatis fonte vobis impositio, sicque aliud commenticium nomen vobis imponi fictitio baptismate passi fuistis, & accepistis: atque in pignus fidei dæmoni datę vestimentorum vestiorum fragmẽtum; & particulam illi dedistis, & vt à libro vitæ vos deleret & obliterari pater mendacij curaret, signa vestra propria manu ipso mandante & iubente, in reproborum damnatorum, mortisque perpetuæ libro nigerrimo ad hoc parato apposuistis: & vt ad tantam perfidiam, & impietatem vos maiori vinculo deuinceret, notam, vel stigma cuilibet vestrum, veluti rei suæ propriæ, inussit: & illius mãdantis, & iussis iureiurando, super circulo (quod diuinitatis symbolum est) in terrã sculpto (quæ scabellum pedum Dei est) per vos, & quemlibet vestrum præstito, vos obtrinxistis signo Dominico, & cruce conculcato: & illi parendo, adminiculo baculi, quodam nefandissimo vnguento ab ipso Diabolo vobis præscripto illiti, cruribus, & positi per aera ad locum constitutum, intempesta nocte, hora commoda malefactoribus statisque diebus ab ipso tentatore portati, & translati fuistis: ibique in communi synagoga plurimorũ maleficorum sortilegorum, & hæreticorum fascinariorum, cultorum que dęmonum, accenso igne tetro, post multas iubilationes, saltationes, comessationes, copotationes, & ludos in honorem ipsius præsidentis Beelzebub Principis dæmoniorum, in formam, & speciem fœdissimi & nigerrimi hirci immutati, vt Deum, re & verbis adoraftis: & ad illum complicatis genibus supplices accessistis, & candelas piceas accensas obtulistis, & illius fœtidissimum ac turpissimum annũ (proh pudor!) summa cum reuerentia ore sacrilego deosculati estis: illum q; sub veri Dei nomine inuocastis illiusque auxilium, & pro vindicta in omnes, vobis, vel inferiores, vel petita denegantes, exercenda efflaguastis, atque ab ipso eodem vindictas,

Transfugium.

Sacrilegium.

I. sub cruribus positi. Ecce cõuentus & transportatio.

Ecce idolatriæ perfectã.

Finis nocere maleficijs humano generi, Maleficia, & crudelitates.

male-

maleficia, fascinationes tum in humanas A
crearas, tum etiam in animalia exercuistis, atque homicidia infantium quamplurima commisistis, imprecationes, ablactationes, tabes, & alios grauissimos morbos, ope iam dicti Sathanæ immisistis: infantesque per vos, nonnullis etiam scientibus tantum, & annuentibus arte iam dicta maleficia oppressos, confossos, & interfectos fuisse, ac demum in cemiterio sepultos noctu, & clam exhumastis, atque in synagogam prædictam, fascinariorum collegium, portastis: denique dæmoniorum Principi in solio sedenti obtulistis, detracta, & vobis consumata pinguedine, capite, manibus, & pedibus abscissis, truncumque decoqui, & elixari, & interdum assari curastis, iubenteque ac mandante prefato Patre vestro comedistis, & damnabiliter devorastis: mala denique malis addendo, vos viri cum succubis, vos mulieres cum incubis fornicati
Sepulchrorum violatio. Antropophagia.
estis, Sodomiam veram, & nefandissimũ C
Sodomia
crimen misere cum illis tactu frigidissimo exercuistis; & quod etiam detestabilissimum est, augustissimum Eucharistiæ
Sacrilegium.
Sacramentum, per vos in Ecclesia Sancta Dei aliquando sumptum, iam dicti Serpentis à Paradiso eiecti præcepto, in ore retinuistis: illudque in terram nefarie expuistis, vt cum maiori omnis contumeliæ impietatis, & contemptus specie Deum nostrum verum, & Sanctum de honestaretis, ipsum vero diabolum, eiusque D
gloriam, honorem, triumphum, & regnum promoueritis, atque omni honore laudibus dignitate, auctoritate, & adoratione honoraretis, decoraretis, & honestaretis. Quæ omnia grauissima, horrendissima, ac nefandissima sunt, detecte in Omnipotentis Dei omniũ Creatoris contumeliam & iniuriam. Quam ob causam nos F. Florius Prouincialis Ordinis fratrum Prædicatorum, sacræ Theologiæ Doctor, ac Sanctæ fidei in tota ista E
Sanctia condemnationis tenor.
Legatione Auinionensi Inquisitor generalis: Dei timorem præ oculis habentes, pro tribunali sedentes, per hanc nostram sententiam diffinitiuam, quam de Theologorum, & Iurisperitorum consilio, more maiorum, in his scriptis, Iesu Christi Domini nostri, ac B. Mariæ virginis nominibus pie inuocatis dicimus, declaramus, pronuntiamus, diffinitiue sententiamus; vos omnes supra nominatos, & vestrum quemlibet fuisse; & esse veros Apostatas, idolatras, Sãctissimæ fidei desertores, Dei omnipotentis abnegatores, & contemptores, Sodomiticos, & nefandissimi criminis reos, adulteros, fornicatores, sortilegos, maleficos, sacrilegos, hæreticos, fascinarios, homicidas, infanticidas, dæmonumque cultores, Sathanicæ, diabolicæ, atque infernalis disciplinæ, & damnabilis ac reprobatæ fidei assertores, blasphemos, periuros, infames, & omniũ B
malorum, facinorum, & delictorum conuictos fuisse. Ideo vos omnes, vestrumq; quemlibet, tanquam Satanæ membra, hac nostra sententia, Curiæ sæculari remittimus, realiter & in effectu condignis & legitimis pœnis eorum peculiari iudicio plectendos.]

Habes hic epitomem scelerum, quæ fascinarij isti soliti committere, quam alibi, accuratius comprehensam: habes, & exemplum damnationis Ecclesiasticæ, quo illa pacto Curiæ sæculari, reos puniẽdos tradat: nec opus alia solemnitate, si laici sint rei.

Maius opus quando tradendi sunt Clerici: quos constat ante traditionem omni clericali priuilegio: præmissa regradatione, seu vocant, degradatione spoliandos. Quæritur autem, quid si moniales sint, vel monachi laici: nullo in cleticorum gradu constituti: an & hi exauctorandi, & quomodo?

De his vltimis non memini me quidquam legere. Sed arbitror sufficere nudationem, seu spoliationem habitus monastici, vt viris caputium, fœminis velum, cum scapulari, & habitu supremo auferatur, vestisque laica illis iniiciatur, & ordine, cui se addixerant, eiecti, spoliatique omni religiosorum priuilegio, sortisque Laicæ effectis declarentur, sicque Curiæ sæculari tradantur. Praxim huius casus nondum vidi, sed suspicor hanc esse, vel esse debere.

Sed quia in fascinariorum causis multorum criminum quædam quasi colluuies, & sentina reperitur: quorum non eadem qualitas est, quæri solet propter, quæ liceat, vel expediat hanc Clericorum, vel Monachorum traditionem facere?

Si sola hæresis proprie dicta, hoc est

error in fide pertinax reperitur: sequenda decreta canonum de hæreticis, quæ proposui supra. *hac eadem sectione litera TT.*

Quid iudici in ceteris criminibus, quæ hæresim comitantur, vt plurimum, & quæ subiungam: facere expediat: id quia dependet à circumstantijs personarum, loci, temporis, &c. prudentiæ, & facti est, nec regulis vllis potest definiri. Hoc tantum in genere: honoris diuini, & timoris, & publicæ vtilitatis summam semper habendam esse curam: & ita demum, si hæc permittant, iuris rigorem remitti posse.

Si quæras quid iudici liceat? Resp. etsi olim degradatio, non nisi propter tria crimina iure Canonico expressa permitteretur: hodie tamen praxim contrariam inualuisse passim, vt propter alia quoque crimina, his maiora id facere liceat: quod sane, à plerisque interpretibus receptum, & æquitate valde consonum, post Bald. Ancharan. & Abbat. frustra reclamantibus Antonin. Anan. & Butrio, in praxim deductum videmus. Quare licet hodie propter vnum crimen valde enorme, vel plura grauia (sic voco, quæ non tam enormia) etiam non exspectata incorrigibilitate clericum tradere sæculari brachio puniendum: vt docent, post alios, Guilh. Benedictus in c. Raynutius: Bernar. Dias de Lugo, Episcop. Calagutritanus Pract. criminal. Canon. ca. 90. & Felicianus Episcop. Schalensis lib. de depositione, & degrad. capit. 14. à quibus adferuntur exempla multa rerum, sic iudicatarum, in Italia, Hispania, Francia, Belgio. dissentiunt tamen in ea duntaxat, quod incidente casu Felicianus censet, prius consulendum Pontificem Maximum: fateor id tutius. Sed alij hoc necessarium non putant, nec puto in praxi obseruari. Quod vero videamus iure Canonico requiri incorrigibilitatem, ca. cum non ab homine, de iudic. hoc rectissime censent, cum Anchar. Abba. Felino, & alijs, citati DD. recipiendum in criminib. leuioribus, & reipub. parum noxijs: non vero in enormibus, & reip. periculosissimis. (vide Diazium. supra cap. 3. & 90. Felician. cap. 12. & 14.) quorum sententiam verissimam puto in criminibus huiusmodi diu continuatis arg. capit. quam sit, de excess. Prælator.

A Crimina autem huiusmodi valde enormia, & hac seueritate digna in fascinariorum facinoribus, præter ipsam hæresim, mihi videntur saltem tria occurre.

Primò est *Apostasia* à Deo, & professione Christiana, mera & perfecta, & transfugium ad dæmonem illique præstitum homagium, siue accedat idololatria, (quæ per se sufficit) siue non accedat. quia hoc crimen, secundum se, gra- *c.i et ibi Inno. Hostien. & alii de Apostata tex. et gl. in l. 3. C. de Apost.*
B uius est hæresi proprie dicta, & punitur non tantum pœnis omnibus hæreticorum: sed eo acrius, quod qui hæretico locus pœnitentiæ permittitur, is Apostatæ iuré ciuili diserte denegatur.

Secundo loco est talis *Sodomia* nefandissima, per concubitum cum succubis, & incubis dæmonibus: propter Sodomiam vero tradendum brachio sæculari clericum criminis huius aliquoties commissorem, statuit Pius V. Pontifex Maxi-
C mus in Bulla, incip. *Horrendum illud scelus*: de qua consule Nauar. ca. 27. Manu. nu 246. & superioribus annis hoc in praxim Duaci deduxit. Reuerendis. Episcop. Attrebatensis.

Tertio loco *homicidium*, quod in nostro casu multis ex capitibus est enorme, & qualificatum. Primo quando occidunt proprias proles, vel parentes, aut coniuges (vt apud Remig libr. 2. cap. 1.)
D & horum similitudine, quando monachi, vel monachæ necant suos collegas, vel consorores. Secundo nondum baptizatos, & animum perdunt cum corpore. *text. in l. 1. C. de malef. et math. et de Fr. Balsam. ad 4. l. inst. tit. de pub. iud. §. L. Corn. de sicar. verbo leg. et venefi. l. 3. D. ad L. Corn. de sicar. & ideo hoc crimen morte non extinguitur. l. huius D de iure fisci.*
Tertio quando ad necem accedunt decoctiones illæ, aut antropophagiæ. Quarto si veneno necant. Quinto quando necant proditorie ex pacto mediante ipso dæmone. hæc duo vltima indigēt probatione, cætera clarissima sunt. Quartum, & quintum itaque probo, quia deterius est hominem veneno, quam gla-
E dio occidere: ideo Romam venena etiã aduersus hostem detestabantur, vt Cornel. Tacitus. & L. Florus docuere. Deinde conatus proditorius grauitatem homicidij semper aggrauat: estque maior, ac dolosior proditio quoties cauendi aut prohibendi minor occasio, vel potestas est. Dæmones autem sunt insidiatores inuisibiles, in omnem nocendi occasionem intenti: quorum nec insidias caue-

re,

re, nec vim (si Deus illis permittat) atque ferociam, prudentia, aut vires humanæ ferre valent. Denique per tales, & maxime diuturnos, atque acerbissimos cruciatus excarnificatos necat, & vt plurimum (quo, quid grauius) de mentis simul recto deiectos statu, in deliria, miserādumque furorem præcipitant, cumque sanitate corporis, animi quoque tollunt incolumitatem. Quæ cuncta Philo Iu-
li. de spe. cial. legi. circa me. dæus, qua solet grauitate, & copia verborum, rationumque perpendit, & idcirco iustum Moysis Zelum validius commendauit, quod maleficis, nec diei quidem vnius inducias à nece concedendas statuerit: adeo vt, si carnifex desit, per ipsummet Principem Iudicem populi, eos de medio tolli voluerit, qui tali supplicio manus suas non contaminaturus, sed Deo sanctificaturus, vel alter Phinees, videatur. Addit vocem à Legislatore Exodi, capit. 22. vbi lex illa perscripta, positam campi, de omnibus, qui vetitis artibus alicui necem moliuntur: & eos ad duo reducit capita, qui dicuntur εἰμάγοι, καὶ φαρμακεῖται: & postea explicat, quos duplici nomine complecti voluerit, nempe, qui vel potionibus, vel verborum conceptis formulis abuuntur, φίκτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισιν. quæ pro ijsdem sumi sæpe solere satis indicat Hesychij lexicum, vbi habes, ἐ φασὶ δὲ φαρ-
li. 1. ca. 3. lit. D. μακεῖ, γόητες, sed de hoc alias plura dicta nobis tuere.

DD. communiter admittunt veneni mali nomine etiam magicos susurros & incantationes, siue formulas quaslibet conceptis verbis ex pacto cum dæmone inito operantes comprehendi. quia per
vide Gri. li. de for. q. 12. & Pet. Bin. in li. 1. C. de malef. damnum ex verbis talibus, & venenis, iuxta illud Tragici de Medæa: qui postquam genus omnelethalium graminum & Serpentum commemorasset, ab ea vsurpatum, subdit.

Addit venenis verba non istis minus. Metuenda.

Sane ratione pacti, & dæmonis sic vocati, damna inferentis. Nonne Iustinian. Imper. lege Cornelia de sicarijs perinde illos teneri sanxit: qui susurris, vt qui ve-
d. ver/ eadem lex de publ. iud. nenis occidere? Quid quæso hic susurri aliud, quam verba illa tam metuenda? Plato quoque occidi voluit lege sua, non solum, qui venenis datis nocuissent, sed, & quicunque deligationibus, aut illecebris, aut quibusdam incantationibus ad lædendum paratus esse videretur, & hæc omnia se veneficiorum nomine comprehendere affirmauit libro de legibus XI. ferè extremo: ἐὰν καταδίωσι τινὰ ἢ ἐπαγωγαῖς, ἢ τισιν ἐπῳδαῖς, ἢ τῶν τοιούτων φαρμακείων τινῶν, δέξη ὑμῖν θεῖναι βλάπτοντι. Incantationū itaque, & susurrorum nomine, omnem malorum verborum ex pacto efficaciam, quod malefici vsurparint, genus comprehendi: qui negaret, neminem legi, nec audiui.

Vnde nihil dubitam huc referre, formulas illas deuouendi, seu diras imprecationes, quibus maxime varijs hæc hominum venena Deum offendunt: vt erat illud quo, quæ alicui nocere cupiebat, & se dæmoni per pactum olim manciparat N. Louanij semper vtebatur: *Per illud ius, & imperium, quod in me tibi permisi* (dæmonem alloquebatur) *postulo, vt quantum polles, potesque tali, vel tali* (nomen exprimebat) *noceas*. Vbi notandum inprimis hac forma contineri, & exprimi primo complacentiam, siue rathabitionem primi pacti, cuius hæc quædam est renouatio, & noua quodammodo apostasia. Deinde peti simpliciter, & indefinitè, vt dæmon, quantum poterit noceat: quare, & illud peti, vt si queat occidere per diros cruciatus, id faciat. Ideo si constaret, ad Tartareas has preces, dæmonem alicui mortem intulisse: debere puto hanc mortem deuouenti huic, vt quæ iussit, imputari. Si de nullius nece constet, sed tantum de morbis, & afflictionibus illatis; officium iudicis erit, qua cunque meliore via poterit, iuridice inuestigare, num mortis etiam causam alicui præbuerit, hoc est, an aliquis ex ijs, quibus diras imprecata est, morte violēta, dęmonis eius opera, sit sublatus. Si vero præterea in eadem familia, vbi degit (verbi gratia in eodem monasterio superior, vel confrater) aliquis non sine suspicione maleficæ noxæ, & maxime illius eiusdem, quæ grassetur eodem tempore adhuc in alios domesticos, interierit: cæcum putē, qui locum quæstioni idoneæ hic superesse non videat: cum indicium hoc illa cōfessione, & infamia personę clara confirmatum, plane propinquum sit censendum. Ad pęnam tali intligendam; si de

morte

morte illata, ne per tormenta quidem, quicquam fateatur: etsi leuior sententia sit quorundam, leuiori quam mortis supplicio afficiendam: tamen quãdo in multos tam improbo, & propinquo conatu reus grassatus fuit, etiamsi mors nulla foret subsecuta, ordinariam mortis pœnam tali conatui infligendam, iustius videntur complures Doctores summæ auctoritatis censuisse. Quam sententiam equidem opinor, in ijs, qui non sunt vsi ad nocendum veneno aliquo, aut instrumento naturali, sed immediata ope opera diaboli, longe apertiorem, & æquiorem habendam. Nam qui hoc pacto, vitalis conuẽtionis initæ homines perdunt: plane similes sunt malitia homicidis, quos vulgo vocant *assassinos*, quorum homicidium prouvalde enormi & qualificato in praxi haberi, norunt qui criminalia subsellia, vel obiter adierunt. Hos communi Doctorum suffragio iubet omnino actu degradari, etiamsi conatum improbũ mors subsecuta non fuerit, si modo per ipsos non steterit, quominus interficeretur. Longius etiam hac in re plurimi I. C. progrediuntur, adeo vt censeant, clericum, qui assassino mandauit occidere quempiam, a iudice sæculari in hoc conatu deprehenso assassino, posse, & ipsum mandatorem ab eodem iudice capi, & sine vlla degradatione supplicio affici: quod vltimum licet non differear videri communius receptum, securius tamen arbitror iudici sæculari, prius degradationem hoc casu opperiri, & vigere Ecclesiasticum forum, quatenus iustè, & honestè poterit, ad hoc faciendum. Cæterum similitudinem assassinatus maximam in hoc maleficorum conatu inesse, quia docui lib. 2. q. 4. litt. B. non arbitror mihi nunc probandum; quidinterest precio conducam sicarium, qui meum inimicum ex insidijs interficiat: an ad hoc vi pacti conuenti a dæmone, id vt faciat, obtineam? hic pro pecunia est, anima ei pacta, & promissa.

Vt post Bertach. Carr. & alios Cl. l. 5. §. homicidium. n. 14. Ang. & Salyc. in l. 1. C. de malefic. Cott. in Clerus furiosus, p. 2. circa pr. Menae arbit. iud. cas. 310.

Docent hoc non incertis tradita Diui & Angeli contraria sententia Diazius sup. c. 91. & Felic. d. cap. 14. Patet ex cita. a Boer. q. 96. Lupo de liber. Eccl. q. 9. & Arn. Albertin. in repu. cap. quoniã de her. in 6. quos sequuntur Diaz. & Feli. epi.

Verum dicat aliquis, quid igitur respõdes canoni, c. cum non ab homine, de iudic. breuiter: Resp. sequi me cum multis grauiss. I. C. quos Felician. & Diazius sequuntur, Ancaran & Abbatem: qui censuere canonem illum intelligendum de vnico tantum, & non qualificato homicidio: non autem de vnico homicidio qualificato (vt sunt ea quæ nos initio proposuimus homicidia maleficorum) neque de pluribus non qualificatis.

Concludo igitur *quolibet istorum triũ casuum, multoque magis duobus vel tribus concurrentibus, vel vno perfecte patrato, & alterius propinquo conatu accedente, Magos sortiarios, maleficos incantatores, siue quocunque alio appelles nomine, posse à iudice Ecclesiastico, quamuis Monachi, quamuis Sacerdotes sint actu præmissa degradatione brachio sæculari tumendos tradi.*]

Si obijcias, quosdam docere, ex quibusdam canonum locis, ad hanc traditionem Sortilegij crimen non sufficere, sed duntaxat ad verbalem depositionem: Occurritur, id intelligendum casu, quo Sortilegij crimen intra proprios suos terminos consistit; hoc est, non progreditur vltra illicitam diuinationem non coniunctam cum expresso pacto Apostatico. Nã de tali simplici diuinatione, vt sunt pleraque astrologorum, & similium, expresse canones illi loquuntur, nempe cap. vnicum 26. q. 1. cap. si quis Episcopus 26. q. 5. Et ideo nostræ sententiæ nihil obstant. Cæterum quando incantationes etiam medicamentis ad malorum remedium adhibitæ; tunc ex Diuo Augustino expresse iubet alius Canon clericos degradari cap. admonemur in fin. 26. q. 7. Cuius loci duæ sunt explicationes, vna est, degradari ponipro curiæ sæculari tradi, vt per præcedens: etiam quod subsequitur significetur. idcirco crimen tale sic per fit actualis degradatio quæ hoc nomen proprie meretur: alia est degradationem tantum poni pro depositione verbali, quæ proprie vocatur depositio, in proprie vero degradatio diceretur. Prior sententia verborum proprietati inhæret, posterior æquitati. Sed si spicor in re non dissentire Abbatẽ & Butrium. Nec enim Butrius opinor, affirmaret incantatores, qui nec apostatæ, nec Sodomitæ, nec alijs noxij suis artibus esse sunt conati, actu degradandos, vt curiæ sæculari tradirentur; sed contenderet canonem illum de his non loqui, verum de ijs, ad quorum crimen incantationis, graue damnum alijs illatum, Sodomia, aut apostasia, accederet. Contra Abbas non opinor negaret incantatores illos, de qui-

Fust. apud Abb. in cap. ad abolendã de hæret. quæ seq. Felici. & Dia. ille c. 12. hic c. 9.

Ante. de But. nec. ai si clerici ac iud.

Abb. ind. ca. admoneant.

quibus Buttrius sic acciperet Canonem, A
& de quibus conclus. nostra fuit, curiæ
sæculari tradi posse, sed contenderet ca-
nonem illum de his non egisse, sed de a-
lijs, de quibus nos non loquimur: quæ Ab
batis explicatio etsi minus propria, magis
tamen consentanea videtur illi contextui.
Sanè nobiscum sensisse Abbatem, & cũ
Buttrio, quoad enormes illos, quos dixi sor
tilegos, patet, quia Abb. solitus est distin-
Inn. tuæ de pœnis. guere inter crimina grauia, grauiora, &
grauissima. de grauibus tantum vult agi B
in c. cum non ab homine. de iudic. de gra
uioribus in c. tuæ, de pœn. de grauissimis
in cap. nouimus. de verb. signific. & cap.
penult. de hæretic. Et inter grauissima col-
locat quæcunque sunt qualificata, & val-
de pernicioſa reipubl. & quia pro huiusmodi criminibus puniendis condignam pœnam non habent canonum sanctiones: vt illa condignè vindicentur, & reipu
blic. consulatur, ac satisfiat, vult merito in-
troductum, vt iudex Ecclesiasticus taliũ C
reos degradet, & illico post curiæ secula-
ri (vt fieri solet) tradat, iuxt. d. c. nouimus,
& d. c. penult. si vero delicta minus atro-
cia, & minus pernicioſa reipubl. sint tamẽ
ex grauissimis: tunc vult iudicem debere
degradare, & degradatum perpetuis car-
ceribus mãcipare, quæ suprema iuris Ca-
Cap. 3. de pœn. in- nonici pœna est, & in mortis locum suc-
noc. in c. qualiter 2. de accus. cessit. Quæ sane Abbatis sententia meri-
to Diazio, & Felsciano supra citatis pla-
cuit. Et hæc puto posse, & debere iudi- D
cem sequi.

Porrò si spes affulgeret emendationis, & magna atque clara pœnitentiæ indi-
cia extarent (*caue tale putes quod reus se-
cum petat clementer agi: melius indicium
pœnitentiæ foret si diceret nulla sibi condi
gna supplicia posse irrogari, & malle hic
Deo tam atrociter offenso graui supplicio
conari satisfacere*) nec reiiunt telapsi nec
scandalum timetur, nec magnum immi
net reipubl. periculum ex hac clementia: E
his concurrentibus semper, etiam in tri-
bus illis, quæ dixi criminibus, æquius, le-
nius, & honestius Episcopo putarim, (nisi
particulari causa in contrarium moueãt)
si reum huiusmodi post actualem degra-
dationem, siue monachus, siue aliàs cre-
ricus sit (maximè si in ordine sacro con-
stitutus) ipsemet ad perpetuos Ecclesia-
sticæ curiæ carceres damnet. Sic factum
Ebroici, Magistro Guilli. Edelino, sic fa-
ctum Cameraci Ioannæ Potiere: sic fa-
ctum Cordubæ Magdalenæ Cruciæ, in
quorum tamen causa Sodomia, & male-
ficium, cum Apostasia concurrebant: sed
in omnibus pœnitentiæ signa erant clariſ-
sima, & scandali atque noxæ publicæ pe-
riculum abesse iudicabatur.

Quoad ignis pœnam, ea quoque meri
tò recepta, & à maleficis aruspicibus (l. 3.
C. de malef.) generali Europæ consuetu-
dine, ad omnes magos, maleficos sortia-
rios, lamias extensa: quia sunt apostatæ,
sunt hæretici, sunt peccantes contra natu-
ram: quorum omnium hæc legitima pœ-
na est. Et hæc pœna cœpit iam in Hispa-
nia a regno Ramiri Regis, circa annum.
844. Nam ille Magicis sacra cantionesq;
ignis supplicio coercuit (Ioan. Mariana de
reb. Hispan. lib. 7. c. 3.) in Italia prius ad-
huc à temporibus D. Gregorij, quando
Romæ Basilius quidam senator magus,
qui vt pœnam effugeret, se Monachum
esse velle fingerat ritamis absumptus fuit
(vide D. Gregor. li. 1. Dial. cap. 4.) hic Ba-
silius vna cum Prætextato, qui ambo se-
natores, & viri illustres, fuere Magiæ con
victi: vt videas, hoc crimen semper non
mulierculatum tantum, & vilium, sed vi-
rorum etiam nobilium fuisse: quicquid
VVierus, & similes ogganniant. Impœ-
nitentes itaque viui comburendi, pœniten
tes prius strangulandi. vide Couar. libr. 2.
var. resol. cap. 10. num. 9. & Clarum d. §.
fin. quæst. 99. num. 7. In Apostasia quoq;
speciale, quod in foro externo illi pœnitẽ
tiæ locus non est. lib. 3. C. de Apost. Ad
hanc autem pœnam ignis ex communi
consuetudine sufficere fidei ab negatio-
nem, & fœdus cum dæmone, docent Bar-
tol. consil. quod incipit, Mulier striga, de
qua quæritur. in fin. & habetur tenio cõ-
sil. crimin. Ziletti. 1. & Mollerus ad constit.
Saxa part. 4. sect. 2. num. 4.

Vnum restat dignum quæstione. *V. Iu-
dici liceat hanc legis pœnam consuetudine
receptam minuere pro lubito suo?* deciden
da hæc quæstio est ex traditis à D. Th. &
eius interpp. 2. 2. quæst. 67. artic. 4. si adsit
accusator, eo iuste inuito, non posse vllũ
iudicem, ne supremam quidem pœnam
debitam laxare: si vero iniuste inuitus es-
set, vt si valde vita rei foret reip. necessa-
ria, tunc inferior iudex id non posset, sed
bene

Docui actas ex Monstrelet, & sequent. docuit ex Mateo et Molineto

Ioann. Andr. hoſtiẽs. Abbas. in c. ad abolendã de hær. et cap. 1. de apoſt. Dd. in l. nullus arus-pex. C. de malef. Bertr. cõſil. 21. vol. 2. C. Brun. li. 3. de hæret. c. 3. coraſ. lib. 2. Miſcel. c. 8. Aimer in Direct. Comenſ. in Lucerna inquiſ. Sima. Pegnas, et alii. texte. in d. §. tranſiuga cum ſim. et la. 10. §. Sodomia. n. 4. Damhaudam prax. crim. et teſtem. num. Caſſiod. lib. 4. variar. epiſcop. 22 et 23.

bene supremus posset, quod tamen rarissime, & non nisi maxima ex causa faciendum. Inferior vero iudex nec permittente accusatore posset, superior poterit eo remittente, si tamen id fiat cum bono reip. quod quia raro accidit, ideo etiam raro pœna relaxanda. Si iudex ex officio processit, minor non poterit eam relaxare: supremus non potest, nisi vtilitas reip. id exigat, vna, & præcipua causa est lenendæ pœnæ pœnitentia voluntaria. Sane prudentes iudices semper censuerunt, spontaneam, & promptam confessionem, & iudicia pœnitentiæ, leuioris pœnæ infligendæ, etiam in hoc crimine, causam idoneã esse. Stabuleti Ioannes de Vaux igne crematus, capite plexus fuit: alijs locis, qui viui erant exurendi, strangulantur ad palum. Hoc mouit iudices illos Allobroges in casu quem his verbis narrat Cancellarius Parisiensis contigisse anno Domini 1424.

D. Tho. 2.2.q. 67. art. 4. ad 3. & ibi. Cai. Sot. libr. 5. de iust. et iur. q. 4. ar. 4 post. D. Th. Aragon. et valenc. & Bart. Salon.

Recitatus est Lugduni Galliæ coram clero processus cuiusdam mulieris delatæ, & detentæ Burgi in Breyssia, quæ est notabilis villa ducis Sabaudiæ, circa quã est domus Selionis ordinis Carthusiensis. hæc mulier sub pallio deuotionis, & reuelationum fingebat mirabilia. Asserebat. n. se esse vnam de quinque seminabus missis à Deo compassiue, pro redimendis innumeris animabus de inferno. Et iã sua collusione subdola deceperat in regione illa, quam plurimas simplices mulierculas. Sciebat videndo frontem, peccata, quæ fecerat vnusquisque: hoc enim secundum Augustinum etiam Diaboli malitia scire potest, & suis reuelare, non autem ea, quæ futura sunt absolute, siue ea, quæ in secreto cordis latent, & nullo exteriore motu, aut signo sese produnt. Habebat etiam suprædicta mulier duos carbones in pede, qui iam afflixerant quotiescunque aliqua anima ad infernum descendisset. quotidie tres animas ab inferno liberauit: vnam, vel duas sine difficultate, aliã, seu alias cum pœna maiore, vt dicebat. Mentis quoque excussus, seu extaticos sæpe habebat, in quibus mirabilia per reuelationem didicerat: eratque miræ abstinẽtiæ, singularissimæ etiam vitæ: plura vero alia de ea scribenda forent. Nuper autem cum Spiritus almus Ecclesiæ suæ rector verus (vt creditur) hunc Spiritum falsum

Sic corrig. vulgo male legitur, religione.

detegere vellet: hæc mulier capta, & pœnis vt torqueretur est addicta: quæ omnem veritatem confessa est, qualiter omnia prædicta cupiditatis occasione finxisset, vt se nutriret hoc modo, & paupertati suæ subueniret: aut fortassis pro huiusmodi diabolo se miseram in familiam dedicauit. Inuenta est insuper morbum ea ducum habere, aceundem sub extaticis excessibus, quos finxerat, palliare. de qua cum varia opinio esset, an tanquam hæretica puniretur iudicatum est à doctis ad pœnitentiam eam admittendam, nec esse hæreticam: quia illa, quæ fecerat dimisit, nec obstinata permansit. ita Gerson. lib. de examinat. doctrinat. litt. O. in fine Hæretica non erat, quia in mente errorẽ nullum fouerat: fuga tamen, & maletica, quia peccata ex pacto cum dæmone inito diuinabat. carbones etiam illi videntur illusione dæmonis apparuisse quamquã, & humana vafrities quid simile carbonibus potuerit exhibere. Ordinarie expedit reipubl. fontes puniri: ideo ordinarie peccaret etiam Princeps hanc pœnam mortis relaxans: & si quod malũ reipubl. inde proueniret ad iustitiam pertinens iudices, etiam Princeps, tum tenerentur ad damnorum restitutionem. Valen. & Aragon. supra, & est commun. sententia. Sisu. & Caietan. in verb. Iudicum peccata, Nauar. in Manual. cap. 23. & alior. Quã ægre autem Deus ferat maleficos magos vere idololatras Iesu, & Mariæ, hostes, defendi aut debitæ mortis pœnæ eripi: in Anatolij cuiusdam, & sociorum Magorũ causa, multiplici miraculo Bizantij fuit ostensum, narrante rem multis Euagrio lib. 5. Histor. Eccles. cap. 19.

Qua de re in monitis 3. & 4. plura fum dicturus. Hic restat vt repræsentem quod sæpe pollicitus sum, Analyticum commẽtarium in cap. Episc. caus. 26. qu. 5. quem extorsit non necessitas, sed aduersariorũ impudens peruicacia. Tribus §§. rem cõplectar. §. 1. de cap. Episcopi auctore, & auctoritate.

Quidam volunt esse concilij Aquisgranensis cap. 1. ita Bodinus, & Danæus hæretici. Mirot vnde hanc inscriptionem cap. Episcopi acceperint. Nã nulli libri, quos multos vidi, vel Iuonis, vel Burchardi, vel Gratiani, eam exhibent. fors an lectionem illam commenti, ne viderentur nimis impuden-

pudentes in solutione, quam adducunt? volunt enim nullam concilij illius auctoritatem fuisse, vtpote quod conciliabulū non iusta (inquiunt) Synodus habeatur. Quæro ex Bodino de qua Aquileiēsi Syn. loquatur? An de priore? hęc fuit anno 381. tempore Damasi Papæ, & Gratiani Imperatoris: in qua Palladius, & Secundinus Ariani condemnati: cuius nulli alij canones extant, nisi actio vnica contra Arianos, qui Synodum hanc Gratiano extorserant Prouinciale concilium fuit, sed semper pro iusto, & legitimo habitum: nec aliud fere in quo plures pro numero sanctitate conspicui, vt Valerian. Euseb. Bononiens. Ambros. Philastr. alij: quos eat Bodinus, & contendat ferreo ore in conciliabulum conuenisse Probet etiam ex hoc cōcilio canonem desumptum. Posterius aliud celebratum Aquileiæ ann. 698. sub Sergio Papa in quo Ecclesia Aquileiens. quæ relapsa in schismas occasione Quintæ Synodi fuerat, iterum reconciliata fuit Romanæ Ecclesiæ, huius concilij meminire Paul. Diaconus lib. 5. hist. cap. 18. Baron. Annali, Octauo, sed canones nullos eius proferunt, nec quod sciam extāt. vnde ergo probat Bodinus esse huius cōcilij Canonem? cui etiam iniurius est, id vocans Conciliabulū, cum Romani Pontificis auctoritate fuerit congregatū. Dēt Bodinus, & Danæus aliud cōcilium Aquileiense, quod conciliabulum fuit, ex quo canon ille sit desumptus.

Iaquerius, & alij citāt ex concilio Acquirensi: Sed mendosi codices eos in fraudē traxere Plerique scribunt. ex concil. Aquirensi. Non diffiteor fieri posse, vt ruditas illius sæculi causam præbuerit Gratiano sic scribendi, vt censet Anton. Augustinus lib. 1. de emend. Gratiani Dial. 5. in fine. vbi docet sic solitum aberrare in nominādis Concilij; sed ille potius sęculi, quam Gratiani error dicendus, quia hanc corruptionem deprehendas etiam in Parisiense Burchardo, sed in Louaniēs. Iuone, est, *Ancyrensi*: inde nata differentia quod veteres solin C. & Q. confundere, vt in nomine Quirinij, & Cirinij, dissentiunt autem tam Iuonis, & Burchardi, quam Gratiani veteres codices, *in Anquirensi, Anchyrensi, Anchyrani* constat concilij verum nomen esse *Ancyranum*, ab vrbe quæ Græcis Ἄγκυρα, & sic alibi vocat

A Gratian. c. Diaconi 8. & c. de Syracusanę. 13. dist. 28. cap. 32. presbyteros. dist. 50 cap. 6. si qui Episcopi. d. 92. cap. 40. si qua de reb. 12. q. 2. c. qui diuinationes. 26. q. 5. c. despōsatas 27. q. 2. Ancyra vrbs Galatiæ antiqua, & nobilis, vbi celebris ille lapis thesaurus antiquariorum, & apud Claudianum *Ancyranique triumphi*: Strabo-
ni, & Ptolomæo Ἄγκυρα: Laonico corru
pte Οὐγκυια: hodie Bellonio, & Nigro *Anguori*. statim occiso Maximino cele- *Alij vo-*
B bratum in ea concilium fuit, persecutione *lūt* 308.
cessante, anno ferme 314. in quo multa de lapsis salubriter constituta fuerunt, nec pauca contra magicas fraudes sancita, & contra contagiosam superstitionem ex commercio cum gentilibus in populum fidelium proserpentem: vt patet ex can. 23. seu (vt Balsamon) 24. qui relatus à Gratiano in d. c. qui diuinationes. Sed ex his canonibus Balsamon. 25. alij 24. tantum ponunt: nec inter eos noster habetur. Vn
C de igitur Gratianus eum descripsit? Inciderat in collectionem quandam sexdecim partialium librorum, in qua lib. 6. c. 6. & 7. adijciebantur duo canones concil. Ancyrano, quos hodie additos videmus primo concilior. tomo editionis Surianæ, item optimæ Romanæ: priorem de homicidis serui alieni, posteriorem de sortilegis, & maleficis per Episcopos parochia expellendis: quem totum Gratianus de-
D scripsit, errorum, qui in codice collectionis erāt nulla tatione habita. An Burchardus ex illo eodem codice partialiū librorum descripserit, an vero collector ex Burchardo, non possum definire, quia collectionem illam non vidi.

Quid ergo, dicemusne hunc canonem esse concilij Ancyrani? communis hæc opinio est, non recentiorum modo, Turrecremata in d. cap. Episc. Tostati in Exod. & Matth. Iaquenj in Flagello, Alphonsi à Castro lib. 1. de iusta hæret. pu-
E nit. c. 16. Victorię relect. de Magia, Carranzæ in summa concilior. Simancæ in Cathol. instit. Spinæi q. de strigibus Siluestri de strigi mag. admir. Binsfeldij de Cōfess. malef. & Anton. Augustini in d. Dial. verum etiam antiquorum, vt Collectoris illius partialium sexdecim librorū, Collectoris omnium conciliorum, Burchardi, Iuonis, Gratiani.

Obijciunt qui contra sentiunt, quod

iste

iste canon nec in Græca concil. editione sola, nec in ea quam Balsamon interpretatus fuit: nec in Latinis versionibus, Cresconiana, vel Dionysiana (quam secutus Ioan. VVendelstinus) nec in Tigurina, nec in alia vlla concil. Ancyrano inseratur. Sed de multis, quæ ex conciliorum canonibus exciderunt, hoc vnum esse potuit: potuere etiam Burchardus, & alij veteres Latini plenius volumen nacti fuisse, quam Balsamon, aut alij Græci, aut qui vertere ex Græcis, quorum libri conciliorum Latinis semper fuere corruptiores, & magis mutilati.

Nihilominus alij adhuc censent ex nullo concilio desumptum, sed ex aliquo Patrum. Nam Beetzius *in Præceptorio*, asserit ipsit B. Gregorio, euidēti memoriæ lapsu. Alij volunt desumptum ex D. Augustini lib de spiritu, & anima. Sed liber hic non est Augustini, vt mox docebo: & auctor ille mutile admodum hoc canone fuit vsus. Doctissimus denique Annal. Eccles. scriptor censuit à Damaso id statutum, to. 4. Annal. anno 382. sic scribens: *In actis autem Damasi Papæ in Ecclesia recitari solitis, de quibus inferius erit mentio, habētur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano concilio: hocne an priore incertū est, &c.* deinde *post quædam cōcilij decreta, ait: nec non etiam excommunicandos esse omnes, maleficijs, augurijs, sortilegijs, omnibusque alijs superstitionibus vacantes: qua sententia præsertim fœminas illas plectendas esse, quæ illusæ à dæmone se putant noctu super animalia ferri, atque vna cum Herodiade circumuagari, &c.* At ij hoc censet confirmari, quia censet eadē ferme à S. Augustino decepta haberi de spiritu, & anima c. 28. nec non in appendice Ancyrani concil. & apud Gratianū sub eodem titulo collocata 26. q. 1. c. 12. & constet ex Seuero Sulpitio vitæ S. Martin. c. 25. in occidente, & oriente maleficorum artes plurimum inualuisse, quod ex Ammiani lib. vlt. hist. vberius probetur: adeo, vt in ipsos sacros Dei ministros præstigiæ quoque magicarum excantationum irrepserint, vt de Gerontio Diacono D. Ambrosij narrat Sozomenus lib. 8. hist. cap. 6.

His tamen argumentis nondum inducor, vt Burchardo, Iuoni, Gratiano, ne dicam tot alijs doctissimis viris contradicā, vel à communi me sententia patiar auelli. Maleficorū multitudo nō minor fuit Cōstantij & Iuliani temporibus, vt non paucioribus exemplis possem probare: Sed quid opus in re clara? quod autem à Gratiano sub eodē titulo collocetur, vt ab appendice quoq; illa hoc perspicue nō pro Romano, sed pro Ancyrano concil. facit. Quod eadem apud Augustin. totidem fere verbis legant. auget suspicionē Damasi nō esse hoc decretum de mulierculis, sed recentius: nam liber ille non est Augustini, sed alterius nec tam docti, nec tam antiqui. Nec Augustin. subticuisset Damasi esse piæ recordationis sanctionem. Nec quidquam obstat, ne credamus illa Damasi acta, in ijs saltem partibus, quæ in Ecclesia non recitantur (qualis est ista) esse mendosa: nec didici vnquā illa Damasi acta in Ecclesia olim integra recitari solita: sed sicut hodie videmus in Breuiarijs inseri, seu recitari non acta integra, sed Actorum partem. Pro Damaso roboris aliquid habet hoc vnum argumentū, quod horum actorum exstant Romæ complura exemplarium. s. quorum quatuor Illustrissimus Baronius vidisse testatur dict. tomo anno 427. Accedit illud Antonij Augustini Dialog. 14 de hoc. cap. episc. his verbis, Damaso in concil. Rom. ascribi vidi in libro quodam Michaelis Tomasij ex veteri libro in quo vita eiusdem Pontificis conscripta. Verum hæc opinio etiā patitur maiores difficultates, quas nostra. In primis enim in canonib. Conciliorum Romanorum, quæ duo sub Damaso habita, non reperitur. non in priore anni 373. quo damnati sectatores Apollinari. Nam illius Canones sustulerunt, & eorū summa volunt Anathematismis Theodoreti comprehensam, qui nihil pertinēt ad d. cap. Episcop. Lege Theodoret lib 5. hist. c. 11. Nec reperitur iste canon in posteriore concil. sub Damaso Romæ habito. supersunt isti canones, & in ijs nullus est nostro consimilis. Præterea veterum scriptorum qui nostrum canonem exhibēt, nullus Damaso ascribit: nō Burchard. lib. 1. c. 1. non Iuo p. 11. c. 30. non auctor sexcentum partialium librorum: non collectores conciliorum, sed omnes consentiunt in Concil. Ancyrense. Multa etiam reperies ad verbum in lib. illo de spiritu, & anima: cuius auctor si ex Damasi eius

sum-

sumsisset, cur non meminisset; solitus, nó concilia, sed auctores etiam recentiores, & minoris nominis, quam Damasus, citare: vt Boetium c. 57. in fine: vt notes Augustinum esse non posse: & cap. 47. quædam dissentanea Augustino, consentanea Gennadio ponit. nec possidius in Indiculo operum Augustini hunc memorat librum: & Vincentius Belloacensis ac Trithemis Hugoni Victorino, nonnulli Etherianо ascribunt.

Quare magis vergit animus, *vt donec certiora habeamus eum Ancyrano concilio* relinquendum: cui tamen arbitror vel à Burchardo, vel alijs quædam inserta: Sunt enim in illo quædam tradita ad modum Doctoris disputantis, nec certa, nec admodum solida: vt suo mox loco docebo: imo si ad mentem aduersariorum interpretemur, falsa, & absurda, prorsusque indigna tum Damaso, tum Ancyranis Patribus: Quæ nescio, vnde Burchardus descripserit; ab Iuone Gratianus, à Burchardo mutuatus Carnotēsis Iuo. Burchardus ex duobus vnum canonem conflauit, cui Gratianus etiam de suo tertium limbum in extremo assiuit. Nam rectissimè glossa Canonica tres in eo partes deprehendit. & secundam incipere ab illis verbis. *Illud etiam non omittendum*: Gratianus Burchardo, & Iuoni tertiam addidit, cuius initium, *Nonnulli inueniuntur, &c.* post illa; *infidelis & pagano deterior*. In Gratiani ergo verbis tria sunt mēbra diuersorum scriptorum, in Burchardi, & Iuonis duo.

Primum est, *Vt Episcopi eorumq; ministri, &c.* Vsque, *& ideo à talu peste mundari, debet sancta Ecclesia*: hoc totum reor Ancyrani concilij fuisse: additum forte ad ea, quæ habeamus in eiusdem Concilij can. pen. sancita, vide c. qui diuinationes, 26. quæst. 10, Mediæ partis, & secundæ reliqua, non arbitror esse concilij illius, quę pleraque continentur in Pseudo Augustini lib. de spiritu, & anima, sed valde mutilata, & truncata: quæ cuius sint nescio. Ex hoc libro verbis quibusdam mutatis, & fine atq; principio nonnullis additis, primus ille compilator tam illustri additamēto, ex suo ingenio, tam magno auctuario concilij Canonem adauxit. Nec nouum est Gratiano, & alijs cōpillatoribus canonum, cogere in vnum diuersos canones: nec nouum librarijs precedētis canonis verba cum præcedentis vel subsequentis canonis verbis confundere. leg. Anto. Aug. Dialog. 6. cum seqq.

Quæ, & quanta canonis istius auctoritas? nunc indagandum. Id ex præcedenti quæstione pendet communis enim sententia est, & indubitata, etsi Gratiani decretum à sede Apostolica sit receptum, ita tamen receptum esse: vt fides dictorum penes auctorem sit, & tanta sit eorum canonum, quos in medium producit auctoritas, quanta est fortium vnde canones illi manarunt. Nec enim quisquā eorum, qui ius Ecclesiasticum vel à limine salutauit, potest ignorare, multa in Decreto haberi, q̄ postea Decretalibus. Sexto, Clementinis, & Extrauagantibus abrogata fuerunt: nonnulla quoque sunt à Gratiano per errorem inserta, quæ cum veritate pugnare deprehēduntur, quæ nihil nunc necesse est recensere. Notarunt ea viri docti, & Catholici D. Anton. Augustinus d. opere Dialogorum, & non vno loco Cæs. Baronius Analium Ecclesiasticorum tomis nouem. Quod vt Gratiani æuo concedendum, ita hoc nostro, nimis tenero, & acuto, diligēter animaduertendum: ne quis vel contemptu, vel in cōsideratione in præcipitium aliquod ruat. Quod ad ipsum vero hunc Canonem. *Episcopi*, spectat, cum non sit nisi concilij particularis, seu Prouincialis, de cuius à Romano Pontifice approbatione non constant, & ideo errare potuit: non est auctoritatis tantæ, vt quæ per eum decidiuntur certa fide sint credenda, nisi quatenus S. Scripturæ, & Ecclesiasticæ traditioni, ac definitioni S. A. C. Rom. Ecclesiæ sunt, quæ tradit, consentanea. Deinde longe minor est argumētorum seu rationum, quàm sanctionis seu decisionis auctoritas. Nec argumenta habenda pro definitis vel statutis ab ipso illo concilio. Equidem si bono sensu capiantur, & congrua interpretatione fulciantur, ne argumēta quidem illa reijcio. Nicol. Remigius vult hūc Canonem ex eo capite inualidum censeri, quod Marcellus Ancyranus Episcopus Sabelianismi (vt ait) meritò suspectus fuerit. [Sic ille lib. 1. Dæmonolat. c. 29.] Verum tamen hoc plane impertinens est. Nam tunc tēporis, quando hæc Synodus congregata,

non.

non videtur adhuc in hæresin prolapsus, nec ipse Concilio huic præsedit, sed Vitalis, Agricolaus, & Basilius Amasenus teste Balsamone. De ipsa quoque Marcelli hæresi rem plane obscuram esse patet, ex ijs quæ post Seuerum, Epiphanium, & D. Hieron. more suo, diligenter Cardinalis Baronius adnotauit li. 3. Annal. Addit Remigius huius Concilij quoad istum canonem auctoritatē, Pattum: quos posteriores tulit, vt Ambrosij, Augustini, Thomę, Bonauenturæ, & aliorum sententijs esse impugnatam. Sed (si accurate perpēdas, facile videbis Patres illos de secta, cuius in d.c. Episcopi fit mentio, nec verbulum vnum locutos fuisse: solummodo asseruerunt, transuectionem esse possibilē (hoc est posse à dæmonibus corpora de loco in locum transferri) quod non decisioni Canonis, sed rationi eius tantū vni repugnare mox ostendemus. Ratio ergo hæc à Patribus istis reiecta merito, non ipse Canon.

§. *Explicatio verborum, & sententia d. c. Episcopi.*

In Gratiani editione Romana, iussu Gregorij XIIII. correcta, sic scribitur iste Canon, in principio.

Textus. *Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam, & a Diabolo inuentam sortilegam, & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent, & si aliquem virum aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochijs suis eijciant. Ait enim Apostolus,* Hæreticum hominem post primam, & secundā correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui huiusmodi est: *Subuersi, sunt, et à Diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo Diaboli suffragia quærūt, & ideo a tali peste debent mundari sancta Ecclesia.* Hactenus prima pars canonis, quæ nec luce, nec confirmatione alia indiget, vtpote satis clara, & certa.

Statuerant Ancyrani concil. Patres, alio canone, sortilegos quinquennali pœnitentiæ subijci: nunc isto canone sanciunt de ipso crimine magiæ, & sortilegij quid in genere existimēt, nempe pestem esse, & omnimodis eradicandā et pœnis infamibus, vt detonsione, flagris, &c. quæ hodie adhuc in vsu vigent. Apostoli illa verba pessimē Erasmus de factiosis exposuit seu contētiosis. vt, & Caluinus, & Hofman. hæretici. sed de vere ac propriè dictis hęreticis optimè D. Hieron. Ambros. Sedulius, Theophylact. Caietan. & cęteri Catholici, imò, & ex suspectis magnus Erasmi amicus Faber Stapulensis. Vnde recte elicio ex hoc quoq; Canone sortilegia, & magicas artes ad hęreticam pratitatem, & eius inquisitores pertinere, seruata tamen distinctione, quoad pœnam, sortilegi hæretici, & non hæretici, de qua disserui hoc eod. lib. sect. 2. & 15.

Ait *Diaboli suffragia*, hoc est auxilium, *quærere*, qua eum pro creatore, & opitulatore colunt, tanquam Deum, quæ est basis, & fundamentum totius c. Episc. Et iacto fundamento contrario, nempe vnū esse Deum, nec aliud præter eum numē, contra quam Gentiles credunt: ostendit cum Gentilibus eadem perfidiæ macula deformes esse quosdam Christianorum, de quibus subdit, parte secunda;

Textus. *Illud etiam non est omittendum, quod quædam scelerata mulieres retro post Satanam conuersæ, dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt, & profitentur se nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia mirabili silentio pertransire, eiusque iussionibus velut Domina obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari.*

His verbis tota narratio criminis, & sectæ huius graphica descriptio proponitur. Vnicum autem crimen impingitur illis. Apostasiæ, & infidelitatis ex delusione per dæmonem natæ. fuisse enim has mulierculas adeo sceleratas, vt Dianam Numen Gentilium, & fœminarum nequissimam Herodiadem, pro Deabus colere se faterentur, & alias in eundem errorem pertrahere conarentur. Meritoque *scelerata* vocat, quæ à Deo recedentes, & à fidei puritate desciscentes Satanam sequuntur. Sequuntur autem Satanam, & post eum conuertuntur, quia (vt aiunt) Dei dominium deserebant, & Diaboli seruitio se mancipabant, eiusque iussionibus parebant, certis noctibus euocatæ, mentitas illas bestias conscendentes, & Dianam venatricem Pseudo numē Paganum, vel Herodiadem incestā,

&

& innoxio Præcursoris Dominici sangui ne cruentam, comitari se, & colere crede bant. Ex his omnibus certam fidem præstabant, & eadem animo comprobantes & fieri quæ credebant optantes: vt credu litate, sic voluntate peccabant. Hæc summa narrationis. Cui facile credent, qui sciunt quid Mantenses Magi nostris tem poribus, de Sibylla Nursina, & alia prope Parisios degente, in Actis Iudiciarijs sunt professi, quæ ex Crespeto præcedentibus libris commemorauí.

In nostra canonis narratione, notet Lector primò, in illo cursu seu pompa dæ moniaca adfuisse cursus Dominam seu Reginam, vt hodiernæ quoque sagæ fa tentur: & eam nominatim dici, vel *Dianam*, vel *Herodiadẽ*: additur in libro illo de anima, & spiritu: *Minerua*, talis pom pæ quoddam simulachrum legitur in nar ratione B. Antonini quam exhibui libr. 2. par. 1. q 4 sectio. 8. vbi etiam Venus muso vecta: an quia meretrici sterilitas connenit? Dianam eandem cum Hecate seu Proserpina, docui Magicum Numen fuisse, hoc est, cacodæmonem. comment. in Senecæ Medæam vers. 7. 11. & 787. & Dominæ nomen illi peculiare fuisse: inde petat, qui volet. De Herodiade idem dicendum: quia sub hoc nomine dæmon aliquis (fortè Venus) colebatur. Herodias fuit Aristobuli filia Salomes saltatriculæ mater, & vtraque dignum vita exitum vitę inuenit, narrante rem Nicephoro libr. 1. histor. cap. 20. certum neutram ex inferno rediisse, neutram choreis illis adfuisse falsa ergo persuasio fuit mulierculatum, quod cum Diana vel Herodiade equitarent: falsa etiam, quod super bestias equitarent, quia veterinaria hæc erant dæmones, qui bestiarum formam assumpserant, falsa etiam, quod crederent veras bestias posse tam exiguo temporis spacio adeo dissitas prouincias pertranire. Quid mirum si triplici mendacio inctam persuasionem canon reprehenderit, & hanc idololatriam, vt hæresim verbis seq. damnauerit?

Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua perissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore Paganorum inuoluuntur: cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur.] Totus hic versi. deest Pseudo Augustino illi, sed habẽt Iuo. & Burchard. nisi quod pleraq; legunt in singulari numero, item: *& in errore paganorum reuoluitur.*

Nunc, commemorata mulierculatum huiusmodi credulitate, quid in ea, & quale quam vitiosæ perfidiæ insit malum ostendit. nempe latens dæmonis pro Deo cultus: hunc vocat, *perfidiam, infidelitatem, falsam opinionem à recta fide deuiationem, & errorem paganorum*: quæ omnia sic connectit, vt vnum alterius sit ratio, & explicatio. nam (&) simul pro copula, & causali particula hic (vt alias sæpe) sumendum.

Cum dicit (*vtinam hæ solæ*, &c.) non lætatur de illarum interitu, sed optat nullas alias præterea in idem perfidiæ barathrum pertractas, & id factum dolet. Vnde colligas, quam sint in Ecclesiam, & remp. crudeles, qui in tales mulierculas seductas, & seductrices volunt clementes videri. Ait; *Perfidia*, quo nomine non compellat ipsam dæmonum illusionem, præstigias seu phantasmata. nam longum est discrimen inter illudi, & perfidum esse. Sæpe sanctissimis viris dæmon per phantasmata illudit, vt de B. Secundello; Iordano, & alijs docui libro 3. Disquisit. quorum tamen in mente animi nulla insuit perfidia. Perfidia fidei, illusio seu deceptio prudentiæ contraria est Ipsum itaque *perfidiæ* nomen, docet hoc loco non agi de illusione qua illusio est, sed de illusione qua est coniuncta cum perfidia, seu de mulierculatum deceptarum perfidia, qua talis, h.e. qua infidelitas est. Etenim illusio hic tantum erat fons perfidiæ, & qua talis erat, eius quoque mentio præ termitti non potuit, vt de infidelitate eo modius, quod intendebat, canon probaret: vt, peccati fonte, & causa cognita, pec catũ iustius damnatum intelligeretur. Ait, *infidelitatis*) vt sciamus quid perfidiam vocarit: eandem mox vocat, *falsam opinionem*: cuius falsitas in eo, quod, & veras bestias, & illas Dian. & Herod. adesse, & numen esse opinabantur. Et propter hoc vltimum dicit à recta fide defeciisse: cuius dicti subdit rationem, quia de *errore Paganorum inuoluuntur*: quia quod Pagani sentiũt, videlicet plures vno

Deos esse, idem ipsæ sentiunt. hoc enim subdit in vers. fine, ad manifestandum de quo errore Paganorum sit locutus. Nihil his omnibus verius, nihil clarius: & valde obtusum pectus gestet, qui non quo sequentia tendant illico perspiciat. Sequitur.

Textus. *Quapropter Sacerdotes per Ecclesias,*] sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, vt nouerint hęc omnino falsa esse: & non à diuino, sed à maligno spiritu, talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Nihil horum etiam apud Pseudo Augustin. continetur: sed agnoscunt ea Burchar. & Iuo. apud quos tamē in q. I. pro *fidelium*, est *infidelium*. quæ variatio reperitur etiā in Gratiani codicibus. res autem eodē recidit, *fideles* fuere ante perfidiā, infideles factę hac persuasione.

Nunc peritiore medici morbo ostēso medicinam Canon apparat. ideo enim monet diuini verbi præcones, Doctores, & ductores animarum, vt pedo veritatis pestem ab ouibus, quas nondum scabies inuasit, sedulo arceant, docendo quę seq. versic. præscribentur.

Ait; Hæc *omnino* (siue vt Burc. & Iuo, omnimodis) *falsa esse*] quæ *hæc?* nempe quod de trāsuectione super veras bestias, & de comitatu Dianę, & Herodiadis, & de earum dominio ac numine dicta sunt, omni ex parte, & vndequaque mendacia esse. *Phantasmata.*) sic vocat, nō imagines seu simulachra quæ obiecta fuerūt intellectui sola, sed simul ipsos circa hæc errores. Nam non tam quęritur an à bono ista spiritu, vel à malo immissa: quam an iste vere, an illusorie, & prestigiose tantum contingant.

Atque ita iam habemus erroris narrationem damnationem, & remedium. statim subdit decisioni rationes: quibus Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas huius perfidię grauitatem, & vanitatem populo queant persuadere. Huc enim perspicue omnia sequentia verba tendunt, vsque advers. *quisquis ergo aliquid. vbi* rursus definitio seu sanctio condemnatoria contra hosce hereticos iteratur. Rationes autem has desumit à causis ac modis illusionis ipsius, dicens:

Textus. *Si quidem ipse Satanas,*) qui trāsfigurat se in Angelum lucis, eum mentem cuiuscunque mulieris cuię ceperit, & hāc sibi per infidelitatē subiugauerit, illico trāsformat se in diuersarum species personarum atque similitudines, & mentem, quā captiuam tenet, in somnijs deludens: modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quęque deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo sed in corpore euenire opinatur.

Melius somni ex Burc. Iuo et Pseudo Augusti.

Causam duplicem illusionis proponit deludentem, & deluſam. Ex parte deludentis. quia hoc diabolo, qui vult deludere, non est difficile: Nam potest istis maiora. Modum vero quo deludere sit solitus ostendit, hęc eum in spiritu facere. Sed quia hoc potest duobus modis cōtingere, 1. ijs qui dormiunt, & nullatenus vigilant, 2. non plane dormientibus, sed semiuigilantibus quando eis obijciuntur simulachra aut plane prestigiosa, aut apparentia in corporibus per dęmonem formatis vel assumpta: ideo quęri solet de quo istorum duorum modorum canon nunc loquantur? Spin. contendit loqui de posteriore tantum. Probat quia si de priore loqueretur, frustratoria esset ratio. nam postmodum expergefacti animaduerterent sibi dormientibus illa per visionem duntaxat imaginariam accidisse, quemadmodum id animaduertunt post extasim qui rapti fuere. Atque ita fieret vt istę in perfidiam non laberentur per falsam credulitatē. Verum hęc argumentatio parūm stringit. Cur non, & extasis, & in somnis illusio adeo vehemens esse queat, vt postmodum homo credat se vigilantem cum corporeo sensu passum fuisse? Quare malo dicere, c. de vtroque modo intelligendum, ac solummodo excludi plenam, & omnis somni expertem vigiliam: quę interpretatio verbis contextus multo melius conuenit. Et quocunque modo, illud *solus spiritus*) sumas, non docet semper id in solo spiritu fieri; nec vllum hic verbum reperias, quo id conuinci queat: tantummodo docet sic fieri solere; & cū ita fiat, adeo caute hunc impostorem irreper, vt tamen, quibus illusi, hi credant, & pertinaciter contendant, vere hęc sibi vigilantibus euenisse.

Qui transfigurat se) qui solet nonnunquam se transfigurare in Angelum lucis. sumptum à D. Paulo 2. Co. 11. ve. 14. qui vsus voce μετασχηματίζεται h. e. assumit

mit similitudinem, & quasi schema Angeli lucidi, & glorioſi: ne putes de ipſa ſpecie ſeu forma eſſentiali mentionem fieri, ſed de externo tantum ſplendore, quo *Angeli lucis* hoc eſt ſplendentis, & glorioſi, tenebrio iſte lucifugus fulgorem, & claritatē imitatur, quia de re conſuli poteſt D. Athanaſius *in vita B. Antonij*. Eſt autem argumētum a maiore ad minus. Si aliquādo poteſt imitari, & exhibere ipſe miſer, & caliginoſus ſpeciem Angeli beati? cur non, & alias ſpecies viliores, & damnatorum, vt Dianæ, Herodiadis, &c. Hoc ergo facit primo, deinde poſtquā qualis apparet talis creditur eſſe à muliercula quapiam (nam cuiuſcunque poſitum pro cuiuſuis vel alicuius, quo pacto non crediderim locutum B. Damaſum, ſed potius Burchard. vel Gratianum) tum illam perducit ex errore in infidelitatem, & ex illuſa facit infidelem, ſc. perſuadendo ſe, vt Numen credi, & coli. Poſtquam vero ſemel hac infidelitate mentem imbuerit: proclive eſt frequentius atque frequētius eam in ſomnis deludere. Hinc porro patet quæ ſit cauſa ex parte deluſorum, nēpe infidelitas propter quam Deus permittit ſic eas deludi. Niſi enim crederent diuinitatis aliquid Dianæ ac Herodiadi cōpetere, nunquam illas adorarent, vel ſi comitarentur. Nunc cum, vt Pagani, id credant: Deus permittit, ſic illas à dæmone per inſomnia, & imaginarias ſpecies deludi, vt credant factum, quod nec fieri quidem potuit.

Cum mente cuiuſcumque] non ſic intelligas, quaſi vocula, *cum* inferat hoc neceſſario à dæmone fieri, ita vt nequeat eas vere tranſportare: ſed tantum inferri id quod contingit; hoc eſt (vt loquuntur) *cum*, non habere vim inferendæ neceſſitatis antecedētis huius dicti ad conſequēs ſed contingentiæ ſeu poſſibilitatis tātummodo. Solum. n. vult probare, dæmoni poſſibile eſſe ſic has deludere.

Speciet atque ſimilitudines) coniūctio (*atque*) vim habet explicandi. nam ne de vera ſpecie, ſeu eſſentiæ mutatione quis capiat, additur poſterius, quaſi dicat, ſpecies hoc eſt ſimilitudines. (*Captiuam*) infidelitate (*Perdeuia quaque deducit*) hoc eſt fingit ſe corporaliter eas per inuios cales, & varias ſemitas deſertaque loca deducere. Nam ſi vere perdeuia deduceret, iam ſibi ipſi canon repugnaret, concedēs vigilantium animas ſaltem deduci, quod eſſet abſurdius, nec enim mens à diabolo extra corpus ſuum poteſt deduci.

Cum ſolus ſpiritus hoc patitur) Burch. etiam, Imo, & Pſeud. Auguſt. habent *patitur*, quod poſitū pro *patuur*: ſed reſtringitur ad ſectam iſtarum mulierculārum, de quibus eſt ſermo. Namiſtæ non poterant, niſi in ſomnis, talia perpeti, nec poſſibile erat Diabolo illa re ipſa exhibere (nempe Dianam, aut Herodiadem Numen, aut veras beſtias tam celeriter ſe mouentes) quæ ſimulabat. Neceſſarium itaque fuit, hoc illis perpetuo contingere apparenter. Vnde etiam pater, quam inepte hinc ſtrigū patroni colligant, ne nunc quidem vnquam mulierculas maleficas corporaliter hæc pati, hoc eſt vere de loco in locū transferri, aut concūbere. Quin etiā de his ipſis Dianianis non affirmatur quid fieri poſſit, vel non poſſit, ſed tātum quid de facto fieri ſoleat, vel non ſoleat. Subſequitur in Canone: *Quis n. non in ſomnis & nocturnis viſionib. extra ſe educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat nocturnis vigilando? Quis vero tam ſtultus, & hebes ſit, qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur.*

En primum argumentum quo probat hæc mulierculārum dicta ex mera illuſione manaſſe, & videri illis facta, quæ nunquam facta fuerunt. Probatio huiuſmodi eſt. Nemo eſt, cui non concurrente ſola vi naturali, frequenter accidat multa videre ſomniantem, quæ putat ſe peruigilem videre: & ideo expertectus putat ſe non in ſomnis, ſed in vigilia, hæc conſpicatum. Quod ſi tantum naturalis cauſa paſſio puta precedens languor, vel quid ſimile: poteſt, polleteque, quanto id facilius erit virtuti cauſæ ſuperioris, qualis eſt potentia diabolica, quæ naturalibus illis, non liberis, cauſis abuti, cum vult, poteſt? Igitur dementis ac ſtupidi foret hominis contendere, huiuſmodi non potuiſſe non corporaliter ſimul contingere. (Hinc ſubinfert tacite mulierculas iſtas fuiſſe deluſas: quia quæ in ſpiritu tantum illis contingebant, ea ſibi vigilantibus accidere corporeo ſenſu percepta contendebant.) ſicut hebes foret, qui naturales ſomniorum deluſiones verarum

rerum ac factorum nomine cohonestaret: quia visus sibi vigilando ista perpetrare. Sensus ergo istorum verborum: *Qui hæc omnia, quæ in sole spiritu*, &c. pendet à superiore membro. Scilicet, *hæc omnia*, quæ nunquam vigilantes viderãt, sed viderant tantum cum dormiebant. Qui hunc sensum esse non videt, næ ille vigilans somniat, & oculis apertis nihil videt. Aduersarij autem nostri, sic interpretãtur: In somnis homo sæpe videt, quæ nunquam viderat vigilans, ergo mulieres etiam istæ decipiuntur in omnibus, quæ fatentur à se facta vel visa. Nonne vitium consecutionis vel pueri viderent. nempe falsum assumi, aut saltem id quod prius fuit probandum, mulieres istas tantum somniasse quæ fatebantur. Æquæ perperam exponunt quod sequitur, stultus, & hebes est, qui quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitrãtur, ergo stulti sunt, & hebetes, qui credũt ista mulieribus his simul in corpore accidisse, Quis n. non continuo excipiat, quin tu prior probas hæc in solo spiritu facta, & tum demum tibi corpus licebit excludere. Vt enim canonis honori consulatur, necessarium est hæc sic coniunctim accipere, quæ in solo spiritu fiunt, ea simul in corpore contingere non posse, nõ vero quæ in spiritu fiunt, etiam simul in spiritu, & corpore contingere non posse, hoc est ea quæ quis somniat simul somnianti reuera contingere non posse quo nihil foret absurdius.

Textus. Ezech. 3. & 11. Apo 1. et 4. Co 12

Cum Ezechiel Propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore, vidit? & Ioannes Apostolus Apocalypsis sacramẽtum in spiritu non in corpore vidit, & audiuit? Sicutipse dicit: statim inquit, fui in spiritu, & Paulus non audet dicere se raptum in corpore.

Iuo sicut ipse statim inquit fuit in spiritu.

Ecce S.S. exempla, quibus probat nõnunquam aliqua contingere homini in solo spiritu, & nõ in corpore. hoc est imaginarie seu spiritualiter, & non re vera seu corporaliter. Hoc bene probat canon, nec eo amplius probare potuit: quare nec amplius probare voluisse credendus est, nisi quis auctorem canonis supini stuporis velit accusare. Omnes enim norunt exempla particularia, non nisi de aliquibus, & non de cunctis probare ex particularibus. n. vniuersalis conclusio non deducitur. Esto contigerint ista Ezechiel, Ioanni, Paulo in spiritu: ergone nihil alijs contigit in corpore? ergo quæ de Christo, & Habacuquo legimus, illis in solo spiritu contigerunt? quis hoc adfirmans, non ad Anticyras relegetur? Audent tamen Ponzinibus, Alciatus, Duarenus ac similes, qui ea affirmant, vnde hoc quod diximus necessario consequitur. In Pseudo Augustino aliter ista leguntur, nempe: *cum Ezechiel, & alij Prophetæ, Ioannes Euangelista etiam, & Apostoli in spiritu non in corpore visiones viderint.*] quibus verbis de Prophetis, & Apostolis videtur voluisse vniuersim id affirmare, vt consecutio efficacior redderetur. si hoc voluit, & non quod canon tantum, vide mendacium audax. Quis credat talia vel B. Damaso, vel D. Augustino in mentem venire potuisse? Nulli Prophetæ, nulline Apostoli vere, & corporaliter vllas visiones viderunt? Dormiebat Princeps Apostolorum, quando excitatus Angelum vidit; & ab eo deductus ex carcere, solutis cathenis, liberatus fuit? Act. 12. v. 7. & 8. Somniabat Christus Dominus quando à Satana super templi pinnaculum, & supra montem excelsum translatus? Matth. 4. Somniabat Abacuc quando ab Angelo à Iudæa translatus in Babylonem, & Daniel in somnis cibum comedit in leonum lacu? Daniel. 14. v. 35. Condemnent etiam isti Canonis Ancyrani suppletores, omnes illos Patres Doctissimos, & sanctissimos, qui corporali visione in specie aliqua visibili contẽdunt ab Esaia cap. 6 Domini gloriam visam; D. Greg. Nissenum orat. 6. de beatitudin. D. Chrysostom. in d. c. 6. & hom. 4. de incomprehensib. Dei natura, & in Ioann. hom. 14. D. Cyrillum Alexandri. lib. 1. in Ioann. c. 22. & horum sequaces Euthym. ac Theophilac. in 1. c. Ioann. Damnent D. Irenæum lib. 4. c. 37. Chrys. d. ho. 14. & The. *In Dea Immutabiles*, sic accipientes illud Oseæ. 2. v. 10. *Visiones multiplicaui, & in manu prophetarum assimilatus sum.* Falsus ergo potius ille auctor negans vniuersim. Pressius noster de tribus tantũ: de quibus tamẽ ipse hoc nõ admodum certũ vel necessarium. Ezechiel tantum asserit *assumpsit me spiritus* c. 3. v. 12. & 14. Item, *spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me.* cap. 11. v. 1. Sed non additur

ditur imaginarie, an cum corpore, vt Abacuc Kum. Quid quod probabilior immo forte sola vera interpretatio est, spiritum illic vocari Angelum, & dici prophetam in corpore, & quidem cunctantē ab Angelo translatam de loco ad locum, nempe a fluuio Chobar in suburbia Babylonis vbi Iudæi de transmigratione degebant. d. vers. 12. & vers 14. & postea inde Hierosolymam d. capit. 11. v. 1. quę interpretatio melior est, tum quia magis amica contextui: tum quia probata D. Hieronymo his verbis, *Transferturque prophetanon, vt quidam existimant in spiritu, sed in corpore: quod, & de Abacuc, iuxta Theodotionem legimus.* Iassentitur Theodoret. sed, & Polychronius, & alius Scholiastes Græcus *in cathena:* quibus turius assentiare, quam Rabbinizantibus: qui exponunt visum sibi vehementi vento rapi.

Apocalypsis scriptor B. Ioannes fatetur, se, *in spiritu fuisse.* c. 1. v. 10 nō etenim credendus est in somnis vidisse quæ narrat, sed vigil in exstasim raptus, atque ita illa. quę præsentia non erant, sed futura, corporaliter non vidit, sed in spiritu, vt recte Ambros. Haymon, & alij eo loco interpretantur. Quare non satis apte aduersarij ex hac D. Ioan. reuelatione colligūt, maleficis omnia quæ fatentur in somnis contingere, neque hoc canon ex isto B. Ioan. exemplo voluit, vel potuit probare. Tertium illud de B Paulo, non contra nos, sed in seipsos, plus habet difficultatis. Verba sunt 2. Corint. 12. vers. 14. *Noui hominem in CHRISTO ante annos quatuordecim (siue in corpore: nescio siue extra corpus, nescio. Deus scit) raptum huiusmodi vsque ad tertium cœlum. Et scio huiusmodi hominem, siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. quoniam raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* In hoc toto testimonio non aliud potest canonis instituto accommodari: quam audaces nimium fuisse has mulierculas, quę non formidarent de suis visionibus certi aliquid definire: nempe se tunc certo corporalibus sensibus ea percepisse; cum tamen Apostolus, neutrā de sua visione partem audeat affirmare; sed dubius maneat an in corpore, an extra corpus fuerit raptus. Verū hic (quæso Lector) attende primo, quam id pro aduersarijs nihil habeat momenti, Quid enim? Diuus Paulus non audet profiteri, an tū fuerit in corpore, an extra corpus? ita sane loquitur. Non igitur potuit mulierculis illis constare, an, & ipsę tum, quando putabant se cum Diana equitare, fuerint in corpore. Hęc. n. tota vis argumenti est. Respondeo primum id non sequi. Non quia conferenda vllo modo sapientię vel solertiæ hæc vasa ad ignominiam cum vase electionis (absit talis blasphemia) sed quia res valde dissimilis est habuerunt. n. istæ mulierculę, non solum vnde possent, sed vnde deberent intelligere, spiritum tantum, & imaginarie hæc se passas rei videlicet impossibilitatē, vt dixi: quam quia delusæ non intelligebant, nec veritatem docentibus auscultabant, merito canon eas damnauit. Apostolus autem nihil habuit, cur se deberet in alterutram partem resoluere. Contra solet nostri cur strigibus accidere, quibus plurima suppetunt indicia, vnde queant, & debeant intelligere se in facto non delusas, & corporaliter se, quę asserunt, egisse; quę hoc eodem libro, & hac sectione copiose sum prosecutus. Vnde iam cōstat nec ab illis Dianę comitib. ad nostras striges validum satis argumentū peti, quod fusius ostendā § sequenti; nec D. Pauli exemplū istud plus probare, quam nō semper visiones istas in corpore simul, & spiritu accidere. Attende secūdo eos, qui ex hoc v. 14. colligunt id quod aduersarij nostri contendunt, cogi dicere illud: *in corpore, vel extra corpus,* sic accipiendū, quasi neget se scire, an visio illi reipsa, & vera apparitione, an imaginaria tantum contigerit. Qui sensus est a canonis mente (nisi manifestum errorem canoni adscribas) plane alienus: sequeretur n. nescisse B. Paulum an vere in tertium cęlum, & in Paradisum raptus fuerit, corpore, & anima simul sicut Abacuc in Babylonem; an vero secundum spiritum tantum, sic vt B. Ioannes in Pathmos existens, quod dici nequit, quia B. Paulus scire poterat, corpus suum Damasci in terra mansisse, & hoc tenebatur credere socijs, qui eum deduxerant, & Iudæ qui hospitio eum exceperat. Et hunc sensum accuratę, & merito post D. Augustinum refellit D. Thomas, & ostendit esse sensum Iudaicum, à D. Hieronymo quoque explosum, veram autem sententiam verborum

B. Pauli esse, quod ignoret, non an in extasi hoc sibi accident (quod satis sciebat & non fuisse corpus loco motum) sed an durante illa extasi, & visione, anima modo extraordinario miraculoso fuerit, diuina quapiam operatione, ab ipso corpore separata: vel vtrum anima manserit in corpore illud informans, alienata tamen à corporeorum sensuum functione. Sic ille 2.2.q. 175. art. 6. & de veritat. q. 6. art. 6. & in d.c. 12. quo loco etiam D. Chrys. hom. 28. Theophil. Haymon. Sedul. Caiet. Catarinus. Aduerte tertio eos qui volunt hoc exemplo docere animã D. Pauli extra corpus raptam, facere canonis auctorem temerarium, qui persumat affirmare id de quo negat Apostolus sibi liquere; affingunt etiam canoni, quod nullo modo dixit. Denique qui hinc eliciunt non posse aliquem corporaliter per angelos deferri, dissentiunt à D. Paulo: nam putabat id fieri potuisse (secundum eorum interpretationem) alioqui non dubitasset sed aperte pronuntiasset se extra corpus raptum, si in corpore credidisset se rapi non potuisse. Quomodocunque tamen has tres Ezechielis, B. Ioannis, & B. Pauli extases interpretemur: inde nec consequetur mulierculas illas nequiuisse à demone corporaliter transferri; quia à non esse factum, ad non posse fieri, inualidum est argumentum: nec etiam consequetur, quia sic tribus illis contigerit; similiter, non alteri mulierculis illis contigisse: multo minus consequetur, sic semper & vbique omnibus contingere: sed duntaxat consequetur, decipi illas mulierculas potuisse, quia hæc illis non corporaliter, sed imaginarie duntaxat contingere potuerunt. Sequitur in Canone.

Textus. *Omnibus itaque publice annunciãdum est: quod talia, & his similia credit, fidem perdit.*

Concludit istas mulierculas debere iudicari hæreticas: de his enim, & qui qualia mulierculæ istæ credebant, credunt, hæc accipienda. Nam aduersarij, qui hæc verba ad omnes nostrarum stirpium confessiones porrigunt, iniqui sunt inquisitoribus fidei, & nimis in maleficia liberales, & errant in tribus modis. Primo, quia istud, *quia talia credit* referunt absurdissime ad proxime præcedentia: præcessit autem proxime de Paulo, Ioanne, & Ezechiele.

A Quæro igitur, An fidem perdit, qui hæc ita credit contigisse illis, vt canon refert? manifesta quidem, hęc foret ipsius canonis contradictio, & (vt scholæ loquuntur) implicantia in adiecto. An ergo volunt fidem perdere, qui non credit his tribus ista contigisse, sicut canon asserit, hoc est contendit hęc illis non tantum imaginatione, sed etiam in corpore contigisse. Sed tunc iste sensus non apte cohæreret, cum præcedentibus: & dicendum fuisset; B *Quod qui talia non credit*. Deinde hoc non foret verum. Nam etsi aliquis diceret B. Paulum in corpore raptum, non perderet idcirco fidem, sed temerarius tantum fuisset; qui asseret quod Paulus se professus nescire. Quid diceret Ezechielẽ corporaliter translatum, contra communiorem recentiorum sententiam loqueretur, sed fidem non perderet: quia probabiliorem veterum Patrum sententiam sequeretur: & alias canon Diuum Hieronymum Theodoretum, Polychronium, C & Græcos alios eo capite solo hæreticos pronuntiaret: quod non est ferendum. Non igitur hic versiculus, & decretum de hæresi pertinet ad ea, quæ velut argumentando canonis authores inseruerũt: sed duntaxat ad præcedentem canonis sanctionem, qua sacerdotes iubebantur populum docere hæc istarum mulierculãrum deliria (quæ sunt commemorata) esse omnino falsa & nata ex diaboli delusione; & eos, qui mulierculãrum affirmationi fidem adhiberent, a recta fide aberrare, & errore paganorum inuolui. D

Sensus ergo, *qui talia credit*, qualia hæ mulierculæ Dianianæ de quibus canon agit. Hoc autem quod sequitur: *Et his similia*: non est referendum ad omnia, quę mulierculæ istæ credebant, sed ad quædã quæ credebant, & erant vere hæretica. Primo aliquid esse Numinis præter verum Deum. Secundo, quod alteri quam vni Deo diuinum honorem liceat exhibere. Tertio, quod talia suadens, aut ad talia hominem deuehens sit bonus Spiritus. Quarto, quod nequeant eis talia contingere imaginarie, seu in solo spiritu. Quinto, quod possit vllus immediate, præter solum Deum, subito, vel sine rerum naturalium applicatione, speciem seu essentiam vllius creaturæ, in aliam, cõmutare, vel vera creatione aliquid producere. E

re. Nam hæc omnia eas credidisse partim expresse in canone habetur: partim non improbabiliter ex eo colligitur. Ad hæc ergo talia, & similia, hoc est hæretica, istud est referendum. Non potest autem referri ad cetera, in quibus decipiebantur quidem, non vero idcirco fidem perdebant. verbi gratia primo, quod putabant de facto hæc sibi vigilantibus accidere. Nam hac in re delusæ tantum erant, non hæreticæ. secundo, quod putabant veris se bestijs vehi. tertio veras bestias posse tam cito tam longa terrarum spacia trajicere, & per aerem volare, sine spiritu alis intelligentiæ opera: qui sunt errores contra philosophiam; & rectam rationem, non contra fidem Catholicam. quarto quod opinabantur se convenire, & discurrere cum multitudine mulierum & hominum aliorum, partim vivorum, partim mortuorum, quę tantum erat delusio, & non hæresis. Si vero credidissent se dæmonum, opera posse corporaliter deferri, etiam per aerem valde celeriter, successive tamen, & congruo activitati dęmonis, & earum conditione tempore: id nec erat hæreticum, nec deceptio: sed dubia duntaxat quibusdam opinio, re autem vera probabilior, & tantum non de fide sententia. Igitur quod ad hanc translationem attinet, non deciditur, quid diabolus facere possit, sed quid facto cum istis mulierculis egerit.

Ex his iam perspicitis, quę hoc canone definiantur esse hæretica? nempe quinque illa à me commemorata; Quorum 1. 2. 3. & 5. etiam Tostatus Episcopus Abulensis posteà citandus, Cardinalis Turrecremata ad dictum Episcopi, Silvester Sacri Palatij Mag. & alij observarunt: & quidem. 1. 2. & 3 aperte satis colligitur, ex ijs quæ iam in textu sunt explicata. Quintum vero fuit significatu obscurius, quando dixit, *super quibusdam bestias*: sed apertissime decidetur sequętibus canonis verbis. Equidem, Quartum addidi, videns aperte elici ex contextu, cum agit de exęplo revelationis B. Ioannis, nam S. S. satis aperte docet eam mere spiritualem fuisse: & ideo ex S. S. satis aperte concincitur, aliquam visionem mere spiritualem esse posse. Nunc pergit quintam illā probare.

Textus. *Et qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est, Omnia per ipsum facta sunt.*]

Pergit ostendere has mulierculas fidē perdidisse: Quasi dicat, Dixi has miseras fidem perdidisse: quia nulla est fides, nisi quæ recta fertur in Deum, vt in primum principium, & naturæ auctorem, ac Dominum totius creaturæ. Qui ergo non habet huiusmodi rectam fidem (hoc est erroneam, nec detortam aut diuisam ad alia Numina) *ille non est* DEI (vt legit Iuo, & Burchard.) hoc est non pertinet ad Deum: *sed est Diaboli*, cui se mancipauit, & ad quem pertinet, quia in eum credit. Nam ad eum confugit, post eum conuersus: eo ipso, quod credit illum esse creatorem huiusmodi bestiarum, quibus per aera transferantur. Hæc enim opinatio eius contraria est S.S. attestanti; quæcumque creata sunt, per Dominum nostrum, & non per bonos, vel malos angelos esse facta: & sine Deo factum esse nihil, quod factum est. Cum itaque tam diserte hoc veritas Euangelica profiteatur, merito concludit. Ioan. 1.

Textus. *Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut * aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, aut similitudinem: nisi ab ipso Creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt: procul dubio infidelis & pagano deterior.*] * Sic Iuo & Burch.

En capitis totius anacephalæosim, in qua recolligens author multos Paganorum errores, eos omnes aperte damnat: & subindicat mulieres illas sceleratas, his omnibus assensum præbuisse. Nam alioquin hæc nihil omnino ad præcedentia pertinerent. Putabant ergo Gentiles.

1. A suis numinibus, quæ plurima; & vanissima colebant: posse res aliquas de nouo fieri, seu creari, sic enim existimarunt à Neptuno equum, à Minerua productam oleam: quod esse hæreticum patet. quia creare est infinitæ potentiæ, & ideo soli Deo competit, vt probatum ex initio Euangelij secundum Ioānem. Sed credere, quod per applicationem actiuorum & passiuorum, aut per alterationem qualitatum, modo naturali generationis, siue mutationis, quædam ex subiecta materia, dæmonum industria, gigni queant, non est hæreticum: sed verissi-

mum, vt docui libro 2. disquisitionum.

2. Credebant posse à Pseudotheis suis homines, & animantia in cœlum transferri, seu Deificari (quod homines vocabāt, *Indigitari*) quod Canon noster dicit, *mutari in melius*. Sic illi cœlum Dijs, & Semideis Semonibus, Medioxumis, & Patellarijs implerunt: quin etiam, & aquilas, & canes, & cotuos, & asinos hoc honore dignitati. quo nihil magis impium aut stolidius.

3. Credebant posse ab illis bestias in viliora bruta, vel homines in bestias vere transformari; hoc noster canon vocat *in deterius immutari*: quibus narrationibus tota Nasonis Metamorphosis, & D. Augustini lib. 18. de Ciuitate Dei, redundāt: quod etiam est plane erroneum. Sed erroneum non foret opinari, imperfecta quædam, ad eiusdem speciei perfectionem, naturæ consentaneam, à dæmonibus perduci: aut quæ perfecta sunt, ab ijsdem debilitari, aut viliora accidentarie (vt dici solet) reddi, ac effici posse: quod docet quotidiana experientia.

4. Putabant illis Deificatis (vt sic loquar) animantibus, maiorem, quam cum in terris versabantur virtutem atque efficientiam inesse: qua de re multa Spineus quæst. de strigibus cap. 27. post D. Thom. in lib. 12. Metaphys.

5. Censebant hæc fieri à bonis spiritibus, hoc est à Dijs suis: quos non credebant esse cacodæmones. Quæ quinque merito cuncta tam graui censura notantur. Hæc ergo subindicat, omnia credidisse mulierculas illas. Primo posse à Diana, vel Herodiade, de nouo fieri, seu creari tales bestias. Secundo, Herodiadem, & Dianam factas Deas. Tertio, posse ab illis homines, in quas vellent, bestias commutari, vt de Circe gentiles crediderunt. Quarto, bestias hasce, quasi Deificatas, posse per aerem volare, & minimo tempore ingentia terrarum spacia permeare: quod eiusdem speciei bestiæ adhuc terrenæ non valerent. Quinto, hæc se obtinere beneficio bonorum spirituum (quales putabant Dianam, & Herodiadem) existimabant. Hinc patet, ad quam & qualem credulitatem, hæc canonis vltima verba sint referenda.

Duo hic quæri possunt, primo cur hoc versiculo solum mentio facta, primi, & secundi membri; hoc est creationis, & transformationis? secundo, cur dicatur *Pagano deteriore* qui credit idem, quod Paganus.

Ad 1. Respond. quia capitis huius intentio præcipua fuit, ostendere quod hæ mulierculæ incidant in idololatriam, & apostasiam: quia omnia illa capita errorum fidei, pluralitatem Deorum introducunt, & quoddam inferunt à Deo ad Dæmones transfugium. Nihil vero apertius præsupponit Deorum pluralitatem quam primus ille, & secundus error.

Ad 2. Respond. quia loquitur de ijs, qui semel baptismo illuminati fuerunt, & ab eo apostatarunt, vt patet ex cap. initio. Nam finis capitis ipsi principio respondet. quia tales derelicto creatore suo, Diaboli suffragia quærunt. Quod subsequitur in contextu.

Textus. *Nonnulli inueniuntur, qui interno liuore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria, &c.*

Hæc iam sunt parerga, & constat verba esse Gratiani, nec enim habentur in Burchardo, nec in Iuone, nec in Pseudo Augustino: & eorum summa desumpta fuit ex c. 13. eiusdem. q. 5. quæ de alia specie facti agit.

Secutus sum in hac interpretatione præcipue Tosta. in capite 4. Matthęi Torquemadam, supra, & alios, quos recentiorum plerique sequuntur.

III. §. *An hic canon aliquid ad hodiernas striges pertineat, aut ad eas sit extendendus.*

Contendunt in Alciat. Ponxinibius, Duarenus, & Vierus, & alij pauci nituntur argumentis hisce. Primo in c. Episcopi dicitur, eas nocturnis horis cum Diana, aut Herodiade super bestias equitasse: conuenisse statis temporibus, & in conuentu præsidi conuentus obtemperasse: quæ cuncta nostris Lamijs conueniant: vt videtur sensisse Martinus Nauarrus. Secundo, in vers. omnibus dicitur, quod, qui talia, & his similia credunt, &c. Lamiæ, vero credunt his similia. Tertio, Lamiæ, credunt se transformari in cattos, canes anseres, & alia bruta; quod hic in vlt. vers. damnatur. Quarto, sic videtur canonem accepisse Burchardus. nam libro 19. cap. de arte Magica vers vlt. hæc scribit: *credidisti vt aliqua fœmina sit, quæ*

hoc

*hoc facere possit, quod quædam a Diabolo deceptæ se affirmant necessario, & ex præcepto facere: id est cum dæmonum turba in similitudine mulierum * transformata (quam vulgaris stultitia HOLDAAM vocat) certis noctibus equitare debere super bestias, & in eodem se consortio annumeratam esse? si particeps fuisti istius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes.*] quibus vetbis videtur expresse respicere ad nostrum c. Episcopi, & illud sui temporis strigibus accommodare. Quinto, illæ mulierculæ dicuntur illusæ: sed & Lamię similia narrant. Similiter ergo ex illo capite credendæ sunt à dęmone delusę talia confiteri.

Verumtamen cōmūnis opinio Theologorum, & Iurisconsultorum est, *capitulum Episcopi, ad Lamias nostras non pertinere*, tenent hoc Abulens. Turrecremata, & alij mox citādi, & sic passim Romę, in Italia, Hispania, Gallia, Germania, fidei inquisitores à Sede Apostolica deputati, & confirmati, & Iudices sæculares, qui iustiores, & doctiores, vnanimiter practicant: vt non obstante isto capitulo Lamiarum confessionibus credunt, & contra easdem ad mortis vsque supplicium procedunt. quod à me multis probatum, lib. 2. quęst. 16. & fusius libr. 5. hac sect. 16.

Dico igitur *sententiam extendentium hunc canonem ad Lamias nostras primo Lamijs ipsis infructuosam esse: deinde pernicioſam Ecclesiæ, & reipubl. tertio, periculosam assertoribus. quarto rationi, & veritati parum consentaneam.* Probo singula. Primo est *infructuosa Lamijs*. quia per eam non eripiuntur supplicio, nam adhuc ex d.c. Episcop. hæreseos cōuincerentur. quoniam cap. Episcopi tales mulierculas definiret esse infideles, & a Deo ad suffragia dæmonum descisĉere. Et recte definit: quia licet delusæ fuissent in somnis: tamen (vt optime ratiocinatur Nicol. Iaquerius Flagelli fascinarior. cap. vlt) postquam euigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes ea vere, & corporaliter à sęgestate ratificāt pactum, & cultum dæmoni exhibitum, & solicite sibi cauent ab ijs, quę in somnis dęmon prohibuit, & omnia sedulo exsequuntur, quæ iussit facere. Fouent etiam pertinaciter voluntatem ad similes conuentus reuertendi, & faciendi quæcumque arbitrantur se illic commisisse, sacrilegia, Sodomiam, incæstus, infanticidia, idololatriam, &c. profitentur sæpe coram complicibus, etiam in iudicio se hæc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ, & apostatæ censendæ, licet hæc nequam volūtas, & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultum enim, & exercitium hæreticæ pra uitatis sufficit, libere in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis Catholicus somniasset se audire aliquem docentem, vel concionantem, Non esse Purgatorium: postea vero vigilans putaret se vigilantem hæc audiuisse, & memor eorū, quæ somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem, ac consensum præberet, & animo, dictisque eam foueret: talis dubio procul haberetur, & esset verus hæreticus, & vt talis puniri deberet. Item sicut qui (est comparatio Bernard. Cumani Lucernæ num. 9.) in somnis passus est illusionem, quia somniabat sibi rem esse eum aliena vxore, si postea memor somnij complacet sibi de tali actu propter delectationem, quam inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni, licet non peccet ratione somnij qua somnium fuit (quia iudicium rationis tum ligatum erat, & ideo tum peccare nō potuit) mortale tamen adulterij peccatum sibi conscisĉit ratione complacentiæ subsecutę, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam recte D. August. delectari falso crimine verum est crimen. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari, ad hoc crimen: & conatus, qui ad cogitationem accessit, pœnam in atrocioribus criminibus merito exigit? l. quisquis, C ad leg. Iul. Maiest. l. si quis non dicam rapere, C. de Episcopi, & cler. l. vnic. C. si qua prędium potest, l. 1. D de extraordin. crimin. l. . D. ad leg. Pomp. de parricid. l. fugitiuus D. de verb. signific. Quis ignorat fautores, & conscios eadem pœna cum maleficis puniendos? l. 1. §. occisorum D. ad S. C. Syllan. l. virum D. ad leg. Pomp. de parricid. §. alia, de publ. iudic. Denique patet in d.c. Episcopi. non obstante delusione hæreticas declarari. quia dicit *sceleratas, & retro post Satanam conuersas*, quod est esse apostatas à fide. dicit, *alios secum ad infidelitatis interritum traxisse* (quod est

dog-

dogmantizantium) *a recta fide deuiasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum deuolui, Diaboli esse non DEI, & Paganis esse deteriores.* Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, vt hæreticæ, & à fide apostatantes. Quem igitur fructum ex hoc cap. percipiunt, quod illas tam clarè hæreticas pronunciat, & proinde subdit pœnis hæreticorum.

Secundum, *quod hæc sententia sit perniciosa reipub. & Ecclesiæ*, clarius probatur, quia strigum defensores conãtur per hoc capitulum obtinere, ne Lamiæ interficiantur, vt patet ex Ponzinibij, Vvieri, & aliorum scriptis: & docet quotidiana experientia impunitas isto protextu, vel minus quam oportet punitas dimitti: nec fidei Inquisitores inter Catholicos vllum maius impedimentum experiuntur, quã Legistas quosdam, & tabulas his falsa imbutos opinione ab hoc canone definiri, hæc cuncta esse illusoria, nec grauem mereri pœnam. Quæruntur de hac re scriptores fere omnes. ex Prostantibus Mollerus comment. in consuetud. Saxon. & Bodinus in Dæmonoman. ex Catholicis viri Pij, & docti Remig. in dæmonolatr. Ludouic. Richiaume noster lib. trium dissertationum. Petr. le Loyer libr. 2. de spectris. Crespetus libr. de odio Satanæ 1. discurs. 2. vbi testatur iam Francisci I. tempore in Francia delatum numerum maiorem cẽtum millibus, sed plurima cum accessione adauctum postea iudicum conniventia, & magnatum clandestino fauore: & grauiter deplorat discurs. 8. multitudinem iam esse tantam, quanta nunquam visa fuit, & causam glisscentis mali esse iudicũ perfidiam, deceptorum Vvieri scriptis, & deceptorum à Diabolo, vel certe complicum Sortiariorum. vide illum à fol. 118. Sebastianus Michaelis Pneumalog. fol. 53. & 55. scribit à Geneuensibus solummodo puniri magos, qui hominibus, vel brutis nocuerint, cætera illorum detestabilissima scelera insuper haberi, & vt illusoria prætermitti: non curari ab illis iniurias Deo illatas per idololatriam blasphemias, Sodomiam, &c. & ideo hodie Geneuam esse scaturiginem viuum atheismi & idololatriæ. Hæc ille vicinus de vicinis suis potuit certo comperta habere. Conqueritur eadem de re Barthol. Spineus Sacri Palatij Magist. cum scribit:

Potissimam labem, cur sic inualescat ista pestis esse, quorundam Iuristarũ persecutionem: quibus Principes Theologiæ imperiti facile credunt, quasi sapientibus, licet in huiusmodi satis rudes existant: vtpote Dei prouidentiam, Diaboli potestatem atque malitiam, & pleraque alia Theologica, ad quæ præsens articulus deducitur, ignorantes: & implent allegationibus legum folia: quæ & in pluribus non faciunt ad propositum: eo quod puros actus humanos possunt regulare leges humanæ, non autem Diabolicis colligatos possunt bene cognoscere: sed solum præsuppositã cognitione superioris scientiæ, sacræ (inquam) Theologiæ, possunt pœnas determinare talibus conuenientes. Sic ille Apolog. 1. cap. 3. postea cap. 4. sic scribit. Hoc capitulum Episcopi male intellectum à iuristis, quatenus hæc quæ ad Theologiam pertinent pertractat est causa illorum ruinæ, putantium eo quod in corpore iuris Canonici redactum esse, posse propriam sensum circa illud ita procedere, vt etiam Theologorum communi sensui se opponant, &c. Idem capit. 9. Adeoque nunc inualuit ista pestis: vt dixerit in quadam concione diabolus, qui in forma Principis apparebat (vt retulerunt, qui adfuerunt nonnulli ab inquisitore deprehensi) sitis omnes bono animo: Neque enim elibentur anni multi quod superabitis CHRISTI fideles. quod optime diabolus obtinet suffragio diaboli, sibique similium, qui se patribus Inquisitoribus opponunt, dicentes hæc esse deliramenta, sicque scelestis his apostatis fauent, & in hæresibus suis indirecte confirmant. Nisi enim prepedirentur patris Inquisitores horum molestijs: quorum sæpe Principes, tanquam sapientum persuasionibus inclinati, denegant auxilia Inquisitionis officio debita: ita eorũdem seruientium inquisitorum Zelo secta hæc esset penitus deleta, vel certe extra fines Christianorum penitus fugata.]

Et his omnibus antiquior vnus inquisitorum Nicol. Iaquerius Anno 1457. sic scriptum reliquit: *Quod quidem* c. Episcopi, *quidam incaute attendentes obstaculũ non modicum præstant exstirpationi sectæ & hæresis fascinariorum, vnde ipsa fauorem accipit, & incrementum.* Hactenus

ille

ille flagelli fascinar. capit. 9. Verum quid opus è Gallijs, Italia, & Germania coacer uare testimonia? Nonne in ipsa nostra Teuthonica Brabantia, quæ solebat ab hoc crimine satis esse pura, hoc scelus videmus glisscere, ex quo multorum in cor dà falsus d. capit. Episcopi sensus se penetrauit, maxime Iudicum, & causidicorũ quorundam, quibus temere vsurpata Vvieri lectio. & incaute auditi sermones Loosei, & à quibus diuina iniuria, & Catholicæ religionis dehonestatio haud magni penditur. Minantur mihi Philippicas, & calami rigorem: exspecto, & re exspecto, sed nihil video, niti minas, & inanes iactantias, pergunt interea canes impedire, & caulas lupis reserare. sinunt malum proserpere, immo fouent dum non prohibent, quinetiam prohibentes ipsi prohibent. quid negligere cum possis perdere peruersos, aliud quam fouere? *error, cui non resistitur approbatur: & veritas, quæ non defenditur opprimitur.* Hi domi nium tyrannicum dęmonis in Christi Ecclesiam confirmant horum opera salus reipubl. prodirut. ab his de communi interitu priuata lucra comparantur: quibus volupe est in vtramque aurem dormire, donec tortuosus draco se toto corpore insinuet: & venenum apostasiæ idololatriæ, ac nefandissimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorum sacrilegorum, & quotidianarum contra tenellam ętatulam, contra fruges, & alimoniam mortalium, contra patriæ totiusque generis humani salutem, machinationũ, per totum paulatim Christi corpus diffundat. Quis non hos de repub. & Ecclesia quam pessime mereri pronunciet? quis non profiget, execretur? videmus; si quid quam videmus, impunitate striges fieri deteriores, & pedetentim plures pluresq; sibi complices impigre ad ungere: nec quidquam illis optabilius esse, quã quod assidue diabolus inculcat, sincerã adhuc partem eodem cartinomate peruadere. Si de vllo crimine verum, de hoc sane verissimum est vetus illud, *Parcendo nocentibus innocentium saluem conseruari non posse.* Deus ipse per Esaiam satis aperte Babylonijs insinuat, se regioni in qua maleficis parcatur, propitium nunquam futurum, sed ab ea grauissimas pœnas exacturum. [Venient (*inquit*) tibi (*Babylon*) hęc duo subito in die vna sterilitas, & viduitas. Vniuersa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorũ, & propter durissimam incantatorum tuorũ vehementem. Sapientia tua, & scientia tua hęc decepit te, veniet super te malum & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas, quam non poteris expiare. Ista cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua: si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te augures ęli &c.] c. 47. v 9. 10. 11. Confirmat B. Io. Chrysost. deplorans, quod ab hoc nefario ausu vix orbis minima pars seruetur, & omnes fere sint æternę mortis periculo expositi: hęc Dei iram semper quidem prouocasse, sed nunc multo magis post tot tam ingentis beneuolentię, ac miserationis tam insignis indicia, postquam ille filium redemptioni nostrę impendit. Lege illum homil. 10. in c. 1. epist. 1. ad Thimot. sub fin. Quid ergo fas sperare nobis, vbi tot quotidie pullulant maleficorum fascinatiorum defensores, & in Scabinatus, Consulum, Fiscalium, Parlamentorum, & in ipsa Principũ sacraria irrepunt? Vtinam recogitarent annos antiquos, & priora sęcula reuoluerent: statum deprehenderent, nulli vnquam Principi Reipub. Prouincię maleficia exitio non fuisse: quorum exempla quędam Monitio. III. in fine ponentur. Vnde etiam probatur quod sequitur.

Dixi tertio *hanc sententiam esse ipsis assertoribus valde periculosam*, probatur.

Primo quia, vt ex dictis Esaię verbis patet, Babylonicam sortem in vltione sibi conscisscunt, qui Babylonis scelus imitantur, & Diaboli contra Deum partiarijs, ad diuinam iniuriam, & patriæ perniciem, & Ecclesię Catholicę pestem, adeo sedulam atque fidelem operam nauant, & Satanę regnum propagant, & Antichristi sunt metatores.

Secundo, quia dum non credunt assertioni Theologorum (ad quos spectat de peccato, sit vel non sit ritem quantum, vel quale, iudicare) nec stant Pontificum declarationi, aut communiori Ecclesię iudicio, sic nequiter, et incaute fidũ pruden-

dentiæ sapientiæque: & præter peccati noxam excommunicationis etiam se periculo exponunt in eos latæ. Qui Inquisitores in hæreticorum inuestigatione, & punitione impediunt.

Tertio, quia non immerito, se faciunt multorum criminum suspectos: in primis quod non sint alieni à crimine quod defendunt, vt Iaquerius notauit de Doctore Edelino, & Treuiri norunt de Doctore Flaet. & de Vviero testatur Cresperus, disc. 3. & docuere Leloyher. Richeaumus; & alij complures, & possem ipse quorundam nomina referre. Item quod causa negandi sit atheismus, eo quod non credant esse dæmones, vel quia non bene sentiunt, de diuina prouidentia, quam putant sinere, innoxios à dæmone infamari, repræsentari, & tandem supplicio affici; vel quia pertinaciter tenent dæmonē non posse corpora localiter transferre, nec tempestates ciere, nec morbos hominibus immittere, quæ contra fidem sunt, quia S.S. repugnat, vt docui lib. 2. Disquisit. quæst. 11. 12. & 16. & libro 3. quæst. 4. sect. 2. & quia sentiunt aliter quam Ecclesia. Nam caput Ecclesiæ, & (vt sic dicam) eius lingua seu os, est Pontifex Romanus Pōtificum vero Romanorum multi post d. cap. Episcopi adhortati sunt Inquisitores, vt contra striges, seu Lamias, sedulo, & seueriter procedant, & pestem hanc exterminent; & harum crimina, se non pro illusionibus, sed pro veris, ac nefandis excessibus habere manifeste profitentur, vt patet ex Pontificum Bullis Innocentij VI. ad Inquisitores Germaniæ, Iulij III. ad Inquisitorem Cremonensem, Hadriani VI. ad Inquisitores Lombardię, & Clementis VII. ad Episcopum Bolensem, de strigibus Mirandulanis; quas bullas referunt, & scriptis suis inserunt Sprenger. in princ. mallei malefic. Spineus, quæst. de strigibus cap. 15. & Apolog. 1. capite 11. & integras ponit Pet. Binsfeldius, libro de confess. malefic. edit. vltima. Sic etiam sentiunt cuncta tribunalia Ecclesiastica Italiæ, Hispaniæ, Germaniæ, Galliæ: sic semper Apostolici Inquisitores in praxi obseruarunt: ergo hic est sensus, hoc iudicium Ecclesiæ; à quo dissentire non est cordis sincere Catholici, sed hæresim sapit. Mihi quidē, qui Ecclesiam non audiūt aliquid definientem, pro Ethnicis sunt, & profanis 4. tales si à malitia, certe nequeunt excusari à stupore, ac stolida temeritate, ac præsumptione. Non à stupore & stoliditate; quia negāt posse fieri, quę recta Philosophia, & Theologia fieri posse conuincit (vt ostensum libr. 2. & 3.) Et quia negant facta quæ vbique, & omnes fere se fieri vidisse, & esse expertos, homines fide dignissimi contestantur: quod sapientum iudicio desipere, ac insanire est: quia nihil velle credere, nisi quod proprijs oculis adspexeris, signum est stoliditatis, vel protervæ obstinationis; quæ qualis ipsa est, cæteros putat, mendaces, fungos, & leues in credendo. Leuis est corde, qui cito credit, sed cordis nullius, & frontis ferreæ, qui communi virorum proborum, & sapientium assertioni non credit. Nec à præsumptione queunt excusari; quia ipsi ius vsurpant definiendi, an aliquid sit hæreticum, necne; quod non ad Iuristas, sed ad Theologos; non ad Parlamenta subsellia laicorum, sed ad Episcoporum conuentus, & Synodos pertinet: immo præferunt suam sententiam sententiæ Inquisitorum Fidei, & Pontificum Romanorum. Nam cum isti censeant non esse illusoria, quæ striges confitentur: nostri aduersarij Vvierani contendunt, deceptiones esse, & pro illusionibus habenda. Plane vltra crepidam sutores: & perinde faciunt, ac si lictores, & alij iudicum executores, iudici dicerent eum male iudicasse, & se sententiæ opponerent. Nam in causa hæreseos Iudices laici reuere tamtū sunt executores sentētiæ, per Ecclesiasticos iudices latæ. Quādo n. Ecclesia definiuit, v.g. qui negat transubstantiationem panis in veram carnem, & sanguinem IESV CHRISTI in Eucharistia, hæreticus est, & pœnis hæreticorum plectendus. Tū iudex sæcularis tantū cognoscit, de facto, an Petrus hoc neget. Si Petrus dicat se negare, partes iudicis sæcularis non sunt aliæ quam exsequi in hoc homine, quod Ecclesiæ decreto statutum: & tenetur credere, talem vere hæreticum esse. Sic quādo Ecclesia definit striges nostras, vt vere criminosas puniēdas; non licet laico magistratui, hanc sententiā eludere, dicendo; hanc, quæ fatetur, delusam sed rite confitentem debet condemnare. Nec etiā effugiunt notā temeritatis, tum ijsdē ex causis; tum quia, cum audi iuri-

stæ,

ſtæ, vel medici ſint, tamen audent ſibi arrogare declarationem determinationis conciliorum circa fidem; quæ auctoritas non competit niſi Prælatis Eccleſiarum, idque de conſiliò Theologorum; quibus Prælatis ſolis conceſſa facultas canones, fidei condendi. Aduerſarij vero contendunt d. canonem Epiſcopi pertinere, ad ſtriges noſtras, & ideo illo Canone decidi, has deludi: Pontifices autem, quos nominaui declarãt illas non deludi, nam iubent Inquiſitoribus, vt in ſtriges, tamquã verorum criminum, reas rigorem legum contra hæreticos latarum exerceant; nec tamen Canonem Epiſcopi antiquãt, nec vllus, eum Decreto tollendum iudicat: ergo ſatis declarant, ſe cenſuiſſe, nihil hunc canonem, ad ſtriges pertinere, alioquin eum abrogaſſent. Eodem modo eum intelligunt. Inquiſitores fidei, qui ſemper, ex doctiſſimorum Theologorum, & Canoniſtarum numero deliguntur. Nonne temerarium, eſt contra hos omnes, ſuo iudicio, in retam graui, & adeo periculoſa ſibi, & reip. niti?

Vltimam denique concluſionis noſtrę partem; *videlicet ſententiam aduerſariorum nec veritati, nec rectæ rationi, eſſe cõſentaneam*; probo quia veritati conſentaneum, eſſe nequit, quod iudicio Eccleſiæ, & Põtificum declarationi repugnat, vt facit ſententia aduerſariorum. Nã Eccleſia eſt columna veritatis, & Pontifex Romanus eſt lingua ſeu os Eccleſiæ, cui eſt promiſſum à veritate, *Non deficiet fides tua*. Quod vero veritati conſentaneũ non eſt, id rectæ rationi nequit eſſe conſentaneum. Præterea, ex ipſis ſectæ illarum Dianarum circumſtantijs; non prorſus excæcatis; ſtatim apparet, quam diuerſa fuerit illarum ſecta, à noſtrarum ſtrigũ ſecta. 1. illę credebant plures eſſe DEOS, Dianam, Herodiadem, &c. noſtrę ſtriges non neſciunt ſe Diabolum venerari, & ei debitum, vni DEO ſe honorem deferre. 2. illæ profitebantur quædam prorſus impoſſibilia, vt equitare cum Herodiade, quæ nequit ex inferno egredi, & cũ Diana Dea, quæ nulla eſt, noſtræ nihil ferme confitentur, niſi quod, citra miraculum, ſit poſſibile. Si dicas Seuer. Sulpitius, lib. 1. de vita D. Martini, ſcribit, ei vmbram terram Latronis, quæ ex inferno prodierat apparuiſſe: ſic ergo Herodias inde prodire. Reſpon. non recte id inferri. Nam quoad Latronis animam potuit id Deus permittere ad falſi cultus deſtructionem: ſi vero inde Herodias prodiiſſet (quam illæ miſellæ credebant eſſe veram Herodiadem) id foret ad falſi cultus confirmationem, quod Deus nunquam permitteret. 3. illæ credebant, quod cum Diana proficiſcerentur: noſtræ quod cũ ſuo magiſtello, ſeu martinetto dæmone: in quo illæ fallebantur, noſtræ non falluntur. 4. illę omnes putabant aliquid veri Numinis, & diuinitatis ineſſe creaturæ (nam in hac re diſerte canonis deciſio fundatur, dum ait; *quia huiuſmodi mulieres aliquid Numinis, et diuinitatis extra vnum Deũ arbitrantur*) noſtræ ſtriges, vix vllæ hac ignoratione, vel errore ducuntur. 5. noſtræ expreſſe renunciant Deo, & profeſſioni fidei, quam in baptiſmo ediderunt, offerunt dæmoni aſſeruatam euchariſtiã: conculcant cruces, & alia multa faciunt & ſacrilegia; quorum nihil illis alijs mulierculis impingitur. 6. miſceri ſe carnaliter, cum dæmonibus fatentur: quod non aliæ. 7. noſtræ conficiunt, & vtuntur maleficia; pecudes; homineſque, præſertim infantulos, necãt; & fruges procellis perdunt, quorum nihil, de alijs illis legitur. 8. noſtræ conſpirant cum Satana in humani generis perniciem: qua de re nihil eſt in d. cap. Epiſcopi. 9. noſtrę baculo, vel olla, vel quo alio vtẽſili inter tibias ſumpto, per aerem vehuntur, & interdum pedib. iter conficiunt in itu ad conuentum, & reditu domum; ſecus ac illæ, quæ tantum ſuper beſtias, ſe dicebãt omnes equitare, has & ſimiles alias differentias facile quilibet colliget, ex confeſſione illarum, in d. cap. Epiſcopi, & noſtrarum ſtrigum in actis iudiciarijs, vnde appareat ſine iuſta ratione aduerſarios ad noſtras d. c. porrigere. 10. argumentatur Bernard. Commenſ. in Lucerna inquiſitorum c. 4. tempore Conc. Ancyrani ſecta ſtrigum, videtur nõdum nata fuiſſe; ac forraſſis nec Gratiani tempore, qui anno demũ. 1150. vel circiter. (Sic gloſ. c. cum poſt appellationem § forma vero. 2. qu. 6.) decretum compillauit. Nam prædicta ſecta ſtrigum videtur pullulare cępiſſe, paulo plus quã à centum quinquaginta annis, vt ex Laquerio, & antiquis Inquiſitorum proceſſibus apparet: idem aſſerit eo loco Franc.

Pegna,

Pegna, in addition. Sane vetustiorem Iaquerio de strigibus in terminis, ac clare loquentem haud scio, an alium inuenias: ille autem nondum centumquinquaginta annis deuixit. Quo igitur pacto, capit. Episcopi, de tam diuersis, & tam diu post secuturis hæreticis egisset? nam easdem non esse illas mulierculas cum nostris, sed in multis multum discrepantes, iam ostensum.

Vnde etiam sit manifestum, veritati, ac rationi consentaneam esse sententiam contrariam eorum, qui d.c. Episcopi, volunt non pertinere, ad eas de quibus nũc agimus striges: quæ est plane communis Catholicorum sententia, imprimis eorũ quos citaui, Pontificum Romanorum, *Innocentij, Hadriani, Iulij & Clementis*; & Episcoporum, vel Cardinalium, Traiectrecematæ in d. capit. Episcopi Alphons. Tostati, in Matth. capit. 4. quæst. 47. Simancæ Episcop. Zamorensis Catholich. institut. titul. 27. & fidei Catholicæ inquisitorum, Inquerij flag. Fascin. Sprengeri Mallei malefic. part. 2. Mideri in Præceptorio præcept. 1. cap. 11. qu. 4. Bernard. Comens. in Lucern. Inquisitor. & magistrorũ sacri Palatij, Siluestri Prieratis, de strimag. lib. 1. cap. 14 & lib. 2. capit. 1. & 4. Spineti, de strigibus cap. 1. cum seqq. & aliorum grauissimorum, tam Iurisconsultorum, quam Theologorum si non omnium, certe tot, ac tantorum, vt eorum comparatione aduersarij merito nulli censeantur, nonnullos nominabo.

Sic Ioan. Grassus consil. de strigibus.) Augustin. Botta de Sauilliano, de eadem re alio cons. Bernard. Basinus relect. de artib. Magic. propositione. 6. Paulus Grillland. de fortileg. q. 7 & post accuratam disputationem Arnoldus Albertinus, de agnoscendis assertionibus hæret. quæst. 24. à num. 13. maxime num. 24. qui multa argumenta in contrarium adducit, quibus egregie ipsemet respondet. Franc. Pegna commenta. 68. in directorium Eimerici, & idem in Annotation. ad Ambrosium, de Vignate tract. de hæres. quæst. 12. vbi etiam accurrate ostendit Ambrosium illum à nobis non dissentire, & si dissentiret eius opinioni non standum: Marquardus, de Susanis tract. de Iudeis, & alijs infidelibus cap. 13. num. 28. Ioan. Maior. in 2. cap. 14. quæst. 3. Bartol. Sibyllanus 3. Dec. d. Mirabilium, cap. 7. quæst. 4. Franc. Victoria relect. de Magia quæst. 7. Alfon. à Castro lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 16. Sixtus Senens. lib. 1. bibliothe. Sanct. annotat. 73. Pet. Binsfeldius Suffragan. Treuirens. de confession. malefic. in solutione argument. ad primum mihi fol. 347. Mi Khaelius in Pneumalog. & Frãc. Picus lib. 3. dialog. strix & omnes quos citaui superius hac sectio. *16.* lit. VV.

Restat respondeamus obiectionibus aduersariorum.

Ad 1. dico quædam, esse similia mulierculis illis, cum nostris strigibus; sed in præcipuis, maxime, quæ sunt fundamenta, & bases, dicti capit. Episcopi, discrepare, immo nec in his, quæ ponit argumentum conueniunt, nam nostræ non tantũ noctu, vt illæ, sed etiam interdiu vadunt, ad cursum, nec vmquam cum Diana, vel Herodiade se putant, nec super veras bestias vehi nec semper equitant, nec Diane, vel Herodiadi obtemperant: nec ignorant præsidem conuentus esse Satanam v. supr. versic. vltimam denique. Ideo hic non procedit argum. à simili, nec extensio Canonis, cuius verba non conueniũt nostris strigibus, nec dispositio, quia nostræ non credunt totum, quod illæ asserebant: quod totum complexum in canone illo damnatur; non vero credulitas, quod à dæmone in alium locum corporaliter queant transferri, quæ nihil habet commune cum opinione infidelium, vt dicti auctores optime ostendunt, maxime Albertin. d. loco num. 25. & ex hac extensione magnum contra philosophiam sacram, prophanamque absurdum sequeretur, vt doctum abunde. Nauarri auctoritati iam respondi, cum aliter intelligendum, vide lib. 2. q. 6. lit. A.

In 2 Obiectione supponitur minor falsam falsum esse ostendi nostras striges credere similia his, quæ in d. cap. Episcopi damnantur.

Ad 3. Quoque resp. vel nullas, vel vix vllas Lamias hoc credere. Solent enim in confessionibus suis dicere, se alijs videri tales, ipsæ autem sciunt, se transformatas non esse. Quod si rudiores aliquæ id, vt Lycanthropi quidam faciunt putent: fateor tales à dæmone, quo ad hoc punctũ, delusas esse: tamen si hoc pertinaciter teneant, dico ex hoc cap. Episcopi, Illas, vt

hære-

hæreticas debere damnari: vt recte censent Ambrosius, de Vignate, Albertinus, Pegna, & alij.

Ad 4. Resp. primo incertum esse, de qua secta mulierum Burchardus loquatur. Nam Burchardianæ eodem modo, quæ illæ Gratiani, deludebantur, nempe circa præsentiam Herodiadis, aut Dianę: nostræ vero circa sui dęmonis, tam vectoris, quã incubi, & Præsidis, in conuentu, non decipiuntur: sciunt n. ipsummet esse. Pleręque etiam norunt discernere, quando id vigilantibus vere, & quando somnianubus, per imaginationem contingat. Deniq; notant loca personas, & reliquas omnes circumstantias, & de his in confessionibus sui tam noxij, quam innoxij, intestimonijs conueniunt: quod delusionẽ omnem excludere satis vbertim ostensũ. Nostrę quoque quoad transformationẽ, non credunt, se cum hominibus veris rẽ habere, sed cum dæmonibus in corpore formato, vel assumpto. Item sciunt distinguere, vel inter veros homines, qui ehorræis intersunt, & inter dęmones, illis permixtos. Ideo possumus negare Burchardum, de strigibus nostris loqui; quarum secta diu post adhuc ignota mansit. Secũdo dubium est quo pacto Burchar. accipiat illud; *necessario*. Nam si de necessitate absoluta, vt velint nolint cogantur, eo in bestijs adiolare; perspicuum, est eum de nostris non agere; quæ si nolint, eo nõ deuehũtur, sed domi manent, sed postea pœnam aliquam absentiæ luunt. Si vero intelligit necessitatem conditionatam, v.g. debẽt ire, si nolint affligi: male id adscribit infidelitati, nam res ita, se habet de facto. Si capit de necessitate morali, v. g. quod putent, se peccare non eundo, & ideo ire debere: hoc nihil attinet, ad nostras, quæ sciunt se peccare eundo, nõ vero remanendo. Et sane toto illo capite nihil proponit Burchardus, has sẽtire, quod rectæ fidei repugnet, iuxta iã à nobis demonstrata. Nec mirum hac in re illũ erraſſe; qui in eodem capite halucinatur circa tempestates ciendas, & maleficium amoris odijque, vt ostensum, lib. 2. & 3.

Ad 5. argum. ex resp. ad 4 patet solutio.

Habent aduersarij plenam (nisi fallor) d. c. Episcopi, explicationem quam velim, eos perpendere, sine proteruia, aut peruicacia; quæ faciunt, vt videntes nihil videant.

SECTIO XVII.

De libris Magicis.

NEc possunt, ad hæredes trasmitti, nec legi, nec retineri, sed sunt igni tradendi; Vt iure antiquo cautum, & in primitiua Ecclesia obseruari solitum, & hoc renouatum edicti Pii IV. & Clementis VIII. Pontifice in regg. quas præfixerunt Indici, libr. prohibit. Reg. 9. Intellige præterquam, ab illis, quibus prohibitorum librorum generalis lectio, an bonum publicum Pontificis Maxim. auctoritate fuerit concessa. Solis Pontificibus reseruatum est, hanc licentiam largiri, & quibus, ipsi hoc permiserunt; vt nominatim omnibus Inquisitoribus fidei, & eorum commissarijs, pro tempore existentibus. Episcopis, vero, eo solo, quod Episcopi sunt hæc licentia legendi libros prohibitos, non competit, vt docet Penna, & hoc fuit à Pio V. quibusdam Episcopis diserte responsum. Sunt autem tales libri, non auctoritate propria comburendi; sed potius deferend. ad inquisitores. Qui eos retinent, nisi deferre parati sint, non sunt absoluendi: & hæc absolutio reseruata est habentibus potestatem absoluendi à casibus Bullæ cœnæ Domini; & ab alijs impensa absolutio, nulla est, & inualida, sunt etiam tales retinentes vehementer de eadem hæresi suspecti; si libri sint ab alijs compositi. Nam si ab ipsismet compositi forent, plene conuincerentur, & damnari possent vt hæretici magi; si tamen faterentur à se compositos, vel à se scriptos, vel ab alio se dictante scriptos, nec quicquam excusari possent, quod eos ab hæresis crimine tueretur. vide de hac re bene loquentem Simancin prax. à num. 401 ad 39.

Idem, quod inquisitoribus fidei, quo ad librorum horum vsum puto esse publicis. Librorum Censoribus Ecclesiasticis: non vero DD. quia doctores sunt, nec Parochis quia Parochi. quod diligenter notandum, etsi in multis locis periculose Parochi, & DD. Hoc ius sibi vsurpent.

l. ceteru D. fam. hercis. l. math. C. de ep. audien. Acto. 19. v. 19. cũ seq. et D. Aug. tom. 7. in ps. LXI. in fi. Damian. de Barlaam & Ioas. c. 32. Eymeric. c. 43 n. 1. & Penna ibi in cõ. lect. C. Iul. 3. in bulla, cũ meditatione cordis. Addirec. inquisit. pa. 2. q. 4. Cõment. 3. fol. 91. Hæc omnia fuse docet post Sim. Cãpeg. & Zanchinum tenta d. cõmem. Arch. lo. Anar. d. c. filij de hæret. in. Ro. sing. 31. Carer. de hæret num. 25.

SE-

SECTIO XVIII.

De Eucharistia morituris præbenda.

COnsuetudo multis locis, est maleficis ad mortem damnatis denegare viati cum corporis Dominici; quę consuetudo tolerari potest, propter Sacramenti reuerentiam illis locis; vbi post sententiã statim reus morti traditur. Locis alijs, vbi pridie sententia fertur, & postridie reus interficitur etiam consuetudinem hanc admittit. Nauarus. Sed omnino putarim, tũc reis præbendam communionẽ, nisi quid aliud obstet: nempe dummodo Catholici sint, & vere peniteant, probatur hæc sententia iure Pontificio, & ciuili, & DD. auctoritate. probatur & ratione quia consulendum, eius animæ, cuius corpus traditur, ad mortem: neque hoc est, dare Sanctum canibus, pœnitens enim iam Deo amicus est, & non canis. Nec dedignatur Christus, cum inuisere, pro quo mori dignatus, fuit in cruce.

lib. 5. Cõsil. 16. ca. quæsitũ. 13. q. 2. c. super eo. de hæret. in 6. Motu propr. Pij V. super hoc edito. Sãctione Crimin. Carolo v. art. 79. Glos. & DD. in Clem. 1. de pœn. Turrecr. in d. c. quæsitum. Anfer. de potest. Eccles. super laic. Iul. Clar. d. q. 99. n. 3. v. Binis. mẽbr. 2. dub. 5. multos al legãtem. d. cõs. 16. Manual. c. 25.

Item ad hoc requiritur, vt reus sit ieiunus, non enim idem obtinet in ægro morituro, & sano morituro vt optime docet Nauarrus. & vt tantum temporis inter supplicium, & communem intercedat, vt species sacramentales, sint verisimiliter consumptæ, ad quod non dubito, cum Nauarro quatuor horas sufficere, confessio Sacramentalis nunquam reo, ne immediate quidem ante mortem, denegandæ: contra vnctio extrema reis numquã concedenda. Semper autem cauendum, ne post Eucharistiam, vel confessionem quilibet reum inuisat, & inebrietur, vel alia fiant præ amorem, & seriam pœnitentiam impedientia: qua in re hic in Belgio, & Germania superiore multum, & frequenter peccatur.

SECTIO XIX.

An corpus sepeliendum.

SEquenda in hoc regionis cõsuetudo, quoad illos, qui à Carnifice iuxta tenorem sententiæ sunt interfecti. Quoad alios, qui sententiæ executionem morte præuenerunt, notandum primo huius (vt & hæresis) excepti criminis naturam esse, vt morte non finiatur, sed contra mortuũ proceditur in eo possit; & in locis, vbi bona confiscantur, potest etiam post mortem agi, ad bonorum confiscationem; sed vbi talis consuetudo nõ est, saltem ad memoriæ damnationem; & corpus sepultũ condemnatum, posset exhumari, & ossa comburi. Qui durante reatu sibi mortem conscierunt; ij non sunt sepeliendi Ecclesiastica sepultura, sed cadauer deberet à iudicibus in furcam agi. Si obijcias contrariã, sententiam communiorem, quoad vltimum membrum, nempe non posse iudices in corpus in carcere mortui sæuire, illud suspendendo, vel cremando, quia crimina, & eorum, pœna morte extinguuntur, *Respondeo* hanc rationem locum nõ non habere, quando moriendo nouum crimen committitur, & ipsa mors crimẽ est: crimine enim nec crimen, nec criminis, pœna potest extingui. Hæc me causa impellit, vt à communi sententia, recedã. Deinde plerique censuerunt, & optime; in atrocioribus crimini bus, rectius æquius esse adhuc cadauera puniri, cum grauissimo cum scelere, se debitæ pœnæ reus conatus fuit subtrahere, & consuetudo fere generalis comprobauit hanc praxim cadauera talium puniendi, ad aliorum ne cessatium exemplum. Eos autem consanguineos, & amicos, quis reis in carcere venenum vel laqueos, vel cultros suppeditant; vt violentas, sibi manus inferãt adignominiam cuitandam, in quos merito DD. inuehuntur, non dubito tenere lege Cornelia de Sicarijs.

Gom. sup. et Clarus q. 54. nu. 14. Simanc. in prax. tit. 62. & tit. 50. c. placuit 23. qu. 5. & ibi gl. & DD. Vide Clarum d. §. fin. q. 51. n. 15. & Gom. 2. sup. nu. 71. & Menoc. de arb. iud. cas. 85. Late hæc ostendunt post ignem Franciscus Marcum, & alios ipse Com. & Clarus locis allatis Cou. in 2. resol. c. 3. Simanc. d. tit. 62. Marsil. singu. 150. Menoc. d. cas. 285. d. ca placuit et c. 10. part. de sepult. Alberic. Angl. & alijs in l. 3. §. quoties. D. de in. in. neque hac in re prax. contrariam profitẽtur. DD. supr. citat. se omnes vo iunt vnanimiter quoad ea iura seruari. Aegid. Bellemera decis. 677. & 678. cum

Sin vero, non vi sibi illata, sed ægritudine, vel debilitate, aut incommoditatibus carceris morerentur ante sententiam; in his ego prorsus sequerer communem illam sententiam; adeo vt si intalem, non legitimẽ confessum aut conuictum, iudex sæuiens, eum non patiatur Ecclesiasticæ tradi sepulturæ; peccet Mortaliter, & actione iniuriarum conueniri à propinquis defuncti possit. Potent tamen iudex sinere corpus sepeliri, cum protestatione, & litem cœptam contra mortuum prosequi citatis, ad detensionem, ijs quorum interest; vt in hæresis crimine fieri solet. Sed quotannorũ spacio currit ius contra mortuum agendi? putarim in hoc crimine quoad bonorum confiscationem,

Nau. nu. 23. Clar. d. num. 3. Comes. s. 3. c. 24. nu. 8. Clar. §. vlt. qu. 100. n. 1. Comes. d. 20. 1. c. 1. num. 80.

non

non posse agi, post annum quadragesimum; ad memoriam tamen damnandam, adhuc agi posse, iuxta ius Canonicum; sed ciuile videtur quinquennij tantum spacium exigere; cui in foro ciuili standum.

seq. Alberti rubr. de hæ. Sim. d. ti. 6. Brunus de har. li. 5. c. 17. Sim. sup. nu. 7. ex c. vlt. de præs. in 6. li. 2. C. de apo. & ita glos. in li. Manich. in verb. subire C. de hær. et est com. teste Conest. supr. num. 81. quæ sequitur Cla. d. nu. 14.

APPENDIX I. ad liber V.

HIs addam, quæ ad me V. CL. Petrus Oranus scripsit 5. Kal. Decemb. 1599. & adiungam, ex rebus alibi iudicatis nonnulla, quæ solius Parisiensis Curiæ iudicatis non immerito præferantur: quamquã nec Durenо (cuius in scholis, quam in subsellis, maior laus) satis credam hoc Parlamenti illius constans, esse iudicium, sed fors illũ arresta aliqua decepere; quæ alijs ipsi non notis, fundamentis innitebantur. Oranij verba sunt.

In Magicarum Disquisitionum Tomo primo, aduersus Alciatum nostrum, strenue decertasti depulsione eq; plena, atque solida, errorem notasti, & confutasti, demiror doctissimum Alciatum non tãtum in Parergis, verum etiam in Recitationibus, ad Decretales Pontificum, in eo errore perstitisse, sic autem scribit.

In c. pernicioſa. n. 56. de off. & potest ord. narii

In contingentia, facti vidi quamplurimum dubitari. Inquisitor pronũciauerat contra quandam mulierem, ac tradiderat Iudici sæculari, hic ad partis instantiam vidit processum, in quo continebantur, quod hæc mulier confecerat pocula quædam amatoria, & solum contra eam erant indicia quarumdam maleficarum, quæ dicebant, quod in quodam lusu nocturno cum dæmonibus viderant ipsam, mulierem ludentem, ac ducentem choreas, ipsa vero negauerat omnia, & fatebatur, se esse catholicam: fuit dictũ, quod Iudex sæcularis, non deberet exequi Inquisitoris sententiam ex defectu iurisdictionis, quod in illo processu Inquisitor non poterat cognoscere, nam quo ad pocula amatoria, clarum, illud delictum nõ esse hæreticum, nec eius cognitionem, ad Inquisitorem spectare, neque enim est credendum, quod etiam ipsa vere fuisset in lusu, nam quamuis credatur socijs criminis in tali delicto, attamen illud nõ, est trahendum ad ea, quæ vere non videntur, sed per illusionem dæmonum, præsertim, cum istæ participes criminis essent mulieres, quæ regulariter non admittũtur in causa sanguinis; hæc Alciatus.

Panorm. in c. 1. de fortil. per c. accusatus de hæret. in 6. c. Episcopi 26. q. 5. c. 3. de sc stam.

MI DELRIE, ex vno errore, in alium labitur Alciatus, si quidem Pontifex Maxim in accusatione etiam mulieres audiri rescripsit, non quaslibet, sed conscias, & participes eius criminis ac facinoris; & audiri, non tanquam accusatrices, sed tanquam testes. certum enim est conscias haberi pro testibus, audiri, & examinari tanquam testes: quin etiam generali consuetudine comparatum, vsurpatum, atque receptum, vt eiusdem criminis, & facinoris socijs credatur, si sanguine suo, id est morte, accusationem suam signauerint, & roborauerint.

in d. c. 3.

Iul repe. §. 1. de quæst. & in l. ul C de accus. & in ca. vl. 15. q. 5 lib. vlt. §. an aũt. C de bonis dorũ qui ante sententiam, &c. Aemilia. dacia. 292. in l. d. Hadri. §. 1. de custo diarorũ c. 1. de confessis. l. quisãtentiam. de pœn. li. 1. de Clem. c. 23. decl. 377. lib. 8. hist. Sueto. in vita Augu. c. 33.

Et quod traditur. Reum criminis non interrogari, de cõscientia aliorum; quod sibi non pepercit, multo minus alteri parciturus sit: id intelligendum, est de confessis, non conuictis; hos enim aduersus conscios, socios, & participes criminis interrogari manifesto iure probatur: immo, & confessum interrogari in crimine læsæ Maiestatis in aperto est: tale autem crimen, est sortilegij, & magiæ. Iudices retum capitalium apud Stabulenses sortilegas conuictas, nec confessas proscribendas, non damnandas capitis, vel ad rogum contendebant; ac ne quidem, si in flagranti crimine comprehensę essent; sicque apud eos more maiorum vsurpatum: verum auctorante Principe iactatam consuetudinem, & abusum abrogauimus, hoc. n. nec ius, admittit, altero contentum; vt vel confiteatur, vel conuincatur reus.

Scio asperrimum, *crimen paricidium* (quod Seneca, & Quintilianus, *nefas vltimum*, vocant: eoque sensu in Regem adtentatum, *vltimum facinus*. Quintus Curtius appellat) non vindicatum acerbissimo illo supplicio, more maiorum, etiam in conuictum, & manifesti paricidij Reum; nisi vltro confiteretur, nec confessionem fuisse extortam tormentis; tamen nihilominus cõuictus, capitali pœna vti homicida coercebatur, ea fuit lenitas Augusti, nolens parri-

cidij pœna plecti, nisi confessos, nec Augustus sua interrogatione, CERTE PATREM TVVM NON OCCIDISTI? viam salutis, & libertatis, Reo aperuit, vt voluit Casaubonus; sed benigna interrogatione abnutiunm responsum elicere voluit; ne convictus, non tamen confessus pœnam parricidij sustineret. tã horrendum fascinus parricidij vix credidere patratum veteres; nisi si paricida sesuo iudicio convinceret.

in aquæt. ad Suet. dict. c. 33

Quod vero Alciatus scribit, aduersus diuinationes, & incantationes, Inquisitores incongruos, & incompetentes, esse iudices, quod diuinationes, sortilegia, ac alia id genus, species sint falsæ Religionis, nulla tamen dogmata fidei Catholicæ contraria contineant; hoc simpliciter verum non est, si enim Diuinator, sortilegus, inuocauerit, & adorauerit demones, spem in eos ac fiduciam posuerit; sacrificia, ac preces, eis obtulerit (quod vtique faciunt sortilegi, & venenarij) recte pro sua iurisdictione inquisitor inquirit, & ita post Oldradum, & Iasonem resoluit Conradus Brunus.

cõs. 208. in l. huius modi de leg. 1. in tit. ad leg. Cornel. de Sicariis.

Demitor Gallos doctissimos errationem Alciati insecutos. Franciscus Duarenus, sic de sortilegis scribit: de aniculis horum, quæ volitare per aera, & nocturno tempore saltare, & choreas agere dicũtur, quæritur? Et solent plerique Quæstores in eas acerbim animaduertere: quamius, & ratio postulet, cum Synodus Ancyrana definiuerit, quædam esse quæ à cacodæmone multarum mulierum mentibus irrogantur, itaque Curia Parisiensis (si nihil aliud admiserint) eas absoluere, ac dimittere merito consueuit. Hæc ille.

lib. 5. rer. Iudicat. eiũ, tit. de malef. c. 11. edit. 2

In eandem sententiam ita quoque Petrus Erodius; nuper extitere apud Valenses, & Cenomanos vicinos nostrorum Anditum, qui ex hoc maleficio damnati sunt, & quos in tormentis audio confessos, se sacris (quæ sabbata nuncupant) rituatim initiari, eum Christianismum abiurare, & profiteri paganismum: deinde à tergo notari signis: postremo domari pulueribus, & medicamentis, quibus, & brutis, & hominibus officiant, itaque alios tale quid conficere, nonnullos vrinã sistere quosdam arceri à concubitu, an id effici possit, vt persuadere volũt hominibus intectis, videbimus prout, res incidet. durat in hodiernum diem hæc, seu magorum, seu sortilegorum pernicios a factio, nisi quod ea non amplius philosophorum, aut honestorum virorum sit, sed rusticorum, & idiotarum, quę res (inquit) vanitati vanitatem adiecit.

Idem alio loci à sanguine sortilegorũ, ex Ammiano Marcellino abstinendum contendit, quod multa in hoc genere vana sint, multa non nociua, multa infaniæ coniuncta, multa miseranda; & si hęc delitia humana aliquam pœnam merentur mitiorem, vult adhibendam, vt enim furiosus satis ipso furore puniitur, ita sortilegus vana indagine.

li. 8. rer. iudicat. rũ tit. de malefi. c. 4. editio ne postrema. Nihil necesse, nã nõ probat quicamus sed Hippiã tãtũ agit, & cuius sententiã rei ignorat, contendit eam non fuisse. enses discours politiques c. 42.

In eundem errorem delãtus Michael Montanus libro tertio; periculorum, seu, tentamentorum, Lipsius noster gustus, Auctor vero operis, *Essais* vocat, capite vndecimo, tit. dex Boiteux. Cuius fem ab Amanuensi meo describi, nisi Lipsius in libraria, sua haberet; à quo, si voles, legendum accipies.

Contra Matthæus Coquetus, Senator Regius, sortilegos tanquam homicidis nequiores, naturæ humanę inimicos omnimodo puniendos contendit, & dirius seueriusque in eos à Magistratu animaduertendum: quod & ipsum firmat doctissimus Theologus Claudius Espenceius; *magiam proscribere* (inquit) *facilius est, quam stylis*, & eo loci multa, de magis, præstigijs, & incantationibus.

in cõmentarijs ad Epist. D. Paul. ad Timoth. c. 3. cons. 98.

Quin etiam Francisc. Hotomanus in sortilegos animaduertendum consultus respondit. Et si forte non sit plene probatum delictum sortilegi, tamen sufficere, publicam vocem, & famam in loco, vt possit quæstionibus subijci, quod omniũ impietatum, atque scelerum à Satana repertum scelus, & maxime abominãdum sit, propter expressam abiurationem, & renunciationem Christiane Religionis: deinde propter fidem & hominiũ, quod diabolo præstatur: & propter exitium, quod ista maledicta diaboli mancipia mortalibus inferunt: cuius rei causa leges ciuiles humani generis inimicos, & hostes communis salutis appellant.

in l. etsi & in l. vlt. C. de malef. cons. 99. num. 2.

Idem Hotomannus in morbis curandis magam qua, de consulebatur nõ modo circulo, verum etiã certa, hac verbo rũ formula vsam fuisse refert, *d'ainsique*

Dieu

Dieu a vn & l'charitate à foy, & le pain n' A *a faim et l'aau n'a foif, & le feu n'a freid feu, en oyf. varie d'icy dedans*, quod magicum carmen (exorciſmi formulam impie Horom.) Conſtitutionibus Imperatorum damnatum legimus, eos enim qui ſuſurris, & carminibus iſtis vtuntur, quamquam pernegent, teſtibus tamen grauatos, eculeo dedendus, vnguliſque ſulcantibus eorum latera tondenda, pœnas proprio dignas facinore.

d. cõſ. 99. in l. nullus & in l. eorũ. C de maleſ.

Quod vero Alciatus, Erodius. & alij; B ſortilegos ad ſabbata proficiſci, ferri per caminum, nigrum hominem, vel hircũ adorare, tripudiare vna, atque vnguenta pulueres ve dari, quibus, aut transferantur, aut ſolo etiam flatu, alios tabe conficiant; deridicula, & inſomnia eſſe putant, & ad ſui dicti confirmationem, aduocant Decretum Patrum in Concilio Ancyrano; ſolide abs te confutatum eſt, vt & hoc ipſum præſtitit Sebaſtianus Michaelis Theologiæ Doctor: neque adhibendam C mage fidem Ioan. Baptiſtę Neapolitano, quam Apuleio Africano, vtrumq; enim fieri poſſe ſeipſa, & opinione, ideoque à particulari, ad vniuerſale nullam, eſſe conſequentiam.

in ſua Pneum. in libelli ebel. 1. de magia. c. 26.

Ioannes de Vaux Stabulenſis monachus, inter alia recitabat indicendæ congregationis (ita enim vocabat) ſtatos cõditos dies; vbi nocte intempeſta ad deſtinata loca ſodalitas comparebat; quæ dæmoni in forma hirci apparenti adorationes genibus ſubmiſſis faciebat. ijsque in D locis exſtrui menſas epulis, & cibis bonis, beneque ſapidis (neque enim inanes mẽſas fuiſſe,) & primæ menſæ honoratiores vyoribus (quos *les braues hommes*, appellari referebat) accubuiſſe, primæ menſæ maiora ſubſellia, Belzebub, Aſtarot (hæc eſt Venus, & Ioannis ipſius ſacçuba,) & Leuiatam occupaſſe ſecundis, & tertijs menſis interfuiſſe etiam plures dęmones ſine nomine, bibi ad ſanitatem E Belzebub, epulis exempta fumæ, menſisque remotis, in promiſcuos concubitus, & amplexus rui, in receſſu accipi à dæmone pulueres ſpargendos in aerea, ad fruges, vineas, & ſegetes inficiendas, & ſparſis pulueribus ventorum turbines, & tempeſtates ſpurciſſimas excitatas.

Ie. natu ralium. 9. cap. 7.

Non ignoro Senecam, hæc non probare, ſic enim ille, *Apud nos in duodecim tabulis cauetur, ne quis alienos fructus excantaſſit: rudis adhuc antiquitas credebat fructus poſſe excantari, adtrahi imbres, & repelli cantibus, quorum nihil poſſe fieri tam palam eſt, vt huius, rei cauſa nullius philoſophi Schola intranda ſit.* ſed hoc Senecæ dictum, vt erroneum conuiciſti.

Florimundus, de Remundis refert a- *en ſon* pud Burdegalenſes capitulum, generale, *Antechi. c. 7. nu. 5.* per ſortilegos indici ſolere diebus Mercurij, & Veneris menſis cuiuslibet, ita enim confeſſos ſortilegij criminis Reos. Sebaſtianus Michaelis in *Pneumalogia*, ſeu, *en ſon diſcours des Eprits*, ſcholio ſeptimo, ſcribit, *les ſorcieres eſtre tranſportez d'vn lieu en l'autre par Sathan pour le iour, & heures le Ieudy enuiron la minuict, auquel ſeulement ils ſont tranſportez comme treſtous ont conuenu, en cela & confeſſe. Peut eſtre*, (hanc rationem ille ſubijcit) *pour ce que le diable veut auoir les premieres, & eſtre recognu au premier rang de la ſemaine. Car les Turcs celebrent le vendredy, les Iuifs le Samedy, les Chreſtiens le Dimache, & quand à luy il s'eſt mis deuant tous puer auoir la premiere celebration.*

Quod de Paſete, natura molli, ſed magia omnes ſuperante, ex Sudæ hiſtoricis refers, idipſum inter adagia ſua Eraſmus retulit, ad quem, cum quid emeret, & rei pretium venditori numeraſſet, nummus perpetuo redibat, idem carmine magico, conuiuium repente paribus omnibus inſtructũ, ac ſumptuoſum exhibebat, quod ſtatim ſi libuiſſet euaneſcebat: potuit cõuiuium fuiſſe verum non ſimulatũ, faſcinatum, & imaginarium; cuius rei fidem faciunt cõuiuia quibus aſſidue Ioannes de Vaux interfuit, cuius confeſſio ab alijs quoque magicis, & ſortilegis probata.

Tempore reuerendiſ. *Georgij Auſtraci Epiſcop. Leodicenſ* (bonæ memoriæ) magiſter Hugo Bourlettus chirurgus inſignis, & a medicis laudatus, multũ ſimilia factitabit; vinaque extraria Roma, ex Hiſpania, & alijs ex locis reipſa in menſa omnibus demirantibus repræſentatis poculis exhibebat: viuunt adhuc horũ actuũ teſtes cõpertæ fidei, at illæ poſtea ad meliorem mentem reuerſus, maleficijs abſtinuit, & ex impio factus pius; quinque diebus ſingulis ſacris operabatur. Reue-

rendis. Cardinalis à Greosbeec K. eum in familiam suam recepit. obijt autem valde pie, & Catholice, ab annis octo, & quod excurrit.

in l. eorũ C. de maleſic.

Verissimum est, quod in secunda parte operis tui scribis; Constantinum Imperatorem ad Bassum Præfectum vrbi rescribentem, non vsum verbo, Coegisse: quod vero ais vsum verbo, deflexisse; ipse apud te dispice, anne, defixisse legendũ sit, ita enim Theodosianus Codex habet.

li. 7. de legibus. li. 8. Histori. c. 2.

defigere, sortilegorum verbum est; apud Ciceronem. Quæcumque Augur, iniusta, nefasta, vitiosa, dira, defixerit, (sic in melioribus Codicibus, & ita quoque Lãbinus) irrita infectaq; sunto. Plinius defigi diris deprecationibus, nemo non (inquit) metuit. Ouidius (abs te etiam laudatus) Deuouet absentes simulachraque cerea figit, & alibi; Sagaque Phœnicia defixit nomina cara. Quod ipsum non ignorauit Accursius noster in exemplo abs se posito, in figendo ceræ imaginem, & in glossis Philoxeni, defixiones Necromantiæ, leguntur.

in l. 6. in verbo nõ dubetauit. C. de maleſi. 5 ſententiarum add. Corn. de ſicar. §. 9. li. 10. obſeruat. c. 22. & li. 27. ca. 17.

Vnde apud Paulum I. C. minus recte legitur, Interficerent aut deficerent, legendum enim, vt enim, vt ex Codice, Vesontino Cuiacius noster restituit, defigerent: qui autem defixiones faciebant, curiosi, vocabantur, vnde apud Horatiũ, curiosus, pro malefico seu mago accipitur, qua de re videri poterit Cuiacius.

Quod tu de puella Ioanna Lotaringia, idem plane censeo, eius gesta, & stratagemata, non sub Carolo, sexto (vti scribis) sed sub Carolo septimo, contigerunt (cuius rei testes aduoca Paulum Aemilium. Monstreletum, Micquellum Girardum, & alios) Virago illa obscuri generis in Barrensi Ducatu Iacobo Dareo patre ac Isabella matre nata, Diuino afflata numine rem inclinaram fortiter restituit; Angelos vbique perfidos, FRANCIA eiecit; Carolum Septimum Remos vtgendum sacrandumque perduxit; illique, vt ratum firmumque Imperium more maiorum esset, effecit, Aurellanensem vrbem graui obsidione liberauit, vidi eius statuam æneam Aureliæ in ponte ad Ligerim seruatæ à viragine, & virgine vrbis monimentum, cæterum dum in Compendij obsidione ex vrbe erupit, ab hostibus comprehensa, & Rothomagũ producta ad palum damnata, viua exusta est; non absque æterno Anglici nominis probro, qui se magicis illius artibus Francia profugere falso querebantur.

Admirandum sane est, quod de illa affirmatur, pirum arborem, sub qua illa sedebat dum patris gregem minabat, ouesque ruri pascebat, cum vt Regem Carolum VII. adiret, primo cœlesti voce monita est; neque cariem, neque vetustatem sentire, neque fulmine tangi, neque pluuia, grandineve, aut niue intingi.

Per Micquellum qui Aurelianæ vrbis ab Anglis obsidionẽ & Ioanna res gestas scripsit.

Inquisitor, in Prouincia Stabulensi apud acta probatum reperi, malũ sub qua maleficæ duxerant choreas, & saltatoriũ orbem versauerant, in quaque earum Aulœdus Tibicenve consederat, sœlicem ac frugiferam, factam infœlicem, ac infrugiferam, arborem vidi.

Redeo ad Ioannem, quam ab Angelis flammis seralibus quasi maleficam ambustam refers: an eo sensu exaudis hæc verba Constantini ad populum. FERALIS PESTIS ABSVMAT?

In l. multi. C. de malef. lib. 5. variorum, cap. 3.

Iacobus Reuardus, existimat per illa verba nihil aliud voluisse Constantinum, quam maleficos igne censumendos esse, se quia de Dijs manibus, quibus ferialia sacrabantur accitis arte magica locutus sit; ideoque, ferali peste, potius quã igne, huiusmodi homines absumendos rescripserit? *quamquam* (inquit) *non ignorem pestem feralem de supremo supplicio accipi posse, & veteres pro morte ac interitu pestem posuisse. vnde apud Festum pestiferum fulgur, quo mors exilium ve significatur.*

Dionysius Gothofredus, ignis quoque supplicium intelligit, quod magi Dijs manibus consecrarentur: vt quemadmodum in ferialibus pecudes absumebantur, & ipsa cadauera, ita manibus consecrarentur, quos in carminibus suis inuocassent.

In notis ad dict. l. multi.

Ego vero, per hęc verba, *pestis feralis absumat*, intelligo maleficos, & prastigiatores bestijs obijciẽdos: quod ipsum Græcus interpres notauit, probarũt quoq; antiqui nostri iuris Interpretes, & maxime Odofredus; *magos* (ait) *feralis pestis absumat, quin sũt obijciẽdi feris bestijs laceradi.* sic quoq; notauit Cuiacius: *feralis* (inquit) *pestis absumat, i. bestijs obijciatur. & vt ego interpretor feralis pastus absumat.*

li. 60. basilikonti. 39. in d. l. multi.

immetis ad l. inuiti.

Mat-

Matthæus Coignetus vtitur hac interpretatione, *quella peste cruelle les puis esteindre, & consumer, & pour teles sorcelleries Iehu fit manger au chiens la Royne Iesabel.*

Neronis tempore de Christianis tanquam sortilegis supplicium suptum legimus, & hi aut feris, aut canibus obijciebãtur, aut cruribus figebantur, aut flammabãtur, stãtibus ad palũ destinatis, vnco (ne motatione capitis picem cadentem declinarent) gutturi suffixo, è lamina ardente pix, aut vnguentũ in caput liquefiebat, ita vt riui pinguedinis humanæ per arenam amphiteatri sulcum facerent, eoque pertinet locus ille Iuuenalis Satyra prima.

c. cap. 42.

Pone Tigillinum, tæda lucebis in illa;
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant.
Et latus media sulcus deducit arenam.
(Ita legendum contendit Schaliger) non vero,
Et latum media sulcum deducit arena:

libr. 5. de emendatione temporũ c. de Roma sub Nerone incensa.

Hactenus Oranus.

In his, quod de Ioannæ æuo me monet amicus, verissimum, & memoriæ lapsum agnosco lubens. De duobus alijs non video causam, cur sententiam mutem.

Nam illud de Constantini rescripto *de flectendi*, voce vsum, non *cogendi*; verum est, nec facile hic admiserim correctionẽ illam, *defigendi*: tum quia libri omnes Codicis Iustinianæi, quos vidi, continẽt, *pudicos ad libidinem deflexisse animos*: tũ quia C. Theodosianus à Ioanne Tilio primum editus hanc lectionem confirmat: tum quia Constantinus Harmenopolus, in huius legis breuiario legit, *qui magicis artibus pudicos animos ad libidinem deflectunt, publicatione, & exilio puniuntur*, tum quia *defixio magica*. deuotionis, & execrationis quoddam genus fuit, & non animæ permouendæ, vel peruertendæ, sed sanitati corporis perdendæ instituta: nec satis Latine dicas, *animum defigi*, sed deflecti *in libidinem*.

l. cor. 4. C. de malef.

l. 9 tit. 16 lib. 3. l. 6. Epit. tit. 10. ἐπίσκοπος.

De *Ferali* flamma, cum scriberem nulla mihi cogitatio fuit legis illius Constantini, cuius initium, *multi*, Sed, *feralem flammas*, funestas atque lethale nuncupabant. Vt Minucius, *ferialia ligna*, Symmachus, *ferialia commenta*; Saluianus, *peccatum feralissimum*; noster ille decus orchestræ, *ignem feralem, ratem feralem*; *locum feralem, saxum ferale, turbã feralem*; alij alia, quos olim laudaui; quæ vox à *Fera*; siue mortem siue Parcam ita vocarunt. De Constantini tamen verbis, nondum mihi liquet quid ille per *pestem feralem*, potissimum supplicij vltimi indixerit, illud quidem quod adiungitur, fauet explicationi Græcorum; *quoniam natura peregrini sunt*, quasi dicat; quoniã alieni ab humanitate, ideo belluis cedeant. Sed ego, *ferale*, pro *ferino*, nondum reperi apud classicos scriptores, repugnat etiam syllabæ modulus, in hoc citatus, in illo productior ac statarius. Ergo censeo potius, Constantinum eo loco duntaxat detinuisse, vt vltimo supplicio de medio tollantur quam pœnæ genus exprimere voluisse. Nec arbitror semper eadem morte damnatos. Facit Vlpianus, vt credam, libr. 7. de officio Proconsulis, sub titulo de Mathematicis, & vaticinatoribus; dum ait: *& vario puniti sunt ij, qui id exercuerunt, pro mensura scilicet, & consultationis.* Vt vides lacuna sub est, expleo; *& modo consultat.* quamquã Vlpianus de certo tam tum matheseos huius vetitæ genere id dicat, constat tamen non idem semper supplicium in alijs quoque generibus obtinuisse; vt nec in Christianos, qui non infrequentius à tyrannis exusti, quin & frequentius, quam feris obiecti. docent Tigillini tedæ, & Tertullianici, *Semaxij*. Cuperem doceri, Constantini tempore maleficos ferino pastu assumptos. nam de concrematione facile docuero. Lege Gregoriani codicis lib. 7. titul. de malefic. & Manichæis; inuenies à Diocletiano, & Maximiano eos addici, vt loquuntur, *flammeis ignibus exurendos*. Lege C. Theodosiani legem primam, quæ Iustinianæi tertia est: reperies haruspices, *conremandos*, ab ipso Constãtino ad Maximum rescribi. Quid ergo vetat quominus *feralem pestem* ita sumamus? Nam Accursij, Odofredi, & Græcorum in iudicio Latinitatis, non opinor sontica plane auctoritas: nec in Cuiacij verba iurarim libens, aut cuiuspiam alterius, hic quidem Ræuardo, & Gotofredo accedo procliuius, vt & Petr.

l. mule. 6. C. de malef.

Aduersa in Here. Furent. v. nu. 45. Scio. l. vnic. C. de his qui par ferales angustias usurpari, sed quia funerea erat cuilei mansio mala, sic vocãtur. In Mosaicarum, et Romanorũ legũ collatione quam Pithoeus ex m.s. edidit Harmeno. feralem pestem gen. dã pœnã interpretatur.

Fabro, qui idem asserit, Semestri. libro 2. cap. 7. Nam & apud Iul. Paulum, libro 5. sentent. cap. 23. quamuis magicæ artis cõstij iubeantur summo supplicio affici (hoc est bestijs obijci, vel in crucem agi) ipsi tamen Magi viui iubẽtur concremari. Sed res non tanti, vt plura putem verba commutanda.

Addam ex Gallicanarum Curiarum actis nonnulla, quæ nec in Francia quidem, Parlamenti Parisiensis illud iudiciũ receptum passim, aut omni tempore, satis ostendant: describam verba Gallica, ne quis me de meo quid affinxisse, vel perperam transtulisse suspicetur.

Ex actis iudiciarijs Episcopi Belluacensis, contra Iohannam Daream vulgo vocatam, Iehanne la pucelle (*hæc acta exstant in Monasterio S. Victoris Canonicorum Regularium Parisijs*) *quæ fusè referunt, Bernard. du Girard. in Annalibus Franciæ sub Carolo VII. & Francis. Belleforestius in eiusdem Caroli VII. vita à fol. 345.*

Anno 1430. CVm prope Compendium potiti essẽt hostium, Parisiensis Vniuersitas litteris publicis eam apud Henricum Angliæ regem accusauit sortilegij, & maleficij: causæ prætensæ fuere sequentes, quæ etsi falso prætexebantur, ostendunt tamẽ sensum Ecclesiasticæ Curiæ, & almæ Academiæ illius temporis: Promotorita- D
Est vocatur in Bulla Calisti III. apud Belleforen. fol. 386. pag. 2. ibi. fol. 346. fol. 393.
que fiscalis, quidam Guilhelmus de Estiuelsaut, vt in Actis, & in sententia Delegati Apostolici vocatur, Ioannes de Estiuet: vbi in articu. 4. dicitur arborquędam fuisse apud Dompreum, vbi solitæ conuenire maleficæ, & miscerí dæmonibus. *Que pres de Dompreiny a vn grand, & vieux arbre, qu'on nõme l'Arbre charmine Fee de Bourlemont, et que apres de cest arbre y'a vne fontaine, pres laquelle on dict que frequentent les malins esprits auecques lesquels se meslent de nuict les sorciers dansans & gambadans autour desdicts arbre, & fontaine.* Artic. 5. *que les susdicts arbre, & fontaine, sont surnommez des Fees: Aussi luy demandoyent, si elle auoit cognoissance de ceux ou celles, qui certains iours de la sepmaine vont au Sabbat auec les Fees: Respondit, auoir ouy dire, qu'ony alloit & l'eudy.* Artic. 6. *quelle alloit audict arbre les heures qu'on celebroit le diuin seruice, à fin que estant lors seulle elle peut à son ayse danser, & caroler autour des lieux susdicts, ou elle faisoit plusieurs bouquets, & chabeaux des fleurs & herbes plus soesues qu'elle trouuoit es enuirons, & encouronnoit ledit arbre en chantant certains vers, & disant quelques mots de sortilege: & y retournant l'endemain quoy que le soir elle y eust mis lesdicts chapelets, & guirlandes: si est'ce qu'elle ny trouuoit chose quelconque.* Artic. 7. *Qu'elle souloit porter en son sein de la mandragore, esperant par ce moyen en auoir bonne fortune, tant en richesses, qu'en autres choses temporelles: comme si la mandragore auoit en soy telle efficace:* Artic. 19. *Auoir pris conseil des malins esprits, & que par enchantemens, & moyens non permis, & illicites, elle auoit descouuerte certaine espee, qui estoit en l'Eglise de saincte Catherine du Fierbois* Articul. 20 *Auoir eu des anneaux charmez, & qu'elle dict quelques paroles sortilegues sur son enseigne, & sur les guidons que portoyent les siens, disant que cela seruoit pour leur donner bonne fortune en guerre, vsant de grandes conjurations, à fin que par ce sort elle bien heurast leurs entreprises: tenant pour tout certain, que tant qu'ils porteroyent ces drapeaux ainsi conjurez, ils ne pouroyent receuoir aucune deffaicte par leurs aduersaires. Et qu'elle se plaignit publiquement à* C
Compeigne lors qu'elle fust prise, de ce que les siens auoyent oublié d'aporter ses enseignes, & que pource elle estoit tombee en ce malheur. Pource que ceux qui s'aydant d'arz defenduz, & soubs bon pretexte pretendẽt authoriser leur peruersite, ont de coustume de consacrer les instrumens desquels ils s'aydent. Articul. 36. *Que par quelque sort, & inuocation elle auoit fait paroistre quelque malings esprits au Roy, & Ducque de Baurbõ pour les seduire.*) E
Propter hęc Vniuersitas Parisiensis, & Iudices illi priores, iudicarunt Ioannam sortiariam fuisse, & maleficam, aperte docentes se arbitrari, huiusmodi crimina, non illusione aliqua, sed vere à criminosis huiusmodi committi solita.

Idem censuit Episcopus Ebroicensis: in causa Guilhelmi Edelini, vt superius docui. Idem Inquisitio Auinionensis in causa plurimorum, quorum damnatio- *li. 5. fol. 12.*

nis

nis formulam suo loco exhibui paulo ante.

Idem. Idem est iudicium Parlamenti Burdegalensis, & fuit Consilij Atrebatēsis, quo tempore adhuc Artesij ad Parisiensem curiam appellabant; vtriusque rei probationi clarissimæ sunt, quæ subiungam, Remundi, & Monstreleti verbis.

Extractum ex libro Viri Clariss. Flori mundi de Remundis Consiliarij Regij in Senatu Burdegalensi, cuius libri hęc est Epithesis, & inscriptio, Antichrist: ca. 7. num. 5.

TOus ceux, qui ont laissé quelques marques du temps, que l'Antichrist doit arriuer, escriuent, que la sorcelerie sera lors espandue par tout, eust elle iamais tant de vogue qu'en ce malheureux siecle icy? les sellettes de nostre Parcament en sont toutes noircies. Il n'en y a pas assez pour les ouir. Noz Conciergeries en regorgent & ne se passe iour que noz iugemens n'en soyent ensanglantez, & que nous ne reuenions tristes en noz maisons, espouuantez des choses hideuses, & effroyables qu'elles confessent. Et le diable est si bon maistre, que nous ne pouuons enuoyer si grand nombre au feu que de leur cendres il n'en renaisse de nouueau d'autres. Ie me contenteray de ceste Histoire prodigieuse, aduenue l'an 1594. laquelle surmonte toutes celles que Bodin a remarquees dans sa Demonomanie; voila pourquoy i'en ay voulu faire le recit particulier.

Vne ieune femme, nommée Ieanne Bosdeau, appellante du Iuge ordinaire de la Chastellenie de Sallignac en Lymosin, qui l'auoit condamnee à la mort, estant ouye en la chambre criminelle, sans peine ne tourment, confessa (comme elle auoit faict pardeuant le Iuge:) Qu'en son ieune aage vn Italien l'auoit desbauchee, & amenee à la veille de S. Iean sur la minuict dans vn champ, ou il fit auec vne verge de haus vn grande cerne, marmotant quelques paroles, qu'il fit soit dans vn liure noir. Sur quoy suruint, vn bouc grand, & cornu, tout noir, accompagne de deux femmes, & tout aussi tost vn homme habille en prestre. Le bouc s'estant enquis de l'Italiē qui estoit ceste fille, & luy ayant respondu, qu'il l'auoit amenee pour estre des siennes, il luy fit faire le signe de la croix, de la main gauche, puis commanda à tous de le venir saluer. Ce qu'ils firent luy baisant le derrier.

circulum in terra fig.

Ce bouc auoit entre les deux cornes vne chandelle noire allumee, a laquelle les autres alloyent allumer les leurs. Et lors qu'ils l'adroyent omettoit dans vn bassin de l'argent. Ceste femme s'estant de puis retrouuee au mesme lieu, le bouc luy demanda vn bouquet de ses cheueux, lesquels l'Italien coupa, & les luy bailla. Le bouc l'ayant retiree part, la coucha dans le bois, & la cogneut charnellement, a quoy elle prennoit vn extreme deplaisir, souffroit beaucoup de douleurs, sentant la semence aussi froide que glace.

Tous les mercredis, & vendredis, de chasque mois, le chapitre general se tenoit au Puy de Dome, ou elles s'estoit trouuee vne infinité de fois, auec plus de soixante autres personnes, tous lesquels portoyent, vne chandelle noire, qu'ils allumoyent a celle quelle bouc auoit entre ses cornes a laquelle il auoit donne le feu le tirant au dessoubs de sa queue. Apres cela tous se mettoyent en dance en rond, le dos tourne l'vn à l'autre. En ceste assemblee on disoit la messe à leur mode, tournant le dos à l'autel. Celuy qui faisoit l'office; (qu'elle nomma) estoit reuestu d'vne chappe noire sans croix, eleuant vna tranche ou rond de raue tainte en noir, au lieu de l'hostie, criant tout lors de l'eleuation, Maiystre, ayde nous. On mettoit de l'eau dans le calice au lieu de vin, & pour faire l'eau beniste le bouc pissoit dans vn trou à terre, & celuy faisoit l'office en arrousoit les assistans auec vn aspergès noir.

En ceste assemblee on distribuoit les mesliers de sorcellerie: & chacun rendoit cōpte de ce qu'il auoit faict, les estats estoyent pour empoisonner, ensorceler, lier, guerir maladies auec charmes, faire perdre les fruicts de la terre & telles autres meschācetez. Ceste miserable confessa tout cela, auec vne merueilleuse franchise, & naifueté: car pour vne femme rustique elle auoit bon esprit, persistant tousiours mesmes dās le feu, auquel par arrest elle fust condēnee. Beza, n'estoit pas bien informe, lors qu'en sa chaire il taxa naguieres nostre Parlement d'Incredulite, & de peu de foy, par ce disoit-il (& cecy tient de d'vn Gentilhō-

me d'honeur, qui l'ouyt) que nous n'osions, condamner les sorcieres à la mort, nos Registres tesmoignent le contraire.

Aliud ex libr. 2. Historiarum, de Enguerran de Monstrelet.

ENceste ance (1459.) en la Ville d'Arras, ou Pais d'Artois, aduint vn terible cas, et pitoyable, que l'on moit Vaudiosie, ne scay pourquoy, mais lõ disoit que ce estoyent aucunes gens hommes, & femmes, qui de nuict se transportoyent par virtu du diable des places, ou ils estoyent, & soudainement se trouuoyent eu aucuns lieux arriere des gens, & bois, ou es desers, la ou ils se trouuoyent en tres grand nombre hõmes, & femmes & trouuoyent illec vn diable en forme d'homme, duquel ils ne veoyẽt iamais le visage, & ce diable leur list ou disoit ses commandamens, & ordonnãces, & comment, & par quelle maniere ils le deuoyet adorer, & seruir, puis faisoit par chacun deux baiser son derriere, & puis il bailloit à chacun vn peu d'argent, & si nablement leur administroit vins, & viãdes en grand largesse, dont ils repaisoyent: & puis tout à coup chacun prenoit se chacune: & en cepoint s'estaindroit la lumiere, & cognoissoyent l'vn l'autre charnellement: & ce fait, tout soudainement, se retrouuoit chacun en sa place, dont ils estoyent partis premierement.

Pour ceste folie furent prins, & emprisonnez plusieurs notables gens de la dite Ville d'Arras, & autres moindre gẽs femmes folieuses, & autres: & furent tellement gehinez, & si terriblement tormentez, que les vns confesserens le cas leur estre tout ainsi aduenu, comme dit est, & ontre plus confesserẽt auoir veu & cogneu en leur assomblee plusieurs gens notables, Prelats, Seigneurs, & autres Gouuerneurs de Baulliages, & de villes: voire tels selon commune renommee, que les examinateurs, & les Iuges leur nommoyent, & mettoyent en bouche, si que par force de peines, & de tormens ils les accusoyent; & disoyent que voiremẽt il les y auoyẽt veuz. Et les aucuns ainsi nommez, estoyent tantost apres prins & empriſonnez, & mis a tortura, tant & si trenslonguement & par tant de fois que confesser le leur conue noit, & furent ceux-cy qui estoyent des moindres gens executez, & brulez inhumainement, aucums autres plus riches & plus puissans, se rachepterent par force d'argẽt pour euiter les peines; & les hõtes que l'on leur fay soit. Et de tels y eust des plus grans qui furent preschez, & seduits pars les Examinateurs qui leur donnoyent à entendre & leur promettoyent s'ils confessoyent le cas, qu'ils ne perderoyent ne cors ne biẽs. Tels y eust qui souffrirent en merueilleuse patience, & constance les peines, & les tormens, mais ne voulerent rien confesser a leur preiudice trop pien donnerent argent largement aux Iuges, & à ceux: qui les pouvoyent releuer, de leur peines, autres yeust qui se absenterent, & vuyderent du Pais, & prouuerent leur innocence, si qu'ilis demeurerent paisibiles. Et ne fault ic y a taire ce que plusieurs gens de bien cogneurent assez, que ceste maniere de accusatiõ fut vne chose controuuee par aucunes mauuaises personas, pour greuer, & distruire, ou des honorer par ardeur de conuoitise aucunes notables personnes, que ceux hayoyent de vieille haine: & que malicieusement ils firent prendre meschantes gens tout premierement, ausquels ils faisoyent par force de peine de tourmens, nomer aucunes notables gens, tels que l'on leur mettoit à bouche: lesquels ainsi accusez estoyent prins, & tormetez, comme dit est, qui fust polir voir au iugemet de toutes gens de bien vne chose mouit peruerse: & inhumaine au grand des honeur de ceux qui en furent notez, & au tresgrãd per il des ames de ceux, qui par telz moyens vouloient deshonnorer gens de bien: & à tant fin de ceste matiere.

Ad hanc narrationem Monstreleti respexit Francis. Balduinus Atrebas. Comment. in tit. 18. lib. 4 Institu. Iustiniani, fol. 774. his verbis.

Sed quo grauius,] & ab hominis ingenio magis alienum, est hoc malum: eo maior adhibenda, est cautio, ne quis eius, prætextu ab aduersarijs temere obruatur. Facile enim hic quidvis confingere potest ingeniosa simultas, vt & multitudinem credulam statim commoueat, & attonitos iudices irritet aduersus eum, quem cum dæmonibus rem habere mentietur. Ante

ta annos sexaginta sensit infelix nostra patria, magno suo malo huiusce generis calumniet. Magna erat Valdensium mentio, quos aduersarij iactabant nescio quid commercij habere cum immundis spiritibus. Huius criminis prætextu optimi quique statim opprimebantur. Sed tandem Parisiensis Senatus causa cognita, vidit meras esse sycophantias, infelices reos liberauit, improbos sycophantas, cum iniquis iudicibus damnauit. Exstatque adhuc eius hac de re memorabile arrestum editum vicesimo die mensis Maij. anno. 1491.

Ita Franc. Balduinus, & fieri potest, vt in Attrebatensium iudicum processu iudiciario odij, calumniæ, crudelitatis, aut præcipitationis indicia nonnulla reperierint: propter, quæ male iudicatum, rite vero prouocatum, sententiam emendantes, Patres Parisienses pronunciarint. Et ideo nõ tam declararint Arresto suo, hæc quæ magis attribuuntur, & propria confessione illorum confirmantur, etiam cessante omni Quæstionum timore, inania delusarum mentium esse (quæ declaratio temeritatis plenissima foret) quam Iudices illos, à quibus appellatum, improbe, & vi innocentiam oppressisse. De Vvaldensium quidem secta quorum Albigenses, ex stirpe fruticarunt graues scriptores testantur, non immunem, à fascinatiorum hæresi, & crimine pessimo illam fuisse, & nomen Gallicum fascinarijs commune confirmat. Sed Balduinus, ex Meiero, sumpserat, qui ex Monstreleto ferme verbotenus in hunc modum: Anno 1459.

Atrebati horrendum quid contigisse legimus.] Complures fuisse inhumaniter igne crematos, qui de nocte occultas coitiones habuere cum diabolo: vnde magnam accepere pecuniam. Viri primarij mulieresque complures indicijs crematorum deprehensi; pars capti, & sæuissimis tormentis admoti, alij vi pecuniæ redempti. nonnulli solum verterunt, quidã vero adeo in pœnis constantes fuerunt, vt nihil confiterentur. Fuisse referuntur quidam ex iudicibus adeo detestabiles, vt quosdam sibi inimicos indicari curauerint, tanquam conscios, reis in tormentis ad hoc coactis. Addunt in nocturnis illis conuentibus, ex omni ordine statuq; mortalium viros mulieresque interfuisse, eosque ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adorasse, cuius tamen nunquam videbant faciem. In illius verba mandataque iurasse. Conuiuio ab illo parato largiter epulatos; inde exstincto omni lumine quemq; cũ sibi proxime oblata promiscue cõcubuisse, siue ope diabolica in sua vnde exierant loca restitutos.

Nõ semper ergo in hircina.

Hæc ille, arbitror in verbis vltimis negatiuã deesse, *non sine ope diaboli*. Sane ex Meiero patet nõ opinionem conuelli de maleficiorum solitis sceleribus, sed iudicũ istorum crudelitatem, & iniustitiam auaritiamq; damnari, atque hoc arresti Parisiensis esse fundamentũ. Quæso nonne Parisiense Parlamentum iniuste iudicasset nisi talium Iudicum, vel Tyrãnorum potius decreta rescidisset? Nã de quæstione nostra, possintne perfici à Lamijs operadęmonũ ea, quæ solitæ sunt fateri? id nõ à Iurisconsultis, sed à Theologi, nõ à sęcularibus subsellijs, sed ab Ecclesiasticis Tribunalib. fuit decidendũ. Habetis ea de re apud Io. Gersonẽ Paris. Cancellariũ. almę Theologicæ Parisiorum facultatis articulos, eruditione, & veritate plenos, nobis fauentes. Accipite, & aliud grauissimum Curiæ Spiritualis Treuerorum iudicium.

Denique quia mentio à me facta sup. sec. 4. indicio 2. Losei Gallidij qui librũ in Lamiarum Patrocinium conscriptũ, mille machinis conatus fuit in publicũ protrudere, & metuunt nonnulli, ne tandem cacodæmon aliquis id perficiat, dixi pro antidoto Palinodiam eius adscribendam, cuius authenticum, & originale (vt vocant) exemplum, est penes pium, & honestissimum virum, I. V. Licent. Ioãnem Baxium (cuius studium atque zelus contra nefariam hãc hæresim Deum aliquando remuneratorem experietur) ab eo acceptum transsumptum fidi Notarij manu est huiusmodi.

Ego *Cornelius Losius Gallidius* Goudæ oppido Hollandiæ natus, nunc ob tractatus aliquot, *de vera, & falsa Magia*, sine scitu, & permissione superiorũ huius loci, temere, & præsumptuose scriptos, à me communicatos, deinde ad imprimẽdum Coloniam missos, in *Imperiali Monasterio S. Maximini prope Treuiros*, ex mandato Reuerend. ac Illustriss. Domini Nũcij Apostolici, Domini *Octauij Tricaricen-*

ricensis Episcopi, arrestatus, atque detentus, cum certo sim informatus in supradictis libris, nec nō in Epistolis quibusdam meis, eadem de re ad clerum, & Senatū Treuirensem, aliosque clam missis admpediendum executionem Iustitiæ, cōtra magos, & veneficas contineri multos articulos, qui non solum erronei sunt, & scandalosi, sed etiam suspecti de hæresi, crimenq; lesæ Maiestatis sapiant, vtpote seditiosi, & temerarij, contra cōmunem Doctorum Theologorum sententiā, decisiones, ac bullas summorū Pontificum, contra praxim, & statuta legesq; magistratuum, ac iudiciorum, tum huius Archidiocesis Treuirensis, tum aliarum Prouinciarum, & Principatuum, idcirco eosdē articulos, prout ordine hic subnectuntur, reuoco, damno reijcio, & pro non dictis atque assertis à me haberi volo.

1. In primis reuoco, damno, reijcio ac improbo (quod sæpe scriptis verbisque pertinaciter apud multos asserui, quodq; tanquam huius disputationis meæ caput ac palmarium esse volui) nimirum phantasticam esse, & tamquam superstitionē vanam pro figmentis habendam, quæ de corporali magorum, & sagarum euectione siue translatione scribuntur, tum quod hæreticam prauitatem: prorsus subolear; tum quod seditionibus, hæc opinio admixta, proindeque lesæ Maiestatis crimen sapiat.

2. Nam (quod secundo loco reuoco) missis ad diuersos clam litteris, contra magistratum pertinaciter absque solidis rationibus diuulgaui, cursum magicum falsum esse, & imaginarium; asserendo insuper torturæ acerbitate miseras cogi ea fateri, quæ nunquam fecerunt, dura lanienā sanguinem innoxium fundi, noua alchimia, ex humano sanguine aurum, & argentum elici.

3. Ex quibus, & id genus alijs, partim in vulgus, per priuata colloquia, partim diuersis ad vtrumque magistratum datis epistolis, superiores, ac Iudices apud subditos Tyrannidis notaui.

4 Et consequenter cum Reuerendissimus, & Illustrissimus Archiepiscopus, & Princeps Elector Treuir, non solum magos, & sagas in sua diœcesi supplicijs dignis affici sinat, sed etiam leges de ordine sumpubusque iudiciarijs maleficarum ediderit; inconsulta temeritate præfatum Electorem Treuirensem Tyrannidis tacite insimulaui.

5. Reuoco præterea, ac damno conclusiones hasce meas, nō esse maleficos, qui Deo abrenuncient, dæmoni cultum exhibeant, tempestates inducant, opera diaboli, & similia opera perpetrant, sed omnia esse somnia.

6. Adhæc magiam non dici maleficiū, nec magos maleficos, & locum *Exod. XXII.* (Maleficos Non Patieris Viuere) intelligi de ijs, qui veneno naturali naturaliter applicato occidant.

7. Pactum nullum esse, nec existere posse inter dæmonem, & hominem.

8. Dæmones non assumere corpora.

9. Vitam *Hilario.* à *D. Hier.* scriptam non esse authenticam.

10. Nullum concubitum dæmonis cum homine.

11. Nec dæmones nec magos posse tempestates pluuias grandinem, & ciere, & mera esse somnia, quæ de his dicuntur.

12. Spiritus ad formam à materia separatam, posse videri ab homine.

13. Temerarium, esse affirmare, quod quidquid dæmones possunt etiam magi possint eorum opera.

14. Sententiam illam, quod dæmon superior inferiorem possit expellere, esse erroneam, & inferre iniuriam Christo. Luc. XI.

15. Pontifices in suis bullis non dicere, quod Magi, & Malefici talia opera (vt supradictum est) perpetrent.

16. Pontifices Romanos dedisse facultatem inquirendi in maleficos, ne si contra fecissent, ficte magiæ insimularentur, quemadmodum antecessores eorum aliquot vere magiæ fuerunt insimulati.

Has oēs, & singulas assertiones, cum plurimis calūnijs, mendacijs, & sycophātijs, in magistratus tā seculares quā Eccle siasticos, petulāter, & inuerecūde, falsoq; profusis, quibus scripta mea de magicis scitēt, expresse scienterq; condemno, reuoco, atque reijcio veniam de commissis à Deo, & superioribus obnixe petens, & sancte promittens, quod imposterū nihil horum docebo, promulgabo, defendam vel asserā, nec verbo, nec scriptis, per me, vel alios, quocunque locorum me venire, contigerit. Si contra fecero, subijcio me,

me, exinde prout ex nunc omnibus pœnis iuris contra relapsos hæreticos, refractarios, seditiosos, reos læsæ Maiestatis: iniuriosos sycophantas publice cõuictos, necnon & in periuros statutas. Submitto me quoque correctioni arbitrariæ, tam Archiepiscopi Treuirensis, quam aliorũ quorumcunque magistratuum, sub quibus me degere contigerit, quique de meo relapsu, & violata fide certiores facti fuerint, vt me pro meritis puniant in honore ac fama, bonis ac corpore.

In quorum omnium fidem hanc meã præfatorum articulorum reuocationem propria manu subscripsi, in præsentia notarij & testium.

Sic subscriptum.

Cornelius Looseus Callidius.

Et denuo subscriptum.

Acta sunt hęc *in Imperiali Monasterijs S. Maximini* extra prope Treuirim *in Stuba Abbatiali*, ibidem coram Reuerendissimo, Reuerendis, Venerabilibus, & eximijs Dominis, Domino *Petro Binsfeldio* Episcopo Azotensi, Reuerendissimi Archiepiscopi Treuir. Domini nostri clementiss. in spiritualibus Ricario generali, & *Reinero* dicti Monasterij Abbate, *Bartholomeo Bodegemio* Delpho I. V. L. Curiæ Ecclesiasticæ Treuir. Officiali, *Georgio Helfensterio* SS. Theolog. Doct. Ecclesiæ Collegiatæ S. Simeonis, in ciuitate Treuir, Decano, & *Ioanne Golmano* I. V. Doctore, dictæ Ecclesiæ Canonico, & curiæ Treuir. sigillifero, &c. *sub anno Domini 1592. more Treuir. die Lunæ 15. mensis Martij* in præsentia mei Notarij infrascripti, & honestorum *Nicolai Dolert*, & *Danielis Maier* Reuerendi Domini Abbatis respectiue secretarij, & scribæ, testium, adhoc specialiter vocatorum, & rogatorum.

Subscriptum.

Adamus Hæ Tectonius, Notarius.

Et inferius.

Collatum cum suo originali repertum, concordari, per me infrascriptum Secretarium oppidi Antuerpiensis.

G. KIEFFEL.

Habetis integram Palinodiam: postea tamen iterum Bruxellæ vice pastorem agens in Ecclesia S. Mariæ de Capella accusatus fuit de relapsu, & post diuturnum carcerem dimissus, & (vt pertinacem dementiam intelligas) tertiam accusationem, denuo suspectus, morte præreptus, euasit, sed (quod dolendum) non paucos, homines tamen Physiologiæ, & Theologiæ solidæ, non satis gnaros stoliditatis huius reliquit sectatores. Qui vtinam saperent: & quam temerarium atq; noxium sit, Ecclesiæ iudicio, vnius Vieri hæretici deliria præferre, tandem serio intelligerent.

FINIS.

MAR-

MARTINI DEL RIO,

SOCIETATIS IESV, &c.

APPENDIX II.

SEV RESPONSIO AD QVAESITA cuiusdam Sereniſſimi Principis.

DE MODO PROCEDENDI CONTRA Striges, ſeu veneficos.

LECTORIS.

Cum anno 1602. caſu occurrente, variæ in Principis Sereniſſimi ſupremo conſilio quæſtiones emerſiſſent circa Veneficij probationem, & quæſtiones: petita fuere variarum Academiarum Conſilia, ad me quoque ſcriptum eadem de re. poſtquam reſponderam, miſſa mihi apographa eorum, quæ ab alijs reſcripta fuerant. Quibus lectis cenſui paulò fuſius rem totam, quæ Diſquiſitionum Magicarum mearum libro 5. multum lucis adlatura, de nouo examinandam, & accuratius ſententiam meã, qua explicandam, qua confirmandam. Fruere, Lector, & Vale.

QVAESTIO I.

An denunciatio plurium per ſe ſit iudicium ſufficiens ad torturam, abſque alijs indicijs, aut adminiculis.

Affirmatiuã tenui de complicium denunciatione (nam quoad denunciationes virorum aliàs proborum, qui participes criminis non ſunt dubitari nec ſolet nec debet.) de plurium inquam denunciatione complicum idem tenui lib. 5. Diſquiſit. Magicar. ſect. 2. §. ad torturam. Sed quia nonnulli non recte mentem meam aſſecuti fuerint operepretium fuerit eã hoc loco paulò accuratius explicare, ne quis fallatur eorum, quibus rãti mea, vt legere non dedignantur. Hac de re, quæ diſcutitur, ſcripſeram olim d. ſect. 3. à verſ. Secundum indicium eſt nominatio Socij, paulò vlterius, vſque ad verſ. Quantum indicium eſt, pro inſtituta brevitate ſatis multa; pro deſiderio, & capacitate lectorum, non ſatis forte diluci- *& loci Diſquiſitionum Magic.* de quædam.

Explicatio ſententiæ meæ.

Non volui d. verſ. ad torturam, diſſerere de plurium complicum denunciationibus ſocios criminis nominantium. (quia de efficacia nominationis plurium cenſebam meritò dubitari non debere) ſed duntaxat, volui decidere quæſtionẽ de vnius complicis nominatione (de qua maior difficultas occurrit) & quoniam vrdebam extrema hic periculoſa: nam hinc quidã immane multum illi tribuũt, quo cum idcirco ſententiam refutaui, verſ. *Putant quidem* DD. Inde vero alij nimis multum detrahunt vnius complicis.

cis nominantis testimonio: cum tamen fieri queat, & soleat vt vnius nominantis denũciatio in nostro crimine talis sit, vt Iudex aliquibus concurrentibus circũstantijs, meritò sibi persuadeat reum vehementer vrgeri, & propter summam dicti verisimilitudinem, cum verè inculpari: idcirco media tutiore incessit via, & Clarum, Farinac. Binsfeld. & alias secutus quædam collegi indicia, quibus concurrentibus, ex vnius complicis alios nominatis denunciatione Iudex tuta conscientia (qui scopus est libri illius quinti) possit nominatum quæstioni admouere. Hac autem in re hoc ordine sum progressus. Primo contra Simanoæ, sententiam ostendi debere hanc denunciationem esse factam in tortura. *vers. Debet tamen iuxta nonnullos litt. I.* remoui etiam quædam alia impedientia, ex parte nominantis, nominati, & iudicis. Postea *ad vers. ad torturam*, posui conditiones adminiculãtes, quarum si aliquæ, vel omnes accederent, & priorum requisitorum nihil desit: hoc est, absint impedientia illa, quę dixi omnia: crediderim omnino securã reddi torturam eius, qui ab vno solo cõplice fuit tali modo nominatus. Harum tamen conditionum adminiculantium *d. vers. ad torturam*, nullam exigere volui, quando plures complices nominarunt eundem. Semper ex professo egi de vno cõplice Nominate. quare, quod in d. vers. fine posui in plurali *a complicibus* id tantum posui primo adminiculo vnius complicis, non vt de plurium denunciatione disputarem. Et semper aliàs vtor expressè singulari numero, præterquam *vers. sed quædam circa hanc rem*, vt scripsi *admittantur infames:* verum ita loquor non collectivè de pluribus simul, sed de singulis diuisiue, nempe quod nullus sit adeo infamis, vt à denunciando in hoc crimine arceatur, quæ ratio allata, ad probandum complicis denunciationem hic aliquam fidem meretur. Nec decuit huc trahere quod postea *litt. N. vers. cõditiones autem in principio* monui, *adminicula debere, esse talia, vt Iudex vtra illa adminicula, ex ipso quoque testium numero, & qualitate; deponentium, &c. credat nominantẽ non mentiri.* Illic enim vox, *nominantem*, & quod præcessit, *cum denunciatione complicis*, satis ostendunt, adhuc manere me in casu vnius complicis, & agere de alijs testibus, si qui sint nominationi ab vno complice factæ adminiculantes. Alia denique requisiui ad condemnationem sectionis. 5. versic. 4. & 5. plura quam ad torturam sect. 3. ideo non oportet ab vno ad aliud argumentari. Hæc de sententia mea; hũc agere probemus illam, de ipsa difficultate definitiue procedendo.

b *Ex vnius complicis denunciatione, an possit vnquã procedi ad torturã.*

Dico primo non placet, nec satis tuta mihi videtur sententia multorum grauium scriptorum, volentium in criminibus exceptis, (vt vocant) *in quibus reus de se confessus potest de socijs criminis interrogari* (inter quæ sine controuersia numeratur crimen Magiæ text. l. fin. C. de malef. multos citat Farinac. lib. 11. qu. 43. num. 67.) *sufficere, ad torturam, si nominatio sit facta ab vno complice, adque ob grauitatem, & immanitatem delicti.*

Concl. 1. vnius cõplicis nominatio non sufficit sola ad torturam.

Ista conclusio, est contra multos. Pet. Cyn. Angel. in l. fi. C. de accus. Butr. Imol. Abbat. in cap. 1. de confess. Gandin. in tit. de quæst. & tortur. num. 18. Bonifac. Vitalin. in Rubric. quæ indicia præcedere debeant sub num. 9. Guidon. de Susaria tractat. de indic. sub num. 42. Ambros. de Bononia tractat. de quæstion. num. 9. vbi affirmat sic se vidisse practicari. Antonin. Gomes. Hispan. tom. 3. de delictis. titu. de probat. numer. 18. Blanc tractat. de indic. num. 378. Placam de delict. capit. 13. nu. 28. & Federic. Scotum consil. 10. nu. 28. & 31. lib. 2. vbi in occultis. Quorum rationes non valde vrgent. Nam licet hoc crimen sit exceptum, & in multis Regulę iuris in eo locũ non habeant, veluti quod infames admittantur aduersus huius criminis reos, l. famosi, D. ad l. Iul. Maiestat. cap. in fidei. de hæredit. in 6. cum sim. & quod Reus de se confessus potest de socijs interrogari. l. fi. C. de malef. cap. litteras de Præsumpt. cap. 1. de confess. cap. nemini, 15. quæst. 3. contra regulam in l. repeti D. de quæstio. & l. fi. C. de accusat. & quod crimen sit atrocissimum: licet hæc vera sint, non tamen inde sequitur, in hoc crimine quoad omnia à iure communi recedendum: vel eo vsque, & quantum vnusquisque volet rigorem contra, hos criminosos intendendum: vel inutilẽ fore de consortio sociorum interrogationem, licet ex vnius nominatione ad torturam

Licet sufficiat ad inquisitionem citationem, & captura.

turam iudex non prosiliat: proderit enim ad inquisitionem formandam contra nominatum, & vt inquisito nominato transmittatur, vt personaliter compareat, quæ communis est sententia Bald. in l. seruorum. C. de testib. & in l. 1. C. de summa Trinit. num. 5. Bossius tit. de inquisit. nu. 4. & 61. Clarus lib. 5. §. fin quæst. 21. nu. 2. Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 88. nu. 12. & 13. & præterea vt capi quoque reus possit. Salyc. in l. absentem. nume. 9. C. de accusat. Boer. decis. 319. nu. 4.

Probatur vero conclusio authoritate, & ratione, Auctoritate, clarissimarũ Academiarum Bononiensis Patauinæ, Friburgensis, & Ingolstadiensis, quæ hoc anno 1602. interrogatæ id responderunt. Ratione vero quia haud dubie communius receptum est ab interpretibus: ne in atrocissimis quidem delictis, absque legitimis indicijs iudici à tortura inchoandũ: & colligitur ex l. 1. in princ. D. de quæstion. & l. milites, C. eod. vnde hoc voluerunt multos adducentes Hippol. de Marsil. in l. 1. colum. 2. & in l. de minore colu. 2. D. de quæstion. idem in Sing. 117. Hieron. Gygas de crim. in laes. Maiest. tit. quomodo, & per quos quæstion. 26. Clarus d. §. fin quæst. 64. num. 9. Mascard. conc. 1391. num. 4. de Probation. idem concl. 1385. num. 4. & Farinac. lib. 2. quæst. 37. num. 79. & num. 89.

Legitimum vero indicium non est, vnica vnius complicis nominatio, qui est infamis: testis enim infamis alias in re inhabilis censetur ad probandum: & fulciri debet alijs adminiculis, vt indicium faciat etiam in criminibus exceptis, ex textu in l. sicuti. C. de quæst. Bartol. in l. 1. §. idem Cornelio. D. de quæstion. Bald. consil. 259. libr. 1. & multi adducti à Farinacio dict. quæst. 37. num. 58. & quæst. 36. nu. 68. & 70. Vnde conficitur, à pari ratione reum infamem de seipso confessum, & de alijs interrogatum non facere fidẽ ad effectum torturæ, & ita communiter docent plerique. Glos. & Salycet. in d. l. fi. C. de accusat. Batt. in l. maritus, D. de qu. iuncta l. qui vltim. D. de pœn. Bald. dict. consil. 259. Aug. & Roma. in l. si certus D. ad Syllanian. Alex. consil. 11. num. 5. lib. 1. & consil. 89. num. 12. libr. 3. consil. 124. ad fin. lib. 6. Cor. consil. 95. in fin. lib. 1. Socin. consil. 96. col. 4. lib. 3. Decius cõsil. 189. num. 10. versic. Secundo etiam Marsil. in § diligenter num. 60. & in l. 1. §. Diuus. numer. 5. D. de quæst. & consil. 74. num. 8. & 12. consil. 109. numer. 16. & 130. num. 42. & in singul. 209. Ruin. consil. 146 colum. 1. & consil. 147. num. 3. lib. 5. Paris. consil. 151. numer. 9. lib. 4. Boer. decis. 319. col. 1. & num. 3. Grammat. decis. 28. num. 12. & decis. 34. num. 37. & bene decis. 56. num. 1. & 2. & cons. 21. num. 6. consil. 66. num 4. egregie Cravet. consil. 78. colum. 2. Rolandus à valle consil. 16. num. 17. & consil. 73. num. 20. lib. 1. Bertazzol. consil. 4. num. 11. & consil. 310. per totum. consil. 331. & 341. nu. 25. vbi secus concludit, quando ad vnius nominationem accedunt alia adminicula. Item Gigas d. tract. tit. quomodo, & per quos q. 7. num. 5. Carerius tit. de hæresi num. 118. Bossius de indic. num. 11. versic. 66. & 149. & 198. Clarus q. 21. nu. 9. Ioannes de Arnono soliloquio. 94. Menoch. de arbitr. iudic. casu 474. num. 43. item Biun Cason. & alij quos congerit Mascard. concl. 1317. num. 52. & Farinac. q. 45. num 145. & 155. & prius nu. 27. & 75. Quæ sententia communis cum sit iuris, & rationi magis consentanea, meo iudicio, iudici sequenda est, in vtroque foro, si quis tamen illam contrariam Cyni, & aliorum secutus esset, putarem eum Syndicatui nõ subiacere: facit enim tot Doctorum, quos secutus est, & citati supra vers. ista conclusio est contra, vt dici nequeat ex capite suo, vel temere fecisse aut processisse, qui grauium Doctorum, & quorumdam iudicum, praxim doctrinamque amplexus fuit, licet minus probabilem vel tutam.

Concl. 2. Sed quando reus, à pluribus complicibus debite interrogatis fuit denunciatus, etiam absque alijs indicijs, vel adminiculis, licet iudici procedere ad torturam in nostro crimine. Conclusio hæc magnam difficultatem habet propter aduersantium multitudinem, & argumenta. Nam contra illam terrent magni nominis scriptores: non tantum loquentes de criminibus non exceptis, vt Grammat. consil. 21. post num. 10. Mart. Ant. Natta consil. 398. nume. 10. & Mascard. consil. 1317. nu. 18. pro quibus facit textus l. fi. C. de accusat. Verum etiam in exceptis, vt Marsil. consil. 79. numer. 13. & cons.

Plurium nominationẽ sufficere multi negant.

cons.109.num. 10. in quibus si testes sint omnino inhabiles, numerus non supplet fidem, sic Petr. Ancha. consil. 246. In causa, Alex. in l. si quis ex argentarijs §. cogẽtur num. 1. D. de eden. Corn. consil. 333. col. 7. lib. 1. Felin. in c. testimonium nu. 5. de testib. Crauet. cons. 99. num. 10. & de antiq. temp. in 1. p. in §. quod libro officialis. num. 19. Vbi habet pro absurdo, quod plures testes omnia inhabiles, possint simul fieri habiles. quia nequit vilus dare alteri, quo ipse caret. Denique ne plures inhabiles testes ad torturam, vel quæstionem iungantur, videtur generaliter, quoad omnia crimina, statutum in d. § idem Cornelio. & volunt ibi Bart. & quoad plures nominantes alij, vt Roland. consil. 16. num. 18. & 23. lib. 1. Bursatus consil. 201. num. 61. Bertazzol. consil. 28. num. 3. cõsil 116. num. 21. & 234. col. 1.

Nec desunt argumenta fortia pro hac parte: quibus tamen sufficiens solutio datur.

His argumentis quæ sol mouentur singulæ.

Primo inquiunt quotiescumque duæ sunt sententiæ contrariæ probabiles, res dubia manet: & tum præstat mitiorem partem sequi, qualis hic est negatiua, & præstat nocentem absoluere quam innocentem cõdemnare. l. absentem cum simil. D. de pœnis. Nec videtur Iudex satis tutus in cõscientia, si affirmatiuam sequatur: cum debeat securiorem sequi interpretationem cap. ad audientiam. & capit. significasti 2. de homic. Glos. & DD. ibid. Pro præmisso antecedente multa solent declamatorie à Sagarum patronis prolixe exaggerari. Sed pro horum, & similiũ intelligentia, quædam mihi quoque hoc loco sunt copiosius dicenda: vt Iudicia hæc promoueantur, & facilitur, via executionis, & tenebræ veritati offusę dispellantur.

Fateor imprimis rem dubiam, esse hoc sensu: quod non sit certa, nec affirmatiua, nec negatiua parti, sed nego casum dubium, eo sensu: quod iudici non satis tũ possit verisimiliter constare, sufficiens indicium habere se, vt credat reum torqueri debere: quod sufficit, vt postea docebit. Quare, cum plurium nominatio in ordine ad torturam dubium sustulerit, & quandam certitudinem induxerit. Negadum nos hic in dubio versari. Dein nego mitiorem respectu reip. & boni publici esse negatiuam, licet sit mitior respectu nominati. index vero debet potius cõsiderare, quid reip. sit vilius. Neque vero semper mitior, aut fauorabilior sententia Iudici sequenda est. fallit enim illa regula, si adsit signa & indicia sufficientia, quæ suadeant sequi interpretationem in partem deteriorem, quod etiam in conscientiæ foro obtinet, vt Theologi docẽt. lege S. Thom. 2 2 quæst. 60. art. 4. & Domin. Sotum lib. 3. de iust. q. 4. art. 5. Denique quid si dicamus, quod vtique verissimum: securiorem hic partem esse, si iudex præsumat potius veram esse denunciationem, quam si præsumat esse falsam. primo quia illud vilius, est ipsi personæ denunciata: spes enim est fore, vt torta delictum cõfiteatur, & sic anima eius saluetur. Si vero non torqueatur, timendũ, quod morietur sine confessione, & damnabitur. 2. quia vt plurimum docet, experientia in nominandis socijs sagas veritatem dicere, vt attestatur Binsfeld. tract. de confess. malef. mem. b. 2. concl. 1. rat. 10. Securius autem, est præsumere, quod frequentius accidit 3. quia constat eadẽ experientia, summo labore maleficas adigi ad has nominationes: quod signum est, dæmonem eas impedire, ne regnum suum, supplicio affectis subditis, diminuatur: & proinde denunciationes, esse veras, & id impulsu quodam Dei fieri, vt cõplices, dæmone inuito, nominent: sane prouidẽtiam Dei hic operari clarum est, quia vix vnquam permissum reperias innocentes nominari, quòd si nominati, mox eorum innocentia Deo sic disponẽte palam fit: Binsfeld. d. loco. post 7. concluf. in solut. argumẽtorum. Quarto hoc est, longe vilius reip. vt statim docebo: & licet non foret hoc securius, & probabilius, adhuc tuto posset iudex hanc sententiam amplecti.

Quia quotiescunque sunt duæ sententiæ probabiles contrariæ, licet iudici alterutram sequi, nec tenetur sequi probabiliorem. maxime si iudex taleram magis, tum profuturam reip. Sed in nostro casu ambæ sunt probabiles, & affirmatiua merito censetur reip. vilior: ergo licet iudici eam sequi.

Maior quoad priorem partem negari non potest, quia tunc id prorsus arbitrarium, est iudici, & est communis sententia.

tia casu istarum. quod posteriorem partem probo. quia quando parti non fit iniuria (quod hic suppono) iudex tenetur actiones suas ad reip. cuius minister est, vtilitatem dirigere. Nam salus reip. suprema lex est, *Cicero de legibus*. Minor vero sic ostenditur vera pro priore parte: sentẽtia illa probabilis est, quæ nititur authoritate grauium Doctorum, vel probabilibus rationum momentis (vt omnes fatẽtur) sed vtraque pars his nititur, vt patet tota hac quæstione probabilis ergo vtraque. Negatiuam vero videri minus vtilẽ reipub. quam contrariam, probo: quia rei publ. hoc vtilissimum censendum, quod ad pernicios issimum crimen exstirpandũ, & sontes detegendos viã sternit: hoc facit affirmans, impedit negãs: quia negans præcludit iudicibus fere aditus omnes in secreta cubilia huius pestis penetrãdi, cũ tollet ferme cũcta, quæ ad hoc vsui, adminicula: contra affirmans suggerit iudici modos, quibus ad noxiorum cognitionem perueniat, vt patebit ex responsione fere sequentium: omnium quæstionum.

Quinto hæc sententia tutior, est ipsi iudici, probo quia est, magis consentanea veræ clementiæ, & misericordiæ, quam alterius. probo. quia licet semper, à volentibus reos debitis supplicijs eripere, prætẽdatur prætextus misericordiæ, & clementiæ: hi tamen vt plurimum, falluntur, & fallunt, dum clementiam vocant priuatæ personæ causam causæ Dei, & reipub. præferre. Reuera tamen non est crudelis, qui vt multos ab vnius iniuria defendat, aciem gladij, quem ad hoc à Deo recepit, in vnum exerit. clemens ille potius dicendus, & misericors. Nec vnquam crudelis est, qui remedijs permissis, licet in speciem durioribus, ægrum reipub. corpus sanaturus, putrida, & noxia membra præscindit. Iustior etiam, quia honori diuino, hæc sententia melius magisque consulit. nam ad Dei honorem apprime facit, vt homines fidei desertores, in Deũ, & cœlites blasphemi, in totum genus humanum, & naturam iniurij, dæmonum partiarij, &c. deprehendantur, ac puniãtur: quod consequitur pars alterna, negatiua saltem non consequitur. Denique tutior, est iudici, quia licet extremi iudicij comminationes contra sententium nonnulli valde exaggerent: tamen cum communes sint omnibus iudicibus, merito magis formidãdæ illis, qui nimis remissi, ac desides sunt in hoc crimine vindicando. Nam si vnius lamiæ innocentis cruor à iudice exposcetur: quod tot infantulorũ innocentissimorum, quos partim post baptismum, partim ante baptismum solitæ necare: & his quidẽ cum temporali corporis æternam quoque vitam animæ eripere? Nonne tales iudices: qui, vt vni parcant, tam multos necari permittunt, recte dixerim similes Altheæ Ouidianæ, quam ideo acute vocauit *Impietate piam*? sunt enim hi falsa pietate vere impij. timẽt vbi non est timor, & dum sartaginem fulgũt in flammas ruunt. De hac re grauissime, sic olim Almæ vniuersitatis Ingolstadiensis facultas Theologica, & facultas Iuridica vnanimiter anno 1590. laudatissimo Bauariæ Duci Guilhelmo responderunt. *In his casib. ius habet magistratus vt postponat priuatum damnum alicui bono cõmuni reipub. quod ordinarie sequitur, ex tali modo procedendi contra suspectos criminum. Quemadmodum eadem ratione non est curandum si forte contingat aliquando, vt secundum allegata, & probata condemnetur, is qui vere, est innocens. Nam plus interest reip vt secundum allegata, & probata, quæ cum plurimum veritate mutuntur, feratur sententia: quam vt numquam contingat condemnari aliquẽ innocentem. Quod adeo verum est, vt plerique Theologi, & Iuristæ consentiant, & recte: debere iudicem damnare eum qui secundũ iuris ordinarium processum probatur reus, quamuis ipse iudex priuatæ suæ scientia nosset illum esse innocentem, & falso delatum.*] Hactenus illi: quorum decisio mihi tam certa, quam quod certissimum, & mutato, vno atque altero verbulo, tota in nostra quæstione locum obtinet. si, *allegata, & probata*: mutemus in *sufficientia indicia*, quæ certe sunt allegationum, seu probationum quædam species. Quicquid autem sit de ratione illa quam adiungunt, hoc est, sine illa opinio verior, & probabilior sit, quã contraria negatiua, quæ & ipsa à magnis Theologis, & Iuristis defenditur quod ad rẽ non facit: illud certum, est licet illa sententia communis verior non foret, adeo tamẽ probabilẽ, & receptam, esse sententiam,

vt

vt Iudex eam in rem deducens, quieta & tranquilla conscientia, esse debeat. Cõtra non satis intelligo, quo pacto iudex in crimine, tam atroci, ac pernicioso reip. cum paria sint vtrimque momenta rationum, possit securo animo illam opinionem eligere, quæ probabilior non est, immo nec æque probabilis, & aperte habet adiunctam iustitiæ exequendę retardationem, & tantum non euidens periculum nocentissimos magos debitæ pœnæ eripiendi.

2. arg. Carolinã cõstit. seq. qua hoc iudiciũ ignorat.

Secundo, conclusioni obijciunt, pro Germania, vbi de hac quæstione tum fuit compulsatio. Germanos Iudices oportet in imperio, ad Imperatorias constitutiones criminales, à Carolo V. conscriptas, velut ad Cynosuram vel regulam Lesbiã iudicia exercere: non tantum in modo pœnarum, sed etiam in iudicij ordine, & processu: quare nec licet illis alia indicia admittere, quam quæ in illis constitutionibus exprimuntur: nullo seruato discrimine exceptorum, vel non exceptorum, quia huius discriminis constitutio illa non meminit. argum. l. semper in stipula. D. de reg. Iur. Hippolyt. de Marsil. consi. 24. nu. 21. & seq. Menochius Præses Mediol. lib. 2. de arbitr. cent. 5. casu 474. num 42. Carolina vero constitutio inter cetera indicia maleficij, non ponit duorum, vel plurium denunciationem, vide illam artic. 44. Non est ergo in Germania curandum, hoc indicium, alijs destitutum. Resp.

In hoc argumento, hoc solum verum est, sequendam pro norma Germanis illam constitutionem, in ijs quæ illa cauet: cetera falsa primo, non licere iudici alia indicia sequi, quam illic posita: hoc negandum. Nam Caroli mens non fuit omnia indicia commemorare, quæ sunt fere infinita: sed quædam ponere, eaque leuiora quam sit denuntiatio, quæ Iudici liceat sequi: quis nescit illum Vlpiani, leges non posse ita scribi, vt omnes casus qui quandoque inciderint compræhendant: & ideo illum, qui Iurisdictioni præest interpretatione, ad similia procedere, & ius dicere debere? l. neque ad seqq. D. de legibus. Quare, quod ceteris legibus Imperatorum commune est, hæc Carolina, ex alijs iuris scripti, & consuetudinarij decretis interpretationem admittit: cũ non appareat Carolum voluisse, per eam communia, vel particularia regionum iura tollere: contrarium potius colligitur, quoniam ipse Carolus in locis nonnullis illarum Constitutionum, se Iudicemque remittit, ad ius commune, & consilium Iureconsultorum: licet ergo in non expressis Iudici hæc sequi, maxime si confirmentur receptis in locis illis praxi, & decisionibus iudiciorum. Miratus autem sum vehementer quendam in causa consultum, rerũ iudicatarũ autoritati, de hoc crimine conatum detrahere. Prudentius eædem illæ duæ Bauaricæ Academię Facultates §. 1. scripti præfati asseruerunt.

Magistratui,] & iudici sæculari plurimum profuturum, si videant aliquot processus sagarum habitos in vicinis locis. Nam vt verisimile facinora sagarum vicinarum esse similia: sic etiam similiter fere procedendum, sic illi optime. Nec alia puto bonorum, & peritorum iudicum mens vnquam fuit: quam ceterorum acta iudicialia, res alibi, & in eodem quoque consistorio iudicatas, maxime facere, & (quando de errore non liquet) exacte sequi. Ideo tanti fiunt in Germania decisiones Cameræ Spirensis, in Francia Lucij, & Paponi Arresta, Neapoli decisiones Afflicti, & aliorum, per totam Ecclesiam decis. Romanæ, &c. Non facile Iudici prædecessorum vestigia deferenda, vel transferendi termini, quos maiores eius posuerunt. Sed legibus (aiunt) non exemplis iudicandum. Sane si legibus exempla repugnent, quod non est in præsenti. Secundo falsum, quia illic non fit mentio discriminis inter excepta, & non excepta crimina; ideo iudici Germano discrimen hoc negligendum. Est argumentum nihil, & mere negatiuum. Sed pergunt argumenta congerere communia alijs nationibus. Nam.

Iudicia hoc non sunt satis clara.

Tertio probant suam negatiuam sententiam, In criminalibus, vt reus condemnetur, debent probationes esse lucem meridiana clariores l. sciant cuncti. C. de probation. &c. sciant. 2. quæst. 8. Bald. consil. 257. verba inquisitionis eolum. 2. volu. 1. per text. in leg. si quis. C. ad leg. Iul. Maiest. ergo, & indicia, vt reus torqueri possit, quod tenent. Marsil. consi. 101. nume. 13. & Roland. consi. 16. num. 29. & 30. li. 1. Quis autem dicere ausit duorum, vel plurium complicum nominationem, esse

indicium clarius luce meridiana? Resp.

Non valet arg. à condemnatione ad tortu ram.

Non valere consequentiam, sicut nec à captura recte procedas, ad illationem, de quæstione. Etenim ad capturam seu incarcerationem leuiores, ad torquendum vrgentiores requiruntur, sed tamen non luce meridiana clariores sicuti, ad cõdemnandum, vt docent eruditè Iul. Clarus §. fi q. 20. & Menoch. li. 1. præsump. quæ 8 88 & 89. Farinac. d q. 37. sub num. 5. maxime in his atrocioribus, in quibus honor, substantia, & vita hominis periclitatur glos. & Abb. in cap. litteras. de præsumpt. Gigas de læs. Maiest. tit. quomodo, & per quos q. 29. Decian. in crimin. libr. 7. c. 45. num. 1. clariorum ergo probationes requiret Iudex ad condemnandum: claræ sufficient ad torquendum. Sicut enim modus torturæ à Iudicis pendet arbitrio: sic etiam decernere, quæ indicia sint sufficientia, ad torturam, & quæ non, & quæ probationes & præsumptiones validæ. legendus hac de re idem Menochius de arbitr. casu. 90. numero. 9. & 270. numer. 3.

In exceptis criminibus non est nomina tio socij sufficiens argumẽ. ad tortu ram.

Quartus aries negatiuæ sententiæ est, In cæteris criminibus sociorum nominationes non gignunt indicium ad torturã, Ioseph. Maichard. vol. 3. de probat. concl. 1311. Menochius lib. 2. de arbit. centur. 5. cas. 474. Ergo nec in exceptis. Eadem. n. est ratio in vtrisque, cum excepta tantum vocentur respectu pœnæ grauioris quam iudex in his atrocibus potest imponere: non vero respectu processus, & ordinis iudiciarij, quem nec in his licet iudici alterare, seu transgredi, sic docent Hippol. de Marsil. in praxi crim. §. diligenter. numer. 96. & consil. 52. num. 16. & conf. 24. colu. antepen. versic. restat respõdere. Gram. vol. 34. col. fin. Bossius tract. de indic. ante torturam sub numer. 78. Rolan. conf. 12. num. 72. li. 3. Et licet concederetur, in his criminibus posse iudicem excedere iuris communis regulas, etiam in modo procedendi; hoc deberet restringi ad inquirendum, vt loquuntur Decian. consil. 18. nu. 42. & Menoch. d. conf. 100. nu. 66. & quo ad alia modicum damnum adferentia, non quoad torturam, cuius damnum est grauissimum: & in qua receptum ne excepti quidem criminis reum sine iudicijs torquere posse l. l. maritus. D. de quæstion. Alb. in rubric. ad l. Iul. maiestat. nume. 3. vers. & tamen in isto casu Follerius in pract. crimin. vers. quod suffocauit num. 58. Lud. Carrer. in 2 tractat. de indi. & tortura, §. circa quartum nume. 78. Gabriel Zarama in additio. ad Matteslillani sing. 55. verticul. & hæc regula ampliatur.

Multa hoc argumentum inuoluit, quorum contrarium verius puto. Inprimis nego consequentiam à delictis cæteris ad excepta, ipsum enim nomen satis indicat peculiarem iudicis circa hæc poteſtatem. Nimirum quod in ijs possit Iudex transgredi statuta, & communes iuris regulas, & sequi æquitatem, ac conscientiam suam, prout rem postulare iudicat, iuxta doctrinam Baldi in l quid ergo §. pœna grauior D. de his qui not. infam. communius receptam etiam ab ipso Marsilio in l 1. nume 23. D. de quæstion. Docent hoc Decian. d num. 42. Menoc. de arbit. quæst. 84. nu. vlt. & d. cons. 100. nu. 51. Binsfeld. post præludia. conclus. 6. vers. regulare, & iuridicum. quod expeditissimũ est, quoad iudices, supremos, qui instituta, vt inferiores quidam, non iurãt. Sic ex Iasone, & alijs Baiardus addition. ad Clarum. §. 1. numer. 14. Nec procedit hoc solum modo in Casibus iure communi quoad hęc crimina expressis, sed semper & quoad omnia iuris positiui decreta. Nam alioqui non forent crimina à iuris positiui regulis absolute excepta, vt sunt: & vix est vllum crimen, de quo non inuenias aliquid in iure speciale, & à communibus iuris regulis exceptum, & sic si quoad quædam tantum, & non quoad cætera quoque dicas vocari excepto, vix vllum crimen foret, quod non diceretur exceptum, quo nihil absurdius. Hoc voluit quod dico, Farinac. quæstio 18. num. 60. Quare ipsemet Mascardus inter illa distinguit, qui suam conclusionem cum ampliationibus limitat, vt locum non habeat in criminibus exceptis. Et quoad nostram quæstionem optimam rationem in quodam suo consilio insignis Academiæ Friburgen. Brisgoię anno 1601. reddidit his verbis: *quia quod socij criminis aduersus socium sufficiens indicium ad torturam non præstent, id operatur infamia, qua iure positiuo testem repellit, non autem iure naturali inhabilem reddit Binsfel. d. cons. 6. duobus 2. allat. 6. Atqui*

qui crimina excepta ad leges iuris positiui
» *non exigiuntur ; sed ab ijs sunt exempta,*
» *concessumque iudici, vt ex probationibus*
» *iure naturali sufficientibus procedat: at-*
» *qui iure naturali socius criminis à testi-*
» *monio non repellitur. Hinc vnius socij*
» *testimonium aduersus socium in crimini-*
» *bus exceptis, in quibus socius, de socijs in-*
» *terrogari potest, indicium ad torturam*
» *præstare potest, iuxta Abbat. & Ioann. de*
» *Imola colum. 2. in ca. 1. de confess & An-*
» *ton. Gomes. tom. 3. capit. 11. num. 18.*] Bo-
» na certe ratio diuersibatis, & quæ ostendit naturam, & libertatem criminalis iudicij in exceptis, non esse restringendam ad pœnæ excessum: in quo Mars, & sequaces valde halucinantur. Quam plurima id ostendunt, peculiaria etiam quoad procedendi ordinem; quorum pleraque sequentibus quæstionibus ostendentur, nunc sufficerit: 1o. quod socius de socio contra iuris regulas potest interrogari. glos. & DD. in l. fin. C. de accus. 2o. quod hic testes singulares plures socium denũciantes probant. Anchor. cons. 277. versi. non obstat secundum Ioan. Crottus trac. de testib. & Gigas postea citandi, idque quo ad torturam, vt tenent Bossius titul. de indicijs numer. 159. & Clarus d. quæstio 21. numero 9. vnde, & illud infertur, non esse veram limitationem quorumdam sententiarum hæc, licet in inquisitone, & similibus vera sint, in tortura tamẽ ea locum non habere. Longe verius est in criminibus exceptis (quale est Magiæ) etiam torturę quantitatem. & qualitatem à iudicis arbitrio dependere l. 1. l. quęstionis modum. de quæst. post Bald. Gandin. & alios Menoch. de arbitr. cas. 271. num. 2. item an, & quando iterum inda quæstio. Baldus l. 2. Codic. quod met. causa, Marsil. in d. l. quæstionis modum Menoch. cas. 272. numer. 4. tertio arbitrari, quæ indicia sint idonea ad torturam, post alios Menoch. ibidem cas. 270. numer. 3. denique vt procedat in hoc crimine, quo sibi modo procedendum putat. Sic ibi Menoch. casu 474. num. 34. referens ad hoc Bald. Salye. Boer. aliosque. Atque ita lux illata ijs, quæ de exceptis criminibus obnubilabantur.

ab vno inhabili ad plures

Quinta ratio aduersariorum est, vnius testis inhabilis, & insufficiens, ne in criminibus quidem exceptis vllum facit indicium ad torturam, vt communiter omnes concedunt. ergo neque plures. proba est consequentia. quia inhabilitas, & insufficientia testium eorum multitudine necto litur, nec suppletur. Duo enim vel plura, quæ in sua specie sunt imperfecta, nequeunt vnquam facere vnum perfectum; sicut nota nullitatis in numeris aritmeticis, quantumuis illam crebro multiplices, nunquam per se efficient vllum eos numerabile. Est ratio Mascardi d. vol. 3. concl. 1311. num. 18.

quia ; quod est in habile nõ potest aliud facere habile, &c.

Verum hæc argumentatio, quantumuis acuta videatur, repugnat tamen sensui communi etiam idiotarum: quibus lumẽ rationis humanæ dictat plus credendum rumori, & assertioni multorum, quam vnius. Et, si non plus virium haberẽt duo quam vnus, certe etiam vnius dicto stare deberemus, cum tamen Saluator noster restrinxerit hanc credendi in iudiciarijs necessitatem ad ora duorum, vel triũ testium, Matth. 18. vers. 16. Ioan. 18. v. 17. etiam in mortis supplicio ingerendo, propter crimina, Deuter. 17. v. 6. Si dicas illic agi de testimonijs habilium, vrgeo. Sicut duorum habilium testimonia possunt sufficere ad condemnationem, vbi vnius habilis testimonium nõ sufficeret: sic etiam ad suspicionem, ac verisimilitudinem in animo iudicis gignendam, plus poterunt duæ denunciationes inhabilium, quam vna vnius inhabilis.

Deinde duplex potest considerari inhabilitas. vna quæ prorsus inhabilem facit, altera quæ tantum inhabiles secũdum quid: seu, quod ferme recidit in idem vna inhabilitas iuris naturalis, altera tantum iuris positiui. Quæ vim nullam ad aliquid obtinent, ea nec plura quicquam efficiũt: vt est cernere in infantibus, & amẽtibus, quoad testimonium ferẽdum isti similes sunt notæ Arithmeticæ indici nullitatis, quam *cifram* vel, *zero* vocãt: similes sunt candelis non accensis: inferas in aulã obscuram centum, nõ plus quam nulla, vel vna conlucabunt. Qui vero vim aliquam obtinent, licet exiguam, & imbecillam, ij quod soli nequeunt, alijs similibus adiũcti interdum non nequeunt: similes vnitati Arithmeticæ, quæ sola non efficit numerum; sed si tres vnitates iungas, efficient ternarium. similes sunt febribus candelis accẽsis earum, quod vna non potest im-

plete spacium luce sua poterunt plures im plere. similes sunt guttis aquæ. quod vna nequit, plures ex æquant. De prioris ergo generis; seu de omnino, & ex naturæ defectu inhabilibus procedit argumentatio & intelligendi DD. contrarij Alex. Marsil. Felin. Mascard. & alij. Nam tales sunt furiosi, & infantes, quoad testimonij dictionem. Sed de generis posterioris inhabilibus non procedit: qui propter iuris positiui impedimentum inhabiles sunt, & ideo secundum quid tantum. Nam iure naturali, vel criminosissimis, qui nihil vnquam credendum asserat, mihi sit incredibilis, si nihil illis credendum, cur etiam positiuo iure in hoc crimine interrogantur, & ad denunciationem admittuntur? cur etiam, vt denuncient quæstionum cruciatu adiguntur? Inanis crudelitas foret, & cassa detestandaque sæuitia. Esto: plus argumentis quam testibus credatur, hoc nō in his solis infamibus obtinet. nec verum, nisi quando argumenta testimonijs præponderant, & non quia minus testibus, ergo nihil immo quia minus, iam aliquid. de his inhabilibus secundum quid agimus, in quibus quilibet per se gignit in animo iudicis aliquam præsumptionem, licet talem qualem; plures vero idem asserentes simul iuncti fortius penetrant animum, & crudelitatem, adeo vt ex plurium dictis, & præsumptionibus, collectiue simul oriatur vnum indicium seu probatio, quæ iudici possit videri sufficiens ad torturam. Hoc tenuerunt Friburgenses d. anno, & etiam clarissima facultas iuris Patauina, in responsionibus ad eandem quæstionem nondum excussi, sed mensis Decembris initio anno 1601. datis, & aiunt hanc esse (vt est) doctrinam Bart. in d. § idem Cornelio, & de mente Nattæ consi. 298. numero 10. & sic resoluisse multas. Corne. in l. 1. Codic. de testam. numero 5. & consi. 42. colum. fin. lib. 1. consi. 172. num. 20. lib. 2. Cra uet. consi. 9. num. 12. & 99. nume. 10. & ipsum Roland. à valle consi. 98. nu. 34. cum alijs citatis à Prospero Farin. q. 43. nume. 41. & fusius q. 62. num. 317. & 341.

Ne quis autem me mihi ipsi obijciat, quod lib. 5. Magica. disquisitio. sectio. 5. §. quarto quantumuis tenuerim cōtra multorum praxim, quantum vis multiplicentur depositiones infamium, & complicū nunquam iudici procedendum ex his solis ad condemnationem: vbi vtor argumento isto Mascardi, & multa produco, quæ cum sint imperfecta, nequeunt simul omnia vnum perfectum producere, verbi gratia, multa venialia, vnum mortale, multa ægra, vnum sanum, multa non alba, vnum album, multa tepida vnum calidum, &c. quando res non sunt subordinatæ ad vnum finem natura sua, sicut vna depositio natura sua non subordinatur alteri, quo igitur pacto nunc asserо duas nominationes inuicem firmare, si non subordinatur inuicem? Huic obiectioni occurro, reddita diuersitate rationis cur aliud obtineat in depositione plurium inhabilium quoad condemnationem, & in eadem aliud quoad torturam. Singulæ in ordine ad condemnationem sunt plane ineptæ ad hunc effectum, nec ad eum subordinantur, quia condemnatio debet inniti iudiciali certitudini, quam quia tales nunquam possunt gignere, neque ad hoc intelligendæ subordinari. Singulæ vero nostrę nominationes infamiū non sunt prorsus ineptæ, ad quæstionem, sed ad hanc singulæ tantum sunt infirmę, & secundum quid ineptæ, (vt dictum superius) quia tortura innititur tantum verisimilitudini, & opinioni, quam singulæ possunt aliquam, licet qualem qualem gignere, atque ideo ad hunc finem censentur in vicem subordinari, & adminiculari. Et ista ratio confirmatur exemplis, à me positis, in quibus inest priuatio rei ad quam producendam deberent concurrere, vt in tepido est priuatio calidi potius, quam calor imbecillus, in non albo albi contradictio, in ægro priuatio sanitatis: at veniale peccatū specie distinguitur à mortali. Recte igitur illic aliud tenui de condemnatione, aliud nunc hic respondi de tortura: neque ista secum pugnant.

Sexto argumentatur propositio quæ asserit plurium complicum nominationem per se indicium sufficiens torturæ præbere, in hac fusa, & ampla extensione, plane noua est, nec vsquam recepta opinio vero, aut etiam lex non recepta neminem obligat. Menoch. libro. 2. præsumptio. 2. Nouitas etiam merito est suspecta: Confirmatur quia qui videntur illam tenere, varijs eam circumscribunt limitibus, quos habes apud Binsfel. d. concl. 6.

6 Est non opinio. o

cl. 6 Sed breuiter Respond. non esse notam, sed plures eam tenere, quos mox citabo: esse quoque in praxi fere vbique receptam iuxta Binsfeld. supra, & Friburgens. in suo cons. citato. Limites autem illi quibus circumscribitur nihil obstant generalitati affertionis: sunt enim conditiones, quarum plerasque non ipsi admittimus, & eas contineri in propositione nostra fatemur: nec sunt adminicula proprie dicta seu indicia alia, quæ nos excludimus cum nonnullis circumstantijs de quibus postea.

Igitur sic vi via facta per hostes, & quę solent obijci, soluta manent. Restat, vt conclusionem nostram affirmatiuam stabiliamus, quæ.

Probatur cõc.

Probatur 1. auctoritate tenentium etiam vnius socij dictum sufficere ad torturam, vt Ang. in pract. sua crimi. quem citat Lud. Bologn. in addit. ad Guidonem de Suzar. tract. de indic. num. 71. Blanci, & aliorum, quos retuli supra concluſ. 1. in princip. quorum sententia licet sit minus probabilis, docet tamen quid de plurium nominatione teneuerint. (2.) probatur illorum auctoritate, qui censuerunt pluriũ nominationes sufficere, ad condemnationem, vt Ant. Gomes. tom. 3. var. resol. rubr. de probat. delict. rub num. 18. & sic seruari in Cathalonia fatetur Lud. Pegue. Decis. crimin. 5. num. 18. quorum opinio licet communius reijciatur. testibus Bossio de indic. numer. 165. iuncta numer. 77. Marsil d §. diligenter num. 6●. Nicol. Boer. decis. Burdegal. 319. num. 4. Blanco de nidi. num. 384. Farinac. quæst. 43. numer. 39. & 40 & quæstio. 62. numero 73. tamen patet illos pro nostra concluſ. stare. (3.) probat authoritas praxis curiar. & doctrina scribentium Boerij decisio. 319. num. 17. vbi refert, sic bis fuisse seruatum in Parlamento Burdigalensi ob nominationem duorum. & trium reorum: & Curiæ Parisiensis hanc esse praxim testatur Paponius li. 22 tit. 13. artic. 2. & 3. tenet etiam Clarus d. quæst. 21. numer. 9. & num. 11. vbi memorat Thom. Gramma. super capitulis regni attestantem. Sic seruari in regno Neapolitano: idem senserũt Gigas d. tit. quomodo, & per quos. quæst. 8. Aymon. cons. 178. numer. 3. Roland. à valle cons. 16. num. 20. lib. 1. Bonacos. cõmun. opin. p. 1. vers. indicium faciunt Far. q. 43. nu. 37. Bertazz. cons. 225. nume. 20. Lanfranc. in praxi. nu. 72. capit. 8. Binfeld. d. concluſ. 6. Friburgenses, & Patauini, & Ingolstadienses DD. supra fauet ergo praxis, & authoritas Iurisconsultorum.

1 *Ab auctore.*

2 *Et praxi.*

Confirmant plurimæ fortes, & appositæ rationes. vt argumentantur. Friburgici, si ad socij nominationem accedat præsumptio, seu coniectura, tunc denominatus potest torqueri, secundum omnes DD. atqui secundi socij inculpatio, est nouum signum, seu indicium gigens nouam coniecturã, seu præsumptionẽ. ergo tum reus poterit torqueri. Si respondeas esse quidem nouum, sed à priore non diuersum, nec diuersam vim probandi obtinere. Probatur habere diuersam, & aliud gignere adminiculum quam genuerit nominatio prior. Nam prior erat insufficiens, posterior vero ei addita, est sufficiens, quia probatio composita, ex duabus speciebus imperfectis, quę tamẽ eiusdem sunt generis, formæ, & substantiæ hoc est, ex duobus individuis eiusdem speciei infimæ in ordine, ad suum effectum plena est. & sufficiens. docet Meno. l. 1. de præs. q 39. nu. 3. & seq. per l. 5. C. qui in tutel. & hoc probatur inductione similium partim physic. partim iuridicorum, Physica sunt quę de vna, & pluribus candelis, de vna, & pluribus guttis lapidem cauantibus superius allata: item de pluribus gradibus frigoris, vel caloris cum intendentibus, & ad calidum, vel frigidum, vt octo perducentibus: de duobus pueris trabem ferentibus, de pluribus Actibus habitum gignentibus, quæ cuncta vni soli denegata, possent adduci.

3 *Et ratione multiplici.*

1 P

Iuridica vero, quia in illis probationibus, quę ad vnius facti probationem tendunt, quæ non prosunt singula, multa iuuant, Bart. & eum secuti alij in d. libr. 1. §. idem Cornelio plures testes singulares deponentes de subordinatis ad torturam sufficiunt, vt docebitur postea, qui & ad eandem sufficiunt pluria indicia etiam re nota. Bart. & communiter in l. fin. D. de quæstio. Angelus Aretin. iii. ver. quod fama publica nu. 6. & ibi in addit. August. nu. 52. Aegyon Boss. d. tit. de indic. nu. 71. Blancus deinde num. 150. & sequitur docens communem Farinac. d. q. 37. nu. 1 &. & 43. Item, si cum dicto socij contra no-

minatum adforet aliquod indicium, seu adminiculum, veluti vnus testis de auditu, vnus de visu non integer, inimicitia nominati, fama, fuga, extemporanea conuersatio, secreta collocutio, aut similia: nominatio illa sufficeret, ad nominati torturam, quamuis hęc sit remota satis à facto: docet ex plurimis. Prosper Far. q. 43. nu. 163. vsque ad 177. cur non igitur multo magis, si ad nominationem ab vno reo factam, accedat nominatio eiusdem facta ab alio, vel ab alijs, cum isti non adferant adminiculum remotum, sed de ipso facto, & super ipso facto? Nonne cum Iudex teneatur singulos interrogare, singulis tenetur aliquid credere? si singulis aliquid, cur non plus pluribus quam vni? cur credat aliquid primo magis quam secundo, vel tertio? Si dicas non operari secundum, quia est in eodem genere probationis cum primo, nempe in genere denunciationis: Cassa hæc euasio est, & falsa: si vera foret nec testis omni exceptione maior posset efficere certitudinem, ad condemnandum, cum sit in eodem probationis genere, nempe testimonij. Hinc formatur alia ratio valida.

2. Vnus testis etiam omni exceptione maior, ad condemnationem inualidus est, nec sufficit, quia solummodo præbet probationem inidoneam ad condemnādum: si tamen alius illi similis testis adiungatur, ambo simul progignent probationem plenam ad condemnationem; & sic duo isti testes de visu deponentes plene crimen probabunt, ad effectū vt reus, ad pœnam ordinariam possit condemnari. Cur ergo similiter duorum complicum vnum tertium nominantium denūciationes, non facient indicium sufficiens ad torquendum, cur inquam quod non possunt seiunctim, non poterunt copulatiue? Sine sicutisti singuli sunt inhabiles in ordine, ad torturam, sic illi singuli sunt inhabiles in ordine, ad condemnandum. Cur etiam hic numerus fidem non augeat, cum generalis iudiciorum, sit regula testium fidem numquam augeri, & numquam supleri, quod in fide deficit? est rex. libr. 3. §. argumenta. D. de testibus cum glossis in verbo numerus, vnde id elicium. Iacob. Butrig. & Florian. & Iob carmen §. fin. D. eod. Alex. consil. 47. col. 1. & consil. 78. lib. 2. & consil. 149. colum. 2. libro. 5. Decius; A consil. 163. col. pen. Curt. Iun. consil. 168. numer. 17.

Fauet nostræ sententiæ, præterea ipsa experientia maxima faciēda in similibus, quæ docet in hoc crimine plurium complicum denunciationes vix vnquam, vel nunquam fallere, docet etiam vix vnquā in hoc arcanissimo scelere veritatem, alia via posse deprehendi, cum vix probatio sceleris per alios quam per inhabiles, & complices sceleris possit haberi. Quare cum hic casus inciderit, vel necesse est inquisitionem iudiciariam, & processum fieri irritum, & inanem: vel permittēdum iudici, vt pluribus talibus credat. Et ea de causa Iudicum arbitrij est decernere, an criminis probatio per alios, quam per cōplices haberi possit, vel non possit, iuxta DD. Plotum in lisi quando §. 2. nume. 8. C. vnde vi. Mascard. de probat. conclus. 1403. numero 4. volum 3. quos sequitur Baiard. ad Clarum, q. 24. num. 115. & recte iudicem in arbitratorum, si non attendat ad id quod absolute est impossibile, sed ad id quod in tali crimine communiter sōlet accidere, plusquam probabile est ex sententia Alexand. cons. 112. volum. 2. & consilio 152. numer. 15. libr. 5. Zazij consil. num 60. volum 2. Grammat. decis. 34. numer. 7. quam licet impugnet Riminald. iun. consil. 360. nume. 88. vol. 4. tamen ea multarum praxis regionum merito amplectitur, nec contra bonum publicum occultissima delicta maneant impunita. Sic Baiard. supra num. 1114.

Vltimo probatur, quia idipsum obtinet in crimine hæresis (à quo ad Magiam est bonum argumentum, quia striges semper inuolutæ sunt contra fidem, & Sixtus V. quadam bulla dicitur hæc crimina, quo ad inquisitionem exæquasse) inueniō inquam de hæresi idem tradidisse Pennam ad 3. p. Directorij Inquisit. Appendice ad q. 61. sit.

Vltima conclusio .. *Moderanda hac opinio nostra, eam procedere si ex verisimilibus coniecturis, & num testium, vel ex qualitate deponentium, vel ex personis eorum contra quos deponunt, præsumantur nominantes falsum non dicere.*

Hæc limitatio est Collegij Patauini illam dessumentium, ex dicta in fidei, &c. accusatus, §. licet de hæret. in 6. & Francisc. Aretino in c. cum P. Manconella, est de accu-

3

4. r.

4. Limitationes.

accusat.col.5.num.21.& 22.Marsi.cons. 24.num.13.Roland.consil.73.nume.25. libr. .Sprenger.in mall. quæst.4.& alijs. Et ad hæc capita reduci possunt conditiones aliæ requisitę a Binsfeld.l.3.de conclus.6.

Friburgensium limitationes sunt, si in denunciatione constanter perseuerent.2. si pœnitentes ad iudicium accedant.3. si cum contritione moriantur.4. si nulla mendacij, aut odij, aut inimicitiarum sit suspicio. Ex his 1.& 4.certe.2.& 3.non æque,& postea de his plura dicentur.

QVÆSTIO II.

An inimicitiæ denunciantium contra denunciatos debeant plene probari per duos testes: vel sufficiat semiplena probatio per vnum testem, aut etiam præsumptio, ad elidendum indicium denunciationis.

a AD hanc quæstionem variatum responsis. Omnes concedunt odium, & inimicitiam valere ad elidendam denunciationis fidem, cap.repellantur, cap. meminimus, de accusatio.l.3.in princ.D. de testib.l liberi, C.de inoffic.testa.etiam in exceptis criminibus, capit.per tuas, de Simon.c.cum P.vbi Abbas,de accusatio. Bar.in l.in quæstionibus D.ad leg.Iulian. Maiesta.

Concedunt etiam, sicut actor suam intentionem, debet plene probare,sic etiam reo exceptionem suam, in qua fungitur vice actoris plene probandum, l.1. D.de except.& ibi Castren.l in exceptionibus,D. de probat. & ibi glos.l. quoties, & l cum de indebito.§ fin.autem pro parte ibi.l. matrem, de probat. Aret. in rubr. inst.de exception numer.24 Iulius Pacianus de probat.vol.1.argum.66.& seq. Decius in ca.in præsentia.nu.50. de probat.& consil 534.num.9. Cravet.consil. 201.num.29.& ex communi Dd.id probans Ios.Naschand.vol.2.de prob.cond. 685.num.1.& 2.

c Omnes etiam fatentur probationum varias esse species, quarum vna sit efficacior alia: 1.euidentia facti 2.confessio 3. instruuentum.4 testes.5.iusiurandum.6. præsumptio.7.quæstio.8.fama. Sic post Aristot.& Ciceronem Menoch. de præ- A sumpt.libr.1.quæst.1 cum seq Mascard. libro 1.de probat.quæst 4.Sicut Dialectici duplicem agnoscũt probationem, vnã apodicticam, qua res per suam causam necessariam, vel causa per suum necessarium effectum cognoscitur,quæ est probatio demonstratiua: & aliam Topicam, seu Dialecticam, qua ex probabilius, seu verisimilibus aliquid confirmatur. illius apodicticæ vnus est gradus certitudinis. huius vero topicæ plures sunt,secundum probabilitatem maiorem, minoremve B probationem. Ita quoque in prædictis probationibus iuridicis,& inter ipsas, & ferme in singulis varij sunt gradus firmitudinis, & verisimilitudinis. Nam vnus testis alio certior, vnum instrumentum alio perfectius, vna præsumptio est alia credibilior & firmior. Menoch.li.1.quęs. 29.& 30.de præsumptio.& quæst 44.nu. 8.& 9. vna est vrgentissima: qualis est, quæ vocatur iuris,& de iure, quæ resp.illi apodicticæ, vt patet ex allatis exemplis de Menoch. d.libr.1.quæstio.3. alia non conuincit,sed valde verisimilis est,vt præsumptio iuris,alia leuis,qualis est præsumptio hominis.

Item constat non omnia hæc probationis genera omnibus causis conuenire. quia quædam testibus, vel instrumentis directe probari non possunt, sed solis præsumptionibus fere, vt sunt mentale adulterium,simonia,hæresis,dolus,& similia, D quæ habes apud Menochium dicta leg. 1 quæstione 38. quibus annumerandum est odium,& inimicitia, quia latent in animo: ideo coniecturis inuestiganda, & probanda ex aliqua facta alicuius circumstantia,vnde inimicitia potuit oriri, desũptis,argum.l.dolum,C.de dolo.cap.2.de renunciat.in 6.Bald.consil.4 præmittẽdum est,num.4 l.b 5.Abb.in capit.repellantur,num 2.de accusat.Mascard.libr 2. de probat.concl.898.nume.4.& 5 Deni- E que inimicitiæ probationem fieri debere iuxta reg.text.in cap.in omni negotio,de testibus. & in l. vbi numerus D.eod. tradunt.Bald.& Maschard.ille in l error,C. de testam.iste vbi supra concluſ.101.nu. 2. & inimicitiã capitalem difficilius probari, quam non capitalem constat. Item à iudicis arbitrio pendere vtrum sit inimicitia, nec ne, item quæ sit capitalis, quæ non, quæ grauis, quæ leuis:est commu-

nis sententia plurimorum, quos citant, & sequuntur Nullus trac. de test. num 4. Cl. §. fin. quæst. 24. & ibi Baiardus, Menoch. libr. 2. de Arbitrar. casu 1. L. num. 3. Farinac. quæst. 49. num. 86. & quæst. 53 num. 57. quod iudicium moderari potest ex traditis per Viuium, & Mascar. quos retulit Baiard. d. loco, & alios apud Moneadam in addit. ad Crottum, de testibus in caus. crim. num. 169. Hinc infero conclus. sequentem.

Conclus. A iudicis arbitrio pendet, an inimicitia in casu proposito sit satis probata, necne. Probatur l. 3. §. ideo D. & §. eiusdem de testibus. §. Si vero talis aliquem, Authent. de instrument. fide, Menoch. lib. 1. de arbitr. quæst. 9.

Sciendum pro arbitrij huius directione, quod capitalis omnino testem repellat, & nominatorem etiam in exceptis, neque expurgatur hæc inhabilitas per torturam. quod repellat, probatur l. 3 in prin. D. de testibus, capit. cum oporteat, capit. meminimus, cum simil. de accusatio. authent. si dicatur, C. de testibus, & in corpore vnde sumitur: quod in exceptis quoque, & tortura, l. 1. §. præterea, D. de quæstio. & ibi Marsil. Gigas in tit. quomodo, & per quos quæst. 7. num. 6. Bertaz. in crimin. consil. 38 num. 15. & cons. 528. nu. 7. Menoch. de arbitr. casu 474. nu. 55. Farinac. q. 53. nu. 5. & 12.

Leuior inimicitia testimonium, & nominationem tantum eleuat, & debilitat Bald. in Authent. si dicatur in fine, C. de testibus. Iacobin. à S. Georg. in l. testium, D. eod. & alij apud Farinac. d quæstio. 53. nu. 54. Cum vero vtraque grauis, & leuis lateant in animo putarim vtramque eodem probationis genere probari posse, sed causas grauiores requiri, ad probationem plenam inimicitiæ capitalis, quam leuioris, causas capitalis has memorant Doctores 1. si quis alteri mouerit quæstionem status 2. quando intentata fuit, vel illata mors ipsorummet, vel parentum, vel amicorum personis, inter nominatum, & nominantem. 3. minæ necis ab eo, qui solet exequi 4. accusatio criminis capitalis, vt adulterij, hæresis, &c. 5. cõtrouersia de maiore saltem parte bonorum. Denique quæuis atrox iniuria inter illos Mascari vol. 2. de probat. condit. 898. Bipsfel. d. concluf. 6. dub. 2. prope fin.

A Ex quibus facile secernas causas grauis, & leuis inimicitiæ: quam quid interhum ex leuioribus causis oriri grauissima, & capitalia odia constet. iudex tamen, vt plurimum ad causas attendere debet, qui sufficit probare causas grauis odij, quamuis hanc inimicitiæ magnitudinem extrinsecis signis non ostenderit. Innoc. in c. cũ l. & A. de re iudica. in fin. per text. in cap. 2. cum seq. 3. quæst. 5. Bald. in l. præscriptione, num. 36. C. si contra ius. Rom. in rubr. de arbitrar. colum. 11. Gramma. decis. 33. num. 7. Marsil. d. l. 1. § præterea, numer 3 Farinac. d. q. 53. nume. 21. Contra vbi inimicitiæ, magnitudo factis probata, vt conatu, vel illatione necis, aut grauis valde damni, aut atrocis iniuriæ: non putarim iudici valde laborandum de causæ inuestigatione. Vt enim vulgo dicitur, *Obras son Amores*, his factis amor cognoscitur: si è contrario etiam factis clare animus hostilis manifestatur.

C Verum si quod horum indiciorum signorum, factorum, vel causarum vnde præsumptio elicitur, vel quæ testes attulerant, à nominante fuerit negatum: hoc non potest per præsumptionem, nec per vnum testem plene probari, sed opus est duorum testimonio, ad hoc iudici persuadendum, vt docet Menoch. de præsump. libro 1. quæst. 51. & cauetur in Carolina sanctione crimi. Ordinatione 23. & 30. Neque quoad hæc quæ diximus, distinguendum inter inimicitiam, & odium, quia vt quis repellatur, sufficit probare, quod sit valde odiosus nominans nominato, etiamsi non sit inimicus secundum multos. Ita Præpositus in cap. quod vero col. fin 3. quæst. 5 Gigas supra quæstio. 2. nu. 30. & plures apud Farinac. q. 49. num. 30. fateor tamen me reale discrimen inter magnum odium, & capitalem inimicitiam non satis capere.

Igitur vt his positis quæstio satisfiat, E *certum est, & in eo supponitur duorum testimonio has inimicitias plene probari. De vnius testimonio, crediderim illud non sufficere, cuiusuis dignitatis sit*, vt plene probet, & repellat nominantem, l. iurisiurandi, C. de testibus posse tamen facere semiplenam probationem, per notata in l. admonendi, D. de iureiurand. & in l. matribus, D. de quæstion. & etiam ad infringendum, seu elidendum indicium

ex

ex nominatione natum. Sic Patauini Doctores. Sitamen in testimonio additæ, & probatæ sint causæ, species, & qualitates inimicitiæ. Iaſi. in l. 1. C. de testam. numer. 9. & in l. Titiæ textores. col. 3. D de leg. 1. Bald. in l. solum, C. de testibus, & in l. si quis testibus, ibi. in fin. Imola in cap. Raynutius de testam. Grammat. decis. 34. nu. 11. Farinac. quæst. 49. nu. 126. & sequent. Equidem sine adminiculis, duo mihi sufficerent testes ad probandam capitalem inimicitiam: cum vno, requirerem adminiculum aliquod, & hanc esse communem sententiam, affirmat Melchior Phalaez tractat. maioratum par. 1. quæst. 4. num. 5. facillime namque semper vnius testis inueniretur, qui de inimicitia hac deponeret: & sic reus cum præiudicio reip. semper liberaretur: quamuis enim Iudex, si velit, possit in criminibus exceptis leuiores inimicitias contemnere, tamen capitalem cogitur magnifacere, & propter illam tenetur testes omni exceptione alias maiores repellere. iuxta glos. communiter receptam, in cap. cum oporteat, de accusat. quam sequentibus, Clar. Menoc. Farinac. & alij supracitati.

Quod attinet ad præsumptionem, distinguere oportet. Nam præsumptio, quę dicitur iuris, & de iure plenam, & claram facit probationem, vt docet Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 36. nu. 1.

Præsumptio quoque iuris idem operatur, cum sit etiam ipsa vera, propria, & perfecta probatio, vt ostendit ex communi sententia idem Menoch. d. quęstio 36. à num. 3. maxime quando ex natura rei, aliæ à præsumptionibus, probationes haberi nequeunt, aut nulla legis præsumptio illi repugnat. Alciat. de præsumpt. 3 part. Menoch. supra dict. libr. 1. quæst. 38. Mascard. lib. de probat. quæst. 10. à nume. 34. vsque ad 47. ex l. Imperator, vbi Alexand. & Iason D. de legat. 1.

Præsumptio denique hominis, si sit vehemens, & vrgens constituet veram probationem, & legitimam, maxime si aliquod adminiculum accedat. Berous in rubrica de probat. numer. 42. Bald. in addit. ad specul. titul. de præsumpt. §. species. Menoch. dicto libro primo, quæstione 36. numero 14. Ratio est, quia præsumptio hominis plane subijcitur arbitrio iudicis: quare, si sit admodum vehemens, poterit iudicem mouere, vt illi fidem tribuat. Berous dicto numero 42. Menochius dicto libro quæst. 44. numero 8. & 9. Hęc de valde vehementi facile concesserim: de non vehementi, sine alijs adminiculis nequaquam. Semper enim adest præsumptio hominis, contra complicem in nostro crimine. quia striges sunt hostes humani generis, & vicissim sunt cunctorum odium: & sic semper odij exceptio præsumptione huiusmodi probata iudicum diligentiam, & iustitiæ rigorem, & criminis denuntiationem frustraretur, quod est magnopere iudici, ne fiat attendendum: Cum inimicitia, vt pote repugnans naturali iuri, nisi bene probetur nunquam sit præsumenda, l. in tatione, §. cum quidam, D. ad leg. Falcid. l. 1. C. de mandat. Princip. cap. cum in iure, de offic. delegat. Aymon. consil. 8. nu. 8. Mantua Benarid. consil. 24. numer. 13. consil. 52. num. 17.

QVAESTIO III.

An denunciantes debeant esse contriti, sicuti quidam volunt cum hoc iure non sit expressum, & saga rarissime pœniteant?

SAtis obscure quæstio proponitur. Vel ergo quærunt, an eo tempore debeãt esse contriti, quo denuntiant, an saltem antequam moriantur. Prius illud, quocumque modo capias contritionem, dicendum non est: quia contra praxim est, vt ante sententiam latam se parent ad cõfessionem: contra prudentiam quoque. Nam confessioni talis loquimur de sacramentali) non satis fidendum iudici, quia vix fit, vt pœniteant nondum damnatæ: & eam exigere foret reos, satis ad perfidiam proclines sacrilegij, periculo exponere.

Post sententiam quoque hæc contritio, ad id quod dicimus, mihi præcise non videtur necessaria. Quod probo, vel enim loquuntur de contritione proprie sumpta, quatenus est pars vna prę uia pœnitentiæ: & nego de vnquam iudici constare posse: vel summunt pro attritione, & de hac, quoniam interna est, idem asserendum. Si dicas, potest iudici constare, de hac æque ac confessario, di-

cõ

co ratione esse disparem: nam iudex in foro poli tenetur credere reo pro se loquẽti: iudex in foro fori credere non modo non tenetur: sed, ne facile credat, sibi plurimum cauere tenetur. Deinde si ille decipitur hac in re, damnum est solius decipientis: si iste, damnum est præterea iustitiæ, & republ. Vel denique contritionem sumunt pro actuali confessione sacramentalis. Sed (quicquid dicant alij Domini respondentes) certum est, in praxi iudices ad illam attendere non solere: nam laitoni contra socios creditur, etiãsi nolit confiteri: vt & hæretico impœnitenti: & infideli, de Sodomia complicis, quę cuncta crimina, cum strigum crimine solent concurrere. Verum licet sit hoc in praxi nouum volunt saltem, in iure satis fundatum, & rationi valde consentaneum: de iure probant, ex cap. accusatus, c §. licet de hæret. in 6 ibi, *si ex manifestis indicijs apparuerit, non ex leuitate animi aut odij fomite sed zelo Orthodoxa fidei, &c.* Verum respondeo illa aliunde apparere posse: nec confessionem illam satis manifestum signum ad hoc esse: cum ante sententiam soleat esse ficta, post eandem possit esse simulata ad pœnam mitiorem obtinendam. Deinde aliud est, *non videri motum, ex leuitate animi, &c.* in denunciando, aliud *debere esse contritum.* Non est igitur isto textu expressum, sed nec alio vllo: non quidem ex verbis, sed nec ex sententia, & interpretatione congrua. nam licet quæ ex sententia legis sunt, lege cauta censeantur, l. nominis. D. de verb. signific. l. neque leges, l. scire, cum sim. D. de leg. attamen non omnis legis extensio ex legis sententia est.

Probant ratione, prima fidei humanæ fundamẽtum est personæ integritas, quæ in non contritis abest. secunda quia nulla fides adhibenda personæ, quæ fidẽ Deo violauit. tertia quia tales nõ contritæ sunt mancipia diaboli, qui mendax est. quarta quia dæmoni id vnice agit, vt carceratæ nullum denuntient: igitur si quæ persona aliam denuntiet: fortis est præsumptio, quod ex odio in genus humanum suggerat incarceratæ, vt innocentem denuntiet.

His argumentis nihil moueor. Ad primum dico, integritatem personæ posse intelligi, vel de sanctitate, & perfecta iu- A stitia: vel de tam a illibata. priore modo nego illam in iudicialibus esse fundamẽtum fidei: adminiculatur, vt magis credatur à iudice, sed absolute non requiritur. posteriore modo in iudicialibus criminũ non absolute requiritur, nam nec contritio reos tales facit: sed eatenus tantum, vt criminosis nõ credatur, si nihil adsit, quo expurgetur infamiæ vitium: hic vero expurgatum est per torturam, quæ facit illos credibiles, maxime si tenaciue non B reuocent.

Ad secunda ratio, laborat vitio plus probationis. quia sequeretur nulla in re illis credendum. Idem respondetur ad tertia, & præterea etiam Diabolo mendacij exorcismis extorqueri veritatem: sic mancipijs eius torturam illam posse excudi: & valet similitudo, quia exorcismus est quasi quæstio, qua dæmon torquetur. Quarti consequentia nihil valet. nam nõ quicquid conatur diabolus impedire, C Deus permittit, vt possit. nec etiam prouidentia Dei facile sinit innocentes deferri, & puniri. Quare nego illam præsumptionem esse fortem, vel bene fundatam.

Igitur si pœnitentiæ signa, etiam citra confessionem illis apparerent, bonum id foret, & optandum iudici: sed citra illam vix est, vt pœnitentię signa censeri debeãt: quare *simpliciter assero, sufficere Iudici, si* Conclus. d *alium de quam ex contritione (quomodo-* D *cunque acceptam) possit verisimilis ap-* » *parere denunciatio, & ideo talis ei videa-* » *tur.* Certe super pœnitentię signis exte- » rioribus an essent sufficientia, nec ne sem per aduocat. sine fine litigarent. Quare ista sententia noua mihi videtur satis noxia iudiciorum expeditione.

Fateor D. Binsfeld. li 3 conclu. 6. istam conditionem posuisse, & me ex illo lib. 5. Disquisit sect. 3. sed nec ratione, nec auctoritate hoc nouum dictum ille confir- E mat: quare suspicor & verisimile est, id cum eo sensu posuisse, quod equidem posui: nempe quod confessione sacramentali ante mortem accedente, aut tempore denunciationis accidentibus, signis exterioribus iudici verisimilibus ex animo pœnitere: multo firmior sit, & securior in praxi, sententia de recipienda complicium plurium, sine alijs indicijs denunciatione: non vero eo sensu: quod si deessent talia

signa,

signa, vel confessio, vt non esse tuta sententiam credatur: quod in terminis nullum vidi adhuc asserentem, contra receptam quam dixi, & notoriam praxim. Hæc de noua quæstione, nunc dicenda occurrebant.

QVAESTIO IV.

An ea, quæ de iure, & Constitutione Carolina Artic. 31. requiruntur in denunciatione vnius, requirantur etiam in denunciatione plurium?

PAtauini, & Friburgenses responderũt: non requiri, idem ego responderam. Sciendum moueri, quæstionem propter artic. 31. & artic. 44, quorum tenor sequitur.

ARTIC. XXXI.

Rubrica:
Communia indicia quorum quodlibet solum ad torturam sufficiens est.

„ SI vnus reus conuictus, qui in suo delicto auxiliatores habuit, aliquem in carcere denunciat, qui ei ad perpetrandum „ delictum commissum opem tulerit, etiã „ est suspicio contra denunciatum, si modo in huiusmodi denunciatione si quens „ circumstantiæ, & requisita obseruentur, „ & reperiantur.

„ Primo quod denuncianti persona denunciata, in quæstione nominatim non „ fuerit proposita, adeoque de eiusmodi „ persona in specie non fuerit interrogatus, „ aut tortus denuncians, sed in genere interrogatus, quis eius in crimine fuerit auxiliator: denunciatum ex se cogitatione „ assecutus fuerit, & nominauerit.

„ Secundo conuenit, quod ille denuncians omnino specifice interrogetur, qualiter quomodo, & quando cum denunciatus inuenerit, & qualem societatem „ cum eo habuerit, & in hoc debet denuncians interrogari de omnibus possibilibus, & necessarijs circumstantijs, quæ pro „ occasione, & qualitate cuiusque facti, „ omnium optime, ad sequentem inuestigationem veritatis conducere possunt, „ quæ hic omnes describi nequeunt, sed quilibet diligens, & discretus per se considerare potest.

„ Tertio conuenit inquirere, an denuncians in singulari, inimicitia, maleuolentia, vel contrarietate cum denunciato cõsistat. Nam vbi talis inimicitia, maleuolẽtia, aut contrarietas notoria esset, vel inquirendo reperiretur: tunc denuncianti „ de eiusmodi denunciatione, contra denunciatum non esset crẽdendum, nisi „ de hoc alias tam verisimiles, firmas causas, signa veritatis iudicet, quæ quoque in „ inuestigatione reperiantur, quæ firmum „ indicium faciant.

„ Quarto vt persona denunciata adeo suspecta sit, quod denunciati criminis rea „ videri possit.

„ Quinto denuncians in denunciatione „ constanter manere debeat.

Rubrica,
De Magia sufficientia indicia.

ARTIC. XLIV.

„ SI quis sibi offerat alias Magiam docere, „ vel aliquem male ficare minetur: & illi, „ cui minatus est eiusmodi quid contingat, „ vel etiam singularem consuetudinem cũ „ Magis aut maleficis habeat: vel talibus suspectis rebus, gestibus, verbis & substantijs vtatur, quæ Magiam secum important, & illa persona de hoc alias sit diffamata, hoc præbet firmum indicium Magiæ, & sufficientem causam ad torturã. „ Hactenus sunt verba constitutionis criminalis sancitæ à Carolo V. Imp. „

Hoc posito respondetur hanc constitutionem in d. art. 31. capiendam de denunciatione vnius, vt in terminis loquitur, non plurium. Nam locutio singularis legis non potest resolui in plurale m, quando p'urium, & vnius diuersa est ratio, iuxta doctrinam Præsidis Nechliniẽsis in loco à vi numeri, Num. 1. & 8. diuersam vero rationem esse in nostro casu plurium, & vnius ostensum in respon. ad 1. quæstionem. Item primum requisitum d. art. 31. non habet locum in denunciatione a pluribus facta, quod probatur. Nõ debet reus in genere de complicibus interrogari, quando indicium, aut præsumptio adest contra singulares personas m sed potest fieri de illa specialis interroga-

tio„

tio, glos. & Doctores l. fin. de accusat. Brunus de indic. 1. part. quæst. 6 num. 4. Bossius, de inquisit. num. 61. Menoch. Præses, de arbitr. Iud. l. 2. centur. 5 ca. 474 nu. 53. Binsfeld. memb. 2. concl. 1. vers. pro iudicibus annotandum. quando autem plures denunciant, post primam denunciationem, iam adest denunciatione primi indicium, seu præsumptio, hoc enim prior ille operatur: & ideo inter indicia ad inquisitionem, & interrogationem hanc sufficientia ponitur denunciatio vnius cõplicis. Idem Menoch. de præsumpt. lib. 1. præsum. 8. num. 2. & constat plus requiri, ad inquisitionem specialem, quam ad interrogationem specialem, quia illa est maioris præiudicij. Vnde, & illud infero, cum plus idcirco etiam requiretur ad capturam: si in ea licet, magis licebit ad specialem, interrogationem: sed ad capturã sufficere, non desunt qui velint, vt Lancellot. pract. crim. tit. de inquisit. num. 34.

Præterea nec 4. conditio requiritur in denunciatione à pluribus facta, vt etiam doctum in resp. ad 1.

Ergo Carolina non potest extendi ad denunciatione plurium.

QVAEST. V.

An denunciationibus infamium, sit credendum in criminibus exceptis contra personas bonæ famæ?

PRoponitur quæstio generaliter: & supponit absolute, siue sint plures denunciantes siue vnius: atque in his terminis eam discutiemus, scilicet vtrum, vel pluribus talibus sit credendum? sic res magnam patitur difficultatem.

Plerique censuerunt contra constantem, & non vulgarem denunciati famam bonam, nihil ad torturam valere plurium complicum nominationem. idque non sit in potestate, & arbitrio istorum tam infamium grauare, & denigrare bonum nomen, & existimationem, personam hominũ proborum. citantur pro hac sententia, Ruph. Cuman. cons. 136. ad . col. 4. Alexand. cons. 89. num. 13. lib. 3. Mart. cons. 74. num. 25. & in crimine nostro male fieij cons. 109. num. 27. Paris. consil. 151. numer. 13. lib. 4. Grammat. cons. 21. num. 8. cons. 35. num. 37. consil. 57. num. 11. consil. 58. num. 18. & consil. 66. num. 5. & Mellius Decis. 28. nu. 17. & 18. vbi post Andr. de Isernia, & alios ab eo allegatos sic plene affirmat. Item Socin. Iun. consil. 39. num. 66. lib. 2. Roland. à Valle cons. 16. num. 24 & cons. 13. nu. 35. li. 1. Menoch. de arbitr. cas. 474. num. 42. Bertaz consil. 59. num. 8. & consil. 61. num. 16. Vincẽt. Onded. cons. 100. num. 40. lib. 1. hæc cõmuniter recepta sententia, valde probabilis est: quando bona fama tam constanter, & plene probata est, vt dubitare iudex non possit, aut debeat communi. eius loci hominum existimatione denunciatum, propter mores antehactæ vitæ haberi pro viro probo, & ab hoc crimine alieno. arg. l. de minore, §. plurimum, D. de quæstion. & hoc nisi alia adminicula cõcurrant pro denunciatione, quæ iudex magni merito facit: tunc enim indicium hoc denunciationis valde grauescit, & multi tenent bonam famam denunciati tollere indicia leuia, & grauia solum elidere. sic Paul. Merend. in crimin. variis consil. diuersorum consil. 88. num. 28. Vulpellus consil. 105. num. 6. & cons. 125. num. 26. Ex horum ergo sententia istud indicium, adhuc aliquid virium haberet, contra generalem probationem famæ bonæ: saltem ad lenius torquendum: quia præsumptio nascens ex bona fama, est generalis, nascens autem ex plurium denunciatione est specialis, hoc volunt Alex. cons. 77. num. 9. lib. 1. Arnonus soliloq. 57. Binsfeld. concl. 6. d. b. 3. illat. 6. d. lib. 2.

Alij censent, tum demum elidi indicium hoc plurium per certam, & constantem bonæ famæ exceptionem quando ad bonam famam accedunt alia indicia ad exculpandum reum denunciatum: vel etiã reis denunciantibus plures defectus obijciuntur qui eorum personas, vel dicta debilitant: vt, quod sint viles personæ, aut alias alijs criminibus scelerosi. ratio eorũ est, quia semper duplicata materia exceptionis plus debeat valere, ad augẽdum, & detrahendum, vt duo vincula sanguinis, duæ improprietates duæ fictiones, duo indicia, duo actus geminati, & hoc in terminis, ad liberandum à tortura nominatos, annotarunt non pauci. Gigas de crimin. læs. Maiestat. tit. q. omodo, & per quos q. 7. num. 7. Grammat. consil. 1. Roland. à Valle, cons. 16. numer. 20. &

consil.

consil.73.num.24.lib.1. Menoch. d. cas. 474.num 74. Maschard.de probatio.conclusio.1317.num. 41. Vincent. Onded. d.consil.100.nu.17.& seq.Farinac.quæst. 43.num.179.

Concl. 1. Ex his iam patet,simpliciter loquendo plurium infamium denominationem cõtra bonæ famæ personas admitti,& posse valere ad torturam,v.g.si nihil illis obstet, nisi bona rei fama:siue si non sint alia adminicula contra denunciationem, hoc enim supponit præfata opinio DD. & tenuere DD. Ingolstadienses in scripto suo an. 1590. & Friburgenses in consil. anni 1601. post Bossium,Clarum Binsfeld. & alios. probatur ratione 1.quod non admittatur vnius socij testimonium fit, quia bona fama prepõderat vnius nominationi; sed si adminiculũ accederet ad vnius denunciationem,bona fama non præpõderaret; igitur etiam non preponderabit, quando ad vnum aliud quoque denominantis socij indicium accedere; cum denunciatio secunda præponderet alijs indicijs,est ratio Farinacij,Secundo. Iura, in exceptis criminibus admittentia infames ad testificandum, non distinguunt inter infames,& non infames denunciatos,ergo nec nos debemus distinguere. Confirmatur, quia si distingueretur,semper fere elidentur denunciationes, quia vt plurimum denunciantur personæ non diffamatæ, & in hoc crimine vix aliunde quã ex denunciationibus oritur initium diffamationis Tum etiam quia hæc est indoles istius delicti,quod rarissime possint ab alijs denũciari,quam ab infamibus, quod quando accidit,infames admittendos docent Soz.in reg.415.Menoch. de arbitr. q.27.num.7.Grammat.& alij,communẽ dicit Clarus §.fin. q. 24.num.13.& q.25. in princ.Denique non obstant huic sententiæ,Carolina art. 1.nec Mascardus aut alij quia loquuntur de denunciatione ab vno complici facta.

Igitur aliquando plurium sociorum testimonium non eliditur per bonam famã solam quantumuis certam,vt dictum aliquando vero eliditur,& mea quidem sententia à Iudicis arbitrio dependet iudicare,quando elidat,quando non, quia à iudicis arbitraria pendet decidere in animo suo, quo d nam certius in indiuiduo sit in iudicium bonæ famæ,an denunciationis plurium.Quando certius illi videtur indicium bonæ famæ, tunc tenetur abstinere à tortura, iuxt.Bartol.in l.1.§.1.D.de qu. Angel. de malef.in vers.quod fama publ. num. 34. Marsil.in §. diligenter nu. 190. Alex.consil.180.num.9.lib.2.Grammat. voto.3.num.23. vbi etiam adducit. Grammat.voto 3 num. 23. vbi etiam ad id adducit. Ioan. Andr.& Bald. sic etiam Farinac.q.38.num.110. Sin vero vrgentiores, & firmiores iudicet cõplicum denunciationes, procedat ad torturam, saltem leniorem. Dependet ergo res,à ponderе indiciorum,vt præualeant graviora, vt olim docui d.lib.5 section.3.vers conditiones autem,cum Prospero Farinac.d. operis quæstio.47. *& est ad mentem Carolinæ.*

QVAESTIO VI.

An saltem ad hoc duorum vel pluriam infamium denunciationes sint necessariæ?

SI non adsint alia adminicula, vt minimum requiruntur denũciationes duorum virorum vel plurium mulierum. Nã vnius non sufficere,maxime contra personam bonæ famæ, dictum satis,plurimi enim facienda vitæ præcedentis merita. lib.3.§.sed si ex improuiso. & l. non omnes §.a Barbaris. D.de re milit.

Dixi(*vt minimum*) quia saltem requiruntur duo,vel tres(vt dixi) nec pauciores vnquam suffecerint: non tamen semper isti duo vel tres sufficerint: si tanta sit vis bonæ famæ propter magnam personarum inæqualitatem (v.g. si Princeps denuncietur à suis subditis)vt duobus vel tribus ipsa adhuc bona fama præponderet: tunc enim tot denunciationes requirerentur, quod possent præponderare. *Sic Pater* Valentia.tom.3.in D. Thom. disp.6.q.13.puncto.4 §.3.versic.secunda regula,& Petr.Binsfeld,d.concluſ.6. Aliquando ergo sufficient duo, aliquando plures requiruntur, pro circumstantia personarum.

Concl. 1.

QVAE-

QVAESTIO VII.

An vltra denunciationem plurium, denunciati diffamatio requiratur in criminibus exceptis, vt possit procedi ad inquisitionem specialem, & ad torturam?

a NOn quæritur an ad inquirendum, vel torquendum sola fama sufficiat quod si quæreretur, optimæ quidam consulti respondissent in exceptis criminibus solam famam sufficere ad citandum personaliter, & ad detrudendum in carcerē, & proinde multo magis ad specialem inquisitionem. (in l. nullus, C. de exhib. reis Cravet. cons. 41. nu. 6. cum alijs adductis à Mascard. conclus. 754. nu. 19. ad torturam tamē quæ requirit indicia facto propinqua, grauia, verisimilia, & clara lib. 1. in princip. D. de quæst. 1. milites. C. eod. Bald. & alij relatis Farinacio quæst. 37. numero 3. non sufficeret sola fama, vt ex communi sententia, & praxi docet idem Farinacius quæst. 47. num. 4. præterquam in occultis criminibus, vbi ad torturam sufficit; receptum id docet Clarus d. §. fi. quæst. 21. versic. Fama sola Rimin. Iun. consil. 362. num. 3. aut si aliud indicium famæ adminiculare tur. v. g. nominatio cōplicis confessi proprium crimen, ex Gandino, & alijs Farin. d. q. 47 num. 17.

Sed quæritur de necessitate istius diffamationis, primo quoad inquisitionem specialem, deinde quo ad torturam. Regula est iure certa.

b Inquisitionem specialem non præcedente famā nullam & inualidam haberi. text. in c. inquisitionis. c. qualiter, & quando d. 2. de accusat. c. licet Heli de Simon. & est cōmunis sententia, vt docent Aegid. Bossius tit. inquisit. num. 8. Iulius Clarus §. fin. q. 6. in princip. & Farinac. libro 1. q. 9. in princip. Concl. 1.

Sed communis quoque sententia est: hoc fallere in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis, ex c. excommunicamus, §. adijcimus. de sent. excommun. & in cæteris atrocibus, & exceptis, vt tenent Præpos. Alexandrin. in cap. 1. nu. 64. 2. quæst. 8. Gigas supra q. 9. num. 2. Cephal. consil. 304. num. 88. Decian. lib. 7. crimin. capit. A 43. num. 8. Menoch. consil. 100. num. 64. Farinac. d. q. 9. nu. 14. & 15. Nauar. rubr. de iudic. num. 77. Valentia d. verfic. Secūda regula, quod licet de iure verum non foret: tamen, quod de consuetudine, & vsu iudiciorum solemnitas diffamationis ab Aula recesserit multi attestantur. Clarus supra Bonacos. lib. 1. commun. opin. verbo, Inquisitionem præcedere debet. Farinac. de loco nu. 21. sufficit ergo quoad inquirendum in nostro crimine excepto nominatio reorum, vt optimè post Bald. alij. Bald. in l. 1. C. de sum. Trinit. nu. 6. Marsil. consil. 12. num. 38. consil. 15. nu. 5. & 6. cons. 28. num. 16. Gramm. consilio 21. num. 7. Clarus §. fin. q. 21. num. 5. Hæc adeo certa puto, vt mirer quosdam consultos de inquisitione in hoc crimine contrarium, contra communem, & praxim, rescribere ausos fuisse. B

Quod attinet ad torturam, res est controuersa nonnihil: tamen quod olim tenui, non requiri diffamationem d. sect. 3. num. 1. idem nunc adhuc cum affirmantibus Friburgensibus, & Ingolstadiensibus affero, cum Lanfranco in pract. crimin. cap. 8. Decian. d. consil. 8. nume. 42. Menoch. d. consil. 100. num. 64. Binsfeld. membr. 2. concl. 6. dub. 2. illat. 6. Valentia d. disput 6. quæst. 13. punct. 4 §. 3. versic. secunda regula. Nam si sine alijs adminiculis duorum nominationes valent contra personam bonæ famæ: certe non requiritur præcedens denunciationem diffamatio. Deinde cum hoc crimen sit occultissimum, & Lamiarum maxima vafrities, vis vnquam diffamatio præcedit denunciationem. Fama quoque est indicium remotum à facto, & persæpe vix populi vana, & fallax, etiam cum a personis honestis, & fide dignis orta, vt bene Farinac. dict. q. 37. nu. 26. & 46. C Concl. 1. D

Doctores etiam cum agunt de proprijs, & peculiaribus indicijs in crimine maleficij, aliquando vnum, aliquando plura ad torturam requisita recensent, nō tamen addunt famam debere concurrere cum illis, vel illa præcedere: sed potius contrarium insinuant. aliquando namq; docent famam seu diffamationem solam absque alijs adminiculis sufficere: aliquando alia indicia sola: vt videre licet apud Menochium lib. 1. præsumpt. 89. Bisfeld. & à me citatos vbi sup. Et ipse Carolus V. E

ponens

ponens indicia, quæ singula sufficiant ad torturam, nullam diffamationis adijcit mentionem. patet ex Ordinatione 29. & seq. vsque ad 32. Nec obstat constitut. 44. vbi additur expresse, *& illa persona sit super hoc alias infamata*. Non inquâ obstat. Nam conditio illa nõ ad omnia præcedentia indicia, sed ad proximum tantũ spectat: iuxta limitationem illam eruditã Menochij, quod quando determinabilia sunt inæqualia seu diuersæ rationis, tunc quę illis subiungitur ratio vel restrictio nõ ad omnia, sed ad id quod proximè præcedit referenda est, vt illud limitet ac determinet. lib. 4. præsumption. 89. nu. 143.

Nec obstat etiam c. inquisitioni de accusat. & inquisit. nam illust. cap. vel procedit tantum de duobus vel pluribus extra iudicium denunciantibus maleficium. Mart. Azpi queta rubr. de Iudic. nu. 78. vel si extendas ad denunciationes in iudicio intelligendum, cum alia indicia sufficientia desunt: tunc enim diffamatio saltem est necessaria: secus si adsint alia indicia proxima, & vrgentia.

QVAESTIO VIII.

An satis denunciari aliquem aut aliquam a pluribus, quod ipsam viderint in conuentu, & congregatione sagarum, in oraine ad torturam absque, eo quod damna fecerit?

QVi tenent negatiuam nitũtur varijs fundamentis. nam eorum quidam totum hoc chorearum, & conuentuum negotium exsibilant, vt delirium: & re vera nihil tale accidere contendunt, quos puto me satis copiosè refutasse l. 2. Disquis. Magic. q. 16. & plenius l. 5. sect. 16. post. lit. TT. in solutione quinti arg. in editione tertia Moguntiæ apud Albinum in folio. & ostendisse, vt plurimum non esse illusiones, & modos suggessisse Iudici, quibus discerna illusas à nõ illusis. Postea vidi quorundam DD quoddã M. S. consilium, in quo conatur eleuare hoc genus indicij, sed argumentis, vt videbitis vix dignis refutatione: respondebo tamen hic, vt ipsimet videant, si hæc videbunt, fundamenti sui infirmitatem.

Primò, quia testis minus aptè extra sẽsum vel ex sensu rei depositæ deponens, probat. l. qui testatur. §. 1. D. de his quæ in test. delen. l. testium. C. eod. Blancus de indic. n. 4. & alij. sed istæ, quæ denunciãt se vidisse istas mulieres in choreis, & comessationibus, non deponunt per sensum aptum quia tunc illum non habebant. igitur nihil probant. *Resp.* transeat maior, etsi indiget interpretatione. Negatur minor. Quam illi sic probant, vtar eorum verbis: Pro constanti namque habemus, quod hæ striges, & lamiæ in actu, & raptu illo existẽtes, sensus suos cum operationibus naturalibus, & veris non habeant. Quod pro constanti habetis, boni viri, hoc communiter ICti. & Theologi, pro falso habent, fatentur aliquando ita contingere, sed rarius longè. *vide dicta à me locis præfatis*: Videtè etiam quam constanter id proberis, quod habetis pro constanti. Id (aiunt) ex eo colligimus, quod congregationes, istę in locis siluestribus, & pallustribus fiant, vbi cibi, & epulæ sordidæ, infames, vt plurimũ berreæ apponuntur, nullum alimentum, sed nocumentum, afferẽtes supellectilia, vasa argentea, & alia denique omnia ibi existentia, vel non vera, sed solum apparentia; vel ea adeo subtili, & adeo fallaci materia fabricata, vt verè non consistant, & hinc ad simplicem Domini Nostri Iesu Christi nominationem euanescant. Hæc probant multorum testimonijs quòd nihil necesse, quia non probant, quod illis probandum erat. Deinde addunt pro minore argumenti: & tamen praxis demonstrat, quod de amœnissimis locis, suauissimis cibis, & rebus pretiosissimis deponant atque testentur. Quod est argumentum efficax, & inuitabile deficientis, vel saltem deprauati, & minus apti sensus.]

Respond. Hos argumentantes valde allucinari, quoniam, ab eo quod aliquando contingere Grillãd. Remig. ego, & alij asserimus, ipsi inferunt vniuersalem, id semper contingere. cur si nobis credi poscũt, de ijs, quos deceptos diximus; non credunt de reliquis, quos deceptos negamus? Cur putant, quia in loci ornatu deceptio est, sequi tali in loco non fuisse corporaliter? Quasi non possit dæmon illas, & eos transferre, vt illic verè fuerint, & nihilominus amœnitatem hanc oculis,

&

& cibos palatui,& similia obtrudere, more præstigiatorum, an quia puto, me in præstigiatoris ludo vidisse, quæ non vidi, sequitur me in ludo non fuisse? An non veram eladem gregibus dedit Aiax, quia Laertiadem, & Atriadas cædere se opinabatur? Sed euanescunt audito nomine Iesu. præstigiæ ergo fuere, non tamē ideo, non illic fuere striges, quæ præstigijs ibi delusæ. deinde potuit subitò, quæ vera,& solida erant, Diabolus oculis subtrahere, & sic euanuisse videantur. Sic ergo hoc
» argumentum sensus quoad quædam de-
» ficientis;& aliquando:quid inde? subdūt
» rationem Physiologicam. Totius corpo-
» ris compago, & sensuum harmonia pro
» sui conseruatione mediocritatem quan-
» dam requirit: ideo in tantum motus vio-
» lenti celebritate, vt est asportatio illa Dia-
» bolica,consistere non potest.]

Respond. Mediocritatem hanc non cō sistere in insensibili:sed habere suam latitudinem, in vno maiorem, quam in alio. Diabolum vero, qui vires singulorum optimè perspectas habet, ijs motus velocitatem sic attemperare, vt præter fatigationem detrimenti nihil sentiant. An minus videt,audit,gustat,sentit, qui vere darijs currit, & fatigatur, quam qui sensim pedibus ambulat? Addunt.

» Præterea spectra, quæ nocturnis tene-
» bris imaginationi pertemtæ sese offerunt,
» quoties illa suppositia nox sit, vsque adeo
» vim omnem corpoream lædunt, vt vel à
» deferente deciderent homines, vel terro
» re consternati perirent, vel in grauissimū
» aliquem affectum inciderent, quod ex-
» pertuntur, qui leuioribus occasionibus
» persæpè ex solo terrore in grauissimos in-
» cidunt morbos. Quare si eo incolumes
» deferuntur, necesse est vi aliqua naturæ
» vires excedente suspendi animæ actio-
» nem in totum corpus, ita vt ceu adempta
» sensus, ac mentis omnino expertia pro
» illo tempore sint,& hoc est, quod nouis-
» sime voluit Delrius dicta qu. 16. lib. 2. sub
» littera C. versi posset dæmon, ibi horum
» enim vinctione obstupefacit sensum, &
» miseris persuadet, &c.

Quæro cur non addunt, quid persuadeat, quod ego addidi, *persuadet vnguentis vim esse maximam?* An quia videri volebat me dicere, *persuadet illis quæ non sunt?* Certè miror me dici voluisse, quod tota illa q. 16. tam exactè refutauit, hoccine est bona fine consulere? Dico iterum nihil aliud me ibi asseruisse, nihil voluisse, quam causam reddere, cur quod sine vnguine dæmon possit, cum eo malit. Terror nasci solet ex re incognita, nam notis non terremur vehementius, nec diutius. Sagæ sciunt, quæ vident dæmones esse,& ipsorum fieri opera, quibus etiam commiscentur, facillimum est illi, imaginationē læsa, sed delusa, sensit nō sublato, sed aliquantulum alterato eas deterre, cætera quæ addūt mera, & inania verba sunt, nec mihi, nec alijs admittenda.

Pergūt, Alia, & 2 ratio huic valde pro-
» xima nos trahit, quod hæ personæ, vel
» vi veneficij huius vnguenti, vel furore
» Diabolico ita diuina permittente manu,
» protsus ebriæ, & furiosæ dicantur. Ab-
» bas Trithem dict. quæstio. sexta, colum.
» terza, cuius verba, cum propositæ rei ap-
» prime seruiant, referre placuit; *voluntatem habent* (inquit) *depraua tam, quæ eas conuertit in furorem, quo mentem præoccupante, mox dæmones se furentibus appiscant & effectum eorum, quæ ipsa maleficæ petunt, Deo permittente. Dæmones insanientibus præstant.*) Simile voluit Picus de rerum prænot. capit. 5. in fine libro 1. dum inquit, *Necromantici furunt, chiromantici delirant, Magi insaniunt.*] At iure probatum est, quod dicta furiosi,& ebrij non considerētur. Speculat de testam. §. 1. num. 8. Bartol. de testibus ver furiosi. Albert. de testib. nu. 32. Campeg. de testam. regul. 114.

Respond. Argumentum æquiuocio vitio laborare. Nam in minori, I. C. illi furiosas vocant propriè sunt pro vocabulo, quorum imaginatio læsa. in maiori Trithem. de voluntatis malitie loquitur, & furiosis vocabulum sumit impropriè, sicuti cum vinatos dicimus furere. Quod in Pici cum vinatos dicimus furere. Quod in Pici verbis clarius elucet; quis enim non videat sic dici furere Necromanticos, & insanire Magos, sicut dicuntur chiromantici delirare? quis vnquam vllorum istorum habuit pro vere furioso; quem cathenis, non disputatione conspicere solemus? Nonne illud, *voluntatem habent depraua tam*, satis indicat, de quo furore loquatur Trithemius? Furor ille, quē Bartholo. & cæteri dicunt à testimonio arcere, non oritur à voluntatis depraua tione;

sed

sed ab imaginatione læsa nàtus, impedit sanam, & liberam voluntatis functionem.

3. argu. d Tertium argumẽtum adhuc leuius est: Consideramus aiunt) quod hæ sagæ, & „ maleficæ, à tempore, & momento illo, „ quo liniuntur, & vnguntur, vel saltem à „ dæmone asportantur, vsque ad tempus, „ quo reuertuntur, naturam dæmonis assu- „ munt, vt inter ipsas vel dæmonem nulla, „ vel modica existet differentia, & quicquid „ ipsæ agunt, non ipsæ, sed dæmon operatur, „ quod probant verba Trithemij modo relata, ibi, *illorum Dæmones se furentibus applicant*: quod etsi non eueniet „ per modum obsessionis, & quod dæmon „ sagam ingrediatur, ibique tanquam Dominus nauis operetur, euenit saltem, „ quod tamquam extrinsecus motæ, per „ immutationem phantasmatum plurima „ imma, & falsa ostendat, sensus ludificet, „ decipiat atque fascinet.}

Duo his verbis inuoluuntur quorum vnum nihil commune habet cum altero, etsi quæsti ratio alterius adiungatur. Prius est, *eas tempore strigiportij, naturam dæmonum assumere, & ea, vt inter illas, & hos vel nihil vel modicum interſit.* Hoc cum sit falsissimum, pernego. Quæso si equea ab equo abripiatur, & illo in equo hærente; sed equum regere non valente, equus segetes, calcet, & contera: etsi vere calcatio equo sit adscribenda, tamen quis dicat equitem equi naturam assumere, &c. Nec ad rem facit, quod hunc inuitum portat equus: nam nec striges semper sponte conscendũt fictitium hircum. Vnde apparet, quæ ex Trithemis secũdo loco ponitur, non probare quod præcessit sed tantum aliqua fieri ab ipso dæmone, quæ striges se putant facere. Quod non negamus, sed asserimus falsum esse illam assertionem generalem; *quicquid ipsæ agunt, non ipsæ sed dæmon operatur.* Quæ ab homine nullo pacto, aut vix fieri que unt, illa dæmonis operationi possunt adscribi: sed esse in conuentu, saltare, se ingurgitare, blasphemare, &c. fiunt instigãte dæmone, sed à strigibus patrãtur. Et bene quod ipsimet hoc aduertentes sua cædunt vineta cum immediate subiungunt.

„ Est si quid vere, & per sensus operan- „ tur, quod in quibusdã actibus negari pos- „ se non videtur, vt in saltibus, & concubitu cum dæmone, iuramentis, & obligatio- „ nibus cum eodem ineundis, aliisque dæ- „ moni vtilibus, & proficuis, totum hoc ip- „ si, tamquam instigatori, & Domino earũ „ personarum iam facto, tribuẽdum vide- „ tur iuxt. reg. l. & si amicis D. ad leg. Iul. de „ adulter. Abb. Tritthem. d. quæstio. 5. vbi „ (inquit) Dæmonem vti voluntate furen- „ tis maleficæ, sicut artifex instrumento, ad „ operandũ Remi. d. c. 14. col. 10 quę dicũ- „ tur dæmonum ministerio, & opera fieri. „

Respond. Incauta Tritthemij verba videri hos alleg intes in alterutrum præcipitasse. Vel enim voluerunt hoc sic tribui dæmoni, vt non mereantur propter ea fæ- ri punitionẽ lamiæ: vel vt absolute propter ea negemus, eas id operatas. Vtrũq; est intolerabile. Posterius quidem, quia licet ille sit Dominus imperans, & suasor incitans, tamen in turpidio pedes mouet, & vult mouere lamia: atque ita de cęteris actibus. Nec seruum latronem à pœna latrocinij liberat iussio sui Domini Idcirco, & prius negandum. Deceptio fatentis, non impedit ne actio persuasi sit voluntaria. Putare autem quod Diabolus, sic eorum voluntati dominetur, & liberi, esse arbitrij, seu libere velle delinant, Catholicę fidei repugnat. Quapropter comparatio illa instrumenti fabrilis nec satis apta, nec satis propria est, artificis absolutum in terram dominium est, adeo vt cũ ipse vult, terra idonea non possit non fertare: dæmonis in voluntatem lamię potestas nulla, nisi instingandi; sed semper illa potest cum Dei gratia, abnuere ac dissentire. Et quia hoc potest; quando Dæmoni cooperatur rea pœnæ fit, temporariæ, in altero sæculo æternæ. Denique quid hæc omnia faciebant, ad rhombum, nam etsi vera forent, non sequeretur sagis conuẽtibus, se interfuisse dicentes falsum deponere. Quod probandum erat, nec tamen hoc argumento vel sequentibus probatur. Sequitur enim.

Et hinc sola ratione, vel transmutationis, vel omnino læ similitudinis & operationis, has dici existimamus lamias: „ quod est certi dæmonum generis nomẽ. „ Torquem. a dic. Dialog. 3. fol. 4. in fin. Vel „ strigias nuncupari nomen paludem infer „ nalem significans. Franc. Berna. Coment. de strigibus in princ.

Vbi estis Etymologiarum studiosi? ac-

currite. *Lamiæ dicuntur certi dæmones.* A
esto, nam idipsum alias probaui ex sacris
litteris,& patribus, Comentar.in Traged.
Senecæ,& in disquisit.Ideo illæ dictæ la-
miæ propter trium causarum vnam, pri-
ma est,*transmutationis*: Sed eas transmu-
tari in Dæmonem, id vero veræ fidei re-
pugnat,& sanctionibus,abstinendum er-
go ab hac ratione.2.est, *omnimodæ simi-
litudinis*. Hæc ratio sic indefinite posita
æque falsa est,ac prior,debuerunt addere
in malitia,aut quid simile, & adhuc nega B
retur hi,*omnimodæ*,3.*& operatione*, hanc
admitti posse censeo explicatam, instiga-
tæ,& adiutæ à dæmone.

Strigiæ non vocantur, sed *Striges*, & *strigæ*,à vulgo,nec illud à palude, *strigiæ*, ridiculum commentum reiam seriæ in-
serendum,dictæ ab obscæna volucri,*strige*, cui nomen à stridendo, vt docui alias ex Sereno,Ouidio,festo;quibus hac in re potius credere debuerunt, cum, & Si-
mancas id clare posuerit, Cathol. in- C
stitut. capit. 32. numer. 1. quem ipsi laudant.

g Denique rationibus his maiori huiusmodi, *Lamiæ sunt dæmones, vel saltem Dæmoni similes*. Subiungunt hanc minorem; sed dæmonis testimonio nullo modo iudici credendum,ergo nec lamijs hæc enim argumentatio tota latet in his verbis quæ subijciunt;

» Atimpium esset nedum dicere, sed du
» bitare, an dicto dæmonis mediato, vel D
» immediato,absolute, vel ad effectum in-
» ducendi aliquod indicium credatur,cum
» sit inimicus humanæ naturæ, author ac
» pater mendacij, ac demum iniustitia ip-
» sa, quia nihil aliud esset, quam quod mi-
» nistri iustitiæ super iniustina se funda-
» rent.

Respond. Quando creditur denuncia-
tioni fagarum; creditur, non dæmoni; sed ipsis mulieribus,quę vel inuito illo, vi tor-
mentorum, aut sponte sua veritati testi- E
monium, & iustitiæ adiutorium exhi-
bent.

f Argumentum horum consulentium
h tale est in summa. Dubia probatio non attenditur,sed requiritur, quod perneces-
se concludatur.capit.in præsentia de pro-
bationibus. Sed probatio petita à denun-
ciatione lamiarum est plena dubia q. *Re-
spondeo*, sufficere, vt pro natura delicti ve
risimiliter concludat, vt alias ostendi sup. quæstio. 1. Et minor quoque falsa est,nec bene probatur duobus quibus probant. 1. est quia quod interfuerint conuentibus, non gignit nisi ex consequentia quadam præsumptionem sortilegij, & aliorum cri
minum: aliquando enim interfunt aliqui, nihil horum committentes. Secũdum est quia potest fieri, quod vel ipsæ deponen-
tes delusæ realiter ibi non adfuerint: vel denuntiatarum absentium dæmon figu-
ram ibi repræsentarent. Ad primum di-
co: nunc tantum quęri,an sufficiat denũ-
ciatio ista ad hoc, vt iudex verisimiliter pu
tet interfuisse,& idcirco eo fine torqueat, vt fateantur de illa præsentia: interrogatio de cæteris criminibus cõsequens est; quia vix vnquam fit, vt qui interfuit non fiant criminibus illis ordinarijs irretiti, & ideo est de hoc præsumptio vrgentissima. Ad 2. dico vtrumque illud raro fieri, & posse iudici probabiliter constare v. deponens fuerit delusa,neene; de repræsentatione quoque innocentis,rarissime eueniunt si milia exempla. Vtrumque docui d. sect. 16. docuit etiam posterius istud Binsfeld. & alij.

Quintum argumentum est istud: Quin- 5
to nos mouet authoritas aliquorum sic in specie tenentium, quod de dictis visis, & gestis in conuentibus istis Diabolicis nulla prorsus habeatur ratio. Ptieras de Strigimag.lib.3.capit.vlt.punct.16 in fin. Simancas Cathol.instit tit.37.numer.16. Bernard Gomensin Lucerna inquisitor. titul.de strigibus.sub nume.13.versic. aduertas, Nouiss Roman.de indicijs causarum ciuil.& criminal.capit.82.nume.10. & ita passim seruant tribunalia Italiæ potiss. vero sanctiss inquisitionis,prout ministritam vrbis, quam huius ciuitatis plene testantur.]

Respond. Authores allegatos non asse-
rere, quod de dictis, visis, gestis in con- E
uentibus nulla prorsus habeatur ratio: sed tantum sæpe falli, & deludi deponentes: eo quod ea putent dicta, visa, gesta in con
uentibus,quæ reuera ab illis dicta, visa, ge
sta,non fuerunt. Refero me, vt dici so-
let;ad fidem libri.videbis(Lector) Siman-
cam expresse docere aliquando, nec falli, nec deludi, sed vera deponere; & quæ dict.numero 5. dixerat ex Ponzinibij, & Alciati sententia, ea refellere numero 6.

&

& addere quod asserimus de vero, & A
reali flagitio. *id. tam certissimis testimonijs, & tam euidenti rerum experientia comprobat, & cognitum esse, vt sit plane studium tenacius hoc inficiari*, quod vero in secunda editione postea addidit, tantum ea causa addere, vt sciamus minus credendum illis, de facto alieno, quã de proprio deponentib. item minus quãdo de nocturnis conuentibus accusant socios, quam quando eos accusant de criminibus clara luce, & extra conuentus B
illos phanaticos patratis, item minus fidei contra socios mereri, quando nihil aliud imputant, quam comessationes, & choreas illas nocturnas, quam quando illas simul, & alia facinora, puta infanticidia, messes grandinatas, &c. Quæ vt vera fateor: ita non video, quid faciãt, ad vniuersalle, illud aduersariorum dictum (*nullam prorsus habẽdam horum rationẽ*) adstruẽdum. Quamuis etiam Simancas in ea, sententia fuisset: illius ne solius dictum, com- C
muni sententiæ, & praxi præponendum? Eadẽ plane mens, est Cumani, & Prieratis: quorsum enim tot exempla conuentuum adferrent, & tam diligenter, quæ in illis fiunt discuterent: nisi vellent, ea iudicibus esse nota, & ab illis eorum, quam decet haberi rationem? Dico quam decet quia ipsorum prudentiæ, esse volebant considerare in casu occurrenti, quod vero similibus; delusam, esse deponentem, nec ne; iudicare. Quare cũ tam non bona D
fide scriptores illos allegarint, merito nõ credo quod de praxi Italiæ, & vrbis addunt. In vrbe & alijs locis Italiæ Iudex fuit Ghirlãdus, qui eorum rationem semper habuit: Sacri Palatij Magister fuit Spinæus; Itali Ananias, & Picus, & alij, & tamen omnes satis clare ostendunt, vel maxiam de his habendam rationem. Quod attinet, ad Nouæ Roman. de test. quis vel ipse cum Alciato, & Ponzinibio toties refutatis, vt tot Theologis, quorum constat E
hanc communem semper sententiã fuisse; tot Iureconsultis (& fallitur Simancas putans contrariam, esse Communiorem. Vide citatos à me d. quæst. *16.* & d. sect. *16.*) Tot philosophis, & meditis, tot probatissimis historijs vnus obijciatur?

Quanto solidius, licet breuiter Patauini DD. asserunt? Satis esse quoad effectum torturæ, vt nominatores dicant illam aut illas vidisse in conuentibus, & cõuenticalis sagarum; nec oportere probare de damnis alicui illatis. & citant Binsfeld. confess. malef. membr. 3. concl. 6. Dub. 2. & me d. sect. 16. Idem asserunt DD. Friburgẽses, propter alia multa crimina, quæ solent præcedere conuẽtus, vt apostasia, & blasphemiæ; & concomitari, vt idololatria, Sodomia, &c. quæ enumerant, dic. sect. 16. litt. 20. & quæ nec minus, immo magis, Iudici punienda sunt quam damna agris, pecoribus, hominibus data.

Nimis enim audax ille consultor fuit, I
qui asseruit, se pro Theologico axiomate audere affirmare: Quod iudex sæcularis minus sollicitus esse debeat quando inculpatio, est de sagarum conuentibus, & choreis; quam quando, est de maleficijs venenarijs, seu damnosis proximorum rebus, aut corporibus.] Nullus enim Theologiæ peritorum hoc axioma pro rato, aut securo accipiat, sed pro paradoxo, & periculoso. Tum quia ratio parum efficax est; qua id probat; nempe quia ex conuentibus illis, & choreis respub. directe damno non afficiatur, tum quia nihil viget confirmatio, quod ideo sanctio Carolina in sollo illo maleficio noxio, seu venenario regi pœnam præscripserit: incõuentuum vero, & ibi patratis criminibus sagarum liberam iudici pœnam reliquit, videlicet, vti sciat hęc sibi minus considerãda quoniam reipubl. minus sint pernicioſa. Periculosa certe (vt dixi) opinio, nec vera, semper enim iudici maioris faciendus, est honor, & iniuria Dei, quam cuiuslibet hominis: & magis læditur respubl. atroci iniuria Deo, quam hominibus illata. Quare de illa magis sollicitus, esse debet, & eam acerbius punire, diligẽtiusque conniti, ad exstirpationem criminũ, quæ directe lædunt maiestatem diuinã, quam quæ directe vergunt in hominum iniuriam damnum ve. Iudex etiam sæcularis iniudicando non reipub. tantum, sed Dei vices gerit. Sæcularibus quoque iudicibus loquebatur Iosaphat Rex cum diceret. *Videte: quid faciatis non enim hominum exercetis iudicium, sed Domini.* 2. Paralip. *19.6.* Non de homicidijs tantum, & veneficis, sed omni maleficio ac crimine sagarum capiendum illud; *Maleficos non patieris viuere.* Exodo. 22. 18.

vbi vocem Hebræã METASSEPHAN מעשפן non esse restringendam ad veneficum alias contra Vlerum Domi. In conuentibus dæmonem adorant, in ijsdem nefandissima quæque patrant, venena præparant clades hominum pecorumque calamitates frugum decernunt. Solius idololatriæ quanta iudici sollicitudo gerenda docet Deut. capit. 13. vers. 8. vbi expresse præcipitur: *Nec parcat ei oculus tuus, vt miserearis eius aut occultes eum, sed statim interficies.* Non scio vbi de vllo crimine, quod Reipublicæ directe noceat, sic loquatur sacra scriptura. Nec sinit prudentia simus solliciti de riuulis auertendis, magis quam de fonte exhaurendo. Fontes malorum sunt isti conuentus, riuuli tantum illa veneficia, & damna data. Inanis ergo ratio est illa directo damno.

Tinniant aures horum consultorum, expauescant corda iudicium illis credulorum, ad illa iudici per prophetam commi C nata Dei verbis: *Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo vsque in sempiternũ. Nunc autem dicit Dominus, Absit hoc à me: sed quicumque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobile Ecce dies veniunt: & præfidum brachium, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua.*] 1. Reg. 2 30. Cur iudici tam grauiter minatus? an quod veneno, vel ferro aliquos D interemerat? an potius quia Deo illatam à filijs iniuriam satis vltus non erat? Scilicet minus Sacrilegæ sunt sagæ, quam filij Heli.

Sed obijcitur Carolina sanctio, & male obijcitur, ex arg. 109. Multiplici enim solutione sine negotio remouetur. Potest dici cum Friburgensibus in d sanctione nomen *Zauberey*, accipi in generaliore, & latiore significatione, quatenus, & Magiam, & maleficium complectatur. Nã E ex Germanicæ linguæ proprietate liquet, & magos, & maleficos, *Zauberer*. vocari. Ideo cum magi, & malefici stricte sumptis vocabulis, valde differant, vt docet Binsf. in l. multi. 6. C. de malef & mathe. in prin. & grauius sit delictum maleficotũ, nihil mirandum, si distinctas vtrique crimini pœnas Imp. præfixerit. Vel cum Binsfeld. in l. 5. C. de malef. & mathemat. A circa fin. concluf. 2. Imperatorem in hac constitutione non loqui de delicto Magiæ secundum totam eius latitudinem, qua comprehendit, vt species diuinatoriam, Amatoriam, & Maleficam seu veneficam, sed secundum vnam speciem, nempe tertiam, quatenus veneno grassãtur; & hominibus iumentisq; nocent. l. 1. C. de malef. & mathem. Constituere itaque vt si veneno grassentur, & de facto hominem iumentumve necassint, comburi debere: si vero effectus, seu nocumẽtum hoc secutum non fuerit, tunc non ordinaria ignis extraordinaria pœna prudẽtis viri arbitrio puniendas. l. sunt quædam D. de extraord. crim. Vel denique vt olim respondi, illic Imper. non negare quin maleficæ, si cum dæmone fuerint fœderatæ, si in conuentibus consueta fecerint, morte plectendæ sint: sed sancire, si venenariæ sint, semper igne puniendas; si vero non sint venenariæ arbitrio iudicis puniendas, hoc est aliquando igne, aliquando alio supplicio. Nec. n. (vt volunt aduersarij) idcirco venenarijs rogũ intentat; quod alios minus noxios censeret reipubl. (contrarium iam docui) vel quod in ritis detegendis minorem iudicis solicitudinem exigeret (quod de tam pio, & diuini honoris, & fidei vsque adeo Zelosо principe non est credibile: sed quoniam volebat cauere, ne iudices errarent existimantes in damnis per hoc crimen illatis, eodem arbitrandum modo, quo de cæteris criminibus damnificantibus, vel personarum occisarum qualitate pœnæ magnitudinem moderantur, vel etiam putarent tales noxios veneficos sicut cæteros homicidas decollandos: id inquam ne censerent, sed intelligerent quam atrox crimen, sit veneno, & ope dæmonis quem tollere, ideo huiusmodi reos omnes voluit vltrici incendio absumi. De cæteris crimibus à Iamijs designari consuetis, id noluit exprimere, quia satis censuit iudicibus id persuasum, ipsa Germaniæ praxi, iam à Friderici, & Maximiliani primi temporibus recepta cui non est censendus voluisse tam clanculum, & obscure per consectationem quandam detrahere.

QVÆ-

QVAESTIO IX.

Quando fit talis denunciatio, quod hac vel illa persona interfuerit conuentibus sagarum, an requiratur specificatio temporis, & loci, vel vtrum sufficiat generalis denunciatio plurium absque huiusmodi circumstantijs, ad inquisitionem, & torturam?

SIcut iure communi ordinaria in accusatione exprimi debet locus & tẽpus; non dies, sed mensis annusque: l. libellorũ D. de accusat. & ibi Bart. num. 2. sup. c. fi. §. libellorum 2. q. 8. quando factum semper non vna die certa punibile est, Bartho. vbi nu. 12. Sic etiam in particulari inquisitione, quia Iudex tunc vicem subit accusatoris: Bart. in l. 2. §. si publico nume. 12. D. de adulter. communiter receptus, iuxta Aretin. & Felin in c. qualiter §. debet de accusat. & totius mundi praxim iuxta Ang. in l. ea quidem num. 3. C. de accusat. Bossius tit. de inquisit. nu. 90. Cla. §. fi. q. 51. nu 11. & ideo, vt reus suas defensiones queat instruere, debet in inquisitione etiam diem exprimere; si reus id petat, quia forte vellet docere se tum alibi fuisse; Barth. in l. is qui reus D. de publ. iudic. num. 2. & quãuis Imola contrarium senserit ibid tamen communiter doctrina Bart. obtinuit, Iaf. in l. 2. §. si quis Ephesi D. de eo quod certo loco. Bossius sup. num. 92. Gigas de crimin. læs. Maiest. tit. qualiter procedatur. q. 3. Clarus q. 12. nu 6. & 9. Angelus, & August. in addit. ad Ang. in glos. de anno præsente num. 2. Mascard. concl. 512. num. 3. Farinac. q. 1. num. 20. Iam iudex tamen quam accusator, si dicerent se diem ignorare, & id confirment Sacramento, excusabuntur, Clarus d. q. 12. nu. 9.

Immo tam necessarium est regulariter, vt in accusatione, & inquisitione speciali locus, annus ac mensis criminis inferantur, vt etiam parte non petente, ipso iure censeatur, inquisitio, aut accusatio nulla, vtpote deficiens in substantialibus: ita post Alexandr. & plurimos ex communi sententia Clarus d. numer. 6. & Farinac. d. quæst. 1. numer. 11. & 15. Quæ vt certa sunt in criminibus non exceptis; ita mihi certum, est etiam in exceptis optime facturum iudicem, ad hoc, vt plenissime muneri suo satisfaciat; si factum, sit huiusmodi cuius annus, & mensis, ac locus à denominante exprimi non difficulter queat; si de his circumstantijs nominantem interroget, hoc tantum volui in disquisit. lib. 5. sect. 3. sub lit. L. vers. tertio requiritur, vt nominans diligenter, non vero, quod si in crimine Magiæ, maxime si plurium adsit nominatio, hæc interrogatio, & expressio loci ac temporis prætermissa fuerit, ideo inquisitionem nullam reddęret.

Illis enim assentior, vt & Friburgenses, qui asserunt in criminibus exceptis prędictio solemnia, quoad additionem loci, & temporis, non requiri gloss. in princ. verb. & instituendo Instit. de publ. Bald. c. 1. nu. 20. Quibus mod. Feud. amit. Ang. de maleficat. vers. falsario. nume. 37. vers. hæc est cuædam inquisitio. Hippol. de Marsil. singul. 163. Ferrantes Garzareus inter cons. crim. vol. 1. cons. 126. Menoch. consil. 90. nu 88. & 91. lib. 1. Zaberius Decian. consi. 18. nu. 22. vol. 1. dixi d. li. 5 sect 2. §. Tertio requiritur ad formam, & hoc volunt vnus pro parte aduersa consulentium in scripto cuius initium; Opere pretium videtur, hisce verbis: Necesse non est omnes huiusmodi circumstantias, à denunciatoribus indicari, præsertim quando huius rei impedimenti legitima adferuntur apparet, ex quibus iudicis animus moueri potest, vel quasi certo credat denunciantes vera dicere. *Quod & probat.* quia iudicis arbitrio (*ait*) relinquitur, vtrum indicia, ad torturam sint sufficientia.] Sunt, & aliæ rationes, pro hac decisione, quia quando idem crimen sæpius, ordinarie, quasi ex consuetudine patratur, locis maxime variis, & vt plurimũ incertis, vel incognitis, aliquando etiã ornatu toto loci facto & præstigijs instructo, vix potest circũstantia loci, & tẽporis certo exprimi; loci quidẽ propter patagiũ illud præstigiorũ; tẽporis propter actuum frequentiã: accedit quod in his cõuentibus sępe inebriantur, quod omnia fanatico ritu peragãtur; quibus rebus memoria facile perturbatur quoad locũ, & tempus, sed non tam facile quoad personas; quod docet quotidiana experientia. Vidimus enim quod ebriosi licet cõptores suos probe nouerint, & eorũ memores sint, temporis tamẽ, & loci, vbi sympoſium fuit, non recordentur. Sa-

ne quod frequentia, & iteratio actũ memoriam confundat, testatur Bossius, de oppos. contra test. numer. 40 & quod in his criminibus, quæ iterari, & frequentari solent, tempus, & locus non sint de substantia, & ideo prædictarum circumstantiarum omissio non vitiet depositionem merito multi tenent. Felin. in ca. cum causam. num. 13. & seq. de test. Ioan. Crotus tractat de test. par. 7. 14. Ioachim. Mynsing. cent. 2. obseruat. 20.

Item quando agitur de probatione alicuius actus puta criminis, aut alterius rei in genere, quæ ex pluribus actibus deducitur (vt si quæras num aliquis sit concubinarius, vsurarius, &c.) tunc testes singulares in circumstantia loci, & temporis recipiuntur gl. fin. l. ob carnem. D. de testibus Couar. à Leyua lib. 3. resolut. capit. 3. num. 5. Maschard. de probation. volu. 2. concluf. 876. cur non etiam testes generales seu de solo crimine tali (quale est strigarum crimen quoad conuentus) generaliter absque his circumstantijs deponẽtes admittantur in ordine ad torturam? Maschard. d. loco numero. 17. Si obijcias cum quibusdam l. 3. D. de accusat. & l. in causis. C. eod. Respondetur DD. ll. in criminibus exceptis locum non habere; vt patet de crimine falsi, l. vbi falsi C. ad leg. Cornel. de falsi tenent hoc Bald. in c. 1. in titu. quibus mod. feud. amit. ex d. glos. in stitut. de publ. iudic. in princ. Purpurat. in republ. l. edita. numero 54. C. de ædend. Cephal. consil. 304. numero 115. Rimin. Iun. consil. 18. sub numer. 72. Farinac. quæstio. 1. numero 13. & alij supra citati vers. illis enim assentior. Et de crimine læsæ Maiestatis humanæ, extrauagan. ad reprimendum, ibi, super dicto crimine, & ibi Bartholom. Item Gigas post Salice. & Præpos. in d. titu. qualiter in crimin. læsæ Maiesta. proced. quæst. 10. Decian. consil. 18. num. 72. l. b. 1. & inde ducto argumento, de crimine læsæ Maiestatis diuinæ, vt est hæresis, Ang. in Authent. Quomodo oportet Episc. §. final. & Angelus Aretin. in prax. d. vers. hæc est quædam inquisitio. Vnde ad crimen Magiæ valida est consequentia, quod rarissime caret hæresi, aut Apostasia; & ipsa quoque crimen est successiuum, & ideo solemnitas expressionis temporis, & loci in eo non exigitur, ne quoad mensem quidem aut annum, vt bene Farinacius d. numero 17. cuius doctrina vera est, siue id Bartho. voluerit, in d. l. libellorum, numer. 10. 16. siue potius contrarium, vt non male quidam contendunt.

Obijcitur nostræ sententiæ constitutio Carolina artic. 31. condit. 2. Respondeo, eam iubere, vt interrogẽtur de omnibus circumstantijs necessarijs, & non nimis difficilibus (nam hæ pro impossibilibus habentur) denunciantibus: quales de cõuenibus videntur istæ. Nec enim credendus est optimus, & prudentiss. Imperator voluisse, iudicia retardare, denunciantes ad moraliter impossibilia, iudices vero ad superflua cogere, cum tanto reipubl. damno.

Difficilior obiectio est, non posse reis denunciatis defensionem tolli, quæ iuris naturalis est; ex autem in eo hic consistit, vt delati possint probare suum alibi (vt vocant) quod facere nequeunt, nisi locus & tempus conuentuum in quibus dicuntur vise specificetur. *Respondeo*, in hoc nostro casu exceptionem istam friuolam iudicãdã, quod vt intelligatur, paulo fusius hoc argumentum, & solutio debent explicari. Qui contendunt defensionem hanc necessariam, quam vocant defensoriam negatiuæ probationem; vel loquuntur de defensione in genere, vel tantum de defensione iuris positiui. vtrouis modo loquantur, vitium est in ratiocinatione & captio: hoc vt liquido appareat, suppono, vt verissimum ex aurea Balde doctrina, defensionem iudicialem esse triplicem, vnam iuris naturalis, aliam iuris gentium, tertiam iuris positiui: seu, quod in idem recidit, duplicem vnam iuris diuini, alteram iuris humani; & illam quæ iuris diuini est, seu naturalis aut gentium, à nullo Principum seu hominum tolli posse; quæ iuris humani est seu positiui, ab illis tolli posse. qui hoc iure sunt superiores ac potiores. hæc fuse Bald. tractat. de statutis à num. 75. Medices trac. de fortuitis casibus quæstion. 8. à num. 9. Zanchinus Hugolin. tract. de hær. in princ. & sic conciliandæ pugnæ DD. negandum defensionem reis adimi posse, & aientium id nonnunquam Principi licere.

Hoc posito, quod commune ac certum est tota dissentientium ratio in hoc Syllogismo concluditur.

Reis

Reis non est tollenda defensio:
Sed probatio negatiua defensio:
Ergo reis tolli non potest.

ET SVBDVNT.

Tolleretur autem denunciatis negatiua probatio, si non esset necessaria expressio loci, & temporis in denunciatione ista:
Ergo non licet illas circumstantias omittere: & si sint omissæ, nullius pretij futura denunciatio.

Respondeo, vel nihil concludere contra nos vniuersam argumentationem, vel falsam esse maiorem, & falsum concludi ex vna præmissarum falsa. Nihil concludit, si maior est particularis, idem, quod, *Quædam defensio non est tollenda*: tunc enim negaretur probatio negatiua esse illa, quæ non sit tollenda, sed aliqua alia: & sic nihil in proposito concluderetur. Falsa autem foret maior si sit vniuersalis, significans, quod *Nulla defensio rei tolli possit*. Nam defensiones iuris positiui ex causa tolli possunt, & friuolæ omnes tolli debent.

Si respondeant se maiorem restringere, ad omnes quæ sunt iuris diuini, seu naturalis, aut gentium, tunc negatur talis esse ista probatio negatiuæ: quia est iuris mere positiui, pertinet enim ad modum defensionis qui est huius iuris, licet ipsa defensio secundum se sit iuris diuini, ideo receptum est axioma, modum defensionis, non modo per Principem, sed per statuta quoque ciuitatum tolli posse. Bald. & Medices supra Barbat. tractat. de Cardin. leg. 10 à latere par. 2. quæst. 4. nu. 3. Quintilianus Mendoz. tract. de inhibit. quæst. 71. num. 10. & Redoanus tract. de spolijs Eccles. quæst. 13. num. 10. & multis Farinacius, quæst. 39. num. 23. in fin. & quod ordinaria etiam potestate in criminalibus ex iusta causa ipsamet iuris positiui defensio à iudicibus tolli possit regulariter & id sæpe factum docent non pauci, Farinac. vbi sup. num. 24. & 144. & numer. 102. & 107. Franc. viuius vol. 2. comm. opinion. opinione 717. Menchaca capit. 36. Illustr. q & cum afflictio Baiardus addit. ad Clarum d. §. fin. quæst. 49. numer. 54. qua de re nihil affirmo, vel disputo, id tantum quod mihi sufficit, contendo iudices supremos, qui auctoritate Principis iudicant, tunc posse iuris positiui defensiones adimere, quando friuolę sunt, tales autem censeri, quando tantum videntur vtiles protelando iudicio, ne tam cito lis ad exitum perducatur nec ad summam, seu liberationem reo sunt profuturæ. Huiusmodi, quæ reum non reuelarent, defensiones posse iudicem tollere, traditum ab Alex Bursato, & Bossio, leges apud Farin. d. quæst. 59. num. 77. & 78. num. vero 79. non reprehendit hanc illorum sentẽtiam; sed quod ijdem iudicibus ad deceptionẽ reorum viam aperirent, dicendo reum interrogatum debere exprimere qua defensione vti vellet, vt sic iudex postea hoc prætextu experimentem eluderet; id est, quod merito reprehendit. Etenim vir prudens doctusque ignorare minime potuit, defensiones, quæ reo non forent vtiles, esse friuolas & proinde iudici non curandas. Vitalis de Camban. tract. de clausulis num. 3. vers. nil nouari, ex l. vlt. de procurat. Hanc vero defensionem, quam aduersarijs contendunt tolli non posse, de hoc friuolarum numero probatur; primo quia cum negatiua, quæ non cadit sub cẽsum, sit plane improbabilis, adeo, vt reddat testem de falso suspectum, Curtius de testibus num. 53. Herculan. tract. de negatiua probanda nume. 114. ad seq. nos autẽ hic versemur in probatione intuita, contra quam negatiua non admittitur, nisi sit loco, & tempore coarctata: (Sic ex Baldo Casonus tract. de malefic. cap. 6 num. 6.) Quia non potest talis negatiua probari, nisi per contrariam intuitiue probantem affirmatiue. quod illo tempore in alio tali vel loco illam personam viderint: Sic Herculan. sup. num. 152. 153. & 246. cum seq. inde consequitur in casu chorearum, & conuentus, in quo plerique inculpantes, nec loco nec tempore suam denũciationem coarctarunt, non posse probabilem, esse istam negatiuæ contrariæ probationem, quando denunciantes sunt mortui, & proinde non possunt illas circumstãtias addere, quibus contradicens negatiua, per contrarias circumstantias stabiliatur. Deinde versemur in crimine successiuo, in quo non sequitur Petrus tali die non interfuit choreæ; ergo nec alijs diebus: nã depositio Petrus interfuit choreis gene-

ralior, est incusatis, quam vt possit tempore, hoc vel illo coarctari: nec contrarium magis videtur probari, quam si de hæresi accusatus, quia concionibus interesse visus fuit, probet se non esse hæreticum, quia tali, vel tali die ad hæreticorum concionem non accesserit; fieri enim potest quod alio tempore accesserit. Vide Menoch. d. consi. 100. numer. 92. Tertio in nostro casu, vt contra affirmantem intuitiuam consideratione digna, sit negatiua indirecta de visu, debeat ea huiusmodi esse, in qua constet de negatiua deponentes illi loco semper præsentes fuisse, & vidisse, & audiuisse, & fieri non potuisse, vt visu, vel auditu fallerentur: Colligitur ex Mascard. volum. 2. de probat. conclus. 1091. numer. 9.) Quia necessarium, est vt ex negatiuæ indirectæ probatione non suspicio tantum, sed scientia gignatur, vt per illam affi matiua directa de visu eliciatur: tanta vero certitudo, in præsenti negotio nullo modo potest haberi. Nam strigiportia, & conuenticula lamiarum fiunt nocturno tempore, cum familia tota atque adeo mariti in lecto iacentes eodem, dæmonis sæpe numero arte ac ope, somno profundissimo, & morti simillimo compositi tenentur, quo ergo pacto tales dormitantij de visu poterunt testari, & dicere se tota illa nocte vigilasse? casu id vix potest accidere: ex curiositate, nunquam, nisi præcedat suspicio, quum hic aduersarij abnuunt, si faterentur, hæc ipsa foret pro indicio nouo iudici haud aspernando. Quarto solent lamiæ, cum exeunt ad conuentus domum suam fascinationibus implere, & vicarium dæmonem domi in mariti thalamo supponere loco suo; quod multis exemplis confirmant Binsfeldius, & Remigius, & alij, & non infrequens, esse constat: quod si ipsi nonnumquam domi remaneant, compareant in conuentu per substitutum, vt faciebat Doctor Fleatenicis consiliarius Treuericus, & propterea consequeretur, ego illam tali nocte vidi domi suæ: ergo non fuit visa in choreis? Immo potius quia in choreis visæ in substituto, seu repræsentata; merito iudex colligit, sed ad torturam debere procedere, nec negatiuas probationes tales sibi expectandas: cum non constet innocentes vllos solere repræsentari.

Equidem habeo pro manifesto; quod si probatio ista negatiuæ in hoc casu admitteretur, & complices de choreis semper in denunciatione, ad locum & tempus coarctarentur, idque vt substantiale denuntiationi necessarium iudicetur: fere omnem aditum obstrui quæsitoribus, ad veritatem inueniendam. Nam vix vlli complices poterunt satis certo illas circũstantias exprimere, & probare: neque per hoc eo magis iudices de innocentia denunciatorum fient certiores: cacodæmoni vero fuerit facillimum officijs, & fascinatorijs præstigijs, quandocunque ei collibebit, per delusos ijs testes, mancipia sua torturæ eripere, ad summam Dei Optim. Maxim. iniuriam, ad iustitiæ dedecus, & totius humani generis exitium.

QVAESTIO &.

An in hoc crimine, vel alijs exceptis, testes singulares in circumstantijs, dummodo concordent in effectu, substantia, & fine, admittantur, & an huiusmodi testes singulares, quando plures sunt faciant indicium, ad torturam?

DVæ sunt quæstionis partes: ad quarum resolutionem præmitto DD. sententijs, adeo hac in materia fidei, quã merentur testes singulares, esse varias, vt vix sit operæ pretium eas recensere, legatur, Anton. Gabrielius lib. 1. commen. opi. titul. de testa. conclus. 2. & Ios. Mascard. d. volum. 2. conclus. 856. Gottus de test. par. 7. tit. de forma in test. exam. obseruat. nu. 132. Simanca. Cath. institit. tit. 64. num. 65. & seq.

Suppono quod omnes concedunt, testem singularem dici duobus modis, primo stricte, proprie, ac absolute cum quo ad eundem actum, & personam nullus alius testis cõcurrit quoad effectum, substantiam, & finem, vt pote quia quod alij deponant non subordinatur, ad id quod alter deposuit, seu tendit ad alium effectũ, & finem. Secundo laxius, & minus proprie, & secundum quid vocari singulare, quia alij non conueniunt, cum eo in quibusdam circumstantijs, tamen conueniũt in substantia criminis, & tendunt, ãd eundem effectum, & finem probandum.

Quoad primi generis singularitatem probabilior mihi videtur sententia, ad cõdem-

demnationem illos nō sufficere, ad probandum crimen aliquod in specie, vt vnum homicidium, vnum raptum, item aliquem fuisse in isto conuentu, &c. iuxta Clarum § fin.q.53.sub nu.18.Felin. in c. licet 2.col.5.de test. Gigan. de crim.læsæ maiest.tit.quomodo,& per quos quæst.8. Minsi.cent.3.obseru.76.Valde quoque probabile est, nec in crimine in genere probando illos admittendos in ordine ad condemnationem: quia hanc esse communem multi censent, & defendūt post Salic. in l. testium numero 16. C. de test. Ioann. de Amicis, & alios apud Clar. & Pegnam sup.in vers. ego quantum. verbi gratia si deponant aliquem, esse vsurariū, hæreticum,&c. Et quod istam singularitatem strictam, & quoad omnia idem censeo quoad torturam.

De testibus vero secundi generis, inuenio controuerti quoad condemnationem, & esse qui negent istos sufficere etiam in exceptis, & atrocissimis: quod voluerunt multi citati,& probati à Claro, & Pegna supr. Ego tamen sequor contrariæ sententiæ defensores, nempe in criminibus huiusmodi quæ sunt iterabilia, testes de diuersis actibus deponentes, qui ad idem crimen probandum tendunt haberi pro singularibus, nō vt obstēt sed vt accumulent,& inuicem iuuent:& ideo non esse repellendos prætextu singularitatis istius improprię, hoc volunt in crimine per duellionis,& hæresis,& proinde Magiæ quoque argu. l. qui sententiam C. de pœnit. Doctores plures contrarijs, vt Iacob.Butrigarius,in l. Arriani C. de hæret. Salic.in l quicunque C.eod. Ioan Anan. in c.1.etiam eod.nu.7.Corn. cons.91. nu. 42.li.1.cons.34 col.1.cons.247.col. 6.li. 2. Horin.Iun.cons.99.li.2.Marsi. cōs.1.Aymon.cons.73.num 72.cons.78.numer.6. cons.167.nu.3. & de antiq.tempo. in 4.p. nu.157. Rimin.Iun. latissime cons.7. per totum.Item,Pet.Anchar.cōs.177. in dub. 2.Boss.in tit.de crim. lęsæ Maiest.nu. 117. Gigas in tract.de eo.vbi supr.quæst 8.Immo,& in crimine impudicitiæ,quod non est exceptum,idem volunt,Bald.cōs.207. vol.4.Alexand.cons.13. col. vlt. in 7. Alban.cons.25.Zazius cons.111.nume.15.li. 2.Bertazzol cons.20.nume.16. & multos accumulans Io.Maria Monticella. de testibus ti.impugnatio testis quia vnius col. 5. Ratio est,quia Iudex ex qualitate personarum,& facti potest,si videatur,testibus singularibus credere.li.3.§.tu magis D.de testibus probationes enim iudicum causa fiunt.l.quingenta D.de probat ideo ab iudicum arbitrio dependet quæ sufficiant, quæ non,vt ijs fidem dent,vel negēt,Castren.in l. Lucius.de his qui noc.infam. & in l.admonēdi D.de iureiur. Seuer.ibi fol. 10 col.2. Marzell.cons.1.num.7.& in lib. 1 §.si quis vltro.num 40.D.de q.Socinus Iun.cons.32.num.10. & cons. 10.& col. 4.lib.2.Blancus.de iud.num.367. Bossius eod.tit.num.23.Rimin Iun.d.cons.7. nu. 15.Gabriel.de testibus concl.2. limit.2. Si ergo hęc procedunt in ordine ad condēnationem quoad pœnam saltem extraordinariam vt bene Couar.lib.3.resol.ca.3. nu 3.& Simancas d.tit.64.nu 75.Quanto magis hoc tenendum,de his secundi generis testibus in ordine ad torturam, per text. & ibi.DD. in l.qui sententiam D. de pœn.Grammat. decis.34.nu. 30. post Alexand. & alios quos refert item Gigas dic. titul.quomodo,& per quos q.25. Bertazzol.cons.213.num.7.& 8.Quia testes reiecti,eo quod non sufficiant ad condemnationem, solent sufficere ad torturam, Bart.in l.1.§.q.D.de q. cum alijs quos refert Gramm.sup.num.51.Quando deponunt de ipso facto, aut de indicijs propinquis,& non remotis à facto: nam, & remotis, non admittuntur nisi forte omni exceptione maiores. Sic post alios Rimin.Iun.cons.361.num.32. & 33.& Farinac.d.q 37.num.18.& 19.& quæst.56. num.73.& seq.

Sic igitur concluso, quo vtrique quęsito respondetur. *Si testes in effectu,in fine, in specie hoc est in substantia criminis conueniant, & plures sint & hac in re fide digni admittentur, & fidem faciant ad torturam in hoc nostro crimine.* tenent Mascard.d.volum. 2. conclus. 856. Binsfel.d. memb.2.conclus.6.dub.1.probatur, quia de crimine hęresis,quod in eo testes quo ad locum, & tempus singulares, sed de eadem spem hæresis deponentes recipiātur docet Simanc. vbi sup. Nonne sagę in diuersis locis,& diuersis temporibus conueniunt? quare non magis, *locus*, est de substantia criminis huius quam de substantia hæreseos.

Concl. b

QVAE-

QVÆSTIO XI.

An in denunciatione plurium requiratur quod quilibet fecerit confessionem in tormentis: vel virum hoc solum procedat in denunciatione vnius?

PRæmittam quod certum videtur, Regulare, est testibus criminosis, & infamibus infamia iuris (tales autem sunt qui conuicti, & qui de se ipsis cõfessi, hoc est socij criminis) non credi nisi in tormẽtis. l. quories C. de quæst. l. ob carmen. §. si ea conditio. D. test. §. si vero ignoti. in Authent. eo. Specul. in tit. de teste §. 1. nu. 28. Barth. in l. cunctos populos C. de sum. Trinit. num. 12. Bald. num. 15. Alberi. nu. 34. Salic. num. 18. Iaf. in l. lectu. num. 67. & in 2. 46. Fulgos. cons. 173. in causa, colum. 1. post Oldrad. sic etiam Aretin. in c. 1. num. 40. de accusa. Ruin. cons. 146. col. 1. & cons. 147. li. 5. Arnon. soliloq. 60. Marsil. in §. diligenter nume. 62. & in l. 1. § Diuus num. 5. D. de quæst. & cons. 78. num. 15. cons. 109. num 13 cons. 130. num. 40. Grammat. cons. 70. num. 10. Blancus tract. de indic. num. 381. Bossius eod. ti nu. 151. Clarus §. fin. quæst. 31. num. 13. vbi docet sic seruari in Prætorijs Mediolani. idem censent Rolandus à valle cons. 51. num. 30. & cons. 73. num. 22. Menoch. de arbit. cas. 474. sub num. 49. Vinc. Onded. cons. 10. num. 16. Mascar. concl. 1317. nu. 38. & Binsfeld. D. membr. 2. conclus. 5. vers. circa hanc concl. quoad infames, adductis plurimis Farin. quæst. 43. num. 132. & quæst. 56. & num. 5. & 57.

Quare requiri specialiter, vt reus in tortura nominet; & si extra torturam nominauerit, specialiter torqueri debere non confirmatione nominationis, vt docent Clarus quæst. 41. vers. cæterum si reus, & Farinacius, d. q. 43. num. 136. d. nume. 56. quia tortus præsumitur dicere veritatem, glos. in l. dictum D. de quæst. Alberi. ibi. num. 2. multi apud Farinac. quæst. 43. nu. 15. & hæc procedere etiam, vbi plures sunt nominatores volũt DD. Patauini in suo cons. eo quod certum sit vnius solius nominationem non sufficere, ad torturam, & ideo de pluribus, hoc idem se asserere.

Contra DD. Friburgenses in suo Responso, censent hoc dubio non carere: & rationem qua communis nititur non esse solidam. quia impedimentum infamiæ est iuris positiui, ideo quoad hoc in exceptis liber sit iudex, & propterea ad infamiam purgandam torturam non esse necessariam. Et propterea rectè à Simancha dictum communis opinionis assertores sine lege, & sine ratione loqui. De Carolina quoque constitutione verius id negasse Binsfeldium, quam ego affirmarint libro 5. disquisitio. sect. 3. in secundo indicio sub litt. L. vers. sed quædam circa hanc rem. fateor me illis occasionem reprehẽdendi dedisse, cum scripsi, *expresse requirit*, debui enim & arbitror volui scribere, satis clare ex ea colligi. nam cum artic. 31. agens de denunciatione semper addit, *in quæstione proposita*, item *in interrogatus aut tortus*. supponere videtur quæstionẽ. Non obstat, quod ait, *in carcere*: nã hoc per sequentia est explicandum, & qui in tortura nominat, aut interrogatur, certe in carcere non inat, & interrogatur. Sed quicquid sit de Carolina: & licet id ex d. c. nii qui. 5. qu. 5. non satis probaretur quod communis vult, quia glos. illum textum exponit de spontanea denunciatione extraiudiciali, hoc est de detractione seu diffamatione; tamen alijs adhuc legibus nituntur DD. Doctores opinionis communis defensores, vt ostensum § in princ. q. & quamuis non nitatur quis textu aperto legis tamen sit argumento probabili ex lege, vel eius ratione id deduxerit, non est dicendus sine lege loqui: immo licet falleretur in sua deductione, eo quod ratio legis illi non suffragaretur reuera, & aliorũ interpretatio verior foret, in rigore tamẽ, qui legem adduxit, eo ipso quod adduxit, non debet dici sine lege loqui. quod communi vsu loquendi, de illis vsurpatur, qui nullam legem laudant in dicti sui confirmationem, & propterea Simancas de communi adeo tam grauium DD. sententia potuisset loqui modestius. Quid quod nec congrua ratio deest, quam postea dabo.

Illud fateor satis probabilem, & tutam esse sententiam negatiuam non requiri, vt omnes sint quæstione examinati, hanc dico satis probabilem, tum quia non est destituta suis defensoribus, vt Simancha-

ma-

magnæ authoritatis Episcopo, & Doctore, alijsque vt Binsfeldio, d. concluſ. 5. qui putat ſufficere ſi metus tormẽtorum adhibeatur, & recepta eſt praxi Curiarum Francię teſtibus Chaſſaneo ad cõſuetum Burgund. rub. 1. §. 5. verſ. Al'arbitraige du iuge. numero. 14 & Claro d. quæſtio 21. numero. 11. qui addit hac in re loci conſuetudinem ſequendam, quod eſt veriſſimum.

b concl. *Ideo cenſeo vbi conſuetudo circa hoc exſtat ab eo iudicibus non recedendum:* » *vbi conſuetudo non exſtat, poſſe iudicem* » *tuta conſcientia vtramuis quoad plures,* » *partem ſequi: quia* (vt alias dixi) *probatio* » *num valor, & fides arbitrio iudicis eſt* » *ſubiecta.* vide Menoch. de arb. iud. libr. 2. * cent. 1. caſ. 90. Binsfeld. d. concl. 5. verſ. hic libet pro noſtra materia.

Hoc tamen arbitrium ſic moderandum vt pro perſonarũ qualitate, & crimi num, & alijs circumſtantijs modo minus non tortis credat, ordinarie quoque tenetur plus tortis credere, quam ſpontaneis: immo niſi vrgeant illum circumſtantiæ, non facile ſit credulus nominationibus ſpõtaneorum etiam plurium. Vt in hac re tã timide loquar me mouet iſta ratio, ab alijs non conſiderata. Præſumptio quod infamis ſponte ſua non ſit dicturus veritatem, (in qua præſumptione fundatur communis opinio) licet ſit iuris diuini (nam hoc iure de nullo præſumitur quod in re, maxime graui mendacium ſit dicturus) eſt tamen pluſquam iuris poſitiui, vt pote orta ex naturali quodam inſtinctu hominibus cunctis communis, quod mali niſi malo coacti officium ſuum non faciant, vel iuſtitiæ faueant, & ideo quaſi eſt iuris gentium. Attamen quia ex eodem iure gentium videtur manare alia quoque præſumptio, quod in ſimili hominum genere (verbi gratia infamium) ſemper plus credendum ſit, cæteris paribus, duobus vel tribus quam vni. Prior præſumptio eſt pro communi opinione, poſterior pro contraria quoad plures nominantes, ideo licet adhuc propendeam in communem, alteram tamen non reijcio.

QVAESTIO XII.

An mulier poſſit eſſe teſtis in criminalibus?

IN ciuilibus etiam grauibus (v.g. in matrimonio) mulierem cui nihil niſi ſexus obſtat, eſſe teſtem integram, & omni exceptione maiorem tradit Decius, conſil. 342. col. 2. In criminalibus quoque, ſi ciuiliter ageretur etiam canonico iure illam teſtem eſſe poſſe multi cenſent. Decius in l. fœminæ num. 34. de reg. iur. Clarus §. fi. quæſt. 24. num. 3. Farinac. quæſt. 59. à nu. 1. item ſi ex officio de crimine inquiratur. Vide Farinac. ſup. num. 9. Si vero non inquiratur ex officio, & agatur criminaliter Canonico iure mulierem repelli conſtat in criminibus non exceptis, cap. mulierem 33. quæſt. 5. cap. forus § teſtes, & verſ. ſignifi gloſ. in cap. tanta literis. de teſtibus. Abb. Felin. & Decius in capit. quoniam de teſtibus. Marſil. conſ. 22. nume. 1. conſ. 59. num. 9. conſ. 101. nume. 8. conſil. 130. num. 34. Onded. conſ. 100. num. 24. niſi crimen foret huiuſmodi, vt eius veritas aliter quam mulieres haberi non poſſet. Sic poſt Marſ. Alex. & Decian. Baiardus ad Clarum quæſt. 24. nume. 9. In exceptis autem admitti illo iure, receptum, ex cap. tanta. de ſimon. vbi Anan. Aufrer. Crott. & Nepos in tract. de teſtibus Petr. Duennas regul. 315. Imol. & Boyck in d. cap. quoniam. Alex. conſ. 11. num. 3. cum alijs apud Farinac. d. q. 59. nume. 10. & de crimine maleficij expreſſe, Bodin. libro 4. Dæmon. cap. .

De iure ciuili, & in praxi curiarum ſæcularium in omnibus criminalibus mulier ſi (aliud non obſter) recipitur ad ſi teſtimonium dicendum l. ex eo D. de teſtibus cap. ex eo. 15. quæſt. 3. gloſſ. ibi. & in d. capit. forus § final. communem teſtatur Alex. conſ. 11. num. 11. lib. 1. & conſi. 115. col. pen. lib. 4. Socin. conſi. 54. col. 2. libr. 3. Bonifac. vital. tit. de teſtan. num. 35. & 37. Stephanus Aufrer. tractat. de teſtibus num. 69. Nepos ibid. nume. 66. Crottus ibid. rubr. in cauſ. criminal. qui teſtam. admitt. num. 49. Gigas vbi ſupra. quemodo per quos quæſt. 6. Clarus § fin. quæſt. 24. num. 2 Farinac d. loco num. 17. de Italia etiam in Ditionibus Eccleſiæ hanc pra-

xim obtinere testantur. Alex. consil. 24 volum. 2. Grammat. consil. 12. nu. 7. Baiard. addition. ad Clarum quæst. 21. num. 20. & ad quæst. 24. num. 8. de Franciæ praxi satis locuples testis, quia de fidei re non agitur est præfatus Bodinus.

Hæc indubitata de pluribus fœminis cõplicibus; nam si vnica esset, sociam criminis à nominatione repellendam putarẽt: quia tunc præter sexum alium patitur defectum, nempe infamiæ; infamen vero mulierem aueiri non docemur, l. qui testamento, §. mulier D. de testam. vbi Barthol. & Imol. vel quia simul pauper, & vilis. Dec. consil. 310. num. 5. Ioan. de Amicis. consil. 87. num. 8. & 9. Paris. consil. 152. num. 17. in lib. 4. Grammat. consil. 26. nu. 23, & consil. 58. num. 10. Roland. consil. 24. num. 64. & seqq. lib. 1. Bertazzol. consil. 3. num. 6. Onded. consil. 100. numero 18. & multo magis si foret minor annis viginti. arg. l. in testimonium. D. de testib. Alex. consil. 64. colum. 1. num. 1. Bertazz. consil. 3. nu. n. 5. Dixi, si vnica esset: nam numerus alios defectus potest supplere. supr. ad qu. 1.

A

B

C

QVAESTIO XIII.

An ad confessionem duarum mulierum procedi possit, siue ad torturam, siue ad condemnationem?

CVm omnes fateantur, & ratio maioris detrimenti dicter, plura requiri ad condemnationem, quam ad torturam, & non quæcumque ad istam sufficiunt, etiam ad illam sufficere; sunt ista duo dispicienda.

De tortura sunt qui absolute negent, & semper volunt à tribus, vel qualiter pronunciantium qualitate factam nominationem, vt possit torqueri denunciata. Sic DD. Friburgenses, quibus obstat, axioma toties ab illis receptum: quę probationes sufficiant id totum à iudicis arbitrio dependere. potest ergo, quando iudicabit, se duarum denominatione, propter circumstantias personarum, &c. satis verisimiles probationes habere, ad torquendum procedere.

Probant tamẽ auctoritate, & ratione, auctores laudant D. Binsfeldium, d. concl. 6. dubio. 2. versic. septimum illatum. & me ipsum d. lib. 5. sect. 3. vers. secundũ iudicium. rationem hanc adferunt: viri testimonium plus ponderis habet, quam fœminæ ob sexus fragilitatem: at duorum virorum sociorum denunciatio requiritur, vt aduersus denunciatam personam ad quęstionem procedi possit: igitur duarum fœminarum nominationes ad hoc non sufficiunt, sed plurium requiruntur.

D

Negari non potest, quin hæc sentẽtia, & tutior sit, & rationi, maxime consentanea, si tamen iudex sibi censeret ad torturam deueniendum non aussim factũ damnate: propter axioma præfatũ, & quia DD. Patauini absolute asserunt, ex testatione duarum mulierum, quibus solus sexus obstat, iuste ad torturum procedi posse.

Ad me quod attinet, si probabiliter tales duæ denuncient, cum bonis circumstantijs, maxime scientiæ causa, & non sint contraria virorum testimonia, quæ semper pluris facienda, non vereret hoc sequendum dicere. Quod si viri vnius testimonium adesset, non dubitarem cum eo vnius mulieris bene munitam circũstantijs requisitis nominationem admittere ad torturam tantum. Solarum etiam trium fœminarum complicum denunciationem ad eandem sufficere posse cẽseo. Nec tamen propterea pugno cum traditis d. vers. secundum: illic enim nolui tradere quid in rigore iudici permissum sit, sed exempli gratia numerum expressi, cũ quo, vel scrupulosissimus iudex, queat esse secutus.

E

Ad condemnationem nulli vnquam sim author ex duarum tantum mulierum nominatione procedere, nisi præterea adessent alia sufficientia adminicula: & hoc non sufficere docent multi, vt Decius in l. fœminæ. nu. 35. de reg. iur. Riminal. Iun. consil. 217. num. 5. post Gandin. & alios Farinac. q. 59. num. 26. & 27. qui cum Riminal. concludit ad condemnationem pœnæ ordinariæ in criminalibus criminaliter intentatis, nec tres quidem fœminas sufficere: quod retulit, nec reiecit Baiardus ad d. q. 24. num. 7. Ratio est, quia fœminæ in criminalibus non habentur pro integris personis, & minoris fidei sunt quam viri, vtpote nõ omni exceptione maiores d. c. forus. Alex. consil.

51.num.11.l.1. Cæpola in crim.cons. 32. num.2.Socin.cons.54. colu.2. lib.3. Aymon.cons.99.num.5.Anton.Gomez. tomo 3.resolut.c. 12. num 20. ideo numerus in illis supplet fidem. Innoc.in c.cum nuncius de test. Petrus Ancharan.libr. 3. quæst.51. num. 38. & multo citans Binsfeld.d.concl.6.in final.& Farinac.d.num. 26. summa namque fragilitas, & leuitas est huius sexus,iuxta illud,quod Ciceroni tribuitur. A

Crede ratem ventis animam ne crede puellis. B

Namque est feminea tutior aura fide.

Quid leuius pluma? puluis: quid puluere? ventus.

Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

QVAESTIO XIV.

An denunciationes fœminarum tum magis fidem faciant, quando non adsunt testimonia virorum in contrarium?

QVibusdam videtur non videri earũ fidem magis,augeri, quandoquidẽ mulierum conditio spectanda sit.l.1.§. tu magis.& §. quæ argumenta D.de test Alij vero,pro affirmatiua adeo exserte scribũt,vt negent se videre quid obstet. Quia quod in 13 quæstionis responsione dictũ denunciationibus fœminarum plurium, nempe trium,vel quatuor in ordine ad torturam credit: id intelligendum, si nihil illis præter sexum obsit: obstat autem illis præter sexum multum per omnem modum,si in contrarium sint indicia,præsumptiones,aut testimonia siue virorum,siue fœminarum: adeo vt si essent vel viri, vel fœminæ, à quibus probabiliter exculpare tur denunciatus: nec sex quidem fœminis vnam complicem denunciantibus,in ordine ad torturam credendum sit. Igitur plus fidei obtinet, nullis vltis contrarium testantibus. C D E

Quid si dicamus, secundum se intrinsece,& intensiue fidem tum non augeri: sed ab extrinseco tantum, & extensiue, quatenus omni obstaculo remoto ratio naturalis dictat, plus credendum fœminis hoc casu?

QVAESTIO XV.

An plurium minorennium denunciatio faciat indicium ad torturam?

NOtandum primo non posse minorenes, ne in exceptis quidem criminibus testificari nisi sint eius ætatis, vt iã aliquomodo possint torqueri,iuxta Marsil.in l.de minore num.11.D.de quæst.& Carer.in praxi crimin. Notandum 2. minorennium varios esse gradus ætatis: nã nomen porrigitur vsque ad annum 25.

Dico primo *minorennis,qui habet annum ætatis vicesimum, in criminalibus omnibus, est testis idoneus.* argum. à contrario l.in testimonium D.de test. tenent glos. in l. inuisti D. eod Spec. & ibi Ioan. And.tit. de testib §. nu. 34. communem, & practicatam esse, & qui contradixere in aduertenter locutus,scribit Farin.q.58. num.19.& 21.

Dico secundo *si sit minor viginti annis, sed iam est pubes, sunt varia doctorum sententiæ.* Concl.1.

Prima est,talem non esse idoneum testem in criminalibus, nisi in defectum aliorum testium,quando ex natura rei alij testes haberi non possunt, secus si ex accidẽti fiat, quod alij nequeant haberi. Sic post Host.& Bald Alex. consil 64. nu.1. Specul.& ibi Ioan.Andr. d.loco.Inf.in l.1. C.de sum.Trin. num.50.& in l.fin. C. de indigen.Marsil.consil.11.num. 5. & cons. 162.num.5 & cons 127.num.9. & multi alij relati Farinac.d.q.59.num.10. Secũda sententia fuit Guidonis de Suzaria hoc verum esse in accusatore producente,nõ vero quando iudex ex officio procedit, præsertim in defectum probationum: tunc enim posse iudicem puberum minorennium testimonia recipere, seqq. hanc Albert.Florian.& Iacobin.à Sancto Georgio in d. l. in testimoniũ Angelus de Aretio in verb.comparuerunt num.13. Marsil.in l.de minore D.de quæst.numer.24. Blancus de indic.nu.349. & alij apud Farinac. supra numer.37.hæc sententia est verior,& receptior,quo ad crimina non excepta.nam in criminibus exceptis atrocibus,& occultis(quale est nostrum)quãdo desunt alia indicia.indistincte verum Concl. 2.

puto

puto quod puberum testimonia recipian A
tur ad torturam. quia tunc in his eorum
persona habetur pro integra, & omni ex-
ceptione maiore, est praxi recepta senten
tia, suum tuetur ex d.l. de minore in prin.
Alberi. in d.l. in testimonium. Ias. in l. fin.
col. vlt. C. de indign. Gigas vbi sup. q. 12.
& alij apud Farinac. supra numer. 22. 29.
& 34.

c *Si vero non sint puberes, sed pubertati*
Concl. 3. *proximi, tunc licet excludantur in alijs,*
» *admittuntur tamen in criminibus exce-* B
» *ptis.*] Pubertati proximi sint necne, id
» pendet à iudicis arbitrio quia non idem
omnibus est terminus pubertatis, nec ea-
dem tempestiuitas. hoc communius re-
cipi post Couarr. Duenas, & alios docet
Iacob. Menoc. cas. 57. num. 44. de arbitr.
iud. prior pars conclus. probatur l. 3. §. leg.
Iulia & l. in visti D. de tes. in §. sed nec pu-
pillus. l. ex libero §. 1. D de q. ratio quia im
pubes iurare nequit l. qui iurasse in prin.
D. de iureiur. & l. 4. D. de in litt. iur. nec po C
test torqueri in caput alterius d.l. ex libero
§. 1. adeo vt eius testimonium, etiam non
apponente parte, pro nullo sit habendū.
Ang. in §. 1. num. 3. Auth de test Mansil.
in l. de minore num. 22. D. de quæstioni-
bus. Nisi in casu, mortis Domini occisi in
domo, l. 1 § impuberi D. ad Syllan. aut si
iudex ex officio suo dictum impuberis as
sumeret, quod licet, propter d. § 1. nega-
rint Alex. cons. 64. lib. 1. & Cagnol. in d.l.
2. §. item impuberes, contendunt tamen D
Specula. & Ioa. Andr. d. tit. de testam. ver
sic. item excipitur, quod est impubes nu.
34. Bald. Alberi. Florian. & Iacobin. in d.l.
iniust. & in d.l. testimonium, quorum sen
tentia, & in scholis, & in tribunalibus re-
ceptior est, teste Farin. supra nu. 37.

Posterior pars conc. de criminibus ex-
ceptis, est plane communis, & probatur
ex l. de minore prin. D. de q. vbi late Mar-
sil. Decius autem, & Cagnol. in l. 2. §. item
Impp. D. de reg. iur. Gigas d. qu 12. nu. 4.
Schenck de testibus num. 13. versic. nisi
agatur. Farinac. supra 9. q. 58. numer. 22.
quod introductum ob criminum horum
atrocitatem. & tum ab his iuramentum
exigi posset: & deberent, modicè tamen,
torqueri, Farin. q. 41. nu. 102. & 103.

d *Impuberes sed maiores nouem annis,*
Concl. 4. *quia iam doli capaces, si Iudicis animus,*
id fert, & censuerit sibi eos torquendos:
torqueri poterunt, & ad denunciandum
in crimimbus exceptis recipi.

Quod torqueri possint virga, ferula, vel
tormento Sibyllorum id docet Farinac.
q. 41. num. 16. quod hoc à iudicis arbitrio
pendeat, Clarus d q. 24. num. 16. Brun. de
iudic. & tort. p. 2. q. 4. num. 16. Capric. de-
cis. 130. num. 55. quod possint recipi, vo-
lunt, Bart. & Marsil. in d.l. de Minore D.
de q. gl. in d.l. intuiti Crottus tract. de testi-
bus tit. in causis crimin. qui testes admit.
num. 72. & ibi Moncada in addit. lit. Y &
num. 70. & Alberic. de testam. rubr. quan
do testes refellantur rat. defect. personæ
nu. 20. & Gigas d.q. 12.

Si vero nondum inchoarunt annum no e
uum, nec torqueri vllo modo, nec admitti Concl. 5.
vnquam poterunt, ad iurandum, aut de-
nunciandum: hoc receptius est, ita post
Franc. Marcum Baiardus supra nu. 109.
qui ad idem allegat Bologn. in. & Foller.
& Brunum, ad q. 64. num. 67. cum sequ.
ratio, qui necdum satis intelligunt quid
deponant, ideo iuri iurando, torturæ, &
nominationi defectus naturalis resistit.

Quando minorennis admittitur ad de f
ponendum in ordine torturam, non suffi- Concl. 6.
ciet vnius testimonium, sed requiritur saltem
duorum. De hac re sententias refert,
nec tamen decidit vtra verior, Baiardus
ad d. quæst. 24. à num. 107. & citat Marsil.
in pract. § diligenter nume. 8. loquentem
in numero singulari; quod si bene citat.
censeo, *impuberi* positū indefinite. Aper-
te duos requirunt communiter. Alberic.
in d.l. testimonium. Grammat. consil. 45.
num. 21. Moncada supra num. 70. ipse
Marsil. in l. infans colum. penult. vers. etiam
illud dictum, D. ad leg. Com. de sicar. &
Boer. decis. 261. qui duo vltimi scribunt se
sic practicasse, & intelligendi ambo de
infantibus saltem doli capacibus, proba- g
tur, primo concl. quia minoris testimo-
nium in nostro proposito aliquid valet, &
E probat: ergo plurium plus valet, & pro-
bat, vt minimum ad semiplenam proba-
tionem: quæ ad torquendum sufficit. De-
inde vnius testimonium si accedat aliud
indicium valet ad torturam sed accedēs
secundi minorennis testimonium, nouū
indicium est. Dicitur in quæst. *ad tortur.* ff.
quia non sufficere duorum testimonia
ad condemnationem, licet indicium fa-
ciant, putandum. Sic præcise glos. Bald.
& alij

& alij in d.l.inuiti specul. & Ioãnes Andr. supr. Bart. in d.l.de minore. & in d.l.ex lib. §.1.& in l.2.§ quo obseruari num.11.C. de iur.cal. Gloss. Bartb. Bald. Salicet Ang. Alex. & Ias. in l.fin.C.de indign.quod verum, quoad pœnam ordinariam: nam quoad extraordinariam possent sufficere, & sic admitto contrariam sententiam affirmatiuam, quæ fuit Alberic. in d.l. in testimonium. Marsil. in d.l.de minore, num.28.& in l.infans num.46. De sicar. & in §.diligenter sub num.81.Grammat. consil.45.numer.21. Farinac. supra numero 33.

QVAESTIO XVI.

An verisimilitudo denunciationis ab vno tantum factæ, sit sufficiens aminiculum, vt procedi possit, ad torturam?

NOn puto quæstionem proponi de nominante cui duntaxat obstat singularitas quod sit vnus: nam talis, & si sit vnus est vnus omni maior exceptione, & proinde facit semplenam probationem: ideo de hoc verisimiliter denunciante, non est dubitandum, esse sufficiens adminiculum. Sed quæstio procedit de singulari cui alij adsunt defectus, vtpote quia est minnorennis, infamis, &c.

Porro sicut inuerisimilitudo testimonij plurimum detrahit fidei ad vim eius infringendam. Nam vbi testantur in verisimilia, numerus non supplet fidem, Farinac. q.62.nu. 310. Mascard. de probat. concl.1358.num.13.nec iudex debet credere non verisimilia deponentibus, Innocent. in c.quia verisimile est de præsump. Marsil.in l.1.§.in criminibus.nu.35.D.de quæst.& in Rep.mb. de probat.nu.108. quia quod non est verisimile speciem habet falsitatis: adeo vt confessio non verisimilis non noceat confitenti. arg.tex. in l.1.§.Diuus seuerus, & in §. si quis vitro D. de q. Bald. in l.si quis in hoc genus C. de Episc.& cler.nu 3.Petrus Ancharan. cõs. 24. colu.1. Sic è contra magnam vim habet verisimilitudo, adeo vt potius credatur paucioribus verisimilia asserentibus, l. ob carmen § si testes. D. de test.c. in nostra est.de test.Curtius Iun.consil. 17.nu. 6.Socin.iun.cons.183.num.10.lib.2.mul tum prodest vt testium defectus supplea-tur.Carolus Ruin.cons.149.nu.6.lib.3. Deci.consil.18.num.204.lib.1.Mascard. col.544.num.14.Farin.q.47.num.158.& magnum præstat ad torturam fundamẽtum.l.3.& l.milites.C. de quæst. non secus ac ea, quæ à communiter accidentibus vera sunt. Marsil.§. diligenter. nu.33. & in sing.1.ad fin.

Sed ista verisimilitudo: quia consideratur potissimum ad hoc, vt faciat fidem iudici: minorem vim obtinet, vbicumque magis restricta, & coarctata legibus est iudicis potestas. Inde fit, vt in hac quæstione primo distinguendum, inter crimina non excepta, & excepta.

In non exceptis, in quibus criminosi de socijs non interrogantur, DD. ad l.fin. C. de accus. & interrogati fidem non faciũt, verisimilitudo denunciationis factæ ab vno, nõ erit sufficiens aminiculũ ad torturam, sicut de infamibus testibus colligitur ex doctrina Baldi in l.1.num.5.C. de sum.Trin.& Castren.ibid. ante fin.

In exceptis vero, & priuilegiatis criminibus in quibus de socijs interrogatio fit, & infames non arcentur, potest tam verisimilis esse nominatio, & tam bene circumstantijs vestita; vt iudicem quasi certum reddat à denunciato crimen commissum: & huiusmodi certitudinem communiter DD. dicunt ad torturam iudici sufficere.l Clarum d. q.64.num.13.& in terminis de vno teste nõ omni exceptione maiore Meno.de arb.iu.qu. 84. nu.4. & huc faciunt tradita ab Ozasco Præside decis.79. & Bursato cons.201.vbi fuse scribit de hoc arbitrio iudici concesso præter ordi. iuris, circa torturam: hoc vt probabile tenent DD. Patauini.

Quoniam vero talis ac tanta verisimilitudo non solent inueniri in indicij remotis, sed in propinquis: in circo facilius hoc iudici faciendum in his quam illis: propinqua seu proxima est, quæ oritur ex indicio propinquo, quod est immediatum delicto, v.g. si testis de ipso delicto commisso deponere dicens se Mœuium in cella clausa, in conuentu maleficarum vidisse. Remota vero, quę oritur ex indicio, coniectura, signa & præsumptione. nõ necessario ipsi delicto maleficij cohęrente v.g. res verba opera, quæ sapiunt incantationem, vt quod voluit artem magicam aliquem

aliquem docere, quod damna minatus, quod cum maleficijs conuersatus, &c. In propinquis ergo indicijs hæc facilius vsu venit simpliciter si iudex sufficientem verisimilitudinem habere se putet: quia plurimum in his eius arbitrium pollet, non auderem condemnare hoc facientem: nec tamen ad id lubenter illum hortarer. Non pugnant ista cum traditis à me lib. 5. Disquis. Sect. 3. § ad torturam, illic enim locutus sum generaliter præscindendo à casu tantæ verisimilitudinis quanta supponitur in erotemate.

QVAESTIO XVII.

An malefici denuntiantes, implicite etiam alijs criminibus, faciant indicium ad torturam maxime quando sunt plures.

VNa hæc quæstionum, in qua diuæ sunt opiniones contrariæ, valde probabiles. Vna potius authoritate nixa tenentium, altera vero melioribus rationibus confirmata. Plurimi tenuere, quod etiam in criminibus exceptis (vt sunt maleficium, hæresis, sodomia, &c.) socij criminis qui plures defectus patiuntur, v.g. quia multis alijs criminibus implicati, etiamsi aliter veritas haberi non posset, quam per illos, nec ad torquendum, nec ad inquirendum admitti à iudice possint. hoc tenent Alex. consil. 89 nu. 11. & 12. lib. 3. Socin. consil. 118. volum. 1. Barbat. consil. 65. vol. 4. Marsil. sing. 118. & consil 102. Gratus cons. 59. volum. 2. Grammat. cons. 38. & 45. numer. 22. & cons. 70. numero 8. & volum. 43. numero 8. Paris. consil. 2. num. 85. volum. 5. consil. 53. nu. 76. vol. 4. Gigas. de crimin. læs. maiestat. titu. Quomodo, & per quos quæstion. 7. num. 7. Roland. cons. 16. numero 20. consil. 24. numero 6. cons. 73. numero 24. 27. & 28. libro 1. Siluan. consil. 81. numero 15. Bursat. cons. 79. lib. 1. cons. 192. lib. 2. cons. 65. cons. 70. & cons. 275. lib. 3. Cephal. consil. 65. 74. & 204. Ondeon. cons. 100. nu. 18. Rimin. Iun. cons. 113. 644. & 571. Iursin. cons. 81. nu. 65. Bertaz. cons. 3. num. 12. Aymo. cons. 6. numer. 54. Natta. cons. 298. num. 6. Menoch. cas. 474. num. 54. Maschard. concl. 131. nume. 12. & 13. concl. 1317. num. 41. & 45. conclu. 1359. per totum. & merito communem vocat Eman. Zoares in ver. testis inhabilis nu. 217. Patauini DD. hanc etiam probant, nisi excessus in numero defectum suppleat: sed plerique allegatorum non agnoscunt hanc limitationem.

Horum DD. fundamenta videntur. 1. quia tortura potest supplere vnam inhabilitatem, & non plures. Secundo non posse numero istum defectum suppleri: quia quod est nullum non potest numero suppleri: hic vero istorum testimonium non modo debilitatum est, sed prorsus annullatum, quia tales sunt prorsus inhabiles. Baiardus, non his argumentis, sed tam densa nube testium perculsus, videtur admittere hanc sententiam esse veriorem iure scripto, sed in praxi non teneri, nam addit ad Clari q. 2. a nu. 128. postquam DD. multos nominauit & argumenta illa duo proposuit, hæc verba subdit: Sed quic quid sit de iure veritas est, quod consuetudo seruat, vt omnes testes cum tortura admittantur, etiamsi mille defectus paterentur. Alias raro socij criminis dictum fidem faceret, quia pauci sunt socij criminis, qui pluribus defectibus non sint notati, & sic delicta remanerent impunita. Ego tamen arbitror, quod tales testes, cum sint magis infames maiori tortura sint afficiendi, ad eorum dicta conualidandum.] de eadem praxi sea consuetudine testatur Clarus, & eam approbat. quæst. 21. numero septimo, & §. falsum. numero quarto, vbi tamen requirit alicuius adminiculi accessionem, quando allegant propriam turpitudinem, nempe se fuisse subornatos: quando vero Clarus non loquitur de allegantibus hanc suam turpitudinem, illic non requirit vllum aliud adminiculum, vt d. numero septimo. Quæ est quoque sententia Bossij de eadem consuetudine attestantis. titulo de indic. numero 156. circa fin. idem tenet Ioseph. Ludouic. Decis. Lucensi. 15. asserens se plures ita præticasse, quod licet Bertazz. & Roland. impugnare tentarint, tamen (ait Baiard. falsum numer. 25.) *dicant quicquid velint ita seruatur, & sic vidi, & ego quoque practicaui.* Iean dem sententiam tenent DD. Friburg. cãseq. tan. ẽ distinctione inter crimina, qui sunt ordinarie coniuncta, & quasi subordinata,

dinatæ, & ea quæ ab inuicem plane separati sunt, nec habent connexionem prioris generis esse cẽsent cum maleficio crimina hæresis, læsæ Maiestatis diuinæ, apostasiæ Sodomiæ, parricidij, homicidij, &c. in his tenent affirmatiuam posterioris, cum maleficio videri periurium latrocinium, raptum, furtum, &c. & in his tenẽt negatiuam. *Quoad priora res est multo euidentior: idem tamen teneo etiã quoad posteriora.* Nam argumenta huius affirmatiuæ probant æque de vtrisque, & DD. pro negatiua etiam prius membrũ impugnant, & æque parum probant de his atque de illis.

b Consil.

Probatur ergo conclus. nostra affirmatiua indistincte, primo quia placuit Bossio Claro, Ludouico, & Baiardo qui omnes in subselliis, & iudicijs exercẽtissimi. 2. quia præticatur, vt dicunt ijdem, 3. quia est, vtilior reipubl. & iustitiæ 4. argumenti Friburgensium, quæ sunt 1. quia ex criminosos, & infames ad testimonium in criminibus exceptis ferendam admittens inter eum, qui vno, vel pluribus criminibus, inuolutus, aut ratione criminum sæpius infamis notatus. non distinguit igitur, nec nos distinguere debemus. l. non distinguemus D. de recept. qui arbit. Deinde, quia malefici plurimis ijsque horrendis criminibus, vt plurimum sunt innodati: quod si alijs criminibus maleficos testes carere esset necesse, nullus vnquam esset testis idoneus. Tertio crimen maleficij non impedit, quin testis socij contra socium testimonium valeat: ergo nec alia leuiora crimina cum maleficio coniuncta impedimentum adferre possint.

Cæterum (quod valde notandum) fundamentum partis aduersæ æquiuoco paralogizat. Nam, primo, quæ positiui iuris sunt, absolute, accipit quasi etiam omnis essent iuris. Secundo falsum supponit a tortura non suppleri nisi vnum defectum. potest enim supplere plures defectus iuris positiui. quia præsumptio nata ex tortura est iuris gentium: vt, & ipsa tortura in genere ad verum exsculpendum, non a iure ciuili, sed a gentium iure defluxit, licet modi quæstionum hi, vel illi sint iuris positiui: impedimenta vero istorum testium, mere sunt iuris positiui, quoad hoc, vt infami plurium criminum A nihilominus credatur. naturalis enim ratio solum modo dictat, vt minus credatur istis, quam vno tantum crimine infectis. Distinguendum itaque inter ea, quæ iure positiuo reddunt inhabilem testem, & eius testimonium annullant, & ea quæ iure naturali vel gentium id faciũt. Priora sic inhabilitant, & annullant, vt adhuc possint numero, vel tortura suppleri, & perfici, quando ex numero, aut tortura iure gentium præsumitur verisimilitudo. B Posteriora vero simpliciter, & omnino sic inhabilitant, & annullant, vt neque numero, nec tortura queant vnquam perfici, vel suppleri. probatur distinctio ex simili de testimonio minorem nium proximorum infantiæ, & proximorum pubertati supra quæstio. 15. Iam expedita est responsio ad argumenta contraria.

Ad 1. tortura potest supplere vnum defectum, & non plures, negatur plane. nam si defectus sit iuris naturalis, nec vnum poterit, nec plures. C Si vero sit iuris positiui ordinarie quidem supplet vnum: aliquando tamen poterit tam esse grauis, vt suppleat plures.

Ad 2. quod nullum est iure positiuo, non posse suppleri numero, falsum est nam ex praxi, & consuetudine (vt dixi) suppletur, & fauor iustitiæ hoc exposcit, neque in exceptis iudex coarctatur ad huius iuris regulas. Quod vero nullum) est iure naturali, siue primario, siue secundario, conceditur, id num. non posse suppleri; sed negantur isto iure huiusmodi denũciationes annullatæ: sunt tantũ debilitatæ. D

QVAESTIO XVIII.

An extraiudicialis reuocatio infirmet iudicialem denominationem adeo vt non faciat amplius indicium ad torturam?

E DE hac re Doctores certant, & adhuc sub iudice lis est: quæritur, Non tam de extraiudiciali facta priusquam reus est condemnatus, de hac enim constat eam potius causam præbere, vt iterum torqueatur: receptum est, si in prima quæstione maleficium confessus sit, vel aliquem denunciauerit: & nõ vult sequenti die confessionem, vel denunciationẽ suam ratificare, dicatque se vi quæ-

stionis victum falsa dixisse: receptum, in- A
quam talem absque nouis indicijs iterum
equuleo imponi posse, vt in confessione
perseueret. Lege Simãcam, & alios, quos
sum secutus lib. 5. Disquisitio. sect. 99. vers.
quoad iterationem. litt. FF. & statuitur in
Carolina art. 57. constat etiam huiusmo-
di reuocationem non factam à certo mo
ri, non esse attendendam. vt bene post
Baldum Marsil. consil. 79. vol. 3. & in pract.
§. restat. num. 16. & 17.

b Dubium potius est de reuocatione ex- B
traiudiciali post sententiam morti reo de-
nunciatam, puta factam tempore confes-
sionis vel Eucharistiæ. Nam tunc elidi
præcedentem alterius nominationem
tenent nonnulli, Marsil in d. §. restat. num.
12. Bursat. cons. 201. num. 148. & Farin. q.
46. numer. 70. Horum DD. pace puto te-
nendum esse contrarium: quia nec retra-
ctanti in ipso patibulo, si nolit, iudex cre-
dere tenetur, vt ostendam.

Si vero in via ad supplicium, vel in ipso C
supplicio reuocet confessionem suam de
se, constat reuocatione contempta omni-
no adhuc puniendum, ex Carolina artic.
91. & DD. vt Maschar. de probatio vol. 1.
conclusio 353. numero 29. Binsfeldius in
l. 7. C. de malefic. & mathemat. quæstione
vltima: quia delictum per torturam con-
fessum, & ad bancum ratificatum, cense-
tur legitime probatum.

Quod si in via vel in patibulo reuocet
denunciationem de aliquo factam in tor D
tura, & ad bancum iuris ratificatam, vel
aliter fieri in patribus illis consueuit: tunc
quidam volunt adeo elidi denunciatio-
nem iudicialem præcedentem, vt ex ea
nullo modo reus torqueri possit. per text.
in l. D. Marcus D. ad Syllan. tenent etiam
in crimine hæresis, & in criminibus assas-
sinij, veneni, & alijs occultis. Marsi. cons.
109. num. 31. & in pract. in §. restat ad fin.
post Iserniam. Grammat. decis. 56. nu. 11.
voto. 3. num. 15. voto 1. nume. 17. Decian. E
cons. 18. nu. & fuit Farinac. sup. nu. 73. &
hanc tutiorem vocãt Patauini. ratio, quia
moriens præsumitur non mentiri, & facit
indicium innocentiæ pro reo Bald. consi.
25. col. 2. vol. 1.

Aduerte, lector, huic rationi me ex
Binsfeldio iam respondisse libro. 5. sect. 5.
nume. 05. quæ velim legas, nunc addo
facere indicium innocentiæ pro reo, non
nisi propter illam præsumptionem, quod
moriens præsumitur non mentiri. Si ma-
gni facienda ista præsumptio, valere de-
beret ad exculpationem sui ipsius: ad
quod iam ostendimus nihil valere: sed de
se non præsumi verum dicere: vt nec de
proximo, si iam moriturus aliquid in ter-
tij præiudicium extraiudicialiter dicat,
nec enim pro vero habetur l. si quis in §. si
quis moriens D. ad Syllan. Angan l. mat-
ter. C de calumniat. Alex. cons. 14. li. 3 Iaf.
in l. 1. C. commun. de legat. Cephal. cons.
276. numero 14. Menoch. cons. 39. num.
44. Farinac. q. 34. numero 3. post Bos. de
indict. num. 188. Alciat. reg. 5. præsump. 4.
nisi huic assertioni efficaces adessent cõie
cturæ, Curt. cent. cons. 70. Crauet. cons. 6.
num. 53. Igitur ista præsumptio per se val-
de leuis est. multi enim moriuntur haud
multum de anima soliciti, vt quotidiana
experientia docemur.

Secunda opinio est, si fuit nuda incul-
patio seu nominatio sine vllis adminicu-
lis, hac reuocatione ipsorum denuncia-
tionem plane elidi, si adsint adminicula
non elidi, hęc videtur sententia esse Mar-
sil. in d. §. restat in fi. Mascar. libr. 3. de pro-
bat. conclu. 1130. numero 14. Bursat. con-
sil. 201. numero 14. lib. 2. Riminaldi Iun.
cons. 420. num. 17. lib. 4. Si hæc sententia
supponerent, in posteriori membro elidi
ipsam denunciationem, sed manere inte-
gra illa adminicula foret eadem cum Fa-
rinacij sententia supra numer. 73. sed tunc
ad propositum non esset, nam hoc extra
controuersiam est: in dubio nostro a-
gitur de sola denunciatione iudiciali præ-
scindendo ab adminiculis: & ea oppo-
nitur secundum se reuocationi extraiu-
diciali. Aliud ergo supponit ista senten-
tia: nempe quod ista adminicula mora-
liter sic cum denunciatione concurren-
do in illam influant, vt eam reddant lon-
ge validiorem, & efficaciorem ad per-
suadendum, quam per se sola foret, quod
concedo: neque id Farinacius aduertit,
& ideo non ausus fuit illi simpliciter af-
sentiri. Igitur eam, quatenus fatetur, si
adsint alia adminicula, denunciationem
non elidi, verissimam iudico: sed quate-
nus vult elidi, si non adsint eam non se-
quor. versantur enim (vt dixi) in casu for
malis comparationis inter denunciatio-
nẽ iudicialem, & reuocationem extraiu-

dicia-

dicialem, & præscindimus ab alijs indicijs, & adminiculis, præsupponentes denunciationi nullum alium defectum accidere, quam quod sit reuocata, & constat denunciationem plurium validam esse posse ad torturam, etiam si alia desint adminicula. Quo circa hæc opinio media licet præ se ferat æquitatem, parum tamen habet soliditatis. A

C Couel. Sit concl. *Quandocunque post sententiã mortis, ac denunciatam, reus reuocat denunciationem suam: iudici arbitrarium* B *est, adhuc credere denunciationi, & cunctis perpensis statuere cur velit stare, inculpationi an exculpationi, & verissima est sententia tertia tenentium in rigore per huiusmodi reuocationem non tolli legitimam denunciationem.*

Hanc tenuerunt Binsfeld. & cum eo facultas Iuris, & Theologiæ Ingolstadiensis in scripto suo ad serenissimum, & omni virtutum genere laudatiss. Guilhelmũ Bauariæ ducẽ, anno 1590. & pro ea multa adducit argumenta Marsil. d. §. restat te re per totum, & Mascard. sup. numero 13. equidem non paucis eam infirmauit dict. sect. 5. nu. 5. nec muro. C

Obseruo vtrimque esse præsumptionẽ pro reuocatione est præsumptio, quod non mẽtiatur. pro denunciatione eadem militat, quia tortura eandem inducit, & fortior est ista, quia post ea ad bancum ratificata. Confirmatur, quia accepta sententia solent rei mente valde conturbari D mortis quadam præoccupatione. Præterea hoc prætextu possent plurimi nocentes in cruces pœnas euadere confessarijs aut alijs subornatis ad extorquendam morituro talem reuocationem, vel ad cã sponte confingendam idque prece, pretio, importunitate, vt fit. Et ideo nec graues iudices hac in re solent aut debent ista re in dictis confessariorum: nec circumspecti confessarij solent in vulgus tales exculpationes spargere, gnarisc. ndalum E certum, fructum vero incertum fore. Denique non possum mihi persuadere plus fidei deferendum vlli huiusmodi reuocationi extraiudiciali, quam iudiciali legitimæ denunciationi: cum pro hac semper militet iuris firma præsumptio.

QVAESTIO XIX.

Quando nihil inuenitur de instrumenti maleficij, an denunciatio plurium per hoc eliditur, ita, vt non amplius præbeat indicium ad torturam?

LIcet inuentio instrumentorum sit signum, & efficax argumentum aduersus maleficos, sicut de monetarijs, & furibus certum est, Hippol. Marsilan l. qui falsam D. de falsi numer. 114. & infra Decian. in criminal. lib. 7. cap. 26. numer. 6. & dicit constitutio Carolina Binsfeld. in l. fi. C. de malefic. & mathemat. *Tamen ex non inuentione non potest colligi* idoneum argumentum in contrarium, quia non ex sola inuentione instrumentorum crimen hoc probatur, sed ex alijs quoque multis, ideo, vt argumentum procedat deberet esse signum conuertibile, & proprium quarto modo.

Idcirco bene Ingolstadienses supra & Friburgenses responderunt negatiue: quibus assentior. sicut enim indicia possunt valere sine denunciatione, sic denunciatio sine indicijs, nam licet inuicem corroborent ab inuicem tamen non dependent, & separari possunt. Quam facile versipelles istę possunt indicia perdere, abscondere, remouere?

QVAESTIO XX.

An leuiora indicia sufficiunt ad torturam in criminibus non exceptis?

SI solas DD. sententias spectemus, ambigamus necesse est, adeo diuersa responderunt: saltem quoad loquendi modum. nam in re fortassis non tanta dissensio est. quid tenendum censeam satis explicui libro 5. disquisition. sect. 3.

Non quæritur *an liceat ex non legitimis, & insufficientibus indicijs procedere? sed an in hoc crimine indicia leuiora sufficientia censeantur?* & leuia hic vocamus, non secundum se, aut absolute loquẽdo: sed quæ comparatiue, seu relatiue, respectu eorum quæ in criminibus non exceptis requiruntur, leuia videantur, & idcirco comparatione istorum sunt leuiora, quam in his requisita: non vero

quæ sint leuiora seu minus sufficientia, quamius, aut natura criminis requirat.

Hoc posito, *Respondetur affirmatiue.* quia his criminibus magis expedit reipubl. leuiora adm.tti indicia, cum sint occultiora, & difficilioris probationis crimina, & digniora quę citius, & grauius puniantur. Idem responderunt Ingolstadienses, & Friburgenses DD. & etiam Patauini, à quibus optime Bald. in l. quicumque § 25. C. de fugitiu. seru. nu. 25. explicatur, vt seipsum explicat in l. nemo 3. nume. 3. D. de Episc. audiend nempe quod in his iudex animosior, & promptior debeat esse ad torturam, quæ est sententia communis. Ias. in l. 4. § si ibi iudicium numero quarto. D. de condictio. ob turp. caus. Suzar. Marsil. Grammatic. Cason. Clar. Carrer. Conrad. Bost Brunum, Ponticell. & alios referunt, & seqq. Roland. cons 7. nu. 5. & 7. lib. 1 Oldecus decis. 79 nume. 10. Tiberius Decis. d. cons. 18 num. 54. & Farinac. q. 37. num. 150. quia semper, in his difficilem habent probationem, leuiores probationes, etiam ad condemnandum sufficiunt. l. non omnis §. à barbaris D. de re militar. fuse Baptist. Plotus de in lit. iurar. §. 4. numero 22.

Vnde apparet satis temere quendam consulentem affirmasse, quodam de hac re discursu: quod æqualis solicitudo, & indagatio, & probatio in exceptis, & non receptis requiratur. *Fateor in vtrisque necessariam diligentiam iudici adhibendā: sed nego in vtrisque eodem modo, & termino hanc necessitatem circumscribi: nego in hac indagatione criminis excepti omnia illa censeri necessaria, quæ in non excepti criminis indagatione necessaria reputantur.* Ad torturam sufficit iudici habere indicia ex quibus fortiter opinetur denūciatum esse reum: poterit autem facilius id opinari in exceptis, quam in non exceptis: quia crimina illa solent esse occultiora. Præterea distinctio, quam adijt ille consulens inter forum fori, & forum poli: vt videlicet iudex in foro poli, (qui est confessarius) proclivior esse debeat ad credēdum pœnitentem esse ad finem culpæ: in foro fori iudicem debere prodiiorem esse ad credendum, quod reus immunis à delicto. Hęc inquam differentia est reijcienda, vt nulla. Nam in foro poli, quoad hunc credulitatem, nulla est differentia inter crimina excepta, & non excepta, grauia, & non grauia: quia in omnibus æque, & simpliciter iudex tenetur credere reo ipsi pro se, aut contra se loquenti. In foro fori nunquam tenetur soli reo pro se dicenti credere: & hic excepta à non exceptis distinguuntur: & in quæstione agitur de credendo non ipsi reo, sed tertio illum denuncianti. Sed instat, quoad hoc inter excepta, & non excepta nullum adhuc esse discrimen: probant id aliquot textibus. nempe accusatus §. licet. &c. in fauorem fidei. de hære. in 7. Respondeo, quod d. §. licet, nec ad rem facit, nec si faceret ad rem, nobis, sed illis obesset.

Non facit ad rem, quia illic non agitur de leuitate indiciorum, sed de reiuri testis admittenda reuocatione: nec in textu illo decidittur, vel ex eo potest colligi: quod in quauis reorum excepti criminis inculpatione, debeat apparere manifestis indicijs, quod tales zelo fidei moueantur. Repugnat autem tex. parti illum proferēti: quia dicere probat, in crimine excepto, quoad iudiciarium ordinem contra communis iuris sancita procedi, & etiam periuri testimonium aliquando recipi (quod vnum pro nobis:) & quidem id receptum in fidei fauorem, vt facilius hæretici conuincantur, & pœnas luant (hoc alterum pro nobis) Vnde merito intuleram, quod cum strigum crimen cum hæresi coniunctum sit, & in eius persecutione eadem obtineant: etiam in nostro casu vt striges facilius conuinci, & puniri queant: iudici in fidei fauorem permitti, non attendere ad ordinem iuris, quando de excepto crimine lis instituta.

Ex cap. in fidei fauorem, solummodo probatur: vt complices in causa hæresis ad fidei testimonium admittantur: debere illorum testimonium huiusmodi esse, & talibus ornatum circumstantijs, vt iudex credat præsumptiue eos non mentiri. Verum hoc, quid nobis officit? Nec tantum requiritur certitudinis in testimonio ad torturam, quantum in testimonio ad conuincendum, quod est maioris præiudicij.

Itē nititur hoc probare, in omnibus criminibus ex quibusdā textibus generaliter loquentibus, vt Absentem D. de pœn. vbi traditur, neminam ex suspicionibus esse damnandum: satius esse nocentis facinus

re-

relinqui impunitum, quam innocentem damnari, quæ contra nos non pugnant. Quia non agimus de damnando vllo ex suspicionibus: sed de torquendo ex indicijs valde mouentibus iudicem: nec veto innocēs iudici censendus est, contra quē alia sunt indicia. Denique obijciunt l. respiciendum eod. tit. vbi nihil est, quod nobiscum pugnet. Non decet me denegantium parte suspicari, eos misericordię laudem ambire: nec illos decet suspicari, qui contra sentiunt, se veritatis gloriam aucupari. Deo ista iudicia finenda. Vtraque pars censet, se nec durius, nec remissius decernere, quam res postulat, vtraque iustis rationibus moueri se arbitratur. Quod tamen eodem loco sequitur, in leniorib⁹ causis oportere, vt iudex sit ad lenitatem pronior, in grauioribus seueritatem legum aliquo temperamento benignitatis subsequi, hoc satis indicat non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrocissima sunt, quibus grauiores pœnæ sunt decretę, & in leuioribus, vt sunt non exceptа, procedendum, sed licere iudicibus in illis seuerius quam in his procedere.

A nec vlla iurā, nec æquitas permittunt, vt bene Marsi. doctrinam illam Innoc. moderatur, & explicat, quæ explicatio merito communiter recipitur. Marsi. in §. diligenter, nu. 157. & cons. 74. nu. 35. Gram. voto 34. num. 23. Person. tit. de indic. & tortu. nu. 24. Carre. tit. de indicijs, §. circa quartum, nu. 8. Rimin. Iun. cons. 361. nu. 32. 33. & 37. Farin. q. 37. num. 90.

B Equidem nisi sic explices, iniustam cē fuerim, & simpliciter negandā, vt negant longe plures, gl. Cyn. Bal. Salic. in l. si quis, C. ad leg. Iul. Maiest. Alber. in rub. D. eod. num. 3. Afflict. in titul. quæ sint regalia in verb. & bona commiuentium nume. 44. Grammat. d. voto 34. ad fin. Angelus de Aretio, & in addi. August. in vero. che hai tradito la patria numer. 1. Marsi. d. §. diligenter numer. 175. & post Brunum. & Conrad. Clarus q. 64. inte nume. 10 Follerius in pract. crim. verbo, & quod suffocauit vxorem num. 58. & nu. 103. Cason C post tract. de indic. c. 5. sub rub. de nō torquendo sine indicijs etiam in crimin. læs. Maiest. Gigas de eod. crimi. in tit. quomodo, & per quos quæst. 16. Roland. consil. 12. num. 33 libr. 3. Rimin. Iun. cons. 88. & 361. nu. 32. Oldrad. deci. 79. nu. 14. Decia. in crimi. l. 7. c. 46. Bertaz. cons. 61. col. 1. l. 1. Bursat. cons. 166. nu. 33. & 201. nu. 41. Beccius cons. 67. nu. 14. Person. sup. numero. 14. Vincen. Ondedeus consil. 100. num. 5. lib. 1. & num. 22. Carrer. sup. num. 7. Mascard. conclus. 1381. num. 4. Farinac. lib. 2. quæst. 37. num. 79. num. 89. D Cont. b

D. bene ergo adesse indicia sufficientia. sed quæ ista? Recte Barto. aduertit certam de his doctrinam tradi non posse: quem alij sequuntur. Bart. in l. fin. D. de q. & ibi plene Marsi. & Blanc. de indic. & Clarus § fin. quæst. 64. numer. 1. ideo iudex potest arbitrari quæ sibi censeat sufficere. sic post multos Menoch. de arbitr. cas. 270. numer. 3. & cas. 474. numer. 1. & E numer. 47. dixi de hac re copiose d. libr. 5. sect. 3. & 4. quo me refero. Menochius. l. 1. de præsumpt. quæst. 44. à numer. 9. posuit quadraginta tria indicia ad torturam idonea. Bertazzin. consil. 213. numer. 8. vult duo indicia leuia sufficere ad torturam, quod intelligo etiam si in iure non sint expressa, dummodo sint per duos testes probata, & sint verisimilia, & probabiliter concludat Bald. cons. 315. nu. 4. vol.

Hoc solum modo verum est, vbi constat de rei delicto, sed cum quæritur, an reus deliquerit, iura quidem dispensant circa nonnulla iure ordinario, & positiuo requisita in procedendo, & circa personas testium, vt responsum quæstionibus præcedentibus, sed vt absque legitimis indicijs precedentibus aliquis torqueatur

» istis rationibus moueri se arbitratur. Quod
» tamen eodem loco sequitur, in leniori-
» bus causis oportere, vt iudex sit ad lenita-
tem pronior, in grauioribus seueritatem legum aliquo temperamento benignitatis subsequi, hoc satis indicat non eodem modo in criminibus exceptis, quæ atrocissima sunt, quibus grauiores pœnæ sunt decretę, & in leuioribus, vt sunt non exceptа, procedendum, sed licere iudicibus in illis seuerius quam in his procedere.

QVAESTIO XXI.

Quæ indicia leuiora sufficiant ad torturam.

OMnino teneo, *debere esse legitima, & sufficientia iuxta criminis naturam, & in genere indiciorum ad torturā.* Licet enim multi DD. dixerint in atrocissimis permissum iudici iura transgredi, vt in his, ordo tit ordinem iuris non seruare. Innoc. in ca. 1. de constit. Bald. in l. obseruandum, num 10. D. de offic. Præs. & in l. & si seuerior, C. de infam. Marsi. in l. 1. num 47. de q. Clar. in §. 1. ante numer. 10. 11. Capic. decis. 31. Gram. deci. 36. nu. 2. & 3. Rolan. cons. 7. nu. 5 & infr. l. 1. Menoch de arbit. q. 84. nu. 9. & cons. 110. nu. 66. Mascard. concl. 1385. nu. 13.

Hoc solum modo verum est, vbi constat de rei delicto, sed cum quæritur, an reus deliquerit, iura quidem dispensant circa nonnulla iure ordinario, & positiuo requisita in procedendo, & circa personas testium, vt responsum quæstionibus præcedentibus, sed vt absque legitimis indicijs precedentibus aliquis torqueatur

5. Item indicium aliqualiter animum iudicis, & in iure approbatum, sufficit. Bald. in l. cum citra C. de iur. dot. Cravet. consil. 6. num. 2. Simon de Preus consil. 15. num. 19. Bart. Baiardus ad Clarum quæstio. 64. numer. 56. quia plus debet operari in iudicis animo cæteris paribus indicium iure expressum, quam non expressum.

Tertio vnus testis integer, & (vt vocant) innumerabilis, de propria scientia per sensum corporis deponens. glos. Bald. Angel. Salic & alij in d.l. si quis Angel. in l. tormentis C. de quæstio. Bald. cons. 259. num. 5 lib. 1. Marsil. consil. 46. nume. 1. Andreas Siculus consil. 47. num. 6. & 7. libr. 1. Paris. consil. 151. nume. 3. lib. 4. & alij post quos Farinac. q. 37. numer. 56. cum seqq. Quod si integer non esset, aliquod aliud adminiculum requireretur. Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 89. num. 10 & 11. Clarus q. 21. num. 2. vel si desit adminiculum, non poterit deueniri, nisi ad leuem torturam, & non ad plenam, post alios Clarus quæstio. 64. num. 32. Farinac. supr. num. 64. Denique receptum, quod vnum indicium etiam remotum sufficiat ad torturā (Ioann. And. ad Specul. in tit. de præsumptio. § species in maiore addit. Alexandr. & alij apud Clarum quęstio. 64 num. 14.) quam ego non libenter sequerer, nisi concurrente aliquo alio adminiculo, vt moderantur Clarus in quæst. 21. & Farinac. supra numero 47. vel in occultis ad quæstionem leuē; ordinaria minorem. Grammat. voto. 17. numer. 18. Clarus d. quæst. 21. colum. vlt.

Quando non sunt satis idonea indicia ad torturam, & iudex habet causas suspicandi reum esse culpabilem: consulunt latrunculatores, vt reus saltem terreatur verbis, & vultu, & torturæ comminatione. Bald. in l. 2. C. quorum appellat. numer. 5. Bossius tit. de indic. numero. 24. sed alij ad hoc requirunt qualem iudicis præsumptionem sic Franc. Person. titul. de tortur. numero. 77. & Farinac. monet ne terror iste verbalis admoneatur personis valde timidis, quæstio. 37. num. 102. & 103.

Si præsumptio iudicis esset bene fundata, posset verbis adigere facti aliquid, admouere reum ante equuleum, expoliari, & quandoque ligari facere, immo, & modicum eleuari, sine quassatione. Paul. Grillandi de indic. quæst. 4. in 2. & 3. gradu torturæ. Conrad. titul. de negat. crimin. num. 41. Personal sup. numer 8. & Farinac. d. quæst. 37. numero. 105. Quanquam nec in his certa regula potest iudici præscribi. Cattar. in Pract. cap. 112 in fin. Farinac. quæst. 38. num. 33.

QVAESTIO XXII.

An iudex promptior, & facilior debeat esse ad torturam in atrocioribus, & occultis?

IVre certum est, vbi aliter veritas haberi non potest facilius concedi vt veniatur ad quæstionem l. D. Pius D. de quæst. & cum in hoc crimine strigium raro, vel nunquam aliter queat veritas haberi quia conueniunt de nocte & in locis desertis, & talia crimina sunt difficilis probationis. Menoch. de arbitr. casu 118. numero. 14. Camillus Campeg. In addition. ad Zanchin. cap. 9 verb. numer. quid poterit torqueri? Sequitur in hoc crimine vt in alijs occultis promptiorem ad torquendum debere esse iudicem. Idem in atrocioribus probatur, quia quo grauior morbus, hoc opus est remedio efficaciore & celeriore. Confirm. ex præcedentibus, quia si in his criminibus ad torquendum leuiora sufficiunt indicia, vt probatum quæst. 21. certe sequitur iudicem in his ad torquendum promptiorem, & faciliorem esse debere l. vbi, C. de falsi. hoc tenent Bald. in l. nemo deinceps, C. de Episc. aud. nume. 3. Alex. consil. 62. nume. 5. lib 3. Grammat. decis. 33. numer. 4. decis. 34. numer. 38. & cons 33. numero. 17. Igneus in l. 1. § serui numer. 75. D. ad Syllan. Brunus de indic. 2. part. quæstio. 80. numer. 2. Abb. in cap. at si clerici in fine. principi de iudic. Bossius de indi. numero. 172. & 195. Clarus, quæst. 64. numero 6. qui vocat communem, & sane ibi in addit. Giarcharus lit. H. & Baiardus numero 19. multos allegant, idem defendit Bonf. dict. concluf. 6. versi. 6. & vnanimiter sic responderunt interrogati DD. Ingolstadienses Theologi, & Iurisperiti anno 1590. Patauini Bononienses. & Fribug. anno 1602. nec dubitandum hac de re puto.

QVAE-

QVAESTIO XXIII.

An in hoc crimine dignitas à tormentis excuset?

IVre ordinario nobilitas, & dignitas à tortura excusat l. edictum D. de quæst. l. milites eo. tit. Grammat. voto 1. Bossius de indic. nume. 102. vsque 114. excipiunt quidam, nisi in officio deliquerint, vt idem Boss. num. 16 & Clarus §. fina. quæst. 64. num. 16. sed exceptionem non approbat alij, cum Vulpello Farin. d. q. 41. num. 48. Haud scio tamen, an in iudicijs non magis obtineat rigidior illa.

Hoc scio in crimine maleficij, vt in cæteris exceptis, nec nobilitatem, nec dignitatem per se excusare à tormentis, textus sunt apertissimi, l. etsi excepta, C. malef. l. de minore in pr. D. de quæstion. l. Decuriones, C. eod. l. nullus, l. si quis alicui, C. ad leg. Iul. Maiest. l. proditores, D. de re- C
milit. l. si quis Decurio, C. de fals. capit. in fidei. de hær. Marsil. d. l. edictum, Bossius, de indic. numero. 115. Damhauder. in pract. crimin capit. 41. rubr. qui à tortura sint excusandi, num. 7. Gramma. voto 25. num. 5. Grilland de quæst. q. 4. Couar. l. 2. var. resol. cap. 9 Binsfeld. in d. l. etsi excepta conclus. 7. Farin. q. 41. num. 100.

Leuius tamen torquendos docet Tiber. Decian. consil. 9. nume. 137. volum. 2. quod æquum est, vt & illud: contra tales D
ex gr. indicia clariora, quam contra alios, per tradita a Vulpello co. f. 141. in princ. quem sequitur Bellard. ad d. Clari, q. 64. num. 63. Verumtamen etiam hæc duo à arbitrio iudicis dependent: quia cum reatus omne priuilegium ademerit, iuxta Franc. Marcum decis. 709. part. 1. tantum licebit iudici, cum istis qui priuilegio sunt exuti in pœnam facinoris de quo suspecti merito videntur, quantum cum illis, qui nunquam priuilegio adiuti fuerunt.

QVÆSTIO XXIV.

An in atrocibus maior debeat adhiberi tortura, quam in alijs crimibus.

SI cætera paria sint, & aliunde nihil obest, certum est in his acerrimam esse A torturam adhibendam, per l. vbi C. de fals. & l. edictum D. de quæstio Brun. de indi. & tortur. par. 2. quæst. 5. num. 52. Conrad. in practic. tit. de negot. crim. numer. 39. in fin. Nouiss. Roman. de test. quæst. 37. nu. 89. Sed quia in his certa regula tradi non potest, quia res pro personarum, indiciorum, & aliarum considerationum varietate iudici moderanda, vt docui libr. 5 disquisit. sectio. 9. vers. torturæ modus. ideo hoc totum prudentis iudicis arbitrio commissum censetur, vt torturam intẽdat, vel remittat, prout in conscientia iudicabit, l. de minore, §. tormenta. l. quæstionis, D. de quæst. Brunus sup. Clarus d. quæst. 64. num. 2. Foller. in verbo rei indurati, num. 16. Binsfeld. d. conclus. 5. Menoch. de arbitr. iud. centur. 3. casu 271. Farinac. quæst. 38. numer. 33. vbi post numero 34. ponit varios torturæ gradus, qui possint iudicem dirigere. optimum puto sequi loci consuetudinem, vt bene Chattar. supra num. 49.

QVAESTIO XXV.

Cum saga plerumque sint indurata, & maleficio taciturnitatis munita, qualis tortura in hoc crimine maioris sit effectus.

QVia propter varia cõcurrentia temporis, loci personæ sæpe fit, vt quod in vno efficax, in alio irritum inueniatur: immo quod vno die vehementer metuẽdum, & intolerandum, hoc eidem personæ alio tempore, aut magnifaciendum videatur: vix certi quid responderi queat: nisi quod ab experientia iudex in his directionem suam debeat mutuari. Scio profuisse, & bonum factum iudicio, si simul cum quæstione adhibeantur aliqua remedia Ecclesiastica, quibus dæmonis vires infringi solitæ. Syluest. in l. de Strigimag. E
admir. commendat præmissam exorcizationem non quod possessas a dæmone sagas omnes sentiat: sed quia vel obsessæ, vel præsentia eius obfirmatæ sunt. Vtile quoque si torquendi collo appendantur sacræ reliquiæ, vel agni cerei effigies consecrata: item si aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aspergatur: & cum vtuntur tormento insomniæ, cerei benecti instillatio inopinata. Verum hęc com-

nia (vt dixi) ab vsu docentur: & cauendum ne sacris hisce remedijs superstitiosi aliquid ratione materiæ, temporis, aut numeri, immisceatur. Plurimum, & crebro veritati obstat mala iudicum, & quæsitorum dispositio quoad fidem, mores, aut intentionem. hinc enim fit, vt adeo multa Deus diabolo permittat, quæ contra Iudices bene dispositos, nec tam crebro, nec tam facile foret permissurus.

QVAESTIO XXVI.

Quoties possit eleuari reus, & quot possint dari ictus, pro quolibet indicio?

NOn potest in his constitui certus modus, vel regula. iudex debet facere secundum arbitrium, & conscientiã suam: considerata qualitate delicti, personæ, & indiciorum. recte Marsil. in Pract. crimin. § expeditam num. 85. Clarus dic. quæst. 64. num. 32. qui nonnulla de ictuũ, numero, Menoch. casu 271. & alij citati à Giacharo ad dicta quæst. 64. versicul. Iudicis arbitrium. Paris de Sindicat. versic. tortura ca. 4. numero primo, Boerius decis. 163. numero octauo, & decis. Lucens. 89. numer. 11.

In genere dici potest, regulariter reum ter eleuari, & dimitti posse Cason. de torment. capitul. 14. de consuetudine Italiæ solere, pro singulis indicijs tres ictus dari, scribit Marsil. in practica, §. occurrit colum. 2. versic. & potest poni, sequitur Ioseph. Cuman. de Sindicat. rubr. de tortur. numero. 20. Nouell. falla. 92. numero 28. mihi hoc durius semper visum. Nam & ipse Marsil. alibi consil. 8. num. 37. respõdit sufficienter tortum, qui habuit sex ictus chordæ, quod est vniuersum pro omnibus indicijs intelligendum: Cranetta vero tres ictus satis esse censuit. consil. 287. numero 6. nempe non pro singulis indicijs, sed omnibus ante habitis, & toto continuo tempore, quo reus in vna quæstione manet suspensus Grilland. tractat. de quæstio. §. 4. vide idum numero 9. Clarus libro 5. § fin. d. quæst. 64. numero 33. Farinac. libro 1. tit. 5. quæstio. 28. numero 47. & 54.

QVAESTIO XXVII.

Quamdiu reus possit teneri in chorda eleuatus ordinarie?

STatutum est quadam bulla Pauli III. Pontificis sapientissimi, non teneri vsque ad spacium horæ, in bullario 1 parte fol. 471. Si enim bene bullæ verba perpẽdas prohibet reum in tortura teneri per longum temporis spacium, veluti vnius, aut plurium horarum. q. d. tale esse non modo plurium, sed vnius quoque integræ horæ, nisi legendum, vnius, & plurium, vt summum permittat ad vnam horam & sic videntur intelligere Doctores, qui in attrocissimis permittunt vnam horam, aut paullo amplius. Foller. in verb. rei indurati numero 16. fol. 280. Flaminius Cartar. in pract. de interrogat. reor. libro 4. cap. 1. numer. 113. Farinac. quæst. 38 numer. 54. Grilland. supra numero 9. ego quoque d. libro 5. sect. 9. vers. torturæ modus.

QVAESTIO XXVIII.

Quid in vtroque ad summum fieri possit?

QVæstio procedit de numero ictuum eleuationum, & quantitate temporis.

In primis Deo ante oculos posito, & moderamine tali adhibito, vt præceps, & effrenata vitetur sæuitia, l. de minore, §. tormenta, D. de quæstion. l. nihil, C. eodem, debet iudex potius amplecti, quo ad res patietur, benignitatem quam atrocitatem, Aymon. consil. 287. Bertaz. consil. 315. num. 3. & videre, vt reus tortus saluus sit innocentiæ, vel supplicio, l quæstionis modum, D. de q. vbi Bart. Alber. & Marsi. & Gandin. in tit. de quæst. nume. 5. & 10.

Deinde Patauini Doctores censet ad summum tribus diebus interpolatis, si sint indicia vrgentia, reum torqueri posse, & pro qualibet vice ter eleuari, cum tribus quassationibus, & ita fieri sub domino Sereniss. Reipub. Venetæ, & consuluisse Paulum de Castro consi. 109. vita inquisitione, numer. 5. libr. 2. & sequi Blanc. de iudic. numero. 14. Cason. d. capit. 14. Marsil. Nouel. & Clar. supra Cirill. de quæstio.

stio.§.11.num.5.Bonacosi.commun.opinion.criminal.par.1.versicul.torquendus debet habere,qui attestantur de communi Italiæ praxi. Vlterius si criminis grauitas exigat, & satis robustus sit reus, posse reo eleuato,& ad tempus suspenso facere quassari funem, qui modus torquendi cē setur vehementior, quam per eleuationem cum dimissione, & ictibus. Bursat. post Carter. & alios consilio 201.numer. 9.lib.2.Quando cum ictibus releuatur, & dimittitur,ad summum quatuor ictus, & vltimo ponderum grauiorum ad pedes appensionem permittunt Friburgens. citantes Grilland.sup.Foller.sup.num.16.& Farinac.d.loco num.49.& 54.

QVAESTIO XXIX.

An non possit Iudex, cum videt reum esse induratum, aut ex alijs iustis causis, desistere ab examine,& tortura & post aliquot dies eam repetere?

POsse responderem,cum id & ratio sępe dictitet, & iure nullo prohibeatur, interpretes approbent, idem responderunt Facultates,Bononiens. Patauina, & Friburgens. probant auctoritate Bald.in l. 2. C.quod met.cau.Bartol.in l.vnius, §.1. D.de quæstio.in 1.oppos. Marsil.in l.quęstionis num.17.& in l.repet. num.4. & 10.d.tit. Afflict.in constit.Regni libr.2.tit. de clandestin.homic.num.55.& 56.Boer. decis.163.nume.10.Conrad.tit. de negat. crim.& tort.num.31. Anton. de Canario tractat.de quæst. n. 6.num.1.Nouiss.Roman.d.quæst.39. per totum,maxime numer.86.Cartar.vbi supra nume.180.Clarus quæst.64.num.45.Menoch.casu 272. num.4.Farinac.quæst.38.nume.86.& 87. maxime quando iudicat indicia non satis purgata per torturam præcedentem, Marsil.in d.l. quæstionis modum, nu.17. Augustin.addit.ad Angel.in verb.compa rauerunt dicti inquisit.in 1.addit. Menoc. casu 273. aut si noua super veniant. indicia. Nouiss.Roman.num.90.vbi supra, & Doctores in d.l.vnius,§.1.Consultum autem tunc iudici, vt curet referri in acta, quod animo torturam repetendi, iubeat reum deponi, & vt intercedat dies, & nox integra, & non repetat vltra tres vices, est communis in scholis, & iudicijs. Nouiss.Rom.sup.num. 103. & 106. Clar. sup.versic.vlt.videndum.

Rationem optime deducunt Friburgenses,& docēt, quod siue induratio ista sit naturalis, siue arte dæmonis procurata (de quo multa Grilland.de quæstio. & tort.quæstio.4.num.12.Binsfeld.in leg.7. C.de malef. & mathem. quæstio.1. conclus.15.& ego d.sectio.9. circa medi.) tamen ipsa,& ex ea nascens taciturnitas est temporalis, & non perpetua: quia mutatur ex causis naturalibus,tam extrinsecis, quam intrinsecis, vt homo modo velit tacere; modo nolit, modo facilius possit, modo difficilius se contineat. Dæmon quoque non semper strigibus adsistit, sed aliquando deserit, vel sponte sua,vel Dei iussu, vel non ferens Ecclesiastica remedia, quæ adhibentur, vt docui d.sectio. 9. vers.quoad tertium dubium. Vnde etiam fit, vt iudex merito speret, eum qui tunc induratus tacet,alio tempora cuncta prolaturum.

QVAESTIO XXX.

Quid sentiendum sit de effusione aquæ frigidæ in tergum appensi rei?

SI foret addita ratio dubitandi, melius assequerer dubij mentem. Ego illam inter torquendi modos iam alias memoraui, d.sectio.9. nunc etiam respondeo, si nihil admisceatur superstitiosi (v. g.) circa modū effusionis,numerū guttarum,constellationem, expectationē effectus prodigiosi,&c.Sed fit simpliciter & quia putatur plus doloris allatura; nec subsit metus periculi mortis, vel enormis lasionis: me nihil videre causæ,cur ea non sit permittenda:cum modus, & qualitas torturę iudicis arbitrio subsint?

Cauendū quidem iudicibus,ne in solitos modos quęstionū introducant,ne faciant litem suā,& pereunte reo in syndicatu puniātur.Bal.li.1.C.de emend. seruan. Boss.de tortu.nu.40.Anto.Gom.to.3. var. resol.tit.de tort.c.13.nu.5. Clar.sup.num. 35.Fari.d.q.38.nu. 56. Sed quādo sunt indicia vrgentia,& crimē valde graue,tunc posse modum tormentorum excedi, volunt ijdem,Doct.Farina.quæst.37.nu.84. & d.quęst.38.num.64.Brun.de indic.par. 2.qu.5.numero 42. Conrad.vbi supra numero

mero 39 in fin. Grillan. sup. quæstio. 4. nu. 10. vers. Quintus, & vlt. Follet. in verb. rei in furati sub numero 17. Cartar. libr. 4. suæ praxis capit. 2. Quos intelligo, non de excessu iustitiæ, aut æquitatis, v. g. plusquam rei qualitas ferat (hoc inhumanum reputo) sed de excessu generis tormentorum, vt verbi gratia, cum ordinarie in illis locis adhibeatur tormentum funis: manibus rei post terga ligatis; quod est iure probatum, & in praxi receptissimum, l. nullius, C. ad leg. Iul. Maiestat. l. decuriones, C. de pœnit. Franc. Brun. supra part. quæst. 2. num. 6. Vel si nequeat sic torqueri, appropinquatio ignis ad plantas, Clarus d. numero 35. Carter. in sua pract. fol. 138. colum. 4. Farinac. d. quæstio. 38. à numero 62. Vel aliquod simile; liceat tunc compedes ferreos, vel baculum intra pedes ponere, vel deponere reum & refrigeratum iterum sublimem facere, vel vti instrumento tangeræ, seu taxillorum, vel ignis, vigilia, & similibus, memoratis à Farinac. dicta quæst. 38. Bruno d. quæst. 2. & Marsil. in d. l. 1.

Aquæ frigidæ effusionem in tergum, non esse insolitam patet ex eam non reprehendentibus, & in vsu fuisse testantibus. Marsil. d. l. 1. numero 27. Paride de sindicat. verb. tortura, quod incip. de reper. numero 5. Damhauderio in praxi criminal. supra fol. 109. numero 18. Farinac. dicta quæstio. 38. numero quinto, & 64. Follet. supra numero 10. Cartar. supra numero 112. Notant tamen Farinac. & Paris, hoc tormentis genus ex crudeliorib⁹ esse, & proinde non nisi in atrocissimis criminibus recipiendum; & Bononienses illud non admittunt, nisi vbi est consuetudo, plura de hoc dixi loco supra citato. Doctores Friburgenses ostendunt suplicij genus esse, & seruile apud Septentrionales, ex Olao Magno, libro secundo, Descript. regnor. Aquilanar. cap. de pœna infidel. fruor. Postea erudire, & Philosophice ostendunt, cur aqua frigida ad tergum appensi rei affusa, cruciatum adferat parsque tormenti sit censenda, his verbis:

„ Tradit philosophi, quod naturale sit cuiuis dolenti, siue homini siue bruto, quod „ calor & spiritus tempore doloris ad interiora, hoc est ad cor, se recipiant, sequen„ interitus conseruent, & nocitura repellãt. „ sicut ciues tempore oppressionis, & obsi-

A dionis retrahunt se ab exterioribus, & recurrunt quantum possunt ad interiora, vt „
docet D. Thom. 1. 2. quæst. 44. art. 1. Aqui „
hinc est quod doloris, seu tristitiæ effe- „
ctus sit, aggrauare animum ita, vt ad ex- „
teriora libere progredi non possit. D. Th. „
1. 2. quæstione 37. articul. 2. Itaque quod „
aqua frigida in tergum suspensi effusa, cru „
ciatum adferat id accidit; quod calor cir- „
ca cor intensissimus diffundatur ad pro- „
ximas corporis partes, hoc est in tergum; „
B cui calido aqua frigida affusa fortius a- „
git, in contrarium resistere, hoc est inter- „
gum calidum, sicut aqua calefacta magis „
patitur à frigido. D. Thom. d. quæstio. 37. „
art. 1. Sicut, & glacies à solis calore citius, „
quam nix, liquefecit, quod glacies for- „
tius, quam nix resistat: & manus frigida „
in aquam calidam imposita maximum „
dolorem percipiat. Spiritus ex ore appen- „
si est calidissimus, redditque faciem, & „
C linguam calidissimam: quo fit, quod a- „
qua frigida effusa, linguæ cruciatum ad- „
ferat: vel (quod probabilius est) dolor „
ideo intenditur, quia vt aqua calida, ita „
& frigida inimica est corpori, potissimũ „
autem neruis, & partibus neruosis. Et ita „
dunt anatomici neruos à capite per spinã „
dorsi, seu vertebram, in reliquas corporis „
partes diffundi: ideoque in tergo, seu fon „
ti, & origini, hoc est capiti, seu cerebro, „
vicinis, maximam sentiendi vim habere, „
potissimum tempore torturæ, quo nerui „
D extenuantur, & extenduntur, quo fit, vt „
aqua frigida ad tergum suspensi rei effu- „
sa, ceu nouum cruciatus genus, dolorem „
augeat, & intendat.] Vnde patet mihi me „
rito suspectum fuisse, si effunderetur ante „
appensionem, vel diu post depositionem „
corpore iam refrigerato, d. vers. vt his iu- „
dicet obuient. „

QVAESTIO XXXI.

E *An & quando tortura ex primis indicijs repeti possit, maxime in hoc crimine, cum saga plerumque sint indurata, & ostinata?*

Duo quæruntur, *An*, & *Quando*.

QVoad prius nõ quæritur, de nouis indicijs, constat ex nouis vrgẽtioribus & diuersis repeti posse, licet sufficienter tortus priora cuncta purgauerit, l. repet. D. de

D. de quæstio. l. vnius, §. 1. D. eod. quibus locis communiter Doctores id colligũt. vide Clarum supra vers. vlt. videndum, & Farinac. quæst. 38. numero 77. cum sequenti.

Sed quæritur; an ex primi indicijs: hic illud quoque certum puto, quod si iudex dubius si, an habeat istam repetendi causam, debere in leniorem partem propendere, & à repetitione abstinere, l. si de interpretatione, l. si præses, D. de pœn Clarus supra versic. hæc autem omnia, Farinac. supra numero 89. Item si reus non videatur satis robustus, vt corpus in tormenta durare possit, quia persona debilis est, cauendum enim ne si repetat, enormiter lædatur, vel moriatur, text. in d. § primo, Gandin. de quæstio. numero 4. & nu. 20. Guido de Suzar. in tract. de indic. num. 3. & 57. & Paris. supra num. 5. Farinac. sup. num. 82. Contra certum quoque, si reus in quæstione legitime confessus, reuocet postea extra tormenta suam confessionẽ ex ijsdem indicijs posse repeti. Nam aliqui ad manum esset, sic se supplicio eriperet. Bald. in l. bonæ fidei, numero quinto, C. de rebus cred. Marsil. in d. l. repetit. numero 11. & § quoniam numero. Farin. num. 91. Binsfeld. in d. lib. 7. quæst. 1. concluf. 14. deinde lib. 5. sect 9. versic. quoad iterationem.

Cessantibus his casibus adhuc puto posse repeti, quando iudici videbitur, quia res ab arbitrio eius pendet: non quidem pro voluntate tantum, & cum sibi videtur sine ratione, quod merito damnat Farinac. supra num. 79. 80. & 81. Sed cum hac obseruatione, vt non repetat si leuia tantum sint indicia illa priora, quia hęc quauis tortura censenda sunt expurgata, post Bart. Marsil. & alios in d. l. vnius, §. 1. & in numerus Farin. num. 72. & 79.

Quod si sint indicia grauia, & vehemẽtia, & ea iudex arbitretur nondum satis purgata, poterit eam repetere, donec se expurget reus induratus, text. in d. l. vnius, §. 1. & ibi Bart. Angel. in pract. verb. quod fama publica, nu. 95. & ibi August. Marsil. in d. l. repeti. num. 6. & ro. Cauetta, consil. 287. num. 6. Boss. tit. de tortura, num. 42. Clar. sup. num. 45. Grillan. d. c. 4. num. 10. cum seqq. Binsfeld. supra concl. 12 Farinac. d. lib. 1. tit. 5. quæst. 38. nu. 47. cum duobus seqq. & a num. 79. vsque 93. & solent ad hoc prudentes iudices à leuiore tortura inchoare, & postea repetere grauiorẽ, & acriorẽ, ex doctrina Bart. supra, & aliorum. Marsil. supra in d. l. repet. numero quarto, & in d. § quoniam numero secundo. Farinac. d. quæst. 38. numero 83. Si tamen inchoasset à grauiore, & propter induratum animum rei, & robur corporis, nondum satis indicia expurgata, posset adhuc repeti. Hoc ordinarie obseruandum, vt vltra tertiam vicem tortura non extendatur, Bertazzol. cons. 320 lib. 2. dixi d. versic. quoad iterationẽ: quia censetur se plane reus expurgasse. Hæc quoad posterius.

Porrò in nostro crimine, propter causam in quæstione positam, poterit iudex facilius, vsque ad tertiam venire.

QVAESTIO XXXII.

An iure, & legibus fundamentum habeat, quod quidam dicunt torturam non debere repeti, vltra tertiam vicem?

NOn scio quicquam iure scriptum, vt id receptũ sit: sed ex communi Doctorum opinione, in praxim id arbitror, vt æquitati consentaneum, desumptum. id tenuit Castr. consil. 199. numero 5. lib. 2. Blanc de indic. num. 14. Cason. d. cap. 14. Marsil. in § occurrit, colum. 2. versic. & potest poni. & consil. 8. num. 37. & in d. l. repeti. num. 15. Clarus d. quæst. 64. numero 32. Cinll. in summ. crim. § 11. num. 5. Bonacos. com. mun. opin. criminal. par. 1. versic. torquendus debet habere. Grãmat. consil. 21. num. 7. & vol. 6 num. 17. Bossius tit. de tortura, num 44. Carrer. tit. de indicijs, num. 194. & seq Bertaz. cons. 145 num. 2. Farinac. quæst. 38 à num. 52. Binsfeld. d. concluf. 14. probatur à simili. quia sic tria onera tutelarum excusant tutorem, l. tria onera, D. de excusat. tutor. itẽ repetitio de dando ad trinam restringitur, ne hæres nimium grauetur, l. fideicommissa, §. si quis decem, D. de leg. 3. nã teste philosopho tria sunt omnia, & tortu ris certus aliquis terminus erat præfigendus. Bossius supra dicit se à nullis bonis iudicibus, sed à solis carnificibus vidisse hũc numerum transgredi. Si tamen post tertiam vicem iudex aliquis reperiret noua

indicia

indicia vrgentissima, putarem in rigore posse vlterius tendere. Nam ista consuetudo non plus ligat, quam faceret ius scriptum: & posset intelligi de omnibus indicijs quæ tertiam vicem præcedunt, quomodo enim censebuntur expurgata, quæ prius ignorabantur? Fateor hoc dictum nouum, sed non quia nouum caret optima ratione, vt ostensum, & confirmatur prox. quæst. 33.

A

QVAESTIO XXXIII.

An illæ tres vices sint intelligendæ de vno die, vel de tribus diebus interpolatis?

B

QVod non nisi de tribus diebus interpolatis, patet ita, vt inter singulas quæstiones dies viginti quatuor horarum intercedat, vt terror & dolor præcedens resideat, & nouus metus ac cruciatus grauior formidabiliorque efficiatur. Dixi d. vers. quoad iterationem, & tenuit post citatos prox. quæstione Farinac. d. quæstio. 38. num. 103. Nec vilius memini, qui scripserit vno die ter repeti torturam posse. Nisi quod Baiard. ad Clarum sanctum. videatur insinuare, quod commune illud dictum Pauli Castrens. & aliorum fallat in atrocioribus. Equidem limitatio æquitate non caret, & in nostro crimine non raro foret necessaria, & probatur a simili: sic enim in atrocioribus sceleribus plus quam, tres ictus in qualibet tortura dari posse docuit Carer. tractat. de indic. & tortura, fol. 163. certa enim reg. in huiusmodi tradi non potest. Vide supra quæst. 24. & 25.

C

QVAESTIO XXXIV.

Quod si reus tot delicta commisisset, quod examen vno die absolui non posset?

D

RAtio dictat, & necessitas veritatis indagandæ ad iustitiæ administrationem exigit, de ijs quæ supersunt alio die examen instituí. Ideo si quis de quinque diuersis criminibus foret delatus, & ex indicijs grauibus suspectus, & de tribus tantum delictis tres quæstiones, & examina consumpta de reliquis toties torquendus erit, donec examen de ijs fuerit perfectum, & absolutum. Ita Doctores Friburgenses, qui probant, quia de omnibus debet examinari, & non fuit examinatus de prioribus, confirmant a simili. sicut reus sufficienter, hoc est bis, aut ter tortus, atque contra se crimen confessus, quarto, aut quinto torqueri potest ad tegendum socios, quia ratione sociorum nunquam fuit tortus; Binsfeld. d. l. 7. concl. 13. ita ratione alterius delicti, de quo nunquam est tortus, repeti potest quæstio, & quidem toties, donec fuerit de omnibus examinatus. Si quis consequentiam negaret, probo: quia plus interest reipub. scire crimen huius rei, quam socios ipsius criminis, aut, & noui criminis nouos, seu alios socios est detecturus. Deinde non est maior ratio, cur torqueri possit de vno crimine, quam de alio, immo si prius esset examinatus de leuioribus: foret maior ratio, eum examinari de grauioribus reliquis. Denique propter solemnitatem illam numeri, quæ est mere iuris positiui, non decet iudicem, quidquam temere inquirere indictum usum, aut indiscrete, ac negligenter, præcipitanterve procedere.

E

QVAESTIO XXXV.

An consuetudines locorum, quoad modum torturæ simpliciter sequendæ sint: cum magna sit differentia personarum, indiciorum, criminum, ita quod non semper vno, & eodem modo possit procedi, & casus, causæ, et genera tormentorum siue lege siue consuetudine nequeant determinari?

FOri consuetudo vim legis obtinet, Cyn. & Bald. in l. prima, ad fin. C. quæ sit longa consuetudo. Marsil. singul. 118. Afflict. decisione 135. num. 10 tertio, & decisione 133. numero quinto, Felyn. in capitulo secundo, de rescript. ideo consuetudines locorum, vsus, & stylus curarum sequendus iudicibus libro tertio, §. fin. D. de test. capitulo quam graui de crimin. falsi. Bart. & alij in l. fin. C. de iniur. & in l. aut spontes. D. de excusat. Etiam in grauioribus, & atrocioribus. Clarus libro quinto, §. 1. numero 6. Menoch. de arbitr. cas. 474. numero 62. Maschard. conclus.

2317.numero 47.Farinac.quæstione 43. num.144 Bursat.cons.20.num.67.& cõsil.69.nu n. 25. & ideo sic in præsenti tenuerunt DD.Patauini.

Sed DD.Friburgenses fatentur iudices a nouis,& inusitatis in prouincia torquẽdi modis abstinere debere, & in hoc crimine consuetis,& solitis uti: (citant Binsfeld.Farinac.& alios) si tamen modus torturæ in prouincia receptus esset admodũ remissus,& procriminis grauitate,& personæ qualitate non satis acerbus: tunc is qui est consuetudine generali, aut legum interpretatione in alijs prouincijs approbatus sequendus foret. Quemadmodum enim grassantibus delictis supplicia exacerbanda sunt. Laut fact. §. fi. D. de pœnit. ita,& quæstionum modi lege aut consuetudine permissi, sunt intẽdendi. Vera hęc sunt,nec dubito ex iusta causa mutari posse,sed a quibus, an ab omnibus iudicibus? non arbitror.

De iudicibus inferioribus, qui in statuta iurant, sequor sententiam DD. Patauinorum: nec puto illos arbitratu suo consuetudines,& statuta,quibus subsunt,mutare, vel transgredi posse. occurrente necessitate,Principem consulant. Summos vero iudices, qui iudicant auctoritate suprema, nec iusiurandum illud præstant, quoniam astringuntur sola æquitate, & ordinationibus Principum (si quas habent sanctas) puto,non quidem prolibito statuta illa, & consuetudines transgredi posse (vix id fiat sine graui scandalo) sed posse prudenti arbitrio illas moderari, & interpretari pro exigentia casu occurrentis. Simili distinctione aliqui DD. vtũtur in quæst. an iudex contra priuatam scientiam ex allegatis & probatis iudicare teneatur? Certum est plus debere licere supremis illis, quam infimis. in Germania sequendæ constit. Carolinæ, cum congrua peritorum interpretatione.

QVAESTIO XXXVI.

An etiam iudicibus inferioribus a superiore modus torturæ præscribi possit?

SI quem præscribit iustus non est, nec legibus, nec rationi consentaneus, verbi gratia, vt debilem supra vires, vel robustum sine vllis indicijs aut in auditum torqueat, & similia: nequit dubitari id nec ipsi licere, nec inferiorem teneri parere. Namius diuinum, & naturale, cui Princeps subest, vetat vllum indebite lædi, ideo laudantur a DD. qui talibus mandatis noluerunt obtemperare, vt afflictus, & alij. Et hominem noui, qui anno 1587. Luxiburgi, maluit Præsu. Prætorio militar. dignitatem relinquere, quam torquere quendam de quo indicia sufficientia non habebat. Quod asserui tenent Isern. in capitulo primo, de pact. tenen. Grammat. consilio 45. numero 35. & voto. 2. numero octauo, Clarus d. quæst. 64. numero 13. Roland. cõsilio 12. numero 47. l. 3. Farinac. quæst. 37. num. 74. & tunc sic totus ex confessione sua damnati non posset, quia indebite extorta. Gigas d. titu. quomodo, & per quos quæstione a nu. 32. Anton. Gomes. d tom. 3. rubr. de tortur. numero 25. Carrer. in 2. par. § circa sextum, num. 5. Bursat. consil. 201. num. 87. Farin. d. quæst. 38. num. 78. Iudex etiam sindicatui subiaceret. Lad. de Imol. consil. 184.

Sed si præscribant iusta, verbi gratia, tale, vel tale genus tormenti, vel modum, & temperamentum æquitati consentaneum, non dubito quin sibi subditis iudicibus possint præscribere. hoc de Principe diserte docent Bald. in consilio 427. numero 9. lib. 5. & Roman. cons. 451. & sic toto tit. de quæstion. D. & C. videmus leges hac de re latas, & habemus, text. in l. quæstionis modum D. de quæst. fuit ratio, quia inferiores isti iudices, vt plurimũ sunt idiotæ, simplices, & rudes, & indigẽt instructione: maxime in casu individuo. In genere, & vt pro regula omnium casuum id fiat, vix arbitror expedire: nisi cũ addito, vt, si qua nascatur specialis causa dubitandi, superiorem consulant. Id dico propter varietatem circumstantiarum, quæ in quæstionibus plurimi faciendæ.

QVAESTIO XXXVII.

An sit danda copia indiciorum, & processus informatiui, in crimmibus atrocioribus exceptis, vel an sufficiat indicia a iudice reo proponi, eumq; incontinenti cum sui defensionibus audiri, cum isto modo melius veritas haberi possit?

CLarissimi DD. Patauini ad hãc quæstion. accuratè admodum, & doctè re-

responderunt, in hanc sententiam; iure A scripto decisum esse, vt reis detur indiciorum copia, ne opprimantur aut defensionis facultas eis tollatur, ex text. in leg. vnius §. cognituru, D. de quæstionibus, & l. desertorem, §. si ad diem. D. de re milit. l. defensionis facultas. C. de iur. fisc. capitulo qualiter, & quando de accusat. clement. Pastoralis, de re iudic. vnde id infiniti DD. decidunt, quos habes apud Clar. quæstione 49. Roland. consilio 12. num. 42. lib. 3. Riminal iun. consilio 98. numero 59. libro 1. & Farinac. quæstione 39. numero 1. Quod procedit etiam in crimine læsæ Maiestat. d. clementi. Pastoralis. Bosi. de indic. numero 78. Roland. supra numero 59. cum seqq. Ofascus decis. 79. numero 12. Personal. tract. de indic. numero 22. & in crimine assassini, Carer. titul. de indic. & tortur. §. circa quintum, numero 15. Hieronym. Laurent. decis. Auinion. 15. & Sodomiæ, Farinac. supra num. 111. & parricidij, ac veneni, Gramm. vot. 39. num. 2. & hæreses Bald. consilio 95. volum. 1. Bosi. de indic. ante nu. 78. & tit. de hæret. numero 9. Parisi. consil. 2. numero 155. libro quarto. Roland. dicto consilio 12 numero 61. Personal. d numero 22. Vulpel. consilio 23. num. 3. denique in omnibus atrocioribus, & quantum enormibus. Marsil. §. diligenter. numero 157. Gramm. 34. in fin. Carer. sup. quæ est communis sententia iuxta Farinac. d. quæst. 39. num. 4. & nullibi in iure contrarium reperiri affirmauit Ioan. Maria Monticella, regula crimina. 4. numero 3. & sane videtur esse iuris naturalis, & procederet etiam reus malæ opinionis, & famæ argueretur, Farinac. ibid. numero 47. & subesset timor subornationis testium ad defensionem, propter rei potentiam vt plene post alios Farinac. numero 70. & id quamuis reus non adferat, quales defensiones velit instituere, idem numero 75. & si iudex ante datam E copiam iudiciorū, & decretas defensiones vlterius procederet, & torqueret, cōfessio reum non premeret, foretq; processus totus nullus, per d. Clemēt. pastoralis. Farinac. num. 84. Quæ ita ordinatio certa putauerim; & propterea vbi non est alia consuetudo, vel Principis ordinatio, sic esse iudicibus obseruandum, vt securius procedant.

Sed quia in quibusdam prouincijs con b
suetudo est, vt indicia tantum reo propo- *Conclus.*
nantur, & reus incontinenti cum suis defensionibus audiatur, quam praxim aiūt in Bauariæ ducatu obseruari, & de Mediolanensi testatur Clarus, d. libro, § 1. numero 10. in fin. non ausim hanc praxim damnare, quam etiam esse licitam tenent DD. Friburgenses, quando iudex intelligit subesse periculum, ne per talem communicationem debita processus expeditio fruſtretur, eo quod aduocati velint minutias (vt solent) discutere; vel, vt fermè fit, reus inde pertinacior ad negandum efficeretur. Probatur hæc sentētia, quia fatentur, qui contra sentiunt Principem, & qui statuendi habet arbitrium sic ordinare posse, quia hoc non est omnino tollere defensionem, sed tantum immutare ordinem iuris positiui, & modū defensionis, ac solemnia eius, quibus omnibus Princeps est superior. Afflict. decis. 39. numero quarto, & post alios Farinac. d. quæstione 39. num. 23. & 26. & sic seruari Venetijs in Decemuirū tribunali, scribunt Gigas in tit. quomodo, & qualiter quæst. 19. & Decianus libro 7. criminal. capit. 42. Fatentur idem licere iudici, si illi videatur defensiones in quibusdam restringere, veluti ne possit reus colloqui, nisi cum suis aduocatis & procuratoribus vel etiam non nisi præsente aliquo ministro publico. Iosephus Ludouicus commun. opin. conclus 38. item restringere tempus ad faciendas defensiones, & decernere, quod loco copiæ exhibeantur aduocatis originalia indicia per eos videnda. Farinac. nu. 1. 2. cum seq.

Vnde fit argumentum validum, si hæc de quibus quæritur, sunt tantum iuris positiui, quia ad solemnia, & modos defensionis spectant, quæ statuta sunt iure positiuo, & non ad defensionem simpliciter, quæ est iuris naturalis: item si quod detur inscripto, vel dicatur viua voce; &, quod breuior, vel prolixior terminus tempusque reo ad defensionem assignetur; sunt etiam iuris positiui: sanè cum consuetudo vim legis obtineat; poterunt per illā hæc omnia mutari, maximè quando illa fuit a Principe tolerata, vt in casu nostro.

Item cum iudex in his criminibus sit liber a regulis iuris positiui communis, vt

sæpè

sæpè dictum) non esse illi, quod proponitur, si expedire iudicet illicitum. Denique reddant differentiæ rationem, cur, quod in thesi ponitur iudici non liceat, & quæ ipsi de modo mutando, & tempore restringendo concedunt, liceant? Non puto posse dari, nisi fortè quod hic maius præiudicium rei sit, quod negauerim.

QVAESTIO XXXVIII.

An sint concedendi aduocati in atrocioribus criminibus, cum soleant ex hoc reis magis indurari, & instigari ad negandum.

QVod non sint concedendi, videtur primò probari ratione, quia videntur hæc iudicia retardari: Secundò quia etiam in causa hæresis videntur negari posse, quod Simancas admittit. Tertiò quia probatur claro textu in l. per omnes. C. C. de defens. ciuitat. ex quo illud multis asserunt Barbat. tractat. de præstant. Cardin. 1. par. quæst. 9. allegans pro ea Baldum, Angel. in pract. versiculo vestem etiam cœleitem. numero 12. Marsil. in pract. §. diligenter, numero 164. Quarto hoc pertinet ad modum defensionis, vt per se, vel per alium: modus autem subest arbitr. iudicis, vt dictum, quæst. 37. Quintò ius scriptum in aliquibus criminibus reis aduocatos denegauit, vt in crimine læsæ Maiestatis diuinæ per hæresim, cap. fin. de hæret. in 6. & humanæ, l. quisquis, §. denique, C. ad leg. Iul. Maiestat. Bart. in extrauag. ad reprimendum in glos. fine strepitu. Gigas tit. qualiter in crimin. læsæ Maiestat. proced. quæst. 4. item furibus signibus, & grassationbus, seu latronibus viarum. l. per omnes. C. de defens. ciuit. Marsil. supr. & l. 1. nume. 20. de quæstion. Roland. cons. 12. num. 62. lib. 3. Ex his videtur aliquid probabilitatis prima facie hæc opinio habere, sed re vera non est secura.

Omnino tenendum, etiam in exceptis criminibus non posse denegari reis aduocatum, nec ratio addita sufficit ad denegandum. Hanc vnanimiter tenuerunt in suis consilijs DD. Ingolstadienses anni 1590. & rursus anni 1601. Friburgenses, Patauini, & Bononienses, & est recepta praxi inquisitorum in hæresi, cui nostrum crimen exæquatur, & communi DD. calculo, Sprenger part. 3. mallei malef. Clarus, §. hæres. n. 17. etiam si rei non petant. Eimericus in director. inquisit. tit. de defens. reor. & ibi in commun. Penna. Repertor. inquisit. in verb. aduocatus. Humbert. in praxi Iud. eod. verbo. Simanc. Cathol. instit. tit 5. nu. 2. Bossi. de indic. contra tortur. nu. 78. in fin. Roland. cons. 12. nu. 61. lib. 3. & alij passim.

Item probatur ratione. Iure naturali cautum, vt qui per se nequit, possit se per aliũ defendere; sagæ plerumque sunt illiteratæ, nec se norunt defendere, ergo debẽt per alium defendi, alioqui illis indirectè tolleretur defensio, quæ nulli tollenda. Cõfirmatur, quia iudex ex officio tenetur curare, vt indefensi defendantur. l. si non defendantur, D. de pœn.

Item est conforme Carolinæ constitutioni, art. 47. vbi addita ratio, quoniam alij ex simplicitate, alij ex terrore nequeũt suas defensiones proponere, & art. 14. vetatur, ne ad carcerem aditus ijs precludatur, quorum opera ad defensionem suam rei vti cupiunt. Si dicas hoc statui in criminibus non exceptis contra, quoniam in ijs, quę iure naturali reis debita sunt nullum discrimen est exceptorum, & nõ exceptorum criminum.

Ad argumenta in contrarium facilis est responsio. b

Ad 1. negatur retardari, nam occurri potest huic retardationi primò si statuatur aduocatis, vt cum reo nunquam soli sint, sed semper cum eo agant præsente iudice, fiscali, vel notario, vt sic omnis subornatio, instigatio, & induratio ad negandum impediatur. Farin. d. q. 39. n. 14. & n. 112. & seqq. Item poterit cogi aduocatus, vt sub iuramento promittat, se reum ad negandum delictum non instituturum, aut subordinaturum, vt iubet Carolina constitu. ordinar. 88. & non vsurum nisi iustis defensionibus, & cũ reum viderint criminosum esse, se citaturum a defensione, Decian. in tract. crim. to. 1. li. 5. c. 37. Baiard. ad Clar. §. hæresis, n. 22. & clarissimè cautum Instruct. inquisitor. quas refert Simanc. & Penna. sup. Deinde supponitur aduocatũ fore virum probũ, gnarum officij sui; qui nolint in officio suo delinquere; delinqueret autem si instrueret reum ad

tacen-

tacendam veritatem, & non leuiter peccaret. Abbas, & alij in capit. 1. de test. cognit. D. Thom. 2. 2. quæst. 69. artic. 1. & 2. gloss. in ca. 1. de confess. in 6. Iason in leg. cum proponas 2 C. de pac. quod si iudex postea deprehendat aduocatum tricari, dolose procedere, vel aliquid frustratorie proponere, potest iterum exigere iusiurandum; immo si vehementer præsumat de dolo aduocati, potest illius propositionem reijcere, nec curare appellationem, & vltra procedere; Sic post Innoc. Host. & alios concludit Conrad. Brun. de hæret. in capitulo de cautelis. vers. contra improbe petentes. Sane nunquam concessione aduocati, adeo indicia retardabuntur, vt cum tanto reorum præiudicio ipsis negari possit, quod iure naturali debetur.

Ad 2. Sufficit, quod in praxi nunquam denegentur, nec admodum probabile est, eos denegari posse, nisi in casu mox dicendo in responsion. ad supra.

Ad 3. Argumen. respon. dupliciter primo DD. illos mihi videri nitiullo textu nō bene intellecto. Textus enim agit de patrocinijs, hoc est defensionibus potentium ambitiosis, illegitimis, extraiudicialibus, & vel violentis, vel dolosis, qui tali patrocinio causa fuerunt, vt scelera citius, crebrius, audaciusque committerentur, quod illic in dict. l. per omnes, acute vidit Accurs. Non vero agit de patrocinijs aduocatorum, in iudicijs admitti solitis, nec argumentum ab illis ad istos posset procedere, nisi constaret istos dolose procedere, tunc autem eos etiam reijci posse dixi. Secundo Responsorium, vt infra ad supra.

In quarto argumento falsa est maior, quia istud non pertinet ad modum defensionis, sed directe pertinet ad defensionem ipsam, cui per accidens est, vt per se, vel per alium fiat. Ius enim naturale simpliciter vult non tolli defensionem, tolleretur autem illi nequit seipsum defendere, si per alium non fineretur. Non tolleretur autem, licet non fineretur se defendere scripto, cum possit verbo; vel non fineretur triduj spacio differre, qui potest statim. Vnde patet differentia casus propositi in quæstione 37. ab eo, qui proponitur in ista quæstione.

Ad 5. Respondetur, in criminibus istis iure scripto tantum denegati aduocatos, quando notorium est reum esse hæreticum, rebellem, vel conspiratorem in Principem, assassinum, aut insignem furem, vel latronem, & huiusmodi, sed antequā constat esse talem, aduocatus conceditur. Sic leges illas exponunt, & in praxi obtinere testantur. DD. Mantua Benauid. singu. 15. Rolandus dicto consilio 12. num. 79. lib. 3. Iul. Clar. in §. hæresis, numer. 17. Farinac. q. 39. num. 109. & 167.

QVAESTIO XXXIX.

An confrontatio sagarum, quæ vt plurimum prona sunt ad reuocandum, consulta videatur?

PArum mouet me, quod Sagæ pronæ sint ad reuocandum, nam nō omnes tales, & forte pauciores, neque de occultis istis nostrum est iudicare, cap. sicut est, de Simon. capitulo erubescant, 32. quæst. 5. Constat ordinarie in huiusmodi, stylum curiæ sequendum, Menoch. cas. 4. 4. Mascard. conclus. 1317. num. 47. Farinac. quæst. 43. nume. 144. Sed nec stylus vbiq; idem, nec iste a iure naturali, sed positiuo descendit: quemadmodum, & illud quod reus, qui de se confessus alios nominauit, debet in præsentia nominati cum iuramēto asserere, sic esse, alias nominatio non operetur, Boer. decis. 319. nume. 4. Clarus quæst. 2. num 12. versic. quæro nunquid, & Vulpell. cons. 30. numero 7. & consilio 83. num. 8. aut illud quod alijs magis arridet, vt relicto iuramento; reus de se confessus, & qui alium in quæstione nominauit, in ratificatione de se, & alijs, debeat iterum, leuiter tamen torqueri, & in præsentia nominati confitmare nominationem. Farinac. supra, siue illud, quod quādo in mutuis delationibus inter se dissentiunt, vt postea simul de hoc dissidio interrogantur; inuicem redarguere permittantur: quæ omnia ex consuetudine potius, quam iure scripto manarunt, nec ordinarie imperatæ iudicibus sunt. Ideo (vt optime Bononienses inquiunt) quid circa has agendum prudens iudex arbitrabitur, si namque ex vna parte adsit qualitas, vel prærogatiua dignitatis, auctoritatis, vel imperij in aliam partem, vel vna iudi-

iudicio, & sermone prævaleat, adeo vt dubium esse possit ne contra veritatem vna trahat alteram in suam sententiam, nunquam confrontatio talis permittenda, si nihil istorum adesset, permittendam videri. Chart. d. lib. 3. c. 1. nu. 92. In facto igitur hoc consistit, & circumstantijs consideratis decidendum, etiam in violenta, » hoc est, quam inuitis iudex imperat, confrontatione: casus in quibus consulitur legite apud Clarum, q. 45. nu. 14. & ibi Baiardin. addit. & in ipsis casibus non admittenda, nisi præcedant considerationes exquisitissimæ, & causæ grauissimæ, vt de hæresis crimine docet Penna, ad 3. part. Directorij Inquisitio. comm. 23. nu. 101. vbi de hoc prudenter egit. Idem censeo de quodam genere confrontationis, quod aliquando iudices decernũt, quod vocatur, confrontatio ad cortinam, & minus habet periculi, de quo Antonius Columba. In forma procedendi extraordinar. in controuers. crim. ab arb. 220. in confrontatione, spontanea, quando paratus est reus alios nondum captos societatis coarguere, & conuincere: puto aliud dicendum, vt scripsi, l. 5. sect. 10. circa fin. nempe hanc nunquam admittendã nisi præcesserint indicia talia, vt propter ea nominati citari possint, & iam citati, si non apte obiectiones rei nominantis, & constanter accusantis, soluerint, queant in carcerem compingi. fieret enim alioquin iniuria talibus denunciatis, hoc seqq. DD. Friburgenses, & bene addunt, si socius in præsentia, & confrontatione suam nominationem retractet, tamquam testem varium, & inconstantẽ denuo torqueri posse. Farinac. sup. a nu. 116. vsque ad 150.

Conclus.

QVAESTIO XL.

An dictum Binsfeldij trium, vel quatuor feminarum pro vnius viri denunciatione exigi, debeat obseruari in terris imperij.

RESpondeo negatiue, tum quia priuati Doctoris dictum est, tum quia contrarium vbique praxis videtur recepisse. lege tradita superius ad quæst. 13.

QVAESTIO XLI.

Quid sentiendum de praxi Germaniæ quæ denunciationes de choreis, & sagarum conuentibus, hactenus pro veris, et sufficientibus, & non illusorijs accepit?

NOn Germaniæ solius praxis est, sed Galliæ quoque, Hispaniæ, Italiæ, ac Belgij, & est optime fundata. Qui proillusionibus habent, ipsi ab Alciato, Ponzinibioque cum paucis alijs deluſi, & magna pars Vvieriana farina, non puræ fidei pol line, sunt conspersi. lege, quæ de hac re scripsi, lib. 2. Disquisi. Mag. q. 16. & lib. 5. sect. 16. Vbi in vltima editione Moguntina anni 1603. fusissime, & neruosissime hoc confirmaui, & spero me Lectori veritatis amanti satisfeciſſe.

Consideratis, itaque cunctis, quæ & in d. libro 5. Disquisitionum, & in responsione hac quadragenaria scripsi, statuo Principem optime de rep. meriturum, & iustitiæ præclare consulturum, si in suo territorio præcise faceret statutum, quo primum caueret, ad quod denunciationes tortura in hoc crimine posset adhiberi, & licet duæ de iure sufficiant, tamẽ tres ad minimum requirendas, sine vlla distinctione virorum, & fœminarum: secundo, quod nõ attendatur ad contritionem, nisi forte aliqua sit notorie incõtrita, eo quod nolit confiteri, aut Eucharistiam sumere. Tertio, quod non requirantur aliæ circũstantiæ, nisi quod sagæ carceratæ, seorsim tamen positæ, & examinatæ, atque interrogatæ in genere, viderint N. & N. præsentes in tali congregatione nocturna sagarum: nullis admissis defensionibus, nisi quæ fundamentum habeant in iure naturali fundatum: ratio, quia in criminibus exceptis, iudici quo ad processum remissæ sint solemnitates iuris ciuilis.

Quarto cum de persona semel denunciata, possent alij socij interrogari in specie: eiusmodi autem interrogationes speciales admodum sunt periculosæ, quod duæ denunciationes debeant præcedere, vt in specie de persona denunciata, possit interrogari. Quæ eo magis placeret expresse statui, vt iudicis arbitrio, quam paucissima committentur.

Hæc, salvo meliore iudicio, mihi de his XL. quæstionibus videbantur Græcij Styriæ, IV. Octobr. 1602. nunc eadem auxi, & recensui Salmanticæ, XXIV. Iulij, 1604. Martinus del Rio Societatis IESV LL. licentiatus, & S. Theol. Doctor.

FINIS.

DISQVISITIONVM MAGICARVM.

MARTINI DEL RIO,

SOCIETATIS IESV PRESBYTERI;

Liber Sextus.

QVI EST DE OFFICIO CONFESSARII.

OVum dupli cem perſonam gerat Confeſſarius, Iudicis, & Medici: facilè intelligitur vtriuſque munere fungi debere. Iudicis quidem perſonam ſuſtinet, quã lo confeſſiones excipit, tanrum: tũ enim Dei vices gerit in ligando, & abſoluẽdo, Medici gerit non tum ſolummodo, ſed tiam extra tribunal illud poli, quando cõ ulitur, idque, vel à reis vel à læſis, vel à iu bitię executoribus, & adminiſtris, vel deique ab alijs quibuslibet. De duplici hoc fficio nunc nobis agendum.

A

B

CAPVT I.

De officio Confeſſarij, qua Iudex eſt.

AD Iudicem pertinet noſſe delicta, & de illis in foro ſuo iudicare. vt ea conoſcat Iudex, operæ pretium fuerit principio hic, quaſi in tabella, ſeu breuiculo, ıte oculos ponere, quæ in quinque prę:dentibus libris peccata, ſeu delicta, noer Iudex debet animaduertere & explore, vt, cum neceſſe, reum iuuet interrogando.

C

SECTIO I.

EX *primi*, itaque, *libri Proloquio*, diſcet, licere, examinare hæreticos, an ſint etiam magi, ſeu malefici.

D

Ex 1. & 2. cap. diſcet diſcernere ſuperſtitionis & Magiæ ſpecies.

Ex cap. 3. diſcet.
- Qui libri ratione magię prohibiti ſunt.
- *q.* 1. Quantum Aſtrologorum influxui citra errorem poſsit tribui.
- *q.* 2. Vitare errores malo Chriſtianorum circa cõplexiones temperamentum.
- *q.* 3. Errores vitare circa vim imaginandi.
- *q.* 4. Quid ſentiendum de ſanatione per aſpectum, cõ tactum, vocem, de ſalutatoribus, de gentilibus S. Pauli & S. Catherinæ, & ſimilibus circumforaneis, & de curationibus militaribus, &c. & quæ in hac re peccata interuenire ſoleant?

Ex cap. 4. diſcet. in.
- *Princ.* Quæ peccata occurrant in Magia naturali, & artificiali.
- *q.* 1. Peccata ſigillorum & caracterum magicorum.
- *q.* 2. Magorum fraudes de Numeris, & quid tribuẽdum illis.
- *q.* 3. Quomodo peccetur credulitate, & vſu incantationum?

Ex cap. 5. discet.
- q. 4. Quæ amuleta, seu periapta licita, quæ non?
- Quæ in pirotechnia seu alchimia peccata reperiantur, & quo se pacto cum alchimicis cõfessarius gerere, & quæ illos debeat interrogare? quæst. 3. & 4.

Ex libro Secundo discutitur de quibus Magi sint examinandi.

1. De artis auctore, & efficiente causa quid sentiant? *vt habes q. 2.*

2. Quos habeant libros? *iuxta quæst. 3.*

3. Circa pactum, quas illi adhibuerint solemnitates? *iuxta quæst. 4. præcipue littera E.* & hic an sint rebaptizati, &c.

4. Circa effectus, an eos ediderint prestigiatorios? quia hoc est mendacium. *vide q. 6. & 8.*

5. An putauerint diabolum vera miracula facere posse? quia est error. *vide q. 7.*

6. An imagines sacras inhonorarint, conspuendo, verberando, trahendo, mergendo ve? *vt q. 11.*

7. An alteri pauperiẽ fecerint, vel damnum dederint in bonis fortunæ? *d. quæst. 11. & 12.*

8. An thesauros arte magica quæsierint, aut aliter diuitias, honores, vel victoriam à dæmone expetierint? *d. quæst. 12.*

9. An incantarint animalia & quomodo? *quæst. 13.*

10. An cum bestijs rem habuerint? *Iuxta q. 14.*

11. An cum dæmone corpus miscuerint, & quomodo? *q. 15.*

12. An ad conuentus iuerint, & ibi fecerint, quæ fieri solere narrantur? qu. 16. vbi & illud notandum aliquando nonnullũ dæmonibus sed exstincto lumine, promiscue cum quouis vel quauis oblatis proximis sibi concubuerint quod de Lamijs & maleficis Atrebatensibus anno 1459. narrat Meierus in Annal. Flandriæ, & de alijs alij.

13. Quoad lycanthropos: examinandi, an sibi dumtaxat tales videbantur, an etiam alijs? quia secundo casu adest semper pactum? *iuxta q. 18.*

14. An aliquibus vsi contra vulnera, ac tormenta? & quibus. *q. 21.*

15. An conati animas euocare, an conuenerint de apparendo post mortem? *vide q. 26.*

16. An finxerint spectra? *q. 27.*

17. An spectris cultum aliquem exhibuerint, & quem, & qua ibus? an pacti cũ illis aliquid fuerint, an familiaria colloquia superflua cum his habuerint? *iuxta quæst. 28.*

18. An procurauerint spectrorum apparitionem? *q. 29.*

19. An exorcismis vetitis vsus? quę adhibuerit, & quam adhibitorum vim esse putarit? an habuerit dæmonem inclusum, vel includere sit conatus? an parendum habuerit, & sub quo pacto, quamdiu, ad quid, &c. *quæst. 30.*

Ex libro Tertio.

1. Interrogent, quæ sint instrumenta, quibus vsa? nam grauius subest peccatum vnguentis: eo quod solet præcedere antropofagia & infanticidium. *vide q. 1.*

2. An somnificum maleficium intulerint naturali medicamento, an verò accesserit sepulcri violatio, & cadaueris iniuria? & quem in finem. *q. 2.*

3. Quibus philtris vsæ, an miscuerint sacramẽta, aut alias res sacratas, & quas? *q. 3. Sect. 2.*

4. An sic aliquem egerint in amentiam, occiderint, læserint? *a. Sect. 2.*

5. An contra philtrum sint vsi remedijs illicitis? an capti illicito amore, fecerint quæ ex sua parte necessaria? *d. q. 3. Sect. 3.* item quæ consilia dare possit tali amore irretitus. *ibid.*

6. Ob quam causam philtrum præbuerit, cælebs, an vt matrimonio iungeretur: coniungat, an vt amorem mariti recuperaret: vtrique, an ad libidinem illicitam? *quæst. 3. Sect. 2.* an odij vel obliuionis maleficio vsus? item an incendijs? *Sect. pen. & vlt.*

7. Quid existimarit de fascinatione, & an aliquam fascinarint: quibus vsi remedijs, vel antidotis contra fascinationem? *q. 4. Sect. 1.*

8. An cadauera laniarint, & quæ damna venenis intulerint? quo pacto illa damna viuentibus dederint? item an aliquid defoderint, cui sola remotione queat occurri? *d. q. 1. Sect. 2.*

9. In

9. *In Sect.* 3. Notet confessarius singula, vt norit distinguere in aborsu, an nocuerint iam viuo, in ante animationem? item an sic distenderint pregnantem, vera, an simulata prægnatione? quia priore casu accedit prolis periculum, item quoties hæc facta? denique in 3. casu, an propter hanc desiccationem, fœtus fame perierit, & quod, &c.

10. Attendat, qui homicidæ sint excommunicati? *Sect.* 4. Interroget an sagittariâ exercuerit magus? an huiusmodi imagines confecerint, an baptizarint: & in quarum personarum interitum?

11. *Sect.* 5. & 6. quos animi, corporisue morbos intulerint?

12. *Sect.* 7. An aliquos deuouerint? & qua imprecationis formula?

13. *Sect.* 8. An maleficiarint aliquem ligaminibus, & ad quod tempus? item an ad euitandum vel finãdum illud, aliquid superstitionis adhibuerint.

14. *Ex q.* 5. discet habere rationẽ personarum, quibus nocitum fuit. hinc enim atrocitas peccati crescit. nam cæteris paribus contra publicam personarum peccatur grauius, quam contra priuatam. atrocissimum quòque est omnium, necare infantulos nondum baptizatos.

Ex 6. & 7. discet ob quæ peccata maxime, quis tradatur maleficis puniendus? quibus etiam abstinendum sit ijs, qui cupiunt esse tuti, vel liberarisi maleficijs.

Ex q. 8. Potent confessarius proponere miseriam maleficorum, & peccati enormitatem.

Ex libri verò huius parte posteriore, discere poterit.

1. Naturam vanæ obseruantiæ? *q.* 1. & 3.

2. Quando, & quale sit peccatum? *quæst.* 2.

3. Modos præcipuos vanæ obseruantiæ, & ex eorum similitudine, quando in hoc peccatum quis ruerit? *q.* 4. *Sect.* 1.

4. De precibus, & verbis sacræ Scripturæ de ieunijs & alijs operibus bonis secundum se. *Sect.* 2.

5. De ligaturis & periammatis. *Sect.* 3.

6. De obseruatione omnium. *Sect.* 4.

7. De strenis initio anni. *Sect.* 5.

8. Quando liceat obseruare dies, quando non. *Sect.* 6.

9. Quæ sint licita media sanandorum morborum, & quæ non, & de militari vulnerum curatione. *Sect.* 7.

10. Fundamenta vanarum obseruationum quæ adhibentur ex S. S. &c. refutata. Quod est necessarium scitu, vt idiotis possit persuaderi, esse impia illa, quæ habent pro pijs. *Sect.* 8.

De formula, si Deus incarnatus, &c.
Dæmonum, ministerio an ad bonum liceat vti.
De rythmo, seu versu.
De ritibus & cærimonijs, quæ adhibitæ.
De dubio in quo benignior sequẽda sit interpretatio, tam de dubio personæ, quam rei.

} Contra Felicem Malleolum Tigurinum.

11. Ex formulis positis, *in Sect.* 9. futurum ei non difficile, iudicium ferre: de cæteris, quæ sunt innumeræ, & in singulis locis diuersæ, sed in ipsa ratione formali superstitionis conueniunt.

Ex libro Quarto.

1. Discet naturam propheriæ, & quando sit peccatum Prophetæ, non credere inspirationi. *c.* 1. *q.* 1. & 2.

2. Quibus institutum esse oporteat addendum consilium in reuelationibus? qui abusus, & errata hic possint accidere ex parte confessanjs: quæ ex parte habentis reuelationem? quomodo fraudes, & peccata huiusmodi deprehendantur? de scrutanda intentione? *q.* 3.

3. Regula discet ad cognoscendum, quando peccent Astrologi, & similes diuinatores. quando sors, omen, vel signi petitio sit licita. *c.* 2. *q.* 3.

4 Qualiter peccent diuinatione vtentes, & quæ excusent, vel minuant peccatum. *q.* 4.

5. Quale peccatum sit oracula dæmonum consulere? *q.* 6. *Sect.* 1.

6. In necromantia quibus vsæ medijs, seu instrumentis, quorum ratione potest accedere infanticidium, & similia peccata. *Sect.* 2.

Ex seqq. Sectionibus, discet species diuina-

uinationis cum pacto expresso. In specie quoque illarum victima de oculi excussione, nota incidere in obligationem restituendi, ratione damni iniuste illati. A

8. *In q.7.* Discet varias species pacti impliciti: ex quibus poterit decidere casus similes, vt de saltantibus per pyras, de asseruantibus, ἀμυλον, de ferentibus amethystum, vt somnient, de offerentibus candelam S. Antonio, vt furem indicet, & in quibusdam potest accedere obligatio famæ restituendæ vt in Parthenomantia. B

9. Quomodo liceat niti ominibus, prodigijs, & portentis? quando peccetur in huiusmodi obseruandis. *Sect.2.*

10. Quanto sit sors diuinatoria, & prohibita? maxime de illa quæ fit per inspectionem libri sacri. *Sect.3.*

11. Ad naturam peccati huius intelligendam planè necessaria est. *Sect.4.*

12 Discet peccata Astrologorum, Genethliacorum, & cæterorum iudiciariorum etiam Medicorum & Chirurgorũ? C *cap.3.quæst.1.*

13. Quæ liceat diuinare ex elementis, & mixtis insensibilibus, vt cometis, halonibus, &c. quæ non? *q.2.*

14. Quid liceat Medicis diuinare? *q.3.*

15. Quando peccent physiognomi? *quæst.4.*

16. Quale peccatum sit chiromantia? *quæst.5.*

17. Quæ somnia liceat obseruare, & interpretationem quærere? *q.6.* In fine D quæstionis habebit exemplum faciendæ in similibus disquisitionis.

18. Quæ occurrant hodie peccata in sorte diuisoria, & quibus sit licita? *cap.4. quæst.1.*

19. Quę peccata contingant in contractu sortis, quem vocant ollę seu Lotheryæ? quæ quoad venditorem, quæ quoad emptores, quæ quoad ministros seu assistentes, quæ quoad Remp. vel Principem? *quæst.2.* E

20. Quæ peccata sint canonicæ purgationis: an quis eam cum mendacio vsurparit? *quæst.3.*

21. An vsus sit vulgaribus purgationibus, interroget: tam subeundo, quam exigendo. Notet, quæ dicta de prouocatione ad diuinum iudicium, quomodo in ea peccetur: item de duello publico, & priuato propter adiunctam excommunicationem: & notet quæ ad explicationem censuræ illius hic addita. *Sect.1. & 2.*

22. De peccatis purgationum variarũ per ignem. *Sect.3.*

23. Peccata probationis aquæ frigidæ, vel feruentis? *Sect.4.*

24. Discet, cur, & quomodo peccet Iudex probatione illa vulgari, qua sagæ in aquam proiectæ creduntur supernatare: & quid respondendum nitentibus consuetudine, seu corruptela quorundam Iudicum? *quæst.5.*

25. Notet, quę hic dicuntur, vt communia omnibus vulgaribus purgationibus.

26. Item notet, quæ de excusatione ex capite ignorantiæ aliquando Iudices prætexunt: vt sciat, quando bona intentio excusationem illis præbeat, quando verò non præbeat.

27. Item quale sit peccatum error sine dolo?

28. Peccare Iudices, qui semota lege & ratione, arbitrij libertam plenitudinem sequuntur: & quomodo omnis Iudex legi subiectus? *Sect.2. lit.I.*

29. Peccare quando canonibus, non obtemperant? *Sect.3.*

30. Quando liceat signum petere? & quæ fides requisita ad editionem miraculorum?

31. Quomodo peccet torquens, vel damnans eum, cui hæc purgatio fuit adhibita? *d. Sect.3.*

33. De peccato purgantis per pondere & lancem. *q.6.*

34. De peccato purgantis per crucem.

35. Peccata in quibusdam alijs generibus, quę rariora? *ibid.*

Ex libro Quinto, discet.

1. Quando Iudex peccet arbitrando temere circa criminis grauitatem?

2. Quando peccet minuendo, vel augendo pœnam legis?

3. Quem iuris ordinem contemnendo Iudex peccet? *Sect.1.*

4. Quomodo peccet in inquisitione? 1. circa corpus delicti. 2. ratione accusationis præcedentis. 3. in forma inquisitionis. 4. quoad præcedentia indicia. 5. quoad famam præcedentem. 6. quoad absolutionem præcedentem. 7. quoad transactionẽ. 8. quoad gratiã Principis. *Sect.2.*

5. Di-

5. Discet de indicijs, quæ vix præcipuorum? 2. quod Iudex tenetur aliquando ad damnorum restitutionem, si non interrogauit de socijs. 3. quando propterea reo deneganda sit absolutio? 4. alia in hac re tam rei, quam Iudicis peccata. 5. peccata Iudicis ex defectu indiciorum ad torturam sufficientium. 6. quomodo distinguēda iactantia à minis? 7. quod mens scrutanda in minantis æquiuoca locutione. *Sect.* 3.

6. *Sect.* 4. Docet vim minus certorum indiciorum, 2. quod ex non impedito damno Iudex teneatur restituere. 3. Peccari in sortiariorum, defensione, fauore, patrocinio, & occultatione. 4. qui mortaliter peccent non defendendo. 5. qui teneantur restituere.

7. Discet multiplices abusus iudicum in receptione testium. *Sect.* 5.

8. Peccata accusatorum, & onus restituendi. *Sect.* 6.

9. Varia peccata in reis comprehendendis, carcerandis, & postea ibi asseruandis. *Sect* 7.

10. Multa grauia peccata circa modum torturæ, in quantitate & qualitate. *Sect.* 8.

11. Quosdam ritus superstitiosos contra maleficium (vt vocant vulgo) Taciturnitatis. *Sect.* 9.

12. Peccare Iudices, qui mendacio, dolove reum decipiunt. *Sect.* 10.

13. Quando Iudex peccet condemnādo reum ex sua confessione. *Sect.* 11.

14. Quomodo discernendæ; suspicio, opinio, & præsumptio.

15. Cui possit iniungi abiuratio, & quo pacto is ad eam inuitus adigi possit? *Sect.* 12.

16. Varia, in quibus iudices circa canonicam purgationem queant peccare. *Sect.* 13.

17. Quomodo Iudex peccet, interdum etiam cum onere restituendi, eo quòd cum deberet absolutè absoluere, tantum absoluit reum à iudicij instantia? *Sect.* 14.

18. Quomodo qualificanda sortilegia? item quæ sint hæreticalia, quæ non? & proinde, quibus excommunicatio accedat? *Sect.* 15.

19. Quando Iudex peccet in pœnæ irrogatione? *Sect.* 16.

20. Peccata quædam propria Sacerdotum, & clericorum in hac materia, de quibus illi interrogandi. *ibid.*

21. Quando Iudex remittens pœnam teneatur ad restitutionem, & peccet? *ibi.*

22. Peccatum legentium, vel retinentium libros Magicos. *Sect.* 17.

23. An præbenda maleficis ad mortē damnatis Eucharistia; & vnctio, & quid in Eucharistia præbenda sit obseruandum. *Sect.* 18.

24. Peccetne Iudex sepulturam denegando? *Sect.* 19.

25. Peccatum eorum, qui subministrāt instrumenta necis, vt reus euadat pœnam publicam. *ibid.*

SECTIO II.

De sigillo confessionis in hac materia.

HAnc sectionem addo, propter quorundam confessariorum simplicitatem, & quorundam Iudicum temeritatem, atque malitiam; qui, quantum possunt, conantur ex confessarijs, directè, indirecteve; tum ante rei mortē, tum post eam, exsculpere; num reus fuerit peccati illius conscius. Adeò vt alicubi audiuerim solitos quodam loco confessarios à Iudice post latam sententiam mortis in reum interrogari; sitne iustè damnatus reus? necne? & religiosos quosdam, eo quod hanc iudicum iniquam importunitatem, vt sacrilegam, graui oratione represisset, imposterum ad reos audiendos vocari desijsse. Notandum primò sigillum confessionis vim æqualem habere in omni crimine, etiam maximè enormi; vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, & hæresis; vnde patet falsum & erroneum esse vetus illum vulgarem? *Est hæresis crimen quod nec confessio celat.*

Ciga. de crim. læs. Maiest. 2 rubr. quæ accus. poss. q. 18. Ant. Gabrielius. li. 7. concl. vlt. n. 17 Albert. de cognosc. diffinit. Cathol. q. 25. Soto, et Ric. in 4 dist. 21.

Notandum secundo, ex communi sententia, seruandum sigillum, vt ante rei mortem, sic & eo mortuo, quia moriendo ius famæ suæ non amisit: nec confessio eius propterea minus confessio esse cæpit, quàm prius. Notandum tertiò, Doctores quando concedunt veniam detegendi, seu narrandi aliqua accepta in confessione; nunquam loqui de expressione delicti in specie, vel personæ nominatione; sed omnes tantum agere de

quadam generali reuelatione delicti, sic facti, vt per eam nequeat ad personarum cognitionem deueniri. Notandū 4. aliud esse, si agatur de delicto committendo, aliud si de iam commisso.

Sic post Ang. Albert. Gigam. & Gabrielium docuit Farin. to. 1. q. 51. nu. 110.

Quoad delictum commissum, in primis est sententia quorundam, quæ communis videtur Canonistarum, posse Sacerdotem delictum iam commissum reuelare, quod non in Sacramento pœnitentiæ; sed extra illud, sub promissione secreti, & sigilli confessionis accepit; immò, si B inde testem producatur, debere illud reuelare in iudicio; hæc sententia reijcitur ab alijs, volentibus veram esse de crimine cōmittendo, non de crimine commisso. probabilem puto vtramque, sed posteriorem esse tutiorem: in rigore quidem, qui se obligat sub secreto tali eque quoad cōmissa, & committenda; sed censetur Ecclesia propter publicum bonum, velle irritare promissionem illam, quoad crimen committendum; qui fauor boni publici C cessat ordinariè quoad crimen commissum, ideo si graue damnum inferretur celatione illius criminis commissi, teneri tū quoque illud sic reuelari. fatentur Menoch. & Farinacius, doctiss. duo Iurisconsulti. Sanè promissio illa sub secreto sigilli facere nequit, vt quod sigillum nō est, id tale fiat: sed obligat solummodo more promissionum aliarum de secreto seruando: quarum vis se in detrimentum reip. contra æquum, & bonum nequit porri- D gere. Quoad delicta committenda, quādo quis non vult abstinere, aut se emendare, sed crimen statuit perficere, fuere nonnulli Iuristæ, qui censuerint, ea posse à confessario reuelari. hæc sententia periculosa est, & retrahit homines à confessione. Excusari possent auctores eius, si duntaxat locuti forent, de eo, qui specie confitentis accederet, reuera tamen non haberet animum confitendi, sed vel cōsilij petendi tantum, vel decipiendi con- E fessarium, aut pertrahendi in societatem criminis; tunc enim non est verum sigillum, nec res sub sigillo credita. Quod si quis animo confitendi accederet, seq. claubus subijciendi, & absolutionem consequendi, & sic confessionis sigillo rem subijceret: sequenda omnino communis opinio contraria, quæ pluribus Iuristis, & Theologis placuit, non esse tum licitum detegere, ne reipubl. quidem proditionem. Hanc sententiam limitant, primò quoad veram relationem: volunt enim posse Sacerdotem tunc ipsos confitentes diligenter monere, vt abstineant, & obtinent, tum etiam monere magistratus, & Episcopum, vt super gregem suum vigilent, ciuitatem custodiant, & similia, quibus & malo subueniatur, & confessio, non reueletur. 2. limitant, si pœnitens habeat socios complices, & ipse quidem pœniteat, & emendationem spondeat; indicat tamen adhuc esse periculum, ne per complices, ipso desistente, scelus committatur: tunc enim putant; vt occurratur damno futuro, posse Sacerdotem reuelare delictum futurum, etiam confitente non consentiente. 3. limitant multi Iuristæ si pœniteat pœnitentem, & velit se emendare ac desistere; quod si nolit desistere, nec obuiare, vt potest, sed perficere mauult: tunc inquiunt non teneri sicerdotem ad sigillum, quæ putatur communior sententia Canonistarum. fundamētum eorum est, quia non putant hanc esse veram confessionem, nec sigillo hic locum esse. Sed falluntur, quia vera confessio est, si animum accedentis, & confitentis consideres, licet non sit perfecta confessio, & valida. Et ad hoc, vt quis sigilli secreto ligetur, nihil necesse est (quod bene docuit Nauarrus) confessionem esse perfectam & validam, si hoc enim requireretur, quanta quæso porta pandere tur malis Sacerdotibus, ad reuelanda secreta: quib. sufficeret minima aliqua causa denegandæ absolutionis? sed satis est, si pœnitens animo accedat confitendi, seq. claubus subijciendi, vt absolutionē consequatur, & cum hoc animo sincere peccata narret, ac numeratò promat; nihil quod meminerit, sitque dicendum, prætermittens sponte sua: obligatus enim hoc ipso manet Sacerdos ad sigillum seruandum: nec æquitas, aut religio sacramenti huius patitur, vt qui fidem habuit, suaque arcana credidit confessario, vlla ex causa decipiatur, sunt enim permulti, qui licet animo sint satis præparato & forti ad confitendum, infirmiores tamen adhuc se putant, quam vt queant abstinere, & imaginaria quadam necessitate se trahi, raptarique ad perficiendum putāt; quod dolent tamen se non penitus abominari,

D. Tho. Sot. Rich. & cōm. Theolog. vide Nauar. in c. sacerdos. nu. 10. & sequ. Farinac. multos citat Iuristas, sed videtur non satis rem asecutus. Ex D. Th. Augustt. ad Ang ver sicul. che hai tradita tatua pat in. post n 18 Sic postadios quos allegant Angel. et Gigas supr & Farin. supr. nu. 101. Vt Innocent. Abbas. Ant. et qui eos seq. Gab. & Menochio sup. Gig. sup. q. 18 Augustt. ad Ang. supr. Bona cosa communop. pin. vers. Sacerdos nō potest reuelare.

Post Innocen & Abbat. Gabriel. d. conclu. vlt. n. 7. Menoch de arbit. cas. 180. n. 21

minari, & à Deo postulant vires, roburq. sibi ad hoc præstari, & ignosci infirmitati suæ. Quare tertia hæc limitatio meritò à Theologis, plerisque hodie explodituꝛ: & miror Farinacium eam amplexum; cũ rectè D. Thom. paulò antè fuerit secutus.

Quoad 2. limitationem, simul & primam, dependent à quæstione 5. *Sacerdos possit uti aliquando scientia, ex confessione parta, saltem ad gubernationem, & mala imminentia aduertenda?* verbi gratia, confitetur maleficus, se vel alium posuisse pulueres, vel quid aliud sub tali limine: & nisi tollantur, domum comburẽdam, Principem interiturum, quotquot vrbem ingredientur, egredienturque in magnam perniciem, aut periculum venturos. Qua in quęstione consentiunt omnes ferè DD. paucis exceptis, licere seruata circumscriptione, vt nec directè, nec indirectè ad suspicionem peccati confitẽtis quisquam deueniat. Sed probabilior est contraria sententia, & tutior, & magis consentanea religioni, ac reuerentię huic Sacramento debitæ; quàm tenuisse videtur Henricus Gandens. Tutiorem dixi, quia vt illa contraria practicetur sine periculo, tãta, & tam multiplici est opus circumspectione, vt difficile sit plerumque eam seruantẽ non incidere in sigilli violationem. 2. quia fauet ipsi Sacramento, cum inuitet ad illud ipsa silentij, & arcani necessitate, & securitate, ac libertate confitentium. 3. quia S. D. N. Clemens VIII. anno 1592. die 26. Maij, decreto quodã, præcepit superioribus regularium, vt diligentissimè caueant, ne notitia de peccatis in confessione habita ad exteriorem gubernationem vtantur. Quæ sanctio etsi liget, dumtaxat eos, ad quos scripta; satis tamen indicat Põtifici Maxim. magis probari eam sententiam, quæ vult ita prorsus se cõfessarios gerere, ac si in cõfessione nihil penitus audiuissent; sibique persuadere, nullatenus humanarum rerum regimen ab hoc Sacramento dependere, vt quod ab eo quam longissime distat. Cum tamen hæc prohibitio in isto casu sit iuris humani; & periculum à republica, vel proximis; cum citra damnum tuũ, & sigilli violationem queas; propulsare, sit iuris diuini; haud dubiè casus posset incidere; quo quis teneretur hac scientia ad malum, quemadmodũ diximus propulsandum, atque tenendumque vti, præsertim cum sententia illa communis sit probabilis, & nullum ius humanum valeat impedire; ne quis cum necessitas postulat, ad malum ingens impediendum, sententia probabili vtatur. Et hoc casu admitti posset prima illa limitatio; sed & 2. si per omnia prospiciatur, & caueatur sigilli integritati. Nec enim putandum, Pontificem de huiusmodi extraordinarijs planè casibus agere voluisse; qui in religiosis congregationibus vix vnquam eueniunt.

Ex hac autem sententia illud sequitur; si Petrus Magus mihi confitens inter circumstantias peccati complicem indicarit; isque mox mihi quoque confiteatur, sed peccatum illud sibi cum Petro commune reticeat; non posse me hac scientia vti, ad illum de hoc peccato examinãdum; sed tantum posse me in genere inuestigare; num sit aliud, quod conscientiam eius grauet, & persistentem in silentio, teneri me simpliciter absoluere. Sequitur secundo. Non posse Sacerdotem ne metu quidem mortis proposito cuiquam hoc crimẽ reuelare, & posse eo casu dicere nescire sese, nec de tali peccato se quidquam audiuisse, quia reuera non scit, nec audiuit, vt homo, seu vt pars Reipubl. Immo si mente subintelligat, (scilicet, vt possim reuelare) posset dicere se hoc in confessione non audiuisse, vel reũ sibi hoc confessum nõ fuisse; & hæc omnia posset iuramento confirmare. Nec potest ad reuelandum Sacerdos à quoquam cogi, ne à Papa quidem; multò minus à quouis alio, vt fusè docent August. Berous, & Hieronym. Gigas. Quod si iudex inuenisset peccatum malefici scripto commendatum; vt id confiteretur; vel ab aliquo auscultante penitentem, vel a sacrilego Sacerdote sigilli violatore id intellexisset; non posset iudex his testibus, nec illis schedulæ, nec ipsi Sacerdoti credere, nec propterea reum capere, vel torquere: immo etiamsi iam illum condemnasset testibus conuictum: & postea intelligeret totam delationem, vel accusationẽ ortam ex sigilli violatione, deberet damnatam absoluere, & dimittere.

Duo denique sunt casus, soli, quibus liceat reuelare in confessione audita. *primus est*, quando pœnitens Sacerdoti licen-

Citant multos Sotus de var. secr. tegendi membr. 3. q. 3. Nauar. in d. c. sacerdos. nu. 144. & seq. d. 6. et est omnũ illorũ quos cit. lit. d. nu. §. 1. & prat. Card. Tolet in su. Casuũ, & Emanuel. Saa in Aphor. verb. quod lib. 8. qu. 29. & 31.

Vide D. Th. in add. 3. q. 11. art. 1. ad 2. et 4.

c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. et ibi Nauar. à n. 13. & est cõmun. Nauar. Man. c. 8 n. 19. communem esse docẽt Gigas d. q. 8. n. 4. Gomes. de crim. c. 13. n. 9. Mascar. l. 1. at probat. in præfa. q. 5. nu. 51. Berous q. 12. n. 2. Gigas d. q. 8. n. 5. Ant. Gomes. diff. nu. 9. Masc. d. operis. lit. 2. concl. 377. nu. 1. & 3. Menoch l. 1. de præsũpt. q. 89. n. 26, & 27.

centiam reuelandi concessit, consentiunt in hāc Theologi, & Iuristæ propter text. clarū, *in cap. significasti. de adulter.* quia licet pœnitenti renuntiare iuri in fauorem suum introducto. Quidam tamen requirunt, vt hæc licentia detur extra cōfessionem, & rursus tunc reus narret suū peccatum. Sed hoc non est necessarium, vt melius cæteri censent, nam si extra confessionem iterum ei narret: iam poterit ex alio capite referre, nempe iuxta limitationem sequentem. Deinde quid interest, dicatne in confessione, do tibi licentiam, hoc quod modo narraui reuelandi: an post confessionem hoc dicat, & iterum narret? Veriores ergo conditiones sunt, 1. non sufficere ratihabitionem, neque licentiam interpretatiuam, vel implicitam, sed requiri explicitam, & expressā. 2. debere eam esse mere liberam & nullatenus coactam. 3. debere subesse causā iustam & magni momenti: vtputa boni publici, aut corporalis vel spiritualis boni pœnitentis. Nam ioco, vel ex causa leui reuelare, etiam habita permissione confitentis, sacrilegium foret.

Est communis, vide Sotum in 4. d. 18. q. 4. art. 5. Scot in 4. dist. 18. & 11. In capit. Matthæus, de Simonia et in c. significasti. de adulter. Farr. supra num. 111.

Post Halensem, Scot. Duran. Gab. et Maior in 4. d. 1 Vide Mascard. de probat. cōt. 1286. Vide Augustinū de Ancona ad angel. vbi supra, & Farinac. supr. D. Bona. d. 21 a. 2. q. 3. Pal. ibi. q. 3. a. 3. Sotus d. 18. q. 4. art. 6. Nau. in d. c. Sacerdotes num. 161.

Sacerdoti verò, dicenti se licentiam à pœnitente habuisse, non semper credendum: sed duntaxat, si & ipse bonæ sit famæ, & iureiurando id confirmet, & pœnitens ei non contradicat.

Secundus casus est, si sacerdos idem aliunde seu alia via, extra confessionem, ante vel post eam, resciuerit: quem admittunt, in delictis committendis. Abbas & alij: sed idem in commissis cēsent communiter Theologi, & ratio efficax id persuadet, nec enim per confessionem sacerdos amittit ius quod ante habebat: neque id, quod postea aliunde illi comparatum. Quod si amitteret, confessio vergeret in damnum publicum, nā fraudibus patrocinaretur, & iudicia euerteret, verbi gratia, si quis, coram duobus Sacerdotibus tantum, maleficium commisisset, & postea vtrique confiteretur. iste enim tum nec deferri nec accusari à quoquam posset: quod, quam sit reip. perniciosum: nemo non intelligit. Cauendum tamen Sacerdoti, ne hac licentia vtatur, nisi in re grauissima: nam facile scandalū sequeretur, si frequenter & in leuibus rebus ea vteretur: item cauendum, ne quid amplius dicat, quam quod extra confessionem cognouit. Sacerdoti verò dicenti se extra confessionem id resciuisse non credi, nisi id probet, &, si non probat, extra ordinem puniendum arbitrio iudicis, communiter censent Canonistæ. sed hoc arbitror de sacerdote malæ famæ intelligendum. Nam in eo qui bonæ famæ est putarim sufficere iusiurandum probationes, si testes desint: cur enim nō hic sufficiat, quod in priore casu sufficere fatentur?

Nau. & alij quos sequuntur Mascardus sup n. 5. & 6. & Farin. sup n. 102.

Denique extra hos casus licitos, sacerdos reuelando violans sigilli (quod ex iure diuino positiuo fluxit) secretum, hodie deponendus, & in carcerem perpetuum monasterij cuiuspiam detrudendus est. *vide Conc. Later. c. 2. & c. omnis, de pœn. & remiss. & Farin. pract. crim. q. 51 nu. 93.* aliquando tales iussi fuere à Pontificibus degradari & pœna mortis affici, & merito, exemplum ponit Felicianus *lib. de gradic. 14.*

SECTIO III.

De modo confessionis.

PRæter ea quæ cōmunia sunt in hoc crimine & in cæteris, peculiariter obseruare oportet confessarium nonnulla. Quædam pertinent ad interrogatoria: quædam ad præparationem animi: quædam ad obligationem restituendi: quædam ad absolutionem impartiendam.

Quo ad interrogatoria, multa fuerunt à me dicta, *sect. 1.* his adde primò, quod quia sagæ vix vnquam faciunt integram confessionem, idque dæmoni promittūt: rogandę sunt de hac re, & sacrilegæ, seu mutilatæ confessiones omnes repetendæ: deinde vt tunc omnia prodant, inducēdę bonis rationibus, vt velint: & interrogationibus illis Sect. 1. iunādæ, vt possint. Interrogandæ quoque, an ex animo renunciarint fidei, nam tunc est apostasia, an aliquid animo crediderint cōtra fidē? tunc est hæresis. an abusæ rebus sacris? & est sacrilegium. an diabolum adorauerint, siue in specie aliqua visibilem siue quem non videbant (vt testatur Meierus de sagis Atrebatiensibus anno 1459.) itē quamdiu in hoc crimine hæserint, an aliquando animo pœnituerint, &c. propter volitiones eiusdem criminis diuersas &

earum interpolationes. 3. interrogandæ sunt, an adhuc retineant libros, aut alia magica instrumenta: quia retentis illis absolui nequeunt. 4. vtrum alios talia docuerint, aut se duxerint: quia non debent absolui, nisi quantum in se est conuertere illos conentur, & si cõuerti noluerint, eos ad superiores, magistratumve deferant, aut accusent. Si tamen confessio fiat in articulo mortis, sufficiet tum, qui præsentes fuerint in genere monere & hortari, vt à deceptione & hæresi tali recedãt, sibiq. in posterum caueant, &c. 5. videndum, vt occasiones relabendi euitentur, & tollantur, verbi gratia, si habitat, vel versatur inter maleficos, quando fieri potest, loci mutatio, & separatio iniũgenda. 6 interrogandæ diligenter de varietate confessionis iudiciariæ, hortandæ, si cuncta vera, quæ dixerunt? ne mutent, sed veritatẽ tueantur, si falsa, vt retractent: si quos innocentes (vt fit non raro) detulerint, eos exculpent: si quos noxios complices sciãt non emendatos, eos deferant Iudici: neque ex hac generali admonitione irregularitatis periculum est.

Quod animi præparationem, magna in hoc crimine confessarijs se difficultas offert. In primis cauendum puto iudicibus, ne reis mortis sententiam per quos vis denuncient; deligendi potius viri pij & prudentes, qui hoc indicent verbis prudentibus, & simul adhortentur ad bonã, & seriam præparationem: docet autem in hoc maxime crimine, experientia, nõ expedire eos, qui confessarij sunt futuri, ante sententiæ pronunciationem ad reos accedere, vt eorum confessionem excipiant: vix enim verum fatentur, dum sibi timent à delatione: item docet eadẽ experientia, non esse vtile, immo sæpius noxium esse, si ipsemet confessarius mortis sententiam reo intimet. sic enim a tali nũcio vt plurimum abhorrent, vt raro postmodum rectas, & sinceras admonitiones in animum admittant. Illud quoque memini à me quæsitum aliquando: *An dum in tormẽtis reus versatur, liceat, vel expediat, quæstioni confessarium interesse*: scio id latrunculatores à sacerdotibus aliquando petere: sed, impudentiores illi, an imprudentiores isti qui faciũt, nescio. abusus est certe, propter irregularitatis multa, quæ se hic ingerunt pericula, quæ ibi necessitas confessarij? immo quæ vtilitas? hortetur ad silentium? causa est cruciatus augendi. hortetur ad confessionẽ veritatis? mortis sententiam accelerat. absit potius, & fugiat a tam acerbo, & ferali spectaculo sacerdos: seq. contaminari putet, si propior adsitat, & oculis hauriat hanc carnificinam. Et aperte id prohibitum in Concil. Antisiodorensi Canon. 33. *non licet Presbytero, nec Diacono ad trepalium, vbi rei torquentur stare.* vbi nota vox *trepalium*, vt puto de equuleo. Nihilominus fateor illud vtile futurum, si in vicino quopiam cubiculo sit, vt, si in mortis periculum reus incideret, iuuare possit celeriter, & deficienti venire suppetias. Morienti adesse cõfessarium necesse est, propter diaboli insidias, qui *calcaneo insidiatur*, hoc est vltimo vitæ humanæ actu. Hæc quæri audio: *num liceat à Iudice petere: vt, si reus viuus rogo tradendus sit exurendus, sacculus puluereus pectori appendatur, acceleranda mortis gratia, vel, cum appensus est, à carnifice, vt ignem illi admoueat: vel a Iudice, vt strangulari iubeat eum, qui lento igne consumitur?* vulgus Doctorum talem putat incidere in irregularitatis notam. Si incideret, foret ea, quam vocant, *ob defectum lenitatis*. at mihi hic lenitatis exuberare videtur potius, quam deesse, & opus meritorium puto, quodque non sacerdotem modo, sed & quemuis Prælatum deceat maxime. non tam mors acceleratur, quam cruciatuum. finis accersitur, moriturus ille certo: agitur, ne per tot supplicia. Sed ad confessionem reuertamur.

In contritione procuranda, hoc opus hic labor est, non ex parte Dei, sed ex parte ipsius malefici, quem ordinarie duo impediunt, error, & metus. Error quidem multiplex. Nam postquam captæ sunt maleficæ, vt ipsemet sæpe fassæ, *tunc diabolus* (verba sunt Grillandi) *nihil aliud satagit, nec laborat in alio, nisi in persuadendo, vt persistant in sententia & vsque in vitæ finem perseuerent*. Adducantur licet in supplicij locum, igniq. succendatur, se illarum corpora & laqueo, & flammis palã erepturum, facturumque, vt ex flammarum contractu nullum dolorem perciant. Quod si mortillas contingat incendio, mortem illam cruciatus expertem fore: migraturas ex huius vitæ miseriis absq;

De sortileg. q. 9. nu. 2.

supplicij sensu, vt in futuræ vitæ beatitudinem transferantur, illic eas dęmonibus similes fore: eodem robore, scientia, diuitijs, potentia, voluptate, quibus ipse dæmon ponitur, ac pollet, donandas. Sic mẽdax decipit. Alius error est, quia persuadet impossibile esse ipsis ad Deum conuerti, & veniam cõsequi peccatorum, propter pactum secũ initum, & Dei abnegationem, aliaque quibus se contaminarunt scelera nefandissima. Sic illas dũ vel desperatione deijcit, vel spe lactat & extollit, semper conatur obdurare: vt cuncta negent, respuant confiteri, non resipiscãt, nihil pœniteat deliquisse. Hic in promptu Sacerdos habeat, & sacræ Scripturæ testimonia, & Patrum sententias, & exempla omnis æui: quibus clare demonstret vtroque dęmonem mentiri: serio conuersos nunquam à Deo reijci: nihil eorum, quæ pollicetur, iactatorem illum præstare posse, neque si posset velle. Grauitatẽ quoque criminis poterit proponere: ex circumstantijs hæresis, idololatriæ, Apostasiæ, homicidij, patricidij, rapinę, Sodo-
Sup. n. 3. miæ, & sacrilegij. Impœnitẽtiæ vero istius signum idem Grilandus. maxime quoad mulieres, certũ esse dicit: si lacrymas nullas emittant, cum tamen flere, gemere, suspirareque videantur, & omni conatu lacrymari conentur. Hanc ipse cum alijs Iurisconsultis verissimam notam putat, qua constet eas non verè, sed fictè tantũ pœnitere, cuius rei, cum videat se rationem nullã naturalem idoneam reddere posse, confugit ad supernaturalem, vultq. id fieri à diuina prouidentia in pœnitentię fauorem. Censent itaque Grillandus, & socij: si saga lacrymetur, verè illam pœnitere ex animo, si non lacrymetur, fingere pœnitentiam. Nunquam Iudici auctor fuerim huic coniecturæ inniti, vt certæ, vel idoneæ. Nam experientia illa, quam ex aliquibus scit Grillandus se collegisse,
Senec. in Oed. ver. 57. falla x est & incerta. tum quia nonnumquã ipsa doloris magnitudo lachrymas deficeet, & plane tollat, iuxta illud orchestręa:

Fletuque acerbo fumera, & quęstu carent:
Quin ista tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos, quodque in extremis solet,
Retinere lacrimas.

A Solet ait, & verum est. Iam ex aduerso sæpè præ letitia quidam lacrymantur, iuxta illud eiusdem. *In Thyest.*

Subditos fundunt.
Oculi fletus: nec causa subest.
Dolor animetus est? an habet lachrymas?
Magna voluptas?

Nec iuuant illum argumenta à Canonibus petita, quibus tantum probatur lacrymas esse signum pœnitentiæ, & nubis
B mæstæ animum obsidentis profluuium: lacrymis quoque peccata dilui, & fœditatem animo eluiquæ vt verissima sunt, ita minime probant: nullum pœnitere, nisi & lacrymetur, quidam sunt tam duro vultu, tã sicco cerebro, vt lacrymari neſciãt, etiam pueri: possunt ergo mulieres quoque tales reperiri. Nam pueri non minus humidi, non minus ad lacrymas faciles, quam illæ. Accedit quod I. C. illi non satis inter se concordes, dissident ab intui-
C cem, quidam à seipsis. Aliquando scribunt defectum lacrymarum esse indiciũ ipsius maleficij, nam maleficas esse, quæ non lacrymentur: at Grillandus fatetur maleficas, cum vere pœniteat lacrymari. An hæc consentanea, & non pugnantia? si dicas, lacrymari, quia eo ipso, quod pœnitent, maleficę esse desierunt: sicut adulter esse desinit affectu, quem peccasse pœnitet. velum hoc quidem. Sed quid si pœnituerit peccasse, & post pœnitentiam
D hanc animi comprehendatur ea, quę veneficijs suis mulos interemerat? hæ iuxta Grillandum poterit lacrymari, quia pœnituit: iuxta cæteros verò adhuc lacrymari non poterit, quia quoad externum forũ adhuc est vere malefica, nam vt Grillandus hoc suum dictum stabilit auctoritate diuinæ prouidentiæ, ad pœnitentiam animi declarandam: sic alij illi suum quoque firmant eadem diuina prouidentia, quam decet fauere iudicibus ad criminis
E commissi deprehensionem & vindictã, quare iuxta illos, vt crimen huius maleficæ (quoad forum externum talis esse nõ desijt) puniatur, necesse est hoc indicio illam detegi, vt flere non queat, quam lacrymaturam Grilland. contendit. Planè confessario omnia huiusmodi indicia aspernenda, omnes huiusmodi coniecturæ fugiendæ sunt: eo quod pœnitenti pro se, & contra se loquenti, tenetur credere.

Deni-

Denique quis adeò fori huius interni inexpertus est, qui nesciat, sæpè vbertim flere quosdam cõfitentes exiguo tactos dolore: & alios multò grauius affectos, & ictos profundius, nec vnam lacrymulam emittere?

Vrget etiam tum reos metus duplex, alter verborum, & minarum à dæmone, à quo incarceratæ non raro affliguntur crudelissimè: alter humanę infamiæ: contra vtrumque rationibus, exemplisque armari à confessario illas oportet.

De tertio illo, nempe *restitutionis obligatione*: considerandum, sitne damnum adhuc impendens; an verò iam fuerit illatum; si damnum adhuc pendet, vt si res adhuc sit plane integra, vel venenum, vel aliud maleficium nondum cęperit lędere, sed post aliquod tempus effectum suũ exsereat: non est reus absoluendus, donec quocumque modo licito conetur malis futuris obuiare, & veneno antidotũ præbere: vel maleficium destruere: idque totum de consilio confessarij docti & prudentis: cui attendendum, ne occultũ crimen pandatur. & ne qua media illicita adhibeantur. Si verò aliquam damna fortunis, personisve fuerint, illum nõ absoluat confessarius, sine præuia satisfactione, aut (si enim nequit reus præstare) sine fideiussoria, vel saltem iuratoria cautione, ita sanè quando quis adhuc liber, inrisque sui confitetur. Nam quando est damnatus ad mortem: in locis vbi bona non confiscantur sufficit cõfessarius hãc defuncti obligationem (ex eius consensu) hæredibus significari curet, si potest: tunc que officium magistratus fuerit, cogere hæredes ad satisfaciendum: immo & reus deberet hoc coram iudicibus declarare: velle se, vt de bonis suis, omnib. (quoad fieri poterit) satisfiat; qui damnũ acceperunt. At in locis, vbi bonorum confiscatio capitale supplicium consequitur: officium confessarij erit, monere reum, vt iudicibus indicet se à fisco petere, vt qui in bonis, etiam in restitutione hac exsequenda succedat: si reus hoc nequeat facere, confessarius obeat munus, saltem monendo iudices, vel fiscum. Non enim malefici per mortis pœnam, euadunt obligationem restituendi. Nam mortem subeunt propter iniuriam Reip. irrogatam, non propter iniuriam priuatorum.

Et hæc eadem realis obligatio restituendi, migrat, ac quosuis bonorum successores: cum non pœna sit, sed debitũ. quare tenebuntur hæredes, quicunque fuerint, damna resarcire, quatenus ad eos ex bonis malefici commodum peruenerit. Cessaret obligatio ista, si pars læsa profiteretur, se tali supplicio contentam esse, sibique sic satisfactum.

Quartò, *Quoad absolutionem*; quædã particularia occurrunt. Quærẽdum enim an pactum habeant cum dæmone expressum, quid promiserint, & qua solemnitate, de his solemnitatibus, *lib. 2.* diximus permulta: quæ postquam scripsissẽ, venit ad manus meas liber Gallicus Florimundi Raemundi, Senatoris Regij in Burdegalensi curia, viri pij, Catholici, & eruditi: in quo ritus nonnulli, cęteris nefandiores, & magis sacrilegi continentur: fideliter eius verba transferam in Latinum sermonem scribit in hac curia anno 1594. auditam mulierculam, Aquitanam adolescentulam, non incitæ formæ, quæ sine tormentorum cruciatus sponte sua fatebatur: *se, teneriore adhuc ętate cũ foret, à quodam Italo corruptam, & post ea, quæ D. Ioannis Præcursoris diem præcedit, nocte media, in agrum quendam abductam, illic Italum fagina virgula circulum in solo designasse, certaq; verba in libro quodam nigro lecta submurmurasse: subito deinde hircum grandem plane atrum astitisse, probè cornutum, comitatũ fœminis duabus, & mox accessisse virum vestitu, ornatuq. sacerdotali. Hircũ quæsiisse ab Italo, quæ puella ista hęc foret? respondisse hunc eam a se adductam, vt hircus in suarum numerum illam referret. Quo audito, iussit hircus, vt illa signũ crucis manu lęua efformaret, & quot aderãt, salutatori ę venerationis officio fungentes, accederent propius facere illi, & osculum sub ipsa cauda labris impressere. Inter hirci cornua nigricolor candela tetrum lumẽ præbebat: de hac, quas singuli manu tenebant, accenderunt, & cum hircum adorabant, stipem pecuniariam in peluim, quę aderat, iniiciebant. Hoc primo factum tempore. Postea Italus fœminam in eundẽ iterum locum reduxit. tunc hircus ab ea postulauit corollam seu sertum de capillis eius: Italus capillos desecuit, & illi obtulit: hos signo desponsam seduxit hircus à turba,*

Cap. vltim. de raptor. et incend. Clar. communis testibus. Covar. l. 1. var. resol. cap. 3. Clar. §. fi. qu. 51. Nau. Manual. cap. 15. nu. 15. Bins. de cõfes. malef. par. 2. pralud. 13. Libr. de Antichristus. c. 7.

turba, & in vicinum nemus deductam, solo oppressam, inuit: quę fœminę commixtio (vt aiebat) mire ingrata & voluptatis planè expers fuit imò & cum sensu doloris acerbi, & horroris, ob semen hirci, quod glaciei instar frigidum experiebatur. Singulis quoque mense Mercurij & Veneris diebus semel, generale Capitulum (sic vocabat) celebrabatur apud Puteum ad Domę, ad quem conuentum ipsa infinitis vicibus accesserat, cum alijs plusquam sexaginta, qui singuli candelam nigram secum adferebant, & de illa hircina inter cornua lucente accendebant, quam hircus admotam postico, posteriore illo sub caudino flatu accenderat. Quo peracto omnes tripudium orbiculare, obuerso inuicem tergo iunctis manibus auspiciabantur. Missa quoque simulacrum exhibebatur: quod qui peragebat (quem illa nominauit) casula nigra, crux cui nulla intexta, vestiebatur: loco sacrificij incruenti, & sacræ hostiæ, eleuabat resegmen siue orbem ex rapa, tinctum fuligine: & eo eleuante clamabatur à præsentibus, vnanimi voce: Magister adiuua nos. Calici, loco vini, aqua infundebatur. Lustralem vero aquam sic conficiebant. Scrobi in terram defosso hircus imminebat: hac vnda, pura sciticet sacrificus & aspergillo atro circumstantes aspergebat. In hoc conuentu ministeria sortilegij singulis distribuebantur, et singuli rerum à se gestarum rationem reddebant: disceptabatur de venenis, maleficijs, ligamimibus & remedijs magicis & perdendis, frugibus, similibusque crimimbus.]

Hactenus Raemundus. Sunt ergo similia scrutanda, vt de Sacrilegij, apostasię & idololatriæ genere constet: quærendum quoque, an aliquem fidei errorem mente fecerint. verbi gratia, quod nō sit vnus Deus: quod diabolus sit Deus, vel quod sit omniscius, aut omnipotens: quod Iesus Christus nō sit Saluator: quod Sacramenta Ecclesiæ non sint vllius efficacitatis supernaturalis, vel quod vim habeāt ad maleficiorum operationem, &c. de quibus actum toto opere. Si quid huiusmodi crediderint, sunt hæretici, & ab hæresiæ, eiusque excommunicatione prius absoluendi. Si nihil huiusmodi crediderint, in conscientiæ foro hæretici non cēsentur: sed absoluendi sicut ij, qui contra fidei duntaxat professionem, & per sacrilegia mortaliter peccarunt: licet aliud sit dicendum in foro fori. Attendere præterea oportet confessarium, an confitens aliquam aliam incurrerit Ecclesiasticam censuram; verbi gratia, vtrum maleficiū, vel veneficium (qualecumque id etiam abortionis vel philthri) præbitū sit clerico vel religiosæ personæ (quibus priuilegium Canonis *cap. si quis suadente*, prospectū voluit) vnde illius sit secuta mors, vel mutilatio (tum enim incurritur etiam irregularitas:) vel etiam notabilis læsio, ratione cuius incurritur excommunicatio illa violentæ manus in clericos iniectionis. Si videt censuram incurrisse, ab ea debet primum absoluere: si dubitat, vtē dum absolutione conditionata. Sed quia non cuiuis Sacerdoti competitius absoluendi in quouis casu, ideo distinguendū in confessione rei ab mortem damnati, & alterius, sponte confitentis, non condemnati. Etenim, cum ille censeatur in articulo mortis (quoad hoc) positus à confessario poterit absolui à quibuslibet censuris, etiam reseruatis, quia in mortis articulo omnis reseruatio cessat. Secus est, quoad illos alios, qui non sunt in mortis articulo: nam quoad hos, solent ab Episcopis sibi reseruari: veneficia, sortilegia, maleficia & incantationes, duntaxat tamen, secuto effectu, & quoad actus exteriores: Sixtus etiam V. anno 1588. sibi soli reseruarat crimen aborsus: sed illa bulla extra Italiam vix innotuit, nec a maiore populi parte recepta fuit, & ideo vix alibi ligauit, ex Nauarr. sententia valde probabili, quin etiam Ioan. Chappeauille olim Pœnitentiarius, nunc Vicarius Leodiensis, scribit se a viri fide dignissimis accepisse, constitutionem hanc Sixti V. & in ea cōtenta, per successorem eius ad ius antiquum reuocatam & P. Saa in verbo *Homicidium* testatur Greg. XIV. declarasse, pœnas bullæ illius duntaxat locū habere: quoad fœtum iam animatum, vnde colligitur pleraque illationes, quas Vivaldus posuit in Sixtinæ bullæ explicationes falsas esse. Quoad illas Episcopales reseruationes, graue dubium est *an mendicantibus ordinibus virtute suorum priuilegiorum, etiam maris magni, quibus eis permittitur quoscumque & vnacumque ad eos venientes absoluere à cunctis peccatis & censuris etiā Pontifici Max. reser-*

Cap. de cet. c. presbyterum c. audientiam, de homic.

Siluestr. ver. confess. 1. §. 7. Hadr. de cōfess. q. 3. Carrus de pœn. par. 5 Sotus in 4. d. 18. art. 4. & Nau. c. 2. num. 9. c. pastoralis. §. præterea. de eff. ord. c. fures de furt Cōcil. Trid. Sect. 14. de pœn. c. 7. Ex receptiore sententia Paludani apud Siluest. in verb. casus qu. 5. & Antonio p. 3. tit. 17. c. 1. Manual. c. 23. nu. 45. Lib de casibus reseruatis. c. 9. 1.

reseruatis, exceptis ijs, quæ in bulla Cœnæ Domini continentur, an inquam, ijs liceat absoluere à reseruatis Episcopo casibus post Concilium Tridentinum? Negant quidam partē tuentur Felicianus Episcopus Scalensis, Vualdus, & recentior alius scriptor. nituntur his argumēntis, I. Greg. 13. (vt testatur quidam epist. nepos eius Cardinal. S. Sixti) Borromæo, & Paleotto Cardinalibus de sententia congregationis Cardinalium, adde ad declarationem Concilij Tridentini respondit, hoc iam non posse Regulares virtute suorū priuilegiorum: atque Borromæus, & Synodus Mediolanēsis statuere & excommunicationis pœna sanciuere. Secundò quia S.S.Dn. Nostr. Innocentius IX. & Clemens VIII. in suis Iubilæis concedūt casus Episcopis reseruatos: quo indicant, absque Iubilæo, alias non posse: hoc secundum argumentum Vualdus putat conuincere: vt & primum, auctor ille recentior. Tertiò quidam obijciunt Clement. Dudum de sepult. & clem. 1. de priuileg. Verum tamen placet magis affirmatiua sententia, quam Vualdus tribuit Nauarro, Fumo: Henriq. & Bartol. Medinæ. tenet etiam Ambr. Carolus *in disputat. de Ministerio Sacram. n. 91.* Nec quoad forum internum vllam puto esse limitationem: quoad externum forum, obtinet illa, quam quidam ponunt, si Episcopus casum sibi reseruasset addita excommunicationelatæ sententiæ. Et hæc doctrina probatur efficaciter: quia casus Episcopales sunt minores casibus Pōtificijs. cum ergo suos Pontif. concedat, multò magis concedere censendus est illos minores Confessoribus Pontif. x potest absoluere à reseruatis Episcopalibus: sed per huiusmodi priuilegia concedit Religiosis, & quasi delegat suam absoluendi potestatem. Secundò bullæ cruciatæ, & quarundam Sodalitatum: quibus datur licentia eligendi confessarium, qui eos absoluat ab omnibus peccatis: tribuant licentiam ei, quem isti elegerint, sic eos absoluendi etiam à casibus Episcopalibus: multo igitur magis hanc licentiam tribuent bullæ & priuilegia immediatè religiosis à Sede Apostolica concessa. Tertiò, quia nec Concil. Tridentinum: nec Gregorio. XIII. priuilegia hæc quoad omnes vbique religiosos aperte reuocarunt, quod erat necessarium. De Concil. Tridentino id fatetur Vualdus *num. 40. illud c. 7. sess. 14.* tantum tribuere Episcopis facultatem reseruandi casus, quoad suos subditos: sed regulares isti non sunt illorum subditi, sed immediatè subijciuntur Sedi Apostolicæ. Vnde etiam infert idem Vuald. Bulla Pij IV. quæ Concil. Trident. additur, non esse reuocatum hoc priuilegiū, eo quod mare magnum dumtaxat in hac bulla reuocatur, quo ad ea, in quibus repugnat statuis Sacrosancti illius Concilij; Concilium vero non inuenitur religiosos, quoad hoc ordinarijs subijcere, nec etiam religiosorum reuocare priuilegia ista: quia enon repugnat hoc priuilegium Concilij decretis, nec est a Pio V. reuocatum. Quoad Gregor. verò XIII. optimè idem Vuald. num. 44. ostenderat idem dicendum: nempè nusquam vlla bulla, vel motu proprio dicta priuilegia concessa per Pium V. reuocari videtur restringere: hæc de quibus agimus, in suo robore esse. quia, *cum attenta dispositionem, atque decisionem proijecta materia futurum esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex dictis sacri Concilij decretis, siue aliàs ante dictarum literarum, & constitutionum editionem erat, & si ipsæ non emanassent, futura fuisset, ad quæ dispositionem & decisionem, suumque pristinum statum, illa omnia reducimus.* Cum ergo ant quo iure religiosi habeant facultatem ab omnibus his casibus absoluendi (dummodo ipsi sint à superioribus suis præsentati, & ab Episcopo approbati) neque hoc illis Tridentinum Concil. ad mentē & Greg. XIII. verbis illis omnia, sicut erant ante Pij V. constitutionem, reliquerit: consequens est per Episcopos huic priuilegio, sine noua Pontificis Maxim. permissione, derogari non posse: cum in superiorem suum, Episcopum Episcoporum, ius non habeant. Confirma hoc: eis non licere per bullas Alexand. IV. Sixti IV. & Leonis X. quarum verba retulit idemmet Vuald *sup. num. 46.* vbi vide.

Ad argumenta in contrarium. Respond. *Ad 1.* quidem rescripta illa fuisse personalia & in fauorem particularium personarum, nempe Prælatorum illorum optime de Ecclesia mentorum; quibus hoc speciali priuilegio Pontifex concessit, vt in eorum diœcesibus, nempe Mediolanensi.

Tract. de cēsur. De absolutione, nu. 52. in 5. c. ditione. Candelaurei.

Borrom. in instr. Pastor. p. 153. edit. Antuer. 1586. Cōs. Mediolan. 3 de Pœnit. sacram. pag. 25. Nu. 27. 32. & 35

Cap. cui concedi- tur. de regul. iur. in 6. Gl. in c. 7. de pœn. t. in v. arg. Clem. su- per Ca- thedram de sepul.

Vual. su- pra n. 17. et 53 post Naua. in Manua. c. 27.

Vual. n. 17. post Nauarr. & Henriq.

Cle. Dudum, de sepultur. in quare uetantur & annullantur. Et trau. inter cūctas de priuileg. ef. 1. 4. c. 5 Trid.

nensi & Bononiensi, religiosi à casibus per ipsos reseruatis non possent absoluere. Quod si generaliter hoc Pontifex voluisset vbique seruari: nouum istud ius aliquo Motu proprio vel bulla declarasset. nec enim alioqui rectè satis conscientijs prouideretur eorum, qui merito id se & inuincibiliter ignorare dicerent: quod nō vt oportet euulgatum sit. Neque declarationes illæ Congregationis ligare possūt, quamdiu non publicantur, Deinde hæc peculiaris concessio cum vim habeat exceptionis quoad ceteros magis cōfirmat quam eneruet regulam. Denique quoad Societatis IESV confessarios ipsemet Greg. XIII. anno 1583. die 10. Maij expresse declarauit: nō esse intentionis suæ, quod per talem Epistolam (*loquitur de illa Ipsa Nepotis sui Cardinalis S. Sixti, quæ obijcitur*) sit derogata dictæ Societatis facultas, eamque quatenus opus sit de nouo confirmauit. *Habetur ea declaratio inter viua vocis oracula pag. 131.* vnde sequitur illam Synodi Mediolan. constitutionem non obligasse quoad prædictos Patres. Imò & ad hominem quisita posset argumentari. Si peculiare priuilegium concessum Borromæo trahendum est ad omnes Prælatos; ergo & peculiare priuilegium seu declaratio eiusdē Gregorij facta postmodum vni religioni mendicantium, extendenda est ad omnes mendicantes. Si verò hoc non recipitur (vt recipiendum non est) desinant ergo prædicti auctores velle, vt illam eorum extensionem recipiamus. *Ad 2. Respond.* valde perperam argumentari, qui sic argumentantur. Non enim id inserunt Pontifices propter mendicantes, quibus hoc ius iam competebat: sed propter ceteros sacerdotes, qui virtute illius dumtaxat bullæ eligi possunt: quibus hoc non aliter licebat, & ideo tum demum concedebatur.

Ad 3. Respond. in priori sanctione, quā do Papa negat se maiorem religiosis potestatem concedere quam parochis, tunc tantū loquitur de alijs rebus, non de pertinentibus ad Sacramentum Pœnitentiæ: in posteriore tantum vetat Regulares, sine priuilegio absoluere ab excōmunicatione iuris reseruata. *lege Silues. verbor. excommunicat. 7. cas. 14. Tabien excommunication. 5. cas. Cains. eod. verbo, c. 64. Nauarr. cap. 27. nu. 101. & Cordubcas. 24. fin.*

Hæc (pie Lector & eruditæ) quæso vt mature perpendas, & cum perpenderis, tecū ipse diiudices, an Viualdus causam habuerit, cur à priore sua sententia, illis ipsis argumētis: quæ ascripsi, optime probata, recederet: quæ nec vno verbulo soluit: vt nec ille, recentior alius: quod faciēdum erat volenti, tam resolute concludere: [*non solum hinc sequi, religiosos virtute suorum priuilegiorum non posse absolucre à casibus Episcopo reseruatis, nisi hoc illis expresse concedatur: sed etiam habere responsionem ad quæstionem, alias difficillimam & obscurissimam, vtrum priuilegia mendicantium, quoad facultates absoluendi in foro conscientiæ sint sublata per Concilium Tridentinum?*] Quibus verbis tacite voluit innuere fuisse reuocata. cuius tamen contrarium patet ex dictis, & locum ille ascribere debuit, quo nitebatur: ipseque Viualdus, ad quem nos remittit, expresse satis docet ea reuocata non fuisse, nisi quoad hoc vltimum de casibus Episcopo reseruatis, de quo tamen ipse argumentis validissimis contrarium docuerat prius, quæ soluere non videtur ipsemet potuisse; sane neuter soluit.

CAPVT II.

De officio Confessarij, qua medicus est.

DEbet Medicus & morborum causas, & genera, & remedia nosse. Animi morbi sunt peccata: quorum genera & causas libri precedentes quinque docuerunt: hic docebit, quibus remedijs vtendum. Ea sunt, vel licita vel illicita. Illicita propter periculum & superstitionem. Licita prorsus & citra controuersiam sunt omnia. Ecclesiastica seu diuina. Naturalia aliquando, propter periculum illicita sunt dæmoniaca seu superstitiosa semper sunt illicita. de singulis disquisituri, ab his vltimis ordiamur.

SE-

SECTIO I.

De remedijs superstitiosis seu illicitis.

POssumus ista vocare dæmoniaca de quibus tria dicemus primò exempla quædam proponemus: secundò disputabimus, num à maleficis remedia peti possint, & an maleficia destruere liceat, & remouere?

QVAESTIO I.

De exemplis superstitiosarum curationum siue magicorum remediorum.

VT omittam quæ exhibui exempla *lib.3.Sect.5.Sect.6.& Sect.8. litt.C.* occurrũt primo loco tres modi Chaldæorum & Hebræorum primum refert Pfellus, contra dæmonem terrestrem sacrificati debere lapidum μυζηρὶν prius excantatum: quem lapidem ingeniose Serarius noster, *commun. suo varia & curiosa lectionis in Tobiam*, vult hoc nomen accepisse, quod sit fugans aduersarios seu pilosos (ita dæmones ab Isaia vocati) quasi *menos Isarim*, vel *Zeirim*. Hoc sacrificium, plane idololatricum esse, nemo nõ videt: & tamen, vt dæmon per mendacium nõ decipiat, ex Zoroastræis decretis id præcepit Pfellus. nimis ille Mago suo credulus fuit & eo potius nomine ab Eugubino meruit reprehendi; quã quia dixit à Chaldæis quondam bonos dæmonas credi: neque id satis expugnat Steuchus, eum lege *lib.8.Cosmopeia.c.28.* Quis ille lapis sit, fateor me ignorare. Zoroastris & Pfelli verba dedi superius *lib.4. cap. 2. quæst. 7. sect.2.vers.decimasexta*. Secunda superstitio est, qua ligabãt Iudæi Thephilin (h. est frontales quasdam fasciolas seu resegmina membranacea) capiti, & manui lævæ, & valuis, quæ ad dextram erant portæ chartulam infigebant: ita vt eius pars tertia respiceret thalamum: atque ita credebant dæmones impediri, ne possent eis nocere. meminit Paraphrast. Chaldæus, *in Cant.c.8.vers.3.* his sacrilega verba quædam deprecatoria ex cap.13. Exod. c.6. & 11. Deuter. inscribebant, & ea sic ad superstitionẽ detorquentes prophanabãt.

Iubebãtur illi Totaphot portare. *d.c.6.v.9* quæ dictio significat specilla seu ocularia, vt notat Oleaster: & hinc homines vere insulsi & fatui carnaliter omnia intelligentes sua *Thephilim* sunt commenti: quorum vanitatem & superstitiosos ritus dili gentissime ex sequitur Hietonym. Oleaster. *in c.13. Ezo. post medium* lege, & cæ citatis miserorum miserere, & considera quam aptum illi nomen indiderint rei nugacissimæ cum Thaphael, radix vocis, insulsum, insipidum, ineptum, ac fatuum significet. Tertia superstitio exstat apud Eliam Germanum dignior adhuc, quæ à Regina Moria tauro donetur: *consuetudo* (scribit) *apud nos Iudæos Germanos inoleuit, vt faciamus circulum per circuitum in parietibus cubiculi, in quo cubat puerpera cum creta vel carbone, scribamusque in singulis parietibus*, ADAM, HAVAH, CHVTZ, LILITH: *atq; in ostio interiori scribamus nomina trium angelorum*, SENOI, SANSENOI, SAMANGELOPH: *quemadmodum tradit ipsis ipsa Lilithea, cum vellent eam in mari suffocare.*] Sed tedet meminisse tam vanarum vanitatum, quibus scatent scripta recentiorum Apellarum. Nec minus superstitiosæ sunt *Abacadabra*, & aliæ verborum formulæ apud Serenum *cap.33.* Aurelianum *lib. chronic. capit.1.* Myrepsum *sect. 2. antido. 298. & 405. & 419. & sect. 12. passim* item Marcellum, Aetium, Collumellam, & alios gentiles. Recte, vereque Stephan. Clauerius, cui ob communem in Cl. Claudianum operam, volo, vt qui optime, doctis Miscellis suis, censuit tabulam illam Eagolismensem, cui septem vocales Græcæ septies ordine mutato inscriptæ amuletum magicum fuisse. Prudenter tamen à Grucero inter suppositia relatum: vt, quod inter legitima vetustatis monumenta, immo inter bonæ frugis inscriptiones legi nõ merebatur: nisi forte censeas omnia sigilla, & characteres magicos, quia veteris ævi, & typis & luce donari debere, iustius stygiæ paludi immergantur. Vtinam ita fieret, nec quisquam, talibus hodie animum addiceret.

Nam nec ijs, qui baptismate tincti, satis horum immunes. Nam multa occurrunt apud Pomponatium *lib. de incãt.* multa apud Henricum Cornelium Agri-

colam. *lib. de Philosoph.* sed plura apud Philip. Aureolum, alias Bombastum Paracelsum varijs eius operibus: quorum omnium libri prohibitæ per Ecclesiam sunt lectionis. Vt mittam alios, colligam quædam Paracelsi duntaxat, ex quibus quiuis intelligat, nihil in hoc homine neque pietatis, neq; mentis sanæ fuisse. Primò docet curationes morborum tam ὑπὲρ quam μετὰφύσιν à dæmonibus per applicationem figurorū, imaginum, monstrophorum characterum, in designata cœli constitutione, & certis metalis incisorum, & ægræ parti appensorum, peteudas esse. Secundò contendit, nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus, mundus spiritus vel immundus, ægro opem ferant modo curetur æger: & abutitur illo testimonio sacræ Scripturæ, *salutem ex inimicis nostris.* Et de morbis hyperphysicis agens, sic scribit: *Qua ratione et quo modo morbis Magico artificio inflictis succurrendum sit, scitu est necessarium omnibus medicis, qui perfecti cupiui esse. De tali autem curatione nec Auicenna, nec Galenus scripserunt, aut scierunt quicquam. Non enim in Academijs omnis discitur ars, adeo oportet Medicum quandoque accedere vetulas, sagas, zigenepos, rusticos, & circumforaneos*, die Zanbrecher *& ex ipsis artem ipsam addiscere, qui plus scium de istis rebus, quam omnes accademiæ professores, & quam quā hæc rideant academiæ professores: iu vere illis in forti imaginatione & experieris effectum.*] Hæc ille. sed si imaginatio hoc operatur: nonne præstat eam adhibere remedijs sumptis, quæ vel ars medicorum, vel vsus Ecclesiæ approbauit: sed audi quid respondeat; *Si quispiam* (ait) *supernaturali morbo vel dolore per incantationē detineatur, illi nullum naturalem remedium proderit* (hoc plerumque verum esse docebo sect. seq.) *sed Magicum remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quale & introductus est.*] hoc infert, quia nomo impius supernaturalia Ecclesiæ remedia repudiabat: quæ quia Catholici recipimus: non, quia nihil prosint physica remedia, ideo ad dæmoniaca confugere debemus. Subiungit: *tales curationes magicas minime contra Deum esse: quia illis non ad pernicicm, sed ad salutem hominum vtimur, dicam ad hæc quicquid velint: Theologi.*] os impurum, quasi non sit Theologorū iudicare: quid contra Deū, quid non contra Deum sit. sic agyrta nequissimus Eidei tribunal sibi vēdicat. Sed postea dicebo, id non contra diuinas modo, sed etiam contra humanas esse leges.

Exempla huiusmodi superstitiosarum curationum sunt vetera quidem, quæ cōgerit Annæus Robertus lib. 1 rer. iudic. c. 5. charta Seruilij contra lippitudinem, *apud Plinium lib. 28. cap. 2.* Periapton Pericles, *Laertius in Bione*, anulus ferreus Tralliam contra colicam *lib. 9. in fine*, & alius Heliodori in histo. Æthiopica, item in cedula Eudoxia *apud Cedrenum pag. 274.* carmina & incantationes quibus sāguis sistitur, *Heliodor. lib. 9. hist. Aethiop. Froissartus to. 2. Annal. c. 65.* & alia tum ægritudinum, vt Salomonis *apud Ioseph. lib. 8. Ant. cap. 2.* Indorum, *Strabo lib. 15.* Tartarorum, plutarch. in *Sympos.*, Græcorum *apud Platon. l. 4 de repub.* Romanorum, *Apuleius Apolo. 1.* Recentiora verò non pauciora colligi, primo curationes illæ per cerearum imaginum fabricationem, in quas se morbum magi putāt deriuare de quibus sic idem Paracelsus. *Fabricet Medicus ceream imaginem ad similitudinem patientis, et in nomine eius, aut conformet ceream particulam similē effecta parti, idque indubitata fide & forti imaginatione, credat per illam sanitatē agro restitui posse, ac tandem, additis Magicis precatiunculis ceream illam imaginem in ignem proijciat. At si forte ex doloris acerbitate, vel partis affecta, vitæ periculum metuatur, integram imaginem certis verbis admurmuratis, cōburat medicus, & liberatur æger.*] Sed alio loco dissentit, & vult imaginem fieri ad formam, & similitudinem maleficæ, quę morbum induxit. Sed omnis hæc ars imaginū non minus ad tollendos, quam ad inferendos morbos, diabolo inuēta est auctore. Hāc superstitionem etiam ipse Plato damnauit *lib. 11. de legibus*, & est dissimilis illi, quā ex Astrologis Marsilius. Ficinus obtrusit, de quo postea. Huc pertinet vsus illephylacteriorum Iudaicorum, ad imaginem serpentis æneiMosaici; de quibus legi potest Philastrius *in hæresi. serpentes Mosaici*: cui tamen non assentior, volentitalia fuisse phylacteria Phariseorū, quę *Saluator noster* reprehendit: sed venor

est

L. de philosophia ad Athenien. lib. de occul philos. li. de philos. magna et li. de caelesti medicina & l. de morbo caduco. et alij.

d. l. de morbo caduco.

L. de hyperphys. morb.

l. de vit longa.

est Diui Hieronymi explicatio. A

2. Eodem pertinet, quod, ad curandū pilorum, aciculārum, spinarum & similiū corpori ingestorum maleficium: vult idē, non eximi illa per vulneris incisionem: sed materiam illam sponte prodeuntem, totam excipi, & in foramine facto Sambuci, vel quercus, orientem spectante imponi, & ex eodem ligno cuneo obturari certis verbis additis. clara hic quoque est superstitio: immo & Diaboli opera, per quem residuum materiæ statim fertur ad B idem foramen ex corpore, in quo latitabat. *l. de occul. philos.*

3. Talis erat curatio illius, qui ægrotos apprehēsos in foro collocabat, & eorum corpori appendebat chartam miris, varijsque characteribus cōsignatam, & additis nominibus dæmonum: *Bulfar: Nartim, Oleasar, Bilech, Mammon, Oriens*, &c. deformatam.

4. Talia erāt nomina Ephesia, per quæ dæmonijs obsessi liberābantur, teste Plutarch. *in Sympos. ac.* Talia sunt conuitia & lædoriæ, quas commendat Apollonius apud Philostratū lib. 2. & Petr. Martyr de rebus Indicis. *lege Pet. Tyreum de locis infestis, p. 3. c. 56.* Mire sibi Lutherus placuit in congerendis fætidissimorum conuitiorum olenticetis, quibus dæmonum tentationes dispelli censuit, homo pari spurcitia, & vanitate, quib. ego chartam non conspurcabo: & miror quenquam sine nausea legere posse, *Sympos. ia cor eius c. 24. & 26.* vbi huiusmodi fercu- D lis dignus conuiuator struices congerit patinarias. sed sicut iuramentis, & blasphemijs non abigitur, sed aduocatur potius dæmon, vt rectè Cassian. probat exemplis nonnullis adductis *lib. 12. Inst. c. 20.* sic etiam scurrilibus, aut iracundis conuitijs & atrocibus maledictis eorū, qui passione ad id mouentur: & non charitate moti, ac fideizelo inuitati, & ex officio ordinis sacri, id faciunt. Nam legitimis, ac E probis exorcistis licēt dæmonem superbissimum sic vlcisci & diuexare, vt Mengus præscribit *exorci 4.* & facit D. Antonius apud Athan. & Christiani primitiui apud Prudentium vbi.

Intonat antistes Domini: fuge callide serpens.
Exue te membris, & spiras solue latentes.

Mancipium Christi, fur corruptissime, vexas?

5. Tales sunt Hexagoni duo Paracelsi, inscripti, vnus *aaonai*, alter, *Iehoua*, vel *Tetragrammaton*: quibus certo modo prædictis, omnem morbum magicum pellit iactat. item de characteribus *Auigarzitor*, &c. inscriptis nouæ membranæ ante solis ortum, & per N. dies renouatis, &c. contra maleficium matrimoniale: & contra idem, quod tradit de *Gabata*, seu solea equi ferrea, fortuito in itinere inuenta, & ex ea, die Dominico, tridente fabricato, &c. & quæ huiusmodi accumulat nefarijs libris suis *de cœlesti medicina, & de characteribus.*

6 Talis curatio fuit illa, quam Grillandus descripsit, fuisse Iurisconsultum quendam in Sabinensi agro coniugatum, sed maleficio factum impotentem, cui nullius medici ars poterat opitulari. is magū consuluit, à quo iussus: vt ea nocte cum coniuge dormiret, sumpta quadam potione priusquam decumberet. Sedulo tantum caueret, ne nocte illa, vel vxor, vel ipse signo se crucis communirent: neve metuerent, si quid auribus, oculisve insoliti obseruaretur. Paruit caussidicus, & ad vnguem cunctis obseruatis: quinta circiter hora noctis, ecce illi pluuiæ, procella, tonitrua, fulguraque maxima: mox & adeo pauendi terræ motus, vt concussa domus ab imo nutaret, non secus ac arbor à ventis pene euulsa, succedere hominum magni clamores & eiulatus. Cūque in eam partē maritus oculos coniecisset *videt in camera plusquam mille, vt apparebat* (vtar verbis Grillandi) *ad inuicem certantes, & vnguibus, pugnis, & calcibus crudeliter pugnantes: & laceratis alterius facies, ac vestimenta tota: inter quos vidit mulierem, quandam, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur, quod erat malefica. de qua ipse sponsus multum suspicabatur, ne ab ea maleficatus, fuisset, quæ vltra omnes maioribus gemitibus & vlulatibus cruciabatur, & crines, faciemq; suam totā vnguibus lacerauerat. Propter quæ ipse maleficiatus dixit, quod aliquantulum timuit a principio, dubitans, ne quid mali sibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magistri reassumpsit vires, vxorem verò semper tenuit sub pannis absconditam, ne ista videret. Postquam verò* *De sortileg. qu. 8. num. 16.*

ita certauerant per mediam horam, vel circa, ingressus fuit magister in camera prædicta, & erat tunc circa mediam noctem: ad cuius ingressum omnes illi pugnantes vna cum muliere statim disparuerunt, & abierunt penitus. magister autem accessit ad maleficiatum, & illius humores tetigit manu perfricando aliquantulũ, dicendo quod nõ dubitaret amplius, quia iam liberatus erat.] post cuius discessum maritus cõualuit, & deinceps liberis operam dare valuit. In hac narratione maleficus iste coegit mulierem illam, quod intulerat, maleficium tollere, immissis dæmonibus, qui sic eam specie pugnantium acerbissime cruciarent.

7. Superstitiosum est putare quod à Sophrone *in Mimis* traditum, *Rheæ & Hecatæ canes immolandos, propterea quod canis latrans Lemures fuget, ac dissipet, quemadmodum & æs pulsatum, aut aliquid tale.*) Vnde colligas non nouam esse Iaponum superstitiosam curationem, de qua his verbis relatio Lud. Frois *pag. 246. quando dæmon hominem inuasit, Iapones aiũt insilijsse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem ritus exoticos, & prorsus peregrinos cum mille superstitionum formulis vsurpant: inter quas vna fuit omnino ridicula. Iusserant enim omnes canes Ozacanæ vrbis trucidari, ad perterrefaciendam vulpem Dominę dictę ventri inclusam.*] Aeque superstitiosum, quod nonnulli arbitrantur vi Galli cantus quædam maleficia dissipari. non enim habet vim maiorem cantus oscinis huius, quam cuculi, vel corui. Aſt objiciũtur exempla quædam quæ retulit Nicol. remigius, quibus probari videtur dæmonem ad galli cantum, striges quas vectabat deiecisse, vel conuentus sagarũ hoc canore dissipatos. Idiotæ gentilium responderent, dæmonum noctu maximã esse potestatem, interdiu vim infringi, & debilitari. ideo noctis silentio nocere hos *lupos vespertinos*, quo *princeps tenebrarũ* dominatur. ideo lamias circa tertiam noctis vigiliam (hoc est intempesta nocte, quæ mediam præcedit) vt plurimũ mortalibus infestas esse solere, vt tradunt Aristomenes, & Telephrõ, & Hierocli objicit Eusebius; quo tempore etiam se spectra sæpius ostentare Plutac. Plinius &

lib. 1. Dæmonolat. cap. 14.

Apud Apuleium lib. 1 & 2. Ex Philo

alij docuerunt. At Christianis hæc indigna responsio foret. Philosophi confugerent ad dissidium naturale gallinacei, cum leone & serpente: frustra. quia Diabolus duntaxat Metaphoricus est serpẽs, ac leo. Si quid ergo veritatis huic experimẽto subest: crediderim potius tenebriones istos galli cantum odisse, propter misterium aliquod ipsis odiosum. An quia quia diei prenuncius ales, ad Dei laudem homines excitat, multaque peccatorum genera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lãpade dispelluntur? an quia, Dominica resurrectione commeminit se triumphatum & collisum: quæ post noctis medium contigit? an meminit pœnitentiæ Petri Apostoli ad galli cantum, vt lapsus prædictus fuerat, inchoatæ, & electissimi sibi boli sic erepti? consideratione hæc digna videntur Ecclesiæ, quę cũ B. Ambrosio concinit de Gallicinio.

Præco diei iam sonat,
Noctis profundę peruigil.
Hoc omnis errorum chorus]
Viam nocendi deserit,
Mucro latronis conditur.
(En vnam causam)
Lapsis fides reuertitur,
Hoc ipso petra Ecclesia
Canente culpam diluit. (En aliam.)
Rupto tenebrarum situ
Noctis fugat satellites.
Hoc esse signum præsci
Norunt repromissę spei,
Qua nos soporis liberi
Speramus aduentum Dei.

Subdit deinde & Petri cantu galli cognito pœnitentiam.

Strabo lib. 4 In Bruto l. 7. epist. Docuisse commen. in Senecæ Herc. Oet. v. 123

In laudibus diei Domin.

Prudentius quoque Hymno ad Galli cantum.

Ferunt vagant eis dæmones
Latos tenebris noctium.
Gallo canente exterritos
Sparsim timere & cedere.
Inuisa iam vicinitas
Lucis salutis, Numinis,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente spes redit,
Iesu labentes respice,
Tu lux refulge sensibus,
Mentisque somnum discute,
Te nostra vox primum sonet,

Et

Et ora soluamus tibi.
En reliquas causas, quas proposui.

8. Tale puto, existimare, quod ablutio manum matutina quidquam prosit ad maleficium illo die arcendum: falsoque id sagas illas Remigio persuasisse. Mundiciam quidē dæmon detestatur; sed animæ, non corporis. Nonne hāc membris suis, luxuriæ, & nequitiæ mancipijs, & publicæ libinis victimis, vel nimiam vel superfluam commendat? cur mulierculas, & viros, quorum animi muliebres, ad tā putidū, & curiosum sic lauādi, sic comēdi sic leuigādi, pumicandi, poliendi studiū tā intense, & sedulo impelleret: si corporis mūditiā odisse? huc refero illud de immersione in aquā, quod narrat Arnulphus Lexouiēsis in epist. ad Papā Alex. his verbis: *vt miracula facere crederentur, & quibuslibet commentis secularium personarū frequentes inuitarent accessus, sanitatis remedia promittebant ei, qui se incātatæ ab eis, nescio quibus carminibus aquæ, septies sustineret immergi. Aegra itaque mulier aquæ glaciali frequenter immersa inter manus comprimentium monachorum cōgelata decessit, dum vim algoris aegritudo non sustinet, & profana religio naturam potius irruat ad perniciem, quam DEI misericordiam ad salutem.* etc. Ann. Robertus lib. 1. rer. iudicat. cap. 5.

Lib. 1. de monolat. c. 1.

Lib. 4. de Natura dæmon. Lib. seu in Eutr pe.

9. His annumero lotium hum ni, quod prodesse putat Ananius, & exemplum de quodam Pherone suppeditat Herodotus: a dæmone Pheron rex excæcatus, quod spiculum iratus in Nilum flumen contor sisset: postquam vndecim annis sic luce caruisset, oraculum, quod in Buti vrbe cō suluerat, fertur respondisse: vitium ei redditurum, si oculos abluisset lotio mulieris, quæ à solo suo marito cognita fuisset. Experium ergo primo loco propriæ coniugis vrinam, cum nihil amplius cerneret: cæterarum deinceps; tandem oculos recepisse. Ibique omnes mulieres illas, præter eam, cuius vrina salutaris fuerat, in vnam vrbem coegisse: quæ ἐρυθροβώλαι, rubra gleba dicta: & eas illic vna cum vrbe omnes concremasse: & medicam illam suam sibi matrimonio copulasse.) sic videlicet Diabolus nullam infamandi lædendique mortales, de imbecilli quoque sexu, occasionem voluit prætermittere.

A fuit in eadem superstitione Syracusanus iudex Pascasius: qui D. Luciam Martyrij corona mactauit. idcirco enim virginem lotio perfundi iussit, quod sagam putaret, & sic maleficam vim resistendi tormentis repelli arbitraretur. *lege Martyrium D. Luciæ 6. Surij tomo.* Ne de hoc dubites, scias idem docuisse B. Alchelmum *versifico, de laudibus virginitatis* (qui nōdūm in lucem editus) *in martyrio SS. Chrysanthi & Dariæ*, qui est M. S. Leodij in
B Abbatia S. Laurentij; his versibus:

Loria tunc lictor crudelis spargere iussit,
Sacros humectans artus fœtore puteti.
Qui liquor (vt dicunt) atrum fanihasma fugabit.
Dum verna Domini sperat Necromātia fretum:
Sed putor Ambrosiam fragabat necta resuauem.

Et apertius idem in lib. prosaico eiusdem tituli, qui editus typis: *Sed mili es magicis putantes præstigijs gestum, putentissimis illum perfundunt lotij odoribus, quibus cuncta arbitrantur Chaldearum & Hierophantarum phantasmata, simulq; aruiorum magorum machinas euanescere.*) Scilicet, his perterretur, & fugetur, quē non pudet, pigetq; in fetore cadauerum, & libidinum stercoribus volutari. Tamen & Salisberiensis id censuit *lib. 1. Polycratici, c. 8. Quis* (ait) *libenter non videat, & rideat, cum præstigiatoris lotio perfusi ars deletur, & oculis, quos malitia sua præstrinxerat videndi facultas reparatur?*) Digni, qui credunt, non infundi tantum, sed perfundi. Aliquid dicerent, si hoc tribuerent superbiæ dæmonis, rei indignitatem non ferentis.

10. Tales sunt τεθελοδιώκται, ὀπτευτ. i. & φυλακτήριοι quos punit Synodus, Trullana *can. 61.* vbi Balsamon, primos illos exponit diuinatores ex nubibus, ego etiam crediderim fuisse eos, qui nubes in probo ritu, ne nocerent, incantabant, & ideo persecutores nubium vocabantur. γυτευτὰς, vocabant eos, qui exorcizabant morbos, & certis imprecationibus abigebant, illud optimè Balsamon φυλακτήριοι, *hoc est remediorum seu amuletorum præbitores dicuntur: qui fraude demonis eis, qui à se decipiuntur, vincula quædam ex sericis filis contexta*

quæ & πτυγγλα dicuntur præbent: quæ ali A *quando quidem intus habẽt scripturas, ali quando verò falsa quędã alia quacumq; inciderint. dicunt aũt hęc iuuare, ad omne malum vitandum si ex collis eorũ qui illa accipiunt perpetuo pendeant.*) Mox exẽplum subdit, de *τῶν ἀμφ' ἑ* gestatoribus: *Prefectus quidam Hostij de re huiusmodi accusatus, manifestò deprehensus est in sinu ferens indumentũ infantis nuper nati: & dixit hoc sibi datũ fuisse, à quadãmuliere, aduertendum etiq; os occludendum,* B *qui contra illum dicere conarentur. Vnde ẽt subiectus fuit κατάδεσιν. execratione.*

Ysagog. de dæm. sub lunaribus.

11. Tale etiam illud quod narratur à Georg. Pictorio en Abbate Spãhen ensi; *subulcum quendam fuisse, qui in scipione suo vel baculo pastorali scedulam nomine D. Blasij inscriptam habebat cuius baculi vi, et potentia, porcos suos ab omni luporũ vi, & raptu tutos credebat, ac tantum scedulę numinis tribuebat, vt ẽ porcos in agris solos pascẽdos abigeret. Tamẽ contin-* C *gente quodãtempore, cum gregi pastor abesset: & quidã præteriens dæmonẽ custodire vidisset. illiq; dixisset, quid ipse hic custodiret, qui hominũ salutis persecutori foret pessimus? respõdit, porcos custõdio. retulit alter cuius iussu: dæmon inquit, stulte pastoris confidentiæ. Nãscedu ã quandã suo bacilio inclusit, cui diuinã ascribit virtutẽ, vel inde quod S. Blasij nomine est inscripta: & cã porcos suos a luporũ iniuria defendere contra legẽ suam, credit. mihi fal-* D *sa superstitione inhærẽs: vbi cũ per me fuisset vocatus, & denuo vocatus, & non comparuisset, me S. Blasij vice huc custodiendum contuli. vt enim semper libens Dei, & Sanctorũ vices gero: ita & nunc libentissime pro suo S. Blasio illi porcos custodio: vt stulti hominẽ in sua vana confidẽtia extollã ac roborẽ, ac eo peraducã, vt talem scedulam pluris quam Deum faciat.*] Non simplex sane hic pastoris error fuisse deprehendit ut non, quod S. Blasij deuotus E esset cultor; & ei se, suaq; commendaret (quod Pictorius, ex sectæ suæ mysterijs, latenter vult insinuatũ) nam Sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæq; eorum nos committere pium & salutare est; quicquid hæretici garriant: verũ quia fiduciam in schedulâ collocabat, & quia schedulæ diuinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tentabat, relictis suibus in schedulæ tutela: non etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Scio in Traiectẽsi tractu vltra Mosam, quibusd. m in locis simili superstitione certis verbis admurmuratis, pedum à pastoribus terræ infigi, & sic putare se absentibus nullum gregi à lupis periculũ superesse, quod impiæ credulitatis.

12. Huc referenda multa Plinij, vt hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes Magorum artes: felcanis nigræ amu- *Lib. 28. c.* le'um esse domus totius eo suffitæ, purifi- *8.* catæve contra cuncta maleficia eandem vim esse amianto lapidi: meistruoq. sanguine tactię postibus, aut atri canis sanguine respersis parietibus, eiusque genitali sub limine ianuæ defosso: quis ista nõ rideat non nisi qui probet eam quam idẽ tradidit *lib.* 25. Mandragoræ effossionẽ aut Varronis *Sista, Pista, Rixa, Xista*, vel eiusdem ter repetitum *Anasagens.* vel, Pentagonos Antiochi, aut Constantini fictitios, veteres tamen, & antique superstitionis, & innumeta Marcelli Empirici *il libro Medicœius*, quædam etiam Vegetij *in lib. de Veterinar.* & imaginum illam fabricationem planetariã, quam ex Plotino, & Arabibus periculose tradidit Marsilius Ficinus *lib. de vita cælius comparanda*: quo libro non videtur venenis exhibitis satis idoneum antidotum addere. facit enim perinde ac insciti, & ineptus conuiuator, qui conuiuis apponeret cibos multos salutares, multos etiã veneno imbutos, & dum taxat diceret, vesimini salutaribus, relinquite noxios: nec indicaret, qui in tam multis, tam varie conditis, vt dignosci vix queant. sint illi noxij, à quibus abstinendum censeat. Ludere hoc conuiuas esset, & lædere. Sapiẽtis conuiuæ tunc foret tm cœnatum abire potius, quam tam apertum vitæ discrimẽ subire. Idem ego censeo, de libro illo præstare nihil eius, quoad imagines illas credere: quam cum periculo aliquid in animum admittere.

13. Annumerare licet quæ recentiora, contra visibiles inuisibilesq. hostes, excogitata nugacissimæ superstitionis & taciti cum dæmone fœderis, quædam retulit Pictorius primum de Cicorij radice, *Epitome de Magia. c. 26. & 27.* quã die S. Ioan. Baptistę paulo ante auroram, cum auro, & argento flexis genibus con-

contingunt: & ferro, per gladium Iudæ Machabæi, exorcizatam, multis ceremonijs ex terra eruunt, & secum portant contra aduersa omnia. deinde de ijs, qui crines pectinando euulsos non nisi ter consputos abijciunt, & si oua comederint, eorum testas, non nisi ter cultro perfossas in catinum proijciunt, timentes vtrumque neglectum veneficis nocendi occasionē præbere: seruatum, credentes præcludere nocendi potestatem. Denique qui Sāmonici Sereni. *Abracadraba* dictum ordine retrogrado minuentes de collo suspenderint: vel alia Hebræorum, ex Rabbi Hama *libr. speculationis.*

14. Quicquid Remigius dicat, non puto fic dæmoni odio esse salem profanū, vt ob eius aspersionem maleficium cogatur soluere: sed id eum facere ex pacto, vel vt aliquam introducat superstitionem. naturalis quoquē vis salis non satis efficaciæ habet ad huiusmodi morbos sanandum, quare superstitiosa hæc curatio.

Li. 4. fol. 145. 15 Loci mutatio, quam Ananias suadet, vt & nominis mutatio: merito suspecta est. quid enim virtutis occultæ, ob angelorum, quos propterea vult simul mutari, proprias vires, habere queat: non video: nec quisquam opinor, nisi per mendacem Cabbalistarum dioptram, Theologis Catholicis exsecrandam. In nominis mutatione quid est (quæso) efficientiæ naturalis: aut qui (quæso) angeli non ipsis hominibus, sed hominum nominibus sunt præpositi? quid locus in maleficium influit, ratione angeli loco præsidentis? potest situs, & loci salubritas aliquid prodesse, vt & in cæteris morbis: potest imaginatio noxia deperdi, potest etiam prodesse loci mutatio, sicut & vestium, lecti, stragulorum, puluinarium, quando hisce maleficium inditum, insutum, vel aliter in eis absconditum: vt recte colligitur ex Tobiæ c. 7. vbi Raguel iubet sponsis aliud cubiculum præparari. sic Zachar. Vicecomes complem. artis exorcist. par. 1. doctr. vlt. nec alia ratione loci mutatio potest prodesse.

16. Clarioris superstitionis est, putare si quid præcario, vel furto de malefici domo acceperis, maleficium cessaturū: idq; merito Remigius reprehendit. Nec. n. hoc aliud est quam maleficium, maleficio sanare: par dementia illorum, qui pro philtro vtuntur crepidis, lacinijs vestium, vel præsegminibus vnguium personæ, quam amant: vt docuere veteres scriptores.

Lib. 2. de mendac. c. 2.

17. Similis est vanitas existimantium, contra spectra prodesse canes, equos, vel stricti gladij vibrationē, ex doctrina Homeri *Odyss. 7.* & Virg. *Aeneid. 6.*

Theocri in Pharmaceut. Lucian. in Dial. meretricū, Melissa, & Bacchid. & Apuleius li. 2. de asino. Crinitus lib. 7. de honest. disc. c. 4. Ananias d. lib 4. f. 155. Lambert. Hortens. in Virgil. 6. Aeneid.

Tuq. inuade viam, vaginaque eripe ferrum.

Vbi perperam Lamb. Hortensius asserit reipsa compertum ferri aciem dæmones formidare. Iudaica illa opinio fuit, vt patet ex Thargumæo *in c 3. Can. v. 8.* sed ridicula. Nulla. n. huic rei causa subest, nisi quod ictu, & vibratione aer dissipatur, & continuum illud cadaueris, vel corporis aerei assumpti, soluitur: quod ipsum nihilominus procliue sit dæmoni impedire ictu eluso per diuersionem, vel corporis alterius interiectionem cur igitur hæc timeat? non certe magis, quā culicem elephas, vel triceps Cerberus catellum Melitæum. *Plura Tyreus d. p 3. c. 57.* Duo adscribam exempla ex Cętario. de milite prius est, qui in Meneuei, quo viuus vti solebat perito indumento vestitu apparens, non potuit gladio fugari: quo cum cæderetur, non poterat spectrum vulnerari, talē ex se sonum emittens, ac si molis lectus percuteretur. hic apparere desijt aqua dispersus, quæ caluo Dominico fuerat superfusa. *Sicille, lib. 12. c. 15.* Cōcubina Sacerdotis cuiusdam nocte mortem subsequente, diu ante lucem Luna splendente cuidam militi apparuit, per viam equitanti. primum miles & serui audiuere muliebrem vocem opem postulantē: mox videre mulierem rapidissimo cursu ad eos properantem. Mox miles de equo descendens, & gladio sibi circulum circū ducens, fœminam bene notam intra circulum recepit. *Et ecce ex remoto vox, quasi venatoris, terribiliter buccinantis, nec non & latratus canum venaticorum præcedentium audiuntur. Quibus auditis, cum nimis illa tremeret, miles auditis ab ea causis, equum seruo committens tricas capillorum eius brachio suo sinistro circūligauit, dextera gladium tenens extentum.* Approximante infernali illo venatore, ait mulier militi, sine me currere, sine me currere, ecce appropinquat. Illo fortius retinente misera se eripere summa vi conni-

xa tandem ruptis capillis effugit: quam diabolus insecutus cepit, equo suo illam injiciens, ità vt caput cum brachijs penderet ex vno latere, & crura ex altero. sicq; capta inuito, sed vidente millite præda præteruehitur. Miles mane ad villam rediens, cuncta narrauit, & capillos ostendit, cumque minus ei crederent, aperto sepulcro, cadauer sine capillis, qui euulsi, inuenerunt. *sic ille lib.* 12. *c.* 20. quid hic gladij contra spectrum potuerunt? tantùdem, quantum monachus spectrum feriens apud Gaguinũ, vt alias narraui *lib.* 2. *q.* 27. *Sect.* 2. *lit. L.* Ex qua narratione vt & ista Cæsarij colligitur & alia, vereor, ne superstitio fuerit ex Magorũ orta circulis coniuratorijs: nempe circumducendi circuli, & in spacio illo consistendi. Nã licet crux in medio circuli facta legatur, tamen illi circuli figuræ fidere videbantur, & crucis efficacitatem ad spacium illud circuli restringere, quod improbum profecto. Huius circinationis aliud quoque exemplum reperias apud eundem Cæsarium *eodem lib.* 12. *c.* 12. de Sacerdote, qui spectris tota per iter nocte infestatus, circulum, circumcirca se ducebat ibi subsistens: & illis euanescentibus procedebat: mox iterum se ingerentibus nouum iterum circulum ducebat: sicque ad lucem vsque laborauit. Obseruabis ridiculam illam opinionem de armis apud Psellum *lib. de dæmonibus in fine: Dæmonicum corpus per totum se natura aliter sensuale, secundum partes singulas absq; medio videt, audit, tangit, patiturq. tangendo, & diuisum dolet sicut corpora solida, sed hoc interest, quod corpora quidem solida diuisa cum sunt aut vix, aut nunquam restituuntur: corpus verò dæmonum, vti secatur, mox in se rursum recreatur, atque coalescit, sicut aqua aerisq; partes quando aliquid incidit solidum, sed & dicto velocius dæmonicus spiritus in se reuertitur: dolet tamen interea dum diuiditur. quam ob rem iacientem ferri metuit, idque animaduertentes, qui fugare dæmones moliuntur, tela, & enses in rectum ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduenire.*] Hæc more suo sibi vindicat Rhodiginus *lib.* 2. *cap.* 8. & sic Psselli errorem suum facit. Quod de corporis discessione, & coalitione subita dicit, verissimum est, & experti duo in Hispania Nobiles, mihi non ignoti. Quorũ vnus dum nocturno tempore vagatur, in spectrum incidit specie Aethyopis tetri mole Gigantæ à romphæam stringentis, hic, cui plus audaciæ quam pietatis erat, certa siculnea munitus, impetum sustinuit, seque gerens animose vulnera pũctimque hosti ingerit. Sed aerem verberans, donec lassus concidit, & à vicinis, qui ad strepitum accurrerant, domũ sublatus, multis post diebus lecto affixus, vix conualuit. Hoc Burgis accidit: alterũ Salmanticæ. Degebat ibi Theologiæ studiosus quidam, è prima nobilitate, qui pristinæ castimoniæ & pietatis oblitus, noctu magno periculo & labore parietibus trãscensis in quoddam Sanctimonialium monasterium vsque ad Dormitoriũ (vt vocant) se penetrarat. ibi permittẽte Deo, priusquam ad celululam, quam animo præoccuparat, pedetentim perueniret, obijcit se illi spectrum, specie viri grauis, & honesti, prolixo capillitio, & barba, lorum ingens manu tenens, & nullo verbo facto, bubulam minitans insultationem, Venerat prope armatus miser ad incestũ, secuto, gladioque: hunc stringit, illo se tegit. visus sibi non semel latus aduersarij, lorum subiens haurire & brachia illi, lorumque rescindere: sed semper brachium corpori, lorum patũ amputatæ subito iunctum apparebat. tandem lorarius decussatim illi in vtrumque humerum sic viuẽti bouem mortuum (vt cum comico ioceer) impegit, vt in terram collapsus, vix trepidus se ei gi eripuerit: & domum reuersus deprehenderit, ad modum Sanctæ Andreanæ crucis, sibi in pectore, & in tergo, ad quattuor digitorum latitudinem, notam contusionis rubore, sanguineque mixtæ impressam. tumuit mox vibex, & cum intolerabili ardore, qua si vermiculare nescio quid, quod grauissimum cruciatum adferebat, miser sensit sub cute, & (ne vanum visum putes) altero, tertiove post die ad plures migrauit. Nec annum, nec nomina addo, vt vnius qui adhuc superat, & defuncti quoque alterius honori consulatur. Norunt lasciui isti palumbi Dionæi, qui nocturnarum ad stupra discursationum vtrique fructus fuerit, & quam inanis ista de gladij rotatione contra vim dæmonum persuasio. Nã quod Erastus ex Ioann. Opotino narrat: qui Paracelsi amanuensis fuerat: solitum

In vita Paracelsi

Pari-

Paracelsum noctu consurgere, & machę A ram suam Helueticham vtraque manu in hostem inuisibilem huc illuc torquere: id vel ferocientis furoris fuisse putarim, vel ex pacto conuento: sic molestiarum inducias à dæmone paredrio impetrasse.

18. Sit, quod putant aliqui, remedia, quæ contra maleficium vsurpantur nihil profutura, si re non integra adhibeantur: hoc est, irrita fore, si prius tentatum fuerit à medico corporis; à confessario animæ, remedium. solemnis enim iste folet B esse magorum prętextus, vt docet Nicol. Remigius & nota dæmonum fallacia: qua vtitur primo: quia cum sit Zelotypus, veretur, ne sanatio, ipsi, adępta, alijs adscribatur. Secundo vt sic homines à diuinis, & naturalibus remedijs auocet. Ex hoc capite valde mihi suspecta fuit scedula illa, siue programmation mulierculæ medicæ circũforaneæ, hoc anno 1597. hic Louanij, in cuius vno articulo hæc cõditio continebatur. Idcirco etiam suspecti C omnes illi medici, qui nolunt ægrum confiteri, priusquam præscripta ab ipsis pharmaca hauserit.

lib. 3. dæmonolat. cap. 5.

19. Est, putare maleficam non posse maleficium suum tollere priusquam libertati sit restituta, & ex vinculis dimissa. Potest enim, maleficium maleficio nouo tollere, quamdiu pacto cum dæmone non renunciauit, vt docet idem Remigius: potest etiam illud per dæmonem destruere, vt quilibet alius remouendo signum, etiamsi adhuc carceribus contineatur.

20. Maleficam scopis in ostio positis impedire, ne domo exeat: vel coniectis in bullientem ollam seleis, aut crinibus eius, vel a cubus, cogere, vt accurrat: magicæ nugæ sunt, & peccata grauissima. quia nituntur pacto cum dæmone inito.

Li 3. dæmonolat. cap. 3.

21. Minis, verberibus, aut vi maleficos adigere, vt maleficium tollant (cuius E rei exempla peti possunt à Remigio,) fieri potest vt liceat: si conditiones quædam adsint. Primò si certo sciatur auctor maleficij. Nam suspectos tantum, verberare aut alia efficere cõumelia nec fas, nec jura sinunt. Secundò, si nihil superstitiosũ putetur adhibiturus. Tertiò, dum nõ existimetur morbum alium translaturus, quod fere semper facere consueuerunt, vt exemplo declarat Gregor. Turonensis. videlicet ista diaboli liberalitas est, vt boni nihil vllis hominibus præstet, nisi cum æquali, vel maiori hominum damno, quo spectat narratio D. Gregorij Magni, de virgine obsessa: quæ cum opera magorum ab vno dęmone fuisset liberata, in vnius locum sex, vel septem dæmonum millia succesisse. Neque hoc pœtas latuit, ideo enim fortassis finxerunt, non potuisse Admeto vitam conseruari, nisi vxoris Alcestis vicaria nece. Vnde recte noster Tragicus: cum remisso ab inferis Theseo Pluto Hippolytum abripuisset, canit, alloquens Atticæ præsidem Deam:

lib. 6. Histor. Fræc. cap. 35.

lib. 1. Moral. c. 9.

Euripid. in Alcestid.

Casta nihil debes patruo rapaci.
Constat inferno numerus tyranno.

22. Quod remedium esse contra *Vultuarium* maleficium censuit Salisberiensis *lib. 1. cap. 11. Horum* (ait) *malitia, etiam cum plurimum nocent artificio leui dissoluitur: si videlicet, qui suspecti sunt, conuenti ab aliquo in iudicio crimen sũ inficientur: aut, si confessi fuerint, cogantur maleficium reuocare.*] quid enim ad curationem inficiatio virium queat habere, nisi ex pacto conuento? si tamen aliquis solummodo intendens signum destruere sic interrogaret, non auderem illum peccati, saltem mortalis, reum dicere.

23. Superstitiosa sunt, vt cum ad male- D ficium a moris tollendum, vtuntur maleficio odij, v. g. certo ritu confectant, vel exsecrant potius columbam nigram, & diutius per medium dant comedendam amantibus. Item si, vt odij maleficiũ tollant, vtantur amoris maleficio, v. g. Eucharistiam sacram in ore habentes osculantur eam, quam volunt in amorem inducere, vel labijs chrismate inunctis id faciant. Item si, vt sterilitatis ægrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuant, & tritam in pulueres spargant per hortum, vel agrum. Quæ omnia sunt manifestè impia, & sacrilegia, & tamen hæc facta aliquando legitur. primum illud refert Hollenus in Præceptorio, de chrismate, alterum Grillandus; cetera de Eucharistia, Cæsarius Eistetbacensis *lib. 9.*

24. Adde remedia iudiciarium superstitionum, de quibus *supra lib. 5 sect. 7. & 9.*

Vltimum notandum multa esse superstitiosa

stitiosa (vt varijs locis ostensum) remedia: quæ ponũt Sprengerus & ex eo Pet. Gregorius, de plumbo liquefacto in scutellam aqua plenam infundendo, &c.

Parte 2. mallei. c. 1. qu. 12. in 2. exẽplo.

Et hac de re Codronchus narrat historiam, ab auctoribus (vt ait) grauibus, & certis relatam, cuiusdam mercatoris; *qui cum in partibus Suecie extra quoddam castrum animi causa per quoddam pratũ duobus famulis comitatus ambularet, malefica muliere ab vno ex conseruis à longe cognita, adhortatus est mercatorem, vt signo crucis se muniret, quoniam illius ditionis potentior venefica, quę solo intuitu maleficia inferre posset ipsis obuiam veniret. Quod monitum ipse paruipendens, & ista nunquã sibi timorem incussisse asseuerãs, cum nondum fere illa prouulisset verba in pede sinistro illatam lesionẽ experius fuit: ita vt cum pedem è loco amouere non posset, & dolore lancinaretur, ad castrum equo fuerit deductus, vbi per triduum doloribus auctus, accersito quodam villico, qui huiusmodi mala curare profitebatur: facto periculo ex plumbo liquefacto, & in aquam supra pedem proiecto morbum ex maleficio ortum dixisse: quibusdam prolatis verbis, & tacto pede, per aliud triduũ curatus est.* sic ille lib. 2. de morbis veneficio. cap. 2. Modus explorandi solet hic esse, vas aqua plenum imponunt super locum affectum corporis, & plumbum liquatum huic vasi infundunt, interim verba quædam obmurmurantes, & in plumbo coagulato pro varia guttarum conformatione: iudicant primo, an sit maleficiũ malum, necne: deinde cuius generis maleficium sit. De qua re tota verissime idẽ Bapt. Codronchus *lib. 3. de morbis venefic. cap. 13.* ita pronunciat. *vt modus superstitiosus est. sic & dæmonem cooperari est credendum, quamuis non desint, qui existiment, à Saturno vim hanc plumbo esse inditam, vt maleficia prodat, quod tamen à veritate est alienum.*] Probare debebat. nunc supponunt tantum, & Planetæ vim tribuunt minime naturalem. Nã in hanc vel illam guttulas formam coagulari, pro natura morbi; mere & vere est opus non naturæ, sed intelligentiæ Pergit Codrõchus: *Nec laudare possum aliud experimentum, quod à quodam didici. Vt ęgrotus, cum decoctione verbenæ (vulgo herba sancti Ioannis dicitur) ab-*

Libr. 13. de repub. c. 3. à n. 2

A *luatur, in qua ablutione, si nihil reperiatur, vel decoctio non immutetur in colore, infirmũ veneficio non esse affectum: quod magna copia pilorum, & præcipue suorũ inueniatur, esse argumentum efficax, non solum veneficij, sed & grauissimi, minimeque curam recipientis: quod si pili sint pauciores, morbum esse mitiorem & curationem admittere. Quod si decoctum illud ad nigrum colorem mutetur, signum esse præsentię dæmonis: quod si ad alios colores mutetur, alia indicare. Quis verò non percipit hunc etiam modum esse superstitiosum, cum illi pili virtute verbenæ, nec ablutionis elici vel procreari non possint.*) Sic ille *d. cap. 13.*

B Addo coloris hanc mutationem etiam naturali humorum prædominio (vt aiũt) in morbis non maleficis, sed grauioribus, posse contingere. Idem *lib. 4. c. 2.* damnat tertium quedam modum his verbis; *alij columbum per medium scissum ventriculo ægrotantis apponunt, nonnulla verba ob murmurando. Qui modi, & alij consimiles manifeste magici sunt, cum prorsus virtute naturali careant.*] adde, nec subsit ratio cur miraculo res adscribatur? maxime cum certa verborum formula vtantur. Postmodum idem iustissime conqueritur; *remedia multa, tanquam arcana, ex arte magica in medicinam translata sunt: vt multi Arabum doctores fecerunt: vt Michael Sauonarola in sua Practica,* D *& quidam Bartholomæus, qui practicam & experimenta cum quibusdam introductionibus in lucem ediũt. Sic enim multis modis medicinæ scientia conspurgata remediorum vanitate sæpè coarguitur. Sed horum Satanicorum hominum curationes fallaces, ac incertæ sunt, ac sæpe præstigiosæ, vt videantur per modicum spacium temporis sanare, & reuera non sanẽt.* Credatur Medico docto & pio (quantum ex libris eius colligo) in arte sua.

E Et in his omnibus Notandum, semper dæmonem lucrum aliquod sibi ex his cõparare, & semper animæ interdum & corpori nocere: quia semper aliquid admiscet, quo fiduciã in ipsum homo profiteatur; vel quo nos à Deo ad creaturas aduertat, & à cælestibus curis ad cænosa, terrenaque deducat, vel saltem à seriis, & grauibus ad ludicra, & nugatoria. Sic semper in aliquod peccatum animam

Pet-

pertrahit, vt recte obseruarunt D. Augustin. & D. Leo. Obsequitur mãcipijs suis, vt firmius illa sibi deuinciat, & in peccato retinear.

D. Aug. lib. octo gintariũ QQ. q. 79. D. Leo sermo 19. de Passio Dom.

Si Deus permittit, hoc modo sanati ægrum, plures in fraudem pellicit: si Deus non permittit, sed impedit tunc saltem peccatum hoc præcedentibus accumulans, conatus ægros in desperationẽ adducere. Si malum vni equo auferat, trãsfert in meliorem. Si mulierem morbo liberet, transfert in virum; si senem in adolescentem. Si sortem magus in aliũ non transtulerit, ipsemet necatur, vel ingens vitæ discrimen adit. coactæ nonnullæ Lamiæ; quia non poterant in alios, in suos ipsæ liberos transferre. Narrat auctor Demonomaniæ fuisse in Gallia, qui maleficio, quo Iesus erat curando magum accersiuit: ab hoc responsum, se morbo illũ liberare nõ posse nisi in eius filiolum adhuc infantulum transferret. consentit impius pater, & à mago sanatur. interea nutrix, re intellecta, infantulum subducit, & cum eo aufugit: cum ergo magus nõ posset in eum transferre, fuit ipsemet à dæmone interfectus. Tolosæ, idem scriptor ait, studiosum quendam amico suo grauissime à quartana vexato dixisse, vt febrim vni suorum inimicorum traderet: illo vero respondente nec ullum sibi inimicum esse, dixisse: da seruo tuo: tandem, cũ hoc illi religio esset facere, magum dixisse: da mihi eum, annuente ægroto, ipsum conualuisse: magum verò febri oppressum interijsse. Facit lucri semper alicuius certa spes, vt etiam plane futilibus & absurdis nonnunquam cooperetur. sic enim (vt narrat I. C. ille Francofurt.) cum vetula laborans ophtalmia studiosum quendã conuenisset, ab eoque petijsset, vt quæ in schedula, quam illi porrigebat, continebantur, sibi nõ grauaretur exscribere: certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lippitudine liberandam: & studiosus scripti illius characteres, vel obsoletos cernens, vel obscuriores (vt solent) legere non valens: eorum loco hæc verba scripsit in schedula, *diabolus huic vetulæ oculos eruat*, &c. simulque præclarum phylacterium mulierculæ trãdidit, quod cum de collo suspendisset, spe plena post paucos dies sanitati fuit restituta. Nimirum voluit Satan hanc anum decipere, & in

Lib. 3. capit...

Lib. 1. de Iamijs, c. 8.

A superstitione sua obfirmãre. Plura si vis; lege *li. 3. p. 2. q. 4. Sect. 9.* quibus addi quoque multa possunt ex Cardinalis Cusani excitationũ lib. *2. in Sermone; Ibant Magi, quam viderant stellam*, &c. vt eorum, qui putabant contra sterilitatis maleficiũ, vel odij inter coniuges prodesse, si quis nidum auium inueniens caperet ipsam cũ pullis matrem: & ideo vult à Mose præceptum. *Deut. 22. ne mater cum pullis capiatur.* simili modo ad vitandas alias superstitiones alia quædam vult Iudæis prohibita, nempe *præcepisse Mosem vasa cooperiri propter* Domina abũdas. *sunt enim dæmones, quibus vetulæ offerunt esculenta & poculenta, quæ munundo domum non comedunt imo seaucum. Prohibuit, ne vir indueret vestimenta mulieris, & è conuerso, propter idololatriam: quia mulieres vestes viriles, & arma in honore Martis induebant: et viri mulebres in honore Veneris. Hoc festum peragitur à Christianis in Carnisprium.*] Et postea idem addit sequentia exempla vt ait superstitionis in curandis morbis. *si res consecrata ad aliud, quam ad proprium vsum applicentur, est superstitio: vt aqua benedicta, quę bibitur contra infirmitatem, vel spargitur ad fertilitatem, vel datur aliquando brutis.* (Nota hoc sanè intelligendum, vt & quædam sequentia. Nam aquam benedictam adhibere, vt remedium naturale, vel addito ritu aliquo superstitioso id vere malum: sed eam adhibere, vt quid Sacramentale, & vim tribuere Deo per sacramentalia sua, ad corroborationem fidei, mirabilia operari solito; item vt dæmonis maleficium, vel præstigium cesset, hoc pium & licitum esse Catholicus nullus potest negare, vt docebo sect. 3.) *& de lumine cereo Paschalis, & de aqua baptismatis* [de his idem censeo quod de aqua lustrali.] *Abstinere à capite animalium in honorem S. Apollonia, vel Blasij: vel vere capitum luminis consecrati* (hoc non intelligo, si loquitur de cera benedicta, seu candelis probo ritu benedictis erat.) *crux facta de lignis palmarum, balnea in vigilia Natiuitatis & Carnisprium; cõtra febres, & dentium dolorem; non comedere carne in die Natalis Domini, contra febres, vel ad honorandum sanctum Nicolaum pro diuitijs acquirendis, petendo eleemosynam*, (hæc omnia satis clara

sunt)

sunt) *eundo ad Sanctum Valentinum cõtra morbum caducum, ponderando puerum cum siligine vel cera*, (in his potest aliqua superstitio ab extrinseco aduenire: sed secundo se pia sunt, & licita) *portare crucem circumquaque per campos in vere contra tempestates* (si non fiat, vim ponendo in tempore veris, non est superstitiosum, sed licitum:) *in certis oblatis super altare, sicut lapidibus in die S. Stephani, & sagittis S. Sebastiani* (hoc quoq; piũ, si tantum fiat in honorem & commemo A rationem eorũ minis horum Sanctorũ, sine fiducia in materia, forma numero, &c.) addit de acu quæ tetigit vestem mortui, de lignis furcæ, de lignis coniugendis contra febres, de hostia non consecrata contra febres (*hæc vere superstitiosa sũt.*) contra ictericiam de vrina; de pullis, &c.) puto legendum, *de pediculis*, neque hoc est superstitiosum, cum subsit ratio physica.

QVAESTIO II.

An liceat remedium petere à maleficis.

LAtissime hæc quæstio patet, in qua multi multa scripsere, multi etiam periculose admodum erraunt.

Certum est vt hodie, sic etiam olim fuisse, qui maleficia maleficijs tollerent. Nam cum Corybantes essent numero 52. credidit sunt maleficia inferre, alij verò XX. eadem amoliri. *Sic scholiast. Apolonij lib. 1.*

Dico primo *falluntur Iuristæ, qui existimant iure ciuili licere maleficijs vti, in bonum finem*: nempe ad curandos morbos, vel ad repellendas tempestates, *vt Hostiens. in Summ. Azo in Summ. Pet. Aerodius lib. rer. iudicat. 8. tit. 7. c. 6. Bart. Salyceti. Godefrid. & alij in l. eorum, C. de maleficis. Troilus Alimetus de sortibus, Grillan. de sortileg. & alij communiter.* di co falluntur, quia legem illam Constantini, qua nituntur recentiore lege sustulit postea Leo Imp. *Constitut. 65. ad Scytianum de Incantatorum pœna*, vt recte adu erterunt Nicol. Remigius: & Pet. Gregorius, & Godelmannus, quam, quod Tribonianus, homo plane scelectus, præterierit, causam aliam non video, quã quia ab omni erat pietate, & vera religione alienus, ibi Leo grauissimis verbis negat quidpiam vere bonum his artibus effici: sed apparens illud bonum, illecebram, atque nassam esse *quæ illectos* (inquit) *in malorum omnium extremum vbi a summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est illas, vt qui se ipsis dedunt, pro creatore, ac Domino infaustis, & risq; demonijs adhæreant efficere: & qui illas assectantur, hos, per externarum rerum lætam quandã speciem, vulnera in anima excipere. Quale quiddam interpugnandam miris modis frequenter accidit, qui dum ictus interdũ excipere manu nolunt, illis vel caput vel ventre exponunt. Sane vero si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehensus fuerit, siue id restituendæ, conseruandæve valetudinis, siue auertendæ à rebus fructiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarũ pœnam subiẽs vltimũ supplicium substineto.* Sed & Carolo V. cõstitutio hos arbitrio B iudicis condigna pœna puniri iubet.

Dico secundo. *Diuina & positiua Ecclesiæ lege semper prohibitum fuit vti maleficis artibus, vel maleficos cõsulere etiam in bonum finem.* Est cõmunis Theologorum sententia, & etiam Canonistarum. Probatur 1. ex sacra Scriptura. Deus, id prohibuit; *Leuit. 19. v. 31. Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos.* & cap. 20. v. 6. *anima quæ declinauerit ad ariolos & magos, & fornicata fuerit cũeis, ponã faciem meam contra eam & interficiam illã de medio populi sui.* Vnde patet hoc esse peccatum mortale. Deut. 18. v. 10. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atq; augura, &c.* In nouo quoq; testamento vetat D. Paulus quando iustã damnationem comminatur illis, qui ipsi impingebant cũ mala facere, vt bona euenirẽt: quo significat, E graue peccatum esse mala facere in bonũ finem: quod tamen prætexunt, qui maleficorum opera ad morbos depellendos tempestatesque reprendas abutuntur. Secundo probatur ex perpetuo Catholicæ Ecclesiæ vsu, quæ semper id improbauit, vt plurimi Canones ostendunt, & presbyterum damnarunt, qui bono fine diuinationem fuerat expertus. Tertio probatur ex Patribus, *D. Chrysostomus, citius mors homini*

l. eorum, C. de malefic. & mat.

Altusius li. 1. Iurisprud. Ro. 5. Fichardus cons. 12. Laurentius Thoutus to. 2. consil. 2. Mollerus consil. Saxon. p. 4. Sect. 2.

Ad Rom. 3. vers. 8.

c. qui sine Saluatore. 26. q. 2 c. admoneant. c. non liceat. 26. q. 7.

homini Christiano subeunda, quam vita ligaturis redimenda. Huc referendum illud B. Leonis, cum eis, (*scilicet dæmonibus*) nihil amplius liceat, quam iustitia diuina permiserit; agunt tamen versutissima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ potestatis aut parere videantur, aut lædere; & multis (quod dolendum est) ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidam illos, & timeant pati infensos, & velint habere placatos; cum beneficia dæmonum omnibus sint nocentiora vulneribus. quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse; quam facere. *Nec non ista D. Augustini;* cum ergo caulæ articulus venerit, vt hæc proponatur conditio: aut faciendum esse contrà Dei præceptū, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo si cogatur alterum eligere, cominante mortem persecutore (*idem est de morbo per maleficium immisso*) ibi eligat Deo dilecto emori, quam Deo offenso viuere. ibi oderit in hoc mundo animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam.) Ex his.

Cap. ex tuarū de sortil. hom. 8. in epist. ad Colos. Serm. 19. de pass. Domini.

Tract. 51 in Ioan.

Infertur primo peccare iudices, qui cogunt malefica benedictione quadam ijs, quos læserunt maleficium auferre. Nam hæc benedictio illarum, nihil aliud est, quam formula, qua ex pacto dæmon cessaturus: & si benedictione vera sanandus æger foret, præstaret vti benedictione Sacerdotis, vel alterius probi hominis qua malefici, cuius oratio Deo est exsecrabilis, neque licet nobis cum infidelibus, hæreticis, apostatisq; orationes in diuinis iungi. Vnde sequitur etiam maleficam obtemperantem tali iussioni, & ægros hoc remedio vtentes peccare. Valde quoque falli illos, qui existimant licere maleficijs sanitatem quærere, vel conferre, si id magistratus iubeat.

Infertur secundò veram esse decisionem *articuli Parisiensis* 5. Quod licitum est vti magicis artibus, vel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo, & Ecclesia prohibitis, pro quocunque fine bono: error. quia secundum Apostolum nō sunt facienda mala, vt eueniant bona. *& decisio art 6.* Quod licitum sit, aut etiam permittendum maleficia maleficijs repellere: error. *& art. 7.* Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, in quocumque casu, vt talibus licite vtatur. error.)

Infertur tertiò impium, & hæreticum esse dictum Paracelsi, nihil referre, an Deus, an Diabolus, Angeli, vel immundi spiritus ægro ferant opem; modo morbus curetur.

Libr. de morb. caduco. & 1. de hyperphys. morbis cur.

Infertur quartò periculosam esse, & erroneam, vel saltem non satis euolutam & explicatam sententiam Nicolai Remigij, *precario non licere opem à maleficijs impetrare, sed licere, vi & verberibus eam extorquere: qui hoc faciat, nunquam, qui illud, semper lethaliter peccare.*)

Lib. 3 dæmonolat. cap. 3.

Quorum vtrumque, falsum videtur. licet enim aliquando id precibus petere & impetrare; aliquando etiam verberibus ad id adigere, non licet. Non igitur eo recurrendum, sed res longe aliter explicanda. distinguendum videlicet primò inter maleficū paratum auferre maleficio nouo, & non paratum: aliter enim peccat, qui hunc, aliter, qui cogit illum. Secundò distinguendus auferendi modus, an cum maleficio, an sine illo id fiat: quæ communiter Theologi solent attendere.

Igitur primò falsa, & erronea est sentētia Paracelsi, & similium, licere maleficia maleficijs tollere.

Quidam putant licere tollere maleficium, non per maleficia, sed per res tamē superstitiosas, & vanas: videntur hoc multi Canonistæ tenuisse, & nonnulli Theologi, & Legistæ. si superstitionis vocabulo hi DD. recte vsi; nequit negari, hanc opinionem quoque erroneam esse. quia superstitio res est per se mala, nec malum licet faceret, vt bonum eueniat. docet hoc Sylvest. *verbo maleficium, num. 9.* Rosella *verò* & Tabiena non tenent illam opinionem, sed dumtaxat referunt.

Hubert. & Eccius. quos sequitur Sprēger. in Malleo & cū simpliciter referunt nec refellunt Petr. Gregor. supr. & Rickius li. de probat. aqua frigid. v. impedimentum 15. n. 19.

Alij itaque fatentur per superstitiosa media tolli non posse; posse tamen per vana, quæ non sint illicita, sic Ioan. Friburgens. *in Summ. confessar.* & id sequitur Rosella, qui exemplum ponit, si maleficiati facerent celebrare tres missas de Domina, & postea omnino nudi operam darēt liberis quærendis, credentes maleficium cessaturum. Sed hoc exemplum mihi nō placet, tum quia rem ad certum numerū missarum restringere, id non caret superstitione, tum quia medium illud non modo vanum est, sed & inhonestum, & vix potest peccato carere: si tamen omne peccatum impudicitiæ & inuerecundiæ deforet;

foret; neque vis in numero poneretur, A neque fides adhiberetur ipsi actui, sed misericordiæ diuinæ permissæ sacrificia propitiandæ: tunc posset admitti exemplum. Deinde si *vana* remedia sumāt, pro omnino vanis hoc est inanibus, sicut omnis vana locutio est peccatum, sic nulla vana operatio caret peccato, saltem veniali, *cap. illud 26. quæst. 2.* si verò vana vocant indifferentia, tunc si quis adhiberet ea inuincibiliter nesciens esse peccatum, nullū foret peccatum; si non inuincibiliter, non B tamen affectate ignorans, foret tantum veniale: idem foret, si quis faceret credēs, aut volens experiri, an per talia maleficiū soluatur, non per operationem diaboli, sed per cessationem eius ab operando; propter pactum, quod maleficus cū diabolo habebat de cessando quando hoc, vel illud fieret. *vide Silu. supra num. 9.*

Tertia sententia, quædam est Petr. Aureoli *in 2. d. 34. quæst. 2.* & Angeli *verb. superstitio. §. 13.* licere à malefico parato pe C tere, vt maleficium maleficio tollat. exemplum huius rei suppeditat Ioannes Nider *In epit. Formica iij. c. 3. in fine.* *cinquisitor* (inquit) *Eduensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in malefico, talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se, vel in suis ad maleficam sciscitās malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fundebat aquam: quousq; opere dæmonis in plūbo imago aliqua videretur: qua visa imagine; malefica* D *quæsiuit ab explorante in qua parte vis læsi maleficū tuum, & in eodē vulnere eum agnoscere? cūque explorator locū eligeret, statim malefica in eadem parte imaginis, quæ implūbo reducebat, fixurā, vel vulnus per cultrum posuit: et locū vbi reum inueniret indicauit: nomen tamē nullatenus manifestante; sed experientia teste maleficus per omnia læsi reperiebatur, sicut sua imago plūbea.*] hæc ille. hoc ergo secundū Aureolum liceret: & secundum Remigium E posset verberibus maleficus ad hoc faciēdum adigi. Argumenta Aureoli sunt. Primò licitū est ab vsurario parato vsuras petere; & à parato conferre Sacerdote, in peccato mortali constituto, Sacramenta petere; & deferre iusiurandum idololatriæ, quem scio per falsos Deos iuratum. ergo similiter in nostro casu petere à malefico parato, &c.

Secundò, non potest excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium: ergo si hoc, quod vnicum est vti non licet, non licet illud tollere. Sed hoc merito cēsetur durissimum: potius ergo dicendū, hoc vnico remedio vti licere.

Verum hæc argumenta nullius momēti sunt. Eorum enim, quæ in primo ponūtur argumento planè dissimilis ratio est. nam illic inducuntur ad id, quod sine peccato facere possunt, si velint. sacerdos. n. potest conari conteri, etsi tempus habeat confiteri: vsurarius potest dare mutuum simpliciter, idololatria potest per Deum verum iurare: sed operatio malefica, quæ petitur est intrinsece mala, nec sine peccato fieri potest, ideoque nec peti. quia petendo consentit eius malitiæ, quod semper illicitū, & teste Apostolo ad Roman. *D. Tho. de malo 13. 9. 4.* *digni sunt morte non solum qui talia faciunt, sed & qui consentiunt facientibus.* In secundo argumento, falsò supponitur, alia remedia non supereſſe, superſunt. n. alia, de quibus postea; quod si non supereſſent, præstare millies, quam per peccatum semel sanari, nam bonum animę corporis bono præferendū est, & honor Dei cunctis anteponendus. Neque hoc dutū videri debet scienti: quod *qui amat animam suam plusquam Deum, perdet eam, &c.*

Remigius verò coactionem suam astruit sequentibus argumentis. primò, quia talis coactio inhonorat diabolum, & est expers omnis pacti. ergo licita est. *Respon.* magis inhonorat Deum, quia cogit alium peccare. immo nec inhonorat diabolum, quia cogit maleficum vt inuocet & honoret dæmonem: ipse quoque eum honorat; quia non modo credit dæmonem posse hanc medelam adferre, sed etiam concurrit positiue ad actū positum, dæmon verò plus hoc facit, quam mancipij sui iniuriam, cuius afflictione solius est gaudere. Nec potest dici expers pacti tacti, qui cogis maleficū ista perficere, virtute pacti quod maleficus cum dæmone inijt.

Secundò probat hoc pacto, licet à fure fugiente rem vi sibi ereptam alia vi repetere: licet arcem ab hoste iniuste occupatam armis recuperare: licet vinculis per tyrannidem mancipatum, æstu, violēterque eripere: cur non hæc vis licita, vt innocen-

nocentem morbis indignissimis sanemus? *Resp.* illationem esse vanam, quia reliqua illa licita sunt, & iuri diuino naturalique cõsentanea: maleficium verò maleficio sanare omni repugnat iuri.

Tertiò nititur auctoritate *l. nullus Cod. de malefic. & mathem.* vbi tantum punitur, qui aruspicem vel magum induxerit precibus, vel suasionibus. ergo criminis atrocitas in hac suam inductione consistit. Confirmatur, quia Photius in Nomocanone dicit legis illius pœnam tantum debere intelligi, vbi διάβολον, ideſt per sacrificia & mactationes, negocium peragatur. Non ergo locus est pœnæ, quãdo malo adiguntur. *Resp.* quenile argumentum hoc esse, illi simile; si quis dicat, lex eum punit, qui præmijs, & blanditijs, & per artem lenoniam mulierem ad flagitium pellexerit: ergo criminis fœditas in hac blanda inductione & pellacia posita est: & inferat posita, igitur puniri minime debeat qui vi, minisque matrem familias in thoro violationem impulerint. Constantinus autem id tantum vetuit ea lege, quod quidam sibi licere putabant: nam sponte facienti, nullam se iniuriam facere credebant: id verò, quod multo grauius erat, non vetuit ea lege, quia res aperte iniqua minus indignabatur noua legis coercitione. Quare Salycet. & Fulgos. mentem Imp. attendentes de quibus vis euocatoribus, & prouocatoribus idem obtinere censuerunt: nec illa Photij limitatio vlterius protrahenda, quam vt significet Imperatorem de illis egisse maleficis, qui tum temporis priuatim, prætextu amicitiæ. & hospitij recepti in domos Gentilium, dæmonibus clanculum

lib. 2. C. Theodos. de malef. & math.

sacrificabant: quod ipse fieri prohibuerat alia lege. Nec tamen vllum sanæ mentis hinc inferat, licita fuisse maleficia Magorum, in quibus non sacrificabatur. potest enim vnum factum ex pluribus capitibus illicitum esse: quorum vno cessante, ratione reliquorum adhuc illicitum manebit.

Dico igitur tertio, *sententia hæc Aureoli, Angeli, & similium est erronea, & causa multorum peccatorum: nec licet vllo modo nec ab imparato, nec à parato petere, vt maleficium maleficio tollat.* hæc est communis sententia Theologorum, Aureolum, & Angelum ideo grauissime

A reprehendentium: *tenent quod aiunt D. Thom. D. Bonau. Sco. Thom. de Argentina & alij in 4. d. 34. Silu. verb. maleficiũ, q. 8. Armilla num. 2 Tabiena verb. impedimentum 12. nu. 9. Rosell. supr. Caietan. 1. 2. q. 78. ar. 4. Pet. Ledesm. ad 3. q. 38. artic. 2. q. 2. Alfons. à Castro lib. 1. de iustit. hæret. punit. cap. 15. Sprenger. p. 3. Malei. q. 16 Nider. sup. Nauar. c. 1. numer. 29. Angel. q. de arte Magica art. 6. diffi. 2. Abulens. in cap. 19. Matth. q. 90. lit. O. Dom.*

B *Sot. in 4. d. 34. q. 1. art. 3. & 8. de iust. q. 3. artic. 2. Viguer. c. 16. §. 4. Mart. Ledesm. in 4. q 60. art. 2. Brianson. q. 13. conc. 2. Orbel. q. 54. Vngarellus addit. ad Angel. d §. 13. Henriq. lib. 2. de matrim. c. 8. num. 2. & num. 3. in fin.* Probatur, quia hoc sacræ literæ, Canones, ius Ciuile & SS. Patres improbant, vt ostensum fuit conclus. præced. Secundò, quia non licet consensum præbere in peccatũ alterius. Tertiò, quia licet sit paratus peccare: hoc tamen pec-

Rom. 5. vlt. Vid. D. Tho. 2. 2. q. 78. a. 4. Turrecr. in c. moueãt, 22. q. 1.

C catum, & ipso tempore, non facere, nisi inductus. Quartò, quia vt actum per se malum nemo vnquam licite facit: sic, nec ad eum licite potest induci. Nota magis peccare, qui cogit inuitum, quam qui sit paratum. nam qui cogit inuitum iniurius est cogendo, & simul cooperatur: qui petit a parato, nullam ei facit iniuriam. quod nota contra Remigium.

Sot. lib. 4. de iust. et iur. qu. 1. art. 5. Castr. & alij sup.

Dico quarto, *haud dubie potest maleficus induci, vt per modum aliquem licit ũ tollat maleficium.*] In hanc sententiam conueniunt omnes in præcedenti conclusione citati DD. & est verissima, caretque dubitatione. nam quidam DD. non tatis clare loquuntur, etsi bene sentiant. Guido Brianson. *in collectario supra 4. sent. q. 13. concl. 3. Immo (a t) ego fortius ac eo, quod si aliqua persona erat impedita, vel vexata quacunque vexatione per aliquam personam sortilegam per pactum dæmonis: & per orationes, vel vota, vel artes, non posset sanari, nisi ab illa persona, quæ talia intulit. Dico, quod accederem ad illam personam, quæ mihi dedit talia, non vt faciam homagium diabolo, nec vt colam illum sortilegum sed vt mihi auferat, quod mihi dedit. Si ipse agat cum diabolo, ego non consentio: sed tantum peto, vt remoueat malum quod mihi dedit. Et multotiens iustitia cogit tales, vt restituant famitatem, quam abstulerunt. Immo si pro-*

prius

prius diabolus dedisset mihi talia, dicere sibi, quod à me remoueret tale impedimentum, nullo tamen modo faciendo sibi homagium.) Sed quod ait de Diabolo id ego prorsus periculosum puto, & merito negauit Sotus *in q. d. 34. q. 1. art. 3.* Nam non possum petere, vt ab amico, quia cū eo inimicitias, indicente Christo gerere debeo: omnis etiam mihi cum eo familiaritas & communicatio interdicta est. Per modum verò imperij, non possum iubere, quia mihi non subijcitur. Duntaxat in Dei nomine, per exorcismi modū, ei possem imperare. Nec etiam simpliciter verum est, licere semper petere à malefico vt malum remoueat. Quid si enim sciam maleficium non posse tolli, nisi modo illicito? certum est me tum non posse petere. quid si etiam mortaliter mihi constet maleficum, etsi possit tolli sine maleficio, non tamen sublaturum nisi cū maleficio? certum etiam puto, tum non licere petere, vt tollat. Potest huius rei exemplum dari, quando petitur tolli ab eo, qui non est auctor maleficij, nec locum & modum maleficij, & curationis ab ipso malefico, vel homine alio intellexit: nam talis non potest curare sine maleficio alio, aut dæmonis cooperatione noua. Quare raro admodum, vel vix vnquam licebit petere ab alio, quam ipsomet maleficij auctore.

Pet. Ledesm. supra.

Hoc voluit haud dubie idem Ledesm. & Henrig. d. nu. 3. in fin.

Dico igitur quinto, *licet à malefico petere, immo licet etiam illum minis, & leuibus verberibus cogere, vt maleficium tollat, quandocumque probabiliter credo illum sine maleficio, modo aliquo licito id facere posse, siue quandocumque non sum moraliter certus, quod vtetur modo illicito.*) est sententia communis *Henrici postea citandi, Scoti & omnium citatorum in concil. 3. & Praterea Ioan. Bassel. Vorrioni in 4. d. 34. Caietan. in verb. maleficium. & in opusc. 1 2. tom. 2. Gabr. in 2. d. 28. art. 4. dub. 2. Binsfeld. in l. eorum q. 5. C. de malef.* probatur, quia hoc est vti iure meo, inducere magum ad id, quod facere tenetur, & sine peccato, si velit, potest facere: non autem est consentire pacto quod dæmon habet cum mago. De coactione id concedit Remi. de precibus negat, sed ratio nostra, & communis sententia DD. de precibus idem conuincunt. de iussione exemplum habemus B. Theodori Archimandritæ, qui Theodorum Magum ad pœnitentiam adductum iussit, primū omnia peccata sua confiteri. Secundò si quos haberet libros maleficos in medium proferre. Tertiò quoscunque homines, aut domos, aut animalia maleficijs suis obstrinxerat, dissoluere. Quartò non amplius ea in quemquam exercere, sed pœnitentiā agere. De verbere, & minis probatur quoad eos, quos constat maleficio læsisse. quia non tam infero iniuriam, quā illatam repello: & sicut erumenam meā possem furi extorquere, sic etiam possum mago, quam quasi detinet corporis sanitatem. Confirmatur hoc, quia docet experientia, nunquam nisi vi coactos maleficium tollere velle. Dixi, leuibus verberibus: quia grauia vulnera vel immodicos cruciatus inferre, id ad iudicem sceleris vindicem, non ad priuatos pertinet. Leuia non erunt, si maleficę inde immineat periculum vitæ, mutilationis, aut grauius morbi.

Georg. in vita S. Theodori apud Surium. mens. Aprilis.

Caietan. cautelam proponit, vt quis expresse protestetur, se nihil commune cum Diabolo habere velle. Hæc sanè prorsus necessaria cautio, quando petitur ab eo malefico, qui non intulit maleficium. vix enim (vt dixi) sine peccato talis potest maleficium auferre. Sic cum crudelis, & nefarius Bertulphus dixisset coniugi suæ B. Godoleuæ, in eam ferociæ suę causam esse dæmonem, & ex maleficio natum discidium, addidisset que se nosse fœminam, quæ iactiter se posse illos mutuo amore, & beneuolentia adeo connectere, vt non queant coniuges ardentius se amare: respondit Sancta mulier, *Christi ancilla sum, illi ego mea omnia commēdo: si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest, quo dicis, non refragor.*] Si quis ab ipso, qui nocuit, medelam petat; fortasis absolute loquendo, non est necessarium addere illam protestationem, sed sufficiet absolute (in casu conclusionis huius quintæ) petere, vt nocere desinat. quia res, quæ petitur bona, & iusta est, nempe non nocere proximo: & potest, ac tenetur maleficus id licito modo facere, nempe per medium aliquod naturale (si nouit) vel per signi destructionem. ideo quod de pecunia ab vsurario mutuanda dictum, ad hoc vim obtinet. Attamen semper vilius erit, & tutius hāc pro-

Tom. 2. opusc. 12.

Drego Ceffelli sis in vita S. Godoleuæ & Iulii.

protestationem adijcere, maxime si petã, vt tollat maleficium, vel quid aliud huiusmodi, quod non nudam cessationẽ: sed quiddam actus positiui significat. quia malefici, vt plurimum sunt homines idiotæ, & aliam quã superstitiosa remedia ignorant. Quare etiam consulo, vt petatur ab eo, quo remedio sit vsurus. si nolit dicere, non est vtendum eius opera: quia hoc ipso satis indicat se vsurum remedio illicito. Si verò indicet remedium: tũc si satis prudens es, & doctus, ipse cõsidera, & discerne, an sit licitum necne: si non es idoneus iudex, doctiores, & prudentiores consule: si dubitetur, an sit medium naturale, consulantur Medici: si verò, an sit diuinũ, consulantur Theologi. In his etiam diuinis aduerte tunc præstare illa applicari à Sacerdote, quam à malefica. Nam si miraculosa operatio est, Deus illam potius operabitur per seruum suum, quam per Diaboli mancipium, si malefica dicit, nõ profuturum, nisi ipsa adhibeat: satis hinc apparet, aliquid eam adhibituram ex pacto conuento. Quare nec videtur tolerãda praxis quorundã iudicum: qui cogunt maleficas benedicere ægrotis ex maleficio: & si sanentur, tunc habent pro indicio certo, quod sint maleficæ. Liceret tamen iudicibus eas cogere, vt citra maleficium liberare conarentur: sicut licere priuatis iam docui, atque ita intelligendus Brianſonus *d. concluſ. 3.* Quod si res moram non pateretur, & maleficus non foret persona rudis, & idiota, sed satis prudens ad discernendum maleficam curationem à naturali, vel diuina: & tunc aliquis simpliciter secutus fuisset sententiam Pet. Ledesmi *ſup.* credidisset que dicenti se non vsuram vllo maleficio, non auderem damnare post factum: sed ante factum: semper vtendum puto consilio, & examine, quod dixi. Reuera enim qui nõ examinat, neque interrogat, neque protestatur, neque aliam adhibet cautionem vt intelligat, an remedium quod adhibebitur sit legitimum, an illicitum. is non videtur facere: quod in se est, sed obijcere se temere periculo peccandi: quia nouo periculo peccandi obijcit rudem illam, & idiotam, & peccatricem animam.

QVAESTIO III.

An liceat maleficij ſignum deſtruere, vt diabolus nocere deſinat?

NOta primo signa malefici vocari, ollas, ligamina, clauſtra, plumas, liberides, & similia: quæ, ex pacto cum dæmone inito, magus adhibuit, vt aliquis maleficio lædatur: pactum verò esse solet, vt quamdiu ligula sic nodata fuerit, vel tale quid sub limine defossum, vel fera clausa manserit: tamdiu talis persona sit maleficiata: aut moriantur, qui in tali loco erunt, aut intrabunt, vel exibunt, & huiusmodi: de quibus actum *lib. 3.* Porro de ligaminibus & ollis res notior est: de *fera* legi apud auctorem innominatum lib. pœnitentialis à Rectore, & Academia Colonienſi ante annos centum approbati, & excusi: *cap. 70. quod eſt de impotentia coeundi*: Pariſius (ait) *contigit, quod quædam ſortiaria virum, qui eam reliquerat impediuit, ne poſſet cognoſcere aliam, quam legitime ſuperduxit. fecerat enim incantationem ſuam ſuper clauſam feram, quam in puteum quendam miſit, clauem ſimiliter in puteum alterum, & ſic diabolo promouente vir ille factus eſt impotens cum vxore ſua.* Quæritur ergo V. *liceat aperiendo clauſtrum, comburendo capillorum glomum, ſoluendo ligulæ nodum, vel effodiendo ollam, & exurendo, quæ in illa habentur, aut ſimilia remouendo, perdendoque maleficium deſtruere, & liberare maleficiatum?* Duæ de hac re sunt sententiæ. vna, nullius, quod sciã in libris editis, in quibus nondum mihi contigit inuenire: sed nostris temporibus Ioan. Hessels à Louanio, *in prælectione lib. 4. ſent.* docuit nullo modo licere. hoc haud dubie pio docuit animo, & vt homines à maleficio absterreret: quam tamen prudenter, & vere, manifestum spero fore ex ijs, quæ hac quæstione differentur. multi ex eius discipulis, rem non multum discutientes, neque auctores alios curantes. Pythagoræorum more, vt oraculum exceperunt: neque in scholis tantum docuere, sed in concionibus adeo nonnunquam calide: vt contra sentientes damnarẽ, & etiam pœnis Ecclesiasticis coerce-

re, sint conati: non modicam scrupulorū carnificinam etiam pijs, & bonis injcientes, hoc ergo diligentius res discutienda, quam cum superioribus annis docerem, ideo breuiter perstrinxi, quod tum nescirem aliquem ex doctoribus communem sententiam, quam amplectebar, & amplector probare.

§. 1. Hesselij & discipulorum eius argumenta fuere, primò, cum signum amouetur, sanitas expectatur non à Deo, vel sanctis, per miraculum: nec ab humana voluntate, nec à causa naturali. ergo à diabolo. Sed hoc est superstitiosum. ergo non licet amouere.

2. Qui signum tollit ea spe, vt nocumētum cesset, miscet se pacto, quod maleficio cum diabolo intercedit, quia diabolus cum malefico pactus est, vt signo posito ipse noceat, signo remoto nocere desinat. ergo talis societatem quandam cum diabolo init, cui coniungitur, & communicat in pacto conuento eius.

3. Amouere signum, est colere diabolum, quia est protestari, quod possit nocere quibus, & quando voluerit. quasi ab alio non pendeat: item quod sit fidelis, & verax, qui pactum seruet cum suis: sed diabolum honorare, vel colere non licet. ergo nec amouere signum licebit.

4. Non licet declinare ad magos, vt scripturæ docent: sed qui amouet signum, declinat ad magos. ergo. Min. probatur, quia petit à malefico, vt signa tollat, vel vt sibi tollenda ostendat.

5. Qui amouet signa ostendit se maleficos, & dæmonem timere: sed S. S. iubet nos solum Deum timere.

6. Non tantum res, quæ ponitur, vel amouetur est signum diaboli, sed & actio circa rem, vt positio eius ad nocendum, permanentia eius ad nocumenti perseuerantiam: amotio eius ad nocumenti cessationem, sicut non tantum aqua est Sacramentum Christi: sed & ablutio per aquā facta. ergo sicut qui ponit signum exercet Sacramentum Diaboli, sic & qui amouet. Exercet enim vterque actionem ad eum effectum consequendum, ad quem aliter, non valet, nisi ex diaboli institutione.

7. Diabolus nunquam sponte cessabit à nocumento corporali, nisi vt grauius noceat in anima: cum sit hostis noster capitalis, sēper cupiēs quā maxime nocere. ideo, iuxta D. Leonem *beneficia eius cum ictis sunt nocentiora vulneribus*: ergo per cessationem nocumenti, quæ fit amoto signo, grauius infert nocumentum, vel amouenti, vel maleficiato, vel vtriquē.

8. Si licet signa maleficij amouere, vel ab ea implorare opē maleficij: igitur quoties quis maleficium patitur, nec alius supereſt remedium, quo adiuuetur, tenebitur procurare signi amotionē: sicut tenetur homo ægrotus licito, ac possibili remedio procurare, vt sanitati restituatur: peccaret enim sic sanitatem à Deo expectaret, vt interim Medici cōsilia reijceret. At qui nemo eorum, qui sunt in contraria opinione hoc docet, videlicet hominē aliquando ad amouendū, vel destruendum maleficij signum ex conscientia obligari.

9. Si id licet, ergo illi rectè faciunt, qui maleficis ad quæstionem vocatis abradūt omnes pilos corporis, ne quo maleficij signo corpori adhærente reddantur insensibiles, ideoq; ad confessionem cogi non possint, quod videtur satis manifestè superstitiosum. Vnde Franciſc. à Victoria *in relect. 12. de arte magica*: si (inquit) ad expulsionem dæmonum radūnt pilos, aut capillos, aut aliquid eiusmodi: est magia manifesta. Nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus ritibus, aut obseruationibus.

10. Probari posse videtur ex eo, quod Dominus dicit in Euang. *hoc genus dæmoniorum nō ejcitur, nisi in oratione & ieiunio*. sensus. n. est non aliter rectè ejci. ergo si quis dæmon eiusmodi intrasset in aliquem per maleficium, non liceret egressum eius procurare per signi amotionē.

11. Probatur ex eo quod Hieron commemorat *in vita S. Hilarionis*: ad quem cū adducta esset puella a dæmone obsessa, & dæmon clamaret: se inuitum in puellā ingressum fuisse, vtpote vi maleficiorū coactū: nec se posse eam relinquere, nisi prius ablatis signis sub limine positis: vetuit vir sanctus signa perquiri, & orationis virtute dæmonem expulit: *ne* (inquit Hieron.) *aut solitis incantationibus recessisse dæmō videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem*. Igitur, ex Hieron. sententia, perquirere & tollere signum, vt nocumētum cesset, ad incantationē pertinet: alioquin ad miraculum diuinum non rectè con-

confugisset Hilarion: sed remedium facile ac promptum de signis amouendis, si licitum erat, præfetibere debuisset: ne Deũ tentare videretur.

12. Apud gratian. *c. si per sortiarias* 33. q. 1. vbi enumerantur legitima remedia maleficij, nulla fit mentio requirendi, & destruendi signi: nec quisquã alius veterũ Ecclesiæ Patrũ reperitur, qui de remedio hoc tanquam licito loquatur. Si respõdeas esse argumentum negatiuum ab auctoritate negata. Vrgent, non esse ab auctoritate negata, sed ab auctoritate negãte. quia cum remedium tollendi signi sit facile & cuique obuium, eius maxime mẽtio fieri debuisset, si licitum illud Concilia, & Patrum decreta censuissent.

13. Diabolus non est alligatus signis: potest enim nocere sine signis, & positis signis liberum illi adhuc est non nocere, vt & amotis adhuc nocere & non desinere. ergo frustra tolluntur signa, nisi pactum malefici, & Diaboli intercederet. ergo remouens consentit in hoc pactum.

14. Diabolus non potest diutius nec fortius, nec breuius, nec lenius hominem affligere, quam & donec ei Deus permittit, qui pactis huiusmodi non astringitur: ergo absurdum est exspectare remedium ab huiusmodi remotione signi, aut curare talia diaboli pacta: sed recurrẽdum est ad Deũ, in cuius potestate est Diabolus. His illi argumentis vtuntur, quæ verbis ipsorum retuli: ne quis suspicetur me minus bona fide agere.

§. II. Nihilominus sit conclusio, *signa malefici etiam spe cessationis morbi, seu mali licet quærere & inuenta remouere, & tollere.* dico *spe cessationis*; quia fatentur opinionis contrariæ assertores, in contemptum, & deletionem Magiæ superstitionis, ipsiusq; Diaboli, licere maleficis signa tollere, destruere, atque abolere: imò sanctum id esse, si ex solo odio totius artis, & intentionis Diabolicæ id fiat: sed negant, id licere ea spe, & intentione, vt nocumẽtum cesset. *Notandum primo*, quod omnes fatemur, signi ablatione nullam habere vim naturalem, neque supernaturalem mali auferendi, seu sanandi: sicut nec eius positio vim vllam huiusmodi habuit, ad malum inferendum. sed sicut, posito signo, dæmon fuit, qui nocumentum intulit; sic ablato signo dæmon est, qui malum aufert, quia cessat nocere. cessat autem, quia sic cum mago pactus fuit: non quod pacto se ligari putet, sed quia hoc sibi iudicat expedire ad animarũ perniciem. *Notand.* 2. aliud esse vti peccato alterius ad bonum, aliud cooperari peccato alterius. nam peccato alterius vti possum ad commoditatem meam, quãdo ille potuit peccatum vitare, & licito modo mihi gratificari, vt dictũ de vsurario *præcedentis quæstione*, ipsius n. malitia mihi nocere nõ debet. Cooperari verò peccato alterius nunquam licet, quia nunquam peccare licet: cooperior verò, quotiescunque peto ab alio, id quod alias sine peccato nequit præstare. Quando ergo peto, vt maleficium maleficio, vel nouo pacto inito, tollat: cooperor peccato: quando peto, vt id faciat, destruendo signum iam ante initi pacti, seu sine maleficio, & ipse me nolente adhibet nouum maleficium: ego illi nõ cooperor, sed vtor tantũ eius peccato. Est doctrina Soti, & Pet. Ledesm. & aliorum mox citandorum. *Notand.* 3. Signum tolli vel ab ipso qui posuit, vel ab alio, qui nõ posuit. Si ab eo, qui posuit: vel ille inierat duo pacta cum dæmone, vel vnum tantum. duo quidem, quando conuenerat, vt dæmon permanente signo debeat nocere: & sublato signo teneatur non nocere, nam hic vnum pactũ fit de positione signi, alterum de ablatione. Vnum tantum fit, quãdo simpliciter conuenitur, vt signo permanente teneatur dæmon lædere: huius pacti vis includit, non vt sublato signo teneatur non nocere, sed vt, si velit, possit non nocere. Quando duo sunt pacta, tunc considerandus est duplex, quæ potest accidere, malefici intentio. Si maleficus cũ tollit, vult sibi seruari pactum illud secundũ, non licet tollere: quia hoc est confirmare illud pactum. Si verò maleficus ex pœnitẽtia pacti initi motus, vult pactum suum cũ dæmone initum cessare: & ideo, vt rescindatur: tollit signum, quod est pacti vinculũ, & tollit non quatenus ablatio signi est signum secundi pacti: sed quatenus est destructio primi pacti, potest tollere, quia sic non confirmat secundum pactum, sed rescindit: Quod si sit alius qui tollit, hic non fecit vllum pactum cum dæmone, nec potest dici confirmare primum malefici pactum: quia illi non cooperatur. Sed si gnarus secundi pacti, quod maleficus fecit,

illud tollat, quia vult à malefico seruari secundum pactum: ille quantũ in se est pactum confirmat, & sic malo cooperatur, quare hoc nõ licet: si verò vel ignarus, vel gnarus, illud tollat duntaxat, vt maleficiũ destruat, vel, vt pactũ rescindatur, sperans dæmonem libere cessaturum à nocendo: nullo modo cooperatur pacto: nõ primo, quia iuxta illud non operatur: non secundo, quia illud non curat, sed vult facto suo destruere primũ. Denique si vnicum maleficus fecit pactũ, tunc tollendo signum, primum pactum destruitur, nec nouum initur: nec ipse maleficus vllo modo confirmat, vel operatur ex primo: quare nec ei alius tollens cooperatur. *Notan.* 4. si scãdalum sequatur, non posse tolli. quare sic ista peragenda, vt scandali occasio iusta detur nulla.

His positis *Probatur primo*, conclusio, quia quotquot auctores excusi de hac egerunt quæstione, illi ad vnũ omnes, ex quo ea quæstio discuti cepit, in hac cõclusione cõueniunt: eos aũt loqui, de eo, qui spe cessationis signum remouet, clare patet ex verbis & rationibus, quibus vtũtur. Ante tempora D. Thom. & ipsi D. Th. ac D. Bonau. & eorum præceptoribus, puto plane certum fuisse hoc licere: & ideo de hac re nihil expresse proditum: nisi quod maleficia sine maleficio tolli posse cẽsuerint: quod etiã Th. de Argentina *d.* 34. & Abul. *in* 19. *c. D. Matt. q.* 90. & alij communiter tradiderunt. Quod verò Durãd. hoc nõ dixerit, parum refert: omisit, quia nõ habebat, quod ea in re contradiceret D. Th. ad cui contradicendum, commentarios suos elucubrauit. Primus quem inuenio ex professo quæstionẽ discussisse, qui tempore D. Th. vixit, Durando prior, est Henricus Goethalzius, siue Gandẽsis, Archidiaconus Tornacensis, hic *Quodlibeto* 5. *q.* 33. vbi quærit, *an liceat tollere tegulam maleficij signũ?* tandem resoluit his verbis; *licet autem pernicioſum est operib. superstitiosis communicare, aut facere talia, qualia faciunt superstitiosi cõmunicando operibus dæmonum. Catholicum tamẽ est destruere opus superstitiosum dæmonis, & in hoc ei contrariari. Et sic dico, quod licitum est maleficium deponere simpliciter, quemadmodum licitum est idolothytum in cloacum proijcere. & etiam vt curetur infirmus maleficiatus (ecce quod sub hac (pe) nõ credendo quod virtute illius maleficij morbus ille contingat (hoc enim credere infidelitatis esse) vt procedit prima obiectio: sed credendo contrarium, & quod fiat sola dæmonum actione, ex diuina permissione: qui non consueuerunt secundum pactionẽ suam maleficiatum vexare. nisi stãte illo maleficio.* Hæc ille: sequitur, eũ, more suo non nominans, Scotus, & ipse aliquot annis antiquior Durãdo. his verbis: *si per orationes Sanctorũ impediatur virtus dæmonis, bene fit. si tamen Deus illa nõ exaudiat, tunc si sciretur maleficiũ, & destrueretur, dæmon non fatigaret eum amplius, quia ex pacto non assistit: nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet quod arusanica est illa quæstio, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? non. n. solum licet, sed est meritorium, destruere opera diaboli, nec in hoc est aliqua infidelitas. quia destruens non acquiescit operibus malignis: sed credit dæmonẽ posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponit finem tali vexationi.*] vides à Scoto hoc mentorium censeri, quem discipuli eius ad vnũ sequuntur, vt nominatim Ioan. de Bassollis ibidẽ *q.* 1. qui etiam expresse addit *meritorium esse, si fiat cum intentione curandi:* & sic etiam Ant. And. in 4. d. 34. in fin. sequitur Nicol. Vorillon. *ibid.* & Nicol. de Orbellis ibid. & Guido Brianſonus. & Ioſephus Angles, & Alph. à Castro *lib. 1. de iust haret. pun. c.* 15. & Pelbert. Temesuar. *Rosarij p.* 4. *vers. ma r. monium*, 5. §. 8. Est ẽt hæc sententia communis Thomistarũ, v. Cai tan *tract.* 12. *to.* 2. vbi ait: *duobus modis contingit maleficium à maleficis solui: primo per simplicem dissolutionem, seu destructionem maleficij prius facti, puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. & hoc absq; dubio licitũ est, nec est opus maleficij, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentũ boni proximi sui. quia nulla hic euenit inuocatio dæmonis, sed sola dissolutio signi: quo durante diabolus statuerat malum alterius continuare. Secundò per inuocationẽ dæmonum, seu aliud maleficiũ, & hoc proculdubio peccatum est mortale.*] hæc ille. vides Cajet. hoc definire, vt indubitatum. idẽ volunt. Siluest. *verb. maleficium. qu.* 7. & 8. Tabiena. *verb. impedimentũ* 12. *versic.* 9. Fumus *v. maleficium, nu.* 2. Domin. à Soto.

In 4. d. 34.

In 4. qu. 13. concl. 13. qu. de arte magica. ar. 6 difficul. 2 iunct. in 4. q. de impedimen. mart. artic. 2.

Anno 1290.

à Soto *in 4.d.34.qu.1.art.3.* vbi dicit *nos posse maleficum rogare, et ab eo pecuniam extorquere, vt ligaturas, quas habet sepultas, aut suspensas, aut alicubi asseruatas, illinc amoueat: quia illud maleficium facere virtus est: & quicumq. sciret, vbi sunt posset illas inde subtrahere, &c.* idē asserit addens *meritoriū id esse* Bart. Ledesmius *de Sacramēto matrimonij difficult. 49.* & eiusdē instituti, ac nominis recentior Pet. Ledesm. *in 3.p.q.58.art.2.d.2.* Henric. Hēriquez *li. 12. de Sacram. c. 8. nu. 3.* Cōsentiunt Nominales, *vt Gabriel. in 2.d.8.q.2. art.4.* & *Aureolus in 4.d.34.* Consentiūt ēt Sūmistæ vnanimiter *Siluest. Tabien. et Fumus sup. Ang. in ver. superest. §. 13. Rossella v. impedimentū v. 13. Caiet. in v. maleficium* & *Iacob de Graffijs in decis. aureis. c. de maleficio.* Quinetiam Franc. Zamarinus beneficiatus Lateranēs. Ecclesię, *in Thesauro Sacerdotali, quem, collegit secundum consuetudinem, acritus S. Eccles. Rom. p. 1. tit. de exorcismis c. 1. quod est de maleficijs,* hoc non tantū dicit licere, sed quasi necessarium, & rituale præscribit, his verbis: *adiungo, quod illa ossa, et penna inserta vna in alia: et multa, & quasi infinita talia, quæ in lectis inueniuntur à dæmone deportata: sicut clare fuit deprehensū. sunt extrahenda, & igne comburenda, dum dicitur Psalmus:* Exurgat. *Nec sequenda est illa superstitio, quam vulgus ponit, de mittēdis talibus rebus inuentis ad fluuiū currentem, &c.* sic ille fol. 180. col. 4. consentit Zachar. Vicecomes par. 1. Complementi Artis exorcis. doctr. vlr. Idem noster Leonardus Lessius de iust. hanc quæstionē accurate pertractans, cuius scriptis adiutū me, hac in disputatione fateor, vt & Bellarmini. Consentiunt Iuristæ, non tantum, qui tenēt posse nos maleficijs in bonū finem vti: & alij, qui dicunt per superstitiosa posse tolli maleficium, quos supra citaui: sed & qui hoc reijciunt, *vt Turrecrem. in d. c. mouet te Nauar. in Manual. c. 11. num. 29.* & *Pet. Binsf. in Leorū. q. 5 C. de mal. f. & mathem.* Inquisitores quoque Germani. *Spreng. in malleo. et Nider. in Formicario* supracitati, & *Io. Cappeauille Vicarius, & Inquisitor Leodiens. in tract. de casibus reseruatis.* Vnde patet hanc esse sententiam plane communem. Hispanorū, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorumq; Theologorum quidē Scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, Thomistarum: ex quibus multi Cardinales & Episcopi & Magistri Sacri Palatij fuere, cæteri dignitatibus alijs, aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cum sit incredibile, tot academiarū præcipuarum professores, in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse: & hodie quoque errare, tū in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis, tum in ipsa praxi quotidiana, idque errore tam periculoso: sane non videntur carere temeritate, qui hos omnes insciitiæ, & erroris condemnare audent: & puniendos putant: quotquot, sola etiam auctoritate talium adducti, maleficij signa remouerunt. Accedit, quod auctoritatem hanc rationes validissimę comitantur: quibus contrarię opinionis defensores nondum satis efficaciter responderunt.

Probatur primum, hæc sententia exēplis illis superiore capite narrati B. Godoleuæ, & B. Theodori archimandritę. & quodam, quod Illustr. Cardinalis ex Societate nostra Rob. Bellarmin. *in publicis prælectionibus* narrauit, cū ante multos annos Louanij sententiam illam Hesselij solide, sed breuiter refelleret cuius dicta huic disputationi inserui. Cōcionator (*verbis eius vtar*) quidam *Prædicatorum: quod me puerum vidisse memini: in monte Polciano in XL. cū vellet concionari, loqui non potuit. accidit id secundo, & tertio. videns id non esse rem naturalem, in concione tandē sibi vocē præclusit: votum vouit S. Agneti, quæ erat loci patrona: inuenitq; signa in suggestu, capillos inter se ligatos & similia. combussit ergo illa, & vox ei restituitur. concionē postea habuit.*] Quod si peccatum hoc fuisset, Deus a pio cōcionatore inuocatus, & voto solicitatus eū non sanasset: neque signa illi ostendisset, quæ tollere non liceret. his accedat simile æque contestatum. Anno 1589. *Genuæ adolescēs quidā pius, ex imprudenti aspectu, ita effuse in amorē mulieris, exarsit, vt diuinū exeluserit: mitebantur vltro, citroq, munera, & furtiua literę, itaq; ime stri spatio. Post quod, is graui morbo afflictus decubuit. Mirū certe, quā immundas sordes, & varias ante oræ æstanūt euomuerit: muliebres crines, ouiū villos, linum, bombycem, crinales acus, et suuorias, vnguium segmina, ossium fragmi-*

na, & ferramentorum, non paruo numero, vna cum sanguine. Quidam è nostris hortatur eum, ne amplius illigari se patiatur amore illo pestifero. Quærit deinde, num quæ essent ab eo munera aut litteræ? litteras acceptas aiebat, sed deinde, laceratas: noster non credens, admonet familiares: vt eius arculam scrutentur, & si quid sit amatorium, tollant. Ea res cum agro occulta voce quadam immotuisset, arculæ clauem horrendis clamoribus postulat. & acceptam eadem voce admonente, iniecit in os voraturus, nisi prohibitus fuisset: eam puluino supponit: oculorum vsum amittit: admonet mater, vt doctus malo reddat clauem: eam cum quærens non inueniret, furto ablatam creditis: nunc incipit magis vociferari, nec tamen reperta in toto lectulo diligenter excusso: vt tandem cū arcula esset reserata, binæ litteræ amatoriæ inuentæ, & igni traditæ sunt, quo facto restitutus est sensus videndi, & clauis nō sine admiratione: apparuit ante oculos quæ rem is exposita. Melius videre habere cepit & corpore, & animo: et paulo post sanus omnino factus est.) Hæc Franc. Bencij nostri verbis perscripta, & Romæ excusa in anni illius litteris descripta. facile videt hic vnusquisque signum maleficij litteras fuisse; quod ne tolleretur, dæmonem conatum: eoque amoto & cremato, nocere desisse Sprégerus p. 2. Mall. q 1. c. 1. narrat historiam sequentem. Comes quidam præclarus genere VVestrasiensis territorij in confinibus Argentinensis diœcesis inuēit aulam simili genere præclaram duxit vxorem: quam tamen post celebratas nuptias, vsque ad tertium annum, carnaliter cognoscere non poterat maleficali impedimento, vt rei probauit euentus, impeditus: anxius, & quid ageret ignorans & sanctos Dei iugiter interpellans. Accidit, vt ad ciuitatē Metensem, ob negotiorum quorūdam expeditionem, applicaret: in qua, dum per vicos & plateas seruus, & familia vallatus incederet, quādam mulierem: quæ ante illos annos concubina sua fuerat obuiam habuit: quæ visa, dum super maleficia sibi illata mecum cogitare: improuise eam blāde, ex amicitia contracta amiquus, alloquitur: & qualiter se haberet, vt valeret, inuestigat. At illa cernens Comitis quietatē, vice versa, de valetudine sui corporis, & status, diligenter inuestigauit. quo respondē te quod bene, & prospere cuncta sibi succederent, illa attonita paulum siluit. & Comes cernens illam attonitam, amplius verbis blandis eam aggreditur. ad collationē inuitando. At illa de statu vxoris interrogando simile responsum accipit quod bene in omnibus se haberet. Tum illa anne pueros etiam genera sset, inquisiuit. Et Comes, tres mihi (ait) sunt pueri masculi, quolibet anno vnum genuit. Tum amplius illa stupefacta paululum siluit. Et Comes, rogo te carissima, cur tam diligenter inquiris? dic, nec enim dubito, quin meæ felicitati congratuleris. Tum illa, Vere congratulor, sed maledicatur illa vetula: quæ obiurgasse velle corpus vestrum maleficiare, vt carnalem actum cum vxore vestra minime haberetis. In cuius signum puteus, qui est in medio curiæ vestræ, continet in fundo ollam, certas res maleficiales continentem: quæ ea de causa ibidem posita fuit, vt quamdiu ibidem contineretur, tamdiu coeundi impotentia vobis adesset: sed ecce omnia vana sunt, ac quibus gaudeo &c. Nec Comes diu distulit, ad domum regressus, puteum exhauriri fecit, ollam repetit, & cuncta concremato, potentiam illam pristinam subito recuperauit.) Hæc ille. sufficient hæc tria exempla certissima in diuersis maleficij generibus: & quod ad alterum illud, posset quis suspicari continuas ad Dei sanctos preces, vt hæc ei rei bene gerēdæ occasio fortuita offerretur, a Deo impetrasse: quamuis quæ hominum incōsulta est calliditas, media illicita (*nempe mendacium*) aliquo loci (*aquiuocæ locutionis*) & maleficij signi remotioni) misceuerit. Si velis plura vide supra lib. 3. Par. 1. q. 4. Sect. 3. in princip. & Sect. 5 in fin. C.

Aliud pomi exemplum Cataipinus *in disquisit. de Dæmonib. c.* 17. quod alibi exhibui. Sed plura Bapt. Codronchus, cuius hæc sunt verba: *Vincentius Carrarius 2. p. de medico, & eius officio, meminit cuiusdam suæ oratoris, quæ maleficio affecta, inuenis, ac crematis sepe maleficij signis veneficis conualuit. Hieronym. Mengus scribit quandam nobilissimam viduam veneficio lethali ac infamabili morbo affectā: cum ageret de extrema vnctione instrumentis, maleficis combustis, spirituali usq; remediis adhibitis, quasi repente, omnibus aam[illegible] antibus receptis se sanitatē. Narrat & quidam auctor ac quodam presbytero:*

Hoc in probum quia mē dacium.

qui

qui cum pessime maleficio affectus, plurimis mensibus lecto decubuisset, nec innumera remedia à Medicis adhibita quicquam ei profuissent inuentis in lecto plurimis signis veneficis, & combustis: quouis mense luna reuoluta alia & alia diuersa instrumenta reperiebantur, quibus semper igne consumptis, Dei auxilio, & Ecclesiasticorum remediorum tandem pristinam sanitatem adeptus est. Annis superioribus Franciscæ filiæ meæ, decem menses natæ, apud nutricem insigni macie est affecta, sæpe, ac sæpius magna suspiria edebat: et quãdo defasciabatur semper plorabat, aegreq; se ferebat defasciari præter puerorum morem, qui quamuis sint male affecti vel dolore aliquo detenti, cum fascia soluuntur, quiescere, ac delectationem tum capere solent. Nulla inuenta causa præternaturali effectus, nutriceq; mutata, cum in deterius labereiur, subijt suspicio vxori meæ, quod, cum esset puella admodum venusta, inuidentiæ causa, vel odio cuiusdam veneficio esse affectã. Quapropter culciram inquirens, nonnulla veneficij signa reperit: ciceres namque grana coriandrorum, frustrum carbonis, et ossis defuncti, rem quãdam compactam mihi incognitam, quam fieri ab his improbis fœminis ex quibusdã cum sanguine menstruo mixtis retulit quidam pertius exorcista. Præterea quasdam plumas ita quibusdam filis artificiose inserias, vt pilo, vt tutoris est applicari facile possent: quibus omnibus igne benedicto combustis, & adhibitis per triduum exorcismis, & alijs nonnullis remedijs sacris, cœpit melius se habere, & carnem assumere: ita vt curatam fore existimaremus: nihilominus transactis quibusdam diebus, cum esset valde morosa, & multum plorares, eodem lectulo denuo exploraio, inuenta sunt nonnulla alia instrumenta, quibus cremaris sanitati restitui visa est. Attamen in plenilunio mensis, cum plorabunda noctem totam insomnem duxisset, mane colore cinericeo fuit affecta, & ita mutata facie ab ea, quæ vesperi erat, vt esset res lacrymis magis, quam admiratione digna. Exploraio denuo lectulo inuenta sunt frustula duo nucis siccæ, & ossis alibi, nouem, vel decem ossa piscium, quæ erant fabricata instar pectinum, quibus capita pectuntur, cũ quibusdam corolis mira arte ex varijs rebus paratus. Quibus igne rursus adhibitis, mutata domo, & pluribus alijs, & validioribus per exorcistam pertiu adhibitis auxilijs, Dei beneficio absque vllo remedio naturali conualuit.] Sic ille lib. 1. de morb. venefic. cap. 8. Eo lubentibus verba adscripsi, quod in ijs quædam notabilia. Primò recurrere malum, de nouo signis positis, & ideo de nouo sæpius, ac sæpius tollendũ. Secundò ignem benedici, quo res istæ comburendæ, & simul adhiberi exorcismos. Tertiò mutatio domus, quæ valde vtilis.

2. *Probatur*, conclusio communi praxi cunctorum ferè vbique etiam bonæ conscientiæ, & scientiæ; qui hoc modo maleficiatos sanant; & forte alius modus sanandi, vix vnquam occurrit.

Ex Sprengero, & Niderio quædam exempla, *lib. 3.* retuli, vnum nunc addam, de equo, sic mire magico maleficio cruciato, & sola nodi solutione sanato, quod narrat, quadam epist. in signis medicus Balduinus Ronsseus. his verbis; *Iam ad aliud digrediar, quod consulari huic viro contigit. Is in suburbanum profectus, cerevisiariam quamdam tabernam præterue ctus, vidit aliquot multis nominibus sibi addictos; statuit igitur eosdem admonere debiti, atque ni persolutum curarent, in ius vocaturum minatur: excusant alij moras, alij quibus ingenium hominis mite prorsus perspectum esset, rogabant aliquantulum temporis concederet, atque inter hos prorupit quadam torno vultu fixis in terrã oculis; quæ, calcitrantem, cui insidebat equum admirata, sicuti videbatur, rogat quonam pergat, atque interim monet, ne quid nimis equo suo confideret. Subridens ille, ecquid, inquit, putas mihi incognitam equi huius indefessam virtutem, qui eo ad decem, & eo amplius milliaria citra vllam defatigationem vti consueuerim? Respondit illa: veri tamen se, ne ferendo sit. Vir anilẽ subesse fabulam suspicatus subdit equo calcaria, qui præter consuetudinem tum primũ ad motum pigrior, progreditur quidem, sed labascentibus quodam modo, ac titubantibus pedibus. Admiratus igitur hanc subitam equi debilitatem, domum redit, equum manu pedetentim ducens, accitiq; iubet extempore Veterinarium, is cum sudore madentem videret equum, rogat, nũ quid defatigatus fuerit, virum post diurnam quietem subito ex stimulatus accursum*

Medica venationis epist. 50.

cursum, & num à concitatiore cursu confestim biberit, & alia huiusmodi, quæ inmentis morborum origo esse solent. & cum nulla euidentem causam ad morbi huius generationem facere animaduerteret, rogat, vt sue fidei committatur equus, pollicetur interim, se suo non defuturũ officio, atq; omnem moturum lapidem, vt cognito tandem morbo, eidẽ auxiliares adferat manus. Conceditur Veterinarij fidei equus, atque ad eundem in stabulum deducitur, vbi equus doloris vehementia exagitatus, pedibus humum scalpens, protinus in terrã deuoluitur crebra trahens suspiras. Veterinarius consilij pene inops, animo voluens, quot, quantisq; casibus morbosis impetantur equi, venit illi in mentem eosdẽ, aut propter emphraxim, vt vocant, aut quoties suo tempore lotium non reddiderunt, grauissimis subiacere periculis: experiundũ igitur censuit, num quod vitium in anno, aut vesica esset, manum ergo anum ingeri, perscrutaturus, num quæ materia in eo contineretur, quæ huiuscemodi accidẽtia parere posset, consueuerunt namque equi, quibus durior est aluus, & quorum anus scybalis quibusdam præcluditur, ex qualibet causa voluntari, ac sudore perfundi: & cum nihil tale reperisset, equi membrũ genitale, aut penem attrectare cepit, quem manu eductũ, vidit arctissime, atque intricatissime colligatum esse: tentat igitur primum nodũ vnguibus dissoluere, sed frustra, nexuum. n capita cum occulta essent, obliquisq; inuolucris varie inter se abdita, ferro tantũ dissolui poterant. Erat autẽ nodus hic maleficia arte, vt suspicantur omnes, contextus ex cannabis radicibus, in hoc Gordium superans nodum, quod hic ex corni papyro plicabili, & in omnem partem flexili connexus esset, ille etiam ex ipsa radice dura, & ad complicationẽ rebelli. Nodo igitur dissoluto prosilit protinus equus, atq; per lotiũ maxima copia concreti sanguinis reiecta, conualuit quidem, verum ita vt ad pristinum illum suum vigorem numquam redierit.] Arbitror hanc maleficam, intempestiua in comparatione interpellatoris molestia in bilem prorupisse, & obmurmurato carmine, per dæmonem curasse, equi mẽbrum sic vinciri, idq; sentientem equũ ira calcitrasse: mox obscenã illam prodijsse in publicum, & quæ narrata miscuisse colloquia. Neque hic vllum erat naturale remedium aliud, quam si nodus ille dissecaretur, sic etiam in maleficio lactis furaculo, non aliud fere præsentaneum occurrit, quam si vtres cotiaceos, in prata vel stabula missos, vbi armenta vaccarum degunt; deprehendas, & remoueas, dicesseseque. Monet me series epistolæ illius Ronssei, vt adijciam quod ille præcedenti historiolæ subiecit: *Quid (ait) hic commemorem vtres illos emissitios, ad anatis similitudinẽ ex corio consutos, quos vulgus, lite latas, vocat, quibus ad emulgendum in pratis lac è vaccis vtuntur? nam quantumuis eosdem hactenus, pro anili quadam fabula, atque meris nugis estimauerim; Neo stadij tamen ad Lenum, quod nunc Lãdstrostum appellatur, fortuitus quidam euentus docuit rem esse nimis quam veram, & in hominum perniciem excogitatã: quando sub annum ni fallor 1553. miles quidam probe potus ex pratis in ciuitatem per Lenpontem sese voluentem vtrem vnum obuium habẽs, nescio quid antea stomachatus, educto gladio medium dissecans, totam plateam lacte repleuerit; adeo vt facti rumor per totã ciuitatẽ dispersus, omnes quotquot essem ciues; rei nouitate obstupescentes ad spectaculum alliceret. atq; id ita factum esse multi fide digni ciues mihi retulere, qui suis oculis ea se vidisse testati sunt. Huc accedit, quod audiuimus* Godelam, *quondã*, KuKers, *palam confitentem, vtrem hunc emissitium à se consutũ, atq; emissum fuisse, ac non raro magnam lactis copiam ad se detulisse.*] Quis assueret nõ licere tales vtres perdere, ne fructum vaccatũ perdãt armentarij? si vtrem perdere licet cur non & nodum illum soluere? si nodum, cur non & illam sublimarem effodere.

3. *Probatur*, conclusio valida ratione, nulla in hac amotione illicita intercedunt; licita itaque est amotio. Antecedens probatur enumeratione omnium actuum: qui hic reperiuntur, hi actus vel sunt interni animi, vel externi verbi, & operis. Animi interni actus sunt tres, primus desiderij, vt sanitas reddatur, & cesset nocere dæmon: & ad hunc finem: vt tollatur conuentio malefici & dæmonis de nocendo, & quia hæc pactio dependet à signo, cupere proinde ipsum signum tolli, ac destrui, proximus actus est opinionis, siue credulitatis humanæ, quod videlicet opinor, seu credo probabiliter,

cum

cum sublatione signi pactum cessaturum, & cum pacto noxam, & sic noxa cessante sanitatem reddendam. Tertius est, spes sanationis & cessationis. Verbi externus actus, rogare maleficum, vt signum tollat; & nocere per dęmonem desinat. Operis externus actus est, ipsa signa tollere, & destruere. Sed omnes isti actus, siue singulos spectes, siue cunctos simul copulatos, liciti sunt, & superstitionis expertes. licita igitur, & superstitionis expers est, tota hæc amotio cum spe tollendæ noxe. Maior probatur, quia nihil aliud intercedit in re tota. Minor verò, *de desiderio*: quia licitum, immo & meritorium est desiderare suam, & aliorum sanitatem: quare & desiderare impedimentorum ablationem, & mediorum ad id vtilium adhibitionem. Medium verò ad hunc finem, est maleficij cessatio, ad cessationem, medium est causa aliqua cur dæmon velit à noxa inferenda cessare: ad hanc causam auferendam, medium est, infringere pactum, ex quo nocet, & quod, nisi fuisset cum malefico initum, non nocuisset, pacti istius duratio, cõmensurata est, dæmonis voluntate ipsius signi durationi. quare mediũ destructionis pacti, est destructio seu amotio signi: atque ita à primo ad vltimum, destructio signi, est medium necessarium sanitati recuperandæ. quare sicut licitum est sanitatem desiderare: sic & licitum est signi destructionem desiderare. Probatur etiã minor, *de opinione*. quia opinari cessaturum maleficium cessante pacti signo, nõ est illicitum, nec vanum, non illicitum, quia id fidei non repugnat, nec vlla lege prohibitum est, non est vanum, quia nititur rectæ rationis coniecturis, valde enim verisimile est dæmonem tum cessaturum: primò, quia ad nocendum impulsus fuit pacto, quod iam cessat. secundò, quia nihil supereſt, cur hac in re à malefico honoretur: tertiò, quia si promissis steterit, maleficum arctius sibi deuinciet: & plures alliciet, *De spe*, quoque probatur, quia hæc nihil est aliud, quam desiderium boni cum opinione euentus, quare quod merito opinor euenturum mihi bonum, id licite spero: si bonum sit ex rerum numero, quæ licite desiderantur. Ex his patet de actibus externis, nam quod licet cogitare, licet loqui, & quod licet concupiscere, id licet petere. quare si possum desiderare à mago sanitatem, & opinari me ab illo consecuturum, possum etiam ab eodem illam petere: & quia desidero consequi modo licito, possum petere sub tali modo, vt manifestum est. Denique quoad actum externum, res quoque aperta est, actus iste est amotio signi: sed in hac amotione nihil illicitum est, ex parte intentionis, nec ex parte petitionis, vt probatum: ergo nec ex parte executionis. Consequentia probatur, quia executio nihil addit illiciti, nec superstitiosi, quia nec ratione intentionis, nec ratione operis, quando scandalum abest: de quo non est quæstio; sed abesse præsupponitur.

Dicunt aduersarij, *ratione operis id fieri*, quia semper sit tacita quædam honoratio, seu inuocatio dæmonis. Quod falsum esse, sic ostenditur. opus illud amotionis signorum nec est dęmonis inuocatio, vel honoratio ex natura rei, vt per se patet: neque etiam ex intentione maleficium amouentis, quia non intendit hac ratione dęmonem honorare, vel eum inuocare: sed intẽdit inuocationem per magum signo posito factam impedire: nec etiam intendit comprobare pactum magi cum dæmone, vel quicquam operari ex illo pacto: nec dęmonem inducere, vt illud pactum cum mago seruet, sed solũmodo intendit pactum illud nocendi rescindere, & annihilare, neq; etiam dici potest esse honoratio, vel inuocatio dæmonis ex pacto aliquo præcedente eius, qui petit amoueri, quia iste nihil expresse, vel tacite cum dęmone pactus fuit, ne id quidem vt sublato signo desinat damnũ dare: neque etiam ex errore opinionis, quia non tollit idcirco quod putet illis reb. vim inesse sic nocẽdi, sed quod existimet quãdiu hæc posita manebunt, dæmonem, Deo permittente, nocere posse: & propter pactum cum mago initum nocere velle, & eadem ex causa signo sublato à nocendo desistere velle: quæ omnia docet experientia esse verissima.

Dices forte, dæmon idcirco nocere desinit, quia sic existimat se honorari. *Respõdeo*, etiamsi ille putaret se honorari, quãdiu, nec res talis est, quæ natura sua honorem tribuat, nec adest vlla intentio honorandi, in eo, qui remouet, parum refert:

nec

nec propterea dici quis potest dæmonem honorare. Deinde nec verum est ideo dæmonem cessare: potius cessat, vt pactum cum Mago seruet, & sic eum sibi deuinciat, & alios alliciat, & alias ob causas, vt dixi.

Probatur conclus. 4. Maleficus malefacit ponendo, ergo bene facit tollendo. Respondent non sequi, quia etiam in tollendo est superstitio, propter tacitum pactum, quod tum iterum censetur inire cũ diabolo, propterea quia tollit cum spe cessationis. Sed contra: res ipsa sine spe non includit pactum, verbi gratia, si rusticus vel puer tollat omnino ignarus positum ad nocendum à magis: ille nullum tacitum haberet pactum, vt patet: attamen dæmon cessaret à nocendo, nec spes ista, (vt probatum) per se superstitiosa, vel illicita est.

Probatur 5. Licet declinare à loco, vbi positum est signum spe euitandi malum: licet etiam vitare personas, à quibus quis metuit læsi maleficio. ergo licet etiam remouere signum cum eadem spe. Nec satisfacit solutio negantium consequentiã: eo quod fuga à loco noxio sit naturaliter ordinata ad euitationem mali, in quod quis incideret, si eum locum pertransiret. signi autẽ amotio ad hoc naturaliter nullo modo sit ordinata, nihilo magis quam signi positio ad malum. Non, inquã, hoc satisfacit, quia ratiocinantur à naturali causa ad moralem, argumentum verò procedit de eadem causa in vtroque. ideo sic confirmo argumentum, si sciam posito veneno aliquo naturali locum esse noxium, licet mihi ab illo declinare, vt effugiam. ergo licebit etiam mihi venenum illud ab illo loco tollere, ne quem amplius lædat. Valet hæc consecutio. progrædior, igitur similiter, si scio sub limine positum maleficium, vt quicunque limen illud calcauerit, moriatur: licebit mihi per aliã domus portam egredi, & limen vitare: ergo licebit mihi quoque maleficium illud sub limine positum amouere. Omnino. n. similes sunt hæ consecutiones, nam sicut in priore vtraque res naturaliter ad salutẽ ordinatur: sic in posteriore vtraque æquali modo moraliter ad eandem ordinatur: & sicut se habent amotio & fuga naturalem ad causam: sic etiam se habent amotio, & fuga ad causam moralem, quale est signum. ideo si rectè argumentamur à fuga causæ naturalis ad eius amotionem, etiam rectè argumentamur a fuga causæ moralis ad eius amotionem: neque in eodem causæ genere vllum discrimen est fugæ & amotionis. sicut enim fuga personam remouet à loco noxio, sic & motio rem remouet, ne personæ in loco queat nocere.

5. Licet maleficos de medio tollere, ea spe, & desiderio, ne hominibus amplius noceant per diabolum, vt eius viua instrumenta: licet ergo signa quoque maleficorum tollere, ne per diabolum illa amplius noceant, vt eius muta, & fictitia instrumenta moralia, sicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello, sunt quædam moralia instrumenta militiæ, sic huiusmodi signa sunt quædam quasi nequitiæ, & malitiæ diabolicæ instrumenta, non operantia, sed eam ad operandum excitantia. Huic argumento nondum responsum est ab ijs qui cõtra sentiunt. Nam quod vim argumenti, & similitudinis ponam putant, in ratione tantum signi, & maleficos dicant non occidi, vt signa diaboli: hoc est, παρεργον.

6. Posui maleficus signum. quid est facturus? si tollit, secundum vos peccat: si non tollit, vere & grauius peccat, quia relinquendo, manet causa damni proximorum, perplexus ergo futurus est, quẽ contra religionem, iustitiam ve peccare necesse. *Respondent*, reipsa quere debere, & pœnitere, nec peccaturum relinquẽdo, quia relinquendo non est causa nocumenti, sed eius causa fuit ponendo illud, & paciscendo cum dæmone. Restare ergo illi, vt pœnitens Deum oret, rèprimere digne tur diaboli potestatem. *Contra*: sicut peccauit causam dando, cum inciperet alius lædi: sic adhuc causam dando, cum pergat eum diabolus lædere: sicut positio, vel ligatio fuit causa inchoati damni: sic reliquo ligaminis siue non amotio, causa est cõtinuati damni. ergo sicut tenebatur impedire, vel tollere causam, ne damnum inciperet inferri, sic etiam tenetur, ne illud interius proserpat, vel diutius duret. Quod sane clarissimum est in maleficio, quod effectum habet sæpius renascentẽ: verbi gratia, maleficium sterilitatis primo anno nocuit tot equis, tot vaccis, &c. 2. anno iterum nocebit forte plurib⁹. ergo si te-

si tenebatur impedire damnum primi anni, cur non & sequentis? Confirmatur, in foro exteriore damnaretur ad omnia damna illata restituenda, quamdiu illa inferrentur, & tam de damnis annorū sequentium, quam primi: si diuersis actionibus ageretur de singulorum annorum damnis, sed hoc, quia peccat contra iustitiam, & est efficax adhuc causa damni. Ergo in foro etiam interiore adhuc peccat: quia tenetur facere; quod probabile illum est posse facere: probabile autem est illum tū tollere debere, vt proximi damnum impediat, quia communis hæc est sententia, optimis fulta rationibus, vt ostendimus.

7. Si duo Reges sic inter se paciscātur, vt columna, seu turricula quapiam stante erecta, ipsi sibi mutuo auxilium ferant cōtra tertium Regem aliquem: si tertius ille pacti gnarus, vt illi desinant ipsum bello infestare, turriculam illam vel columnam dejicrat, & demoliatur: non dicetur ille tertius propterea consentire in illorum fœdus; neque cum ipsis, vel eorum altero, qui forsitan illum admonuisset, pactum, vel societatem inire. Igitur nec maleficiatus dicendus est, cum malefico, vel dæmone propterea societatem inire quia destruit signum, quod illi depacti, vt a nocēdo cesset dæmon. Nec quicquam habet verisimilitudinis quod respondent, etiam hunc tertium cum prioribus pactum inire, quia beneficium ab illis expectat. Nec enim vsquam vel apud iuniscōs. vel apud Theologos, inuenias talem pacti vel societatis inēū dæ formam aut genus, deinde destruendo turriculam illam potius pactum prius inter duos initum soluitur, adimpleto termino: sic etiam remoto signo pactum dęmonis & magi conditione sublata expirat. Soluit ergo ille remouens pactum alienum, accipit nouū init.

8. Si quis cum hoste foret pactus, vt suspensa de muro fluminis cauda candida accurrat, & portam occupet, vrbeque potiatur: & tertius quispiam ciuium hoc resciscat: nonne tollere licebit, immo merebitur, si fecerit? quis, quæso, illum proditionibus consentire dicat? recte æstimantes iniqua bunt, eum pacta conuenta eorum non stabiliuisse neque approbasse, sed abominatum ea rescidisse. Cur igitur non eadem ratione & iure, qui rescindit pactum dæmonis, & maleficii de olla in Lunliæ p.r- niciem defossa: poterit illam tollere & tollendo censendus erit ab eorū pacto alienus? an cum ille non consentiat proditioni, qui illam destruit: huic censendus consentire maleficio, qui illud destruit?

Denique vt semel finiam (tædet enim tam multas foli faces admouere) licet omnes conatus similes dæmonis impedire, si incantamentis aliquis dæmonem ad nocendū inuitaret, recte faceret, qui murmurantis os pugno obturaret. si per scripturam, & characteres id conaretur, laude dignus esset, qui dissiparet, & conscinderet membranulas, cur non idem ius conceditur in signis positis, quæ similiter dæmonem ad nocendum pellicunt. sicut ergo possum impedire, ne verbis, vel characteribus magus consequatur effectum à dæmone, potero etiam signi alterius destructione idipsum perficere.

§. III. Restat respondeamus obiectionibus, quæ quod multæ sunt, & prolixæ, cogent nos etiam, quam volemus, esse prolixiores.

Ad 1. Respond. non fieri sufficientem enumerationem partium, sanitas enim expectatur a morali causa, nempe amotione signi, sicut in exemplo proditorum (de quo egi in probatione. 8.) liberatio non expectatur a Deo, vel Sanctis vel natura, vel proditoribus immediate, sed à signi amotione. Sed vigeni, saltem mediate expectatur a proditoribus. ergo & sanitas hic mediate expectatur à dæmone. Sed hoc est superstitiosum, quia est perinde facere, ac si dicas: præsta quod promisisti, pactus es amoto signo te cessaturum esse: amoueo: teneris cessare. *Respond.* negando minorem, & eius probationem, immo perinde est facere, ac si diceres: pactum tuum primum cum malefico conuentum extinguo: signum, quod nocumento interendo præstituisti comminus, & perdo: non est, quod noceas, amplius nocere non teneris. Si pergunt instare: saltem expectat mediate sanitatem à dęmone. *Respond.* expectat, non a polimata aliqua dæmonis actione, sed à priuatione actionis, siue a cessatione. non enim expectat, & vt dęmon aliquid faciat, sed vt desinat facere, ad faciendum alterius signo sperato illo sublato, nō affectum amplius desiturū nocere: vt amoto obiecto concupiscibili, quis vt plurimum desinat

finit concupiscere. Effectum ergo expectat priuatiuum; quem à dæmone nō est illicitum expectare, alioqui non liceret expectare dæmonis fugam ex obsesso, cessationem à tentatione, & similia, ad quæ pie vtimur aquę lustralis aspersione, reliquiarumque, & agni Dei gestatione. Duntaxat ergo illicitum est, expectare effectum priuatiuum à dæmone, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone, quod hic nullum est.

Ad 2. Negatur antecedens ad probationem eius dico; si maleficus vnicum fecerat pactū; tollens, miscet se destructioni illius pacti, non conseruationi, quia destruendo signum, facit, vt pactum cesset. si duo fecerat pacta, non immiscet se secundo, quia non petit, vt diabolus vi secūdi pacti desinat; sed destruendo primum pactum, virtualiter (vt dici solet) etiam destruit secundum, de quo non cogitat. si vi secundi pacti vellet dæmonem cessare, valeret argumentum. *vide 3. Notabile.*

Ad 3. Dico & antecedens, & probationem eius dissentire à vero, nam tollere signum, tantum est protestari, quod diabolus, qui Dei permissione, & non aliter, potest nocere, speretur non nociturus amplius, postquam causa ad nocendum allieiens (nempe signi positio) cessaueri: item quod aliquando stet pactis conuentis, non quia sit verat, aut fidelis; sed quia censet hoc sibi esse vtile ad homines decipiendos, sicut solent decoctores minus debitum exsoluere, vt in grandiori summa creditori simplicitas abutantur.

Ad 4. Respond. Minorem falsam esse, non enim declinat ad Magos, vt Magi sunt; sed vt sunt homines gnari eius rei, quæ vel adspectu vel auditu potuit reperiri, & petitur ab ijs, non vt ex magica operentur arte: sed vt id faciant, quod quiuis rusticus, & idiota posset facere; saltem quod ipsi, sine vllo nouo cum dæmone pacto, possunt perficere, & perficere tenentur, ad commodum proximi. Potest ergo distingui maior, scriptura enim vetat declinare ad magos, tanquam ad magos: non verò tanquam ad alios homines à quibus licitum auxilium quis expectat.

Ad 5. Respond. Aliter timeri Deum solum, aliter timen creaturas. Deus solus timeri debet: vt omnipotēs & auctor omnium, & quem nemo potest impedire, nec voluntati eius potest resistere: creaturæ timentur, tanquam quæ Dei permissione nocere valēt, & quia malignę sunt, etiam interdum volunt: & sic Scriptura sacra non prohibet eas timeri, dæmon verò inter omnes creaturas hoc timore maxime timendus, quia & cunctis hominibus, animantibusque potentior est, & nobis maximè infestus, &, exigentibus peccatis nostris sæpissimè permittitur à Deo nos grauiter lædere, vt constat de Iobo, maritis Saræ, Achab Rege, & alijs. Nonne licet timere sicarios, latrones, calumniatores: nonne licet fugere à domo dæmonibus infesta? cur talis fugit, nisi quia dæmones timet? tolle timorem, fugam sistet.

Ad 6. Negatur antecedens, impropria enim & falsa locutio est; amotio signi est signum, non magis certè, quàm homicidij actio est homo, sicut enim homo erat ante occisionem; sic signum erat ante amotionem. nec iuuat comparatio illa baptismi, nam nec ipsa acqua est Sacramentum, nec ipsa ablutio: sed Sacramentum fit, quando ad elementum, verbum cum actione accedit, ablutio materia proxima sacramenti est, non Sacramētum. *Dicas:* saltem est aliquid pacti. *Respond.* sicut ablutio non est aliquid Sacramenti, nisi abluens intendat baptizare: sic, nisi ponens vel tollens signum, intendat ex condicto ponere, vel tollere, nunquam positio, vel sublatio erunt aliquid pacti.

Ad 7. Negatur consequentia, idcirco enim desinit nocere signo sublato, non quia per hanc amotionem grauius vulnus infligit animæ tollentis: sed quia sperat vel maleficum in alium sortem (vt vocant) translaturum, cum nouo suo lucro; vel sic plures se sibi adiuncturum, videntes eum promissis stare. Præterea esto hoc diabolus speraret; sæpè spes illum fallit, & vnde compendium expectabat, dispendium patitur. Denique D. Leonis illa auctoritas parum apte adducitur, cessatio enim à nocendo beneficium non est diaboli, sed Dei, & hominis tollētis signum: sicut non est beneficium proditoris, quando ablato signo desistit à proditione perpetranda: neque qui tollit vllo modo dici potest hoc beneficium à proditore exspectare.

Ad 8.

Ad 8. Concessa maiore, quæ verissima est; Negatur Min. omnino enim hoc volunt, quotquot nobiscum sentiũt; & quia hoc ex eorum doctrina sequebatur, ideo non dixerunt expresse. Neque enim putabant quemquam adeo moralium rerum fore rudem, vt negaret, primò ipsum maleficum, qui posuit teneri signum, quod nouit, tollere; si nequit aliter damnum impedire: sicut, qui diabolo inuocato verbis, vel scriptis nocet, tenetur cessare ab hac inuocatione, non tantum quia superstitiosa est inuocatio, sed etiam quia proximo pernicioſa est. Nec vllo modo puto tolerabilem esse contrariam sententiam in praxi, nec absoluendum qui nollet cessare, vel signum tollere, sicut nõ est absoluendus, qui alicubi malleolos reposuisset, incendium sparsuros, nisi illos velit amouere. Eadem namque ratio est, sicut malleoli efficaciter sunt nocituri vi naturali; sic etiam signa hæc æquè efficaciter nocitura sunt vi morali, siue vi pacti conuenti. Neque hic quærendum, qua vi damnum inferendum, sed an inferendũ? & æque iniusta est illatio per vnam vim, atque per alterã, sicut malleolis inest vis ignea; sic censetur signis alligata vis, siue actiuitas diaboli, multo promptior, & fortior ad nocendum. Si verò tenetur maleficus tollere, quod posuit ex lege iustitiæ; tenebitur secundò alius, qui positum resciuerit, id tollere, saltem ex lege charitatis.

Ad 9. Respond. id, si fiat seruatis circumstantijs, quas requisiui, *sup. lib. 5.* nec superstitiosè, nec impudenter; sed sapienter, & honestè fieri, à iudicibus etiam maximè timoratis. Victoria verò loquitur de expulsione dęmonis ex energumeno, quod non facit ad rem: vt nec totum argumentum, quia depilatio illa non est ablatio signi, cum pili non sint signa maleficij, sed latibula.

10. *Argum.* Multis peccat. primò quod contradicit sententiæ, quam eo nituntur probare. Nã si defensores contrariæ sententiæ censent; non esse licitam amotionem vllam, vt eos sentire patet; ex argumento sequitur, duntaxat aliquam esse illicitam, nempe destinatam huiusmodi dęmonijs eijciendis: quia tales dæmones aliter eijci nequeunt. Si ergo eijci possent per amotionem, licita foret amotio, iam non ergo omnis amotio illicita foret. Sin verò dicam, se non contendere vniuersalem negationem; (Nullam amotionem signi cum spe cessationis esse illicitam:) sequitur nõ omnem amotionem huiusmodi esse superstitiosam, quod cæteris omnibus argumentis suis probare nitebantur. repugnat ergo hoc argumentũ alijs omnibus, quia subuertit commune cæterorum fundamentum. Secundò sensus verborũ Christi non est, non aliter eijci, sed non aliter rectè reijci efficaciter. Nam Apostoli non quærebantur se vsos malis medijs, quod non est credendum; sed se eijcere non potuisse. conatus enim Apostolorum non fuerat illicitus, sed fuerat irritus, & hoc scire volebant; cur efficax non fuisset in hoc energumeno, quemadmodum solebat esse in ceteris. responsum illis, id accidisse, quod orationem, & ieiunium nõ adhibuissent, quæ talium dæmoniorum pessimorum, quorum inueterata possessio generi expellẽdo necessaria ipsis erãt. Tertiò dæmon non exit ad signi amotionem, nisi quando erant ingressus ad signi positionem: quod Deus nonnunquã permittit; Quando autem propter hominis peccata Deus permisit opera malefici dęmonem ingredi; tunc licebit signum tollere, non secùs, ac in reliquis maleficijs. Quartò plus probat argumentum, quam opus sit: imò & illud: (si valeret) nec exorcismis eijci licitè posse: si tantum ieiunio & oratione tales licet eijcere. Denique non potest nobis constare, an ex hoc genere si dæmon, an ex alio: ideo, durante hoc dubio, licebit signum amouere.

Ad 11. Dico exemplum illud S. Hilarionis duntaxat probare, quod, qui Hilarioni sanctitate, & dolo miraculorum sũt similes: aut quando aliquod scandali, vel superstitionis arguendæ subest periculũ; debeant id facere, quod ad maiorem Dei gloriam tendit; vt est dæmonem oratione eijcere: non verò probat, quod eo periculo cessante, aut quando quis non est certus de dono miraculorum (vt hodie certi nulli sunt, in his partibus, vbi fides propagata) nõ liceat illi vti remedio, quod ad manum est, & experientia frequenti comprobatum nouit. Metuebat autem D. Hilario, non, ne dæmon hoc pacto solitis incantationibus recederet, sed ne populo videretur ijs recessisse: imò neq; hoc simpliciter verebatur, sed alternatiuè; vel

hoc,

hoc, vel ne videretur ipse dictis diaboli fidem habuisse; qui negabat aliter se expelli posse, nisi signo prius ablato: Quod falsum erat, vt D. Hilarion ostendit, & quia sponte ingressus, sponte remanebat; nec eum cogendi vim vllam magica illa signa obtinebant.

Ad 12. Respondeo verè hoc argumẽtum esse nullum, & ab auctoritate negata, non ab auctoritate negante. Nam si vel Hinc marus (cuius ille est Canon) vel alij Patres censuissent, hoc remedium esse illicitum, non fuissent contenti silentio prætermittere, quod vsurpabant frequentissimum: sed disertè prohibuissent, vt solẽt similia. sic enim quia purgationes per monomachiam, per ferrum candens, & similes, erant in frequenti vsu: ideo expresse illas prohibuerunt, sum maque se per Ecclesiæ cura fuit, vitatas superstitiones nominatim damnare. Inter licita verè remedia nõ memmerunt amonitiones, quia de remedijs Ecclesiasticis, & diuinis agebant: istud autem est merè humanum remedium, & quod ipsa ratio, ac natura vnumquemque docet, nam & bruta norunt abijcere, & repellere, quæ noxia sibi nouere.

Ad 13. Respondeo diabolum signis non esse alligatum naturaliter, sed moraliter ex hypothesi, quod vult stare pactis conuentis. Nec verum est semper illum posse nocere sine signis magicis, sæpe. n. immò ordinariè Deus permittit illũ multa facere per maleficos, & signa maleficæ: quæ non permittit illum immediatè facere. Vnde non est absurdum existimare, quod quando Deus illum permisit, mediante signo nocere: non possit dæmon nocere signo destructo, quia Deus tum videtur permissionem suam sic limitasse. Non tamen hinc sequitur Deum habere pactum cum dæmone, sicut nec Rex pactum haberet cum rebellibus, si ijs non resisteret cum filio suo rebellionem mouẽtibus, præsumptio, quidem aliqua hinc in foro, vt vocant, fori nasceretur: reuera tamen pactum conuentum propterea nullum intercederet, sed permissio duntaxat, & conniuentia probaretur.

Ad vlt. Respond. Negatur consequentia, quia nemo scit, an Deus diabolo permiserit nocere post signum destructum: & quia possumus ex frequenti experientia colligere, vel Deum id ei non permisisse, vel saltem reliquisse eius arbitrio, vt adhuc noceat, vel cesset nocere, si velit: ideo possumus hoc experiri, & signum amouere. Recurrendum quidem ad Deum, sed non propterea prohibita sunt remedia humana. Porrò ex his patet, quod cum signum amotum est, vtile etiam, & licitum esse, illud comburere maximè igne benedicto, & in loco sacro: nam hæc loci & ignis circumstantia etiam dæmoni est odiosa, & metuenda. Addit Zachar. Vicecomes in actis exorcistæ complemento pag. 76. simul cum signo comburenda aliqua benedicta, vt ramos oliuarum, thus, hypericon, &c. quod mihi non probatur, vt superfluum, & de superstitione suspectum, cum sufficiat signi amolitio & destructio.

Vict. relect. de Magia circa fin.

SECTIO II.

De remedijs naturalibus contra maleficia, §. 1.

MVlta de his more suo Grillandus q. 2. *à num. 3.* in cuius sententia quid vitandum docebunt sequentia. Theologi quidam vim omnem adimunt naturalibus medicamentis: Medici plerique magnam nimis tribuunt; & quædam memorant, vt naturalia, quæ quibusdam queant esse suspecta, mihi pronunciandum vetus N. L. de multis. Nõ assentior ijs, qui omnem omnino efficientiam rebus corporatis in dæmones tollunt; nec ijs etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones concedunt, vt videntur concedere Faius, Petr. Gregorius, & alij; sed ijs assentior, qui secundariam, & indirectam tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum Medicorum, & Theologorum fuit *vt Paris. libr. de vniuers. Dionys. Carthusiam in Tob. c. 8 Francisc. Victor. relict. de Magia qu. 6. Zachariæ Vicecomitis d. operis part. 1. tract de remedijs corporalibus. Ludli lib. 2. de quinta essen. Lenim Lemnij lib. 2. de occult. natur. mir. Francisc. Valesc. c. 28. sacr. Philos. Bapt. Codroncki. Casalpini & aliorum mox citandorum*: nulla enim naturalis corporeæ rei vis est, quæ dæmoni possit prævalere, aut directè in illum aliquid agere; *cui nulla super terram potestas est, quæ cõparetur: qui fa-*

Faius in Energu. Pet. Gr. ger in Syn in. Frã Georg. in Problem

Elus

ctus est, vt nullum timeat. teste sacra Scriptura. Sed concurrente naturali, agente causa supernaturali, Deo vel Angelo; agere res corporea potest in dæmonem, eúque pellere, & etiam cruciare: verum tũ agens primarium, & directum, est supernaturalis illa causa: secundarium verò, & indirectũ est, corporeæ rei vis naturalis, illi à Deo initio creationis insita. Hoc ergo in sequentibus remedijs semper ante oculos habendum, nec eorum vis vlterius extendenda. Adscribam autem illa, vt mihi colligenti occurrent. *Lapidibus, & herbis*, vim aliquam tribuit canon. *dæmonium*, 26. q. 7. Et sane de multis mox subiungam. radices varias commendat Ioseph. & in his *baaras*, sed modus euellendi, & alia quædam quæ addit suspectam rem reddunt, *lege lib. 8. Antiq. cap. 2. & lib. 7. belli Iudai. cap. 25. a Thapsia*, dæmones fugari scribit apostata fidei Amatus Lusitanus *in Dioscor. lib. 4.* Plinius dæmonum ludibrijs in quiete, *paoniam*, commendat, sed *nigram lib 25. cap. 4.* Veneficia depelli, *rhamni*, ramo ad valuas, & fenestras posito, vt fama celebre scribit Dioscorides, *lib 1. cap. 110.* confirmat Bionis exemplum, *sed lauri additis foliijs*, apud Illustrium, *in eius vita. Verbascum*, valde commendat botanographus Apuleius, *lib. de virtutibus herbar. capit. 71.* Ouidius lib. 6. Fastor.

Spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.

Molyseu rutam agrestem, multi ad hoc commendant, *Homerus in Odyss. x. & ibi Didymus. Scholiast in Plutum Aristophanis, Plinius lib. 25. cap. 4.* Scyllam in limine ianuæ suspensam Dioscor. laudat. *lib. 2. cap. 168.* pellem capitis lupini affixam villę valuis, vel lupi rostrum Plinius, *lib. 20. cap. 9.* Alysium in domo appensum idem, *lib. 13. cap. 4.* Alij (apud Codronchum) plurimas alias herbas, rutam *Aristot. Problem. 34. Dioscor. & Plin.* Hypericon, quod ideo vocant fugam dæmonum: *verbenam*, quam ideo herbam sanctam veteres dixere, *Dioscor. lib. 4. c. 56.* Herbæ Paridis semẽ non minus XX. diebus in pondere drachmæ quotidie illitum, *Pandectarius.* Antirhini seu Lychnis agriæ ad collum appensio, *Matthiolus lib. 4. cap. 129.* Artemisia, *auctor lib. simplicium 25. cap. 10.* Abrotanum, *Plinius lib. 21. cap. 2.* Mythridatium, Scordites, Centaurium, Sabina, palma Christi, Asteratticum, quæ & Bubonion, Aristolochia, tussilago, *Dioscoridi, & recentioribus*, & ijsdem saluia, anethum, marrubium, fęniculũ, chamæpytis, quæ & Iua, cyclaminum, allium, ruta capraria, & cupressus. Quinetiam in *humano sanguine*, vis aliqua naturalis indirecta inesse potest, vt menstruata muliere agros circumeunte noxia vermina necari censuere Dardani sectatores apud Columellam. & Lud. Banairolus scribit, *Enead. muliebri, cap. 2.* si menstruo cruore domus alicuius postes inungantur dæmoniacis Magorum artibus & insidijs aditum omnem præcludi: & apud Mich. Isselt. anno 1586. legitur, in Liuonia fuisse locum, vbi nimbis, tonitrus & tempestatibus dæmonia truculẽtè grassabantur, nisi in lacum quendam innocuis infantulorum cruor a rusticis infunderetur. Posterius hoc aperte Satanicum: prior, aliquid physicum inesse potest, sed indirecte agens. Sed non iniucundum erit si adscribam, ex Balduini Ronsæi venatione nonnulla; quę vel carminis elegantia, vel raritate materiæ, quæant curiosum lectorem delectare, &, si naturæ genius faueat, ægrum iuuare. *De lupo* ecinit.

Hist. conuinatio nis Suręi.

Nec rostrum virtute caret, nam munere quodam — *Plin. l. 20 cap. 9.*
Naturæ arcano depellit fascina dira.
Si prius exuccum fuerit: mos hinc fuit olim
Antiquis villæ portis præfigere.
Qui? quod dura cuius rigida ceruice reuulsa
Tristia dicatur depellere fascina posse?
Restat adeps pinguis celebrem Saturnia Iuno
Quem fecit populis, dum vincula iugalia curat.
Et limi obductos vittis hoc unguine postes,
Ante venit sponsus quam optatæ ad limina sponsæ:
Hinc quondam iuuenes illi, innupteque puellæ
Instituere lusus festos, atque annua festa:
Quod lamijs, strigibusque feris quoque sustulit ansam
Turbandi nouiter nuptos noxamque

ferendi,
Nomen & à facto sortita est Vnxia Iuno.
Quid referam cædes, aut quid data vulnera ferro?
Quidve cibis alijs dicam noua toxica mixta?
Dæmon homo est homini, sic nos væsana libido
Exagitans, semper trahit ad genus omne malorum:
Sic Strix dira oculos, & tetos fascinat B *amens*
Arius, ac lento consumit corpora tabo.
Horrendum fascinus nimium, nil tale verentes,
Promeritoſve homines violenta obtrudere morti,
Et spoliare bonis, sed magni rector olympi.
Anti dotos homines docuit. Nam frontis hyenæ
Noctiuagæ pellem perhibent arcere ve C *renda*
Fascina si gestet quisquam, tacitusue reseruet:
Stercora quæ reijcit violenta & morte perempta,
Ossaque creduntur magicas depellere fraudes.
Et confert catuli nigri tinxisse cruore
Interiora domus, murosque obducere rubro
Incrustamento, vel fel suspẽdere tignis. D
Luchenes timidos celeris dromadæ, & resecare
Conuenit, & siccos seruare cubilibus amplis,
Quod Stringibus fraudes adimant, & fascina pellant.
Atque oculus dexter mustellæ includitur auro,
Post teneris digitis aptatus, reddere tutos
Dicitur à diris Lamijs, Strigibusque E *ligatos.*
Creditur à multis torui seruata leonis
Pars caudæ prodesse viris, quos fascina vexant:
Fertur quod simili vi polleat vngula pardi.

Idem Ronsæus, *epist.* 22. conatur ostẽdere, cur asini siluestris, seu onagri, nec nõ domesti, nulla nigredine aspersi, vngula A ad effascinationem faciat: idque tribuit falaci animalis eius naturæ, & ad illud maleficium restringendum censet, quo viri velut ligati ad venerem inutiles reddũtur, contra hoc maleficium hyenæ neruos in vino cum thure potos præscribit Plinius, *d. c.* 8. item rubetæ ossiculum in potu additum, *lib.* 32. *cap.* 5. & Lentopodij radicem appensam Dioscorid. *lib.* 4. *c.* 126. Q. Sammonicus Serenus, medicinæ cap. 58.

Præterea si forte premit strix atra puellos
Virosa immulgẽs exsertis vbera labris,
Allia præcepit tundit sementia Vecti,
Qui veteri claras expressit more Togatas

Euonymus, *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam, &c.* docet confectionem electuarij ex argenti vim pulueribus conficiendi, quod fascino aduersetur. Marbodeus Gallus multa de lapidibus differens, inter cætera, de Adamante.

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.

Thetel. Iudæus, *lib. de sculpturis*, eandem vim tribuit, *Chrisolitho*, mulieris figura naturaliter formato: sed & Marbodeus de eodem:

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores,
Pertusus setis si traijciatur aselli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur.
Traiectum læuo decet hunc gestare lacerto.

Quid coralium?

Vmbras dæmoniacas, & Thessala monstra repellit.

Quid gagates?

Idem dæmonibus contrarius esse putatur,
Vincit præstigias, & carmina dira resoluit.

Cõtra maleficos omnes morbos, prodesse tradunt Dioscor. *lib.* 5. *cap.* 103. Plinius, *lib.* 25. *cap.* 10. & Mesue ad hoc laudat oleum quodam ex Gagãte, quod *sacrum*, vocant.

Quid iaspis?

Et, sicut perhibent, phantasmata noxia pellit,

Quid onyx.

Hæc de hyenæ sit superstitiosa propter conditiones requisitas licet præscribat Plinius 28. cap. 8.

In Dactiliothica.

In somn-

Insomnes lemures, & tristia cuncta repellit:

Sic vulgo legitur, sed sensum membranæ contrarium exhibent:

Insomno lemures, & tristia cuncta figurat.

Sane maleficam eius vim ipsemet indicat Marbodeus, *c. de* Sardio, cum scribit præsente Sardio Onycem nocere non posse, de Aetite, & smaragdo Codronchus idem probat. Georg. Villichius, de Cameleonte:

In παιγνίοις

Cammeleontis hepar tostum nicromantica pellit
Appensum collo. De asino.
Infantum cunas pellis villosa defendit,
Horrificosque metus pellit, & ista simul.

In Nili flumine lapillum inueniri, qui quam primum energumeni naribus apponitur, dæmonem extrahat, ex Thrasyllo scribit Stobæus.

Marcellus Empir. *lib. de medicina c.* 26. potionem præscribit contra cuncta in cibo & potu sumpta maleficia: quæ ab illo peti potest: contra equorum fascinationes quasdam suffumigationes præscribit Renat. Vegetius, *lib. 3. Veterinariæ. c.* 74. Sine suffimentis dæmones expelli de corporibus, censuere Iudæi & Gentiles: *teste Iustino Mart. cont. Tryph. & Thargum Chal. Cant. 4. versic. 6.* De hyperici suffimento id testantur Lullus, *lib. 1 de quinta essent.* & Mathiolus, *in Dioscor.* & fatentur nostri exorcistæ teste Mengo *Flagel. dæmon. ex 3. 4. & 6.* & qui modos compositionesque describit Zachatias Vicecomes compiementi artis exorcisticæ p. 1. cæteris à reliquis, qui Aesculapidarum de gente, nos medicinam corporum non profitemur, Animarum medici vnam sumus, summi illius archiatri, qui viuificat mortuos idonea instrumenta. Theologis placuit, estque verissimum corporeas res in naturam intellectualem, & immortalem, qualis est dæmonum, nihil posse, quare censent cum Angelo, lapides, herbas, particulas animantium, & alias medicinas directe, & proxime nihil in dæmones operari: indirecte tamen, & mediate iuuare contra eius conatus maleficos, eo quod impediunt, vel auferunt dispositiones illas, quibus dæmon vsus fuit, ob naturalem habitum corporis illius, quem vexat, vel saltem inuitatus, aut aditus ratione influxus astrorum, vt de Lunatico Euangelico Origenes, & Hieronymus censuere, vel ratione complexionis atrabilitariæ, & similium causarum. consideratio ista, dispositionum, vel amicarum, vel odiosarum dæmoni (odiosæ fuere in his duabus Iosephi, & Tobiæ narrationibus) magis consentanea est philosophiæ, quam quod Drusus opinatur dæmonem fugatum duntaxat ratione symboli & significationis per hepar, & cor illud repræsentati, si dæmon duntaxat vsus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de suo addit malitiæ aliquid artificiosa commixtione, vel industria sibi nota & hominibus incognita, vel fractura & continui solutione, vel detorsione occulta: tunc posset fieri, vt totum maleficium naturalibus, quæ Medicorum ars approbat, remedijs tolleretur. Sic interpretor sententiam Richardi Mediauillani, qui censet maleficium naturalibus remedijs aliquando in totum superari posse. Si verò quid huiusmodi immiscui (vt solet) remedia hæc naturalia ex parte poterunt iuuare, in totum iuuare non poterunt. ratio diuersitatis est, quia priore casu poterunt illæ dispositiones in totum tolli, quibus dæmon vtebatur: posteriore possunt ex parte tantum tolli, vel ad tempus impediri, & sic etiam actio dæmonis priore casu in totũ tollitur, posteriore remittitur duntaxat, & ad tempus impeditur. Deinde dæmon, etiamsi vsus sit solis venenis naturalibus, solet nonnumquam, vt potest, vim remediorum naturalium debilitare, & impedire quando Deus permittit: raro etiam Medici possunt coniicere, quibus medijs naturalibus ille ad nocendum sit vsus: ita fit, vt raro, immo vix vnquam maleficia naturalibus remedijs penitus tollantur. Hæc causa est, cur plerique Doctores communiter negarint morbos ex maleficio natũ ralibus remedijs tolli: sed communiter affirment à magis alio maleficio sanari. Et propter hanc disquisitionum alterationẽ canones permittũt energumenis lapides, vel herbas portare, absque incantatione, *c. vii. 26. quæst. 27.* Propterea etiã in adhibendis naturalibus remedijs hoc obtinẽdum, vt consideretur, an cõtra dispositiones, quibus dæmon gaudet, & vti consueuit, in hominibus lædendis, vexandisque

In verb. superstitiõ. q. 6.

Orig. in Matt. 17 tract. 3. Hier. c. 4.

In 2. d. 34 q. 3.

Sic Albertus Magn. in Luc. 9. Pan. Burgens. in 3. Reg. 16 Peberius. Guil Paris Aug. quos citans sequitur. Bin. f. p. 1. Dub 3 Gri. q. 2 n. 4 & 5.

disque, virium aliquid obtineant: quod si deprehendatur, (vt constat de peoniæ radice, ruta, & musica, & callyonimi piscis iecinore) tum iudicandum, ijs citra superstitionem vti licere. Vide quæ de his non omnino indiligenter dicta *l. 2. q. 30. Sect. 3. §. 2.* Sed quia post priorem editionem quædam didici in libris Hippocratidarum, ea nunc exhibeo publicæ omnium vtilitati.

Naturalia hæc remedia vel pertinent ad morbi indagationem, vtrum sit maleficus necne? & vocatur hęc pars, *de signis, seu indicijs*: vel pertinet ad morbi sanationem, & nuncupatur propriè, *de remedijs*. ideo nobis de vtraque agendum.

§. 2. De signis & indicijs maleficiorum morbi.

Priorem quæ ad indicia spectat, ex parte discutiunt exorcistæ quidam, sed plenius Medici. Exorcistarum indicia proponit libet sacerdotalis Sammarini. Medicorum Bapt. Codronchus.

Sammarinus, *1. p. Sacerdotalis tract. de exorcismo*, sic scribit *c. 3. De signis quibus aliquis cognoscitur esse dæmoniacus, Legitur, quod si quis non potest continuare esum carnis hædinę per dies triginta, quod talis iudicatur dæmoniacus.*] Hæreo nam hoc indicium probum ad epilepticorũ affectionem detegendam, nõ verò energumenorũ; qui plerique epileptici non sunt.] Addit; *aliqui dæmoniaci habent oculos terribiles, & dæmones membra eorum & corpus destruunt miserabiliter, & interficiũt nisi cito eis subueniatur. Aliqui fingũt se esse fatuos & semper augentur. Sed discooperiuntur, & cognoscuntur. si nolunt dicere Psalmum*, Miserere mei Deus, & Qui habitat, *aut Euang. S. Ioan.* In principio erat verbum, *& similia sancta. Est etiam magnum signum, quando loquuntur sermonẽ alienum à patria sua, si non fuerunt extra patriam* (clarius diceret, quę ante morbũ non didicerant) *et quando personæ illiterata idiotæ loquuntur liberaliter & congruẽter, aut etiam cantant musicaliter, aut quãdo dicunt aliquid, quod ipsæ nunquam dicere sciuissent. Aliqui etiam dæmoniaci sunt muti & stupidi. Aliud quoque signũ est, quod eis superueniant terrores & citore cedunt. Potissimum autem, cognoscitur, quis esset dæmoniacus, si quando leguntur exorcismi, conturbatur: & hoc signum est præsentis Diaboli.*

Cætera signa etiam ante coniurationem seruiunt, hoc vltimum inter coniurandum, quo tempore alia quoque animaduertenda, vt idem scribit, cap. 6. Quãdo sacerdos ponit manum super caput energumeni, tunc aliqui, *sentiunt sub manu rem frigidissimam tanquam glaciem. aliquibus descendit ventus per humeros, & renes, qui est frigidissimus. Aliquibus caput in immensum aggrauatur. Aliquibus cerebrum constringitur, e perforatur: sicut si gladio percuteretur. Aliquibus inflammatur caput & facies & aliquando tota persona, ac si esset vapor ignis. Aliquibus febris immensa cum dolore capitis euenit, & totum corpus extenuatur, & tangitur. Sed omnia ista accidentia parum durant, quia coniuratio tollit dæmonis vigorem. Aliquibus constringitur guttur, adeo, quod videntur strangulari, aliquibus ad orificium stomachi mouetur quædam res ad modum pilæ, ac si essent vermes, ac formicæ, aut ranæ: quibusdam accidit vomitus magnus stomachi. Aliquibus maxima tortura in visceribus: Nonnullis venter vehementer inflatur. Quibusdam constringitur cor, ac si intolerabiliter ferretur. Ostenditur etiam dæmon in aliqua corporis parte palpitando, sicut pisces, aut in modum formicarum. Aliquando pertransit a capite vsque ad digitos pedum, sicut ventus, & e contra. Vltra ista signa, complurę alia practicando videbis, quia diuersi dæmones faciunt.*

Quoad signa quo quis aliter dignoscitur esse maleficio læsus, hæc scribit. *carit. 4. Aliqui maleficiati habent colorem faciei cedrinum, aliqui oculos constrictos & omnia eorum membra videntur ligata: & habent humeros deiectos. Duo autem potissima signa sunt, constrictio cordis, & oris stomachalis, & quando videtur eis, quod habent vnum bonum super stomachum. Aliqui habent puncturam in corde, tanquam si acubus esset punctum. Aliqui videntur sibi cor corrodi. Aliqui habent magnum dolorem in corde, aut renibus: & videtur eis, quod talia membra à canibus lacerentur. Aliquibus videtur bolus ingutture ascendens, & descendens. Quibusdam ligata est venæ generationis. Aliqui habent stomachum ita dispositum, quod emittunt per vomitum, quicquid comedunt*

dunt & bibunt (hoc signum leuissimum est, & nullum nisi alia accedant) *Aliquibus per ventrem discurrit ventus frigidissimus, aut tanquam flamma ignis. Aliquibus signum est ex indigestione cibi, & potissimum quando medicinæ applicatæ nihil prosunt infirmo. Aliquibus est circa collum continua pulsatio, quæ videtur tremorem inferre.*

His plura ponit Zacharias Vicecomes in complemento exorcistæ parte prima, doctrina. scribam verba, in vsum pauperiorum libris carentium. Dæmoniaci simpliciter signa sunt. 1. *linguam nigram, & tumidam multoties Dæmoniacus de ore multoties contra naturam profert: inflatur guttur, vel distringuitur angustè, ita vt videatur velle strangulari, sed tamen in suum pristinum statum redit.* 2. *plorant dæmoniaci, nescientes quid plorent.* 3. *cum ira, & contentione respondent interrogantibus.* 4. *quandoque etiam coacti, vt loquãtur, nolunt loqui* 5. *claudunt dentes, & nolunt comedere.* 6. *homines odio prosequuntur.* 7. *Multa dicunt, ex quibus minimè dignoscitur, quid velint innuere.* 8. *opprimuntur soppore graui.* 9. *remanent tanquam sensibus destituti.* 10. *Seipsos pugnis percutiunt, & vestes lacerant, & capillos.* 11. *Terribiles habent oculos, & horribiles.* 12. *Terrore repentino afficiuntur, & confestim terror ille recedit.* 13. *Diuersorum animalium voces imitantur, & sic audiuntur rugitus leonum, balatus ouium, boum mugitus, latratus canum, porcorum grunitus, & similium.* 14. *Strident dentibus, & spumant, & signa alia ostendunt tanquam canes rabidi.* 15. *multoties exponunt se præcipitijs,* 16. *discurrit aliquando per eorum corpora igneus, vel glacialis vapor.* 17. *Sentiunt per corpus signa, tanquam formicas discurrentes, ranas saltantes, viperas serpentes, pisces natantes, muscas volantes, & similia.* 18. *varia præter naturam vident, & audiunt.* 19. *Sentiunt sub manu sacra capiti superposita, vel ex sacra lectione quid frigidissimum, vel calidissimum, vel graue.* 20. *Clamant cum aliquas Sanctorum reliquias capiti superponis, etiam occultè, & dicunt, auferte istas à me, quoniam malè olent, vel sunt nimis graues, aut efflant, aut circumuoluunt caput, aut ipsas reliquias proijcere studeant, aut contra ministrum, & astantes se iratos ostendant, & similia.* 21. *Omnia spiritualia odio habet, a facie Sacerdotum, et præcipuè Exorcistarum fugiunt, in Ecclesiam ingredi nolunt: & si ingrediantur, ab ea statim fugere procurant: vel coronæ, vel spiritualium librorum tædet: cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, & maximè Crucifixi nolunt inspicere, nec deosculari: imo proijciunt, & in hac omnia cõspuũt.* 22. *Sacra verba proferre negligunt, qualia sunt,* Miserere mei Deus: Qui habitat in adiutorio altissimi. Magnificat anima mea Dominũ. In principio erat Verbum, *& similia. Et si ea pronunciauerint balbutire student, vel verba corrumpunt, tædium graue demõstrant, tandem ea perficere non possunt. ita vt palam se dæmoniacos ostendant.* 23. *Sentiunt in aliqua corporis sui parte dolorem, & si super eum signum sanctæ Crucis feceris, statim per corporis membra fugiet: sed si eidem dolori locum præcisum assignaueris, in ea corporis parte, in qua volueris, signo sanctæ Crucis, Crucis patientia, & perseueranter annotabis.* 24. *Cum super dæmoniacos Euangelia, Passionem Iesu Christi, coniurationes, & similia legeris conturbabuntur, sensus occupabunt, intollerabiles etiam in illis anxietates, ac inflationes, vel guttas sudoris defluentes conspicies. Insuper stridores ad cœlum vsque mittent, prosternent se, ac similia facient.* 25. *Cum audieris idiotas, & ignaros litterarum, interpretari difficilia, aliorum manifestare secreta, pulsare, vel musicaliter canere, aliqua prædicere, loqui varijs linguis, & (vt verbo concludam) supernaturalia facere, absque dubio signum erit diabolicæ præsentiæ.*] Animaduertendum tamen quod supradicta signa omnia possunt etiam concurrere in dæmoniaco maleficiato, & quædam, maximè priora in simpliciter maleficiato; de quo mox quindecim signa idem Zacharias ponit.

Verum ista, & alia longe exactius collecta, & experientia comperta fuerunt à Codroncho, *lib. 3. de morborum venefic. capit.* 13. docet signa hæc, vel communia esse cunctis maleficijs, vel peculiaria quibusdam. Communia ducit à causa morbi, & à comitantibus morbus. Signa à causa tradit, vt si

morbus cœperit ex intentissimo alicuius amore, vel irrationali, seu iniquo in aliquem odio, si ex maledictis, vel minis alicuius malefici, si instrumenta maleficij sunt inuenta, qualia nos multa commemorauimus, & refert Andræ. Cæsalpin. *de inuestigat. dæmon, cap.* 22. A concomitantibus morbum sunt paroxismi, & remedia iuuantia vel ledentia: & communia signa sunt: primò quod morbi maleficio illati ægerrimè cognoscuntur, ita vt Medici in ijs hæsitent, & ambigui huc illuc animo agitentur, nec certi quidquam de illis audeant proferre. 2. quod remedijs ex arte adhibitis, morbus se non remittat, sed potius exasperetur, & augeatur. 3. quod more naturalium morborum, non crescat paulatim; sed frequenter statim ab initio, nullis peccantibus humoribus in causa existentibus cum grauissimis symptomatibus, & doloribus se morbus prodat. 4. quod valde inconstans sit morbus, & licet periodicorum naturam referat, raro tamen periodos seruet: & licet similis videatur naturalibus morbis, in multis tamè discrepet. 5. multoties, licet ægrotans grauissimè doleat, in qua tamen parte doleat, nequeat referre. 6. interdum ægri suspiria (quæ luctuosa vocant) absque manifesta causa emittunt. 7. aliquibus appetitus reijcitur, aliqui cibos reuomunt, & ventriculum ita male affectum habent, vt & sæpius astrictione laborent, vel etiam pondus in ipso quoddam, quin & rem aliquam per oesophagum modò ascendere, modò descendere percipiant, & si in superiorem partem delatum deglutire conentur, omnem operam ludat, re ipsa mox sponte desiliente. 8. in regione cordis punctorium dolorem percipiunt. adeò vt ipsum aliquando lacerari asserant. 9. In quibusdam circa colum arteriæ manifestè pulsare, & quasi tremere deprehenduntur. 10. alij sæuo colli, seu renum dolore cruciantur, vel circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem, vel vaporem vti flammam ignis calidissimum, simili modo illos infestantem percipiunt. 11. Quidam ad venerem impotentes redduntur. 12. consuere quidam leuibus sudoribus præcipuè circa noctem corripi, quamuis tempore, & aura frigidiore. 13. alij videntur habere particulas corporis veluti nexibus deligatas. 14 morbi, quibus laborant veneficio læsi, sunt vt plurimum totius corporis quædam extenuatio, & macies, & virium imbecillitas, cum summo languore, mentis stupiditas quædam varia melancholica deliria, diuersa febrium genera medicis multum negotij exhibentia, motus quidam conuulsiui, vnde epileptici videantur, membrorum quædam rigiditas speciem conuulsionis præ se ferens. aliquando omnes capitis partes tumefiunt, aut talem circa totum corpus lassitudinè percipiunt, vt vix vllo pacto mouere se possint. Plerumque tota cutis, sed vt plurimum faciei, flauo seu cinereo colore suffunditur. Aliqui habent oculorum palpebras ita adstrictas, vt eas vix aperire possint. oculi sunt perlucidi, & transparentes. sicut cercopithecorum. Nonnunquam quædam spectra; vel nubeculam inspicere videntur, & nonnulli torue intuentur.

15. Cognoscuntur experimentis quibusdam. Nam veneficio affecti faciem Sacerdotis vix adspicere valent, nec oculi, intentis vllo modo, album oculorum varijs modis mutatur. Aegrotantes, cum instrumenta comburuntur, solent in deterius mutari, vel noxam quandam recipere maiorem, vel minorem pro ratione leuioris, vel sæuioris veneficij, ita vt quandoque formidabiles clamores, & mugitus cogantur emittere: quod si nullam mutationem, vel læsionem percipiant, erit de salute ægri bene sperandum, paruo negotio bonæ valetudini restituendum.

Adde si forte veneficus ad visendum ægrotum accedat, statim infirmus ingenti molestia afficitur, aliquo terrore, seu tremore corripitur, si sit puer statim plorat, oculi ad fuscum colorem mutantur, vel alia notatu digna in ægrotis mutatio obseruatur. Denique quando pro curatione morbi, quædam liniventa sacra ad oculos, aures, frontem, & quasdam alias partes sacerdos adhibet, si in partibus illis sudor, vel aliqua alia mutatio appareat, signum est veneficij.

His subdit Codronchus, non esse necesse, vt omnia hæc signa in ægro inueniantur, sed sufficere si aliqua pro diuersitate morbi seu maleficij.

Hæc

Hæc communia, peculiaria verò possessionis dæmonum maleficio inducta signa esse difficilia cognitu, quando dæmon maleficio immissus immiscet se substantiæ, alicui immundæ aliunde in corpus ægri intromissæ, vel ex proprijs ægri humoribus genitæ: nam quamdiu hæc substantia in aliqua corporis parte latitat, sæpè, præter illius particulæ affectum naturalem functiones lædentem, nihil aliud se manifestat. Pleriſque tamen horum præ uæ sunt imaginationes, præcipuè in somnis, quæ dæmonem produnt: quod tamen indicium solum non sufficit, quoniam hæc eadem sæpè melancholicis accidere consueuerunt.

Verum spiritu locum mutante, quem prius infedit res paulò clarius deprehenditur. primò, si, tanquam animatum quid, corpus res illa perambulet: ita vt obsessi sentiant sibi veluti formicas sub cute reptantes. secundò, si partes, quas petit, quadam palpitatione commouet. tertiò, si pũcturis quibusdam molestiam grauem infert. quartò, si velut flatus à capite ad pedes descendit, & iterum à pedibus ad caput ascendens resilit. quintò, si versicula in lingua excitetur, quæ confestim euanescat: vel plures appareant minutis granulis similes, ex quibus etiam multitudo inhabitantium spirituum arguitur. sextò, si ad gulam dumtaxat ascendens, eam tumefaciat, & siccam tussiculam excitet. septimò, si linguam petens, aut contorquens, inflat, vel impellit ad loquendum nõ obsessi, sed dæmonis ipsius conceptus, vel si ingenti oris hiatu linguam exerat. octauò, si in dorso sensum præbeat aquæ frigidissimæ, quasi contertim per dorsum defusæ, & sursum, ac deorsum percurrentis. nonò certiora adhuc signa sunt, quando alienis ægro incognitis linguis loquũtur, vel alios talia loquẽtes intelligunt, vel cum rudes sint, de arduis & sublimibus quæstionibus disserunt: vel renũciant occulta, aut iampridem oblita, futura, vel arcana conscientiæ, vt peccata, imaginationesve assistentium, vel eos conuicijs sine causa proscindunt: aut ita furijs agitantur, vt à multis validis hominibus nequeant ligari, vel coerceri. Quidam etiam cum à defatigatione vexationis conquiescunt, narrant se vocem quidem dæmonis intra ipsos loquentis sentire, sed sententiam verborum percipere non posse, vtpote quibus mentis functio fit quasi ligata. Alij si interrogentur, quid egerint, vel dixerint fatentur se nihil eorum postea meminisse. Quidam censentur signum esse indubitatum, & inseparabile, cum ægri arcentur à diuino cultu, ita vt nullatenus aqua benedicta seipsos aspergere, neque audire, neq; proferre diuina verba queant si verò vi adigantur cæremonias Ecclesiæ peragere, vel diuinis officijs, ac potissimũ sanctissimo altaris Sacrificio, interesse, tunc vehemẽtius longe vexantur, & ijdẽ cum mente constant, testantur optare se quidem hæc omnia facere, & interesse, & sacrarum rerum auxilium desiderare, sed esse quiddam in ipsis, quod magnopere impediat. Sunt denique, qui propter incõtinentiam dæmoni omnino patẽt, & ideo vexari quidem desinunt, sed ministri fiũt, & patratores multorum facinorũ. Quinetiam sunt, qui fic ad desperationem aliquando inducuntur, vt nonnunquã sibi ipsis manum inferant. 10. Prætermitto effectus, qui pro signis esse possunt: qui in S. S. habentur, vt cunctis notos, nempe quod aliquando ægri fiant lunatici, muti, surdi cæci, stridean dentibus, illidantur in terram, exarescant, discurrant nudi, se, & alios lacerent, habitent in sepulchris, projiciantur in aquam, vel ignem, & alias grauissimas, & incurabiles affectiones perpetiantur.

11. Ad deprehendendum, vtrum æger sit energumenus, solent facere sequentia: schedulam aliquam sacra Dei verba continentem, reliquias Sanctorum, vel Agnũ cereum benedictum, vel quid aliud sacrum latenter ægro applicant. Sacerdos capiti energumeni magnum, & stolam imponit, sacra profert verba: ad ea æger tremere, & horrere incipit & præ dolore multos motus inconditos edere, multaque inusitata, & dicere, & facere. Si dæmon caput petierit, gr.uabitur, & pungun tur acrius in capite, vel caput vna cum facie rubore, & calore quodam igneo perfunditur si oculos petijt, eos distorquet. si dorsum, conuulsiones membrorum, antrorsum, & retrorsum adducit: aliquando toto corpore rigentes & inflexibiles adeo reddit, vt nulla vi allata flecti possint, aliquando velut mortui corruunt, ac si laborarent tertia epilepsiæ specie, aura quadã

in caput irruente, & ad imperium sacerdotis eleuantur, aura remeante, vnde discessit. Si fauces petat, adeo constringuntur, vt strangulari videantur. Si in partes nobiliores feratur, vt prope cor, aut pulmonem, anhelationes, palpitationes, ac syncopas excitat. Ad ventriculum si tendat, mouet singultus, ac vomitus, vt aliquando cibum assumere nequeant, vel assumptum continere: motum eiusdem rei ad instar paruæ pilæ circa os ventriculi, necnon rugitus, & alias voces absonas excitat, & circa præcordia tonsiones, vel flatus. Cognoscuntur etiam aliquando quibusdam suffitibus ex sulphure, aut alijs rebus fortis odoris (de quibus postea.) Sūt qui scribant eos odore rosarum adeo offendi, vt ne cogi quidem possint, iuxta rosarium transire. Interrogandi quoque sunt ægri, num illis dæmon ante obsessionem in aliqua forma se conspiciendum præbuerit? Etenim *antequam* (ait Sammarinus) *Diabolus humana corpora ingrediatur, quasi semper primo apparet eis in effigie alicuius hominis, qui mala morte est defunctus, aut repræsentat aliquem suum consanguineum: aut apparet illi in effigie alicuius animalis terribilis, vel horribilis. & si videtur quod subito disparear, ingreditur tamen subito in eum, & hoc vt plurimum accidit in nocte, & in locis opacis, & obscuris. Aliqui etiam intrant per os, & nares in modum venti, aut per modū vnius maris. Aliquibus etiam dormientibus dæmones tale somnium immiserunt: quod videlicet eis videbatur, quod dæmon post eos currebat, qui euigilantes sunt inuenti cum talibus signis dæmoniacorum. Aliquando etiam ingrediuntur, percutiendo collum, aut alia membra eorum.*] d. par. 2. de exorcism. in princip. & hæc eadem alijs verbis tradit Codronchus *d. loco*.

§. 3. Posteriorem partem, quæ *de remedijs est naturalibus* ab ijs petere cogor, quorum hæc professio est, medicos dico. Inter quos primo loco occurrit Codronchus, qui quædam prius communia contra omne maleficium proponit, postea ad peculiaria quædam descendit. Principio (vt eius dicta summatim comprehendā) docet quosdam præscribere vomitoria, balnea, linimenta, suffumigia, & similia. Sed in his facile offendi, & periculum ægris creari nisi nonnulla obseruentur, quę exsequitur sigillatim. Nam de vomitorijs agens *lib. 4. cap. 4.* præ ceteris commendat florum genistæ drachmas duas in decocto quodam sumptas, vel seminis lathyris decem, duodecim ve grana à putaminibus delibrata, tusaque, & in ouo sorbili deuorata. Vel hellebori albi quantitatem non maiorem drachma, decoctam vsque ad medietatem ferme, quæ omnia præparandi modum docet ibidem.

De balneo differit *cap. 5.* & ostendit vsum eius non raro noxium esse, nec adhibendum, nisi seruatis seruandis, quæ illic exsequitur.

De suffumigatione agit *cap. 6.* & hanc docet non adhibendam, nisi caput, & corpus ante expurgatum fuerit: & non nisi tempore matutino, quando ventriculus à cibo vacuus est. laudat suffimentum Berenices, quod Actius immundos spiritus ex quorundam sententia scribit arcere. *ser. 13. cap. 119.*

De linimentis differit *cap. 8.* & ea videtur habere pro tutiore remedio, quam suffitum, balnea, aut vomitoria. Denique cap. 9. disputat de simplicibus, ac nonnullis compositis medicamentis, sua facultate veneficium curantibus, eorumque qualitates explicat, quæ nos hac ipsa sectione iam recensuimus.

Circa hæc alexipharmaca non est contemnendum, quod Andr. Cæsalpinus *in Peripatetica inuestigat. dæmonum cap. vltim.* admonuit his verbis. *Quoniam quæ vehementer excedunt in qualitatibus (frigoris, caloris que) corporis nostri sunt corruptiua, non minus, quam venena: ideo ea selegerunt medici aduersus veneficia, quæ aliquam pariem haberent naturæ nostræ familiarem, quia corpora nostra tuerentur, dum venena depellerent. Quæ huiusmodi facultatem habere comperta sunt, amuleta, & alexipharmaca appellata, vt totius substantiæ proprietate id consecuta. plurima per experientiam inuenta, & longo vsu confirmata. Ex his autem ea maxime opportuna sunt censenda, quę spirituosam & multam efflant cuiusmodi vim, tum quia intimius penetrant, tum quia cum spiritib. conueniunt. Sic enim & permiscere, atq; eos alterare possunt aut pellere.*] In quibus verbis quædam inuolutius dicta. Nam non omnia alexipharmaca totius substantiæ proprietate veneficio repugnant, nec etiā

creden-

etedendum quę magis ſpirituoſa ſunt, idcirco magis cum ſpiritibus (h. dæmonibus. nam de his loqui docens ſequentia) conuenire. quod enim pellantur illis, potius argumento eſt pugnare cum ſpiritibus illis. Nec dæmonum iſta expulſio directe fit phyſica operatione in ipſum ſpiritum agente, vt & ego iam oſtendi, & de hac re diſputans Bapt. Codronchus *d. lib. 4. cap. 9.* erudite explicuit, cuius ſummatim hæc eſt ſententia: pharmaca huiuſmodi antidæmonica efficacitatem nonnullam habere contra maleficia, & ipſos dæmones, etiam vſque ad eorum expulſionem. Sed non conuenire medicos, in reddenda modi ratione. Quattuor enim modos ſolere adferri. 1. etſi res ſẽſibiles, vt fumus herbæ, &c. ſua virtute nequeant vexationem à dæmone homini illatam repellere, mitiorem tamen, ac leniorem poſſe reddere: ita vt ſi moleſtia, quæ à dæmone infertur, ſit parua, ac læuis, eam penitus res exteriores queant auferre (*intelligere, ſi noxa dumtaxat a cauſis naturalibus, quibus ſolis dæmon vſus, profluxerit*) non in dæmonem ſed in dæmoniacum agendo, eo ipſo, quod ex rebus illis adhibitis, oppoſita diſpoſitio introducatur illi, quã dæmon expetit, aut indidit. (*ſic Richard. de Mediauil. quodl. 3. q. 8.*) 2. quod quæcumque fiunt circa corpora obſeſſa, dæmones accipiunt, vt facta, & vergentia in ipſorum deſpectum, ac ludibrium, maxime ſi ſint irriſiua, vel afflictiua, vt ſunt flagra, item omnia ſęda, & amara & ſimilia. quare cum ſint intolerantes iniuriæ, malum fugere, & à moleſtia inferenda deſiſtere. 3. quod cum iſte interdũ ſint ſigna recordatoria, & pœnarum, quas luunt, memoriam ingerant, ab ijs dęmones valde abhorrent, eaque vehementer deteſtantur: ideoque in fugam facile per hæc conuertuntur. verbi gratia, ſulphur cum igne ſignum eſt carceris infernalis, ruta amari cruciatus Chriſti: thus in igne poſitum repræſentat orationes ex charitate taccenſa naſcentes. 4. modus, quem iudicat magis conſentaneum veritati, eſt: quod res huiuſmodi pie, ac religioſe adhibitæ, tanquam inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, in dæmones agunt, illoſque ab humanis corporibus detrudunt, & eorum effectus, eorumque opera venefica deſtruunt; ac remouent. Quibuſdam enim rebus, Deus dedit virtutem vt ſi pie adhibeantur, tanquam inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, dæmonum effectus, & opera venefica deſtruant, ac remoueant: quibuſdã enim rebus Deus indidit vim, & qualitatem quandam moralem dæmones compellendi, & eijciendi, & energumenos iuuandi: quia conſentaneum eſt iuſtitiæ diuinæ, pro infligenda malis ſpiritibus pœna, eos rerum ſenſibilium actioni ſubijcere: qua pœna, dempta pœna diuinæ viſionis, nulla queat illis acerbior contingere. Debent tamen res iſtæ antequam adhibeantur benedici, & exorcizari. precibus enim impetratur aliquid peculiaris energiæ, ob CHRISTI, Sanctorumque merita: ne quantum velint, hi ſpiritus in exitu, ac pulſione ſua noceant obſeſſis. *Hauſt. ex Codroncho.*

Verum à me per epiſtolam rogatus Federic. Iametius, vir Muſices, Poetices, & Medicinæ laude vnus hoc æuo clariſſimus, in quem ſimul Hippocrates, Homerus, Pindarus, & Orpheus renati videantur: humaniſſime, & doctiſſime reſpondit, anno ſuperiore M.DC. Cal. Auguſti: è cuius litteris ea decerpenda duxi, quæ ad hoc inſtitutum noſtrum faciunt, quæ ille longo vſu tanquam comprehenſa habens, & è liquidiſſimis Medicinę fontibus hauſta, pauciſque theorematis explicata. deprompſit.

Remediorum naturalium, quæ deleterijs, & maleficijs obſiſtunt, duæ ſunt differentiæ: alia enim manifeſtis qualitatibus id præſtant, alia totius ſubſtantiæ proprietate, quæ neque ab elementorum qualitatibus, neque ab illorum materia, ſed à ſe vna vires adhipiſcitur. Eorum porro, quæ totius ſubſtantiæ qualitate (nam de manifeſtis qualitatibus paulò poſt agemus) occult[illegible], et maleficos morbos oppugnant, alia cõmuni, alia peculiari dote vigent. Communi quidem (phragis Lemnia, Bolus Armena, Lapis Bezoar, Dictamus, Theriace, Mithridatium, & cetera eiuſdem generis Alexiteria: peculiari verò, quæcunq; ſunt abs te toto illo peculiari capite de remedijs naturalibus *plenè, & luculente deſcripta. Quibus adde, ſi placet, herbam Paridis, quam nonnullis Solanum tetraphillum appellant: quod ex eius caule medio quatuor folia erumpant decuſſatim digeſta. Si enim huius herbæ ſemen in puluerem re-*

dactum, vigint continuis diebus, drachmę pondere ieiuno propinetur: mentis alienationem, & insaniam, non solum ex morbi diuturnitate, & senitia, sed etiam ex maleficio veneficioque contractam, discutit, auctore Matthiolo Dioscoridis interprete, Baptista Sardo, & Conrado Gosnero: qui in librum Galeni, vel (vt alij volunt) Dioscoridis, De paratu facilibus, Antidotum ex acinis herbæ Paridis, & alijs simplicibus medicamentis, à Moibano paratam, sibique ab eo missam commendat, ad A B uersus omnia venena, & maleficia præsentissimam. Aristolochiam rotunda ceteris venenis resistere, longam vero, aduersus angues, & veneficia drachmę pondere ex vino bibi, et illini, testis est Dioscorides. Recentiores medici tradunt huius siccę radice suffitam domum cacodæmonas fugare, & hilares infantes reddere. Idem ferè Dioscorides asserit de verbenacæ specie altera, quam ἱερὰν βοτάνην hoc est, sacram herbam nominant. Aiunt enim, si aqua spargatur per triclinium, in qua sacra herba maduerit, lęciores conuiuas fieri, eamque sacram vocari, quoniam in expiationibus ad amuleta plurimum cõmendatur: quod à Plinio quoque refertur. Quidquod & Recentiorum plerique, verbenacæ decoctum peste laborantibus exhibent, iisque conferre creduntquod Dodonæus tamen improbat, existimatq; hanc technam, hoc inuentum esse dæmonis, qui falsa pro veris, insolubria pro salutaribus, suo more supponat, D & obtrudat. Iam verò Hypericon, quam nonnulli fugam dæmonum appellant, emplastri modo renibus admota frigidos, & maleficio deuinctos soluere dicitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspensam, mali medicamenti noxam arcere memoriæ prodidit, teste Plinio & Dioscoride. Sãguis canis nigri parietibus illitus pellit maleficium. Idem efficit cor leporis pelli inuolutum, & gestatum: & lupi dexter oculus. Quin etiam radix Bryoniæ siccata, & collo appensa, & ricinus seu palma Christi à maleficijs, & venesicijs hominibus securos reddunt. Nec minus est ad id efficax argentum viuum appensum, vel gestatum, vel puluinari subiectum. Lapis Aquilæ, quem Aetitem vocant, incluſus anulo, & gestatus maleficia tollit. Berillus & Magnes vxorem, & virum inter se conciliant. Corallium item odia domestica, & discidia componit, venenatis poculis vinculisq; medetur, incantamenta, diraſque deprecationes amouet. Cuius rei testis est locupletissimus siue Orpheus, siue quis alius auctor est libelli de lapidibus, qui sub ipsius nomine circumfertur. Eodem auctore, & Galactites lapis collo subnexus fascinationes prohibet: & Gagates suffitus, ac nidore serpentes abigit. Quod Nicander, & Nicandrum secutus Dioscorides confirmant. Hinc Marbodæo fortassis occasio data est scribendi Gagatem dæmonibus contrarium esse: quoniam Cacodæmon humani generis hostis infestus, serpens etiam in sacris literis nuncupatur. Hæc igitur sunt, quæ peculiari, & occulta proprietate maleficis, & occultis affectibus resistunt, quẽadmodum & in manifestis morbis, pœonia comitiali morbo, hirundinum vstarũ cinis anginæ, calculo hircinus sanguis, colico dolori, cingulum e lupi intestino compactum, vulpecula pulmones asthmati, totius C substantiæ dissidio & discordia, quam ἀντιπάθειαν nominant, aduersantur. Sed ea demum remedia vsurpanda erunt, si simplex, & solitarius morbus fuerit: hoc est, si cum occulta pernicies inuaserit, purũ fuerit corpus, & integre sanum. Sin verò vel intemperie vel plenitudine, quam πλησθωραν vocant, vel humoris vitio, quæ κακοχυμία, dicitur vel obstructione, vel alia causa præter naturam corpus laboret, non ante adferenda sunt remedia, quę totius substantiæ contrarietate maleficia profligant, quàm vitia illa summoueris ijs remedijs, quę manifestis qualitatibus, de quib. dictum est supra, morborum vim, & acrimoniam hebetant, & obtundunt. Siquidẽ præsentibus his malis occultę medicamentorum facultates, quasi sepultę frangũtur, & hebescunt: præclusisque & impeditis viis, quibus iter est ad affectam sedem, eo nõ possunt integris viribus peruenire. Quapropter hęc mala statim per initia tollenda sunt, neglectisque propemodum maleficij proprijs indicationibus vnicuique illorum conuenientibus remedijs mendicandum. Ac intemperiem quidẽ curabimus calidam refrigerantibus, frigidam calefacientibus, humidam siccantibus, siccam humectantibus: seruata semper contrariorum lege: sicut in libris methodi medendi præceptum est. Obstructionem verò expediemus detergentibus, incidentibus, & tenuan-

quantibus medicamentis: Humoris vitiosi exuperantiam, purgatione vacuabimus. Quod si plenitudinis signa apparuerint, nec quicquam eorum repugnet, quæ sunt in venæ sectione obseruanda sanguinem etiam per initia mittemus: nisi veneni suspicio adsit. Tunc enim nec ipso statim initio venæsecanda erit: (alioquin venenũ in venas traheretur, a quibus omni studio arceri, atque excludi debet) sed post vomitus, & dejectiones, atque vbi nihil ipsius veneni in ventriculo, & intestinis reliquũ esse coniecerimus. Præterea reuellendis noxij humoribus, quos dæmon, vel maleficus homo in principes partes traduxerit, conuenient clysteres acres, & sudores prolecti balneis, æstuarijs, guaiacinæ, ebeni zarze Parillæ, vel Chinæ decocto. Deniq; si fractura, vel luxatione instrumentorum structura permutata fuerit: fracta vel luxata pars quamprimum erit in naturalẽ formam, sedemque propriam reducenda. His ita constitutis, & vt vniuscuiusque status conditioque feret, accommodatis: tum demum erit ad occultarum proprietatum opem cõfugiendum. Hæc habui (Vir clar.) quæ de remedijs naturalib., quo modo mihi per mea occupatissima tempora licuit, dissererem, quæ si via, & ratione stabilita, confirmataq; fuerint, non mediocriter conferent ad integrã perfectãq; cuiusuis maleficij curationẽ. Hęc ex doctissim. viri epistola instituto nostro commodissima nolui lectoribus non communicare, quibus hoc, qualecunque opus nostrum, quam vtilissimum esse magnopere desidero.

Porrò quod illis addã non habeo, quæ ad amussim tam dedolata, & exasciata. Adscribam duntaxat de frequentissimo nostris temporibus maleficio paucula, ex eo, quem paulo priùs laudaui Codrõcho, qui de curatione sterilitatis, & impotentiæ agens, præmittit quoddam spirituale, & sacrum remedium: deinde subdit physica nonnulla. Prius ex Arabum schola desumptum, sed pium, ac Christianum. Nẽpe quod Isaac Arabs consuluit, vt coniuges peracta peccatorum suorum confessione sacratissimum Christi Corpus, diebus solemnioribus potissimum sumant reuerenter, & postea osculentur inuicem in osculo pacis, & sacerdos illis benedicat, & postquam exẽplo Tobiæ triduò sese à venere abstinuerint debitum coniugale persoluant. Quod si occulto Dei iudicio, vel aliqua coniugum culpa, veneficium non soluatur, orationibus sedulis, ieiunijs, alijsque operibus pijs vacare debent, ad missam sæpius confugiant, peregrinentur, ac sanctissimæ Virginis, vel aliquorum Sanctorum limina visitent, frequenterque peccata Sacerdoti confiteantur, ac sacra vescantur Eucharistia, & exorcismis ab Ecclesia huic rei peculiariter dicatis religiose vtantur. Quoad naturalia prorsus remedia, sciendum scribit, si aliqua manifesta qualitas in maleficio appareat, pharmacis aduersus eam efficacibus, & benedictione munitis tuto, ac vtiliter vti posse. *Ideo* (inquit) *Cleopatra prodidit fel coruinum cum oleo sesamini mixtum, si ex eo vniuersum corpus liniatur, ligatos iuuare. Isaac scribit, quod si coniuges fel Zangarini piscis secũ habuerint in paropsi de iuniperi, & antequam somnum capiãt, eo super carbone posito fumigentur, omnia veneficia euanescere. Nicola. Florentinus laudat theriacam cum succo hypericonis exhibitam, & hypericon ad formam emplastri renibus appositum. Ioannes de Vigo ait, quod picus auis assata, vel elixata, habet virtutem soluendi maleficiatos. Alij cum Plinio voluut abrotonum oleo illitum, & cum vino sumptum non parum prodesse. Denique generalia remedia hic prosunt quoque fere omnia.*] quibus ego omnibus illud Isaaci Christianum monitum semper præmittendum censeo. Nam quanta sit vis, & vtilitas remediorum Ecclesiasticorum sequens sectio demonstrabit.

Morale remedium videatur, quod Dionysius musicus Aegyptius prodiderat, Magiæ in rudes, & male moratos vim esse aliquam, in Philosophiæ studiosos nullam. Sed hoc refellit Origenes *lib. 6. contra Celsum.* nam (vt scribit Maeragenes, Apollonij Thianæi magicis præstigijs, & ludibrijs multi Philosophorum capti fuere, etiam ex nobilioribus, & inter hoc Ophitarum parens Euphranes.

SECTIO III.

De remedijs supernaturalibus, diuinis, seu Ecclesiasticis.

HAec sola carent omni peccato & periculo, & à Christo, vel Apostolis, co-

eorumque successoribus fuere instituta: his ante omnia, vt vtantur homines, docendi, monendique sunt. Hæc animæ prosunt semper, corpori nunquam nocent; sæpenumero à morbis, & alijs maleficiorum noxis liberant, aut præseruant. Hæc sapientiores Medici, & Catholicè sentientes approbant, vt Ioan. Fernel. *lib. 2. de Addit.* & Cornel. Gemma *in Cosmocrit.* Bapt. Codronchus *lib. de morb. venefic.* Andr. Cæsalpinus *Disquis. de nat. dæmon.* & alij. Nec rarò cogitur dæmon à Deo, mendacij ex ore veritatem promere, & ablegare hominem, ad hæc Ecclesiastica remedia, quibus ipse vapulet. *In valle quadam Cisalpina diœcesis Nouariensis destituebatur puella sensibus sed & vmbrarum spectris, quas sibi videre videbatur, reddebatur attonita, ac similis stupenti: versabatur in vltimis finibus huius, de qua loquimur, vallis, mulier veteratrix, & saga, quæ carminibus profitebatur sanare, quæ apud alios insanabilia essent. magni ad eam concursus hominum consilij gratia, & auxilij: & quanquam reclamarent nostri, & scelus ostenderent, tamen illius abeuntibus adolescentulæ genitrix, affectu materno filiam mittit, consuliique mulierculam de vmbris, & remedium petit laboranti. Tum maga, adducite puellam ad illos (homines Societatis intelligebat) qui nuper apud vos versabantur: ab ijs petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo millium, idem exponit, ac responsum venefica: vtramque adhibita peccatorum confessione, sacro se corpore Christi communire præcipunt nostri: quo facto melius habuit adolescentula.*] Bẽ eius litteris Prouinc. Mediol. Anni 1591

Primum est remedium in hoc genere *Vera, & viua fides*, hoc est charitate Dei, & proximi vallata. hoc scutum nobis præfert, & præbet D. Paulus ad Ephesios scribens, hanc loricam, vt Thessalonicenses induant, vrget: hanc discipulis suis commendat magnus ille Antonius: Magna, *inquit*, diligentissimi aduersus dæmonẽ arma sunt, *vita sincera, & intemerata in Deum fides*. Ioan. Niderius ex Petri cuiusdam dictis quinque remedia, vt efficacissima laudat. 1. *habere fidem integram, & Dei præcepta in charitate seruare.* 2. *se signo crucis, & oratione munire.* 3. *ritus, & cæremonias Ecclesiæ colere.* 4. *publicam iustitiam bene exequi.* 5. *Christi passionem verbo; vel memoria ruminare.*] De alijs postea dicendum. de primo confirmat exemplo huiusmodi: *Cum (inquit) quidam maleficus, me inuocaret, vt quendam inimicum suum vita priuarem, aut in corpore læderem grauiter, fulminis ictu, aut alio modo: vocaui ego magisterulum, id est, dæmonem: qui mihi respondit, quod neutrum facere posset: Habet, inquit fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit. idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo, si libet, ei nocere possum.*] Sic Cypriano Mago dæmon respondit, *se Christi fidem nitis nocere non posse*. In Beato Ambrosium Iustina Augustinum, quendam maleficum nomine. Innocentium immisit. hic postea palam fassus de legasse se dæmones, qui Ambrosium interficerent, sed ne ad fores quidem domus, vbi manebat Episcopus accedere potuisse. eo quod ignis insuperabilis omne illud ædificium communiret, à quo adhuc remoti vrerentur. Atq; ita victas artes suas, quibus contra sanctum Dei Sacerdotem se aliquid efficere posse arbitrabatur. *Lege Paulinũ in vita D. Ambrosij.* alia refert ad hoc probandum Thomas Bosius *l. 15. de Eccles. Notis c. 1. vers. 5.* Sed sunt apud Patres alias magis accõmodata. Narrat Cassianus duos Philosophos magicis præstigijs, & circumuentione dæmonum conatos D. Antonium perturbare: sed cum itrito labore nihil penitus præualerent: *eo profecerunt, ait, tales tãta eorum insidiæ, tanta magica arte quæsita, vt per hæc euidentissimè comprobarent, magnam professioni Christianorum in se virtutem: quibus illa tam sæuæ, tamque potentes vmbræ, quas existimabant solem, lunamque, si ad eas directæ fuissent, obducere posse: hunc non solum nihil lædere, sed ne ad punctum quidem de monasterio suo valuerint* perturbare Epiphanius *in hæresi Ebionæorum quæ est 30.* scribit conatus magorum, vt fœminam quãdam Christianam in amorem pelliceret, & tandem, quo pacto per crucis signum, & Christi fidem superarit mulier: & claudit narrationẽ hoc epiphonemate: *quod non valuit incantatus vis, vbi erat nomẽ Christi, & signaculum crucis.*] Cõfirmat experientia hdc Christiana in Indiam, inuecta, dæmonum præstigias, spectra, oracula

Ad Eph. 6. v. 16. 1. Thess. 5 v. 8.

In Epito. Formic. cap. 4.

Natian. orat. in Cyprian.

** Num legend. præturbare.*

cula vel planè, vel magna ex parte vbique sublata. Et quid Indiam memoro? proxima nobis Frisia est, scribit de illa Cornel. Kempensis *lib. 3. de origin. & situ Frisię, cap. 31.* Circa tempora Lotharij Imperat. *erant passim in Frisia multa laruarũ infernalium spectra: quę in paruo quodam supereminentis colis supercilio, subterraneum habebant specum absque humana ope artificio pręstigioso exstructum, in quo residebant, quas antiqui vocabant, Albas Nymphas, siue vulgari gentis sermone* VVitte VVyven. *harum speciem adumbratam non veram fuisse constat: quę solebant nocturnos viatores, gregumque, & armentorum inuentos excubijs, & puerperas cum infantibus sępissimè in abdita sua, & subterranea antra clanculum abducere: in quibus subinde subterranei murmuris sonus, atque etiam vagitus infantium auditi sunt, & prętera etiam ingens fletus, & gemitus hominum, & quandoque Musicum concentus, & voces dubia aure colligebantur. Qua de causa magna fiebat custodia prægnantium mulierum, & paruulorum infantium, ne ab istis Nymphis, infernalibus clam abriperentur. Quę omnes dęmonum illusiones, post agnitum syncerum Dei Euangelium (erant enim tum Frisij Sabellij, & Arij erroribus dementati) euanuerunt, & in nihilum redactę sunt. Scripsit enim S. Odulphus cõtra eiusmodi illusiones dęmonum chartam de S. Trinitate, quam per Ecclesias & Parochias Frisię sacerdotibus misit, vt in populo frequenter publice legeretur.*] chartæ exemplar, quod est Catholicæ fidei quædam explicata professio, mox subdit idem Cornelius. *De mandatorum Dei obseruantia, & vitę innocentia,* quam sint efficax remedium, docere possunt D. Cyprian. ad Fortunatum, *de exhortatione Martirij*, Lactantius *lib. 2. c. 16.* & Ambros. Ansbertus *lib. 5. in Apoc. c. 11.*

Secundum est *legitimus in Ecclesia Catholica Sacramentorum vsus*: Vt pro nõdum initiatis *baptismus*. Nam docet experientia, eos, quos constat nondum baptizatos à maleficij liberari, per baptismũ absolute collatum: eos, quos probabiliter putamus non baptizatos, per baptismum sub conditione idem consequi. dixi, probabiliter putamus nõ baptizatos: nam ex leuibus coniecturis id putare non sufficit, nec ad conditionale quidem lauacrũ verbi gratia, tantum quia quis noctu somnians *Vide Sotum in 4. d. 3. ar. 9.* ambulat, vel maleficiatus est: hæc enim etiam baptizatis contingunt.

De Baptismo, docet Ecclesiastica Historia: Tyridatem Armeniæ Regem, cũ Christianos Diocletiani tempore varijs cladibus, & damnis affecisset; & Gregorium quidem in lacum luto & altitudine molestissimum fame enecandum misisset; Ripsimen verò virginem, recusantẽ illi obsequi, & socias eius Sanctimoniales plurimas, crudelissime necari iussisset: mox Dei vindictam consequutam. inuasit enim eum insania, qua plane dæmoniace furebat, & mutata corporis figura in porcum, mentis emotæ, dentibus suas absumebat carnes, ceteri quoque, qui eius facta approbarant, milites, magistratus, & alij, in furorem redacti similia designabant & ipsi in fues conuersi vt vult Nicephorus, vel mente tantum abalienati, vt censet Metaphrastes: tandem baptismi lauacro abluti, corporis formam, & animę, mentisque sanitatem receperunt, ipso illos baptizante, & hortante ad pœnitentiam D. Gregorio Martyre: non quidem illo Thaumaturgo, vt putat Scholiastes Nicephori: sed alio, vt docet Metaphrastes: Neque hoc malum vlla arte magica (vt eruditus vir censuit) fuerat illatum, sed Deo vindictam per Angelos malos exsequente. vnde patet, cum ea vis fuerit baptismi, in dæmones maleficiorum auctores, maiorem in ipsos maleficos, & eorũ opera futuram. Non est dissimilis narratio, Ioannis Villanei apud Thomam Bosium *Anno* (inquit) *milleſimo ducenteſimo nonageſimo octauo Rex Tartarorum Caſſanus quem vocant alio nomine Magnum Cham, cum ducentis equitum millibus Syriã cepit & finitimas regiones: omnibus itaque formidandus, petijt ſibi vxorem filiam Regis Armenię, quod audiſſet eſſe pulcherrimam. Rex Chriſtianus, tanti Regis viribus exterritus, dedit. Illa poſt aliquod tempus è viro ſuo Caſſano ediuit in lucem partum tamę deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illum velut ſuũ voluerit agnoſcere, quod monſtrum viderẽtur. Vocat ad conſilium primarios: de ipſorum ſententia vxorem velut adulteram, partum veluti ex adulterio ſuſceptum, vltimo ſupplicio adiudicat. Innocens mulier* *Villaneus l. 8. capit. 5. Bosius l. 1. de Notis Eccl. c. 16.*

infelicitatem suam deplorans, ad preces confugit: ignara consilij, petijt vt sibi liceret baptizare, quem pepererat, data illi facultas: ita tamen, vt adessent baptismo aliqui spectatæ fidei viri vna cum Rege, ne qua fraus fieret Mira res. vbi baptizatus est puer, adeo venustus, ac formosus apparuit, vt Rex, tanta re permotus, cum pluribus, nomen Deo dederit, et maximũ Christianæ rei factum fuerit incrementum.] Iusius idem narrat D. Antonius p. 2. histor. tit. 20. cap. 8. §. 9.

Veniamus ad recentiores narrationes æque certas. Pet. Chieza de Leon *p. 1. Hist. Peruana c. 18.* miraculi plenam de spectris victoriã huic Sacramento à Deo tributam describit, ex quo fideliter narrabo. Prope Anzermam, loco, cui nomen Pirsa, imperabat regulus, cui frater floreti ætate erat, quem nominabant Tamaracungam. Iuuenis hic mire baptismum sitiebat: ea causa Christianos adire cupiebat: sed miris eum visis dæmones perterrefaciebant. Offerebant se soli videndos, olidarum auium specie, quas Atuos, nuncupant. cernens iuuenis dęmones fæuire, accersiri Christianum in vicinia degentem iubet. venit ille non segniter, & intellecta reguli voluntate, crucis signum fronti eius impressit. hoc magis irritari hostes illi, & sæuiori specie se inferre. videbat solus Indus: Christianus nihil nisi saxa cadẽtia, & dæmonum sibila sentiebat. Aduenit tum commode eo loci Pacheus quidam Hispanus, & se socium addidit Christiano alteri in discrimen. His cernentibus Tamaracunga trepidabat vehementius, & exalbescebat metu, quin & per aerem raptabatur: id omnes videbant, & ipsum quidem quærentem, gementemque illos vlulantes, sibilantesque excipiebant auribus. Semel cum Indus poculum vino plenum manu teneret: en tibi vas in aera efferri, & vino vacuum reddi: mox vinum in illud ex alto refundi, & formidine plenum Indum veste vultum? faciemque cooperire, ne horrenda illa spectra in oculos incurrant. Sic tecto faciem, non remotis vestibus, nihilominus eretam in os ingerebant, vt obstructo spiritu fauces præfocarent. Tandem Christiani, qui continue interea Deum orarant, statuere in vrbem Anzerman eum deducere, vt ibi salutari lauacro tingeretur. Dedere se comites vię plures trecentis Indi: sed adeo pauidi, vt ad Principem baptizandum propius accedere non audetẽt. Venere simul omnes ad iter impeditum, & præfactum: ibi hostes humani generis nitebantur abripere in aerem, vt præcipitarent: sed ille valida voce Christianos orabat, vti suppetias venirent. accurrere, & in medium agmẽ suum, recedentibus metu Indis, recepere, & cingentes eum funibus, funes cingulis suis alligauere: atque ita medium stipantes simul incedebant, manu tres cruces præferentes, nunquam intermissis pro liberatione, & salute miseri precibus. Ne sic quidem omni molestia liberi processere. Sæpe illum terræ adfixere hostes: & in viæ cuiusdam accliui ascensu. vix manib. eleuare in aera volentium & necare nitẽtium extorserunt. Vt ventum Anzermã, in Pacheci domũ: Christiani, quodquod in oppido, conuenere: ibi omnes cernere crebro grãdine de tecto lapides deijci, & audire sibilantes, clamãtesque dæmones, solemne illud, quo soliti Indi Martem lacessere: Hu, Hu, Hu, ferociter & crebro celerrime in geminatum. Mortem dæmones intentabant, nisi voluntatem baptismi abiiceret: contra Christiani Deum obsecrabant, ne dæmones permitteret, erepta corporis vita Indo, animæ vitam impedire. Glisceute deinde saxeo imbre, templum petiere. Ibi, quia stramineum erat, Eucharistia non asseruabatur. Aiebãt nonnulli, se ante ingressum, nescio quos inambulantes audiuisse. Vbi templũ apertum & cum Indo ingressi ceteri, cernebat Indus dæmones terribili specie, sed capite deorsum terram spectantes, pedibus surrectis: cumque Frater Ioannes ordinis B. Mariæ, pararet eum baptizare, non visi vlli Christianorum dæmones, in omniũ oculis, Indum eripiunt, sustollunt in altũ, & capite deorsum, vt ipsi erant, statuunt. Christiani tum fide freti, alta voce, IESV Christe adiuua nos, inclamantes, Indum extorquent retentantibus, &, iniecta collo eius sacra stola, aqua lustrali aspergunt. attamen adhuc in templo sibila, fremitusque audiebantur: Tamaracunga dæmones cernebat, & alapis frequentibus cædebatur, adeo vt & pileum quem obtendebat oculis, ei excusserint: & faciem ab ijs conspuebatur saliua fœtida. Hæc nocte accidere. Ortonane monachus sacris vestibus

stibus induitur, vt incruentum offerat Sacrificium. Vix missam inchoarat, cessārūt sibila, fremitus, vlulatus, strepitus, desijt Indus vexari. Peracto Sacrificio, Tamaracunga cum vxore & liberis baptismū flagitat: quo percepto, fide robustior, & audacior factus: se iam Christianum asserit, experiri velle, quid hostes possent, Solum sinerent periculum facere. solum non ausi aggredi lætus ter quaterue per templum obambulans clamabat, gaudiū non capiens, *Christianus sum, Christianus sum*. vt vidit se immunem, & victorem, domum redijt: nec quicquam amplius molestiarum sensit, Tanta vis baptismi fuit.

In Bungo anno 1596. erat femina gentilis à dæmone obsessa huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cum illa annueret, & iam se ad baptismum compararet, nocte insequenti dæmon ei dissuasit, ne fieret Christiana, dicens: hac tenus tanta familiaritate, tanto tempore mihi es coniuncta, & nunc me deseris? non abibis profecto inulta, dormienti itaque, nec sentiēti, abscidit capillos, vno tantum capillorum flocco relicto. Illa verò cum summo mane deprehenderet sibi ademptum capillum, & arundini lecto oppositæ implexū: caicar ea fraude sibi additū putauit, vt cius aduolaret ad baptismi antidotum: quod & factum est: atque eo suscepto māsit ab omnibus dæmonis molestijs immunis.) *sic P. Lud. Frois in lit. Japon. illius anni.* Ex eodem sunt sequentia.

In Ciazzurana insula Gentili adolescēti tulo octodecim annorum se crebro viscendum offerebat canis ingens, horribilis, & iuſus: qui eum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat detinens eum ibi biduo, vel triduo, atque impellens, vt se manibus sublatis adoraret. aliaq; scriptione indigna faceret. *Adolescens miser, videns se tantas molestias à capitali humani generis hoste perpeti, tandem profugium habuit ad Ecclesiam, doctrinam CHRISTIANAM audiuit, & didicit, baptismi Sacramento Christo deuinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.*

Bungi circa annum 1549. *quidam ancillam habebat dæmoni familiarem. Nā dæmon ad eam accedens vulpis figura sin-*

A *gulis noctibus domō educebat. vèrum per baptismum suscepta fide, ab hoc spectro liberata est. Littera Iaponica illius temporis.* Tantum dæmoni detrahitur veræ fidei susceptione. cui rei firmandæ adijciā ex Rhenanæ prouinciæ gestis aliud.

Anno 1583. *Herbipoli ædes erant cuidam parocho non procul ab vrbe, siue malo dæmone, siue prestigijs infestæ. Narrabat ipse parochus, domesticique propinqui, quidquid erat in ædibus magno impetu ad*
B *terram adfligi, ardentes præterea faces, easque plurimas in conclaui, quo nulla aspirabat aura concluso, anhelitu vno restingui: lectos cubantibus; puluinos cerucicibus vi summa subtrahi: pleriſque domesticorum sic præcludi fauces, vt præfocari viderentur: denique multa & adspectu, et auditu teira in ea domo fieri solita. Parochus tristis, consilijque inopes nostros adijt, commemoratisq; quas paterentur iniurijs,*
C *Sacerdotem aliquem cuius præsidio tueri se posset, à Rectore poposcit. Datum est vni negotium, qui cum ieiunus sub vesperam eo se contulisset: vix intra limen pedem intulerat, cum ea ipsa, quæ audierat intuetur, ipso cum comite inspectante parieti est impacta scutella, tanta vi, tantoque impetu iaculantis, vt eos, qui aderant metu propemodū examinarit. Pater omnes bono animo esse iussit, hortatusque parochum, vt ad expiandum animum se compararet: ipse super pelliceo, stolaque indu-*
D *tus in superiore ædium parte, vbi plerumque tumultuari assueuerat dæmon, ascendit. Hic vsitatis Ecclesiæ religionibus ad dæmones fugandos adhibitis, cum responsum daretur nullum, nemoque Sacerdotis voce prouocatus adesset, redit ad exhortādos domesticos, præcipueque ad hæresim abijciendam, expiandaque confessione peccata: tum lustratis rite sedibus, ad collegium non sine magno animorum fructu reuertitur. constat enim multos ab hæresi restitutos, Ecclesiæ, & ædes illas omni superiori molestia, vt testatus est postea parochus, liberatas.*] fuit eodem tempore Monachij in Bauaria quidam adolescens Iudæus, XXII. natus annos, communi omnium gratulatione in ipsa Gymnasij aula baptizatus, *huic mirasi sæpe dæmon instruxit insidias: & quo magis vrgebat ille baptismum, eo hic impugnabat vehementius. nudum pene de nocte eiecit ex ædibus, in-*

terdum

terdum etiam fauces illi premere, nonnun A
quam eum visis, spectrisque terrere, vt de
mente illa deiceret, consuuit. Vultus dæ-
monis adeo fœdi, vt negaret adolescens pa-
rem sibi vllum videri ijs imaginibus cru-
ciatum. Pridie eius diei, quo baptismate lu
strandus erat, quoniam eo demum die de
victoria dæmonis agebatur, multo eum ve
hementius inuidus hostis exercuit: ita vt is
ne à pluribus quidem contineri loco posset.
Vt autem vi baptismatis Christi membrũ
effectus est, continuo fractus, & debilita- B
tus dæmon fuit.]

Non dissimilis vis est *Confirmationis*, testatur enim Lactantius gentilium sacra litare non potuisse, si assisteret Christianus aliquis sacro chrismate delibutus: & sic huius virtute Sacramenti dæmones fugari solitos, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere, vel consulti responsa reddere. Et narrat Prudentius ipsi apostatæ Iuliano id accidisse, & omnes magicas eius artes, sic irritas factas, vnius C Batani speculatoris Chrismate signati præsentia:

Li. 4. diu. inſt. c. 27.

Principibus tamen è cunctis non defuit vnus
Me puero, vt memini. & postea
Fortè litans Hecaten placabat sanguine multo,
Cum subito exclamat, media inter sacra, sacerdos
Pallidus, en quid ago? maius, Rex optimè, maius,
Nescio quod Numen, nostris interuenit aris.
Accitas video longè dispergier vmbras.
Territa Persephone vertit vestigia retro,
Extinctis facibus, fractro fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Thessala prosunt
Carmina turbatos reuocat nulla hostia Manes. E

& postea causam exprimit turbati Sacrificij & artis irritæ.

Nescio quis certè subrepsit Christicolarum
Huc iuuenum genus hoc hominum tremit, insula, & omne
Puluinar Diuum. lotus procul absit & vnctus.
Pulcra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, & ex sanguis collabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps
Pallet, & adstantes circumspicit, equis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora signo:
Qui Zoroastræos turbasset fronte susurros.
Armiger è cuneo puerorum fauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus;
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proiecit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauidus, deiecto Antistite, Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominique obliti, supinas
Erigit ad cœlum facies, atque inuocat Iesum

Nec ocio multo, nec labore opus Scholiastæ Prudentij, ad narrationis huius de Iuliano confirmationem apud varios inuenendam: quam illi suggerebat vnus *Orat. 1. in Iulianum* Greg. Nazianz.

Aliud accipe narratum à Cantipratẽsi his verbis: *venerabilis Bonifacius quondam Laudanensis Episcopus, me audiente, tale quid recitauit. Erat in quadam villa cœcus quidam, qui vaccas totius villæ in pascuis custodiebat, repellebat à frugibus, & ad certa loca pascuis vberiora ducebat: & quod maioris erat prodigij colores, & statum singularum vaccarum specialiter discernebat. v.g. vt si vaccam coloris talis ab eo petiuisses, sine difficultate vaccam talem tibi apprehensam in cornibus obtulisset. Ad locum autem cum quidam Episcopus aduenisset, & de cæco audisset talia, & probasset, quæsiuit ex eo, si Confirmationis sacramentum ab Episcopo suscepisset. at ille: non inquit. Nec mora, Episcopus cæcum confirmauit, & mox ab eo vaccarum discretio est ablata. quoniã dæmonum operatione, & ministerio hoc fie-*

fiebat.] lib. 2. Apum cap. 57. part. 33. vides vim factæ vnctionis in dijciendis Satanæ machinamentis?

De exomologesi & peccatorum confessione, breuiter hæc accipite. Circa annũ 1591. Pontimussi *puer erat nobili magis pollens genere, quam domo opulenta: compingitur in aulam parentum iussu à gymnasi abstractus: sed mobilitate ingenij, cũ recursaret desiderium vitæ prioris, statuit inter lixas, calonesque versari potius in castris. iter ingresso atra viri species occurrit in serica veste, qui interrogans causam tristitiæ, pollicetur remedium. Verum, vbi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At puer. Vt totum (inquit) me excutias ne teruncium quidem reperias. subijcit alter, da te mihi modo: nulla tibi cupiditas frustrà erit. existimauit puer se in seruitium expeti: postulat tempus deliberandi. ille contra, onerare promissis ingentibus, vt vel puero tanta iã vaniloquentia mira esset suspectare cœpit, num in figura hominis lateret cacodæmon. Mox cum tacitus totum eius corpus emetitur oculis, sinistrum pedem animaduertit cum bifida vngula, ac deformi: statim cohorruit, & (qua mos rectè institutis in metu repentino) IESVM ingeminans CRVCIS signo armat frontem: eodemque puerè ostenso, fœda species euanuit. Tertio post die ad suos reuertenti eadem imago se offert, & proditur pedis eadem nota. Quærenti, vtrũ captum esse consilium, respondit puer sibi domino opus non esse. rogatus, quo iret, vrbem nominauit. cum dæmon ante eius pedes crumenam iacit sonãtem, in qua triginta, quadraginta ve Flandrici nummi (ex his reperti postea inaurati duodecim, recentes diceres & asperos, veluti ab aduleratorib. moneta: nam græcos fuisse ignis ostendit) tum puerem in linteo pernicialem tradit, cuicumque subdita morte tollendo. addit consilia ad turpes libidines, & admonita, ab* Piacularis *vsu* aquæ, *& ab adoratione*, consecratæ hostiæ (*quam contemptim placentulam appellabat*) *abstinendi: eam blasphemiam dum auersatur puer animo pio, simulque veretur, ne obiorto collo stranguletur à monstro, salutarem* crucem *imprimit pectori, statimque magno impetu allidit ad terram: nec nisi post semi horam exsurgit: mox matri redditus, scholæq; & sacra confessione expiatus, è laqueo venãtium, metuque ereptum se esse diuina ope*

A *gratulatur.*] *Bencius in litteris Prouinc. Franc.* Si quis malit vetustà: sic scribit Hector Boethus *lib. 8. rerum Scoticarum*, Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum millesimum & quagtingentesimum, *nauigantibus è Phortea æstuario in Flandriam negotiationis causa, tanta subborta est vemorum, vis, vt velis, malo, armamentisque ruptis, nauique fedè inter tumentes vndas iactata, certissimam mortẽ cunctis expectarent. Nauicularius tantã, tamque insolitam aeris inclementiam eo tẽporis demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) cum id non siderum: sed malorũ dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidij, magnis tribueret clamoribus reddita est vox ex ima naui mulieris se miserè incusantis, quod incubo humana sub effigie, qui cum per multos anteactos annos habuisset consuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo celerius se tradendam, vt ipsa pereunte, quæ tanti mali imminentis causam præstitisset, cæteri Dei beneuolentia permanerent incolumes. Accedens ad lacrymantes fœminam iubentes nauicudario sacerdos, eius, atque cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palam fatentem, horrentem scelus, vehementer alto ex pectore suspirijs indicibus, pœnitentiamque facti, pie est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret Numinis fauorem adesse. crimina lacrymis, ac animi pœnitudine deleri. Tantam misereri Dei clementiam esse erga mortales, vt altius vel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nonnunquam ad maiorem lõgo, quam vnquam ante habuissent gratiã: recipiat. Media pij Sacerdotis adhortatione: cum multis suspirijs, mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes è nauis fenestra prosilijsse, ingentique sono flamma, fumo, atque fœtore, sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cælũ, &c.* Aut fine hoc quidem satis vetulum: audite Hinemarum Archiepiscopũ Thamensem, qui his vtitur verbis: *si per sortiarias, ait, aut maleficas, occulto, sed nunquam iniusto, Dei iudicio permittente, & diabolo præparante concubitus non sequitur: hortanas sunt, quibus ista euenunt, vt, corde contrito, & spiritu humiliato, Deo et Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis*, &c. Beda quoque, illud Christi dæ-

monem interrogantis explicans: *Quod est nomen tibi?* sic scribit: *sed & nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiã dæmones eijcere norunt, solent dicere patiẽtes non aliter valere curari: nisi in quantũ sapere possunt, omne, quod ab immundis spiritibus visu, auditu gustu, tactu, & alio, quolibet corporis, vel animi sensu, vigilantes, dormientesve pertulerint, confitẽdo patenter exponant. Et mox hoc idem exemplo confirmat ex relatione cuiusdam sibi vicini presbyteri: quondam religiosam fœminã a dæmonio curare cœpisse, sed quãdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem, quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, cæterisque, quæ oportebat, purificationum generibus effugasse.*] *Ioãnes Diaconus* tria narrat exempla eorum, qui à dæmone possessi, mox vt peccatum B. Gregorio confessi, pœna peccati se liberatos sensere: & eorum quidem vnum cum octies negasset, octies sic à dæmone renouata vexatione, tortum, non a denum vice, qua furtum fassus, percepta pœnitentia penitus fuisse redditum immunem. *Petrus Venerabilis*, Abbas Cluniacensis cum narrasset horendam monachi cuiusdam à dæmone vexationem, neque eam oratione, & aquæ lustralis aspersione tolli potuisse, grauiter, & vere subiungit: *sed ne miretur aliquis, benedictæ aquæ aspersione dæmonem non fugatum, agnoscat tabem interius latente, vnguẽta exterius adhibita nihil proficere posse. Tabem autẽ voco lethale peccatum quod quamdiu in interioribus quibuslibet latuerit, nullius exterius sacramẽti perceptio ei prodesse poterit.*] Hortatus illum ad confessionem omnium peccatorum faciendam Abbas: posteaquam cõfessus, vexatio prorsus desijt. Cæsarius narrat, Bonnæ quendam Sacerdotem, pessimæ vitæ, laqueo eam abrupisse, eo mortuo concubinam pœnitentiæ desiderio, monasterium ingressam: sed Dei permissione, ab incubo dæmonem sæpius ad flagitium importunè sollicitatam: *crucis signo, & aquæ benedictæ aspersione* repulisse: sed cum redijsset: *Angelica salutatione* deuotè recitata, longius veluti sagitta ictum fuisse: Neque adhuc dum finis: donec purè omnibus vitæ maculis *confessione* expurgatis, abijt importunus procus nunquam rediturus. Eadem peracta Leodiensem quendam, molestissimis succubi dæmonis ludificationibus testatur ereptum Niderius *in formicario Epitoma*. Sed illustrius est, quod Auctor Anonymus, sed fidei certæ de B. Catharina S. Brigittæ filia tradidit: eam cum Neapoli versaretur, cuidam Nobili viduæ narranti, filiã ab nocturno dæmone grauissimè infestari, optimè consuluisse. *His auditis* (ait) *valde illarum vicem dolebat Catharina, & tacitè legens secum semel Salutationem Angelicam* (*vt semper erat solita: cum de rebus spiritualibus consuleretur*) *saluberrimum eis consilium impertijt. Primò, vt puri sua peccata confiterentur. Aiebat enim ob peccata in confessione celata, plerumq; id genus illusiones accidere. Deinde vt nudis pedibus, & absque lineis indusijs cum omni humilitate continuis octo dieb. irent ad templum S. Crucis, & ob reuerentiam passionis Christi coram imagine ipsius à cruce pendentis legerent: septies Dominicã Orationem, & Angelicam Salutationem. Adaebat verò se quoque, licet indignam ex commiseratione libenter pro ipsis Deũ rogaturam.* Fecerunt illæ, quod iussæ, & octauo die liberatæ fuerunt. *Surd. tom. 2. Mart. 22.*) vbi Nota Lector dierum cõtinuationem petitam, quia continuatã pœnitentia solet esse feruentior, quam interrupta: numerum verò additum non fiduciã numeri, sed vt fœminæ illæ certi aliquid per modum sponta neæ pœnitentiæ ex Sanctæ consilio susceptæ præstarent: sic etiam D. Dominici tempore Reginaldus, *Confessionis* beneficio quendam fratrem, quem dæmon pede apprehensum per templum raptabat, liberauit. *Theodoricus de Appoldia lib. 6. vitæ D. Dominic. c. 3.* Sic & S. Athanasia Abbatissa mulierẽ eripuit à vexatione mali dæmonis (*Metaph. 14. August.*) Sic abs quodam ob cupiditatem vindictæ, dæmonum à legione vexato diram hanc pœnam S. Arnulphus Episcop. Suessionensis depulit, vt elegan ti stilo describit successor eius Lisiardus, *vitæ Arnulphi cap. 24.* Sed subdamus iterum quædam recentiora. In Austria (nõdum anni sunt decem) *vir nobilis magno quodam & furori proximo amore destinebatur, vt nullum eius, neque humanis, neque diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano completa igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere desijt, terrore diui-*

Cap. si per fortiarias. 33. q. 1.

In c. 8. Lucæ colum. 315.

Lib. 1. vitæ D. Gregorij cap. 11. & 13.

Lib. 1. miraculorũ cap. 6.

Li. 2. miracul. c. 13. Theod. de Apod. lib. 6. vitæ D. Dominic.

diuinitus incusso. Leuicula correptus febri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante se videre visus rhedam flammiferam, subiectumq. equum flagrantem igne: in rhedarius informe monstrum, tetrumque atque ipso (vtar verbo ipsius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribilius mortalium timori est. Quid cessas, inquit? quin conscendis currum dignum pro meritis tuis? horruit miser subito pauore defixus: tamẽ recepto animo corripit gladium proximum lecto, vibratque, vt subueniatur interim magna voce domesticos inclamãs, trepidi accurrunt famuli, domusque tota soporre discusso: quin etiam excitu vicini nonnulli, quærentes clamoris causam: dein prætexentes impositum fuisse auribus, oculisq; formidini alleuandæ. Verum cum fremeret adhuc esse in conspectu, nec finiretur metus, insinuaret se potius in pectora aliorum, intempesta licet nocte, venitur ad collegium: mittuntur duo, qui lustrali aqua, crucis signo, & in cera consecrata imagine agni timorem tanisper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens minaci vultu, sæuaq; ira manifestum: detectis deinde peccatis, turpi perinde amore, quam tristi animum terrore liberauit.] *Littera Austriæ* 1591.

Eodem tempore in Bauaria, *mulier ærumnosa, ieiunitate naturæ, siue grauitate arumnæ, implorato dæmoni sese deuouit, vt opem ferret: & tum quidem non sensit præsentem, verum in potestatem vt rediit ex mærore dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida sed & verberibus tunsa: vt etiam ab aditu nostri templi prohiberetur, virgarum, quas sola ipsa cõspicabatur inuentum. Cum rem narrasset matrona cuidam adducta ad sacerdotem nostrum, ab eoque Confessione purgata est, omniq; molestia liberata, cærea cœlestis agni imagine ad collum appensa. Idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votum alia virginitatis, & monasticam vitam, cum incestis nuptijs mutarat, propinquorum impulsu, non impune, nempe coniuncta est, cum viro nequam, neque deserebatur vnquam ab angore conscientiæ: ita misere viuebat, cum afflictaretur aliquando his curis, & careret solatio, domo egreditur: mox dæmonem cum ingenti terrore conspicit, fugatq; Cruce obiecta, sed cõfestim tamẽ, non secus ac furijs icta, quod-*

A *uis facinus immane meditatur, intermicabat in his tenebris aliquid lucis, confugienti ad preces vt ad exortum Solis nebula, timor abscessit, subit cogitatio confessionis, & recordatio fidei violatæ: nimirum hoc seminarium mali, cum accessisset ad eã, multo magis cum perrumpere conaretur ad Sacerdotem a confessionibus, retrahebatur quasi manu iniecta: donec tandem aliorum auxilio exemploque & seipsam, & malum dæmonem vicit.*] *Litteræ Ger-*

B *man. super.* in ijsdem & illud expressum, *in Vindelicis malefici quidam homo ingenij, & audaciæ promptę, multa de morituris, distantibus, quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificãte diabolo, à quo cum singulis pene noctibus exerceretur, incitabatur interdiu oblata specie augustiore, ad grauiora flagitia. Fluctuabat miser, & iã vulgo miserandus: sed, Deo aspirante, miseriarum tandem perfugium in portu confessionis inuenit.*] *Ibidem.* Vide etiam dicta ex Gaufrido, *sup. tom. 2. par. 57. A*

C De venerabilis, *Eucharistiæ perceptione*, reuerenti, ac debita, vetusti quoq; Patres id vnanimiter contestantur. Cassianus de quodam à dæmone, nocturnis illusionibus, grauiter infestato, meminit: qui cum, Seniorum cõsilio, medicina huius salutaris remedij vsus fuisset: *ita omnis diabolicæ tentationis scena detecta est, vt mox virtute Dominici corporis protegente, illa præteritæ illusionis consuetudo cessaret.*] *B. Prosper*: Nostris quoque temporibus (inquit) Aspere VI. Cos. *Carthagini cõstituto hoc signum diabolicum, monstruosumq;, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quæd. muieneula Arabanatione, ancillæ Dei habitum gestans, cum in balneo lauans simulacrum quoddã Venetis, impudice aspiceret, & seipsam, eiq. se consimilans, domicilium se diabolo præbuit. statim ille leo, qui rugiens circuit, quẽ quærebat inuenit. Meatus igitur gutturis eius*

D *occupans nullum cibũ, nullumq; potũ trahens per septuaginta ferme dies, totidemq; noctes, ieiunium sibi diabolus ex capto, possessoq; vase exhibuit. Hoc monstrum parentes puellæ, per tot dierum spacia auferri posse sperantes, dum iuge malum vlterius tolerare nõ possent, simul cum filia sese ingresserunt sacerdoti, quæ acta erãt fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandã noctis medio apparere, quę*

E

sibi ore, nescio quid, infunderet. Stupor iuc A
inerat cunctis videre puellam nullis indicijs diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore, seu tabe, vel debilitate confectã: quin potius robustã succo viscerũ, moleq; mẽbrorum. Cumq; incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito consilio, in monasterio puellarũ, in quo reliquiæ S. Stephani sitę sunt, sacerdos puellam simul, & præpositio commendauit. Illic primo tantũ die apparuisse illã auem asserunt, sibiq; increpasse, quod neque fame, neque siti compulsa illũ B
appeteret locum, quo sibi accedere non liceret. Per duas sane hebdomadas nihil cibi, vel poculi sumẽs in monasterio mansit. Acciait autẽ, vt quintusdecimus Dominicus illucesceret dies, ascendente nobiscum Sacerdote, vt matutinum illic sacrificium solito offerretur, puellam præpositus ad altare perduxit eo incessu & habitu, quo solẽt rubore perfusæ ex epulis, poculisque mulieres aduenire. Sed vt se illa prostrauit altari, clamore fletus sui cunctis astantibus gemitus lacrymasque induxit, quibus tantum malum auferendum plebs Dominum exorabat, erat enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaque sacrificio, C
cum eadem inter cæteras, breuem particulam corporis Domini tinctam à sacerdote perciperet, semi hora mandens trajicere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apostolus, Quæ consonantia Christi ad Belial? & iterum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorũ, D
non potestis mensę Domini participare, & mensæ dæmoniorum. Manu igitur faciem eius sustentante Sacerdote, ne Sanctum proijceret, à quodam Diacono suggestum est, vt calicem salutarẽ gutturi eius: Pontifex applicaret. Quod vt factum est, statim vt locum illum, quem Diabolus obsederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum, quod ore gestabat, cum laude Redẽptoris transgluisse puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei. E
quod post octoginta, & duos dies, diabolo expulso, puella de potestate fuerit eruta inimici.] Hactenus Prospert. D. Bernard. aliam personam super caput eius posita Eucharistia liberauit ab eodẽ hoste generis humani. Mediolani in Ecclesia S. Ambrosij adducta ad eũ fuit mulier multis annis obsessa, sicq; deformata, vt monstrũ non femina, videretur. Conuersus ad populũ,

De dim. temp. c. 6. lib. 2. eius vita. c. 3.

iussit omnes attentius orare: *Missamque iussa prope altare constituta femina teneri, auspicatus, quoties de more sacro salutarẽ hostiam signabat ionies ad mulierem quoque conuersus, eodem signo crucis edito Spiritum nequã athleta fortis impugnat. Expleta autem oratione Dominica efficacius hostem aggreditur. Patena siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, talia loquebatur: adest ille, qui pro nostra salute passurus: nunc, inquit, princeps mundi eijcietur foras. Hoc illud corpus quod de corpore virginis sumptũ est quod in stipite crucis extẽsum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascẽdit in cœlum. In huius ergo maiestatis terribili potestate, tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, et manere vltra non valens atrocius affligaret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens: rediens pater sanctus ad altare, fractionem hostiæ salutaris rite complesit, diffundendamque in populo pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita mulieri.*) Hactenus Guillhelm. Abbas, *d. lib. 2.* Ioan. autem Molinetus, *in Chron. Belgicis anni 1490.* describens molestissimam multorum annorũ vexationem, quã propter vnius (quæ diu dæmonis succuba fuerat) Nonne peccatum, in innocentes virgines socias eius. Quercetenses Deus satanæ permiserat: narrat multos ex illa legione, quæ religiosas inuaserat, & se Hierarchiæ Seraphinorum fuisse gloriabatur, hoc remedio pulsos ex Energumenis. Cum in Decanus Camaracensis, vir doctus, & pijs cibus vna cum alijs exorcistis accederet, *peracta sacra communione, viuificam Hostiam, non ferens, subito damon exclamabat: Ah, satis probe armati accedítis; panemne illum sumpsistis. Quem panem ais, improbe? inferebat Decanus. Si nihil est aliud, quam panis maneto in hoc corpore obsesso sin autẽ vt nos credimus, verũ est corpus Iesu Christi, Saluatoris nostri, iubeo confestim fuge ex hoc corpore, nec vllam ei amplius molestiam aude exhibere. Quo dicto (rem miram) energumena, vt magno leuata fasce molestiæ confestim respirare, & alta voce Iesum vocare cœpit. Quod idem omnes faciebant cetera, quando damone expulso li-*

bera-

liber extat de Nicolaa Obry. obsid. & dæmonis per venerabilem Eucharistiã expulsione: olim non semel Parisijs, nunc hoc anno.

1598. Leo dã apud Honium editus refertur & Vaius in Energumeno. Sim Metaphrast. in vita S. Auxẽtij. 14. Febr.

berabantur.) Hæc Molinetus scriptor eius temporis. Cui simile nostris tẽporib. Laoduni in Belgica accidisse, tam notum Caluinistæ: quorum aderãt multa millia: quã fremunt & rumpuntur. *B. Auxentius Abbas*, discipulum habebat nomine Basilium: hunc dæmones adeo male multarunt, vt pro exanimi, corpore toto saucius, & confractus ad Auxentium curru delatus fuerit. *Abbas iussit eum surgere, & Venerandum corpus & viuificum sanguinem Domini nostri IESV Christi sumere, & statim reuerti in locum suum, actus, nec amplius tentator eum aggressus.*] Superat omnem admirationẽ, quod de Gu done de Lacha memorat Bern. Luxemburgicus, *in Catalogo hæret. lit. G.* Hunc in Episcopatu Brixiensi ita simulasse sanctitatem, vt pro altero S. Ioan. Baptista à populo haberetur, sepultus itaq; fuit perhonorifice. Post mortem certis testimonijs inquisitores deprehenderũt hæreticum fuisse, quare de Consilio Episcopi. & aliorum prudẽtium assessorum, sententiam tulerunt, cadauer exhumandum, cõburendumque. Exhumatur adstante populo, & ossa proijciuntur in ignem, sed ecce tibi statim dæmones (qui, a nullis cernebantur) illa ex rogo eleuant, & in aere suspensa tenent. Inde nata populi indignatio, exclamant, occidantur Episcop. & Monach qui stimulati liuore sancti viri ossa comburere conati. Quid cessamus? Deus id sibi non placere demonstrat. Extimuit Episcopus: sed Inquisitores eum adhortati sunt, Admissam celebrandam ipse se accingeret: Deũ potius miraculum facturum, quam fidei causam sinat in periculo versari. Missa fuit de Beata Virgine: vbi ventum ad corporis Dominici eleuationem, dæmones in aere clamare cœperunt, *ô Guido de Lacha nos defendimus te quãtum potuimus: sed modo non plus possumus, quia adest maior nobis.* Confestim ossa in rogum recidere, & incendio in cineres redacta fuere.] Hic perpende primo dolum diaboli, quo pacto defuncti hæretici Magi, memoriam tueatur, vt plures animas illaqueet. Secundò, vide potentiam præsentiæ Dominici corporis, & hostiæ in B. Mariæ Missa consecratæ. Tertiò fidem Fratrum non irritam, & studium Quæsitorum fidei tam præsenti à Deo ope cõfirmatum. *Petr. Maryr.* nauigationis Columbi texens Historiam, in Occidentali illo Indiarum tractu testatur, commune miraculum fuisse: quod si Eucharistiæ sacramentum per Christianos alicubi collocabatur, continuo dæmones obmutescebant. Ante annos ferme quadringentos vixit, *Cæsarius Cistercienſis*, eius hæc sunt verba: *Tempore illo, quando manifestari cœperunt hæreses Albienses, quidam maligni virtute diabolica suffulti, quædã signa, atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hæreses roborauerunt, & multos fidelium in fide subuerterunt: super aquas ambulauerunt, & non sunt submersi. Cernens hoc sacerdos quidam fidei catholicus, & vitæ ligiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse, corpus Domini cum prixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri erant virtutes, deportauit, dixitq; in audientia omnium: adiuro te diabole per eum, quem in manibus porto ne in hoc flumine, ad huius populi subuersionem, per hos homines tantas exerceas phantasias. Post hæc verba illis super undas fluminis ambulãtibus, vt prius, sacerdos turbatus corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira CHRISTI potentia, mox enim vt elementum tetigit sacramentum, phantasia cessit veritati, & pseudo illi Sancti, quasi plumbum descendentes in profundam sunt submersi, pixis verò cum Sacramento statim ab angelis sublata est. Videns sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exultauit, sed de iactura sacramẽti doluit: totam verò noctem in lacrymis et gemitu transigens, mane pixidem cum sacramento reperit super aliare. Hæc nobis eo tempore relata sunt.*] *Thomas Brabantinus*, vulgo vocatus, a Cantipratano, eodẽ sæculo vixit anno 1231. *prædicante, inquit, in Theutonia M. Conrado contra hæreticos, et ab eisdem felici morte perempto, hæreticus quidam (vt per fratrem Conradum, Prouincialem Prædicatorum per Theutoniam, ante multos annos accepit) se ductus a dæmonibus, fratrem quendã Ordinis Prædicatorũ ad hæresim imitabat. Quem cum videret instantissime renitentem, dixit fratri: pertinax es valde in fide tua, nec tamen de hac nisi per scripta quadam, aliquid certius inspexisti, Credere autem si velles dictis meis Christum tibi, & Matrem eius, & Sanctos oculata fide monstrarem. Mox ille illusionem dæme-*

num suspicatus, volens tamẽ probare quid esset: non immerito (inquit) tibi tunc crederem, si promissa duceres ad effectum. Ganisus hæreticus, diem fratri statuit. Frater vero pixidem cum Sacramento corporis CHRISTI clam secum sub cappa portauit. Duxit ergo fratrem hæreticus in specu cuiusdam montis in amplum valde palatium, quod claritate mirabili relucebat. Nec mora, vbi in interiorem partem palatii peruenerunt, viderunt thronos positos, quasi ex auro purissimo, in quibus sedebat rex fulgore coruscо circumdatus, & iuxta eum regina sereno vultu pulcherrima, & ex vtraq; parte sedilia, in quibus seniores quasi Patriarchæ, vel veluti Apostoli, adstãt e per maxima multitudine Angelorũ, & hi omnes luce siderea coruscantes: vt nihil minus quam dæmones putarẽtur. Hos, mox vt vidit hæreticus, cadens in faciem adorauit. Dictus autem frater immotus stetit: sed tanto spectaculo vehementer obstupuit, & mox ad eũ conuersus hæreticus, quare, inquit, Dei filium inuiens non adoras? Pronus accedens adora, quem vides, et ab hoc eius fidei nostræ secreta suscipies. Tunc frater accedens propius extraxit pixidem, & obtulit reginæ in solio sedenti, dicens: si regina es mater Christi, ecce filius tuus: quẽ si susceperis, te velut matrem Dei recognoscam. Cum hac protinus voce totũ illud phantasticum euanescit & annihilato fulgore, tam grauedine densuerunt, vt vix frater cum ductore suo ad montis exitium regredi potuerint. Conuersus ergo hæreticus ad fidem rediit, & miram dæmonis astutiam stupefactus expauit.] Eadem alio tẽpore eodem remedio patefacta fuit, & dissipata accipite, Pici Mirandulani, verbis; *Fuit in Alpibus Rhetis sacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cũ foret opus, ad ægrotum quendam graui oppressum morbo Eucharistiam deferre, cũ longius ille abesset, videretque se non ita, vt oportebat, celeriter ad eũ pedibus posse peruenire, ascendit equum, colloque Sanctissimum Christi corpus pixidi inclusum sanis honorificè alligauit, iter suum quanto ocius accelerat. Cum nonnihil processisset, obuium habuit quendam, qui, vt equo descendens secum pergeret ad spectaculum quoddam mirabilissimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei iam stupendæ ductus parum: vix equo se dimiserat, cum sensit se per aera vna cum comite deferri, & breui tempore in altissimo montis cacumine statui, ibi amplissima, & amenissima planicies erat arboribus vndique excelsissimis obsepta, rupibusq; horrendis circũcincta. In medio choros innumeros ac varios ludos cuiusuis generis, mensas lautis, ac diuersis ferculis instructas erat videre: audiebantur e iatu concentus quilibet omni suauitate affluentes. denique aderant, quæ animos hominum iucundissimis delinimẽtis terere possent, & dulcedine perfusos intima demulcere solẽt. Obstupefactus improuisa re simplex, bonusque Sacerdos, neque eloqui præ admiratione, aut hiscere auẽs pene extra se positus, attonitusq; hærebat. Tum socius, qui eum adduxerat, petijt ab eo velleine Reginam, quæ ibi aderat, supplex veneraret, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam solio Regina assidebat, effigie formosissima, regio cultu & ornamẽtis mirificis ornata. Accedebant ad eam prosternentes se humi cuncti, qui aderant, bini, quaterniue, ordine pulcherrimo, & humi se prosternentes eam colebant: varia munera offerentes. Ad mentionẽ Reginæ homo, cum videret eã sic fulgentem, & mirifis pluribus cincta, putauit esse matrẽ Christi, cæliq; & terræ Reginam, neque resistebatur vllas præstigias, dæmonũque spectra, alioquin eo nõ appropinquasset. Reputans igitur secum, qui dilli dono daret, existimauit nihil ei gratius, aut iucundius futurum in munus, quã filij corpus, accessit & ad pedes accedens in modum supplicis, arcula, in qua erat augustissimum Sacramentum, e collo detractũ, in gremio mulieris illius posuit. Mirares, omnia continuo euanuere. Percussus huiusmodi nouitate hominis rudis, & præstigijs irretitum se videns, & in horribus densissimis, & lustris detestuum conspiciens, opem diuinam tremẽs implorare, vt è tanto ipsam anfractibus expediret, cumq; diu per loca inuia, silua q; vastissimas errasset, vix tandem pastorem reperit, a quo in viam ductus didicit se multa centum a loco abesse, quo eucharistiam deferre cupiebat. Ad suas tandem sedes reuersus rẽ totam detulit ad magistratus, cõtigit hoc imperante Maximiliano.*] Hactenus Comes Mirandul. Quare propter hæc & similia innumera sen per Catholici crediderẽ, hoc vnificum corpus, mortiferi hostis præstigias discutere, &

Cantipr. li. 1. Apũ c. 21. li de Strigibus.

noxas

hoxas ab eo inferendas arcere, ac repellere. Sentiebat hoc Prædicatorum Neapoli Prior, ac se Panoplia munēs contra horrēdam visionem, circa annum. 1370. *Ibi in conuentu S. Dominici accidit, vt post cōpletorium* (inquit Fr. Antonius Senensis) *refectionis locum ingrederetur, cui erat illius cura commissa, qui mox in ingressu uidet illum fratribus circunquaque referiū, & illi cappas habebant indutas, et tanquā hora foret collationis faciendæ, & illā exspectarent, sedebant. Accurit ille sine mora ad Priorem, & illud ei aperit. Prior fratrem delirum putat, vel somnia narraniē: attamen dum vrgetur, vadit, videt & credit, & ille quoque turbatur, & rem mox confert cum monasterij grauioribus Patribus & prudentioribus: de quorum consilio sacras vestes assumit, & sacrum Christi Corpus deferendo, toto conuentu comitante, se illuc confert, & ad illum sermone directo, qui honoratiore loco sedebat eos adiurat, vt aperiant, quinam sint, & ad quid venerint, & quid velint: & vt ad hæc respondeant, illis præcipit in nomine illius Domini, quem gestabat in manibus. Vt tamen quando Prior coram illis comparuit cum venerabili Sacramento, illi omnes assurrexerunt quidem, & in capita inclinauerunt, capuita tamen taliter demittentes, vt eum minimè viderent, & hoc facto iterunt sederunt: ita iussi à Priore, vt respondérent ad proposita, inclinarūt. Tandem, qui inter eos videbatur præcipuus, respondens dixit: quod ipsi omnes fuerant eiusdē Ordinis religiosi, & pro maiori parte Magistri, Priores Superiores, Baccalauri, Lectores, & alijs officijs donati, & quod omnes damnationis sententiam acceperant: quoniā ambitio multa, superbia, inuidia, & alia huius generis vitia eos fecerant damnatione dignos. Sed quod diuina permittente clementia, ipsi fuerunt illuc venire, vt eos & vniuersos ordinis cultores commonefacerent, vt suæ vocationi facerent satis. Nam illi, qui aminimè id præstiterant, omnes damnati erant, & flammis cremabantur æternis. Et in signum huius cuncti in eos aspicerent. Et hoc dicto omnes illi cappas apperuerunt, & singuli eorum flammis circumcincti, & incensi visi fuere, & tunc idem præcipuus manu in mensa signum dedit, & sic illa visio cessauit, & totius conuentus mansit timore cōsternatus.*] Vah quam timenda pestis hęc ambitio, quæ tanto cum damno Sanctorum etiā in cœtus se ingerit? Huic rei probandæ aliud testimonium, non minoris fidei adscribam obiter, nunc recens ex literis cuiusdam fidei dignissimæ sacerdotis hoc anno Neapoli perscriptum in hæc verba, *Casu accidit, vt acceptis tuis proximis literis loquerer cum Fr. N. Philosophiæ professore, qui in Salernitano Monasterio fuit superior, is mihi narrauit F. Tiberium hominem Sanctimonialaude præstantiss. qui sæpius hoc Sanctitatis titulo fuit superior, sibi coram rem ita narrasse, cū quadam die sub noctem Fr. Tiberius inuiseret fratres, an in lecto de more ac cubuerint, transiuit per triclinium: vbi vidit pleraque lumina, & vocem audiuit hominis de superiore loco legentis, vidit plerosq; ministrantes, tandem qui superioris locum tenebat, facto super mensam signo sic locutus est. Ambitio & crapula, duxerunt nos ad tartara. Et nunc etiam supereſt, velut cicatrix in mensa, perinde ac si igne tacta esset.*] Hæc visio confirmat præcedentē. Cæterum cum tam efficax sit fola præsentia, quid sumere, & ci vniri? docet id D. Macharius, historiam narrat Palladius; tradens, vxorem cuiusdam Aegyptij maleficis carminibus sic affectā fuisse, vt adspicientibus equa videretur, cum tamen sermonis humani vsum retineret, adducta mulier à marito ad D. Macharium: hic eam liberauit, & dixit; tantum dæmonibus in misellam licuisse, eo quod multū temporis ab Eucharistiæ perceptione se abstinuisset, frequentius itaque in posterū ad Iesu corpus sumendum accederet: cuius quam vtilis frequentatio, docet recenti exēplo Leonardus Vairus; quod, defectu Codicis, nūc ascribere mihi nō licet.

In Chro. Ordinis Fr. Prædicat. in cō mun. fol. 199.

In Lausiaca c. 19.

Lib. 3. de fascino. c. vlt.

Separari non debet ab hoc remedio, *Incruentum Missæ Sacrificium*; cuius obiationis eosdem effectus sæpè docuit experientia. *Vir Tribunitius* (inquit B. Augustinus) *Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi funaum Zubi appellatum, vbi cum afflictione animalium, & seruorum suorum, domum suæ spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente, presbyteros, vt aliquis illorum eo perge-*

Lib. 22. de Ciu. Dei c. 8.

ret, cuius orationibus cederent. Perrexit A unus, obtulit ibi sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio. Deo protinus misérante cessauit.] Idem confirmat exemplũ illud Diui Bernardi paulò ante narratum; & aliud à Gaufrido narratum in vita S. Petri Tarentasij sup. *tomo* 2. *pag.* 73. & aliud apud Metaphrastem de B. Theodoro Archimandrita, qui precibus, & Sacræ Missæ oblatione multitudinem locustarum immẽsam, nebulæ instar Mazaniæ locum occupantem, interemit. Possent ex Tilm. Bredenbachio addi nonnulla; sed vnius D. Augustini sufficere debet auctoritas. Fatentur hodie maleficæ, se dum missam audiunt, ab omni dæmonis vexatione liberas esse; ideoque se diutius ad horam vsque meridianam in Catholicorum templis, in quibus plures missæ dicũtur, moras trahere. B

Metaph. in April. in vita Theod. lib. 1. Coll. c. 5. & alijs apud lib.

De *oleo*, quoque *infirmorum*, per Episcopum benedicto: quo in extremæ vnctionis vtimur Sacramento, ex diuina institutione, dubitari nequit; cum etiam ad corporis sanitatem sit institutum: & quo vsus oleo à viris sanctis etiam non Episcopis, & non solemniter, sed obiter, vt se res offerebat, benedicto, id non semel legimus effectum. Exempla huius rei plurima habemus. Beda; cum ageret de monialis cuiusdam obsessæ à variis, quæ dæmon inflixerat, vulneribus, sanatione: & narrasset vno excepto cæteris, sanatis, hęsitantis Sacerdotis ipsamet consilium dedisse, *si* (inquit) *oleum pro infirmis consecratum, eidem medicamento asperseris, sicq; me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum in quadam longius posita ciuitate, quam nunquã corporalibus oculis vidi puellam quandã, calamitate laborantem, taluer a sacerdote curatam. Fecit, vt illa suggesserat, statimque hulcus remedium, quod ante resperat, accipere consensit.*] Hoc oleo S. Theodosius cœnobiarcha brucos pellebat, morbos grauissimos S. Launomarus abigebat. Eucheria vxor Agapij, venefitio attẽrata, cum ei roderentur intestina, adlata est a D. S. Parthenio; quitriduo orans, & oleo Sanctorum ei propinato sanam remisit; idemque hic ipse Sanctus beneficium, eodem oleo inungens, impendit cuidam Lesbo Oano. Erat hoc ordinarium B. Auxentij Archimandritæ contra dæmonis obsidiones, morbosque ab eo illatos remedium. Nec minori successu vsi eodem contra serpentis ictum virulentum S. Vinvvalocus Abbas; &, qui manum pictoris à dæmone inflammatam sanauit; & qui energumenum ei sanandum obtulerat, & alium quoque energumenum ferocissimum liberauit; & hydropicæ, cæcoque sanitatem restituit, S. Eutychius Patriarcha: & contra virulentos morsus Sanct. Paternus Abricensis. Contra dæmonis obsidentis ferociam nõ rarò prævaluere priorum digiti Sacerdotales consecratione chrismatis in ordinis susceptione sanctitati. Scribit Ioann. Molinetus Chron. Belgici anno 1490. Aegydium Nitteletum Decanum Cameracen sem, cum exorcizaret. Quereetenses eiergumenas, quæ loqui, labra claudente dæmone, nolebant; solitum digitis illis labra deducere, & increpitare hostem: si vales, potesque digitos hos oleo sacro inbutos mordere, vel lædere, en illos tibi permitto si nequis, os aperi, impero. Mox autẽ Energumenas visas liberari magna molestia; cœpisseque Decano parere, eique respondere ad quæsita. C D

Marc. 6. v. 1. Iac. 5. v. 14. c. ad abolẽd. extr. de her. Cõc. Flor. in Decreto. vnionis. Cõc. Trident. sess. 7. can. 1. & sess. 14. de extrema vnctione can. 1. In Luc. c. 8. fol. 315

Metaph. in eius vita mense Ian. Iurius Ian. 10. Metaph. 7. Febr.

Metaph. 14. Febr. Surius 5. Martij.

Eustachius in eius vita 4. April. Anonymus in eius vita 16. Apr.

Tertium remeditum est, recurrere ad Sanctos vitos, & auxilium ab ijs petere, quos constat habere donum miraculorum (quod donum, etsi rarius, etiã ijs potest competere, qui vitæ sunt non probatæ, dum tamen fidem rectam habeant) hoc remedium, quia vix vllus tales hodie, saltem in his Europæis regionibus; vix vsquã hic sit; olim frequentes fuit. sunt enim plenæ vtiliter ad Sanctos confugientium exemplis omnes sacræ historiæ: ac quẽ quotquot dæmonia eijciebant, erãt prædicti Ecclesiastico ordine Exorcistarum, vt constat. erat tamen etiam primis temporibus in Ecclesia hic ordo, vt ita tum ostendetur. Sane olim SS. vim dæmones fugabant, & vincebant sola interdum præsentia sua, vt legimus de Beato Macario Alexandrino, apud Palladium & de Aegyptio apud Sozomenum, & de Sanct. Gutberto apud Bedam, & de Rustico apud Cassianum: vel verbis duntaxat, vt Beatus Basilius & Paphnutius, vel litteris vt de Sanct. Eugendo legitur, *in eius vita*, & de S. Gregorio Thaumaturgo scribit Gregor. Nissenus, vel percussione, & verbere, vt Sanct. Paulus Simplex aut Palladium

Math. 7. vers. 2. Marc. 9. & Luc. 10. Clemens Rom. lib. 8. const. cap. 3. Iust. Mart. in 68. cont. Typho. Tertull. in Apol. c. 32. Pallad. ca. 19. & 20. Sozom. li. 6. c. 29. Socr. li. 4. c. 27. Bed. in vit. S. Gutbert. c. 9. Cassiod. hod. tel. lat. 4. cap. 7. Rufin. li. 2. Eccl. hist. c. 4. & Amphil. in vita S. Basil.

dium, & Theodorus apud Gregorium presbyterum eius vitæ narratorem, & B. Vrsmarus, apud Raiterium. *in Surij, tom. 2.*

Li 6 hist. Eccl. cap. 35. lib 4 epist. 7. Cœm. epist. ad Iac. Anaclet. epist. 3. Caius epist. ad Felicem Episcop. Conc Roman sub Syl. can. 3. Antioc. can. 10. Carthagin. 4. canon. 4. & seq. cuinter fuit, et subscripsit D. Aug. Micrologo. de observãtia Eccl. c. 7 Conc. Laodic cap. 26. Pallad. in Lausiac. 77. & Ioseph. lib. 8. antiq. c. 2 Lactant. li. 2. diuinstit. & Beda in c. 8 Luc. Per. Gregor. to. 7. de rep. f. 115. Sprèger par. 2 Malleq. 2 c. 6. Anania li. 4. de nat. dæmon. a fol. 156. Sed copiosius et ordinarius P. Thyræus noster integro de dam. opere p. 3 Mengus in Fuste dæmõũ et Zacharias Vice

Quartum est, *Exorcismus Ecclesiasticus.* Nota hunc ordinem exorcistarum in Ecclesia iam ante 1300. annos seruatum fuisse. patet ex S. Ignatij. Epistola ab Antioche, & Epistol. Cornel. Papæ ad Fabianum quam Eusebius conseruauit; & ex Firmilian. ad Cyprianum, & ex alijs Patribus, Consilijsq; constat ijs, quib. in Ecclesiastic. Histor. constat aliquid fuisse. verò exorcismos, quibus vtebantur, certas orationes ab Ecclesia comprobatas, ex Concilio illo Carthag. 4. probatur, & quia Micrologus obseruauit solos exorcismos; *per Christum Dominum, &c.* sicut cæteras orationes non finiri; *Per eum, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, &c.* cuius diuersitatis causa est, quoniam nihil magis dæmones exhorrent, quàm extremi iudicij memoriam, quo omnes in æternam gehennam detrudentur. Fiebant autem initio exorcismi non in domibus priuatis, ob metum; neque in templis, ob reuerentiam; sed sub dio; sed hoc exoleuit, petebatur signum egressionis à dæmone, & nomen dæmonis, quæ duo adhuc hodiè retinẽtur: sed & cibos omnes, quibus maleficiati vescuntur, exorcizari vtile putabatur, formulam nobis suggerit Sacerdotale Romanum: alia quoque in his obseruanda collegerunt alij: Nobis nõ vacat ista hic persequi, solum addo cauendum exorcistis, ne cum dæmone iocentur, & curiosa, nugaciave misceant colloquia. Vidi (*inquit Niderius in Formicario*) in conuentu Colonienſi, *fratrem, verbis satis iocosum, sed ingratia expellendi dæmones valde famosum. Hic cum in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obsesso corpore arctaret: dæmon petiuit à fratre locum recedendi: quo gauisus frater ait in ioco, In cloacã meam vadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater ventre purgare vellet, dæmon tam dire eum torsit prope cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret.*] Sancta res est dæmones eijcere. sanctè tractanda, sic fecere quotquot olim hoc exorcismi remedio tam efficaciter vsi fuere. Vixit B. Vrsmarus Episcopus ante annos octingentos, vitam eius Raitherius scriptis mãdauit: memorat autem memoria dignum, quod hic referã: Malbodiensis monasterij quandam monialem diabolus inuaserat, & vehementer laniabat: eam sibi Episcopus iussit exhiberi, quod cum factum fuisset, *ille non de sua, sed de Domini præsumens virtute, accepto libro, cœpit legere exorcismum super caput eius. De hinc benedicto oleo nares, oculosque, & os eius leniuit, & protinus immundum ab ea spiritum fugauit. Liberata tamen puella, pauor quidam, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc pectoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcipit sibi aquam cum sale deferri, quibus benedictis, iussit spargi per cuncta monasterij loca: & sic omnis pauor, cum auctore suo Satana discessit.*] Audistis exorcismum ex libro lectum, & capiti impositum, vt fit hodie, audistis illitum oleũ sacrum, audistis salem, & aquam benedictam, & horum omnium audistis efficaciam. Sed & Adelinus Sagiensis Episcop. in energumene Osburgis liberatione, aquam benedictam, signum crucis, & preces, quæ solent *inquit ipsemet*, adhiberi feliciter adhibuit. S. Maurilius Andegauensis Episcop. latronem, quem ob furti crimen diabolus occuparat, per exorcismi (ait Fortunatus) gratiam à dæmone liberauit: at Maurilius B. Martini tempore vixit. Sed ista sufficiãt de exorcismo. Si quæras cur non semper dæmon pellatur: res clara est, id peccatis vel obsessi, vel abiurãtis posse contingere, vel ob maiorem ipsius ægri vtilitatem, Deique gloriam. Notandum quoque quod vere, & prudenter Tostatus monuit, non solere exorcismis omnes molestias, & vexationes quas dæmones inferunt hominibus repelli: sed solum illas, ad quas repellendas exorcismi ab Ecclesia ordinantur, vt sunt molestiæ, quas inferunt manendo in corporibus, & illa vexando: siue dũ interius manent, siue dum exterius obsident: *& illa* (inquit) *regulariter sanantur per exorcismos: maleficia autem dæmonum, & alia mala, quæ nobis inferunt, contra quæ non ordinantur directe exorcismi, non curantur per exorcismos, nisi raro.*]

cem. in 8 plemẽto artis exorcistic. 18 April. Sur. to. 2. Adelelm in vita S. Opportuna. 22. April. In vita S. Maurilij cap. 10.

Porrò quoniam Dei opera reuelare, & confiteri honorificum est; ideo his adhuc subiungam illustræ diuinæ benignitatis, & tyrannidis dæmonicæ argumentum, plane recens; & vt is, cui accidit, ore pro-

prio fassus, res in facie Ecclesiæ hic Græ- A
tij gesta, narrationem nostri in collegio
seruant propria manu ipsius subscriptam,
& nunc cum hæc scriberem penes me
habui.

Igitur anno 1600. die Martij 22. N. Pru
tenus, vt aiebat nobilis, annos natus 22. ip
sa Hebdomadæ sanctæ feria quarta, colle
gium nostrum (cuius impulsu, quove fi
ne, incertum) cumque vno è nostris spe
ctãte, & audiente, in porticu inferiori col
legij deambulans, arrogantius gesticulare B
tur, & cum crebra capitis quassatione ver
ba in Deum blasphema, & plena despera
tionis audacius euomeret: monetur iterũ,
ac sæpius, sese vt habeat modestius, ac lin
guæ frenum injiciat: sed frustra, proficie
bat enim in peius, & per omnia anxij, affli
ctique animi signa præbebat. Quamobrẽ
accedens ad eum noster, quærit benigne,
ecquid habeat? cui rei vacet? & cur adeo
creber in Dei nomine irreuerenter vsur
pando? Refert ille: Perij miser, diaboli pe
dicis sum irretitus: nec tamen quas promi
sit, & opto delicias fui datur. Quibus audi C
tis noster, graue quidpiã subesse veritus,
manu prehensum in collegium introduc
it, & blande rogitat: quid hoc rei sit, ne
sibi graueturaperire. Tum N. cum lacry
mis ordine, tum quidem perturbato, sed
sequenti die tranquillius, eo ipso, quem re
feram, narrare cœpit; se nobilibus ortum
parentibus, & re ampla, educatum laute,
ac delicate: & certis de causis (quas pru
dens reticeo) parentis gratia excidisse, & D
lare patrio profugere coactũ: & pecunia,
quam discedens copiosam secum accepe
rat, absumpta, in extremam egestatem de
cidisse: tandem in via dæmonem cum ve
hementi vento ad se nocte quadam sub
arbore iacentem accessisse: &, recensitis
ijs ipsis, quæ patiebatur, quæque perpessu
rus esset incommodis, opem & auxiliũ,
pristinamq; parentis gratiam promisisse:
si modo se dato chirographo vellet ad E
pauculà quædam obligare. Se quidẽ sug
gestionis, quam perniciosissimam sciret,
ea vice nõ obtemperasse: dæmonem eo
dem, quo cum venerat vento, ac fragore
recessisse: prædixisse tamen fore, vt eum
aliquando non acceptæ conditionis pœ
niteret. Quæ cum non procul à Vratisla
uia pone quendam pagum accidissent,
inde se Vratislauiam contulit: vbi breui
victus incommodis, die quodam sub ve
speram oppidum egressus, seipsum quod
fidem dæmoni non dedisset coarguentẽ,
defleuisse animo conditionem, qua exci
derat, in quã inciderat, nulla sibi reliqua
consilij, auxilijve spe affulgente. Nox erat
intempesta, cum illi se dæmon gygantæa
mole offert conspicuum, & insultans ait:
Nonne verò dixeram futurum, meam vt
opem supplex expeteres? Iure quidem ti
bi illam, vt indigno, possem quantumuis
supplici denegare: verum vt intelligas,
quam tibi ex animo velim bene, en pro
mitto auxilium, parentis gratiam pristi
nam, veteres delitias, iucunditatis annos
solidos numero. XII. quibus expletis ple
na mihi sit in corpus, animamque tuam
potestas: tu vicissim stipulanti spondes, quę
exigo: & nunc imprimis, Deum, Deique
matrem, Cælites omnes & fidem, quam
docuere veteres eiura: insuper fidem da,
mortalium te nemini hoc pactum mani
festaturum, in nullum vnquam templum
ingressurum, precarium codicem non le
cturum, ac denique homines omnes, &
eos potissimum, qui te ad pietatem inci
tare, hortarique vulnerint, odio implaca
bili prosecuturum: te vxorem non ductu
rum, sed concubinis pecunia conductis
viturum. Cumque in tam pernicioſam
legem consensisset iuuenis, iamque sola
superesset syngrapha proprio sanguine
describenda; dæmon illi porrectam vl
tro sinistram tanta vt compressit, vt san
guine e trium digitorum extremitatibus
expresso, manum implerit, subministra
uit etiam scriptioni materiam (nescio
quam) pergameno moliorem, sed char
ta duriorem, & calamum: scribentique
conceptis verbis præiuit, quæ sibi præsta
ri vellet: & quæ se vicissim præstiturũ pol
liceretur. Conscripto traditoq; chirogra
pho, miram se dicebat omnis generis in
strumentorum harmoniam audiuisse, &
ad sonum obdormisse adeo pacato, & al
to sopore, vt sequenti die, nullo per vias
publicas prætereuntium strepitu perce
pto, in multam lucem steterit, tandẽ eui
gilasse & illico patrati facinoris pœtinuis
se profectumq; Vratislauia Olomutiũ,
& inde Viennam, Viẽna Grætium. ibi di
uertisse ad doctorem Venediger: ab eo se
ad Dominum Strasbergerum directũ, &
commendatum. Postremo venisse Mar-

purgum

purgum ad Doctorē Homelium. ibi exi- A
lij pertesum, se rursum indoluisse, quod pa
ctum cum dæmone initum non custodis
set, adfuisse sibi noctu denuo in lecto iacē
ti dæmonem, ac de pacto renouando in
hunc modum actum esse, vt nimirū pro-
prio sanguine nouum dæmoni chirogra-
phum conscriberet, ac in templo quodā
nuper diruto, non procul Marpurgo, no-
ctu deponeret. Post paucos dies iterū se
facinus damnasse, manus sibi violētas de-
speratione actum inferre voluisse: tādem B
suasu cuiusdam venire Grætium, vt quæ-
reret remedium, statuisse. Pridie tamen
quam Marpurgo discederet noctu adfuit
dæmon, & certum hic Grætij, prope Gar
lauu tuguriolum descripsit, in quo. 30.
Martij comparet: fore, vt tum fiat voti cō
pos, & pristino statui ex pactis restituatur:
caueret interim etiam atque etiam, ne le-
suitas adiret vnquam; alioquin grauissi-
mas eum pœnas daturum. C

Hæc omnia nostro iuuenis eo ipso nar
rabat die, quem illi dæmon præfixerat, ad
suū in illo tuguriolo congressum: &, quā-
uis illo die à tali congressu fuerit à nostro
deterritus, nihilominus postridie (quæ fuit
die Veneris sancto) post meridiem, nemi
ne consulto, assignatum sibi à dæmone lo
cum infælix adijt. Adest dæmon, expro-
brat perfidiam, quod contra suum præce-
ptum nebulonibus Iesuitis adfuisset, pe-
tit tertio renouari pactum hac ratione, vt D
medium sinistræ manus digitum in pi-
gnus ei offerat. deinde recensitis ab ado-
lescentia peccatis, ostendit animæ salutē
esse desperatā allegatis è S.S. testimonijs,
quamobrem ducat in bonis dies. Simul
libellum offert iuueni, quæ omnium dæ-
monum nomina continebantur, & mo-
dus quemlibet pro arbitrio euocandi: ni-
hil tamen horum iuuenis acceptauit.

Sabbatho sancto, vbi rescitū quod con
tigerat, maior iuuenis cura haberi cæpta,
& cautū, ne vnquam solus esset: & ex eo E
tempore ab vno patre, cui peculiariter
eius cura commissa fuit, in rebus catholi-
cæ fidei est institutus. Sub finem Aprilis
sese ad confitendum generaliter præpa-
rauit. Quo die confessurus erat, visum vt
in præsentia Patrum aliquod diabolo re-
nunciaret, & male pacta bene rescinderet
dum recitantur Litaniæ ad verba: *Pater
de cœlis Deus*: corruit pene exanimis, ho-
minem erigimus totis artubus contremi-
scentem. Ad glorioſum *Dei parentis* no-
me denuo corruisset, ni titubantē vtrim-
que sustinuissemus. Tandem facta ægre
renunciatione, & dæmonis abiuratione,
cibo refocillatus (destitutus enim erat vi-
ribus, & contremiscebat ita debilis, vt con
sistere nequiret) post meridiem ductus ad
templum, vt confiteretur, recitatis de No
mine Iesu, & de Angelis Litanijs, cū pec-
cata recensere cæpisset, ei dæmon in au-
rem insusurrat: Huic nebuloni (confessā-
rio scilicet) ne credas, nisi velis ab eo im-
probe circumueniri. Totus maius impen-
sus, tū vt in fide cōfirmaretur, tum vt cre-
bra cōfessione vniuersos cōscientiæ reces-
sus perpurgaret. non fuit dies, quo pater
designatus cum eo non ageret. optima iā
sperari posse videbantur. Patiebatur tamē
dæmonis insultus varios: nā & nocte qua
dā ter est ad spacium triū passuum lectulo
iectus, absq; vlla tamen vllius membri le-
sione. Et alias se illi exhibuit dæmō, & ma
gnam præ se ferens beneuolentiam, suā-
sit, Marpurgum vt rediret: quid hic se se af
fligeret? Miror (inquit) quod cum noris
te damnatum esse non maiorem des ope
ram, vt vitam hanc ducas hilariorem, re-
uertarisq; ad pristinas, quibus excidisti, for
tunas. Pudet me tui, & miseret, quod
meus cum sis, vitam hic ducas adeo acer-
bam. Et quoniam eo ipso tempore quidā
studiosus obierat in domo pauperum (in
qua etiam ipse degebat) pro quo nonnulli
in valetudinario per totā noctem ad Deū
fundebant preces, subiunxit: se nec posse,
nec velle manere diutius, viuis canibus
inferius (*in valetudinario*) apud canē mor
tuum latrantibus. Quamobrem rogat
etiam atque etiam, vt vel semel ad dictum
tuguriolum reuertatur: fore, vt ibi ea au-
diat noua, quæ antea nunquam.

Die 28. Maij, Dominica S. Trinitatis,
cum nostri Deo negotium assidue com-
mendassent, aliaq; nonnulla pietatis exer
citia, mortificationesq; in hunc finē Deo
obtulissent, dispositus est ad sacram Sy-
naxim. Et primum in multorum è no-
stris, & congregationis Sancti Spiritus
præsentia, in templo S. Catharinæ, ex char
ta conceptis verbis dæmonem eiurauit,
& pacta se rescindere nefarie contracta
est protestatus, sed incredibili difficulta-
te, dæmone sic sensus impediente, vt nec

legere,

legere, & ægre, tardeque præeuntem se- A
qui posset. Fecit deinde professionem fi-
dei Catholicæ iuxta formulam in Bulla
Pij IV. relatam. Vbi ad hæc verba ventũ
est (*Ecclesiasticas traditiones, obseruatio-
nes, & constitutiones firmissime admitto,
& amplector.* Et: *Septem esse vera, & pro
pria sacramenta noua legis.* Et: *in sanctissi
mo Eucharistiæ sacramento esse vere, rea
liter, & substantialiter corpus, & sangui-
nem, &c.* Et: *hæreses ab Ecclesia damna-
tas, ego pariter damno, &c.*) omnibus cor B
poris viribus prorsus est destitutus, ere-
ptus illi oculorum, aurium, & linguæ vsus
in tantum, vt sibi aliquantulum restitutus
diceret, vereri se, ne sibi eo loco sit moti-
dum. Cum in illa esset sensuum ecstasi, fru
straque vrgeremus, vt quod corde crede-
bat, exprimeret ore: credere videlicet se
Christi in Eucharistia præsentiam: placuit
illi venerabile sacramentum propius ad-
mouere: ad cuius præsentiam ita sibi resti
tutus est, vt, velut è graui somno experre- C
ctus, diceret, & credere se, & experiri co-
piosè Christi præsentis virtutem. Licet e-
tiam diuersum euenerit, vt Eucharistia in
altari collata, loqui posse, & audire, acce-
dente verò sacerdote, tanquam iuueni sa-
cramentum porrecturus esset, sensibus
omnibus destitueretur, dentesque tanta vi
comprimerentur, vt nulla ope reserari pos
se viderentur, & recedente rursum cum
Eucharistia sacerdote, videret, loquere-
tur, & audiret. Dicebat verò se inscium D
eorum omnium, quæ illi in aurem incla-
massemus solum animaduertisse veluti
forcipe sibi os claudi, atque vt nihil relin-
queretur intentatum, idem sacerdos reli-
cta in altari Eucharistia, digitum consecra
tum ori impositi; postmodum verò vbi
Eucharistiam ori admouisset, & veluti su-
mendam obtulisset, tum demum inimi-
cus eum ore patenti exagitare, & multis
renitentibus eum in aciem attollere cœ-
pit. Cumque adiuraretur, eum vt quietũ E
esse sineret, & chirographa restitueret; ea
tertiò ex ingenti funè dependentia in fa-
stigio templi iuuenis solius repræsentauit
obtutibus, cæteris nihil omnino tale vidẽ-
tibus. Eo die nihil aliud actum, præterquã
quod & multæ ibi ad Deum pro salute
eius preces fusæ, & maxima recuperan-
darum syngrapharum spes iuueni fuerit
relicta.

Die 3 Iunij, iuuenis templum ingredie
batur, cum hostis inopinato vultum eius,
quasi pallio diuerberauit, & simul manũ
sinistram miserum in modum dilacera-
uit, vt sanguis copiosus deflueret, nemine
tamen, qui hæc inferret viso: sensit quoq;
ibidem collam sibi ab aliquo torqueri, ni-
hil tamen incommodi passus est; præter-
quam quod diebus sequentibus remanse
rint in manu cicatrices, cum maiore dolo
re, quam senserat, dum illi manus lacera-
retur. Eodem die multa fecerunt nostri,
vt ad Dei gloriam, felicem res tota sortire
tur exitum. Excitatus ea nocte ventus
ingens, absque omni omnino pluuia, audi
taque iuueni vox velut in vento miserabi
liter lamentantis.

Die 4. Iunij, Dominica infra octauam
corporis Christi, in eodem templo D. Ca
tharinæ, post sacrum, & Litanias ad sin-
gulas sanctissimæ Trinitatis personas ha-
bitas, iussus ex charta detestari sua pecca-
ta, profiteri fidem, & coram Deo, Ange-
lis, & hominibus protestari catholicum se
esse, nunquam se de misericordia Dei dif-
fisurum; fecit id aliquamdiu adiutus à ne-
mine. Cum ei visus deficeret, prælegit a-
lius, ipse tarde, ægre, & cunctanter verba
efferebat, dæmone linguam impediente
Ventum vt diceret, *Quapropter ò bone Ie-
su* &c. nec legere id potuit, nec alius au-
dire suggerentes. Adiurarur dæmon, eiq;
virtute Dei præcipitur, ne iuueni in hoc o-
pere sit impedimento. Exagitatur illico
iuuenis, ac si foret obsessus, & inter hæc
vnico velut momento linguam Germani
cam didicit; quam beneficio dæmonis lo-
quebatur satis eleganter; natiuo retento
idiomate. Hoc animaduerso aucta omni-
bus fiducia. In gratiarum actionem recita
tur, *Te Deum laudamus*. Iubetur progre
di, nequit dicere, *Confiteor*, &c. *Domine
non sum dignus*, &c. frustra. Accedit sacer
dos cum Eucharistia, dæmonique in vir-
tute Dei præcipit, hominem vt missum fa
ciat, &c. Tanta vi iuuenis attollitur in ae-
ra, vt decem, duodecimve é nostris vix
eum retinerent. Ad crebrum nominis Ie-
su, & Beatissimæ virginis Mariæ inuoca-
tionem dæmon fractus abscessit. Excla-
mat iuuenis idiomate suo; *Aufugit a me*.
Quare illicò flectit genua lætus, & magna
alacritate, altaq; voce progreditur: *Qua-
propter ò bone Iesu*, &c. Oratione finita, his

ipsis

ipsis verbis subdit; *Laus Deo, iã sum alius homo.* Præparat se ad communionem, dicit, *Confiteor*, &c. *Domine nõ sum dignus*, &c. Occurrit peccatum confitendum, cõfitetur. Adiuratur dæmon, nõ solum iuueni posthac negotium, ne facessat, sed chirographa vt restituat. Iterum confitetur. Demum tantæ debilitatis fuit, vt nec sedere posset, liber tamen iam ab omni dæmonis incursu. Nihilominus genua flectit, recitat, *Confiteor*, &c. *Domine non sum dignus*, &c. & alta voce profitetur, *credere se totis animi viribus Christum in Eucharistia esse præsentem, & sperare se ipsum sibi propitium futurum.* sumit Eucharistiã magno animi sensu, flexis genib. aliquãdiu agit gratias: & tantis illico vires recuperat, vt templo egressus, nullam sensisse debilitatem videretur. Iam demum (inquit) dæmonem non timeo & cõtemno ex animo: quod hactenus à me ipso vt facerem vix impetrare poteram. Iam paratus sum senties pro fide Catholica sanguinem profundere: & multa subiunxit in commendationem charitatis nostrorum, qui de hominis nunquam visi salute adeo essent solliciti: horum apud Lutheranos nihil esse, aliaque quæ verecundia non sinit referre.

Decima die Iunij ipso D. Barnabę Apostoli pervigilio, nostri domi se rursum contra inimicum armant, quibus modis nouit societas. Iuuenis quoque, ne sibi deesset tota die cilicium gestat, & se sub vesperam sponte flagello acriter diuerberat. Ingens rursum tum eo vespere, tum noctis magna parte ventus collegium impetit. Ante exactam noctis horam adest inimicus alio, aliaue comitatus, & per cubiculum, in quo cum alijs tribus iuuenis cubabat, deambulans; Cernis (*inquit ad sociam. nam saga quædam existimatur*) vt iacet hic ne quam? & rursum, ò si aliter rem meam instituissem, non esset hunc fortita finem. Ante octiduum penè me abegissent (*Patres intelligebat*) Interim tibi hominem commẽdo, enim quantum licuerit assiduè diuexa; & conuersus ad iuuenem fremebundus. Perfide nebulo, homoq; leuissime & inconstantissime, nunquam fidem mihi seruasti, ò pectus ignobile, ac degener. Maiores tui malu sient cẽues corporis, animæque facere iactur m, quam vel semel datam fidem violare. En tua habe, quæ mihi dederas: ego vicissim, quod meum est reseruabo. Et hoc dicto, his, aut ĕi iuuene audiente (ne ptum fecit, velut cuiuspiam aliquid è charta eradentis. Et rursum sociæ, Pergam ad locum mihi constitutum, tu interim huius curam habeto. Rursumque iuueni: Et existimas, perdite nequam, fore meas manus, vt euadas? coactus nunc tibi tua restituo. Tu interim & Iesu tæ nebulones me posthac a stultis, confictisque cærimonijs vestris liberum esse sinitote: quod enim tuũ sit, nihil omnino habeo, licet plura longè posthac exte sim acceptutus. Fides enim, quam suscepisti iniqua est & per Papas (quos vos velut sanctissimos colitis, ego autem in inferno tracto pro merito) conficta. Quibus dictis, & manu frigidissima iuuenis collo sine omni la sione contrectato, euanuit. Ad omnia hæc iuuenis nihil respondit, excepto hoc vnico; videlicet, vt abiret, habere se Deum propitium. Inter hæc iuuenis ceteros in cubiculo altum dormiẽtes ũscitare conabatur, eorum nomina inclamans, quorum vnus æger vocem audit, prosilit in pedes, & ad alterius sani lectum accedens eum excitat. Hic ignem excutit è silice, sulphur accendit, sed priusquam candelæ admoueret, violenter ab aliquo extinguitur idque secundo; accendit tertiò, iamque candela lumen conceperat, cum simul, & semel materia sulphurata, candelaque restinguuntur. Tandem venit homini in mentem, vt cereum benedictum accenderet; accendit, nec amplius valuit extingui. Habito lumine inimicus euanuit, & quamuis semel, ac iterũ dixisset, se iuueni restituere omnia, quę ipsius essent, nihil tamen ab eo iuuenis receperat. Componunt igitur se ad orationẽ, & qui lumen accenderat, ante imaginẽ B. Virginis Litanias recitat, post mediam circiter horam surgens videt hunc facere chartam sanguinulentam, attollit, eiq; porrigit, cuius erat chirographum. Hic agnito suo chirographo, gestire lætitia, exosculari illud, & pectori admouere, & illico Deo omnes simul agunt gratias, & quatuor simul (tot enim erant) recitant, *Te Deum laudamus.* Et, ne fortè dæmon illud recuperare posset, signo Crucis muniunt aspergunt aqua benedicta, & corona B. Virginis circumligant.

Dominica mane vocatur Pater, cuius

curæ

curæ iuuenis erat commissus, ostendunt, & tradunt ei recuperatum chirographũ. quod Marpurgi postremo conscripserat; in eoque erasum è priori, cuius materiam dæmon suppeditarat, sanguinem. Ne tamen doli mali quidpiam subesset, & fortè non omnia integrè restituta essent, quæ iuuenis erant in priori chirographo: iterũ de more à nostris ad S. Catharinæ templum fusæ ad Deum preces, recitatæ Litaniæ, porrecta iuueni Eucharistia; adiuratus & solicitatus dæmon, vt si quidpiam residuum esset, quod ad iuuenem spectaret, illud Dei Omnipotentis virtute restitueret, Sed quoniam iuuenis dicebat sibi satis constare, quod omnia integrè essent restituta, suumque animum esse per omnia quietissimũ; placuit nihil amplius attentare. Quare actis diuinæ bonitati obtã grande beneficium acceptum gratijs, recitatoque, *Te Deum laudamus*, regredimur læti vniuersi. Placuit tandẽ Serenis. Principi Ferdinando Archiduci, & Reuerendissimo Secouiensi, vt series tota, & processus pro concione populo proponeretur; quod factũ est 18. Iunij à meridie, & ipsum chirographum vna cum sanguine, quo alterum descriptum erat, in templo nostro per Parochum Gratianensem, iussu Episcopi, in magno hominum concursu, & frequentia combustum fuit. Hæc historia rei gestæ verissima, in qua vides (Lector, canæ fidei tenax) omnium fermè, & singularum Catholicarum cærimoniarum efficacitatem, de quibusdam, alia subdamus.

Quintum remedium petitur *à misericordiæ operibus*, satisfactorijs ieiunio, eleemosyna, & oratione: *Eleemosynas*, commendat Canonum auctoritas, vt & duo reliqua. *De ieiunio*, inuenio id præcepisse cuidam comitisse S. Auxentium Abbatem, & S. Procopius Monachus hoc vsus sæpè victoriam contra dæmonem obtinuit, & alijs idem imperauit. Sed & Christi Domini testimonio accedente. (*Matth. 17. v. 20. Marci 9. v. 29.*) quid addendum? *De oratione*, versus quidam anonymi, sed veteris versificatoris reperiuntur; *Dæmones aduersus magna est oratio virtus*, & sunt de eadem sequentia exẽpla quædam, nostrorum hominum litteris certa fide contestata. Anno 1549. *quidam vnà cè nostris confessus, media circiter nocte,*

A *dum pœnam pro delictis sibi irrogatã persoluit repente vidit feles, mures que et alias bestias colore atras, aspectuque terribiles tam multas, vt totum occupare cubiculũ viderentur: quo ille viso perterrefactus, timere cepit ne viuus a bestijs abriperetur. Anxius & trepidus accurrit ad Domini nostri imaginem, magna voce opem implorans: quare omnium animalium species subito euanuerunt, tanto cum impetu, strepitu & fragore, vt domus ruere videretur.*]

B Bungi in Lapone Anno 1555. familia fuit, quam iam à 100. annis dæmones infestabant, & molestia in pastores, quasi hæreditaria transibat. Paterfamil. opes omnes placandis idolis insumpserat. potius auctũ ijs, quam cessauit malum. Triginta annorum filium dæmon occupauit, ita vt nec patrem, nec matrẽ agnosceret, nec quindecim diebus quicquam cibi sumeret: sub horum finem Patrum Societatis vnus ad eum accessit, iussitq; vt *D. Michaelem*,

C nominaret. *Dum diuũ nominat vehementi tremore cœpit concuti, & varios motus membrorum edere ita vt circumstantibus terrori fuerit. Inuocante verò Patre* Deũ Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, *subitò à dæmone liber exstitit. Huius soror, paucis post diebus molestijs dæmonis agitata est, qui e iam in ea loquebatur. Certis tẽporibus Patris nostri concionibus auditis, Christianam fidem suscipere voluit: cum verò sacro fonti esset admouenda, conaretur que principio se sacro signo crucis munire, tremere vehementer ac concuti cepit.*

D *Pater preces fundebat sollicitè ipsa verò sacrum IESV nomẽ, & D. Michaelis proferre nitebatur, sed magis ipsam tunc dæmon irritauit obstringendo os, & comprimendo. Tandem vero in eamum prorumpens exclamat: si idola Xaeam & Amidam sectarum Iaponensium auctores reiecimus, nullũ superest, qui adorari debeat, aliaque huc spectantia protulit, nec esse,*

E *quod in ijs reprehendere quisquam posset. Quadam die innumeris Christianis præsentibus Pater sacrum fecit, cui quoque intererat dæmoniaca, quo finito, rogat, qui valere optime, aut, iussa vero D. Michaelis nomen pronunciare, tremere, ac dentes stringere cepit, & dæmon se velle exire dixit: sed quoniam iam à 10. annis ea familia pro hospite vtebatur, non libenter migrare, iubet iterum pater S. Michaelis*

nomen

d. e. si per fortitudinem.

Metaphr. eius vita Febr. 14. Nicol. Salini in eius vita. Iulii. c. 3. & 5.

nomen proferre. Respondit illa, id permolestum esse, & lachymas fundens, & conquerens, quo, inquit, me vertam? Christiani itaque omnes in orationes corruunt, dũque satis diu orant, dæmon occupatam hactenus prædam deseruit: ipsa verò subito potum petijt. Admonita vt Iesum & Maria inuocaret, tanta suauitate vtrumque protulit nomen, vt Angeli vocem videretur sibi audire.] Anno 1538. Brunæ in Morauia, mulier erat in Nosocomio acerrima diaboli oppugnatione sic opprèssa. vt nunc aquis sibi vitam extinguere, nunc cultro, quem gnarus nocendi porrigebat in manus, eripere moliretur, prohibentibus cunctis, qui erant in valetudinario: post illam triennij vexationem apoplexia corripitur, obligatione linguæ loquendi vsu adempto: mittitur ad nostros, vt pro concione populi preces efflagitent: & exoratum fuisse Dñm, solutus primum linguæ nodus, deinde animæ, post sacram confessionem peractam, ostendit.] Hector Boethius quoque Scotorum res describens, lib. 8. in Murrea regione testatur se ab ijs, qui conspexerant accepisse, quod eius verbis adscribam; Puella natalibus alus, forma conspicua, complurium nobilium amuersata connubium in nefandam cum dæmone incidit consuetudinem, qua cum virum ferret, parẽ rigore coacta edere stupratorem, adolescentem mira pulchritudine frequẽtius secum noctu, interdiu nonnunquam conuenisse: vnde venisset, quove abijsset, nescire se, respondit. Parentes, tametsi filiæ parum crederent, accuratius rem aduertentes, consilio, quis esset, qui gnatæ expugnasset pudicitiam, explorandi, cognito tertio post die indice ancilla stupratorem adesse, reclusis foribus, accenso thedarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum mõstrum, figura supra humanam existimationem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati. Cucurrere ocyus complures ad fœdum excitati spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ vitæ, sacræ disciplinæ non ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pauore terræ illisis, cum Christi Apostoli Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad eum locum, Verbum caro factum est, peruenisset, malum dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectũ secum asportans, omni supellectile incensa abijt. Fœmina periculo seruata, enixa est monstrum undequaque fœdum aspectu, quale nusquam antea (vt ferũt) inter nostrates visum. Id obstetrices, ne obseruatum contumeliæ esset familiæ, accensa ingenti pyra citissime concremarunt.] Idem paulo ante docuit dæmonem quoque succubam oratione fugatum. In Garcotha (inquit) regione, vico quattuordecim vix passuũ millibus ab Aberdonia, adolescens multa formositate, corã Aberdonensi Antistite quæstus est palam, sese à dæmone succuba (vt dicunt) gratissima omnium quas vidisset forma, multis antea mensibus infestatum eandem occlusis foribus noctu ad se ingredi, blandicijs in sui amplexus compellere: dubia luce abire sine strepitu penè, nullo se posse modo cum plures attentasset, à tanta, ac tam turpi vexatione liberari. Iubet continuo optimus Episcopus adolescentem alio se conferre, & vt Christiana religione magis laudatus ieiunijs, & orationibus plus solito accommodaret animum: fore, vt pijs operibus intento victus cacodæmon tandem esset terga daturus. Euenit adolescenti, salubre consiliũ religiose exsecuto, paucos post dies vti venerandus Antistes erat præfatus.

In literis Iaponicis anni 1569. ita scribitur, Multis in locis Bungensis regni, vbi quidam erant ab hoste humani generis obsessi, Christiani facto conuentu sola recitatione Dominicæ Orationis, & Salutationis Angelicæ clara voce instituta, dæmonem sæpe repulerunt.] De oratione vnum exemplum accipite ex Menæo Græcorum V. Martij, in vita Canonis Isauncì: Aiunt post ipsius è vita decessum ædes eius intemplum versas, testasque illas, quibus malos gemios incluserat, repertas, quarum vnam cũ insignassent, quod thesaurum ibi latere ob pondus arbitrarentur, statim fulminis instar erupisse dæmonas, vt omnes examinati cohæderent, & quicquid instauratũ erat procumberet, nemoque omnino post occasum solem auderet ad locum illum adspirare. Sed non diuturne fuit hæc dæmonum tyrannis, quam per sancti viri preces, cum populus se ieunijs, & vigilijs dedisset mox depulere.] ità vertit Raderus. & tanta de precum efficacitate notior res, in confesso est etiam hæreticis: sed qualis ista esse debeat, non æque. In primis maxime silutarem esse communem Ecclesiæ orationem patrum testimonijs constat, Chrysostomi, Augustini, aliorumque, de-

Tobiæ 6. & 8. Mat. 17.

mãe

inde & priuatam hominum Sanctorum, vt confirmant Glycas, Eugyppius, & Metaphrastes. Si quæras quid orandum? præcipua dignitas, & efficacitas est, *symboli Apostolici, & orationis Dominicæ*, nō modo ex Canonum præscripto, sed & veteris æui, nostrique experientia, vt docet multis D. Augustinus *lib. 2. de symbolo ad Catechumenos c. 1. & lib. de vtilitat. cred. cap. 22.* & exemplis astruit Nicol. Remigius *lib. 1. dæmonolatr. c. 13. & lib. 2. capit. 4.* Nec dubito proximam his facere, *Salutationem Angelicam*, eiusque iterationē illam ad orationis globulos, quam *Rosariū* appellamus, cui licet Heidelbergensis aliquis anonymus suum bimonittem partū *diuo rosarium* obiecerit calumnias tamē, & apinas meras, sub alieno nomine Ioan. Basæus pari & lepore & robore ante annos iam decē delieci: & quia Gelasimus quidam lepide sibi visus ludere in nostrorum hominum apud Indos rosaria, describam quod Satyricus legat, rideat, si lubet. In litteris Lud. Frois è Iaponia scriptis anno 1596. hæc narratio extat Moguntiæ his verbis Latine excusa, fol. 179, *Nobilis quidam homo, olim magna auctoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum Gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat Gentilis, nullus vero Christianus, nisi dictus nobilis, vir bonus, & religiosus. Accidit filiam ex improuiso infirmari, & quidem intra sex dies vsque ad mortem: quidam aiebat à dæmone obsessam, propterea quod tam furiosos, & insolitos gestus ederet, vt aegre a duobus, vel tribus hominibus teneri posset. Maritus, & socer imploratum opē Bonziorum, sed suis illis ritibus, & nugis superstitiosis ne hilum quidem eam iuuare potuere. Verum quia fœminæ impendebat mors, certiorem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celerrime aduolat, inuenit filiam quidem spirantem, sed mentis impotem, vt patrem suum non agnosceret. Pater illico mandat submoueri omnes Bonzios, aliosque Ethnicos lectum stipantes: ipse vero accepto rosario, ter Dominicam orationem, & salutationem Angelicam aggreditur pronunciare: fœmina interim nihil mutatur, sed horribiliores potius gestus quam prius edit, vt à mutis teneri vix posset. Pater redit ad præsidium rosarij, eo verberat tergum filiæ dicens: tu videre mihi dæmō aliquis, excede ex hoc corpore. Et respondit dæmō: non excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, rosarium iniecit in eius collum, dicens: velis nolis, excede. Tum demon, Tollite, inquit, rosarium, quia abscindit mihi collum, & tunc recessero. Respondit pater, minime tollam, immo fimes quos dā ari ipiens, minatus est se eum diuerberaturum, & sic dæmen excessit, &c.*

D.Chrys. hom. 3 de incomprehēsio Dei Natura Aug. li 2 de ciuit. Dei. c. 8. Theodor. li. 4. hist. Eccl. cap. 21. Sozo. li. 6 c. 28. Gyrar p. 4. Annal. fol. 354. Euryp. in vita S. Seuerinimē se Ianua. Metaph. in vita S. Auxētij Abba. Fan Iunium ferunt fuisse sed incerta fama.

En quid in Indijs rotaria per Iesuitas inducta. Subsannat tamen talus poeta verbosissima Elegia contra Iesuitas, quā ipse Primū Parisijs, post Lugduni Batauiuueniculus quidam *in Oæporico* edidit. Quod doctissimorum poetarum de Societate Iesu edita testimonia, de gestis in India, & perlatis ardore fide, possent opponi nupero isti poetæ? quem etsi miretur calide, Patris sui, viri optimi, clarissimi, laudatissimi Iustitię Sacerus, iudicium damnare, vt nescio quibus placeat; miror tamen minus, quia vix est, vt Iesuitæ talibus ambiguæ fidei hominibus placere possint. dicit soletlupum beneuolum esse canibus gregarijs non posse. fors etiam id à quodam insito petulantis bilis vitio cacoethes natum. Quibus Archilochus iste, seu Hipponax, pepercit? lege quę olim Cęsarodani Turonum edita. Mittam quæ in Hispaniæ Regem, Sabaudiæ Ducem, & Mariam Stuardam laudatissimam fœminam & Scotiæ Reginam, fidei causa capite truncatam, virulentissime, & calumniosissime charus ileuit. vide quid de sua ipse patria.

Musarumque tribunal
Quondam, cara Lutetia,
Nunc spelunca, Cyclopum, arx Polyphemia,
Antri latebræ, Antiphatæ reges,
Et Læstrygonis aurum,
Bebrycisque Amyci specus.

ò pium nimium: quid de cunctis religiosis ordinibus? sic ait fol. 27 p. 2.

... scelera & examina mille
Mostraque sub regis Lusitania barbacuculis,
Virtutum regnare loco, & sibi sumere nomen:
Denique prostibulum, & spurcæ impietatis asylum.
Nostra Deus tandem factum per crimina templum.

fol. 28 p. 1
fol. v. p. 1
fol. 23. & 24.
fol. 4 p. 2

Sed

Sed dicat se forte malos tantum perstringere, Erasmi & commune maledicorum refugium hoc semper vnicum fuit. quid de ipsa Romana fide? fol. 6. pag. 1.

... humus nocentis
Crimina Romæ.
Improbos mores, & adulterinos
Numinis cultus, tragicasque fraudes
Odit, & totum Deus vltor armis
Concutit orbem

Ergo Romanæ Ecclesiæ ritus colendi Numinis huic sunt adulterini? coruscrocitatu, ranam coaxatu, Caluinistam verbis, agnoscas. Ne dubita, dabit plura indicia. Quid enim de Pontifice Maximo? liberalissimus est conuiciator, nō vno symbolo contentus. primum p. 2. fol. 3. ore blasphemo euomit non in vnum, sed in multos, vt pestilens ructus latius diffundatur, sequentia.

Tu septifrontis cornua belluæ,
Et quicquid audent hinc socer, hinc gener:
Huiusq; debellare sæcli
Monstra pijs inimica natus.

Alloquitur eum, qui tum adhuc Caluinianus, & capiti Ecclesiæ conuicium Caluinianum de Apocalyptica bellua ingerit, & Catholicos Princeps *huius seculi monstra* vocat *inimica pijs* qui *pij* isti? nonne hæretici quotannis in bulla Cœnæ Domini excommunicari soliti? sed pergit fol. 6. p. 1. linguam sacrilegam in Cœlum armare, dum canit:

Frustra pandet aperta
Cœli templa vicarius
Vanis pollicitis callidus artifex
Vulgi stulta leuis pascere pectora.

Per sarcasmum vocat, *Cœli vicarium*, qui vere talis, Dei gerens locum in terris: Petri successor. cetera de Indulgentijs, hæreticum cor poetæ huius manifestant. Nondum finis blasphemiarum. fol. 28. pag. 1.

... licet inuida contra
Bellua vaticana fremat.

Bellua nunc, qui paulò ante cœli vicarius. facile tamen antilogiam expedio. illud ironice abs te, hoc serio dictum. ò merito vtroque linguam eradicandam. Nō contentus in solum Pontificem Max. incurrisse, fœde maledicit, Purpurato Concilio, & toti Senatui Vrbis æternæ. nam subdit:

A *Romanumque apicem, pulsis tibi Romacinædis,*
Restituat, ciueisque tuos, priscumque Senatum.

Quid tu sies nescio, Deus scit. Nullus vis probus talia viris talibus obijciat, scio. Optas etiam idololatriam, & Paganismum Romam reduci? parcior Symmachus, qui retinere conabatur: modestior Gentilis, qui conuitijs abstinebat. Quid his tam maledicis, tam virulentis queat
B adijci? vnum est, vt orbem fere totum, qui Catholicus, loligine sua perfundat *fol. 29.* vnico districho. inuoluit:

Ad prædam acciti (nam sat Lotharingia non est
Vna) Quirinalis prædo, Sabaudus, Iber.

Multum remisisti de iniuria, qui ex *septifronti vaticana bellua* saltem hominē, licet improbum, nempe *prædonem* fecisti *Quirinalem*. Et cum hæc scripseris, cum
C hæc in lucē Turonis emiseris, audes oculos in cœlum tollere? putas te latere posse, vel tam sceleratos versiculos ætatem laturos speras? Qui parcas paruulę Societati: qui, talibus Principibus: qui vrbi æternæ: qui patriæ tuæ: qui fidei Catholicæ ritibus: qui Dei vicario non pepercisti? ringere, freme, frende, spuma. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Non ego tuam illam elumbem elegiam flagellabo, non tanti est. non quisquam tibi respondebit,
D conuiciandi palmam retineto. Considerabunt Antistites Catholici (ceteros non moramur, quibus laus est displicere) quid, aut quantum tam virulentæ, tam impudēti calumniandi licentiæ sit credendū, quo camo, & fræno tales maxillæ coercendę, quibus petulantia tam noxia sit Ecclesiasticæ disciplinæ flagellis vindicanda. Quibus mentes recte stant, nondum q; odio, inuidia, hæresi deuiarunt, credent potius Læuino Torrentio Episcopo Antuepiēsi
E *in odis*, credent Petro Angelio Bargæo *Syriados lib. 6.* poetis clarissimis, credent Frederico ametio, credent Iusto Lipsio (cui hac in re quoque te foret æquum crederet) crederent alijs viris eruditione, pietate, & sapiētia ornatissimis, quorum exstant elogia tuis conuicijs contraria, quæ possem hic tuis opposita repræsentare: sed nec tua tanti, nec mesit i verecundia, nec defensoribus istis veritas eget. Quod il-

le

le dicebat in tragœdia.

Virtus Vlyssis nota Danais est satis,
Nimisque Phrygibus:

Id tibi dictum puta. Danaos esse bonos, & Catholicos: Phrygas Caluinianos, & Atheos. Virtutem Dei, quæ se hominum nostrorum labore, studio, industria, per quattuor orbis plagas exeruit, (Deo sit laus, & gloria) tibi, tuique similibus inuidiosam potius, quam ignotam, aut imitatu facilem esse. Sed non vacat pluribus diem verbis conterere: vt ancho raslegam, monet me institutum, ad quod redeo.

De recitatione Aue Maria, & Salue Regina multa poteris (si lubet) exempla repetire apud Cantipratensem *lib. 2. Boni vniuersalis fere toto cap. 29.*

Non dissimile illi Fingino, apparuit in eiusdem Iaponiæ insula Scichina, *quod ibidem fol. 195. narratur*, de virtute Litaniarum, Mos est operariorum illius ditionis tempore pluuio, vasis aquam excipere, qui sudo cœlo irrigare possint hortos, & agros. Quoniam verò aliquando contigit (*haut dubie maleficio dæmonis*) vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post impedimenta omnia remota, aquam, vocarunt veneficũ, qui suis ritibus diabolicis, & inuocationibus superstitiosis effecit, vt defluxit, idque in multos annos perdurauit. (*En maleficium maleficio pulsum.*) Hoc verò anno cum tusticj in Beatissimę Virginis confraternitatem adscripti essẽt, & anteactæ vitæ lapsus, erroresque cum dolore animi patefeciissent, ac statò tempore ad excipiendam aquam necessitãreuersi, animaduerterent more suo non defluere: (*en tertiam fraudem dæmonis iterum aquam sistentis, vt iterum veneficus adiuretur*) non iam amplius ad magos, sed ad Ecclesiam confugere, certioremque ea de re fecerunt. Senem quendam optimum Christianũ, qui in Ecclesia Futaiana solus diu omnium fidelium personam sustinuerat; eumque etiam, atque etiam rogarũt, vt ipse preces aliquas supra vas aquæ recitaret: se iam Magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgauit se quantum potuit, & re considerata secum in hunc modum est ratiocinatus Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores, robustioresque in fide reddentur; si autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigescent, & pluris facient fraudes, & veneficia: Satanæ, quã ritus, & preces sacras. Tandem tamen exi stimauit eorum voto satisfaciendum, multisque eo loco Christianis comitantibus ad locum contendit, & primum flexis genibus *Litanias de Sanctis*, deinde *Symbolum Apostolicum* recitauit, ac mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.] Igitur his addenda Catholica *Litaniarũ* recitatio. Volunt nonnulli etiam à Claudiano Mamerto, hoc remedium institutum, cum Viennenses in Gallia horribiliter à dæmonibus diuexarentur. Vnde Mantuanus in 4. Fastorum.

Vrbs sedet ad Rhodanum, Gallidixere Viennam;
Quæ tulit aduersos casus pastore Mamerto,
Et longum vexata fuit. nam fulmine crebro
Arsit, & horrificis terrarum motibus arua.
Scissa debiscebant, rimis penetrantibus vmbræ
Ad stygios amnes, vbi sunt Iouis antra profunda.
Adde lupos, qui Tartareis agitantibus vmbris
Infurias acti, ne dum iumenta per agros,
Audebant laniare homines, & in vrbibus ipsis.
Casibus his perculsi omnes diuina coacti.
Quærere subsidia, & Diuos excire precando.
Hinc traxit Litanea ortum: transiuit in omnes
Religio similis paruo post tempore gentes.

Exstant Litaniarum varia genera, in libro, quem P. Thomas Salius collegit; sed plures longè in eo; qui Monachij excusus curante, *Serenissimo VVilhelmo Bauaria Duce*, qui hoc æuo Caroli V. Imp. exemplum imitatus, curis principalibus filio relictis, totum se pietatis studio addixit, rebus alijs sapientissimè gestis, hunc feliciter omnibus laudatissimum addens colophonem; gnarus, quid illud vnum porro necessarium, & quæ pars melior esset eligenda. Cæterum Litania olim tum contra cætera mala omnia, tum nomina-

minatim contra ludificationes, & vexationes dæmonum, semper vtilissima fuit, vt plurimis testimonijs, & argumẽ is egregia probauit ex nostris Nicol. Serrarius, erudita sua Disputatione de Litanijs, Herbipoli edita: cuius, etiam sunt illæ aliæ piæ, & eruditæ Litaniæ de Sacrosancta Trinitate, non semel iam excusæ. De hoc remedio trium satisfactoriorum operum non pauca, nec leuiter Tyræus *part. 3. de locis infestis cap. 66.*

Vide Io. Diac. lib. 4. vitæ D. Greg. c. 9; et Sigisbert. ann. 858. Iac. Rabum lib. contra Marbac. c. 26. Eisingrinũ lib. de exorcismo Ottingẽsi. Thyreum de dæmon. p. 3. num. 654. D. Iust. aduers. Tryph Orig. lib. 1. contra Cel. Tert. de coronamil. ad scapulam et in apol. Cyprian. aduer. de metria. D. Athan. de incarnat. verbi Clim. gra. 20. Iesu nomine cedit inimicos: neq; enim in cælo aut in terra potentiora sunt arma.

Sextum est inuocatio, deuota nominis *Saluatoris, Iesu*, vel *Christi*, vel *B. Deiparæ Virginis*, vel petita opitulatio ab *Angelo custode*. De *Saluatoris nomine* docent vetustissimi quique Ecclesiastici scriptores, tam constanter tam frequenter, vt putidũ sit verba eorum hic coacernare. Tot etiam exempla reperiuntur eius efficacitatis, vt fastidium mihi lectoris cauendũ potius, quam quærendi labor sit subeundus. Indicabo loca vnde qui volet petat. *recens vnum refert Ananias lib. 4. de natura dæmon. fol. 152. vetustiora duo de B. Auxentio in eius vita Metaphras. aliud auctor vitæ S. Euphrasiæ virg. mẽse Martio, aliud de S. Theodoro Archymanarita & Gregor. presbyter. 22 April apud Surium, & apud eundem alia quinque vel sex tom. 4. pag. 154. & 513. tom. 5. pag. 827. & 892. tom. 5. pag. 671. tom. 7. pag. 567. vide præterea Gretzerum lib. 3. de sancta Cruce cap. 27.* & egregium exemplum illud, quod superius lit. K. retuli de Mulipotano iuuene. De *B. Virgine* docet exemplum illud notum Theophili, de quo præter alios egit Honorius Augustodunensis, *in Sigillo Mariæ*, & nobilis cuiusdam Eboronei, de quo ex Cæsario egimus, *lib. 2.* & addi potest exemplum nobilis puellæ quod *ex Mori lib. 1. Dialog. c. 16.* narrat Bredẽbachius *lib. 2. cap. 27.* item quod narraui sup. *tom. 2. pag. 55. A.* De *Angeli custodis* opere testis est Origenes *lib. 6. contra Celsum vbi eius XXII. calumniam exagitat:* & de eadem satis clarè Paulinus *in vita S. Ambrosij*, & de eadem ope satis clara, etsi non petita, capio miram narrationem Salisberiensis *lib. 2. polycra cap. 11.* his verbis, *Dum puer, vt psalmos addiscerem Sacerdoti traditus essem, qui forte specularem magicam exercebat, contigit, vt me, & paulo grandiusculum puerum, præmissis quibusdam maleficijs, prope pedibus suis sedentes ad spectandæ sacrilegium applicaret, vt in vnguib. sacro nescio oleo, an chrysmate delibutis, vel in exorcizato & leuigato corpore peluis, quod quærebat nostro manifestaretur indicio. Cum itaque prædictis nominibus, quæ ipso horrore, licet puerulus essem dæmonum videbantur, & præmissis adiurationibus, quas Deo auctore nescio socius meus se nescio, quas imagines tenues tamen, & nebulosas videre in ea casset: ego quidem ad illud ita cæcus exstiti, vt nihil mihi apparerent, nisi vnguis, & peluis, & cætera quæ antea noueram. Exinde ergo ad huiusmodi inutilis iudicatus sum, & quasi qui sacrilega hæc impedirem, ne ad talia accederem condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerat, ego quasi totius diuinationis impedimentum arcebar. sic mihi in ea ætate propitiatus est Dominus.*] vtique arbitror per Angelum custodem: sed addit.] *Cum vero paululum processissem, & flagitium hoc magis, & magis exhorrui, & eo fortius confirmatus est horror meus, quod eum multos tunc nouerim, omnes antequam deficerent, aut defectu naturæ, aut manu hostili, beneficio luminis orbatos vidi, vt cætera incommoda taceam, quibus in conspectu meo a Domino, aut prostrati aut perturbati sumus, exceptis duobus, Sacerdote videlicet, quem præmisit, & Diacono quodam, qui specularium videntes plagam, effugerunt, alter ad sinum canonicæ, alter ad portum cellulæ Cluniacensis sacris vestibus insigniti. Eosdem tamen præ cæteris in cõgregationibus suis aduersa plurima postmodũ perpessos esse misertus sum.* De implorata vero & impetrata eiusdem custodis Angeli ope testis est S. Golauduch, cuius mentio apud eius ætatem Euagrium, sed quod adscribam, apud eum non habetur, sed ex Stephano Hierapolitano retulit Nicephor. *Histor. lib. 18. cap. 25.* eam grauissimè variis Persicorum Magorum verberibus, cruciatibusque afflictam, semper absque vllo medicinæ præsidio, angeli ductoris opera sanatam fuisse. Quæ ad vtrumque Angeli, nempe & Dei genitricis simul auxilium apprimè pertineat, dabo narrationem aliam, certa totius Lusitaniæ traditione notissimam, & à rerum D. Dominici Ordinis Historiographo Ferdinando del Castillo memoriæ proditã. 1. *Histor. Gener. Ordin. Prædicator. lib. 2. c. 72. vt ex*

Lib. 6. c. 19.

eo refert Alph. Villegas Flor. Sanct. p. 3. vita. 173. Boncela municipium Conimbricense est, ibi nobilibus parentibus natus, quidam Aegydius. hic, vix dum adolescens, industria, & fauore tres Canonicatus, & Prioratum vnum adeptus, omni vitio diffluebat, non indoctus humaniorū litterarum, & Philosophiæ, & Medicinæ, cui, quam sibi opportuniorem ad nequitiam rebatur, totum se dare, & Lutetiam eius addiscendę causa cum cogitaret, iter aggressus dæmonem obuium humana in specie habuit. Malus iste viæ comes, à noto sibi, sed ignotus, paulatim varia quærere. vt audiuit profectionis consiliū, quinti (inquit) me potius audis? scientiam indicabo, quæ & adeptu facilis, & vsu præcipua ac dignitates. voluptatesque; ipsius etiam, quam sitis, medicinæ summa perfectio est. Necromātiam dico. dixit, & persuasit, abducit Aegidium, & adducit in vastum specum, prope Toletanam ciuitatē. ibi occurrere læti, & excepere venientem viri, dæmonesque humana effigie. itur in specum; exigitur non secreti tantum, sed & ligiæ fidei, siue homagij perpetui Sacramentum. volēs adigitur, & schedula proprio consignata cruore, promissum confirmat. Septennio illic tetris artibus, & caliginosa scientia imbuitur. post Lutetiam profectus, miros breui inter Hippocratis sectatores progressus facit, & Doctoratus lauream adeptus: gliscebant enormia magis magisque peccata: ruebat de scelere in scelus: ambiguum erat, fama eruditionis, an nequitiæ infamia maior. Sed, ò Dei bonitatem, vi, quem lenitate nequiuerat, statuit trahere. Ecce tibi equitem holomachum, lanceam vibrantem, & intētantem misero, irato vultu. minaci voce clamantem, *vitam hanc, moresque desere, ad frugem reuertere.* Subditus Aegidiū terror occupauit, sed, veloci motu, cū terrore institutum pristinum displicere desit. ad volutabrum lui reuerso; post triduum idem ille eques iam terribilior non solum minatur, eadem verba repetens de mutādo vitæ instituto, sed lanceam pectori infigit, & vulnus, etsi non graue, imponit. Fractus animo noster: *Dedo,* inquam *me, faciam Domine quicquid iusseris.* Saulum diceres in terram deiectum. Statuit ferio, se totum Deo dicare, & quo intus impelli se sentiebat (*virgine, sic opinor, Angelo custode, qui apparuerat*) religiosæ alicuius institutæ familiæ se addicere. Hoc animo Lusitaniam repetens, dum per Pallentiā iter habet, vbi tum Monachi Dominicani monasterium moliebantur, subit cupido cernendi operis. vidit viros sanctitate, & eruditione claros, quosdam etiam viribus, & ætate defectos, delicatè olim nutritos, calcem subigere, ligna dolare, lapides parare, & onera humeris portare, summa lætitia, & alacritate. Optat se illis iungere, petit instanter admitti, impetrat. Tirocinio defungitur, magna spe Sanctitatis futuræ excitata: post aliquot annos missus Santarenum in Lusitaniam, ibi crescebat oratione, & victoria sui. Vnus angebat scrupulus, quod penes dæmonem hæreret schedula illa obscæna, & inte stabilis. Igitur ardentius Reginæ cœlorum se cōmendabat, mali huius remedium aliquod postulabat, non sine lacrymarum imbre, & continuo suspiriorum concentu. Quid, neget misericord æ mater sic postulanti? Die quadam, cum in sicello templi prolixius oraret, apparuit illi dæmon formidabili aspectu, deteriore vlulatu, conuicium fac t, & præstitam fidem, acceptaque beneficia petulāter exprobrat. tandem, post multa minaciter, & proteruè, & impotenter obiecta, *faxo* (inquit) *huius te monachismi, & violentię, qua me tibi syngraphum hunc cogis restituere, nunquam satis pœniteat.* simul abijcit eum ad pedes Aegidij, & videri desijt. Aegidius chartulā accipit, & lacerat minutim. Nec vanæ dęmonis minæ fuere. admirandis illum modis plus septennio postea vexauit. mitto vexationes alias. assumebat monachi cuiusdā, qui in eodem degebat monasterio similitudinem, & nihil non quod excogitari inter domesticos posset molestiæ, Aegidio interebat. patiebatur hic, sed tandem dolens malitiam illam serpere, & fratrē, vt putabat, illum, Deum sic semper offendere, rem defert priori, & petit alio mitti, causamque aperit accersito fratre deprehensus calumniator, & insolens ab alijs, solitus ab Aegidio vinci desijt victori negocium fatesere. Viuus tandem clarus multis non virtutibus tantum, rapubusque, sed & miraculis variis, anno 1265. mundo denascitur, vt cœno nasceretur, sepultus Santareni, vt sanctus colitur. Habetis, & Deiparæ Virginis vno in exemplo effica-

ficacissimum cõtra dæmones præsidiũ, & (quæ dixi alijs locis) præterea de scholis Magicis Hispaniæ, de homagio præstando, & chirographo cruento, de repręsentandis innoxijs, de apparitione dæmonum, & etiam Angelorum. Ioannes Molinetus narrat Energumenarum illarum. Quercetensium, de quibus egi nõ semel, possessores dæmones inter cætera quæstos; sibi à *Misericordiæ matre* manubias animarum plurimas quotidie eripi, nec non ab illo gigante pueri baiulo, & ab alia rotæ, & alia turris gestatrice. sic enim illos sacratis *Mariæ, Christophori, Catharinæ, & Barbaræ* nominibus abstinentes, ad Ecclesiasticam picturam allusisse apparet.

Li. 2. q. 1. sup. Li. 2. q. 4. li. 2. q. 12 num. 5. li. 2. q. 27. sect. 1. li. 2. q. 6 sect. 1. Chron. Belgia, an. 1490.

Quid verò prohibet me *Patronæ* Virginis *Deiparæ* memoriam, & venerationem, alia quoque certissima narratione recolere, vt quam efficax semper eius invocatio contra tartaream tyrannidẽ fuerit Lectores intelligant? Horatius Tursellinus Historiæ Lauretanæ scriptor, pari elogantia, & fide, rem gestam proponit: *gallum porro iuuenem Lauretanæ virginis tutela seruauit, quem in præcipitem locum libido insana prouexerat. Hic, vt erat proiectæ cupiditatis, audaciæque, in vetitas se effuderat voluptates. Expugnato multarũ matrum familias pudore, immodico cuiusdam mulieris amore flagrabat: qua cũ nec prece, nec precio, nec vi, doloue potiri liceret: vltima experiri statuit. Igitur conciliatum magicis cantionibus dæmonẽ rogitat, vt se voti compotem faciat, ad omnia se descẽdere paratum ostendens, si eo, quod expeteret, frueretur. Diaboli ergo iussu à Christo deficit; seque totum illi dedit, traditque super hęc omnia iurat conceptis ab illo verbis, & chirographo suam obstringit fidem: vsque eo impuras mentes voluptatis amor excęcat. Cęterum, vt potius est quod cuperat, fecit, vt fit, fastidium copia: & cęlesti luce oborta, magnitudinem sceleris sui sera æstimatione perpendit. Ergo posteaquam animum curis anxium pœnitentia subijt, ad veniæ spem erectus, cęlestem opem spectare, Deum, Deique parentẽ implorare cœpit. Inter hęc occurrit animo virgo Lauretana, eiusque ędis Sacerdotes amplissima facinorum expiandorũ authoritate pręditi. Protinus Deo authore, ac duce Lauretum petit, haud dubius, quin inibit esset tantis malis remedium inuẽturus. Nec sua illum frustrata spes Lauretum vt venit, Sacerdotem idoneum nactus, re omni exposita, consulit, ecqua sibi spes sit reliqua salutis. Ille primo sceleris atrocitate exterritus paulisper hęsit: deinde immanitate facinoris demonstrata: ita spem illi salutis ostendit, si precibus: ieiunijs, voluntariaque corporis vexatione Deum placare penitus insistat. Cum ille nihil omnino pœnarum recusaret, promisit Sacerdos, si imperata feciisset, se faciles aures ei daturum, & tantum piaculum Deo propitio vtique expiaturum. In digressu hominem monet, vt per triduum inedia, cilicio, flagris corpus afflictet, Beata Virginis opem implorans: per eam à Deo veniam exposcat: se eodem triduo rem diuinam pro ipsius incolumitate facturum. Et vtrinque exstitit fides. Ita triduo extracto, sacerdos optimum ratus est ante absolutionem, chirographum à dæmone extorqueri, ne quid omnino iuris in illum haberet. Proinde hominem ab se dimittit monitum, vt augustissimum sacellum ingressus precibus, lacrimisq; Deiparam vsque eo fatigaret, dum chirographũ à diabolo extortum reciperet. Morem gerit ille, suę salutis, securitatisque auidus, haud dubia spe, id se deprecatione Deiparę Virginis impetrare posse. Ergo prostrato ante Virginem corpore, lachrymans obnixe eam precatur, vt recepto illo nefario chirographo, saluti, incolumitatiq; suę consultum velit, ingenti miraculo compos voti efficitur. Versiculos illos ex animo iterabat: Monstra te esse matrem. Sumat per te preces, qui pro nobis natus tulit esse tuus. Talia precatus subito chirographum in manus suas delapsum conspicit. Itaque vix sibimet ex inopinato gaudio credens, integrato fletu grates Virgini eimixius agit. Inde sacello egressus, lętitia exultans ad Sacerdotem accurrit. receptum Deipara beneficio scriptum ostẽdit. Id erat tot, tantisque in Christum, atq; in ipsum, qui scripserat, diris, & execrationibus refertum, vt facilem appareret, à sempiterno humani generis hoste dictatũ. Verumtamen tãtum vincum omni diabolica fraude potentior vis diuina dissoluit: ita deuotum illud inferis caput, Deiparę benignitate asseritur in libertatem filiorũ Dei: ne quisquam omnino, quamuis facinorosus, ac perditus, si modo ipse perire*

li. 4. t. 33.

nolit, de sua salute desperet, neu cuiquam in dubium veniat Dei clementia, quę vltro Matrem *suam reis* Patronam *dederit ad salutem.*] Hoc exemplum gratius futurum spero, eo quod simul praxim quandam iuxta tutam, & facilem Confessarijs, pœnitentibusque proponat: cuius normā, ductumque in similibus admodum perplexis consultationibus imitari possint: quod libri huius secti institutum vel maxime flagitabat, à me non præteriti. Alia duo valde illustria refert Cæsar. miraculorum lib. 6. cap. 26. & 27. ex quibus quam efficax contra dęmonum præstigias remedium sit nominis Mariæ deuota cum fide pronunciatio clarissime videtur. Alia suggerit Historia miraculorum B. Virginis Montis ferati, in qua multi traduntur dæmonum tyrannide, quibus se deuouerant consecratę Beatæ Virgini, & eius imagine infinitæ cādelæ partum solo adspectu, *vt narratum Mirac. 150. fol. 138.* partim contactu, *vt miraculo 172. fol. 147. & miracul. 237. fol. 215.* partim sola inuocatione S. nominis & petitione auxilij, vt *miraculo 45. fol. 60.* partim promissa ad hanc ædem sacram peregrinatione, vt *miraculo 289. fol. 256.* liberati habes illustria admodum miracula in hoc genere apud Lipsium lib. de B. Virgine Aspericollis Zichimensis, sed claudat hunc §. sanctus vir, & bonus poeta Prudentius de sanctissimæ Dei genitricis contra dæmonas potestate agens: Cathem. hym. 3.

Auctor & ipse doli coluber
Plectitur improbus, vt mulier
Colla trilinguia calce terat:
Sic coluber muliebre solum
Suspicit atque virum mulier.
Ecce vetus noua progenies,
Aethere prodijt alter homo,
Non luteus, velut ille prior:
Sed Deus ipse gerens hominem,
Corporeisq; carens vitijs,
Fit caro viuida sermo Patris:
Numine quem rutilante grauis:
Non thalamo, nequeiure tori,
Nec genialibus illecebris,
Intemerata puella parit.
Hoc odium vetus illud erat,
Hoc erat aspidis, atque hominis
Digladiabile dissidium,
Quod modo cernua femineis
Vipera proteritur pedibus.
Edere namque Deum merita
Omnia virga venena domat:
Tractibus anguis inexplicitis
Virus inerme piger reuomit
Gramine concolor in viridi.
Quæ feritas modo non trepidat
Territa de grege candidulo?
Impauidus lupus inter oues
Tristis obambulat, & rabidum
Sanguinis immemor os cohibet.
Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat,
Exagitansque truces aquilas
Per vaga nubila, perque notos
Sedere lapsa columbat fugat.
Tu mihi Christi columba potis,
Sanguine pasta cui cedit auis,
Tu niueus per ouile tuum
Agnus hiare lupum prohibes,
Sub iuga trigidis ora premens.

Septimum, est *Signaculum sanctę crucis*, de cuius præconijs liber esset solidus contexendus ex Sanctorum Patrum scriptis, & rerum gestarum exemplis. *Vide D. Cyprianum serm. de passione Christi, Origenem lib. 3. in Iob, Lactant. libr. 3. capit. 24. D. Antonium, apud Athanasium, ipsum D. Athanasium de Incarnat. Verbi,* (*vt ait*: signum crucis tollit omnem Magiam,) *D. Gregor Nazianzeno orat. 1. in Iulian. & ad Nemesium, D. Chrysost. homil. 8. in epist. ad Coloss. & homil. 50. in Matth. D. Cyril. Catach. 4. de Ascens. Nissenum in vita Thaumaturgi. Hieron. in vita S. Hilarionis. Augustinum lib. 2. de symbolo ad Catechumen. & sermo. 81. de temp. Theodoretum in vita Macedonij, & lib. 3. hist. cap. 3. & lib. 5. cap. 21. D. Gregor lib. 2. Dialog. c. 10. Ioa. Diaconum lib. 2 vitæ D. Gregor. cap. vlt. Slabrum li. 4 histor. c. 5. ex quo Baronius Annal. tom. 15. anno 1027. Thomam Cātiprat. lib. 2. cap. 57. a parte 34.* apud quos exstant memoria dignissimæ de hac re historiæ: nec minus illustres aliæ, vna de incendio sæuissimo quod Rhemis Diabolus excitarat, & S. Remigius signo Crucis extinxit, habet Hinc marus *in eius vita.* aliud de Beato Vedasto, qui crucis signo maleficium aliud aboleuit, teste Albino Flacco historico vitæ eius, eodem dæmonibus præualuit signo, D. Auxentius, teste Metaphraste, vt & S. Albinus, teste

For-

Fortunato, & S. Suibertus teste Marcellino, & Beat. Callupanus, teste D. Gregorio Turonensi, qui memoria dignã rem narrat, vt & de S. Niceta Theoctenistus eius discipulus apud Metaphrastem in Aprili, & de B. Vincentio Ferrerio Rauzanus, & de Eutychio Patriarcha Eustathius eius discipulus: qui & signum crucis vocat *telum dæmonibus formidabile*: hoc signo Macarius Patriarcha Antiochenus in Bauaria morbos pepulit, Mechliniæ incendium extinxit, Tornaci seditionem compescuit, vt tradidit Anonymus, *in eius vita*, qui ante quingentos annos scripsit. benedictione huius signi Theodorus Archimandrita veneficium Theodori Magi vitauit, sæpe dæmones expulit, solitas frugũ calamitates auertit, & dæmones certis locis includebat, & signo crucis locum obsignabat, ne cui nocere posset, teste Georgio eius discipulo. Eodem gladio vtebatur B. Godest. teste Nicolao eius æquali, c. 13. *eius vitæ*: & S. Portianus, teste Greg. Turonico *de vita Patrum, cap.* 5. & S. Maximus Rhegiensis, teste Dinamio Patricio (*apud Sur. in Nov. v.*) qui & miras dæmonum præstigias, & vnico hoc telo partam narrat victoriam. Docebat hoc S. Eligius Nouiomẽsis suos his verbis: *Christiano nec auguria, nec alia quælibet figmenta possunt officere: quia vbi signum crucis cum timore, & fide Dei præcesserit nihil ibi inimicus nocere poterit.* Fatentur hoc dæmones expulsi à S. Patapio apud Metaphr. *mense Nouemb.* clamantes: *vere terribilis es, ô Nazarene, vere terribilis es, & vbique in omnes obtines imperium. Quo ergo proficiscar? si in desertum, si in ciuitatem, si vbicumque duxerit aliquis, tu illic præuenis: sola crucis figura solo tuo nomine nos expellens.*] Merito itaque S. Daniel Stylites, ad effugãdos dæmones, vbique *crucem, vt arma inexpugnabilia* (ait Metaphrastes) *inferebat*. Hoc in signo tã feliciter vincebat S. Maurilius, vt narrat Fortunatus, nec non S. Aichadrus, vt refert Fulbertus scriptor eius vitæ: itẽ S. Nicetius Treuirensis, vt prodit Turonensis Gregorius: item ex consilio B. Nonni pœnitens illa famosa Pelagia, teste Iacobo Diacono Heliopoleos: item S. Iacobus Alemannus, teste Antonio Flaminio *vita illius cap.* 11. item S. Gillus Abbas, & confessor, teste V Valafrido Strabo *lib. 1. vitæ S. Galli c. 7.* & innumeri alij. eadẽ enim Sanctorum omnium semper de hoc signo, ac trophæo salutis nostræ sententia fuit, eadem sæculorum omnium experiẽtia. Nolo plura addere, velim dumtaxat legi, quod de Diacono à S. V Vulfranno misso, vt præstigiosum palatium Ratbodo ostensum viseret, narrat Ionas Senonẽsis, qui eo tempore vixit, & id se accepisse ex occulati testis Ouæ presbyterij Frisij ore scribit, *in vita S Vulfranni, apud Surium mense Martio.* Quod cur in dubium vocet, Corn. Kempensis *lib. 3. hist. Fris. cap.* 11. non satis intelligo. Multa enim passim talia à grauiss. script. prodita. Legite quod de Cabade Persarum Rege narrat Glycas *p. 4. Annal. fol.* 370. & his addite quæ Thomas Bossius collegit, *lib. 2. de signis Eccles. cap. 8. & seq. & lib. 15. c. 1.* & Sprẽgerus *cap. 1. qu. 4. p. 2. mallei* denique Societatis nostræ Iacob Gretzerus *lib. 3. de S. cruce c. 18. & 19. cum aliquot sequentibus*, & Pet. Thyræus *p. 3. de dæmoniac. c. 44. & lib. de locis infestis p. 3. cap. 68.* Sed vnum nolo prætermittere, notatum a Frãc. Bencio litteris Mediolanens. *Ann. 1591. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, adiuturum nostram Societatem, idque vni è nostris aperuit. Indigne hoc tulit dæmon, seq; ad solita arma conuertit. Impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infestis, vt adimerent somnium: surgit ò lectulo miles Christi, & lectitandis priorũ historijs noctes ducit insomnes. neque hoc tulit aduersarius, suspensam lucernam ad parietem sic deijcit, vt effuso oleo totum volumen fœde prolueret. neque hoc satis. inter cœnandum inuadit immundo afflatu: hic à mensa statim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundẽ humi proiectus, et pro cibo corpori flagra ingerere: cum sic quoque cœco igne carperetur, nudatis pedibus terram instituit binas horas, vel ternas, dum importunus calor deferuesceret: dein conijcit se in cubile fessus: visus in eodem strato videre mulierem & attingere eius comam manuum extentu: desilit repente attonitus, & ad lectulum conuersis luminibus nihil videt: donec bis, terue agnouit, irrisit ludibria oculorum: idque pluribus noctibus accidisse testatus est: tandem eo res processit, vt miser iturus cubitum, brachia sibi, manusque arcte colligaret, inditis vinculis, ne in somno attrectarent quicquam*

In vita Caluppani apud Sur. to. 2. li. 1. eius vitæ c. 10. & lib. 2. cap. 7.

Refert S. Audoenus eius æqualis li. 2. vitæ Eligij c. 26.

Vita S. Maurilij c. 1 & 6. & 21. Vitæ patrum c. 17.

manus errantes frustra. simul enim sopor & ligabat sensus. breue ad tempus, & brachia soluebat. Sed nimirũ, quæ est Dei clementia, diaboli tentatio est infra hominũ facultatem: fugauit illum qui pro castitate pugnabat cum fortiter obstitisset. Redijt tamen victus ad pugnam admirabili arte. Egressus aliquando sacerdos idem ex oppido, leuandi æstus iuxta lacum inambulat persoluens horarias preces Mariæ Virgini. Vix ducentos passus processerat, cum assecutus est eum vir quidam, cum rutila barba, & promissa, vestesque magni precij. insidebat equo pulcherrimo atri coloris, qualis, nullus illis regionibus: famuli erãt a pedibus duo: cum accessisset propius perhumaniter salutauit, nũ quid ad lubilate, inquit. peruenisti? recitabat forte Sacerdos illum psalmum, & quod magis mirũ, ita pressa voce, vt exaudiret tantum se ipse. tum verò equitem inter, & sacerdotem sermo instituus, hoc ordine. Prior eques specie rimanus, quę est animo tibi infixa cura? quę sollicitudo mœrentem exedit? at ille dissimulans, mihi bene est, ac bello: frustra tibi huius rei quæstio fuit. Cui eques. Mi homo, mihi dare verba difficile est, cui datum olim a Deo, vt introspiciam, quid tacitis cogitationibus voluent homines, agitentque cum sterisset Sacerdos admiratione defixus, & stupens loquentis habitum, corpusque totum lustraret luminib. sumpto animo. Quod, si tibi ea est virtus, effare, quæ me angit molestia? si quid fortasse tu plus scis de rebus meis, quam ego ipse. Cui ille: Votum Societatis Iesuitarum: hic stimulus cor vellicat, hoc te quietũ esse non sinit. Sed tu alias res agas necesse est, ad illam tibi aditus non patebit: me vide. Suspicatus alter, ne aliqua ratione inaudisset a nostris. Non certum satis votum illud fecerim, nec ne: sed vt ita sit, si certum est patribus me excludere non abijciam animũ nec me discruciabo: neque enim vna est tãtum pie, ac sanctè Deo inseruiendi via. recte istud quidem ait eques, mitte illam de pectore curam, est tibi ea indoles ingenij, istruncus corporis, & hæc super ea, voluntas, vt vel in ista quæ nunc vteris ratione vitę, possis innocentiam tueri. quod, si me audis, aliam terram vide. vbi Deo viuas, & tibi, Aronam relicta. iam me sequere, nec temere erit consultum rationibus tuis: optimæ apud me eris conditione. non lacto inanibus promissis. huc respice, hæc cum diceret crumenam prægrandem manu percutiebat crepãtem argento. egit gratias sacerdos, non possum ad præsens vti liberalitate tua, vt fidem meam præstem Ecclesiæ Aronensi, & subito interfatus eques. quæ ista hæc fides, sine publica vlla sponsione, aut phirographo? Ante LIII æris libra (neque enim plures accepisti) addictum habebũt. Assentiebatur hæc audiens non sine admiratione: sed coniectura ducebatur ad suspicãdum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paulo fidentior, Tu verò quo iter intendis vbi habes? Pallantiæ respõdit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) & qui ad nos appellit linter meus, ad vicinalem vsum paratus. agebatur ab vno, atque altero remige, vtroque pullato. aspicit sacerdos, & miratur nõ antea visum. Nunc, si accipis conditionem, Pallantiæ mecum eris quamdiu volles, si stat religiosam vitam complecti, vt in vnã admittaris insignem, & Sanctitate præstãtem, curabo. Laudo egregiam humanitatẽ tuam. quæ sponte vteris in hominem ignotum: sed habeo causas remittendi. Hæc sermonum vice cum paulum subsistere cogeretur Sacerdos Prai, Domine inquit, post paulo sequar, nec aliter fecit, ac dixit. Tu salutare crucis signum in frõte exprimẽs, atque in loco cordis, & pensilem corollam baccis consertam sacris: quis preces numerantur, manu prehendens præcedentem subsequitur.] desiere ad crucem subito apparere, eques, famuli, cymba, remigesq; Quis non miretur tot contortuplicatas colubri tortuosi fraudes, vnico Sanctę Crucis signo nebulæ instar dissipatas? Et si nõ sis (Lector) præoccupatus, aut mente vana, nihil dubito, quin Vicri impudentiam, virulento, & tortuoso sermone conantis eluere, quam ipsemet prodiderat narrationem, sis vehementer detestaturus. Illud quoque velim notes, & in memoriæ sinum recondas. quod B. Fortunatus disertè prodidit, aliquando Sanctos hisce diuinis remedijs quædã alia adhibuisse, dicis tantum causa: vt miraculorum gratiam, hoc quasi naturalis remedij velamento (quæ illorum erat humilitas) obumbrarent, & humanam laudem effugerẽt, vt de B. Radegunde Regina idem prodidit, eam crucis signo solium pampini addere consuewisse.

Fortunatus lib. 1. vitæ S. Radegũ.

Octa-

Octauum præbent *Sanctorum*, qui in cœlis beatitudine perfruuntur æterna *reliquiæ*, de quibus illud, vt in cœlis, sic in terris verum; *nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*. fremant vt lubet Vigilantiani nostri, in eorum illos Principe D. Hieron. iam jugulauit, damnauit eos Nazianzenus, damnauit Chrysostom. damnauit Ambrosius, damnant Ecclesiastici Annales, damnãt gesti Sanctorum omnium, damnat, quæ errare non potest in fidei rebus, Ecclesia, Catholica. de innumeris pauca memorabo. Quo tannis ad D. Philippi Apostoli sepulchrum in Sicilia plurimos energumenos liberari, adeo vt anno 1541. plusquam ducente fœminæ huiusmodi fuerint numeratæ, auctorem habeo Thomam Fasellum *lib. 10. de rebus Siculi cap. 2.* idem cernimus in Brabantiæ Gela. ad S. Dympnæ sepulchrum, in Flandriæ Rothnaco, ad reliquias Sancti Hermetis. scribit Turonensis puerorum ægrotum, cum hariolo traditus fuisset sanandus incantationibus, sortibus, ligaturis, pro vita morti mancipatum: aliũ eadem lue laborantem, sumptis de sepulchro Sancti Martini pulueribus sanitati restitutum. (*d. cap. 45.*) idem narrat, Iustinianum magicis præstigijs ac laruis mire infestatum, supposuisse capiti frenum Constantini, in quo claui Dominici vnius virtus intexta, & tertia vexationis nocte quietem recepisse. (*de gloria Mart. lib. 1. cap. 6.*) Georgius Monachus scribit oleo sanctarum reliquiarum, addito ieiunio & oratione, multos dæmoniacos à Beato Auxentio sanatos. Hanc virtutem sepulchro Sancti Hereberti Colonienſis Episcopi, tribuit etiam Rupertus Tuitiensis. *cap. vlt. eius vitæ*: de sepulchro Lutgeri Monasterienſis Episcopus referunt Monachi VVesdenenses *lib. 3. vitæ eius cap. 6.* de lipsanis capillorum S. Vincentij Ferrerij Petrus Rauzanus, *lib. 4. vitæ illius. cap. vlt.* de S. Guthlaci zona Felix Crolandiensis *in eius vita*, de S. Richarij corpore Albinus Flaccus, *in eius vita*. Apud Cappenburgum quidam multas malignorum dæmonum in festinationes patiebatur, vt adijt sepulchrum Beato Godefridi omnia dæmonum phantasmata euanuerunt. Merito itaque S. Benno Misnensis Episcopus toto vitæ suæ tempore religiose reliquias sanctorum colens, eas tanquam cœlestem quendam thesaurum venerabatur. Merito Beato Ioannes Damascenus Sanctorum reliquias vocauit, *fontes salutiferos, ex quibus plurima ad nos beneficia manant, suauissimumque vnguentum profluit.*] Merito tot olim & hodie ad eorum sepulchra institute fuerunt peregrinationes, & suspensæ tot corollæ, atque anathemata. Cauendum duntaxat, ne quas in hoc cultu Sanctissimo superstitiosas cærimonias misceamus, vt monet Sylvestr. *verbo reliquia*. Sanctis enim odiosa superstitio grata religio. Testata id fuit Beata Glyceria martyre, ex cuius corporeis exuuijs vnguentum suauissimum, & saluberrimum morbis omnibus medicamentum fluere solebat: quadam verò die, cum Episcopus Perinthi inscienter argenteum quoddam Vasculum emisset, quod Magicis minsterijs impensum fuerat, continuo desijt sacri fluor vnguenti. *Re noua perculsus Antistes ad preces confugit, diuinoque impulsus spiritu vas nouum amouit, & antiquum reposuit, ac protinus vnguentum sicuti prius scaturire cœpit. Quocirca rem diligentius inquirẽs, comperit vas illud nefandis rebus seruisse, quod simul atque ad Imperatoris aures peruenit, habita quæstione, tãti criminis reum, vti par erat, supplicio affici iussit.*) *Narratur à Nicephoro lib. 18. cap. 32.*

Nonum, in Ecclesia quoque vetustissimum, & miræ efficacitatis est, *aqua benedictione sacra & solemni ritu ad id instituta*; eaque duplex, vna baptismalis in vigilia Paschæ, & Pentecostes consecrari solita, quæ iure Canonico comprobatur: altera lustralis, singulis Dominicis initiò primi sacri consecrata, nominatim ad dæmonis impetum reprimendum, & alia pericula auertuncanda, iam in vsu ante Alexandri primi tempora, & semper à Catholicis omnibus, magno cum fructu, retenta honorataque. Meminit *in vita Diui Gregorij Magni* Ioan. Diaconus monasterij, per eius aspersionem, à dæmonibus liberati: hodie miraculum istud apud Indos sæpe renouatur. Plura referunt alij exempla. de Iosepho quodam Epiphanius; scribit, cum adhuc ille Iudæus esset, insanum quendam ab eo per aquam cruce signatam, sanitati restitutum:

D. Hier. cõtra Vigilantiũ. D. Naz. orat. de B. Cypr. circa fin. D. Chrys. in orat. contrageñtiles de S. Babila, & ho. 26. in 2. ad Cor. Amb. ser mon. 77. et 91. Ruffin. lib. 2. hist. c. 25. Socrat. li. 3. c. 16. Euagr. li. 1 ca. 16. Sozomen l. 7. cap. 6. Nicepb. li. 10. c. 8. Greg. Turon. lib. 2. de glor. mart. ca. 45. plures alios refert ex nostris Io. Gibbonius erud. Diſqu. de Sãct. an. 319. excusa. Turonis et Bosius li. 15 de signis Eccl. c. 7. 11. 12. & Thyr. p. 3 de dæmonia. c. 43. et adhuc accuratius p. 3. de locis infestis

ca. 67. Hi multos citant, quibus adde Teofraſt. abb. ſer. de veneratione Sanctorum & ſerm. de Sanctor. reliquiis Sur. to. 7. ex Anonymo coætaneo S. Godefr. Emeſium c. 25. eius vitæ. Lib. 4. de orthod. fi. c. 1.

c. in Sabbato, & nec quenquam, de conſecrat. d. 4.

Alex. I. ep. 1. Concil Nanetenſ. c. 5. Rheginon. de diſcipl. Eccleſ. c. 210 lib. 1. ep. de reb. Lacedæmon. ep. 1.

tutum: de fœmina, quę magicis præstigijs in equam trãsformata putabatur Pallad. testatur, cum Beato Macarius aquam benedixisset, superque caput eius precatus fudisset, feciſſe; vt, quod erat, omnibus videntibus fœmina videretur. Apud Theodoretum Marcellus Episcopus Iouis Apameni fanum cum diruere t, atrum dæmonis spectrum flammæ vim ne materiam ligneam de pasceretur, impedire cernẽs, aquam signaculo crucis muniuit (*h, benedixit*) & ea iussit flammam aspergi. contactum non ferens improbus ille ausugit, & aqua quasi oleo excitatus ignis, momẽto temporis fanum consumpsit. Beatus Theodorus Archimandrita noxas omnes aqua benedicta solebat repellere, etiã morbos à dæmonijs illatos, vt *à Phetino illo apud Tantendiam, qui obuius dæmoni in forma canis, solo illius hiatu in grauissimam ægritudinem inciderat: vt à Theodori cuiusdam tribuni domo, in qua homines, & animantia omnia à dæmonibus cruciabantur, & cum domestici prandèrent, aut cœnarent, lapides super mensas iaciebantur. Ex quo magnus omnes terror inuadebat, & mulierum telæ rumpebantur, & tanta serpentum, & murium multitudo domum occupabat, vt præ formidine in eam ingredi nemo auderet. Domum igitur Dei seruus ingressus, totam noctem psallendo, & Deum obsecrando traduxit, & aquam, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam à spiritibus immũdis liberauit.*] Hactenus Georgius presbyter sæpius iam citatus. Idem postea hoc quoque recenset illustre miraculũ: *Apoco mensis vici incolæ bouem occiderunt, vt carnibus eius vescerentur. Contigit autem vt omnes qui ex illis carnibus comederãt, in morbum inciderent & iacerent vt mortui, & quicquid carnis reliquum fuit, nigrum euasit ac fœtidum. Qui igitur ex carne illa non gustarent, id, quod acciderat, viro sancto nunciauerunt. Qui respondit: exitium istud a phalange dæmonum, qui per lebetes pertransierant, prouenisse. Et cũ eo tempore nõ posset cum illis discedere, benedixit aquæ, quam per vnũ è fratribus misit, vt periclitantes conspergeret, eisq; hibendam propinaret. Quo facto, cuncti tanquã è somno surrexerũt, præter vnum, qui mortuus est. Ioãnes enim procurator, cuius fratri ea calamitas contigerat, non expectans viri sancti benedictionẽm, accurrit ad mulierem beneficam. & dum eius incantationes adhiberet fratri, ille animam egit.* S. Huberti Episcopus Leodiensis, veri dęmonomastygis habitaculum multiplices cateruæ dæmonum inuaserant: id animaduertens vir Dei, puero dixit; *Vade aqua, quæ Sacerdotali cõsecratione sale admixto benedicta, & ad effugandã inimici nequitiam orationis virtute impregnata est, liquorq; olei itidẽ* (en chrysma) *Apostolica auctoritate benedictus huc deferatur: quorum aspergine, atque litura, mox ita effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, vt amplius sua non audeat inferre machinamenta.* Hactenus Anonymus Diui Huberti discipulus, vel familiaris, scriptor vitæ illius S. Eligius Nouiomẽsis Episcopus, quinquaginta amplius energumenos simul, porrecta eis aqua benedicta liberauit, vt refert æqualis eius S. Audoenus. Sed & S. Laurentius Dunelmensis in Britannia. & Sanctus Antoninus Archiepiscopus in Germania, & S. Maclouius in Gallijs, alijque quo apud Petrum Cluniacensem, sæpè dæmones hoc rore fugauerunt: nonne contumaciores dæmone Germani, Galli, Britanni Caluinistæ, qui tam sacram vndam, vt hydrophobi, atq; lymphati auersantur? horum vnus è numero Vierus scribere fuit ausus, in Græcorum Ecclesia hanc aquæ benedictionem, vt superstitiosam damnari. quæro in qua? non veteri. quomodo Theodorus, Theodoretus, Palladius approbarẽt? Agnoscit aquæ benedictionem D. Dyonysius Areopagit. *cap. de Eccles. hierarch.* & in Scholijs ad eum agnoscit Pachymer. *fol.* 118. An ergo in adhuc recentiore Schismatica? nihil mitior hæretico tales placuisse duces. Sed accedant & certæ fidei quædam narrationes. *Rigæ anno* 1583. *Ruthenus quidam, cum sæpius moneretur, vt cum Ecclesia Romana rediret in gratiam, semper autem obsurdesceret, sine pœnitentia decessit. Exio die varia se in eius domibus spectra domesticis offerebant, assidentibus auferebantur mensæ, nemine comparente: cubiculorum fores, non modo pessulis, verum etiam sera pensili obfirmatæ totis cardinibus euertebãtur. è summis ædibus lapides ingentes iacebantur pice fœdati, quos se tractãsse perhibet sacerdos è nostris: quidam autem Polonus,*

quem

Epipha. hæres 10. Pallad. Lausiac. capit. 19. Theodor. li. 5. hist. cap. 21.

Vide Surium in vitis horum Sanctorũ & Cluniacenses li. 1. c. 7. & 14 & plura recensentẽ de vi aquæ benedictæ Gretzerum. li. 4. de Cruce cap. 36.

quem Pater idem se vidisse affirmat, adeo grauiter est vulneratus in vertice, vt dies aliquot iacuerit semiuiuus. in eadem domo cum multum straminis esset, id totum in minutissimas partes comminutum est. Denique hæc & id genus alia cernebantur plena terroris, quæ non obscurè quantum sibi ius in ijs ædibus sumpsisset Satanas, indicabant. ingressus in eas is, quem dixi, Sacerdos cũ comite altero, aqua benedicta, thureq; adhibitis expiauit: quo exorcismo oĩs tumultus dæmonũ conquieuit, id quod multis deinde gratijs ædiũ Domini testati sũt, sita litteræ Collegij Rigensis illius anni.

In Mexicana prouincia sedes etiam Pascuaræ Societas nostra posuit, ibi circa annum *1587.* (*vt litteris prouinciæ illius accepimus*) erat *Indę fęminæ puer, quem cunctis noctibus cum cubaret, eripi sibi à latere sentiebat, deinde reponi, quo raperetur ignara, ipse puer interea vitali spiritu in dies egesto lenta tabe properabat ad finem. huic puero salutare fuit in ædem sacrã deduci, & lustrali aqua, adhibitis compreca tionibus sacris, adspergi.*

Sequenti anno 88. *Viro cuidam Treuiris mulier rustica nescio quid ouorum offerebat, excipit pileo pedisequus, mox pileũ ouis expositis imponit capiti, & statim vsque adeo vexari cepit dolore, vt penè desiperet. confugit n: scius quid ageret in ædem sacram, incensum caput immergis in vas promptum aquę lustralis, conualescit. maga comprehensa in quæstione dixit, ouа sic fuisse venenata, vt gustantibus interitum, extuberationem tangentibus essent pariura.*] *Litteræ Treuirensis anni* 1588.

Mussiponti anno 1593. *Virgo ætate prouectior, tot incita furijs, vt obsessa diceretur, reciuatis à Sacerdote nostro Litanijs: infecta altera maleficijs, epota saluari aqua: alia vexata a maligno spiritu, appensa ad collum sacra cera cœlestis agni ad se rediere, mox & confessa decessere è vita, cum essent precibus intentę.*] *Sic Litteræ Prouinc. Franciæ illius anni.*

Franciscus Lopezius Gomara quoque testatur dæmonum ludibria, & apparitiones apud Indos tribus potissimum remedijs discuti, & pepelli solita efficacissime: venerabilis Sacramenti Eucharistiæ præsentia, Crucifixi imaginibus illatis, & aquæ benedictæ aspersione. idque non semel ipsos cacodæmones Indis confessos.

A *lege Hist. Mexicanę cap.* 235.

Decimum exhibent remedium res aliæ Catholico ritu solitæ benedici ad hũc effectum, vt cereæ formæ orbiculares *Agnos Dei* vocamus, propter agnũ vna in facie impressum: de quorum effectibus liber exstat Vincentij Bonardi. multa quoque Petrus Matthæus in 7. Decretal. cum consecrantur à Pontifice Maximo postulat ille à Deo, vt deuote gestantibus Deus tribuat, quæ breuiter his versibus

B complexus fuit Frusius noster:

Postulat in primis sacrati aspectus: vt agni.
Agnum ad cęlestem concita corda leuet:
Vtque salutifera memores, vitæque, necisque
Criminis, & vitij noxia vincla terant.
Hostis vt insidias Stygij, ac certamina vincant,
C *Decipulas mundi, carnis & illecebras:*
Corporeos nobis morbos, casusque repelli,
Præsertĩ horriferos, mortificosq; petit.

Item *grana benedicta, cerei benedicti, sal benedictum, & panis benedictus.* Inter quæ panis benedictio tum ob antiquitatem, tum ob crebra miracula, celeberrima sanè videtur. Etenim & meminit illius non vno loco D. Paulinus in Epistolis, & eo vsi contra dæmones varij Sancti D viri, vt B. Elphegus Cantuarien sis in Danis sanãdis (*auctor Osbernus in eius vita*) & S. VVolphelmus Abbas in morbidæ fęminæ curatione (*auctor Conradus eius discipulus in vita S. VVolphelmi*) & B. Hildegardis cum improbo amore nobilem puellam Treuirensem liberauit (*Theodoricus Abbas lib. 3. de vita S Hildegardis c. 9.*) & S. Marcellus Abbas Eugenij cuiusdam vxorem ex ipso mortis limine E in vitam reduxit, vt narrat mense Decembris Metaphrastes. Sed ista satis multa pijs, impijs nihil satis, vt credant, quidquis plus satis, vt nauseent. *Lege, si lubet, Gretzerum lib. 3. de S. Cruce cap. 37.* Accipite & ista ex Epistolari Historia paucis nota: *Deprauit fuit anno* 1585. *paterfamilias quidam, cuius in ædibus, varię dicebantur aliquot iam menses ex occulto voces existere. familiaris is erat dæmon,*

Vide Stepha. Durant. l. 1. de ritib. Eccl. Catthol. c. 58.

qui

qui varijs modis conabatur hominibus illudere. iaciebat saxa pregrandia, nullius tamen capitis detrimento, vasa quoque domestica alte iaculans, nor frang. bat. cumque in his tectis fidibus caneret adolescens, dæmon, cunctis audientibus, lasciuis canibus prosequebatur testudinis sonum, aperteque dæmonem se esse iactabat. cumque ædium Dominus vna cum coniuge quoddam in oppidum ad sua negotia discederet, comitem se dæmon adiunxit: cum autem ille malefactus aqua pluuia rediret, nequam spiritus animaduertit, sublatisque de via clamoribus, præmonere domesticos cœpit, ignem vt exstruerent, herum iam esse in ianuis, totum imbribus madefactum. Verum cum ita se illudi Dominus ædium intelligeret, minitatus est dæmoni adductorum se Patrem de Societate, qui è suis cum sedibus exturbaret. ille verò, ne id faceret clamitare, minitarique inimicitias, & odium, & quamdiu Pater in iisdem ædibus versaretur fore, vt sese conderet & occultaret. Venit tamen herus ad patrem, & rem illi narrat ex ordine, domum etiam mutat, & se illis molestijs liberet obtestatur. Pater ne imperita multitudo elata cupiditate videndi, id quod fore videbatur: accurreret, ad eum sibi proficiscendum non censuit: tantum monuit vt ipse, & tota eius familia abluris generali confessione peccatis, cœlesti pane se confirmarent, cauerentque ne quis aut ex domesticis, aut ex externis, sermonem cum hoste miscerent, neve ex eo, vt antea fecerat, occulta perquirerent, riderent potius, quæ ab eo dicerentur, & vt orta ex mendacij patre plane contemnerent. Illi cum se facturos recepissent omnia, dedit eis pater ex consecrata cera agni cœlesti simulacrum quod filiæ ceruicibus, vt quæ omnium maxime à dæmone vexabatur, inserent. Hic terrere dæmon cœpit clamoribus filiam, minitarique ni ceram illam abijceret, fore, vt ei obtorto collo animã eriperet. Sed illi patris monita, & consilia secuti, cum loquenti responsa non redderent, seseque inuicem contra hostem Sacramentorum telis armarent, facile se ab eius insidijs, molestijsque tutati sunt.

In treuirensi ditione hoc ipso tempore, vt sunt plurimæ illic sagæ: quadã puerum octo circiter annos natum, suis præstigijs, ac carminibus circumuentum, in eas sedes solita erat abducere, vbi per licentiam noctis, ac tenebrarum nefarijs lusibus indulgerent, hic sua quoque puero dabantur, vt dum ille choreas consertis manibus inter se ducerent, is earum saltationem tympano prosequeretur: nec modo ludorum erat chorique spectator, sed sæpe etiam præstigiarum quibus illæ humanis corporibus vitiisque nocent. Hunc Archiepiscopus deductum in aulam custodiri iussit, vt Catechismo, cuius erat plane rudis, imbueretur: cui cum sacerdos noster effigiem cœlestis Agni, de ceruicibus suspendisset, noctu adfuit dæmon grauiterq; puerum increpans, quod tam facile se decipi passus esset, iussit ceram illam, ni vapulare vellet, abijcere? territus puer imperata fecit, continuoque dæmon, eo quod iam metuebat amoto ad muros vrbis eũ abripit, nigroque impositum hirco, ad impurissimas sagarum regiones momento transfert. Qui cum aliquamdiu inter venefícas latitasset, restituitur iterum in Palatium fractã, implicitaque nodis resticula, vnde cera illa pendebat.] Is puer Archiepiscopi, & Cuiitatis petitione in Collegio nostro incluſus, seruatusque, donec doceretur, quæ ad disciplinam Christianam necessaria, vt cum postea rediisset in aulã Sacramentis religiose munitus à dæmonum laqueis emeretur, quod & denique factum, etsi postea relapsum criminis post aliquod annos pœnas dedisse debitas inaudiui.

Anno subsequente in eadem ditione fuit adolescens rusticus, sed peracri ingenio intra quintum decimum. Hic non semel accesserat ad ferale iocum, vbi permisti fœminis mares, & ætatis teneræ maioribus dæmone magistro epulabantur, noctis licentia discrimine pudoris extincto. Ipse tamen nondum Deo, Deiparæque renunciarat, execrandas nondum precationes fecerat, dæmone præeunte. Felix tantum cerebrum cum sumpsisset in cibum, decrescente luna sentiebat sibi mentem imminui. Vbi Treuirensem ingressus est vrbem, quam nunquam antea viderat, eo nimirum ducente ad supplicium, qui duxerat ad maleficium, vti fanaticus deductus est in ædes Principis vt, seorsim ab alijs certa in domus parte curatus à nostris, dæmonem excuteret. Sed cum

ei nul-

etiam nulla a dæmone nocte daretur quies: cõiuratisque à quibus diuerberabatur, vel cerea effigie sacri agni, quam ad collum habebat, auulsa. Archiepiscopo placuit mitti in Collegium Societatis: nec hic quidem fuit misero pax, nisi solemni ritu cubiculo expiato. pretium erit quædam ex ijs memorare, quæ ab ipso narrabantur, ea enim ipsimet Antistiti ille, cum exerceretur nostra confessario, fuit vnus è tua cohorte, qui gloriatus est quadam nocte (indicabat enim eam, quæ fuisset) dormienti tibi potionem pestiferam ingessisse, reperto ad te aditu ex occasione, agni Dei, quem iturus cubitum reliqueras imprudenter in mensa, quod si paulò capacior fuisset calix, mortem non effugisses. Certe ipse Archiepiscopus dixit, se post illam noctem ita infirma fuisse valetudine, vt per aliquot dies decumbere cogeretur. Cum hæc dicẽs in magna corona nobilium non faceret fidem ad Prefectum Vrbis, quin & te, inquit, nostræ Lamiæ bis inuaserunt, sed ab ea pixidula, quam fers continenter, vbi sunt imagines binæ, & nescio quid consecratum (Agnum Dei intelligebat) sunt à conatu repulsæ, de harum gestatione rerum confessus est Prefectus.

Alius à dæmone obsessus canem magis ringendo, & latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, se esse ostendebat: hic a Burgundia vsq; ad nos adductus, vique summa compulsus in templũ, non prius desijt canem agere, quam agnus Dei, in collum insertus est: tum demum obmutuit, & humanitati redditus, saluatori animum confessione purgauit, idem amuletum, alteri fuit eodem morbo laboranti.] *Ex litteris Germaniæ superioris, collegij Friburgensis*, Anno 1590. ex eadem Prouincia in hæc verba Oenipontani: *vt grauitati morborum medicamentorum respondet vilitas, terriculis diaboli opponitur multis in locis*, sacratum plangunculatum, *vsus ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat se quidam inferis destinatum ob scelera commissa, furijsque agitatus inuocabat dæmonem subinde, qui & adesse monstrabat, pauentibus alijs, indicis intentis: hunc persanauit vnus e nostris mollibus primo deliniit verbis, mox etiam ad confessionem adductum, donata, quam pie demitteret in pectus*, bulla agni cœlestis. *Corpus quidam, animamque diro animarum prædoni deuouerat tempore præstituto: (hora fere instante, vt sæpe praua consilia, & nimium calida reputantur post factum) mœstus atque anxius adit sacerdotem: eum dum consulit tremẽtibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore, Opem, exclamat, infelici, quem tu expedis, pater, auxiliare aliquod sacrum. Quærenti nostro, ecquid noui? Astat, inquit, ante ostium hostis, periens abeuntem, & hostili vultu minitans raptũ ex condicto. ergo huic quoque simile remedium allatum est. Neque hæc sunt fama incognita. Rusticus cum inaudisset Oeniponti agere viros, qui veneficia, & præstigias certis medicaminibus abigerẽt, in collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur) petens aduersus diabolum. interrogatus, quid intelligeret nomine medicinæ: haut scio, respondit: nihil enim præter audium habeo: sed istud quidquid est, diabolum fuget. Data igitur particula cerea, quam salutarem sensit adeo, vt paulò post vni e nostris ipsius oppidum iter facienti, cum propterea obsideretur à pluribus, septuaginta amplius fuerint dispertiendæ.*

Tum etiam è Turonensi collegio perscriptum: *Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cum horrendo spectro, sono vocis, motuque corporis energumenam referebat: mox breui gestatione sacratæ agni imaginis, quam à nobis acceperat, est in pristinum restituta.*]

Sub idem tempus Auenioni mulier maligno vexata spiritu, *cui suaserat vnus è nostris, vt conueniret sacerdotem (dato interea parentibus cælesti agno, quem ignaræ insuerunt in vestim) cum consilium obtruncatur, aut differt, a quatuor quasi felibus per fenestram raptata est supra domesticum tectum: mox audiuit humana voce minantem præcipitium, nisi ceream imaginem abijceret, quam in veste habebat. Intellexit illa quid esset, & agnoui suasores mali. ergo magno animo negauit factura statumque conuersa ad preces, relicta est (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto suspensa.*

Anno 1590. Treuiris *acceptam adolescens iniuriam, cum insigni rerum iactura, à quibus minime debebat, ferebat iniquus, quam Christianum deceret: ita dolore atrox & mœroris immodicus, cũ sub cre-*

crepusculum solus obambulat, dæmonem haut occasionum ignarum, aut segnem, obvisum habuit: effigia viri nobilis, atro colore. exhorruit primum, sed salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tristitiæ, respondet quod erat: cui dæmon præcisam omnem spem recipiendæ pecuniæ per validiorum potentiam interuersa: proinde sequatur: compessaturum omnia loci nigoue: Cui adolescens. A notis mihi, & ab amicis imponitur, & habebo fidem ignoto, & quem nunc primum adspexi: bone Deus. Hoc extremo dicto velut fulminatum monstrum hominis in auram cessit. postridie eadem hora idem agitanti, offert se mulier amœno cultu, orat breue spactum secreti recessus: abnegat iuuenis: instanter, repellu. Exin suadet illa, proferat è cubiculo gladium, et in aduersum parietem impingat: recusat principio: demum, nescius quid ageret (aut cura abstulerat mentem) morem gerit: inter feriendum parietem, Deus bene vertat, exclamat: hoc quoque secundum fulmen dæmonem abegit. Redijt & tertio (hærebat enim adhuc infixa animo sollicitudo, & pellax non deferebat) mulierem assimulat pollentem ætate, ac forma: in stuprum illicit lasciua voce, gestuq; nec se continet intra verba, vim adfert renitenti: vociferatur iuuenis opem implorans: accurrentibus subito domesticis, improba facies euanuit: at ipse confectus lassitudine linquente animo repertus: rogatus tumoris causam, & clamoris, ne hiscere quidem: adeo iacebat rigentibus oculis exanimatus, per metum etiam voce amissa: igitur collocatur in lecto, ac refouetur. simulq; reuocatur animus aspersu aquæ piacularis. postridie rem omnem exponit, & nostrorum suasu sacris mysterijs, consecrata cera, cæteriq; armis formidatis diabolo, instructus, ita pertendit ad uersarium, vt apparere desierit.] Bencius in litteris Rhenanis d. anni. Fit tamen aliquando Dei permissu, vt hoc remedium non iuuet, maxime quando per aliud gloriosius vincere decreuit Deus, vt per nudum nomen Iesu, vel Mariæ. vetustissimo id euentu comprobatum Augustæ Vindelicorum anno supra mil. essimum & quingentesimum nonagesimo primo: vbi adepto consecratæ cera cū imagine agni, multis præsens remedium in horrificis a diabolo monstris, & terroribus nocturnis fuit: alicui tamen, q. contemneret dæmon, palā apparens, & magna oblata vi argenti ad flagitia impellēs, retinaculo perrupto. abiectoque inuolucro; Iesu & Maria *inuocata nomina saluti fuere.*] Idem in litter. Germaniæ Superior.

En vnū remediū.

En Secūdū. Tertiū Quartum.

Anno 1589. mulier, quædam, quæ chirographo, quod proprio sanguine conscripserat, se dæmoni deuouerat; *cum resipiscens illud dæmon sæpius ostentaret, freta*, diuini agni, *præsidio, cuius imagine pectus munierat*, cū reddi chirographū sibi iussisset, *tandem vidit illud in cinerem, & fumi lam conuersum ad pedes sibi abijci.*] Idē in litteris Colonienſ. & Treuir. Collegij.

Vndecimum sunt *pia scripta, seu amuleta sacra* ad collum appensa, *vt symbolū Apostolicum*, Initium Euangelij D. Ioan. *In principio erat*, &c. vel psalmi alicuius particula; quo & olim vsi multi, & scribit Eman. Costa Hormutij nostris temporibus, hoc pacto dæmonem ex energumena pulsum. Sed vt hoc remedium sit licitum, duas conditiones D. Thomas exigit: Prima est, vt pijs verbis nihil superstitiosū admisceatur, v.g. si fideret quis figuræ, colorive litteratum, vel modo scripturæ, vel materiæ membranæ, vel atramenti. secūda conditio, vt recta sit gerentis intentio, veluti si pius verborū sensus obseruetur, spes vero figatur in Deum, idque fiat, vel ad professionem fidei veræ, vel ob alium pium, & sanum finem, effectusque a diuina potentia, sub eius beneplacito expectetur. Vide quæ diximus *lib. 1. q. de Periapeis, & periammatis.* Duodecimum accedat, fidei datæ Deo præstatis pura seu *Votorum Persolutio.* Narrat M. Baronius Annal. Ecclesiast. to. 11. anno Christi 1004. ex M. S. codic. Cassinate: quendam Franconem Maringum (familia adhuc superest inter Mosellanos) promisisse Ioanni Canapario secum illo religiosum habitū suscepturos in SS. Bonifacij, & Alexij Romæ monasterio; sed promissi contempto rem à Deo luę anginam percussum. Vicina morte delatum ad monasterium, petijsse instanter, vt in Monachum reciperetur, tandem obtinuisse. *Postquam igitur* (verba sunt auctoris libri) *hæc acta sunt in monasterio, volens Deus ostendere, quātum intercessione horum Sanctorum flectatur ad misericordiam, & quam libera liter liberet peccatores ad eos confugientes: permisit cuneum equestrium armatorum*

Cōment. ver. Ind.

2. 2. q. 96. art. 4.

mali-

malignorum Spirituum per supradictam viam sacram visibiliter descēdere, prædictum franconem requirentem quem iudiciaria definitione se seruum † vicisse glorianter iactabat. Taliter enim alterando, ablatum perquirendo visi sunt venisse ad portam monasterij. Vbi non inuemētes eū reuersi sunt tristes multa nefaria iactātes in Sanctos. Qui dū requisiti fuissent à vicinis monasterij, quid hoc esset, responsum: Franconem seruum eorum ablatum à Bonifacio, & Alexio, & musitando adijciebant, remansisse per quod eum vincere putabant. Quod vbi Abbati et Fratribus ab audientibus nunciatum est, subtiliter perquirentes professionem regularem non illū fecisse inuenerunt. Qua studiosè facta anima illa carne soluta est. Ex quo datum intelligi; quod misericordissimus Deus, quē cuncta monastici Ordinis implere vermisit, meritis Sanctorum Bonifacij, & Alexij, quorum suffragium toto corde petierat ab omnibus insidijs inimicorum eripuit, ad laudē, & gloriam nominis sui. Amen.

† cor. eui eisse.

Vltimum accedat, pulsatio Campanarum Ecclesiæ Catholicæ (nā hæretici magis oblectantur tonitruis bombardarum) quam docet experientia quotidiana dæmonibus adeo infestam, & inimicam esse: vt ab ijs excitatæ tempestates, vel ingruentes impediantur, vel iam ortæ sedētur, & alio auertantur, vt rectè docuit Cōcil. Colonienſe; & confirmat exemplo quodam Venerabilis Petr. Abbis Cluniacenſ. Cum aliquando (inquit) frater quidā, Ioannis nomine natione Italicus, irregularis disciplinæ seueritatem fastidiens, etiam fugere de monasterio cogitaret: ipse ei diabolus Abbatis specie assumpta se obtulit. Nam duobus dæmonibus in specie monachorum se comitantibus, fratri in quodam monasterij loco secreto soli residenti, multaq; secum voluenti, opportunum fallendi tempus se inuenisse credens apparuit, eiq; assidens dixit: Ego (frater) modo huc hospitandi causa diuerti: sed casu te conspiciens, agnoui multa te sollicitudine laborare, multosque in corde tuo cogitationum æstus versare. Quorum causa, licet quibusdam referentibus mihi ex parte nota sit: si tamen eā plenius indicaueris, potero forsitan vtile tibi dare consilium. Vnde, quis sis, & quare mœstus sis, amice quærenti expone. Cumq; frater ille ignoto, vt putabat, homini secreta cordis sui aperire formidaret, & se tantummodo natione Italicum esse respondisset: dæmon, qui monachus videbatur, adiūxit: & ego ipsius regionis abbas sum, & tibi benè in omnibus auxiliari possum. Noui enim, licet tu reticeas, quod Abbas Monasterij huius, & cæteri malè te tractant, neque vt dignum esset honorant, insuper multis sæpè iurijs, vexāt. Vnde admoneo te, vt tibi consulas, & locum hunc omnimodis pernicioſum derelinquas, & mecū recedas. Paratus enim sum te ab his malis eripere, & Abbatiam meam, quæ Cripta ferrata dicitur per ductum, omni te ibi honore sublimare. Ad hoc frater respondit. Ego hinc exire nullo modo possum, quia & clausura monasterij prohibet, & fratrum me multitudo circundat. Tunc diabolus, Nec ego, inquit, quamdiu hic fueris, te in aliquo iuuare potero: sed fac quolibet arte, vt septa monasterij transgrediaris: quod postquam feceris, ego statim adero, teque ad locū meum, vt dixi, perducā. Sed misericors Deus, qui non permittit nos tentari supra quam ferre possumus, non vltra passus est hostem procedere: sed sicut scriptum est, qui fecit illum, applicauit gladiū eius. Quando namque hoc agebatur, fratrum conuentus in refectorio ex consuetudine, hora cænandi residebat: qua expleta, à Priore, secundum morem, vno ictu scilla percussa est. Quo sono audito mox dæmō qui Abbatem se fingebat, actus diuina virtute à fratre, cui loquebatur se abripuit, & præcipiti cursu, ac maximo impetu ad latrina, quæ proximæ erant, tendens, vidente fratre iam dicto in earum se inferiora demersit.

cap. 24. lib. 1. de mirac. c. 13.

Idem quotidie fatentur maleficæ, si, quādo à dæmone ad conuētus ferūtur, vel inde domum referuntur, signū campanæ audiatur: confestim dæmones ipsarum baiulos spurcum onus in solum deijcere, & fuga trepidos dilabi. Recētiores historias ex actis iudiciarij fidelissimè depromptas, cum Martino de Arles, & Grillando, nō paucas, nec illepidas suggerunt Binsfeldius, & Nicol. Remigius; qui sapienter nos admonet cauere à duabus technis Lamiarum, mendacio confutis: dum inquiunt primò hunc sonum campanarum inefficacem esse, postquam tempestas se in territorij, vbi campanæ sunt, terminos penetrauit: quasi verò aliquę potentiæ diuinæ sint metæ ponendæ: vel

Arles, tract. de super st. Gril. tit. de sortil. q. 7. Binsfel. de cōfes. Matef. post cōcil. vlt. dub. 6. Rem g. li. 1. dæmonolat. c. 26.

Deus

Deus nō semper paratus sit nos à maleficiis cum expedit eruere, alterum, dum aiunt, non prodesse sonitum campanæ, cui dum lustrabatur, concubina Sacerdotis nomen imposuit. quo quid magis ridiculum.

Obserua hic (Lector quæso duo.) primò vulgus censere campanas baptizari, quod & Maximilianus I. Imper. putauit, vt patet ex grauaminibus sedi Romanæ ab eo propositis: arripiūt hæretici, & acerbissimè in hunc motem Brentius, Caluinus, Vviceus, quem vocant, *campanæ baptismum*, inuehuntur. Sed hic mos illorū est, affingere. Ecclesiæ errores idiotarum, vt transfugio, & schismati suo nefario, & menstruoso colorem aliquem inducant. *Li. 5. cōt. Prolog. Brenij.* Verissimum est, quod rectè docuit Cardinalis Hosius; campanas nō baptizari, sed benedici. Legant ipsum Pontificale Romanum; de baptismo nihil inuenient. Legant Alcuinum Flaccum, & reperient hęc verba; *Neque nouum videri debet campanas benedicere, & vngere, et eis nomen imponere.* En tibi verè, & integrè ritum totum. an hoc est baptizare? Sed ecce, inquiat aliquis, tibi in capitulari Caroli Magni prohibetur, *ne quis eloca(h campanas) baptizent.* Sed (quod Vitus Amerbachius etiam non diffitetur) non benedictio illa, de qua eius præceptor Alcuinus, sed quæ fortassis tum irrepserat superstitiosa quædam baptizatio, & intinctio campanarū in aquam, prohibetur. Alioquin etiam benedictionē alibi a Gallis Scriptoribus baptismi nomine seio nuncupari. Iuo. *serm. de Sacr. dedicat. Ipsum, inquit, templum suo modo, & ordine baptizamus.*] Quid hoc, nisi benedicimus vel consecramus? Hanc benedictionem etiam Græci olim nouerant. Nam apud Gregorium presbyterum lego B. Theodorum Archimādritam tintinnabulis benedixisse, vixit autem ille D. Gregorij Magni temporibus. Nolę in Campania inuētas campanas Strabus est auctor, *lib. de rebus Ecclesiast.* inde à Nolis nolæ, a Campania campanæ, putatur ante mille annos D. Paulinus Nolanus Episcopus instituisse, vt tubis veteris Testamenti argenteis & corneis succederent; & populum ad festorū cultum, missarum solemnia, & horas Ecclesiasticas conuocarent: quid hic Deo displiceat? benedicuntur, vt fragore suos spirituales hostes terreant & repellant. quid hic superstitiosi? Nomen illis in Beati alicuius honorem imponitur, vt illius. quasi commendetur tutelæ vas metallinum, diuinæ laudis instrumentum, quid dignum reprehēsione? Effectus illos nō tribuimus formæ seu arti, vel naturæ metalli. Non obtusa adeo Catholici pectora gestamus, nec Sol veritatis ab Ecclesia tam procul auersus radios suos elongauit. Non asserimus, quod Petr. Mexia, discuti has procellas vi sonitus aerem dissipantis. fecerit hoc efficacius sulphurea belli machina, poppysmis foret velle Iouis fulmen dispellere. foret in Gentilium opiniones deliras incidere, de æris sonitu dæmonum fugatore; de quibus videndi Alex. Aphrod. & Macrobius. Tribuimus ergo vim, efficientiāque omnem consecrationi, siue benedictioni, sic diuino iussu, seu dispositione operanti. Dei virtus Dei digitus agnoscendus talia Deus diuinæ suæ protectionis, & potentiæ suauiter omnia disponentis, & fortiter operantis signa, notasque Ecclesiæ sponsæ suæ tribuit. Serui nequeam dæmones hunc sonum, quasi DEI viui imperantis fugam recognoscunt præconium: haud aliter quam subditi omnes, etiam inuiti, regij saluiconduxus signum reuerentur.

In Sluef. var. lect. lib. 2. c. 9.

Alexan. Probl. 43 li. 2. Macrob. li. 5. c. 19 vid. magium miscel. li. 4. c. 14.

Obseruandum præterea, Non semper Ecclesiastica ista remedia esse efficacia, neque semper homines per ea maleficijs liberari: duas verò huius rei causas præcipuas videri, alteram peccatum maleficio læsi, vel medicinam adhibentis, maxime si ea non vacet superstitione, vel si modicam spem fidemq; habeant; propter quæ indignos effectu se præstant: causam cessationis alteram, maius bonum ægri, seu læsi, nam afflictio, & egritudo solent à multis peccatis homines abstrahere, aut præterita peccata expiare, aut patienti meritum adaugere, & spectantibus patientiæ, aliarumque virtutum specimen præbere. Quid? quod & Gentiles intellexerunt, præstabilius, & felicius esse, patienter aduersa tolerare, quam illæsum nihil omninò aduersæ fortunæ degustare?

Vide de his Guil. Parisiens. li. de leg. fol. 44. et Steph. Durant. lib. de ritu. Eccl. 1 cap. 21. Bin. sel. sup.

Num. 10 & 29. Leui. 23. Sophon. 1. Ioseph. l. 3. antiq. cap. 15.

CA-

CAPVT III.

Quorundam remediorum Ecclesiasticorum contra calumnias hæreticorum defensio.

Vide D. Aug. lib. 22. de ciuit. Dei ca. 22. & di. 83. 99. §. 79. & Chrysost. hom. 8. in cap. 4 ad Rom.

SOlemnia semper insaniunt; qui ex Ecclesiæ matris gremio, ab eruditione, & pietate impiumes pulli euolarunt; quotiescunque vel rei tractatio, vel male illos mens adigit de cerimonijs, tribusque Ecclesiæ Catholicæ differere. Ferunt tamen inter eos furoris, & maledicentiæ palmã, qui Theologiam vix, ac ne vix quidem à limine salutarunt: imprudentes quidã Medici, arrogantes grammatici, & lutigiosi leguleij, abiit iurisconsultos vocem, & sanctum, augustumque nomen tabulis prostituam; qui diuinæ sapientiæ, cui vera iuris disciplina innititur, tam sunt expertes, quam maledicentiæ virulentæ periti, & superbia hæretica turgidi. Luminaria iuris duo, vnum sæcularis, alterum Ecclesiasticæ iurisprudentiæ, sunt: hoc soli, illud Linæ non absre simile dixeris, iubar vnũ fudit radiatus apex Imperatorius, alterum Pontificius Solem hunc è mundo tollere conantur hi tabulæ, quia Pontificum, qui B. Petro, in clauium, & legislationis potestate, succesisse; sanctiones ignibus traditas, ex hominum memoria, & tribunaliũ subsellijs excutere obstinatè nituntur. Diuinum ergo ius ignorant, quod nõ agnoscunt: quare nec iurisconsulti, sed leguleij merentur audire. Vnus de hoc grege caninam suam facundiam ante aliquot annos, in rabiosi fori iurgijs, vænalem scriptis vno in capite satis: παρεργόν prodidit; sed & insciti am suam, & antiquitatis omnis ignorationem, quin & celebri læsi ve saniam simul orbi propalauit, Godelm. *lib. 1. de Lamijs c. 6. a num* 21.

Pro exorcismis.

Reprehendit primo *Exorcismos* Pontificiorum; & dicit annumerandos exorcistas Pontificios incantatoribus, cur quæso? *primum, quia Aretius scribit, hos vt plurimum esse Magos.* scribit Aretius? vah; quantæ fidei? quantæ nimirum hostis Pontificiorum, hæreticus Suinglianus. idoneum testem, cui credas iniutato. hoc cine est Iurisconsultum esse, tales testes adducere? sed video addi multos alios; & quos honoris (credo) causa nominabat, Chennitium, Lauaterum, Peucerum, Bodinum, & Vvierum. bene quòd eiusdem farinæ bene quod hæretici aperti cæteri, vnus, vel hæreticus, vel fidei nullius statæ, in testabiles omnes; & vna linea inducenda nomina, vno verbo reijciendi: *inimico iurato contra hostem non creditur.* Addit probationem secundam, *vt in cantatores diris euocationibus diabolos ab inferis euocant: ita exorcistæ malignos spiritus ex hominibus, & animantibus certis precibus recitatis, & vsurpatis, additisque aliquibus cæremonijs, characteribus, execrationibus, & sæpe repetito Dei nomine, Mariæ & Sanctorum eijcere conantur.*] Vide comparationem, & ride, incantatores diris carminibus dæmones ex inferis euocant: &c. imprimis falsum illud, Incantatores ex inferis dæmones elicuisse: aerij tantum fuere, & nondum in inferni malam mansionem compulsi. inde nullis patet exitus ad Magotũ carmina. Soli Deo hæc potestas eos emittendi competit. Sed ignosce hoc erratum Leguleio; & qui ex Chemnitio, Aretio & Lauathero lectis obiter, subito Theologus. Deinde non qui conatur pellere de corporibus dæmonẽ idcirco Magus, quia conatur, Sed si magico ritu conatur. idcirco (inquiet) dixi id eos, *conari certis precibus, characteribus, execrationibus, &c. de characteribus*, quod ait mendacium est: Pontificij exorcistæ ijs non vtuntur. de *precibus*, fs respondeo, illas, quę in Pontificali Romano præferibuntur, Sanctas, & pias esse, nihilque continere, quod sapiat superstitionẽ: vel, credo, quid illud? *Execrationes*, diabolo ingeruntur non vt hosti conuicia tantũ, quod magicum tamen non foret, sed abventibus auctoritate, à Deo, Apostolis, & successoribus eorum concessa, in pœnam criminis diaboli, & pœnæ illius à Deo inflictæ commemorationem. quid hic magicum? Dei nomina repetuntur, quia Dei potentia his declaratur: eaque declaratio dæmoni admodum odiosa, Deo honorifica est. nam Dei virtute se exorcista dæmonem expulsurum sperat, & confitetur, quando tamen B. Virginis, & Sanctorũ nomina adiunguntur, (nec enim id frequenter fit) idcirco adiunguntur, vt sit quod dæmonem mordeat: qui se ab his sæpè victum, sæpè triumphatu meminit, & tali nominatione vehementer cruciatur: præterea, vt hi Sancti, & præsertim

Dei-

Deipara Virgo Maria (quam contẽptim A caninum illud os Mariã, nude nominat) intercessione sua energumeni à Deo liberationem obtineãt? Quis (ò caput insanũ) queat hoc incantationi ascribere? multi verstrum Sanctorum inuocationem, quam calumnioſe, tam inepte, ac frigide, in hũc vsque diem impugnarunt: non eo tamen insaniæ prouecti, vt Magiam in hac inuocatione vllam causarẽtur. Fatetur postea, *in Ecclesia primitiua peculiare donũ fuisse, voce humana, et potestate diuina de corporibus obsessorum exigere diabolum, vel compescere, & hi* (ait) *dicebantur Exorcistæ, propterea quod manus vexatis à caco dæmone imponebant, & solemnibus quibusdam imprecationibus & obtestationibus dæmones eijciebant.*] Igitur te ipso (mi homo) teste in Ecclesia primitiua *Exorcistæ*, fuerunt: qui quo nũc nostri eodem & nomine dicebantur, & eadem ex causa, & eodem ritu, ac munere fungebãtur. Quid igitur in nostris culpas? an idem culpas in veteribus? illosne incãtatores etiam tacis? non opinor. Si non facis, cedo discrimen: cur nostri incãtatores, & nõ illi, qui quod nostri faciebant? si discrimen nullum ostẽdere potes: nonne mortalium inepissimũ te calumniatorem merito pronũciemus? Sed ecce discrimen. *olim hoc in primitiua* (inquit) *Ecclesia fuit peculiare donum: cũ autem hoc donum eijciẽdi dæmonia in Ecclesia desijsset, κακοζηλίαι, illa ad superstitiosos exorcismos, & ad Magicas verius incantationes transijt, vt Chemnitius ait.*] Pergit nobis. Oraculum suum ex Chemnitij cortina depromere. Nos Chemnitiũ cæteris, quibus eius libri referti sunt mendacijs, hoc imprimis illustre adiecisse contendimus, nec simplex istud, sed in vno multiplex mendacium. Primò mentitur, cum ait, hoc donum eijciendi dæmones in Ecclesia desijsse: quando enim desijt, quod quotidie videmus per totam Europam, vbi Catholica viget, vigere: quod in vtramque se Indiam propagauit? Indicarum rerũ annales euolue, adi templa Catholicorum per Italiam, Germaniam, Gallias, Hispaniã: frequentius nihil inuenies narrationibus veritissimis electorum dæmoniorum. Desit hoc donum in Protestantium Synagogis, fateor: sed illę, partes Ecclesiæ esse, schismate nefario, desierunt. Secundo mentitur, κακοζηλίαν, vocans hanc obseruationem Catholicorum. Obtemperant illi diuinæ iussioni, & ritum ab Apostolis per manus acceptum retinent: sibi promissum sciunt: *In nomine meo dæmonia eijcient.* fidei, quam mordicus tuẽtur, hanc promissionem annexam fallere sciunt non posse. hac illi fiducia, & proximorum iuuandorum caritate inducũtur ad suscipiendum cum dæmone certamẽ: hac freti, diuina eos iuuante gratia hostẽ occupatis sedibus etiamnum expellunt. *Vid. Thyraum de dæmoniac. p. 3. cap. 40.*

Tertiò mentitur, cum ait ad superstitiosos exorcismos deflexisse & Magicas decantationes. Proferant exorcismum aliquem superstitiosum, ex Ceremoni. Eccles. Roman. quod nominant. Proferant, inquam, si possunt. non protulere, quia nõ potuere. In re tam graui, tam capitali, nudis assertionibus vtendum non fuit. non fuissent vsi, nisi mentirentur. Ex mengilli bello video illos quiddam fruſtulatim intexuisse de Nominibus Deipara: quæ nomina illi sane, vereque tributuntur: si pietas, ac deuotio Mengrilla sibi certo fuit adijcienda cæteris: quibus Dei virtus dęmoni obijcitur, quaque ille iubetur egredi: quid magnopere culpãdum, nisi illis, qui Deiparam vilis mancipij loco habẽt, qui eius laudes, & præconia non ferunt? Sed nec nos omnes priuatos exorcismos à diuersis exorcistis pro cuiusque deuotione cõpositos, defendimus: solum Ecclesiæ Catholicæ ritum, & publica Ecclesiæ auctoritate introductos exorcismos, tuemur: hos ab omni superstitione vacuos, & expertes incantationum asserimus: neque hoc certamen subire contra quemuis aduersariorum detrectamus. hinc in nos tela torqueant, si quæ inuenient: hoc ipsi scuto facile illa depellemus, ne latus hauriãt. Probandi onus illis incumbat. nondum probauere. Nec probabunt. quid enim queant idoneum mẽdacio profuere probando? Veritas mendacio nequit suffragari. molestia nos liberasset Godelmannus, si quid in Cærimonia exorcismi Magicum sit, attulisset. Non disparemur, nec singula persequenda forent: in exorcismo, *persona, res, verba, intentio*, reperitur. Personæ culpa nulla: non obsessi, cui licet ab Ecclesia remedium petere, quam nouit pharmacopeian à Christo morbi spiritualibus institutam. non exorcistæ: nam institutus hic ordo iam ab Apostolorum

ferme

Sectio. 3. remed. 4

ferme temporibus, *vt dictum cap. præcedenti.* non eorum ornatus. Nam stola cinguntur, eamque energumenis injiciunt, qua meminere feliciter sic vsum Pontiũ Boneuallensem Abbatem: sciunt hac dæmonem quasi ligari, & memorem fieri, eum esse Christi captiuum, & à Christo subiugatum. superpelliceum induũt, quia hoc ordinis & officij eorum est signum: sicque significant se in pugnam non priuata temeritate, sed ab Ecclesia stipendiatos, auctoratosq; procedere. Rerum, quæ adhibẽtur vitium nullum inuenias, si adsunt accensi cerei: testantur lucis aduentum expectari à vera luce Christo, & fugam potestatis tenebrarum: si flagella, & alapæ accedunt, moderatæ: fit, non vt corpus obsessi lædatur, sed vt contumeliæ impatiens obsessor diffugiat. vsum hoc re medio, D. Gregorium, D. Hubertum; & alios feliciter, docuit: qui de his ritibus egregie Pet. Tyræus, cuius tantum nunc vestigijs insistimus. Manum exorcizãdis imponere, docuere Apostoli, & vir Apostolicus B. Martinus, cum Tetradij seruũ Treuiris expulso dæmonio liberauit. Eucharistiam in hunc finem energumenis, & ostendere, & sumendam præbere: quã efficax semper, & frequens fuerit: legere potuistis cap. præcedenti, nec opus repetere.

Vita S. Bern. li. 4. cap. 7.

d. p. 3. ca. 46. cum adi. Lector.

Sectio. 3. remed. 2

De verbis res æque expedita. Verba exorcismi (vt recte Thyreus) vel ad Deũ diriguntur, vel ad Sanctos, vel ad dæmonem, si non sufficiens ista diuisio: ostendant quid desit: equidem nihil inuenio. Ad Deum dirigitur petitio, vt peccata remittat, vt misereatur obsessi, vt potentia sua dæmonem comprimat, & exire compellat. Hoccine Magicum dicent? tollant igitur orationem omnem, vt ieiunia sustulere. Negent fidem historiarum omniũ: quibus efficacitas orationis in dæmoniũ expulsione cõtestata respuant Christi Domini auctoritatem, id in D. Lucæ Euangel. *cap.* 9. asserentis Ad Sanctos quæ diriguntur, diriguntur vt ad Dei familiares amicos, & cœlestis regiæ intimos Palatinos: gratia valentes, vt nobis impetrent, quod à Deo obtinere contendimus: petimus, vt ipsi intercedant. Eorum adiungimus interdũ merita: non vt æqualia Christi meritis (per hæc enim illa efficacia sũt, & sine his illa nullius meriti forent penitus separata) nec enim vt meritum Christi deminuant: sed vt primum, & præcipue Deus filij merita aspiciens, & oculos vltra porrigens adijs tincta, imbutaque merita Sanctorum, fructum meritorum filij tam longe patentem, & per omnia membra corporis sui influentem confidorans: citius moueatur, seque à nobis exorari patiatur. Sic ergo per Christi & famulorum Christi merita, interdum exorciste obsecrant. Nec ociosa est Sanctorum nominatio: quorum olim nomen dæmones non tulisse constat: ex ijs, quæ de B Antonij nomine Athanasius, & de Litaniarũ recitatione alij tradidere. Nihil ergo Magicum in his ad Sanctos verbis. Dæmonem exorcista alloquitur, increpando eũ seuere, & comminatorie, & per modum imperij, sicut habẽs auctoritatem à Deo: quo modo loquendi, & eiiciendi dæmonem Apostoli vtebantur, sequuti exemplum Christi: sic etiam solitos increpare dæmonia primitiuæ Ecclesiæ sanctos viros docet Beatus Cyprianus ad Demetrianum, *Adiurantur a nobis, & torquentur spiritualibus flagris, & verborum tormentis de obsessorum corporibus, ejiciuntur dæmones.* & omnium optime Prudentius.

Vid. sup. d. sect. 3. remed. 5.

Intonat antistes Domini. fuge calli de serpens.
Exue te membris, & spiras solue latentes.
Mancipium Christi, fur corruptissime vexas?
Desine. Christus adest, humani corporis vltor:
Non licet, vt spolium rapias, cui Christus inhasit.
Pulsus abi, ventose liquor. Christus iubet. exi.

In Apotheos.

Nec Christi Iesu nomen solum inculcatur, sed & alia Dei nomina, & cuncta Christi miracula. idem Prudentius:

...torquetur Apollo.
Nomine percussus Christi, nec fulmina verbi.
Ferre potest. agitant miserum tot verbera linguæ
Quot laudata Dei resonant miracula Christi.

Addunt *adiurationi* (qua voce vsus Cyprianus) dum *exorcizant* (sic etiam Tertullianus locutus) alia nonnulla: petunt no-

Videsup. sect. 3. remed. 1. et Thyr. supr. n. 649

Item, 4.

men dæmonis, quod Christi faciunt exẽplo (*Marci. 3.*) & fieri solitum superius docui. & si hoc licet, cur etiam non liceat petere, vt socios indicent, vt sciamus, cũ quibus confligendum: petunt causam ingressus: vt à similibus peccatis alij caueãt, & eo vitato, vel expiato facilius sanetur energumenus, signum egressionis petũt, vt confiteriam vere liberatum ægrũ. Mendax quidem est diabolus: sed exorcismi vetum inuito extorquent. Denique iubẽt illum incertum locum proficisci, verbi gratia, infernum, quem ei Deus ab æterno præparauit: vel desertum aliquod, vbi nequeat hominibus nocere. Hunc illi locum exorcista tantum desinit, sub spe diuinæ ratificationis: eiectiones enim habemus promissionem, exilij illius exempla quædam, non tamen promissionem. Restat mens siue intentio exorcistæ: illa Magica non est: quia sperat, & cupit duntaxat, pro officij sui ratione, ac munere, diuina potestate sibi concessa, & promissa, dæmonẽ in Dei nomine eijcere, & suæ consortem naturæ hominem ea miseria eripere. Si ergo nec in mente, nec in verbis, nec in rebus, nec in personis Catholici exorcismi, quicquam est, vel superstitiosum, vel incantatorium: eant nunc Nouatores nostri, & toties in hac lyra delirent.

Pergamus ad Impij hominis reliquas inaniloquentias. Ait. *Salem quoque exorcizant, vt sit omnibus sumentibus salus animæ & corporis, & fugat diabolum.* Hic iterum nugatur. Salem exorcizamus, & quidem formula, quæ exstat in Romano Missali, inde petat, qui volet. Exorcizare, licet vt iam probauimus. Creaturis benedicere licet, nam & Christus pani benedixit, & aquę, & alijs creaturis primi Christiani benedixerunt. Multa testimonia protulimus capite præcedente, & alia cõtexuit Thyræus noster. Addo nunc solũ testimonium B. Dionysij Areopagitæ, qui in Baptismi ritibus, & olei benedicti (seu chrismatis) & crucis signi, & benedictionis, seu sanctificationis aquæ simul meminit, his verbis, vt Perionius vertit: Cum ei (*baptizando*) plane vestes ministri detractæ erunt, tum sacerdotes sacrum vnctionis oleum afferunt: ipse cum inungendi, ac perfundendi ter exprimendo signum crucis initiũ fecit, virumque deinceps per fundendum toto corpore Sacerdotibus tradidit, ad Matrem adoptionis venit: eiusq; sacra appellatione, inuocatione neq; sanctificationis aquis, cum eas trina vnguenti perfusione, &c. Græcè clarius. καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν ὁ ἱερεὺς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον. ὁ δὲ, τῆς χρίσεως διὰ τῆ σφραγίσαι τρὶς ἀπάρξαμενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι ἅπασι χρίσαι παρασκευάζει παραδοὺς αὐτὸς ἐπὶ τῶν μητέρα τῆς υἱοθεσίας ἔρχεται. καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καταγιάσας, καὶ τρισὶ τῆ παναγεστάτῃ μορφῆ σταυροειδέσι χύσεσι, &c. In formulis autem quid reprehendi meritò potest. En illas bona fide. *Salis hæc est, Immensam clementiam tuam, Omnipotens æternæ Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam in vsum generis humani tribuisti, benedicere, & sanctificare digneris, vt sit omnibus sumentibus sanitas animæ, & corporis, & quicquid ex eo tactum vel aspersum fuerit, careat omni immunditia, omniq; impugnatione spiritualis nequitiæ, per Dominum nostrum Iesum, &c.* Ecce totam, quam fraudulenter truncatam exhibuit aduersarius: neque in ea dicitur, *vt fugat diabolum*, quod ille fingit: nec mens illa nobis ea dicentibus, credere salem efficientem fore causam effectuum illorũ, sed illo sale vtentibus, oramus, vt per Iesu merita Deus petita largiatur. Eadem formularum sequentium. *Aquæ, huiusmodi, Deus, qui ad salutem humani generis maxima quæque sacramenta, in aquarũ substantia condidisti: adesto propitius inuocationibus nostris, et huic elemento, multimodis purificationibus præparato, virtutem tuę benedictionis infunde: vt creatura tua mysterijs tuis seruiens, ad abigendos dæmones, morbosque pellendos diuinæ gratiæ sumat effectum, &c.* Vbi hic illud, quod crepant aduersarij, *aqua benedicta deleat tibi tua delicta?* Vides effectũ non tribui efficacitati aquæ, sed diuinæ gratiæ, quam sibi concedi postulat, qui aquam sumit: vt illi Ecclesia gratiam diuinam orauit. Herbas quoque benedicimus, & ramos palmarum, & cum benedicimus rogamus: *vt quicumq; ex eis acceperint, accipiant sibi ad protectionem mentis, & corporis, &c.* Mentitur autem Leguleius dũ scribit, hæc verba: *Herbis quoque à se exor-*

Exponit Pachym. τῶν κομβῶν τρὰς. ne de Deipara dictum putes: sic etiã Maximus. fol. 75.

Pro aquę benedict.

Sect. 3. remed. 9. d. par. 3. c. 45. annumer. 625.

De Eccl. Hierarc. de Sacramentum illuminationis.

exorcizatis certa, & concepta verborum forma has vires affingunt. quod omnes, qui vtuntur ex eis benedicantur, & sanctificentur, & sit eis sanitas animæ, & corporis. Et omnibus hominibus pecoribusque, qui ex eis gustauerint, omnem putredinẽ, & omne phantasma diaboli, & omnẽ morbum, pestilentiam & dolorem expellant.] In his verbis primum mendacium est, nos herbas exorcizare: tantum enim illas benedicimus, quod quantum discrepet ab exorcizatione, vel pueri norunt. alterũ est, quod nos has vires ipsis herbis sic benedictis tribuimus: hoc falsum est. nam tribuimus ipsi Deo per illas herbas, vt per morale instrumentum, sanitatem, & alia illa reliqua operanti. Tertium est, quod his putemus homines iustificationem cõsequi. Nihil enim tale vnquam Ecclesia Catholica somniauit; non modo non dixit, vnde colligatur eam iustificationem alteri rei, quam quibusdam sacramentis tribuere; vel vt putarit hæc esse sacramenta. Sed pergit mentiri, & maledicere; *De agno Dei ex cera, & lana confecto, atque à se consecrato asserunt, peccatum frangit, vt Christi sanguis & angit.* ò impudentẽ insaniam: Tunè vnquam Agnum Dei vidisti, qui ex lana confectum putas? si non vidisti, vbi legisti? si nec legisti; vel finxisti, vel audiuisti. ex auditu solo narrare talia, leuis est cordis, & nimis creduli; fingere, dignum hæretico, dignum filio diaboli: qui mendax ab initio, & in veritate non perstitit. disce materiam. constat cera virginea, chrismatis balsamo, & aqua benedicta. Benedicit nõ quilibet, sed solus Romanus Pontifex; forma hac vtitur, inter alia (longũ enim foret ritum totum ascribere) *Quæsumus Domine, hoc agnos, quos de cera virginea in tuum honorem formauimus, sacra, & perenni vnda, balsamoque sacri chrismatis perfusos, benedicere, sanctificare, & consecrare digneris: quatenus à te benedicti: virtutem accipiant, contra omnia diabolica tentamenta, & omnes portantes tuti esse possint, inter aduersa, & prospera: vt tua consolatione accepta nullum periculum timeant, nullamq; formident vmbram, nulla sæuitia diaboli, aut versutia humana illis nocea, sed fortitudine tuæ virtutis roborati, tuæ consolatione glorientur, qui verè paracletus diceris, &c.* En materiam, en finẽ, & formæ preces. en cui tribuatur efficacitas. Quid in his carpi dignum aut culpari? quid non pium, & sanctum? petitur, vt Deus benedicat, sanctificet, consecret, ipsos Agnos: dicitur fieri ad Dei gloriam: petitur, vt cõsolatione sua Deus propitius sit hos agnos gestantibus. Vbi hic audis comparationem sanguinis Christi, & agni huius? vbi hic tribuitur agno peccati fractio. Apage calumniator cum tuo verificatore: si quis Catholicorum, auctor versiculorum talium, cur non reliqua adscripsisti: sano illi sensu suspicor aliquid addebat, quod fuliginem calumniæ tuæ detergebat. Sed quisquis auctor illius versiculi: id nostra parum refert; qui nõ quid singuli priuati, sed quid Ecclesia Romana sentiat solliciti sumus. Sequitur apud rabulam; *De balsamo & oleo, dicunt exorcizo te (audis verba Magorum.)* Siste lector ad hanc parẽthesim. censet homo scilicet eruditus; Magicum esse verbum, *exorciso te.* At ille ipse sui immemor, ex ipsomet Vlpiano paulò ante recte docuerat, Christianos olim vocatos exorcistas. Vnde quæso si non ab exorcizando, siue adiurando (nam nihil aliud exorcizare, quam adiurare, vt patet ex collatione textus Græci Euangeliorũ cum Latino) si ergo exorcizo est verbum Magorum: certè qui exorcizant, Magi. certe, veteres illi Christiani, Magi fuere, certe Apostoli Magi fuerunt, qui exorcizarunt. nam eos imitati Iudæi illi fuere, qui verbo vsi, quod dicentes Apostolos audierant, dixere: *Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat.* Non vsus fuit adiuratione Christus, sed nuda increpatione, quia, per quem adiuraret, maiorem non habebat. Exorcismos Ecclesiæ agnoscunt, Cœlestin. Primus; Cyrillus, Chrysostomus, Augustinus, Cyprian. & alij Patres: sed omnium antiquiss. horum D. Iustinus Martyr. in Apolog. *Adurati* (inquit) *dæmones nobis parent.* Verum dicat, aliquis dixit, ideo esse Magicum verbum, quia additur; *Exorciso te creatura olei per Deum patrem, &c.* vt fias omnibus, qui ex te vngendi sunt in adoptionem filiorũ Dei per Spiritum Sanctum.] *Item*, vt per hanc vnctionem olei sacrati accipiat vnctus plenam remissionem peccatorum, & sit ad refectionem mentis & corporis, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnemq; ægritudinem mẽ-

De herbarũ & palmarũ benedic.

De agni cerei benedicti.

De balsami et olei benedict.

Num. 24

Actor. 19.

Cyrill. in Thes. Chrysost. hom. de adã & Eua. Augustin. lib. 1. de Sym. Cyprian. ad Demet. Rabanus Maurus. Alc. Strabus. & alij de ritibus Eccles. Cf est. lib. 1. ad Episc. Galliæ, Sallant. lib. 2. c. 16.

tis & corporis. Sed esto nihil hic immutent, sit sane formula solemnis, quid reprehensione dignum? Exorcizatur inanima creatura verbis, se de re dæmon expellitur, vel arcetur: ille se adiurari sentit. notæ huiusmodi locutiones sacræ scripturæ. Iubetur cœlum audire, idem terræ præcipitur, iubentur elementa, & creaturæ inanimæ omnes, etiam imperfectiores meteorologicæ, benedicere Deo, & laudare Creatorem. *Adiurantur per Deum Patrem Omnipotentẽ, &c.* hoccine displicet? an malles adiurari per idolorum tuum Islebiense? *petitur adoptio filiorum Dei.* Nõne licet petere, cuius facta nobis potestas, *vt filij Dei nominemur, & simus?* non tribuitur hæc vis egeno elemento, quod vt signum adhibetur: non tamen vt signum nudum, sed vt verbi accessione ex opere operato efficax sacramẽtum. Semper nobis hæc repetenda, quia non desinunt veterem suam in limo ranæ quærelam concinere. Vim verò hanc, & peccata remittendi, & quæ minora adijciuntur, vt baptismi sacramento collatam docéam, nolite hic expectare: seu quia maioris hoc operæ, seu quia iã ab infinitis, & inter cęteros nostris hominibus Bellarmino, Soarezio & Valentia præstitum. Damnet advertarius Originem; qui *amputari ab hominibus peccata* dixit, *cum in baptismo donatur remissio peccatorum*: damnet Tertullianum, qui dicere non veritus, *Caro abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt & anima cõsecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro manuum impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur.*] damnet Cyprianum, nam scribit hæc verba; *in aquæ baptismo percipitur peccatorum remissio: in baptismo sanguine corona datur virtuum.*] damnet Basilium, cui *baptismus est peccati mors Regni cœlestis conciliatio, adoptionis gratia.* damnet Ecclesiam Græcam, Latinãque, cui semper hic sensus, cuius hæc semper fides. Verum aliud adiungit reprehensionis caput. *Oleo*, inquit, *infirmorum, vnguntur membra humana, quæ sunt organa sensuum externorum, vt per istam vnctionem expietur, quicquid homo istis mẽbris, & sensibus vnquam deliquit. Has vires creaturæ istæ non habent ex naturali creatione, neque diuina ordinatione, aut verbi Dei institutione: ideoque meræ, verè diabolicæ impiæ, & blasphemæ Magiæ, vt rectè scripsit Iacobus Heerbrandus, primarius Academiæ Tubingensis. Theologus. De hac consecratione Papistica ita scribunt Augustinus Lerchemer in suo Germanico tractatu & Doctor Iacobus Andreæ in suis Essingensibus concionibus, &c.* Nam verba subdit Germanica vtriusque; ne esset, quod eruditi, linguæ illius ignari, possent reprehendere. Ne quid autem præclari in verbis illis inclusum putent Lectores: Lerchmer, benedictiones omnes, de quibus iam egimus, abusum Diuini verbi, agyrtarum, & simiarum opus vocat. Schmidelinus autem confirmationis Sacramentum merum diaboli opus appellat, nec aliter probat, quam ex ipsa chrismatis consecrandi formula: & ex crucis signaculo, quod Sacerdos adhibet; & ex exorcismo, quem adiungit. Sed, cum nec exorcismus diaboli opus sit, sed Dei; nec crucis signaculum diaboli opus sit, sed Ecclesiæ ab Apostolis recepta institutio sacratissima? nec informula quicquam, nisi sanctum, & pium, & sacris litteris cõsentaneum, contineatur; rectè sequitur, maledicum, & blasphemum scurram, & diaboli per os eius loquentis tubam fuisse hunc Doctorem Tubingicum Iacobũ Andreæ: cumque benedictiones creaturarum non in circulis, & agyrtarum, aut histrionum scenis natæ, sed semper in vsu Catholicæ Ecclesiæ fuerint: sequitur Satyri personam, & comicum histrionem agere suis maledictis Lerchemerum; vereq; diabolicam, merè nugatoriam, impiam, & blasphemam censuram esse Primarij illius Theologi Tubingensis. probatum id prius: sed addam nunc quædam, vt horum inscitia fiat manifestior. De benedictionibus rerum variarum testis est omnis antiquitas. Species fructuum, quas nõ licet super altare offerre, a sacerdotibus domi benedici, & benedicta à populis sumi, statuit Eutychianus Papa *epist. ad Ioan. & Episcopos Bethicæ*: & Concil. Moguntin 4 c. 39. Aquæ benedictionem statuit Matthæus Apostolus, *apud Clementem l. lib 8 constit. Apost. c.* 31. & eum secutus Alex. I. *epist. 1. ad omnes fideles, habes in c. aquam de consecrat. dist. 2.* & amplexi sunt Chrysost. *in Ioan. homil. 24. & 25. & in Psalm. 22. ad illud, super aquas refectionis*, Ambros. *lib. 1. de Sacrament. c. 5.*

Lane. sub Innoc. 3. can. Elo rent. sub Eugenio 4. in forma Sacramento. Trident. sess 7. c. 1 De chrismate & oleo infirmorum.

Orig. homil. 4. in Cant. Tert. lib. de resurrect. carnis. Cyp. l. 4. epist. 7. Basil. serm. exhort. 4. ad baptism.

Chrys. homil. 40. in 1. ad Corin. Ambros. in 1. ad Cor. c. 5. Aug. l. 1. de nup. & cõcup. Cõc. val. 3. cano. 5.

De varia rerum benedict.

Va-

Varadatus, *epist. ad Leonem 1. habes in Synodi Calcedonens. act. 16.* Chrismatis conficiendi & benedicendi rationem præscripsere nobis Apostoli, *apud D. Clementem lib. 7. Constit. Apostol. c. 42. lib. 8. c. 35. D. Dionysium Areopagit. de Eccles. Hierar. par. 2. c. 2. D. Iustinum siue alium ad Orthodox. q. 14. Cyprianum orat. de unctione chrismat. 3. & cæteros omnes.* Panis benedictionem & Salis, etsi iam probauimus, accedat tamen auctoritas D. Hieronymi de S. Hilarione, à quo benedictum panē omnes sumebant; & Nannetensis Concil. Canon. 9. vbi & formam habes, tantopere displicentem hæreticis; *Domine sancte Pater Omnipotens æterne Deus, benedicere digneris hunc panem tua sancta benedictione, vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamentum, Per Dominum nostrum,* Iesum Christum, *panem vitæ, qui de cælo descendit, &c.* Eadem ratio rerum cæterarum, si venam licet, cæteras licet eodem ritu. Sic cē set Ecclesia Catholica, sic Concilia sanciuere, sic Ecclesiæ lumina docuere, reclamant Heerbrandus, Schmidelin. Lerchemerus qui, quibus tertiæ tubera, cœli stellis, apocalypticæ locustæ illis Ezechielis animantibus, suos sequatur hos de puteo abyssi duces, Godelmanus: nos cum Euāgelicis Magis Stellam sequamur cynosuram, quæ nos ad Mariam, quæ nos ad Iesum perducat tramite inoffenso. Illi benedictionem spernunt, & implentur maledictione: ideo maledicentia os eorum plenum est, ideo in cælum os suum eleuarūt, & blasphemias ore sacrilego, quas adscripsimus eorum verbis, eructarunt. Vires has res natura sua non habent: sed habēt diuina institutione. nam, qui sacramenta instituit Christus, sacramentis vim largiri dignatus fuit: sacramentalibus verò, quæ ab Apostolica traditione recepimus, etiā moralis vis à Deo tribuitur, quam Ecclesia Christi sponsa precibus suis obtinet, in membrorum suorum vtilitatem. Cæremoniarum instituendarum, & curam, & potestatem, Christus Ecclesiæ reliquit, cum mysteriorum Dei dispensationem Apostolis reliquit. ideo. n. Apostolus se ministrum Christi, & dispensatorem mysteriorum Dei dicit. Ecclesia autem eas instituit, quæ & honestati, & cultui Diuino sunt accommodatissimæ: quare dubium esse nequit, quin ex se aptæ sint, & idoneæ ad meritum, & vt gratiā Dei mereantur, ad quam poscendam adhibentur. Vnde & illud fatendum, spirituale aliquem eorum esse effectum: non quidē vt habitualem gratiam, ex opere operato tribuant (quod Sacramentorum proprium) nec etiam, vt vim ex opere operato habeant, ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum: sed quādo res istæ ab Ecclesia benedictæ in ipsa benedictione specialiter ad hunc modum excitandum sunt ordinatæ, per Ecclesiæ orationem: tunc per modum impetrationis, ijs adhibitis, specialiter à Deo aliquando talis effectus tribuitur. dixi, *aliquando*, quia non est infallibilis hic effectus, vt pote nulla promissione firmatus, nisi ea, quæ orationi adiūcta: *Quicquid petieritis, accipietis, &c.* Peccata quoque mortalia remittendi, vim non habent vllam: quia hęc sine infusione gratiæ non remittuntur. Venialia verò dimittendi vim, si ad hoc specialiter ab Ecclesia fuerint instituta, per modum eundem impetrationis habent. potest enim sic orando Ecclesia bonum motus animi impetrare, per quem hominis veniale peccatum deleatur. Expellendi verò dæmones potestas, harum cerimoniarum, & sacramentalium ad hoc ab Ecclesia institutorum, non est posita in physica, siue naturali efficientia: sed morali dumtaxat: eo quod dæmon percipiat signa, & verba humana, & ijs obedire cogatur: tū quia hoc à Deo impetrat oratio Ecclesiæ, & sic exorcista hoc per modum impetrationis a Deo consequitur: tū quia Ecclesiæ data fuit à Christo specialis potestas dæmonibus imperandi; tum quia dæmon virtutem Christi, vel inuitus agnoscat, & credat, & meminerit se victum, & superatum crucis trophæo: sic quasi naturaliter, vt non ferat aspectum crucis, vel mentionem victoriæ Christi, & cladis suæ: ideoque ad hæc timeat, ac tremat, ac fugere malit, quam hæc videre, & audire. Cæteri effectus, nempe sanitas corporis, & fructuum, temporaliumque bonorum conseruationes, & huiusmodi, per modum dumtaxat impetrationis dirēcte & per se obtinentur: per accidens tamen, & per modum remotionis obstaculorum obtinentur, coercita dæmonis potesta-

1. Cor. 4. *vide Cōcil. Trid. sess. 7. can. 1.*

testate: vt solet contingere in exorcismis insectorum noxiorum, & tempestatum, vt post V Valdens. & alios copiose & erudite docuit Franc. Suarex, *in 3. p. q. 65. art. 4. disput. 15. quę est de Sacramentalibus.* Hæc de effectu sufficiant: quę necesse fuit addere, vt aduersarij mentiri desinant: *nos tribuere vim per se diuinam his cærimonijs.* Impudens verò mendacium est: *nos vngere, vt expetatur per illam vnctionem membrorum quicquid illis membris deliquit.*] Dicimus tantum per modum orationis, & precis, ex formula in sacrosanctæ vniuersali Florentina Synodo præscripta: *per istam vnctionem, & suam pissimam misericordiam indulgeat tibi dominus quicquid deliquisti per visum, &c.*] & quoad membra quædam, & nõ alia inungendo, idem illid à Latinis, Græcisque Patribus quicquid agimus, & nouantes reprehendunt, aperte seruandum definitur, & ratio singulorum additur. Lege, si lubet. Non dicimus per vnctionem peccata remitti, vt est vnctio: sed vt est Sacramentum, gratiam conferre, peccata remittere, & infirmos alleuiare: dicimus à Christo Domino institutum, & a B. Iacobo Apostolo promulgatum. Et cum illi præceperint, infirmum vngi, nec nisi in membris vngi queat, dicimus ineptos hæreticos, quod vel nolint in membris vngi, vel alia membra magis vnctioni idonea existiment. Postquam sic Godelm. miser in ritus nostros debacchatus fuit, vnum ex Historia depromit argumentũ. *Inprisca* (inquit) *Ecclesia Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chrysostomum & Clementem legimus. Augustinus quoque lib. 12. de Ciuitat. Dei & Sozomenus lib. 6. cap. 28. scribunt, nihil aliud Dæmonib. pellendis olim fuisse vsurpatum, quam preces coram Deo.*] Videamus quam hæc vera. bene, quod ad Clementem & Chrysostomum relegamur, fatemur in Ecclesiam adduci, vel potius extra Ecclesiam principio in medium ante fores Ecclesiæ produci, Energumenos consueuisse, & populum pro ijs orare solitum quid tum? an igitur Sacerdotis nullum in hac re officium, nisi quod populi? an non tum quoque exorcistæ? si exorcistæ, erat & exorcismus. Exorcistas salutat Ignatius Martyr. epistol. ad Antiochens. ὑποδιακόνους ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς τοὺς κοπιῶντας, ἐξορκιστὰς ὁμολογητὰς. Saluto subdiaconos, lectores, cantores ostiarios, laborantes, exorcistas, confessores.] Quomodo exorcistarum meminit ipse D. Clemens *lib. 8. constit. c. 26.* vbi quod *negat eos ordinatione fieri*: id negat, quia de illis tantum loquebatur, qui per Spiritus Sancti gratiam se exorcizandi donum consecutos miraculis comprobabant. Quomodo Cyprianus scribit, *per exorcistas voce humana, & potestate diuina dæmonem flagellari, vri torqueri?* Quomodo scribit Cyrill. Hierosolymitan. *in Præfat. Cateches.* exorcistas, *per S. Sanctum dæmones effugare?* Quomodo Optatus Mileuitan. *lib. 4.* asserit *per exorcismum Spiritus immundos depelli & in desertum fugari?* Quomodo de exorcistis idem affirmat tot locis Augustinus? Quomodo ipse Chrysostomus (quem aduersarius obtrudit) *exorcismis* (inquit) *& exsufflationibus clericorum ab eis immundus dirigitur?* Mẽdacium verò est, quod dicit Augustinum, & Sozomenum scribere, nihil alius præter orationem fuisse vsurpatum. Nam disserte, *lib. illo 22. c. 8.* D. Augustinus narrat dęmonum vim maleficam ex Hesperi domo non sola oratione, sed & missæ lectione, & aquæ benedictæ aspersione, & reliquiarum Sanctũ puluueris adhibitione pulsam. addit secundo alium adolescentem admotum reliquis DD. Protasij, & Geruasij liberatũ, tertio, narrat Hipponensem virginem cũ oleo, cui sacerdos lacrymas suas instillarat, se perunxisset, mox à dæmonio fuisse sanatam. Et audet miser Augustinum nobis objicere? Audet confingere huiusmodi, quæ tam clara luce mendacij plena deprehendantur? Sozomenum quoque vel non legit, vel non intellexit. asserit ille *lib 6. cap. 21.* non pulsum Macarium orationę dæmonem, sed sola increpatione *vt* (inquit) *Macarij Dæmonum increpauerant, puella ad sanam mentem rediit.* ἐπιτιμησάντων δὲ &c. Et quamuis meminisset solius orationis Hermiæ, non tamen inde sequeretur alias non solitos vti alijs remedijs. Vide quæ fuse narrauimus, & de Macario, & de alijs *præced. cap. sect. 3.* Vnum restat Godelmãi non in nos, sed in ipsum Christum Dominum telum: nempe, ἀρτολατρείας, vt ipse

In fi. Cõcil. in formula Sacramentorũ data Armenis.

Innoc. 1. in c. illud superfluum. d. 95. D. Clemens. d. lib. 7. cap. 42. et seq. Beda in epist. Iacob. ca. 1. Conc. Calilon. 2. canon. 48. Senonense can. 10. Augustanum can. 20. Moguntinum 4. cano. 34. Colonien se. pa. 7. ca. 40. & 50. Trid. sess. 14. Rabanus lib. 2. de Inst. cleric. c. 55.

Lib. 4. epist. 7.

Lib. 2. de Nupt. & concub. c. 18. & 19. Hom. de Adamet Eua.

ipse vocat, crimen: quod explicarat paulò ante *num.* 26. his verbis: *Ad hæc prolatione horum quinque verborũ*, hoc est enim corpus meum, *cum halitu facta, sed panis substantiam mutare, corpus Christi de cælo detrahere, & in hoc illum conuertere, plane magice sibi, & alijs persuadent.*] ò linguam eradicandam stirpitus, os impurum & blasphemias euomens assidue; ergo Christus Dominus Magus? qui asseruit eum, quem manu tenuerat panem, corpus esse suum. Si caro erat, panis non erat. Si panis erat, Christi dictum verum non erat. Sed panis, inquies, remanet cũ carne. Impanationem vestram insinuas, ò artocreatæ: vel sane Christum velut dolio, aut marsupio includis: dignus hoc nomine, qui insutus culleo, vel dolio in profluentem conijciaris. Refutarunt hoc cõmentum, nostri Theologi, quotquot fuere. Nec nobis nunc vacat de *Transubstãtiatione* agere: nec huius loci disputatio est. Videamus ergo, quid hic magicũ, non illorum verborum quinque prolatio, quæ & Christus protulit, in vltima cęna. & Diuus Petrus. & Diuus Iacobus, & Diuus Andræas, in suas Liturgias, seu Missas retulerunt: & tota semper Ecclesia fuit amplexa. Non afflatus, cui nos vim nullam tribuimus, nec etiam alium necessarium putamus, quam qui in verbis proferendis necessarius. si loqui sine halitus exspiratione possemus halitu opus non foret: si crederemus halitus species panis cõtingi debere, superstitiosi essemus, si inhabilationi illi vim transubstantiationis tribueremus, stulti, excerebratique merito audiremus. nihil autem tale Catholici credimus. quare mentitur more suo Leguleius. mentitur etiam cum ait nos nobis & alijs persuadere, quod corpus Christi de cælo detrahamus. Nam censemus, etiam sine vllo Christi Domini motu locali, hanc transubstantiationem fieri posse. si potest per motum localem, cur non potest sine motu locali, ille, qui est omnipotens? nam potest per se, quicquid per causam secundam potest. motus autem localis tantum foret causa extrinseca præsentiæ Christi: nihil autem illi intrinsecũ est vel essentiale. Non est etiam Magicũ, putare panem in corpus Christi conuerti: immo est fidei articulus, ab initio Ecclesiæ semper retentus. dixit Christus, do

A cuere Apostoli, & omnes quotquot per hæresim ab Ecclesia non defecere. sub anathemate hoc credendum statuitur in Concilijs Romanis tribus, duobus cõtra Berengarium, & 3. maximo sub Innocent. III. item Turonensi contra Berengar. item in Constantiensi contra V Vicleph um, in Florentini Decreto vnionis, in Tridentini sess. 13. cano. 2. Patres commemorare longum foret, omnes ad vnum pro nobis sunt: omnes veram Christi car-

B nem in Eucharistia crediderunt omnes adorarunt. D. Iacobus in Missa sua, rogat *vt Spiritus Sanctus faciat hunc panem corpus Christi, &c.* quod etiam in Liturgijs D. D. Basilij & Chrysost. habetur. D. Ignatius Epistol. ad Roman. ἄρτον θεοῦ θέλω. ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, τοῦτο σάρξ τοῦ χριστοῦ, quid apertius: sed & D. Dionys. Areopagita, hunc panẽ viuificum dicit habere vim maximã perficiendæ Sanctitatis τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας. vocat sacratissimam Eu-

C charistiam ἱερωτάτην εὐχαριστίαν. addit Christi Domini sententia iudicatum hoc Sacramentorum Sacramentum, siue mysteriorum mysterium, hoc est augustissimum & præcipuum. καὶ γὰρ ἐσικατὰ τὸ κλεινὸν ἡμῶν καθηγέμονα τελετῶν τελετὴν, accumulat præterea similes laudes multas, & magnificas D. Pauli discipulo dignissimas. Hunc Galliarum Apostolum, cur Gallici Caluinistæ non audiunt: vi-

D deo, quod nequeant eludere testis auctoritatem, eos illo confugere, vt negent esse libri auctorem. Sed quo id negant auctore? nullo quod sciam vetustiore. Quãuis quidam olim dubitarint, statim tamen eorum error ab æui illius scriptoribus fuit confutatus. Quæ dubitandi quæso causa idonea, cum & res verbis, & verba rei respondeant, & vtraque primitiuum illum spiritum Ecclesiæ penitus redoleant? vide (*Lector*) malitiam dicam, an impudentiam? ipsam phrasis antiquitatẽ, quę maxime idonea esse debuit persuadendæ veritati, contra veritatem intorquent. si hoc argumento vti licet, cui veterum libri relinquentur sui? procliue semper fuerit dicere recentiorum aliquem sic scripsisse, vt affectet antiquitatem. cum duo sint ad dignoscendos scriptores idonea indicia, stylus & testificatio scriptorũ aliorum: vtrũque fauet nobis. Stylum negare non pos-

Cap. 2. Eccl. hierar.

Capit. 3. de Eccl. hierar.

Negant Beza in N. T. Scali. & quidam alij de hoc genere.

Illyric. et Scha. F.

sunt prorsus eruditum, & antiquarium. auctores fere innumeri contestantur, Græci, Latinique. Scilicet, isti ignorassent hoc opus post Valentiniani tempora conscriptum: vt asserit nuperus quidam temporum emendator, qui suo se suffragio claui figendi Dictatorem constituit. profert auctorem? coniecturam suam, immo potius veterem Illyricianam cauillationẽ. *Is* (inquit) *vt affectet antiquitatem, μοναχοὺς κοινοβίους, vocat θεραπευτὰς Monachos autem μονοβίους vt vocat ἐνιαίους, ne videretur sui seculi vocibus vti.*] Non credimus hosti monachorum, & illis tam antiquã institutionem inuidenti, &, vt auertat, hæc omnia comminiscenti. Quomodo probas, ideo sic vocasse, ne sui sæculi vocibus vteretur? Potius credendum sui sæculi vocibus vsum, quam alieni hac etiã in re, cum toto reliquo libro cetera vocabula antiquioris illius cuius; quibus nunc vsus, erant sæculi, retinuerit. Puerilis plane illa hariolatio, & acumine isto, quod quæ nec sunt, nec fuere, videre se credit, & alios sibi credere Manlianis iubet imperijs. digna: multoq; magis quod de *Mãdris & Mandritis*, lepidum scilicet apophoretum apponit: cuius merito statua inaurata locetur in Consistorio Lugduno Batauico, vel potius, quod in Miscellaneis Lugdunensibus victi solebant. λείχειν imperetur. Vnde etiam probat Dionysium hunc *quem Simium*, honoris causa, pro sua innata modestia, vocat θεραπευτὰς monachos nominare: idcirco quo apud Eusebium, sic vocatos ex Philone, legisset? credo in bifido Parnassi vertice cum Ennio somniantem didicisse. quasi iam probarit, Eusebio hunc scriptorem esse recentiorem: quamdiu hoc non probat, frustra coniicit nec optimus vates audiet, quia coniiciet pessime. Quæ hæc temeritas est, somnia nobis sua obtrudere, & pro oraculis Delphicis mera coniectanea? Sed profecto tali in veteres quosque scriptores petulantia, & quæ cum ætate augescit, in ceteris solita decrescere, sitque amicissimis etiam grauior, iactantia, præclaras ingenij, & eruditionis dotes mirum in modum dedecorat. Verũ quid illi facias, habet hoc hæresis omnis, Caluiniana præsertim. cunctos spernit, sibi soli sapere, & scire videtur, monitoribus aspera, reprehensiones etiam intristissimas contumelijs, & conuicijs munerat. Tollantur isti næui de corpore pulchro, placebit omnibus labor ille, & feret ætuum. Dionysium Areopagitam auctorem operis Hierarchici agnoscunt ex Græcis, non tantum B. Maximus, & Georgius Pachymerius, & Ioan. Sycopolitanus, qui commentarijs illustrauit, & *in Encomio* Michael Syngellus, Photius, And. Cretẽsis, Ioan. Damascenus, Suidas; sed & Antiquiores his Anastasius Sinaita, & Anastasius Nycenus; & B. Chrysostomus, cui hæc Areopagitæ scripta cognita fuisse, testatur Anastasius Bibliothecarius *epist. ad Carolum Caluum*, eadem non notasse tantum, sed & explicasse commentarijs Dionysium Corinthium, laudat Maximus *in Scholijs* auctorem suum Anastasium Antiochenum ἐν τῷ ὁμιλῷ: & ex his testimonia desumpsisse contra suitempotis hæreticos Cyrillum Alexandrinum narrat Liberatus *in Breuiario*, & multa huius Scriptoris verba suis inseruisse libris, D. Gregorium Nazianzenum scripsit, Billius Prunæus *Sacrarum obseruationum lib.* 1. Billius, ille Nazianzeni lectioni apprimè deditus, idoneus, si quis alius, & locuples huius rei testis. Hilduinum etiam Francum, & Gregorium Magnum, Martinum Papam, & Martirem. Agarhonem, & alios Patres Romanos prætermitto, quibus horum librorum fides indubitata fuit, & ab alijs citatos inuenias, vt & illud in primis notatu dignum, quod *in Bibliotheca sua* Photius commemorauit, Theodorum Presbyterum Græcum ex professo hac de re librũ composuisse, vt conuincerer, ea, quæ habemus S. Dionisij Areopagitæ opera, non esse pseudepigrapha, & tot ante sæculis quatuor præcipua, quibus nunc hæretici nostri abutuntur, vt ea impugnent, argumenta luculenter dissoluisse.

Ἀνεγνωσθη Θεοδώρου πρεσβυτέρου, ὅτι γνησίως ἡ τοῦ ἁγίου Διονυσίου βίβλος· δυελύσατο δὲ ἐν τῷ λόγῳ ἐνστάσεις τέσσαρες: μίαμὲν ὅτι εἰλικῶς γνησία: πῶς ὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἐν αὐτῇ ῥηθέντε, καὶ χρήσεων τινὸς τῶν μεταγενεστέρων πατέρων· δευτέραν ὅτι Εὐσεβίου ὁ Παμφίλου ἀναγραφῶν ποιησάμενος τὸν συγγεγραμμένων τοῖς μακαρίοις πατράσιν ἡμῶν βιβλίων, ὐδεμίαν ταύτης μνήμην ἐποιήσατο· Τρίτη δὲ, ὅτι πῶς τῶν χειροτονιῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ μαχῆς τὸ

γνό

χρόνου αὐξηθέντων παραδόσεων, ἡ βίβλος αὕτη λεπτομερῆ τινὰ ἐξήνυσεν ποιεῖται. Ὁ μὲν γὰρ μέγας Διονύσιος σύγχρονος ἦν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πραξεων, τοῖς ἀποστόλοις: ἃ δὲ ἡ βίβλος περιέχει, τὰ τελεῖα τῶν χρόνων προκοπὴν (καὶ) ὡς ὑστέρου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντος παραδόσεων ὄντα ἀναγραφήν. ἀπίθανον δέ, φησὶ μᾶλλον δὲ κακόπλαστον τὰ μετὰ πολλὴν χρόνον τῆς τελευτῆς τὸν μεγάλου Διονυσίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐξηθέντα, Διονύσιον ὑπολαμβάνειν ἀναγράψαι. Τεταρτη δὲ πῶς μεμνηται τῆς τοῦ Θεοφόρου Ἰγνατίου ἀποστολῆς ἡ βίβλος. ὁ μὲν γὰρ Διονύσιος τοῖς τῶν ἀποστόλων ἐνίκμασι χρόνοις: Ἰγνάτιος ὁ ὅστις Τραϊανῷ διὰ μαρτυρίου ἠθλησεν ἀγῶνα, ὃς καὶ πρόβραχύτης τινὰ τῆς τελευτῆς ταύτην ἀποστολὴν, ἧς ἡ βίβλος μνημονεύει γράφει. ταύτας ἐν ταῖς τέτταρας ἱστορίας γιαλοῦσαι ἐπαγωνισάμενος, βεβαιοῖ (τόγε ἐπ' αὐτῷ) γνῶσιν εἶναι τοῦ μεγάλου Διονυσίου τὴν βίβλον, hactenus Photius.

Si quid aduersarius nouit, quod nec Lutherus, nec Valla, nec Erasmus, nec Flaccus Illyricus, nec Beza obijcere, amabo, proferat in medium. Veritatis amator sum, vt qui maximè audiri cupio, & audire, docere, & discere amo. eandem feram reciprocare non amo: abstineat velim, quæ iam alijlli præoccuparunt. & recenti memoria, à Galen. in Areop. Matth. Galeno Belga, & Cæsare Baronio, valide calcata protritaque. Dignus fortassis, cui potius, quàm tot Græcis doctissimis, antiquissimisque Patribus credamus, quem doctiorem, acutionem, sapientioremque arbitremur. opponens os columnatum tot Ecclesiæ luminibus, tot fidei columnis. dicat se vnum melius nosse characterem Dionysianum discernere, quàm Chrysostomum, Cyrillumque: passos sibi per ingenij stuporem imponi. Græcæ linguæ ignaros fuisse Marsilium Ficinum, Ambros. Camaldulensem, Perionium, & tot sæculis priorem Ioann. Scotum illum, alium à Dunsio & Maiore, qui quatuor pro Areopagiticis libris cum verterent, agnouere. Occalluimus ad similes Phyrgo polynicis Nitiobrigis Trasonismos. Qui saxorum nouus epigrammatarius, Lucano sculponeis os batuit. qui Manilium docet Astronomiam, qui in Geometricis adhuc discipulus, & malè calculi subducti à Lanista deprehensus, Baron. Annal. tom. 2.

A supra Euclidem, & Archimedem sapit, qui Taeitum Suetoniumque eius, quo vixerunt temporis, & quod ex tabulis publicis didicerant, rationem dedocet: cui Eusebij aniles, & pueriles alucinationes manifesta, & Eusebium ceteri Patres puriliter sequuti, præ quo vno cæteri, vt vmbræ nolitant, simioli, fanatici furiosi, hostes veritatis, stupor, qui omnes ludibrium debent, quem nemo reprehendit, nisi qui ignorat, qui in hominibus studiosis huius sæculi, in alijs candorem, in alijs studium, in omnibus sensum bonarum rerum desiderat, (*vtor eius Verbis, nec adfingo quidquam.*] Quem nullus hactenus reprehendit (*oblatra sset dicit*) qui non furiosus, aut flagitiosus, aut indoctus, aut etiam tribus his virtutibus simul exornatus fuerit. Et hic bonos nullos insectatus est, qui illi agyrtæ, scurræ, vel Sophistæ, si quid mutire contra hunc Tē porarium Dictatorem ausi, Hic nullis obtrectatus lenissime, & absque omni penitus ambitione scripsit, quæ scripsit. huic à sapientia moderatio imperata est. Mauult iste modestiam eius omnes, quā iustam irā pauci sentiant: [*benè & verè, hoc quia* iniquam *vult omnes perpeti*, iustam vix *scio, an in quēquam hactenus calamo strinxerit.*] Istius virtutem euitari non potest, quin tanquam vmbra gloria, & inuidia sequantur. Ecce, quocumque se confert, inuenit rupices, & Marrucinos, quibus eius virtus statim subolet, vt suibus Amaracinum. Quocumque it, mittit signa sui. Quisquis perditus est, insanus, virtutum, & bonarum literatum hostis, vestigijs eius eum colligit, & capitali odio prosequitur.] Quam hic de se demisse, quam de alijs omnibus sentit magnificè? Nonne se præbet omnibus, modestæ scriptionis, & humilis animi exemplum illustrissimum? Quanta hæc ignoratio est sui? Quantus stupor his animis cum sis, eos litteris seræ posteritati notos velle? quæ insania arbitrari, adeo omnes hebetes, vt talium verborum vestigij, in anima arcana se iudicando non penetrent? vt hæc humanitate tinctos, & amantes Christianæ pietatis, & officij, non offendant? Nec contentus grassari in singulos, stringit acumen stili in integras Sodalitates & religiosos ordines, à Tridentina Synodo Oecumenica laudatos,

Ex li. de emend. Temporis. & epistol. de vit. Iulij Scalig.

datos, quódque audaciæ intollerabilis est Ecclesiam vniuersam à multis iam sæculis errasse, nec verum vidisse, fretus leuiculis rationibus graui supercilio contendit. Quas qui legunt futiles deprehendunt, cũ alias ob causas, tum quia fingit ipse sibi periodum, & præfigit, quam commentus potius, quam validè probauit: &, cum æquius fuerit normam suam, Ecclesiæ scitis, & veterum placitis accommodare, ipse contra, vult omnem vetustatem edicto noui dictatoris parere, & eadem confidẽtia præceps ingenium, quicquid non est adamussim illam suam, id damnat erroris, Quid verò similius, an errasse vnum, qui cum nullo veterum, nec cũ Ecclesia cõsentit, an errasse veteres omnes & Ecclesiam, eo quod in plerisque ad illam amussim nouam non conueniant? scio cũ quo errare malim, scio quem potius errasse credendum verum tamen fruatur iudicio suo, quia monitioni locus non est, incurrat in omnes vt lubet, qui ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο, non illas Regij Vatis, sed illius, superborum Regis, qui posuit in cœlum os suum, vt thronum figeret in Aquilone, & similis esset Altissimo. Se vitij omnis expertem profiteri, est ne similem se Christo profiteri? Soli tibi Iesu optimè licuit dicere? *Quis vestrum arguet me de peccato* (mortalium nemo expers vitiorum est. Hic tamen permisit calamo chartis illinere, *Quid mihi obijcere possunt, præter virtutem, quam non habeni? Nullius mihi conscius sum, cuius me apud homines pudere debeat.*] Apostolũ puta Paulum loqui, an idem illi licet, quod *vasi electionis*? non sane, non quia dissimilis res, sed is, qui dicit, Si de grauibus flagitijs & publice vindicandis loquitur, egregiam sanè laudem curid opus tantopere iactare, quod cum plerisque commune? Quamuis & Caluinismus, quem profitetur, certè tale, tantumque crimen est, vt si sanæ mentis foret, eius illum perpetuo & pigere, & pudere, & pœnitere oporteret. Si de alijs animi vitijs, quæ hominem dedecorant, & Deo hominibusque minus gratum faciunt, sensit; vt sensisse reliqua, quæ addidit, satis ostendunt: nihil arrogãtius, nihil à veritate alienius dici potuit. fastuositas, iactantia, contemptus aliorum, virtutes credo sunt, non vitia: quàm ab his immunis, quàm integer, si philautia non excæcasset oculos, ipsimet iudicium permitterem. Sed fruatur, inquam, suo iudicio, sibi plaudat, placeatque: vel potius (fac, qui potes, Deus, & hoc animo me ista nosti scribere) resipiscat, & in posterum infrunitæ linguæ, calamoque inferni, desinat, tam laxas habenas permittere. Quod, ad me, puto licere mihi, qui ex omnibus vnus sum in eum aliquid, qui sibi cuncta in omnes voluit licere. Licuit homuncioni diuinum Dionysium petulanter, cur mihi non liceat pro diuo constanter? Mentem saniorem illi opto. conuitia nec curo, nec metuo: ista cessare æquum est, rationes compulsande. Quod sperare non audeo. consuenit vel silentio, si quando nequit respondere, dicta transmittere: vel contemptu, & maledictis certare. Sic factum, pro rationibus & argumentis, quæ expectabam, ecce in Elencho, de Haridæis, quem contra Serarium nostrum edidit, nihil mihi, nisi conuicia rependit, adeo scurrilia, obscœna, & fœtentia, vt nec profligatissimos ganeones in lustris illa sine robore puteum vsurpaturos Fors ista nec limis dignabitur, audiet certè, quod legisse dissimulet, & aliquem vel ex Armoricis substituet.

Incubuit nunquam cœlestis flamma salictis,
Nec parui frutices iram meruere Tonantis,

Causa certè non mereor, qui hæc animo non malo, sin aliter: noui cœlestia à Claudianis tonitruis, & à Ioue Salmonea discernere.

ANA-

ANACEPHALAEOSIS
DVODECIM SALVBRIVM MONITORVM,
QVAE CONFESSARIIS
In promptu esse debent.

MONITIO I.
Dæmones esse.

Vide li. 2. q. 2.

CVM in homines atheos inciderint, dubitantes, an sint dæmones? proponant illis 1. id doceri apertis S. S. verbis passim occurrentibus: 2. hunc perpetuum Ecclesiæ sensum fuisse. 3. hæresim esse cõtrarium defendere: quæ tria probantur à Theologis in materia de Angelis, 4. conuincit ratio effectuum quorundam mirabilium: experientia. vt v. g. subito mõtem vnum loco mouere: bruta loqui: defunctorum simulacra oculis spectanda proponere: linguis incognitis loqui: res fereas (sine magnete) argenteas pateras, aut similia magni ponderis super mensa locata, sine funiculo, aut simili instrumento, attrahere ab vno extremo ad aliud, subsultantia; quod quis foliolum chartæ inter multa sit electurus certò prædicere: chartam ab aliquo ex toto chartarũ ludo extractam, in manibus extrahentis manentem, noua inducta figura, ter facere immutari: facere vt tres, vel plures diuersæ personæ de vna, eademque recogitent: vim imaginatiuæ alterius facere, vt de alia re vix cogitet, quam ea quæ cogenti nota: (*vix*, dico, nam omnino vel voluntatem, vel intellectum cogere, seu necessitate quadam absoluta ad id adigere, nec dæmon potest) facere specula, in quibus, quæ in decem milliaribus fiant, videri possint: trium horarum spacio arbusculã veram spitamæ longitudine ex mensa facere excrescere: facere certæ lucernæ lumine accenso, vt quotquot adsunt mulieres, vestibus se nudent, & quæ natura docet tegenda oculis obijciant, & sic nudæ tripudiare non desinant, quamdiu ardeat in medio apposita lucerna leporis adipe plena & certis caracteribus insculpta, & huiusmodi alia, quæ nobis circulatores ex Baptistæ à Portas scriptis, & disciplina obtrudunt, quorum cum nec naturales, nec artificiosæ causæ proferantur idoneæ, spiritualibus causis effectibus tribui debent, quæ sunt Angeli, & dæmones.

MONITIO II.
Non licere vllum pactum vel amicitiam cum dæmonibus inire.

QVi putant non esse magnum peccatum cum dæmonibus fœdus, pactũ, aut familiaritatem habere, doceantur primò, quanta sit vis, & dignitas primi præcepti prioris Decalogi tabulæ. Nempe illud, vt ordine, sic & dignitate primum esse. Nam digniora esse, ratione obiecti, tria primæ tabulæ septem alijs tabulæ secundæ: & inter illa tria, præcipuum esse primum. Tertium enim potissimum agit de cultu externo, secundum de verborum honore, primum de amore, & fidelitate animi Deo exhibenda, & virtute religionis, seu Theosebias, seu Latrię quare cum hæc virtus Deo gratissima sit, etiam illi con-

Vide lib. 2. q. 4. & li. 4. part. poster. q. 4. sect. 8.

contrarium vitium est odiosissimum, nempe idololatria, & infidelitas. nam est quædam apostasia, proditio, & transfugium ad hostium Dei Principem diabolum: quod peccatum est omnium vitiorũ mortaliu m grauissimum: & ideo huic præcepto à Deo pœna fuit addita, cum Deus testatur se fortem, & zelotẽ esse, & hoc peccatum vsque in tertiam & quartam generationem vlcisci, & vocat hoc peccatum odium sui, eo quod transgressores vocat osores suos. Secundo deceantur omne cũ dæmone fœdus, aut amicitiam cõtra hoc primum præceptum esse. Cum enim inter Deũm, & dæmonem sit quasi perpetuum bellum seu odium (Vnde de dæmonibus legimus: *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper*: & Diabolus vocatur *Satan*, hoc est aduersarius) tenemur nos, vt vasalli Dei, perpetuum quoque & capitale odium cum dæmone exercere, hoc bellum vt Paterpatratus initio mundi Deus indixit, cum dixit Serpenti: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semẽ tuum, & semen illius*. quibus verbis prohibemur vllas cum dęmonibus inducias, aut commercium habere. Idem nos docet Apostolus: *Nolo*, inquiens, *socios vos fieri dæmoniorum*. Idem nos in baptismo promisimus, Sacramento adstricti, Ecclesiæ nomine rogante Sacerdote, & patrinis pro nobis respondentibus non semel, Nos abrenunciare Satanæ, & põpis eius. Cum itaque hoc bellum initio mundi cõditi indictum, & initio Ecclesiæ Christianæ tuba Apostolica renouatum, & à nobis cum in Ecclesia fuimus regenerati iureiurando votiuo sit susceptum, ac promissum; sequitur eum, qui cum hoste pactũ vllum, aut familiaritatem colat: perfidiæ, transfugij, & apostasiæ reum non minus esse, quam vel monachus votiuum deserens professionem, vel miles ad hostem transfugiens; vel Christianus Mahumetismo se addicens. Tertiò moneantur non tãtum hoc Deo displicere, sed ipsis quoq; perniciosissimum esse. Dæmonum enim in homines hodium est inexplebile, & à sui lapsus tempore nunquam illud remiserunt, nec vnquã remittent, aut minuent: si permitterentur à Deo omnes mortales interimerent, quod quia vident sibi non licere, ideo assidue hominib. animæ mortem moliuntur adferre per varias, & multiplices peccandi illecebras: ne, qua excidere beatitudine, homines potiãtur. Odij magnitudo paret ex vehementia, & acerbitate cruciatuum, aut vexatio num, quas intulere quotiescunque Deus illis permisit, vt testantur Iobus, Saræ mariti, D. Antonius, & alij innumeri. Pertinaciam odij docent, Iobus dicens: *Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus*, & Christus Dominus, *vos*, inquit, *ex patre diabolo estis, & desideria Patris vestri vultis facere: & ille homicida erat ab initio, & in virtute non stetit & non est veritas in eo. cum loquitur mendaciũ, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius*. cum dixit homicidã esse ab initio significat hunc eius perpetuum esse conatũ, animas necare: circuire instar leonis rugientis & quærere, quem deuoret, vt ait D. Petrus cum addit veritatem in eo non esse, docet frustra, quem cum illo pacisci, qui totus ex perfidia conflatus est, & ideo cum semper velit nocere, certo tenẽdum nobis, illum nullis blandicijs, obsequijs, aut cultu homini reconciliari placari, aut deliniri: sed quando se beneuolum, aut amicum fingit, tum maius malum hominibus molin. Orig. *lib. 8. cont. Celsum*. Probabile est (inquit) dæmones, cum sint improbi, nec cultoribus quidem suis dexteram, datamque fide seruaturos.

Exo. 20. v. 5.

Genes. 5. vers. 15.

1. Cor. 10. v. 11.

MONITIO III.

Ne iudices hoc negligant punire, aut dissimulent.

QVando confessarij incidunt in Prælatos, Principes, aut Iudices, nimis lenes, & remissos, & negligẽtes in sectæ huius exstirpatione: Monere illos debent, quod sint à Deo constituti ad vindictam malorum, & sine causa gladium nõ acceperint: quod mala, quæ ex eorum negligentia orbi, & Ecclesiæ inferuntur & gliscunt quotidie, seuerissime ab illis exigentur: quod ad damnorum restaurationem teneantur, hoc peccatũ directe, & immediate contra Maiestatem Dei tendere: & idcirco non magis licere Principi diuinã iniuriam remittere, aut dissimulare, quam Prætori licet sui Principis, vel militi sui Imperatoris. Legem illam veteris Testamẽti, *Maleficos non patieris viuere*, non esse

Iob. 41. v. 15.

Ioan. 8. v. 44.

Pro. lib. 5 sect. 4.

dum

dumtáxat iudicialem positiuam, sed iudicialem iuris diuini, & naturalis, & ideo
Exod. 22 non esse per legem Eugenij sublatam. Iudicibus inferioribus non licere vitæ securitatem reis huius delictis promittere, vt crimen spontaneæ confiteantur, & socios detegant: licere id solo summo iudici, qui lege superior, & ex causa iusta, & quando hoc euidens necessitas, vel vtilitas reipub. postulat. Meminerint, si qua damna per eorum conniuentiam, aut negligentiam à maleficis subditi patiantur, si qui necentur, aut ad consortium criminis pertrahantur, sanguinem hunc à manibus eorum Deum requisiturum. Non hominis illos, sed Dei iudicia iudicare. Cauendum, ne fiant socij furum, & nedum, vt Iosaphat, his qui oderunt Dominum amicitia iunguntur,
2. Paral. 19. v 2. iram Domini mereantur videant ne audeant terrificum illud prophetæ dictum Regi Achaz. *Quia dimisit virum dignum morte de manu tua, erit anima tua*
3. Reg. 20 v. 42. *pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Qui denique falsis opinionibus, & erronea sua existimatione decepti conatur iudices abducere, à cognitione, & vltione criminis huius, vel auctoritate, vel calumnijs, illi monendi, vt resipiscant, ne & se conscios eiusdem delicti, vel fautores delinquentium, vel iustæ, & Canonicæ contra hanc hæresim inquisitionis distributores, & impedimenta præbeant, cum periculo incurrendæ excommunicationis. *vt inquisitionis. de hæretic. in 6.* Denique hos omnes honorem Dei negligere, & proinde solere à Deo negligi, & in maximas calamitates, & ignominias abijci iuxta comminationē Heli Sacerdoti factam 1. *Reg. 2. vers. 30.* Quam hoc Babylonijs exitiale dixi *lib. 5 sect. 16. in fin.*

Nahum inter præcipuas causas excidij Niniuæ memorat, quod in ea Magi, & malefici magni fierent *capit. 3. versic. 4.* Eandem ob causam minatur Ierosolymæ Michæas *capit. 5. versic. 10.* Propterea Cananæi deleti, & pulsi sedibus suis. *Deuter. 18. versic. 10.* ex quo loco explicandum iliud de medicaminibus Sap. 12. 4. Numquam id impune Regibus cessit: Saul non excidit regno, nisi postquā Magiæ præsidia quæsiuit: tunt (ait Blesensis)

A *dum Pythonissam consulit in montibus Gelboe cum filijs meretur interfici. Sic* 1. Reg. 28 v. 8.
Ochozias, qui ceciderat per cancellos, 4. Reg. 1. v. 2.
dum de vitæ diuturnitate scrutatur, vita eius tanquam tela texenda succiditur.] ob maleficorum imitationem manasses specimen fit Regis calamitosissimi, 4. *Regum* 21. & 25. cuius peccatum etiam posteri luerunt, nec pacari Deus potuit Iosiæ pietate 4. *Reg.* 22. Iezabelis veneficia nota, sed & præcipitatam de fenestra, la-
B ceratam à canibus. Longum sit alios recensere. Zoroastrem fulmen occidit Magiæ inuentorem. *Plin. lib. 30. capit. 1. lib. 11. capit.* 42. De Ferrando Comite Flandriæ, de Guilhelmo Iuliacensi de Scotiæ Regibus aliquot, de Principe, quem memorat Gerson, actum superioribus libris. de Muleasse Tunetano Rege, non paucis egit Paul. Iouius, de Vortigerno Rege Boethus *lib. 8.* De Græcorum historijs multos memorat Petratcha *lib. 4. rer. me-*
C *morandar. capit. 1. 2. 3.* Si Romanorum Annales voluas occurrent tibi plurimi, quibus hæc licentia exitij miserrimi occasio fuit. de Numa Pompilio, Plutarchus, *in Numa.* de Tullo Hostilio, Dionysius, & Liuius *lib. 1.* de Nerone Plinius *lib. 30. Nat. Histor. cap. 1.* & Suetonius *in Nerone.* De Valeriano. Nicephorus *lib. 6. cap.* 10. de Iuliano Apostata idem Nicephor. *lib. 10. cap.* 29 de Licinio Niceph. *lib. 7. cap. 45.* De Fl. Ruffino Tyranno, Clau-
D dianus *lib. 1. de laud. Stilicon.* de Maxentio, de Heraclio, & de alijs alij. Quid referam recentiora? Leopoldum Austriæ Ducem Friderici III. Fratrem, nimis famiIiarem Magis, quidam narrant, ita à spectro perculsum fuisse, vt paucis post diebus obierit. VVenceslaus Bohemiæ Rex summo in pretio voluptates causa Zytonem, & alios habuit, cui quæso Principi cuncta regni negocia infœlicius cessere? Crespetus *disc. 7.* scribit cuidam ætatis huius Principi mortuo inuentam ad
E collum appensam imaginem Theurgico ritu deuotam, qua se fœlicem fore sperabat: quo tamen vix vllus calamitosior fuerit. Concludam cum Rege Reges alloquens: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in* Psalm. 2. v. 10.
timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam: ne quando irascatur

Camera. operæ succisiuæ c. 70.

Domi-

Dominus, & pereatis de via iusta. Monet vt disciplinam apprehendant. Hebr. est *Nasse Ku Bar* נשקו בר, quod etiam significat osculamini filium. osculari verò idē, quod honorare. Nimirum optime Christum honorant, qui hostis eius diaboli partiarios in virga ferrea regunt, & flagelāt, qui Deum inhonorantibus non parcunt, hoc enim est apprehendere disciplinam, quia hoc est Christi doctrinam pure venerati, & sequi.

MONITIO IV.

Superstitionibus vti quam noxium, & execrandum.

Confer. cum lt. 3. parte posteriore.

QVi parui faciunt discere ritus superstitiosos, & eos exercere, moneantur omnium superstitionum & vanarum obseruationum inuentorem esse diabolum, qui principio mundi statim in idololatriā fere totum genus humanum pellexit. Sed cum hoc eius imperium Dei filius destruxisset, *ad hoc enim apparuit filius Dei, vt opera Diaboli destrueret.* & paucis ante passionem diebus dixit: *nunc mundus iudicabitur, & Princeps huius mundi eijcietur foras*, & hic fuit scopus Apostolicę per totum orbem prædicationis: & tamen cum imperio non fuisset imminuta vetus illa ambitio diuinitatis: pro illa aperta, & clara idololatria pene extincta, tectam quandam specie pietatis, & vtilitatis idololatriam inuexit, artium superstitiosarum cupiditatem, & cultum. hanc ergo diram curiositatem inuenit, & propagauit, primo vt sic possessionem animarum, qua vi crucis deiectus fuerat, clāculum dolo malo recuperaret, Secundò, vt homines hoc pacto primum, & maximum præceptum, & votum religionis, quo se Deo adstrinxerūt in baptismo, violare assuescerent. 3. Vt spem, quam homines in Deo habere debent, amittant, & eam collocent in rebus istis vanis, & ideo sint Deo maledicti, qui *odit obseruantes vanitates superuacue.* 4. Vt sic in lethale peccatum pertractos, leo rugiens deuoret, & decipiat hominem draco venenatus, quem Deus formauit, ad illudendum ei. Hæc sunt commodo superstitiosarum obseruationum, & qui eas colunt, aut amant, docēt se non Christi, sed diaboli discipulos esse, & eius magisteriū amare, in eius ludo doctos esse, & alienos à doctrina Ecclesiæ catholicæ.

1. Ioan. 3. v. 8.

Ioan. 12. v. 31.

Psal. 30. v. 7.

1. Petr. 2.

Psal. 105. 20.

Mirum est aliquem posse his prestigijs se dare, qui norit exitum infœlicem Magorum, & præstigiatorum. Inuentor Magiæ Cam, seu Zoroaster, fuit tandem ab ipso dæmone, quem importunius sollicitabat, igne succensus, & concrematus teste *Clement. in libr. recognition.* de Simone Mago notissima res: quod in aerem à dæmonibus sublatus, præcipitatusque fractis cruribus cum ignominia, & dolore interierit. Quæ de Cynope Mago, Prochoro, & de Zaroe & Arphaxat Abdias *lib. 6.* tradidit prætermitto, vt & ea quæ de Oddone, Hollero, Metothimo Magnus Olaus *in Historia Septentrionali*, & de Sopatro, Eunapius *in Aedesio*: de Orpheo, Mopso, Amphiarao, qui omnes magis fuere, Ouidius, Seneca, Statiusque: de Pythagora Samio Laertius *in eius vita* & Cælius *lib. 19. Antiquit. capit. 7.* Henricus Cornel. Agrippam moriturum, a se canem suum Paredrium abegisse, cum hoc dicto, *Abi mala bestia, tu me perdidisti*, trium est ore omnium. Ioannis Portantij obitus in Antuerpiensi carcere qualis, norunt ciues mei. Apud Guilhelm. Tyrium *libro 8. belli sacri cap. 15.* duo magi volentes machinas Christianorum incantare, primi illis interfecti. Apud Polydor. Virgilium anus fagas coram omnibus à dæmone abripitur, vt alibi narraui. Apud Dubrauium *lib. 23. Histor. Bohem.* Zyto nobilis ille præstigiatur ad extremum à diabolo viuens, cum corpore, & anima de medio hominum fuit sublatus. Ioann. Faustus famosus magus his tēporibus in Germania, tandem à cacodæmone lecto extractus noctu, & strangulatus, inuersa in tergum facie, domoque tota concussa, & pene euersa, vt scribunt V Vierus, Camerar. alijque Francisc. Picus *lib. 5. de prænot.* auctor est ex refatione sociorum, qui adfuerant, Magum quendam à dæmone viuum ablatum, nusquam vnquā comparuisse, dum curioso cuidam, & nō satis sano Principi pollicetur, se Troiæ expugnationem, & Hectoris cum Achille duellum, quasi spectandum in orche-

orcheſtra, exhibiturum.

Tam hæc factoribus ſunt periculoſa: nec minus ijs, qui ſpectandi talia ſunt auidi. duo tantum exempla adſcribam vetus vnum, & nouum alterum. Scribit Lucian. *in Philopſeude*, de quodam, Encrate, quod *cum vidiſſet Pancratem quendam Magum Aegyptum, multa mira facientem, ſe paulatim in eius amicitiam inſinuaſſe, adeo vt omnia ei propemodum arcana communicare. Tandem autem magum hunc ei perſuaſiſſe, vt omnibus famulis in Memphi derelictis, ſe ſolus conſequeretur: neque enim de futuros miniſtros, atque ex eo tempore, inquit, ſic vitam duximus. Cum in diuerſorium quodpiam veniremus, homo accepto piſtillo, ſcopinaue, aut peſſulo, veſtibus implicans cum in id carmē quoddam dixiſſet, efficit, vt ambularet, vtque alijs omnibus homo videretur. Illud ergo abiens, & aquam hauriebat, & cœnam parabat, inſtruebatque atque in omnibus commode ſubſeruiebat, miniſtrabatque nobis. Deinde, vbi iam ſatis huius miniſterij fuit, ſcopinam rurſus ſcobinam, ac peſſulum peſſulum, aliud recitans carmen, reddebat. Hoc ego vehementer conatus, non inueniebam, quo pacto ex illo expiſcarer. Nam id mihi inuidebat, quamuis eſſet in alijs facillimus. At quadam die in angulo quodam tenebricoſo deliteſcens clam illo, ſubauſcultaui propius incantationem illam, erat autem triſyllaba. Tum ille cum piſtillo mandaſſet, quæ curanda erant, abiit in forum. At ego poſtridie illo apud forum occupato, acceptum piſtillum cum ornaſſem, ſyllabas illas ſimili modo pronuncians, aquam iuſſi vt hauriret. Tum impletam amphoram cum tuliſſet, deſiſte, inquam, nec amplius aquam haurito, ſed rurſus eſto peſtillum. At illud mihi haud amplius obtemperare volebat, ſed aquā hauriebat continuè. quo ad hauriendo totam domum nobis impleret. ego cum reſiſtere huic rei non valerem (timebam autem ne Pancrates reuerſus, id quod etiam euenit iraſceretur) correpta ſecuri piſtillum in duas partes diſſeco. At vtraque pars amphoram ſumens hauriebat aquam, itaque vnius loco duo miniſtri mihi eſſe cœperant. Interea Pancrates ſuperuenit, ac re intellecta illa quidem in ligna rurſus, quemadmodum ante carmen erant, mutauit: at ipſe me relicto clanculum neſcio, quo ſe ſubducens abijt.*] Vides huic curioſitatem ferè cauſam fuiſſe, vt aquis ſubmergeretur. Cur vocas fabellam: cum potuerit in piſtillo Paedrus aliquis Mago famulari. Sed cape alterum, de ijs, quibus periculum præſentaneum fuit, ne ſeipſos denſarent. Philip. Camerar. *lib. Operæ ſuccisiuæ, cap.* 70. ita ſcribit, *Cum aliquando Ioannes Fauſtus apud notos quoſdam diuerteret, qui de ipſius præſtigiatricibus multa audiuerant, ij petierunt ab eo, vt aliquod ſpecimen ſuæ Magiæ exhiberet. Hoc cum diu recuſaſſet, tandem importunitate ſodalitij [nequaquam ſobrij] victus promiſit, ſe illis exhibiturum quodcunque expeterent. Vnanimi itaque conſenſu petierunt, vt exhiberet illis vuem plenam vuis maturis. Putabant autem propter alienum anni tempus (erat enim circa brumam) hoc illum præſtare nullo modo poſſe. Aſſenſit Fauſtus, tum iam in menſæ conſpectum vti quod expeterent: ſed hac conditione, vt omnes magno ſilentio immoti præſtolarentur: donec illos iuberet vuas decerpere: ſi ſecus facerent, inſtare illis periculum capitis. Hoc cum ſe facturos promiſiſſent, mox ludibrijs ſuis hunc ebrietatis turbæ, ita oculos, & ſenſus præſtrinxit, vt illis tot vuæ magnitudinis, & ſuccipleno in vite pulcherrima apparerent, quod ipſorum acceſſiſſent. Rei itaque nouitate cupidi, & ex crapula ſitibundi ſumptis ſuis cultellis expectabant, vt illos iuberet reſcindere vuas. Tandem cum iſtos leuiculos aliquamdiu ſuſpenſos, in ipſorum vaniſſimo errore tenuiſſet, ſubito in fumum abeunte vitæ cum ſuis vuis, conſpecti ſunt ſinguli tenentes loco vuæ, quam vnuſquiſque apprehendiſſe videbatur, ſuum naſum oppoſito ſuperne cultello: ita vt ſi quis immemor præcepti dati vuas ſecare voluiſſet, ſeipſum naſo mutilaſſet.* Quid plura? nihil fere vnquam præſtigiatores faciunt, quin aliquid factu facile, ſed quod difficile ſit non facere, à ſpectatoribus aut Magiæ ſtudioſis poſtulent. Veluti ne perſonas, quæ apparent alloquantur, vel manum porrigant, ne circulo pedem efferant, & ſimilia, quæ tamen, vt faciant poſt illos illecebris dæmones, aut varijs terriculamentis, quaſi compellunt; Vt

de

de Bauaris adolescentibus apud Cæsariũ legi, & duobus Aremoricis bono loco natis Gentiliaci, cum puer Lutetiæ degerem: accidit, qui ab archimihomicida ambo tunc præfocati, eo quod circulo pedem extulissent.

I nunc atque animam fraudi committe dolosæ.

MONITIO V.

Vnde poterunt cognoscere, an à dæmone effectus exspectetur, an à natura, an à Deo.

Vid. li. 3. par. 1. qu. 1. 3. & 4. sect. 1.

MOnendi sunt rerum istarum ignari, Vanitatem, & mendacium omne Deo displicere, qui veritas est: dæmoni verò placere, qui mendax est & pater mẽdacij. *Beatus vir* (ait Psalmista) *cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas.* Vanitatem verò dici quotiescunque homo facit, vel dicit aliquid, boni consequendi, vel vitandi cuiuspiam mali causa, quod vim nullam neque naturalem, neque supernaturalem obtinet ad effectum intentum. v. g. si quis in flumine seminet, vel littus aret, dicendus est vanitatem operari, eo quod arandi, & seminandi finis, seu effectus est messis, & fructus perceptio, quem finem hæc eius actio nequit consequi. ita si quis vt capitis dolorem pellat. fascia linea, vel cartula alba cingat tibiam; aut ægrum inter sarmentum dithisum perducat, vel palmo cingulum ægri metiatur, clarum est has actiones esse vanas & superstitiosas, quia nullum vim habent ad humorem noxium capiti molestum inde expellendum. Contra si applicetur capiti aqua rosacea, vel ad bilis expulsionem rubarbarum præbeatur, vel ad flegmata capite educenda per sternutationem comedatur sinapi, non erit vana obseruatio, sed licitum remedium, quia natura ad hoc vim hisce rebus inseuit. Sic etiam verba nulla vim naturalem habent aliquid efficiendi more agentis Physici: sed quædam verba vim habent operandi ex instituto Dei, & iste effectus est supernaturalis: quædam non tam vim habent supernaturaliter operandi, quam putantur ab imperitis habere. Prioris generis sunt verba Sacramentorum, nempe collationis baptismi, consecrationis Eucharistiæ, absolutionis peccatorum, &c. hæc verba licitè vsurpantur à Sacerdotibus ad effectum, cuius causa Saluator noster illa instituit. Verum si quis hæc verba alio ad aliam intentionem, siue finem proferens transferret, eorum vsurpatio sacrilega, vana, & superstitiosa foret, quia ad hunc effectum vim supernaturalem ea verba non acceperunt. Vana quoque est prolatio aliorum verborum, quæ non est ex vsu Catholicæ Ecclesiæ recepta. Si quis itaque vana huiusmodi, vel verbo, vel facta adhibet, superstitiosus est, & diabolicus est effectus operis, quod probatu non est difficile. Effectus iste non naturalis, quia quæ adhibita sunt media naturalem vim ad eum non habent, nec est miraculosus, & à Deo, quia testimonium illi nullum perhibet sacra Scriptura, nec Ecclesiæ Catholicæ consuetudo, aut doctrina. Procedit itaque ex occulta quapiam spiritualis creaturæ operatione: non Angelicæ, quia Angeli semper faciunt Dei voluntatem, & cum Deo mendacium, ac vanitatem omnem detestãtur: restat, vt operentur hæc cacodæmones, superstitionis inuentores & amatores. Quare, *qui hæc faciunt, Deum deserunt, & dæmonis doctrinæ atque imperio se subijciunt, cuius auxilium exposcunt, & opera vtuntur.*

Pſal. 30. v. 5.

MONITIO VI.

Quæ media tutissima.

SI quis afflictus vel vexatus sit à malefi cis seu à dæmonibus eorum opera, & pro remedio vel consilio confessarium cõsulat is illum inducat ad remedia Ecclesiæ consueta, maximè ad emẽdationem malæ vitæ. Theologi mouent, duo considerãda, Deum qui hæc mala permittit, & diabolum qui mala infert: nam nihil hic inferre posset, nisi ille permitteret nec nocere potest, nisi in quem, vt sæuiat Deus permittit, nec plus illi ipsi nocere, quam quantum Deus permittit. Minus longè potest, quam vult, aut iactat se posse. Præclarè D. Antonius Magnus: *Nos nec eius pollicitationibus credere, nec eius minas formidare debemus. fallit enim semper*

Cyruelius libr de superstit. par. 2. cap. 1.

nihilq;

nihilque verum promittit. Nam si non in omnibus mentiretur, quomodo talia, & tam infinita promittens, hamo crucis vt draco inuocatus à Domino est, & capistro ligatus vt iumentum, & quasi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omnino fidelium deuorare permittitur? Nunc miserabilis, vt passer ad illudendum irretitus à Christo est, calcaneo Christianorum substratus gemit, ille qui vniuersa mariâ à se absorpta plaudebat: ille qui manu sua terrarum orbem teneri gloriabatur, ecce à nobis vincitur, ecce me aduersum se prohibere non potest disputantem.] Nimirum ligatus est à Deo, mucro latronis retusus ab eo per quem, cum quo, & in quo facta, quæ fiunt, omnia. Tibi homo imputa, quod in te possit, quod in te vt possit Deus finit. *Si alligatus diabolus est* (inquit Beatus Augustinus serm. 197. de temp.) *quare tantum adhuc prævalet? Verum est fratres carissimi, quia multum prævalet, sed tepidis, & negligentibus, & Deum non timentibus in veritate, dominatur. Alligatus est enim tanquam catenis innexus canis, & neminem potest mordere, nisi qui illi se mortifera securitate coniunxerit. Iam videtur fratres, quia stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per cupiditates, & voluptates sæculi* (addo pacto, superstitionesve) *nolli coniungere, & ille ad te non præsumet accedere.*] eadem habet Cæsarius *libr. 3. miracul. capit. 52.* Certè quoad Deum causæ cur permittat esse solent, vel peccata, vel probitas famulorum eius, propter peccata permittit, vt puniat præterita, vel vt arceat à futuris alioqui: probitatis verò gratia permittit, vt magis humilientur, vel vt probetur eorum constantia, & fides. ob has causas Deus dæmone vtitur, tanquam lictore, aut carnifice bonorum. dæmon autem alium longè finem sibi proponit, & Dei voluntatem grauius exsequitur non cogitans hæc ad salutem humanam, & gloriam diuinam à Deo dirigi, sed conatur exsaturare malitiam suam, & odium explere nocendo hominibus, & simul si queat in superstitionē aliquam illos pertrahere. Itaque non potest salubrius consilium iniri, quam quo quis, & Dei voluntatem perficiat, & dæmonis proteruiam, atque odium eludat. hoc autem præstent remedia Ecclesiastica. vt exempli causa, si qua domus spectris, aut alia dæmonum infestatione sit inquieta, statim inquilini conscientiam excutiant, conterantur, & de peccatis confessionem instituant, & omnia de domo remouēāt, quæ Deo queant displicere denotè insuper se Deo commendent, & Deiparæ & Sanctis: & interea dum durat vexatio, quotidie mane, ac vesperi Sacerdos quispiam habitu Sacerdotali indutus, cum stola, cruce, & aqua benedicta accedat, & lustret omnia domus cubicula, & loca alia, recitans deuotè, Psalmum: *Qui habitat in adiutorio altissimi*, & Euangelium Sanctis Ioannis, *In principio erat Verbum*, & alias precationes pias, & exorcismos, qui Dominicis diebus in benedictione aquæ contra dæmonum vim, & insidias leguntur, ponantur per singula præcipua domus loca rami Palmarum benedicti, & candelæ benedictæ, iubeantur dici Missæ à variis pijs, & Deum timentibus pro quiete familiæ illius, & vt Dei ira cesset, & mittat custodem Angelum suum, qui domo illa dæmonem exturbet: caueant autem, ne cum dæmone sermonem vllum misceant, vel loquenti quidquam respondeant: multoque magis caueant, ne quem magum, aut vlla superstitiosa vexationi reprimendæ remedia accersant. Sed magna spe, & fiducia in Deum; misericordiam eius summa cum patientia præstolentur. [*Sic Cyruelus dict. cap. in fine.* Sed hæc remedia fusius nobis nunc non sunt probāda, quia id præstitimus supra libro 6. Nunc adeo remedia per incarnationes, & superstitiones, vel nihil prodesse, vt patuit in lepra Constantini, cui potius nocuerunt, vt docet Nicephorum. libr. 7. histor. capit. 34. vel si sanent ad tempus tantum sanare, & postea reincidere in morbum eundem, vt legimus de Hadriano Imper. apud Xiphilinum in Hadriano, & Zonaram tom. 2.

MONITIO VII.

Pro ijs, qui curiosi sunt diuinationum, & secretorum.

Vid li. 4. c. qu 7. sect. 4.

TAles moneantur, etsi desiderium sciẽdi (teste Philosopho) cunctis naturale sit; tamen id moderandum esse habenis legis Dei, & rectæ rationis, quibus nisi frenetur, infrenis equi more nos cupiditas hęc in præceps abripiat, Legi diuinæ, & rectæ rationi consentanea regula est. Non velle, aut conari scire, quæ luminæ naturæ scire non possumus, & diuina solummodo reuelatione sciri queunt: & in illis ipsis quorum scientiam possumus labore nostro, aut industria consequi, rectum, & probum discendi modum tenere, ne regiam, tutamque viam deserentes inani labore quærendi defatigemur, & per inuia ac deuia ablati optatam metam nunquam cursu contingamus, hæc docemur à Spiritu sancto, cuius sunt illa; *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutatum est maiestatis opprimetur a gloria.* & alio loco. *Altiora te ne quæsieris & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus non est enim tibi necessarium, ea, quæ abscondita sunt videre oculis tuis. Insuperuacuis rebus nolis scrutari multipliciter. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorum & in vanitate detinuit sensus illorum.* Mysteria fidei, & salutis, fide nobis credenda sunt, & è Deo reuelata fuerunt Ecclesiæ suæ. Alia occulta quædam Deus nulli reuelat, sed sibi reseruat, vt secreta cordium, futura mere contingentia, &c. & hæc citra reuelationem sciri arte, vel scientia vlla nequeunt. Et hæc conari scire est vanum, & inane, & artes ad hoc reniten tes sunt superstitiosæ. Aliæ res sciri possunt studio, disciplina, & experientia, in his cauendum, ne sine labore, aut vsu, vel doctore, ea conemur scire per media illicita, vt sunt artes Notoria, & similes diuinationes, de quibus egimus toto libro 4. Harum rerum talem scientiam à dæmone infundi, seu tradi patet, ex rebus, quas

Prou. 25. v. 27.

Eccles. 3. v. 22.

A prædicunt, quas eum nequeant scire luce naturæ, nec acceperint diuina reuelatione, consequens est ea discere à dæmone: qui (vt foueat superstitionem) eo quod vtantur signis ab ipso institutis, cuiũ ignaris, nec sentientibus illis phantasiam mouet, vt hoc, vel illud dicant, vt docet D. Augustinus *libr. 2. de Doctrina Christianæ.* vnde sequitur eum, qui vult huiusmodi scire, consentire in magisterium diaboli, seque eius disciplinæ tradere. &
B Deum doctorem, atque Dominum deserere, & à fide apostatare, stulti sunt, qui dęmonum responsis credunt, quia fallere dæmonum est. Sic fefellere Cræsum, & Pyrrhum, testibus D. Hieronym. *in capit. 47.* Esaiæ, D. Augustino *3. de Ciuitat. Dei.* Lactantio & alijs, Manfredum teste Pico *lib. 4. de Prænotio. cap. 9* Indos apud Osorium *lib. 2. Histor. Lusit. cap. 15.* Ferrantem Comitem Flandr. & alios quos *lib. 4.* memoraui *d. sect. 4.*

C

MONITIO VIII.

Pro ijs qui scientiam infusam affectant certis ritibus sine labore, &c.

MOnendi primo, curiositatem scienti non necessariam, non modo non vtilem, sed valde noxiam esse solere. Spiritum sapientiæ, & intellectus à solo Deo expectandum: quo non qui volunt, sed
D quos placet, solet implere. *Melior est homo*, ait Ecclesiasticus, *qui minuitur sapiẽtia, & deficiens sensu in timore, quam qui abundat sensu, & transgreditur legem altissimi.* Et verissimum illud D. Hieronymi, nescio vbi: *Melius est nescire aliquid, quam cum periculo* (scilicet animæ) *discere.* vt & illud D. Prosperi. *Non sunt scrutanda, quæ Deus occulta esse voluit, quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda: ne & in illis illicite curiosi, & in his*
E *damnabiliter inueniamur ignari. De altitudine discretionis Dei non conturbabitur cor humilitatis nostræ, si firma, & stabilis fide tenebit, omne iudicium Dei iustum esse secretum: vt vbi inuestigari non potest, quare ita iudicet, sufficiat scire, quis iudicet. Lauda, & venerare, quod agitur, quia tutum est nescire, cur agitur.* Itane scrutatores huiusmodi diuinorum secretorũ, mergi

capit. 19. v. 1.

De gent. vocat.

mergi solēt inuadabili profundo. Nec minus periculosum est nouos sciendi modos, quam nouas doctrinas inuenire, de quibus ab Apostolo præmoniti sumus, fore, qui sectarentur, *doctrinas dæmoniorum*. quid aliud faciunt, qui doctoribus dæmonibus vtuntur? Audiant Chrysostomum explicantem illud Saluatoris, *obmutesce, & exi ab homine: Salutiferum hoc nobis* (ait) *dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcumque denuncient veritatem.*) caueant ne *irritent Deum in adinuentionibus suis, & multiplicetur in eis ruina*. caueant ne: quod deplorat Richardus Victorinus: *Veritatem quærant non in veritate; sed in vanitate: quæsitam inueniant, non ad veritatem, sed ad vanitatem, & quod miserrimum est, in verbis vitæ lucra mortis negotientur*.

1 Tim. 4. v. 1. Mar. 1. v. 21. Psal. 105 v. 28.

Præterea tales admonendi sunt, subesse periculum superstitionis, & tentationis Dei. Nam qui scientiam quærunt, modis insolitis, vtrique se periculo exponunt. Naturaliter scientiæ paullatim, successu temporis, lectione, auditione, & experientia acquiruntur (vt recte Aristoteles) petere à Deo vt infundat, sicut Danieli, & Salomoni fecit, est petere, vt sine necessitate miraculum edat: quod est tentare Deum. Adhibere orationes, aut alia, ad hoc non instituta à Deo, aut Ecclesia, est vanitatē operere, & mendacium diligere (vt ait Psalmista) & proinde superstitiosum. Orādus itaque Deus, & nobis simul naturali conatu elaborandum. Nam facientes Deus adiuuat. Periculum magnum est: ne *arti memoriæ* (quæ tradi potest præceptis locorum, & cellularum ad hoc accommodatis) aliquid superstitionum *Artis notoriæ* admisceatur: hoc ergo vt caueant, monendi.

lib. 4. phy sicor.

MONITIO IX.

Proijs qui sunt cupidi corporeæ salutis, honoris, aut pecuniæ, aut gratiæ acquirendæ, vel recuperandæ, & ad hoc vtuntur medijs suspectis Salmatorum, seu Saluatorum, de quibus actum *l. 1. c. 3. q. 4.* vel etiam *Periaptorum*, de quibus *ibid. cap. 4 q. 5.*

ige hæc qui di alib.

INculcanda diligenter illis est hæc regula: *In omni ægritudine, aut iactura bonorum fortunæ, vel corporis, quæ solent hominibus à Deo, vt flagella peccatorum, & malla pœne infligi, seruos Dei ad duo debere præsidia confugere. Primò*, quærere, & inuestigare modos, & remedia cuncta, quæ naturalis ratio hominem docet, vt se hoc periculo, vel noxa liberent. *Secundo*, sedulo, & feruenter commendare Deo, & Sanctis personam suam, familiam, & bona, & orare: vt cœlesti sua ope, & liberalitate suppleat, & præstet, id quod humana imbecillitas nequit consequi. Quoad primum ergo moneātur adhibere humanam, naturalemque diligentiam, ipsi per se sibi non deesse: & prudentiores consulere, quoad valetudinem, pharmacopolas, medicos, chirurgos: quoad iacturam aliorum bonorum, amicos, & alios qui prudentia, & vsu, experientiaque pollent. Quoad secundum, seu spiritualem diligentiam: confugiant ad orationes, ieiunia, & charitatis opera: confidant in Deo, sperent ab eo remedium: curēt orari à personis pijs, religiosisque: missas ad eam intentionem dici: denique omni studio conentur Deo quā maxime placere: *talibus enim hostijs placatur Deus*. docet nos hoc ipsum S. S. in Ecclesiastico: *Honora medicum propter necessitatem. Etenim creauit illum altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Altissimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilibus, in his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctione conficiet sanitatis.*] En primum, quod diximus de diligentia naturali: de altero, nempe morali diligentia sequitur: *Fili in tua infirmitate non despicias teipsum, sed ora Dominum, & ipse curabitte. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum*. Hoc intelligendum de omni damno quorumcunque bonorum. Igitur cum hæc honesto præstiterit, patienter ferat, & voluntatem suam diuinæ subijciat, certus, se, si magis expediat, liberandum, si non liberetur, id sibi vtilius esse. Moneantur, si alijs illicitis remedijs conentur vti, tum illos à Deo, quo inuito conan

c. 1. lib. 1 sect. 3. q. 4. & li. 4. p. qu. 4. sect. 1.

Eccles. 8 in prin.

tur sanari, ad dæmonem confugere. Male etiam sibi consulunt, quia perdunt fructum patientiæ, qui maior est, & melior cunctis corporis, aut fortunæ bonis. stulti sunt, quia vt corpus sanent, animam necant. Quid stultius, & impudentius, quam si Deo dicerent; Quia tu me sanare non vis, transfugiam ad hostem tuum. & ab illo salutem petam? hoc non verbis, sed pertinaci conatu dicunt. Hi tandem adeo diuinam iram inflammant pertinaci cupiditate, vt Deus vel sinat illos à dæmone necati, cuius rei exempla dedi. *lib. 6. cap. 2. sect. 3. remed. 8. & 9.* vel, quæ grauior adhuc est pœna, ad eorum summum malum sinat illos, quod expetunt, ope dæmonis consequi. Sed dies veniet, quando intelligent longe sibi vtilius fuisse morbo affligi, immo & per summos diuturno tempore cruciatus emori, quam superstitiosis artibus sanari.

MONITIO X.

De exorcisationibus, seu coniurationibus energumenorum.

Vide lib. 6. c. 2. q. 3. sect. 3. lit. Y. & lib. 26. 30.

QVoniam nonnullis in locis multi abusus irrepsere in exorcismos legitimos, & Catholicos, contra Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem: quædam monendi sunt, quibus harum rerum inspectio, & cura incumbit. Suppono, Saluatorem nostrum dedisse sponsæ suæ Ecclesiæ potestatem dæmonia de corporibus pellendi, *Luc. 10. vers. 10. & Marc. 16. vers. 17.* hanc potestatem verò ab Ecclesia concessam dumtaxat clericis: & nō omnibus, sed Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & Exorcistis tantum. Vnde apparet ijs, qui saltem, *Exorcistarum*, in gradu non sunt, hanc facultatem non competere iure ordinario: ideoque necesse esse, vt qui illam velit contendere sibi datam, & concessam à Deo, is extraordinarij iuris, seu priuilegij documenta debeat ostendere talia, vt iudicio Ecclesiæ idonea censeantur. Quoad eos verò, qui hoc officium iure ordinario acceperunt, non plus potestatis vni competit hac in re, quam alteri: nisi quod honestas & recta Ecclesiæ consuetudo postulat, vt coram superioris ordinis clerico, minoris gradus clericus, ipso id inuito, non attentet.

Ex his sequitur suspectos esse pacti dæmoniaci, primo laicos, seu clericos non prædi tos ordine Exorcistarum: qui hoc munus, quasi ex officio, aut peculiari gratia, donove Dei vsurpant: illos quoque clericos, & religiosos, qui quasi sibi peculiare vindicant: dicentes, ad exorcizandum, plus virtutis naturalis, vel supernaturalis sibi esse, quam cæteris eiusdem ordinis, aut gradus.

Solent huiusmodi, peculiares exorcizandi formulas, & ritus habere, diuersos à communis Ecclesiæ ritibus & formulis: quæ sunt diligenter ab Episcopus examinandæ, & non permittendæ facile, nisi iudicio piorum, & Doctorum virorum sint approbatæ. Vehemens suspicio est, his esse pactum cum dæmonibus, vt talibus obseruantijs se fingant compelli exire. Causa dæmoni est, quia dum isti sic publice coniurant, semper in frequenti corona adstantium aliquid lucri facit. accedunt multi, vt sermones, quos vltro citroque miscent exorcizator & diabolus, audiant: gaudet dæmon, quia solet aliquos fidei, aut morum errores spargere, aut saltem impetrare, vt faciant aliqua superstitiosa, vana, ociosa ve: diffamat innocentes, nocentium occulta crimina reuelat, vt male de illis suspicentur cæteri: instigat quosdam ad carnalia, quosdā ad auaritiam dictis suis: bonos fingit se timere, vt impellat in superbiam. Monendi ergo, vt abstineant exorcizatos superfluis colloquijs, & terminis illis actuum iudiciariorum, quibus iubent dæmonem nunc exire, & iterum se iudicio postea tali die sistere. 2. vt abstineant formulis illis nouis, & insolitis, ac secretis, & non approbatis Ecclesiæ iudicio. 3. vt ad exemplum Christi pāucis iubeant dæmonem tacere, & exire, nec garriendi præbeant, vel causam, vel potestatem. Videntur autem monendi quoque Prælati, & Iudices Ecclesiastici, ne in diœcesibus suis permittant esse aliquos priuatos qui quasi ex officio, & virtute peculiari exorcizēt. Nam hoc est officium proprium pastorum Ecclesiæ: & in eorum absentiā cunctorum, qui saltem ordine exorcistarum prædi ti sunt: qui non vim naturalem, sed

Luc. 4. 6 35.

super-

supernaturalem ad hoc, in Sacramento Ordinis acceperunt Priuati verò monendi sunt, vt à pseudo exorcistis huiusmodi sibi caueant, neque accedant ad eorũ conuentus quia cum Deus prohibuerit, ne pythones audiamus, hoc etiam prohibuit, ne energumenorum huiusmodi in corporibus loquentes dæmones auscultemus: item si forte accesserint, monẽdi sunt omnes, ne quam mendacij patri fidem præstent, neve quid faciant eorum: quæ ille præcipit facienda, quia ipse præcepit, maxime quando mentitur se defuncti animã esse: quod semper est falsum. Si iubet faciamus aliquid, ad quod faciendum lege iustitiæ, vel charitatis astringebamur: id faciendum etiam illo nihil dicente fuit: si aliquid boni, ad quod non tenebamur, quod facere sit meritorium, licebit facere, quia natura sua licitum, & meritorium erat. Tutius tamen foret aliquando ista secundi generis commutare in alia, vel prætermittere: ne quid fraudis insit in dæmonis consilio, vel iussu, quod non videamus. Moneatur ipse exorcista non minus, quam cæteri, nihil curiositatis, aut discendi causa dęmonem interrogare, aut ab eo exquirere, licet id honestissimum sit, & vtile videatur: quia non licet familiaritatem cum eo instituere, vel eius discipulum esse, vel eius consilium, aut auxilium petere. Nisi forte, virtute Christi, vi cogatur & iubeatur dicere veri aliquid, quod ad spiritualem salutem adstantium prudens, & pius exorcista merito iudicet pertinere, vt videmus Christum, *Luc.* 8. nomen dæmonis interrogasse: vnde consuetudo inualuit nomen dæmonis exquirendi.

Quoad ipsum exorcismi modum, moneantur sequi, *Pastorale suum*: sed prius Medicorum iudicium audiant, an videatur verè energumenus.

Hæc, quæ dixi de energumenorũ exorcistis, pleraque locum habent etiam in exorcistis nubium, quæ tempestates, & procellas, grandinesque adducturæ videntur; item ijs, qui coniurant, seu exorcizant locustas, & alia insecta agris damnosa? de quibus, quæ peculiaria sunt proximo monito expediam.

MONITIO XI.

De coniuratoribus nubium, & insectorum.

QVoad nubium coniuratores, qui iactitant se vim habere nubes à certis locis expellendi, repellendique; eorum iactantia facile conuincitur; primo, si interrogentur, an nubes illæ sint naturalibus ex causis ortæ, an ex maleficio, & opera dæmonis? si dicant ex naturalibus causis; ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum; quod blasphemũ, & sacrilegum, & vim habeat naturalem contra nubes necesse est, aut supernaturalem. Supernaturalem, non accepit à Deo, qui sibi contrarius nõ est; nec à bonis Angelis: ergo à dæmonis ope vis illa prouenit: si nubem dicant ex maleficio ortam, & moueri à dęmone. Vnde sciunt, nisi ex pacto? Secundò interrogentur, si notitiã habent, & potentiam pellendi malas nubes, cur non etiam norunt, & possunt adducere, & euocare, tempore squaloris, ac siccitatis, in agros nubes bonas, & salutares? Tertiò cur non etiam fulmina, & ignem de cœlo cadentem, ac incendijs domos absumentem valeant arcere, aut exstinguere? Quartò cur non sciant etiam coniurare ventorum turbines, & aquarũ eluuiones; quibus sata, & domus, & arbores, sternuntur, & abripiuntur? nam vt nubes illæ, aliquando à malis Angelis, permittente Deo, formantur & immittuntur; sic & alia ista, vt ex Iobi sacra historia docemur, cur igitur, si ad hominum cõmune bonum hæc ars, aut potestas à Deo illis tributa, beneficentia Dei ad vnũ hoc ab illis restringitur? Vnde apparet illos hęc ex pacto operari. Moneantur itaque cęteri, vt ab eorum consortio abstineant, & ne tales exorcistas suspectos, vel pretio, vel prece conducant: sed vtantur contra nubes huiusmodi armis consuetis Ecclesiæ, nempe benedictiones, preces, letanias, vitæ emendationem, & opera pia, ac satisfactoria ieiunij, disciplinarum, &c. adhibeant; quæ remedia etiam sunt vtilia contra cætera illa, quæ diximus mala, & pericula. Parochi locorum indicant, & celebrent processiones, & sacrum canant pro

Vide lib. 6. c. 2. lit. B & lib. 4. p. 2. q. 4. sect 8 & vid. Martin. de Arl. de superstit. paulò ante med.

pro serenitatis, & fertilitatis impetratione, & ira Dei auertenda. Cantentur itemplo deuote Psalmi accommodati, vt *Canticum graduũ*, *Miserere mei Deus*, *Qui habitat in adiutorio altissimi*, *Libera me de inimicis Deus meus*, *& Deus misereatur nostri* & similes. Legantur Euangelia accommodata, vt de fedata à Christo maris tempestate fiat processio per claustrũ Ecclesiæ; cantentur Litaniæ, & recitentur collectæ proposito seruientes; inuocentur Sancti loci patroni, & quorum illic reliquiæ honorantur: quas tamen tutius fortassis, & honestius sit foras in tempestatem & pluuiam non proferre; præsertim Venerabile Sacramentum: quãquam deuotionem id citra irreuerentiæ, & iacturę periculum facientium; pro more regionis, putem seruandum) & hæc omnia intra templi ambitum perficere, vbi & minor distractio, & deuotio maior esse solet: nec minus audiet Deus in templo, quam foris: cauendum verò maximè, ne cum nubibus colloquia instituantur; sed sermo omnis cum sanctis, & Deo sit. Mẽsibus autem, quibus solent hæ noxiæ nubes esse frequentiores, vt vernis, & Autuminalibus; ascendant parochi quotidie manè turrim templi, vnde agros parochiæ queant intueri, & non coniurent aerem; sed benedicant agris, & terminis suæ diœcesis; recitent Psalmos aliquot, Euangelia, & collectas, & aquam benedictam more solito in aerem, & terram iaciant: & meridiano tempore campanam pulsent; vt parochiani ad templum veniant Deum oraturi; vt fructus terræ Deus conseruet. Campanæ quoque pulsentur: qua, de re actum, *lib. 6. c. 2. q. 3 sect. 3. FF.*

Alij sunt, qui vindicant sibi artem quandam, aut potestatẽ peculiarem, vt à Deo concessam, expellendi, necandique campi bruchos, locustas, cantaros, & alia insecta, atque vermina, quæ fructus, & radices, & semina depascuntur, & spem agricolarum deludunt: & tales multis in locis solent à rusticis quo annis magno pretio accersiri. Praxis esse solent huiusmodi. Impostor ille se iudicem constituit, comparent coram eo duo procuratores, vnus causam populi agens fungitur vice accusatoris: alius à vicario Episcopi, vel regio officiato loci constitutus, vicem subit rei, pro locustis, seu alijs insectis, litem contestantur, & seruantur processus ordinarij omnes tricæ, & moræ, ac dilatorij termini, tandem in causa concluditur, & bellus Iudex fert sententiam, qua insecta illa iubet intra certum dierum spatium terminis illius territorij excedere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, &c. Superstitio hic apertior est, quam vt queat tegi. Quare monet Ciruelus (è quo pleraq; superiora monita ferè desumpsi) vnaniter omnes sanctos Doctores, hæc damnare; eo quod lis instituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec scit, nec sentit, nec potest intelligere: & cum illa insecta naturaliter nascantur, iniusta est excommunicatio, nec mortaliter, nec venialiter peccantium: blasphemium verò est hanc sacram Ecclesiæ cẽsuram sic detrisui; & ludibrio habere, non secus ac si quis sub pœna excommunicationis iuberet canibus ne latrarent, & lupis ne vlularent, aut vulpem absolueret à rapinis gallinarum, &c. denique constat omnia hæc acta iudiciaria, nec naturalem, nec supernaturalem, vim habere contra huiusmodi insecta. *Vide quæ fusius disputata contra Malleolum lib. 3. p. 2. q. 4. sect. 9.* Mouentur vti potius remedijs tum Ecclesiasticis, tum naturalibus. Naturalia docent libri Geoponicorum, vt verbi gratia solum vinearum sæpè expurgare cuiusis omnibus herbis vineę innascentibus; ipsos truncos, & ramos vinearum diligenter putare, & aliquando decorticare, & falculæ, aliorũque ferramentorum, quibus vruntur, ferrum inungere vrsi pinguedine aut saltem aceto forti contusis alijs commisto: excutere insecta, suppositis lancibus vel testis, aceto allato plenis, folia præscindere, in quibus sunt semina vermium; & si iam in folliculis sunt semina folliculos ablatos extra vineas cremare; caprifici radices appendere vitibus; suffumigare vites & arbores cera, & sulfure accensis, & vento capto, qui dispergat fumum per vineam, & agros; vel alijs etiam similibus vti acribus, & grauibus suffitibus; sepelire in horto, vel vinea, mbus, aut pluribus locis intestina pecorum, ita vt pars non exigua emineat supra terram; & cum eo confluxerint insecta, simul illic igne exurere, & alia, quæ norunt boni olitores, vinitores, & agri-

& agricolæ. Pro Ecclesiastico remedio, licebit illud desumere ex sequenti historia, quam idem Cirueus memorat. Multis olim annis, Cantabriam, totamque Hispaniam Tarraconensem infestatam à vermibus fuisse, qui quotanni fructus omnes terræ absumebant. Misere itaque Cantabri, & Celtiberi ad Sedem Apostolicam petentes consilium, quid facto foret opus. Motus eorum precibus Pontific. Roman. eo misit Legatum Episcopũ Ostiẽsem nomine Gregorium, virum eximia prudentia, & sanctitate: Qui, vt in Hispanias aduenit, crebris concionibus populos illos à vitijs variis ad seriam pœnitentiam perduxit, præsertim publicorum flagitiorum: postea instituit fieri processiones publicas fœuientium in tergum flagellis: indixit aliquot dierum eleemosynas, ieiunia, precesque: demum vestitus ornatu Pontificio Missas in altari portatili in ipsis agris dixit, qui magi, erant calamitosi, sic fugauit, ne cauitque multitudinem infectorum; adeo vt multis post annis immunes omnino agri fuerint. Solent in his partibus Sancti huius opem implorare: consultumque fuerit alijs quoq; locis hanc eius methodum, & exemplum sequi.

MONITIO XII.

Quæ cauenda in precibus, & orationibus vanæ obseruantiæ.

Vide li. 6 c. 2. q. 3. sect. 3. lit. z. & lib. 2. par. poster. q. 4. sect. 7. & sect. 8. & 9.

ORationum quoque Sanctitatem diabolus multis superstitiosis circumstantijs solet violare: aliquando violat malo fine proposito, vt cum quis orat, aut celebrari curat missam ad exitium alicuius: aut vano, vt ad sciendum aliquid boni successus, &c. Moneantur ergo in orationibus attendere ad sequentia axiomata.

Primum peccatum orationis est oratione materiæ, quando petuntur res illicitæ, aut noxiæ; quæ repugnant honori, aut præceptis Dei, aut caritati proximi: aut quando res indifferentes (verbi gratia, diuitiæ, honor, doctrina, &c.) petuntur absolutè, aut pertinaciter, nimisque instanter, aut quando petuntur instanter res, de quibus iustum dubium est, an sint homini ad salutem profuturæ: aut petitur cognitio futuri euentus ad matrimonium, &c. vt sunt virginum Hispanarum illæ orationes, quas vocant, *de los Reges, de la estrella, de sant Iuan*, quibus finitis aucupantur prima transeuntium verba, & inde colligunt, quod scire volebant; superstitione & stolida; & impia, vt bene Horozeus lib. 2. de vera, & falsa diuinat. cap. 14.

Secundum est ratione formæ, quando continent verba, vel sensus verborum aliquid falsum, mendax, fidei, vel naturali rationi contrarium; vel nomina barbara, & ignota, aut nugas, & ineptias; quia hæc omnia sapiunt blasphemiam.

Tertium peccatum est ratione modi, seu cerimoniarum, quæ adhibentur; quando illæ sunt vanæ, & præter, vel contra communem Ecclesiæ consuetudinem: vt si necessario debeant fieri certo statu corporis, certis horis, vel diebus non interruptis, brachijs certo modo expansis, oculis in certum locum defixis cum tot candelis, talis, vel talis coloris, & similibus, existimando circumstantias has ad effectum aliquid naturalis, vel supernaturalis virtutis conferre.

Contra hæc peccata adhortandi sunt homines, vt firmiter apud animum suum statuant, nec velle malum vllum vitare, nec velle boni quidquam consequi, vel retinere per vlla media illicita, vana, aut superstitiosa, 2. Postquam diuinum auxilium seriò implorarunt, conẽtur suam voluntatem diuinæ prorsus conformare, sibique certò persuadeant, quicquid eis acciderit, id a Dei prouidentia procedere, & ipsis esse longè vtilissimum. 3. Certò credant, quando Deus illis non concedit, quod postulant, id paterno Deum pium, & misericordem animo facere; quoniam hoc illis expediat, sicut solet Medicus ægro multa subtrahere, & denegare, non inuidia, nec fraudis, sed beneuolentia, & sapientia. 4. Non apponant missis quas ad intentionem suam dici curabunt, vllum numerum, aut determinationem, loci, diei, candelarum, &c. ex hoc capite damnantur Missæ, quas vocant, *tricenarias reuelatas, & clausas, missas Comitis, missas S. Amatoris*, contra quas differit D. Vincentius Ferrerius, *homil. 4. Dominicæ in Aduen.* Ex dictis etiam damnantur

oratio-

orationes, in quarum titulis præscribitur certus dierum numerus, quo exacto sint exoraturi: contra illud præstantis viduæ Iudith. 8. vers. 12. *Qui estis vos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei.* Nec non orationes, quibus petunt à Christo Deipara, vel sanctis reuelationes, aut apparitiones; quia hoc est plenum periculi, ac deceptionis, audaciæ, curiositatis, ac præsumptionis; quemadmodum etiam orare, vt significent eis diem, & horam obitus, & istis insuper inculcandum illud Thomæ de Kempis; *Quid faceres si scires? nunc ita viue, vt securus horam illam exspectes.* Hæc sufficiant: sunt enim cataplasmata contra superstitionum præcipuos fontes, causasque reliqua ex toto petenda sunt opere.

FINIS.

Date alla moglie di Andrea Stame can. 37 —

Doctrina Theologica thetica quaestionibus explicata

Fol. 364 Fol. 305 Simancas 321